

DOCTORUL DE CASĂ

SAU

DICTIONARUL SĂNĂTĂȚII

Împodobit cu 315 chipuri și vorbind despre :

STRUCTURA ȘI FUNCȚIUNILE ORGANELOR OMULUI, MEDICINA UZUALĂ
ȘI DE URGENȚĂ, TOT FELUL DE BOALE, ACCIDENTE, OTRĂVIRI,
ASFIXII, EPIDEMII, CONTAGIUNI, MICROBI, NEVROZE, IPNOTISM, MEDICAMENTE,
PLANTE MEDICINALE, PANSĂMENȚE, IGIENĂ GENERALĂ, ALIMENTE ȘI BĂUTURI,
LOCUIȚE, ÎMBRĂCĂMINTE, IGIENA PREVENTIVĂ, IGIENA
ETĂȚILOR ȘI PROFESIUNILOR, IGIENA CURATIVĂ, IGIENA SIMȚURILOR, IGIENA
ORAȘELOR ȘI SATELOR, APE MINERALE, IDROTERAPIE, BĂI, ELECTRICITATE,
EXERCIȚIU, GIMNASTICĂ, ETC.

DE

DOCTORUL VASILE BIANU

MEDIC PRIMAR AL SPITALULUI I. C. BRĂȚIANU DIN BUZĂU
COMANDOR AL ORDINULUI „COROANA ROMÂNIEI”
MEDIC-MAIOR ÎN REZERVĂ

135

BUZĂU

IMPRIMERIA AL. GEORGESCU, FONDATA LA ANUL 1873.

1910.

DOCTORUL DE CASĂ

SAU

DICȚIONARUL SĂNĂTĂȚII

LUCRĂRI DE ACELAȘ AUTOR

Igiena orașului București. Teza 91-a. București. 1881. 8°, 292 p.

Raport științific pe anul 1889. Spitalul rural Horezu.

Raport științific pe anul 1890. Spitalul rural Horezu.

Igiena omului după etate, în special igiena primei copilării. Conferință ținută la Ateneul din Buzău. București. 8°, 47 p.

Raport științific pe anul 1896. Spitalul județului Buzău.

Dare de seamă de operațiunile făcute în anul 1895. Spitalul județului. Buzău

Numeroși articoli în revistele: Analele medicale române, Apărătorul sănătății, Clinica și Spitalul.

DOCTORUL DE CASĂ

SAU

DICTIONARUL SĂNĂTĂȚII

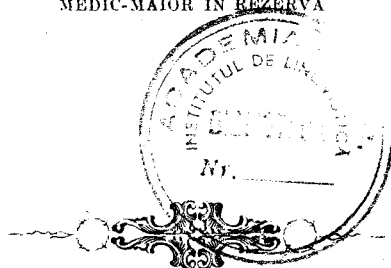
Împodobit cu 315 chipuri și vorbind despre :

STRUCTURA ȘI FUNCȚIUNILE ORGANELOR OMULUI, MEDICINA UZUALĂ
ȘI DE URGENȚĂ, TOT FELUL DE BOALE, ACCIDENTE, OTRĂVIRI,
ASFIXII, EPIDEMII, CONTAGIUNI, MICROBI, NEVROZE, IPNOTISM, MEDICAMENTE,
PLANTE MEDICINALE, PANSAMENTE, IGIENA GENERALĂ, ALIMENTE ȘI BĂUTURI,
LOCUINȚE, ÎMBRĂCĂMINTE, IGIENA PREVENTIVĂ, IGIENA
ETĂȚILOR ȘI PROFESIUNILOR, IGIENA CURATIVĂ, IGIENA SIMȚURILOR, IGIENA
ORAȘELOR ȘI SATELOR, APE MINERALE, IDROTERAPIE, BĂI, ELECTRICITATE,
EXERCITIU, GIMNASTICĂ, ETC.

DE

DOCTORUL VASILE BIANU

MEDIC PRIMAR AL SPITALULUI I. C. BRĂȚIANU DIN BUZĂU
COMANDOR AL ORDINULUI „COROANA ROMÂNIEI”
MEDIC-MAIOR ÎN REZERVĂ

B U Z Ă U

IMPRIMERIA AL. GEORGESCU, FONDATĂ LA ANUL 1873.

1910.

*Orice reproducere, fără arătarea izvorului,
este oprită.*

PREFAȚĂ

Lipsa unui *dicționar al sănătății*, scris în limba noastră și pe înțelesul tuturor, este foarte mult simțită. Pentru împlinirea acestei lipse am scris această carte, întocmită astfel ca să poată servi în același timp și ca *doctor de casă* pentru oricare familie. Prin aceasta nu înțelegem ca acest dicționar să înlocuiască pe adevăratul doctor în căutarea boalelor, ci numai să-l suplinească în lipsă și să-i completeze instrucțiunile date de multe ori în grabă și în mod incomplet. Afară de aceasta, având acest dicționar la îndemână, ori și cine îl poate consulta pentru toate trebuințele vieții, dela naștere și până la cele mai adânci bătrânețe, găsiind în el sfaturi bune și folositoare pentru toate, scrise lămurit și pe scurt.

Încercările făcute până astăzi în literatura noastră medicală cu scopul de a răspândi în public învățămintele practice ale medicinei și igienei n'au reușit din mai multe puncte de vedere. Unele au fost scrise într'o limbă grea de priceput pentru mulțimea cetitorilor, altele au fost rău împărțite și arangiate pentru a putea fi consultate cu ușurință. Din această cauză ne-am hotărât a da acestui nou *doctor de casă* forma de *dicționar*, ca fiind cea mai practică și mai înleznicioasă pentru oricare cetitor.

O carte de medicină este greu de înțeles pentru profani din pricina multor cuvinte străine pe cari puțini le cunosc. Pentru a ocoli acest neajuns am însemnat în dreptul fiecărui cuvânt științific și cuvântul sau cuvintele din limba noastră cari exprimă același lucru și cari cuvinte le-am trecut și la rândul lor alfabetice cu îndrumarea convenită, pentru ca cetitorul să le găsească cu înleznire. Așa de exemplu la cuvântul *CEFALALGIE* am notat și însemnarea ei: *durere de cap*, pe care am trecut-o și la locul ei alfabetic cu îndrumarea: vezi *CEFALALGIE*; tot așa la *DIAREE* am pus alături *urdinare*, la *TUBERCULOZĂ* cuvântul *offică*, și așa mai departe; iar dacă cetitorul dă în cursul unui articol de vr'un cuvânt medical pe care nu-l înțelege, n'are decât să caute acel cuvânt tot în acest dicționar la locul său, unde va găsi toate lămuririle îndestulătoare pentru a-i pricepe înțelesul.

În acest dicționar ne-am ocupat aproape de toate științele medicale, cari formează un *tot* ale cărui părți să completează unele pe altele. Am dat însă preferință *medicinei* propriu zise și mai cu seamă *igienii*, arătând cum să vindecă o boală și mai ales cum trebuie să se preîntâmpine, ceea ce este mai practic, având în vedere că este cu mult mai ușor a ocoli boala decât a o vindeca. Astfel cetitorul va găsi în această carte toate regulile cari trebuie să le urmeze pentru ca să întrețină și chiar să îmbunătățească funcționarea corpului său; regulile arătate destul de amănunțit și cu aplicațiuni atât la omul sănătos cât și la cel bolnav, cu schimbările poruncite de etate, de sex, de profesiune, etc. Fiecare va putea învăța din această carte cum trebuie să se hrănească, să se îmbrace, în ce case să locuiască și cum trebuie să-și întrețină locuința, s'o încălzească, s'o ilumineze, s'o aerisească; el va mai afla cari sunt exercițiile cu cari trebuie să se îndeletnicească, cum și când trebuie

să facă băi, duși și alte feluri de hidroterapie, etc., cari toate au de scop a întretine și prelungi cât să poate mai mult firul vieții omenești. În cazurile de boală și de accidente, cetitorul va găsi iarăși sfaturi pe cât să poate de practice și la îndemâna tuturor pentru tot ce trebuie și poate să facă până la venirea doctorului. Pentru a să convinge despre toate acestea și mai ales pentru a-l consulta mai cu ușurință, recomandăm cetitorului ca să răsfoiască acest dicționar în orele lui libere și dacă are răbdare să-l cetească pe încetul din scoartă în scoartă, și îl încredințăm că multe lucruri bune va afla și va învăța, câștigându-și în același timp un bun tovarăș de ajutor la orice trebuință va avea.

Pentru a ajuta înțelegerea și mai ușoară a unor articole am intercalat în text **315** figuri, cele mai multe luate din *dicționarul lui Galtier* și lucrute cu toată îngrijirea în atelierile *Sococ* din București.

Acest dicționar este folositor și pentru studenții în medicină, cari la începutul studiului întâmpină multe greutăți cu terminii medicali, pe cari îi găsesc aci bine explicați aflând totodată și originea lor. El poate fi de folos și tinerilor confrăți cari să duc să servească poporul rural aducându-le aminte multe lucruri și obicinându-i cu terminii medicali populari.

În lucrarea acestui dicționar ne-am servit de mulți autori români și francezi, notați în *bibliografia* aci alăturată și pe cari nu i-am mai citat pe nume și în cursul cărții. De altfel nu avem pretențiunea că această lucrare să fie originală a noastră, căci aproape toate operele cari să publică în științele pozitive și mai ales în cele medicale, nu sunt decât reproducțiunea scrierilor precedente, cu deosebirea redacțiunii, proprie fiecărui scriitor, și adăugirea observațiilor sale și descoperirilor făcute în timpurile mai recente.

Am căutat să ținem acest dicționar în curentul științii, mai ales în ceea ce privește tratamentul boalelor, dar, fiindcă știința medicală înaintează cu pași uriași, în timpul tipării au eșit la iveală descoperiri de cea mai mare importanță, cari nu s'au mai putut intercală în text. Astiel s'a întâmplat cu noul medicament descoperit de învățatul doctor **EBRLICH** din Francfort, cunoscut după ce s'a tipărit coala cu articolul **SIFILIS**. Acest medicament, numit la început sub numele de *No. 606*, constă într'un preparat arsenical mai bun decât *atoxilul* (vezi acest cuvânt în dicționar), dar care nu produce nici o suferință vederii. Medicamentul lui Ehrlich a fost și este încercat de către unii doctori învățați din Berlin, din Viena și acum de curând de profesorul *Obregia* din București, dând rezultate foarte bune, am putea zice chiar miraculoase, în toate cazurile *sifilitice*, atât în cele proaspete cât și în cele învechite, și care sperăm că nu peste mult timp va fi la îndemâna tuturor doctorilor.

Altă descoperire și mai însemnată este *tratamentul TUBERCULOZEI (ofticeii)* printr'un lichid al învățatului doctor **DOYES**, numit *fagogen*. Acest tratament constă în injecțiuni sub piele sau intrarachidiene (în canalul șirii spinării) cu o soluțiune fagogenă de *atoxil*, de *micolisin* și de *tuberculină*, dozate după o anumită formulă. Pe lângă aceste injecțiuni să mai dă pe gură *micolisin*, apoi să mai recomandă odihnă, aer și supra alimentațiune. Mulțumită acestui nou tratament s'au văzut la clinica doctorului Doyen din Paris ofticoși vindecați, văzuți și de alți doctori francezi și străini. Între alte vindecări să înregistrează și un caz de *meningită* tamăduit numai prin 2 injecțiuni; examenul lichidului encefalo-rachidian a arătat numeroși pneumococi, iar după 3 zile au dispărut și

acești microbi. Cu acest tratament să vindecă și bronchitele cronice, astma, etc. Iată dară medicina ajunsă stăpână pe cele mai cumplite boale infecțioase.

Nu știm dacă am reușit în încercarea noastră de a da fiecărei familii *un bun doctor de casă*, dar ceea ce putem s'o spunem este că dorința noastră intimă este nu aceea a câștigului material, care la noi, toată lumea o știe, este cele mai de multe ori nul, ci aceea de a fi folositori semenilor noștri, și, în special, poporului nostru românesc prin acest *dicționar al sănătății*, căruia i-am consacrat toate clipele noastre libere în timp de cinci ani.

Ca în toate lucrările omenești multe și mari neajunsuri să vor găsi și în această obositoare lucrare, pentru cari ne adresăm confrăților noștri, mai competenți decât noi, rugându-i să binevoiască a ni le însemna pentru ca atât noi la o nouă edițiune, cât și cei ce mai pe urmă să vor îndeletnici cu astfel de lucrări să le aibă în vedere pentru a putea scoate la lumină o operă mai desăvârșită.

Am adoptat *ortografia* Academiei Române, dar în unele locuri să va găsi câte o mică greșeală strecurată fără știința noastră.

Terminând facem urare tuturor cetitorilor noștri ca ori de câte ori vor consulta acest nou *doctor de casă* să găsească sfatul dorit, fie pentru a-și îmbunătăți starea sănătății, fie pentru a-și alina suferințele!

Buzău, 1 Iulie 1910.

Dr. V. BIANU

BIBLIOGRAFIE

A. Românească.

- Apărătorul sănătății*. Director Prof. Dr. N. Manolescu. București.
Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic de Z. C. Panțu. București.
Istoria naturală medicală a poporului român. De Prof. Dr. N. Leon. București.
Cunoașterea plantelor cu aplicațiuni la medicina populară. De D. și St. Bartolomeu. București.
Călăuza stațiunilor balneare și climaterice din România. De Aurel Scurtu. București.
Farmacopea română. Edițiunea III. București.
Noțiuni de igienă și medicină populară. De Dr. S. Argeșianu. București.
Noui elemente de igienă. De Dr. Urechiiă. București.
Tratat de igienă publică. De Prof. Dr. I. Felix. București.
Igiena țaranului român. De Dr. G. Crăiniceanu. București.
Igiena țaranului român. De Prof. Dr. N. Manolescu. București.
Micul magazin de medicină populară. De Dr. D. Ionescu-Buzău. București.
Medicul de casă sau tratamentul elementar al diferitelor boale. De Dr. D. Nicolaide. Buzău.
Medicina populară. De Dr. C. D. Severeanu. București.
Igiena poporană. De Dr. I. C. Drăgescu. Constanța.
Maternologia. De Dr. I. C. Drăgescu. Constanța.
Curs de mica chirurgie. De Dr. A. Coslinschi. București.
Curs practic de mica chirurgie. De Dr. Corvin. Iași.
Călăuza sanitară. Director Dr. I. Ștefănescu. București.
Creșterea igienică a copiilor. De Prof. Dr. I. Felix. București.

- Despre sărutare.* De Dr. G. Scripca. *Albina*, No. 36 din 1908. București.
Cauzele întinderii pelagrei în România și mijloacele de combatere. De Dr. A. Vasiliu. Roman.
Câteva cuvinte asupra leprei. De Dr. C. Păcuraru. București.
Fizioterapia și chirurgia ortopedică. De Dr. C. I. Mărgăritescu. București.
Serul antidifteric în tratamentul erizipelului. De Dr. I. G. Apostoleanu. Bulet. Dir. Sanitare. No. 2. 1909.
Igiena orașului București. De Dr. V. Bianu. București.
Elemente de Botanică. De Alexandru Uilăcanu. Blaj. 1900.
Botanica. De Dr. Ambroziu Chețianu. Blaj. 1907.
Bureții comuni. De Dr. Ambroziu Chețianu. Blaj. 1905.

B. Franceză.

- Dictionnaire usuel des sciences médicales*; par les Drs Déclambre, M. Duval, L. Lereboullet. Paris.
Nouveau dictionnaire abrégé de médecine, de chirurgie, de pharmacie; par le Dr Ch. Robin. Paris.
Nouveau dictionnaire de la santé; par le Dr P. Bonami. Paris.
Dictionnaire illustré de médecine usuelle; par le Dr Galtier-Boissière. Paris.
Traité de chirurgie; par Duplay et Réclus. 8 vol. Paris.
Pratique medico-chirurgicale; par Brissaud, Pinard et Réclus. 6 vol. Paris.
Manuel de pathologie interne; par G. Dieulafoy. 4 vol. Paris.
Le conseiller médical des familles, par le Dr Siebert. Paris.
Nouvelle médecine des familles; par De Saint-Vincent. Paris.
Aide-mémoire de thérapeutique; par Debove, Pouchet et Sallard. Paris.
Guide-formulaire de thérapeutique; par le Dr Herzen. Paris.
Formulaire pratique de thérapeutique et de pharmacologie; par Gilbert et Yvon. Paris.
Nouveau formulaire magistral; par Bouchardat. Paris.
Formulaire de médicaments nouveaux; par H. Bocquillon-Limousin. Paris.
Precis iconographique des maladies de la peau; par E. Chatelain. Paris.
Manuel d'ophtalmologie; par le Dr. G. Camuset. Paris.
Manuel pratique de l'art des accouchements; par le Dr. E. Verrier. Paris.
L'avarice, maladie mentale; par le Dr. V. G. Negrescu. Communication faite à la société française d'hygiène dans la séance du 13 Décembre 1907.

PRESCURTĂRI

gr.	=	grame
centigr.	=	centigrame.
ctgrame	=	centigrame
miligr.	=	miligrame.
migr.	=	miligrame.
ctm.	=	centimetri.
lat.	=	latinește.
grec.	=	grecește.
franț.	=	frânțuzește.
fig.	=	figură.
fam.	=	familia.

DOCTORUL DE CASĂ

SAU

DICTIONARUL SĂNĂTĂȚII

A

AA. — Aceste două litere când sunt puse pe o rețetă sau ordonanță medicală între numele medicamentelor și cantitatea lor însemnează că acele medicamente sunt amestecate în părți egale, de exemplu :

Chinină sulfurică. (aa 1 gr.
Acid salicilic . . . (

Va să zică un gram de chinină amestecat cu un gram de acid salicilic, adică câte un gram din fiecare.

ABATERE (Stare de). — Caută la **TORPEALĂ**.

ABATOR, *zalhana*. — Este locul de tăiere și de hăbucire sau îmbucătățire a vitelor hotărâte pentru măcelărie. Un abator trebuie să aibă : mai multe *ocoale* sau *șarcuri* pentru vitele cornute, pentru oi, pentru porci, cari să fie bine pavate și cu șanțuri de scurgere ; — *camere* pentru tăierea vitelor, în număr îndestulător, cari să fie bine aerate, bine pavate și cu pantă pentru ca apa cu care să spală să curgă repede către curtea centrală unde să intre în canalul principal ; — *apă* în cantitate mare pentru ca să se poată spăla tot cuprinsul zalhanalei cu ușurință și în abundență ; — *localuri* speciale pentru pregătirea *măruntaielor*, topirea *săului* și a *grăsimii*, etc. Într'un abator trebuie să se supravegheze în deaproape *aerarea* (ventilațiunea), *spălarea* amănunțită a camerilor de tăiere și mai cu seamă *scurgerea* repede a apei în canaluri sau în lipsa acestora în puțuri ~~scufundate~~ foarte adânci. Carnea, îndată după tăiere, trebuie cercetată cu de a mănuntul și să nu se deie în consumație carnea vitelor atinse de boale molipsitoare

sau care are germeni de paraziți : *cisticerc*, *tenie*, *trichină* (vezi aceste cuvinte).

ABCES, (lat. *abscessus*, dela *abscedere*, a să depărta), *apostimă*. — Prin acest cuvânt să înțelege o adunătură sau colecțiune de *puroiu*, produsă de o *aprinde* (inflamație) a țesutului celular (vezi **FLEGMON**), a glandelor și vaselor limfatice (vezi **ADENITĂ** și **LIMFANGITĂ**) sau a oaselor (vezi **PERIOSTITĂ** și **OSTEITĂ**). Mai totdeauna această îngrămădire de puroiu la un loc să arată sub formă de *umflătură* mai mult sau mai puțin dureroasă, iar puroiul celei mai adeseori este gros, smântânos, gălbui și fără miros. Abcesul să poate ivi în toate părțile corpului, începând dela cap și până la picioare, dar mai adeseori să vede la gât, la sânuri, la subsuoară, la stinghie, în partea d'napoi a armurilor și la pulpe. — Orice abces vine, după cum am zis mai sus, în urma unei aprinderi, chiar și umflăturile dela gâtul copiilor scrofuloși, cari din pricină că mersul lor este încet, puroiul să adună puțin câte puțin și aprinderea care îl fabrică este mai mică, mai puțin înflăcărată decât la celelalte abcese. Aceste abcese să numesc *reci* (cronice), pentru a să deosebi de abcesele *calde* (acute), cari au un mers repede. Astfel când vom vedea într'un punct oarecare al corpului semnele obicinuite ale aprinderii : *umflătură roseată*, *căldură* și *durere*, trebuie să ne temem de formarea unui abces. Puroiul în abcesele *reci* este apos, cu grunjiuri, alb-gălbui sau cenușiu. — Un abces este format, copt, gata de a sparge, când durerile cari la început erau svăgnitoare s'au mai micșorat, au devenit surde și mai

ușor de răbdat; când partea din mijlocul umflăturii s'a mai ridicat, a făcut vârf, s'a mai înmuiat și pielea s'a subțiat, iar roșeața s'a înlocuit cu o culoare alb-gălbue. Când abcesul este foarte mare, cu mult puroiu, pe lângă semnele de mai sus începe să să turbure și sănătatea generală, mai cu samă la copii și la persoanele nervoase, adecă pățimașul are fierbințeală, lipsă de poftă de mâncare, sete mare, uneori vărsături, durere de cap, lipsă de somn, aiurare sau spazme la copiii prea mici. — *Cauze*: sunt mai multe pricini cari dau naștere la abces, unele *externe*, cari vin din afară, altele *interne*, cari vin din năuntru, țin de bolnav. Intre cele externe sunt: căderea, lovitura, înțepătura, intrarea și șederea în corp a unui glonț, a unui ac, a unei bucăți de lemn, de fier sau de alt metal. Cauzele interne sunt acele cari țin de bolnav; când la un deget dela mână s'a ivit vr'un sugiu rău și de lungă durată, sau când la picior s'a aprins și umflat vr'o bătătură prin frecarea încălțăminteii să poate prea bine ca într'o bună zi să să arate un abces la subsuoară sau la stinghie. Abcesele să mai pot ivi în timpul sau în urma unei boale lungi sau care a slăbit prea mult bolnavul. In aceste cazuri abcesele sunt mai multe și mari; când trece unul să ivește altul, cum să întâmplă la sfârșitul vărsatului, pojarului, scarlatinei, lingoarei, la scrofuloși, la cei slăbiți din pricină că n'au hrană îndestulătoare, sau fiind supuși la muncă prea mare trupească și sufletească. — Dacă un abces este bine căutat trece repede, nu este primejdios, afară numai când este foarte mare și prea adânc așezat, așa că puroiul să poate strecura printre țesuturi pe întindere mare. Cu cât de repede să vindecă abcesele calde, pe atât de încet merg cele reci, al căror puroiu curge multă vreme și de multe ori pare nesfârșit. Abcesele sunt mai puțin primejdioase prin ele înșile decât prin cauzele cari le-au dat naștere; multe din ele nu le-ar avea omul dacă s'ar hrăni, ar munci, ar petrece în marginile hotărâte de igienă, și dacă s'ar aduce aminte că ele sunt adeseori urmarea loviturilor, înțepăturilor și altor întâmplări privitoare la mâni sau la picioare, cari dacă ar fi îngrijite dela început n'ar avea nici o urmare rea. — *Tratament*: pentru ca un abces pe deplin format, copt, să să vindece trebuie să să deschidă dela sine sau să fie deschis de doctor. La început însă, atunci când sunt numai semnele aprinderii să poate ca prin cataplazme de făină de in și unguându-să partea bolnavă cu a-

lifie vânăță (ungvent cinereu) simplă sau cu extract de beladonă (4 grame la 30), să dea înapoi sau dacă nu, să să grăbească coacerea și prin urmare spargerea lui. Pentru aceasta să mai pot face oblojeli calde cu ceaiu de nalbă, cu fiertură de capete de mac sau de foi de mătrăgină, iar pentru a mai micșora durerile partea bolnavă să să țină în nemișcare, in odihnă și ceva mai ridicată. Când însă durerile sunt mari și puroiul adânc și cu aplecare spre a să întinde și strecura mai departe prin țesuturi făcând stricăciuni mari, atunci numai decât trebuie chemat doctorul, care va străpunge abcesul cu un cuțitași bine ascuțit, făcând o tăetură destul de mare pentru ca puroiul să să scurgă cu înlesnire. După deschidere abcesul să stoarce încet și pe cât se poate fără durere spălându-se înăuntru cu acid fenic 2%, sau cu sublimat coroziv 1%, sau cu acid boric 4%, sau în lipsa acestora numai cu apă bine fiartă sau cu zamă de pelin, cu ajutorul unei tulumbe sau irigator. Apoi vom face o legătură simplă și îngrijită, luând tifon moale și curat și tăind bucățele așa de mari încât să acopere bine partea bolnavă pe cari le vom înmuia în doctoriile mai sus numite, sau în lipsa lor în spirt simplu, în spirt de camfor, sau în apă de Colonia înjumătățită cu apă, și le vom pune astfel asupra răni; pe deasupra vom pune un strat mai grosicior de vată și vom lega partea cu feși sau batiste ori cărpe curate. Aerul din afară înainte de a ajunge la rană să va strecura prin bumbac, să va curăți de orice murdărie și nu va produce nici o stricăciune. Pentru ca tăietura să nu să închidă prea iute să poate pune un fitil de bumbac sau de tifon, sau un tub de drenagiu. Legătura răni să va primeni în fiecare zi odată până la vindecare. Intru cât privește abcesele reci, tratamentul n'are regulă bine hotărâtă, ele să vor deschide mai curând sau mai târziu după împrejurări; în unele cazuri va trebui să să facă răzuirea părților abcesului. Pentru băi și ape minerale vezi SCROFULE.

ABCES ALVEOLAR. — Caută la ABUBĂ.

ABDOMEN, burtă, foale, pânțece, vintre. Este partea trunchiului așezat sub piept (torace) și este o cavitate formată în jos de lighean (basin), înapoi de inelele șirii spinării din regiunea lombară (șale), în laturii și înainte de mușchi. Pânțelece cuprinde o mulțime de *viscere* sau *măruntaie* între cari în locul întâi este *stomacul* (rânza) care ocupă mijlocul părții superioare a cavității, unde se vede o înfundătură la lin-

gurea, numită *epigastru*, care e așa de simțitoare încât o lovitură mai tare asupra ei poate să producă leșin sau chiar moarte grabnică; această parte este dureroasă și atunci când stomacul mistue greu. În laturile acestei infundături, a lingurelei, să află regiunile numite *ipocondri*; ipocondrul drept e ocupat de *ficat*, cel stâng de *splină*. Sub epigastru să găsește regiunea *buricu-*

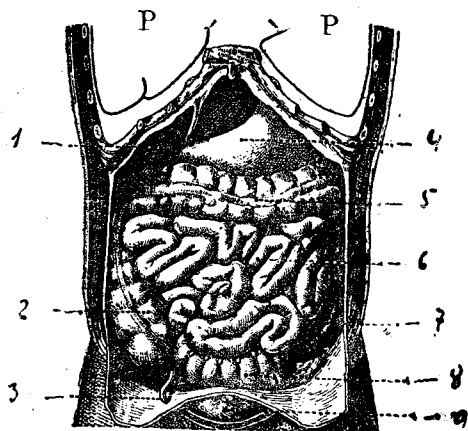

Fig. 1. — Abdomenul văzut din față.

1. Ficat. — 2. Intestinul mare (cecum). — 3. Apendice. — 4. Stomac. — 5. Intestinul mare (colon transvers). — 6. Intestinul subțire. — 7. Colonul descendent. — 8. Colon. — 9. Beșică. — PP. Plămâni.

lui sau a *ombilicului*, îndreptul căreia înăuntru să află cea mai mare parte a *mațelor* sau *intestinelor*, și ale cărei laturi, numite *deșerturi* sau *flancuri*, cuprind restul mațelor înainte și *rinichii* prin cari să strecoară *urina* (udul, pișatul) înapoi. Sub regiunea buricului vine *ipogastru*, în care se află *beșica* și *organele genitale* la femeie și numai în parte la bărbat. *Boalele pântecelui* sunt multe și uneori din cele mai mari și mai grele. Pielea și mușchii cari formează *păreții* lui pot fi supuși la *abcese*, *furnicele*, *contuziuni* (lovituri), *plăgi* (răniri) *brâncă*, *neuralgii* (vezi aceste cuvinte). Aceste boale să întâlnească de altfel în toate părțile corpului, dar aci trebuie îngrijite și căutate mai repede, căci ele să pot întinde la organele interne, la măruntaie. Alte boale, din cele mai grave, au ca punct de plecare organele interne, cum sunt: *peritonita*, *dropica*, *erniile* și toate boalele de *stomac*, *ficat*, *splină*, *mațe*, *rinichi* și *beșică* (vezi aceste cuvinte). Aceste boale au între alte semne *durerile de pântece*, *colicele*, *crampele*, de cari nimenea n'a scăpat sau nu va scăpa să nu le aibă. *Mă doare burta!* *mă doare inima sau la inimă!* sunt escla-

mări bine cunoscute de mame, cari de nenumărate ori le aud eșind din gura copiilor lor, iar dacă copiii sunt prea mici, ei țipă, plâng și să svârcolesc frecându-și piciorușele, lucru care ne face să bănuim că au *mătrice*, *colici intestinale*, și prin urmare putem să încercăm leacurile de casă știute până ce sosește doctorul (vezi COLICI). La oamenii mari mai sunt *durerile de ficat* (colici epatice) și *durerile de rinichi* (colici nefretice), localizate în dreptul acelor organe (vezi aceste cuvinte). — La cei ce lucrează sau umblă cu plumb și preparatele lui, tipografii, turnătorii de litere, zugravii sau cei ce mănâncă bucate preparate sau păstrate în vase a căror păreți cuprind plumb, pot să se otrăvească și să capete dureri sau *colici de pântece* (vezi PLUMB). Persoanele nervoase adeseori au dureri sau *neuralgii abdominale*. — Dacă o femeie tânără are dureri așa de mari încât nu poate suferi nici greutatea plapomei, și dacă aceste dureri ocupă o mare întindere a pântecelui și să însoțesc de fierbințeală și vărsături, trebuie să ne gândim la o *peritonită*, adică la aprinderea cămășii mațelor. — Dacă durerile să simt când apăsăm cu mâna în flancul (deșertul) drept și auzim ghiorăituri, dacă bolnavul are în același timp căldură mare, durere de cap, slăbiciune mare, urdinare (diaree), probabil că avem de a ace cu o *febră tifoidă* (lingoare) la început. — *Racul stomacului*, a ficatului, a rinichului de asemenea produce dureri de pântece, uneori foarte mari (vezi CANCER). Când abdomenul este *umflat* peste tot, el conține multe gazuri și licide. În cazul d'ntăi el ia forma unui balon umflat (*balonarea pântecelui*) și când îl ciocănim cu degetele răsună ca o tobă, *timpanită* și *timpanism* (dela un cuvânt grecesc care însemnă tobă). Cumcă umflătura aceasta să datorește gazurilor intestinale să mai cunoaște și din împrejurarea că ea să iveauă repede sau de odată și pierde tot așa de iute, îndată ce bolnavul a răgăit sau a dat vânturi pe jos, ea n'are nici o primejdie și să vindecă ușor (vezi GAZURI INTESTINALE). — Să întâmplă uneori că umflătura să face încet și să mărește neconținut sau să micșorează într'o zi pentru a reveni iarăși în ziua următoare la ceea ce a fost; în aceste cazuri în pântece se găsește apă, avem *dropică*, *idropizie* (vezi acest cuvânt). — La copii, această umflătură fără încetare este de multe ori un semn de *atac sau oftică la pântece*. Tot la copii să mai poate întâmpla ca abdomenul să să micșoreze în mod

simțitor și că din umflat ce era să să scufunde, atunci dacă copilul mai are și durere de cap, trebuie să ne gândim la o *aprinde de creeri*, la o *meningită tuberculoasă* (vezi MENINGITĂ), în care cămașa creerilor este inflamată. — Când umflătura pântecelui este *parțială*, adică mărginită numai la o parte, ea ne arată mai întotdeauna o *tumoră* (modălcă, boț) a stomacului, a ficatului, a splinei, a mațelor sau a rinichilor. Pielea abdomenului își *schimbă culoarea* în diferite boale, acoperindu-se cu pete roșii cum să întâmplă în febrele eruptive (vărsat, pojar, scarlatină), în abcese, furnicele, brâncă. În lingoare (febră tifoidă) să ivesc nește pete trandafirii având forma unui bob de linte, pete lenticulare, cari pier sub apăsarea degetului pentru a să ivi din nou îndată ce se ridică degetul. Câte odată se ivesc pete mai închise, albastrii sau negre, la sfârșitul unor boale și cari ne spun că moartea se apropie. — Terminând vom zice câte-va cuvinte despre *loviturile (contuziunile) și rănile (plăgile)* abdomenului. Căderile pe picioare sau pe sezut pot să provoace ruptura măruntaelor (lezuni prin *contra-lovitură*); loviturile *directe* cu o peatră, un ciomag, cu piciorul de om sau de cal de asemenea pot produce ast-fel de rupturi, fără ca pe părțile pântecelui să să vadă ceva. În toate aceste cazuri bolnavul simte dureri mari cu sfârșeală sau leșin, cu vărsături și oprirea udului, apoi poate să urmeze *peritonita* cu toate semnele ei. — *Plăgile sau rănile* pot fi de două feluri: *superficiale*, când ating numai pielea și mușchii păretelui, și *adânci* sau *penetrante*, când s'au atins organele interne (măruntaiele). În acest caz avem durere mare profundă, paloarea feței, aple care spre leșin, tâmpeală, sughiț, balonarea pântecelui, vărsături, formarea unei ernii (eșirea mațelor); dacă organele mistuirii sunt găurite, sparte, materiile se scurg în burtă: vărsături și scurgune cu sânge, apoi semne de *peritonită* (vezi acest cuvânt). Tratamentul contuziunilor și plăgilor: repaus absolut, dietă și opiu pentru calmarea durerilor dat de doctor, care va lega rana și dacă va fi trebuință va recurge îndată la operație. Pentru tratamentul celor lalte boale ale abdomenului despre care să vorbește în acest capitol să să caute la numirile subliniate ale boalelor.

ABIES ALBA sau **PECTINATA**.—Caută la BRAD.

ABLUTIUNE.—Caută la SPĂLARE.

ABORT (lat. *abortus*, care să naște înainte de vreme), *avort, lăpădătură, pierdere,*

pierzanie.—Să numește astfel expulzarea sau darea afară a fetei înainte ca el să fie viabil (trainic), adică înainte de a 210-zi (7 luni) când începe viabilitatea adevărată. Abortul este de 2 feluri: *spontanu*, când vine dela sine, fără nici o pricină de dinafară, și *accidental* când este produs de vr'o căzătură, lovitură, etc. *Cauzele* sunt *generale și locale*. Intre cele d'întăiu avem emoțiunile morale, hrana neîndestulătoare și munca multă, obositoare, boalele cu fierbințeală, albuminuria, oftica, sifilisul; între cele locale avem: aborturi anterioare și atunci se zice abort sau pierzanie prin *obiciuință*, loviturile, căderile, zdruncinul trăsuri, umbletul prea mult, oboselile și excesele de tot felul, mai ales acele cari să produc în ziua care corespunde cu venirea sorocului; un vițiu de conformație a bazeiului, care fiind prea strâmt nu lasă să să desvolte fetei; o stare de iritabilitate sau de rigiditate a mitrei care nu-i permite să păstreze produsul concepțiunii peste un timp oarecare; aderențe peruterine și alte stări bolnăvicioase. Ca *semne* ale abortului avem dureri de mijloc sau de șale, curgearea cătorva picături de sânge, apoi emoragie mare cu expulzarea fetei mai mult sau mai puțin repede (câte odată numai după câte-va zile). Pe lângă varietățile de abort mai sus amintite mai avem și abortul *provocat* prin o operație de cătră doctor cu scop determinat, pentru a scăpa femeia de niște urmări rele ale nașterii la timp, sau de cătră moașe sau altă persoană în scop criminal. Semnele sunt aproape aceleași ca și în cazurile celelalte.—*Tratament*. Pentru a *preveni* abortul să vor combate cauzele care îl pot provoca; când sifilisul este în joc să va înstitui un tratament mercurial prelungit, 3—4 luni; femeia va sta în pat mai multe zile în timpul presupus al regulelor, iar dacă are dureri pe jos i să va da: extract fluid de viburnum prunifolium câte 30 picături în un pahar cu apă, de 3—4 ori pe zi; pentru constipație să va face clistere cu apă glicerinată sau o fierțură de grăunțe de in, iar după ce femeia a fost servită i să pune un alt clistir calmant cu: laudan 30 picături pentru 100 grame de apă. Când femeia are pierderi de sânge i să va da: extract fluid de idrastis canadens câte 50 picături de 2—3 ori pe zi. *Tratamentul curativ*, când abortul amenință să să facă vom recomanda: repaus absolut în pat, hrană ușoară, alimente reci, clisme mari de curățenie urmate de clisme mici de laudan (25—30 picături) sau cu

cloral (1 gr.). Când este curgere de sânge prea mare să vor face injecțiuni vaginale cu apă fierbinte de 45°, simplă sau cu acid boric (40 gr.) sau cu sublimat cōroziv (25 centigrame la litru); femeia va trebui să steie culcată cu capul mai jos și cu mijlocul mai ridicat și pe cât să poate în nemiscare; să va tampona vaginul cu tifon iodofomat sau salolat, sau să va introduce sacul lui Barnes. Dacă expulzarea fetului și a anexelor este *incompletă* sau dacă să ivește o emoragie mare vom face dilatația (lărgirea) gâtului mitrei și vom goli mitra fie cu degetul ajutându-ne cu cealaltă mână apăsând pe fundul mitrei, sau cu o *lingură ale cărei margini să nu fie tăioase*; după ce am golit mitra vom face o injecție în interiorul ei, caldă și puțin antiseptică (acid-fenic 2 la 100, sublimat cōroziv 1 la 5000) și tamponament vaginal; vom da în același timp: ergotină 2 gr.; apă destilată 100 gr. sirop de coji de portocale amare 30 gr., să ia la oră 1 lingură; ergotina să mai poate da și în injecții sub piele.—*La țară* babele dau la pierzanie fiertură de coaje de cireș amar (prunus avium), coada vacii (salvia silvestris), mățuri de grădină (chenopodium scoparia), puzderie de melișoi de cănepă și rădăcină de pătrunjel (petroselinum sativum).

ABORTIV (lat *abortivus*, dela *ab*, negațiune, și *ortus*, naștere). — Medicament care provoacă *abortul* (lăpădătura, pierderea).

ABSENȚĂ, distracție, uitare de sine, a să pierde. — Prin cuvântul *absență* să înțelegem desființarea sau nimicirea trecătoare a facultăților intelectuale cu păstrarea simțirii și a mișcării. În *absență* gândirea să întunecă de odată, inteligența să suspendă repede, mai mult sau mai puțin în mod complet, dar, din fericire, în mod trecător. Un exemplu: o persoană în mijlocul unei conversațiuni, a unei fraze, a unui cuvânt chiar, pe care nu-l poate sfârși, să oprește de odată, ochii săi devin ațintiți, trăsurile feței iau o înfățișare uimită, să pare că nu mai aude nimic, orice semn de inteligență dispăre de pe fața ei; apoi, după câteva secunde sau minute, își reia și termină fraza începută, tot așa pe neașteptate ca și cum a întrerupt-o; gândirea revine, totul reintră în ordine, numai că memoria rămâne cam confuză. *Absența* să observă în starea normală în urma unei munci exagerate, a oboselii corpului și a minții, în beția alcoolică, sub influența unor medicamente. În aceste împrejurări ea dispăre repede sub influența odihnei. Ab-

sența mai poate rezulta dintr'o boală a sistemului nervos, în deosebi în cazurile de epilepsie (boala copiilor) și de immuieră creerilor. În aceste boale ea să repetă des și nu sfârșeste decât odată cu boala care o produce (vezi *EPILEPSIE* și *IMMUEREA CREERILOR*). — *Absența* n'are nici un tratament deosebit al ei și dacă să repetă trebuie consultat un doctor.

ABSINT. — Caută la *PELIN*.

ABSORPȚIUNE. — Rezultatul terminal al mișturii (vezi *DIGESTIUNE*).

ABSTINENȚĂ (*abstinentia* dela *abstinere*, a să lipsi de...), *ajun. post. sec.* — Prin acest cuvânt să înțelegem a nu mânca nimic, nici una din substanțele alimentare, sau a mânca numai unele din ele. *Abstinența* cele mai adeseori este *voluntară*, de bună voie, când și o impune omul singur, de fanfaronadă, sau prin o idee fixă (nebulie, isterie, sinucidere), sau este prescrisă de doctor (*abstinență terapeutică*) sau de biserică (religioasă). Câte odată este *involuntară*, de nevoie, cum să întâmplă cu asediații, cei închiși într'o cetate în vreme de războiu (la Paris în 1870 și la Port Arthur în 1905), cu naufragiații, cei rătăciți pe mare, cu lucrătorii surprinși într'o mină (cum a fost la Courrières în Franța în 1906, unde 14 oameni au trăit 21 zile aproape fără mâncare) sau într'o carieră prin surpare, sau, în fine, cum să întâmplă cu animalele supuse la o experiență și cari ajunază mai mult timp (*abst. experimentală*). *Abstinența* este *completă*, când toate alimentele solide și lichide sunt suprimate; *incompletă* când te lipsești sau numai de alimente solide, sau numai de băuturi, sau numai de unele mâncări, de exemplu de cele grase sau preparate cu carne. Biserica noastră ortodoxă ne impune de mai multe ori pe an astfel de *abstinență*, care să chiamă *post.*—*Abstinența completă*. Lipsa totală de orice mâncare dă naștere la accidente foarte grave, mortale chiar, după câțva timp, și în acest caz moartea vine prin *inanitiție*. Prin nemâncare greutatea și căldura corpului scade treptat, puterile să micșorează din ce în ce, bătăile inimii să răresc și slăbesc împreună cu respirația, sângele sărăcește, pofta de mâncare scade, să ivește o urdinare (diaree) care mărește slăbiciunea generală; în cele din urmă să arată turburări nervoase, nesimțire, halucinații și delir (aiurare). Cel ce nu mănâncă de loc, trăește din propria lui carne, consumându-și mai întâi grăsimea apoi mușchii, și când a pierdut 4 din 10 părți din greutatea sa el moare, mai de

grabă copilul și junele decât omul matur, adult. În unele stări nervoase, cum sunt catalepsia, isteria, și letargia, omul poate suporta abstinenta completă peste termenul obicinuit; să citează cazuri de *ajunare* completă în timp de 12, 25 și chiar 60 zile. O chestie importantă este de a să ști ce hrană trebuie dată celor cari n'au mâncat mai mult timp, cum să întâmplă cu naufragiații, cu cei închiși în mine, cum a fost cazul cu cei 14 oameni eșiți la lumină după 21 zile din minele dela Courrières, și cari dacă ar fi mâncat după pofta lor ar fi murit repede. În primele momente nu să dă carne, nici vin, nici băuturi spirtoase, ci numai lichide nutritoare, cari sunt mai bine suportate de stomac: zamă de carne (bulion) fără grăsime și călduță, în mică cantitate, apoi mărindu-să doza din sfert în sfert de oră, și când vedem că acest lichid este tolerat, batem și un gălbiniș de ou în el, apoi numai după câteva ceasuri putem să dăm nițică carne crudă tocată în supă sau mai bine praf de carne în apă zaharisită. Mai târziu vom da puțin lapte, iar dacă stomacul nu-l poate suporta și îl varsă brânzit, nemistuit, ne vom întoarce iar la zamă de carne. Trebuie să obicinuim omul pe încetul cu mâncarea și numai după aceea îi vom da carne și vin, cari îl vor pune în picioare. — *Abstinență incompletă.* Aci este vorba de una din chestiunile cele mai însemnate privitoare la viața țaranului român, și anume de *post*, care este o abstenență incompletă preserisă de religiunea creștinească și în măsură mai aspră de religiunea noastră ortodoxă. În zilele de post Românul nu poate mânca decât numai legume, verdețuri cu mămligă sau pâne și numai în anumite zile pește; toate celelalte mâncări preparate cu carne, ouă și lapte, precum și grăsimea animală sunt oprite sub pedeapsa păcatului. Dacă posturile ar fi mai puține și mai scurte, n'ar fi mare lucru de zis, căci ar fi numai o variație în hrănirea zilnică care ar fi favorabilă sănătății, dar când ne gândim că sunt 4 posturi mari: al Paștilor 7 săptămâni, al sânt-Petrului 2—5, al Sf. Marii 2 și al Crăciunului 6 săptămâni, ceea ce face, dacă socotim pe cel al S. Petrului de 3 săptămâni, ca termen mediu, în total 126 zile, la cari mai adăugând alte 68 zile (mercurile și vinerile din săptămânile de dulce) să vine cu totul 194 zile de post pe an; când ne gândim pe de altă parte la mâncarea mai mult decât săracăcioasă care o are în zilele de dulce, la celelalte împrejurări rele de trai și la

munca obositoare pe care o desfășură în cursul anului, — când ne gândim la toate acestea nu mai trebuie să ne mirăm de ce Românul este slab, sleit de putere și jigărit, de ce neamul nostru degenerază! Nu mai trebuie să ne mirăm de ce boalele de tot soiul să încuibă în casa țaranului cu atâta ușurință! Postul prelungit și săracăcios aduce după sine pierderea puterii, subțierea sângelui și diferite turburări în mișcare, apoi slăbirea generală, pierdere din greutatea și din căldura corpului. Dacă postul este rău pentru oamenii adulți, maturi, cu mult mai rău este pentru copii și pentru tinerii în cale de dezvoltare (sub vârsta de 15 ani), pentru femeile slăbuțe cari mai curând sau mai târziu vor fi chemate sau au fost chemate să-și facă datoria de mamă, pentru orice om slab, delicat sau bolnav de stomac, pentru toți bolnavii sau pentru cei ce abia au scăpat de vr'o boală grea, convalescenții. Prin urmare, *nu trebuie să postească*, cei bolnavi la pat, și toți acei ce sufer de lipsă de sânge (anemie), cari sunt slabi și bolnăvicioși, apoi copiii mai mici de 12 ani. De altfel, nici sfânta biserică nu cere post dela toți aceștia și preoții ar trebui să o spună aceasta credincioșilor mereu de pe amvon și în vorbirile de toate zilele, să spuie țaranului că în astfel de împrejurări omul este scutit de păcat, că sfânta biserică nu voește moartea credinciosului, ci binele și sănătatea prin regulile ei bine înțelese și potrivit aplicate! Ce deosebire mare între postul nostru și al catolicilor! Aceștia în zilele de post mănăncă lapte cu toate preparatele lui, ouă, pește, legume, fructe, toate afară de carne, așa că postul lor este mai bogat și mai hrănitor decât chiar dulcele țaranului nostru! Unde mai pui că zilele lor de post nu să urcă nici la jumătatea zilelor noastre (194)!! Ar fi timpul ca Sf. Sinod al României să ia în de aproape vedere chestiunea postului și împuținându-l să mai ușureze traiul poporului românesc! Turcii și Israelii încă au posturi în unele epoci ale anului. Așa *Ramadanul* musulman durează 30 zile, în cari nu să mănăncă nici o hrană solidă sau lichidă dela răsăritul până la apusul soarelui; dar în schimb turcii compensează în timpul nopții toată paguba suferită ziua, când mănăncă de toate și în de ajuns. Astfel acest *ajun* al mahometanilor nu este așa de rău ca *postul* nostru. La noi *ajunul* nu există decât ca pedeapsă sau canon dat de duhovnic celui cu păcate prea grele, la care pe lângă rugăciuni, metanii, slujbe îi mai dă să a-

juneze vinerea mare și încă una sau două zile mari de peste an, și în cari credinciosul nu trebuie să mănânce nimic de dimineața și până la asfințit. Cât de păgubitor este postul pentru sănătate să poate vedea la articolul: ALIMENTE, unde arătăm cât trebuie să mănânce un om pe zi și unde să face o comparație între mâncarea de dulce și cea de post. Pe lângă abținerea religioasă mai este cea *accidentală*, de nevoie, cum să întâmplă cu naufragații sau cu cei ce sunt victime ale unei catastroafe și cari mai au câte ceva de mâncare, însă de calitate rea și în cantitate neîndestulătoare, cum a fost cu locuitorii Parisului în timpul asediului dela 1870, cari au dat mult tribut acestei abținente forțate. În fine, mai este abținerea incompletă prescrisă de doctor unui bolnav și care să chiamă *dietă* (vezi acest cuvânt).

ABUBĂ, abces alveolar.—Când cineva are un dinte sau o măsea stricată, adeseori să întâmplă că la răceală să să umfle gingia în locul acela, să fie dureroasă și să coacă; umflătura să poate întinde la obraz. Această umflătură este însoțită de fierbințeală, lipsă de poftă de mâncare și durere svăcnitoare, uneori foarte mare, care nu încetează până când abuba sparge, de aceea este bine ca ea să fie deschisă cât să poate mai iute de doctor. Coacerea abubei să poate grăbi punând des cataplasme de făină de in, cât se poate de calde și făcând des gargară cu ceai cald de mușătel, iar după ce a spart sau s'a deschis să să urmeze cu gargară de acid boric (4%) pentru a desinfecta gura, până la vindecare. Pentru a nu să întoarcă abuba este bine ca să se scoată dinteul sau măseaua stricată, ori să să plumbuească la un dentist.

ACAR (acarus).—Sub acest nume să înțeleg mai multe specii de animale mici din clasa *Arachnidelor*, cari trăiesc ca paraziți. Cei mai importanți sunt: *acarul sau căpușița râei* numit și *sarcoptes scabiei* (vezi RÂIE), *acarul coșilor* sau coșurilor de pe față, numit *demodex folliculorum* (vezi ACNEE), apoi *acarul brânzei mucigăite*, un insect mic aproape nevăzut cu ochii, fără aripi și cu opt picioare, care trăește în brânză, pastă, în mucezeala pâinii, a dulcețurilor etc. și care să mai zice *strepede* (*Tyroglyphus siro*).

ACCES (accessus dela accedere, a să apropia, a ajunge, a sosi), apucat.—O stare bolnăvicioasă care vine și încetează la intervale mai mult sau mai puțin îndepărtate. Fiecare acces este despărțit de accesul

premergător prin un timp (interval) de sănătate aparentă. Cuvântul *acces*, întrebunțat singur n'are nici un înțeles, de aceea el trebuie să fie urmat în tot'dauna de un alt cuvânt care să-l lămurească, prin urmare vom zice că cutare persoană a avut un *acces de friguri* (l'a apucat frigurile), un *acces de delir*, un *acces de epilepsie*. Când este vorba de friguri sau febră, nu trebuie să să confunde *accesul* cu *paroxismul* sau *exacerbația*, cari nu sunt de cât agravări ale unei stări bolnăvicioase; boalele acute, fluxiunea de piept, febra tifoidă etc. să însoțesc de o febră care ține tot atâta cât ele, dar care în unele momente prezintă o creștere mai mare, care creștere nu este un *acces*, fiindcă febra n'a încetat nici odată cu totul, ci este un *paroxism*, o *exacerbație* a febrei. Din contră, pe când cortegiul obicinuit al febrei reapare numai la anumite ceasuri din timpul zilei și dispare apoi cu totul până în ziua următoare, atunci avem de a face cu un *acces de febră*, care febră, din această pricină, să chiamă *intermitentă* (întreruptă, precurmăță), cum sânt *frigurile noastre palustre*. Aceesele pot fi regulate sau neregulate, complete sau incomplete. Tipul *febrei cu acces* este febra intermitentă, care prezintă trei stadii (fiori, căldură și sudori sau nădușală) și ale cărei accese revin în fie-care zi sau la trei zile odată sau și mai rar (vezi IMPALUDISM). Boalele cu accese regulate și periodice să tratează de obicei cu preparațiile de *chin-china* (vezi acest cuvânt).

ACCIDENT (accidens dela accidere, a să întâmpla, a veni fără veste, pe neașteptate), întâmplare nenorocită, ceas rău.—Când te răstoarnă și te sdrobește o trăsură ești victima unui *accident*, iar când te lovește apoplexia ești un *bolnav*. În cazul întâiu corpul a fost atins în mod brusc și pe neașteptate de un agent exterior de care putea scăpa, iar în cazul al doilea sănătatea a fost turburată de o pricină care să găsea în organism de un timp oare-care și a cărei arătare s'a ivit pe neașteptate, repede. Unele accidente sunt speciale *căilor ferate* (vezi aceste cuvinte), *orașelor, satelor*, iar altele să pot produce la țară ca și la orașe. Ori-unde poți cădea într'o apă și să te inneci; poți bea vitriol în loc de apă, să îți aprinzi haina de la o lampă, să fi împușcat sau să împuști din greșală pe vr'un prietin cu o armă pe care o credeai descărcată, să aluneci și să îți rupi un picior ș. a. m. d. Românul zice: *Doamne ferește de ceas rău!* În orașele mari, cum e

Bucureștii, se ivesc multe accidente pe strade; poate să-ți cadă ceva în cap de pe o casă, cum s'a întâmplat mai anii trecuți pe bulevardul Universității unui om căruia i-a căzut de pe acoperișul Otelului Bristol o bucată mare de ghiață, lăsându-l mort pe loc; poate să te răstoarne o trăsură sau un camion și să-ți spargă capul, zdrobindu-ți creierii, cum s'a întâmplat în 1906 cu învățatul Curie, descoperitorul *radiului* pe strada Dauphine în Paris, lucru care să întâmplă des în locurile unde circulațiunea este foarte mare; copiii și bătrânii sunt cei mai expuși la accidente de acest soi, cei dintâi din imprudență, nebagare de seamă, cei din urmă din neputință de a să feri din vreme și repede; bărbații dau victime mai multe de cât femeile din cauză că ei umblă mai mult. Să mai întâmplă multe căderi de pe înălțimi mari, de pe case, de exemplu cei ce acoper clădirile, zidarii, zugravii, cari adese ori își găsesse moartea în exercițiul meseriei lor. S'a mai observat în orașe cazuri de asfixie prin gaz aerian, cum s'a întâmplat unui profesor universitar, care abia a scăpat de moarte, sau prin cărbuni aprinși (mangal), coșul sobei fiind închis, cum s'a întâmplat la Paris ce celebrul romanțier *E. Zola*, mort în plină vigoare. Desvoltarea cea mare a întrebunțării mașinilor, a motorilor mecanici de tot felul, a făcut să crească în mod simțitor numărul victimelor în fabrici și ateliere. Aceste accidente produc răniri adânci și întinse, smulgeri de mâni și de picioare, cari dacă nu produc moarte, lasă în urma lor tot atâți neputincioși de a și agonisi hrana zilnică. La țară accidentele de asemenea sunt numeroase: tăieri cu topoare, sape, coase; injunghieturi cu cuțite; împunsături de tauri, boi și vaci, căderi de pe clăi și căpițe de fân sau paie: răniri grozave și înspăimântătoare în batozele de treerat și în diferite mașini agricole etc. Din toate acestea să poate vedea cât de numeroase și de variate sunt cauzele accidentelor, iar turburările de sănătate cari rezultă din ele sânt tot așa de multe; semnele lor și tratamentul acestor accidente variază după felul lor (vezi: ASFIXIE, ARSURĂ, CONTUZIUNE, SDROBIRE, OTRĂVIRE, SCRINTIRE, FRACTURĂ, INNECARE, PLĂGI). În toate cazurile prima grije trebuie s'o avem de a ridica rănitul, de a-l duce acasă sau la spital, a-l culca, afară numai când o scurgere de sânge prea mare sau o pierdere de cunoștință nu ne silește să-i dăm pe loc primele ajutoare (vezi RĂ-

NIȚI și AJUTOARE PUBLICE). Multe accidente ar putea fi ocolite dacă în orașe administrațiunea ar supraveghea stricta executare a regulamentelor: silind pe vizitii și căruțași să-și stăpânească caii și să nu-i mănecelor o iuteală care ar compromite siguranța celor ce umblă pe jos, incredințându-să de soliditatea schelelor și a altor mijloace cu ajutorul cărora lucrătorii stau atârnați în aer, întrebunțând toate mijloacele de protecțiune contra mașinilor de prin fabrici și ateliere, supraveghind și ajutând copiii, bătrânii, oamenii beți sau neputincioși în punctele primejdioase, unde circulațiunea este foarte mare, și protegind în fine pe cei ce umblă și lucrează după cum să protegiază animalele; numai astfel s'ar putea micșora numărul accidentelor și s'ar face în acest mod o igienă preventivă, care ar aduce omenirii mai mari foloase decât chirurgia cea mai măiestră.

ACETANILIDĂ. — Caută la ANTIFEBRINĂ.

ACETIC (Acid), ACETATE. — Dacă ținem la aer un lcid fermentat, cum este vinul, berea, cidrul, după câțva timp obținem un *acid acetic foarte diluat*, cunoscut sub numele de OȚET (vezi acest cuvânt). — În farmacie să prepară un *acid acetic concentrat*, solid, cristalizat, cu miros tare și înțepător, care să întrebunțezează în medicină ca *caustic* (arzător) și *stimulant* (ațâțător). Să întrebunțezează la arderea *negilor* (vezi NEGRI): cristalele de acid acetic să topesc la 17° de căldură de asupra lui 0, adecă la temperatură ordinară, acum dacă înmuie în lcidul care rezultă din această topire un capăt de chibrit sau o baghetă de sticlă și punem pe negi o picătură sau două și aceasta o repetăm 2—3 zile, negii să usucă și cad. — Ca *stimulant*, acidul acetic să întrebunțezează în cazurile de sincopă (leșin), de *asfixie* (sufocație, înecăciune), de pierdere de cunoștință. Dăm bolnavului să respire pe nas aburii cari iasă din cristalele lui cari sunt închise în o sticlută, al cărei conținut, uneori parfumat, să vinde în comerț sub numele de *sare de oțet sau sare de Englitera*. Aceste inhalățiuni nu trebuie prelungite prea mult căci pot arde căptușala nasului. — Acidul acetic să combină cu unele corpuri și formează nește săruri numite *acetate*: acetat de amoniac (vezi AMONIAC), acetat de cupru (vezi CUPRU), acetat de plumb (vezi PLUMB).

ACETILTANIN. — Caută la TANIGEN.

ACETOPIRINĂ (aceto-salicilat de antipirină). — Proprietăți: analgesic (contră durerii)

și antipiretic (contra căldurii). Să dă contra migrenei și a nevralgiilor; 3 gr. pe zi în buline de câte 50 centigrame.

ACHILLEA MILLEFOLIUM. — Caută la COADA SORICELULUI.

ACID (*acidum*, acru). — În mod general să numesc *acide* corpurile cari au un gust acru, mai mult sau mai puțin tare, cari înroșesc tinctura albastră de turnesol, cari să combină cu *alcalii* formând *săruri*. Acidele extrase din regnul mineral să chiamă *minerale* (acidul azotic, ac. sulfuric sau vitriolul, etc.); cele din regnul vegetal și animal să chiamă *organice* (acidul acetic, tartaric, etc.). Ele au proprietăți diferite după cum sunt *concentrate* sau *diluante*, adică curate sau înjumătățite cu apă. *Acidele curate sau concentrate* ard organele omului fiind *caustice* (vezi acest cuvânt), pentru care în medicină nu să folosească decât *pe dinafară*, când vrem să distrugem niște tumori sau creșcături mici, dar și atunci numai după sfatul doctorului. Dacă ar lua cineva *pe dinăuntru*, ar bea vr'un acid concentrat, în urma unei greșeli sau cu hotărâre de a să omori, imediat s'ar ivi semnele unei *otrăviri* puternice, cu arsura buzelor, a gurii și a gâtului, neputința de a mai înghiți, o arsură cumplită la stomac, vărsături bilioase (ca fierrea) și cu sânge, slăbiciunea pulsului și aplicare spre leșin. În aceste cazuri trebuie dat bolnavului să beie mult lapte, cât de mult, și apă albuminoasă, bătută cu albuș de ou, (vezi АРХ); aceste licide, cari sunt la îndemâna tuturor, prin albumina ce conțin învăluie acidul și micșorează atingerea lui cu căptușala (mucoasa) stomacului și a mațelor. După aceasta i să va da să înghită o mare doză de *magnezie* tăiată cu apă, care este *contra-otrava* acidelor. Dacă omul a scăpat cu viață, stomacul și mațele lui rămân inflamate (aprinse), iar inflamațiunea va fi îngrijită și tratată după cum trebuie (vezi ENTERITĂ ȘI GASTRITĂ). *Acidele diluate sau subțiate cu apă* sunt prescrie sau ca *astringente* (strângătoare) sau ca *răcoritoare*. Ca *astringente* (vezi acest cuvânt) să aplică *pe dinafară*, pentru a opri o *curgere de sânge* (emoragie) puțin abondentă, de obicei apă cu oțet, sau pentru a spăla o tăetură care sângerează, sau trăgând pe nas când curge sânge sau făcând un clistir (clismă) când face cineva sânge pe șezut (vezi ОТЕТ). Când un bolnav are *amigdale mari* (gâlci în gât) sau *omșorul umflat* este bine să facă gargară cu apă în care să pune 15 până la 20 picături acid clorhidric la 200 grame apă. Tot astfel vor face cei ce

au *arsită* în gură, *scorbut* sau orice umflătură de gingii (vezi STOMATITĂ), gangrenă sau răni în gură, în care cazuri e bine să să atingă părțile cu miere de trandafir (mericică) în care să va pune câteva picături de acid clorhidric, cunoscut și sub numele de *spirt de sare*. Ca *răcoritoare* acidele să întrebuițează în *băuturi*, făcute cu multă apă, cari au gust acrișor și plăcut, potolească setea, micșorează căldura corpului și prin urmare sunt bune în multe boale acute; vara toată lumea bea cu mare plăcere câte o *limonadă* făcută cu lămâe sau acid citric, ori cu alte acide, fără să aibă trebuință de ordonanța doctorului (vezi LIMONADE).

ACID GALOTANIC. — Caută la TANIN.

ACID TANIC. — Caută la TANIN.

ACIDITATE DE STOMAC. — Caută la ACRIME.

ACLIMATARE. — Caută la ACLIMATIZARE.

ACLIMATAȚIE. — Caută la ACLIMATIZARE.

ACLIMATIZARE, acimatare, acimatație. —

Este acomodarea sau obicinuirea unei persoane cu un alt *climat* sau cu o țară a cărei altitudine și temperatură să deosebesc de acele ale climatului sau ale țării în care s'a născut și a trăit mai mult timp. La o altitudine chiar ridicată omul să obișnuște destul de repede, pe câtă vreme în țările calde aclimatizarea este foarte a-nevoioasă. Cea mai potrivită vârstă la care omul poate să schimbe climatul este 35 ani, iar cea mai nepotrivită pentru aceasta este copilăria până la 12 ani. În Egipt nici un nou-născut european nu supraviețuște; pe la 3 sau 4 ani moare de obicei de meningită sau de dizenterie. Dacă țara în care te-ai dus are anotimpuri bine hotărâte, dacă e cu puțință ca să mergi din când în când la munte să respiri un aer curat și răcoros, atunci poți să-ți prelungești sănătatea cât de mult; însă dacă temperatura este neconținut ridicată și nu poți să te duci nicăiri, atunci sănătatea începe a să sdruncina, slăbirea merge crescând. Boalele cele mai obicinuite sunt cele de stomac (lipsă de poftă de mâncare, urdinare), de ficat, de piele, frigurile intermitente, anemia, boalele de femei, dizenteria (vezi CLIMAT, COLONI). Ca *reguli igienice*, când te duci în țările călduroase, sunt: să nu beai de cât apă fiartă, să nu eși pe afară la răsăritul și asfințitul soarelui, să nu te duci acolo decât în lunile Decembrie și Ianuarie, să locuști într'o poziție înaltă, să închizi ferestrele din partea din care bat vânturile cari vin din părțile băltoase, să porți haine de lână, să observi o mare

curăţenie (băi, duşi); exerciţii moderate, dar nu în ceasurile călduroase; să nu faci excese de băuturi alcoolice, nici de mâncare. Aceste zise ne vom ocupa acum cu aclimatizarea individului care a trăit la ţară şi vine să şadă la oraş sau de acela care dela oraş să duce la ţară, apoi de aclimatizarea pe malul mării sau în o staţiune de ape minerale. — *Aclimatizarea la oraş.* Când cineva care a trăit mult timp la sate vine să locuiască în vr'un oraş, el va trebui pentru ca să poată trăi să modifice treptat, încetul cu încetul, acţiunea aerului, a hranei şi a apei de băut. Aerul oraşelor nu este așa de curat şi de bogat în oxigen ca cel dela ţară, el este plin de murdării animale şi industriale, din care cauză omul suferă, mai ales atunci când este silit pentru a-şi agonisi hrana zilnică să steie închis toată ziua într'un loc îngust, strâmt, într'un birou sau magazin cu tavanul jos, în care atmosfera este stricată de gazul aerian şi de respiraţia celor ce trăiesc acolo. În acest caz cel mai bun lucru este ca el să să plimbe dimineaţa şi seara mai mult timp, decât să steie uitat în vre-o cafenea sau în vr'un club ceasuri întregi, unde va căpăta bătaie de inimă, năduf, durere de cap, pierdere de poftă de mâncare, nemistuire şi altele. *Hrana* de asemenea trebuie să să schimbe pe încetul, să nu mănânce numai decât întocmai ca oraşenii, cari au stomacul mai rafinat, apetitul şi gustul mai capricios, din care cauză întrebuiţează la masă condimente, piper, ardei şi diferite sosuri, precum şi multă carne, ceea ce pentru cei ce au trăit la ţară ar fi rău, căci le-ar obosi stomacul numai decât şi le-ar produce diferite boale. Prin urmare, săteanul când să mută la oraş trebuie mai întâi să-şi aleagă mâncările cele mai simple, să bea vin puţin, să să ferească de băuturi spirtoase. *Apa de băut* în oraşe este de multe ori foarte rea şi poate da naştere la diferite boale grave: febră tifoidă, diaree, dizenterie, etc. de aceea este bine ca să să beie apă fiartă, răcită şi bătută (aerisită) sau apă filtrată pentru cei bogaţi, cari o mai pot bea amestecată cu diferite ape minerale. Nu trebuie să uităm şi *influenţele morale*; la oraş viaţa intelectuală este cu mult mai dezvoltată decât la sate: teatru, adunările, afacerile private şi publice sunt obiectul unei preocupăţiuni constante. Ar fi de dorit ca cel care vine dela ţară în vâpaia oraşelor să stea la început mai la o parte şi să nu să vâre în vârtejul vieţii

zilnice de cât încetul cu încetul. Numai ţinând seamă de toate aceste noul oraşan va putea să să strecoare teafăr şi să scape de diferite boale ale mistuirii, de febra tifoidă, de anemie, şi de *oftică*, cari toate îl pândesc şi-l înhaţă dacă nu păstrează legile igienei. — *Aclimatizarea la ţară.* Aerul dela sate este curat, oxigenat şi foarte priincios la îndeplinirea tuturor funcţiunilor corpului. În schimb însă el păcătuşeşte adeseori prin umezeală şi temperatură, fie din pricină că să află în apropiere o pădure întinsă, o apă curgătoare sau stătătoare mare, fie din cauză că el suferă dintr'o zi în alta sau chiar în aceeaşi zi variaţii de mai multe grade de căldură, alte ori fiindcă casele dela ţară nu sunt un adăpost suficient contra frigului uscat sau umed. Pentru oraşan aceste influinţe climaterice sunt mai de temut decât pentru sătean, care este obicinuit ca mai mult de jumătate din viaţa lui s'o petreacă afară din casă, astfel el este expus la guturai, tusă, junghiu, congestii de plămâni, reumatism. Va trebui dară ca să poarte haine mai groase şi de lână, să să plimbe cu măsură şi să nu steie ceasuri întregi în bătaia vânturilor, să iasă din casă numai în timpul zilei, iar nu dimineaţa şi sara când răceala şi umezeala sunt mai de temut. Şi aceasta mai ales în locurile băltoase, mlăştinoase, unde domnesc frigurile palustre. Întru cât priveşte *hrana*, schimbarea traiului trebuie iarăşi să să facă pe încetul şi treptat. Lăpturile sub toate formele şi legumele formează temelia hranei dela ţară, carnea foarte rar să găseşte, mai ales cea de vacă, dar în schimb să poate întrebuiţa în măsură mai mare carnea de pasăre. — *Aclimatizarea pe malul mării şi în staţiunile de ape minerale.* Când te duci dela oraş sau de la sate pe malul mării, cum ar fi la noi la *Constanţa*, sau în o staţiune de ape minerale, trebuie să te obicinueşti cu un nou fel de viaţă, schimbându-ţi casa, masa şi obiceiurile. Fiind silit să mănânci la birt trebuie să fi cu băgare de seamă ca mâncările să fie bine gătite şi nici odată să nu-ţi încarci stomacul prea mult. Aerul de mare este întăritor, dar este prea încărcat cu umezeală mai cu seamă dimineaţa şi seara; umezeală care pentru oamenii nervoşi nu este bună, de aceea este bine ca plimbările pe mal să să facă numai în timpul zilei când soarele e pe cer. Băile să nu le înceapă omul în ziua când a sosit la mare, nici a doua zi, ci numai după o o-

dihnă de 48 ceasuri, după ce mai întâi s'a obicinuit cu aerul de mare. Același lucru să recomandă pentru orice stațiune de ape minerale; trebuie în totdeauna înainte de a începe cura să te odihnești de obo-seala călătoriei.

ACNEE, coși, funigei. — Cine n'a avut în tinerețe coși pe față sau n'a văzut a alții fața plină de coși? Mai ales fetele când să apropie de măritat de multe ori sunt foc de supărate văzându-și fruntea și obrazii plini de coși și ce n'ar da ele ca să vadă cât mai curând scăpate de această pacoste uricioasă?! Acești coși să cunosc în medicină sub numele de *acnee* (dela cuvântul grecesc *akmè*, care însemnează înflorire). Acnea este o boală de pele datorită unei inflamațiuni (aprinderi) a foliculilor sebacei, adică a glandelor celor mici cari sunt alipite la firele de păr și cari secretă o materie grăsoasă, un fel de seu. Acnea este de mai multe feluri: 1. *Acnea vulgară* sau *inflamatorie*, cunoscută în popor și sub numele de *funigei*, adevărații *coși*, cari sunt niște ridicături sau bubulițe roșietice de mărimea unei gămălii de ac până la aceea a unui bob de mazăre, înconjurată de un mic cerc mai puțin roșietic. Vârful ridicăturii să îngălbinește apoi să sparje a 2-a sau a 3-a zi și să scurge e picătură de puroi, care să usucă și apoi pierе lăsând în urmă-i o pată mică roșie închisă. Acești coși să ivesc de obicei pe față, mai ales pe frunte și tâmple, pe spate, pe umeri. Ei să ivesc rânduri-rânduri, unii dispar și alții apar și aceasta ani întregi. Intre cauze să numără: tinerețea, artrismul, limfatismul, dispepsia (greutatea la mistuire), măn-carea prea multă. Să mai produce prin iritantele externe: vântul, frigul, căldura, diferite pomade și unsori; iritante interne: preparatele de iod, de brom, de gudron. *Tratament.* Intern să recomandă drojdia de bere care oprește supurațiile, la limfatici untura de pește, la artritei alcalinele, la anemiei fierul și arsenicul, toate aceste după povața și ordonanța doctorului; cumpătare la mănecare. Ca tratament extern sau local să recomandă spălăturile de 2 ori pe zi cu apă fiartă foarte caldă, simplă sau amestecată pe din două cu spirt camforat sau apă de Colonia sau cu sublimat coroziv 2 grame la o oca apă; să să facă spălături cu săpun negru, să să pună seara pastă sulfurată ori alte preparate cu pucioasă; alifie cu: resorcină 3 grame, pulbere de scrobeală, oxid de zinc, câte 5 gr., vaselină 15 gr.; și altele. Un lucru foarte folositor este de a

unge chiar dela început coșii cu tinctură de iod, care-i dă îndărăt.—2. *Acnea punctată* sau *coși de dragoste*, cari să ivesc pe față, mai ales pe aripele nasului, pe frunte, tâmple și bărbie, uneori și pe spate, sub formă de *puncte negre* mici ca firele de iarbă de pușcă, din cari puncte, dacă le storci cu unghiile, iese un firicel albui ca un viermișor, care să termină prin un punct negru și în care să găsește un mic *acar* (vezi acest cuvânt) numit *demodex folliculorum*. Acești coși să ivesc într'una, chiar și la bătrânețe, dar mai mult la tinerețe. *Tratamentul:* trebuie storși între unghii și locul spălat cu apă caldă simplă sau cu apă de Colonia, sau cu spirt camforat; dacă persoana suferă de anemie i să va da preparate fieruginoase, dacă suferă de constipație va face o cură de apă de Breazu.—3. *Acnea rozată* sau *cuperoza*. Samănă cu acnea vulgară, dar aci pe lângă bubulițele acele să mai afle o alterațiune a vaselor capilare cari să dilată, să lărgesc și formează niște pete ridicate roșietice, neregulate și lucitoare și cari să măresc în timpul digestiunii, a mistuirii, și dau o senzație de căldură neplăcută, însoțită uneori de greutate la cap și vîjiituri de urechi. Această boală să arată la față și de obicei la nas care este roșu violaceu (vânăt) și cu toate aceste rece la pipăit. Cauzele sunt: ereditatea, artrismul, climatul rece și umed, vântul, mistuirea grea, mănecarea prea multă și abuzul de băuturi spirtoase (*nas de bețiv*). *Tratamentul* este același ca la acnea vulgară, mai ales din punct de vedere general; cel *local:* preparatele mercuriale, emplastru de Vigo pe care bolnavul îl va păstra în tot timpul nopții sau o pomadă cu protoiodur de mercur, 10 până la 25 centigrame la 15 grame de unguent rozat. Să recomandă și *scarificațiile* (sgărieturile) liniare în toate senzurile făcute cu un bisturiu. Să mai dă pe dinăuntru ichtiol câte 50 centigrame pe zi făcându-să spălături repetate cu săpun de ichtiol.

ACONIT (*Aconitum Napellus*), *omag, omag, omeag, omiac, toae, toadea, mărul lupului, coiful*. — Plantă foarte veninoasă din familia Renunculaceelor. Principiul activ este *aconitina* și *napelina*. Ea lucrează ca liniștitoare (calmantă) a durerilor, în tot soiul de nevralgii, este bună la tusă, la tusă cu răgușală, la tusă măgărească (convulsivă), la reumatism, gută, nevralgie sciatică. Preparațiile din *rădăcină* sunt mult mai tari decât cele din *foi*; tinctura de foi să dă 1 până la 5 grame pe zi, pe câtă

vreme tinctură din rădăcină numai 5 până la 10 picături pe zi într'o poțiune (băutură). În *medicina populară* să dă în rachiu de drojdii contra reumatismului. Dacă să spală cineva cu leșie de omag îi crește părul. Pentru ca să să îndepărteze orice răutate din casă să afumă cu aconit. Când vrei să te scapi de vr'un câne rău și stricător n'ai decât să-i dai mărul lupului în mâncare și îndată moare. — *Aconitina* este un medicament alcaloid primejdios, foarte veninos, să dă un sfert de miligram până la un miligram pe zi de aconitină cristalizată; cea amorfă este mai slabă și să poate da de 3 ori mai mult pe zi (3 miligrame). Să dă în aceleași boale ca aconitul. — *Otrăvirea* cu aconit are următoarele semne: înfăpături în gură, strânsură în gât, căldură la furca peptului, la stomac, greață, vărsături, furnicăături prin tot corpul, surzănie, turburare în vedere (pupilele sau luminele largite), moleșală foarte mare. *Tratament*: bolnavul trebuie imediat să verse, pentru care i să atinge omușorul infundându-i degetul pe gură sau i să va da apă caldă sau ipecacuană; alcool în băutură sau în clisme, aplicațiuni sau oblojeli calde, respirație artificială (vezi ASFIXIE).

ACORINĂ. — Caută la OBLIGEANĂ.

ACORUS CALAMUS. — Caută la OBLIGEANĂ.

ACRIME sau **ACIDITATE DE STOMAC.** — O simțire neplăcută produsă de ajungerea în gură a unor licide foarte acre cari să ridică din stomac; un fel de răgăituri acre cari provin din o mistuire rea și anevoioasă și cari sunt un semn al unei forme de *dispepsie* (vezi acest cuvânt). Această dispepsie este caracterizată prin o preă mare cantitate de suc gastric în stomac, care nu să întrebunțează toată la mistuirea mâncărilor, așa că ceea ce mai rămâne din acest suc foarte acru să întoarce prin răgăituri în gură. Această acrimie este și mai mare atunci când am înghițit băuturi sau alimente cari sunt acide prin ele înșile, ori au aplecare de a deveni astfel într'un stomac leneș care le lasă să fermenteze, să dospească, cum să întâmplă cu vinul curat, berea, măcrișul, varza, coacăzele, castraveții, etc. de cari ar

Fig. 2. — Aconit.
A. Floare răiată în două. — B. Fruct.

fi bine să să lipsească toți cei cu stomacul slab și cari au astfel de răgăeli acre. Pentru ca să combatem acrimile de stomac trebuie să neutralizăm acidul sucului gastric cu ajutorul substanțelor alcaline, și anume cu *bicarbonat de sodă*, luat la începutul mesei, sau după masă la o oră, fie în natură (1—4 grame în puțină apă simplă sau îndulcită cu zahăr), fie sub formă de pastile de Vichy (5—6 pe zi), sau apă de Vichy, apă de Vals; să mai recomandă *apa de var* (10—30 grame), *creta preparată* și *praf de ochi de raci* (carbonat de calce); *magnezia calcinată* (50 centigrame până la 2 grame) care să ia înainte de masă sau între mese, în apă sau în lapte. În popor să mai întrebunțează untul de lemn, o lingură mare în momentul când apar aceste răgăeli acre (vezi RĂGĂELI).

ACRIȘ. — Caută la AGRIȘ.

ACRIȘ ROȘU. — Caută la DRĂCILĂ.

ACROMEGALIE (dela grecescul *akros*, extremitate, și *megalos*, mare, voluminos). — Această boală din fericire foarte rară să arată prin aceea că extremitățile (capul, mâinile și picioarele) iau o creștere foarte mare. Fața este alungită, bărbia mărită prin îngroșarea osului fălcii, nasul este mare, respectabil, cu nările îngroșate; buzele, mai ales cea de jos, sunt groase, încunjurate la bărbați cu păr stufoș; urechile lungi și îngroșate; pielea feței este cenușie murdară, presărată de glande sebacee ridicate; mâinile și picioarele sunt enorme. Acești bolnavi deși au poftă de mâncare bună și sete mare, slăbesc; creșterea extremităților continuă în timp de 15 ani și să produce cam pe la vârsta de 25—40 ani. Viața lor este chinuită, afară de aceste, prin dureri dese de cap, prin slăbirea vederii, ceea ce-i descuragiază și de multe ori îi silește să să omoare singuri. *Tratament*: să să modifice nutrițiunea generală prin arsenic (licoarea lui Fowler, începând prin 5 picături de 3 ori pe zi și mergând până la 2 grame pe zi); preparatele fieruginoase în doză mare, hidroterapie caldă; întrebunțarea prelungită a secarei cornute; organoterapie (sucuri glandulare din tiroid, timus, corp pituitar). Contra durerilor: antipirină, antifebrină, exalgina. Contra insomniei: sulfonal, trional (1 gr. sara), uretan, cloral.

ACRUM. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

ACTINOMICOZĂ (dela grecescul *aktinos*, rază, și *mykés*, ciupercă). — Aceasta este o boală parazitară care este produsă de înmulțirea în țesuturile omului a unei ciuperci ce să

aseamăna cu un fel de mucegăială de coloa-rea puicioasei. Această ciupercă să găsește în regiunile umede la su- prafața vegetalelor (pe spicul cerealelor, pe frun-ze, pe muguri) și să poate introduce în corpul omu- lui dacă amestică în gură cu nebagare de seamă un spic, dacă respiră praful într'o arie de treierat sau dacă lovește cu piciorul

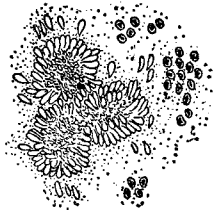

Fig. 3. — Ciupercă actinomicozi.

desculț o buturugă acoperită cu aceste ciuperci. Părțile corpului mai des atinse sunt: fața, plămânii și apendicele (la unirea mațului subțire cu cel gros). Pe pele să ivesc niște ridicături, nodozități, cari să inmoaie, să sparg și să scurge din ele un fel de puroi, cam limpede, plin de grăunțe galbene de ale ciupercii numite *actinomicos*. Același lucru să poate întâmpla și în organele profunde. Durerea este de multe ori foarte mare și provine din apăsarea unei ramure nervoase, care trece prin locul bolnav. Această boală are un mers încet și poate sfârși prin moarte. *Tratament*: Să va da *iodurul de potasiu* 2 până la 5 grame pe zi, mergând până la 8 grame apoi scăzând iarăși doza. Să va susține pu-terile bolnavului cu *tonice* (întăritoare) și *arsenic*; să va combate febra. — Dacă boala este la *pele* și *oase* să poate face *operație*, tăindu-să și scoțându-să partea bolnavă; dacă nu să poate aceasta, atunci să vor face numai tăieturi întinse asupra umflăturilor, să va deșerta puroiul, să va răzui punga cu o linguriță tăioasă și să va arde cu clorur de zinc sau cu fierul roșu. Să mai pot trata leziunile actinomicozice prin *injecțiuni interstițiale* cu o soluție iodo-iodurată. — Când boala e în *cap* pe lângă tratamentul general să poate face *trepanația*, când focarul cerebral este localizat. La *pânțele* să poate face *laparotomia* când este o *peritonită purulentă* dându-se și antiseptice intestinale. La pept pe lângă iodur de potasiu să va face *inhalatii* antiseptice, mai ales cu vapori de iod sau cu esență de eucalipt.

ACTOL (lactat de argint). — Praf alb, foarte solubil în apă, omoară microbii, mai ales stafilococii, streptococii și microbii pustulei maligne. Să întrebuintează în in-jecții sub piele de câte 1 ctgr. odată și numai una pe zi. Să mai dă în gargară și spălături, 1 gr. la 50 apă, în sticlă neagră, punând din această soluție o lingură în un pahar de apă.

ACU PĂMÂNTULUI. — Caută la STRAȘNIC.

ACUTĂ (dela *acutus, acuta, acutum*). — Vorbind de boală acest cuvânt însemnă *grabnic*, adecă *boală grabnică*, venită *repede*, boală de curând venită, proaspătă, spre deosebire de boală *cronică* (învechită). Orice boală care a trecut de treizeci de zile să zice *cronică* (vezi acest cuvânt). Pentru mai multe amănunte caută la: **BOALE**.

ADDISON (Boala lui). — Caută la SUPRA-RENALE (Glande).

ADENITĂ (dela grecescul *adên*, glandă, ghindură, modălcă), *bubon*, *buboane*, *udmă*, *uimă*, *scurtă*, *tragân*. — Este aprinde-rea sau inflamația ganglionilor limfatici, adecă a ghindurilor în care să reunesc un număr oarecare de vase limfătice. Cele mai de căpetenie sunt acele de sub bărbie, dela gât, dela subsuori și dela stinghii. — Sunt două forme de adenită: *acută* și *cronică* (învechită). *Adenita acută* recunoaște drept pricină de multe ori o simplă sgărietură sau rănire a pielii în jos de ganglioni, în cari vasele limfaticе duc otrava sau infecțiunea făcută prin piele sau prin căptușala unei deschideri din apropiere, cum este gura pentru ghindurile gâtului. *Semne*: uimele să arată sub forma unor umflături, una sau mai multe, deasupra cărora pielea să poate mișca cu degetul, umflătura merge crescând și să întinde la părțile vecine și la piele, care să înroșește și este foarte dureroasă la pipăire și chiar fără să fie atinsă. Prin tratament bubonul să poate da îndărăpt, dar cele mai adeseori face puroi, supurează. Bolnavul are friguri, durere de cap, lipsă de poftă de mâncare. Astfel de buboane să mai văd și la unele boale generale: *vărsat*, *tifos*, *ciumă*, *șancărul simplu* sau *sifilitic*. *Tratament*: odihnă, alifie mercurială (ungvent cinereu) simplă sau cu extract de belladonă (4 grame la 30 gr), cataplasme de făină de in des repetate sau pansament cu sublimat coroziv sau spirt (vezi PANSAMENT). Dacă supurează să sparge dela sine sau mai bine să să chieime un doctor să deschidă udma cu un bisturiu. După ce s'a spart sau s'a deschis să va face pansamentul regulat odată sau de 2 ori pe zi până la vindecare. — *Adenita cronică* are mai multe cauze: limfatismul, scrofulele, otita, sifilisul. Inflamația cronică a urechii însoțită de curgere sau iritarea urechii prin cercei, boalele de ochi (blefarită, conjunctivită), ale pielii, ale capului (eczemă), masele și dinți stricați, inflamația migdalelor din fundul gurii, toate aceste pot da naștere la adenite. *Semnele*

și aci sunt ca și la forma *acută*, numai cât durerea este mică și la încuput poate lipsi cu totul. Gâlcile pot fi foarte mari și dacă supurează și să deschid, puroiul curge nemiluit și fără sfârșit, lăsând în urma lor semne sau cicatrice întinse și urâte, hâdoase, mai ales când n'au fost deschise de doctor. *Tratament*: pe dinăuntru să va da untură de pește, tinctură de iod 20 — 40 picături pe zi, licoarea Fowler (arsenicală) 10 — 20 picături pe zi. Băi la Lacul-Sărat, Govora, Tichir-Ghiol, Pucioasa, Strunga. Iar pe din afară: alifie iodată, sau injecțiuni cu eter iodoformat. Dacă supurează să va deschide și să va face pansamentul cum s'a zis mai sus. — *Medicina populară*: pentru întors udma să pune găinaț de găină, de găscă, scărână albă de câne, să pi-sează la un loc și să pun pe locul umflat, sau să încălzește până la fierbinte o cute de ascuțit, să stropește cu oțet și să pune pe bubon până să răcește. Să mai tămădu-ște cu iepure, găscă, rândunică, bostan, castravete, laur, mac, sfeclă, humă, și al-tele.

ADENOIDĂ (Tumoare), dela cuvântul gre-cesc *adén*, glandă, și *eidós* aspect, înfă-șare, formă. — Să află de asupra ceriului gurii (vălului palatin) o glandă de aceeași natură ca și amigdalele din fundul gurii, și care să numește *amigdala faringee a lui Luschka*. De obicei foarte mică, ea poate să mărească la copii ca și cele l'alte a-migdale și să formeze atunci un fel de masă carnoasă care să astupe fundul na-sului pe de o parte, iar pe de alta deschi-zătura trompelor lui Eustațiu, prin care să știe că comunică urechia mijlocie cu fun-dul gâtului, iar vălul palatin îl împinge în jos, și dacă pipăim cu degetul ceriul gurii simțim de asupra lui o masă moale, gelatinoasă, întocmai cum am simți pipă-înd un pachet de viermi. *Cauze*: ereditatea, limfatismul, rugeola (pojarul), surdo-mutis-mul. *Semne*: o slăbire a auzului, deforma-rea nasului, greutate în suflarea nasului, neputința de a răsuffla decât cu gnra des-chisă, mai ales noaptea când omul sforăie și să inneacă îngrozitor, și această greu-tate la răsufflare face ca pieptul să să mic-șoreze; paloarea feței, anemie. Vocea să schimbă, copilul nu mai poate pronunța vo-catele nazale *an, en, in, on, un*, el zice *babă* în loc de *mamă*, câte odată își pierde vocea de tot (*afonie*). Copiii atinși de a-ceastă urăcioasă boală sunt slabi, supuși la inflamații de gât (faringite), la tusa, la reumatism. De multe ori ei au în același

timp și amigdalele din fundul gurii mărite. *Tratament*: tumorile adenoide trebuie ope-rate cât să poate mai iute, adecă distruse de cătră un doctor specialist, apoi să va da bolnavului un tratament general recon-stituant: untură de pește, iodur de fier, clorure, chinchină, băi de mare (Constanța, Tichir-ghiol, Mangalia), ape minerale sul-furoase.

ADENOM (dela grecescul *adén*, glandă, și terminația *om* care însemnă tumoare). — Aceasta este o tumoare care să aseamănă cu o glandă prin structura ei; să observă mai mult la femeie, la sânnuri, și de multe ori să confundă cu *cancerul* (racul), dar de care să deosăbește foarte mult. Adenomele sunt tari, nedureroase, fără să fie lipite de piele, să desvoltă încet și supurează rar. Să tratează prin compresiune, apăsare, iar dacă nu reușim, prin operație scoțând tu-mora.

ADENOPATIE (dela grec. *adén*, glandă, și *pathos* boală). — Să numește astfel orice boală a ganglionilor limfatici (vezi ADENITĂ) însă mai cu seamă mărirea sau umflarea ganglionilor cari încunjură bronchiile cele mari, ceea ce face ca cei bolnavi de a-ceastă boală să simtă o apăsare pe piept, o greutate mare la respirat, mai ales când umblă și să ostenească, uneori tușesc întoc-mai ca la tusa măgărească (convulsivă). Să observă la cei ce sufăr adeseori de tusa (bronchită), la începutul ofitei, în unele boale infecțioase (febra tifoidă, pojarul și altele). *Tratament*: pe din afară ungeri cu tinctură de iod, iar intern: untură de pe-ște, iodur de sodiu sau de potasiu, sirop de iodur de fier. Contra acceselor spasmo-dice, a înecăciunii, tinctură de beladona, 5 — 20 picături; tinctură de aconit, 5—15 picături, bromur de potasiu 2 — 4 grame pe zi.

ADIANTUM CAPILLUS-VENERIS. — Cantă la STRA-ȘNIC.

ADINAMIE (dela grec. *a*, fără, și *dynamis* putere, forță). — Debilitate, lipsă de pu-tere, prostrație completă fizică și morală. Tipul boalelor adinamice este febra tifoidă.

ADOLESCENȚĂ (*adolescentia*, dela *adolescere*, a crește, a să mări), *juneță*, *tinerețe*. — Este timpul vieții care urmează *copilăriei* și începe dela ivirea primelor semne ale *pubertății* (11 până la 14 ani la femeie și 14 până la 16 ani la bărbat), până la epoca în care corpul a încetat de a mai crește câștigându-și toată perfecțiunea, adecă cam pe la 25 ani. *Juneță* este vârsta desvoltării

fizice și intelectuale și în prima ei jumătate să numește *ingrată* din cauză că cei ce ajung până aici să găsească într'o epocă de tranziție, în care nu mai pot avea nici naivitatea copilărească, nici seriozitatea omului matur (copt). *Junele* începe să ducă o existență proprie, mai mult sau mai puțin independentă de acei ce i-au călăuzit primii săi pași; el vrea să *facă pe omul mare*, atunci când încă n'are experiența și înțelepciunea trebuincioasă și fără de cari nu este în stare să ocolească boala, care stă pitulată îndărătul fiecărei abateri dela legile igienei gata de a-l înhăța. În adevăr, el să crede prea bogat în sănătatea-i primită dela natură și nu să gândește la deziluziile ce i să prepară dacă nu urmează sfaturile primite dela cei din jurul lui și cari sunt mai bătrâni și cu practică îndestulătoare. — *Igiena tinereței* să deosăbește la băiat de aceea a fetei, a cărei dezvoltare fizică este mai timpurie, mai precoce, mai repede și să face în condițiuni particulare. Din această cauză ne vom ocupa mai întâi de băiat și apoi de fată. *Omul adolescent* are o trebuință mare de activitate pe care trebuie să o satisfacă păstrând însă o măsură înțeleaptă. Astfel *exercițiul* la aer sub toate formele (plimbări, jocuri, gimnastică, călărie) este indispensabil și așită poftă de mâncare, înlesnește mistuirea, ajută dezvoltarea mușchilor pieptului și prin urmare mărește activitatea respirației. Inotarea în timpul verii, danțul în vreme de iarnă, hidroterapia în toate anotimpurile (afară numai când cura de apă rece este oprită din o pricină oarecare), au același efect bun. Cu toate aceste dacă tânărul a suferit de reumatism la încheături, care ar putea face să ne gândim la vr'o boală de inimă, dacă el are bătaie de inimă și năduf, atunci trebuie să-l oprim dela exercițiile violente. *Hrana* junelui trebuie să fie de bună calitate și în cantitate îndestulătoare pentru ca să să împlinească toate trebuințele create de creștere și de exercițiul fizic. Regimul trebuie să fie variat, dar *carnea* trebuie să ocupe locul de frunte și este mai de preferit decât multă pâne, ciorbe grase și alte mâncări cari mai mult amăgesc apetitul, mai în totdeauna mare, decât să-l îndestulească. Să-i dăm o hrană substanțială sub un volum mic, puțin obositoare pentru stomac și să-i impunem regularitate în ceea ce privește ora mâncării. Mai trebuie supravegheată dezvoltarea *facultăților intelectuale*, la unii să stimulăm, la alții să moderăm activitatea creierilor.

Această reglementare are o importanță mare, căci *școala și suprafatiga* (osteneala, oboseala prea mare) *școlară* poate avea urmări rele pentru sistemul nervos. Când munca întrece puterea creierilor, când *junele* este *obosit cu mintea*, el poate să capete una din *boalele nervoase*: *nevrastenia* (slăbiciune de nervi) și chiar unele forme de *neburie*, cari să nasc sub influința unui exces de încordare a minții. La această vârstă mai apare și *epilepsia*, care este dependența unui viciu organic. Alte *boale ale adolescenței* mai sunt: *angina* sub diferite forme, dela cea mai ușoară, catarală, până la cea difterică; *vârșatul*, *pojarul*, *scarlatina*, *anemia* (lipsa de sânge); apoi, *reumatismul*, *îngrămădirea de sânge la piept*, *tusa*, *junghiul*, *oftica*, *scrofululele*. Putem însă micșora frecvența acestor boale, afară de predispozițiunea ereditară, prin exercițiul și regim apropiat, o activitate intelectuală bine reglementată, etc. Trecem acum la *igiena tinerei fete*. La etatea de 13—14 ani, organismul fetei trece prin o revoluție, sau mai bine zis prin o evoluție organică, care o deosăbește din punctul de vedere igienic și medical de băiat. Pe câtă vreme acesta n'are decât să îndestulească trebuințele cari rezultă din creștere, iar ceea ce-i rămâne din câștig să înmagazineze servindu-i spre dezvoltare, fata pe lângă cheltuielile necesitate de creșterea sa mai trebuie să satisfacă și cheltuiala creată prin *pierderea lunară* a unei părți din propria ei substanță. Această evoluțiune să face de multe ori fără nici o sdruncinare, la multe însă ea să îndeplinește cu greu și aducând oarecari prejudicii sănătății lor. Căci, în acest timp sângele sărăcește dacă nu cumva o igienă bine regulată nu ar repara pierderile ce el încearcă, mai întâi fiindcă el să scurge dintru'un organism încă rău pregătit pentru acest *deficit lunar*, apoi fiindcă turburările apetitului și ale mistuirii fac ca să primească materiale slab reparatoare. Pe de altă parte sistemul nervos care joacă un rol mare în această îngrămădire de sânge într'un punct determinat al corpului, rămâne fără încetare deșept și câștigă o escitație care, dacă nu este calmată în fiecare lună prin ușurarea sperată, să transformă în iritațiune cu adevărat bolnăvicioasă, care poate duce la isterie. Așa dar punctul principal al igienei tinerei fete este să facem ca sângele ei să fie întreținut în bune condițiuni, să-și urmeze cu ascultare cursul care-i este desemnat, ca sistemul ei nervos să nu câștige niciodată o preponderență de care lesne

poate abuza. Prima condițiune de succes este o hrană bună, substanțială, conzistând mai cu seamă din ouă, pește, carne de vacă. A doua condiție este ca fata să facă un exercițiu suficient, pe lângă studiu, desen, piano, să caute să-și pună în mișcare în fiecare zi toți mușchii. Cusutul și alte lucrări manuale nu trebuie s'o țină prea mult pe scaun, ea trebuie să să și miște, să facă plimbări pe jos, mai bine decât în trăsură, cel puțin două ore pe zi, să facă exerciții de gimnastică apropiată sexului ei. Afară de aceste nițică idroterapie este foarte folositoare și în lipsă de duși reci poate să facă spălături cu apă rece (vezi ABLUȚIUNE). Intru cât privește *somnul* el trebuie să fie de 7—8 ore și pe cât să poate să să culce mai de vreme pentru ca să să scoale mai de dimineață; somnul de noapte este cu mult mai bun decât cel de zi. Dar această nu va să zică că trebuie escluse *balurile*, mai ales că fetele formează cea mai frumoasă podoabă a unei petreceri dansante, aceste însă trebuie să fie mai rare și să nu dureze până în ziua albă. *Teatrul* nu prea e bun pentru fete, fiind un mijloc rău de a calma sistemul nervos. Pentru fetele din oraș să recomandă ca cel puțin două luni de vară să le petreacă la țară, unde pot să-și facă o bună provizie de aer și de lumină. Cât despre *costum* vom aminti că el trebuie să fie făcut astfel ca să asigure cea mai mare libertate creșterii și mișcărilor corpului, să nu exerciteze nici un fel de constricțiune asupra corpului. Obiectul cel mai interesant din acest punct de vedere este *corsetul*, care e un adevărat instrument de tortură, pe care femeile îl poartă sub pretext de a susține talia, pieptul și pânțele, dar de care ele s'ar putea dispensa foarte bine, dacă neîndurata modă nu le-ar impune să-l poarte. Cine nu cunoaște inconvenientele corsetului (vezi CORSET)? Câte din cetitoare ar asculta sfatul de a nu-l mai purta? Procesul corsetului datează de veacuri, căci sunt veacuri decând cea mai frumoasă jumătate a neamului omenesc, în loc de a-și lăsa în voie amplitudinea și grațiile cari ii sunt naturale, a început să poarte aceste mașini hâdoase și înțepenite, cari nu sunt bune decât de a strica forma corpului pe care au pretențiunea de a-l înfrumșa. Acest proces, după cât să pare va dura cât va dura femeia și nu să va sfârși decât odată cu peirea iumii. Pentru a termina cu adolescența vom mai adăuga că în această perioadă tânăra fată este destinată de ași mai schimba încă odată nu-

mele și condițiunea, trecând în starea *tinereii femei*, și *căsătoria* este pentru ea, ca și pentru băiat, un bogat izvor de reflexiuni serioase, asupra cărora vom inzista în alt loc (vezi CĂSĂTORIA).

ADONIDINĂ. — Caută la RUȘCUȚĂ PRIMĂVĂRATICĂ.

ADONIS VERNALIS. — Caută la RUȘCUȚĂ PRIMĂVĂRATICĂ.

ADORMITELE. — Caută la DEDIȚEI.

ADRENALINĂ. — Corp obținut din capsulele suprarenale. Proprietatea principală: emostatic sau opritor de sânge puternic; iar în laringoscopie și oftalmoscopie să aplică ca vaso-constrictor și emostatic. Cu ajutorul cocainei și a adrenalinei să poate face cu ușurință la un bolnav care nu simte durere îndreptarea păretelui despărțitor al nărilor, rezecția cornetelor, răzuirea în cazurile de lupus al mucoasei nazale, fără ca să dea o picătură de sânge pe câmpul operator. Leziunile inflamatorii ale cavităților nazale au fost tratate cu succes prin pulverizații cu 1 la 1000 sau cu praf de 1 la 2500 sau 5000: coriza (gutturului), epistaxa (curgerea de sânge din nas), laringitele și faringitele (răgușeala și cu durerile din fundul gurii) să vindecă ușor. De asemenea unele operații la ochi să fac fără curgere de sânge, dacă să pune în ochi o soluție de 1 la 10; irita, glaucomul profită foarte mult de adrenalina, care asociată cu cocaina permite să să facă iresectomii, extracții de cataractă, scoaterea ochiului întreg, fără durere și fără sânge. În terapeutică generală, adrenalina dă bune servicii: oprește emoragiile în ciroza ficatului, în ulcerul stomacului, în fibromele uterine, oprește scuierea de sânge (emoptizia), emoragiile intestinale în febra tifoidă, în cari s'a dat odată până la 7 centigrame de adrenalina pe oră în timpul unei nopți, la tifici, fără inconvenient, după care emoragia a încetat definitiv. O doză egală, de 4 ori în timpul zilei, în timp de 6 zile, a făcut să dispară emoragiile rebele în cazuri de purpura. Emoragiile în cancerul stomacului (pilorului) sau a rectului încetează cu înlesnire, pentru aceasta trebuie să să deie adrenalina dela începutul accidentelor și să să repete dozele la intervale scurte.

ADUCERE AMINTE. — Caută la MEMORIE.

ADULTĂ (Etatea). — Aceasta este epoca vieții în care omul este în posesiunea întregii forțe, a întregii activități fizice și morale; ea începe dela 25 și merge până la 45 ani. Ea este etatea virilă, perioada

existenței în care organismul și-a îndeplinit dezvoltarea sa și n'a intrat încă în calea destrucțiunii lente, care va să înceapă în curând. Ea este etatea pe care igienistii și medicii o iau ca tip ori de câte ori stabilesc regulile hrănirii, a îmbrăcămintei și a întreg modului de a trăi, precum și în descrierea boalelor. Pe câtă vreme nou-născutul, copilul, junele și bătrânul trebuie să fie considerați *a parte*, adultul nu dă loc la nici o considerațiune specială. Când este vorba de *hrană* omul adult trebuie să facă o întrebuințare rațională și metodică de alimente, atât în stare de sănătate cât și în stare de boală. Nu este de ajuns să mănânci, trebuie să știi să mănânci nu numai în sensul gastronomic, ci mai cu samă în înțelesul igienic, observând oarecare reguli arătate de experiență și cari ne arată modul de a potrivi trebuințelor noastre alimentele și băuturile. Pentru ca sănătatea să se mențină în cele mai bune condițiuni posibile, trebuie ca regimul alimentar al omului sănătos să se compună din mâncări de bună calitate, ușor de mistuit, în cantitate potrivită, luate la ceasuri hotărâte și la intervale de timp suficiente; mâncările să fie variate și alese astfel ca ele să repare toate pierderile încercate de mașina omenească; să fie asociate așa încât sub un volum mijlociu să conțină toate elementele indispensabile vieții; să fie modificate după obiceiuri, condițiuni sociale, climate și anotimpuri. Bolnavii au trebuință de un regim special, potrivit după natura fiecărei boale. Mijloacele de a păstra sau de a restabili sănătatea omului adult să găsească mai pe toate paginile acestui dicționar, prin urmare nu le vom mai înșira aici.

AER (dela grec. *aer*). — Pământul este încunjurat de toate părțile, pe o grosime de 60 până la 80 kilometri, de o masă gazoasă numită *atmosfera*. Această masă este formată de un gaz nevăzut care se numește *aer* și este unul din agenții cei mai puternici ai igienei, fără de care viață nu poate exista. Aerul deși e nevăzut și nu să poate pipăi are o *greutate* proprie, un *litru de aer* cântărește un *gram* și ceva, lucru mic în aparență, dar în realitate foarte mare când ne gândim la numărul colosal de litri de aer care ne încunjură și care exercită asupra corpurilor o apăsare oarecare numită *presiune atmosferică*. Dovadă despre aceasta sunt morile de vânt și corăbiile pe mare cari sunt puse în mișcare și mânate de apăsarea sau împingerea aerului într'o direcție. Presiunea atmosferei

să măsoară cu ajutorul *barometrelor*, dintre cari unele sunt cu *coloană de mercur*, iar altele *de metal* cu *cadran*, cari nu sunt așa de exacte. Barometrele ne slujesc la prevederea timpului fiindcă există oarecare raport între starea de umezeală și de uscăciune a atmosferei și greutatea presiunii sale. — Presiunea exercitată de aer asupra unui corp oare-care este mai mare de un *chilogram* pe centimetru patrat. Corpul omului, având o suprafață mai mare de 20.000 centimetri patrati, poartă o apăsare din partea aerului atmosferic mai mare de 20.000 kilograme, greutate colosală care însă nu-l poate sdrobi mulțumită lichidelor și gazurilor cari intră în compoziția sa și cari reacționează, să luptă fără încetare contra acestei presiuni, apăsării, și o contrabalansează, o nimicesc. Dacă n'ar fi această presiune însă, dacă apăsarea aerului ar lipsi, lichidele dinăuntru corpului s'ar duce spre înafară, ar umfla și ar ridica pielea. Aerul apasă asupra corpului omenească în toate senzurile; această apăsare, în condițiunile ordinare, n'are nici un efect primejdios asupra lui. Aerul are o *temperatură* care variază după locuri, anotimpuri și orele zilei. Noaptea este mai frig decât ziua, dimineața și sara mai rece decât la amiază. Temperatura aerului este cu atât mai mare cu cât *soarele*, izvorul căldurii naturale, este mai aproape de pământ. Astfel fiind să naște întrebarea că de ce aerul este mai rece cu cât ne urcăm pe înălțimi mai mari sau cu cât ne suim mai sus cu balonul și prin urmare ne apropiem de soare? Lucru ușor de explicat, căci razele soarelui vin deadreptul pe pământ pe care îl încălzește și apoi pământul încălzit dă la rândul lui căldură stratelor de aer cari sunt în atingere cu el și cari sunt cele mai calde. Această căldură scade cu cât ne urcăm mai sus, cam cu *1 grad* la 200 metri înălțime. Așa dar temperatura aerului variază în diferite locuri după altitudine, dupe înălțime. Ea mai variază și după natura solului; diferitele feluri de pământ odată încălzite de razele soarelui nu să răcesc în același timp, ne având o iradiare egală asupra aerului încunjurător. Vecinătatea maselor mari de apă, pe malul mărilor și a oceanelor și alte împrejurări fac ca temperatura aerului să varieze (vezi CLIMATE). — Aerul conține în totdeauna *electricitate* chiar și când cerul e senin, ea este atunci *pozitivă*. Când cerul e noros, electricitatea este mai abondentă, atât pozitivă cât și negativă; fulgerul și tunetul rezultă din întâlnirea alor doi nori

încărcați cu electricitate de natură contrarie (vezi TRĂZNET). Electricitatea din aer să măsoară cu instrumente speciale numite *electrometre* sau *electroscoape*. — *Compoziția chimică*. Aerul este un amestec de mai multe corpuri gazoase, dintre cari cele mai constante sunt *oxigenul*, *azotul*, *argonul*, *acidul carbonic* și *aburi de apă*. Oxigenul și azotul sunt părțile esențiale ale aerului, cari îi dau însușirile lui fundamentale și cari să află în următoarele raporturi: la 100 părți de aer 21 părți oxigen și 78 azot iar argon 1.%. Aceste cifre nu variază mai de loc, fiind aceleași la orice depărtare și înălțime. Dar s'a constatat că în unele locuri, în apropierea pădurilor mari, pe marginea mărilor, oxigenul fără să fie în cantitate mai mare ia o stare particulară care-i dă o acțiune mai energetică și din care cauză să numește *ozon*: aerul care conține ozon este mai curat și mai bun pentru sănătate. Oxigenul este partea folositoare a aerului, singura care servește la respirație. Azotul curat nu să poate respira, dar și oxigenul curat nu este bun, trebuie să fie amândouă aceste corpuri amestecate ca să să domolească unul pe altul, cu condiție însă ca azotul să nu treacă peste 4 din 5 părți, căci aerul care va conține mai mult devine asfixiant, cum să întâmplă cu aerul din hasnalele privășilor. Acidul carbonic și aburii de apă să află întotdeauna în aerul atmosferic, însă în proporții foarte variabile. Acidul carbonic să găsește în cantitate mai mare noaptea decât ziua, în oraș decât în sat, în locurile joase mai mult decât pe înălțimi. El este indispensabil pentru existența plantelor și periculos pentru oameni (vezi CARBONIC) și proporția lui nu poate să treacă peste o cifră oarecare fără să producă accidente grave (vezi AER CONFINAT). Aburii de apă de asemenea să află întotdeauna în aer, ceea ce să poate constata cu *igrometru*. Dar cantitatea lor este foarte variabilă din o zi în alta, sau dela un loc la altul, și atârnă de temperatura aerului; ei sunt în cantitate mai mare noaptea decât ziua. Pe când aburii trec în stare lichidă noaptea, când cerul e senin, ei formează *roua*; când să condensează, ceva mai sus de suprafața pământului, formează *ceata*, *negura*; când condensarea să face în regiunile ridicate ale atmosferei avem *norii*, cari după temperatură dau *ploaie* sau *zăpadă*. Aerul să mai zice *uscat* sau *umed* după cantitatea de aburi pe care o conține. — *Fofoasele și primejdiile aerului atmosferic*. Orice ființă, dela cea mai mică până

la om, are trebuință de aer. Dacă omul ar fi lipsit de aer el ar muri repede de *asfixie* (vezi acest cuvânt), iar dacă omul ar respira un aer necurat și nu în cantitate îndestulătoare el ar slăbi și ar peri cu înțetul (vezi AER CONFINAT). Din aceste rezultă că viața nu poate exista fără aer, căci fără el nici o funcțiune nu să îndeplinește bine. Exercițiul *respirațiunii* este cel mai indispensabil; copilul când vine în lume în primul minut respiră aer și pătrunderea acestuia în plămâni îi produce durere, ceea ce îl face să țipe, să plângă. Intrarea aerului în plămâni (inspirațiunea) pune în atingere oxigenul din el cu sângele, care îl primește dând afară (prin expirațiune) acidul carbonic (vezi RESPIRAȚIUNE). Omul repetă această acțiune, adică respiră de 16 până la 18 ori pe minut. Când respirația încetează viața să stânga într'un ultim suspin. Să nu uităm dară că nu poate să existe respirație fără aer atmosferic. *Circulațiunea sângelui*, care este strâns legată de respirațiune, să face în rele condițiuni când aceasta este împedecată prin lipsă de aer; inima funcționează greu, să ivesc palpitații, sângele se duce mai mult spre creeri, în loc să să împartă de o potrivă în toate părțile corpului și să naștere la durere de cap, etc. Același lucru să întâmplă și cu *digestiunea* sau mistuirea; cine nu știe cu câtă poftă mănâncă după ce a făcut o bună plimbare la crâng? Ce poftă mare de mâncare are țaranul nostru care toată ziua lucrează în aerul liber în raport cu orașanul care stă toată ziua închis în casă! Toată lumea știe cât bine ne face schimbarea aerului, dela oraș la țară sau pe malul mării. Din toate aceste rezultă că noi avem neapărată trebuință de a respiră aer curat făcând în fiecare zi o plimbare sau ședere în aer liber 2--3 ore, întocmai după cum în fiecare zi trebuie să mănâcăm și să bem, căci aerul ne dă poftă de mâncare, ne ușurează mistuirea face să circule și primenește sângele; el dă plămânilor noștri hrana trebuincioasă fără de care nu putem trăi! Prin urmare nu putem repeta în de ajuns fiecăruia ca *să să plimbe cât să poate mai mult în aer liber!* Aceasta și numai aceasta ne va scăpa de multe boale de plămâni, de inimă și de stomac. — Dacă aerul atmosferic este așa de folositor după cum am văzut până aci, nu-i mai puțin adevărat că el în unele împrejurări poate fi *primejdios*. *Presiunea atmosferică*, poate să fie mărită sau scăzută, în mod natural sau artificial, în localități diferite (vezi AER COMPRIMAT, AER RAREFIAT).

Uneori ea este mărită în mod natural și în același loc, din o zi în alta sau chiar în aceeași zi, atunci zicem că *aerul e greu* și de obicei atunci conține și el *electricitate* mai multă și are *temperatura mai ridicată*. În aceste cazuri oamenii nervoși, bolnavi sau convalescenți încearcă o indispoziție și o inervare deosăbită, care nu înceată decât atunci când și starea atmosferei s'a schimbat; de aceea e bine ca să se aerizeze bine camera, să se reînnoiască aerul cât se poate mai des. Variațiunile *temperaturii* aerului au mare importanță igienică și pot produce multe boale (vezi CALDURĂ, FRIG, INSOLAȚIUNE, RĂCEALĂ). Starea *igrometrică* de asemenea poate da loc la diferite primejdii; aerul uneori e prea *umed*, conține prea mulți aburi de apă (vezi UMIDITATE), alte ori prea puțin și atunci e prea *uscat*, ceea ce face ca respirația să fie mai greoaie, să se irite bronhiile, să se producă sufocațiune și o transpirație abondentă și dacă această stare ar continua atunci forțele să perd, încep durerile de cap și o slăbire repede. Acest lucru să întâmplă în camerele încălzite cu sobe de fier, tuci, din care cauză e bine să se pună pe aceste sobe câte un vas cu apă. Igiena să interesează și de *mișcările* aerului atmosferic. *Vânturile* cari regulează întru câtva starea de căldură și de frig, de uscăciune și de umezeală a atmosferei și cari servă de vehicul pentru particulele stricicioase cu cari este încărcată ea, trebuie luate în seamă când este vorba de expoziția caselor (vezi LOCUINȚE). Când mișcarea aerului e mică, puțin întinsă, să numește *current de aer*, a cărui acțiune de multe ori este foarte periculoasă (vezi CURENȚI DE AER). Aerul liber de multe ori poate fi și el viciat în compoziția lui, stricat ca și aerul confinat (mărginit), ceea ce îl face primejdios. El poate să conție diferite *gazuri* străine, cum e *amoniacul* produs din descompunerea produselor animale; *idrogenul sulfurat* sau *acidul sulfuric* care să formează în vecinătatea apelor stătătoare; *idrogenul carbonat* sau *gazul bălților* care există în apa bălților. Dar aceste gazuri iute să amestecă cu masa cea mare a aerului, așa încât n'au vreme să fie așa de periculoase. Aerul mai conține o mulțime de *pulberi*, de *praf*, care cuprinde rămășițe și bucățele de substanțe minerale și organice, ciupercuțe și microbi diferiți. Cantitatea de praf variază cu condițiile locale; puțin praf la munte (vezi ALTITUDINE), mult în orașe. *Sporii microbilor* sunt foarte mulți în timpul verii, când e umezeală (cam 14000 la metru cub); bac-

teriile sunt numeroase primăvara. Numărul să împătrește când aerul trece prin orașe să înzăcește în centrul acestora. În pulberile uscate numărul *microbilor* poate ajunge la 2 milioane la gram (vezi PULBERI). Afară de aceste aerul mai conține tot felul de *miasme*, ce sânt diferite emanațiuni cari de multe ori nu să pot vedea nici cu microscopul (vezi MIASME). Originea prafului din orașe este noroiul stradelor, murdăriile și apele căsniciilor, fumul fabricilor industriale, etc. De aceea să recomandă ca în orașe stradele să fie largi și în direcția vânturilor, să fie plantațiuni de arbori cât să poate de multe, trotoare și pavaje bune, fără gropi și interstiții mari, cari să să măture și spele regulate cu mașini sistematice, totul să meargă și să să verse în canale. În interiorul caselor e de preferit ca pereții să fie tencuiți cu ghips și oloi așa ca să să poată șterge și spăla des cu carpe înmuiate în soluții antiseptice, mai ales după ce au zăcut bolnavi în casă.

Fig. 4. — Microbi atmosferici.

1. Micrococ. — 2. Bacterii. — 3. Bacili. — 4. Vibrioni.

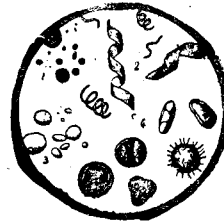

Fig. 5. — Pulberi și poleni atmosferici.

1. Globul de fier. — 2. Bucățele de trachee. — 3. Amidon. — 4. Polenii.

Fig. 6. — Diferiți spori de criptogame.

AER (Curenți de). — Caută la CURENȚI DE AER.

AER COMPRIMAT. — Este știut că aerul atmosferic exercită oarecare presiune, apăsare, asupra corpurilor cu cari este în atingere. Această apăsare să chiamă *presiune atmosferică*. Pe când această presiune este mărită în mod artificial, pe când să obține ca un volum de aer să apese asupra corpurilor cari să află în el cu o forță de două ori sau mai de multe ori mai mare decât ar face-o același volum de aer atmosferic, să zice atunci că *aerul este comprimat*. Dacă luăm ca termin de comparație presiunea at-

mosferică a cărei valoare este exprimată numai prin cuvântul de *atmosferă*, să zice că *aerul este comprimat* la 2, 3, 4 *atmosfere*, după cum și acțiunea lui este indoit, întreit sau împătrit mai mare decât această presiune. În industrie aerul comprimat să întrebuințează ca forță motrice pentru a strânge frânele unui tren în mișcare, pentru a face să înainteze arătătoarele unui ceasornic pneumatic. Mulțumită aerului comprimat oamenii pot lucra și acolo unde n'au aer atmosferic, adică să lucreze în apă la facerea stâlpilor unui pod, cum a fost la Podul Regelui Carol dela Cernavoda, să lucreze în fundul puțurilor celor mai adânci, să culeagă perle și coral în fundul mărilor cu ajutorul scafandrului. Lucrătorii cari respiră câte 2—5 ceasuri într'un mediu cu aer comprimat simțesc mai puțină osteneală decât în aerul liber și răsuffă mai ușor, ceea ce vine de acolo că aerul comprimat ajută respirația folosind toate părțile plămânilor în care aerul poate circula și cari la presiunea obicinuită a aerului atmosferic rămân neîntrebuințate. De aceea să recomandă să facă *baie de aer comprimat* toți cei ce sufer de boale cronice de pept, tusă, năduf și oftică chiar, în gradul I și II, și mai cu samă la cei cu *astmă* (vezi acest cuvânt). Aerul comprimat conține în același volum o cantitate mai mare de *oxigen*, care este un element întăritor și dătător de viață; el mărește bogăția sângelui pentru care să recomandă în *anemie*, *cloroză* și în boalele în cari este multă lipsă de sânge; mai e bun și în *rachitism* precum și în toate constituțiile rele. Pentru administrarea aerului comprimat trebuie să ne servim de o cameră cu pereți de metal foarte solizi, închisă ermetic prin o ușă mobilă și luminoasă, prin ferestre cu geamuri de sticlă foarte groasă. În această cameră să duce aerul cu ajutorul unei pompe și în măsura în care să îngrădește aerul presiunea crește. Această presiune ne este arătată de un *manometru* și poate fi regulată cu ușurință prin ajutorul supapelor și a unui robinet. Bolnavul intrat în cameră, în prima jumătate de oră

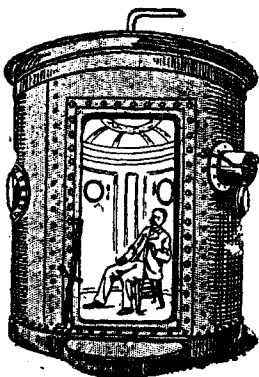

Fig. 7. — Cameră pentru tratamentul cu aer comprimat.

să mărește presiunea aerului gradat (2—5 atmosfere), apoi în timp de o jumătate oră până la o oră îl menținem la această presiune și, în fine, îl readucem gradat la presiunea normală în timpul ultimei jumătăți de oră. Acțiunea unei astfel de băi este creșterea capacității plămânilor și a nutrițiunii generale. Acest tratament este bun în astmă, emfizem (năduf), bronchită cronică (tusă veche), tusă măgărească, gută, diabet, anemie, albuminurie. Nu să poate face acest tratament în boalele de inimă. Pentru cură cu aer comprimat noi avem *Câmpu-Lung*, *Slănicul Moldovei*, *Strunga*. Pentru a putea face o baie de aer comprimat și rarefiat în același timp, sunt aparate cari prin un dispozitiv permit bolnavului de a inspira aer comprimat și de a expira în aer rarefiat, ceea ce face ca să să întrebuințeze toată suprafața pulmonară și prin urmare s'ar obține o supra-activitate a sângelui. Să recomandă acest tratament în: năduf (emfizem), tusă învechită, pleurezie cronică. Baie cu aer comprimat sau la presiune ordinară însă saturat cu diferite medicamente: gudron, terebentină, creozot, iodoform, eucalipt, etc. să recomandă în boalele de laringe, la tot felul de răgușeală, și la boalele de plămâni (vezi CÂMPU-LUNG, SLĂNICUL MOLDOVEI).

AER CONFINAT, aer mărginit, aer închis. Dacă omul stă mai mult timp într'o berărie, în o cafenea, la teatru, la bal, la o petrecere în timpul zilei sau al nopții, sau chiar dacă stă mai multe ceasuri în cabinetul său de lucru cu ferestrele închise sau, în fine, în orice local închis unde petrec mai multe persoane în același timp, după un timp oarecare sau când iasă de acolo vede că respirația lui e mai scurtă, mai greoaie, că capul îi este greu și chiar îl doare. Aceasta să datorește numai faptului că el a respirat câtva timp un aer *confinat*, mărginit și stricat, adică mai sărac în oxigen și mai bogat în acid carbonic (vezi AER), care în loc să fie de 2 părți la 10.000 a ajuns la 5 părți pentru 1000 părți de aer. Este știut că un om adult când respiră ia din aer 22 litri de oxigen pe ceas și dă afară 21 litri de acid carbonic, care este foarte stricăcios sănătății, așa că în 4—5 ore aerul din o cameră, dacă nu să face aerisirea, să strică de tot prin faptul că oxigenul s'a împuținat foarte mult și în aceeași proporție a crescut acidul carbonic. Unde mai punem aparatele de iluminat și de încălzit cari toate dau acid carbonic și încă ceea ce este mai rău oxid de cărbune, care este

și mai otrăvicios (vezi CARBON)?! Afară de aceasta, toți oamenii cari stau adunați într'un local închis și mic asudă mai mult ca de obicei și dau în aer o cantitate oarecare de aburi de apă eșiți prin pele și plămâni. Analizând acest aer s'a găsit în el produse volatile, materii organice, cari iasă din corp odată cu această apă și cari sunt mai stricacioase sănătății decât chiar îngrămădirea de acid carbonic, fără să mai punem la număr miasmele a căror efecte pot fi foarte triste. Stricarea aerului confinat, mărginit, poate produce: durere de cap, greață, amețeală, sufocațiune (inecăciune de pept), tot atâtea semne începătoare ale asfixiei; ele dispar însă repede îndată ce eșim la aer curat. Alte ori efectele aerului închis deși sunt mai slabe, dar sunt mai persistente. Astfel șederea în un atelier rău aerat în timpul zilei, în o cameră de culcare mică în timpul nopții, provoacă anemie, përderea puterii, paloarea feței, lipsă de poftă de mâncare, etc.; sângele fiind sărăcit sănătatea să turbură foarte mult. Cel mai bun lucru pentru a preveni toate aceste este de a da fiecărui aer în cantitate îndestulătoare, de a primeni aerul destul de des pentru a-l întreține curat (vezi AERISIRE).

AER DE MARE. — Caută la MARE.

AER ÎNCHIS. — Caută la AER CONFINAT.

AER MĂRGINIT. — Caută la AER CONFINAT.

AER MARIN. — Caută la MARE.

AER RAREFIAT. — După cum presiunea atmosferică poate fi în unele cazuri mărită (vezi AER COMPRIMAT), tot așa ea poate să fie micșorată în mod natural sau artificial, și atunci zicem că *aerul este rarefiat*. Lucrul acesta să întâmplă când ne ridicăm la înălțimi mari, pe munți sau în balon, atunci barometrul scade cu atât mai mult cu cât ne ridicăm mai sus, ceea ce ne dovedește că aerul devine din ce în ce mai puțin greu și din ce în ce mai rar. Dacă ne urcăm mai sus de 2000 metri sănătatea începe a să resimți din pricina aerului prea rar și efectele lui să vor simți cu atât mai mult cu cât vom merge mai sus și atunci suferim de așa zisa *boală de munte* sau *boala munților*, adică: amețeală, greutate la cap, stare de somnolență, greutate la respirație, curgere de sânge din nas, bătăi de inimă (palpitații), greață, vărsături, dureri în membre, slăbiciune mare, culoarea albastră a feței. Pe înălțimele mai mici, pe la 1500 până la 1800 metri, aerul mai puțin rarefiat în loc să ne facă rău ne face bine,

mai ales dacă ședem acolo mai mult timp, respirația să face cu mai mare ușurință decât în vale, lucru care s'a constatat la Davos, la Briançon, la Saint-Moritz și în alte localități unde oftica nu există. Din această cauză să recomandă tuturor oamenilor slabi de pept și officioșilor în gradul I sau II de a sta în stațiunile alpestre înalte de 1300 până la 1800 metri de asupra nivelului mării, lucru care s'ar putea face și la noi în țară dacă am avea astfel de stabilimente prin munții noștri cu tot confortul trebuincios, ceea ce din nenorocire nu există; abia în timpul verii le-am putea recomanda să petreacă una sau două luni la Sinaia, Bușteni, Predeal, Slănicul Moldovei. La Pentelcu sau în alți munți de geaba am trimite bolnavi, căci n'ar avea unde sta, nici cu ce trăi. Să sperăm că nu peste mult să vor întemeia și la noi *sanaatorii* de așa natură, mai ales că numai bolnavi de piept nu ne lipsesc! Aerul rarefiat în mod artificial s'a încercat ca tratament în boalele de inimă și de plămâni cu ajutorul unor aparate ca și acele întrebuințate la tratamentul cu aer comprimat, dar rezultatele n'au fost de loc încurajatoare.

AERARE. — Caută la AERISIRE.

AEREL. — Caută la ASAFETIDA.

AERISEALĂ. — Caută la AERISIRE.

AERISIRE, aerare, aeriseală, ventilațiune. — Aerul pe care îl respirăm trebuie să fie de calitate bună și în cantitate îndestulătoare, de aceea scopul aerisirii este de a ne da aer abundant și curat. Camera în care locuim trebuie să aibă un volum de aer îndestulător pentru plămânii noștri și acest aer după cât-va timp trebuie reînnoit până ce nu devine stricacios sănătății. Cât timp omul stă în odaie cu ferestrele și ușa închise, fie ziua, fie noaptea, el respiră (vezi RESPIRAȚIUNE), adică consumă *oxigen*, care este un gaz folositor al aerului, și dă afară *acid carbonic*, care e un gaz stricacios, așa că oxigenul din aer să tot rărește, să împutinează, și acidul carbonic să tot înmulțește, iar aerul din cameră să strică, să vițiează din ce în ce mai mult și devine nesănătos atunci când cuprinde 1 parte de acid carbonic la 1000 de părți de aer (vezi AER CONFINAT). Acest lucru într'o cameră destul de mare și cu un volum de aer suficient nu să întâmplă așa curând ca într'o odaie mică și locuită de mai multe persoane. Pentru ca o cameră să fie igienică, sănătoasă, trebuie ca să aibă o capacitate de 14 metri cubi

de aer pentru o persoană, sau cel puțin 10 metri cubi. Această cifră trebuie înmulțită cu numărul persoanelor ce vor locui împreună, pentru ca să avem o locuință bună. Când în cameră zace un bolnav, din care cauză ferestrele să deschidă mai rar și mai puțin timp, aerul să strică și mai iute prin respirație și în acest caz trebuie *cubagiul de aer* să fie mai mare. Dar, fie camera cât de mare, aerul din ea după un timp oarecare, 8 până la 10 ore, începe a să strica și atunci trebuie *reînoit* dacă nu voim ca respirația să devină din ce în ce mai anevoioasă, iar dacă am mai întârzia cu *primenirea aerului*, cu ventilațiunea, ar începe să să ivească primele semne ale *asfiziiei* (vezi acest cuvânt). Aerul *proaspăt* trebuie luat de afară și în cantitate cu atât mai mare și cu atât mai des cu cât camera este mai mică și numărul locuitorilor ei mai mare. Aerul trebuie să fie *curat* și pentru aceasta nu trebuie să să deschidă ferestrele din partea unde sunt latrinele (privățiile), canalele de scurgere, sau maidane încărcate cu tot felul de murdării. Dacă avem un aparat de *ventilație*, el va fi așezat astfel încât să ia aer din sus de acoperiș, unde atmosfera nu este așa de încărcată de necurățenii. Aerul *proaspăt* trebuie să aibă o *temperatură potrivită*, să nu fie nici *prea uscat*, nici *prea umed*, de aceea este bine ca locuința să aibă o dublă orientare, ceace permite ca să să deschidă ferestrele sau să să așeze ventilatoarele spre mează-zi iarna și spre mează-noapte vara (vezi *LOCUIȚĂ*). — Mijloacele pentru a reînoi aerul din o cameră, a l întreține curat și abundent, constituie ceea ce să numește *ventilațiune*, care este *naturală* și *artificială*. Aerisirea sau ventilațiunea *naturală* să face prin grosimea pereților locuinții, prin încheieturile dela deschiderile ei, prin uși și ferestre, prin coșurile dela sobe. *Păreții* lasă să pătrundă aerul neconținut, fiindcă materialele de construcțiune sunt de obicei poroase: piatra calcară ocupă primul loc în această privință, apoi vine lemnul de brad, mortarul (tencuiala), cărămida, betonul și cimentul, care e cel mai puțin poros. Însă această porositate să micșorează pe când să mărește umezeala care vine din subsol sau din afară, când plouă, din care pricină nu trebuie să ne biziim pe acest mod nestatornic de aerisire. Putem dar, îmbrăca *păreții* cu hârtie zugrăvită sau cu alte lucruri impermeabile, cari nu ne pot lipsi decât de o prea mică cantitate de aer, dar cari

ne pun în același timp la adăpost de umezeală (igrasie). Nu de mult timp s'a inventat un procedeu recomandabil, întrebuintarea *geamurilor perforate*, găurite, ciuruite de găuri mici, cari lasă să pătrundă aerul din afară fără întrerupere și foarte încet așa în cât nu să produce mai nici un curent. Aerisirea care să produce prin *încheieturile ferestrelor și a ușilor* este mai mult neplăcută de cât folositoare, pentru care de multe ori suntem forțați să punem cârnați de bumbac pe la ferestre și uși, iar cei săraci le lipesc cu hârtie. Aerul de afară trece prin încheieturile și crăpăturile dela uși și ferestre fiind atras de coșul sobei, așa că el în loc să să împrăștie prin cameră să duce deadreptul cătră sobă răcind astfel picioarele și spatele celor ce stau acolo. Cea mai bună ventilație și cu adevărat folositoare este aceea care să face prin *deschiderea ușilor și mai ales a ferestrelor*, repetată mai de multe ori în cursul zilei; acest mijloc de ventilație naturală este cel mai bun și mai practic și poate înlocui toate procedeele de ventilație artificială. Deschizând o ușe sau o fereastră, aerul de afară pătrunde în odaie prin partea de jos, iar aerul din odaie iasă afară prin partea de sus a ușei sau a ferestrei, făcându-să un curent circular, prin ajutorul căruia aerul din cameră să primește radical, mai ales dacă le ținem deschise mai mult timp. Pentru ca primenirea aerului să să facă cât să poate de bine ferestrele trebuie să fie mari, de 3 metri înălțime pe 1 metru lărgime; odaia să aibă mai multe ferestre, opuse, față în față, iar nu numai o fereastră, sau când sunt mai multe să nu fie pe aceeași parte, căci în acest caz aerul nu pătrunde în cantitate îndestulătoare; când e numai o fereastră atunci să va deschide în același timp și ușa pentru ca să să poată stabili curentul de aer. Prin urmare regula este: *să să deschidă ferestrele cât să poate mai des și mai mult timp*. Lucrul acesta e cu puțință când nu e om bolnav în odaie, care nu este locuită în timpul zilei. Dimineața când să curăță casa, toate camerile pot fi aerisite pe rând, timp de o oră sau două, camera de dormit și odaia de lucru pot fi ventilate în timpul mesei, sufrageria în intervalul meselor; în fine, când *ai casei* iasă la afaceri sau la plimbări și petreceri, aerisirea să poate face și în alte ore. Nu trebuie să așteptăm cu primenirea aerului până ce el să strică, ci s'o facem regulat la ore hotărâte. În odaia în care zace un bolnav

primenirea aerului este tot așa de trebuincioasă, însă trebuie luate oarecari precauțiuni. Pentru a evita curenții de aer față de cari bolnavii sunt cu mult mai simțitori, s'a inventat *ferestrele duble*, ferestrele cu basculă, mulțumită căora aerul ce vine de afară să duce cătră tavan, unde să încălzește înainte de a veni în atingere cu bolnavul. În lipsa acestor ferestre, ventilația să poate face cu mult mai bine prin ferestrele obicinuite, ținând bolnavul bine acoperit, punând înaintea patului un paravan și ținând ferestrele mai puțin timp deschise. Această aerisire poate fi repetată mai de multe ori în timpul zilei, însă nici odată în timpul când bolnavul are friguri sau este înădușit (asudat). Când bolnavul suferă de piept, atunci e mai bine ca să deschidă ferestrele numai în camera vecină în care să va face puțin foc, pentru ca aerul curat să încălzească înainte de a ajunge la bolnav. Nu trebuie dar ca de frică de a nu să agrava boala să nu aerisim camera bolnavului, care are mare trebuință, și mai mare decât omul sănătos, de aer curat (vezi BOLNAVI). Sobele sunt un bun mijloc de aerisire (vezi ÎNCĂLZIRE). Când arde focul puterea de ventilație a sobei crește în virtutea *tiragiului* care să face prin coș; o parte din aerul camerei iasă pe coș cu fumul odată și este înlocuită cu altă parte de aer curat și proaspăt, care vine din afară prin uși și ferestre. Acest schimb de aer să face de altfel și când nu e foc în sobă, însă în măsură mai mică; el este cu atât mai prețios cu cât să face și noaptea și ziua. Prin urmare cel mai rău lucru este când să astupă coșul după ce s'a stins focul sau și când nu să face foc de loc cum este în timpul verii. Aerisirea sau ventilațiunea *artificială*, când este bine instalată, are însușirea de a lucra în tot minutul, ziua și noaptea, introducând neconținut aer curat și alungând în același timp aerul stricat. Sunt două metode: una numită prin *apel* sau *aspirație*, care trage afară aerul stricat înlocuindu-l cu aer curat; cealaltă prin *impingere* (propulsione) care însuflă aer proaspăt alungând pe cel stricat. Să poate extrage aerul stricat prin ajutorul căldurii, *ventilație termică*, pentru care trebuie să avem o *sobă de apel* special construită pentru acest scop; sau să poată reînvi aerul prin mijlocul unor aparate sau mașini, cari sunt puse în mișcare prin vânt, apă, vapor sau gaz, electricitate, prin puterea omului sau a câilor (*ventilațiune mecanică*).

AEROTERAPIE (dela cuvintele grecești *aer* și *therapéfin*, a îngriji). — Prin aceasta să înțelege tratarea boalelor prin aer *comprimat*, *rarefiat* sau *saturat* cu diferite substanțe *medicamentoase* (vezi AER COMPRIMAT și AER RAREFIAT).

AESCULUS HIPPOCASTANUM. — Caută la CASTAN SĂLBATIC.

AETHUSA CYNAPIUM. — Caută la PĂTRUNJEL.

AFAZIE (dela grec. *a*, fără, și *phásis*, vorbă, grai). — Turburarea vorbirii, cu păstrarea ideilor și întregimea aparatului de vorbit. Afazia s'a confundat multă vreme cu *afonia* care însăamnă *pierderea vocii*; ea s'a mai numit și *afemie*, sau *alalie*, sau *dislalie*. Omul afazic nu poate spune ceea ce gândește, el pronunță cuvinte fără nici un înțeles, dar acele cuvinte sunt bine articulate; din când în când ele pot exprima lămurit idei drepte. Sunt mai multe grade de afazie: unii bolnavi sunt aproape muți alții repetă cuvintele cari li să spun; unii pun un cuvânt (în totdeauna același) impropriu în locul cuvântului adevărat; sunt unii cari ș'au pierdut numai un mic număr de cuvinte. Câte odată scrierea este turburată ca și vorbirea (*agrafie*); uneori lipsește gestul și vorbirea mimică; alteori nu pot ceti cuvintele (*cecitate verbală*), sau nu aud vorbele (*surditate verbală*), deși mâna, vederea și auzul sunt neatînse și inteligența, deși cam slăbită, este normală. Afazicii sunt de obicei dambლაგიți într'o jumătate a corpului (emiplegie), mai adeseori în dreapta. Leziunea care produce afazia cele mai de multe ori este o înmoiere de creeri, situată în dreptul circumvoluțiunii a treia frontală din stânga, în urma unei embolii sau tromboze a arteriei silviene. E și o afazie *intermitentă* (în sifilis). Tratamentul este acela al leziunii cerebrale, însă trebuie bolnavul să fie învățat din nou a scrie, a vorbi (vezi CREERI).

AFIN, *afinghi* (*vaccinium myrtillus*, fam. Ericaceelor). — Mic arbust care crește prin pășuni petroase în regiunea alpină și prin locurile stâncoase și umede din pădurile montane și subalpine (mai-iunie). Fructele dulci, puțin acrișoare cunoscute sub numele de *afine* să mănâncă; din ele se fac conserve și siropuri răcoritoare. Sucul roșu închis al acestor fructe să întrebunțează spre a văpsi stoffe și pentru colorarea vinurilor. În medicină să întrebunțează frunzele și fructele. Principiul activ un acid chinic. Proprietăți: contra diareei; să dă: praf 4 gr. tot la 2-3 ore; extract 1-2 gr. pe zi în pilule; tinc-

tură, un păhar de licor pe zi; sirop 2-6 linguri pe zi.

AFINGHI. — Caută la AFIN.

AFION. — Caută la OPIU.

AFONIE (dela grec. *a*, fără, și *phôni*, voce, glas). — Neputința de a scoate sunete. Afonia provine sau din cauză că coardele vocale nu mai pot vibra: paralizia mușchilor glotei, datorită unei leziuni inflamatoare (unele laringite), sau unor ulceratii (sifilis, cancer, oftică), sau din pricina existenței falselor membrane (crup), sau a unor tumori cari apasă laringele (gâtlejul). Să mai observă afonia datorită paraliziei mușchilor în isterie, dar atunci ea vine brusc și dispăre, tot așa de repede. Afonia mai poate fi datorită și la aceea că curentul de aer care pune în mișcare coardele vocale nu să mai produce (rănirea sau străntorarea tracheei, paralizia diafragmului, etc). Afonia diferă de *răgușeală*, în care sunetele există însă sunt mai slabe (vezi LARINGITĂ, VOCE).

AFRODIZIAC. — Medicament care ațăță dorințele veneriene (de a avea raport sexual).

AFTE (dela grec. *aptein*, a aprinde, a arde), *gurar*, *plesne*, *pogană*, *pușche*. — Sunt un fel de beșicuțe cari să ivesc în gură, albe sau cenușii, încunjurate de un cerc roșu și cari după 2—3 zile să sparg lăsând în urma lor câte o rană foarte dureroasă la cea mai mică atingere. Aceste beșicuțe să arată de obicei pe limbă, în vârf sau pe laturi, să pot întinde și pe buze, pe gingii, pe căptușeala obrazilor (stomatită aftoasă) și chiar pe migdale (angină aftoasă). Gura miroasă urât. Să ivesc de obicei la copiii mici, cari au dureri așa de mari încât nu pot suge; să văd și la oameni mari cari fumează sau nu-și țin gura curată. In popor să crede că această boală de gură vine când cineva a mâncat un lucru pe care au umblat șoarecii. — *Tratament.* Să să facă gargară cu ceai de nalbă sau de susai, să să atingă rănile cu câte o picătură de spirt sau de apă de Colonia sau și mai bine cu piatra iadului, sau cu miere de trandafir (mierică) cu puțină piatră acră în ea sau cu borax, ori gargară cu clorat de potasă, 8 gr. la 200 apă. Inainte de toate însă trebuie luat o curățenie, unt de ricină; copiii 1—2 lingurițe, oamenii mari 2 linguri.

AFUZIUNE (*affusio*, dela *afundere*, a vărsa pe, a turna pe deasupra, a udă), — Aceasta constă în a turna pe tot corpul sau numai pe una din părțile sale o cantitate de apă rece sau caldă. Afuziunea să deoșabește de *abluziune*, care este o spălare

parțială, de *irigațiune*, care este o stropire sau udare locală, de *duș*, în care să aruncă apa cu oarecare putere asupra părților pe cari trebuie să le impresioneze. In afuziune bolnavul primește conținutul unui vas plin cu apă, care să revarsă asupra lui. Iată cum să face afuziunea: să pune bolnavul desbrăcat într'o baie, în care poate să fie puțină apă caldă, în picioare sau în poziție șezândă, apoi să toarnă apa pe deasupra lui, după care bolnavul iasă din baie, să șterge bine pe corp, să pune în pat și să învâlește într'o plapomă de lână, sau să îmbracă repede și iasă în plin aer. *Afuziunile reci* au efecte variabile după durata și modul lor de aplicațiune: *sedative* (liniștitoare) sau *stimulente* (ațățătoare). Ele sunt nesupărătoare chiar și atunci când corpul are o temperatură ridicată sau este în transpirație (asudat), însă în acest caz afuziunea rece trebuie să fie de scurtă durată. Ele sunt *stimulente* când apa are 12° și durata 2—3 minute; *sedative* când apa are 14—16° și durata 10—15 minute. Afuziunile reci sunt bune mai cu samă în boalele febrile grave cu adinamie (lipsă de putere) mare, cum sunt: febra tifoidă, scarlatina, febrele intermitente; ele sunt foarte folosite în mai toate boalele nervoase (nevroze); au dat succese în boalele grave de de creeri sau de măduva spinării (meningită); în inflamațiile locale, în arsuri etc. (vezi IRIGAȚIUNI). *Afuziunile calde* să întrebuințează mai rar și sunt mai puțin folosite. Ele servesc mai mult ca *sedative* (apa de 25—30°).

AGAPIA (județul Neamțu). — Stațiune climaterică de vară, mănăstire de călugărițe, situată în curbătura Măgura, în fundul unei văi umbrite, altitudine 480 metri. Clima escelentă și constantă; aerul foarte curat și imbalsamat cu miros de brad, iar întinsele păduri seculare din jur exercită o influință continuă asupra improspătării lui. Viața liniștită și ieftină; confortul necesar nu lipsește. Imprejurimile sunt foarte pitorești și numeroase: mănăstirile Văratec, Neamțu, Secu, Horaiță și stațiunea balneară Băltătești. — *Indicațiuni:* să recomandă anemicilor, surmenașilor, nevrastenicilor, convalescenților, ofticoșilor în gradul I și II cari n'au încă friguri.

AGATINĂ. — Să dă ca antinevralgic și anti-reumatismal. Doză: 50 centigrame, repetată de 2—3 ori pe zi.

AGASARE (dela grecescul *akazein*, a ascuți; franțuzește *agacement*, dela *agacer*, a stre-

pezi dinții, fig. a întărâtă, a irită, a provocă). — Sunt două feluri de agasări: una *morală* și alta *fizică*. Cea *morală* constă în o schimbare trecătoare a caracterului, o iritabilitate particulară a nervilor, care face să ne fie penibilă orice senzație fizică și morală pe care în altă stare nu o avem. *Taci, nu mă agasă; lasă-mă în pace că mă agasezi; sunt agasat; m'ai agasat; totul mă agasează*; sunt vorbe obicinuite la persoanele nervoase, iritate, cari în unele momente nu pot suferi nimic, să irită de orice; cel mai nevinovat cuvânt sau faptă le întărâtă, sunt gata de ceartă cu ori-cine și pentru orice. Această stare fiind trecătoare nu să recomandă ca tratament decât liniște și calmante, puțin bromur de potasiu (2—4 grame), iar pentru a modifica starea generală a acestor persoane nervoase, cari mai întotdeauna sunt și *anemice*, li să dau tonice (fieruginoase) și preparatele de valeriană; idroterapie. Agasarea *fizică* este cunoscută de toți sub numele de *strepezirea dinților* (vezi aceste cuvinte).

AGITAȚIUNE (*agitatio*, dela *agitare*, a mișcă iute, a clătina, a sgudui), *neodihnă, neliniște*. — Câți dintre noi nu cunosc această stare supărătoare de neodihnă, în care nu putem sta la un loc, ne mișcăm într'una, umblăm și vorbim mai mult ca de obicei? In această stare inteligența este mărită, exaltată, din care cauză omul are mare poftă de vorbă; ideile să succed fără întrerupere, sar dela un obiect la altul, dar tratează despre lucruri reale, aievea, și să înlănțuesc unele cu altele, ceea ce deoșăbește *agitațiunea de delir* (aiurare). Putem fi agitați nu numai în timpul zilei ci și în cursul nopții, când avem somnul neliniștit, ne deșteptăm adeseori, ne mișcăm în continuu în pat, când pe dreapta, când pe stânga. In boalele grave cu febrințeală mare agitațiunea este un semn foarte comun și să pronunță mai ales cătră sară. — In *copilărie* să observă cu mult mai des decât în oricare vârstă și cuuza poate fi de multe ori un lucrū de nimic: un ac cu gămălie rău pus care înțeapă, sau un șiret care strânge prea tare; in aceste cazuri dacă ridicăm cauza dispăre agitația. Uneori un dinte care uu poate ieși (vezi **DENTIȚIUNE**), și atunci trebuie tăiată gingia; alte-ori mâncarea prea multă, încărcarea stomacului, jocul prea obositor și prelungit din cale afară, expunerea prea lungă la un soare prea cald sau la un foc prea arzător. In toate aceste cazuri, odihna, puțină dietă, o ceașcă de ceai de mușățel sau de

tei fac să dispară răul. — Câte odată însă cu toate îngrijirile aceste, agitațiunea continuă, merge crescând și perzistă ziua și noaptea, să însoțește de căldură și de alte semne: vărsături, diaree sau constipație, tusă, strănutare, durere de gât, etc. In aceste cazuri trebuie să ne temem de o meningită, de o febră eruptivă (pojar, scarlatină, etc), sau de vr'o angină, și atunci, fără să perdem vremea, vom pune pe fruntea copilului cărpe înmuiate în apă rece și vom trimete după doctor, singur fiind în stare de a ne spune ce este și ce trebuie de făcut. — In *etatea adultă* agitațiunea de asemenea poate fi trecătoare și să dispară odată cu cauza care i-a dat naștere, fără nici un tratament. Ea să arată de preferință noaptea; unele persoane nu pot sta culcate pe spate fără ca să nu aibă somnul agitat; altele sunt agitate din cauza unei mistuiri grele provenită din mâncare prea multă și mănăcări prea grele; unii din pricină că au luat băuturi excitante, ceai, cafea, șampanie, licoruri, fără ca să fie obicinuiți cu ele; alții fiindcă au avut în timpul zilei emoțiuni mari sau au suferit de căldură mare cum e în timpul verii. — Dacă agitațiunea perzistă mai multe zile dearândul, cu sau fără întreruperi, dacă ea continuă ziua și noaptea, dacă să mai însoțește și de alte semne, atunci de sigur că ea este începutul unei boale adevărate, de o durată mai mult sau mai puțin lungă: o febră tifoidă, un reumatism, o îngrămădire de sânge la piept sau oricare boală acută, căci toate încep cu un fel de agitațiune. Ea mai există și în diferitele forme de alienațiune mentală, în mod continuu sau numai momentan (vezi **NEBUNIE**). Medicamentele cele mai bune în contra agitațiunii sunt *cloralul* și *opiu*, pe cari numai doctorul le poate prescrie, dar, până să vie el, vom pune bolnavul în pat în o odaie curată și aerisită, îi vom da o curățenie (sare amară, unt de ricină, apă de Breazu), dietă și băuturi răcoritoare (limonade, sirop de smeură cu apă), ceai de tei, apă de flori, cari toate pot da liniște bolnavului și în cazurile ușoare pot să-l vindece. — La *bătrâni* agitațiunea este mai rară, dar când există este cu mult mai gravă și ne face să ne gândim la o fluxiu-une de pept care poate duce la moarte pe om fără mare tapagiu.

AGONIE (dela grec. *agón*, luptă), *a trage să moară*. — Lupta organismului contra morții, care se chiamă agonie, este cel mai trist spectacol și cel mai penibil pentru rude-

niile celui ce trage să moară. Iată cari sunt fazele acestei lupte supreme din care muribundul iese întotdeauna învins. Mai întâi *inteligenta* să întunece; cunoștința să pierde; bolnavul nu mai răspunde decât prin fraze puțin lămurite și fără șir, fiindcă gândirea nu mai există, iar vocea, după ce a devenit mai slabă și schimbată, încetă cu totul din cauza paraliziei gâtlejului (laringelui). Omul să afle într-o stare de somnolență din care nu-l putem scoate de cât *momentan* prin excitațiuni din cele mai puternice. Uneori inteligența să păstrează până în ultimul moment, când bolnavul singur își dă seama că moare, cazuri cari din fericire nu sunt dese. Intru cât privește *mișcările*, ele să slăbesc pe încetul, începând cu membrele inferioare, picioarele fiind deja în nemișcare pe când mâinile să mai miște din când în când. După aceasta urmează paralizia gâtlejului și a ezofagului, așa că apa turnată în gură cade în stomac ca într-un vas inert, producând un sgomot special, sau iese afară fără să fie înghițită, tot astfel să întâmplă cu orice i să dă. Din cauză că *simțirea* este micșorată foarte mult, aproape stânsă, bolnavul nu suferă aproape de loc; durerile din timpul boalei nu le mai are. *Simțurile* și anume: mirosul, gustul și pipăitul nu mai slujesc; vederea și auzul de obicei sunt stânse, cu toate aceste tot e bine ca să nu să vorbească în jurul muribundului, căci poate să mai înțaleagă câteceva. *Fizionomia* ia o înfătoșare proprie: fața care la început este roșie posomorâtă capătă o paloare specială; trăsurile să șterg, tâmplele să înfundă, obrazii devin flasci și atârână, nasul să subțiează și să răcește, buzele sunt mai subțiri și decolorate, pleoapele (clipele) sunt pe jumătate închise și ascund în parte ochii cari sunt infundați în orbite, acoperiți de o pânză ca de păiangen, cu privirea rătăcită. *Căldura* începe să dispară din mâni, din picioare, din nas, din urechi și o *sudoare rece* acopere pelea, mai ales la cap și la mâni. *Bătăile inimii* și *pulsul* sunt mai încete și mai rare. *Respirația* slăbește, să rărește și pare că s'ar împedeca, auzindu-să de departe un ral sonor, un *horcâit*, produs prin flegma ce rămâne în gât și pe care omul nici n'o poate scuipa, nici n'o poate înghiți, din cauza paraliziei gâtului și din pricina acestui horcâit să zice că bolnavul *trage să moară*. Aceasta ține până vine o expirațiune supremă, ultimul suspin cu care i-a eșit sufletul (vezi **MOARTE**)! — Durata agoniei în termen mijlociu este de 20 până la 30 ore, rar ajunge

până la 48 de ceasuri și în mod excepțional trece de 2 zile. Deși odată agonia începută nu mai este nici o nădejde de viață și prin urmare nu mai este nimic de făcut, totuși cei din jurul muribundului pot să-i îndulcească ultimele momente: să va căuta să i să ușureze respirația aerisind odaia și ne lăsând să steie acolo decât foarte puține persoane ca să nu să strice aerul, să va ține capul ridicat pe perine, să va curăți din când în când flegma din fundul gurii cu un pomătuf de vată sau mai bine cu un deget îmbrăcat într'un capăt de șervet, să va uda buzele și gura cu o cârpă muiată în apă rece, simplă sau îndulcită cu zahăr, sau îndoită cu apă de mentă ori cu zamă de portocale. În fine, să va da muribundului, dacă cumva a cerut-o din timpul vieții, ultima mângâiere a religiunii.

AGRIȘ, *acriș, agreș, agriș sălbatic, borboană, borboane, burboană, burboane, coacăză sălbatică, rezăchie sălbatică, struguri spinoși* (*Ribes grossularia*, fam. Saxifragaceelor). — Arbust ale cărui fructe sunt niște boabe ovoide, verzi, galbine sau roșii, păroase sau fără peri, care crește prin locuri stancoase și să cultivă prin grădini (Aprilie—Mai). Fructele numite *agrișe* să mănâncă; neocapte sunt acre, astringente și irită stomacul; coapte sunt dulci, răcoritoare și laxative.

AGRIȘ ROSU. — Caută la DRĂCILĂ.

AGROPYRUM REPENS. — Caută la PIR.

AGURIDĂ. — Caută la STRUGURI.

AGURINĂ. — Este o sare dublă de teobromină sodată și de acetat de sodiu. Ea este un *diuretic* bun și bine tolerat de bolnavi; lucrează în doze relativ mici, 25—50 centigrame pe zi; ea nu mărește numai cantitatea urinei dar elimină în abundență și elementele solide excretate de rinichi, fosfatele mai ales, de aceea este bine să nu să întrebuinteze în cazurile de fosfaturie. Să dă în buline de 25 sau 50 ctgr. pe zi, sau în soluție apoasă (vezi **TEOBROMINĂ**).

AHREAN. — Caută la HREAN.

AI. — Caută la USTUROIU.

AIOR. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

AIROL (oxiodogalat de bismut). — Praful cenușiu, fără miros, nu să topește în apă însă să descompune în un product roșietic în atingere cu lichidele apoase. Să întrebuinteze ca antiseptic, având aceleași proprietăți și dându-să în aceleași doze ca iodoformul, al cărui succedaneu este (vezi **IODOFORM**).

AIURARE. — Caută la DELIR.

AIX-LES-BAINS (Franța, Savoia). — Stațiune balneară cu ape sulfuroase calice calde (45°). Stabilimentul este deschis peste tot anul, dar stagiunea este între 1 Aprilie și 1 Noembrie. Climatul foarte dulce; altitudinea, 260 metri. *Modul de întrebuințare:* apa minerală sub toate formele apelor sulfuroase, dar ceea ce caracterizează tratamentul la această stațiune este *dușul-masașii*: timp de 20 minute bolnavul este în același timp supus dușului și masașii, apoi să culcă sau face exercițiu. Să recomandă pentru reumatism și limfatism. — În apropiere să află o stațiune climaterică de altitudine Revard. — Pentru mai multe amănunte vezi: APE MINERALE sulfuroase.

AJACCIO (capitla Corsicei). — Stațiune de iarnă, care să poate locui dela Octombrie până la Mai. Dealurile și colinele cari înconjoară orașul nu lasă să treacă decât vânturile dela sud-vest. Temperatura variază între 9° (Ianuarie) și 10° (Octombrie). Umiditatea atmosferei variază între 71 și 80. Cerul în general este senin; apele să scurg repede; solul este granitic. Să recomandă această stațiune pentru: bronchită, pentru oftică (la început); nu este bună pentru reumatism, gută. Plimbări și excursiuni numeroase și interesante.

AJUN. — Caută la ABSTINENȚĂ.

AJUTOARE PUBLICE. — In anii din urmă, mulțumită stăruinții doctorului M. Minovici, s'a înființat și în București o societate, după modelul celor din străinătate, numită „Salvarea“, cu mai multe *posturi de ajutoare*, pentru a da primele îngrijiri celor răniți sau bolnavilor cari cad pe stradele orașului. Această societate își are trăsurile proprii pentru a transporta răniții și bolnavii, cu personalul, aparatele și instrumentele trebuincioase, dând rezultate admirabile. La primul semnal de alarmă un medic este la dispozițiune, care cu ajutoarele lui pleacă în grabă mare la locul arătat cu trăsura de ambulanță, care cuprinde tot ce este necesar pentru a îngriji și culcă un rănit sau un bolnav, așa că la moment i să poate da acestuia tot ajutorul medical transportându-l la casa lui sau la spital, după dorință și după cerința boalei. În ce constă aceste ajutoare, cetitorul o poate afla la articolele: *Apoplexie, Arsură, Asfixie, Convulziuni, Electricitate, Emoragie* (curgere de sânge), *Entorză* (sucitură de încheietură), *Epilepsie, Ezo-fag, Fractură* (ruptură de os), *Frig, In-*

solățiune (soare sec), *Înțepături, Isterie, Ochiu, Otrăviri, Plagă* (rănire), *Sincopă* (leșin), *Turbare, Trăsnet, Urechie, Vi-pera, Luxațiune* (scrintire).

ALĂMĂIE. — Caută la LĂMĂIE.

ALĂMĂIOARE. — Caută la GUTUIE.

ALĂPTARE (*lactatio*). — Copilul îndată după naștere simte trebuința de a dormi și numai după vr'o trei ceasuri să alăptează pentru întâia oară. Obiceiul de a da noului născut la început apă cu zahăr sau ceaiuri nu este bun; dacă mama n'are încă lapte e mai bine să să deie copilului puțin lapte căldicel de vacă amestecat cu o parte de apă fiartă și îndulcită cu puțin zahăr. În timp de mai multe luni, copilul să va hrăni numai cu lapte, care este foarte hrănitor (vezi LAPTE) și singurul nutriment care îi priște. Prin urmare, alăptarea este nutrimentul primei copilării, care nu va fi înlocuită decât numai după mai multe luni (vezi ÎNȚĂRCATUL). Alăptarea este de trei feluri: *naturală*, când copilul sugă dela sânul mamei sau dela unei doici sau dela un animal domestic femelă; — *artificială*, când copilul sugă laptele din biberon sau îl bea cu lingurița ori cu ceșcuța; — *mixtă*, când copilul este hrănit atât la sân cât și cu biberonul (sticlă sugătoare). — Din *alăptarea naturală* (*maternă, străină și animală*) cea mai bună și din fericire cea mai răspândită este cea *maternă*, din partea mamei, despre care ne vom ocupa în primul loc. Natura și mintea cer ca muma să nutrească singură copilul pe care l'a născut. Cel mai mare folos în alăptarea maternă este potrivirea desăvârșită care este între calitatea laptelui mamei și trebuințele copilului. În momentul nașterii copilul găsește în laptele mamei cantitățile de apă, de zahăr, de materie grasă, etc., cari îi convin; apoi, mulțumită schimbărilor naturale pe cari aceste elemente le încearcă în măsură cu cât să depărtează de acest moment, copilul este sigur de a le avea în proporțiile cari să potrivesc exact cu trebuințele corpului său. Folosul mamei de a-și nutri copilul încă este mare, căci laptele îi umflă sânurile, i le întărește, așa că dacă ele n'ar găsi în sugerea copilului o scurgere ușoară și naturală s'ar inflama, dând naștere la abces, care e foarte dureros (vezi SANURI). Afară de aceste mai este un alt folos; alăptarea maternă dă mamei puțința de ași îngriji copilul bine, ceea ce nu să poate cere dela o femeie străină, care n'are dragostea și devotamentul ei. Sunt însă unele impre-

jurări cari împedecă sau opresc chiar dela început alăptarea maternă. Din *partea copilului* este o slăbiciune prea mare generală sau diformitățile gurii (buză de iepure sau limbă prinsă), cari îl împedecă să iee sânul. In aceste cazuri trebuie să-l hrănim cu lingurița sau cu biberonul, cel puțin în primele zile, până când copilul să mai întărește ca să poată lua sânul. Din *partea mamei* poate să fie calitatea rea a laptelui sau cantitatea lui prea mică, sau micșorimea sfărcurilor, o slăbiciune generală cu anemie (lipsă de sânge) mare, unele boale cari să pot da copilului (oftica, nebunia, epilepsia, etc.), ivirea unei boale molipsitoare și febrile, dacă mama rămâne din nou însărcinată. Intru cât privește menstruația (periodul, sorocul), dacă ea să ivește în timpul alăptării, copilul poate continua cu sugerea, mai ales când supoartă bine laptele, afară numai de cazul când copilul suferă și începe să aibă vărsături și urdinare, atunci va încetă alăptarea. Am zis la începutul acestui articol că copilul trebuie să sugă după 2—3 ceasuri dela naștere și să nu i să deie apă cu zahăr și ceaiuri; nu este bine să așteptăm ca sânurile să să umfle prin lapte prea mult, ceeace ar obosi copilul în timpul sugerii. La alăptarea copilului în cele d'întâi zile dela facere, mama va rămânea culcată, întorcându-să într'o parte, iar dela a 6-a sau a 7-a zi va da sânul copilului șezând cu spatele răzămăte. Puțin timp înaintea facerii și îndată după facere țâțele femeiei conțin un lapte subțire și limpede care să numește *colostru*. După ce copilul a supt *colostrul* să golesc mațele lui de materia negricioasă care s'a adunat în ele înaintea nașterii și care să numește *meconiu* și astfel să înlătură trebuința de a să da nou-născutului curățenie în primele zile. Cu încetul *colostrul* dispăre, laptele devine mai puțin apos și după 8 până la 10 zile el are grosimea și compoziția normală. Să va da copilului să sugă din amândouă sânurile ori de câte-ori suge, iar nu alternativ, adecă acum din un sân și la altă sugere din celalalt sân; laptele din un singur sân nu-i ajunge ca să-l hrănească. Intru cât privește *cantitatea de lapte* pe care trebuie s'o iee noul născut hrănit la sân vom spune că este bine ca chiar dela început să să reguleze timpul și durata alăptării. Dela a 2-a sau a 3-a zi după naștere copilul să nu sugă ziua decât la intervale de cel puțin două ore și noaptea la câte 3 până la 4 ore. Copiii cari au implinit etatea de 2 luni să sugă noaptea și mai rar

decât la fiecare 4 ore. Fiecare alăptare să dureze 10 până la 12 minute. Dacă copilul a supt la o sugere prea mult lapte, el varsă ceeace a supt peste măsură, ceeace nu-i face rău, întocmai ca și sughițul rar. Dar când să ivesc vărsături adevărate cu scaune verzi, cu *mătrice* (colici intestinale), cu diaree (urdinare), atunci trebuie rărite și scurtate sugerile și să să chieме doctorul, ca nu cumva copilul să să imbolnăvească mai rău. Este bine ca să să reguleze sugerile după cum am arătat mai sus atât pentru a păstră puterea și odihna mamei, cât și pentru a asigura mistuirea și somnul copilului. Nu este bine ca să căutăm a domoli țipetele copilului dându-i numai decât țâță, căci acele țipete nu sunt întotdeauna semnul foamei (vezi *ȚIPETE*). Copilul bine dezvoltat ia la fiecare sugere 60 până la 80 grame lapte în primele luni; la 4—5 luni 250 gr. ceeace ar face cam 1500 grame pe zi. Cel mai bun mijloc de a ști dacă laptele este bun și îndestulător este de a cântări copilul dacă nu în fiecare zi cel puțin tot la 8 zile; în primele patru luni, el trebuie să crească cu 20—30 grame pe zi; dela a 4-a până la 8-a lună cu 10—20 gr. pe zi; dela 8-a până la a 12-a lună cu 5—10 grame pe zi. Dacă copilul nu crește în această măsură, dacă el este abătut, nepăsător, dacă nu câștigă în nimic și dacă scaunele lui sunt de culoare verde sau verzuie ca spănacul, atunci e semn că laptele nu e bun și nu e îndestulător și atunci trebuie să recurgem la *alăptare mixtă* sau la o *doică* sau la alăptare *artificială*. Este important de știut *regimul pe care trebuie să-l urmeze femeia care alăptează*. Hrana mamei trebuie să fie mai întâi ușoară de mistuit, în cantitate suficientă, însă nu exagerată, nu prea multă și de calitate bună. Lintea și cartofii măresc bogăția laptelui, precum și celelalte feculente, dar aceasta nu va să zică ca să facem uz de aceste în cantitate prea mare înlocuind carnea și peștele, cari dau tot atâta lapte ca și vegetalele. Fructele, prăjiturile, înghețata vor fi luate cu moderație, în măsură mică. Pentru ca mistuirea să fie bună, trebuie ca hrana să varieze și femeia să nu steie toată ziua închisă în casă. Femeia în timpul alăptării să va servi de aceleași *băuturi* și în aceeași cantitate ca și mai înainte, fără să-și schimbe obiceiul; nu-i de lipsă să iee băuturi alcoolice în cantitate mai mare decât cum era obișnuită. Femeia care alăptează trebuie să aibă destulă *odihnă fizică și morală*. Un somn de cel puțin 6 ore este trebuincios,

un cuvânt mai mult pentru ca să să reguleze sugerile copilului. Emoțiunile vii ale mamei pot să aducă în compoziția laptelui schimbări cari pot da copilului fenomene nervoase, convulziuni (spasme).—*Alăptarea prin doică sau mancă.* Dacă este cu neputință ca mama să hrănească copilul, el este încredințat spre alăptare unei doici, sau în casă și sub privegherea mamei, ceea ce este de preferit, sau afară din casă unde privegherea este foarte nevoioasă. Alegerea doicii cere diferite precauțiuni, adevă ea să fie sănătoasă, curată, să aibă lapte de ajuns (vezi Doici). De altfel această alegere trebuie să fie făcută întotdeauna de doctor. În tot cazul o doică bună este de preferit biberonului, oricât de bine întreținut ar fi el. *Alăptarea prin animal femelă.* Prin conformația fizică și docilitatea lor obicinuită, căteaua și capra sunt mai bune doici decât vacile, măgărițele și ielele. Dar acest mod de alăptare prezintă dificultăți numeroase, din care cauză nu s'a putut adopta. — *Alăptarea artificială sau cu biberonul* (sticlă sugătoare). Când mama nu este sănătoasă și nu să poate găsi nici o doică bună, atunci trebuie să să hrănească copilul cu lapte de vacă, care trebuie să fie de bună calitate (vezi LAPTE) dela o vacă sănătoasă. În prima lună a vieții o să adăugăm laptelui de vacă fiert și căldicel o parte de apă fiartă căldicică și o cantitate foarte mică de zahăr ordinar sau mai bine de zahăr de lapte (lactoză); dela a 3-a lună o să adăugăm o parte de apă la 2 părți lapte, scăzând astfel cătățimea de apă adăugată până la a 8-a lună când vom începe a da laptele fiert curat, fără apă. Laptele de vacă să dă copilului cu biberonul sau sticla sugătoare, care cere o îngrijire cu totul deosebită (vezi BIBERON). În nici un caz să nu să deie copilului o sugătoare de tulpan cu zahăr și pesmeți pisați sau cu altă umplutură, cari strică stomacul. Deși laptele de bivoliță este mai greu de mistuit decât cel de vacă îl putem folosi la nevoie. În timpul verii laptele să strică lesne, să acrește curând și produce vărsături și dureri de inimă; pentru ca să-l ferim mai bine de stricăciune trebuie fiert îndată ce s'a adus în casă și după ce s'a răcit să să puie într'o sticlă curată și astupată bine, iar sticla să să așeze în alt vas cu apă rece sau ghiată. Laptele de vite nutrite cu borhot acru din poverni și din fabrici de zahăr nu este bun; borhotul care nu s'a acrit încă, nu strică laptele. Înaintea eșirii celor d'intâi 2 sau 4 dinți să nu

să dea copilului nici un alt aliment, nici o altă hrană decât lapte; până atunci să nu i să deie laptele cu lingurița ei numai cu biberonul; până atunci copilul să fie ferit de mâncări făinoase și de alte mâncări solide. Diferite alimente, cum sunt: laptele conservat elvețian, pulberea lui Liebig, pulberea lui Nestle și alte preparate așa zise pentru hrănit copiii, înlocuind laptele natural al femeiei, și care preparate să vând în farmacii și la băcăni sunt scumpe și unele din ele cer să fie gătite cu multă îngrijire și nu sunt suportate bine de toți copiii, de aceea este mai bine ca cu acei bani să să plătească o doică bună.—*Alăptarea mixtă.* Dacă mama este sănătoasă dar n'are lapte îndeajuns, dacă ea este obligată de a lipsi de acasă pentru a lucra în o fabrică sau a merge la v'un serviciu (funcțiune) și mijloacele nu-i permit să țină o doică, atunci ea poate să alăpteze copilul dându-i-să acestuia și lapte de vacă în lipsa ei, adevă să să facă alăptarea cât la sân atât cu biberonul, ceea ce să chiamă alăptare mixtă, care nu e bună ca cea maternă, dar e mult mai bună decât cea artificială. Nutrirea cu biberonul să va face după cum s'a arătat mai sus.

ALĂUR. — Caută la CIUMĂFAIE.

ALBASTRU DE METILEN. — Clorur de tetrametilitionină. Pulbere amorfă, albastră închisă, mată, fără miros, fără gust, solubilă în 60 părți de apă sterilizată. Un sfert de ceas după ce s'a înghițit, urina devine verzui, apoi albastră-verde după 2 ore, în fine albastră închisă după 4 ceasuri. Albastru de metilen are proprietăți bactericide variabile, și anume: față de ematozoarul impaludismului (succedaneu și sinergie al chininei); față de gonococul blenoragiei (injecțiuni uretrale); precum și față de alți microbi, pentru care să dă în dizenterie, enterită tuberculoasă, conjunctivite infecțioase, ozenă, stomatite ulceroase. Albastrul de metilen calmează durerile în ataxia locomotrice, în polinevrite, în nevralgii și uneori și în reumatismul muscular; s'a mai dat în diabet și albuminurie; apoi ca agent de sugestiune în isterie (în pilule). Doză: 5—50 centigrame în buline, pilule. Pe dinafară să dă în pulbere, în soluțiuni, colire, injecțiuni intramusculare.

ALBASTRU DE PRUSIA. — Caută la CIANUR.

ALBEAȚĂ. — Caută la OCHI și la CORNEE.

ALBINE (Înțepături de).— Fiecare albină are un acuşor la partea d'napoi cu un vâr ascuțit și dințat (15 până la 16 dințișori),

care îl face să samene cu o sulită și din care pricină odată intrat în pele el nu mai poate eși. Acușorul este găunoșit pe dinăuntru și prin acel canal iasă veninul care este produs de 2 beșicuțe așezate în pantece și care venin mărește durerea înțepăturii. Cu acest acușor să apără albinele când sunt atacate sau lovite sau supărate în lucrarea lor, și atunci înțepă unde le vine bine, pe față, gât, mâni sau pe orice altă parte descoperită a corpului. Partea înțepată îndată să înroșește, să umfle și să dă loc la o mâncărime și arsură de multe ori foarte mare. Când înțepăturile sunt multe să pot ivi semne grave, umflături mari și abcese. S'a întâmplat uneori de copii sburdalnici s'au dus în stupărie ori au încercat să scormonească nește vespi din culcușul lor, cari au fost așa de tare înțepați de un număr mare de insecte încât au căpătat *gangrenă* la membre prezentând semne foarte grave urmate chiar de moarte. — Mai întotdeauna acușorul introdus sub pele să desface de corpul albinei atrăgând cu el și beșicuța cu venin, pe care o vedem în înțepătură sub forma unui punct rotund și negru. Nu trebuie să apăsăm pe această pungă ca să nu să mai scurgă venin în rană; e bine s'o ridicăm cu un vârf de ac, ceea ce să face lesne cu puțină îndămânare și cu ochi buni. După ce s'a scos acușorul e bine să să spele locul cu apă rece sărată, cu oțet, cu spirt de vin, cu apă de Colonia, cu apă de plumb sau cu câteva picături de amoniac lcid, cari toate micșorează durerea. Să mai poate pune și un amestec de: amoniac 15 grame, colodiu 5 gr. și acid salicilic 50 centigrame. Când înțepăturile sunt foarte numeroase va trebui ca bolnavul să facă o baie caldă și să i se deie pe dinăuntru *tonice* (întăritoare). Câte odată albina pătrunde în nas sau în gură și atunci lucrurile sunt mai grave. Să întâmplă uneori că mâncând fructe să înghițim din greșală o albină sau o *vespe* și atunci de ciudă să ne înțepe în gură sau în fundul gurii sau pe limbă, după care părțile înțepate să umfle așa de tare încât ne astupă răsuffarea și putem muri de *asfixie*. Cel mai bun lucru este să facem gargară cu sare de bucătărie topită în apă în care vom pune și puțin oțet, iar dacă să îngroașe gluma să chemăm doctorul. Să mai recomandă ca gargară ceaiul de nalbă, de floare de soc și de capete de mac. *Bondarul* (*bărzăunul*) și *vespele* sunt tot așa de primejdioși ca și albina. Tratatamentul este același, precum și în înțepă-

turile de *tânțar*, *tăun* (streche) și în mușcăturile de *omidă*.

ALBINISM (dela lat. *albus*). — Lipsa de pigment (materie colorantă) sau de granulații melanice (negre) în celulele poligonale ale stratului adânc al pielei, în celulele zise pigmentare cari căpтуșesc irisul și cavitatea ochiului. Tot pentru același cuvânt este decolorarea sau albirea părului (*caniție congenitală*), etc. Din această stare, datorită de obicei unei opriri de dezvoltare, rezultă, la rasa albă, o colorațiune alb-lăptoasă a pielei și o colorație rozată a irisului și a pupilei, din cauză că nici un pigment nu mai acopere vasele coroidiene, și atunci razele luminoase să filtrează prin iris și merg pe retină ca să turbure formațiunea imaginilor; vederea este slabă și ochii clipec. Oamenii atinși de albinism să cheamă *albi*. La negrii albinismul incomplet produce *Negrii-coțofani*, cari sunt pătați cu negru și alb ca și coțofana. Albinismul să vede și la animale: șoarece alb, unele specii de iepuri, mierlă albă, elefant alb, corbi albi, etc., cari sunt adevărați albi. Vegetalele lipsite de clorofil (materie colorantă) prezintă fenomene analoage de albinism.

ALBITURI. — Caută la RUFĂRIE.

ALBUMINĂ (*albumen*, dela *albus*, alb). — Corp cvaternar, care pe lângă carbon, idrogen, azot și oxigen mai conține și mici cantități de sulf, fosfor și materii minerale. Să găsește în *albușul de ou*, în *serul sângelui* și în *limfă*. — *Apă albuminoasă*: patru albușuri de ou bătute în un litru sau o oca de apă; să întrebuițează în *diaree* (urinare) și în cazurile de *otrăviri* (vezi aceste cuvinte). — *Liniment albuminos*: un amestec de părți egale de spirt de vin și albușuri de ou; bun în sgărieturile pielei în urma loviturilor. Să mai întrebuițează și în *boalele de piele* (vezi MÂNCĂRIME).

ALBUMINĂ VEGETALĂ. — Caută la GLUTEN.

ALBUMINURIE (dela *albumină* și *urein*, a urină, a să pișă). — Omul sănătos nu are albumină în urină; când ea să ivește în ud atunci e semn că sănătatea s'a tulburat și persoana aceea suferă de *albuminurie*. În acest caz, dacă încălzim urina sau dacă picăm în ea câte-va picături de acid azotic (nitric), ea să turbură, să brânzește. Urina de examinat trebuie să fie proaspătă; să nu fie mai veche de 24 ore, căci ea să strică și nu mai ne arată adevărat. Căutarea albuminii în urină nu este în totdeauna ușoară și de multe ori ne putem

înșelă, de aceea este bine ca s'o dăm spre analizat la un *laborator* special, de unde vom obține o analiză completă și amănunțită, care pe lângă albumină ne va arăta tot ceea ce se află în urină. Prezența albuminii în urină nu în toate cazurile ne arată ceva grav, căci de multe ori ea este *trecătoare* și dispăre repede și definitiv fără să lase urme rele, cum este în: *scarlatină*, *erizipel* (brâncă), *pneumonie* (aprindere de plămâni), *febră tifoidă* (lingoare), *sarcină* (graviditate); vezi aceste cuvinte. În unele boale de rinichi, cum este boala lui Bright albumina este *permanentă* în urină (vezi RINICHI). Tratamentul albuminuriei constă mai cu samă în *regim*, care la începutul boalei este *absolut lactat* (vezi LACTAT), în care bolnavul va lua numai *lapte*, dulce și bătut; spre sfârșit va putea lua și alte mâncări: pâne, orez, tapioca, ciocolată, preparate cu lapte, și brânză; apoi mai târziu: legume verzi, feculente, fructe preparate cu lapte, carne albă tocată, puține ouă; ca băuturi: pe lângă lapte, cafea și ceai, slabe, bere și *vin tanic* (vezi aceste cuvinte). Nu să permite vin curat și licoriuri sau țuică ori rachiu. Pe lângă *regim* să recomandă ca tratament: fricțiuni uscate, masagiu (trăsături), băi de aburi, inhalatii de oxigen și băi de *aer comprimat* (vezi aceste cuvinte). Climat dulce în apropierea pădurilor de brad: Sinaia, Bușteni, Predeal, Agapia, Câmpu Lung, Bâsca-Pentelului, Durău, Meledic, Rucăru etc. Ape minerale: Slănicul Moldovei, Căciulata. În Franța sunt stațiuni climaterice de iarnă: Alger, Cannes, Hyères, Menton, Nizza; iar ca ape minerale: Contrexéville, Vittel.

ALCALII (dela *al*, articol arab, și *kali*, nume arab al plantei *Salsola soda*). — Prin numele de *alcalii* să înțeleg niște substanțe, cari combinându-se cu *acizii* formează *săruri*. *Alcalii* sunt de două feluri: *minerali*, cari se scot din regnul mineral, și *organici* sau *alcaloizi* (vezi acest cuvânt), cari să scot din plante și animale. *Alcalii minerali* sunt: *amoniacul*, *calcea*, *magnezia*, *potasa* și *sodă* (vezi aceste cuvinte). Caracterele lor sunt: gust *aeru* și *arzător*, realbăstresc hârtia de turnesol înroșită de acizi, inverzesc siropul de viorele, să topesc foarte ușor în apă. Aceste caractere aparțin mai cu samă la potasă și sodă, din care cauză aceste să numesc *alcalii tari* sau *adevărați*. Sub nume de *alcali volatili* să înțelegă *amoniacul*. *Alcalii curați* sau în *soluțiuni concentrate* sunt *caustici*, ard țesăturile, din care pricină să întrebuițează numai

pe din afară (amoniacul la vezicatorile instantaneie). *Pe dinăuntru* ei sunt *otrăvuri puternice*, cari nu s'au luat decât sau din greșală sau în scop de sinucidere: în caz de *otrăvire* cele mai bune antidote sunt băuturile acidulate, apă cu oțet în abundență. În *soluții slabe* nu sunt otrăvitori, dar pentru uzul intern sunt de preferit *alcalinele*, cari au un gust mai plăcut.

ALCALINE (Săruri). — O sare alcalină este împreunarea sau combinația unui acid și a unei baze. În medicină să întrebuițează următoarele alcaline: carbonatul, acetatul, citratul, sulfatul de *potasă*, de *sodă*, de *litină*, de *amoniac* (vezi cuvintele subliniate). *Modul de acțiune*: carbonatele în doză mică să desdoiesc în stomac sub acțiunea acidului cloridic al sucului gastric; acesta formează cu baza clorure, punând în libertate acidul carbonic. În doză mare, absorbțiunea să face în natură, de unde eliminarea tot în natură prin urină, care în loc de a fi acidă devine alcalină. *Efectele terapeutice*: alcalinele date în doză mică măresc acțiunea sucului gastric (stomac) și a sucului pancreatic (intestin), înlesnesc schimburile organice și sunt astfel *digestive*. Ele măresc secrețiunea urinii, fac ud mult și sunt astfel *diuretice*; micșorează secrețiunea bilei (a fierei). Legumele (cartofii, spanacul, napii, morcovii), salatele și fructele crude conțin o bună cantitate de alcaline, precum și vinul alb (bitartrat de potasă). — Boalele în cari să întrebuițează alcalinale sunt cele de stomac, de ficat, guta, gravela (nisipul), colicele de rinichi. Dar la interior să întrebuițează mai mult *bicarbonatul de sodă*, tot așa și la exterior (vezi BĂI *alcaline* și BICARBONAT *de sodă*).

ALCALOIZII (dela *alcali* și *eidos*, formă). — Să apropie de *alcalii* prin aceea că ei formează săruri combinându-se cu acizii; însă ei au un gust *amar* și *nearzător* și să topesc cu *mare greutate* în apă. Cei mai mulți alcaloizi să scot din plante, așa cum este *digitalina* (vezi DIGITALĂ), *nicotina* (vezi TUTUN), *chinina* (CHINCHINA), *atropina* (BELLADONA), *strichnina* (NUCA VOMICA). Unele substanțe pot să conțină mai mulți alcaloizi cu proprietăți diferite, cum este *opiu* care are alcaloizi excitanți (*tebaina*, *papaverina*) și alcaloizi calmanti, producători de somn (*morfina*, *codeina*), de unde diferența de lucrare în unele cazuri a alcaloidului și a substanței din care s'a extras; chiar când acțiunea este identică, aceeași, *doza* în care să dă alcaloidul e cu mult *mai mică* decât a substanței din care s'a scos (de 100

și chiar de 1000 de ori mai mică). Unii alcaloizi sã scot din regnul animal. Pe lângã alcaloizii *naturali* sunt și alcaloizi *artificiali*, preparați de chimie. Am zis cã alcaloizii au asupra corpului o acțiune variată, unii îl moleșesc (morfină), alții îl irită dând naștere la convulziuni, spasme (strichnina), etc. Astfel *ingrijirile* ce sunt de dat în cazuri de otrãvire variazã. Cu toate aceste trebuie sã știm cã alcaloizii formeazã cu *taninul* niște compuși insolubili, cari nu sã topesc și prin urmare inofensivi, nesupãrãtori: așa darã dupã ce vom deșerta stomacul de otrãva care o conține prin ajutorul unui medicament vomitiv, care face sã verse, vom da bolnavului un ceai de tanin sau în lipsã vom da preparate cari au tanin, cum este cafeaua, chinchina, etc.

ALCOOL (nume de origine arãbã, care s'a scris *alkofol*, *alkahol*, *alkohol*, *alcohol*). — În chimie sã numește *alcohol* orice principiu destoinic de a sã împreuna cu un *acid* pentru a forma un *eter*. În practicã sã înțãlege prin cuvântul *alcohol* sau *spirit* orice lichid care sã obține prin distilarea unei licoare zaharate și fermentate, astfel cum este vinul, berea, zama de sfecele, mustul care rezultã din fermentația diferitelor cereale etc. *Alcoolul ordinar* sau *alcoolul de vin* sau *spiritul de vin* este acela care se face din vin, roșu sau alb. El este un lichid fãrã culoare, cu un gust acru și cald, un miros înțãpãtor și aromatic, sã aprinde ușor, ferbe la 78°, nu sã solidificã la nici o temperaturã fie cât de micã, din care cauzã este mai bun decãt mercurul în construcția termometrelor destinate pentru a însemna frigul cel mai mare; mercurul însã rãmãne mai bun pentru termometrele chemate sã ne arate cãldura mare. Alcoolul sã amestecã cu apa desvoltãnd cãldurã din care cauzã sã întrebunțeazã pentru a preîntãmpinã înghețarea apei conținutã în rezervorii. În comerț sã vinde *rachiul* format din alcohol ordinar și apã în părți egale. — Alcoolul *concentrat* sã obține prin redistilare cu ajutorul potasei, iar alcoolul *absolut*, care este cu totul lipsit de apã, sã preparã lãșãnd alcoolul concentrat în contact cu calce vie timp de 24 ore înainte de a-l distila din nou. Alcoolul disolvã un mare numãr de corpuri cari nu sã topesc în apã și cari sã folosesc zilnic în farmacie și în cãșnicie, cum sunt rezinele și alcaloizii din plante, pepsina stomacului de berbec, etc. El mai servește și la *conservarea*, oprindu-le de a fermenta, a substanțelor cari se stricã repede. Alcoolul de vin, curat, are asupra o-

mului o acțiune așa de vie încãt descu-
ragiazã chiar și gãtlejurile bețivilor celor
mai reputați. Dar acest alcohol ca și cei ex-
tras din licorurile fermentate este partea
activã a unei mare părți din bãuturile așa
zise *alcoolice* sau *spirtoase* și cari sunt zil-
nic absorbite cu mare plãcere (vezi ALCOO-
LICE). Alcoolul sã mai întrebunțeazã în
pansamentul sau primenirea rãnilor în sco-
pul de a opri sau împuținã formarea puro-
iului. Alcoolul de 80° s'a întrebunțat mai
cu samã în pansamentul rãnilor de la cap
și de la fațã.

ALCOOLAT. — Este rezultatul distilațiunii
unui amestec de substanțe vegetale cu al-
cool curat sau tăiat cu apã, de exemplu:
alcoholat de mentã, de lãmãe, etc.

ALCOOLATURĂ. — Medicament obținut prin
maceratiã în alcohol a substanțelor vegetale
capabile de a ceda acestui lichid principiile
lor active, cum este alcoolatura de aconit.
Alcoolaturele hidroalcoolice sunt acele în
cari intrã o bunã parte de apã.

ALCOOLICE (Bãuturi). — Orice lichid care
sã bea și care conține o cantitate oarecare
de alcohol este o *bãuturã alcoolicã* sau *spir-
toasã*. Cu toate acestea sunt mulți bețivi
de vin sau de bere, cari sã laudã cã ei nu
beau bãuturi alcoolice, fiindcã nu beau ra-
chiu sau țuicã; ei cred în naivitatea lor
cã vinul și berea nu au alcohol și prin ur-
mare nu stricã sãnãtãții! Ei nu știu sau
sã fac cã nu știu cã vinul, berea, vinul de
mere (cidru) și de pere, sunt bãuturi al-
coolice ca și coniacul, romul, țuica, etc.
și cã între aceste și cele dintãi bãuturi nu
este altã deosebire decãt numai modul de
preparare și bogãția în alcohol, care este în
cantitate mai mare. Dupã modul de prepa-
rare bãuturile alcoolice sã împart în *fer-
mentate* și *distilate*. Cele *fermentate*: vinul,
bera, cidrul și vinul de pere, obținute nu-
mai prin fermentarea unui lichid zaharat,
nu-și datoresc toate proprietãțile lor numai
alcoolului, care sã gãsește relativ în micã
cantitate, ci mai mult faptului cã alcoolul
este amestecat cu materiile zaharate, a-
mare, acide, etc. cari intrã în compo-
zițiunea lor (vezi BERE, CIDRU, VIN DE PERE
și VIN). Bãuturile *distilate* cari sã obțin
prin distilarea unui lichid zaharat și fer-
mentat, sunt un amestec de alcohol și de
apã, cu o aroamã fãrã nici o importanțã,
așa cã ele încreazã numai prin alcoolul lor.
care este în cantitate cu mult mai mare de
cãt în bãuturile fermentate. Pe câtã vreme
vinul cel mai tare n'are decãt 15-20% al-
cool, rachiul are 45-55%, iar romul îndoit

decât acesta. — *Acțiunea băuturilor alcoolice asupra organismului.* Rachiul, romul (vezi aceste cuvinte), alcoolul din sfeclă, din cartofi, din cereale, sunt mult mai stricătioase, mai otrăvitoare decât vinul berea, cidrul și vinul de pere. Pe din afară alcoolul curat și rachiul concentrat produc prin evaporare o răcire a pielii trecătoare urmată de o arsură vie; pe o rană, în ochi, în gură, produc o adevărată arsură. Rachiul ordinar produce numai un fel de căldură. Pe dinăuntru, alcoolul concentrat este o otrăvă puternică, care aprinde stomacul și mâțele, tâmpește, paralizează și în cele din urmă omoară pe nenorocitul care îl bea; această otrăvire, care din fericire e rară să tratează prin lapte luat în cantitate mare. Alcoolul tăiat cu apă, adică rachiul ordinar, când să bea în cantitate mare și timp mai îndelungat produce ceea ce să numește *alcoholism* (vezi acest cuvânt), un fel de otrăvire cronică cu alcool. Luat în doze mici, el întetește pofta de mâncare, apetitul, și ușurează *mistuirea* (digestiunea), cu condiție însă ca să nu să repete lucrul acesta zilnic, ci numai din când în când, căci altminterea chiar și dozele mici de alcool luate în toate zilele în cele din urmă fac să piară pofta de mâncare și îngreunează *mistuirea*. Intrucât privește *sistemul nervos*, dozele mici de alcool îl ațăță și fac ca omul să fie mai harnic, mai vioiu pentru moment; *bătăile inimii* și *pulsul* sunt mai cu putere și mai iuți putând să producă *ingrămădiri* de sânge la cap și chiar *emoragii* în creeri; *respirația* este mai deasă și halena are o odoare caracteristică. Aceste sunt efectele alcoolului; *bune* când să ieia rar și în mică cantitate, *rele* când să face *abuz*. De aceea omul sănătos, oricare ar fi etatea și sexul, *nu trebuie să facă uz de băuturi alcoolice* decât foarte rar și în mică cantitate; copiii însă nu trebuie să beie nici odată. Intru cât privește *bolnavii* și *convalescenții* alcoolicele să întrebunțezează în două feluri: la exterior (pe dinafară), alcoolul și rachiul simplu sau camforat (vezi CAMFOR) să prescrie în fricțiuni (trăsături) și în primenirea rănilor. Fricțiunile sunt foarte folositoare la noii-născuți și la copiii debili, la convalescenți, la bătrânii slabi, la adulți când în urma unei emoțiuni, sdruncinări morale și fizice, sunt amenințați de *sincopă* (leșin), în toate cazurile unde este trebuință de a stimula pielea. Fricțiile să fac sau cu mâna sau cu o cârpă înmuiată în spirt. — La interior sau pe dinăuntru, alcoolicele pot fi luate pentru a înlesni

mistuirea, în cazurile de *debilitate* sau *slăbiciune generală*, în urma unei febre tifoide, a unei pneumonii și alte boale cari slăiesc forțele bolnavului; răniții și operații cari au pierdut sânge mult. În toate aceste cazuri doctorul va da alcoolicele sub formă de *grog* sau de *poțiune cordială* (vezi GROG și POȚIUNE).

ALCOOLISM. — Prin acest cuvânt să înțelege stricarea sănătății prin întrebunțarea obicinuită, fie chiar și în cantitate mică, a băuturilor alcoolice sau spirtoase, cum sunt: țuica, rachiul, coniacul, romul, absintul și alte aperitive, sau a unei cantități mai mari de băuturi alcoolice fermentate, cum este vinul, berea, etc. Alcoholismul este foarte lățit și de un timp încoace să pare că a luat proporții mari, ceea ce trebuie să ne facă ca să ne gândim mai serios la urmările lui cele triste. Bărbatul este mai expus de cât femeia; sunt unele profesii cari predispon mai mult la această patimă, cum sunt; cărcimarii, fabricanții de țuică și rachiu, podgorenii, bucătarii, etc. Din nenorocire toate păturile societății sunt atinse; boierii ca și țărani, învâțații ca și proștii, printre toți vom găsi bețivi și bețivani. Poate că adevărata cauză este *ignoranta* sau *neștiinta*, căci mai nimeni nu să ocupă să vadă ce efecte rele are alcoholismul sau otrăvirea organismului cu alcool și băuturi alcoolice; cei mai mulți să iau după simțirea momentană, care este mai mult sau mai puțin plăcută și astfel cred că băutura le face bine, simțindu-să pentru moment bine dispuși, cu voie bună și în putere. Abuzul de băuturi spirtoase la unii este trecător și turbură sănătatea numai pentru un timp scurt, în acest caz avem *alcoholismul acut* sau *beția*; la alții starea de beție este obicinuită și atunci avem stricarea diferitelor organe, când să produce o boală durabilă: *alcoholismul cronic*. — **Alcoholismul acut** sau *beția*. Un om beat să cunoaște de departe, cu fața lui aprinsă și cu ochii strălucitori (îi sticlesc în cap), cu o halenă tare și caracteristică, vorbind de toate și fără șir, cu limba păstoasă; el merge clătănând din cap și împletecindu-și picioarele; unii veseli peste măsură, alții triști sau supărați; unii blânzi și blajini cu toată lumea, alții mănioși, arțăgoși și violenți, după cum le este firea. Dar dacă ar fi numai atâta n'ar fi mare lucru; după un somn adânc și lung, omul se alege numai cu o greutate la cap, o oboseală în tot corpul, un gust rău de acreală în gură și o lipsă de poftă de mâncare, cari după 2—3

zile dispar cu totul. Inșă dacă cantitatea de alcool a fost mare din cale afară, atunci întărătarea de la început este urmată de o moleșeală foarte mare, un fel de apoplexie cu greutate în respirație, răcirea corpului, somnolență, ochi sticloși, față palidă, și atunci putem să zicem: iată un om *beat-mort*, care poate să moară de-a-binelea în câteva minute sau în câteva ceasuri. În acest caz nenorocitul trebuie tratat ca un bolnav serios, adecă cât să poate de repede să-l facem să verse gădilându-i fundul gurii cu o pană de găscă sau dându-i un medicament vomitiv și în același timp făcându-l să bea o cantitate mare de apă caldă. Dacă aceasta nu ajunge, dacă slăbiciunea merge crescând și dacă corpul să răcește din ce în ce mai mult, atunci trebuie să-i dăm cafea neagră tare sau ceai (50 grame la 500 grame apă), sau o băutură (poțiune) cu amoniac (spirt de țipirig) 10 până la 15 picături în apă îndulcită cu zahăr. În cazurile grave trebuie să prevenim congestiunea sau îngrămădirea de sânge la cap stropindu-i fața cu apă rece, punându-i ghiață la cap, lipitori după urechi, muștare la ciază, pulpe și tălpi și făcându-i fricțiuni, trăsături uscate pe corp. — *Alcoolismul cronic*. A te îmbăta odată în viață sau foarte rar, la câte un praznic, toată lumea știe că nu-i un rău așa de mare; te alegi cu 2—3 zile rele, după cari te simțești iar bine, ba, unii cunoscători zic că chiar mai bine decât înainte și bazați pe aceasta recomandă la alții s'o facă, mai ales atunci când simțesc un fel de lăncezeală în corp, și aceasta sub cuvânt că o beție sdrăvănă sau un chef monstru ar aduce o reacție salutară în organism! Noi însă nu putem împărtăși această părere, căci nu-i permis omului sub nici un pretext să-și strice sănătatea! Dacă beția rară nu este admisă, cu atât mai mult nu putem să nu dojenim pe acei cari zilnic să țuicăresc și beau vin, bere, coniac și alte băuturi alcoolice, unele mai stricătoare decât altele, și cari își bat joc de viața și sănătatea lor compromițând în același timp viața copiilor lor, căci copiii cari să nasc din bețivi vin în lume slabi, amărâți, uneori idioți (tâmpiți), murind din vreme sau sfârșind prin nebunie. Sunt greșiți acei ce cred că otrăvirea înceată, care constituie alcoolismul cronic, trebuie să fie precedată de accese repetate de beție. Această otrăvire să face mai cu siguranță la acei cari beau zilnic fără a să îmbăta, decât la acei ale căror crize de beție sunt separate de intervale

lungi de cumpătare. Mai mult de cât atâta s'au văzut dogari sau butnari cumpătați, cari au lucrat mult la repararea poloboacelor și a bușilor, cari au servit deja, prezentând după câțva timp toate semnele alcoolismului fiindcă ei respirau în continuu aburii vinoși și alcoolici cari eșiau din acele buși. Din aceste să poate vedea cât de periculos este alcoolismul cronic, care vine pe furiș și atacă rând pe rând toate organele, le arde ca să zicem așa, și nu să arată sub formă de boală de cât atunci când este învechit. Atunci să ivesc următoarele semne: dispepsia adecă mistuirea grea, vârsăturile, arsurile la stomac, lipsa de poftă de mâncare, răgușeala bețivilor, palpitațiile sau bătăile de inimă, îngrășarea inimii, înroșirea și mărirea nasului (vezi CUPEROZĂ), tremurătura mânilor și a picioarelor, dureri de cap dese, furnicături, turburări în vedere (halucinațiuni) și văjiituri de urechi, schimbarea caracterului, a firii, accese de melancolie și de *delirium tremens* (nebunie), în fine demența (tâmpeala), paralizia generală, boalele de ficat și de rinichi, sfârșind toate prin o moarte chinuită. Afară de aceste, dacă bețivul să rănește el se vindecă mai greu decât alții, dacă capătă o congestie, îngrămădire de sânge la piept, sau o pneumonie nu poate rezistă și moare repede. Să vedem care ar fi *tratamentul* în cazurile de alcoolism cronic. Înainte de toate trebuie ca cel pățimaș să să lase de urâtul obicei de a bea, nu însă dintr'odată, ci puțin câte puțin, încetul cu încetul, și nu de toate băuturile alcoolice de odată; va începe cu cele mai tari, adecă cu țuica, rachiu, coniacul, și numai după câțva timp va împuțina vinul, berea, până să va lăsa de tot, slujindu-să numai de apă, cea mai bună și singura băutură de care organismul nostru are trebuință și pe care D-zău ne-a dat'o cu atâta îmbelșugare! După ce bețivul să va lăsa de patima lui vom căuta să combatem semnele boalei (vezi DELIR, DISPEPSIE, GASTRITĂ, etc.); îi vom redeșteptă puterile cu întăritoare (tonice); ca băuturi, afară de apă, îi vom da ceaiu, cafea, coca, kola; regim lactat, cât să poate de mult lapte sub toate formele, iar dacă este excitat băi călduțe prelungite de una sau două ore. Dar acest tratament individual trebuie să fie completat prin o profilaxie preventivă a alcoolismului, adecă prin măsuri administrative cari să împedece întinderea acestei patimi cumplite; să să răspândească pe scară cât să poate de mare instrucțiunea, învățătura de carte, să să împuțineze

cărcimile și localurile în cari să vând băuturi alcoolice, să să supravegheze calitatea acestor băuturi, a rachiului, a țuicii, a basamacului, etc. Toate aceste însă privesc *Statul*, căci numai el o poate face și interesul lui este ca să aibă cetățeni sănătoși și viguroși!

ALENĂ, *halenă*, (lat. *halitus*), *duh*, *duhoare*, *sujlare*. — Să numește astfel aerul care iasă din plămâni în timpul expirațiunii, când suflăm. Acest aer să deosăbește de cel pe care îl inspirăm (il tragem în piept), de aerul atmosferic, prin compozițiunea și temperatura lui. Alena este mai întotdeauna mai caldă decât aerul din afară, având o temperatură cam între 30 și 35 grade. Din această pricină în timpul iernii aerul iasă din gură sau pe nas sub formă de aburi; frigul condensează aerul sub formă de vapor. Când cineva are fierbințeală mare (febră) alena este și mai caldă, dar în unele boale ea să poate reci, după cum să întâmplă în coleră și în agonie. Pentru a ne încredința de căldura alenei n'avem decât să apropiem mâna de gura bolnavului. Alena să deosăbește de aerul din afară prin faptul că o parte din oxigen este înlocuită cu tot atâta acid carbonic. În stare de sănătate alena n'are nici un miros, cum să vede la copii; dar la mulți oameni ea are dimineața un fel de miros neplăcut de acreală, care vine din putreziciunea fărâmiturilor de mâncare rămase printre dinți și măsele. Pentru a scăpa de acest miros este bine ca omul să-și clătească gura după mâncarea de sara sau când să culcă cu apă și mai bine să să spele cu peria (vezi DINȚI). Când cineva face abuz de băuturi spirtoase, de tutun, sau când a mâncat ceapă ori usturoiu, alena capătă un miros deosăbit pentru fiecare și acest miros este greu de ascuns prin întrebuințarea izmei sau a altor medicamente (catechu, etc.). În diferite turburări ale sănătății alena ia un miros tare sau fad, acru sau puturos, după cum să întâmplă în boalele de gură: dinți sau măsele stricate, mughet, inflamațiunea sau abcesul amigdalelor (gălei coapte), abcesul gingiilor (abubă), angine, etc.; — în boalele de plămâni: gangrenă sau oftică; — în boalele de stomac: dispepsie, gastrită, așa că de multeori numai după alenă putem bănui cutare sau cutare boală. În toate aceste cazuri pentru ca alena să nu aibă miros trebuie să tratăm boala de care suferă omul. Când este vorba de gură vom combate alena rea curățind și plumbuind tot

ce-i stricat și prin ajutorul gargarelor acidulate sau a gargarelor cu acid fenic, cu clorat de potasă, cu tinctură de benzoe (smirună), sau întrebuințând una din soluțiunile următoare: ceaiu de frunze de jale (*salvia officinalis*), 200 grame; glicerină, 25 gr.; tinctură de leventică (*lavandula vera*), 10 gr.; clorur de sodiu, 30 grame; — sau: ceaiu slab de frunze de nuc, 100 gr.; clorat de potasă, 2 grame.

ALERGARE. — Caută la FUGĂ.

ALGER (Capitala Algeriei). — Stațiune de iarnă, care să poate locui dela Noembrie până la sfârșitul lui Aprilie. Vânturi numeroase și dese, mai cu seamă vântul de nord-vest; câte odată siroco, care aduce mult praf din deșert. Temperatura variază între 22° (Octombrie) și 14° (Ianuarie). Această stațiune să recomandă pentru anemie, scrofule și limfatism, boale de rinichi (nefrită), oftică (la început); nu este bună pentru reumatism, dispepsie, boale de ficat, boale nervoase.

ALGIDITATE (dela *algidus*, rece, înghețat). — Recirea corpului însemnată prin o scădere a temperaturii, care dela normală (37°) poate să să coboare la 30° și chiar mai jos, atunci când temperatura interioară luată în anus (șezut) este din contră cu mult mai mare decât normala, putând ajunge până la 40°. Să observă în unele stări de boală, fie ca semn ordinar cum e în *sclerema* noilor născuți, fie în o perioadă oare-care a unei boale grave, cum e colera și febrele pernicioase (*perioada algidă*). Algiditatea, uneori de ghiață, să observă și când să apropie agonia. — *Tratament*: afară de cazul când avem a face cu receala morții, vom combate algiditatea cu învelitori de lână pe sub cari să freacă bolnavul cu mâna uscată și cu diferite spirturi; să va da băuturi stimulente (ceaiu, melisă); băi cu muștar.

ALIENAȚIUNE MENTALĂ (*mentis alienatio*), *nebunie*. — Când cineva își perde mîntea zicem că suferă de *nebunie* sau de *alienațiune mentală*, care este o turburare a facultăților intelectuale venită în lipsă de orice boală anterioară sau actuală. Dacă un bolnav de febră tifoidă are în cursul boalei minute de aiurare, în cari bate câmpii, nu putem să-i zicem că e nebun. Prin *nebunie* sau *alienațiune mentală* să înțelege un grup de boale ale creierilor (cerebrale), cari de obicei sunt cronice, caracterizate prin dezordini *inconștiente* ale senzibilității, ale inteligenței și ale voinței,

fără febră (căldură) și adeseori fără o turburare aparentă a funcțiunilor nutritive. Așa dar numirea de *alienațiune mentală* să aplică la orice pierdere de minte (de inteligență), fie temporară sau definitivă, cum sunt: *demența*, *idiotia*, *imbecilitatea*, *mania* propriu zisă și *melancolia* (vezi aceste cuvinte), cari sunt tot atâtea forme de turburare mintală, în cari rătăcirea ideilor să arată în moduri diferite. Inșă aceste forme deosebite au un caracter comun, care constituie semnul esențial al nebuniei, care este turburarea inteligenței (a minții), a simțului moral și a așa ziselor afecțiuni ale sufletului, pasiuni (patimi), gelozie (pizmă), ură, amor, etc. La unii aceste facultăți sunt exaltate, aprinse, cum este în *manie*; la alții ele sunt deprimite, tâmpite, cum este în *melancolie*: astfel că nu trebuie să așteptăm pentru a declara pe cutare de nebun ca vorbele și gesturile lui să fie dezordonate, lucru care poate să nu să ivească nici odată; este de ajuns numai ca ideile lui să fie incoherente, adecă fără legătură între ele și nepotrivite cu realitatea, lucru care să poate vedea chiar și când acea persoană este cu totul liniștită, calmă. De obicei să crede că nebunia vine dintr'odată, pe neașteptate, ceea ce să întâmplă foarte rar; cele mai de multe ori însă, dacă am cercetă viața de mai înainte a nebunului am găsi unele semne precursorii ale nebuniei, cum sunt: diferite ciudățenii ale caracterului, perioadă de tristeță, de descu-ragiare, de mutism, fără nici un motiv, fără nici o pricină, sau vom găsi din contră perioade de excitațiune, aprindere, iritațiune, de extravagante cari alternează câte odată cu depresiunea intelectuală; lucru foarte important de știut, căci prin îngrijiri bune *date la timp* s'ar putea împedecă ivirea nebuniei. Nu este lucru ușor a cunoaște nebunia, dacă cutare este nebun sau nu; sunt multe cazuri în cari este foarte greu să ne pronunțăm și pentru aceasta ne trebuie cunoștințe speciale foarte întinse, teoretice și practice. Numai așa vom putea ști dacă cutare criminal este sau nu răspunzător de fapta lui, dacă a fost sau nu atins de nebunie în momentul când a săvârșit crima, căci sunt mulți oameni cari au toate aparențele de a fi complet sănătoși și într'un moment dat să aibă un acces de nebunie în care să comită o crimă, după care să-și revie la starea anterioară, precum pot fi și de acei cari pentru a scăpa de răspunderea unei fapte pretextează un acces de nebunie sau să fac nebuni, simu-

lează alienațiunea mentală. De aceea trebuie în totdeauna să fim cu mare băgare de samă în examinarea unui om bolnav sau pretins a fi atins de nebunie, atât pentru a judecă o faptă comisă, cât și pentru a *secvestra* pe cineva internându-l în un ospiciu de alienați. Dar toate aceste privesc numai pe doctori, singurii chemați pentru a să pronunță pe știința și conștiința lor. Pentru noi este de ajuns să știm că alienațiunea mentală constă în cele mai multe cazuri într'un delir (aiurare) fără febră. La articolul *delir* vom arată cum să cunoaște delirul și cum putem deosebii pe acel al adevăratei nebunii de acel care însoțește diferite boale (vezi *DELIR*). — *Cauzele* nebuniei sunt multe și variate. Un fapt este constatat că alienațiunea mentală s'a înmulțit de câte-va zeciimi de ani prin împrejurarea că viața a devenit mai intensă, prin iritarea și încordarea mai mare a minții, prin creșterea luptei pentru existență, prin înmulțirea plăcerilor și abuzurilor de tot soiul. Nebunia să observă de obicei între 30-45 ani, mai des la oamenii neînșurați și văduvi; ea să transmite prin ereditate (moștenire), când părinții au fost *nebuni* sau când au suferit vr'unul din ei de *epilepsie*, *isterie* sau alte boale nervoase, *sifilis*, *abuzul de băuturi alcoolice* (alcoolism); ea isbucnește adeseori în urma unei emoțiuni morale vii, bucurie sau supărare, în urma unei schimbări subite și în spre rău a pozițiunii sociale, a unei răniri la cap, a înmoierii creierilor etc.; ea să ivește mai des în lunile maiu și septembrie, mai des în pubertate și la femei în vârsta critică (când sunt iertate). Să mai citează drept cauze ocazionale: brânca la cap, otita (inflamația urechii), insolațiunea (soare sec), boalele de mitră și sarcina, dar din toate cea mai deasă cauză este *beția*; copiii concepuți în beție sunt foarte predispuși la nebunie, așa că din toate cazurile de alienație mentală dintr'un ospiciu 1 la 3 sunt din beție. — *Tratamentul* alienațiunii mentale are mare importanță, mai ales la începutul ei când de multe ori să poate vindeca. În timpurile vechi și mai până pe la mijlocul veacului trecut, nebunia să consideră ca o pedeapsă cerească sau ca o faptă a *necuratului*, din care pricină nebunii în loc să fie căutați cu doctori și prin spitale, erau purtați pe la mănăstiri și biserici, legați în lanțuri ca animalele sălbatice, pe de o parte erau schingiuiți în tot felul, iar pe de altă parte li se ceteau rugăciuni și li să făceau

masle ca să alunge necuratul din ei. În timpurile moderne s'a deschis o nouă eră pentru acești desmoșteniți ai sortii; ei sunt considerați ca *bolnavi*, lanțurile și pedepsele corporale s'au sfărâmat și au pierit, și în locul lor s'a stabilit un tratament rațional și omenesc. Deși nu avem un tratament specific pentru a vindeca nebunia, totuși putem să punem bolnavii în condițiuni speciale luând tot felul de precauțiuni cu privire la starea lor. Astăzi foarte puțin și foarte rar să întrebuințeze mijloacele coercitive, cămașa de forță, dușii, băile reci prelungite, iar opiul, bromurele, cloroformul și alte calmante nu să folosească decât numai în cazurile de mare agitațiune. Ceea ce trebuie unui bolnav în mod general este liniștea sufletească, odihna corpului, lipsa de ori ce întârțare exterioară, o hrană îndestulătoare, câte odată medicamente tonice și hidroterapie, mai rar lăsare de sânge, mai des curățenii (purgative); bolnavul trebuie observat de aproape și zilnic și tratat după semnele boalei, iar dacă a început să fie mai bine, să să amelioreze, trebuie să-i dăm o ocupație prin lucru de mână apropiat stării lui, prin diferite petreceri (distracțiuni) și jocuri; toate aceste să pot face numai în *ospiciii speciale* unde avem toate elementele proprii pentru a împușină primejdiile nebuniei, asigurând în același timp și binele bolnavului. De aceea este bine ca îndată ce cineva are nenorocirea de a fi atins de această boală crudă să fie izolat de familie și internat în un ospiciu, lucru la care nu trebuie să să opună familia, lăsând sentimentalismul la o parte, căci numai prin acest mijloc să poate redă bolnavului în mod mai grabnic sănătatea morală. Intru cât privește tratamentul individual nu vom insistă mult de oarece el privește numai pe doctor, singurul în stare de a trată pe fiecare bolnav după felul boalei lui. În formele *acute*, în care bolnavii sunt *agitați*, cu *delir acut*, să recomandă *băile* de 28-32° prelungite de 3-6 ore cu afuziuni reci asupra capului, și aceasta în fiecare zi. Pentru ca bolnavul să nu devie *anemic* va face plimbări zilnice în aer liber de câte 2 ore. Pe lângă purgative să mai recomandă *clisme mari* de câte 2 litri de apă la 40°, cari dilatând vasele mațelor descongescionează creerii (trag sângele în jos). În formele *cronice*, *melancolie* (lipemanie) să recomandă: gimnastica, jocurile în aer liber, duși, bicicletă, etc., și, în timpul mai din urmă, lucrările agricole, *munca câmpului*,

care a dat rezultate minunate, ceea ce să face și în ospiciul nostru de alienați dela Mărcuța. Terminând, vom arată în câteva cuvinte și *tratamentul preventiv* al nebuniei, adică mijloacele cu cari putem evita ivirea acestei boale sau putem face ca ea să să ivească cât să poate mai rar, căci nu trebuie să uităm că *mai ușor este să ocolim boala decât s'o vindecăm*. Mai întâi de toate *copiilor predispuși la nebunie* să recomandă o *educație solidă*, învățătura să înceapă mai târziu decât la alții, să trăiască mai mult la țară, să facă exerciții fizice de tot felul, cumpătare în toate și *lipsă totală de băuturi alcoolice*; să să ocolească emoțiunile morale, bucuriile și supărările, să să su-pravegheze vârsta pubertății, sarcina la femeii și etatea critică, iar căsătoriile persoanelor predispușe la această boală să fie cu totul oprite.

ALIFIE. — Caută la UNGVENT.

ALIMENTE, ALIMENTAȚIUNE (*alimentum, alimentatio*, dela *alere*, a nutri); *hrană, hrănire; nutriment, nutrire*. — Cine nu știe că fără mâncare omul nu poate trăi?! Dela cel mai mic până la cel mai mare, fiecare din noi simțim zilnic *foamea*, care este semnul că a sosit timpul ca să mâncăm, căci precum o mașină de drum de fier nu poate merge fără cărbuni, lemne și apă, sau petrol, ori alt combustibil, așa și mașina omenască nu s'ar putea mișcă dacă nu i-am da hrana trebuincioasă. Să numește *aliment* orice substanță, solidă sau lichidă, care servește la repararea pierderilor pe cari le încearcă organismul nostru prin funcționarea lui. Substanțele lichide însă de obicei poartă numele de *băuturi* (vezi acest cuvânt), iar numele de *aliment* propriu zis s'a rezervat numai pentru substanțele solide. Prin *alimentațiune* să înțelege adaptarea alimentelor la trebuințele omului în stare de sănătate sau de boală. — Să arătăm mai întâi *originea și natura alimentelor*. Omul își ia hrana din cele trei regnuri sau împărății ale naturii, căci corpul lui este compus din elemente pe cari nu le găsește decât în toate trei. Alimentele cele mai principale pentru întreținerea vieții și cele mai multe le ia omul din *regnul animal și vegetal*. Unele din aceste elemente conțin un principiu numit *azot*, a cărui mare importanță vom vedea-o mai la vale, și pentru care ele să chiamă *alimente azotate*, numite și *alimente albuminoase* din cauză că conțin și *albumină* (vezi acest cuvânt), care este partea temelnică a sângelui și a oului. Aceste alimente să găsească mai cu samă în

regnul animal: în *carne, sânge, ouă, lapte, brânză*. Alte alimente conțin zahăr în natură, sau nește substanțe cari să transformă în tubul digestiv în zahăr, cum este: *amidonul, făina, fecula*, cari să numesc alimente *zaharate* sau *feculente* și cari să află mai cu seamă în regnul vegetal. Amidonul și fecula să găsească în *grâu, porumb, orez, orz, fasole, linte, mazăre, cartofi*; iar zahărul există în sucul, tigea și fructele unui număr mare de plante (*sfecla, trestia de zahăr, struguri*, etc.). Mai sunt *alimente grase*, cari conțin grăsime și uleiuri, date de ambele regnuri (*grăsimea de carne de vacă, de porc, untul, uleiul de măsline*, etc.). Din *regnul mineral*, omul ia *fierul*; care face parte din sângele lui, *sărurile de calce* (fosfat și carbonat) cari întăresc oasele, *sulfur* și *fosforul*, cari să află în nervi și creeri, și mai pe sus de toate *sarea*. Celelalte principii luate din acest regn să dau mai mult ca *medicamente*. Din acestea să poate vedea cât de variate și de deosăbite sunt alimentele, dar dacă le analizăm vedem că ele sunt compuse cam din aceleași substanțe sau *principii*, a căror *cantitate* însă diferă dela un aliment la altul. Aceste substanțe sau *principii* sunt de 2 feluri: *ternare* adică cari conțin trei elemente, *carbon, hidrogen și oxigen*; *cvaternare* cu 4 elemente: *carbon, hidrogen, oxigen și azot*. De altfel *principiile alimentare* atât cele *ternare* cât și cele *cvaternare* să găsească în ambe regnele: *vegetal și animal*. Principiile *ternare* sunt: substanțele *idrocarbonate* (amidonul, zahărul) și substanțele *grase* (uleiurile de măsline, nuci, rapiță etc. și grăsimile de animale). Principiile *cvaternare* sunt din regnul *animal*: *albumina* (albușul de ou, icre), *musculina* (carne), *fibrina și globulina* (sânge), *caseina* (lapte, urdă), *oseina* (oase), *gelatina* (sgăr-ciuri); din regnul *vegetal*: *glutina* (cereale), *legumina* (legume). — Intru cât privește *rolul și puterea nutritivă a alimentelor*, afară de substanțele minerale, cari au rol accesoriu, ele să împart în 2 clase: unele cari formează țesuturile noastre și produc forța, *alimentele azotate* sau *albuminoide* (carnea, ouăle, etc.); altele cari întrețin respirația, fabrică grăsimea, produc căldura animală și nu conțin *azot* (adecă sunt *ternare*), dar ne dau *carbon*, care să arde în interiorul corpului (mai cu seamă în plămâni) ca și cărbunele dintr'o mașină cu aburi, și cari sunt *alimentele zaharate și alimentele grase*. Alimentele din clasa întâi, cari sunt *cvaternare*, să mai numesc după rolul lor fiziologic și alimente *reparatorie* sau *plastice*;

ele sunt date mai cu seamă de regnul *animal*. Alimentele din clasa a doua, cari sunt *ternare*, după rolul fiziologic să mai numesc și alimente *respiratoare* sau *pulmonare*; ele produc grăsime și căldură și sunt date mai cu seamă de regnul *vegetal*, din care pricină să confundă cu *regimul vegetal*, pe când cele d'întâi cu *regimul animal*. Prin urmare în *alegerii alimentelor* ne vom călăuzi după aceste considerațiuni. Alimentele *azotate* (cvaternare) pot înlocui întru câțiva pe cele ternare, dar nici odată principiile ternare *nu pot înlocui* pe cele cvaternare, căci ele *n'au azot de loc*. Animalele, câinii, cari au fost hrăniți cu alimente ternare (amidon, uleiuri, zahăr) au murit după 35 zile, deși din asemenea alimente li s'a dat cât au voit; au murit fiindcă n'au avut *azotul* necesar reparațiunii țesuturilor organismului lor. Câinii hrăniți cu substanțe cvaternare au trăit căci pe lângă azot au avut și carbon, dar a trebuit să li să deie o cantitate foarte mare (fiind sărace în carbon) pentru ca ei să gasească cantitatea de carbon care le trebuia pentru traiu. Așa dar alimentația noastră zilnică trebuie să să compună din alimente în cari să găsim atât principii *ternare* (regnul vegetal) cât și *cvaternare* (regnul animal), cele d'întâi ca să ne dea *carbonul* (elementul lor esențial), carbon care arzând va produce căldura animală și va face munca posibilă, cele din urmă, cvaternare (regnul animal), ca să ne dea *azotul* (elementul lor esențial), care va repara țesuturile uzate prin viețuire și va face posibilă creșterea prin formarea de țesuturi noi. Acesta este rolul și puterea nutritivă a alimentelor în mod general. Pentru fiecare aliment în parte vom vorbi la articolele: *Brânză, Carne, Făinoase, Fructe, Grăsimi, Lapte, Ouă, Păseri, Pește, Vânat, Uleiuri, Pâne, Mămăligă*. — *Omul are trebuință de o alimentațiune mixtă și variată*, luată din amândouă regnele, animal și vegetal, căci el este *omnivor* (mâncător de toate), după cum o probează organizațiunea corpului său întreg și în particular dinții și organele digestive, cari reunesc caracterele proprii carnivorelor și erbivorelor. *Laptele* care este un *aliment complet* nu poate servi singur de hrană decât numai până la o limită oarecare; copilul să hrănește cu el numai în primul an al vieții; adultul poate să trăiască numai *câtva timp* cu 3-4 litri de lapte pe zi. Măncările trebuie să fie *variate* pentru ca să fie bine suportate de tubul digestiv, să iee toate formele pe cari le poate da bucătăria (vezi

SUPĂ, FRIPTURĂ, TOCĂTURĂ, CONDIMENT, etc). — Să vedem *cum să face alegerea alimentelor și care este cantitatea de alimente necesară unui om sănătos*. Despre alegerea mâncărilor în stare de boală vom vorbi la: *Boală, Convalescență, Obezitate, Răniși și Regim*. În stare de *sănătate* alegerea alimentelor atârnă de gust și de obicei: o mâncare dorită este pe jumătate mistuită; ea atârnă și de mai multe împrejurări cari regulează în același timp *cantitatea* alimentelor necesare. Hrănirea *neîndestulătoare* aduce mari primejdii (vezi *ABSTINENȚĂ*). Hrănirea *excesivă*, prea multă, tot astfel, căci ea dă naștere la *indigestie* (nemistuire), la *dispepsie* (mistuire grea), la *durere de stomac* (gastralgie), la *gută*, la *gravelă*, la *obezitate* (vezi aceste cuvinte); ea îngreunează corpul și mintea, turbură somnul, întinde peste măsură și obosește stomacul, împiedecă respirațiunea și bătăile inimii, etc. Prin urmare trebuie să căutăm oarecare regule cari trebuie păzite la mâncare. S'a zis că *apetitul* (poftea de mâncare) este o călăuză bună, dar nu este adevărat, căci de multe ori dacă ne-am lua după el ne-am îmbolnăvi de stomac mâncând prea mult; alte ori ne având apetit, n'am mâncă de loc, ceace iar nu este bine; trebuie să mâncăm uneori și fără foame. Pentru a doză alimentele necesare este o socoteală matematică. Este vorba de a înlocui pierderile zilnice prin o restituțiune echivalentă, adică să luăm atât cât pierdem. Un adult de greutate mijlocie, cântărind de exemplu 74 chilograme, pierde în fiecare zi prin plămâni, mațe, rinichi și piele, 20 grame azot și 300 grame carbon, prin urmare el trebuie să iee din alimentele pe cari le mănâncă tot atâta azot și carbon. Or, această cantitate este reprezentată în azot cam prin 300 grame carne redusă prin preparare la 200 grame: carnea va fi însă împușinată dacă vom mai lua ouă, pește, lapte, cari cuprind de asemenea azot; în carbon prin 80 până la 100 grame de mâncări grase și 250 până la 300 grame de alimente feculente și zaharate. În estimarea acestei cantități de alimente, strict necesară la conservarea forțelor, și care să numește *porția normală* sau de *întreținere*, trebuie să amintim că *pânea* și *legumele uscate* (fasole, linte, mazăre) cuprind o materie azotată care face ca ele, fiind luate în cantitate mare, să poată înlocui carnea, peștele, ouăle și laptele până la un punct oarecare. *Porția de întreținere* variază după o mulțime de împrejurări, dintre cari vom

pomeni pe cele mai de căpetenie. După *etate*. Dela naștere și până la desvoltarea completă a omului, alimentele servesc în afară de producerea de căldură și de muncă la repararea țesăturilor uzate și la un adaus de țesături noauă, la *creșterea corpului*, prin urmare el are trebuință de o cantitate mai mare de substanțe *plastice și reparatoare*. Hrana variază și în cele l'alte vârste (vezi: *ADOLESCENȚĂ, BĂTRĂNEȚE, COPILĂRIE, NOU-NĂSCUȚI*). După *sex*. Femeia adultă are trebuință de un regim mai puțin substanțial decât bărbatul, fiindcă ea are și cheltuște mai puțină forță fizică și să poate mulțumi cu o cantitate mai mică de carne și de alte alimente azotate; fiind de un temperament mai nervos ea trebuie să să abție dela alimente excitante și iuți; fata tânără, femeia care alăptează și aceea care atinge etatea critică au trebuință de o hrană specială (vezi *ALĂPTARE, FETELE TINERE, MENTRUATIUNE*). După *constituție și temperament*. Un temperament limfatic cere un nutriment reparator, animal, a cărui cantitate nu este mărginită decât de puterea tubului digestiv, căci nu nutrește ceea ce mănânci ci ceea ce să mistue. Un temperament sangvin trebuie să fie cumpătat în alimente plastice, cari, cum este și carnea, măresc bogăția sângelui. Cel ce este aplicat spre *obezitate* (îngrășare prea mare) va mânca mai puțin, să va feri de mâncări grase, zaharate sau feculente, de cari însă să va servi mult acel ce este slab sau care slăbește mereu. După *obiceiuri și profesii*. Un sărac va fi mai folosit cu câteva grame de carne și un păhăruț de vin, decât bogatul obicinuit cu hrană suculentă. Muncitorul pentru a avea putere de muncă și căldură, are trebuință de hrană bună și în raport cu munca de executat; lui fi trebuie pe lângă porția de întreținere un supliment de hrană care să cuprindă atât substanțe ternare cât și cvaternare, căci el pe lângă puterea care o cheltuște își uzează mai mult organismul, mușchii, și are trebuință deci de un supliment de principii *reparatoare*; acest supliment să chiamă *porția de muncă*, care este de 170 grame de carbon și 8 grame de azot pe zi, ceea ce adăugându-să la porția de *întreținere*: 280 gr. carbon și 20 gr. azot face în total: 450 gr. carbon și 28 gr. azot, pe zi, pentru un muncitor cu o greutate de 60 până la 65 chilograme. Această porție de *muncă* trebuie modificată pentru cei ce lucrează cu creerii, lucrul cerebral să face consumând mai cu samă substanțe azotate, căci cel ce lucrează

cu mintea și prin urmare face mișcare puțină va trebui să mănânce alimente foarte reconstituante sub un volum mic pentru ca să le poată mistui mai cu înlesnire. După *climate și anotimpuri*. Locuitorii țărilor reci au o putere digestivă, poftă de mâncare, o trebuință naturală de a întreține căldura corpului, care îi silește să mănânce o cantitate mai mare de alimente, carne și grăsimi, decât cei de la miază-zi. Vara este bine ca să mâncăm mai mult alimente vegetale (vezi CEREALE, LEGUME). — Alimentațiunea este de două feluri: *naturală și artificială*. În stare normală omul să nutrește prin gură, ceea ce să chiamă hrănire *naturală*. Când însă are un cancer la gură, o fractură a fălcilor, o paralizie a cerului gurii, o strămtorare a ezofagului, etc., cari îl împedecă să înghită alimente, atunci trebuie introdusă hrana deadreptul în stomac, pentru ca bolnavul să nu moară de inanțiune; aceasta să chiamă alimentație *artificială*. Ea constă în a introduce prin gură sau chiar prin nas o sondă găurită, numită *ezofagiană*, prin care să toarnă în stomac substanțe alimentare, lapte, zamă de carne, în care să pune carne crudă tocată, ouă, sau pulberi alimentare amestecate tot cu lapte sau supă (vezi PULBERI ALIMENTARE). În împrejurările aceste alimentațiunea artificială este *voluntară*, făcută cu voia bolnavului. În alte cazuri ea este *forțată*, silită, făcută fără voia suferindului, după cum să face la unii nebuni cu idei fixe, cari refuză orice hrană. Alt mod de alimentațiune artificială este când introducem hrana prin *șezut* (clisme alimentare) sau prin *piele* (vezi CLISME NUTRITIVE ȘI BĂI). — Pentru a termina cu acest articol vom vorbi ceva și despre *digestibilitatea alimentelor*. Odată alimentele ajunse în stomac, ele pun în lucrare acest organ, care le modifică, le face proprii sau apte de ași îndeplini rolul lor reparator, ceea ce să chiamă mistuire sau *digestiune* (vezi acest cuvânt). Această lucrare însă nu să face întotdeauna așa de repede (vezi DISPEPSIE), nici pentru tot felul de alimente căci unele din ele sunt grele, să mistuie greu și încet, așa că stau în stomac mai mult timp și cu atât mai mult cu cât sunt mai greu de mistuit; aceste alimente să chiamă *indigeste*. După gradul de *digestibilitate* alimentele să impart în 3 clase: În prima clasă intră *substanțele indigeste* cari după ce au stat mai mult timp în stomac n'au suferit nici o schimbare însemnată, cum d. ex. tendoanele și aponevrozele, oasele, ouăle vârtoase, ciupercile și

bureții, nucile, migdalele, maslinele, etc. În a doua clasă intră alimentele a căror mistuire nu este completă decât *după 4 până la 6 ore*: carnea de porc, cărnații, mezelurile, varza, ceapa, pânea caldă, prăjiturile, etc. În a treia clasă avem alimentele cari să mistuie *iute și ușor*, în o oră și jumătate: carnea de vițel, de miel, de vacă, de pasăre, laptele, ouăle fierte moi, spanacul, fructele coapte, pânea veche, napii, cartofii. Să înțelege dela sine că această clasificare a *digestibilității* alimentelor nu este absolut exactă. Fiecare stomac are puterea lui proprie de mistuire, la care să mai amestece și gusturile, obiceiurile, considerațiile de etate, de muncă și altele. Să știe că oul fiert moale este mai digestibil decât oul vartos, însă nu arare ori să întâmplă să găsim stomacuri așa de capricioase încât să digere cu ușurință astăzi o mâncare care mâne i să va părea foarte greu de mistuit. Ținând seamă de cele scrise până aci putem trage următoarea concluziune practică: *fiecare trebuie să învețe din experiență a cunoaște mâncările cari să potrivesc sau nu cu tubul său digestiv*. — *Hrana țaranului român*. Când am vorbit de *post* în articolul *abstinență* am arătat cât și cum postește Românul în cursul unui an, adăugând că ceea ce este și mai trist este că și mâncarea de dulce a lui nu prea să deosăbește mult de cea din post, nu este în de ajuns de hrănitoare pentru trebuințele corpului și pentru munca ce este chemat s'o desfășure în tot timpul. În articolul de față am arătat cât trebuie să mănânce omul pe zi, care este *porția de întreținere și porția de muncă* de care are trebuință și cum să-și iee mâncarea mai mult din regnul animal, căci numai cea vegetală nu-i îndeustulătoare, tocmai ceea ce să întâmplă în modul de hrănire a țaranului nostru. Pentru a dovedi și mai bine cât de sărăcăcios să nutrește populațiunea noastră rurală credem că este de ajuns să amintim ceea ce să mănâncă la țară în diferitele epoci ale anului, în dulce și în post, după arătările doctorului Crăiniceanu. În *dulcele iernii*: carne de porc, cărnați și cartaboși, slănină, piftii (recituri), varză acră. Lapte foarte rar, căci pușini au vacă cu lapte; oile și găinile nu produc iarna de ale mâncării și puținele ouă ce le fac, le păstrează pentru săptămâna albă. La câte o sărbătoare să taie câte o găină sau altă pasăre de casă, unii gătesc și fasole cu grăsimi de porc, rar cartofi. Plăcinte fac numai cei bogăți și numai în sărbători.

Mai gătesc : tăieței scurși cu untură, zamă de pâne dreasă cu grăsime, mămăligă cu unt, cu brânză, cu lapte, cu ouă. In *săptămâna albă* (a brânzii) să gătește în loc de grăsime de porc cu unt de vacă sau de oaie, de capră ; să mai mănâncă și pește. In *postul mare* al Paștilor legumele păstrate pentru iarnă să cam isprăvesc ; varza acră, când mai este, începe a să înmoia și a să strică în primăvară. Acesta este postul cel mai lung și mai sărac din cursul anului și tocmai când iasă din el, țăranul este chie-mat la *muncu cea grea* a câmpului, care începe cu primăvara și sfârșește cu toamna târziu ; istovira de frig și de foame, românul intră în jugul greu al vieții pe care trebuie să-l poarte până la începutul iernii ! In părțile cu livezi de pruni să face majun (povidlă) de prune care mai îndulcește hrana țăranului din acest post. Să face și zamă din majun și pâne, numită *lapte de bou* sau *terci* în Moldova. Majunul de bozi (*sambucus ebulus*) să folosește de cei slabi de piept. Melcii sau culbecii să mănâncă în unele părți. Urzicele și știrul, când au început să crească, să mănâncă mult variind cu fasolea și cu varza ; mai au unii crastaveți murați, iar prin Moldova mere murate. Păsatul de mălai în apă fiartă ; păsatul de griș cu lapte câte odată. La Bunavestire și Florii pește, când să găsește. In prima și ultima săptămână a postului este oprit chiar și untul de lemn. Ciorbă de borș de măcriș, ceapă, usturoiu, leordă ; unde nu e borș în casă îi ține locul oțetul care cu usturoiu face *mujdeiul*. Puțini mai au fasole, linte și mazăre ca și cartofi, bureți murați, pădurețe păstrate în fân. Cocoșei sau floricele din boabe de porumb, sămințe de dovleac, de floarea soarelui. La praznice grâu fiert (colivă). La 40 de Sfinți miere de albine pe turtă cu țeavă. In *vinerea patimilor* nu să fierb legume, nici nu să face foc în vatră. La *Paști* ouă roșii fierte tari, colaci, pască, carne de miel, brânză, caș, lapte, varză sau sarmale. Apoi vin urzicele (urtica urens) cari să fac cu grăsime, știrul, loboda, spanacul, ștevia, lăptucele, susaiul ; salata cu oțet, sare și usturoiu făcută din grăușor, lăptuci și susai ; uneori și fasole verde în ciorbă acrită cu zarzăre (corco-duce) sau prune verzi pentru mercuri și vineri. In *postul Sf. Petru* : știr, fasole verde, spanac, lobodă, dragavei, macriș, pește, mere de vară și cireșe, fragi, uneori caș. Copiii mănâncă mai multe ierburi și fructe, ca *barba caprii*, apoi măceși, mure, fragi,

smeură, căpșune, porumbele, căline roșii, dude (agude), coarne, coacăze, agrișe, aguridă cu care acresc și știrul, etc. Porumbul în lapte, necopt, îl mănâncă cu mare poftă. De Sf. Petru să face și pâne nouă. *După Sf. Petru* : carne de pui, de miel, ouă, lapte, brânză, verdețurile toate. In *postul Sf. Mării* este mai ușor de postit, fiind multe legume și fructe ; mere, pere, prune, ridichi de lună, cartofi, porumb copt și fiert, varză dulce, nouă, fasole verde, castraveți, praz, ceapă, usturoiu, patlagele roșii, vinete, etc. La *schimbarea la față* : strugurii încep a să îndulci, piersici, nuci, alune, dovleci, prune. In *dulcele de toamnă* : carne de oaie, capră, berbeci ; ardei, castraveți, patlagele roșii și vinete, dovleci, cartofi, mere, pere, prune, struguri, piersici, vânat (iepuri și paseri) ; să face oleiul de rapiță, de floarea soarelui, de sămânță de dovleac (bostan) și de nuci. Să pune varză la murat pentru iarnă, iar românul gospodar își umple cămara cu toate cele înșirate mai sus ; sarea o cumpără în drobi mari, ca să aibă ce linge vitele când să duc la iarbă primăvara. Cei cu stupi își păstrează miere și ceară de lumânări pentru biserică și casă. In *postul Crăciunului* : principalele udături sunt fasolea și varza, crastaveți murați, ceapă, dovleci, rar majun, nuci, alune, pădurețe, pește, unt de lemn pentru dres, masline, cartofi, linte, mazăre, prune uscate, mere, pere uscate. — Acesta este tabloul nutririi țăranului român, care, cu mici variațiuni, există în tot locul ; că unii mănâncă lobodă în loc de urzici, linte în loc de fasole, unt de lemn, de nuci sau floarea soarelui în loc de altă grăsime aceasta nu schimbă mult traiul uniform al Românului. Mai mult schimbă regimul locul, așa la Dunăre și la bălți pește ; spre munte mai mult fructe, etc. Din lunga și bogata listă de mâncare, reprodusă mai sus lipsește *carnea de vacă*, care n'o mănâncă țăranul decât foarte rar și numai când merge la oraș. Toate cele înșirate le mănâncă cu *mămăligă*, care este *temeiul* hranei țăranului în tot cursul anului și care este *pânea lui cea de toate zilele !*, căci *pânea de grâu* o mănâncă foarte rar, la sărbători mari și mai numai când merge la târg. Dacă însă ar mânca mămăligă *bună* și în cantitate îndestulătoare cu mâncări bine preparate și după anotimp din toate cele înșirate mai sus țăranul s'ar hrăni bine. Dar din nenorocire el mănâncă puține din ele și mai mult din cele puțin hrănitoare, așa că hrana lui

abia îi ajunge ca *porție de întreținere*, căci despre *porția de muncă* nici vorbă nu poate fi, și din cauză că este rău hrănit n'are putere să reziste la boale. Dacă țaranul poate trăi cu hrana lui, la aceasta îl ajută mult sărbătorile cele multe în cari să odihnește, clima călduroasă a verii, aproape singurul timp în care muncește mai mult și repausul din timpul iernii. Pentru ca să ne convingem și mai bine de răul traiu al țaranului nostru este de ajuns să arătăm cam cât mănâncă el în o zi de muncă, pentru aceasta vom spune că în Moldova un arăndaș în termin mediu dă unui muncitor drept hrană o oca de făină de porumb și o litră de brânză saramură pe zi, la care uneori să mai adaugă și câte o ceapă. În Muntenia o oca de mălaiu și 250 grame brânză sau cosac cu câte o ceapă în 24 ore. Ei bine de unde va lua organismul lui cele 28 grame de azot și cele 450 grame carbon (porția de întreținere și porția de muncă) pe zi?! Cantitatea bucatelor consumate de țaran *pe un an* s'ar putea socoti cu aproximație la 530 chilograme, împărțite astfel: 360 chilograme cereale (mai numai porumb), 150 chilograme legume, 10 chilograme carne de porc, 5 de alte animale și 5 grăsimi! Prețul hranei unui locuitor pe o zi ar fi de 30-40 bani, adică: 10 bani făină de mămligă, 20 bani borșul de legume sau buruieni cu sare cu tot. Din toate aceste rezultă că Românul trăește rău, regimul său alimentar este sărac, neîndestulător pentru puterea de care el are trebuință în lupta pentru traiu. Acest regim alimentar este neîndestulător prin faptul că mai mult de jumătate de an mănâncă numai din regnul vegetal și mineral, că calitatea substanțelor hrănitore este rea, iar hrana din regnul animal este prea puțină. Pentru ca țaranul să fie bine nutrit ar trebui să mănânce pe zi, în timpul muncii, 1190 prame de *pâne*, 415 gr. *carne* și 93 gr. *grăsimi*, ceea ce i-ar da 28 grame de azot și 450 gr. de carbon (porția de întreținere și porția de muncă). Bine înțales că pânea, carnea, grăsimea pot fi înlocuite cu alte alimente, cari însă trebuie să să apropie de ele prin compoziția lor: pânea cu *mămligă*, carnea cu *brânză*, etc, dar, nici odată, nu vom încerca să înlocuim pânea ori carnea cu cartofi, cari sunt săraci în substanțe hrănitore și ar trebui să mănâcăm 12 *chilograme* pe zi, ceea ce ar fi cu neputință pentru stomacul nostru; tot așa nu să poate înlocui carnea cu mămligă goală, căci ar trebui o cantitate peste mă-

sură de mare pentru a ne da azotul necesar. Pentru ca să să poată îmbunătăți traiul țaranului credem că ar trebui să să ia următoarele măsuri: 1. Sf. Sinod să *împuțineze posturile și să le ușureze* după cum a făcut religia catolică. 2. Să să întindă *instrucțiunea* cu profuziune până în cele mai adânci unghiuri ale populațiunii rurale, instituindu-să și *școale de adulți*, pentru ca țaranul să nu uite când ajunge mare ceea ce a învățat ca copil. 3. Să i să amelioreze *starea materială* prin *legi potrivite*, care să împedee pe deoparte pe *străini* de a lua în arendă moșiile, iar pe de altă parte să înlesnească formarea de *tovărășii agricole*, cari să înlocuiască pe arendașii de astăzi, cari fac nenorocirea acestei bogate țări. Iar pentru înlesnirea *tovărășilor* sătești să să institue o *bancă rurală* care să le deie capitalul începător în condițiuni ușoare. Numai în aceste măsuri zace îmbunătățirea traiului și ameliorarea neamului și numai prin ele să poate preveni o nouă revoluțiune agrară!

ALIMENTE CRUDE. — Caută la CRUDE (Alimente).

ALIOR. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

ALIPINĂ. — Pulbere cristalină, solubilă în apă. Analgezic local, succedaneu al stovainei, însă mai toxic. Să întrebuițează pe *dinafară* în soluțiune de 10 la 100 sau în injecțiuni sub piele 1 c. c. din o soluțiune de 2 la 100 (deschideri de flegmoane, panariții, extracțiuni de dinți).

ALIU. — Caută la USTUROIU.

ALLIUM CEPA. — Caută la CEAPĂ.

ALLIUM PORRUM. — Caută la PRAZ.

ALLIUM SATIVUM. — Caută la USTUROIU.

ALOE. — Caută la SABUR.

ALOPATIE (dela grec. *allos*, alt, altă, și *pathos*, suferință). — Acest nume a fost dat de Hahnemann (vezi OMEOPATIE) la o metodă de tratament care constă în a trata o boală cu leacuri cari produc *alte* efecte decât efectele produse de însăși boala (contraria contrariis curantur).

ALOPECIE (dela grecescul *alopez*, vulpe, căreia îi cade părul în mod temporar din cauza unei boale). — Căderea *temporară* (vremelnică) a părului. Alopecia să produce în urma unei boale *febrile* cum e febra tifoidă, de preferință la femei. Ea este unul din semnele boalelor numite *peladă* și *tricoftie* sau *chelie* (vezi aceste cuvinte) și ea dispăre în urma unui tratament serios. Alopecia să mai vede în *sifilis* (vezi acest cu-

vânt), mai ales în perioada accidentelor secundare, când în urma unui tratament specific dispăre. Întru cât privește tratamentul vom vorbi mai pe larg la cuvântul PĂR.

ALOPECIE ARCATĂ. — Caută la PELADĂ.

ALTĂ STARE (In). — Caută la SARCINĂ.

ALTE-ALEA. — Caută la EPILEPSIE.

ALTERANT (dela *alterare*, a schimba). — Să numesc alterante substanțele cari, ingerate, modifică nutrițiunea prin intermediul sângelui, în loc s'o activeze, s'o reconstitue (vezi RECONSTITUANT), cum sunt: alcalinele, mercurul, iodul, arsenicul, aurul, etc. Medicamentele alterante pot face ca omul să slăbească sau să se îngrașe, să se topească o boală (tumoră), să vindece o rană (ulcer), etc. Proprietatea alterantă nu se poate defini bine, preciz. Efectele medicamentelor alterante sunt vădite, dar modul lor de lucrare nu este bine cunoscut.

ALTHAEA OFFICINALIS. — Caută la NALBĂ MARE.

ALTITUDINE (dela *altitudo*, înălțime). — *Cura de altitudine* va să zică șederea la munte. Stațiunile de altitudine se împart în trei grupuri: *stațiuni joase*, intermediare între munte și plaiu, sub 1200 metri, cum sunt la noi Sinaia, Bușteni și Predeal etc. (vezi aceste cuvinte); *stațiuni cu altitudine mijlocie* de 1200—1800 metri deasupra nivelului mării; *stațiuni cu altitudine mare*, 1800 până la 2000 metri. — Ele se mai deosebesc în stațiuni de vară și de iarnă. Aceste din urmă pot fi cercetate și vara. — Aerul de munte conține mai mult ozon și este foarte curat, căci cuprinde puțin praf vara și de loc iarna, zăpada curăță atmosfera. În timpul verii nu bate vântul, aerul este liniștit. Aerul nu conține microbi și este uscat din pricina evaporizației apei sub influința micșorării presiunii atmosferice. Aerul de munte are o influință benefică-tătoare asupra sângelui, ale cărui *globule roșii* să înmulțesc ajungând în câteva zile dela 5 milioane pe milimetru cub la 6 milioane și jumătate. Reîntoarcerea de la munte aduce o rezorbție înceată a globulelor în exces, dar această rezorbție să oprește la normală, adică la o cifră superioară celeia care exista în sângele bolnavilor. Rezultatul este o supra activitate mare a nutrițiunii generale. La înălțimi mari de 1800 până la 2000 metri, avem în primele zece zile (perioada de aclimatizare) o creștere a numărului respirațiilor și a bătăilor inimii, însoțită la oamenii nervoși de palpații, opresiune (apăsare pe piept), insom-

nie, câte odată de durere de cap și amețeli. Pielea, mai cu samă la față, să înroșește și produce mâncărime, mai ales când e expusă la soare și la vânt. Apetitul să mărește. După zece zile toate turburările aceste dispar, apetitul însă rămâne mare, puterea crește, corpul să simte mai ușor, suportă ușor osteneala. Pentru a suprima perioada de aclimatizare este bine ca mai întâi să stăm câteva zile în stațiunile joase, apoi în cele mijlocii și numai după aceea să ne stabilim în stațiunile înalte. Ca precauțiuni vom schimba des lingerie pentru ca să înlesnim funcționarea pielii, vom purta haine de lână, vom avea cu noi și haine de iarnă, mai ales că serile și nopțile sunt răcoroase. Cura de altitudine să recomandă pentru *anemie*, *cloroză*, *convalescența* boalelor grele; *nevraștenie*, *ipocondrie*, *melancolie* (în aceste trei boale scurtă ședere); *bronchită cronică*, *oftică* în gradul I și II (pentru aceasta numai acolo unde sunt *sanatorii*). Nu este bună această cură la ceice sufer de inimă, cari au năduf, la ateromatoși bătrâni și pentru persoanele cărora le place șgomotul. Stațiunile mai importante din Franța: Eaux-Bonnes (750), Bagnères (570), Luchon, Vernet (620), La Preste (1000), Bourboule (840), Mont-Dore (1000), Saint-Gervais (750); Revard (1500), Barèges (1200) Lautaret (2000). Stațiunile din Elveția: Grindelwald, Engelberg (1000); Zermatt, Louèche (1500), Maloja, Saint-Moritz (1800) etc. La noi în țară avem: Nămăești, lângă Câmpu-Lung (600 m), Novaci, în munții Gorjului (680), Tigvele, Tismana, (750), Bâsca-Penteleu, jud. Buzău, Durău, la poalele Ceahlăului, (800), Bușteni, Poiana Țapulului, Sinaia (850), Predeal, la 1050 metri deasupra nivelului Mării Negre (vezi aceste cuvinte).

ALTOIRE. — Caută la INOCULAȚIUNE.

ALTOIU, ALTOIRE. — Caută la VACCIN și VACCINAȚIUNE.

ALUAT, ALUĂTEL. — Caută la FERMENTAȚIUNE.

ALUCINAȚIUNE, halucinațiune, (lat. *hallucinatio*), *închipuire*, *nălucire*, *vedenie*. — Când cineva vede, gustă sau simte un lucru care nu există, sau când aude șgomote cari nu sunt în realitate, zicem că are alucinațiune. Alucinațiunile sunt produse de diferite turburări ale sistemului nervos. Alucinațiunile pot exista și atunci când a pierit auzul, mirosul și vederea; ele pot exista fără ca omul să fie atins de nebunie, mai ales în momentul trecerii dela veghere la somn și în minutul deșteptării.

Alucinațiunile cari provin din partea auzului și cari să văd mai des în melancolie și în mania de persecuțiune, sunt cele mai rele și bolnavii aceștia sunt cei mai periculoși. Sunetele, cari la început n'au nici o valoare, iau cu timpul forma unei voci atribuite unei persoane închipuite (D-zău, drac, fantomă), sau unui animal, sau unui necunoscut, sau cele mai adeseori unei persoane cunoscute. Cuvintele sunt cele mai adeseori niște înjurături, acuzațiuni sau repetarea propriilor gândiri ale bolnavilor, cari își închipuiesc procedeele cele mai ciudate pentru a explica emisiunea sunetelor (electricitate, telefon, tunuri, puști, etc.). Acești bolnavi sunt absorbiți de gândirile lor, și pare că privesc la ceva fără să vadă; ei vorbesc singuri, răspunzând la glasul lor și să dedau la fapte ciudate comandate de acele voci. Alucinațiunile vederii constau uneori în vederea unor persoane sau obiecte înspăimântătoare (nebunii provenite din o otrăvire sau din o boală nervoasă). Mai rare sunt alucinațiunile mirosului și ale gustului; ele coincid de obicei cu oarecare turburări ale digestiunii (melancolie) și sunt cele mai de multe ori foarte neplăcute. Contra alucinațiunilor s'a întrebuințat preparatele de opiu, datura (ciumăfaia), hașișul, etc., însă toate aceste nu lucrează decât potolind excitațiunea nervoasă.

ALUMEN, *alun* (sulfat de alumină și de potasiu), *piatră acră*. — Să prepară din diferite minerale, precum este șistul de alumen, alunita, etc., mai cu deosebire în Toscana (Italia). Piatra acră din comerț să prezintă parte în mase cristaline, parte în cristale octoedrice sau cubice, fără culoare, cu un gust dulceag și în urmă astringent; să topește puțin în apă rece, mai mult în apă fierbinte. Să întrebuințeze pe din afară ca *astringent* (vezi acest cuvânt), pentru a opri o *curgere de sânge* (emoragie) superficială și mică, cum este cea produsă de lipitori, de scoaterea unui dinte sau unei măsele, la trânji, curgere de sânge din nas; pentru aceste cazuri este *apa emostatică* a lui Pagliari: să fierbe 6 ore 2 grame de piatră acră și 1 gram de smirnă (Benzoe) în 20 grame de apă. Să mai face *gargară* în durerile de gingii, de gură și de gât: 5 grame la 250 grame apă fierbinte, la care să mai poate adăuga și miere de trandafir (mierică) 50 grame, sau în *colutor* (5 gr. la 30 gr. miere de trandafiri). În durerile de ochi (*conjunctivite simple*) sunt bune picăturile cu piatră acră (1 gr. la 50

gr. apă de trandafiri) și în albeață (pete pe corneie) să suflă praf fin de piatră acră. Femeile o folosesc mult în spălături vaginale contra leucoreei (poală albă) 10-50 gr. la un litru de apă. Pe *dinăuntru* să dă în doză de 30-40 centigrame, repetată de mai multe ori în 24 ore în contra vărsăturilor de sânge; să mai dă contra diareei (urdinării): 50 centigrame la 150 gr. apă și 5 gr. ratania, cu puțin zahăr; la ceas cu lingura. — *Alumen calcinat, piatră acră arsă*. Să prepară încălzând piatră acră, pulverizată, în vase de pământ nesmălțuite până la o temperatură de 240°, adică până să pierde 40% apă, transformându-se în o masă ușoară și spongioasă. Alumenul calcinat este ușor, alb, poros, spongios, friabil, cu un gust la început puțin stiptic; să topește în 25 părți apă în 24 ore la temperatură ordinară. Să întrebuințeze mai cu samă în chirurgie, pe *râni*, pentru a opri creșterea prea mare a mugurilor cărnosi și la *unghia încarnată*: să pune praful între carne și unghie și apoi să ridice coaja care să formează, odată sau de două ori pe zi până la vindecare.

ALUMINĂ (Sulfat de). — Astringent; să întrebuințeze în doză de 1-2 la 100 ca colir și în injecțiuni.

ALUMNOL (Naftol sulfat de alumină). — Pulbere albă, solubilă în apă și glicerina. Astringent și antiseptic, în doză de 1-10 la 100, întrebuințat în ginecologie, la spălarea rănilor, în abcese fistuloase și în boalele de piele pentru uns.

ALUN. — Caută la ALUMEN.

ALUN (*Corylus Avellana*, fam. Betulaceelor). — Crește în păduri și în tufșuri în toată România. Fructele, numite *alune*, au un gust fin și sunt foarte bune de mâncat; în unele părți alunele pisate să bea cu rachiu de drojdii cald, amestecat cu unt de Iemn, contra *vătămăturii*. Bățul de alun verde să infierbântă în spuză de foc și să ardă cu el *păduceii* de pe tălpile picioarelor. Cu alune arse și muc de lumânare de său să fac la copii sprâncenele ca să le crească mari și negre (din medicina populară).

ALUNELĂ. — Caută la NEV.

ALUNELE. — Caută la COADA ȘORICELULUI.

ALUNICĂ, *aluniță*. — Caută la NEV.

AMARĂ. — Lac Sărat în județul Ialomița între satele Amara și Slobozia. Aceste băi suut cunoscute de mult. Apa conține: clorur de sodiu, sulfat de sodă, carbonat de magnezie, carbonat de calce. Nomolul este

aproape ca cel dela *Lacul-Sărat* (vezi acest cuvânt) și să întrebuițează pentru a-celeași boale.

AMARE (Picături), *picături de poftă de mâncare*. — Aceste sunt medicamente de origine vegetală având un gust amar. Cele mai întrebuițate sunt: *pelinul, centaurea, gențiana, cuasia, chinchina, columbo, hameiul, coaje de portocale, de lămâie*, etc. Picăturile amare, de și sunt neplăcute la gust, măresc secrețiunea salivei, sucurilor stomacului și a mățelor, din care cauză rezultă o înțețire a apetitului, o ușurare în mistuire și o regularitate în scaune. Ele sunt bune în boalele de stomac și de intestine, atunci când omul n'are foame, când mistuirea se face cu anevoință în dispepsie, în convalescența boalelor lungi, primăvara, mai ales la bătrâni, în gută, frigurile palustre, anemie, în boalele de piele. Nu sunt bune în boalele de stomac când bolnavul are durere și căldură. Ele se vor lua înainte de mâncare; cu un sfert sau o jumătate de oră când voim numai să deșteptăm pofta de mâncare; în timpul sau după mâncare când voim să grăbim mistuirea. — Să obțin bune rezultate dând copiilor 10 până la 15 picături și la oameții mari 20-30 picături din următorul amestec: tinctură de cascariță (odogaci), de columbo, de gențiana, de cinamom (scorțișoară), de revent, din flecare 10 grame și tinctură de nuca vomică (turta lupului) 2 gr. 50 centigrame.

AMAUROZĂ (*amaurosis*, dela grec. *amauros*, obscur, întunecos). — În vechime sub acest cuvânt să înțelegeau mai toate boalele grave ale fundului ochiului, cari dădeau naștere la slăbirea sau pierderea totală a vederii, la orbire. De când să cunosc mai bine împrejurările cari micșorează sau nimicesc vederea, s'a rezervat această numire la orbirea a cărei cauză să află în afară de ochi sau care nu atârnă nici de o leziune primitivă a membranelor profunde ale ochiului, nici de un vițiu de funcționare a aparatului său dioptric. Amauroza este de mai multe feluri: *congenitală* (din naștere), prin micșorarea câmpului vizual, *discrazică, paralizică, toxică*, etc. Amauroza poate să dispară atunci când boala (diabetul, albuminuria, anemia profundă, etc.) care a produs'o s'a vindecat, sau când otrăvirea prin băuturi alcoolice ori prin tutun a dispărut în urma abținerii de la băut și dela fumat (vezi OCHIU; boalele de).

AMBLIOPIE (*amblyopia*, dela grec. *amblys*, ob-

tuz, slăbit, și *opsis*, vedere). Slăbirea vederii, care nu este produsă prin o leziune apreciabilă a membranelor adânci ale ochiului, nici prin un vițiu de conformație sau de funcționare. Cauza ambliopiei nu să poate recunoaște nici cu *oftalmoscopul*, nici cu *optometru* (vezi aceste cuvinte). Ambliopia este un grad mai mic al *amaurozei* (vezi acest cuvânt). Sunt mai multe feluri de ambliopii: *congenitală* (din naștere), prin micșorarea câmpului vizual, *nervoasă, discrazică, toxică*, etc. Ambliopia *congenitală* ține de un vițiu de conformație a retinei; cea prin micșorarea câmpului vizual este datorită prezenței *scotomelor* (lacune în continuitatea câmpului vizual datorite existenței unor puncte insensibile pe retină, așa că bolnavul vede cuvintele sau liniile întrerupte prin pete întunecate cari, pe hârtie, urmează mișcărilor ochiului, *muste fixe*) sau unor tumori cari apasă nervii optici putând determina *emiopia*; cea *nervoasă* atârnă de diferite boale ale creierilor cari dezorganizează mai mult sau mai puțin nervii optici; cea *isterică* vine adese ori în mod subit și este trecătoare, deși poate produce o orbire mai mult sau mai puțin lungă și care se vindecă prin aplicarea magnetilor sau a curentilor electrice. Indivizii slăbiți prin pierderi mari de sânge sau prin excese, convalescenții, bătrânii, sunt adeseori atinși de ambliopie. Otrăvirile cu plumb, cu beladonă, cu sulfur de carbon, abuzul de băuturi alcoolice și de tutun de asemenea pot produce această boală. Ambliopiile albuminurice, glicozurice, etc., sunt adevărate *retinite* (vezi OCHIU; boalele de).

AMÉLIE-LES-BAINS (Franța, Pireneii orientali). — Stațiune de ape sulfuro-sodice calde, deschise în tot timpul anului, cercetată mai mult însă în lunile iulie și august, când climatul este foarte cald. Înălțime 270 metri. Isovoare bogate. Viață liniștită. Are 22 isvoare a căror temperatură variază între 45° și 62°. Să recomandă pentru reumatism, boalele cronice de plămâni și în diferite răni învechite.

AMENINTARE DE BOALĂ. — Caută la IMINENȚĂ.

AMENOREE (*amenorrhœa*, dela a priv. *mén*, lună, și *rhein*, a curge). — Stare bolnăvicioasă caracterizată prin lipsa totală sau suprimarea trecătoare a periodului (vezi MENSTRUATUNE).

AMEȚEALĂ, *vertige* (lat. *vertigo*, dela *vertere*, a întoarce, a învârti). — Amețeala este o stare bolnăvicioasă în care să pare că lucrurile să învârtesc în jurul nostru și

în care avem senzațiunea că noi înșine ne învărtim. În *amețeala simplă* vederea rămâne aproape limpede; în *amețeala tenebroasă*, ea este întunecată. În vorba de toate zilele, atât a bolnavilor cât și a unor doctori, prin cuvântul *amețeală* să înțeleg nește stări cerebrale destul de diferite unele de altele și mai ales starea în care bolnavul, fără ca să vadă lucrurile învărtindu-să sau mișcându-să din locul lor, nu să simte sigur în mersul său, face câțiva pași într'o parte și îi este teamă să nu cadă. Amețeala să observă ori de câte ori nu să poate repede aprecia starea raporturilor cari pot să existe între sine însuși și lucrurile exterioare. Astfel ea să constată când lucrurile pe cari le vedem sunt insuflețite de mișcări neobicinuite, când ele sunt confuze și astfel de asemănătoare între ele în cât nu să pot fixa, când pentru a aprecia mișcările lor și distanțele lor este cu neputință de a lua un punct de reper fix (fundul unei prăpăstii, oscilațiunile pământului, etc.) Patologicește să observă amețeala în unele mișcări accidentale, cum sunt: mișcările leagănului, scrânciobului, mișcările unei corăbii etc. Amețeala să arată și în anemia (lipsa de sânge) cerebrală, în congestiunea (ingrămădirea de sânge) cerebrală, mai în toate boalele de creier, mai cu samă în tumorile cerebrale, în diferite otrăviri cum ar fi acele prin tutun, alcool, chinină, salicilat de sodă, etc., în *impaludism*, febră tifoidă, influență, sifilis, în boalele de urechi (Menière), în boalele de ochi, în nevrastenie, în boalele aparatului circular, boalele de inimă, de aortă (arterioscleroză), în artrism, gută, în boalele de stomac, în boalele căilor urinare, etc.; ea mai poate fi prodromul epilepsiei sau una din manifestațiunile ei cele mai obicinuite. — *Tratamentul* variază după natra amețelii, după boala care produce amețeala. Astfel la cei ce sufer de *anemie* li se va institui un tratament tonic (hrană substanțială, aer, preparațiuni fieruginoase, arsenicale, etc.). La cei ce sufer de *arterioscleroză*, *artrism*, *gută*, li să va institui un tratament general igienic și dietetic al acestor boale; să va prescrie regim de lapte, să va da purgative, iodur de sodiu în doză de 1 gr. pe zi ani de rândul, alternând întrebuințarea lui cu aceea a trinitrinei, luată în doză de 3-4 picături din o soluțiune de 1 la 100, dimineața și seara; să va recomanda o cură de apă de Căciulata, de Contrexéville, de Vittel. La cei ce sufer de *boale de rinichi*

(nefrită cronică) li să va da regim de lapte, purgative și diuretice. La cei cu *boale de inimă* să va da medicamentele acelor boale; la *aortici* li să vor face injecțiuni sub piele cu morfină ($\frac{1}{2}$ centigram, singură sau asociată cu atropină). La cei cu *boale de stomac*, la dispeptici, să va combate constipațiunea cronică, să va opri cu totul tutunul, precum și ocupațiunile obicinuite și bolnavul va stă la țară; regim uscat (fără lichide), înainte de masă se va da cuasia și după masă un praf de magnezie și de bicarbonat de sodă. În dispepsia nervoasă să va institui tratamentul nevrasteniei (abdominale). În momentul când bolnavul are amețeală îi vom da o poțiune cu bromur și eter, sau valarianat de amoniac etc. La cei cu *epilepsie* vom da bromurele. La *isterici* și *nevrastenici* le vom prescrie tratamentul general al acestor boale. La cei cu *impaludism* (friguri palustre) vom combate anemia și cachexia cu chinchina, dată în doză de 6—8 gr. de praf în cafea sau sub formă de electuar; vom prescrie arsenicul sub formă de licoarea lui Fowler (5—10 picături), arseniat de sodă (5—15 miligrame), sau cacodilat de sodă (5—15 centigrame), sau să vor face injecțiuni sub piele cu arseniat de fier citro-amoniacal; regim reconstituant; ședere la munte (2—3 luni); hidroterapie. La *sifilitici* tratament specific intenz (injecțiuni cu preparate mercuriale și iodur de potasiu). La cei cu *boale de ochi și de urechi* să vor trată aceste boale; dacă sunt urechile pline cu ceară să vor desfunda; în boala lui Menière să recomanda: poziție orizontală în pat, tăcere, liniște; sulfat de chinină, 1 gr. pe zi în buline de câte un șfert, mărind doza zilnic cu câte un nou bulin de câte 25 centigrame până la 2 grame, dacă bolnavul o tolerează, continuând astfel până la 10-12 zile, după care să micșorează doza cu câte 25 centigrame până la sfârșit. În boalele de *mitră* să vor trată acele boale. La copii să tratează *viermii intestinali* (limbrici, panglică) dându-să santonină sau extract eteru de filix mas (ferigă).

AMIDON. — Caută la AMIL.

AMIGDALE, migdale. — Fructele arborelui *Amygdalus communis* (Rozacee). Sunt 2 varietăți: amigdale *dulci* și amigdale *amare*. Amigdalele *dulci* să mănâncă la masă proaspete sau uscate. Când sunt proaspete să mistue ușor, cele uscate sunt grele, mai ales pentru stomacurile slabe, cari trebuie să să păzească de a le mânca, precum și de prăjiturile făcute cu migdale. Ca *medicament*

să întrebuințeze sub diferite forme: *laptele de migdale*, care este o băutură calmantă, răcoritoare, și care, să prepară pisând 50 gr. zahăr cu 50 grame de migdale și diluând această pastă în un litru de apă; e bun în aprinderile de gât, de *beșică*, mai ales după vezicători, când e bine să să pună în lapte și 1 gr. de camfor (la un ceas o lingură). *Oleiul de migdale dulci* să prescrie pe *din afară*, în spălături, fricțiuni; se pune în ureche; pe *dinăuntru* ca purgativ (curățenie) 15-30 grame mai ales la copiii mici. — *Amigdalele amare* nu să mănâncă, căci ele cuprind 2 otrăvuri puternice: *acid prusic* sau *cianidric* și *esență de amigdale amare*, ceea ce explică cazurile de otrăvire cari s'au observat mai cu seamă la copiii cari au mâncat mai multe migdale de aceste (vezi PRUSIC). Sâmburii de persică și de zarzăre încă conțin astfel de otrăvă și prin urmare copiii trebuie opriți de a-i mânca. În comerț să vinde *pasta de migdale amare* care înmoaie pielea și face să dispară petele de pe față (vezi PETE). La interior să întrebuințeze contra *frigurilor* (febrifug) și contra *panglicei* (teniafug), însă numai după prescripția doctorului.

AMIGDALE, AMIGDALITE, gâlci. — În fundul gurii și pe laturile înghițitorii să află de fiecare parte câte o ghindură de forma și mărimea *migdalei*. Între aceste migdale atârână omșorul care prelungește înapoi ceriul gurii. În stare de sănătate aceste ghinduri au o culoare roșietică și mărimea lor variază dela om la om. Amigdalele cuprind nește folicule închise cari ar avea oarecare rol în producerea globulelor albe ale sângelui; ele prezintă pe deasupra nește adâncituri (depresiuni), în cari să depune *praful* și mai cu samă *microbii* (vezi acest cuvânt), din care pricină este bine ca să răsufăm (respirăm) *numai prin nas*, pentru ca praful și microbii din aer să să oprească pe căptușeala lui. — *Inflamațiunea acută a amigdalelor. Amigdalită acută. Gâlci. Durere de gât.* Aproape nu este om să nu fi suferit odată sau chiar mai de multe ori în viața lui de gâlci sau durere de gât, de cari nu scapă nici zece dintr'o sută. Această amigdalită să arată mai cu samă în copilărie, în adolescență și în etate adultă. Cauza principală este răcirea, mai ales frigul la picioare, din care pricină să ivește mai mult primăvara și toamna când suntem mai mult supuși la astfel de răciri fiind dese schimbările repezi ale temperaturii. Semnele gâlcilor sunt: *durere în gât*, care crește când bolnavul vrea să în-

ghită scuipatul, să mănânce sau să beie; durerea aceasta *răspunde în ureche*, care comunică cu fundul gurii prin un canal numit *trompa lui Eustație*, și care să arunde și ea la rândul său; bolnavul *vorbește pe nas*, are *durere de cap și căldură*, uneori foarte mare. Dacă ne uităm în gât vedem că migdalele sunt roșii și umflate, iar când aprinderea este și mai mare pe lângă roșată să vad și niște pete alburii. Examinarea gurii și gâtului trebuie să să facă la lumină și cu multă băgare de seamă pentru ca să ne putem încredința dacă avem de lucru cu o amigdalită simplă sau cu vr'o angină de cele rele (vezi ANGINĂ). Semnele amigdalitei simple merg crescând vr'o 3-4 zile, apoi scad și sănătatea își ia locul sub influința *tratamentului*, care este următorul: la început să dă bolnavului o curățenie, nițică chinină, apoi cataplasme (oblogeli) călduțe în jurul gâtului, muștare la pulpe, baie de muștar la picioare; apoi să fierbe o mână de orez în un litru de apă, să strecoară și să pune și un cap de mac; sau să fierb flori de tei, de soc, de nalbă, etc., și în aceste fierturi să poate pune puțină piatră acră, sau țipirig, sau acid boric și apoi bolnavul va face gargară, cam odată la flecare ceas; să mai poate suflă pe migdale cu o pană de găscă praf de acid boric, mai cu samă când sunt pete alburii. — *Amigdalită supurată, abces al amigdalei.* Câte odată cu tot tratamentul amigdalita nu trece așa ușor; boala merge înainte și încep florii, durerea este foarte mare încât nu permite să să înghită nimic, balele curg din gură, amigdala crește mereu și scoate cap în o parte, atunci este semn că *gâlcele au copt*. Bolnavul să găsește atunci într'o mare neliniște, mai ales din pricină că nu poate respira și este amenințat de sufocație (înăbușire). Pentru a-l ușura doctorul va deschide abcesul, ceea ce oricare bolnav primește bucuros. Dacă nu este doctor la îndemână abcesul nu să sparge singur decât pe la a opta zi, după care bolnavul simte o mare ușurare scuipând puroiul uneori amestecat cu vinișoare de sânge. Mai primejdios este atunci când gâlcele să sparg noaptea în timpul somnului și puroiul poate să intre în răsufătoare (laringe) producând *asfixie* (vezi acest cuvânt). — *Inflamațiunea cronică sau ipertrofia amigdalelor. Amigdalită cronică* cu *mărirea amigdalelor*. Mulți copii cari au suferit de gâlci vorbesc pe nas din cauză că migdalele sunt mărite. Aceasta să vede

mai ales la copiii scrofuloși sau limfatici, cari au suferit de mai multe ori de gălci și la cari migdalele rămân mai mari cu mult decât în stare normală, din care pricină vorbesc pe nas și unii nu aud bine. Când migdalele sunt prea mari respirația să face foarte greu, mai cu samă în timpul somnului; aceasta predispune la reciri mai dese, la tusă și guturau, ceea ce aduce cu timpul și o deformare a pieptului. Pentru toate aceste trebuie să recurgem la un *tratament* serios: pentru a combate influința scrofuloasă vom da untură de pește, toată iarna și mai mulți ani de rândul, preparatele de chinină și fier; migdalele le vom atinge cu tinctura de iod simplă sau cu glicerină (părți egale), cu piatra iadului, vom da gargară de piatră acră sau cu tanin. Dacă cu aceste nu trece, trebuie să tăiem *amigdalele*, să le scoatem, ceea ce o va face numai doctorul cu un instrument numit *amigdalotom*; operația nu este grea, nici primejdioasă; afară de unele cazuri de spasme cari să pot ivi la copiii prea nervoși, singura complicație care să poate arăta este o emoragie (curgere de sânge), care să poate opri cu gargară făcută cu apă și cu oțet, la care să mai poate adauga câteva picături de perclorur de fier (vezi ANGINĂ). — La *țară* este obiceiul de a călca gălcile când sunt proaspete; atunci vine o babă cu nește degete nespălate și cu nește unghii mari și cu mult negru sub ele, le înfundă în gură și începe a le apăsa și ale scrijili cu unghia până ce dă sângele. Acest tratament este foarte primejdios, căci poate produce o infecțiune dând naștere la o angină omorătoare. Pentru copiii mici, cari nu pot face gargară este bine ca să iei miere de albine, să pui în ea puțină piatră acră mărunț pisată sau nițel acid boric, și după ce te speli pe mâni se-ți învâlești degetul arătător dela mâna dreaptă în o cărpă foarte curată și să-l inmoi în acea miere atingând gălcile de mai multe ori pe zi.

AMIL (*amylum*), *amidon*, *scrobială albă*. — Să extrage din cereale: grâu, orz, ovăz porumb și orez. El are aceleași proprietăți ca și celelalte *fecule* (vezi acest cuvânt), numai cât nu să mănâncă. Să întrebuintiază pentru acțiunea sa *emolientă* în boalele de piele sub formă de *băi* (500 gr. pentru copii, 2 chilogramme pentru oamenii mari, diluat în 1000 gr. apă curată, apoi turnat în baie încet și agitând); — în cazurile de iritație de piele prin frecarea hainelor sau alte cauze, în arsurile superficiale, în mân-

cărime, la bubele dulci (eczema), la brâncă (erizipel), în sfârșit ori de câte ori vom să punem pielea la adăpost de aer, sub formă de *praf* (pudră), fin și uscat bine, singur sau amestecat în părți egale cu subnitrat de bismut și talc venetic, sau cu praf de chinină; în cazurile de urdinare (diaree) și în toate iritațiile de intestine sub formă de *clisme* (clistire): 15—30 grame fiert în 1 chilogram de apă. Să mai prescrie sub formă de *gliceroleu*: 1 gr. la 15 gr. glicerină; sub formă de *cataplasme* preparate întocmai ca și cele de făină de in (vezi CATAPLASME). A mai servit și la facerea unor *aparate chirurgicale* (vezi APARATE).

AMİL (Nitrit de).—Grăbește bătăile inimii congestionează fața, crecrii; folositor în sincope (leșinuri), în migrene. Să întrebuintează în contra accidentelor cloroformizațiunii, împreună cu respirația artificială. Să dă 4—10 picături în inhalatii.

AMIL (Salicilat de) sau Eter-amil-salicilic. — Este un lichid în color cu odoare de mandarină. Să întrebuintează mai mult pe din afară, în cazurile de reumatism acut sau subacut, fiindcă pătrunde ușor prin piele, și este mai bun decât salicilatul de metil, care miroasă prea tare.

AMIL (Valerianat de). — Lichid uleios cu miros plăcut de fructe. Are puterea de a topi calculele sau petricelele din ficat. Să întrebuintează în poțiunea următoare: valerianat de amil 50 centigr., mucilagiu de Caragheen 14 gr., ulei de migdale dulci 12 gr., sirop de smeură 30 gr., apă distilată 30 grame; să poate luă toată poțiunea în un păhar de lapte. Să mai dă și în capsule gelatinoase de câte 10—20 centigr.

AMILEN (Iidrat de). — Lichid în color; lucrează ca narcotic (care amurțește, produce somn); să dă la insomnie și epilepsie; 3-8 gr. pe zi în capsule, poțiune sau injecții subcutanate.

AMILEN-CLORAL.—Lichid în color, sirupos, miros camforat. Să dă pentru a produce somn; e mai bun decât cloralul; 50 centigrame până la 1 sau maximum 2 grame, în buline sau emulzie.

AMILEN PUR sau *pental*.—Lichid fără colorare, volatil, foarte inflamabil, cu odoare ca aceea de eter, fierbe la 39°. Să dă ca ipnotic (producător de somn) și anesteziec (amortitor de durere), foarte folositor în operațiile de scurtă durată (scoaterea dinților). Medicament *periculos*.

AMILENOL. — Caută la SALICILIC (Acid), SALICILATE.

AMILOFORM. — Făcut din combinația formolului cu amidonul; praf alb, fără miros, nu e otrăvicios; să poate întrebuința în locul iodoformului ca antiseptic dezodorant și siccativ.

AMONIAK, alcali volatil, amoniak ordinar din comerț, spirit de țiperig. — Soluțiune de gaz amoniak în apă distilată în proporție de 20%, care să prezintă sub forma unui lichid încolor, cu miros de urină, sufocant (înăbușitor), cu un gust alcalin și foarte caustic (arzător), producând vezicațiune când este în contact cu pielea. Să numește *alcali volatil* (vezi aceste cuvinte), din cauza vaporilor de amoniak pe cari îi răspândește când sticla este destupată; tot astfel și sub influința căldurii gazul amoniak prin evaporare să pierde cu totul, de aceea trebuie păstrat în sticle cu dop șlefuit și la adăpost de căldură. *Amoniacul lichid* are mai multe întrebuințări *externe*: ca *revulziv* energetic întocmai ca o vezicătoare, însă lucrând foarte repede, în câteva minute. La o *durere nevralgică* mare, dacă aplicăm pe punctul dureros bumbac înmuiat în amoniak, după 2-3 minute pielea să beșică și durerea să micșorează sau piere. În *durerile reumatice* și în *paralizii* lucrează ca un *stimulent* puternic, dar în aceste cazuri nu-l întrebuințăm curat, ci amestecat cu un corp gras (untură de porc sau vaselină), părți egale și această alifie înroșește pielea în 10 minute, sau cu uleiul de migdale dulci (10 gr. la 90 gr.) și atunci avem mult cunoscutul *liniment volatil*, care este excitant. El mai intră și în compoziția *balsamului Opodeldoch*, foarte bun la reumatism. Când are cineva *leşin* sau își *pierde cunoștința* îl deșteptăm numai decât plimbându-i pe la nas o sticluță cu acest amoniak, ferindu-i bine înțeles ochii ca să nu să iriteze. S'a mai întrebuințat la arderea *mușcăturilor de animale veninoase sau turbate*. Aceste arsuri însă pot fi folositoare în *mușcăturile de albine*, dar nici odată în cele de vipere sau de câni turbați, când e trebuință de alte mijloace mai puternice. Pe *dinăuntru*, amoniakul să dă în cazurile de *leşin* și de *pierdere de cunoștință*, sau pentru a combate *beția*, sau ca antidot în otrăvirile cu acide: să dă 5-6 picături în un păhar de apă îndulcită cu zahăr. În medicină să întrebuințeze la *interior* sărurile de amoniak: *acetatul* și *carbonatul* de amoniak pentru a produce nădușeală (transpirație) la începutul *febrei eruptive* (scarlatină, pojar), în reumatism; *cloridratul* de amoniak pentru a înlesni scuiparea în cazurile de *tusă* (1-2-5 gr.). Să întâmplă și cazuri de *otrăvire*, de obicei

accidentală, ceea ce să cunoaște de pe mirosul de amoniak al halenei, de pe aspectul gurii care e albă și umflată. Cea mai bună contra-otrăvă este apă cu oțet dată în cantitate mare, lămâie, portocale, unt de lemn, lapte.

AMONUM OFFICINALE. — Caută la GHIMBIR.

AMORȚEALĂ, amorțire, stupoare (lat. *torpor*). — O stare de tâmpeală care să observă în îngrămădirile de sânge la cap (congestiuni cerebrale) sau în unele boale ale sistemului nervos. Dar afară de aceasta mai este un fel de amorțeală *fizică* care este caracterizată prin un fel de greutate pe care o simțim în o mână sau un picior, pe cari le mișcăm cu mare anevoință și prin cari simțim niște furnicăături foarte supărătoare, din care pricină adeseori auzim pe eutare om văietându-să: aoleu, mi-a amorțit mâna! sau: of, cum mi-a amorțit piciorul! Această amorțire cu furnicăături este datorită unei poziții rele prelungite prin cari să apasă nervul principal al membrului. Pentru ca să treacă această amorțire este de ajuns să ne schimbăm pozițiunea.

AMORȚIRE. — Caută la ANESTEZIE.

ANALEPTICE (grec. *analēpticos*, dela *anala-mvanein*, a restabili). — Să numesc astfel alimentele cari ajută la întremarea, la restabilirea puterii în urma boalelor lungi și grele. Intre alimente avem: zama de carne concentrată, extractele de carne, carnea crudă tocată bine, laptele, unele fecule cum sunt: tapiocă, arrowroot, salep; ciocolată, etc. Dintre medicamente: fierul, fosfatul de calce, clorurul de sodiu.

ANALGEZIC. — Medicament care potolește durerea (vezi ANALGEZIE).

ANALGEZIE (dela grec. *an*, fără, și *algós*, durere). — Nesimțirea durerii, parțială sau totală, simțirea atingerii fiind păstrată. *Cauzele*: boalele nervoase (epilepsia, isteria, boalele măduvii spinării); boalele pielei; otrăvirile cu cloroform, alcool; recirile și degerăturile. Pentru întrebuințarea analgeziei, caută la: ANESTEZIE.

ANALGEZINĂ. — Caută la ANTIPIRINĂ.

ANALIZĂ (dela grec. *ana*, care exprimă împărțire și *lyein*, a rezolvă). — Examinarea elementelor normale sau anormale a unui lichid prin proceduri apropiate, de exemplu: *urina* (udul), materiile *vomate* (vărsăturile), *scuipatul*, materiile *fecale*; sau, a produselor speciale datorite unor boale: membranele false ale *difteriei*, etc.

ANASON. — Sunt două feluri: 1. A-

*nason românesc, anis, anison, bădean (Pimpinella anisum, familia Umbeliferilor). Plantă originară din orient, să cultivă și în părțile noastre (Iulie-August), 2. Anason franțuzesc, anason stelat, anison stelat, badian, bădean (Illicium anisatum, familia Magnoliaceelor); crește prin locuri umede în Asia și cu deosebire în China și Japonia, unde să cultivă prea mult; în sudul Europei să poate cultivă sub cerul liber (Mai-Iulie). Să întrebuițează fructele dela amândouă varietățile, cari fructe au miros aromatic, plăcut, un gust dulce și piperat, lăsând în gură ca și izma un fel de răcoreală; au ambele aceleași proprietăți și să poate întrebuița ori care din aceste două feluri. Anasonul ușurează mistuirea la cei cu *dispepsie* (stomachic), alungă gazurile din stomac (prin răgăituri) și din intestine (prin vânturi), lucrare care se chiamă *carminativă* mulțămită căreia liniștește colicele, durerile de pânțec (*mătricea*), mai ales la copii; este bun și pentru a mască gustul purgativelor. Să dă la *doici* pentru a liniști mătricea la sugători, prin mijlocul laptelui, a cărui cantitate o mărește. Anasonul să întrebuițează sub formă de băătură de *ceaiu*, care să prepară aruncând în apă, când clocotește, 10 până la 20 grame la un litru; sau sub formă de *sirop*, 15-60 grame; sau în *praf*, 1-4 gr; sau sub formă de *uleiu volatil* (esență) 1-10 picături; sau ca *tinctură*, 1-15 grame. O poțiune foarte bună contra spasmelor este următoarea: Esență de anason 10 picături, eter sulfuric 20 picături, sirop diacod 50 grame, infuzie de badian 150 grame; la oră 1 lingură (pentru oameni mari).*

ANAZARCĂ (dela grec. *ană*, între, și *sarx*, carne) *idropizie generalizată, dropică*. — Este o infiltrație de serozitate (apă) în țesutul celular de sub piele, în care rămâne câțva timp o gropiță în locul unde apeși cu degetul, întocmai cum ai apăsa în un cașcaval, și aceasta pe toată suprafața corpului. Această generalizare deosebeste anazarca de *edem* (vezi acest cuvânt). *Cauzele*: frigul (anazarcă à frigore); scarlatina, frigurile palustre, boalele de inimă, de rinichi, de ficat; slăbirea generală cum să întâmplă la sfârșitul officei, ori la cancer (rac). *Tratamentul*: *regim lactat absolut*, fricțiuni uscate și spirtoase; clisme purgative, etc. (vezi și **EDEM**).

ANCHILOZĂ (dela grec. *agkylos*, strâmbat). — Pierderea parțială sau totală a mișcărilor încheieturilor mobile, provenită din cusătura celor două oase între ele prin țesut

osos sau fibros. *Cauzele* sunt mai multe: aprinderea sau inflamația încheieturii în urma unei fracturi, inflamația tuberculoasă (tumoră albă, offică la încheietură), reumatismul, guta, imobilizarea prea îndelungată într'un aparat. *Semnele*: înțepenirea sau neputința completă de a îndoi sau a întinde o încheietură (articulație), imobilizarea în o poziție care devine foarte supărătoare când ea împiedecă unele acțiuni, cum este la cot când e întins și nu-l poți îndoi; de asemenea la picior când genunchiul e îndoit și nu-l poți întinde așa că umblă schiop sau în cărji. *Tratamentul*: când anchiloza este incompletă să recomandă fricțiuni, masajiu, mișcări încete, progresive (din ce în ce mai iuți și mai întinse) cu sau fără aparate. Astăzi sunt stabilimente unde să află instalație completă pentru masaje mecanice pentru orice fel de anchiloză (în București la baia *Centrală*). Când anchiloza este completă să vindecă foarte greu sau de loc. Pentru a îndreptă o pozițiune rea a unui membru de multe ori trebuie să să facă operație; să să taie tendoane sau mușchi (tenotomie sau miotomie), să să facă îndreptarea forțată sub clorofom a articulației înțepenite, sau să să taie din oase pentru a îndreptă încheietura sau pentru a formă o articulație falsă. — *Anchiloza falsă*, adecă imobilizarea unei încheieturi prin acțiune nervoasă să observă uneori la persoane isterice și să vindecă prin efectul cloroformului.

ANDERSON (Pilulele lui). — Caută la **SABUR**.
ANDREA. — Caută la **CLAVICULĂ**.

ANEMIE (dela grec. *an*, fără, și *haima*, sânge), *lipsă de sânge*. — Iată un cuvânt care de câțva timp să aude așa de des, mai cu seamă la orașe, unde mai toată lumea suferă de *lipsă de sânge*. Sunt persoane grase cari pot suferi de anemie ca și cele slabe; bătrânii ca și tinerii, bărbații ca și femeile, cei mari ca și cei mici. Prin anemie să înțelege *împuținarea* sau *sărăcirea* sângelui. Anemia poate fi *locală*, adecă mărginită la un organ, care nu primește destul sânge, cum este în *anemia cerebrală*, în care creerii nu au sânge cât le trebuie (vezi **INMOIEREA DE CREERI**). Cele mai adese ori însă anemia este *generală*, și în acest caz ea poate fi de 2 feluri: întâi cantitatea sângelui conținută în vine și în arterii este mai mică decât în stare normală, după cum să întâmplă în urma unei pierderi de sânge (emoragie) produsă de o rănire, sau de o luare de sânge (venesecție) prea mare, ori

de o operație chirurgicală, de scurgeri repetate de sânge din nas; în aceste cazuri anemia să mai zice *accidentală* și este *instantanee*, manifestându-se prin un fel de sfârșeală, paloare repede a pielii, amețeli, văjiituri de urechi, mers clătănând, tendință la leșin. Al 2-lea fel de anemie generală este atunci când sângele să găsește în aceeași cantitate ca și în stare de sănătate, dar el este mai sărac în elementele principale cari îl constituie, adică în *globule roșii*, acăror număr scade mai mult de jumătate (1 la 2 milioane în loc de 5 milioane pe milimetru cub de sânge), în *emoglobină* care poate scădea la 50 grame în loc de 125 gr. pentru 1000 (vezi SÂNGE); puterea colorantă a sângelui este foarte micșorată; iar globulele albe uneori să înmulțesc. Aceasta este anemia *cronică* sau *lentă*, *anemia adevărată*, despre care să vorbește mai mult și să întâlnește mai des. Ea vine pe încetul și din mai multe *cauze*: hrană neîndestulătoare sau rea, mai cu seamă abuzul de băuturi spirtoase, lipsă de mișcare, ședere în oraș, în aer stricat, muncă prea mare cu mintea; apoi sarcina (graviditatea), alăptarea, unele otrăviri (cu plumb, cu mercur, cu iod); unele boale acute, mai ales frigerile palustre și reumatismul; boalele cronice, mai cu seamă boalele de stomac, de mitră, cancerul, oftica, etc. — *Semnele* anemiei sunt: pielea palidă, decolorată; pleoapele pe partea lor dinăuntru (conjunctivele), buzele și gingiile în loc să fie roșii sunt albe; călduri cu palpații (bătăi de inimă) și greutate în piept, dureri de cap și amețeli, uneori cu zăpăceală, câte odată leșinuri prelungite și diferite turburări digestive (lipsă de poftă de mâncare, greutate la mistuire); la femei să mai arată turburări în menstruație (la soroc), uneori în loc de sânge curge un fel de apă spălăcită, alteori pierd sânge prea mult și au dureri. În unele forme de anemie pot să să ivească turburări din partea creierilor și în particular delir (aiurare). Dacă ascultăm inima auzim un suflu lin în primul timp, suflu care să aude mai bine la baza inimii (cordului), la nivelul spațiului al 4-lea intercostal și aproape de sternum; sgomotele normale ale inimii la anemici sunt mai răsunătoare, mai accentuate. Anemia agravează mai toate boalele, întârzie convalescența și predisune la oftică. Toate semnele aceste să vad și la *cloroză* (vezi acest cuvânt); care să deosebește de anemie și să observă numai la fetele și femeile tinere. *Tratamentul*: să va combate boala care

a produs anemia, precum și orice cauză care o poate produce, să recomandă șederea la țară, cura de aer (vezi ALTIȚUDINE); băi sărate, băi de mare; cura de apă rece (idroterapie); mișcare, exercițiu zilnic; hrană bună, reconstituantă, carne crudă tocată (400 grame pe zi), substanțele cari conțin fier mult, tot felul de carne, ouă, lapte, linte, spanac; preparatele de fier, sau de mangan, acolo unde fierul nu reușește, arsenicul, date în doze mici; inhalațiuni de oxigen și în cazurile când anemia are un mers acut să poate face o transfuziune de sânge. — *Anemia pernicioasă progresivă*. Sub acest nume s'a descris o anemie cu un mers foarte repede, care să vede mai cu samă la femeile cari au născut de curând și ale cărei semne sunt ca și ale anemiei obicinuite, însă în măsură mai mare, însoțite de diaree și vărsături, de *emoragii* (perderi de sânge) și *edem* (vezi acest cuvânt); moartea vine uneori repede, după mai multe zile de friguri. *Tratament*: la început să dă *fier* sau mai bine licoarea Fowler, tartrat fericopotasic câte 10 grame, din care bolnavul va lua câte 10 până la 15 picături înainte de mâncare; arsenicul să mai poate administra și prin injecții pe sub piele: licoarea Fowler 5 gr., apă de laur-ceras 10 gr.; 1 până la 2 seringi Pravaz pe zi. Transfuziune de sânge. Contra vărsăturilor: poțiunea lui Rivière, apă cloroformată, mentol, cocaină; inhalațiuni de oxigen. Ședere la țară, sau la munte. *Regim*: lapte, ouă crude sau fierte moi, carne friptă, pește, linte, puțină pâine; ca băuturi: lapte, kefir, sau bere slabă.

ANEMONINĂ. — Caută la DEDIȚEI.

ANESINĂ sau *Aneson*. — Caută la CLORETON.

ANESTEZIE (dela grec. *an*, fără, și *esthesis*, senzibilitate), *amorțire*, *nesimțire*. — Pierderea completă sau parțială a simțirii, a senzibilității în o parte a corpului sau în tot corpul. Anestezia poate fi rezultatul unei stări bolnăvicioase sau poate fi produsă prin mijloace artificiale, prin medicamente zise *anestezice*. O rănire a unei nerv (lovitură sau tăiere), compresiunea unui nerv, produce anestezia părții pe care o servește acel nerv. Ea să mai vede în degerături, în boalele de piele, în boalele de creeri, de măduva spinării, în isterie, coreie, demență, etc. Nesimțirea durerii să numește *analgezie* (vezi acest cuvânt), care să deosebește de anestezie prin aceea că simțirea atingerii, a contactului, senzibilitatea comună s'au păstrat. Când anestezia inte-

resează numai o parte a corpului să chieamă *locală*, când ocupă întreg corpul să numește *generală*. Anestezia *locală* să poate obține prin aplicarea de *ghiață* asupra părții de operat, prin pulverizații de *eter*, de clorur de *etil*, de clorur de *metil*, injecțiuni pe sub piele cu *cocaină*, *stovaină*, etc. Anestezia *generală* (pierderea temporară a cunoștinții) să produce prin inhalațiune de *cloroform*, *eter*, protoxid de azot, etc. Această anestezie să provoacă în chirurgie în scopul de a practica cu siguranță o operație gravă, și în obstetrică ori de câte ori este trebuință să să combată durerile de facere (când ele sunt prea mari și prea neregulate), sau de a face o operație obstetricală gravă, sau când să ivesc accidente nervoase cari pot aduce moartea femeiei (vezi ECLAMPSIE). În anii din urmă s'a introdus anestezia și în facerile naturale, mai ales în Anglia, unde să practică pe o scară întinsă, dar, atunci trebuie să să facă cu multă băgare de samă și femeia să nu respire clorofom decât în minutul durerilor celor mai mari și numai cât țin ele. În anestezia generală sunt 2 perioade: 1. Perioada de *excitație*, în care bolnavul să luptă cu cei din jurul lui prin mișcări inconștiente, violente la cei alcoolici; 2. Perioada de *somn*, care să anunță prin văjiituri și diferite sgomote în urechile bolnavului, și în care insensibilitatea (nesimțirea) este completă. Condițiunile necesare pentru anestezia generală sunt: bolnavul să nu sufere de boală de inimă, să fie pus pe dietă absolută începând din ajun. Uneori să pot ivi accidente serioase, vărsături, sincopă, leșin, sau chiar moarte, mai ales când cloroformul n'a fost curat și a fost dat în doză prea mare. Din acest punct de vedere inhalațiunile cu protoxid de azot sub o presiune de una sau două atmosfere, atunci când să pot face, sunt de preferit, după cum rezultă din cercetările lui P. Bert. Din anul 1905 s'a început în unele spitale din București a se face injecțiuni *intra-rachidiene* cu *stovaină* (5-10 ctgr.) în regiunea lombară, în cazurile de operații cari să practică dela buric în jos: talii ipogastrice, ernii ingvinale, amputații, etc. În adevăr după 9 minute de la injecțiune picioarele sunt paralizate și anestezia completă, iar bolnavul azistă conștient la toată operația ce i să face, putând fi chiar de ajutor chirurgului, când acesta are trebuință ca bolnavul să tușească, cum este în cura radicală a erniei. De patru ani s'a introdus această anestezie (*rachistovainizarea*) și în spitalul condus de scriitorul acestor rânduri, cu

rezultate întotdeauna bune.

ANESTEZINĂ (eter etilic din acidul amidobenzoic). — Praf alb, fără gust și fără miros, care să întrebuințează ca *anestezic* local. Să dă contra boalelor de stomac, 30-50 centigrame pe zi, în buline.

ANETHUM GRAVEOLENS. — Caută la MĂRAR.

ANEVRISM (dela grec. *anevrisma*, dilatațiune, lărgire). — Ori de câte ori auzim că cineva a murit repede (subit), ne gândim numai decât la un anevrism în piept, că i s'a spart vâna sau mai bine zis arteria cea mare (aorta) din piept. Deși aceasta nu să întâmplă așa de des pe cât ne închipuim, căci sunt mai multe boale cari pot produce astfel de morți repezi, dar nu-i mai puțin adevărat că anevrismul mai întotdeauna sfârșește astfel. Prin anevrism să înțelege o tumoră, o umflătură, plină de sânge, care comunică cu cavitatea unui vas sangvin, arterie sau vână. Anevrismul este de 2 feluri: *spontan* și *traumatic*. În cazul dintâiu, umflătura sau punga este formată prin lărgirea părților unei arterii într'un punct oare-care, părți cari și-au pierdut puterea de rezistență sub influința unei boale numite *aterom* sau *arterio-scleroză* (vezi aceste cuvinte). Această lărgire să poate face numai în o parte a arteriei și atunci avem *anevrismul sacciform* (în formă de sac) sau lărgirea, să face de jur împrejur: *anevrism fusiform* (în formă de fus). În cazul al doilea, când anevrismul e *traumatic*, el vine dintr'o rănire a vasului și părții pungi sunt formați atunci din țesăturile vecine. Anevrismele *arterio-venoase* să formează atunci când sunt rănite arteria și vâna în acelaș loc și punga ce să produce comunică cu amândouă vasele. Sunt mai multe *cauze* cari produc această cumplită boală: abuzul de băuturi alcoolice, boalele sifilitice, viața leneșă și hrana prea multă și prea bună în comparație cu munca, sforțările violente, și *ateromul* (vezi acest cuvânt). Etatea cea mai expusă este între 30-40 ani. Anevrismul să arată mai mult la *aorta* (vezi acest cuvânt) din piept, la gât, la subsuoară, în stinghe și la indoitura genuchiului; să poate ivi și la arteriile creierilor. Intre *semnele* boalei avem următoarele: umflătura sau tumora care să află întotdeauna pe traiectul unei arterii prezintă bătăi ca de puls, mișcări de întindere sau de umflare generală și un freamăt sau fășiitură specială când punem mâna pe anevrism. Dacă apăsăm arteria între inimă și anevrism, el scade, dacă o apăsăm din jos de el, anevrismul crește. Tumora pe

măsura în care crește apasă tot mai tare părțile din jur, provocând durere, apoi anevrismul aortei dă naștere la palpitații (bătăi de inimă), la respirație grea, la înecăciune, la nevralgii intercostale, la sughiț, la un fel de răgușeală și o greutate la înghițit. Dar nu trebuie să uităm că de multe ori chiar doctorul nu poate cunoaște dintr'odată anevrismul din piept, mai ales când este la început. — *Tratament.* Anevrismul lăsat în voia lui sfârșește prin a să rupe, a plesni, și atunci moartea vine la minut, *subit*. Această ruptură, acest sfârșit să poate prin tratament dacă nu ocolii pentru totdeauna, cel puțin amână și viața să poate prelungi pentru un timp oarecare. Pentru aceasta bolnavul va trebui să să ferească de emoțiunile vii, de muncă oboșitoare, de sforțări, de exerciții violente, de mișcări și plimbări forțate, de influința supărătoare a teatrelor, a balurilor și seratelor, a adunărilor numeroase și sgomotoase, cari supără respirația și împiedică circularea regulată a sângelui; să să ferească de băuturi alcoolice și excitante, de vin, cafea, ceaiu; să nu fumeze; regim cât să poate de sobru și repaus. Ca medicamente să recomandă: iodurul de potasiu, de rubidiu, de sodiu, la început câte 50 ctgr. pe zi, mergând crescând până la 2, 4, 6 grame; după 20 zile de cură să va face o întrerupere de 10 zile; să mai dă bromurele, opiaceele, digitala, secara cornută pentru a combate eretismul și sfârșeala de inimă; pentru întărirea inimii: cafeină, strichnină, ergotină; iar când anevrismul e de natură *sifilitică* să va institui un tratament specific energetic: fricțiuni sau mai bine injecții mercuriale. Anevrismele cari să găsesc la membre se pot vindeca prin operație chirurgicală. Dar pentru anevrismele pe cari mâna chirurgului nu le poate atinge cum sunt cele ale aortei de exemplu, Lancereaux recomandă injecțiunile cu o soluțiune de 3 gr. de *gelatină albă* în 200 c. c. de apă care conține 7 gr. de clorur de sodiu (sare) la litru. Ea este sterilizată la etuvă și injectată cu un aparat special; operația e puțin dureroasă. Injecțiile să fac tot la 10 zile câte una, până la 8, 10, 15, 20 în timp de 3-4 luni. Injecțiile să fac în regiunea fesieră, în adâncime. Dela prima injecție chiar, sângele începe să să închege, apoi chiagul să strânge și punga anevrismală scade și să întărește, bătăile sunt mai mici, precum și durerile; apoi punga scade din ce în ce mai mult până când nu să mai observă nici o omișcare de

umflare în minutul trecerii undei sangvine prin ea. Vindecarea să obține mai întotdeauna în anevrismele în formă de sac, pe câtă vreme în cele fusiforme niciodată. Să mai tratează anevrismele și prin *electroliză*, care să va aplică numai de un specialist priceput și numai la bolnavii cari au inima în bună stare.

ANGELICĂ, *angelină, anghelică, buciniș*, (*Angelica archangelica*, fam. Umbeliferelor). — Plantă care crește pe lângă torențele, pâraiele și râurile din pădurile de munte și subalpine (Iulie-August). Să întrebuițează sămințele, frunzele și mai cu seamă rădăcina, care este groasă ca degetul, în formă de fus, sbârcită; neagră-cafenie pe din afară, albicioasă pe dinăuntru; la gust plăcută, cam dulce și aromatică la început, apoi iute și amară; conține un suc gumi-rezinos gălbui. Popoarele din nordul Europei mănâncă vlăstarele tinere de angelică. În medicină să întrebuițează pentru proprietățile sale stimulente, tonice, stomachice etc. Pentru acestea calități să dă la convalescenți și la cei cari au limba în totdeauna albă și încărcată, care le dă gust de mâncare și le ușurează mistuirea, producând răgăituri și vânturi la cei ce fac gazeuri multe în stomac și mațe. Să dă angelica în praf sau în fiertură, în formă de ceaiu (20 gr. la 1000 gr.) sau sub formă de tinctură, 2-10 grame în o poțiune oarecare. Anghelica mai intră și în compoziția apei de melisă, etc. — La *țară* din cauza gustului și a mirosului suav să pune în rachiul pentru a-i da gust: acest rachiul să bea și în contra vătămăturii și ca tonic al stomacului.

ANGELINĂ. — Caută la ANGELICĂ.

ANGHELICĂ. — Caută la ANGELICĂ.

ANGHINĂ. — Caută la ANGINĂ.

ANGHINARE. (*Cynara Scolymus*, fam. Compozitelor) — Plantă erbacee spinoasă, originară din regiunile mediteraneene, cultivată ca plantă culinară din cauza solzilor cărnoși și a receptacolului floral care constituie o minunată legumă (vezi LEGUME). Anghinarea are și o acțiune diuretică, adică face ud mult.

ANGINĂ (dela lat. *angere*, a strangulă, a sugrumă, a gâtui, a strânge de gât), *anghină, durere de gât, gâlci*. — Când un copil suferă de gât și părinții aud că el are *angină* să sperie, să îngrijesc, crezând că este vorba de angina *difterică*, care aproape o jumătate de veac a săcerat în mod cum-

plit populația țării noastre și care abia numai de câțiva ani s'a domolit, multămită *serului* descoperit de Behring și Roux. Prin cuvântul *angină* nu să înțelege numai *difteria* (vezi acest cuvânt), ci orice aprindere sau inflamație de gât, de înghițitoare (*faringe*), fie ea ușoară sau gravă; prin urmare angina este de mai multe feluri după cum vom vedea în rândurile ce urmează. —

1. *Angină catarală acută, angină eritematoasă acută, angină simplă, durere de gât.* Aceasta este forma cea mai ușoară și mai puțin periculoasă. Ea începe cu fiori, căldură, oboseală generală, durere de cap, lipsă de poftă de mâncare. Aceste semne la unii sunt neînsemnate, pe câtă vreme la alții, mai ales la copii, sunt în măsură foarte mare, căldura este așa de mare încât produce aiurare și ai crede că cine știe ce boală gravă îi amenință. După o zi începe durerea de gât cu uscăciune și usturime în fundul gurii și la înghițitoare, greutate mare la înghițit; căptușeala din fundul gurii este roșie, uscată, lucitoare, presărată de mici ridicături și umflată. Uneori după 2-3 zile să văd niște mucozități, concreții cazeoase sau un strat pul-taceu pe migdale, care strat să curăță cu înlesnire cu un pământuf și nu samănă de loc cu cel dela angina difterică. Cele mai adeseori angina să însoțește și de semne din partea aparatului digestiv: limba este albuie sau gălbuie și încărcată, greață și constipație (încuietură). Căldura scade în 4-5 zile; ghindurile de la gât sunt puțin prinse și în 7 zile boala trece. *Cauzele* sunt: frigul, răceala; recidivele sunt frecvente. *Tratament.* La început să va da o curățenie (unt de ricină sau sare amară, iar la copii calomel 15-35 centigrame după etate); contra căldurii să va da chinină, antipirină, fenacetină, exalgină, să va mai da benzoat de sodă, salol sau clorat de potasă; pe din afară să vor aplică cataplasme calde sau cârpe înmuiate în apă fierbinte și acoperită de gutapercă; gargară cu diferite ceaiuri, de nalbă, de mușătel, cu puțin acid boric, la fie-care ceas, sau mai bine spălături abondente în fundul gurii cu apă boricată, fenicată, salicilată; spălăturile repetate des; atingeri în gât de trei ori pe zi, mai ales amigdalele cu: acid fenic, camfor, câte 1 gr. glicerină 30 gr., sau cu: acid salicilic 50 ctgr. glicerină 60 gr. etc; apoi băi calde de picioare cu muștar sau muștare la pulpe. Regim: lapte, ouă moi; ca băuturi diferite ceaiuri călduțe, plăcute la gust și limonade acidulate (cu lămâie). — 2. *Amigdalită*

acută, gâlcii. — Semnele sunt ca și la angina catarală, cu deosebire că aci migdalele sunt foarte umflate, ceea ce aduce mare greutate la respirație și la înghițire; uneori durere de urechi, când inflamația s'a întins și la *trompa* lui Eustație (vezi TROMPĂ). Când gâlcile supurează, fac puroi, bolnavul are căldură și mai mare, fiori de frig, gâtul umflat și pe din afară; abcesul să poate formă înăuntrul migdalei sau în jurul ei. *Tratamentul* este ca și la angina simplă, la care să mai adaugă ungeri pe din afară cu unguent cinereu, 30 gr., extract de beladonă, 4 gr., și pe deasupra un Prinsnitz (cârpă muiată în apă rece și stoarsă, iar pe deasupra gutaperca), sau cataplasme calde cu făină de in; pe migdale este bine pentru a domoli durerile să să facă atingeri cu: glicerină 20 gr., borat de sodă 2 gr., cocaină 50 centigrame; gargară de ceaiu de nalbă, călduț, alternând cu gargară de: acid boric 10 gr., apă 1 litru, esență de mentă 5 picături. După 2-3 zile abcesul să sparge sau mai bine să va chemă doctorul, care îndată ce va da de puroiu va deschide abcesul cu bisturiul și bolnavul imediat să va ușura. Durata acestei amigdalite este cam de 8 zile. —

3. *Angină catarală cronică, angină granuloasă.* Aseastă formă are următoarele semne: uscăciune și un fel de gâdilătură în gât și în nas, mai cu samă dimineața la deșteptare, ceea ce silește bolnavul să scuipe des și cu oarecare greutate mucozitățile viscoase ce să găsesc în fundul gurii. Uneori să observă și o mică surzenie din cauza astupării trompii lui Eustație (vezi TROMPĂ). Păreții gâtului și cerul gurii sunt roșii, lucitori, presărați cu granulațiuni (mici ridicături) roșietice, de mărimea unui bob de cânepă. Asemenea leziuni să găsesc uneori și în laringe (răsufătoare) și în nas (vezi LARINGITĂ CRONICĂ și CORIZĂ CRONICĂ). Acest fel de angină ține mult timp și este întreținută de tutun, de băuturi alcoolice, și de contactul aerului la cântăreți și la cei ce vorbesc mult. *Tratament.* Să nu fumezi, să nu bei alcoolice; gargară cu ceaiu de frunze de nuc, gargară sau pulverizații cu ape minerale *alcaline* (la gutoși), *sulfuroase* (la reumatizanți), *arsenicale* (la limfatici); migdalele să să atingă cu: nitrat de argint 2 gr., apă distilată 20 gr., sau cu: tinctură de iod și glicerină câte 10 grame; granulațiile să să atingă cu: nitrat de argint (piatra iadului) sau cu sulfat de cupru (piatră vânăță) sau să să facă însuflații (să să sufle) cu: nitrat

de argint 1 gr., zahăr pulverizat 50 grame. La interior să se deie: Licoarea Fowler, 6 până la 10, 12 picături pe zi sau sirop de iodur de fier, 2 linguri pe zi. — 4. *Amigdalita cronică, gălci învechite*, rezultă din repetarea de mai multe ori a amigdalitei acute la limfatici și scrofuloși, care produce o umflare sau mărire a migdalelor, permanentă. Uneori migdalele sunt așa de mari încât să atingă cu omușorul, și atunci respirația este foarte grea, mai ales în timpul somnului. La unii copii această amigdalită este însoțită de mărirea ghindurilor dela gât (adenite cervicale cronice), unele chiar supurează; la cei limfatici și scrofuloși să observă adeseori și coriză (inflamația nasului) și blefarită (aprindearea genelor cu urdori la ochi). *Tratament.* Să vor atinge des migdalele cu piatră acră, cu piatra iadului, cu tinctură de iod. Dacă cu aceste mijloace migdalele stau pe loc, atunci cel mai bun lucru este ca doctorul să le taie, să le scoată cu instrumentul special numit *amigdalotom*, sau să le ardă cu fierul roșu (termocauteru) sau cu electricitate (galvanocauteru), metodă care dă bune rezultate, căci după câteva arsuri migdalele sunt distruse (vezi AMIGDALE, AMIGDALITE). — 5. *Angină cuanoasă nedifterică, angină erpetică.* Această angină se deosebește cam greu de cea *difterică* și pentru a fi siguri trebuie să se facă examenul bacteriologic, să se vadă *microbi* de ce natură sunt (vezi DIFTERIE). Cu toate acestea sunt unele semne de recunoaștere: căldura este ceva mai mare, de asemenea și durerea de cap și durerea de gât; stratul cel alb din fundul gurii să deslipește mai greu și de desuțul lui mucoasa este ulcerată. Vindecarea să face repede și recidivele nu sunt rare. *Cauza* principală este frigul. *Tratamentul* este foarte simplu: la început un purgativ (curățenie); gargară emolientă cu ceaiu de nalbă (300 gr.) și miere de trandafir (50 gr.); gargară cu acid boric (4 la 100) sau cu acid fenic (50 centigrame la 100); atingeri în gât de mai multe ori pe zi cu: acid fenic, cocaină câte 50 centigrame, glicerină 20 gr., sau gargară cu: foi de coca 10 gr. fierte în 1000 gr. apă la care să adăugăm borat de sodă 40 gr.; acestea când bolnavul are dureri mari de gât. — 6. *Angina gangrenoasă* să observă mai mult la copii decât la adulți, în scarlatină, pojar, vărsat, febra tifoidă, dizenterie, difterie. În fundul gurii și pe migdale să vadă *plăci gangrenoase* cenușii, negrii, cu miros urât, unele mici ca linte, altele mari ca un ban de 10. Dacă

gangrena este mărginită, placa să deslipește, cade lăsând în locu-i o ulcerăție care să poate vindeca; dacă gangrena este întinsă, difuză, plăcile să împreună între ele și coalesc omușorul, cerul gurii. Gâtul pe din afară să umfle, gura miroasă foarte urât și curg bale multe; bolnavul vorbește pe nas, înghite greu, este abătut, molesit, fără putere; pulsul slab; uneori neliniște și aiurare; moarte în câteva zile. *Tratament:* să se ardă suprafețele gangrenate cu acid cloridric sau fierul roșu; gargară și spălături abundente cu acid fenic, 1 la 200; cu acid salicilic, 2 la 1000; sau cu permanganat de potasă, 1 la 2000; sau cu sublimat corosiv, 1 la 15000; sau cu triclorur de iod, 1 la 1000 apă distilată; atingeri în gât cu acid lactic sau sublimat corosiv sau acid fenic câte 1 gr. la 30 gr. glicerină, sau cu tinctură de iod și glicerină câte 10 grame. Să vor întreține forțele bolnavului cu tonice și alcool; extract de nucă vomică 10 ctgr., extract de chinină, extract de kola câte 4 gr., poțiunea Tood 130 gr., sirop de chinchină 25 gr.; să ia 4 linguri pe zi. — 7. *Angină difterică* (vezi DIFTERIE). — 8. *Angină sifilitică* (vezi SIFILIS). — 9. *Angina tuberculoasă* are ca semne: arsură și durere în gât, iar în fundul gurii să vadă mici granulații împrăștiate sau confluențe, alb-gălbui, cari să ulcerează lăsând în urma lor răni mai mult sau mai puțin întinse. Bolnavul are dureri mari și nu poate înghiți decât cu mare greutate, ceea ce-l face să aibă spaimă de mâncare. Această angină poate dura săptămâni și luni, grăbind moartea bolnavului. Pentru *tratamentul general* vezi la OPTICĂ, iar ca *tratament local* să recomandă atingeri cu tinctură de iod, naftol camforat, acid lactic 50 la 100, sau cu acid fenic 50 centigrame, mentol 1 gr., glicerină 20 grame. Pentru a înlesni *înghițirea* să va atinge înainte de mâncare fundul gurii cu glicerină fenicată (50 ctgr. la 100), sau cu o soluție apoasă de cocaină de 5 sau 10 la 100, sau cu o soluție uleioasă de mentol de 1 la 20. — 10. *Angină scarlatinoasă* (vezi SCARLATINĂ).

ANGINĂ DE PIEPT (*angor pectoris*).—Această boală ciudată și primejdioasă este o nevralgie cardiacă (de inimă) foarte dureroasă care vine din timp în timp, sub formă de *accese* (vezi ACCES). De odată, fără nici o pricină vădită, sau cu prilejul unei emoțiuni, a unei oboseli, după o mâncare prea multă, bolnavul este apucat de un acces de angină de piept. El simte în

partea stângă a pieptului, sub țâță, o durere *injunghietoare*, care să întinde în diferite părți, spre gât, la ceafă, în tot pieptul la stomac, dar cele mai adese ori durerea să întinde la brațul stâng, la mână, la degetul inelar și cel mic (sfera nervului cubital), și pielea mâinii devine palidă și fără sânge. Când accesul este puternic, durerea este însoțită de o simțire strașnică de strângere de piept (constricțiune), de resufare grea (dispneie) și de nelinește; bolnavul cu fața palidă, pământoasă, acoperit de sudori reci, să simte strâns ca de niște clește puternice sau strivit de o greutate foarte mare și amenințat de năbușire (sufocație) și leșin, nenorocitul fără să poată vorbi sau mișca, dar păstrându-și cunoștința, simte că viața i să stânga, că moare. Accesul acesta durează câteva clipe, câteva minute, apoi dispăre lăsând în urma lui o amorțire în mâna stângă, o umflare a testiculului, o trebuință mare de a eși cu udul, răgăeli gazoase, vărsături și o mare moleșală. Accesul nu este însă în totdeauna așa, după tipul clasic. Durerea care pleacă de la inimă poate să cuprindă nu numai brațul stâng, ci amândouă brațele și mâinile, poate să ridice în sus pe gât până la încheiătura fălcii, poate să scoboare spre lingurea și să ocolească trunchiul ca un fel de înșingătoare sau să prelungească în jos spre stinghe până la testicul. S'a mai văzut durere care să aibă un mers întors, adică să plece de la mână, să ridice repede spre piept, în forma unei aure ca la epilepsie. Dacă ascultăm pieptul în timpul accesului, deși bolnavul pare a fi amenințat de năbușire, nu auzim nimic anormal; bătăile inimii sunt ca în stare de sănătate, uneori mai încete; ele însă sunt neregulate sau grăbite dacă angina de piept este însoțită de leziuni cardiace sau aortice. La unii bolnavi nu este durerea care îi chinu-este, ea este însoțită sau chiar înlocuită prin accese de *opresiune*, de apăsare în piept, cu sau fără bătăi de inimă; alteori este *dispnea* (resufarea grea) care torturează bolnavul și durerea cade pe al doilea plan. În multe cazuri angina de piept nu vine așa de iute și în măsură așa de mare după cum am arătat mai sus. Bolnavul are în mod aproape continuu, timp de mai multe săptămâni și chiar luni, cu foarte mici întreruperi, o durere în brațul stâng, o apăsare în piept și o durere suportabilă în regiunea inimii, iar din când în când oarecari simptome atunci când boala e deja cronică. Adeseori în timpul acceselor să

mai observă și alte semne: pierderea poftei de mâncare, salivație, constipație, umflarea pântecelui. — *Cauzele* acestei cumplite boale sunt mai multe. În cazurile cele mai grave cauza este ateromul sau scleroza arteriilor inimii (coronare), cari să astupă și nu mai lasă să circule sângele și inima nu mai este hrănită, atunci moartea vine repede; apoi scleroza aortei, de multe ori de natură sifilitică; nervalgiile și nevritele plexului cardiac, tumorile mediastinului din apropierea acestui plex și cari pot provoca aceste nevralgii sau nevrite; isteria, epilepsia, diabetul, boalele de rinichi (morbu lui Bright); abuzul de tutun, de ceai, de cafea, boalele de intestine (atunci când omul suferă când de constipație, când de diaree); guta, reumatismul, sifilisul. — *Mersul* boalei este variat. Accesele cele d'întâi sunt de obicei ușoare și trecătoare și numai cu timpul devin mai mari și mai lungi. Cu toate aceste boala poate fi mortală chiar în primul acces. Unii bolnavi au numai un singur acces, ceea ce să întâmplă foarte rar; de obicei accesele, din rare ce erau la început, să îndesesc și revin în cele din urmă în fiecare săptămână sau chiar în fiecare zi. Accesele sunt uneori periodice, revin la zi și oră fixă. Unii bolnavi și când n'au accese nu sunt cu totul bine; în totdeauna au o greutate la respirație, o apăsare în piept, o amorțală în mâna stângă. Când boala nu este produsă de leziunile arteriilor coronare sau ale aortei ea să poate vindeca. — *Tratament*. Înainte de toate bolnavul trebuie să ocolească orice pricină care ar putea provoca accesul, adică să nu să supere, să nu să obosească să nu mănânce prea mult, să nu fumeze, să nu beie ceai, cafea, băuturi alcoolice; să nu facă beții și nopți albe; să hrănească mai mult cu lapte (2-3 litri pe zi), să nu mănânce carne de vânat, raci, pește de mare, mâncări iuți, ardeiate; prea puțin vin la masă cu o apă minerală. Să combată diateza artritică prin alcaline și litină; guta prin iodur de potasiu sau de rubidiu; să va prescrie iodurul de sodiu luni și ani, cu intreruperi de 10 zile în fiecare lună (50 ctgr. până la 2 gr. pe zi), sau tinctură de iod 5-10 picături de 2 ori pe zi; aortita și leziunile coronare cu vezicături, puncte de foc repetate în regiunea inimii; sifilisul cu preparațiuni sau injecții mercuriale și iodur de potasiu; isteria și nevrastenia cu hidroterapie, bromure și valerianat de amoniac; constipația cu pilule de sabur de 10 centigr. În timpul accesului: injecții

uni sub piele cu morfină de câte 1 centigram, una sau mai multe după trebuință; pungă de ghiață în regiunea inimii; la aceste să mai poate adăuga inhalazioni cu cloroform sau eter, ori să să deie câteva picături de eter în puțină apă îndulcită cu zahăr; punând la nas sticla cu eter să miroase, sau în lipsă de eter să poate întrebuința amoniac liciid, din care să poate da și pe dinăuntru 5-6 picături în apă cu zahăr. Să mai recomandă să să pună lipitori, ventuze tăiate în regiunea dureroasă, muștare sau vată înmuiată în amoniac. Antipirina în doză mare, câte 50 centigr. din sfert în sfert de oră până la 2 grame. Să mai dă în contra accesului: nitrit de amil 5-10 picături turnate pe o batistă care să pune la nas; sau injecții cu atropină 5 miligrame, morfină muriatică 10 centigrame, apă distilată 10 gr; sau soluție alcoolică de trinitrină ($\frac{1}{100}$) 30 picături, apă distilată 300 gr., 3-6 linguri de compot pe zi; sau: nitrit de sodiu 14 gr., apă distilată 350 gr., 2 lingurițe pe zi; contra durerii să mai poate da și cloral idrat. In intervalele acceselor este bine să să aplice pe partea dureroasă: vezicători, punte de foc și când durerile sunt perzistente pungă cu ghiață în permanență.

ANGIOM sau *angionom* (dela grec. *aggeion*, vas, și particula *om*, care însămnează tumoră, umflătură, bolfă). — Este o tumoră formată de lărgirea vaselor mici sanguine, a capilarelor, de exemplu: tumorile zise *erectile*, *nevi materni* (vezi Nev).

ANILARSINAT DE SODIU. — Caută la ATOXIL.

ANILINĂ (*anilinum*), sin. *fenilamină*. — Product industrial ce să scoate din păcura care rezultă din distilația în vase închise a cărbunilor de pământ, sau reducând prin idrogenație nitrobenzenul. Este un lichid incolor, mobil, foarte refringent, de o odoare aromatică particulară și de un gust acru și arzător; la lumină să înegrește. *Proprietăți*: toxică; lucrează asupra sistemului nervos central, contra *coreei* și a *clampsiei* (vezi aceste cuvinte). *Doză*: 5 până la 15 centigrame de 3 ori pe zi, în timp de 3-4 săptămâni, în apă cu puțin acid sulfuric. — *Otrăvirea cu anilină* să cunoaște de pe următoarele semne: ameteți, sudori abundente, răcire generală, fața, buzele și degetele să învinețesc, o simțire de apăsare în piept foarte mare, halena are odoare de anilină. *Tratamentul*: să să pună bolnavul aproape de o fereastră deschisă la aer rece; stimulente, respirație artificială, luare de sânge (venesectie).

ANILIPIRINĂ. — Compusă din o parte anti-febrină și două părți antipirină; lucrează ca: antitermic, analgesic și nervin, fără să aibă inconvenientele antifebrinei. Să dă în migrenă (durere de cap, în o jumătate), în diferite nevralgii, în reumatism muscular și articular (dureri de mușchi și de încheieturi), febră, etc.; 1-2 grame pe zi, în doze de câte 50 centigrame, în buline; să poate da și în o poțiune sau în sirop, socotit câte 50 ctgr. pe lingură.

ANIODOL. — Antiseptic puternic și un dezodorizant de primul ordin. O soluție de 1 la 4000 sterilizează foarte bine plăgile. Cel mai bun dezinfectant pentru gură și nări în o soluție de 1 la 1500 sau 1 la 3000. Pentru mâni și instrumente este de ajuns o soluție de 1 la 2000. In blenoragie lucrează minunat în injecții de 1 la 3000, mai ales la femei. Să mai întrebuințează pentru mâni și sub formă de săpun în soluție de 1 la 100.

ANIS, ANISON. — Caută la ANASON.

ANISON, ANISON DULCE. — Caută la MOLURĂ.

ANOREXIE (dela grec. *an*, fără, și *orexis*, apetit). Lipsă de poftă de mâncare, sinonim cu *inapetență* și adeseori cu desgustul de mâncare. Este un semn care să vede în toate boalele de stomac, fie la început, fie în cursul lor; sunt însă boale de stomac grave, cum este cancerul (racul) în care anorexia poate să lipsească; sunt altele foarte ușoare (dispepsie) în care ea este foarte pronunțată, așa că nu trebuie să i să deie o importanță prea mare de diagnostic. Anorexia este mare mai cu samă în boalele nervoase (isterie, ipocondrie), în boalele de mitră, în sarcină la început, în boalele de rinichi (uremie). La copii și bătrâni anorexia are mare însămnătate. Să combată anorexia prin măsuri igienice, prin o hrană potrivită, prin întrebuințarea unor ape minerale, alcaline (Vichy, Vals) sau gazoase (Seltz); întrebuințarea preparatelor amare: de gențiană, de absint, de nuca vonică, de chinchină; picăturile amare ale lui Baumé, vinurile amare (de chinchina, de gențiana) și diferite elixiruri așa numite eupeptice (cari ușurează mistuirea). O formulă de picături de poftă de mâncare este: tinctură de absint, tinctură amară, câte 20 gr., tinctură de nuca vomică, 10 gr; să să iee câte 25-30 picături înainte de mâncare în puțin vin sau apă. Pentru completarea celor zise asupra anorexiei caută și la: ALCOOLISM, APETIT, DISPEPSIE, FEBRĂ, IS-TERIE.

ANTEBRAT. — Este partea membrului superior cuprinsă între cot și pumn. El are două oase: *radius* în afară și *cubitu* înăuntru, și 20 de mușchi, o mulțime de arterii, de vine și de nervi; forma lui generală este aceea a unui trunchiu de con răsturnat. — Pe antebraț să ivesc adeseori *fur-nicele*, *abcese* și alte inflamații, cari de altfel nu prezintă nimic de deosebit. *Loviturile* și *tăieturile* de asemenea să observă des; *curgerile de sânge* în răniri sunt de multe ori mari și nu pot fi oprite decât de doctor, dar până să vină el vom acoperi rana cu cârpe curate înmuiate în apă rece și vom strânge bine antebrațul în sus de tăietură cu mâinile sau cu o legătură oarecare. *Fracturile* sau frânturile de oase sunt de asemenea dese; să fac de obicei de asupra pumnului în urma unei căderi pe mână; în aceste cazuri vom ține membrul în nemișcare, fără să-l strângem (vezi **APARATE** și **FRACTURĂ**). Un obicei rău au unele mame sau servitoare când iau copilul de o mână și-l ridică pentru a-l pune pe un scaun, a-l da jos pe scări, etc., căci pe lângă dureri de multe ori mari, îi pot produce o sucitură sau scrântitură la cot sau la pumn, și prin urmare în loc să iee copilul numai de o mână mai bine ar face să-l iee cu amândouă mâinile pe sub subțiori ca să-l pună pe un scaun sau să-l deie jos de pe scări.

ANTENNARIA DIOICA. — Caută la **PARPIAN**.

ANTHELMINTICE. — Medicamente cari să dau în contra viermilor intestinali, numite și *viermifuge* (vezi **VIERMI INTESTINALI**).

ANTHRISCUS CEREPOLIUM. — Caută la **ASMĂ-TUL**.

ANTI (dela grec. *anti*, contra). — Pus înaintea unui adjectiv format din numele unei boale însămnează medicamentele destinate pentru a combate acea boală. Să zice astfel: anti-acid, anti-alkalin, anti-isteric, anti-sifilitic, etc.

ANTIACID. — Medicament care combate acrimile de stomac (vezi **ACRIMI DE STOMAC**). Alcalinele și în special bicarbonatul de sodă, oxidul și carbonatul de manganез (vezi **MAN-GANEZ** și **SODĂ**).

ANTIAPRODIZIAC (dela grec. *anti*, contra, și *aphrodisia*, plăcerea amorului). — Regim sau medicament care calmează excitația organelor genitale: exercițiu și muncă regulate, viață cumpătată, pat tare, băi calde prelungite; beladonă, bromur de potasiu sau sodiu, camforul, dionina, cloralul, lacticariu, lauroceras, preparatele de opiu, ceaiul de teiu, etc.

ANTICATARAL. — Medicament bun în contra *catarului* (vezi acest cuvânt).

ANTIDOT (dela grec. *anti*, contra, și *dotos*, dat). — O substanță este antidotul altei substanțe când ea nimicește efectele acesteia, fie *chimicește* prin formarea unui compus nevătămător (acid și alcaline), fie *mecanicește* subțind corpul stricăcios (apă), sau învâind și înconjurând otrava (sirop, materii cleioase, gelatinoase, uleioase), fie *fiziologicește* înlezniind alungarea otrăvii prin mărirea secrețiunilor, urină, sudoare, salivă, fiere, prin cari otrava este aruncată afară (diuretice, sudorifice, etc.). Pentru mai bună lămurire caută la: **OTRĂVIRE** și **SER**.

ANTIEMORAGIC. — Medicament care să dă contra emoragiei, a curgerii de sânge (vezi **EMOSTATIC**).

ANTIFEBRILE. — Medicamente cari să dau în contra frigurilor, în contra febrei (vezi **ANTIPIRINĂ**, **CHINCHINĂ**, **CHININĂ**, **ARSENIC**, **CAFEA**, **FEBBĂ**).

ANTIFEBRINĂ sau *acetanilidă*. — Să prezintă sub formă de lamele cristaline strălucitoare, fără miros și cu gust arzător. Combate febra și calmează nervii; să dă și contra formelor grave de variolă (vărsat). *Doză*: 50 ctgr. până la 2 grame, însă nici odată mai mult de 50 ctgr. pentru o doză, *supraveghind acțiunea*. Să dă în buline de 25 până la 50 centigrame.

ANTIFLOGISTIC (dela grec. *anti*, contra, și *phlox*, flacăără). — Medicamente cari să dau în contra aprinderii (inflamației), cum sunt: cataplasme și diferite oblojeli calde sau reci, băi, ghiață, băuturi răcoritoare, purgative, lăsări de sânge locale sau generale. După cercetările mai proaspete alcoolul, care scade temperatura corpului, ar putea fi conziderat ca antiflogistic.

ANTIGUTOS. — Medicament care să întrebuințează în contra *gutei* (vezi acest cuvânt).

ANTILĂPTOS. — Medicament care să dă pentru a opri sau a imputină laptele (vezi **LAPTE**).

ANTILEUCOREIC. — Medicament care să dă contra leucoreei, a poalei albe (vezi **LEUCOREE**).

ANTIMALARIC. — Medicament care să dă în contra frigurilor palustre, a impaludismului.

ANTIMONIU sau *stibiu*. — Metal alb cu reflex alb argintiu, lucitor, dur, friabil, să pulverizează ușor; are mai multe prepara-

uni cari să întrebuițează în medicină:

1. *Oxid alb de antimoniu*; medicament contra-stimulent și expectorant, care înlesnește scuiparea, în doză de 1 până la 6 grame în o poțiune: infuzie de isop 90 gr., oxid alb de antimoniu 4 gr., sirop de tolu, sirop de morfină câte 20 gr; la fiecare oră câte o lingură.— 2. *Protocolur de antimoniu*; caustic energetic, care împreună cu clorurul de zinc și cu făină, formează vestică pastă Canquoin.— 3. *Sulfur de antimoniu*; medicament expectorant, întrebuițat în doză de 5 centigrame până la 1 gr. în pilule.— 4. *Tartarstibiati* sau *emetic* (tartrat de antimoniu și de potasă). Proprietăți: produce vărsături (vomitiv), purgativ, contra-stimulent, după cantitatea care să de, astfel: în doză de 5 până la 10 centigrame în 3 pachete, luat fiecare în o jumătate pahar de apă din sfert în sfert de oră produce *vărsături*; să întrebuițează mai mult la oamenii mari, singur sau asociat cu 1 gr. de *ipeca*; dacă varsă după 2 prafuri nu să mai de al treilea și dacă le-a luat pe toate și nu varsă în deajuns să mai beie puțină apă caldă. În aceeași doză, însă diluat în un litru de zamă de verdețuri și băut încet, cu cesculița, dimineața pe nemâncate, este *purgativ*. Dacă mai adaugem la acest purgativ 20 grame de sulfat de sodă și dacă să bea din acest amestec câte un pahar din sfert în sfert de oră este un *emeto-catartic*, adică produce în același timp și vărsături și curățenie. O doză de 20 până la 75 centigrame în o poțiune de 200 gr., luată cu lingura din ceas în ceas, constituie un *sedativ* (care domolește) prin mărirea secrețiunilor, încetinirea circulației și a respirației. În fine, amestecat cu untură de porc (axonge) formează *pomada Autenrieth*, care lucrează ca o vezicătoare pe locul unde se aplică; bună în bronchite, pneumonie, congestie cerebrală, crup, reumatism.— 5. *Kermes mineral* (oxisulfur de antimoniu); *expectorant* în doză de 10-20 centigrame, *vomitiv* și *contrastimulent* în doză mare, 1-2 grame; bun în bronchite, emfizem (năduf).— *Otrăvirea prin preparatele de antimoniu* are următoarele semne: gust metalic, vărsături continue, o strângere în gât, durere la stomac, diaree, crampe, moleșeală. *Contra-otrăv*: dacă nu sunt vărsături să deie *ipeca*; ceaiu și cafea tare, albuș de ou, lapte; bolnavul să să acopere bine, să steie în căldură.

ANTINERVINĂ. — Antitermic și analgezie. Doză: 50 centigrame până la 1 gram 50 centigrame, în buline.

ANTINEURALGIC. — Medicament care să de în contra durerilor de nervi, a *neuralgiilor*.

ANTIPARAZITAR. — Medicament care să întrebuițează în contra paraziților.

ANTIPIRETIC (dela grec. *anti*, contra, și *pyretós* febră).—Medicamente cari să dau în contra frigurilor, în contra febrei, fierbințelii (vezi **ANTIPIRINĂ**, **ANTIFEBRINĂ**, **CHINCHINĂ**, **CHININĂ**, **ARSENIC**, **CAFEA**, **FEBRĂ**).

ANTIPIRINĂ dela grec. *anti*, contra, și *pyretós*, febră), *analgezină*. — Praf cristalin fără miros, gust cam amar; scade căldura și combate durerea (migrena, neuralgiile); este bună și la *coree*, *diabet*, *spaima* sau frica din timpul nopții, *curgerile de sânge* mai ales la cele din *nas*. Doză: 50 ctgr. până la 1, 2, 3 grame pe zi, în unele cazuri să poate merge până la 6, 8 grame; să de în buline sau topită în apă. Pe din afară să întrebuițează pentru a oprî emoragia, în cristale sau topită, 20 la 100. — La unele persoane face *blândă* (urticarie). Cei ce sufer de inimă să iee antipirină în măsură mică și rar. Femeile să nu o iee în timpul regulilor (menstruației).

ANTIPUTRIDE. — Caută la **ANTISEPTICE**.

ANTIREUMATISMAL. — Medicament care să de în contra reumatismului.

ANTISCORBUTICE. — Sunt mai multe plante cari să zice că au putere de a vindeca scorbutul, din care pricină li s'a dat numele de *antiscorbutice*, între acestea sunt *năsturelul*, *lingureaua*, *trifoștea*, *hreanul*, *muștarul negru* (vezi aceste cuvinte). Dar, în afară de acestea, este știut că toate fructele și vegetalele verzi au aceeași lucrare în contra scorbutului, unele chiar le sunt superioare cum sunt: portocalele și lămăile (vezi **SCORBUT**). Pe de altă parte hreanul, năsturelul și celelalte sunt tot așa de folositoare și în alte boale, în *scrofule*, în limfatism. Sunt 2 preparate vrednice de arătat cari să întrebuițează cu folos: 1. *Berea antiscorbutică* care se prepară astfel: să pune în 200 grame bere proaspătă 3 gr. lingurea, 6 gr. hrean, și 3 gr. muguri de brad. 2. *Siropul antiscorbutic*: frunze proaspete de lingurea 50 gr., rădăcină de hrean 50 gr., portocale amare 10 gr., scorțișoară 2 gr., vin alb 200 gr., zahăr 250 gr.; să să beie 2 linguri pe zi, la copiii mai mici 2-3 lingurițe pe zi. Este foarte bun la copiii și tinerii cari au ghinduri pe la gât, genele roșii și dimineața au urdori, la cei cu scurgeri de ureche, cu bube dulci sau alte boale de piele cari să reproduc în con-

tinuu, la cei cu dureri prin oase (mai ales la fluierul piciorului), și în toate manifestările scrofuloase și limfatice. — Antiscorbucicele mai sunt bune și în mâncărimea de piele, fără ca să fie vr'o roșeață sau bube pe ea.

ANTISEPTICE. — Medicamente cari previn sau împiedecă infecțiunea putridă sau purulentă, omorând microbii dinăuntru și dinafara corpului (răni). Cele mai de căpetenie sunt: sublimatul coroziv, acidul fenic, alcoolul camforat, acidul boric, permanganatul de potasă, iodoformul, salolul, timolul, creozotul, naftolul, gaiacolul, bismutul, etc., cari toate sunt în același timp și otrăvuri, din care pricină trebuie întrebuițate cu mare băgare de samă (vezi DEZINFECTANTE ȘI DEZINFECȚIUNE, PLĂGI).

ANTISEPSIE (dela grec. *anti*, contra, și *sepsis*, putrefacție). — Prin aceasta să înțelege întrebuițarea substanțelor medicamentose în contra putreziciunii, adică acele cari o împiedecă să se facă nimicind microbii cari o produc.

ANTISEPTOL (*iodosulfat de cinchonină*). — Product definit, sub forma unui praf de culoarea ciocolatei, puțin solubil în apă, solubil în alcool și eter; cuprinde jumătate din greutatea sa iod și să întrebuițezează în locul iodoformului, având aceleași proprietăți antiseptice și dându-se în același doze.

ANTISPASMODICE. — Să numesc astfel medicamentele cari combat nu numai starea spasmodică propriu zisă sau convulsivă (spasmele), ei și diferitele turburări nervoase. Între aceste sunt: amoniacul cu toate preparatele lui, eterul, melisa, valeriana, camforul, asa fetidă, opiu, bromurele, cloroforul, cloralul, acidul cianidric, lămâioara, portocalul, teiul, etc.

ANTITERMICE (dela grec. *anti*, contra, și *thermós*, căldură). — Medicamente cari să dau contra temperaturii ridicatăe, contra căldurii. Caută la FEBRĂ.

ANTIVOMITIV. — Medicament care oprește vărsăturile.

ANTRACE. — Caută la PUSTULA MALIGNĂ.

ANTRAX (dela grec. *anthrax*, cărbune), *bubă neagră*, *cărbunele cel rău*, *serpengea*, *serpengeană*. — Această bubă neagră să apropie mult de *furuncul* (furnicel), fiind ca și el o umflătură inflamatoare a pielii, și de care să deosebește mai mult prin forma ei lătăreață, nu ascuțită, prin întinderea ei mai mare, cu aplicare spre a să

întinde din ce în ce mai mult și a distruge părțile vecine aducând turburare mare în sănătatea generală. S'ar putea zice că serpengeaua este o *reunire de mai mulți furnice*, având aceleași cauze și aceleași semne în măsură mai mare (vezi FURUNCUL). — *Cauzele* sunt: necurătenia, iritațiile și frecăturile repetate ale pielii; diferite boale generale, între cari în primul loc este *diabetul* (boală de zahăr), azoturia, guta, apoi febrele infecțioase, turburările de stomac și toate cauzele cari slăbesc organismul, hrana rea și neindestulătoare, traiul în aer închis și mulți la un loc, cum e în cazarme, oboseala prea mare, suferințele morale. Dar toate aceste sunt cauze cari predispun, înlesnesc și provoacă ivirea boalei, iar adevărata cauză este ca și la furnicel un microb numit: *staphylococcus pyogenes aureus*, care pătrunde în piele prin orificiul unui folicul pilo-sebaceu, producând acolo o aprindere (inflamație) care să întinde repede la întreagă areola coresponsuzătoare a dermului (a pielii). Când totul să mărginește aci avem furuncul, dar dacă să întinde la mai multe areole din vecinătate și le aprinde atunci furnicelul s'a transformat în serpengea. Să înțelege dela sine că aprinzându-se mai multe areole și inflamațiunea țesutului conjunctiv va fi mai mare și mai întinsă. — *Semnele* boalei sunt: la început o indispoziție generală, bolnavul nu să simte bine, este moleșit, n'are poftă de mâncare, are puțină durere de cap, căldură nu prea mare: apoi să ivește într'o parte a corpului, o mâncărime cu usturime și arsură a pielii, o durere foarte mare care să mărește prin apăsarea cu degetul și o roșeață, cele mai adeseori la ceafă sau pe spate, însă care să poate ivi și în altă parte: la piept, pânțele și membre. Această roșeață este vineție închisă, lividă la centru, de unde și numele de *bubă neagră* sau *cărbunele cel rău* dat de poporul nostru acestei dureroase boale; roșeața este mai vie spre margine și stă pe o bază tare, a cărei întindere variază foarte mult, un fel de edem inflamator și rezistent, cuprinzând uneori întreagă ceafa și partea de sus a spatelui. Nu peste mult timp să ivesc pe roșeața cea negricioasă în mai multe puncte niște beșicuțe pline cu un fel de apă roșietică ca de sânge; ele se crapă și lasă în locul lor părți de piele mortificată și ciuruită de mai multe găurele prin cari curge puroi; cu acest puroi încep să iasă și bucățele sau pielicioare albe, iar pielea de deasupra cade și ea în bucăți mai mult

sau mai puțin mari, lăsând în urma lor o rană foarte întinsă și dureroasă. Curățirea aceasta de țesuturi moarte să face încet și începe dela mijloc spre margine. După ce au căzut și s'au curățit toate țesuturile moarte, fundul răni să arată din ce în ce mai curat și mai frumos, apoi să ivesc muguri cărnoși peste tot, cari cresc din ce în ce și umplu tot fundul răni, când începe să să formeze cicatricea, adică să să închidă rana de tot; vindecarea să face în 6 săptămâni sau 2 luni, după cum este și întinderea serpengelei. Dacă lucrurile s'ar petrece numai astfel și în toate cazurile, boala n'ar fi gravă, dar de multe ori să pot ivi diferite *complicații*, dintre cari unele pot produce moartea bolnavului. De aceea este bine ca chiar dela început să să cheme doctorul, care poate prevedea și preîntîmpina acele complicațiuni, așa de primejdioase la cei ce sufer de *diabet*. — *Tratamentul* intern are mare importanță. La început să va da o curățenie, durerile să vor calma cu opiu și cloral idrat; forțele bolnavului să vor susține cu ajutorul preparatelor de chinchină, cu hrană potrivită și bună, să va da și vin alb sau roșu, simplu sau cu apă minerală. Să va trată starea generală, diateza, diabetul, azoturia, artrismul. Intru cât privește tratamentul *local* nu vom pune lipitori, nici gheață pe umflătură, ci cataplasme de făină de in, simple sau stropite cu 20-30 picături de laudan, schimbate des, sau cărpe înmuiate în acid fenic, acid boric sau sublimat coroziv, iar pe deasupra lor gutta-perca, menținute cu o fașe. Dacă antraxul nu să deschide singur și iute, sau dacă el să întinde, trebuie tăiat adânc cu bisturiul, în formă de cruce sau în formă de linii paralele înrătăiate de altele, după care să va aplica un pansament antiseptic; sau mai bine să să adoarmă bolnavul cu cloroform și să să ardă serpengeaua cu termo-cauterul (fierul roșu), adânc și în toate senzurile, după care să va face un pansament antiseptic și umed, care să va schimba odată sau de două ori pe zi până la vindecare.

ANTRENARE. — Prin acest cuvânt să înțelege totalitatea mijloacelor cari să întrebuințeze pentru a pune pe om în stăpânirea întregii sale energii fizice ca să poată suporta oboselile unui exercițiu oarecare. În vechime antrenarea era exercitată de atleți; astăzi în Anglia să dedau cu ea jocheii, boxerii și alergătorii. În limbajul hipic antrenarea este un mod de educațiune specială a ca-

lului de curse, acărei practică principală constă în galopuri repezi, urmate de îngrijiri proprii ca să facă pe cal să-și mai piardă din grăsime lăsându-i numai atât cât îi trebuie ca să poată alerga. Intru cât privește omul, igiena recomandă o alimentațiune reconstituantă sub un volum mic, întrebuințarea moderată a băuturilor alcoolice; scaune regulate zilnice întrebuințând la nevoie purgative ușoare (laxative); exercițiu regulat, hidroterapie, sudorifice; cari toate împuținează cantitatea de grăsime din corpul omului, din care cauză aceste mijloace sunt foarte bune și pentru a combate *obezitatea* (vezi acest cuvânt). Exercițiul trebuie să să facă regulat și în mod *progresiv* ca intenzitate de acțiune și ca durată. Micșorarea presiunii în arterii, produsă prin afluxul de sânge în mușchii cari sunt în acțiune, este compensată prin o înmulțire a bătăilor inimii cari însă nu trebuie să treacă mai mult de patru sau cinci peste cifra ordinară. Respirațiile trebuie să fie mai ample, mai adânci, însă nu mai numeroase, și trebuie făcute prin nas ținând gura închisă.

ANUS, șezut. — Orificiul inferior al intestinului (vezi CREPĂTURI, FISTULE, RECT).

AORTĂ (dela grec. *aortē*, vas). — Este trunchiul comun al tuturor arteriilor, începând dela inimă și terminându-să în jos prin bifurcație în iliacele primitive

(vezi CIRCULAȚIUNE, INIMĂ).

Anevrismul aortei este cumplita boală care te omoară la minut, când îți e lumea mai dragă.

Cauzele acestei boale le-am arătat la articolul *Anevrism*.

Semnele sunt: durere (nevralgii intercostale, dureri la

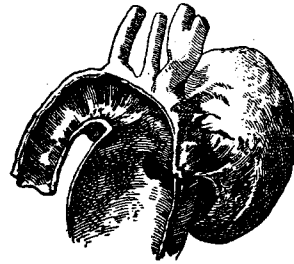

Fig. 8. — **Anevrism al aortei.**

(Pata neagră este deschizătura aneurismului).

presiuine (apăsare) continuă sau prin *accese*, cu răsuflare sgotomotoasă, uneori tusă chintoasă, ca în tusa măgărească, turburări în voce, care e răgușită sau afonă (fără glas); greutate la înghițit încontinuu sau numai din când în când. Bătăi cari dau senzația ca și cum ar fi două inimi în piept, etc. Cât despre *tratament* caută la ANEVRIISM.

APĂ (lat. *aqua*), *protoxid de oxigen*. — Corpul omului cuprinde foarte multă apă, așa că din zece părți șapte sunt formate de ea. Noi pierdem zilnic o *cățime mare*

de apă prin respirație (330 gr.), prin piele (600 gr.), prin urină (1700 gr.) prin escremente (130 gr.), și prin bale (salivă) și alte secrețiuni și escrețiuni, așa că pierderea totală ar fi de 2820 grame până la 3 litri pe zi. Această apă pierdută trebuie pusă la loc, restituită corpului, căci fără ea omul nu poate trăi. *Setea* ne arată că avem trebuință de apă, numai de apă, nu și de alte băuturi. Nu toată apa pierdută trebuie s'o luăm prin băuturi, căci o bună parte ne este dată de alimentele solide, cari conțin și ele o mare câtime de apă: carnea, pâinea, brânza, fructele, etc., toate sunt formate din o cantitate mai mare sau mai mică de apă. Astfel fiind omul n'are trebuință de a bea atâta apă cât pierde, fiindu-i de ajuns un litru până la un litru și jumătate pe zi, restul luându-l din mâncare. Apa este un lichid transparent, fără culoare, fără miros și fără gust; ea este răspândită în natură cu atâta belșug încât acopere patru cincimi din suprafața pământului, sub formă de isvoare, pârâuri, râuri, fluvii, bălți, heleștaie, lacuri și mări. Afară de aceste, apa să mai găsește și înăuntrul pământului, în mase subterane, și în aerul atmosferic în stare de aburi, ceață și nori. Apa să compune chimicește din 2 volume de *idrogen* și un volum de *oxigen*, sau după greutate din 4 părți din primul gaz și 16 din al doilea; formula ei chimică este H^2O . Apa care să află la suprafața pământului nu este așa de curată; ea mai cuprinde materii saline, minerale, organice și gazoase în soluțiune, și alte corpuri în suspensiune. La temperatură de 0° apa să solidifică, să schimbă în *ghiață* (vezi acest cuvânt); apa înghețată are un volum mai mare și o densitate mai mică decât apa lichidă, ceea ce explică pentru ce vasele în cari să face această schimbare crapă și pentru ce ghiața înnoată la suprafața apei. La temperatura de 100° apa începe a fierbe și să transformă în aburi (vapori); dar ea aburește și la temperatură mai mică, ceea ce să chiasă *evaporațiune*, care, producându-să la suprafața apelor terestre, regulează starea de umezeală a aerului (vezi AER ATMOSFERIC). — **Apă de băut, apă potabilă.** O apă bună de băut trebuie să fie limpede, fără culoare, fără miros, cu gust plăcut, să fie aerată, temperată iarna, rece vara (temperatura ei să nu treacă nici odată peste 12°); să conțină anumite săruri, însă substanțele fixe, adică substanțele solide cari rămân după evaporare la 100°, să nu treacă peste o jumătate de gram la litru; să conțină cât

să poate mai puține materii organice; să nu aibă amoniac, azotite și fosfați; să facă clăbuci cu săpunul și să fiarbă bine legumele; să nu cuprindă nici un microb *patogen* (producător de boală) și cât să poate mai puțini microbi nevinovați. Rezultă dar că o apă potabilă nu este apa curată chimicește (H^2O); ea trebuie să mai cuprindă pe lângă *idrogen* și *oxigen* și alte corpuri, trebuie să mai conție *gazuri* cum este aerul și bioxidul de carbon, cari o fac plăcută la gust și ușoară la mistuit, și *săruri*: clorul de sodiu (sare de bucătărie), bicarbonat de calce, sulfat de calce și de magnezie. Apa este *rea* pentru băut când are gust rău și conține lucruri stricătoare sănătății; ea mai este *rea* și atunci când nu cuprinde destule *gazuri* și *săruri*. Când *gazurile* lipsesc cu totul, apa să mistuie greu și n'are gust bun, cum este apa distilată și apa fiartă neaerată. Când *gazurile* să găsească în câtime prea mare, apa nu mai este potabilă; ea este o apă *minerală*, care să întrebuințeze numai în anumite cazuri. Când apa n'are *săruri*, ea nu este gustoasă și corpul suferă din lipsa sărurilor; iar dacă sărurile să găsească în câtime prea mare, mai mult de o jumătate de gram la litru, apa este *aspră*, selenitoasă, nu mai fierbe bine legumele și nu mai face clăbuci cu săpunul, având și un gust rău; apa este *sălcie* când are prea mult sulfat de calce; ea cade greu la stomac și să mistuie cu anevoință când cuprinde prea mult carbonat de calce; ea este purgativă când conține mult sulfat de magnezie (sare amară); iar când are prea mult clorul de sodiu (sare obicinuită) are un gust sărat și în loc să potolească setea o mărește. Apa este nesănătoasă când conține substanțe anormale *anorganice* sau *organice*. Intre cele anorganice sunt: materii argiloase, silicioase, calcaroase, cari fac ca apa să fie turbure; sau poate să conțină în soluțiune diferite corpuri pe cari apa le-a luat din cursul ei de pe pământ sau din pământ, ori că ele au fost aruncate în apă de canale, de fabrici, de spălătorii, tăbăcării, etc. Ea mai poate să aibă *plumb*, luat din țevile de plumb în cari a stat fără să circule, sau din filoanele plumbifere cu cari apa s'a întâlnit în pământ; alte ori apa poate conține *arsenic* provenit din pământ (pirite arsenicale) sau din diferite fabrici de tapete, de colorii de anilină, etc.; în amândouă aceste cazuri ea poate da naștere la accidente grave. Prezența *amoniacului* în apă ne arată că ea a fost murdărită de excremente, de urină, de apa din

canale, de băligar, de diferite substanțe cari conțin escrețiuni omenești sau animale, sau că ea este încărcată de substanțe organice cari putrezindu-să produc amoniac. Să mai pot găsi în apă *nitrite* și *fosfate* provenite din materii organice și escremente; toate aceste fac ca apa să fie rea de băut. Intre materiile organice pot fi diferite materii moarte sau vii, în suspensiune sau în soluțiune. În suspensiune putem găsi cadavre de animale: insecte, pești, șoareci, câni, moluști, etc.; bucățele de lână, bumbac, in, pene, peri, bucățele de lemn, de paie, boabe de scrobeală, polen, epiteliu vezical, globule de mucus, resturi alimentare, escremente, etc., cari intrând în putrefacție produc pe lângă amoniac diferite *toxine* (cresol scato, fenol, indol, etc), cari pot da naștere la colici și la diareie (urinare). Ca materii organice vii să pot găsi diferite animale și vegetale. Afară de animale superioare ca pești, moluști, etc., cari nu ne interesează din punct de vedere sanitar, să pot găsi în apă și animale inferioare ca viermi, infuzorii, etc., cari sunt cu mult mai periculoase, căci din apă putem lua sub formă de ouă sau sub formă de embrioni diferiți paraziți ai corpului nostru, cum sunt *limbricii*, *oxiurii* (viermii de șezut), *tricocefalul* și *distoma epatică*. Din apă poate lua porcul sau vaca oul de *tenie* (panglică), pe care ni-l trece sub formă de cisticerc; tot din apă ia știuca ouăle de *botriocofal* (tot un fel de panglică). Din apă putem lua și ouă sau larve de *anghilule* (stercorale și intestinale), cari înmulțindu-să produc urinare; apoi mai putem lua *amiba* numită *coli*, care dă naștere la dizenterie (urinare cu sânge). Dintre *vegetale* putem găsi în apă unele indiferente, altele însă foarte primejdioase pentru sănătate, cum sunt *microbii* (bacteriile), cari sunt de 2 feluri: *patogeni* (producători de boale) și *nevinovați* (saprofiți). O apă ca să fie *bună de băut* nu trebuie să aibă *nici un microb patogen*, iar microbi nevinovați cât să poate mai puțini (să nu treacă peste 300 pe c. c.). Un singur microb patogen într'un pahar cu apă este mai primejdios de cât sute de mii de microbi saprofiți. Foarte multe boale mari și periculoase să pot lua prin apă: frigurile tifoide (lingoarea), colera, dizenteria (amiba coli), diareia (colibacilul), apoi în apă să mai găsească și microbii supurației (cari fac puroiu). În apă să mai pot găsi și alți microbi de boală, cum să întâmplă cu microbii tetanului, ai gangrenei gazoase, ai dalacului, officei,

etc. Să vedem acum câte feluri de apă avem și cari sunt mai bune. Sunt 3 feluri: ape *meteorice*, *superficiale* și *subterane* (pe sub pământ). Apele *meteorice* sunt *ploaia* și *zăpada*: apa de ploaie conține microbii pe cari îi întâlnește în aer în căderea ei; aceea care cade mai pe urmă este foarte curată, având prea puțini microbi sau de loc; dar apa de ploaie care s'a scurs prin burlane este mai rea din pricina microbilor luați din praful de pe acoperiș. Zăpada este tot ca și apa de ploaie, aceea însă care a stat mai mult timp pe lângă casă să infectează grozav din cauza necurătenilor ce se aruncă pe ea. *Apele superficiale* sunt: *râurile*, *fluvii*; *bălțile*, *lacurile*, *heleștaiile*, *marea*. *Apele din râuri și fluvii* ar fi bune de băut dacă n'ar trece prin sate și prin orașe, unde să aruncă multe necurătenii în ele; ele conțin ast-fel o mare câtime de substanțe organice moarte și vii, și cele moarte putrezându-să produc amoniac, hidrogen sulfurat, hidrogen carbonat și diferite toxine, din care pricină produc colici și urinare. Substanțe organice vii: microbi patogeni și microbi nevinovați. În râurile ce trec prin orașe să varsă apa de ploaie care duce cu sine, toate necurătenile ce întâlnește pe strade, prin canale, lăturile, urina, escrementele, apele cari au servit la diferite industrii (tăbăcării, spălătorii, etc.), ceea ce face ca apa râurilor prin orașe să fie foarte periculoasă. Norocul că apele de râuri și de fluvii după ce au eșit din orașe să curăță în mersul lor; după un drum de 20—50 kilometri ele își recapătă curățenia de mai înainte și aceasta prin depunerea la fund a microbilor și mai ales prin acțiunea omoritoare de microbi a soarelui. Apa *bălților* și *heleștaiilor* nu este bună, căci nu să primenește de cât foarte puțin și este încărcată de prea multe substanțe organice. Apa *lacurilor* mari, a lacurilor de munte, care să primenește mereu prin isvoare numeroase și prin râuri este foarte curată. Apa de *mare* din pricina cantității prea mare de sare nu este bună de băut; ea nu poate fi întrebuințată pentru băut de cât după ce să distilează, dar și apa distilată nu este sănătoasă tocmai din cauză că n'are săruri de loc și n'are gazuri. Apa de mare la o depărtare oarecare de țărm n'are microbi mai de loc, în apropiere de țărm însă numărul microbilor crește mult prin murdăria ce să aruncă în ea sau prin apa ce să scurge din canale. *Apele subterane* (din pământ) sunt cele de *izvoare* și de *puturi*. Apa de *izvor* este foarte curată, n'are mi-

crobi, când ea vine dela o adâncime de cel puțin 5 metri, când pământul care o acopere n'are crăpături, când suprafața acestui pământ nu este infectată prin gunoale, prin escremente, etc. Când apa unui izvor să turbură după ploi. Aceasta dovedește că pământul deasupra este crepat și că apa de ploaie pătrunde până la izvor. Pentru ca apa de izvor să fie întotdeauna curată trebuie captată chiar deia punctul din care țîșnește, și în jurul aceluia punct trebuie stabilit o zonă de apărare, care să nu fie locuită. Apa de izvor, ori cât de curată ar fi, dacă n'o bem proaspătă, dacă este stătută să strică, căci microbii cari cad în ea să înmulțesc foarte repede. Fiindcă apa de izvor nu o găsim în tot locul, în cele mai multe cazuri trebuie să ne luăm apa de băut din puțuri (fântâni), săpând sau găurind pământul până ce dăm de apă. Unele puțuri sunt *superficiale*, altele *profunde* și altele *arteziene*. În teorie apa de puț este întocmai ca apa de izvor, dar în realitate nu este așa, și sunt o mulțime de puțuri acărora apă este rea din pricina microbilor, cari vin în apă din cauză că puțul nu este bine construit, că nu este închis la gură așa că microbii din aer cad în apă, că este în apropiere de pământ infectat, de latrine, depozite de băligar, etc. La noi pe la sate vedem adeseori în jurul puțurilor un noroiu infect provenit din amestecarea pământului cu urina și escrementele vitelor aduse spre adăpare, și cari materii să pot înălța în pământ stricând apa din puț. Infiltrațiile din latrine în puțuri să fac cu înlesnire la noi din pricină că haznalele sunt numai nește gropi în pământ fără să fie zidite. Aceste infiltrații fac ca apa din puț să fie necurată și să conție mult clorur de sodiu (sare) și amoniac. Puțurile *superficiale* cari ne dau apă din întâiul strat de apă sunt cele mai rele, căci sunt mai mult supuse la infiltrații. Puțurile *profunde* (adânci) și puțurile *arteziene* au apă mai curată din cauză că infiltrațiile să fac mai cu greu, straturile de apă fiind mai adânci. *Ghiata* nu este scutită de microbi, căci această rezistă la înghețare și la temperatură foarte scăzută, așa că ghiata va avea aceleași însușiri ca și apa din care este făcută. O apă rea nu poate da decât o ghiată rea. Microbul febrei tifoide trăește în ghiată mai multe luni. Rău obicei este acela de a pune ghiata în bănturile ce bem. — Pentru a fi practici și de folos cetitorului ne mai rămâne după cele zise până

aci să spunem pe scurt *ce apă trebuie să bem*. Singurele ape pe cari le putem bea, fără nici o preparație, sunt apele de izvor, apele de puț și apele unor lacuri de munte. Apele de izvor însă să fie bine captate și ferite de murdărie, iar puțurile să nu fie prea superficiale și să fie bine construite. Puțurile cele mai bune sunt acele cari să compun din un tub de fontă care merge până în stratul de apă care să află la o adâncime de mai mulți metri. Acest puț va trebui să fie departe de latrină cel puțin de 20 metri. Întru cât privește puțurile de piatră, ele trebuie zidite cu var idraulic pentru ca pereții să fie impermeabili, iar marginile trebuie să fie ridicate deasupra pământului de nu metru; pământul din jurul puțului să fie uscat și curat; gura lui să fie acoperită și apa să scoată cu pompa. Dacă apa vr'unui puț s'a infectat putem purifica puțul prin var și amoniac: stângem 10 chilograme de var în 50 litri de apă, apoi aruncăm acest lapte de var în puț; după trei zile sleim puțul. Afară de apele de izvor, apele de puțuri igienice și de apele unor lacuri de munte, toate celelalte ape înainte de a le bea trebuie *purificate* (curățate), pentru ca să nu conție microbi patogeni. Purificarea apelor are de scop de a înlătura microbii și pentru aceasta avem trei mijloace: *fierberea*, *tratamentul chimic* și *filtrarea*. — *Fierberea* este cel mai sigur mijloc de *sterilizare*; prin fierbere omorăm diferitele vietăți din apă, microbi, infazorii, ouă, etc., înlăturăm materiile albuminoide fixe și precipităm excesul de săruri calcaroase. Pentru ca să ajungem la acest rezultat trebuie ca apa să *fiarbă în clocoțe o jumătate de oră*, să rămână în vasul de fierbere până la consumare și să fie consumată în aceeași zi în care a fost fiartă. Apa fiartă însă are și defecte: ea este fadă, fără gust, grea la stomac și nu astâmpără bine setea. Pentru a delătura aceste neajunsuri trebuie să batem apa ca s'o aerăm și s'o bem rece. — Pentru *tratamentul chimic* să recomandăm mai multe substanțe chimice cari purifică apa. Cele mai bune sunt: *bateroa apei cu piatră acră* (alun); pentru aceasta să aruncăm piatră acră pisată în apă (cam 3 grame la 10 litri) și apoi să bate apa cu un băț, după care apa fie cât de turbure să limpezește (alumina pietrii acre pusă în libertate să precipită, cade la fund ducând cu sine toate substanțele cari să află în suspensie în apă). Pentru ca să nu să turbure apa din nou când o scoatem din vas

este bine să avem un vas anume făcut pentru aceasta, care să aibă o cană (un cep) așezată la o înălțime oarecare de fund (10-15 centimetri), pe unde să dăm drumul apei, fără ca apa dela fund să se miște și să se turbure, așa că microbii rămân pe fundul vasului. Baterea apei cu a-lun însă nu este sigură, căci sunt unii microbi (ai febrei tifoide, ai colerei) cari nu vreau să știe de acest tratament. Mai bun mijloc de cât acesta este *ozonizarea*; aerul ozonizat (4-6 miligrame ozon la un litru de aer) are o mare putere oxidantă și după vr'o 10 minute apa devine sterilă, iar cantitatea de materii organice scade foarte mult. *Filtrarea* apei să face prin aparate speciale numite *filtre* (vezi *FILTRU*) cari au de scop sterilizarea apei care trece prin ele. Pentru filtrarea apei să întrebuițeze mai multe substanțe: cărbune, nisip, amiantă, diatomită, porțolan, pietri poroase, etc., cari sunt dispuse în diferite moduri alcătuind o mulțime de filtre cari să găsească în comerț. Un lucru trebuie să știm și anume că nu e destul ca un filtru să ne deie o apă limpede (apa cea mai limpede poate să conțină sute de mii de microbi pe centimetru cub) ci aceea apă să nu aibă nici un microb. Prin urmarea un filtru bun trebuie să oprească, să rețină toți microbii, iar nu cum să întâmplă cu unele filtre învechite și rău întreținute cari ne dau o apă și mai bogată în microbi decât apa pusă în filtru pentru purificare! Filtrele trebuie să fie bune și examinate în diferite rânduri pentru a vedea dacă apa ce o dau este bine sterilizată. Cele mai bune filtre sunt ale lui Chamberland și al lui Berkefeld (vezi *FILTRU*). Chiar dacă apa a fost filtrată, în timp de epidemie, este bine ca la eșirea ei din filtru să o fierbem pentru mai multă siguranță. — Să vedem acum în ce cantitate trebuie să bem apa și la ce temperatură. Intru cât privește *cantitatea* vom repeta ceea ce am spus când am vorbit despre băuturi în general (vezi *BĂUTURI*); să să beie apă în cătine potrivită, moderată, dacă vroim ca să avem o bună digestiune (mistuire); bând prea multă apă vom suferi de *dispepsie* (vezi acest cuvânt). Apa *rece* de 4-10°, atâta pofta de mâncare și ușurează mistuirea; recirea apei mai ales în orașe nu este un lux, ci o trebuință. Apa *prea rece*, de 0-4°, este stricăcioasă în timpul mesei; cu mult mai stricăcioasă între mese, mai cu seamă când corpul este nădușit (asudat) și omul stă pe loc; ea poate da naștere atunci la durere

de stomac (crampe), la pleurezie, etc. *Apă caldută* este rea în timpul mâncării, ea îngreunează mistuirea; și dacă să recomanda băuturile calde la unii dispeptici (cari au mistuirea grea), aceasta să face numai la sfârșitul mesei, și sub formă de băuturi (tizane) preparate cu plante (ceaiu etc.) cari nimicesc efectul apei calde. — În *farmacie* apa să întrebuițeze la prepararea multor medicamente, poțiuni, etc., din pricina ușurinții cu care ea dizolvă (topește), mai ales la căldură, sărurile, zahărul, guma etc. În *medicină* apa să întrebuițeze în *băi*, în *duși*, în *loțiuni* (spălături), într'un cuvânt în *idroterapie* (cura de apă). Ea formează temeiul *cataplasmelor*, a *tizanelor*, etc. Rece, ea servește la înmuierea cărpelor (compreselor) cari să pun la cap în caz de apoplexie, de congestiune cerebrală (vezi *BĂI*, *CATAPLASME*, *DUȘI*, etc.). În *chirurgie* apa joacă un mare rol în *pansamente* (legarea rănilor); să întrebuițeze și sub formă de comprese în cazurile de lovituri (contuziuni), de fracturi, de plăgi, (răniri), în multe cazuri pentru a potoli durerea, pentru a preveni și a combate inflamațiunea (vezi *GHIATĂ*, *PANSAMENTE*, *RECE*). — *Aprovizionarea orașelor cu apă* este o chestiune de cea mai mare importanță, dela care atârână foarte mult starea de salubritate a locuitorilor lor. Cele mai bune ape pentru aprovizionarea orașelor sunt cele de izvor și apele subterane sau apele unor locuri de munte. Dar fiindcă nu toate orașele pot să-și procure astfel de ape, multe sunt silit să să aprovizioneze cu ape de râuri și fluvii. În acest caz apa trebuie să fie supusă la o purificare serioasă înainte de a fi distribuită locuitorilor. Filtrarea să aplică și la cantități mari de apă, iar filtrele să fac cu nisip. Aceste filtre constau în niște bazinuri (habuzuri) mari, de 2000-3000 metri pătrați de suprafață, în cari să află de jos în sus: straturi de pietre mari, pietriș mare, pietriș mic, nisip fin și deasupra apă. Chiar când aceste filtre sunt construite în condițiuni bune, ele nu dau o apă cu totul sterilă, în cele mai bune cazuri ea tot are 30-100 microbi pe centimetru cub; microbi, între cari să pot afla și de cei *patogeni* (producători de boale). Mai bună ar fi sterilizarea apei cu aer ozonizat, deși este mai greu de realizat. Ferice de orașele cari pot să-și procure apă de izvor sau apă subterană, singurele ape igienice! La noi în țară ape de izvor au orașele Râmnicul Sărat, Focșani, o să aibă în curând Iași, iar Bucureștii au început

să aibă apă subterană, care prezintă toate însușirile fizice, chimice și bacteriologice ale unei ape bune de băut.

APĂ ALBUMINOASĂ. — Caută la ALBUMINĂ.

APĂ ALUMINOASĂ. — Caută la ALUMEN.

APĂ CAMFORATĂ. — Caută la CAMFOR.

APĂ DE COLONIA. — Foarte mult întrebuințată pentru toaletă, iar pentru însușirile ei antiseptice să întrebuințeze uneori la legarea rănilor. Ea să compune din: esență de scorțișoară, 1 gr., esență de leventică, de flori de portocale, de rosmarin, din fiecare câte 2 gr., esență de lămâie, de chitră, de bergamotă, din fiecare câte 4 gr.; alcoolat de melisă și de rosmarin, din fiecare câte 50 grame; alcool de 90°, 180 grame; să amestecă și să lasă opt zile, apoi să distilează.

APĂ DE DINȚI, APĂ DE GURĂ. — Caută la DENTIFRICE

APĂ DE FLORI DE PORTOCAL. — Caută la PORTOCAL.

APĂ DE GUDRON. — Caută la GUDRON.

APĂ DE LĂPTUCI. — Caută la LĂPTUCI.

APĂ DE LAUR-CERAS. — Caută la LAUR-CERAS.

APĂ DE MELISĂ. — Caută la MELISĂ.

APĂ DE MENTĂ. — Caută la MENTĂ.

APĂ DE OREZ. — Caută la OREZ.

APĂ DE ORZ. — Caută la ORZ.

APĂ DE PLUMB. — Caută la PLUMB (sub acetat).

APĂ DE SEDLITZ. — În Boemia este o apă naturală cu acest nume, dar ea nu să expoartă. În farmacie prin *apă de Sedlitz* să înțelege o soluțiune de 30 grame de sulfat de magnezie (sare amară), 4 grame de bicarbonat de sodă, 4 grame de acid tartric la 600 grame apă. Este un purgativ bun; are singurul cusur de a fi în cantitate prea mare și greu de înghițit.

APĂ DE SELTZ. — Caută la APĂ GAZOASĂ.

APĂ DE TRANDAFIR. — Caută la TRANDAFIR.

APĂ DE VAR. — Caută la CALCE.

APĂ FIERUGINOASĂ. — Băutură tonică (înțăritoare) care să face confundând în apă de mai multe ori o bucată de fier înroșit în foc; sau lăsând să steie în apă niște cuie ruginite, iar când să bea apa trebuie mai întâiu bătută, apoi să pune în vas altă apă în locul celei băute. Este un bun medicament pentru cei săraci.

APĂ GAZOASĂ. — Această apă numită și *apă de Seltz* să fabrică în industrie încăr-

când apa cu acid carbonic sub o presiune de 7 atmosfere. În casă să prepară foarte repede cu ajutorul unui aparat numit *gazozen*. Acest aparat să compune din două vase puse unul deasupra celuilalt. Vasul de jos comunică cu cel deasupra numai prin un tub (o țevă) care merge până la partea de sus a vasului. În vasul de jos să pune 21 grame de bicarbonat de sodă și 18 gr. de acid tartric, sau 30 gr. de bisulfat de potasă și 30 gr. de bicarbonat de sodă. Indată să desvoldă o mare cantitate de acid carbonic care merge prin țevă în vasul de sus și să amestecă cu apa care să găsește în acel vas. Apa gazoasă întetește pofta de mâncare și ușurează mistuirea, dar nu trebuie să o întrebuințăm decât numai atunci când lipsa de poftă de mâncare nu să însoțește de durere de stomac; oamenii bolnavi nu trebuie să beie apă gazoasă; pentru convalescenți și oamenii nervoși este bună; cei sănătoși să nu beie decât foarte rar, când apetitul lăncezește, și să nu-și facă obiceiul de a bea în fiecare zi.

APĂ LA CAP. — Caută la IDROGEFAL.

APĂ LA INIMĂ. — Caută la IDROPERICARD.

APĂ LA PLĂMÂNI sau BOJOCI. — Caută la IDROTORAX.

APĂ LUI BOTOT. — Bună apă de gură, care să compune din: anason stelat (badiană) 1 gr.; cuișoare 1 gr.; cremă de tartru 50 centigrame; esență de mentă 50 centigrame și alcool (spirt de 80°) 170 grame.

APĂ LUI GOULARD. — Caută la PLUMB (sub acetat).

APĂ LUI RABEL. — Caută la SULFURIC.

APĂ OXIGENATĂ. — Caută la OXIGEN.

APĂ SEDATIVĂ. — Să prepară din amoniac lichid 60 gr., alcool camforat 10 gr., clorur de sodiu (sare) 60 gr., apă 1000 gr. Această apă să întrebuințeze mai mult pe din afară în contra loviturilor, a durerilor nevralgice și reumatice; în spălături la înțepăturile de insecte (țânțari, etc.), la mușcături de reptile. Să întrebuințeze în durerile de cap, în migrenă, aplicând-o pe cap sub formă de cârpe (compresse) înmuiate, dar în aceste cazuri este bine să să îndoiască cu apă ca să nu irite pielea. Pe dinăuntru să dă în doză de câteva picături în un pahar de apă ca stimulent. Pentru cazurile de otrăvire cu ea, caută la AMONIAC.

APĂ SULFUROASĂ. — Caută la APE MINERALE.

APĂ TARE. — Caută la NITRIC (Acid).

APARATE (*apparatus*, dela *ad*, la, *parare*, a pregăti, a prepara). — Când să rupe un os, în două sau mai multe bucăți, aceste trebuie puse la locul lor și pentru ca ele să steie pe loc și nemișcate până când osul să fierbe și să întărește, trebuie să aplicăm un *aparat*, o legătură potrivită. Pentru a face un aparat trebuie să avem mai multe lucruri, și anume: niște lopățele sau *atele*, cari de obicei sunt de lemn, cum e o șindrila (draniță), dar mai bune sunt cele făcute din stejar, cari să pot îndoi fără să se rupă ușor. Aceste atele trebuie să aibă o grosime de 3-5 milimetri, de diferite lățimi și lungimi, după trebuință, dar în tot cazul ele trebuie să fie mai puțin late decât membrul pe care să aplică și puțin mai lungi decât el; marginile și capetele trebuie să fie netezite pentru ca să nu rănească pielea. De altfel nu să aplică mai nici odată până ce nu s'au îmbrăcat cu un strat subțire de vată, iar pe deasupra o cârpă. Mai avem trebuință de niște *perinițe*, făcute din pânză și din vată, acărora mărime variază după necesitate și cari au de scop să adăpostească membrul bolnav și să mai domolească apăsarea făcută de atele, cari vor ține membrul în poziție bună; apoi totul va fi ținut pe loc și strâns potrivit cu ajutorul unor *feși* sau *sireturi*. — Aparatele pot fi *amovibile* și *inamovibile*. Cele dintâu sunt făcute din lucrurile mai sus descrise, cari să pot face și desface cu ușurință și ori de câte ori este trebuință; ele sunt simple și ușor de făcut, însă sunt mai supuse la mișcări sau dislocări. Aparatele *inamovibile* sunt acele cari țin în nemișcare, imobilizează, părțile într-o invelitoare permanentă, făcută din o substanță care să întărește, să solidifică, și cu care să ung feșile de pe deasupra, cum sunt: *ghipsul*, *dextrina*, *scrobeala*, *gelatina*, *gutaperca*, *silicatul de potasă* (Wasserglas). De altfel, toate aparatele aceste trebuie aplicate de cătră doctor și prin urmare nu mai este trebuință să stăruim asupra lor. Dar până să vină doctorul și până să ne procurăm cele de lipsă pentru facerea unui bun aparat, nu trebuie să lăsăm bolnavul în suferință, fără să-i aplicăm în mod *provizoriu* o legătură care să-i țină mâna sau piciorul într-o poziție bună și în nemișcare, ceea ce-i micșorează mult durerile. Ne vom servi pentru aceasta cu ce avem la îndemână, vom lua 2 sau 3 perini sau perinuțe, pe cari vom pune dacă avem o mușama sau orice stofă impermea-

bilă (pânză cerată sau gutapercă), apoi vom pune membrul bolnav pe aceste perini, într'un plan puțin înclinat așa că mâna să fie mai sus de cât brațul și piciorul mai ridicat decât coapsa. Pentru ca membrul să nu să miște vom trece pe sub perine niște șervete sau batiste pe cari le vom înoda pe deasupra, așa că membrul va stă pe perină ca într'un *jgheab* (gutieră). Avem astfel un aparat destul de bun până la sosirea doctorului, care va examina cazul cu deamănuntul și va aplică un alt aparat mai bun, mai apropiat boalei și conform științii.

APATIE. — Caută la TOROPEALĂ.

APE MINRALE. — Aceste ape naturale să întrebuițează ca tratament preventiv și curativ, din cauza constituțiunii lor și a însușirilor lor speciale. Ele să mineralizează prin sărurile cu cari să încarcă în drumul lor pe sub pământ, iar temperatura lor rezultă din adâncimea din care ele pleacă (un grad la 33 metri). Apele minerale să numesc *reci* când temperatura lor nu trece de 20°, iar *calde* sau *termale* când ele au o căldură mai mare de 20°. Cele mai multe să întrebuițează ca *băutură*, fie pe loc, fie la o depărtare oare-care de locul lor de origine. Altele să întrebuițează în același timp ca *băutură* și sub formă de *băi*, *duși*, *pulverizațiuni* și *inhalțiuni*. Orice apă minerală trebuie privită ca adevărat medicament, cu indicațiile sale bine hotărâte; foarte bună când este bine și la timp întrebuițată; foarte periculoasă când este întrebuițată fără socoteală și fără rost. O *apă de masă*, cât de nevinovată ar fi în aparență, dacă este luată numai de plăcere, sau numai din spirit de imitație, fără nici o trebuință vădită, poate cu timpul să facă rău. O cură făcută în o stațiune oarecare este folositoare nu numai prin puterea apelor, ci și prin faptul că pacientul este departe de ocupațiunile sale zilnice, ducând o viață liniștită, odihnită, și prin schimbarea aerului. Prin urmare nu este tot una a bea o apă minerală acasă sau a o bea la izvor; să înțelege că pentru cel sărac, care nu-și poate permite luxul de a merge la băi, este bine să facă cura și acasă. Ducându-să omul la băi să facă cură întocmai după *prescripția doctorului*, iar nu să beie apă mai multă sub cuvânt ca să-și grăbească vindecarea, căci mulți s'au căit în urma acestui abuz. Intru cât privește regimul alimentar, hrana trebuie să fie iarăși conform cu *prescripția doctorului*, evitând orice abateri, orice exces. Petrekerile să fie mo-

derate, să nu obosească, căci bolnavul să duce la băi pentru a să vindecă, iar nu pentru a petrece; rău din cale afară fac toți acei cari ducându-să la băi duc aceeași viață neregulată ca și acasă, jucând la cărți toată noaptea; în modul acesta nu vor putea profita de cură, întorcându-să acasă de multe ori mai rău decât erau la ducere. Băile de asemenea să vor face întocmai după ordonanța medicală; ele să nu fie mai calde, nici de durată mai lungă, căci orice abatere dela prescripție poate să fie vătămătoare. — După compoziție apele minerale să împart în: *Ape saline*, cari conțin principii clorurice, în special clorur de sodiu, din care cauză lucrează ca reconstituante, bune pentru scrofuloși. Apele saline să împart în: ape *cloruro-sodice simple* (Jitia, Ocenele-mari, Oglinzi, Poiana Mărului, Sărata-Bacău, Slănic-Prahova, Tazlău, Telega Doftana); — ape *cloruro-sodice polimetalice* (Bălțațești); — ape *cloruro-sodice iodurate superioare* (Meledic, Nastasachi, Sărata-Monteoru); — ape *cloruro-sodice bogate în iod* (Govora, Vulcana, Olănești, Predeal); — mai sunt *apele lacurilor și bălților sărate* (Balta Albă, Lacul Sărat, Amara, Techirghiol). Despre acțiunea acestor ape să să caute la numele stațiunilor aci amintite. — *Ape alcaline*, cari conțin bicarbonat de sodă, simplu sau asociat cu bicarbonat de calciu, sau cu clorur de sodiu (alcaline clorurate), sau cu sulfat de sodă (alcaline sulfatate). Apele alcaline stimulează secrețiunea sucului gastric, emulzionează grăsimile în intestin, măresc activitatea respiratoare prin acțiunea lor asupra globulelor de sânge. La noi în țară avem astfel de ape la; Borca, Căciulata, Cozia, Hangu, Păușa, Slănic-Moldova. În străinătate sunt: Vals (Madelaine), Evian, Vichy, (Celestins, Grande Grille, Chomel), Pougues, Royat, Carlsbad (Sprudel), Marienbad. Apele aceste lucrează în boalele de stomac, de ficat (nisip și pietricele), contra obezității, gutei, diabetului și catarului beșicii urinare. Nu sunt bune în boalele de inimă, în oftică, cancer. — *Ape sulfuroase*, cari conțin ca principiu dominant sulfur de sodiu, sau sulfur de calciu. Aceste din urmă să mai chiamă și idrosulfurate fiindcă conțin între altele idrogen sulfurat liber. Ele au odoare și gust de ouă clocite. În țară avem astfel de ape la: Bâsca-Penteleu, Boboci, Brădeț, Bughea, Călimănești, Cămpina, Neamțu (Mănăstire), Olănești, Pucioasa, Săcelu, Strunga, Vizantea, Zăvoiu. În străinătate: Barèges, Eaux-Bonnes, Luchon, Aix-

les-Bains, Bagnols, Enghien. Modul de în trebuințare este: băutură, gargarisme, băi, jumătate de băi, băi de piscină, băi de aburi, duși, inhalații, pulverizații, etc. Să recomandă în reumatism muscular și articular, scrofule, boale de piele (eczemă, acnee, herpes), boale cronice de nas, de gât, bronchii și plămâni, de ochi, de urechi, de miștră, de beșică, de stomac și intestine. Nu sunt bune pentru persoanele prea nervoase, supuse la congestiuni și la emoragii, în boalele de inimă, în cancer, oftică. — *Ape fieruginoase*, cari conțin fier sub formă de bicarbonat sau de crenat. Unele sunt ape reci gazoase, altele reci negazoase și altele calde. La noi avem astfel de ape la: Predeal, Slănic-Moldova, Strunga, Umbrărești. În străinătate sunt la: Bussang, Orezza, Forges-les-Eaux, Luxeuil, Lamalou, Saint-Moritz. Modul de întrebuițare: băutură, băi, duși. Să recomandă în anemie, debilitate, convalescență, nevrastenie, dispepsie, anemie. — *Ape arsenicale*, cari conțin arsenic sub formă de arseniat de sodă sau arseniat de fier. La noi avem la Dorna, iar în străinătate sunt la: Bourboule, Mont-Dore, Saint-Nectaire, Plombières. Modul de întrebuițare: băutură, gargarisme, inhalațiuni, pulverizațiuni, băi, duși. Să recomandă în catarul căilor respiratoare, astmă, scrofule, oftică la început, limfatism, boale de piele, friguri palustre. Nu sunt bune în boalele de inimă, cu congestiuni și emoragii, la cei nervoși, la gută. — *Ape termale simple*, a căror mineralizație este foarte slabă și a căror acțiune să datorește gradului lor de căldură. La noi avem astfel de ape la: Bivolari, Mangalia, Siriu, Țintea, Star-Clujd. În Franța la: Nérès, Bagnols-de-l'Orne, Aix-en-Provence, Evaux, Sylvanes. Modul de întrebuițare: băi simple, de aburi, de etuve sau de piscină, duși. Să recomandă în reumatism cronic, boale de piele. Terminând vom spune că cetitorul nu să va mărgini la cetirea acestui articol pentru ași alege apa minerală sau stațiunea balneară de care are trebuință. El să va adresă la doctorul său de încredere, care cunoscându-i bine constituțiunea și boala de care suferă i va prescrie ceea ce are de făcut.

APE STATĂTOARE. — Caută la MLAȘTINĂ.

APENDICE (*appendix*, dela *ad*, la, și *pendere*, a atârna). — Acest apendice, așa de vestit prin răutatea lui, este o prelungire foarte îngustă a unei părți a intestinului gros, a *cecului* (unde să unește intestinul subțire cu cel gros), din care cauză i să zice apendice *ileo-cecal*. Calibrul lui este aproape

ca al unei pene de scris; forma lui este cilindrică ca a unui vierme, din care pricină să mai numește și apendice *viermicular*; lungimea sa variază dela 4 până la 12 centimetri; direcțiunea e de obicei flexuoasă; cavitatea lui, foarte strâmtă, comunică cu ceul prin un orificiu cam de $\frac{1}{2}$ centimetru, care adeseori este astupat în parte prin o îndoitură.

APENDICITĂ. — Iată o boală, de altfel modernă, care a aruncat spaima în lume, săcerând multe victime. Ea constă în aprinderea (inflamația) apendicelui ileo-cecal (vezi APENDICE). Această boală nu este nouă, după cum este numele ei; ea este veche dar s'a confundat cu *tiflitele*, *peritiflitele*, *peritonitele* circumscrise. Frecvența ei poate fi datorită în parte și epidemiilor de *influență*, cari sunt așa de dese la noi. — *Cauzele* sunt mai multe: astuparea apendicelui cu o pietricică (*calcul*), care să formează înăuntrul lui din materii fecale și săruri minerale (carbonate și fosfate de calce); astuparea mai poate fi produsă prin inflamația păreților datorită întinderii inflamației intestinului (*enterită*), mai cu seamă a acelei pseudo-membranoase. Apendicita mai poate proveni din o sugrumare (strangulație) a apendicelui angajându-să în vr'o ruptură a peritoneului (fig. 9.); ea mai poate fi produsă prin prezența vr'unui vierme (*limbric*, *tricocefal*). Intre cauzele *predispunătoare* avem în primul loc *artritisul*; pietricelele (*calcul*) apendicelui sunt acele cari să ivesc mai de timpuriu, de aceea și apendicita să observă mai des la copii, adeseori ereditară, și să producă la diferiți membri ai unei și aceleleași familii, mai ales la acele în cari să observă colicele de ficat sau de rinichi. Apoi *sarcina* (graviditatea) predispoaze la calculi de ficat, cari cad în intestin și de aci ajung la apendice. *Constipația* obicinuită, înghițirea sămburilor de mere, pere, struguri, a bucățelelor de smalt cari să iau de pe vas și să amestecă cu mâncarea, pot fi punctul de plecare sau nucleul unei pietricele. Diferite boale infecțioase generale, mai cu seamă *influența*, *febra tifoidă*, *oftica*, *pojarul*, probabil prin rămășițele de microbi pe cari aceste boale le lasă în păreții intestinului. — *Semnele* acestei boale sunt: fără veste, alte ori după o indispo-

Fig. 9.—Apendice, strangulat prin o spăr-tură a peritoneului.

ziție de stomac și după constipație, să ivește o *durere* în partea de jos din dreapta pântecelui (fosa iliacă), durere de multe ori foarte mare. În dreptul durerii mușchiul de sub piele este mai tare, mai întins și pielea mai simțitoare, la cea mai mică atingere este dureroasă. Pântecelul în acea parte este mai tare, prezintă un fel de *impăstare* care să simte bine la pipăire. Bolnavul are febră (căldură) de 38-39°, uneori greață și vărsături; la cea mai mică mișcare durerea crește. Această stare durează mai multe zile, după care, dacă boala merge spre bine, urmează vindecarea. Dacă însă boala merge spre rău, începe să să facă puroiu. La unii bolnavi să poate ivi puroiul și în ficat, ceea ce este o complicație foarte gravă, mortală, însoțită de călduri foarte mari cu fiori, temperatura poate ajunge până la 40° și mai mult; vărsături, dureri la lingurea și sub coastele din dreapta, gălbinare. — *Tratament.* Repaus în pat, în nemiscare, dietă aspră: lapte și băuturi reci, luate în cantități mici odată (câte o lingură la fiecare sfert de oră). Să va aplică beșică cu ghiață pe partea bolnavă în permanență. Nu să va dă *purgative*, nici nu să va luă sânge. Pe dinăuntru să va dă opiu, la fiecare ceas câte o pilulă de câte 1 centigram de *extract de opiu*, până la 15-20 centigrame pe zi la oameni mari, 5 până la 10 ctgr. la copii de 10-15 ani; sau laudan Sydenham, 5 picături tot la 2 ore odată la adulți; să nu să continue mult cu opiu. *Contra vărsăturilor*: mentol 25 centigrame coniac 20 gr., tinctură de opiu 5 gr., să să iee 10 până la 20 picături de mai multe ori pe zi; să mai poate înghiți din când în când o bucățică de ghiață. *Contra setei* să va aplică clizme cu apă, clizme nutritive. Dacă în 5, 6, 7 zile boala nu să îndreptează spre bine, ci dinpotrivă să agravează, febra crește și rămâne tot mare (39°), dacă pântecelul să umflă, atunci de sigur că s'a făcut *puroiu*, și în acest cas trebuie cât să poate de iute să i să deie drumul, să să deschidă cavitatea de puroiu, să să deșerte și spele cu o soluție antiseptică, să să dreneze, aplicând un pansament bogat pe de asupra, care să va schimbă zilnic până la vindecare. Dacă apendicita nu face puroiu și să vindecă, pentru ca boala să nu mai revie, după cum are obiceiul, să recomandă ca după 5-6 luni să să facă *operația radicală*, adică să să scoată apendicele. În timpul convalescenței, când nu s'a făcut puroiu, să va grăbi rezorbția resturilor inflamatorii cu ajutorul oblojelilor calde, cu

clistire emoliente și laxative ușoare. Să va combate constipația, după vindecare, pentru ca boala să nu revie și să va păstră un regim apropiat. In apendicitele familiare să va combate artritismul: alcaline, arseniat de sodă, apele minerale de Vichy, Carlsbad, Bourboule, Pougues, și mai cu seamă Slănicul Moldovei.

APERITIVE (*aperitivus*, dela *aperire*, a deschide). — Românul, dacă are sau dacă poate, rar să pune la mâncare fără să beie o *țuică* sau două, întocmai precum face Francezul și Neamțul luând câte un *absint* sau *bitter*, fără să-și deie seamă că aceste și altele nu numai că nu deschid pofta de mâncare, ci din contră o strică. In adevăr, toate aperitivele spirtoase nimicesc sucurile stomacului (gastric și pancreatic) cari înlesnesc mistuirea și dau naștere la durere de cap și la urdinare. Prin urmare cel mai bun lucru este să nu beie nimeni aperitive alcoolice, fiind vătămătoare sănătății. Pofta de mâncare poate fi deschisă prin alte mijloace, igienice sau medicamentoase, cari de asemenea sunt vrednice de a fi numite *aperitive*. Să vedem mai întâiu *aperitivele igienice*. Pentru ca un om sănătos să-și poată păstră pofta de mâncare, trebuie să urmeze oarecari reguli date de igienă (vezi APETIT). Dacă vede însă că apetitul scade să va sili să-l redeștepte prin diferite *exerciții fizice*; să va *sculă de dimineață*, cât să poate de dimineață și va *umblă* cât să poate mai mult în timpul zilei, și atunci de sigur că va mânca cu poftă bună. Dacă apetitul nici cu aceasta nu să deșteaptă, va căuta să *schimbe aerul*, dela oraș se va duce pentru un timp oarecare la țară sau pe malul mării. Dacă lipsa de poftă de mâncare este produsă prin un strat gălbui ce acopere limba, la persoane cari de altfel sunt sănătoase, cel mai bun lucru este ca ele să-și spele gura și să-și curețe limba, înainte de a să pune la masă cu câteva minute cu apă în care s'a pus câteva picături de mentă (izmä). Același lucru este bine să să facă și la sfârșitul mâncării, ca să nu rămână fărâmaturi printre dinți și măsele. Aceste sunt mijloacele cele mai bune pentru a deschide pofta de mâncare, iar nu băuturile alcoolice cari strică sănătatea (vezi ABSINT, ALCOOLICE și ALCOOLISM). Tot astfel este și cu *apele gazoase* (Seltz, Vichy, Gieshübler, etc.), de cari să face a deseori un abuz foarte vătămător și cari nu trebuie să fie întrebuițate decât numai în anumite cazuri, după recomandăția doctorului (vezi APE GAZOASE). Intru cât pri-

vește *aperitivele medicamentoase*, ele sunt foarte numeroase și aparțin clasei substanțelor amare: *chinchina*, *gențiana*, *cojile de portocale amare*, *reventul*, *pelinul*, *hameiul*, etc. (vezi aceste cuvinte și AMARE). Toate aceste deschid apetitul și înlesnesc mistuirea. Cele mai multe să întrebuițează în diferite băuturi sau în vin, cari trebuie luate reci, cu lingura sau păhăruțul cu o jumătate de ceas înainte de mâncare, dar nu e bine ca să să abuzeze și de aceste, ci să să iee numai din când în când la adevărată trebuință. *Berea* mărește apetitul dar și ea trebuie luată rar și în măsură mică fiindcă predispuie la îngrășare și are *alcool* (vezi BERE).

APETIT, *poftă de mâncare*. — Când suntem sănătoși și a trecut câțva timp fără să mâncăm, începem a simți ceva deosebit care pleacă dela stomac (rânză) și care ne îndeamnă să introducem în canalul mistuirii mâncarea trebuincioasă pentru a repara puterile pierdute. Dacă simțirea aceasta stă numai în *dorința* de a mânca, dorință care vine de la sine, nedureroasă, și care poate fi ațâțată prin vedere, miros, sau numai prin aducere aminte de oarecari bucate, atunci vom zice că avem poftă de mâncare sau *apetit*. Dacă nu îndestulăm această simțire, ea să schimbă în o adevărată *trebuință* de a mânca, care să însoțește de o suferință mai mult sau mai puțin mare și pentru care toate mijloacele de a o îndestula sunt bune, atunci avem *foame*. Intre *apetit* și *foame* este aceeași depărtare ca într'o simplă dorință și o trebuință adevărată, de aci vine vorba că *foamea scoate lupul din pădure*. In practică însă această deosebire rar să ia în seamă, și amândouă aceste cuvinte să iau cu același înțeles, și unul în locul celuilalt. Omul sănătos nu așteaptă să aibă foame pentru a mânca, afară de împrejurări deosebite și cu tot dreptul, căci apetitul este o călăuză în de ajuns de sigură cu condiție numai ca să-i înțelegem bine îndrumările ce ni le dă. Atunci nu numai că el ne înștiințează despre trebuința de a mânca, dar ne asigură și mistuirea: vederea bucatelor dorite face ca *să-ți lase gura apă*, ceea ce va să zică că apetitul mărește cantitatea lichidelor ca saliva (balele), sucul stomacului, etc., fără cari nu să poate face mistuirea. — Este o vorbă că *nu trebuie să mănânci nici odată fără apetit*, pe care nu trebuie să o pierdem din vedere. Dar să naște întrebarea cum putem să păstrăm acest apetit, această fericită *poftă de mâncare* fiind, bine înțeles, sănătoși? Mai

întăiu este neapărat de trebuință să păzim o regulă la mâncare: să *mâncăm în totdeauna la acelaș ceas; dela o masă până la cealaltă să treacă un timp indestulător; să nu mâncăm mai mult la o masă decât la cealaltă, nici mai mult astăzi decât ieri.* Să avem în vedere în totdeauna sănătatea și să nu ne uităm la toanele copiilor, la afacerile noastre, la lăcomie, nici la plăcerea numai de a mânca a oamenilor leneși. Pofta de mâncare este condiția de căpetenie a sănătății și pentru ca să o păstrăm trebuie să nu ne punem la masă la ceasuri neregulate și nehotărâte, nici să mai mâncăm câte ceva printre mese, prăjituri sau bomboane. Pentru ca apetitul să să păstreze în regulă trebuie ca și *bucatele să să mai schimbe, să fie variate, căci tot una și aceeași mâncare te obosește și desgustă.* Este bine să ne luăm după gust în alegerea mâncărilor, pe cât ne este cu putință, căci o *mâncare dorită să mistuie mai bine* (vezi ALIMENTE, ALIMENTAȚIUNE). La bolnavi în timpul boalei sau după boală, nu este bine să le dăm mâncări cari nu le plac și de cari au scârbă, ci să ne luăm după gustul lor pe câtă vreme mâncările poftite de ei nu sunt oprite de doctor. Altă regulă mare pentru a nu ne strică pofta de mâncare este ca să nu ne sculăm de la masă *cu totul sătut* sau *prea tare sătut*, ceea ce ne-ar aduce turburare în mistuire; *să mâncăm numai cât ne trebuie!* Greutatea însă este a ști *cât trebuie să mâncăm?* Unii mănâncă mai mult, alții mai puțin, după vârstă, după obicinuință, după meserie, etc. Tot ce să poate zice este ca pofta de mâncare să fie îndestulată în marginea unei bune mistuiri, după cum ne povățuește și bunul simț și practica zilnică, căci fiecare din noi știe cât îi poate stomacul. Afară de aceste reguli mai este și aceea că omul trebuie să aibă eșire afară cel puțin odată pe zi; să nu fie încuiat (constipat). Să facă exercițiu sau plimbări în aer curat regulat în fie-care zi, între mese. Să mai poate mări sau desțeptă pofta de mâncare luând înainte de mâncare cu un ceas un păhar de apă de băut sau picături amare (vezi: AMARE, APERITIVE, CONSTIPAȚIE, STOMAC).— *Apetit prea mare.* Sunt unele persoane, cari, deși slabe din firea lor mănâncă prea mult, peste măsură. Aceste persoane trebuie să caute cu orice preț să-și înfrâneze pofta prea mare dacă voesc să aibă stomac sănătos. Tot astfel trebuie să facem ori de câte ori avem un apetit prea mare în urma unei oboșeli, a unei munci, a unei vânători sau a

unei urcări pe munte: să nu mâncăm prea lacomi și prea mult, căci *lăcomia mănâncă omenia*, zice Românul. Oamenii cari au fost bolnavi de o boală lungă și grea, în timpul căreia nu puteau mânca sau nu li să dă de mâncare pentru a se putea vindeca, după ce a trecut boala au o poftă nebună, cum să întâmplă după lingoare (febra tifoidă); ei bine, acești oameni slabi trebuie să să stăpânească sau să fie stăpâniți, și să nu li se deie de mâncare prea mult odată, nici ori și ce ca să nu-i întorcă boala (vezi CONVALESCENȚĂ). Uneori creșterea apetitului este cu adevărat bolnăvicioasă, și în acest caz nu mai poate fi vorba de apetit, ci de adevărată foame, nesfârșită și nesăturată, care să numește *bulimie* (vezi acest cuvânt). Această bulimie nu este chipu o boală de sine stătătoare, ci un *semn* al altor boale, cum sunt: diabetul (boală de zahar), nebunia, isteria (boală de nervi), viermii intestinali (limbrici, panglică), așa că pentru a scăpa de bulimie trebuie să ne vindecăm de boala care o produce. Cu toate aceste putem să mai înfrânăm acest mare apetit luând câte 2 până la 6 picături de *tinctură de opiu* (laudan) în o lingură de apă în minutul în care ne punem la masă.— *Micșorarea și pierderea apetitului.* Adese ori să întâmplă că apetitul să micșorează sau chiar să pierde și constituie ceea ce să chiamă *inapetență*, lipsă de apetit, care ajungând în grad mai mare să însoțește chiar de un *desgust* de mâncare. Lipsa de apetit rezultă uneori din o osteneală, din excese sau din o simplă influință a anotimpului. De multe ori la începutul primăverii, când să ivesc cele dintăiu călduri, funcțiunile digestive lăncezesc, stomacul devine leneș, gura este amară, limba este încărcată, ceea ce strică gustul și micșorează sau nimicește apetitul. Pentru a redeșteptă apetitul este bine în aceste cazuri să să iee o *curățenie* sau o doctorie de vărsat (vomitiv), să să facă plimbări în aer curat, să să ia picături *amare* (vezi acest cuvânt). În acelaș timp trebuie să să țină seamă de gustul pentru cutare sau cutare mâncare, să variem hrana și să ne punem la masă chiar și când n'avem apetit, căci apetitul vine câte odată mâncând. Imbucăturile cele dintăiu redeșteaptă pofta tocmai fiind că ele curăță limba de stratul care o acopere. Când lipsa de poftă de mâncare să însoțește de fierbințeală sau de alte semne venite de odată, ea arată că are să să ivească o boală grea, o aprindere de plămâni (bojoci), de stomac ori de mațe, o lungoare,

etc. In aceste împrejurări am face foarte rău dacă am încerca să redeșteptăm apetitul, care va dormi în tot timpul cât va ține fierbințeala. Lipsa de apetit poate să persiste în cursul convalescenței, după o boală lungă și grea. Atunci două lucruri să pot întâmpla: sau că ea rezultă din faptul că omul a fost supus la o dietă îndelungată, ceea ce a făcut ca stomacul său să se desobicească de mâncare și atunci toate doctoriile de poftă sunt bune, sau că ea atârână de împrejurarea că boala are să se întoarcă din nou, sau că are să se ivească vr'o complicație ceea ce cunoaște prin reivirea fierbințelii, și în acest caz în zădar vom încerca să redăm bolnavului apetitul. — **Perversiunea apetitului.** Cei ce sufer de dispepsie (mistuire grea), femeile tinere și clorotice, isterice sau însărcinate, nebunii, au câte odată apetitul și gustul corupte și atunci avem: 1. *Malacia* sau dorința de a mânca alimente inuzitate: sare, piper, muștar, crastraveți, etc. 2. *Pica* sau dorința de a mânca lucruri cari nu se mănâncă: pământ, cărbune, tencuială de pe zid, cerneală, cleiu, insecte, etc. 3. *Omofagia* sau dorința de a mânca alimente crude: carne crudă, etc. Pentru a combate această perversiune a apetitului și a gustului trebuie să ferim bolnavul de lucrurile după cari aleargă și să combatem boala care produce această stare de multe ori așa de desgustătoare (vezi PORTE).

APETIT (Lipsă de). — Caută la ANOREXIE.

APIOL. — Lichid uleios extras din fructele de *pătrunjel*. Dacă să de în doză de 1 sau 2 grame combate frigiditatea (*febrifug*), dacă să de în doză de 20-30 centigrame, în capsule gelatinoase, lucrează ca *emmenagog*, adică înlesnește venirea regulilor (a menstruației).

APIUM GRAVEOLENS. — Caută la TELINĂ.

APIUM PETROSELINUM. — Caută la PĂTRUNJEL.

APLECATE, ciumurluială. — Să zice de cineva că s'a *ciumurluit*, sau i s'a *aplecat*, atunci când a mâncat prea mult sau a mâncat ceea ce nu-i place și îi vine rău, cu greutate (vezi INDIGESTIUNE și OTRĂVIRE). — La *fară* să freacă tot corpul cu oțet cu usturoiu pisat, pe mâni și la încheieturi. Ca să se răcorească îi să de bolnavului ceai de izmă, iar la buric i să pune ceapă pisată sau izmă cu oțet, pe frunte îl trage cu oțet de trandafir, îi sucește buricul cu două degete, îl trage pe la mâni, pe la frunte cu oțet ori numai cu apă sau cu scuipat și îi descântă de *aplecate*; sau îi pune

bolnavului pe stomac o felie de mămăligă caldă unsă cu unt de lemn și oțet, stropite cu piper, iar la șezut o cărămidă caldă; scortişoară, nucşoară, cuişoară, sânge de nouă frați, plămădite în rachiu de drojzii; zamă de varză sau murături, plastore de ceapă, izmă și pelin pus pe burtă; semințe de pepene galbin pisate și date cu rachiu. Pentru ca bolnavul să verse i să de apă caldă, hapuri de laptele cănelui sau i să gădile omuşorul cu degetul; să mai de buruiană de rânză, căpușă, lapte de alior.

APOMORFINĂ. — Rezultă din încălzirea la 150°, în tubi închiși, a morfinei cu 10 sau 20 de ori greutatea ei de acid cloridric. Ea lucrează ca vomitiv (producând vărsături), ca expectorant (ajută scuiparea) și cu contra-stimulent. E un medicament *periculos*. Să de în injecții subcutanate 1-1½ centigrame; în băutură sau în clistere 10-30 miligrame.

APOPLEXIE (dela grec. *apopleissein*, a isbi de stupoare), *săgetătură*. — Ești om zdravăn, voinic, plin de sănătate, muncești cu mintea și cu corpul și când ți-e lumea mai dragă de odată cazi ca trăsnet, cât ești de lung, fără să zici nici un cuvânt, fără să ții, fără să tresari, cazi jos fără cunoștință, în nemișcare și nesimțire, cazi fiindcă ai fost lovit de *apoplexie cerebrală* sau de *săgetătură*. Această boală cumplită să deosebește de *epilepsie* (boala copiilor), fiindcă în minutul căderii bolnavul nu dea nici un țipet și n'are spasme (convulziuni); să deosebește de *sincopă* (leșin), fiindcă inima îi bate tot cu așa putere ca și în stare de sănătate; să deosebește de ruptura unui *anevrism* din piept, căci el nu varsă sânge pe gură și nu de din mâni și din picioare ca în agonie. Omul lovit de săgetătură cade jos fără să mai miște; toți mușchii îi sunt paralizați (ca în damblă); când îi ridici o mână și o lași cade ca moartă, tot așa picioarele; dacă paralizia a atins mâțele și beșica, bolnavul să pune pe el și cu treaba mare și cu treaba mică; dacă îl înțepi nu simte, dacă îi apropii o lumânare de ochi nu face nici o mișcare; fața îi este roșie, tot așa și ochii; respirația e sgomotoasă, sforăitoare; uneori are vărsături. Această stare poate dura un timp foarte variabil, dela câteva minute până la mai multe ceasuri. Unii bolnavi nu-și mai vin în fire și după câteva ore mor, atunci apoplexia să numește *fulgerătoare*; alții mor după 2 sau 3 zile de asemenea fără să-și mai revie. In alte cazuri cunoștința revine după câteva minute, tot așa și simțirea, dar bol-

navul rămâne cu o jumătate a corpului damblagită, paralizată (*emiplegie*). Această paralizie poate să dispară și ea, după câțva timp, sau să rămână definitivă, până la sfârșitul vieții. Această stare provine din o boală foarte gravă de creeri, cele mai adeseori o *emoragie*, adică o revărsare de sânge la creeri prin ruperea unei arterii. *Emoragie cerebrală* sau *apoplexie cerebrală* înseamnă același lucru, adică o revărsare de sânge în creeri sau la suprafața lor. Dintr'un obicei rău să mai dă numele de *apoplexie pulmonară* la ruptura unei arterii în plămâni și de *apoplexia noilor-născuți* la *asfixia* copiilor când să nasc. — *Cauzele* sunt boalele de creeri: congestiunea (îngrămădiroa de sânge), înmuierea creerilor, sifilisul, alcoolismul, arterio-scleroza (vezi *ATEROM*). — *Tratament*. După ce s'a ridicat bolnavul de jos și s'a pus în pat, trebuie desbrăcat, deschisat la haine, descins de orice legătură pentru ca respirația să nu-i fie supărată; odaia este bine să fie cât să poate de mare, ferestrele deschise ca să vie mult aer curat, proaspăt; să curăță corpul de orice murdărie. Apoi ne vom silii să tragem sângele dela cap în jos spre picioare, punând capul sus, pe mai multe perini, gheață la cap și lucruri calde sau muștare la pulpe și picioare; să va aplică un clistir purgativ preparat din ceaiu de sinamichie (15 gr. la 500 apă), în care să pune și 25 grame de sulfat de sodă sau de sare amară, dacă cumva bolnavul poate înghiți i să va dă un purgativ mai tare. Tot la început să vor aplică lipitori după urechi (10-15) sau dacă bolnavul este sângerous să i să lase sânge din vâna dela braț (venesecție). *Regim*: lapte și zamă de carne. După câteva zile dela atac să va combate cauza apoplexiei cerebrale; iodur de potasiu pentru arterio-scleroză, 50 centigrame până la 1 gram pe zi; trinitrină dacă tensiunea vasculară este mare; mercur și iod la sifilitici făcând un tratament intens. Pentru *emiplegie* (damblă în jumătatea corpului) să recomandă electricitatea, masajul și injecțiile cu strichnină. Pentru a evita un al doilea atac de apoplexie să recomandă să să facă tratamentul general al arterio-sclerozei, să să evite variațiile brusce ale tensiunii arteriale, să să oprească munca cu creerii, să să ocolească emoțiile vii, trecerile rezezi dela o temperatură caldă la una prea rece; să nu să facă căldură mare în camere, vara să să evite acțiunea prea mare a razelor solare asupra capului; să să oprească excesele de orice natură; să

nu să mănânce mult la masă, mai ales sara înainte de culcare, să să oprească băuturile alcoolice, să să evite excitațiunile genezice, să să iee din când în când purgative, stomacul să fie în totdeauna liber; ceaiu și cafea aproape de loc; să nu să frecventeze adunările numeroase în localuri rău aerate (cafenele, teatre, baluri, etc.), făcând în fiecare zi exerciții sau plimbări îndestulătoare și potrivite după starea fiecăruia. — În *popor* babele tratează săgetătura cu buruieni strânse în ziua Crucii, pe cari le fierb și cu zama lor spală bolnavul pe locul săgetat, mână și picior.

APOSTIMĂ. — Caută la ABCES.

APRINDERE. — Caută la INFLAMAȚIUNE.

APRINZĂTOARE, chibrituri (Otrăvire cu). — Caută la FOSFOR.

APUCAT. — Caută la STRĂNS.

APUCAT (de friguri, de epilepsie etc.). — Caută la ACCES.

ARAMĂ. — Caută la CUPRU.

ARAPE. — Caută la RIDICHE.

ARĂRIEL, arățiel, limba cânelui, pleșcaită roșie. (*Cynoglossum officinale*, fam. Boraginaceelor). — Plantă ierbacee cu mirosoare greu, cu rădăcină cărnosă în forma fusului; florile roșietice închise, mai rar albe; crește prin locuri necultivate, pustii și pietroase, pe coline uscate, pe lângă drumuri și cu deosebire pe un pământ calcaros (Mai-Iulie). Rădăcina de arățiel trecea altă dată ca având acțiune *narcotică*; în realitate însă *pilulele cu cinoglos* sau arățiel, cari să găsească în farmacie își datoresc lucrarea lor calmantă și somniferă *extractului de opiu* pe care îl conțin (2 centigrame de pilulă) și pulverii de sămință de iosciam (mășălarită).

ARĂTEL. — Caută la LIMBA MIELULUI.

ARĂȚIEL. — Caută la ARĂRIEL.

ARBUTINĂ. — Caută la UVA-URSI.

ARBUTUS UVA-URSI. — Caută la UVA-URSI.

ARCACHON (aproape de Bordeaux în Franța). — Stațiune de iarnă. Băi de mare; plaje de nisip, protegiată întru câțva contra vânturilor prin dunele împădurite cu pini maritimi, cari să continuă cu o pădure aproape de 100,000 hectare și emanațiunile rezinoase ale pinilor dau un caracter special acestei stațiuni: *cură marină și forestieră*. În această marea pădure de pini maritimi temperatura medie anuală este de 12° (8 ore a. m.) și de 17° (la ameză); cea mai mică temperatură 8° și cea mai mare 19°. Aer foarte curat. *Acțiunea*: aerul

fiind puțin umed micșorează tusa, înlesnește scuiparea așa că plămâni nu să obosesc. Cantitatea urinei crește, iar funcțiunile pielii să fac mai încet din care pricină să recomandă fricțiuni uscate sau spirtoase. Calmează iritația nervoasă și insomnia, taie căldura (febra) de sară, deșteaptă pofta de mâncare, oprește scuipatul de sânge la oficioși. Această stațiune să recomandă: la cei nervoși, la cei cu astmă, cu boale de inimă, cu oftică sau predispuși la oftică (pleurezie, congestiuni pulmonare, ganglioni bronchici, cloro-anemie cu bronchită cronică).

ARCHIȘ. — Caută la IENUPĂR.

ARCTIUM LAPPA. — Caută la BRUSTUR.

ARDEIU, chipăruș, paprică, pipăruș, piper roșu, piper turcesc, piparcă (*Capsicum annuum*, din fam. Solanaceelor). — Plantă erbacee originară din America tropicală (Brazilia și Mexico), introdusă în Europa prin veacul XVI, unde să cultivă foarte mult ca plantă culinară (Iulie-August). În bucătărie să întrebuințează fructele ca condiment și pentru salată. În medicină să întrebuințează ca stimulent și rubefiant (înroșește pielea). Pe *dinăuntru* să dă ca stimulent sub formă de: praf, 50 centigrame până la 2 grame; extract apos, 30-60 centigrame; tinctură, 10-30 picături. Pe *din afară* să întrebuințează pentru căderea părului în fricțiuni (10 grame de tinctură la 100 gr. alcool). S'a recomandat și contra *trânjiilor* (emoroidelor) sub formă de *extract*, 40 centigrame pe zi în hapuri. Dacă să pune pe piele o înroșește și ridică beșici ca o vezicătoare, de aceea la *țară* să întrebuințează la junghiu și la orice durere, singur sau amestecat cu rachiu. Vin fierț cu ardeiu și cu zahăr să bea cald ca să provoace înădușeală (transpirație). Pentru *friguri* să bea un pahar de vin roșu în care să pune o lingură de ardeiu roșu pisat, sau să mănâncă ardei roși, copti (spuziți) în cenușă.

ARDEREA CADAVRELOR. — Caută la CREMAȚIUNE și INCINERAȚIUNE.

ARDEREA MORTILOR. — Caută la CREMAȚIUNE și INCINERAȚIUNE.

ARENAL, metilarminat de sodă, arsinat, neoarsicodil. — Succedaneu al cacodilatului de sodă, care nu poate fi dat mai mult timp fără pericol pentru tubul digestiv și trebuie dat prin injecții sub piele; arenalul însă este mai puțin toxic și poate fi dat sub orice formă. Arenalul să dă 4-5 zile dearându, apoi să lasă tot atâtea zile repaus. Acest medicament dă bune rezultate în frigurile *palustre*, în cari lucrează

mai bine decât chinina; să mai recomandă în oftică, bronchitele cronice, gripă, astmă, emicoree, coree, leucemie, anemie pernicioasă, vărsăturile sarcinei, etc. Doză: 25-50 miligrame pe zi, până la 10 și chiar 15 centigrame în impaludism.

ARETEL. — Caută la LIMBA MIELULUI.

ARGINT (azotat sau nitrat de), *piatra iadului*. — La o temperatură de 190° nitratul de argint să transformă în o masă topită ce curge ca uleiul și care să toarnă în forme puțin încălzite, de unde, după răcire, să obțin bețișoare albe sau cenușii, cu fractura radiată, cari să topesc în părți egale de apă rece și caldă. *Proprietăți*: tonic, antispasmodic, antiflogistic, caustic. *Doză*: pe *dinăuntru* 1 până la 10 centigrame; în clistere 5-10 centigrame (copii), 15-30 ctgr. (adulti). Pe *din afară*: colir (picături de ochi) 50 ctgr. până la 1 gram la 100. Când o rană este urâtă și merge încet spre vindecare o ardem cu un bețișor de piatra iadului. *Otrăvirea cu nitrat de argint* are ca semne: vărsături albi cari să înegresc la aer. Pentru a o combate vom da bolnavului să beie apă sărată multă, apoi vomitive (ca să verse), apă albuminoasă (cu albuș de ou). — În *popor* să întrebuințează ca *prezervativ* în contra tuturor boalelor dar *numai pe din afară*; copiilor li se face cu piatra iadului câte un semn (benchi) pe frunte, pe pânțele, în jurul umflăturilor ca să nu să întindă mai departe, tot așa la brâncă.

ARGINT (Albuminat de). — Caută la PROTARGOL.

ARGINT VIU. — Caută la MERCUR.

ARGONINĂ (Caseinat de argint). — Are proprietăți antiseptice și omoară microbii ca și nitratul de argint fără însă ca să fie caustică.

ARIGAN. — Caută la SOVĂRV.

ARIOR. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

ARIPANE. — Caută la RIDICHE.

ARISTOCHININĂ. — Caută la CHININĂ (Carbonatul de chinină).

ARISTOL, timol biiodat. — Un praf anti-septic ca și iodoformul; să întrebuințează la legarea rănilor, simplu sau amestecat cu alte medicamente: aristol 6 gr., subnitrat de bismut 8 gr., acetanilidă 30 gr., pentru pansament uscat la orice răni cari merg încet. Pentru boale de piele, în special în *psoriază* să dă pentru uns: aristol 5 gr. colodiu 50 grame.

ARM. — Caută la COAPSĂ.

ARMATĂ. — Caută la SOLDAT.

ARME DE FOC. — Aproape zilnic să întâmplă cazuri de împuşcare, din greşală sau cu voie, cu revolverul, cu puşca sau cu pistolul. Rănile sau plăgile prin armă de foc să deosebesc de celelalte răni prin faptul că ele au adeseori un corp străin în adâncimea lor, glonte sau sburătură, sau dacă glonţul a eşit rămâne în rană o bucată de haină, de cămaşă, sau alte murdării duse de glonţ; apoi, afară de aceasta, plăgile prin armă de foc produc repede o stare de sfârşală generală cu slăbiciune, şi după câţva timp (ore sau zile) dau naştere la febră, agitaţie şi chiar aiurare. În cazurile de rănire prin armă de foc trebuie chemat doctorul care să va încercă să scoată glonţul sau sburătura din rană, lucru de multe ori foarte greu şi uneori chiar cu neputinţă, în care caz să va mulţumi să spele şi să desinfecteze rana bine apoi să aplice un pansament apropiat. Până la venirea doctorului trebuie desbrăcat rânitul cu cea mai mare grijă, tăind hainele la nevoie, culcat în pat în poziţie orizontală; să i să deie ceva băuturi întăritoare: vin vechiu, rachiu sau coniac, sau câteva picături de eter pe zahăr sau în apă, apă de melisă, sau orice alt lichid stimulent, pentru ca să-l scoatem din starea de tîmpenie în care a căzut în urma împuşcării, pe rană să să aplice cârpe curate înmuiate în apă rece sau în apă de plumb, sau în apă fenicată (2 la 100), ori în apă cu spirt. După ce a venit doctorul şi a examinat rana, făcând cele de trebuinţă după cum s'a aratat mai sus, nu să va mai face nimic de cât numai ceea ce va ordona el, singurul în stare de a schimba legătura (pansamentul) rânii şi a da medicamentele trebuincioase până la sfârşit. Să înţelege de la sine că în cazurile uşoare, doctorul să va mărgini a face prima legătură, învăţând pe cei din casă cum şi când să schimbe pansamentul până la vindecare.

ARMURAR. — Caută la PUSTULA MALIGNĂ.

ARNICĂ, carul pădurilor, carul zânelor, podbal de munte (*Arnica montana*, fam. Sinanterelor). — Plantă ierbacee indigenă care creşte prin fâneţele şi păşunile umede (Iunie-August). Rădăcina, frunzele şi mai cu seamă florile să întrebuinţeze în medicină ca stimulente energice ale sistemului nervos, vomitive (cari fac vărsături), febrifuge tonice şi pe din afară pentru legarea rănilor (vulnerare). *Modul de întrebuinţare:* pe *dinăuntru* sub formă de *ceaiu* 2—5 gr. la 1000, de *praf* 25—50 centigrame; pe *din afară:* *tinctură* 1—2 grame sau zamă de ar-

nică 5 gr. la 1000.

ARON. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

ARPĂCAŞ. — Caută la ORZ.

ARROW-ROOT. — Nume care s'a dat în comerţ la diferite fecule alimentare extrase din rizomele cărnoase ale mai multor plante, aparţinând mai cu seamă familiei Cannaceelor şi a Zingiberaceelor, originare din Taiti, Portland, Indii, Iamaica. Cele din Iamaica sunt mai bune, căci fecula lor este albă, fără gust, fără miros, cu grăunţe ceva mai mari ca cele de scrobeală, uşor de mistuit. Să face un fel de fiertură sau de supă care să dă la copiii slabi, înainte sau la întârcare, la cei cu mistuirea grea (dispeptici) şi la convalescenţi.

ARSENIC (dela grec. *arsenicón*, care vine dela *arsin*, bărbat). — Arsenicul să întâlneşte în natură în stare nativă, dar mai adese ori în stare de sulfură sau de arseniură metalică (cobalt sau nichel); să află în mici cantităţi şi în unele ape minerale. În medicină nu să întrebuinţeze arsenicul în natură, ci numai unele preparaţiuni sau combinaţiuni ale lui, cari toate sunt otrăvuri foarte puternice şi cari sunt în acelaşi timp şi medicamente foarte folositoare, întrebuinţate bine şi în cantităţi potrivite. Preparatele de arsenic să mai întrebuinţeze la facerea unor produse comerciale şi industriale. — Între preparaţiunile mai întrebuinţate avem: 1. *Acidul arsenios*, care este cel mai activ şi să prezintă sub forma unui praf alb, numit şi *şoricioaică*, din cauză că să întrebuinţeze la omorârea şoarecilor, punându-să de obicei în mămăligă, sau amestecat cu făină. Să înţelege că această întrebuinţare trebuie să să facă cu deosebită grijă, căci să pot întâmpla mari nenorociri. În medicină să dă ca: antinevralgic, antiherpetic, febrifug, în boalele căilor respiratoare, ca escarotic (pus pe piele o arde formând o coajă, escară). *Doză:* 2 până la 10 miligrame; să întrebuinţeze sub formă de *granule* de 1 miligram fiecare; *licoarea lui Boudin* (1/100), care conţine 10 miligrame de acid la 10 grame; *pilule zise aziatice* de câte 5 miligrame una. Pe din afară sub formă de praf sau în *paste*. Când să ia acid arsenios nu trebuie să să iee băuturi astrigente sau apă de var. — 2. *Arsenitul de potasă* să dă în boalele cronice de piele, la friguri palustre, boalele nervoase (isterie, coree, migrenă); scrofule, oftică, astmă, emfizem (năduf), bronchită sau tusă veche. Să întrebuinţeze sub formă de: *Licoarea lui Fo-*

oler, 2 până la 15 picături.—3. *Arseniatul de sodă* să dă în aceleași boale ca și arsenitul de potasă, sub formă de: *Licoarea lui Pearson*, 4—20 picături; *granule* de câte 1 miligram (2—10 pe zi); în *vin de china*, 5—10 miligr. pe zi.—4. *Arseniat de chinină* (vezi CHININĂ).—5. *Arseniat de fier* (vezi FIER).—6. *Cacodilate* (vezi CACODILIC).—*Otrăvirea cu preparatele arsenicale*. Cele mai multe cazuri de otrăvire să fac cu *șoricioaică* (acidul arsenios), din greșeală sau cu scop criminal. Culorile de anilină de pe jucării, bomboane, conțin și ele o cantitate bunișoară de acid arsenios; *săpunul natural*ilor conține 30 la 100 de acid; *pastele epilatoare* conțin sulfur de arsenic (orpiment) și uneori chiar și acid arsenios. Otrăvirile cronice să observă la lucrătorii cari prepară acidul arsenios, verdele lui Scheele (arsenit de cupru) sau cari lucrează la hârtia colorată, la flori, frunze și iarbă artificială, la sticlărie, sau la cei ce locuiesc o cameră a cărei pereți sunt îmbrăcați cu hârtie verde catifelată, etc. *Semnele*: Otrăvirea *acută* să arată cam la un sfert de oră sau o oră după ce s'a înghițit otrava cu o simțire de căldură și de strângere în gât, sete mare, durere arzătoare la stomac, vărsături alimentare, bilioase verzi, negre sau albastre, diaree mare cu dureri de pânțece, respirație anxioasă, pielea rece, pulsul foarte mic. Otrăvirea *cronică*: lipsă de apetit, gura uscată, sete vie, greutate la stomac, vărsături, constipație, scaune cu sânge, slăbire și slăbiciune generală, ochii roșii și buhăiți, pielea uscată și să scâmoșează, diferite erupțiuni, paralizii. *Tratament*. In forma *acută*: vomitive (ipeca), să să beie multă apă sărată; fier dializat, 30 grame, repetat de mai multe ori sau magnezie în abundență. Stimulente, fricțiuni; bolnavul bine acoperit ca să fie în căldură. Albuș de ou. Cataplasme pe pânțece. In forma *cronică* să să depărteze cauza; reconstituante.

ARSENICALE (Ape). — Caută la APE MINERALE și la DORNA, BOURBOULE, MONT-DORE, PLOMBIÈRES, VALS, LEVICO.

ARSILINĂ. — Albumină fosforată și arsenicală cuprinzând la 100 părți: 2-6 de fosfor și 0.17 de arsenic. Să dă în boalele de piele, anemie, leucemie, impaludism, etc. *Doză*: 3-4 grame pe zi.

ARSINAL. — Caută la ARENAL.

ARȘITĂ. — Caută la ERPEȘ.

ARSURI, combustiuni. — Multe nenorociri să mai întâmplă din cauza focului și a căl-

durii prea mari. Vara când arde soarele, dacă stai prea mult în fața lui, te pomești că pielea feței, gâtului și a mânilor să înroșește și crapă. Această arsură însă nu este așa de primejdioasă ca arsurile produse de aburi sau gazuri, de lichide și de solide. Aburii cuprind particulele de apă foarte fierbinți, cari venind în atingere cu pielea să condensează și o ard; acești aburi fiind trași în piept prin respirație ard căptușeala răsufătoareii, a bronhiilor și plămânilor. Gazurile ard prin flacăra lor, în cazurile de explozie, și arsurile lor nu sunt adânci, dar sunt primejdioase prin întinderea lor; iar când să întâmplă de să aprind hainele, până să te desbraci, ceea ce nu să poate de multe ori, să arde pielea, apoi grăsimea de sub piele să aprinde și ea la rândul ei și astfel arsura merge înainte până ce nu mai rămâne pe loc decât cărbune. La astfel de pericole sunt expuși cei ce lucrează prin mine, mai ales prin minele de cărbuni, cei cari deșertă latrinele (privățile), cei ce lucrează în uzinele de gaz de iluminat, chimiștii, droghistii, cei ce fac artificii, etc. — Lichidele când nu sunt fierbinți până la 100°, fac numai o roșeală (eritem) pe piele fără nici o gravitate; cu cât însă temperatura (căldura) lor este mai mare cu atât și arsurile pot fi mai primejdioase. Apa obicinuită fierbe la 100 grade; apa sărată și uleiurile pentru ca să intre în fierbere au trebuință de o căldură și mai mare. De altmintealea toate aceste să întind și să lipească de piele și înmoaie hainele așa încât acțiunea lor să poate face pe îndălete și arsurile cari rezultă sunt întinse și adânci. Când bem apă sau lapte prea fierbinte, ori mâncăm supă abia luată de pe foc, ne ardem gura și înghițitoarea până în stomac și câte odată poate omul să moară din cauza umflării căptușelii răsufătoareii (a glotei). Lichidele arzătoare (caustice) cum sunt vitriolul (acidul sulfuric), acidul fenic concentrat, apa tare (acidul azotic), esența de oțet, etc., dacă sunt înghițite din greșeală sau cu voie în cazurile de sinucidere, ard tot ce întâlnesc în drumul lor și produc moartea, cu dureri cumplite. — Solidele și mai ales metalele, aurul, argintul, arama, fierul, etc., când sunt încălzite până la roșu produc arsuri adânci, însă mărginite numai la locul cu care au venit în atingere. Când aceste metale sunt topite, atunci arsurile sunt grozave; un nenorocit care s'a scăpat piciorul într'un cazan cu fier topit când s'a scos piciorul avea în locul lui un ciont carbonizat. — Pe lângă

natura corpului arzător (gazos, lichid sau solid), care joacă un rol mare întru cât privește întinderea și adâncimea arsurilor, mai este și *durata* sau timpul cât acel corp a fost în atingere cu corpul nostru, care iarăși are mare importanță, astfel să explice arsurile cele întinse la cari sunt supuși epilepticii (cei cu boala copiilor) cari cad asupra focului fiind în nesimțire; tot așa să întâmplă și cu bețivii. Cu cât un corp arzător stă în atingere cu țesuturile noastre mai mult timp cu atât și arsura va fi mai întinsă și mai adâncă. — *Semnele*. Pentru a înlesni descrierea arsurilor, le vom împărți în *trei* grade, deși autorii cei mai mulți le împart în *șase* grade. În *gradul întâiu* avem o roșeață vie însoțită de o durere mai mult sau mai puțin arzătoare, a cărei durată variază; această durere să poate asemăna cu durerea produsă de muștar. În acest grad arsurile să vindecă fără să facă puroii (fără supurație). În *gradul al doilea* avem o roșeață mai mare, o durere mai vie și care ține mai mult timp; apoi să ivesc pe pielea arsă niște beșici întocmai ca la vezicători, pline cu un fel de apă gălbuie. Aceste arsuri să vindecă făcând puroii (cu supurație). În *gradul al treilea* avem distrucția pielii și a cărnurilor de deșupt, în diferite adâncimi. Aci nu este roșeață de cât numai pe marginile părților arse; durerea este mai mică, câte odată nu este de loc. Aci vindecarea nu să face decât după ce au căzut părțile arse. Pe lângă semnele aceste, arsurile dau loc la turburări ale sănătății generale, cari sunt în raport cu gradul de arsură, cu întinderea și adâncimea ei. Este o mare deosebire între arsura de gradu întâiu care de obicei nu produce decât o febră (căldură) ușoară și trecătoare, și între arsurile de celelalte grade cari aruncă bolnavul într'o neliniște mare până la aiurare uneori, sau bolnavul cade într'o toropeală ori tămpeală până la nesimțire. — *Tratament*. Dacă hainele sunt în flăcări să va înăbuși focul învâlcind persoana care arde cu un cearșaf înmuiat în apă, cu o plapomă sau la nevoie cu un țol, un covor sau ori ce ne cade în mână; vom arunca cu apă rece pe corp; vom descoperi apoi partea arsă cu mare băgare de seamă ca să nu rupem pielea, dacă e trebuință să vor tăia cu foarfecile hainele. Dacă arsura cuprinde o mare parte din corp, este bine să punem bolnavul în o baie caldută, în care va sta mult timp și vom răci puțin câte puțin baia. Prin aceasta să poate preveni căldura (febra) și reacțiunea. Dacă

bolnavul este rece, în leșin, îl vom încălzi cu ajutorul băuturilor calde și excitante, ceaiu rusesc sau ceaiu de teiu. Dacă arsura este la mână, o punem în apă rece unde o lăsăm o jumătate sau chiar un ceas întreg, răcind întruna apa ca să nu să încălzească; apoi scoțând mâna din apă punem pe părțile arse cărpe înmuiate în apă de var amestecată cu unt de lemn (*liniment oleo-calcar*), pe care le primenim des, sau mai bine le lăsăm tot pe acelea marginindu-ne numai în ale udă din când în când cu aceeași doctorie; sau după ce am pus cărpe astfel înmuiate pe rană putem să mai punem pe deasupra un strat de vată și apoi să legăm totul cu o fașe. Acest pansament trebuie schimbat de 2-3 ori pe zi; el micșorează durerea, căldura va fi mică și vindecarea la arsura de gradu întâiu să va face în câteva zile. Același lucru să va face la picioare, la față și în celelalte părți; acolo unde nu să poate face baie să va face numai pansament. Când arsura este întinsă prea mult, pe o mare parte a corpului, și mai ales dacă bolnavul o fi suferit de reumatism sau este răcit, atunci în loc de apă rece să va întrebuiță apa caldută, cu care să va face și baie la nevoie. La arsurile de gradu întâiu să mai poate întrebuiță și *apa de plumb*, cărpe înmuiate și stoarse, des primenite. Să mai recomandă spălături cu acid boric, în care să vor înmuia cărpe și să vor stoarce aplicându-le pe arsură și schimbându-le des, și aceasta timp de 12-15 ore, după care vom pune cărpe înmuiate tot în acid boric însă cald de 40°, pe cari le vom stoarce bine, le vom aplica pe arsură și pe deasupra vom pune gutapercă. Când nu e puroii schimbăm acest pansament odată pe zi, în caz contrar de 2 ori pe zi. În gradul al doilea, când sunt beșici, le vom sparge cu forfecuțe trecute prin foc, le vom deșertă de apa ce conțin, fără însă să ridicăm pelița, ceea ce ar produce bolnavului dureri și usturimi mari, după care vom face un pansament cu acid boric ca mai sus. În loc de acid boric să poate întrebuiță sublimat coroziv (1 la 1000) în care vom înmuia cărpele. Mai putem pune și diferite alifii întinse pe tifon, între aceste cea mai bună este; acid boric, antipirină câte 5 grame, iodoform sau xeroform (care nu miroasă) 1 gr., vaselină 50 gr.; sau: salol 4 gr., cocaină 25 centigrame, vaselină 30 gr., etc. După ce am aplicat alifia punem pe deasupra un strat de vată, apoi gutapercă și legăm; pansamentul să poate face în

fiecare zi sau la 2-3 zile odată. Pe dinăuntru vom da bolnavului tonice (întăritoare) și calmante (liniștitoare); din când în când curățenie (purgativ) și regim de lapte. In cazurile grave precum și la arsurile de gradul al treilea, să înțelege de la sine, că îndată vom chema doctorul, care singur va hotărî ce este de făcut.

ARTEMISIA ABSINTHIUM.—Caută la PELIN.

ARTEMISIA PONTICA.—Caută la PELINIȚĂ.

ARTEMISIA SCOPARIA. — Caută la PELIN DE MĂTURI.

ARTEMISIA VULGARIS.—Caută la PELINARIȚĂ.

ARTERIE (dela grec. *arteria*).—Canal prin care curge sau mai bine zis circulă sângele roșu. In limba poporului arteria să confundă cu *vâna* (vezi acest cuvânt), prin cari să înțelege orice canal prin care curge sânge, fie roșu, fie negru; mai mult, Românul mai înțelege sub cuvântul de vână și tendoanele mușchilor. Pentru arterii caută la CORD ȘI CIRCULAȚIUNE.

ARTERIO-SCLEROZĂ (dela grec. *sklerosis*, întărire, împietrire).— Când omul să hrănește prea bine și mai mult decât trebuie în raport cu munca lui, arteriile de obicei să întăresc, să împietresc, își pierd elasticitatea și prin îngroșarea pereților ele să strămtează așa că sângele nu mai poate circula bine (vezi ATEROM), din care pricină să i-lesc o mulțime de suferințe.

ARTICULAȚIE (Înțepenire de). — Caută la ANCHILOZĂ.

ARTICULAȚIUNI (dela lat. *articulus*, încheietură), *încheieturi*. — Oasele cari compun cheresteaua sau scheletul omului sunt unite între ele prin articulații sau încheieturi, cari permit unui membru, mână sau picior, să facă diferite mișcări: înainte, înapoi, în lături, în sus, în jos, de invărtire sau sucire. Întinderea acestor mișcări este mărginită prin niște coarde numite *ligamente*, cari sunt elastice și leagă oasele între ele. Împreunarea aceasta dintre două sau mai multe oase între ele cu ligamentele și cămașa (capsula) care le acopere să chiamă *încheietură* sau *articulație*. Cele mai de căpetenie încheieturi sunt: *umărul*, *cotul*, *șoldul*, *genunchiul*, *pumnul* (vezi aceste cuvinte). Așa dar o articulație să compune din capetele sau extremitățile a două *oase* și din mai multe *ligamente* sau coarde cari le unesc; ea mai are afară de aceste niște sgarciuri sau *cartilage*, un fel de discuri sau talgere flexibile cari îndulcesc întâlneria și loviturile celor două oase când ele să apropie unul de altul; apoi, un fel de

apă sau lichid viscos, ca albușul de ou, ațos, care să chiamă *sinovie* care udă mereu capetele oaselor pentru ca ele să alunecă mai cu înlesnire întocmai după cum face și uleiul la mașini. Când încheietura este sănătoasă *sinovia* este în mică cantitate, uneori însă cantitatea ei crește și articulația să umfle, atunci avem ceea ce să zice *idartroză* (vezi acest cuvânt). In alte cazuri *sinovia* este mai puțină decât trebuie și mișcările încheieturii din această pricină să fac mai cu greutate și sunt dureroase, uneori să aude niște scârțâituri la mișcare, atunci avem *artrita uscată* sau *seacă*. Pentru orice inflamații sau aprinderi de încheieturi să să cante la articolul ARTRITĂ. Loviturile, căderile, făcute deadreptul asupra unei articulațiuni; mișcările exagerate involuntare, cari depărtează prea mult cele două capete osoase sau cari rup ligamentele; când calci strămb și peste tot orice violență accidentală poate produce diferite turburări articulare mai mult sau mai puțin grave: *contuziuni*, *entorze* (sucituri), *luxațiuni* (scrintiri), *plăgi* (vezi aceste cuvinte). *Ingrijirile* ce sunt de dat bolnavului variază după natura accidentului, după cum să arată în articolii mai sus citați. Aci vom spune numai că este o regulă de mare importanță care să poate aplică mai în toate cazurile, oricare ar fi articulația bolnavă, fie vorba de o inflamație, de lovitură sau entorză (sucitură): *să să puie încheietura în odihnă*, în repaus absolut. Dacă durerea este la umăr, cot sau pumn, să să pună mâna într'un colțar sau tulpan fixat pe după gât și să nu să facă nici o mișcare; dacă e vorba de șold, genunchi sau glesne să să țină piciorul drept, în pat și să nu să umble. Dacă încheietura este umflată, dureroasă, pielea roșie, să să pună cataplasme de in călduțe cari să vor schimba tot la 2 ore sau să să pună cărpe înmuiate în apă de plumb, simplă sau cu laudan, și toate aceste până vine doctorul, care după ce va examina cazul va prescrie tratamentul cel mai bun.

ARTRITĂ (dela grec. *arthron*, încheietură, și terminația *itis*, care însemnează aprindere).—Este inflamația unei articulații, care are mai multe forme. *Artrită acută*: 1. *Simplă*, produsă prin lovitură, cădere, fractură și atunci să zice *traumatică*, sau este produsă prin o infecțiune cum să întâmplă în scarlatină, febră tifoidă, blenoragie (scula-ment) și atunci să numește *infecțioasă*. *Semnele* sunt: o durere mare la încheietura aprinsă, umflătură, roșiata pielii, febră (căldură). *Tratament*: odihnă în pat, membrul pus în o

direcție bună, bandagiu (legătură) cu bumbac, compresiv. — 2. *Blenoragică* (vezi BLE-NORAGIE). — 3. *Gutoasă* (vezi GUTĂ). — *Artrită cronică*: 1. *Uscată* (deformantă) provenită din o fractură, o scintire, o sucire a încheieturii, reumatism, din o artrită acută. Să observă de obicei la șold, genunchi, cot, umăr, picior. *Semne*: un fel de supărare la încheietură când să schimbe vremea o durere spontană care nu să mărește prin mișcărilor articulației; umflătură cu deformare; greutate în mișcări, la umblat, înțepnire cu cârpiitură; boala merge încet, are durată lungă și ca complicație uneori să face apă în încheietură (idartroză). *Tratament*: idroterapie rece, medicațiune alcalină, iodurată și arsenicală: exercițiu, plimbări pe cât să poate, diferite mișcări combinate, masagiu, gimnastică șvedeză, să să întreție forțele bolnavului prin tonice, fieruginoase, untură de pește. — 2. *Tuberculoasă* (vezi TUMORI ALBE.) — 3. *Umedă* sau cu apă (vezi IDARTROZĂ).

ARTRITISM. — Este o stare generală sau *diteză* (vezi acest cuvânt) care poate da naștere la diferite boale, la aceeași persoană sau la indivizii unei familii: reumatism, gută, migrenă, diabet (boală de zahăr), obezitate (boală de grăsime), astmă, emfizem (năduf), gastrită cronică, aterom, pietricele la ficat, rinichi și beșică. *Cauze*: moștenirea dela părinți sau neamuri; bunul traiu și muncă puțină cum să întâmplă la oamenii bogați, viața sedentară, la cei ce lucrează mai mult cu mintea și nu fac mișcare mai de loc, pentru care să observă artritismul mai mult în orașe decât în sate. *Semne*: încă din copilărie să arată unele manifestații: eczemă (bube dulci), furnicele, agitație în timpul nopții, constipație și emoroide (trânji), curgeri de sânge din nas, senzibilitate la frig, dureri de cap, moleșală sau nervozitate prea mare, dureri trecătoare prin oase și încheieturi, dureri de ochi cu roșeală, guturaiu des sau tusă nervoasă, căderea părului din vreme, turburări de stomac (răgăituri, greutate, arsură, nemistuire). *Tratament*. Pentru ca să să preîntâmpine toate aceste trebuie o hrană mai mult vegetariană, carne puțină oprire dela băuturi alcoolice, dela cafea, ceaiu, dela legume acide (macriș, patlagele roșii); să aibă scaun regulat; idroterapie, exercițiu, sub toate formele (plimbări, gimnastică, bicicletă), fricțiuni uscate. *Tratamentul curativ* să să caute la diferitele boale mai sus înșirate și cari constituie artritismul.

ARUM MACULATUM. — Caută la RODU PĂ-

MANTULUI.

ASA FETIDĂ, aerele. — Este o gumă-rezină extrasă din rădăcina plantei *Ferula Asa foetida* din fam. Umbeliferelor, originară din Persia și Afganistan. La noi *aerele* sau *asa fetidă* vine în bucăți roșietice sau cafenii, unuroase la pipăit, spărgoase la răceală, moi mlădioase la căldură, răspândind un miros de usturoiu, pătrunzător, greu și neplăcut; la gust amară, iute și cam aromatică. Ea să să ca antispasmodic puternic (contra spasmele), ca emenagog (ca, să înlesnească venirea regulele) și ca viermifug. Să să ca sub formă de *pilule*: asa fetidă și camfor câte 10 centigrame, săpun cât trebuie pentru o pilulă; să să iee 1—6 pe zi; — sub formă de *praf* 50 centigrame, până la 2 gr.; de *alcoolat* și *eterolat* 1—4 gr. pe zi; în *clistere*: asa fetidă 2—4 gr., un gălbiniș de ou, ceaiu de nalbă 250 gr.

ASAPROL. — Praf alb, uneori puțin roșietic fără miros, gust amar apoi dulce. Proprietăți: antiseptic, antitermic, antireumatismal, analgesic; lucrează ca și salicilatul de sodă, însă este mai ușor de tolerat pentru cei cu stomacul slab, sau cu albuminurie. Să să ca în contra reumatismului articular acut și sub acut, reumatismului muscular, la gută, influență, viermi intestinali; 1-3 gr. la copii, 2-4-6 gr. la adulți; în poțiune, buline sau prafuri de câte 50 ctgr. Nu să poate da cu antipirină și suliat de chinină.

ASCARIDE LOMBRICOIDE. — Caută la VIERMI INTESTINALI.

ASCENSOR. — Caută la LOCUINȚĂ.

AȘCHIE OSOASĂ. — Caută la ESCHILĂ.

ASCITĂ (grec. *askitis*, dela *askós*, burduf), *boală de apă, dropică, idropică, idropizie abdominală.* — O revărsare de apă în pânțece; apa sau lichidul poate ajunge la o cantitate de multe ori foarte mare, 10-15-20 și chiar 30 litri. Ascita poate să fie o boală de sine stătătoare (*idiopatică*), sau să fie produsă de o altă boală sau de o turburare generală a sănătății, care să favorizeze îngrămădirea de apa sau de serozitate în cele mai multe țesuturi (vezi ANAZARCĂ). În primul caz ascita poate fi produsă de o răceală, de frig (*à frigore*), prin luarea unor băuturi cu gheață sau alte cauze cari nu să cunosc (ascita tinerelor fete în momentul pubertății). În cazul al doilea, ascita este produsă de o boală de ficat sau de o boală de *splină* (*friguri palustre*), sau de o boală de *inimă* (*insuficiență mitrală*), etc), sau de o boală de *rinichi* (*nefrită*), sau

de *peritonită* tuberculoasă sau canceroasă. *Tratamentul* variază după cazuri: în ascita idioatică să va da numai *lapte* și *diuretice* (medicamente cari fac ud mult); în ascita produsă de altă boală să va trata acea boală, așa în boalele de ficat se vor pune lipitori sub coastele din dreapta, vezicători, muștare, să va da *purgative* tari, drastice; în boalele de inimă și rinichi, lapte și diuretice (*scila*, *digitală*). Când apa este peste măsură de multă și bolnavul este amenințat să moară, atunci i să va da *cep*, adică să va face *paracenteza* abdomenului (pântecelui) și să va scoate încet și cu băgare de samă aproape tot lichidul. Injecțiunile iodate pot fi folositoare cu condiție ca să nu să injecteze decât o soluție puțin concentrată și variabilă după natura lichidului extras. — *Ascita congenitală* (din naștere) să observă uneori la noii-născuți și ea este câte odată chiar o împiedecare în facere. Ea să tratează înțâpând păretele abdominal al fetului cu un trocar strâmb introdus în mîtră servindu-ne de inserția ombilicală a placentei ca punct de îndreptare.

ASEPTIC (dela grec. *a*, nu, și *sépsis*, infecțiune). — Orice substanță care nu are germeni de boală sau microbi să zice *aseptică*; microbii fiind nimiciți prin fierbere (apă fiartă) sau prin ajutorul unei etuve, care îi distruge pe toți.

ASEPTOL (acid ortofenosulfuric). — Lichid negricios cu proprietăți antiseptice întrebuintându-se ca și fenolul (acidul fenic); intern 10 centigr. până la 1 gr. pe zi în o poțiune sau sirop; extern 2 până la 4 la 100.

ASFIXIE (dela grec. *a*, nu, și *sphyxis*, pulsație). — Prin acest cuvânt să înțelege greutatea sau neputința de a respira, adică de a absorbi oxigen și a da afară acidul carbonic, așa că nu să mai poate primesti sângele și țesăturile. Asfixia, dacă nu să iau măsuri grabnice în contra ei, sfârșește în totdeauna prin moarte. — Asfixia este de 2 feluri: *simplică* și *toxică*. *Asfixia simplă* provine din mai multe cauze: când aerul nu este în cantitate îndestulătoare; *aerul rarefiat* (la înălțimi mari, pe munți înalți sau în balon); *aerul confinat*, închis, cum este în camerile nu în de ajuns aerate pentru numărul celor ce le locuiesc; aerul încărcat cu acid carbonic, cum este în pivnițele în care fierbe sau fermentează vinul sau fructele etc. (vezi AER, AERISIRE. AER RAREFIAT și AER CONFINAT). — Asfixia mai poate fi produsă prin un obstacol sau o piedecă în respirație cum să întâmplă la cei

spânzurați, *inecați*, *enfocați* (năbușiți), *sugrumați* (gâtuiți), sau astuparea căilor respiratoare prin un corp străin înghițit sau produs prin o boală: otita, cancerul sau difteria (crup). Intre cauze să mai numără și unele leziuni nervoase: acțiunea curenților electrici. suprimarea excitației respiratoare a nervilor pielei prin o arsură generalizată; când respirația nu să mai face decât prin o sfortare a voinții și încetează prin copleșirea somnului; leziunile nervilor frenici și a bulbului cerebral, cum este în: *epilepsie*, *turbare*, *tetanos*, în otrăvirile cu *strychnină* și *curară*. — Asfixia să mai poate întâmpla în boalele de *plămâni* (bojoci), când veziculele lor nu mai pot primi aer fiind umplute de exudate (pneumonie), sau sunt apăsate de ceva din afară, cum este în *pleurezia cu apă*. În boalele de *inimă*, care nu mai poate împinge sângele în plămâni; embolie pulmonară; boalele infecțioase. — *Asfixia toxică* este otrăvirea sângelui cu gazuri vătămătoare, cum sunt *acidul carbonic* și *oxidul de cărbune*, cari iau locul oxigenului din aer. Aceste gazuri să formează când s'a pus capul la sobă înainte de a să stânge focul cu totul, și atunci avem ceea ce să zice în popor *bătăie la cap* sau *bătăie de cahlă* (Moldova), tot așa când să pune jaratic (mangal) într'o strachină în mijlocul odăiei cum fac cei ce vreau să să omoare, sau când o sobă de fier trage rău din pricina țevilor cari sunt lungi și înfundate de funingene (de această moarte a murit și celebrul romanțier Emil Zola); de asemenea când să țin în camera de dormit *flori*, cari toată noaptea dau acid carbonic. Această asfixie mai poate fi produsă prin gazuri sulfuroase (de pucioasă), gazul aerian de iluminat (cu cari să întâmplă multe morți); gazul ce ieasă din hasnalele privăților (latrinelor). — *Semnele asfixiei* sunt: la început o greutate la cap, o aplecare neînvinșă la somn, o moleșală generală, văjiituri de urechi, zăpăceală cu amețeli, încercare de a vărsa, fața devine roșie purpurie, mânilor și picioarelor încep a să răci. Dacă lucrul să oprește aci omul poate fi scăpat dela moarte, își revine; dacă însă asfixia continuă atunci el merge spre o moarte sigură: amorteala să mărește, inteligența și cunoștința scad și să pierd; picioarele devin nesimțitoare, apoi mânilor și pe urmă trunchiul; membrele sunt succesiv atinse de convulsii (spasme) foarte tari, apoi de paralizie completă; lipsa de aer produce o angoată de negrăit; res-

pirația devine mai încetată, mai slabă până să sfârșește cu totul, iar inima mai continuă încă puțin a bate, dar din ce în ce mai slab până încetează definitiv, când moartea a sosit. — *Tratament*: sunt două reguli de păstrat dacă vrem să readucem la viață pe un asfixiat: să lucrăm iute, să nu așteptăm până ce vine doctorul, care de multe ori este așa de greu de găsit, și să lucrăm mult timp, cu răbdare, chiar și două ceasuri dacă este trebuință, căci s'a văzut multe succese astfel. Cel mai bun și mai eficace mijloc sunt *tracțiunile ritmice* ale limbii, după recomandăția doctorului Laborde, adică: să deschidem repede gura, ținând fălcile depărtate cu ajutorul unui dop de plută, a unei bucăți de lemn, cu o coadă de lingură, apoi să prindem limba cu o pensă, cu un clește, cu un cârlig, sau cu degetele învelite cu

Fig. 10. — **Tracțiuni ale limbii.**

o cârpă subțire ca să nu alunecă, și să o tragem cu putere afară de 16 până la 20 de ori pe minut; ori de câte ori o tragem afară o lăsăm să reintre în gură până unde merge ea și numai atunci o tragem din nou, urmând tot astfel (fig. 10). Pentru ca să nu mai numărăm de câte ori tragem limba afară pe minut, putem să regulăm această tragere după respirația noastră, adică la fiecare respirație să tragem odată limba afară. Când limba începe a să împotrivi la tragere este semn bun, semn că respirația celui asfixiat începe a să restabili ceea ce să arată și prin o ridicare a pieptului, apoi o scoborâre însoțită uneori de un sughiț. Afară de tracțiunea limbii sau odată cu aceasta să mai poate face respirația artificială prin *mișcări de asemenea ritmice* ale pieptului, pentru care avem nevoie de un ajutor ca să le facă, și anume: el va aplica cu putere mâinile pe piept, apăsându-le tare și lăsându-le îndată, continuând astfel până ce omul începe să respire (vezi INECAȚI). Ajutorul mai poate face și astfel: să să pună înapoia capului bolnavului, să prindă brațele și să le apese cu putere asupra pieptului în timp de trei secunde (clipe), să facă *expirațiunea*, adică darea afară a aerului din piept; apoi să le depărteze și să le ridice pe lângă cap, ținându-le astfel iarăși 3 secunde, să facă *inspirațiunea*, adică intrarea aerului în piept, după care iar le lasă în jos repetând același lucru până la sfârșit. Dacă aceste mișcări să fac în ace-

lași timp cu *tragerile limbii*, trebuie să facem astfel ca ridicarea mânilor să să facă când limba e afară și lăsarea lor în jos când limba este înăuntru, și aceasta de 16—20 ori pe minut. Bine înțeles că toate aceste mișcări de brațe *nu pot înlocui tragera limbii*, care este cel mai energic mijloc de a învia pe un asfixiat, ci numai pot să o ajute. Să mai recomandă și *înhalățiile de oxigen*, când putem să le facem. După ce am readus omul la viață il vom culcă întrun pat cald, cu capul ridicat pe perini, îi vom da un ceaiu cald, cu lingura, *supraveghind respirația*, căci să poate întâmpla ca ea să înceteze iar, mai ales când asfixia a ținut mult, și atunci iar începem să-i tragem limba. Despre tratamentul asfixiei la *inecați*, *spânzurați* și la *noii-născuți* vezi aceste cuvinte.

ASIAȘ. — Caută la MAC.

ASISTOLIE (dela grec. *a*, nu, și *systolē*, contracțiune). — Slăbirea contracțiunilor inimii, care vine sau în mod brusc, repede, sau în perioada cea din urmă a boalelor de inimă. Criza de asistolie poate fi datorită la o degenerare a fibrelor musculare ale inimii, la o leziune valvulară foarte întinsă, la turburări ale circulației periferice; ea mai poate fi datorită la o slăbire a contracțiunilor cardiace determinată sau prin o leziune nervoasă, sau prin o compresiune a inimii (exudat pericardic). Ea să caracterizează prin angoasă, dispnee (răsuflare grea), slăbiciune, neregularitate și inegalitate în mișcările inimii și ale pulsului, distensiunea venelor și puls venos, cianoza (învinețirea buzelor), răcirea mânilor și picioarelor, idropizii multiple, în deosebi edem pulmonar, congestiuni viscerale, albuminurie, etc. Asistolia poate aduce repede moartea sau să treacă momentan, pentru a să reproducă sub influința cauzelor cari i-au dat naștere.

ASMĂȚUI, hasmațuchi, hațmațuchi, turbure, turburea (*Anthriscus Cerefolium* sau *Choerophyllum Cerefolium*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee cu flori albe care crește prin tufșuri, livezi, pe lângă garduri, pe marginea pădurilor și a viilor, uneori cultivată ca plantă culinară (Mai-Iunie). Să întrebunțează planta întreagă ca diuretică, emenagogă (face să vie regulile) și contra trănjiilor, să dă sub formă de tizănă (băutură), 10 grame fierte în un litru de apă. În supa de legume unele gospodine pun și asmățui.

ASOCIAȚIUNE MICROBIANĂ. — Caută la MICROBI

ASOL. — Antiseptic puternic având ca bază aldehida formică; să disolvă foarte ușor în apă rece sau caldă; are miros plăcut. Asolul în soluțiune de 1 la sută omoară în 7 minute microbul officei, în 10 minute microbul febrei tifoide, al răpciugei, stafilococul piogen auriu, în cinci minute microbul ciumei. Să întrebuințeze cu mult succes în *chirurgie*, în *ginecologie* și la *faceri*. — *Doză*: o linguriță la un litru de apă pentru spălarea rănilor; 2 lingurițe la un litru de apă pentru spălături vaginale și uterine, o lingură la un litru pentru dezinfectarea camerilor, scuiătorilor, etc. Câteva picături de asol într'un pahar de apă formează cea mai bună apă de spălat în gură; de altfel pentru aceasta să află o preparațiune specială mai parfumată.

ASPARAGUS OFFICINALIS. — Caută la SPARANGHEL.

ASPIC. — Caută la LEVENTICA.

ASPIDIUM FILIX MAS. — Caută la FERIGĂ.

ASPIRINĂ. — Să prepară din acidul acetic combinat cu acidul salicilic. Lucrează în tocmai ca acidul salicilic și salicilatul de sodă, în doză de 50 centigrame până la 2 grame pe zi, în buline de câte 25-50 ctgr.; să mai poate da în apă îndulcită cu zahăr.

ASPLENIUM TRICHOMANES. — Caută la STRAȘNIC.

ASTERNUT. — Caută la PAR.

ASTIGMATISM (dela grec. *a*, nu, și *stigma*, punct). — Un defect al ochiului, care nu vede deslușit obiectele în toate părțile lor, ceea ce ține la aceea că, în diferite planuri ce trec prin axa lui, organul nu are aceeași putere refringentă. Astfel, ochiul atins de astigmatism, pe când privește o suprafață cvadrilată, formată de linii verticale și de linii orizontale, nu vede lămurit decât pe unele sau pe celelalte. Pentru a remedia acest defect să întrebuințeze sticle cilindrice.

ASTMĂ (dela grec. *asthma*, respirație nevoieasă, grea). — Este o boală nervoasă care vine prin accese de opresiune (apăsare în piept), ce să repetă la intervale neregulate, adeseori foarte depărtate unele de altele, și în intervalul cărora bolnavul pare a să bucură de o sănătate bună. Cel dintâiu acces de astmă să ivește de obicei cam pe la miezul nopții. Te culci sănătos și de odată te deștepti cu o greutate mare în piept o simțire de apăsare foarte obositoare; cū fața la început palidă, apoi vânăată; acoperit de sudori reci, cu respirația gâfâindă, sgomotoasă și întretăiată; șezi în pat și tragi aerul în piept cu toată puterea și a-

erul pare că nu intră, și atunci desnădăduit te scoli, alergi la fereastră, o deschizi în grabă ca să respiri aerul de afară, și stai acolo nemișcat, cu capul răsturnat pe spate ținându-te cu amândouă mâinile de fereastră sau de ori ce-ți vine la îndemână; cu toate aceste aerul nu pătrunde în plămâni (bojoci) decât în cantitate foarte mică, întocmai atât cât să nu mori de asfixie. În această stare te chinuești 1 până la 3 ore, uneori și mai mult, până ce în sfârșit să ivește o tusă cu ajutorul căreia scuipe un fel de scuiapat viscos, cleios, sămănând cu fideaua fiartă; atunci numai te liniștești, respirația începe a să face cum trebuie, somnul te năpădește și dimineața te scoli sănătos cum ai fost la culcare, și tot sănătos rămâi până să ivește alt acces. De obicei accesele să produc prin serii, mai mult sau mai puțin apropiate, cari durează câteva zile sau câteva săptămâni și acărora totalitate constituie ceea ce să chiamă *un atac de astmă*. Dacă să întâmplă ca bolnavul să aibă în acelaș timp și o *bronchită*, atunci respirația este și mai grea și mai supărătoare. *Emfizemul* (năduful) de mai multe ori este produs de astmă, tot așa și unele boale de inimă. — *Cauzele* astmei sunt: ereditatea (moștenirea), mai cu seamă la cei ce sufer de reumatism, de gută, de trânji, de blândă, de eczemă. Accesele de astmă, sunt provocate (la cei predispuși) de umezeală, de răceală, de unele mâncări grele (raci de mare, stridii, scoici), de gazuri și pulberi (praf), de diferite mirosuri (de vioarele, de sfară de grăsime când arde, de ipeca, de clor), etc. Astma poate să alterneze cu unele nevroze (epilepsia, isteria, mania). Ea să observă mai des la bărbați. — *Tratament*. În momentul accesului vom ține bolnavul șezând în pat sau pe un scaun (fotoliu) cu capul în sus, cu șalele răzămate pe perini îi să va da cât să poate mai mult aer, deschizând ferestrele dacă nu cumva e prea frig afară, în caz contrar numai ușa care dă în un antreu; îi vom da să fumeze țigarete de *datura* (ciumăfaie), de *hiosciam* (măsălarită), de *câneșă de India*; vom a-fumă în jurul bolnavului aprinzând *hârtie nitrată*, sau frunze de *datură*, *hiosciam*, *beladonă* (mătrăgună), singure sau asociate. Să să deie bolnavului cafea neagră, tare, din sfert în sfert de oră. Să mai recomandă pentru oprirea accesului să să facă *compresiunea nervului pneumo-gastric* la nivelul gâtului, care să poate face de însuși bolnavul, sau să să pună ghiață la gât. Să mai pot face inhalațiuni de *eter*, de *iodur de etil*, de

cloroform; sau să să pună aproape de pat o farfuriuță cu 4-5 gr. de *piridină* pentru o cameră cam de 25 m. c. Să să deie poziunea: eter sulfuric 1 gr. extract de beladonă 5 centigr. apă de laur-ceras 10 gr., apă distilată și sirop de coji de portocale câte 60 gr., la fiecare ceas câte o lingură. Dacă accesul e mare de tot și durează prea mult să pot face injecțiuni sub piele de *morfina* de câte 1 centigram, de 3-4 ori pe zi. Pentru a opri revenirea acceselor trebuie evitate cauzele (frigul, mâncarea, mirosurile, praful etc.) amin-nervului pneumogastric.

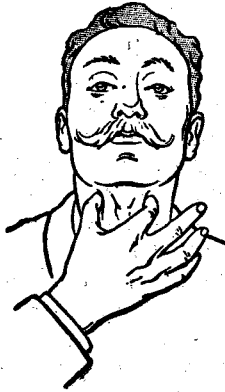

Fig. 11.—**Compre-**

siunea, sau apăsarea tite mai sus. Apoi trebuie examinat nasul și fundul gâtului pentru că să poate ca astma să-și aibă originea de acolo. Ca *tratament general preventiv* să va da *iodurul de potasiu* în doză mijlocie de 1-2 gr. pe zi și preparatele *arsenicale*. Ape minerale: Mont-Dore, Royat, Ems etc. — In *popor* să tratează astma cu *vâsc*, care este un parazit ce să face pe ramurile merilor, perilor, răchitelor și a bradului alb. Vâscul de păr și de brad să bea fiert în apă. Să mai întrebuințează și ceaiul de flori și frunze de *degetariță* (*digitală*).

ASTRINGENTE (lat. *astringens* dela *astringere*, a strânge). — Medicamente cari fac ca țesăturile și orificiile cu cari vin în atingere să să strângă. Ne putem convinge despre acest efect dacă punem pe limbă un mic cristal de piatră acră sau o picătură de suc de lămâie. Ele să întrebuințează pe dinafară pentru a opri o curgere de sânge (emoragie) sau pentru a combate o inflamație superficială, iar pe dinăuntru pentru a opri urdinarea sau orice altă scurgere anormală. Să întrebuințează sub formă de prafuri, gargară, injecții (spălături), clistere, băuturi, hapuri etc. în doze variabile după puterea fiecărui, după cum să arată la fiecare din ele. Cele mai principale sunt: *acidele* (sulfuric, azotic, cloridric), sărurile de *plumb*, de *zinc*, de *fier*, de *cupru* (piatră vânăată), de *mercur*, etc.; apoi *alumen* (piatră acră), *tanin*, *acid galic* și toate substanțele bogate în tanin: *ratania*, *răculeț*, *gogoși* de ristic, *căpșuni*, *coaje de stejar*, *rodie*, *chinchină*, *gutui*, etc.

ATĂ LA LIMBĂ. — Caută la LIMBAR.

ATAC. — Adeseori auzim că cutare om

a avut un *atac* de apoplexie sau un *atac* de gută; ei bine, cuvântul *atac* ne arată că acel om fiind în stare de sănătate a fost isbit *repede*, pe neașteptate, de acele boale cumplite, cari vin prin *atacuri*, după cum vine și epilepsia, reumatismul și altele. Aceste boale vin *repede* și une ori trec așa de *repede* pentru a reveni la un moment dat. Prin urmare caracterul *atacului* sunt *repeziciunea* în năpădirea boalei și *repetarea* lui periodică, întocmai ca la *acces* (vezi acest cuvânt). Despre *atacul de apoplexie* nu ne vom ocupa aci (vezi APLOPLEXIE), tot așa vom face cu *atacul de epilepsie*, de *gută*, *reumatism* (vezi aceste cuvinte). Vom vorbi numai despre: *Atacul de nervi*, care să observă de preferință la fetele și femeile tinere, în urma unei emoțiuni morale vii, unei supărări, unei spaime, unei *boale de inimă*, sau a unei indigestii, altelei fără nici o cauză aparentă. Acest atac de nervi, care să observă mai ales la o persoană nervoasă și anemică, vine *repede* și constă într'o indispoziție generală care nu să poate descrie și care încetul cu încetul să fixează în un punct oarecare, mai ales la ligurică, în dreptul stomacului, sub formă de strânsură apăsătoare, care merge crescând, după care să înmoie picioarele și bolnava cadă jos făcând mișcări dezordonate și sucituri de corp ciudate, uneori rostogolindu-să pe pământ în toate felurile. Cele mai adese ori bolnava n'are cunoștință, nici nu mai simte, cu toate aceste ea vorbește ca în vis, mai mult aiurează în mod sgomotos și cu halucinațiuni, fără să simtă dacă o gâdili, o arzi sau o înțepi. Acest *atac de nervi* poate ține câteva minute până la câteva ceasuri și să termină de obicei prin sughiț și lacrimi. *Tratament.* In timpul atacului vom băgă de seamă ca bolnava să nu să lovească când să sbate, să nu-și facă rău, prin urmare o vom pune-o în pat sau i vom așterne o saltea sau perini, ținând'o pe cât să poate în loc, fără violență însă; îi vom desface legăturile de peste mijloc, corsetul, pentru ca respirația să să facă bine sau mai bine să o desbrăcăm de tot, o vom stropi cu apă rece pe față și pe piept, îi vom pune la nas *eter* sau oțet, până ce-i trece atacul sau, dacă durează prea mult, să va chiemă doctorul, care o va deșteptă și îi va prescrie o cură potrivită cu starea ei.

ATAC. — Caută la TUBERCULOZĂ.

ATAC DE NERVI. — Caută și la ISTERIE.

ATACAT. — Caută la OPTICĂ.

ATAXIE (dela grec. *a*, fără, și *taxis*, ordine).—

Prin acest cuvânt să înțelege o neregulă în îndeplinirea unor fenomene fiziologice (ataxie în mișcările umbletului) sau în mersul unor boale. Boalele cu formă ataxică sunt caracterizate prin unele semne neobiceșuite, de pildă: nestabilitatea fenomenelor și, adese ori, lipsa de proporție între leziunile organice și dezordinele funcționale (febrele pernicioase, scarlatina anormală, icterul grav, etc). — *Ataxia locomotrice*. Este o boală de măduva spinării, care are două perioade: de *suferință* și de *paralizie*. În prima perioadă de *suferință* avem următoarele semne: *dureri* cari vin de obicei sub formă de crize, *dureri fulgerătoare* (repezi ca fulgerul, ca cu cuțitul) sau pătrunzătoare prin picioare, cu intervale de odihnă mai mult sau mai puțin lungi: câte odată dureri de mijloc, în în-cingătoare, dureri în degetele mici și inelare dela mâni, la față, la ceafă, crampe de stomac (la lingurică) cu vărsături, dureri în beșică, la rinichi, în mațe, în dreptul inimii. În perioada a doua de *paralizie* avem: lărgirea luminilor (pupilelor), căderea pleoapei de sus, vederea îndoită (dublă), strabism, slăbirea gradată a vederii, văjiituri de urechi, tusă nervoasă cu un fel de năduf; apoi pierderea din ce în ce a potrivirii mișcărilor, neputința de a potrivi puterea (forța), direcțiunea și întinderea unei mișcări cu păstrarea puterii musculare; bolnavul își aruncă picioarele înainte și înafară și isbește pământul cu călcăiele. Pe când ataxia atinge mâinile (ceea ce să întâmplă rar și târziu), bolnavul devine stângaci; simțul pipăirii și a durerii este micșorat. La urmă de tot mușchii să topesc (să atrofează), diareie și slăbiciune generală repede. Ataxia este o boală care merge încet și crescând, 15-20 ani; câte odată să poate vindecă, mai ales când să ia din vreme. *Cauzele*; în multe cazuri este sifilic și atunci dacă să ia repede să poate vindecă; excesele alcoolice, oboselile prea mari, excesele veneriene, tuberculoza, și de multe ori nu să poate cunoaște cauza. — *Tratament*. La început să recomandă evitarea tuturor exceselor și a oricărei oboseli. La cei *sifilitici* să va institui un tratament specific intens (friecții mercuriale sau mai bine injecții întramusculare și iodur de potasiu 2-4 gr. pe zi); după o cură mercurială să va da pilule tonice cu: lactat de fier 5 gr., extract de chinină 5 gr., extract de nucă vomică 50 centigrame, extract de gențiana cât trebuie pentru 100 pilule, din cari să ia 3-6 pe zi. Să mai da

nitrat de argint, 3-5 centigrame pe zi în pilule de câte 1 centigram, și *săcară cornută* câte 60-90 ctgr. pentru fiecare din cele 3 zile dintâu ale fiecărei săptămâni, timp de 5-6 săptămâni; *fosfur de zinc* 15-40 miligrame pe zi în pilule. Contra durerilor fulgerătoare: antipirină, exalgină, acetanilidă, morfină, cloral, sulfonal, băi calde prelungite, pulverizații de eter, de clorur de metil; *spânzurare* sau suspensiune cu un aparat special; electrizație cu curenți continui. Pentru dureri de stomac când e ipercloridrie: bicarbonat de sodă în doză mare; în momentul accesului: morfină, vezicătoare la lingurică, pulverizații de eter sau de clorur de metil; pentru vărsături: protoxalat de cerium, 5-15 ctgr. de 3-4 ori pe zi. Educația progresivă a mușchilor prin exerciții metodice de gimnastică pentru regularea mersului.

ATAXIE LOCOMOTRICE. — Caută la ATAXIE și MĂDUVA SPINĂRII.

ATEROM. — O boală a arteriilor (vinelor prin cari curge sângele roșu) caracterizată prin degenerarea grăsoasă a tunicii lor interne care să rupe, sau din contră să infiltrează cu săruri calcare (impetrirea arteriilor). Aceste săruri calcare formează plăci tari, cari reunindu-să dau arteriei o rigiditate sau tărie osoasă (arterie în formă de țevă de pipă). Din această stare pot rezultă trei lucruri: lărgirea mărginită a arteriei, numită *anevrism*, apoi ruptura ei, ceea ce ne dă *emoragie* (curgere de sânge), și inchiegarea sângelui provocată prin neregularitatea păretelui, *tromboză*, cu mortificarea țesutului udat de acea arterie, *gangrenă* (vezi cuvintele cu litere cursive). *Semnele*: dacă pipăim arteria bolnavă o simțim tare, neregulată, cu șerpuituri, mai ales la tâmplă sau la mână (radială), pulsul neregulat, brusc sau slab. *Complicațiuni* să pot ivi din partea rinichilor, a inimii, a creierilor (emoragie sau immoiere). *Cauzele*: alcoolism, artrism, (mai ales diabet), sifilis, bătrânețe. — *Tratament preventiv*: cumpătare mare în toate, exercițiu regulat zilnic.

ATITUDINE (dela lat. *aptitudo, situs corporis*, poziția corpului). — De câte ori nu ni să întâmplă să auzim pe bunii părinți zicând copiilor: *stai drept!* nu te strâmbă sau nu te aplecă așa mult când scri sau cetesti! o să rămâi cocoșat! și au mare dreptate, căci când noi stăm un timp care cere nemșcați în același loc sau când suntem prea ațințiți la un lucru oarecare o mare încordare de minte sau de mâni, corpul nos-

tru ia în mod instinctiv poziția care-i pare mai puțin obositoare sau care-i convine mai bine pentru acel lucru. Acum, dacă această poziție este prea prelungită și nu este întreruptă în de ajuns prin răstimpuri de odihnă, fie la cetit, la scris, fie la cusut, etc., și dacă mai cu seamă aceasta să repetă zilnic, atunci poziția luată de corpul nostru năzuiește să rămână aceeași și în timpul de odihnă; și fiindcă această atitudine este de obicei vițioasă, adică ridică un umăr mai mult decât pe celalt sau ține spatele prea aplecat, rezultă că trunchiul nostru nu să mai poate ține drept și rămâne strâmb pentru toată viața. Acest fel de suțitură sau de strâmbare de corp nu numai că strică frumusețea staturii, dar în același timp poate să împiedece și unele funcțiuni, cum sunt: respirația, mistuirea, etc. Prin urmare trebuie să fim cu mare băgare de seamă mai ales la copii, în vârsta desvortării fizice, și să preîntâmpinăm din vreme urmările atitudinilor vițioase pe cari le iau în timpul scrisului, a cetitului, a cusutului, etc., în *drumul de fier* și în școale (vezi aceste cuvinte) și cari atitudini dau naștere la deviațiuni și diformității de corp, de statură (vezi VERTEBRE).

ATOXIL, anilarsinat de sodă. — Pulbere albă, fără miros, gust cam sărat, solubilă în apă. Să recomandă în boalele de piele, în anemie, în oftică, în boala somnului, în pelagră și în contra sifilisului, al cărui specific să consideră a fi ca și mercurul și iodurele. Atoxilul să dă în buline de câte 10 cetigrame, simplu sau cu puțină lactoză, 1-2-3 pe zi; sau în o soluțiune: atoxil, 1 gr.; apă distilată, 150 gr.; 1-2-3 linguri pe zi în puțină apă; sau în injecțiuni sub piele: atoxil, 1.50; apă distilată, 10 c. c.; o injecție reprezintă 15 centigrame de atoxil; să pot injectă 2 c. c. odată, adică 30 centigrame, sub pielea pântecelui sau în fesă, repetându-să tot la 2, 3 sau 4 zile.

ATREPSIE (dela grec. *a*, fără, și *threpsis*, nutriment). — Boala copilor de țată, a a sugătorilor, în cari nou-născuții slăbesc încetul cu încetul până ce rămâne piele și os; un copil cu atrepsie este încrețit ca un bătrân. Această boală să numește în popor: *boală cănească, socote, sokote, zilizit*. Slăbirea vine din hrană rea, din care pricină copiii urdină mult, beau apă și vecinic ar mânca. *Cauzele*: părinți nesănătoși, lapte rău, hrană rea și prea de timpurie. *Tratament*: să să deie țată sau lapte la intervale regulate, să să caute o doică să-

nătoasă, să să țină curat *biberonul* (vezi acest cuvânt), să să dea lapte până la 12 luni (vezi ALĂPTARE). Ca medicamente să recomandă contra diareei acidul lactic, apă de var, bismut, clistere cu amidon, cu tannin; apoi pentru dezinfectarea mațelor: benzonaftol, dermatol, tanigen etc. Apoi copilul să să țină învelit în haine calde, să să facă băi calde și cu muștar, fricțiuni stimulente cu spirt sau oțet de trandafir. — La țară când să îmbolnăvește un copil de boală cănească *babele* iau pelin verde, îl toacă mărunț, îl freacă în mâni, îl amestecă cu găinași de găină, îl prăjește cu seu de lumânare și leagă copilul la pânțele. Tot pentru aceasta mai fac copilului scăldători cu *părul ciutei* (*Rhamnus cathartica*), de 3 ori pe zi: dimineața în fundul casei, la ameză în mijlocul casei și seara la ușă.

ATROFIE (dela grec. *a*, nu, și *trophî*, nutriment). — Slăbirea organismului, a unui organ sau a unui țăsut, din cauza unui viciu, a unei hrăniri rele și neîndestulătoare, a unei boale. Slăbirea este atrofia țăsutului grăsoș; în vechime atrofia mușchilor, și sub numele de *fizie* (cea ce astăzi înseamnă oftică de plămâni cu formă ulceroasă) să descrie atrofia generală, fie ea produsă sau nu de o leziune locală. Atrofia este simplă când este numai o micșorare de număr sau de volum a elementelor cari constituie organele și țăsăturile; ea este *degenerativă* când pe lângă degenerarea grăsoasă este și o rezorbțiune, o topire a elementelor degenerate. În atrofia simplă, care să observă mai ales la bătrânețe este o dispariție progresivă a elementelor grăsoase, a țăsutului adipos. Atrofia este *fiziologică*, cum este la bătrânețe când unele organe încetează de a funcționa, și anume: mamelele (țățele), uterul, testiculele; ea este *patologică* (din cauza unor boale), în urma febrei grave, a febrei hectice, a boalei cronice grave (diaree, diabet, spermatoore, etc.), a boalei nervoase, a inanitiunii, a unei inflamații, a oboselilor, etc. Gravitatea atrofiei atârână de întinderea ei și a cauzei care i-a dat naștere. *Tratamentul* variază după forma atrofiei. — *Atrofia musculară progresivă* este datorită unei boale de măduva spinării (*mielita coarnelor anterioare*) și constă la început într'o slăbiciune a mușchilor, apoi topirea lor, încetul cu încetul, așa că omul să topește de pe picioare până ce rămâne numai piele și oase. Această atrofie

să întinde la toți mușchii, chiar și la acei ai buzelor, limbii și înghițitoarii, așa că omul nu mai poate nici mânca; ea sfârșește prin moarte. *Tratamentul* constă în electricitate: *curenți induși*, cari întrețin contractilitatea mușchilor, și *curenți continui*, cari înlesnesc nutrițiunea mușchilor. La interior să dea fosfor, fosfur de zinc, nuca vomică, strichnină, fier, arsenic, ergotină, singure sau asociate, de exemplu: fosfur de zinc 8 centigrame, arseniat de sodă 8 ctgr., oxalat de fier 4 gr., ergotină 20 gr., extract de nuca vomică 80 ctgr.; să se facă 80 pilule și să se iee 3 pe zi. Să mai recomandă masage și idroterapie metodică.

ATROFIA MUSCULARĂ PROGRESIVĂ. — Caută la ATROFIE și MĂDUVA SPINĂRII.

ATROFIE MUSCULARĂ. — Caută la MUȘCHI.

ATROPA BELLADONA. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

ATROPINĂ. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

AUĂ. — Caută la STRUGURI.

AUR (lat. *aurum*). — Acest metal prețios nu se întrebuințează în medicină decât foarte rar în natură și atunci sub formă de plăci, de inele, etc. (vezi METALOTERAPIE). Mai mult se întrebuințează sub formă de *săruri*, cum sunt: *Bromurul de aur*, care să dea în epilepsie, sifilis, cancer de stomac, în doză de 3 miligrame până la 1 centigram. în soluțiune (5 centigrame la 300 gr. apă distilată foarte curată). *Clorurul de aur*, care lucrează ca antiseptic și caustic selezorant, dându-se pe dinăuntru la sifilis, tabes, mielite, în doză de 5-15 miligrame în soluțiune apoasă sau eterată, sau în pilule; iar pe din afară în alifie sau în injecțiuni interstițiale (5 miligrame în soluțiune de 1 la 50 în ganglioni tuberculoși nesupurați). *Clorurul de aur și de amoniu* să dea în dizmenoree în doză de 5 miligrame până la 1 centigram în granule. *Clorurul de aur și de sodiu* să dea în contra sifilisului în doză de 5 miligrame până la 1 centigram în pilule. *Cianurul de aur* să recomandă în atrofie papilară a celor ce sufer de ataxie locomotrice; 5 miligrame până la 1 centigram în injecțiuni sub piele.

AUTOINTOXICAȚIUNE. — Caută la MICROBI.

AUTOMOBIL. — Dintre toate mijlocele moderne de a satisface trebuința din ce în ce mai mare de dislocare, cel mai plăcut este fără îndoială automobilul, pentru acei cari au fericirea să dispună de avere. Călătoria cu un automobil bun este o adevărată plăcere cu condițiune de a merge cu o iuteală numai de 30 până la 40 kilometri pe ceas

și de a nu face mai mult de 200 kilometri pe zi. Pentru a te sătura de aer automobilul nu trebuie să fie acoperit, ceea ce permite să aspiți aer curat cu toți plămânilor. Călătoria cu automobilul făcută în aceste condițiuni este un mijloc foarte bun de ați recâștiga puterile, tăria, pofta de mâncare și somnul; ea este minunată pentru sănătate la cei surmenați (prea obosiți), cari au trebuință de a să odihni; la anemici (cu lipsă de sânge) de asemenea. Alergând cu iuteală câmpii întregi într-o frumoasă zi de primăvară sau de vară, respirând un aer curat, toată ziua, seara mănânci cu poftă mare și noaptea dormi adânc ca după un exercițiu obositor. Un învățat francez, Monneyrat, care a avut prilejul să facă călătorii de 8 până la 10 zile cu o iuteală mijlocie de 40 kilometri pe ceas și făcând 100 până la 200 kilometri pe zi, a studiat influința acestor dislocări repezi de aer asupra nutrițiunii generale, examinând sângele, numărând globulele roșii și dozând emoglobina, și a ajuns la următoarele rezultate: la persoanele sănătoase, la plecare, cifra globulelor variază dela 5,200,000 la 5,400,000; a 3-a zi cifra să ridice la 5,700,000; a 6-a zi la 5,950,000 și 6,220,000; a 10-a zi la 6,300,000 și 6,500,000. Emoglobina dela 98 la 100 s'a ridicat la 101 și 102 la 100. La doi oameni anemici s'a constatat foarte importante puncte de comparațiune: globulele roșii nu treceau de 4,300,000 la unul și de 4,500,000 la celalalt; de a 3-a zi chiar nutrițiunea să îmbunătățește ca la oamenii sănătoși: globulele să ridice la 4,700,000 și 4,900,000; la sosire (10-a zi) la 5,675,000 și 5,800,000, adică un câștig de un milion de globule roșii în timp așa de scurt! Acest mărșez rezultat nu-l pot da cele mai bune preparate fieruginoase, nici cele mai vestite tonice (întăritoare). Emoglobina de asemenea s'a urcat dela 87 la 100 la 99 și 100 la 100. Aceste efecte minunate să datorese de sigur la ematoza (primenirea sângelui în plămâni) făcută prin ajutorul unui aer mai bogat în oxigen, cum este aerul de pe câmp și prin o aerațiune mai completă a plămânilor, cari respiră mai adânc în timpul călătoriei cu automobilul. Așa dară acest mod de călătorie să potrivește foarte bine la anemici, la nevrastenici (cu slăbiciune de nervi), cu condițiune însă ca odihna să fie deplină, întrerupând cursa la timp. Automobilismul să poate recomandă ca mijloc de tratament la cei ce sufer de *enfizem* (năduf), pe o temperatură mijlocie, de *astmă*, de a

nemie, de *surmenaj* (supra fatigă, istoveală). Cetitoriul însă nu trebuie să uite că o călătorie cu automobilul este foarte vătămătoare sănătății când ea să face cu o iuțea nebună stârnind nori de praf și expunând la accidente de cea mai mare gravitate.

AUTOPLASTIE (dela grec. *autós*, sine-însuși, și *plassein*, a formă). — Este o operație prin care să repară un organ a cărui formă a fost stricată, prin părți sănătoase luate de pe aceeași persoană, din vecinătatea organului stricat sau din depărtare. Autoplastia să deosebește de *eteroplastie* care combate diformitatea prin țesături sănătoase împrumutate dela altă persoană sau dela vr'un animal; ea să deosebește de *proteză*, care înlocuește părțile pierdute prin lucruri artificiale.

AUTOPSIE (dela grec. *autós*, sine-însuși, și *opsis*, vedere). — Prin aceasta să înțelege examinarea tuturor părților unui cadavru (om sau animal mort) pentru a găsi sau determina cauza morții. Autopsia poate fi făcută numai în scop medical, adică de a constata alterațiunile cadaverice, sau în scop de a lămuri justiția asupra cauzelor cari au produs moartea. Deschiderea cadavrului poate fi mărginită numai la o parte a corpului (autopsie parțială).

AUZ. — Caută la **URECHE**.

AVARIȚIE (lat. *avaritia*), *sgârćenie*. — Iubirea de bani peste măsură de mare trebuie socotită ca o stare bolnăvicioasă, ca o *manie* (nebunie), întocmai ca *dipsomania* (mania de a bea), *piromania* (mania de a da foc), *grandomania* (mania de mărire), *teomania* (mania religioasă), mania de a *fură* lucruri de prin prăvălii, mania de a *risipi* banii și averea, etc. cari sunt tot atâtea boale mintale. Un avar (sgârcit) nu trebuie luat în răs, ci d'impotrivă el trebuie compătimit ca oricare bolnav, care să poate vindeca prin un tratament medical apropiat și bine condus. Avarul să hrănește cât să poate de rău, mai rău de cât un om sărac care își cerșește hrana; el poartă haine vechi, rupte și murdare; locuiește într'o casă neigienică, mică, murdară, întunecată, neaerată, și în orașele mari chiar într'o mansardă. Dacă este însurat face ca toți ai săi, nevastă și copiii, să ducă lipsurile cele mai mari, să rabde foame și frig, întocmai ca și el, și aceasta de frică ca să nu chieltuiască bani. Un astfel de om este cu adevărat *bolnav* și pe lângă toate lipsurile care le îndură el este stăpănit ziua și noaptea de neliniște și de groază ca să nu-l fure cineva, ceea ce îl oprește de a dormi; el

devine pizmătareț față de toți, plin de ură; el fuge de lume, n'are prieteni, trăind în o singurătate desăvârșită, muncit de idei fixe chinuitoare, de visuri rele; el este vecinic tăcut, moros și ocolește pe toți cei ce-l caută. Avarul moare în cele din urmă de o paralizie generală sau să stânge în demență (tâmpeală) dacă nu cumva să i vește vre-o boală intercurrentă care să i scurteze viața-i chinuită și tristă sau dacă nu cade, cum să întâmplă adese ori, victimă unui odios asasinat. — Avariția este câte odată ereditară, să moștenește; ea atinge vrâsta matură, mai mult pe celibatari (cari nu să căsătorească) și deopotrivă pe bărbați și pe femei. Când un soț suferă de această boală, să întâmplă adeseori de și celalt soț să îmbolnăvească de avariție; s'an văzut cazuri în cari boala s'a transmis la întreagă familia și dacă vom cerceta părinții sau strămoșii vom găsi că ei au suferit de boale nervoase sau mintale. — Nu trebuie să confundăm avariția cu economia și cruțarea cari sunt însușiri bune și caracterizează pe oamenii înțelepți și prevăzători. — *Tratament*. Această boală trebuie tratată dela început dacă vom să obținem vr'un succes. Doctorul să va sili din capul locului să câștige încrederea bolnavului, pentru ca să i poată sugera ideea că el trebuie să ducă o viață regulată, potrivită mijloacelor sale, o viață cât să poate de igienică și scutită de boale; să i insuflă alte griji, idei de caritate (de milă și de iubire față de aproapele său), să l sfătuiască, să l îndemne și să i arate ce fapte de binefacere să săvârșească; să i redeștepte iubirea de a-i săi, de familia și de rudeniile lui, în sfârșit, să întrebuițeze toate mijloacele putincioase pentru a-l smulge din ghiarele avariției, boală produsă de frica sărăciei și întreținută de o stare de slăbiciune a voinții pe care rațiunea singură nu poate să o învingă, și care boală sfârșește prin degenerarea și slăbirea facultăților cerebrale (după Dr. G. V. Negrescu).

AVENĂ SATIVĂ. — Caută la **OVĂS**.

AVORT. — Caută la **ABORT**.

AVRĂMEASĂ. — Caută la **VENINARIȚĂ**.

AXILARĂ (Regiunea). — Caută la **SUBSUOARĂ**.

AXONGE. — Grăsime de porc preparată în mod special și care servește în farmacie la prepararea alifilor (ungventelor) și a pomezilor. Fiindcă ea râncezește ușor a început să fie înlocuită cu *Vaselină* și *Glicerina*, cari nu râncezesă nici odată.

AZIMĂ (Pâne), de la grec. *a*, fără, și *zymé*,

drojdii, plămădeală, aluat. — Pâne care n'a dospit, n'a fermentat, numită și *hostie*, care să întrebunțează în farmacie la facerea *bulinelor* (vezi PANE).

AZMURĂ. — Caută la SMEURĂ.

AZOT (Protoxid de). — Un gaz care să întrebunțează pentru a amorți o regiune în care să face o operație de scurtă durată; la scoaterea dinților pentru a amorți gingia și nervul. Protoxidul de azot, numit și *gaz de voie bună* (ilariant) din cauză că el ar produce o simțire plăcută care face pe om să rădă, trebuie să fie curat și să să

deie în duze foarte mici.

AZOTAT DE ARGINT. — Caută la ARGINT.

AZOTATE, AZOTIC (Acid). — Caută la NITRATE și NITRIC.

AZUGA. — Localitate de petrecut vara, pe valea Prahovei, între Bușteni și Predeal, situată într'o poziție încântătoare, încunjurată de munți uriași și de păduri frumoase de brazi. Clima este ca și la *Bușteni* (vezi acest cuvânt). Imprejurimi frumoase; multe fabrici, între cari și renumita fabrică de *bere de Azuga*; viața efină și plăcută.

B

BABADĂG. — Stațiune balneară în județul Tulcea. Orașelul Babadag să află la o depărtare de 3 ore cu trăsura dela Tulcea. Băile să află la 2 kilometri de oraș, unde mergi cu trăsura la un drum foarte frumos printre vii și pomi. Pozițiune încântătoare. Apele conțin sare, iod, pucioasă și fier. Să recomandă în reumatism, scrofuloză, anemie, etc. Excursiuni să fac pe muntele Coiumbaba, la Chioșcula, etc. Apă de băut foarte bună.

BABIȚĂ, băcălie, burete de iască, copită, văcălie. — Această ciupercă numită în botanică *Polyporus fomentarius*, din fam. Polyporaceelor, care crește pe fagi bătrâni și pe mesteacani, împreună cu ciuperca *Polyporus ignarius*, care crește mai cu seamă pe meri, peri, pruni și sălcii, să întrebunțează pentru a prepară *iasca* (vezi acest cuvânt).

BABON. — Caută la ADENITĂ.

BĂCĂLIE. — Caută la BABIȚĂ.

BACIL (lat. *bacillum*, bețișor). — Varietate de *microbi* (vezi acest cuvânt).

BACTERIE (dela grec. *baktèrion*, băț mic). — Varietate de *microbi* (vezi acest cuvânt).

BĂDEAN. — Caută la ANASON.

BADEN (Austria, lângă Viena). — Apă minerală sulfatată și carbonată calcică; slab sulfuroasă. Acid carbonic liber. Isoare multe. Temperatura 31-36°. Să bea, băi, piscine, duși. Boale de stomac și de ficat, de piele, poală albă (leucoree), etc.; cură de zăr.

BADEN-BADEN (marele ducat de Baden). — Apă minerală clorurată sodică; puțin fier; mult acid carbonic liber. Isoare multe. Temperatura 45-67. Să bea, băi, duși. Tratamente urmat în otele. Diuretică, sudorifică,

puțin laxativă. Specială pentru reumatismul cronic.

BADIAN. — Caută la ANASON.

BAGNOLS (Franța, Lozère). — Apă minerală sulfuroasă slabă; bicarbonat de sodă și de calce; clorure; fier. Isoare diferite. Temperatura 30-42°. De băut, băi, duși, etuve. Limfatism, boale de piele, lăringite (răgușală), tusă.

BAGNOLES-DE-L'ORNE (Franța). — Stațiune de ape minerale; două isoare: unu sulfuros și celalt fieruginos; amândouă reci. Climat dulce; sezonul 15 Mai-15 Octobre. De băut, băi, piscine, duși. Paralizii, nevroze, boale de stomac, de piele, anemie.

BĂI (lat. *balneum*, baie), *scalde*. — Prin cuvântul baie să înțelege șederea mai mult sau mai puțin prelungită a corpului, sau numai a unei părți a corpului, în un mediu care cele mai adeseori este lichid, de obicei apă, de multe ori *gazos*, băi de aburi sau de aer, și câte odată *solid*, băi de nomol, de nisip. Băile sunt de două feluri: *simple*, când să întrebunțează numai apă, dulce sau sărată; *medicinale*, în toate celelalte împrejurări. Dacă să cufundă corpul întreg baia să numește *completă*, întreagă; dacă să cufundă numai o parte din corp să chiamă baie *parțială*, cum este baia de șezut, baia de picioare, de mâni. — *Băile simple*. Aci ne vom ocupa numai de băile de apă dulce, de băile ordinare, obicinuite, cari pot fi întregi sau parțiale, calde sau reci. Cât despre băile de *apă sărată naturală* vom vorbi în alt loc (vezi MARE), iar despre băile de *apă sărată artificială* vom vorbi mai la vale. *Băile întregi* pot fi *căldute* (temperate) sau *calde*. În cele *căldute* temperatura apei este de 29 până la 34

grade centigrade, iar în cele *calde* de 35-40°. *Baia caldă* mărește asudarea pielii și produce o excitație generală urmată îndată de o slăbiciune, moleșeală. Această baie este periculoasă pentru oamenii sângeroși și nu trebuie făcută decât numai după sfatul doctorului. Cea mai igienică este *baia temperată* sau *căldută*, care să potrivește oricărui om sănătos și în multe cazuri de boală. Fiindcă temperatura ei (29-34°) să apropie de aceea a corpului, când intrăm în ea nu simțim nici o neplăcere decât o prea mică supărare în respirație și o ușoară strângere a corpului, cari dispar după câteva clipe; fața este puțin colorată și jilavă, însă fără durere de cap; apoi începem să ne simțim bine și mulțumiți; mâinile și picioarele să deștepenesc, orice moleșeală dispăre. Această baie înlesnește slujba pielii curățind-o de murdăria și de grăsime, de solzii sau straturile de epiderm ce sunt gata să cadă, de praful care o îmbăcește, etc. Cu un cuvânt această baie face bine, nu slăbește pe om, și prin urmare ca *baie de curățenie* e bine să să facă odată pe săptămână. Pentru strămoșii noștri Romani, baia fiind în același timp și o plăcere, ei o făceau în fiecare zi; cu cât ei o făceau mai des, cu atât noi Românii, strănepoții lor, o facem mai rar, nu numai cei dela sate cari să știe că fac numai două băi în viață, la naștere și la moarte, dar chiar și cei dela oraș, fie din neîngrijire, neglijență, fie din economie, fie din lipsă de stabilimente de băi confortabile și eftine. De o bucată de vreme însă constatăm cu mulțumire că în orașe a început să să înființeze stabilimente de băi mai bune și chiar mai eftine, ceea ce a deșteptat gustul de băi în cetățeni; la țară însă, deși s'a încercat d. doctor N. Manolescu, pe când era director general al serviciului sanitar, să introducă pe la sate *băi populare*, reușind în parte, odată cu ducerea d-sale din capul aceluia serviciu, a rămas lucrul baltă, desființându-să prin părăsire și mult-puținul ce s'a făcut. Păcat! căci mult bine s'ar fi făcut populațiunii noastre rurale îmbunătățindu-i-să prin acest mijloc sănătatea generală! Cine poate să-și instaleze baie *acasă*, nu este expus la schimbările de temperatură, cari de multe ori îl fac să răcească venind dela baie. O baie trebuie să ție o *jumătate de ceas* până la un ceas; dacă trece peste acest timp produce slăbiciune. Intru cât privește timpul zilei în care este bine să facem baie, vom atrage băgarea de seamă a cetitorului

că nu trebuie să facem baie cu stomacul încărcat, prin urmare nici odată după mănecare, decât numai după ce a trecut 3 până la 5 ceasuri; după baie însă putem mânca îndată. Prin urmare timpul cel mai bun de baie este dimineața până la dejun și spre seară înainte de prânz. *Băile reci* sunt acele cari au o temperatură dela 28 grade în jos până la 20°, iar cele de 10-19° le-am putea numi *foarte reci*. Aceste băi foarte reci sunt periculoase, căci ori cât de scurte ar fi pot produce *congestiuni pulmonare* (îngrămădiri de sânge la plămâni) sau *apoplexii cerebrale* (plesnirea unei vine și revărsarea sângelui în creeri). Prin urmare când zicem o *baie rece* trebuie să înțelegem de obicei pe aceea care să nu fie mai rece de 18-20 grade. Această baie este sănătoasă fiind făcută în bune condițiuni. Trebuie să știm că mai bine este ca să ne scaldăm în *apă curgătoare, de râu*, de cât în apă stătătoare, căci primenirea neconținută a apei mărește lucrarea întăritoare a băiei. — E adevărat că în minutul în care intrăm în apă simțim mai întotdeauna un fior general care ne sbrleşte pielea, un fel de strângere de stomac, oare care supărare în respirație, dar toate acestea pier repede, mai ales dacă ne aruncăm repede în apă și cu tot corpul deodată, fără să stăm locului, ci mișcându-ne mereu în toate părțile, dând din mâni și din picioare, iar dacă știm să începem a înotă îndată dupe ce ne-am aruncat în apă. *Durata* unei băi reci este de 5 până la 20 minute, nici odată mai mult. Și aci ca și la băile calde vom spune că nu e bine să intrăm în apă cu stomacul încărcat, ci întotdeauna înainte de mănecare. Apoi nu e bine să facem baie în orele cele mai calde ale zilei, nici în cele mai reci, adică în mijlocul zilei, sau prea de dimineață. Prin urmare cele mai bune ceasuri pentru băile reci sunt: 10-12 și 5-7 seara. După baie ne vom îmbracă repede și vom face o plimbare cu pași mai iuți pentru ca să să producă o reacție în corpul nostru. Astfel făcute, băile reci sunt tonice, întăritoare, folositoare vara când sunt călduri mari; ele micșorează asudarea și măresc pofta de mănecare. Ele însă nu sunt bune la cei slabi și iritabili cari tremură în apă și la cari nu se poate face reacțiunea; la cei nervoși; la cei sângeroși, cari sunt amenințați de apoplexie cerebrală; la cei cu boale de inimă și cu anevrism. De asemenea băile reci nu sunt bune la copii până la vârsta de 7-8 ani, nici la bătrâni. O credință foarte lătită este

că nu e bine să intri în baie rece fiind asudat și că trebuie să aștepti până ce trece nădușeala; credință greșită, căci experiența a dovedit că nu e bine să aștepti ca corpul să fie uscat, dar când ai ajuns la baie este bine să te odihnești puțin ca să-ți treacă osteneala drumului și să ai respirația normală. *Băile reci făcute în puțină* în boalele cu fierbințeală mare, cum este febra tifoidă, după metoda lui Brand, au o temperatură care variază dela 30 până la 18°; la adulți să fac de 20° și durează 15 minute, repetându-să din 3 în 3 ore, până când temperatura corpului (luată în șezut) scade sub 39°. La copii prima baie va fi de 28°, celelalte de 24°, ținând fiecare cinci minute, iar dacă începe fiorul și mai puțin. Înainte de a intra în baie să va da bolnavului o băutură rece; la începutul, la mijlocul și la sfârșitul băiei să va stropi cu apă rece: la cap și la ceafă. După ce va ieși din baie bolnavul să va înveli în haine de lână, iar la picioare îi să va pune o sticlă cu apă caldă. Băile reci în boalele cu fierbințeală mare scad temperatura și calmează sistemul nervos, regulează circulația și respirația, îmulțesc udul (urina) prin care să elimine din corp toxinele. Să recomandă băile reci în febra tifoidă, în bronco-pneumonie la copii, reumatism cerebral, febrele eruptive (scarlatină, pojar), meningită, delirium tremens. Nu e bine să să deie în pneumonía dublă, în boalele de inimă, diabet, boala lui Brighth (de rinichi) când ea întovărășește o boală febrilă. *Băile parțiale* sunt de mâni, de picioare și de șezut. Cele mai mult întrebuințate sunt băile de picioare și de șezut. *Băile de picioare* de apă curată și *călduțe* trebuie să să facă adeseori pentru curățenie, mai ales de cătră cei ce fac rar băi întregi; dacă nu în toate zilele, ele trebuie să să facă cel puțin de 2 ori pe săptămână, și întotdeauna sara la culcare, după 2-3 ceasuri dela mâncare. Băile de picioare *calde*, trag sângele în jos, pentru care să întrebuințază în durerile de cap, cu greutate și văjiituri de urechi, în durerile de gât, etc. Apa trebuie să fie caldă pe cât o putem suferi în toț timpul cât ține baia, care de obicei durează 10-15 minute. Efectul este mai mare dacă punem în baie sare sau făină de muștar. Băile de picioare *reci* sau chiar cu ghiată să întrebuințază pentru a amorti piciorul atunci când avem de făcut o operație care nu ține mult, cum este la unghia încarnată, sau să împiedecăm desvoltarea vr'unei inflamații în urma unei arsuri, a unei scrintiri, etc. Pen-

tru aceasta piciorul trebuie să stea în apă mai multe ceasuri și s'o primenim într'una pentru ca temperatura ei să nu să ridice. Aceste băi nu trebuie făcute decât numai după sfatul doctorului. *Băile de șezut* să fac în putini speciale în formă de scaun cu spate și mânere (fotoliu), în care trunchiul să înfundă în apă până la buric, iar picioarele rămân afară. Aceste băi să fac pentru curățenie și când sunt ordonate de doctor pentru a liniști mâncărimile și inflamațiunile de șezut, pentru trânji, pentru a restabili curgerea periodului, în inflamațiile de beșică etc. Ele pot fi de apă curată sau medicinale, adecă punând în apă scrobeală, sare, tărățe, gelatină.—*Băile medicinale.* Aceste băi sunt acele cari nu să fac cu apă curată, precum și cele cari nu să fac cu apă de loc. Intre aceste avem în primul loc: 1. *Băile cu aer cald*; ele au de scop să întetească slujba pielii, să asude mai mult cu ajutorul aerului cald și *uscat*. Ele sunt bune pentru cei grași și pentru cei ce sufer de reumatism. Pentru a face o baie de aer cald este de ajuns să punem bolnavul desbrăcat pe un scaun, iar sub scaun să aprindem o lampă de spirt cu mai multe flacări, apoi să învelim bolnavul cu unul sau două cearșafuri, ori cu o plapomă de lână cari vor cuprinde și scaunul, iar bolnavul până la gât, în jurul căruia le fixăm, astfel că tot corpul, afară de cap, va stă într'un aer încălzit repede și destul de tare pentru ca omul să înceapă a înăduși. Un alt procedeu este de a pune bolnavul într'o *etuvă uscată* sau într'un fel de *ladă* de lemn care cuprinde corpul întreg până la gât; aerul din acea ladă va fi încălzit tare cu o lampă de spirt sau de gaz. În timpul cât stă în baie bolnavul va bea din când în când apă rece; să va deschide și o fereastră pe când s'a stabilit asudarea, pentru ca bolnavul să respire cu ușurință. E bine să să termine baia cu o cufundare în o piscină de 12° sau sub un duș. *Temperatura* băiei de aer cald variază după efectul pe care vrem să'l obținem. Cu o *temperatură de 38-42°* avem un efect *excitant sudorific*, pentru aceasta este bine să supraveghiem căldura din etuvă ca să nu treacă de 42°, și îndată ce ajunge la acest grad vom stânge o flacăară dela lampă. La această temperatură pielea să înroșește și să umflă, circulația pielii e mai grăbită și nădușeala începe; pulsul rămâne liniștit și bolnavul să simte bine. Dacă, din contră, el să simte cam rău, îl doare capul, trebuie să-i punem pe frunte cărpe înmuiate în apă rece. Durata băiei

este de o jumătate până la o oră. Cu o temperatură de 45-55° avem efect *revulsiv*: sudoarea neputând cumpăni temperatura băiei, căldura corpului crește cu 1° până la 3° și odată cu ea circulația devine mai repede, respirația de asemenea; fața să înroșește, urechile vâjeie, ameteți și chiar pierdere de cunoștință prin congestie cerebrală (îngrămădire de sânge la creeri); de aceea îndată ce vedem că bălnavul începe să sufere, trebuie să mai stângem din flacărele lămpii, iar bolnavul nu va sta mai mult de 15-20 minute. După baie bolnavul să va cufundă în piscina cu apă rece sau va trece pe sub duși. Să înțelege dela sine că aceste băi nu să vor face decât după porunca doctorului și cu mare supraveghiere. Aceste băi sunt bune pentru a slăbi când cineva suferă de îngrășare prea mare (*obezitate*); sunt bune pentru reumatismul cronic, pentru diferite nevralgii, etc. Nu sunt bune pentru oamenii sângeroși și iritabili. 2. *Băile cu aer comprimat* și cu aer rarefiat au fost descrise la: *Aer comprimat* și *Aer rarefiat* (vezi aceste cuvinte). 3. *Baie uscată cu fumigațiuni* (vezi FUMIGAȚIUNI). 4. *Baie alcalină*, să face cu carbonat de sodă punând 250 grame pentru o baie obicinuită; să recomandă în boalele cronice de piele, reumatism cronic, durere de șale. 5. *Baie de scrobeală sau amidon* (vezi AMIL). 6. *Baie aromatică* este o baie simplă în care să toarnă o fiertură de jale, lămâioară, pelin, rosmarin, cimbrisor, izmă și leventică (vezi aceste cuvinte). Această baie produce o excitație generală foarte prielnică. 7. *Baie de nomol*. Unele ape minerale lasă să să depue aproape de izvoarele lor un fel de nomol care conține aceleași materii ca și ele și care are aceleași proprietăți. Băile de nomol să fac sau calde sau reci, sulfuroase sau fieruginoase ca și apele cari îl depun. Sunt bune pentru copiii scrofuloși, debili, pentru reumatism, pentru boalele de mitră. Nomolul se întrebuintează sau în *băi întregi* sau în jumătăți de băi, sau în aplicațiuni de nomol curat pe anumite părți bolnave ale corpului. La noi cea mai vestită stațiune balneară în această privință este *Lacul-Sărat*, apoi *Tekir-Ghiol* (vezi aceste cuvinte); în Franța sunt: Dax, Uriage, Neris, Saint-Armand. 8. *Baie de nisip* să face pe *malul mării*, acoperind o parte a corpului cu un strat de nisip, gros de câțiva centimetri, și stând astfel la soare 15-20 minute, adăpostind capul cu o umbrelă și supraveghind efectele. Corpul începe să asude și nisipul să lipește de piele; când căldura devine prea

mare și începe să ne doară capul trebuie să încetăm cu baia. Să recomandă la reumatism și în scrofule. 9. *Baie electrică*. Bolnavul fiind așezat în o puțină mare de lemn, plină de apă, în care vine un fir electric, să pune alături de el un vas mai mic, în care să afundă o mână și unde vine celălalt fir electric. Acțiunea curentului să simte în tot corpul și mușchii sunt agitați prin ușoare trăsărituri intermitente. Să recomandă în diferite paralizii, dar fără succes. 10. *Baie de gelatină* să face turnând în apa de baie 500 grame de gelatină topită în 2 litri de apă caldă. Această baie înmoaie pielea ca și baia de scrobeală sau de tărățe. 11. *Baie de ulei*, foarte întrebuintată de Greci și de Romani, în cazurile de reumatism și de inflamație; astăzi să face rar. 12. *Baie de lapte* să face turnând în apa de baie 6, 8, 10 oca de lapte; ea costă prea mult și n'are efect mai bun decât băile de tărățe și de scrobeală. 13. *Băi nutritive și întăritoare*. Când copilul să naște prea debil, prea slab, sau când un adult ori un bătrân au slăbiț din cale afară și hrănirea nu să poate face pe altă cale, atunci să recomandă ca să să facă baie nutritivă, făcută cu *zămă de carne*, cu *sânge*, cu *vin* etc. Dar toate aceste sunt fără nici un folos pentru bolnav. 14. *Baie rusească*, vezi BAIE DE ABURI. 15. *Baie sărată*. Să pune în apa de baie 2-4-6 chilogramme sare ordinară. Dacă vrem să avem o *baie de mare* artificială, vom pune în apă: 8 chilogramme de sare neagră, 3 chilogramme de sulfat de sodă, 3 chilogr. de clorur de magneziu și 700 grame de clorur de calciu. Băile sărate sunt întăritoare (tonice) și stimulente. Să recomandă la anemici, scrofuloși, limfatici. 16. *Baie de tărățe*. Fierbem 2 chilogramme de tărățe în 5 oca de apă, străcurăm și legăm tărățele în un sac pe care îl punem în baie, turnând și apa în care a fiert. Această baie este calmantă, liniștește mâncărimea și iufamațiile de piele. 17. *Băi sulfuroase*, de pucioasă Să topește 125 grame de ficat de pucioasă. în o jumătate oca apă, pe care o vărsăm în baie. Dacă mai punem și 250 gr. de gelatină, avem o baie *sulfuro-gelatinoasă*. Pentru ca o baie să să aproprie de băile sulfuroase naturale pe lângă ficat de pucioasă mai punem: câte 60 grame de sulf de sodiu, carbonat de sodă și sare ordinară, topite în 300 gr. apă. Aceste băi sunt foarte bune în scrofule, reumatism și mai ales în boalele *învechite* de piele. Durata băiei trebuie să fie de 20-30 minute și să nu fie prea caldă. 18. *Baie*

de aburi (baie turcească, baie rusească). După cum în baia de aer cald este căldura uscată care lucrează asupra pielii, în baia de aburi este căldura încărcată cu umezeală: la temperatură egală, baia de aburi este mai bine suportată decât cealaltă. Baia de aburi să face în o cameră specială, închisă ermetic unde introducem cât să poate de mulți aburi de apă. Când bolnavul nu să poate ridica putem să-i facem baie de aburi în pat: plapoma fiind ridicată cu un cerc de fier sau de lemn, să învelește bolnavul până la gât într'un sac de pânză lustruită sau smălțuită în care intră aburul dat de o lampă de spirt; sau să pune sub plapomă o bucată de var nestins de 1 sau 2 chilograme întrun vas în care să toarnă apă, puțin câte puțin; căldura desvoltată de var în atingere cu apa face aburi, dar trebuie mare băgare de seamă ca căldura să nu fie prea mare să ardă bolnavul sau să aprindă pânzaria patului. De aceea este de preferit baia de aburi făcută în un stabiliment. La omul sănătos baia de aburi îi mărește vigoarea corpului, îl face mai mlădios, mai sprinten, mai vioiu, ceea ce face ca aceste băi să fie cele mai igienice și ar trebui să fie mai întrebuintate decât să face de obicei. Efectul lor este și mai mare în baia *rusească* și în baia *turcească*. În cea *rusească* baia de aburi să sfârșește prin duși reci în formă de ploaie, peste tot corpul. În cea *turcească* omul trece pe rând printre trei camere, a căror căldură este din ce în ce mai mare (60-80°); apoi trece în camera în care îi să face masagiu, să bate cu ramuri mlădioase de mesteacăn, să săpunește cu săpun aromatic și să fricționează cu o mânășă de păr; după aceasta trece în altă cameră unde i să face duși de apă caldută și de acolo în cea din urmă cameră să culcă învelindu-să bine în plapomă de lână ca să asude mult. Băile de aburi sunt foarte bune în reumatismele învechite, nevralgii, mai ales în nevralgia sciatică, în durerea de șale, etc. Puterea lor să mărește dacă punem în apa din care să face aburii: levănțică, lămâioară sau alte plante aromatice (baie de aburi *aromatică*), sau 100 grame de *smirnă* sau 150 gr. de ulei de *terbentină*, cari sunt cele mai bune și lucrează mai cu folos.

BAIE (lat. *labrum, solium, piscina*; franț. *baignoire, cadă, puțină, scaldă, scaldătoare*. — Aparat sau vas care servește pentru a face băi. Cele mai adeseori să întrebuintează băile de zinc, de aramă sau de lemn, având forma ovală. Băile de piatră, de ciment, de porțelan, de marmură,

etc., să găsească mai cu seamă în stabilimentele balneare. Trebuie ca putina să fie astfel construită încât tot corpul să poată fi cufundat în apă. Pentru copii să fac puțin mișcare de lemn sau de zinc, potrivite cu mărimea lor. Căzile de lemn servesc pentru băile acide, băile mercuriale, băile cu pucioasă, etc. aceste să pot face și în puțin smălțuite; dar nu trebuie să uităm că nu e bine să punem în băi de metal soluțiuni mercuriale (sublimat coroziv) sau o soluție acidă.

BAIE-MARIE. — Un recipient sau o căldare pusă pe foc și plină cu apă fierbinte, în clocote, în care să cufundă un vas care conține lucrul pe care vream să-l încălzim și care s'ar strică în atingere deădreptul cu focul. Să încălzesc sau să fierb în acest mod substanțele prea volatile.

BAL (lat. *ballare*, a danța, a juca). — Iată un cuvânt care face să tresară inimile tinerilor de ambe sexele, dar mai cu seamă ale fetelor tinere, cari mai toate sunt dănțuitoare neobosite. Este un farmec care nu să poate defini, dar care te ține în stăpânire sa cu atâta putere în cât o fată, obicinuită cu balul, să credea cea mai nenorocită ființă, când, din diferite împrejurări, este silită să lipească dela vr'un bal. O vezi roșie ca racul, cu apa curgând și roaie pe obrazu-i împurpurat, cu respirația grăbită și gâfâindă, tremurând ca varga de oboseală și bătând din vânturătoare cu putere și cu toate acestea e neastâmpărată și la invitarea primului fluturaș își ia din nou sborul pe aripile valsului fermecător, și sboară învârtindu-să și legănându-să..., și aceasta să repetă o noapte întreagă! Nu-i de mirare dară când auzi că cutare fată sau flăcău, a murit de atac din pricina unui bal sau s'a ales cu boală de inimă! Balul n'ar fi întrun atât de vinovat, căci jocul sau danțul are unele foloase (vezi DANȚ), ci imprudențele cele mari la cari dă loc și cari cu oarecare băgare de seamă s'ar putea ocoli. Balul să face de obicei în un saloan închis de toate părțile, rău aerat și de multe ori prea mic în raport cu lumea ce adăpostește, așa că aerul să strică repede și în gradul cel mai mare. Mai mult, femeile în toaletă de bal sunt strânse în corsete, unele mai tare de cât altele, așa că organele lor nu și mai pot face slujba; respirația, digestia și toate celelalte funcțiuni să îndeplinesc rău, din care cauză în curând să sufocă, să înăbușe, și atunci iute o înghețată ori o limonadă cu gheață ca să să răcorească, dar ele fi-

ind asudate îndată răcesc. Această răceală instantanee de multe ori are urmări foarte triste. Dacă cumva nu să răcesc în bal, un alt pericol de răceală le pândeste când pleacă acasă: eșind din bal încălzite peste măsură, îmbrăcate subțire și ușuratic, ele să urcă în trăsură și în goana cailor ajung acasă după câteva minute, cari însă sunt de ajuns ca să răcească până la oase! Și aceasta, când? La 5 sau 6 ceasuri dimineața, în lunile de iarnă, ostenite și nedormite, ceea ce le face să fie și mai simțitoare la frig și mai predispușe la îmbolnăvire! Dacă este așa, și așa este, să naște întrebarea: trebuie ca fetele să să lipsească cu totul de bal? Doamne ferește! căci de geaba ar opri igiena aceasta, nimeni n'ar asculta-o. Dar sunt unele reguli cari ar trebui păstrate spre binele tuturor. Intre aceste sunt: balul să înceapă mai de vreme ca de obicei și să să termine mai iute; salonul în care să face să fie destul de mare și bine aerat, fără însă să fie curenți de aer; numărul invitațiilor să nu fie prea mare, ci în raport cu mărimea salonului sau a saloanelor, ca să nu fie lumea prea îndesată; dănțuitoarele și cavalerii lor să nu beie lichide prea reci, cu ghiată, când sunt înădușiți, iar când pleacă din bal să să odihnească mai întâiu cel puțin o jumătate de oră, ca să nu fie așa de asudați când iasă la frig. Dacă să poate, salonul de bal să fie iluminat cu electricitate, astfel aerul nu s'ar încălzi așa iute și ar fi mai curat decât prin celelalte mijloace de iluminare. Boalele cari să pot căpăta prin călcarea acestor reguli sunt: guturaiul, tusa sau bronchita, junghiul sau pleurezia și pneumonia (aprinderea de plămâni), și în cele din urmă oftica, apoi unele boale de inimă.

BALANITĂ (dela grec. *balanos*, gland, ghindă). — Inflamațiunea sau aprinderea pielii de pe sgâmboiu sau căpățâna membrului bărbătesc (a penisului), care adeseori coincide cu acea a sulacului (prepuțului), și atunci avem: *balano-postita*. Cauzele sunt mai multe: o iritație locală, murdăria (necurătenia), sculamentul sau șancărul, urina cu zahăr a diabeticilor, excesele. Ca semne avem: roșeața și umflarea părții inflamate și un fel de materie urâtă și cu miros rău, care să scurge dintre sgâmboiu și sulac. Vindecarea să face de obicei în 10 zile, dar la alcoolici și diabetici să poate complica de gangrenă. Balanita să însoțește de multe ori de *fimoză* sau de *parafimoză* (vezi aceste cuvinte). *Tratament*: Băi locale cu apă de

plumb, cu apă cu sulfat de zinc, cu acid boric, cu cari să spală cu o tulumbiță pe sub sulac, să mai fac și arsuri ușoare cu pieatra iadului.

BALE. — Caută la SALIVĂ.

BALNEOTERAPIE (dela lat. *balneum*, baie, și grec. *therapein*, tratament). — Cură prin băi (vezi acest cuvânt).

BALONAREA sau *umflarea pântecelui*. — Caută la ABDOMEN, GAZURI *intestinale*, STOMAC și INTTESTINE.

BALOTARE. — Termin de obstetrică prin care să desemnează rezultatul primit prin mișcările împărțite capului copilului, care împins în mod brusc cu degetul introdus în vagin, cade din nou asupra lui producând o lovitură, care este unul din semnele cele mai sigure ale sarcinii. Să poate provoca această balotare dela a șasa lună.

BALSAM. — Sunt două feffuri de balsamuri: *naturale* și *artificiale*. Cele dintăiu sunt nește rezine (rășini), cari conțin acid benzoic sau cinamic și cari să scurg în mod natural din unii copaci, cum este de exemplu: balsamul de Peru, de Tolu, Smirna, Stirax, Lichidambar, și unele rezine lichide ca balsamul copaiv. Balsamurile artificiale sunt preparate în farmacie cu substanțe rezinoase sau aromatice și cari prin proprietățile lor să apropie de cele naturale; toate calmează durerile. Cele mai întrebuițate sunt: *Balsam acetic camforat*: săpun și camfor 1 gr. la 50 gr. eter; fricțiuni pentru reumatism. — *Balsam anti-nevralgic*: morfină muriatică, 15 centigrame; clorofom, 1 gram; tinctură de smirnă 2 grame; tinctură de digitală, 2 grame; alcool (80°), 6 grame; să să înmoaie puțin bumbac și să să pună în *ureche*. — *Balsam dentar* (durere de măsele): alcoolat de rezină mastic 5 gr. la 15 gr. alcool și 10 picături de esență de scorțișoară. — *Balsamul comandorului*: să plămădește (macerează) în spirt angelică, pojar-niță, sabur, smirnă, miră, tămăie, balsam de Tolu. Să întrebuițează la oprirea curgerilor de sânge și grăbește vindecarea rănilor. — *Balsam Fioravanti*, să obține distilând mai multe substanțe rezinoase sau aromatice: terbentină, miră, scorțișoară, micsandre, gherghină, etc. după ce mai întâiu s'au plămădit în spirt. Este un stimulent energetic care să întrebuițează la reumatismul cronic, la dureri de mușchi, la paralizii făcându-să fricțiuni. — *Balsam Opodeldoch*, să face din: spirt, grăsime de vacă, amoniac, camfor, esență de lămâ-

ioară și rosmarin. Foarte bun în fricțiuni contra durerilor reumatice, loviturilor, scrințirilor și paraliziiilor. — *Balsam tranchil*, este un fel de fierătură făcută din mai multe plante aromatice și narcotice în unt de lemn; bun liniștitor contra durerilor nevralgice, reumatice și altele. — *Balsamul de viață al lui Hoffmann* e o tinctură alcoolică de săpun, camfor și esență de rosmarin. Să întrebuințeze ca și cele de mai sus, în fricțiuni.

BALSAM COPAIV. — Caută la COPAIV.

BALSAMODENDRON MYRRHAE. — Caută la MIRĂ.

BALTĂ. — Caută la MLAȘTINĂ.

BALTA ALBĂ. — Stațiune balneară în județul Râmnicul-Sărat, situată în com. Grădiștea de jos, foarte reputată pe vremuri, mai cu seamă pe la 1845-1855, prin apa și nomolul său. La 1876 lacul a fost inundat și de atunci lumea ș'a pierdut credința în puterea apelor lui, așa că astăzi aceste băi vestite nu mai funcționează.

BĂLȚĂTEȘTI. — Stațiune balneară în județul Neamț, la o depărtare de 10 kilometri de Târgul-Neamț. Localitate vărâtă într-o vale prea frumoasă și adăpostită de vânturi la poalele unor șiruri de munți acoperiți de păduri întinse de brazi. Drumurile de la gările Piatra-Neamț și Pășcani până la această stațiune sunt minunate, bine bătătorite cu piatră de munte; călătoria frumoasă și pitorească. Bălțăteștii să află la o înălțime de 475 m. deasupra nivelului Mării-Negre. Temperatura medie în timpul verii 18°; clima constantă și dulce; aerul curat și uscat; o vegetație vie împropăștează atmosfera, care fiind astfel ozonizată dă stațiunii însușirile unei localități climatice. Isoarele sunt în număr de patru; ele sunt cloro-sodice și natrio-sulfatice, conținând și magneziu, clorure, bromure și iodure. Elementul predominant este clorurul de sodiu, iar marea proporțiune de sulfat dă apelor proprietatea terapeutică de care să bucură. Aceste ape prin clorure, bromure și iodure să apropie de apele dela Kreuznach și Hamburg, iar prin sulfatii de sodă și clorurul de sodiu de cele dela Ischl, Reichenhall și Ausée. *Sarea purgativă de Bălțătești* așa de mult întrebuințată să estrage prin evaporare din izvorul No. 1; e cristalizată și foarte bogată în sulfat de sodă și în clorure, bromure și iodure de magneziu. Din isoarele No. 1, 2 și 3 să prepară tot prin evaporare sarea de băi.

Apele din isoarele No. 1, 2 și 3 să întrebuințeze pentru băi calde sau reci, i-

droterapie, inhalațiuni, pulverizațiuni și injecțiuni. Apa dela No. 4 să bea. Să recomandă în *scrofuloză*, *limfatism*, *rachitism*, boalele *sistemului nervos* (paralizii, paraplegii, emiplegii); în *debilitatea generală*; în boalele de *piele* (eczemă, prurigo, psoriază); în boalele de *mitră* și de *ovare*; în boalele tuberculoase (oftică) de *oase*.

BĂLȚĂTURĂ. — Caută la UNGURĂȘ.

BĂLURĂ. — Caută la BRANDUȘĂ DE TOAMNĂ.

BANDAJ ERNIAR. — Caută la ERNIE.

BANDAJ ORTOPEDIC. — Caută la COLUMNA VERTEBRALĂ și ORTOPEDE.

BANDAJE, legături. — Prin numele de *bandaj* înțelegem o legătură aplicată asupra unei părți a corpului, care servește sau pentru a strânge acea parte ca să să desumfle sau să nu să mai umfle, sau pentru a opri o curgere de sânge (*emoragie*), sau pentru a fixa piesele unui pansament ca să nu să miște, sau pentru a ține în loc o surpătură, *ernie*, ca să nu mai iasă afară și care să numește în limba poporului *cerc* (vezi ERNIE). Un bandaj ordinar să compune din cârpe numite *comprese* și din *feși* (vezi aceste cuvinte). Când facem un bandaj trebuie să avem în vedere următoarele reguli: bandajul să fie de o potrivă de strâns în toată întinderea sa, pentru ca să nu să slăbească, să nu joace; — să nu-l strângem prea tare pentru ca să nu să oprească circulația sângelui și să să producă *gangrenă* (vezi acest cuvânt), când strângem prea tare partea aceea să învinețește și extremitatea membrului să răcește; în tot

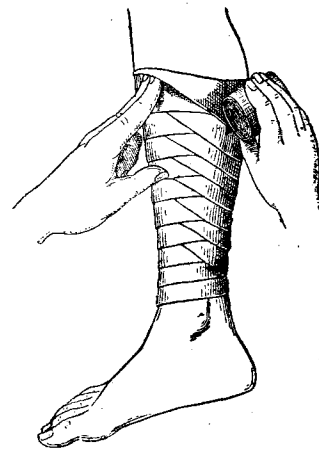
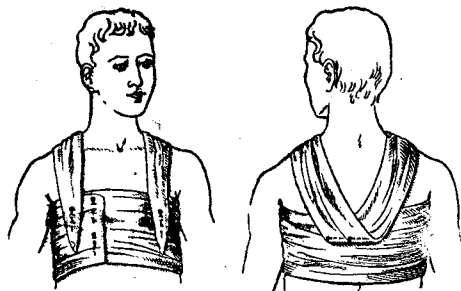

Fig. 12. — Bandaj la gambă.

cazul vom strânge cu atât mai slab partea cu cât stratul de bumbac ce să află între piele și bandaj este mai subțire; — bandajul să să aplice pe membru de jos în sus, pentru ca sângele să să împingă spre centru; — aplicarea bandajului să o facem încet și blând ca să nu sdruncinăm partea dureroasă; — fașa să să desfacă câte puțin în măsura în care înaintează bandajul; — la începutul bandajului, pentru ca să menținem extre-

mitatea în mod solid, vom face mai multe încunjururi cu fașa cari să să acopere pe

Văzut din față Văzut din spate

Fig. 13. — Bandaj de piept.

deplin, apoi celelalte încunjururi să să acopere numai pe a treia parte; — să nu să facă increșituri atunci când să întoarcă fașa; — capătul feșii să să fixeze cu un ac de siguranță, sau să să coase, sau să să rupă în două șuvițe cari să să înoade între ele, departe de partea dureroasă; — când să desface bandajul, fașa trebuie răsucită

(îndoită în sul) în sens contrar (vezi Feși). Pentru bandajele cu feși să întrebuințeze: feși făcute din tifon sau din pânză, un strat de vată, simplă sau fenicată, strat mai mult sau mai puțin gros, care să pune pe partea bolnavă pentru a

Fig. 14. — Bandaj de picior și de gambă.

domoli apăsarea feșii. Diferitele feluri de bandaje să pot vedea în figurile alăturate la acest articol. Bandajele cu feși să fac mai mult la membre, mâni și picioare; uneori să fac și la cap, mai ales asupra ochilor, dar la cap cele mai adeseori să întrebuințeze triunghiurile sau colțarele. Aceste bandaje sunt cele mai practice. Ele pot fi făcute cu un tulpănaș în trei colțuri, sau din o bucată de pânză în patru colțuri, care să poate îndoii în mai multe ca o basmăluță de gât, a cărei lățime va fi potrivită cu locul pe care trebuie să-l acopere. Când n'avem ac de siguranță vom face un nod, iar dacă vroidm ca nodul să nu apese prea tare asupra pielii vom pune sub el o perinuță de bumbac. La aplicarea acestui bandaj, vom așeza în totdeauna mijlocul legăturii asupra rânii și vom înodă cele 2 capete de

Fig. 15. — Bandaj în formă de praștie.

partea cealaltă sau dacă lungimea pânzei este destul de mare le vom încrucișa și le

vom înodă în apropiere de rană; în unele cazuri cum este la față, la picioare, această încrucișare trebuie făcută pentru ca pansamentul să fie mai tare, mai sigur. Pentru bandajele în patru colțuri ne putem servi de un șervet sau ștergar de pânză, cu care să face de obicei așa numitul bandaj de corp, care să aplică în jurul pieptului atunci când s'a rupt o coastă sau mai multe. În acest caz este bine ca ștergarul să fie mai lung ca să încunjure pieptul cel puțin odată și jumătate, după care îl coasem bine, potrivit de strâns, și pentru ca să nu cadă jos îl vom fixa cu

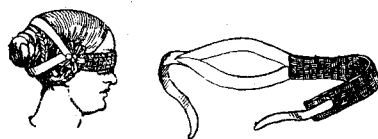

Fig. 16. — Praștie oculară.

miște bretele aplicate peste umeri. Bandajul în formă de praștie care să aplică de obicei la cap, să face din o bucată de pânză mai lungă decât lată, despăcată la capete în 2 sau 3 șuvițe, cari merg până aproape de mijlocul ei. Partea de mijloc a pânzei, care este întreagă, să aplică pe vârful capului, șuvițele dela mijloc să înoade sub bărbie, șuvițele de dinapoi pe frunte și cele de dinainte la ceafă. Pentru bandajul de ochi în formă de praștie să vadă figura

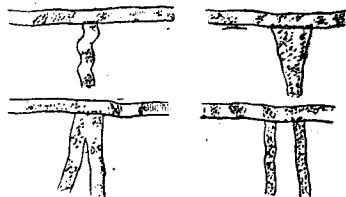

Fig. 17. — Bandaje în formă de T.

cu numărul 16. Bandajul în T să formează din o fașe transversală și din alta verticală; el să întrebuințeze la pansamentele ce să fac între coapse; partea transversală sau orizontală slujește de încingătoare, iar partea verticală care este cusută cu un capăt de încingătoare, merge cu celalt capăt printre coapse și să leagă de cealaltă parte a corpului tot de încingătoare. Mai sunt și altfel de bandaje: crucea de Malta, eșarpă, etc. (vezi aceste cuvinte). Bandajul inamovibil să aplică de obicei la fracturi și să face cu ghips, wasserglas (silicat de potasă), etc.

BANDRABURCE. — Caută la CARTOFI.

BARABOI, barabule. — Caută la CARTOFI.

BARBĂ.—Românul din firea lui nu poartă barbă, afară de bătrânețe când unii o lasă să crească, și bine fac; căci igiena spune că barba ne apară de boale de gât și de piept, ferindu-ne de răceală. Cei ce poartă barbă să nu uite că ea trebuie ținută curată, spălată cu apă și cu săpun și periată în fiecare zi, și, din când în când, mai netezită cu foarfecile. Cei ce nu vreau să poarte barbă au alt lucru, trebuie să să radă, unii mai des, alții mai rar, după gust. Aceștia sunt însă supuși la boale lipicioase, pe cari le capătă dela bărbier, dintre cari unele destul de grele: tinea (chelia), peladă, sifilis, etc. Din această pricină este bine ca fiecare să să radă singur cu briciul său propriu, iar dacă nu să poate rade el să-și ducă la bărbier briciul său cu care îl va rade, căci nici într'un caz nu este bine să fie ras cu briciul comun, cu care să rad alții dela cari să poate îmbolnăvi. Astăzi toată lumea să poate rade, singură de când s'a inventat *mașina de ras* (pogonotom, etc.), cu care nu te poți tăia și care ar fi bine să o iee toți. De asemenea este bine ca și periile, foarfecile, piepteni să fie *personali*, dacă vrem să fim sănătoși. Când ne radem la bărbier cu briciul lui, trebuie să cerem ca să-l dezinfecteze prin încălzire, 1-2 minute, în fața noastră. Briciul trebuie să taie cât să poate de bine pentru ca să nu ne sgarie pielea, iar săpunul să fie de calitate bună. Pentru a domoli iritația produsă de briciu să întrebuințăm praful de orez.

BARBA CAPREI. — Caută la CRETUȘCĂ și CIUPERCI.

BARBA ÎMPĂRATULUI. — Caută la MICȘUNEA.

BARBA LUI ARON. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

BARÈGES (Hautes-Pyrénées, Franța). — Oraș mic cu ape minerale sulfurate sodice. Clorure; silicate de sodă, de calcă, de magnezie; isvoare numeroase; temperatura 27-44°; altitudine 1200 metri. Climat variabil; haine de lână. Cura: 1 Iunie până la 15 Septembrie. De băut; băi, duși. Acțiunea: stimulente în doză mică, foarte excitante. Să recomandă la: scrofule, răni învechite, morbu lui Pott (la gheboși), la oftică de incheieturi, la boale de piele.

BĂRZĂUN (*Intepături de*). — Caută la ALBINE.

BASAMAC. — Caută la RACHIU.

BĂSCA-PENTELEU. — Stațiune climaterică de munte în munții Buzăului, lângă granița dinspre Transilvania (70 chilometri dela o-

rașul Buzău). Să găsește situată la o înălțime de 300 metri, în comuna cu același nume. Această localitate pitorească este încunjurată de păduri seculare. Să găsească și isvoare cu apă minerală alcalină-fierugi-noasă sulfuroasă: No. 1 și 2 pentru băut; No. 3 pentru băi. Să găsească odată un hotel; astăzi stațiunea aceasta este puțin cercetată.

BASIN. — Caută la LIGHIAN.

BASNA. (nemțește *Bassen*). — Stațiune de ape minerale în Transilvania, aproape de orașul Mediaș. Aceste ape sunt clorurate sodice. Acid carbonic liber. Termale. Ele au proprietăți reconstituante, pentru care să recomandă în boalele scrofuloase, în boalele de piele, în reumatism și în boalele de mitră.

BĂTAIE DE CAHLĂ. — Caută la ASFIXIE.

BĂTAIE DE CAP. — Caută la ASFIXIE.

BĂTAIE DE INIMĂ. — Caută la PALPITAȚIUNI.

BĂTAIE DE PIEPT. — Caută la PALPITAȚIUNI.

BĂTAIE DE SOARE. — Caută la INSOLAȚIUNE.

BĂTAIE LA CAP. — Caută la INSOLAȚIUNE.

BĂTĂTURI, ochi de găină. — Mare chin mai sunt și bătăturile pe bieții oameni. Eu cred că nu este nimeni să nu le cunoască din propria experiență. Ele să ivesc de obicei la degetele mici dela picioare, mai rar și la celelalte degete, la talpa piciorului, la călcăiu și între degete, uneori chiar și în vârful degetelor. O băătură este o mică umflătură (tumoră) care constă în îngroșarea pielii sau mai bine zis a solzilor ei (a epidermului), cari îngroșându-să să infundă în piele ca un cuiu și care produce prin apăsare o durere de multe ori foarte mare. Pricina adevărată a bătăturilor sunt încălțămintele prea strimte, prea scurte; cele făcute din piele prea groasă sau cari au talpa prea subțire. *Tratament.* Cel mai bun lucru este să facă omul mai întâi o baie caldă apoi să radă strat cu strat băutura cu un cuțitaș, trecut prin flacăra ca să nu fie infectat, până ce dă de pielea care e simțitoare și atunci trebuie să să oprească, dacă nu voește să deie sângele. Să mai recomandă să să puie pe băătură mai multe zile de arândul: acid salicilic, acid lactic, câte 2 gr.; colodiu elastic, 8 grame; — sau: acid salicilic, 1 gr.; alcool de 90°, 1 gr.; eter 2 gr.; extract de cânepă de India 50 centigrame; colodiu elastic, 5 gr.; să vor pune cu un pomătuf sau pensulă. După 5-6 zile băutura să ridică cu ușurință întregă. Pentru

a nu să mai ivi băcăturile trebuie înainte de toate să ne facem încălțămintă potrivite cu piciorul, nici prea strimte, nici prea largi, nici scurte; din piele subțire și cu talpă mai groasă.

BĂTRĂNEȚE (lat. *senectus*). — Iată o vârstă pe care multe ființe, murind înainte de vreme, nu o gustă. Oamenii cari o ajung o poartă în cea mai mare parte cu amărăciune, cu desgust, căci bătrănețea, zice Românul, *nu vine singură*; odată cu ea vin boalele și diferitele neputințe (infirmități). Rar să întâmplă să putem întâmpina pe cineva cu vorbele: *ce bătrănețe frumoase ai!* Înainte de a vorbi de boalele și infirmitățile bătrăneței vom arăta pe scurt ce este ea, când și cum vine ea. Bătrănețea este o scădere firească a puterilor ce să sfârșesc în slăbiciune, în neputință; ea constă într'o slăbire din ce în ce mai mare a diferitelor funcțiuni ale organismului, într'o sleire mai mult sau mai puțin grăbită a forței vitale (a puterii de a trăi). S'a observat că etatea bătrăneței merge de un timp încoace scurtându-să din ce în ce mai mult. Omul nu mai ajunge astăzi bătrănețele de altă dată; rar ni să întâmplă să vedem sau să auzim că cutare om a trecut sută de ani! Omul îmbătrânește înainte de vreme, iar pricina nu poate fi alta decât modul de a trăi și oboseala peste măsură a vieții pe care o ducem. De altfel, ori cum am trăi, ori ce am face, de bătrănețe nu putem scăpa. Toate lucrurile create sunt supuse unei legi de schimbare și de evoluțiune. Nici stelele, chiar nici soarele, nu scapă de bătrănețe; unele din corpurile cerești sunt în vrăsta întâie a vieții lor; altele în etatea matură și altele au îmbătrânit apropiindu-să de stângere. Dar, lucru ciudat, stelele tinere sunt albe, cele bătrâne sunt portocalii sau roșietice, pe câtă vreme la om văpseaua albă este semnul bătrăneței. Toate ființele, toate corpurile organizate cari să mișcă pe suprafața pământului sunt stăpânite de aceleași legi ca și corpurile cerești. *Omul să naște cu sămânța morții în el!* La om activitatea organismului servește la început nu numai pentru a acoperi cheltuiala zilnică, ci și pentru a construi materiale nouă; mai târziu ea să mărginește numai în a satisface cerințele zilnice ale corpului, și, mai târziu încă, ea abia este în stare să poarte toată greutatea vieții, a existenței. În viața omului sunt trei epoce mari: una de *crestere*, una de *echilibru* (stare pe loc) și una de *decadență* (de scădere). Această din ur-

mă epocă constituie bătrănețea, pe care nu o putem ocoli. Un învățat grec, Pitagora, împărțise viața omului în patru părți egale; el numea *copil* pe omul dela 1 până la 20 ani; *june* dela 20 până la 40 ani; *om* dela 40 până la 60 ani; *bătrân* dela 60 până la 80 ani; dela această vârstă în sus el nu mai numără pe om printre ființele vii. — Bătrănețea lipsită de boală are următoarele semne: pielea ș'a pierdut moliciunea și frăgezimea ei, ea este 'uscată, sârcită, aspră; sârciturile cari s'au ivit mai de vreme la frunte și la tâmpă să întind la obraz și gât. Părul capului să rărește, iar cel care rămâne este slab; mulți devin pleșuvi, statura și greutatea corpului sunt mai mici decât în etatea adultă. Dinții și măselele să răresc, iar cei cari rămân sunt tociți și uneori să clatină. Canalul mănării (tubul digestiv) este sârcit ca și pielea, părții lui sunt subțiate și nu să mai strâng cu aceeași putere ca mai înainte. Pieptul să strânge (să adună), să micșorează, plămâni (bojocii) să strâng asupra lor însuși, să lărgesc în măsură mai mică și respirațiunea să face mai slab. Canalele cari slujesc la circulația sângelui sunt stricate: inima și arteriile sunt încrustate cu materii calcaroase sau grăsoase, ceea ce le face să fie puțin elastice și împiedecă într'u câtva cursul sângelui. Simțurile sunt tâmpite: vederea este slăbită și pe albul ochilor să vede un cerc gălbui (cerul bătrăneței); auzul este micșorat. Glasul este cam răgușit și pițigăiat. Căldura corpului este scăzută; somnul scurt și inteligența mai puțin vie. Corpul să încovoiează înainte din ce în ce mai mult. — Nu toți bătrânii însă sunt astfel. Unii își păstrează statura dreaptă, marțială chiar. Pielea rămâne netedă și moale; dinții își păstrează tăria; vederea și auzul sunt bune; ținerea de minte (memoria) rămâne credincioasă. În aceste împrejurări putem zice că bătrănețele *sunt frumoase*. Aceste bătrănețe frumoase din nenorocire sunt rare. În jurul nostru cele mai adeseori nu vedem decât bătrâni bolnăvicioși și infirmi. Cele mai multe boale nasc din slăbirea diferitelor organe. Lipsa dinților și a măselelor precum și slăbiciunea și lenevirea organelor mistuirii fac ca digestiunea să să îndeplinească cu greutate și nu pe deplin, producând adeseori urdinare; micșorarea pieptului și slăbirea plămânilor aduc diferite boale de piept: năduf (emfizem), tusă și aprindere de plămâni (pneumonie), care de obicei este moartea bătrânilor;

stricarea canalelor sângelui face ca sângele să circule rău în diferitele organe din care rezultă înmoierea creierilor, îngrămădiri de sânge la cap, curgeri de sânge din nas, urinare cu sânge și altele. Dintre toate boalele, aceea care omoară mai des și mai repede pe bătrâni este îngrămădirea sângelui în plămâni (fluxiune de piept); apoi vine înmoierea creierilor și în fine turburările mistuirii. În toate aceste boale predomineste *slăbiciunea*; în boalele cari la etatea tânără este căldură mare, la bătrâni căldura este mică; pierderea puterii să face repede și în măsură mare, lucru de care trebuie să ținem seamă și s'o prevenim prin medicamente întăritoare (tonice) și prin o dietă potrivită. — Să vedem acum care este *igiena bătrânilor*. Din capul locului vom zice că această igienă să apropie foarte mult de a copiilor. Din pricina lipsii dinților, bătrânii nu pot măcina bine bucatele și prin urmare mistuirea la ei să face rău, deși pentru întreținerea puterilor ei au trebuință de o hrană bună și substanțială. Astfel fiind mâncarea bătrânilor trebuie să să compună din bucate ușor de mestecat, cum este carnea tocată, carnea fragedă, legumele fierte și făcăluite (mazăre, linte, fasole *bătute*), fructele coapte, ouăle și lăpturile. Mâncările să fie cam sărate și piperate pentru ca să atâțe stomacul (rânza) cam lenș al bătrânilor. Este bine ca bătrânii să mănânce mai puțin la o masă, mai cu samă la masa de seară și să mănânce mai des, fie și de patru ori pe zi, întocmai ca și copiii. La masă să bea câte puțin vin, dacă să poate vechiu și negru, amestecat cam pe jumătate cu apă ordinară sau cu oarecare apă minerală. Băuturile cele tari, licorurile, sunt oprite; cafea slabă și numai odată pe zi. Mesele să fie la ore fixe, regulate; prânzurile să nu fie nici prea bogate; șederea la masă să fie mai lungă pentru ca mestecarea bucatelor să să facă încet și bine. Sculându-să dela masă sau puțin timp după aceea bătrânii vor face nițică mișcare. Este foarte rău ca ei să stea în amortire după ce au mâncat, căci aceasta îi expune la îngrămădiri de sânge în diferite organe și la nemistuire (indigestiune). Prin aceasta nu voim să zicem că bătrânii să facă exerciții violente; în toate zilele vor face după amiazi o mică plimbare în aer curat și potrivit puterii lor, afară numai când timpul este urât, în care caz, cei ce au mijloace, să vor plimă în trăsură. Indată după mâncare să vor plimă nișel prin casă. Adunările și teatrele nu sunt

pentru bătrâni, căci acestea i-ar obosi și indispuie; însă, pe de altă parte, este bine ca să-și găsească o ocupațiune ușoară și plăcută, cum ar fi un joc de cărți (nu la cluburi) sau alte jocuri de casă și cari le-ar da mijlocul de a petrece 2-3 ore înainte de a se culcă. În general bătrânii dorm puțin; ei pot să stea 8 ceasuri în pat fără nici un inconvenient, dar un somn de 5-6 ore le ajunge. Nu trebuie să le provocăm somnul cu afion (opiu), care le-ar face rău. Dacă ei sunt agitați, neliniștiți, li să poate da o băătură calmantă, apă de flori de portocale, apă de teiu, etc. Este neapărat de trebuință ca bătrânul să să păzească de răceală, pentru ca să nu capete tusă și îngrămădire de sânge în piept. Pentru aceasta ei nu să vor spăla dimineața cu apă prea rece, ci cu apă stătută în casă în timpul nopții; casa lor să fie uscată și călduroasă potrivit. Afară vor eși întotdeauna bine îmbrăcați și potrivit cu anotimpul, având la dizpoziție o haină de rezervă pe care s'o poată îmbrăca și desbrăca cu ușurință după simțirea ce le va face temperatura exterioară. Cine voește să ajungă *suta* n'are decât să asculte cu supunere de toate legile igienii (vezi *Igienă*) și să țină o dietă potrivită, lucruri pe cari cetitorul are ocaziunea să le cetească în acest *dicționar al sănătății*, al cărui scop de căpetenie este *prelungirea vieții până la adânci bătrânețe!*

BĂUTURĂ. — Caută la **POȚIUNE**.

BĂUTURI. — Omul sănătos trebuie să bea pentru ași potoli *setea* (vezi acest cuvânt), care-i spune că corpul său are trebuință de apă; mâncările tari să mistuie mai ușor când sunt înmuiate într'o cantitate de lichid; organele și umorile (umezelile) corpului nostru toate cuprind o cantitate mare de apă, care mereu să pierde prin sudoare, bale, urină, etc. și care trebuie zilnic pusă la loc. Toate băuturile merg în stomac, care le mistuie și după aceea ele trec în sânge și în celelalte umori ale corpului; astfel fiind, dacă luăm băuturi în cantitate prea mare, mai mult decât ne trebuie, ele obosesc stomacul, îl umflă prea tare și-l împiedecă de a mistui mâncările solide (tari). Pe lângă aceasta băuturile în cantitate prea mare subțiează sângele și determină o slăbiciune generală. Prin urmare trebuie să ne oprim de a bea printre mâncări, dela o masă până la cealaltă, dacă voim să avem poftă bună la mâncare și mistuirea să să facă cu înlesnire. Afară numai de cazul când am muncit prea din greu, am umblat prea mult, ne-am obosit peste

măsură și din această pricină avem o sete arzătoare, atunci putem s'o potolim bând puțină apă, sau bere sau alte băuturi răcoritoare. Să nu bem la mâncare mai mult decât trebuie pentru mistuire: 2 până la 3 pahare un om mare, un pahar până la unu și jumătate un copil. — Un lucru de mare însemnătate este *temperatura băuturilor*. Mulți din noi au obiceiul de a bea cafeaua cu lapte fierbinte, tot așa supă, ceea ce este foarte rău, afară de împrejurarea în care vrom să scăpăm de o durere de cap (migrenă) prin o excitare vie a stomacului cu ajutorul lichidelor fierbinți, cari atrag sângele în jos. Prin urmare: *băuturile trebuie să aibă o căldură potrivită*. Sunt iarăși mulți dintre noi cari în timpul verii luăm băuturile cât să poate de reci, din ghiață, sau chiar cu ghiață, ceea ce poate să ne producă o greutate în mistuire. Obiceiul de a lua printre mese băuturi prea reci sau înghețată este și mai rău, căci s'au văzut cazuri în cari omul fiind asudat a murit subit, pe neașteptate; mulți au colici intestinale, vărsături, urdinare simplă sau ca de coleră, peritonită chiar, din pricina aceasta. Prin urmare: nu vă lăsați ispitei și nu *întrebuințați nimic ce este prea rece*. Apa adusă dela fântână în momentul de a fi băută sau ținută câteva minute înainte de masă în un lichid mai rece, precum și vinul adus tot atunci din pivniță sunt destul de reci, tot așa și între mese băuturile să fie potrivit de reci. — Să vedem cum trebuie să ne conformăm în cazurile de *boală*. În boalele cu fierbințeală mare, cum este febra tifoidă și febrele eruptive (scarlatina, pojarul, etc.), sau în aprinderile cu căldură (reumatismul poliarticular acut), trebuie să bem lichide în măsură mică și nu mult odată, de pildă din sfert în sfert de ceas câte o înghițatură. Băutura să fie rece ca temperatura camerii, iar nu răcită în ghiață. Putem da astfel de băuturi și în aprinderile de plămâni (bronchită, pleurezie, pneumonie). În boalele de rinichi însă băuturile trebuie date în cantitate mare pentru ca să să facă ud mult și să să spele astfel rinichii și beșica. Când stomacul este lenș și mistuirea anevoioasă este bine ca la sfârșitul mâncării să luăm o băătură caldă, cafea turcească, ceaiu, etc. cari întesc stomacul. Când însă boala de stomac să însoțește de dureri și de vărsături, simple sau cu sânge, atunci vom lua băuturi reci, răcite la ghiață chiar, cum este șampania frapată, adecă răcită la ghiață. În convalescență bolnavii să vor lua după o-

biceiturile lor din timpul sănătății, vor bea numai la masă, potrivit trebuințelor corpului, după cum îi va povățui setea—Întru cât privește *natura băuturilor*, ea este foarte variată după cum este și compoziția lor dela care atârnă atât modul lor de lucrare cât și cantitatea și temperatura lor. Cea mai simplă și mai naturală dintre toate băuturile este *apa* (vezi APA POTABILĂ), apoi *laptele*, dulce sau bătut, este o băătură iarăși naturală, care în același timp, constituie și hrana cea mai bună în eaz de boală (vezi LAPTE). *Băuturile acidulate*, limonadele și apele minerale, naturale sau artificiale, sunt băuturi foarte întrebunțate și folositoare (vezi APE MINERALE ȘI LIMONADE). Vin apoi: *băuturile alcoolice* (vezi ALCOOLICE), dintre cari unele sunt băuturi fermentate (*bera, cidru, vinul, vinul de pere*), altele sunt băuturi distilate (*rachiul, romul, kirșul*); vezi cuvintele din paranteze. *Băuturile amare*, dintre cari unele cuprind mult alcool, cum este: *absintul, bitterul, vermutul*; altele preparate prin macerație în apă sau în vin din plante amare (vezi AMARE) au puțin alcool. *Băuturile aromatice* între cari avem *cafeaua și ceaiul* (vezi aceste cuvinte); în fine, *băuturile medicamentoase* cunoscută și sub numele de *tizane* sau băuturi răcoritoare (vezi TIZANE).

BĂUTURI alcoolice sau spirtoase. — Caută la ALCOOLICE.

BECĂȚ. — Caută la SITAR.

BECHICE (dela grec. *vix, vichós*, tusă). — Medicamente cari domolesc tusa; în deosebi frunzele, florile și rădăcinile cari înmoaie pieptul (curmale, isop lemn dulce, mac roșu, mișandre sălbatice, nalbă mare, parpian, silnic, stafide, sulfina, tămăioară, etc., (vezi aceste cuvinte).

BELADONĂ. — Caută la MATRĂGUNĂ.

BELITURĂ. — Caută la EXCORIAȚIUNE.

BELTEA. — Caută la PELTEA.

BENZACETINĂ. — Praf cristalin, fără colorare; solubil în apă. Lucrează ca *antineuralgic*, înlocuind cu succes narcoticele în cazurile de insomnie și de excitație nervoasă. Să da 50 centigrame până la 1 gr. în buline. Să poată asocia cu cafeina.

BENZINĂ. — Lucrează ca *paraziticid* și să întrebunțează pe dinafară în spălături. — *Otrăvirea* cu benzină are următoarele semne: văjiituri de urechi, tremurături convulsive, contracțiuni de mușchi, greutate la respirație, lărgirea pupilelor, înclăstarea fălcilor, răcirea mânilor și picioarelor, paraplegie și în fine moarte. *Tratament*. Să să deie

medicamente pentru vărsat: ipeca, emetic, apomorfină; să spele stomacul. Apoi stimulente: alcool, amoniac (2 gr. în apă), eter (2 gr. în apă); inhalatii cu amoniac. Duși calzi alternativ cu duși reci. Injecțiuni sub piele cu sulfat de atropină de un miligram, sau 40 picături de tinctură de beladonă în apă pe gură. Respirație artificială până ce bolnavul ș'a revenit. Curenți electrici întrerupți, pe piept sau în dreptul inimii.

BENZOATE. — Cele mai întrebunțate sunt: *benzoatul de sodă* care este foarte bun contra diatezei urice, în gută, tusa măgărească, în difterie, mughet, erizipel, în doză de 50 centigrame până la 2 grame, dat în buline, soluțiune, pilule, sirop; *benzoatul de amoniac*, lucrează și să dă în aceleași doze ca precedentul; *benzoatul de calce*, la gută, gravelă, diateză urică: 20 centigrame până la 2 grame.

BENZOE. — Caută la SMIRNĂ.

BENZOIC (Acid). — Praf cristalin extras din smirnă (benzoe). Să întrebunțeze ca stimulent, diuretic, (înmulțește udul), diaforetic (mărește sudoarea). Doză: 20 centigrame până la 2 grame.

BENZONAFOL. — Combinația naftolului B cu acidul benzoic. Este un minunat dezinfectant sau antiseptic intestinal; el să descompune în corp în acid benzoic și hipuric, cari asigură antiseptia căilor urinare și în naftol care desinfecțază mâțele. Doză: 2-4 grame până la 6 gr. pe zi la adulți (în buline sau în o băutură apoasă); 1-2 grame la copii, cari îl iau cu mare înlesnire fiind fără nici un gust, punând praful în apă îndulcită cu zahăr sau în zamă de dulceață.

BENZOSALINĂ. — Eter metilic al acidului benzoilsalicilic, intrunind acțiunile acidului salicilic și acidului benzoic. Să dă cu succes în contra nevralgiilor, reumatismului, influenței, etc. Doză: 3-4 gr. pe zi în doze de câte 50 centigrame până la 1 gram.

BERBEC. — Caută la OAI.

BERBERINĂ (Cloridrat de). — Este un medicament foarte bun în contra umflăturii de splină în frigurile palustre. Berberina face ca țesutul splinei să strângă, trebuie însă multă băgare de seamă și să nu să deie în doze prea mari, căci să poate ca splina strângându-să prea tare să rupă și să dea naștere la o emoragie (curgere de sânge) mortală. Strângerea splinei face ca conținutul ei să se deșerte după care să observă îndată un acces de friguri, produs fără îndoială de pătrunderea ger-

menilor palustri în sânge, în circulațiune. Atunci trebuie să dăm numai decât chinină, care omoară cu mare putere acei germeni. Dacă însă avem a face cu o degenerescență a splinei, berberina nu mai are nici o putere. Este bine să o dăm astfel: cloridrat de berberină 1 gr., bisulfat de chinină 50 centigrame, divizat în 4 părți egale în buline; să se iee la fiecare ceas câte un bulin.

BERBERIS VULGARIS. — Caută la DRĂCILĂ.

BERCK-SUR-MER (Pas-de-Calais, Franța). — Stațiune maritimă. Intinderi mari de nisip. Stabiliment vestit pentru copiii scrofuloși, construit de Azistența publică din Paris.

BERE. — Această băutură igienică a început să se fabrice și să se consume în cantități mari și în țara noastră. Ea se fabrică din orez, hameiu, un ferment (drojdii) și apă. Orzul udat cu apă să așterne în locale încălzite unde începe a încolți, apoi să usucă luând numele de *malt*. Acest malt să macină gros, să înmoaie în apă și apoi după diferite metode să infundă în apă fierbinte, ori să fierbe cu apă, ori să fac amândouă operațiunile; fiind încă fierbinte acest lichid îi să pune hameiu, după care să strecoară și să supune la fermentație adăogându-i-să drojdii. Astfel să obține berea, care conține alcool în cantitate de 1% până la 8%, când este cea mai tare. Berea mai conține azot cam 1.650 grame la 100 litri, ceea ce corespunde cu 10.94 gr. gluten, din care cauză s'a zis că berea este nutritivă; apoi materii zaharate, grase, aromatice, amare, gumoase, colorante și săruri. O bere de bună calitate trebuie să fie limpede și transparentă, de culoare palidă sau ca chihlibaru sau neagră; ea fierbe când să toarnă în pahare din cauza acidului carbonic. Cea mai bună bere este cea din Germania, patria adevărată a ei, și unde să consumă în cantități mari, până la 219 litri pe an de fiecare gură. La noi am zis mai sus că a început să se fabrice și să se beie în cantități mari. De câțiva ani s'a introdus și la sate, unde să vinde în sticle, lucru care nu pare a fi rău, căci berea este băutura cea mai puțin stricătoare sănătății, având alcool mai puțin. Berea este răcoritoare, astâmpără setea fără să producă sudori după cum face apa; ea este tonică, întăritoare, mărește pofta de mâncare și este nutritoare prin azotul pe care îl are, din care cauză ea îngrășe. Cei grași însă nu trebuie s'o beie tocmai din această pricină, nici cei supuși la boale de stomac, la dureri și arsuri. Berea mărește cantitatea urinei, din care cauză este

bună la cei ce fac nisip. Pentru a să îmbătă cineva trebuie să beie bere mai multă decât vin sau alte băuturi alcoolice, dar beția de bere este foarte rea, de aceea nimeni să nu facă abuz. Berea mai este bună la convalescenți, în urma boalelor lungi și grave. — Mai este *bere medicamentoasă* care să prepară plămădind în bere diferite substanțe: *chinchina*, *muguri de brad*, *plante antiscorbutice*, etc., care însă nu să întrebuițează mult, mai bune fiind preparatele din aceste substanțe făcute în vin sau în apă.

BERE (Drojdie de). — Dă bune rezultate în furunculoză (furniceii), dându-să în natură 3 lingurițe pe zi, din drojdia proaspătă în pastă, și 120 grame din drojdia lichidă conservată în mod aseptice; din drojdia uscată să dă 4-10 grame, iar din cea granulată, 2-6 linguri. Să mai recomandă în constipație, în diabet, etc.

BEREGATĂ. — Caută la LARINGE.

BERIBERI sau **KAKKE.** — Este o boală de origine alimentară care să arată sub masca unei nevrite periferice. Să întâlnește în Asia; în India, Indo-China și Japonia să află în stare de endemie, apoi în Indiile neerlandeze; în Africa (Senegal, Congo, Gabon), în Madagascar; în Australia, Noua Caledonie; în America (Brazilia). Câte odată apare și în regiunile temperate, astfel s'a văzut în Statele-Unite, în Europa la Dublin (Irlanda) și Saint-Germain-sur-Loire (Franța). — Această boală să arată sub 3 forme: umedă sau *idropică*, uscată sau *paralitică* și *mixtă*. Înainte de ași lua forma definitivă, boala aceasta începe prin turburări în membrele inferioare, turburări senzitive, slăbiciune în mers, apoi înăbușeală și apăsare în piept cu simțire de strângere, după care apoi începe una din formele: *paralitică* sau *idropică*. În prima formă avem: o amortire în partea care să va paraliză mai târziu, cu furnicături, arsură și uneori dureri fulgerătoare, după care vine paralizia motrice, adecă slăbirea forții musculare cu ataxia mișcărilor mersului când ea atinge membrele inferioare, cari de obicei sunt mai expuse; paralizie senzitivă cu dureri la apăsarea trunchiilor nervoși și a maselor musculare, atrofia mușchilor, uscăciunea pielii, etc.; reflexele tendinoase nimicite. Când sunt atinse membrele superioare avem aceleași semne, dar aci fiind atinși mai des mușchii extenzori și interosoși ai mâinii, avem ceeace să chiamă *ghiara beriberică*. În forma a doua avem: umflarea picioarelor (edem perimaleolar); această umflare să

întinde la gionate și coapse, la trunchiu și față, așa că cu încetul câștigă tot corpul. Apoi și aci să ivese turburări senzitivo-motore; în același timp bolnavii încearcă o simțire de strângere în piept; respirația cam grea, dispnee; bătăile inimii slabe și iuți; stomacul nu mai primește nimic, vârsături. În forma mixtă boala să desvoldă sub amândouă formele la același bolnav. — *Caūzele*: hrana rea, peștele sărat, dar mai cu seamă orezul, care prin stricăciune poate să conție un fel de germeni sau de toxine. Boala pare a fi contagioasă. Cauze predispunătoare sunt: oboseala, răceala, traiul sărăcăcios, aglomerațiile (școale, închisori, cazarme, corăbii, etc). — *Tratament*. Pentru a preveni boala să recomandă: o bună igienă generală acolo unde trăiesc mai mulți la un loc; hrană bună; orezul, peștele sărat și celelalte substanțe hrănitoare să fie de bună calitate. În cazuri de epidemie să să suprimă orezul din hrană, să să izoleze bolnavii, să să deșerte și să să dezinfecteze localurile în cari s'a ivit boala. *Tratament individual*: bolnavul să fie pus în cele mai bune condiții de igienă alimentară și climaterică; hrană fără orez, de bună calitate, șederea la aer curat. Pentru turburările nervoase periferice: electricitate, masaj, strichnină, arsenic, nitrat de argint. Pentru dureri: aconit sau beladonă. În forma idropică: diuretice (digitală, scilă, nitru), purgative. Să recomandă și puncțiunea lombară.

BERNEVICI. — Caută la PANTALONI.

BEȘICĂ (lat. *vesica*, grec. *kystis*). — Beșica este haznaua în care să adună urina (udul), care vine picătură cu picătură și neîntrerupt din *rimichi* (vezi acest cuvânt) prin canalele numite *uretere*; iar după ce să umple de urină ea o dă afară la intervale mai mult sau mai puțin depărtate prin canalul udului, numit *uretră*. Dimensiunile și forma beșicii sunt foarte variabile. Ea este așezată în lighianul cel mic unde este ținută de niște ligamente (legături) foarte slabe. Beșica goală nu este mai mare de 3 centimetri și este cu totul ascunsă în dosul osului pubian (pubis); iar când este plină poate să să întindă până aproape de buric; perețele ei dinapoi răspunde la bărbat la mașul șezutului (rect), iar la femeie la vagin și la o parte a mitrei. Beșica este căptușită pe dinăuntru cu o mucoasă care când este strânsă formează niște încrețituri cari pier când beșica să umple cu ud și să întinde. Adeseori să mai vad tot pe dinăuntru nește ridicături produse de mușchii cari să află sub mucoasă

(beșică cu columne) și între cari să pot adăposti pietri (calculi). În afară de mocoasă să află straturi de mușchi, unele longitudinale și altele transversale; mușchii aceștia sunt formați de fibre netede (lise) asupra cărora voința n'are putere. Beșica are vase numeroase, mai ales o rețea bogată de vine. — *Boalele beșicii.* Aprinderea sau inflamațiunea beșicii, care să numește *cistită*, să vede foarte des și ea este de 2 feluri: *acută* și *cronică*. *Cistita acută* poate fi produsă de o lovitură sau de o plagă în partea de jos a pântecelui, sau de o inflamațiune a celorlalte organe prin cari trece urina, sau de o răceală bruscă, ori vine în urma aplicațiunii unei vezicături; ea mai poate fi produsă de abuzul băuturilor alcoolice, de excesele veneriene, de oprirea regulilor sau de o blenoragie (sculament), de o sondare cu instrumente necurate, etc. *Semnele* acestei boale sunt: o durere în partea de jos a pântecelui care să întinde spre stinghii, perineu și anus (șezut), cu trebuințe dese și mari de a urina (de a face udul); iar când iasă udul bolnavul simte că-i trece un fier roșu prin canalul udului (uretră). Urina lasă un depozit de mucozități și de puroiu amestecat cu sânge, care poate fi dat afară și sub formă de chiaguri; de multe ori bolnavul are și trebuințe dese de a merge la scaun. Afară de aceste, bolnavul este neliniștit (agitat) și poate să aibă greață, vărsături, sughiț; febra variază, uneori ea este mică, alteori poate fi așa de mare încât bolnavul să aiureze. *Cistita cronică* să mai numește și *catar de beșică*; ea este cele mai adeseori urmarea cistitei *acute*, care a fost neglijată, ne căutată bine, alte ori este produsă de oprirea udului (retențiunea urinei) ori care ar fi cauza ei (paralizia beșicii, alterațiunea urinei, etc). *Semnele* ei sunt următoarele: o durere mai mică ca în cistita acută, care de multe ori constă numai în o greutate pe care o simte bolnavul în partea de jos a pântecelui, dar care să poate însoți de trebuințe dese de a face udul și de a eși cu scaunul. Această durere este mărită de frig, de umezeală, de excesele veneriene sau de abuzul de băuturi alcoolice. Urina este turbure, lăptoasă, miroasă urât și să deșeartă cu greutate; ea este alcalină, conține puroiu, flocoane mucoase și uneori sânge și urate. Turburările generale variază cu durata boalei și cauzele ei (stricțiuni uretrale, calculi, prostatită și hipertrofia prostatei). *Tratamentul* în *cistita acută* la început: repaus în pat, regim de lapte mai

multe zile în rând, în lapte să poate pune 2 grame de bicarbonat de sodă la litru; să vor evita mâncările iuți, cafeaua, licorurile, vinul curat; să va da ceaiu, foarte slab, tăiat cu lapte, tizane răcoritoare. Să vor prescrie alcalinele (bicarbonat de sodă, 3-8 gr. pe zi, apă de Vichy sau de Vals), salol (4 gr. pe zi), acid benzoic, benzoat de sodă sau de litină. În caz de febră să va da chinină, antipirină, fenacetină, singure sau asociate cu salol. Pentru dureri să va face oblojeli calde în partea de jos a pântecelui și la perineu; clizme cu laudan (20 picături la 50 gr. apă caldută) sau cu cloral (2-3 gr. la o clizmă compusă din un pahar de lapte și de un gălbinaș de ou pentru a o emulsiona), sau supozitoare (săpunase) cu morfină (de câte 2 centigrame unul), sau cu extract de opiu de câte 5 centigrame (2 pe zi), la trebuință să va face o injecțiune sub piele cu morfină sau să vor face instilațiuni cu nitrat de argint (30 picături din o soluțiune de 1 la 50, după câteva zile din o soluțiune de 1 la 40 și 1 la 20). Pentru retențiunea urinei să vor face sondaje de 2-4 ori pe zi. Să mai recomandă pe dinăuntru uleiul de terbenină în capsule și pe dinafară băi calde prelungite. În *cistita cronică* același regim, aceleași reguli ca și în cistita acută. În contra transformării alcaline a urinei să va da acid benzoic (1-6 gr.) cu cantitate egală de glicerină în o poțiune. Cataplasme cu muștar în partea de jos a pântecelui. Deșertarea regulată a beșicii (de 2-4 ori pe zi), la trebuință cu sonda. Injecțiuni în beșică, calde, făcute încet și în doze mici cu soluțiune de nitrat de argint (1 la 500), acid boric 2 la 100, tanin 1 la 100 (acesta când urina are sânge); instilațiuni cu nitrat de argint (1-4 la 100). — *Paralizia beșicii.* Sunt 2 feluri de paralizii: uneori paralizia atinge părții beșicii și în acest caz avem mai întâiu retențiunea urinei (oprirea udului) apoi incontinența prin regurgitare, prea plinul beșicii să scurge în mod involuntar prin picături și în acest caz bolnavul trebuie sondat în mod regulat; alteori este paralizat numai mușchiul dela gâtul beșicii (sfincterul), care închide beșica, și în acest caz omul nu-și poate ține de loc udul (are incontinența urinei), care curge involuntar și incontinuu. Paralizia beșicii să poate arăta la orice etate în cursul unei boale grave (febră tifoidă, o febră eruptivă), în urma unei emoragii cerebrale, a unei răniri sau a unei boale de șira spinării, la nebuni, la paralizie gene-

rală progresivă, etc. *Tratamentul* variază după cauză. — *Calculi sau pietri* în beșică. Această urăcioasă boală s'a arată de obicei la bătrânii bogați, la copiii săraci, mai rar la femei. Intre *cauze* avem: o hrană prea îmbelșugată, *gravela* (vezi acest cuvânt) sau nisipul, o piedecă la facerea udului (stricturi sau strâmtoarea uretrei, hipertrofia prostatei); urina alcalină (fosfatul de calce nefiind solubil decât în acidul uric) sau prea acidă (când s'a depun uratele); chiaguri de sânge veniți din rinichi, din uretere, din beșică și cari servesc de sâmburi (de nuclei) în jurul cărora s'a depun și s'a încrustează sărurile. De obicei s'a formează la copii numai o piatră în beșică, iar la adulți s'a pot forma până la 3-4 și mai multe, într'un caz s'a găsit 300. Cu cât sunt mai multe pietri cu atât ele sunt mai mici; când sunt puține sau când este numai una, mărimea lor este de obicei de 3-4 centimetri de diametru, în caz excepțional s'a scos un calcul de 1500 gr. (vezi figurile dela *CALCULI*). De obicei pietrele au forma ovală, turtită, netedă sau cu ridicături și adâncituri mai mult sau mai puțin mari. Unele au culoarea roșietică cum sunt cele formate din acid uric, altele sunt cenușii (urate de amoniac), altele brune (oxalat de calce) și altele albe (fosfat și carbonat de calce și de amoniac). Pietrele de acid uric și de oxalat de calce vin din rinichi, celelalte s'a formează în beșică. *Semnele* sunt: o simțire de greutate în partea de jos a pântecelui; urina este roșie și câte odată iasă cu greutate, altele să pornește din nou după multe eforturi și schimbări de pozițiune; dureri variate mai ales la sfârșitul urinării, când piatra apasă pe gâtul beșicii. Prin radiografie s'a poate vedea foarte bine piatra, a cărei prezență sa poate constata prin sondare cu o sondă metalică. *Tratamentul* constă în operațiunea numită *talie ipogastrică*, prin ajutorul căreia s'a deschide beșica și s'a scoate piatra.

BEȘICA CEA REA. — Caută la PUSTULĂ MALIGNĂ.

BEȘICI, beșicuțe. — Caută la FLICTENE.

BEȘICURI. — Caută la PĂPĂLĂU.

BEȘICUȚE. — Caută la VEZICULE.

BEȘINA PORCULUI. — Caută la CIUPERCI.

BETEAG. — Caută la INFIRMITATE.

BETESUG. — Caută la BOALĂ.

BETIE. — Caută la ALCOOLISM.

BETOL (Salicilat de naftol B). — Praf alb, cristalin, fără miros și fără gust. Lucrează ca dezinfectant intestinal, s'a dă în reuma-

tismul articular, în inflamațiile beșicii; 1-2 grame pe zi, în buline, în prafuri sau în o poțiune.

BETULA VERUCOSA. — Caută la MESTEACĂN.

BIARRITZ (Basses-Pyrénées, Franța). — Oraș de băi de mare și stațiune de iarnă, în care s'a condus prin țevi apă sărată de la Biscous, departe de 18 kilometri, care conține clorur de sodiu, 295 gr., sulfat demagnezie 4 gr., sulfat de calce 2 gr., bromur de sodiu 0,17. Cu această apă s'a fac băi, cari s'a recomandă la limfatism și scrofule, la diabet și boalele de mitră. Nu sunt bune la femeile și copiii prea nervoși.

BIBERON (dela lat. *bibere*, a bea). — Când suntem siliți să recurgem la *alăptare artificială* (vezi ALĂPTARE), este mai bine să dăm laptele cu biberonul decât cu lingurița, cu păharul sau cu ceașca, căci el s'a potrivește mai bine cu gura copilului, care chiar dela naștere simpte trebuința de a suge ceva. Nu vom vorbi despre toate formele cari s'a dat biberonului, vom spune numai că cel mai bun este cel mai simplu și care s'a compune din o *sticlă* de 100-150

grame și din un *sfârc* de cauciuc care s'a aplică pe gâtul sticlei în minutul când dăm copilului să sugă. Acest biberon simplu este ușor de curățit și eftin, așa că putem avea 2 sau și mai multe la îndemână. Biberonele cu tuburi lungi de cauciuc nu s'a mai întrebuințează astăzi, fiind periculoase căci nu s'a pot curăți bine. Sfârcul trebuie spălat bine *înainte* și *după* fiecare sugere cu apă fierbinte. Dacă sfârcul capătă ceva miros, trebuie schimbat. Sticla de asemenea trebuie să fie în totdeauna cât s'a poate de curată.

BICARBONAT DE SODĂ. — Este un medicament mult întrebuințat și la îndemâna tuturor, nefiind periculos. El este baza tuturor apelor minerale naturale, cum sunt: Vichy, Vals, Carlsbad, Slănicul Moldovei, etc. El este tipul *alcalinelor* (vezi acest cuvânt); s'a întrebuințează și singur în boalele de stomac cu arsură, în strepezirea dinților prin fructe necoapte, în boalele de ficat (pietricile), în gută, boalele de piele, boale de beșică. Când s'a întrebuințează mai mult timp nu trebuie să dăm mai mult de 4 grame pe zi (gută, pietri la ficat, boale de piele), când s'a întrebuințează numai câteva zile putem dă până la 8 grame pe

zi (arsuri de stomac, reumatism acut). Să ia bicarbonatul de sodă cu apă de băut, sau în ceaiu de mușețel ori de teiu; unii îl înghit sub formă de praf și beau apă după el. El intră în compoziția *apei gazoase* (vezi acest cuvânt).

BICICLEȚĂ. — Caută la CICLISM.

BILĂ. — Caută la FIERE.

BINOCLU (dela *bini*, doi, și *oculos*, ochiu). — Bandaj destinat să acopere amândoi ochii, ținând pe loc pansamentul (vezi **BANDAJE**). — Sub numele de binoclu să mai înțelege și niște *ochilari* (vezi acest cuvânt), cari să fixează numai pe nas (pince-nez) și cari sunt mai ușor de purtat de cât ceilalți ochilari, și mai practici mai ales când n'avem trebuință să-i purtăm în continuu.

BISMUT (Subnitrat și salicilat de). — Fiecare din aceste două feluri de bismut să prezintă sub forma unui praf alb, foarte fin, fără gust și fără miros, care nu să topește în apă. Lucrează ca antidiareic, antiacid, antiseptic, absorbant de gazuri. *Doză*: 50 centigrame până la 4-6 grame pe zi, în buline, în prafuri, sau în o băutură. Pe dinafară subnitratul de bismut poate înlocui scrobeala, licopodin și alte prafuri în cazurile de mâncărime de piele cu roșeață, de arsuri, etc.

BISMUTOL. — Fostat de bismut solubil. Să dă ca antiseptic stomacal și intestinal, în gastro-enterită a copiilor. *Doză*: 2-4 grame la adult și 1-2 gr. la copii, în poțiune sau buline. Pe dinafară lucrează ca siccativ.

BISMUTOZĂ. — Să obține precipitând o soluțiune apoasă de albumină de ou prin o soluțiune de azotat de bismut în apă saturată cu clorur de sodiu. Să dă în contra diareelor diferitelor enterite, în boalele de stomac (iperaciditate). *Doză*: 2-4-6 grame pe zi, în pilule, buline, etc. Pe dinafară în contra arsurilor, eczemei, etc.

BITTER. — Acest nume a fost popularizat la noi de primul farmacist român Alexandriu. În adevăr, încotro te întorci dai de *Bitter Alexandriu*. Pentru a prepara un bitter bun avem trebuință de: ențură (gentiana), chinchină, coji de portocale, ienupere, coriandru, scorțișoară, micsandre, izmă bună, anason, angelică, jale, zahăr și spirt, cari îi dau acea amărăciune cunoscută. Acest bitter nu este rău când să bea rar și puțin, și întotdeauna amestecat cu apă; astfel luat este mai puțin primejdios ca absintul și alte băuturi alcoolice. Dar mai bine este să nu să beie de loc, căci

dacă începi odată nu te mai poți opri; câte puțin din când în când, apoi mai des și mai mult până să face obicei de trebuie să bei în fiecare zi și la fiecare mâncare, așa că într'o bună zi te pomenești cu stomacul stricat. Unde mai pui că bitterul bun să găsește foarte rar și de obicei să fabrică cu spirt de calitate rea, care este o adevărată otravă pentru corp. Prin urmare, dacă vrei să fi sănătos și să nu te apuce tremurătura mânilor și a picioarelor să nu bei bitter!

BIVOLARI. — Vestitele izvoare termale dela Bivolari, astăzi astupate, să află în județul Argeș, comuna Jiblea, pe malul Oltului, în fața mănăstirii Cozia. Aceste Izvoare au fost cunoscute pe vremea Romanilor sub numirea de *Bulidava*, stațiune balneară. În totul au fost cinci izvoare sulfuroase-ioduroase acărora temperatură era de 24°. Sondajele pentru captarea acestor ape n'au reușit. Păcat!

BLANĂ. — Hainele făcute din blană și hainele înblănite sunt foarte bune în timpul iernii, mai ales pe vreme de ger, căci ele țin cald, adecă păstrează căldura corpului prin aerul cuprins între peri, care este cel mai bun mijloc de a izola corpul de frigul din afară. Blănilor sunt luate dela diferite animale: oaia, ursul, lupul, pisica, etc. pentru a nu pomeni pe cele mai scumpe, cari să întrebuințează nu atât pentru a ne apăra de frig, cât pentru a ne mulțumi un gust bolnăvicios, luxul, luând ochii celor mai puțin favorizați de soarte. Pieile animalelor sunt supuse mai întâiu la tăbăcit, mulțumită căruia ele nu putrezesc. Hainele imblănite sunt bune pentru persoanele bătrâne, pentru cele cu pieptul slab, însă și pentru aceste cu condițiune ca ele să nu le poarte decât numai afară, iar îndată ce au intrat în casă să le dezbrace căci altfel trecerea dela căldură la frig le-ar fi primejdioasă. Cei tineri și sănătoși este mai bine ca să nu să învețe cu blănuri, dacă vreau să fie sănătoși. Intru cât privește mânușile și încălțămintele căptușite cu blană, ele sunt bune când gerul este mare și suntem siliți să stăm mai mult timp pe afară.

BLANDĂ. — Caută la URTICARE.

BLEFARITĂ (dela grec. *vlépharon*, pleoapă, și terminația *ită*, care însemnează inflamație, aprindere). — Este inflamația pleoapelor și mai cu seamă a marginilor lor (vezi **OCHIU**).

BLEFAROPLASTIE (dela grec. *vlépharon*, pleoapă, și *plássein*, a formă). — Restaurarea

unei pleoape cu ajutorul pielii din vecinătate (vezi OCHIU).

BLEFAROPTOZĂ (dela grec. *vlépharon*, pleopă, și *ptosis*, cădere). — Scoborârea permanentă a pleoapei superioare în urma paraliziei nervului ridicător sau când pielea este umflată (vezi OCHIU).

BLEFAROSPASM (dela grec. *vlépharon*, pleopă, și *spasmós*, spasm). — Convulziunea mărginită a mușchilor orbiculari ai ochilor, care constă în clipirea pleoapelor și care poate ține dela câteva minute până la câteva ceasuri. Această clipire este datorită mai în totdeauna unei excitații a nervului trijemen. Să observă în conjunctivite, în inflamațiile de ochi, în nevralgiile suborbitare, cariile dentare, etc. Să tratează combătând cauza care i-a dat naștere (reumatism, inflamațiunile ochilor, cariile dentare etc.). Să poate întrebuița și electricitatea și mai cu seamă curenții galvanici, cari reușesc mai bine decât aplicațiunile narcotice sau injecțiile subcutanate de morfină.

BLENORAGIE (dela grec. *vlenna*, mucii, și *rignyein*, a arunca), *sculament*, *frântură*. — Este o boală veneriană, contagioasă, lipicioasă, luată prin raport sexual. Ea este datorită unui microb, numit *gonococ*, care să află pe canalul udului (uretră) la bărbat, iar la femeie în vagin și uneori și în uretră. *Semnele* acestei boale sunt: la bărbat, după o zi până la cinci zile dela contact să simte un fel de mâncărime pe uretră, la vârful membrului, apoi să ivește o scurgere limpede și lipicioasă, ca albușul de ou, la început, care în curând devine mai groasă, galbină și în urmă verzuie. În minutul când trece udul prin canal este o arsură mare pe toată întinderea uretrei, care să întărește ca o coardă și provoacă dureri foarte mari. După un timp oarecare, de obicei șase săptămâni, scurgerea începe să fie iar galbină și mai subțire, apoi încetează cu totul; durerile încetează și mai iute; — la femeie, scurgerea este aceeași, durerile însă nu sunt așa mari, aprinderea fiind mărginită cele mai adeseori la vagin; când boala să întinde și la canalul udului durerile sunt tot așa de mari când trece udul ca și la bărbat. Boala să poate întoarce în urma ostenelelor, a umblatului mult, prin exces de băuturi alcoolice. *Tratament*: sunt oprite oboselile de orice natură, umblatul mult, călăritul, bicicleta, excitațiunile sexuale; să să poarte *suspensor*; să recomandă spălăturile repetate ale organelor genitale și ale mânilor, să va face o baie generală tot la 2 zile. Regimul va

fi următorul: sunt oprite toate lucrurile excitante, mâncările piperate și ardeiate, vânatul, stridiile, peștele de mare, brânzeturile, sparanghelul, trufele, apoi, vinul, licorurile, berea. Să vor da băuturi răcoritoare (caiu de orz, de sămânțe de in, de cozi de cireșe) cam 1 litru pe zi; ape alcaline (Vichy, Vals), sau bicarbonat de sodă 2-5 gr., zahăr 40 gr., esență de lămâie 2 picături la 1 litru de apă, din care să va bea din când în când în timpul zilei. Ca tratament abortiv să recomandă în primele 24-48 ore *injecțiunile* în uretră cu nitrat de argint (3-5 gr. la 100 gr. apă distilată); injecția să va lăsa 2 minute în uretră. Mai bune sunt *spălăturile abundente* ale uretrei cu ipermanganat de potasă (1 la 1000 până la 4 la 1000), făcute cu un irigator ținut sus, având un tub de 2 metri, cu o canulă de sticlă cu vârful conic. În primele 4 zile 2 spălături pe zi, în alte 4 zile câte una; dacă boala nu trece în 8 zile, să vor mai face spălături încă 5-6 zile. Cine nu poate face aceste spălături să va mulțumi cu injecții uretrale făcute cu o tulumbiță de sticlă sau de cauciuc, de 4-8 ori pe zi, totdeauna după ce s'a urinat, cu ipermanganat de potasă (1 la 2000 sau 1 la 800), sau cu sublimat coroziv (1 la 10,000 sau 1 la 8000) sau cu rezorcină (2-3 la 100) sau cu ichtiol (1 la 100), cu argentamină (1 la 3000), cu protargol (1 la 250), cu airol 2 gr., glicerină 15 gr., apă distilată 5 gr. pentru o injecție, după ce mai întâiu s'a spălat uretra cu apă boricată. Injecțiile și spălăturile nu trebuie făcute în cazurile de orchită, prostatită sau când sunt focare inflamatorii în uretră; atunci ne vom mărgini a da pe dinăuntru; santal, gonosan, esență de terbenină, balsam copaiv, salol, bicarbonat de sodă, băi generale, purgative ușoare, clistire cu laudan sau cloral. Să să bage de seamă ca să nu să pună mâna înfecată la ochi pentru ca să nu să capete *oftalmie purulentă*, boală cumplită; prin urmare mâinile trebuie în totdeauna spălate bine. — Când boala a devenit cronică să chiamă *blenorée* (dela grec. *vlenna*, mucii, și *rhein* a curge), sau în limba franceză: *goutte militaire*. Scurgerea care este de altfel incoloră nu mai are sfârșit; din când în când câte o picătură, dar mai cu seamă dimineata, apoi curge mai mult sub diferite influințe și pe urmă iarăși scade, și aceasta tot așa până la infinit. *Tratament*: aceleași prescripții igienice; regim tonic, i-droterapie, preparații fieruginoase: injecții și spălături uretrale ca mai sus, dar mai

bine să să facă *instilațiuni* cu siringa lui Guyon cu nitrat de argint (1 la 100, 1 la 50, 1 la 30 și chiar 1 la 20); tot la 2 zile o instilație.—*Complicațiunile* sunt multe. La bărbat: *orchita* și *epididimita*, *stricturile uretrei*, *cistita colului beșicii*, *reumatismul blenoragic*, *spermatorea* (vezi cuvintele cu litere cursive). La femeie, *ovarita*, *peritonita* și *salpingita* (vezi aceste cuvinte). — În popor să crede că *sculamentul* sau *frântura* să capătă *din vis* sau *dacă să pișe contra vântului* și să vindecă cu ienuper, rădăcină de pătrunjel și rădăcină de urzică în deopotrivă câtime, cari să fierb în o oală cu apă curată, până va rămânea pe jumătate, din care apoi bolnavul va bea câte un păhăruț de mai multe ori pe zi până la vindecare; sau: drojzii de rachiu 20-30 grame în care să plămădește 24 ceasuri aripi de la 10 gândăcei (cantaride), apoi să bea, dar acest leac este primejdios; sau ochi de rac, gândaci de frasan, boz, crețișoare, pătrunjel.

BOALĂ (lat. *morbis*, grec. *nósos*), *beteșug*, *morb*, *patimă*. — Ori ce stricăciune sau turburare a sănătății să numește *boală* și omul cu sănătatea stricată este *bolnav*. O boală să arată prin oarecari turburări în slujba unui sau mai multor organe, care turburări să numesc *simptome* sau *semne*. Intre aceste două cuvinte este o deosebire, căci un *simptom* este un fenomen pe care bolnavul îl resimte și medicul îl poate constata, cum este *durerea*, *tusa*, *febra*, pe câtă vreme un *semn* nu există prin sine însuși, ci este rezultatul unei operațiuni intelectuale prin care ne-am câștigat o știință, o deslușire, este concluziunea pe care mintea noastră o trage din simptomele observate. Să ne explicăm: eu văd că cineva are febră (căldură), iată un simptom; apreciez caracterele acestei febre ceea ce îmi permite să cred că ea este o arătare a unei febre tifoide, iată *simptomul* febră transformat în *semn* al febrei tifoide. Nu trebuie de asemenea să să confunde o *boală* cu un *simptom*, adică *totul* cu *partea*: durerea de cap, constipațiunea (incuietura) și urdinarea sunt simptome; iar, brânca (erizipelul), gastrita, pneumonia sunt boale. Din aceste să poate vedea cât de rezervat trebuie să fie cineva în aprecierea turburărilor cari constituie boala, și că nu este de ajuns ea să să constate numai că cutare sau cutare simptom există pentru a-i aplica un tratament inchipuit. — În medicină nu este de ajuns numai observațiunea, trebuie să aibă omul anumite cunoștințe căș-

tigate care să-i permită a înlăntui simptomele observate, a le raporta la adevărata lor cauză și a trage deducțiuni logice, ceea ce constituie *diagnosticul* sau *diagnoza*, pe care să sprijine părerea formată asupra naturii unei boale. — Mergând cu judecata ceva mai departe doctorul poate să să pronunțe asupra schimbărilor cari să vor ivi în cursul unei boale, asupra duratei sale, asupra sfârșitului, ceea ce constituie *prognosticul* sau *prognoza*, care nu atârnă numai dela boală ci și dela bolnavul însuși, adică dela constituțiunea lui starea de mai înainte a sănătății sale, dela puterea sa de rezistență. — Boalele să impart în *interne* și *externe*, împărțire cam arbitrară bazată mai mult pe modul de tratament decât pe sediul boalei. Mai bună este împărțirea în boale *medicale* și *chirurgicale*, după cum boalele să tratează prin medicamente sau prin operațiune. — *Cauzele* boalelor, ori de ce natură ar fi ele, au o acțiune subordonată adeseori condițiunilor individuale de etate, de sex, de temperament, de idiosincrazie, de predispozițiune. Cauza unei stări bolnăvicioase stă adeseori în o stare bolnăvicioasă precedentă; boalele să pot produce unele pe altele. — Ori care boală începe, apoi *evoluează*, adică crește, să oprește și scade, de aci starea de *invaziune*, de *creștere*, de *stare* și de *descreștere*. Această împărțire de altfel nu să potrivește decât pentru unele boale *acute* și *continue*; însă mersul repede sau încet, egal sau inegal, al celorlalte boale este o împrejurare a evoluțiunii lor care este bine să să insemneze. Mersul unei boale este *regulat* când fazele dezvoltării sale să succed în ordinea și cu durata sau intensitatea, sau cortegiul simptomatic obicinuit; *neregulat*, când o fază lipsește sau nu vine la timpul său, sau că ea este prea scurtă, etc. — Nu toate boalele au aceeași *durată*: unele își termină evoluțiunea în câteva zile, boalele *acute*; altele, din contră, își percurg perioadele lor într'un timp mai îndelungat, boalele *cronice*. De altfel este foarte greu de a fixa câte zile trebuie să dureze o boală pentru a fi *acută* sau *cronică*; în privința aceasta nu avem nici o regulă precisă. Dacă să zice că o pneumonie durează cam 9 zile și o febră tifoică cam 21 zile, nu-i mai puțin adevărat că aceste boale pot dură una, două și chiar trei luni înainte de a se termina prin vindecare sau prin moarte. Mai mult, o boală care la început a fost acută poate să devie cronică dacă a fost rău îngrijită sau

dacă cauzele cari au produs'o continuă a perzistă, astfel o gastrită acută devine adeseori cronică. — Trecerea dela starea acută la cea cronică este un fel de *terminațiune* a boalelor acute, cari să mai pot termina prin *vindecare* sau prin *moarte*. Dintre aceste, vindecarea să vede mai des și ea constă în întoarcerea repede sau gradată a organelor și lichidelor corpului la starea lor normală, manifestată prin încetarea diferitelor turburări pe cari le-am numit *simptome*; dar mai înainte ca toate funcțiunile organismului să-și fi re-luat regularitatea naturală este o perioadă intermediară în care sănătatea încă șubredă mai are trebuință de îngrijire, perioada de întremare numită *convalescență* (vezi acest cuvânt). Sunt unele boale pentru care știința medicală n'a găsit încă leacul și aceste boale să numesc *incurabile*. Trebuie să spunem însă că numărul acestor boale merge din fericire scăzând și ele sunt rare. Intre aceste numărăm unele boale de inimă, de ficat, de rinichi. Intru cât privește cancerul, putem face o rezervă pentru cazurile în care el să arată la organele dinafară, de exemplu la buze, la sânuri, și în cari el să poate operă cu succes; apoi offica, deși nu-și are găsit medicamentul, totuși ea să poate vindecă la început dacă bolnavul are hotărâre și mijloace de a urmă cu sfințenie tratamentul preseris de știință. — *Tratament*. Este un obicei rău că bolnavii la cari boala începe în mod blajin, pe încetul, nu să îngrijesc dela început și așteaptă ca boala să facă progrese, să înainteze, să să agraveze, așa că doctorul când vine să găsește în fața unui caz foarte greu și de multe ori ajutorul său nu mai are nici un succes; pe câtă vreme dacă el ar fi fost chemat dela început ar fi combătut simptomele cele d'întăiu oprind boala de a înaintă și punând-o din primele zile pe cale de vindecare. Prin urmare cel mai bun sfat ce putem da cetitorilor noștri este ca ori de câte ori să vor simți indispuși, înainte chiar de a cădea la pat, să consulte doctorul. Tratamentul este de 2 feluri la oricare boală: unul prin *medicamente* (leacuri), pe cari le ordonează doctorul și cari variează după boală, și altul *igienic*, care este tot așa de important și să aplică la toate boalele. Pentru un bolnav regulile igienice trebuie aplicate și mai aspru decât pentru omul sănătos. Prin urmare vom da bolnavului *camera cea mai mare*, cea mai aerată și mai bine expusă, ferită de miasme, departe de latrine și de

bucătărie. Pentru ca aerul bolnavului să nu să strice prea iute vom opri orice vizită, căci vizitele pe lângă aceasta obosesc bolnavul; vom opri strict ca în camera bolnavului să intre alte persoane decât acelea cari îl servesc; chiar și membrii familiei nu pot să steie mai mulți deodată, ci numai pe rând unul câte unul. *Aerisirea* camerei trebuie să să facă de trei-patru ori pe zi prin deschiderea largă a ferestrelor cari privesc afară; deschiderea ferestrelor cari dau în coridor sau în o cameră vecină nu este de ajuns și nu putem recurge la ea decat numai când timpul este foarte rău. *Aerisirea* camerei trebuie să să facă oricare ar fi boala, o pneumonie sau o febră tifoidă, etc. Dar aceasta nu va să zică că trebuie să răcim bolnavul, din potrivă trebuie să facem aerisirea în așa mod încât bolnavul să nu fie expus la curenți de aer, cari ar putea să-i complice boala. Pentru aceasta vom destină două camere și 2 paturi pentru bolnav, trecându-l dintr'o odaie în cealaltă care a fost bine aerisită, sau, dacă aceasta nu să poate il vom acoperi bine în timpul aerisirii, apărându-i fața cu ceva și nedeschizând fereastra din dreptul patului. De asemenea nu este bine ca să ținem bolnavul în *căldură prea mare*, ceea ce l'ar slăbi și mai mult. Bolnavul ca și camera trebuie ținuți într'o stare de *curățenie* mare; el să va primeni foarte des și ori de câte ori trebuința va cere; scaunele și urina să vor scoate îndată afară. Când este vorba de o boală *contagioasă* izolarea bolnavului să va face cu mare stricteță și să va opri intrarea în cameră a persoanelor tinere, cari n'au suferit de aceeași boală. Îngrijirile prea multe și nefolositoare obosesc bolnavul și nu trebuie să facem nimic mai mult decât ceea ce ne-a poruncit doctorul. Când bolnavul intră în *convalescență*, trebuie să fim cu mare băgare de seamă și să nu ne grăbim al hrăni prea mult deodată pentru ca să nu-l întoarcă boala. Când bolnavul nu are apetit și trebuie ca să-l hrănim, vom căută să-i deșteptăm pofta dându-i mâncări în doze mici, ușor de mistuit. Alți bolnavi au poftă foarte mare, cum sunt cei ce au avut febră tifoidă, diaree, dizenterie, dar noi nu trebuie să ne potrivim lor și să le dăm ceea ce cer; nu le vom da de cât ceea ce a ordonat medicul, în măsură mică și progresivă (vezi *CONVALESCENȚĂ ȘI DIETĂ*). Igiena ne mai dă mijloace pentru a preveni unele boale, adică a luptă în contra cauzelor lor, ceea ce să chiamă a face tratament *preventiv*. Cauzele boalelor

sunt multe; dacă lăsăm afară *boalele contagioase, epidemice, ereditare, imaginare* (vezi **CONTAGIUNE, EPIDEMIE, EREDITATE, IPOCONDRIE**), vom vedea că cauzele boalelor cele mai de multe ori sunt abaterile dela regulile igienice; cum sunt: o *alimentațiune* rea și nepotrivită, lipsa de *aerisire* și de *exercițiu*, acțiunea *căldurii, frigului, umidității, răcirile*, abuzul de *alcool* și de *băuturi* (vezi aceste cuvinte), și prin urmare știind toate aceste trebuie să trăim în așa mod în cât să le evităm pe toate dacă vroom să fim sănătoși.

BOALĂ (Amenințare de). — Caută la **IMINENȚĂ**.

BOALĂ (Scutire de). — Caută la **IMUNITATE**.

BOALĂ CĂNEASCĂ. — Caută la **ATREPSIE**.

BOALA COPILOR. — Caută la **EPILEPSIE**.

BOALĂ DE APĂ. — Caută la **ANAZARCĂ, ASCITĂ** și **IDROPIZIE**.

BOALĂ DE GRĂSIME. — Caută la **OBEZITATE**.

BOALĂ DE MARE, *rău de mare*. — Cei mai mulți când călătoresc pe mare, până să obicinuiască sau în totdeauna, sufer de un fel de boală, numită *rău de mare*, fiindcă omul să simte *rău*, fără să știe și el ce are. Acest *rău* sau boală să poate arăta sub mai multe forme, fără ca să fie vr'una periculoasă. Boala de mare chinuiește mai cu seamă pe cei ce călătoresc pentru întâia oară cu vaporul. Omul pleacă sdravăn, sănătos și vesel, cum trebuie să fie oricine când face o călătorie de plăcere, și nu să mai satură privind în dreapta și în stânga frumusețile ce i să arată, mai ales când marea este liniștită și timpul frumos; dar, pe măsura în care să depărtează de mal vântul începe să să simtă, clătinarea și legănarea vaporului devin mai mari, călătorii încep să-și piardă voia bună, să să îngălbinească și să-i treacă sudori reci; ei sunt cuprinși de o indispozițiune generală, foarte neplăcută, însoțită de o greutate mare la cap, care le apasă mai cu seamă fruntea, apoi încep să aibă sfârșeală, amețeală, văjiituri de urechi, părându-li-să că totul să învârtește în jurul lor; pulsul este mic și încet, corpul rece, slăbiciune și aplecare spre leșin, căscături des repetate, gura este rea și să umple de bale și omul scuipe des; răgăituri, greață și în cele din urmă vărsături, cari sunt cu atât mai rele cu cât stomacul este mai gol, producând dureri foarte mari și de multe ori omul varsă materii amestecate cu sânge. Aceste vărsături sunt grăbite prin vederea altor persoane cari varsă, prin un miros care vine dela

bucătărie, dela mașini sau din pereții vaporului. După ce a vărsat omul să simte ușurat, răsufă mai liniștit pulsul este mai bun, fața să înroșește și nu mai este acoperită de sudori, corpul să încâlzește, în fine, el să simte bine și fericit. Din nenorocire însă, aceasta nu ține mult, și la mulți răul începe din nou, repetându-să aceleași suferințe, uneori în mai mică măsură, dar întotdeauna lăsând pe om zdrobit de oboseală, fără nici un chef și de multe ori fără să-și mai poată da seama de ceea ce face. Aceasta este *forma cea mai grea* a boalei de mare, forma numită *mixtă*, spre deosebire de alte două forme mai ușoare: forma *cefalică*, în care omul are durere de cap mare cu amețeală, șgomote în urechi, greață și lipsă de poftă de mâncare, și forma *gastrică*, în care omul are numai greață și vărsături. — Intru cât privește *cauzele* acestui rău de mare n'avem multe de spus. Sunt oameni foarte predispuși la această boală, așa că ori de câte ori vor călători pe mare vor avea-o; sunt unii chiar dintre marinari cari deși își fac viața pe vapor, sufer de acest rău ori de câte ori să îmbarcă după ce au petrecut câtva timp pe uscat. Sunt alți oameni, puțini la număr, între cari este și scriitorul acestor rânduri, cari nici odată n'au simțit răul de mare ori de câte ori au călătorit pe mare, câte-va ceasuri și chiar câteva zile în rând. Femeile sunt mai supuse acestei boale de cât bărbații. Cauza de căpetenie însă este echilibrul nestabil al corpului omenesc supus la mișcările de clătina și de legănare ale vaporului. Să mai citează între cauze și căldura, lipsa de aer, mirosurile de tot felul, mirosul tutunului, etc. — *Tratament*. Inainte de a să îmbarcă omul trebuie să mănânce și să beie bine pentru ca să aibă vărsături mai ușoare și mai puțin dureroase. Dacă este vorba de o călătorie scurtă, de un ceas sau două, și dacă marea este rea și timpul urât cel mai bun lucru este să stai într'un colț al vaporului la adăpost de vânt, pe un fotoliu, dacă să poate suspendat, și să înghiți două-trei linguri de *sirop de cloral*, lăsând să te cuprindă somnul, care te va duce numai în visuri până la punctul de sosire. Dacă este vorba de o călătorie mai lungă, de câteva zile, să înțelege dela sine că nu o să iei în fiecare zi cloral, ci numai la mare trebuință. In aceste cazuri și când timpul este frumos și liniștit omul va stă pe punte, în plin aer, îmbrăcat bine după anotimp, la adăpost de umezeală și de vânt, plimbân-

du-să înainte și înapoi, dar mai mult pe partea centrală a vaporului decât spre capete, mulțumindu-și privirea și gândirea cu marea vedere a mării întinse și a cerului albastru..... Fumătorul să nu-și aprindă țigara! Dacă însă amețea te cuprinde și îți vine greață, du-te repede în cabină, desbracă-te, vezi să nu te strângă nici o încingătoare, și culcă-te acoperindu-te bine după cum este și timpul; stai liniștit și gândește-te nu la răul ce te amenință, ci la alte lucruri plăcute, mirosind din când în când din o sticlă cu amoniac sau cu eter; iar la masă, dacă stomacul nu te îndeamnă, nu te duce, ci mulțumește-te cu o ceașcă de cafea rece și puțin îndulcită cu zahăr, punând dacă vrei și dacă ai și o linguriță de coniac sau de rom în ea. Pentru a preîntâmpina sau a combate vărsăturile să mai recomandă să înghiți din când în când bucățele de gheață, sau ceaiu slab cu gheață, apă cloroformată, sau: cloridrat de cocaină, 20 centigrame; tinctură de iod, 30 picături; apă, 150 grame, din care să beai 2 până la 4 linguri pe zi. Pentru durerea de cap sunt bune: bromurele, antipirina, piramidonul, fenacetina, sau cloralul. Ca mâncare pesmeți, lapte, lapte cu tapioca, fripturi, pâne, fructe, șampanie răcită la gheață.

BOALĂ DE NERVI. — Caută la **ISTERIE**, **NEVRASTENIE** și **NEVROZE**.

BOALĂ DE ZAHĂR. — Caută la **DIABET**.

BOALA LUI ADDISON. — Caută la **SŪPRARENALĂ** (Glande).

BOALA LUI BASEDOW. — Caută la **CORD** (Boalele de).

BOALA LUI BRIGHT. — Caută la **RINICHI**.

BOALA LUI FRIEDREICH. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

BOALA LUI MENIÈRE. — Caută la **URECHE**.

BOALA LUI MORVAN. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

BOALA LUI PARKINSON. — Caută la **PARALIZIE AGITANTĂ**.

BOALĂ LUMEASCĂ. — Caută la **BLENORAGIE** (Sculament), **ȘANCĂR** și **SIFILIS** (Sfrentie).

BOALĂ MARE. — Caută la **TIFOIDĂ** (Febră).

BOALA MUNTILOR sau a **INĂLȚIMILOR**, *răul de munte*. — Dacă te urci pe un munte mai sus de 3000 de metri începe să îți să facă rău, să fi bolnav, și din ce urci mai sus din aceea îți va fi și mai rău. Când te urci cu balonul numai la o înălțime de 7000 de metri începe să-ți fie rău. Această boală începe prin a te simți rău peste tot, a avea o indispozițiune generală, a îți să tăia

picioarele, a îți să îndoii genunchii și a simți o greutate mare; apoi, începe greața și vărsăturile alimentare cari, în cazurile grave devin mucoase și bilioase, câte odată chiar vărsături de sânge; colici și urdinare; sudori reci și durere cumplită de cap (parcă te strânge la cap cu un cerc de fier), văjiituri de urechi, întunecarea vederii; apăsare în piept, bătaie de inimă; toropeală și aplecare mare spre somn, pierdere totală a voinții, uneori leșin. Aceste semne dispar dacă te culci și încep iar dacă te urci mai sus. Cel ce este cuprins de această boală, să înțelege dela sine că nu-și mai poate continua drumul. — *Cauzele* acestei boale sunt: *frigul*, *oboseala* (umblare multă, nedormire, mâncarea rea), *micșorarea presiunii atmosferice*, care produce o împuținare a oxigenului din sânge, din care pricină provine *asficia* sub influința creșterii acidului carbonic datorită muncii musculare, apoi mai este și *predispozițiunea individuală* și *neclimatizarea*. — *Tratamentul*. La început: a hrăni bolnavul (ouă, carne, pâne) și ai să cafea sau ceaiu, dar să nu i să deie de loc alcool și licoruri, cari măresc arderea organică și prin urmare producțiunea acidului carbonic în sânge. Să să întrerupă, dacă să poate, ascensiunea (urcarea) și să să scoboare în vale cu totul sau numai la 250-300 metri înălțime. Pentru starea de somnolență și pentru leșin să vor încercă toate mijloacele de a redeșteptă și a însufleți bolnavul (stimulente prin cale stomacală, fricțiuni pe piele, inspirațiuni profunde forțate, trageri ritmate ale limbii, inhalațiuni de oțet tare, de amoniac, de nitrit de amid), apoi să să acopere și să să încălzească bolnavul (băuturi calde și stimulente); să să scoboare cât să poate mai iute la o înălțime de 2500 și chiar la 2000 metri.

BOALĂ REA. — Caută la **TIFOIDĂ** (Febră).

BOALĂ SEACĂ. — Caută la **TUBERCULOZĂ**.

BOALA TEATRELOR. — Caută la **TEATRU**.

BOALE DE FEMEI. — Caută la **LEUCOREE**, **MENSTRUATIUNE**, **OVAR**, **UTER**.

BOALE DE PIELÉ sau *dartre*. — Caută la **ACNEE**, **ECZEMĂ**, **ERPES**, **IMPETIGO**, **LICHEN**, **LUPUS**, **PITIRIAZĂ**, **PSORIAZĂ**.

BOALE ENDEMICE. — Caută la **ENDEMIE**.

BOALE LUMEȘTI. — Caută la **BLENORAGIE** (Sculament), **ȘANCĂR** și **SIFILIS**.

BOALE VENERIENE. — Caută la **BLENORAGIE**, **ȘANCĂR** și **SIFILIS**.

BOB, *bobă*, *favă* (*Faba vulgaris*, fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee cu păstă-mari, groase, puțin umflate, cu semințele

lunguete cari conțin mare cantitate de amid și de legumină. Originară din Azia, de pe lângă marea Caspică; la noi să cultivă mult ca plantă culinară (Iunie-Iulie). Face parte din *legumele feculente* foarte hrănitoare (Vezi LEGUME).

BOBĂLNIC. — Caută la NĂSTUREL.

BOBOCI. — Stațiune balneară în județul Buzău, comuna Tohani, la o depărtare de 12 kilometri de Mizil. Localitatea este așezată pe Valea Scheei, în vecinătatea râulețului Boboci, numit și *Puturosul* din cauza hidrogenului sulfurat ce conține. Apele sunt: cloruro-sodice sulfuroase-iodurate. Stațiunea este proprietatea comunei Mizil. Bună pentru durerile reumatice și în special pentru reumatismul articular.

BOJOC. — Caută la PLĂMAN.

BOLĂNDARIȚĂ. — Caută la CIUMĂFAIE.

BOLDO (*Peumus Boldus*, fam. Monimiaceor). — Plantă ale cărei frunze lucrează ca stimulent, tonic și mai ales în boalele de ficat. Principiu activ: *boldina*. Să dă: uleiul esențial (în perle), 20-50 centigrame; tinctură, 1-2 gr.; vin sau sirop 20-30 grame. Foarte cunoscut este preparatul *Boldo-Verne*, în inflamațiile de ficat.

BOLEȘNIȚĂ. — Caută la EPIDEMIE.

BOLFĂ. — Caută la TUMOARE.

BOLFE. — Caută la DIFTERIE (*angina difterică*).

BOLNAV. — Caută la BOALĂ.

BOLOGEANE. — Caută la CARTOFI.

BOMBOANE. — La noi să mănâncă așa de multe bomboane încât să găsească spre vânzare un numai în cofetării și prăvălii ei și pe strade, mai ales pe lângă școli. Dacă am lua gustul bomboanelor, care le face așa de plăcute, n'ar mai rămânea nimic bun din ele. În adevăr, bomboanele sunt mai mult rele decât bune, mai întâiu prin zahărul cu care sunt făcute și care strică așa de cumplit dinții și măselele (vezi DINȚI și ZAHĂR). Apoi ele sunt greu de mistuit și dacă mănâcăm multe și în fiecare zi, nu numai că ne pierdem pofta de mâncare, dar putem căpăta aprindere de stomac și de mațe, cu colici și urdinare. Câți copii mici nu s'au nenorocit, uneori pentru toată viața dându-li-să bomboane pe la anul nou sau sărbători, sau când li s'a rupt turta în cap din care apoi au mâncat prea mult?! Prin urmare să avem ca regulă igienică: să nu să mănânce bomboane, decât foarte rar și câte puține odată. Dar, bomboanele mai sunt primejdioase unele prin văpselele lor

cari pot fi otrăvitoare. Văpselele vegetale, șofran, carmin, cârnăz, lac, etc. nu sunt vătămătoare. Sărurile de cupru (albastru), de crom (galbin), de miniu, de cinabar (roșu), de cerusă sau carbonat de plumb (alb) sunt foarte primejdioase, fiind adevărate otrăvuri, mai ales bomboanele verzi, cari sunt văpsite cu substanțe cari cuprind arsenic. Astfel fiind trebuie să fim cu mare băgare de seamă și să nu cumpărăm bomboane de ori și unde, deși administrația să ocupă cu aceasta și pedepsește aspru pe cei vinovați.

BONDAR (*Înțepături de*). — Caută la ALBINE.

BONDREȚI. — Caută la MIHAZĂ.

BORANȚĂ. — Caută la LIMBA MIELULUI.

BORAX, *borat de sodă*. — Este o sare cu un gust mai întâiu dulceag, apoi alcahin amar. Să întrebuințeze în boalele de gură, *plesne* (afte), *acrum* (mughet), în *anghină*: 4 grame în 30 grame de *miericică* (mel rozat sau miere de trandafiri), sau mai bine glicerină, cu care să atinge gura cu un pomătuf de mai multe ori pe zi, sau să face gargară cu 10 gr. la 100. În contra crăpăturilor dela sfărcurile țâțelor și a mâncărilor de asemenea este bun sub formă: borax 10 gr. glicerină 30 gr. Să mai întrebuințeze și în preparatele de dinți (dentifrice).

BORBĂNOC. — Caută la PERVINCĂ.

BORBOANĂ, BORBOANE. — Caută la AGRİȘ.

BORBORIGME. — Caută la BORBOROSELI.

BORBOROSELI, *borborigme*. — Un fel de gălgăire sau sgomote cari să aud uneori în stomac sau în mațe și sunt produse prin dislocările gazurilor în mijlocul lichidelor cari să găsească acolo. Ca să ne facem o închipuire mai aievea despre aceste borboroseli n'avem decât să suflăm într'o sticlă cu apă: aerul amestecându-să cu apa ne dă întocmai aceleași sgomote. Aceste borboroseli să aud la oamenii cari sufer de mistuire grea (dispepsie), la cei atinși de aprinderea mațelor (enterită), de febră tifoidă (lingoare), de dizenterie (urdinare cu sânge), etc. Să întâmplă însă aceste borboroseli și la oameni sănătoși, lucru foarte supărător mai ales când te afli în lume, și cari să pot preveni numai prin hotărârea de a nu bea lichide decât foarte puține în timpul mâncării și de loc între mese, și de a împiedeca îngrămădirea de gaze în tubul digestiv prin mijloace apropiate, carbune vegetal etc. (vezi GAZURI INTESTINALE).

BORCA. — Comună la poalele muntelui Budalac, pe valea Borcei, județul Suceava,

într'o poziție din cele mai pitorești, situată pe Domeniul Coroanei. Ape alcaline sodice și cloro-iodurate. Conțin 4. 9‰ bicarbonat de sodă și 4. 3‰ acid carbonic. Ape de băut similare cu cele dela Borsec și Spa; nu sunt exploatare! Păcat!

BORDEIU. — Caută la LOCUNȚĂ.

BORIC (Acid). — Medicament antiseptic, antifermentescibil, sedativ, care să întrebuințeze mai mult *pe din afară*, în soluție de 4 gr. la 100 gr. apă fierbinte (maximul de solubilitate); alifie 3 gr. la 30 vaselină. Este foarte bun în boalele de ochi, la spălarea rănilor, în boalele de mitră; în boalele de gură ca gargară; în clistere;

BOSTAN, cucurbeată, dovleac, dovlete, labă (*Cucurbita Pepo*, fam. Cucurbitaceelor).

— Plantă erbacee acățătoare, ale cărei fructe sunt cele mai mari la noi în țară și să cultivă în toată România. Fructele sunt alimentare pentru om și animale. Din sămânțe să prepară un ulei alimentar care să întrebuințeze și în industrie. Pulpa sau carnea bostanului este foarte apoasă, puțin hrănitoare și laxativă (ajută eșirea afară), iar sămânțele sunt *viermifuge*. Cu 15 până la 30 grame din aceste sămânțe curățite de pelicioara lor, și tot atâta zahăr, să face un fel de pastă care este luată cu plăcere de bolnavi, mai ales de copii;

Fig. 19. — Bostan (*Cucurbita Pepo*).

a. cotor; b. floare pistiligeră; c. fruct.

să mai dă și *pe dinăuntru*, 25 centigrame până la 2 grame pe zi.

BORNIVAL. — Eter izovaleric de borneol. Lichid cu miros slab de valeriană. Să dă în contra turburărilor nervoase și nevrozelor cardiace. Doză: 25 până la 50 centigrame pe zi, în buline.

BORO-FENIC. — Acid fenic boricat. Pulbere albă puțin solubilă în apă. Antiseptic. Bun în pansamente, simplu sau asociat cu borat de sodă, în spălături, în soluție de 1 la 100.

BORRAGO OFFICINALIS. — Caută la LIMBA MIE-LULUI.

BOȘ. — Caută la TESTICUL.

BOȘAR — Caută la PEPENE VERDE.

BOȘOROGEALĂ. — Caută la ERNIE și MITRĂ (Căderea sau scoborârea mitrei).

de altfel să poate aromatiză cu puțină zamă de lămâie sau de portocale. Această pastă dă afară mai întotdeauna *tenia* (panglică) mai cu seamă dacă după unul sau două ceasuri să ia 15 grame de unt de ricină aromatizat cu 1-2 picături de esență de mentă. — Babele *la țară* fac oblojeli la gât când cineva are gâlci cu mațe de dovleac prăjite cu untură de porc; amestecate cu găinați de găscă le pun la *trântitură*. Uimele să întorc dacă să pune pe ele *tatargă* rasă pe răzătoare și prăjite cu untură de porc, ori cu unt de lemn. Cărcii fierți cu spini de *holeră* să bea contra *colerei*. Laptele de sămânțe amestecat cu rachiu să dă în contra *panglicii*

BOSWELLIA SERATA. — Caută la TĂMAIE.

BOTINE. — Caută la INCĂLTĂMINTE.

BOTRIOCEFAL (dela grec. *bothrion*, gropiță, și *kephali*, cap). — Un fel de panglică (tenia), care să găsește mai mult în Elveția, pe lângă lacul de Geneva. S'a numit astfel din cauză că la cap are două gropițe în loc de ventuze. Ouăle de botriocefal să zice că s'ar găsi în apă și în corpul unor pești de unde trec în om. (vezi VIERMI INTESTINALI).

BOU (Carne de). — Caută la VACĂ.

BOURBOULE (Puy-de-Dôme, Franța). — Ape arsenicale (0.015), clorurate sodice (3 gr.), bicarbonat de sodă (1. 86), calde (60°); înălțime 846 metri; timpul de cură 1 Iunie până la 1 Octombrie. Climat de munte, foarte călduros în Iulie-August. De băut, băi și duși. Să recomandă în scrofule, oftică de oase, boale de piele, boale de piept, astmă, oftică la început, reumatism și friguri palustre.

BOUREL. — Caută la MELC.

BOZ, *bozie*, *boj*, (*Sambucus Ebulus*, fam. Caprifoliaceelor). — Plantă erbacee cu miros neplăcut care crește în toată țara prin locuri necultivate, tufișuri, pe lângă garduri și drumuri, pe câmp și prin păduri. Această plantă lucrează ca purgativ drastic dar în medicină nu să întrebuințează. — La țară însă bozul să întrebuințează foarte mult și ca medicament și la descătece. Ciaiul de frunză să dă în contra sculamentului. Fiertura (decoctul) de rădăcină și de fructe în contra dropicei: să culege o oca de fructe coapte, toamna, să fierbe în o oală curată cu 1/2 oca zahăr până să face ca cleiul; o altă oca de fructe să pune în o oca de spirt sau rachie bun și să lasă să stea câteva zile la un loc cald. Să ia apoi o linguriță din majunul îndulcit și câte un păhăruț mic din rachieul plămădit cu boabe de boz, de 2 ori pe zi. Cu scăldători și oblojeli să tratează bolnavii de încheieturi și de dureri de mijloc. Cataplazmele să fac fierbând la un loc rădăcină de boz, tătăneasă, peliniță, rădăcină de brusture, peste care să pune făină de săcară, piper negru, unt de lemn și tărâțe de grâu. Răceala să vindecă astfel: să ia o căldare de apă fiartă bine și să scaldă bolnavul răcit, sau să aburește până începe să curgă nădușeala din el. Bozul cu

saramură să întrebuințează la vindecarea rănilor.

BRĂBĂNOC. — Caută la PERVINCĂ.

BRAD, *brad alb*, *silhă* (*Abies alba* sau *pectinata*, fam. Coniferelor). — Acest arbore frumos întotdeauna verde crește prin pădurile din regiunea subalpină în toată România (Mai-Iunie). Mugurii de brad au

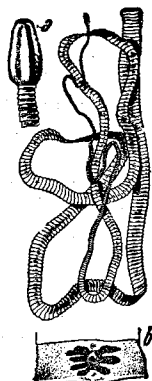

Fig. 20. — Botriocefal.

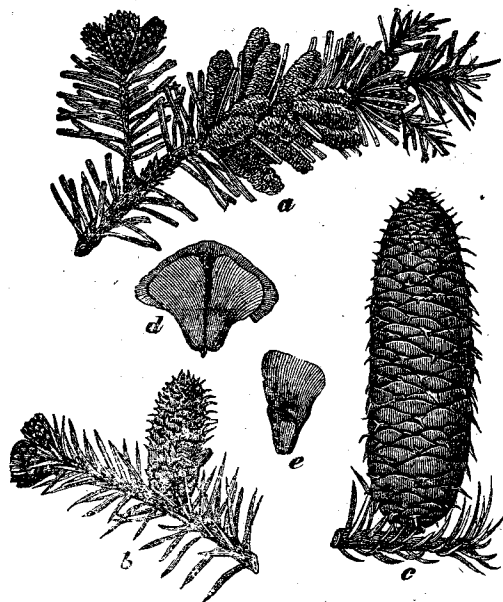

Fig. 21. — Brad.

a. flori cu stamine; b. flori cu pistili; c. fructul conic; d. solz cu sămință; e. sămință aripată.

solzii acoperiți de o materie rășinoasă care le dă un miros și un gust aromatic, pentru care ei să întrebuințează în medicină pentru a împuțina flegma și a înlesni scuiparea în cazurile de tuse cronică și de catar de plămâni (behic, expectorant, anticataral), precum și pentru a face ud mult și limpede (diuretic). Tizana de muguri de brad să face prin infuziune, ca un ceaiu, din 10-20 gr. la un litru de apă clocotită; să mai prepară și un sirop cu care să îndulcesc poțiunile cari să dau în cazurile de guturaiu cu tuse. Berea fabricată cu muguri de brad este bună în contra scorbutului. — La țară să bea primăvara decoctul (fiertura) de muguri tineri în contra scrofulelor. Pentru sperietură să bea dimineața câte o lingură de rachie de drojzii în care s'a plămădit rășină. La copturi să pune un fel de plastore făcut din rășină, său de vită, ceară, casă de paiangen și făină de grâu, amestecate împreună și pisate. Cioturile din scândurile de brad arse și pisate să beau cu apă când cineva are junghiu.

BRĂDEȚ. — Comună în județul Argeș cu

un izvor de apă alcalină calcăro-bicarbonată, cu puțin miros de hidrogen sulfurat, cunoscută sub numele de *Apa Brădețului*, care încă nu este pusă în exploatare.

BRĂDIȘOR. — Caută la **PEDICUȚĂ**.

BRĂIE. — Caută la **TREPĂDĂTOARE**.

BRÂNCĂ. — Caută la **ERIZIPEL**.

BRÂNCĂ URSULUI. — Caută la **PEDICUȚĂ**.

BRÂNCUȚĂ. — Caută la **NĂSTUREL**.

BRÂNDUȘĂ DE TOAMNĂ, bălură, brândușa morților, brândușei, brânduși, ceapa ciorii, ghicitori, ruscea de poiană (*Colchicum autumnale*, fam. Liliaceelor). — Plantă mică erbacee care crește prin fânețele și pășunile umede (August-October). Această plantă este foarte veninoasă prin toate părțile ei din pricină că conține un alcaloid numit *colchicină*. Să întrebuințează ca purgativ drastic, diuretic, antigitos, antireumatismal. Să dea pe *dinăuntru* sub formă de: alcoolatură de bulb, 2-5 gr.; alcoolatură de flori 2-5 gr.; extract de sămințe, 1-10 centigrame; praf (pulbere), 5-30 centigrame; sirop, 10-30 gr.; tinctură de sămințe, 1-5 gr.; vin de bulb, 10-20 gr.; vin de sămințe 5-10 gr. Apa medicinală de colchie să prepară plămădind în timp de 5 sau 6 zile, 50 gr. de bulb cu 100 gr. de spirt, din care să ia 20-40 picături în un pahar de apă îndulcită cu zahăr în 3 rânduri, în timp de 2-3 zile. La *țară* să întrebuințează această plantă numai la văpsit. — *Colchicina* să dea contra gutei și contra reumatismului, 4 până la 6 miligrame, în granule de 1 miligram. — *Otrăvirea* are următoarele semne: durere arzătoare în stomac, vărsături cu vine de sânge, sete mare, prostrație extremă, pupilele dilatate, sudori abondente, dureri de cap, la membre și încheieturi. *Tratament*: decoctie sau fiertură de stejar sau de chinchină; ceaiu tare, eter, rachiu, apoi băuturi emoliente.

BRÂNZĂ. — La noi să mănâncă multă brânză; rar să întâmplă ca o masă să nu să termine cu brânză, și cu drept cuvânt, căci brânzeturile sunt preparațiuni foarte bogate în substanțe hrănitore, cazeină, grăsime sau unt. Brânza să face din laptele de vacă, de capră și mai mult din cel de oi prin închiegarea lui cu chiag sau *maia*. Brânzeturile sunt de două feluri: *crude* (urda, brânza de vaci, de capre, de oi) și cele preparate prin *fierbere* (toate cașcavalurile). Ori ce brânză în timpul păstrării este supusă la schimbări produse de microbi descriși la fermentația laptelui (vezi

LAPTE), cari digerează cazeina, desdoiesc grăsimea și dau săpunuri solubile în unire cu potasiul și cu sodiul și prin produsele de fermentațiune, ca valerianatul de amoniac, cari întetesc gustul și inleznesc mistuirea ca nește bune condimente. Mai bune și mai ușoare la mâncat sunt brânzeturile proaspete, nefermentate, cum este brânza de vaci preparată de curând și diferitele *creme* (cum ar fi crema de Buzău, etc.), cari mâncate cu puțin zahăr și în mică câtimă ușurează mult mistuirea; brânza de burduf, brânza de puțină, etc. sunt ceva mai grele și nu să potrivesc pentru ori care stomac. Brânzeturile *străine*, diferitele cașcavaluri, deși sunt nutritive, sunt grele la mistuit și de multe ori sunt falsificate.

BRASSICA ALBA și NIGRA. — Caută la **MUȘTAR**.

BRASSICA NAPUS. — Caută la **NAPI**.

BRASSICA OLERACEA. — Caută la **VARZĂ**.

BRAȚ (lat. *brachium*). — Să chiamă astfel acea parte a membrului superior care să întinde dela *umăr* până la *cot* și la care îi urmează *antebrațul* (vezi aceste cuvinte). Brațul să compune din un singur os, numit *humerus*, care este îmbrăcat de mai mulți mușchi cari îl pune în mișcare și între cari cel mai de frunte este mușchiul *biceps*, aflat pe partea dinainte. De altfel toți mușchii brațului sunt puternici și mișcă brațul în toate direcțiile. Să întâmplă câte odată de brațul nu poate face nici o mișcare, atunci zicem că e *paralizat* (damblagit), ceea ce poate să provie din o congestie sau emoragie cerebrală (apoplexie); uneori osul fiind rupt sau scintit brațul iarăși nu să poate mișcă (vezi **FRACTURI și LUXAȚII**); alte ori neputința brațului poate să provie și din o cădere pe umăr, o lovitură strașnică, din care cauză s'a paralizat nervul *circumflex*, sau la cei ce umblă în cărji, apăsând prea tare subsuara. Aceste *paralizii* să pot vindeca numai cu *electricitate* aplicată, să înțelege, de doctor. Afară de os și de mușchi, brațul mai are o *arterie* foarte mare, care-i aduce sângele trebuincios pentru hrănire, și care arterie poate fi atinsă de *aneurism* (vezi acest cuvânt); mai multe *vine*, dintre cari două să vad foarte bine în apropierea cotului și din care la trebuință să *lasă sânge* (venesecție); apoi mai mulți *nervi*, tot atâtea fire ca cele de telegraf, cari aduc mușchilor poruncile dela creeri ca să miște brațul (vezi **NERVI**); pe deasupra tuturor acestora să afă o *piele* subțire, căptușită pe de desupt cu un strat de grăsime. — Brațul este supus la multe lovituri (*contuziuni*)

și răniri (*plăgi*) de tot felul, acărora gravitate atârna de grosimea țesăturilor atinse; cele cari interesează numai pielea nu sunt primejdioase și să vindecă de grabă; cele adânci sunt cu mult mai periculoase mai ales când ating vinele și nervii cei mari. Pe braț să pot ivi tot felul de *inflamații* (aprinde): *furnicele abcese, brâncă* etc., cari nu sunt mai grave aci decât în alte părți ale corpului și cari să tratează în același fel. Nu trebuie să uităm că brațul are o mare importanță în viața omului, întrucât el mișcă mâna, și, prin urmare, orice boală s'ar ivi trebuie căutată din vreme pentru ca să nu să compromită existența lui. Când însă, din nenorocire, omul ș'a pierdut brațul în urma unui accident sau a unei boale grave, pentru vindecarea căreia doctorul a fost silit să facă *amputația* adecă să taie brațul, atunci el să poate înlocui cu un braț *artificial*, care, mulțumită perfecționărilor aduse de către fabricanți, poate face aproape toate mișcărilor brațului natural.

BRAYERA ANTHELMINTHICA. — Caută la CUSO.

BREAZU. — Apa de Breazu, cunoscută și sub numele de Alexandru cel Bun, să scoate din isvoarele dela Breazu, de lângă Iași. Ea conține sulfat de sodă, de magnezie, de potasă, carbonat de sodă, de fier, acid carbonic. Apa de Breazu este purgativă, n'are miros, are gustul amar, însă cu mult mai puțin decât apa de Buda, nu e așa de concentrată ca aceasta, din care cauză acțiunea ei purgativă nu face dureri. Luată în doză de un pahar (300 grame), lucrează după $\frac{1}{2}$ oră. Să recomandă cu succes contra *constipației* cronice, contra *trânșilor*, boalelor de *ficat* și *splină*, boalelor de *stomac* și de *rinichi* (în unele cazuri). Ea nu produce greață, nici vărsături, nu provoacă colici; să bea ușor și de ori și cine, nu obosește stomacul. *Doză*: 300-600 grame odată (1-2 pahare) luate de preferință dimineața. După întrebuințare nu produce constipație ca celelalte ape minerale purgative.

BREI. — Caută la ÎMPĂRĂTEASĂ.

BREI, brei de câmp. — Caută la TREPĂDĂTOARE.

BRETELE sau *pachești*. — Caută la PANTALONI.

BREZOIU. — Localitate vestită de vilegiatură pe valea Lotrului, aproape de locul unde acesta să varsă în Olt; foarte mult vizitată în timpul verii. Satul este mare și locuitorii cu dare de mână; hotel, restaurant și multe locuințe confortabile. Clima

statornică, dulce; adevărată stațiune climaterică, încunjurată de păduri întinse de brazi și stejari cu împrejurimi pitorești.

BRICIU. — Caută la BARBĂ.

BRIE. — Caută la TREPĂDĂTOARE.

BRIGHT (Boala lui). — Caută la RINICHI.

BRIONINĂ. — Caută la ÎMPĂRĂTEASĂ.

BROAJBE. — Caută la NAPI.

BROASCĂ. — Caută la MODALCĂ și PUMN.

BROASCĂ (*Bufo vulgaris*, Batracian). — Dacă ne uităm la pielea broaștei dela cap și de pe spate vedem că ea este acoperită de o mulțime de glande din cari iasă un fel de apă gălbuie, viscoasă și acră, care ar fi *veninul* ei. Când broasca este atacată sau întăritată, ea să umfle, corpul ei devine tare și elastic, și această umflătură face ca să curgă venin mai mult. Acest venin dacă îl inoculăm la paseri, la șopârlă și alte animale mici, acestea toate pier; pentru om el nu este primejdios. Trebuie însă să ne păzim după ce am umblat cu o broască și ne-am umplut pe mâni să nu punem degetele la ochi, la nas, la gură, căci ne ustură rău câteva ceasuri și chiar zile. Pentru a potoli această usturime vom întrebuința mereu apă rece. La noi nu să mănâncă broaștele; în străinătate, mai ales nemții le mănâncă, dar numai picioarele dela rădăcină (coapsele) din cari fac o ciorbă foarte gustoasă.

— La țară babele să servesc de broaște în căutarea boalelor, și anume: broasca prăjită de vie o pun la gât pentru gâlci. Spintecată de vie să pune cu partea sângerândă la rana din înțepătură, dalac sau sugiu. Trei broaște răioase, puse în rachiul, după ce pier, rachiul să bea pentru friguri, iar broaștele să aruncă zicând: din vânt au venit frigurile în vânt să să ducă. Dacă broasca să udă (urinează) pe corp să fac negi sau râie, cari să vindecă dacă să înfășoară locul bolnav cu ouă de broască o zi și o noapte. Cu grăsime de broască să unge la dureri de încheieturi. Copiii mici poartă broască cusută în o petică la gât cu amulet în contra sperieturii. Pentru vindecarea *plesniței* (vezi acest cuvânt) să taie o broască peste pânțele bolnavului și cu aceea să leagă acel bolnav pe sub barbă.

BROASCĂ ȚĂSTOASĂ. — Caută la BULION și OU.

BROCIU. — Caută la ROIBĂ.

BROM. — Solubil în apă, în alcool; foarte solubil în eter. Proprietăți: dezinfectant, fondant, rezolutiv, revulziv. *Doză*: 5-10 centigrame. În soluțiune în apă bromurată. Apă bromată până la saturațiune.

BROMALINĂ. — Brometilformină. Să recomandă ca sedativ nervos în doză de 2-6 grame în soluțiune sau sirop; iar la copii 1-2 grame.

BROMEINĂ. — Este un *bromidrat acid de codeină* (preparat de Montagu), sub formă de frumoase ace mătăsoase; foarte solubilă în apă și în alcool; conține 35 la 100 de brom. Este calmantă, ipnotică și să dă în insomnii, visuri rele, spaime nocturne ale copiilor; apoi în tusa măgărească, în dureri nervoase de stomac și de mațe; în cancerul stomacului. Să dă sub formă de *pilule* de câte un centigram, 4-8 pe zi; *sirop*, 1-3 linguri pe zi; *injecțiuni sub piele*, 2 centigrame.

BROMIPINĂ sau **BROMOPINĂ.** — Combinațiunea bromului cu uleiul de susan (vezi acest cuvânt) sau sesam, conținând 10-33 la 100 de brom. Să dă în aceleași cazuri ca și bromurile alcaline. Doză: bromipină (10 la 100), 15-50 gr. pe zi, cu lingura sau în clizme și în *injecțiuni sub piele*; bromipină (33 la 100), 5-30 grame pe zi în capsule, sau în lapte, sau în clizme.

BROMISM. — Astfel să chiamă *otrăvirea* produsă cu preparatele de brom (bromure), când să iau în cantitate prea mare și prea mult timp. Semnele sunt: uscăciune de gât lăcrămare, pe piele iasă niște beșicuțe roșietice (acnee), o stare de beție, somnolență. *Tratament*: să micșoreze doza, sau să intrerupă întrebuițarea, după cazuri.

BROMOFORM. — Un medicament lichid calmant (liniștitor) și anestezic (amorțitor) foarte activ, din care pricină trebuie dat cu multă băgare de seamă, fiind *periculos*. Să dă 10 până la 15 picături pe zi în o poțiune la copii, sau 10 până la 15 centigrame la adulți.

BROMOL. — Să mai numește și *tribromofenol*. Este un praf galbin ca lămâia, gust astringent. Să formează saturând acidul fenic cu brom. Antiseptic puternic. Pe *dinăuntru* să dă la febra tifoidă, abces al plămânului și în colera infantilă, 5 până la 15 miligrame. Pe *dinafară* să întrebuițează în difterie și pansamentul rănilor, în alifie: bromol 4 gr., vaselină 30 grame.

BROMON, bromone (Robin). Combinațiune a bromului cu *peptonatul de carne de vacă*. Ușor de asimilat și nu produce nici o stricăciune în organism. Bromonul este un *calmant* și să recomandă în boalele nervoase, oboseală de creeri, nevrastenie, iritabilitate nervoasă a femeilor și a fetelor tinere și

în turburările nevropatice ale copiilor; în epilepsie, insomnia bătrânilor, etc. Bromonul să poate lua în apă, vin, lapte sau bere. La adulți să poate da 40 până la 80 picături, ori de câte ori vroim să producă un efect însemnat; ca *sedativ* să dă 20 picături de 3-4 ori pe zi; ca *ipnotic*, 60 de picături dintr'odată seara la culcare în ceaiu cald de teiu; ca *antispasmodic* 20 picături de mai multe ori pe zi, până la 100-150 picături. La copii și la bătrâni să va începe cu 10-20 picături pe zi, putând merge până la 40 picături (ceea ce corespunde cu un gram de bromur de potasiu).

BROMURE. — Să numesc astfel niște medicamente compuse din *brom* și un alt corp. Cel mai întrebuițat și mai cunoscut este *bromurul de potasiu*, care este o sare cristalizată cu un gust sărat și amar, pentru care să dă de obicei într'o poțiune cu un sirop de coji sau de flori de portocale. Pentru proprietatea lui calmantă (liniștitoare) să dă în toate boalele nervoase: în *epilepsie* (boala copiilor), unde dă rezultate bune când este administrat timp mai îndelungat și în doză crescândă, până cât poate suportă bolnavul și numai după ordonanța doctorului, în *isterie*, în *coree* (vezi aceste cuvinte) și în alte boale cu iritație nervoasă. Să dă dela un gram până la 10 gr. pe zi. — *Bromurul de sodiu* și *bromurul de amoniu* au aceeași lucrare ca și cel de potasiu și să dau în aceleași doze. De multe ori să pare că lucrează mai bine când să dau aceste trei bromure împreună: brom. de pot., brom. de sod., brom. de amon., câte 5 gr., apă distilată 250 gr., sirop de flori de portocale 50 gr.; să să iee câte 3-4 linguri pe zi. — *Bromurul de camfor*, întținează bătăile inimii și micșorează căldura; sedativ, antispasmodic, ipnotic; 50 centigrame până la 1 gr. 50 ctgr. în pilule sau dragee. — *Bromurul de fier* este un bun preparat fieruginos; 10-30 centigrame pe zi, în pilule; să recomandă mult în boalele nervoase (nevrasenie) cu anemie drageele lui Hecquet (4-6 pe zi). — *Bromurul de stronțiu* foarte bun în cazurile de albuminurie; 2-6 gr. pe zi. — *Otrăvirea cu bromure*, vezi la BROMISM.

BRONCHIE (*bronchia*, gât, gâtlej). — Bronchiile sunt două țevi membranoase prin cari aerul din afară pătrunde până la *plămâni* (vezi acest cuvânt). Ele rezultă din bifurcația *tracheei* (beregatei), care este un tub gros ce urmează *laringelui*. Fiecare bronchie să duce în jos și spre afară intrând

în plămânul din acea parte; ea să împarte acolo și să subîmparte până la nesfârșit, dând ramuri și rămurele din ce în ce mai mici și mai numeroase; cele din urmă rămurele sfârșesc în nește pungulițe (celule), cari formează țesutul propriu al plămânului. Bronchiile cu ramurile, rămurelele și beșicuțele dela capetele acestora, s'ar putea asemăna cu o ciorchină de struguri. Natura a lăsat ca bronchiile să împartă în așa multe rămurele

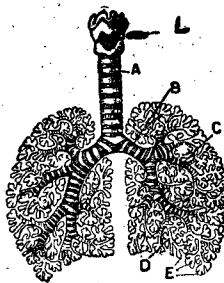

Fig. 22. — Bronchii.

în așa multe rămurele L. Laringe. — A. Trachea scopul ca astuparea accidentală a urmări. — C. Bronchiile nora dintre ele să nu mici. — D. Bronchiole. împiedecă respirația, — E. Veziculele pulmonare de care omul nu

poate trăi. Pentru ca circulația sau pătrunderea aerului să se facă cu destulă înlesnire în toate aceste ramuri și rămurele, natura le-a dat o chereștea de inele sgârțioase (cartilajinoase) cari le țin în totdeauna deschise. Când omul este sănătos aerul pătrunde cu ușurință peste tot până în fundul plămânilor. Când însă omul este bolnav sau răcit la piept și are tûsă, ramurile bronchiilor să astupă pe o întindere mai mult sau mai puțin mare cu un fel de materie (flegmă) groasă, așa că aerul nu mai poate pătrunde liber prin ele și respirația să face cu anevoință; bolnavul scuipe cu greutate acea flegmă, mai ales când nu este bine coaptă, după cum să întâmplă în *catar* (vezi acest cuvânt). Același lucru să mai întâmplă și la sfârșitul multor boale cari omoară omul prin *asfixie* și în momentul *agoniei*. Străntarea bronchiilor mai poate fi de natură nervoasă, când păreții lor să strâng, după cum să vede în *astmă* și *tusa măgărească* (vezi aceste cuvinte). Demulte ori căptușala bronchiilor să inflamează, să aprinde, și să îngroașe așa că le străntează; această inflamație să chiamă *bronchită* (vezi acest cuvânt).

BRONCHITĂ. — Această boală este produsă de aprinderea sau inflamația *bronchiilor* (vezi BRONCHIE), care poate fi: *acută* (proaspătă) și *cronică* (învechită). — *Bronchita acută* este aprinderea de curând a bronchiilor. În *guturaiul* cu tûsă de asemenea este o aprindere de bronchii, și atunci să zice că s'a lăsat *guturaiul în piept*, însă aci infla-

mația nu este așa de mare ca într'o bronchită adevărată; în guturaiul cu tûsă aprinderea atinge numai cele dintâu ramuri ale bronchiilor, pe cele mai mari, și în acest caz să înțelege dela sine că boala nu este așa de gravă, respirația nu este de tot împiedecată, căci aerul, deși mai greu, pătrunde până în fundul plămânilor, pe câtă vreme în bronchită pot fi atinse și ramurile cele mai mici ale bronchiilor, cari să pot astupă de flegmă de tot și atunci în partea aceea aerul nu poate pătrunde mai de loc și respirația să face cu mare greutate. Tusa, care este unul din semnele boalei, este mai ușoară și mai scurtă în cazul întâiu pe câtă vreme în cazul din urmă ea este mai tare, mai grea, mai supărătoare și vine mai des. Bolnavul de bronchită acută are în primele zile puțină căldură (febră), o indispoziție generală (nu să simte bine), un fel de arsură cu usturime în piept, care este mai mare când începe *tusa* (vezi acest cuvânt). Aceasta vine din timp în timp; uneori mai des, alteori mai rar; câte odată cu putere așa de mare în cât sdruncină pieptul și-l face dureros. Flegma la început nu este sau este puțină și sub forma unui lichid transparent, albicios, subțire ca bălele; pe piept să simte un fel de apăsare (opresiune) care uneori este foarte mare. După câteva zile, 3-5, respirația să mai ușurează și năduful nu este așa de mare, căldura pierde, tusa este mai rară și scuiatul sau flegma este galbină-verzuie și iasă cu înlesnire. În 8-10 zile bronchita acută a trecut. Când în timpul bronchitei s'a ivit un *junghiu* în vr'o parte a pieptului, atunci nu e semn bun; junghiul acesta prevestește ivirea unei alte boale mult mai gravă, o *pleurezie* sau o *pneumonie* (vezi aceste cuvinte); în cazurile cele mai ușoare junghiul poate fi numai o *neuralgie intercostală* (vezi NEURALGIE). În tot cazul, îndată ce vedem că bolnavul să plânge de junghiu, trebuie să-l punem în pat, să-l îngrijim bine și să chiamăm doctorul, care ne va spune de ce este vorba. Tot astfel vom face și când vedem că căldura bolnavului crește în loc să scadă, că opresiunea din piept este mai mare, că tusa este mai deasă și mai puternică ca de obicei și că boala în loc să să sfârșească să lungeste peste 8-10 zile; atunci este probabil că aprinderea s'a întins dela bronchiile cele mari la cele mijlocii și la cele mai mici, mici de tot, având aceea ce să chiamă *bronchită capilară*, care este foarte gravă și să vede mai mult la copii și la

bătrâni. Fiecare om, dela mic până la mare poate fi atins de bronchită, a cărei cauză de căpetenie este *răceala*, mai ales frigul umed, cu ceață, care de multe ori dă naștere și la durere de gât. Bronchita să mai poate căpăta când respirăm aburi sau gaze iritante, iuți. Tusa face parte din semnele multor boale: gripa (influența), pojarul, febra tifoidă, etc. De obicei bronchita în sine însăși nu este o boală grea, dar este bine ca să căutăm să ne scăpăm cât să poate de iute de ea, căci și ea ca și ori și care altă boală când este lăsată în voia ei poate să aibă urmări rele. Pentru o *bronchită ușoară* nu este nevoie să-și întrerupă omul ocupațiile, luând bine înțeles oarecari precauțiuni, adică să să păzească de o nouă răceală, de curenți, să fie potrivit îmbrăcat, să nu iasă dimineața și seara din casă, să nu fumeze, să-și puie de 2 ori pe zi muștare pe piept, să beie ceaiuri zise pectorale, cari înmoaie tusa, cum este ceaiul de isop, de teiu, de silnic, de nalbă, de năvalnic, de ventrilică (veronică), de capete de mac alb fără semințe, singure sau mai multe la un loc amestecate în părți egale, din cari să să facă ceaiu (câte 10 gr. la 1 litru apă), îndulcit cu zahăr sau candel, sau cu un sirop de gumă ori de tolu. Când însă bronchita este *mai întinsă*, mai grea, atunci trebuie să stea bolnavul în casă, sau chiar în pat, la căldură; să să ungă pe piept cu tinctură de iod și la nevoie să puie, vezicători volante: la ceaiurile numite mai sus poate să să mai pună puțin sirop diacod sau puțină apă de laur-ceras, pentru ca să să mai liniștească tusa; ceaiurile să mai pot lua tăiate cu lapte cald și îndulcit cu zahăr, sau mai bine să să beie câte o lingură la fiecare 2 ceasuri din: tinctură de aconit 30 picături, apă de laur-ceras 10 gr., sirop de codeină, sirop de tolu câte 20 gr., apă distilată 100 gr. In contra fierbințelii (a căldurii) să va da chinină, singură sau cu antipirină, antifebrină sau fenacetină. Când flegma iasă greu să va da: infuzie de poligala din 5 grame, apă 150 gr., licoare amoniacală anizată 1 gr., sirop de ipeca, sirop diacod câte 20 gr.; la fiecare 2 ore câte o lingură. — *Bronchita cronică*. Această bronchită învechită urmează de obicei unei bronchite acute, care n'a fost bine și la timp tratată. In alte cazuri bronchita poate fi cronică chiar dela început și atunci este produsă și întreținută de o boală de inimă, de o constituție reumatismală sau gutoasă. Semnele ei sunt cam aceleași

ca și în bronchita acută, adică: tusa mai mult sau mai puțin deasă, chintoasă; flegmă sau scuipat gros, viscos și mult, mai cu seamă dimineața; greutate mare la respirație. Această bronchită durând mai multe săptămâni sau chiar luni, turbură în cele din urmă sănătatea generală, bolnavul are un fel de găfăială continuă, orice sfortare îl ostenește numai decăt; fața și mai ales buzele îi să învinețesc, n'are poftă de mâncare, n'are putere și slăbește. Pentru această orice bronchită cronică trebuie tratată cu sânguință, căci altminterlea poate sfârși prin *năduf* (emfizem). Bolnavul trebuie să să apere contra frigului, a răcelii cu umezeală, să poarte flanele pe corp; să să întărească prin hidroterapie, fricțiuni uscate sau spirtoase; să nu iasă pe timp umed, pe ceață, pe viscol; dacă are mijloace să meargă iarna în țările calde (Italia, Egipt, Algeria); vara să steie la țară; băi generale calde de 2 ori pe săptămână; să nu fumeze, să să ferească de praf. Pe *din afară*, pe piept, să va unge cu tinctură de iod din când în când, la nevoie să va pune vezicători; pe *dinăuntru*: apă de gudron sau pastile de gudron, siropuri de tolu, de muguri de brad, diacod, de specii pectorale (numărate mai sus la bronchita acută), capsule cu ulei de terbenină, pastile de kermes, untură de pește, hăpuri de iodoform, de creozot, etc. Pentru eșirea flegmei mai cu înlesnire să va da poțiunea de mai sus. Aceste sunt medicamentele cari să iau de obicei în bronchitele cronice. Când însă tusa și apăsarea din piept nu să micșorează, atunci este semn că bronchita ține de o stare generală rea pentru care trebuie consultat un doctor, care va cercetă cazul și va chibzui cu bună știință despre cele ce trebuie de făcut. — *Bronchita capilară* (vezi BRONCO-PNEUMONIE și INFLUENȚĂ).

BRONCO-PNEUMONIE. — Când aprinderea într'o bronchită să întinde la ramurile cele mai mici ale bronhiilor, avem ceea ce să numește *bronchită capilară*, iar când inflamația merge mai departe și cuprinde beșicuțele plămânilor (veziculele pulmonare) avem *bronco-pneumonie*, boală foarte grea și primejdioasă. Această boală este uneori o întindere a unei bronchite acute, dar de obicei ea este produsă prin o *țovărășie de microbi* de ai boalelor molipsitoare, cum sunt: influența (gripa), tusa măgărească (convulzivă), pojarul, brânca, difteria, febra tifoidă, (lingoarea), otita. Bronco-pneumonia atinge mai mult copiii și bătrânii. *Semnele*

ei sunt: căldură mare (40°); chinte de tusă dureroase; apăsare pe piept mare și neîntreruptă; 50 de respirații pe minut și la copii 80, mergând până la sufocație (înăbușeală); fața palidă, buzele vinete, mâinile și picioarele reci. Mersul boalei este continuu, din când în când cu oarecari ușurări până la asfixie. Micșorarea apăsării din piept poate să să facă uneori foarte repede, mai ales la copii. — *Tratament.* Ceilalți copii să să depărteze de cel bolnav. Bolnavului să îi să deie lapte în doze mici și adese ori; copiii mici să să iee des în brațe însă bine înveliți, să nu să lase culcați mult timp, să li să schimbe des poziția; când sunt mai mari să steie în pat în poziție șezândă sprijiniți de perini; picioarele să le fie bine învelite în flanele sau vată. Pe piept să să pună cataplasme calde de muștar sau puțin înmuiate în oțet sau cărpe reci pe piept stoarse bine; băi călduțe; ventuze uscate pe piept; inhalațiuni de oxigen. La început este bine să să dea un vomitiv (pentru ca să verse): ipeca 30 ctgr. până la 1 gr., sirop de ipeca 30 gr. In contra *căldurii*: antipirină sau chinină; băi calde de 32-35° de mai multe ori pe zi, de câte 10-15 minute; în timpul băii cărpe reci la cap; printre băi cărpe reci pe piept, de jur împrejur, schimbate din sfert în sfert de oră, sau la jumătate de oră, sau la o oră. Dacă căldura tot nu scade să vor face băi reci de 28-25°, de câte 5-15 minute, din 2 în 2 ore. După baie să va șterge bine bolnavul, să va pune în pat fără să să acopere prea gros, și va bea câte o cafea sau un ciuiu cald. In loc de băi să pot întrebuiți cearșafurile reci. Când pieptul este plin de flegmă, pe care bolnavul nu o poate scuipa să va da: ceaiu de poligala 200 gr. cu benzoat de sodă (1 gr.), kermes mineral (10 ctgr.), oximel scilitic (15 gr.); la ciau cu lingura. Când să ivește vr'un *junghiu* să va aplică pe loc o vezicătoare. In convalescență să va da întăritoare (tonice); preparate de fier, de arsenic, de chinchină, untură de pește; ședere la țară.

BRSCUȚĂ. — Caută la RANULA.

BRUCINĂ. — Caută la NUCA VOMICĂ.

BRUSTUR, brusture, lapuc, lipan (*Lappa major* sau *Arctium lappa*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește pe marginea drumurilor, pe câmpuri, prin dărâmături, pe lângă garduri (Iulie-August). In medicină să întrebuițează rădăcinile, semințele și frunzele. Principiul activ o materie oleaginoasă, rezină, inulina. Proprietăți: depurativă, diuretică (face ud mult), sudorifică

(face să asuzi). Pe *dinăuntru* să să da sub formă de *praf*, 5-10 grame; *extract*, 1-5 gr. In *popor* să să da fiertura (decoctul) de rădăcini în contra cel-peritului (sifilis) ca depurativ (curățitor de sânge) și la boalele de piele. Rădăcina plămădită cu rachiu de drojdii să bea pentru vătămături. Cu frunzele de brustur unse cu unt să oblojese copiii după ce să scot din scaldătoare. Sămînța pisată bine și pusă în rachiu de drojdii sau în apă neîncepută să bea în contra boșorogelii (erniei). Pentru *trăntitură* să presară cu sare rădăcina de brustur amar și să pune pe tălpi; după câteva zile să vindecă.

BRYONIA ALBA. — Caută la IMPĂRĂTEASĂ.

BUBĂ NEAGRĂ. — Caută la ANTRAX.

BUBĂ REA. — Caută la PUSTULĂ MALIGNĂ.

BUBĂ TRÂNJILOR. — Caută la PELAGRĂ.

BUBAT. — Caută la VARIOLĂ.

BUBE DULCI. — Caută la ECZEMĂ.

BUBOIU. — Caută la FURNICEL.

BUBON, buboane. — Caută la ADENITĂ.

BUCĂTĂRIE. — Dacă vrei să cunoști ce fel de gospodină este doamna casei n'ai decât să te duci să-i vezi bucătăria. Dacă aceasta este *curată* atunci poți să-ți faci o idee cât să poate de bună de ea, căci fiecare trebuie să știe că cea dintâiu însușire a unei bucătării este de a fi cât să poate de *curată*. Afară de aceasta o bucătărie trebuie să fie bine luminată, bine aerată și destul de mare; numai în aceste împrejurări ea poate fi ținută în stare de curățenie, și numai în o astfel de bucătărie să pot găti bine mâncările. Apoi bucătarul sau bucătăreasa nu vor fi supuși la diferite boale: durere de cap, înecăciune de piept, sete arzătoare și continuă, diferite erupțiuni pe față, etc., cari rezultă din meseria lor. Pentru ca fumul de la cuptor și aburii să nu fie supărători trebuie ca fiecare bucătărie să aibă o fereastră care să să deschidă în afară, în aer liber și curat; să aibă un cuptor cu un coș, care să funcționeze bine și să aibă un tiraj energic și sigur. Podeaua să fie de mozaic sau ciment sau de asfalt, pentru ca să să poată spală într'una; de asemenea și zidurile ar fi bine cel puțin până la o înălțime oarecare să fie căptușite cu faianță lustruită, când s'ar spală cu ușurință. Hărdăul în care să spală vasele după ce au servit să să deșerte numai decât, de asemenea să să arunce toate rămășițele ce rezultă din pregătirea mâncărilor, ca să nu steie în bucătărie și să deie miros urât prin putre-

zirea lor. Vasele de bucătărie și cu toate uneltele să fie ținute în cea mai desăvârșită curățenie. Vasele de lemn servesc numai la păstrarea mâncărilor uscate; vasele de sticlă, de faianță, de porțolan servesc pentru a mânca din ele; vasele de pământ simple sau smălțuite servesc la gătitul mâncărilor, tot așa și vasele de metal, cari însă nu trebuie să cuprindă *plumb* (vezi acest cuvânt) care este foarte periculos; vasele de *aramă* sunt bune numai dacă sunt smălțuite și smalțul să fie des reînnoit, căci altfel mâncările preparate în ele sunt otrăvicioase (vezi *CUPRU*); vasele de fontă și de fier bătut sunt bune, dar ele ruginesc de grabă și dau mâncărilor un gust neplăcut, de aceea este bine ca și aceste să fie smălțuite, iar smalțul să nu aibă *plumb*. Despre prepararea mâncărilor caută la cuvintele *BULION*, *CIORBE*, *FRIP-TURI*, *PAPĂ*, *RASOL*, *SUPE*, *ZAMĂ DE CARNE*, etc.

BUCINIȘ. — Caută la *ANGELICĂ* și *CUCUTĂ*.

BUDĂ. — Caută la *LATRINĂ*.

BUDUHALĂ. — Caută la *TUSĂ CONVULZIVĂ*.

BUFA VULGARIS. — Caută la *BROASCĂ*.

BUGHEA. — Comună în județul Muscel, la 3 kilometri de Câmpulung. Sunt 4 izvoare cu ape sulfuroase-ioduroase-fieruginoase alcaline. Localitate mai mult de vilegiatură și de excursii pentru vizitatorii Câmpulungului, căci apele nu să mai exploatează.

BUHĂIALĂ, BUHAV. — Când cineva să umfle la față și la ochi (la pleoape), fără ca pielea să fie tare, roșie și dureroasă, zicem că este *buhav* sau *buhăit* la față, sau în termen medical că are *edem* (vezi acest cuvânt). Uneori buhăiala aceasta să vede numai dimineța când să scoală omul și după câteva ceasuri pier; alteori însă ea să vede în tot timpul, în permanentă. Când ea este trecătoare, adecă să ivește numai odată sau numai de câteva ori și la intervale mari, nu este de temut, căci ea provine atunci sau din pricină că somnul a fost prea adânc, sau întrerupt repede sau că omul a fost în ziua precedentă prea obosit. În aceste cazuri este de ajuns o odihnă bună și totul intră în regulă. Când însă buhăiala să vede în fiecare dimineță și să prelungește și peste zi, aproape fără întrerupere, atunci ea este un semn rău, un semn de boală gravă: *anemie*, boală de *rinichi*, de *inimă*, de *ficat* (vezi aceste cuvinte), și atunci trebuie chemat doctorul care ne va pune la cale prescriind un tratament potrivit.

BUIGUIALĂ. — Caută la *DELIR*.

BULIMIE. — Caută la *APETIT*.

BULINE, capsule. — Bulinele sunt un fel de cutițe mici făcute din pâne azimă (ostie), în cari să pun medicamentele cu gust amar și neplăcut. Bulinul să înghite cu apă, adecă să pune în o lingură cu apă, să înmoaie pe o parte și pe cealaltă, sau să pune așa uscat în gură, pe limbă, și să bea în același timp apă. Mai sunt capsulele așa zise *gelatinoase*, a căror formă este olivară sau ovoidă, în cari să pun medicamentele lichide, cari sunt greu de luat din cauza gustului lor.

BULION, zamă de carne.—Sub acest nume să înțelege orice lichid care să obține fierbând în apă carne, cu sau fără vegetale. Bulionul să face cu carne de vită (de vacă), cu carne de găină sau pui, de broască și broască țestoasă. Să mai face bulion și numai cu legume verzi. Dar în general când zicem numai simplu *bulion*, înțelegem pe acel făcut din *carne de vacă*, care este de altmintrelea cel mai întrebuițat și despre care ne vom ocupa în primul loc. — Când voim să avem un bulion bun, aromatic și succulent, cu gust plăcut, punem carnea în apă rece la foc, care să încălzește până începe să fiarbă. Cea mai bună zamă de carne să face în oală de pământ, care să încălzește mai încet și întreține o căldură egală. De obicei să pune cam 500 grame de carne de vacă la o oca de *apă rece*, în care chiar dela început să pune puțină sare. Apa să încălzește încet și spuma care să ridică pe deasupra ei să curăță cu o lingură; această spumă să face din închiegarea albuminei din carne. La bulion să poate pune pe lângă carne și oase, tăiate în bucăți mici, cari de altfel nu ajută întru nimic la valoarea nutritivă a lui. Când nu să mai face spumă de loc să pun *legumele*, cari să aleg după gust și după anotimp: *morcovi*, *păstârnac*, *ceapă* sau *praz*, *usturoiu*, *pătrunjel*, *țelină*, *napi*, *varză*, *conopidă*, în fine orice vrea cineva, căci legumele aceste n'au altă importanță decât de a face zama de carne mai gustoasă. Pentru bolnavi însă nu vom pune în bulion decât numai *pătrunjel*, *morcovi*, *țelină* și *ceapă*. Dacă să pune *ceapă prăjită* să dă bulionului o culoare mai frumoasă, ceea ce să poate face și cu *caramel* (zahăr ars). Dacă ținem oala pe foc la o temperatură potrivită timp de 5 până la 6 ceasuri avem un bulion bun și n'avem decât să-l mai curățim de grăsimea care se află la suprafață, care îl face indigest, adecă greu de mistuit. Când pu-

nem carnea la foc, în apă fierbinte și nu o lăsăm să fiarbă mult, atunci avem un bulion mai sărac, dar în schimb un *rasol* mai hrănitor (vezi RASOL). — Nu trebuie să uităm că zama de carne să strică ușor, să înăcrește dacă o ținem prea mult, mai ales în timpul verii, de aceea nu e bine să facem mai multă decât ne trebuie pentru o zi. — S'a discutat mult asupra valorii nutritive a bulionului și a fost un timp când lumea socotea că zama de carne este foarte hrănitoare fiindcă să credea că ea cuprinde principiile nutritive ale cărnii. Este o greșeală, căci bulionul scoate din carne mai numai sărurile și grăsimea, iar principiile adevărat hrănitoare rămân în rasol sau să pierd prin fierbere, mai ales când aceasta a ținut prea mult. Dar nu-i mai puțin adevărat că bulionul simplu, sau cu pâine prăjită, ori cu tapioca, fidea, griș, orez, etc. (vezi CIORBE și SUPE), luat la începutul mâncării deșteaptă apetitul și face ca gura să se umple de salivă (bale) și stomacul de sucuri, cari toate înlesnesc mistuirea. De aceea este foarte bine ca să păstreze bunul obicei de a lua la început puțin bulion, nu numai pentru oamenii sănătoși, ci mai ales pentru bolnavi și convalescenți. — Bulionul de vitel să face punând 125 grame de carne la o oca de apă, la un foc potrivit și lăsăm să fiarbă 2 ceasuri; este mai subțire decât bulionul de vacă; răcoritor și laxativ. — Bulionul de miel, care la noi să cunoaște sub numele plăcut de *ciorbă* de miel, să curăță cam greu de grăsime și este hrănitor pentru că să mănâncă cu carne cu tot. — Bulionul sau ciorbă de găină sau de pui, conține o bună hrană pentru bolnavi și convalescenți. — Bulionul de broaște, de broaște țestoase, de melci, cari la noi nu să mănâncă, să prepară astfel: să curăță animalul de mațe, să taie capul, iar la broasca țastoasă să ferestruiește țăstul, la mele să ridică căsuța, apoi să pun în apă rece și să fierb două ceasuri la o căldură potrivită (nu prea mare). — Bulionul de legume sau verdețuri să face din: asmățui, măcriș, lăptucă, sfeclă, iarbă grasă, părți egale, cari să fierb în o mică cantitate de apă, în care să mai pune sare și unt; fierberea va ține numai câteva minute. Acest bulion este laxativ, adică ușurează eșirea afară. Să recomandă să să iee mai cu seamă după ce s'a luat un purgativ, pentru a i să completeț efectul.

BUMBAC. — Caută la VATĂ și VEȘTIMINTE.

BUNGHȘOR, ochiu boului, stelute (*Erige-*

ron acris, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee cu frunzele liniar-lanceolate, uneori acoperite cu peri aspri și cu florile roșietice sau violete; crește pe câmpuri, dealuri pustii și în munți pe locurile sterpe (Iulie-August). Să întrebuintează frunzele și vârfurile înflorite; oprește urdinarea (antidiareic) și curgerea de sânge (antiemoragic). Să dă sub formă de ceaiu din 1-2 gr. la 100 de apă.

BURBOANĂ, BURBOANE. — Caută la AGRİȘ.

BURBUNACĂ. — Caută la MACRIȘ.

BURETE. — Caută la SPONGIE.

BURETE DE IASCĂ. — Caută la BABIȚA.

BUREȚI. — Caută la CIUPERCI.

BURIC. — Caută la OMBILIC.

BURTĂ. — Caută la ABDOMEN.

BURȚI. — Caută la ZARNACADEA.

BURUIANĂ CÂNEASCĂ. — Caută la TREPĂDĂTOARE.

BURUIANĂ DE-A-BUBĂ. — Caută la PĂPĂLĂU.

BURUIANĂ DE CEAS RĂU. — Caută la VETRICE.

BURUIANĂ DE DALAC. — Caută la LĂSNICIOR.

BURUIANĂ DE FĂCUT COPII. — Caută la NEMȚIȘORI.

BURUIANĂ DE NEGEI, buruiană măgărească. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

BURUIANĂ DE SPULBURĂTURI. — Caută la DUMBĂȚ.

BUȘTENI. — Stațiune climaterică de munte reputată pentru clima ei minunată. Cătunul Bușteni, care ține de comuna Predeal, să găsește pe valea încântătoare a Prahovei, la poalele munților legendari Caraimanul, Omul și Gepii. Stațiune de cale fierată la o depărtare de 8 kilometri de Sinaia. Regiunea Buștenilor este din cele mai pitorești, ascunsă într'o poiană deasupra căreia să ridică întinsele păduri de brazi ale Carpaților. Înălțimea acestei stațiuni este de 800 m. deasupra nivelului Mării-Negre. Clima e dulce și statornică, mult mai plăcută ca la Sinaia, localitatea, fiind scutită de vânturi și de curenți. Această stațiune este bună pentru anemici, surmenați, convalescenți, nevrastenici, oficioși în gradul întâiu (la începutul boalei). Imprejuririle sunt minunate și să pot face excursiuni plăcute.

BUZĂ DE IEPURE. — Este un vițiu de conformație a buzei, de sus sau de jos, care este crepată sau despicată. De obicei să vede la buza de sus, care este despicată la stânga liniei mijlocie, când să zice sim-

plă sau unilaterală. Alteori despicătura buzei este însoțită și de aceea a cerului gurii (gură de lup). Foarte rar să întâmplă ca buza să fie despicată în amândouă părțile linii mijlocii și atunci avem buza de iepure *dublă*. Să poate ca uneori să fie despicată buza de jos și atunci despicătura este întotdeauna la mijloc. Buza de iepure este din naștere și să observă mai ales la copiii eșiți din părinți alcoolici (bețivi). S'a văzut uneori producându-să în urma unei răniri, atunci când rana n'a fost cusută. Pentru a scăpa de această infirmitate nu este decât un mijloc, *operația*, pe care numai chirurgul o poate face.

Fig. 23 — Buză de iepure.

BUZĂRET. — Caută la PELAGRĂ.

BUZE (lat. *labriun, labrum*, grec. *cheilos*). — Buzele mărginesc deschizătura de dinainte a cavității bucale, deschizătură care să numește *gură*. Ele să împreună la extremitățile lor formând *comisurile*, adică colțurile sau unghiurile gurii. Buzele au o margine liberă și alta aderentă; aceasta să continue cu baza nasului pentru buza de sus (*superioară*), pe câtă vreme ea este separată de menton prin șanțul mento-labial pentru buza de jos (*inferioară*). Grosimea buzelor variază după rasele omenești (groase și răsfărânte înafară la negrii) și după constituțiunea fiecăruia; astfel la cei predispuși le scrofule buza de jos este mai groasă și supusă la crepături. Buzele sunt compuse din mușchi, ceea ce le permite să să miște cu ușurință înainte și înapoi; ele sunt căptușite înafară de piele, care la bărbați este acoperită de păr, iar pe dinăuntru de mucoasă, adică de o pielită umedă care să continue cu gingiile și care este roșietică la cei sănătoși și palidă (albuie) la cei ce sufer de lipsă de sânge (anemie). Buzele servesc la vorbire și masticățiune (mestecarea sau rumegarea mâncărilor); ele

opresc saliva (balele) așa de folositoare la mistuire de a nu curge din gură și mulțumită lor mâncările sunt ținute în gură până ce sunt măcinate și înmuiate bine în salivă, iar lichidele sunt supte și înghițite. Dacă n'ar fi buzele nu am putea pronunța vocalele *o* și *u*, nici consonantele *b, f, m, p, v*.

— Când buzele sunt *paralizate*, după cum să întâmplă în urma congestiunii sau emorragiei cerebrale, precum și în înmuierea creierilor, atunci saliva, lichidele și mâncările curg neconținut din gură și omul să hrănește și mistuie foarte greu, așa că de multe ori trebuie să recurgem la alimentațiunea artificială. Buzele pe lângă carne au multe vase, arterii și vine, din care pricină ori ce rănire sângerează; în *înțâpături* sângerează mai puțin și vindecarea să face repede; în *tăieturi* sângele de multe ori curge în cantitate foarte mare, așa că pentru a opri sângele trebuie să strângem buza între degete și să facem o legătură strânsă, sau mai bine când rana este întinsă să să coase prin câteva puncte cu ață de mătăasă, legată potrivit de strâns. Multe persoane sufer de *crepături* și de *beșicute* (herpes), pentru cari cel mai bun lucru este să să ungi cu vaselină sau glicerină și să nu să spele buzele cu apă rece. Uneori să pot ivi *furnicele* și chiar *antrax* (serpengea), cari sunt foarte durerose și prin necăutare pot da naștere la complicațiuni grave din partea ochilor și a creierilor și pentru a preîntâmpina toate aceste trebuie chemat din vreme un doctor. O boală cumplită să ivește la buze, mai ales la buza de jos și la oamenii mai în vârstă, care să numește *cancer* sau *rac*. Această boală să arată mai ales la fumători, la cari buza să irită mereu de tutun, și pentru a scăpa omul de ea trebuie de timpuriu să să facă operație, adică să să taie adânc tot racul până în părțile sănătoase și apoi să să refacă buza cu ajutorul părților moi din jur; operațiune care să numește *cheioplastie* (vezi acest cuvânt).

C

CACADĂR, cacașder. — Caută la TRANDAFIRI.

CACAO. — Să numește astfel fructul unui arbore numit *Theobroma cacao* din familia Butneriaceelor, originar din Peru, Mexic și Antile, cultivat astăzi în toate țările calde. Acest fruct are mărimea și forma unui

sâmbure de olivă; are un gust amar, miros slab și la pipăire este unsuros. Să întrebuințează ca tonic (întăritor) sub formă de ceai sau cu lapte dulce. Din el să scoate *buturul* sau untul de cacao care să întrebuințează așa de mult la facerea supozitoarelor (săpunășelor). Din cacao să pre-

pară mult gustată *ciocolată* (vezi acest cuvânt). Alcaloidul care să extrage din cacao să numește *Teobromină* (vezi acest cuvânt).

Fig. 24. — *Theobroma cacao*.

a. sâmbure.

CACAO (Unt de). — Caută la UNT.

CACHEXIE (dela grec. *kakós*, rău, și *héxis*, dispoziție). — Prin acest nume să înțelege o turburare adâncă a sănătății, care să arată prin o slăbire din ce în ce mai mare, o micșorare înceată și neconținută a puterii, buhăiala feței, umflătura mânilor și a picioarelor, gălbejala obrazilor, sărăcirea sângelui și lăncezirea tuturor funcțiunilor. Când această stare de cachexie să vede pe la sfârșitul unei boale lungi, atunci când începe convalescența, ea să vindecă. Când să ivește la sfârșitul unor boale, cum sunt: oftica, cancerul (racul), atunci nu numai că nu să vindecă, dar prevestește un sfârșit apropiat al bolnavului. Cauzele cachexiei fiind variabile și tratamentul ei va fi variabil și să va adresa la cauză. In cachexia venită în urma unor boale lungi, la începutul convalescenței, să va prescrie bolnavului șederea în aer curat, la soare; o hrană bună și întăritoare, vinuri vechi; chinchina; amare, etc. Când ea este rezultatul unor boale ca: scorbutul, frigurile palustre, nevrastenia, alcoolismul, boalele sifilitice, tratamentul va fi cel arătat la acele boale.

CACHEXIE PACHIDERMICĂ. — Caută la MIXEDEM.

CĂCIULĂ, *cusmă*. — În timpul iernii cea mai bună îmbrăcăminte pentru cap este căciula, care la orașe este făcută din tot felul de blăni, unele mai scumpe de cât altele și acărei formă variază după gustul fiecăruia și după caprițiul de multe ori ciudat al modei. Căciula țaranului român este făcută din blană de miel sau de oaie, din blană îndoită, și pe dinăuntru ca și pe dinafară, ceea ce face ca căciula să fie cam grea la purtat. Forma căciulii nu este tocmai potrivită cu scopul ei, căci ea nu apără bine fața, urechile și ceafa; când o tragem peste urechi ne acopere și ochii. Dacă țaranul ar purta căciula numai iarna n'am avea nimic de zis, dar, din nenorocire, în multe părți o poartă și vara, și atunci ea devine o adevărată tortură, mai ales în luna lui cuptor. Atunci vezi pe cel ce o poartă cum este silit să ș'o ridice din când în când ca să să mai răcorească, s'o puie plecată când în o parte când în alta, să-și șteargă des fruntea de sudoare; cu toate aceste, sângele de multe ori îi să urcă în cap (congestie) producându-i amețală, buimăceală, cu durere de cap, ceea ce în vorba lui s'ar zice *soare sec* (insolație). Pentru toate aceste neajunsuri este bine ca să poarte în timpurile călduroase *pălărie* (vezi acest cuvânt) și în timpul verii *pălărie de paie*, mai ales când este ocupat cu munca câmpului sub arșița soarelui.

CĂCIULATA. — Caută la CĂLIMĂNEȘTI.

CĂCIULIȚĂ. — Caută la TICHIE.

CACODILIC (Acid). — Medicament care cuprinde *arsenic* (vezi acest cuvânt) asociat cu alcool, din care cauză să mai zice și *arsenic organic*. — *Cacodilat de sodă*. Să întrebuințeze în stările de anemie și cachexie, în doză de 2-5 centigrame pe zi sub formă de granule, de injecțiuni sub piele și în elizme în timp de 8 zile alternând cu 8 zile de odihnă. In boalele de piele să dă în doze mai mari. — *Cacodilat de fier* (vezi FIER).

CADĂ. — Caută la BAIE.

CADAVRU. — Caută la AUTOPSIE, DEZINFECȚIUNE, MOARTE.

CĂDEREA GENELOR. — Caută la OCHIU.

CĂDEREA PĂRULUI. — Caută la ALOPECIE, CHELIE și PĂR.

CADIN (Uleiu). — Să extrage din ienupăr a cărui lemn să arde într'un cuptor fără curent de aer. Acest uleiu are un gust acru aproape arzător, un miros de rășină, cam urât. Să întrebuințeze cu succes în multe

boale de piele (eczemă, psoriază, peladă). Să aplică curat sau amestecat cu glicerină, unt de migdale dulci sau untură de porc în proporție de 1-15 gr. la 30 gr. Pe *dinăuntru* să dă dela câteva picături până la 1 sau 2 grame.

CAFEA. — Iată o băutură foarte lătită pe toată suprafața pământului și mai ales la noi, unde oriunde te vei duce nu scapi până ce nu beai o *cafea turcească* cu caimac, după ce mai întâiu ai luat o dulceață. Sub numele de *cafea* să înțeleg sămințele unui arbust frumos numit *Coffea arabica* din fa-

Fig. 25. — *Coffea arabica*,
floare și fruct.

milia Rubiaceelor, care crește în Abisinia, Mozambic și în Angola; astăzi să cultivă foarte mult în țările călduroase și mai cu seamă în Brazilia. În comerț să cunosc mai multe feluri de *cafea*: *Martinica*, *Moca*, *Rio*, etc. Cafeaua să prăjește, să macină mărunț și apoi să prepară mult gustată băutura, într'un ibric în care apa fierbe în clocote; să amestecă de 2-3 ori, să culege caimacul, pe urmă să toarnă în cească și cafeaua este gata.... Ea conține un alcaloid numit *cafeină* (vezi acest cuvânt), și un ulei închis cunoscut sub numele de *cafeon*, care dă cafelei aroma sa plăcută. În comerț de multe ori să vinde *cafea* stricată sau falsificată. Cafeaua să strică la umezeală, când este adusă pe vapoare, dacă nu să iau oarecari măsuri. Dar ceea ce este mai rău, e că cafeaua care să vinde prăjită, sau prăjită și măcinată să falsifică de multe ori. De aceea este bine ca să cum-

părăm întotdeauna *cafea* verde, crudă, care este foarte greu de falsificat, s'o prăjim acasă și s'o măcinăm pe măsura în care o întrebuințăm. Cafeaua prăjită și măcinată să falsifică cu făină de grâu și de mazăre, cu feculă de cartofi, praf de ghindă, cu drojzii de *cafea* cari au servit odată; cu cicoare, etc., dar mai cu seamă cu *cicoare*, care să vinde în cantități enorme pe fiecare an anume pentru acest scop, mai ales în Germania, unde să întrebuințeze la *cafeaua* cu lapte. Pentru ca să ne convingem dacă *cafeaua* ce am cumpărat este adevărată n'avem decât să aruncăm într'un pahar cu apă nițică *cafea*, acum: dacă ea înoată pe deasupra mai mult timp, dacă să inmoaie de apă pe încetul și dacă căzând spre fund încet vâpsește apa în galbin, atunci este bună; dacă, dimpotrivă, ea cade repede la fund și vâpsește apa în negru, atunci e falsificată. Cafeaua, pe lângă gustul său plăcut, are multe însușiri. Ea face ca simțurile noastre să fie mai pătrunzătoare, imaginațiunea mai vie, mințea mai luminată, memoria mai puternică, ideile mai bogate și o simțire generală de bine. Afară de partea intelectuală, *cafeaua* întetește energia fizică, mărește puterile, constituind astfel o adevărată hrană, fără ca ea prin această excitație să aducă vr'o moleșire sau tâmpeală primejdioasă cum să întâmplă cu alcoolul (vezi ALCOOLICE și ALCOOLISM). Din aceste rezultă că *cafeaua* să poate întrebuința cu folos de toți aceia cari trebuie să muncească cu mințea și cu corpul mai mult decât de obicei, de cei supuși la durere de cap (migrenă), cari sufer de ipocondrie, de nostalgie. Cafeaua împiedecă somnul, din care pricină este foarte bună în otrăvirile cu *opiu* și preparatele lui, în otrăvirile cu plantele veninoase din familia solanelor (Tutun, Mătrăgună, Măsălarită, etc.). Cafeaua neagră să mai întrebuințeze pentru a mască gustul unor medicamente amare sau grețoase, precum sunt: chinina, sulfatul de magnezie, uleiul de ricin, etc. O *cafea* bună după mâncare înlesnește mistuirea, pentru care să recomandă la cei ce sufer de greutate la stomac după ce au mâncat. Până aci am vorbit de părțile bune ale cafelei, este timpul ca să-i arătăm și părțile rele. Am văzut că *cafeaua* excită sau întetește toate funcțiunile, prin urmare ea face rău la cei ce de obicei sunt nervoși; la cei ce sufer de gastralgie, adecă durere trecătoare de stomac însoțită de arsuri; la toți copiii fără deosebire și la multe femei tinere cu

sistemul nervos prea iritabil; la toți cei ce au bătăi de inimă (palpitații). Cafeaua luată în cantitate mare și des slăbește nervii, aducând tot felul de turburări, unele mai supărătoare decât altele. Ceea ce este tot așa de rău e ca odată învățat cu ea nu te mai poți lăsa de ea decât cu mare greutate și având dureri de cap, indigestii și un fel de slăbiciune intelectuală. De aceea cel mai înțelept lucru este ca să nu te obițnuiești cu cafea, să o beai rar și cel mult odată pe zi, de preferință numai o cafea după dejun. Cafeaua verde, neprăjită, este bună contra frigurilor și contra urdinării. În medicina cafeaua să administrează sub formă de infuziune (ceai), decoctiune (fierură) și sirop. — *Cafea cu lapte*. Mai toată lumea dela orașe dimineața bea cafea cu lapte, cu toate acestea mulți i-au tăgăduit folosul, atribuindu-i unii chiar oarecari scăderi. Intre altele s'a zis că cafeaua ar împiedeca mistuirea laptelui; lucru care nu este adevărat. Prin urmare, rămâne hotărât că cafeaua cu lapte este o hrană bună și nutritoare, cu condiție ca atât laptele cât și cafeaua să fie de bună calitate și să nu să beie în cantitate prea mare odată, ceea ce ar obosi și ar întinde stomacul (vezi BĂUTURI). Este bine ca să să iee cafeaua cu lapte în totdeauna cu ceva, fie cu pâne prăjită, sau cu un corn ori covrig, și să nu eșim nici odată dimineața din casă cu stomacul gol, fiind mai primitori de boale pe nemăncate.

CAFEINĂ, sinonim cu *teină*. — Alcaloidul cafelei, al cărei principiu activ este. Lucrează ca digitala, adecă este diuretică (face ud mult), antinevralgică (contra durerilor) și antiastmatică (bună la tusa măgărească); mai este și tonică excitantă. Să întrebuințează singură, sau sub formă de sare: bromidrat, citrat, valerianat de cafeină, 25 centigrame până la 2 grame pe zi în buline, în poțiune, în pilule sau în injecții sub piele (asociată atunci în părți egale cu benzoat de sodă).

CĂILE FIERATE. — Mare lucru este să te duci de aci până la Paris în 3-4 zile, la adăpost de frig, vânt și ploaie, întocmai ca în casă, dormind aproape tot așa de bine ca într'un otel și mâncând cu aceeași înlesnire ca în cel mai bun restaurant! Transportul pe căile fierate a luat o desvoltare așa de mare încât ne îndreptățeste a ne ocupă de regulile igienice cari trebuie observate în timpul călătoriei precum și de povețele date pentru a ne feri de accidente. De altfel toată lumea știe astăzi că nu

este bine să te scobori până ce nu să oprește trenul, nici să nu te urci în el după ce a plecat; că nu trebuie să-ți scoți capul pe fereastră și să stai aplecat ca să nu te lovești cu el de diferite obiecte ce să găsească sau să pot ivi în cale; că este bine să te obițnuiești a stă în vagon cu fața înainte sau înapoi după cum găsești loc, dar dacă nu poți cu nici un preț să stai cu fața înapoi din pricină că această poziție îți face amețea și greață cu toate urmările lor urâte, atunci mai înțelept lucru este să te duci în altă despărțire a vagonului unde vei găsi un loc ca să stai cu fața înainte. Vagoanele de clasa I și II, modelul cel mai nou, sunt destul de comode și călătorul poate să șadă în o poziție convenabilă și nu prea obositoare putând să-și razeme capul pe una din fețele sale laterale și să-și sprijine cotul din acea parte după voință, iar când să obosește șezând poate să iasă și să să plimbe prin coridorul vagonului, unde poate să-și iea și o provizie de aer curat. Un inconvenient este pentru călătorii cari nu fumează, fumul de tutun care umple și viciază aerul din compartiment, dar pentru a combate acest rău să poate deschide fereastra vagonului, ținând în același timp ușa închisă, ca să nu să facă curent, lucru ușor de făcut vara, dar imposibil iarna. În acest caz cel ce nu fumează n'are de cât să să refugieze în un vagon unde este oprit fumatul, sau, dacă nu o poate face, să iasă din când în când în coridor. Mulți au obiceiul de a-și scoate capul pe fereastră pentru ca să nu-i supere fumul de țigară și pentru ca să respire aer mai curat, dar aceasta nu este bine căci le poate da în ochi praf, funingine și cenușă precum și alți corpi străini, cari le iritează ochii. Pentru aceasta să recomandă ca să poarte omul ochilari conservatori, fumarii, mai ales când ochii sunt întorși spre mașină. De asemenea nu este bine ca tot timpul să te uiți pe fereastră, nici să citești prea mult în vagon, căci îți se obosesc ochii foarte iute din cauza legănării și tremurăturii vagonului. Nu este bine când ești asudat să te pui în fereastră căci te poți răci repede, iar când călătorești pe depărtare mare și mai ales noaptea este bine ca să ai o haină suplimentară ca spre ziuă când să răcește aerul să te poți acoperi cel puțin pe picioare. Pe drumul de fier să pot întâmplă multe nenorociri, pot fi multe accidente; cel mai grozav este tamponarea sau strivirea când ești apucat între două vagoane și care te omoară la minut

sdrobindu-ți pieptul și rupându-ți plămâni, inima, ficatul și alte organe; strivirea pe șini, când te apucă roata, de asemenea te omoară într'un minut; căderea din vagon, ciocnirea și lovirea trenurilor între ele pot produce diferite răni, contuziuni, fracturi, scintiri etc.; apoi sunt accidentele profesionale cari ating pe slujbașii trenului, accidente de lucru și de manevre, cele mai multe provenite din o nebagare de seamă, din o imprudență, și pentru care s'au înființat la toate gările *cutii de ajutor*, în cari să găsească toate cele trebuincioase pentru a să da primul ajutor în caz de accident. Pentru a termina vom da cetitorului sfatul ca întotdeauna când călătorește pe căile fierate să fie cu cea mai mare băgare de seamă, să nu facă vr'o imprudență, observând cu sfințenie toate cele mai sus spuse, ca să scape cel puțin de accidentele cari sunt în puterea lui de a le ocoli, căci destule și mari sunt accidentele cari nu atârna de el și îi vin pe neașteptate!

CĂIȚĂ. — Caută la TICHE.

CAL. — În străinătate să mănâncă carnea de cai, mai ales de către oamenii săraci, de oarece este cu mult mai efină decât cea de vacă. La noi până acum n'a început lumea s'o mănânce, deși această carne este sănătoasă, nutritoare și ușor de mistuit; supă, rasolul și friptura sunt gustoase tot așa ca și preparațiile făcute din carnea de vacă, cu condiție însă ca calul să nu fie istovit de bătrânețe și de boală, nici de muncă, după cum să întâmplă de obicei, căci, din nenorocire, nime nu trimete calul la zalhana decât atunci când nu să mai poate ține pe picioare. În acest caz, carnea de cal este tare, nu așa de gustoasă și mai grea de mistuit. Din această pricină ea este mai efină decât carnea de vacă și în orașele mari din apusul Europei ea constituie pentru populațiunea săracă o hrană destul de bună, mai bună de cât hrana compusă numai din pâne, supă și legume.

CAL (*callus, callum*). — Pe când o ruptură (fractură) de os este bine îngrijită, cele două capete ale osului rupt să lipesc între ele prin o cicatrice sau țesut nou care se numește *cal* (vezi FRACTURI).

CALAIKAN ALBASTRU. — Caută la CUPRU.

CĂLAMBUCHIU, CĂLĂMBUC. — Caută la PORUMB.

CALAMUS DRACO. — Caută la SANGE DE NOUĂ FRAȚI.

CĂLĂRIE. — Caută la ECHITAȚIUNE.

CĂLĂTORIE (latinește *iter*). — Pentru un om sănătos nimic nu poate fi mai instructiv,

mai plăcut și mai igienic decât o călătorie făcută în condițiuni bune, adecă să aibă omul tot ce-i trebuie și să nu să obosească prea mult. Călătoria este bună și ca tratament în unele boale, mai ales în cele cronice. Nu înțelegem aci călătoria pe care o face un bolnav mergând la una din stațiunile balneare, unde are să petreacă câtva timp. Vrem să vorbim de acele călătorii pe cari le fac unii bolnavi, mergând dintr'o țară întralta și cari călătorii lucrează prin schimbarea neconținută a aerului, prin exercițiul fizic pe care îl face omul, precum și prin distracțiunile cari îi le procură. Aceste sunt călătoriile propriu zise cari au o influință favorabilă asupra unor boale nervoase caracterizate prin turburări ale inteligenței cu formă tristă și liniștită, cum sunt melancolia și ipocondria, precum și asupra unor boale cronice, cum este otitica, în gradul întâiu și al doilea, și alte boale de plămâni, asupra anemiei și clorozei, asupra boalelor cronice de ficat, de stomac și intestine. În otică și celelalte boale cronice de plămâni, la cari aerul uscat le face rău să recomandă călătoriile pe mare, cari sunt foarte bune și la mulți le face să înceteze scuirea de sânge, să să împuțineze tusa și flegma, să să intrămeze în mod neașteptat. Dar nu trebuie să să piardă din vedere că toate aceste călătorii trebuie făcute după arătările doctorului, care singur este în stare să aleagă locul, climatul, anotimpul, precum și durata călătoriei.

CĂLCĂIU. — Să numește astfel partea dinapoi a piciorului, formată de osul *calcaneum* și de care să prinde *tendonul lui Achile* (vezi PICIOR).

CALCE (Calcium). — Este un alcali care combinat cu diferite acide (carbonic, fosforic, sulfuric), sub formă de săruri, să găsește în abundență în coaja pământului, în apele cari străbat unele terenuri, în oasele omului și ale animalelor superioare, în scoicile animalelor inferioare, etc. Când calcea este lipsită de apă să numește *calce comună* sau *oxid de calciu impur* sau *var nestâns*, care arde și să întrebunțează numai pe dinafară, și chiar atunci nu să aplică singură, căci manipularea ei este așa de primejdioasă încât numai doctorul trebuie să umble cu ea, din care pricină nu trebuie să ne încredem în preparațiile epilatoare (cari fac să cadă părul) făcute cu var nestâns (vezi EPILAȚIE). Dacă să toarnă pe var nestâns apă, picătură cu picătură, amestecul acesta să încălzește până la 300°, să crapă, să înalbește și să reduce în praf

care este *varul stâns* (idrat de calce, calce idratată) și care nu să întrebuințează în medicină. *Apa de var* însă are multe întrebuințări și ea să prepară astfel: să pune într'un vas mare o parte de calce și 40 de părți de apă; să lasă să se depuie, să decantează, adevă să scurge apa lăsând numai stratul de pe fundul vasului, peste care să toarnă apoi apă distilată de o sută de ori atâtea grame câte cântărește acel strat; să agită (să bate) din timp în timp, apoi să lasă la odihnă și apa care să scurge acum este adevărata *apa de var* care să întrebuințează în medicină. Această apă de var să dă pe *dinăuntru* 1 până la 3 linguri pe zi, în lapte sau în o băutură (poțiune) gumoasă la copiii cari sufer de urdinare (diareie) sau de vărsături, la adulți cari mistuie greu (dispepsie), cari au acreli la stomac și la toți acei acărora stomac și mațe dau afară mâncările nemistuite. Pe *dinafară* apa de var să întrebuințează în spălături la eczemă (bube dulci) și pentru a lega rănilor; ea face parte din *linimentul oleo-calcar* (apă de var și unt de lemn) care este foarte bun de pus la arsuri sub formă de cârpe înmuiate. — Cele mai de căpetenie săruri formate din combinația calcei cu acizii sunt: *Carbonatul de calce*, (carbonat de var pur, piatră calcară, cretă, tibișir, marmură albă), care este foarte răspândit în natură și care să întrebuințează în medicină în acrelile stomacului și în otrăvirile cu acide, în doză de 2, 8 și 15 grame după vrăsta bolnavului. — *Clorul sau ipocloritul de calce*, este o sare gălbuie, cu miros iute de clor, care să întrebuințează împrăștiindu-se în abundență prin latrine (privăți) și urinarele de prin orașe ca dezinfectant; să mai spală cu el topit în apă (5-10 grame la 100 apă) obiectele cu cari s'au servit bolnavii. — *Fosfatul de calce* care să află în oase, în dinți, în unghii, în păr, în sângele omului și animalelor, să dă ca întăritor, reconstituant în *rachitism*, în *inmuierea oaselor* precum și în *oftică*, 1-5 grame pe zi în o lingură de apă sau de lapte. Tot astfel lucrează și să dau: *lactofosfatul* de calce, *glicerofosfatul* de calce, în buline sau în sirop: 10-50 centigrame din ipofosfit; 20 centigrame până la 1 gr. din glicerofosfat, care este cel mai întrebuințat; 50 centigrame până la 5 gr., din celelalte. — *Sulfatul de calce* (ghips) prezintă un interes igienic întru cât el poate să să găsească în apa de băut, care să zice atunci *selenitoasă* sau văroasă și are un gust neplăcut, fad, cade greu la

stomac, fierbe rău legumele și nu topește bine săpunul (vezi APĂ). În medicină nu să întrebuințează decât numai la facerea bandajelor în cazurile de rupturi (fracturi, frânturi) de oase.

CALCE MARE. — Caută la ROSTOPASCĂ.

CALCULI. — Prin acest nume să înțeleg niște concrețiuni pietroase sau *pietricele*, de mărime, de formă, de culoare și de tărie variabile, cari să formează în mod accidental într'un loc oarecare a corpului nostru, mai cu seamă în canalele și rezervoarele prin cari trec fierea (bila) și urina (udul), adevă ficatul, rinichii și beșica. Astfel avem calculi *biliari* și calculi *urinari*. Afară de aceștia mai sunt acei cari să formează în canalul și glandele salivare (în gură), calculi *salivari*; în vecinătatea încheieturilor, *calculi uratici la gutosi*; în *intestine*, în *prostată*. — Calculii *biliari* sau ai *ficatului* să văd mai adese ori la femei decât la bărbați. Uneori ei nu produc nici o durere sau prea puțină supărare. Aceste pietricele să pot simți câte odată când pipăim pântecul spre coastele din dreapta spre buric, în dreptul beșicii ferei. Când aceste pietricele pleacă din beșică, duse de fiere, spre mațe prin canalele prin cari trece fierea ele produc niște dureri cumplite, cunoscute sub numele de *colici de ficat* sau *epatice* (vezi EPATIC). — Calculii *urinari* să văd mai întotdeauna la bărbați; să pot ivi la orice vârstă, dar mai des la copii și la bătrâni. Adeseori sunt ereditari și să formează mai mult la cei ce duc o viață sedentară, de odihnă și să hrănesc prea bine și mai mult de cât trebuie. Calculii de *rinichi* (vezi acest cuvânt) produc când trec din rinichi spre beșică dureri groaznice, numite *colici de rinichi* sau *nefretice* (vezi NEFRETIC). Când stau numai în rinichi de multeori nu produc dureri, ci numai o greutate și o supărare în regiunea rinichiului. — Calculii *beșicii* pot să să formeze din pietricele formate în rinichi și aduse în beșică de cătră urină, sau să pot formă dela început în beșică. Când să unesc mai mulți calculi între ei și formează ceea ce numește *piatră* (vezi BEȘICĂ). — Calculii sau pietricelele să compun mai cu seamă din corpi acizi, prin urmare toți cei ce sunt amenințați de această boală trebuie să combată aciditatea sângelui lor luând *alcaline* (vezi acest cuvânt) în fiecare zi și timp îndelungat; vor lua *bicarbonat de sodă* în natură (vezi BICARBONAT); apă de Vichy, apă de Vals, de Carlsbad, de Contréville, de Vittel, etc. și mai ales vor lua

Apă de Căciulata, care este superioară tuturor apelor minerale străine (vezi CĂCIULATA); toate aceste ape este mai bine să fie luate la izvor și numai la nevoie să se ia acasă în sticle. Afară de aceste, trebuie urmat un regim deosebit: sunt oprite mâncările grase, zaharate, iuți (piperate și ardeiate) sau acide (macriș, coacăze, etc.),

CĂLDURĂ (lat. *calor*, grec. *thermi*). — Căldura este un agent fizic care dă organelor noastre (prin nervii senzitivi) simțirea de frig sau de cald după puterea ei; ea mai lucrează asupra corpurilor materiale în general prin turburări mai mult sau mai puțin adânci în însușirile lor: schimbări de volum, schimbări de stare (trecere din stare

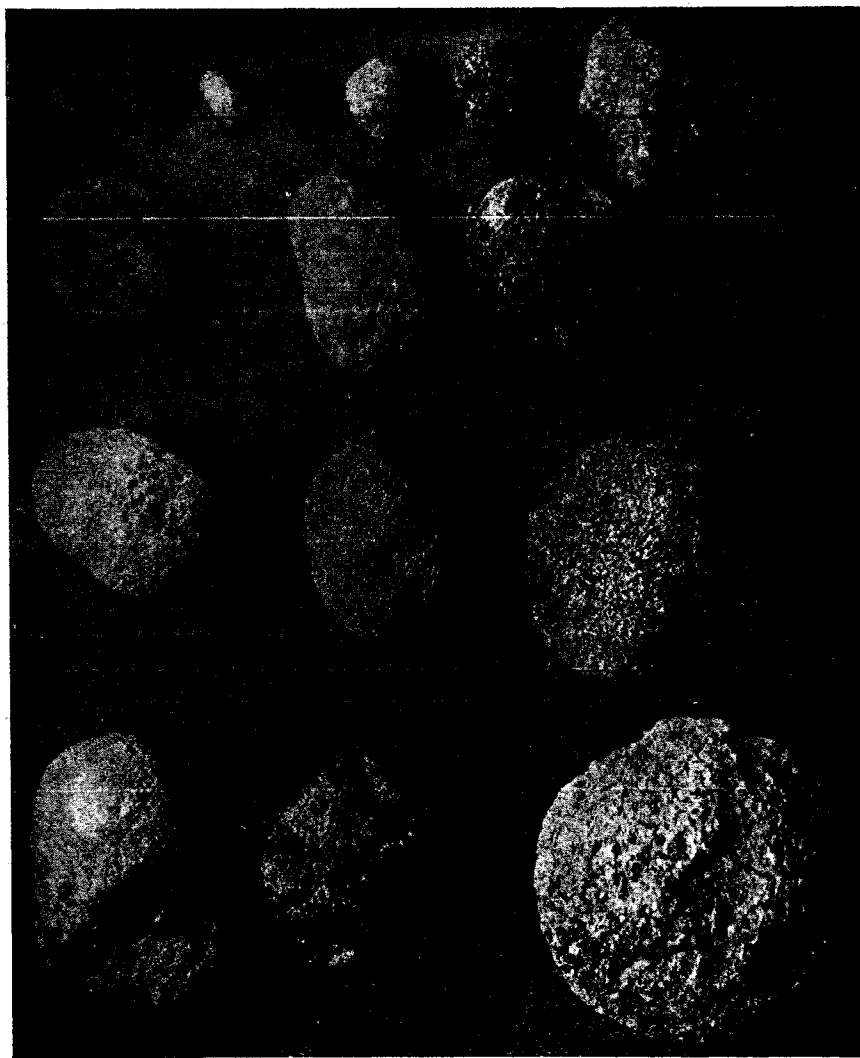

Fig. 26. — **Calculi sau pietri** (mărime naturală).

În rândul de sus sunt pietri din canalul udului (uretră) scoase cu pensa sau prin *uretrotomie*. În celelalte rânduri sunt pietri din beșică, scoase prin operațiunea cunoscută sub numele de *talie ipogastrică* de Dr. V. Bianu.

băuturile alcoolice; vin puțin cu apă, de asemenea să poate bea și bere. Să recomandă mult exercițiu, mișcare, plimbare, afară de călărit, care este primejdios pentru cece poartă în ei pietricele. Calculii mari sau piatrile trebuie scoase prin *operație*, căci ele nu să pot sfărâma prin medicamente.

solidă în stare lichidă, din stare lichidă în stare gazoasă, etc.). Căldura să duce dela un corp la altul sau prin atingere, contact (*fenomene de conductibilitate*), sau la depărtare, distanță (*radiare*); ea să iradiază ca și lumina. Căldura *naturală* a aerului care ne încunjură vine de la soare, care varsă

pe fie-care an asupra pământului o cantitate așa de mare în cât s'ar putea topi un strat de gheață care ar avea o grosime de 30 metri și ar înveli pământul întreg. Afară de aceasta globul terestru are o căldură interioară (*căldura centrală*), care este cu atât mai mare cu cât ne scoborâm mai mult spre sânul pământului; ea crește cam cu 1° la 30 de metri. Omul are și el căldură proprie, *căldura animală*, care variază după vârstă, sex, constituție între 36°5 și 37°5 în stare de sănătate, și care în stare de boală să urcă mai sus, crește (vezi TEMPERATURĂ). Rar să întâmplă ca corpul omului să aibă aceeași căldură ca și aerul atmosferic; el să luptă neconștient cu mediul în care trăiește, și mulțumită căldurii pe care o produce el își poate păstra în tot timpul o temperatură constantă, cu toate încercările ce fac lucrurile din afară de ai lua sau ai da căldură. Animalele cu *sânge rece* cari n'au căldură proprie își schimbă temperatura corpului după aceea în care trăiesc. Fiindcă căldura proprie a omului, căldura animală, nu este întotdeauna îndestulătoare pentru a lupta cu frigul, omul caută să profite de împrăștierea sau iradierea căldurii de către soare, cuptoare sau alte aparate de încălzire (vezi ÎNCĂLZIRE); iar afară el să îmbrace iarna cu haine groase de lână, de blăni, cari fiind rău conducătoare de căldură împiedică corpul de ași pierde din căldura animală și de a să răci în atingere cu aerul atmosferic. Asupra lucrurilor neînsuflețite căldura are o mare putere, le mărește volumul, *le dilată*. Tot așa lucrează și asupra corpului nostru, care nu ar putea să treacă repede, în mod brusc, fără primejdie dela o căldură mijlocie la alta mare, care i-ar produce modificări mai mult sau mai puțin serioase. În adevăr, căldura lărgeste (dilată) toate părțile organismului nostru, în deosebi inima și arteriile și vinele în cari circulă sângele; de aci rezultă o stare zisă *pletorică* care să arată prin o greutate în respirație, o bătaie mai mare de inimă (palpitații); durere mare de cap, cu amețeli și care poate sfârși prin o congestiune cerebrală (îngrămădire de sânge la creier). Când lucrurile nu merg așa departe, omul să poate alege cu un fel de stare de moleșală generală, fără apetit, cu mistuirea grea și pierderea puterilor, ceea ce îl împiedică dela lucrările fizice și intelectuale. Lucru acesta să observă în timpul verii, în luna lui cupător mai ales, și atunci trebuie să ne păzim de a bea lucruri prea reci și în can-

titate mare, ceea ce ar face să înădușim prea mult și ne-ar slăbi; trebuie să ne susținem puterile cu mâncări întăritoare sub volum mic (ouă, lapte, brânză, carne); să nu lăcomim la fructe crude, acide; să ne plimbăm dimineața și seara, să facem câte o baie rece sau duși reci, să ne culcăm în odaie bine aerată. Căldura mare poate produce accidente subite, grave și chiar mortale, cunoscute în popor sub numele de *soare sec* sau *insolațiune* (vezi acest cuvânt). Boalele cari de obicei să cred a fi produse de căldură, să datoresc mai mult la abaterile dela regim. De altfel boalele în timpul căldurilor mari au o gravitate mai mare, cum este diareea la copii, frigurile, boalele de ficat, etc. O recomandăție bună pentru cei ce pot este ca în timpul verii să mergă la țară sau la munte, iar cei săraci sau cari nu pot părăsi orașul trebuie să nu să deie pradă căldurii, urmând sfaturile de mai sus. Pentru a termina vom spune ca și căldura prea mare a camerilor în timpul iernii nu este bună și trebuie să facem ca în casă să avem o temperatură potrivită, normală (vezi TEMPERATURĂ).—În medicină căldura are mai multe întrebunțări: 1°. Ca liniștitoare sau domolitoare de dureri, *calmantă*, cu ajutorul sticlelor sau tinichelelor pline cu apă caldă, cărămizi calde, flanele și șervete calde, în contra durerilor de stomac, de mațe, la period, etc. 2°. Ca *digestivă* să recomandă băuturi sau ciaiuri calde, la *dispepsie* (mistuire grea). 3°. Contra curgerii de sânge, *contra emoragiei*, să recomandă clizmele de apă caldă de 45-50°, în scupările de sânge, în curgerea de sânge din nas; iar pentru curgerea de sânge din mîtră injecțiunile vaginale cu apă fierbinte. 4°. Ca *rezolutivă*, *anti-congestivă*, în aprinderile de beșică, de mîtră, de prostată sub formă de clizme calde. 5°. Ca *aseptică*, apa fiartă la pansamente.

CĂLDURĂ. — Caută la FEBRĂ.

CALENDULA OFFICINALIS. — Caută la FILIMICĂ.

CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA. — Stațiune balneară situată în județul Râmnicul-Vâlcei, pe malul drept al Oltului, la poalele muntelui Pisolea și la o depărtare de 18 kilometri de orașul Râmnicul-Vâlcei. Stațiunea cea mai apropiată de cale fierată este Jibea, de unde drumul să face pe jos sau cu trăsură. Localitate pitorească, la 280 metri deasupra nivelului Mării-Negre; încunjurată de munți stâncoși și păduroși, de păduri întinse până pe vârfurile munților, de împrejurimi frumoase și de locuri istorice. În fața Călimăneștilor Oltul să desface în două

brațe formând un *ostrov* cu o pădure deasă și în mijlocul căreia stă ascuns un schit ridicat de Neagoe Basarab. Satul Călimănești în capul căruia să găsește stațiunea balneară e un sat frumos cu o populație de peste 250 familii. Clima este dulce și constantă. Apele acestei stațiuni sunt *cloruro-sodice-sulfuroase* și să întrebuințeze în băi, dar reputațiunea acestei stațiuni să dateze mai cu seamă isvorului miraculos dela *Căciulata*, ce să găsește în vecinătatea Călimăneștilor, la o depărtare de 15 minute. Aci să deschide un platou frumos înconjurat de coline și păduri printre cari să scurge repede la vale pâraiașul Căciulata pentru a să vărsă în Olt. În vecinătatea acestui loc să găsește isvorul cu minunata *Apă de Căciulata*; isvorul este captat și deasupra lui să ridică un frumos pavilion de cură. În mijlocul stațiunii să află un otel mare, stil modern, cu tot confortul, cu stabiliment de băi calde și reci; un parc deschis așternut dinaintea otelului, care dă acestei stațiuni balneare și climaterice o înfățișare admirabilă. *Apele dela Călimănești* să întrebuințeze în băi, în boalele reumatice, în boalele de femei, de piele; scrofuloză, artritis. *Apa din spatele stabilimentului* și din vecinătatea lui să bea; 1-2 pahare provoacă o ușoară purgație; ea este laxativă și derivativă. *Apa de Căciulata* este foarte bună în boalele de beșică, de rinichi, de ficat, de piele, artritis, reumatism, dar mai cu seamă în boalele de rinichi și de beșică, la cei ce sufer de *pietricile* și *nisip*, cari să elimine cu mare ușurință. Acțiunea terapeutică a acestei ape să dateze *sulfo-glairinei*, care să găsește în cantitate remarcabilă.

CĂLINDAR. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

CĂLINICĂ. — Caută la FILIMICĂ.

CALM. — Caută la OBLIGEANĂ.

CALMANTE. — Medicamentele cari domolesc sau fac să înceteze durerea, precum și acelea cari micșorează aprinderea (inflamația) sau cari liniștesc nervii să chiamă *calmante* sau *sedative*. Într-acele cari domolesc durerea avem în locul întâiu *capetele de mac* din cari să scoate *afionul* (opiu); le fierbem în apă și această fiertură să poate bea, să poate pune în elizme, în fumuri (fumi-gații) sau să poate face cu ea diferite cataplasme. — Tot așa este și cu *rădăcina de nalbă mare*, care adeseori să întovărășește cu macul și să întrebuințeze sub aceleași forme (vezi MAC și NALBĂ-MARE). — Cataplasmele de *făină de in* micșorează du-

rerea, prin înmoierea (și relaxarea țesuturilor) pe cari să aplică (vezi CATAPLASME). — *Uleiul de mușătel* și *uleiul camforat* sunt bune pentru a face fricțiuni pe părțile dureroase. — *Afionul* este cel mai bun pentru a liniști o durere, dar trebuie să fim cu mare băgare de seamă când îl întrebuințăm fiind primejdios. El să întrebuințeze mult sub formă de *laudan*, niște picături ușor de luat în puțină apă, 5-10 picături odată, sau să pot pune aceste picături în o clizmă ori să pot turna pe o cataplasma, dar, în nici un caz, *nu să va dà la copiii mici*, pentru cari este foarte primejdios (vezi LAUDAN); pentru ceștia este de ajuns macul, în doză foarte mică. — *Apa curată* pusă neconținut pe un loc dureros este bună de multe ori, afară de la cei ce sufer de reumatism sau cari tușesc. — Când voim să liniștim nervii (o excitație generală) vom dà *apă de flori de portocale* în care mai putem pune și puțină apă îndulcită cu zahăr, sau vom dà *ceaiu de teiu ori foi de portocale* (vezi PORTOCAL și TEIU); sau vom dà *eter* ori *camfor* (vezi aceste cuvinte), cari sunt foarte bune calmante de nervi. — Pentru a completa acest articol să să caute și la: BĂI, CALDURĂ, DURERE, FRIG, PURGATIVE; și la: BALSAM, BROMURE, CLORAT, CLOROFORM, CLORUR DE ETIL și de METIL, GHIATĂ, LAUR-CERAS, OPIU, SULFUROASE (Băi).

CALOMEL (*Protochlorur de mercur*). — Este un praf alb, fără miros și fără gust, care nu să topește în apă. El este un *purgativ* (curățenie) și *viermifug* (scoate limbricii) foarte bun. Pe lângă lucrarea de curățenie el mai face ca fierea (bila) din ficat să curgă în cătime mai mare în mațe, din care pricină să dà cu mult folos la ceice sufer de ficat, mai ales de gălbănare (icter). Să întâmplă însă de multe ori că calomelul întârzie să-și facă efectul purgativ, sau să nu lucreze de loc, atunci trebuie să-l ajutăm cu o doză de unt de ricină sau punând o clizmă. Pentru a fi mai siguri de efect să poate dà calomelul în tovărășie cu alte curățenii mai tari: sabur, jalapa, scamonea. Ca *viermifug* să dà la copii când au limbrici și oxiuri (un fel de viermișori mici de tot și albi), pe cari îi omoară (vezi VIERMI); asupra panglicii n'are însă nici o putere. Să dà sau calomelul singur, două sau trei zile în rând, sau întovărășit cu santonină sau cu limbricariță (semen-contra). Calomelul să dà în doză de 20, 30, 40 și 60 centigrame, după vârstă, pentru o singură dată. Fiindcă nu să poate topi în apă el să dà în buline, în miere, în un sirop

de dulceață. În farmacie să mai prepară pișcoturi cu calomel pentru limbrici, pe cari copiii le mănâncă cu înlesnire. Un lucru trebuie să nu-l pierdem din vedere când dăm calomelul, și anume că *sarea de bucătărie schimbă calomelul în sublimat coroziv (săricică)*, care este foarte otrăvitor; prin urmare trebuie ori de câteori dăm calomelul să oprim să să deie bolnavului vr'o mâncare cu sare, bulion, supă, etc., fi să va da toată ziua aceea *numai lapte dulce*, să mai poate da și câte puțin ceaiu slab, călduș, cu puțin zahăr, *fără lămâie*. De asemenea în ziua când să dă calomelul să va opri laptele de migdale și apa de laur-ceras, cari îl schimbă în o otrăvă tot așa de tare ca și sublimatul. Pe lângă proprietățile de mai sus (purgativ și viermifug) calomelul mai lucrează ca: alterant, diaforetic, sialogog și contra sifilisului. În doze de 20 centigrame până la 1 gr. pe zi, lucrează ca purgativ și viermifug; unu până la 5 centigrame ca alterant și antisifilitic. Pe dinafară să dă în alifii ($\frac{1}{10}$) și în colire.

CALORIFER. — Caută la INCĂLZIT.

CALOZITATE (dela lat. *callus*, bătătură). — Ingroșarea pielei, respective a epidermului, provenită din cauza loviturilor și frecărilor repetate, cum să întâmplă la palme, sau a încălțămintelor rău făcute (vezi BĂTĂTURI și NEGİ).

CALTAVETE. — Caută la JARETIERE.

CALVIȚIE (dela lat. *calvus*, chel, pleșuv). — Căderea definitivă a părului (vezi PAR).

CĂMAȘĂ. — Este acea parte din îmbrăcăminte omului care acopere trunchiul și membrele superioare. Cămașa are ca slujbă de a apăra pielea de atingerea cam aspră a celorlalte haine de pe deasupra ei. La țărani, mai ales în timpul verii, când ei nu mai poartă altă haină, cămașa este un apărător în contra arșiței soarelui, în contra vântului și a ploilor, în contra frigului primăvara și toamna. Ea regulează întru câtva și funcțiunile pielei, este chiar un curățitor al ei și prin urmare măsura traiului igienic sau neigienic al celui ce o poartă; după cămașa poți judeca cât de mult ține la curățenie purtătorul ei, precum și mijloacele de cari el dispune pentru a duce un traiu igienic. La orașe să poartă cămăși făcute din pânză de bumbac, de in și de borangic, iar la țară mai mult din pânză de cânepă și mai rar de in. Ori din ce ar fi făcută o cămașă, ea trebuie să fie croită așa încât să nu facă multe încrețituri când este aplicată pe corp, pen-

tru ca să nu irite pielea; ea trebuie să fie destul de largă pentru ca să nu să strângă nici o parte a corpului, mai ales gâtul trebuie să fie liber în mișcările lui, prin urmare gulerul nu trebuie să fie prea strimt nici prea tare, pentru ca să nu supere circulația sângelui, care aci este așa de importantă. Prin urmare gulerele moderne cari sunt strimte și înalte nu sunt bune de loc. De asemenea și mânecile trebuie să fie destul de largi pentru ca mișcările mâinii să fie cât să poate de libere. Intru cât privește cămășile de lână, de flanelă, ele sunt folositoare în unele împrejurări, la vânătoare, la vâslat, etc. când omul a sudă mult, atunci cămașa de lână absoarbe sudoarea pe măsură în care ea să formează, ceea ce oprește evaporația care să face la suprafața pielei și ne apără astfel de a răci. *Țăranii noștri* poartă cămașa neschimbată, ziua și noaptea, întregă săptămâna, ceea ce este foarte nesănătos. Fiecare om trebuie să aibă cămașă de noapte și cămașă de zi. La orașe încă sunt unii cari poartă cămașa de noapte pe sub cea de zi, obiceiul iarăși foarte rău. Cămașa de noapte să infiltrează de sudoare și de alte necurățenii și fiind astfel îmbăcșită ea împiedecă funcțiunea regulată a pielei, din care pricină omul nu să simte bine, pe câtă vreme dacă ai o cămașă curată ai o simțire plăcută și pare că ești mai vioiu. Prin urmare, este bine ca și cămașa de zi să să schimbe cât să poate mai des; igiena cere cel puțin de două ori pe săptămână, de asemenea și cămașa de noapte.

CĂMAȘĂ DE FORTĂ. — Să întrebuițează la nebuni pentru a-i ține liniștiți. Ea este făcută din pânză groasă și tare, încheiată bine la piept cu șireturi tari, având mânecile mai lungi decât mânilor și înfundate cu inele prin cari trec sfori tari cu cari să leagă de pat, apoi la gât și în jos cu fâșii puternice tot pentru același scop.

CAMERĂ sau **ODAIIE DE DORMIȚ.** — Caută la DORMITOR.

CAMFOR. — Este o esență volatilă solidă, care să scoate din lemnul arborelui *Cinnamomum Camphora* numit și *Laurus Camphora* sau *Camphora officinarum*, din familia Lauraceelor. Acest arbore frumos, întotdeauna verde, crește în Japonia, China, Borneo și Formosa, unde să cultivă foarte mult, de unde vine în stare brută, apoi în Europa să purifică prin sublimație. Camforul purificat este solid, alb, lucitor și cam traslucid, fragil și la pipăire unsuros, țesătură cristalină; are un miros propriu

pătrunzător, gust aromatic, iute și cam amar; pus pe limbă dă o simțire de căldură urmată de răceală; la aer să volatilizează câte puțin; în flacără arde fără să lase urme. Trebuie păstrat în sticle bine închise. — Camforul are multe însușiri, este calmant, antispasmodic, antiseptic, viermifug, diaforetic, rezolutiv, antifrodiziac, (vezi aceste cuvinte); să mai recomandă contra sudorilor de noapte, contra frigurilor, otitei. Să dă sub formă de *praf*: 5 centigrame până la 2 grame în hapuri sau în o poțiune. Mai mult să întrebuințeze pe *dinafară*; să prepară o *apă camforată* (2 gr. la 1000); un *spirt de camfor* (100 gr. la 900); un *eter de camfor* (1. la 9); *uleiu de camfor* (50 la 400); *oțet de camfor* (25 la 1000). Toate aceste sunt foarte bune pe deoparte ca calmante și refrigerante, în fricțiuni în durerile reumatice și nevralgice, în aplicațiuni pe locurile unde să află o îngrămădire de sânge sau umflături de tot felul, iar pe de altă parte ca desinfectante, aplicându-să pe răni cârpe sau comprese inmuiate în ele. *Alifia* sau *pomada de camfor* să face punând la 9 părți untură de porc (axonge), cu 1 gr. de ceară albă, topite, 3 părți de camfor; ea să întrebuințeze cu bun succes la lehuzele cari nu pot sau nu vreau să alăpteze, pentru ca să deie țâța îndărăt, să oprească laptele. Pentru *tusă* mulți recomandă să tragi camfor din o țeavă sau pană de găscă sau din așa zisele *țigarete de camfor*; pentru *migrenă* să zice că e bine să tragi pe nas *praf de camfor* cum ai trage din tabac. În *spite*rie să vând fără rețetă mult cunoscutele *globule de brâncă* (erizipel), în cari este pudră și camfor. Aceste globule să strivesc, să macină și așa reduse în praf să presară pe locul brâncii, iar peste praf să pune un strat subțire de vată sau un tulpă. Pentru a termina vom mai aduce aminte că camforul omoară *moliile* din hainele de lână și din blăni, pentru care se întrebuințeze foarte mult. — *Bromurul de camfor* este un preparat foarte bun ca antispasmodic și antifrodiziac; să dă 50 centigrame până la 1 gram în pilule. — *Otrăvirea cu camfor* are următoarele semne: halena miroasă a camfor, amețeli, turburări în vedere, sgomote în urechi, slăbiciune mare, aiurare, convulziuni, răcirea corpului, câte odată poftă de a urina. Ca *tratament* să recomandă la început să să provoace vărsături prin gâdilirea omușorului sau dând ipeca, apoi inhalățiuni cu eter (să pune eter la nas); să să încălzească corpul cu cărămizi calde

sau cu sticle pline cu apă fierbinte, fricțiuni.

CĂMIN. — Caută la INCĂLZIT.

CAMOMILĂ. — Caută la MUȘETEL.

CÂMPINA. — Stațiune climaterică pe valea Prahovei, la o depărtare de o oră de Ploești, cu stațiune de cale fierată. Ea să află la o înălțime de 430 m. deasupra nivelului Mării-Negre, pe un platou întins. Clima e dulce și constantă; aerul este încărcat cu emanațiuni de vapori de păcură ce să ridică în atmosferă din numeroasele sonde din valea Prahovei. *Cura de aer* dela Câmpina este indicată convalescenților, anemiciilor, tuberculoșilor, istoviților (surmenațiilor). În parcul dela marginea orașului sunt izvoarele minerale *sulfuroase* atermale, întrebuințate pentru băi. Izvoarele ne fiind captate, debitul lor este mic și insuficient pentru alimentarea completă a stabilimentului. În partea nordică a orașului, pe locul numit Măcelăria, să găsește un alt izvor de apă minerală „*Izvorul tămăduirii*“ care după credința poporului vindecă boalele de ochi. *Apele sulfuroase* conțin săruri de calciu, sodiu, magneziu și potasiu, acid carbonic și sulfuric și mult hidrogen sulfurat. Să află un stabiliment de băi cu 16 cabine și 2 basinuri cu apă rece cari funcționează în timpul verii. Aceste băi se recomandă în boalele reumatice și artritice, în scrofuloză, în boalele de piele (eczemă, râie, prurigo, etc.), în limfatism, în boalele de mitră și de beșică. Imprejurimile acestei stațiuni sunt frumoase și interesante pentru excursiuni; salinele dela Doftana și Telega, penitenciarul dela Mislea, castelul Voila, Comarnicul, Sinaia și întreaga vale a Prahovei.

CÂMPULUNG. — O stațiune climaterică și de vilegiatură foarte mult vizitată. Acest oraș este situat pe platoul ce să ridică deasupra râului Târgu. Stațiune de cale fierată. Regiune romantică și pitorească cu foarte interesante imprejurimi pentru excursiuni, cum este *Rucărul* (vezi acest cuvânt). Orașul e mare și este capitala județului Muscel; clădiri și vile frumoase cu un bulevard admirabil în care furnică o mulțime de oaspeți veniți de prin toate părțile țării. Clima dulce și constantă; temperatura mijlocie în timpul verii 17° 9; lipsă de vânturi reci și de curenți. Clima aceasta convine ofticoșilor, scrofuloșilor, nevraștenicilor și istoviților; copiilor anemici și debili. La Câmpulung să găsească renumitele băi de munte *Radu Negru*, unde E-

foria Crețulescu a făcut un stabiliment de *idroterapie* după toate cerințele moderne, după tipul celor din străinătate, iluminat cu electricitate, în mijlocul unui parc umbrit de arbori bătrâni și infrumșețat de numeroase aleie împodobite cu flori. El cuprinde patru secțiuni: 1. *Idroterapie rece și caldă* cu 2 săli mari, cu aplicațiunea apei sub toate formele hidroterapeutice; recomandată în boalele nervoase, anemie, scrofuloză, rachitizm, obezitate, emoroizi. 2. *Aer comprimat și inhalatii*, unde să fac inhalatiuni cu diferite esențe medicamentoase (pin, gaiacol, eucaliptol, pulverizațiuni cu

canale sau eguuri, prin cari să scurg la oarecare depărtare de locuințe toate necurățeniile împreună cu apele de ploie. Sunt 2 sisteme de canale: unele prin cari să scurg numai materiile fecale (excrementele), urina și apele casnice; altele pe cari să scurg împreună cu aceste și apele de ploaie și de stradă. Cele dintâiu sunt canale speciale, mici, nedeschise în strade și cari duc materiile în râuri sau la mare; ele însă au neajunsul că să pot astupă, sau să pot sparge, și în acest caz gazurile iasă afară și infectează atmosfera. Cele de al doilea sunt canale largi, cari comunică din distanță în

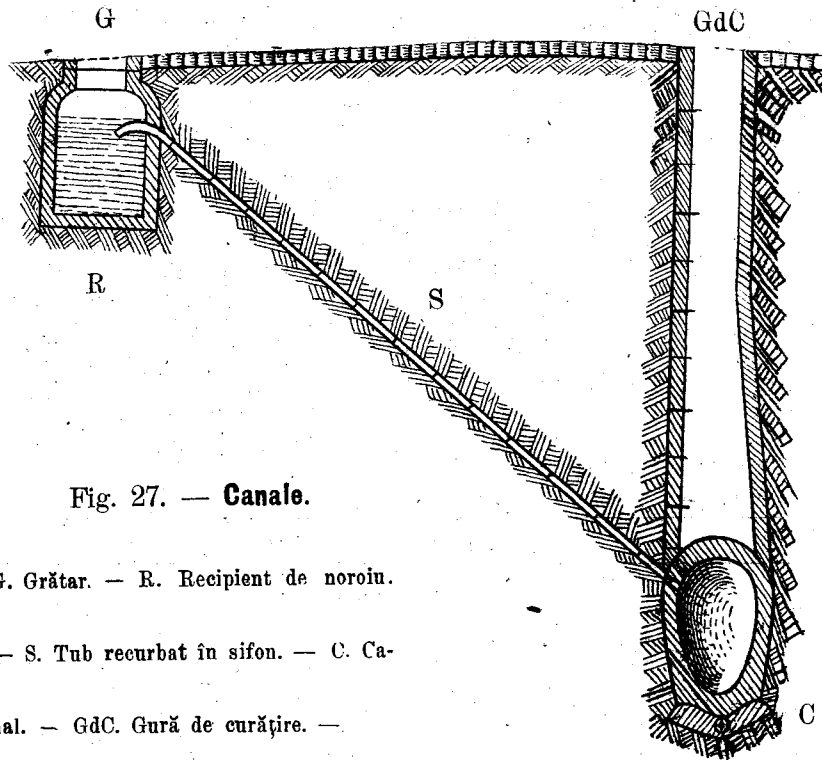

Fig. 27. — Canale.

G. Grătar. — R. Recipient de noroiu.

— S. Tub recurbat în sifon. — C. Ca-

nal. — GdC. Gură de curățire. —

săruri și ape minerale); să recomandă în boalele de plămâni, în tusă, astmă, laringite și faringite cronice, în boale de nas și urechi. 3. *Electricitate* cu instalațiuni de curenți faradici și galvanici, băi electrice cu apă, masaj electric; să recomandă în paralizii, atrofii musculare, nevralgii, cefalalgii, nevraștenie, isterie, atoniile gastrointestinale. 4. *Igienică*, care are băi de apă caldă, de aburi, de aer cald uscat, bazine de apă rece și caldă; băi de puțină cu săruri minerale, un mare basin deschis cu apă, cu cădcre de apă, servind pentru înnotare.

CANALE, eguuri (franț. *égouts*). — Astăzi toate orașele de oarecare importanță au

distanță cu atmosfera prin niște guri, cari fac ca ele să poată fi curățite și reparate; în ele merge un curent de apă mare. Rețeaua canalelor, dela plecare și până la terminare, să compune din: conductele casei, canalele de stradă și colectoarele. Canalele trebuie să aibă o pantă suficientă pentru că apa să curgă repede pentru ca să poată duce toate necurățeniile. Canalele trebuie să fie construite în mod solid, să fie rezistente, să nu fie poroase și pe dinăuntru să fie cât să poate de netede. Astfel fiind ele nu să vor strică ușor, nu vor lăsa ca lichidele să să filtreze prin pereții lor și părțile solide ale necurățeniilor lor nu să vor putea fixa de ridicăturile de pe

fața lor internă. Tuburile de metal sunt bune pentru canalizarea care pleacă dela case și dela latrine. Forma canalelor de stradă este ovală cu marea extremitate în sus (fig. 27); celelalte sunt rotunde. Dimensiunile lor variază după cantitatea de apă ce trebuie să conțină; canalele cele mari au o înălțime de 80 centimetri până la 1 m. 80 c.m. și lățimea de 50-80 c.m.; cele mai mici au un diametru de 12-30 c.m. Panta unei canalizări trebuie să fie de 1 metru la o lungime de 1 kilometru pentru canalele mari și de 1 la 50 metri și chiar de 1 la 35 m. pentru cele mici. Cu această condiție și cu un volum mare de apă să va asigura o scurgere cu o viteză de 60 centime ri pe secundă. Când volumul de apă nu este îndestulător și viteza nu este destul de repede, materiile solide să vor depune. Canalele sunt prevăzute cu guri comunicante cari înlesnesc vărsarea apelor de ploii și de pe strade, iar ventilația stabilită permite omului să le curețe. Gurile de scurgere trebuie să fie așezate în partea laterală a rigolelor din stradă, comunicând cu canalul principal prin un canal oblic; cele de ventilație trebuie să fie așezate pe canalul principal, să fie acoperite cu capace găurite, grele și rezistente, ca să poată suporta greutatea mari; cele de curățenie trebuie să fie așezate pe trotuar și în comunicație cu gurile de vărsare; forma lor este aceea a unui recipient care își are fundul mai jos de cât conducta de scurgere, pentru a lăsa ca materiile solide să se depună, de unde să vor curăți din când în când. Orificiul lor să fie destul de larg pentru a permite intrarea omului și să fie acoperit cu capace de metal. Orașul Paris are o rețea de canale din cele mai mari și mai bine instalată. Sistemul său de canale primește toate apele casnice, noroiul din curți și de pe strade, o mare cantitate de rămășițe de vegetale și de animale, cea mai mare parte de urină și materii fecale, tot atâtea materii cari putrezindu-să dau naștere la emanațiuni cari miroase urât și sunt nesănătoase. Canalele sunt așa de bine construite și funcționează în condițiuni așa de bune în cât lucrătorii și chiar cei ce voiesc să le vadă umblă prin ele fără să suferă ceva și mirosurile nu să răspândesc în afară. Aceasta provine de acolo că canalele Parisului intrunesc cele trei condițiuni principale pe cari trebuie să le aibă orice canale cu astfel de destinație: pantă îndestulătoare pentru scurgerea lichidelor, apă abondentă pentru a împinge materiile și ven-

tilație suficientă pentru a expulza gazurile. Capitala noastră, Bucureștii, are un sistem de canale bine construit și convenabil instalat, dar, din nenorocire, canalele aceste nu primesc excremențele omenești, ci numai apele meteorice cu toate murdăriile de prin curți și strade. Salubritatea publică nu să va putea îmbunătăți pe deplin decât atunci când toate excremențele omenești vor fi transportate afară din oraș prin mijlocirea canalelor, căci numai în acest mod locuitorii vor scăpa de actualăle hasnale, cari sunt foarte defectuoase și sunt vătămătoare pentru sănătate.

CANCER (cuvânt latin care însemnează *crab* sau *rac*), *epiteliom*, *carcinom*, *rac*, *schiros*. — Iată o boală care din nenorocire

Fig. 28. — Cancer.

(Din operațiunile doctorului V. Bianu).

s'a întins foarte mult în timpul din urmă. Nu-i zi dela D-zău să nu auzi că cutare a murit de cancer la limbă, sau la stomac, sau la ficat, sau la mitră, etc., fără ca până în ziua de astăzi să să fi dat de leacul acestei cumplite boale și fără să să știe cel puțin dacă ea este produsă sau nu de vr'un microb. Ceea ce să știe până acum este că cancerul e o *tumoră* (vezi acest cuvânt), care să poate ivi în organele dinăuntru sau în cele dinafară ale corpului nostru, distrugând țesuturile în care să desvoltă, întinzându-să încetul cu încetul la părțile vecine și putându-să reproduce după ce a fost scoasă prin operație. S'a dat numele de *cancer* sau *rac*, fiindcă aceste tumori să întind din locul unde să

ivesc la părțile vecine sub formă de suvițe, cari s'ar putea asemăna cu picioarele unui rac. Mulți numesc cancerul *schiros*, care însă este numai o varietate de cancer, a cărei însușire de căpățenie este că tumora e fibroasă, tare la pipăit. — *Cauzele* adevărate ale cancerului nu să cunosc bine. S'a susținut că această boală să capătă prin *mostenire*, ceea ce unii o tăgăduiesc; să crede că iritațiile repetate, cum sunt cele produse de pipă pentru buza de jos, ar fi o cauză a cancerului; loviturile de asemenea ar fi o cauză predispunătoare. Organele cele mai des atinse sunt: sânurile, stomacul, mațele, limba, ficatul, mitra, etc. — *Semnele* acestei crunte boale sunt: în cutare loc să ivește o țarie mare cât

Fig. 29. — Cancer al țâței drepte.

(Din operațiunile doctorului V. Bianu).

un bob de porumb, care țarie sau tumoră crește neconținut și să întinde ca și cum ar trăi pe socoteala organelor vecine, fără ca să mai dea înapoi vr'odată; dela o vreme această tumoră sau bolfă să rănește, să ulcerează, să deschide și din rana cea urâtă să scurge o materie murdară care miroasă rău; rana să mărește din ce în ce ca și tumora. La început cancerul nu este dureros din care cauză mulți nu bagă de seamă că sunt bolnavi decât mai târziu, când încep să aibă svâcnituri cam dure-roase și cari după câțva timp încep să fie adevărate dureri mari, crunte și aproape neîntrerupte, chinuind grozav bolnavul care

nu mai are odihnă până închide ochii. Aceste semne le au toate cancerurile, la ele să mai întovărășesc și altele, după organul bolnav, și aceste semne atârnă de turburările pe cari cancerul le aduce în slujba organului, așa de pildă cancerul limbii împiedecă bolnavul de a vorbi și de a înghiți; cancerul stomacului împiedecă mistică și provoacă vărsături caracteristice (vezi Stomac), și așa mai departe. *Gravitatea* cancerului atârnă de locul unde s'a ivit. Când el să ivește pe dinafară, la buză, la sânuri, etc. atunci poate fi operat bine și în întregime, mai ales când bolnavul aleargă din vreme la doctor, până ce cancerul nu a crescut prea mult și nu a otrăvit sângele. Nu tot astfel este cu cancerul de ficat, unde operația n'are nici o putere și moartea vine mai repede. — *Tratamentul*. Toate leacurile câte s'au dat și să dau în contra acestei boale, de doctori ca și de babe, n'au nici o putere de a vindecă. Singurul tratament este *operația*, care nu poate fi de folos decât atunci când poate fi bine făcută și pe dea'ntregul, lucru care nu să poate îndeplini decât la cancerurile ivite în părțile dinafară ale corpului. Apoi chiar și în aceste cazuri de multe ori cancerul să poate ivi din nou. Nu mai vorbim de racul ivit în vr'unul din organele interne: stomac, ficat, mațe, mitră, rinichi etc., care nici nu vrea să știe de operație, chiar atunci când este făcută de cel mai îndemânat chirurg. Leacul cancerului, prin urmare, trebuie descoperit de aci înainte. Un sfat bun putem da tuturor celor cari vor simți pe corpul lor vr'un nod, vr'o umflătură, vr'o bolfă cât de mică, îndată să să arate la vr'un doctor și în caz de trebuință să să supună la operație fără întârziere. Vom ușură suferințele bolnavului prin medicamente *calmante*, iar rana vom pansa-o cu *antiseptice* și *dezinfectante* (vezi aceste cuvinte).

CANCER LA INTESTINE (la mațe). — Caută la INTESTIN.

CANCER LA STOMAC. — Caută la STOMAC; **CÂNEASCĂ** (Boală). — Caută la ATREPSIE.

CANELĂ. — Caută la SCORTIȘOARĂ.

CÂNEPĂ (*Cannabis sativa*, fam. Urticaceor). — Sămintește conțin un fel de ulei pentru care să întrebuițează la facerea *laptelui* sau a *emulziei de cânepă* (emulsio cannabis). *La țară* să să dea fiertura sau decoctul de cânepă în contra limbricilor: cu decoctul de cânepă verde să spală pe cap ca să crească părul. Iulfa de sămintește de

câneapă fiartă cu lapte să bea pentru a o pri vărsăturile, sau când cineva este otrăvit. Pentru *râie* să ia *iarbă mare* și să covăsește cu sămință de câneapă (covăseala constă în aceea că să fierbe câneapă și să toarnă peste ea sămință de câneapă pisată, apoi să bat împreună vr'un sfert de ceas și în urmă să pun la căldură vr'o trei zile); să spală rîiosul cu apă caldă și apoi să unge cu covăseală. Pentru trânji să fierbe puzderia de la meliță, să strecoară, să bea câte un pahar pe zi și să face scaldătoare de 2 ori pe zi. Pentru junghiu, babele descântă cu un fuior de câneapă, *legând junghiul*.

CÂNEPĂ DE INDIA (*Cannabis indica*, fam. Urticaceelor). — Să întrebuințeze vârfurile înflorite; principiul activ: *canabina*. Lucrează ca antispasmodică, aneztezică locală. Medicament primejdios. Să dea sub formă de: extract, 5-50 centigrame în pilule; tinctură, 2-10 grame în o poțiune. Țigarete de *cannabis indica*, pentru cei ce sufer de astmă.

CÂNEȘTI. — Caută la DINȚI.

CANICULĂ. — Să numește astfel steaua Sirius din constelațiunea Cănelui, care este cea mai strălucitoare dintre toate stelele fixe, și prin extensiune numele de *caniculă* sau *zile caniculare* să aplică la acea epocă a anului în care această stea răsare și apune odată cu soarele; dela 9 Iulie până la 10 August, când avem căldurile cele mai mari. În această perioadă caniculară, igiena nu ne sfătuește să ne schimbăm modul de viață din tot timpul verii (vezi VARĂ), afară numai să ne ferim de băuturile prea reci, de înghețate și de băuturile alcoolice, cari ne pot face mult rău.

CANINI. — Caută la DINȚI.

CANIȚIE (lat. *canities*). — Încăruntirea sau albirea părului. Ea vine de obicei dela etatea de 30 de ani înainte, dar poate să vie și mai de timpuriu. Poetul Sion la 18 ani a fost alb, pentru care a și făcut o poezie „La părul meu cel alb“. Alte ori este numai vremelnică. S'a observat uneori venind foarte repede, aproape subit. Caniția mai poate fi congenitală (din naștere), care să recunoaște prin lipsa sau raritatea pigmentului tegumentar cum să întâmplă la *albinism* (vezi acest cuvânt). Despre încăruntirea obicinuită caută la PĂR.

CANNABIS INDICA. — Caută la CÂNEPĂ DE INDIA.

CANNABIS SATIVA. — Caută la CÂNEPĂ.

CANNES (Alpii maritimi, Franța). — Stațiune de iarnă pe țărmul Mediteranei; plaje de nisip fin unde să pot face băi de mare

cu începere de la 1-iu Aprilie. Acest orașel are 20,000 locuitori și în spatele lui are o mulțime de vile, cari sunt scutite de vânturi prin arbori și coline; orașelul propriu zis este expus la vânturile de mare și uneori în luna Martie la mistral. Temperatura variază între 9° (Ianuarie) și 16° (Octombrie); ea scade în mod simțitor la apusul soarelui. Cer senin, aer curat; starea igrometrică variază între 60 și 70. Ploi foarte abondente, însă rare; nici odată ceață umedă și rece. Această stațiune să recomandă la bătrâni, convalescenți, la cei limfatici, la scrofuloși, la cei cu laringită (răgușală), cu tusă (bronchită), la ofticoși în gradul întâiu, la cei cu reumatism cronic, cu nevralgii, astmă nervoasă, gută, dispepsie. Nu este bună pentru cei ce sufer de inimă și de cancer. Cei excitabili își vor lua locuință departe de mare; cei limfatici și scrofuloși pe malul mării. Cură de aer, băi de mare, băi de nisip.

CANT, CÂNTĂREȚI. — Cât de igienic este cantul, mai ales pentru copiii cari sunt în plină creștere, să poate vedea din faptul că în toate scoalele, primare sau secundare, cantul este obligator. Cantul are folosul de a deprinde în mod puternic organele pe care le pune în joc: plămânii, laringele, gâtul și gura. Plămânii, cu deosebire să întăresc, așa că respirația să face cu mai multă regularitate. Să înțelege dela sine că prin aceasta nu vroim să zicem că prin cant putem să preîntâmpinăm oftica, când ea este gata să isbucnească; d'impotrivă, vom opri cântarea la toți copiii cu răsufierea scurtă și care au pieptul îngust și lung. De asemenea nu trebuie să cânte cei surpați (cu ernie), nici cei sângeroși cari sunt aplicați spre îngrămădiri de sânge (congestiuni), nici cei cu boale de inimă, la cari cântarea le-ar face rău sau le-ar mări boala. Afară de aceste cazuri cantul mai contribuie la educația auzului și în totdeauna este o îndeletnicire minunată care mărește puterea de răsufiere a plămânilor. Din acest punct de vedere igienic s'a introdus cantul în toate scoalele, iar nu pentru a face din scolari sau elevi cântăreți de meserie. Intru cât privește cântăreții de meserie cari sunt supuși la o iritație neconținută a organelor vocale, ei au reguli igienice deosebite la cari trebuie să săsupună pentru ași păstră glasul și a fi sănătoși. Prin cântare multă, uneori prea multă, ei sunt supuși la aprinderi (inflamații) de gât și de gâtlej sau laringe (vezi ANGINĂ și LARIGINTĂ cronică). Cantul mai poate

fi împiedecat prin mărirea migdalelor din fundul gurii (vezi AMIGDALE) și prin turburări nervoase cari constă în un adevărat spasm al laringelui, un fel de gâtuială. Cântăreții trebuie să să păzească de mâncări iuți, piperate sau ardeiate, de tutun, de băuturi spirtoase, de cafea; să nu treacă repede dela căldură la frig; să să păzească de ceață și de umezeală cari le strică glasul; să nu mai cânte îndată ce văd că sunt nădușiți sau cu guturau; să nu aibă stomacul plin când cântă, iar gâtul și pieptul să nu fie strânși de guler, cravată și vestă; și alte multe reguli, cari privesc învățământul rațional al cantului și pe cari le trecem cu vederea nefind de mare folos pentru cei mai mulți cetitori.

CANTALOȘ. — Caută la CANTALUP.

CANTALUP, cantaloș (*Cucumis cantalupo*, fam. Cucurbitaceelor). — Varietate de *pepene galbin* (vezi aceste cuvinte) foarte parfumat și cu coastele foarte pronunțate și sgrăbuncioase (verucoase). Numele de cantalup provine dela cuvântul italian *Cantalupo*, o vilă a Papilor în apropiere de Roma, unde s'a obținut mai întâiu această minunată varietate de pepeni. Cantalupul este foarte plăcut la mâncare, dar este cam greu de mistuit, pentru care trebuie să să mănânce rar și nu mult odată. Nu este bun pentru cei slabi de stomac, pentru cei ce sufer de diareie și de diabet (boală de zahăr).

CANTAR, balanță cumpene. — De câtuva timp s'a făcut bunul obicei de a să cântări copiii mici, sugători, din lună în lună pentru ca să să vadă dacă laptele este bun și dacă ei să hrănesc bine, să să vadă cât câștigă în greutate corpul lor. Această cântărire este bună și pentru adulți, oamenii mari, lucru care de obicei la noi în țară să face regulat odată pe an la Sfântul Gheorghe, când găsești cântare la toate răspântiile și cărcimele. Cântărirea este de folos când vroim să constatăm efectele tratamentului în obezitate (îngrășare prea mare), în otică și în alte boale (vezi GREUTATEA CORPULUI). Pentru noii-născuți să întrebuințeze de obicei cumpenele (balanța). Pentru adulți toate mijloacele de cântărire sunt bune; pe lângă cântarele obicinuite apoi să mai găsească pe la gări și prin alte localuri publice cântare automate foarte practice. Când vroim să facem o cântărire trebuie făcută întotdeauna cu același cântar, cu aceleași haine și la aceeași oră din timpul zilei, pentru ca să nu facem nici o greșală și să putem bine apreția cât a

câștigat sau a pierdut corpul din greutatea lui dela cântărirea de mai înainte.

CANTARIDE, gândăcei verzi, gândaci de frasin, gândaci de turbă (*Lytha vesicatoria, Cantharis vesicatoria*). — Insecte coleoptere foarte comune la noi, cari să i-vesc în Iunie pe frasin și au un miros ca de șoareci. Principiul activ căruia dătoresc proprietatea lor vezicantă este *cantaridina*, care să întrebuințeze în farmacie la prepararea vezicatorilor (vezi VEZICATORI).

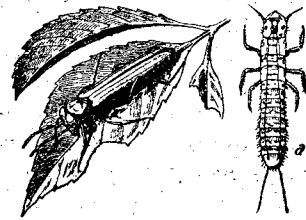

Fig. 30. — **Cantaridă.**
a. Larvă.

dele luate pe *dinăuntru* sunt toxice, otrăvicioase; ele lucrează mai întâiu asupra beșicii udului și a organelor genitale, din care cauză să întrebuințeze ca *afrodiziac*; în cele mai multe cazuri produc moartea. Să dau sub formă de: praf, 2-5 centigrame; tinctură, 1-10 picături; extract, 5-10 miligrame. Pe *din afară*, afară de vezicatori să mai dau în alifie (ungvent), pomadă, ulei, hârtie (Rigolot). — *Cantaridina*, alcaloidul care să extrage din cantaride, este foarte periculos și nu să întrebuințeze pe *dinăuntru*. — *Otrăvirea cu cantaride* are următoarele semne: arsură la stomac (la lingurea), durere de cap, vărsături și diaree (urdinare); fața roșie, ochii strălucitori, udul să face cu greutate, cu *durere*, în mică cantitate, des și cu sânge; apoi delir (aiurare) și convulziuni, cu o mare excitațiune genezică. *Tratament*: primul lucru e să facem ca bolnavul să verse, gădilându-i omușorul sau dându-i ipeca; apoi să beie apă albuminoasă (apă cu albuș de ou), zamnă de orz, calmante. — *La țară* să întrebuințeze în contra *turbăciunii*, la vite și la oameni; să afumă cu ei sau să beu pisați cu apă sau vin alb. Cu gândăcei fierți în borș să spală *rânile*. *Pecingenea* să vindecă cu alifie făcută din gândăcei arși, pisați și amestecați cu unt alb, sau să ia gândacul cu mâna și să strânge de mijloc până ce ieasă zama cu care să unge *pecingenea*. Pentru *sculament* să beu gândăcei plămădiți în rachiu și oțet cu sânge de nouă frați, rădăcină de pir, rădăcină de boz și ochi de rac. Pentru *frenție* să rup capetele la 9 gândaci, iar trupurile lor să pun în o litră de rachiu cu unt de lemn, după 3 zile să bea de 3 ori pe zi, fără ca să mănânce acrituri în timpul acela. Pen-

tru *beșica cea rea* să pisează gândăceii și să amestecă cu mămăligă sau cu făină de grâu cu apă, făcându-să o cocă care să leagă la mână ori la picior ca să tragă beșica cea rea dela cap sau dela față în jos. Cu acești gândăci să mai face de dușmănie între bărbat și femeie, dacă să pun sub prag, peste care trecând bărbatul și femeia să naște zizania și cearta între ei până să despart. — În Bucovina să numesc *căței de frasin* sau *cătélul frasinilor*; să mai întrebuințeze pentru a vindeca oamenii și vitele mușcate de căne turbat.

CAP (lat. *caput*, grec. *kephale*). — Partea superioară a corpului omenesc să numește *cap*, care este format din două părți: una în sus și înapoi numită *craniu*, iar altă parte înaintea numită *față*. Despre aceste părți ne-am ocupat în articolele: *craniu* și *față* (vezi aceste cuvinte), iar de diferitele părți cari le compun în articolele: *buze*, *creer*, *frunte*, *limbă*, *nas*, *obraji*, *ochiu* (vezi aceste cuvinte). Capul să articulează cu șira spinării în așa fel încât el să poate mișcă înainte, înapoi, în lături și să poate suci spre dreapta și spre stânga. Această însușire de a să putea mișcă înlesnește privirea ochilor pe care o putem arunca aproape în toate părțile din jurul nostru afară numai de partea de dinapoi. Mișcările acestea le execută capul cu ajutorul mușchilor cari să prind pe de o parte de el și pe de altă parte de trunchiu, și a căror putere de contracțiune este egală, ceea ce face ca capul să steie drept pe șira spinării în stare de imobilitate completă. Dacă unul din acești mușchi, din o cauză oarecare, ia o preponderanță asupra celorlalți, atunci capul ia o pozițiune fixă, invariabilă, de care nu să poate depărtă decât cu dureri foarte mari, cum să întâmplă în *torticolis* (vezi acest cuvânt). Conformatiunea generală a capului variază foarte mult dela om la om chiar în stare de sănătate; ea mai variază și după rasă, astfel capul Mongolilor, Laponilor, Turcilor, Tătarilor, să deosebește de capul Europeanilor. Dar aceste diferențe interesează mai mult *antropologia*, pe câtă vreme medicina nu să ocupă decât de diformatiunile generale cari sunt în raport cu turburările facultăților intelectuale și în deosebi cu nebunia (vezi *DIFORMAȚIUNI*). Un cap prea mic corăspunde cu o stare numită *microcefalie* și să vede mai ales la *idioti* (vezi *IDOTIE*). Un cap prea mare, *macrocefalia*, predispuie la rachitism, la meningita tuberculoasă (vezi *MENINGITĂ* și *RACHITISM*). Capul mare să mai vede și în cazurile când

să adună apă prea multă la creer, *idrocefalie*, care este o boală din naștere și să termină cele mai adeseori prin moarte. *Rămirile* capului, plăgile, arsurile, etc., sunt grave din pricină că să află în apropierea creerului, iar la față din cauza vecinătății unor organe importante ca ochii, nasul, etc. Ele și aci să tratează ca în toate părțile corpului, cu aceleași mijloace pe cari cetitorul le găsește arătate la *ARSURI*, *PLĂGI*, *RĂNIRI*. Intre boalele capului mai avem: *erizipelul* sau brânca, care începând cu fața mai întotdeauna să întinde și la cap; *eczema* și celelalte boale de piele cari să pot observa și la cap având același tratament; *tremurăturile* cari să vad adeseori la bătrâni (vezi *TREMURĂTURI*); în fine, *paralizările* mai ales *paralizia feții* (vezi *FAȚĂ*).

CAP (Bătaie de). — Caută la *ASFIXIE*.

CAP. MARE. — Caută la *MEGALOCÉFALIE*.

CĂPĂȚĂNĂ. — Caută la *CRANIU*.

CĂPIALĂ. — Caută la *IPOCONDRIE*.

CAPILARE. — Vase mici sangvine, între arterii și vine; vase mici limfatice (vezi *CORD* și *CIRCULAȚIUNE*).

CAPILARIA. — Caută la *STRAȘNIC*.

CAPRIFOAIE. — Caută la *CREȚUȘCĂ*.

CAPRINE. — Caută la *ZARNACADEA*.

CĂPRIOARĂ. — La mulți le place carnea de căprioară, fără însă să știe că ea nu să potrivește pentru toate stomacurile. Când căprioara este tânără carnea ei este mai ușor de mistuit, pe câtă vreme cea de căprioară bătrână este tare și nu poate fi mâncată decât fiind mai stătută sau sub formă de marinată. Dar chiar și astfel trebuie să mâncăm cu băgare de seamă și nu multă de odată dacă voim să nu ne alegem cu vr'o durere de stomac. Cei supuși la boale de piele (eczema, etc.) trebuie să nu mănânce carne de vânat și mai ales de căprioară.

CAPSICUM ANNUUM: Caută la *ARDEIU*.

CAPSULE. — Caută la *BULINE*.

CĂPȘUNI, *fragi de câmp* (*Fragaria collina*, fam. *Rozaceelor*). — Mică plantă erbacee care crește prin poienele pădurilor și pe colinele aride (Mai-Iuniè). Căpșunile sunt bune și gustoase la mâncare. — La țară decoctul (fiertura) de frunze, de cărcii și rădăcini să bea de femeile cari au durere în pantece la period. Cu decoctul de foi de căpșuni, micșunele și coada șoricelului să spală de părleală (pelagră).

CAPTOL. — Combinațiunea cloralului cu taninul; antiseboreic, spălături contra mătreații

și a căderii părului cu o soluțiune alcoolică de 1-2 la 100.

CĂPUȘE. — Caută la RĪCIN.

CĂPUȘITA DE RĂIE. — Caută la RĂIE.

CARAMFILĂ. — Caută la GAROAFĂ.

CARANTINĂ. — Sub acest nume să înțelege șederea mai mult sau mai puțin prelungită într'un lazaret, adecă într'o clădire separată de restul țării, a persoanelor cari vin din o țară sau o localitate în care bănuie o epidemie, sau cari au călătorit pe un vapor în care s'a ivit un caz de boală molișitoare.

CARBOLIC (Acid). — Caută la FENIC (Acid).

CARBON (dela *carbo*, cărbune). — Substanță elementară, care poate fi unită cu alte principii, cum este în substanțele vegetale și animale, cărbunele ordinar, etc. Carbonul este unul din corpurile simple cele mai răspândite și cele mai importante; să întâlnește sub o mulțime de forme în regnul animal și în regnul mineral. Cărbunele de lemn este un carbon mai mult sau mai puțin necurat, precum este și cărbunele din cele mai multe substanțe; însă diamantul incolor este adevăratul carbon cristalizat, fără nici un amestec. Toate combustibilele pe cari le întrebuițăm, cum sunt: cărbunele de lemn, cărbunele de pământ, turba, antracitu etc. (vezi INCĂLZIT), ne dau căldură mulțumită carbonului pe care îl au și care să degajează în unele condiții determinate. Materialele mai sus numite ard din cauză că carbonul lor să combină cu oxigenul din aer. Din această combinație să nasc două corpuri: *oxidul de carbon* (vezi mai jos) și *acidul carbonic* (vezi CARBONIC), cari sunt foarte primejdioase pentru cei ce le respiră.

CARBON (Oxidul de). — Un gaz fără miros, format prin combinația în părți egale a carbonului cu oxigenul, pe câtă vreme acidul carbonic conține 2 părți oxigen și o parte carbon. Oxidul de carbon să formează ori de câte ori cărbunele arde în mod incomplet în o sobă, în un cuptor sau în un calorifer. Acest gaz nu numai că nu să poate respira, dar este o otrăvă puternică, căci ajungând prin plămâni în sânge coleşte globulele lui pe cari le face incapabile de a mai absorbi oxigen și omul moare prin *asfixie* (vezi acest cuvânt). Pentru a ocoli otrăvirea cu oxid de carbon trebuie să supraveghiem ca aparatele de încălzit (sobe, cuptoarele) să fie în stare bună, să tragă bine, să nu aibă crepături pe unde ar putea ieși gazul din odaie, iar

camerile să fie bine ventilate (vezi AERISIRE, AER CONFINAT, ASFIXIE, și INCĂLZIT). *Otrăvirea* cu oxid de carbon produce un fel de indispoziție generală, dureri de cap persistente, cu greutate și văjiituri de urechi; fața și degetele să invinețesc, bătăi de inimă (palpitații), comă și moarte. *Tratament*: deschiderea ferestrelor, aer mult, tracțiunile limbii (vezi ASFIXIE), inhalățiuni de oxigen și de amoniac; cafea; duși reci la cap și piept; fricțiuni și călduri la mâni și picioare; la trebuință luare de sânge din vine (venesectie).

CARBONATE. — Prin numele de carbonat să înțelege o sare formată prin combinarea acidului carbonic cu un alcali sau cu unul din corpurile numite *base*, cari au proprietatea de a da săruri combinându-să cu acizii. — Dintre carbonate, cele mai de preț pentru medicină și igienă sunt: *Carbonatul de amoniac* (vezi AMONIAK). — *Carbonatul de calce*, cunoscut sub numele de *cretă*, *tibișir*, *marmură*, *piatră de var* (vezi CALCE). — *Carbonatul de cupru* (vezi CUPRU). — *Carbonatul de fier* (vezi FIER). — *Carbonatul de magnezie* (vezi MAGNEZIE). — *Carbonatul de plumb*, numit și *ceruză* (vezi PLUMB). — *Carbonatul de sodă*, care să întrebuițeze la prepararea *băilor alcaline* (vezi BĂI ALCALINE) și care nu trebuie să să confunde cu *bicarbonatul de sodă* (vezi BICARBONAT de sodă).

CARBONIC (Acid). — Este un gaz fără culoare, cu miros cam înțepător, gust acruț; el să formează din combinația carbonului cu oxigenul, ca și oxidul de carbon, având însă de 2 ori mai mult oxigen. Acidul carbonic să formează în natură, mai ales în *aerul atmosferic* (vezi acest cuvânt), apoi în unele peșteri, acăror pereți prezintă crepături prin cari el scapă în continuu. Acidul carbonic fiind mai greu decât aerul cade la partea de jos a peșterii, ceea ce explică fenomenul bine cunoscut al *peșterii cânelui* de lângă Neapol, în care călătorii pătrund fără pericol din cauză că gura lor este deasupra stratului primejdios pe câtă vreme câinii cari îi însoțesc mor asficiați după câțva timp, fiindcă ei stau în stratul de acid carbonic. Acest gaz așa de primejdios pentru om și animale este neapărat trebuincios pentru vegetale, cari n'ar putea exista fără el, căci toate plantele absorb acid carbonic și dau afară oxigen în cantitate egală când sunt expuse la lumina soarelui; la întuneric și la umbră însă să întâmplă d'impotrivă, adică iau oxigen și dau afară acid carbonic, din care pricină aerul unei camere

în care au stat flori în timpul nopții să strică repede și devine periculos pentru viața celor ce dorm acolo. Omul precum și toate animalele în tot timpul fără întrerupere, ziua și noaptea, respirând dau afară acid carbonic (vezi RESPIRAȚIUNE), astfel că dacă nu să primenește destul de des aerul care merge la plămâni acest gaz stricăcios să înmulțește mereu. Unde mai pui că și aparatele de iluminat și de încălzit produc și ele acid carbonic așa că aerul să strică și mai mult (vezi AER CONFINAT), căci tot cărbunele care arde și care dă oxid de carbon când oxigenul care vine în atingere cu el este în proporție slabă, produce acid carbonic când oxigenul este în cantitate mare. Deși acidul carbonic nu este așa de otrăvicios ca oxidul de carbon, el însă prin îngrămădire poate fi tot așa de periculos pentru că el nu mai întreține respirația și ia încetul cu încetul locul oxigenului, care este singurul gaz folositor al aerului. Prin urmare tot așa trebuie să ne ferim și de el ca și de oxidul de carbon (vezi CARBON) — *Otrăvirea* sau *asifixia* cu acid carbonic să tratează ca și cea cu oxidul de carbon (vezi CARBON, *oxid de*). — Acidul carbonic poate fi întrebuințat cu folos, când îl amestecăm cu apă, ceea ce să poate face cu mare ușurință cu ajutorul unei pompe, și atunci avem așa de mult cunoscuta *apă gazoasă*, care să întrebuințeze foarte mult la masă, când să bea cu vin. Apele gazoase naturale conțin de asemenea acid carbonic. Aceste ape gazoase, artificiale și naturale, când să iau la masă ușurează mistuirea la cei cu stomacul leneș (vezi APE GAZOASE și SELTZ).

CARBUNCUL CONTAGIOS. — Caută la PUSTULA MALIGNĂ.

CĂRBUNE. — Caută la PUSTULA MALIGNĂ.

CĂRBUNE DE PĂMÂNT, CĂRBUNE DE LEMN. — Caută la ÎNCĂZIT.

CĂRBUNELI CEL RĂU. — Caută la Antrax.

CĂRBUNE VEGETAL. — Acesta este singurul cărbune care să întrebuințeze în medicină. El să face arzând în vase închise ramuri de plop, tinere de 2-3 ani; să spală apoi în 3-4 ape, să usucă și să pulverizează (*Cărbunele lui Belloc*). Să mai poate prepară și din lemn de teiu. El este un praf negru foarte fin și foarte ușor, fără nici un gust. Acest cărbune lucrează ca absorbant, anti-putrid și dezinfectant. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de praf, 1 linguriță, sau în buline sau sub formă de granule, pentru a împuțina gazurile intestinale, în dilatațiile

de stomac și în răgăiturile acre. Pe *dinăfară* să pune pe rănile cari fac puroiu mult și au miros urât; să întrebuințeze în boalele de gură, de gingii, simplu sau asociat, cărbune 2 părți, clorat de potasă 1 parte, coaje de chinchina 1 parte, toate fin pulverizate și amestecate.

CĂRCEL. — Caută la CRAMPE.

CARCINOM, sinonim cu cancer. — Caută la CANCER.

CARDOL, tribromosalol. — Praf cristalizat, care nu să topește în apă; recomandat ca narcotic și emostatic (opritor de sânge). Să dă 50 centigrame până la două grame în pachete sau în buline; e bine să să înceapă cu 2 grame și apoi să să scadă la 1 gr. pe zi.

CAREȚI. — Caută la MIHAZĂ.

CARFOLOGIE (dela grec. *karpnos*, fulgi, și *legein*, a culege). — Mișcări dezordonate pe cari le fac unii bolnavi cu mâinile ca și cum ar vroi să culeagă niște fulgi din aer sau alte lucruri cari nu sunt decât numai în închipuirea lor (halucinațiuni). Aceste mișcări să vad în boalele grave, cum este febra tifoidă, și sunt un semn rău, ca și aiurarea (delirul) și trăsăriturile mușchilor.

CARIE. — Prin acest cuvânt să înțelege o boală specială a țesutului osos, un fel de inflamație (aprindere) a osului, o *osteită*, care nu este o inflamație francă, adevărată, nici o mortificație a țesutului osos cum este în o *necroză*, ci este o *osteită* provenită din o leziune primitivă a celulelor osului. Caria atinge mai cu seamă dinții și măselele, sternu (osul pieptului), coastele, vertebrele, oasele lungi (vezi DINȚI. COLUMNA VERTEBRALĂ, OS). Caria poate fi adâncă (profundă) sau superficială, simplă, fungoasă, atonică, necrotică, etc. Ea poate să să ivească în urma unei lovituri (traumatică) sau să să ivească din senin, dela Dumnezău, după cum să zice la țară, la copiii sau oamenii scrofuloși, slabi, ofticoși, sifilitici, etc. *Semnele* sunt; o durere vie, mai ales noaptea, umflătura osului, apoi ivirea puroiului (abces rece), care miroasă urât, este sanios, grâncios și uneori cu mici bucățele de os (*colți de lup*). După ce s'a deschis abcesul rămâne o fistulă prin care să scurge în continuu puroiul ce vine dela os, prin fistulă ajungem cu stiletul la osul bolnav care este colțuros și rumpăcios. *Tratamentul* este general și local. Prin cel general vom modifica starea generală a bolnavului (vezi SCROFULOZĂ, SIFILIS), iar prin cel local vom deșertă puroiul, vom spală rana în fiecare zi, vom

curăți osul stricat și la nevoie vom scoate tot osul cariat.

CÂRJ. — O cârje este un băț mai mare, mai puternic, pe care să sprijinește acel care nu poate umbla pe picioarele lui, fie din cauză de slăbiciune, fie din pricina înțepeniturilor dela încheieturi, a unui reumatism sau altor boale, fie că un picior a rămas mai scurt decât celalt sau că a fost tăiat de mașină sau de doctor. Este mai bine să să servească de două cârji de odată decât numai de una, căci atunci mersul este mai sigur. Cârja la partea de sus are o bucată de lemn în cruce, puțin cam scobită pe marginea de sus în formă de corn. Această bucată de lemn trebuie să fie îmbrăcată cu iută sau bumbac și pânză sau piele pe deasupra, pentru ca să nu lovească prea tare subțioara, care și așa

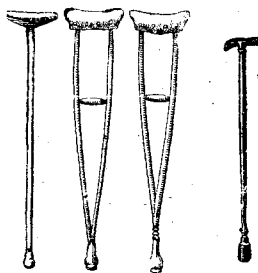

Fig. 31. — Cârji.

cu timpul devine dureroasă, din care cauză mai trebuie întrerupt mersul cu cârja din când în când, iar pe pielea subțioarii să să presare praf de scrobeală, după ce mai întâiu s'a spălat bine cu apă. Partea de jos a cârjii este bine să aibă un fel de călcăiu de pânză groasă sau de piele pentru ca cârja să nu alunece și să nu să lovească prea tare de pietri sau de podele; cârjile mai luxoase au jos cauciuc care micșorează apăsarea asupra subțioarii și împiedică alunecarea. Cârjile trebuie făcute de lemn tare, rezistent, fără însă ca să fie prea grele. Lungimea lor trebuie potrivită după statura celui care le poartă, căci dacă sunt prea mici omul trebuie să să aplece prea mult pentru ca să să sprijine după cum trebuie.

CÂRLIGAT, cârligați. — Caută la RĂCULEȚ-CARLSBAD (Bohemia). — Oraș cu ape gazoase bicarbonate sodice (1 gr. 36); clorurate sodice (1 gr.) și sulfatate sodice (2 gr. 36), calde (73°); altitudine 384 metri. Cura să poate face în ori ce timp, dar mai ales dela 1 Maiu până la 1 Octombrie. Climat cu schimbări repezi de temperatură. Isovoare bogate; plimbări multe și frumoase. Cură de ape minerale (vezi acest cuvânt) alcaline; mai cu seamă de băut; nomol fieruginos; cură de lapte și de zăr. Să recomandă pentru boalele de ficat, gută, alcoolism cronic cu formă epatică și gastrică, gravelă (nisip), diabet (boală de zahăr), constipație obicinuită.

CÂRMINATIV (dela *carminare*, a curăți, a împrăști). — Medicament care provoacă darea afară a gazurilor (vânturilor) din stomac și din intestine, cari gazuri provoacă dureri mai ales la copiii mici (*mătrice*), colici intestinale. Cei supuși la astfel de gazuri trebuie să să ferească de feculente (fasole uscată mai ales), de mâncări crude, de prăjituri și de lucruri grase, cari ajută formarea de gazuri (*flatulență*). Pentru a combate gazurile este bine să să întrebuinteze condimente aromatice, ceaiu de anason, de molură (fenicul), de jale, de coriandru, melisă, scortişoară, praf de revent, elixir de garus, piper, ardeiu, etc. Să mai dă diferite prafuri aperitive, preparațiuni de nuca vomică, etc.

CÂRNĂȚĂRIE. — Când vorbim de cârnățarie numai decât ne gândim la carnea de porc sub toate formele ei, proaspătă, sărată sau afumată. Carnea de porc nu să bucură de nume tocmai bun. Evreii și Turcii cu toți Mahometanii nu mănâncă această carne din pricină că este necurată, ceea ce nu este adevărat. Dacă porcul este sănătos și bine hrănit, după ce s'a îngrășat poate fi tăiat și dat spre mâncare sub diferite forme; costițele de porc fripte cu varză călită sau varză acră sunt foarte gustoase, apoi celelalte preparate: șunca, cârnații, cartaboșii, răciturile (piftiile), etc. sunt de asemenea foarte gustoase și mult căutate. Un lucru însă nu trebuie pierdut din vedere: toate aceste preparate pentru ca să fie mistuite trebuie să fie mâncate în mică cantitate și mai rar; să nu să mănânce numai carne de porc toată ziua, nici mai multe zile în rând. Oamenii bolnăvicioși și slabi de stomac să nu mănânce carne de porc, afară numai de unele cazuri bine determinate în cari să recomandă șunca, care este mai ușor de mistuit și mai hrănitoare, mai ales pentru unii officoși. Trebuie să ne păzim de preparatele vechi, mucigăite sau făcute din carne stricată sau provenită dela un animal bolnav. Aceste pot dă naștere la accidente grave cari seamănă cu cele de otrăvire, colici (dureri), urdinare, vărsături, etc. Carnea de porc crudă sau nefriptă bine poate da omului *tenia* sau *panylica* și *trichina* (vezi aceste cuvinte), după cum să întâmplă foarte des în Germania. La noi încă sunt multe cazuri de *tenia*, din care pricină trebuie să fim cu mare băgare de seamă și să nu mănâcăm decât carne bine friptă, bine preparată.

CÂRNE (lat. *carnis*, grec. *kreas*). — Muș-

chii diferitelor animale, cunoscuți sub numele general de *carne*, servesc pentru hrana omului. Carnea de mâncare ne-o dau animalele mamifere, pasările, peștii și moluștele. Carnea este unul din cele mai bune alimente, căci conține principii *cvaternare* (musculină, albumină), principii *ternare* (grăsimi), *săruri* și *apă*. Elementele albuminoide din carne să asimilează mai lezne decât cele din vegetale, dintre cari unele trec prin tubul digestiv al omului nemodificate, prin urmare fără nici un folos. Elementele albuminoide ale cărnii să modifice cu ușurință prin căldură, prin apă, prin sare, prin microorganisme și prin sucurile tubului digestiv, și mulțumită acestor modificări ele constituie alimentele cele mai asimilabile și mai hrănitoare. Carnea cea mai întrebuințată este cea de *vacă*, de *porc*, de *oaie*, de *pasări domestice*, de *vânat*, de *pește*, etc. Valoarea nutritivă a acestor cărnuri variază după compozițiunea lor. Astfel: carnea de vacă conține substanțe albuminoide 17-20%, substanțe coloide 2-3, grăsime 1.5-2.8; iar carnea de vițel are 16, 4 și 2-4; carnea de porc 19, 4, 5.7; carnea de pasări 20, 1.4, 1.9; carnea de pește 13, 4.4, 4-6%. Din aceste să vede că carnea de pește conține mai puține substanțe albuminoide și prin urmare ea este mai puțin hrănitoare. De carnea peștilor să apropie carnea unor batraciani (broaștele), a unor crustacei (racii) și a unor moluște (stridiile, midiile, melcii). Valoarea hrănitoare a cărnii atârnă și după organul din care provine: burta, plămâni, picioarele, sgârnciurile sunt cele mai puțin nutritive. Carnea, după starea de sănătate sau de boală a animalelor, să împarte în carne *sănătoasă*, *bolnavă* și *otrăvitoare*. Pentru a fi siguri de calitatea cărnii trebuie să să examineze vitele când să duc la tăiere, la abator, și să să oprească dela tăiere cele cu înfățișare bolnăvicioasă. Boul, vaca, capra, oaiea, porcul, când sunt în stare de sănătate trebuie să aibă privirea blândă, ochii limpezi, urechile și coarneau la rumegătoare să fie calde, nările umede, părul lucios și lins; pielea fără nici o bubă; respirația liniștită; să mănânce cu poftă, să rumege în odihnă, excrementele să fie moi, iar nu apoase cum să întâmplă în urdinare; limba să nu atârne afară din gură, ceea ce este un semn în totdeauna rău. Calitatea cărnii variază și după felul animalelor. Astfel, carnea de *bou* cea mai bună este a animalului între 4 și 8 ani, care a fost mai întâi îngrășat; ea trebuie să aibă o culoare roșie trandafirie peste tot, să nu

aibă vânătaie, urme de bătaie, urme de inflamațiune, nici vr'un ganglion mărit după cum să vede în offică; carnea bună lăsă la tăiere să să scurgă o zamă roșie și la pipăit ea trebuie să fie moale, prin apăsare cu degetul carnea să să poată străbate. Grăsimea de pe coaste și de pe spinare trebuie să fie tare și albă sau galbuie; măduva oaselor de asemenea să fie tare, galbuie sau roșietică. Carnea vitelor îngrășate în poverni este moale, cu înfățișare murdară și cu miros neplăcut, iar grăsimea lor este moale și băloasă. Carnea de vacă tânără și stearpă este bună, iar cea a vacilor cari au dat lapte este flască și fără grăsime. Carnea de vițel de lapte este albă și cu grăsimi moale care să topește între degete; mai bună este cea a vițelului înțarcat. Carnea de berbec este închisă, moale și cu grăsime albă. Carnea de porc are o culoare roșie, grăsimea este albă și tare; gustul ei depinde de hrana animalului, astfel carnea porcilor hrăniți cu porumb și cu ghindă este cea mai plăcută, iar a celor hrăniți cu borhot, stând închiși în oboare murdare, este neplăcută la gust de și este grasă. Calitatea cărnii mai atârnă și de traiul animalelor, după cum ele au fost ținute în libertate sau închise în oboare sau grajduri; carnea vitelor hrănite în aer la pășunat este cea mai gustoasă și mai bună. Etatea animalelor are deosebită importanță; carnea vitelor tinere este fragedă și nutritivă, iar a celor bătrâne este tare, fibroasă, să mistuie greu și hrănește puțin. Carnea vitelor de jug și a vacilor de lapte este mai puțin hrănitoare. Carnea diferă și după părțile din care s'a luat; astfel carnea de la gât, umăr și pulpă este cea mai gustoasă și mai fragedă, digerându-să mai ușor și fiind cea mai nutritivă. După culoare carnea să împarte în: *albă*, *roșie* și *neagră* (roșie închisă). Carnea albă este cea a animalelor tinere și a gănilor; ea este hrănitoare, are gust plăcut și să mistuie ușor. Carnea roșie este aceea a rumegătoarelor tinere; ea este mai hrănitoare, dar să mistuie mai greu. Carnea neagră este cea a animalelor și pasărilor sălbatiche; ea este puțin hrănitoare și să mistuie cu greutate. Digestibilitatea cărnii ține de bogăția grăsimii și de starea ei fibroasă, care o face să fie mai mult sau mai puțin tare și să mistuie într'un timp mai mult sau mai puțin lung. — *Carnea bolnavă și otrăvitoare*, care nu trebuie mâncată cu nici un preț, este de mai multe feluri: 1. *Carnea intrată în pu-*

treziciune, care să cunoaște după mirosul neplăcut și după vedere. Carnea stătută prea mult pentru ca să să frăgezească, carnea *fezandată* (vezi acest cuvânt), nu este bună, de oarece ea conține *ptomaine* foarte otrăvitoare, și din care cauză trebuie să ne ferim de mezeli și păstrămuri stricate, de pești împuși și de vânatari prea stătute. 2. *Carnea dela animalele prea bătrâne* ori *prea slăbite* prin muncă prea mare, hrană neîndestulătoare sau prin lactațiune prelungită, care ș'a pierdut o mare parte din principiile nutritive. 3. *Carnea animalelor prea ostenite*, cum este aceea a vitelor aduse la abator din depărtare prea mare sau a vânaturilor mult gonite de câni înainte de a fi împușcate, în care s'a dezvoltat o mare cantitate de *leucomaine*, substanțe tot așa de otrăvitoare ca și ptomainele. 4. *Carnea animalelor bolnave de diferite boale parazitare* (animale sau vegetale), cum sunt: *tenia* (panglica) și *trichina* (vezi aceste cuvinte) sau diferite bacterii și *actinomicetel* (vezi ACTINOMICHOZA), cari să pot transmite la om. Carnea animalelor bolnave de boale microbiene nu este bună de mâncat, căci ne poate îmbolnăvi; între aceste boale să numără: *dalacul*, *oftica*, *septicemia*, etc. Prin urmare orice carne provenită dela animale bolnave sau numai bănuite trebuie oprită din consumațiune. — *Preparațiunile cărnii de mâncare*. Carnea *crudă* nu servește la mâncare decât numai la unele popoare sălbatice. Pe la noi ea nu să întrebuințează decât numai ca tratament în unele boale de stomac, în oftică, etc. Pentru mâncare carnea să prepară în mai multe moduri prin ajutorul căldurii. Dacă fierbem carnea mai mult timp avem *zama de carne* sau *bulionul* și *rasolul* (vezi aceste cuvinte). Zama de carne nu este hrănitore, de oarece principiile nutritive rămân în rasol, iar în bulion nu trec din carne decât numai sărurile și gelatina; ea însă are un rol important întrucât afată secrețiunea sucului gastric grăbește mistuirea; cel care mănâncă la începutul mesei puțină supă mistuită mai ușor decât cel ce nu mănâncă. Rasolul este foarte hrănitor, dar să mistuie mai greu decât *friptura* (vezi acest cuvânt) care este cel mai bun mod de preparațiune al cărnii; prin frigere, fie la grătar sau la frigare, să desvöltă în carne un fel de aromă plăcută, care înteește apetitul. *Extractele de carne*, așa de răspândite în comerț, cum este de exemplu *extractul lui Liebig*, nu sunt hrănitore, de oarece nu conțin substanțe azotate asimilabile; luate

în cantitate mai mare pot fi chiar periculoase, fiindcă conțin prea multe săruri de potasiu. — *Regimul animal*, în care omul nu să hrănește decât numai cu carne, nu este bun, este chiar periculos. Acest regim produce constipațiune, grăbește bătăile inimii și mișcările respiratoare, micșorează cantitatea urinii a cărei culoare devine mai închisă; iar, dacă omul nu face mișcare, exercițiu suficient, el căpătă *pletoră* (vezi acest cuvânt) adică supra-abondență de sânge, cu tendință la congestiuni (îngrămădiri de sânge) și la apoplexie, gută, gravelă, boale de piele. Prin urmare omul nu să va hrăni numai cu carne, ci va urmă un *regim mixt*, singurul care-i convine (vezi ALIMENTAȚIUNE).

CARNE (Zamă de). — Caută la BULION.

CARNE DE CAL. — Caută la CAL.

CARNE FIARTĂ. — Caută la RASOL.

CARNE TOCATĂ. — Caută la TOCĂTURĂ.

CARP (lat *carpus*, grec. *karpos*, pumn). — Să numește astfel scheletul pumnului, compus din opt oase mici (arșice) așezate între antebraț și mână. Aceste oase sunt așezate în 2 rânduri; unul deasupra (anti-brachial) care cuprinde mergând de dinafară înăuntru: *scafoïdul*, *semi-lunarul*, *piramidăul* și *piziformul*; celalt inferior care cuprinde: *trapezul*, *trapezoidul*, *marele os* și *osul cu cârlig*. Aceste două rânduri să articulează între ele prin o mulțime de ligamente (vezi PUMN și MÂNĂ).

CĂRPĂ. — Caută la COMPRESĂ.

CARTILAGIU (lat. *cartilago*, grec. *chondros*), *sgârciu*. — Țesut elastic care constituie la început scheletul fetului, care mai târziu să transformă în os, să osifică, afară de unele părți cari rămân pentru toată viața sub formă de sgârciu, cum este sgârциul nasului, a urechilor, epiglota, laringele, tra-chea, sgârциurile dela încheieturi, dela coaste, etc.

CĂRȚIȚĂ. — Caută la RĂPЧИUGĂ.

CARTOFI, *bandraburce*, *baraboi*, *barabule*, *hologeane*, *cartoafe*, *crumpene*, *crumpeni*, *crumpiri*, *grumciri*, *hadeburce*, *mere de pământ*, *napi*, *picioici*, *piciorcă*, *poame de pământ*, *țermer* (*Solanum tuberosum*, fam. Solaneelor). — Plantă erbacee, originară din America de Sud (Chili), care să cultivă foarte mult pentru tuberculele sale bune de mâncat. Prin cultură s'a obținut varietăți numeroase (Iulie

August). Cartofii să mănâncă foarte mult în țările nordice și centrale ale Europei, la noi însă ceva mai puțin. Din punct de vedere igienic cartofii sunt un aliment sărac, puțin hrănitor, din cauză că ei cuprind substanțe albuminoide în mică cantitate, abia 1.8%, dar în schimb au mai multe hidrocarbonate (20.5%); din pricina compozițiunii lor cartofii nu pot servi sin-

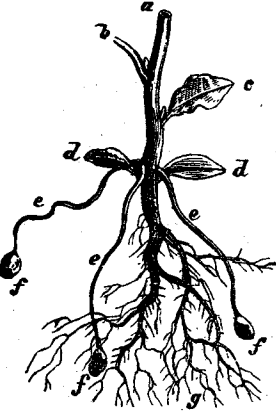

Fig. 32. — Cartof.

a. cotorul; b. c. frunze; d. d. cotiledoane; e. e. e. flacăt numai luați în gele (ramuri) dela baza canticantitate prea mare, ceea ce ar o-turi f. f. f. sunt prefăcute în bosii stomacul. Pen- tubere (cartoafe); g. rădăcini. tru aceasta ei trebuie pregătiți sau mâncați cu carne, cu lapte, etc. cari au mai multe albuminoide. Substanțele albuminoide sunt îngrămadite în părțile de sub coaje, pe câtă vreme miezul este format numai din făină (*feculă*); pentru aceasta când să gătesc cartofii trebuie jupuți de cămașă, iar nu curățiți cu cuțitul căci atunci să ia cu coaja tocmai partea mai hrănitoare a lor; apoi tot din această cauză când să prăjesc cartofii nu trebuie să fie arși la suprafață. De altfel, cartofii să potrivesc mai cu toate stomacurile și cu toate constituțiunile; ei nu produc gaze ca fasolea, linteaa și mazărea, cari însă sunt cu mult mai hrănitoare decât cartofii. Un mare avantaj au cartofii căci ei să pot găti în foarte multe forme, ceea ce îi face să fie așa de plăcuți la gust; chiar și când sunt numai fripți, ei sunt buni și ușor de mistuit, cu condițiune însă să fie gătiți cu unt bun sau cu grăsime de calitate bună; pireul de cartofi este iarăși foarte gustos și sănătos. Mulți alegă după cartofi noi fără să știe că aceștia să mistuie mai greu decât cartofii vechi. În medicină să întrebuințează cartofii numai pe *din afară*, aplicându-se pe arsuri cartofi rași, cari calmează durerile; din cartofi fierți să fac *cataplasme* (vezi acest cuvânt); fecula de cartofi să întrebuințează ca și praful de amidon (vezi AMIL, FECULE). Pe *dinăuntru* s'a recomandat *cura de cartofi* în diabet, fără mare succes. Din cartofi să mai scoate un fel de *rachiu* foarte tare, dar nesănătos (vezi ALCOOLICE). — La țară

pentru durerea de cap să pun felii crude de cartofi, una lângă alta, pe frunte, legându-se cu un tulpă. La arsuri să pun cartofi rași, iar la reumatism să fac oblojeli cu zamă de cartofi fierți și terciuți.

CARUL PĂDURILOR. — Caută la ARNICĂ.

CARUL ZĂNELOR. — Caută la ARNICĂ.

CARUM CARVI. — Caută la CHIMEN.

CĂRUNTEALĂ. — Caută la CANIȚIE și PĂR.

CARYOPHYLLUS AROMATICUS. — Caută la CUIȘOARE.

CĂSĂ. — Caută la LOCUIȚĂ.

CĂSĂ COPILULUI. — Caută la PLACENTĂ.

CĂSĂTORIE (lat. *matrimonium*, *conubium*), *înșurătoare, măritiș, cununie.* — Căsă-

toria din punct de vedere legal este un contract prin care soții își asigură o viață comună, ajutându-se unul pe altul și creșcând împreună copiii pe cari îi vor avea. — Intru cât privește *etatea* la care două persoane să pot căsători, legea nu să potrivește cu igiena. După lege bărbatul să poate însură la vârsta de 18 ani, iar femeia să poate mărită la 15 ani, pe câtă vreme igiena care ca soțul să fie cel puțin de 22 ani, iar soția de 18 ani. Pentru bărbat însurătoare la etate de 18 ani este foarte primejdioasă căci mortalitatea este de 5 ori mai mare decât la cei ce să însoară după 22 de ani; la femeile măritate la 15 ani mortalitatea este mai mare aproape de 2 ori decât la cele de 20 de ani. Femeia măritată prea de timpuriu, prea tânără, mai ales dacă rămâne des însărcinată este supusă la boale cronice de mitră și de ovare, cari o țin mult timp în pat și o predispun la cloroză, la anemie, și chiar la oftică. Un copil născut din o mamă mică de 18 ani să naște slab și bolnăvicios, ceea ce mărește grijile și oboselile mamei. — Despre *foloasele* sau *avantajele* căsătoriei nu să mai îndoiește nimeni. Viața regulată pe care o duce omul în căznicie îl apără de multe neajunsuri, de multe boale, pe câtă vreme viața celibatară îl predispuie în grad mai mare la moarte, la nebulie, la sinucidere, la crime; mortalitatea oamenilor căsătoriți fiind de 100 cea a oamenilor celibatari este de 160 și a văduvilor de 280 (socotite toate aceste cifre pentru etatea de 30-35 ani); deasemenea sinuciderile fiind de 100 pentru cei căsătoriți, ajung la 111 și 250 pentru celibatari și văduvi; tot astfel atentatele la viață și la proprietate, precum și nebulia, să vād de două ori mai des la cei neînșurați. Prin urmare tot omul ajuns la vârsta po-

trivită să se căsătorească, atât pentru binele lui personal cât și al neamului. — Când este vorba de căsătorie lumea să ocupe mai mult de ce *zestre* are fata și de pozițiunea tânărului, adică de ce leafă, de ce venit are și până la ce înălțime socială poate ajunge, și nimeni nu să gândește dacă amândoi tinerii sunt sănătoși, dacă nu are vr'unul dintre ei vr'o boală contagioasă, molipsitoare, ca să îmbolnăvească pe celalt sau să dea naștere la copii bolnăvicioși. Lucru foarte regretabil din toate punctele de vedere, mai ales când ne gândim la mulțimea de cazuri în cari unul din soți moare după câțiva ani de căsătorie lăsând pe celalt dezolat și cu copii bolnăvicioși, sau la cazurile în cari unul din soți, de obicei bărbatul, este bolnav de oftică, de sifilis sau blenoragie (boale lumesti), boale pe cari le dă femeii nenorocind'o pentru toată viața. Pentru a evita o mulțime de astfel de nenorociri ar fi bine ca la orice contract de căsătorie să se ceară și o *patentă de sănătate* liberată de doctor. Un mijloc practic pentru a fi sigur de starea bună a sănătății viitorului soț este de a-i cere o *asigurare pe viață* care de obicei nu să dă decât după un examen medical foarte serios. — Căsătoriile între *rudenii* nu sunt periculoase pentru copii, când părinții sunt sănătoși și au o constituțiune bună și analoagă; ele sunt însă rele când amândoi soții sunt slabi, nervoși sau sunt atinși de una din formele artrismului (astmă, gută, obezitate, reumatism). Dar în aceste cazuri, când copiii iasă bolnăvicioși sau predispuși la boală, nu se poate invinovați consangvinitatea (rudenia), ci starea rea a sănătății părinților, care are aceleași efecte rele asupra urmașilor și în cazurile când părinții nu sunt nici într'un grad de înrudire între ei.

CASCARA SAGRADA. — Coaja unei plante *Rhamnus purshiana* din fam. Rhamnaceelor. Lucrează ca *laxativ* (curățenie). Să dă ca: praf, 50 până la 75 centigrame în buline sau în pilule (hapuri).

CĂSCARE, căscat (*oscitatio*, franț. *baillement*). — Cine din noi n'a căscat seara prin sindrofii sau pe când ascultă câte o conferință sau o lecție, ori când a văzut pe un altul căscând? Lueru cam rușinos dar scuzabil, căci cele mai de multe ori căscăm fără voia noastră și nu ne putem opri oricât de mult ne-am sili, din cauză că căscatul este un act fiziologic. Acest act constă în o inspirație mare, adâncă și înceată cu depărtarea fălcilor, urmată de o expirație (vezi RESPI-

RAȚUNE) de asemenea prelungită și adeseori sgomotoasă. Căscatul este de natură nervoasă, conyulzivă, care are de scop de a introduce în plămâni (bojoci) o cantitate mai mare de aer decât să face în o respirație ordinară, și aceasta pentru a revivifica (primeni) sângele care tinde a să îngreună și a circula mai încet. Cauzele căscatului cele mai obicinuite sunt: pofta de a dormi, plictiseala, ascultarea sau citirea unor scrieri prea puțin interesante sau a unor discursuri politice ori academice, sau a unor conferințe rău lucrate și monoton predate; apoi mai este foamea. Uneori căscatul este și un semn de boală sau de indispoziție; acei cari au mistuirea grea (*indigestie* sau *dispepsie*) încep a căscă după masă câte 1-2 ore, având în același timp o greutate la stomac. Alții încep a căscă când sunt cuprinși de vre-o slăbiciune sau amenințați de leșin (sincopă). În aceste cazuri trebuie tratată boala adevărată (vezi DISPEPSIE, SINCOPĂ, SLĂBICIUNE). Să mai întâmplă la unii cand căscă prea tare de li să *scrinteste* (luxează) falca de jos, de aceea este bine să fim cu băgare de seamă când căscăm să nu depărtăm prea mult fălcile.

CASCARILA. — Caută la ODOGACI.

CĂSCAT. — Caută la CĂSCARE.

CASSIA ACUTIFOLIA și ANGUSTIFOLIA. — Caută la SENĂ.

CASTAN, căstăniu (*Castanea vesca* sau *castanea sativa*, fam. Fagaceelor). — Arbore originar din sudul Europei și din Azia care crește spontan și prin părțile noastre, mai ales în munții județului Gorj (Tismana) și în Mehedinți (Cerneț). Să cultivă mult pentru fructele lui cari sunt bune de mâncat (*castane*) și pentru lemnul său prețios (Iunie). *Castanele* fierte sau prăjite sunt un aliment sănătos și hrănitor fiindcă conțin multă *feculă*; ele nu sunt bune pentru cei ce sufer de diabet (boală de zahăr), de obezitate (grăsime), de dispepsie (mistuire grea).

CASTAN SĂLBATIC, castan porcesc, castanul calului, castan de cai (*Aesculus hippocastanum*, fam. Acerineelor). — Arbore originar din nordul Greciei, cultivat mult în Europa ca plantă ornamentală (Mai-Iunie). Fructele sale, numite *castane de India*, precum și ramurile tinere și scoarța să întrebuințează în contra frigurilor (febrifug) și în contra trănșilor. — La țară cine vrea să nu sufere de *brâncă* poartă la gât o castană învelită într'o petică.

CASTOREU. — Produs odorant solid al unui

animal numit *Castor fiber*, din clasa Mamiferelor, care trăiește în țările de nord ale Americii și Aziei. Castoreul conține acid benzoic, o materie grasă cristalizabilă (*castorina*), asociată cu alte materii grase și rezinoase, un ulei volatil, carbonat de amoniac, etc. Este bun în contra spasmurilor și pentru a ușura venirea regulelor (emenagog). — Să dă sub formă de: praf, 5 centigrame până la 1 gr. și 50 ctgr.; tinctură alcoolică, 2-5 gr.; tinctură eterată, 2-5 gr.; idrolat, 10-60 gr. Pe *dinafară* sub formă de ulei în ungeri.

CASTRAVETE, *crastavete* (*Cucumis sativus*, fam. Cucurbitaceelor). — Plantă originară din Asia, care să cultivă și la noi foarte mult pentru fructele sale întrebuințate în bucătărie (Mai-Iunie). Castravetele are o pulpă sau carne apoasă, puțin hrănitore, cam greu de mistuit și fadă așa că pentru mâncare trebuie să i să pună condimente, sare, piper și oțet; în schimb însă, castravetele este răcoritor, din care pricină să întrebuințeze așa de mult la mâncare, mai ales în poporul nostru, unde să consumă în cantitate foarte mare sub formă de murături. Nu trebuie însă să să facă abuz cu el căci obosește stomacul și ne putem îmbolnăvi, iar în schimb nu ne ajută aproape la nimic, căci el nu este hrănitor. Cu suc de castravete dacă li să adaogă untură de porc (axonge), grăsime de vacă, balsam toltan și apă de trandafiri să prepară un fel de pomadă sau alifie cu care să unge pielea iritată, crepată, părliță, jupuită, dar această alifie să rânzezește ușor și nu să poate întrebuința decât fiind proaspătă. — La țară să spală pe obraz cu zamă de castraveți pentru parleală, ca să să facă pielea albă. Căceii fierți cu vin alb vechiu să bea pentru durere de pânțece. Pentru *păr la deget* (sugiu, panarațiu) să vără degetul și să ține o noapte într'un castravete murat. Castraveții murați (acri), prăjiți cu unt de lemn să pun la udmă ca să dea înapoi. Moarea sau zama de castraveți murați să bea ca curățenie câte un pahar pe inima goală. Ca să liniștească durerea de cap în timpul frigurilor să taie un castravete în două și să pune câte o jumătate la tâmplă.

CATALEPSIE (grec. *katalipsis*, dela *katalamvânein*, a surprinde, a apucă.) — Prin acest cuvânt să înțelege o stare nervoasă bolnavicioasă care să observă foarte rar și mai întotdeauna la persoanele isterice și la nebuni. Catalepsia vine prin atacuri, a căror frecvență și durată variază foarte mult. De obicei atacul de catalepsie isbucnește repede,

în mod subit: corpul întreg rămâne în poziția în care să găsește în acel minut, și această poziție o păstrează în tot timpul atacului, oricât de mult ar ținea el. Dacă cineva din jurul bolnavului îi schimbă această poziție, ceea ce o poate face cu înlesnire, bolnavul păstrează noua poziție până la sfârșit: să poate dă capului, trunchiului, membrilor pozițiile cele mai variate, cele mai ciudate, poziții cu totul contrarii celor obicinuite și în cari bolnavul stă ca și înțepenit, fără ca el însuși să-și poată lua altă poziție. În timpul atacului inteligența și senzibilitatea par a fi suprimate: bolnavul stă nepăsător față de tot ce se petrece în jurul lui; el însă nu cade jos, inima lui nu încetează de a bate, plămânii lui răsuflă regulat, toate aceste deosebesc catalepsia de apoplexie, de sincopă (leșin) și de asfixie. Astfel dară, ceea ce caracterizează catalepsia este starea de înțepenie instantanee a mușchilor, cari pentru moment nu mai sunt stăpâniți de voința bolnavului. Catalepsia nu este gravă prin sine însăși peată este de gravă prin boala care a produs'o, isteria sau nebunia. Atacurile de catalepsie par a fi produse mai cu seamă de emoțiile morale. Aceste atacuri pot fi produse și după voință, la unele persoane nervoase și predispușe la ele, după cum poate fi produs somnul sau somnambulismul artificial (vezi IPNOTISM și SUGESTIUNE), din care pricină catalepsia a fost și este încă mult exploatată de șarlatanii de bălciuri cari să dau în fața mulțimii de oameni cari au pe necuratul cu acărui putere pun în catalepsie pe nenorocitul ce-l duc cu ei din loc în loc. Un lucru vrednic de însemnat este ușurința cu care catalepticii pot să nu mănânce timp îndelungat; s'ar părea că viața este în parte suspendată la ei; astfel câteva linguri de zamă de carne luate în fiecare zi sunt îndestulătoare traiului lor, chiar când această stare să prelungește peste marginile obișnuite.

CATAPLASME (dela grec. *kataplassein*, a acoperi, a aplica pe deasupra). — Iată un cuvânt care să aude foarte des și mai în tot locul, cu care mai cu seamă femeile sunt foarte obicinuite, căci ele sunt chiesmate să facă cataplasmele. La țară să cunosc mai mult sub numele de *oblojeli*. — Cataplasmele sunt niște doctorii, cari să întrebuințeze pe dinafară, punându-să pe pielea părții bolnave. Ele să prepară din diferite făinuri, prafuri, foi și pulpe vegetale cu apă sau cu lapte. Cele mai adeseori cataplasmele să întrebuințeze pentru umezeala

lor, fiind adevărate băi locale, cari să aplică pe răni, pe inflamațiuni (aprinderi), pentru ca să liniștească sau să domolească durerile, arsurile și mâncărimile; pentru aceasta ele să prepară de obicei din făină de in, de orez sau chiar de porumb, din scrobeală, din feculă de cartofi, din miez de pâne, lucruri cari au toate însușirea de a înghiți apa și a o păstra mult timp. Cataplasmele lucrează după temperatura lor; fiind reci, ele opresc inflamația (aprinderea) și împiedecă formarea puroiului; fiind foarte calde, ele înlesnesc coacerea și prin urmare formarea puroiului, din care pricină să mai numesc și *maturative* (cari grăbesc coacerea); fiind calde sau călduțe, ele înmoaie țesuturile (sunt *emoliente*) și domolesc durerile (*calmante*). — Unele cataplasme să prepară la rece: cele de *făină de muștar* (vezi MUȘTAR), cele de *cartofi*, de *usturoiu*, de *morcovi*, cărora căldura le-ar lua o parte din puterea lor. Cele mai multe cataplasme însă să prepară la cald: cum sunt cele de *făină de in*, cari să întrebunțează mai mult decât toate și cari să prepară astfel: să amestecă 2 părți de făină de in (cam 120 grame pentru o cataplasma obicinuită) cu 3 părți apă rece și apoi să fierbe amestecând într'una cu o lingură ca la mămăliguța pri-pită; vom căuta ca să nu fie nici prea apoasă (subțire), nici prea vârtoasă, ci potrivită. Cataplasma astfel preparată să intinde între două cârpe de bumbac sau de pânză de in, ori de tifon îndoit în mai multe; cataplasma trebuie să fie întinsă mai groasă pentru ca să nu să răcească iute; apoi fiind gata, ea să aplică pe partea bolnavă, de care să leagă cu o batistă, cu un tulpă, cu un colțar (triangul) sau cu o fașe, după cum este și locul pe care să aplică. Cataplasmele de *scrobeală* (amidon), de *feculă de cartofi*, de *făină de orez*, de *miez de pâne* să prepară ca și cele de făină de in. Pentru ca să fie cataplasmele mai emoliente să pot face în loc de apă cu lapte, sau cu apă în care s'a fiert mai întâiu capete de mac, rădăcină de nalbă, etc., sau să mai poate turnă pe cataplasme 20-30 picături de laudan. Pentru ca să lucreze cataplasmele trebuie schimbate des; cele de făină de cartofi și de scrobeală fiindcă să usucă iute pierzându-și apa prin evaporare; acele de făină de in fiindcă să înăcesc repede și încep să miroasă, devenind iritante pentru părțile pe cari să aplică. Prin urmare cataplasmele să vor schimba îndată ce încep a să răci, la 2-3 ore. Pentru ca ele să să răcească mai încet, prin urmare

să țină mai mult este bine să le acoperim cu o gutapercă îndoită sau cu o pânză cerată. — La țară să mai fac cataplasme din țărițe, cari să fierb cu apă, cu zamă de nalbă sau cu lapte, și cari sunt foarte bune. Cataplasme de *mere coapte* sau *fierte*; de *foi* sau de *flori* de nalbă și de lăptucă, etc.; de *foi de măsălarită* (iosciam), de *mătrăgună* (beladonă), de *laur* (datura stramonium), de *cucută* (cicută), cari sunt foarte bune contra durerilor. De asemenea să întrebunțează mult și cataplasmele de *ceapă coaptă*. — Toate cataplasmele aci pomenite sunt calmante și maturative, adecă cari grăbesc coacerea. *Cataplasme astringente* sunt acele cari să întrebunțează pentru a goni sângele din un loc oarecare și sunt întotdeauna reci. Aceste cataplasme pot fi numai niște cârpe înmuiate în apă de plumb cari să aplică pe partea inflamată și cari să schimbă când încep a să încălzi. *Cataplasme revulzive* sunt acele cari trag sângele din o parte a corpului în altă parte, dela cap la picioare, din adâncime la suprafață. Acestea să fac de obicei cu *făină de muștar* (vezi MUȘTAR), cari să numesc și *sinapisme*. La țară să mai fac cataplasme revulzive cu *usturoiu*, cu *piper* și *oțet*, cu *hrecan* și *oțet*, cari pot aduce bune servicii în multe cazuri de junghiu sau de durere.

CATAR (dela grec. *katârroos*, scurgere), *cataroiu*, *guturaiu*, *troahnă*. — Rar să întâmplă ca cineva să scape din iarnă fără guturaiu, mai ales din iarnă, căci această supărătoare boală o poate avea omul și în celelalte anotimpuri. De aceea nu este greu de a cunoaște un catar sau o troahnă, care constă într-o creștere trecătoare a cantității lichidului care să găsește de obicei la suprafața membranelor numite *mucoase*, cari căptușesc pe dinăuntru organele noastre. *Nasul* are o mucoasă care în totdeauna dă un fel de umezeală, fără de care nu am putea avea miros; *bronchiile* (vezi acest cuvânt) au o mucoasă al cărei lichid o ține în stare de umezeală trebuincioasă; tot așa urechea, stomacul, beșica, etc. au câte o căptușeală de aceeași natură, care în totdeauna dă un lichid neaparat de trebuință pentru împlinirea slujbii lor. Acum, când cantitatea acestui lichid să mărește mult, catarul este gata, așa că avem un catar de nas, de ureche, de piept (bronhii), de stomac, de beșică, etc. și atunci omul ca să să mai curățe de acest lichid trebuie să-și sufle mereu nasul, să tușească și să scuipe pentru ași curăți pieptul, etc. De obicei însă când zicem numai simplu *catar*

înțelegem pe acela al bronhiilor, catar *bronchic* sau *pulmonar*, care cele mai de multe ori este însoțit și de catarul nasului adecă de *gutturaiu* (vezi *CORIZĂ*), și atunci avem guturaiu cu tusă. — *Catarul bronchic* rar vine deodată fără să fie precedat de vr'un alt semn de boală: cele mai adeseori el să desvoltă în urma unei sau mai multor *bronchite* (vezi acest cuvânt), acute sau cronice, cari lasă după ele obiceiul unei *scuipări* mai mult sau mai puțin mare. Această scuipare (expectorație) să face la început la un ceas oarecare din timpul zilei, sau de mai multe ori pe zi, apoi cu timpul să stabilește o regulă oarecare, adică de a avea numai două accese în 24 ore, unul dimineața și celalt seara. După o tusă mare, în timpul căreia fața să învinețește și respirația să face așa de greu în cât să pare că este o adevărată sufocațiune, bolnavul începe să scuie o mare cantitate de lichid incolor, filant, transparent, spumos, care seamănă cu albușul de ou subțiat cu apă. Uneori acest lichid este amestecat cu scuipat mai gros, opac și galbin-verzui. În timpul dintre accese, cari sunt mai dese și mai mari iarna, când timpul este umed, bolnavii sunt sănătoși. Catarul prin sine însuși nu este grav, dar este supărător și obositor și poate să devie primejdios când este întreținut de o bronchită cronică care n'a fost destul de îngrijită, pentru care trebuie căutat cu orice preț ca bolnavul să scape cât să poate mai iute atât de catar cât și de bronchită. Pentru aceasta să recomandă gudronul sub toate formele (apă de gudron, elixir, sirop, în inhalații), sirop de codeină, sirop diacod simplu sau cu sirop de tolu, din când în când vomitive (ipeca), muștare la pulpe sau băi de picioare cu muștar, ventuze (păhare) uscate pe piept, vezicători volante de mai mai multe ori repetate, apoi apele sulfuroase (Eaux-Bonnes, Govora, etc.) în băuturi, inhalații sau pulverizații.

CĂȚAR DE NAS. — Caută la *CORIZĂ*.

CĂȚARACTĂ (dela grec. *katarraktis*, cădere de apă), *perdea*. — În stare normală lumina pătrunde în ochi prin o ferestruică numită *pupila* și traversează succesiv mai multe straturi transparente, între cari este o lentilă numită *crystalin*, până ce ajunge în fundul ochiului, pe *retină*, pe care ea desemnează chipul obiectelor pe cari le vedem (vezi *OCHIU*). În boala numită *cataractă* sau *perdea*, *crystalinul* nu mai este transparent ci devine *opac* prin formarea pe loc a unor particule solide sau a unei

substanțe molatice, sau a unor picături uleioase, dispuse sub formă de stea, de triunghi, etc. De unde rezultă că lumina fiind împiedecată în drumul ei spre fundul ochiului, vederea obiectelor exterioare este micșorată sau nimicită după cum *crystalinul* a devenit opac numai într'o parte sau peste tot. *Perdeaua* nu să face repede, dintrodată, ci de obicei pe încetul; vederea începe mai întâiu să slăbească, adecă bolnavul vede lucrurile ca printr'o ceață, ca printr'o sită; de multe ori în loc de un lucru vede două, trei și chiar mai multe; lumina unei luminări îi să pare întinsă, difuză, puțin fixă, tremurătoare, ca și cum ar fi încunjurată de un glob. Lucrurile sau persoanele așezate la o parte sunt mai bine văzute de cât acele ce sunt drept înaintea ochiului; vederea este mai bună la întuneceală, spre însărate, la umbră, pe timp noros, decât când soarele luminează cu putere, ceea ce face ca bolnavul să meargă atunci cu capul plecat în jos. Când *crystalinul* este cu totul opac, atunci bolnavul nu mai vede de loc, nu mai poate deosebi nici un lucru, are numai zarea luminii, adecă simte când este ziuă sau noapte. Ca *tratament* nu este decât numai operația, adecă *extracția* cataractei, care este afacerea doctorului specialist, singurul în stare de a ști când și cum trebuie făcută această operație. Tot ce putem recomanda acestor bolnavi este ca să nu umble prin babe, să nu-și puie nimic în ochi decât numai ceea ce le dă doctorul, până vine momentul operației, adecă până când *perdeaua este coaptă* și să poate scoate.

CĂȚECHU. — Este un suc care să scoate din *Areca Catechu* (fam. Palmirelor) și *Acacia Catechu* (fam. Leguminoaselor), cunoscut în băcării sub numele de *Kiat-hindi*. Acest suc astringent și tonic să aduce în bucăți solide, cubice, de culoare roșie închisă pe dinafară și cafenii pe dinăuntru; fără odoare, gust astringent, cam dulce la început, apoi cam amar; conține un *tanin* special: *catechină*. Să dă sub formă: de praf, 50 centigrame până la 8 grame; de *tinctură* ($\frac{1}{5}$), 30 gr.; de *sirop*, 20—150 gr.; de *pastile*, de câte 10 centigrame una; de *tizane* din 10 la 1000. Pe *dinafară* 2-4 gr. la 100 în injecțiuni. Să recomandă în diareie (urdinare), în boalele de gură și de gât cu tendință spre emoragie, umflarea și inmoierea gingiilor, scorbut.

CĂȚEL DE FRASIN sau *Cățelul Frasinilor*. Caută la *CANTARIDE*.

CĂȚINĂ. — Caută la *HOLERĂ*.

GATRAN. — Caută la GUDRON.

CĂTUȘNICĂ SĂLBATICĂ. — Caută la UNGURAȘ.

CAUCIUC, gumă elastică sau gumi elastică. — Este sucul îngroșat care să scoate prin tăieturi făcute în trunchiul unor arbori sau arbuști din America. Acest suc este alb și lăptos când curge din copac și este adus în Europa sub formă de butelii mici, de culoare închisă sau roșietică. Cauciucul după ce să curăță în Europa devine alb, rezistent, foarte elastic, fără miros, fără gust, nu să strică la aer, nu să topește în apă, dar să înmoaie în apă fierbinte; la frig să întărește, iar la căldură să înmoaie; însă după ce a fost *vulcanizat*, adică supus la acțiunea sulfurului (a pucioasei) își păstrează elasticitatea la orice temperatură. Cauciucul fiind elastic și flexibil este foarte bun pentru fabricarea multor instrumente de medicină și de chirurgie, și anume: sfârcuri de țâță (biberoane), denturi, ciorapi pentru varice, perini umplute cu aer, saltele umplute cu apă, punți pentru gheață, diferite incingători ortopedice, etc. Cauciucul fiind impermeabil, adică nepătruns de apă sau de oricare alt lichid, să întrebuințeze și la prepararea stofelor cari să pun în patul copiilor, a bolnavilor și răniților, pentru a apăra saltelele și perinele de a să udă sau murdări (mușamale). Tot din cauciuc să mai fac și mantale de ploaie, cari sunt bune cu condiție ca să nu le purtăm prea mult și numai când avem neaparată trebuință de ele, căci dacă sunt bune pentru ca ploaia să nu pătrundă până la piele, ele împiedecă în acelaș timp evaporația lichidelor, a sudoarii care iese din corp, ceea ce nu este bine pentru sănătate. Tot din cauciuc să mai fac diferite canule, sonde, bugii, lighenașe și tuburi de drenaj, de irigatoare, etc. În unele boale de piele, cum este eczema, să aplică cauciucul peste partea bolnavă ca s'o izoleze (despărțim) de aer, de atingerea aerului. Aplicat pe piele, cauciucul înteește eșirea sudoarii (transpirația), pe care o împiedecă de a să evapora.

CAUSTICE și COROZIVE. — Substanțe cari au însușirea de a arde sau a nimici țesăturile pe cari să aplică. Unele ard numai pe deasupra, superficial, și să numesc *cateretice*, altele ard adânc, producând *escare* (vezi acest cuvânt) și să chiamă *escarotice*. Cele dintâiu să întrebuințeze pentru a înfrâna o creștere prea mare a mugurilor cărnoși dintr'o rană sau pentru a nimici un neg; lucrarea lor arzătoare este mică, moderată, din cauză că sunt puțin caustice, cum este

alunul calcinat (piatră acră arsă), sau fiindcă să întrebuințeze în cantitate mică și numai prin o simplă atingere repede, cum sunt: *nitratul de argint* (piatra iadului) și *acidul azotic* (apa tare) și *acidul cromic*. Causticele propriu zise sunt: fierul roșu, acidele tari, clorul de *antimoniu*, pasta arsenicală, *potasa caustică*, *calcea* (varul nestins), *amoniacul concentrat* (vezi cuvintele cu cursive), cari produc escare. — *Otrăvirea cu caustice acide și cu alcali* are următoarele semne: dureri foarte mari pe tot locul pe unde au trecut causticele, dela gură până la stomac, dar mai cu seamă la lingurea. Urmele arsurii să vad pe buze, în gură, sub forma unei cojițe mai mult sau mai puțin groasă de substanță mortificată, care poate fi negricioasă (acid sulfuric sau vitriol), gălbuie (acidul azotic sau apă tare), albă (acidul cloridric), cenușie (potasă, amoniac). — *Tratamentul*. În otrăvirea cu *acide* vom da doze mari de apă de săpun și de unt de lemn. Bicarbonat de potasă, de sodă, carbonat de amoniac sau chiar leșie comună cu sodă mult diluată cu apă; magnezie sau apă de var. Lapte, unt de lemn, apă albuminoasă tizantă de sămință de in și de gumă. Injecții sub piele cu morfină muriatică. În otrăvirea cu *alcali*, cu amoniac să va da oțet cu apă, zamă de lămâie sau de portocale; acid acetic sau ori care alt acid diluat cu apă multă. Băuturi emoliente, apă albuminoasă (cu albuș de ou), lapte, zamă de orz, unt de lemn etc. Pentru dureri injecții sub piele cu morfină.

CAUTERE și CAUTERIZAȚIUNE. — Sunt anume instrumente, numite *cautere*, cu cari să ard adică să cauterizează în mod superficial țesăturile. Între aceste avem *galvanocauterul*: un fir de platină care să înroșește cu ajutorul unei pile electrice cu bicromat de potasă; să întrebuințeze mai cu seamă în tumorile limbii și ale colului mîtrei; tăind cu acest instrument să împiedecă emoragiile (curgerea de sânge) și să previn durerile cari urmează după operație. Cel mai întrebuințat este *cauterul lui Paquelin* sau *termocauterul*, care este bazat pe însușirea care o are platină de a condensă, pe când este încălzită până la roșu, în mare cantitate vaporii și gazurile, și de a rămânea incandescentă tot timpul cât vin în atingere cu ea vaporii unei esențe minerale (benzină), împinși cu ajutorul unui suflător. Mulțumită acestui instrument să pot face în câteva clipe o mulțime de *puncte de foc*, cari sunt cu atât mai puțin

dureroase cu cât platina este mai mult încălzită, până la alb. Înainte de a face aceste puncte de foc este bine ca locul să fie spălat cu o soluție de sublimat coroziv (1 la 1000); iar după ce s'au făcut punctele să se pună îndată cârpe înmuiate tot în sublimat, durerea scade și trece repede. Dacă vrem ca punctele de foc să nu fie de loc dureroase, punem mai întâiu pe acel loc timp de 10 minute o cârpă udată cu 1-2 grame de gaiacol și peste ea o bucată de taftă gumată. Aceste puncte sunt foarte bune la junghiuri învechite, la dureri reumatice, la artrite uscate, la idartroze. Când n'avem la îndemână nici galvanocauter, nici termocauter și este neapărată trebuința să ardem pentru a opri o curgere de sânge (emoragie), o mușcătură de animale turbate sau veninoase, ne putem servi cu orice metal, cu orice fier ne cade în mână, o foarfecă, un cuțit, o pilă, un clește de sobă, o pensă, un cuiu sau un ac cu gămălie vârât în o bucată de lemn ca să-l putem ține în mână; încălzim fierul sau obiectul cu care vrem să ne servim punându-l în jeric sau când e mai mic la o lampă de spirt și când este roșu îl punem repede pe locul acela. Cu un ac cu gămălie putem arde negii de pe mâni sau din alte părți.

CAZEINĂ. — Caută la LAPTE.

CAZEINĂ VEGETALĂ. — Caută la LEGUMINĂ.

CEACĂR. — Caută la STRABISM.

CEAPĂ, greabănu gâtului. — Partea dinapoi și de sus a gâtului (vezi GAT).

CEAIU. — Să numește astfel produsul vegetal preparat din frunzele arbustului *Thea chinensis*, din fam. *Teaceelor*. Acest arbust originar din părțile continentale sau insulare din extremul orient al Aziei (China, Japonia) să cultivă astăzi și în America (Brazilia, Statele Unite, etc.). Frunzele preparate să întrebuințează pentru a face prin infuziune o băutură foarte mult întrebuințată și cunoscută sub numele de *ceaiu*. În comerț să cunosc două feluri de ceaiu: *ceaiul verde* și *ceaiul negru*, cari diferă între ele după modul de preparațiune, iar numeroasele varietăți ale acestor două feluri depind de eta-

Fig. 33. — Ceaiu.

tea frunzelor și a arbuștilor precum și de diferitele feluri de preparațiune. *Ceaiul* are un gust și un miros plăcut care să datește unui ulei esențial gălbui; el conține și un alcaloid numit *teină*, care este identic cu *cafeina*; el mai conține *tanin* și un principiu azotos, analog cu *caseina* din lapte etc. Proprietățile ceaiului să apropie mult de ale cafelei, însă el este mai excitant și mai puțin hrănitor. El stimulează funcțiunile digestive, circulațiunea sângelui, secrețiunile, căldura animală și facultățile intelectuale. Dacă să ia în doză moderată el grăbește mistuirea, respirațiunea și circulațiunea, face ca omul să asude și să urineze mult, iar mintea să țină deșteaptă. În doze mari și repetate ceaiul produce insomnie (nedormire), neliniște, tremurături, bătăi de inimă. Rușii, Englezii, Olandezii și toate popoarele cari locuiesc în țările nordice și friguroase consumă foarte mult ceaiu, pe cari îl beau și la masă și printre mese, pentru a suplini vinul pe care nu-l au și pentru a să încălzi. La noi încă să consumă mult, dar numai în orașe de oarece la țară încă nu a pătruns; mulți iau dimineața numai ceaiu, dar mai bine fac acei cari îl iau amestecat cu lapte. Ca regulă igienică vom aminti aceea că nu este bine să abuzăm de ceaiu, să-l bem mai rar, mai slab, în cantitate mică și mai mult iarna. Cei ce sufer de boale de inimă, de nervi, de insomnie, de tremurături să să ferească de el. În medicină ceaiul să întrebuințează în cazurile de mistuire grea, provenită din încărcare de stomac, în acest caz să bea o cească de ceaiu simplu, fără lapte, sau cu o linguriță de rom; la începutul pojarului și scarlatinei ceaiul este bun pentru a înlezni eșirea erupțiunii producând nădușeală; în cazurile de răceală de asemenea este bun. Ceaiul să prepară turnând o jumătate litru de apă fierbinte peste 2-4 grame de frunze.

CEAIU. — Caută la INFUZIUNE.

CEAIU DE PIEPT. — Caută la FLORI, FLORI PECTORALE și PECTORALE.

CEAIU DE SAINT-GERMAIN. — Este un purgativ ușor de luat compus din frunză de sinamichie, flori de soc, sămință de anason și de fenicul (molură), și din cremo-tartar. Să vinde în comerț în pachete de câte 5 grame; din cari să face ceaiu turnând apă fierbinte peste el; să să beie 2-5 cești.

CEAPĂ (*Allium cepa*, fam. Liliaceelor). — Plantă erbacee bulboasă cu miros particular, care să cultivă din vechime pentru

trebuințele bucătării (Iunie-Iulie). Ceapa conține o esență sulfurată, iute, căreia îi să datorește mirosul său înțepător și însușirea de a irita ochii până la lacrimi. Prin fierbere și prăjire ceapa își pierde o parte din iuteală așa că să poate întrebuința ca condiment în o mulțime de sosuri și de mâncări (stufat, etc.) sau sub formă de pireuri. Ceapa gătită are cusurul de a produce răgăituri neplăcute. Ceapa crudă este iritantă și toți cei cu stomacurile delicate să vor feri de ea; ceapa pusă în mâncări este bună și le dă un gust plăcut. — La țară ceapa să întrebuințează foarte mult ca *doctorie*, atât pe dinăuntru cât și pe dinafară. Pentru *tusa* copiilor mici să face următorul leac: să ia o ceapă, să scoate inima ei pe la rădăcină și locul gol să umple cu miere de albine astupându-să iar cu rădăcina tăiată ca să nu răsufle, apoi să pune ceapa în spuză ca să fiarbă, după care să lasă să răcească și pe urmă să golește din ea mustul care să dă copiilor cu lingurița, din când în când câte una. Pentru *tusea cu năduf* să stoarce mustul din ceapă; să amestecă cu zahăr candel și să bea cu lingurița. Pe *dinafară* ceapa să întrebuințează în *buboaie* și anume să ia o ceapă să coace în spuză, să scoate miezul și să pune în scobitură o bucățică de lumânare de seu, să leapădă coaja și așa caldă cum este să pune câte o foaie pe buboiu; ea să mai întrebuințează la *gâlci*, *surpături* (ernie), *durere de pânțece*, *năjit*, *guturaiu*, *râni*, *înțepături de albine*, *de viespi*, în *coleră* chiar, sub diferite forme și preparațiuni.

CEAPĂ BLÂNDĂ. — Caută la PRAZ.

CEAPĂ CIORII. — Caută la BRÂNDUȘĂ DE TOAMNĂ.

CEAPĂ DE MARE (*Scilla maritima*, fam, Liliace-

elor). — Plantă erbacee bulboasă originară din regiunea mediteraneană (Mai-Iulie). În medicină să întrebuințează numai bulbul al cărui principiu activ să numește *scilitină*. Ceapa de mare este cel mai puternic diuretic cunoscut; ea lucrează și ca

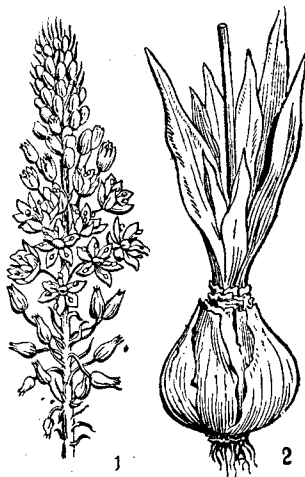

Fig. 34. — Ceapă de mare.
1. Tige înflorită — 2. Bulb.

excitant, expectorant. Adeseori să asociază cu digitala. Să dă sub formă de: extract alcoolic, 2-20 centigrame; oximel scilitic, 15-30 gr.; praf, 10-30 centigrame; tinctură, 1-5 gr.; vin 10-60 gr.; vin compus, 15-60 gr.; oțet, 10-30 gr.; iar pe *dinafară* sub formă de liniment.

CEARĂ (Lumânări de). — Caută la ILLUMINAT.

CEAS RĂU. — Caută la ACCIDENT și EPILEPSIE.

CEAȚĂ, negură, pâclă. — În totdeauna aerul atmosferic cuprinde o parte de aburi de apă. Când acești aburi sunt în cantitate mai mare și să îndeasă mai mult, formează un fel de *picături* foarte fine, foarte mici, cari plutesc în aer aproape de suprafața pământului și turbură aerul așa de mult încât nu mai putem vedea departe, uneori nici la trei pași, atunci zicem că este *ceață*. Dintre toate orașele mari din lume nici unul n'are ceață așa de multă ca Londra, unde ea să amestecă și cu fumul dela fabrici. La noi încă avem mai de multe ori în cursul anului ceață sau pâclă, care este foarte nesănătoasă. Această pâclă răcește iute corpul și când respirăm cu gura deschisă ea merge deadreptul în gât în răsuflătoare (laringe) și în bronhii (plămâni) producând durere de gât (angină catarală și amigdalită), răgușeală (laringită) și tusă (bronchită). Când nu respirăm cu gura deschisă și așa este bine să facem în totdeauna, dar ne plimbăm mult timp prin ceață, ea ne răcește picioarele și pătrunde prin haine până la piele, putând să răcim tot așa de rău și să căpătăm pe lângă cele de mai sus și vr'un junghiu (pleurezie) și chiar aprindere de plămâni (pneumonie). Afară de aceasta, negura mai poate fi încărcată cu tot felul de microbi și germeni de boală, astfel că respirând-o pe ea înghițim și pe aceștia și putem capătă febră tifoidă, difterie, etc. Pentru a ne apăra de toate acestea cel mai bun lucru este ca să nu ieșim din casă când este pâclă, mai ales când nici nu prea ne simțim bine sau când tușim, sau când suntem predispuși la boale de gât și de piept. Dacă suntem siliți să ieșim, atunci să căutăm să nu vorbim pe drum, să nu deschidem gura, ținând o batistă la gură, vom merge repede fără să ne oprim pe drum, vom căuta să fim bine îmbrăcați și hainele bine încheiate. Făcând toate acestea cu sfințenie vom scăpa ușor de ori ce pâclă.

CEPALALGIE (dela grec. *kephali*, cap, și *algos*, durere) și **CEFALEE**. — Durerea *acută*

de cap să chiamă *cefalalgie* și cea *cronică* să numește *cefalee* (vezi DURERE DE CAP).

CEFALOPINĂ. — Soluțiune uleioasă a substanței nervoase proaspete (mielină, lecitină); nu cuprinde albuminoide. Poate fi injectată în doze mari fără ca să provoace reacțiune locală. Să recomandă în contra nevrașteniei, isteriei, coreei, nevralgiei, etc.

CELER. — Caută la TELINĂ.

CELPERIT. — Caută la SIFILIS.

CENTAUREA BENEDICTA. — Caută la SCHINEL.

CENTAUREA PHRYGIA. — Caută la DIOC.

CENTENARI (lat. *centum*, sută). — Cei cari au împlinit o sută de ani să pot numi cu mândrie *centenari*. Am zis cu mândrie, căci puțini sunt acei fericiți muritori cari ajung această vârstă și mare lucru este să trăiești o sută de ani și mai mult! În cărțile sfinte să povestește de mult pomenitul *Matheusalem*, care ar fi trăit, nici mai mult nici mai puțin decât 969 ani, apoi mai sunt și alți patriarhi cari ar fi trăit aproape tot cam atâta; nouă însă nu ne vine a crede că anii pe vremurile acele ar fi fost tot așa de lungi ca anii noștri; dar s'o lăsăm încurcată, căci nu e bine să ne atingem de cele sfinte. În timpurile mai apropiate de noi să pomenesc următorii centenari vrednici de a fi trecuți la nemurire: *Henric Ienkins*, un englez care a murit la 1670 în etate de 169 ani, și care pe când atingea sută înnotă apa în susul ei: — *Surrington* din *Norvegia* care a murit în 1797 în vârstă de 160 ani și a cărui fiu mai mare avea 103 ani pe când fiul cel mai mic n'avea decât 9; — *Gürger Douglas*, mort în *Germania* în 1796 la 120 ani, care a avut 8 copii din căsătoria a treia pe care a făcut-o la etatea de 85 ani; — doctorul francez *Dufournel*, care și-a rupt gionata la 101 ani și care a avut cinstea să fie dus înaintea împăratului *Napoleon* în 1810, pe când avea 112 ani, a murit numai peste 8 ani, având împliniți 120; — *Politiman*, un chirurg care s'a născut la 1685 și a murit la 1825 în *Lorena*, în etate de 140 ani, operând, să zice, în ajunul morții o femeie atinsă de rac. În 1881 s'au numărat în *Europa* 3108 de centenari (1244 bărbați și 1864 femei) la o populație de 242 milioane de locuitori. Cei mai puțini centenari erau în *Belgia*, *Danimarca* și *Elveția*. În *New-York* tot pe vremea aceea trăiau 29 de centenari. În *Paris* a murit în anii din urmă învățatul chimist *Chevreul* care trecuse de 102 ani, ceea ce dovedește că munca cu mintea nu scurtează viața și că

mai iute moare leneșul. La noi *Românii*, fără să-i putem număra, încă să găsește pe ici și colo câte un sutaș și îmi pare rău că n'am putut da de o statistică oficială ca să mă slujesc de ea la scrierea acestui articol. Dacă cercetăm traiul bătrânilor trecuți de sută la toți găsim o viață liniștită, fără multe emoțiuni, cât să poate de cumpătată și foarte regulată. Acest lucru trebuie să ni-l însemnăm și să ducem aceeași viață dacă vroom să atingem sută (vezi *LONGEVITATE*).

CEP (A dà). — Caută la *PARACENTEZĂ*.

CERAT. — Medicament compus din ceară albă și ulei de migdale dulci, la care să mai pune și puțină apă de trandafiri pentru miros, uneori și puțin carmin la pomada ce să pune la buze. Ceratul să întrebuițează numai pe dinafară, producând o simțire de răcoreală plăcută și când vroom să fie mai calmant putem să-i mai adăugăm laudan, extract de opiu sau de beladonă. Ceratul să pune pe tot felul de răni sau răniri, la arsuri, la sgărieturi și crepături de piele, etc. Nenorocirea este că ceratul să rânzește de grabă și atunci în loc să calmeze irită rănile, din care pricină nu să mai întrebuițează astăzi, înlocuindu-să cu glicerina sau vaselină cari sunt mai bune.

CERB. — Caută la *CORN DE CERB*.

CERC, *bandaj erniar*. — Caută la *ERNIE*.

CERCEI. — Obiceiul de a purta cercei trebuie să fi rămas din vremurile de demult, pe când lumea trăia în stare de sălbătăcie. În adevăr, cerceii să pot compară cu inelele pe cari *Indienii* și mai ales femeile lor le poartă ca podoabă la nas și la urechi; inelul dela nas fiind supărător când își curăță nasul și la guturaiu, *Europencele* au păstrat numai podoabele dela urechi. Când să pătrund urechile la o fetiță, de multe ori să întâmplă că înțepătura să vindecă numai în partea de sus, iar în partea de jos, unde apasă cercelul să inflamează și face puroiu. În acest caz lucrul cel mai bun de făcut ar fi să scoată cercelul, dar de frică să nu să închidă gaura, îl lasă acolo orice s'ar întâmplă, și atunci vindecarea să face foarte greu și târziu. Adeseori rana nu să vindecă pe deplin nici odată, ci vecinic face puroiu, și atunci tot purtând cercelul, gaura să tot mărește în jos, să lungește din ce în ce până ce să despică în două sfârceul urechii, și atunci tot din spirit de cochetărie să face o altă gaură alături; s'a văzut astfel urechi părunse de trei ori. La mulți copii, mai ales scrofuloși,

s'a văzut diferite boale de piele provenite din pătrunderea urechilor; între altele este eezema, care începând dela rană să poate întinde pe tot corpul. Cel mai bun lucru de făcut ar fi să nu să mai poarte cercei, iar cu prețul solitarilor să să facă opere de binefacere.

CERCELUȘI. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

CEREALE. — Zeița bălană a agriculturii la strămoșii noștri Romani să chieamă *Ceres* și în cinstea ei s'au numit *cereale* toate plantele cari să cultivă pentru ca grăunțele lor să slujească la hrana omului. Grăunțele aceste trebuie mai întâiu să fie măcinate, ceea ce face să să deosebească coaja sau *tărițele* de miez, care singurul este bun pentru hrană și care constituie *făina*, din care să face *pânea*, *mămăliga* și diferitele *paste* alimentare (vezi aceste cuvinte). Partea de căpetenie a grăunțelor cerealelor este o substanță numită *gluten*, care cuprinde *azot*, ceea ce face ca ele să să apropie întru câtva de alimentele luate din regnul animal (vezi ALIMENTE), și cu cât aceste grăunțe conțin mai mult azot cu atât sunt mai hrănitoare. Din acest punct de vedere *grâul* să află în frunte, iar la coadă *orezul*. Celelalte părți cari afară de gluten să mai găsească în grăunțele cerealelor sunt: amidon (scrobeală), substanțe grase, gumoase și zaharate. — Să vedem acum cari sunt *cerealele* întrebunțate: 1. *Grâul*, care este cel mai bogat în gluten și din care să face pânea și pastele alimentare (vezi PÂNE). 2. *Săcara*, care este mai săracă în gluten și cu care să hrănescă mai mult locuitorii săraci. Cate odată pânea de săcară este recomandată de doctor (vezi PÂNE). 3. *Orzul*, care la noi să dă numai la animale servește la alimentația popoarelor din nordul Europei. El mai slujește și la fabricarea berii. Pânea care să face din orz este grea. Orzul curățit de coaje și spălat să numește arpăcaș, care să pune în supă. Orzul curățit de coji și zdrobit mare constituie un fel de uruială din care să prepară o gargară și o băutură (tizană) răcoritoare (30 grame la un litru de apă fierbinte). 4. *Ovăsul* la noi să dă la animale. În Franța din făina de ovăs să face o fiertură pentru copiii mici care este ușoară și hrănitoare. Bretonii și Scoțienii încă să servesc mult de ovăs în hrana lor, dar nu fac pâine din el. 5. *Porumbul* conține substanțe grase în cantitate mare și este temeiul hranei țăranelui român; din făina lui să face vestita *mămăliga*. Să mai întrebunțeze la îngrășarea animalelor (vezi MĂMĂLIGĂ și PORUMB). 6.

Orezul care servește la alimentație să întrebunțeze și în medicină (vezi OREZ).

CEREBRALĂ (Materie). — Să întrebunțeze substanța cenușie a creierului mic dela vițel. Productul curățit de grăsimi și uscat să dă în contra nevrasteniei. Să întrebunțeze în injecțiuni sub piele un extract lichid sterilizat al substanței cenușii (*Cerebrină* sau *Cerebrenină*). În Franța să întrebunțeze același extract preparat cu substanța cenușie dela berbec. Doza pulverii: 2-4 grame pe zi.

CEREBRU. — Caută la CREER.

CERUL GURII, palat (lat. *palatum*). — Partea de sus a cavității bucale să numește *cerul* sau *palatul* gurii. El să compune din o parte *anterioară*, care este tare, osoasă, formând un fel de *bolț*, și din o altă parte *cărnoasă*, *membranoasă*, numită *vălul* palatului sau *vălul palatin*, care este mobilă (să mișcă). Marginea de sus a *vălului* este prinsă de marginea de dinapoi a bolții; marginea de jos are la mijlocul ei un fel de prelungire numită *omușor* (*impărățuș* sau *luetă*); iar marginile laterale să continue fiecare prin partea cea mai depărtată a limbii prin două indoituri, numite *stâlpi* sau *piliari*, cari mărginesc o gropiță triunghiulară în care să află așezată *amigdala*. Rolul bolții palatului este de a oferi limbii un sprijin rezistent pentru *masticățiunea* (mestecarea, morfollirea) alimentelor, cari după ce au fost tăiate și îmbucătățite de dinți și măsele sunt zdrobite asupra acestui plan osos. Afară de aceasta, bolta palatului ajută vorbirea, modificând și întărind sunetele cari vin din *laringe* (vezi acest cuvânt). Vălul palatului și omușorul, mulțumită însușirii lor de a să mișcă, servesc de capac între fundul gâtului și partea de dinapoi a nasului; capac care în momentul când mâncăm și bem să ridică și închide orificiul ca să nu să ducă mâncarea și băutura pe nas. Cei ce au fost bolnavi de sifilis (cel perit), care le-a ros și găurit vălul palatului, înghit foarte greu și de obicei mâncarea le dă pe nas, de asemenea ei *vorbesc pe nas*. *Răniurile* ușoare ale vălului palatin să vindecă ușor, repede, mai ales cele cari rezultă din o înțepătură sau tăietură făcută cu vr'un os ascuțit, sau cu vr'un ac, cuiu, etc. Nu tot astfel este cu răniurile produse prin *armă de foc*, cari sunt cu mult mai grave și pentru cari trebuie să să chieме doctorul cât să poate mai grabnic. *Inflamațiunile* cerului gurii să vor trată ca toate celelalte inflamațiuni (vezi ANGINĂ, GURĂ).

CERUZĂ. — Caută la PLUMB.

CESVĂRTĂ. — Caută la COAPSĂ.

CETENĂ, CETINĂ. — Caută la IENUPĂR.

CETENĂ DE NEGI. — Caută la SABINĂ.

CETRINĂ. — Caută la MUȘCHI CREȚI.

CHALAZION (dela grec. *chalaza*, grindină), **granulom.** — Mică umflătură (tumoră), de mărimea unui bob de grindină, care să ivește la pleoape (vezi OCHIU, *Boale de*).

CHAULMOOGRA. — Caută la GYNOCARDIA ODORATA.

CHEAG. — Să numește astfel o masă roșie gelatinoasă în care să transformă sângele închegându-să (coagulându-să); în termin medical să zice *coagul* (vezi SÂNGE). Cheagul oprește curgerea de sânge astupând vasele, la început în mod vremelnic apoi în mod definitiv prin un fel de transformare fibroasă (vezi TROMBOZĂ).

CHEDICUȚĂ. — Caută la PEDICUȚĂ.

CHEFIR sau **KEFIR.** — Băutură alimentară preparată cu lapte de vacă, fermentată sub influința contactului cu grăunțe de chefir, o ciupercă specială numită *dispora caucasica*. Chefirul este cu atât mai bogat în alcool cu cât s'a lăsat să dureze mai mult timp fermentațiunea; după 24 ore să obține chefir *slab*, după 48 chefir mijlociu și după 3 zile chefir *tare*. Doză: 1-2 pahare până la 3 sticle pe zi. Să recomandă în boalele de stomac și în cazurile de slăbire (vezi LAPTE).

CHEIA. — Mănăstire de călugări în munții Prahovei; localitate de vilegiatură, la 3 ore de Vălenii de munte. Clima plăcută; împrejurimile păduroase și muntoase, pitorești.

CHEILOPLASTIE (dela grec. *cheilos*, buză, și *plassein*, a forma). — Refacerea buzei în cazurile de pierdere de substanță. Sunt multe proceduri: cu unu sau mai multe lambouri laterale (cu bază superioară sau inferioară) cari să reunească prin mai multe puncte de sutură, sau cu lambouri rectangulare cu bază inferioară.

CHELBE. — Caută la TINEA.

CHELEN sau **KELEN, clorur de etil, eter cloridric.** — Anestezic local, care să întrebuințează în pulverizațiuni ca și clorul de metil: el produce un frig mai puțin intens, căci nu fierbe decât la + 12°5; să poate conserva în tuburi de sticlă; vaporii lui sunt *inflamabili*. Să întrebuințează de către unii doctori și ca anestezic general, înlocuind cu folos protoxidul de azot la scoateră maselelor.

CHELIDONIUS MAJUS. — Caută la RESTOPASCĂ.

CHELIE. — Caută la PĂR și TINEA.

CHELIE CĂPREASCĂ. — Caută la TINEA (*Favus*).

CHELIE FĂRĂ BUBE. — Caută la PELADĂ.

CHELOTOMIE, kelotomie (dela grec. *kélé*, tumoare, și *tomé*, tăiere). — Operațiune care să face la ernia *strangulată* (vezi ERNIE).

CHENOPODIU (*chenopodium ambrosioides*, fam. Chenopodiaceelor). — Plantă erbacee care crește în Mexico și introdusă în Europa pentru cultură. Să întrebuințează iarba (herba) adecă foi, ramuri și flori culese uscate și conservate în cutii închise; are odoare pătrunzătoare, gust de camfor, aromatic și amăriu. Lucrează ca antispasmodic. Să dă în ceaiu, 8-10 la 1000, în corée la copii.

CHEPT. — Caută la PIEPT.

CHERATITĂ (dela grec. *keras*, corneie). — Inflamațiunea sau aprinderea corneiei, care poate avea urmări grave pentru vedere și mai cu seamă prin formarea de *albeață*, pentru care trebuie instituit un tratament energetic chiar dela început. *Cauzele* cherației sunt: reumatismul, limfatismul și tuberculoza sau oftica (cheratită interstițială a copilăriei), variola (vărsatul). *Cauze locale*: răniurile, granulațiunile conjunctivei; (vezi OCHIU, *Boalele de*).

CHERATOCON. — Caută la OCHIU.

CHERMES MINERAL. — Caută la ANTIMONIU.

CHERSĂC. — Caută la PIERSIC.

CHESTRUI. — Caută la EFELIDE.

CHIBRITURI (Otrăvire cu). — Caută la FOSFOR.

CHIPĂR. — Caută la PIN.

CHIFTELE. — Caută la TOCĂTURĂ.

CHIL și CHIM. — Chimul este amestecul care rezultă din mistuirea substanțelor hrănitoare în stomac, de unde el să duce în intestine (mațe) și acolo o parte din el și anume numai partea hrănitoare să absoarbat sub numele de *chil* de către limfaticile intestinului, cari conțin de obicei limfă; iar partea nehrănitoare trece mai departe prin mațele groase de unde iese din corp sub numele de *materii fecaloide*.

CHIMEN, chimin, chimion, săcărea (*Carum Carvi*, fam. Umbeliferilor). — Plantă erbacee care crește prin fânețele și pășunile de munte, umede și pietroase; uneori cultivat pe întinderi mari (Mai-Iunie). Fructele aromatice întrebuințate în medicină ca stomachice, carminative și diuretice. La țară să dă ciaiul sau fiertura de chimen la copii când au *mătrice* (colici intestinale).

CHIMEN DULCE. — Caută la MOLURĂ.

CHIMION. — Caută la CHIMEN.

CHIMION DE APĂ, chimion de baltă. — Caută la MĂRĂRAȘ.

CHIN. — Caută la PIN.

CHINĂ, quinquină. — Coaja sau scoarța diferitelor specii ale arborelui *Cinchona* din fam. Rubiaceelor. Sunt trei specii: *cinchona calisaya* care dă *china galbină*, *cinchona officinalis* care dă *china cenușie* sau *fuscă*, *cinchona succirubra*, care dă *china roșie*. Arborele *cinchona* crește spontan și în cultură în țările tropicale ale Americii meridionale la altitudini de 1200-7300 metri.

Speciile mai sus pomenite sunt cele mai principale cari dau în comerț cele trei feluri de *chină*, dar mai sunt și alte specii și varietăți dela cari provin unele feluri de *chină* ce vine din comerțul american. — China are mai multe principii active: aci-

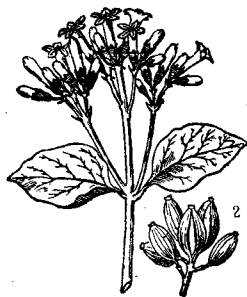

Fig. 35. — Chinchina.

1. Floare. — 2. Fruct.

dul chinic, *chinina*, *cinconina*, chinidina, cinconidina, chinamina. — *China galbină* a cărei coaje galbină portocalie dă un praf gălbui, foarte amar, puțin astringent, foarte bogat în *chinină*, care este cel mai bun în contra frigurilor și ca tonic. *China cenușie* sau *fuscă*, care să prezintă sub formă de coji subțiri, cenușii pe din afară și gălbui pe dinăuntru, dă un praf gălbui cenușiu, mai mult sau mai puțin deschis, care este astringent și tonic. *China roșie* a cărei praf este roșu, ține loc între cele două și este astringentă și febrifugă. Pentru a combate frigurile cea mai bună este china galbină, că tonic china cenușie, iar pentru a avea amândouă acțiunile să poate întrebuiți china roșie. Astăzi însă pentru combaterea frigurilor să întrebuițează numai *chinina*, care lucrează mai iute și mai energic, iar coaja de chină să dă numai ca astringent și tonic. Pe *dinăuntru* să dă china sub următoarele forme: extract alcoolic de china cenușie, galbină și roșie, 1-4 gr.; extract apos sau moale de china cenușie, 1-6 gr.; extract apos uscat de china cenușie, 1-4 gr.; extract hidro-alcoolic de china galbină și roșie, 2-4 gr.; macerațiune, 10 la 1000; praf, 4-12 gr.; sirop, 10-100 gr.; tinctură, 5-20 gr.; tizana, 20 la 1000; vin, 30-100 gr.; sirop de china fieruginos (după Codex), 10-60 gr. Pe *dinafară* să întrebuițează

praful de china, care să pune curat sau amestecat cu praf de amidon pe plăgile și rănilor cari să vindecă încet. — *Cincondină*. Izomerul cinconinei să dă ca succedaneu al chininei, antipiretic; 5-30 centigrame (antipiretic) și 30-40 centigrame de 3-4 ori pe zi (febrifug). — *Cinconina* lucrează ca și chinina, însă este mai slabă, dându-să în doză de 3 ori mai mare ca ea. *Cinconina sulfurică* să dă 5-15 centigrame de 3-4 ori pe zi ca tonic, 1-2 gr. pe zi ca antiperiodic.

CHININĂ, quinină. — Chinina este cel mai important principiu activ al *chinei*, care să extrage din coaja acestui arbore. Ea să găsește în cantitate mai mare în coaja chinei galbine, din care să și extrage. Chinina nu să întrebuițează în medicină curată, ci în combinațiune cu diferiți acizi: sulfuric, cloridric, bromidric, etc., formând sulfat de chinină, cloridrat de chinină, bromidrat de chinină, etc. Chinina este medicamentul specific aproape al tuturor accidentelor datorite *impaludismului* (vezi acest cuvânt), cu titlu *curativ* și *preventiv*. Afară de aceasta chinina s'a mai dat în contra febrei tifoide, apoi ca antitermic și tonic în influență, ca sedativ nervin în tuse măgărească, ca analgeziec în reumatismul articular acut, în nevralgii (mai ales cele periodice), în migrenă; s'a mai dat în diabet, în unele emoragii (periodice), în urticarie (blândă), în doză mare în vertijul lui Menière, în nevrastenie ca tonic și stimulent, în blenoragie ca atiseptic. Nu să dă în timpul menstruațiunii, nici a sarcinei, de cât în doze mici și la mare trebuință. Chinina să dă mai cu seamă sub formă de sulfat, cloridrat și bromidrat, 10 centigrame până la 2 gr. în buline, pilule, clizme, supozitoare, injecțiuni sub piele (în caz de urgență) rar în poziune din cauza amarăciunii. La *copii* să dă: 2-6 centigrame înainte de 1 an; 8-15 centigrame de la 1 până la 2 ani; 15-40 centigrame după doi ani. Proprietățile sărurilor de chinină fiind aceleași ca și ale chininei, care este *febrifugă*, *anteperiodică* și *antitermică*, nu le vom mai repeta vorbind de acele săruri amintim numai indicațiunile speciale și dozele. Aceste săruri sunt următoarele: *Arseniatul de chinină*; întrebuițat în unele forme de nebulie cu slăbire nervoasă sau stupoare; 5-10 miligrame; nu să întrebuițează decât ca preparațiune arsenicală. — *Bromidratul bazic de chinină*; conține 76.60 la 100 chinină; în *injecțiuni sub piele* (ipodermice), 20-50 centigrame pentru odată. —

Bromidratul neutru de chinină; conține 60 la 100 chinină. — *Carbonatul de chinină* sau *aristochinină*; să dă la copii în tusa măgărească, 5-60 centigrame (de la 1 la 6 ani), 50 centigrame până la 1 gr. la adulți. — *Cloridratul bazic de chinină*; conține 83.62 la 100 chinină; *injecțiuni ipodermice*, 20 centigrame odată, asociat cu antipirină. — *Cloridratul neutru de chinină*; conține 74.50 la 100 chinină; foarte întrebuințat, mai cu seamă în injecțiuni sub piele. — *Etilcarbonatul de chinină* sau *Euchinină*, care nu este așa de amar, pentru care să dă mai mult la copii; mai slab de cât sulfatul de chinină și să dă în doză de 2 ori mai mare de cât acela. — *Lactatul de chinină*; conține 72.6 la 100 chinină; să dă mai mult în injecțiuni sub piele. — *Glicerofosfatul de chinină*; tonic; 25 centigrame până la 1 gr. în buline, 80 centigrame în injecțiuni sub piele. — *Sulfatul bazic de chinină*; conține 72.81 la 100 chinină; antiperiodic prin escelință, tonic; 50 centigrame până la 2 gr. — *Sulfatul neutru de chinină*; conține 59.12 la 100 chinină; 1-2 grame. — *Tanatul de chinină*; conține numai 20-21 la 100 chinină; să dă în contra sudorilor de noapte la oficioși; 1-2 gr. — *Valerianatul de chinină*; conține 76 la 100 chinină; febrifug, antispasmodic, antinevralgic; 30 centigrame până la un gram.

CHINIUM sau **QUINIUM**. — Este extractul de china care să prepară punând la praful de coaje jumătate din greutatea sa var (calce) stâns și turnând asupra amestecului alcool, apoi să fierbe, să distilează și să lasă să evaporeze rezidiul. Este un tonic și febrifug minunat. Să dă 1 gram și jumătate pe zi în pilule, sau sub formă de vin (4.50 la 1000), 100 gr.

CHREAN. — Caută la **HREAN**.

CHINESITERAPIE sau **KINESITERAPIE** (dela grec. *kinēsis*, mișcare, și *therapeuein*, a vindeca). — Prin acest cuvânt să înțelege aplicațiunea *gimnasticeii* (vezi acest cuvânt) la vindecarea boalelor. Sunt mai multe varietăți: gimnastica *fără aparate* sau de casă și gimnastica *cu aparate* (bețe, haltere, scări, inele, bare paralele, etc.); apoi: gimnastica *svedeză* în care să provoacă contractiunea unor mușchi opunându-le o rezistență cu mâna sau cu feși elastice; gimnastica *meccanică* în care diferite aparate provoacă mișcări automate; gimnastica *locală*, la pânțele pentru constipație, la piept pentru respirație. Gimnastica domolește excitațiunea nervoasă, ușurează și ameliorează di-

feritele funcțiuni (circulațiunea, respirațiunea, nutrițiunea). Să recomandă în boalele nervoase (coreie, epilepsie, isterie, nevraștenie); în boalele de nutrițiune (anemie, diabet, gută, obezitate); în boalele de plămâni (astmă, năduf, oftică); în boalele de stomac, de mațe, etc.

CHINOSOL sau **QUINOSOL**. — Praf cristalin, galbin, cu miros de șofran, gust astringent și aromatic. Antiseptic, s'a recomandat în locul sublimatului coroziv în antisepsia obstetricală. Să întrebuințează pe dinafară în soluție apoasă de 1-2 la 1000.

CHIOR. — Când un om ș'a pierdut vederea la un ochiu și vede numai cu celalt să zice că este *chior*, că a *chiorât*. Rar să întâmplă ca un copil să nască chior. De obicei omul chioresște mai târziu prin o întâmplare nenorocită, cum de pildă când i-a sărit apă fierbinte sau apă de var în un ochiu, sau o țandără de fier ori de altceva, când s'a lovit cu un vârf de cuțit sau cu vr'o armă de foc, sau l'a lovit un bou cu cornul, sau, câte odată, când doctorul pentru ca să-i scape ochiul sănătos a fost silit să-i scoată ochiul bolnav. Să nu să confunde omul chior cu cel *ciacăr*, care să uită cruciș, adecă cu un ochiu la făină și celalt la slănină, nici cu cel ce nu vede tocmai bine cu un ochiu. Chiorul nu vede de loc cu un ochiu și această infirmitate nu mai are leac, așa că el să slujește numai de ochiul sănătos, pe care trebuie să-l îngrijească foarte bine și cu multă băgare de seamă ca să nu-l piardă și pe el, adecă să nu-l ostenească prea mult cu cetitul și scrisul, mai ales la lumina artificială prea tare, nici ocupându-să cu lucruri mici cari cer o încordare prea mare. A fi chior nu însemnează că nu poți trăi ca și cei cu doi ochi, nici nu te împiedecă să ajungi om mare dacă ești vrednic, dovadă strămoșul nostru Horatius Cocles și în timpurile noastre marele francez Gambetta, ale căror nume au devenit istorice. Dacă cumva chiorul vrea să-și ascundă acest cusur n'are decât să-și puie un ochiu de sticlă în tocmai ca cel sănătos (vezi **OCHIU**).

CHIPĂRUȘ. — Caută la **ARDEIU**.

CHIPERU LUPULUI. — Caută la **TULICHINĂ**.

CHIR. — Caută la **PIR**.

CHIRȘ sau **KIRSCH**. — Este o băutură alcoolică preparată prin fermentațiunea și distilațiunea cireșelor sălbătice și a sâmburilor lor (cuvântul nemțesc *Kirsche* însemnează *cires*). Această băutură conține și urme de *acid prusic*, care este în prea

mică cantitate pentru a fi primejdios când să bea chirșul în cantitate mică, dar desul pentru a da băuturii o aromă plăcută și o lucrare demolitoare (calmantă) asupra sistemului nervos. Chirșul băut în cantitate mică și numai din când în când, după o mâncare mai abondentă, înleznește mistuirea. Luat curat sau sub formă de *grog*, chirșul este un cordial puternic care mărește puterea și previne sfârșeala. Dar, abuzul de chirș este foarte primejdios și aceasta trebuie s'o știe acel ce are obiceiul de a-l bea.

CHISĂLIȚĂ, compot. — Chisălița este un fel de dulceață, cu deosebire că ea nu să fierbe așa de mult timp și fructele își păstrează forma și consistența lor, iar zahăr să pune mai puțin decât la dulceață, de oarece nu să păstrează timp îndelungat, ci de obicei, să mănâncă când să prepară. Chisălița nu să potrivește pentru orice stomac; cea preparată cu coacăze, cireșe și mere este cam acidă (acră), iar cea cu smeură și gutui este prea grea de mistuit, numai chisălița făcută cu pere, prune, zarzăre, caise este mai bună și mai ușoară la mistuire. Pentru cei supuși la îngrășare chisălița având mai puțin zahăr este cu mult mai bună decât dulceața.

CHIST sau **KIST** (dela grec. *kystis*, beșică, pungă). — Prin cuvântul chist să înțelege o umflătură sau *tumoră* în forma unei pungi sau a unui sac închis de toate părțile și care cuprinde un lichid mai mult sau mai puțin gros. Chiștii să pot dezvoltă în toate părțile corpului, în toate organele chiar și în cele mai adânci. Când un chist să ivește în părțile dinafară ale corpului, el este ușor de recunoscut, atât prin forma și prin volumul lui cât și prin conținutul lui, despre cari ușor ne putem da seamă prin pipăirea cu mâna. Un chist ivit în afară să dezvoltă în voia lui, neavând nici o piedecă, și nu este așa de primejdios fiindcă creșterea lui nu supără nici un organ important. Când însă un chist să dezvoltă în părțile adânci ale corpului, în vr'un organ profund, el este mai greu de recunoscut și de multe ori nu poate fi bănuț decât numai prin turburările ce le produce în funcționarea aceluși organ, și gravitatea lui atârnă de importanța organului atins. Un chist odată recunoscut trebuie operat, căci el niciodată nu să vindecă dela sine și operațiunea trebuie făcută cât să poate mai iute pentru ca să scurtăm suferințele bolnavului și să-l scutim de complicațiuni cari i-ar pune în primejdie viața.

CHIST AL OVARULUI. — Caută la OVAR.

CHIST SEBACEU. — Caută la MODALCĂ.

CHITAC. — Caută la PORUMB.

CHITIE. — Caută la TICHIE.

CHOEROPHYLLUM CEREFOLIUM. — Caută la ASMAȚUI.

CIACĂR. — Caută la STRABISM.

CIANHIDRIC (Acid) sau prusic. — Să întrebunțează ca calmant, sedativ, în doză de 10 până la 15 picături din o soluție de 1 la 100. Acest acid este principiul activ al *apei distilate de laur-ceras*. Să întrebunțează de asemenea și *cianurul de potasiu* și *cianurul de zinc*. — *Otrăvirea*. S'a întrebunțat inhalațiile cu acid prusic care produce o moarte instantanee; acidul cianhidric medicinal, apă distilată de laur-ceras, cianurul de potasiu. *Semne*: moarte foarte repede după convulziuni și colici mari, respirație grea, întreruptă prin suspine adânci. *Tratament*: să să deie 50 grame de sulfat de fier (vitriol verde) în apă.

CIANOZĂ (dela grec *kianos*, albastru). — Coloare albastră, vânătă, câte odată neagră sau lividă a pielii, care provine din o piedecă în circulație (în boalele de inimă, de plămâni), sau din un amestec al sângelui arterial cu cel venos în urma unei rele conformațiuni a inimii, trecătoare sau permanentă.

CIANUR. — Caută la CIANHIDRIC.

CICATRICE. — Orice rană după ce să vindecă lasă în locul ei un semn care nu să șterge nici odată și care să numește *cicatrice*. Forma cicatricii variază după formă și întinderea răni. Rănilile făcute prin tăiere (plăgile tăiate), cari să cos și să vindecă fără să facă puroiu lasă o cicatrice liniară, care abia să vede. Rănilile cu puroiu și uimele cari să sparg singure lasă citrice mari și urâte.

CICER ARIETINUM. — Caută la NĂUT.

CICLISM. — Exercițiul cu bicicleta este foarte bun pentru copiii, femeile și bărbații sănătoși; el să recomandă în tratamentul anemiei, artritismului (gută, migrenă, reumatism, obezitate), a constipației, a unor forme de diareie, a nevrasteniei; dar în toate aceste cazuri acest exercițiu trebuie făcut în mod rațional. Cei bolnavi de inimă, cei ce au mistuirea grea (dispepticii), cei ce sufer de trănji, de ernie (surpătură), convalescenții și cei cari au avut apendicită sau o boală de beșică sau rinichi, nu trebuie să facă acest exercițiu. Intru cât privește durata acestui exercițiu, ea să va stator-

nici în raport cu vârsta, cu sexul și mai cu seamă cu antrenarea progresivă precedentă; mărimea mașinii va fi proporțională cu statura celui ce o întrebuițează. Ciclistul este expus la schimbări de temperatură, contra cărora să va întări prin *abluțiuni* (vezi acest cuvânt) generale zilnice.

CICOARE, cicoare de vară, cicoare (*Cichorium Intybus*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin câmpii, ogoare, fânețe, drumuri, locuri virane (Iunie-Septembrie). Frunzele să mănâncă ca salată, iar din rădăcina uscată, prăjită și măcinată să face *surogatul de cafea* (vezi CAFEA). În

medicină să întrebuițează frunzele proaspete și uscate, și rădăcina. Lucrează ca: tonic, amar, depurativ (curățător de sânge), stomachic. Să dă sub formă de ceaiu, 10 gr. la 1000; extract, 1-5 gr.; iar siropul de cicoare simplu sau împreună cu sirop de revent să dă la co-

Fig. 36. — Cicoare.

pii mici ca purgativ, 2-5 lingurițe. — La țară, planta întreagă, plămădită în unt de lemn, să bea pentru vătămătură și să pune și la buric; untul de cicoare astfel preparat să mai pune la tăieturi. Floarea de cicoare plămădită cu vin să bea pentru durere de cap cu friguri, de asemenea ceaiul de cicoare. Cu zamă de floare pisată să unge la *celperit*. Rădăcina să bea în rachiu pentru vătămătură și durere de inimă; ceaiul de rădăcină pentru durere de stomac, iar dulceața de rădăcină pentru durere de piept. Ciainl de frunze sau frunza fragedă pisată în zăr să bea primăvara pentru preînnoirea sângelui. — **Cicoarea de grădină, cicoare** (*Cichorium Endivia*). Plantă originară din Turchestan și Asia mică să cultive mult în Europa, mai ales în Franța, chiar și la noi, pentru uzul culinar (Iulie-August) fiind una din cele mai bune salate, din cauza amărăciunii care o face să fie aperitivă și tonică.

CICUTĂ. — Caută la CUCUTĂ.

CIDRU, vin de mere. — La noi să întrebuițează foarte puțin acest vin, pe câtă vreme în străinătate și mai ales în Franța nordvestică să bea până la 15 milioane de hectolitri pe an. Cidru să prepară de obicei din un amestec de mere dulci, mere

amare și mere acre, cari după ce au fost sdrobite și expuse la aer timp de 24 ore, să pun la teasc și ceea ce să scurge să lasă să fermenteze (să fiarbă) timp de o lună, după care cidrul este gata. El să pune în butoaie foarte curate și afumate cu pucioasă sau să trage în sticle. Cidrul să păstrează cu mare anevoință și nu să poate transporta, din care pricină el trebuie băut pe loc și să nu fie ținut mult timp, căci să strică. Vinul de mere conține cam 3-4 la sută alcool și când este curat și proaspăt este o băutură bună și igienică, dar nu trebuie luat în cantitate prea mare, căci obosește stomacul și mațele dând naștere la diareie și colici.

CIFOZĂ. — Caută la COCOAȘĂ și COLUMNA VERTEBRALĂ.

CIGĂ MICĂ. — Caută la CIUPERCI (Bureții galbini).

CIMBRIȘOR, cimbru de câmp, cimbrușor, sârpun, sârpunel, sârpunele, schinduf, timian (*Thymus serpyllum*, fam. Labiateilor). — Plantă odorantă și aromatică care crește prin fânețe și pășuni uscate, pe coline și câmpuri, prin poieni, livezi, pe marginea pădurilor (Iunie-Septembrie). În medicină să întrebuițează ca excitant sub formă de infuziune (ceaiu) din 10 la 1000.

— *La țară* cimbrușorul este foarte cunoscut atît ca leac cât și pentru mirosul lui care seamănă întru câtva cu cel de alămăie. Ceaiul de cimbrușor să dă în contra *colicilor*; decoctul de rădăcină și cu sare arsă să dă copiilor pentru *mătrice*. La *celperit* să fac oblojeli cu decoct de cimbrușor amestecat cu frunze de măr dulce și șovârf sau gutui. Cu cimbru de câmp să fac băi la cei ce sufer de scorbut. Planta întreagă uscată și pisată să trage pe nas ca tabacul pentru a opri sângele să curgă.

CIMBRU, cimbru adevărat, cimbru de grădină. — Caută la LĂMĂIOARĂ.

CIMBRU DE CÂMP, cimbrușor. — Caută la CIMBRIȘOR.

CINĂ. — Caută la MESE.

CINABAR. — Caută la MERCUR (*Bisulfur de mercur*).

CINCHONA. — Caută la CHININĂ.

CINCONIDINĂ. — Caută la CHININĂ.

CINCONINĂ. — Caută la CHININĂ.

CINNAMOMUM ZEYLANICUM. — Caută la SCORIȘOARĂ.

CINOGLÓS. (Pilule opiacee de). — Caută la OPIU.

CINTAURĂ. — Caută la FIEREA PĂMANTULUI.

CIOARECI. — Caută la PANTALONI.

CIOCANUL LUI MAIOR. — Este un procedeu foarte bun în cazurile de asfixie a noilor născuți și în angină de piept. Să cufundă în apă foarte caldă, fierbinte, un ciocan ordinar, care să pune apoi la lingurea, deasupra stomacului. Acest lucru să poate repetă de mai multe ori.

CIOCĂRȚI. — Caută la CIUPERCI (Ciuciuleți).

CIOCOLATĂ. — Iată o mâncare foarte plăcută mai ales copiilor. Ciocalata să prepară din cacao și zahăr, la cari să mai pune pentru a-i da aroamă, scorțișoară sau vanilie. Cacao este productul vegetal preparat din sămințele unui arbore mic numit *Theobroma Cacao* (vezi CACAO) din fam. Butneriaceelor, originar din America. Sămințele de cacao au mărimea și forma cam a unui sămbure de măsline, turtite, netede, oacheșe și tari; sămburele este amar, cu miros slab și la pipăire este unsuros. Din sămințe să prepară untul (butirul) de cacao care să întrebuințeze în medicină la facearea săpunurilor (supozitoarelor) cu diferite medicamente, mai ales pentru copiii mici. Ciocolata preparată cu vanilie are un gust cu mult mai plăcut decât cea cu scorțișoară și este mai ușor de mistuit. Ciocolata este hrănitore, din care pricină să socotește ca aliment, căci cacao, din care să prepară, conține substanțe alimentare: feculă, glicoză (zahăr), materii grase (untul de cacao), etc, și un alcaloid analog cu cafeina care să chiamă *teobromină*. Materiile grase sau untul de cacao servește la întreținerea căldurii animale și la respirație, dar nu contribuie la reparația mușchilor, nu dă putere, dar hrănește bine întocmai ca toate alimentele grase (vezi ALIMENTE). Ciocolata are și un cusur; ea este cam grea la mistuit, din care pricină nu e bine să mâncăm prea multă odată, mai ales când avem stomac slab. La fabricarea ciocalatei să mai adauge uneori sagu, salep, arrow-root și chiar gluten, când ciocalata devine un aliment complet. Ciocalata să întrebuințeze mai ales la copii, servind ca vehicul substanțelor active, cărora le maschează gustul. Nici un aliment, din nenorocire, nu este falsificat așa de mult ca ciocalata, punându-se în loc de unt de cacao alte grăsimi (unt de lemn sau de migdale dulci, grăsimi de vacă sau de oaie). De aceea este bine ca să fim cu băgare de seamă de unde și ce fel de ciocolată cumpărăm. Să mai prepară ciocolată cu diferite medicamente și anume: ciocolată *fieruginoasă* care este tonică, întăritoare; ciocolată cu

magnezie, care este purgativă; ciocolată cu *santonină*, care să dă pentru limbrici la copii etc.

CIOCOLAȚI.—Caută la CIUPERCI (Ciuciuleni).

CIOCLAC. — Caută la CIUNG.

CIONT (franț. *moignon*), *mont*. — Să numește astfel partea care rămâne dintr'un membru amputat (tăiat). Intr'un ciont bun cicatricea este tare, puțin aderentă de extremitatea osoasă care este căptușită de o perniță de țesut celulo-grăsos; în acest caz aplicațiunea unui aparat de proteză este ușoară. Câte odată însă să întâmplă că cicatricea este subțire și lipită de os, din care pricină să rupe și să rănește (să ulcereze) sub influința unei frecături sau trăsături, iar rețracțiunea mușchilor face ca căpătâiul osului să iasă afară (ciont conic); nervii să termină prin niște umflături numite *nevrome*, cari, sub influința unor apăsări repetate sau chiar și fără cauză cunoscută, dau naștere la dureri nevralgice mari. Câte odată să pot ivi fistule și leziuni osoase gravechiar și după mai mulți ani de vindecare aparentă, (*osteită*, *osteomielită*). În aceste cazuri trebuie să ne adresăm la un chirurg priceput.

CIORAPI; colțuni, ștrimfi. — În vechime și chiar și acum în unele părți omul își încălță picioarele fără să le puie mai întâiu în ciorapi sau să și le învâluie în *obielle*, dar aceasta nu este sănătos, căci cu mult mai bine este apărât piciorul de frig când să pune ceva între el și între pielea încălțăminteii, fie chiar și hârtie (*Universul* de exemplu, sau oricare altă gazetă). Ciorapii prind bine în tot timpul, iarna-vara, căci ei absorb o parte din nădușeala picioarelor, cari nu să murdăresc așa iute. Ciorapii trebuie schimbați cât de des, dacă nu să poate în fiecare zi, cel puțin de 3 sau de 2 ori pe săptămână. Ciorapii pot fi de bumbac sau de lână, după anotimp. Ciorapii de mătăasă sunt un obiect de lux. Mai buni sunt ciorapii albi, decât cei văpsiți, căci vâpseaua poate fi făcută din anilină sau alte substanțe stricătoare sănătății. De altfel și ciorapii văpsiți trebuie schimbați tot așa de des ca și cei albi. Ciorapii pot fi periculoși când sunt fixați prin călțavete sau orice legătură ce trece pe deasupra pulpelor, căci ele strângând pulpa împiedecă circulația sângelui din vine, cari să lărgesc și dau naștere la boala numită *varice* (vezi acest cuvânt); de aceea mai bine este să să fixeze ciorapii cu ace de siguranță de ismene, iar la femei eu un

fel de breteluțe cari leagă ciorapii de corset sau de o încingătoare de mijloc. — *Ciorapi elastici* sau ciorapi pentru *varice*. Aceștia sunt făcuți din o țesătură elastică

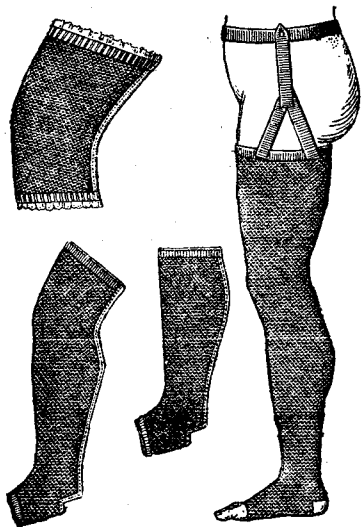

Fig. 37. — Ciorapi pentru varice.

și pot fi lungi până sub genunchi sau până la coapse. De obicei degetele și călcâiul nu să cuprind în ciorap. Ciorapii trebuie să fie foarte mlădioși, așa că după opt zile

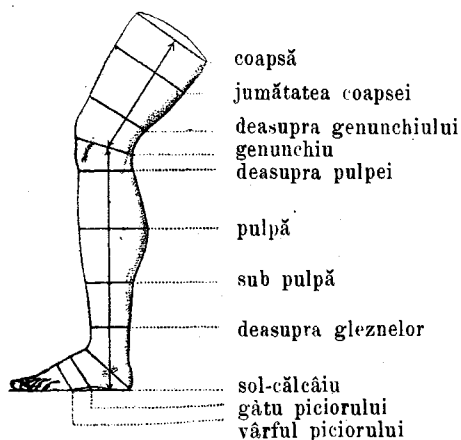

Fig. 38. — Măsuri cari trebuie luate pentru ciorapii de varice.

de purtare nici să nu mai simțesti că-i porți. Ei trebuie desbrăcați la culcare și încălțați dimineața; trebuie să fie comandați după măsură, ca să să potrivească bine, după cum să arată în fig. 38.

CIORBĂ, supă. — Deosebirea între *supă* și *ciorbă* este că prima să face cu *zămă de carne* (vezi *BULION*) în care să pune pâne prăjită sau tapioca, griș, orez, fidea,

stelișoare și alte farinaje și gustul ei este dulce, pe câtă vreme ciorba să face cu borș sau cu apă simplă înăcrită când este gata cu sare de lămâie sau cu oțet, așa că gustul ei este acru; să înțelege ca și în ciorbă să pun legume ca și în supă pentru ca să fie mai gustoasă, d. ex. ciorba de puiu, ciorba de miel, etc. Atât supa cât și ciorba, luate la începutul mâncării deșteaptă apetitul și face ca gura să să umple de *salivă* și stomacul de *sucuri*, cari înleznesc mistuirea. Prin urmare este bine ca să să păstreze bunul obicei de a începe mâncarea cu supă sau cu ciorbă, însă nu în cantitate mare, mai ales cei predispuși la *obezitate* și cei ce sufer de *dispepsie* (vezi aceste cuvinte) trebuie să iee foarte puțină.

CIOȘVĂRTĂ — Caută la COAPSA.

CIPICI. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

CIRCULAȚIUNE. — Caută la CORD.

CIRCUMCIZIUNE. — Operație care constă în tăierea *împrejur* și ridicarea unei părți a prepuțului (sulacului). La Israeliti este prescrisă de religie și ea are marele folos de a face ca mucoasa (pelița) glandului sau a vârfului membrului viril să fie mai rezistentă și prin urmare de a pune pe om mai la adăpost de îmbolnăvire, de a contracta sifilisul sau alte boale veneriene.

CIREȘA EVREILOR. — Caută la PĂPĂLĂU.

CIREAȘA-LUPULUI. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

CIREȘE — Fructele cireșului, arbore numit *cerasus avium* sau *prunus avium*, din familia Rosaceelor; fructele sunt cam amare. Prin cultură s'a obținut mai multe varietăți sau specii acărora fructe sunt dulci și cari să mânâncă cu multă plăcere. Din cireșele amari să face dulceață. În medicină să întrebuințează ca diuretice (fac ud mult și limpede) sub formă de sirop sau sub formă de fierțură (tizană) de cozi de cireșe (10 la 100). La țară zama de cireșe fierte să bea de femeile cari au prea mult la period; să bea contra *răsurilor*; ciaiul de cleiu de cireș să bea pentru tusă. Cireșele să nu să mânânce cu *sâmburi*, căci mulți au murit din pricina aceasta de *încurcătură de mațe* sau de aprindere de mațe.

CIRIȘ — Caută la DEXTRINĂ.

CIROZĂ (dela grec. *cirrhos*, galbin—roșietic). — Caută la FICAT.

CISME. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

CISTICERC. — Caută la VIERMI INTESTINALI (*Tenia*).

CISTITĂ. — Caută la BEȘICĂ.

CITARINĂ. — Sare disodică a unui acid

anidro-metilen-citric. S'a dat în contra gu-tei și reumatismului. Doză : 4-40 grame pe zi, câte 1-3 grame odată.

CITRAT DE MAGNEZIE. — Caută la **MAGNEZIE**.

CITRIC (Acid). — Este temperant (răco-ritor). Să dă 2-6 grame în limonadă, în poțiune, în sirop (10 p. 1000); limonada vinoasă să face din limonadă citrică simplă la care să mai adauge vin roșu, 250 gr. la un litru.

CITROFEN. — Este un praf alb care să face din combinația acidului citric cu fenetidină. Lucrează ca antitermic și analgezie, în doză de 1-6 grame pe zi în buline de câte 50 centigrame, sau în poțiune.

CITRUS AURANTIUM. Caută la **PORTOCAL**.

CITRUS LIMONUM. — Caută la **LĂMAIE**.

CITRUS VULGARIS. — Caută la **PORTOCAL (Portocale amari)**.

CIUBOTE. — Caută la **INCĂLȚĂMINTE**.

CIUCIULENI, ciuciulași. — Caută la **CIUPERCI**.

CIUCIULEȚI, ciuciulași. — Caută la **CIUPERCI**.

CIUMĂ, pestă, pestă bubonică, pestă orientală (lat. *pestis*). — Iată o boală înfricoșată, care deși n'a mai fost pela noi de nu să ține minte, oamenii totuși își blaste-mă dușmanii în necazurile lor cu *ciuma*, adecă să-i mânance *ciuma*. Această cumplită boală este contagioasă (molipsitoare) și să produce prin intrarea în corpul omului a unui *microb* special, descoperit de învățatul francez *Yersin* în anul 1894 pe când era la Hong-Kong anume dus pentru a studia epidemia de *ciumă* care bântuia acolo. Acest *microb* să transmite prin contact direct, prin atingere cu un bolnav, sau prin contact indirect, adecă prin măr-furi și alte lucruri din țările bântuite de *ciumă* aduse cu vapoarele (prin șoareci și muște).

— *Ciuma* este originară din Răsărit: India, China, Mezopotamia, Arabia și Egipt, făcând invaziuni dese în Europa, unde s'a ivit pentru întâia dată în veacul al șaselea după *Christos*. Cele mai înfricoșate epidemii au fost în veacurile XVI și XVII. În România să citează epidemiile dela 1675 și 1770, iar în Transilvania la 1775; apoi la anii 1812, 1813, 1826 și 1832, când a fost ultima epidemie de *ciumă* în țara noastră, deși în Bulgaria bântuia în anul 1834. — *Ciuma* este foarte contagioasă, iar să-

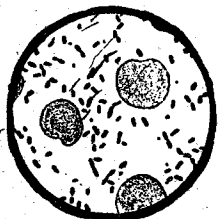

Fig. 39. — **Microbii ciumii.**

răcia, necurătenia, îngrămădirile de oameni (aglomerațiunile), locuințele rele, oboseala, nemăncarea, frica și slăbiciunea produsă de alte boale, înlesnesc primirea microbilor și înmulțirea lor. Ea să transmite prin puroiul buboaielor, prin sângele, scuipatul, urina și scaunele bolnavilor, prin obiectele cari au fost în atingere cu bolnavii, prin cadavre, etc. — *Semnele ciumii sunt: febră* sau *căldură vie*, o *stare de abatere* foarte mare, *emoragii* sau *curgeri de sânge* de prin diferite căi (nas, gură, șezut, etc.); *umflături* (tumori) numite *buboane* cari să arată în stîngii, la subțiori sau la gât (sub bărbie). Aceste *buboane* sunt rotunde și mari ca nucile; ele fac puroiu și să sparg, ceea ce este mai bine decât în cazul când ele rămân tari. În apropierea acestor *buboane*, în teritoriul limfatic al lor, să mai ivesc nește beșicuțe (*flictene*) de diferite mărimi pline cu o apă turbure și încunjurate de un cearcăn (aureolă) roșu înflăcărat. Sub aceste beșicuțe să observă un punct negru format de gangrena țesuturilor, care gangrenă poate coplesi regiunea întreagă. Din pricina colorii negre li s'a dat numele de *carbuncule* acestor părți gangrenate. Urina este rară și albuminoasă. Bolnavul are greață, vărsături, sete vie, limba încărcată și murdară, buzele uscate și funinginoase, pulsul mic și neregulat, respirațiunea grea (dispnee). Câteodată, în cazurile foarte grave, apar pete punctiforme sau de mărimea unui bob de linte pe tot corpul, mai mult sau mai puțin confluențe (*ciumă neagră*), cari să numesc *peteșii*; acestea să însoțesc de obicei de curgeri de sânge (emoragii) din nas, gură, șezut, etc. În aceste cazuri bolnavul intră în comă și moare repede. În cazurile mai ușoare *buboanele* să deschid, supurează, dar puroiul dispare repede: unori *buboanele* nu supurează și să rezorb de la sine. Convalescența să stabilește, adeseori după diferite peripeții, flegmoane, artrite supurate, gangrena extremităților, etc. — Durata *ciumii* este în termin mijlociu de 8-10 zile; de obicei bolnavul moare după 3 până la 5 zile. — *Tratament.* Să va întrebuință chiar dela început *serul antipestos* (antitoxic și antimicrobian) a lui Roux și Yersin, care a dat bune rezultate. În formele grave să va face o injecțiune intravenoasă de 20 c. c. de ser, urmată de 2 injecțiuni sub piele de 40 c. c. fiecare, repetate în primele 24 ore; în zilele următoare dacă mai este febră să vor face injecțiuni sub piele de 10, 20, 40 c. c. după cum este și cazul de grav. În formele u-

șoare să vor face injecțiuni sub piele de 20 c. c. în fiecare zi până ce nu mai este febră. *Tratamentul simptomatic* să va îndreptă mai cu seamă în contra lipsei de putere: băi reci, ghiață la cap, strichină și injecțiuni cu eter. Buboanele supurate și deschise să vor pansa regulat. Casele unde au fost bolnavi să vor dezinfecță (vezi DEZINFECȚIUNE); bolnavii să vor izola în spitale speciale, să vor nimici șoarecii și șobolanii.

CIUMA PETEI. — Caută la CIUMĂFAIE.

CIUMĂFAIE, alaur, bolândariță, ciuma feței, cornuță, laur, mărul porcului, turbare (*Datura Stramonium*, fam. Solaneelor).

— Plantă erbacee cu miros grețos, foarte veninoasă, care crește prin dărâmături, locuri pustii, garduri, drumuri, paragine (Iulie-August). În medicina să întrebuințează rădăcina, frunzele și semințele, a căror lucreare este: *antispasmodică, narcotică*. Să dă sub formă de: alcoolatură, 5-30 picături; extract alcoolic, 1-10 centigrame; extract apos, 2-20 centigrame; praf, 5 centigrame până la 1 gram; sirop, 10-30 gr.; tinctură, 5-30 picături. Pe *dinafară* să întrebuințează sub formă de plastore, ulei. — La *țară* să întrebuințează frunzele și semințele. Să ia câteva semințe, să pisează, să pune în o lingură cu apă și să bea pentru *friguri*; să mai bea pentru friguri o ceșcuță de zamă, după ce s'a pisat și s'a stors bureiana, deși bolnavul înnebunește puțin, pe o zi sau două, dar apoi să vindecă. Pentru *pântecărie* cu sânge să ia o măciulie, care are mai multe despărțituri, și din una din aceste despărțituri să iau semințele, să ard, să fac praf, care să împarte în 9 părți din care să lapadă 8, iar o parte să împarte în 3 și din aceste să dă bolnavului câte una în 3 dimineți cu câte puțin rachiu să bea. Zama proaspătă de frunze verzi strivite să stoarce pe *rânile* cu viermi. Când sparge *udma* să pune o frunză de laur pe ea. Pentru *ciumă* să afumă cu ciumăfaie uscată. — *Otrăvirea* cu ciumăfaie are ca semne: uscăciune de gât și de piele; pupilele lărgite; aiurare; visuri rele; vedere indoită; erupții pe piele; paralizia picioarelor; comă. *Tratament*: spălarea stomacului sau medicamente pentru a vărsă (ipeca); stimulente ca alcool, eter, amoniac, acetat de amoniac; cafea tare și caldă; muștare pe pulpe, sticle cu apă caldă la picioare; injecții sub piele cu pilocarpină sau 7 gr. de tinctură de jaborandi prin gură sau șezut. Respirație artificială prelungită dacă e trebuință; pentru oprirea udului să va sondă.

CIUMĂREA, iarba ciumii, scrântitoare (*Galega officinalis*, fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee care crește prin lunci, livezi, fânețe, crânguri (Iunie-August). Să întrebuințează frunzele și florile. Galactogen (produce lapte) și sudorific. Să dă sub formă de: extract 50 centigrame până la 2 grame; sirop, 2-4 linguri pe zi; infuzie din 20 la 1000.

CIUMURLUIALĂ. — Caută la APLECATE și INDIGESTIUNE.

CIUNG, ciunt, ciolac. — Să numește astfel acel care n'are o mână, o parte sau totalitatea brațului (vezi BRAȚ artificial).

CIUNGETUL. — Stațiune climaterică de munte, în creerii munților Vâlcei, situată în satul cu același nume pe valea Latoritei, la o înălțime de 380 m. Regiunea e incântătoare, ascunsă între munți. Clima excelentă; iarna e ușoară, nu e frig, nu să face foc, zăpadă foarte rar, apa nu îngheață, vegetația începe dela Februarie; vara e temperată, nu sunt vânturi, așa că această localitate îndeplinește toate condițiunile unei bune stațiuni climaterice.

CIUPERCI, bureți, mânățârci. — La noi foarte mult să mănâncă ciupercile, bureții și mânățârcile și mai la toți le plac. Ciupercile deși conțin multă apă sunt hrănitore fiindcă conțin o mare cantitate de azot. Măncarea preparată cu ele are un gust plăcut și în multe părți constituie un bun mijloc de hrană pentru popor, care cunoaște așa de bine nu numai ciupercile, ci și mânățârcile și bureții cari cresc în abundență la țară și sunt la îndemâna tuturor. S'a zis că ciupercile sunt grele la mistuit, lucru nu-i tocmai adevărat; dacă ele să mistue uneori cam cu anevoință, aceasta provine din modul lor de preparare cu multă untură de porc sau unt de vacă, uneori și cu unt de lemn, adaugându-să piper de multe ori cam mult. În tot cazul nu trebuie să mănâcăm prea mult la o mâncare, să nu abuzăm, iar cei slabi de stomac și convalescenții să nu mănânce de loc. Primejdia mare însă este că sunt ciuperci și bureți *veninoși* și încă în grad mare, așa că pot produce moartea, și foarte des auzim sau cetim că în cutare loc s'a otrăvit o familie întregă cu ciuperci. De aceea este bine să fim în totdeauna cu mare băgare de seamă ori de câte ori culegem sau cumpărăm ciuperci ori bureți. Așa este, dar să naște întrebarea: cum putem cunoaște ciupercile veninoase? Aci este greutatea, căci, din nenorocire, n'avem nici un mijloc sigur prin care putem să ne lă-

murim în privința aceasta. Știința nu ne dă nici un semn sigur, nici o probă temeinică, proba cu banul de argint sau cu ceapa, cari trebuie să se înegrească când vin în atingere cu ciuperca veninoasă, sau faptul că cutare ciupercă crește la soare sau la umbră n'au nici un preț. Cel mai bun mijloc de a nu ne otrăvi cu ciuperci sau bureți este ca să-i cunoaștem; la țară sunt oameni cari să pricep foarte bine la aceasta prin practică, prin experiență, cari nu să înșeală nici odată și cărora ne putem încrede; de aceea nu e bine nici odată să mergem la cules de ciuperci decât cu cei ce să pricep la aceasta și iarăși să nu le cumpărăm dela ori și cine. În străinătate, prin orașe nu să vând ciuperci de cât numai în anumite locuri și după ce au fost cercetate de un inspector special plătit anume pentru acest lucru. Noi ne vom mulțumi a arată aci bureții, ciupercile și mănântărcile cari să pot mânca, iar la urmă vom arată pe cei ce sunt veninoși. — SĂ POT MÂNCA FĂRĂ NICI O TEAMĂ: 1. *Buretele bălos* (*Agaricus eburneus*, fam. Agaricaceelor), cu pălăria viscoasă, netedă, cu marginea răsucită; carnea albă cu miros plăcut; care crește pe pământ în pădurile de fag și de brad, toamna. — 2. *Buretele creț* (*Hydnum coralloides*, fam. Hydnaceelor), care seamănă cu o conopidă; carnea fragedă, cu un gust plăcut; crește toamna pe trunchiul arborilor bătrâni din păduri. — 3. *Buretele de nuc* numit și *păstrav*, *păstrav de nuc* (*Boletus squamosus*, fam. Poliporaceelor) cu pălăria galbină roșietică cărnoasă prevăzută cu solzi închiși având forma unui evantai; carnea este albă cu miros pătrunzător și cu un gust plăcut. Crește pe trunchiul nucilor, fagilor și ulmilor din păduri. — 4. *Buretele de spin* (*Agaricus alutaceus*, fam. Agaricaceelor), cu pălăria cenușie, bătând în purpuriu mai cu seamă spre margini, verzuie sau gălbuie la centru, cărnoasă, solidă; lamelele albe, devenind gălbui; piciorul alb neted și lucitor; carnea albă, violacee sub peliculă, cu un gust dulce și fără nici un miros. Crește prin păduri pe pământ, vara. — 5. *Buretele șerpesc* numit și *pălăria șerpelui* (*Agaricus procerus*, fam. Agaricaceelor) cu pălăria oval-convexă, mamelonată acoperită de solzi imbricați bruni, pe deasupra cu o peliță care să rupe lăsând să se vadă carnea albă; piciorul fistulos înalt, umflat la bază; carnea albă moale, cu miros și gust plăcut. — 6. *Buretele oilor* (*Polyporus confluentis*, fam. Poliporaceelor); ciupercă cărnoasă,

compusă din mai multe pălării de culoare brun-gălbuie; picioarele albe scurte reunite într'o tulpină cărnoasă; carnea alburie, puțin amară, miros plăcut; crește în mari grupe pe sub brazi și pini, prin mușchi, mai cu seamă toamna. — 7. *Buretele vacii* (*Lactarius subdulcis*, fam. Agaricaceelor); ciupercă cu pălăria cărnoasă de culoare galbin-roșietică, subțire, cu papile, deprimată la centru; lamele concrescute, dese; sucul lăptos alb, fără miros, dulce la urmă puțin acrișor; crește pe pământ, în păduri de fag și de brad, vara-toamna. — 8. *Bureții călugărești* (*Polyporus frondosus*, fam. Poliporaceelor); ciupercă cu pălării numeroase, brune-cenușii, reunite prin piciorușe în un singur trunchiu; carnea albă, cu miros și gust plăcut; crește toamna pe rădăcinile și trunchiul stejariilor bătrâni. O singură ciupercă cântărește uneori până la 15 kilograme. — 9. *Bureții de conopidă* numiți și: *barba caprei*, *burete creț*, *crețișoară*, *curălice*, *laba mâței*, *meloșel*, *opintici*, *toğmăcel* (*Clavaria coralloides*, fam. Clavariaceelor); ciupercă de culoare albă, trecând în cenușiu, tulpina groasă neregulat ramificată; crește vara și toamna prin pădurile umbroase și umede, mai cu seamă în păduri de brad. — 10. *Bureții de mesteacăn*, numiți și *pânișoare* (*Cortinarius cinnamomeus*, fam. Agaricaceelor); ciupercă cu pălăria cărnoasă de culoarea scorțișoarei (galbin-brună), uneori variind în formă și culoare; piciorul gros, mai târziu gol înăuntru, gălbui; lamele de colorii variabile (roșii, galbine, brune), lucitoare, late și îndesuite; carnea gălbuie cu miros aromatic; cresc mai mulți la un loc prin păduri, pe pământ, toamna. — 11. *Bureții de prund* sau *bureții de rouă* (*Collybia esculenta*, fam. Agaricaceelor); mică ciupercă cu pălărie galbin-brunie, puțin cărnoasă; lamele alburii distanțate; carnea albă cu gust cam amar este parfumată din care cauză să întrebuițează la supe ca condiment; cresc mai mulți la un loc prin păduri, de primăvara până toamna. — 12. *Bureții de stejar*, numiți și: *păstravi roșii de stejar* (*Fistulina hepatica*, fam. Poliporaceelor); ciupercă roșie ca sângele sau roșie-închisă cu pălăria întregă, sesilă sau purtată de un picior lateral și scurt; la coacere iasă din ea un lichid roșu ca sângele; crește pe trunchiuri de arbori, mai cu seamă de stejar, vara și toamna. Din această ciupercă să scoate un fel de oleu, numit: oleu de stejar. — 13. *Bureții flocoși* sau *flocoși* ori

flocoșel (*Lactarius torminosus*, fam. Agaricaceelor); ciupercă cu pălărie gălbui-roșietică cu marginea răsucită în jos, cu lungi peri alburii; carnea ei conține un suc lăptos alb și foarte acru; crește pe pământ în păduri de mesteacăn, vara și toamna. Această ciupercă deși este considerată de învățați ca veninoasă la noi să mănâncă. — 14. *Bureții galbini* sau: *burete galbin*, *cigă mică*, *gălbinele*, *gălbiori*, *unghia caprei*,

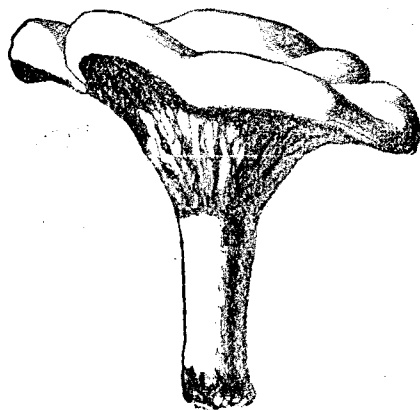

Fig. 40. — Burete galbin.

urechiușe, *urechiuși* (*Cantharellus cibarius*, fam. Agaricaceelor); ciupercă galbină cu pălăria cărnoasă; lamele groase, distanțate; crește în mici grupe prin păduri umbroase de fag, de brad și de mesteacăn; carnea albă, spre margini gălbuie, miros plăcut, gust cam piperat; foarte bună la mâncat; vara și toamna. — 15. *Bureții vineți* sau *burete vânăț* (*Cortinarius violaceus*, fam. Agaricaceelor); ciupercă de culoare violet-închisă cu pălăria cărnoasă; lamele groase, distanțate; piciorul bulbos și păros, violet cenușiu pe dinăuntru; carnea moale, fără miros; crește izolat printre frunzele uscate din pădure, vara și toamna. — *Iuțișorii* sau *iuțarii* cunoscuți

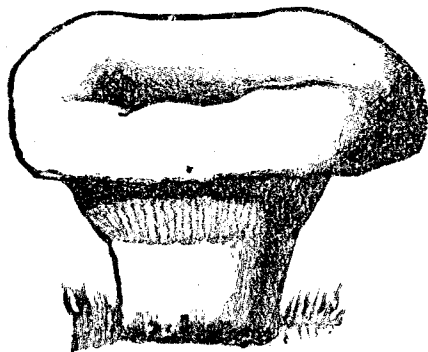

Fig. 41. — Iuțișor.

și sub numele de: *burete acru*, *burete galbin*, *burete iute*, *burete lăptos*, *burete piperat*, *bureți iuți*, *bureți usturoși* (*Lactarius piperatus* sau *agaricus piperatus*, fam. Agaricaceelor); ciupercă comestibilă cu pălăria albă, puțin gălbuie la bătrânețe, dură și compactă, netedă sau rugoasă și glabră, cu marginile undulate și recurbate în jos; lamele albe sau gălbui, foarte dese; piciorul alb cărnos și foarte scurt; carnea albă, fragedă, piperată, fără miros și cu mult lapte alb și acru; crește prin păduri, vara și toamna. —

17. *Ciuciuleți* cunoscuți și sub numele de: *bureți de iarbă*, *bureți de pajiste*, *burețiori*,

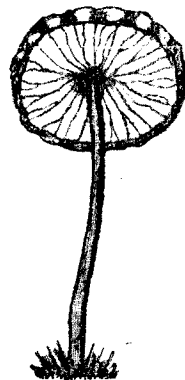

Fig. 42. — Ciuciulete.

ciocârți, *ciuciulași*, *cocârle*, *cocârți* (*Marasmius alliatus* sau *scorodonius*, fam. Agaricaceelor); ciupercă comestibilă cu pălăria subțire, convexă sau plană, galbin roșcată, lucitoare, apoi alburie și brăzdată pe margini. Această ciupercă are un gust și miros de usturoiu, ea crește în grupe prin pășuni uscate, pe coaste, pe marginea drumurilor și a pădurilor, vara și toamna; să întrebuințeze în bucătărie mai cu seamă ca condiment. — 18. *Râșcovi* sau: *bureți dulci*, *opintici*, *pânea pădurii*, *pita lui Dumnezeu*, *râșcov de brad*, *râșcov de fag*, *roșcovi*, *roșcovan* (*Lactarius* sau *agaricus deliciosus*, fam. Agaricaceelor); burete comes-

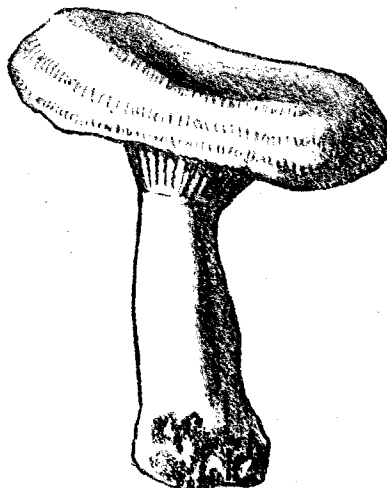

Fig. 43. — Râșcov.

tibil cu pălăria cărnoasă, la început convexă apoi plană sau chiar deprimată la mij-

loc ca o pâlnie, cu marginile răsfraute, viscoasă, de culoare portocalie, roșu-cărămizie sau gălbuie; carnea fragedă, galbin-roșietică, cu miros plăcut, cu lapte mult și plăcut; să prepară mâncări bune cu el, să mănâncă și crud, să poate păstra pe iarnă sărat; crește prin pădurile de fag și de brad, vara-toamna. — 19. *Barba caprei* sau:

Fig. 44. — Barba caprei.

Fig. 45. — Sbârciog gras.

burete creț, creasta cocoșului, meloșel, togmăgel, (Clavaria flava, fam. Clavariaceelor); ciupercă mare comestibilă, fragilă, cu tulpina cărnoasă, groasă albă; culoare galbină roșcată, în vârf tulpina să ramifice în ramuri cilindrice, netede; este foarte bună de mâncat, cu un gust delicios; crește pe pământ în păduri umbroase, Septembrie-Octombrie. — 20. Sbârciogi grași sau pupi (Gyromitra sau Helvella esculenta, fam. Helvelaceelor); ciupercă comestibilă cu pălăria brun-roșcată sau brun-negricioasă, diform-globuloasă, umflată, cărnoasă, cu aspect de

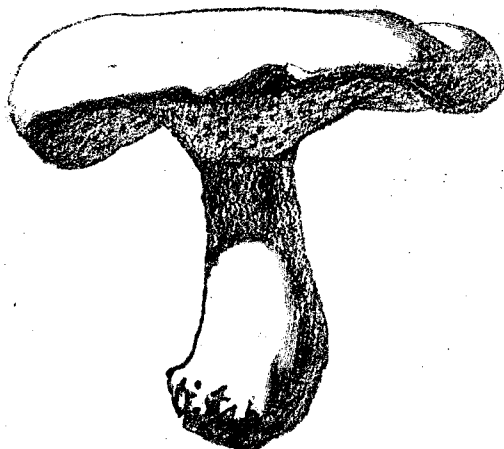

Fig. 46. — Buretele boilor.

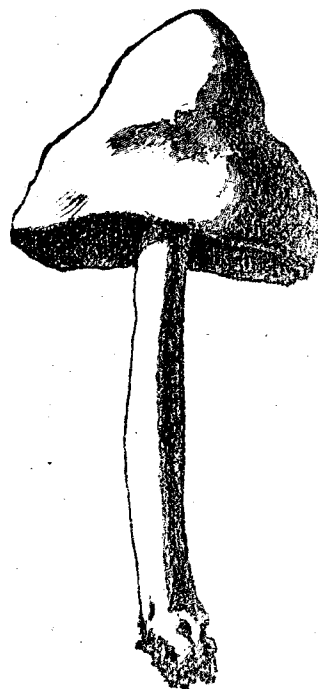

Fig. 47. — Ciuciulean.

ceară; tulpina (piciorul) groasă, neregulată, învelită într'o pălărie ca într'o căciulă; ea are miros și gust plăcut, crește în grupe primăvara prin pădurile de brad; fiindcă această ciupercă conține *acid helvelic*, care este otrăvicios și să dizolvă în apă fierbinte, să recomandă ca ciuperca să se opărească înainte de a să găti pentru mâncare. —

21. *Buretele boilor, mănâtarcă ursească, minatârca, pita vacii, titarci, vacuțe* (*Boletus bovinus*, fam. Poliporaceelor); ciupercă comestibilă cu pălăria lată, îndoită puțin, deasupra galbuie, dedesupt galbină închisă; piciorul scurt; carnea albă, devine albăstruie în contact cu aerul; crește prin luminișul pădurilor de brad, toamna; uscată sau murată să păstrează pentru iarnă. — 22. *Ciuciuleni, ciuciulași, ciocolași* (*Agaricus cinnamomeus*); burete cu pălărie subțire, castanie; crește vara prin iarbă; bun și plăcut la mâncare. — 23. *Bureții groși, bureții popești, hiribele, ghebele*, (*Boletus pachypus*), seamănă cu mănâtarcele dar au pălăria mai plină și cotorul mai gros; pălăria are o co-

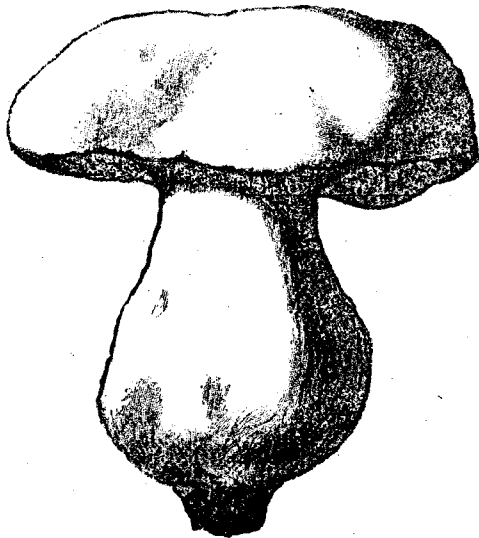

Fig. 48. — Burete gros.

loare ruginie deschisă, iar cotorul este ceva mai închis roșietic având pe dinafară zămțituri; ei cresc prin pădurile de fagi și sunt gustoși la mâncare; dacă îmbătrânesc gustul lor devine amar înțepător și nu să mai pot mânca. — 24. *Ciuperca obicinuită* (*Agaricus arvensis* sau *Psalliota arvensis*, fam. Agaricaceelor) cu pălăria cărnoasă, albă, adesea pătată cu galbin; lamele albe, apoi alb-roșietice și la urmă brun-închise; piciorul alb, gol sau spongios; carnea albă; gustul și mirosul plăcut; crește prin pășuni și li-

vezi, vara toamna. — Altă varietate *Agaricus pratensis* cu pălăria alburii-cenușie; lamele cenușii apoi brune; carnea albă compactă cu miros și gust plăcut; crește prin livezi și păduri, vara și toamna. — A treia varietate *Agaricus silvaticus* cu pă-

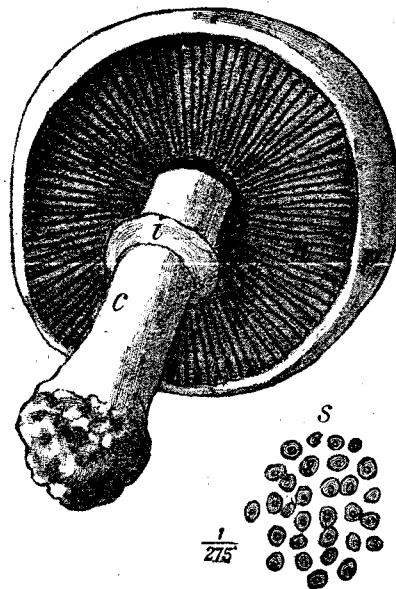

Fig. 49. — Ciupercă de gunoiu.

h. foițele (hymeniu). S. spori (sămânța).

lăria cărnoasă, brun roșcată; carnea albă, în atingere cu aerul devine gălbui-roșietică, cu miros și gust plăcut; crește toamna prin păduri. — 25. *Ciuperca de gunoiu* sau *nană* (*Agaricus campestris*, fam. Agaricaceelor), cu pălăria cărnoasă alb-roșietică sau alb-brunie, mătăsoasă-păroasă; lamele roșietice, dese, devenind apoi negricioase; piciorul cărnos, cilindric, alb, glabru; carnea moale, compactă, albă devenind roșietică sau brunie în atingere cu aerul; gust și miros foarte plăcut, pentru care să mănâncă mult; crește vara și toamna pe câmpuri, livezi și păduri, adeseori cultivată pentru trebuințe culinare. — 26 *Mănâtarcele* (fig. 50) sau: *hiribi, hrighi, mănâtarcă, minatârca, minatârca, mitarcă pietroasă, nitarcă roșie, pitarcă, pitoancă* (*Boletus edulis*, fam. Poliporaceelor), cu pălăria cărnoasă, foarte bombată, brun galbuie, uneori galbină murdară, glabră și umedă la suprafață; piciorul gros, țepăn, galbin roșcat deschis sau bruniu, adese umflat la bază; carnea albă, puțin roșietică sub piele; miros și gust plăcut; crește prin păduri umbroase și prin poieni, vara și toamna. — La țară dintre toți a-

cești bureți cari să mănâncă să întrebuițează ca leac numai buretele de nuc și a-nume: fiert în lapte dulce să înfășoară la pânțele trei zile de-a rândul pentru rast (splină mare), sau să fierbe 3 zile în rând

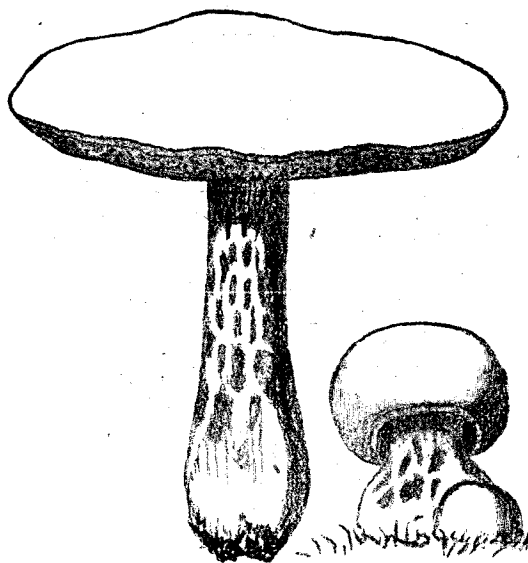

Fig. 50. — Mănătărci.

și în ceasul în care îl pune la fiert tot la acel ceas (a 3-ia zi) să ia dela foc și să înfășoară pânțele bolnavului, să ține 3 zile și să ridică tot la același ceas; bolnavul trebuie să aibă răbdare mare, căci mirosul greu nu-l slăbește, ținându-să legat 3 zile și 3 nopți. — Nu să POT MÂNCA FIIND VENINOȘI. 1. *Buretele de stejar* (*Boletus purpureus* sau *sanguineus*, fam. Poliporaceelor); ciupercă cu pălăria emisferică, bombată (convexă) purpurie, puțin catifelată (velutină), opacă, piciorul gros, spre bază puțin tuberculos, galbin și cu vine sau puncte roșii, porii foarte mici, sporii verzui-brunii; carnea devine albastră; crește prin păduri. — 2. *Buretele roșu* sau *hrib țigănesc* (*Boletus satanas*, fam. Poliporaceelor); ciupercă veninoasă cu pălăria bombată, glabră, puțin viscoasă, roșcată, apoi alburie; carnea albă, devenind roșie sau violacee în atingere cu aerul, are gust dulce și miros neplăcut; piciorul gros, oval pântecos, în partea de sus cu o rețea de vinișoare roșii ca sângele; crește toamna prin păduri. — 3. *Buretele cerbilor* sau *beșina porcului* (*Scleroderma vulgare*, sau *Scl. aurantium* sau *Lycoperdon cervinum*, fam. Sclerodermataceelor); ciupercă sferică de culoare galbină ca lămâia sau galbin-brună; peridiul solid, gros

și coriaceu, acoperit de tubercule verucoase de un galbin mai închis, uneori numai arecolat sau chiar neted, la coacere este prevăzut cu mai multe deschizături, prin

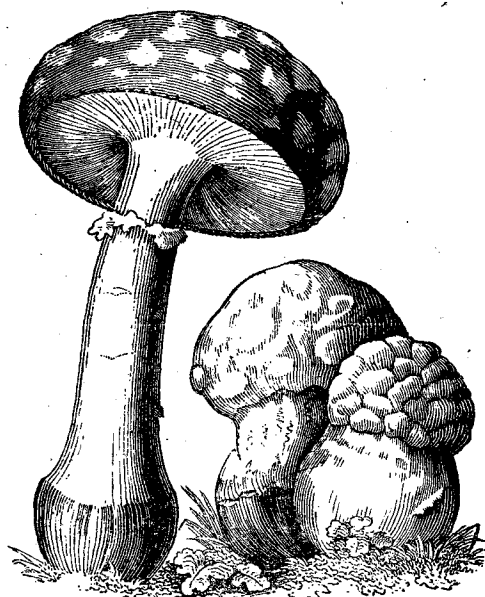

Fig. 51. — Bureți pestriți.

cari ies sporii de culoare brună, carnea este albă la început, devine albastră, uneori marmorată și în fine brună cu un miros tare și neplăcut; crește pe pământ la marginea pădurilor și pe drumurile din pădure, vara și toamna. — 4. *Bureți pestriți* sau *burete șerpesc*, *buretele șerpelui*, *bureți șerpești*, *pălăria șerpelui* (*Amanita muscaria*, fam. Agaricaceelor); ciupercă foarte veninoasă cu pălăria de culoare roșie frumoasă, viscoasă mai totdeauna acoperită de pete albe, convex plană; lamele albe; piciorul alb; crește pe pământ; vara și toamna. — *Otrăvirea* cu aceste ciuperci să datorește unui principiu numit *muscarina*, pe care îl conțin ele. Semnele otrăvirii să ivesc după o oră până la cinci ore dela mâncare, prin colici sau dureri cumplite cu vărsături și urdinare, după care apar fenomene nervoase și de slăbiciune generală, amețeli, tremurături, aiurare, spasme. Din nenorocire aceste semne să ivesc de obicei cam târziu atunci când otrava a pătruns deja în sânge. Dacă nu s'a dat ajutorul la timp semnele otrăvirii merg înainte: respirația devine grea horcăitoare; pulsul neregulat apoi din ce în ce mai mic și mai rar; vederea să turbură; fața palidă, sudori reci peste tot; temperatura scade cu 3 sau 4 grade; moar-

tea prin comă (sfârșeală generală) după cinci zile de suferință. Când bolnavul să vindecă rămâne încă mult timp suferind de aprindere de stomac și de mațe (gastro-enterită). Semnele otrăvirii variază întru cât privește forma și intensitatea după felul ciupercii, după modul de preparare, după câtimea mâncată, după vârsta celor ce mănâncă; copiii mor câteodată înainte ca la părinții lor să fie început semnele otrăvirii. *Tratament.* Dacă semnele otrăvirii încep după ce s'a mâncat ciupercile veninoase atunci numai decât trebuie să facem ca bolnavul să verse, gădilindu-i omușorul cu degetul sau cu o pană, sau să-i dăm să bea multă apă caldută, sau să-i dăm *emetic* (10-15 centigrame) sau *ipecă* în o jumătate păhar de apă. Dacă a trecut mai mult timp de la mâncare, mai mult de 2 ceasuri, vom da bolnavului ulei de ricină (30 grame), iar pentru slăbiciunea generală îi vom da eter (o linguriță de dulceață în un păhar de apă îndulcită cu zahăr, repetată din jumătate în jumătate de ceas), rachie, cafea; pe dinafară vom pune pe lângă corp sticle pline cu apă fierbinte, mai ales la picioare și mâni, cataplasme calde pe pantece. În fine să va întrebuință *atropina*, care este cel mai bun antidot al muscarinei, ceea ce numai doctorul va putea-o face și pe care îl vom chema în ajutorul bolnavului pe cât să poate mai repede, fără cea mai mică întârziere. După ce a eșit otrava din corp să va calma (domoli) aprinderea sau inflamația stomacului și a intestinelor prin diferite *calmante* și prin regim de lapte.

CIZME. — Caută la INCĂLȚĂMINTE.

CLAPON. — Caută la PUTU.

CLAVICEPS PURPUREA. — Caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

CLAVICULĂ, andrea, undrea. — Este osul care unește *osul pieptului* (sternu) cu *spata* (omoplatu sau scapula) și contribuie la formarea *umărului*. Sunt două clavicule, una în stânga și cealaltă în dreapta. Undrea este acoperită numai de piele, *din* care pricină este foarte supusă la rupturi (fracturi). Ea poate fi ruptă sau prin o lovitură aplicată deadreptul cu un băț sau poate fi ruptă prin o cădere asupra umărului, fiind prinsă între două puteri contrare, spata și osul pieptului. De obicei undrea să rupe pe la mijlocul ei și atunci capetele osului să încalcească din care cauză rezultă o umflătură sau o ridicătură în acel loc și care ne arată că osul a fost rupt. Această

fractură a claviculei nu prezintă de cât foarte rar complicații grave și de obicei să vindecă în 30 de zile, dar capetele rupte ale osului trebuie descălecate și ținute în linie dreaptă, iar brațul trebuie ținut în nemișcare în tot timpul acela. Pentru aceasta s'au făcut o mulțime de aparate, dar toate au fost date uitării și cea mai bună legătură este cea mai simplă, care să compune din o perinuță pusă în subțioară și cu câteva feși mai tari și elastice să fixează brațul în poziție potrivită, bolnavul putând umbla, fără să aibă trebuință de a stă culcat. În spitale de câțiva ani chirurgii au început să coase capetele rupte ale osului între ele cu fir de argint; în modul acesta clavicula să vindecă mai iute și mai bine fără a să scurtă.

CLEIU VEGETAL. — Caută la GLUTEN.

CLEIȚĂ. — Caută la TULICHINĂ.

CLEPTOMANIE sau **KLEPTOMANIE** (dela grec. *kleptein*, a fură). — Este un fel de nebunie în care omul este împins spre furtişag. Mania de a fură este o formă a maniei *rezonante* (vezi ALIENAȚIUNE MENTALĂ). Cleptomanul fură numai ca să adune; el știe că face o faptă rea, dar nu să poate stăpâni și fură fără nici un interes, căci el nu întrebuințează obiectele furate, pe cari de multe ori le uită unde le-a pus. Sarcina este uneori o cauză a cleptomaniei.

CLIMAT (dela grec. *klima*, regiune). — Prin climat să înțelege spațiul cuprins între două linii paralele cu ecuatorul, sau întinderile de pământ în cari temperatura și celelalte condițiuni ale atmosferei (uscăciunea, umezeala, presiunea atmosferică, etc.) sunt aceleași. S'ar mai putea zice că climatul este totalitatea variațiunilor atmosferice cari ating organele noastre în mod simțitor: temperatura, umiditatea, presiunea aerului, vânturile, starea electrică și ozonică, seninătatea cerului. — Climatele să împart în: *Climate calde*, a căror temperatură mijlocie variază de la 20 până la 28 grade (minimum 12°; maximum 48°); ele cuprind regiunile *intertropicale*. Acolo nopțile sunt primejdioase fiindcă sub un cer fără nori, pământul pierde prin iradiare către spațiurile cerești o mare parte din căldura din timpul zilei, ceace produce deosebiri de temperatură foarte mari. *Climate temperate*, a căror căldură mijlocie este de 10 până la 15 grade (mijlocia iernii + 3°; a verii 19°; a primăverii 10°; a toamnei 11°). Țara noastră face parte din climatul temperat, cu toate aceste iernile

noastre sunt, uneori foarte lungi și friguroase, cum a fost iarna aceasta (1906-1907, când a ținut 5 luni și am avut ger până la -33°), iar verile uneori sunt foarte călduroase, am putea zice tropicale, cu temperatura de $+39^{\circ}$ (1877); diferență de 72° . *Climate reci*, a căror temperatură mijlocie variază dela un punct ceva mai jos de 0° până la $+10^{\circ}$ sau și mai mult; frigul cel mai mare pe pământ nu este la pol, unde mijlocia este de -16° , ci în nordul strâmtoării Behring, unde e de -23° ; limita locuințelor omenesti este dela 70° până la 78° de latitudine, unde mijlocia este numai de -7° până la -8° , dar acolo frigul poate merge până la -57° , iar vara când este mai călduroasă termometrul să ridice până $+15$ sau $+20^{\circ}$; diferență de 77° . Din aceste să poate vedea cât de variată poate fi temperatura unei țări din aceste două feluri de climate din urmă. Ceeace face ca temperatura să varieze dela o țară la alta sunt: latitudinea altitudinea, vecinătatea apelor și a pădurilor conformația și compoziția pământului, vânturile predominante, etc. Studiul climatelor are pentru igienă un interes de căpetenie fiindcă este de ajuns ca să să despăduască o regiune, să să usuce sau să să aducă un curs de apă pe acolo pentru ca să să schimbe temperatura și să să facă schimbări paralele în sănătatea locuitorilor. Știința a însemnat pe globul terestru toate punctele a căror temperatură mijlocie de peste an este aceeași prin niște linii numite *izoterme*. Când un om își părăsește țara pentru a să duce într'un climat mai cald sau mai rece, îi vine greu la început ca să să potrivească condițiunilor naturale pe cari le găsește acolo; el este mai destoinic de a primi boalele locale decât indigenii și pentru a să aclimată trebuie să ducă o viață cât să poate de cumpătată: să să ferească de oboseală, de excese de orice natură, de alcoolism. Diferitele elemente ale climatului, căldura sau frigul, uscăciunea sau umezeala aerului, înălțimea, influențează mult asupra isbucnirii boalelor (vezi AER, CALDURĂ, UMIDITATE). Toate acestea regulează până la un punct oarecare mersul, împrăștierea și gravitatea boalelor. La noi în țară n'avem coleră decât numai când ne vine din Azia, n'avem friguri galbene ca America, dar în schimb avem frigurile palustre în măsură mare, febra tifoidă care se vede mai des vara și toamna decât iarna și primăvara, ceea ce arată că frigul nu-i cam prieste acestei boale. Adeseori să întâm-

plă ca o schimbare de climat să vindece o boală cu o durată foarte lungă dacă nu nesfârșită, boală chiar mortală dacă bolnavul ar rămânea în țara lui. Acest mod de tratament este foarte practic, dar din nenorocire nu-l putem aplica în totdeauna și nu-l putem aplica decât numai la bolnavii bogați și la cei ce să pot transporta fără pericol, cari n'au sau au prea mică febră, ceea ce nu să vede decât numai în boalele cronice. Celor ce sufer de reumatism le face bine țările calde; celor scrofuloși aerul de mare care este întăritor; celor ofticoși un climat nu atât cald cât egal și constant, precum și o pozițiune mai înaltă deasupra nivelului mării (vezi AER RAREFIAT și FIZIE pulmonară). Pentru a termina vom aminti că trecerile rezezi din un climat rece în unul cald poate să provoace boale de mațe; trecerile rezezi din un climat cald în unul rece boale de piept. Fecunditatea crește prin șederea în regiunile temperate sau septentrionale, ea scade prin trecerea în țările calde. Longevitatea sau viața lungă este mărită prin șederea în regiunile de Nord (Rusia, țările scandinave etc). În privința aceasta caută și la: ALTITUDINE, MARE, TROPICE (Țările).

CLIFE. — Caută la OCHIU.

CLIPIRE. — Când cineva închide și deschide repede și una după alta pleoapele, zicem că clipește din ochi. Această clipire poate să fie numai un simplu joc la copii, cari să învață unii dela alții, prin imitație, și în acest caz este bine ca dela început să-i dezbărăm de acest urât obicei. Când însă această clipire este involuntară și are de scop de a face ca să zărim mai bine lucrurile depărtate, atunci ea poate fi începutul unei *miopii* (vedere scurtă), sau când clipirea să face pentru a pune ochiul la adăpost de lumină, care începe să fie supărătoare, atunci trebuie să ne gândim la o iritație sau inflamație de ochi. În amândouă cazurile nu trebuie să întârziem și să ne arătăm la vr'un doctor oculist, adevărat specialist în boale de ochi, care singur ne va putea da o povață bună și un tratament potrivit.

CLISTIRE, clizme. — Prin cuvântul *clistir* sau *clizmă* să înțelege introducerea unor lichide în mațul cel gros. Odinioară să numea clistir și instrumentul cu care să făcea această operațiune, instrument care să vedea la toți bărbierii și la toate moașele și cari constă în o pompă de plumb sau de zinc. Astăzi clizmele să fac sau cu o *tulumbă* (siringă) de cauciuc în formă de pa-

ră, mai mult sau mai puțin mare, care să întrebuițează mai cu seamă la copii, sau cu un *irigator*, sau cu un *clizopomp* (vezi aceste cuvinte). Canula sau țeava care să adaptează la irigator trebuie să fie destul de lungă ca să pătrundă în maț, destul de netedă pentru ca să nu sgârie. În unele cazuri să introducă un tub de cauciuc sau o sondă destul de adânc în maț (*enterocliză*) pentru ca lichidul să fie dus pe cât să poate mai sus. Lichidul introdus cu un irigator mare ținut cât să poate de sus merge până la capătul de sus al mațului gros, adică până la valvula ileo-cecală care îl separă de mațul subțire. — Cea mai bună *pozițiune* pentru bolnav este de a să culcă pe partea dreaptă, cu coapsele puțin indoite și cu șezutul ridicat pe o perină; el va respira liniștit, fără sfortare și fără ca să tușească pentru că să nu să întărească (să nu să strângă) mușchii pântecelui. Canula sau țeava să va introduce la început de dinapoi înainte până la o adâncime de 3 centimetri, apoi puțin înapoi așa ca să pătrundă până la 6-7 centimetri; astfel lichidul va pătrunde cu înleznire în maț, iar în caz contrar el va ieși prin șezut în măsura în care intră. — *Cantitatea* lichidului variază; ea poate fi de un litru (clistir mare), de o jumătate de litru (clistir întreg), de un sfert de litru (jumătate de clistir), și de 125 grame de lichid (un sfert de clistir sau un clistir mic). — *Durata* clistirului este *scurtă* când el să face numai cu apă simplă și numai cu scopul de a curăți intestinul; ea este *prelungită* (un sfert de ceas, o jumătate de ceas sau mai mult) când clistirul să face cu substanțe medicamentoase și cari trebuie să să absoarbă. — *Temperatura* variază și clistirul poate fi *rece, cald, cald sau foarte cald* (45-55°), după trebuință și după porunca doctorului. — Să întâmplă câte odată, atât la copii cât și la oameni mari, că apa introdusă în intestin, mai ales când a fost în cantitate mare să nu iasă, din cauză că intestinul fiind prea întins s'a pierdut puterea de a se strânge; în aceste cazuri cel mai bun lucru e de a introduce în șezut o sondă sau o țeavă și apa va începe să curgă cu ușurință. — Din punctul de vedere al *compozițiunii* clistirele să impart în: simple, medicamentoase și nutritive. Clistirele *simple* să compun numai din apă curată (rece, dezmoțită, caldută, caldă), în cantitate de cel puțin o jumătate de litru. Aceste clistire *igienice* să recomandă pentru a preveni sau a combate *constipația* (încuietura) o-

bicinuită la persoanele cari șed mult, la fete și la femei, care constipație cu timpul poate avea urmări rele. În aceste cazuri sunt mai bune clistirele reci sau caldute. Nu trebuie să să facă abuz cu aceste clistire, întrebuițându-să numai la trebuință, iar nu zilnic, căci prin obiceiunță ele își pierd efectul. Aceste clistire să fac și în unele boale, cum sunt: dizenteria și febră tifoidă, pentru a curăți zilnic mațele de materiile fermentate și putrede cari produc o adevărată otrăvire a bolnavului. Clistirele *medicamentoase* sunt de multe feluri, și anume: clistire *laxative* cari înlesnesc scaunul și să fac cu *glicerină*, 1 sau 2 linguri la 250 grame de apă; sau cu *unt de lemn* ori cu *uleiu de migdale dulci*, aceeași doză; sau cu *miere* (60-100 grame la 400 gr. apă). Altele sunt *purgative*, cari fac mai multe scaune, și să fac cu *ciuiu de sinamichie* (senă) din 10-15 grame de foi în 500 grame de apă fierbinte, în care să topește apoi 15-20 grame de sare amară; clistire cu *sare* preparate din 30 gr. sare de bucătărie în 3-500 grame apă. Clistire *calmante* și *emoliente* cari să fac când are cineva colici sau dureri de mațe, precum și în cazurile de diareie (urdinare); ele să prepară fierbând în apă serminte de *in*, rădăcină de *nalbă*, flori de *nalbă mare* sau de *teiu*, o jumătate căpățină de *mac*, foi de *lăptuci*, rădăcină de *valeriană*, iar pentru a combate durerea și diareia să pune în clistir câteva picături de *laudan* (vezi acest cuvânt), 1-5 picături pentru copii și 10-12 picături pentru adulți. Pentru diareie să prepară clistire cu *scrobeală* sau *amidon* (vezi *AMIL*). Pentru diareia sau dizenteria cronică, cari nu s'au vindecat cu amidon și cu *laudan* (opiu), etc. să vor face clistire *astringente* preparate din piatră acră sau *alun*, 4-8 grame, la 250 gr. apă; sau din *nitrat de argint* cristalizat, 10-20 centigrame; sau din extract de *ratania*, 1-4 grame la 250 gr. apă. Pentru friguri, când bolnavul nu poate lua *chinina* pe gură să poate da prin clizmă, punând un gram de chinină, o jumătate de gram, sau și mai puțin, după e-tate, luată dela farmacie topită gata în 50-70 grame de apă. Dar înainte de a pune acest clistir, să să pună altul simplu, adică numai cu apă pentru ca să să curețe mațul gros de materii. Mai sunt clistire *viermifuge*, adică cari să pun pentru viermii intestinali (limbrici), oxiuri sau viermișori de șezut), cari să prepară cu 5 grame de sabur în 500 gr. apă de țărițe, sau cu 5-30 centigrame de santonină în 200 gr. apă caldută,

sau 2-10 grame semen-contra (limbricariță) în 100 gr. apă fierbinte sau cu funingine, o lingură la 250 gr. apă; dar aceste clistire să vor pune numai la copiii cari nu pot lua cu nici un preț medicamentele pe gură. Clistirile *nutritive* să fac în cazurile când bolnavul nu să poate hrăni prin gură, cum să întâmplă în unele boale de gură, de gât, de ezofag, sau de stomac, sau în cazurile de slăbiciune foarte mare, produsă de anemie, cloroanemie, de vărsături cari nu să pot opri, de emoragii (curgeri de sânge) abondente, de febră tifoidă, etc. În cazul întâiu clistirile să prepară cu gălbinișe de ouă bătute în zamă de carne sau în lapte, cu carne pisată subțiată în apă sau în zamă de carne; iar în cazul al doilea să fac clistire așa zise *tonice*, cu vin roșu, 100-150 grame, repetate dimineața și seara. În amândouă împrejurările este bine ca înainte de a pune clistirul nutritiv, care trebuie păstrat, să să curețe mașul de materiile fecale cu ajutorul unui clistir mare de apă curată pe care bolnavul îl va da îndată afară. De altfel nu trebuie să ne bîzuim prea mult pe lucrarea acestor clistire nutritive de oarece puterea de absorpțiune a mașului gros este foarte mică, și nu trebuie să recurgem la ele decât atunci când nu mai este cu puțință nici un alt mijloc de hrănire artificială (vezi ALIMENTE și ALIMENTAȚIUNE).

CLIZME. — Caută la CLISTIRE.

CLIZOPOMP. — Aparat special și sistematic pentru a face clizme. Caută la CLISTIRE.

CLOCITOARE. — Când să întâmplă de un copil să naște înainte de vreme sau că este prea slab, atunci cel mai bun lucru este de a-l ține câțva timp în o *clocitoare* unde este o temperatură constantă de 32°. Acest aparat a fost închipuit de un mare doctor francez numit Tarnier și să compune din o cutie cu fund dublu; despărțirea de jos

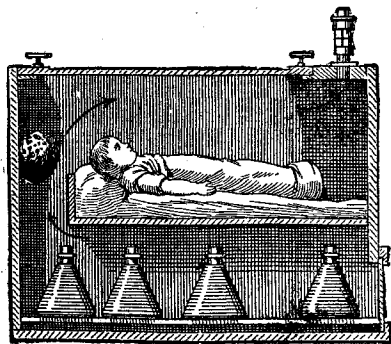

Fig. 52. — Clocitoare.

primește apă caldă în un recipient special sau în niște vase de sticlă cari să schimbă tot la două ceasuri. Despărțirea de sus în care să așează copilul este închisă pe deasupra prin un părete mobil cu o fereastră prin care putem observa copilul; acest părete are două deschizături: una care comunică cu exteriorul, pe unde iasă afară aerul respirat; a doua în păretele despărțitor prin care aerul cald vine din partea de jos în partea de sus. Un termometru ne arată în tot minutul gradul de căldură al atmosferei în care trăește copilul.

CLONȚII BABEI. — Caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

CLOP. — Caută la PĂLĂRIE.

CLOPOTELE. — Caută la MĂRGĂRIȚĂREL.

CLOR. — Gaz galbin verzui, cu miros înăbușitor, care provoacă tusă, strănutare și o mare apăsare pe piept, uneori cu scui-pare de sânge; poate produce asfixie, are putere de a decolora și de a dezinfecă. Ca dezinfecant să întrebuințază sub formă de *clor lichid* sau *apă clorată* care să prepară amestecând doi litri de clor cu un litru de apă. — *Otrăvirea* cu clor produce iritația gâtului, tusă, greutate la respirație și la înghițit. Ca tratament să recomandă să să respire aer curat și amoniac. — În vorba de toate zilele sub numele de *clor* să înțelege *clorurul de calce*, care dă un miros tare de clor și este bun dezinfecant, pentru care să pune prin latrine, pe la gări (vezi CALCE), mai ales în vreme de epidemii.

CLORAL (Idrat de). — Medicament calmant, somnifer (producător de somn), anestezie și antiseptic. Ca somnifer să dă în doză de 1-2 grame, la adult, în un pahar de apă, de ceai slab sau de limonadă gazoasă, în minutul culcării. Să dă adeseori siropul, care conține 1 gr. de cloral la 20 gr.; el nu constipă ca preparatele de opiu. Pentru lucrarea sa calmantă să dă în *convulziuni* (spasme), 50 centigrame până la 1 gr. în un clistir de 150 gr. apă cu un gălbiniș de ou; contra *mâncărimilor* de piele în spălături de 5-10 grame la 250 gr. apă; contra *durerilor* (nevralgiilor), a *tusei măgărești*, a *palpitațiilor*, asociat în doză de 1-2 gr. cu bromurele sau opiaceele; contra *răului de mare* 1 gr. în o limonadă gazoasă. Ca antiseptic 10-20 gr. la 1000. — *Otrăvirea* cu cloral are următoarele semne: somn adânc, umflătura feței, puls slab, respirația rară, mâinile și picioarele reci, temperatura scăzută. *Tratament*: a deșteptă bolnavul, a provoca

vărsături prin gădilirea omușorului sau dând ipeca. Cărămizi calde sau sticle cu apă fierbinte la picioare și în jurul corpului, fricțiuni uscate, muștare; cafea neagră tare pe gură sau prin clistire; respirație artificială mai multe ciasuri (vezi ASFIXIE).

CLORALAMIDĂ sau **CLORALFORMIDĂ**. — Cristale incolore. Lucrează ca și cloralul. Să dă în poțiune sau în praf; 2-3 grame odată.

CLORALOZĂ. — Praf cristalin alb. Lucrează ca ipnotic (producător de somn). Să dă în doză de 20-75 centigrame în buline. La deșteptare nu produce durere de cap, nici turburări digestive.

CLORAT DE POTASĂ. — Un fel de sare albă, strălucitoare, cu un gust răcoros și înțepător, care să întrebuițează în aprinderile de gură și de gât, în iritațiile gingiilor, în mughet, în amigdalitele acute, etc. Să întrebuițează în pastile cari să topesc în gură 6, 8, 10 pe zi, fără însă a înghiți, dar mai bine sub formă de gargară, 4 gr. la 100 apă.

CLORETON. — Aceton cloroform. Ipnotic; să dă în boalele mentale. Anestezic local. Doză: 50 centigrame până la 1 gram în buline, sau în sirop. Soluțiunea de cloreton să întrebuițează ca anestezic local sub numele de *Aneson* sau *Anesină* (2 la 100); lucrează mai repede decât cocaina.

CLORIDRIC (Acid). — Să întrebuițează ca excitant al digestiunii în doză de 2 grame la un litru de apă. Pentru otrăvire vezi CAUSTICE.

CLORO-ANEMIE. — Caută la CLOROZĂ.

CLORODINĂ. — Remediul popular englezesc: antispasmodic, diuretic și stimulant. Doză: 25 centigrame până la 1 gram.

CLOROFORM. — Cine nu cunoaște astăzi, cel puțin din nume, cloroformul? Este mai bine de o jumătate de veac decât el să întrebuițează cu mult succes în toate operațiile pentru a adormi bolnavii ca să nu mai simțească nici o durere. Întrebuițarea cloroformului trebuie să se facă însă cu mare băgare de seamă, și de aceea trebuie să fie de față în totdeauna un doctor. Pe *dinăuntru* să dă ca aotispasmodic, anestezic și calmant, în doză de 1-4 gr. în băutură sau elistir. Nu trebuie să se deie la cei cu boală de inimă. Pe *din afară* să dă în fricțiuni în diferite linimente sau unșori pentru a combate durerile nevralgice sau reumatice. Nu trebuie însă să uităm sticla destupată, căci aburii de cloroform să amestecă cu aerul din camera în care dormim și ne poate otrăvi producân-

dune vărsături, încetinirea respirației și a circulației sângelui, putând merge până la *asfixie* și *sincopă* (leșin). În aceste cazuri ca tratament să recomandă să se facă tracțiuni ritmate ale limbii și respirație artificială (vezi ASFIXIE) și să se pună capul mai jos decât corpul. În *otrăvirile* prin *înghițire* (absorpțiune) avem ca semne: odoare specială a halenei, durere de gât, răcirea mânilor și picioarelor, slăbirea pulșului; iar, ca *tratament* să recomandă să se provoace vărsături prin gădilirea omușorului sau prin ipeca, apoi să se dă să se beie o soluție de carbonat de sodă; clistire de cafea, fricțiuni.

CLOROL. — Lichid antiseptic compus din: sublimat coroziv, 1 gr; clorur de sodiu, 1 gr; acid cloridric, 1 gr; sulfat de cupru, 3 gr; apă distilată, 1000 gr.

CLOROMETIL. — Caută la METIL.

CLOROZĂ, gălbeneală. — Sub acest nume să înțelege o boală specială a fetelor tinere, la etatea pubertății, caracterizată prin un fel de paloare a țesuturilor. Pielea are o înfățișare albă, bătând în galbin, uneori chiar puțin verzuie, care seamănă cu ceara, și din pricina aceasta boala ș'a luat numele de *cloroză*, care vine dela cuvântul grecesc *chloros* care însemnează galbin-verzui. Românii îi zic *gălbeneală*, care nu trebuie să se confunde cu altă boală numită *gălbinare* sau *icter* (vezi acest cuvânt). Buzele și gingiile sunt albe, decolorate, tot așa și căptușeala pleoapelor (conjunctiva); carnea este moale. Pofta de mâncare este micșorată sau lipsește cu totul; uneori această poftă este depravată, adică bolnavei îi place să mănânce lucruri crude, necoapte sau lucruri cari nu să mănâncă (vezi APETIT). Mistuirea să face cu mare greutate; puls mic și repede, respirația cam grea, cea mai mică efortare produce bătaie de inimă și înecăciune în piept. Bolnava simte o moleșeală peste tot, este tristă, apatică sau nepăsătoare, nu-i mai arde de nimic, nu este în stare să muncească nici trupește, nici sufleteste, are dureri de cap, migrene, amețeli și să pierde uneori. Regulele (menstruația) îi vin cu dureri, sunt puțin abundente și uneori nu le are de loc; alteori pierde sânge prea mult, ceace o slăbește și mai mult. Semnele acestea de obicei să vad și la *anemie* (vezi acest cuvânt), care nu să deosebește de cloroză decât prin faptul că anemia atinge amândouă sexele, pe câtă vreme am văzut la început că cloroza este o boală a fetelor tinere când ajung la pu-

bertate și care să mai observă uneori și la femeile tinere. — *Tratament.* Temeiul acestui tratament este *fierul* sub diferite forme, în diferite preparațiuni, începând dela *apa fieruginoasă*, care să prepară punând în apă o mână de cuiu învechite și din care apă să va bea 2 până la 4 păliare pe zi; fierul redus în praf prin idrogen și subcarbonatul de fier (rugină), din cari să dă 20-50 centigrame pe zi, apoi diferite hapuri și alte preparațiuni fieruginoase (vezi FIER), printre cari *cacodilatul de fier*. Să mai recomandă inhalațiunile de oxigen, preparatele amare (chinchina, quassia, gențiana); revent în doză mică pentru a combate constipația; fricțiuni uscate și aromatice peste tot corpul; un regim alimentar întăritor (carne roșie friptă puțin, carne crudă, măduvă de oase, pește, ouă, lapte și preparatele lui, bere); plimbări și exercițiu în aer liber, idroterapie, băi sărate calde; călătorii, ședere la țară, la munte, pe malul mării. Cură de ape minerale fieruginoase (Bussang, Orezza, Saint-Moritz, Luxeuil, Saint-Christan, Forges, Lamalou, Slănic-Moldova, Strunga etc.)

CLORUR DE ETIL. — Caută la CHELEN.

CLORUR DE SODIU. — Caută la SARE.

CNICUS BENEDICTUS. — Caută la SCHINEL.

COACĂZ NEGRU. — Caută la STRUGURI NEGRI.

COACĂZĂ, păttinele, pomușoară, rozincin, strugurei, strugurei roșii (*Ribes rubrum*, fam. Saxifragaceelor). — Arbust care să cultivă prin grădini pentru fructele sale comestibile (Aprilie-Maiu), cari sunt roșii sau albe și din cari să face dulceață, compot, sau să mănâncă cu zahăr, sau cu vin și zahăr, sau simple. Aceste fructe au o areală plăcută, mai ales când sunt preparate cu zahăr. Pulpa lor dă un suc (zamă) care să poate păstră în sticle și care amestecat cu apă zaharată este o limonadă plăcută și sănătoasă. Siropul de coacăză să face cu un chilogram de suc, limpezit și filtrat, și cu un chilogram și jumătate de zahăr. Aceste preparate sunt răcoritoare și bune pentru bolnavi și convalescenți ca și pentru cei sănătoși. Strugureii mâncați așa cum sunt ei strepezesc dinții și pot produce răgăituri acre, pentru care nu trebuie mâncați decât în mică cantitate și de preferință cei albi cari nu sunt așa de acri.

COACĂZĂ SĂLBATICĂ. — Caută la AGRİȘ.

COACEREA ALIMENTELOR. — Sunt multe alimente cari să pot mânca și crude și fierte sau coapte, cum sunt: laptele, ouăle, fructele, brânza, multe legume, și chiar

carnea, pe care de obicei o mănâncă fiartă sau friptă, încă să poate mânca crudă în unele boale după porunca doctorului. Stridiile să mănâncă de vii, unii mănâncă tot astfel și midiile, melcii, etc. Dar, fără îndoială, cel mai bun lucru este de a mânca alimente preparate la foc; prin aceasta nu numai că mâncările au un gust mai bun și o aroamă mai plăcută decât în stare naturală, dar ele să mistuie mai ușor prin faptul că nu sunt așa tari și îndesate și ele să desfac mai cu înlesnire așa că stomacul muncește mai puțin pentru ca să le digere. Din această pricină popoarele culte, civilizate, mănâncă mai mult alimente preparate la foc decât crude. De altmintearea fierberea sau coacerea nu împiedecă de a întrebuița diferite *condimente* sau *mirodenii* la pregătirea mâncărilor. Intru cât privește modul de preparare al alimentelor, cetitorul va căută la articolele: BULION, CIORBE, FRIPURI, RASOL, SUPE, etc.

COADA BOULUI. — Caută la LUMÂNARE.

COADA LUPULUI. — Caută la LUMÂNĂRICĂ.

COADA MIELULUI. — Caută la LUMÂNARE.

COADA ȘORICELULUI, alunele, coada șoarecelui, sorocină (*Achillea millefolium*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri inculte și cultivate, livezi și pe marginea pădurilor (Iunie-Septembrie). În medicină să întrebuițează vârfurile înflorite sub formă de ceaiu (infuziune) din 20 la 1000. — La țară coada șoricelului să întrebuițează mult, pentru care în epoca înfloririi să suleg vârfurile înflorite, să usucă, să păstrează în loc uscat și la trebuință să ia cam 20 grame, să fierbe în o jumătate litru apă, să strecoară, să îndulcește cu zahăr și să bea căldicel câte o ceșculiță de 3 ori pe zi pentru a vindeca tusa ușoară provenită din răceală, atât la oameni mari cât și la copii, precum și pentru curățirea sângelui. Pe *dinafară* coada șoricelului să întrebuițează la *răni*, cari să presară cu praf făcut din această plantă; ea să mai pune și la păduci; pisată bine și amestecată cu usuiroiu și sare să pune la măsca și durerea înceată îndată.

COADA VACEI. — Caută la LUMÂNĂRICĂ.

COAGUL. — Caută la CHEAG.

COALTAR. — Gudron extras din cărbune de pământ, negru, cu miros tare. Să întrebuițează ca dezinfectant, în spălături, injecțiuni, praf. Cel mai bun mod de întrebuițare este *coaltarul saponinat*, care este un amestec de 1000 grame de tinctură de saponină și 40 grame de coaltar. Din acest

coaltar saponinat să pune o parte la 5,10 sau 20 părți de apă pentru a face spălături sau injecțiuni. Să întrebuințeze în rănile cu miros urât.

COAPSA, arm, cesvârtă, ciosvârtă. — Partea corpului care se întinde dela șold și stinghie până la genunchiu. Coapsa este formată de un singur os, numit *femur*, care să unește în sus cu trunchiul pentru a forma șoldul, iar în jos cu gamba (gionata) spre a forma genunchiul; osul este îmbrăcat în 11 *muşchi* foarte puternici, cari mișcă coapsa în timpul mersului în sus, în jos, înăuntru și înafară; ea mai are o *arterie* foarte mare, numită *femorală*, cu ramurile ei, cari duc sângele în toate părțile coapsei, de unde el să întoarcă prin *vine* numeroase; apoi mai are *nervi* cari însușesc mușchii și *pielea*, care este fină, căptușită de un strat de grăsime. Coapsa poate fi atinsă de toate aprinderile (inflamațiile), de toate *răni*le posibile, de *abcese*, *furnicele*, *serpengea*, *brâncă*, etc. La ea să mai pot vedea *anevrisme* și diferite *tumori*; osul poate fi *rupt* în diferite locuri și *scrintit*; *nervii* pot produce diferite dureri (*nevralgii*) în deosebi *nevralgia sciatică*. Dar toate aceste boale nu prezintă nimic de particular și să vor da aceleași îngrijiri și aci ca și în celelalte părți ale corpului (vezi ABCES, ANEVRISEME, APARATE, FRACTURI, IMOBILIZAȚIUNE).

COARDA IELELOR. — Caută la SILNIC.

COASTE. — Coastele sunt niște oase strâmbate în formă de arcuiri, cari formează în cea mai mare parte părții pieptului, în care să află inima și plămânii. Pentru aceasta coastele să unesc înainte cu *sternu* (osul pieptului), iar înapoi cu șira spinării (columna vertebrală). Ele sunt în număr de 12 de fiecare parte, adică 24 cu totul. Ele să numără de sus în jos și anume coasta 1, 2, 3, etc. Inima bate între coasta a patra și a cincea din stânga. La oamenii slabi coastele să vadă pe sub piele și să pot numără. Adeseori să întâmplă ca coastele să să frângă prin o lovitură aplicată deadreptul asupra lor, sau prin trecerea unei roate peste piept, sau prin o cădere din un loc înalt, etc. Aceste *fracturi* sau *fracturi* de coaste să complică câte odată de rănirea sau inflamația plămânului, de pleurezie (inflamația cămășii plămânului), de scuipare de sânge, etc., cari complicațiuni să pot amelioră și vindeca prin o îngrijire deosebită. Fractura coastei să cunoaște prin aceea că bolnavul simte în locul ei o durere foarte mare,

care crește prin cea mai mică mișcare, prin pipăire, prin mișcările respirației. În cazurile de fractură să recomandă cea mai mare odihnă și aplicarea repede a unui *bandaj de corp* (vezi BANDAJ) destul de strâns, care împiedecă dizlocarea capetelor osului rupt și micșorează durerea. De multe ori să întâmplă că fără să cazi, fără să te lovești, să simțești în dreptul coastelor o durere vie, mărginită, care vine prin acces adică să ivește și piere, când mai des când mai rar, și care durere să mărește prin apăsarea cu degetul pe locul dureros. Această durere să ivește fără nici o pricină sau în urma unei răceli, și atunci ea poate să fie sau numai o *nevralgie* (*nevralgie intercostală*), adică o durere a nervilor cari merg printre coaste, sau poate să fie începutul unei boale grele, cum este *pneumonia* sau *pleurezia* (vezi JUNGHIU). Această nevralgie poate să fie în dreptul inimii fără însă ca să ne înfricăm numai decât, mai ales că pe lângă durere mai trebuie să fie și alte semne în o boală de *inimă* (vezi CORD).

COCA. — Foile arborelui *Erythroxylum coca* din America, întrebuințate ca: stomatic, calmant și nutritiv. Principiul activ *cocaina*. Să dă: praf de foi 4-6 gr. în electuar, în pastile, în buline; extract, 2-4 gr. în poțiune; tinctură alcoolică, 5-15 gr.; elixir și vin, 15-30 gr.; infuzie (ceai) 5-10 la 1000.

COCAINĂ (Cloridrat de). — Este un alcaloid extras din *coca*. Să întrebuințeze ca *analgezic* în doză de 2-10 centigrame pentru 120 grame de apă în gargarisme sau în poțiune (angină, durere de stomac, tuse măgărească, oftică, răul de mare); ca *anestezic* în alifie, 1/20 vaselină (boalele de ochi), sau în injecții pe sub piele, 1/50 apă distilată, în operațiile mici (scoatere de dinți și măsele, abcese, ipertrofie de amigdale). — *Otrăvirea* cu cocaină are următoarele semne: căldură în obrazi, turburarea vederii, lărgirea pupilelor, apăsare în piept; angoață, puls mic; excitație, la unii moleșeală. *Tratament*: vom face ca bolnavul să verse gădilindu-i omușorul sau dându-i ipeca, apoi fiertură de coaje de stejar, de frunze de nuc sau tanin pentru a forma un tanatin-solubil. Cafea, ceai, șampanie; muștare la pulpe. Injecții de cafeină, de eter sau inhalatii cu nitrit de *amil*; respirație artificială (vezi ASFIXIE).

COCĂRLE, cocârți. — Caută la CIUPERCI (Ciuciuleți).

COCCULUS SUBEROSUS. — Caută la MASLAD.
COCCYX, osul noadei. — Este așezat sub osul *sacrum* (osul crucii) la partea de jos a șirii spinării.

COCHINADĂ, cochinar. — Caută la SCARLATINĂ.

COCHLEARIA ARMORACIA. — Caută la HREAN.

COCHLEARIA OFFICINALIS. — Caută la LINGUREA.

COCI. — Caută la MICROBI.

COCOȘĂ, gheb (lat. *gibbus*). — Cine n'a văzut vr'un copil sau om pocit, cu o cocoșă mai mult sau mai puțin mare în spate? Toți am văzut căci această pocitanie, numită în termeni medicali *cifoză* sau *scolioză* să vede adeseori printre copiii de școală, băieți sau fete. Cocoșa sau ghebul să află mai întotdeauna în spate, mai rar în dreptul coastelor sau la piept. Rar să întâmplă ca această cocoșă să fie din naștere și atunci ea poate fi transmisă prin moștenire, din tată în fiu, în timp de două sau trei generațiuni. Uneori această ghibozitate din naștere nu sdruncină sănătatea și copilul poate trăi; alteori însă ea este semnul unei stări bolnăvicioase a organismului mai ales a sistemului osos, cum este în boala numită *rachitism*, care nu să vindecă decât prin o căutare îndelungată și cât să poate de îngrijită (vezi RĂCHITISM). Ori cum arfi, această cocoșare din naștere oprește creșterea corpului, pieptul rămâne mai strâmtat și rău conformat, ceea ce împiedecă plămânii de a respira bine, din care pricină acei copii sunt slabi de piept, și trebuie păziți bine de răceală. Când ghebul este prea mare este bine să-l încunjurăm cu perinute de vată și să-l acoperim cu o căptușeală mai groasă, ca să nu fie supus la lovături. Aceasta este tot ce să poate face, căci la o vindecare nu ne putem gândi în astfel de cazuri. De multe ori copilul să naște sănătos, crește bine până la o vârstă oarecare când prin o întâmplare nenorocită a căzut pe șira spinării și s'a rupt-o. În locul rupturii șira s'a încovoiat și dacă cumva copilul nu moare, ea să vindecă încovoiată. Cu cât copilul crește cu atât și această îndoitură a șirii spinării să mărește și prin urmare crește și cocoșa. Alteori fără ca să cadă și să-și rupă șira spinării, copilul să pomenește că într'un loc oarecare șira spinării îi să umfle și-l doare, inelul sau inelele șirii din acel punct după ce s'au umflat să înmoaie și să turtesc, iar șira spinării începe a să încovoia din ce în ce mai mult, această boală să zice *carie vertebrală* sau *boala lui Pott*. Să mai poate

întâmplă ca șira spinării să să strâmbe din pricină că copilul stă strâmb și în aceeași poziție mult timp și aceasta în fiecare zi cum să întâmplă în școală. În acest caz cocoșa poate să să întindă la mai multe inele (vertebre) și să fie astfel mai mare. Dintre toate aceste cazuri, cele mai grave sunt acele carie sau produse prin o leziune osoasă, carie sau boala lui Pott, care să poate vindecă numai prin o operațiune chirurgicală după metoda doctorului Calot; celelalte cazuri să vindecă prin măsuri igienice și un tratament special (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ).

COCOȘ. — Caută la PORUMB.

COCOȘ. — Caută la PUIU.

COCOȘOaică. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

CODEINĂ. — Caută la OPIU.

COFETURI. — Nu este copil să nu-i lase gura apă când vede sau numai când aude vorbindu-să de acadele (caramele), de bomboane cari să topec în gură, de fructe zaharisite, de castane, alune, migdale (praline) și de tot felul de zaharicale bune și gustoase. Nu trebuie însă să uităm că nu tot ce este plăcut este și sănătos; câți oameni ș'au stricat dinții și măselele din copilărie numai din pricina zaharicalelor?! Câte stomacuri nu s'au slăbit tot din această cauză?! Pentru a avea gură bună și stomac sănătos, igiena recomandă ca să să mănânce cât să poate de puține cofeturi și dacă să poate aproape de loc. Cu deosebire să să ferească omul de prăjiturile și zaharicalele vâpsite în mod artificial (vezi BOMBOANE.)

COIFUL. — Caută la ACONIT.

COIU. — Caută la TESTICUL.

COJI. — Caută la CRUSTE.

COJI DE LAPTE. — Caută la IMPETIGO.

COLA AFRICANĂ (*Cola acuminata*, fam. Malva-

Fig. 53. — Cola.

a. Fruct. — b. Nucă de cola.

ceelor). — Să întrebuințează semințele. Principiu activ: *cafeina*, *teobromina*, *kolanina*. Proprietăți: tonic. Să dă în diareiele cronice. *Doză*: tinctură alcoolică, 2-15 gr.; extract fluid, 1-5 gr.; pulbere, 5-10 gr. în infuziune; vin 30-60 grame.

COLĂCEII BABEI. — Caută la NALBĂ.

COLAGOG (dela grec. *cholé*, fiere, bilă, și *agein*, a alungă). — Medicament care face să iasă fierea prin mațe odată cu materiile fecale.

COLAPS (dela lat. *collabari*, a cădea). — Insemnează o scădere repede de putere, fără leșin propriu zis, cum să întâmplă în unele boale grave: febra tifoidă, pneumonie, etc. În stările de colaps să recomandă muștare la pulpe și picioare, ventuze uscate pe spate și piept; fricțiuni tari spirtoase; lovituri cu mâna pe corp; apoi să va acoperi bine bolnavul, punându-i la picioare sticle cu apă fierbinte sau cărămizi calde; îi să va da pe dinăuntru excitante difuzibile: alcool, acetat sau carbonat de amoniac, eter, mosc; sau să va face injecțiuni sub piele cu eter, cafeină, ulei camforat. Când colapsul vine în urma unei emoragii (pierderi de sânge), pe lângă tratamentul de mai sus să vor face injecțiuni sub piele sau în vine cu ser artificial.

COLĂREZ. — Caută la PAPĂ.

COLARGOL. — Argint coloidal. Antiseptic tot așa de puternic ca sublimatul; nu este toxic. Să da în boalele infecțioase. Să da pe dinăuntru în soluțiune glicerinată, în pilule, injecțiuni subcutanate sau intravenoase. Doză: 5—15 centigrame pe zi.

COLCHICINĂ. — Caută la BRÂNDUȘĂ DE TOAMNĂ.

COLCHICUM AUTOMNALE. — Caută la BRÂNDUȘĂ DE TOAMNĂ.

COLD-CREM. — Pomadă formată din ceară, ulei de migdale dulci, tinctură de benzoë (smirună), apă și esență de trandafiri. Este o alifie moale cu miros plăcut, dar care să râncezește iute. Când este proaspătă, ea înmoale pielea și să poate întrebuiță atunci când aceasta este iritată, sgâriată, crăpată și produce mâncărime. Nu trebuie însă să facem abuz, ungând pielea în fiecare zi, fiindcă ea astupă porii și împiedecă funcțiunea lor regulată.

COLECISTITĂ (dela grec. *cholé*, fiere, bilă și *kistis*, beșică). — Inflamația sau aprinderea beșicii fierei (veziculei biliare).

COLEDOC (dela grec. *cholé*, fiere, bilă, și *dochos*, care conduce). — Canal care duce fierea din ficat până în mațul subțire, în duoden.

luri: *lichidă* și *uscată*. Cea uscată să da sub formă de *praf*, sau pusă într'o poțiune sau un sirop oarecare; mai este o colelizină uscată sub formă de *pastile*. În toate cazurile de litiază biliară să da bolnavului seara la culcare, dimineața pe nemâncate și câte odată și înainte de prânz câte o jumătate sau câte o linguriță de colelizină lichidă, sau câte 60 centigrame până la 1 gr. din cea uscată sub formă de praf, sau câte 1-2 tablete (pastile).

COLEMIE (dela grec. *cholé*, fiere, bilă, și *haima*, sânge). — Trecerea sau vărsarea fierei în sânge; este tot una cu *gălbănirea* sau *icterul* (vezi aceste cuvinte).

COLERĂ. — Nu este nici o molimă, afară de *ciumă*, care să fi produs atâta groază în lume ca colera. Această nemiloasă boală a bătuit țara noastră în cinci rânduri până acum, și anume în anii 1831, 1848, 1855, 1865-66 și 1873. Leagănul colerii este India unde să cunoaște de pe vremile cele mai îndepărtate, și unde băntuie aproape în fiecare an, cum ar fi la noi frigurile. Dar acolo nu este așa de gravă ca pe la noi, poporul fiind obicinuit cu ea. În totdeauna colera s'a întins în lume din India; ea nu să poate naște în altă parte și a fost adusă și lăpătită de oamenii bolnavi. Prima epidemie de coleră s'a ivit în Europa în 1830 prin Rusia, tot așa și la 1848 și 1851, iar cele două din urmă epidemii au venit nu pe cale uscată, ci pe cale maritimă prin canalul de Suez, copleșind porturile Mediteranii. Colera să întinde foarte ușor și agentul de căpetenie al propagării ei este omul, pe uscat și pe mare, în toate părțile pe unde a pătruns comerțul și civilizația mulțumită mijloacelor de comunicație. Colera să propagă prin materiile fecale ale bolnavilor, cari materii murdăresc apa de băut cum să întâmplă de pildă cu apa unui puț ce să află în vecinătatea unei hasnale nezdită bine și care este săpată în un pământ permeabil. Materiile fecale murdăresc rufăria, hainele și așternutul, cari spălându-să, apa duce microbii în pământ cari de aci să duc în apele din puțuri sau din râuri, și apoi prin această apă de băut să întinde repede în toate părțile. Microbul colerei o fost descoperit în 1883 de cătră învățatul doctor Koch: el este un bacil

numele de *bacil-virgulă*; el să înmulțește pe rufele murdare și umede, în lapte, pe cartofi fierți, pe pâine înmuiată în apă. Bacilul colerei produce un fel de materie otrăvitoare, toxină, care mortifică căptușeala materilor și care dacă să rezoarbe otrăvește sângele și paralizază nervii organelor circulatoare. — *Semnele boalei*. Colera prezintă forme foarte diferite: unele nu prezintă nici o gravitate, altele sunt cumplite și omoară bolnavul în câteva ceasuri. Pentru a descrie mai bine semnele trebuie să împărțim boala în patru perioade: *Perioada I* numită și *prodromică* este caracterizată prin urdinare. Incubarea boalei are o durată variabilă dela câteva ceasuri până la câteva zile. Primele semne ale boalei încep a să arată de obicei noaptea, când omul este apucat de dureri în pânțece (colici), urmate de scaune, la început de materii fecale apoi bilioase (ca fierea) și seroase, însoțite adeseori de ghiorăituri. În multe cazuri însă, omul are cu câteva zile mai înainte un fel de indispoziție generală cu greutate și durere la capul pieptului. La început bolnavul are fierbințeală mică sau de loc, uneori cu aplecare spre răcirea corpului și câte odată este cuprins de sudori abundente. *Perioada II*. Uneori boala începe deadreptul prin această perioadă. Scaunele sunt foarte dese; ele nu mai au miros fecaloid, sunt seroase și constituite din niște flocoane albi ce s'au asemuit cu grăunțele de orez (*scaune riziforme*). Aceste scaune conțin microbii colerei. În același timp să ivesc vărsături de materii apoase, dese și însoțite de dureri de stomac. Bolnavul are o sete arzătoare, nepotolită. Udul care dela început s'a împuținat, acum nu mai e de loc. Limba este albuie, umedă. Pânțelece este turtit și la pipăire pare a fi împăstat. Bolnavul slăbește văzând cu ochii; mâinile și picioarele să răcesc; pulsul repede și mic; crampe strașnice; trăsurile feței să șterg, circulația sângelui începe a să încetini și bolnavul cade în o stare algidă (rece ca ghița). Această perioadă poate dură o jumătate de ceas, un ceas, o zi sau 2 zile. Semnele pot să devină atunci

Fig. 54. — Bacilul colerii aziatice.

A. Microbi. — B. Același câmpuri mult pentru a să vedea cilii vibratili.

mari; crampele încep să dispară, pulsul să să ridice, căldura să renască la mâni și picioare și bolnavul să să vindece după o coalescență scurtă. Copiii prea mici și bătrânii pot să moară în această perioadă. *Perioada III*, numită și *algidă*. Scaunele să răresc, uneori încetează. Bolnavul să schimbă la față: nasul să subțiează, ochii să taie și să infundă în cap; amefeli, văjiituri de urechi și durere de cap; glasul să subțiează, să taie, să stânge, neliniște mare cuprinde bolnavul care e chinuit de efortări continue de a vărsă și de dureri sau crampe, mai ales la pulpe, foarte mari; apoi bolnavul să răcește și mai mult, să acopere de o sudoare rece și viscoasă, devine nepăsător, în stare de amorțire, cu ochii peste cap și cu lumina lor turbure până ce moartea pune capăt acestor suferințe după câteva ceasuri sau după 2-3 zile. *Perioada IV* sau de *reacțiune*. Dacă omul nu moare în perioada de mai înainte, semnele boalei încep a să îmbunătăți; vinețeala corpului pier, pielea să încălzește, udul începe a să face mai regulat, crampele să micșorează și încetul cu încetul toate funcțiunile să restabilesc așa că în 12-15 zile bolnavul intră în *convalescență*, care este lungă și să complică adeseori de boale de stomac, de urdinare, de paralizii și de turburări ale inteligenței. Omul vindecat de coleră nu este scutit de a mai fi vreodată bolnav de aceeași molimă. — *Diagnosticul diferențial* sau deosebirea între colera descrisă până aci, numită *colera aziatică*, și între așa zisa *colera noastră*. În timpul verii și mai ales pe la sfârșitul ei, să întâmplă ca să apară pe la noi un fel de urdinare coleriformă, numită *colera noastră*, din cauză că această urdinare să aseamănă foarte mult cu colera aziatică. Colera noastră să poate ivi prin cazuri singurateice, dar ea poate lua și un caracter epidemic. Colera noastră, numită și *colerină*, cele mai adeseori este produsă de o răceală la pânțece sau prin băuturi cu ghiță luate în timpul căldurilor mari, iar scaunele seroase, bilioase (ca fierea), nici una nu sunt riziforme; apoi nu există vărsături, nici răcirea mânilor și a picioarelor în grad așa mare și ea nu este așa de gravă, ca colera aziatică; ea durează 24-48 ceasuri; moartea vine foarte rar și numai la persoanele prea slăbite, la copii și la bătrâni. Microbul colerei aziatice nu să găsește nici odată în scaunele bolnavilor de colerină. Este bine să să tină seamă de toate aceste și

mari; crampele încep să dispară, pulsul să să ridice, căldura să renască la mâni și picioare și bolnavul să să vindece după o coalescență scurtă. Copiii prea mici și bătrânii pot să moară în această perioadă. *Perioada III*, numită și *algidă*. Scaunele să răresc, uneori încetează. Bolnavul să schimbă la față: nasul să subțiează, ochii să taie și să infundă în cap; amefeli, văjiituri de urechi și durere de cap; glasul să subțiează, să taie, să stânge, neliniște mare cuprinde bolnavul care e chinuit de efortări continue de a vărsă și de dureri sau crampe, mai ales la pulpe, foarte mari; apoi bolnavul să răcește și mai mult, să acopere de o sudoare rece și viscoasă, devine nepăsător, în stare de amorțire, cu ochii peste cap și cu lumina lor turbure până ce moartea pune capăt acestor suferințe după câteva ceasuri sau după 2-3 zile. *Perioada IV* sau de *reacțiune*. Dacă omul nu moare în perioada de mai înainte, semnele boalei încep a să îmbunătăți; vinețeala corpului pier, pielea să încălzește, udul începe a să face mai regulat, crampele să micșorează și încetul cu încetul toate funcțiunile să restabilesc așa că în 12-15 zile bolnavul intră în *convalescență*, care este lungă și să complică adeseori de boale de stomac, de urdinare, de paralizii și de turburări ale inteligenței. Omul vindecat de coleră nu este scutit de a mai fi vreodată bolnav de aceeași molimă. — *Diagnosticul diferențial* sau deosebirea între colera descrisă până aci, numită *colera aziatică*, și între așa zisa *colera noastră*. În timpul verii și mai ales pe la sfârșitul ei, să întâmplă ca să apară pe la noi un fel de urdinare coleriformă, numită *colera noastră*, din cauză că această urdinare să aseamănă foarte mult cu colera aziatică. Colera noastră să poate ivi prin cazuri singurateice, dar ea poate lua și un caracter epidemic. Colera noastră, numită și *colerină*, cele mai adeseori este produsă de o răceală la pânțece sau prin băuturi cu ghiță luate în timpul căldurilor mari, iar scaunele seroase, bilioase (ca fierea), nici una nu sunt riziforme; apoi nu există vărsături, nici răcirea mânilor și a picioarelor în grad așa mare și ea nu este așa de gravă, ca colera aziatică; ea durează 24-48 ceasuri; moartea vine foarte rar și numai la persoanele prea slăbite, la copii și la bătrâni. Microbul colerei aziatice nu să găsește nici odată în scaunele bolnavilor de colerină. Este bine să să tină seamă de toate aceste și

rilor de colera noastră sau de colerină, crezând a face cu colera aziatică, lucru foarte primejdios mai ales când este cunoscut câtă influință au emoțiunile asupra boalelor tubului digestiv. — *Tratament.* Toată lumea știe că mai ușor este de a preveni o boală decât a o vindeca, așa și cu colera. De aceea este mai bine ca să oprim moli-ma de a intra în țară. Pentru aceasta sunt două feluri de mijloace preventive. Unele au de scop de a îngredi boala în țara ei de origine sau în primele locuri pe cari le-a năvălit prin ajutorul carantinelor și a cordoanelor sanitare, cari o închid într'un cerc tare, nepătruns. Pentru aceasta sunt anume regulamente așa zise internaționale, cari, din nenorocire, nu să aplică în totdeauna cu destulă asprime, fie din pricina comerțului ca el să nu să stânjenească, fie din alte motive. Apoi odată boala pătrunsă în țară trebuie imediat să o localizăm în partea pe unde a intrat ca să nu să întindă mai departe. Este fapt dovedit că adunările de oameni (cazarmele, școalele cu internate, spitalele, aresturile, stradele cu populație deasă, corăbiile mari, etc.) atrag molima întocmai ca și condițiile rele igienice, sărăcia și aerația neîndestulătoare. Prin urmare prima condiție pentru a împiedeca împrăștierea colerii este de a asigura curățenia și aerația orașelor și a satelor, apoi a locuințelor. Astfel fiind, în timp de epidemie de coleră nu este bine ca să stăm închiși în casă; trebuie să eșim în fiecare zi, să deschidem ferestrele, pentru ca aerul și soarele să omoare microbii; trebuie ca curățenia cea mai mare să domnească în casă, orice fel de murdărie trebuie îndepărtată îndată, filtrele de apă să fie în stare bună și să nu aibă nici un fel de miros, latrinele să fie deșertate și dezinfectate în fiecare zi cu sulfat de cupru (vezi LATRINE). Când să găsește deja un bolnav în casă, aceste măsuri trebuie luate cu mai mare asprime: bolnavul trebuie izolat de câtră ceilalți locuitori, precum și persoanele cari îl îngrijesc; linge-ria, vasele, și toate lucrurile cu cari să servește bolnavul trebuie cu amănunt dezinfectate. În timp de epidemie trebuie supraveghiată hrana; nu e trebuință ca omul să-și schimbe modul lui de traiu, mai ales când trăiește bine. Trebuie să ne păzim de fructele și legumele iuți, acre (coacăze, măriș, smeură, etc.); mai bine e să nu le mâncăm de loc. Să ne ferim de mâncările cari să mistuie greu, să urmăm un regim sănătos și întăritor, fără însă să alergăm

după tot felul de băuturi așa zise anticolerice; cel obicinuit cu câte puțin coniac sau rom poate să urmeze înainte fără însă a trece măsura. În fine, trebuie să ne punem în stare de a rezista dușmanului când ne atacă și să nu ne irităm stomacul și mațele prin mâncări și băuturi cari pot provoca urdinare. Colera n'are nici o doctorie specială și tratamentul ei variază după perioada în care să găsește boala. În perioada I trebuie să îngrijim bolnavul cât să poate de bine și să tăiem urdinarea cât să poate de iute, dela început chiar și astfel de multe ori reușim să depărtăm atacul adevărat de coleră. Vom da pentru aceasta 10 până la 30 picături de *laudan* (tinctură de opiu), fie în apă, fie în un ceaiu oarecare, fie în clistir. Pe lângă *laudan* să mai poate pune în clistir și 4 grame de extract de ratania; sau putem da pe dinăuntru *subnitratul de bismut* ori *salicilatul de bismut*, 8 până la 10 grame în 24 ore, în pachete de câte un gram. Vom da în același timp și ceaiurile aromatice, de nalbă, de mușetel, de soc, de izmă, de flori de teiu și altele. În perioada II vom continua cu *laudanul* sau vom face injecțiuni cu morfină, de câte un centigram una. Vom da și salicilatul de bismut. Dacă bolnavul varsă îi vom da băuturi cu ghiață, apă de Vichy rece, apă gazoasă rece, apă albinoasă (vezi acest cuvânt); ceaiu de mentă etc. În perioada III, zisă *algidă* (de răceală), trebuie să provocăm cu ori ce preț căldura, să readucem circulația și primeni-rea sângelui în plămâni. În urma prea multor scaune sângele omului să împutinează și să îngroașe, așa că el circulă cu anevoință, nu să mai primenește în bojoci (plămâni), unde ia oxigen, și să încarcă cu acid carbonic și inima își pierde toată puterea. Trebuie dar să împiedecăm moartea care vine din oprirea sângelui (a circulației) și din încetarea răsufării (asfixiei). Pentru aceasta să recomandă trei metoade și anume: mai întâiu avem metoda numită *revulzivă*, în care s'a întrebuintat când *căldura*, când *frigul*. Căldura să întrebuintează sub formă de cărămizi calde la picioare, fricțiuni uscate cu peria sau cu mânuși aspre de păr, fricțiuni umede cu flanelă înmuiată în rachiou sau otet camforat, sau sub formă de băi calde sau de băuturi calde. Frigul să întrebuintează sub formă de hidroterapie, de apă rece, sau cu ghiață pe dinăuntru și pe dinafară. Unii mai întrebuintează și urticațiunea (bătaia cu urzici), care să poate înlocui cu fricțiuni fă-

cute cu spirt sau cu esență de terbenină, etc. A doua metodă este cea numită *internă* sau *medicamentoasă*: băuturi stimulente sub formă de ceaiu rusesc, de româniță (mușețel), de izmă, melisă, cafea și altele. Să mai dă oțetul de țipirig (acetul de amoniac), 8-10 grame, eterul 1-2 grame, etc. Să mai recomandă să se beie într'una, timp de mai multe ceasuri, o cantitate mare de apă pentru ca să se înlocuiească apa pierdută de sânge prin scaunele multe. Alții introduc apă multă prin clistire. A treia este așa numita *metodă chirurgicală* prin acțiunea directă asupra sângelui și care constă în a injecta în sângele vânos al bolnavului apă sărată pentru a subția sângele care s'a prea îngroșat. Cel mai bun lichid de injectat, numit și *ser artificial*, este: apă distilată, 1000 grame; clorur de sodiu (sare) 5 grame; sulfat de sodă (sare amară) 10 grame. Acest lichid trebuie să fie cald de 38 până la 44 grade centigrade. Trebuie să injectăm 2 până la 2½ litri odată și în un sfert de ceas. Indată după injecție bolnavul pare a fi înviat; cunoștința îi revine, contractura mușchilor dispăre și omul să simte bine; pulsul redevine larg, plin; înecăciunea și greutatea din piept la începutul operației cresc, dar îndată răsuflarea devine largă, adâncă și regulată; vinețea corpului dispăre repede; temperatura devine normală; urina apare după câteva ore. Dacă după 10 ceasuri bolnavul iar să simte rău îi facem altă injecție. Prima injecție trebuie făcută îndată ce nu să mai poate număra pulsul. Să recomandă foarte mult acidul lactic, ca profilactic în doză de 4-6 gr. pe zi, iar în perioada III (algidă) 15-20 grame, și a nume: apă, 800 gr.; acid lactic 15-20 gr. Să se beie din când în când câte o jumătate păhar. În *perioada IV*, când reacțiunea este francă și normală, nu mai avem de combătut decât câteva simptome gastro-intestinale prin mijloacele arătate la începutul tratamentului. În caz când reacțiunea este gravă, neregulată și complicată vom redesteptă acțiunea nervoasă prin alcool, cafeină, injecții de eter, idroterapie, etc. Terminând suntem siguri că cetitorul nu să va încumătă să trateze el colera, decât poate numai în perioada I, grăbindu-să să chime doctorul, care singur este în stare să conducă tratamentul unei boale așa de cumplită. — Românul vindecă holera cu: falcă de cal, cu cărcei de bostan, cu holera sau cătină (*xanthium spinosum*),

cu iarbă mare, mintă, mure, pelin, piper usturoiu, cărbune.

COLERĂ (Planta). — Caută la **HOLERĂ**.

COLERĂ INFANTILĂ, colera copiilor. — Caută la **INTESTIN** (*Enterita coleriformă*).

COLERA NOASTRĂ. — Caută la **COLERINĂ**.

COLERINĂ, COLERA NOASTRĂ. — Vorbind despre coleră am arătat că pe lângă colera numită *aziatică*, care este epidemică și contagioasă, mai este o boală care are oare care asemănare cu ea, însă care este cu mult mai puțin gravă și care să numește *colera noastră* pentru a arată că ea să naște în țara noastră, sau *colerină* fiindcă ea este ca și o coleră însă mai mică. Colerina se ivește în timpul verii când răcim la pân-tece sau facem abuz de mâncare luând băuturi acide și foarte reci, fructe verzi, ne-coapte. Această boală să arată uneori prin o indispoziție repede, prin scaune numeroase, lichide ca și apa, însă puțin dureroase, sete și fierbințeală moderate; alte ori ea să arată cu furie mai mare: pe lângă urdinare (diareie), bolnavul mai are vărsături dese și verzui ca fierrea, o durere mare și arzătoare la stomac și mațe, răcirea corpului, câteva crampe (dureri) în membre, mai ales la pulpe și o sfârșeală. Colerina este o formă de *diareie* (vezi acest cuvânt), dar poate fi și un simptom dela începutul colerii sau chiar o formă mai ușoară a acestei boale, când ea băntuie în mod epidemic (vezi **COLERĂ**). Colerina își are microbul ei care să numește *coli-bacil* și care trăiește de obicei în mațe în mod nevino-vat, dar prin o cauză oarecare, răceală sau abuz de mâncare sau de băuturi reci, el începe a să înmulți și a produce *toxine* în

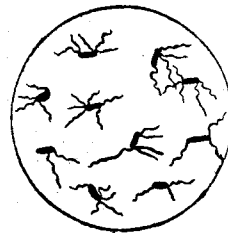

Fig. 55. — **Coli-bacili**.

cantitate mare, cari dau naștere la această diareie, numită *colerină*. *Tratament*. Odihnă la pat, dietă la mâncare sau mai bine bolnavul nu va mânca nimic în 24 sau chiar 48 de ceasuri, decât numai va bea apă curată sau fiartă (dietă idrică), o apă minerală oarecare (Vichy, Evian, etc.), ceaiu slab cu puțin coniac sau rom, limonadă cu acid lactic în cantități mici (un păhăruț la fiecare oră). În cazurile grave să vor face injecții sub piele cu ser artificial (apă sărată); clistire mari cu apă caldă, cataplasme calde pe pân-tece și stiele cu apă caldă în jurul corpului. După

2-3 zile, bolnavul va fi pus pe regim lactat: la început lapte tăiat cu apă curată sau cu apă de var, apoi lapte curat; mai târziu supă, ouă, până să va ajunge la regimul ordinar. Ca medicamente pe dinăuntru să recomandă preparatele de opiu, mai ales laudan, câte 5-10 picături în apă de 3-4 ori pe zi; bismut, dermatol, cretă preparată, apă de var, tanin, ratanie, nitrat de argint, etc.; spălături intestinale simple sau medicamentate. Ca lucruri de casă să recomandă de dinăuntru apă albuminoasă (bătută cu albuș de ou) și clistire cu rădăcina de nalbă, ca capete de mac, cu scrobeală.

COLESTERINĂ. — Substanță biliară care să găsește mai ales în calculii (pietricelele) ficatului.

COLIBĂ. — Caută la **LOCUIȚĂ.**

COLIBACILI. — Caută la **MICROBI.**

COLICĂ EPATICĂ sau **HEPATICĂ.** — Caută la **EPATICĂ.**

COLICI, dureri de pânțece, mătrice, matrinchină, vătămătură. — Românul la orice durere de pânțece îi zice *vătămătură*, deși această durere poate să fie de mai multe feluri. Prin cuvântul de *colici* să înțelege mai mult durerile de intestine (mațe), *colici intestinale*, cari la copiii mici să cunosc sub numele de *mătrice* sau *matrinchină*. Aceste dureri să deosebesc de celelalte dureri cari sunt de natură nevralgică, reumatismală, etc., sau de acele cari sunt localizate în piele sau în mușchi (vezi **ABDOMEN**). Ele să mai deosebesc și de așa zisele *colici epatice* sau de *ficat*, *colici nefretice* sau de *rinichi*, cari își au punctul lor de plecare din aceste două organe, de *colicile saturnine* sau de *plumb* (vezi **EPATICĂ, NEFRETICĂ, PLUMB**). *Colicile intestinale* își au punctul de plecare în mațe. Ele să arată prin o durere, mai mult sau mai puțin tare, ce să mărește la cea mai mică mișcare și să însoțește de un fel de neliniște, angoasă, de paloarea feței cu ochii tăiați, de o sfârșeală; o durere care ni să pare că ne sfășie, ne rupe sau ne arde, și care este mai puternică în jurul buricului, de unde să întinde spre deșerturi micșorându-să. În acelaș timp bolnavul simte trebuință de a eși afară și în cele din urmă îl scoate ceva materii lichide, alte ori să ducă degeaba. Această trebuință de a merge afară nu să află decât la colicile intestinale, ceea ce ne pune pe cale de ale deosebii de celelalte dureri ale pântecelui. *Mătricea* este cea dintâiu durere mai de

seamă pe care o simte copilul după ce s'a născut. Durerea este foarte mare din care pricină copilul țipă, să svârcolește, își sgârcește picioarele, lapadă țâța din gură. Această stare ține până ce îl scoate afară și atunci face niște materii lichide și verzi cu flocoane albicioase. Odată cu aceste materii iasă și gazuri (vânturi) după care copilul să liniștește. Mai mult sufer de aceste colici copiii slabi, piperniciți, rău dezvoltăți, cu toate că ele să pot vedea uneori și la copiii robuști, cu înfațurare sănătoasă. Cauzele mătricii sunt mai multe: în primul rând este hrana rea, fie că copilul să hrănește cu *biberonul* (vezi acest cuvânt) și atunci sau laptele de vacă nu este bun sau că biberonul nu să ține în stare curată; fie că este hrănit de mamă, și atunci poate că mama nu să nutrește cum trebuie sau că mănâncă lucruri a căror proprietăți iuți trec în lapte: fasole, varză, ceapă, salate cu oțet și altele; ori că mama este prea ostenită, obosită, supărată, emoționată, nedormită și atunci laptele nu este tocmai bun. Pentru oamenii mari colicile intestinale de asemenea își iau naștere dintr'o abatere dela regim: sau că mănâncă prea mult odată, sau că hrana n'a fost bună și nu s'a putut mistui bine; apoi mai sunt în cauză fructele și legumele acide, crude, băuturile reci; mai cu seamă când să iau atunci când corpul este înădușit; acțiunea frigului umed asupra picioarelor sau asupra corpului întreg; constipația prelungită; inflamația intestinului; prezența viermilor intestinali; otrăvirea prin ciuperci, etc. De altfel, sunt cazuri în cari este foarte greu să să știe adevărata cauză a acestor colici, cari uneori trec repede, iar alte ori pot să fie foarte serioase punând în primejdie viața bolnavului. Din această pricină este bine ca în totdeauna să să cheme doctorul. *Tratament.* Mai întâiu de toate trebuie căutăată cauza boalei și împrejurările în cari să arată, pentru ca aceste depărtate fiind să să risipească boala; apoi aceste știute să să poată ocoli pe viitor pentru ca colicile să nu mai revie. În cazurile obicinuite de mătrice mamele dau copiilor pentru a le calmă durerile diferite ceaiuri: de izmă, mușețel, anason, angelică, chimion, cimbru de câmp, etc., iar pe pânțece le pun cărpe calde, cataplasme calde de făină de in, simple sau stropite cu câteva picături de laudan; sau îi unge pe pânțece cu uleiu camforat de camomilă (mușețel) sau cu balsam tranchil, după care să acopere pânțelele cu vată

sau flanelă caldă. Să va da copilului să sugă regulat și de mai puține ori; după fiecare sugere să îi să deie o jumătate de linguriță de apă de Vichy; iar dacă copilul să hrănește cu biberonul, acesta să va ține curat, iar în lapte să poate pune o apă alcalină sau apă de var (5-10 grame la un biberon) sau dextrină (1 linguriță de cafea); la copil nu îi să va da nimic altceva de mâncare decât numai lapte fierț sau sterilizat. Când copilul nu poate eși afară îi să va da unt de ricină sau îi să va pune câte o elismă, după cari să ușurează. Ne vom feri de a da copilului picături de opiu, de flori de mac cari sunt foarte periculoase. Să recomandă însă următoarea poțiune: apă de mentă, apă de melisă și apă cloroformată, câte 20 grame; bromur de potasiu, 1 gram; sirop simplu sau de codeină, 10 grame; să îi să dea 1-2-3 lingurițe când are dureri, la intervale de câte o jumătate de oră una. La oamenii mari să va începe în totdeauna cu o curățenie (unt de ricină, 30 gr.; sau sulfat de sodă ori de magnezie, 20 gr.), iar pe pânțele să va pune cataplasme cu laudan, cărpe calde, muștare, și diferite unsori calmante ca mai sus; iar pe dinăuntru li să va mai da: laudan, 5-10 picături, repetate de 2-3 ori pe zi, sau în clistir 10-30 picături odată. Bolnavul să va feri de răceală și umezeală, va mânca mâncări ușoare, să va păzi de substanțe feculente, acide și excitante. O poțiune foarte bună pentru adulți este: apă de mentă, apă de melisă, câte 30 gr.; apă cloroformată, 100 gr.; laudan, 30 picături; apă de laur-cireș, 10 gr.; sirop de flori de portocale, 30 gr.; să să beie la fiecare ceas câte o lingură.

COLICI NEFRETIICE. — Caută la RINICHIU.

COLIR. — Medicament care să pune în ochi. Colirele sunt de trei feluri: *solide*, adică diferite prafuri de piatră acră (alun), de calomel, sulfat de zinc, etc., cari să suflă în ochi cu ajutorul unei țevi mici sau cu o pană de găscă, ori să presară cu o pensulă; — *moi*, cari sunt diferite alifii ce să întind pe marginea pleoapelor (clipelor); — *lichide* sau *colirele propriu zise*, cari să prepară cu apă de trandafir, de pătlagină (*Plantago major*), de sulfină (*Melilotus officinalis*), la cari să adaugă diferite substanțe medicamentoase, cum ar fi: piatră acră, piatra iadului (nitrat de argint), laudan, atropină, sulfat de cupru, sulfat de zinc, etc. cari să pun în ochi cu un instilator sau cu o sticlăuță cu dop de sticlă cu care să numără picăturile. Nu este bine să să între-

bunțeze când este vorba de ochi decât numai medicamente prescrise de doctor, căci dacă ne-am lua dupe babe sau după îndemnul altor oameni cari ne spun că și ei ar fi suferit de aceeași boală, am putea să ne stricăm ochii și să ne pierdem vederea pentru totdeauna.

COLITĂ (dela grec. *kolon*, intestinul sau mațul gros, și terminațiunea *itis*, care însemnează aprindere sau inflamațiune). — Să numește astfel inflamațiunea colonului, adică a mațului gros. Această inflamațiune este de mai multe feluri: catarală sau superficială, mucoasă, câte odată ulceroasă sau ulcero-membranoasă. În colita simplă sau catarală bolnavul are diareie (urdinare). Când colita este mai gravă pe lângă diareie bolnavul are dureri, scremături, și uneori scaune cu sânge (vezi INTESTIN; enterocolită). Leziunile colitei simple să vad în colera noastră, în colera epidemică, în febra tifoidă și în alte boale în cari bolnavul are diareie. Colita mucoasă care să mai numește și *foliculoasă*, sau colita ulceroasă simplă să arată mai cu seamă la copiii neingrijiți, rău hrăniți și atinși de diareie cronică (învechită); ea să mai vede la ofticoși. Colita ulcero-membranoasă să deosebește prin formarea și deșertarea de false membrane, niște pelițe, a căror formă și consistență sunt variabile. Colita să arată mai des la femei decât la bărbați și adeseori la copii; ea să deosebește de *dizenterie* (vezi acest cuvânt). *Tratamentul* colitei este același ca și al enteritei (vezi INTESTIN; enterită). În colita care seamănă cu dizenteria, vom recomandă bolnavului repausul în pat, apoi îi să va da o doză de calomel, 40 până la 60 centigrame; pe pânțele să va aplică în permanență cărpe înmuiate în apă caldă, acoperite de taftă gomată sau de mușamă ori de gutapercă. Bolnavul să va hrăni cu lapte amestecat cu apă de var, cu ouă, carne crudă rasă. În fiecare dimineață să va da bolnavului o mică doză de sulfat de sodă (4-5 gr.), în apă de Vichy, sau sare de Carlsbad, o linguriță, în timp de 15-20 zile. În contra scremetelor să va face clizme cu ceaiu de mușătel sau cu o decoctiune de amidon (50-120 gr.) în care să va pune 15-20 picături de laudan. Când sunt răni pe mațe să vor face clizme astringente, de exemplu cu: acid tanic, 4 gr.; gumă arabică, 60 gr.; apă fiartă, 1000 gr.; laudan, 25 picături.

COLOCINT. — Fructul plantei *Cucumis colocynthis*, din fam. Cucurbitaceelor, originară din Africa, să cultivă în Europa în Spania și Archipelag. Lucrează ca purgativ drastic

foarte violent din care pricină să întrebuințeze foarte rar. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de: extract, 10-30 centigrame; praf, 20-50 ctgr.; pe *dinafară* să dă tinctură, 1-5 grame la 45 gr. unt de ricină, ca liniment sau unsoare (o linguriță de cafea să pune pe pânțele și să face trăsături cu ea, dimineața și seara, ca purgativ). — *Otrăvirea* cu colocint are ca semne: vărsături continue, moleșeală, răcirea mânilor și picioarelor. La început până nu s'au ivit vărsăturile, trebuie să le provocăm prin gădilirea omușorului sau dând ipeca, apoi să va dă laudan 20 picături în o lingură de apă sau în clizmă; stimulente, fricțiuni, sticle calde, băuturi îndulcitoare, cataplasme, lapte.

COLODIU. — Este o soluție de fulmicoton (praf de bumbac) în eter la care să adauge o mică cantitate de alcool. În medicină să întrebuințeze pe dinafară, când vrom să acoperim o rană, o sgârietură ca să nu vie în atingere cu aerul. Pentru aceasta ungem acel loc cu un pomătuf înmuiat în colodiu, iar acel strat de colodiu după ce s'a evaporat eterul să transformă în un fel de pelicioară foarte fină, impermeabilă, foarte aderentă, care rezistă la apă și la alcool și nu poate fi ridicată decât numai cu ajutorul eterului. O rană astfel acoperită este la adăpost de aer și de praf. Dacă la 15 grame de colodiu punem 1 gram de unt de ricină, avem *colodiu elastic* sau *ricinat*, care să usucă mai încet, însă este mai solid și să lipește mai tare.

COLORI VENINOASE, vâpseli otrăvicioase. — Vâpselile să întrebuințeze în o sumedenie de lucruri pentru a le dă o înfățișare mai plăcută. Astfel să vâpsesc bomboanele, mai toate cofeturile; vinurile și licorurile; îmbrăcămintea (ciorapii, cămeșile colorate, unele stofe); perdelele, tapetele de hârtie (vezi ARSENIC, BOMBOANE, CIORAPI, HÂRTIE COLORATĂ, VEȘTIMINTE, VIN); apoi diferite jucării pentru copii, cari fiind vâpsite cu culori otrăvicioase devin periculoase pentru toți cei ce umblă cu ele. Cele mai primejdioase sunt *colorile minerale*, mai ales *verdele*, care cuprinde arsenic; apoi *albul* care poate să fie făcut cu *plumb*; *roșu viu* făcut cu chinavăr care cuprinde mercur (argint viu); *albastru* care să face cu *cupru*. Sunt unele vâpseli de *origine organică* tot așa de veninoase: anilina, fuxina cu derivatele lor cari dau frumoase culori de violet și roșu. Aceste culori aplicate pe piele cu veștimintele pot produce erupțiuni foarte supărătoare, dureroase și de lungă

durată, iar luate pe dinăuntru pot dă semne de otrăvire: dureri de stomac, la mațe (colici), sudori reci, răcirea mânilor și picioarelor. Să înțelege că în toate aceste cazuri de otrăvire să va chiemă cât să poate mai grabnic un doctor. Pentru a încheia vom zice că trebuie să fim cu mare băgare de seamă ori de câte ori umblăm sau întrebuințăm lucruri vâpsite și să nu pierdem din vedere că *ori ce vâpsea care nu ține și la cea mai mică frecare să prăfuieste și cade de pe obiect* este în totdeauna o vâpsea otrăvicioasă. Să băgăm de seamă ca copiii să nu ducă la gură tot ceea ce le cade în mână. Vâpselile otrăvicioase sunt oprite de lege și fabricanții împreună cu negustorii sunt răspunzători de întrebuințarea lor.

COLOSTRU. — Cel dintâiu lapte al femeii după ce a născut; el este puțin purgativ și prin urmare foarte bun pentru copil pe care îl ajută să deie afară *meconiul* (vezi acest cuvânt).

COLȚI DE LUP. — Bucățele mici de os cari să deslipească dintr'un os mort și iasă afară prin o fistulă împreună cu puroi; pe aceste poporul nostru le numește *colți de lup* și buba prin care iasă ei o vindecă cu lup și cu planta *unghia găii* (vezi CARIE, ESCHILĂ, NECROZĂ, SECVESTRU ȘI Os).

COLȚUNI. — Caută la CIORAPI.

COLUMBO. — Rădăcina unui arbust numit *Cocculus palmatus*, din fam. Menispermaceelor, care conține un principiu activ: *colombina* sau *berberina*; lucrează ca tonic, stomachic puternic. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de: extract, 20 centigrame până la 1 gram; praf, 50 centigrame până la 4 grame; tinctură, 5-15 gr.; vin, 50-100 gr.; ceai, din 10 la 1000.

COLUMNA VERTEBRALĂ, șira spinării. — Columna sau coloana vertebrală este formată din un șireag de oscioare suprapuse, numite *vertebre*, în număr de 24, și anume:

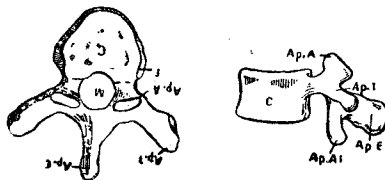

Fig. 56. — **Vertebră.**

C. Corp. — M. Gaură pentru măduva spinării. — Ap T. Apofiză transversă. — Ap A. și Ap A I. Apofize articulare superioare și inferioare. — Ap E. Apofiză spinoasă. — F. Fațetă costală.

7 la gât, 12 la spate, 5 în dreptul rinichilor (regiunea lombară), completate prin *sacru* (osul crucii) și *coccix* (noada), cari să compun tot din vertebre cusute între ele. Fiecare vertebră prezintă înaintea o umflătură numită *corpul* vertebrei, ale cărui fețe de sus și de jos, cari sunt puțin găușite, răspund la celelalte vertebre; înapoi și pe laturi o jumătate de inel, *arcul* vertebral, care încunjură *canalul* vertebral în care să află *măduva spinării*. Acest arc, în dreptul unirii lui cu corpul, prezintă de fiecare parte câte o scobitură, una în sus și cealaltă în jos, cari împreună cu acele ale vertebrelor de sus și de jos formează *găurile de conjugățiune* (unire) prin cari iasă nervii măduvii. Arcul dă naștere, între altele, la nește ridicături sau apendice, dintre cari patru verticale, *apofizele articulare*, două transversale, *apofizele transverse*, una orizontală, *apofiza spinoasă*; aceasta din urmă cu toate similarele ei formează *spina dorsală* sau *șira spinării*. Articulațiunea sau încheierea vertebrelor între ele să face prin un disc așezat în găușirea corpului vertebrelor și prin unirea apofizelor articulare cu vecinele. Vertebrele sunt unite între ele prin ligamente puternice, *Șira spinării* poate face mișcări de flexiune (îndoire), de extensiune (întindere), de înclinare laterală, de torziune (sucire) și de rotațiune (învărtire) prin ajutorul unor mușchi puternici cari să prind de ea. Fiecare mișcare a columnei vertebrale pune în mișcare mai multe articulațiuni (încheieturi), fiecare îndoire în o parte oarecare o strâmbează în formă de arc, iar când ea să întoarcă asupra ei însăși are forma unei spirale. — **Fracturile și luxațiunile columnii vertebrale.** Ori ce fractură sau frântură, precum și orice luxație (scrintire) a vertebrelor, prezintă o mare gravitate din pricina măduvii spinării care să află în canalul format de ele, așa că o bucată de os rupt sau o dislocare a unei vertebre poate apăsa, lovi sau rupe măduva și prin urmare să dea naștere la o paralizie a mișcării și a senzibilității picioarelor (dambă de picioare), o turburare în slujba beșicii și a mațelor; iar când sunt atinse vertebrele dela gât omul poate muri repede (vezi MĂDUVĂ și PARALIZIE). În toate aceste cazuri nenorocite trebuie ridicat bolnavul cu cea mai mare băgare de seamă și întins pe un pat în o poziție dreaptă, orizontală, cu capul pe același plan cu picioarele, până ce va sosi doctorul care va immobiliză vertebrele cu ajutorul unui a-

parat special până când ele să vor vindecă, combătând în același timp inflamația (aprinderea) măduvii, paralizia beșicii, etc. — **Caria vertebrelor.** Vertebrele să pot caria sau putrezi ca orice os, după cum să vede la *rachitizm* (vezi acest cuvânt), la copiii limfatici și scrofuloși și această boală este întotdeauna foarte gravă. Caria începe prin o durere într'un punct oarecare a columnei vertebrale, durere care să mărește prin apăsare cu degetul și prin mișcările trunchiului, cu fierbințeală, slăbire, lipsă de poftă de mâncare, urdinare, și alte semne cari ne spun că o parte a sistemului osos este aprinsă (inflamată) și supurează (face puroiu). Apoi vertebra sau vertebrele atinse să înmoaie, nu mai pot purta greutatea corpului și să turtesc iar columna vertebrală să încovoie formând un gheb sau *cocoasă* (vezi acest cuvânt). Dacă turtirea să face repede, măduva spinării este apăsată ca și în cazurile de fractură și de luxație și atunci avem paralizia sau dambă la picioare; dacă ea să face încet, ca de obicei, măduva să obicinuieste încetul cu încetul cu apăsarea care să face și ea în mod progresiv, și nu este atinsă în mod grav. Mai în totdeauna să producă abcese, cari plecând din punctul cariat, vin de să deschid în afară în apropierea aceluși punct sau în depărtare, în stinghe și coapsă. Boala să poate sfârși în două feluri: sau durerea locală trece, vindecarea este deplină, însă însoțită de cocoase, sau moartea vine prin sleire de putere. De altfel sfârșitul boalei atarnă mult și dela tratament, de aceea îndată ce un copil să plânge că-l doare spatele, îndată ce vedem că punând mâna îl doare în un loc fix și că durerea aceasta este mărită prin mișcare, iar copilul este trist, nu doarme bine, îi este frică să să miște, etc. atunci fără întârziere trebuie chemat doctorul, care ne va povățui ce să facem. În această boală să recomandă aerul curat, soarele, șederea la țară sau pe malul mării, lipsă de oboseală, hrană bună, untură de pește iarna etc. — **Deviațiunile sau strâmbările columnei vertebrale.** Adeseori șira spinării prezintă deviațiuni sau strâmbări într'o parte oarecare din pricina unei sau unor vertebre cari să apleacă în o direcție anormală, formând astfel diformități sau ridicături neplăcute. În aceste cazuri statura omului nu mai este dreaptă, ci să încovoie ori înainte, ori înapoi, ori în laturi; în primul caz avem *cifoza* (cocoșat), în al doilea *lordoza* (plecat înapoi) și în al

treilea *scolioza* (sucit, strâmbat în o parte). *Cauzele* sunt de mai multe feluri. Unele care determină aceste diformități și anume: nemișcarea prea îndelungată într'o poziție sau atitudine în care omul, fără voia lui, înlocuiește lucrarea mușchilor prin lucrarea ligamentelor. Lucrarea neîndestulătoare a mușchilor vertebrali produce inegalitate de apăsare a suprafețelor articulare unele asupra altora, și ca urmare inegalitate de întindere a ligamentelor cari unesc vertebrele: unele să strâng, să retractă prea mult în partea în care nu trebuie, iar altele să alungesc acolo unde sunt deja prea lungi, înlesnind astfel reproducerea unor atitudini sau ținute rele, cum

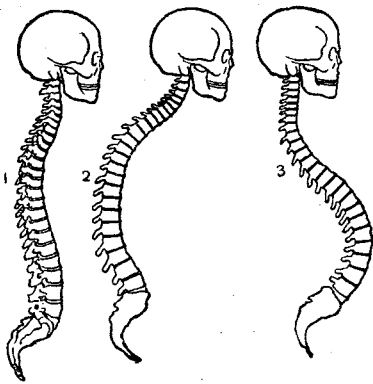

Fig. 57. -- Columnă vertebrală.

1. Normală. — 2. Atinsă de cifoză (gheb) — 3. Atinsă de lordoză.

să întâmplă prin șederea prea îndelungată în școală, prin modul de a scrie aplecat, prin șederea mai mult pe un șold sau pe o parte decât pe cealaltă. Intre cauzele cari predispun la aceste slutiri sunt: *creșterea* prea repede, mai cu seamă la etatea de 12-15 ani; dar să pot observa și la 20 sau 25 ani, adică în perioada vieții în care desvoltarea corpului să împlinește, în care oasele pot lua încă direcțiile artificiale ce li să dau; apoi lipsa de exercițiu, condițiuni rele igienice, o hrană neîndestulătoare; poziția rea a școlărilor când citesc sau scriu, la mese prea înalte sau prea joase (vezi ȘCOALE), ținând corpul prea aplecat înainte sau prea dat înapoi, în poziții rele șezând pe scaun sau în drumul de fier (vezi ATITUDINE ȘI CAILE FERATE); oamenii dela țară cari stau aplecați la munca câmpului sau cei ce poartă greutăți mari pe spate sau umeri (cifoză), ori duc greutăți mari numai într'o mână (scolioză); diferite boale cari micșorează rezistența osoasă (oftica, osteita, rachitizmul) sau acți-

unea mușchilor (paralizia indoiturilor spinării); infirmitățile permanente (schioparea); bătrânețea. *Tratamentul comun*, adică pentru toate diformitățile, este *preventiv* și *curativ*. Cel dintâiu are de scop de a împiedeca boala de a să ivi și pentru aceasta să recomandă: jocul în aer, alergările, variind adeseori atitudinea; în caz de miopie (vedere scurtă), să să acomodeze masa sau pupitrul de scris așa ca copilul să nu steie aplecat, iar scaunul să aibă răzămătoare pentru spate; băile de mare, hidroterapie, untură de pește, preparațiile cu iod. *Tratamentul curativ* la începutul boalei constă în a ține corpul drept și a face o gimnastică rațională, medicală (vezi GIMNASTICĂ), iar dacă boala este ceva mai înaintată să recomandă imobilizarea corpului timp mai îndelungat pe un pat special, tare, cu saltea de păr, fără perine, în poziție orizontală. După îndreptarea diformității bolnavul va trebui să poarte un corset anume făcut pentru acest scop, un corset *ortopedic*, compus din o încingătoare de metal, căptușită, scobită astfel ca să să sprijine pe oasele șoldurilor, prevăzută cu una sau două pârghii cari să ridice pe laturile corpului și să termină prin

Fig. 58. -- Corset ortopedic.

subsuorile sau subsuoara aplecată, având plăci de presiune pentru a apăsa părțile eșite, resorturi pentru a întinde diferitele bucăți din cari să compune aparatul precum și curele căptușite pentru a le ține reunite. Un lucru nu trebuie pierdut din vedere, ori care ar fi varietatea boalei, și anume: tratamentul trebuie făcut cât se poate mai la începutul boalei dacă vream să obținem vindecarea; nu trebuie așteptat până când oasele să strică de tot și diformitatea este prea înaintată. Să vorbim acum de tratamentul fiecărei varietăți în parte.

1. *Cifoza* (cocoșa) are tratamentul comun mai sus amintit, iar ca tratament special, după ce boala s'a stabilit, să recomandă *gimnastica svedeză* (vezi GIMNASTICĂ) sub formă de întindere (extenziune) continuă a trunchiului înapoi; *gimnastică franceză* cu ajutorul scărilor ortopedice pe cari bolna-

vul să ridică și să scoboară de-a-îndoasele (cu spatele spre scară), etc. 2. *Lordoza* (cu spatele încovoiat înapoi) are același tratament comun, iar după ce s'a confirmat să va face gimnastică svedeză cu exerciții de contracțiune a mușchilor pântecului. 3. *Scolioza* (un umăr mai ridicat decât celalt) în care columna vertebrală este strâmbată în o parte, are același tratament comun la început, iar după ce s'a confirmat să recomandă spânzurarea cu aparatul lui Sayre, cu sau fără presiune laterală și atitudini diferite după indicație etc. (vezi MECANOTERAPIE).

COLUTORIU. — Medicament care înlocuiește gargara și să aplică pe gingii, pe limbă, în gât, cu ajutorul unui pomătuf. Colutoriu să face de obicei cu *miericică* (mel rozat) în care să pune borax, clorat de potasă sau piatră acră etc.

COMA (dela grec. *kôma*, somn adânc). — Un fel de ațipire, moenire, amortire adâncă care cuprinde pe un bolnav în cursul unei boale, și din care nu poate să-l scoată nici o impresiune decât numai să-și deschidă pentru un moment ochii și să zică câteva cuvinte fără șir și fără înțeles. Coma este un semn al unor boale de creeri (emoragie, înmoiere, abces, tumoră, etc.), să mai vede în spasme (convulsiuni), în isterie, epilepsie, otrăviri (cu alcool, clorofom, opiu), în unele forme ale boalelor infecțioase (scarlatină, pojar, vărsat, febră tifoidă, coleră), în uremie, în diabet. Când coma să ivește repede, în mod subit, să numește *apoplexie*, când ea să ivește în cursul uneia din boalele generale mai sus numite, afară de cazurile de otrăvire, ea mai întotdeauna este un semn al agoriei.

COMARNIC. — Localitate de vilegiatură, comună mare pe valea Prahovei, între Câmpina și Sinaia. Stațiune de cale ferată. Înălțimea 556 metri. Viață efină.

COMBUSTIUNI. — Caută la ARSURI.

COMPOT. — Caută la CHISĂLIȚĂ.

COMPRESĂ. — Prin acest cuvânt să înțelege o bucată de pânză fină, subțire, care servește la pansarea sau legarea rănilor. Intocmai ca și la *fașe* (vezi acest cuvânt), pânza trebuie să fie veche, întrebunțată pe jumătate, bine spălată, fără cusături, fără dungi; atunci compresa este foarte potrivită pentru a ține pe loc medicamentele și vata aplicată pe răni, iar pe deasupra ei să poate aplică cu înlesnire fașa. Pânza poate fi de in, de bumbac, și în lipsă, de lână, numai ca să fie curată, mlădioasă și per-

meabilă. Forma și întinderea compreselor variază după împrejurări, după trebuință, după părțile pe cari să aplică. Sunt comprese în 4 colțuri ca un pătrat cari să pun pe pânțele, pe piept; comprese lungi (rectangul alungit) care să pot pune în orice loc; altele în trei colțuri (colțare sau triangule); altele îndoite ca o bazmă de gât; mai sunt comprese găurite la mijloc sau cu mai multe găuri (ciuruite); altele spintecate în două sau trei; altele încrestate la colțuri și în formă de pătrat cum este

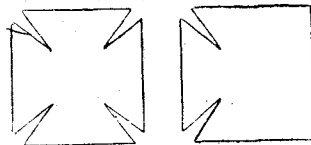

Fig. 59.— Crucea de Malta. Toate aceste forme și modificări sunt hotărâte ca să înlesnească aplicarea compreselor pe suprafețe cu diferite forme fără ca să facă îndoituri supărătoare. În fine mai este compresa *gradată*, care să face îndoind de mai multe ori asupra ei însuși o compresă lungăreață în patru colțuri, așa că îndoiturile să fie din ce în ce mai înguste și să să acopere între ele din ce în ce mai puțin și cari îndoituri împreună iau forma unei prizme triunghiulare; pentru ca s'o ținem în această stare o pătrundem în mai multe puncte cu un fir de ață. Aceste comprese gradate servesc în a apăsa metodic marginile unei răni sau a ține îndepărtate unele părți ca să nu să apropie între ele, cum să întâmplă cu oasele antebrațului frânt. Dacă în minutul accidentului n'avem nici o compresă la îndemână ne putem servi cu o batistă căreia îi putem da forma trebuincioasă.

CONDILOM. — O mică tumoră care să observă de obicei în jurul orificiului anal, având o formă variată: ovalară, sferică, ca o nucșoară, ca o conopidă, ca o creastă de cocoș, etc. și care își are drept origine sifilisul.

CONDIMENTE (dela lat. *condire*, a drege), *mirodenii*. — Dacă ai încerca să mânânci numai salată goală, nepreparată, fără untdelemn, oțet și sare, ori dacă ai mânca numai carne friptă fără sare, de grabă ai isprăvi-o cu stomacul, care s'ar obosi lesne și n'ar mai putea mistui. Pentru aceasta mâncările trebuie *drese* pentru ca să aibă gust și să fie ușor de mistuit. Această dregere să face cu ajutorul unor mirodenii numite *condimente*, cari dau mâncărilor un gust special, o aroamă, iar unele sunt chiar nutritive prin ele însele. Condimentele de căpetenie sunt *sarea*, *zahărul*, și *oțetul* (vezi aceste cuvinte), apoi vin condimentele *acre*

și aromatice din pricina gustului lor înțepător, sau a mirosului și gustului lor special. Unele să întrebuițează simple, în natură: ardeiul, arbagicul, asmățui, angelica, anasonul, ceapa, dafinul, gherghina, hasmele, lămâioara, micsandra, pătrunjelul, piperul, scorțișoara, usturoiul, vanilia, etc. Altele sunt compuse: mustarul și diferitele sosuri. Pentru a nu ne repetă, cetitorul ar fi bine să caute la cuvintele aceste, unde va vedea descrierea fiecărui condiment cu proprietățile lui. Aci ne vom mărgini a spune că folosul condimentelor nu să poate tăgădui; ele înțetesc gustul, măresc cantitatea salivei (a balelor) și a sucurilor stomacului și ușurează astfel mistuirea mâncărilor. Dacă le întrebuițăm în măsură mică, ele sunt bune; dacă însă facem abuz de ele, adecă dacă le luăm în continuu și în cantitate mare ne putem îmbolnăvi rău, căci ele ne fac să mâncăm prea mult, să ne încărcăm stomacul prin mărirea poftelor de mâncare ceace aduce oboseală și stricarea acestui organ, care de multe ori să inflamează (să aprinde) și din pricina iritațiunii continue produse de condimentele cele iuți. Copilul și adultul trebuie să întrebuițeze condimente în măsură mai mică, apetitul lor fiind bun din natură, ele sunt mai trebuincioase pentru omul mai înaintat în vârstă, al cărui stomac este mai lenes. Nu trebuie să uităm că condimentele iuți luate în măsură mare și continuu, pe lângă inflamația organelor digestive, mai produc la unii constipație și pot provoca diferite boale de piele.

CONDURANGO. — Este coaja plantei *Gonolobus condurango*, din fam. Aselepiadeelor, și să întrebuițează în contra durerilor de stomac, în contra reumatismelor și a nevralgiilor, sub formă de: decoct (fierătură) din 5 la 100; vin, 30 gr. pe zi; extract moale, 25 centigrame până la 1 gram.

CONGELAȚIUNE, degerătură. — Când sunt iernile prea friguroase, un ger mare, cum a fost în anul 1907 (Ianuarie, -30°), să întâmplă multe cazuri de degerături de picioare, de mâni, de urechi, etc. În timpul războiului ruso-româno-turc s'au văzut mulțime de soldați turci cu picioarele înghețate, degerate. De obicei degerătura să mărginește numai la o parte a corpului și atunci avem *congelafie locală* spre deosebire de cea *generală*, când îngheață tot corpul și care este cu mult mai gravă. Dar și congelafia *locală* poate fi uneori gravă, mai ales când partea degerată nu este îngrijită cum trebuie și la timp, în aceste cazuri o-

mul își poate pierde pentru totdeauna acea parte sau poate chiar să moară prin supurație mare, mai ales când fi intră puroiul în sânge (septicemie). Părțile corpului cele mai supuse la degerătură sunt acele cari sunt mai depărtate de inimă și cari sunt mai puțin îmbrăcate și chiar descoperite în timpul iernii: nasul, urechile, mânille, și picioarele. Pentru a înlesni descrierea degerăturilor locale le vom împărți în trei grade. În *gradul I* pielea are o culoare roșie vi-noasă sau violacee, care pierde prin apăsarea cu degetul pentru a să ivi din nou îndată ce ridicăm degetul; circulația sângelui să face cu greu, pielea să îngroasă așa că partea degerată să umfle, ea este amortită și îndată ce o apropiem de căldură, de foc, sau în căldura patului, simțim înțepături și mâncărimi foarte neplăcute. De obicei aceste semne pier în câteva zile, dar ele să pot ivi din nou dacă ne expunem iar la frig, atunci degerătura *recidivează* și boala devine *cronică* așa că mulți sufer de degerătură în tot timpul iernii și de multe ori mai multe ierni dearândul, la nas, la urechi sau la degete. În *gradul II* pielea să rănește, adecă mai întâiu să ivesc niște beșicuțe ca la vezicatoare, pline cu apă limpede sau roșietică, cari să sparg și în locul lor rămân nește răni vineții, cenușii, fără viață și nu cu aplecare spre vindecare; arsura este foarte mare și cu mult mai supărătoare decât mâncărimea din *gradul I*. În forma cronică pielea să îngroasă și să umfle, să crapă și din crepături să scurge o apă gălbuie sau negricioasă care la aer să întărește și formează coji de sub cari țîșnește puroiu, de multe ori amestecat cu sânge. În *gradul III* boala este și mai gravă; nu numai pielea este isbită de moarte, ci câte odată și parte din cărnurile de desubtul ei. Pielea are pete livide pe ici pe colo și este presărată cu beșicuțe pline cu o apă roșietică; în alte cazuri să ivesc pete negre cari sunt începutul gangrenii, pielea astfel mortificată să dezlipește și cade, lăsând în urma ei o rană mare sângerândă; de multe ori cărnurile cad până la oase; astfel să întâmplă de unii oameni își pierd mânille și picioarele prin gangrena produsă de puterea frigului. Gangrena de multe ori este provocată prin un tratament rău, atunci când omul amortit de frig și cu simțirea tocită intră în casă încălzită prea tare sau să apropie de foc, în acest caz partea degerată să poate gangrena repede. Pentru aceasta să recomandă ca părțile degerate să nu să expuie la foc ci să căutăm

să restabilim circulația sângelui prin frecături cu licide foarte reci, cu zăpadă, și numai după câțva timp să le frecăm cu lucruri călduțe. În Rusia oamenii își frecă nasul, urechile și obrazii cu zăpadă și numai după ce aceste părți au început să se încălzească intră în casă. Prin urmare este bine să se urmeze în toate cazurile în modul următor: mai întâiu să se frece părțile degerate cu zăpadă, apoi cu apă rece de tot, după aceea cu apă stătută, și în urmă cu apă caldută; frecăturile nu trebuie făcute cu putere, nici cu asprime, ci încet, lin. Când părțile degerate încep a-și reveni în fire, a-și lua culoarea și consistența normală, este bine ca să se continue tot cu cârpe înmuiate în apă rece, pentru a domoli inflamația; mai târziu să pot face fricțiuni stimulente cu vin cald, vin aromatic, spirt, spirt camforat. Pentru crepăturile pielii și pentru răni să recomandă vaselină cu acid fenic, cu iodoform etc. În *congelatia generală* omul este cuprins mai întâiu de o amorțeală, de înțepenire, de paloarea feții, de greutate la vorbire, de slăbiciune sau pierdere de vedere și mai cu seamă de o aplecare spre somn cumplită, așa că omul să stânge, pierde pe nesimțite și fără suferință. Această moarte vine mai de grabă la cei ce sunt rău hrăniți, la cei obosiți și prea munciți. Când omul este supus la un frig mare și mai mult timp, trebuie să se silească să nu adoarmă, să se miște în continuu, căci cel ce șade adoarme și cel adormit nu să mai deșteaptă! În cazurile de congelatie generală vom face același lucru cum am arătat mai sus: vom fricționa tot corpul cu zăpadă în o cameră fără foc. În caz de moarte aparentă vom face *respirația artificială*, fără preget și timp de mai multe ceasuri. Să citează oameni cari au stat înfundați în zăpadă zile întregi (4-6-8 zile) și cari păreau morți, cari au fost readuși la viață prin aceste mijloace! După ce s'a făcut reacția, după ce omul ș'a revenit, numai atunci i să poate da ceva băuturi calde, excitante, mai bine cafea și ceaiu decât băuturi alcoolice.

CONGESTIUNE (*congestio*, dela *congerere*, a îngrămădi). — Ingrămădirea sângelui în o parte a corpului, în un organ, să numește *congestiune*. În congestiune sângele nu iasă afară din vase, cum să întâmplă în *emoragie*, ci numai să îngrămădește în o cantitate așa de mare încât împiedecă sau îngreunează organul în care să adună în slujba lui. Cele mai supuse la congestiune sunt

organele cari de obicei au sânge mult, cum sunt: *creerii*, *ficatul*, *plămânii*, dar mai cu seamă creerii așa încât cele de mai multe ori când zicem numai *congestiune* înțelegem *congestiunea cerebrală*. Această congestiune sau îngrămădire de sânge la creeri poate să provie din o *insolațiune* în timpul căldurilor mari, când stăm prea mult în bătaia soarelui, și atunci țaranul nostru îi zice *soare sec*; ea mai poate proveni din o răceală repede după o mâncare prea multă însoțită de băutură în cantitate mare, din o emoțiune morală vie, din un abuz de băuturi alcoolice, din o baie făcută înainte ca să se fi terminat mistuirea, sau poate să vie în cursul unei boale de plămâni sau de inimă. Acum, dacă sângele să urcă la cap cu putere dar în cantitate potrivită, nu prea mare, bolnavul nu-și pierde cunoștința, însă fața îi să înroșește, arteriile dela gât îi să bat cu putere, el să plânga de greutate și de durere la cap, de amețală, de văjiituri de urechi, de visuri rele în timpul somnului. Aceasta este o *formă ușoară* de congestie care să imprăștie lesne sub influința unei odihne, trupească și sufletească, în un loc răcoros și bine aerat; bolnavul va păstră dietă, adecă va mânca puțin și lucruri ușoare, păzindu-să de cafea, de vin și de orice băutură alcoolică; va pune cârpe reci la cap adeseori primenite și va lua o curățenie mai tare (tinctură de jalapa compusă, 30 grame). Când sângele să urcă la cap în cantitate mare și cu putere, atunci să pot ivi toate semnele unei *apoplezii*, fără ca să fie o *emoragie cerebrală*, adecă fără să să rupă vr'o arterie și sângele să să reverse asupra creerului. Apoplexia este *forma gravă* a congestiunii, în care bolnavul își pierde cunoștința și care de multe ori să termină prin moarte dacă nu s'a tratat la timp (vezi APOPLEXIE). În *emoragia cerebrală*, când nu este fulgerătoare adecă când bolnavul nu moare îndată, să observă *paralizia* totală sau parțială a unei jumătăți a corpului (*emiplegie*). Primele îngiriri sunt: purgative tari, muștare la ceafă și pulpe, lipitori după urechi, luare de sânge din vinele mâinii (*venesecție*), apoi mai târziu contra paraliziei *electricitate* (curenți continui).

CONIAC (*Spiritus vini gallici*). — Conține 45 până la 60 la 100 de alcool. Stimulent difuzibil, care aduce mari foloase în alimentațiune și în terapeutică, adecă în tratamentul boalelor. Caută la RACHIU.

CONJUNCTIVĂ. — Caută la OCHIU.

CONJUNCTIVITĂ. — Inflamația sau aprinde-

rea peliții (mucoasei) care căpтуșește pe dinăuntru pleoapele (clipele) și partea de dinafară a ochiului (a scleroticei). Pentru mai bună lămurire caută la OCHIU.

CONSANGVINITATE. — Caută la CĂSĂTORIE.

CONSERVE ALIMENTARE. — Carnea, legumele și fructele să strică cu înlesnire sub influința aerului și a germenilor vegetali și animali. Pentru conservarea sau păstrarea acestor substanțe alimentare s'au născocit diferite mijloace prin cari să să impiedece stricarea lor. Substanțele alimentare preparate astfel să numesc *conserve*, fiindcă ele pot dura mai mult timp fără să să strice și pot fi întrebuințate în timpurile și în locurile când și unde nu să pot avea aceste substanțe proaspete. Carnea să păstrează sub formă de *pastramă*, care este carne sărată și uscată la căldura soarelui și care la noi să consumă în cantitate mare de cătră locuitorii dela țară. Pastrama când este bine și cu îngrijire preparată este gustoasă și hrănitoare, mai ales pentru oamenii cu dinți buni și cu stomac sănătos; ea produce însă sete multă prin cantitatea de sare pe care o conține, din această pricină nu este bine ca pastrama să constituie singură hrana omului, căci îi obosește stomacul. Mai este carnea afumată care să conservă mult timp, dar și această carne este greu de mistuit din cauza uscăciunii ei. *Înghețarea* cărnii este întrebuințată pentru transport și pentru păstrat, dar asupra ei nu putem să ne bazuim mult timp, căci carnea înghețată pe lângă că-și pierde din gustul ei să descompune foarte repede îndată ce o scoatem din gheață sau din frig. *Lichidele antiseptice* întrebuințate altă dată pentru conservarea cărnurilor, nu să mai recomandă astăzi. Cel mai bun mijloc pentru facerea conservelor este *metodul lui Appert*. Acesta constă în a pune substanțele de conservat în vase sau cutii de tinichea, închise de toate părțile; cutiile să fie așa de umplute încât să nu conțină decât foarte puțin aer, apoi să închid bine lăsându-să numai o mică gaură deasupra, după care să afundă în apă fierbinte de 75-100°, iar după câțva timp să astupă găuricea prin care au eșit aburii și să lasă să să răcească. Substanțele alimentare sunt puse astfel la adăpost de stricăciune (descompunere) prin fierberea ce au suferit și prin faptul că aburii de apă au alungat aerul, așa că ele să păstrează în gol. Acesta este cel mai bun mijloc de a conserva carnea, laptele, peștele și legumele. Mai avem conserve ținute în vase închise și în cari substanțele

sunt acoperite cu un strat de ulei sau de alt corp gras, cum sunt conservele de anghinare și masline păstrate în unt de lemn. Fructele zaharisite, dulcețurile, compoturile sunt de asemenea conserve. Apoi murăturile făcute în oțet sau apă sărată. Sunt primejdioase conservele făcute cu substanțe otrăvitoare, pentru ca să-și păstreze culoarea verde. Intre aceste substanțe este sulfatul de cupru care să întrebuințează la conservele de fasole, mazăre, etc. Apoi mai este și abuzul cu văpsirea murăturilor cu acetat de cupru prin fierberea lor cu oțet în vase de cupru *nespoite*, în cari vase ele rămân până la răcirea lor, ori prin punerea de monete de aramă în vasele în cari fierb murăturile. De multe ori să întâmplă să aibă cupru dulcețurile și fructele zaharisite cari să fierb în vase de aramă. Toate acestea pot da naștere la *otrăvire*, care să arată după câteva ceasuri prin diferite turburări digestive și nervoase. De aceea este bine să fim cu mare băgare de seamă în privința aceasta. Să nu mâncăm nici odată conserve conținute în cutii a căror capac este ridicat la mijloc (bombat), ceea ce ne arată că a început conservele să să strice (să fermenteze), nici pe acele cari sunt urâte la înfățișare, sau cari au miros greu ori gust coclit.

CONSTANȚA. — Stațiune balneară și climaterică pe malul Mării-Negre, situată la marginea orașului Constanța, mai înainte vechiul oraș roman *Tomi* (700 a. ch.), unde a fost exilat marele poet Ovidiu. Orașul Constanța are o populație de 25 mii locuitori și să află pe o limbă de pământ ce să întinde în mare; are clădiri și palate mărețe, vile frumoase, cu o mișcare foarte mare în port. Temperatura mijlocie în timpul verii e de 21°; umezeala aerului de 75%, presiunea atmosferică de 757 mm.; 3 zile ploioase pe lună; vânturile în timpul verii nu sunt mari; cerul e mai în totdeauna senin în timpul din Iulie-Septembrie. Aerul este încărcat cu săruri și foarte bogat în oxigen și ozon; este fortifiant și reconstituant; el diferă de aerul continental prin ozonul care îl conține și prin emanațiunile caracteristice provenite din evaporațiunea apei de mare, foarte bogată în clorure, bromure și iodure. Această *cură de mare* să recomandă în anemie, cloroză, în unele convalescențe, în astmă, brônchite, dispepsii nervoase, scrofuloză, în cazurile de predizpoziție la oftică. *Băile* sunt proprietatea comunii și au o plaje întinsă foarte frumoasă; cabine

numeroase pentru bărbați și pentru femei. Durata unei băi este de 5-10 minute; temperatura apei vara este de 16° până la 26°, iar a aerului de 14-28°. Pe plaje să fac *băi de soare*. Băile de mare să recomandă în boalele nervoase, nevrastenie, isterie, în scrofuloză, rachitism, limfatism, anemie, surmenaj, convalescență, debilitate generală. Aceste băi nu sunt bune în boalele de inimă, de rinichi, în gută, reumatism, nevralgii, colici de ficat, oftică. Sezonul începe dela 1 Iulie și durează până la 1-15 Septembrie. Astăzi băile de mare să fac la *Mamaia*, o plajă admirabilă la o depărtare de 1 kilometru de Constanța.

CONSTIPAȚIUNE (lat. *constipatio*, dela *constipare*, a strânge, a încuia), *incuiere*, *incuietură*. — Sunt mulți oameni cari sufer de încuietură, adică nu pot merge zilnic afară ceea ce le aduce mare supărare și în multe cazuri le poate chiar sdruncina sănătatea. Persoanele mai supuse la constipație sunt cele nervoase, cu deosebire femeile, apoi persoanele cari duc o viață sedentară, leneșe, acele cari să hrănesc mai mult cu carne, acele cari fac întrebuințare prea mare de băuturi spirtoase. La nașterea constipației mai contribuie și răul obiceiului ce-l au unii de a nu merge la scaun când le vine, de a nu merge regulat la aceeași oră. Cei ce sufer de încuietură au slabă poftă de mâncare, au călduri în obraz, amețeli și o aplecare spre somn. Constipația are mare putere asupra ivirii multor boale: anemie (lipsă de sânge), migrenă (durere de cap, în o jumătate a lui), nevralgii, greutate și durere la venirea periodului (regulelor), sucirea mitrei, din care pricină vine stârpiciunea; boale de mațe (apendicită), de stomac, de ficat; congestiune și emoragie cerebrală; convulsii (spasme), emoroide (trânji). Afară de acestea cei ce sufer de constipație sunt supărăcioși, nervoși, iritabili și nedestoinici la muncă. — *Tratament*. Cel mai bun lucru pentru a combate încuietura este ca să te duci în toate zilele, la același ceas, la scaun, chiar și dacă nu-ți vine să ieși, și să te silești a ieși, iar dacă nu reușești să-ți pui îndată un clistir cu apă rece. Prin aceasta nu numai că scăpăm de constipație, dar să regulează scaunele așa încât ele să fac la același ceas în fiecare zi. Timpul cel mai potrivit pentru a merge la scaun este dimineața, când omul este mai puțin ocupat. Cele mai bune clistire sunt cele făcute cu *apă rece*, cari sânt întăritoare pentru mațe, pe câtă vreme cele cu

apă caldă sau călduță sunt moleșitoare. Când clistirile făcute numai cu apă curată nu lucrează, putem să punem în ele câte o lingură de unt de lemn sau unt de ricină și nițică sare (o linguriță). Nu trebuie să pierdem din vedere că *dieta* sau *regimul alimentar* joacă un rol foarte mare în vindecarea încuietorii. Pânea făcută cu țărițe (3 părți făină și 1 parte țărițe) este mai bună decât cea obicinuită, legumele verzi, fructele și mai cu samă prunele și strugurii combat cu succes constipația. Laptele dulce luat în cantitate mai mare, mai ales dimineața, și laptele bătut, cafeaua și chiar ceaiul ajută eșirea afară. Mierea de albine în doză de 60-80 grame pentru copii și de 100-150 gr. pentru adulți, este foarte bună. Mulți să vindecă cu *bere*. Să mai recomandă să să beie dimineața pe nemâncate câte un *păhar de apă rece*. Este foarte bine ca băutura să să întrebuințeze *apă de Vals* în care să să pună câteva picături de zamă de lămâie sau zamă de portocale. Carnea de vacă și mezelurile, vinul, licorurile nu sunt bune, căci constipă. Să mai recomandă exercițiul în aer liber, plimbările în toate zilele, gimnastica. Apoi *masagiul mecanic*; când te culci și când te scoli, stai culcat pe spate și-ți plimbi încet pe pântee, în direcția mațelor, adică începând de jos din *dreapta* pântecelui mergând în sus până sub coaste, de aci de a curmezișul până în partea stângă și de acolo iar în jos, un săculeț de pânză umplut cu alice. Masagiul cu mâinile să face tot în același înțeles, dela dreapta spre stânga. Ca *medicamente laxative* avem multe: untul de ricină (30-40 gr.) în ziua întâiu, apoi din ziua următoare să va luă în fiecare seară, în minutul *culcării*, o lingură de supă plină cu *semințe de in* pe care le-am ținut cam 10 minute într'un păhăruț cu apă rece (să va bea semințele cu apă cu tot). Dacă această doză nu este de ajuns pentru ca să ne facă un scaun în ziua următoare, vom luă și la masa de seara o doză și la nevoie chiar și la dejun una. Vom micșora apoi aceste doze pe măsura în care să vor regulă scaunele, dar nu vom încetă cu tratamentul până ce nu vom fi pe deplin vindecați, rămânând ca să reîncepem îndată ce să va ivi din nou constipația. ca leac bun toată lumea cunoaște *saburul* (aloes), din care să ia în timpul mesei câteva grăuncioare în miez de pâine; reventul, cascara, cascarrina, podofilina (vezi aceste cuvinte), cari să vor luă la culcare. Sarea de Băltătești,

o lingură într'un păhar cu apă. Zerul, un păhăruș dimineța pe nemâncate și alte două în timpul zilei. La copiii mici să întrebuințeze mult *săpunasele* (supozitoarele) făcute din săpun de casă, de glicerină sau din săpun ordinar de spălat rufe, din care să taie cu cuțitul câte o bucă mică, lunguiată, ale cărei capete să netezesc cu mâna, apoi să introducă cu mâna în șezutul copilului. Acest săpunăș topindu-să iasă afară cu materiile din șezut. La copii să mai de sirop de revent, siropul de mană (1-2 lingurițe pe zi după vrăstă), untul de ricină aceeași doză; mierea de albine un sfert sau o jumătate de linguriță; uleiul de migdale dulce, 1 linguriță; magnezie calcinată (arsă), o jumătate sau o linguriță, în apă îndulcită cu zahăr. Iată tot atâtea mijloace cari să pot întrebuința pentru combaterea constipației și cari mereu să vor schimbă între ele pentru ca să nu să urmeze numai cu unul singur, căci o-bicinuindu-să stomacul, el nu va mai lucra. De altfel și la copii să vor observa aceleași reguli generale ca și la oamenii mari acordându-să bine înțeles etății lor. — La țară încuietura să vindecă cu caradașă (faină de cari), găinați de vrabie, caprifoi, căpuș, zamă de varză, neghină, soc, trepădătoare, etc.

CONSTITUȚIUNE (lat. *constitutio*, dela *constituire*, a stabili, a întemeia, a întocmi). — Prin acest cuvânt să înțelege modul în care este organizată totalitatea corpului fiecărui individ, adică organizația particulară a fiecărui om sau mai bine zis *starea lui generală*, din care rezultă gradul său de putere fizică, starea funcțiunilor lui, rezistența pe care o are în contra boalelor, puterea de vitalitate precum și șansele ce le are de a trăi. Când toate organele corpului să găsească în condițiuni bune, corpul va avea multă putere, funcțiunile lui să vor îndeplini cu tărie și corpul să va împotrivi cu noroc tuturor boalelor; însă, dacă acele condițiuni sunt rele, corpul va avea puțină putere, organele vor funcționa slab și corpul va fi cu înleznire cuplesit de boale. În cazul întâiu avem o *constituțiune forte* (tare) și în al doilea o *constituțiune debilă* (slabă). Felul constituțiunii atârnă de *mostenire* (ereditate) și de *împrejurările* în cari trăiește omul. Un om cu *constituțiune forte* are oasele bine dezvoltate, îmbrăcate în mușchi groși și vârtoși; fața lui este roșie, vie, cu înfașare trainică; pulsul puternic; el să hrănește bine, respiră puternic; nu cade lesne și dacă să îmbolnăvește luptă cu pu-

tere; după boală să întreamează repede. Acest tip îl vedem pe la sate la cărciumari, primari, administratori, etc. cari trăiesc bine și în belșug. Omul cu constituție debilă este subțire, cu mușchii slabi; el să ostenește ușor, răsuflă greu, să supără numai decât, să îmbolnăvește mai iute și boala este mai primejdioasă. Tipul acesta îl găsim, din nenorocire, aproape la toți țărani noștri. Cea mai bună constituție și ori cât de tare ar fi ea, să poate strică prin o viață destrăbalată, abuzivă, prin o igienă rea, mai cu seamă prin patima beției și prin o viață sedentară, leneșă; iar, o constituțiune din cele mai rele, mai slabe, să îndreptează prin o hrănire bună, prin traiul la aer curat, prin o locuință igienică, prin gimnastică și plimbări regulate, zilnice, în aer liber (vezi și TEMPERAMENT).

CONTAGIOASE (Boale); *boale molipsitoare*; *boale epidemice*. — Aceste boale sunt: *colera*, *difteria* (angina difterică, crup), *dizenteria* epidemică, *febra tifoidă*, *oftica*, *pojarul*, *scarlatina*, *vărsatul*, etc. În rândurile ce urmează ne vom ocupa de ceea ce trebuie să facem în timpul boalei și după ce a trecut boala. În timpul boalei trebuie luate următoarele măsuri: îndată ce o boală molipsitoare să ivește în o familie, trebuie îndată să să cheme un doctor, fiindcă toate aceste boale pot fi grave și trebuie cu băgare de seamă îngrijite. Doctorul singur este în stare ca să ne învețe ce să facem pentru ca să să vindecă bolnavul pe de o parte, iar pe de altă parte să nu să întindă boala și la alții. Nu trebuie să ne înfricăm de boalele epidemice sau contagioase, căci astăzi suntem în stare ca să împiedecăm dela început lăptirea unei boale nimicindu-i *germenii* cari o produc (vezi MICROBI). Acești germeni sunt foarte mici, nevăzuți cu ochii liberi, cari să pot adăposti pretutindenea: în crepăturile de printre scânduri sau podele, pe ziduri, în perdele, în tapete, sufărie, veștminte, apă, mâncări, etc. Măsurile mai jos arătate vor împiedecă ca acești germeni să să îngrămădească și îi va nimici oriunde îi va ajunge. Camera bolnavului trebuie să fie ținută în o stare de curățenie foarte mare, să fie bine aerisită și încălzită potrivit după anotimp și după porunca doctorului. Nu trebuie să cuprindă multe mobile, ci numai cele neapărat trebuincioase, să n'aibă perdele, nici covoare; patul e bine să fie pus în mijlocul odăii. Bolnavul trebuie să fie singur în odaie, numai cu persoana care îl îngrijește și care nu trebuie să vie în atingere cu celelalte persoane din casă decât

numai la neapărată trebuință. *Copiii* nu vor intra cu nici un preț în odaia bolnavului. În cameră nu trebuie să se țină *laptele* sau alte mâncări, nici băuturi, afară numai dacă vor fi puse în vase bine închise; mai bine este ca toate acestea să se aducă în odaia bolnavului numai în măsura trebuinții, iar ceea ce bolnavul a atins cu mâinile dar n'a putut mânca sau bea, să se arde sau să se arunce în un vas anume hotărât pentru aceasta. Lângă bolnav să fie o scui-pătoare sau un vas cu puțină apă în care să scuipe, vasul să fie închis; scuipatul fiind în apă nu să usucă și nu să ridice în aer sub formă de praf, care ar putea întinde boala; conținutul vasului să va aruncă în foc. În timpul boalei, toate camerele casei să vor ține în stare curată, să vor aerisi prin deschiderea ferestrelor, pentru a lăsa să intre *aerul și soarele* cât să poate mai mult timp în toate zilele. Pentru a *curăți* camera nu trebuie măturată pentru ca să nu punem în mișcare praful care poate să aibă germeni și să transmită boala la celelalte persoane din familie, din casă sau din casele vecine; trebuie să ștergem podelele cu cârpe ude și stoarse sau să presăram pe jos rugumătură de lemn umedă și apoi să măturăm. Cârpele cu cari ștergem pe jos sau rugumătura trebuie arse. *Rufăria, ciarșafurile, hainele* cari au fost în atingere cu bolnavul nu trebuie scuturate pe ferestri; ci să vor pune în o cutie sau în un sac până să vor dezinfecă. Dezinfecțiunea rufăriei, a ciarșafurilor și a tuturor pânzelurilor și stofelor de lână să va face prin fierbere de cel puțin o oră în apă clocotită după care să vor pune îndată în leșie. Dezinfecțarea, acolo unde să poate, să va face cu etuva de aburi sub presiune. Pentru a dezinfecă lucrurile de piele, încălțămintele, să vor spăla cu îngrijire în o soluție anti-septică (acid fenic 5%, sau sublimat 1 la 1000). *Materiile fecale* sau *scaunele* bolnavului, împreună cu udul, scuipatul, vărsăturile nu trebuie aruncate în curte sau pe stradă, nici în cursul unei ape, ci trebuie transportate în vase speciale, cari să fie în totdeauna pline pe jumătate cu sulfat de cupru (50 gr. la 1000 apă). Aceste vase trebuie apoi deșertate în latrine (privăși) sau în o groapă în pământ umplută pe jumătate cu var nestins și făcută la mare depărtare de puțuri sau de cursul apelor; apoi aceste vase vor fi spălate pe loc cu o soluție de sulfat de cupru înainte de a fi duse în odaia bolnavului. *Persoanele cari îngrijesc de bolnav* nu trebuie să mănânce,

nici să beie în odaia lui; iar când părăsese această odaie trebuie să se spele cu îngrijire pe mâni cu apă și săpun. Apa aceasta să va vărsa în un vas special și acesta apoi în latrină. *Apa de băut* precum și orice apă să va întrebuiță pentru bolnav trebuie să fie fiartă. Toți membrii familiei vor bea apă fiartă în timpul boalei sau a epidemiei.— *După ce a trecut boala* să va face *dezinfecțiunea*. Toate obiectele din odaia bolnavului trebuie lăsate pe loc până ce s'a făcut dezinfecțiunea, care să va face cât să poate mai iute. Rufăria, hainele, ciarșafurile, etc. să vor dezinfecă după cum s'a arătat mai sus; perinele, saltelele să vor dezinfecă la etuvă, sau în lipsă să vor arde; mobilele de lemn cu soluție de sublimat și cele de fier cu soluție de acid fenic cum s'a arătat mai sus. Pentru a dezinfecă camera să vor spăla pereții, tavanul și podelele cu acid fenic sau sublimat coroziv, sau cu cresyl (5 la 1000). Dacă pereții au fost văruiți să vor vărui din nou. Acolo unde există serviciu special de dezinfecțiune ne vom adresa la acel serviciu pentru a face o mai radicală dezinfecțare. *Bolnavul vindecat* și numai după sfatul doctorului, înainte de a eși din casă va face o baie sau o spălare generală cu săpun și apă. De asemenea tot doctorul va spune când elevul va putea merge la școală. Reintrarea în școală nu să poate face mai curând de 40 de zile dela începutul boalei pentru vărsat, scarlatină și difterie, de 16 zile pentru pojar. Profesorul nu va primi în școală pe elevii bolnavi de boale molipitoare decât numai cu un bilet de voie din partea doctorului; el mai este dator să trimită îndată acasă pe oricare elev care îi să va părea bolnav.

CONTAGIUNE. (dela lat. *cum*, cu, și *tangere*, a atinge), *molipsire*, — Când un om sănătos a venit în atingere cu un alt bolnav și s'a îmbolnăvit de aceeași boală, atunci zicem că a luat boala prin *contagiune*, prin atingere. Transmiterea sau trecerea unei boale să poate face și dela un animal la un om tot prin atingere. Boalele cari să întind în modul acesta să numesc *boale contagioase*. Contagiunea este *directă* sau *indirectă*. Ea este *directă* atunci când omul sănătos ia boala venind în atingere cu alt om sau cu un animal bolnav. Un mijloc de contagiune directă este *sărutatul*, mulțumită căruia să pot lua foarte multe boale (sifilisul); apoi când atingem cu mâna o rană oarecare, bubele de vărsat, o brâncă. De aceea este o regulă pe care nu trebuie s'o

pierdem din vedere nici odată: ori de câte ori punem mâna pe ceva murdar, pe un lucru bănuț, pe o rană, pe un bolnav, îndată să ne spălăm pe mâni cu cea mai mare băgare de seamă, să ne spălăm cu apă și săpun, apoi cu oțet, spirt, apă de Colonia, acid fenic (5%), sublimat corosiv (1%) sau cu orice altă substanță dezinfectantă. Contagiunea este *indirectă* când luăm boala prin apă, aer, veștimente etc. (vărsat, pojar, scarlatină, febră tifoidă, coleră etc.). Acest mod de întindere a unei boale este cel mai primejdios căci ne îmbolnăvim fără să știm, fără să băgăm de seamă. În aceste cazuri să zice că este *infectiune*. Materia prin care să face transmisiunea și care este agentul boalei împărtășite să chiamă *contagiu*. Acest agent contagios este întotdeauna un *microb* sau o ciupercă, ori alt parazit, dar care în multe boale contagioase nu să cunoaște încă. Acest agent poate fi conținut în cojile de pe piele, cum este la vărsat, scarlatină, pojar; în păr (cheliu), în scuipat (oftică, pneumonie infecțioasă), în salivă sau bale (turbarea), în muci din nas (morvă), în materiile fecale sau scaune (coleră, febră tifoidă). În unele cazuri, transportarea boalei să poate face prin mijlocirea unei insecte, a unui șoarece, șobolan (frigurile palustre, ciuma). Caută și la **CONTAGIOASE (Boale), DEZINFECȚIUNE, MICROBI.**

CONTRACTURĂ (dela lat. *contrahere*, a strânge). — Stare de rigiditate, de înțepenire, de sgârcire a mușchilor, cari strângându-să formează niște coarde tari pe sub piele și țin în nemișcare un membru (picior sau mână) în poziție de întindere (extenziune) sau de indoire (flexiune) mai mult sau mai puțin tare. Contractura poate să producă dintr'odată sau să urmeze unor convulziuni (spasme) sau unei paralizii a mușchilor. Ea este adeseori însoțită de dureri (vezi **CONVULZIUNI, EPILEPSIE, CREER (Boalele de) ISTERIE, MENINGITĂ, TETAN.**)

CONTRA-EXTENZIUNE. — Lucrare prin care un ajutor ține partea de sus a unui membru (mână sau picior) frânt sau scrintit, în timp ce doctorul întinde membrul pentru a reduce frântura sau scrintitura restabilind raporturile normale, adică punând oasele la locul lor.

CONTRA-OTRĂVĂ. — Orice substanță care să dă pentru a nimici o otrăvă sau a combate efectele ei (vezi **ANTIDOT, OTRĂVIRE și SER.**)

CONTREXEVILLE (Vosges, Franța). — Stațiune de ape minerale sulfatate calcice, puțin fieruginoase; bicarbonate; acid carbonic liber;

reci; să beau în doză mare, să fac băi și duși (1 Iunie-1 Octombrie). Să recomandă în boalele căilor urinare (de rinichi și de beșică), la cei ce fac nisip roșu (acid uric), în gută, în cloro-anemie. Nu sunt bune la cei ce sufer de inflamație (aprinde) acută de rinichi și de beșică.

CONTUZIUNE, lovire, lovitură, pălitură. — Prin cuvântul *contuziune* sau *contuzie* să înțelege o lovitură aplicată cu un corp tare și tocit, fără tăis și fără colțuri (*contondent*), de exemplu un ciomag, un băț, un ciocan; sau o lovitură făcută cu corpul sau cu o parte a corpului asupra unui zid, unui copac, unei pietri mari, unei mobile (pat, masă, dulap, etc.). În contuziune pielea *nu este ruptă* ceea ce o deosebește de o *plagă* (rănire) *contză*. O contuzie poate fi foarte gravă când ea interesează organele profunde (adânci), cum sunt: ficatul, plămâni, etc. Omul are multe prilejuri de a să lovi: când te-ai împiedicat și ai căzut, când ai călcat rău pe o scară și cazii pe trepte de-a-berbeleacul, când te-ai lovit de un scaun sau alt obiect, când te-a răsturnat o trăsura, când cineva ți-a eșit în cale și vrea să te jefuiască începând prin a te bate și trânti, etc. *Contuziunile* sunt de mai multe grade. În *gradul I* sunt *vânătaiele* sau *echimozele* cari provin din ruperea vaselor capilare și revărsarea sângelui în țesături, în piele, formând pete vinete închise, cari după câteva zile devin cenușii, apoi verzui, gălbui când încep a pieri. Durerea nu este mare și trece repede. Când te-ai lovit la ochi, sângele își păstrează culoarea roșie. În *gradul II* avem o revărsare de sânge mai mare care ridică pielea sub formă de *cucui*, care este o umflătură (tumoră) moale, fluctuantă la mijloc și tare la margini care poate în unele cazuri să se transforme în abces, adecă să facă puroiu. Aceste *cu cui* să văd acolo unde sub piele să află un os, cum este la frunte. În *gradul III* partea lovită este rece, vânătă, nesimțitoare (insenzibilă), apoi să inegrește, să usucă și formează o *escară* gangrenoasă care să deslipește și cade prin supurație. În *grudu IV* avem sdrobirea unei părți mari a unui membru sau a membrului întreg (mână sau picior), însoțită adeseori de leșin (sincopă) și chiar de moarte. — *Tratament.* În *gradul I* să vor pune comprese sau cărpe înmuiate în apă rece, în apă de plumb sau în apă cu spirt de camfor, cari cărpe să vor înmuiă din nou când vor începe să să încălzească, dacă va fi trebuință din sfert în sfert de ceas. Partea lovită să va ține

în odihnă, nemișcare; când lovitura e la mână, aceasta să va ține legată cu un colțar pe după gât, iar dacă e la picior bolnavul va sta culcat, în gradul II să va face același tratament făcând însă și o compresiune sau apăsare ușoară, metodică, asupra părții lovite cu o fașe de flanelă sau de tifon sub care să va pune un strat de vată. Celelalte grade să vor trata aplicând cataplasme, diferite alifii calmante după povața doctorului, iar când vor cădea părțile gangrenate să va face un *pansament antiseptic* ca la ori ce răni, dar ca tratamentul general să va da diferite medicamente tonice. — *La țară* când cineva să pălește sau să lovește pune ceapă pisată cu muchea toporului, nu tocată, presărută cu multă sare și stropită cu rachiu, pe care o leagă cu o cârpă sau cu un tulpănaș ca să steie pe locul lovit; această ceapă să schimbă în fiecare zi.

CONVALLAMARINA. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

CONVALESCENȚĂ (lat. *convalescentia*, dela *convalescere*, a câștigă putere), *întremare*. — Când un om a fost bolnav de o boală grea cum este febra tifoidă, chiar și după ce a trecut boala nu să poate socoti îndată ca deplin sănătos. Dela trecerea boalei până la recăștigarea deplină a sănătății trebuie să treacă un timp oarecare, mai mult sau mai puțin lung, după natura boalei; acest timp sau această perioadă să chiamă *convalescență*. Mare lucru ți să pare când ai un bolnav iubit și a cărui boală țe-a ținut într'o continuă neodihnă și frică, să auzi pe doctor zicând că *de astăzi înainte boala a trecut și bolnavul a intrat în convalescență!* Să pare că o piatră de moară ți-a căzut de pe piept! Cu toate acestea tot n'ai scăpat de orice grije, căci și convalescența trebuie păzită având și ea regulile ei. Omul convalescent, mai ales după o boală grea și lungă, este foarte slăbit, temperatura lui este mai scăzută de 36°5, care este cea normală, pulsul lui bate numai de 60 de ori pe minut în loc de 80; el este palid, anemic, slab, n'are destulă poftă de mâncare pentru a-și repara pierderile suferite; sau, din contră, are un apetit prea mare care dacă ne-am lua dupe el i-ar putea produce indigestie (nemistuire) din pricină că stomacul lui nu este încă destoinic de a putea mistui tot ce i să dă, sau i-ar produce alte complicații: căldură sau chiar emoragii de mațe (scaune cu sânge) prin ruperea părților lor cari sunt foarte subțiate și slabi în febra tifoidă, așa că în astfel de cazuri trebuie să ne împotrivim și să

nu dăm bolnavului de mâncare decât numai ce zice și cât zice doctorul. În convalescență nu să mai dau medicamente propriu zise, căci boala a trecut, să va da însă diferite preparațiuni tonice (întăritoare), de fier, de chinchină, amare, ca să întetească pofta de mâncare și să deie putere, dar mai mult decât toate aceste va trebui să ne îngrijim de condițiunile igienice. Convalescentul va trebui să petreacă în aer liber, în aer curat, la țară, sau într'un climat potrivit cu starea lui; vara la munte (Sinaia, Bușteni, Predeal, Slănicul Moldovei), iarna în țările calde (Italia, Algeria, Egipt). În tot cazul, bolnavul îndată ce intră în convalescență trebuie să părăsească camera și patul în care a zăcut și să să mute în altă odaie mare, bine expusă și aerată, încălzită potrivit anotimpului. El fiind mai simțitor la frig va trebui să să îmbrace bine, în haine mai călduroase, de lână; apoi îndată ce puterile îi vor permite va încercă să umble pe jos, prin cameră, apoi pe afară în trăsura la început și mai târziu pe jos, fără însă a să obosi prea mult. Inteligența și memoria fiind slăbite nu vom permite convalescentului să să ocupe prea de timpuriu cu lucruri oboșitoare. Regimul sau hrana convalescentului trebuie să ne atragă deosebită băgare de seamă, mai ales când apetitul este prea mare: omul nu trebuie să mănânce prea mult, nici prea puțin. Dacă mănâncă prea mult capătă indigestie, dacă mănâncă prea puțin nu-și câștigă puterea decât foarte încet. Trebuie să mănânce câte puțin odată și de mai multe ori în cursul zilei; să mănânce încet, să mestece bine mâncarea în gură; mâncările să fie ușoare și hrănitoare. Să presupunem că bolnavul a mâncat numai lapte în timpul boalei, iată care ar fi regula de urmat când vom începe să-i dăm altă mâncare. Mai întâiu va continua încă cu laptele, însă în măsură din ce în ce mai mică, după cum să va spori și mâncarea. În ziua întâiu îi vom da două supe cu tapioca; în a doua zi un ou cu zamă la ameazi, fără pâne, și supă de carne de vacă seara; a treia zi supă dimineța și seara, ou la ameazi, zeamă sau compot de prune; a patra zi aceeași mâncare la care vom mai adaugă și pește proaspăt; a cincea zi vom da friptură de pui la ameazi și pește proaspăt seara; a șasea zi friptură de mușchi și celelalte. Vin vechiu de Cotnar sau Drăgășani, curate sau cu o apă minerală după indicație. Dacă bolnavul tot mai are foame îi să va mai da lapte printre mâncări. Vom supraveghia

ca convalescentul să aibă scaun regulat, zilnic, aplicându-i la trebuință clisme.

CONVALLARIA MAJALIS. — Caută la MĂRGĂRI-TĂREL.

CONVULZIUNI (lat. *convulsio*, dela *convellere*, a sgudui), *spazme*. — De multe ori să întâmplă să vezi un copilăș voinic, grăsu-lean, că de odată să oprește din jocul sau găngăneala lui, ori chiar din odihna lui, să îngălbinește la față apoi îndată să învinețește, își dă ochii peste cap, rămânând ațintiți astfel, după care îi să înțepenesc mușchii gâtului și ai membrelor (mâni și picioare) și îi să oprește respirația; după câteva clipe, unu sau două minute, părțile înțepenite încep să trăsără și înțepenitura mușchilor este întreruptă prin sguduituri sau sdruncinături (spazme), cari le fac să să miște în mod convulziv trecând prin situații din cele mai variate; atunci capul, care la început era fixat în poziție silită, mai cu seamă la o parte și puțin dat pe spate, să îndoiește din când în când pe piept pentru a-și relua apoi poziția de mai înainte, apoi iar să apleacă, iar să îndreaptă și tot așa înainte; fața face nește strâmbături (grimasuri) de multe ori foarte urâte; ochii să învărtesc în cap în toate felurile; mâinile și picioarele de asemenea să îndoiesc, să întind și să sucesc; pieptul să înțepenesc încât crezi că să oprește respirația. Toate aceste să fac cu o repeziune uimitoare și după un scurt timp, care pentru părinți este nesfârșit, înțepeneirea dispăre și mușchii își iau mlădierea lor de mai înainte, mâinile și picioarele să mai mișcă puțin, ochii își iau poziția obicinuită, tot așa și fața; respirația să restabilește; cunoștința, care era pierdută, apare și totul reintră în ordine, ne mai rămânând pentru copil decât o oboseală mare însoțită de un somn adânc. Aceasta este ceea ce să chiamă un *atac de convulziuni* sau *spazme*. Sunt unele atacuri însă cari să mărginesc numai la ațintirea ochilor, la îngălbănirea feței cu învinețirea buzelor, la o greutate în respirație cu oarecare greutate la cap, fără ca copilul să aibă acele sguduituri descrise mai sus. Spazmele vin în totdeauna sub formă de atacuri și nimic nu ne face să le prevedem; uneori însă înainte de atac copilul este cam neliniștit, n'are somn cum trebuie și are arțag, apoi privirea îi să rătăcește, ochii îi să întorc peste cap, mâinile să mișcă și atacul începe. Unii copii au numai un atac, de obicei însă au mai multe. Convulziunile mai sunt un semn al multor boale,

cum sunt: epilepsia (boala copiilor), coreia, emoragia cerebrală, isteria, paralizia generală, eclampsia puerperală și a diferitelor otrăviri. Spazmele uneori să vad la începutul unor boale: meningită, pojar, scarlatină, inflamația matelor, și aproape la toate boalele cu căldură mare, mai ales la copiii nervoși. Noi ne vom ocupa aci numai de spazmele simple ale copiilor. — *Cauzele* spazmelor sunt mai multe. Mai întâiu avem *moștenirea* (ereditatea); multe femei nervoase sau isterice au copii cari sufer de spazme. Din părinți sifilitici să nasc copii supuși la convulziuni. *Emoțiunile morale vii* pe cari le încearcă mamele în timpul sarcinii, predispun pe copii la spazme. Apoi copiii *pletorici* (prea săngeroși), copiii grași, precum și cei *anemici* (cu lipsă de sânge) sunt de asemenea predispuși. *Simțiri vii*, de pildă: o frică mare, mânie, gâdilire, o durere vie ce o încearcă copilul fiind prea strâns, sau când s'a format o încrețitură prea mare într'un loc, sau când i-a pătruns un ac în piele; o căldură prea mare sau stricarea aerului; toate pot fi pricina spazmelor. *Stricarea laptelui* la doici sau laptele doicilor cari beau mult vin sau țuică și să imbată des; mânia și supărarea doicilor, pot provoca convulziunile. *Turburările* în funcțiunile digestive, o indigestie provenită din mănăcări grele de mistuit sau din stricarea laptelui; o constipație (incuietură). *Reținerea udului*, când copiii nu pot urină din o cauză oarecare. *Viermii intestinali*, limbricii, panglica, etc. *Dentiția dificilă* adică când dinții iasă cu greutate și durere mare, când trebuie să tăiem gingiile pentru ca să înceteze spazmele. *Frigurile palustre* prin căldura lor pot produce spazme repetate. — *Tratament*. În timpul atacului, copilul trebuie desbrăcat de haine, desfășat, și dacă căldura este prea mare trebuie dus în altă odaie mai mare și mai puțin călduroasă; să va căută bine tot corpul ca să vedem nu cumva i-a intrat vr'un ac în piele; să va stropi corpul cu câteva picături de apă rece; îi vom pune la nas să respire otet (nu amoniac); îi vom face o baie căldică prelungită, punând pe frunte carpe înmuiate cu apă rece; baia să poate face și cu puțin muștar în ea. Dacă bănuim că spazmele vin dela pânțelece îi vom pune o clismă și îi vom face masaj pe pânțelece de jos în sus la dreapta și de sus în jos la stânga; prin ieșirea materiilor și a gazurilor copilul poate scăpa de spazme. Sau îi vom da un purgativ: ulei de ricină, mană, calomel,

etc., iar dacă are copilul limbrici îi vom da o bomboană pentru scoaterea lor. Dacă copilul e sângeros îi vom pune 2-3 lipitori după urechi sau la picioare în jurul glesnelor. Pe dinăuntru vom da copilului anti-spazmodice: apă de flori de portocale, bromur de potasiu 50 centigrame până la 1 gram în 50 grame apă, luată cu lingurița din $\frac{1}{2}$ în $\frac{1}{2}$ oră. Nu vom da nici odată opiu sau morfină. Dacă spazmele țin de o stare de anemie vom da medicamente tonice, preparate de fier. Vom supraveghea hrana copilului, vom opri orice mâncare grea, dându-i numai lapte și la ceasuri hotărâte. Când sunt de vină dinții sau măselele, vom tăia gingiile. — La țară babele dau copilului pentru spazme muc de lumanare de său din mucări, zahăr pisat în de o potrivă cătime, cari să pun în o linguriță în care să toarnă unt de migdale curat; să da copilului de 2-3 ori.

COPAIV (Balsam). — Să scurge dela sine sau prin tăieturi făcute în trunchiul mai multor arbori din genul *Copaifera officinalis*, fam. Leguminoaselor. — Să întrebuințezează contra blenoragiei sub formă de picături sau în capsule gelatinoase, ori în pilule, în doză de 5-20 grame; sau sub formă de opiat, singur sau asociat cu cubebul. Dacă să întrebuințezează în cantitate prea mare și timp îndelungat, poate da naștere la inflamația rinichilor (nefrită) și la erupțiuni.

COPIL DE TĂȚĂ. — Caută la NOU-NĂSCUȚI și SUGACI.

COPILĂRIE. — Această perioadă a vieții, care este cea dintâi, începe din minutul nașterii și să sfârșește cătră anul al treisprezecelea sau al patrusprezecelea, când copilul să transformă în adolescent (vezi ADOLESCENȚĂ). Copilăria să împarte în două părți aproape egale: în *prima copilărie* care ține dela naștere până la etatea de 7 ani, și care cuprinde trei faze deosebite: *nou-născutul*, *sugaciul* (copilul de țată), apoi copilul care își are *cei dintâi dinți* (prima dentițiune); — a *doua copilărie* în care copilul își schimbă dinții (a doua dentițiune), dela 7 până la 11 ani, după care el să *aproprie de pubertate*, dela 11 până la 14 ani. Ceeace caracterizează copilăria este activitatea cu care să desvoltă copilul; este creșterea lui, care să face atât în statură cât și în greutate, și care se face în mod mai simțitor îndată după naștere, în anul întâiu al vieții, după care creșterea începe a să face mai încet, fără să înceteze însă nici un moment la copilul care este sănătos. Pentru a ne încredința de starea să-

nătății copilului este bine să-l cântărim din lună în lună în anul întâiu, apoi la fiecare an odată, și la trebuință să grăbim sau să încetinim creșterea prin mijloace apropiate (vezi CREȘTERE și GREUTATE). — Intru cât privește *igiiena copilăriei* vom trece peste anul întâiu, de oarece despre aceasta vom vorbi în articolele *Nou-născuții* și *Sugacii* (vezi aceste cuvinte), ocupându-ne aci numai despre copilul dela vrâsta de 1 an până la 13 ani. În acest timp al vieții copilul poate să capete multe boale, sub influințe foarte variate și de multe ori greu de cunoscut. În primul rând *ereditatea* (moștenirea) poate să să arate chiar din primele luni în ceea ce privește boalele (vezi EREDITATEA), și în contra căreia nu putem face nimic. *Imirea primilor dinți* poate să dea naștere la diferite accidente, apoi *întărcatul* de asemenea trebuie făcut cu multă băgare de seamă și în bune condițiuni (vezi DENTIȚIUNE și ÎNTĂRCAT), Copilul trebuie scutit de *frig* și de *umezeală* (igrasie) fiind cu mult mai simțitor în privința aceasta decât adolescentul și omul adult; trebuie să să țină cât să poate de curat, iar până la etatea de 4 sau 5 ani să nu să spele decât cu apă caldută sau puțin desmorțită (vezi ABLUȚIUNI). Este rău obiceiul de a purta copiii până la această vrâstă cu pulpele goale, după cum este moda să să poarte cu scopul de a-i întări; vara mai merge, dar iarna cu nici un preț dacă voim să nu capete vr'o răceală cu urmări rele. Este bine să scoatem copiii la plimbare pe ori ce timp, cu condițiune numai ca să fie bine și potrivit îmbrăcați și cu oarecari precauțiuni; plimbarea să să facă în locuri uscate și adăpostite, iar când este frig sau când plouă să facă câte o mică cursă repede fără să facă pauze; când merg la o grădină publică trebuie să umble, să nu steie pe bancă; nu este bine să asude, iar dacă asudă să aibă la îndemână o haină suplimentară pe care s'o îmbrace îndată; să nu le fie frig la picioare, iar când vin acasă să-și schimbe încălțăminte; toate aceste pentru ca să nu răcească, să nu capete guturaiu, durere de gât, tusă sau altă boală de plămâni. — Până când copilul ajunge să umble de sine, pe picioarele lui, el trebuie ținut în brațe. Modul în ca el trebuie să fie ținut în brațe are mare influință asupra dezvoltării lui, de aceea trebuie să băgăm de seamă ca copilul să șeadă comod pe brațul doicii sau al mării; șezutul lui să fie bine sprijinit, gambele (gionatele) să fie paralele, șira spinării să fie dreaptă, pentru ca corpul lui să nu fie

silit să facă eforturi pentru ca să să fie în echilibru, să nu îi să îndoiască mijlocul, să nu i să strâmbe picioarele prin apropierea prea tare a genunchilor între ei sau prin sucirea lor. Astfel dar trebuie să să deie o deosebită importanță copilului din acest punct de vedere, întocmai ca și când el începe să umble, când este bine să îi să deie un mic cărucior pe roțițe, cu care copilul să învață cu înlesnire a umbla, căpătând încredere în el însuși și fiind scutit de căderi și lovituri. — Odată copilul ajuns la vârsta în care el să joacă sau învață cu colegii lui de școală, el dă de alte cauze de îmbolnăvire, de *contagiune* și de *epidemie*. Învățătorii și profesorii sunt obligați de lege ca imediat să trimită acasă pe oricare elev atins de vr'o

Fig. 60. — Cărucior pe roțițe pentru copilul care începe să umble.

boală contagioasă și epidemică, dar este foarte greu pentru copil în afară de școală, când să joacă cu alți copii atinși, în mod nu așa de grav ca să steie în casă, de boale molipsitoare ca: pojarul, tusa măgărească, vărsatul de vânt, etc., și în care cazuri el poate ușor contracta o boală. Pentru a evita acest lucru părinții sunt datori să supravegheze în deaproape pe tovarășii de joc ai copiilor lor și îndată ce observă ceva să-i depărteze. Același lucru trebuie făcut și în casă unde sunt mai mulți copii și unul cade bolnav de vr'o oală molipsitoare, îndată trebuie izolați

cu mare îngrijire (vezi ANGINĂ DIFTERICĂ). — *Alimentațiunea* sau hrana copilului merită deosebită băgare de seamă. În lunile dintâiu el să hrănește numai cu lapte, apoi începe să îi să deie în mod progresiv și nițică supă (vezi ALĂPTARE.) Când copilul ajunge să fie pus la masă, trebuie să-i înfrânăm lăcomia, care de obicei este mare, mai ales pentru lucrurile dulci, prăjituri, compoturi. Vom căuta ca mesele să fie la ore regulate, iar între mese să mănânce foarte puține bomboane și alte lucruri dulci, mai bine ar fi să nu mănânce de acestea de loc; apoi mâncările să nu fie prea sărate, sau ardeiate, cum le place oamenilor mari; drept băutură să servească numai apă, fără ape minerale, fără vin sau bere, fără licor și cafea, nici ceaiu. Copilul să mănânce până să sature, fără să treacă măsura; poate mânca orice mâncare, însă câte puțin din toate. — *Somnul* copilului să fie mai lung decât al omului mare, căci el ajută copilul să să dezvolte; în termin mijlociu să recomandă 8 până la 9 ore, iar pentru cei mici să mai permite după amezai un somn de o oră; copiii trebuie culcați seara de vreme și în totdeauna la același ceas; este foarte nesănătos ca copiii să vegheze noaptea și cât să poate de nesocotit lucru este de a-i duce la teatru sau alte spectacole mai înainte de 14 ani. — Cât despre durata studiului și despre recreațiuni, precum și despre pozițiile vițioase din timpul când învață copilul vom vorbi la articolele: *școale* și *suprafatigă* (vezi aceste cuvinte). — Trecem acum la *boalele copilăriei*. Sunt multe boalele proprii ale acestei vârste, dintre cari vom cită: accidentele primei dentițiuni precum și acele ale dentițiunei a doua, apoi turburările digestive destul de grave produse prin laptele de rea calitate sau prin o înțârcare făcută în rele împrejurări, crupul și crupul fals, oftalmia purulentă (puroiu la ochi), tusa măgărească, meningita acută (aprinderea pelițelor creierului), convulziunile (spasmele), viermii intestinali (limbrici, oxiuri, panglică), rachitizmul și scrofulele. Alte boale cari aparțin și altor etăți, dar sunt mai frecvente în copilărie, avem: pojarul, scarlatina, urechioanele, coreia. Alte boale cari să dezvoltă, și la această vârstă ca și la celelalte etăți; guturaiul, durerea de gât, reumatismul, etc. La copii însă este greu de multe ori ca să cunoști boala chiar dela începutul ei, mai ales la copiii mici cari nu pot vorbi și prin urmare nu pot spune ce-i doare, așa că suntem obligați

a-i cercetă cu deamănuntul dela cap și până la picioare pentru ca să găsim boala; apoi, nici odată nu trebuie să pierdem din vedere și în totdeauna să le examinăm fundul gurii. Vom ține seamă de țipetul copilului, de puterea și caracterul țipetului, de roșeața sau paloarea feței, vom privi limba dacă este sau nu încărcată, fundul gurii (gâtulejul) dacă are sau nu pelițe albe, albui, cenușii, pielea dacă are sau nu vr'o erupție, vom cercetă pânțele dacă este umflat (balonat) sau dureros, vom pipăi pulsul vom pune termometrul ca să vedem temperatura corpului, etc. De asemenea nu vom pierde din vedere starea de abatere (toropeală), sau de agitație (neliniște), vărsăturile sau scaunele, urina, tusa, etc. (vezi ABDOMEN, FISIONOMIE, ȚIPETE, TOROPEALĂ, etc.). Afară de acestea, nu trebuie să uităm că copiii fiind foarte senzibili, adeseori sub influința unei cauze mici, neînsemnate, sunt cuprinși de odată de simptome foarte alarmante, cari dispar după câteva ceasuri și prin urmare să nu ne înspăimântăm prea tare, dar nici să nu ne singhisim de loc; cel mai bun lucru este să consultăm în privința aceasta un doctor. — Intru cât privește *tratamentul*, el variază după natura boalei; din capul locului trebuie să avem în *tratamentul* copiilor o răbdare mare, îngerească, și în același timp o hotărâre de fier, mai ales că greutatea cea mare este de a face pe unii copii să iee doctoriile prescrise; în orice caz însă este mai bine să procedăm cu blândetă, cu vorbe bune, cu diferite promisiuni, cu momeli și tocmeli, și numai când nu putem reuși cu nici un preț vom recurge la ceva asprime în vorbă și chiar la amenințări, când gravitatea și urgența cazului o cere. Dacă copilul nu poate lua medicamentele sub formă de pilule, buline, prafuri, îi le vom da sub formă de băutură, adică punând praful în apă îndulcită cu zahăr, sau în cafea neagră bine îndulcită, sau în dulceață, ori în siropuri, etc.; untura de pește, pe care mai toți copiii o iau așa de greu, să poate da amestecată cu sirop de coji de portocale; untul de ricină cu supă, ceaiu, lapte sau suc de portocale. Mulți părinți au obiceiul de a da copiilor mereu la curățenii, cari deși sunt în multe cazuri foarte folositoare (în constipații, dureri de gât, când limba este încărcată etc.), dar abuzul și aci ca în toate nu este bun, căci putem obosi stomacul și mațele cu atâtea curățenii. Când nu putem da medicamentele prin gură, ele să pot administra și prin clistire, deși nu lucrează

așa de bine. La copiii mici să nu să deie opiu (afion) decât numai după porunca doctorului.

COPITĂ. — Caută la BABIȚĂ.

COPRINE. — Caută la ZARNACADEA.

CORACĂ. — Caută la SCARLATINĂ.

CORD (dela lat. *cor*, inimă) și **CIRCULAȚIUNE.**

— Viața este o ardere. Țăsurile noastre au trebuință pentru ca să se reînnoiască să fie puse în atingere pe deoparte cu *oxigenul*, care produce arderea adică este *comburent* (vezi RESPIRAȚIUNE), iar pe de altă parte cu lichidul care rezultă din mistuire și care înlocuește materialul de ars sau *combustibilul*, adică diferitele elemente ale țăsăturilor noastre, pe măsură în care ele sunt oxigenate sau arse. Prin urmare, rolul *circulațiunii* constă pe deoparte ca să aducă țăsăturilor noastre oxigenul luat în plămâni și lichidul nutritor absorbit la suprafața stomacului și a mațelor, iar pe altă parte să ducă ceea ce rămâne din acea nutrițiune sau ardere, adică cum s'ar zice *cenușa*, în *rinichi* ca să se strecoare ca prin un filtru și să meargă să se deserte prin urină. — *Organele circulațiunii* sunt: o pompă care trage și împinge, *inima* sau *cordul*; canalele prin cari merge *sângele*, *arteriile*, *vinele* și *capilarele*; alte canale numite *limfatice* cari cuprind un alt lichid, *limfa*. — *Sângele* este un lichid, roșu deschis când este oxigenat, roșu închis când cuprinde mult acid carbonic, care este rezultatul arderilor din țăsurile noastre. El este format din *globule* și din un lichid, *plasmă*. Globulele sunt *roșii* și *albe*; cele *roșii* să numesc *ematii* și seamană cu niște discuri infundate pe amândouă fețele cum sunt talgerile ce le pun bărbierii afară la prăvalie ca semn al meseriei lor; ele sunt așa de subțiri, încât punând unul peste altul 140 de discuri am avea o grosime de un milimetru și într'un milimetru cubic de sânge se găsește 5 milioane; ele conțin o materie albuminoidă și fierugi-noasă: *emoglobina*. Globulele *albe*, numite *leucocite*, sunt mai transparente, mai puțin, o globulă albă la o mie roșii, și își schimbă mereu forma, au *mişcări amiboide*. *Plazma* este un lichid gălbui, care, pe când curge sângele într'un vas, să descompune în firsoare solide, *fibrină*, și în un lichid, *zăr* (serum), care conține albumină, zahăr (glicoză), săruri și apă. Această plasmă iasă din vasele capilare sangvine, imbibă țăsurile, le pătrunde și le nutrește; ea este mediul interior al organismului. — *Limfa* este compusă din această plasmă modificată

prin nutrițiunea țesăturilor și care pătrunde în limfatică împinsă de un nou aport ce vine din capilare, și din globule albe cari seamănă cu acele ale sângelui. În o parte a trunchiului nostru, în ceasurile cari urmează după digestiune (mistuire), limfa mai conține o mare parte din produsele acestei mistuiri cari îi sunt aduse de limfaticele în intestinului, cari poartă numele special de *chilifere*. Limfa este vărsată apoi în două vine din partea de sus a pieptului unde să amestecă cu sângele. — *Inima sau cordul*,

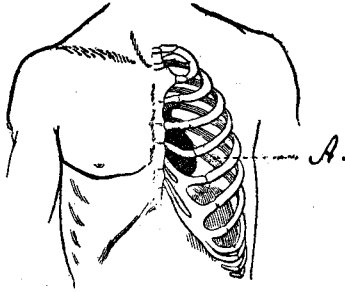

Fig. 61. — Pozițiunea inimii în piept.

A. Mamelonul (sfârcul) stâng.

este organul central al *circulațiunii* format din un mușchi gros găunos, așezat între cei doi plămâni (bojoci), în piept, unde este susținut de canalele sau vasele arteriale cele mari, cari pleacă din el. Cordul este încunjurat de o pungă fibroasă, numită *pericard* (dela grec. *peri*, în jur, și *kardia*, inimă). Între cord și pericard să află o seroasă, o pungă închisă și care, în stare de sănătate, nu conține decât o cantitate mică de serozitate trebuincioasă alunecării unei fețe asupra celeilalte în timpul mișcărilor de lărgire și strângere ale inimii. Cordul are forma unei pere, al cărei vârf este în jos; el cântărește cam 250 grame; este mare cât un

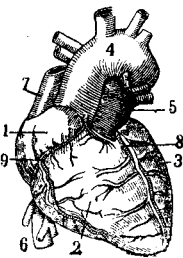

Fig. 62. — Fața dinoblică de sus în jos și ainte a inimii.

pumn și direcția lui este dela dreapta spre stânga. — 1. Urechiușa dreaptă. — 2. Ventriculul drept. — 3. Ventriculul stâng. — 4. Aortă. — 5. Arteria de desub și puțin înă-pulmonară. — 6. Vâna untru de țâța stângă. cavă inferioară. — 7. Cordul este împărțit prin Vâna cavă superioară. — un părete în două căsuțe 8. Arteria coronară anterioară cu vâna sa. — 9. Arteria coronară posterioară cu vâna sa. —

care prin *valvulele auriculo-ventriculare* în o cavitate superioară numită *urechiușe* (auricul) și o cavitate inferioară numită *ventricul*. Valvulele să prind prin marginea lor de sus de jurul orificiului, iar marginea lor de jos este despăcată, și anume cea din dreapta în *trei*, de unde și numele ei de *tricuspidă*, iar cea din stânga numai în *două*, valvulă *bicuspidă* sau *mitrală*. De față lor externă să alipsească niște coarde tendinoase, cari sunt terminațiunea unor stâlpi

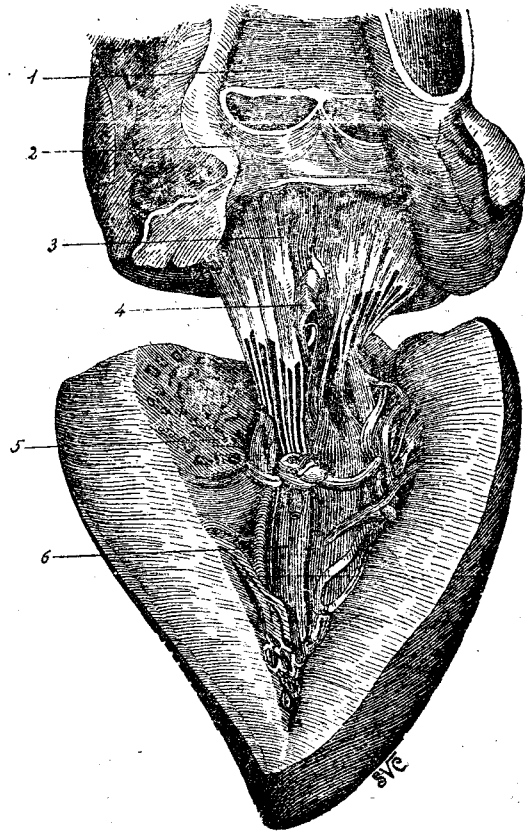

Fig. 63. — Ventriculul stâng.

1. Aorta deschisă în senz verticală. — 2. Valvule sigmoide. — 3. Valvula mitrală. — 4. Îndoitura valvulei mitrale în sistola ventriculară. — 5. Cavitatea ventriculului. — 6. Cărnăsoasă.

cărnoși ce căpțușesc suprafața internă a inimii. Mai sunt și alte valvule, numite *sigmoide*, cari sunt așezate la orificiul celor două arterii cari pleacă din cord. Aceste valvule formează trei îndoituri cari seamănă cu cuiburile de porumbel. Rolul tuturor acestor valvule este de a împiedeca întoarcerea sângelui îndărăt în momentul contracțiunilor (strângerilor) cordului; leziunea sau stricarea lor aduce mare supărare circulațiunii și să arată prin niște sgomote

anormale, auzite mai mult de urechia doctorului. — *Dilatațiunea* (lărgirea) și *contractiunea* (strângerea) cordului. *Repeziciunea circulațiunii*. Inima să lărgeste în mod alternativ pentru a primi sângele (diastolă) și să strânge pentru a-l arunca în arterii (sistolă). Aceste mișcări să fac cam de 70 de ori pe minut la omul adult. La copii să fac mai de multe ori: 130 la naștere, 100 la 3 ani, 90 la 10 ani (vezi PULS).

inimii aruncă cam la 200 grame de sânge în arterii; greutatea totală a sângelui fiind de 6000 grame, este de ajuns o jumătate de minut pentru ca un globul să poată merge dela inimă până la vârful degetelor și să se întoarcă înapoi. — *Sgomotele și bătăile cordului*. Punând urechia în dreptul inimii, auzim un fel de tic-tac (ca de ceasornic), format din două sgomote succesive. Cel dintâiu, care să aude bine la vârful inimii, este

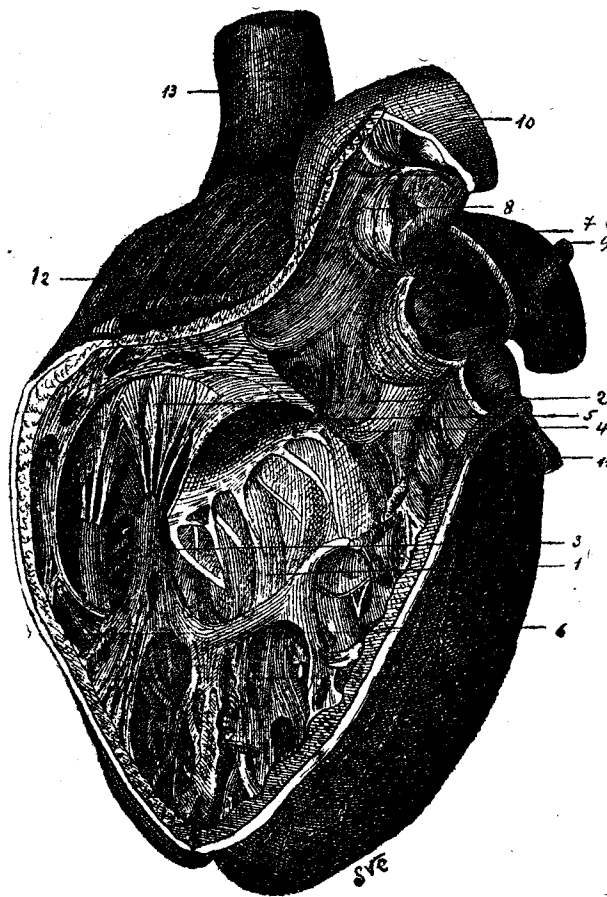

Fig. 64. — **Tăierea inimii arătând ventriculul drept.**

1. — Cavitata ventriculului. — 2. Valvula tricuspida. — 3. Columnă carnoasă de care să prinde marginea liberă a valvulei tricuspide. — 4. Columnă carnoasă interventriculară care să duce la valvula tricuspida. — 5. Orificiul auriculo-ventricular. — 6. Păretele despărțitor dintre ventricule. — 7. Arteria pulmonară. — 8. Valvulele sigmoide. — 9. Porțiunea coardei care rezultă din oblicitatea canalului arterios. — 10. Aorta. — 11. Extremitatea urechișei stângi. — 12. Urechișua dreaptă. — 13. Vena cavă superioară.

Această scădere merge deopotrivă cu respirația; astfel orice supărare în respirație (febră, boale de plămâni) mărește numărul contractiunilor cordului. La unii oameni bătăile inimii sunt foarte rare (despre marele împărat Napoleon să zice că avea numai 40 pe minut). Fiecare contractiune a

mai prelungit și mai închis; el coincide cu contractiunea (strângerea) ventriculelor și pare a fi produs de frecarea sângelui de păreți. Al doilea, care să aude mai bine la baza inimii, este mai scurt, mai deschis și coincide cu începutul dilatațiunii (lărgirii) ventriculelor și este produs

de îndreptarea valvulelor sigmoide. *Bătăia* sau *lovitura* inimii coincide cu contracțiunea cordului, care să întărește ca orice mușchiu când să strânge și sdruncină părțile pieptului pe care îl lovește.—*Arteriile* (fig.66) duc sângele dela inimă spre extremitățile corpului; ele să micșorează pe măsura în care să depărtează de inimă și sfârșesc la *capilare*. Părețele lor cuprinde un strat gros de țesut elastic și multe fibre (firișoare) musculare contractile; ele rămân deschise când le tăiem, din care pricină rezultă gravitatea emoragiilor (pierderilor de sânge) când sunt rănite. Arteriile plecând din inimă sunt în număr de două: una, *arteria pulmonară*, merge dela ventriculul drept la plămâni; cealaltă, *aorta*, iasă din ventriculul stâng, să ridică cătră baza inimii, apoi să îndoiește sub formă de cârje (*crossă*) și să îndreaptă înapoi pentru a merge la columna vertebrală (șira spinării) dealungul căreia ea să scoboară, apoi în dreptul ligheanului (a șoldurilor) să împarte în două trunchiuri, *arteriile iliace*, cari să împart îndată fiecare în *iliaca internă* (pentru organele cuprinse în lighean) și *iliaca externă*, care să prelungește în coapsă sub numele de *arteria femorală*, din care pleacă arteriile gambei (gionatei) și piciorului. Arteriile principale cari pleacă din *aortă* sunt: arteriile inimii sau *coronare*; apoi în dreptul cârjii (*crosses*) *carotidele primitive* (cea din dreapta este o ramură a micului trunchiu brachiocefalic care dă naștere și la subclaviculara dreaptă), *subclavicularele*, cari să continue fiecare prin *axilară* (subsuoară), *umerală* (braț), *cubitală* și *radială* (antebraț) și arteriile mâinii; dealungul oartei descendente (care să scoboară pe lângă șira spinării) avem arteriile *intercostale*, a ficatului, a splinii și stomacului, arteriile mezenterice (ale intestinelor), spermatice și renale. Arteriile *carotide primitive* să ridică din aortă dealungul gâtului, câte una de fiecare parte, iar sub urechie fiecare să împarte în alte 2 ramuri, *carotida internă* care merge înăuntrul capului și *carotida externă* care merge la față și partea dinafară a capului.—*Vinele* sunt canalele elastice cari duc sângele la inimă după ce l-au primit din capilare și din limfatice. Interiorul lor prezintă din distanță în distanță un fel de îndoitori în formă de cuiburi de porumbel, numite *valvule*, cari împiedecă sângele de a merge înapoi. Aceste valvule sunt mai numeroase

la membrele din jos, unde greutatea sângelui supără circulațiunea. Vinele să turtesc când le tăiem; ele sunt din ce în ce mai mari și mai puține cu cât să apropie de inimă. Vinele urmează același drum ca și arteriile; acele ale viscerelor (organelor interne) sunt în număr egal cu al arteriilor, cele ale membrelor în număr îndoit, în fine cele superficiale, cari umblă pe sub piele, sunt izolate. Toate vinele membrelor inferioare merg de formează *vena cavă inferioară*, care după ce a venit să să așeze deadreapta aortei abdominale, primește toate vinele din pânțee și merge de să sfârșește în

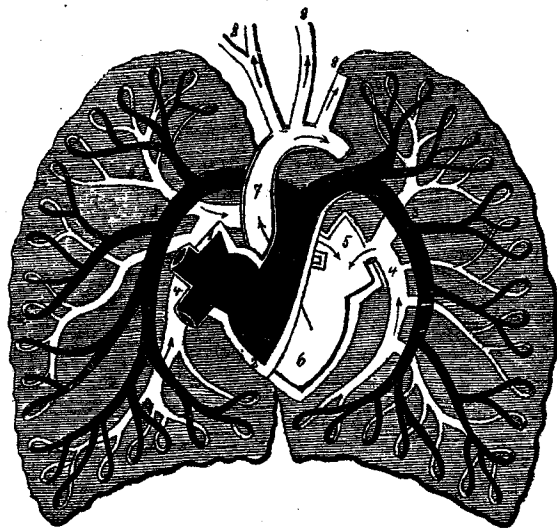

Fig. 65. — Circulațiunea între inimă și plămâni.

1. Urechiușă dreaptă. — 2. Ventriculul drept. — 3. Arteria pulmonară și ramurile ei. — 4. Vinele pulmonare. — 5. Urechiușă stângă — 6. Ventriculul stâng. — 7. Aorta. — 8. Ramurile aortei.

urechiușă (auriculul) dreaptă. *Vena cavă superioară*, care sfârșește tot aci, este trunchiul format de reunirea vinelor capului și gâtului (jugulare) și ale membrelor superioare (subclaviculare). Cele patru vine pulmonare aduc sângele care a trecut prin plămâni în urechiușă stângă.—*Capilarele* sangvine sunt vase transparente, cu păreții foarte subțiri cari sunt puse între arterii și vine. *Totalitatea* lor formează o masă mult mai mare decât aceea a arteriilor și vinelor. Ele șerpuesc pretutindenea prin țesuturile noastre, așa că ori unde ai înțepă cu acul curge sânge.—*Limfaticele*, constituite și ele prin canale transparente cu păreții foarte subțiri, nase prin rețele cari brăzdează în abundență organele noastre. Calibrul lor este întotdeauna mai mare (de 2 până la 10 ori) decât acela al capilarelor; forma

lor este neregulată, din cauza umflăturilor pe cari le prezintă la nivelul valvulelor, cari seamănă cu acele ale vinelor. Limfaticele merg în mod paralel unele lângă altele până ce întâlnesc un *ganglion*, care este o glandă mică de mărimea unui bob de meu până la aceea a unui bob de fasole, și în care ele pătrund cu mai multe altele (*vase aferente*), pe câtă vreme iasă pe partea opusă numai un singur vas (*vas eferent*). Ganglionii de căpetenie sunt grupați în subsuori, la îndoirurile stinghiilor, la gât, în jurul bronhiilor la originea lor. După ce au străbătut acești gangioni, limfaticele membrelor inferioare, ale pânțecului, ale jumătății stângi a pieptului, ale gâtului, ale capului, ale membrului superior stâng, merg de să reunesc în *canalul toracic*, care după ce a urmat *columna vertebrală* (șira spinării) în toată lungimea ei să îndoiește și să înfundă în vena subclaviculară stângă. Restul limfaticelor sfârșește în vasul cel mare limfatic din dreapta care, după un drum numai de 2 centimetri, merge de să înfundă în vena subclaviculară dreaptă. — *Circulațiunea cea mare și cea mică*. Cordul este centrul celor două circulațiuni. Jumătatea lui *dreaptă* pe de o parte primește prin cele două vine care sângele din tot corpul, sângele cel *negru* din cauza prezenței acidului carbonic, rezultat din arderile împlinite în țesăturile noastre, iar pe de altă parte aruncă sângele în arteria pulmonară, care îl duce în plămâni unde să oxigenează. Jumătatea lui *stângă* pe de o parte primește prin cele patru vine pulmonare sângele *roșu* care să întoarcă din plămâni, iar pe de altă parte îl aruncă în *aortă*, care îl duce în tot corpul. Circulațiunea dintre inimă și plămâni (dus și întors) să numește *circulațiunea mică* (fig. 65), iar cea care să face în restul corpului *circulațiunea mare*. La aceasta din urmă este alipit sistemul limfatic. — *Cauzele cari împing și poartă sângele și limfa* sunt mai multe puteri, cari fac să înainteze sângele și limfa în canale sau vase, și anume: contracțiunile inimii, elasticitatea vaselor, micșorarea progresivă a calibrului total al vaselor de reîntoarcere, vinele; vidul sau golul care să produce în plămâni în minutul dilatațiunii (lărgirii) pieptului; împingerea care rezultă din venirea în limfatic și în vine a lichidului care rezultă din mistuirea alimentelor. Circulațiunea să încetinește în capilare. — *Boalele de inimă*. Mulți oameni să cred bolnavi de inimă fără să fie; ori ce du-

rere în dreptul inimii precum ori și ce bătaie mai tare a ei deșteaptă frica în om, frica morții, căci toată lumea știe că odată cu încetarea definitivă a bătăilor inimii să sfârșește și viața. De aceea este bine ca îndată ce omul are bănuială numai de boală de inimă să alerge la un doctor, singurul în stare de a-l lămuri asupra sănătății lui. Nu ori ce durere în dreptul inimii este un semn de boală a acestui organ; sunt dureri *neuralgice*, dureri intercostale, în dreptul ei, fără ca ea să fie atinsă, bolnavă; dureri cari nu sunt permanente, vin și dispar repede, pentru cari cele mai de multe ori trec prin fricțiuni ușoare făcute cu un spirt de trandafiri sau alte medicamente. — *Palpitațiunile*, adecă bătăile prea repezi ale inimii, nu sunt în totdeauna un semn de boală. În stare de sănătate bătăile inimii să fac fără să ne dăm seamă de ele, fără să le simțim; uneori însă inima începe să bată mai iute, mai tare, câte odată în mod regulat, altădată în mod neregulat. Și atunci aceste bătăi ne dau o simțire neplăcută, de multe ori foarte supărătoare încât simțim în același timp și o greutate la respirație și la vorbire; fața devine palidă și acoperită de sudori, mâinile sunt reci, iar după accese mai violente de palpitații poate urmă un fel de leșin. Cauzele acestor *bătăi de inimă* sunt multe: anemia, cloroza, isteria, nevraștenia, gușa exoftalmică (vezi mai jos), alcoolismul, excesele de orice natură, abuzul de ceaiu, cafea, tutun; creșterea; endocardita cronică (vezi mai jos); apoi emoțiunile vii, mișcărilor violente, mâncarea prea multă. *Tratament*: să să ocolească toate pricinile mai sus înșirate; să să pună pungă cu gheață sau cărpe înmuiate în apă rece în dreptul inimii, să să deie bromur de potasiu și valeriană. Pentru palpitațiile provenite din *creștere*, caută la acest cuvânt. — *Angină de piept* (vezi ANGINĂ DE PIEPT). — *Endocardită cronică a valvei mitrale*. Această boală cumplită este produsă de reumatism, gută, boale infecțioase (difterie, scarlatină, variolă), coree, pneumonie; apoi excesele de orice natură, oboselile, alcoolismul, ocupațiile, sarcina, alăptarea pot predispuce la ea. *Semnele* ei sunt: un fel de înecăciune de piept, gâfăire, de un fel de greutate cu apăsare pe piept, care une ori merge crescând, mai ales când să ivește și bronchita (tusa) la care cei bolnavi de inimă sunt predispuși; palpitații, un fel de simțire de strângere în dreptul inimii. Uneori scuiparea de sânge cu miros de usturoiu, care poate dură multă vreme. Umflătura

picioarelor, care dispare noaptea când omul este culcat; umflătura aceasta să poate în-

aplecat spre somn, care nu este liniștit și uneori însoțit de visuri rele. Această som-

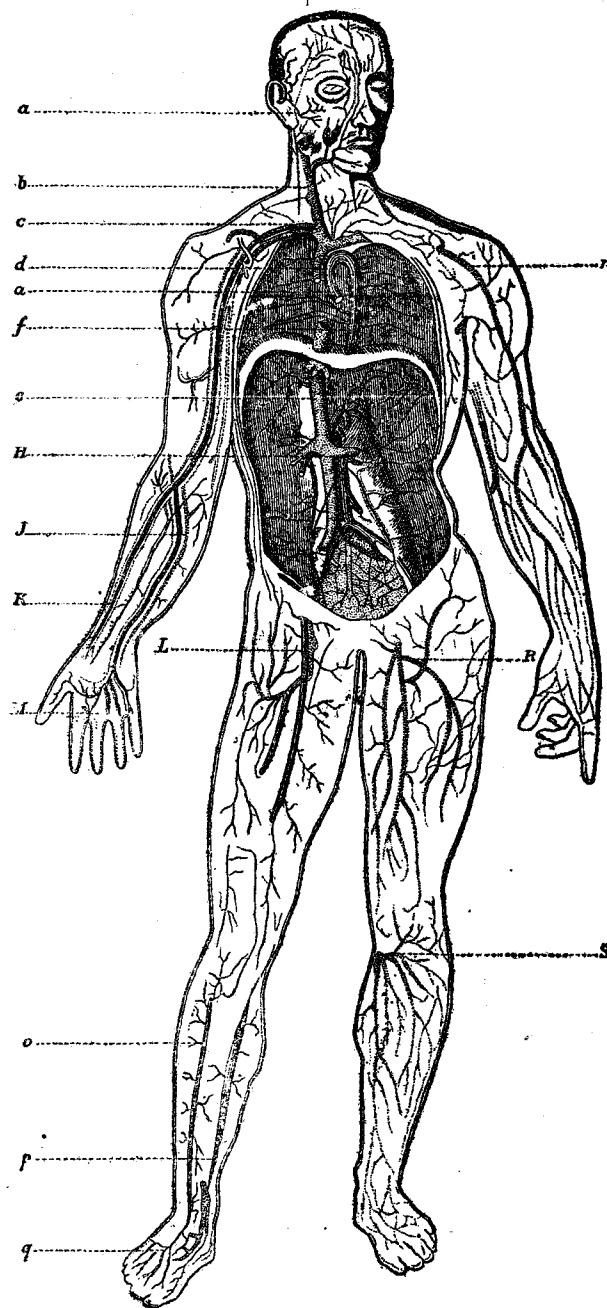

Fig. 66. — Arteriile și vinele principale.

A. Ramificațiunea vinelor feței. — B. Arteria carotidă. — C. Vena jugulară. — D. Arteria brachială. — E. Vena brachială. — F. Arteria pulmonară. — G. Aorta abdominală. — H. Vena cavă inferioară. — I. Arteria și vena cubitală. — K. Arteria și vena radială. — L. Arteria femorală. — M. Arteria și vinele pulmonare. — N. Arteria umerală. — O. Arteria și vena peronieră. — P. Arteria și vena tibială. — Q. Arteria și vinele pedioase. — R. Arteria crurală — S. Arteria popliteie.

ține la gambe, coapse, trunchiu. Mistuirea poate să fie grea și atunci bolnavul este

nolență poate fi înlocuită prin lipsă de somn (insomnie), atunci când sângele să îngră-

mădește la creeri din pricină că circulațiunea sângelui nu să mai face cum trebuie. Pulsul este mic, neregulat, întrerupt prin poticniri. Această boală să desvoaltă încet, pe neabagate de seamă și în timp de mai multe ani. Ea poate fi oprită în desvoltarea ei prin exercițiu moderat și progresiv, prin masagiu general și masagiu special al inimii, mișcări pasive (vezi EXERCITIU, MASAJ). *Tratament*: regim de lapte la început, mai târziu regim ordinar însă cumpătat. Ca medicamente să va da diuretice (pentru a înmulți udul), lactoză (50 grame în o sticlă de apă simplă sau minerală), digitală, iodur de potasiu, sparteină, cafeină. — *Endocardita oficiului aortic* are mai multe semne, cari însă apar cu mult mai târziu de începutul boalei: fața de obicei palidă, alteori foarte roșie; această congestie poate să să însoțească de curgere de sânge din nas, de bătăi în tâmples, întunecarea vederii, văjiituri de urechi. Uneori palpitații, dureri în dreptul inimii și semne de *angină de piept* (vezi aceste cuvinte); opresiunea sau apăsarea pe piept și umflătura picioarelor să ivesc mai târziu. *Tratament*: gheață pe inimă, vezicători, ventuze; pe dinăuntru: iodur de potasiu. — *Gusa exoftalmică* sau *boala lui Basedow* are următoarele semne: palpitațiuni cari vin prin accese, adeseori foarte violente, la o persoană care are *guse* (vezi acest cuvânt) și ai cărei ochi sunt scoși afară și au o privire ciudată. Bolnavii mai au o tremurătură mai ales în mâni, lucrează cu anevoință, să supără lezne și de orice lucru, au insomnie (lipsă de somn) rebelă, uneori halucinații; nevralgii, călduri peste tot; adeseori apăsare în piept. *Cauzele*. Această boală să vede mai des la femeii; boalele nervoase (isteria, epilepsia, corea), cloroza; apoi emoțiunile, spaima, frica, etc. *Tratament*: beșică cu gheață pe gușe; digitală în doză mare, bromur de potasiu, electricitate, idroterapie; Dieulafoy dă: pulbere de ipeca 3 centigrame, pulbere de foi de digitală 2 centigrame, extract de opiu 25 miligrame; pentru 1 pilulă; să să facă astfel de pilule No. 50; 4-6 pe zi. Repaus intelectual, viață liniștită și regulată, la țară dacă să poate; să să ferească de excitațiuni, de emoțiuni; să nu beie cafea, ceai, tutun, licoruri.

CORDEA, cordică.—Caută la **VIERMI INTESTINALI** (*Tenia*).

CORDIALĂ (Băntură). — Să zice de o poziune sau băntură că este *cordială*, atunci când ea are însușirea de a ridică repede căldura generală a corpului, de a mări pu-

terea inimii și a stomacului. Intre bănturile cordiale să numără toate vinurile bune și vechi (Cotnari, Drăgășani, Malaga, Madera, Marsala, etc.); alcoolicele (rom, rachiu, coniac, kirsch, diferite licoruri); eterul; apele și licorurile de mintă, melisă, scorțișoară, într'un cuvânt toate lichidele stimulente. Bănturile cordiale au efecte mai puțin durabile, însă cu mult mai repezi de cât fortifiantele (intăritoarele). Intrebunțarea lor însă în măsură prea mare are mari neajunsuri, putând da naștere la multe boale. Sunt bune să să deie ca leac în toate cazurile de slăbiciune și sfârșeală cum să întâmplă în urma unei emoțiuni morale vii, după un sdruncin mare fizic, la înecați, la asfixiați, la răniți (mai ales cei prin armă de foc), la arși, când sunt amenințați de leșin (sincopă).

CORDON OMBILICAL. — Caută la **BURIC**.

COREE (dela grec. *choreia*, dans, joc). — Este o boală de nervi (nevroză) care să mai numește și *dantul lui Saint-Guy* și care să arată prin o neregulă în mișcările voluntare și prin contracții spasmodice involuntare ale mânilor și picioarelor. Ea să vede mai cu seamă la fetele tinere de 7 până la 16 ani, la anemici, la persoanele clorotice și la cei ce sufer de reumatism. Reumatismele articulare acute și complicațiile lor de inimă au adeseori o strânsă legătură cu corea. O spaimă vie, mai ales aceea care isbește fetele tinere când li să ivesc regulele (menstruația); emoțiunile, frica, mânia, sarcina, imitația, etc. pot contribui la ivirea ei. Boala începe de obicei prin fața, care începe a să strâmbă în diferite feluri, apoi boala să întinde la mâni și picioare, ale căror mușchi să strâng în mod involuntar dând naștere la mișcări foarte ciudate și variate. Bolnavul nu mai poate lua și ține o cană cu apă fără s'o verse sau s'o scape din mână; mersul lui este nesigur. Aceste mișcări dezordonate să întind la tot corpul și atunci bolnavul are mișcări continue, un fel de agitație (neastâmpăr) generală, să sucește, să încovoie de mijloc, mânilor și picioarele fac mișcări contradictoare; din pricina contracțiunilor limbii, gâtului și laringelui, bolnavul vorbește și înghite cu mare greutate. Câte odată să văd și paralizii limitate. Uneori boala să mărginește numai la o jumătate a corpului și atunci avem *emicoree*, când cele mai adese ori să găsească leziuni în centri nervoși. Câte odată să văd la coreici turburări în inteligență, pierderea memoriei, alucinații (vedenii), demență (tâmpeală), manie acută,

etc. Boala poate recidivă, adecă să o ai mai de multe ori; s'a văzut moartea venind în mijlocul crizelor convulzive. Coreea durează 6 săptămâni până la 2 luni. *Tratament:* antispasmodicele (bromur de potasiu, valeriană, asa fetidă, etc.), narcoticele (cloral); antipirina, arsenicul; să va combata anemia prin preparate fieruginoase, duși, iar diateza reumatismală prin băi sulfuroase. Pe lângă acestea să recomandă odihnă, nici o muncă intelectuală, viață liniștită și regulată, la țară, în aer liber; hrană ușoară, lapte, ouă, fripturi, legume verzi, grăsimi. Prin veacurile XIV și XV s'au observat epidemii de coree, când sate întregi plecau cuprinsii de furia danțului pe câmp și toți, copii, femei, tineri și bătrâni danțau până când cădeau istoviți, ca morți. Aceste epidemii, mulțumită civilizațiunii, astăzi nu să mai vad.

CORI. — Caută la POJAR.

CORIANDRU, *culeandră*, (*Coriandrum sativum*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee ale cărei fructe când sunt proaspete au un miros neplăcut de păduche de lemn (ploșnițe), iar când sunt uscate au un miros plăcut și aromatic; gustul cam dulce și dau o simțire caldă în gură și stomac; originară din orient, să cultivă în Europa, în regiunea mediterană, pentru fructele sale aromatice întrebuintate ca condiment (Iunie-Iulie). În medicină să întrebuintează pentru lucrarea sa carminativă, excitantă și stomachică, (pentru a înlesni mistuirea), sub formă de ceaiu, 10 grame la 1000.

CORIZĂ, *gutunar*, *guturaiu*, *rinită*, *șuhărie*. — Iată o boală pe care trebuie să o aibă tot omul odată sau de mai multe ori pe an, în toate anotimpurile și la orice vârstă, de aceea nici nu este altă boală pe care s'o cunoască așa de bine și cu care să fie așa de obicinuit încât de multe ori nici n'o mai ia în seamă. Guturaiul este un *catar* al nasului și constă în aprinderea sau inflamația peliței care căptușește nările. Căptușeala nasului să numește în știință *mucoasa lui Schneider*, după numele doctorului care a descris'o mai întâiu. Dacă ne uităm în nas vedem nește ridicături mari, netede, lipite de părății externi ai nărilor cari să numesc *cornete*, și între cari să află nește adâncituri. Peste aceste aridicături și adâncituri să întinde mucoasa lui Schneider. În flecare nare să deschide câte un canal care vine dela ochiul din aceea parte și prin care curg lacrimile după ce ele au spălat ochiul. Nările să împreună înapoi în o singură deschizătură, adecă în gât, de-

asupra ceriului gurii, și în laturile acestei deschizături să află alte două deschideri cari sunt ale canalelor ce merg din gât la urechi. Mucoasa lui Schneider după ce a căptușit nasul să întinde și căptușește atât canalele cari vin dela ochiu în nas cât și pe acelea cari merg dela gât în urechi. Acum când să aprinde mucoasa lui Schneider, inflamația să duce prin toate adânciturile dintre ridicăturile nărilor și produce niște mucii amestecați cu puroiu, cari să curăță cu anevoință. Din această pricină, la unii bolnavi, mai ales la cei scrofuloși și slabi, guturaiul nu să vindecă și trece în stare cronică, adecă să învechiește și ține ani îndelungați. Mai mult decât atâta, inflamația mucoasei lui Schneider să poate întinde mai departe, în canalele prin cari vin lacrimile din ochi și în canalele prin cari trece aerul din gât în urechi. Atunci acele canale să astupă și din această pricină să inbolnăvesc ochii, căci lacrimile nu mai pot curge în nas; să inbolnăvesc urechile căci prin canalele dela fundul nasului nu mai poate merge aer în urechea mijlocie, de dincolo de tobă (timpan). Guturaiul este o boală care să ia, este contagios, microbial. Microbul lui să găsește în mucozitățile nasului și pe toate obiectele atinse de acele mucozități. Deși guturaiul este o boală ușoară (benignă) în cele mai multe cazuri, paza în contra lui ne poate scăpa de multe urmări sau complicațiuni rele, cum este de pildă *coacerea urechilor* la cari sunt supuși unii bolnavi și care poate duce la surzanie sau poate produce chiar moartea. Guturaiul trece dela om la om, mai ales la cei ce locuiesc în aceeași odaie. Agentul boalei să află în mucii și în scuipatul bolnavului, precum și pe toate obiectele mânjite de aceștia. Să poate ca microbul să să afle și în atmosfera în care tușește bolnavul. Coriza sau guturaiul are două forme: *acută* (proaspătă) și *cronică* (învechită). Cei cu guturaiu *proaspăt* au nasul înfundat, ochii lăcrămâni, durere în frunte, strănutare cu iuteală pe nas, iar din nas curge la început un fel de apă limpede, iute, iar după o zi sau două un fel de mucii gălbui, încărcăți cu puroiu. Cei cu guturaiu *învechit* au nasul întotdeauna mucos și când îl împropătează, ceeace să întâmplă foarte des, au toate turburările guturaiului proaspăt. Cei cu guturaiul cronic încep dela o vreme să aibă bube în nas, să le pută nasul și în cele din urmă își pierd mirosul. Unii bolnavi, cari s'au pierdut mirosul, cari au

șuferit de ochi sau de urechi, își au nasul întotdeauna uscat. adică tocmai contrariul de ceea ce să întâmplă în guturaiu. La acești bolnavi, mucoasa lui Schneider s'a topit din cauza aprinderilor prea dese și numai dă nici o mucozitate, nici chiar atât cât dă în stare normală ca să ție nasul umed. Din toate cele zise până aci rezultă că guturaiul, mai des la cei scrofuloși și reumatizanți, nu este așa ușor cum de obicei ne place să-l considerăm; el este o adevărată boală cu urmări rele. *Cauza* cea mai comună a guturaiului este *frigul umed*. În timp de răceală și umezeală guturaiul este epidemic; în o familie pot fi mai mulți inși bolnavi în același timp. Cei mai predispuși sunt scrofuloșii și reumatizanții, la cari boala vine mai cu furie și să vindecă mai greu; la ei, de obicei, guturaiul să întinde în toate cavitățile corpului, dela nas în gât, în piept, în ochi, în urechi, etc. unde guturaiul poartă de obicei numele de *catar*. În toate acestea cazuri guturaiul este mai greu de vindecat în chip radical și recidivele (ivirele din nou) sunt greu de prevenit. Cu toate acestea o îngrijire igienică și o perzistență în tratament, în cele mai multe cazuri, chiar în cele mai grele, fac ca urmările acestei boale, să nu fie grave. Guturaiul poate să fie un semn al mai multor boale, cum sunt: pojarul, influența (gripa), difteria, morva, blenoragia; de asemenea mai poate fi provocat de unele medicamente, cum este iodul. *Tratament*. Cei predispuși la guturaiu trebuie să să apere de frigul umed, îmbrăcându-să în haine uscate și călduroase, de lână, să locuiască în odăi uscate, expuse la bătaia soarelui. Când cineva a căpătat guturaiu, chiar de la început să caute să înădușească bine și mult, stând în pat și luând de 2-3 ori în timpul zilei ceaiuri calde de nalbă, de teiu, de viorele, de mușețel, de soc; băi de muștar la picioare, muștare la ceafă; antipirină, piramidon. Pe nas să tragă apă caldă, puțin sărată și iodată, vaselină cu mentol, ulei camforat, acid boric *levigat*, sau din praful următor: iodol, 1 gr.; benzoat de sodă, 4 gr.; camfor, 1 gr.; praf de scorțișoară, 5 centigrame; zahăr cu vanilie, 10 grame; să să tragă de mai multe ori pe zi. Ca lucruri de casă să mai recomandă pentru tras pe nas spirt de muștar, de hrean, de amoniac lichid, zamă de lămâie, țuică. În cazurile învechite când sunt răni și să fac coji în nas să recomandă alifia aceasta: salol pulverizat, xeroform, câte 1 gr.; va-

selină, 20 gr.; de pus în nas cu un pomătuf de 2-3 ori pe zi. Guturaiul poate deveni foarte serios la noii-născuți, cari nu pot respira în timpul când sug, așa că ei sunt amenințați de sufocație ori de câte ori iau țâța în gură, și atunci ei de frica asta nu mai vreau să sugă, ceea ce îi slăbește foarte mult. Pentru aceasta nu ne rămâne decât să-i hrănim cu lingurița sau mai bine să căutăm să le desfundăm nasul punându-le în fiecare nare câte o picătură, de 3-4 ori pe zi, din soluția aceasta: cocaină cloridică, 2 gr.; glicerină, apă distilată, câte 50 gr.; sau din: mentol, 50 centigrame; ulei de olive sterilizat, 10 gr.; sau să li să facă

Fig. 67. — Corn.

(Din operațiunile doctorului V. Bianu).

spălături în nas cu o tulumbiță cu bicarbonat de sodă 1 gr. la 200 gr. apă; sau cu ceaiu de mușețel. În odaia bolnavului este bine să să afume din când în când cu ienupere și să să facă aerisirea cel puțin de 2 ori pe zi. Toate mucozitățile din nas și flegma din piept să să dezinfeceteze aruncându-să în scuipători sau vase cu antiseptice (acid fenic, sublimat coroziv, etc.) și trecând prin apă fierbinte în clocote toate obiectele cari au servit bolnavului. La țară guturaiul să vindecă cu apă, apă sărată, busuioc, fum de coji de ceapă, hrean, fum de făină de porumb, mărar.

CORN (lat. *cornu*, greș. *chéras*). — Uneori

să vad pe suprafața pielii niște crescături cari seamănă cu unghiile și cu coarnele prin înfățișarea și structura lor. Nu trebuie să confundăm adevăratele coarne cu diferițele coji și negi tari și lungi cari să arată câte odată pe piele. Cornul din figura aci alăturată este format din țesut cu adevărat cornos, din care sunt făcute și coarnele animalelor. La om sunt două varietăți de coarne: *generalizate*, adecă împrăștiate pe toată suprafața corpului, și *solitare*, adecă singuraticice, ale căror număr este mic, cele mai de multe ori este numai câte unul. Întru cât privește prima varietate să citează un caz celebru al fraților Lambert, cari să arătau în public sub numele de „*oameni arici*“. Pe noi ne interesează mai mult varietatea a doua care să observă mai des. — Coarnele solitare (singuraticice) prezintă mai mare interes chirurgical. Cornul să arată de obicei la cap și la față, apoi pe fața dinăuntru a coapselor; dar s'au mai văzut coarne pe dosul mâinii, pe piept, pe spate, pe șale, chiar și în palme și tălpi. Afară de piele s'au mai văzut coarne și pe mucoase; pe limbă, etc. Mai des să arată la bătrâni și la femei, și mai cu seamă la oamenii săraci din pricina necurăteniei. *Cauzele* sunt: iritațiunile locale, loviturile, plăgile, cicatricele. Adeseori cornul crește pe o boală preexistentă a pielii; un neg, un chist sebaceu, etc. — La început să vede o mică ridicătură conică, moale, acoperită cu un strat epidermic, care strat să sparge și vârful cornului apare, liber; apoi cornul merge crescând foarte încet, putând ajunge la o lungime de 30 centimetri iar grosimea dela câțiva milimetri până la 3-4 centimetri de diametru și mai mult. De obicei forma cornului este conică cu vârful tocit, iar înfățișarea lui este aceea a unui corn adevărat; când cornul este mic el este drept, când este mai lung să îndoește, alteori să îndoește în formă de spirală ca un corn de berbec; alteori vârful cornului să bifurcă și uneori poate avea mai multe ramuri ca un corn de cerb; culoarea este galbină cenușie sau închisă, și cu atât mai închisă cu cât să aproprie de vârf; suprafața este cu dungi în lung sau în cruciș, alteori este aspră; consistența este aceea a cornului, ceva mai moale cătră bază. După ce a căzut cornul să constate că baza lui, mai mult sau mai puțin găunoșită conține o materie albă ca seul și puturoasă, iar dacă ardem cornul el răspândește un miros caracteristic întocmai ca oricare corn ars. De altfel natura cornată a acestor producțiuni

să poate constată și la microscop și prin analiză chimică. — Cornul prin sine însuși este nesimțitor, dar mișcările cari i să fac produc durere la baza lui, acolo unde este prins în piele, din această pricină coarnele sunt foarte supărătoare, mai ales în regiunile unde sunt expuse la dese mișcări. Cornul poate să cadă singur, dar el crește din nou. Afară de aceasta cornul să poate complica de cancer la baza lui. Pentru a preveni toate aceste și pentru a scăpa bolnavul de o diformitate orice corn trebuie operat din vreme. Nu este de ajuns să să taie cornul dela suprafața pielii, pentru că să formează la loc, ci trebuie ca să să facă în jurul bazei cornului o tăietură circulară sau eliptică și să să ridice cornul cu rădăcină cu tot, cusându-să rana.

CORN DE CERB (*Cervus elaphus*, Mamifer rumegător). — Conține fosfat de calce și gelatină. Să întrebuițează în contra urdării sub formă de praf, adecă corn ras, (cenușe). Decocțiunea albă a lui Sydenham conține 10 grame la litru, asociat cu flori de portocale, miez de pâne, zahăr și gumă arabică. — La țară babele suflă praf de coarne rase în ochi la cai pentru albeață; iar pentru *epilepsie* (boala copiilor) dau copită rasă praf, amestecată cu oțet.

CORN DE SĂCARĂ. — Caută la SĂCARĂ CORNUȚĂ **CORNEE** (*cornea tunica*, dela *corneus*, cornos). — Pelița transparentă a învelișului ochiului, care să află la partea dinainte și prin care străbate lumina până în fundul ochiului, trecând prin pupilă. Cornea este prinsă de jur împrejur în *sclerotică* (albul ochiului) întocmai ca o sticlă de ceasornic. Inflamația sau aprinderea corneei să numește *cheratită*. Pe cornee să iyesc adeseori *pete*, cunoscute în popor sub nume de *albeață* (vezi OCHIU).

CORNET ACUSTIC. — Caută la SURZĂNIE.

CORNIȘOR. — Caută la PEDICUȚĂ.

CORNUȚĂ. — Caută la CIUMĂFAIE și HOLERĂ.

COROBATICĂ. — Caută la DIOC.

COROIDĂ. — Caută la OCHIU.

COROVATIC. — Caută la LUMĂNĂRICĂ.

COROZIV. — Caută la CAUSTICE.

COROZIVE. — Caută la CAUSTICE.

CORPI STRĂINI. — Un copil jucându-să cu porumb își vără un bob în urechie sau în nas; te-a împușcat cineva și glonțul ț'a rămas în corp ascuns în vr'un organ; la un fierar i-a sărit o pilitură de fier în ochiu fixându-să acolo; ai călcat cu piciorul pe

un ac care Ț-a intrat în talpă și nu-l mai poți scoate: iată tot atâți *corpi străini*, cari au intrat în corpul nostru și cari trebuie scoși cât să poate mai iute ca să nu producă diferite stricăciuni (vezei EZOFAG, GĂT, LARINGE, NAS, UREGHIE, OCHIU.)

CORPULUI (Poziția, ținerea). — Caută la ATITUDINE.

CORSET. — Doamnele și domnișoarele de prin orașe toate cunosc bine acest obiect de îmbrăcăminte, care să numește *corset* și care este un adevărat instrument de tortură ce-l poartă femeile sub pretext de a-și susține talia, pieptul și pânțele, dar de care ele s'ar putea lipsi cu înlesnire dacă neîndurata modă nu le-ar sili să-l poarte. Neajunsurile corsetului sunt foarte mari și cu toate aceste procesul corsetului durează de veacuri, căci veacuri au trecut de când cea mai frumoasă jumătate a neamului omenesc, în loc de a-și lăsa corpul să se dezvolte cu grațiile lui naturale, a început să poarte această mașină țeapănă, făcută din oțel și oase de balenă, care nu este bună decât să strice forma corpului pe care are pretenția de a-l înfrumuseța. Dar, după cât să vede, acest proces va dura cât va fi pe lume femeie. Nenorocirea este că de un cârd de vreme au început și femeile de prin satele vecine cu orașele să-l poarte! Să vedem cari sunt *neajunsurile* corsetului și poate că frica de moarte va face cel puțin pe unele din cetitoare să să lapede de corset ca de satana. Corsetul

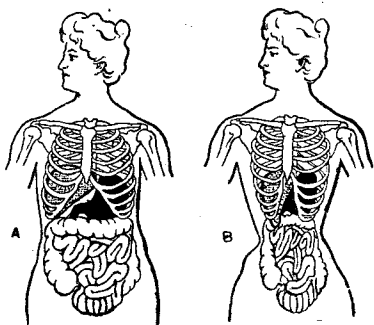

Fig. 68. — Organele

A. In stare normală — B. Apăsate sau comprimate de corset.

fiind țeapăn și prea strâns supără *respirația* (răsufierea) apăsând pieptul; el împiedecă funcționarea părților de jos ale plămânilor și lasă să respire numai vârfulurile lor. Din aceasta rezultă o aplicare spre *oftică*, spre *astmă* și o agravare pentru celelalte boale când ele există. Corsetul supără *inima* în

slujba ei, producând *palpitațiuni* (bătaie de inimă) și poate duce la *ipertrofia* sau îngroșarea ei. Corsetul *împiedecă mistuirea* prin apăsarea și dislocarea organelor mistuirii, cum sunt: stomacul și ficatul. Din această pricină femeile încorsetate nu pot mânca de cât foarte puțin și cu toate acestea la sfârșitul mesei ele să înroșese la față și abea își trag sufletul, căci stomacul lor primind mâncarea, așa puțină cât poate, să umfle și apasă și mai mult asupra organelor vecine. Corsetul *apăsând pe pân-tece*, turtește mațele și provoacă între altele *ghiorăituri* foarte neplăcute. Corsetul împiedecă toate mișcările naturale ale corpului pe care îl silește să steie țeapăn. Corsetul *supără dezvoltarea* tuturor părților pe cari apasă, cari la tinerile fete capătă forme cu totul artificiale și rămân atrofiate și nedestoinice pentru slujba lor. Cor-tul mai are ca urmări; *constipația*, *turburări la menstruație* (regule), dizlocări și umflături de mitră de unde vine *stărpiciunea* (sterilitatea) și *lăpădăturile*. Sunt multe mame cari dau de timpuriu fetelor corset pentru ca să aibă talia dreaptă, să nu să cocoșeze, ceea ce nu este adevărat, căci pentru aceasta n'au decât să supravegheze în deaproape atitudinea fetelor la lucru, la masă. la umblet, etc. și să le atragă atenția în totdeauna când nu stau bine. Am putea să admitem corsetul pentru damele prea grase, diforme, la cari el le-ar putea susține cu succes talia cu formele-i prea lăbărțate, dar atunci el nu trebuie să fie prea strâns și să fie destul de mlădios, fără lame de oțel și chiar fără oase de balenă; să fie redus, cu un cuvânt, la formă de *încingătoare*, care ar face mai bine. De asemenea și fetele până la etatea de 16 ani nu trebuie să poarte decât astfel de încingători. Fiindcă după cum am zis la început corsetul va continua să fie întrebuințat de femei, cari odată cu capul nu să vor lăsa de el, vom da sfatul tuturor celor ce-l poartă *ca să nu-l strângă tare* și dacă să poate mai de loc. Un corset îmbrăcat, ca să nu fie supărător, trebuie să lase să intre mâna pe sub el, atunci, din contră, el poate fi chiar de ajutor susținând trunchiul ca să nu să obosească în mișcările lui și sânurile prea mari să nu atârne și să producă dureri. Inainte de a termina vom aminti că sunt unele boale de șira spinării în cari să recomandă purtarea unui corset așa zis *ortopedic*, care servește la îndreptarea corpului (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ).

COSAPRINĂ. — Sulfoderivat al acetanilidei.

Antipiretic, antireumatismal, care să poate da mai ales la copii. Doză: 2-6 gr. pe zi în prafuri sau buline de câte 1 gr. tot la 2 ore, și pentru copii 1-3 gr. în poțiune sau în buline.

COȘI, coși de pe față. — Caută la ACNEE.

COȘUL PIEPTULUI. — Caută la PIEPT.

COT. — Incheietura care unește brațul cu antebrațul să numește *cot*. În partea dinainte, la *îndoitura cotului*, pielea are două sau trei îndoituri în curmeziș cari să producă cu timpul prin mișcările ce le face antebrațul îndoindu-să asupra brațului. La mulți copii grași pielea dela îndoitura cotului să opărește, să înroșește și produce arsuri și mâncărimi, pentru care este mai bine să să aplice prafuri fine (de orez, feculă, licopod), în loc de alifii sau cold-cream. Tot pe această față să mai vad niște linii vinete, cari nu sunt altceva decât vine prin cari circula sângele negru; din aceste vine să lasă de obicei sânge (*vensectie*), fiindcă ele sunt sub piele, care este foarte subțire, așa că să înțepă cu multă ușurință. Când să întâmplă să curgă prea mult sânge, cel mai bun mijloc de a-l opri este să punem pe rană o compresă sau cârpă înmuiată în apă rece și stoarsă bine, iar *mai în jos de rană* să facem o legătură strânsă cu o batistă sau cu o fașe. În partea dinapoi a cotului sunt trei ridicături ușor de simțit cu mâna, cari nu sunt altceva decât tot atâtea puncte prin cari oasele brațului și antebrațului să unesc între ele pentru a forma incheietura sau *articulația cotului*. Această incheietură, în stare de sănătate să mișcă cu înlesnire ceea ce face ca antebrațul să să îndoiască asupra brațului așa de mult încât mâna să poată atinge umărul. Când aceste mișcări nu să pot face și incheietura stă înțepenită în o poziție oarecare avem ceea ce să chiamă *anchiloză* (vezi acest cuvânt). Uneori aceste mișcări să fac în măsură mai mică decât în stare de sănătate și sunt foarte dure-roase, și atunci același lucru să mai poate vedea și în alte incheieturi împreună și cu fierbințeală, cum să întâmplă în *reumatismul articular* (vezi REUMATISM), sau durerea și greutatea în mișcări să mărginește numai la cot și atunci avem, o *inflamație* sau aprindere de incheietură, o *artrită*, care la copiii scrofuloși sau limfatici să poate transforma în *tumoră albă* (vezi ARTICULAȚIUNI și TUMORI). Prin o lovitură tare aplicată în partea dinapoi a cotului, sau prin o cădere pe același punct să întâmplă să simțim o durere de multeori foarte mare care poate să atârne de mai multe cauze: sau că este vorba nu

mai de o simplă lovitură sau *contuziune*, care dispăre după câțva timp prin un tratament apropiat (vezi CONTUZIUNE); sau că a fost strivit un *nerv*, din care pricină simțim nește furnicături grozave în degete, mai ales în degetul cel mic dela mână, și cari pier dela sine fără nici o doctorie. Câte odată însă lucrurile sunt mai grave; cea mai mică mișcare face să țipe bolnavul, care nu-și poate mișcă de loc mâna și atunci să poate ca să fie vorba de o frântură de os sau de vr'o scrintire (vezi FRACTURI și LUXAȚIUNE.) În aceste cazuri grave numai decât trebuie chemat doctorul, care singur este în stare să vadă dacă este vorba de o scrintire, în care caz trebuie imediat să pună oasele la loc, sau dacă este o fractură sau numai o simplă lovitură aplicând tratamentul cuvenit.

COTARNINĂ (Cloridrat de) — Caută la STIPTICINĂ. — **COTARNINĂ** (Ftalat neutru de). — Caută la STIPTOL.

COXALGIE (dela *coxa*, coapsă sau șold, și *algos*, durere), *tumoră albă* sau *artrită tuberculoasă* a articulației coxo-femorale. — Un copil voinic și vioiu, sburdalnic la joc și neastâmpărat, de odată să pomenește că-l ține un picior, că nu mai poate umbla ca mai înainte, că să sfieste să-și puie piciorul în pământ, din care pricină îi vine mai mult să șadă sau să steie culcat; apoi începe să aibă durere în șold când să atinge cu ceva sau când să pipăie, ori când vroiește să să ridice în picioare și să meargă, iar dacă umblă vede că schioapă din pricina durerii care nu-i permite să-și sprijine piciorul pe pământ; coapsa bolnavă să îndoiește sucindu-să puțin înăuntru sau înafară, ceea ce face ca șoldul să să deformeze, iar piciorul să să scurteze și șalele să să îndoiească mult aruncând pânțele înainte. Acest nenorocit de copil are o *coxalgie* care este o inflamație sau aprindere de natură ofticoasă a incheieturii șoldului; o inflamație cronică, cu lungă durată și care pe vremuri s'a mai numit și *tumoră albă* (vezi TUMORI). Dar ceea ce este mai ciudat în această boală este că de multe ori durerea nu începe sau nu să simte dela început la incheietura bolnavă, în șold, ci într'un punct mai jos, la genunchiu sau la picior, iar uneori copilul singur nu știe să ne arate unde îl doare. Din această pricină unii părinți nu iau în serios boala copilului, nici schiopătarea, crezând că sunt mofturi de ale lui. Mai târziu durerea să localizează și să fixeze în șold. Această durere care la început este

adâncă, surdă, devine din ce în ce mai simțitoare; inflamația să mărește, încheietura să umfle și începe a coace, a face puroiu în adâncime, piciorul să strânge și să scurtează. Dacă lăsăm boala în voia ei, bolnavul slăbește repede și în cele din urmă moare; sau la unii umflătura să sparge și curge puroiu mult care nu să mai sfârșește, ținând uneori cu anii și în cele din urmă, dacă copilul a putut rezista, cu chiu cu vai, să vindecă rămânând cu șoldul strâmb și înțepenit, încât nu poate umbla decât schiop și sprijinit pe o cârjă, și aceasta pentru toată viața. Dacă însă boala să ia dela început, aplicându-să un tratament apropiat după cum ne învață știința cea mai nouă, coxalgia nu numai că nu omoară bolnavul, dar să poate vindecă cu foarte mică diformitate și cu o schiopare neînsemnată. Cei mai predispuși la această boală sunt copiii de 5-10 ani, rău hrăniți, rău ținuti, fără aer indestulător și fără mișcare; la adulți să vede rar. Dar cauza adevărată și cea mai lătită este scrofuloza; copiii limfatici și scrofuloși, cu moștenire tuberculoasă sunt cei mai supuși la coxalgie; apoi copiii cari au zăcut de vr'o boală grea, cum este scarlatina și uneori pojarul; la toți aceștia este de ajuns o căzătură sau o lovitură în șold pentru ca boala să isbucnească. Un copil fără predispoziție și pe deplin sănătos poate să cadă și să să lovească ori de câte ori vrea, el nu va căpăta coxalgie. — *Tratamentul* este medical și chirurgical. Cel medical constă în o bună igienă, în medicamente tonice (întăritoare), în hrană bună, ședere la țară sau pe malul mării, în aer curat și la soare, pentru a îmbunătăți starea generală a bolnavului. *Tratamentul chirurgical* să rezumă în a *imobiliza* piciorul bolnav, adevă a ține în nemișcare partea bolnavă timp îndelungat, un an și chiar doi, căci fără această nemișcare nu să poate nădăjdui nici o vindecare. Dar înainte de a imobiliza membrul trebuie să-l îndreptăm și să-l punem în o poziție potrivită. După ce am îndreptat membrul bine, îl punem în o gutieră Bonnet sau mai bine să va face *extenziunea* sau întinderea piciorului cu ajutorul greutăților (aparatură lui Volkman); vom ține piciorul în această poziție așa de mult timp până ce bolnavul nu va mai avea dureri și va putea să pună piciorul în pământ. Nu trebuie să ne temem de *anchiloză* (vezi acest cuvânt), căci dacă piciorul rămâne înțepenit și drept, bolnavul va putea umbla; iar dacă încheietura n'a fost

cu totul stricată, să poate la urmă prin masaj și diferite mișcări făcute cu regulă ca ea să-și recapete din mișcări. Bolnavul nu va începe să umble decât după ce au dispărut toate accidentele și starea generală este bună. Dacă prin aceste mijloace nu reușim să obținem vindecarea, atunci nu mai rămâne decât să să facă operație, scoțând părțile osoase bolnave, dar aceste operații sunt foarte grele și rar dau rezultate bune. Într'o vreme s'a recomandat mult la începutul boalei ca să să facă *injecțiuni cu clorur de zinc* în partea bolnavă, cari împreună cu imobilizarea descrisă mai sus ar grăbi vindecarea.

COXALGIE ISTERICĂ. — Boală caracterizată prin contractiunea dureroasă a mușchilor șoldului și coapsei, simulând o *coxalgie* (vezi acest cuvânt), care vine în mod brusc și dispăre tot așa de repede. Prin cloroform aceste contractiuni dispar repede pentru a să ivi din nou după cloroformizare. *Tratamentul* constă în fricțiuni locale, masaj, duși locale, electricitate, extenziune continuă cu greutate și uneori *operație fictivă* (cloroformizare, tăierea pielii, apoi cusutul plăgii, pansament antiseptic).

COZI DE CIREȘI. — Să întrebuițează ca diuretic (pentru a porni udul) în decoct (fiertură) din 10 gr. la 1000.

COZIA-PĂUȘA. — Localitate în județul Râmnicul-Vâlcei, cătunul Cozia, lângă Mănăstirea Cozia, pe valea Oltului, situată la o înălțime de 280 m. Sunt mai multe izvoare cu ape cloro-sodice iodurate puțin sulfuroase, cari nu sunt încă exploatare.

COZLA. — Localitate la marginea orașului Piatra-Neamț, pe dealul Cozla, la o înălțime de 390 m. Sunt mai multe izvoare salino-magneziene, neexploatare încă; localitate pitorească,

COZMETICE. — Multe femei caută să-și înfrumusețeze pielea feței și a mânilor, sau părul capului cu tot fel de *cozmetice*. Intre aceste sunt diferitele *corpuri grase*: cold-cream, pomadă de castraveți, etc., cari împiedică respirația pielii, iar când sunt vechi o irită; unele *oțeturi* așa zise de toaletă cari însuflețesc culoarea pielii, dar cele mai de multe ori o aprind și dau naștere la diferite boale de piele; diferite *farduri* (sulimanuri, dresuri, rumeneli) cari dau feței, obrazilor și pleoapelor un fel de lustru, dar cari sunt *otrăvitoare* prin mercurul, plumbul și arsenicul din cari sunt făcute, ca și *pastele epilatoare* cari să întrebuițează pentru a opri creșterea părului acolo

unde nu trebuie, cum ar fi mustățile la femei; diferite *văpseli* întrebuințate pentru a da părului cărunt culoarea lui de mai înainte sau de a schimba culoarea naturală a părului, din blond negru sau vice-versa; mai sunt încă și alte cozmétique: *puđră*, *cremă*, *creioane*, *lapte* cu bază vegetală etc. Toate acestea nu sunt bune, căci toate strică pielea și unele chiar sănătatea și prin urmare nu trebuie întrebuințate cu nici un preț. Singurul cozmetic bun este *săpunul*. Nici cold-cremul nu trebuie întrebuințat decât numai ca medicament, din când în când, pentru a liniști o întărătare (iritație) de piele (vezi ABLUȚIUNI, EPILAȚIUNE, FARD, PĂR, TOALEȚĂ).

COZONĂCEL. — Caută la GENUNCHIU.

CRAMPE, cărcei, funiceii. — De multe ori stând în pat, în timpul nopții, având piciorul îndoit și voind să-l întinzi repede, te apucă nește cărcei în pulpă de-ți ia răsuflarea, dar cari, din fericeire, după câteva clipe trec. Aceste crampe provin din contractiunea (strângerea) involuntară a mușchilor; contractiune foarte dureroasă din cauza compresiunii unui nerv sau a unei arterii. Crampele aceste mai vin și în urma unui drum lung pe jos, a unui exercițiu exagerat, sub influința frigului, etc. și ele însoțesc adeseori nevralgiile, în deosebi nevralgia sciatică. Am vorbit mai sus despre crampele dela pulpă, căci în acest loc să ivesc ele mai adeseori, și în timpul lor pulpa să întărește, să umfle, formează o ridicătură tare, foarte dureroasă: suferința să ivește dintr'odată și prin apăsare să mărește; ea apare și dispăre repede. Unii caută să scape de crampe apăsând tare cu piciorul pe extremitatea patului și întinzând piciorul cât pot de tare pentru ca mușchii contractați să-și iee starea naturală; alții fac frecături pe pulpă cu mâna sau cu o cârpă uscată ori udată cu spirt camforat, cu balsam tranchil, ulei de mușețel, cloroform, etc. Crampele vin de obicei rar, foarte rar; la unii însă ele pot să să ivească mai des, și atunci este bine ca să să previe prin băi calde generale, făcute des, și păzindu-să de băuturi excitante. (licoruri, ceaiu, cafea), urmând un regim ușor, evitând pozițiunile cari le pot da naștere. S'a observat că dormind cu capul cu mult mai sus decât picioarele să vindecă crampele. Afară de acest fel de cărcei, pe care îi cunoaștem aproape cu toții, căci mai toți a trebuit să-i avem vr'odată, mai sunt și altfel de crampe, cari merită o deosebită băgare de seamă. Acestea sunt *crampele fe-*

meilor însărcinate, pentru cari să recomandă masajul mușchilor contractați, să să întindă cu putere piciorul întreg, fricțiuni cu liniment amoniacal camforat, iar pentru ca să nu să repete crampele este bine ca femeile însărcinate să poarte o încălzătoare peste pânțele, să să combată constipația și să să deie bromur de patasiu, 2 până la 3 grame pe zi. Mai avem încă crampele cari sa ivesc în convalescența boalelor grave, în cursul colerii, în colica de plumb și în alte otrăviri. În aceste cazuri pe lângă cele mai sus recomandate să mai dă pe dinăuntru eter, camfor, valeriană, mosc, etc. La *țară* să vindecă cărceii cu bujor, muștar, viermi de scăeți, ud de căne. — *Crampe profesionale* (*crampele scriitorilor, gravurilor și pianistilor*). Aceste crampe constau într'o simțire de înțepenire și de amortire în degete, cu neputința de a mai lucra cu ele; ele vin prin accese sau sunt permanente. *Tratament*: La începutul boalei să recomandă odihna de câteva zile. Scriitorii vor ține condeiul între degetele arătător și mediu, așa că el să să sprijine pe degetul mediu îndoit pe care este ținut și apăsător și cu degetul mare; să vor întrebuința condeie ușoare, de plută. Să mai recomandă electricitatea: curenți faradici și curenți galvanici; masaj în fiecare zi, timp de 4-6 săptămâni; injecțiuni sub piele cu strichnină. Să mai recomandă gimnastica și masajul: gimnastica constă în mișcări pasive pe cari le execută bolnavul și în mișcări active făcute de un altul; masajul să va face asupra nervilor și mușchilor. Să va trata starea nervoasă (nevraștenia, isteria). În cele din urmă vom sfătui bolnavul să învețe a scrie cu *mâna stângă*, sau dacă voește să scrie tot cu dreapta, să întrebuințeze un *aparat special pentru crampele scriitorilor*, pe care și-l poate comanda la fabricanții de instrumente chirurgicale.

CRAMPE LA STOMAC. — Caută la STOMAC.

CRANIU (*cranium, calvaria*), *căpătână, hâr-că, scăfărlie*. — Craniul este o cutie osoasă având forma ovală, așezată cu vârful înainte, a cărei mărime este în termeni mijlocii de 18 centimetri în lungime, 14 și jumătate în lărgime și 13 în înălțime. Nu trebuie să confundăm *capul cu craniul*, de oarece prin cap să înțelege toată extremitatea de sus a corpului omenesc, care este purtată de gât, pe câtă vreme craniul este numai partea de sus și de dinapoi a capului, a cărui parte de dinainte este *fața* (vezi acest cuvânt). Cutia craniană în par-

tea de sus este rotundă și boltită, din care cauză să chiamă *boltă* sau *calotă*, iar în limba poporului să zice *țeastă*; iar partea de jos este lată și neregulată, *baza craniului*, care pe omul viu nu să poate vedea. În această bază să află o gaură mare rotundă prin cari creerii să continuă cu *măduva spinării*. Căpățâna este formată din opt oase late, cari sunt pe deplin cusute între ele la omul mare, însă la copiii mici ele sunt unite prin nește pelițe sau membrane delicate cari să numesc *fântănele*, cari încep să se transforme în os

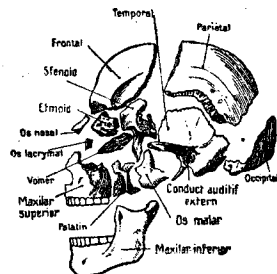

Fig. 69. — **Cranium.**

adevărat numai dela 10 luni înainte și până la 2 ani și jumătate sunt complet osificate. Pentru aceasta trebuie să băgăm de seamă ca până la această vârstă să nu cadă copilul, nici să nu să lovească în cap, nici să nu-l apăsăm cu ceva căci să poate ca să să rupă o fântăna și să aibă urmări rele. Oasele craniului pe dinafară sunt acoperite cu o piele groasă cu păr, care trebuie îngrijit zilnic (vezi PĂR). Cutia craniană cuprinde *creerul* (vezi CREER), acărui formă să acomodează după forma acelei cutii; cu cât această formă este mai regulată cu atât și dezvoltarea creerului să face în condițiuni mai bune. Sunt unele diformățiuni ale craniului cari influențează creerul și pot aduce turburări în starea mintală a omului (vezi DIFORMĂȚIUNI). Pielea capului poate fi atinsă și aci ca și în alte părți de diferite boale: *abces*, *antrax* (serpengea), *furuncule* (furnicele), cari nu prezintă nimic de deosebit; *erizipel* (brâncă), fie în urma unei răniri, a unei lovituri, fie prin întinderea unei brânci dela față (vezi ERIZIPEL). Când să lovește cineva la cap de multe ori, partea lovită să umfle, să formează ceeace să numește *cuuiu*, care să vede mai des la frunte (vezi CONTUZIUNE). *Rănirile* capului, mai ales la noi în țară, să vad foarte des, mai ales că Românul pentru a-și răzbună sau pentru a face o crimă, nu să slujește de cuțit (pumnal) ca Italianul, ci de ciomag, cu care îi vine foarte ușor să te lovească la mir. Din această cauză la noi cele mai multe răniri ale capului sunt așa zisele *plăgi contuze*, apoi vin *plăgile prin instrument tăietor* (cuțit, topor, sapă, etc.) și în cele din urmă *plă-*

gile prin armă de foc, cari, deși sunt mai rari, trebuie îngrijite cu deosebită băgare de seamă. Țeasta capului, cât este ea de tare să poate sparge prin o cădere din un loc înalt sau prin o lovitură puternică aplicată în vârful capului; aceste *fracturi ale oaselor craniului* de multe ori sunt foarte grave putând produce moartea bolnavului, și aceasta din pricina vecinătății *creerului* și a *meningelor*, cari să pot aprinde dând *meningită*. În toate aceste cazuri să va chieamă grabnic doctorul, iar până la venirea lui vom culcă rănitul cu cea mai mare băgare de seamă, ținându-i capul foarte ridicat pe perini în o cameră cu aer mult și curat, punându-i la nas eter sau oțet pentru ca să nu-și piardă cunoștința și ținându-l în nemișcare. Întru cât privește rănile ușoare ale capului, înțepăturile pielii, cel mai bun lucru de făcut este să aplicăm pe partea rănită cărpe înmuiate în apă rece, des primenite, cari micșorează durerile, împiedecă umflarea părților și ivirea brâncii. Adeveseori în rănirile capului, mai ales în plăgile tăiate curge sânge mult pe care îl vom opri cu cărpe înmuiate în apă rece, stoarse bine și aplicate strâns asupra rănii, după ce mai întâiu am apropiat buzele rănii prin fâșiute de talion (diachilon) sau taftă de Anglia, lăsate mai multe zile pe loc. Doctorul nu să va mulțumi numai cu aceasta, ci să va grăbi în caz de trebuință să coase buzele rănii cu câteva fire de mătasă. În ori ce rănire la cap, cel dintăiu lucru este să tundem părul din jurul rănii cât să poate de bine și numai după aceea să va aplică pansamentul.

CRĂSTAVETE. — Caută la CASTRAVETE.

CREASTA COCOȘULUI. — Caută la CIUPERCI (Barba caprei).

CREER, cerebru (cerebrum, grec. egléphalos).

— Toată lumea a văzut și mulți au mâncat chiar creeri de vițel sau de miel, și prin urmare fiecare își poate da seama de forma creerului omenesc, care, cu mici deosebiri, este aproape aceeași. Creerii omului să compun din două părți, una cu mult mai mare, *creerul* propriu zis sau *creerul cel mare*, așezat înainte și deasupra, și altă parte cu mult mai mică așezată înapoi și de desupt numită *creerul cel mic*. Creerii sunt așezați în o cutie osoasă numită *cranium* sau *cavitatea craniană*; ei sunt înveliți în niște pelițe sau membrane subțiri numite *meninge*, cari sunt în număr de trei și cari să numesc începând de dinafară înăuntru: *dura-mater*, *arachnoida* și *pia-mater*; aprinderea sau inflamația acestor membrane dă

cumplita boală cunoscută sub numele de *meningită* (vezi acest cuvânt). Intre pia-mater și arachnoidă să găsește o apă limpede ca apa de stâncă numită: *lichid encefalo-rachidian*, fiindcă el să întinde și la măduva spinării, care are aceleași învelitori ca și creerul. Pe suprafața creerului să vad niște ridicături șerpuitoare, ondulate, numite *circumvoluțiuni cerebrale*, despărțite între ele prin șanțuri cu cotituri, prin cari șerpuiesc arterii și vine. In aceste circumvoluțiuni, în locuri hotărâte, să găsește sediul mișcării-

nii mari, de genju, creerul este de obicei mai greu, așa să pomeneste creerul lui Lord Byron cu 2380 gr., al lui Cromwell cu 2230 gr., al lui Cuvier cu 1829 gr., etc. Despre creerul marelui trancez Gambetta să știe că nu trecea peste cifra mijlocie, dar să deosebea prin finețea elementelor sale nervoase, ceea ce arată că structura trebuie ținută în seamă ca și greutatea. Când greutatea creerului este mai mică cu mult decât cea mijlocie și dacă trece de o margine oarecare, atunci nenorocitul acela

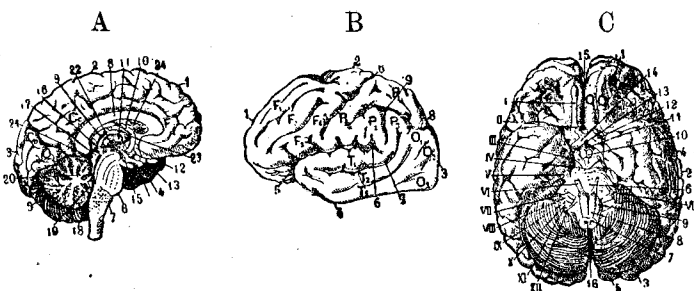

Fig. 70. — Creerul omului.

A. Tăiere longitudinală : 1. Lob frontal. — 2. Lob parietal. — 3. Lob occipital. — 4. Lob sfenoidal. — 5. Creerul mic (tăierea arborelui vieții). — 6. Protuberanță. — 7. Bulb. — 8. Corpi caloși. — 9. Pânză coroidiană. — 10. Trigon. — 11. Comisură cenușie. — 12. Comisură albă anterioară. — 13. Nerv optic. — 14. Corp pituitar. — 15. Tubercul mamilar. — 16. Glandă pineală. — 17. Tuberculi patrugemeni. — 18. Ventriculul al patrulea. — 19. Valvula lui Tarin. — 20. Valvula lui Vieussens. — 21. Apeductu lui Silvius. — 22. Ventriculul mediu având ca părete stratul optic. — 23. Gaura lui Monro. — 24. Părete transparent separând ventriculii laterali. — F. Circumvoluțiunea frontală internă. — Cc. Circumvoluțiune a corpului calos. — Q. Lobul patrulea. — B. Fața externă a emisferului stâng : 1. Lob frontal. — 2. Lob parietal. — 3. Lob occipital. — 4. Lob sfenoidal. — 5. Scisura lui Silvius. — 6. Scisura sau șanțul lui Rolando. — 7. Scisură paralelă. — 8. Scisură perpendiculară externă. — 9. Scisură interparietală. — F¹, F², F³, 1-ia, 2-a, 3-a Circumvoluțiuni frontale — F⁴, Circumvoluțiune frontală ascendentă. — P¹, P², P³, 1-ia, 2-a, 3-a Circumvoluțiuni parietale. — P⁴, Circumvoluțiune parietală ascendentă. — O¹, O², O³, T¹, T², T³, 1-ia, 2-a, 3-a Circumvoluțiuni occipito-temporale. — C. Fața inferioară arătând originea aparentă a celor 12 perechi de nervi cranieni : 1. Lob orbital. — 2. Lob parietal. — 3. Lob occipital. — 4. Lob sfenoidal. — 5. Creerul mic. — 6. Protuberanță. — 7. Bulbul tăiat. — 8. Piramide anterioare. — 9. Olivă. — 10. Tubercule mamilare. — 11. Tubercul cinereum. — 12. Corp pituitar. — 13. Spațiu găurit. — 14. Chiazma nervilor optici. — 15. Șanțul interemisferic. — 16. Vermis inferior. — I. Nerv olfactiv (stâng, cel din dreapta fiind ridicat ca să să vadă șanțul). — II. Nerv optic. — III. Nerv motor ocular comun. — IV. Nerv patetic. — V. Nerv trigemen. — VI. Nerv motor ocular extern. — VII. Nerv facial. — VIII. Nerv intermediar Wrisberg. — VIII. Nerv auditiv. — IX. Nerv glosfaringian. — X. Nerv pneumogastric. — XI. Nerv spinal. — XII. Nerv mare ipoglos. — O¹, O². Circumvoluțiuni olfactive.

lor membrilor, a memoriei, a cuvintelor vorbite, scrise, auzite, a memoriei vizuale. Substanța din care să compun aceste circumvoluțiuni este *cenușie*, pe câtă vreme cea de sub ele este *albă*. Ceea ce deosebește creerul omenesc de cel al dobitoacelor este mai cu seamă *greutatea lui*. In termin mijlociu creerul bărbatului ar cântări 1400 grame, iar al femeii 1250 grame. La oame-

trebuie să fie tâmpit, idiot sau imbecil; căci în creer seade inteligența, el este organul gândirii și al tuturor sentimentelor morale, în el seade memoria, voința, etc.; la el vin toate senzațiile primite în un punct oarecare al corpului; el dă poruncile după care mâinile prind un lucru, picioarele încep a umbla, etc. (vezi NERVI). — *Boalele creerului* sunt multe și foarte grave. *Rămirile*

creerului fac ca fracturile craniului să fie așa de grave (vezi CRANIU). Aprinderea sau inflamația lui: *encefalita*, este tot așa de primejdioasă ca *meningita* (vezi acest cuvânt). Când structura creerului este stricată omul devine *nebun*, când creerul este prea mic omul este *idiot* (vezi IDIOTIE, NEBUNIE). Când sângele să urcă la creeri în cantitate prea mare avem *congestiune* sau *emoragie cerebrală* (vezi APOPLEXIE și CONGESTIUNE), iar dacă sângele merge la creeri în cantitate prea mică avem *anemie cerebrală* și *immoiere de creeri* (vezi IMMOIERE). — *Paralizia generală* să ivește de obicei dela 35 până la 45 ani, mai ales la bărbați. *Cauzele*: moștenirea, alcoolismul, exces de muncă, supărări, *sifilis*. *Semnele*. *Perioada dela început*: slăbirea memoriei, schimbarea caracterului (trist, supărăcios, activitate foar-

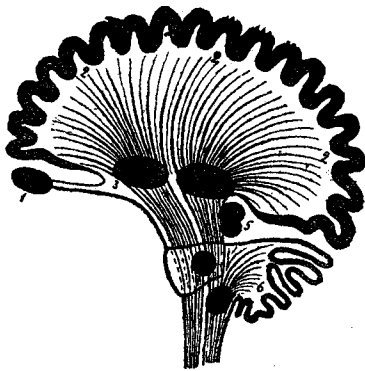

Fig. 71. — Diagrama

unei tăieri verticale a creerului, arătând circumvoluțiunile, direcțiunea fibrelor, situațiunea diferiților ganglioni și tubereculi.

te mare, perversiune morală), tremurătură în vorbă, neîndămânare în degete, inegalitate în pupile, vederea îndoită (diplopie), slăbirea vederii și mirosului; câte odată accese ca de epilepsie. *Perioada de stare*: delir ambițios, delir de mărire sau de persecuție, vorbirea greoaie, tremurătoare, ezitantă, mersul clătinător, lucrarea cu mâinile cu anevoință. *Perioada terminală*: bolnavii cad în un fel de toropeală, păstrând uneori oarecare conștiință de starea lor. Această boală durează 1 până la 6 ani; întreruptă și câteodată grăbită prin atacuri de apoplexie. Nu să vindecă nici odată.

CREERI (Mâncare de). — La mulți le place să mânânce creeri fierți sau prăjiți de vacă, vițel, miel, purcel. Dar, trebuie să știe că creerii nu sunt așa de nutritori și sunt cam greu de mistuit, de aceea bolnavii și convalescenții precum și cei cu stomacul cam slab și caprițios să nu prea mânânce

creeri. Oamenii sănătoși pot să mânânce, dar nu prea mult nici prea des ca să nu li să aplece.

CREMAȚIUNE (*crematio*, ardere). — *Arderea morților*, care să pare a fi fost posterioară îngropării, a dispărut din obiceiul națiunilor civilizate, rămânând numai la unele popoare din Orient, la Indieni, dar de câtva timp a început a să introducă în unele țări din Europa. Propunerea de a să arde morții a fost făcută în Franța încă de pe timpul primei Republice, dându-să chiar autorizație de a o face pentru unii cetățeni; dar trebuința de a curăți atmosfera de miazme pestilente prin arderea unei părți a morților, după războaiele cele mari ale veacului trecut, a atras deosebită atențiune asupra acestei chestiuni. Cea dintâiu autorizație de a arde cadavre a fost dată în 1873 de Parlamentul Italiei; de acolo mișcarea s'a întins în Elveția, Germania; arderea s'a făcut în mai multe locuri cu ajutorul unor aparate speciale, dintre cari cele mai cunoscute sunt cele din Milan și din Drezda. În Franța consiliul municipal al Parisului în 1874 a respins cremațiunea sub cuvânt că ea ar fi în contra intereselor justiției făcând să dispară unele feluri de otrăvuri, dar în 1883 camera deputaților a admis propunerea de a să dă autorizație pentru arderea morților, după care s'a și instalat un aparat de cremațiune în cimitirul Père-Lachaise. Având în vedere multe avantaje pe cari le prezintă arderea morților este nădejde că ea să va generaliză.

CREMOMETRU. — Caută la LAPTE.

CRENIȚĂ. — Caută la NĂSTUREL.

CREOLINĂ, *cresyl*. — Lichid negru închis, cu reacțiune alcalină, care să scoate din gudron. Amestecată cu apă dă o emulziune albă care să întrebunțează ca și apa fenicată.

CREZOT. — Lichid uleios, incolor, cu miros tare, aducând aminte mirosul de păcură și de fum, cu gust foarte arzător, care să scoate prin distilațiune din gudronul (păcura) de lemn de fag. Să întrebunțează de mult timp de cătră dentiști pentru a combate durerile de măsele fiindcă el arde pulpa dentară și o amorțește. De câtva timp se dă *pe dinăuntru* la începutul ofticei și în bronchitele cronice, în doză de 1-2 grame pe zi, amestecat cu vin sau cu untură de pește (10—30 grame la 1 litru), sau în capsule.

CREZOTAL (Carbonat de crezot). — Lichid viscos la rece, fluid la cald, neutru,

de culoarea chihlibarului, fără miros, gust dulce și uleios. Luat pe dinăuntru nu turbură funcțiunile digestive; în intestine să descompune în creozot și acid carbonic, de unde rezultă o acțiune înceată și continuă. Să dă în tuberculoză (oftică) și în toate boalele de piept, în doză de 2-10 grame pe zi, în vin, rachiu sau untură de pește.

CREPĂTURI, plesnituri. — De multe ori să întâmplă că pielea pe vreme de frig mare și uscat își pierde din moliciunea ei și să crapă sau plesnește în mai multe locuri. Aceste crepături să ivesc mai mult iarna și numai pe părțile descoperite și supuse la atingerea aerului, cum sunt buzele, urechile, dosul mânilor: ele sunt uneori adânci, dureroase și câte odată sângerează. Pentru ca să să vindece n'avem decât să punem la adăpost de frig partea bolnavă ungând-o cu alifie de trandafiri, cold-crem, glicerină, vaselină; sau cu alifia următoare: mentol, 25 centigrame; salol, 50 centigrame; ulei de măsline, 50 centigrame; lanolină, 15 grame. — *Crepăturile sânelui* la femeile cari alăptează să pot vindeca cu *albuș de ou* și anume: să spală cu îngrijire sânel după fiecare sugere, apoi să ung crepăturile cu albuș de ou care să lasă să să usuce; când trebuie să sugă copilul să udă puțin sfârșul, iar după sugere să repetă același lucru și aceasta tot astfel până la vindecare. Să mai tratează cu praf de *ortoform*, adecă să acopere cu el crepăturile și pe deasupra să pună o cârpă fină sau tifon și cu puțin bumbac, apoi gutapercă și pe urmă să leagă totul cu un tulpă sau fașă. Înainte de a dă sânel copilului ca să sugă să va ridică acest pansament, să va spală sânel cu apă boricată călduță, să va șterge; după sugere, să va face o nouă spălătură, o nouă ștergere și un nou pansament întocmai ca mai sus; prin acest pansament durerile sunt mai mici, apoi încetează și vindecarea să face repede. Să mai recomandă ipermanganatul de potasă în soluție (2-5 grame la 1 litru apă), având aceeași grije de a spală sânel înainte de a dă copilului să sugă.

CREPĂTURI LA ȘEZUT. — Caută la FISURI.

CRESCĂTURĂ. — Caută la TUMOARE.

CRESON. — Caută la NĂSTUREL.

CREȘTĂNEASĂ. — Caută la VENINARIȚĂ.

CREȘTERE. — Creșterea este dezvoltarea progresivă a corpului omului și această dezvoltare să face în înălțime, în lățime, și în grosime. Puterea de creștere variază după etate, după țară, după rasă și după

condițiunile sociale. Dezvoltarea în lățime și grosime în primii ani ai vieții să face mai încet, apoi spre 15-20 ani să face mai cu putere și este completă pe la 40 ani la bărbat și pe la 50 ani la femeie. Creșterea în înălțime, din care rezultă *statura* (talie) mai mult sau mai puțin ridicată, să face foarte repede la începutul vieții, după care să face tot mai încet până la 20-25 ani când este completă. Când copilul să naște are o lungime cam de 45-50 centimetri și în anul întâiu crește cu 20-30 centimetri, în anul al doilea numai cu 10-15 centimetri, în al treilea cu 7 centimetri, în al patrulea cu 5 și apoi să continue tot astfel până la vârsta pubertății când *statura* ajunge cam până la 1 m. 65 cm., iar dela 16 până la 17 ani crește cu 4 cm., și în cei doi ani cari urmează numai cu 2 centimetri și jumătate. În privința *greutății*, copilul la naștere cântărește cam 3-3½ chilograme, câte odată chiar 5 chilograme; până la etatea de 11-12 ani băieții sunt mai mari și mai grei decât fetele, iar la această vârstă acestea cresc foarte repede și întrec băieții atât în greutate cât și în înălțime în cei doi ani cari urmează, după care băieții o iau înainte și merg tot astfel până la sfârșit. Am zis că un copil cântărește la naștere în termin mijlociu 3.430 grame, dacă el este sănătos și bine hrănit, adecă dacă laptele este bun, el va cântări la sfârșitul săptămânii a 4-a 4.000; la a 8-a 4.900; la a 12-a 5.600; la a 16-a 6.290; la a 20-a 6.820; la a 24-a 7.290; la a 28-a 7.770; la a 32-a 8.170; la a 36-a 8.650; la a 40-a 8.850; la a 44-a 9.230; la a 48-a 9.590; la a 52-a săptămână 10.140 grame. Să înțelege dela sine că nu toți copiii cresc așa iute, dar pe câtă vreme ei sunt sănătoși și dacă nu este o scădere în greutatea lor, nu urmează numai de cât că laptele n'ar fi bun. Creșterea să face cu atât mai iute și *statura* omului va fi cu atât mai înaltă, cu cât el să găsește în condițiuni igienice mai bune, adecă hrană, îmbrăcăminte, locuință mai bune, cu cât oboselile și lipsurile încercate în copilărie și juneță vor fi mai mici; sărăcia și cu toate celelalte împrejurări cari o însoțesc, întârzie epoca dezvoltării complete și produce *statură* mici. Din această pricină să recomandă ca să fim cu mare băgare de seamă întru cât privește igiena copiilor și a tinerilor a căror dezvoltare nu s'a isprăvit încă, din punct de vedere al hranei, al aerisirii și salubrității locuințelor precum și al lucrărilor intelectuale (vezi ADOLESCENȚĂ, IN

TERNATE, ȘCOLI și SUPRAFATIGĂ). — Iată acum cari sunt *turburările și boalele creșterii*. Uneori să ivesc dureri trecătoare prin încheieturi, cari să reproduc în timp, de șapte, opt zile și să însoțesc de puțină căldură; aceste dureri trec de multe ori neobservate de părinți și trec de la sine prin odihnă. Să mai ivesc turburări din partea inimii, cum sunt: *palpitațiuni* (bătaie de inimă), *junghiu* în dreptul inimii, *durere de cap*, cari să vor combate prin hrană bună (lapte, brânză, carne, pește, vin) și prin odihnă la pat de mai multe zile. Febrele eruptive (pojar, scarlatină etc.) adeseori grăbesc creșterea; atunci să recomandă exercițiu, care mărește apetitul, exercițiu moderat, fără osteneală. Dela 7-14 ani, șira spinării nu prea este tare, are o rezistență slabă, din care pricină trebuie ca copilul să nu poarte greutăți mari, nici să nu umble aplecat numai în spre o parte, căci pot să rezulte diformități: spatele aplecat înainte sau un număr mai sus decât celălalt, etc., cari pot să rezulte și din atitudinile vicioase prelungite în școală și în timpul mersului. Diformitățile acestea să observă mai des la fete, căci ele fac mai puțin exercițiu și stau mai mult pe scaun (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ). Multe boale de natură scrofuloasă: caria vertebrelor, coxalgia, tumorile albe, opresc dezvoltarea corpului, dar mai cu seamă *rachitismul* este cel mai primejdios, al cărui început să poate bănuși la un copil care dela o etate oarecare nu mai crește, fără nici o urmă de moștenire specială; atunci vom căută să-l combatem prin ședere la țară, prin regim exclusiv de lapte, băi sărate, untură de pește, fosfat de calce. Gimnastica cu aparate, făcută fără să să țină seamă de starea forțelor, precum și toate exercițiile exagerate, fie ca durată, fie ca desfășurare de energie, pot produce dureri de cap, dureri prin membre, lipsă de poftă de mâncare, friguri (febră); în aceste cazuri nu creșterea exagerată aduce oboseală, ci oboseala produce creșterea exagerată. Când creșterea este prea repede, când ea trece de 6-7 centimetri pe an și aceasta în mai mulți ani dearândul, atunci vom recomandă exerciții cari să înlesnească creșterea în *grosime*. Când creșterea este mai mică de 5 centimetri atunci vom recomandă odihnă relativă, mers potrivit fără oboseală. Rar să întâmplă ca copilul să crească așa de repede încât să aibă *friguri* așa zise de creștere, și în totdeauna este bine să fim cu mare băgare de seamă și să cercetăm

dacă aceste friguri provin cu adevărat din o creștere prea repede sau sunt începutul unei boale generale grave, lucru asupra căruia de altfel numai doctorul ne poate lămuri. Frigurile de creștere nu trebuie combătute prin medicamente și cel mai bun lucru este o hrană cât să poate de bună cu tot felul de exerciții, în măsură potrivită, duși și băi reci; după un timp oarecare, cel mult un an, aceste friguri încează dela sine, nelăsând nimic în urma lor decât o statură mai mare.

CRESYL. — Caută la CREOLINĂ,

CRETĂ (Carbonat de calce).—Caută la CALCE.

CRETINISM. — Prin acest cuvânt să înțelege o oprire de dezvoltare a organismului, însoțită uneori de *gușă* (vezi acest cuvânt). La noi în țară sunt multe cazuri de cretinism, cari să sporesc din an în an. Astfel, la finele anului 1898 au fost *constatați* 2028 cretini, la cari s'au mai adăugat câte 542 în termin mijlociu în fiecare an (500 în comunele rurale și 42 în orașe). Cei mai numeroși cretini să găsesc în județele Muscel, Argeș, Gorj, Bacău, Mehedinți și Prahova; iar orașele cari au mai mulți cretini sunt: Curtea de Argeș, Iași, Botoșani, Roman, Câmpulung, Tecuci și Alexandria. Pentru mai bună înțelegere a aces-

tei infirmități vom arăta că tipul omului cretin este o ființă pocită atât din punct de vedere fizic cât și din punctul de vedere moral, având un corp bunduc, ghemuit și schimonosit; membre subțiri și nepuțințioase; încheieturi îngroșate; mâni și picioare scurte, butucănoase; cap mare, pocit; față lată; nas pleoștit și turtit la rădăcină; nările lărgite; ochii depărtați între ei și îndreptați pieziș spre înăuntru; pleoapele (clipele) îngroșate, urduroase și abia întredeschise; umerii obrazului eșiți; gura largă; buzele groase, cărnoase și răsfrânte înafară; limba îngroșată eșind din gură; urechile pleoș-

Fig. 72. — Cretin gușat.

tite; pielea feții galbină pământoasă, fleșcăită și sbârcită; fizionomia fără expresiune; înfățișarea îmbătrânită; gâtul scurt și gros, cu sau fără gușă; inteligența greoaie, leneșă, tâmpită; glasul să mărginește mai mult la țipete răgușite; toate simțurile mai mult sau mai puțin tâmpite. — *Cauzele* cretinismului sunt mai multe: ereditatea sau moștenirea; căsătoriile între rudenii; apa provenită din zăpadă, rău aerată, încărcată cu săruri de calce și lipită de iod și de brom; văile adânci, umede, închise, lipsite de aer și de lumină; casele scunde, umede și murdare; sărăcia și traiul rău. — *Tratament*: cel mai bun mijloc de a opri întinderea cretinismului ar fi să se deie acelor locuitori altă apă de băut mai bună, adusă din izvoare sănătoase, de a combate umezeala pământului, de a avea locuințe mai bune și o hrană mai bună. Cretinul trebuie tratat și îngrijit ca și cel atins de *idiotie* (vezi acest cuvânt), având același drept la protecțiunea statului.

CRETIȘOARĂ. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă).

CRETUȘCĂ, barba caprei, caprifoaie, peneaua, smântânică, taula (*Spiraea ulmaria*, fam. Rozaceelor). — Plantă erbacee care crește prin livezi umede, prin păduri și pe marginea pădurilor din regiunea muntoasă (Iunie-Iulie). În medicină să întrebuințează florile, cari lucrează ca tonic, diaforetic, diuretic, anticatarul. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune) din 10-30 la 1000. Esența de crețușcă conține aldeidă salicilică (acid salicilos).

CRIN, CRIN VĂNĂT. — Caută la STANJINI.

GRIOFINĂ. — Cristale incolore și fără miros, solubile în 600 părți apă rece și 50 apă fierbinte. Are acțiune antipiretică (contra căldurii), febrifugă (contra frigurilor) și antinevralgică (contra durerilor). Doză: 50 centigrame până la 1 gram și 50 centigrame în buline.

CRIOGENINĂ. — Antitermic; nu este toxic. Doză: 20 centigrame până la 1 gr. 20 centigrame, în buline de câte 20 centigrame.

CRISTĂL. — Caută la OCHIU.

CRISTALIN. — Linte străvăzătoare a ochilor (vezi OCHIU) care slujește a strânge razele luminoase pe retină (fundul ochiului). *Cataracta* sau *perdeaua* constă în opacifierea cristalinului, care să albește și împiedecă pătrunderea razelor luminoase prin el.

CRIZĂ (dela grec. *krisis*, judecată). — Schimbare în desfășurarea sau evoluțiunea unei boa-

le însemnată prin modificări importante (suoare multă, emoragie, urină încărcată). Criza poate fi *salutară* sau *fatală*. Să mai dă numele de criză și la unele accidente nervoase, cum ar fi: convulziunile (spazmele), isteria, epilepsia, eclampsia.

CRIZAROBINĂ. — Medicament care să extrage din rădăcină de revent sau din praful de Goa. Să întrebuințează pe din afară în boalele de piele (eczemă, psoriază) și în contra trânjilor sub formă de alifie și de săpunase: crizarobină 4 centigrame, iodoform 3 centigrame, extract de beladonă 2 centigrame, unt de cacao 2 gr, pentru un supozitor; punându-să 2 supozitoare pe zi și mult timp, trânjii interni să pot vindeca.

CRIZOFANIC (Acid). — Să scoate din praful de Goa. Este purgativ *energic* din care pricină nu să întrebuințează; iar pe din afară să dă în boalele de piele (psoriază, petele de sarcină sau efelide) în soluții, alifii, colodiu.

CROCUS SATIVUS. — Caută la ȘOFRAN.

CROMIC (Acid). — Să întrebuințează amestecat cu apă în părți egale pentru a arde negii și bătăturile, iar în soluție de 1 gr. la 10 gr. apă pentru cauterizarea gingiilor.

CRONICĂ (dela grec. *chrónos*, timp). — Acest cuvânt înseamnă durată lungă a unei boale; boală lungă, boală învechită, care a trecut de 30 de zile. Sunt boale cronice prin natura lor și boale *acute* cari au devenit *cronice*. Boalele cronice propriu zise sunt *generale* și *locale*, aceste din urmă pot să atârne de o stare generală, de o discrazie (scrofule), de o cachexie (scorbut, sifilis). Pentru mai multe amănunte caută la: BOALE.

CROTON TIGLIUM (fam. Euforbiaceelor). — Să întrebuințează sămânța, care să prezintă sub formă de grăunțe negre, mari cât sămburile de cireșe, din care să extrage *uleiul de croton* și care este un purgativ foarte drastic, din care pricină trebuie întrebuințat cu mare băgare de seamă. Să dă pe *dinăuntru* 1 până la 3 *picături* în pilule sau în o poțiune. Uleiul de croton lucrează și ca antielmintic (contra viermilor intestinali). Pe *dinafară* să întrebuințează în fricțiuni, rar curat, mai înțotdeauna amestecat cu ulei de migdale dulci și în mică cantitate. Ne servim în cazurile în cari sunt indicate vezicatorile, pentru a avea o acțiune mai repede, în inflamațiunile cronice ale laringelui și bronhiilor, în răgușeli învechite, când să face o fricțiune pe partea dinaint

a gâtlejului și pieptului, având grija de a acoperi partea unsă cu bumbac sau cârpă pentru ca aburii să nu irite pielea feței, nasul și ochii.

CRUCEA VOINICULUI. — Caută la ROSTOPASCĂ.

CRUCEA DE MALTA. — Caută la COMPRESE.

GRUDE (Alimente sau Mâncări). — Orice lucru de mâncare care n'a fost supus la acțiunea focului sau care să mănâncă înainte de a fi ajuns la coacere, cum sunt fructele și legumele verzi, salata, ridichile, afară de câteva fructe dulci dela natură cum sunt strugurii, caisele și zarzărele, toate sunt grele de mistuit, mai ales pentru stomacurile slabe. Chiar și stomacurile tari nu le pot mistui decât în mică câtime și mai rar. Alimentele crude, fiind de felul lor fibroase, sunt atacate cu mare greutate de sucurile gastrice (ale stomacului), din care pricină cel care le mănâncă are răgăituri, acreli, arsuri și dureri de stomac. Prin urmare nu trebuie să pierdem aceasta din vedere și să ne păzim cât să poate de mult de toate lucrurile crude, necoapte, pe cari nu le vom mânca decât foarte rar și în mică câtime,

CRUMPENE. — Caută la CARTOFI.

CRUMPIRI. — Caută la CARTOFI.

CRUP (dela cuvântul scoțian *crôp*, care însemnează *tusă răgușită*), *guster*. — În angina difterică (vezi DIFTERIE) să formează în fundul gurii, pe amigdale, pe omușor, niște pelițe numite *false membrane*, cari să pot întinde până în gâtlej (laringe); pe care îl astupă așa încât aerul nu mai poate pătrunde în plămâni și omul ne mai putând respira moare de *asfixie* (vezi acest cuvânt). În acest caz avem *crup* sau *guster*. Dar această astupare de gâtlej nu să face numai în cazurile de angină difterică ci și în unele aprinderi (inflamații) simple ale gâtlejului, în *laringite* și mai cu seamă în laringita *striduloasă*, care spre deosebire de crupul *adevărat*, adică de cel *difteric*, să numește *crup fals*. Semnele acestui crup să cam aseamăna cu ale celui *adevărat*, întru cât privește greutatea la respirat. În crupul fals copilul este prins în timpul nopții de un fel de înecăciune sau sufocațiune și de o *tusă* sgomotoasă caracteristică; accesesele acestui crup n'au de obicei nici o urmare rea; ele vin mai cu seamă noaptea și după ce accesul a trecut copilul doarme liniștit și dimineața este bine; accesesele să pot ivi de mai multe ori. Noi ne vom ocupa aci de crupul *adevărat*, de crupul *difteric*. — Crupul *difteric* aproape mai în totdeauna

este precedat de *angină difterică*, însă fiindcă aceasta adeseori are un început și un mers domol și ascuns, să întâmplă că pelițele sau falsele membrane din fundul gurii s'au dus până în gâtlej (laringe) fără să le fi bănuțit ființa lor în gură, așa că pe când doctorul este chemat de părinți să deie îngrijire copilului bolnav, este deja prea târziu. De aceea este bine ca ori de câteori un copil, mai ales acel ce nu poate vorbi încă, este bolnav de răceală să *ne uităm în gâtul lui*, niți odată să nu ne mulțumim numai cu ceea ce vedem pe dinafară, și îndată ce vom vedea ceva alb pe migdale să chiemăm doctorul, căci mai ușor este să vindecăm angina difterică mai înainte ca ea să ajungă să fie crup. Gusterul are trei semne de căpetenie: o *tusă deosebită*, o *turburare a glasului* și o *supărare mare la respirație*, care să face cu mare anevoință. Celelalte semne cum sunt: indispoziția, febra (căldura), greutatea la înghițit, umflarea gâtului să văd în orice fel de angină, fie simplă, fie difterică. *Tusa* crupului este uscată și vine prin chinte foarte dese, foarte apropiate; la început ea este răgușită, surdă, și să poate asemui cu lătratul unui cățeluș, iar mai târziu să închide și mai mult și să stânge cu totul pe măsura în care chintele să depărtează, să răresc. *Glasul* sau *vocea* și *țipetul* la copiii cari nu vorbesc încă, trec prin aceleași stări ca și tusa; la început răgușite, apoi închise, stânse. Aceste semne nu le găsim decât în crupul *adevărat*, nici odată în crupul *fals*, despre care am vorbit mai sus și care trece repede, pe câtă vreme crupul difteric merge crescând, din rău în mai rău până la moarte. Supărarea sau *greutatea la respirație* în crupul *adevărat* vine, la început, prin accese destul de depărtate, ținând câte 4-5 minute, provocate prin o schimbare de poziție, o emoțiune, etc., sau izbucnind fără nici o pricină vădită; apoi accesesele să apropie, devin din ce în ce mai tari mergând până la sufocațiune (înecăciune). Din când în când nenorocitul bolnav, în o stare de neliniște grozavă, să ridică repede pe șezut, să apucă cu mâinile de orice lucru strângând și rupând totul; câte odată sgarrii păreții cu unghiile; să agața cu mâinile de gâtul mamei sau a celor din jurul lor și îi strânge cu putere, sau caută să să acațe de orice îi cade în mână pentru ca să-și iee un punct de sprijin, sau își duce repede mâinile spre gât ca și cum ar căuta să smulgă sau să rupă ceea ce-l înădușe. În cele din urmă după o sfortare cumplită de respirație, agonia începe și lupta

să sfârșește fără alte accese de sufocație. Este îngrozitor să fi de față la o astfel de moarte, care să observă de obicei la copiii de doi până la opt ani, care îți cer în tot minutul să le dai un ajutor, dar și mai cumplit este să vezi un om mare sbătându-să astfel în ghiarele morții. — *Tratament.* Când ne găsim în fața unui crup adevărat îndată trebuie să facem bolnavului o injecție sub piele cu *ser antidifteric forte*, apoi să-i dăm un *vomitiv*, adică ceva ca să verse, de preferință *ipeca*, care să va repetă de 2-3 ori în aceeași zi, adică ori de câteori copilul să înecă tare și nu mai poate să răsuflă; să-i punem muștare pe gât; să-i atingem fundul gurii cu lămâie, dacă vedem ceva pelițe albe; să-i dăm perclorur de fier, 6-12 picături, după etate, în apă îndulcită cu zahăr, din ceas în ceas; să-i susținem puterile cu supă de carne de vacă, cu lapte, și chiar cu vin, cu cafea neagră, etc. În fine vom face același tratament ca la angina difterică (vezi DIFTERIE). Dacă însă acest tratament nu ajunge atunci trebuie să să facă *tracheotomia*, adică să să deschidă gâtul în partea de jos și să să pună o țevă de metal prin care bolnavul va respira până să va vindecă de crup, după care să scoate țeava și tăietura să vindecă în câteva zile. În loc de tracheotomie să mai poate recurge la *intubațiune*, care constă în a introduce prin gură până în gât (laringe) un tub mic de metal, care dă la o parte falsele membrane și prin el aerul pătrunde în plămâni; tubul rămâne pe loc până să vindecă crupul, dar fiindcă acest tub poate fi aruncat prin tușă, doctorul trebuie să steie în apropierea bolnavului pentru ca de grabă să-l pună din nou, căci altfel să înneacă; din această pricină este greu să să facă intubațiunea în clientelă, la casa bolnavului, unde este de preferat să să facă tracheotomia, rămânând intubațiunea pentru spital unde este personal dresat și suficient. — La *țără* crupul să tratează cu *gușter* (*Lacerta viridis*, reptil saurian), care să fierbe în apă și să spală cu ea gâtul; sau să ia un cap de *gușter*, prins în luna Martie și tăiat cu un ban de argint, să spală cu apă și bolnavul de *gușter* bea din acea apă. Sau să fierb stafide, roșcove, smochine și scumpie (*rhus cotinus*), cu cari să face gargară, caldă cât să poate suferi.

CRUP FALS. — Caută la LARINGITĂ STRIDULOASĂ.

CRUSTACEE. — Racii noștri și tot felul de raci de mare, în frunte cu homarul,

sunt foarte hrănitoare; ouăle de raci de mare mai ales cuprind o mare câtime de azot. Au însă pentru unele persoane un mare cusur că le provoacă blândă (urticarie), constipație sau diaree (vezi HOMAR, RAC).

CRUSTE, coji. — Când o rană, o tăietură sau înțepătură, începe a să vindecă, a să cicatriză, sau când un coșuleț care este plin cu un fel de apă să sparge și acea apă să scurge și să usucă la aer, să formează pe piele un fel de coaje alb-gălbuie, sau roșietică, sau neagră, acea coajă să numește *crustă*. Dacă acea crustă să rupe mai înainte ca ea să să fi uscat, ea să reproduce repede și aceasta se va repetă până atunci până când vom lăsa crusta să cadă singură; prin urmare cel mai bun lucru este să nu ne atingem de ea. Când crustele produc mâncărime le vom acoperi cu praf (pudră) de orez, de scrobeală, de feculă de cartofi, la care putem să adăugăm și puțin camfor. Dacă crusta uscată întârzie să cadă, o putem înmuia cu puțină glicerină.

CUASIA (*Quassia amara*, fam. Simarubelor), *lemn amar de Surinam*. — Arbore care crește în Guiana. Lemnul său vine în bucățele mărunte; ele sunt ușoare, albi sau gălbui, decorticate, fără miros, însă de o amărăciune cumplită, mai cu seamă rădăcina, care de altfel nu conține de loc tannin și prin urmare nu produce constipațiune, nici iritațiunea tubului digestiv. Principiul activ să chiamă *cuasină* sau *quasină*, care este amorfă și cristalizată. Acțiunea cuasiei este aperitivă, stomachică, tonică generală (fără astringență și acreală), febrifugă. Cuasia este foarte bună în dispepsie (mistuire grea), debilitate generală, anemie, cloroză, vărsături repetate; ea deschide poftea de mâncare, ațăță mistuirea și ajută la repararea puterilor. Cel mai bun mod de preparare este de a pune 5-10 grame în 1 litru de apă pe timp de 24 ceasuri, și a tăia vinul cu acest lichid la mâncare sau a bea 3-4 cești pe zi printre mese, de preferință cu un sfert de oră înainte de mâncare. Această macerațiune (plămădeală) este mai bună decât decoctul (fierțura) care să face din 5 gr. la 1000; să mai dă cuasia sub formă de extract, 20-50 centigrame; praf, 1-5 gr; tinctură, 2-10 gr.; vin, 30-100 gr.

CUASINĂ, quasină. — Principiul activ al *cuasiei*. Ea este de 2 feluri; amorfă și cristalizată. Aceasta este cu mult mai tare decât cea amorfă; ea să prezintă sub formă de lamele rectangulare și este solubilă

în 400 părți apă. *Cuasina cristalizată* mărește secrețiunea salivară, secrețiunea ficatului, a rinichilor, deșteaptă acțiunea fibrelor musculare ale tubului digestiv. *Cuasina amorfă* să dă în doză de 25 miligrame până la 20 centigrame; cea *cristalizată* 2 miligrame până la 2 centigrame (la copii un miligram pentru fiecare an de vârstă).

CUBEB. — Fructul plantei *Cubeba officinarum*, fam. Piperaceelor. Lucrează ca stimulent, stomachic și antiblenoragic (contra sculamentului). Doză: 1 până la 3 grame de extract în pilule sau în capsule; sub formă de praf, 8-30 gr.; opiat, 10-25 gr.; ceaiu, 20 la 1000. Adeseori să asociază cu balsamul *copaiv* (vezi acest cuvânt).

CUBITU. — Este unul din cele două oase ale antebrățului. Pentru *fracturi* caută la ANTEBRĂȚ.

CUCUIU. — Dacă te-ai lovit cu fruntea de ușă sau de un colț de masă îți iasă un cucuiu. Același lucru ți să poate întâmpla și când te-ai lovit la ceafă, ori ai căzut pe coaste. Acest cucuiu este o ridicătură sau mai bine zis o umflătură țuguiață, de culoare roșie închisă sau neagră, provenită din pricină că prin lovitură s'a rupt o vișoară de sub piele și sângele care a curs din ea s'a îngrămădit între os și piele pe care a ridicat-o. Acest sânge infiltrându-să apoi în piele îi dă culoarea mai sus pomenită. Prin urmare, cucuiul nu este altceva decât o lovitură, o *contuziune* (vezi acest cuvânt) și trebuie tratat ca atare, adică: punând cârpe înmuiate în apă rece, în apă de plumb, în spirt de camfor amestecat pe jumătate cu apă; aceste cârpe trebuie înmuiate cât de des, adică îndată ce să încălzesc; este bine ca cârpele să fie ținute asupra cucuiului cu niște colțare sau feși, legate mai strâns, ca prin apăsare sângele adunat sub piele să să împrăstie mai degrabă (vezi CRANIU).

CUCUMIS CANTALUPO. — Caută la GANTALUP.

CUCUMIS CITRULLUS. — Caută la PEPENE VERDE.

CUCUMIS MELO. — Caută la PEPENE GALBIN.

CUCUMIS SATIVUS. — Caută la CASTRAVETE.

CUCURBEATĂ. — Caută la BOSTAN.

CUCURBETEȚA sau *curcubetea*. — Caută la IMPĂRĂTEASĂ.

CUCURUZ. — Caută la PORUMB.

CUCUTĂ, buciniș, dudaie. — Sunt trei feluri de cucute, toate otrăvitoare: *cucuta mare* (*Conium maculatum*, fam. Umbeliferelor), *cucuta mică* (*Aethusa cinapium*) și *cucuta înveninată* sau *cucuta de apă* (*Cicuta*

virosa). *Cucuta mare* și cea mică cresc prin locuri necultivate, pe lângă garduri și locuri dosnice (Iulie-August), iar *cucuta înveninată* crește prin mlăștini, bălți și ape stătătoare. Copiii au răul obiceiului de a să jucă cu cucutele din cari de multe ori fac puști de apă și alte jucării pe cari bângându-le în gură să pot otrăvi. Frunzele de cucute seamănă cu cele de asmățui, baraboi și pătrunjel și să pot confunda făcându-să greșeli și punându-să în mâncare; de aceea nu trebuie nici odată lăsate cucutele să crească în grădină pe lângă straturile de legume. — *Otrăvirea* cu cucută are următoarele semne: dureri mari la stomac și pânțece, vărsături, urdinare, amețeli, spasme, apoi toropeală, moleșală și somnolență. În aceste cazuri de otrăvire cel dintâiu lucru de făcut este să facem ca bolnavul să verse tot ce are în stomac și prin urmare și restul de otrăvă ce mai

Fig. 73. — Cucuta.

1. Cucuta otrăvitoare (a. floare), — 2. Cucuta mică — 3. Cucuta mare.

este acolo; îi vom dă să beie apă caldă, îi vom gādili omușorul sau îi să va dă ipeca pentru ca să aibă vărsături. Apoi îi să va dă ceaiu tare în cantitate mare cu rom; rachiu, vin cald, amoniac; fricțiuni pe tot corpul, cărămizi sau sticle cu apă caldă în jurul corpului, etc.—În medicină să întrebuintează frunzele și fructele, a căror principiu activ este *cicutina* sau *conicina*. Pe *dinafară* sub formă de alifii, cataplasme și plastore pentru a topi ghindurile sau bolfele la scrofuloși sau pentru a calma (liniști) durerile din vr'o parte a corpului (la șale sau din alte părți). Pe *dinăuntru* sub formă de praf, 5 centigrame până la 1 gr.; extract 5-25 centigrame; tinctură 10-30 picături pe zi, contra spasmelor. — La țară să fac oblojeli de frunze pentru a potoli durerile la umflături. Sămânța prăjită cu seu să întinde pe o cârpă și să pune la gât pentru gălci. Cu zeamă de

cucută fiartă, amestecată cu uleiul să spală rana la mușcătura de șarpe.

CUCUTĂ MICĂ. — Caută la PĂTRUNJEL.

CUCUȚICĂ DE BĂLȚI. — Caută la MĂRĂRAȘ.

CUFUREALĂ. — Caută la DIAREE.

CUIȘOARE. — Muguri florali sau bobocii unui arbust în totdeauna verde, *Caryophyllus aromaticus* din fam. Mirtaceelor. Ele sunt un condiment aromatic care ajută mistuirea, mai ales la bătrâni și la cei limfatici; pentru femei, copii și pentru oamenii nervoși cuișoarele nu sunt bune. În medicină să întrebuințeze pentru a mască gustul și mirosul medicamentelor și pentru a alungă gazurile când sunt prea multe (vezi GAZURI INTESTINALE); să dă 20-30 centigrame de praf cu zahăr și gumă; să mai dă ca cordial, excitant, stomachic, tonic (vezi aceste cuvinte) sub formă de: apă distilată, 30-60 gr.; ulei volatil, 1-12 picături; ceaiu, 1-10 la 1000; praf, 50 centigrame până la 2 gr.; tinctură, 10 gr. Pe dinafară sunt bune pentru durere de dinți și de măsele, punând un gomoloț mic de bumbac înmuiat în esență de cuișoare. În bucătărie să pun 2-3 cuișoare în zeama de carne pentru a-i dă gust.

CULBEC. — Caută la MELC.

CULEANDRĂ. — Caută la CORIANDRU.

CUMARINĂ. — Principiu activ al plantei *Angraecum fragrans* din fam. Orchideelor, care lucrează ca excitant. Să întrebuințeze frunzele sub formă de ceaiu (infuzie), 4 grame la 250.

CUMIS sau **KUMIS.** — Lapte de iapă fermentat. Sunt două calități: *proaspăt* sau slab, care conține 1 la 100, și mai *vechiu* sau tare cu 2-3 la 100 alcool. Să recomandă ca și chefirul în boalele de stomac și în cazurile de slăbire (vezi LAPTE).

CUMPĂTARE. — Caută la SOBRIETATE.

CUNUNIE. — Caută la CĂSĂTORIE.

CUNUNITĂ. — Caută la PERVINCĂ.

CUPEROZĂ (frantuzește *couperose*, cuvânt care derivă, prin corupțiune, din *goutte rose*, picătură sau stropitură roșietică, după cum sunt și petele roșii împrăștiate pe față în această boală). — Caută la ACNEE.

CUPRU, aramă. — Metal foarte răspândit în natură, tare, sonor, care formează cu staniu un aliaj cunoscut sub numele de *bronz*, cu zincul formează *cioaia*, iar cu acidele formează diferite săruri, dintre cari mai principale sunt: 1. *Carbonatul de cupru*, care ia naștere când mâncările sunt preparate și păstrate în vase de aramă, pentru care este bine ca să nu să pregătească decât în vase *smălțuite*, dacă nu

vreți să aveți dureri de pânțece, vărsături, diaree și alte turburări digestive. — 2. *Sulfatul de cupru* (calaican albastru, piatră vânăță): care să întrebuințeze în agricultură la spălarea grâului, înainte de a-l sămăna, în arte la prepararea vâpșelor și la fabricarea cernelii, în medicină ca antispasmodic, astringent, caustic, febrifug, vomitiv (10 până la 30 centigrame în o poțiune compusă din 150 gr. apă și 25 gr. sirop de mentă, din care să va luă câte o lingură la fiecare 10 minute). Pe *dinafară* să întrebuințeze în diferite alifii sau pomade, 5-10 centigrame la 25 gr. vaselină, sau în colir. Să mai întrebuințeze sub formă de condeiu (creion) în boalele de ochi (conjunctivita granuloasă). — *Otrăvirea cu sărurile de cupru* (acetat, carbonat, sulfat de cupru). Criminalii otrăvesc lumea cu oțet în care au pus bani de aramă. Să mai poate otrăvi omul mâncând struguri stropiți cu sulfat de cupru, din care cauză este bine ca acei struguri să să spele cât să poate de bine înainte de a să mănca. *Semnele*: un sfert de oră după ce am înghițit mâncarea otrăvită avem vărsături abondente, cari au gust metalic, de cochleală sau de cerneală, uscăciune în gură, strângere de gât, apoi diaree. Vărsăturile sunt verzui, apoi gălbui și cenușii; iar dacă punem amoniac ele să colorează în albastru ceea ce arată că este cupru în ele. *Tratament*: la început să va dă să verse bolnavul (ipeca) și dacă să poate să va spală stomacul; să va dă apă cu albuș de ou (albuminoasă), apoi lapte și ouă cât de multe; zamă de orz; cafea neagră. Injecții cu morfină sau laudan prin gură (30 picături); cataplasme de in pe pânțece.

CUR DE GĂINĂ. — Caută la TINEA.

CURĂ (dela lat. *cura*, îngrijire). — Întrebuințarea mijloacelor particulare proprii pentru a vindeca o boală, de exemplu: *cură de iod*, *cură de mercur* pentru sifilitici. Să mai zice *cură* și despre unele tratamente cari consistă în întrebuințarea unor agenți străini de farmacie, de exemplu: *cură de aer*, *cură de struguri*, *cură de zăr* (vezi AEROTERAPIE, LAPTE, STRUGURI), etc.

CURĂ CU APĂ RECE. — Caută la IDROTERAPIE.

CURĂ CU ZĂR. — Caută la LAPTE.

CURĂ DE SÂNGE. — Caută la SÂNGE.

CURĂ DE SOARE. — Caută la SOARE.

CURĂ DE STRUGURI. — Caută la STRUGURI.

CURĂLICE. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă).

CURARA. — Un fel de rășină provenită din o plantă din fam. Strichneelor, cu care indigenii din America își otrăvesc săgețile. *Otravă foarte puternică.* În medicină să în-
trebuințeze în contra epilepsiei, coreei, turbării și tetanului; în injecțiuni subcutanate soluție apoasă de 1/10, o jumătate până la un centigram odată. — *Otrăvirea cu curara* are ca semne: durere de cap, turburări în vedere, tremurături fibrilare în diferiți mușchi, paralizia picioarelor, salivatie, urinare multă, scăderea temperaturii centrale, paralizia mușchilor respiratori, asfixie. *Tratament:* respirație artificială timp îndelungat până la eliminarea otrăvii; stimulente multe: rachiu, vin cald, eter, carbonat sau acetat de amoniac. Dacă otrava a intrat în corp prin o rană, să va legă membrul între rană și inimă și să va spăla rana cu antiseptice, după care să va desface încet legătura. — Curara este antidotul *strichninii* (vezi acest cuvânt).

CURĂȚENIE. — Caută la PURGATIV.

CURĂȚITOARE (Medicamente). — Caută la DEPURATIVE.

CURBATURĂ (*deselare*). — Prin acest cuvânt să înțelege un fel de indispoziție în care simțim un fel de moleșeală mare și o oboseală generală a mușchilor; ni să pare ca și cum am avea mâinile și picioarele zdrobite. Bolnavul are dureri în mâni, în picioare și șale; durerile sunt mai mari dela o încheietură la alta, nu tocmai în încheieturi, ceea ce ne arată că nu este vorba de un reumatism. Curbatura vine cele mai de multe ori în urma unei oboseli prea mari, a unei munci prea îndelungate, a unui mers prea lung, a unei fugi, în urma danțului, vâslatului, etc. În aceste cazuri curbatura vine de obicei singură, cu prea puțină căldură din cauza oboșelii, dar în colo omul este bine, are poftă de mâncare, mistue ușor n'are nici o altă supărare; o odihnă bună, urmată de o baie generală caldă, sunt mai întotdeauna în deajuns pentru ca să ne vindecăm. Când însă curbatura să ivește fără vr'o pricină cunoscută, și când ea merge crescând cu toată odihna, și febra crește și ea, atunci trebuie să ne gândim la vr'o boală serioasă care este pe drum de a să ivi, cum va fi o febră tifoidă, pojar, vărsat, etc.; sau la o răceală mai mare cu toate urmările ei, cum ar fi: o durere de gât, o bronchită (tusă), o congestiune sau îngrămădire de sânge la piept, etc. și în cari cazuri ne vom grăbi să chiemăm doctorul cât să poate mai din vreme.

CURCAN. — În sărbători Românul bogătaș caută să aibă la masă între altele și o bună friptură de curcan gras, din care pricină la noi și în special în județul Buzău să crească multe de curcani și se vând de multe ori cu preț efitin. Carnea de curcan este hrănitoare și gustoasă, și, deși cam tare, să mistuie ușor. Mai ales curcanul tânăr, cam de trei luni, bine hrănit și gras este delicios. Mai bun este curcanul fript, iar curcanul umplut cu tocătură este cam greu de mistuit.

CURECHIU. — Caută la VARZĂ.

CURENȚI DE AER. — Iată o vorbă foarte cunoscută, căci multe boale vin din pricină că omul stă în *curent* și răcește. Aerul este în o mișcare continuă; când această mișcare să face foarte repede, avem *vânt*; când mișcarea lui să face cu mică iuțeală, atunci zicem că este numai un *curent de aer*. Într'o odaie putem să deschidem două ferestre odată fără să fie curent, dar atunci acele ferestre trebuie să fie în aceeași parte, în același părete, căci dacă ele vor fi așezate una în fața celeilalte, adică în doi părți opuși, atunci între acele două ferestre să stabilește îndată un curent de aer; tot așa și când două odăi vecine comunică între ele prin o ușă și fiecare din ele are o fereastră deschisă. În orașe, prin colțul stradelor mai în totdeauna să stabilește un curent de aer. Curenții de aer sunt foarte buni pentru a primeni aerul din o casă (Vezi AERESIRE). Ei sunt însă foarte periculoși când aerul care vine din afară este mai rece decât cel în care ședem, și când stăm nemișcați în mijlocul curentului; ei sunt și mai primejdioși atunci când am lucrat în curent și după ce ne-am ostenit și nădușit ne punem să ne odihnim în acel aer rece. Când voim să aerisim o odaie trebuie mai întâi ca nimeni să nu fie în ea; niciodată să nu să facă curent de aer în odaia în care să află un bolnav sau o persoană delicată; niciodată să nu ne oprim să stăm de vorbă în colțul stradelor, căci nu trebuie să uităm că curentul poate da naștere la boalele cele mai grave: pleurezie, congestiune sau îngrămădire de sânge la piept, bronchită (tusă), etc. La alții să pot ivi numai o durere de gât (angină catarală sau amigdalită), un guturaiu, o răgușeală (laringită); alții pot căpăta o durere de șale (lumbago), dureri reumatice sau nevralgice, sau durere de ochi ori de urechi. Ca încheiere vom da sfatul igienic ca să să ferească toți de curenții de aer, lucru care să poate face cu nițică băgare de seamă.

CURGERE ALBĂ. — Caută la LEUCOREE.

CURGERE DE SÂNGE. — Caută la EMORAGIE.

CURGERE DE SÂNGE DIN NAS. — Caută la EPIS-TAXĂ.

CURMALE. — Fructele unui arbore frumos numit *curmal* sau *finic* (*Phoenix dactylifera*, fam. Palmierilor), care crește și să cultivă în insulele Canarice, în oazele Zaharei, în Azia; în Europa să cultivă în Italia, în

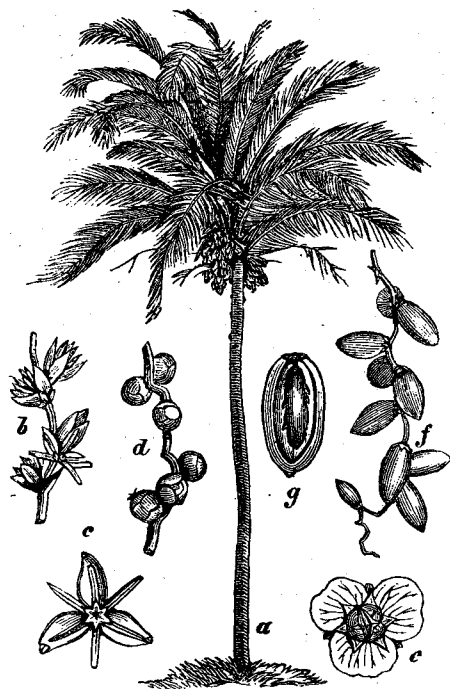

Fig. 74. — Curmal.

a. arbore; b. c. stamine; d. e. pistili; f. fructe; g. fruct tăiat în lungime.

sudul Franței, la noi prin casele oamenilor bogăți sau prin florării ca plantă decorativă. Curmalele la noi să mănâncă uscate; ele sunt foarte hrănitoare și au gust vinos și dulce, foarte plăcut, dar sunt greu de mistuit, din care pricină nu trebuie să să mănânce multe de odată. Ele înmoaie pieptul, din care cauză fac parte din cele *patru fructe pectorale*; să întrebuițează în ceaiu (50 grame la 1 litru apă).

CURSĂ (lat *cursus*). — Caută la FUGĂ.

CURTEA DE ARGEȘ. — Localitate de vilegi-

atură; orașel cu peste 5000 locuitori în județul Argeș; situat în o vale din cele mai pitorești, la o înălțime de 450 m. Stațiune de cale fierată. Clima dulce, plăcută. La capul orașului pe un frumos platou să află minunata Mănăstire Curtea de Argeș, cu reședința episcopului. Pe drumul ce duce la mănăstire au început să se construească vile și căsuțe confortabile. Viața efină și liniștită. Imprejurimi frumoase pentru excursiuni prin munții Argeșului.

CURU BOULUI. — Caută la TRANDAFIRI.

CURU GĂINII. — Caută la PĂPADIE.

CUȘMĂ. — Caută la CĂCIULĂ.

CUSO sau **KUSO.** — Astfel să chiamă florile femele ale unui arbore care crește în regiunea muntoasă a Abisiniei la o înălțime de 2500 până la 3000 metri. Aceste flori uscate la etuvă și pulverizate într'un mojar de fier dau un praf roșietic, cu odoare slabă aromatică, dar care să dozvoltă în atingere cu apă caldă, cu un gust astrigent, apoi acru și amar. Acest praf este cel mai bun medicament pentru a vindeca pe om de *panglică* (tenia) și să dă în doză de 20 grame la adult într'un pahar de apă îndulcită cu zahăr și caldută, cu puțină zeamă de lămâie sau de portocale; după 2-3 ceasuri să va luă 30-40 grame de unt de ricină; odihnă și dietă; panglica este dată afară cu cap și corp. Pentru copii să va dă numai 5 grame. Dar fiindcă gustul acestui medicament este foarte rău când să ia sub formă de praf s'a inventat *cuso granulat*, bomboane făcute din cuso și zahăr. Rezina de cuso să dă în doză de 50 centigrame până la 2 grame. Arborele care ne dă cuso să numește *brayera anthelmintica* și este din familia Rozaceelor.

CVARTĂ sau **QUARTĂ** (Febră). — Accese de friguri intermitente cari vin la patru zile odată (vezi IMPALUDISM).

CVOTIDIANĂ sau **QUOTIDIANĂ** (Febră). — Caută la IMPALUDISM.

CYDONIA VULGARIS. — Caută la GUTUIE.

CYNARA SCOLYMUS. — Caută la ANGHINARE.

CYNOGLOSSUM OFFICINALE. — Caută la ARĂRIEL.

D

DACRIOCISTITĂ (dela grec. *dakry*, lacrimă și *kystis*, sac). — Este aprinderea sau inflamația sacului lacrimal. Dacriocistita începe prin o umflătură dureroasă a sacului lacri-

mal cu roșeață, durere, fierbințeală (febră), apoi colorațiunea violacee a pielii în dreptul sacului lacrimal, în sfârșit formațiune de puroiu cu fluctuațiune. Puroiul poate eși

afară sau să să împrăştie în ȧasutul celula din jur; uneori puroiul să deschide în nări. Această boală să vindecă dacā să sondeazā canalul nazal de mai multe ori, pentru ca să să deie curgere liberā lacrimilor, iar dupā ce inflamaȧia s'a statorit să vor aplicā cārpe cu apā de plumb; cānd s'a format puroiul să va deschide sacul pentru ca să să deşerte şi să va introduce o sondā în canalul nazal pentru ca să să deschidā drumul lacrimilor, şi aceasta pentru ca boala să nu să mai iveascā din nou sau să devie cronicā. — Dacriocistita cronicā sau învechitā, numitā şi *tumorā lacrimalā*, care urmeazā dacriocistitei acute, mai sus descrisā, sau care poate să să iveascā dintrodātā în urma unei strāmtorāri a canalului nazal să aratā sub forma unei umflāturi a sacului lacrimal; dacā apāsām pe acest sac de jos în sus să scurge prin punctele lacrimale un fel de apā viscoasā, care să întinde ca o aȧā, fārā culoare, formatā din lacrimi şi mucus; lichidul acesta poate uneori să fie ca puroiul. Bolnavul poate singur să-şi deşerte sacul lacrimal; dacā el nu face aceasta, sacul să transformā în o tumorā (bolfā) care ridicā tendonul orbicularului. Această tumorā poate ņ închisā de toate pārȧile sub formā de chişt (*mucocel*); atunci ea devine din ce în ce mai tare şi să poate vindecā dela sine; în alte cazuri sacul să inflameazā şi face puroiu. Tumora lacrimalā să trateazā fie prin lārgirea sau tăierea canalului lacrimal (injecȧiuni făcute prin punctele lacrimale cu ajutorul tulumbiȧei lui Anel, lārgirea canalului lacrimal prin punctele lacrimale de mai înainte tăiate, introducerea unei sonde în canalul lacrimo-nazal), fie prin crearea de cāi lacrimale artificiale (gāurirea osului unguvis) sau în fine prin astuparea sacului şi a punctelor lacrimale (caustice, fier roşu, extirpaȧiune, etc.). Pentru unele lāmuriri să să caute şi la cuvântul OCHIU (*Dacriocistitā*).

DAFIN, *dafnu*, *lurbān* (*Laurus nobilis*, fam. Laurineelor). — Arbore mic şi frumos, întodeauna verde, cu fructe în formā de boabe ovoidede de mārimea māslineelor celor mici, de culoare neagrā, cu gust acru şi aromatic, originar din sudul Europei, să cultivā şi pe la noi ca plantā ornamentalā (Aprilie-Maiu). Frunzele sale aromatice cunoscute de popor sub numele de *foi de dafin* sau de *lurbān* să întrebuiȧezā în bucātārie. Din partea cārnoasā a fructelor să extrage un ulei esenȧial şi o substanȧ grasā, întrebuiȧate în medicinā ca tonice şi sti-

mulente. Cu foile şi boabele de dafin să preparā o *alife* sau pomadā care să întrebuiȧezā la legarea rānilor cari nu să vindecā.

Fig. 75. — Dafin.

a. ram cu frunze şi fiori; b. ram cu fructe; c. floare.

DAHLIA VARIABILIS. — Cautā la GHERGHINĀ.

DALAC. — Cautā la PUSTULĀ MALIGNĀ.

DALIE. — Cautā la GHERGHINĀ.

DALTONISM sau *discromatopsie*. — Este un defect care constā în a nu puteā să cunoaştem şi să deosebim colorile. Sā numeşte daltonism dupā numele unui învăȧat englez Dalton, care a suferit de acest curs şi care l-a descris pentru întâia oarā. Daltonismul este de 2 feluri: unii nu vād decāt numai douā colori, albastru şi roşu; alȧii cari nu vād lāmurit nici roşul viu, care li să pare verde murdar, nici galbenul, care li să pare verde pronunȧat şi cari nu deosebesc albastrul de violet. Acest defect este din naştere şi nu să poate îndreptā cu nimic. Cei ce sunt atinşi de daltonism nu pot să îmbrāţoseze nici o meserie în care au a face cu colori, pictura, tapiȧeria, croitoria, vāpsitoria, nu pot fi slujbaşi la drumul de fier, la marinā, unde sunt semnale roşii şi verzi. Nu să cunoaşte cauza daltonismului din naştere (*congenital*), dar atāt să ştie cā el atinge mai mult sexul bārbătesc. Daltonismul să poate constatā foarte uşor cu ajutorul unui instrument numit *cromatometru*. Afārā de acest daltonism congenital mai este unul *cāstigat*, care este produs prin abuzul de *băuturi alcoolice* (alcoholism) şi de *tutun*, prin lovitu-

rile asupra capului; să mai vede în isterie. În aceste cazuri boala să poate vindeca dacă depărtăm cauza. Atrofia progresivă a nervilor optici produce și ea la început un fel de daltonism incurabil, care sfârșește prin orbire completă. Fiindcă daltonismul poate să să ivească și în urma unei boale, nu este de ajuns ca să să examineze funcționarii dela drumul de fier și dela marină numai la intrarea lor în serviciu, ci și mai târziu din când în când.

DAMBLĂ. — Caută la EMIPLEGIE și PARALIZIE.

DÂNSELE. — Caută la EMIPLEGIE.

DANȚ, joc. — Una din cele mai plăcute petreceri pentru flăcăi și fete este danțul, atât la orașe cât și la sate. Unii merg la bal, alții își desțepenesc încheieturile și își mlădiază corpul jucând în horă. Danțul este o îndeletnicire ca și mersul, numai cât el este mai puțin obositor și dă mișcărilor mai multă înlesnire decât putere. Tactul cu care să face danțul este un bun mijloc pentru corp de a luă pozițiuni plăcute, cari să preîntîmpine și să îndrepteze strâmbăturile staturii și să-l facă să steie drept. Astfel danțul este o gimnastică cât să poate de bună și lecțiile de danț sunt foarte priincioase pentru dezvoltarea fizică, și, afară de plăcerea care o produce danțul, el trebuie să facă parte din educațiunea tinerilor. Păcatul mare al danțului este abuzul care să face cu el din partea tinerilor, cari nu vreau să știe decât numai de plăcerea ce o simțesc, fără să aibă în vedere că danțul așa cum să practică la bal are multe cusururi și poate dă naștere la multe boale, dintre cari unele îi costă chiar viața (Vezi BAL).

DANȚUL LUI SAINT-CUY. — Caută la COREE.

DAPHNE MEZEREUM. — Caută la TULICHINĂ.

DARTRĂ CRUSTOASĂ. — Caută la IMPETIGO.

DARTRE. — Cuvânt prin care să înțeleg boalele de piele și care astăzi nu să mai întrebuințază în medicină, mai ales decând s'au făcut studii precize cari au specificat diferitele forme sub cari să arată boalele de piele (Vezi ACNEE sau coși, funigei, ECZEMĂ sau bube dulci, ERPEȘ, IMPETIGO, LICHEN, LUPUS, PITIRIAZĂ, PSORIAZĂ).

DAT. — Caută la FAPT.

DATURA STRAMONIUM. — Caută la CIUMĂFAIE.

DAUCUS CAROTA. — Caută la MORCOV; iar *Daucus carota sylvestris*, caută la MORCOV SĂLBATIC.

DEBILITANTE. — Sunt cazuri în care este

trebuință să provocăm o scădere a energiei cu care funcționează unele organe, de exemplu când inima bate prea tare, sângele circulă cu prea mare putere, cum se întâmplă în *pletoră* (Vezi acest cuvânt), când cineva este supus la apoplexie, în febră (fierbințeală) mare, în inflamațiunile (apinderile) acute. Agenții și medicamentele de cari ne servim în aceste cazuri să chiamă *debilitanți*, și anume: lăsare de sânge (veneseție), lipitori, regim sau dietă aspră, băuturi emoliente, băi calde prelungite, cataplasme și oblojeli calde, etc.

DEBILITATE. (lat. *debilitas*), *fără vlagă, slăbiciune.* — Nu trebuie să confundăm acest cuvânt cu *slăbirea*, care ne arată pe un om lipsit de grăsime, pe un om slab. Prin debilitate să înțelege o lipsă sau împușinare de putere; o scădere de energie mai mult sau mai puțin pronunțată; o slăbiciune momentană și întâmplătoare, care rezultă din oboseli sau excese prelungite, din o boală lungă și gravă (toți convalescenții sunt debili până să întreamează). Mulți copii mici sunt debili din pricină că n'au hrană îndestulătoare, n'au soare, n'au aer, nu fac exercițiu. Pentru a combate debilitatea să recomandă un regim bun și medicamente întăritoare (vezi TONICE).

DECOCTIUNE, fiertură. — Pentru a prepara o decoctiune sau un *decoct* să fierbe o plantă în apă. Decoctiunea nu e bine să să facă la foc mare, ci la foc potrivit pentru ca fierberea să să facă mai încet. Vasul în care să fierbe este bine să aibă capac, pentru ca principiile volatile sau aromatice să nu fie duse în aer de cătră aburii de apă; dacă vasul e acoperit cu un capac, acești aburi să condensează pe capac pentru a cădea din nou în vas. Cu toate acestea, o bună parte din aceste principii să pierd, din care cauză decoctiunea sau *fiertura* nu este așa de bună ca *infuziunea* sau *ceaiul*, nici ca *maceratiunea* sau *plămădeala* (vezi aceste cuvinte); prin urmare, decoctiunea să va întrebuințată numai pentru acele plante cari au trebuință de a fierbe mult pentru ca să scoatem principiile active din ele, și anume: lemnele (cimișirul etc.), scoarțele (stejar, rodiu, etc.), rădăcinele (ferigă, pir, etc.), fecula unor fructe (curmale, gutui, smochine), unele frunze verzi (limba mielului, cicoare, tălăhărea, măcriș).

DECOCTIUNEA ALBĂ A LUI SYDEMIAM. — Caută la CORN DE CERB.

DECOLAREA sau *deslipirea retinii.* — Caută la OCHIU.

DECREPITUDINE (dela lat. *decrepitus*, căzut, slăbit). — Caută la BĂTRĂNEȚE ȘI DEGENERESCENTĂ.

DECUBIT (lat. *decubitus*). — Cuvânt latin care înseamnă *a stă culcat*: *decubit dorsal* va să zică a stă culcat pe *spate*, *decubit lateral* a stă culcat pe o parte, etc. In medicină când zicem *decubite* de obicei să înțeleg niște răni (*escare*), cari să produc în punctele corpului pe cari stăm mai mult culcați, așa că prin apăsare continuă și prelungită părțile moi (pielea și carnea) să mortifică prin gangrenă, după cum să întâmplă în febrele grave (febra tifoidă) și în boalele sistemului nervos, rămânând osul de desupt descoperit (vezi ȘEZUT).

DEDEȚEI. — Caută la DEDIȚEI.

DEDIȚĂ. — Caută la DEDIȚEI.

DEDIȚEI, adormițele, dedeței, dediță, sinesei, suflețele, vânturile (*Anemone pulsatilla*, fam. Ranunculaceelor). — Plantă erbacee veninoasă, cu frunzele păroase, florile în formă de clopot, albastre-violacee; fructele păroase; crește pe coline uscate, prin poieni și margini de păduri (Martie-Aprilie). In popor să întrebuințează la vâpsit, iar babele fac din frunze un ceaiu cu care spală ochii când sunt roșii; din planta întreagă cu flori cu tot fac băi. In medicină să întrebuințează rădăcinele, frunzele și florile. Principiu activ: *anemonina* (acid anemonic). Proprietăți: în contra amaurozei și în contra boalelor de piele (*antidar-tros*); să dă: alcoolatură 2-20 picături; apă distilată, 30-50 gr.; extract alcoolice 5-10 centigrame; extract apos, 5-30 centigrame; praf 20-40 ctgr. — *Anemonina* să dă în catarul bronhic, la tusa măgărească și astmă; 2-5 centigrame pe zi în buline.

DEFAIANȚĂ. — Caută la LIPOTIMIE.

DEFECAȚIUNE. — Acțiune mecanică care are de scop de a dă afară materiile rămase după mistuire și cari nu s-au absorbit. Aceste materii numite *fecale*, să îngrămădesc în partea de jos a mașului gros, în *rect*, deasupra șezutului, de unde sunt date afară prin o sforțare oarecare. Defecațiune însemnează eșire afară, mergere la scaun, ducere în poiană (după cum să zice în popor).

DEGENERESCENTĂ. — Omul este supus la transformări în virtutea cărora organele lui să strică, să degradează, *degenerează*. Aceste transformări sunt *naturale* când ele rezultă din înaintarea vrâstei, și în acest caz avem *degenerescentă senilă* sau de bă-

trânețe, care atinge pe rând toate organele, mai cu seamă inima, creierul, ficatul, rinichii, beșica, ochii, și care constă mai ales în înlocuirea unor elemente anatomice folosite prin *grăsime* (*degenerescentă grăsoasă*). Când această grăsime este prea multă, ea înăbușe elementele vecine și le împiedecă în slujba lor, așa că întreg organul ajunge cu timpul de nu mai poate funcționa de loc, și atunci moartea să apropie, moarte prin *decrepitudine* (vezi acest cuvânt), moarte prin bătrânețe. — Afară de acest fel de degenerescentă mai este una care vine în urma unei boale cronice, foarte rar în urma unei boale acute, și aceasta să numește *degenerescentă accidentală*, cum să întâmplă după mai multe atacuri de gută sau de reumatism, când incheieturile nu mai sunt în starea lor de sănătate, așa că mișcările lor sunt greoaie și incomplete, fiindcă elementele din cari să compun sunt stricate, degenerate. O inimă bolnavă să încarcă de grăsime, care face ca bătăile ei să fie mai slabe, fiindcă ea este degenerată. Tot astfel creierul atins de degenerescentă își face slujba mai cu anevoință, ceea ce să vede prin diferite turburări ale inteligenței. Ace-lași lucru să întâmplă și cu celelalte organe degenerate, cari toate sunt împiedecate în slujba lor. — In patologie, *degenerescenta* însemnează trecerea din o stare bolnăvicioasă în alta mai gravă, sau din o formă în alta în aceeași boală, din forma acută în forma cronică, din angină simplă în angină difterică, din o tumoră de bună natură în alta de rea natură, etc.; sau din o boală în altă boală diferită, nu prin permutare, ci prin filiațiune: astfel, trecerea dela sifilis constituțional la scrofuloză prin ereditate (moștenire). Pentru a întârziă *degenerescenta senilă* (de bătrânețe) trebuie încă din tinerețe să ducem o viață cât să poate de igienică, în privința hranei, locuinței, aerisirii, îmbrăcăminte, muncii, etc., să nu facem nici un abuz de băuturi alcoolice, nici de altă natură. Iar pentru a preîntâmpină sau micșoră degenerescentele *accidentale* singurul mijloc este de a căuta din vreme orice boală, ca să nu să învechească, să nu degenereze.

DEGERĂTURĂ. — Caută la CONGELAIȚIUNE.

DEGETAR, degetariță, degețel, fâța oaei (*Digitalis ambigua*, fam. Scrofulariaceelor). — Plantă erbacee veninoasă cu frunzele în formă de lance și cu florile mari galbene în formă de clopoței; crește prin pădurile din regiunea câmpiilor până în regiunea de

munte (Iunie-Iulie). Să întrebuințează frunzele sub formă de praf, de tinctură sau de ceaiu (infuziune). Ea își datorește proprietățile unui principiu activ numit *digitalină*, care să poate întrebuința singură. Degetarul sau digitala încetinește și regulează bătăile inimii, mărește cantitatea urinei (face ud mult), micșorează fierbințeala, pentru aceasta să dă în boalele de inimă, la cei cu dropică (boală de apă) și în boalele cu căldură mare: pneumonia (aprinderea de plămâni), febra tifoidă, etc. Praful sau pulberea de foi să dă în doză de 20-50 centigrame în o ceașcă de cafea de luat în două rânduri în timpul zilei, cinci zile în șir, apoi odihnă. Tinctura de digitală, 5-30 picături pe zi; extractul, 5-20 centigrame; siropul, 10-50 grame. Vinul lui Trousseau în 20 grame cuprinde 10 centigrame de digitală, asociată cu 30 centigrame de scilă și 1 gr. de acetat de potasă. Digitala este un medicament periculos și nu trebuie luată în doză mare, nici prea multe zile în șir, ca să nu să îngrămădească în corp și să deie semne de otrăvire. — *Digitalina* este și mai primejdioasă; să dă în granule de $\frac{1}{10}$ miligram. — *Otrăvirea* cu digitală are ca semne: durere la stomac și de-a lungul șirii spinării, vărsături, durere cumplită de cap, moleșeală generală, bătăile inimii încete, neregulate și cu intermitențe, sincopă. *Tratament*: vomitiv (ipeca, apomorfina) sau spălarea stomacului. Tanin (2 gr.) în apă caldă, sau ceaiu ori cafea tare și caldă. Stimulente: rachiu cald cu apă; săruri de amoniac, eter, injectate în rect dacă nu sunt suportate de stomac. Injecțiuni sub piele cu aconitină, sau 30 centigrame de tinctură de aconit prin gură sau șezut, repetat după o jumătate de ceas dacă este ameliorare în bătăile inimii. Bolnavul va stă culcat și după ce au trecut semnele otrăvirii câteva timp. — La țară babele dau ceaiul de flori și de frunze de degetar contra nădufului și dropiceii cu durere de piept.

Fig. 76. — Degetar (digitală).

înghițire. — Pentru ca mâncarea, solidă sau lichidă, să meargă în stomac trebuie să fie înghițită. Înghițirea să face cu ajutorul mai multor organe, cari toate intră în joc pentru a împinge hrana dela buze până în stomac, și aceste organe sunt: dinții, limba, cerul gurii, migdalele, gâttele și ezofagul. Dacă unul din aceste organe să inflamează sau să strânge, el nu mai poate funcționa bine și înghițirea să face cu greutate și cu durere. De aceea când cineva să plânga că-l doare când înghițe sau că nu poate înghiți, trebuie căutat în gură cu deamănuntul până în fundul ei, ca nu cumva să aibă o *amigdalită* sau *angină* (vezi aceste cuvinte). Gâttele sau înghițitoarea comunică în sus cu nasul, în jos cu laringele (organul vorbirii); pe acolo trece aerul pentru a să ducă în plămâni și tot pe acolo să ducă mâncările și băuturile în stomac. Această trecătoare are două supape: una în sus, *omusorul*, și alta în jos, *epiglota*, cari în minutul înghițirii închid pe deoparte nasul, iar pe de altă parte laringele (răsufătoarea), așa că mâncarea să ducă deadreptul în stomac. Dacă aceste două supape își împlinesc rău slujba, să poate întâmplă că unele bucățele sau picături să pătrundă pe sus în nas de unde sunt date afară cu sgomot, sau să cadă în laringe (răsufătoare), care este cuprins îndată de o tusă strașnică, uneori dureroasă, tusă care ține până când dăm afară ceea ce am *înghițit rău*. Aceasta să întâmplă de obicei când bem prea repede, sau atunci când bând ne vine pofta de răs sau când în minutul înghițirii ținem capul prea aplecat în jos; atunci fața să înroșește, ochii lăcrimează, tusa poate să să prelungească mai multe minute, așa încât să pare că omul s'ar asfixia, dar toate aceste trec dacă respirăm încet, cu capul drept, cu gura închisă, fără să vorbim și stând în odihnă câteva minute. Dacă lucrul acesta să întâmplă adeseori sau ori de câte ori omul încearcă să înghiță, solide sau lichide, lucrul este foarte grav. Atunci dacă examinăm gura putem descoperi mai multe lucruri; sau că în cerul gurii să află o gaură pe unde mâncarea sau lichidele trec în nas, sau că limba este paralizată, sau că laringele este bolnav și foarte simțitor; ori că ezofagul este prea strâmt, sau osul fălcii rupt și în aceste cazuri trebuie să hrănim bolnavul în mod artificial (vezi ALIMENTAȚIUNE). Să înțelege că în toate aceste împrejurări trebuie să să ceară ajutorul doctorului.

DEGETARIȚĂ. — Caută la DEGETAR.

DEGETE. — Caută la MANĂ.

DEGETEL. → Caută la DEGETAR.

DEGLUȚIȚIUNE (dela lat. *deglutire*, a înghiți).

DEJUN. — Caută la MESE.

DELETERE (Gazuri), sau *gazuri stricătoare*. — Sunt acele care turbură sănătatea, punând viața în joc și putând produce chiar moartea, când le respirăm curate sau când sunt amestecate în cantitate prea mare cu aerul, care pătrunde în plămâni noștri. Astfel de gazuri stricătoare sau vătămătoare sunt: acidul carbonic, gazul de iluminat, gazurile cari iasă din canale și din privați (latrine). Aceste gazuri intrând în plămâni dau naștere la asfixie, care poate fi mortală dacă nu este tratată la timp (VEZI ASFIXIE, CARBON, CARBONIC, CANALE, HAZNALE).

DELIR, *aiurare, buiguiéală*. — Este o turburare a facultăților mintale; un om este în delir, sau aiurează, când simțirile sale nu sunt în raport cu lucrurile din afară și este stăpânit de idei false, inchipuite, pe cari el le ia drept lucruri adevărate. Delirul nu este o boală propriu zisă ci un semn care să vede fie la începutul, fie în cursul mai multor boale. Când vedem pe cineva aiurând, cel dintâiu gând al nostru este ca nu cumva el să fie nebun, căci *nebulnia* este una din cauzele de căpetenie ale delirului, și mai toate formele de nebunie sau *alienațiune mentală* au ca semn principal un fel de aiurare. Dar nu trebuie să uităm că omul poate buigui și în alte împrejurări, fără ca să fie nebun. Aceste împrejurări sunt: 1. *Emoțiunile morale* vii sau prelungite, cari pot provoca delirul excitând sistemul nervos (mânia, bucuria prea mare, un succes strălucit, o indignare adâncă, o reacțiune violentă a minții în po-triva loviturilor sorții) sau deprimându-l (o supărare neașteptată, o spaimă mare, o decepție amară și alte suferințe morale); — 2. Unele *boale de creeri* și ale pielitelor lui (meningele), cum sunt: meningita, cogestiunea și anemia creerului, lovituri asupra capului, răniri ale craniului, tumorile cerebrale, etc., cari aduc o turburare în slujba creerului; — 3. *Febrele grave*: scarlatina, vărsatul, pojarul, febra tifoidă, frigurile palustre; apoi unele aprinderi sau inflamațiuni grave: pneumonia (aprinderea de plămâni), brânca, etc.; la sfârșitul unor boale, în momentul când începe agonia; — 4. unele *otrăviri*, fie repezi cum să întâmplă acele cu beladonă, opiu, etc., fie încete și cronice cum sunt cele cu plumb, cu mercur, cu alcool (VEZI DELIRIUM TREMENS). În toate aceste împrejurări poate să existe delirul fără ca bolnavul să fie atins de nebunie, și atunci delirul mai în totdeauna

este trecător. Din aceste să poate vedea că delirul este o arătare a mai multor stări foarte diferite și cea dintâiu întrebare când ne găsim în fața unui om care aiurează este dacă el este la începutul unei nebunii sau a unei alte boale care are ca semn delirul, la început sau în cursul ei? Răspunsul este ușor de dat, căci delirul care însoțește o boală oarecare este în totdeauna precedat sau însoțit de căldură (febră); el începe în mod brusc și are o durată scurtă, trecătoare; apoi, bolnavul nu-și dă seamă de ceea ce zice sau face, el vorbește fără a avea conștiință, vorbește fără să să audă măcar, sau bagă de seamă numai după ce a vorbit sau a făcut; ideile lui sunt fără legătură, variind din un minut în altul, și după ce delirul a încetat, el nu-și mai aduce aminte nici despre ceea ce vorbit, nici despre ceea ce a făcut, nici de durerile de cari s'a plâns, nici chiar de cursul boalei de dinaintea delirului. În *nebulnie* delirul nu să însoțește de febră; el începe mai cu încetul și are o durată mai lungă; bolnavul aiurează, dar își dă bine seamă de ceea ce zice sau face, și el să crede om cumințe luând greșelile drept adevăruri, judecata lui este stricată. Sunt mai multe feluri de delir: ori bolnavul vorbește despre toate lucrurile așa că delirul lui să leagă de toate manifestațiunile inteligenții; ori el are o idee fixă asupra căreia revine mereu, cum de pildă să întâmplă în *delirul de mărire*, când bolnavul să crede bogat, prinț, frumos sau plin de talente și exagerează tot ceea ce rapoartă la ființa sa; sau cum să întâmplă în *delirul de persecuțiune*, în care el să crede urmărit din partea unuia sau a mai multor indivizi, vorbește și lucrează în acest înțeles și adeseori are în același timp halucinațiuni (inchipuiri sau vedenii) cari pot să-l îndemne la crime pentru a să scăpă de cei ce-l persecută. Mai este o deosebire între aceste două feluri; delirul boalelor este de obicei *liniștit*, bolnavul este absorbit în sine însuși și pe jumătate adormit, murmură cuvinte neînțelese, fără șir și aproape fără gesturi, câte odată să scoală din pat și să dă jos fără nici un scop, dar dacă îl deșteptăm, fixându-i cu putere atențiunea, el își apreciază bine starea lui mintală; — în delirul *nebulniei* nu este nimic din toate acestea, nebunul merge, vine, trăiește cu toții cei din casă, însă aiurează într'una și nimic nu-l poate scoate din ideia lui fixă. Intru cât privește *delirul furios*, care să arată prin mișcări și țipete violente, cari

revin prin accese, el să vede foarte rar în boale, cele mai adeseori în *delirium tremens* (vezi aceste cuvinte); de obicei acest delir furios caracterizează cel mai mare grad de nebunie. — *Tratament.* Din cele zise rezultă că delirul în totdeauna este un semn de care trebuie să să țină seamă. La copii, cari de și sunt foarte excitabili nu sunt supuși la nebunie, delirul poate să provină din o insolataje (*soare sec*) sau din o mistuire rea, sau el poate fi începutul unei boale grave, cum este meningita, vărsatul, scarlatina, pojarul, etc. La *adolescent* delirul poate fi începutul febrei tifoide sau a febrei eruptive. La *adult* poate să fie pricina delirului una din cauzele mai sus enumerate, în frunte cu *nebulia*. Pentru a lămuri cauza delirului ne vom informa dacă în familia pacientului au fost oameni atinși de nebunie, dacă el s'a lovit sau a căzut în cap, dacă a avut emoțiuni mari, dacă are vărsături, căldură (febră) și alte semne cari ne pot pune la cale cu privire la ivirea vr'unei boale grave, etc. Despre toate acestea avem trebuință de a fi bine informați și atunci să va recomandă bolnavului distraționi, călătorii dacă delirul vine din vr'o emoțiune morală; întări-toare dacă el vine din o pierdere mare de sânge sau din o nemăncare prelungită; antidote potrivite dacă este vorba de otrăvire; să va pansă rana de la cap, să va trată boala locală sau generală; vom combate cum s'ar zice cauza delirului. Pentru tratarea delirului însuși să recomandă ca cel ce delirează să să culce singur în o odaie mare și aerată, fără lumină prea vie, nici sgomot, să fie cea mai mare liniște în jurul lui evitând tot ce poate să-l întărate. La cap să va pune răceală, o pungă de gheață, care să fie într'una rece; să va face spălături reci pe tot corpul sau să va înveli bolnavul câte 2-3 minute în cearșafuri reci; apoi muștare la picioare și pulpe, vezicătoare la ceafă, curățenii și clisme. Dintre medicamente să recomandă eter, apă de laur-cireș în apă îndulcită cu zahăr, opiu sub formă de laudan, 10-15 picături odată. Nu trebuie puse lipitori, decât numai după porunca doctorului, care trebuie chemat în totdeauna și cât să poate mai iute, căci numai el poate cunoaște boala și modul ei de vindecare.. Când delirul este *furios*, când bolnavul este violent, sărind din pat, amenințând și lovind, atunci trebuie legat de pat cu cearșafuri trecute peste piept și peste genunchi, sau pus în cămașa de forță.

DELIRIUM TREMENS, delir tremurător. —

Acest delir este caracterizat prin tremurătura membrilor cu aiurare și să vede numai la oamenii otrăviți cu băuturi alcoolice. *Semnele* lui sunt: omul este cuprins de o neliniște mare și continuă, are tremurături în mâni și picioare, îi tremură buzele și limba; fața ia înfățișare de mirare, de neliniște sau de spaimă; el vorbește într'una cu o voce scurtă, întreruptă și poruncitoare; are halucinațiuni teribile, văzând ființe închipuite cari îl încunjură și-l amenință, cu cari să ceartă și de cari să apără (unii văd șoareci pe corpul lor); el țipă, vorbește, aleargă în toate părțile pentru ca să scape de dușmanii cari îl urmăresc. Alții, fără să fie așa furioși, vorbesc cu persoane pe cari le cred a fi lângă ei; vorba lor este fără șir și nesfârșită; ei să ocupă cu tot felul de lucruri; merg, vîn, dau porunci, conduc o lucrare, etc., sunt în continuu ocupați, grăbiți și de o activitate mare în aceste ocupațiuni închipuite. Aceste accese de delir vin de obicei în mod brusc sau după câte-va nopți de insomnie și pot să să prelungească mai multe zile; febra poate variă și uneori ajunge până la 41°. *Cauzele ocazionale:* excese de băuturi, emoțiuni, nemăncare, răniri, boale febrile și în deosebi pneumonia. Dacă bolnavul nu să îndrepteză, moartea vine după mai multe recidive. — *Tratament.* Bolnavul să nu mai beie nici o băutură alcoolică; să-i dăm să beie lapte mult, cât să poate de mult, și limonade pentru ca să să elimine alcoolul din corpul lui; băi calde prelungite și repetate; să steie în cameră mare, bine aerată și în care să nu poată strică nimic.

DELPHINIUM CONSOLIDA. — Caută la NEMȚIȘORI.

DEMENTĂ, tâmpeală. — Această stare să confundă cu *idioția* (vezi acest cuvânt), de care însă să deosebește prin aceea că demența vine cu timpul, în urma unei boale; omul dement a fost cuminte în viața lui ca toți oamenii, pe câtă vreme idiotul să naște tâmpit. Prin cuvântul demență să înțelege o slăbire a facultăților intelectuale și morale, care merge până la suprimarea lor. Demența este de mai multe feluri: aceea care este rezultatul etății, a bătrâneței și care să numește demență *senilă*; aceea produsă de emoragia cerebrală sau de imoierea creierului, sau de paralizia generală progresivă, demență *paralitică*; aceea care să vede în diferitele forme de *alienațiune mentală*; mai este o demență care să produce câte odată, foarte rar, la copii prin degenerescență alcoolică sau

nervoasă, demență *precoce*. Demența are *trei perioade*: la început boala să arată prin pierderea memoriei (ținerii de minte) mai întâiu a faptelor recente; bolnavul începe a fi neîndemânatic la lucru; neîndemânare care merge din ce în ce crescând; apoi din pricină că nu-și mai poate coordona ideile să repetă mereu la vorbă; el devine supărăcios sau nepăsător. În perioada a două bolnavul cade în copilărie, inteligența lui să întoarcă la acea din primele luni ale vieții; vorbirea îi este neînțeleasă prin uitarea cuvintelor trebuincioase; viața îi este înconștientă, dar funcțiunile celorlalte organe să execute regulat așa că bolnavul nu slăbește până mai târziu când începe slăbirea mușchilor. În perioada a treia încep și celelalte organe a nu-și mai face slujba și atunci bolnavul să topește repede și moare. Demența este fără leac și ea poate dura mai mulți ani. Tratamentul să reducă la îngrijiri igienice, pentru care este mai bine ca bolnavul să fie internat în vr'un ospiciu special unde poate fi mai bine și mai cu înlesnire îngrijit decât acasă.

DENTIFRICE. — Să numesc astfel diferitele preparate cu cari ne spălăm gura, în deosebi dinții și măselele, cu scopul de a nimici acțiunea stricătoare pe care o pot avea mâncările asupra lor precum și lichidele băute sau formate în gură (vezi DINȚI). Aceste preparate trebuie pe lângă miros și gust plăcut să întrunească și următoarele însușiri: să curețe cu ușurință dinții și căptușeala (mucoasa) gurii, să fie antiseptice (să omoare microbii), să fie dezodorizante (să iee mirosul greu al gurii), să nu fie otrăvicioase, să nu fie iritante și să nu strice dinții și măselele. Preparațiunile dentifrice sunt *solide* (prafuri de dinți), *lichide* (apă de gură) și *moi* (diferite paste). — Mulți își spală gura cu alcool, obicei bun căci spirtul topește straturile lipite de dinți și măsele, curățind bine și fiind un bun antiseptic, fără să strice și luând mirosul greu al gurii; el întărește și gingiile. Apă bună de gură și cu gust plăcut este aceasta: alcool curat 90 grame; chinol 10 gr.; esență de mentă 30 picături; din care să va pune 5 picături în o jumătate pahar de apă; sau: alcool curat 320 gr.; esență de bergamot 10 grame; esență de scortșoară 1 gr.; tinctură de benzoe 6 gr.; din care să va pune câteva picături într'o jumătate de pahar de apă. Trebuie să ne spălăm gura după fiecare mâncare (masă) pentru ca să nu rămâie bucățele printre dinți și măsele. Spălarea aceasta trebuie să să

facă cu *peria*, care trebuie să fie cât să poată de mică pentru ca să poată pătrunde prin tot locul; părul perii trebuie să fie astfel aranjat ca să poată pătrunde bine printre dinți și măsele, el va fi mai aspru pentru cei ce au smalțul tare și mai moale pentru cei cu smalțul slab, dar nu trebuie să pierdem din vedere că o perie prea tare slăbește smalțul, iar una prea moale nu curăță în de ajuns. Înainte de a întrebuiți peria trebuie să ne curățim dinții cu o scobitoare, iar cu peria vom frecă dinții pe dinăuntru ca și pe dinafară, și pe sus, purtând peria prin toate părțile. Spălarea gurii cu peria trebuie făcută de 2 ori pe zi, dimineața și seara, mai cu seamă seara, căci în timpul nopții să produc în o gură necurățită dospiri (fermentații) cari sunt foarte stricătoare pentru dinți. — *Prafurile de dinți* să fac de obicei cu *cretă* spălată, care de altfel să poată întrebuiți și singură, ea are mai mult o acțiune mecanică; tot așa este *piatra ponce*, care însă este prea aspră și poată să strice smalțul; mai bun este praful de *magnezie*. Ca antiseptic să poată întrebuiți acidul boric, chinolul și o esență de mentă. Dăm aci 2 formule: *cretă* spălată 100 grame; carbonat de magnezie pulverizat 13 gr.; clorat de potasă 50 gr., esență de mentă 30 picături; — sau: *cretă* spălată 100 gr.; chinol 20 centigrame, esență de mentă 30 picături. După ce să frecă dinții cu praf, ne clătim gura cu apă curată sau cu apă dentifrice. *Pastele* și *săpunurile* cari de altfel curăță frumos dinții nu sunt tocmai bune, fiind prea active, prea aspre prin *piatra ponce* ce o au sau prin alcalii ce să găsesse în săpunuri. Să mai întrebuițează pentru curățit dinții *cenușa de țigară*, care iritează gingiile, și *cărbunele pulverizat*, cari în cele din urmă înegrește dinții. Dintre apele bune de gură să recomandă mult *apa lui Botot* (vezi aceste cuvinte) și apa *Nola* (farm. Gherman).

DENTIȚIUNE. — Eșirea dinților să numește *dentițiu* și ea să face în mod natural la două epoce diferite. În anul întâiu al vieții începe eșirea dinților *de lapte* sau *vremelnici* (temporari), cari la vrâsta de 7 ani cad pentru a fi înlocuiți de dinții *definitivi* sau *permanenți*. Intru cât privește descrierea dinților și a măselelor, cetitorul va căuta la articolul: DINȚI. — Vom începe cu *prima dentițiu*. Cei dintăiu dinți încep a eși prin luna a șeasa și eșirea lor continuă până la 2 ani și jumătate când copilul are 12 dinți și 8 măsele. La uni copii dinții încep a eși târziu, la 8 luni, la un

an și chiar la un an și jumătate; la alții să poate să iasă mai de vreme, la 4 luni la 3 luni; s'au văzut copii născându-să cu câțiva dinți. Iată acum care este ordinea și epoca eșirii dinților și măselelor din prima dentițiune:

1. Patru dinți tăietori mijlocii..... 6 luni
2. Patru dinți tăietori laterali..... 1 an
3. Patru cele dintău măsele mici 1 an 1/2
4. Patru dinți cănești 2 ani
5. Patru cele de al doilea măsele mici..... 2 ani 1/2.

Să vedem acum cari sunt *accidentele primei dentițiuni*. La cei mai mulți copii dinții iasă foarte ușor, pe neabăgate în seamă și fără nici o suferință, afară numai că copiii în acel timp au bale mai multe, sunt mai băloși decât de obicei, și își țin mereu mâna în gură sugându-și degetele. Pentru a înlezni eșirea dinților este obiceiul ca să se deie copiilor inele de fildis sau de metal, destul de mari ca să nu le poată înghiți cu cari să joacă ținându-le mereu în gură și strângându-le între gingii, dar aceste mai mult întârsec gingiile și întârzie eșirea dinților; mai bine este să li se deie lucruri mai moi cum este un dop de plută sau o rădăcină de nalbă mare, care însă să murdărește în curând și trebuie înlocuită. Mai bine însă este să se lase la natură, afară numai de cazurile în cari copilul suferă cu adevărat. Astfel uneori copiii au la gingii mâncărime foarte mare, ceea ce îi silește să-și frece gingiile mereu cu degetele; au bale (salivă) în cantitate prea mare; gingiile și gura sunt roșii, umflate sau acoperite de beșicuțe albe (afte); au caldură (febră), neliniște; ei țipă și n'au foame; alte ori sunt abătuți. În aceste cazuri să zice că au *friguri de dinți*, și tot ce putem face este să căutăm a le micșora durerile prin atingerea gingiilor cu miericică (mel rozat) cu borax (4 gr. la 30), sau cu un tampon de bumbac înmuiat în acest amestec: cocaină 10 centigrame; sacharină 5 centigrame; glicerina 20 grame; spirit de mentă 10 picături. Cocaina deși este o otravă, dar fiind în cantitate foarte mică nu aduce nici o supărare. Pe de altă parte să mai poate da copiilor câte o lingură de apă de Vichy înainte de fiecare sugere, ceea ce le liniștește inflamația gurii. Tăierea gingiilor nu să face decât numai în cazuri grave, când copilul suferă prea mult și este amenințat de alte complicațiuni. Pentru liniște și somn să poate da la copii de 6-8 luni 30 centigrame de bromur de potasiu în o lingură de lapte îndulcit cu zahăr seara la culcare; la trebuință să poate îndoi doza, dar nu să va continuă

cu acest medicament mai mult de 4-5 zile. În cazuri de neliniște mare să poate pune o clizmă cu: cloral idrat, 25 centigrame; tinctură de mosc și tinctură de valeriană, câte 5 picături; apă 30 grame. — Afară de acestea în prima dentițiune să mai pot ivi și alte *complicațiuni*: *diaree* (urinare), *tusă* (bronchită), diferite *erupțiuni* pe piele cum este *eczema* (bube dulci), cari să vindecă foarte greu fără însă a lăsa vr'o urmă, vr'o pată; la unii să ivesc niște *ghinduri* la gât, cari dacă rămân mici n'aduc nici o supărare, afară numai dacă cresc și fac materie (puroiu), când să sparg și lasă urme adânci; unii mai au aprinderi de ochi (conjunctivită), ori scurgeri de urechi, mai ales acei ce au predispoziție la scrofulă. Aceste complicațiuni nu trebuie să înspăimânte prea mult pe mame, precum nici nu trebuie să le lase cu totul nepăsătoare. Copilul are trebuință de o îngrijire deosebită; îi să va da să sugă regulat la ore hotărâte, sau dacă a fost întârcat și îi s'a dat alte mâncări este bine să revenim iarăși la lapte și până trec complicațiile să-i dăm numai lapte însă în câtime potrivită, nu prea mult odată; să îi să facă băi calde în fiecare zi. Apoi fiecare complicație, diarea, tusa, eczema, etc. să va trată în mod special, căci nu e bine să se lase netratate sub cuvânt că ele provin din dentițiune; de asemenea trebuie tratată și febra (fierbințeala). Întru cât privește *convulziunile* sau spasmele (vezi CONVULZIUNI), cari din fericire vin foarte rar în cursul dentiției, și nu să ivesc decât numai atunci când s'au ivit și alte complicațiuni (diaree sau constipație), ele trebuiesc tratate cu deosebită îngrijire. Dinții de lapte, deși sunt vremelnici, trebuie îngrijiți tot așa de bine ca și cei definitivi, căci stricăciunea lor produce dureri și turburări digestive, iar mai târziu pot face ca dinții permanenți să iasă strâmb (vezi DINȚI). — Trece acum la *dentițiunea a doua*, care începe la 7 ani și să compune din 20 dinți și măsele de înlocuire și 12 măsele nouă, cari iasă în locuri neocupate până atunci, în total 32. Iată ordinea și epoca ivirii lor:

1. Patru cele dintău măsele mari (din nou).....7 ani
2. Patru dinți tăietori mijlocii..... 7 ani
3. Patru dinți tăietori laterali..... 9 ani
4. Patru cele dintău măsele mici10 ani
5. Patru cele de al doilea măsele mici11 ani
6. Patru dinți cănești..... 12 ani
7. Patru cele de al doilea măsele mari (din nou).....13 ani
8. Patru măsele de minte (din nou).....20-30 ani

În această dentițiune *accidentele* sunt mai rare; să poate ivi o inflamație de gingii (gingivită), mai ales când iasă din nou pri-

mele măsele mari. Să vede uneori puțină fierbințelă (febră), o oboșală, oarecari erupții pe piele, dar toate n'au mare importanță și trec dela sine. Intru cât privește îngrijirile ce trebuie date în momentul căderii dinților de lapte să vadă la DINȚI. În fine, adeseori să întâmplă că falca este prea mică pentru a cuprinde toți dinții și măselele, și atunci să încalce unii asupra altora, ceea ce nu să poate opri decât prin scoaterea unuia sau mai multora din ei, pentru ca ceilalți să să

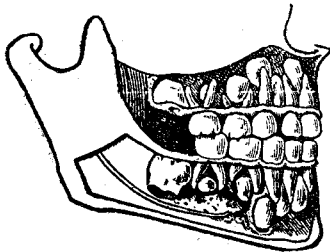

Fig. 77. — **Tăiere a maxilarelor**

(făleilor) arătând dezvoltarea dentițiunii a doua.

poată dezvoltă în linie. Măselele de minte, mai ales cele de jos, la unii iasă foarte greu, cu durere și inflamație de gingii, putând produce abcese; cel mai bun lucru este de a ne adresa la un dentist. — Pentru a termina vom aminti că s'au văzut în cazuri foarte rari *dinți esind pentru a treia oară* la persoane foarte bătrâne, ceea ce s'ar putea numi *dentițiunea a treia*, asupra căreia credem de prisos a mai stărui.

DENTURĂ. — Caută la DINȚI ARTIFICIALI.

DEOCHIU. — La țară adeseori auzim vorbindu-să de această indispoziție sau boală, care în cărțile de medicină nu este descrisă. Mai ales copiii sunt foarte mult supuși la *deochiu* boală care în cele mai multe cazuri vine și trece repede. Cauza acestei boale, după credința poporului, ar fi privirea pătrunzătoare a unei persoane asupra pătimașului, iar această privire pătrunzătoare ar fi provocată de frumusețea celui *deochiat*, cu toate că sunt și mulți urâți cari să *deoache*. Fiindcă această suferință este crezută ca efect al privirii ochilor, ea s'a numit *deochiu*, adică *din ochiu*, sau boală *provocată de ochi*. Prin *deochiu* poporul înțelege o durere de cap, însoțită uneori de o căldură ușoară și de aprinderea feții. Unii au și greață, căscătură, amețală, etc., mai ales acei ce sunt mai nervoși. Această stare poate să provină din o răceală produsă de cătră un curent de aer, din o constipație (incuietură), din o indigestie (nemistuire).

În toate aceste cazuri deochiul trece repede prin o curățenie ușoară, odihnă și trăsături cu oțet de trandafiri pe frunte, ceafă și pe celelalte părți ale corpului, sau în lipsă de oțet de trandafiri cu oțet ordinar, sau cu spirt, cu rom cu sare și piper, alteori cu un muștar la ceafă sau muștare la pulpe. La țară femeile pentru ca să să incredințeze dacă cineva este bolnav de deochiu și nu de altceva iau trei cărbuni aprinși și îi pun în un păhar cu apă neînceptută, adică în apă din cofă din care n'a băut nimeni și adusă fără ca acela care a adus-o să fi vorbit cuiva ceva, și dacă unul din tăciunii stânși cade la fund atunci copilul este deochiat, iar pentru ca el să să vindece îl spală cu puțină apă din aceea și restul îl aruncă pe un câne, spunând următorul descântec:

Salcie presădită,

Șade-o față mare împodobită,

Cu un ochiu de apă și c'unu de foc,

Dă cu cel de apă stânge p'ăl de foc.

Nu stânge focul,

Ci stinge deochiul lui (cutare)

Din ochi,

Dintre sprâncene,

Din fața obrazului,

Din sgârciul nasului,

Și rămâne (cutare) curat,

Luminat,

De Maica Preceastă lăsat,

De steaua din cer picat,

De roua din câmp spălat,

Ca sfânta Maria curat.

Pentru ca un copil să nu să deoachie, ca măsură preventivă, îi să face un *benchiu* sau *sbenghiu*, care este o pată neagră făcută pe fruntea copiilor frumoși cu tină (noroiu), cenuse, tăciune, sau cu piatra iadului; în cap îi să face din păr un moț legat cu panglică sau cordea *roșie*. Benchiul și cordeaua roșie să zice că aduc aminte privitorilor puțința de a deochia și prin această simplă aducere aminte deochiul nu să mai face. Deochiul de multe ori să întâmplă să fie începutul unor boale mai serioase, grave, cum sunt frigurile palustre, febra tifoidă, inflamația stomacului (gastrita), etc. În aceste cazuri cel mai bun lucru este ca îndată ce vedem că prin mijloacele de casă deochiul nu trece și că starea pătimașului merge în spre rău să alergăm la doctor, care va prescrie un tratament potrivit boalei adevărate.

DEPILATOARE. — Caută la EPILAȚIUNE.

DEPRINDERE. — Caută la OBICEIU.

DEPURATIVE (dela lat. *depurare*, a curăți)

— In stare de sănătate sângele nostru să curăță de toate produsele stricacioase formate în corpul nostru sau introduse de afară, prin sudoare, urină și scaune. Dacă să întâmplă ca pielea, rinichii și mâțele să funcționeze rău, toate acele produse stricacioase, numite *ptomaine* și *toxine*, rămân în corpul nostru și strică sângele. Pentru curățirea sângelui să dau medicamentele *depurative* sau *curățitoare*, cari alungă din corp toate aceste principii vătămătoare sănătății, cele care le alungă prin piele să numesc *diaforetice* sau *sudorifice*, prin rinichi *diuretice*, prin mâțe *purgative* (vezi aceste cuvinte). Atât unele cât și celelalte sunt folositoare, și de multe ori este bine ca să le asociem, dându-le de o dată sau pe rând. Dacă ele nu sunt de ajuns, doctorul va recurge la alte medicamente mai tari: alcaline, arsenic, iod, mercur, sulf, etc., după trebuință.

DERANGIARE de pântece, de stomac. Caută la DIAREE.

DERIVATIVE (dela lat. *derivare*, a abate).— Sunt medicamente cari fac o *derivație*, adică abat sângele sau altă umoare din calea sa naturală, îl trag fie înspre afară, fie spre un organ vecin sau depărtat de acela în care lichidul năzuiește a să adună și unde ar putea pricinui oarecari accidente. Pentru a înțelege mai bine lucrarea medicamentelor *derivative* sau *revulzive* (vezi acest cuvânt) vom aduce câteva exemple: la un om cu durere mare de cap, cu congestiune cerebrală, cu apoplexie, sângele s'a îngrămădit la cap, iar pentru a-l trage în jos spre mâțe îi vom da curățeni, spre picioare îi vom pune muștare; în acest caz curățeniile și muștarele sunt *derivative*. Un altul are congestiune în piept adică o îngrămădire de sânge în plămâni, la acesta vom căuta să tragem sângele în afară prin lipitori, ventuze sau luare de sânge (venesecție); toate acestea sunt *derivative*. Altul are reumatism la o încheietură, care este umflată, la care îi punem o vezicătoare ca să scoatem afară o parte din apa sângelui; vezicătoarea e un *derivativ*. Apoi punctele de foc, purgativele sudorificele, diureticele sunt tot atâtea *derivative*; despre fiecare vom vorbi la locul său.

DERM. — Partea dinăuntru a *pielei* (vezi **PIELE**).

DERMATOL (Gallat bazic de bismut). — Pulbere de colorare galbină de pucioasă, fără miros, nu să topește în apă, alcool, eter; preconizată ca succedaneu al iodo-

formului, iodolului, aristolului, să dă în aceleași doze și în aceleași cazuri. Pe *dinăuntru* să dă 2-6 grame pe zi. Dă rezultate bune în diarea tifică, offică, enterită, enterocolită (aprinde de mâțe).

DERMATOZĂ. — Sinonim cu *boală de piele*.

DERMOID (Chist). — O tumoră sau umflătură formată din o pungă plină cu părți cari constituie pielea: păr, dinți, unghii. Acești chiști sunt de obicei formați din invaginațiunea unei indoituri de piele în cursul dezvoltării fetului. Ei să formează la coada sprâncenelor, la gât și în alte părți, și nu să vindecă decât prin operație scoțându-să.

DESCAMAȚIUNE (dela lat. *desquamare*, a curăți de solzi).— Căderea părții superficiale a epidermului. Această *scămoșare* să face în stare de sănătate în mod continuu și pe nevăzute din cauza micimei solzilor, dar ea să vede bine în pojar, scarlatină, precum și în unele boale de piele: ichtioză, pitiriază, psoriază, etc. Febrele eruptive (pojar, scarlatină, etc.) să întind prin această scămoșare, de oarece solzii epidermului sunt îmbăcșiți de microbi.

DESELARE. — Caută la CURBATURĂ.

DESGUST, scârbă.— Aversiune pentru mâncare, care în unele cazuri ne scapă de o otrăvire cu mâncări stricate. Nu trebuie să să confunde desgustul cu inapetența, care nu este altceva decât pierderea poftei de mâncare (vezi și **APERIT**).

Dextrină, ciris. — Să prepară din feculă de cartofi, 200 gr.; apă distilată, 1000 gr.; acid oxalic, 5 gr.; puse într'un vas de porțelan și amestecate, pe baie de apă, până ce masa devine consistentă, apoi să diluiază cu o soluțiune de apă fierbinte, 500 gr.; carbonat de calce 6 gr. Să lasă o zi, apoi să filtrează; filtratul să evaporează până să îngroasă de se lipește de degete, apoi să usucă la + 30° și să transformă în praf. Dextrina este solubilă în apă și alcool diluat. Subțiată cu apă în cantitate suficientă să întrebunțează la facerea aparatelor inamovibile (pentru fracturi). S'a întrebunțat în contra eczemei (bube dulci): dextrină, 125 gr.; apă fierbinte, 1000 gr.; să să înmoaie, o cârpă și să să aplice pe eczemă.

DEZINFECTANTE. — Dacă ne-am lua după înțelesul adevărat al cuvântului prin *dezinfecțante* s'ar înțelege acele substanțe cari fac să dispară mirosul neplăcut sau cel puțin să-l ascundă; însă în medicină *dezinfecțantele* sunt tot una cu *antisepticele*, o-

morâtoare de microbi, și mai cu seamă a microbilor cari sunt răspândiți pe obiectele și în lucrurile cari au fost în atingere cu un bolnav ce a suferit de o boală molipsitoare (contagioasă). Astfel un dezinfectant poate să nu aibă nici un miros, cum este sublimatul coroziv. Cel mai bun dezinfectant este *soarele* (vezi acest cuvânt). Cele mai de căpetenie dezinfectante chimice sunt: acidul fenic, acidul sulfuros, apa oxigenată, formolul, ozonul, sublimatul coroziv, sulfatul de cupru, clorurul de calce, săpunul, sulfatul de fier, clorul, calcea, cărbunele, iodoformul, ortoformul, protargolul, timolul, sulfatul și clorurul de zinc, xeroformul, benzonaftolul, aristolul, asaprolul, betolul, etc. (vezi și ANTISEPTICE). Pentru modul cum să întrebuințeze dezinfectantele caută la: CONTAGIOASE (Boale) și DEZINFECȚIUNE.

DEZINFECȚIUNE. — Dezinfectarea constă în a nimici agenții sau microbii patogeni (producători de boale) și a împiedeca astfel întinderea boalelor *contagioase* (vezi acest cuvânt), molipsitoare. Dezinfecțiunea poate fi făcută prin mijloace chimice sau prin agenți fizici. — *Dezinfecțiunea chimică.* Sunt foarte multe produse chimice bune pentru a nimici microbii, dar în practică nu să pot întrebuința decât numai acele cari lucrează repede fără să strice lucrurile sau obiectele pe cari le dezinfectează. În multe cazuri dezinfectantele nu pot lucra bine și sigur decât numai dacă dezinfecțiunea a fost precedată de o curățenie îngrijită. *Sublimatul coroziv* este unul din cele mai puternice dezinfectante, căci el omoară microbii în scurtă vreme și în soluție destul de slabă (1 gr. la 1000), chiar și microbii cari fac spori rezistenți. Sublimatul fiind foarte otrăvitor nu trebuie întrebuințat decât după porunca doctorului. Soluțiunile de *sodă* de 1 sau 2 la 100, încălzite cel puțin la 50°, dezinfectează foarte bine obiectele întrebuințate zilnic, uneltele cari servesc la mâncare și băut. *Acidul fenic curat*, în soluțiune apoasă de 2.5 la 100 este un dezinfectant puternic. Întru buințarea soluțiilor mai concentrate este primejdioasă, căci ele ard pielea. Soluțiunile prea slabe n'au nici o lucrare. Acidul fenic *brut* nu să topește în apă decât foarte puțin și prin urmare nu poate servi la dezinfectare. Cresolii pe cari îi cuprind au o mare importanță, deși ei să topecă foarte greu, dar îi putem face solubili dacă îi tratăm cu acid sulfuric sau dacă îi emulzionăm în o soluție de săpun. *Cloralul* în soluțiune este foarte activ și foarte bun în

practică pentru a dezinfecța scaunele bolnavilor (febra tifoidă), dar soluția trebuie să fie proaspătă, făcută atunci când să întrebuințeze și să fie păstrată în o sticlă bine astupată; să pune cam 1 gram pentru 100 grame de materii fecale. *Calcea vie* (varul nestins), sau laptele de var și apa de var dezinfectează foarte bine scaunele și prețul lor este mic. Pentru a prepara laptele de var să ia un litru de var gras, zdrobit, și să pune în 9 litri 75 de apă; varul absoarbe apa, să desface și cade la fund sub formă de praf; apoi mai punem 3 litri 25 de apă și amestecăm bine cu un băț. Dacă nu-l întrebuințăm laptele de var atunci când îl preparăm, trebuie să-l păstrăm în un vas bine astupat, pe care înainte de a ne servi trebuie să-l batem, să-l clătinăm. *Săpunul de potasă* topit în apă caldă să întrebuințeze foarte cald și lucrează bine. *Săpunul de acid fenic* este și mai activ și să prepară luând 20 părți din soluțiunea caldă de săpun de potasă și adăogându-i 1 parte de acid fenic, agitând în continuu. Această soluție să poate păstra mult timp și este minunată pentru dezinfectarea podelelor. *Metakalina* este un dezinfectant care să vinde în tăblițe de câte 1 gram; să topește o tăbliță în un litru de apă. Să poate dezinfecța obiectele de metal, mobilele, podelele spălându-le, iar rufăria dacă o inmuie în această soluție. — *Dezinfecțiunea prin agenți fizici.* Ne vom ocupa numai de *lumină* și de *căldură*. Căldura să întrebuințeze sub formă uscată sau sub formă de aburi sau vapori de apă. Lumina directă a soarelui, insolațiunea, omoară în foarte puțin timp microbii și chiar sporii: lumina difuză omoară microbii cari nu fac spori. Când nu să poate o face dezinfecțiune completă, vom lăsa lumina să lucreze un timp oarecare pentru ca ea să poată să desăvârșească dezinfecțiunea. Vaporii de apă lucrează și mai repede și mai sigur. Să întrebuințeze vaporii la 100° și vaporii sub presiune peste 100°. Vaporii la 100° sunt cel mai puternic dezinfectant dintre toate dezinfectantele. Sporii cei mai rezistenți cari pot trăi mai multe ceasuri în soluțiuni tari de sublimat coroziv sau de acid fenic, sunt omorâți în câteva minute în vapori de apă la 100°; sporii daltacului (a pustulei maligne) mor în 5-10 minute. Apoi cu vaporii de apă putem dezinfecța toate obiectele, toate lucrurile: mobile (dacă nu sunt lipite), paturi, rufărie, veștminte, cărți, fără să să strice; obiectele de piele nu pot suportă acțiunea

acestor vapori, căci să creștesc, să stărească. — *Dezinfectiunea locuințelor.* Dezinfectiunea locuințelor și a mobilierului nu trebuie lăsată la voia fiecăruia. Trebuie să se facă legi și regulamente de poliție cari să hotărască boalele pentru cari dezinfectiunea să fie obligatorie. Pentru familiile sărace dezinfectarea trebuie făcută de către comună în mod gratuit. Apoi trebuie un personal îndemânat pentru a face această dezinfectiune, care să știe umbla cu aparatele. Numai astfel să poate face o dezinfectare eficace și fără să producă vr'o pagubă. — *Dezinfectiunea vestmintelor, a așternutului și a rufăriei.* Vestmintele, așternutul, stofele, nu pot fi în mod serios dezinfectate decât numai prin ajutorul *etuvei* cu vapori, întrebuințată în mod potrivit. Aceste obiecte nu trebuie îndoite, nici legate, nici strânse, ci lăsate liber, luându-se toate precauțiunile ca ele să nu să păteze de rugină care provine din părțile de metal ale etuvei. Indată ce dezinfectarea s'a terminat, obiectele trebuie scoase din etuvă, scuturate și întinse la aer ca să se usuce. Intru cât privește rufăria, ea n'are trebuință de a fi dezinfectată la etuvă, care ar coagula și face insolubile prin căldura cea mare materiile albuminoide de cari este îmbăxită pe unele locuri lășterii murdărită de diferite secrețiuni și escrețiuni; din care cauză să produc pete ce nu să mai șterg pe rufe ce s'au pus în etuvă fără să fi fost de mai înainte curățite. Mai mult, trebuie căutat mijlocul de a face nevătămatoare această rufărie, pentru cei ce umblă cu ea înainte de a fi fost curățită, indată ce ea a fost luată dela bolnavi. Pentru aceasta să recomandă ca să se cufunde rufăria murdărită de bolnavi în vase cu o soluțiune fenicată de 5 la 100, unde vor stă 12-24 ceasuri, sau în o soluție de 1 la 10 de săpun cu cresol, mai multe ceasuri; după care să vor curăți petele. Să mai poate întrebuința cu bun succes cresil, cresalină, lisol, în soluțiune de 2 la 100. Cel mai bun lucru este de a trata cât să poate mai iute rufăria infectată prin soluțiuni alcaline încălzite progresiv până la fierbere, soluțiuni cari seamănă cu leșia obicinuită din cenușe. Este foarte bună o soluție de carbonat de sodă, care este un mijloc foarte simplu și cel mai eficace pentru rufărie, afară de lucrurile făcute din lână și din mătasă. Leșia așa cum să face prin case cu cenușe de lemn sau cu carbonat de sodă, dacă lucrează la temperatură aproape de fierbere, este mijlocul cel mai sigur și mai repede pen-

tru dezinfectarea rufăriei murdărite de bolnavi infecțioși. — *Organizația dezinfectiunii.* Dezinfectiunea *continuă* care trebuie făcută la patul bolnavului în timpul boalei va fi făcută de persoanele din jurul bolnavului sub direcțiunea medicului curent. Ință dezinfectiunea *terminală*, care urmează indată după sfârșitul boalei și care are de scop să dezinfecteze locuința cu obiectele ce le cuprinde, nu va putea fi executată în mod regulat și eficace decât cu instalațiuni speciale și un personal obicinuit, căci diferitele procedee de dezinfectiune atarnă ca valoare de modul în care sunt aplicate. Serviciul de dezinfectiune publică al orașului Paris cuprinde patru stabilimente împrăștiate în diferite locuri și cuprinzând fiecare tot materialul trebuincios pentru a dezinfecta pe loc prin mijlocul etuvei și pentru a merge să opereze dezinfectiunea oricărui local. Materialul să compune mai cu seamă din etuve cu vapori sub presiune și cu înregistratori automatici, pulverizatori și amestecători dozimetrii pentru soluțiunile dezinfectante; doniți de lemn pentru manipularea acestor soluțiuni; saci, ceasuri, țoale de învelit pentru obiectele de dezinfectat sau dezinfectate, diferite unelte accesorii. — *Etuve de dezinfectiune.* Sunt

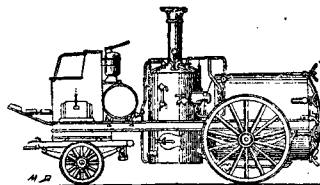

Fig. 78. — **Etuvă locomobilă pentru dezinfectiune.**

mai multe feluri de etuve: unele cu vapori cari funcționează sub presiune mică așa că temperatura să menține la 101-102°; altele cu vapori cari lu-

crează sub presiune mare în cari temperatura să ridică și chiar trece peste 115°, cum sunt etuvele fixe sau locomobile. O etuvă trebuie să indeplinească următoarele condițiuni: temperatura să nu varieze sau să varieze cel mult un grad în toate părțile aparatului; obiectele dezinfectate să nu-și piardă din rezistența lor; să nu să strice culoarea stofelor; să aibă aparate înregistratoare cari să permită controlul regularității operațiunilor făcute. — *Pulverizațiunile* să întrebuințeze adeseori; ele să fac cu o soluțiune de sublimat coroziv sau cu formol și cu aparate pulverizatoare constituite din un cilindru cu două despărțiri cari comunică prin un tub îngust; în despărțirea de jos să găsește lichidul dezinfectant; în despărțirea de sus să com-

primă aerul prin mijlocul unei pompe de mână; lichidul și aerul pleacă atunci din despărțirile lor flecare prin un tub de cauciuc pentru a să întâlnească în o mică cameră terminală în care să face pulverizarea propriu zisă. Pulverizațiunea să întrebuițează nu numai pentru tavanuri și ziduri, ci și pentru cele mai multe mobile; ea trebuie făcută cu multă îngrijire și repetată de 2-3 ori pentru același loc. Pulverizațiunile cu formol să fac cu o soluțiune care conține 976 centimetri cubi de apă și 24 centimetri cubi de formol. O pulverizațiune de 30 secunde omoară în timp de 24 de ore microbii difteriei, ai febrei tifoide; microbul piocianic, streptococii uscați pe hârtie, stafilococii și sporii dalacului mor mai greu. — *Dezinfectiunea instrumentelor chirurgicale* să poate face la flacăra de spirt, ceeace le cam strică, sau în apă care fierbe în clocote, care le sterilizează foarte bine.

DEZODORIZAȚIUNE. — Prin acest cuvânt să înțelege ridicarea sau nimicirea mirosului rău al bolnavului sau al locuinții sale. Când bolnavul miroasă a urină din cauză că nu poate să-și ție udul, îi vom da de 3 ori pe zi câte 10 picături de ulei sau esență de terbentină. Dacă mirosul vine din nădușeală vom întrebuița băile în care vom pune 3-4 grame de ipermanganat de potasă. Locuința bolnavului vom scăpa-o de miros rău prin *aerisire* cât să poate mai deasă, deschizând ferestrele pe când este soare sau făcând-o să comunice cu altă odaie aerisită de mai înainte. Să să scoată din cameră tot ceeace face miros rău. Să să întrebuițeze lichide antiseptice odorante: timol, creolină, acid fenic, etc., dar să să facă în același timp și *aerisirea*.

DIABET (dela grec. *diabétés*, a trece prin, să înțelege prin *rinichi*), *boală de zahăr*. — Iată o boală ciudată, care vine pe nesimțite și de multe ori când te crezi mai sănătos; iar când începi a băga de seamă că ești bolnav e deja târziu și boala destul de înaintată. Diabetul este o boală în care urina sau udul bolnavului cuprinde zahăr, lucru care nu trebuie să fie în timp de sănătate, și care boală are și alte semne după cum vom arăta mai la vale. Cuvântul *glicozurie* înseamnă numai urinare cu zahăr, fără nici un alt semn, fără nici o suferință, și prin urmare glicazuria simplă nu trebuie să să confunde cu diabetul. Este bine ca să să cunoască diabetul dela cele dintâiu semne, căci pentru ca să să poată vindeca sau cel puțin să li să micșoreze suferințele și urmările trebuie ținut

un regim dozebit și să să ducă o viață hotărâtă. Și aceasta cu atât mai mult cu cât perioada întâiu a boalei să desfășoare pe tăcute și în timp destul de îndelungat. Cel mai de căpetenie semn al diabetului este o *sete* neastâmpărată care silește pe bolnav să beie într-una, în fiecare ceas, ceeace produce *urină multă* așa încât bolnavul trebuie să facă foarte des udul. Adeseori însă boala nu să arată la început prin sete și urinare multă, ci prin alte *semne bănuitoare*: o aprindere sau inflamație cronică a gingiilor, cari să înmoaie și sângerează cu ușurință, uscăciunea gurii, căderea dinților, mâncărime pe diferite părți ale corpului fără să iasă ceva bube sau sgaibe, sau să pot ivi diferite boale de piele, cum sunt: eczema (bube dulci), furuncule sau furnicele, cari să ivesc și trec, repetându-să de multe ori; apoi să mai întâmplă la unii că li să slăbește vederea prea de timpuriu, vezi un om tânăr că pentru ca să poată ceti este silit să ție cartea sau gazeta de parte de ochi (presbitie prematură). Să mai văd diferite turburări nervoase: slăbire fără pricină vădită, moleșală generală, crampe (cârcei), dureri nevralgice, scăderea memoriei, aplicare spre somn, neputință de muncă. Pe de altă parte prezența zahărului în urină să cunoaște prin pătarea cămeșei sau a pantalonilor cu niște pete albi, la cari aleargă muștele. În unele cazuri, bolnavul bagă de seamă că de la o vreme cade des fără să-și explice pricina. Boala odată pronunțată, când nu mai lasă nici o urmă de îndoială are patru semne de căpetenie pe cari le cunoaște, le simte și le vede flecare bolnav: sete mare (*polidipsie*), ceeace îl silește să beie zilnic 3-8-12 litri de apă; urinare multă (*poliurie*), făcând ud tot în așa mare cantitate (3-8-10 litri); poftă de mâncare mărită, din pricină că bolnavul pierzând mult zahăr prin ud trebuie să mănânce mult (*polifagie*); apoi, cu toată mănăcarea cea multă, bolnavul începe a *slăbi*, fiindcă funcțiunile digestive, cari la început să fac bine încep să devie mai greoaie, prin obosirea stomacului și mai târziu să să ivească vărsături și urdinare, cari slăbesc bolnavul din ce în ce mai mult, așa că el trăiește din grăsimea și carnea proprie, mănâcându-să pe sine însuși (*autofagie*). Cel mai principal semn pe care bolnavul nu-l simte și nu-l vede este *glicozuria*, adică *zahărul* în urină. În cazul urinare cantitatea de zahăr făcută cu udul în 24 de ore poate fi de 25 până la 60 grame; această cantitate

tate poate merge până la 500 grame și chiar până la 1 chilogram pe zi în cazurile foarte grave. Cantitatea zahărului variază foarte mult dintr'o zi în alta după regimul pe care îl urmează bolnavul; căci mâncările zaharate și farinoase măresc cantitatea zahărului, iar dacă suprimăm aceste mâncări zahărul scade foarte mult și în cazurile ușoare poate să dispară de tot. — Diabetul are foarte multe *complicațiuni*, cari îl fac să fie așa de primejdios și a nume: pneumonia (aprinderea de plămâni) gangrena plămânilor, oftica; albuminuria; turburări nervoase, între cari diferite nevralgii, amorteți; turburări cerebrale, între cari cea mai cumplită este coma; turburări din partea vederii, cari merg până la orbire; turburări digestive; iar din partea pielei furuncule, antrax (serpengea), edem, gangrenă etc. — *Cauzele* diabetului sunt: ereditatea (moștenirea) care are mare influință asupra ivirii acestei boale (unul din părinți a suferit de diabet sau de o altă boală din grupul numit *artritic*, cum sunt: reumatismul, pietricele la rinichi sau ficat, obezitate; sau de o boală *nervoasă*, cum este: isteria, epilepsia, paralizia generală, nebunia). Alcoolismul sau beția agravează diabetul. Mediul social are mare influință asupra dezvoltării diabetului; lucru intelectual mai cu seamă, din care pricină diabetul să vede mai des la oamenii învățați, medici, artiști, oameni de afaceri, funcționari în administrații mari, etc. — *Tratament*. Pentru ca un bolnav de diabet să să vindece sau cel puțin să poată trăi cu boala sa fără să sufere, trebuie ca el să aibă *voință*, hotărâre; poți trăi și trei zeci de ani cu diabet dacă urmezi o igienă bună, adevă: să te culci și să te scoli de vreme; să ocolești emoțiunile, oboselile cu mintea fără însă ca să fi leneș, căci în acest caz te gândești prea mult la boală; să-ți faci fricțiuni pe tot corpul dimineața cu o mănuse de păr, seara cu o flanelă înmuiată în apă de Colonia; să faci des băi și duși calzi și reci timp de 15 zile, după care te vei odihni tot atâta; prin aceasta să va întezi slujba pielei și să vor preveni diferite erupțiuni. Să mai recomandă plimbări zilnice în aer liber, dar fără oboseală, mai ales că diabeticul să obosește cu ușurință și răcelile pentru el sunt periculoase. Sunt foarte bune jocurile în aer liber, vânătoarea, bicicleta cu mers moderat, grădinaritul. Gura trebuie îngrijită foarte bine, făcând gargară după mâncare. Mai important decât toate este

regimul alimentar. Diabetul face mult zahăr în urină din cauză că acest zahăr să formează în organismul său în cantitate foarte mare și din cauză că organismul consumă o cantitate de zahăr mai mică decât în stare de sănătate. Pentru aceasta trebuie scăzută din hrana bolnavului proporțiunea de zahăr și de materii cari să transformă în zahăr, materii numite hidro-carbonate (amidon, feculă, alcool), fără însă ca să suprimăm cu totul aceste materii, ceea ce n'ar fi lucru înțelept; lucru de altfel cu neputință în practică, căci mai toate alimentele conțin o oarecare proporțiune de hidrocarbonate. Impuținarea mâncărilor hidrocarbonate nu are numai avantajul de a micșora câtimea de zahăr în organism în timpul cât bolnavul ține acest regim, ci va face ca aceste mâncări hidrocarbonate să fie mai bine tolerate un timp oarecare după ce au fost reluate. Tipul alimentelor hidrocarbonate este *pânea*, a cărei cantitate va varia după puterea fiecărui bolnav de a transformă în mod complet acest aliment. Mai bine este să să mănânce miezul decât coaja, fiindcă miezul conține mai puțin zahăr și nu este așa gustos ca coaja care ispitește pe bolnav să mănânce mai mult. Este bine să să mănânce în loc de pâne *cartofi* cari conțin cu mult mai puțin zahăr (17 la 100), sau pâne de gluten care are 18 la 100. Unele specialități din comerț făcute cu migdale (pâne) sunt bune. În rezumat, bolnavul de diabet să va feri de alimentele feculente și zaharate, bomboane, zaharicale, cofeturi, prăjituri, fructe zaharisite, legume făinoase (fasole uscată, linte, mazăre), paste, macaroane, orez, fi-dea. El va mănca carne de tot felul, fiartă sau friptă, fără sos însă, bulion (zamă de carne) și ciorbe, ouă, pește, grăsimile, legumele verzi și salate; fructe (afară de cele prea dulci cum sunt strugurii, cireșile, pepenii), poate mănca, mai cu seamă: caise, zarzăre, piersici, nuci, migdale, alune, portocale. Laptele este foarte bun pentru diabeticii cari fac și albumină în urină; mai bun este chefirul și cumisul. Nu sunt bune băuturile *alcoolice* cari sunt prea zaharate (șampania, vermutul) sau cari cuprind multe hidrocarbonate: berea, cidru. Să va lua vin alb în cantitate mică sau mai bine vin roșu cu apă minerală (Vichy etc.). Ape minerale bune sunt: Vichy, Carlsbad, Bourboule, Evian, Vals. Ca *medicamente* să recomandă acele cari modifică glicogenia: alcalinele, oxidantele, etc. Lista lor e lungă: antipirina, aspirina, pira-

midonul, beladona, bromurele, arsenicul cacodilatele, bicarbonatul de sodă, bioxidul de mangan, santonina (*pilulele antidiabetice Séjournet*). Ca regulă este bine să se alterneze medicamentele: să va luă în prima săptămână alcalinele; în a doua, antipirină piramidon, aspirină, etc.; în a treia, oxidantele, cu repaus consecutiv de opt zile. Cele mai bune sunt preparatele cu arsenic. S'a recomandat mult drojdia de bere, 1-2 lingurițe de cafea pe zi. S'a mai recomandat *opoterapia epatică* sau *pancreatică*, cu diferite rezultate. Pentru *coma diabetică* sunt bune injecțiunile rectale cu 40-60 grame de bicarbonat de sodă sau injecțiunile intravenoase cu 250-500 grame din o soluție apoasă de bicarbonat de sodă de 3-5 la 100. Pentru a termina vom mai spune că diabetul nu trebuie să se chinuiască prea mult de sete, el poate să beie apă cât îi trebuie, căci prin aceasta el oprește dezidratarea țesuturilor și înlesnește darea afară a zahărului. Dintre medicamente cel mai bun, care micșorează mai repede glicozuria cu toate suferințele ei, este *santonina* sub formă de: *pilulele antidiabetice Séjournet*, 2-3 pe zi, având și avantajul că bolnavul nu este obligat să țină un regim așa de aspru.

DIACHILON (dela grec. *dia*, cu, și *chylós*, suc), *talion*. — Este un fel de plastore (emplastru) care se prepară din untură de porc (2 părți) și plumb oxidat pulverizat (1 parte), cari se fierb împreună pe un foc moderat, agitându-se neconținut și adăugând din când în când câte puțină apă până când plumbul oxidat (litargiriul) s'a topit cu totul, apoi se fierbe până să evaporează apa, rămânând la fund plastorul. Diachilonul astfel preparat se numește *simplu*; din el se prepară diachilonul *compus* astfel: să ia emplastru diachilon simplu, 1410 gr., să topește, apoi să adaugă ceară galbină 240 gr. și colofoniu 120 gr., topite la un loc, după aceasta să mai pune gumă rezină de amoniac, 170 gr., solvată în terebentină comună 60 gr., după care să formează plastorul malaxându-se cu ajutorul apei. Acest plastore întins pe pânză să întrebuițează astăzi, numai ca *aglutinativ*, pentru a uni buzele unei răniri (plăgi), pentru a fixa piesele de pansament sau o vezicătoare; să mai pune pe furnicele ca să grăbească coacerea, spargerea lor și să tragă materia afară. De obicei se taie fășuțe de diferite lungimi și lățimi, după trebuință, sau bucățele patrute încrestate pe la colțuri.

DIACOD (Sirop). — Acest cuvânt vine de la grec. *dia*, cu, și *kôdia*, cap de mac. Siropul diacod este tot una cu siropul de opiu (Vezi OPIU).

DIARETICE. — Medicamente cari produc diaforeză, sudoare (Vezi SUDORIFICE).

DIAREZĂ (dela grec. *diaphorêin*, a răspândi). — Insemnează transpirație sau nădușeală (sudoare) abundantă.

DIAPHRAGM (dela grec. *dia*, cu, și *phragma*, părte despărțitor). — Mușchiu așezat între piept (torace) și pântece (abdomen), care joacă mare rol în respirațiune, numit în popor *paiangen*.

DIAGNOSTIC sau *diagnoză* (dela grec. *dia*, între, prin, și *gnôsis*, cunoaștere). — Cunoașterea boalelor și dcoșebirea lor, unele de altele, după semnele fiecăreia.

DIANTHUS CARYOPHYLLUS. — Caută la GAROAFĂ.

DIAREE, *cufureală*, *eșire afară*, *pânticărie*, *pârfulcă*, *treapăd*, *urdinare*. — Când cineva iasă afară mai de multe ori în timpul unei zile zicem că are diaree. Urdinarea este de mai multe feluri și în cele mai multe cazuri ea nu este o boală propriu zisă, ci un semn al altei boale. Întru cât privește *abondanța* materiilor și în special cantitatea de apă pierdută prin scaune, ea variază dela câteva sute de grame până la 10, 20 și chiar 40 de litri în 24 ceasuri; numărul *scaunelor*, 4-6 pe zi în termin mijlociu, câte odată până la 100; iar *consistența*, ca noroiul, ca albușul de ou sau ca apa (seroasă), ne pune în stare de a ne da seama de gravitatea diareei. Afară de acestea trebuie să mai ținem seamă și de alte semne și anume: de *culoarea* scaunelor; când ele sunt galbene sau închise avem a face cu o diaree obicinuită; când sunt de culoarea lutului este vorba de o febră tifoidă; când sunt verzi, ca iarba, e vorba de o diaree verde infecțioasă a copiilor, tot verzi sunt scaunele și după ce a luat cineva calomel; culoarea verde închisă să vede în catarul stomacului și duodenului și în unele ictere (gălbănare) cu policolie; culoarea albă, cenușie argiloasă în gălbinarea prin oprirea fiecei (acolie); culoarea roșie, ruginie în dizenterie (urdinare cu sânge), sau neagră în emoragiile de stomac și mațe; această culoare neagră să mai vede și când cineva a luat bismut, ratania și preparate cu fier; culoarea apoasă sau fără culoare, să vede în diarea colerică sau coleriformă; — de *odoare* (miros); când mirosul este fetid (puturos) este vorba de o putrefacțiune (putrezire) a resturilor alimentare cum să

întâmplă în diarea celor ce deșeartă privățile, a celor ce sufer de dispepsie, a celor ce au mâncat carne stricată; scaunele seroase n'au miros aproape deloc; scaunele la diarea din prima copilărie au miros cam iute, de acreală; — de *natura* scanelor; în general, în diareele acute, scaunele sunt la început fecaloide, închise sau apoase. Alteori scaunele, în parte lichide, pot să conțină *materii fecale tari* (enterolite și coprolite), sau corpi străin cum sunt *calculii* (pietricele) biliari, viermii intestinali. Câteodată să vede în scaunele alvine ale diareei cronice mai cu seamă *alimente nemistuite* (lienterie), ceea ce ne arată de obicei o mărire a contracțiilor intestinale sau existența unei fistule gastro-intestinale. La bolnavii cari sufer de ficat sau de pancreas să văd adeseori *scaune yrăsaase* (stearae), în care grăsimea înnoată la suprafață în formă de picături uleioase sau de mici pete albi mari ca bobul. În scaune să mai poate observă uneori puroiu, care când este în cantitate mare este semn că s'a deschis în mațe o colecțiune mare purulentă. Scaunele diareice mai conțin niște *muci* (mucus) în cantitate mai mult sau mai puțin mare; când sunt în cantitate mare scaunele sunt ca albușul de ou proaspăt. — *Cauzele*. Cei mai predispuși la diaree sunt copiii și bătrânii, ceice sufer de mistuire grea (dispepsie) și ceice sufer de boale nervoase (nevropații). La cei predispuși, cea mai mică cauză le produce diaree. Intre cauze, avem mai întâiu *răceala* (frigul), care poate lucra pe dinafară sau pe dinăuntru; o mâncare rea, carne stricată, mezeluri vechi, legume nefierite bine, fructe verzi sau necoapte, cari produc o iritație sau chiar aprindere (inflamație) de stomac și de mațe. Această inflamație poate fi simplă sau trecătoare când provine numai din nemistuire (indigestie), sau ea este mai gravă când atârnu de o boală generală, cum este febra tifoidă, dizenteria, colera, etc. Cea mai ușoară diaree este aceea în care bolnavul n'are durere, ci numai o simplă eșire afară și care provine de obicei din o încărcare de stomac, o nemistuire (indigestie). Diărea care să însoțește de dureri sau de colici precum și de scremete, este mai gravă și datorită unei inflamațiuni de stomac și mațe, sau unei alte boale grave microbiene. În cele mai multe cazuri trebuie să oprim diarea din vreme, dela început chiar, afară de unele cazuri în cari ea trebuie respectată, cum să în-

tâmplă la cei ce sufer de dropică (boală de apă), la cari această diaree le mai împuținează din apa pe care o au în pânțec; la cei ce sufer de ficat, la care diarea le dezumflă ficatul storcându-l de fiere; la cei ce sufer de boale de piele și la cari constipația (încuietura) le face rău. În toate celelalte cazuri diarea trebuie oprită cât să poate mai iute, căci dacă o lăsăm în voia ei bolnavul slăbește repede și-și strică sănătatea generală. Mulți cred că diarea care vine la copii pe vremea dentițiunii (când le iasă dinții) este bună apărându-i de spasme sau de alte accidente grave, ceea ce este o greșeală mare, căci copiii slăbesc și când vine doctorul este prea târziu. Astfel și la copii ca și la oamenii mari nu trebuie să așteptăm mai mult de o zi sau două cel mult. *Tratament*. Atât la copii cât și la oamenii mari trebuie să începem tratamentul prin un *purgativ* (curățenie), pentru a curăți tubul digestiv de materiile iritante ce să mai găsesc în el. La copii să recomandă un calomel (10-30 centigrame, după etate) sau ulei de ricin (10-15 grame), iar la adulți o sare amară (30 gr.) sau un păhar bun de apă de Breazu. Acum să ne ocupăm mai întâiu de *copii*: trebuie să supraveghiem hrana, să vedem dacă laptele este bun și câtă cantitate bea copilul peste zi, căci de multe ori hrana este pricina diareei. După ce am dat în ziua întâiu numai calomel sau ricină, iar ca regim numai lapte, în ziua următoare vom putea pune în lapte apă de var (3-6 lingurițe la un litru), dându-i și un sirop de gutui sau de tătăneasă (*Symphytum officinale*), curat sau amestecat cu lapte. Dacă copilul e mai mare de 2 ani pe lângă lapte îi vom mai da apă de orez, făină lactată; dacă lucrul este mai serios vom recurge la bismut (1-2, 4 grame pe zi, luând câte o jumătate de gram odată), sau vom da astringente (tanin, ratania, tanigen, tanalbin, dermatol) și antiseptice intestinale (benzonaftol, 1-2 grame pe zi). La mare trebuință vom recurge la *laudan*, dând de la etatea de $\frac{1}{2}$ an în sus numai 1 picătură, dela 1-2 ani 2 picături, dela 2-3 ani 3 picături, la 4 ani 4 picături; împărțite aceste doze pentru tot timpul zilei (dând 1 linguriță la fiecare ceas din o porțiune de 60-80 grame). În loc de laudan este mai bine să să deie elixirul paregoric care este cu mult mai slab și din care putem da dela 1-3 ani 6-20 picături pe zi. Pentru durerile de pânțec vom pune cataplasme calde simple sau ungând mai întâiu pânțecul cu clorofom (10 gr.) și ulei de iosciam (100 gr.). În diarea de *origine ali-*

mentară la copiii hrăniți numai la sân vom da puține doctorii, dar vom hotări ca ei să sugă numai de 7-8 ori în 24 ore (de 6 ori în timpul zilei și de 2 ori noaptea), vom regula regimul mamei sau al doiceii, care să va feri de mâncări grele de mistuit și de băuturi spirtoase; dacă cu toate acestea copilul iasă afară lapte brânzit, nemis-tuit, vom da copilului câte o jumătate de linguriță de apă de var sau de apă de Vichy; dacă cumva doica are regulile și copilul continuă a avea diaree, vom înlocui-o. Intru cât privește diareea provenită din *în-fărcare*, vom căuta să nu înțarcăm copiii decât la etatea de 12-14 luni și cu metoda preparându-i pentru aceasta cu câteva săptămâni mai înainte; înțarcarea să va face mai bine primăvara sau toamna; vom da lapte sterilizat și preparate cu lapte, supă preparată cu făină lactată sau cu făină de ovăz, de tapioca, de sago; vom da lapte de pasăre, ouă fierte moi, bulion fără gră-sime; mese regulate și nu mult odată; ca băuturi: lapte cu apă de Vichy (2 lingurițe la un pahăr) sau numai apă de Vals (4-5 zile); să nu să deie carne, feculente și le-gume, aici vin, cidru, bere. Pentru diareea *verde* infecțioasă cel mai bun lucru e dieta absolută, dând dela început calomel, apoi 24 ore numai apă (dietă idrică), sau: apă fiartă și răcită 1 litru, acid lactic 5 grame, sirop de gutui 50 gr., pe care va bea-o în 24 ore prin mici cantități; apoi să va da lapte sterilizat tăiat cu apă de orez, apă de var; sau apă de orez, apă albuminoasă, bulion fără grăsime, sau o amestecătură în părți egale de apă albuminoasă, bulion fără grăsime și lapte; să mai poate da fier-tură de orz, strecurată și răcită; mai pe urmă antiseptice intestinale (benzonaftol, betol, salol, salicilat de bismut, xeroform în doză de 60 centigrame până la 1 gr. în un julep gumos) și astringente (ratania, tanin, tanigen, țanalbin, dermatol) mai ales când diareea este abondentă. La *adulți* după ce am dat la început un purgativ, de multe ori este de ajuns oarecare dietă pentru a să vindecă. Dacă diareea să prelungește vom recurge la bismut (4-10-20 grame pe zi) și la preparate de opiu (pulbere de opiu, diascordium, extract tebaic, elixir paregoric, laudan din care vom da 5-10 picături înainte de fiecare mâncare). Dacă diareea este și mai gravă vom da dietă absolută, iar ca băutură vom da apă albuminoasă (apă fiartă 1 litru, patru albușuri de ou, apă de flori de portocale 10 gr., sirop de gutui 100 grame); flanele sau

cataplasme calde pe pânțele; după 24 sau 36 ore să va da dietă lactată, apoi ouă, orez, carne crudă (vezi CARNE) tocată, alcool. La trebuință să va da antiseptice intestinale, când diareea este fetidă, infecțioasă (benzonaftol cu salicilat de bismut); în diareea *palustră* să va da chinină asociată cu astringente (chinină cloridică 30 centigrame, tanin 25 centigrame, pulbere de opiu 1 centigram pentru 1 praf, să să deie astfel 5-6 prafuri pe zi). Pentru diareea *cronică* va trebui un regim prelungit și foarte îngrijit după cum va hotări doctorul și asupra căruia nu vom mai stărui. — In *popor*, babele tratează urdinarea cu afin, arțar, ceapă, cenușe, coarne, coțofană, crin, chiag de găină, laur, lut, mintă, muștar, papură, pojarniță, porumbele, rață, sânge de nouă frați, stejar, usturoiu, viță de vin (aguridă).

DIASCORDIUM (dela grec. *diá*, cu, și *scordium*, iarba usturoasă sau usturoiu de lac). — Este un electuar format din: iarbă usturoasă (scordium), flori de trandafiri, rădăcină de sclipeți (tormentilla erecta), rădăcină de răculeț (polygonum bistorta), rădăcină de ențură (gentiana lutea), rădăcină de obligeană (acorus calamus), gumă arabică, catechu, gumă rezină de galban, rezină de stîrax, scorțișoară (cinnamomum), piper lung, zingiber, bol roșu de armenia, extract de opiu, miere de trandafiri. Un gram din acest electuar conține 2 miligrame de extract de opiu. Diascordiul să da în contra diareei și a dizenteriei (urdinare și urdinare cu sânge), 2 până la 10 grame în o poțiune sau învelit în ostie (buline).

DIATAZĂ. — Este o substanță azotată sub formă de praf alb, solubilă în apă, insolubilă în alcool, care să scoate din orz, ovăș, grâu, cartofi, în momentul germinării (încolțirii) și care are însușirea de a transforma amidonul în dextrină, care să transformă ea însăși în zahăr. Saliva (balele) cuprinde diatază și să întrebuințează această substanță ca medicament atunci când materiile amidonate nu sunt în de ajuns mistuite (vezi MALTINĂ).

DIATEZĂ (dela grec. *diathésis*, constituțiune). — Dizpozițiune generală a organismului, congenitală sau câștigată, însă permanentă, care produce la individul care este atins, diferite boale având o origine comună; de exemplu: diateză *artritică*, *limfatică*, *urică* (vezi aceste cuvinte).

DIETĂ (dela grec. *diata*, regim). — Astăzi nu numai orășenii, dar chiar și cei de la sate, când le dai vr'o doctorie te întreabă

numai de cât cum trebuie să se păstreze cu mâncarea, adică *ce dietă să țină?* În adevăr, sunt multe boale în care omul nu trebuie, mai ales la început, să mănânce nimic, sau să iee numai câte puțin lapte, sau mai târziu să iee din toate afară de cutare lucru. Pentru a regulă mâncarea unui om sănătos, dar cu predispoziție la cutare boală, trebuie să-i hotărâm oarecari reguli, să-i dăm un *regim* oarecare. arătându-i ceace trebuie să mănânce și de ce să se ferească, îi vom da un *regim lactat*, sau un *regim animal* ori un *regim vegetal*, după trebuință (vezi LAPTE, CARNE, VEGETALE). Din cele zise până aci s'ar părea că cuvintele *dietă* și *regim* au aceeași însemnare, ceace nu este tocmai adevărat. Cuvântul *dietă* are un înțeles mai strâns decât cuvântul *regim* (vezi acest cuvânt). Dieta să apropie foarte mult de *abstinență* (vezi acest cuvânt) sau *ajunare*, dar nu *completă*, așa că am putea zice că dieta este o *abstinență incompletă*, relativă, iar nici de cum o abstinență absolută sau totală. Când prescriem unui bolnav o dietă, nu-l vom lipsi nici odată de orice mâncare, solidă sau lichidă, ci sau îi vom măsoră cantitatea obicinuită a mâncării (*dietă incompletă*), sau îl vom opri numai dela mâncările solide lăsându-l să iee pe cele lichide, cari, chiar când ele nu sunt așa de hrănitore ca laptele, totuși hrănesc și ele în un grad oarecare (*dietă completă*), cum sunt: bulionul sau unele tizane sau băuturi zaharate. Ori cum ar fi, o dietă produce o pierdere din greutatea corpului, o pierdere de forță (putere), de căldură vitală, o sărăcire a sângelui, etc. (vezi ABSTINENȚĂ *incompletă*). Să vedem acum cari sunt cazurile în cari avem trebuință de aceste efecte pentru a vindeca sau a ajuta vindecarea bolnavului. În cele mai multe aprinderi sau inflamațiuni: pneumonie (aprindere de plămâni), pleurezie (aprinderea cămeșii plămânilor), meningită (aprinderea învelișelor creierilor), etc., este neaparată trebuință ca să prescriem dietă, dar această dietă nu va fi așa aspră decât numai la începutul boalei. De asemenea trebuie să prescriem dietă în febră sau boalele febrile (cu fierbințeală) cum sunt: febra tifoidă, scarlatina, pojarul, vărsatul, iarăși numai la început, după care vom reveni la alimente lichide și în convalescență la mâncări mai hrănitore, după cum să prezintă și cazul. Același lucru trebuie să-l facem și cu bolnavii de brăncă (erizipel), de reumatism articular acut. În bo-

lele cronice însă ne vom feri de dietă, care ar slăbi bolnavul și mai mult, de pildă la un ofticos nu e bine să-l punem pe dietă, ci, d'impotrivă, trebuie să-l hrănim cât să poate de bine, să-l punem pe supra-alimentație, mai cu seamă la începutul boalei, când încă nu s'au ivit fierbințelele cele mari. La oamenii *grasi* nu le vom da dietă, care i-ar slăbi prea repede și prea mult, ci le vom prescrie un *regim alimentar* potrivit (vezi OBEZITATE). Nici la *răniși* nu e bine să le dăm dietă decât numai în anumite cazuri (vezi RĂNIȘI). Din toate cele zise până aci putem trage următoarea concluzie: să nu să prescrie dietă decât numai în anumite cazuri, când este neaparată trebuință, căci astăzi mai toți doctorii să silesc ca să-și vindece bolnavii fără să-i slăbească, căutând să le întretină forțele prin un *regim* apropiat. A trecut acele vremuri când mai toate boalele să tratau prin dietă așa de aspră încât dacă bolnavul avea norocul să scape rămânea la sfârșitul boalei numai ca o umbră, un schelet îmbrăcat în piele!

DIETĂ LACTATĂ. — Caută la LAPTE.

DIFORMAȚIUNI. — Să întâmplă câte odată de cutare organ al corpului omenesc nu are forma obicinuită și atunci zicem că este *diformat*, pocit. Dintre toate organele, cel care prezintă mai multe și mai interesante diformațiuni este *capul*. Unii au capul turtit înapoi, făcând o ridicătură pronunțată înainte; alții au fruntea turtită și capul tras înapoi; la unii capul este țuguat, în forma căpățanei de zahăr; la alții capul este turtit în părțile lui laterale, așa că el este lungit de dinainte înapoi. Despre acești din urmă oameni să zice că ar avea aplicări rele, crude, făcând parte din alienații degenerați. Uneori capul să oprește de timpuriu în dezvoltarea lui, nu mai crește rămânând *mic* în raport cu corpul, ceace să chiamă *microcefalie* (mic cap), din această cauză oamenii cari au capul mic au mintea slabă, sunt idioți sau imbecili, dar nu sunt primejdioși pentru alții. În general să poate zice că diformațiunile capului sunt un semn de o valoare oarecare din punct de vedere al turburărilor inteligenței; dar precum ori ce regulă are și excepțiuni, așa și aci sunt multe capete diforme cari cuprind o inteligență vie, bine dezvoltată. Celelalte diformațiuni, ale spatelui, ale pieptului și ale membrelor pot fi semnul unor boale de cari sunt cuprinse acele părți, asupra cărora nu vom stărui, de oarece ele nu pot fi apreciate decât numai de doctor și nu cer nici

o îngrijire deosebită; iar pentru a le îndreptă trebuie combătută boala care le-a produs.

DIFORMITĂȚI. — Orice vițiu de conformațiune a corpului sau a unei părți a corpului, ori ce defect în forma sa sau în proporțiunile sale cari îi dă o înfățișare urâtă, să chiamă *diformitate* sau *slutănie*. Intre diformități să numără boala numită *torticolis*, în care omul își ține capul aplecat spre umăr, fără să-l poată îndreptă; *piciorul strâmb* în care omul calcă pe marginea piciorului, nu pe talpă; *cocoșarea spatelui* și *deviațiunile* (strâmbăturile) *columnnei vertebrale*; lipituri de părți între ele în urma *cicatricelor vițioase*, lipituri și strâmtorări de orificii naturale datorite aceleiași cauze, etc. Unele diformități sunt congenitale, din naștere; altele sunt câștigate în urma accidentelor sau a obiceiurilor rele. Aceste diformități tratate la timp prin operațiuni chirurgicale sau prin mijloace ortopedice potrivite pot fi vindecate sau micșorate.

DIFTERIE (dela grec. *diphthera*, membrană, peliță). — Este o boală provenită din o intoxicațiune sau otrăvire generală produsă prin înmulțirea în organism a unui microb special, numit *bacilul lui Klebs-Loeffler*.

Această boală molipitoare este caracterizată prin formarea unor membrane sau pelițe pe migdalele din fundul gurii, pe cerul gurii, pe faringe (angină), în laringe sau răsufătoare (crup), în bronchii, pe conjunctive (la ochi) și în nări, fie izolat, fie în același timp. Timpul care trece din minutul contagiunii și până la ivirea primelor semne de boală variază dela 12 ceasuri și până la 8 zile. Intre cauzele cari predispon la această boală avem: împrejurări rele igienice, sărăcie, hrană neîndestulătoare, locuință rău aerată și umedă, slăbire fizică și morală. Etatea cea mai expusă este 3-7 ani, însă boala nu cruță nici o vârstă. Agentul infecțios am zis mai sus că este un *microb special* care este conținut în falsele membrane sau pelițele cari să văd în fundul gurii; aceste membrane uscându-să și prefăcându-să în praf sunt respirate cu aerul atmosferic sau absorbite prin căile digestive și în acest mod să capătă boala; dacă să pune din acest praf pe căptușala pleoapelor (conjunctive) sau pe căptușala nasu-

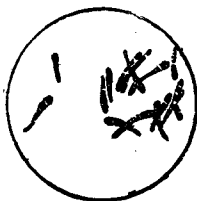

Fig. 79. — Microbii difteriei.

lui de asemenea să poate dă naștere la boală. Acest microb este foarte trainic (mai multe luni). De multe ori să întâmplă ca acest microb să fie întovărășit de alți microbi, mai cu seamă de *stafilococi*, și atunci boala este foarte gravă, cu atât mai gravă cu cât injecțiunile de ser nu mai au nici o putere asupra ei. — *Angina difterică* sau *cuanoasă* are următoarele semne: migdalele din fundul gurii sunt umflate și acoperite de pete la început albului, apoi gălbui; aceste pete să împreună între ele și să întind pe omușor, pe cerul gurii, pe faringe (înghițitoare); aceste pete cari sunt formate de pelițe (false membrane) să ridică foarte ușor cu pământul, dar îndată să fac la loc. Ghindurile din afară dela gât să umfle și ele și atunci țaranul le zice *bolfe*. Bolnavul înghite greu, arecaldură, este palid la față și foarte abătut, moleșit. — *Crup*. Când boala s'a întins la laringe (răsufătoare) avem *crup* sau gușter ceace agravează foarte mult starea bolnavului. Crupul poate să să ivească dintr'odată, fără să fie angină. În crup vocea este răgușită apoi din ce în ce să stânge până ce nu să mai aude de loc; tusa devine mai rară și să face prin chinte scurte, ea este la început răgușită, acoperită și în cele din urmă stânsă. Prin tusa bolnavul aruncă pelițe rupte din gât; respirația devine din ce în ce mai grea și șurătoare cu apăsare la lingurea. Bolnavul are accese de sufocațiune, cari să îndesc din ce în ce; febra nu este mare (vezi CRUP). — *Bronchita difterică* poate să însoțească crupul și atunci respirația este foarte grea; bolnavul scuipă o flegmă formată din false membrane. — În *coriza difterică* partea dinăuntru a nasului este acoperită de false membrane și din nas să scurge un lichid galbin roșietic. — *Oftalmia difterică*, care poate să fie în același timp cu angina sau cu crupul, cele de mai multe ori vine în urma intrării în ochi a unor bucățele mici de membrane; conjunctiva (căptușeala pleoapelor) este acoperită de un strat albului; ochii lăcrămează. — Intre *complicațiuni* avem mai cu seamă *paralizile musculare* cari să observă mai ales după vindecarea difteriei; la mulți să paralizează cerul gurii, din care pricină multă vreme vorbesc pe nas și le iasă apa pe nas. — *Tratament*. Spălături mari cu apă boricată, făcute cu irigatorul în fundul gurii. *Injecțiuni cu serul antidifteric* (Bering-Roux) cari să fac cu ser slab ori forte, după cum e cazul și

cu 20 centimetri cubi odată; ele să repetă odată sau de două ori, după cazuri. Pentru a *immuniza* (a le face neprimitoare de boală) persoanele din jurul bolnavului li să va face injecțiuni cu *ser preventiv*. In cazurile de crup vom recurge la *tracheotomie* ori la *tubaj* sau *intubațiune* (vezi CRUP). Intru cât privește prescripțiunile generale pentru aceste boale caută la cuvântul: CONTAGIOASE. Cei ce caută bolnavii de difterie trebuie să iee pentru ei însuși măsuri foarte aspre de igienă. Să nu să obosească prea mult. Copilul nu va fi ținut în brațe, nu va fi sărutat; să nu să respire duhoarea (alena) lui. Sgărieturile de pe față, de pe mâni trebuie acoperite cu colodiu elastic sau tiplă gumată. Să facă gargară de mai multe ori peste zi cu acid boric (4 la 100), cu care își vor spăla ochii; să-și spele fața și mâinile cu o soluție slabă de sublimat coroziv; să poarte haine speciale cât stau în odaia bolnavului; rufăria trebuie fiartă în leșie sau trecută prin *etuvă*. De când s'a descoperit serul antidifergic mortalitatea de difterie a scăzut dela 50, 60 și 70 % la 9-10%. — Angina difterică să numește la *țară bolfe șopârlaiță, șopârlaița cea rea, șopârlaghiță*, și să tratează cu unt de neft, șopârlă, șopârlaiță, (plantă), mămăligă și chiar cu lucruri spurcate, cari puse pe dinafară bolfa să spurcă și dă înapoi.

DIGALEN. — Product a cărui compozițiune nu să cunoaște, care a fost dat în locul digitalinei și a preparatelor galenice de digitală. Dar el nu prezintă nici un avantaj și nici o siguranță în acțiune.

DIGESTIBILITATE. — Caută la ALIMENTE și CARNE.

DIGESTIUNE și ABSORPTIUNE. — Digestiunea sau *mistuirea* cuprinde toate schimbările prin cari trec alimentele pentru a să transformă în un lichid care trece în sânge pentru a-l reînvi. Din alimente numai o parte să mistuie, iar cealaltă parte neputându-să transformă este dată afară prin deschizătura de jos a tubului digestiv. — Să vedem din ce să compune *aparatură digestivă*. Acest mare aparat să compune din: un *tub lung* cam de 11 metri; din *glande* cari varsă în acest tub niște lichide cari immoale, subțiează și transformă hrana în așa fel încât să poată pătrunde în *vasele absorbante*. — *Tubul digestiv* începe cu *gura* (vezi acest cuvânt) în care alimentele sunt îmbucătățite și zdrobite de *dinți și măsele*, apoi sunt împinse înapoi de *limbă* prin *gât-*

lej în *faringe* (înghițitoare), care să continuă cu *ezofagul*, un tub lung ce să scoabă dealungul șirii spinării și străbate diafragma pentru a ajunge în *stomac*, o pungă mare în forma unui cimpoi, închisă la partea de sus prin *cardia*, iar la partea de jos prin *pilor*, care îl separă de *intestinul subțire* (matele subțiri) Acest intestin

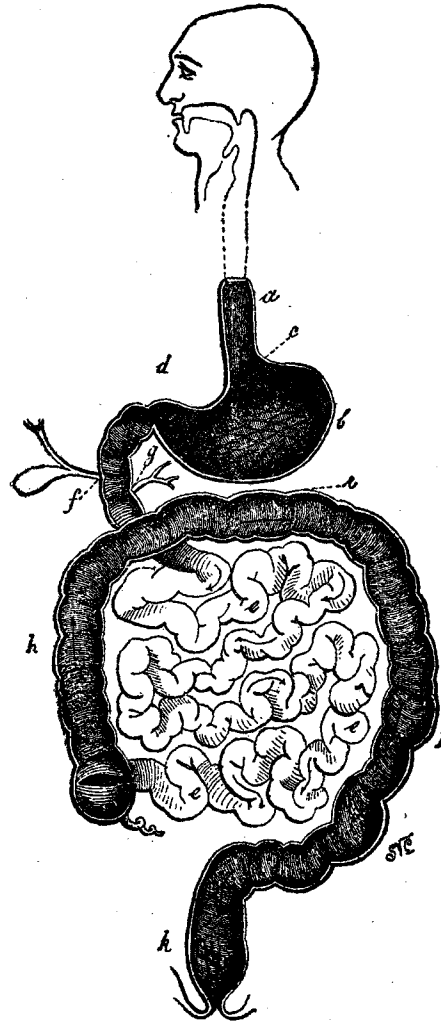

Fig. 80. — Aparatură digestivă.]

A. Ezofagul. — B. Stomacul. — C. Orificiul cardia. — D. Piloru. — E. Intestinele subțiri. — F. Canalul biliar. — G. Canalul pancreatic. — H. Colonul ascendent. — I. Colonul transvers. — J. Colonul descendent. — K. Rectul.

este lung de 8 metri și pentru a încăpea în pânțele să îndoește de mai multe ori asupra lui însuși (circumvoluțiuni intestinale), până în punctul în care intestinul subțire să îmbucă aproape în unghi drept în *intestinul* (mațul) gros. Acesta formează un fel de ramă pentru intestinul subțire

ocolindu-l de jur împrejur; în adevăr, el să îndreaptă mai întâiu de jos în sus în partea dreaptă a pântecelui, apoi merge de-a curmezișul pe sub stomac, și, în fine, să scoboară pe partea stângă a pântecelui până la partea de jos a spatelui unde să deschide prin un orificiu numit *anus* sau șezut (fig. 80). *Glandele digestive* sunt: în gură, *glandele salivare* cari fac saliva (balele), hotărâtă a transforma materiile amidonate (cum ar fi pânea) în zahăr asimilabil (glicoză). În stomac glandele *gastrice*, cari fac

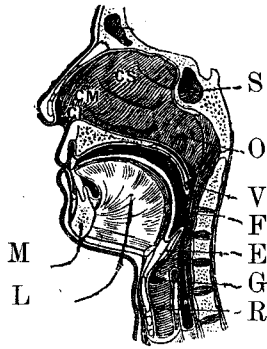

Fig. 81. — Tăiere verticală a feței și gâtului.

sucul gastric care transformă materiile al-

M. Maxilarul inferior (falca de jos). — L. Limba. — S. Sinus. — O. Orificiu trompei lui Eustație. — V. Vălul palatului (cerul gurii). — F. Faringe (înghițitoare). — E. Epiglota (capacul răsufătoareii). — G. Glotă (coardele vocii). — R. Laringe (răsufătoare).

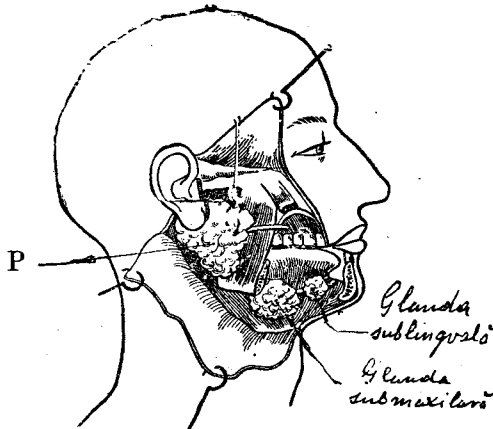

Fig. 82. — Glandele salivare.

P. Glanda parotidă.

buminoide (carne, ouă, pește) în un lichid absorbabil, peptonă. Inapoi stomacului este glanda *pancreasul*, al cărui suc pancreatic vărsat în prima parte a intestinului subțire (duoden) prin un canal deosebit are însușirea glandelor de mai sus și, pe lângă aceea, reduce corpurile grase (grăsimile) în părțile așa de mici încât ele pot fi absorbite. În dreapta stomacului să află *ficatul* (vezi acest cuvânt) care fabrică bila (fierea) și care vine prin un canal în intestinul subțire, ceva mai sus de gura canalului pancreatic, și al cărei rol este de

a înlesni absorbirea grăsimilor. În păreții intestinului subțire sunt glandele *intestinale*,

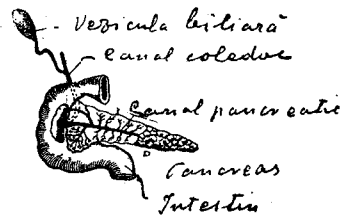

Fig. 83. — Glanda pancreas și tăiere a intestinului

arătând îmbucarea canalului acestei glande și a canalului bilei (fierei) care vine dela ficat.

al căror suc intestinal preface substanțele albuminoide în peptonă, schimbă materiile amidonate în zahăr (glicoză) și face asimilabil zahărul ordinar descompunându-l. — *Vasele absorbției*. Păreții stomacului conțin numeroase capilare sangvine cari absorb o mare parte din băuturi și o mică cantitate de peptone; dar absorbția de căpetenie

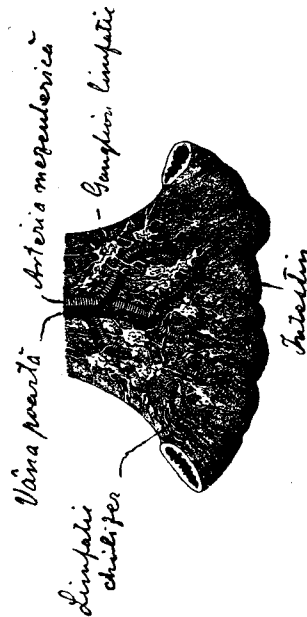
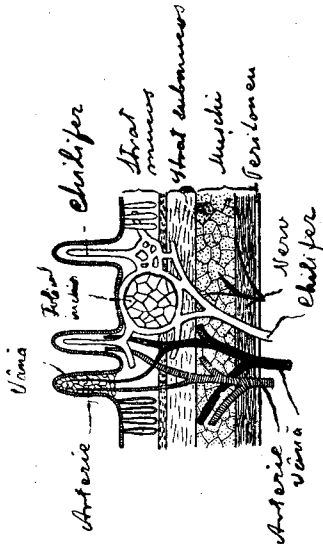

Fig. 84. — Anză intestinală

cu vasele limfatice și sangvine cari pleacă pline de produse de ale digestiunii (misturii).

să face în *vilozitățile* intestinului, cari sunt niște ridicături mici cam de 1 milimetru lungime în cari să găsească un capilar și o rețea de vase albi, la început foarte mici, cari să termină în un vas central, *chilifer*. Acest chilifer să reunească cu alți chiliferi pentru a constitui canalul comun al tuturor limfaticilor, *canalul toracic*, care merge de își vărsă conținutul în vena subclaviculară dreaptă. Pe de altă parte, capilarele vilo-

zităților sfârșese în vene cari iau iarăși o parte din lichidul produs prin digestiune și-l duc în ficat (vezi FICAT). Pentru urmarea absorpțiunii caută la CIRCULAȚIUNE. Să vedem acum cari sunt condițiunile unei bune mistuiri. Digestiunea este una din funcțiu-

Fața exterioară a intestinului

Fig. 85. — Tăiere a intestinului (mult mărită) arătând vilozitățile și vasele limfatice și venoase ale absorpțiunii.

nile care să turbură mai ușor, fie în mod trecător (*indigestiune*), fie în mod obicinuit (*dispepsie, gasiralgie, etc.*) și în acest caz ea să însoțește de dureri, este urmată de vărsături, de diaree și alte suferințe, cari dacă nu sunt tratate la timp produc o slăbire din ce în ce mai mare (vezi DIAREE, DISPEPSIE, INTESTIN, STOMAC). Dar fiindcă este mai ușor de a preîntâmpina o boală decât a o vindeca, iată ce ne învață igiena să facem. Înainte de a dejună să facem ceva exercițiu, prin urmare să nu ne sculăm tocmai aproape de ora mâncării. Intre dejun și prânz să trecă un timp îndestulător pentru a flămânzi (vezi MASĂ). Mesele să fie servite la ceasuri regulate, fixe; nu trebuie să luăm băuturi aperitive cari nu deschid apetitul, nici nu ușurează mistuirea. În timpul mesii vom mesteca și măcina bine și cu îngrijire mâncarea în gură, iar în lipsă de dinți și măsele vom pune *dentură*, (vezi DINȚI ARTIFICIALI). Când mâncăm putem conversa, dar nu este bine să cetim. Vom căuta alimente variate și ușor de mistuit, în cantitate potrivită după etate și după mncă (vezi ALIMENTE). Nu

Fig. 86. — Suprafața internă a intestinului (mult mărită) arătând vilozitățile intestinului prin cari să face absorpțiunea produsului mistuirii. — V. Vilozitate. — F. Follicul închis.

vom bea prea multe lichide; ne vom feri de lucrurile fierbinți, precum și de cele prea reci (vezi BĂUTURI). După mâncare putem să luăm o băutură stimulentă și caldută, cum ar fi o cafea turcească; coniacurile și licorurile aproape de loc sau foarte rar și în cantitate cât să poată de mică. După masă nu este bine să ne punem îndată la lucru, fie intelectual, fie fizic; este bine însă să facem o plimbare la aer liber, fără ca să ne obosim; fumătorul poate să fumeze o țigară după masă, dar nici odată înainte de a mânca.

DIGESTIVE. — Caută la STOMACHICE.

DIGITALĂ (*Digitalis ambigua*). — Caută la DEGETAR.

DILATAȚIE DE STOMAC. — Caută la STOMAC.

DINAMOMETRU (dela grec. *dynamis*, putere, și *mètron*, măsură). — Un mic aparat pentru a măsură puterea sau forța musculară. Prin apăsare pe un resort circular de oțel, un ac să mișcă pe un cadran, arătând astfel puterea de apăsare.

DINȚI și MĂSELE. — Omul pentru a putea mânca alimente solide are trebuință de dinți și măsele, cari sunt nește oase mici implantate pe marginile fiecărei fălci și cari slujesc pentru a tăia și a măcina substanțele alimentare. Copilul are 20 de dinți

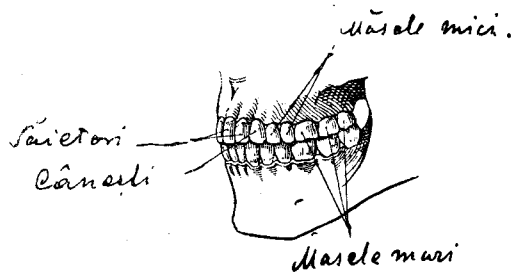

Fig. 87. — Pozițiunea diferitelor varietăți de dinți și măsele în fălci.

de lapte (12 dinți și 8 măsele sau molari), iar omul adult are 32 *dinți permanenți* (12 dinți și 20 măsele). Cei dintâi cad dela sine dela 7 până la 12 ani pentru a fi înlocuiți cu cei din urmă (vezi DENTIȚIUNE). Să întâmplă câte odată să fie *dinți supranumerari*, printre dinții normali sau înapoia lor, cari pot să supere eșirea celor normali; pentru a preveni aceasta ei trebuie scoși. Direcțiunea dinților este verticală și așezarea lor este astfel încât formează două arcuri (arcade), dintre cari cel de jos este cercuit de cel de sus. Câte odată lucrul poate fi întors, adecă arcul de sus să fie

cercuit de cel de jos, ceea ce face ca bărbia să fie prea scoasă înainte dând figurai o înfățișare neplăcută. Alteori să întâmplă ca dinții în loc să fie drepti, verticali, să fie strâmbați înainte sau înapoi sau în laturi, și în aceste cazuri trebuie îndreptați cu aparate speciale cu ajutorul cărora ei să îndreptează cu ușurință mai ales când tratamentul să face din bună vreme, la etatea fragedă. Fiecare dinte să compune din două părți: *coroana*, care să vede, și *rădăcina* care este înfiptă în o cantitate mică numită alveolă, săpată în falcă; între coroană și rădăcină să găsește *gâtul*, care este acoperit de gingie. Coroana este acoperită de *smalt*, care este o substanță albă, strălucitoare și foarte tare; sub smalt să află o altă substanță alb-gălbuie, numită *ivoriu* sau *dentină*, care formează partea principală a rădăcinii, unde este acoperit cu *ciment*. Ivoriul este găușit la mijloc (în partea centrală) și în acea găușitură să află *pulpa dentară* sau *măduva dintelui*, singura parte simțitoare; această pulpă este moale și în ea pătrund prin vârful rădăcinii *vasele cu sânge* și *nervii*. După forma și locul lor dinții să împart în: *incisivi* sau *tăietori*, în număr de patru pentru fiecare falcă, aflându-se la mijlocul ei; ei au o margine tăietoare și o singură rădăcină; — *canini* sau *cânești* în număr de doi de fiecare falcă, așezați la o parte și în afară de cei tăietori; coroana lor este ascuțită, ca un cuiu, iar rădăcina lor simplă; fiindcă dinții cănești cei de sus să află de desuptul și în dreptul ochilor, poporul crede că este o legătură între ochi și ei, ceea ce nu este adevărat. Măselele să împart în: *măselele mici*, în număr de două de fiecare parte, în sus și în jos, cari urmează îndată după dinții cănești; coroana lor are două ridicături conice și ele au câte două rădăcini; — *măselele mari*, așezate în fundul gurii, în număr de trei de fiecare parte, în sus și în jos; ele au o coroană cu mai multe ridicături și câte două sau trei rădăcini de obicei depărtate între ele; uneori rădăcinile pot fi apropiate între ele; cele din urmă măsele să numesc *de minte* fiindcă ele ies între 20-30 ani. Rolul dinților și al măselelor este foarte mare; dinții servesc pentru a tăia și măselele pentru a sdrobi și macina alimentele; operațiunea această să numește *masticatiune* și fără ea nu să poate face mistuirea sau digestiunea cum trebuie. Dinții incizivi taie, cei cănești rup și măselele sdrobesc și macină mâncarea. Rău din cale afară fac toți aceia cari să

grăbesc când mănâncă și în loc să macine încet și bine mâncarea înainte de a o înghiți, dau odată sau de două ori din fălci și înghit; în acest caz stomacul este silit să facă ceea ce nu s'a făcut în gură, adică să macine el mâncarea pentru a putea mistui, ceea ce il obosește și il îmbolnăvește; astfel să produce acea boală cunoscută sub numele de *dispepsie* sau mistuire grea. Prin urmare toți cei ce aveți dinți și măsele în gură mâncați încet și macinați mâncarea, iar cei ce nu aveți dinți sau măsele să vă puneți *dentura artificială*, dacă voiți să fiți sănătoși. — *Boalele dinților și măselelor*. Când mănâcăm lucruri acre, fructe verzi, necoapte, ni să strepezesc dinții (vezi STREPEZIREA DINȚILOR); această strepezire dispare și dela sine după câțva timp. De multe ori să întâmplă de să formează un fel de *piatră* pe dinți și

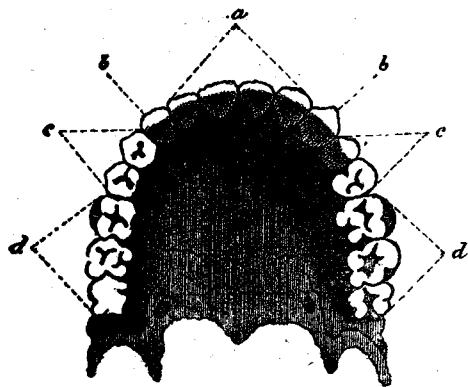

Fig. 88. — Dinții și măselele fălcii de sus

Înainte 4 dinți tăietori, de fiecare parte câte un dinte cănesc, două măsele mici și trei măsele mari. În falca de jos sunt tot atâția dinți și tot atâtea măsele

măsele ceea ce face ca gingiile să să deslipească și o parte din rădăcina lor să nu mai fie acoperită de gingie; acești dinți cu gingiile desgărdinate să zice că sunt *descălțați*. Piatra care să adună la gâtul dinților poate să fie albuie sau gălbuie; ea este produsă de inflamația gingiilor sau de salivă acidă, de dispepsie, febră, bomboane și alte lucruri zaharate, de neingrijirea gurii. *Petele* cari să formează adeseori pe dinți pot fi gălbui sau verzi. Pentru a preîntâmpina toate aceste trebuie să ne spălăm des în gură de 2-3 ori pe zi, cu peria înmuiată în o apă de dinți și cu praf de dinți (vezi DENTIFRICE). La unii să întâmplă de să *clatină* dinții, din cauza pietrii care a desgărdinat gingiile. Pentru aceasta trebuie curățită piatra bine și să să facă

gargară mai des cu clorat de potasă (4 la 100). Dinții să pot *rupe* sau să *să crape*, prin mâncarea lucrurilor tari, prin spargerea alunelor în gură, prin lovituri și căderi asupra fălcilor, ceea ce predispune la stricarea dinților, la *carie*. *Caria* dinților și a măselelor este boala care să ivește mai des și de care mai nimeni nu scapă. Ea începe prin stricarea smalțului, grin imoieria lui, ceea ce cunoaște prin o mică pată care la început este albuie, apoi galbină-brună și pe urmă neagră. După câțva timp pata să inlocuiește prin o mică gaură neregulată, care descopere ivoariu (dentina) ce să găsește sub smalț, și care fiind mai slab stricăciunea aci să face mai repede; ivoariul să distruge la rândul lui și durerile de dinți sau de măsele încep, cari dureri să întăresc când el vine în atingere cu mâncări sau băuturi acre sau zaharosite, prea calde sau prea reci. Stricăciunea sau caria merge și mai adânc ajungând la pulpa sau măduva dintelui, unde dă de nerv, atunci durerile sunt cumplite, de nesuferit, cari torturează pe om în mod grozav, luându-i odihna și somnul în timp de mai multe nopți, ceea ce îl silește să-și caute scăparea în scoaterea dintelui sau a măselei stricate. Pentru a preîntâmpina toate aceste boale și mai cu seamă *caria* trebuie să ne ocupăm de gură, să o îngrijim din cea mai fragedă copilărie, dela etatea de 2 ani înainte. Gura trebuie spălată și dinții eurățiți dimineața și seara, cu o perie înmuiată în o apă de dinți; dela 4 ani în sus copilul singur își poate face aceasta. Spălarea gurii seara la culcare este cea mai importantă, căci mâncarea rămasă printre dinți și măsele în timpul nopții să dospește, fermentează, și atacă smalțul. Nu trebuie să să mănânce lucruri zaharate, lucruri acre sau dospite (brânză veche); să nu să mănânce supa prea fierbinte, să nu să beie cafea sau ceaiu prea fierbinte. Este bine ca din când în când, cel puțin de 2 ori pe an, să consultăm un dentist care va examina gura și îndată ce va observa un început de carie să lăsăm să facă tot ce știe pentru a opri boala la începutul ei. *Caria* poate fi oprită dela început dacă să rade pata cea neagră cu o răzușă potrivită. Atunci când pata s'a înlocuit prin o gaură și durerile încep, pentru a liniști aceste dureri putem să punem în gaură puțină vată, un mic gomoloț înmuiat cu cloroform, cu creozot sau cu laudan. Să înțelege că aceasta nu este de ajuns, și odată lucrul ajuns aci cel mai bun

lucru este ca dentistul să *plumbeze* adică să *astupe* gaura, după ce mai întâiu a curățit bine toate părțile stricate, căci nu e bine să să facă plumbuirea prea iute, deoarece stricăciunea va continua să înainteze sub plombă și durerile să să resimtă ca și mai înainte. Pentru plumbuire să întrebuințeze mai multe materii: *aurul* care are însușirea de a fi inacatabil; *amalgamul* (un amestec de staniu, argint și aur), care să aplică cu înlesnire; *ciment mineral*, care este o pastă făcută din oxiclurure sau pirofosfate de zinc. Astuparea *provizorie* a cariei să face cu ciment de *gutapercă*, care să aplică și să ridică cu ușurință. Când o măsea sau un dinte stricat nu să poate plumbui, atunci singurul mijloc de a scăpa de durere este de a-l scoate. *Scoaterea* dinților este bine să să facă de un dentist, om special, iar nu de bărbier. Să întâmplă uneori că după ce s'a scos o măsea să curgă sânge prea mult, să fie *emoragie*, atunci pentru a opri sângele să recomandă să să pună în alveolă bumbac înmuiat în o soluție de *gelatină* (vezi acest cuvânt), 10 la 100; la nevoie să poate pune din nou la loc dintele sau măseaua scoasă; sau să poate pune în alveolă un gomoloț de bumbac înmuiat în perclorur de fier și stors bine, iar pe deasupra altă vată uscată, apăsând asupra ei prin închiderea gurii. Câte odată să întâmplă de dinții ies *strâmb* sau să *incalecă* unul asupra altuia. Aceste *deviațiuni* să datorează mai mult împrejurării că *dinții de lapte* cad *prea de vreme*, așa că alveola să strâmtează sau să astupă până la eșirea dinților definitiv. Aceștia neavând drumul deschis, trec sau înafară s'au înăuntru de arcul fălcii. Pentru aceasta trebuie ca dinții de lapte să fie bine îngrijiți ca să nu să strice, iar dacă s'au stricat să să plumbuiască, iar nu să să scoată, înainte de vreme. *Incălecarea* dinților provine din aceea că arcul fălcii este prea mic pentru a putea cuprinde toți dinții în rând așa că ei sunt siliți să să încalece. În acest caz trebuie scos unul sau doi dinți, pentru ca ceilalți să să poată dezvoltă în linie (vezi DENTIȚIUNE). — *Dinți artificiali* și *dentură*. — Când omul pierde mai mulți dinți sau măsele, este bine ca să-și puie alții artificiali, pentru ca să poată mânca, să poată sdrobi și măcina mâncarea. Am arătat mai sus neajunsurile cari provin din faptul că cineva nu mestecă sau nu poate mestecă bine mâncarea în gură, cum suferă de stomac, care trebuie să facă și slujba gurii. Pentru a preîntâmpina toate aceste

să recomandă ca toți cei se au trebuință să-și puie măsele sau dinți artificiali. Când să pun mai mulți dinți și măsele să zlee că să pune o *dentură*, care este simplă când să aplică numai pe o falcă (pe o arcadă), și *dublă* când să aplică pe amândouă fălcile. Să poate pune și numai câte un dinte sau câte o măsea. Dinții și măselele cari să întrebuințează astăzi sunt de un fel de *porțelan* compus din: feldspat, cuarț, kaolin, titan și borax. *Dentura* să face din o placă de aur, de celoid sau de cauciuc vulcanizat, care să face după un tipar luat pe falcă, și pe care să fixează dinții și măselele. O *dentură* bună trebuie să să aplice în mod exact pe falcă. Când este vorba de a pune numai un dinte atunci să poate fixa dintele printr'un *șurup* care să introducă în rădăcina dintelui natural. după ce a fost bine curățită; rădăcina însă trebuie să fie sănătoasă. Acest mod de fixare să aplică numai la dinții tăietori și cănești de sus. Să mai fixează dinții și prin ajutorul *cărligelor* de metal; dar aceasta nu este bine, căci omul își poate înghiți dinții și să moară din pricina lor. Cea mai bună este *dentura* cu *presiune atmosferică* care să aplică bine și omul să poate servi aproape tot așa de bine ca și cu cea naturală. Dinții artificiali sau *dentura* trebuie întreținuți în stare de curățenie perfectă; să fie spălați după fiecare mâncare, iar noaptea trebuie scoși pentru a nu fi înghițiți și puși în un păhar cu apă simplă sau amestecată cu apă de dinți (vezi DENTIFRICE).

DINȚILOR (Eșirea). — Caută la DENTIȚIUNE.

DINȚILOR (Scrașnirea). — Caută la SCRAȘNIREA DINȚILOR.

DINȚILOR (Strepezirea). — Caută la STREPEZIREA DINȚILOR.

DINTURĂ. — Caută la ENȚURĂ.

DIOC, *corobatică*, *fierea pământului*, *floarea florilor*, *ghioc*, *sglăvoc*, *smoc*, (*Centaurea phrygia*, fam. Compozitelor)

— Plantă erbacee indigenă cu florile roșii-violete, care crește pe câmpuri, în livezi și poieni pe lângă păduri (Iulie-August). Să întrebuințează vârfurile și florile cari sunt amare și au proprietăți aperitive, tonice și digestive ca și celelalte amare (vezi acest cuvânt). Să dă și în contra

Fig. 89. — Dioc.
a. Floare.

frigurilor, deși nu poate ține locul chininei. Să dă sub formă de: tizănă sau ceaiu făcând să fiarbă 15-30 grame în 500 grame apă; praf, 2-10 grame; extract, 2-4 grame pe zi. La țară să fac băi cu flori și ceaiul să bea pentru *poală albă*. Tătarii din Dobrogea fac băi copiilor bolnavi de spasme și la cei cărora le iasă dinții târziu și cu greutate.

DIONINĂ. — Caută la MORFINĂ și OPIU.

DIPLOCOCI. — Caută la MICROBI.

DIPLOPIE (dela grec. *diploos*, dublu, îndoit, și *ops*, ochiu). — Vederea îndoită a unui lucru. Cauzele sunt: paralizia mușchilor ochilor datorită mai multor boale (ataxie locomotrice, glicozurie, isterie, intoxicațiuni, paralizie generală, reumatism, sifilis) sau unei leziuni a craniului (plăgi sau fracturi). Caută și la STRABISM.

DIPLOSAL. — Nou derivat al acidului salicilic (acid salicilo-salicilic). Să recomandă în reumatismul muscular și articular, nevralgii, sciatică, migrenă, influență, pleurezii, cistită. Doză: 50 centigrame până la 1 gram pentru odată, iar pe zi să dă 3 până la 6 grame; în praf (de obicei în lapte) sau în tablete de câte 50 centigrame.

DIPSOMANIE (dela grec. *dipsa*, sete, și *mania*, manie, nebunie). — Stare bolnăvicioasă în care omul bea cu exces și în mod irezistibil băutări alcoolice. Bețivii beau de plăcere și când au prilej; dipsomanii să îmbată când le vine accesul, când le vine furia de a bea. Această boală izbește mai ales pe cei deprimați, cu sau fără predispoziție; adeseori este ereditară. Accesele vin în mod regulat și între ele bolnavul este liniștit, îi pare rău de ceea ce a făcut și are spaimă de băuturile alcoolice. Când vine accesul, bolnavul să simte slab, dezgustat de toate; el bea pentru a să întări, dar aceasta îl îndeamnă de a bea apoi în continuu fără să să mai poată opri, și aceasta ține de multe ori mai multe zile în șir. Dipsomania adeseori să complică de alte turburări nervoase cari caracteriză mania și care cele mai de multe ori sfârșește prin demență (tâmpeală) și prin leziunile ultime ale alcoolizmului. Boala aceasta nu să vindecă și tratamentul ei este acela dela *alcoolizm* (vezi acest cuvânt). Bolnavii de multe ori sfârșesc în casa de nebuni (ospiciu de alienați).

DISCROMATOPSIE. — Caută la DALTONIZM.

DISMENOREE (dela grec. *dys*, cu greutate, *men*, menstruație, *rhein*, a curge). — Prin acest cuvânt să înțelege diferite turburări ce să ivesc la venirea sau în timpul regu-

lelor, mai ales când acestea vin cu greutate și sunt însoțite de dureri (Vezi MENSTRUATIUNE).

DISPEPSIE (dela grec. *dys*, cu greutate, *pepsis*, coacere, mistuire), *mistuire grea*. — Când zicem dispepsie înțelegem o digestiune sau mistuire grea, anevoioasă și dureroasă. Avem dispepsie ori de câte ori simțim mistuirea, căci, în stare de sănătate omul nu trebuie să-și simțească stomacul, nici să-și deie seamă de actul digestiunii. În dispepsie de obicei omul simte în minutul când mâncarea ajunge în stomac un fel de supărare, de umflare, de greutate la lingurea (epigastru), o greutate pe stomac care uneori merge până la durere, dar această durere nu este așa de mare și nu vine sub formă de crize nesuferite cum să întâmplă în *gastralgie* (vezi acest cuvânt). În dispepsie mistuirea să face încet, cu mult mai încet decât ar trebui și în timpul ei omul simte un rău general, oboseală, greutate la cap, un fel de tristeță și apăsare spre somn, cu căscături; uneori puțină căldură spre seară; alteori bolnavul mai are *răgăituri acre* (*dispepsie acidă, acrimie de stomac*), sau să umfle la stomac în timpul mâncării ori după mâncare așa încât trebuie să se descingă de haine (*dispepsie flatulentă*); câte odată răsvrătirea stomacului merge până acolo încât varsă tot ceea ce cuprinde, mâncare nemistuită. Afară de aceste, cel care suferă de dispepsie are turburări în pofta de mâncare, uneori o are micșorată, alteori o are prea mare (bulimie), sau depravată, stricată (vezi APETIT); apoi setea de obicei este mărită; acum are diaree, acum constipație, dar mai des constipație, (încuietură); câte odată palpitațiuni (bătăi de inimă), înecăciune în piept, nevralgii, lipsă de somn, văjitură de urechi în timpul mistuirii sau la cea mai mică mișcare. Cu timpul bolnavul începe să slăbească și sănătatea să îi să strice rău dacă nu să caută din vreme și cum să cuvine. Nu trebuie să să confunde *indigestiunea* (vezi acest cuvânt), care este o turburare trecătoare, cu dispepsia care este o boală lungă și greu de vindecat. — *Cauzele*. Dispepsia să poate observă uneori chiar și la copiii mici de tot, la sugători, fiind produsă de un lapte de calitate rea sau din înfărcarea prea din vreme; ea să vede foarte rar în copilăria a doua și în adolescență; să observă mai des în etatea adultă și la bătrânețe sub influința multor cauze. Viața sedentară predispuie la această boală, astfel femeile

sunt mai atinse precum și cei ce șed și scriu tot timpul, birocrații, etc. Apoi, obiceiul de a ceti mâncând, de a mânca și a bea prea mult odată, de a lucra îndată după masă, de a dormi sau de a face exercițiu prea mare în timpul celor două dintăiu ceasuri după mâncare; de a să strânge prea tare corsetul, etc., sunt tot atâtea cauze de dispepsie. La aceste mai putem adăugă abuzul de băuturi alcoolice, excesele de mâncare des repetate, întrebuițarea prea des de mâncări grele, insuficiente sau excitante, munca intelectuală prea multă, emoțiunile morale vii, vechierile prelungite, etc. Dispepsia să mai ivește la cei ce suferă de anemie, cloroză, gută, oftică, de boale de inimă și de ficat. — *Tratament*. Pentru ca să nu ne îmbolnăvim sau pentru ca să ne vindecăm de dispepsie trebuie să fim cu băgare de seamă la modul cum mâncăm și la ceea ce trebuie să mâncăm. Vom mânca încet, la ceasuri hotărâte, lăsând între mese un timp potrivit de lung, să nu bem mult, etc. (vezi DIGESTIUNE). Regimul alimentar trebuie să fie supravegheat cu mare îngrijire. Alimentațiunea cea mai bună pentru dispeptici este cea *mixtă*, adică: ouă, pește proaspăt, brânză, carne în câtime îndestulătoare, legume verzi; ne vom feri de feculente (fasole, mazăre, linte, cartofi), cari încarcă stomacul și umplu mațele de gazuri, etc. Uneori trebuie să recurgem numai la regim de lapte, sau la carne crudă. De altfel trebuie să știm că în dispepsie apetitul este foarte capricios, că omul să desgustă repede de aceeași mâncare și că mâncarea va trebui să fie foarte variată. Nu-i mirare să vedem pe unii dispeptici mistuind foarte bine carnea afumată, mezelurile, cărnățaria, mai bine decât mâncările cele mai ușoare de mistuit; prin urmare trebuie să ținem seamă de toanele stomacului și să avem în vedere că cel mai bun regim este acela pe care bolnavul îl suportă mai bine. Intru cât privește *medicamentele*, în dispepsia obicinuită, în care durerea de stomac este mică, să va luă înainte de masă o preparațiune amară, cu gențiana, nuca vomică, absint, cassia amară, columbo; iar la sfârșitul mesii o ceașcă de cafea neagră; la început sau după masă, 1 până la 2 grame de bicarbonat de sodă, mai ales când bolnavul are răgăituri acide (acre). Dacă să fac multe gazuri în stomac să va luă cărbune vegetal, magnezie, bismut. Dacă durerea este foarte mare câteva picături de laudan înainte de mâncare, iar la sfârșit o

cească de ceaiu de floare de teiu, de flori de portocale sau de mușețel. In contra constipației (incuietorii), revent, sabur, grăunțe de in, mai bine decât sare amară sau alte săruri purgative pe cari le vom da numai când limba este *incărcată*. Dintre apele minerale, cele mai potrivite sunt: Vichy, Pougues, Vals când sunt dureri, în cazurile celelalte Spa, Bussang. Să recomandă și hidroterapia și șederea pe malul mării. Un mijloc însă mult recomandat în dispepsiile rele precum și în toate boalele cronice ale stomacului (gastrită, etc.) în cari mistuirea să face foarte încet și incomplet, așa că alimentele să descompun (să putrezesc) înainte de a ajunge în intestine, este *spălarea stomacului*, care are de scop să deșerte stomacul de lichidele putrede care să îngrămădesc în el în timpul dela o masă până la cealaltă. Această spălare să face introducând un tub de cauciuc roșu prin gură până în stomac, care tub să termină în afară prin o pâlnie de sticlă; după ce tubul a pătruns până în dreptul semnului (o linie neagră) să umple pâlnia cu apă de Vichy și să ridică repede până deasupra capului bolnavului așa că lichidul să duce repede în stomac. In minutul când *aproape* tot lichidul s'a dus din pâlnie, aceasta să lasă repede în jos până în dreptul stomacului (până la lingurea), atunci conținutul lichid din stomac iasă repede afară prin tub și pâlnie într'un lighian. Primele spălături să vor face de doctor, până ce bolnavul să va obicinui cu ele și să va învăță să și le facă singur. Dispepsia la *copiii de țată*, la sugaci, să va trată supraveghind alăptarea; copilul va suge de 7-8 ori în 24 ceasuri, prin intervale de 2-3 ore, și va suge numai câte 10 minute în loc de 15-20. Să va da după fiecare sugere (supt) un sfert de linguriță de apă de Vichy, de Vals, sau apă de var, în puțin lapte de al mamei sau al doicii. Să va supraveghia în același timp regimul doicii care nu va abuză de băuturi alcoolice și nu va mânca lucruri greu de mistuit. Să va combate constipația copilului și a doicii. Dacă copilul să hrănește în mod artificial: să va micșoră cantitatea alimentelor, să vor regulă mesele (4 mese pe zi, dacă copilul este mai mic de 10 luni). Să va prescrie la trebuință: acid cloridric, 2 picături; pepsină solubilă, 1 gr.; sirop de flori de portocale, 20 gr.; apă distilată, 30 grame; din care să va da copilului câte o jumătate de linguriță după mâncare, de 2 ori pe zi. La copiii din *a doua copilărie* să va com-

bate cloroanemia, limfatismul; să va recomandă plimbările, exercițiile și joerurile în aer liber, șederea la țară, la munte, hidroterapia caldută sau rece. Să va da tonice; înainte de masă preparatele amare, iar după masă acid cloridric și pepsină în doză de $\frac{1}{2}$ până la 1 gram. La copiii cu dispepsie în care să află prea mult *acid* în stomac să va da apele alcaline, bicarbonat de sodă, carbonat de magnezie, magnezie calcinată, cretă preparată, carbonat de bismut; li să va opri mâncările iuți, grase și zaharate, băuturile alcoolice, vinurile tonice și digestive.

DISPEPTINĂ. — Caută la OPOTERAPIE.

DISPNEE (dela grec. *dys*, cu greutate, și *pnein*, a respiră). — Când respirația să face cu greutate și aerul curat intră în plămâni în cantitate neindestulătoare, așa că să îngrămădește prea mult acid carbonic în sânge. In dispnee mișcările respirației sunt grăbite și dureroase. Cauzele dispneei sunt: boalele organelor respiratoare (laringită, crup, bronchită, pneumonie, bronco-pneumonie, oftică, pleurezie, astmă, năduf); toate boalele cari provoacă o apăsare directă sau indirectă a pieptului (tumori în mediastin, ascită, sarcină); unele boale nervoase (alienațiune mentală, isterie).

DISTRACȚIE. — Caută la ABSENȚĂ.

DISURIE (dela grec. *dys*, cu greutate, și *ourein*, a urină). — Greutate în a face udul, produsă prin mai multe cauze: strâmtorarea uretrei, mărirea prostatei, piatră în beșică, cistită, blenoragie (sculament). Caută la BEȘICĂ, BLENORAGIE, CISTITĂ, PROSTATĂ.

DIURETICE. — Medicamente cari fac urină multă, cari măresc cantitatea udului. Cel mai simplu diuretic este *apa* care lucrează în mod mecanic intrând în, sânge și mărindu-i masa totală, Pentru ca apa să aibă efect diuretic trebuie luată în câtime mare, curată sau sub formă de tizănă, iar temperatura ei să fie moderată; dacă este caldă devine *sudorifică* (face nădușeală multă). Apoi vine *zerul*, *vinul alb* și *bera*, cari sunt diuretice. Cele mai de căpetenie diuretice sunt: digitala (degetarul), scila (ceapa de mare), azotatul de potasă (nitru), lactoza (zahărul de lapte), colchicul (brândușa de toamnă), cozile de cireșe, mesteacănul, grozama (genista sagittalis), molura (fenicul), pătrunjelul, mătasa de porumb. Specii diuretice: rădăcina de sparanghel, de pir, de nalbă. de lemn dulce; 10 grame să să fiarbă în un litru de apă. Pulbere diuretică: azotat de potasă (nitru), lactoză, nalbă, lemn

dulce; o linguriță în un păhar cu apă. Diureticele sunt folositoare mai ales în boalele acute ori cronice în cari febra (fierbințeala) face ca udul să fie puțin și gros; în boalele de inimă însoțite de dropică (boală de apă) și în care trebuie să dăm afară apa din pânțege prin urină, ca și prin sudorifice și purgative; în otrăviri, în cari urina multă scoate o bună parte din otravă.

DIURETINĂ. — Caută la **TEOBROMINĂ.**

DIUREZĂ (dela grec. *dia*, cu, și *ouron*, urină, ud). — Facere de urină mai multă ca de obicei. Diureza este uneori un semn al unor stări nervoase; ea este un bun mijloc de derivațiune în unele boale, cum este *dropica* (boală de apă), și face ca bolnavul să se desumfle. Când diureza a devenit permanentă, ea se chiamă *poliurie* (Vezi acest cuvânt).

DIZENTERIE (dela grec. *dys*, cu greutate, și *enteron*, intestin), *eșire afară cu sânge, pânticărie cu sânge, sfânta de boală, treapăd cu sânge, urdinare cu sânge, vintrea*. — Dizenteria este o boală grea care prin necăutare aduce moartea. Să i-veste de obicei în lunile Iunie și Iulie și pe la sfârșitul verii; câte odată atinge mai mulți oameni de odată sub formă de *epidemie*. Ea este cu mult mai omorătoare în țările călduroase (Indii, Cochinchina, Egipt, Algeria, Grecia, Sicilia, Spania și în America de sud) decât la noi. Dizenteria este o aprindere (inflamație) a mațelor groase, cari să acoper de răni pe fața lor internă, și cari răni pot merge adâncindu-să din ce în ce mai mult până găuresc mațul. Ea este molipsitoare (contagioasă), să întinde de la om la om prin scaune (materii fecale) cari aruncate afară intră în pământ și de aci în apa de băut. Toți cei ce beau această apă stricată capătă la rândul lor urdinare cu sânge. Prin acest mijloc boala să poate întinde în o mare parte de oraș sau în tot satul și atunci avem o adevărată molimă (epidemie). — *Cauzele* ei sunt mai multe: o răceală la pânțege, apa stricată (infecată) fructele necoapte, o hrană stricată care slăbește corpul omului, osteneala de tot felul și prea din căle afară, locuirea a prea multor oameni îngrămădiți la un loc (închisori, cazarme, tabere, vapoare, etc.) abuzurile de băuturi alcoolice și cu ghiață. Intru cât privește *agentul infecțios* s'a observat că în țările calde (tropicale) dizenteria este produsă prin un fel de amibă, *amiba dizenteriei* sau *amoeba coli*. Aceste amibe sunt cele mai inferioare animale, cari

să prezintă sub formă de mase mucilaginose, fără membrană (peliță) de înveliș, cari să mișcă încet și târându-să. Ele să găsesc în număr foarte mare în scaunele celor ce sufer de dizenterie. În Europa nu s'a găsit niciodată această amibă în epidemiile de dizenterie, dar s'a găsit un microb, *bacilul dizenteriei* (Chantemesse), care seamănă cu acel al febrei tifoide. — *Semnele*. Dizenteria începe cu un fel de moleșeală, cu fiori și cu urdinare simplă. În cazuri de molimă ea începe în mod repede, fulgerător; omul poate muri în câteva ceasuri. Ceeace este mai supărător în această boală sunt durerile de pânțege, cari la început sunt peste tot, iar mai târziu să mărginesc în partea de jos și în stânga pântecelui, dar mai ales la șezut; bolnavul simte un fel de greutate acolo, de corp străin, care-i deșteaptă trebuința de a merge la scaun (în poiană), dar în zădar să duce bietul om căci nu face mai nimic; mai târziu să repetă același lucru și asta să repetă de nenumărate ori; toate aceste încercări nu-i potolesc durerile, nici trebuințele de a merge afară, cari devin din ce în ce mai numeroase. Încercările dintăiu golesc mațele de conținutul lor, apoi încep adevăratele scaune ale boalei, scaune cari sunt formate din un fel de *muci* spumoși, gălbui sau verzui și mai târziu înroșiți de *sânge*, care sânge provine din despoiala mațelor de căptușala lor. Mațele să jupoaie și să rănesc, iar scaunele sunt formate atunci aproape numai de sânge; unele să aseamănă cu drojdiile de vin având niște pelițe mici sau niște grăuncioare mici și albu, cari sunt formate din însăși căptușala mațelor despoiată și ruptă. După câțva timp scaunele iau un miros foarte greu și seamănă cu răzuirea de pe mațe, fiind formate din un fel de zamă apoasă în cari să mai văd rămășițe din căptușala mațelor, cari cu timpul să rănesc peste tot și să înegresc, iar scaunele conțin pelițe mai mari și negre, după care bolnavul moare. Scaunele în această boală sunt foarte numeroase; în cazurile cele mai ușoare sunt în număr de 10-12, iar în cazurile grele ele nici nu să mai pot număra, ajungând până la 200 în 24 ceasuri; bolnavii sunt torturați în mod cumplit, pielea șezutului să înroșește, plēsnește și să rănește; trecerea scaunelor pe acolo produce arsură mare; în cele din urmă șezutul își pierde cu totul puterea și bolnavii să pun pe ei fără să să simtă. În cazurile ușoare bolnavii n'au fierbințeală, pofta de mâncare însă li s'a micșorat. Când boala

este mai grea, ea să însoțește de fierbințeală, greață și vărsături. În cazurile și mai grele, omul slăbește de tot, ochii i să înfundă în cap, să inegrește la față, buzele să usucă și crapă; bolnavul cade în un fel de ameteală și istovit de putere și de viață să stânge, păstrându-și cunoștința de sine până în momentul cel din urmă. Dizenteria ușoară să poate vindeca în câteva zile; în cazurile de epidemie ea omoară multe ființe; în țările călduroase ea este una din boalele cele mai omorâtoare. — Să vedem acum ce trebuie să facem pentru a *preîntâmpina* și vindeca dizenteria. Pentru preîntâmpinarea boalei trebuie să-i ocolim cauzele, și prin urmare să ne hrănim bine și îndestulător, să nu mâncăm fructe necoapte, să nu trăim în murdărie, să ne ferim de umezeală și mai cu seamă de frigul umed, să nu dormim pe pământul umed (după cum au obiceiul țărani) fără adăpost, mai ales în nopțile de pe la sfârșitul verii, când zilele sunt calde, iar serile și nopțile răcoroase, să nu bem apă prea rece, nici apă stricăță (infectată), să nu ne obosim peste măsură. În acest mod corpul nostru nu slăbește și nu este primitiv de boale. Când cineva cade bolnav, pentru a *preîntâmpina* lățirea boalei, este bine să-l despărțim de oamenii sănătoși, să-l așezăm în o cameră (odaie) mare, bine aerată și bine luminată; rufăria lui să fie deosebită, mai ales rufăria murdară să fie pusă la o parte, dezinfectată și bine spălată, să nu se amestece cu rufăria omului sănătos; scaunele lui să fie stropite cu calaican și aruncate în o groapă departe de puțuri și de râuri, pentru ca apa lor să nu să otrăvească prin ele, căci am arătat dela început că această boală să întinde prin apa de băut dela un singur om la tot satul. *Tratamentul* dizenteriei acute este următorul: mai întâiu vom prescrie bolnavului regim lactat, să mănânce lapte rece tăiat cu apă de var, în doze mici și repetate; când nu poate suferi laptele vom da apă albuminoasă, apă de orez. În cazurile ușoare îi vom permite ouă, zamă de orez, bulion fără grăsime, carne crudă tocată. Ca medicament să va prescrie: pulbere de *ipeca*, 4 gr.; fiartă 5 minute în apă în clocote, 300 gr.; să să filtreze și să să adauge: sirop de opiu și i-drolat de canelă (scorțișoară) câte 30 gr.; din care va bea la fiecare oră câte o lingură. După ce s'a dat astfel *ipeca* timp de 3-4 zile, să va da *calomel*, fie în doze masive, fie în doze fracționate. Dacă după acest tratament fierea (bila) nu apare în

scaune vom începe din nou cu *ipeca*. Mai este un tratament cu *uleiu de ricin*, din care să va da în ziua 1-ia 40 gr., în ziua a 2-a 30 gr., și în celelalte zile câte 20 gr. până ce materiile fecale sunt normale. Acuma de curând dizenteria acută în cazurile de epidemie a început să se trateze cu injecțiuni cu *serul antitoxic al dizenteriei* care dă rezultate minunate. În dizenteria cronică să recomandă: taninul, ratania, diascordiul, laudanul, nitratul de argint, bismutul în doză mare, benzonaftolul; elismele astringente și antiseptice, în deosebi cele cu nitrat de argint (piatra iadului), 1 gr. la 500 sau 250 apă, sau cu protargol, 1-3 gr. la 3000. Să va continue cu regimul lactat până la vindecare, când să va trece încetul cu încetul la regimul mixt, adecă lapte, bulion fără grăsime, peptone, orez, praf de carne, (salvatoză), apoi diferite făinuri alimentare (somatoză, tropon, de ovăș, de sagu, arrow-root). — La *țară* să vindeca urdinarea cu următoarele leacuri: afin, arțar, ceapă, cenușe, coarne, coțofană, crin, chiag de găină, laur, lut, mintă, muștar, papură, pojarniță, porumbele, rață, sânge de nouă frați (calamus draco), stejar, usturoiu, viță de vie (aguridă).

DOAMNA-CODRULUI. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

DOAMNĂ-MARE. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

DOCTOR, doftor, dohtor. — Caută la **MEDIC.**

DOCTORIE. — Caută la **MEDICAMENT.**

DOFTANA. — Caută la **TELEGA.**

DOICĂ (lat. *nutrix*), *mancă*. — În articolul despre *alăptare* (vezi acest cuvânt) am zis că este cu mult mai bine ca copilul să fie alăptat de mamă sau în caz de nepuțință de o *doică*, decât să fie hrănit cu biberonul. Tot acolo am arătat și regimul pe care trebuie să-l urmeze o femeie care alăptează. Aci ne vom ocupa numai de *doică* arătând însușirile ce trebuie să le aibă ca să fie *bună*. *Alegerea unei doici* trebuie făcută cu mare băgare de seamă și numai după un examen minuțios făcut de un doctor atât femeii cât și copilului său, care va examina și compozițiunea chimică și caracterele microscopice ale laptelui. Înainte de toate este de preferit o femeie dela țară și numai în caz de mare trebuință să va luă o *doică* din oraș. O *doică* trebuie să aibă etatea de 20-30 de ani, să mai fi avut un copil sau doi, căci în acest caz ea știe să îngrijească mai bine copilul având deja o practică. Mai bune sunt femeile oacheșe decât cele bălane, cari sunt mai limfatice.

Vrăsta laptelui ei trebuie să fie pe cât să poată apropiată de a copilului pe care are să-l alăpteze, iar diferența să nu fie mai mare de 6 luni. Să va căută o doică de constituțiune tare (forte), cu înfățișare sănătoasă și plăcută; să nu fie nici prea grasă, nici prea slabă; să aibă *gura* bună și întreagă ca să poată mesteca bine, gingiile să fie tari; să nu aibă ghinduri pe la gât, nici pete sau răni pe piele; *pieptul* să-i fie mare, bine dezvoltat, *sânurile* potrivite, nici prea mari, nici prea mici, iar *sfârcurile* să fie destul de mari pentru ca copilul să le poată prinde în gură cu înleznire, fără să să obosească, și laptele să tășnească când apăsăm în jurul lor prin 10-15 găurele. Copilul doicii trebuie să fie sănătos, bine dezvoltat și în raport cu vârsta lui, să fie cu înfățișare veselă, cu pânțelele nici prea mare, nici tare. Dacă să întâmplă că doica să îmbolnăvește, sau își pierde laptele, sau este de o fire prea ciudată, trebuie înlocuită cu alta, căci copilul poate să schimbe mai multe doici fără să să îmbolnăvească, cu condiție însă ca ele să fie sănătoase și să aibă lapte bun. Dacă copilul dă de doică rea, cu lapte slab și puțin, el începe a slăbi, a pieri, și atunci îndată trebuie să-i dăm o altă doică bună. Doica nu trebuie să-și țină în acelaș timp și copilul ei, căci va da în totdeauna să sugă mai mult la acesta; ea trebuie despărțită de copilul ei îndată ce a intrat în serviciu. Dacă doica este măritată, ea nu trebuie să să mai întâlnească cu bărbatul ei, căci rămânând însărcinată laptele îi să va imputină. Doica trebuie să fie bine hrănită, să să poarte cât să poate de curată, primenindu-să des și făcând baie generală din când în când.

DOMOLITOARE (Medicamente). — Caută la CALMANTE.

DOR DE CASĂ, DOR DE CĂMINUL PĂRINTESC. — Caută la NOSTALGIE.

DOR DE ȚARĂ NATALĂ. — Caută la NOSTALGIE.

DORMITOR, cameră sau *odaie de dormit*. — Mai în toate casele pe unde te duci și cauți odaia de dormit o să vezi că ea este cea mai mică, mai întunecoasă, mai rău aerată decât toate celelalte odăi. Lucru ușor de înțeles când te gândești că fiecare ține să aibă uu salon mare de primire, o sufragerie mare în care să poată avea invitați, apoi o odaie de lucru mai cochetă în care să primească vizitele de peste săptămână, așa că pentru dormitor nu rămâne decât ceea ce este mai rău și mai la o parte.

Aceasta este o greșală mare, mai ales când te gândești că omul aproape jumătate din viața o petrece în camera de dormit! Igiena cere ca dormitorul unei case să fie mare, cât să poate de mare, cu tavanul înalt, cel puțin de trei metri; să aibă aer curat și mereu primenit, prin urmare să aibă ferestre mari, în raport cu mărimea lui, ferestre înalte de doi metri și largi de un metru; să aibă cuptor sau sobă care de asemenea ajută la ventilație. Foc să să facă puțin în odaia de dormit și numai de ar seară, iar nu și în cursul nopții, ceea ce ar produce durere de cap și greutate la respirație. Afară de acestea în camera de dormit trebuie să fie cât să poate de puțin mobilier, numai strictul necesar; mobilele multe să umplu de praf și de microbi și împiedecă aerul de a circula; să fie numai patul, *fără polog*, și 2-3 scaune (vezi PAT). Alături de dormitor este bine să fie odăița de toaletă, unde omul să să desbrace și îmbrace, astfel nu va respira în timpul somnului toate mirosurile și microbi ce iasă din hainele cari le-a purtat în timpul zilei. Patul sau paturile să fie astfel așezate ca să nu fie între ferestre și uși, să nu fie puse în curenți de aer, cari te pot răci în timpul nopții când să întâmplă că te deschiperi fără știință.

DORNA. — Stațiune climaterică de munte, situată în munții Sucevei, pe o culme de colină în satul Șarul-Dornei. Dorna să găsește la o depărtare de 130 km. de orașul Fălticeni și cam la aceeași depărtare dela Piatra-Neamț. Vegetațiunea de care e înconjurată să compune din întinse și seculare păduri de brazi, ceea ce face ca aerul să fie ozonizat; înălțimea deasupra nivelului Mării Negre este de 1100 m. Drumul e lung și anevoios; șoseaua cea mai bună e cea dela Piatra. Tezaurul Dornei este izvorul cu apă bicarbonată *arsenicală*: *Apa de Dorna*. *Clima* este plăcută, constantă, aerul curat și uscat; localitatea scutită de vânturi; timpul admirabil de frumos în timpul verii; sunt puține zile ploioase. Temperatura mijlocie în Iulie și August (ziua) e de 20-26°; în Septembrie și Octombrie ea scade la 16-10°. Diminețile și serile sunt răcoroase, vara ca și toamna. Toamna e plăcută și foarte lungă, ea durează până cătră sfârșitul lui Noembrie. Acolo să poate face o adevărată cură de aer ozonizat, de zăr și lapte de capră, prin împrejurimi fiind numeroase stâni; de asemenea băi reci în râul Dorna: Apa de Dorna este o apă minerală arsenicală. naturală. Izvorul numit

Carmen Sylva e situat în satul Șarul Dornei. Apa e limpede, incoloră, inodoră, acrișoară la gust, plăcută, răcoritoare, efervescentă, degajind acid carbonic. În contact cu aerul devine opalescentă (tulbure) din cauza sărurilor de fier (arseniate și fosfate) ce conține. Apa de Dorna poate înlocui cu succes apa de *Roncegno*, *Levico*, *Bourbouille*. Să recomandă în boalele nervoase, în nevralgii și nevroze; în paludism, anemie, pelagră, boale de piele, gastrite, rachitism, otita la început, scrofuloză, artritis. Ca apă de masă, conținând o mare cantitate de acid carbonic (1.2^o/₁₀₀), să poate bea în locul apei de Vichy, Gieshübler, Borsec. Nu este bună în boalele acute, în general, și cu deosebire în boalele de inimă și de plămâni. Dela Dorna să pot face excursiuni foarte interesante la Dorna Vatra și Câmpulungul din Bucovina, apoi la satul frumos Broșteni și la Bistrița, de unde să pot face frumoase plimbări cu plutele pe apa Bistriței.

DOS (lat. *dorsum*), *spate*. — Să numește astfel partea dinapoi a trunchiului, care să întinde dela gât până în șale. Spatele este format din șira spinării (columna vertebrală) și din capetele dinapoi ale coastelor. Când vertebrele formează în dreptul spatelui o ridicătură prea mare atunci zicem că omul este *cocoșat* (vezi DIFORMITAȚI și COLUMNA VERTEBRALĂ). Pielea și mușchii spatelui sunt groși după cum omul este mai gras sau mai slab, dar nici odată ei nu sunt așa de groși ca să nu să audă murmurul plămânilor când punem urechea ca să ascultăm respirația. Fiind plămânii destul de apropiați, ungerile cu tinctură de iod pe spate, ventuzele (păharele) și vezicătorile au mare influență asupra lor. Plăgile sau răniurile spatelui, fie cu un cuțit sau cu armă de foc, pot fi foarte grave când ele interesează plămânii. Apoi *căderile* și *loviturile* (contuziunile) adânci, mai ales când s'au rupt și din coaste sau columna vertebrală, pot fi iarăși foarte grave. Pe spate, mai ales în partea de sus adeseori să iyesc *furnicele* și *antrax* (serpungea). Adeseori omul are dureri în spate, cari pot fi produse de mai multe cauze. Sunt dureri cari să însoțesc de febră (căldură), de tusă, etc. și atunci ele atârnă de o boală de plămâni, de pleură, de bronchii (*pneumonie*, *pleurezie*, *bronchită*, *oftică*) și durerile nu dispar decât odată cu boala. Alte ori durerile sunt trecătoare, apar și dispar repede, în același loc sau în locuri diferite; în acest caz ele sunt de natură nervoasă și să chiamă *nevralgii*; când durerile să mărginesc la mușchi avem *reumatism mus-*

cular. Pentru toate aceste sunt bune ungerile cu tinctură de iod, muștarele, fricțiunile cu spirt de trandafiri, oțet de trandafiri, spirt de camfor cu ulei de terbenină, balsam tranchil, și la trebuință puncte de foc sau o vezicătoare. Câte odată *durerea de spate* nu vine din nici o boală, ci numai din oboseală, din stare prea îndelungată în o poziție aplecată, cum să întâmplă la femeile cari coase mult, la bărbații cari scriu sau lucrează mult în aceeași poziție. Pentru a preîntâmpina această durere este bine ca din jumătate în jumătate de oră să ne odihnim câte-vă minute îndreptându-ne de spate și răzămându-ne de ceva; să nu ne aplecăm prea tare când scriem sau cetim; prin aceasta să preîntâmpină și deviațiunile sau strâmbările spatelui (vezi ATITUDINE, COLUMNA VERTEBRALĂ și ȘCOALE).

DOSPIRE. — Caută la FERMENTAȚIUNE.

DOST. — Caută la SOVARY.

DOTIENENTERIE (dela grec. *dothien*, mugure, nasture, boboc). — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

DOWER (Pulberea lui). — Un amestec egal de ipeca, de opiu, de azotat și sulfat de potasă. Are acțiune calmantă (linișitoare) și sudorifică. Doză: 5 centigrame până la 1 gram. Să dă la gută, tusă, reumatism.

DOYLEAC. — Caută la BOSTAN.

DOVLETE. — Caută la BOSTAN.

DOZĂ (lat. și grec. *dosis*). — Cantitatea sau câtimea unui medicament simplu sau compus care să prescrie sau să dă de obicei în căutarea sau tratarea boalelor. Doză variază după etate, sex, temperament, idiosincrazie, etc. Doza *completă* nu să dă de obicei decât la bolnavii dela 20 până 60 ani; la copiii de 7 săptămâni să dă 1/16; la copii mai nici de un an 1/12; dela 1 până la 3 ani 1/6; dela 3 până 7 ani 1/3; dela 7-14 ani 1/2; dela 14-20 ani 2/3. Rețeta sau ordonanța doctorului are însemnată în totdeauna doza în care trebuie să să deie medicamentul scris. Această doză este însemnată de cătră farmacist pe sticlă sau pe cutie întocmai după rețetă. Bolnavul sau cei ce il îngrijesc trebuie să fie cu băgare de seamă și să nu deie medicamentul decât așa după cum este scris, după cum a ordonat doctorul; să nu deie mai mult odată sub cuvânt ca să lucreze mai repede medicamentul, nici să nu deie mai puțin sub cuvânt ca nu cumva să fie prea tare. Variind dozele unui medicament, variază și efectele lui și să poate să să ob-

țină cu totul alt efect decât cel așteptat. Așa: nitru dat în doză mare este purgativ, în doză mijlocie diuretic (face ud mult); ipeca în doză mare este vomitiv (face vărsături), în doză mică este expectorant (înlesnește scoaterea flegmei) și așa mai departe. Femeia fiind de obicei de o constituție mai debilă decât bărbatul îi să vadă cam 2 treimi din doza acestuia. Dozele să prescrie în linguri, linguri de compot, lingurițe, păhăruț, picături, hapuri (pilule), buline (capsule), sau prafuri (pachete), atâtă pe zi și la cutare oră.

DRACILĂ. — Caută la **HOLERĂ.**

DRĂCILĂ, acriș roșu, agriș roșu, drăgină, lemn galbin, măcriș de râuri, măcriș iepuresc, măcriș spinos (*Berberis vulgaris*, fam. Berberidaceelor). — Arbust spinos cu scoarța cenușie și cu lemnul galbin; florile galbene cu miros neplă-

Fig. 90. — **Drăcilă.**
(flori și fructe)

cut; fructele sunt niște boabe ovoide de culoare roșie aprinsă; crește prin tufșuri și lunci; să cultivă pentru gard-viu (Mai-Iunie). În medicină să întrebuințezează rădăcina, frunzele și fructele, cari sunt bune contra frigurilor; să dă sub formă de extract alcoolic, sirop, suc după voie. În popor dulceața făcută din fructe să întrebuințezează pentru durere de piept.

DRAGAVEI, stegie, steghie, stevle (*Rumex crispus*, fam. Polygonaceelor). — Plantă erbacee care crește prin fânețe umede, pe lângă drumuri, garduri și păduri (Iulie-

August). — Rădăcina acestei plante este bogată în fier (0. 40 la 100) pentru care să dă în cloroză și anemia tuberculoasă, sub formă de praf, 1-2 gr. pe zi, în buline de câte o jumătate de gram. — La țară frunzele tinere de ștevie să fierb și să mănâncă. Cu zama de frunze și de rădăcină (pisate) să vindecă bubele dulci și pe-cinginea. Ceaiul de semințe amestecat cu coajă de porumbel să bea pentru vărsături.

DRĂGINĂ. — Caută la **DRĂCILĂ.**

DRASTIC (grec. *drastikòs*, dela cuvântul *dran*, a lucra cu folos). — Purgativ sau curățenie foarte tare, care nu trebuie să să deie decât în cazuri grave și numai după porunca doctorului. Cele mai de căpetenie drastice sunt: jalapa, aloes, scamonea, uleiul de *croton*, eleborul, elateriu, semințele de ricin, etc.

DREN. — Tub de cauciuc, de gutapercă sau de metal, destinat pentru a face *drenajul*, adică a sbici, a svântă, a uscă o rană, o plagă, inleznind scurgerea puroiului sau a lichidelor formate sub piele. Pentru a înlesni această scurgere, drenurile sau tuburile de drenaj sunt găurite din distanță în distanță; ele trebuie păstrate în o soluțiune *antiseptică* (vezi acest cuvânt).

DRES. — Caută la **FARD.**

DROJDII, DROJDII DE BERE. — Caută la **BERE** (Drojdie de) și **FERMENTAȚIUNE.**

DROPICĂ. — Caută la **ANAZARCĂ, ASCITĂ** și **IDROPIZIE.**

DROPICĂ LA CAP. — Caută la **IDROCEFAL.**

DROSELA ROTUNDIFOLIA. — Caută la **ROUA CERULUI.**

DUBOIZINĂ. — Să găsește în *Duboisia myoporoides* (Solanee). Lucrează ca și *atropina* (vezi acest cuvânt). Contra otrăvirii cu duboizină să recomandă cafea neagră tare. Să dă în doză maximală de 1 miligram.

DUCA-SĂ ÎN PIETRI, DUCĂ-SĂ PE PUSTIU. — Caută la **EPILEPSIE.**

DUDAIE. — Caută la **CUCUTĂ.**

DUH, DUHOARE. — Caută la **ALENĂ.**

DUHAN. — Caută la **TUTUN.**

DULCEAȚĂ. — Nicăiri în lume nu să chel-tuește așa de mult cu dulceața ca la noi. Oriunde te vei duce în vizită te tratează cu dulceața și cafea. O familie bogată cu casă deschisă consumă pe an până la 150 de ocale! De altfel dulceața, având mai puțin zahăr, nu este, așa de rea ca bomboanele. Dacă fierbem pulpa diferitelor fructe cu zahăr timp mai îndelungat, apoi

o lăsam să se răcească ea să întărește, ia o consistență semi solidă, și atunci avem *dulceața* propriu zisă. Dacă să întrebuițeză numai sucul sau zama fructelor, avem ceea ce chimă *beltea* sau *peltea*, iar dacă fierbem fructele numai pe jumătate, așa că ele își păstrează forma și consistența, avem *chisălița* sau *compotul* (vezi acest cuvânt). Dulceața îngroșată ca o alife să numește *șerbet* (de trandafiri, de vișine). Dintre toate aceste feluri de dulceață, peltea, este cea mai bună pentru stomacurile slabe, pentru convalescenți. Dulceața luată la sfârșitul mâncării, în măsură mică, este bună că ușurează mistuirea, priu urmare nu o putem recomanda decât cu această condiție, puțină și mai rar. Să înțelege dela sine că cci ce sufer de diabet (boală de zahăr) și de obezitate (boală de grăsime) nu trebuie să mănânce de loc dulceață nici alte lucruri preparate cu zahăr, cari îngrașe.

DUMBĂȚ. — Caută la IARBĂ USTUROASĂ.

DUMBĂȚ, dumbet, buruiiană de spulburături, jugărel, jugăreț, spulburătură (*Teucrium chamaedrys*, fam. Labiatelor. — Plantă care crește prin tufișuri, pe marginea pădurilor; prin locuri pustii și pietroase (Iulie-August). În medicină să întrebuițeză vârfurile înflorite ca excitant, amar, tonic (vezi aceste cuvinte), sub formă de ceaiu (infuziune), din 10-20 la 1000; de praf, 2-8 gr.; de extract, 2-4 grame. — La țară să de pentru durere de piept sub formă de ceaiu, câte trei cești pe zi; pe dinafară să spală la abcesele de măsea.

DURĂU. — Schit de călugări la poalele Ceahlăului, lângă satul Hangu, județul Neamț, la înălțime de 800 m. Localitate climaterică alpină și de vilegiatură, foarte mult vizitată în timpul verii. Clima dulce, lipsită de curenți; temperatura medie vara 16°.

DURERE (lat. *dolor*). — Toată lumea știe ce va să zică durerea, căci nu este om să nu fi avut vr'o durere în viața lui. Simțirea de durere este produsă prin un lucru din afară care lovește, înțepă, taie sau arde o parte a corpului, sau ea să află în un organ adânc care devine dureros din cauza unei boale interne (durere de cap, durere sau crampe de stomac, colici de ficat, colici de intestine, etc.). Din acestea să vede că cauzele durerii sunt multe și variabile, că durerea variază întru cât privește sediul, natura și intențitatea ei. Durerea este simțită de creier, de și nouă ni să pare că o simțim acolo de unde pleacă, la locul

lovit, tăiat, ars, etc. Durerea este de mai multe feluri: *gravativă* (greoaie), care ne dă simțirea de greutate și arată o inflamație (aprindere); *lancinantă* (svăcnitoare), care o simțim sub formă de svăcnituri și arată începutul unei supurațiuni (facere de puroiu), unui abces; *pulsativă*, care ne dă simțirea de bătăi, cum sunt bătăile pulsului, în partea inflamată (aprinsă); *surdă*, care este caracterizată prin o simțire de greutate neplăcută; *terebrantă* (străpungătoare), în care ni să pare că partea dureroasă ar fi străpunsă sau sfredelită prin un corp oarecare, și alte multe feluri de durere asupra cărora nu vom mai stăru. Medicamentele întrebuițate contra durerii să numesc: *anestezice*, *calmante* și *narcotice* (Vezi aceste cuvinte), despre cari nu ne putem ocupa aci, de oarece indicațiunile și modul lor de întrebuițare, deosebindu-să după natura și sediul suferinții, vor fi arătate când să va vorbi despre diferitele boale cu durere și despre organele în cari să află localizată durerea (Vezi ABDOMEN, COLICI, NEURALGII).

DURERE DE CAP, cefalalgie. — Rar întâlnești vr'un om care să să poată lăuda că nu l'a durut capul nici odată în viața lui, căci durerea de cap să ivește în împrejurări foarte numeroase și foarte variate. Ea nu este o boală propriu zisă, ci un semn al multor boale și al multor stări bolnăvicioase. Durerea poate să să simtă în pielea capului, în mușchi, în oase; ea poate să să localizeze pe traiectul unor nervi și să atârne de o simplă nevralgie sau de vr'o turburare circulatorie a creierilor sau meningelor. Durerea de cap poate fi *difuză*, atunci când ocupă tot capul, deși este mai tare în frunte și la tâmpile (febră, anemie, congestiune cerebrală, etc.), și în aceste cazuri ori ce mișcare a capului este foarte dureroasă, pe câtă vreme liniștea domolește durerea nelăsând decât numai o greutate la cap; sau, durerea de cap poate fi *circumscrișă*, adică să să arate numai în o parte a capului, fie în vârful capului (isterie), fie în diferite puncte dela frunte spre ceafă (meningită, sifilis, leziuni intracerebrale, etc.). Când durerea de cap este foarte tare, circumscrișă și perzistentă, ea să numește *cefalee*. Uneori durerea de cap să arată întotdeauna numai la o jumătate a capului, și atunci avem ceea ce să numește *migrenă* (vezi acest cuvânt). Durerea de cap sau *cefalalgia* este foarte variată: ea este generală (peste tot capul), însoțită de greutate la cap, de svăcnituri dureroase și

de bătaie, în *congestiunea cerebrală* (îngrămădire de sânge la cap); ea este foarte vie și însoțită de contracțiuni musculare, provocând țipete sfâșietoare, în *meningita acută* (aprinderea pelițelor creierului); ea să însoțește de un țipet special, numit țipet *idrencefalic*, în *meningita tuberculoasă* (oftică la creeri); ea este difuză și foarte variabilă ca intensitate și durată în *immoierea creierilor*; ea este localizată și mai tare noaptea, în *sifilis*; ea este localizată și provocată prin apăsare în unele puncte determinate în *reumatismul* de creeri, în *erizipel* (brâncă), în *neuralgiile faciale*. Afară de acestea, toate *febrele* să însoțească de dureri de cap, a căror intensitate și durată sunt foarte variabile. În *febrele eruptive* (pojar, scarlatină, vărsat, etc.) cefalalgia cele mai adeseori să arată înainte de a eși petele sau bubele pe corp. Durerea de cap mai poate fi provocată de otrăvirile cu narcotice, de abuzul de tutun, de aburii de carbune, de luarea chininii sulfurice, și ea poate fi adeseori foarte tare și de lungă durată. În *nevroze* și mai cu seamă în *isterie*, cefalalgia localizată în vârful capului este aproape caracteristică. Durata, intensitatea și localizațiunile cefalalgiei sunt foarte variabile după indivizi. Cei mai supuși la durere de cap sunt cei ce sufer de anemie, de artritism și de boale nervoase. Cei ce au turburări digestive (dispepsie, indigestiune, constipație, etc.) de asemenea pot avea durere de cap, care de altminterea nu lasă să treacă nici cel mai mic *guturaiu* sau *tusă*, fără să nu chinuiască și ea pe cel bolnav. Ne oprim aci cu înșirarea boalelor în cari pătimașul are și durere de cap, căci n'am mai isprăvi niciodată. Din toate acestea însă să poate constata că cefalalgia nu are mare importanță în cunoașterea sau în diagnosticul boalelor; pe lângă durerea de cap trebuie să mai ținem seamă și de alte semne pentru ca să putem cunoaște boala de care suferă cineva. Durerea de cap singură, ori cât de tare ar fi, nu este gravă prin sine însăși, ci totul atârână de împrejurările în cari să ivește ea. — *Tratament*. Din capul locului trebuie să spunem că o durere de cap nu să poate vindeca, nici ușură, decât tratând starea generală sau boalele cari o produc, prin urmare întotdeauna trebuie căutată mai întâiu cauza și apoi să institue un tratament apropiat. Să presupunem că cefalalgia vine la o persoană sănătoasă în urma unei răceli sau a unei insolatațiuni (soare sec), sau că ea este produsă de niște mirosuri tari, sau de o cetire prea în-

delungată a unor lucrări greu de pătruns cu mintea sau prea interesante ținând mintea foarte încordată, etc., în toate aceste cazuri vom recomanda bolnavului odihnă completă, atât fizică cât și morală, într'o odaie întunecată și curată, lăsându-l să doarmă puțin, apoi îi vom da un ceaiu cald și aromatic (de mușățel, de teiu, foi de portocale, etc.), îi vom pune la cap cârpe înmuiate în apă rece sau în apă de Colonia, în alcool camforat, etc., îi vom pune muștare la pulpe sau îl vom pune să facă baie la picioare foarte caldă și cu muștar, iar ca medicamente îi vom da: antipirină, exalgină, fenacetină, piramidon, antifebrină, chinină, aspirină, etc. Acest tratament este foarte bun când durerea de cap este *simplă*, când ea este singură fără alte semne, precum și în cazurile de *migrenă* și de *neuralgie* (vezi aceste cuvinte). Dacă durerea de cap este legată de o constipațiune (încuietură) obicinuită, la persoanele sedentare, atunci trebuie să restabilim funcțiunile intestinului (vezi CONSTIPAȚIUNE). Când cefalalgia însoțește o *indigestiune*, când omului îi s'a aplecat de ceva atunci vom deșertă mai întâiu stomacul prin un vomitiv sau un purgativ. În cazurile de *meningită*, de *congestiune* și *apoplexie cerebrală* vom lăsa sânge din vine (venesectie) sau vom pune lipitori după urechi și pungă cu gheață în permanență pe cap. Dar în cazurile de *guturaiu*, de *tusă* sau de *congestiune* de plămâni ne vom feri de gheață și de lucrurile reci, căci în aceste cazuri orice răceală poate da naștere la complicațiuni grave. În febra tifoidă, în febrele eruptive (pojar, scarlatină, etc.), durerea de cap nu încetează decât odată cu febra și prin urmare nu vom da nimic în contra ei.

DURERE DE FICAT. — Caută la EPATICĂ.

DURERE DE GÂT. — Caută la AMIGDALE, AMIGDALITE și la ANGINĂ.

DURERE DE NERVI. — Caută la NEURALGIE.

DURERE DE OCHI. — Caută la OCHIU.

DURERE DE PÂNTECE. — Caută la COLICI.

DURERE DE PIEPT. — Caută la JUNGHIU, PLEURODINIE, PLEUREZIE, PNEUMONIE și TUBERCULOZĂ.

DURERE DE RINICHI. — Această durere să confundă de multe ori cu *durerea de șale* sau *lumbago* (vezi acest cuvânt). Regiunea rinichilor să află în partea de jos a regiunii dorsale și ea poate fi dureroasă în mai multe împrejurări. De multeori așa zisa durere de rinichi nu este decât un simptom al unor boale: gravelă și colică nefre-

tică, nefrită, nevralgie sciatică, vărsat, o boală de măduva spinării, etc., sau ea există singură, de sine stătătoare, și atunci ea este numai o durere reumatică de mușchi (vezi LUMBAGO), care de multe ori poate dura mult timp, devenind cronică sub influința frigului, a umezelii, etc. Intru cât privește tratamentul, când durerea de rinichi este numai un semn al altei boale să va trata cea boală, iar când este numai o durere externă reumatică să se trateze întocmai după cum să arată în articolul LUMBAGO.

DURERE DE ȘALE. — Caută la LUMBAGO.

DURERE DE ȘIRA SPINĂRII. — Caută la RACHIALGIE.

DURERE DE STOMAC. — Caută la STOMAC.

DURERE DE URECHI. — Caută la URECHE.

DURERI ERATICE. — Caută la ERATIC.

DURERII (Contra). — Caută la CALMANTE.

DUȘ. — Prin acest cuvânt să înțelege o coloană de apă sau de aburi care isbește cu o putere variabilă o parte a corpului cu scopul de a schimba impresiunile periferice, de a înteți forțele sau a determina unele reacțiuni locale (vezi IDROTERAPIE). Dușii sunt de 2 feluri: *generali* și *locali*. Intre dușii *generali* avem: 1. *Duși în formă de ploaie* în cari apa cade din o stropitoare cu găurele multe și mici de un milimetru diametru; stropitoarea aceasta este cam la o înălțime de 3 metri deasupra podelei pe care stă bolnavul. Apa cade cu putere asupra bolnavului al cărui cap trebuie să fie protegiat cu o scufă de cauciuc. Acești duși stimulează organismul, dar produc câte odată accese violente de sufocațiune, pentru care trebuie făcuți cu băgare de seamă. Înainte de duși este bine să facă omul un exercițiu moderat și să facă baie caldă de picioare. După duși omul trebuie fricționat sau să îi să facă masaj, apoi să se îmbrace și să meargă la plimbare. Durata totală a unui duș în ploaie, făcut cu apă rece, nu trebuie la început să treacă de 12 secunde. Dacă apa rece este cu greu suportată să poate face duși cu apă caldă de 15-20°; 2. *Duși în coloană*, să fac îndreptând spre suprafața corpului, afară de cap și piept, o coloană de apă din un tub cu un diametru de 2 centimetri; 3. *Duși în formă de lame concentrice* să fac cu o stropitoare ale cărei găurele sunt înlocuite prin două despicături circulare concentrice, cu deschizătură de 1 milimetru fiecare; înlocuiește cu succes dușul sub formă de ploaie; 4. *Duși în*

formă de cerc sau de praf să fac cu un aparat compus din 9-10 cercuri de metal suprapuse în mod orizontal pe o coloană verticală, depărtate între ele de 12-15 centimetri și având fiecare o mulțime de găurele de câte un milimetru diametru; fiecare cerc poate funcționa separat. Aparatul este în general completat cu un duș în formă de ploaie. Acest fel de duș este foarte excitant și nu trebuie făcut decât după porunca doctorului; 5. *Duș mobil*, care este forma cea mai întrebuintată; să instalează foarte ușor adaptând un tub de cauciuc de lungimea voită la conducta de apă; acest tub are la extremitate un robinet la care să poate fixa un aparat pentru stropire sub formă de ploaie, de evantaiu, etc. Temperatura apei în acest duș poate fi caldă sau rece în mod alternativ. Operatorul ținând în mână tubul de cauciuc al aparatului plimbă aruncătura apei pe diferite părți ale corpului, putând face astfel un duș general sau local. Bolnavul trebuie să steie cam la 2 metri de operator. — *Duși locali* sunt acei ce să îndreaptă spre diferite regiuni ale corpului. Astfel sunt dușii cari să aplică în reviuirea ficatului, a splinei, în reg. anală și chiar asupra mitrii, după ce s'a aplicat mai întâiu un specul (duș *epatic*, *splenic*, *anal*, *uterin*, etc.). Duș *ascendent* în care apa vine de jos în sus, este un fel de clismă forțată făcută cu un tub în raport cu o coloană de apă. Să mai fac duși la ochi, *oculari*, și la urechi, *auriculari*, în nas, *nazali*. Intru cât privește temperatura apei întrebuintate, dușii să împart în: duși *temperați*, cu apă caldută; duși *reci*, cari să întrebuintează mai mult; duși *scotiani* cari constau în un duș cu apă caldă urmat îndată de un duș cu apă rece, cel dintâiu prelungit și ajungând gradat până la cea mai înaltă temperatură suportabilă, iar cel d'aldoilea mai scurt și urmându-i fără întrerupere; duș *alternativ*, aplicațiune de mai multe ori repetată de un duș cald și de un duș rece, amândoi de durată scurtă și egală. Pentru duș *reci* apa va avea 10-13°, nici odată mai puțin de 8°, dacă nu vrem ca dușii să fie dureroși și reacțiunea dificilă. *Puterea* cu care apa isbește corpul atârână de înălțimea la care este pus rezervorul deasupra podelei; nu trebuie să dăm o putere prea mare pentru ca să nu producem asupra pielii lovituri prea simțite, dureroase; ea trebuie să fie potrivită după starea de impresiune a bolnavului și după efectele pe cari vroim să

le obținem. *Durata* trebuie să fie foarte scurtă mai ales la început; un sfert de minut, o jumătate de minut, pentru ca să nu determine sufocațiune și nu trebuie să prelungim durata dacă respirația să face greu. Nici odată *nu să va începe* facerea dușilor iarna, mai cu seamă când sănătatea este cam slabă sau când omul este supus la bronchită (tusă). Cel mai bun timp pentru a începe dușii este primăvara, când căldura este moderată, continuând vara și toamna; în acest caz să poate face duși și în timpul iernii. Cel mai bun *loc* pentru a face duși este un stabiliment special bine instalat și prevăzut cu toate; apoi drumul dela baie acasă, care trebuie făcut pe jos, înlesnește reacțiunea. Astăzi să construiesc aparate așa de bune și de ușor de

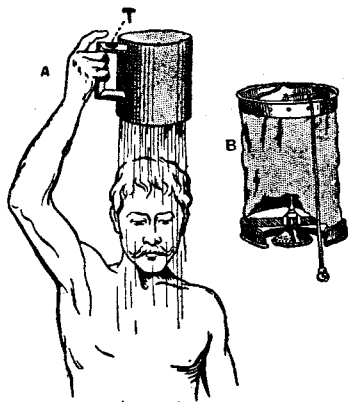

Fig. 91. — Aparate de hidroterapie pentru casele particulare.

Duși sub formă de ploaie: A. Burete american; — B. Găleată de pânză cu valvă.

manipulat încât fiecare își poate instala duși acasă, numai să aibă apă la temperatură potrivită și destulă, iar după duși să aibă cine să-i facă fricțiuni uscate sau în lipsă să să plimbe cu pași repezi. În general, dușii trebuie făcuți pe *nemâncate*. Efectul dușului este mai bun când omului

fi este cald sau e chiar puțin înădușit; astfel un duș rece de o durată de un minut și căzând dela o înălțime de 4 metri este foarte bine tolerat și produce efect bun, când el este făcut îndată după un exercițiu gimnastic, cu condiție numai ca acesta să nu grăbească bătăile inimii, nici mișcărilor respiratoare. Dușii, mai ales cei reci,

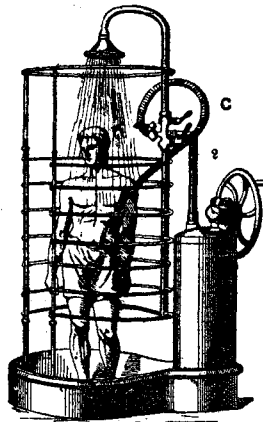

Fig. 92. — Duși în ploaie.

Aparat cu presiune.

duși zilnic în condițiile următoare: nu vor face duși copiii până la 15 ani, nici bătrânii, nici cei cu temperament sangvin pronunțat, cu temperament nervos supraexcitat, nici cei ce au tusă obositoare; vor face însă duși acei ce au o *constituție slabă, debilă*, fără boală organică determinată, cărora le convine mai ales dușii în formă de ploaie sau de sulită (lance). Dușii sunt foarte buni în *anemie* și *cloroză*, la cei tineri *limfatici*; să recomandă mult în *alienațiune mentală* (neburie), mai ales când să fac cu socoteală și moderat, ei calmează furia maniacilor; sunt buni în multe *boale nervoase* (isterie, nevroze, atacuri de nervi); în *nevralgii*, *reumatism cronic*, în înțepenituri de incheieturi; de asemenea și în unele umflături de ficat, de splină. Nu sunt buni dușii în boalele acute, boale de plămâni și de inimă (vezi IDROTERAPIE).

E

EAUX-BONNES (Franța). — Ape sulfuroase sodice (12-32°); înălțime 750 metri, climat dulce, sezon 1 Iunie-30 Septembrie. Modul de întrebuințare: mai ales pentru băut, apoi gargarisme, duși nazo-faringiani. Să recomandă în boalele cronice de faringe (înghițitoare), de laringe (răsufătoare), bron-

chii, în astmă cu bronchită cronică; în otitică la început, mai ales la limfatici, scrofuloși, erpetici.

EBRIETATE (lat. *ebrietas*, beție). — Este o stare de beție ușoară, care seamănă cu amețeala și clătinarea picioarelor, produse de congestiunea cerebrală (îngrămădirea

sângelui la cap) sau de boalele de stomac. Pentru tratament caută la ALCOOLISM.

ECBALLIUM ELATERIUM. — Caută la PLENI-TOARE.

ECHIMOZĂ (pela grec. *ek*, afară, și *chymós*, suc), *vânătăie*. — Caută la CONTUZIUNE.

ECHINOCOC. — Caută la TENIA.

ECHITAȚIUNE, călărie. — Din punct de vedere igienic călăria este un bun exercițiu, căci ea prin mișcările și sdruncinăturile ce le produce în corpul călărețului înleznește dezvoltarea mușchilor, mărește pofta de mâncare, întefeste mistuirea și respirațiu-nea. Pentru ca călăria să fie cu adevărat bună, trebuie făcută în aer liber, iar nu în *manej*, unde atmosfera să strică cu înlesnire. Călăria ca ori și ce lucru își are și partea rea; așa, ea produce rosături și sdreliri la șezut, mai ales când șeaua nu este bună sau calul are mers rău; înlesnește ivirea tranșilor (emoroide); la femei poate produce boale de mitră și lăpădături, strâmbarea piciorului drept, etc.

ECLAMPISIE (dela grec. *eclampsis*, ivire repede, fără veste). — Această boală să arată prin convulziuni (spazme) și contracțiuni (sgărcituri) cu pierderea cunoștinții. Despre *eclampsia copiilor* am vorbit la *convulziuni* (vezi acest cuvânt). Aci ne vom ocupa de *eclampsia femeilor*, care este o boală foarte gravă, dar din fericire foarte rară. Ea să poate ivi în timpul sarcinii, în cursul nașterii sau după naștere, și să arată prin unul sau mai multe accese convulzive (vezi CONVULZIUNI), urmate de înțetarea vremelnică a mișcării și a inteligenței. Semnele premergătoare ale atacului de eclampsie sunt: o durere foarte mare și foarte perzistentă, ținând uneori mai multe zile; durere care să simte deasupra ochilor și poate fi câte odată însoțită de greață, de vărsături, de amețeli, de văjuituri de urechi, de surzenie, de întunecimea vederii. Cauzele sunt: *albuminuria* (vezi acest cuvânt), emoțiunile morale, temperatura prea mare a camerei în care să găsește femeia care naște. — *Tratament*. Pentru ca să preîntâmpinăm boala să recomandă: regimul *lactat* (vezi acest cuvânt); pentru aceasta este neaparată trebuință de a *examina în totdeauna urina* (udul) unei femei însărcinate, cel puțin în timpul din urmă al sarcinii, mai ales când ea să plânga că îi să umfle ochii (pleoapele) și picioarele. Când să ivesc pe la sfârșitul sarcinii vărsături, dureri de cap mari și un fel de tămpeală, tot atâtea semne cari trebuie să

ne facă ca să ne gândim la un acces de eclampsie, este bine de a pune femeia în pat, cu capul mai jos de cât picioarele, pozițiune care de multe ori este de ajuns ca să previe atacul. Când eclampsia a izbucnit să recomandă o climă purgativă urmată de o climă cu cloral hidrat (4 grame); băi călduțe prelungite de o jumătate de oră, iar pentru ca bolnava să nu-și muște limba îi să va pune o batistă îndoită de mai multe ori între dinți împingând limba înapoi. Dacă accesul să prelungește să va face o injecție cu morfină. Intre accese: regim lactat absolut, băi calde prelungite, purgative saline sau drastice, sudorifice și diuretice; inhalățiuni de oxigen, cloral asociat cu bromur de potasiu. În caz de *comă*: luarea de sânge din vine (venesecție) de 300-500 grame, uneori urmată de injecțiune intravenoasă de ser artificial, sau mai bine injecțiuni subcutanate cu acest ser. Când facerea întârzie trebuie grăbită, lărgind colul dacă este de trebuință, aplicând forcepsul sau făcând craniotomia, după cum să prezintă cazul. Dacă mama a murit și copilul încă trăește, acesta să va estrage sau cu forcepsul sau făcând *operația cezariană* post mortem.

ECTIMĂ (dela grec. *ekthyma*, erupțiune, izbucnire). — O boală de piele cu mersul repede care să arată sub formă de pete mici roșii, în număr mic, cari să transformă repede în niște beșicuțe pline după patru zile cu puroiu. Aceste beșicuțe (pustule) au o mărime dela aceea a unei gămălii de ac până la cea a unui bob și după câteva zile să rup formând câte o coajă închisă sau gălbuie, în urma cărora rămân semne (cicatrice indelebile) ca după vaccinat. Ectema la început să însoțește de mâncărime și uneori de o mică febră (fierbințeală). Această boală este microbi-ană și să întinde prin contagiune, mai ales la persoanele slabe (copii, bătrâni); să ivește de obicei la mâni, picioare, fese. — *Tratament*: spălături antiseptice (cu acid fenic sau sublimat coroziv), mai ales după ce au căzut cojile, după care să presară praf de iodoform, de aristol, etc.; pe dinăuntru să recomandă tonice.

ECTROPION (dela grec. *ek*, în afară, și *trépein*, a întoarce). — Intoarcerea în afară a pleoapelor din pricina unei cicatrice vicioase, a conjunctivitei cronice, sau în urma unei contracțiuni ori paralizii a mușchului orbicular. Această boală nu să vindecă de cât prin operațiune.

ECZEMĂ (dela grec. *ekzema*, fierbere), *bube*

dulci, sgaibe dulci. — Este uua din boalele cele mai răspândite ale pielei, care are mai multe forme și să vindecă de multe ori foarte greu: La unele persoane eczema să arată numai grin o roșeață cu umflarea pielei (*eczema eritematoasă*), sau prin niște beșicuțe tari, mari cât gămălia de ac, palide sau roșii, cari pier după 2-3 zile (*eczema papuloasă*). Dacă căderea solzilor epidermului, care să face în urma acestor două forme să prelungește prea mult să zice că eczema este *scuamoasă*. Aceste sunt formele cele mai ușoare (benigne) ale eczemei; dar cele mai adeseori beșicuțele sunt foarte dese, apropiate unele de altele și conțin un fel de apă gălbuie, lipicioasă, care înăsprește rufăria (*eczema veziculoasă*). Aceste beșicuțe să pot turti și să intre în piele (să să resoarbă) sau să să spargă și apa din ele să curgă (*eczema umedă*). Această apă în atingere cu aerul să usucă formând coji (cruste) galbene (*eczema crustoasă*). In unele cazuri grave apa secretată după formarea cojilor să transformă în puroiu verzui, rupe cojile și iasă afară având o înfățișare scârboasă (*eczema impetiginoasă*). Oricare ar fi forma sau varietatea, eczema în totdeauna este însoțită de *mâncărime* grozavă, foarte supărătoare pentru bolnavi, cari să scarpină, rup cojile și își mărese astfel boala și suferința. Aceste forme de eczemă pot să să ivească în același timp la aceeași persoană, prezentând diferite modificări, după locul pe care îl ocupă. Eczema să poate dezvoltă în câteva săptămâni, sau să poate prelungi timp de mai multe luni și chiar ani, dispărând uneori pentru a să ivi din nou mai târziu, sub aceeași formă sau sub alta. Această boală să arată de obicei la obrazi (în momentul dentițiunii), pe frunte, bărbie, urechi, în cap, la îndoiturile încheieturilor, mai rar pe celelalte părți ale corpului. Eczema să poate complica mai cu seamă la sugaci și la copiii mici de *impetigo* (eczema impetiginoasă). — *Cauzele* sunt multe: dentițiunea (eșirea dinților), apropierea pubertății, limfatismul, scrofulele, depărtările dela regim, mistuirea rea, constipația, anemia, artrismul, diabetul, etc., toate aceste sunt cauze cari pre-dispun la ivirea acestei boale; eczema este adeseori ereditară; eczema impetiginoasă pare a fi contagioasă; întrebuițarea fără socoteală și prea mult timp a unor substanțe iritante, cum sunt terebentina și arnica, sau muștarele. — *Tratament.* Pentru a preveni ivirea boalei să recomandă să nu să facă ab

nânce cărnuri afumate și sărate, carne de porc, să nu să bea cafea, băuturi alcoolice; să nu steie omul deștept până târziu în noapte. *Tratamentul general* al boalei variază după temperamentul bolnavului; la limfatici și scrofuloși să va dà untură de pește; la anemici fier sau arsenic (licoarea lui Fowler) în doze variabile după etate; la cei cu mistuire grea li să va dà bicarbonat de sodă, pepsină, purgative, preparate amare, etc. *Tratamentul local* comun constă în a să feri de tot ceea ce poate mări inflamația și mâncărimea, de orice apăsare sau frecare de haină; căldura și sudoarea face rău. *La început*, în formele: *eritematoasă, papuloasă și veziculoasă*, să va presăra pudră de amidon, 100 gr., talc 20 gr., oxid de zinc 10 gr. Îndoiturile (încrêțiturile) pielei să vor depărtă între ele prin cărpe sau vată pline cu această pudră, cari să vor reînoi de 2 ori pe zi. În cazurile de eczemă *umedă*: cataplasme de feculă (de cartofi) sau pânză subțire de cauciuc vulcanizat. Dacă eczema *zămuște* mult să va aplică o cărpă găurită unsă cu liniment oleo-calcar (unt de lemn cu apă de var), acoperită cu taftă gumată. *La cap* să vor face pulverizații cu apă boricată călduță timp de 10 minute, iar ca să cadă cojile să vor unge cu vaselină boricată. Când *nu mai e roșeață* să va unge cu: amidon curat 10 gr., glicerină 40 gr., sau cu vaselină boricată. În eczema *scuamoasă* vom pune oleiu cadin 5 gr. cu oleiu de migdale dulci 10 gr.; mai târziu vaselină boricată tot la 2 zile. Dacă *mâncărimea este foarte mare* să va unge mai întâiu cu: acid salicilic 1 gr., spirt de vin 150 gr., tinctur de lavandă (leventică) și apă de Colonia câte 25 gr. din fiecare, glicerină 2 grame; apoi să va presăra pudra cu amidon (scrobeală) mai sus arătată. Tot în aceste cazuri de mâncărime mare să mai recomandă să să ude părțile atinse cu: acid picric 5 gr., apă 1000 gr.; mâncărimea dispare repede și să formează un fel de coaje sub care vindecarea (cicatrizarea) să face în câteva zile. Iată cum să întrebuițează soluția cu acid picric: să unge tot la 2 zile partea bolnavă și să acopere cu cărpe înmuiate în această soluție și stoarse bine, apoi pe deasupra să pune vată și să leagă. În contra mâncărimei să mai recomandă și cărpe înmuiate în *apă oxigenată*; foarte bună mai ales când eczema este în jurul sau în apropierea șezutului. — *La țară* să crede că eczema vine din *spurc* sau *spurcăciune*

arsă în foc și amestecată după ce s'a făcut praf cu groștior; sau să iea fasole, bucăți de postav și piatră vânătă, să ard în foc, să pisează la un loc, să amestecă cu smântână și să ung bubele, până ce cad; sau cu unt de vită proaspăt topit la foc cu tămâie în o lingură de tinichea până să topește tămâia; să mai întrebuințeze ba-legă de vițel, drojzii de cafea, coceni de varză, mere pădurețe, ștevie, toporași.

EDEM (grec. *oidema*, dela *oidein*, a îngroșa, a să îngroșa), *buhăială*, *buhav*. — Prin cuvântul *edem* să înțelege un fel de umflătură, mai mult sau mai puțin moale, care nu este dureroasă, fără să să înroșească pielea, și care este produsă prin o infiltrațiune de serozitate (de un lichid ca apa) în țesutul celular de sub piele, sau în țesutul celular din adâncime, mărginită la o parte a corpului, sau în țesutul organelor interne (plămâni, etc.). Când edemul este întins peste tot corpul (generalizat), el să numește: *anazarcă* (vezi acest cuvânt). Când edemul să află numai la pleoape, el ne arată că avem a face cu o boală de *rinichi* (Morbul lui Bright); iar când să află la picioare trebuie să ne gândim la o boală de inimă, sau la varice; fiind vorba de un ofticos sau de un canceros edemul la picioare ne prevestește că sfârșitul omului nu este departe. Cei ce iau mult timp *arsenic* să umfle la față (edem la pleoape). Dintre edemurile organelor interne cel mai periculos este *edemul glotei* despre care vom vorbi mai jos. — Serozitatea sau apa edemului este limpede, puțin citrină (în culoarea lămâiei), cu reacțiune alcalină; ea cuprinde puțină albumină și sare, n'are fibrină; ea să infiltrează în ochiurile țesutului celular pe care îl transformă într'un fel de masă groasă, translucidă, tremurătoare ca piftia; dacă facem o înțepătură sau o tăietură în dreptul părților edemațiate, apa curge afară; pielea care acoperă aceste părți este palidă, alb-gălbuie, întinsă, lucitoare și prezintă câte odată, atunci când a fost prea întinsă, niște vergeturi (dungi albi), alteori ea poate să fie atinsă de eritem sau chiar de erizipel (brâncă); vinele limfatice ale pielii din acea parte sunt întotdeauna lărgite; dacă apăsăm cu degetul pe pielea regiunii edemațiate rămâne în acel loc o gropiță care ține câtva timp. Apa edemului este apa sângelui care iasă din vase în urma unor turburări ale circulațiunii sângelui sau ale circulațiunii limfatice, sau în urma alterațiunilor discrazice ale sângelui, așa că edemul poate fi pro-

pus de o mulțime de boale, unele mai grave decât altele, din care cauză și *tratamentul* lui variază după cauză; edemul să micșorează dacă dăm părții umflate o pozițiune ridicată sau dacă facem pe acea parte o compresiune metodică. În cazurile când pielea este prea întinsă să pot face înțepături cu acul sau cu un vârf de bisturiu pentru ca să curgă apa, dar nu trebuie să abuzăm căci să poate ivi o gangrenă sau un erizipel pe acel loc. Dintre medicamente să dau cu succes diureticele (cari fac ud mult) și purgativele (curățeniile); uneori să recomandă medicamentele tonice și reconstituante. — *Edemul glotei* constă în infiltrațiunea cu serozitate sau cu puroiu a mucoasei (căptușelii) glotei și a îndoiturilor cari merg dela sgârnciurile aritenoide la epiglotă și dela epiglotă la limbă (vezi LARINGE). *Semnele* sau *simptomele* acestei boale apar foarte repede și cu mare furie în unele cazuri, alteori apar mai domol. Ele constau în o simțire de un corp străin care sugrumă (strânge de gât); *greutate crescândă în respirație*, care să agravează în unele minute prin accese de sufocațiune (înăbușeală) cari țin 10 până la 15 minute și în cari bolnavul cu fața vânătă, cu gura deschisă, cu nările lărgite, cu ochii lăcrămâzi și bulbucăți, cu pielea plină de sudori reci, caută toate mijloacele ca să-i intre aer în piept. Inspirațiunea (tragerea aerului) este cu mult mai grea decât expirațiunea (darea lui afară). Aceste accese sunt provocate prin un spazm (vezi acest cuvânt) al glotei. Vocea și tusa sunt acoperite, răgușite; înghițirea anevoioasă. *Cauzele* sunt: răceala, arsurile prin lichide fierbinți, boalele de rinichi (nefrită cronică sau morbul lui Bright, nefrită scarlatinoasă, nefrită de la otrăvirile cu plumb), erizipelul (brâncă) faringelui (înghițitoarei), oftica, cancerul și sifilisul gâtului (laringelui). *Tratament*: să va dă un *purgativ* drastic, să vor pune pe gât *revulzive* (muștare, vezicători, puncte de foc), băi de muștar la picioare; să va lăsa sânge local (lipitori, ventuze tăiate); să vor face scarificațiuni pe mucoasa edemațiată cu ajutorul oglinzii, apoi să vor face pulverizațiuni calmante sau astringente cu: apă de laur-ceras, 20 gr.; acid boric, 2 gr.; apă distilată, 100 gr.; sau cu: alun, 5 gr.; tanin, 5 gr.; extract de ratania, 10 gr.; apă, 500 grame.; să va dă pe dinăuntru în același timp: alcoolatură de rădăcini de aconit, 2 gr.; sirop de muguri de brad, 100 gr.; sirop diacod, 100 gr.; la fiecare ceas câte o lingură; sau vom dă bolnavului să

respire aburi de apă încărcată cu *cloroform* (40 picături la 500 grame apă de 65°, adăugând la fiecare 5 minute tot atâtea picături până la sfârșitul accesului). In caz de nereușită vom face *tubajul* sau *tracheotomia*.

EDEM ALB DUREROS sau *phlegmatia alba dolens*. — Această boală constă în o umflătură dureroasă a unui membru, de obicei a unui membru inferior, în care pielea rămâne tot albă. Cauza ei este un chiag de sânge (trombus) care să formează în o vână oarecare, care chiag împiedecă circulațiunea sângelui și dă naștere la umflătura acestei părți a corpului. Acel chiag să poate întinde încetul cu încetul până să ajungă în *vena cavă*, sau el să poate îmbucătăți dând naștere la *embolii* urmate de moarte repede. Dar sub influința unui tratament apropiat boala să vindecă cele mai adese ori. Această boală să observă foarte des la femeile ce au născut, la lehuze; ea să mai poate arăta și la cei ce sufer de oftică, de cancer, de febră tifoidă, de supurațiuni abondente, etc. — *Tratament*. Membrul bolnav să va ține în pozițiune orizontală sau puțin ridicată; să va înveli în vată după ce s'a uns ușor cu un pământuf cu o alifie calmantă, cum ar fi: ichtiol, 20 gr.; extract de cucută, 1 gr.; vaselină, 60 gr.; fără să să frece, fără să să facă masaj; bolnavul nu va face nici o sforțare și nu să va mișcă aproape de loc. In contra febrei să va da chinină cu fenacetină, câte 30 centigrame din fiecare, de trei ori pe zi. Regim de lapte, supă, apă cu vin. Bolnavul nu să va scula din pat și nu va umbla decât numai după o lună dela trecerea boalei. Când umflătura (edemul) perzistă și după aceea, bolnavul va purta ciorap elastic.

EPELIDE (grec. *epheleis*, dela *epi*, din cauza, și *helios*, soare), *chestrui*, *pestrui*, *pistrui*. — Sunt niște pete galbene, brune, netede și la nivel cu pielea din jur, rotunde sau neregulate, mari cât un bob de meu, dar împreunându-să mai multe la un loc pot formă pete cât un ban de 50 de bani, uneori și mai mari. Ele să ivesc în părțile expuse la soare, față, gât, mâni, și nu produc mâncărime; în timpul iernii pier și la primăvară reapar, produse fiind de soare și de vânt; mai expuse sunt persoanele limfatice, să ivesc uneori și la femeile însărcinate. *Tratament*. Pentru a preveni ivirea acestor pete trebuie omul să să păzească de soare de cum începe primăvara, purtând pălării cu marginile late, damele văluri de un țâsut mai gros și strâns, lăsate liber în jurul feței ca să nu producă congestie (în-

grămădire de sânge) la față; mănuși. Nu să va da arsenic, nici nitrat de argint; nu să vor atinge petele cu tinctură de iod, nu să vor pune vezicători, nici puncte de foc. Să va trată anemia, cloroza, dispepsia, scrofula, boalele de mitră. *Local*, să vor fricționa petele cu o soluțiune de sublimat coroziv (1 la 500): sublimat, 1 gr.; alcoolat de lavandă (levănțică) 150 gr.; apă, 350 grame. Să mai pot face spălături cu soluțiune de cloridrat de amoniac sau cu ceaiu de păpădie; pentru noapte să să ungă petele cu alifia următoare: acid salicilic, 30 centigrame; oxid de zinc, 3 gr.; praf de lycopod (pedicuță), 3 gr.; vaselină, lanolină, din fiecare câte 10 gr.; esență de vioarele 5 picături. Dacă cu acestea nu trec să va recurge la apă oxigenată și la acid fenic (1 la 10 sau 1 la 5). — La țară pentru pestrui să taie un *porumbel* în minutul când popa iasă cu *invierea* și să spală cu sânge pe obraz; sau să taie în bucățele o mână de hrean, să pune în o sticlă și să toarnă un sfert de chilogram de oțet bun. lăsându-să să stea 5-6 zile, apoi în oțetul acesta să immoaie cârpe de in cu cari să spală petele în fiecare seară.

EFORT. — Caută la SFORȚARE.

EGURI. — Caută la CANALE.

ELATERINĂ. — Caută la PLESNITOARE.

ELEBOR ALB. — Caută la ȘTIRIGOAIE.

ELECTRICITATE (dela grec. *electron*, chihli-bar, succin). — Este un agent fizic a cărui natură nu ne este cunoscută, care să manifestă prin a atrage sau a respinge corpuri ușoare, și care are însușirea de a excită sistemul nervos. Descoperirea electricității s'a făcut prin veacul VII înainte de Christos de către învățatul Thales, care a observat că frecând o bucată de chihli-bar ea capătă însușirea de a atrage diferite corpuri ușoare, cum sunt: un fir de păr, o bobită de măduvă de soc, bucățele de hârtie, etc. Aceeași însușire o capătă și ceara, rășina, sticla, etc., dacă să freacă cu o piele de pisică sau cu o bucată de postav. Atâta este tot ce s'a știut despre electricitate până pe la sfârșitul veacului XVIII când Franklin i-a dat un mare imbold. In veacul din urmă însă electricitatea a făcut progrese uimitoare; a fost aplicată la argintarea, aurirea și nichelarea diferitelor obiecte (galvanoplastie), la telegraf, la telefon, la desvoltarea forței motrice, la producțiunea luminii, etc. In medicină și chirurgie, ea să întrebuintează pentru a recunoaște și a trată diferite boale. — Intru

cât privește natura intimă a fluidului electric suntem departe de a o cunoaște. Să admitem însă că sunt două fluide electrice: un fluid *pozitiv*, desvoltat prin frecarea *sticlei* cu o bucată de postav și un fluid *negativ* produs prin frecarea *rășinii*. Fiecare corp conține amândouă electricitățile în mod natural, însă în stare latentă, în cantități egale, cumpănindu-să una cu alta. Când să întâmplă că una din aceste electricități devine preponderantă într'un corp care vine în atingere cu un izvor de electricitate, el capătă o *stare electrică*, să electrizează pozitiv sau negativ, după cum este fluidul dat de acel izvor, pozitiv sau negativ. Trecerea curentului electric în un corp să arată prin fenomene de căldură, de lumină, de descompuneri sau recompuneri chimice, ca și pun în evidență existența sa. Natura și intensitatea electricității cu care este încărcat un corp să pot recunoaște prin ajutorul unui instrument numit *electroscop*, care să compune din un vas de sticlă în formă de clopot, astupat la gură cu un dop făcut din un amestec de pucioasă și parafină, prin care trece o vargă de metal, al cărui capăt de sus este în formă de măciucă, iar capătul de jos este prevăzut cu două foițe de aur. Acum, când voim să încercăm electricitatea unui corp, dăm mai întâiu vergii metalice o electricitate cunoscută, apoi apropiem de partea umflată a ei corpul pe care voim să-l încercăm; dacă el este încărcat cu electricitate de același fel, foițele de aur să depărtează între ele, pe câtă vreme ele să apropie dacă corpul are electricitate contrarie, și aceasta să face după principiul că: corpurile încărcate cu aceeași electricitate să resping, iar cele încărcate cu electricitate de nume contrar să atrag. Corpul omenesc în stare naturală conține amândouă fluidele cari echilibrându-să produc un fluid neutru despre care nu ne dăm seamă; dacă voim să alungăm pe unul din ele, sau dacă voim să întărim pe celalt punând omul în comunicație cu un izvor electric, electricitatea să manifestă prin nește sguđuituri mai mult sau mai puțin tari, după intensitatea ei, sau prin o căldură care poate închiegă sângele în vine, poate arde și nimici o tumoră, etc. — Electricitatea să împarte din punctul de vedere al provenienței în 3 feluri: electricitate *statică*, fiindcă ea stă pe loc, la suprafața corpurilor, fără ca să le percurgă sub formă de curenți; iar pentru ca să o simțim trebuie să atingem suprafața încărcată cu electricitate; ea să pro-

duce mai cu seamă prin frecare și are ca tip *mașina electrică*; — electricitatea *dinamică*, numită și *galvanică* sau *voltaică*, care are o putere mare de acțiune asupra corpurilor pe cari le străbate sub formă de

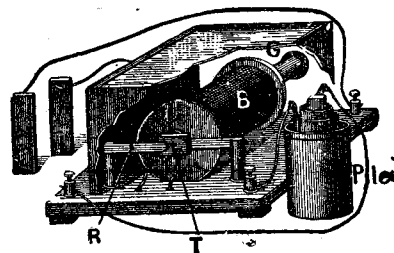

Fig. 93. — Aparat voltafaradic.

curenți continui și este produsă de obicei prin *pilă*: — electricitatea de *inducțiune*, a cărei însușire de căpetenie este de a da curenți, cari, în loc să fie continui, apar și dispar, adecă sunt întrerupți, producând o serie de sguđuituri foarte apropiate; cu-

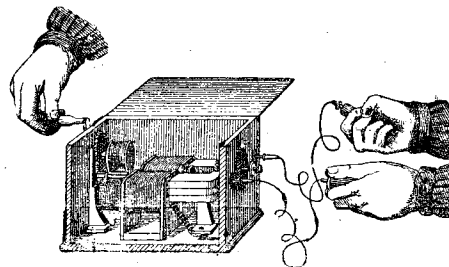

Fig. 94. — Aparat magneto-electric (Gaiffe).

renții aceștia să nasc sau sub influința unei pile (bobina lui Rhumkorff, aparatul lui Gaiffe), sau sub influința unui magnet (aparate magneto-faradice). — Să vedem acum cari sunt *întrebuințările* electricității în medicină și în chirurgie. Electricitatea să întrebuințează mai cu seamă în *boalele nervoase*, fie cea dinamică, fie cea de inducțiune, și ceea ce să caută sunt sguđuiturile pe cari ea le imprimă corpului omenesc și cari, prelungindu-să mai mult timp, scot partea bolnavă din nemșcarea-i bolnăvicioasă, astfel electricitatea să recomandă în *paralizii*. Pentru a mărgini puterea electrică în mod exact asupra unui nerv sau mușchiu, este de ajuns ca să aplicăm pe regiunea în care să află acel nerv sau mușchiu cele două fire cari aduc curentul dela pilă, după ce am udat pielea acelei regiuni cu apă sărată pentru a înlezi trecerea curentului; atunci să produc în acea regiune mișcări și o senzibi-

litate determinată, fără să se producă scântei sau arsuri. În urma unui atac de congestiune sau de apoplexie cerebrală o jumătate de corp este cuprinsă dambă (paralizie); putem cunoaște gradul paraliziei cu ajutorul electricității: dacă electricitatea provoacă contractiunea mușchilor cari nu să mai pot mișca prin ei însuși din cauză că lipsește acțiunea creierului, paralizia este mai puțin gravă decât în cazul când trecerea curentului nu mai provoacă nici o contractiune, nici o mișcare, și în cazul întâi paralizia să poate vindeca. În acest caz forțând mușchii să să întindă și să să contracte în fiecare zi, electricitatea îi face să-și reiee slujba lor naturală, îi împedecă să să imobilizeze cu totul, grăbește minutul în care ei vor lucra prin ei însuși. Electricitatea lucrează tot așa de bine și când nervii sunt atinși, paralizați; ea face să reapară senzibilitatea pierdută odată cu mișcarea. Să mai întrebuințeze în diferite *nevralgii*, în contra durerilor, în *reumatismul* cronic pentru a dă liberat în mișcarea incheieturilor, etc. În *asfixie*, în sincopă (leșin), în accidentele produse de *cloroform*, electricitatea este de mare folos, căci ea restabilește respirațiunea care este pe drum de a să stânge. În *chirurgie* electricitatea să întrebuințeze în o mulțime de cazuri: pentru a căuta un corp metalic în corp, gloanțe, un nasture de haină, etc., cari au putut să pătrundă în corp prin o plagă produsă prin armă de foc, și cari dau un sunet particular când să introduce în rană o vargă metalică care e în comunicațiune cu o pilă; — să întrebuințeze electricitatea în vindecarea fistulelor, a anevrismelor, a tumorilor de orice natură, vindecare care să obține prin produțiunea căldurii, înlocuind în multe cazuri fierul roșu. Din acestea să vede cât de multe sunt cazurile în cari să poate întrebuința cu succes electricitatea. Dar trebuie să atragem atențiunea cetitorului asupra abuzului care să face de multe ori cu tratamentul electric, care abuz este tot așa de rău și de vătămător ca și abuzul de medicamente. De altfel trebuie să să știe că electricitatea nu să poate întrebuința decât după porunca doctorului și nu să poate aplica decât de doctor sau de o persoană cu știință și practică sub controlul doctorului. Bolnavii să să păzească ca de foc de toți șarlatanii cari strigă pe toate căile că ei vindecă toate boalele prin electricitate! Să să ferească de reclamele cari să fac cu plăcile sau crucile electrice, pu-

blicate prin toate ziarele la pagina IV, și cari n'au nici un rezultat altul decât de a le surprinde buna credință și a le ușura punga — *Accidentele produse de electricitate*. Când corpul omenesc este străbătut de un curent electric de o intensitate prea mare, sguduitura poate fi așa de puternică în cât viața să înceteze. Despre accidentele determinate de electricitatea din atmosferă ne vom ocupa în alt loc (vezi AER și TRĂSNET), aci vom vorbi numai despre accidentele produse de curenții electrice, Să pot prezenta mai multe cazuri: în primul caz când a încetat orice contact între victimă și conductorii, vom recurge la tratamentul asfixiei, adecă vom face tracțiuni ritmice ale limbii și respirație artificială (vezi ATSFIXIE); vom prelungi tratamentul o oră și jumătate, salvându-să în acest mod oameni cari au primit curenți de 4500 volți în timp de mai bine de jumătate de ceas. În al 2-lea caz, când *victima este încă în contact cu conductorii electrice*, și în care cel dintâiu lucru de făcut este de a nimici acest contact, cu băgare de seamă ca să nu cadă victimă salvatorul; contactul să va nimici sau prin depărtarea firului electric, sau depărtând bolnavul. Firul să depărtează fără pericol cu ajutorul unui băț, a unui instrument cu mâner de lemn, sau acoperind mâinile înainte de a atinge firul cu mănuși de lână foarte groasă, și la trebuință învelim mâinile cu stofă de lână având o grosime de cel puțin jumătate de centimetru. Să va băgă de seamă ca firul să nu atingă fața sau altă parte descoperită a victimei; să nu să atingă, chiar atunci când ambele mâni sunt acoperite, în același timp două fire diferite, nici să să pună victima în atingere cu două fire diferite. Victima să depărtează fără pericol dacă ne învelim mâinile ca mai sus; dacă nu prindem victima prin părțile umede (subsuori, picioare); să nu să atingă fața victimei cu firul electric; dacă victima își are degetele încheștate asupra firului, îi să va desface mâna cu forța, depărtând degetele unul după altul cu precauțiunile următoare: când victima este atârnată, să va legă cu frânghii și să va scobori evitând ca să fie pusă din nou în contact cu firul; dacă nu să poate evita căderea, să va așterne pe jos paie sau o saltea. Dacă nu putem ajunge la victimă, vom preveni cât să poate mai iute uzina, ai cărei funcționari singuri sunt în stare să taie unul sau mai mulți conductorii electrice și să stabilească un circuit scurt. Nu trebuie să

atingem cu picioarele șinele sau firele, chiar și când suntem bine încălțați.

ELECTROTHERAPIE. — Caută la ELECTRICITATE (Tratarea boalelor prin).

ELEFANTIAZĂ (dela grec. *elephas*, elefant; sinonim cu cuvântul arab. *dal-fil*, picior de elefant), *pachidermie* (dela grec. *pachys*, gros, și *derma*, piele). — Această boală ciudată să observă de obicei în țările calde, tropicale, mai cu seamă în Arabia, mai puțin în Europa. La noi s'au observat mai multe cazuri, între cari unul văzut și descris de scriitorul acestor rânduri în revista *Spitalul* (an. 1882, No. 6); pacienta fiind o femeie din com. Ciumași din județul Bacău. Cazul fiind interesant de văzut îl reprodu-

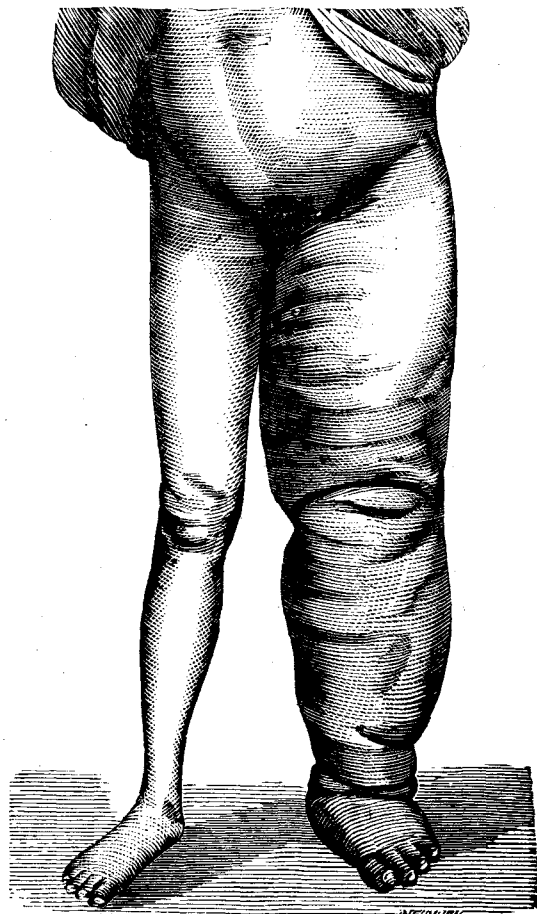

Fig. 95. — **Elefantiază arabă**, observată la o femeie din com. Ciumași (Jud. Bacău) de Dr. V. Bianu.

cem prin figura aci alăturată. Această boală numită și *Elefantiaza Arabilor*, este considerată astăzi ca o manifestare a *filariozei* (vezi acest cuvânt), generalizată la membrele inferioare și la organele genitale externe. Părțile atinse: picioarele, gamba-

(gionatele), coapsele, scrotul sau vulva, în perioada de stare a boalei, sunt deformate prin un *edem* (vezi acest cuvânt) enorm. S'a văzut scrotul ajungând până la mărimea unui cap de om mare, s'a văzut un scrot care cântărea 100 kilograme; piciorul ajungând la mărimea unui *picior de elefant*, cum este cel din figură. Elefantiaza începe prin o serie de inflamații ca la brâncă (limfangită repetată), însoțite de căldură și vărsături; pielea rămâne după fiecare inflamație mai îngroșată, uscată, aspră, roșie închisă sau negricioasă, netedă sau buburoasă, de multe ori cu mici ulcerațiuni (râni) pe ici și colo. La membre boala interesează toate părțile moi până la oase. — *Tratament.* S'a recomandat iodul și iodurele, fără rezultat. Tratamentul chirurgical, puncțiunea hidrocelului și a exudatelor locale, rezecția varicelor limfatice, micșorează întru câțva accidente locale. Fiindcă *filariile* să găsească în număr foarte răspândite în vasele limfatice profunde nu ne putem gândi la o cură radicală. Din fericire starea generală rămâne bună și boala poate dura 20,30 și chiar 50 de ani fără ca omul să moară. Moartea filariilor aduce câte odată o vindecare spontană, ceea ce de altfel să întâmplă foarte rar, căci și viața lor este de obicei foarte lungă. Pentru părțile genitale, când volumul lor este prea supărat să recomandă extirparea (tăierea) lor.

ELELE. — Caută la EMPLERGIE.

ELIXIR. — Prin acest nume să înțeleg niște medicamente lichide cari să prepară prin topirea sau macerația (plămădeala) unor substanțe medicinale în alcool. Astăzi nu prea să întrebuințeze elixirile. Cele mai obicinuite sunt: *elixirul acid al lui Haller*, preparat din alcool de 90° 3 părți, acid sulfuric concentrat pur 1 parte; — *elixirul lui Garus* care să prepară plămădind în timp de 2 zile în 5 litri de apă de flori de portocale, sabur, mixandă și șofran, câte 5 grame din fiecare; miră 2 gr.; scortșoară 20 gr.; nucșoară 10 grame, la cari să mai adauge 5 gr. de vanilie și 500 grame sirop de strășnic (*ap. plenum trichomanes*); elixirul acesta este foarte plăcut la gust și să dă ca tonic stimulent în doză de un păhăruț de țuică la sfârșitul mesei; — *elixirul paregoric* să prepară din: extract de opiu, acid benzoic, din fiecare câte 24 centigrame; camfor 18 centigrame; esență de anason, 20 centigrame la 60 grame de alcool de 90°; să dă în doză de 15-40 picături, în contra diareei

urdinării) ca astringent și calmant; — *elixirul de viață lungă*, preparat din: sabur, gențiană, revent, șofran, agaric, alcool; să dă ca purgativ (curățenie) în doză de 5-20 grame.

EMATEMEZĂ, hematemeză (dela grec. *haima*, sânge, și *emein*, a vărsa), *vărsare de sânge*. — Când sângele vine din plămâni, el este de obicei amestecat cu aer și este de culoare roșietică; în acest caz avem *scupare de sânge* sau *emoptizie* (vezi acest cuvânt și SCUIPARE de sânge). Când sângele vine din stomac, el este de obicei negru, ca drojdia de cafea, și atunci zicem că este *ematemeză*, adeseori ematemeza să însoțește de scaune sangvinolente, de aceeași culoare (*melenă*). Ematemeza să produce ori de câte ori sângele să scurge în stomac, fie din păreții lui (ulcer, cancer, gastrită, etc.), fie din cauză că sângele este stricat în urma unei boale de ficat sau de splină, după cum să vede în febrele grave, în febra galbină, în icterul (gălbinare) grav, în intoxicațiuni (otrăviri), în boalele infecțioase. Sângele mai poate veni și din un organ vecin, din ezofag, din aortă (anevrism). Ematemeza să mai poate produce la fetele tinere foarte anemice dând astfel naștere la un fel de regulă (menstruație) suplimentară. Am zis că colorarea sângelui care vine din stomac este neagră ca drojdia de cafea; dar ea poate fi și roșie ca a sângelui curat, însă în acest caz curgerea de sânge trebuie să fie abundentă (ulcer al stomacului). Terminând vom spune că nu trebuie să ne speriem de orice vărsare de sânge, până ce mai întâiu nu ne vom încredința de pricina care o produce, căci sunt multe ematemeze cari nu sunt grave și să pot vindeca fără să lase vr'o urmă. Pentru tratament caută la EMORAGIE și VĂRSĂTURI de sânge.

EMATOCEL, hematocel (dela grec. *haima*, sânge, și *kélé*, tumoare, umflătură). — Să numește astfel o tumoare produsă de o îngrămădire de sânge în unele țesături. — La bărbați ematocelul să arată de obicei la învelișele testiculelor. Când sângele este numai infiltrat (nu îngrămădit) sau împrăștiat în grosimea învelișelor externe, pielea boășelor este albastruie, puțin întinsă; iar când sângele este revărsat (îngrămădit), pielea este violacee (vănătă) întinsă și prezintă o tumoare în formă de pară cu coada în sus; moale la început, apoi păstoasă, dacă sângele este îngrămădit în învelișele externe, rămânând moale (fluctuantă) dacă sângele ocupă tunica vaginală sau profundă. În cazul întâiu cauza boalei este o lovitură,

iar în al doilea umflătura să produce sau în mod spontan sau în urma unui *idrocel* (vezi acest cuvânt). Ca tratament să recomandă odihnă, cărpe cu apă rece, iar când ematocelul este adânc, în tunica vaginală, trebuie să să opereze. — La femei ematocelul să face în fundul de sac dinapoia mitrei și să vede mai cu seamă la femeile cari au *menstruație* neregulată. Inceputul boalei este adeseori brusc, regula să oprește de odată, femeia are fiori, căldură, dureri în partea de jos a pântecului, greață, vărsături; apoi aceste semne, cari seamănă cu acele ale unei *peritonite* localizate, să domolesc după câteva zile și bolnava suferă numai de o slăbiciune și de constipație provenită din apăsarea asupra mațului șezutului. Cu timpul sângele să poate *rezorbi* (să intre în curentul circulator), după una sau mai multe luni, sau tumora să poate inflama (aprinde) și în cele din urmă să să deșerte prin șezut sau vagin. Ca tratament să recomandă odihnă la pat; bucăți de gheață pentru vărsături, beșică cu gheață pe pântece, clistire pentru constipație și spălături vaginale antiseptice.

EMATOM, hematom (dela grec. *haimatoun*, a umplea de sânge). — Tumoare sau umflătură formată de sânge.

EMATOZĂ, hematoză (grec. *haimatosis*, dela *haima*, sânge). — Act prin care sângele venos trecând prin vasele capilare ale plămânilor să transformă în sânge arterial, adică să desface de acidul carbonic și să încarcă cu oxigen.

EMATOZOARUL LUI LAYERAN. — Caută la IMPALUDISM.

EMATURIE, hematurie (dela grec. *haima*, sânge, și *ourain*, a urină, a eși cu udul). — Boală în care udul iasă amestecat cu sânge, care poate proveni din rinichi, din bazinele (ligheșele rinichilor), din uretere, din beșică sau din canalul udului (uretră). Prin urmare ori de câte ori vedem sânge în urină trebuie să cercetăm de unde vine el. Ematuria poate să provină din o leziune traumatică, din o leziune congestivă, din prezența unui corp străin, sau din o alterațiune organică a rinichilor, a ureterelor, a beșicii sau a uretrei; apoi mai sunt unele boale generale cari pot da naștere la ematurie: febra tifoidă, scarlatina, vărsatul, febra puerperală, febra bilioasă; otrăvirile cu mercur, plumb, cantaride (gândăcei), etc.; boalele de inimă, etc. Pentru tratament trebuie să ne

o produce, prin urmare cetitorul va căuta la cuvintele: BEȘICĂ, EMORAGIE și RINICHI.

EMBOLIE (dela grec. *emballein*, a împinge). — Chiag de sânge (fibrinos) care să formează în o arterie și merge de astupă o altă arterie mai mică, din care rezultă *gangrena* regiunii irigate de acel vas. Câte odată acest chiag poate fi format din o bucățică de valvulă. Avem embolie *cerebrală*, embolie *pulmonară* etc., după cum astuparea arteriei să face în creier, în plămâni, etc.

EMENAGOG (dela grec. *emmena*, regulă, soc, și *agein*, a împinge). — Medicamente și procedee care provoacă *menstruațiunea* (vezi acest cuvânt) sau regulile. Unele medicamente regulatează menstruația în mod indirect, cum sunt: tonicele, mai ales fierul, chinchina și celelalte preparate amare; altele lucrează în mod direct: băile de șezut și de picioare, și diferite plante: asmățui, apiol, cetenă de negi (sabină), pelin, pelinarietà, rosmarin, șofran, virnanț (rută).

EMERALOPIE, hemeralopie (dela grec. *hēmera*, zi, și *optesthai*, a vedea), *orbul găinilor*. — Boală în care omul nu mai vede după asfințitul soarelui. În timpul zilei vederea este bună, spre apusul soarelui să slăbește, iar după ce a înoptat nu mai vede de loc. Emeraldopia este epidemică în armată, marină, dar mai cu seamă în țările calde unde lumina soarelui este foarte tare. Cei mai supuși la această boală sunt călătorii cari umblă mult prin țările călduroase, în arșița soarelui, sau cei cari călătoresc în timpul zăpezii, care reflectează lumina soarelui, lucrătorii din topitorii, pictorii, zugravii zidarii, etc. Ea mai poate fi un semn al boalelor corneei, cristalinului și retinei, al unor stări generale debilitante (gălbinare, friguri palustre, alcoolism); să mai observă la cei slăbiți, sau răniți, oboșiți. Emeraldopia începe dintr'odată, repede și să vindecă prin odihnă, șederea în case întunecate mai mult timp sau purtând *ochilari fumurii*, prin medicamente tonice (întăritoare), hrană bună, viață în aer liber, la țară. — Poporul spune că *orbul găinilor* este o boală care face pe om să nu poată vedea îndată ce apune soarele, îndată ce *găinile* să culcă. Această boală nu să vindecă decât cu vremea, de multe ori nu să vindecă decât numai prin moarte, când omul devine orb ca piatra.

EMETIC (dela grec. *emetos*, vărsătură). — Astfel să numește de obicei tartratul de potasă și de antimoniu (vezi ANTIMONIU) zis și tartru stibiat. Numele de emetic să mai dă câte odată și la alte medicamente cari

produc vărsături, mai cu seamă sulfatului de cupru (vezi CUPRU).

EMETO-CATARTIC (dela grec. *emetos*, vărsătură, și *kathairō*, curățesc). — Medicament care are însușirea de a provoca vărsături și urdinare în același timp: emetic, 5-10 centigrame; sulfat de sodă, 15 grame; apă 350 grame; să să beie în trei rânduri la intervale de câte un sfert de ceas.

EMFIZEM (dela grec. *en*, înăuntru, și *physis*, suflare), *emfizem al pielei*, *emfizem subcutanat*. — Prin cuvântul emfizem să înțelege o umflătură formată de aer sau de un gaz oarecare, care să îngrămădește sub piele, în țesuturi sau în organe. Aerul poate să pătrundă și să să îngrămădească în țesutul celular subcutanat (sub piele) în urma unei răniri a laringelui (răsuflătoarei), a tracheei și a bronhiilor, sau atunci când în urma unei rupturi de coaste sau a unei plăgi (răniri) penetrante a pieptului plămânul a fost rupt sau zdrobit. Acest emfizem subcutanat să mai poate ivi și în urma unor chinte violente de tusă (tusă măgărească, catar sufocant, etc.) și poate ocupa toată regiunea gâtului și a pieptului. Să mai poate ivi, fără ca plămânul să fie rănit, în urma unei plăgi mici, atunci când mișcările bolnavului fac ca aerul din afară să intre pe sub piele (emfizem traumatic); în plăgile intestinului, mai cu seamă ale cecului, gazele de asemenea pot uneori să să infiltreze în țesutul celular. Umflătura produsă de emfizem este moale, pielea este normală și dacă o apăsăm cu degetele simțim un fel de crepitații sau pârăituri ca și cum am strânge zăpadă între degete; înțepând pielea iasă aerul. Emfizemul să deosebește de *edem*, care este o umflătură a pielei formată prin infiltrația unui lichid, prin faptul că la emfizem dacă apăsăm pielea cu degetul nu rămâne groapă ca în edem. Emfizemul de obicei dispăre dela sine (spontan); în caz contrar să tratează prin compresie (apăsare), prin aplicațiuni astringente, prin mușuri (înțepături), cari de altfel pot fi periculoase, sau, în cazurile de abces gangrenos, prin inciziuni (tăieturi) largi, urmate de spălături și injecțiuni cu lichide antiseptice.

EMFIZEM PULMONAR, năduf, năglugă, șuiu. — Această boală este constituită prin lărgirea besicuțelor plămânilor (*emfizem vezicular*), al căror părăți nu să mai pot strânge pentru a goni aerul în timpul expirațiunii; uneori să întâmplă că părății besicuțelor să rup formând cavități în cari aerul nu să poate îndeajuns primumi. Plămânii

să mărească, dar capacitatea lor respiratoare este micșorată pe jumătate. Cele mai adeseori emfizemul este o complicație a altor boale de plămâni (bronchită cronică, tusă măgărească, etc.). — *Cauzele* emfizemului sunt mai multe: sforțările brusce pe cari le fac plămânii în expirație la bolnavii de astmă, tusă măgărească, crup, bronchită; atrofia senilă la bătrâni; ereditatea (moștenirea). — *Semnele*: respirația este foarte grea (dispnee); pieptul să deformează, devine globulos, bombat înainte; la percuție pieptul este foarte sonor, iar ascultând cu urechia murmurul vezicular este foarte micșorat; diferite turburări în circulație și mai ales fața să înroșește și să învinețește, venele gâtului să umfle; inima să lărgeste. Emfizemul este o boală chinuitoare pentru cel ce suferă, care simte vecinic o apăsare pe piept și are accese de tusă chintoasă, uneori sufocantă, cari de altfel nu-i scurtează întotdeauna viața. Năduful nu să vindecă, să poate însă ușurâ prin o căutare îngrijită. — *Tratamentul*: bolnavul va purta haine de lână, păzindu-să de variațiile brusce de temperatură; nu va eși din casă pe frig mare, nici pe timp de ceață, de ploaie rece, de viscol; va combate cu îngrijire cel mai mic guturaiu; nu va fumă; când are bronchită va stă în casă; dacă are avere să va duce în timpul iernii în țările calde cu o atmosferă liniștită și nu prea uscată; vara va șede la țară, la munte cu brazi; nu va munci până la oboseală, nici nu va umblă mult și iute; va căuta să nu fie constipat. Cu *medicamente* să va trată artrismul când există, dându-să arsenic, iodur de potasiu și alcalinele; pentru bronchita cronică să va dă iodurul de potasiu, balsamicele (gudron, benzoe, terebentină, terpină, creozot, eucaliptol); expectorantele (poligala, ipeca, kermes, guma amoniac); pentru tusă și dispnee: opiu, iosciam, beladonă, cloral, eroină; pentru accese de astmă: injecții cu morfină, inhalații cu oxigen, piridină, nitrit de amil, eter, datura, lobelia, hârtie nitrată, țigărele anti-asmatiche, bromoform; pentru congestie pulmonară: ventuze uscate sau tăiate, vezicători; pentru dilatația inimii: digitală, strofantus, cafeină. Să mai recomandă *aeroterapie* (vezi acest cuvânt); bolnavul va inspira în aer comprimat și va expira în aerul liber (aparatele Waldenburg și Dupont). Ape termale: Mont-Dore; la artritici cură la Royat. — La țară să tratează năduful cu pucioasă pisată cu 2 părți

zahăr galbin (candel), din care să bea din când în când câte un praf.

EMIANESTEZIE, hemianestezie (dela grec. *hémisus*, jumătate, și *anestezie*, fără simțire). — Pierderea simțirii în o jumătate a corpului, care să observă în unele boale de creeri: emoragie cerebrală sau imoieră creerilor; în isterie, în istero-epilepsie, etc. În acestea din urmă cazuri să poate vindecă prin electricitate și prin aplicarea unor metale pe piele (*metaloterapie*).

EMICRANIE. — Caută la MIGRENĂ.

EMIOPIE, hemiopia (dela grec. *hémisus*, jumătate, și *ôps, ôpos*, ochiu). Pierderea vederii în o jumătate a câmpului vizual (în o jumătate a retinei) așa că bolnavul nu vede decât jumătatea obiectelor pe cari le privește; emiopia *orizontală* în care să vede numai jumătatea de sus sau cea de jos a unui obiect, provine din deslipirea retinei și este foarte gravă; emiopia *verticală* în care să vede numai jumătatea dreaptă sau cea stângă a unui obiect, poate fi trecătoare (migrenă) sau permanentă provenind din o boală de creeri (o tumoră, etc.); emiopia *încrucișată* în care ochiul drept vede jumătatea stângă și ochiul stâng jumătatea dreaptă a unui obiect, provine din o tumoră care să află pe încrucișarea nervilor optici în dreptul chiasmei; iar dacă privim obiectul cu amândoi ochii în același timp să vede obiectul întreg. Emiopia de multeori este semnul orbirii, adecă a pierderii totale a vederii.

EMIPLEGIE, hemiplegie (dela grec. *hémisus*, jumătate, și *plésssein*, a lovi), *dânsele, damblă, elele, întâlnitură, lovitură din ele, pișcătură din ele, pocitură din ele, șoimanele, vânturile cele rele.* — Paralizia unei jumătăți a corpului (vezi PARALIZII), datorită unei leziuni care ocupă în creeri partea opusă părții paralizate; astfel, când boala este în partea dreaptă a creerilor omul este paralizat în jumătatea stângă a corpului și vice-versa. Cauza poate să fie o *emoragie* (vezi acest cuvânt) sau o imoieră de creeri, câte odată numai o simplă congestiune (ingrămadire de sânge), sau o tumoră la creeri. Ea să mai poate ivi în isterie sau în unele otrăviri (sulfur de carbon). În emiplegia zisă *alternă* este paralizia feței din o parte și a corpului din partea opusă. — În *popor* să știe că *damblaua* vine când ieși înădușit afară și te ia din *vânt* (întâlnituri cu ceas rău). Pentru această boală să descântă cu apă neincepută; să stâng 9 cărbuni la 9 încheieturi:

cap, umeri, mâni, genunchi, tălpile picioarelor. Te mai apucă ologeala aceasta și când calci în zoile dela o femeie lehuza sau chiar dela e femeie care nu este curată. Pentru *dânsele* pătimașul face baie de trei ori, făcută dintr'un mușuroiu de furnici, pusă într'o oală nouă care apoi să umple cu apă și să pune la foc să fiarbă; apa după baie să aruncă în o apă curgătoare, pentru ca boala să se ducă cu apa și să nu să mai întoarcă înapoi. Să mai tratează această boală cu coarda elelor (ghlechoma hederacea), pălămidă (serratula tinctoria), sburătoare (epilobium angustifolium), slăbănog (impatiens nolitangere), velniș (ulmus effusa). — Intru cât privește tratamentul medical al emplegiei caută la APOPLEXIE și PARALIZII.

EMODINĂ. — Pulbere galbină roșietică insolubilă în apă, solubilă în alcool și alcali. Ea există în aloes, cascara sagrada, revent. Purgativ în doză de 1-5 centigrame.

EMOFILIE, hemofilie (dela grec. *haima*, sânge, și *philia*, prietinie). — O aplecare (predispoziție) a organismului, din naștere, spre emoragii (pierderi de sânge) spontanee sau în urma unei răniri oarecare (o sgarietură, o tăiere, o scoatere de măsea, o mușcătură de lipitori, etc.), și aceste pierderi de sânge sunt în totdeauna în măsură mare și să opresc cu multă greutate. Cei cu emofilie pierd adeseori sânge din gingii, din nas, din stomac, etc.; ei sunt slabi și palizi. Această predispoziție scade cu etatea. Tratamentul constă în fier, chinchină, tanin, ergotină, hidroterapie (vezi EMOSTATICE).

EMOGLOBINĂ, hemoglobină (dela grec. *haima*, sânge, și lat. *globus*, glob). — Parte constitutivă de căpetenie a globulelor roșii ale sângelui; ea cuprinde carbon, oxigen, sulf, idrogen, azot și fier. — *Emoglobină* să mai numește și un medicament fieruginos extras din globulele sângelui și care să dă în anemie (lipsă de sânge) în doză de 3-10 grame pe zi.

EMOLIENTE (lat. *emollire*, a înmoia, a face moale). — Medicamente cari înmoaie, relaxează, părțile corpului pe cari sunt aplicate sau cu cari vin în atingere, și prin aceasta fac ca durerea să fie mai mică. Ele să întrebuințează în cazurile de iritațiune a unor organe sau țesături. Cel mai simplu și mai la îndemână emolient este *apa caldă* sau *călduță*, aplicată sub formă de cârpe înmuiate sau sub formă de băi prelungite. *Cataplasmele* de scrobeală, de car-

tofi, de făină de in, etc.. cari lucrează mai mult prin căldura lor. *Oblojeli* făcute cu diferite plante emoliente: nalbă, nalbă mare, lumânărică, bătătarnică, paracherniță, în părți egale; să fierb foile sau rădăcinele, și să aplică pe părțile dureroase. Să mai întrebuințează ca emoliente *corpurile grase* sau *uleiurile* (uleiu de migdale dulci, etc.), diferite cerate (iruri), cold-cream, etc. Pe *dinăuntru* să întrebuințează ca emoliente diferite tizane (băuturi), făcute din gumă, nalbă mare, gutui, smochine, flori pectorale, etc.; apoi diferite *gargarisme*, făcute cu decoțiune (fierătură) de orz, de nalbă, etc.

EMOPTIZIE, hemoptizie (dela grec. *haima*, sânge, și *ptysis*, scuipat). — Caută la SCUIPARE DE SÂNGE.

EMORAGIE, hemoragie (dela grec. *haima*, sânge, și *rhégnysthai*, a rupe), *curgere de sânge*. — Pentru ca sângele să curgă afară din vasele sau canalele prin cari circulă (arterii sau vine) trebuie ca acestea să să rupă. Ruperea sau spargerea vaselor sanguine poate să fie produsă de o cauză externă (o lovitură, înțepătură sau tăietură) ori de o cauză internă (o boală de creeri, de inimă, de stomac sau de mațe, de plămâni). Când să rănește capul, sau trunchiul, sau un membru, sângele curge îndată afară și atunci zicem că emoragia este *externă*. Sângele poate să curgă în cantitate foarte mică, câteva picături, sau în cantitate mare, câteva sute de grame și chiar un litru sau mai mult. După tăietură curgerea este mai mare decât după înțepătură. Când *arteria* este ruptă sângele este roșu rumen și curge sub formă de aruncături (smăcături); iar când este ruptă o *vână* sangele este negru și curge în continuu și lin. Uneori sângele înainte de a fi dat afară să îngrămădește într'o cavitate sau un conduct al corpului, de unde apoi iasă rând pe rând, cum să întâmplă cu curgerea de sânge din nas (*epistaxă*), scuiparea de sânge (*emoptizie*), vărsarea de sânge (*ematemază*), eșirea sângelui prin șezut (*melenă*). Alteori sângele nu curge afară, ci să oprește în locul unde s'a spart vasul, cum să întâmplă în *cucui* unde el să adună sub piele, sau în *apoplexia cerebrală* când să răspândește la suprafață sau în adâncimea creierilor, etc.; în aceste cazuri zicem că emoragia este *internă*. — Dacă emoragia nu este mare, ori de ce natură ar fi, ea nu este primejdioasă; dacă însă ea este mare, atunci fața să pălește, mâinile și picioarele să răcesc, omul are sfârșeală și leșin (sincopă), uneori și vâr-

sături, convulziuni (spazme), iar dacă sângele a curs în cantitate mare de tot, 3-4 chilograme în o singură dată, omul moare. În urma unei emoragii mari, dacă omul nu moare, el rămâne într'o stare de *anemie* foarte pronunțată. — *Tratament.* Când ne aflăm în fața unei emoragii cel dintâiu lucru ce trebuie să'l facem este să oprim curgerea sângelui, mai ales când avem a face cu o emoragie externă; lucrul acesta să face cu ușurință de câtră ori și cine. În acest caz, până să vină doctorul, n'avem decât să punem pe rana care sângerează o substanță spongioasă, cum ar fi o cârpă arsă, puțin bumbac, sau iască ori pânză de pianjen, cari absorbind sângele, acesta să închiagă formând astfel un fel de dop care oprește curgerea; sau putem încercă spălând rana cu apă rece sau cu gheață, care face ca vasele să se strângă și să se închidă încât sângele nu mai poate curge; sau putem încercă amândouă lucrurile acestea, adecă după ce am spălat rana cu apă rece, simplă sau cu gheață, punem cârpă, bumbac, sau iască pe ea și facem o legătură strânsă cu o batistă, cu un șervet sau mai bine cu o fașe. Dacă nu isbutim cu acestea vom întrebuința *astringentele*, adecă vom pune în apa cu care spălăm rana oțet, piatră acră, rachiu, spirt, rom, ori ce ne cade în mână, sau putem să înmuiem o cârpă în aceste lichide, curate, fără apă, și s'o punem pe rană legând'o strâns; sau putem întrebuința perclorurul de fier, dar nu curat, fiind arzător, ci înjumătățit cu apă. Dacă nici cu acestea nu putem opri sângele vom apăsă cu mâna vasul rănit, adecă punând degetele pe traiectul (drumul) lui, deasupra rânii, sau chiar în rană, sau legând membrul deasupra rânii cu o fașe strângându-l bine până să oprește sângele. Să înțelege că toate acestea să vor face până la venirea doctorului care va face ceea ce crede că este bine, recurgând în cazurile grave la *legătura* vasului rupt. Pentru emoragiile interne cetitorul va căută la articolele: APOPLEXIE, CONTUZIUNE, SCUIPARE de sânge, EPISTAXĂ (Curgere de sânge din nas), DIZENTERIE, TIFOIDĂ (Febra), VĂRSĂTURI de sânge, EMOSTAZĂ (*Emostatice*) și EMATURIE (Urinare cu sânge).

EMORAGIE CEREBRALĂ. — Caută la CONGES-
TIUNE.

EMORAGIE NAZALĂ. — Caută la EPISTAXĂ.

EMORAGIE UTERINĂ. — Caută la METRORAGIE.

EMOROIZI, hemoroizi (dela grec. *haima*, sânge, și *rhein*, a curge), *trânji.* — Să nu-

mesc astfel niște umflături sau tumori mici formate prin lărgirea vinelor dela șezut (anus), a căror mărime variază după cantitatea de sânge care vine în ele, uneori mai mică, alte ori mai mare, câte odată așa de mare încât ele să întind peste măsură și sparg, iar sângele curge afară. Trânjii sunt *externi*, când umflăturile sunt afară pe marginea șezutului; *interni*, când ele sunt în mațul șezutului și nu să văd; ei pot fi în acelaș timp *externi și interni*. Când trânjii sunt mici, cu puțin sânge, ei cresc, să întind, devin tari și dureroși, lăsând să curgă sânge curat sau amestecat cu materii fecale; iar când să inflamează (să aprind) ei produc mari suferințe, dureri cumplite, însoțite de durere de cap, umflarea pântecelui și alte turburări de ale mistuirii. Mulți bolnavi pierd sânge foarte mult așa încât devin *anemici* în gradul cel mai mare. — Emoroizii nu sunt trebuincioși sănătății, după cum cred mulți, din contră ei, pot strică o sănătate cât de bună prin suferințele la cari dau naștere și prin pierderile cele mari de sânge. Pentru aceasta este bine ca să-i tratăm cu toate mijloacele de cari dispunem pentru ca să dispară cât să poate mai iute. — Intre *cazurile* cari dau naștere la trânji să numără ereditatea (moștenirea), în deosebi artritismul, hrana prea bună și prea multă, lipsa de mișcare, șederea prea multă cum să întâmplă la funcționarii cari lucrează toată ziua la masă, șederea prelungită în pat, constipația (încuietura), sarcina. — Pentru a preveni ivirea trânjiilor trebuie să ducem un regim potrivit, dulce, să nu facem uz de băuturi alcoolice, nici de condimente excitante, să mâncăm ciorbe apoase, carne fără grăsime, legume verzi, fructe, și compoturi; să combatem constipația cu purgative slabe, cu masagiu, electricitate. Purgativele cele mai bune sunt: untul de ricină, cascara, cascarina, podofilina, apele purgative naturale (apă de Breazu, de Slănic) în doză mică. În fiecare dimineață să să facă o baie de șezut aproape rece, de 5-10 minute, spălând partea dureroasă. Sunt bune și clismele reci, făcute în fiecare dimineață. Exerciții, plimbări zilnice, nici odată cu bicicleta. Când trânjii sunt umflați și tari: băi, cataplasme calde de in, spălături de 4-5 ori pe zi cu vată înmuiată în apă foarte caldă (45-50°) și clistere calde; să să ungă cu: unguent populeu, 30 grame; extract de opiu, 60 centigrame; extract de iosciam, 2 gr.; extr. de beladonă, 4 gr.; cocaină, 25 centigrame. Când

durerele sunt prea mari să să pună săpu-
nașe (supozitoare) cu: extract de opiu, 3
centigrame; cocaină, 3 centigrame; unt de
cacao, 2 grame, pentru un supuzitor; pu-
tându-să pune 2-3 pe zi. Să mai recomandă
colodiu sau tinctură de iod, cari micșorează
țâțânilile și le fac mai puțin dureroase. In
contra emoragiei (pierderii de sânge) sunt
bune clizmele calde de 45-50° făcute cu
apă care cuprinde 10 la 100 de *gelatină*,
iar pe dinăuntru să vor dă medicamentele
cari opresc sângele de a curge, așa numite
emostatice (vezi EMOSTAZĂ). Când emoragia
este prea mare și des repetată așa încât
poate să dea naștere la o *anemie* (lipsă de
sânge) profundă care ar pune în pericol
chiar viața bolnavului, să va recurge la
operație (lărgirea anusului sau la tăierea
trânșilor, adormind bolnavul cu cloroform sau
amortindu-l prin rachistovainizare). — La
țără cei bolnavi de trânji (un fel de țâțâni
la șezut cari dor strașnic, din cari uneori
curge sânge mult care-i slăbește) să vin-
decă cu: cânepă, hrean, otrățel (onosma
arenarium), plop, praj, rodul pământului (a-
rum maculatum), săcără, stăjar.

EMOSTAZĂ, hemostază (dela grec. *haima*,
sânge, și *stasis*, stare, oprire pe loc), *e-
mostatice* (*hemostatice*). — Prin cuvântul
emostază să înțelege atât fenomenele na-
turale cari să opun la curgerea sângelui
prin orificiu unui vas tăiat în mod acci-
dental, cât și mijloacele chirurgicale cari
să întrebunțează pentru a opri o curgere
de sânge (o emoragie). Când o arterie este
tăiată transversal tunica ei musculoasă să
strânge mai mult decât tunica celuloasă și
strimtează foarte mult orificiul prin care
curge sângele; iar sângele stând pe loc
să închiagă și chiagul format astupă arte-
ria. Când arteria este deschisă prin o ra-
nă laterală, sângele să îngrămădește im-
prejurul ei în țesutul celular unde să în-
chiagă și astupă orificiul. Emoragiile din
vine și din capilare să opresc dela sine
tot prin formarea unui chiag. Prin urmare
când voim să oprim o emoragie vom întrebun-
țintă mijloace cari înlesnesc închiegarea
sângelui. Pentru acest sfârșit sunt mai
multe mijloace fizice sau chimice, adevă:
punerea pe rana care sângerează iască,
pânză de paiangen, praf de sacăz, tanin,
smirnă, apă rece, gheață, etc., sau astrin-
gente stiptice și caustice cum sunt: per-
clorurul de fier, acidul sulfuric, acidul fenic,
clorurul de zinc, nitratul de argint
(piatra iadului), etc. Să înțelege că în
toate cazurile de emoragie să recomandă

bolnavului odihnă, liniște și tăcere. Iată
acum cari sunt medicamentele *emostatice*
(opritoare de sânge) cari să pot dă pe *dină-
untru*: sulfatul de sodă în doză de 10 cen-
tigrame la fiecare ceas; esență de tere-
bentină, 2 până la 10 picături în o lingu-
ră de apă (pe dinafară să întrebunțează
curată); iodurul de sodiu sau de potasiu,
20-30 centigrame, de 2 ori pe zi în o ju-
mătate de păhar de lapte; diferite ape e-
mostatice, cum ar fi apa lui Rabel cu acid
sulfuric (vitriol), etc.; alcool în doză mare
sub formă de poțiune (poțiunea Tood, etc.);
clorur de sodiu (sare de bucătărie), 1-2
linguri din o soluțiune saturată; zamă de
lămâie, 2-3 linguri; *săcară cornută*, *ergo-
tină*, *ergotinină*, hamamelis virginica, idras-
tis canadensis, idrastinină, perclorur de
fier, etc. (vezi aceste cuvinte), cari lucrea-
ză asupra circulațiunii generale și înles-
nesc acțiunea emostatică a mijloacelor ex-
terne. În multe cazuri de emoragie toate
aceste mijloace nu sunt îndestulătoare și
trebuie să lucrăm deodreptul asupra vasu-
lui din care curge sângele. Procedeele chi-
rurgicale cari să pot pune în practică sunt:
compresiunea sau apăsarea pe vas, *legătura*
vasului, *tamponarea*, etc. (vezi și EMORAGIE).

EMPIEM (dela grec. *en*, în, și *pyon*, puroiu).
— Să numește astfel o operație care are
de țintă de a deschide pieptul (cavitatea
pleurală) pentru ca să iasă puroiul ce să
află acolo și pentru a face spălături anti-
septice (acid boric, sublimat, tinctură de
iod, alcool, sulfat de zinc, etc.). Empiemul
constă în a tăia strat cu strat țăsăturile
dintr'un spațiu intercostal și a introduce
un tub de drenaj. Să mai numește *empiem*
și boala pentru care să face această ope-
rație: *pleurezia purulentă* (vezi PLEUREZIE).

EMPIRISM (dela grec. *empiria*, experiență).
— În antichitate ex: o școală medicală nu-
mită *empirică*, care conzideră experiența ca
bază a medicinei, fără să caute cauzele
ascunse ale boalelor și procedă întotdeauna
prin analogie. Empirismul a avut și are
chiar și astăzi un rol în practica medicinei,
căci el suplinește imperfecțiunile științii;
multe progrese să datorese lui și prin ur-
mare putem să ne adresăm lui ori de câte
ori trebuința cere, fără ca să pierdem din
vedere că singură știința este capabilă de
a constitui o terapeutică rațională. Empi-
rismul, din nenorocire, în ziua de astăzi de
multe ori este sinonim cu *șarlatanismul*.

EMPIROFORM. — Product rezultat din con-
denșațiunea gudronului și a formolului. Pul-
bere de culoare închisă, cu odoare speci-

ală. Sicativ și antiseptic ne iritant. Să recomandă în tratamentul plăgilor (rănilor), a eczemei, boalelor de piele și ale pielii capului. Alifie din 1-15 la 100; tinctură.

EMPLASTRU, plastore. — Medicament extern, solid la temperatura ordinară, care să îmnoaie la căldură și să lipește de părțile pe cari să aplică. Plastorul are ca bază un corp gras, la care să adaugă rășină și ceară pentru a-l întări; această întărire să mai poate face și cu ajutorul oxidelor metalice (oxid de plumb). Pentru ca să se aplice pe piele, plastorul de obicei să întinde pe o bucată de pânză. Tipul plastorelor este cel numit *diachilon* (vezi acest cuvânt) sau *talionul*. Sunt multe feluri de plastore: de *beladonă* de *cicută* (cucută), de *opiu*, de *molotru*, de *miniu camforat*, de *sofran*, de *cantaride* (vezicătoare), de *mercur* (Vigo); plastore de *om sărac* făcut din gudron, colofon și ceară galbină, bun contra durerilor reumatismale; mai bun pentru acestea este *plastorul american* (Benson).

EMPROSTOTONOS. — Caută la TETAN.

EMULZIUNE. — Este un medicament lichid care de obicei seamănă cu laptele. Ea este formată din apă și din uleiul sau rezina divizată și ținută în suspenziune în lichid, cu ajutorul unui albuș de ou sau a gumii arabice. Emulziunea sau *laptele de migdale* să prepară astfel: să pisează în un mojar migdalele dulci curățite de coaje turnându-să în continuu câte puțină apă până când să îngroașe lichidul și să albește ca laptele. Tot așa să prepară și *laptele de cânepă*. Emulziunea făcută din semințe de *bostan* (dovleac) este bună pentru panglică (tenia). Emulziunea cu balsam de *tolu* să întrebuițează în guturaiu.

→ **ENCEFAL** (dela grec. *en*, în, și *kephale*, cap) și **ENCEFALITĂ.** — *Encefal* este sinonim cu *creer*; *encefalită* însemnează aprinderea (inflamația) creierului (vezi CREEER).

ENDEMIE (dela grec. *en*, în, și *demos*, popor), **BOALE ENDEMIC.** — Să numesc astfel acele boale cari să arată numai în anumite localități sau acele cari predomină în o localitate, cum sunt *frigurile palustre* la noi în țară. Pentru ca aceste boale să dispară trebuie combătute cauzele cari le produc.

ENDOCARDITĂ (dela grec. *endon*, înăuntru, și *kardia*, inimă, cord). — Inima este căptușită pe dinăuntru cu o membrană (peliță) care să numește *endocard*. Inflamația sau aprinderea acestei membrane să chiamă *endocardită* (vezi CORD).

ENDOSCOP (dela grec. *endon*, înăuntru, și *skopein*, a observa, a vedea). — Instrument

care să întrebuițează pentru a cerceta părțile dinăuntru ale corpului, cari sunt în comunicație cu exteriorul prin un orificiu sau un canal prea strimt în care să poate intra în linie dreaptă.

ENERVARE (lat. *enervatio*, dela *e*, fără, și *nervus*, nerv). — Dacă ne luăm după înțelesul acestui cuvânt trebuie să înțelegem prin *enervare* un fel de abatere, de apatie, de lăncezeală a tuturor funcțiunilor, care să arată câte odată în timpul căldurilor mari de vară, sau la începutul febrei tifoide, ori al febrilor eruptive (pojar, scarlatină, etc.). această lipsă de energie provine din faptul că acțiunea sistemului nervos este pentru moment micșorată (vezi TOROPEALĂ). Dacă această stare este trecătoare, datorită numai unei influințe atmosferice, ea dispăre repede prin o ședere la țară, prin duși reci, prin puțină chinină, care este amară și tonică, exercițiu în aer liber, plimbare, călărie, bicicletă, etc. Dacă să însoțește de febră (fierbințeală) și de alte semne cari prevestesc începutul unei boale generale, trebuie să îngrijim acea boală, începând prin un purgativ, prin a sta în casă sau chiar în pat și tratând diferitele simptome după cum ele să ivesc. — Astăzi prin cuvântul *enervare* cele mai de multe ori să înțelege o stare în care sistemul nervos este *excitat*, iritat, și caracterul omului este schimbăcios din un minut în altul, când omul n'are astâmpăr, nu-i vine să steie locului, mutându-să din loc în loc și în fiecare minut. În acest caz omul zice că este *enervat*, și aci starea de abatere, de toropeală, este înlocuită cu agitație (neliniște), o agitație mai mult morală decât fizică, bine cunoscută de studenți în perioada examenelor, de acei cari așteaptă o veste, cari au o neliniște oarecare. În toate aceste cazuri medicamentele n'au nici o putere.

ENESOL. — Caută la MERCUR.

ENTERITĂ (dela grec. *enteron* maț, intestin). — Inflamațiunea sau aprinderea acută sau cronică a mațului (vezi INTESTIN).

ENTEROCLIZĂ. — Caută la CLISTIRE.

ENTERO-COLITĂ. — Caută la INTESTIN.

ENTERORAGIE (dela grec. *enteron*, maț, și *rhagein*, a isbucni). — Emoragie sau curgere de sânge în mațe (vezi EMORAGIE, INTESTIN, MELENA).

ENTORZĂ (lat. *intorsus*, sucit), *sucitură*. — Când o încheietură face o mișcare rea, falsă, contrarie felului ei de a fi, sau când face o mișcare naturală dar forțată, silită, și mai mult decât trebuie s'o facă, să întâm-

plă că legăturile (ligamentale) cari țin unite oasele între ele să se întindă prea tare, să plesnească, să se rupă; în aceste cazuri zicem că ni s'a *sucit* mâna sau piciorul, că avem o *sucitură*, o *entorză*. Cele mai dese sucituri să întâmplă în dreptul gleznelor, fiindcă încheietura piciorului cu gamba (gionata) are mișcări puține și mici, și în fugă sau în mers grăbit să poate să călcăm strâmb sau să ne împiedecăm de ceva și să cădem. Același lucru să poate întâmplă și cu alte încheieturi și să avem entorză la genunchi sau sold, la mână, cot și umăr. În sucitură avem mai multe *semne*: *durerea* pe care o simțim chiar în minutul când să face sucitura; ea poate fi foarte mică încât nici să n'o băgăm în seamă, sau poate fi mare, uneori așa de mare încât să leșinăm; *durerea* chiar când este mică ne împiedecă de a face mișcări cu încheietura bolnavă. *Umflătura* la început este mică, dar să mărește în cele dintâiu 24 sau 35 de ceasuri, iar pielea să întinde, devine lucitoare și este caldă. După două sau trei zile să ivește o *vânătaie* (echimoză), datorită sângelui eșit din vinișoarele rupte și care s'a răspândit prin țesuturi; această pată este la început albastră, apoi verzuie și în cele din urmă gălbuie până ce dispare, în trei sau 4 săptămâni. Un alt semn mai este și o *mare greutate în mișcări* și uneori chiar o *neputință* de a mișcă încheietura bolnavă, fără însă ca aceasta să fie așa de pronunțată ca în scrintire (luxație) sau fractură. — Entorza ușoară să vindecă iute și dela sine; când este mai gravă ea poate da naștere la inflamația încheieturii (artrită), care să vindecă încet și în timp mai lung, iar la scrofuloși poate da naștere la accidente cari nu să mai pot vindeca. — *Tratament*. Când entorza nu este complicată nici de fractură (ruptură de os), nici de luxație (scrintire), vom încerca s'o vindecăm prin mișcări de îndoire și de întindere ale încheieturii, însoțite de *masaj* (trăsături). Aceste mijloace însă nu sunt bune decât în cazurile de entorză simplă, când nu există nici o complicațiune. Când nu avem a face decât cu o întindere de ligamente, este de ajuns să facem fricțiuni (frecături) ușoare urmate de apă-sări din ce în ce mai tari, făcute de la vârful membrului spre rădăcină, cari fac ca să să micșoreze, apoi să dispară umflătura și vânătaiele. Durerea încă să micșorează prin un masaj periodic și în câteva zile omul poate fi vindecat. După masaj, precum și atunci când nu să

poate face masajul, trebuie să immobilizăm adecă să ținem nemișcată încheietura bolnavă, aplicând asupra ei cărpe (compres) înmuiate în apă rece, apă sărată sau apă cu oțet, în apă de plumb, simplă sau cu tinctură de arnică, în spirt de camfor, etc.; cărpele trebuie schimbate din jumătate în jumătate de ceas sau la nevoie din sfert în sfert de ceas.; să înțelege că toate acestea lichide trebuie să fie cât să poate de reci. În cazurile de entorză cronică (învechită) vom face masaj zilnic urmat de mișcări de îndoire și de întindere din ce în ce mai mari. Când este vr'o complicație sau avem teamă de vr'o oftică la încheietură, vom ține membrul în nemișcare, iar încheietura vom înveli-o în bumbac pe care îl vom strânge potrivit cu o fașe (bandaj compresiv), tratând în acelaș timp starea generală a bolnavului.

ENTROPION (dela grec. *en*, în, și *trepein*, a întoarce). — Să numește astfel răsfrângeră înăuntru a pleoapei cu iritațiunea conjunctivei și a corneei, cari sunt frecate de gene (de peri). Poporul nostru îi zice la această boală *peri râi*. Entropionul este *cicatricial*, când vine în urma unei răniri, arsuri, sau în urma difteriei; el să mai ivește la *bătrâni*, cari sufer de spazmul mușchiului orbicular din pleoapa de jos. Pentru vindecarea acestei urâte boale trebuie să să facă operație, căci medicamentele n'o pot vindeca. — La *țară* babele scot perii râi cu *cimbrista* (un fel de clește mici), unul câte unul, după ce întorc mai întâiu pleoapa înafară, și îi scot numai în zile cu soare, ea să-i poată vedea și numai în zile de sec (post).

ENTURĂ, dințură, ghințură, ințură, ințurea, ochincea (*Gentiana lutea*, fam. Gențianaceelor). — Plantă erbacee care crește pe coastele munților și prin văile subalpine (Iulie-August). Să întrebuițează rădăcina care are gust foarte amar, din care cauză ea întetește pofta de mâncare și ușurează mistuirea; în același timp ea este întăritoare (tonică) și ușurează eșirea afară (laxativă). Pentru acestea gențiana să dă în anemie (lipsă de sânge), în debilitate (slăbiciune), în dispepsie (mistuirea grea), în contra frigurilor. Să ia sub formă de praf, în doză de 25 centigrame până la 1 gr. înainte de mâncare; în tizănă (băutură) pre-

Fig. 96. — **Entură** (Gențiană).

parată punând să să plămădească 8 gr. de rădăcină în o jumătate de litru de apă în timp de 24 ceasuri (o ceașcă de ceai înainte de mâncare cu un sfert de oră); în vin, 60-120 gr.; în sirop, 10-100 gr.; în tinctură, 2-50 gr.; în extract, 20 centigrame până la 3 grame. — La țară să bea în rachiu în contra frigurilor.

EPANȘAMENT (franț. *épanchement*, dela *épancher*, a vărsa încet, a turna lin, a curge). — Sub acest cuvânt să înțelege îngrămădirea întâmplătoare a unui lichid în o parte oarecare a corpului, unde nu trebuie să fie când omul este sănătos. Sângele care iese din vase (arterii și vine) pentru a să îngrămădi sub piele în cazurile de lovituri (vezi **CONTUZIUNE**) formând *echimoze* (vânătaii) sau *depozite*, acela care să răspândește la suprafață sau în adâncimea creierului în cazurile de *apoplexie*, lichidul care să adună în pânțele în cazurile de *idropizie* (dropică, boală de apă), în pleură (cămașa plămânilor) în cazurile de *pleurezie*, sunt tot atâtea *epanșamente* (vezi **APOPLEXIE**, **CONTUZIUNE**, **IDROPIZIE**, **PLEUREZIE**).

EPATICĂ, hepatică (Colică), *colică* sau *durere de ficat*. — Ești teafăr, sănătos, și de odată te pomenești cu o durere cumplită în dreapta pântecelui sub coaste, durere care să întinde la umărul drept. Această durere în care ți să pare că ți să rupe ceva, este uneori așa de mare încât îți ia răsuflarea (nu mai poți respira), mergând câte odată până la leșin (sincopă) și convulziuni (spazme); bolnavul tipă și este neastâmpărat sbatându-să în toate părțile și luând pozițiile cele mai ciudate, rostogolindu-să pe pământ, îndoindu-să ca un cerc. Această durere este o *colică epatică* sau *de ficat* și este produsă de o pietricică (calcul mic) care s'a desvoltat în beșica fierii de unde a fost dusă de fiere în canalele prin cari fierea să duce în mațe (duoden); pietricica fiind mai mare decât canalul să oprește în drum dar este silită să înainteze de cătră fiere care o împinge și atunci canalul să întinde, să lărgește ca să-i facă loc. Ei bine această trecere a pietriciceii produce acea durere grozavă care te face să dai ochi cu moartea. Colica epatică să mai însotește de fiori, de sughiț, de vărsături și câte odată de gălbinare (icter). Ea revine prin accese, cari sunt provocate de sforțări violente, de sdruncinăturile trăsării, de o emoțiune vie și mai ales de mâncare prea multă. Durata ei variază dela câteva ceasuri până la 2-3 zile și să termină când pietricica a ajuns în mațe. — *Tratament*. Pentru a calmă du-

rerea să pun pe partea dureroasă cataplasme de făină de in foarte calde stropite cu 15-20 picături de laudan, cari să primenesc foarte des, cel puțin odată la ceas; iar când să schimbă cataplazma să freacă locul cu o bucată de flanelă înmuiată în cloroform, în ulei de mușetel camforat, sau în un amestec de balsam tranchil și laudan. Bolnavul poate să facă și o baie caldă prelungită. Pe dinăuntru să va da antipirină, 1 gr. odată, repetat de trei ori pe zi, să vor pune săpunașe cu: extract de opiu, 3 centigrame; extract de beladonă, 2 centigrame; unt de cacao, 2 gr. pentru un săpunaș; să pot pune 2 pe zi. Dacă durerea este din cale afară de mare să recomandă injecțiuni sub piele cu *morfină*, de un centigram, maximum 2 centigrame odată. Să mai recomandă inhalatiunile de cloroform și de eter. În cazurile foarte grave cu căldură și fenomene infecțioase să face *operație* (laparotomie). În timpul crizei bolnavul va lua numai lapte, dulce sau bătut, și apă de Vichy. După criză să va înlesni eșirea pietricicelelor dând bolnavului unt de ricină, 40 gr. sau unt de lemn, 200-400 grame. Bolnavul va urmă un regim special (vezi **CALCULI**).

EPATITĂ, hepatită (dela grec. *hépar*, ficat, și terminația *itis*, care înseamnă inflamație, aprindere). Inflamațiune de ficat, acută și cronică. — Caută la **FICAT**.

EPICARINĂ. — Product al combinațiunii cu condensatiune a naftolului B cu acidul creozotic. Să întrebuințează în tratamentul râei, eczemei, în prurigo, herpes tonsurans (chellie). Alife și soluțiune alcoolică din 5-10 la 100.

EPIDEMICE (Boale). — Caută la **CONTAGIOASE** (Boale).

EPIDEMIE (dela grec. *epi*, pe asupra, și *demos*, popor), *bolesniță*, *molimă*. — Să numesc boale epidemice acele cari atacă un mare număr de persoane în aceeași localitate, sub influința unor cauze trecătoare, pe câtă vreme boalele zise *endemice* (vezi **ENDEMIE**) atârnă de cauze cari țin de localitate și sunt mai mult sau mai puțin permanente. O boală epidemică să poate întinde departe de locul ei de naștere (colera, ciumă). Întinderea boalelor epidemice să fac prin transportul microbilor din loc în loc prin bolnavi sau prin obiectele, ori hainele lor; sunt unele boale cari să întind prin mijlocirea aerului sau a apei. Intre boalele epidemice cele mai cunoscute, afară de coleră și ciumă, sunt: angina difterică febra tifoidă, pojarul, scarlatina, vărsatul

tusa măgărească, oreioanele, etc. Dar fiindcă multe din aceste boale să propagă prin atingere, prin contact, ele să mai numesc și boale *contagioase* sau *molipsitoare* (vezi *CONTAGIUNE*). Boalele epidemice au fiecare semnele lor și tratamentul lor, dar au și oarecare puncte comune cari le leagă între ele: origina lor și mijloacele proprii pentru a preîntâmpina sosirea lor în țară sau întinderea lor pe loc. Aceste mijloace cari să cuprind în așa numitul *tratament profilactic* sau *preventiv*, sunt privitoare la hrană, la izolarea bolnavilor, la carantine și la alte măsuri internaționale (vezi *COLERĂ*, *CONTAGIOASE* și *CONTAGIUNE*).

EPIDERM (dela grec. *epi*, pe, și *derma*, piele). — Stratul de deasupra al pielii (vezi *PIELE*), care câte odată să îngroașe foarte mult pentru a produce prea cunoscutele *bătăături* (vezi acest cuvânt).

EPIDIDIMITĂ (dela gre. *epi*, pe, și *didymos*, testicul, coiu). — Inflamația sau aprinderea epididimului (vezi *TESTICUL*).

EPIFORA (dela grec. *epi*, pe, și *pherein*, a duce). Lăcrămare datorită unei secrețiuni prea mari de lacrimi. Ea este produsă de mai multe cauze: o lumină prea vie, o iritație a conjunctivei, diferite nevralgii sau dureri, de unde și vorba *că mă trec lacrimile de durere*, etc. Ea mai poate proveni și din pricina astupării punctelor lacrimale sau a canalului nazal.

EPIGASTRU (dela grec. *epi*, pe, și *gaster*, vintre, stomac), *lingurea*, *lingurică*. — Caută la *ABDOMEN*.

EPIGLOTĂ (dela grec. *epi*, pe, și *glotis*, glotă, răsuflătoare). — O membrană mobilă sau mai pe înțeles un fel de capac, care să află inapoia limbii și care astupă răsuflătoarea când înghițim pentru ca mâncarea și apa să nu intre în ea, căci, Doamne, greu îți mai vine când înghiți rău sau strâmb! — Caută la *LARINGE*.

EPILAȚIUNE (lat. *epilatio*, dela *e*, afară, și *pilus*, păr). — Când cineva are peri răi la gene, cari îi înglodesc ochii, să duce la o babă care-i smulge cu o cimbistră, ceea ce este o *epilațiune*. Această epilațiune să face și în tratamentul *cheliei* (vezi *CHELIE*), unde să poate zice că este singurul tratament care reușește. Iată cum să face epilațiunea: mai întâiu să tunde capul, apoi să unge cu unt de lemn sau mai bine cu uleiul cadin în timp de mai multe ceasuri, după care să spală bine capul cu apă și săpun pentru ca să să înmoaie cojile și pe urmă să începe a să

smulge cu o cimbistră părul, fir cu fir, trăgând încet și în direcția firului ca să nu să rupă; firele bolnave iasă cu înlesnire. De altfel această mică operație este puțin dureroasă, dar cere o răbdare de inger atât din partea bolnavului cât și din partea operatorului, în schimb însă, când ea este bine făcută, reușește în totdeauna. — Sunt femei la cari le crește mustăți sau barbă, ceea ce este foarte supărător pentru ele, și cari în loc să recurgă la ras întrebuințează diferite preparațiuni cari fac să cadă părul, numite *epilatoare* sau *depilatoare*. Aceste preparațiuni sub formă de paste cari să aplică pe părțile păroase, să prepară cu calce și arsenic, sunt arzătoare (caustice) și *otrăvicioase*, cari însă lucrează numai asupra părului eșit din piele, așa că după câțva timp el crește din nou. Cel mai cunoscut preparat este *rusma* orientalilor, format din calce vie (var nestins), 40 gr.; orpiment (sulfur de arsenic), 5 gr.; pulverizate cu albuș de ou și leșie. Pudra lui Laforêt cuprinde orpiment, mercur și protoxid de plumb, iar pudra lui Baudet să prepară din calce vie și sulfur de sodă. Toate aceste preparate sunt foarte otrăvicioase și trebuie întrebuințate în măsură mică și cu mare băgare de seamă. Epilațiunea electrică dă bune rezultate și să face aplicând polul negativ al unui curent continuu la rădăcina fiecărui fir, care distruge definitiv părul, însă această operație este foarte supărătoare și de durată lungă.

EPILEPSIE (grec, *epilepsis*, dela *epilamvanein*, a atârna, a precurmă), *alte-alea*, *boala copiilor*, *ceas-rău*, *ducă-să în pietri*, *ducă-să pe pustiu*, *fulgerătură*, *întâmpinarea*, *năbădăi*, *poceală*, *sghihuală*, *stropsală*, *stropsitură*. — Nici o boală nu înspăimântă așa de mult ca epilepsia. În popor această cumplită boală este bine cunoscută, după cum să vede și din numărul cel mare de nume ce îi s'a dat. Când bolnavul să află în plin atac, poporul crede că el este sub stăpânirea *necuratului*, și aceasta ca pedeapsă dată de Dumnezeu pentru cine știe ce fapte ale bolnavului sau ale părinților, când acel bolnav este un copil. Și lucru să pare adevărat când ne gândim că epilepsia este cele mai adeseori *ereditară* (căpătată prin moștenire) și că ereditatea să simte asupra mai multor generațiuni succesive sau poate să cruțe o generație sau două și să isbească pe cea care vine pe urmă. Părinții epilepticului au fost ei însuși epileptici (unul din ei) ori au fost bolnavi de alte boale ale sistemului

nervos cum sunt: paralizia generală, alienațiunea (nebunia), isteria, ataxia locomotrice. Epilepsia să arată mai cu seamă la etatea de 14-18 ani, ceva mai des la sexul femeiesc. Intre cauzele epilepsiei mai putem număra: spaima, impresiunile morale vii, excesele de băuturi alcoolice, onanismul, o conformație vițioasă a capului, traumatismul (lovitură asupra capului), sifilisul, tuberculoza. o tumoră cerebrală oarecare (sarcom, gliom, fibrom, tumoră parazitara, etc.). Vederea unui atac de epilepsie poate să provoace izbucnirea boalei sau adeseori să facă ca să reparațse accesesele dispărute de mai mult timp, ceea ce să poate întâmpla și prin excese de mâncare sau abateri de regim, prin schimbări brusce de temperatură, prin ședere în un aer mărginit (confinat), prea rece sau prea cald. — Să vedem acum ce este epilepsia și cari sunt semnele ei? Epilepsia este o boală nervoasă cronică, care vine prin accese (atacuri) și este caracterizată prin o pierdere repede a cunoștinții urmată îndată de convulziuni (spazme) cari sguduie corpul întreg. Accésul sau atacul de epilepsie de obicei are un început brusc (neșteptat); câte odată însă bolnavul este înștiințat de apropierea accesului prin o simțire neobișnuită de frig, de cald, de gădilire, de amorțeală sau de durere, care pleacă din piept, dela un braț sau dela un picior și ajunge repede la cap. Atunci omul cade ca trăsniț, pe loc, fără să mai aibă vreme să-și aleagă locul căderii; el cade acolo unde să găsește în acel minut, în foc, în apă, etc., dând în acelaș timp un țipet *unic* și ascuțit; el își pierde cu totul cunoștința, toate facultățile lui sunt nimicite dintr'odată; nu mai are nici o știință de existența lui, nici de a acelor din jurul lui, iar când să deșteaptă nu știe nimic din ceea ce s'a întâmplat. În timp de 30 până la 50 secunde (clipe) el stă în nemișcare completă, cu fața palidă, cu capul întors în o parte; cam după o jumătate de minut fața devine violacee, lividă (să învinețește) și capul, apoi trunchiul și membrele (mânile și picioarele) încep să să sguduie în mod violent, încep convulziunile (spazmele): fruntea să încrețește, sprâncenele să apropie între ele, pleoapele întredeschise lăsă să să vadă ochii, nemișcați sau mișcându-să fără orânduială în orbitele (culcușul) lor; fața să strâmbă în toate felurile; dinții scrâșnesc încât pot să să rupă, iar limba dacă este prinsă între ei să rupe, să taie și sângele curge din gură amestecat cu bale și spumă; ca-

pu' să ridică și cade pe loc în mod alternativ; corpul să mișcă, să sucește și răsucesce în diferite senzuri; mânil și picioarele să îndoaie și să întind sbătându-să uneori așa de tare în cât să pot rupe oasele și scrinti încheieturile; mânil sunt închise (pumnii strânși), degetul cel mare (policele) este îndoit în palmă și acoperit de celelalte degete. Această agitațiune (sguduire) ține 2 până la 3 minute, când sguduirile încetează și sunt înlocuite cu un fel de tremurătură ușoară, care la rândul ei dispare și ea, iar respirația să reștăblește în același timp și fața își capătă culoarea ei normală; nesimțirea însă mai dăinuește încă câteva timp până ce, în fine, după un sfert sau după o jumătate de ceas bolnavul își vine în fire, pentru câteva minute, plângându-să de oboseală și de durere de cap, apoi adoarme și după un somn greu și lung să deșteaptă fără să știe ceva din ceea ce s'a petrecut cu el. Așa este *atacul adevărat* de epilepsie și cel ce l'a văzut odată nu-l mai uită. El nu trebuie să să confunde cu *atacul de apoplexie* în care omul stă nemișcat, nu să sguduie, nici cu *atacul de isterie* (istericale) sau *atacul de nervi* în care țipețele sunt numeroase (nu e un țipet ca în epilepsie) și repetate, bolnavul nu cade pe locul în care îl găsește atacul, ci are timp de a-și alege locul, un pat, o canapea. Accesul de epilepsie care vine noaptea (atacul nocturn) în timpul somnului de multe ori trece nebăgat în seamă nu numai de bolnav, ci și de cei din jurul lui; bolnavul să trezește dimineața ud, cu patul murdărit de urină, de materii fecale sau de vărsături, făcute fără voie în timpul convulziunilor, fără să-și poată dă seamă de cauză, ceea ce îl pune în mare nedumerire, sau să pomenește dimineața când se trezește că este jos lângă pat, fără să știe când a căzut și de ce a căzut; el are durere de cap, vorbirea greoaie, limba umflată și dureroasă din cauza mușcăturii. — Sunt multe cazuri de epilepsie în cari bolnavul nu are accese tipice după cum am văzut mai sus, și boala să poate arată sub diferite forme ușoare la aparență dar cari pot avea urmări rele. Aceste forme sunt în număr de 4: 1° *amețeală* cu cădere și pierdere de cunoștință, după care omul își vine în fire, după cum era mai înainte; 2° *absență*, în care omul să oprește în mijlocul unei cetiri sau conversații, cu privirea rătăcită și strângând sau amestecând din dinți, apoi după un timp foarte scurt își continuă cetirea sau vorba înainte ca

și când nimic nu s'ar fi întâmplat; 3° *aiurare* (delir), care are o durată mai mult sau mai puțin lungă; 4° *alergare* fără scop fără rost, inconstiență, de o durată variabilă.— Accesele mari ale epilepsiei să pot repetă în fiecare zi sau de mai multe ori în aceeași zi; alte ori, în formele mai ușoare, pot veni la o săptămână odată, sau la o lună, ori la mai multe luni odată. Epilepsia este o boală foarte gravă, prin faptul că să vindecă foarte greu și de multe ori nu să vindecă, ea poate da loc la diferite accidente: cădere în foc, în apă, etc.; repetiția acceselor prea des slăbește facultățile intelectuale ale bolnavului, îi schimbă firea, caracterul, îi scade memoria, îl face să fie supărător, nervos, trist; el poate să aibă uneori delir (aiurare), halucinațiuni cari îl înspăimântă și îl împing la diferite acte: furt, sinucidere, omucidere (asasinat), sfârșind prin nebunie, manie (vezi ALIENAȚIUNE MENTALĂ). — *Tratament*. Să vorbim mai întâiu de tratamentul *igienic* care constă în a trăi, dacă să poate, la țară, a ocoli locurile unde să adună mulți oameni (cafenelele, concertele, teatrele, etc.); exerciții dese, însă fără oboseală; să să fească de jocuri violente, de a stă mult la soare; să nu-și obosească bolnavul mintea cu cetitul sau scrisul; să ducă o viață regulată și liniștită, să evite emoțiunile; să aibă rar raporturi sexuale; să nu fie constipat, să nu doarmă mult și să nu doarmă ziua. Regimul alimentar să fie îngrijit, hrană mai mult vegetariană; foarte puține băuturi alcoolice. În momentul atacului să împiedecăm bolnavul ca să nu să lovească, să nu să rănească și să-l ajutăm ca să respire liber, pentru aceasta îi vom desface sau descheia hainele la gât și la piept, ca nimic să nu-l strângă; îl vom pune pe o saltea (nu în pat), aplecându i capul la o parte pentru ca spuma și bazele să-i curgă cu înlesnire din gură; sub cap îi vom pune una sau două perini. ca să nu să lovească; îl vom stropi pe față cu apă rece; nu trebuie să-i punem nimic în gură. *Tratamentul adevărat* al acestei cumplite boale până astăzi constă în *bromur de potasiu*, singurul medicament care s'a arătat mai cu efect, sau să pot da asociate cele trei bromure (de potasiu, de amoniu și de sodiu). Metoda cea mai bună în toial boalei este de a da bromurul în *continuu*, iar nu intrerupt, ceea ce nu este bine să să facă decât atunci când voim să suprimăm medicamentul sau în unele stări psihice cari să arată în timpul vindecării.

Să va da bromurul în doze crescânde până vom potrivi doza *suficientă* ca să taie accesele. Vom da de exemplu 5 grame de bromur de potasiu pe zi în *prima săptămână*, apoi 6 grame în *săptămâna a doua*, și 7 gr. în *a treia*. Acum dacă bolnavul prezintă oarecare aplicare spre somn cu puțină zăpăcială și poate să-și vadă de lucru, de ocupațiunii, atunci am ajuns la *doza potrivită* și eficace; dacă însă doza aceasta îl trage prea mult la somn, dacă îl face nepăsător de toate și îl pune în neputință de a lucra, dacă limba îi este încercată, apetitul scăzut, atunci trebuie să *micșorăm* doza de bromur și să nu-i dăm decât 4 gr. pe zi. Aceasta este metoda cea mai bună de a da bromurul, care este bine să-l iee bolnavul în un păhar mare de *lapte*, dându-i în același timp și *antiseptice intestinale* (*salol*, de atâtea ori câte 10 centigrame pe zi câte grame de bromur ia) și băi antiseptice, ca să împiedecăm otrăvirea bromică. Din când în când bolnavul va lua câte un purgativ salin (sulfat de sodă, 20-30 gr.). *Tratamentul* cu bromur, va dură 2 până la 2 ani și jumătate; în primul an va lua *doza potrivită* (suficientă) la care am ajuns, apoi în anul al 2-lea să va micșoră doza. Doza de bromur să va lua în 2 rânduri zilnic; când accesele sunt ziua, bolnavul va lua dimineața 2 părți din 3, iar sara partea a 3-a; când accesele sunt noaptea, va lua sara 2 părți și dimineața o parte. *Copiii* vor lua doza după etate: până la 1 an, 50 centigrame pe zi; 2-3 ani, 1-2 gr.; 4-5 ani, 2-3 gr.; 6-10 ani, 3-4 gr.; 10-15 ani, 4-5 grame. Când epilepsia este de natură *sifilitică* să va face *tratamentul antisifilitic intens* (vezi SIFILIS); în cazurile de *tumori cerebrale* trebuie operație: trepanația, craniotomia, emicraniotomia. Când epilepsia este *toxică* să va combate alcoolismul, absentismul, tabagismul, saturnismul, uremia, etc. În epilepsia produsă prin *congestiune* (îngrămădire de sânge) *cerebrală* (la cap); vom lua sânge (venesectie) dela braț, vom da purgative și ergotină. — La *țară* să fierbe limbariță (*alisma plantago*) și cu ea să face baie celor ce sufer de epilepsie. Să mai face baie și cu fiertură de rădăcină de odolean (*valeriana officinalis*). Să mai vindecă cu masele de om mort, cu praf de copită de cerb amestecat cu oțet, cu supă de șarpe, vespe, cu bujor, știrigoaie, troscot, etc.

EPIOZINĂ. — Product sintetic de constituțiune analoagă cu cea a morfinei. Sedativ puternic, toxicitate foarte slabă, succeda-

neu al morfinei. *Doză*: 10-15 centigrame la adult în pilule de câte 5 ctgr.

EPIPLOON (dela grec. *epi*, pe deasupra, și *plein*, a pluti), *prapor*. — Să numește astfel o indoitură a *peritoneului* (vezi acest cuvânt) care leagă unele de altele organele din *abdomen* (pânțele). Epiploonul să împarte în: *marele epiploon* sau cum să numește în limba poporului *praporul*, care merge dela stomac pe deasupra mațelor acoperindu-le ca un șort; *micul epiploon* sau *epiploonul gastro-epatic*, care să duce dela stomac la ficat și *epiploonul gastro-splenic*, care unește stomacul cu splina.

EPISPASTIC (dela grec. *epi*, pe deasupra, și *span*, a săgândări, a ațăța, a întărâtă). — Medicament care să pune pe piele pentru ca să producem o iritație, o revulziune, fie prin înroșire numai (făină de muștar), fie prin ridicare de beșici (vezicătoare). Să mai aplică astfel de medicamente și pentru a opri vindecarea unei răni produse prin vezicătoare și a întreține supurația, d. ex. alifia epispastică formată din: cantaride (gândăcei), 1 gr.; unguent populeu 28 gr.; ceară albă, 4 grame.

EPISTAXĂ (dela grec. *epi*, pe, și *stazein*, a curge picătură cu picătură), *curgere de sânge din nas*. — Adeseori să întâmplă să-i curgă omului sânge din nas; așa de des încât la țară nu să mai înfrică nimeni când vede acest lucru. Cu toate acestea trebuie să știm că nu în totdeauna această curgere de sânge este așa de nevinovată ca să nu o băgăm în seamă. De multe ori ea poate fi semnul unei boale grele sau durând prea mult poate să dea naștere la urmări rele. Curgerea de sânge din nas are cauze foarte multe. O *cădere* pe nas sau o *lovitură* poate să dea naștere la o curgere de sânge, care să oprește iute de obicei; când însă ea este în cantitate mai mare și în același timp să însoțește de o durere mare în frunte și de pierderea cunoștinții, atunci lucrul este grav și trebuie să ne gândim la o *fraktură* (ruptură) a oaselor nasului sau a bazei craniului. Când cineva are la început durere mare de cap și apoi îi curge sânge din nas, cauza este sau o *insolație* (soare sec), sau o *ședere prelungită* în un loc prea cald, sau o *schimbare bruscă* (repede) de temperatură, cari i-au produs o *congestie* (îngrămădire de sânge) la cap. Când epistaxa este însoțită de fierbințeală (febră), de desgust de mâncare, de un fel de toropeală, atunci ne putem gândi la începutul unei *febre tifoide* (lingoare), iar

dacă sunt dureri de stomac și mațe, diaree, la o *febră eruptivă* (pojar, scarlatină, etc.). În cazurile de *anemie*, de *cloro-anemie*, în *boalele de ficat*, de *inimă*; în *boalele de nas* (răni, polipi) adeseori avem curgere de sânge din nas (vezi *CORD*, *CORIZĂ*, *FICAT* și *NAS*). Sunt unele persoane cari fără să aibă vr'o boală, fără să fie anemice, au din când în când epistaxă. — Sângele curge de obicei numai dintr'o nare, uneori din amândouă nările în același timp; să întâmplă însă câteodată să curgă sângele prin fundul nasului în gură și în stomac și atunci omul scuipă și varsă sânge; de aceea trebuie să nu pierdem aceasta din vedere când vine cineva speriat și ne spune că a vărsat sau a scuipat sânge și să cercetăm bine dacă nu cumva acel sânge este din nas, să o facem aceasta mai înainte de a ne gândi la o boală de plămâni sau de stomac. Alte ori sângele poate curge din nas în același timp și pe dinainte și pe dinapoi. Cantitatea sângelui uneori este mică; când însă ea este mare și curgerea să repete des, atunci ea este gravă putând da naștere la *anemie* (cloro-anemie) cu toate urmările ei. — *Tratament*. Curgerea de sânge din nas trebuie oprită în toate cazurile cât să poate mai iute, afară numai când ea vine la persoane în vrâstă și sângeroase, predispușe la congestii (îngrămădiri de sânge) sau emoragii la cap; la cari le face bine, dar și în aceste cazuri nu trebuie ca această curgere de sânge să să facă în cantitate prea mare. Bolnavul trebuie pus în o odaie rece, în poziție șezândă, cu capul ridicat; pe frunte și pe cap să îi să pună cârpe cu apă rece, în continuu primenite, sau mai bine o pugă de ghiață; să tragă pe nas apă rece cu oțet, să-și ridice mâna din partea nării din care curge sânge în sus și s'o țină astfel până la 5 minute; să îi să astupe narea din care vine sângele cu iască sau mai bine cu *tampoane de bumbac* bine îndesate, cari să fie legate cu câte un fir de ață pentru că la trebuință să să poată scoate afară; mai bine însă este ca tamponul de bumbac să fie înmuiat în o soluție de *antipirină* (1 la 5) sau de *feropirină* (1 la 20) sau în *apa emostatică alui Pagliari*. Să mai recomandă și irigații cu apă caldă de 48°, simplă sau cu puțin *perclorur de fier* (5 gr. la 1000 gr.) Când să pun tampoane, ele să vor lăsa pe loc 24-36 ceasuri. În cazurile grave este bine să să facă și injecții sub piele cu *ergotină* sau *ergotinină*. Când sunt răni în nas, ele să vor arde cu *nitrat de argint* (piatra iadu-

lui) sau cu *acid cromic*, sau cu *galvano-cauterul*. Când sângele vine din partea de dinapoi a nasului, să va face tamponarea pe dinapoi cu *sonda lui Beloc* sau în lipsa ei cu o *sondă de cauciuc uretrală*. În cazurile de epistaxă cu *repetiție* vom opri oboselile, mersul prea mult, băuturile alcoolice, lucrarea cu mintea prea îndelungată, starea la soare; să va combate anemia, cloro-anemia, debilitatea generală, împaludismul cronic (frigurile). Pe *dinănntru* să va prescrie: bromidrat de chinină, 15 centigrame; ergotină, 10 centigrame, excipient cât trebuie pentru 1 pilulă; bolnavul va lua 4 hapuri pe zi, copiii 2 până la 3. Să mai recomandă *limonadă sulfuroasă* (după Codex), să beie din când în când. În cazurile mai grave să să prescrie: perclorur de fier, 4 gr.; apa lui Rabel, 4 gr.; sirop diacod, 30 gr.; apă, 120 gr.; din care bolnavul va bea la fiecare ceas câte o lingură.

EPITELIOM. — Caută la **CÂNCER**.

EPULIS (dela grec. *epi*, pe, și *oulon*, gingie). — Un fel de creșcătură care să arată pe gingii, mai ales la falca de jos. Această creșcătură sau tumoră este roșie și câte odată svâcnește; ea recidivează, adică să face din nou dacă nu să taie și nu să arde bine. Dacă să taie sângerează foarte mult; pentru aceasta să recomandă să să ardă dacă să poate cu fierul roșu. Această tumoră cele mai adeseori este o simplă vegetație sau o tumoră fibroasă a periostului, câte odată însă poate să fie de natură canceroasă, când este cu mult mai gravă.

ERATIC (dela lat. *errare*, a schimba locul); *dureri eratice*. — Să chiami astfel durerile cari fug din un loc în altul. Frigurile cari vin în mod neregulat să zic *eratic*. Erizipel *eratic* sau erizipel *ambulant* să chiami brânca care să întinde din loc în loc, ocolind astfel o parte a corpului. Mai sunt dureri eratice: *nevralgiile* cari de asemenea să duce din loc în loc, unele dureri *reumatice*, etc.

EREDITATE, hereditate (lat. *haereditas*), *moștenire*. — Prin acest cuvânt să înțelege condițiunea organică în virtutea căreia ascendenții transmit unele particularități fizice sau morale ale ființii lor descendenților. Ereditatea poate fi *directă* dacă aceste particularități vin dela tată sau dela mamă; *indirectă* când copilul nu seamănă cu tatăl sau cu mama, ci cu un colateral (unchi, mătușe, veri, verișoare); alteori ereditatea trece peste o generație sau două, așa că

copilul seamănă la un bunic sau o bunică sau chiar la un străbun; mai este o ereditate zisă *de influință*, și anume când o femeie văduvă să mărită și face un copil, care nu seamănă cu tatăl său ci cu bărbatul prim al mamei sale. Pe noi ne interesează în articolul de față mai mult ereditatea *morbidă*, adică transmiterea boalelor, infirmităților și viciilor de conformațiune dela părinți la copii. Intre aceste din urmă avem *buza de epure* și *picioarele strâmb*. Dintre boalele *sistemului nervos* cari să transmit din tată în fiu avem: *nebunia* (alienațiunea mintală), *epilepsia*, *isteria*, *idioția*, *apoplexia*, *migrena*, *astma*. Dintre boalele *constituționale* avem: *scrofulele*, *oftica*, *cancerul*, apoi *diabetul*, *guta*, *reumatismul*. Unele boale *de inimă*, unele boale *de piele*, unele boale *de ochi* (cataracta sau perdeaua, miopia, strabismul). Boalele ereditare pot lua o altă formă la copii, diferită de cea a părinților, astfel: *isteria* sau *epilepsia* părinților să poate transmite sub formă de *nebunie*; *alcoolismul* la părinți să transmite sub formă de *epilepsie*, etc. În general din părinți bolnăvicioși să nasc copii în stare de slăbiciune, cu o putere de rezistență mică față de diferite boale, în special față de boalele microbiene. — Pentru ca să putem îndepărta întru câtva influința rea a eredității putem lua diferite măsuri față de părinți și față de copiii. Intru cât privește părinții să vor opri căsătoriile între rudeni cari nu sunt pe deplin sănătoși și căsătoriile între persoane de diferite familii cari au o sănătate șubredă sau rea (vezi **CĂSĂTORIE**). Față de copii născuți din părinți bolnăvicioși sau cu aparență de oftică vom recomandă urmatoarele: mama bolnavă sau bolnăvicioasă nu va alăptă cu nici un preț copilul; vom da copilului soare și aer curat și pentru aceasta este bine să-l creștem la țară. Când copilul este mare și trebuie să-și aleagă o carieră îl vom sfătui să nu iee una care să-l expună la praf și la diferite gazuri pe cari le-ar putea respira, sau care l'ar expune la schimbări dese de temperatură, ori la un exercițiu exagerat al vocii. Pe un copil predispus la scrofule îl vom ține la aer curat, dacă să poate pe malul mării, îl vom hrăni cât să poate de bine, în deosebi cu lapte și ouă; îi vom da în fiecare iarnă untură de pește, primăvara sirop cu iod și fier, vara băi sărate. La o persoană predispusă la gută îi vom recomandă cumpătare la mâncare, mai mult regim vegetal, exercițiu în aer curat. Tot astfel pentru cei predispuși la boale de

piele, cari pe lângă acestea nu vor mânca vânat, scoici, pește de mare, nu vor bea alcoolice, cafea, ceaiu. Cei predispuși la nebunie vor fi tratați cu blândețe, să nu fie supărați, iritați, să fie feriți de emoțiuni vii, să nu să silească prea mult la învățatură, etc.

ERETISM (dela grec. *erethizein*, a excita, a întărită, a ațâța). — Este o stare de întăritare a sistemului nervos senzitiv, în total sau parțial. În cazul dintâiu avem agitație (neliniște), senzibilitate (simțire) prea mare la impresiunile fizice și morale, creșterea acțiunilor reflexe, trebuința de a umbla, etc.; în cazul al doilea avem o întăritare neobicinuită a senzibilității sau a contractilității în unele părți ale corpului; de exemplu: simțirea prea mare a unei răni, bătaia vie a arteriilor (vinelor cu sânge roșu), trăsăriturile mușchilor, etc.

ERGOTINĂ. — Este extractul apos al *săcarilor cornuți* (vezi aceste cuvinte). Are proprietatea de a provoca contracțiunile mitrei, de a opri curgerea de sânge (emostatic) și de a combate căldura (antipiretic). Să dea în doză de 50 centigrame până la 4 grame pe zi, sub formă de pilule sau în o poțiune (băntură) oarecare. Să mai poate da și în injecțiuni subcutanate (pe sub piele). Pentru cazurile de otrăvire, caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

ERGOTININĂ. — Alcaloid cristalizat extras din *săcară cornută* (vezi aceste cuvinte). Lucrează ca și *ergotina* și să dea în doze cu mult mai mici: un sfert de miligram până la 1 miligram în injecții subcutanate (sub piele): *ergotină*, 1 centigram; acid lactic, 2 centigrame; apă de laur ceras, 10 grame (să vine un miligram pentru o seringă de Pravaz); sau în sirop (Tancret), socotit pe un sfert de miligram pentru o linguriță.

ERGOTISM. — Prin acest nume să înțeleagă otrăvirea cu *săcară cornută* (vezi aceste cuvinte). În stare acută această otrăvire să arată sub formă de amețeli, cu durere de cap și prostrație musculară. Mai des să vede *ergotismul cronic* la cei ce să hrănesc cu făină de săcară stricată; el să arată sub două forme: *convulsivă* și *gangrenoasă*. Boala începe cu fârnăcături cu amorțeli și anestezie (lipsă de simțire) în piele, apoi trăsărituri în mușchi și o contracțiune tonică (sgârcire) a membrilor; adeseori amețeli, anxietate precordială, pierdere de cunoștință și câte odată leșin (sincopă) mortal. În forma gangrenoasă, pe lângă semnele aceste mai avem gangrena uscată a

picioarelor și mânilor. Tratatamentul acestei cumplite boale constă în purgative, anti-septice și mai cu seamă în hrană și igienă.

ERICINĂ. — Caută la MESOTAN.

ERIGERON ACRIS. — Caută la BUNGHISOȘ.

ERITEM. — Prin acest nume nu să înțeleagă o boală de sine stătătoare, ci niște pete roșii, de întindere variabilă, cari să ivesc pe piele și cari pier prin apăsarea cu degetul pentru a să ivi din nou după ridicarea lui. Sunt multe feluri de eriteme, după cum sunt și cauzele cari le produc. După înfățișarea lor să deosebesc următoarele: eritem *polimorf*, *nodos*, *rubeolic*, eritemul (opăreala) *copiilor mici*. — *Eritemul polimorf* să arată pe dosul mânilor, la gât, la glezne, sub formă de pete, de beșicuțe, de bubulițe; durata lui e de una până la șase săptămâni; el poate fi produs de unele alimente, de boale de mitră, de reumatism, de artrism, de limfatism, de sifilis. *Tratatament*. Să va combate starea generală; când să formează beșicuțe să va da pe dinăuntru: sulfat de chinină, *ergotină*, câte 10 centigrame, extract de beladonă, 1 miligram, pentru 1 pilulă, să vor da astfel de pilule 4-8 pe zi; dacă nu este febră să va da iodurul de potasiu 1-3 gr. pe zi. *Local* să va aplică alifia următoare: oxid de zinc 5 gr.; talc, 10 gr.; amidon, 20 grame. Când sunt dureri să vor pune cârpe cu apă de plumb sau cu o soluție de acid fenic (1 la 100), sau alifie cu: mentol 2 gr.; vaselină, 50 grame; acid salicilic 1 gram. Când sunt beșicuțe mari dureroase să vor înțepă cu un ac trecut prin flacări, apoi să vor spăla cu o soluție de acid fenic sau sublimat corosiv. În eritemul sifilitic să va face tratamentul specific (injecțiuni cu mercur.) — *Eritemul nodos* să ivesc de obicei la gambe (gionate), pe dosul picioarelor, sub formă de pete roșii, ridicate, tari și dureroase la apăsare, cari din roșii închise devin în cele din urmă vineții, apoi gălbui și după ce pier lasă în urma lor pete închise. Aceste pete să însoțesc de febră, de și dispoziție generală, de dureri în mușchi și în încheieturi. Boala poate dură 15 zile până la 6 săptămâni. Cauzele acestui eritem sunt: reumatismul, limfatismul, frigul umed mai ales la fetele tinere. *Tratatament*. Odihnă în pat; curățenii (unt de ricină), iar pentru căldură să va da: chinină, antipirină, salicilat de sodă; dacă nu e căldură să va da iodurul de potasiu, 1-3 gr. pe zi; la cei sifilitici să va prescrie mercur și iodur de potasiu. La cei cu friguri palustre să va da chinină. *Local* să va pune de 2 ori pe

zi din alifia următoare: acid salicilic, ulei de terbentină, lanolină din fiecare câte 5 gr.; vaselină, 40 grame. — *Eritemul rubeolic* să numește astfel fiindcă să aseamănă cu erupția dela pojar și are drept cauză o infecțiune generală, cum să întâmplă în febra tifoidă, în gripă (influență), în coleră, în piohemie, etc. și uneori este produs de medicamente: balsam copaiv, iod, brom, chinină, etc. *Tratamentul* este cel al boalei generale și în cazul din urmă suprimarea medicamentului și curățenii. — *Eritemul copiilor mici*, cunoscut în popor sub numele de *opăreală*, să ivește de obicei la îndoiturile gâtului, la stinghii, la șezut, în partea de jos a pântecelui și între picioare, unde este produs de urină și materiile fecale, producând usturimi mari și uneori răni întinse prin neglijare. *Tratament.* Ingrijire și curățenie mare; copilul trebuie primenit curat ori de câte ori să udă sau să murdărește; să să spele pielea cu apă caldută sau cu fierțură de foi de nuc, să să șteargă, apoi să să presară pudră de paiu, de orez, scrobeală, talc, lycopod, oxid de zinc; băi de țărățe, de scrobeală, de foi de nuc; o pudră bună este aceasta: acid boric, alun, câte 5 gr.; cretă preparată 40 gr.; amidon (scrobeală), 100 grame. Părțile cari să ating trebuie depărtate punând vată între ele, cum este la subțiori, la gât și între picioare. — La țară să scaldă copilul, apoi să presară pe opăreală humă făcută praf sau făină de porumb cernută prin pânză deasă, sau praf galbin de lycopod (chedicuță sau brădișor).

ERITEM SOLAR. — Caută la INSOLAȚIUNE.

ERITROL. — Iodur dublu de bismut și de cinconidină. Analgezic, antiseptic, eupeptic. Doză: 1-5 centigramie asociat cu magnezie (1 la 10).

ERIZIPEL (dela grec. *eryein*, a atrage, și *pelas*, aproape), *brâncă*, *orbalt*. — Una din boalele cele mai cunoscute în poporul nostru este brânca. Această boală de multe ori aduce cu sine moartea, mai ales la bețivi, la oamenii bolnăvicioși, la copiii mici și la bătrâni. Ea să ivește de obicei la față, începând de multe ori cu nasul, de unde să întinde la cap, la urechi, la gât și mai departe, părăsind sau nu locurile atinse dela început. Adeseori erizipelul să ivește în jurul rănilor de orice soi dar mai cu seamă în jurul rănilor produse prin armă de foc, ori prin lovituri. În acest caz erizipelul să numește *chirurgical* spre deosebire de celelalt, care să zice *medical*

adecă spontan eu, fiindcă vine dela sine fără vr'o cauză vădită. — Umezeala și căldura umedă înlesnesc ivirea brânicii și lunile cele mai priincioase sunt februarie, martie, aprilie și maiu. Brânca este molipsitoare să întinde dela om la om, mai ales în localurile unde este multă lume adunată, de pildă în spitale, căzărmi și școale. Ca toate boalele molipsitoare, erizipelul își are și el un microb, care este *streptococul piogen*, care de altfel să găsește și în alte boale. Acest microb să arată sub forma unui si-reag de *coci*, dispuși în formă de metanii. Nu să știe bine cum să face infecțiunea, dar este probabil că microbul să introduce prin vr'o sgârietură foarte mică și nebăgată în seamă, care s'ar afla în nas, la buze, la pleoape, pe obraz, la ureche, de unde să și explică de ce erizipelul să ivește mai des la față; de altfel microbul să poate introduce prin orice rană cât de mică și ori unde s'ar afla ea. — Brânca este o boală cu fierbințeală mare și care să arată în afară prin nește pete mari (plăci) roșii cu mărginele ridicate puțin deasupra pielei dinprejur și cari în cele din urmă să scămoșează și pier. La început bolnavul să simte rău după care este apucat de un fior strașnic, îi este frig, așa de frig de-i scrășnesc dinții în gură, apoi este cuprins de o căldură mare; temperatura corpului ajunge câte odată până la 41 grade; durere de cap, sete mare, lipsă de poftă de mâncare, vărsături de venin, urdinare, lipsă de somn și uneori aiurare; gâlcii sau ghindurile din apropierea locului atins să umflă și produc durere, după cum să întâmplă cu gâlcii dela gât când brânca este la față. După 2-3 zile începe să să arate o pată mare roșie, formată de pielea aprinsă (inflamată) și bursumflată. Această pată să întinde din ce în ce mai mult și produce niște dureri ca de înțepătură, parcă te-ar înțepă cineva cu un ac; orice atingere cât de mică produce durere mare. La început pata sau mai bine zis placa este de culoare roșietică, care cu timpul devine din ce în ce mai închisă. Roșeața pier prin apăsarea cu degetul pentru a să ivi din nou îndată după ridicarea lui. Marginele acestei pete sunt puțin mai ridicate decât pielea din jur și sunt de culoare cam galbuie. Părțile de desuptul pielei să umflă câte odată foarte mult mai ales la față, așa că chipul omului este cu totul schimbat. În tot timpul cât ține pata bolnavul să simte foarte rău și are fierbințeală mare. După 4-5 zile pata să vestejește, să pălește, își pierde

culoarea și să sbârcește, apoi să scămosează și cade sub formă de pelițe late, după care bolnavul începe a să simți mai bine și a intra pe cale de vindecare. Peste tot boala ține cam 10 până la 12 zile. Câte odată să formează sub pată puroiu, alte ori părțile atinse cad în putreziciune (gangrenă). Când brânca are o formă grea și aduce cu sine moartea, puterile bolnavului să slăieșe din ce în ce, buzele și dinții să acoper cu un strat negricios, limba să usucă, pânțele să umfle, o urdinară strașnică începe, pielea corpului să îngălbeniște, apoi omul cade în un fel de toropeală din care nu să mai deșteaptă. — *Tratament.* Vom ține bolnavul în o odaie curată și bine aerisită; așternutul va fi curat întreținut; odihnă la pat și liniște. La început să va da o curățenie: sare amară, 30 grame, sau unt de ricină (30 gr.); să va da tonice (întăritoare), alcool, stimulente difuzibile; căldura să va combate cu chinină, fenacetină, antipirină. Drept hrană să va da lapte, zamă de carne, vin cu apă, limonadă cât vrea bolnavul. Pe brâncă să vor aplică comprese sau cârpe înmuiate în acid fenic (2 la 100), în sublimat coroziv (1 la 1000), în ichtiol (1 la 10); sau să vor face pulverizațiuni cu acid fenic (3 la 100), cu sublimat (1 la 500); sau să vor aplică gloanțe de brâncă (globule de camfor) cari să prăfuiesc mai întâiu și apoi să împrăstie pe părțile bolnave, iar pe deasupra să va pune un strat subțire de vată, camforul omoară microbii și răcorește partea bolnavă, sau să va unge cu: ichtiol, glicerină și apă, din fiecare câte 20 gr.; sau să va întrebuiță colodiu iodoformat sau colodiu cu sublimat; sau traumaticină cu ichtiol, din fiecare câte 20 gr.; cu cari să vor unge părțile atinse, de 3-4 ori pe zi, până pe părțile sănătoase; sau să vor face injecțiuni pe sub piele în grosimea petei sau pe la marginile ei cu acid fenic (3 la 100), de 3-5 ori pe zi, sau cu sublimat sau cu soluție iodo-iodurată; să mai recomandă diferite alifi: resorcină, 5 gr.; unguent cinereu 10 gr.; vaselină 20 gr.; sau cu: acid salicilic, 2 gr.; mentol, 1 gr.; vaselină, 30 gr.; sau cu: acid fenic, 1 gr.; ichtiol, 10 gr.; ulei de terbentină, 10 gr.; lanolină 20 gr.; sau cu: sublimat, 40 centigrame; vaselină 30 grame. In cazurile grave, cu aiurare și căldură foarte mare să recomandă băi căldute sau reci; alcool și opiu în doze mari, când bolnavul este alcoolic. In cazurile de intoxicațiune gravă: injecțiuni sub piele cu

ser artificial, diuretice și cafeină; apoi *seroterapie* cu serul antistreptococic al lui Marmorek: 20 grame de ser la fiecare 12 sau 24 ore, până să ameliorează starea bolnavului. Doctorul I. G. Apostoleanu întrebuițează cu deosebit succes injecțiunile cu *ser antidifteric* (forte); una sau cel mult două injecțiuni vindecă cu siguranță. — La *fară* să fac diferite descânțece pentru ca să să vindece brânca, iar ca leacuri să întrebuițează piele de cal, de căne, anin (alnus glutinosa), bobovnic (veronica baccalunga), brâncă (salicornia herbacea), corn (cornus mas), cucurbețică (aristochia clematitis), iarba tâlharului (actaea spicata), mintă, muștar, nufăr galbin (nuphar luteum), patlagină (plantago maior), podaol (tussilago farfara), ridiche, soc.

ERMAFRODISM, hermafrodisism (dela grec. *hermés*, mercur, și *aphoroditè*, venus). — Prin acest cuvânt să înțelege existența organelor genitale *masculine* și *femeiești* în același timp și pe unul și același individ, așa că el este destoinic de a fecondă și a fi fecondat tot odată. Ermafrodismul trebuie studiat atât din punctul de vedere al anatomiei comparate cât și al teratologiei. Noi ne vom ocupa numai din acest din urmă punct de vedere la articolul *Monstriei* (vezi acest cuvânt).

ERNIE, hernie (lat. *hernia*, grec. *kèle*, tumoare, umflătură), *boșorogală, surpătură*. — Această boală este foarte mult lătită în popor din pricina muncii grele și a sfortărilor pe cari le fac bărbații pentru a-și agonisi traiul. Când am vorbit de *abdomen* sau *pânțele* am arătat că cea mai mare parte a acestei cavități este ocupată de intestine (mațe), subțiri și groase, și că părțile acestei cavități este format de pârți groși formați din mușchi tari și din piele (vezi ABDOMEN), dar în unele locuri acești pârți sunt mai subțiri și mai slabi, și anume la *buric* (ombilic) și la *stinghie* în amândouă părțile, în așa zisele *regiuni ingvinale*. Când intestinele sunt împinse prin o împrejurare oarecare dinăutru pânțecelui, spre afară, în dreptul unuia din aceste locuri, ele străbat pârțile și ajung sub piele formând o umflătură (o tumoare), care merge crescând și poate da naștere la accidente mortale. Această tumoare să nt. nește *ernie* sau *surpătură* și ea să zice *ombilicală*, când este la *buric*, și *ingvinală*, când este în una din *stinghii*; iar când ea să formează mai jos de îndoitura stinghiilor să zice *crurală*, care este cea mai rară, pe

câtă vreme cea ingvinală să vede cele mai adeseori. — Unii copii să pot naște cu ernie și atunci ea să numește *congenitală*. Dar în cele mai multe cazuri surpătura să ivește mai târziu, în primii ani ai vieții, în urma unei violențe exterioare, a unei căderi sau a unei lovituri pe pântece sau a unei răniri, care slăbește părțile și mai mult în părțile lui deja mai slabe, și intestinul poate să-l străbată mai cu înlesnire până sub piele; sau ernia să formează în urma unei sforțări în cari mușchii să contractă, să strâng puternic și împing de toate părțile matele, cari caută atunci să scape prin părțile cele mai slabe mai sus pomenite (vezi SFORTĂRI). Astfel ernia să ivește la copiii cari plâng mult, cari țipă, cari tușesc, iar mai târziu la oamenii cari muncesc din greu, ridică lucruri grele, mai grele decât puterile lor, din care pricină bărbații sunt mai supuși la această boală decât femeile, și ernia să ivește mai des la dreapta decât la stânga. La ivirea surpăturii mai contribuie și ereditatea (moștenirea), mulți să nasc cu pântecul mai slab și predispus la ernie, din părinți cari au suferit și ei de această boală. — O surpătură să cunoaște ușor, căci ea să vede și să simte. Ea să vede sub forma unei umflături în dreptul buricului sau în una din stinghii, umflătură rotundă sau conică, sau cilindrică, moale și elastică, alteori păstoasă, care nu produce nici o durere, nici nu schimbă culoarea pielei, și care să mărește când bolnavul stă în picioare, tușește sau face vr'o sforțare, iar când să culcă umflătura de multe ori pierde dela sine, adică matele să trag în pântece, sau dacă nu, ele să pot împinge înăuntru cu înlesnire apăsând cu degetele asupra umflăturii. Când ernia să reduce, adică când matele intră în pântece să aud nește *borboroseli* (vezi acest cuvânt) produse prin amestecarea gazurilor cu lichidele. Mărimea erniei este foarte variabilă, dela acea a unei alune sau nuci până la acea a unui cap de om; erniile crurale de obicei sunt mici. Uneori ernia să pote însoți de oarecari turburări în mistuire (indigestie, dispepsie), de dureri surde în vecinătatea ei, de oarecare greutate și uneori de dureri mai mult sau mai puțin mari, mai ales după sforțările de tusă. — Intru cât o ernie este simplă, adică așa precum am descris'o până aci, ea nu este gravă, nu este primejdioasă pentru viață, dar lucrurile nu rămân tot astfel și să întâmplă uneori de ernia să *inflamează* (să aprinde) sau să *strangulează*

(să gâtuește, să sugrumă) și atunci viața este în primejdie. Ernia, care mai înainte intră lezne înăuntru (să reducea) acum nu mai poate intră (nu se mai poate reduce); bolnavul simte dureri mari în pântece; scaunele sunt întrerupte cu totul, și încep vărsăturile, cari la început sunt de alimente, apoi de lichide bilioase (de fiere, de venin) și mai târziu de materii cari prin mirosul și culoarea lor seamănă cu materiile fecale; în fine, fața să trage, mânilor și picioarele să răcesc, bolnavul are fiori și peste câtva timp moare dacă nu este operat. — *Tratament*. Ne vom ocupa mai întâiu de ernia simplă, necomplicată, care este *reductibilă* (adecă care intră în pântece când stăm culcați sau o apăsăm). Pentru a opri ernia de a crește și la copii pentru a o vindeca chiar să întrebuițează un *bandaj*

Fig. 97. — Bandaje erniare.

1. Bandaj francez ingvinal simplu.
2. Bandaj ombilical cu perinuță concavă.
3. Bandaj ingvinal simplu, zis „din partea opusă”.

(cere) special, care este foarte bun dacă să aplică bine. Bandajul pentru ernia ingvinală este format din o perinuță fixată pe un resort de oțel, foarte elastic, cătușit cu vată și îmbrăcat în piele de căprioară întocmai ca și perinuța. Acest bandaj să zice *franzuzesc* spre deosebire de cel *englezesc*, la care resortul să termină prin două perinuțe, una apasă ernia și cealaltă își ia ca punct de sprijin sacrul (osul crucii). Pentru erniile ombilicale să întrebuițează o încingătoare care are o perinuță la mijloc pentru a apăsa buricul. Când ernia ingvinală este dublă, adică în amândouă părțile să întrebuițează bandajul dublu, cu două perinuțe. Să vedem cum să

aplică bandajul: cel dintâiu lucru de făcut este ca să reducem ernia, adecă s'o întroducem în pânțece, în mod complet ca să nu rămână o parte de maț afară, căci prin apăsare el ar produce durere, indispoziție și chiar vărsături. Lucrul acesta îl poate face însuși bolnavul, stând culcat cu fața în sus, cu coapsele indoite puțin și genunchii depărtați între ei, după care începe a apăsa cu mâna sau cu mâinile asupra erniei până intră în pânțece. Apoi aplică bandajul, cât se poate de bine. Un bandaj bine aplicat nu să mișcă din loc oricare ar fi pozițiunea bolnavului. Nu este trebuință să să poarte bandajul și noaptea în pat, afară numai de cazurile în care bolnavul are tusa. Când să irită pielea vom întrebuiță pudră de orez sau de amidou, punând și un strat de bumbac pe deasupra înainte de a aplică bandajul. Astăzi însă nimeni nu mai are răbdare de a purta ani întregi bandajul, care ori cât de bun ar fi este plicticos, și cu drept cuvânt când fiecare să poate vindecă definitiv în 12 zile prin operațiunea așa numită *cura radicală*, și pe care o recomandăm cu toată stăruința, dându-ne în totdeauna rezultate admirabile, mai ales acum când să face așa de ușor și de comod amorițindu-să bolnavul prin *rachistovainizare*. Când ernia este strangulată vom căuta s'o reducem, pentru aceasta vom da bolnavului o poziție astfel ca șezutul să fie mai ridicat de cât umerii și capul, coapsele indoite și răsturnate în afară, apoi vom pune gheață pe ernie în o pungă, sau vom pulveriza-o cu eter și apoi vom face apăsări potrivite (taxis) asupra ei, până ce va intră. Dacă nu reușim, nu trebuie să pierdem vremea și să recurgem la operația așa numită *chelotomie* urmată de *cura radicală*. — La țară surpătura să vindecă bând rachiu cu iarba lui Tatin, sau raci vii pe cari îi pisează și așa cruzi îi leagă la buric; cu ceapă, culbec, iarba surpăturii (herniaria glabra), mac, iarba acului, pătrunjel, etc.

ERPES (grec. *herpes*), *arșiță*, *spuzeală*. — Când te scutură frigurile îți iasă niște beșicuțe pe buze, cari în câteva zile să usucă. Aceste beșicuțe să numesc *erpes* și spre deosebire de alt herpes care să ivește în alte părți, acest herpes să zice *labial*, adecă *pe buze*, iar în popor îi să zice *arșiță* sau *spuzeală*. Erpesul este o boală de piele care constă în ivirea unor beșicuțe sau vezicule mici, albi, transparente, și cari sunt reunite mai multe la un loc, așezate pe o suprafață (o pată) roșie. Aceste beșicuțe

sunt pline cu un lichid limpede, citrin, care după 24 de ceasuri să turbură, devine purulent (ca puroiul), apoi fiecare beșicuță să turtește și să usucă cojindu-să sau să transformă în o cojiță gălbuie. De obicei în opt zile totul să sfârșește, afară numai de cazul când să ivesc alte beșicuțe. Aceste beșicuțe să arată de preferință la buze după cum am zis mai sus, dar ele să mai pot ivi la pleoape, pe aripele nasului (la nări), sau la urechie; pot să să arate și în gură, pe gingii, pe limbă și chiar în gât. Erpesul să arată la cei ce au friguri, influență, gastrită, pneumonie; el să vindecă dela sine și prin urmare nu trebuie să ne ocupăm mult de el; putem să spălăm beșicuțele cu apă de plumb sau cu acid boric, apoi le presărăm cu pudră de scrobeală, de licopodiu, de feculă de cartofi, de orez, etc. — Când să ivește la organele genitale, la bărbat sau la femeie, să chiamă *erpes genital*. Pentru a-l preveni să vor face spălături în fiecare zi pe acele regiuni cu o soluțiune astringentă (apă de frunze de nuc; apă cu piatră acră, 30-50 gr. la un litru). Pentru vindecare să întrebuițează o alifie cu oxid de zinc și vaselină, iar dacă nu să vindecă iute vom ard beșicuțele cu nitrat de argint (1 la 20); când sunt răni vom pune pudra aceasta: salol, bismut subnitric și oxid de zinc, câte 10 grame din fiecare. — Când erpesul este în gură (*bucal*), vom atinge beșicuțele cu un *colutor* făcut din: borax, 10 gr.; glicerină, 15 gr.; apă de laur ceras; 25 grame. Să va face gargară cu clorat de potasă, etc.

ERPES CIRCINAT. — Caută la **TINEA**.

ERPES TONSURANT. — Caută la **TINEA**.

ERPES ZOSTER. — Caută la **ZONA ZOSTER**.

ERUPȚIUNE (lat. *eruptio*, dela *erumpere*, a eși). — Ori de câte ori să ivește pe piele vr'o pată, roșeață, beșicuțe sau alte bube zicem că este o *erupțiune*. Toate bolaele de piele nu sunt altceva decât tot atâtea erupțiuni. Când este vorba de acele boale în cari petele sau beșicuțele iasă fiind însoțite de *febră mare*, cum este scarlatina, pojarul, vărsatul, vărsatul de vânt, etc., ele să chiamă în mod general *febre eruptive*, adecă boale cari să caracterizează prin căldură mare și o erupțiune.

ERUPTIVE (Febre). — Caută la **ERUPȚIUNE**.

ERYSIMUM OFFICINALIS. — Caută la **MIGSAN-DRE SĂLBATICE**.

ERYTHRAEA CENTAURIUM. — Caută la **FIEREA PĂMÂNTULUI**.

EȘARPĂ. — Este un bandaj sau legătur

care are de scop de a susține mâna, ante-bratul sau brațul, în cazurile de rănire, dându-le o pozițiune potrivită. Afară de aceasta, eșarpa oprește partea bolnavă de a să mișcă, mai ales că ori ce mișcare produce durere. Ea să aplică în cazurile de fracturi, de scrintiri, de răniri, precum și atunci când mâna este atinsă de un sugiu, de flegmon sau abces, și în cari cazuri toate mișcărilor sunt dureroase. Eșarpa să va face cu un colțar, cu un tulpan în 3 colțuri sau cu un șervet îndoit în triunghi în modul următor: să trece unul din col-

Fig. 98. — Eșarpe.

turi sub subțioara din partea bolnavă ridicându-să pe dinapoia pieptului până pe umărul din partea sănătoasă, iar celalt colț să trece pe dinaintea brațului bolnav și a pieptului tot spre umărul din partea sănătoasă unde să împreună cu colțul cel dintâiu prin un nod, sau un ac de siguranță, sau prin cusătură; să obține astfel un șghiab (o gutieră) în care să odihnește brațul al cărui cot este îndoit orizontal; la cot răspunde colțul din mijloc al colțarului, care fiind prea lung este dus peste cot și fixat în partea dinainte cu un ac. Pe când numai mâna are trebuință de a fi susținută ne putem mulțumi numai cu o eșarpă mică, care să face cu o batistă sau cu un șervet îndoit în două și fixat de haină cu niște ace, sau după gât prin un nod.

ESCARĂ (dela grec. *eschára*, crustă, coaje), — Să numește astfel coaja negricioasă care rezultă din mortificația unui țesut gangrenat. Să produc escare în arsuri, sau prin aplicare de caustice, sau prin zăcere îndelungată în boalele grave (febra tifoidă, etc.). Pentru a preîntâmpina ivirea acestor escare trebuie să supraveghiem șoldurile și șalele bolnavilor cari sunt siliți să zacă mult timp, spălând părțile înroșite cu vin cald îndulcit cu zahăr, cu soluțiuni de clorat de potasă, sau de tanin, sau de acid boric, pudrându-le cu praf de scrobeală, de bismut, de tanin, etc., sau punând sub șezutul bolnavului saltea de lână și la trebuință o perină de ca-

uciuc umplută cu aer sau cu apă. După ce s'a format escara vom face pansament cu talion (diachilon), sau vom aplică praf de tanin, de chinchină, sau xeroform, ori alifii cu tanin, cu chinchină, cu xeroform cu dermatol sau iodoform. După ce cade escara, rana vom spăla-o cu soluție de acid boric, acid fenic sau sublimat coroziv și apoi vom pune praf sau alifie ca mai sus, iar pe deasupra un strat gros de vată.

ESCAROTIC. — Orice substanță care fiind aplicată pe piele produce escară să zice că este *escarotică*. Astfel de substanțe escarotice sunt: acidele concentrate, calcea vie (varul nestins), clorul de zinc, potasa și soda, fosforul, acidul arsenios, amoniacul.

ESCHILĂ, așchie, fragment, țandără. — Bucățică mică care să deslipește dintr'un os frânt sau necrozat (os mort). Pentru popor bucățelele de os mort să chiamă *colți de lup*. Pentru eschile caută la FRACTURI și NECROZĂ.

ESCORIAȚIUNE, belitură, julitură, jupuitură, sgărietură. — O mică rănire foarte superficială, produsă de obicei prin o frecare cam aspră, și care nu interesează decât stratul cel mai din afară al pielii, *epidermul*. Căzând epidermul, partea de deșupt (*dermul*) rămâne descoperită, care sângerează puțin și produce o mică durere, trecătoare. Dacă să pune pe deasupra o bucată de talion, pentru a o scuti de atingerea aerului și de praf, să formează la suprafața escoriației o coaje și vindecarea să face în câteva zile. Cel mai bun lucru pentru a ne pune la adăpost de vr'o infecțiune este de a spăla cu băgare de seamă orice sgărietură cu multă apă sau cu o soluție antiseptică (acid boric, acid fenic, sublimat coroziv) și a face un pansament ușor. În acest mod să vor evita multe complicații: limfangită, adenită, sugiu.

ESCULAP. — Zeul medicinei, fiul lui Apolon și al Arsinoei. Esculap a avut de învățator pe centaurul Chiron care l-a învățat arta medicală sau doftoricescul meșteșug. Esculap nu s'a mărginit numai în a vindeca boalele, dar s'a apucat să învie și morții, din care cauză Pluton s'a plâns lui Joe că împărăția lui să pustiește; atunci Joe supărat l'a trăsmit pe Esculap, punându-l în numărul stelelor. Cocoșul, emblema pazei, și șerpele, emblema înțelepciunii, au fost consacrați lui Esculap. În vorbirea ordinară *un discipul dealui Esculap* înseamnă medic; *un Esculap*, un medic iscusit; *nu este un Esculap*, nu-i medic bun.

ESENȚE. — Să numesc *esențe*, sau *uleiuri volatile* ori *esențiale*, niște lichide obținute prin distilarea plantelor proaspete cu apă. Esențele au de obicei un miros tare, un gust arzător, din care cauză nu să pot întrebuința pe dinăuntru curate decât numai în doze foarte mici. Avem mai multe feluri de esențe: de anason, de absint (pelin), de mentă, de scorțișoară, de lămâie, de flori de portocale, de laur-ceras, de t. andafiri, de terebentină. Aceste esențe să numesc *naturale* spre a să deosebi de cele *artificiale*, cari sunt niște eteruri scoase din gudron. Esențele sunt foarte active și trebuie date cu mare băgare de seamă pentru ca să nu producă *otrăviri*, chiar și când sunt date în doze mici, cum este esența de absint (vezi LICORURI).

ESİREA DINTILOR. — Caută la DENTIȚIUNE.

ESİREA ȘEZUTULUI. — Caută la RECT.

ESİRE AFARĂ. — Caută la DIAREE.

ESİRE AFARĂ CU SÂNGE. — Caută la DIZENTERIE.

ESPECTORAȚIE. — Caută la SCUIPARE.

ESUFLARE. — Când cineva face o sforțare mare, sau când aleargă prea repede, sau când urcă o scară prea mare, respirația lui devine mai repede, mai scurtă, neregulată și foarte obositoare. Schimbarea aceasta în numărul și regularitatea mișcărilor respiratoare să chiamă *esuflare*, *gâfăire*, *inecăciune de piept*. Omul sănătos nu gâfăie decât atunci când să ostenește și această gâfăire încetează prin odihnă. Dar când gâfăirea să arată la cea mai mică mișcare și să repetă la fiecare minut fără ca omul să facă vr'o sforțare care s'o explice, atunci lucrurile să schimbă, căci gâfăirea poate să ne arate o stare de slăbiciune generală, o anemie, o cloro-anemie, sau poate să fie semnul unei boale acute sau cronice de inimă sau de plămâni, lucru despre care numai doctorul își poate da bine seamă.

ETATE (*aetas*, vârstă, vrăstă). — Acest cuvânt înșămnează timpul petrecut de la naștere până la moarte. Când zicem *etăți* înțelegem diferitele perioade ale vieții în timpul cărora organismul nostru încearcă schimbări cari atrag după sine oarecare modificări fiziologice sau patologice. Modificările fiziologice sau naturale să fac pe încetul, treptat și cer ca să să facă oarecari schimbări în modul de a trăi și explică varietățile de formă, de natură și de intențitate pe cari le prezintă boalele la diferitele etăți. Hrana, de pildă, nu poate fi aceeași în co-

pilărie, în vârsta adultă și la bătrânețe. Copilul este scutit de boalele de inimă și arterii, de imoierea creierilor, de gută, de astmă, boale cari sunt mai mult pacostea bătrânilor, pe câtă vreme copiii sufer de turburări provocate de eșirea dinților, de alăptare, de inflamații (aprinderi) ale stomacului și mațelor (gastro-enterită), cari să observă mai ales în timpul verii. În copilăria a doua și în adolescență (junie) să văd febrele eruptive, pojarul, scarlatina etc.) și febra tifoidă. Dela începutul medicinei și până în zilele noastre viața omenească mereu s'a împărțit în diferite etăți, dar ceea ce este sigur e că omul începe prin a să dezvoltă, a crește, apoi a stă pe loc câtva timp și pe urmă a descrește, a să scobori spre sfârșitul vecinic. Creșterea începe la naștere: *nou-născut*, *copilărie*, *adolescență* (junie, tinerete) și să prelungește până la etatea *adultă* sau *virilă*, care este perioada staționară, de stat pe loc; *bătrânețe* este vârsta de scoboriș, declin (vezi fiecare cuvânt cu cursive). Începutul adolescenței să mai numește și vârsta sau *etatea ingrată*. Iar *etatea critică* este încetarea regulilor (vezi MENSTRUAȚIUNE), când femeia să mai zice și *iertată*.

ETER (grec. *aithér*, aer superior, dela *aithérin*, a arde). — În chimie prin eteruri să înțeleg niște lichide mirositoare, cu gust arzător, foarte ușoare, foarte volatile și foarte *inflamabile* (cari iau foc foarte ușor), produse prin distilațiunea alcoolului cu unele acide a căror nume îl iau. Sunt mai multe feluri: *eter acetic*, care lucrează ca excitant și antispazmodic, dându-să în doză de 10-40 picături; pe dinafară să întrebuințază sub forma unui balsam în care el este întovărășit cu camforul. *Eter bromidric* sau *bromur de etil*, întrebuințat ca anestezic, în contra isteriei, în contra epilepsiei; să dă sub formă de inhalățiuni repetate (anestezie generală), iar pe dinafară în pulverizațiuni (anestezie locală). *Eter iodidric* sau *iodur de etil*, întrebuințat în contra astmei în doză de 10-12 picături pe o batistă în momentul acceselor de astmă; doză care să poate repetă de mai multe ori. *Eter nitric* sau *azotos*, întrebuințat ca excitant, nervin, carminativ, diuretic, anestezic, în doză de 10-60 picături. *Eter sulfuric*, care este cel mai întrebuințat și lucrează ca: excitant difuzibil foarte energic, antispazmodic, anestezic general și local. Pe *dinăuntru* să dă ca stimulent în leșin, sfârșeală, asfixie. etc.; ca potolitor în durerile de stomac și de mațe, în colica de

ficat, în astmă, în atac de nervi (istericale) și în alte stări nervoase. Să ia sub formă de picături, 5-6 picături pe o bucătică de zahăr sau în o jumătate de păhar cu apă îndulcită cu zahăr, sau în ceaiu de teiu, de flori de portocale, etc.; sau sub formă de sirop (1 linguriță la copii, o lingură la adulți); sau în perle, cari să înghit cu apă și să topesc în stomac. Pe *dinafară* aplicat fiind dă o răceală foarte simptoare pe locul unde să pune, și aceasta din cauză că să evaporează foarte repede (fiind foarte volatile; prin această răceală produce un fel de stare de liniște (de calm), astfel să întrebuințeze în durere de cap, migrenă, nevralgii, în arsuri, aplicându-să cărpe înmuiate sau turnând picătură cu picătură; la durere de dinți, de ureche, să pune bumbac înmuiat în eter, după care dispare durerea. Să înirebuințeze în anestezia locală când să fac operații mici (scoaterea unei unghii încarnate); pentru anestezia generală să fac inhalațiuni.

ETER CLORIDRIC. — Caută la CHELEN.

ETIL (Clorur de). — Lichid inflamabil ca și eterul sulfuric, care să întrebuințeze în pulverizațiuni pentru a produce anestezie. Să recomandă în nevralgii.

ETIOLOGIE (dela grec. *aitia*, cauză, pricină, și *lógos*, tratat, vorbire). — Partea medicinei care să ocupă cu studiul cauzelor boalii, și care de câțiva ani a luat o dezvoltare foarte mare. Astăzi nu să mai admit boale venite din senin, fără cauză, boale spontanee, mai cu seamă de când s'au descoperit *microbii* (vezi acest cuvânt). Cauzele boalelor să împart în două: *interne*, cari atârnă de individ, cum sunt: moștenirea, constituțiunea, temperamentul, etatea, sexul, etc.; și *externe*, cum sunt: influințele atmosferice sau cozmice, climaterice; influința locuinților, a alimentațiunii, a îmbrăcăminteii și mai ales influința exercitată asupra organismului de către paraziții animalii sau vegetali (microbi).

ETUVĂ. — Să numește astfel locul a cărui temperatură s'a mărit în mod artificial cu ajutorul căldurii singure sau cu ajutorul aburilor de apă, fie pentru a usca în etuvă substanțele vegetale sau medicamentose, fie pentru a nimici în ea cu ajutorul căldurii paraziții animalii sau vegetali, cari produc sau întrețin boalele septice-mice (microbiene), fie pentru a produce la suprafața pielei o lucrare excitantă și o transpirațiune (nădușală) profuză. Din aceste rezultă că sunt mai multe feluri de

etuve: *etuvă de sterilizare*, care este un fel de cutie metalică încălzită cu gaz sau cu spirt la o temperatură de 120-150° pentru a steriliză instrumentele de chirurgie; — *etuvă de dezinfectiune* (vezi DEZINFECȚIUNE); — *etuvă*

Fig. 99. — **Etuvă** pentru cultură microbiană (încălzită prin tuburi prin cari trece aer cald).

pentru cultura microbilor; care este ca un dulap în care prin încălzire cu gaz să obține o temperatură favorabilă vegetațiunii microbilor; — *etuvă de aburi* (vezi BAI).

EUCALIPT (*Eucalyptus globulus*, fam. Mirtaceelor). — Să întrebuințeze foile în contra frigurilor, ofteicii și catarului, sub formă de: ceaiu (infuzie), 20 la 1000; praf, 4-16 gr.; — sirop, 30-100 gr.; — tinctură alcoolică, 1-10 gr.; extract alcoolic, 50 centigrame până la 2 grame.

EUCALIPTOL. — Este principiul activ sau esența *eucaliptului*. Să întrebuințeze sub formă de inhalațiuni în contra răgușelii (laringitei), în injecțiuni sau sub formă de perle (1-3 gr.) în contra ofteicii. Să mai pune în untura de pește pentru a-i dă un gust plăcut.

EUCHINAZĂ. — Caută la OPOTERAPIE.

EUCHININĂ, *etilcarbonat de chinină*. — Caută la CHININĂ.

EUDERMOL. — Caută la TUTUN.

EUFORB. — Este o gumă rezină care să scoate din niște plante grase succulente (*Euphorbia officinarum*, *E. antiquorum*, *E. canariensis*, fam. Euforbiaceelor), cari cresc în unele țări subecvatoriale ale Africii și Aziei. Luat pe dinăuntru este un purgativ drastic, iar aplicat pe piele produce roșeață și beșici ca o vezicătoare; produce și strănutare. Fiind otrăvicios trebuie păstrat cu multă îngrijire. Nu prea să întrebuințeze.

EUNATROL. — Caută la OLEAT DE SODĂ.

EUPHORBIA HELIOSCOPIA. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

EUPHORBIA PILULIFERA (fam. Euforbiaceelor). — Să întrebuințează planta întreagă, contra respirației grele (antidispneic). Să dă sub formă de: extract apos. 4-10 centigrame; — extract fluid, 2-4 gr.; — tinctură alcoolică, 10-30 picături.

EUSTAȚIE (Boalele trompei lui). — Caută la URECHIE.

EVIAN (Savoia, Franța). — Ape prea puțin mineralizate, bicarbonate, sodice, calcice, potasice și magneziene; reci; băuturi, băi. Să recomandă în dispepsie (mistuire grea), gastralgie (durere de stomac), boale de rinichi și de beșică, gravelă urică. etc.

EVONIMIN. — Extract hidro-alcoolic din planta *Evonymus atropurpureus*, fam. Celastraceelor.) — Să întrebuințează varietatea brună. Lucrează ca laxativ, colagog. Să dă 5-15 centigrame pe zi, în pilule: evonimin, 1 gr.; extract de iosciam, 20 centigrame; să să facă 20 pilule și să să iee 1-2 sara la culcare.

EXALGINĂ, metilacetanilidă. — Analgeziec (taie durerea) puternic, mai bună decât antipirina și în doză cu mult mai mică. Să dă în nevralgii (mai ales în cele de la față), în contra durerilor cari le au unele femei înainte de regule, în contra paraliziei agitante. Doza: 25-40 centigrame de 2 ori în 24 ceasuri. Să poate dă până la 1 gram 50 centigrame în 24 ore, în doze de câte 25 centigrame. Să dă în buline, prafuri sau în o poțiune alcoolizată.

EXANTEM (dela grec. *ex*, afară, și *anthos*, floare), sinonim cu *erupțiune* (vezi acest cuvânt).

EXCIPIENT (lat. *excipere*, a primi). — Prin acest cuvânt să înțelege o substanță în care să încorporează sau să dizolvă unele materii cari servesc la confecționarea unui medicament. Excipientul servește pentru a mască mirosul diferitelor preparațiuni cari intră în compoziția medicamentului sau ca să-i dea acestuia o conzistență potrivită pentru prepararea pilulelor (hapurilor).

EXCITANTE. — Medicamentele *excitante* sau *stimulente* au însușirea de a reînsușești puterile aproape pierdute; să deosebesc de cele *tonice* (vezi acest cuvânt), cari măresc puterile în măsură mică și gradată, pe nesimțite, prin aceea că lucrează repede și cu putere, scăpând pe bolnav din ghiara

morții. Excitantele să întrebuințează în cazuri grave și de urgență, atunci când omul este pe cale de a să pierde, de a-i eși sufletul, de a-și pierde cunoștința, de a leșina sau de a să răci tot, fie în urma unui accident (rănire, arsură, înecare, asfixie), fie în urma unei emoțiuni vii, fie în urma unei boale care ca și colera oprește în câteva ceasuri toate funcțiunile organelor. Intre excitante să numără și *căldura*, care este la îndemâna tuturor și care să întrebuințează sub formă de *cârpe* (comprese) încălzite sau înmuiate în apă fierbinte și aplicate la lingurea; *băi calde* de picioare, cu sau fără *mustar*; *fricțiuni* peste tot corpul făcute cu o cârpă foarte caldă; băuturi sau *ceaiuri* calde de *melisă*, *mentă*, *angelică*, *anason*, etc., cari excită deadreptul stomacul și căldura lor să transmită de acolo la tot corpul. Un excitant puternic este *electricitatea*, care întefește respirația, în cazurile de asfixie. Apoi *aerul rece* de asemenea este un bun excitant și pentru a-i mări efectul ne vom servi de un evantai (vânturătoare). *Amoniacul*, *eterul*, *oțetul* la nas produce o excitațiune salutară, scăpând pe mulți leșinați. Pe dinăuntru vom dă *cafeaua*, *ceaiul*, *vin* curat și vechiu, *rachiu*, *rom*, care să vor dă în cantitate potrivită după vârsta și puterea bolnavului, curate sau tăiate cu apă. *Eterul* să dă pe o bucățică de zahăr sau în puțină apă îndulcită cu zahăr, 5-10 picături odată. *Apa de melisă*, *apa de mentă*, *kola*, *coaa*, etc., sunt tot atâtea excitante. Prin urmare când vom fi în fața unui caz de leșin, de sfârșeală, de pierdere de cunoștință, îndată îi vom încălzi picioarele și mâinile cu ajutorul căldurii, vom face să-i vie aer rece asupra feței, îi vom pune la nas eter sau amoniac, îi vom dă să beie un ceaiu cald cu coniac sau rom, și această, bine înțeles, până să vie doctorul.

EXCORIAȚIUNE. — Caută la ESCORIAȚIUNE.

EXCREMENT (dela lat. *excernere*, a separă, a curăți). — Caută la FECALĂ (Materii).

EXERCITIU (lat. *exercitium*, deprindere, îndelnicire). — Să numește exercițiu orice mișcare făcută cu voință, cu metodă și cu un scop igienic hotărât, pe care o execută mușchii membrelor și ai trunchiului. Intre exerciții să numără *călăria* sau *echitațiunea*, *fuga*, *danțul*, *gimnastica*, *innotarea* sau *națatiunea*, *mersul* sau *umblatul*, *scrima*, *vâslatul* (vezi aceste cuvinte), precum și diferitele jocuri, cum sunt: oina, popicele, lawn-tenis, etc. Fiecare din aceste exerciții lu-

crează în un mod special, unele pun în mișcare mușchii mânilor, altele ale picioarelor și altele ai trunchiului, dar toate au și efecte comune, și anume: activează (întețesc) *respirațiunea*: cei ce fac exercițiul de mai mult timp și să obicinuesc cu el au mișcările respirat are ceva mai dese și plămâni să lărgesc și primesc aer mai mult, din care cauză un exercițiul mărit încet cu încetul este bun pentru cei ce sufer de astmă, pentru cei ce au răsufierea scurtă în urma unei tuse învechite, pentru cei aplecați spre offică, etc. La cei ce fac pentru prima oară exercițiul respirația este mai frecventă și mai scurtă, ba unii să înneacă, li să ia calea sufletului și trebuie să să oprească; lucrul acesta însă dispăre în curând prin obicinuință. — Exercițiul grăbește *circulațiunea*, așa că inima bate mai repede și mai cu putere. Pentru cei ce sufer de *palpitațiuni* (bătaie de inimă) exercițiul mult nu este bun. Exercițiul moderat este foarte folositor, căci el face să circule regulat sângele în toate părțile corpului și îl împinge până la extremitățile cele mai depărtate de inimă. Pentru aceasta el este bun la cei ce sufer de anemie, cloroză, limfatism, pentru cei ce au de obicei picioarele reci. — Exercițiul mărește *transpirațiunea* (nădușeala), ceea ce face bine, căci prin sudoare iasă afară multe lucruri rele din corp, cum este la cei ce sufer de reumatism, de obezitate (grăsime prea multă), etc., dar să înțelege că transpirațiunea prea multă poate să facă și rău. — Exercițiul deschide *pofta de mâncare* și ușurează *mistuirea*, din care pricină este foarte bun pentru cei ce sufer de dispepsie (mistuire grea), dar exercițiul nu trebuie făcut îndată după mâncare, fiindcă atunci sângele să duce spre mușchi în loc de a merge spre stomac, care are mai mare trebuință de el. — Exercițiul desvoltă *mușchii*, în volum și în energie, și dă corpului o putere nouă. Mușchii cei mai munciți să desvoltă mai mult; la brutari, fierari, zidari, etc., mușchii brațelor, la cei ce aleargă, danțează, etc., mușchii picioarelor (pulpele). Igiena însă cere ca să exercităm toți mușchii de o potrivă, prin urmare să facem tot felul de exerciții. — Exercițiul micșorează *greutatea corpului*, din care cauză să recomandă foarte mult la cei grași și la cei predispuși la grăsime, la cei ce sufer de obezitate. — Exercițiul face *corpul* să fie mai puțin simțitor la influențele stricătoare, cum sunt: căldura, frigul, oboseala, etc., astfel să explică de ce lucrătorii suportă

bine frigul, umezeala, iarna aspră, pe câtă vreme cei ce stau în casă, lucrând la masă, cari duc o viață sedentară, capătă numai decât reumatism. — Pe lângă toate acestea, exercițiul îndreptea *deforțările*, deviațiunile, strâmbăturile corpului, atât pe cele din naștere, cât și pe cele câștigate prin atitudine vicioasă, prin cădere, etc. Din acestea să poate vedea cât de folositor este exercițiul, însă trebuie să ținem seamă de următoarele regule: să nu răcem exercițiul prea aproape, nici îndată după masă, lăsând să treacă cel puțin o jumătate de ceas la mijloc, iar când am mâncat mult și în timpurile călduroase acest interval trebuie să fie și mai lung. La început exercițiul îl vom face mai încet, apoi din ce în ce mai iute și spre sfârșit iar mai încet, pentru ca circulațiunea și respirațiunea să să facă în mod regulat și să nu să obosească sistemul nervos. Respirațiunea trebuie să fie adâncă și largă, iar nu grăbită în timpul exercițiului, căci nu este bine să introducem aerul trebuincios în plămâni prin înmulțirea respirațiilor, ci prin lărgirea lor făcând inspirațiuni adânci; astfel vom face exercițiul cu multă înleznire și fără oboseală. Nu trebuie ca hainele să fie strânse în jurul gâtului și a pieptului. Nădușeala este bună chiar și când este multă, cu condiție însă ca ea să fie absorbită de îmbrăcăminte pe măsura în care să face și ca evaporarea apei care pătrunde în haine să să facă pe încetul pentru ca să nu răcească corpul; pentru aceasta să recomandă hainele de lână, flanelele. Când suntem prea asudați nu este bine să stăm pe loc în curenți de aer, în vânt, nici să bem multă apă rece, iar apa rece să o bem încet, înghițatură cu înghițatură. Când să poate, este bine după exercițiul să facem o spălătură *repede* de apă rece, duși, după care îndată să ni să facă o fricțiune uscată și să ne îmbrăcăm repede. Exercițiul este bine să să facă în totdeauna în aer liber iar nu în loc închis, acoperit, în hala de gimnastică, în manej, unde aerul să strică repede. El trebuie făcut zilnic și chiar de două ori pe zi, căci nu este mare lucru ca omul să-și rupă din ocupațiunea lui o jumătate de ceas dimineața și tot atâta după amiază. Exercițiul trebuie potrivit după vârstă, după puterile și starea de sănătate a fiecăruia; așa la copii este de ajuns umbletul, alergările și jocurile; la adolescenți alergările (cursa), călăria, danțul, gimnastica, innotarea, scrima, vâslatul; la fetele tinere plimbările, gimnastica potri-

vită sexului lor și înnotarea; la adulți a celeași exerciții ca și la adolescenți, însă mai domol, mai moderat; la bătrâni plimbarea cu trăsura, umbletul moderat și pe loc drept, fără urcușuri. Exercițiul să recomandă în anemie (lipsă de sânge), în artritism (colici de ficat, colici de rinichi, gută, migrenă, obezitate), în constipație și în boalele nervoase. El nu este bun când cineva are febră (fierbințeală) sau curgere de sânge (emoragie), nici în convalescență. Un lucru nu trebuie să uităm: să nu facem abuz de exercițiu, să nu mergem cu el până la osteneală, ci să ne oprim îndată ce începem să ne obosim. Până aici am vorbit de exercițiul așa numit *activ* și pentru a termina acest articol ne mai rămâne să zicem câteva cuvinte despre exercițiul *pasiv*, adică acela care îl fac mușchii noștri fiind puși în mișcare de un agent exterior, fie un alt om, fie un animal, sau o mașină: *masajul, gimnastica suedeză, mecanoterapia*, plimbarea în trăsura, automobil, drumul de fier. Aceste exerciții sunt bune și să recomandă ca tratament în multe stări bolnăvicioase, după cum vom arăta la articolele respective.

EXOFTALMIE (dela grec. *ex*, afară, și *ophthalmos*, ochiu). — Eșirea ochilor în afară de orbitele lor, de cuibul lor, în urma unei boale a regiunii orbitare sau a globului ocular însuși.

EXOGENIUM JALAPA. — Caută la JALAPA.

EXOSTOZĂ (dela grec. *ex*, afară, și *ostion*, os). — Umflătura osului în urma unei lovituri sau în urma sifilisului, a scrofulozei, a gutei, a reumatismului, etc.

EXPECTORANTE (dela lat. *ex*, afară, și *pectus*, piept). — Să numesc astfel medicamentele cari ușurează scoaterea flegmei, a scuipatului, curățind astfel *bronchiile* (vezi BRONCHIE) de materiile pe cari le cuprind. Expectoantele lucrează fie că fac scuipatul mai lichid, mai subțire (tolu, terbentina, gudronul, etc.), fie că excită (întețesc) mușchii bronhiilor ca să strângă (ipeca, kermes, etc.). Aceste din urmă luate în doze mai mari produc vărsături, sunt *vomitive*, din care pricină trebuie luate cu băgare de seamă. Iată și lista expectoantelor: acidul benzoic, antimoniu, apocodeina, apomorfina, obligeana (acorus calamus), iarba mare (inula helenium), diferitele balsamuri, mixandra sălbatică (erysimum), guma amoniaca, gudronul, isopul, ipeca, stânjinii (iris), kermes mineral, naftalina, poligala, ceapa de mare (scilla), răculețul (polygonum bistorta), terbentina, toporașii (viola odorata).

EXPIRAȚIUNE (dela lat. *ex*, afară, și *spirare* a suflă). — Timpul *respirațiunii*, în care aerul este dat afară din plămâni, din piept (vezi RESPIRAȚIUNE).

EXSUDAT (dela lat. *exsudare*, din *ex*, afară, și *sudare*, a asudă). — Să dă acest nume la niște produse cari să găsească în organe sau în țesuturi și cari să formează acolo în urma eșirii prin pereții vaselor a unor părți constitutive ale lichidului sangvin. Cauzele exudatelor pot fi mai multe: o alterație discrazică a sângelui, permeabilitatea anormală a pereților vaselor capilare sau presiunea exagerată a sângelui în vase. Exudatele arareori sunt *seroase*, mai totdeauna ele cuprind mucină și fibrină. Exudatele *mucoase* să vadă la suprafața mucoaselor și în cavitățile articulare (în incheieturi). Exudatele *fibrinoase* sunt constituite prin acțiunea exercitată asupra substanței fibrinogene care iese din vase prin materia fibrinoplastică care vine din celule, sau prin niște feramente ai căror germeni să găsească în atmosferă. Nu să poate afirma dacă aceste exudate să pot organiza. — În Germania sub numele de *exudat crupal* să înțeleagă exudatul muco-fibrinos care să concretizează sub o aparență membranoasă sau la suprafața țesuturilor bolnave (*exudat difteritic*, vezi DIFTERIE).

EXTAZĂ (dela grec. *ex*, afară, și *stasis*, stare). — Este o stare nervoasă în care exaltarea unor idei, privirea unor obiecte, absorb așa de mult atențiunea încât impresiunile venite din afară încetează de a fi simțite și mișcările voluntare sunt pentru moment nimicite. În timpurile mai vechi să observă adeseori *extaza religioasă*, atunci când credința în religie era foarte mare și întinsă. În acele vremuri adeseori să vedeau persoane în extază, cari absorbite în contemplațiunea lor internă, stăteau în nemișcare și nu vedeau chiar și când erau cu ochii deschiși cele ce să petreceau în jurul lor, nu auzeau nimic și păstrau timp îndelungat atitudini în raport cu ideile, sentimentele, imaginile, născute în creierii lor, vizuni-interne a căror subiect era de obicei vr'un episod din viața lui Christos, mai ales din patimile lui. În timpul extazei, care durează dela câteva minute până la mai multe ceasuri, viața pare a fi întreruptă, iar după ce a trecut accesul omul își vine în fire și pare a fi sănătos, deși, în realitate, mai rămâne o supraexcitare nervoasă, care să arată câte odată prin atacuri de isterie (istericale) sau de epilepsie, și uneori putând sfârși prin nebunie. În zilele

noastre extaza să vede rar, și, pentru noi medicii, ea este o *nevroză* caracterizată prin starea de nemișcare a mușchilor, prin fixitatea feții, prin o atitudine generală a corpului care exprimă o exaltare mentală particulară ce să însoțește de o anestezie generală și câte odată prin existența unor stigmatate sau pete de sânge cari să ivesc pe diferite părți ale corpului; imaginațiunea, inteligența și voința extaticilor sunt cu totul turburate: ei să supun la o abstenență (ajun) de bună voie, care poate să țină mult timp; ei trăiesc în o stare permanentă de exaltare cerebrală, predicând, cântând și vorbind o limbă neînțeleasă, mistică. Extaza este o boală și trebuie tratată ca atare și cu deosebită îngrijire dacă nu voim să sfârșească prin alte turburări psihice mai ciudate, prin nebunie. *Tratamentul* trebuie să fie moral, îndepărtând gândirea bolnavului dela cărțile bisericesti și să-l scoatem din viața lui călugărească, de sihastru, cu ajutorul călătoriilor, a diferitelor lucrări de mână, a exercițiului în aer liber, a gimnastice, etc., combătând, să înțelege, în același timp și starea nevropatică cu duși reci, fricțiuni stimulente, cu medicamente antispasmodice, cu bromur de potasiu și alte calmante ale sistemului nervos, iar starea de anemie vom trată-o cu preparate tonice, fieruginoase.

EXTRACT (dela lat. *ex*, afară, și *trahere*, a trage). — Să numește astfel un product obținut prin tratarea unei substanțe vegetale sau animale prin un disolvant apropiat și evaporând apoi amestecul astfel în cât rămâne un reziduu moale sau solid (tare). *Extract farmaceutic* este partea activă a unei plante obținută prin disolvarea sucului său în apă (*aposa*) sau în spirt (*alcoholic*). *Extract de carne* (vezi CARNE). *Extract de saturn* (vezi PLUMB).

EXTRAVAZAT (dela lat. *extra*, afară, și *vas*, vas). — Să numește astfel sângele sau alte lichide eșite din vaselor lor.

EZERINĂ. — Este principiul activ al bobului de Calabar (*Physo stigma venenosum*, fam. Leguminoaselor). Contractează (strânge) pupila, contrar de ceea ce face atropina. Să întrebuințeze bromidratul și sulfatul; 10 centigrame la 10 gr. apă distilată în colir.

EZOFAĞ (grec. *oisophagos*, dela *oisein*, a duce, și *phagein*, a mânca). — Să numește astfel canalul care leagă înghițtoarea (faringele) cu stomacul. Lungimea ezofagului este de 25 centimetri, iar lărgimea de 2

centimetri și jumătate. El trece pe dinaintea șirii spinării și pe dinapoia laringelui (răsufătoarii), a tracheei și a inimii, străbătând mușchiul diafragm, care desparte cavitatea pieptului de cavitatea pântecului. Ezofagul este format din două tunici: una externă *musculoasă* și alta internă *mucoasă*. Cea *musculoasă* este constituită din două straturi de fibre (firicele): unul superficial ale cărui fibre sunt *longitudinale* și celalalt profund care este mai subțire și ale cărui fibre sunt *circulare*. Constracțiunea (strângerea) fibrelor longitudinale aproape unele de altele inelele formate din fibrele circulare, cari strângându-să împing de sus în jos mâncarea prin mișcări așa zise *peristaltice*. Când să întâmplă ca omul să aibă vărsături acțiunea este inversă, adică mâncarea este dată afară din stomac, și atunci mișcările să numesc *antiperistaltice*. Tunica mucoasă conține nește glande cari secretă un lichid care înleznește alunecarea mâncărilor în trecerea lor prin ezofag. — *Boalele ezofagului* cele mai principale sunt următoarele. *Inflamațiunea* sau *aprindearea* numită *ezofagită*, care să produce prin înghițirea lichidelor fierbinți, a lichidelor caustice (*arzătoare*) cum sunt: vitriolul (acidul sulfuric) și potasa, a unui corp străin, cum este un os, un os de pește, un ac de cusut sau cu gămălie, etc. Ea mai poate fi produsă prin întinderea unei inflamațiuni din vecinătate (angină, mărgăritărel) sau ca complicație a unei boale generale (febra tifoidă, variola). Ca *semne* ale acestei boale avem o *durere* dealungul ezofagului, care să mărește prin înghițirea mâncărilor, o greutate la înghițit și uneori chiar spazme care împiedecă introducerea mâncării în ezofag, apoi vărsături și emoragii. *Tratamentul* constă în băuturi calmante și reci din gheață (tizană de sămânță de in), în a suge bucățele de gheață, în a aplica beșică cu gheață pe gât; iar ca mâncare: lapte. *Ezofagismul* sau *spazmul ezofagului*, poate fi de natură nervoasă (isterie, ipocondrie, panglică) sau de natură inflamatoare (ezofagită). Spazmul să produce pe neașteptate cu prilegiul unei emoțiuni sau a înghițirii unei mâncări oarecare. El să însoțește de o simțire de apăsare și de strângere în partea de sus a gâtului. *Tratamentul* constă în a lărgi ezofagul cu o sondă specială și a dă bolnavului bromur de potasiu, valeriană, beladonă; idroterapie. *Cancerul ezofagului* are aceleași semne ca ezofagita și ezofagismul, la cari să mai adauge o slăbire generală și repede, stângerea vocii,

etc. *Corpi străini*. Să întâmplă uneori să se oprească în ezofag o bucată de os, un ban sau un alt corp străin. Mulțumită razelor lui Roentgen putem vedea locul unde s'a oprit corpul străin. Pentru a scăpa de acești corpi străini sunt mai multe procedee și anume: unul constă în a recomanda celui ce a înghițit o bucată de os sau o bucată de coaje de rac, să beie sub formă de înghițituri apă amestecată cu oțet sau apă cu acid cloridric (2 la 100), care înmoaie substanța și înleznește darea ei a-

fară. Un alt procedeu este de a da să înghițită bolnavul un mic mototol de ață, foarte încălțit și înmuiat, pe care îl ținem prin un fir cu mâna, iar după ce l'a înghițit îl tragem afară scoțând astfel ace, oase de pește, etc. Când cineva a înghițit corpuri cari nu să pot nici împinge în jos, nici scoate afară, și bolnavul este în pericol de a-și pierde viața să va recurge la operațiunea numită ezofagotomie, adică la tăierea ezofagului în dreptul corpului străin și la scoaterea acestuia.

F

F. — Litera F într'o ordonanță sau rețetă însemnează *fă*, sau *să se facă*. F. s. a. (dela lat. *fiat secundum artem*), va să zică *să se facă după artă*.

FABA VULGARIS. — Caută la BOB.

FĂCĂTURĂ. — Caută la FAPT.

FĂCERE (lat. *partus*, franț. *accouchement*), *naștere*. — Prin cuvântul *făcere* să înțelege darea afară sau scoaterea meșteșugită a productului concepțiunii (fetus) și ale anexelor sale (casa), la o epocă în care copilul este *viabil* (în stare de a trăi) adică câtră ziua a 270-a. Facerea să zice *întârziată* când să întâmplă pela a 280-a zi; ea este *timpurie* (precoce) când să îndeplinește înainte de ziua a 260-a; *înainte de vreme* sau *prematură* între ziua 180-a și a 270-a. Facerea este *naturală* sau *spontanee* când nu să cere nici o manoperă și când copilul să prezintă cu capul sau cu șezutul; ea este *simplă* (un copil), *gemelară* (2 copii) și *multiplă* (mai mulți copii); iar facerea *artificială* (meșteșugită) este aceea care cere o intervențiune chirurgicală, adică copilul să scoate cu fiarele (forceps). Facerea este rezultatul contracțiunilor mitrei și a sforțărilor pe cari le face femeia care naște. Contracțiunile (strângerile) mitrei sunt dureroase (*dureri de facere*); ele să urmează la intervale mai depărtate la început, apoi să indesece din ce în ce devenind mai puternice. Durerile cele mari, adevăratele dureri de facere, cari dau copilul afară, să simt în șele, în pânțele, în trup și în șezut. În timpul contracțiunilor gâtul mitrei să întinde, să lărgeste și în cele din urmă să pierde, deschizându-să gura mitrei din ce în ce mai mult; în același timp să formează *punga* sau *beșica apelor*, care să rupe atunci când gura mitrei este pe deplin deschisă, iar apele să scurg. Facerea cuprinde doi timpi: în tim-

pul întâiu iasă copilul și în al doilea anexele lui (pelițele, casa și cordonul). — *Semnele* cari prevestesc facerea sunt următoarele: în cele opt sau 15 zile din urmă ale *sarcinii* (vezi acest cuvânt) pânțele să lasă în jos, să turtește, din pricină că copilul să scoboară în *lighian* (vezi acest cuvânt); — în ziua facerii femeia simte *dureri* (contracțiunii uterine) cari vin din ce în ce mai des (la 20 minute, apoi la 15 la 10, la 5 minute) și cari să pot opri câte odată mai multe ceasuri pentru a începe din nou, apoi vine *curgerea apelor* (după ce s'a rupt punga) în cantitate mai mult sau mai puțin mare, după care vine eșirea copilului și a casei lui. *Durata* facerii este de 10 până la 20 ceasuri. — Pentru facere trebuie următoarele *preparative*: femeia va face un clistir pentru ca să îi să deșerte mațul gros, apoi va urină (va face udul), în casă, fără să meargă la latrină: îi să va face o spălătură în vagin antiseptică (cu acid boric sau sublimat); ea nu va mânca nimic, ei va lua numai puțină zamă de carne (bulion), un ceaiu; să va îmbracă cu o cămașă curată, să va culcă la începutul durerilor sau când ele încep a să întezi; camera va fi mare, curată, bine aerată și cu o temperatură de 16-17 grade; patul de o singură persoană, așezat în mijlocul odăii și așternut cu un cearșaf peste saltea, iar pe deasupra o mușamă acoperită cu un alt cearșaf îndoit în patru; femeia va fi acoperită cu o plapomă subțire, ușoară; să va avea la îndemână un lighian de șezut, un lighian ordinar, un borcănaș cu vaselină; cearșafuri curate mai multe pentru a schimba pe cele murdărite, apă fiartă caldă. Pentru copil să va avea la îndemână un fir gros de ață ceruită pentru legatul buricului, un vas și săpun pentru a-l spăla, un prosop de șters

și toate cele necesare pentru îmbrăcarea și înfășurarea lui. Dacă în timpul facerii femeia are *crampe* îi să va face fricțiuni pe coapse și pe gambe; dacă ea voiește să să plimbe poate să o facă la începutul nașterii, în timpul primelor dureri, afară numai de cazul când ea este prea slabă, supusă la leșin sau la emoragii (curgeri de sânge) sau când are ernie (surpătură). În timpul facerii femeia trebuie să fie acoperită ca să nu răcească. După două minute dela nașterea copilului să va legă buricul, la două lățimi de deget, strângând bine ața. Eșirea casei să face cam după unul sau două ceasuri dela eșirea copilului. Casa trebuie cercetată cu deamănuntul ca să vadă dacă a eșit toată și în caz contrar să să chieме îndată doctorul. După ce s'a isprăvit facerea cu totul să va face toaletă, adecă să vor spală părțile pe dinafară și să va face o injecțiune (o spălătură) în vagin (născătoare) cu un lichid antiseptic prescris de doctor, apoi la intrarea vaginului să va pune vată și pe deasupra un bandaj. În jurul lehuzei să va păstră liniște (să nu să vorbească, să nu să primească vizite), pentru ca ea să să poată odihni, să poată dormi, iar la deșteptare îi să va da să beie un ceaiu slab; ca hrană îi să va da zamă de carne și lapte în ziua prima și a doua, iar dacă femeia își alăptează copilul îi să va da chiar de a 3-a zi ouă, carne, legume, compoturi și câte puțin vin cu apă; după o săptămână ea va mânca ca în timpul sănătos. Dacă mama nu voiește sau nu poate să alăpteze, îi să va da în cele dintâiu trei zile zamă de carne și lapte, a 4-a zi o curățenie, și anume: sulfat de sodă, 30 grame, luat în două rânduri (câte o jumătate o dată) în zamă de carne sau în apă; după această curățenie îi să va da în zilele următoare hrana obicinuită. Femeia va stă în o poziție orizontală, făcând mici mișcări laterale din când în când. În jurul lehuzei să va păstră liniște, ocolind tot ce ar putea s'o impresioneze, emoțiunile vii, oboseala, conversațiunile, cetitul, sgomotul, etc. Să va combata constipațiunea, făcând în fiecare dimineață câte o clizmă (cu apă și cu glicerina sau cu unt de lemn sau cu ricină). Lehuza nu va părăsi patul până după nouă zile, când merg toate bine, iar din casă nu va eși până după 6 săptămâni. Rău fac țărancele noastre când chiar de a 2-a sau a 3-a zi să scoală și fac mămăligă! Câte femei rămân din pricina aceasta cu pânțele mare, umflat, și câte nu să boșorogesc ? !.

FACIALĂ. — Caută la **FATĂ** (Nevralgie facială, Paralizie facială), **NEVRALGHII** și **PARALIZII**.

FAG (*Fagus silvatica*, fag. Fagaceelor). — Arbore frumos care crește în reg. muntoasă, unde formează păduri; uneori amestecat cu molift și cu brad alb (Maiu). Fructul lui să numește *fagă* sau *jir*, care să întrebuințează la îngrășarea porcilor și la extragerea unui ulei gros, fără miros și un gust fad, care să întrebuințează la mâncare și la iluminat. Coaja de fag să întrebuințează ca astringent în decoctiune (fierătură), 50 grame la un litru. — La țară să despică fagi groși, să iau fășiile subțiri de la mijloc cari învelesc măduva, să fac țigări din ele și să fumează pentru *inădușeală*. Pentru *negi* să pune cenușe din lemn de fag în apă și aceasta să fierbe mai bine de o oră, apoi să spală negii de mai multe ori pe zi. Din scoarța de fag să fac rotițe cari să pun pe *buboaie*, după care să leagă în o cârpă și să asvârlă în drum.

FAGEDENISM (dela grec. *phagedaina*, foame devorantă, lupească). — O rană să zice că este *fagedenică* când în loc ca să meargă spre vindecare, ea să intinde din ce în ce mai mult, cu toate leacurile ce să întrebuințează, durează timp îndelungat și mănâncă (roade) țesăturile din jurul ei pe întindere mare atât în suprafață cât și în adâncime. *Tratamentul* local constă în ardere cu fierul roșu și în atingeri cu tinctură de iod; băi și spălături antiseptice. *Tratamentul intern* constă în a combaté ștarea generală a bolnavului: regim tonic, repaus; iar dacă bolnavul este *sifilitic* să va institui un tratament *iodomercuric*.

FAGOCITE, FAGOCITOZĂ. — Caută la **MICROBI**.

FĂINĂ. — Să numește astfel praful care să obține prin măcinarea sau zdrobirea semințelor diferitelor plante. Sunt mai multe feluri de făină. În primul loc avem *făină alimentară*, care servă pentru hrană și care să prepară din *cereale* (vezi acest cuvânt) și care să deosebește de *feculă* priu aceea că făina are însușirea de a face *pâne*, mulțumită unei substanțe numită *gluten*, care îi permite de a formă cu ajutorul apei o pastă numită *aluat*. Pentru fabricarea pâinii să întrebuințează de obicei făină de grâu, care iasă din moară amestecată cu *țărăte*, pentru care ea trebuie *cernută* prin sită. Cernerea nu trebuie făcută prin sită prea deasă, căci nu este bine ca făina să fie prea fină, de oarece s'a constatat că țărătele cuprind multe materii nutritive, cari e

păcat să să piardă cu țărâțele. Din făina cerealelor pe lângă pâne să mai prepară diferite paste alimentare, diferite aluaturi, prăjituri, pesmeți, etc. Făina de săcară, de orz, de ovăs, de porumb, sunt mai puțin nutritive decât cea de grâu. In al doilea loc avem diferitele *făine lactate*, cari sunt preparate din lapte concentrat în vid și la o temperatură scăzută, din pâne prăjită și zaharată, totul redus la un fel de praf mai gros de o culoare alb-gălbuie și care diluat cu apă dă un lichid lăptos. Aceste făine nu pot înlocui după cum să pretinde laptele de femeie sau de vacă și prin urmare nu trebuie întrebuințate decât în cazuri de forță majoră, când n'avem ce face și n'avem ce dă copilului să mănânce. In al treilea loc sunt diferite *făine farmaceutice*: de in, de muștar, de orez (vezi aceste cuvinte).

FALANGE, FALANGINE, FALANGETE.— Să numesc astfel oasele degetelor mânilor și picioarelor. Falangele să articulează cu metacarpianii la mâni și metatarsianii la picioare; falanginele să află între falange și falangete cu cari să articulează.

FALCĂ (lat. *maxilla*). — Omul să servește la mestecarea mâncării de *fălci*, și anume de *falca de sus* și de *falca de jos*, numite în termini de știință *oasele maxilare*. Fălciile sunt formate de două arcuri în cari sunt înfipti dinții și măselele în cuiburile lor, numite *alveole*. Falca de jos este formată numai de un singur os, numit *maxilarul inferior*; iar falca de sus este formată de mai multe oase, și anume din două oase *maxilare superioare* (drept și stâng), din oasele *malare* (umerii obrazului), oasele *proprii ale nasului* și oasele *palatine*. Dintre cele două fălci numai una să mișcă, cea din jos. Mai la toți oamenii falca de sus vine ceva mai înainte decât cealaltă, așa că dinții ei cad peste și înaintea celor din jos; foarte rar să întâmplă lucrul întors, ceea ce dă figurii o înfățișare urâtă. Fălciile sunt organele de căpetenie ale *masticățiunii*, adică ale actului prin care mestecăm, rupem și sdrobim alimentele, întocmai după cum fac și pietrile de moară când macină grâul sau porumbul. In această lucrare falca de sus stă nemișcată, iar cea de jos să scoboară și să ridică în mod alternativ mișcându-să în acelaș timp asupra fălcii de sus de dinapoi înainte și puțin în lături. Aceste mișcări sunt făcute cu ajutorul unor mușchi puternici cari să prind pe deoparte pe oasele capului, iar pe de altă parte pe falca de jos. — Sunt unele

boale (spazmele, epilepsia, isteria, meningita, tetanul) în cari bolnavul strânge din fălci, adică mușchii cari pun în mișcare falca de jos să strâng, să contractă foarte tare, fără voia bolnavului, uneori așa de tare încât este cu neputință de a deschide gura, sau să deschide foarte puțin. In aceste cazuri bolnavii nu să pot hrăni, nici nu pot lua medicamente prin gură, și trebuie să le introducem toate aceste prin alte căi, prin clistire. Mai sunt și unele boale de gură care împiedică deschiderea ei, și anume o inflamațiune de gingii cu abces (abubă), greutatea în eșirea dinților, o carie dentară, o carie a fălcilor chiar, etc. Atât în aceste cazuri, cât și în celelalte va trebui să tratăm și să vindecăm mai întâiu boala care este pricina acestei neputințe de a deschide gura, să combatem inflamațiunea, să deschidem abcesul când este format, să tratăm boala nervoasă, etc. — Să întâmplă uneori că în urma unui căscat prea mare, a unui răs exagerat, a unei căderi pe bărbie, sau în urma unui pumn aplicat de cineva asupra fălcii de jos, cum se întâmplă în armată cu câte un soldat căruia sergentul vrea să-i mute căpriorii, de omul rămâne cu gura căscată fără ca s'o mai poată închide. In acest caz avem ceea ce chiamă *scintirea* sau *luxațiunea maxilarului inferior*, adică sărirea din loc a fălcii de jos. Pentru a vindecă această luxațiune trebuie s'o reducem, adică să împingem și să punem la locul ei falca sărită, după cum am arătat la articolul *luxațiune* (vezi acest cuvânt).— Mai grav lucru este când să întâmplă vr'o *fractură* sau *ruptură* de falcă, mai cu seamă a fălcii de jos, ruptură produsă de o lovitură puternică, de o strivire, de un glonț, etc. Vindecarea să face mai greu căci oasele rupte să disloacă, să depărtează unele de altele la cea mai mică mișcare, așa că ele nu să pot bine fierbe, nu să pot bine lipi. Pentru aceasta bolnavul nu trebuie să vorbească, nu trebuie să mănânce, adică să mestece, ci să va hrăni în mod artificial (vezi ALIMENTAȚIUNE). Pentru a micșora inflamațiunea care poate rezultă din această fractură, și mai ales supurațiunea (facerea de puroiu), ale cărei produse pot otrăvi omul, vom recomandă bolnavului să să spele des în gură cu apă fenicată, sau boricată, sau oxigenată, etc.; iar pentru a înlesni vindecarea osului vom imobiliză (ține în nemișcare) falca cu ajutorul unui bandaj apropiat sau a unui aparat special pe care numai doctorul știe cum să-l facă și cum să-l aplice. Astăzi chirurgii cei mari

cos oasele cele rupte cu fire de argint. — Cei cari lucrează cu fosfor cum să întâmplă în fabricele de chibrituri chimice, adeseori capătă o boală cumplită de fălci, cari să umfle, devin dureroase și se cariază (putrezesc), formând abcese și fistule, etc., (vezi Fosfor).

FĂLCARIȚĂ, trismus. — Iată o boală foarte cunoscută la țară, din pricină că ea seceră mulți noi-născuți. După datele statistice ar rezultă că la o mie de morți o sută să dătoarese fălcariei. Să vedem mai întâiu cum să arată această cumplită boală. Fălcarita să ivește de obicei în primele zile după naștere prin încheștarea fălcilor, de unde îi și vine numele, iar copilul să află în nepuțință de a mai suga; încheștarea fălcilor — provine din strângerea sau contractiunea permanentă a mușchilor cari pun în mișcare fălcile. Această contractiune să întinde apoi și la alți mușchi, la ceafă, la șira spinării și în cele din urmă la toți mușchii așa că copilul este țepăn peste tot încât nu să mai poate îndoi, întocmai ca o scândură, și atunci babele zic că copilul este strâns. Afară de aceasta, bolnavul are și fierbințeală mare. Din descripția aceasta să vede că fălcarita corespunde cu termenul medical *trismus*, care este o formă a boalei numită *tetan* (vezi acest cuvânt), care este o boală *microbiană* și prin urmare *molipsitoare*. Este de ajuns ca microbul acestei boale să vie în atingere cu o rană sau cu o sgărietură cât de mică pentru ca să intre în sânge și omul să capete tetan. Să vedem acum ce să întâmplă la țară, cum naște și în ce condițiuni naște femeia română, pentru ca să ne dăm bine seama de modul în care copiii capătă fălcarita și de ceea ce trebuie să să facă pentru a-i scăpa de această boală așa de omorătoare. Este o credință nenorocită a femeilor dela țară că trebuie să nască copiii lor în aceleași împrejurări cum a născut Sf.-Fecioară pe Mântuitorul nostru. Pentru aceasta femeia când îi să apropie ceasul de naștere voin să imiteze ieslele și grajdul pune de îi să așterne pe pământ, căci casa nu este potrivită cu scânduri, un strat de paie, de multe ori murdare, cum dă Domnul, sau în lipsa paielor un strat subțire de fân, iar dacă și acesta lipsește, să mulțumește să nască pe pământul gol. Aceste preparative sunt conduse de moașa de sat, care, după ce s'a spart punga copilului și a început să curgă apele, pune femeia în genunchi pe acel așternut sau pe pământul gol; copilul odată născut rămâne acolo până ce iasă și casa

lui, ceea ce să întâmplă cam după vr'o jumătate de ceas, alteori și mai mult. Când a eșit și casa, moașa taie buricul și ridică copilul ca să-l scalde și să-l înfașe, iar mama să culcă pe acel așternut murdar de paie, unde stă trei zile apoi moașa o spală, o trage pe pânțele punându-i un cocoloș mare de cârpe murdare, numit *glabnic*, pe care îl ține aplicat strâns cu un brâu și pe care femeia îl poartă vr'o două săptămâni. Să știe că microbii tetanului să desvoltă și trăiesc în pământ, de unde să depun sub formă de praf pe rufe și pe mâinile moașelor, cari nu să spală nici odată, iar de aci pătrund în sângele copilului prin *rana dela buric* și fălcarita este gata, iar copilul cât de voinic ar fi fost în minutul nașterii moare în câteva zile. Cunoscută fiind cauza acestei boale și împrejurările în care să capătă, este foarte ușor ca prin măsuri igienice ea să să preîntâmpine și să scăpăm de o moarte sigură atâtea sute și mii de victime. Pentru aceasta trebuie înmulțit numărul moașelor cu carte, sau să să învețe moașele de sat să fie curate, iar femeile să fie oprite de a mai naște copiii pe paie sau pe pământ; patul să fie curat și acoperit cu rufe curate. Medicul de plasă este chemat să să ocupe de acest lucru, propovăduind preceptele igienei printre moașele de sat și cu ajutorul moașelor titrate, dar pentru aceasta el trebuie să fie pus în bune condițiuni, adică să aibă plasa cât să poate mică, de cel mult cinci comune, să aibă pe lângă agentul sanitar o moașă cu diplomă, care să controleze moașele de sat și să le deie cunoștințele elementare de igienă, asistând pe cât să poate de multe lehuze. În acest mod fălcarita va dispărea pentru totdeauna dintre cauzele mortalității copiilor noi-născuți.

FALSIFICAȚIUNI. — În ziua de astăzi au ajuns mai toate lucrurile să fie *falsificate*: alimentele, băuturile, medicamentele chiar să falsifică de multe ori pe scară întinsă, nu mai vorbim de marfa pe care o vând negustorii. Un lucru să zice că este falsificat atunci când cu voia i s'a adaugat o substanță care-i micșorează valoarea și aceasta cu scopul unui câștig neiertat. Untul este falsificat când îi să pune cretă, feculă de cartofi, făină, zamă de morcovi, dar un unt ranced nu să chiamă falsificat. Făina de grâu este falsificată când să amestecă cu făină de mazăre, de linte, etc. Pentru a constată falsificațiunile, mai ales a substanțelor alimentare, toate orașele mari au înființat laboratoare speciale unde

să face analiza exactă a lor; ori ce falsificațiune făcută intenționat este pedepsită de lege, mai ales că multe falsificațiuni sunt periculoase pentru sănătate. Dintre lucrurile mai întrebuițate cari să falsifice sunt: *laptele*, în care să pune apă, scrobeală, fierțură de orez, de orz, de tărâțe, etc.; — *untul* care să falsifice cu apă, zăr, sare, feculă de cartofi, cretă, făină, lapte concentrat, brânză, grăsime de vițel, șofran, zamă de morcovi, flori de filimică; — *cafeaua* cu bob, grâu, ovăs, făină prăjită, caramel, melasă, cicoare, etc.; — *bomboanele* cu săruri de arsenic, cupru, mercur, plumb (vezi BOMBOANE); — *ciocolata* cu scrobeală, feculă de cartofi, gumă, untdelemn, migdale, gălbiniși de ou, grăsimc de vițel, de miel, de porc, migdale prăjite, etc.; — *cărnatăria* cu carne stricată, cu carne de cal și de alte animale cari de obicei nu să mănâncă; — *rachiul* cu apă, spirt de bucate zahăr, melasă, caramel, ceaiu, teiu, piper, ardei, gherghină, laur-ceras, vitriol, amoniac, piatră acră, etc.; — *oțetul* cu apă, vitriol, apă tare, muștar, piper, ardei, zahăr, melasă, caramel; — *vinul* (vezi VINURI); — *ceaiul* cu frunze de prun sălbatic, de frasin, de salcă, de soc, de plop, de dafin, de castan sălbatic, de frasin, de măcieș, gumă, talc, indigo, etc.; — *berca* cu apă, cimișir (buxus sempervirens), cicoare, gențiană, fiere de bou, cassia amară, colochintă, strichnină, nuca vomică (turta lupului), mac, măsăla-riță, mătrăgună, sălbăție (lolium temulentum), sulfat de fier, sare, acid salicilic, soc, piper, mixandă, gherghină. apă de var gelatină, glicoză, caramel, melasă, etc.

FAPT, dat, făcătura. — În popor să dau aceste numiri unei boale produsă din pricina farmecelor făcute de nește femei. Această boală să arată sub forma unor bube cari să ivesc pe față și pe mâni în număr foarte mare. Babele vindecă această boală adunând sămânțe de cânepă dela nouă case neprimenite, cu care fac julfă (un fel de turtă) pe care o dau s'o mănânce cel bolnav.

FĂRĂ VLĂGĂ. — Caută la DEBILITATE.

FARCIN. — Caută la RĂPCIUGĂ.

FARD dres, rumineală, suliman. — Atât la țară cât și la orașe dresurile sau sulimanurile au ajuns la modă și să întrebuițezează pe scară întinsă cu scopul de a ascunde sbârciturile și diferitele pete ale pielei, de a colora pielea în roșu sau alb. Ruminelile făcute cu *carmin* sau cu *cartam* nu sunt periculoase; tot așa și dresurile

albe preparate cu bizmut, oxid de zinc, amidon curat (scrobeală), făină de orez curată, de cretă (tibișir) nu sunt vătămătoare sănătății și să pot întrebuițta fără frică. Cele mai multe sulimanuri însă sunt făcute din substanțe otrăvitoare și otrava pătrunde prin piele în sânge producând boale foarte grave, cari de multe ori să arată târziu și cari să vindecă cu atât mai greu, cu cât otrava a fost aplicată pe față un timp mai îndelungat. Cele mai primejdioase dresuri sunt cele cari cuprind plumb și argint viu. Ele să prepară mai ales cu *carbonat de plumb* (ștubet, ceruză) în formă de praf (pudră) sau de alifie sau pomadă (alifie de ștubet) și cu argint viu (mercur) tratat cu apă tare și amestecat cu biclorur de mercur (sublimat coroziv sau săricică). Astfel gogonelele fabricate de babe cuprind săricică, Multe dresuri din străinătate și destul de scumpe conțin plumb, cari strică obrazul, sbârcesc pielea dându-i o culoare albăstruie, apoi ele atacă și sistemul nervos producând de mai multe ori paralizii. Cele de argint viu strică dinții, produc miros urât în gură și distrug sângele. Din aceste rezultă că sulimanurile în cele mai multe cazuri sunt periculoase producând boale grave și de multe ori mortale. Prin urmare toată lumea să să ferească de dresurile preparate cu substanțe otrăvitoare și să nu întrebuițeze decât pe cele cari nu aduc nici o vătămare sănătății (vezi și COZMETICE),

FARINGE. — Caută la GAT.

FAȘA LUI ESMARCH. — Este făcută din gumi-elastic sau din cauciuc și slujește la oprirea curgerii de sânge (vezi EMORAGIE).

FAȘE. — Caută la FEȘI.

FASOLE, fâsaică, fâsui, păsule. — Această plantă foarte cunoscută pe la noi face parte din marea familie a leguminoaselor, tribul papilionaceelor, genul *phaseolus*. Ea este originară din America de sud și la noi să cultivă foarte mult pentru trebuințele culinare, pentru hrană (Mai-August). Sunt mai multe varietăți: fasolea de harag sau de par (*phaseolus vulgaris*), fasolea oloagă (*phaseolus nanus*), fasolea mare (*phaseolus multiflorus*); această din urmă să cultivă mai mult ca plantă decorativă, acătătoare, care crește repede și are flori mari roșii aprinse sau albe sau bicolore. Fasolea întocmai ca și lintea, mazărea, bobul, este foarte bogată în principii nutritive, atât azotate (legumină) cât și ne azotate (amil); conține fier de două ori mai

mult decât carnea. Fasolea uscată conține 25% substanțe azotate, 55% substanțe neazotate, 2.80% grăsime, 2.90% celuloză, 3.20% săruri, 9.90% apă. Din aceste să vede că fasolea este tot așa de hrănitore ca și carnea mai ales dacă o gătim cu grăsime, de aceea ea și toate celelalte leguminoase (lintea, mazărea, bobul) să pot numi cu drept cuvânt: *carne vegetală* și omul poate trăi foarte bine cu ele, fără să mai aibă trebuință de a mânca carne animală. Leguminoasele au însă un cusur, și anume că ele nu să mistuie așa de ușor ca cerealele și carnea, din care pricină ele produc oboseli, dilatație de stomac, diaree, gazuri intestinale (vânturi). Pentru ca să delăturăm intru câțva acest cusur este bine să curățăm boabele de coji, căci cojile nu să topesc de sucurile digestive și nu să mistuie; astfel vom mânca mai des fasole sleită, mazăre bătută, linte zdrobită, toate curățite bine de coji. Ori cum le-am prepară este bine ca cei ce sufer de stomac, de dispepsie (mistuire grea), să nu le mănânce, de asemenea și cei ce sufer de obezitate (grăsime prea mare) sau de diabet (boală de zahăr) să nu le mănânce, căci amidonul lor să transformă în zahăr. — In *medicina populară* să întrebuintează fasolea in contra frigurilor, și anume: să fierb într'o ulcică mică frunze verzi și uscate de fasole roșii și să bea câte o lingură de masă de zamă rece în ziua când il prinde frigurile. Boabele de fasole arse în foc sau prăjite pe o mașină curată până ce să ard ca cafeaua, să pisează, să amestecă cu unt sau cu groștior și să unge pe obraz la *bube dulci*. Boabele de fasole albe fierte și făcăluite să pun la *degerătură*; uscate să pun pe o cârpă și să leagă la cap pentru durere de cap și scurgere de sânge. Boabe de fasole albe fierte la un loc cu 2-3 rădăcini de pătrunjel și o mână de făină de săcară, până să fac aluat, să pun pe pânțele la femeile ce sufer de durere de *matcă* în urma facerii.

FATĂ. — Caută la FETE TINERE.

FATĂ (lat. *facies*). — Partea de dinainte a capului și care să află de desuptul și înaintea craniului să numește *față*. Ea să mărginește în sus prin linia de implantare a părului, în lături de urechi și în jos de marginea inferioară a fălcii de jos. Fața să împarte în mai multe regiuni, și anume: *frunte*, *tâmplă* (gropile tâmplelor), *pleoape* (clipe), *pomete* sau *pomeți* (umerii obrazilor), *obrazi*, *buze*, *menton* (bârbie). A-fără de aceste regiuni, fața are mai multe

cavități: *gură*, *nas*, *ochi* și *urechi* (vezi aceste cuvinte). — Fața este expusă la tot felul de necurățenii (murdării) cari să depun pe ea din aer și prin mijlocirea mânilor. Pentru aceasta ea trebuie îngrijită cât să poate de mult (vezi ABLUȚIUNI), spalată des, iar mâinile de asemenea trebuie să fie în totdeauna curate, dacă nu vroim să suferim de *furnicile*, de *serpengea*, de *abcese* la față, cari sunt foarte dureroase și de multe ori primejdioase prin faptul că în apropiere să află ochii și creierii și să pot ivi complicațiuni grave, uneori chiar mortale. De aceea aceste boale cer îngrijiri deosebite și la timp, pentru care ne vom arăta cât să poate mai iute la un doctor. — Fața mai este expusă la diferite *răniri* (plăgi) prin înțepătură, tăietură sau prin armă de foc, și la *arsuri* (combustiuni). Toate acestea nu numai că pot primejdi viața, dar adeseori lasă în urma lor semne sau *cicatrice* urâte cari de multe ori împiedecă câte un organ de a-și îndeplini slujba, astfel: pleoapele sau nu să mai pot apropiă între ele, rămânând vecinic deschise, sau că să lîpesc între ele și ochiul nu să mai poate deschide, ori că o nare să lîpește de vârful nasului și să astupă așa că aerul nu mai poate pătrunde prin ea. Pentru a întâmpină toate acestea este bine ca ori ce rănire sau arsură să să caute din vreme și cu multă băgare de seamă. — O boală foarte supărătoare și de multe ori periculoasă este *brânca*, sau *erizipelul*; apoi la față mai avem a face cu *bubele dulci* sau *eczema* și cu alte boale de piele sau *dartre*. Pentru bărbați mai este și barba cu mustățile cari pot fi pricina iritațiunilor de piele și a unor boale lipicioase sau contagioase (vezi BARBĂ, DARTRE, ECZEMĂ, ERIZIPEL). Uneori să întâmplă că stând în o fereastră deschisă, sau în drumul de fier, sau când ne-am culcat pe pământ sau pe o piatră umedă, sau când am stat prea mult într'un curent de aer să ne pomenim cu o jumătate a feții amurțită, fără s'o mai putem mișcă, fără să mai putem inchide ochiul din acea parte, cu gura strâmbă și în neputință de a mai fluera, cu greutate la vorbire, cu narea din acea parte lărgită, tot atâtea semne cari ne pocesc figura din care pricină poporul fi și zice la această boală *poitanie*, iar noi doctorii o numim *paralizie*. Această paralizie să poate vindecă în 20-30 de zile, cu vezicători puse la tâmple sau după urechi, cu electricitate și cu duși. Când însă această paralizie vine din o boală

de creeri (apoplexie cerebrală sau o imoiere de creeri), ea este mai greu de vindecat și de multe ori rămâne așa pentru totdeauna. — Multă lume suferă de dureri sau *nevralgii* ale feței provenite în urma unei răceli sau a unei măsele stricate. În acest caz nevralgia nu încetează decât odată cu scoaterea măselei. Când ea vine din o răceală, atunci trebuie să o combatem cu antipirină, piramidon, exalgină, fenacetină, etc. și cu diferite fricțiuni făcute pe dinafară. — *Uită-te la față și măntreabă de viață!* zice Românul în spiritul lui șagalnic când vrea să-ți arate starea lui de sănătate, și are mare dreptate, căci precum fața este *oglinza sufletului*, arătând în mod fidel starea sufletească, de bucurie, de întristare, de spaimă, tot așa ea ne arată și ori-ce turburare a sănătății, boala aducând în totdeauna o schimbare în *fizionomie* (vezi acest cuvânt). Aceasta provine de acolo că pielea feței este foarte fină și arată cele mai mici modificări în circulațiunea sângelui, precum și din cauză că fața are foarte mulți mușchi cari fac ca înfățișarea ei să fie foarte schimbătoare.

FATIGĂ, oboseală, osteneală. — Corpul nostru are trebuință de odihnă după fiecare muncă; odihnă cu atât mai mare cu cât și munca a fost mai încordată. Tot astfel și organele noastre au o trebuință instinctivă și alternativă de activitate și de o odihnă, pe cari trebuie să le îndeplinească în măsură potrivită în fiecare zi (vezi EXERCITIUL și TREBUINȚE). Dacă lucrarea sau exercițiul au ținut prea mult timp, organul care este în joc să simte rău și slujba lui nu să mai face cu aceeași putere ca la început sau încetează. Această stare să numește *fatigă* sau *oboseală* și nu are alt leac decât *repausul* sau *odihna*. Când lucrăm cu *mintea*, cetind sau scriind, după un timp oarecare simțim o greutate la cap, *creerul* ni s'a ostenit și dacă continuăm a lucra mai departe ne expunem la turburări intelectuale grave, cari repetându-să adeseori ne pot duce la nebușie (vezi SUPRAFATIGĂ); prin urmare ca să ocolim toate acestea avem neapărată trebuință în totdeauna de o odihnă mai mult sau mai puțin mare după cum a fost și activitatea creerului. *Stomacul* nostru fiind supus la o lucrare prea mare și des repetată să ostenește și nu mai poate mistui bine mâncarea, sau nu o mai poate mistui de loc, de unde rezultă că nu trebuie să mâncăm prea des, nici *proa* mult odată. Când lucrăm cu *mușchii*

mult timp simțim o oboseală generală, de oarece contractând mereu mușchii mânilor și ai picioarelor, aceștia își uzează propria lor substanță, iar creerul care mereu își trimite poruncile prin nervi la mușchi să obosește și el la timpul său. Nu trebuie să pierdem din vedere că tot așa de mult ne obosim stând pe loc mai mult timp și în aceeași pozițiune ca și cum am umbla sau am munci, căci pentru ca să stăm pe loc, nemișcați, trebuie să ținem contractați mușchii tot așa ca și în oricare sfortare. Obosindu-să mușchii începem să tremurăm și să avem dureri (crampe) în ei, iar dacă lucrul acesta să repetă prea de multeori ne slăbește și ne face să fim mai simțitori la căldură și la frig și să fim mai primitori de boale; lucrul care să observă la soldații cari fac marșuri forțate și cari sunt mai expuși la insolațiuni sau degerături, după climate, și boalele epidemice (febra tifoidă, colera). Pentru a preveni oboseala cu toate urmările ei omul are neapărată trebuință de odihnă. Nu este de ajuns însă numai de odihna adusă de *somn* (vezi acest cuvânt) din timpul nopții, dar trebuie ca chiar în timpul zilei omul să să mai odihnească din când în când, ca să nu cadă d'ampicioarele. Ceasurile de mâncare sunt bune pentru odihna creerului și a mușchilor, dar afară de acestea omul tot mai are trebuință de a-și lua câteva minute de odihnă din când în când intrerupându-și lucrul. Dar dacă omul are nevoie de odihnă ne urmează ca să nu lucreze de loc, căci și odihna continuă este tot așa de vătămătoare. Cel ce este chemat prin felul ocupațiunii sale a stă pe scaun mai multe ceasuri pe zi, are trebuință din când în când să-și mai desamortească picioarele schimbându-și locul sau făcând câți-va pași prin casă, iar după ce a eșit dela slujbă să nu intre numai decât acasă ci să pornească la drum, să facă o plimbare mai lungă și la aer curat, ceea ce pentru el constituie o adevărată și bine înțeleasă odihnă. Ca încheiere vom zice că tot omul are trebuință în interesul sănătății lui de a munci, însă în măsură potrivită ca să nu să obosească prea mult, ceea ce i-ar putea sdruncina sănătatea; dar aceasta nu-l îndreptățește să nu muncească de loc, să trăiască în *lene*, care este izvorul tuturor relelor și ale cărei urmări asupra sănătății sunt tot așa de rele ca și ale oboșelii fără socoteală.

FAVĂ. — Caută la BOB.

FAVUS. — Caută la TINEA.

FAZAN. — Când vroim să luăm în răs pe

cel ce caută a să hrăni numai cu mâncări alese, rare și scumpe, îi zicem că umblă după *limbi de fazani*. Strămoșii noștri Romani în perioada de decadentă ne mai știind cu ce să-și atâțe pofta de mâncare și cu ce să-și mai mulțumească stomacul, la mesele mari și bogate să tratau și cu *limbi de fazani*, cari costau foarte mult. Fazanii să aduceau din Azia, unde trăiesc în stare sălbatică. Aceste paseri fac parte din familia Fazanidelor, ordinul Galinaceelor, și sunt vr'o 15 specii, dintre cari trei să cresc în domesticitate în Europa întreagă, nutrindu-să mai cu seamă cu ouă de furnică. Carnea acestei frumoase paseri să mănâncă de obicei după 2-3 zile dela tăierea ei, atunci când a început să se descompună, când capătă un miros și un gust deosebit. Nu trebuie însă să uităm că dacă gura să împacă cu acest gust, stomacul este mai îndărătnic și el adeseori protestează contra acestui mod de a mânca carnea putrezită prin răgăituri, dureri și urdinare. De la moda de a mânca carnea de fazan stăută s'a luat același obicei și cu carnea altor vânatari, zicându-i carne *fezandată* (dela franț. *faisander*), iar pe românește *frăgezită*, care însă nu este bună, nu este sănătoasă.

FEBRĂ (lat. *febris*, dela *fervere*, a fierbe; grec. *pyretós*, dela *pyr*, foc), *căldură*, *fierbințeală*. — Prin cuvântul *febră* să înțelege o stare de boală în care *căldura* (temperatura) corpului este mai ridicată decât în stare de sănătate (care variază între $36\frac{1}{2}$ și $37\frac{1}{2}$ °), *inima* bate mai iute și prin urmare *pulsul* este mai grăbit, *respirațiunea* este mai deasă și omul are o *indispozițiune generală*. Afară de acestea bolnavul cu febră mai are uneori durere de cap, sete mare și nădușeală multă; alteori însă sudoarea lipsește și pielea este uscată. Adeseori omul mai are fiori, greață, vărsături la începutul febrei; mai târziu aiurare (delir), convulziuni ori numai trăsărituri, sau, din contră, bolnavul să găsește în o stare de prostrație adâncă (zace dus). — Căldura sau *temperatura* corpului în febră începe cu 38°, urcându-să până la $38\frac{1}{2}$ în cazurile *ușoare*, până la $39\frac{1}{2}$ în cele *grave*, și până la 41° în cele *foarte grave*; după 41° omul mai întotdeauna *moare*; s'a observat însă ca maximum și 42°, dar aceasta foarte rar. Temperatura să constată cu *termometrul* (vezi acest cuvânt) cu *maximă*, care să pune în subsuoară la oamenii mari, și în șezut la copii. Este de ajuns să să iee temperatura de două ori pe zi, dimineața între orele

7 și 8, iar seara între 5 și 6; în frigurile palustre (intermitente) este bine să să iee și la amiază (12-1). — În stare normală *pulsul* (vezi acest cuvânt) bate de 60 până la 70 pe minut, în febră el poate bate de 80-100 în cazurile *ușoare*, de 100-140 în cele *grave* și de 140-160 în cele foarte *grave*. — Omul *respiră* pe minut cam de 16 ori, în stare de febră el va respiră de 20, 30, 40 de ori și uneori și mai des. Când febra să însoțește de vr'o boală de piept numărul respirațiilor pe minut crește cu atât mai mult cu cât partea de plămâni care nu funcționează este mai mare. — *Udul* (urina) în febră este roșu de oarece arderile în organism să fac în măsură mai mare. Din cauza acestor arderi omul slăbește, căci elementele organice arse mai repede decât în stare de sănătate nu pot fi înlocuite în deajuns prin o hrană neîndestulătoare. — Afară de aceste semne cari de obicei să văd în orice febră, mai sunt unele semne simțite sau văzute de bolnav ori numai de doctor, cum sunt: diferite erupțiuni (pete), diferite dureri (nevralgii), urdinare, diferite turburări de plămâni sau de stomac, etc., și cari semne ne pun pe cale de a cunoaște boala la care ține febra. — Febra poate avea un mers *regulat* sau *neregulat*: în cazul dintăiu ea să ridică din ce în ce până la un grad oarecare, apoi stă pe loc câțva timp, după aceea scade repede sau puțin câte puțin. În febrele ordinare (*remitente*), temperatura care este foarte mare seara scade spre dimineața în mod simțitor, de multe ori până la gradul normal. În febrele *intermitente*, temperatura cea mai mare să produce de obicei dimineața. Febrele *continue* au dimineața temperatura ceva mai mică decât seara, cum este de exemplu febra tifoidă. În aceste febre continue nu sunt *acese* cum să văd în febrele *intermitente* (frigurile palustre) și ele însoțesc un număr mare de boale. Astfel în febrele *eruptive* (pojar, scarlatină, vărsat, etc.) febra ține cam opt zile și însoțește o erupțiune de pete sau bube pe piele; în febra tifoidă, ea durează 3 până la 6 săptămâni și să însoțește de o slăbiciune din ce în ce mai mare, etc.; în aprinderile sau *inflamațiunile acute*, cum sunt: pneumonia, reumatismul articular acut, etc. febra durează cât și boala terminându-să deodată, în mod brusc, sau încetul cu încetul. — Urmările febrei sunt în raport cu durata ei. Ea poate fi așa de mare, așa de intensă, încât poate să omoare omul în câteva zile. Din fericire aceste cazuri sunt mai rare; dar un

lucru este constant, și anume: cu cât febra durează mai mult cu atât bolnavul slăbește mai tare. — *Tratament.* Pentru a combate febra trebuie să recurgem mai întâiu la mijloacele igienice: bolnavul va șede în pat, în o cameră bine aerată, cu temperatura potrivită și o lumină dulce, va stă în odihnă completă, nu va ceti, nu va serie, nu va vorbi, ținând o dietă aspră la început, mai slabă pe urmă (vezi DIETĂ); va lua băuturi răcoritoare mai des și în mică cantitate, cum sunt: apă, limonadă, lapte simplu sau tăiat cu apă de Vichy ori de Vals, ceai slab, etc. (vezi BĂUTURI). Ca medicamente să va începe cu un purgativ, apoi să vor face fricțiuni pe corp cu apă cu oțet, cu oțet detrandafir, la cap să vor aplică cârpe udate în apă rece și stoarse, și la trebuință să vor da leacuri *febrifuge*: chinină, antipirină, criogenină, aspirină, etc. Dar, acestea nu să vor da decât numai după sfatul doctorului, care în orice caz trebuie chemat să examineze bolnavul ca să vadă cu ce fel de febră are a face, la ce boală ține acea febră și ghicind boala să trateze acea boală, mai ales că boalele cari au febră sunt foarte multe după cum să poate vedea din lista ce urmează: *Febră cerebrală (friguri de cap)*, vezi MENINGITĂ. — *Febră sau friguri de creștere.* Vezi CREȘTERE. — *Febră eruptivă* (vezi POJAR, SCARLATINĂ, VĂRSAT). — *Febră gastrică (friguri de stomac)* vezi STOMAC. — *Febră intermitentă (friguri)*, vezi IMPALUDISM. — *Febră sau friguri de lapte.* Uneori să întâmplă că la 3 sau 4 zile după naștere, odată cu venirea lapteului, lehuza să aibă fiori urmate de căldură (39°) și nădușeală, cu grăbirea pulsului (100), sete vie, lipsă de poftă de mâncare, greutate la cap. Toate aceste semne dispar după 24 ore. Pentru aceasta este de ajuns un purgativ (ol. de ricin), odihnă, dietă (numai lapte) și oarecari băuturi răcoritoare. Copilului îi să va da să sugă la intervale regulate, afară numai de cazul când mama nu vrea sau nu poate să deie lapte (vezi ÎNȚĂRCARE). Când lehuza are fiori mari, căldură foarte ridicată care ține mai mult de 2 zile, atunci este la mijloc o altă pricină, o complicațiune (ori că casa copilului n'a eșit întreagă sau că au fost rupturi la furculiță și atunci este un început de infecțiune, *febră puerperală*). În aceste cazuri trebuie îndată să să chieме un doctor spre a face și a da cele de cuviință. — *Febră larvată.* Febră mascată, deghizată; una din formele febrei intermitente (vezi IMPALUDISM). — *Febră malignă.*

Formă gravă de febră. — *Febră pernicioasă.* Forma cea mai gravă a febrei intermitente, palustre (vezi IMPALUDISM). — *Febră palustră sau paludiană* (vezi IMPALUDISM). — *Febră puerperală* (vezi PUERPERALĂ). — *Febră tifoidă, friguri tifoidă.* (vezi TIFOIDĂ). — *Febră urinoasă.* Febră care să observă în boalele uretrei sau ale beșiceii și uneori în urma sondajului. — *Febră galbină,* vezi GALBINĂ (Febră).

FEBRĂ GASTRICĂ. — Caută la STOMAC.

FEBRĂ MUCOASĂ. — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

FEBRIFUGE. — Medicamente cari să dau în contra frigurilor, în contra febrei (vezi ANTIPIRINĂ, CHINCHINĂ, CHININĂ, ARSENIC, CAFEA, FEBRĂ).

FECALÉ. — Să numesc astfel materiile cari nu să pot absorbi prin mistuire, rămășițele digestiunii, cari după ce au trecut prin mațe să adună în partea de jos a mațului gros (*rectum*) pentru a fi date afară prin șezut (*anus*) la intervale mai mult sau mai puțin regulate (vezi DEFECĂȚIUNE). Materiile fecale prezintă caractere speciale în boalele de mațe, de ficat (icter), în coleră, în dizenterie, în febra tifoidă. Ele de obicei sunt de culoare închisă sau chiar neagră, cenușie sau albuie (alimentațiune cu lapte), verzuie (legume verzi), neagră (fier), gălbuie (revent).

FECALOIDE. — Să numesc astfel materiile date afară prin gură, vărsate, cari au aparența sau mirosul materiilor fecale. Materiile fecaloide de obicei au trecut din stomac în intestiune de unde sau întors înapoi și au fost date afară prin vărsături (vezi ERNIE, INTESTIN, PERITONITĂ).

FECULĂ, FECULENTE. — Fecula este o materie identică cu amidul sau amidonul (vezi AMIL) și să găsește în grăunțele, fructele, tigele și rădăcinile unui mare număr de vegetale. Ea să prezintă sub forma unei substanțe albe, fără miros, fără gust și care nu să topește în apă. Alimentele cari cuprind feculă să numesc *feculente*. Cea mai răspândită feculă alimentară este cea de *cartofi*; apoi fecula cunoscută sub numele de *arrow-root* din planta *Maranta indica*, *sagu* din măduva unui palmier cu acelaș nume, *șalep*, *tapioca*. Fecula să mai scoate din mai multe legume: *fasole*, *mazăre*, *bob*, *linte*; din *castane*, *ghindă de stejar*: ea să mai află în grăunțele cerealelor: *grâu*, *meiu*, *orez*, *orz*, *ovăs*, *porumb*, etc. Toate feculele sau materiile feculente sub influința salivei din gură să transformă în *zahăr*. Trans-

formarea aceasta constituie digestiunea sau mistuirea alimentelor, care să face în gură și să continue în stomac (vezi DIGESTIUNE); în stare de zahăr aceste alimente trec în sânge și joacă un rol în alimentațiune (vezi ALIMENTE). Prin urmare aceste materii feculente nu sunt bune pentru cei ce sufer de *diabet* (boală de zahăr), de *obezitate* (grăsimi prea multă). Alimentele feculente sunt foarte hrănitoare, dar sunt cam greu de mistuit; în special fasolea, mazărea, lintea produc gaze multe în stomac și mațe din cauza pelițelor de pe boabe cari să mistuie foarte greu, din care pricină ele nu sunt bune pentru cei ce sufer de stomac și mațe (*dispepsie*); pentru aceasta este bine ca aceste să să mănânce sub formă de *pireu* (fasole sleită, mazăre bătută). În general să recomandă feculentele la oamenii sănătoși cari au trebuință de a să îngrășă.

FELIGĂ. — — Caută la FERIGĂ.

FEMUR. — Să numește astfel osul *coapsei* (vezi COAPSA).

FENACETINĂ sau **FENEDINĂ.** — Este o pulbere albă, fără miros, fără gust, care lucrează ca antitermic și antinevralgic (taie căldura și durerea). Să dă în praf. în buline sau în pilule în doză de 25-30 centigrame, repetate de mai multe ori pe zi, sau 50 centigrame până la 1 gram și jumătate odată.

FENAT DE SODĂ. — Dezinfecant, antiparazitar, antiemoragic. Să întrebuințează pe *dinafară* sub formă de alifie (1 la 10) sau în soluțiune (10 la 100).

FENIC (Acid), fenol, acid carbohic. — Acidul fenic *brut* este un lichid negricios, cu miros tare, prea puțin solubil în apă. Acidul fenic *crystalizat* este de mai multe feluri: *fenol absolut* sub formă de cristale mici albe, solubil în apă în 16 părți, foarte solubil în alcool, eter, glicerină, mirosă foarte puțin, este foarte curat, anidru; *fenol ca zăpada* (omătos), foarte solubil și în apă; *fenol crystalizat ordinar* sub formă de ace lungi, incolore sau roșietice, solubil în 20 părți apă rece, foarte solubil în alcool. *Fenolul lichid* este un amestec de 90 părți acid fenic și 10 p. alcool; solubil în 18 p. apă. În combinațiune cu camforul dă *fenol camforat*. Acidul fenic este *toxic*; el este antiseptic, antiputrid, antipiretic, caustic și bun în contra boalelor de piele. Pe *dinauntru* acidul fenic să dă în doză de 10-50 centigrame sub formă de sirop sau limonadă, sau în *injecțiuni* pe sub piele. Pe *dinafară* sub formă de apă feni-

cată (2 la 100 sau 5 la 100); vaselină sau ulei fenic (1 la 100); oțet fenic (1 la 100); tefon fenic. — *Otrăvirea* cu acid fenic are următoarele semne: arsură vie dela gură până la stomac; căptușeala (mucoasa) buzelor și a gurii este albă și tare, pielea rece și viscoasă, buzele, pleoapele și urechile lichide; pupilele contractate; urina închisă, neagră, uneori suprimată; insensibilitate, comă, nici o mișcare reflexă, respirațiunea slabă și repede, moarte. — *Tratament.* Sulfat de magnezie și sulfat de sodă în doză de 30 gr. în 750 gr. apă caldă (sulfatele solubile formează în sânge sulfonate cari nu sunt otrăvicioase). Vomitive: Ipeca, apomorfină. Spălarea stomacului cu sulfat de magnezie, sau cu sulfat de sodă, sau cu sulfat de calce, solvat în o mare cantitate de apă caldă, până ce nu să mai simte mirosul acidului; să va lăsa stomacul plin cu soluțiune pentru ca să o poată absorbi. Apă albuminoasă în cantitate mare. Să va dă 30 gr. ulei de ricină sau $\frac{1}{2}$ pahar de unt de lemn. Stimulente cât de multe: rachiul cald cu apă, eter, carbonat și acetat de amoniac. Aplicațiuni calde la picioare și mâni; fricțiuni. Injecțiuni sub piele cu un miligram de sulfat de atropină. Inhalțiuni de nitrit de amil, de oxigen. În cazurile desperate lăsa de sânge din vine sau transfuziune.

FENICUL. — Caută la MOLURĂ.

FENILAMINĂ. — Caută la ANILINĂ.

FENOCOL (Cloridrat de). — Antitermic și analgezie, nervin și antireumatismal, antimalaric. Să dă în doză de 1-5 gr. în buline.

FENOL. — Caută la FENIC (Acid).

FENOLACTINĂ. — Caută la LACTOFENINĂ.

FENOLFTALEINĂ. — Caută la PURGEN.

FENOLSALIL. — Este un amestec lichid de mai mulți agenți antiseptici prezentând o putere microbicidă foarte mare. Formula acestui amestec este: fenol crystalizat, 9 gr.; acid salicilic, 1 gr.; acid lactic, 2 gr.; mentol, 10 centigrame; esență de eucalipt, 50 centigrame. Fenolsalilul să întrebuințează foarte rar curat (caustic), ci mai adeseori în soluțiune în apă, de 1-4 la 100, glicerină sau alcool. Să întrebuințează mai cu seamă ca dentifrice (10 picături într'o jumătate de pahar de apă caldă) sau în gargarisme (1 la 100 apă și 5 glicerină) sau ca colutoriu (1 p. la 5 p. glicerină) sau în injecțiuni vaginale (5-10 la 1000) în infecțiunile genitale sau pentru trebuințele obstetricale.

FER. — Caută la FIER.

FERECEA. — Caută la VETRICE.

FERIGĂ, feligă, feregă, ferică, firică, ferigea, iarba șarpei, năvalnic, spatul dracului, spata dracului (*Aspidium filix mas*, fam. Polipodiaceelor). — Plantă

erbacee care crește prin locurilor umede și umbroase din păduri (Iulie-August); este cel mai bun medicament în contra *panglicii* (teniei). Să întrebuințezi rădăcina în praf, 2 până la 4 grame, sau fiartă în apă; mai bun însă este *extractul eterat* de filix mas, 2-4 grame la copii, 4-8 gr. la adulți, în capsule gelatinoase, sau în o poțiune (bătură) măscându-i gustul cu câteva picături de zamă de portocale sau de lămâie, sau cu sirop de smeură ori de izmă. La 2-3 ore după ce s'a luat medicamentul este bine ca suferindul să ia ol. de ricin pentru a grăbi efectul. Să da și asociat cu calomelul; și anume pentru adult: extr. eter. filix mas, 6-8 gr.; calomel, 1 gr., în 6-8 capsule gelatinoase, luându-să

Fig. 100. — **Ferigă.**

câte o capsulă din 10 b. foiță cu sporangii. în 10 minute; sau în poțiunea următoare: extr. eter. fil. mas, 6-8 gr.; calomel, 1 gr.; apă și sirop gumos, câte 25 gr.; să să beie toată dintr'odată. În ziua în care să ia acest medicament, din cauza calomelului, bolnavul nu va mânca nimic decât 2 litri de lapte dulce. — La țară să scoate rădăcina de ferigă toamna, să spală, să păstrează în locuri uscate și din ea să ia cam 30 grame, să pisează mărunțel, să amestecă cu miere, făcându-să un fel de majun, care să ia dimineața pe nemăncate de cei ce sufer de *panglică*; tot astfel să întrebuințezi și fiertura (decoctul). Rădăcina pisată să bea cu vin pentru durere de inimă. Din frunzele de ferigă adunate în Iunie și Iulie, când sânt în plină dezvoltare, să umplu perine și saltele pentru a să culcă pe ele copii rachitici, cu boale de oase cu diformități. Copiii cari nu umblă curând să

scaldă trei zile de arândul în baie de foi de ferigă, tot așa și copiii scrofuloși la cari să mai pune în baie și sare sau sare de mare (un chilogram).

FERMENTAȚIUNE (lat. *fermentatio*, dela *fervere*, a fierbe, a clocoti), **fierbere, dospire**. — Prin cuvântul *fermentațiune* să înțelege descompunerea unei substanțe sub influința unui *ferment* (*aluat* sau *aluățel, drojdie, drojdie de bere, maiă, plămădeală*) sau a unor condițiuni de aerățiune și de temperatură prielnice dezvoltării *microbilor zimogeni*, cari dau naștere la diferite fermentațiuni. Astfel, pasta făcută din făină de grâu și din apă dacă îi punem aluat sau drojdie începe să fermenteze, să dospiască, și mulțumită acestei dospiri *pânea să umfle*, devine ușoară și să mistuie cu inleznire, — Dacă într'un amestec de hameiu, orz încolțit și apă punem drojdie, lichidul începe să să miște, să clocotească, să facă spumă, să degajeze gaze și să să încălzească, într'un cuvânt să *fermenteze*, producând *bera*, care este un lichid fer-

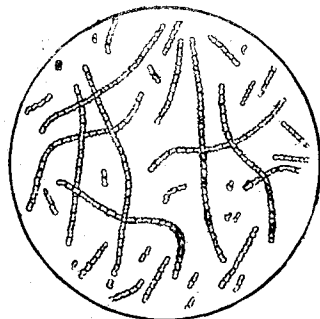
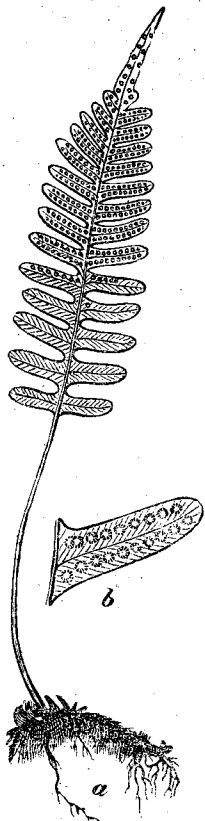

Fig. 101. — **Ferment acetic.**

(*Bacillus aceti*, mărit de 900 ori).

mentat. — În alte împrejurări fermentul ia naștere în lichidul expus la aer, cum să întâmplă cu *mustul* din struguri, care fiind în condițiuni favorabile de temperatură începe să *fiarbă* în clocote, și aceasta din pricină că zahărul din must să transformă în alcool producând *vinul*, care este un lichid fermentat și alcoolic. Același lucru să întâmplă cu *vinul* făcut din mere (cidru) și din pere, în care *mustul* acestor poame prin fermentație s'a transformat în vin prin schimbarea zahărului în alcool. — *Vinul* la rândul său fiind expus câțva timp la aer să schimbă în *oțet*, mulțumită *microbilor* sau bacteriilor zimogene (*bacillus aceti*), cari formează la suprafața *vinului* care să oțetește o peliță mucegăită, care nu este alt ceva decât o mare cultură microbiană, care

joacă rolul de ferment și transformă alcoolul subțiat cu apă în *acid acetic*. — *Laptele* expus la aer să strică, să corăsește, din cauză că zahărul să schimbe în *acid lactic* mulțumită unor bacterii speciale (*bacillus lacticus*), cari joacă rolul de ferment. — În fermentațiunea *butirică* este o bacterie (*bacillus butyricus*), care transformă zahărul, celuloza, materiile amidice în acid butiric. Astfel să explică digestiunea animalelor erbivore, în stomacul cărora să află foarte mulți microbi butirici, cari topească celuloza, pe care sucurile stomacului nu ar putea-o ataca. Acești microbi fac ca să să *topească* cânepa, dizolvând celuloza și izolând astfel firele acestei plante. — Braga, chefirul și varza acra de asemenea să datorească unor bacterii sau microbi zimogeni. — Înaintea de a termina vom

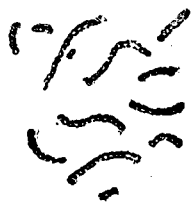

Fig. 102. — Ferment lactic. (*Bacillus lactis*).

inapomeni și *fermentul nitric*, care joacă cel mai însemnat rol în natură. Este știut că microbii *septogeni* (ai *putrefacțiunilor*, ai *putreziciunilor*) descompun materiile organice în produse din ce în ce mai simple până ce dau amoniac, apă și bioxid de carbon. Plantele nu pot utiliza azotul sub formă de amoniac, ci iau azotul din pământ sub formă de nitrate, cari nu sunt decât o transformare a amoniacului (rezultat al *putrefacțiunii*) prin ajutorul *fermentului nitric*, care schimbă amoniacul mai întâiu în nitrite și apoi în nitrate. Acest ferment nitric, care este constituit de niște bacterii speciale, face ca azotul să fie asimilabil, să reintre în ciclul vital și plantele să trăiească; el face ca azotul să poată trece din regnul neorganic, în cel organic, întreținând astfel viața pe pământ. — Mai toate fermentațiunile fac să să degajeze acid carbonic, care este un gaz ce produce *asfixie* când să află în cantitate prea mare în aerul pe care îl respirăm. Astfel este foarte primejdios ca să steie cineva în locul unde fierbe vinul sau fermentează berea, și pentru care trebuie ca acele locuri să fie în totdeauna bine ventilate. Pentru mai bune lămuriri

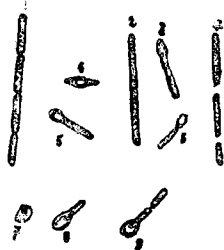

Fig. 103. — Ferment butiric.

(*Bacillus butyricus*), mărit de 1200 ori; unele bacterii au spori (5.6.7.8.9).

privitoare la fermentațiune să să caute la: BERE, OTET, PANE, V. V.

FERROPİRINĂ. — Această combinațiune a antipirinei cu fierul să mai numește și *feripirină*; ea să prezintă sub formă de praf roșu cristalin; este astringentă fără a fi caustică. Să dă pe *dinăuntru* 5-15 centigrame în pilule sau în poțiune; iar pe *din afară* în soluție de 20 la 100 pentru a o pri curgerea de sânge ca și perclorurul de fier.

FEȘI (lat. *fascia*). — O bucată de pânză îngustă și lungă care să învârtește sau să strângă în formă de sul să numește *fașe*. Feșile să pot face din tot felul de pânză, din tifon, din lână, flanelă, sau din cauciuc, pentru un bandaj compresiv. Lungimea ca și lățimea variază după trebuință, astfel pentru degete o fașe va fi lungă până la 1 metru și lată de 1-2 centimetri; pentru membre (mâni și picioare); lungimea va fi de 1 metru până la 5-6 metri, iar lățimea de 5-7 centimetri. Pentru a strângă o fașe

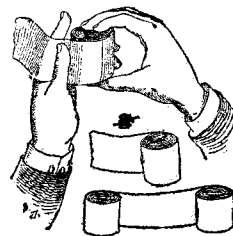

Fig. 104. — Procedeu cum trebuie să să strângă o fașe.

începem cu un capăt pe care îl îndoiim asupra lui însuși de mai multe ori, apoi luăm micul sul cu mâna stângă, degetul mare ținându-l pe deasupra și arătătorul pe de desupt, iar celelalte 3 degete tot pe dedesupt îl susțin. Mâna dreaptă trage asupra părții libere a feșei ca s'o întindă, pe câtă vreme cea stângă continuă a o îndoi potrivit. Când am strâns întreagă fașa, o fixăm cu un ac cu gămălie ca să nu să desfacă până la întrebuițare. Uneori o fașe să strângă pe la amândouă capetele așa că avem 2 suluri. Curățirea feșilor să face astfel: să fierb în apă un sfert de ceas, apoi să spală și să trec prin leșie în clocote (cu sodă și săpun), după care să mai dau prin apă curată, să usucă și să strângă în formă de sul.

FETE TINERE. — La etatea de 13-14 ani, organismul fetei trece printr'o revoluțiune, sau mai bine zis printr'o evoluțiune organică care o deosebește din punctul de vedere igienic și medical de băiat. Pe câtă vreme acesta n'are decât să îndestuleze trebuințele cari rezultă din *creștere*, iar ceea ce-i rămâne din câștig să înmagazineze servindu-i spre dezvoltare, fata pe lângă cheltuielile cerute de creșterea sa mai trebuie să îndestuleze și cheltuiala produsă de *pier-*

derea lunară a unei părți din propria ei substanță, de *menstruație* sau *regule* (vezi **MENSTRUATIUNE**). Această evoluțiune să face de multe ori fără nici o sdruncinare, de multe ori însă ea să îndeplinește cu greutate și aducând oarecare prejudeții sănătății fetei. Căci, în acest timp sângele devine mai sărac dacă nu cumva o igienă bine regulată nu repară pierderile ce el le încearcă, mai întâiu fiindcă el curge dintr'un organism nepregătit bine pentru acest *deficit lunar*, apoi fiindcă turburările apetitului și ale mistuirii fac ca el să primească materiale cari îl repară în mod neîndestulător. Pe de altă parte sistemul nervos, care joacă un rol mare în această îngrămădire de sânge într'un anumit punct al corpului, stă fără încetare treaz și primește o excitațiune (ațătare) care, dacă nu este calmată în fiecare lună prin ușurarea așteptată, să transformă în iritațiune cu adevărat bolnăvicioasă, care poate duce la isterie. Așa dar punctul de căpetenie al igienei fetei tinere este să facem ca sângele ei să fie întreținut în bune condițiuni, ca el să-și urmeze cu ascultare cursul care-i este desemnat, ca sistemul ei nervos să nu-și iee nici odată o preponderanță de care poate ușor abuză. Prima condițiune de succes este o *hrană* bună, substanțială, constând mai cu seamă din ouă, pește, carne. A doua condițiune este ca fata să facă *exerciții* sau *gimnastică* în mod îndestulător; pe lângă studiu, desen, piano, etc., să caute să-și pună în mișcare în fiecare zi toți mușchii. Cusutul și alte lucrări de mână nu trebuie s'o țină prea mult pe scaun; ea trebuie să să miște, să facă plimbări pe jos, mai bine decât în trăsură, cel puțin două ceasuri pe zi, să facă exerciții de gimnastică apropiate sexului ei. Afară de acestea, nițică hidroterapie este foarte folositoare; în lipsă de duși reci poate să facă spălături cu apă rece. Intru cât privește *somnul*, el trebuie să fie de 7-8 ore, și pe cât să poate fetele să să culce mai de vreme pentru ca să să scoale mai de dimineață; somnul de noapte este cu mult mai bun decât cel de ziua. Dar aceasta nu va să zică că vroim să excludem *balurile*, mai ales că fetele formează cea mai frumoasă podoabă a unei petreceri de danț; ceeace voim să zicem este ca balurile să fie mai rare și să nu dureze până în ziua albă. Teatrul nu prea este bun pentru fete, fiind un mijloc foarte rău pentru a calma sistemul nervos. Pentru fetele de oraș să recomandă ca cel pu-

țin două luni de vară să le *petreacă la țară*, unde pot să-și facă o bună proviziune de aer și de lumină. Cât despre *îmbrăcăminte* vom aminti că ea trebuie să fie astfel făcută ca să asigure cea mai mare libertate creșterii și mișcărilor corpului, să nu producă nici un fel de strângere asupra corpului; obiectul mai interesant din acest punct de vedere este *corsetul*, care așa cum să poartă de obicei este un adevărat instrument de tortură, pe care femeile îl poartă sub pretext de a susține talia, pieptul și abdomenul fără să ție seamă de numeroasele neajunsuri ale lui (vezi **CORSET**). Pentru a termina vom mai spună că în această perioadă a vieții tânăra fată este destinată de a-și mai schimba încă odată numele și condițiunea, trecând în starea tinerei femei și *căsătoria* (vezi acest cuvânt) este pentru ea ca și pentru băiat un bogat izvor de gândiri serioase asupra cărora nu vom stărui.

FEZANDATĂ (Carne). — Caută la **FAZAN**.

FIBROM (dela *fibră* și terminațiunea *om*, care însemnează tumoră, bolfă, umflătură). — Sub acest nume să înțeleg toate bolfele sau umflăturile formate de țesut *fibros*, adică din o substanță fasciculată cu celule plazmatice anastomozate unele cu altele, cari au un nucleu și o masă de protoplazmă. Fibromul este o tumoră tare la pipăit, bine limitată, care să poate mișcă sub piele, rotundă sau lobulată, uneori foarte voluminoasă și care poate fi ușor scoasă (enucleată). Fibromul face parte din tumorile zise *benigne*, adică cari nu strică sângele.

FICAT, *maiu* (lat. *jecur*, grec. *hepar*). — Este un organ foarte mare având o greutate de 1500 până la 2000 grame și o formă ovoidă. Ficatul să află în pânțece (vezi **ABDOMEN**), în partea dreaptă, sub coaste,

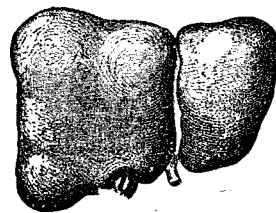

Fig. 105. — Fața superioară a ficatului.

ocupând tot ipocondrul drept și întinzându-să în epigastru pe dinaintea unei părți a stomacului. El este acoperit de diafragm, care îl desparte de plămânul din dreapta.

Fața lui superioară este bulbucată, netedă și împărțită printr'un șanț în două părți, doi *lobi* (drept și stâng); fața inferioară este găunoasă și prezintă două șanțuri laterale reunite prin un șanț transversal, *hilul* ficatului. Pe această față să vede: *vena portă*, care duce în ficat sângele negru în-

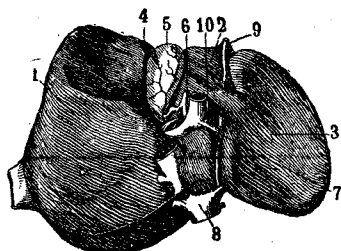

Fig. 106. — Fața inferioară a ficatului.

1. Lobul drept. 2 Lobul patrat. 3. Lobul stâng. 4. Hilul ficatului. 5. Vezicula biliară. 6 Canalul coledoc. 7. Vena portă. 8. Vena cavă inferioară. 9. Ligamentul rotund. 10. Arteria epatică.

cărcat cu produsele digestiunii (mistuirii) ce să face în mațe; vena portă să împarte în o mulțime de ramuri și rămurele în interiorul ficatului; *vena cavă inferioară* în care vine să să verse *vena supra-epatică*,

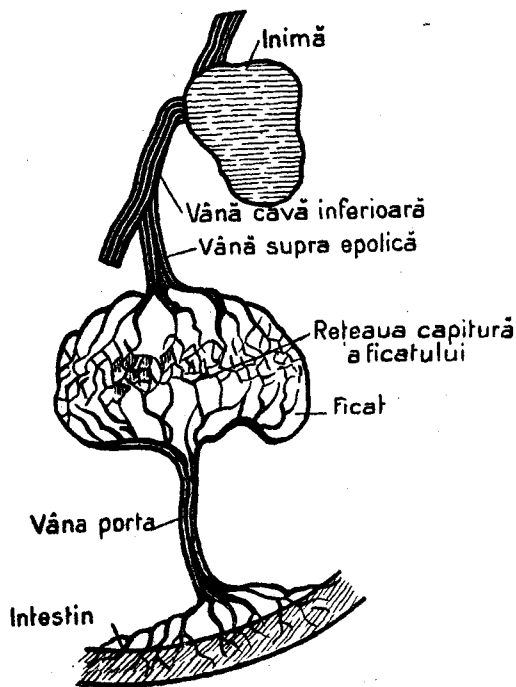

Fig. 107. — Schemă care arată circulațiunea între ficat și inimă și între ficat și intestin.

(Erată: în loc de *vână supra epolică* să să citească *vâna supra epatică*, iar în loc de *capitură* să să citească *capilară*).

formată din reunirea tuturor capilarelor venei porte; — *arteria epatică*, care aduce în ficat sânge roșu; *vezicula biliară* (beșica fierei); — *canalul coledoc*, care este format din unirea *canalului epatic*, ce aduce fierea de adreptul din ficat, și din *canalul cistic* care aduce fierea ce să află adunată în *vezicula biliară*; canalul coledoc merge să să deschidă în mațul subțire (duoden), unde varsă fierea (vezi DIGESTIUNE). — Ficatul are două slujbe de căpetenie: el face *bilă* sau *fiere* (1200-1300 grame pe zi), care să scurge prin canalul coledoc în mațul subțire pentru a ajuta la mistuirea și absorbțiunea grăsimilor; ficatul fabrică și un fel de zahăr special, *glicogen*, pe care il varsă în circulațiune prin vena cavă, și înmagazinează zahărul adus în cantitate prea mare de cătră vena portă. — *Bila* sau *fierea* (vezi acest cuvânt) este un lichid gălbui, de unde vine și colorațiunea galbină a corpului când a intrat fierea în sânge, cum să întâmplă în *gălbinare* (icter); colorațiunea verzuie să vede în vărsăturile *bilioase* (de venin); gustul fierei este dulce, apoi amar. Bila să compune din *apă*, din *săruri*, cari sunt formate din combinațiunea sodei cu acidele grase (*colat* și *coleat de sodă*); din *colesterină*, care este o substanță ce este solubilă în bilă numai cu ajutorul *coleatului de sodă*, iar când acesta să găsește în cantitate prea mică atunci *colesterina* să precipită și formează, singură sau împreună cu alte substanțe, *pietricele* (calculi), cari să găsească așa de des în beșica fierei; din *substanțe colorante* cari colorează materiile fecale (când bila nu trece în mațe materiile fecale nu să mai colorează și ele sunt albi ca mazărea bătută, după cum să vede în *gălbinare*). Cea mai mare parte din fiere să rezoarbe în mațe după ce a suferit oarecari transformări. — *Boalele ficatului*. Fiind adăpostit de coastele cele din urmă sub cari să află, *rămirile ficatului* sunt rare. Dar, când să întâmplă ca ficatul să sufere vr'o *contuziune* violentă, produsă prin o lovitură sau prin trecerea unei trăsuri peste el, ori când să întâmplă să fie înțepat cu vr'un cuțit sau o sabie, ori să fie pătruns de vr'un glonte de armă de foc, atunci starea bolnavului este mai întotdeauna gravă. În aceste cazuri ficatul să poate inflama (a-prinde), poate să să desvolte un abces în interiorul lui sau să poate produce o peritonită, de aceea, până la venirea doctorului, bolnavul să va culcă în pat în odihnă și nemișcare completă, iar pe regiunea ficatului să vor pune cărpe înmuiate în apă

rece sau cu gheață și la trebuință câteva lipitori. Intru cât privește *boalele ficatului*, ele sunt numeroase și foarte deosebite cu privire la natura și gravitatea lor. O *durere* în dreptul ficatului nu însemnează numai de cât o boală a acestui organ, căci durerea poate să fie numai o simplă *neuralgie* sau un reumatism a mușchilor din acea parte, ori o colică intestinală în dreptul acela. *Coloarea gălbuie* a feței iarăși nu ne arată întotdeauna o boală de ficat, căci sunt unii oameni cari de felul lor sunt cam galbini la piele; alteori această gălbineală poate să provină din cauza unui cancer de stomac sau din o boală de inimă; câte odată această gălbineală poate să provină din o deranjare de stomac trecătoare, care mărește pentru un moment cantitatea de fiere secretată de ficat, fără ca acest organ să fie cu adevărat bolnav, precum să poate întâmplă și întors, adecă ficatul să fie cu adevărat bolnav fără ca ochii să aibă colorațiunea care să vede la *gălbinare* (vezi ICTER). Prin urmare, durerea în dreptul ficatului și coloarea galbină numai atunci ne arată că avem a face cu o boală de ficat când mai sunt și alte semne, pe cari numai doctorul este în stare a le cunoaște și pricepe. *Inflamațiunea ficatului*, numită și *epatită* sau *hepatită*, poate fi acută și cronică. Cea *acută* poate să fie produsă de o lovitură sau de o cădere pe partea dreaptă a pântecelui, și atunci de obicei este urmată de un *abces* al ficatului. In țările calde epatita acută să vede mai des și să însoțește adeseori de *dizenterie*. Dacă nu să formează abces, să poate întâmplă ca epatita să treacă în stare *cronică* și ale cărei semne sunt: o greutate mare în dreptul ficatului, o gălbinare mare neîntreruptă și turburări digestive variate, diaree bilioasă (urinare verzuie), lipsă de poftă de mâncare, vărsături de venin, etc. *Umflarea* ficatului care provine din inflamațiunea lui, sau care însoțește o inflamațiune de stomac sau de intestine, sau care să vede uneori la cei ce sufer de o boală cronică de inimă sau de plămâni, ori de dizenterie sau febră tifoidă, etc., această umflare sau *ingorgiare* a ficatului să cunoaște ca și epatita cronică prin o durere surdă care să întinde până la umărul drept, prin gălbinare (icter), prin mistuiri anevoioase și mai cu seamă prin pipăire care ne arată cât de mult să întinde ficatul umflat sub coaste. Ficatul mai este supus la o boală, la o inflamațiune cronică și profundă care să numește *ciroză* (dela grec. *kir-*

rhos, galbin, rumen), care nu să mai poate vindecă. *Ciroza* este *ipertrofică*, când ficatul este mărit de volum, și *atrofică* când ficatul să micșorează din ce în ce. Intre

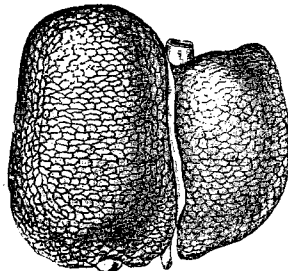

Fig. 108. — **Ciroză ipertrofică** (ficat mărit).

cauzele cirozei să numără *alcoolismul* și *impaludismul*. In ciroza ipertrofică avem ca semne diferite turburări în mistuire, umflarea ficatului și gălbinare (icter), materiile fecale rămân însă colorate, ca în adevăratul icter, urina este închisă; mărirea ficatului uneori este așa de mare în cât suferă respirațiunea. In ciroza atrofică avem la început pierderea apetitului, greutate la mistuire, când constipație când diaree, mâncărimi, curgere de sânge din nas, durere în dreptul ficatului, apoi mai târziu pântecelul începe a să umflă, umplându-să cu apă (ascită) care poate ajunge până la 10-18 litri (dropică), iar bolnavul slăbește grozav rămânând numai piele și oase, curgeri de sânge din nas, scuipare de sânge, vărsături de sânge, scaune cu sânge. *Tratament*. Cine nu voiește să suferă de ficat trebuie să ducă o viață regulată, să nu facă nici o abatere de regim, să nu manânce prea mult, să nu beie băuturi alcoolice, să nu ducă o viață prea leneșă, sedentară, ci să umble, să facă exerciții, cu atât mai mult cu cât să hrănește mai bine. Odată ficatul îmbolnăvit cel mai bun regim este cel de *lapte*; apoi să recomandă ventuze, puncte de foc, vezicători, iodur de potasiu, diuretice, apă de Carlsbad sau de Vichy, iar pentru ascită (dropică) să face *paracenteza* (să dă cep). — Am zis mai sus că inflamațiunea acută a ficatului să termină de multe ori prin formațiune de puroiu, prin *abces*. Abcesele ficatului să observă foarte des în țările

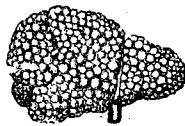

Fig. 109. — **Ciroză atrofică** (ficat foarte mic).

calde (Egipt, Algeria, Senegal, India, etc), adeseori ele sunt legate de dizenterie (vezi acest cuvânt). In abcesul ficatului avem ca semne: durere la ficat, vărsături, diaree, febră mare cu fiori, uscăciunea limbii, prostrațiune, etc. Ca *tratament* să recomandă deschiderea cât să poate mai timpurie a abcesului. — O boală cumplită este *cancerul* ficatului care foarte rar să ivește de-a dreptul în ficat, cele mai adeseori el să întinde dela stomac. In cancer avem ca semne: dureri surde în dreptul ficatului, gălbănare, ascită, scaune negre, slăbire, uneori febră. Cancerul sau racul ficatului nu să poate vindeca. — Pentru a termina vom mai vorbi ceva și despre o boală cunoscută sub numele de *chist idatic* al ficatului, care este un fel de pungă plină cu apă limpede; care pungă este produsă prin dezvoltarea ouălor unei *tenii* speciale (*echinococ*), care trăiește în stare adultă în căne și a cărei lungime este de 4-5 centimetri, fiind de grosimea unui ac cu gămălie. Această boală este foarte greu de cunoscut la început, uneori însă începe cu dureri în umărul drept, cu un fel de blândă pe corp, cu desgustul pentru mâncările grase. Mai târziu tumora (umflătura) începe să să arate însoțindu-să de greutate și de dureri ca și cum s'ar rupe ceva, curgere de sânge din nas. Pe măsura în care crește chistul respirația devine din ce în ce mai grea, apetitul scade, mistuirea să face mai greu și omul slăbește. *Tratament*. Fiind sigur că această boală să produce prin introducerea ouălor de echinococ în intestin fie prin apă, fie prin legumele cari au fost în atingere cu materiile fecale ale cânelui, lucrul cel mai bun pentru a o preveni este a nu mânca decât legume fierte și de a nu bea decât apă filtrată sau fiartă. Chistul idatic să poate deschide în tubul digestiv, în căile aeriene (plămâni) sau în peritoneu, pentru a preîntâmpina aceasta este bine ca chistul să să opereze din vreme. — Intru cât privește *pietrile* la ficat sau mai bine zis în beșica fierii (*liti-aza și colicele epatice*) caută la EPATICĂ (Colică).

FIGAT DE PUCIOASĂ, trisulfur de potasiu, hepar sulfuris. — Caută la SULF.

FIGUS GARICA. — Caută la SMOCHINĂ.

FIER, FIERUGINOASE. — De când s'a dovedit că sângele omului, sunt cam vr'o două sute de ani de atunci, conține în stare normală fier (vezi SÂNGE), acest metal a început să să întrebuințeze în tratamentul boalelor în

cari s'a constatat că fierul s'a împuținat în sânge sau lipsește cu totul, cum sunt unele boale generale, *anemia*, și mai ales *cloroza*. Cele mai multe preparate fieruginoase să dau ca *tonice*. Fierul să întrebuințează în *natură*, în combinațiuni diverse sau *săruri* și sub formă de *ape minerale naturale*. — In *natură* să să dă *pilitură de fier porfirizată*, adică fier moale pilit și redus în praf foarte fin din care să ia câte 5 centigrame înainte de fiecare masă, sau în pilule, pastile ori bomboane de ciocolată; apoi *fierul redus prin idrogen*, care este un praf fin, cenușiu închis, fără gust și fără miros, din care să ia câte 10 centigrame înainte de mâncare, fără ca acest fier să obosască stomacul sau să strice dinții. — Din *combinațiunile fierului* cele mai întrebuințate sunt: *arseniatul de fier*, în pilule de câte 1 centigram; 10-20 pe zi; bun în anemie la persoanele limfatice sau atinse de boale de piele. *Bromurul de fier*, în dragee de câte 5 centigrame; 4-10 pe zi; bun în anemie la oamenii nervoși. *Cacodilatul de fier*, în pilule de câte 5 centigrame; 2-4 pe zi. *Carbonatul de fier*, foarte bună preparațiune, dar care să strică repede la aer; în doză de 20 centigrame până la 1 gram pe zi, în 4 până la 10 pilule. *Citratul de fier*, în pilule de câte 5 centigrame; 4-8 pe zi; sau în sirop ori vin, 1-3 linguri pe zi. *Clorurul de fier*, foarte bună preparațiune, transformându-să în stomac în protoclorur; 10-20 centigrame, în 2-6 pilule. *Iodurul de fier*, recomandat în scrofule, sub formă de *sirop* (2 linguri pe zi), sau în pilule *Blancard*, 2-10 pe zi. *Lactatul de fier*, care deși nu obosește stomacul, dar nu prea îmbogățește globulele sângelui; în pilule sau dragee de câte 5 centigrame; 4-6 pe zi. *Oxidul ferichidratat* sau *rugina*, preparațiune economică care constă în a pune *cui* în apă până să ruginesc și a bea 2-3 pahare pe zi din acea apă. *Fosfatul de fier*, în pilule de câte 5 centigrame; 4-6 pe zi; sau în sirop, 2-3 linguri pe zi. *Tartratul de fier și de potasă*, în pilule sau sirop, 50 centigrame până la 4 gr. pe zi. *Valerianatul de fier*, tonic, anti-spazmodic, în pilule de câte 5 centigrame; 4-10 pe zi. — *Ape minerale fieruginoase naturale* în Franța sunt: Bussang, Auteuil, Cransac, Forges, Orezza, Vittel, etc., iar la noi; Slănicul-Moldovei, Strunga, Predeal, Umbrărești. — Pentru întrebuințarea *pe dinafară* sunt: *sulfatul de fier* (calaican verde, vitriol verde), bun pentru dezinfectarea latrinelor, canalelor, grajdurilor, etc. (vezi DEZINFECTANTE) și *perclorurul de fier*, care

să întrebuițează în medicină pentru a opri emoragia (curgere de sânge), aplicându-să sub formă de bumbac înmuiat în o soluție de perclorur de fier pe rană sau în nas (*epistaxă*), ori trăgând pe nas din acea apă; să mai dă și *intern* câte 10 picături în o jumătate de pahar de apă, de 2-3 ori pe zi; nici odată însă să nu să aplice pe o rană perclorur de fier curat.

FIERBERE. — Caută la FERMENTAȚIUNE.

FIERBINȚEALĂ. — Caută la FEBRĂ.

FIERE, bilă, venin. — Este știut că fierea să fabrică în *ficat* (vezi acest cuvânt), și că ea are un mare rol în mistuire. Uneori fierea să face prea multă și atunci sau să scurge prin mațe și scaunele să văpșesc în verzui; scaunele fiind mai dese avem diarea sau urdinărea *bilioasă* (vezi DIAREE); sau fierea din o pricină oarecare nu poate merge în mațe și rămâne în corp, în sânge, care o duce pretutindenea, văpșind pielea și albul ochilor în galbin, și atunci avem *gălbinare* sau *icter* (vezi ICTER), care de multe ori este un semn de boală de *ficat*, dar poate să fie trecător. Sunt unele persoane oacheșe, a căror piele bate în gălbui, fără însă ca să fie bolnave, după cum să întâmplă la oamenii cu *temperament bilios* (vezi TEMPERAMENT). În unele boale de stomac și de ficat unii bolnavi varsă *venin*, adică bilă amestecată cu mâncare (vezi VARSĂTURI). Întru cât privește *compozițiunea fierii* caută la FICAT.

FIEREA PĂMÂNTULUI, cintaură, floare de

Fig. 110. — Fierea pământului.

friguri, frigori, frigurică, herăa pământului, potroacă, potrocută, tintaulă, tintaură (*Erythraea Centaurium*, fam. Gențianeelor). — Plantă erbacee care crește prin fânețe și poieni umede (Iunie-August). În medicină să întrebuițează vârfurile înflorite în contra frigurilor, ca stomachice, aperitive și carminative sub numele *herba centaurii*. Să dă sub formă de ceaiu, 10 la 1000; de extract, 2-4 gr.; — de praf 2-10 grame pe zi. — La *țară* să plămădește fierea pământului în apă sau rachi (40 grame la un litru de apă), să face o băutură în contra frigurilor, din care să bea 100 grame în ziua când n'are friguri, să mai bea în contra durerilor de stomac și pentru ca să facă poftă de mâncare cu o jumătate de ceas înainte de masă.

FIEREA PĂMÂNTULUI. — Caută la DROC.

FIERE DE BOU. — Să întrebuițe odinioară ca amar, stomachic, viermifug; 1-10 grame în pilule. — La *țară* să întrebuițează *bul de bou* care să găsește în *fiere* la unii boi sub formă de buburuz. Acest *bun de bou* să prepară cu rachi sau vin și să bea într'un pahăruț făcut de ceară galbină, în fundul căruia să pune un galbin (ban de aur).

FIERTURĂ. — Caută la DECOȚIUNE.

FILARIOZĂ. — Boală produsă de un vierme din ordinul Nematozilor, fam. Filariidelor, numit *Filaria*, care intrând în organism dă naștere la diferite turburări și accidente. Din cele șapte specii de viermi, *Filaria nocturna* este care s'a găsit mai des în sângele omului bolnav, apoi *Filaria Loa* sau a ochiului, numită astfel fiindcă ea să observă mai bine la ochi, sub conjunctivă, unde produce dureri și mâncărime mare. Aceste două varietăți circulă prin sângele omului, intră prin vasele limfatice în număr așa de mare încât împiedecă circulațiunea limfei, producând în regiunea unde să face această împiedecare: *varice limfatice* cu toate urmările lor. Boala cunoscută sub numele de *Elefantiază* (vezi acest cuvânt) nu este altceva decât o *filarioză* generalizată la membrele inferioare (*picioar* sau *picioare de Elefant*) și la organele genitale externe. Filariile trăiesc în țările tropicale, în Africa, India, China, Antile, Golful Mexicului, etc., unde să găsesc în cursul apelor, și omul le ia prin apa de băut; ele au forma unor viermi albi lungi de 35 milimetri masculul, iar femeia de 76 milimetri. Mai este o altă specie: *Filaria medinensis* sau de Medina, care intrând în corpul omului să dezvoltă și a-

junge la o lungime de 70-80 centimetri; ea să duce din tubul digestiv în țesuturi așezându-se sub pielea dela glezne, dela gionate (gambe), dela coapse, câte odată la sân, la nas sau în limbă, producând acolo o ridicătură care la pipăire ne dă impresiunea unei sforicele înghemuite, și care

Fig. 111. — **Filaria de Medina.**

provoacă ivirea unui abces din care iasă un capăt al viermelui. *Tratament*: în țările unde să află *filaria* este bine ca apa să să beie în totdeauna fiartă, iar când să ivește abcesul el trebuie deschis prințându-se una din extremitățile viermelui și extrăgându-l în totalitate încetul cu încetul răsucindu-l în jurul unui bețișor.

FILIMICĂ, *călinică*, *filimină*, *gălbinele*, *hilimică*, *roșioară*, *roșuliță*, *rușnică*, *rușnici*, *rujuliță* (*Calendula officinalis*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee cu florile galbine-aurii sau galbin-roșietice; originară din sudul Europei. să cultivă adeseori ca decorativă (Iunie-Septembrie). La țară să fierbe în vin și să bea pentru *gălbinare*.

FILTRU, FILTRAREA APEI. — Filtrul este un aparat care să întrebuițează la curățirea apei de băut de toate lucrurile stricătoare sănătății, cum sunt: diferitele materii organice, ouăle unor viermi (limbrici, panglică, etc.) și *microbii*. În orașele mari apa care să împarte locuitorilor să filtrează mai întâiu în niște havuzuri (basinuri) mari, unde stă câțva timp și unde trece prin straturi alternative de nisip și de pietriș. Dar aceasta nu este deajuns; fiecare casă trebuie să aibă un filtru pentru a filtra apa de băut, fie aceasta venită prin țevi sau luată din râuri, ori din fântâni, și aceasta nu numai în timp de molimă ci și în timpurile bune. Dintre filtrele de casă cel mai bun este al lui Chamberland, care să compune din un tub de porțolan prin care să filtrează apa pusă în vasul de metal în care se află așezat tubul și aceasta mulțumită presiunii pe care o su-

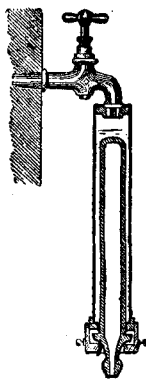

Fig. 112. — **Filtru Chamberland.**

feră apa. Pentru ca să avem mai multă apă filtrată vom întrebuița un filtru compus din mai multe tuburi de porțolan. Nu trebuie însă să pierdem din vedere ca acest filtru ca să fie în totdeauna bun, trebuie *încălzit* de 2 ori pe săptămână cu ajutorul unei lămpi de gaz aerian sau de spirt sau în un cuptor de brutărie. Cu toate acestea în timp de molimă (epidemie) este bine ca apa de băut să fie și fiartă. Mai este un filtru mult recomandat, al lui Berkefeld, făcut din pământ de infuzorii; apoi mai sunt filtrele făcute cu cărbuni, etc., dar ori care ar fi aparatul ales, el trebuie să lase apa să să scurgă încet, să fie curățit adeseori și să fie priment în dată ce s'a încărcat cu materii vătămătoare.

FIMOZĂ (dela grec. *phimos*, sfoară). — Să numește astfel strămtorarea din naștere sau de natură inflamatoare a deschiderii *prepuțului* (sulacului), din care cauză capul membrului viril nu să poate descoperi. Fimoza împiedecă de a ține în stare de curățenie capul membrului din care pricină să pot produce inflamațiuni și chiar ulcerațiuni cari nu să pot trată. Ca tratament să recomandă *circumciziunea* (tăierea împrejur), operațiune ușoară de făcut și care să vindecă repede (vezi **CIRCUMCIZIUNE**).

FINCEN. — Caută la **MOLURĂ**.

FINIC. — Caută la **CURMALE**.

FIOR (lat. *horror*). — Un fior să arată sub forma unei tremurături însoțită de o simțire de frig, care pleacă din spate și șale și sgudue tot corpul în mod inegal și neregulat. Sunt mai multe feluri de fior: uneori totul să mărginește numai la un fel de tremurare (fiori ușori) care oțărăște pielea fără sguduituri; alte ori este o înfiorare generală (*horripilațiune*) mai pronunțată în care să sburlește părul; în alte cazuri fiorul este așa de mare încât dinții clănțănesc și tot corpul să cutremură. Întru cât privește durata, ea variază foarte mult: dela câteva clipe până la 2-3 ceasuri. Nu orice fior este începutul unei boale; o emoțiune morală, o spaimă, o frică mare, o mistuire greoaie, o expunere repede la frig sunt de ajuns ca să ne producă fiori ușori, scurți, cari dispar dela sine și nu să însoțesc de fierbințeală (febră). Dar de obicei fiorul ne arată un început de febră eruptivă cum este pojarul, scarlatina, etc.), sau începutul unei inflamații (aprinderi) însoțindu-se de o mișcare febrilă (fierbințeală), cum este o fluxiune de piept, pneumonie, sau o peritonită, etc. În aceste

cazuri fiorul este puternic și de lungă durată. Cel mai bun lucru pentru a combate astfel de fior este de a te culcă îndată în pat, de a te acoperi până sub bărbie cât să poate de bine, de a bea un ceaiu cald sau alt lichid fierbinte, de a cere să ți să pună la picioare și dealungul corpului cărămizi calde sau sticle umplute cu apă fierbinte, bine astupate și învelite în șervete; toate acestea, bine înțelese, până la venirea doctorului care va căuta să afle la ce ține acest fior și va prescrie cele de trebuință.

FIORAVANTI. — Caută la BALSAM.

FIRICĂ. — Caută la FERIGĂ,

FISALINĂ. — Caută la PĂPĂLAU.

FISTULĂ (lat. *fistula*, bortă, canal, gaură, țeve). — Să numește *fistulă* un canal strimt, de multe ori cu cotituri (sinuos), care este produs și întreținut prin o colecțiune de puroiu, într'un punct mai mult sau mai puțin depărtat de piele, care în cele din urmă să sparge, să găurește, dând scurgere la

să să facă cu mare greutate, cum este regiunea șezutului, *fistulă anală*. Fiindcă toate fistulele dau naștere cu timpul la diferite accidente în locul unde să găsească și pot chiar să tulbure sănătatea generală împunând puterile bolnavului, este bine ca ele să să trateze din vreme și în mod radical prin operație. — *Fistulă la șezut* (anus). Acest fel de fistulă să observă des și bolnavii au mare spaimă de ea, mai ales că de multeori ea este o arătare a ofitei, dar ea poate să fie produsă și de trânji (emo-roizi) și de un abces simplu. Fistula la șezut să arată sub forma unui canal cotit care străbate buca (fesa) din mațul șezutului (rectum) și până la marginea șezutului (a anusului). Dar fistula poate să aibă numai o deschidere fie în mațul șezutului (*fistulă oarbă internă*), fie pe pielea din jurul șezutului (*fistulă oarbă externă*); când ea să deschide de amândouă părțile să numește *completă*. Această fistulă să vindecă foarte greu din pricină că păreții nu să pot apropia fiind formați de doi mușchi depărtați unul de altul. Intre *semnele* fistulei avem: mâncărime, uneori durere, întotdeauna o scurgere de puroiu. *Tratamentul* constă în operație, adecă în tăierea întregului canal fistulos și arderea lui cu fierul roșu după ce bolnavul a fost adormit prin clorofom sau amorțit prin rachistovainizare. — *Fistulă lacrimală*; să numește astfel un canal care merge din conductul lacrimal (vezi OCHIU) la obraz, prin care să scurg lacrimile, uneori amestecate cu puroiu, în cazurile de abces. *Tratamentul* constă în arderea traiectului fistulos, sondarea conductului lacrimal, pansament compresiv.

FISURI (lat. *fissura*, crepătură), *crepături* sau *pleznituri la șezut* (la anus). — Această boală să arată prin nește răni lungurețe cu marginile tari așezate între încrețiturile dela marginea șezutului, din cari să scurge puțin puroiu. Aceste răni dau naștere la nește dureri foarte mari după ce bolnavul a eșit la scaun, din care pricină mai toți bolnavii au spaimă de aceasta și nu să duc afară când le vine, să țin cât pot, zile întregi fără a eși afară. — *Tratament*. Pentru a preveni durerile să recomandă clistire, băi de șezut, ungeri pe răni cu vazelină înainte de fiecare scaun, iar pentru vindecare să recomandă lărgirea sau dilatația forțată a șezutului, după ce bolnavul a fost adormit prin clorofom sau amorțit prin rachistovainizare.

FITINĂ. — Principiu fosfo-organic de rezervă al plantelor cu clorofil, izolat din a-

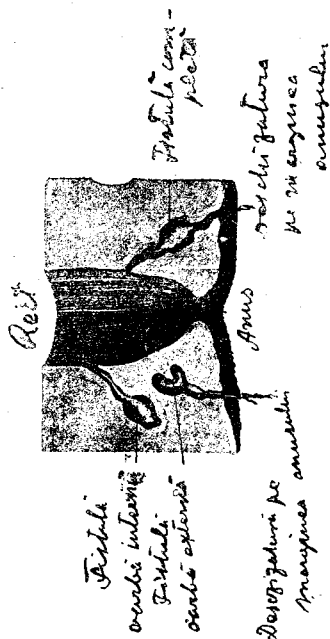

Fig. 113. — **Fistulă la anus** (șezut).

acel puroiu. Colecțiunea de puroiu (abcesul) care dă naștere la fistulă poate să provină din mai multe cauze: un corp străin care trebuie să să elimine, cum ar fi o bucăciță de os mort (colț de lup), un glonte, etc.; sau o inflamațiune (aprinde) a unui canal, cum ar fi a canalului lacrimal, *fistulă lacrimală* (vezi LACRIMI), a canalului salivar, *fistulă salivară* (vezi SALIVARĂ), a canalului udului, a uretrei, *fistulă uretrală* (vezi URETRĂ); sau o conformațiune specială a unei regiuni care face ca vindecarea unui abces

limente vegetale. Să prezintă sub formă de praf alb, cu gust acid, aproape insolubil în apă, conținând 20 la 100 fosfor. Fitina lucrează ca tonic reconstituant și aperitiv puternic; ea excită nutrițiunea intimă a țesuturilor și celulelor. Fitina este alimentul fosforat *natural* cel mai bogat în fosfor organic asimilabil. Să dă în *doză* de 1—2 gr., la copii 25 centigrame până la 1 gram, în buline sau comprimate sau sub formă granulată, în momentul mâncărilor.

FIZIOLOGIE (dela grec. *physis*, natură, și *logos*, tratat). — Este știința fenomenelor vieții, adică a proprietăților și funcțiilor țesuturilor și organelor animalelor în viață. Stare *fiziologică* va să zică stare normală sau *naturală*.

FIZIONOMIE (dela grec. *physis*, natură, și *nomos*, lege). — Să numește astfel înfățișarea dată figurii (feței) prin totalitatea trăsăturilor cari o compun și cari variază dela om la om sub diferite influințe. Cea dintâiu influință este *ereditatea* (moștenirea), mulțumită căreia aceeași înfățișare a trăsăturilor feței să vede la generațiuni succesive ale uneia și aceleleași familii (vezi *EREDITATE*). Altă influință este conformațiunea deosebită a oaselor feței și mai ales acțiunea mușchilor cari produc cele mai variate jocuri ale fizionomiei, prin încrețirea frunții, strângerea sprâncenelor, lărgirea nărilor, ridicarea colțurilor gurii, etc. (vezi *FAȚĂ*), dislocând pielea în diferite senzuri. Când contracțiunile mușchilor să repetă foarte des ele fac ca încrețiturile și indoiturile pielei să rămână permanente dând fizionomiei un caracter propriu pe care nu-l mai pierde nici odată. Astfel obiceiul gândirii încordate mărește încrețiturile frunții, mai ales pe cele verticale; obiceiul de a râde mult și des face ca să să ivească încrețiturile dela partea din afară a ochilor (*laba gâștii*) și colțurile gurii să fie ridicate; apoi, privirea omului exprimă blândetă, dulceață, răutate, vicleșug, spaimă, după cum să contractă (să strângeră), mai mult sau mai puțin, cutare sau cutare din mușchii cari pun în mișcare sprâncenele și pleoapele. — Fizionomia omului să schimbă în stare de boală așa de mult și în așa mod în cât de multe ori numai după înfățișarea ei putem ghici felul boalei. In cazurile de *alienațiune mentală* (nebunie) fizionomia variază după forma boalei; ea poate avea o înfățișare răzătoare sau tristă, rătăcită sau tâmpită, care nu să potrivește cu mediul în care trăiește bolnavul, nici nu are vr'un motiv aparent;

de multe ori această schimbare de fizionomie este cel dintâiu semn al nebuniei. In multe boale, fie de natură nervoasă, fie de altă natură, trăsurile feței să schimbă; astfel în *meningită* trăsurile sunt alterate chiar de la început, pleoapele pe jumătate închise și clipind mereu de frica luminii descoper de abia niște ochi vii, roșii, insuflețiți, uneori mișcându-să repede în orbitele lor, alteori fiind fixi, nemișcați, întorși înăuntru sau în afară, buzele sunt tremurătoare, obrazii sunt roșii sau palizi, calzi sau reci, acoperiți de sudoare; — în *congestiunea* și *apoplexia cerebrală* fizionomia își pierde orice expresiune; — în *coree* fața să defigurează prin tot felul de strâmbături; — în *paralizia facială* fizionomia are o înfățișare ciudată căci în o jumătate a feței mușchii funcționează bine, cum trebuie, iar în cealaltă jumătate ei stau în nemișcare (vezi *FAȚĂ*); — în *febra tifoidă* cu formă gravă fizionomia prin imobilitatea trăsurilor și privirea rătăcită capătă o expresiune de tâmpeală ca și la idiști. Afară de aceste cazuri fizionomia să schimbă mult și în boalele de pântec, cum sunt *peritonita* și *colicele*, în cari trăsurile feței sunt strânse și contractate asupra lor însuși, subțiate și ca apropiate de linia mediană, pielea este încrețită, sbârciturile sunt mai pronunțate decât de obicei, ochii sunt infundați și tăiați. In *enterita coleriformă* fața la copiii mici devine galbină-vânăță, rece, buzele să decolorează, nasul să subțiază, obrazii să turtesc, ochii își pierd strălucirea și să taie. In *inflamațiunile cronice ale stomacului și intestinului* fața slăbește pe încetul și din ce în ce mai mult luând înfățișarea prea de timpurie a bătrâneții, pielea este moale, fleșcăită și cu sbârcituri, figura ia un aspect pământos, slăbită; copiii seamănă cu nește bătrâni mici aproape de sfârșit. In boalele cu durată lungă și când moartea să apropie fizionomia ia o înfățișare specială, pentru care să și numește *fața ipocratică*: pielea frunții este întinsă, uscată și acoperită de sudoare rece, ochii infundați în cap, întredeschși în timpul somnului, fără expresiune, nasul subțiat, tâmpele infundate, umerii obrazului ridicați, buzele decolorate, livide și atârtnate. In *febrele mari* sau o *inflamațiune localizată* (febra tifoidă la început, febrele eruptive, brânca, reumatismul acut, meningita, etc.) fața este *vultuoasă*, adică roșie peste tot și cam umflată, obrazii ca și buzele umflați, ochii bulbucați, vii și injectați. In *congestiunile pulmonare* (îngrămădire de

sânge în plămâni) fața este roșie în dreptul umerilor obrazului (pomelilor), iar când congestiunea este numai la un plămân roșeața să mărginește numai în partea feței corăspunzătoare plămânului bolnav. În *boalele grave de plămâni* și în *boalele de inimă* cu tendință spre *asfixie* fața este vânată, și buhăită, buzele livide. În *boalele de ficat*, în *gălbănare* (icter) fața este galbină ca paiul; în *oftică* ea este pământoasă; în *anemie*, *cloroză*, în urma *emoragiilor* (pierderilor de sânge) mari ea este palidă, și așa mai departe. Din toate acestea să poate vedea cât de schimbăcioasă este fizionomia omului atât în stare de sănătate cât și în stare de boală și în acest din urmă caz de multe ori ea ne poate da oarecari indicii asupra naturii și gravității unei boale.

FLANELĂ.—Rolul flanelelor nu este de a întreține căldura corpului, ci de a suga, a absorbi sudoarea (nădușeală) pe măsura în care iasă din piele și de a o lăsa să se evaporeze încetul cu încetul pentru ca să nu se răcească corpul, după cum să întâmplă când pe piele să află o cămașă de pânză udă de nădușeală și care să evaporează prea repede. Flanela este bună de purtat pentru toți, chiar și pentru copii, atât vara, pentru a preîntâmpina răceala produsă de nădușeală, cât și iarna, pentru a mări căldura produsă de îmbrăcăminte. Cei slabi de piept, cari tușesc sau capătă guturaiul cu înleznire, ar fi bine ca să poarte în totdeauna flanelă. Vestmintele de flanelă, cari să poartă pe dinafară, să pot purta și vara, fiindcă ele nu absorb razele soarelui și nu sunt așa de calde ca celelalte stoffe. Ne putem lipsi de flanele dacă ne obicinuiim corpul cu răceală, întărindu-l în contra schimbărilor de temperatură prin spălături generale cu apă rece făcute în fiecare zi, vara-iarna. Flanelele trebuie primenite cel puțin odată pe săptămână dacă nu voim ca ele să se îmbăcească cu sudoare, ceea ce le-ar împiedeca de a mai suga nădușeala ce s'ar mai forma. Flanela nouă la început este cam iritantă pentru piele, dar după una sau două spălături ea devine mai suplă, mai mlădioasă. Pentru aceasta să recomandă ca flanela să se spele mai întâiu în apă săpunoasă foarte caldă, apoi să se clătească în altă apă tot săpunoasă și caldă, iar în urmă să se țină 24 de ceasuri în apă caldă în care s'a pus amoniac (10 grame la un litru).

FLATULENȚĂ. — Ingrămădire de gazuri în o cantitate oarecare: *flatulență de stomac*, *de intestine*, etc.

FLATUOZITĂȚI. — Caută la GAZURI INTES-
TINALE.

FLEBITĂ (grec. *phlebitis*, dela *phleps*, vână și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Prin acest cuvânt să înțelege aprinderea sau inflamațiunea vinelor. Flebita să observă mai mult la gambe, la persoanele atinse de *varice* (vezi acest cuvânt); ea poate fi produsă de o lovitură a gambei sau o plagă (rănire) care interesează vr'o vână; sau să poate dezvoltă sub influința frigului, a unei oboseli prea mari; sau în urma unei lăsări de sânge din o vână, a unei nașteri (faceri) grele, în cursul unei febre tifoide, a unei boale de inimă, a unui reumatism; să mai observă la cei ce sufer de gută, de sifilis, de cancer. — *Semnele* flebitei sunt: *durere* pe traiectul vinei inflamate, greutate, amorțeală; pe piele să vede o *șuviță roșie* și o *umflătură* (ca o coardă) care nu este altceva decât vâna inflamată și care este foarte simțitoare la pipăit; de altfel toată regiunea ocupată de vână poate fi umflată. Dacă flebita să produce în apropiere de o plagă, aceasta ia o înfățișare urâtă. Când flebita este întinsă bolnavul are *febră* (fierbințeală) mai mult sau mai puțin mare cu fiori cari să repetă. De obicei flebita să vindecă după un timp mai îndelungat, câte odată cu astuparea vinei; dar să poate întâmplă ca inflamațiunea să sfârșească prin *supurațiune* (facere de puroiu, coacere) și atunci bolnavul are dureri mari, svăcnituri, indispozițiune generală, fiori repetați, febră vie, urdinare, și el poate muri pe încetul prin intrarea puroiului în sânge (septicemie) sau subit (repede) prin formarea unui chiag în vâna inflamată și care să duce până în plămâni sau inimă împiedecându-le funcționarea. — *Tratament.* Repaus absolut; membrul bolnav să va ținea în pozițiune orizontală protejat de un cerc, să va înveli eu un strat gros de vată după ce s'a uns cu o alifie compusă din: ichtiol, 6 gr.; iodur de potasiu, 6 gr.; extract de cucută 3 gr.; extract de beladonă, 2 gr.; vaselină 30 gr. În contra febrei să va da chinină fenacetină, antipirină. Pentru a împiedeca comunicațiunea între partea vinei ocupate de flebită și inimă să recomandă *legătura aseptică* a vinei (făcută cu un fir de mătăsă) pe un segment al ei care nu este inflamă și rezecând vâna bolnavă între două legături. După vindecare să va trată cauza: varice, etc.

FLEBOTOMIE (dela grec. *phleps*, venă sau vână, și *tome*, tăiere). — Luare sau lăsare

de sânge prin înțeparea unei vine (vezi LĂSARE DE SÂNGE).

FLEGMĂ. — Caută la SCUIPARE.

FLEGMON (dela grec. *phlegain*, a arde). — Este aprinderea sau inflamațiunea țesutului celular așezat sub piele (*flegmon superficial*), sau mai adânc sub aponevroză, în intervalul organelor (*flegmon profund*). După gravitate și întindere flegmonul să împarte în *simplicu* sau *circumscris* și în *difus*. 1. Flegmonul este *simplicu* sau *circumscris* când inflamațiunea să mărginește pe o întindere mică. El să iveste în urma loviturilor (conuziunilor) sau a plăgilor infectate sau supuse la iritațiuni mecanice; sau poate fi produs de un lichid iritant (urină, materii fecale) care a pătruns în țesutul celular sau prin o inflamațiune din vecinătate (adenite, fracturi, tumori). *Semnele* acestui flegmon sunt: umflare, căldură, roșeață și durere (svăcnituri); bolnavul are febră, neliniște și nu poate dormi. Flegmonul să poate termina sau prin *rezoluțiune*, adică să dea înapoi, sau prin *supurațiune*, adică să facă puroiu, să coacă și în cele din urmă să spargă. 2. Flegmonul *difus* vine mai cu furie decât cel *simplicu* și să întinde pe o suprafață mare și în adâncime; umflătura să face repede și este împăstată păstrând apăsarea (tiparul) degetului; durerea este foarte mare; părțile inflamate să mortifică, să gangrenează și mai târziu să elimine (cad) când începe și supurațiunea (cam pe la a 6-a zi); după căderea părților gangrenate rămân răni mari, întinse, cari aduc după sine schimbare în conformațiunea membrului; febra este foarte vie. — *Tratament*. In flegmonul *simplicu* să recomandă la început antiflogistice locale și generale: pozițiunea ridicată a membrului, repaus, lipitori, cataplasme de in; curățenie (purgativ), regim de lapte; când s'a făcut puroiu (când a copt) să va deschide prin o tăiere largă și adâncă. In flegmonul *difus* să recomandă la început revulzive, compresiune, etc., dar mai bine este să să facă chiar de la început tăieturi (*inciziuni*) largi, adânci, și multe, lăsând între ele însă 4-5 centimetri de piele pentru a preveni gangrena ei; să va înlesni scurgerea puroiului prin drenaj metodic și spălături repetate cu medicamente antiseptice. Pe dinăuntru vom da bolnavului medicamente tonice.

FLECTENE (dela grec. *phlyzein*, a fierbe), *beșici*. — Flectenele sunt niște *beșicute* sau *beșici* pline cu un fel de apă limpede, transparentă, cari să ivesc în palme sau tălpi în urma unor apăsări tari și repetate; la

mâni sunt produse prin lucrare cu sapa, lopata, săcurea, toporul, furca, grebla, cio-canul, etc., iar la picioare prin umblet mult, silit și prin încălțăminte rea. Când beșicile sunt produse prin o apăsare violentă și repede, ele au o culoare violacee sau negricioasă din cauză că lichidul ce cuprind este amestecat cu sânge. Flectenele să mai ivesc în cazurile de arsură (*combustiune*) sau prin aplicare de *vezicătoare*. Ca *tratament* să recomandă să să înțape beșicile pentru ca să curgă apa din ele, cu un ac sau cu foarfeci după ce au fost trecute mai întâiu prin flăcări. Nu trebuie însă să să ridice pielea după ce s'a scurs apa, pentru ca să nu să producă dureri mari, ci să va lăsa pe loc punând pe deasupra o bucată de tifon umezită cu vaselină boricată, vată și fașc.

FLOARE DE PUCIOASĂ. — Caută la SULF.

FLOARE VĂNĂTĂ. — Caută la STANJINI.

FLOAREA DE FRIGURI. — Caută la FIEREA PĂMÂNTULUI.

FLOAREA FLORILOR. — Caută la DIOC.

FLOAREA STUPILOR. — Caută la ROINIȚĂ.

FLOAREA TURCULUI. — Caută la MĂRGĂRI-TĂREL.

FLOCOȘEL, flocoșel. — Caută la CIUPERCI. (Bureți flocoși).

FLORI. — In medicină să întrebunțează un număr foarte mare de flori: de mușățel, de nalbă, de portocal, de teiu, mai ales florile zise *pectorale*, adică de piept (vezi PECTORALE). Strângerea florilor să face la început, în momentul fecundațiunii, de oarece mai târziu scururile să pierd pe învelișurile florilor cari dispar repede. Unele flori să adun întregi (mușățelul), dela altele numai petalele (trandafirul). Florile trebuie uscate repede la umbră și păstrate în saci de pânză, ferite de lumină și umezeală. Ele să întrebunțează mai mult sub formă de ceaiu (infuziune). Nu trebuie să pierdem din vedere că multe flori cuprind *otrăvă*, cum sunt: aconitul, oița, floarea broștească, luminoasa, știrigoaia, mătrăguna, brândușa de toamnă, ciumăfaia, degetarul, măsălarita. Afară de aceasta trebuie să știm că nu este bine să lăsăm să steie în odaia de dormit în timpul nopții nici plantele în ghiveci, nici florile în buchet, căci ele pot da naștere la *asfizie* (florile iau oxigenul din aer și dau acid carbonic), mai ales florile cu parfum sau miros tare (leandru, crin, iasomie, trandafir, soc, toporași). Această *asfizie* poate să fie uneori însoțită de o otrăvire, care să arată prin durere de cap, amețală, indispoziție sau rău ge-

neral, apăsare mare pe piept, greață, vărsături, turburări nervoase și o stare de somnolență mare. Ca *tratament* să recomandă deschiderea ferestrelor și inhalarea de oxigen.

FLORI DOMNEȘTI. — Caută la GAROAFĂ.

FLORI MĂRUNTELE. — Caută la VIOREA.

FLORI PECTORALE. — Aceste sunt bune pentru *ceaiu de piept* care immoaie tusa (5 la 1000). Ceaiul de piept să compune din florile de nalbă, nalbă mare, parpian (*antennaria dioica*), mac roșu, lumânărică, toporași; părți egale.

FLORICELE. — Caută la PORUMB.

FLORILE ZINELOR. — Caută la RĂCHITAN.

FLUCTUAȚIUNE (lat. *fluctuatio*, hălțăcărare, leșnărea sau mișcarea unui lichid într-o parte și într'alta). — Este un semn care ne ajută să recunoaștem prezența unui lichid adunat în un țesut sau revărsat în o cavitate seroasă. Prin pipăire căpătăm simțiri sau senzațiuni tactile cari adeseori ne pun pe cale să cunoaștem cu înleznire un abces (o colecțiune de puroiu), un chist (o pungă cu apă), etc. Pentru aceasta trebuie mai întâiu să fixăm bine tumora (umflătura), apoi aplicăm pe suprafața ei mai multe degete ale mâinii; cu un deget facem o apăsare bruscă în un punct determinat al tumorii; celalalt deget simte o lovitură, un șoc, sau este ridicat în mod brusc de dislocarea lichidului; făcând aceasta de mai multe ori putem să ne convingem că tumora cuprinde lichid. Dar, de multe ori ne putem înșelă, mai ales când părții umflăturii sunt groși, când lichidul este prea gros, etc., în cari cazuri nu să simte o adevărată fluctuațiune, ci o senzațiune specială de moliciune pe care un doctor bun nu o va confundă cu moliciunea unui țesut care nu este infiltrat de serozitate sau de puroiu. Un mijloc de control, bun numai pentru abcesele mici, este de a apăsa abcesul în mod brusc cu pulpa degetului, și a resimți refluxul lichidului. Să întâmplă câte odată să simțim o *fluctuațiune falsă* datorită moliciunii țesăturilor, cum sunt *lipomele* (tumorile de grăsime), etc., cari, fără să aibă lichid, dau degetului o senzație de moliciune care seamănă cu aceea a fluctuațiunii. — Fluctuațiunea sau *senzațiunea de undă* (de val) să simte și atunci când un lichid s'a revărsat în câtime mai mare în o cavitate seroasă. Astfel, în o *ascită* (apă în pânțec), dacă punem o mână (cu palma) pe părțile pânțecului în o parte declivă, și cu cealaltă mână dăm în partea opusă o mică lovitură, un bobârnac

de pildă, mâna dintăiu va căpăta o simțire de undă, de val, cu totul caracteristică.

FLUER. — Caută la GAMBĂ.

FLUXIUNE (lat. *fluxio*, dela *fluere*, a curge). — Fluxiunea să deosebește de *congestiune* (vezi acest cuvânt) prin aceea că acolo este o îngrămădire de lichid (sânge sau alt lichid), pe câtă vreme prin *fluxiune* să înțelege însuși mișcarea care duce și fixează lichidul în un punct oarecare al corpului. Congestiunea de sânge, *sanguină*, poate să provină din o piedecă în trecerea sângelui, sau din o paralizie a nervilor vaso-motori, etc. Fluxiunea este o chiemare, o atragere a sângelui spre un organ prin o cauză excitantă a cărei natură de multe ori nu să cunoaște (*fluxiune reumatismală*, *fluxiune guttoasă*) sau fără o cauză locală apreciabilă (unele fluxiuni *oculare* sau *pulmonare* simple). Fluxiunea de sânge este foarte mobilă, apare și dispăre repede, dispăre dintr'un loc pentru a să ivi în altul, ceeace nu să întâmplă la congestiune sau inflamațiune. Fluxiunile să tratează prin derivație și revulziune, astfel o fluxiune *emoroidală* (de trânji) să derivă (să abate) prin lipitori la șezut, o fluxiune *de piept* (pulmonară) să combată prin revulzive, cum este vezicătoarea, etc. (vezi PNEUMONIE).

FOAIE IN FIR. — Caută la PERVINĂ.

FOALE. — Caută la ABDOMEN.

FOAME (lat. *fames*). — Toată lumea cunoaște această simțire vagă și rău localizată care ne poștește să mâncăm. Adecă să introducem hrană în corpul nostru. Foamea rezultă din o trebuință generală a organismului și ea nu să potolește decât prin introducerea substanțelor reparatoare în organism prin gură sau pe alte căi d. e. prin șezut sub formă de clizme nutritoare, prin stomac deadreptul făcând o gură la lingurea, sau prin injecțiune în vine a unor substanțe asimilabile. Foamea o simțim în stomac, la lingurea, din pricină că experiența de toate zilele ne arată că ea încetează când introducem mâncare în stomac, în realitate însă foamea este o senzațiune generală a întregului organism, întocmai ca și *setea* (vezi acest cuvânt). Primul grad al foamei este *apetitul* (vezi acest cuvânt). Senzațiunea opusă foamei este aceea a *săturării*, a ghiftuirii, care o avem când stomacul este plin. Lipsa simțirii de foame în mod constant și anormal să numește *anorexie* (vezi acest cuvânt).

FOC VIU. — Caută la ZONA ZOSTER.

FOENICULUM OFFICINALE. — Caută la MOLURĂ.

FOI, frunze. — În medicină să întrebuințează foile multor plante. Foile trebuie strânse în momentul când încep a să dezvoltă florile; dacă sunt culese mai înainte ele sunt prea apoase; dacă să culeg mai târziu, ele ar pierde din însușirile lor, o parte din puterea lor s'ar pierde în profitul florilor. Astfel să culeg foile de nalbă mare, de lumânărică, de cicoare, de sipică, de trifoiște, etc. Dar regula de mai sus are și abatere, căci florile de țintaură sunt mai amare după înflorire și fecundație decât înaintea acestei epoci. La unele plante să strâng foile dela partea superioară a plantei împreună cu florile și acestea să numesc *vârfuri înflorite* (izmă, pelin, țintaură, etc.). Strângerea foilor să face pe timp uscat, 2-3 ore după ce a răsărit soarele; să vor aruncă foile uscate, atacate de viermi, murdărite de pământ precum și acele cari sunt uscate și veștede. Proprietățile sau însușirile foilor variază mult, astfel: foile de nuc sunt astringente, cele de lumânărică sunt pectorale, cele de nalbă sunt emoliente, etc. Foile să întrebuințează de obicei sub formă de ceaiu (infuziune) sau de fiertură (decoct) în apă.

FOIOFOI. — Caută la PERVINĂ.

FOMENTAȚIUNI (lat. *fomentum*, dela *fovere*, a încălzi, a cloci), *oblojeli*. — Aplicațiuni pe o parte a corpului a unor substanțe, lichide sau solide, încălzite în mod artificial; prin extenziune să numesc fomențațiuni și aplicațiuni de lichide reci. Aceste oblojeli să fac în mai multe feluri: o cârpă, un șervet, un prosop, încălzite, sau un săculeț plin cu nisip cald, sau un vas de tinichea umplut cu apă caldă și învelit într'o bucată de lână sau de flanelă care încetinează răcirea apei și domolește lucrarea căldurii asupra pielii. Toate acestea sunt fomențațiuni *uscate*, cari să întrebuințează pentru a readuce căldura în o regiune, în o parte a corpului care este rece în urma unei loviri violente sau când este amenințare de gangrenă. La țară să întrebuințează ca oblojeli uscate cărămizi sau capace încălzite și învelite în un prosop, iar la orașe pe lângă acestea și sticle umplute cu apă fierbinte, astupate bine și învelite în șervete. — Cele mai adeseori să întrebuințează fomențațiuni *umede* cari să fac aplicând un lichid cald prin mijlocul unui burete, a unei bucăți de flanelă, de cârpă, cari să lasă în permanență pe locul bolnav, având grijă de a le udă din nou înainte de a să răci; pentru ca răcirea să nu să facă iute este bine ca cărpele sau com-

presele ude să să acopere cu gutapercă sau taftă cerată. Aceste oblojeli umede sunt mai bune decât cataplazmele, căci se prepară mai cu înlesnire și sunt mai ușoare; ele calmează, immoaie părțile pe cari să pun. Ele să fac de obicei fierbând în apă diferite foi, de mătrăgună, de cucută, de meișor, flori de soc, rădăcini de nalbă mare, capete de mac, cari sunt substanțe narcotice și emoliente. Aceste oblojeli sunt foarte bune în cazurile de durere mare, nevralgie, dureri reumatice și altele, în cazurile de iritațiune, de mâncărime și arsură de piele; ele pot preveni sau micșora o inflamațiune.

FONAȚIUNE (dela grec. *phoné*, voce). — Caută la VOCE.

FONCHIU. — Caută la PERVINĂ.

FONDANT. — Medicament care ajută rezoluțiunea sau împrăștierea unei îngorgieri sau inflamațiuni. Pentru aceasta se întrebuințează substanțe cari au ca efect reîn-sușețirea vitalității țesuturilor bolnave ajutând astfel rezorbirea lichidelor revărsate. Cele mai de căpetenie fondante sunt plastorele sau alifile cu iod, cu iodur de potasiu, cu mercur sau medicamentele interne cari cuprind iod sau mercur.

FONGOZITATE (lat. *fungus*, ciupercă). — Vegetațiuni molatice cari să ivesc la suprafața unei răni, unui ulcer, a unui cancer; ele sângerează cu ușurință și împiedecă cicatrizațiunea; ele să distrug de obicei prin arderi cu nitrat de argint.

FONGUS. — Tumoră canceroasă care iese din o cavitate închisă și seamănă cu o ciupercă.

FORCEPS, fiare. — Un fel de clește mare

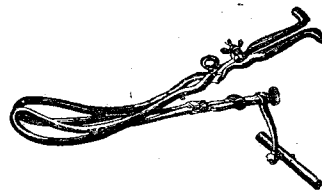

Fig. 114. — Forcepsul lui Tarnier, prevăzut cu trăgătorul său.

cu care să scoate copilul în cazurile de facere anevoioasă.

FORMAN. — Lichid uleios care în contact cu aerul umed să descompune în elementele sale constitutive: formaldehidă, mentol și acid cloridric degajând mult fum. Anti-septic recomandat în contra guturaiului și

corizei. Să fac inhalatiuni cu un aparat mic special, sau în pomadă, sau tampon de vată stropit cu câteva picături și introdus în nări.

FORMANILIDĂ. — Lamele albe cristaline, puțin solubile în apă rece, insolubile în alcool. Anestezic local pentru gât și uretră, în soluție de 10-20 la 100, mai bun decât cocaina. Are și proprietăți antipiretice, și antinevralgice. *Doză:* 10-30 centigr. pe zi.

FORMIAT DE SODĂ. — Să întrebuițează în pneumonia fibrinoasă; tonimuscular și diuretic. *Doză:* 1-2 grame la adult.

FORMINĂ. — Caută la UROTROPINĂ.

FORMOL, formaldehydă, aldehydă formică, formalină. — Gaz obținut prin trecerea vaporilor de alcool metilic asupra cărbunelui înroșit; el este foarte solubil în apă și alcool. Formolul este un antiseptic tot așa de puternic ca și sublimatul coroziv; el nu este toxic; lucrează în stare de vapor. Pentru dezinfectat să întrebuițează în soluție apoasă, 1 la 200; pentru pansamente, 1 la 4000.

FORNĂIRE. — Timbru particular al vocii, când sunetele răsună prin nas, în loc de a să produce numai prin gură, ceea ce să chiamă *a vorbi pe nas*. Lucrul acesta să întâmplă când aerul care vine din plămâni, în momentul când vorbim, trece prin nas în loc să treacă prin gură, fiind oprit de umflarea migdalelor prin o inflamație simplă sau o angină; să întâmplă și când o parte din aer care trece prin nas fără să să oprească dă de o piedecă (guturaiu), să oprește acolo și răsună. Sunt persoane cari vorbesc pe nas din pricină că perețele despărțitor al nărilor este încovoiat în o parte astupând narea din acea parte. Fornăirea să mai vede în cazurile de paralizie a vălului palatin, mai ales în paralizia care urmează după o angină difterică, în leziunile scrofuloase, sifilitice și canceroase ale cerului gurii și nasului.

FORTIFIANTE, întăritoare. — Caută la TONICE.

FOSFATE. — Aceste sunt niște săruri formate prin unirea acidului fosforic cu bazele (calce, sodă, etc.). Dintre toate fosfatele cele mai importante sunt *fosfatul de calce*, apoi *lactofosfatul de calce*, *glicerofosfatul de calce*, *cloridofosfatul de calce* (vezi CALCE).

FOSFOR. — Corp chimic foarte răspândit în natură în stare de fosfate metalice; el să găsește în combinațiune în sânge, urină, creier și nervi, și cu deosebire în

oase în stare de fosfat de calce, din care industria îl extrage nu atât pentru trebuințele medicinei, cât pentru fabricarea chibriturilor chimice. Fosforul este foarte otrăvitor (toxic). Sunt două varietăți: *fosforul ordinar*, care este solid, alb-gălbui, semi-transparent, cu miros tare de usturoiu, răspândește în aer un fum alb, luminos la întunec și să aprinde cu mare înleznire; — *fosforul roșu sau amorf*, care este roșu, opac, fără miros, nu răspândește fum în aer și nu să aprinde decât în condițiuni deosebite. O cantitate foarte mică de *fosfor ordinar* otrăvește animalele, din care cauză să prepară cu el un fel de *pastă fosforată* pentru omorârea animalelor stricătoare; *fosforul roșu* însă nu este otrăvitor din cauză că el nu să topește în sucurile stomacului; el nu dă loc la nici o emanațiune și nu este primejdios pentru lucrătorii cari umblă cu el, din care pricină astăzi chibriturile au început să fie fabricate mai mult cu fosfor roșu. — Fosforul are proprietatea de a fi: excitant, afrodisiac periculos; el să dă în contra febrei adinamice, în paralizia musculară și mai cu seamă în ataxia locomotrice, s'a dat și în contra anorexiei (lipsei de apetit). Să dă în *doză* de 1-3 miligrame pentru adulți și $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ miligram pentru copii; de obicei sub formă de ulei fosforat (1 la 1000) în capsule de câte un miligram. Pe *din afară* să întrebuițează în fricțiuni (alifie); ulei fosforat (1 la 100). Pe *dinăuntru* însă este mai bine să să întrebuițeze *fosfurul de zinc* care nu este așa de primejdios (vezi FOSFUR DE ZINC). — *Otrăvirea cu fosfor* să face de obicei cu fosforul luat dela chibrituri sau cu pastă fosforată care servește la omorârea șoarecilor (15-30 centigrame pot să omoare un om). *Semnele* acestei otrăviri sunt: *durere* la stomac, puțină vărsături (materialele vărsate pot fi *luminoase* la întunec); *miros de usturoiu* iasă din gura otrăvitului; slăbiciune mare, puls foarte mic, adeseori palpitațiuni; apoi, *durere la ficat* și *gălbănare* (cam după trei zile); curgere de sânge din nas; vărsături de sânge; pete de sânge sub piele; diaree cu miros urât, arsură la șezut; furnicături și crampe în mușchi; în urmă, delir, agitațiune, neliniște mare, spazme, respirațiunea grea, moarte. *Tratament.* Indată ce bănuim o otrăvire cu fosfor vom face ca bolnavul să verse dându-i *emetic* (10 centigrame) sau mai bine *sulfat de cupru* (câte 20 centigrame la fiecare 5 minute până varsă, apoi câte 5

centigrame la fiecare sfert de oră cu scopul de a să formă în stomac fosfor de cupru, care este puțin solubil), iar până să avem aceste medicamente vom provoca vărsăturile dând otrăvitului să beie apă caldută în abundență și îi vom gădila fundul gurii cu o pană de găscă sau cu vârful degetului. După aceasta vom da bolnavului să beie apă de calce (de var) sau *uleiu de terbenină* în doză de 2-10 grame în sirop, în poziune sau în capsule, care este cel mai bun antidot (contra-otravă) al fosforului. *Nu trebuie să dăm* bolnavului lapte, unt de ricin, nici orice altă grăsime cari toate grăbesc absorpțiunea otrăvii; pentru deșertarea mațelor ne vom servi de clizme sau de curățenii saline (sare amară etc.). — *Otrăvirea cronică.* Lucrătorii cari fabrică chibriturile cu fosfor ordinar și cari respiră vaporii lui, după câțva timp încep să-și piardă puterea, să tremure și să aibă slăbiciune în picioare și mâni; dureri în gură; dinții să clatină și cad; gingiile să umfle și să sângerează; fălcile devin dureroase, să umfle și să cariază (mortifică); apoi să formează abcese și fistule prin cari puroiul curge mereu și slăbește bolnavul; vărsături, diaree, febră, lipsă de poftă de mâncare, dureri prin membre, marasm. *Tratamentul* acestei otrăviri constă în igienă; în fabrică să va înlocui fosforul ordinar (alb) cu cel roșu, care nu este otrăvitor; să va îngriji gura și în deosebi dinții și măselele. Otrăvitul să va lăsa de lucru, să va pune pe traiu bun și apropiat stării lui, iar oasele moarte vor fi scoase de doctor prin operațiune.

FOSFORIC (Acid). — Soluțiunea oficială cuprinde 50 la 100 de acid fosforic. Să întrebuințeze în cazurile de impotență, gravelă fosfatică, rachitism, etc. Să da în doză de 20 centigrame până la 2 grame; limonadă fosforică, 2 gr. la 1000.

FOSFUR DE ZINC. — Să întrebuințeze în medicină ca excitant și afrodisiac. Să da pe *dinăuntru* în doză de 8 miligrame, până la 4 centigrame. Pentru *impotență* să recomandă următoarea formulă: fosfur de zinc, 60 centigrame; extract de nucă vomică, 1 gram 30 centigrame; să să facă 100 pilule, din cari să va luă 3 pe zi (câte un hap după mâncare).

FOTOFOBIE (dela grec. *phos*, lumină, și *phobos*, temere, frică). — Este un simptom care constă în o senzibilitate foarte mare a ochiului la lumină, așa de mare încât nu o poate privi și bolnavul trebuie să steie ziua cu ochii închiși. Acest simptom să vede

în multe boale ale ochiului: conjunctivită, cheratită, irită, retinită, etc.

FOTOLIU, jeț. — Scaun mare cu spate și brațe, pe roțițe, construit astfel încât prii ajutorul unei manivele îi să poate ridica și lăsa în jos spatele după voință, putându-se în același timp mișca cu ușurință în toate direcțiunile. Aceste scaune sunt foarte folositoare pentru suferinzii atinși de boale cari îi pun în neputință de a umbla, cum sunt: coxalgia, caria (os mort) la șira spinării la copii, paralizia picioarelor sau fractura oaselor dela picioare la adulți, atunci când este de neapărată trebuință ca acești

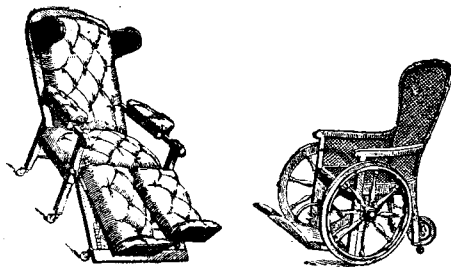

Fig. 115. — 1. Fotoliu cu sprijinoare de picioare. — 2. Fotoliu pe roate.

infirmi să fie duși la plimbare în aer curat în fiecare zi. Mai este și *fotoliu leagăn* care să găsește în multe case fiind foarte potrivit pentru *siesta* (vezi acest cuvânt) persoanelor cu mistuirea grea și înceată.

FOTOTERAPIE (dela grec. *phos*, lumină, și *therapeuein*, a vindeca). — Este o nouă metodă de tratament bazată pe *acțiunea razelor luminoase asupra pielii*. Să întrebuințeze sau *razele chimice* (ultra-violete, *fototerapia pozitivă* a lui Finsen), sau *razele roșii* cu excluderea celor dintăiu (tratamentul variolei prin *fototerapia negativă*), sau *lumina întreagă* (*băi de lumină*). *Fototerapia lui Finsen* dă rezultate bune în tratamentul boalelor de piele: lupus tuberculos, cuperoză, sicoză, peladă, mici epiteliome, etc. *Fototerapia generală* (cu lumina întreagă), adevă *băile de lumină* sunt bune în anemie, nevrazenie și în toate stările de depresiune organică; aceste băi fiind urmate de *duși reci*.

FRACTURĂ (dela lat. *frangere*, a frânge, a rupe, a sdrobi), *frântură, ruptură*. — Prin cuvântul *fractură* să înțelege *ruptura* unui os sau a mai multor oase, produsă prin o violență exterioară, cum ar fi: o lovitură, o cădere, glonțul unei arme de foc, etc. Un os să poate frânge și prin o contracțiune peste măsură de mare a mușchi-

lor cari să prind de el, și cari făcând sforțări în senz contrar asupra celor două capete ale lui îl rup în punctul cel mai slab, lucru ce să poate întâmpla în spazme (convulziuni), în epilepsie (boala copiilor), etc., sau numai prin o mișcare bruscă făcută cu scopul ca să nu cădem când am alunecat sau călcat rău. Uneori oasele sunt mai slabe, mai puțin rezistente din pricina unei boale generale, cum este rachitizmul, scorbutul și altele, așa că ele să rup cu înlesnire la cea mai mică sfortare sau lovitură, să pot rupe chiar de mai multe ori în același loc. Tot astfel să întâmplă și la bătrâni la cari oasele nu mai au suc, sunt uscate și frângăcioase, ceea ce le face să să rupă cu înlesnire chiar în timpul mersului, sau la scoborârea pe o scară. Osul să poate rupe în locul unde s'a primit lovitura, sau la o depărtare oarecare de acel punct; în căderea pe mână să poate rupe unul din cele două oase ale antebrațului, sau osul brațului; un pas strâmb poate să producă ruptura oaselor gambei (gionatei) sau a coapsei. — Fracturile sunt de mai multe feluri: fractura este *completă* când osul să rupe în toată grosimea lui; ea este *incompletă* când osul este numai crăpat sau pleznit. Când este numai osul rupt, fără altă stricăciune, fractura să numește *simplă*; când însă pe lângă ruptura osului mai este o rană sau o plagă mai mult sau mai puțin întinsă, urmată uneori de inflamațiune și formare de puroiu, cu fierbințeală și aiurare, alteori de gangrena părților moi, în aceste cazuri fractura să zice *complicată*. Osul poate fi rupt în mai multe bucăți, cari să numesc *eschile*, iar fractura să chiamă atunci *cominutivă*. Dintre toate aceste, *fractura simplă* este aceea care să vindecă mai ușor și mai iute (3 până la 6 săptămâni), după os și după locul rupturii; vindecarea să se facă prin formarea unui inel sau a unui cerc osos, numit *calus*, care unește cele două capete ale osului rupt. Să întâmplă uneori că vindecarea unei fracturi să face prin scurtarea membrului rupt și atunci omul rămâne *schiop*. Oasele capului de multe ori când să rup să infundă în cap și apasă creierul, ceea ce poate produce moartea bolnavului; același lucru să poate întâmplă și cu oasele șirii spinării cari infundându-se apasă măduva; coastele rupte să pot infunda în plămâni, sau în inimă. Oasele membrelor să pot îndreptă mai cu ușurință. În *fracturile complicate* de plăgi și în acele unde sunt mai multe bucăți osoase, să pot produce accidente forte grave, cari

să să sfârșească prin tăierea (amputațiunea) membrului, sau chiar prin moartea rănitului. — O ruptură de os să cunoaște prin mai multe *semne*: o *durere* foarte mare în locul unde osul este rupt; o *diformațiune* a membrului prin dislocarea bucăților osoase, care să vede foarte bine la început până nu să umfle regiunea în care să află fractura; o *mobilitate anormală* adică o mișcare neobicinuită a celor două părți ale osului rupt; o *neputință de a mișca* ale osului cu osul rupt, adică de a ridica mâna sau piciorul, sau de a umbla; o *infiltrațiune de sânge* în țesutul celular de sub piele (echimoză, vânătaie), care adese ori merge crescând mai multe zile de arândul. În fracturile *incomplete* există numai semnul *durerii*, căci părțile își păstrează poziția lor obicinuită. În orice fractură *radiografia* (razele lui Roentgen) ne dă bune și precise lămuriri. — *Tratamentul* unei fracturi constă dela început chiar în a ține în nemișcare membrul care are un os rupt. Astfel îndată ce s'a întâmplat accidentul trebuie desbrăcat omul bolnav cu cea mai mare băgare de seamă, încet și cu îndemănare pentru ca să nu-i producem mișcări dure-roase, apoi trebuie culcat în un pat cu saltea mai târlicică, punând membrul bolnav într'un jgheab (gutieră) de sârmă, căptușit cu vată pe dinăuntru, sau în lipsa lui să-l punem într'o pozițiune bună și să-l imobilizăm cu ajutorul unui aparat *provizoriu* din perinute, cearșafuri și șervețe (vezi APARATE ȘI IMMOBILIZAȚIUNE). După aceasta să va dă rănitului să beie lichide răcoritoare, apă înroșită cu vin, limonadă; îl vom opri să vorbească, îl vom feri de emoțiuni, iar pe locul fracturii vom pune cârpe imoiate în apă rece sau în apă de plumb, cari să vor primeni cât să poate de des pentru a potoli durerile, a preîntâmpina inflamațiunea și a micșora umflarea membrului, toate acestea până la venirea doctorului, care singur este în stare de a pune oasele cap la cap, în atingere între ele, restabilind astfel continuitatea osului rupt, pentru ca osul să să fiarbă, să să cicatrizeze, să să facă *calul* în bune condițiuni; dela o bună *reducțiune* a fracturii atârână și bunul rezultat al tratamentului, precum și dela menținerea unei bune pozițiuni prin un aparat apropiat (vezi APARATE).

FRAGARIA COLLINA. — Caută la CĂPȘUNI.

FRAGARIA VESCA. — Caută la FRAGI.

FRĂGEZITĂ (Carne). — Caută la FAZAN (*fezandată*).

FRAGI, *fragi de pădure, fragi iepurești, frangă, franzi, pomniță* (*Fragaria vesca*, fam. Rozaceelor). — Mică plantă erbacee care crește prin poienile pădurilor și pe coline (Maiu-Iunie). Fructele au un miros plăcut și ele să mănâncă mult în țară la noi; mulți mănâncă fragile cu vin și zahăr; ele constituie o hrană sănătoasă, cam grea de mistuit pentru stomacurile slabe; ele să mistuie și mai greu când să mănâncă amestecate cu smântână. Sunt unele persoane cari îndată ce mănâncă fragi capătă blândă (urticarie); acestea precum și persoanele cari sufer de boale de piele trebuie să să păzească de fragi. Fragile luate în cantitate mare sunt bune în gută și la cei ce sufer de pietriș la ud. În medicină să în-

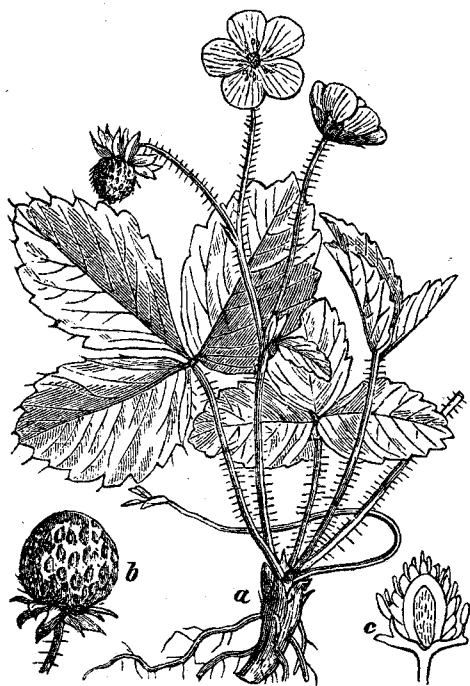

Fig. 116. — **Fragi**,
planta cu flori și fructe.

trebuiețază rizomul și fructele pentru însușirea lor de a lucra ca *aromatice, astringente, diuretice, stimulente*. Să dă sub formă de fiertură (decoct din rizom), 20-30 la 1000; sirop de fragi, după voie. — La țară să bea ceaiul de fragi uscați când să oprește udul. Ceaiul de frunze când cineva are mistuire slabă; decoctul de rădăcini pentru tusă. Foi de fragi și de căpșuni pisate și amestecate cu sare să pun la măsea.

FRAGI DE CÂMP. — Caută la CĂPȘUNI.

FRAGMENT OSOS. — Caută la ESCHILĂ.

FRANGĂ, FRANZI. — Caută la FRAGI.

FRĂNTURĂ. — Caută la BLENORAGIE.

FRĂNTURĂ de os. — Caută la FRACTURĂ.

FRANZENSBAD (Austria-Bohemia). — Ape minerale sulfatate sodice, puțin fieruginoase; acid carbonic abundant. Nomol mineral. Cinci izvoare, reci. Băutură, duși, băi de apă și de gaz; aplicațiuni de nomol. Sunt stimulente: boale de stomac și mațe, boale de mitră, boale nervoase, etc.

FRASIN, frasân, frapsin (*Fraxinus excelsior*, fam. Oleaceelor). — Frumos arbore care crește în păduri, pe locuri umede, mai cu seamă în lunci (Aprilie-Maiu). În medicină să întrebuițează frunzele și scoarța ramurilor, cari au proprietăți *amare, laxative și diuretice* (pentru cei ce iasă greu cu udul), pentru care să întrebuițează în gută, în reumatism și în multe boale de piele. Să dă sub formă de ceaiu (infuzie din frunze), 15-30 la 1000 (purgativ); infuzie diu scoarțe, 10-15 la 1000 (contra frigurilor); prăf de frunze, 1 gram.

FRASIN DE MUNTE. — Cantă la MANĂ.

FRĂUL LIMBII. — Caută la AȚĂ LA LIMBĂ, LIMBĂ și LIMBAR.

FRAXINUS EXCELSIOR. — Caută la FRASIN.

FRAXINUS ORNUS. — Caută la MANĂ.

FRECĂTEL. — Caută la TRAHANA.

FRECĂTURI. — Caută la FRICTIUNI.

FRENTE (mal-français). — Caută la SIFILIS.

FRICĂ, temere (lat. *timor*), *spaimă*. — Ciudat lucru mai este și cu *frica*; la unii li să face părul măciucă din cauza ei, la alții ea le produce dureri de stomac (crampe), colici intestinale, turburări în mistuire, vărsături, urdinare, bătăi de inimă, leșin, spazme, după predispozițiunea fiecărui și după starea de sănătate a organelor. Astfel, la cei cu temperament nervos vom vedea turburări nervoase, cari variază în intenzitate după fiecare individ: la unul câteva palpațiuni ușoare sau o pierdere trecătoare de cunoștință, la altul atacuri de nervi sau spazme, iar la altul atacuri de isterie sau de epilepsie, în fine la un altul meningită sau chiar moarte subită; — la cei cu stomacul și cu intestinele delicate vom vedea diferite turburări digestive de diferită intenzitate. Intru cât privește tratamentul accidentelor produse de frică ne vom călăuzi de natura și intenzitatea lor, dând diferite calmante: ceaiu de teiu, de flori de portocale, apă de flori de portocale în apă îndulcită cu zahăr, puțin bromur de potasiu, vom pune cărpe reci pe frunte și cap sau chiar ghiață; sau vom dă stimulente: apă de melisă, câteva pi-

cături de eter în apă sau pe zahăr, vin sau licor, iar după ce va trece atacul de frică vom urmări un tratament apropiat stării bolnavului (vezi CONVULZIUNI, MENINGITĂ). Nu trebuie să uităm însă că frica are mare influență asupra sănătății și prin urmare vom căuta s'o ocolim pe cât este cu putință. Foarte rău fac aceia cari înfrică copiii cu fapta sau cu cuvântul și mulți copii devin nenorociți pentru toată viața din pricina aceasta.

FRICOASA. — Izvorul cu apă minerală sulfuroasă din cătunul Fricoasa să află în com. Breazu de jos, Județul Prahova. Localitatea să află la înălțime de 380 metri și este încunjurată de păduri, livezi și fânețuri, cu aer curat, iar valea este străbătută de gârla „Provița“. Apa minerală izvorește la o adâncime de peste 20 metri dintr'un strat nisipos. Izvorul este foarte bogat, cu un debit așa de mare încât nu să poate slei cu ajutorul găleților. Apa este opalescentă, cu miros de hidrogen sulfurat, reacțiune alcalină; temperatura ei este de 11°9 pe când a aerului este de 18°8. După analiză această apă conține carbonat de sodă, sulfat de sodă, clorur de sodiu, carbonat de calce, carbonat de magnezie, clorur de magneziu, sulfat de potasă, oxid de aluminiu, carbonat de fier, bioxid de siliciu, hidrogen sulfurat și urme nedozabile de litiu și sulfure alcaline. După această analiză, ea face parte din grupul *apelor sulfuroase alcaline* din cele mai concentrate. Această apă este mai superioară decât cea dela Pucioasa, Pöstyen și Mehadia. Ea poate fi întrebuințată în băi, în contra: reumatismelor articulare cronice, reumatismelor musculare, în scrofuloză, limfatism, boalele de piele (erpes, eczema, prurigo, impetigo, pecingine, râie, ulcere, etc.). Nu este bună în cazurile de arterio-scleroză, de boală de inimă, de cloroză. Pe lângă băi, această apă să mai poate întrebuința sub formă de duși cu masaj și în pulverizațiuni.

FRICȚIUNI (lat. *friectio*), *frecături*, *trăsături*. — La ori ce răceală și mai la toate durerile Românul pune să-l tragă, adică să-i facă fricțiuni pe partea dureroasă sau pe tot corpul. Fricțiunile sunt de două feluri: *uscate* și *umede*. Cele dintâiu să fac cu mâna ca și în *masaj* (vezi acest cuvânt), cu o perie făcută din fire de lână, din fire vegetale sau metalice, cu o mânășă de păr, cu o bucată de pânză sau de flanelă. Fricțiunile umede să fac cu lichide calmante (potolitoare) sau stimulente (întețitoare), cu uleiuri, alifii, linimente, etc. Fricțiunile

uscate sunt foarte bune pentru a excita (ațâța) funcțiunile pielii; ele reînsuflețesc circulațiunea când sunt făcute peste tot corpul, și să recomandă în totdeauna în cazurile de sfârșeală, slăbiciune, asfixie, etc. Același lucru îl fac și fricțiunile umede, când sunt făcute cu lichide excitante ca spiritul camforat, oțetul, simplu sau de trandafir, uleiul de terbentină, și când ele sunt întinse peste tot corpul. Când să aplică numai pe o parte a corpului, ele potolească o durere nevralgică sau reumstismală. Aceste fricțiuni mai au și scopul de a introduce în sânge unele medicamente, când ele nu să pot introduce prin gură sau prin clizme, cum sunt: laudanul, cloformul, mercurul, etc.

FRIG (lat. *frigus*). — Când căldura aerului în care trăim este cu mult mai mică decât căldura corpului nostru zicem că este *frig*. În țările temperate, cum este România, sântim deja frigul când termometru să scoboară la + 5 grade; dar această temperatură ni să pare călduță când ea vine după un ger care a ținut mai multe zile. De altfel, omul suportă frigul cu atât mai ușor cu cât este mai bine hrănit, cu cât face mișcare mai multă și cu cât este aerul mai liniștit. Când însă bate vântul, chiar și când este mic, și omul este rău hrănit și stă în odihnă, frigul devine mai simțitor și acțiunea lui asupra corpului mai periculoasă. — Intru cât privește efectele frigului, ele atârnă după cum el este *moderat* (mic) și *foarte intens* (foarte mare). În cazul dintâiu, când omul este potrivit îmbrăcat, cu stomacul în deajuns de plin și face exercițiu în aer liber, frigul este bun, este folositor, căci el face ca pofta de mâncare să crească, activitatea trupescă și sufletească să să mărească și omul să să simtă bine. Pentru aceasta să recomandă ca să să scoată la plimbare copiii în fiecare zi după amiază chiar și în timpul iernii, lucrul care trebuie de altmintrelea să-l facă și oamenii mari. Frigul *intens* (mare) are influență foarte puternică asupra corpului; el produce mai întâiu o simțire generală de frig pe toată suprafața corpului, pielea să săbârlească și seamănă cu pielea de găină, produce durere de cap, supără respirațiunea și micșorează puterea și înțeleala pulsului. Dacă frigul este și mai mare, atunci simțirea de frig este și mai neplăcută, chiar dureroasă; mâinile, picioarele, nasul, urechile, fiind mai departe de inimă și primind mai puțin sânge devin palide, albe, și dacă omul să găsească în

rele condițiuni fizice și morale, atunci să ivesc turburări parțiale și generale, a căror totalitate este cunoscută sub numele de *degerătură* (vezi CONGELAȚIUNE). Pentru ca să ne apărăm de acțiunea unui frig aspru să recomandă o alimentațiune (hrănire) substanțială, întăritoare, compusă mai cu seamă din carne, grăsimi, vin, cafea și de licoruri în mică cantitate, o încălzire sistematică, regulată, un exercițiu continuu și îmbrăcăminte aleasă și potrivită. Afară de aceste turburări frigul poate produce și altele, cari de altfel să pot produce și sub influința altor cauze, turburări cari să ivesc sau în partea care a fost atinsă de frig sau în o parte mai depărtată. Astfel frigul poate să dea naștere la diferite nevralgii, la dureri reumatice, urdinare, durere de gât, guturaiu, tusă, congestiuni de plămâni, pneumonie, pleurezie, etc.; alteori guturaiul și durerea de gât pot proveni din răcirea la picioare. Cele mai multe din aceste boale vin în urma unei *răceli* (vezi RĂCEALĂ), din trecerea repede dela căldură la frig, precum și din starea în frig mare timp îndelungat; astfel, oftica este mai mult în țările temperate unde aceste treceri dela cald la frig sunt mai repezi și mai dese. — În medicină ca și în chirurgie să întrebuițează frigul în multe boale; fiindcă el amurțește locul asupra căruia să aplică mai mult timp, frigul să întrebuițează în potolirea durerilor în diferite *nevralgii*, pentru care să toarnă pe locul durerii eter, a cărui evaporare produce o răceală repede și prin aceasta încetarea durerii. De asemenea în cazurile de unghie înfundată în carne la degetul mare dela picior, să amurțește acel deget ținându-l într'un amestec refrigerent (ghiață 2 părți și 1 parte sare, sau părți egale de amoniac și apă), după care să face operația, adică să smulge unghia fără nici o durere. Ghiața înghițită micșorează senzibilitatea stomacului și domolește vărsăturile. Ghiața mai este bună și în vărsăturile de sânge, precum și în orice emoragie (curgere de sânge) internă și externă. Sunt multe pansamente cari să fac cu apă rece; în lovături să pun cărpe înmuiate în apă rece pentru a preveni inflamațiunea; la cap, în cazurile de meningită să pun de asemenea cărpe înmuiate în apă rece sau beșici (pungi) cu ghiață; tot așa în cazurile de congestiune și apoplexie cerebrală, de migrenă, etc.; apoi, pe pânțele, când este vorba de peritonită. Frigul să mai întrebuițează în medicină și sub formă de băi,

duși, hidroterapie (vezi APĂ, BĂI RECI, DUȘI, ETER, GHIAȚĂ, IDROTERAPIE, PANSAMENTE.

FRIGOR. — Caută la FIEREA PĂMÂNTULUI.

FRIGURI, friguri palustre. — Caută la IMPALUDISM.

FRIGURI DE CAP. — Caută la MENINGITĂ.

FRIGURI DE CREȘTERE. — Caută la CREȘTERE.

FRIGURI DE LAPTE. — Caută la FEBRĂ (*de lapte*).

FRIGURI DE STOMAC. — Caută la STOMAC (*Gastrită*).

FRIGURI GALBINE. — Caută la GALBINĂ (*Febră*).

FRIGURI RELE. — Caută la IMPALUDISM (*Febra pernicioasă*).

FRIGURI TIFOIDE. — Caută la TIFOIDĂ.

FRIGURICĂ. — Caută la FIEREA PĂMÂNTULUI.

FRIPTURI. — Mare lucru este să ai o friptură bună la mâncare, mai ales o friptură la frigare! În adevăr, este cu mult mai greu să faci o friptură bună decât ori care altfel de mâncare. Bucătarii cei buni să cunosc de pe friptură. Astfel fiind, să vedem ce este o friptură și cum să face ea? O friptură să poate prepară în mai multe feluri: prin *coacere* și *frigere*, adică la tigaie, tingire, tavă (în cuptor) și la frigare sau pe grătar. Ne vom ocupa mai întâiu cu cea mai greu de preparat, cu friptura făcută la *frigare*. Un mușchiu de vacă tras în frigare și pus în fața unui foc viu, stratele lui de pe deasupra încep a să strânge, a să acoperi de o coajă uscată, tare și negricioasă, iar sucurile se adună spre centrul cărnii, așa că mușchiul fript astfel este foarte gustos la mâncare și este moale de ți să topește în gură. Dacă însă punem mușchiul în fața unui foc mic a cărui căldură o mărim încetul cu încetul, lichidele din carne să evaporază și nu lasă în urma lor decât o carne uscată, lipsită de sucuri nutritoare, și care fiind tare să mistuie cu anevoință. Pentru ca să ai o friptură suculentă trebuie să pui la foc o bucată mare, căci coaja care a suferit prea mult căldura focului este uscată și tare. Carnea albă, cum este cea de vițel, de miel, de pasere, trebuie friptă cu totul altfel: acțiunea focului trebuie să să facă încet, domol, iar pentru a suplini evaporățiunea lichidelor, care ar face friptura uscată, este bine să stropim sau să udăm carnea în timpul frigării în continuu fie cu sucul ei, fie cu saramură, fie cu unt sau grăsimi topită. Prin urmare să să știe ca regulă că pentru carnea roșie (de bou, vacă, porc, etc.) trebuie foc viu, iar pentru carnea

albă foc domol. Astfel vom avea fripturi bune, gustoase, cari sunt mai bune decât oricare altfel de mâncare, căci ele ne dau carnea în natură cu toate principiile ei hrănitore, fără adaugire de grăsime sau alte produse indigeste. Friptura de vacă (mușchiu, rosbif) și friptura de berbec (jigò), de și nu sunt așa de fragede și de moi ca fripturile de vițel, miel și de pasere, sunt însă mai suculente și mai hrănitore. — Friptura la *grătar* (cotletele de vacă, de berbec, biftecurele) este aproape tot așa de bună ca și cea la frigare și ea variație să poate mânca din când în când. — Friptura la *tingire* să prepară frigând felii de carne în o baie de grăsime, de unt sau de ulei, destul de fierbinte pentru ca să o învâlească aproape instantaneu într'o coajă aurie; astfel să frige de obicei și peștele. Aceste fripturi în mod general să mistuie mai greu decât cele la frigare și la gratar și au marele neajuns de a provoca adeseori o sete mare; ele nu sunt bune pentru stomacurile slabe, delicate, dispeptice (cari mistuie cu anevoință), cari sufer de arsuri și de greutate după mâncare. Trebuie să știm însă un lucru, că friptura făcută cu unt proaspăt și de bună calitate este cu mult mai bună decât cea făcută cu grăsime de porc sau cu unt de lemn. De altfel ori care ar fi grăsimea în care s'a fript carnea, friptura trebuie să să mănânce în totdeauna bine scursă și foarte caldă, dacă vrom să fie bine digerată (mistuită).

FRUCTE (dela lat. *fructus*). — Sunt mulți oameni cari nu să pot lipsi de fructe la sfârșitul mesei, și dacă vr'odată impiedecă îi împiedecă de a le avea rămân foarte nemulțumiți de mâncare, ori cât de bună ar fi fost ea. Copiii să inebunesc după fructe, mai ales după cele dulci, și le mănâncă ori de câte ori le cad în mână, cu rost sau fără de rost. Cauza pentru care fructele sunt așa de prețuite trebuie căutăată în frăgezimea, în gustul plăcut, în însușirile răcoritoare și în înfățișarea plăcută a lor. Dacă fructele nu sunt substanțe alimentare așa de hrănitore, nu-i mai puțin adevărat că ele contribuie mult la variațiunea hranei noastre, făcând'o mai plăcută prin zahărul și aroma lor. Din această pricină ele sunt așa de căutate în toată lumea și mai cu seamă în toate țările călduroase, unde întrețin alimentațiunea obicinuită a unor popoare. Arborii cari dau fructe cresc unii de sine în multe localități: alunii, bananii, cocotierii, curmalii, nucii, etc., cari fac fructe de o însemnată

valoare nutritivă. Alți arbori sunt cultivați cu cea mai mare îngrijire: caisul, cireșul, mărul, părul, prunul, vița de vie, etc. a căror fructe de asemenea au mare valoare. Nu trebuie însă să pierdem din vedere că dacă hrana cu fructe este cea mai înlesnicioasă, ea nu este îndestulătoare pentru că substanțele albuminoide sunt în prea mică cantitate, iar cele producătoare de căldură sunt în cantitate prea mare. Fructele conțin multe săruri: fosfate, clorure și acizi vegetali (citric, malic, pectic, etc.). Dacă mâncăm fructe prea multe, ele ne strică stomacul, produc vărsături și urdinare, cari ne slăbesc și ne predispun la boale grele (oftică, scrofule, rachitism, etc.). Dacă le mâncăm în câtime mică împreună cu celelalte mâncări, adecă la masă, ele ajută mistuirea lor schimbându-le gustul și mărind sucurile digestive, fac să să absoarbă mai repede prin sărurile lor și în același timp ele regulează scaunele, făcându-le mai moi și mai dese, combătând astfel constipația. — După compozițiunea lor fructele să impart în 5 grupe: zaharate cu amidon, zaharate, zaharate mucilaginoase, acrișoare (acide) și uleioase. Fructele *zaharate amidonate* să găsesc mai cu seamă în țările prea calde și cel mai de căpetenie este *banana*, care dă o făină ce să apropie în compoziție cu aceea a orezului, pentru care ea are aceleași întrebuințări ca și orezul. Fructele *zaharate* au o însemnatate mare în hrana omului. Aci avem *smochinele*, produse de arborel *Ficus*; *curmalele* produse de *Phenix dactilifera*, cari cresc în țările călduroase, și *strugurii* produși de vița de vie (vezi *SMOCHINE, CURMALE ȘI STRUGURI*). Fructele *mucilaginoase* cuprind *pepenele verde*, *pepenele galbin*, *cantalupul* și *dovleacul* (vezi *BOSTAN, PEPENE*); luate în cantitate mică, mai ales vara, ele răcoresc organismul, spală rinichii făcând urină mai multă. Semințele, mai ales cele de dovleac, sunt hrănitore pentru că au oleiuri și mai sunt bune și în contra panglicei. Fructele *acrișoare* (acide) sunt reprezentate prin: *agrișe*, *căpșuni*, *cireșe*, *coacăze*, *fragi*, *gutui*, *lămâi*, *mere*, *pere*, *portocale*, *prune*, *smeură*, *vișine*, etc. (vezi aceste cuvinte) Când sunt verzi aceste fructe au multă pectină, acizi (citric, malic, pectic, tartric etc.) și amidon, care la coacere să schimbă în zahăr. Fructele acide ca și cele zaharate potolesc mai bine setea și să mistuie mai ușor, dar trebuie luate în mică cantitate și la sfârșitul mâncării, iar nu pe nemâncate; când să iau printre mese este bine ca odată cu ele să să mănânce și pu-

țină pâne pentru ca ele să nu irite stomacul așa tare; ele trebuie mâncate numai când sunt coapte și nici odată verzi; este bine să să mănânce cu puțin zahăr sau cu puțin vin și zahăr (coacăzele, fragile, portocalele). Fructele zaharate nu trebuie să le mănânce cei ce sufer de boală de zahăr (diabet), nici cei prea grași (obezi); ele sunt bune pentru convalescenți, cărora le întetește pofta de mâncare și le ușurează mistuirea; cei bolnavi de stomac să vor feri ca de foc de aceste fructe, mai ales de cele acide. Fructele mucilaginoase (pepenii, strugurii) conținând multă apă trebuie luate în mică cantitate, dacă nu voim să suferim de urinare și colici intestinale. Fructele *uleioase* sunt: *alunele*, *migdalele* și *nucile* (vezi aceste cuvinte); toate sunt bogate în uleiuri și în substanțe albuminoide. Din ele să fac uleiurile vegetale. Ele au o valoare alimentară însemnată. — Fructele să întrebuițează *proaspete* sau *conservate*; cele proaspet servesc la hrană mai mult ca *condimente* (vezi acest cuvânt), iar cele conservate intră în preparațiunile de bucătărie asociate cu grăsimi și cărnuri (caise cu carne, etc.); din fructele proaspete sau conservate să mai prepară așa zisele compoturi (chiselițe) prin fierbere, cari să mistuie mai ușor. Din unele fructe să prepară băuturi fermentate: vin de pere, de mere (cidru), vin de struguri, sau unele băuturi spirtoase (kirș, etc.); din altele să prepară tizane (băuturi), siropuri și sucuri (coacăze, cireșe, fragi, smeură, lămâi, smochine, etc) cari sunt foarte folositoare.

FRUCTE PECTORALE. — Să numesc astfel patru feluri de fructe: curmale, jujube (*zizyphus vulgaris*), smochine uscate și stafide, cari să întrebuițează în cantitate egală în decoctiune (fierătură) în doză de 50 grame la un litru, în boalele de piept, ca domolitoare sau calmante de tusă (vezi **PECTORALE**).

FRUNZIȘOARĂ. — Coaja cărnoasă a semințelor arborelui *Myristica fragrans*, product vegetal aromatic de culoare galbină, care constituie un articol important de comerț, fiind un condiment mult întrebuițat (vezi **NUCȘOARĂ**).

FRUNTE (dela lat. *frons*). — Să numește astfel partea feței care să întinde dela sprâncene până la părul capului, iar în laturi merge dela o tâmplă până la cealaltă. Să zice că o frunte bulbucată, bine dezvoltată, este un semn de mare inteligență, ceea ce nu este întotdeauna adevărat. Să înțelege dela sine că o frunte dezvoltată

în mod uniform, regulat, bulbucată atât în lărgime cât și în înălțime, presupune o bună dezvoltare a creierului și prin urmare o inteligență vie, deosebită; pe câtă vreme o frunte țuguată la mijloc și turtită în părțile laterale arată o inteligență mică, întocmai ca și o frunte turtită (vezi **DEFORMAȚIUNI**). — Pielea în dreptul frunții este aplicată deadreptul pe os; ea este rar atinsă de *furnicel* și de *serpengea*; în schimb însă ea este foarte des punctea de trecere dela față la cap a *brâncii* (vezi **ERIZIPEL**). În urma căderilor, a loviturilor mai în totdeauna să ivesc *cucui* (umflături de sânge), cari să tratează prin apăsare cu ceva tare, cum ar fi un ban mai mare și cu cârpe înmuiate în apă rece, în apă de plumb (vezi **CONTUZIUNE**). *Întepăturile* și *tăieturile* (plăgile) nu prezintă nimic de particular din ceea ce să vede în celelalte părți ale capului (vezi **CRANIU**). Pentru a termina vom pomeni că semnele bătrâneței, încrețiturile și masca, să arată mai cu seamă la frunte (vezi **FIZIONOMIE** și **MASCĂ**).

FRUNZE. — Caută la **FOI**.

FTIRIAZĂ. — Caută la **PĂDUCHE**.

FTIZIE (grec. *phthisis*, dela *phthinesthai*, a să consumă). — Caută la **TUBERCULOZĂ**.

FUCSINĂ, *cloridrat de rozanilină*. — Substanță foarte vătămătoare prin cantitatea cea mare de acid arsenios pe care o conține. În medicină să întrebuițează în contra *albuminuriei* (vezi acest cuvânt), în doză de 5-10 centigrame pe zi.

FUGĂ (lat. *fuga*), *alergare*, *cursă*. — Când voim să ajungem mai repede la un loc, mai ales când suntem în întârziere, atunci o dăm pe fugă; când suntem amenințați de vr'un dușman care ne urmărește, atunci pentru ca să scăpăm o luăm la fugă, care, vorba Românului, deși e rușinoasă dar e sănătoasă. S'ar părea că este ușor cuiva să fugă, pentru care n'ar avea decât să-și iuțască pasul, dar nu este așa. Sunt oarecari reguli care trebuie ținute în seamă dacă voim să alergăm mai mult timp fără să ne obosim din cale afară și fără să ne punem viața în primejdie. Fuga este un exercițiu care pune în mișcare cel mai mare număr de mușchi, și care lucrează mai mult asupra respirației și a circulațiunii sângelui; ea are multe foloase, cari însă nu să potrivesc la toată lumea. Fuga este un fel de mișcare care constă în a merge înainte prin o serie de salturi mai mult sau mai puțin repezi. Ea să deosebește de *umblat* sau *mersul* obicinuit prin aceea că în um-

blet unul din picioare să află în atingere cu pământul în fiecare moment, pe câtă vreme în fugă corpul omului părăsește pământul pentru o clipă plutind în aer. Acest exercițiu nu poate fi susținut mai mult timp decât numai dacă cineva are plămâni tari și bine dezvoltate pentru ca să conțină o bună proviziune de aer dela început; și, mai cu seamă, dacă nu va respira de loc prin gură, ci numai prin nas. Dacă nu va face aceasta, sau dacă nu o va putea face, și dacă va fi silit să facă adeseori câte o inspirațiune adâncă prin gură, atunci numai decât să va înneacă, nu va mai putea răsuflă și își va pierde puterea. Pentru a înlesni intrarea aerului în plămâni să recomandă ca în timpul fugii să să țină coatele lipite de corp și antebrațele îndoite fiindcă în această poziție pieptul stă lărgit pe cât să poate mai mult. Fuga nu să potrivește pentru toată lumea; nu este bună pentru cei ce au respirația scurtă, pentru cei cu palpitații, pentru cei ce au suferit sau sufer de boală de inimă sau de plămâni. Ea este bună însă pentru cei sănătoși, cari sunt puțin robuști și pe cari îi ajută foarte mult la întărire. La începători, la copii, la oamenii grași cari vreau să slăbească, să recomandă curse moderate, numai de câteva minute. Pentru a face o cursă de 15-20 minute trebuie să fi obicinuit, cum să face în armată. Este bine însă ca omul să știe alergă și pentru aceasta din timp în timp să să dedeie cu fuga, fără însă să facă abuz dacă nu vrea să să pomenească cu vr'o bătaie de inimă sau cu vr'o astmă. După ce a făcut cineva o cursă trebuie să iee toate măsurile ca să nu să răcească, ca nădușeala să nu să evaporeze prea repede (vezi RĂCIRE).

FULGER. — Caută la TRĂSNET.

FULGERĂTURĂ. — Caută la EPILEPSIE.

FUMARIA OFFICINALIS. — Caută la FUMĂRICĂ.

FUMĂRICĂ, fumăriță, fumul pământului, iarbă de curcă, săfterea, sefterea (*Fumaria officinalis*, fam. Papaveraceelor). — Plantă erbacee, mică și delicată, care crește prin locuri nisipoase, cultivate sau deșerte (Maiu. Septembrie). În medicină să întrebuințează ca *depurativ* (curățitor de sânge), mai ales când este proaspătă, culeasă în primăvară, în scrofule și în boale de piele, sub formă de: suc (60 până la 200 grame pe zi, în timp de 2-3 luni); sirop, 1-2 linguri pe zi la copii; ceaiu (infuziune), 20 la 1000; extract, 2-10 gr. Fumărica intră și în compozițiunea vinului antiscorbutic. — La țară

să clătește cu ceaiul și să țină în gură pentru *studenită*.

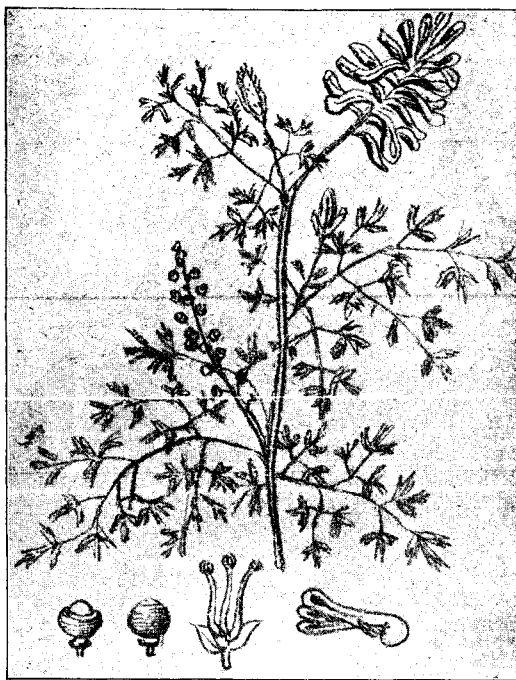

Fig. 117. — Fumărică.

FUMIGAȚIUNI (dela lat. *fumus*, fum), *fumuri*. — În medicina babelor fumurile joacă un mare rol, mai ales cele mercuriale, cari nefiind aplicate unde trebuie și cât trebuie de multeori în loc să vindece iau viața nenorocitului care s'a dat pe mâna lor. O fumigațiune constă în a îndreptă fum sau aburi asupra corpului sau numai asupra unei părți a corpului cu scopul de a vindeca o boală. Cele mai întrebuințate sunt fumigațiunile sulfuroase (cu pucioasă), emoliente (apă caldă, specii aromatice, enupere, etc.), mercuriale, narcotice, astringente. Fumigațiunile generale să fac cu un aparat special în formă de cutie

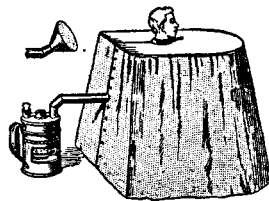

Fig. 118. — Aparat pentru fumigațiuni (fumuri).

în care stă bolnavul dezbrăcat, având numai capul afară; în acea cutie să dezvoltă fumul sau aburii trebuincioși și omul stă astfel 10-30 minute. Fumigațiile locale, adevărate mărginite numai la o parte a corpului să fac în modul următor: să pune

într'o strachină apă fierbinte curată sau în care s'a fiert flori de nalbă, de soc, rădăcină de nalbă mare, etc., iar bolnavul își apleacă capul acoperit de un prosop, șervet sau cearșaf, deasupra străchinii așa că aburii ce să ridică din strachină, nu să pot împrăștiă prin casă și sunt aspirați de bolnav. Procedeu acesta însă are un cusur că este obositor, că produce greutate la cap și congestionează (aduce sângele la) fața. Cel mai bun lucru este de a te culca în pat punând strachina lângă căpătăiu și de a înveli patul cu perdele bine împresunate între ele. Să fac astfel de fumigațiuni în cazurile de guturaiu, de durere de gât, de răgușeală, de tusa, fiindcă aburii lucrează asupra nasului, a gâtului și a plămânilor în cari să duc. Afară de aceste fumigațiuni *emoliente*, mai sunt altele *excitante*, cari să fac cu aburi de apă în cari s'au pus substanțe aromatice, terbenină, etc., cari sunt ca și nește *băi de aburi* (vezi BĂI). Mai sunt încă fumigațiunile *uscate* cari să fac fumând țigări și țigarette antiastmatice (vezi ȚIGĂRI) sau arzând hârtie nitrată (vezi HĂRTIE), pucioasă, mercur etc.

FUMU PĂMÂNTULUI. — Caută la FUMĂRIĂ.

FUMURI. — Caută la FUMIGAȚIUNI.

FUNICEI. — Caută la CRAMPE.

FUNIGEII. — Caută la ACNEE.

FUNINGINE, (lat. *fuligo*) *stirigie, șperlă.* — Product al arderii incomplete a materiilor organice, care să depune pe părțile reci ale cuptoarelor, sobelor, ale coșurilor (hoanelor) sub forma unei mase negre pulverulente, iar pe părțile încălzite sub formă de coji (cruste) lucitoare și compacte. Funinginea are un miros neplăcut și un gust amar; ea conține cărbune, o materie uleioasă, acid acetic și clorur de amoniac. Funinginea s'a întrebuițat ca astringent; s'a dat în contra viermilor intestinali (panglică oxiiuri), în contra spazmelor, a rachitismului, ca emenagog, apoi în alifie în contra boalelor de piele, a cheliei, în contra leucoreei (poală albă), etc.

FURNICĂTURI. — Când ne-am lovit la cot de multe ori simțim niște furnicături prin mână; când ședem pe un scaun sau pe o laviță cu piciorul atârnat mai mult timp, dacă începem să umblăm simțim niște furnicături foarte neplăcute în pulpă și picior. Aceste furnicături, cunoscute de toată lumea, nu prezintă nici o primejdie, căci ele provin din apăsarea prea tare sau prea îndelungată a unui nerv principal dela cot

și dela coapsă, și ele dispar dela sine repede, după câteva minute, prin mișcare sau ceva fricțiuni sau și fără a face nimic. Furnicăturile sunt niște înțepături ușoare și multe și să numesc astfel fiindcă să aseamănă cu simțirea pe care ne-o dau furnicele alergând pe o parte a corpului. Dacă să întâmplă însă că furnicăturile să ivesc în o parte a corpului la un om în vrastă mai înaintată, fără nici o lovitură sau violență esternă, fără nici o atitudine anormală și prelungită care să le poată explica, și dacă ele să repetă adeseori și întotdeauna fără o pricină binecuvântată, în aceleași loc sau în aceeași parte a corpului, atunci furnicăturile au o deosebită importanță și trebuie să ne gândim la o boală gravă, cum ar fi o apoplexie. În aceste cazuri trebuie întotdeauna și din vreme chiebat un doctor care să examineze suferindu-l prescriindu-i cele de cuviință.

FURNICEL, buboiu (lat. *furunculus*). — Mai toată lumea știe ce va să zică un furnicel căci puțini sunt aceia cari să nu fi avut măcar odată în viața lor vr'un buboiu. Furnicelul să arată pe piele sub forma unei ridicături ce seamănă cu un mușuroiu de furnici. cu vârful ascuțit și cu baza largă, ca un con, de mărimea unui bob de porumb sau a unei alune, câte odată și mai mare. Pielea este la început roșie, întinsă, lucitoare și produce mâncărime, apoi durere, de multe ori mare și cu svâcnituri, apoi pielea să albește la vârf și după 4-5 zile să sparge și să scurge un fel de materie gălbuie, iar în fund să vede o materie mai tare albicioasă și bine legată, care este *inima* furnicelului și care trebuie să iasă afară pentru ca buboiul să să vindece. Furnicelul să datorește unui microb numit *stafilococul piogen auriiu*, întocmai ca și antraxul sau serpengeaua (vezi ANTRAX), care pătrunde în piele prin gaura unui folicul pilo-sebaceu (la rădăcina unui fir de păr), producând acolo o aprindere (inflamație), care să întinde repede la întregă areola corăspunzătoare a dermului (a pielei). Antraxul este format prin reunirea mai multor furnicele. Furnicelul dă naștere și el la căldură (fierbințală), sete, lipsă de poftă de mâncare și lipsă de somn. Suferința este mare atunci când omul are mai multe furnicele, venite pe rând, unul după altul; poporul spune că dacă nu trece cu 9, apoi vin 99. Această arătare de buboaie de multe ori este semnul unei alte boale și mai grave, numită *diabet*. (vezi acest cuvânt) sau boală de zahăr. Intre cauzele bu-

boiului să numără: necurătenia, iritațiile locale, prezența unor insecte (păduchi, ploșnițe) sau arachnide (râie), etc. Pentru a vedea dacă bolnavul are sau nu diabet, este bine ca în totdeauna la cei ce sufer de o urmare de mai mulți furnice (furniculoză) să li să facă analiza urinei pentru a să vedea dacă conține zahăr. Furnicelul deși este dureros nu are nici o gravitate, atneci când este singur; când să află la buze, la nas sau aproape de ochi, poate să fie primejdios din pricina complicațiilor, ceea ce este rar, din partea creerilor, din care cauză este bine ca să să deschidă furnicelul cât să poate mai iute. Locul care le place mai mult furnicelelor este gâtul și în deosebi ceala. *Tratament.* Pe *dinăuntru* să dă un purgativ (curățenie) la început, apoi naftol sau drojdie de bere, 2-3 lingurițe pe zi în un păhar de apă cu puțină miere sau în apă de Seltz, și aceasta mai multe zile, pentru ca bolnavul să nu mai capete și alte furnicele. Pe *dinafară* să recomandă la început atingeri cu tinctură de iod, acid fenic, nitrat de argint, dar mai bune sunt *pulverizațiile* cu lichide antiseptice (cu acid boric, acid fenic, sublimat coroziv) de 3-4 ori pe zi, iar la intervale să face pansament umed, ori cataplasmă boricată; durerea, roșeața și umflă-

tura să micșorează. Când pielea s'a spart și inima furnicelului a rămas în fund, nu e bine s'o scoatem numai decât; s'o lăsăm pe loc 2-3 zile până când să deslipește și iasă singură, căci s'a observat că mai iute să vindecă furnicele neoperate decât cele operate. Numai când furnicelul este prea mare și prea dureros și are aplicare a să întinde, când furnicelul este la buze și aproape de ochi, atunci trebuie să-l deschidem cu cuțitul sau cu ferul roșu (termocanter) înfigându-l până la inima lui, după ce mai întâiu am amorțit locul cu stovaină sau cocaină; după deschidere vom face pansament antiseptic până la vindecare. — La *țură* buboalele nu să descântă ca alte boale. Înainte de fi buboiul copt să pune pe el ceapă coaptă în foc, ori să presară cu cenușe de nod de funie găsit, ars în foc. Unii pun parale, bani de 5 sau 10, după mărimea buboiului și după ce ține banul o noapte il aruncă în drum, crezând că găsindu-l cineva buboiul să va vindecă și va trece la cel ce a găsit banul. Să mai leuiește cu seu de oaie, cu fag, ștejar, etc. Buboalele oarbe, cari nu scot degrabă cap sau stau vârtoase sub piele și coc cu mare greutate, să tratează cu ceapă coaptă sau cu seu de lumânare.

G

GABIANOL. — Lichid de colorare închisă, uleios. Să întrebuițează în contra ftiziei (officei) și catarului de plămâni. Doză: 1 gram până la 1 gram 50 centigrame în capsule de câte 20 cgr.

GĂFĂIRE. — Caută la ESUFLARE.

GAIAC (*Guajacum officinale*, fam. Rutaceelor). — Arbore mare care crește în Antile. În medicină să întrebuițează lemnul de trunchiu și rășina (rezina). Principiul activ: acidul gaiacic. Proprietăți: antigutos, antireumatismal, diaforetic, stimulent (vezi aceste cuvinte). Să dă pe *dinăuntru* sub formă de: decoct (fiertură), 50 la 1000; extract, 1-5 grame; praf, 2-10 grame; sirop, 20-60 grame; pe *dinafară*: tinctură, 5-10 grame; dentifrice.

GAIACOL. — Acest medicament este ca și creozolul, unul din principiile constitutive ale *creozotului de fag*, și poate să să deie în locul acestuia în toate cazurile, în aceleași doze și sub aceleași forme. Să dă ca antifebril, în doză de 4 până la 8 picături în badigionaj (ungere pe dinafară) tot la

3 ore odată; ca antibacilar în otică, sub formă de clizmă compusă din o lingură de unt de lemn și de 100 grame apă călduță la care să adaugă la început 20 picături de gaiacol, apoi să mărește doza cu câte 5 picături până la 80 picături; repaus în fiecare lună 8 zile, și, îndată ce urina devine neagră; ca anestezic în doză de 1-3 grame pe o cârpă acoperită cu pânză gumată, care să pune timp de 10 minute pe locul unde o să să aplice puncte de foc. Intern să dă sub formă de picături, pilule, vin, întotdeauna asociat cu alte medicamente.

GĂINĂ. — Caută la Puru.

GALACTOGOG (dela grec. *gala*, sau *galaktós*, lapte, și *agogós*, care aduce). — Medicament care face să vie lapte la o mamă sau doică, sau care mărește cantitatea laptelui. Când la o femeie care a născut laptele întârzie să vină sau când laptele după ce a venit puțin a încetat, să recomandă diferite leacuri și procedee pentru a întezi venirea lui. Cataplasmele de ricin, de mercuriale, de ce-

barea (poterium sanguisorba), nu prea au dat rezultate. Mai bune sunt: siropul sau ceaiul de chimion, de sămânță de anason, de fenicul, de negrilică (nigella sativa), de ciumărea (galega officinalis), asociate sau nu cu cretă, cu fosfat de calce, cu magnezie. O formulă bună este: extract de galega, lactofosfat de calce, tinctură de fenicul, câte 5 grame din fiecare; sirop simplu, 200 grame; să iee 4-8 linguri pe zi. Să mai recomandă: ceaiu de anason (anisum pimpinella) din 30 gr. la 1000; să iee 12-20 linguri pe zi și pe dinafară să să pună oblojeli tot din acest ceaiu (cârpe înmuiate în el) pe sânuri de 5-6 ori pe zi. Femeia care alăptează trebuie să să hrănească bine.

GALACTOREE (dela grec. *gála*, *galaktós* lapte, și *rhein*, a curge). — Scurgerea prea mare de lapte în timpul sau după încetarea alăptării, care poate să producă o slăbire din ce în ce mai mare a femeii și prin urmare o adevărată boală care trebuie combătută cu tărie. Înainte de toate femeia va trebui să înțerce, apoi să îi să deie diaforetice (să asude), diuretice (să urineze mult), purgative (curățenii) mai ales purgative drastice (tari); să îi să lege strâns sânurile și să beie ceaiu de saschiu sau pervincă (vinca herbacea). Să mai recomandă tinctură de iod și preparațiunile iodurate, astringentele și rezolutivele aplicate pe sânuri; ungerile cu colodin; regim tonic (hrană în-tăritoare) și preparațiuni fieruginoase.

GĂLBENEALĂ. — Caută la CLOROZĂ.

GĂLBINĂ (Febră), *friguri galbine*, *vomito negro*. — Febra galbină este o boală infecțioasă care bântuie în țările calde, pe litoralul golfului de Mexico și al Antilelor, în Brazilia, în Africa (Congo, Siera Leone, Gambia, Gabon, Senegal). Foarte rar vine în Europa, transportată cu vapoarele în Spania, în Franța, rar în Anglia și Italia. — *Semnele* acestei boale sunt: ești pe deplin sănătos și de odată, pe neașteptate, adeseori chiar în timpul somnului, ești cuprins de un fior strașnic, urmat repede de o căldură foarte mare (40-41°), însoțită de neastâmpăr și de nedormire (agitațiune și insomnie), sete mare, ochii roșii (injectați), fața și corpul de asemenea; dureri dealungul șirii spinării, dureri de cap, corpul sdrobot; apoi vărsături, la început alimentare, pe urmă lichide și bilioase (verzui) cu dureri mari în dreptul stomacului. Cătră a patru zi toate semnele aceste încetează definitiv, când avem forma *ușoară* a boalei, sau încetează numai vremelnice în forma *gravă*, și pielea să *îngălbinește* peste tot corpul, de

unde și numele de *friguri galbine*. În acest moment cei mai mulți bolnavi încep să aibă vărsături negre, adică de sânge negru (*vomito negro*), cari pot să coincidă cu emoragii sau curgeri de sânge în intestine și cu pete mari roșietice pe piele. *Mortalitatea* este foarte mare, putând varia între 15-20 la sută; cei cari au început să aibă vărsături negre mor aproape în totdeauna; unii bolnavi mor în 3-4 zile. — *Cauza* adevărată, otrava specifică a boalei încă nu este cunoscută, și tot ce să știe este că frigurile galbine să transmit la un om sănătos prin *înțepătura unui țânțar* numit *culex fasciatus* sau *stegomyia fasciata*, după ce s'a hrănit cu sânge de om bolnav de acele friguri. Perioada de incubatiune, adică timpul de la înțepătura țânțarului până la izbucnirea boalei este de 2-6 zile. Praful, hainele, rufăria, marfa, etc., nu pot transmite otrava boalei, chiar nici când sunt murdărite de sângele bolnavilor (de vărsături sau scaune). Cazurile de febră galbină transportată la dipărtări mari prin vapoare să explică prin faptul că în aceste vapoare să adăpostesc țânțari cari au în ei otrava boalei (*virus amaril*). Prin urmare toate măsurile profilactice trebuie îndreptate în contra țânțarilor cari propagă boala, despre cari noi nu ne vom ocupa, ueavând trebuință de a le cunoaște, intru cât pe la noi frigurile galbine nu să pomenesc. — *Tratamentul* constă în băi călduțe sau reci pentru a combate căldura, întocmai ca la febra tifoidă; băile să vor repetă din 4 în 4 ore, sau dacă bolnavul nu le poate suportă să vor înlocui cu cearășafuri reci. În contra durerilor de stomac și a vărsăturilor să va dà bucățele de gheață, ape acidulate (limonade), poțiunea lui Rivière, șampanie din gheață, aplicațiuni de gheață, aplicațiuni de gheață la lingurea. Pentru vărsăturile negre, de sânge, și pentru emoragii să vor face injectiuni sub piele cu ergotină sau ergotinină, sau să va dà clorur de calcium. Pentru constipațiune să va dà untul de ricină, cu zeamă de lămâie, sau citratul de magnezie (40-50 grame). Regim lactat. *Tratamentul preventiv* prin inoculațiuni să pare a fi dat bune rezultate.

GĂLBINARE. — Caută la ICTER.

GĂLBINEALĂ. — Caută la PALOARE.

GĂLBINELE. — Caută la FILIMICĂ.

GĂLBINELE, gălbiori. — Caută la CIUPERCI (Bureți galbini).

GĂLCEAVĂ. — Caută la Nemțișori.

GĂLCI. — Caută la AMIGDALE, AMIGDALITE și la ANGINĂ.

GALE TURCICE. — Caută la GOGOȘI DE RISTIC.

GALEGA OFFICINALIS. — Caută la CIUMĂREA.

GALIC (Acid). — Are însușirea de a fi *astringent*. El să găsește format gata în diferite vegetale, mai ales în *gogoșii de ristic* (vezi aceste cuvinte). Să dă în doză de 30 centigrame până la 1 gram pe zi, în pilule sau poțiune.

GALOȘI. — Caută la INCĂLȚĂMINTE.

GALVANOCAUTER. — Caută la CAUTERE și CAUTERIZAȚIUNE.

GAMBĂ, gionată (lat. *crus*). — Partea membrului inferior cuprinsă între genunchi și picior. Gamba este formată din două oase: unul mai gros și ocupă centrul, numit *tibia* sau *fluer* sau *țurloiu*, și celalalt mai subțire, așezat în partea dinafară, numit *peroneu*. Capetele din jos ale acestor oase să încheie cu oasele dinapoi ale piciorului, formând articulațiunea *tibio-tarsiană* sau încheietura dela *gleznă*, cu cele 2 *ousoare* laterale, unul înăuntru și celalt în afară, numite *maleole*. Gamba deasupra gleznei este foarte subțire (formând *gâtul piciorului*), pe câtă vreme ea să îngroașe din ce în ce mai mult, cu cât să apropie de genunchi, unde are mulți mușchi groși, cari formează *pulpa*, așa că forma generală a gambei este aceea a unui con răsturnat cu vârful în jos. Cei ce umblă mult pe jos, cei ce aleargă și dansează mult, au pulpele foarte dezvoltate. — *Fracturile* sau *frânturile* oaselor gionatei să văd foarte des și la orice vârstă, mai ales la bătrânețe. Ele sunt produse prin lovitură, căderi, când calci strămb, etc. Pot fi rupte amândouă de odată, sau numai unul; *peroneul* fiind mai subțire să rupe mai des. *Fracturile* gambei să vindecă greu, 5-6 săptămâni cel puțin, dar până să meargă omul bine îi mai trebuie încă mult. Când fracturile să însoțesc de plăgi, produse prin lovitură sau prin bucățile rupte ale osului, vindecarea să face și mai greu și de multe ori viața omului este în primejdie. Ori care ar fi întinderea fracturii semnul cel mai vădit al ei este neputința bolnavului de a merge sau de a se ridica dacă a căzut pe jos și primele îngrijiri ce trebuie date sunt aceleași cari să dau în toate cazurile de fractură (vezi APARATEȘI FRACTURI). Gamba are mușchi foarte puternici, cari formează *pulpa* și cari mai în jos să subțiază și să înlocuiesc cu tendoane, dintre cari tendonul cel mai puter-

nic este numit *tendonul lui Achil* și să află la partea de dinapoi. Mușchii și tendoanele slujesc la îndoirea piciorului asupra gambei și a gambei asupra coapsei; cu ajutorul lor omul umblă, aleargă, fuge și sare. Câte odată aceste mișcări să micșorează sau chiar să pierd, cum să întâmplă când mușchii sunt *paralizați*, după cum să vede în diferite boale ale măduvii spinării și mai cu seamă după un atac de apoplexie; congestiunea cerebrală, adecă îngrămădirea sângelui la creeri, produce numai o paralizie trecătoare. Paralizia există de obicei în ambele picioare în boalele măduvii (*paraplegie*), în un singur picior în boalele de creeri (vezi PARALIZIE). În acești mușchi ai pulpăi să ivesc cunoscutii *cârcei*, cari sunt așa de dureroși (vezi CRAMPE). *Lovi-*

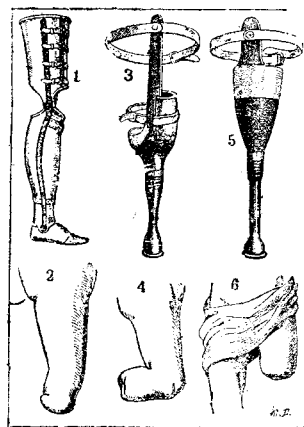

Fig. 119. — Gambe artificiale.

1. Picior articulat pentru 2 (amputațiune în dreptul genunchiului).— 3. Picior de lemn pentru 4 (amputațiune sub genunchiu).— 5. Pîng pentru 6 (amputațiune la mijlocul coapsei).

turile sau *contuziunile*, *tăieturile* și *întepăturile* (plăgile), *abcesele*, *furnicelele* și *brâncu* nu prezintă nimic de particular la gambă. Dar aci să văd adeseori *varice* (lărgirea venelor) și *ulcere* (răni), cari sunt produse și întreținute prin faptul că sângele aci circulă mai greu prin vine decât în alte părți (vezi ULCERE și VARICE). Oasele gambei și în deosebi *tibia* sau *fluerul*, din cauza loviturilor sau căderilor să pot *inflama* și *cariă*, mai ales la copiii scrofuloși și rachitici. Vindecarea în aceste cazuri să face cu multă greutate și îngrijire: repaus în pat, nemișcare, aplicațiuni de cataplasme și alte oblojeli (Priessnitz); prin un tratament general: untură de pește, chinchină, fier, hrană bună. — *Gambă artificială*. Când din o pricină oarecare să face an-

putațiunea sau tăierea gambei, după vindecare trebuie se să pună o gambă artificială. Cel mai simplu aparat este *pilugul*, care să compune din o cutie de lemn, deschisă înapoi, închisă înainte prin o placă de piele, în care să așezează genunchiul îndoit în unghi drept, și din un băț, rotunjit la capătul de jos și acoperit cu piele pentru ca să nu alunece. Pentru cei bogați, cari vreau să-și ascundă întru câteva diformitatea să fac picioare artificiale și articulate, cu glezne și genunchi, cari să mișcă cu ajutorul unui resort elastic aproape ca și piciorul natural.

GÂNDĂCEI sau *gândăcei verzi*. — Caută la CANTARIDE.

GÂNDACI DE FRASIN sau *Gândăcei de turbă*. — Caută la CANTARIDE.

GÂNGĂVIRE. — Cine n'a avut prilejul să audă vorbind vr'un gângav, bâlbăit, peltic sau cepeleag, care să îngăime ori să încurce vorbele? Toți am întâlnit astfel de persoane, deși foarte rar, și pe toți ne-a isbit în mod neplăcut această infirmitate, care este de mai multe feluri după cum să vede din numirile ce îi s'a dat. Vom vorbi despre aceste varietăți la articolul: Voce, aci ne vom ocupa în special de *gângăvire*, care constă în o greutate la vorbire și să arată sau prin repetarea smâncită a unor cuvinte ori a unor silabe, sau prin o împiedecare totală ori momentană de a articula unele vocale sau consonante pentru cari trebuie oarecari mișcări deosebite ale limbii. Uneori gângavul fiind de un temperament nervos să grăbește la vorbă, dar este împiedecat de repetări involuntare: bbb, ggg, ppp, ttt, etc.; alteori el vorbește încet și din când în când nu poate câteva minute să pronunțe un singur cuvânt, cu toată silința ce-și dă. Nu trebuie să confundăm gângăvirea cu *bâlbăirea*, căci cel bâlbăit vorbește întrerupt și cam neînțeles. S'a zis că gângavii ar fi foarte inteligenți și de un caracter șiret. Adevărul însă este că cei gângavi vorbesc mai cu foc și țipă mai tare din instinct, pentru ca să evite împiedecările de vorbă la cari sunt expuși. Gângăvirea apare de obicei pe la 4-6 ani; merge crescând și dispare pe la bătrânețe. Una din cauzele acestei infirmități sunt emoțiunile vii, cari pot face gângav pentru moment pe o persoană care nu este și a cărui sistem nervos este foarte impresionabil. Mulți devin gângavi imitând pe camarazii lor de școală. *Tratament*. Pentru a te vindeca de gângăvire trebuie să te dedai la

o adevărată gimnastică de vorbă și de limbă; să citești și să declami încet, cu glas tare, pronunțând fiecare silabă, articulând cât să poate de deslușit, ținând limba pe cât să poate lipită de cerul gurii. Dacă limba deviază imediat să vede prin ezitarea care să produce și asupra căreia trebuie să să atragă atențiunea gângavului, care o simte îndată și să încearcă singur să îndrepteze această poziție vițioasă. În intervalele acestor exercițiuri, gângavul trebuie să tacă, să nu vorbească de loc; exercițiile aceste dau limbii însușirea de a face mișcări pe cari mai înainte nu le putea face de cât cu ezitare și în mod incomplet. Astfel gângavii trebuie să aibă o răbdare de înger și să fie foarte docili, căci numai prin acest mijloc pot să scape de un cusur așa de mare și care multă pagubă le poate aduce. Când un copil începe să gângăvească, părinții nu trebuie să caute ca să-l vindece prin muștrări și pedepse, cari în loc de bine mai mult rău fac, mărink emoțiunile, ci prin metoda rațională descrisă mai sus. Să zice că marele orator al anticității Demostene s'a vindecat de acest cusur declamând pe malul mării și având petricele în gură. Nu să știe dacă acest mijloc a mai produs vr'un orator sau ar mai fi vindecat vr'un gângav.

GANGLION, ghindură, modălcă, momiță.

— O umflătură rotundă sau în forma fusului așezată pe drumul unui vas limfatic sau a unui nerv (*ganglioni limfatici și ganglioni nervoși*). *Ganglionii limfatici* să găsească izolați sau reușiți în grupe în diferite părți ale corpului, dar mai cu seamă la gât, la subsuori, în stinghe. În stare de sănătate acești ganglioni sunt nește ghinduri mici, puțin dezvoltate, cari abia să simțese prin piele, mai ales la persoanele grase. Sub influința unor turburări locale sau generale, acești ganglioni pot să să mărească, să să umfle dintr'odată sau

Fig. 120. — Ganglion limfatic, cu (A) vasele sale limfatic, aferente (B) și eferente (C). persoanele limfatic sau scrofuloase pe cari poporul le mai numește și *jolne* (vezi SCROFULE). Inflamația sau aprinderea unui ganglion limfatic să numește *adenită* (vezi acest cuvânt). — *Ganglionii nervoși* sunt așezați pe drumul nervilor și

sunt formați de celule nervoase, numite *ganglionare*, cu cari tubii nervoși sunt în legătură.

GANGRENĂ (grec. *gággraina*, dela *gráein*, a consumă, a strică, a nimici). — Priu acest cuvânt să înțelege mortificațiunea țesăturilor într'o parte oarecare a corpului, așa că gangrena s'ar putea defini foarte bine prin cuvintele: *moarte locală*. În adevăr, când o parte a corpului nu mai este nutrită de sânge din o cauză oarecare, ea moare, să gangrenează, cade în gangrenă. Dacă strângem de exemplu antebrațul cu o fașe, cu un bandaj, prea tare și această strângere durează mai mult timp, mâna începe a să învineți, a să mortifică. Pe lângă acest fel de gangrenă mai avem încă și alte feluri produse prin alte cauze, cum sunt: arsurile, loviturile puternice cari zdrobesc țesăturile, degerăturile, sau o zăcere îndelungată pe spate sau pe o parte, cum să întâmplă în unele boale lungi și infecțioase (febra tifoidă, lingoarea), nebulnia, o stricare a sângelui (diabet, albuminurie), sau atin-

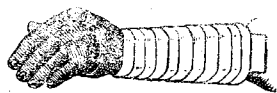

Fig. 121. — Gangrena mâinii produsă de un bandaj prea strâns.

gerea cu materii iritante (urina, materiile fecale), sau tromboza, embolia, arterioscleroza (vezi aceste cuvinte), unele boale nervoase, asfixia extremităților, etc. sunt tot atâtea cauze cari pot produce gangrena. — Gangrena să chiamă *umedă* când partea bolnavă este plină de lichide; în cazul contrar ea este *uscată*. Când gangrena ocupă un membru întreg sau toate țesăturile unui organ, ea să numește *sfacel*; gangrena unui os să chiamă *necroză*; partea moartă să zice *escară*. Adeseori gangrena începe prin ivirea unor beșicuțe (flictene); culoarea pielii să schimbă, la început ea este palidă, lividă, apoi cenușie și în cele din urmă neagră. În gangrena umedă partea moartă este umflată, păstoasă, infiltrată de un lichid gros și merge spre putrezire; în gangrena uscată partea bolnavă să strânge, să întărește, să face ca o mumie, nu să putrezește. Părțile atinse de gangrenă își pierd căldura, să răcesc din ce în ce, nu mai sunt simțitoare la pipăire, apăsare sau strângere, dar adeseori pot fi sediul unor dureri mai mult sau mai puțin mari; părțile gangrenate să mișcă cu greutate sau de loc, ele au un miros fetid (puturos),

care arată putrezirea lor. Aceste semne cari să vadă mai cu seamă la extremitățile membrelor, la mâni și la picioare, merg crescând în timp de mai multe zile; culoarea să închide mai mult, răceala și nesimțirea cresc de asemenea. După această *primă perioadă* a gangrenței urmează *perioada a doua* în timpul căreia să ivește împrejurul părții moarte un șant roșu care o desparte de partea sănătoasă ca un fel de graniță, iar partea gangrenată pierzând orice comunicație cu restul corpului începe a să desface, a să separă dela sine și după 12 până la 15 zile ea cade, lăsând în urma ei o rană mai mult sau mai puțin adâncă, care apoi începe a să cicatriza, a să vindecă, ceea ce constituie *perioada a treia* sau cea din urmă a boalei. Sănătatea generală să turbură și ea cu atât mai mult cu cât gangrena înaintează: bolnavul are fierbințeală, lipsă de poftă de mâncare, sete, etc. cari toate îl slăbesc din ce în ce mai mult până la moarte. Gangrena uneori să oprește de la un loc încolo, alteori însă ca caută să să întindă din ce în ce mai departe, la țesăturile din vecinătate, atât în adâncime cât și la suprafață, nimicind un membru întreg, stricând mușchii, nervii și alte organe ce întâlnește în calea sa. — *Tratament*. Din cele scrise până aci să poate vedea că gangrena în multe cazuri să poate ocoli dacă depărtăm la timp cauza. Astfel într'o boală cu zăcere lungă trebuie schimbată des poziția bolnavului, punându-i sub el saltele moi, de lână, sau perini de cauciuc umflate cu apă sau cu aer. Când o legătură sau un bandaj este prea strâns trebuie să-l slăbim îndată ce vedem că mâna sau piciorul să umfle. Când gangrena este pe punctul de a începe, trebuie să așezăm partea amenințată în o poziție mai ridicată pentru ca circulația sângelui să să facă mai ușor, să o încunjurăm cu oblojeli calde (vezi FOMENTAȚIUNI) pentru a întreține sau a readuce căldura naturală, să o spălăm adeseori cu vin aromatic, cu alcool camforat, cu o soluție de acid fenic sau alte lichide antiseptice. În perioada a doua vom ajuta ca partea gangrenată să să desfacă mai iute și mai cu înleznire cu ajutorul cataplazmelor dacă părțile sunt roșii și umflate, sau cu diferite medicamente întetitoare, cum este unguentul (alifia) stirax, când ele sunt fără nici o vitalitate, iar dacă miroasă urât să vor acoperi cu praf de cărbune sau de chinchină sau să spală cu diferite lichide dezinfec-tante. Rana rămasă după căderea gangre-

nei să va legă ca ori care altă rană. În tot timpul boalei trebuie ca să hrănim bolnavul cât să poate de bine pentru ca să-i susținem puterile, să-i dăm vin și alte lichide întăritoare (tonice). Sunt cazuri în cari scăparea bolnavului nu să poate face decât prin tăierea (amputațiunea) membrului atins de gangrenă.

GARGARISME (dela grec. *gargarizein*, a-și spăla gura). — Medicamente lichide cu cari ne clătim gura și fundul ei cu ajutorul mișcărilor limbii și obrazilor și prin puterea aerului care vine din răsuflătoare (laringe), ținând în același timp capul aplecat pe spate. După ce ne-am spălat astfel bine gura scuiăm gargara fără a o înghiți. Nu toată lumea poate gargarisi, deși lucrul este așa de ușor; mai ales copiii până la o vârstă oarecare sunt nepuntincioși în a o face, și atunci ne vom mulțumi a-i atinge (badijonă) în gură și în gât cu o pensulă sau cu un pământuf înmuiat în medicamentul prescris de doctor. Să întâmplă uneori chiar și oamenilor mari că făcând gargară să înghită din greșeală o parte din medicament, din această pricină trebuie întotdeauna să fim cu băgare de seamă în compunerea gargarii ca ea să nu cuprindă lucruri cari pătrunzând în stomac să vatăme sănătatea. — Gargarismele sunt de mai multe feluri: *emoliente* sau *inmoietoare* cari să prepară făcând să fiarbă rădăcina de nalbă în 250 grame de apă și la care să poate adăuga și 30 grame de miere sau miericică; dacă punem în apa care clocotește și o jumătate de căpătină de mac, sau după ce a fiert o linguriță de laudan, ori 2 lingurițe de apă de laur-ceras, gargara este și mai calmantă, domolind și mai iute durerile; laptele curat și călduț, laptele în care s'a fiert smochine, laptele de migdale cu sirop de gumă, apă călduță cu sirop de gumă sunt toate bune când gura este aprinsă (inflamată) și dureroasă; — *astringente* sau *strângătoare*, cari să prepară din flori de trandafir fierte în 250 grame apă în care să pune pe urmă miere de trandafir (miericică) 30 grame sau piatră acră (alun) 4 grame, sau o lingură de oțet sau tanin 2 grame; florile de trandafir să pot înlocui cu frunze de rug (mar) sau de nuc; acest fel de gargară să întrebuințează în aprinderile de gură și gât numai când aceste părți nu sunt prea înflăcărâte, nici prea dureroase, adecă la începutul său spre sfârșitul boalei (vezi AMIGDALE, AMIGDALITE ȘI ANGINĂ); — *antiseptice* cari să prepară din acid boric, 4 grame la 100

gr. apă, sau din bōrax, 4 grame la 250 gr. ceaiu de trandafir la care să mai poate pune și 30 gr. de miericică, sau din clorat de potasă, 10 gr. la 250 grame apă caldă la care să mai poate adăuga și 50 gr. de sirop de mure, cari toate sunt bune în inflamațiile de gingii și în durerile simple de gât (anginele catarale). Acestea sunt gargarismele cari să pot face în casă, bune în boalele de gură simple și ușoare, iar în cazurile grave, serioase, să vor prescrie de doctor astfel de gargarisme după cum știința lui îl va povățui.

GĂRNIȘOR. — Caută la PORUMB.

GAROAFĂ, caramfilă, flori domnești, garoafă (*Dianthus Caryophyllus*, fam. Cariofilaceelor). — Plantă erbacee, originară din regiunea mediteraneană, care să cultivă mult și prin părțile noastre (Iulie-August). Să

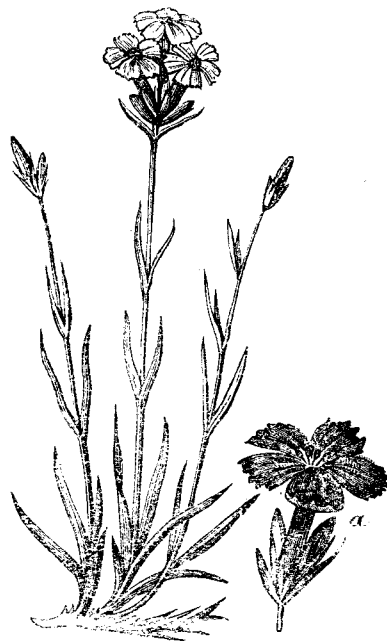

Fig. 122. Garoafă.

întrebuințează în medicină ca tonic, anti-spazmodic ușor, pentru a face un sirop care să dă în doză de 15-60 grame. — La țară să bea de gălbinare rădăcina plămădită cu țuică, iar rănile cu viermi să spală cu decoctul (fiertura) de garoafe.

GAROAFE. — Caută la VIOREA.

GÂSCĂ (lat. *anser*). — Gen de paseri din ordinul Palmipedelor, cari să crească foarte mult la noi, atât la oraș cât și la sate. Carnea de găscă este grasă, grea la mistuit și prin urmare cei bolnavi, convalescenții și toți cei cu stomacul slab să vor

feri de ea; tot astfel este și grăsimea de găscă, din care pricină să întrebuițează rar. Intru cât privește *ficatul gras*, care să obține dacă ținem găscă în nemișcare și la întuneric mai multe luni în timpul cărora o îndopăm cu porumb, el este foarte gustos și bun la mâncare, dar și el are păcatul că să mistuie cu anevoință așa că nu să potrivește decât numai pentru un stomac tare.

GASTERINĂ. — Caută la OPOTERAPIE.

GASTRALGIE (dela grec. *gastér*, stomac, și *algos*, durere). — Caută la STOMAC.

GASTRITĂ (dela grec. *gastér*, stomac, și *itis*, terminație care exprimă inflamație, a-prindere). — Caută la STOMAC.

GASTRORAGIE (dela grec. *gastér*, stomac, și *rhein*, a curge). — Curgere de sânge sau *emoragie* care să face în stomac și care este urmată de vărsare de sânge sau *ematemază* (vezi EMATEMEZĂ și EMORAGIE).

GASTROSTOMIE (dela grec. *gastér*, stomac, și *stóma*, gură). — Operațiune cu ajutorul căreia să stabilește în pereții stomacului o deschizătură permanentă prin care să hrănește bolnavul, atunci când el nu să poate hrăni prin gură.

GASTROTOMIE (dela grec. *gastér*, stomac, și *tomé*, tăiere). — Operațiune care constă în a deschide stomacul pentru a scoate un corp străin.

GĂT, grumaz. — Prin mijlocirea gâtului capul și prin urmare creierul comunică cu pieptul și cu restul corpului. Gâtul prin organele pe care le cuprinde are o deosebită importanță și trebuie bine cunoscut. În adevăr, gâtul este locul de trecere pentru *vase sangvine* (arteriile carotide și venele jugulare) foarte mari și pentru mai mulți *nervi* foarte importanți. Afară de aceasta, gâtul mai este ocupat de *laringe* (gâtlej), care este organul vocii și al răsuflării (respirației), și de *ezofag* (înghițitoare), care este canalul prin care trece mâncarea din gură în stomac. Sunt unele persoane grase cari să pare că au *gâtul scurt* și *gros* și din această pricină sunt supuse la *apoplexie* adică la îngrămădirea sângelui la cap și răvărsarea lui asupra creierului prin ruperea unui vas (arterie). Lucrul acesta nu este tocmai adevărat, intru cât gâtul la oamenii groși este mai scurt numai la vedere, în realitate însă el este tot așa de lung ca la toți ceilalți și numai grăsimea cea multă adunată în jurul gâtului ca și pretutindenea face să ni să pară că gâtul lor este mai scurt, iar

predispoziția lor la apoplexie vine cu totul din altă pricină decât din grăsime, predispoziție care să poate evita luând oarecari măsuri (vezi APOPLEXIE). Fie gâtul lung sau scurt, trebuie să nu fie *strâns* prin îmbrăcăminte; el trebuie să-și aibă toate mișcările libere, prin urmare rău face toți cei ce să țin de modă și poartă gulere tari, *înalte și strimte*, cari supără circulația sângelui între creier și inimă, precum și respirația. Gâtul trebuie însă ferit de *acțiunea aerului rece și umed*, mai ales că cele mai multe răgușeli vin în urma unei răceli, pentru aceasta trebuie să purtăm gulere ceva mai ridicate, dar să fie destul de largi pentru ca să nu ne strângă de loc gâtul, iar la mare trebuință vom pune câte o basmă. Gâtul trebuie spălat în fiecare zi întocmai ca și fața, căci și el este supus la praf și la murdării fiind descoperit mai în tot timpul (vezi ABLUȚIUNI). Cei ce nu-și spală regulat și cu băgare de seamă gâtul sunt supuși la *furnicele* (furnicule), din cari să naște *serpengeaua* (antrax), care să ivește de obicei în *ceafă* (pe greabănu gâtului), așa că trebuie să ținem foarte curată această parte a gâtului (vezi ANTRAX și FURUNCUL). Să mai i-vesc la gât, mai ales la copiii scrofuloși și limfatici *abcese*, cari trebuie căutate cu mare băgare de seamă. *Rănile* gâtului variază mult intru cât privește cauzele, adâncimea și gravitatea lor. Ghilotina taie într'o clipă de ochi gâtul condamnatului pentru a-i curmă viața. Nebunul își taie gâtul cu briciul pentru a scăpa de suferințe. Funia spânzuratului trece pe sub gâtul lui, iar unii criminali își omoară victima strângând'o de gât, fiind siguri de reușită prin acest mijloc. Toate aceste ne arată importanța gâtului în rostul vieții și cât trebuie el ferit de orice atingere sau rănire mai adâncă. Chiar și rănirile mai ușoare trebuie căutate cu multă îngrijire de oarece gâtul fiind în continuă mișcare vindecarea să face mai cu anevoință. La gât să mai observă diferite *tumori*, între cari mai cunoscută este *gușa* (vezi acest cuvânt).

GĂT, grumaz, gâtlej (lat. *fauces* și *guttur*). — Dacă ne uităm în fundul gurii la cineva vedem mai întâiu *omuzorul* (lat. *uvula*, *uva*, *columella*), care este o prelungire mobilă a vălului palatin (a cerului gurii) și care ridicând-să în momentul când înghițim împiedecă mâncarea și băuturile să pătrundă în partea dinapoi a nasului (vezi ÎNGHIȚIRE și PALAT); de o parte și de alta a omu-

șorului și ceva mai înapoi să văd două corpuri roșietice în formă de migdale, numite din această pricină *amigdale* (vezi acest cuvânt); mai în fund, în fund de tot să vede un părete neted care ține de *faringe* (înghițitoare), care este un canal prin care trece mâncarea în drumul ei spre stomac (ezofag) și aerul înainte de a intra în *laringe* (răsufătoare). Spațiul cuprins între toate aceste, care să strânge și să lărgeste după trebuință să chiamă *gât*, *gât-lej* sau *grumaz*. Când cineva este bolnav de gât ca să-l putem bine examina trebuie să-l așezăm pe un scaun în fața ferestrei, apoi după ce a deschis bine gura cu o coadă de lingură îi apăsăm limba și ne uităm drept în fundul gurii, inspectând cu deamănuntul toate părțile mai sus pomenite. Dacă este seară sau intunec vom examina gura cu o lumânare sau cu o lampă electrică dacă avem, îndreptând lumina în toate părțile. Când pe cineva îl *doare în gât* este semn că este acolo o inflamațiune, o aprindere, în urma unei răceli sau o altă boală, din care pricină el înghite cu greutate, uneori și respirația să face cu anevoință, alteleori chiar să poate ineca, asfixia. Această inflamațiune după sediul ei să numește *amigdalită* (gâlci) sau *angină*, iar angina poate fi de mai multe feluri (vezi AMIGDALE, AMIGDAGITE ȘI ANGINĂ). Pentru a preveni aceste boale trebuie să ne păzim de a răci la picioare precum și de orice altă răceală, de curenți de aer, să nu răcim la gât mai ales când suntem asudați, să ne păzim mai cu seamă de aerul rece și umed; să nu purtăm gulere prea scrobite, nici veste deschise în timp de iarnă. — Când s'a oprit în gât vr'un *corp străin* (o bucată de os, etc.) vom căuta să vărsăm gădilindu-ne omușorul, iar dacă corpul străin în loc să iasă afară a alunecat în stomac vom mânca cartofi fierți și sdrobiți, apoi vom încerca din nou să vărsăm, sau îl vom lăsa în stomac ca să meargă în jos cu celelalte materii.

GĂT (Durere de). — Caută la AMIGDALE, AMIGDALITE ȘI LA ANGINĂ.

GĂT STRĂMB. — Caută la TORTICOLIS.

GĂTISM. — Să numește astfel o stare în care bolnavul nu mai poate ține udul și materiile fecale, punându-să pe el fără voia sau știrea lui, în urma unei paralizii sau a unei turburări a inteligenței.

GĂTLEJ. — Caută la GĂT ȘI LARINGE.

GĂTUIRE. — Caută la ASFIXIE ȘI STRANGULAȚIUNE.

GAVAJ, ghiftuire, îndopare. — Hrănire cu ajutorul unei sonde introdusă în stomac prin ură sau prin nas la unii nebuni. În capătul sondei să pune o pâlnie prin care să toarnă lapte, zamă de carne, peptone etc. Să întrebuițează în oftică, dispepsie, cachexie, etc.

GAZ DE ILUMINAT. — Caută la ILUMINAT.

GAZOASĂ (Apă). — Caută la APĂ GAZOASĂ.

GAZURI DELETERE sau *vătămătoare*. — Caută la ASFIXIE, CARBON, CARBONIC, CANALE, DELETERE ȘI HASNALE.

GAZURI INTESTINALE, flatuozități, meteorism, timpanism, vânturi. — Un profesor învățat dela Paris avea obiceiul să pună adeseori studenților întrebarea: *ce să găsește în stomac și în mațe când nu este nimic acolo?* Această întrebare pune la început în mare încurcătură pe naivi, și mulți răspundeau după câteva clipe de gândire: *nimic!* Acest răspuns făcea pe profesor să isbucnească în răs spunând nepriceputului: *gazuri!* În adevăr, în tubul digestiv al omului să găsească în mod natural gazuri începând dela stomac și până la sfârșitul lui, cu deosebire că în stomac ele să află în măsură mică și sunt compuse din acid carbonic, azot și oxigen, fiind formate mai mult din aerul pe care îl duce acolo mâncarea, pe câtă vreme în mațele subțiri gazurile sunt în măsură mai mare și variază după felul mâncărilor, ceea ce dovedește că ele rezultă din mistuire, conținând acid carbonic, azot și hidrogen, care a luat locul oxigenului, iar în mațele groase pe lângă aceste gazuri să mai adaugă acidul sulfuric, care face ca vânturile date prin șezut să aibă miros urât. — Sunt unii oameni cari fac de felul lor multe gazuri, fără ca să fie bolnavi, și cari îi supără foarte mult prin șgomotul pe care ele îl fac eșind, apoi ca să nu le deie afară pe măsura în care ele să produc ar fi un adevărat chin pentru ei. Pentru a face cât să poate mai puține gazuri trebuie să nu mâncăm legume făinoase, cum este bobul, fasolea, lintea, mazărea, sau să le mâncăm sdrobite, bătute, sleite, fără pelițele lor, să mâncăm puțină pâne, să nu mâncăm prăjituri, varză, legume crude și alte lucruri cari să mistuie greu, în fine, să nu bem lichide decât în cantitate foarte mică. — Cele mai de multe ori producțiunea de gazuri multe este un semn de boală: o aprindere sau inflamațiune de stomac (gastrită) sau de mațe (enterită); o stare nervoasă cum este în isterie, ipocondrie, gastralgie (durere nervoasă

de stomac). Această îngrămădire de gazuri poate să fie durabilă, obicinuită, cum să întâmplă la cei ce sufer de dispepsie (mistuire grea), la cei ce sufer de constipație (încuietură), sau poate fi trecătoare după cum să întâmplă în o simplă indigestiune (nemistuire), în febra tifoidă (lingoare), în peritonită, etc. În toate aceste cazuri de îngrămădire de gazuri pânțele să umfle, să balonează, devine tare, rezistent, elastic și sună ca o toabă când îl ciocănim cu degetele (la percuție), iar când apăsăm ușor pe pânțele auzim borboroseli, cari de astfel să aud și fără să-l atingem; apoi încep dureri în mațe, *colici intestinale*, cari să simt în jurul buricului sau în deșerturi, însoțite de răsuflare grea, bătaie de inimă, durere de cap și altele. Pentru a combate aceste îngrămădiri de gazuri trebuie păstrată dieta mai sus pomenită, apoi ca medicamente să să iee cărbune vegetal (1 lingură după fiecare mâncare), apă de var, bismut, magnezie, cari toate au de scop de a împrăști gazurile, de a le absorbi pe măsura în care să fac așa că pânțele nu să mai umfle; apoi să mai recomandă ceaiurile (infuziunile) calde de anghelică, de anason, de flori de portocale, de izmă, de mușețel, de teiu, etc., luate la sfârșitul mâncării și cari au de scop de a înlezni eșirea gazurilor pe jos pe măsura în care să fac (pentru această lucrare aceste ceaiuri să numesc *carminative*). Pe lângă toate acestea trebuie să dăm celui ce sufer de aceste gazuri *curățenii* (purgative), cari ajută eșirea lor, mai ales când ele sunt produse de constipație sau de o indigestiune. În cazuri de *diareie* să poată da pe lângă cărbune, bismut, magnezie, cretă, și salol, benzonafol, naftol sau betol. În caz de *durere*: laudan, 5-10 picături, eter, 15-20 picături în apă cu zahăr, sau carbonat de amoniac, 1-2 grame, în un ceaiu, iar pe dinafară să pot pune pe pânțele muștare și oblojeli calde.

GELATINĂ (dela lat. *gelare*, a îngheța). — Este o substanță care rezultă din fierberea prelungită a oaselor (oseină), a cărnurilor grase (țăsut conjunctiv, cartilaje sau sgârnciuri, tendoane, gelină, etc.) și care este solidă, fără colorare sau de colorare gălbuie, fără miros, solubilă în apa în cloote și din care să separă prin răcire sub formă de *piftie* (răcitur). Intru cât privește însușirea nutritivă a gelatinei din capul locului trebuie să spunem că ea este nulă; piftiile prin ele înșile nu hrănesc, ci numai prin *carnea* din ele, și la mulți le plac

numai prin gustul lor. — În farmacie gelatina are o mare întrebuințare în prepararea capsulelor cu ajutorul cărora multe medicamente să administrează cu mare ușurință, măscându-le mirosul și gustul. — În medicină gelatina are mai multe întrebuințări: în contra emoragiilor (a curgerilor de sânge) în doză de 10 grame la 100 gr. apă, în poțiune la care să mai adăugă sirop de izmă, sau în clistire de 40°—45°; sau în injecțiuni pe sub piele în cazurile de *anevrism*; iar pe dinafară aplicându-să pe partea sângerândă un strat de bumbac înmuiat în gelatină; astfel de tampoane să pot pune și în nas când curge sânge. Să mai întrebuințeze în contra *mâncărimei de piele* (în blândă, etc.), în aceeași soluțiune sau sub formă de băi gelatinoase (1000 grame la o baie).

GEMENI (lat. *geminus*, *gemellus*). — Adeseori avem prilejul de a face cunoștință cu doi frați gemeni, ceea ce dovedește că nașterile de gemeni nu sunt așa de rare precum s'ar crede. Statistica ne spune că la 70 de nașteri este una de gemeni; la 6000 de nașteri una de trei gemeni; la 150,000 una de 4. Să citează cazuri în cari s'au născut 5 gemeni. La noi (în Moldova de sus) să zice că o femeie din o bună familie a născut 7 copii de odată! și acești frați, căci toți erau de sex bărbătesc și toți au trăit, ș'au schimbat numele de familie în: *Șeptelici*. Pe căpitanul Șeptelici Arcadie l'a cunoscut și scriitorul acestor rânduri în anul 1882. — Când să nasc doi gemeni li să va da aceeași îngrijiri cari să dau și când să naște numai un copil (vezi *NOU-NĂSCUȚI*); același lucru să face și pentru mamă. Greutatea mare însă este în *nutrirea* gemenilor. Dacă mama este sănătoasă, de constituțiune bună și dacă n'a pierdut mult sânge la facere îi va alăpta dânsa pe amândoi, până când vor fi mai mari, cam pe la 8 luni, când li să va mai da și lapte de vacă cu biberonul sau cu lingurița. Dacă însă mama este slabă, de constituțiune debilă, atunci cel mai bun lucru este de a le căuta o doică bună și lăptoasă care să-i poată hrăni și crește cel puțin până la etatea de un an, putându-le da în lunile din urmă și câte puțin lapte de vacă. Prin hrană bună și îngrijiri potrivite gemenii să pot dezvoltă bine, și dacă câte odată să văd gemeni slabi și jigăriți atunci din două una: sau că n'au fost hrăniți și îngrijiți cum să cade, sau că s'au născut în condițiuni rele și din părinți nesănătoși.

GENE. — Caută la OCHIU și PLEOAPE.

GENTIANA LUTEA. — Caută la ENTURĂ.

GENUNCHIU (lat. *genu*). — Incheietura care unește coapsa cu gamba (armu cu gionata). Ea este formată de trei oase: înainte este *rotula* (oușorul genunchiului, cozonăcelu), care este un os mic și gros, cu trei colțuri rotunjite cari să simt foarte bine, dintre cari unul (vârful) privește în jos; în sus este *femurul*, care în capătul de jos are două umflături mari (condili); în jos este *tibia* (fluerul), care în capătul de sus are două suprafețe cam scobite pe cari să mișcă condili. Aceste trei oase sunt unite între ele prin legături puternice, cari nu le dă voie să să miște decât în două direcțiuni, adevă numai pentru a îndoi și întinde gamba (flexiune și extenziune). — Genunchiul nefiind acoperit decât numai de piele, orice violență exterioră, căde-

Fig. 123. — Genunchiu normal
(radiografiat).

re, lovitură, să resimte deadreptul asupra oaselor. Când ni să întâmplă una ca aceasta îndată trebuie să ne odihnim, stând astfel până ce încetează durerea, dacă voim ca să nu să ivească ceva mai grav, vr'o inflamațiune (aprindere) a încheieturii. Loviturile și rănile (plăgile) superficiale ale genunchiului să tratează punând cărpe înmuiate în apă rece, în apă de plumb, sau în apă amestecată cu spirt de camfor, pe cari le primenim des, dar condiția de căpetenie este ca să stăm în odihnă, în pat. Tot astfel vom face și când lovitura a fost mai tare și am căpătat *entorză* sau *sucitură* (vezi ENTORZĂ). În cazurile și mai grave atunci când avem a face cu o *luxație* (scri-tire) sau cu o *fractură* (ruptură de oase), durerile fiind foarte mari, îndată ce vom

culcă bonavul îi vom pune cărpe răci și vom trimete după doctor care va porunci ceea ce este de făcut (vezi FRACTURĂ și LUXAȚIUNE). — Indoitura genunchiului, care este un fel de groapă în forma unui romb, cuprinde numeroși ganglioni limfatici (ghinduri) împrăștiați într'o grămadă de gră-sime și este străbătută de o arterie, o vână și mai mulți nervi importanți. *Ră-nirile* acestei regiuni sunt rare, dar în schimb pot fi foarte grave, căci tăindu-să vinele omul poate muri de pierdere de sânge (emoragie) sau dacă s'au tăiat nervii el poate rămânea paralizat; în toate aceste cazuri trebuie chemat cât să poate de grabnic doctorul. Să mai observă în acest loc de multe ori nește bube dulci (eczema) cu mâncărime mare, mai ales la persoanele grase sau la acele cari stau de obicei cu genunchii îndoiți sau cari poartă calțavete prea strânse. Pentru vindecarea acestor bube vom pune praf de amidon (scrobeală), de lycopod (pedicuță), de feculă; iar când sunt calțavetele de vină înainte de toate nu le vom mai întrebuința. În această regiune să mai observă uneori diferite umflături, *tumori* (chist, anevrism, etc.), pentru cari ne vom adresa doctorului. — Articulațiunea genunchiului este supusă la o mulțime de boale unele mai grele decât altele. Între acestea avem mai întâiu inflamațiunile sau aprinderile (*artritele*), cari să pot ivi în urma unei răceli, a unui mers lung și forțat, a unui reumatism. În aceste cazuri încheietura este foarte dureroasă și de multe ori să umflă; *reumatismul* adeseori să localizează aci. Aceste inflamații să tratează prin ungeri cu tinctură de iod (dimineața și seara); prin vezicători, prin fricțiuni (trăsături) cu balsam tranchil, cu balsam opodeldoc, etc., prin băi de abur simple sau cu terpenină; prin învelirea genunchiului cu flanele sau vată și cu repaus în pat; pe dinăuntru cu băuturi diuretice, (cari fac ud mult) de cozi de cireșe, de pir, simple sau cu nitru; cu salicilat de sodă, etc. La copiii limfatici, scrofuloși, de multe ori să ivește la genunchi ceea ce să numea odată *tumoră albă*, iar astăzi să zice *artrită tuberculoasă* (oftică), și aceasta în urma unei căderi ori lovituri sau chiar și fără o pricină vădită. Tratamentul acestei boale este lung și anevoios (vezi TUMORI). Mai este o boală care să observă mai mult la genunchi și care să numește *idartroză* (vezi acest cuvânt) și este foarte dureroasă. Din toate acestea să poate vedea că genunchiul este una din încheieturile

cele mai de căpetenie atât prin rolul ei la umblet, cât și prin boalele multe și grele cari o pot atinge. Pentru aceasta trebuie să fim cu deosebită băgare de seamă ori de câte ori este vorba de această încheietură și nici odată să nu luăm lucrul în glumă; ei ori de câte ori ne lovim, sau în cazurile de rănire, ori când să ivește vr'o umflătură, îndată să ne punem la pat și să chiamăm doctorul urmând tratamentul cu sfințenie dacă vom să nu ne pierdem viața sau să rămănem schiopi pentru totdeauna.

GEORGINĂ. — Caută la GHERGHINĂ.

GEORGITE. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

GERMI. — Caută la MIHAZĂ.

GHEB. — Caută la COCOAȘĂ.

GHEBELE. — Caută la CIUPERCI (Bureții groși).

GHEOCEL. — Caută la ZARNAGADEA.

GHERGHINĂ, dalie, georgină, gheorghină (*Dahlia variabilis*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee, originară din Mexico, a fost adusă și cultivată ca plantă ornamentală, având numeroase varietăți de forme și colori (August-Octombrie). În medicină nu să întrebuințează, dar la țară babele fac ceaiu de gherghină și-l dau să-l beie femeile cu scurgere și poală albă (leucorce).

GHEȚE. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

GHIATĂ (lat. *glacies*). — Când căldura aerului este scăzută la zero, apa de obicei îngheață, transformându-se din lichidă în solidă și schimbându-și în același timp numele de apă în *ghiață*. Ghiața curată este fără culoare, transparentă ca sticla și este mai ușoară decât apa din care pricină înnoată la suprafața acesteia. Iarna ghiața să formează la suprafața apelor liniștite (bălți, lacuri, etc.), iar când frigul este mare și la suprafața apelor curgătoare. Pentru vară să păstrează ghiața în așa zisele *ghiețării*, anume făcute pentru acest scop, iar când nu avem ghiață naturală, ea să poate fabrica în orice timp, fie cât de călduros, cu ajutorul unor aparate speciale. — Să vedem acum întrebuințările ghieții. În timpul căldurilor mari este o trebuință de a bea lichide reci; a le bea însă cu ghiață este un lucru nefolositor, rău. Mulți au urâtul obicei de a bea seara în timpul mâncării lichide cu ghiață, apă, vin sau chiar șampanie *frapată*, lucruri plăcute la gust, dar foarte vătămătoare sănătății. Și cum să nu fie așa, când să știe că înăuntrul corpului nostru căldura constantă este în termin mijlociu de 36° și că organele noas-

tre sunt obicinuite cu această temperatură, iar noi introducem în stomac lichide reci până la 0°? Să înțelege dela sine că digestiunea (mistuirea) nu să poate face bine în așa răceală! Pericolul este și mai mare când luăm printre mese ghiață și băuturi cu ghiață, căci atunci stomacul fiind aproape gol, și prin urmare ne mai fiind și alte lucruri cu cari să să amestece lucrurile reci și să le mai ridice temperatura, ele lucrează deadreptul asupra părților stomacului, iritându-i și dând naștere la dureri (crampe de stomac), la colici, la diaree, etc. Lucrul acesta devine și mai primejdios când în același timp corpul nostru este înădușit și expus la un curent de aer, așa că temperatura corpului scade și mai repede și în aceste cazuri putem căpăta și alte boale grave: pneumonie (aprinde de plămâni), pleurezie (aprinde de cămășii plămânilor), etc. Prin urmare cel mai bun lucru este să nu luăm ghiață și băuturi cu ghiață nici la masă, nici printre mese, iar dacă pofta ne silește prea mult să nu le luăm de cât numai în timpul mâncării și în cantitate cât să poate de mică, având grijă ca să nu stăm în curenți de aer, nici să nu fim asudați. Intru cât privește *înghețatele* și *sorbetele* (frant. sorbets), cari sunt preparate cu sucuri de fructe (cocoaze, lămâie, smeură, etc.) sau *cremele* (cu cafea, ciocolată, vanilie) înghețate, ele sunt tot așa de rele pentru sănătate ca și ghiața, mai ales când ne gândim că toate acestea de obicei să iau atunci când omului îi este prea cald, în toiu verii, sau la un bal ori serată dansantă, când corpul este asudat. Astfel fiind, nu trebuie să ne servim de toate aceste, de cât foarte rar, când căldura corpului nu este prea mare, când nu suntem asudați și nu suferim de stomac sau de intestine; apoi iarăși un lucru nu trebuie să-l pierdem din vedere; atât înghețata cât și toate celelalte preparate cu ghiață sau în ghiață, trebuie înghițate încet și numai după ce s'au topit și încălzit în gură, dacă vom să nu ni să răcească stomacul. — Ghiața are însă o întrebuințare foarte igienică, aceea care să face la păstrarea unor alimente (vezi CONSERVE ALIMENTARE). — Cea mai bună ghiață pentru trebuințele alimentare este cea *preparată cu apă curată*, iar nu cea luată de prin bălți, de prin lacuri și de pe râurile cari trec prin orașe, și care este foarte bogată în *microbi*, așa că multe boale molipsitoare să pot propaga prin ghiață, mai ales febra tifoidă (lingoarea) ai cărei microbi trăiesc

în ghiață mult timp. De ghiața recoltată iarna nu ne vom servi decât numai pentru a răci sticlele puse în ea și pentru alte întrebunțări *externe*. În medicină ghiața are multe întrebunțări. Multe *emoragii* (curgeri de sânge) pot fi oprite cu ghiață. Când cineva scuipă sau varsă sânge cel mai bun lucru este să țină în gură bucățele mici de ghiață înghițind apa pe măsura în care să topește. Când cineva are curgere de sânge din nas (epistaxă) va trage apă răcită cu ghiață pe nări, sau poate chiar să introducă în nas o mică bucățică de ghiață să pună o cârpă răcită în ghiață pe frunte. Când cineva s'a tăiat la deget va putea opri sângele punând pe rană nițică ghiață într'o cârpă. *Vărsăturile* să opresc repede sugând bucățele de ghiață, iar în peritonită este bună ghiața atât pe dinăuntru cât și pe dinafară (pe pânțele) aplicată în *pungi de cauciuc* anume făcute pentru aceasta; tot astfel și în *apendicită*; apoi în diferite turburări de creeri, în *meningită*, în *congestiune cerebrală* (îngrămădire de sânge la cap); *apoplexie cerebrală*, *delir* și alte boale acute, ghiața face minuni. Afară de acestea ghiața este bună de pus pe rănilor roșii, aprinse, când ea micșorează inflamațiunea. Dacă amestecăm două părți de ghiață sdrobotată cu o parte de sare de bucătărie și le punem amestecate în o cârpă pe o parte a corpului, căldura scade până la 20° și partea aceea devine nesimțitoare la tăiat, așa că să pot face mici operații fără durere, cum este o smulgere de unghie încarnată sau deschiderea unui bubon sau a unui abces.

GHIAZMĂ. — Caută la ISMĂ.

GHICTORI. — Caută la BRÂNDUȘĂ DE TOAMNĂ.

GHIȚUIRE. — Caută la GAVAJ.

GHIMBIR, ghimber, gimbir, imbir, rădăcină de ghimbir, rădăcină de piper alb (*Zingiber officinale* sau *Amonum officinale*, fam. Zingiberaceelor). — Plantă erbacee, originară din Asia tropicală, să cultivă în Mexico, în Jamaica, în Europa numai în florării calde. În medicină să întrebunțează ca stimulent stomacic și a organismului întreg; să dă în unele cazuri de dispepsie (mistuire grea) și de sfârșeală, sub formă de praf, 50 centigrame până la 2 grame, sau în pilule aceași doză; în tinctură, 2-10 gr.; în ceaiu (infuziune) din 4-8 gr. rădăcină în 500 gr. apă. Pe dinafară în catalplazme revulzive.

GHIMPE, ghimpe pădureț (*Ruscus aculeatus*, fam. Liliaceelor). — În totdeauna verde;

el are fructul sub forma unei boabe roșii cam de mărimea unei cireșe, care perzistă și peste iarnă; crește prin păduri și tufșuri (Martie-Aprilie). În medicină să întrebunțează rizomul și rădăcinile, cari au însușirea de a fi amare, aperitive și diuretice. Să dă sub formă de fierțură (decoct), 30 la 1000.

GHIMPE. — Caută la HOLERĂ și ȚEAPĂ.

GHINDĂ. — Caută la STEJAR.

GHINDURĂ. — Caută la GANGLION.

GHINTURĂ. — Caută la ENȚURĂ.

GHIOC. — Caută la DIOC.

GILETCĂ. — Caută la VESTĂ.

GIMBIR. — Caută la GHIMBIR.

GIMNASTICĂ (dela grec. *gymnasein*, a deprinde). — Prin acest cuvânt să înțelege o totalitate de exerciții sau deprinderi, făcute în mod metodic și rațional. cu un scop bine hotărât, care este de a dezvoltă toate părțile corpului. Mai pe scurt am putea zice că gimnastica este educațiunea mișcării. Ea întărește omul și-l face să reziste la osteneală, la intemperii și la boale. Ea perfecționează sau desăvârșește în mod armonios corpul pentru a stabili echilibrul între activitatea fizică (trupească) și activitatea intelectuală (mentală), constituind astfel sănătatea. Prin exerciții potrivite și bine conduse toți mușchii să măresc și să întăresc; incheieturile își câștigă libertatea și agerimea mișcărilor; oasele și în special șira spinării să îndreaptă și își păstrează o ținută dreaptă; sângele circulă cu iuțeală în toate părțile corpului, până în cele mai depărtate puncte, și trecând mai des prin plămâni, acăror funcționare este mai regulată și mai ușoară, el să încarcă cu mai mult oxigen, ceea ce îl pune în stare de a hrăni mai bine sistemul nervos. Astfel gimnastica lucrează asupra tuturor organelor și tuturor funcțiunilor, având o lucrare generală întăritoare și stimulentă, din care pricină ea să recomandă ca măsură de igienă la toți copiii, aproape fără excepțiune, la toți tinerii și adulții slabi de constituțiune. Păcat că la noi lumea nu s'a convins de bunătățile gimnastice și o practică pe o scară cu totul mică în comparație cu vecinii noștri Bulgari, ale căror societăți de gimnastică au pus în uimire și pe gânduri mai acum câțiva ani pe toți Românii patrioți și cu vederi mai largi. Norocul că în școale s'a introdus în mod obligator, deși numărul orelor consacrate ei pe săptămână este prea mic. Ar trebui

ca să să prevadă ore mai multe și să să oblige la aceasta și școalele cu internate particulare; apoi cetățenii și sătenii ar trebui deșteptați și îndemnați să facă pretutindeni societăți de gimnastică, dacă voim ca să să împuțineze boalele și să avem cetățeni viguroși și harnici pentru a apăra căminul strămoșesc la vreme de grea cumpănă. Să luăm pildă în privința aceasta dela popoarele culte ale apusului, să avem în vedere minunile făcute de gimnastică în Svedia și alte țări; dar de ce să mergem așa departe când avem aproape de noi pe Bulgari! În orașe cu deosebire să simte trebuința de gimnastică, căci condițiunile de aerățiune și de mișcare nu sunt ca cele dela țară; în orașe, unde anemia, cloroză și constituțiunile jigărite cari să văd așa de des sfârșesc adeseori prin scrofule și oftică. Pentru a preveni aceste cumplite boale cel mai bun mijloc este gimnastica,

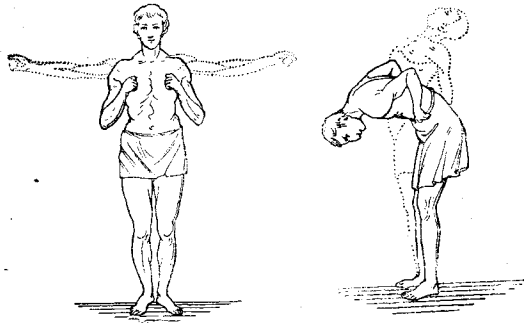

Fig. 124. — Mișcări de întindere ale brațelor. Fig. 125. — Îndoirea înainte.

care mărește capacitatea plămânilor, atâtă pofta de mâncare și ușurează mistuirea. Gimnastica mai este bună și la tinerii a căror spate este cam aplecat și sunt amenințați de a fi cocoșați, pe cari, dacă ea este aplicată la timp, îi scapă de cea mai urâtă diformitate. Numai boalele de inimă sunt în contra gimnasticii și prin urmare cei ce sufer de palpitațiuni să consulte înainte de a face exerciții un doctor. — Gimnastica trebuie condusă de un maestru instruit și care cunoaște bine anatomia omului și funcțiunile lui. Exercițiile să fac în casă sau în aer liber sau în săli mari și deschise mai peste tot; mișcările vor fi potrivite după etatea, temperamentul, creșterea și forțele omului. Copiii prea mici nu trebuie să facă gimnastică, afară numai de anume cazuri prescrise de doctor și atunci ea să va mărgini la mișcări simple, regulate și neobositoare. Gimnas-

tica este foarte folositoare la copiii rachitici și scrofuloși. Ea este bună pentru cei limfatici, pentru cei nervoși și predispuși la boale nervoase; ea înlesnește creșterea și dezvoltarea corpului; ea mărește puterile celui ce o face. Gimnastica este de 2 feluri: *cu aparate și fără aparate*. Cea *fără aparate* constă în o serie de mișcări raționale cari pun în lucrare toți mușchii membrilor și ai trunchiului. Mișcările trebuie făcute în mod cadențat, dând măsura, unu, doi, etc, cu voce tare; pe când o mișcare a fost făcută de mai multe ori în șir, de 10-20 de ori, să execută o serie de respirațiuni adânci și tari pentru ca să intre cât să poate mai mult aer în plămâni. Astfel la comanda *unu*, să ridică brațul sau brațele deasupra capului, mâna deschisă sau închisă; la comanda *doi*, să lasă pumnii la înălțimea umerilor; la comanda *trei* să lasă mâinile în jos la coapse. Apoi să

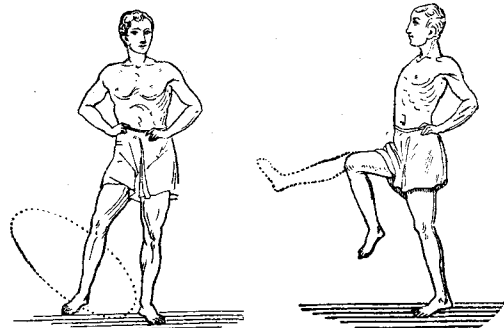

Fig. 126. — Rotațiunea gambei. Fig. 127. — Ridicarea genunchiului.

duce mâna înainte și înapoi alternativ făcând o mișcare circulară. Același lucru la picior; îndoind genunchiul și ridicându-l pe cât să poate, apoi să întinde repede piciorul; tot așa să face cu piciorul celalalt; apoi îndoind amândoi genunchii omul să pună pe vine, ridicându-să repede. Aceste mișcări de mâni și de picioare să pot face stând pe loc sau mergând sau fugând în pas gimnastic. Trunchiul însuși să poate mișcă în mod ritmic, sucindu-să la dreapta la stânga, aplecându-să înainte, înapoi, în lături, cu mâinile întotdeauna întinse. Gimnastica *cu aparate mobile* să face întocmai ca mai sus, cu deosebire că omul ține în mâni greutatea de fier (haltere), cari urmează brațele în toate mișcările, sau măciuci conice cari să manevrează alternativ sau de odată cu ambe mâinile, sau un băț pe care îl trece când înaintea, când înapoi trunchiului. Exercițiul *cu aparate fixe*

să face cu drugi (bare) paraleli, cu scări fixe, cu prăjini, cu frângerii și altele. Intru cât privește trapezul volant, calul de lemn etc., aceste sunt exerciții nefolositoare și periculoase. Alegerea exercițiului să va face după etatea și puterea omului; trebuie însă să se evite oboseala prea mare. Gimnastica fără aparate să potrivește fetelor tinere și băieților mai mici de 12 ani; făcută cu metodă și în timp de o oră pe zi ea întărește constituțiunea, face ca pielea să funcționeze bine, tot așa și plămâni și dă o ținută dreaptă corpului. Mai târziu să va ajunge la haltere, la băț etc. Cel mai bun timp de făcut gimnastică este dimineața când se scoală omul, sau înainte de așezați, nici odată după masă, în timpul când să face mistuirea. Este bine ca pentru gimnastică să aibă omul costum special, de lână sau de bumbac, destul de larg; pantalonii în jos pot fi mai strâmți

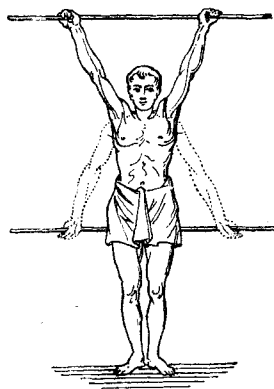
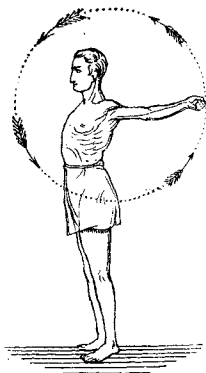

Fig. 128. — Rotaji-unea brațului. Fig. 129. — Exercițiul cu bățul.

Ridicarea bățului apoi scorborea lui trecându-l la spate.

ca să nu să ridice; o încălzitoare de lână este bună pentru ca să susțină pânțele fără ca să-l apese și pentru ca să prevină ernia (surpătura). După gimnastică, care de obicei ține un ceas, să recomandă spălarea corpului nădușit cu un burete înmuiat în apă rece, după care să va fricționa cu o pânză uscată (un prosop) sau cu o mânășă aspră; mai bine însă un duș rece urmat de fricțiuni și de o plimbare iute. Pentru a termina vom spune că cel mai bun și mai igienic sistem de gimnastică este *sistemul svedez* în care mișcările să fac încet, fără oboseală, fără sforțare, aducând cele mai bune foloase în dezvoltarea corpului și în armonia formelor și care să poate face de cătră oricare om.

GINECOLOGIE (dela grec. *gynè*, femeie, și *lógos*, tratat). — Știință care tratează în mod special despre boalele de femei.

GINGENI. — Caută la **GINGII.**

GINGII, gingeni (lat. *gingiva*). — Să numește astfel partea aceea a căptușelii sau mucoasei gurii care îmbracă marginea liberă a fălcilor (maxilarelor) și să prelungește printre dinți de care să prinde cu putere la nivelul unirii coroanei cu rădăcina, adică la gâtul lor (vezi **DINȚI**). Coloarea gingiilor în stare normală este roșietică; ea poate să devie roșie închisă, lividă, când să aprinde (să inflamează), să umfle și produce dureri. Această inflamație să numește *gingivită*, cunoscută în popor sub numele de *studentită*. Pentru a preveni această boală trebuie să ne spălăm des în gură cu apă fiartă (sterilizată), și dacă gingiile să rănesc ușor și sângerează, să ne spălăm cu ceaiu rusesc sau cu ceaiu făcut din frunze de nuc și să le atingem cu peria înmuiată în părți egale de praf de coaje de chinchina cu clorat de potasă și cu bicarbonat de sodă. În alte cazuri gingiile în loc să fie roșietice devin *palide*, aproape albe, și atunci ele ne arată că avem a face cu boala cunoscută sub numele de *anemie* (lipsă de sânge). În *scorbut*, în *diabet*, în *albuminurie* (vezi aceste cuvinte) gingiile să inmoaie, sângerează cu înleznire, să acoper de fongozități, să deslipesc și să depărtează de dinți și de măsele (să desgrădinează), întocmai cum să întâmplă și atunci când să pune *piatră* pe dinți (vezi **DIABET**, **DINȚI**, **SCORBUT**). Când să ivește pe marginea gingiilor un fel de linie sau chenar cenușiu, atunci trebuie să știm că este vorba de o *otrăvire cu plumb* cum să întâmplă la tipografi și la cei ce lucrează cu acest metal. Apoi, când să ivesc pe gingii niște puncte mici albe este un semn de *afte* sau gurar, plesne (vezi **AFTE**) dacă ele sunt transparente și de *mughet* (acrum, plesniță) dacă ele sunt opace și albe ca smântâna. Gingiile să pot *râni* și ele în mod accidental, pot fi înțepate, tăiate, etc., producând o durere, care de obicei nu este mare, și sângerând de multe ori foarte tare, în aceste cazuri sângele să oprește ușor punând o picătură două de perclorur de fier cu puțin bumbac; ele să vindecă foarte repede. Sunt multe persoane sănătoase la cari le *sângerează gingiile* cu mare înleznire și foarte des, dar pentru aceasta nu urmează ca ele să nu-și spele gura și gingiile regulat, de două ori pe zi, dimineața și seara, însă pentru aceasta vor întrebuința perii moi și niște

praf puțin astringent, cum este cel de chin-china.

GIONATĂ. — Caută la GAMBĂ.

GIUGIUMĂ. — Caută la ISMĂ.

GLABNIC. — Caută la FĂLCARIȚĂ.

GLANDE (lat. *glandula*, dela *glans*, ghindă). — Să numesc astfel niște organe cari secretă un lichid deosebit, care poate să fie vărsat pe suprafața unei mucoase, cum sunt glandele salivare, gastrice (ale stomacului), intestinale, ale ficatului, sau să fie absorbit de sânge, cum este glanda tiroidă, etc.

GLANDE SUPRARENALE. — Caută la SUPRARENAL (Glande).

GLAS. — Caută la VOCE.

GLAUCOM. — Caută la OCHIU.

GLECHOMA HEDERACEA. — Caută la SILNIC.

GLEZNE. — Caută la GAMBĂ.

GLICERINĂ (dela grec. *glykeros*, dulce). — Este un lichid gros, sirupos, fără culoare, fără miros, cu gust dulciu, care are însușirea de a disolvă un mare număr de medicamente. Ea să extrage din corpurile grase prin saponificație cu ajutorul oxidului de plumb și al apei sau numai cu ajutorul aburilor de apă supraîncălzită. Glicerina să deosebește însă de corpurile grase din cari să scoate prin aceea că ea nu să râncezește niciodată și prin urmare ea nu irită părțile pe cari să aplică, din care pricină a început de câțva timp să să întrebuințeze foarte mult în medicină, curată sau asociată cu diferite substanțe vindecătoare. Glicerina să întrebuințeze în pansamentul rănilor de tot soiul; înțepături, sgarieturi, tăieturi, apoi la crepături, roșeață, mănăcirime de piele, eczema (bube dulci), etc. Pe *dinăuntru* să dă ca reconstituant, tonic (întăritor), în doză de 10-20 gr. pe zi, simplă sau amestecată cu apă de mentă, cu apă cu vanilie, cu flori de portocale, etc. Este bună pentru cei ce sufer de piept și cari nu pot luă untură de pește și la diabetici (cei ce fac zahăr în ud). Ea să mai dă în contra constipației (incuietării), 15-20 gr. în băutură sau în clizmă (1-2 linguri) sau sub formă de săpunase (supozitoare), 4 gr. la § gr. de unt de cacao.

GLICEROFOSFATE. — Sunt preparațiuni de fosfate și glicerină. Cele mai întrebuințate sunt: glicerofosfatul de calce, de fier; câte odată li să asociază glicerofosfatele de magnezie, de potasă și de sodă. Să dau pe *dinăuntru* în granule, buline, pilule sau sirop, în doză de 30 centigrame până la 1 gr. afară de cel de fier, din care nu să dă

mai mult de 30 centigrame pe zi. În injecțiuni subcutanate (pe sub piele) 1-10 centimetri cubi din o soluțiune de 5 la 100.

GLICEROLEU. — Medicament lichid preparat cu glicerină ca excipient; când el are consistența unei alifi (ungvent) să numește *glicerat*. Gliceroleul de amidon conține 10 grame de amidon pentru 100 de glicerină.

GLICIRIZINĂ. — Caută la LEMN DULCE.

GLICOSAL. — Eter monosalicilic al glicerinei. Antiseptic, antireumatismal, ca și acidul salicilic fără să facă văjiituri de urechi și fără să obosească stomacul. Doză: 5-10 grame pe zi în buline de câte 50 ctgr. (la ½ sau la oră câte unul). Pe dinafară în ungeri pe incheieturile dureroase, cu soluție alcoolică, 20 la 100.

GLICOZĂ (dela grec. *glykys*, dulce). — Să numește astfel zahărul de struguri sau de amidon (vezi ZAHĂR).

GLICOZURIE (dela grec. *glykós*, zahăr, și *ourein*, a urină). — Când să ivește zahăr în ud zicem că este glicozurie, ceea ce arată că omul suferă de o boală gravă, de *diabet* (vezi acest cuvânt), dar glicozuria poate să să ivească câte odată în mod trecător în urma unor mănăcări bogate în zahăr și în feculente. Pentru a ne dă bine seamă de aceasta trebuie să facem mai de multe ori analiza udului (vezi URINĂ).

GLIZINĂ. — Caută la LEMN DULCE.

GLONT. — Caută la PLUMB.

GLOSITĂ (dela grec. *glossa*, limbă, și *itis*, terminație care arată inflamație sau aprindere). — Inflamațiunea limbii (vezi LIMBĂ).

GLOTEI (Edem al). — Caută la EDEM.

GLUTEN (lat. *gluten*, cleiu), *albumină vegetală*, *cleiu vegetal*, *triticină*. — Este o substanță azotată cenușie, moale, foarte elastică și fără gust hotărât, care seamănă prin compozițiunea ei cu albumina din ouă și din carne și care să scoate din făina de cereale (vezi acest cuvânt). Glutenul dă făinii însușirea de a formă cu apa o pastă cleioasă, aluatul, din care să face pânea. Făina de cereale cuprinde două lucruri de căpetenie: *amidonul*, care să găsește în alimentele feculente, și *glutenul*, care este partea hrănitore a pâinii. — Bolnavii de *diabet* (vezi acest cuvânt) adevă cei ce fac zahăr în ud trebuie să nu mănănce feculente, a căror *amidon* să transformă în corpul omului în zahăr. Pentru aceasta să fabrică *pânea de gluten* din făina din care s'a scos amidonul prin spălarea ei cu multă apă, care îl duce cu sine, rămânând numai glutenul.

GLYCYRRHIZA GLABRA. — Caută la LEMN DULCE.

GOGOȘE. — Caută la PĂPĂLAU.

GOGOȘI DE RISTIC sau de *răstic*, *gale turciee*. — Să numesc astfel gogoșile formate pe ramurile tinere ale unui stejar care crește în Asia mică, numit *Quercus infectoria* din fam. Fagaceelor, în urma înțepăturii făcute de o insectă cunoscută sub numele de *Cynips gallae tinctoriae* din clasa Himenopterelor terebrante. Gogoșile de ristic sunt rotunde, de mărimea unei cireșe, de culoare închisă sau verde, compacte și foarte grele, cuprinzând o mare cantitate de *acid galic* sau *tanin* (vezi aceste cuvinte) care le dă însușiri astringente (strângătoare). Ele să întrebuițează în contra emoragiilor (curgerilor de sânge), mai ales în contra vărsăturilor de sânge, sub formă de praf sau de pilule (hapuri) în doză de 50 centigrame până la 1 sau 2 grame pe zi, sau sub formă de extract. Gogoșile de ristic sunt cel mai bun antidot (contra-otravă) în contra otrăvirilor cu vegetale cu alcaloide cum sunt: digitalina, morfina, strichnina, etc., dând otrăvitului să beie un ceaiu (infuziune) din 30-60-120 grame în apă fierbinte. Pe dinafară să dau în gargară la durere de gât (gâlci), și în prafuri pe răni cari fac puroiu mult, în alifie (2 la 20 vaselină). În industrie ele să întrebuițează la fabricarea cernelii și pentru a văpsi în cenușiu și negru.

GORT. — Caută la PARĂ.

GOVORA. — Stațiune balneară situată la poalele munților Vâlcei, în capul dinspre N. E. al comunii Păușești de Otăsău, la o înălțime de 250 m. deasupra nivelului Mării Negre. Ea este așezată într'o poziție din cele mai încântătoare, pe un platou încunjurat de dealuri acoperite cu păduri întinse de fag, stejar și brad, fiind încinsă pe din trei părți într'un semicerc și rămânând deschisă numai în partea din spre vale, dela sud, unde să arată o frumoasă priveliște spre întinsa și roditoare vale a Oltului. Govora este una din cele mai repute stațiuni balneare din țară, prin minunatele ei ape minerale bogate în iod și pucioasă. Clima este temperată, constantă și plăcută; temperatura mijlocie în timpul verii este între 16-25°C.; aerul din cauza puținei variabilități a tenziunii electrice și din pricina bogatei vegetațiuni din jur, este ozonizat, uscat, curat și răcoritor. Localitatea este ferită de curenți, n'are bălți și ape stătătoare și prin urmare este scutită de miasme și impaludism. Numărul isvoarelor este de 18, dintre cari 2 sunt *cloruro-sodice-iodurate*

(unul din acestea este și *fieruginos*), iar 16 *cloruro-sodice sulfurate*. Isvorul cloruro-sodice-iodurat conține o foarte mare cantitate de iod (poate unul din cele mai bogate în iod în toată Europa). — Apele dela Govora sunt bune în diferitele manifestațiuni *reumatice*: reumatismul muscular, articular, poliarticular, acut, cronic și infecțios; în afecțiunile *nervoase*: nevrastenie recentă, nevralgii, emiplegii, ataxie locomotrice; în boalele *tubului digestiv*: faringite granuloase, gastrite cronice, dispepsii isterice, calculi biliari, congestiile ficatului, icter, obezitate; în boalele de *piele*: eczemă, psoriază, scabie, (râie); în boalele aparatului *respirator*: inhalatiuni cu apă sulfuroasă și păcură; în boalele *chirurgicale*: fistule, ulcere cronice, osteite, carii, necroze; în boalele *organale genitale* la femei: leucoree, metrită, ovarită, amenoree, dismenoree; în *anemie*, *limfatism*, *scrofuloză*, *artrism*, *arterioscleroză*, *lepră tuberculoasă*. Apele dela Govora nu sunt bune în boalele de *inimă*; iar în boalele *sifilitice*, contrar celor susținute de medicii curenți ai acestor ape, noi credem că ele nu sunt de nici un folos și că cei atinși de sifilis mai bine ar face să urmeze mai mulți ani un tratament intens de *injecțiuni intramusculare cu preparate mercuriale*, singurul specific cunoscut până astăzi și recunoscut ca bun în primii ani, iar mai târziu asociate cu administrarea preparatelor *iodate* pe dinăuntru, potrivit după fiecare caz.

GRANAT, *iarbă amară*, *matricea*, *poala sfintei Marii*, *tarhon* (*Pyrethrum parthenium*, fam. Compozitelor).

— Plantă erbacee aromatică, care crește prin tufșurile dela poalele munților din Dobrogea, pe lângă locuințe și garduri, uneori cultivată în grădini (Iunie-Iulie). Lucrează ca stimulent ușor, stomachic, carminativ și în contra spasmurilor. Să dă sub formă de: apă distilată, 30-100 gr. în poțiune; ulei esențial, 2-6 picături în poțiune; infuziune, 4-10 picături la 1000. Pe dinafară în fierură și ceaiu pentru oblojeli și injecțiuni.

GRANULAȚIUNI. — Caută la OCHIU (Conjunctivită granuloasă).

GRANULOM. — Caută la OCHIU.

GRASE (Alimente). — Caută la ALIMENTE, GRĂSIMI și MESE.

Fig.130.—Granat.

GRĂSIME (Boală de). — Caută la OBEZITATE.

GRĂSIMI. — In alimentațiunea omului grăsimile joacă un rol foarte mare, căci ele întrețin căldura corpului (vezi ALIMENTAȚIUNE). In țările friguroase să consumă grăsime multă, cu mult mai multă decât în țările calde. O alimentațiune grasă încetinează slăbirea pe care o cauzează boalele cronice, cum este oftica, etc.; iar o alimentațiune lipsită de grăsime produce slăbire, de oarece omul trăiește în parte în paguba substanței sale proprii. Oamenii cari au aplecare spre îngrășare (obezitate) trebuie să nu mănânce grăsime decât foarte puțină, pe câtă vreme cei ce-și văd corpul slăbind mereu să să silască a mânca cât să poate mai multă. Afară de *unt* și de *uleiu* (vezi aceste cuvinte), omul să hrănește cu grăsimi animale sub mai multe forme. Astfel odată cu carnea mâncăm în totdeauna și o câtime de grăsime; alteori întrebuințăm această grăsime la prepararea unor feluri de mâncare, fripturi, etc.; câte odată mâncăm grăsimea în natură asociată cu pâne, etc. Grăsimea este mai bună de mâncat în timpul friguros, iarna, sau atunci când avem trebuință de a ne îngrășa, dar numai cu o condiție, adevă să avem stomac bun care să o suporte fără ca să ne producă durere sau urdinare. Când grăsimea ne produce greutate la stomac, căscături și răgăituri; când avem mistuirea grea (dispepsie) sau dureri (gastralgie) trebuie să ne ferim de ea. Mai este o condițiune de care trebuie să ținem seamă, și aceasta este ca grăsimile să fie proaspete, fără miros și fără gust de râncezeală. Nu toate grăsimile sunt de o potrivă primite de stomac: untura de *gâscă* este foarte grea și indigestă; grăsimea de *oaie* deși este mai ușoară la mistuit are un gust urât; grăsimea de *vacă* este cu mult mai ușoară și mai igienică; grăsimea de *porc*, să consumă sub formă de *slănină* și *untură*, cari sunt bune când sunt proaspete, de consistență tare, de culoare albă și nu sunt râncede.

GRASSE (Alpii-Maritimi, Franța). — Stațiune de iarnă. Climatul același ca la Cannes, însă umezeala este mai mare și temperatura medie mai mică; puține vânturi. Să recomandă pentru boale de nervi, oftică (la început).

GRATIOLA OFFICINALIS. — Caută la VENI-NARIȚĂ.

GRĂU. — Caută la CEREALE și PÂNE.

GRĂUL POTĂRNICHII sau **POTĂRNICHILOR.** — Caută la PARACHERNIȚĂ.

GRAVELĂ, litiază (dela grec. *lithos*, piatră), *nisip*. — La unii oameni să formează în rinichi și în beșică un fel de corpusculi mici granuloși cari seamănă cu nisipul și a căror mărime este ca aceea a unei gămălii mici de ac, poate și mai mică, și cari la pipăit sunt tari. Acest nisip roșu sau *pietriș* poate să să adune și să formeze grăunțe mai mari, cari să nu mai poată trece prin țevile (ureterele) prin cari să aduce urina (udul) dela rinichi în beșică și să să oprească acolo, formând ceea ce să chiamă *calculi* (pietri). — Iată cari sunt semnele gravelei: în fiecare dimineață sau numai din când în când omul vede pe vasul de noapte nește nisip roșu pe care îl depune urina după ce s'a răcit. Acest nisip roșu sau galbin portocaliu este format de *acidul uric* curat sau amestecat cu *urate*; alte ori nisipul poate fi albui și atunci el este format din *fosfate* și *avotate*. In timpul zilei bolnavul simte în dreptul rinichilor oarecare supărare, un fel de greutate sau de amorțeală, uneori un fel de arsură și câte odată durere mare, cumplită (*colică nefretică*). Aceste simțiri le are în dreptul unui rinichiu, fie în dreapta, fie în stânga șirii spinării, alte ori însă le poate avea în amândouă părțile, în același timp sau pe rând. De acolo, durerile pleacă înainte spre flancuri putând merge până la buric și până în partea de jos a pântecelui. Aceste dureri prin apăsare pot fi liniștite sau mărite; în tot cazul ele cresc prin exercițiu, prin umblare repede forțată, prin fugă, prin sărituri, călărie, etc. — Gravela este una din formele *artritisului* (vezi acest cuvânt) și arată o încetinire în nutrițiune și o ardere nedesăvârșită a rămășiților acestei nutrițiuni: *gută*, *litiază* renală, *calculi* vezicali (vezi aceste cuvinte). Gravela să ivește foarte rar în copilărie, este mai deasă în vrâsta adultă și cu mult mai deasă dela 50 până la 70 ani; atacă mai des pe bărbat decât pe femeie; să transmită prin moștenire ca și guta și diabetul de cari să cam apropiate; ea să arată de obicei la cei mănăcioși, cari mănâncă mult și bine, du-când o viață sedentară (în lenevie), la cei ce mănâncă des carne de vânat și pește, cari beau licoruri alcoolice, etc. — *Tratament*. Cei predispuși la gravelă prin moștenire trebuie să facă exercițiu potrivit după vârsta, după sănătatea și după obiceiurile lor, nu vor călări însă pentru ca să nu aibă dureri la rinichi. Să vor hrăni cu carne albă, legume

verzi, fructe; lapte simplu sau tăiat cu ape minerale, vin alb tot astfel. In gravela *urică* să vor prescrie ape minerale diuretice, cum sunt: *Căciulata*, *Conteréville*, *Vittel*, *Evian*, etc. și tizane diuretice din cozi de cireșe, mătasă de porumb, arenaria rubra; bicarbonat de sodă, 2-3 gr. pe zi; carbonat de litină, 50 centigrame până la 1 gram.; benzoat de sodă, 30-50 centigrame; saliformină. In gravela *oxalică* să va prescrie un regim alimentar mixt și reparator; dintre legume sunt oprite: spanacul, măcrișul, pătlăgelele roșii, și fructele acide (acre), ceaiul, cafeaua. Să vor da diuretice, apele minerale diuretice și tizanele diuretice (cari fac ud mult) de cozi de cireșe, pir, paracherniță, arenaria rubra din 20 la 1000; alcalinele: bicarbonat de sodă, bicarbonat de potasă, carbonat de litină.

GRAVIDITATE (lat. *graviditas*). — Caută la SARCINĂ.

GREABĂNU GĂTULUI. — Caută la GAT.

GREAȚĂ (lat. *nausea*, grec. *nausia*, dela *naus*, vas, corabie), *scârbă*, *poftă de a vărsă*. — Este o simțire foarte supărătoare, care să însoțește de o contracțiune involuntară a mușchilor faringelui (înghițitoarei), ezofagului, stomacului și părților pântecelui. Ea dă naștere la o indispozițiune generală care să aseamănă cu aceea care precedă vărsăturile. Greața poate să fie urmată de *vărsături* (vezi acest cuvânt); ea să observă la începutul multor boale, de stomac, de creer și de măduva spinării, în urma otrăvirilor, înainte de a să ivi leșinul (sincopa) și înainte de răul de mare, etc. Greața să poate produce prin multe medicamente, mai ales prin acele cari au însușirea de a provoca vărsăturile. Starea de greață astfel provocată este urmată de o slăbiciune foarte mare. Pentru greața produsă de o mistuire rea (indigestiune) să recomandă cu bun succes băuturile stimulente calde, ceaiu rusesc, ceaiu de mușțel sau câteva picături de spirit de mentă sau de melisă.

GREFĂ (dela grec. *graphion*, stil sau stilitel pentru scris), *grefă animală*. — Când în urma unui accident s'a luat dintr'o parte a corpului o parte mare de piele, așa că vindecarea s'ar obține greu și târziu, să face această operațiune numită *grefă animală*, care constă în a transplânta o porțiune de piele dintralt loc în locul despoiat de piele. Porțiunea de piele care s'a transplântat poate să rămână încă lipită de locul său prin un colț al ei, sau poate să nu mai

aibă nici o legătură cu acel loc și să fie transplântată la o depărtare mare. In acest caz pielea care să transplân-tează poate fi luată și de la altă persoană. — Grefa să chiamă *epidermică* când să transplân-tează pe o rană întinsă una sau mai multe bu-cățele de *epiderm*; insulele formate astfel să

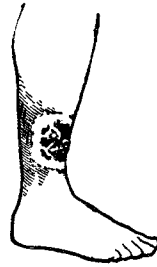

Fig. 131. — **Grefă**. măresc până ce să impreună între ele și vindecarea să face repede.

GREUTATE DE A RĂSUFLA. — Caută la OPRESIUNE.

GREUTATE LA CAP. — Caută la DURERE DE CAP.

GREUTATE LA STOMAC. — Când mistuirea (digestiunea) să face greu simțim o greutate care ne apasă la lingurea (în epigastriu), adică deasupra stomacului. Această greutate poate să fie *trecătoare* și s'o simțim numai când am mâncat mult sau vr'o mâncare grea, sau ea poate să fie *obcinuită*, după orice mâncare, după cum să întâmplă la cei ce sufer de *dispepsie* (vezi acest cuvânt). Această greutate la stomac poate să dispară dacă luăm un ceaiu cald și aromatic, de exemplu: ceaiu de ismă, de melisă, de flori sau frunze de portocale, de mușțel, etc., sau un păhăruț de un licor oarecare (rachiu de ismă, de chimion, etc.) sau puțină apă de melisă sau de flori de portocale.

GREUTATEA CORPULUI. — Caută la CREȘTERE.

GRINDELIA ROBUSTA. — Conține o materie rezinoasă care are însușirea de a lucra ca *antiastmatic* și ca *expectorant stimulent*. Să dă sub formă de extract fluid; 10-20 picături la începutul atacului de astmă, doză care să poate repetă la fiecare oră sau tot la două ore.

GRIPĂ. — Caută la INFLUENȚĂ.

GRIS, *grisă*. — Caută la ORZ.

GROG. — Vorbă englezească prin care să înțelege o băutură compusă din apă, zahăr și rachiu. Zahărul să pune în cantitate potrivită cu gustul omului, iar câtimea rachiului atârnuă de vârstă și de constituțiune, dela una până la patru lingurițe pentru un păhar de băut; când voim ca grogul să aibă un efect mai repede și mai stimulent vom pune mai mult. In loc de rachiu putem pune kirș sau rom. Pen

tru ca băutura să fie mai plăcută mai putem pune și câteva picături de suc de lămâie. Grogul este o băatură sănătoasă, mai ales în timpul căldurilor de vară sau la culcare, și să poate bea în loc de apă; nu trebuie însă luat în cantitate prea mare, nici prea rece. În cazurile de boală grogul este bun când bolnavul să afle într-o stare de slăbiciune mare, în timpul sau la sfârșitul boalelor febrile și a inflamațiilor de lungă durată, cu conușiiune însă ca sistemul nervos să nu fie prea excitat. În aceste cazuri grogul lucrează ca tonic (întăritor), iar dacă doza de alcool este mai mare și să ia zilnic ca *cordial* (vezi *CORDIALĂ* [Băntură] și *TONICE*).

GRUMAZ. — Caută la *GAT*.

GRUMCIRI. — Caută la *CARTOFI*.

GUARANA. — Pastă formată din fărâmiturile semințelor arbustului *Paullinia sorbilis*, din fam. Sapindaceelor, care crește în Brazilia. Ca principii active are tanin și cafeină. Lucrează ca întăritor, contra urdării și contra durerilor nevralgice. Să da sub formă de extract alcoolic, 20 centigrame până la 1 gram; decoct (fiertură), 3 grame la o ceașcă; praf, 20 centigrame până la 2 gr.; tinctură alcoolică, 10-20 gr. în o poțiune.

GUDRON, catran, păcură (lat. *pix*). — Lichid de obicei negru, viscos sau uleios, cu miros tare și aromatic, care nu să topește în apă și care să oține prin distilarea sau carbonizarea la adăpost de aer a unor materii combustibile pe cari ni le oferă natura. Sunt două feluri de gudron: unul care să scoate din cărbunele de pământ, numit *gudron mineral* sau *coaltar* (vezi acest cuvânt), și altul care să scoate din brad sau molift, numit *gudron vegetal*. Noi ne vom ocupa în acest loc numai de *gudronul vegetal*, care să obține arzând și distilând diferitele părți ale bradului și moliftului, când ei nu sunt prea bătrâni pentru a da terebentină prin inciziune. Acest gudron este un lichid gros, sirupos, de culoare negricioasă, cu miros tare și cu gust amar, iute și greșos. El să topește în mică cantitate în apă, pe care o văpșește în galbin. Să întrebunțează cu bun efect în boalele învechite de piele, în catarul căilor respiratoare și urinare, mai ales în bronchită (tusă) și laringita cronică, apoi în catarul beșicii udului; chiar și la ofticoși le face bine, căci le impuținează scuipatul. Gudronul lucrează ca stimulent, diaforetic (produce nădușeală) și diuretic (produce

ud mult). Să da sub formă de apă de gudron, care să prepară vărsând apă pe gudron purificat, așezat pe fundul sau pe pereții unui vas de pământ și având grija de a primeni des apa pentru că ea să nu să strice; să bea această apă cu păharul sau păhăruțul de mai multe ori pe zi, printre mese sau mai bine în timpul mâncării, amestecată cu vin. Să mai da în doză de 25-60 centigrame pe zi sub formă de pilule, de capsule, de bomboane, dar toate acestea nu sunt așa bune ca apa de gudron și nu să întrebunțează decât atunci când bolnavul nu să împacă cu mirosul și gustul gudronului; siropul de gudron să ia curat sau subțiat cu apă, sau în o tizănă pectorală, 2-4 linguri pe zi. În oftică să întrebunțează mai mult *fumigațiunile* de gudron, cari să fac în două feluri: sau la rece, punând în camera bolnavului o farfurie plină cu gudron; sau la cald, ținând la un foc încet un amestec de apă și de gudron așa că evaporația să face fără ca aburii să aibă un miros prea tare din pricina fierberii. Pe dinafară să da în pomade (alifii) punând 1 parte la 3 părți de pomadă, de glicerină sau de plastore (*plastore de om sărac*).

GUIPSINĂ. — Caută la *VASC*.

GUMĂ ELASTICĂ sau *Gumi elastic*. — Caută la *CAUCIUC*.

GUME. — Acestea sunt substanțe foarte răspândite în regnul vegetal; ele sunt fără culoare, fără gust sau cu un gust fad, fără miros și cari dacă să amestecă cu apă, aceasta devine mucilaginoasă, adică groasă și cleioasă. Sunt mai multe feluri: *guma arabică*, care să scurge dela sine din coaja arborelui *Acacia vera*, care crește în Arabia și Africa etiopică, de unde ne vine în grunzi, boabe sau în frăgmente neregulate mici, albe sau galbine, cu crepături lucioase, cari să tolesc în apă; ea este emolientă, foloasitoare în boale de gât, ale tubului digestiv, ale plămânilor; să poate lua în bucăți pe cari le topim în gură, sau în tizane (băături) preparate cu puțin praf de gumă topită în apă; să mai prepară pastile de gumă, sirop de gumă, julep gumos, etc. *Guma adragantă* sau *tragacantă* care să scurge din arbustul *Astragalus creticus*, din America, Persia, Creta, și vine sub formă de fricele turite, viermiculare, sau în plăci; ea este mai bogată în principiu gumos decât cea arabică; cu ea să prepară pastile, pilule și diferite băături, cari sunt calmante și bune în inflamațiile

de stomac. *Guma-gută* care să scurge din arborele *Garcinia Hamburgi*, care crește în Cochinchina și Camboge; ea este un amestec de gumă și de rezină; *guma-gută* este un purgativ energetic care să dea în pilule în doză de 10-50 centigrame, dar are cusurul de a irita intestinalele producând dureri mari. Mulți din arborii noștri, ciresul, prunul, căisul, lasă să se scurgă în timpul verii o substanță gumoasă, care n'are nici o însușire vrednică de luat în seamă.

GURĂ (lat. *os*, grec. *stōma*). — De gură sau mai bine zis cavitatea bucală ne slujim la mâncare, la vorbă și câte odată la respirație, care de obicei să face prin nas. Această cavitate să împarte în două părți inegale prin *gingii, dinți și măsele*: o parte înainte de *gingii* care este foarte strâmtă și este mărginită înainte de *buze* și înapoi de *gingii*; altă parte înapoi de *gingii*, mult mai largă, mărginită înapoi de *amigdale* și *gât*, în sus de *cerul gurii*, în jos de *limbă*, iar în lături de *obrazi* (VEZI AMIGDALE, DINȚI, GINGII, GĂT, OBRAZI, LIMBĂ, BUZE și CERUL GURII). Am zis la început că gura slujește la *mâncare, vorbire* și uneori la *respirație*. Copilul mic (nou-născutul) suge cu ea laptele din țâțe sau din biberon prin diferite mișcări de sugere; mai târziu gura mestecă și înmoaie cu bale (salivă) alimentele solide. Este bine ca mâncările tari să steie mai mult timp în gură înainte de a le înghiți, mai întâiu fiindcă unele din ele, cum sunt materiile feculente și zaharate, au trebuință de a fi transformate prin salivă, ceea ce este ca un fel de mistuire aproape completă; apoi, fiindcă altele vor fi mistuite de stomac cu atât mai ușor cu cât au fost mai bine înmuiate cu salivă și mai mult măcinate de măsele, de limbă și de cerul gurii (VEZI DIGESTIUNE și SALIVĂ). De aceea este bine ca omul să mănânce încet ca țăranul nostru, căci numai așa să lipește de om mâncarea; păcat numai că Românul dela sate nu prea are ce mânca, căci altfel în privința amestecului ar fi cel mai sănătos om din lume. Gura mai slujește la vorbire, dar în articularea cuvintelor ea nu are decât un rol pasiv (vezi Voce), însă care este de mare importanță. Intru cât privește *respirația*, ea să face de obicei prin nas, fără să fie trebuință să deschidem gura, Dar când avem un guturaiu de cele rusești, când nasul e cu totul înfundat, atunci vrând-nevrând trebuie să deschidem gura pentru ca să respirăm, deși ni să cam usucă gâtul. Apoi iarăși

când mergem repede sau urcăm vr'un deal, sau când suferim de plămâni, atunci pare că aerul introdus prin nas n'ar fi de ajuns și nevoiți suntem să deschidem gura pentru ca să putem lua aer mai mult de odată. Să vedem acum cari sunt *boalele gurii*. Doctorii au obiceiul că ori de câte ori cercetează un bolnav să înceapă cu gura, și să-i zică: *cască gura, scoate limba!* și aceasta oricare ar fi boala de care suferă pacientul, și bine fac, căci acest examen nu numai în boalele de gură este trebuincios ci și în boalele generale, în boalele altor organe mai mult sau mai puțin departate și mai cu seamă în boalele de stomac și mațe. Gura să examinează foarte ușor, este de ajuns ca bolnavul să-și deschidă gura mare în fața luminii, naturală sau artificială, depărtându-i ușor colțurile gurii, cu degetele sau cu o coadă de lingură, cu care apoi apăsăm mijlocul limbei, ca s'o depărtăm de cerul gurii (vezi GĂT). Lucrul acesta nu este ușor când avem a face cu o *fluxiune*, o umflătură oarecare dar și atunci cu răbdare și blândețe ajungem să aruncăm ochii în toate părțile și colțurile gurii. Dela prima vedere putem constată dacă bolnavul are *buză de iepure* (vezi acest cuvânt) sau alte boale (vezi BUZE). Coloarea dinăuntru gurii are mare importanță și este un semn pentru multe boale: așa când *gingiile* în loc să fie roșii sunt *palide*, albi, este semn de *anemie*; când buzele sunt *vinete* este semn de *asfixie* sau de începutul *agoniei*; când sub limbă culoarea este *galbenă* este semn de *icter* (gălbinare); *arsurile* cu lucruri fierbinți sau cu otravă cum este vitriolul, esența de oțet, acidul fenic etc. produc umflătura gurii cu diferite pete *cenusii* sau *negre* (vezi • AGONIE, ANEMIE, ASFIXIE, ICTER). Cavitatea gurii este de multe ori *foarte roșie*, ceea ce ne arată că avem o face sau cu o *brâncă* (erizipel) sau cu o *febră* (friguri), sau cu o *inflamație* a gurii, numită *stomatită* și care cele mai adese ori este produsă sau de lucruri prea fierbinți, sau prea răci, sau prea ardeiate, ori de tutun sau băuturi spirtoase tari; să mai vede și la cei ce fac tratament mercurial. Cel mai bun lucru este să să facă gargară sau atingeri locale cu un lichid: clorat de potasă 4 grame la 100 gr. apă, cu miere de trandafiri și borax (30 la 4), etc. Când gura este *umflată* cauza poate fi o *fluxiune* (vezi acest cuvânt), un *abces* la *gingii* sau *abubă* (vezi acest cuvânt), o aprindere sau inflamație locală

sau vr'o arsură după cum am arătat mai sus. La mulți gura le *miroasă* urât, câte odată așa de urât de își vine amețeală când stai aproape de ei, acest miros poate fi semnul mai multor boale: *carie dentară*, adică când sunt măsele sau dinți stricați; *gangrenă* sau *scorbut* sau o boală de stomac, etc. (vezi ALENĂ). În gură mai sunt *plesne* sau *afte*, *acrum* sau *maghet* (vezi aceste cuvinte), apoi și diferite *răniri* din greșeală sau cu voie în scop de sinucidere; unele foarte întinse, cari pot produce moartea, altele fără însemnătate cum sunt *mușcăturile de limbă*, provenite din cădere sau cum să întâmplă la cei cu *boala copiilor* (epilepsie); mai sunt și diferite *ulcerații* sau spuzeli, cum să întâmplă la țărani cari țin scrum de tutun sau băgău în gură (vezi LIMBĂ și OBRAZI). Fumătorii de tutun și mai ales cei cu *pipa* sunt supuși la îngroșarea buzei sau chiar la *cancer* (rac), în locul unde țin țeava (vezi BUZE). Unii au un *gust rău* în gură când să deșteaptă dimineața sau câtva timp după mâncare, ceea ce este un semn de mistuire grea, anevoasă (vezi GUST). După acest lung ca-tastih de boale și de semne ce să vad în gură să ne ocupăm puțin și cu *igiena* acei cavități, de *îngrijirile* ce trebuie să-i dăm. Cel ce voiește să-și păstreze pofta de mâncare, să aibă o mistuire ușoară și o halenă curată trebuie neapărat să-și curețe gura de mai multe ori pe zi de părticelele de mâncare și de straturile ce să pun pe pereții ei și anume: dimineața când să scoală, înainte și după fiecare mâncare, și seara când să culcă, să să spele cu apă curată, simplă sau câteva picături de spirt de mentă, să facă gargară mai multe minute, să-și curețe dinții și măselele în același timp cu o perie (vezi DINȚI și DENTIFRICE). Un lucru nu trebuie uitat, să nu te slujești de peria altuia, ca să nu capeți vr'o boală, să-ți ai peria ta și să o ții cât să poate de curată și dezinfectată; fiecare să-și aibă lucrurile proprii când este vorba de gură. Limba să curăță cu o cârpă in-muiată în apă caldută boricată sau amestecată cu diferite ape de dinți; când saliva (balele) este prea acidă să să facă gargară cu o apă alcalină (Vichy). Pentru boalele de gură despre cari s'a vorbit în acest articol să va urmă povețele date la boalele arătate și la cari am îndreptat pe cetitor. Să înțelege că și aci ca în toate locurile vom zice că în cazurile grave este bine să să chieме un doctor, singurul în stare de a da o povață bună și vrednică de urmat.

GURAR. — Caută la AFTE.

GUȘĂ. — Această boală este foarte cunoscută la noi în părțile muntoase, unde să vad foarte mulți gușați prin sate. Cu deosebire în județele Vâlcea, Argeș, Buzău, Putna, Suceava sunt sate întregi de gușați. Ea să observă și în județele de câmp, așa în județul Ilfov, în satele de pe marginile Argeșului, familiile cari beau apă din râu au gușă, pe câtă vreme acele cari să servesc de apă din puțuri nu au. Gușa să însoțește adeseori de *cretinism* (vezi acest cuvânt) și desvoltarea acestor boale pare a fi legată de unele condițiuni meteorologice și igienice, cum ar fi compozițiunea apelor de băut, umezeala atmosferii, locu-

Fig. 132. — Gușă.

(Din operațiunile doctorului V. Bianu).

ințele nesănătoase, etc. Gușa să vede mai des la femei, copii și adolescenți. Intre cauzele gușii să numără, după unii, și lipsa de iod în apa de băut, ceea ce nu pare a fi adevărat. Un învățat francez, doctorul Grasset, susține că gușa este produsă de un *microb* special care s'ar găsi în sânge numai la începutul boalei. S'a mai observat că această urâtă boală atinge mai mult pe cei limfatici și scrofuloși. — Gușa formează înaintea gâtului o umflătură (o tumoră) de mărime variabilă, de obicei la mijlocul gâtului, mai rar numai pe una din laturile gâtului; ea este la început moale și păstoasă, mai târziu începe a să întări, a deveni sgârțioasă, fără să producă inflamațiunea sau roșeața pielii. Când gușa a

ajuns la o mărime considerabilă, ea apasă organele din jurul ei (răsuffătoarea sau laringele cu tracheia, înghițitoarea sau ezofagul, vinele cele mari ale gâtului) și dă naștere la diferite turburări în funcțiunile lor, împiedecând și îngreunând respirațiunea, înghițirea și circulațiunea sângelui, putând produce moartea. Pentru a preîntâmpina toate acestea, gușa trebuie tratată din vreme, chiar dela început. Ca mijloace preventive să recomandă mai multe mijloace igienice: schimbarea climatului, căutarea unui aer uscat și bun, întrebuițarea unei ape de calitate bună, o locuință sănătoasă și o hrană substanțială. Ca medicament cel mai bun este *iodul*, dat pe dinăuntru și pe dinafară; să va luă intern iodurul de potasiu, 1-2 grame pe zi, să vor face injecțiuni iodate în gușă și să va unge pe dinafară cu tinctură de iod. Acest tratament, aplicat la începutul boalei, face minuni, gușa dispăre repede. Când însă gușa s'a mărit și este tare ca sgârciul, iodul nu mai are nici o putere și atunci nu ne rămâne decât un singur mijloc de scăpare: operațiunea. Astăzi chirurgii îndemânatici fac această operațiune aproape zilnic și fără nici o primejdie pentru bolnav. De aceea nu trebuie așteptat mult și înainte chiar de a să ivi semne de sufocație sau alte accidente grave, îndată ce s'a văzut că iodul nu mai are nici un efect asupra gușii, ea trebuie operată. — La țară să crede că gușa să face din cauza unor viermușori cari să află în apa de băut (gușițe) și numai în unele ape dela munte. Gușa să vindecă dacă în ziua de Vinerea seacă (Vinerea Paștilor) bolnavul roade cu dinții împrejur coaja la trei arini negri; apoi ea să mai vindecă prin anumite descânțece.

GUȘĂ EXOPTALMICĂ. — Caută la CORD (Boalele de).

GUȘA PORUMBULUI. — Caută VALERIANĂ.

GUST (lat. *gustus*). — Este unul din cele cinci simțuri ale omului cu ajutorul căruia să deosebește savoarea sau șmacul diferitelor lucruri introduse în gură. Organul gustului este limba, dar nu peste tot, ci numai la rădăcină, la vârf și margini, iar la mijloc gustul nu să simte de loc. Prin rădăcina limbii simțim gūstul amar, prin vârf și margini gustul dulce, acru și sărat. Limba simte gustul prin niște organe mici numite *papile*, cari la rădăcina limbii să văd foarte bine ca niște brobonele și sunt așezate în formă de V; în aceste papile să găsească terminațiile *nervului gustativ*, în

formă de mugurași ai căror pori ies la suprafață; mugurele este compus din mai multe celule nervoase, lungurețe, al căror număr corespunde cu firicelele (fibrele) nervului ce dă în el. Ca să să simțească gustul unui corp, trebuie ca acel corp să să topească în o cantitate oarecare de salivă și limba să fie sănătoasă; o limbă uscată sau bolnavă nu simte gustul. În o gură sănătoasă dacă pui un corp gustos îndată începe să iasă saliva (balele) din glandele gurii care imoaie corpul; aceste bale să ivese de multe ori numai la vederea și chiar numai la aducerea aminte de unele mâncări gustoase; de aci vine exclamarea despre un lucru bun de mâncat: *așa-i de bun de-ți lasă gura apă!* — Gustul este strâns legat de *miros* (vezi acest cuvânt), așa de strâns încât multe lucruri sau mâncări își pierd gustul (savoarea), când îți astupi nasul în timpul masticăției sau când ai guturaiu, care micșorează sau nimicește de tot gustul. Când gura și limba sunt uscate în urma unei boale, o febră sau o inflamațiune oarecare, când limba este acoperită de un strat gros, gălbui, sabural, ceea ce să întâmplă adeseori când ne sculăm dimineața după un chef făcut seara, în urma unei indigestiuni, avem *gura rea* și orice vom mânca ni să pare rău, fără gust, chiar grețos. Gustul este *acid* în cazurile de dispepsie (nemistuire), de acreli de stomac, de inflamațiune de stomac și de mațe, așa că tot ce mâncăm ni să pare acru. Gustul este *amar*, când fierea fabricată de ficat în câtime prea mare, în loc să meargă în jos să urcă în stomac și până în gură, și atunci toate lucrurile ni să par amare, cum să întâmplă și în *icter* (gălbinare). Gustul este *dulce* la cei ce lucrează cu plumb și să otrăvesc încet cu acel metal și la diabetici (cei ce sufer de boală de zahăr). Gustul este *urât*, *grețos*, fetid, la persoanele cari au dinți și măsele striccate, la cei ce nu-și spală gura după mâncare, la cei ce sufer de stomac. Gustul este *sărat* la cei ce sufer de piept, la ofticoși, și de unele boale cronice de stomac. Prin urmare ori de câte ori gustul s'a schimbat, sau simțim un gust neobicinuit, fără să fi băut sau mâncat ceva, sau găsim că mâncările și băuturile au alt gust decât cel știut, trebuie să ne gândim la o turburare a sănătății, vremelnică sau durabilă, la vr'o boală pe care trebuie s'o îngrijim cât să poate de serios. Pentru a păstra gustul trebuie întreținută gura în stare bună, să nu abuzăm de tutun, de băuturi

alcoolice, de condimente iuți, acre etc.; să avem o hrană potrivită după etate, sex, climă și diferitele boale; să evităm toate cauzele de boale cari scad gustul; vom întrebuința numai apa de băut, care spală limba și păstrează simțirea savorilor.

GUȘTER. — Caută la CRUP.

GUTĂ, podagră (dela grec. *podos*, picior, și *agra*, pradă). — Guta este una din principalele manifestări ale diatezei artritice (vezi ARTRITISM). Ea să arată la articulațiuni (încheieturi) ca și reumatismul, de care să deosebește prin aceea că ea foarte adeseori să moștenește, să ivește mai des la bărbați și este produsă de traiu bun, hrană prea substanțială, bere, vin și alte băuturi alcoolice; atacă la început una sau mai multe încheieturi mici, mai ales acele ale degetului mare dela picior, producând o durere mare și fierbințeală (febră) moderată, care revine prin accese periodice, formând un *atac* care ține 8-10 zile; produce la încheieturile mânilor și picioarelor, precum și la urechi niște umflături sau noduri tari, pietroase (calcare), puțin dureroase dar foarte supărătoare. — Guta începe de obicei prin turburări de stomac (dispepsie sau mistuire grea), durere de cap (migrenă), diferite nevralgii, bolnavul nu să simte bine și nu poate să-și vadă de lucru; tot atâtea semne cari durează până într'o noapte când izbucnește *atacul de gută* (cam între miezul nopții și ceasurile 3), când bolnavul să deșteaptă printr'o durere foarte vie în dreptul încheieturii dela rădăcina degetului mare dela picior, mai rar la glesne; durere care să mărește la cea mai mică atingere sau mișcare încât devine de nesuferit, durere care să poate întinde la tot piciorul și la gambă (gionată); pielea degetului mare devine roșie și lucitoare; toată partea aceea să umfle; bolnavul are fața roșie (congestionată), durere de cap, fiori, căldură de 40° și udul roșu. Spre ziuă durerea scade și în timpul zilei toate semnele scad, până spre seară când toate semnele să ivesc din nou cu aceeași furie, și așa să urmează mai multe zile dearându-l (3-8 zile), în care timp bolnavul are sete mare, lipsă totală de poftă de mâncare și constipație, udul rar și închis. După ce s'a terminat *atacul*, încheietura își revine la starea de mai înainte și bolnavul să simte parcă mai bine decât înainte. Atacurile cari urmează să aseamănă cu cel dintâiu dar pot să să deosebească prin năvălirea mai multor încheieturi mici dela picior sau chiar a în-

cheieturilor mai mari (gâtul piciorului, genunchi, mână, cot); ele pot fi constituite din mai multe atacuri mici succesive întrerupte prin câteva zile de odihnă. Atacul de gută rar este unic, dar de obicei un alt atac să ivește după mai mulți ani; primele atacuri să ivesc iarna, mai târziu primăvara sau la începutul toamnei. Astfel este guta așa zisă *acută*, inflamatoare, regulată. Această formă poate să sfârșească prin forma *cronică* (atonică), în care există dureri la încheieturi mai mult sau mai puțin vii în o mare parte a anului, fără roșeață; picioarele, genunchii, mâinile sunt deformatе prin mici umflături (tofus) de mărime variabilă, dela aceea a unui bob până la aceea a unei nuci, la început de consistență lichidă, apoi tare și cari să pot

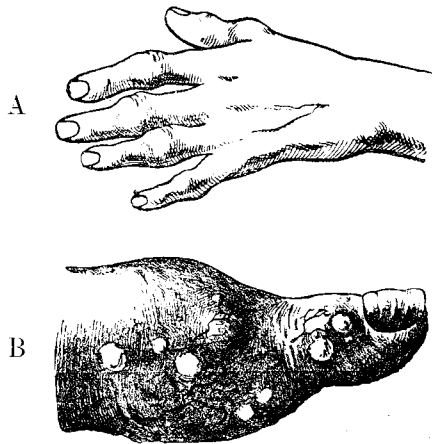

Fig. 133. — A. Mână diformată de guta cronică. B. Gută cronică la picior, (tofus gata a provocă ulcerăriuni).

ulcera (sparge). Aceste umflături sunt formate prin săruri de urat de sodă, de urat și fosfat de calce, cari să depun sub piele sau chiar în grosimea pielii după fiecare acces; aceste depozite să pot forma și la ureche. Bolnavii cu gută cronică slăbesc repede din pricina turburărilor digestive cari însoțesc această formă sau din pricina complicațiunilor cari să pot ivi (boală de inimă, de rinichi sau diabet). Mai este o formă de gută numită *anormală viscerală*, în care boala este constituită prin diferite accidente cari pot să să producă în cursul unui atac de gută, atunci când manifestăția articulară trece repede, cum sunt: dureri sau crampe de stomac sau de mațe, cu vărsături cari nu să pot opri, cu aplicare spre leșin (sincopă); accidente cerebrale cu delir (aiurare), convulziuni (spaz-

me), atac de apoplexie; turburări din partea inimii cu palpitațiuni, apăsare mare pe piept (opresiune), angină de piept (vezi acest cuvânt), leșin (sincopă); turburări din partea rinichilor, albuminurie cu sau fără nefrită (vezi RINICHI). — Cauzele gutei sunt cele ale *artrismului* (vezi acest cuvânt); ea să datorește mai cu seamă existenței în cantitate prea mare a acidului uric prin distrucțiunea incompletă a materiilor organice sau prin formarea excesivă a acestor materii. — *Tratament.* Înainte de a arăta medicamentele cari sunt mai bune în această boală să vedem ce viață trebuie să ducă cei predispuși la gută. Hrană cumpătată și regulată compusă din legume, fructe, carne albă, de pasăre, foarte rar carne roșie; puține ouă, pește și grăsimi; oprit vânatul și scoicile (raci, stridii, midii, etc.); legumele proaspete afară de macriș, spanac, pătlăgele, trufe, ciuperci; puține feculente și pâine: fructele toate, mai cu seamă strugurii, fragile; oprit berea, licorurile și alte băuturi spirtoase; apele minerale sunt bune, mai ales Vichy, Vals, Contrexéville cu puțin vin alb; să poate lua cafea, ceaiu; exercițiu regulat: băi; spălături, masagiu; scaun regulat, dacă să poate de două ori pe zi. *Tratamentul gutei acute* constă în: preparatele de colchic (brândușa de toamnă), antipirină, salcilat de sodă, băuturi abundente (lapte, cafea, tizănă de orz); repaus complet în pat, învelirea incheieturii bolnave cu vată sau flanelă stropită cu laudan, balsam tranchil, ulei de mușetel camforat, ulei de terbentină, iar pe deasupra gutapercă și fașe; sau să să facă de mai multe ori pe zi fumuri în foi de tutun sau de belladonă fierte în apă. În afară de accese ca tratament preventiv și curativ să recomandă: cura de struguri, șederea în stațiuni de ape minerale: Vichy (pentru cei sangvini), Royat (pentru anemici), Neris, Luxeuil (pentru nervoși), Bourbon-Archambault (pentru limfatici), Dax și St. Amand (pentru gută cronică cu diforțiuni); la noi Căciulata. Pentru gută cronică să recomandă sărurile de litină, benzoatul sau iodurul de litină; piperazina, licetolul; medicațiunea alcalină (bicarbonat de sodă, carbonat de potasă); băi de aburi, duși calzi, scoțiani, masagiu.

GUTAPERCĂ. — Substanță ce să aseamănă cu cauciucul, formată prin întărirea sucului lăptos care să scurge prin tăieturile făcute în coaja arborelui *Isonandra gutta* din fam. Sapotaceelor, care crește în Singapore, Borneo și în tot archipelagul in-

dian. În stare curată gutaperca este galbină deschisă, translucidă, impermeabilă; uscată și tare la temperatură ordinară, ea devine flexibilă și rezistentă la căldură, să lipește tare de degete. Ea nu să topește în apă rece, dar în apă fierbinte devine moale, maleabilă, putându-i-să dă forma voită pe care o păstrează răcindu-să și devine foarte tare, care stare poate dură la infinit. Mulțumită acestor prețioase însușiri ea să întrebuințează la facerea bandajelor ortopedice, la facerea aparatelor pentru fracturi, etc. În bucăți mai mult sau mai puțin mari, gutaperca cea moale și subțire ca hârtia să întrebuințează la facerea pansamentelor umede (Prisnitz). Topită în clorofom (1 parte gutapercă și 9 de clorofom), formează *traumaticina*, care apară și vindecă rănile precum și unele boale de piele (psoriaza), iar asociată cu *ichtiolul*, părți egale, să recomandă în brăncă ungându-să de 3-4 ori pe zi partea roșie până pe pielea sănătoasă.

GUTIERĂ, *sghiab, uluc.*—Aparat de sârmă captușit pe dinăuntru cu vată sau iută acoperită cu o cârpă sau cu un șervet, care

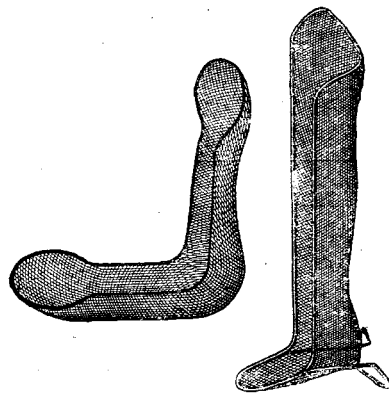

Fig. 134. — Gutiere de sârmă, pentru braț și pentru gambă.

să întrebuințează în cazurile de fracturi (rupturi de oase) pentru a ține în nemișcare toată partea bolnavă. Gutierele au diferite for-

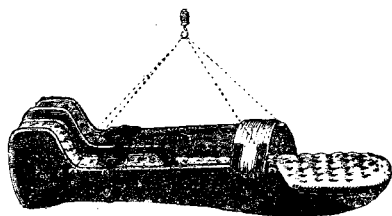

Fig. 135. — Gutiera lui Bonnet. me și mărimi după cum este și partea bol-

navă; cotite pentru membrele superioare, drepte pentru cele inferioare, iar pentru fractura șirii spinării sau în boalele șoldului trebuie să recurgem la marea gutieră a lui Bonnet (fig. 135).

GUTUIE. — Fructul comestibil al arborelui numit *gutuiu* sau *alămăioare* (*Cydonia vulgaris* fam. Rozaceelor), care să cultivă mult și prin părțile noastre (Maiu). Gutuiele să întrebuințează pentru a face dulceață și un sirop. Acesta să întrebuințează în medicină pentru acțiunea sa astringentă; să pune în băuturile contra diareei (urdinării) pentru a le da un gust plăcut. — La țară ceaiul de gutui cu puțin zahăr să bea pentru tusă și răgușeală. Zama de frunze de gutuiu, curpân

de castravete și vermari (un fel de buruiană) pisate toate la un loc, să stoarce în rânile cu viermi. Semințele de gutuiu mai servesc pentru a prepară o apă de ochi: să iau 40 sâmburi, să pun în 100 dramuri apă limpede, rece, să bate puțin, după care să îmoaie cârpe curate și să pun pe ochi.

GUTUNAR, GUTURAIU. — Caută la CORIZĂ.

GUTURAIU. — Caută la CATAR.

GYNOCARDIA ODORATA, chaulmoogra. — Să întrebuințează semințele. Principiu activ, acidul ginocardic și palmitic. Să dă în boalele de piele, în lepră, sub formă de *uleiu* de ginocardia sau de chaulmoogra, 5-30 picături (în capsule). Pe dinafară să aplică sub formă de plastore.

H

HADABURCE. — Caută la CARTOFI.

HAINA. — Caută la VEȘMINTE.

HAITIȘ (franț. *banca*). — Să zice de omul care are picioare strâmbe, adică genunchii apropiați și gionatele cu glesnele depărtate, că este *haitiș*. Această diformitate să observă la copiii debili și rachitici; când ea este foarte pronunțată, mersul să face cu greutate și omul își freacă genunchii cari să sgarie și să rănesc. Această diformitate trebuie îndreptată cu aparate anume, cece să face pe încetul. Chirurgul însă printr'o operație potrivită o poate îndreptă mai iute. S'a observat că această diformitate vine și din pricină că copiii sunt rău înfășați mai ales la țară, unde românele strâng cu fașa prea tare genunchii copilului, de aceea este bine ca înfășarea să să facă cu cea mai mare băgare de seamă, lăsându-să genunchii și picioarele cât să poate de slobozi.

HALENĂ. — Caută la ALENĂ

HALUCINAȚIUNE. — Caută la ALUCINAȚIUNE.

HAMAMELIS VIRGINICA (fam. Saxifragaceelor). — Arbore mic ce crește în America de Nord, cu deosebire în Virginia; în Japonia. Să întrebuințează coaja și frunzele proaspete; având însușirea de a opri sângele (emostatic); să dă și în contra trănjiilor (emoroiilor), sub formă de: extract fluid, până la 20 grame; extract uscat, 5-15 centigrame; tinctură ($\frac{1}{5}$), 2-6 grame. Pe dinafară în alifie (1 parte tinctură la 10 părți vaselină sau untură de porc).

HAMEIU, hameiu (*Humulus lupulus*, fam. Ulmaceelor). — Plantă erbacee care crește

prin lunci, prin crânguri și păduri, pe garduri și cultivată pentru uzul industrial și economic (Iulie-August). Mai toate părțile inflorescenței femele ale acestei plante sunt acoperite cu peri glanduloși, cari secretă o substanță aromatică și amară numită *lupulină*, pentru care hameiul să întrebuințează la fabricarea *berii*. Tot din cauza lupulinei hameiul să întrebuințează în medicină ca amar, tonic, în contra scorbutului, în contra serofulei și în contra dispepsiei (a mistuirii grele), ca narcotic și sedativ. Vârfurile tinere de hameiu gătite sunt bune de mâncat. Florile de hameiu (conurile) să întrebuințează sub formă de ceaiu (infuziune) sau de fiertură (decoct), 15-30 grame la un litru de apă. În medicină să mai dă hameiul sub formă de extract, 30 centigrame până la 2 gr.; de sirop, 30-100 grame; iar *lupulina*, 50 centigrame până la 2 grame. — La țară din foi și flori să fac cataplasme potolitoare de dureri. Florile de hameiu (conurile) adunate toamna sunt bune de umplut saltelele pe cari să culcă ceice nu pot dormi (în contra insomniei). O mână de flori fierte în o litră de apă, străcurate și îndulcite cu zahăr, este o băutură folosită la sculament (blenoragie) calmând durerile din timpul nopții, înlesnind urinarea și domolind erecțiunile.

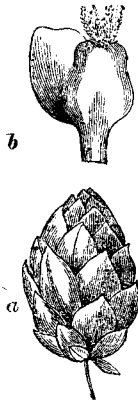

Fig. 136. — Hameiu

a. fructul; b. un pistil.

HANGU. — Localitate de vilegiatură la poalele Ceahlăului, situată la o înălțime de 370 metri. La o depărtare de 4 kilometri de Durău. Sunt două izvoare minerale, unul alcalin fieruginos forte, al doilea mai slab. Nu să exploatează.

HANUS. — Caută la MOLURĂ.

HAP. — Caută la Pilulă.

HARBUZ. — Caută la PEPENE VERDE.

HÂRCĂ. — Caută la CRANIU.

HÂRTIE (lat. *carta*, *papyrus*, grec. *charte*). — Ne vom ocupa mai întâiu de *hârțiile medicinale*. 1. *Hârtia antispazmodică* conține nitrat de potasă, beladonă, digitală, stramoniu (ciumăfaie), phellandriu (mărăraș) și miră. Această hârtie să aprinde și arde în jurul bolnavului, care respirându-i aburii să ușurează. 2. *Hârtia nitrată* ordinară este hârtie înmuiată în soluțiune de nitrat de potasă; ea să întrebuițează ca cea de mai sus și este bună în astmă, când ușurează accesele. 3. *Hârtia chimică* este un fel de sparadrap făcut cu unt de lemn, unt de in, ceară galbină, esență de terbentină, usturoiu pisat, ceruză și miniu. Ea stimulează pielea și să pune pe piept în caz de tuse, pe o încheietură dureroasă sau pe un punct nevralgic. Această hârtie să mai numește și *hârtia Fayard*. — *Hârțiile pictate* să întrebuițează pentru a căptuși pe dinăuntru pereții caselor, ai locuințelor. Aceste hârții împiedecă să pătrundă aerul în camere prin porii pereților (vezi AERAȚIUNE). Igiena cere ca aceste hârții să fie colorate cu *substanțe nevătămătoare*, iar nu cu preparațiuni de *arsenic* sau de *plumb*, cari sunt foarte otrăvitoare dacă le ducem la gură cu degetele cu cari am atins hârtia astfel colorată, sau dacă respirăm aerul care cuprinde praful ce s'a ridicat de pe această hârtie. Prin urmare să fim cu băgare de seamă când cumpărăm astfel de hârtie și la trebuință să ne adresăm la un om special, la un chimist care să să încredințeze dacă hârtia este sau nu otrăvitoare (vezi ARSENIC). Este obiceiul ca această hârtie să să lipească de pereți cu ajutorul unui cleiu de făină, ceea ce nu este bine, căci cleiul acesta să se descompune cu timpul și dă un miros foarte urât și greu de suferit, răspândind în cameră germeni putridi cari pot provoca boale de stomac și de intestine. Prin urmare vom fi cu băgare de seamă ca cleiul ce să întrebuițează să fie de bună calitate, fără miros, și amestecat cu o substanță antiseptică, cum ar fi acidul salicilic.

HĂȘIȘ. — Este o preparațiune din frunzele *cânepei de India* (vezi aceste cuvinte) numită *Cannabis indica*, care are însușirea de a fi amețitoare, excitantă și narcotică în același timp; însușire datorită principiului numit: *hașișină* sau *canabină*. Să întrebuițează în contra *astmei*, a *isteriei*, a *sughitului*, în *catarul bătrânilor* și în *delirium tremens* (vezi aceste cuvinte), în doză de 5-10 grame, sau sub formă de tinctură ($\frac{1}{5}$), 10-15 picături. Popoarele orientale (în Turcia, Egipt și chiar în Algeria) fumează și mestecă în gură mult hașiș, lucru foarte periculos căci acest abuz pe mulți îi slăbește, îi tâmpește și poate să-i ducă până la nebunie.

HASMAȚUCHI sau **HATMAȚUCHI.** — Caută la ASMĂȚUL.

HASNALE. — În orașele unde nu există *canale* (vezi acest cuvânt), materiile fecale (excrementele) din latrină cad în *hasnă*. Hasnalele pot fi de două feluri: *mobile* sau *stabile* (fixe). Cel mai bun sistem pentru depărtarea excrementelor sunt *hasnalele mobile*, cari sunt niște lăzi sau butoaie impermeabile, nu prea mari pentru ca să să poată transporta cu înleznire, cari comunică printr'un ventil cu tubul prin care trec materiile fecale. Aceste butoaie, după ce s'au umplut, sunt duse afară din oraș, unde să deșartă și să spală. Fiecare locuință trebuie să aibă mai multe hasnale mobile pentru ca să să pună îndată cele curate în locul celor pline. Pentru ca aceste hasnale mobile, să nu să umple prea iute nu trebuie să să arunce în *latrină* (vezi acest cuvânt) și apele menagere, ci numai excrementele solide și lichide. Un sistem, deși mai puțin recomandabil decât hasnalele mobile, dar mai bun decât rezervoarele defectuase ale celor mai multe locuințe, sunt hasnalele puțin depărtate de casă, zidite bine cu ciment ori cu var idraulic, boltite și închise bine, izolate de pământ și de zidul vecin prin lut bătut, ori prin asfalt. Ele însă au un cusur că tencuiala lor de ciment să controlează să anevoință și permeabilitatea zidului nu să observă de multe ori decât numai după infectarea vr'unui puț vecin. Colțurile dinăuntru ale hasnalelor trebuie să fie rotunde, pentru ca să să poată curăța și spală ușor și bine, căci o mică câtime de excremente descompuse, cari ar rămânea în *hasnă*, lucrează asupra materiilor proaspete ca un ferment înleznind putrezirea lor. O *hasnă* trebuie să aibă trei deschizături: una prin care ea comunică deadreptul cu țeava pe

unde trec excrementele; alta prin care iasă o țevă mai subțire pentru ășirea gazurilor și care merge afară la acoperișul casei sau în un coș, iar a treia deschizătură slujește pentru scoaterea materiilor fecale și care trebuie să fie de 3 ori mai mare decât grosimea unui om; ea să închide prin un capac. Deșertarea hasnalelor fixe (stabile) precum și transportarea hasnalelor mobile trebuie să se facă numai în timpul nopții. — Să știe că pricina de căpetenie a descompunerii materiilor solide precum și a stricării aerului este amestecarea lor cu *urina*; separarea materiilor solide de urină oprește descompunerea lor; excrementele uscate după ce s'au răcit nu mai produc emanațiuni puturoase pe câtă vreme urina după câteva zile începe a să descompune, a putrezi. Pentru aceasta s'au inventat diferite *aparate* cari să *separe* materiile solide de cele lichide; excrementele solide rămân în hasnă până la deșertarea lor, iar urina trece îndată din hasnă în canale. Dar acest sistem de a despărți materiile solide de cele lichide nu să poate pune în practică decât acolo unde este canalizare, iar canalele să aibă o înclinațiune (pantă) suficientă și apă în abundență pentru a fi mereu curățite și spălate. Astfel acest sistem expune mai puțin la pericolul ce rezultă din descompunerea materiilor prin producerea de gaze vătămătoare cum sunt: amoniacul și gazul sulfidric, etc.; pericol care există atât pentru locuitorii casei, când gazurile intră în coridoare și camere (vezi *LATRINĂ*), cât și pentru cei ce deșartă hasnalele, cari pot fi asfixiați. Câte odată asfixia și moartea vin repede ca și cum cel ce deșartă hasnaua (*hăsnătarul*) ar fi lovit de trăsnet; alteori el simte o durere la stomac, o strângere de gât, greutate la cap, sfârșeală, greață, aiurare, spazme până ce-i încetează respirațiunea; în astfel de cazuri omul trebnie scos la aer liber stropindu-l pe față și pe tot corpul cu apă rece și cu oțet și făcându-i fricțiuni cu cârpe uscate și aspre, iar când s'a revenit în fire să îi să deie să verse câteva linguri de uidelemn urmate de un mic păhăruș de rachiu, sau să îi să dea *emetic* (vezi acest cuvânt) apoi apă de melisă și alte licoruri spirtoase. Hasnalele trebuie din când în când dezinfectate cu ajutorul unor substanțe cari lucrează repede și energie și cari să nu coste prea mult, cum este *sulfatul de fier* sau cum să chiamă în comerț *calaican verde* ori *vitriol verde* (vezi *FIER* și *LATRINĂ*) topit în apă, iar când să

deșeartă hasnaua pentru că să nă miroasă prea tare și mirosul să nu să răspândească prea departe este bine ca să să pună peste materiile fecale niște praf de cărbune sau mangal.

HEBETUDINE (lat. *hebetudo*, dela *hebetere*, a tâmpi), *tâmpeală*, *tâmpire*. — O stare de toropeală în care bolnavul este cufundat într'o amortire generală și pare a fi nedestoinic de orice lucrare voluntară; fața lui are un aer de uimire sau de nepăsare; ochii lui sunt în nemișcare, deschiși sau pe jumătate închiși; el nu răspunde la întrebări sau răspunde foarte încet, uneori numai prin semne, de altfel el își păstrează cunoștința, aude ceace să vorbește în jurul lui. Uneori această stare este trecătoare și dispăre repede, după cum să întâmplă în unele lovituri asupra capului sau în durerea de cap cunoscută sub numele de *migrenă*, este deajuns pentru ea să dispară un repaus absolut, în pat sau pe un fotoliu, într'o cameră întunecată și aerată, câteva cârpe înmuiate în apă rece pe cap. Alteori starea de hebetitudine poate să țină mai mult timp, după cum să întâmplă în febra tifoidă, când durează cât și boala până ce bolnavul intră în convalescență. Câte odată ea este începutul unei boale grele de creeri, cum este immierea creerilor sau apoplexia cerebrală; ea mai poate fi semnul unei forme de nebunie (ipocondria, melancolia).

HECTICĂ. — Caută la *TUBERCULOZĂ*.

HEDONAL. — Metil-propil-carbinol. Lucrează ca ipnotic în insomniile ușoare în urma boabelor organice sau funcționale ale sistemului nervos, în nevraștenie. *Doză*: 1-3 grame deodată în soluțiune hidro-alcoolică sau în buline de câte 50 cgr.

HELEBOR. — Caută la *ȘTIRIGOAIE*.

HELEBOR ALB. — Caută la *ȘTIRIGOAIE*.

HELEȘTEU. — Caută la *MLAȘTINĂ*.

HELIX POMATIA. — Caută la *MELC*.

HELMINȚI (dela grec. *helmins*, vierme). — Să numesc astfel *viermii intestinali*, cari să mai zic și *entozoari*. — Caută la *LIMBRICI*, *OXIURI* (*viermișori*) și *TENIA* (*panglică*).

HELMITOL. — Combinațiunea urotropinei cu acidul anhidrometilen-citric. Diuretic, anti-septic. *Doză*: 3-4 grame pe zi în soluțiune în apă.

HEMATEMEZĂ. — Caută la *EMATEMEZĂ*.

HEMATOCEL. — Caută la *EMATOCEL*.

HEMATOM. — Caută la *EMATOM*.

HEMATOZĂ. — Caută la *EMATOZĂ*.

HEMATOZOARUL LUI LAVERAN. — Caută la IMPALUDISM.

HEMATURIE. — Caută la EMATURIE.

HEMEIU. — Caută la HAMEIU.

HEMERALOPIE. — Caută la EMERALOPIE.

HEMIANESTEZIE. — Caută la EMIANESTEZIE.

HEMICRANIE. — Caută la MIGRENĂ.

HEMIOPIE. — Caută la EMIOPIE.

HEMIPLEGIE. — Caută la EMIPLEGIE.

HEMOFER. — Compus din *hemoglobină* (vezi EMOGLOBINĂ) și *glicerofosfat de fier*. Hemoferul este un preparat al farmacistului Alexandru Iteanu, din Râmnicul Sărat. Acest preparat este un medicament reconstituant prin excelență. El vindecă *anemia* (lipsa de sânge), *cloroza* (gălbencala), *cachexia* (starea rea a corpului în urma relei nutrițiunii), starea de slăbiciune generală a corpului. Modul de întrebuințare, pentru *copii*: după etate 2-3 lingurițe pe zi; pentru *adulti*: câte o lingură înainte de masă. Hemoferul să poate lua curat, sau mei bine în vin, cafea, ceaiu, lapte, apă îndulcită cu zahăr sau în vr'o apă minerală.

HEMOFILIE. — Caută la EMOFILIE.

HEMOGLOBINĂ. — Caută la EMOGLOBINĂ.

HEMOPTIZIE. — Caută la EMOPTIZIE.

HEMORAGIE. — Caută la EMORAGIE.

HEMOROIZI. — Caută la EMOROIZI.

HEMOSTAZĂ, hemostatică. — Caută la EMOSTAZĂ (*emostatică*).

HEMOTONINĂ. — Tonic sangvin. Hemotonina este o soluțiune *coloidală izotonică și stabilă*, conținând sub forma lor cea mai asimilabilă cele trei elemente: *fosforul, fierul și arsenicul*. Ea să recomandă în anemie, cloroză, convalescență, limfatism, turbnrări ale creșterii, nevrastenie, impaludism, etc. Hemotonina este bine să să întrebuințeze sub formă de *injecțiuni* sub piele, pentru care să găsește în farmacii în fiole de sticlă de câte un centimetru cub, cuprinzând 1 centigram de fosfor, 1 centigram și jumătate de arsenic și 1 centigram de fier. Injecțiunile nu sunt dureroase.

HEPATICĂ. — Caută la EPATICĂ.

HEPATITĂ. — Caută la EPATITĂ.

HERCULESBAD. — Caută la MEHADIA.

HEREDITATE. — Caută la EREDITATE.

HERHIC. — Caută la PIERSC.

HERMAFRODISM. — Caută la ERMAFRODISM.

HERMOPHENIL. — Caută la MERCUR.

HERNIE. — Caută la ERNIE.

HEROINĂ. — Eter diacetic al morfinei; praf alb cristalin care să topește greu în apă rece, să topește însă în alcool. Este calmantă și antitermică mai mult decât morfina și lucrează în doze mai mici; 5 până la 10 miligrame de 2-3 ori pe zi.

HERPES. — Caută la ERPES.

HALIN (dela grec. *hyalós*, sticlă). — În anatomie să chiamă hialin sau hialină ori ce substanță sau corp care este transparent ca sticla, d. ex. cilindri hialini, etc.

HIARHIR. — Caută la PIERSC.

HICĂ. — Caută la SMOCHINĂ.

HIDARTROZĂ. — Caută la IDARTROZĂ.

HIDATIDĂ. — Caută la IDATIDĂ.

HIDRARGIR. — Caută la IDRARGIR.

HIDRARGIRISM. — Caută la IDRARGIRISM.

HIDROCEFAL. — Caută la IDROCEFAL.

HIDROCEL. — Caută la IDROCEL.

HIDROFOBIE. — Caută la IDROFOBIE.

HIDROLAT. — Caută la IDROLAT.

HIDROMEL. — Caută la IDROMEL.

HIDROPERICARD. — Caută la IDROPERICARD.

HIDROPIZIE. — Caută la IDROPIZIE.

HIDROTERAPIE. — Caută la IDROTERAPIE.

HIDROTORAX. — Caută la IDROTORAX.

HIGIENĂ. — Caută la IGIENĂ.

HIGROMA. — Caută la IGROMA.

HICROMETRIE. — Caută la IGROMETRIE.

HILERI. — Caută la INCĂLȚĂMINTE.

HILIMICĂ. — Caută la FILIMICĂ.

HIMĂNIC. — Caută la PEPENE VERDE.

HIARĂ. — Caută la VIOREA.

HIOSCIAMINĂ. — Caută la MĂSĂLARITĂ.

HIOSCINĂ. — Caută la MĂSĂLARITĂ.

HIPERCLORHIDRIE. — Caută la IPERCLORIDRIE.

HIPEREMIE. — Caută la IPEREMIE.

HIPERESTEZIE. — Caută la IPERESTEZIE.

HIPERMETROPIE. — Caută la IPERMETROPIE.

HIPERTROPIE. — Caută la IPERTROPIE.

HIPNAL (*Monocloral antipirină*). — Combinațiunea cu echivalent egal a cloralului și antipirinei. Produce somn și domolește durerile. Să dă în doză de 1 gram (dintr'odată sau în 2 rânduri) până la 2 grame, în buline, capsule, poțiune, sirop, elixir.

HIPNONE. — Medicament care produce somn să nu să deie celor ce sufer de boale de inimă. Să dă în doză de 50 centigrame cel mult; doza obicinuită 6-8 picături în o infuzie de ceaiu.

HIPNOPIRINĂ. — Analgesic, antitermie, ipnotic. Să întrebuințeze în dureri de cap, nevralgii, febră tifoidă și infecțioasă, gripă. Doză: 50 centigrame până la 2 grame în buline de câte 25 ctgr., în pilule de câte 10 ctgr., în poțiune sau sirop.

HIPNOTISM. — Caută la IPNOTISM.

HIPOCLORHIDRIE. — Caută la IPOCLORIDRIE.

HIPOCONDRIE. — Caută la IPOCONDRIE.

HIPOCONDRIU. — Caută la IPOCONDRIU.

HIPODERMIC. — Caută la IPODERMIC.

HIPOGASTRU. — Caută la IPOGASTRU.

HIPOPION. — Caută la IPOPION.

HIREAN. — Caută la HREAN.

HIRIBE, hiribi, hribi. — Caută la CIUPERCI.

HISTERIE. — Caută la ISTERIE.

HOARE. — Caută la PASĂRI DE CASĂ.

HOLERĂ (Boala). — Caută la COLERĂ.

HOLERĂ, cătină, coleră, cornuță, dracilă, ghimpe, lipici, pălămidă, scaiu rusesc, scăete muscălesc, spin muscălesc (Xanthium spinosum, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee spinoasă, cu florile verzi, cu spini la baza frunzelor; crește prin locuri necultivate paragini, prin sate, pe lângă drumuri și garduri, răspândită în toată țara (Iulie-Septembrie). În medicină nu să întrebuințeze. La țară însă decocul sau fiertura de scăieți să bea ca diuretic (face ud mult). Zama de rădăcină pisată să bea pentru coleră. Femeile din Bucovina, în timpul de coleră, o smulg cu rădăcină cu tot și o fierb într'o oală cu apă și zama care iasă din ele o beau bolnavii cari să însănătoșează. În timp de coleră este bine să afumi casele cu acest spine, pentru ca tot răul să iasă din ele și colera să nu să apropie nici odată. Să mai face bolnavului de coleră baie cu zamă eșită din fiertura de rădăcină și el îndată să vindecă.

HOMAN. — Caută la IARBĂ MARE.

HOMAR (lat. homarus), rac de mare. — La mulți le place foarte mult homarul, a cărui carne de altfel este hrănitoare, dar are un cusur că este greu de mistuit, chiar și dacă o mâncăm cu sos de unt de lemn sau cu maioneză. Pentru aceasta racul de mare nu trebuie să fie mâncat decât numai de cei sănătoși și cu stomac tare; iar cei ce sufer de boale de stomac, cum este gastralgia (durere de stomac), dispepsia (mistuirea grea), cei ce au boale de piele (eczemă, etc.) sau blândă (urticarie) să să păzească ca de foc și să nu intre în gura lăcomiei dacă vreau să n'aibă supărare.

HOMEOPATIE. — Caută la OMEOPATIE.

HORAȚA. — Mănăstire de călugări în județul Neamțu, la 2 ore departe de Peatra-Neamț, o jumătate oră de Bălțatești. Localitate de vilegiatură, la 380 m. înălțime deasupra nivelului mării.

HORCĂIRE, sforăire. — Sgomot mai mult sau mai puțin sonor care să produce în timpul somnului (vezi acest cuvânt), mai cu seamă în timpul *inspirațiunii*, câte odată și în *expirațiune*, și care rezultă din vibrațiunea vălului palatin, mai cu seamă când gura este deschisă. Unele persoane horcăiesc în totdeauna când dorm, în mod natural, fără ca să fie bolnave, dar cari nu să pot scăpa de acest supărător obicei. Când să întâmplă ca un copil să horcăiască în timpul somnului, fără ca să aibă acest obicei, este semn că el este bolnav, că are guturaiu sau o durere în gât și prin urmare trebuie căutat cu toată atențiunea.

HORDEUM VULGARE. — Caută la ORZ.

HOSPICIU. — Caută la OSPICIU și SPITAL.

HOTEL. — Caută la OTEL.

HRANĂ, HRĂNIRE. — Caută la ALIMENTE.

HREAN, ahrean, chrean, hirean, irean (Cochlearia armoracia, fam. Cruciferelor). — Plantă erbacee, originară din jurul Mării Negre, care crește în stare sălbatică precum și în cultură pentru rădăcina sa cărnosă care are un gust înepător (Iunie-Iulie). Mulți întrebuințeze hreanul la mâncare ca condiment, dar pentru multe stomacuri nu este bun fiind prea excitant. În medicină să întrebuințeze rădăcina proaspătă, care lucrează ca antiscorbutic puternic, antigutos, stimulent energetic, depurativ, diuretic și rubefiant. Să dă sub formă de vin antiscorbutic, 30-125 gr.; de sirop compus antiscorbutic (Codex), 20-50 gr.; tinctură compusă, 30-125 gr. — La țară hreanul să întrebuințeze în mai multe boale. Astfel: dulceața de hrean să ia pentru tusă măgărească, câte o linguriță dimineața și seara. O lingură de hrean ras pe răzătoare, 2 linguri de zahăr galbin (candel) bine pisat, să amestecă pe un taler de lemn, să pune în o strachină și să lasă să stea 3-4 ceasuri, dându-să din această doctorie câte o linguriță de 4-5 ori pe zi pentru tusă. Pentru strudiniță (stomatită) să face gargară de 3 ori pe zi: o lingură de hrean ras pusă într'un sfert de oca de rachiu, care să lasă 24 ceasuri, apoi să strecoară și bolnavul să clătește în gură. Petele pe o-

braz, de pe piept, de pe mâni să vindecă cu: o mână de hrean tăiat bucățele, să pune într'o sticlă și pe deasupra să toarnă un sfert de chilogram de oțet bun, lăsându-să să stea 5-6 zile, apoi să immoaie o cârpă de in și să șterg petele în fiecare seară. Rădăcina de hrean rasă și stropită cu apă servește drept cataplasmă în cazurile de junghiu și nevralgii. Turta de hrean ras, mălaiu, meiu, miere de faguri și sare, toate puse pe piele de cal, să pune la gât pentru gălci. Pentru durere de cap să ia turtă de hrean mestecat cu făină de grâu și cu oțet și să pune la cap, iar pentru guturaiu să miroasă hrean proaspăt ras. Rădăcina rasă și mai pune și la junghiu în loc de muștar.

HRENIȚĂ. — Caută la NĂSTUREL.

HRIB ȚIGĂNESC. — Caută la CIUPERCI (Buretele roșu).

HRIBI. — Caută la CIUPERCI (Mănătărcile).

HRIGHI. — Caută la CIUPERCI (Mănătărcile).

HUMERUS. — Osul brațului. Caută la BRAȚ.

HUMULUS LUPULUS. — Caută la HAMEIU.

HYDRARGYROL. — Caută la MERCUR.

HYDRARGYRUM. — Caută la MERCUR.

HYDRASTIS CANADENSIS (fam. Ranunculaceelor). — In medicină să întrebuințează rădăcina acestei plante pentru a opri curgerile de sânge (emoragiile), în deosebi cele din mi-

tră, în contra regulilor prea abondente, ca tonic (întăritor) și ca diuretic (care înlezește udul). Să dă sub formă de: decoctiune sau fiertură, 60 la 1000; extract fluid, 30 picături de 2-3 ori pe zi. Principiul activ este *hydrastina*, care să dă în doză de 5 până la 20 centigrame pe zi în hapuri (pilule) de câte 5 centigrame. *Hydrastinina* să dă în doză de 5-10 centigrame în injecțiuni sub piele.

HYDROPHOBIE. — Caută la TURBARE.

HYÈRES (Var, Franța). — Oraș cu 15 mii locuitori. Stațiune de iarnă, apărută de vânturile de est și de sud-est prin coline, care însă nu împiedecă mistralul. Temperatura mijlocie variază între 12° în Noembrie și 8° în Ianuarie. Aer uscat, ploi rare. Să recomandă pentru convalescență, scrofule, sleire nervoasă, angină și laringită cronică, bronhită cronică cu multă flegmă, emfizem (năduf) și astmă, oftică, boale de rinichi. Nu este bună pentru laringită tuberculoasă (oftică în gât), excitațiune nervoasă, ipocondrie, congestiune cerebrală.

HYGROL. — Caută la MERCUR (*Mercur coloidal*).

HYOSCIAMUS NIGER. — Caută la MĂSĂLARITĂ.

HYPERICUM PERFORATUM. — Caută la POJARNIȚĂ.

HYSSOPUS OFFICINALIS. — Caută la Isop.

I

IAHNIE. — Iată un mod de preparațiune a mâncărilor care să întrebuințează foarte mult în bucătăria noastră, bun atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere igienic. In adevăr, la facerea unei iahnii să pune tot felul de carne din care nu să poate face friptură și în combinațiune cu mai toate legumele, așa că iahnia constituie un mijloc bun și plăcut de variațiune în mâncare, lucru important pentru un stomac în stare bună. Un singur cusur are iahnia; când se prepară cu prea multă grăsime și cu ardeiu sau piper în cantitate prea simțitoare, ea este cam indigestă (grea de mistuit) și iritantă pentru stomac. Cei slabi de stomac, cari mistuie greu și cari sunt expuși la dureri și la diaree, să vorferi de iahnii. Cei sănătoși pot s'o mănânce fără frică cu condițiune ca ea să fie bine preparată, cu grăsime în cantitate potrivită, cu prea puțin ardeiu sau piper și

cu legumele bine fierte.

IALOVĂȚ. — Caută la IENUPĂR.

IARBĂ (lat. *herba*). — Sub numele de *iarbă* poporul român înțelege orice plantă *herbacee* sau erbacee, a cărei tulpină este subțire, moale, tot așa de mlădioasă ca și frunza și care pierde după câteva luni de traiu (de vegetațiune). Babele noastre cunosc și culeg un număr foarte mare de ierburi pe cari le numesc după forma, culoarea, gustul sau însușirea lor de a vindecă, astfel: iarbă de vătămătură (*anthyllis vulneraria*), iarbă albă (*falaris arundinacea*), iarbă albastră (*molinia coerulea*), iarbă amară (*pyrethrum parthenium*), iarbă bărboasă (*panicum crusgalli*), iarbă de friguri (*capsella bursa pastoris*), iarbă de lingoare (*lysimachia punctata*), iarbă de negi (*chelidonium majus*), iarbă de urechi (*sedum maximum*), iarbă dulce (*glyceria fluitans*), iarbă fiarelor (*vincetoxicum officinale*), iarbă grasă (*portulaca*

oleracea), iarba mare (inula helenium), iarba mirositoare (anthoxanthum odoratum), iarba moale (stellaria holostea), iarba neagră (scrophularia alata), iarba nebunilor (helleborus purpurascens), iarba puturoasă (bifora radians), iarba roșie (polygonum persicaria), iarba sărată (salicornia herbacea), iarba șarpelui (veronica urticifolia), iarba surpăturii (herniaria glabra), iarba surzilor (saxifraga aizoon), etc. In general recolta ierburilor să face înainte de deschiderea florilor, după dezvoltarea completă a frunzelor, dimineața pe vreme bună uscată, după ce s'a ridicat roua. Cele cari au suc mult să pun la soare sau în o etuvă cu temperatura de 20-25° care să ridică până la 36° pentru ca să să usuce bine, întorcându-se pe toate părțile; cele mai puțin scundule să usucă mai ușor.

IARBA BUBEI. — Caută la PĂPĂLĂU.

IARBA - CODRULUI. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

IARBA CIUMEI. — Caută la CIUMĂREA.

IARBA CIUTEI. — Caută la URECHELNIȚĂ.

IARBĂ DE CURCĂ. — Caută la FUMĂRICĂ.

IARBĂ DE NEGI. — Caută la ROSTOPASCĂ.

IARBĂ DE PIATRĂ. — Caută la SULFINĂ.

IARBĂ DE URECHIE. — Caută la URECHELNIȚĂ.

IARBĂ DULCE. — Caută la LEMN DULCE.

IARBA FIARELOR. — Caută la ROUA CERULUI.

IARBĂ GRASĂ. — Caută la URECHELNIȚĂ.

IARBA LUI SFÂNTU IOAN. — Caută la POJARNIȚĂ.

IARBĂ MARE, homan, oman (Inula Helenum, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee mare și frumoasă, care crește prin fânețele umede, pe lângă păraie și pe marginea pădurilor (Iulie-August). La țară să bea ceaiul de rădăcină uscată pentru nădușală; fiartă cu vin alb să bea pentru tuse, pentru otită, un păhar dimineața și altul sara; în Gorj să bea pentru boala mare (febra tifoidă). Cu rădăcina fiartă în apă să spală pe cap fetele, mai ales în ajunul sfântului Toader pentru ca să fie cu capul curat tot anul, fără mătreafă și fără să cadă nici un fir de păr, care va crește moale și frumos. In București în acest timp să aud țigăncile strigând pe strade: „iarbă mare de lăut și de miros“. In multe case să afumă cu rădăcini de iarba mare pentru curățirea aerului; de asemenea să afumă și pentru holeră. In medicină să întrebuințează rădăcina care are un principiu activ *inulina* și ale cărei proprietăți sunt: tonică, excitantă, diaforetică (care face să nădușești). Să dă intern: conserve 4-16

gr.; fiertură 5 la 1000; extract 50 ctgr. până la 4 gr.; praf 2-10 gr.; tinctură 5-20 gr.; vin 50-150 gr. pe zi.

IARBĂ MARE. — Caută la GRANAT.

IARBA RAIULUI. — Caută la VETRICE.

IARBA RÂNDUNELEI. — Caută la ROSTOPASCĂ.

IARBA ROILOR. — Caută la ROINIȚĂ.

IARBĂ ROȘIE. — Caută la RĂCULEȚ.

IARBA ȘARPELUI. — Caută la FERIGĂ.

IARBA STUPULUI. — Caută la ROINIȚĂ.

IARBA TUNULUI. — Caută la URECHELNIȚĂ.

IARBĂ URECHII. — Caută la URECHELNIȚĂ.

IARBĂ USTUROASĂ, dumbăt, usturoiu de lac (Teucrium scordium, fam. Labiatelor).

Mică plantă erbacee, care crește prin locuri umede și mlăștinoase (Iulie-August). Intră în compoziția electuarului *diascordium* (vezi acest cuvânt).

IARNĂ (lat. hiemps). — Iată un anotimp care la noi este mai lung decât toate, de aceea să zice două ierni și o vară. Am putea zice că iarna noastră începe la 1 Octombrie și sfârșește la 1 Aprilie, adică șase luni de frig, de viscol, de ger, de umezeală și de ninsoare, toate aceste alternându-se în mod foarte caprițios și variabil. Din această pricină boalele băntuie mai cu furie în acest anotimp așa încât doctorii de multe ori nu-și mai văd capul de ocupați ce sunt. Guturaiul, tusa, pneumonia, pleurezia, sunt boalele obicinuite în timpul iernii, și mulți iasă foarte jigăriți din iarnă. Unde mai pui influența care își joacă mendrele ca la ea acasă, atingând un număr mare de oameni și răscolindu-le toate racilele! Apoi otica care lovește pe cei slăbiți și predispuși, și să agravează la cei deja atinși! Iată de ce iarna este așa de temută de toți, de cei bogați ca și de cei săraci, de cei mari ca și de cei mici; cei săraci și cei mici sunt mai amenințați de boală în timpul iernii. Pentru a preîntâmpina toate aceste rele trebuie să fim cu mare băgare de seamă și să ascultăm de poruncile igienii. Trebuie să ne obicinuim din vreme cu frigul făcând plimbări zilnice și obicinundu-ne încă din timpul verii cu apă rece, făcând fricțiuni reci în fiecare zi, dacă nu pe tot corpul, cel puțin pe jumătatea de sus a corpului; în casă să avem căldură potrivită, afară să eșim în totdeauna bine îmbrăcați, să ne ferim de curenții mari de aer, să nu eșim prea de dimineață, nici seara, mai ales pe viscol sau pe umezeală rece (vezi FRIG, ÎNCĂLZIT, VEȘMINTE). Bogații pot să petreacă iarna în stațiunile marine me-

diteraneene: *Cannes, Grasse, Hyères, Menton, Nisa, St. Raphael, Ajaccio, Alger* sau *Cairo* (vezi aceste cuvinte).

IASCĂ (lat. *igniarium*, ital. *esca*, spam. *yesca*, franț. *agaric*). — Sunt două feluri de ciuperci: *polyporus ignarius*, care crește pe cireși, pruni, frasini și sălcii, și *polyporus fomentarius* care să vede de obicei în pădurile seculare pe copacii cei bătrâni și mai ales pe stejari, fagi, tei etc., Din aceste ciuperci, cari uneori cresc foarte mari, să prepară *iasca*: să taie ciuperca în felii cari să bat cu un ciocănaș până ce să imoaeie, devin mlădioase și fine la pipăit, apoi să fierb în leșie de cenușe și să usucă. Să întrebunțează în medicină pentru a opri curgerile de sânge, emoragiile mici, punându-să pe locul care sângerează mai multe felii de iască, simple sau înmuiate în perclorur de fier îndoit cu apă și apoi să leagă; e un mijloc bun de a opri sângele din răni și e la îndemâna tuturor. — *Iasca fumătorilor* să prepară tot așa, dar dacă voim ca să fie mai aprinzăcioasă este bine să o fierbem în apă cu nitru (salitră) sau cu clorat de potasă și s'o uscăm la aer. *Iasca nitrată* este bună și la oamenii cari au *astmă*, cari dacă respiră fumul ce iasă din această iască apirnsă să ușurează foarte mult.

IASOMIE SĂLBATICĂ (*Lasminum fruticans*, fam. Oleaceelor-Iasminoideelor). — Arbust mic care crește prin locuri pietroase în Dobrogea, uneori cultivată prin grădini ca plantă decorativă (Maiu-Iunie). Să întrebunțează scoarța de rădăcină care este bună în contra frigurilor și a nevralgiilor. Să dă sub formă de praf 5 pâună la 20 sau 40 centigrame; tinctură, 10-50 picături; pilule de câte 5 centigrame una, 2 până la 4 pe zi.

IAURT. — Caută la LAPTE.

IBOGAINĂ. — Alcaloid extras din *Tubernanthe Iboga*, fam. Apocinaceelor). — *Cloridratul de ibogaină* lucrează ca excitant al nutrițiunii, tonicardiac, întocmai ca *cola* și *coca*. Să dă în nevrastenie, în slăbiciuni nervoase și musculare, în gripă, în convalescența boalelor infecțioase. *Doză*: 2-3 centigrame în pilule.

IBOZ. — Caută la Soc.

ICHTALBINĂ, *albuminat de ichtiol*. — Antiseptic intestinal. *Doză*: 50 centigrame până la 3 grame în buline.

ICHTIOL. — Product al unor stânci bituminoase descoperite în Tirol, bogate în pești fosili și din cari să scoate prin distilațiune uscată un fel de păcură, *oleiul de ichtiol*.

În medicină să întrebunțează în contra boalelor de piele, în special în contra psoriazei, în contra durerilor reumatismale și în pansamentul unor răni sau ulceratii de mîtră. Să dă în alifie, 10 gr. la 100 de vaselină. Pe dinăuntru să dă în capsule de câte 10 centigrame; 6-8 pe zi în contra *nevralgiei sciatică*.

ICHTIOZĂ (dela grec. *ichtys*, pește). — Este o boală de piele în care epidermul să îngroașe și a cărui suprafață este uscată și aspră scămășindu-se în continuu sub formă de solzi mici ca tărițele, sau sub formă de solzi mai mari, care uneori sunt moi, alteori tari, cornoși. Acești solzi pot să fie negrii sau albi ca sideful. Boala să poate întinde la tot corpul, necruțând de cât indoturile încheieturilor. *Ichtiioza* este congenitală, dar nu să ivește decât la câteva luni după naștere, întotdeauna însă înainte de 3 ani; adeseori este ereditară. *Tratament*: pe dinăuntru să va dă untură de pește, sirop de iodur de fier, arsenic, chinchină; iar pe dinafară să vor face ungeri cu: gudron, 10 grame; vaselină, 100 gr.; sau cu: oleiu cadin, 10 gr.; oleiu de migdale dulci, 100 gr.; sau cu spălături zilnice cu: glicerină parfumată, 100 gr.; apă, 1000 gr.; tot la 3 zile fricțiuni cu săpun negru amestecat cu piatră ponce, urmate de o mare baie de tărățe, prelungită, sau de amidon sau de glicerină (100 gr. glicerină la 50 litri apă), sau băi calde cu 300 gr. carbonat dn sodă. Să mai pot face împachetări în o pânză de cauciuc și să să deie sudorifice (jaborandi).

ICTER (dela grec. *ikteros*), *galbinare*. — În unele împrejurări fierea fabricată de ficat să varsă în sânge, care o duce prin toate organele, țesăturile și în piele, din care pricină toate acestea capătă o colorațiune galbină. Această colorațiune să vede mai întâiu la ochi, în albul ochilor (la conjunctive), apoi la față, la gingii, pe piept și pantece și în fine la membre (mâni și picioare). Colorațiunea nu este într'o formă la toți și în toate cazurile; ea variază dela galbin deschis la galbin închis și uneori la galbin verzui, Fierea trece în *sudoare*, din care pricină pielea este galbină; în *ud*, care să colorează și mai iute decât pielea și *urina* este galbină portocalie, închisă sau verzuie și pătează rufelee; în *lapte*, când mama nu mai trebuie să alăpteze. Scaunele de obicei sunt albe ca mazărea bătută, din pricină că fierea ne mai trecând în mațe substanțele grase nu să mai pot mistui; când scaunele încep să fie colorate este semn că fierea a început să să

verse în mațe. În unele cazuri scaunele în loc să fie albe, din contră sunt prea colorate, ceea ce arată că gălbănirea este produsă din cauză că fierea să fabrică în câtime prea mare și o parte trece în sânge (policolie). Bolnavul de gălbănire are gura amară, limba încărcată, lipsă de apetit și chiar silă de mâncare, mistuire grea; pulsul bate foarte încet, de 50-40 și chiar de 30 de ori pe minut în loc de 70; mâncărime peste tot corpul, dar mai ales la mâni și la picioare, ceea ce nu-l lasă să doarmă. Cauzele icterului sunt mai multe: când fierea să produce în cantitate prea mare cum să întâmplă în congestiunea ficatului și în icterul zis cataral, când avem ceea ce să zice *policolie*, o parte din fiere intră în sânge și numai o parte să duce în mațe; altă dată fierea produsă în ficat nu poate trece în mațe din cauza unei piedeci, care poate fi produsă de o pietricică (calcul) care să oprește și astupă canalul de scurgere al ei, sau piedeca poate fi produsă de inflamațiunea sau aprinderea căptușelii canalului care îngroșându-să îl astupă; piedeca mai poate fi produsă de o boală de ficat, cum este: ciroza, cancerul, etc. — În gălbănire avem două forme: una ușoară sau *icterul cataral* și alta foarte grea și periculoasă, *icterul grav*. Icterul zis *cataral* poate să provină din o emoțiune, o supărare sau o spaimă mare, uneori chiar și din o bucurie mare, alte ori el este produs de mâncare prea multă sau din băuturi alcoolice, câte odată din răceală. În icterul produs de emoțiuni gălbănirea apare foarte repede, de multe ori într'un ceas, și scaunele nu să decolorează, după cum să întâmplă când icterul este produs de inflamațiunea canalului coledoc (care merge dela ficat la mațe) și fierea nu să mai poate duce în intestin canalul fiind astupat. Uneori icterul cataral este însoțit de febră (căldură) și bolnavul are limba încărcată, durere de cap, durere de șale, lipsă de poftă de mâncare, vărsături, curgere de sânge din nas, nu poate dormi, este constipat sau are diaree bilioasă la început și numai după 3-4 zile scaunele încep a să decolora. Această formă durează 8-20 zile, alteori 6 săptămâni și chiar mai mult. Icterul cel *grav* să vede cu mult mai rar și poate să să producă ca o boală propriu zisă, dar cele mai adeseori el este produs de o boală de ficat, cum sunt: cancerul, chiștul idatic, ciroza, colica epatică (piatra), sifilisul, sau de o boală care este în afară de ficat, cum sunt: colera, febra

tifoidă, pneumonia. Acest icter începe cu fiori tari, cu dureri în membre și cu o stare de abatere, apoi apare gălbănirea peste tot corpul, curgeri de sânge din nas, din gingii, din stomac, din mațe, uneori din plămâni și din beșică; pe lângă acestea să mai văd și turburări nervoase, cum sunt: delir (aiurare), dispnee (respirație grea), lipsă de somn, toropeală. — *Tratament*. Vom arată mai întâiu tratamentul în icterul *cataral* sau simplu, care constă în: regim lactat; bolnavul va lua laptele fără smântână pentru ca să să mistuie mai ușor, putându-i adăuga 2-3 grame de bicarbonat de sodă sau să'l taie cu o apă minerală (Vichy, Vals); să va da purgative (curățenii) saline repetate la fiecare 4-8 zile: sulfat de sodă, 15-25 grame, sau purgative zise colagoge (cari înlesnesc eșirea fierii din ficat în mațe) cum sunt: saburul, reventul, podoflina, calomelul, cascara sagrada, evonimin, etc. Să vor da antiseptice intestinale; benzanaftol, salol, salofen, etc. Când bolnavul are *febră* ii să va da: salicilat de sodă, 3-6 gr. pe zi sau salol în aceeași doză, iar dacă rinichii sunt atinși să va da chinină. Pentru *mâncărime de piele* băi călduțe cu 500 gr. carbonat de sodă sau fricțiuni cu oțet aromatic, ori alifii cu mentol și acid fenic, iar pe dinăuntru bromure. De câțva timp să recomandă foarte mult să să facă dimineața și seara clistire cu apă rece de 15° sau 18° (cu irigatorul) iar dolnavul să va sili să ție apa în el 5-10 minute. În icterul *grav*: regim lactat purgative, băuturi abondente, stimulente și diuretice; în caz de sifilis să va recurge la tratamentul specific mixt, mercur și iod. — La *țară* babele vindecă gălbănirea cu lucruri galbine: păhăruț de ceară galbină, ban de aur (galbin), siminoc, luminărică, gălbinele, etc.

IDARTROZĂ, hidartroză (dela grec. *hydór*. apă, și *arthron*, încheietură, articulațiune). — Oricare încheietură cuprinde un fel de lichid viscos care îi înlesnește mișcările și care să numește *sinovie*. Când acest lichid din o împrejurare oarecare să îmulțește și încheietura să umflă zicem că este o *idartroză*. Sunt mai multe *cauze* cari produc această boală: o lovitură, o sucitură, un mers forțat, o răceală, etc., mai cu seamă la cei limfatici, scrofuloși sau reumatizanti. Toate încheieturile pot fi atinse de idartroză: umărul, cotul, pumnul, gleznele, etc. dar mai mult decât toate este genunchiul, care să umflă tare așa în cât orice mișcare este cu neputință sau să face cu mare

greutate; uneori bolnavul are și dureri. Pielea nu este roșie, ci numai întinsă. Această boală ține mult, căci lichidul dispare cu mare greutate; uneori idartroza poate să se transforme în altă boală cu mult mai gravă, în *tumoră albă*, la persoanele scrofuloase. — *Tratament.* Repaus complet, la pat, cu piciorul întins, având vârful mai ridicat; să va unge articulația cu tinctură de iod și pe deasupra să va pune un strat gros de vată apoi cu o fașă să va face un bandaj (o legătură) strâns potrivit și ținând piciorul în nemișcare completă. După 2-4 zile să va face masaj în fiecare zi câte 10-15 minute. Când idartroza este de natură reumatică să va da pe dinăuntru salicitat de sodă, 4-6 grame pe zi; apoi după câteva zile să va face un masaj metodic și să va unge încheietura cu: iod, 30 centigrame; iodur de potasiu, 5 gr.; vaselină, 50 grame. Dacă lichidul nu dispare și stă pe loc sau să înmulțește producând dureri, vom face o *puncție* (o înțepătură) și vom deșertă tot lichidul cu o seringă sau tulumbiță; operație ușoară și nedure-roasă, care ușurează numai decât bolnavul. Această puncție poate fi urmată de o injecțiune modificatrice, pentru ca lichidul să nu să mai reproducă. În cazurile rebele să face o operațiune mai mare: *artrotomia* (deschiderea încheieturii) urmată de o spălătură antiseptică (acid fenic 5%).

IDATIDĂ, hidatidă (grec. *hydatis*, dela *hydor*, apă). — Să numește astfel o tumoră chistică, adică formată din un înveliș care încunjură un lichid având drept caracter special de a conține tenii numite *echinococi*. Chistul *idatic* să dezvoltă în cavități seroase și în țesutul diferitelor organe: plămân, inimă, splină, rinichi, creeri, ochi, oase, etc. dar mai ales în *ficat* (vezi **FICAT** și **TENIA**).

IDEI (Turburare de). — Caută la **ALIE-NAȚIUNE MENTALĂ** și **DELIR**.

IDIOPATIE (dela grec. *idios*, propriu, și *pathos*, boală). — Să numește astfel o boală care există prin ea însăși, în loc de a fi urmarea alteia.

IDIOSINCRASIE (dela grec. *idios*, propriu, *sin*, cu, și *krasis*, amestec, temperament). — O dispozițiune în virtutea căreia fiecare om este atins într'un mod propriu lui de către agenții exteriori (fiziologici sau patologici). Astfel sunt unele persoane cari nu pot suferi cutare medicament (chinină, antipirină, iodure, bromure, etc.), sau cutare mâncare, fără ca să nu le facă rău; altele cărora cutare medicament nu le face nici o lucrare.

IDIOTIE sau **IDIOTISM**, *neghiobie*.—O stare în care facultățile intelectuale nu s'au manifestat nici odată sau au fost oprite în dezvoltarea lor încă din primii ani ai vieții. Cauzele idiotiei sunt mai multe: idrocefalia, microcefalia, meningita, mixedemul (absența sau atrofia glandei tiroide). Ereditatea sau moștenirea are mare influență asupra acestei infirmități (alcoolismul la părinți, epilepsia, alienațiunea mentală, sifilisul, consangvinitatea); mai contribuie la dezvoltarea idiotiei emoțiunile vii ale mamei în timpul sarcinei apoi, căderile asupra capului, boalele infecțioase cum sunt: febra tifoidă, febrele eruptive (pojar, scarlatină). Mai la toți idiotii să vad unele defecte fizice, adică o conformațiune rea a capului, implantarea vițioasă a dinților, paralizii parțiale, picioare strâmbe; iar simțurile lor funcționează rău și să dezvoltă la ei instincte cu atât mai grosolane cu cât inteligența lor este mai tâmpită, astfel ei mănâncă ori ce li să da de mâncare, bun sau rău, cu aceeași poftă, cu aceeași lăcomie, de asemenea mirosurile nu-i împresionează ori cât de urâte ar fi, etc. Copilul idiot nu merge, nu vorbește, nu aude, nu doarme cu alții, el țipă fără nici un rost, cu toate acestea nu să poate determina înainte de doi ani în mod exact gradul boalei. Tratamentul constă în educațiune fizică și morală.

IDRARGIR, hidrargir.—Sinonim cu **MERCUR**.

IDRARGIRISM, hidrargirism.—Intoxicațiune sau otrăvire cu *mercur* (vezi acest cuvânt).

IDROCEFAL, hidrocefal (dela grec. *hydor*, apă și *kephalé*, cap), *apă la cap*. — Prin acest nume să înțelege o îngrămădire de apă în pelițele (membranele) creerilor. Această boală poate să fie din naștere, *congenitală*, sau poate să să ivească mai târziu, după ce s'a închis definitiv cavitatea craniană. Ea să observă în general la copiii născuți din părinți bătrâni, alcoolici, sifilici, epileptici, etc. sau în familia cărora să observă boale de creeri cronice. Uneori această boală complică *cretinismul* (vezi acest cuvânt). Câte odată nu să poate găsi cauza, căci s'a văzut câte un copil idrocefal născut înainte sau după alți copii foarte sănătoși. Intru cât privește *dropica la cap* ivită mai târziu, și care să chiamă *câștigată* spre a să deosebi de cea *congenitală*, ea este cele mai adeseori de origine tuberculoasă (ofticoasă), o formă a *meningitei* tuberculoase cronice (vezi **MENINGITĂ**), sau poate fi datorită altor cauze: o tumoră cerebrală, care genează circulațiunea

dinăuntru creierilor; sau o boală de rinichi etc. — *Semnele* acestei boale în forma *congenitală* sunt: mărirea și diformațiunea capului, adică a craniului căci fața rămâne mică, inteligența micșorată sau nulă, mișcări mărginite, apetit mare, spazme (convulziuni) dese, iar la urmă copilul are nește țipete speciale (idrencefalice). Uneori copilul moare în scurtă vreme, alteori poate trăi până la 12-15 ani. Tratamentul acestei forme constă la început în fricțiuni mercuriale, continuate 3 săptămâni și iodur de potasiu, 1-2 gr. pe zi, sau sirop Gibert, o lingură în lapte. Dacă nu isbutim, să va face compresiune asupra capului cu șuvițe de talion sau cu o scufă elastică, după ce mai întâiu s'a deșertat o parte din lichid prin o puncție, făcută cu toate precauțiunile anti-septice. Această puncțiune să poate repetă din când în când după trebuință. S'au încercat și injecțiunile iodate. — *Semnele* boalei, când ea a fost *câștigată* mai târziu, sunt: la început excitațiune (delir, convulziuni, contracțiuni), apoi depresiune (comă, asfixie). Tratamentul constă în revulzive energice (lăsare de sânge, vezicători, calomel în doze refractate), dar cele mai de multe ori fără rezultat.

IDROCEL, hidrocel (dela grec. *hydor*, apă, și *kélé*, tumoră). — Tumoră formată de îngrămădirea în puna testiculului sau în invelișele cordonului spermatic a unei cantități oarecare de lichid sau serozitate albuminoasă, uneori colorată puțin de sânge, câte odată de consistență sirupoasă. Scrotul în partea umflată are forma unei pere cu baza în jos, iar pielea este întinsă, netedă. Idrocelul nu este dureros, dar el supără prin volumul și greutatea lui, cari să măresc din ce în ce mai mult dacă nu să face operația numită *cura radicală*, care să vindecă repede și este preferabilă *puncțiunii*, adică deșertării lichidului cu ajutorul unui trocar și urmată uneori de injecțiune iodată.

IDROFOBIE, hidrofobie (dela grec. *hydor* apă, și *phobos*, temere, frică). — Caută la **TURBARE**.

IDROGEN SULFURAT. — Caută la **SULFIDRIC (Acid)**.

IDROLAT, hidrolat (dela grec. *hydor*, apă). — Apă încărcată cu principii volatile prin distilațiune. La prepararea ei vaporii de apă trec prin alambic străbătând un strat de plante ale căror substanțe active le iau cu sine, d. ex. idrolat de mentă, de melisă, de teiu, de valeriană, etc.

IDROMEL, hidromel (dela grec. *hydor*, apă, și *meli*, miere). Tizănă sau băutură făcută cu miere (100 la 1000 apă); ea este îndulcitoare și laxativă (înlesnește scaunele).

IDRONEFROZĂ. — Caută la **RINICHIU**.

IDROPERICARD, hidropericard. — *Apă la inimă*, adică în cămașa inimii numită *pericard* (vezi acest cuvânt).

IDROPICĂ. — Caută la **ANAZARCĂ, ASCITĂ** și **IDROPIZIE**.

IDROPIZIE, hidropizie (dela grec. *hydor*, apă, și finala *ops*, care arată colecțiune, reunire, adunare la un loc), *dropică, boală de apă*. — Când într'o parte a corpului să îngrămădește o cantitate de lichid (de apă), zicem că este o *idropizie*. Acel lichid este partea apoasă a sângelui numită *serozitate*, care să poate îngrămădi fie într'o cavitate oarecare, în piept (*idrotorax*), în pericard sau cămașa inimii (*idropericard*), în creeri (*idrocefal*) și în pânțeece (*ascită*); fie în o articulație (*idartroză*); fie în țesutul celular care unește sau desparte organele între ele (*edem* și *anazarcă*). Dar când zicem numai *idropizie* sau *dropică* să înțelege de obicei îngrămădirea de apă în pânțeece, adică în acea cavitate mare care este mărginită de toate părțile de o pieleșă sau membrană seroasă numită *peritoneu*. Mai întotdeauna această umflătură de pânțeece să însoțește de buhăiala feței sau de umflătura gleznelor de oarece și în aceste părți să adună apă ca și în pânțeece. — În dropică cel mai vădit *semn* este mărirea pânțecelui, care este umflat ca un burduf cu atât mai mult cu cât cantitatea de lichid este mai mare. Pielea pânțecelui este întinsă, fără sbărcituri (netedă) și uneori așa de întinsă încât stă să crape; suprafața pânțecelui este tare și rezistentă la pipăire, iar forma lui să schimbă după pozițiile bolnavului, astfel: când bolnavul stă în picioare pânțeecele este mai umflat în partea lui de jos, căci apa cade în acea parte; dacă el să culcă pe spate să umfle părțile laterale, deșerturile; dacă să culcă pe o parte să umfle partea aceea. Afară de aceasta când bolnavul umblă el să lasă pe spate, pentru ca să facă echilibru (cumpănă) cu greutatea pânțecelui care îl trage înainte. Pătimașul mai simte o greutate supărătoare și tăieturi dureroase în piept și în șale; respirațiunea să face cu greutate (omul sufă greu); inima bate neregulat; mistuirea să face cu anevoință; udul este roșu și puțin; gingiile și buzele sunt palide; bolnavul să obosește la cel mai mic lucru

și toate le face în silă. — *Cauzele* dropiceii sunt multe: de obicei idropizia nu este o boală de sine stătătoare, mai totdeauna ea este un semn al altei boale când să numește *secundară*, spre deosebire de aceea care provine sub influința *frigului* sau fără o pricină vădită, când ea să zice *primitivă*. Idropizia secundară poate să fie produsă de o boală de ficat, de inimă, de splină, de rinichi, de pancreas, de mezenter. În toate aceste boale dropica este produsă de turburări *mecanice* cari împiedecă circulațiunea sângelui și atunci partea apoasă a sângelui iasă afară din vase și să revărsă în cavități și în țesături. Idropizia să mai observă la sfârșitul unor boale, cum sunt: *oftica*, *cancerul* și *impaludismul*, în urma unor turburări așa zise *discrazice*. Cantitatea de apă care să poate adună în pânțele ajunge uneori până la 12-20 litri și chiar 30. Când dropica este de sine stătătoare să poate vindecă ușor; când însă este produsă de vr'o boală, ea nu să vindecă decât odată cu acea boală; dar fiindcă cele mai multe din acele boale nu să pot vindecă și dropica va avea aceeași soartă. — *Tratament*. Rar să întâmplă ca apa din dropică să dispară de la sine, prin urmare trebuie să o alungăm din corp prin diferite medicamente. Mai întâiu vom da *curățenii* (purgative) dese și încă din cele mai tari (drastice) cari să scoată o mare parte din apă prin scaune, cum sunt: *tinctura de jalapa*, *uleiul de croton*, *saburul*, *sca-monea*, *senă* etc. apoi vom da medicamente cari fac ud mult, *diuretice*, cum sunt: *scila* (ceapa de mare), *digitala*, *nitru*, *ceaiul de pir*, de cozi de cireșe, *diuretină*, *teobromină* etc. dar mai cu seamă vom da *lapte*, până la 2 litri pe zi, care este cel mai bun diuretic și în același timp hrănește și bolnavul. Pe lângă acestea, la trebuință, vom da și medicamente cari produc nădușeală multă, *sudorifice*, cum sunt *ceaiul de soc*, *ceaiul de limba mielului* (*borrago officinalis*), *ci-mișir* (*buxus sempervirens*), *jaborandi*, *pilocarpină*, *ienupăr*, *salsaparilă* (*salce*), etc. — Când apa nu dispăre și ajunge în cantitate prea mare așa că pânțele este întins peste măsură și bolnavul nu mai poate respira îi să va da *cep*, adecă se va face *paracenteza* abdominală (vezi ASCITĂ). — La *țară* babele vindecă boala de apă cu boz, *cocostârc*, *coada mânzului*, *degetariță*, *ienupere*, *mutătoare*, *părul ciutei*, *pătrunjel*, *sudoarea calului*, *talpa găștii*, *urzică*.

IDROPIZIE generalizată. — Caută la ANAZARCA.

IDRORACHIS. — Caută la SPINA-BIFIDĂ.

IDROTERAPIE, hidroterapie (dela grec. *hydôr*, apă, *therapeia*, tratament), *cură cu apă rece*. — Unul din cele mai bune mijloace naturale pentru vindecarea boalelor este *idroterapia*, adecă cura cu apă rece. Acest tratament am putea zice că există dela începutul medicinii, căci îl găsim la Indieni, Evrei, Greci și Romani; dar în evul mediu hidroterapia a fost cu totul dată uitării, și aceasta a durat până pe la sfârșitul veacului al 17-lea când au început unii doctori să să ocupe din nou și în mod serios cu efectele apei reci asupra diferitelor boale. Idroterapia a mers dezvoltându-să cu pași șovăitori până în anul 1862, când țăranul Vichentie Priessnitz, din satul Gräfenberg în Silesia austriacă, după ce s'a vindecat pe sine însuși de o fractură de coaste cu ajutorul cârpelor reci, a început să încerce tratamentul cu apă rece și în alte boale obținând rezultate uimitoare. În urma vindecărilor norocoase ce le obținuse aplicând după metoda lui numai apă rece, faima lui s'a lățit în tot ținutul din jur și bolnavii cu tot felul de boale alergau la Priessnitz ca la izvorul tămăduirii, iar la anul 1830 guvernul i-a acordat autorizația de a trată bolnavii după metoda lui. După aceasta bolnavii veneau nu numai din jur, ci și din părți mai depărtate, din țări străine; bolnavi de toată mâna, țărani și prinți; până și medici vestiți veneau să-și caute sănătatea la țăranul Priessnitz sau să să încredințeze de efectele miraculoase ale curei cu apă rece. Această cură constă la început aproape numai în spălături cu apă rece; mai târziu însă cura să începea cu *impachetarea udă*, învelind bolnavul în un cearșaf uscat și în pățuri de lână, toate acestea pentru ca bolnavul să înădușească bine. Impachetarea ținea 1-2 ore, după care bolnavul intră într'un basen cu apă rece curgătoare și după câteva minute ieșea și băiașul îl uscă și-l fricționă pe tot corpul, apoi bolnavul să îmbracă repede și mergea la plimbare timp de una oră; după ameazi pe la ora 4 bolnavul făcea duși reci. Afară de acestea bolnavul bea multă apă rece și ținea o dietă deosebită. Locul nu ne îngăduiește să ne întindem mai mult asupra metodei lui Priessnitz ca s'o arătăm în întregime ei; destul este atâta pentru ca să dovedim că acest țăran genial poate fi conziderat cu drept cuvânt ca întemeietorul hidroterapieii moderne, care astăzi ocupă un loc de frunte printre mijloacele de vindecare de care dispune medicina. — Modurile de

aplicațiune ale apei reci pe suprafața corpului sunt multe; cele mai de căpetenie sunt descrise la articolele: *afuziune, băi (băi reci) duși și spălare (abluțiune)* și prin urmare cetitorul va binevoi a căuta pe flecare la locul său. Aci nu ne rămâne decât să completăm ceea ce am scris acolo și să arătăm principiile generale și efectele igienice ale hidroterapiei. *Fricțiunile cu cearșaf ud* să fac aruncând pe spatele bolnavului un cearșaf destul de lung și de lat pentru a-l înveli, după ce mai întâiu a fost înmuiat în apă rece și stors potrivit, cu care el își freacă pieptul în timp ce băiașul îi freacă gâtul, spatele, pulpele și toată partea dinapoi a corpului; apoi în locul cearșafului ud să punc un cearșaf uscat sau un halat de flanelă cu care să freacă din nou. Acest metod este ușor și să poate face și acasă; el este excitant și întăritor (tonic) când cearșaful este mai bine stors și frecăturile să fac mai tare; el micșorează excitația sistemului nervos și este calmant când cearșaful este mai ud și fricțiunile să fac mai domol. *Spălăturile cu apă rece* au același efect ca și cearșaful ud aplicat pe o parte sau peste tot corpul, scăzând temperatura corpului în diferite boale febrile (febra tifoidă), mai ales dacă să repetă mai de multe ori în cursul zilei. *Impachetarea umedă* să face întinzând pe un pat o plapomă de lână pe care să desfășoare un cearșaf înmuiat și stors, apoi bolnavul culcat în acest pat, să învelește mai întâiu cu cearșaful apoi cu plapoma peste tot, rămânându-i numai fața liberă; după o jumătate de oră bolnavul să îmbrace în rufărie uscată. — Apa rece ajungând în atingerea cu corpul produce la început strângerea vaselor iuțind curentul sangvin, apoi lărgirea vaselor cu încetinirea acestui curent. La începutul unui duș mișcările respiratoare devin mai iuți, apoi mai încete, mai largi și mai adânci. Excitațiunea produsă de frig asupra nervilor senzitivi dela suprafața corpului lucrează asupra măduvei, care la rândul ei propagă această excitațiune asupra nervilor motori. Hidroterapia întetește (stimulează) și regulează inervațiunea, circulațiunea, calorificațiunea, nutrițiunea și obicinuind pe om să reacționeze sub acțiunea apei reci il obicinuește a reacționa în contra frigului. — Hidroterapia este bună la toate vârstele și la amândouă sexele, cu condițiune numai ca să fie bine administrată. O baie rece sau un duș să vor face pe nemâncate. Durata unei cufundări sau a unui duș trebuie să fie scurtă și în

totdeauna urmată de fricțiuni, masaj sau exerciții corporale. Până la etatea de 7-8 ani este bine ca în loc de duși să să facă spălături reci și fricțiuni; mai târziu să pot întrebuința și duși după indicațiunile date de constituțiune și temperament. La persoanele cu temperament sangvin, cu constituțiune puternică sunt mai bune băile, sudațiunile, afuziunile și spălăturile decât dușii reci, cari convin mai bine celor limfatici, gutoșilor și reumatizanților, însă cu băgare de seamă când bolnavii sunt nevropați. Hidroterapia caldă să potrivește la femei, mai cu seamă la cele nervoase, iar duși reci trebuie să li să dea numai în cazuri bine hotărâte și cu multă precauțiune. Dar, dacă organismul s'a obicinuit cu dușii, ele pot să-i facă cu mult folos. Hidroterapia poate fi periculoasă în boalele de inimă, în boalele de piept și în unele boale de piele, precum și la oamenii supuși la congestiuni și emoragii (curgeri de sânge). La limfatici, la scrofuloși, a căror rezistență este mare și cari nu sunt nervoși mai de loc, la anemici, hidroterapia este foarte bună și trebuie aplicată fără șovăire. La nervoși însă lucrurile să schimbă, ei trebuie mai întâiu obicinuți încetul cu încetul cu apa rece și numai după aceea să li să aplice hidroterapia mai cu energie. Tratamentul este bine să înceapă primăvara sau toamna, și să continue și iarna pentru ca sub influința frigului exterior și a excitațiunii produse de hidroterapie să ne reparăm forțele și să activăm funcțiunile. Hidroterapia trebuie făcută pe cât să poate în un stabiliment special și sub direcțiunea unui doctor; iar dacă aceasta nu să poate vom mărgini tratamentul numai la spălături (loțiuni), la afuziuni reci, la fricțiuni cu cearșaf ud. Tratamentul odată început trebuie urmat mult timp; decât un tratament rău condus și des intrerupt mai bine lipsă.

IDROTORAX, hidrotorax (dela grec. *hydor*, apă, și *thorax*, piept), *apă la plămâni*. — Ingrămădire de apă în cămașa plămânilor (în pleură) dintr'o parte sau din ambele părți; apă care seamănă cu serul sângelui. Să observă în boalele de inimă, în boalele de rinichi, în boalele cachectice. Idrotoracele are aceleași semne ca și pleurezia cu exudat (vezi **PLEUREZIE**).

IENUPĂR, archiș, cetenă, cetină, ialovăt, inibahar, inipahar, iniper, iuniper, jireapăn, jneapăn, jneapăr, jnepen (*Juniperus communis*. fam. Coniferelor). — Arbust întotdeauna verde care crește prin pădurile stâncoase și pășunile pietroase din

regiunea muntoasă (Aprile-Maiu). In medicină să întrebuințează fructele (boabele), lemnul, frunzele, vârfurile. Lemnului este sudorific (produce nădușeală); frunzele și vârfurile sunt purgative (curățenii); fructele sunt diuretice (fac ud mult) și stomachice. Fructele fiind diuretice să întrebuințează în dropică (idropizie) sub formă de tizandă (băutură), din 4-8 grame la 500 gr.

Fig. 137. — Ienupăr.

a. Floare masculă, b. Floare femelă.

apă, sau puse în un vin oarecare la care să mai adauge și nitru, 1-2 grame (vin diuretic). Să mai dă sub formă de extract, 2-5 gr.; ulei volatil, 2-6 picături. Pe dinafară să întrebuințează boabele pentru a face fumi-gațiuni (fumuri) în contra durerilor reumatice de încheieturi. — La țară boabele de ienupăr să culeg toamna, să usucă și să păstrează în pod în cutii de lemn sau de tinichea. O mână din aceste boabe sdrobite și fierte în o oca de apă fac un ceaiu foarte bun pentru dropică (boală de apă), bându-să 5-6 păhăruțe pe zi; sau să ia boabe de ienupăr, rădăcină de pătrunjel și rădăcină de urzică în cătime de o potrivă, să fierb în apă până scade pe jumătate, să strecoară și să bea de mai multe ori pe zi câte o ceașcă pentru dropică, scurgeri și pentru ca să meargă udul; sau să face un decoct (fiertură) tare de boabe, să amestecă cu jumătate lapte și să bea. Cu alifie de ienupăr să frecă ușor părțile umflate de dropică, pe pânțee și picioare. Cu boabele să mai afumă prin casă pentru a depărtă mirosul urât și a îndepărtă boale molipsitoare.

IEPURE (lat. *lepus*). — Carnea iepurelui este hrănitoare; moale și dulce la gust, când iepurele este tânăr și trăiește prin vii, pe coline și pe câmpuri; tare și aspră când iepurele este bătrân și trăiește prin văi umede, și în aceste cazuri carnea trebuie lăsată să să immoaie (să să fezandez) și să să gătească cu sosuri sau sub formă de marinată; ciorba de iepure, iepurele împănat, iepurele rece cu masline, sunt mâncările cele mai uzitate. Dar nu toată lumea poate să mănânce iepure; cei ce sufer de boale de piele (eczemă, etc.), cei cu stomacul slab și iritabil să nu să prea lăcomească, ci să mănânce mai puțin și rar, sau de loc.

IEPURE DE CASA, de mosc (lat. *cuniculus*).

— La noi nu să mănânce acest soi de iepure și este păcat, căci acest animal rozător să sporește foarte mult, să crește foarte ușor și economicos, și carnea lui constituie o hrană sănătoasă și ușor de mistuit. In Franța, Germania și alte țări civilizate să consumă în număr enorm de mare și statistica arată numai pentru Franța o vânzare anuală de peste 200 milioane de lei!

IGIENĂ, igienă (dela grec. *hygieia*, sănătate) — Cunoștința exactă a organismului omenesc și a fenomenelor cari să produc în lumea exterioară și pot să aibă o influență asupra lui este temelia igienei, care are de scop de a păstră și a întări sănătatea. Igiena caută să ajungă la acest scop prin două căi diferite: *științifică* și *practică*. Igiena științifică caută ceea ce este și ceea ce poate fi stricător sănătății, ea să silește să stabilească condițiunile cele mai prielnice pentru ca omul să înainteze, să prospereze; iar cea practică are de scop să deie mijloacele și să prescrie regulile pentru a ocoli primejdiile cari amenință sănătatea omului și a face organismul cât să poate mai rezistent. Reunirea tuturor năzuințelor și silințelor acestora formează ceea ce să numește *igienă*. Igiena cuprinde în primul loc igiena *publică*, adică totalitatea măsurilor igienice luate de o comunitate de oameni pentru folosul și binele obștesc, căci omul singuratic n'are întotdeauna putința de a să apără de boale sau de a realiza condițiunile cele mai favorabile dezvoltării corpului său. Omul poate foarte bine să poarte îmbrăcăminte care să-l pună la adăpost de vremuri rele, să să hrănească cât trebuie și cât să poate de bine, etc., dar el, cu mijloacele lui singuratice, nu este destoinic de a împiedecă aerul pe care-l respiră să fie murdar, infectat, ca apa pe care o bea și cu care își prepară mâncarea să fie murdară, infectată de vecinul său, nici nu are destulă putere de a nimici primejdia care rezultă, atât pentru sine cât și pentru binele obștesc, din amestecul prea strâns și fără orânduială al oamenilor. Toate acestea să țin de datoria igienii publice, a cărei poveste datează din cele mai depărtate vremuri. Inainte de toate omul trebuie să aibă un organism sănătos și cunoștința acestui fapt l'a pus pe cale să ocolească tot ceea ce poate fi stricător corpului său, și să caute ceea ce poate înlesni dezvoltarea normală și păstrarea acestui corp. Aceste silințe, bine înțelese, au fost întotdeauna în legătură cu cunoștința ce o avea

despre organismul omenesc și despre ceea ce-i poate fi stricător. — Igiena a devenit știință numai din minutul în care științele naturale, și mai cu seamă botanica, chimia și fizica s'au dezvoltat în deajuns, după ce fiziologia a început să răspândească cunoștințe mai exacte asupra funcționării organismului omenesc. Mulțumită lucrărilor unor învățați din secolul trecut și în deosebi ale lui Pettenkofer igiena a făcut mari progrese. Acest învățat a fost acela care a studiat în mod amănunțit mediul în care trăiește omul, adică aerul, apa și solul, apoi îmbrăcămintea și locuința, cercetând influința lor asupra organismului omenesc cu scop de a ști pe de o parte ceace trebuie căutat pentru binele său, și pe de altă parte ceace trebuie ocolit ca fiind vătămător. El a fost acela care a lămurit toate părțile igienei publice și private, precizând chestiunile prin cercetări experimentale îngrijite și răspândind faptele câștigate sub formă de aplicațiuni practice. După el au venit învățații Pasteur și Koch cu cercetările lor clasice, cari au făcut epocă, dându-ne cunoștințe exacte despre *microbi*, despre aceste vegetale foarte mici cari sunt cei mai buni prieteni și cei mai cumpliți dușmani ai omului, și cari joacă un rol așa de mare în lupta pentru traiu. Pentru ca omul să poată lupta cu succes, ceace este scopul igienei, trebuia ca el să cunoască cât să poate de bine microbii patogeni sau producători de boale și mulțumită metodelor bacteriologice perfecționate de Pasteur, progreselor botanice și perfecționării microscopelor am ajuns să cunoaștem agenții epidemiilor celor mai înfricoșate și a boalelor celor mai răspândite, dându-ne seama de natura lor. Prin aceasta s'a pus temelie trainică acelei părți a igienei care să ocupă cu apărarea de boalele infecțioase, cari omoară aproape jumătate din omenire. Importanța igienei publice și *private* a crescut în timpii din urmă foarte mult și numeroase cercetări statistice ne arată că progresele îndeplinite cu privire la apa de băut și la curățenia orașelor au dat rezultate minunate micșorând mortalitatea și paralel cu aceasta morbiditatea, adică numărul omenilor bolnavi. Mulțumită igienei atât individul slab, care dispune de mai multe mijloace de luptă pentru existență, cât și individul voinic care este păzit de boalele epidemice și infecțioase, pot să ajungă la adânci bătrânețe. — Din aceste scurte considerațiuni să poate vedea cât de întins este domeniul igienei și pentru înleznierea

studiului ea să împarte în igiena *generală*, *specială* și *publică*. Cea generală studiază raporturile omului sănătos cu agenții, sub influința cărora trebuie să trăiască oricare, ar fi condițiunile lui de traiu (vezi AERAȚIUNE, AER, ALIMENTE, ANTISEPTICE, APĂ, BĂI, BĂUTURI, DEZINFECTANTE, DUȘ, EXERCITIU, GIMNASTICĂ, IDROTERAPIE, LOCUINȚĂ, SOMN, VEȘMINTE). Igiena specială pune în legătură aceste cunoștințe cu *etatea* (vezi ADOLESCENȚĂ, ALĂPTARE, BĂTRĂNEȚE, COPILĂRIE, DOICI, ÎNȚĂRCAT, INTERNAT, NOU-NĂSCUȚI, SUPRA-FATIGĂ); cu *sexul* (vezi FETE TINERE); cu *modul de viață* (vezi ACLIMATARE, ORAȘ, ȚARĂ); cu oarecare părți ale corpului (vezi DINȚI, OCHIU, URECHIE, SPĂLARE). Igiena publică are de scop asigurarea sănătății populațiunilor în totalitatea lor prin luarea de măsuri proprii pentru a preîntâmpina întinderea epidemiilor (vezi COLERĂ), și a supraveghea fraudele cari pot face periculoase substanțele alimentare și altele (vezi BOMBOANE, CIUPERCI, COLORI, FALSIFICAȚIUNI, HĂRTIE PICTATĂ).

IGRASIE. — Caută la UMIDITATE.

IGROMĂ, higromă (de la grec. *hygros*, umed, și terminațiunea *oma* care înseamnă tumoră, umflătură). — Să numește astfel aprinderea sau inflamațiunea pungilor mucoase sau seroase cari să află pe sub piele în anumite locuri în cari pielea să mișcă asupra unor părți tari și aceste pungi înleznesc alunecarea sau mișcarea pielei (de exemplu: la umăr, la cot, la genunchi, la glezne, etc.). Această inflamațiune este *acută* sau *cronică*. Cea *acută* să produce prin o lovitură sau frecare; ea să arată mai ales la cei ce sufer de gută sau de reumatism. Ea să arată sub forma unei tumori sau umflături de mărime variabilă, de la aceea a unei alune până la aceea a unei nuci sau portocale; ea este dureroasă și

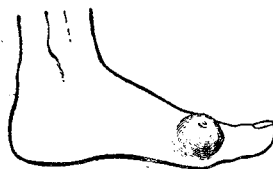

Fig. 138. — **Igromă.**

fluctuantă; pielea este roșie; câteodată bolnavul are febră (căldură). Boala să poate sfârși în câteva zile sau să poate transforma în abces (să facă puroiu). Tratament: odihnă, ungeri cu tinctură de iod, compresii, cataplasme sau cărpe cu apă de plumb, pansament umed (Priessnitz), vezicătoare sau puncte de foc, iar dacă a făcut puroiu să va deschide. *Igroma cronică*, să vede mai ales la cot și la genunchi, adeseori la rădăcina degetului mare dela pi-

cior. Cauza acestei forme sunt frecările repetate. Și aci avem o tumoră rotundă, la început nedureroasă, moale sau tare, care să dezvoaltă încet, pe nesimțite. Ea poate rămânea mult timp pe loc (staționară), dar să poate inflama și să formeze puroiu. Tratatment: la început să pot pune vezicători, puncte de foc, mai târziu să va deșertă punga și să va injectă tinctură de iod sau să va spală punga cu acid fenic (5%), aplicându-să un bandaj compresiv; dar mai practic este de a *extirpă* tumora.

IGROMETRIE, higrometrie (dela grec. *hygros*, umed, și *metron*, măsură). — Partea fizice care să ocupă cu măsurarea cantității de aburi de apă cuprinși în aerul atmosferic. Această măsurare să face cu un instrument numit *igrometru*.

ILEOTIFUS. — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

ILEZ. — Caută la POJAR.

ILLICUM ANISATUM. — Caută la ANASON.

ILUMINAT. — Caută la LUMINĂ.

ILUZIUNE (lat. *illusio*, delat *illudere*, a să jucă, a-și bate joc de), *nălucire*. — Interpretare falsă a unei percepțiuni, cele mai adeseori a vederii, care este produsă de o stare anormală, de o excitațiune trecătoare sau de o adevărată boală a părții creierului care primește impresiunea. Iluziunea este un simptom al unor boale de creeri la copii. Iluziunea să deosebește de *alucinațiune* (vezi acest cuvânt), care este tot o nălucire, prin aceea că în alucinațiune totul vine delat individ, nu este obiect exterior; pe câtă vreme iluziunea este o senzațiune dată de un obiect real, însă denaturată prin o aberațiune (rătăcire) proprie individului.

IM. — Caută la LIP.

IMAGINAȚIUNE (lat. *imaginatio*, grec. *phantasia*), *închipuire*. — Darul de a-și închipui oarecare lucru în mintea sa, sau de a reproduce un lucru văzut, auzit sau simțit; în cazul dintăiu imaginațiunea este *creatoare* (imaginațiunea propriu zisă), iar în cazul al doilea ea este *reproducătoare* (memoria senzațiunilor). Imaginațiunea creatoare este însușirea de căpetenie a poetului, a romanțierului, a artistului, a muzicantului. Creațiunile imaginațiunii nu sunt nici odată creațiuni absolute, ci numai combinațiuni nouă de elemente vechi, senzațiuni, suvenirii sau idei. În medicină *imaginațiunile* sunt ideile false, *alucinațiunile* și *iluziunile* (vezi aceste cuvinte). Mulți oameni au boală de imaginațiune, boală în-

chipuită, adică au *ipocondrie* (vezi acest cuvânt).

IMBALSAMARE (lat. *balsamatio*). — Păstrarea artificială a cadavrelor să face prin ajutorul îmbalsamării. Acest nume vine de acolo că în timpurile vechi îmbalsamarea să făcea cu substanțe balsamice. Organele cuprinse în cavități (cap, piept, pânțece) să scoteau, iar cavitățile să spălau cu lichide aromatice, apoi să umpleau cu *miră* (suc gumi-rășinos ce să scotea din trunchiul arborelui *balsamodendron myrrhae*, fam. amirideelor, care crește în Arabia și Etiopia) și alte substanțe aromatice prefăcute în praf; după aceea corpul să punea pentru mai mult timp în o soluțiune de carbonat de sodă, apoi să scotea, să uscă și îi să dă un lustru oare-care, sau să cufundă în păcură (catran), și, în cele din urmă, să înfășă în niște feși gumate (Herodot). La alte popoare îmbalsamarea să mărginea numai la uscarea cadavrului și înveluirea lui cu feși înmuiate în lichide aglutinative (cleioase) și balsamice. Astăzi îmbalsamarea să face injectând în arteriile pieptului, pânțecelui și creierului soluțiuni concentrate de sulfat de alumină, de clorur de aluminu, de sulfat de zinc, de clorur de zinc, de iposulfid de sodă, de formol. Nu-i permis să să facă îmbalsamarea cu soluțiuni arsenicale. Imbalsamarea nu să poate face decât după 24 de ciasuri delat declararea morții la Primărie, înștiințându-să despre aceasta poliția și arătându-să lichidul cu care să face.

IMBECILITATE (lat. *imbecillitas*), *nerozie*, *prostie*. — Un grad mai mic de *idiotie* (vezi acest cuvânt).

IMBIR. — Caută la GHIMBIR.

IMBRĂCĂMINTE. — Caută la VEȘMINTE.

IMINEI. — Caută la INCĂLȚĂMINTE.

IMINENȚĂ (dela lat. *imminere*, a fi aproape de, a amenință), *iminență morbidă*, *amenințare de boală*. — Starea organismului care nu este boala, ci care pregătește boala, predispune la ea și-i este antemer-gătoare sau chiar primul grad al ei.

IMITAȚIUNE (lat. *imitatio*). — Când stau seara mai mulți inși de vorbă și să întâmplă de unul cască, încep și ceilalți a cască. Prin aceasta ei au imitat sau au produs ceea ce au văzut la unul din ei. Imitațiunea este însușirea de a face ce ai văzut pe altul făcând. Când două persoane trăiesc împreună sau cu cari să văd foarte des, ajung cu timpul să aibă aceleași sen-

timente, aceleași pasiuni, cari conduc adeseori la îndeplinirea de fapte analoage, așa că imitațiunea morală să transformă în imitațiune fizică. Lucrul acesta însă n'are importanță când acele persoane sunt amândouă sănătoase la minte; lucru însă să schimbă când una din ele este atinsă de alienațiune mentală, de nebunie, și cealaltă este de fel cam nervoasă și de un caracter mai slab, atunci această persoană poate să reproducă actele cele mai rele săvârșite de persoana neună. Sunt multe *boale* cari să pot produce prin imitațiune, mai cu seamă la copii, la femei și la bărbații impresionaabili. S'au văzut mari îngrămădiri de persoane isbite de odată sau pe rând de aceeași boală de care a fost atinsă una din ele, să înțelege de o boală nervoasă. căci aci nu este vorba de vr'o influință contagioasă sau epidemică. ci numai de diferite turburări nervoase, convulziuni (spazme) sau de turburări de minte. Lucrul acesta să vede prin ateliere, biserici, mănăstiri, pensionate, spitale de femei și de copii. Boalele cari să pot reproduce prin imitațiune sunt mai cu seamă isteria, coreia, epilepsia și diferitele ticuri. Pentru aceasta trebuie să să deie mare atențiune, mai ales în internatele de fete, și când una din eleve este atinsă de vr'o criză sau de atac de nervi să fie depărtată în așa mod ca să n'o vadă celelalte colege.

IMMOIERE DE CREERI, ramolismnt cerebral.
 ---Această boală să arată de obicei la bătrânețe, după ce a trecut omul de 50 de ani. Adeseori immoierea creerilor să arată ca o complicațiune a unei boale de inimă, care a fost produsă de un reumatism de incheieturi. Această immoiere a substanței cerebrale precum și turburarea funcțiunii ei provine din aceea că la oamenii bătrâni și la cei ce au suferit de reumatism, arteriile (vinele) cari duc sângele la creeri sunt bolnave și nu duc destul sânge așa că creerul nu să hrănește în deajuns și începe a să immoia. Immoierea de creeri să poate ivi în mod repede sau încetul (cronică). In cazul dintâiu immoierea să declară brusc, prin o pierdere subită a cunoștinții, a mișcării și a senzibilității, întocmai ca într'un atac de apoplexie care însoțește emoragia cerebrală. La sfârșitul atacului bolnavul are o jumătate a corpului paralizată, graiul pierdut și nu poate vorbi la înțeles chiar și atunci când i-a revenit inteligența, el este *afazic*. In aceste cazuri vom dă bolnavului aceleași îngrijiri ca și la *apoplexie*, ferindu-ne de a-i luă sânge (vezi APOPLEXIE).

Când immoierea creerilor este *cronică*, adică să face încet cu încetul, fără atac, bolnavul începe a avea o durere de cap stăruitoare, fixată într'un punct oarecare, cătră care își duce mâna necontent, apoi el are furnicăături, amorțeli, o greutate și uneori crampe în membre, mai cu seamă la picioare; el este trist și în neputință de a munci. Mai târziu începe a îi să slăbi o mână și un picior, cari după câțva timp să paralizază. Afară de aceasta inteligența îi scade, iar cunoștința ș'o păstrează întru câțva; memoria, judecata, precum și însușirea de a judecă, de a urmări o idee și de a luă o inițiativă sunt cu totul pierdute; bolnavul a ajuns în mintea copiilor. Immoierea creerilor este un semn rău în toate cazurile și ea sfârșește prin moarte mai curând sau mai târziu: moartea poate fi repede în cazurile de atac fără ca bolnavul să-și mai vie în fire; ea poate veni târziu, după luni sau după mai mulți ani în cazurile cronice. *Tratament.* Să va trată boala care produce immoierea creerilor (*boala de inimă, arterioscleroza, sifilisul*). Când immoierea provine din o astupare a unei arterii (*tromboză, embolie* sau o *arterită* cronică) ne vom abține dela oricare tratament care slăbește, cum este luarea de sânge din vână, punerea de lipitori, vezicători, purgative tari (drastice); vom opri bolnavul să beie vin, licoruri, tutun; il vom opri dela muncă cu creerii precum și dela ori-ce excese; vom prescrie o hrană întăritoare, medicamente tonice, traiul la țară în plin aer; vom combate constipațiunea (de preferință vom dă sabur); vom face friețiuni și vom dă bolnavului cele mai bune îngrijiri. La fiecare două luni vom prescrie poțiunea aceasta: iodur de potasiu, 10 gr.; arseniat de sodă, 10 centigrame; apă distilată, 300 gr.; din care va luă 2 linguri pe zi, la masă. In cazurile de emiplegie vom prescrie, electricitate masaj.

IMOBILIZAȚIUNE (dela lat. *in*, negativ, și *movere*, a mișcă), *nemișcare*. --- Când un os s'a rupt, după ce am potrivit capetele osului, punem membrul sau acea parte a corpului în care este osul rupt într'un aparat oarecare pentru ca să ținem totul în nemișcare până să fierbe osul la loc, până să face *calul*, până să vindecă. Imobilizațiunea nu să întrebuințează ca mijloc de vindecăre numai în fracturi (rupturi de oase), ci și în multe boale de incheieturi: entorză (sucitură), idartroză, artrită, etc., precum și în multe cazuri de răniri (plăgi) și de inflamațiuni. Imobilizațiunea să face

cu ajutorul unor aparate, bandaje, gutiere (vezi aceste cuvinte).

IMPACIENȚĂ (lat. *impatientia*), *nerăbdare*. — Mare lucru e să ai răbdare, dar nu toată lumea o are. Sunt mulți oameni foarte nervoși, cari nu să pot stăpâni și vecinic sunt cuprinși de nerăbdare. Pe câtă vreme lucrul acesta este obicinuit la o persoană, nu-i nimic de îngrijit, dar când un om, până aci liniștit, este cuprins de odată de nerăbdare, atunci aceasta este un semn că să petrece vr'o turburare în interiorul lui și prin urmare trebuie căutată pricina acelei nerăbdări. Mai ales când vedem un copil, care de felul lui e liniștit, că e cuprins de nerăbdare, atunci putem să ne gândim că-i iasă vr'un dinte sau vr'o măsea, ori că are limbrici, sau că-l paște altă boală mai gravă: spazme, meningită sau vr'o febră eruptivă (pojar, scarlatină etc.), și să-l tratăm în consecință. La oamenii mari de asemenea nerăbdarea poate să fie vr'un semn de boală de piept, de inimă sau de ficat. In toate aceste cazuri să va trată boala care este cauza nerăbdării, iar pentru nerăbdarea propriu zisă n'avem nici un medicament decât numai *sfatul* ce-l putem dà omului ca să aibă răbdare!

IMPALUDISM (dela lat. *in, in, și palus*, mlaș-

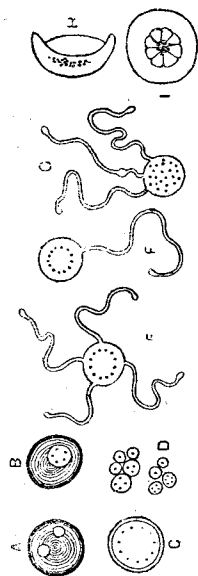

Fig. 139. — Microbul impaludismului.

Diferitele faze de evoluțiune ale ematozoarului lini Laveran: A, B, C, D, Corpi sferici; E, F, G, Flagele; H, Corpi în formă de semilună; I, Corp rozacei.

tină, rovină, smârc, baltă, mocirlă, tău, lac), *paludism, malaria, friguri, friguri palustre, infecțiune paludiană*. — Dintre toate boalele cari bântuie România boala cea mai răspândită, cea mai gravă și cea

mai omorătoare este *impaludismul* sub toate formele lui. Această boală este produsă prin intrarea în sângele omului a unui *microb* sau mai bine zis *parazit*, descoperit în anul 1880 de cătră învățatul francez *Laveran*, numit la început *oscillaria malariae*, iar mai târziu *haematozoon malariae*; astăzi însă toată lumea îi zice *ematozoarul* sau *hematozoarul lui Laveran*. Acest ematozoar, numit astfel fiindcă trăiește în sânge, să prezintă sub patru forme: I-a *Corpi sferici* (rotunzi) cari au o mărime de 1 până la 10 miliemi de milimetru, cari mai târziu poartă niște firisoare sau filamente în-sufletite de mișcări repezi, constituind forma a 2-a *corpi flagelați*; a 3-a *corpi semilunari*, acărora formă este de semilună și lungimea lor este mai mică decât a globulelor roșii ale sângelui; substanța lor este transparentă, incoloră, afară de partea de mijloc unde să află granulele de pigment negru identice cu acele din corpurile sferice; a 4-a *corpi în formă de rozetă* sau segmentați, cari corespund fazei de reproducțiune a ematozoarului. Acești microbi să găsească în sânge în număr mare, mai ales la începutul accesului de friguri și dacă vroim să-l avem n'avem decât să facem o înțepătură în deget și să luăm o picătură de sânge. — Faptul că impaludismul este *endemic* în țările mlăștinoase, cum este și țara noastră, și unde să găsească *țânțari*, s'a crezut și experiența a dovedit că microbii malariei să propagă cu ajutorul acestor țânțari, întocmai după cum *frigurile galbene* să propagă prin țânțarii numiți *stegomyia* și *flarioza* prin țânțarii *culex*. Țânțarii impaludismului să numesc *anopheles*. Acești țânțari precum și cei din genul *culex* să găsească și la noi în țară, de cari să deosebesc prin aceea că țânțarii *anofeli* punându-să pe zid își țin corpul perpendicular pe acel zid, iar cei din genul *culex* își țin corpul aproape paralel cu zidul. Țânțarii toată ziua stau ascunși la umbră și întunec, iar seara iasă în cărduri pentru a să hrăni, bărbații cu nectarul florilor și sucul fructelor, iar femeile cu sângele omului, așa că toată lumea a avut ocazie să simțească cât este de supărătoare înțepătura arzătoare a acestor femeiuști de țânțari. Când femeia a fost fecundată, ea depune ouăle la suprafața apelor. Din fiecare ou după 2 zile iasă o mică *larvă* în formă de vierme, cu capul mare cu apendice ciliare foarte lungi și cu corpul format din articole prevăzute fiecare cu două buchete laterale de peri; cel din urmă segment are un apendice pentru respirație. Aceste larve trăiesc în bălți și să nutresc cu resturi organice, iar după

puțin timp să transformă în *nimfe*, cari trăiesc tot în apă și cari după câțva timp să transformă în insecte complete, în *țânțari*. Atunci țânțarii ies din apă pentru a sbura în aer, dar să reîntore în urmă pentru a-și depune ouăle la suprafața apei. Pentru ca o larvă să ajungă țânțar îi trebuie timp de o lună. Acum dacă un țânțar a mușcat pe un om bolnav de friguri și i-a supt sânge, odată cu acel sânge a luat și *ematozoari*, în număr mai mult sau mai puțin mare, apoi acest țânțar mușcând un alt om sănătos îi dă prin înțepătură boala, îl infectează. Prin urmare *omul bolnav dă boala țânțarului, iar acesta la rândul lui o dă omului sănătos*, așa că țânțarul joacă rolul de intermediar, de mijlocitor, de misit. — Impaludismul nu trece deadreptul dela om la om, ci numai prin mijlocirea țânțarului *anofel*. Nimeni nu e scutit de friguri, dar unii sunt mai primitivi de boală decât alții; negrii sunt mai rezistenți decât albi. Cauzele debilitante înleznesc izbucnirea impaludismului: oboselile (surmenajul), sărăcia, hrana rea și neîndestulătoare, condițiunile rele de traiu, toate ajută la îmbolnăvire. Mai expuși sunt lucrătorii de pământ, cei ce sapă și desfundă pământul, cei ce lucrează la secarea bălților, etc. Frigurile încep a să ivi cam pela sfârșitul lui Iunie și băntuie mai cu furie în August pentru a să sfârși în toamnă; în țările calde, tropicale, frigurile domnesc în tot timpul. Ploile și vânturile înleznesc infecțiunea. Locurile mlăștinoase, băltoase, văile mocirloase și gurile apelor mari (cum este delta Dunării), locurile păduroase și pădurile sunt cele mai bogate în friguri. În orașe impaludismul băntuie mai puțin decât la țară. De astfel nu numai țara noastră are tristul privilegiu de a fi patria ematozoarului; ea are drept tovarăși o parte a Franței (Bresse, Sologne), provincia Romana din Italia, Grecia, Egiptul de jos, Algeria, Senegalul, Madagascarul, Cochinchina, Mexicul, Antilele, America centrală mai cu seamă Panama. — *Semne și forme*. Impaludismul să arată sub multe forme pe cari trebuie să le cunoaștem bine. Să întâmplă însă, ca aceste forme variate să să combine între ele, să să incalce unele asupra altora și să prezinte tablouri complexe. Vom începe cu *febrele intermitente*, așa zisele și bine cunoscutele *friguri*. Aceste friguri intermitente sau *interrupte*, adecă cari încetează câte un restimp de 1-2-3 zile și mai mult, sunt forma cea mai tipică și mai curată, mai ales când e-

matozoarul operează pentru întâia oară în sângele unui om sănătos. Dar aceste friguri adeseori vin la un om care a mai suferit de impaludism și care-i poartă urmele în grad mare, la unul cu așa zisa *cachexia palustră* și atunci constituie o stare acută în cursul unei stări cronice. Febra intermitentă să arată sub formă de *accese*, cari vin în restimpuri egale, mai mult sau mai puțin depărtate unele de altele. Accesul de friguri vine cam la aceeași oră în fiecare zi, adecă la interval de 24 ceasuri și atunci avem *tipul cvotidian* (zilnic), sau la interval de 48 ceasuri (a treia zi) și atunci avem *tipul tierț* (febră tierță) sau la interval de 72 ore (a patra zi), *tipul cvart* (febră cvartă), care este cel mai rău, cel mai rebel. Aceesele pot uneori să nu vină întocmaila aceeași oră, ci pot să vină cu câteva ceasuri mai iute sau mai târziu; sau frigurile pot să înceapă cu un tip, de pildă cu cel cvotidian și să sfârșească cu cel tierț. Dela un acces până la celalt sănăta-tea pare a fi bună, dar repetindu-să accesele prea mult timp pot să producă o *anemie* adâncă. Pe lângă tipurile mai sus înșirate mai pot fi friguri de a 5-a, a 6-a, a 7-a, a 8-a și a 9-a zi (febră *cvintană*, *sextană*, *septană*, *octană* și *nonană*), cari însă sunt cu mult mai rari. Am zis că febra intermitentă vine prin accese, dar înainte de *perioada accesului* avem câte odată încă două perioade: una de *incubațiune*, adecă aceea care începe cu momentul intrării în sânge a ematozoarului și până la ivirea boalei, și care durează dela 6 până la 20 de zile; a doua de *invaziune*, care nu există întotdeauna, căci accesul poate să vie în mod brusc; când există însă, ea să arată prin fiori, indispozițiune, mulescală generală, turburări digestive, dureri de cap; a treia perioadă este a *accesului*, care are aceeași formă, aceeași fizionomie, să arată în același mod oricare ar fi tipul febrei. *Accesul* trece prin trei stări sau faze: una de *frig*, care ține 1-2 ceasuri și în care bolnavul este cuprins de un fior strașnic și prelungit, însoțită de o tremurătură în tot corpul cu clănțanitura dinților și de opresiune (apăsare) în piept; pielea este rece, mai ales la mâni și la picioare și cu toate acestea termometrul arată până la 40°; altă fază de *căldură*, care ține iarăși 1-2 ore, în care frigul să înlocuieste cu căldură mare, pielea este uscată și arzătoare, fața roșie, secea nepotolită; și altă fază de *sudoare* (nădușeala), care ține 2-4 ore, în care omul nădușește mult și temperatura scade

încet cu încetul, pulsul bate mai încet, splina să micșorează și bolnavul are o simțire generală de bine și adoarme. La sfârșitul accesului temperatura este mai mică decât trebuie (*ipotermie*), dar această stare este trecătoare. De multe ori la sfârșitul accesului bolnavul să beșică pe buze (*erpes labial, arșiță*), la unii să ivește blândă (*urticarie*). Durata totală a accesului variază foarte mult, cea mai scurtă este de 4-8 ore, cea mai lungă poate trece peste 12 ceasuri, și în acest caz cea mai lungă fază a accesului este aceea a *căldurii*. Uneori accesul poate să țină și mai mult, dar adeseori este vorba atunci în cazul tipului cvotidian de *accese subintrante*, al doilea acces putându-se ivi mai înainte ca cel dintâiu să s'fi terminat.—Am zis că de obicei este numai un acces pe zi, dar sunt cazuri în cari bolnavul poate avea două accese pe zi, dar aceasta să întâmplă foarte rar. Alteori poate să lipsească o fază, sau întreg accesul să fie numai o încercare de acces, adecă să conștie numai dintr'o indispozițiune generală cu puțină căldură, și atunci bănuim frigrurile numai prin faptul că ele vin în răstimpuri aproape egale. Mai este o particularitate care trebuie s'o însemnăm: un bolnav are friguri în fiecare zi mai multe zile dearândul, apoi câteva zile este pe deplin sănătos, când să pomenește din nou că'l scutură, însă nu în fiecare zi, ci tot la trei zile odată (febra tierță), așa că același bolnav poate pe rând să prezinte mai multe tipuri de febră. — *Febra continuă* nu să deosebește mult de febra *intermitentă* mai sus descrisă. Bolnavul cu această formă încearcă mai întâiu un fior, ceva mai mic, care fior de multe ori poate lipsi; apoi îndată îl cuprinde o durere de cap mare cu durere pe șira spinării; temperatura 40° și uneori și mai mult; pielea caldă și uscată; splina să mărește și este dureroasă; limba urâtă, încărcată, uscată la vârf; lipsă de apetit, constipațiune, alte ori diaree; câte odată curgeri de sânge din nas. Această stare poate să ție mai multe zile și bolnavul să aibă agitațiune, insomnie, uneori delir (aiurare), și adeseori adinamie (lipsă de putere), așa că toate acestea împreună cu celelalte simptome ne-ar putea face să credem că avem a face cu o febră tifoidă, Dacă bolnavul nu să caută, el poate să moară. Durata acestei febre poate să fie de 7-10 zile. Dacă bolnavul să tratează, febra poate trece în 4-5 zile și bolnavul își revine la starea lui de sănătate repede; trebuie însă să nu uităm

că această febră poate recidivă după câteva zile și atunci sub forma unei febre intermitente. Febra continuă poate să să complice uneori de icter (gălbinare) întocmai ca și febra intermitentă.— *Febra pernicioasă (friguri rele)*, este forma cea mai gravă și mai primejdioasă dintre toate formele impaludismului. Accesul pernicios poate să vină dintr'odată, ca primă arătare a infecțiunii, sau să fie sfârșitul unei febre intermitente sau continue. În accesele pernicioase avem uneori o exagerațiune a unui simptom normal al febrei palustre obicinuite, astfel: accesul de febră s'a terminat cum trebuie prin stadiul de sudoare, dar asudarea să prelungește și să face în cantitate foarte mare, iar bolnavul în loc să să simtă bine cum să întâmplă de obicei, să simte foarte slab, mânilor și picioarele îi să răcesc, pulsul bate din ce în ce mai încet și bolnavul moare în colaps (forma *sudorală*). Alteori bolnavul are febra ridicată ca în febra tifoidă cu limba uscată, cu buzele tremurânde; adinamie mare; insomnie, durere de cap foarte mare; uneori delir, etc. (forma *tifoidă*). În alte cazuri bolnavul după ce a avut mai multe zile accese de febră intermitentă regulată, cade de odată în *coma*, cu fața palidă pielea neagră pământoasă; moleșeală generală senzibilitatea dispărută; să udă și iasă afară în mod inconștient, puls foarte iute, temperatura 40° și uneori și mai mult. Acest bolnav ca și pierdut, a 2 zi poate să și vie în fire și să pară vindecată, dar nu trebuie să ne încredem, ci să tratăm serios bolnavul, căci după câteva zile el poate prezentă un nou acces și să moară (forma *comatoasă*). Mai este forma *algidă*, cu răciră corpului; forma *bilioasă* cu gălbinare și turburări digestive; forma *colerică* cu vărsături, crampe la pulpe, algiditate (răceală peste tot), etc. — *Anemia și cachexia palustră* vin în general după o serie de accese, dar pot să apară chiar de la început în țările unde se află multe friguri, cum este țara noastră, nu numai la adulți, ci și la copii. În *anemie* bolnavul este galbin ca pământul, slab, moleșit; are dureri de cap, bătăi de inimă (palpitații). În *cachexie* pielea este uscată, slăbiciunea este mare (numai piele și oase), pânțele umflate, splina foarte mărită (*lespede, rast*), ficatul de asemenea, uneori să află apă în pânțele (*ascită*) în urma boalei de ficat; curgeri de sânge din diferite părți (emoragii); la femei încetează regulele. — *Nevralgii, nevroze și congestiuni* palustre.

La unii bolnavi cari au suferit de friguri sau și la persoane cari n'au avut friguri nici odată, să pot ivi la ceasuri regulate, ca și cum ar fi pentru aceese, diferite nevralgii la față, la cap (migrenă), la stomac, la mațe, la inimă, sau crize de astmă, de sughiț, tusă spasmodică, diaree sau diferite emoragii. — *Tratament.* Bolnavul cuprins de friguri trebuie tratat cât să poate mai repede, pentru a preîntâmpina accidentele cele mai grave. Specificul malariei este chinina, singură în stare să lupte cu accesele acute ale boalei. *Sulfatul de chinină* să întrebunțează de obicei, dar mai tare este *cloridratul neutru de chinină*, care cuprinde 81% de chinină, pe câtă vreme sulfatul numai 50% pentru aceasta este mai bine să ne servim de cloridrat. Pentru adult să poate da până la 3 grame pe zi de sulfat, doză care să da numai în cazurile grave; pentru cazurile mai ușoare, obicinuite, să va da 1 gr., 1½, 2 gr. (luate în 2 rânduri la interval de câte o oră). Sunt unii oameni cari nu pot lua cu nici un preț chinina, chiar și în doze mici, căci le produce blândă (urticarie), văjiituri prea mari de urechi, surzenie, orbire, emoragii ale tubului digestiv, uneori chiar emoglobinurie. Dela etatea de 1 până la 6 ani să va da sulfatul de chinină, socotit câte 5 centigrame de fiecare an. Femeile însărcinate trebuie să iee cu multă cruțare chinina și în doze mici, pentru ca să nu le provoace abort; în cazurile grave, pernicioase, și ele trebuie tratate în mod energetic. Chinina să da de obicei prin gură în buline, hapuri sau în soluțiune. Mai bine este în soluțiune, căci atunci suntem mai siguri că s'a absorbit. La copii să poate da soluția următoare care este mai puțin amară: extract de reglisă (lemn dulce), 3 gr.; sulfat de chinină, 25 centigrame; apă distilată 40 gr. Cel mai bun și mai sigur metod de administrat chinina este prin *injecțiuni subcutanate* (sub piele) și anume: cloridrat neutru de chinină, 6 grame; antipirină, 4 gr. apă distilată 10 c. c. D. S. O injecție de 1 c. c. cuprinde 60 centigrame de cloridrat de chinină (să să sterilizeze soluțiunea, siringa și locul unde să face injecțiunea). Metoda *intravenoasă*, adică aceea de a introduce chinina deadreptul în vine nu este mai bună decât injecțiunea subcutanată. În *febrele intermitente* obicinuite, fără gravitate este de ajuns să să deie chinina prin gură. Să vedem acum: când trebuie să să deie chinina? Chinina nu trebuie să

să deie în momentul sau în timpul accesului; ea trebuie dată înaintea accesului cu 5, 6, 7 ore. Dacă însă nu să poate și timpul exact când începe accesul, vom da chinina în două rânduri: la sfârșitul accesului și după 5-6 ore dela sfârșit. Astfel febra s'a tăiat pentru aceea zi, poate și pentru a doua zi sau mai multe zile; dar ea poate să reapară după 6-7 zile. Pentru a preîntâmpina aceasta, vom continua a da chinina în modul următor: În ziua 1-ia, a 2-a și a 3-a câte 1 gram de cloridrat de chinină pe zi; — între sfârșitul zilei a 3-a și până la a 8-a nu să va da chinină; — a 8-a, a 9-a și a 10-a zi, să va da câte 80 centigrame; — dela a 10-a până la a 14-a zi, nimic; — a 15-a și a 16-a zi, câte 80 centigrame; — între a 16-a și 20-a zi, nimic; — a 21-a și a 22-a zi, câte 80 centigrame de chinină. În febra intermitentă tierță și cvartă este mai ușor; să va da chinina cu 7 ceasuri înaintea accesului. În *febrele continue* vom recurge la injecțiuni sub piele: 2 injecțiuni pe zi, de câte 1 gr. fiecare; după ce s'a tăiat frigurile, să va continua tratamentul cu chinină ca pentru febrele intermitente. În *febrele pernicioase* (friguri rele), oricare ar fi forma, vom introduce sub piele doze mari de chinină: 2 și chiar 3 injecțiuni repetate, în locuri diferite, introducând până la 3 grame de cloridrat de chinină în 2 ore, obținând astfel de multe ori rezultate bune în 15-30 minute. Nu trebuie însă să ne mărginim numai la chinină în aceste forme pernicioase; când avem a face cu forma comatoasă la un om viguros îi vom pune în același timp lipitori după urechi, muștare la picioare și îi vom da purgative drastice; pentru delir vom da 2-3 grame de cloral idrat; dacă este forma algidă vom face fricțiuni uscate, injecțiuni sub piele cu eter; vom da ceaiuri calde, vom pune sticle cu apă caldă pe lângă tot corpul. *Tratamentul convalescenței* trebuie instituit cu îngrijire în vederea anemiei și a deselor recăderi (intoarceri) și recidive (reintoarceri). Hrana trebuie să fie bună, întăritoare; bolnavul să să odihnească. Să să deie medicamente tonice: fier, nuca vomică, arsenic în doze mici (acid arsenios, câte 6 granule de câte un miligram pe zi; licoarea Fowler 15-20 picături pe zi; cacodilat de sodă și berberină (vezi acest cuvânt), cari fac ca splina (lespedea) să să micșoreze; să va da cafea, vin de chinchină, etc. — *Tratament preventiv.* Să să depărteze de bălți, de locuri mlăștinoase, de ape, de ma-

lul mării în timp de epidemii, să să schimbe chiar țara în cazuri de febră pernicioasă și de cachexie; să nu să beie decât apă fiartă, ori de câte ori este bănuialăcă poate să conție ematozoarul lui Laveran; să nu să iasă la plimbare seara, nici dimineața în țările unde sunt friguri; să nu să iasă din casă nici odată pe nemâncate, căci boala să ia mai de grabă; să să evite răcirile, diareele, indigestiunile, cari debilitază omul și-l face mai primitor de boală; pe vremea frigurilor, cei amenințați sau predispuși să iee cafea neagră și chinină în fiecare zi câte 25 centigrame, tizana de eucalipt și decoctiune de lămâie (o lămâie tăiată în bucăți și fiartă în 3 cești de apă până scade la o ceașcă). Fiindcă ematozoarul frigurilor intră în corp prin înțepături de țânțari, trebuie să-i atacăm pe aceștia, să-i nimicim, să facem ceace să chiamă: *însănătoșirea localităților palustre*. Pentru acest scop să recomandă uscarea tuturilor apelor stătătoare în cari să desvoltă țânțarii; să să usuce mlăștinele, bălțile, lacurile drenându-să solul. În jurul orașelor și satelor să nu fie gropi cari să să umplă cu apă de ploaie, sau să li să facă o scurgere; să nu să permită formarea de bălți pe lângă râuri; să să cultive cu îngrijire pământul, să să facă plantațiuni de eucalipt și de brad, cari dau rezultate bune înleznind uscarea solului fără să împiedece circulațiunea aerului, nici razele soarelui. Când apele stagnante nu pot fi suprimate din cauza utilității lor, sau când scurgerea lor ar fi prea costisitoare, să vor lua măsuri pentru *nimicirea țânțarilor*, și în special a larvelor lor cari trăiesc pe suprafața apelor. Pentru acest scop să recomandă să să toarne în mai multe locuri *uleiu de petrol*, care să întinde pe toată suprafața apei și omoară prin asfizie larvele înăbușindu-le. Să mai poate întrebuința pentru aceasta un amestec de uleiu de petrol cu gudron, în proporție de 10 centimetri cubi de fiecare metru patrat de suprafață. Acest amestec de petrol și de gudron este și mai bun, el omoară mai repede și mai sigur larvele și are o acțiune mai durabilă, căci să evaporează mai încet. Operațiunea aceasta trebuie făcută primăvara și reînviată tot la 15 zile până la ivirea frigului: dar mai cu seamă primăvara trebuie nimicite larvele, mai înainte ca ele să să transforme în țânțari. Pentru apele de băut, apele din puțuri ne putem servi de uleiu de petrol, însă vom avea grije să scoatem apa dela fund, sau în loc de petrol vom pune

unt de lemn ordinar sau uleiu de eucalipt, care să evaporează după ce a omorât larvele fără a lăsa vr'un miros apei.—La țară poporul numește *friguri* toate boalele cari încep cu frig, dar mai cu seamă acelele impaludismului. El deosebește friguri de 2 zile și de 3 zile. Cauzele frigurilor sunt: verdețurile, dormitul la soare primăvara, mâncarea castraveților verzi, a harbuzilor (pepenilor verzi), a zămoșilor (pepenilor galbini), etc. Pentru a scăpa de friguri unii să scaldă în apă rece când îi apucă florii; alții beau vin mult cu pelin; alții iau albuș de ou sbătut în rachiu, după care umblă mult; alții beau zamă de potroacă. Babele vindecă frigurile cu: broască răioasă, țestoasă, albuș de ou de găină, liliac, muscă de cal, gogoloașe de pânză de paianjeni, ochi de rac, rămă, cuib de rândunică, pește, sânge de vrabie; ardei, brăncuță, buruienii de friguri, curpân, dracenă, ederă, fasole, fragi, gințură (în rachiu, vin sau apă), ghisdeiu, laur, lumânărică, mac, măcriș, măcrișor, mătrăgună, nuc, oleandru, păpădie, pelin, rostopască, rută, calce, sburătoare, țintaură, troscot, urzică, vetrică, apă, camfor, păcură, sare, țarină.

ÎMPĂRĂTEASĂ, *brei, cucurbețea, mutătoare, mutătoare cu poame negre, tidvâ de pământ* (*Bryonia alba*, fam. Cucurbitaceelor). — Plantă erbacee, veninoasă, care crește pe gardurile viilor și grădinilor țărănești (Iunie-Iulie). Principiul activ al acestei plante este *brionina*. În medicină să întrebuințează rădăcina ca purgativ (curățenie). Să dă: 1 până la 2 grame în pilule; alcoolatură, 2-4 gr. pe zi; brionina 1-2 centigrame. — În popor să întrebuințează rădăcina ca emostatic (opritor de sânge) și pentru durere de cap. În Bănat când cineva zace de lingoare îi să pune sub spinare vițe de *Impărăteasă* cu fructe cu tot să zacă pe ele, iar *Impărăteasa* scoasă proaspătă să taie felii și să pune pe tălpile picioarelor. Rădăcina rasă și amestecată cu untură rancedă să întrebuințează pentru a vindecă chelia.

ÎMPĂRĂTEASĂ. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

ÎMPĂRĂTEASA-BURUIENILOR. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

ÎMPĂRĂTUȘ. — Caută la OMUȘOR.

IMPETIGO (dela lat. *impetus*, furie, repezițiune, silnicie), *dartră crustoasă, coji de lapte*. — Boală de piele care să arată prin niște pete roșii cari să acoper de niște beșicuțe mici, cari după 4-5 zile să rup și curge din ele un fel de apă, care

în atingere cu aerul să îngroașe și să preface în niște coji sau cruste gălbui. Aceste coji cad și lasă în locul lor o pată roșie, lucitoare, care zămuește și pe care să formează din nou alte coji. Apa din beșicuțe dacă cade sau este dusă pe alte părți ale corpului, formează acolo aceeași erupțiune, aceeași boală, din care pricină aceeaș boală să vindecă greu și ține săptămâni și luni întregi. Când să vindecă, nu lasă semne. Boala aceasta să însoțește de mâncărimi, uneori foarte mari, cari silesc bolnavul să să scarpine și să-și întindă singur boala. Impetigo să ivește de obicei la cap; rar să întâmplă ca bolnavul să aibă febră, indispoziție, fiori și turburări digestive. Această boală să arată la copii și la adolescenți, mai cu seamă la cei limfatici; între cauze să numărăm necurățenia, osteoneala, abuzul de mâncare și băuturi, existența paraziților (păduchi, râie). *Tratament: pe dinăuntru*, untură de pește, sirop iodotanic, sirop de iodur de fier, arsenic; din când în când purgative; *pe dinafară*, cataplasmе de in, comprese sau cârpe ude (prisniț), ca să cadă cojile, apoi spălături cu apă boricată și ungeri cu alifii antiseptice și astringente: tanin, 2 gr.; calomel, 1 gr.; glicereu de amidon, 30 grame; sau: precipitat alb și oxid de zinc, câte 2 gr.; vaselină, 30 gr.; de 2 ori pe zi.

ÎMPIETRIREA VINELOR (a arteriilor). — Caută la ATEROM.

IMPOTENȚĂ (lat. *impotentia*), *neputință*. — Să numește astfel imposibilitatea pentru bărbat sau pentru femeie de a îndeplini actul generator, de a avea raport sexual (împreunare). La bărbat neputința poate să provină din lipsă de spermă (sămânța), ea însăși produsă de atrofia sau de un vițiu de funcționare a testiculelor (boaselor); bărbatul este atunci *steril* sau *sterp*. Neputința lui mai poate să vie și numai din un vițiu de conformație. De asemenea și femeia poate fi neputincioasă prin un vițiu de conformație, fără ca să fie stearpă, fără ca să fie neputincioasă. Prin urmare, neputința și sterpiciunea nu sunt același lucru. Neputința rezultă adeseori din o boală nervoasă, din excese, onanism sau din o boală cronică (ataxie locomotrice, diabet etc.). — *Tratamentul* cel mai bun al neputinții, atunci când nu există nici o leziune organică constă în a da reconstituante, tonice (întăritoare), hidroterapie, electricitate și dintre medicamente: vanilia, scorțișoara, preparatele de cantaride (foarte primejdioase) și preparatele de fosfor:

acid ipofosforic dilut, 10-30 picături în apă de 3 ori pe zi, în momentul mâncărilor; sau, acid fosforic dilut, 10-40 picături în apă la masă; sau, fosfor de zinc, 60 centigrame; extract de nuca vomică 1 gram 30 centigrame, pentru 100 pilule, din cari să va luă 3 pe zi, câte unul după mâncare; sau, sulfat de strichnină, 20 centigrame; acid ipofosforic dilut, 120 grame; din care să iee câte 10 picături în apă de 3 ori pe zi, măbind doza cu câte o picătură pe zi până la 25 picături. Pentru a stimula la femeie apetitul sexual să recomandă formula: extract de canabis indica, extract de nuca vomică, câte 2 grame din fiecare, extract apos de aloes, 60 centigrame; să să facă pilule No. 100 și să să iee 3 pilule pe zi. În caz când impotența rezultă din o conformație vițioasă să va face operațiune. — La țară babele vindecă neputința cu năpărcă, coada manzului (*equisetum arvense*), pochinic (*asarum europaeum*), poroinic (*orchis morio*), scaiu voinicesc (*dipsacus silvestris*).

IMPRESIONABILITATE (dela lat. *impressio*, format din *in*, în, și *premere*, a strânge). — Acest cuvânt așa de lung și de greu de zis vine dela cuvântul *impresiune*, prin care în medicină să înțelege efectul produs de către un obiect exterior, care influențează sau lucrează asupra simțurilor noastre (auz, gust, miros, pipăit, văz), sau efectul produs asupra inimii și minții noastre prin o emoțiune morală vie, prin o noutate neașteptată sau prin citirea unei cărți. Acest efect, sau această impresionabilitate nu este într'o formă asupra tuturor, căci unii sunt din firea lor mai *impresionabili* decât alții, mai ales cei cu temperament nervos. Impresionabilitatea (căreia de altfel nu-i putem da un nume adevărat românesc) pe deoparte predispune la boale nervoase precum și la boale de inimă, iar pe de altă parte ea este mărită prin aceste boale, așa că ea poate să devie în același timp și cauză și efect. Pentru a face pe cineva mai puțin impresionabil trebuie să-i întărim constituțiunea, adică sângele, care nutrește toate precum și pe nervi. Vom recomandă o hrană întăritoare, hidroterapie, sau cură de apă rece zilnică, gimastică sistematică și potrivită după om, exerciții și plimbări în aer liber; iar ca medicamente vom da tonice (vezi acest cuvânt), preparate fierginoase, arsenicale, valerianat de amoniac, pilule Hequet cu fier și brom (sesquibromur de fier) și din când în când bromure (de potasiu, de sodiu, etc.).

ÎMUNITATE (dela lat. *immunitas*, scutire), *imunitate morbidă, scutire de boală*. — Insușirea unui om de a nu primi o boală de care sufer alții. Imunitatea poate să fie din *naștere*, să fie de pildă de *idiosincrazie* (vezi acest cuvânt), de rasă; sau *câștigată* prin obicinuița (aclimatate), sau prin faptul că omul a mai suferit odată de acea boală (pojar, scarlatină, sifilis, vârsat, etc.), sau prin un pezervativ direct (vaccinațiune). — Caută și la MICROBI.

IN (lat. *linum*). — In medicină să întrebuințeze inul sub mai multe forme. Pe *dinăuntru* să dă sămânța de in ca *laxativ* (pentru a înlezni scaunele): o lingură de grăunțe de in puse într'un păhăruț de apă simplă și lăsate acolo 10 minute, după care să beau cu apă cu tot seara la culcare. Când constipația este mai mare să pot lua de 2 ori pe zi câte o lingură de semințe, una la masa dela ameazi și cealaltă la masa de seară. La copii și chiar la oamenii mari să mai poate da infuziunea (ceaiul) de in sălbatec, din 12 gr. la 120 gr. apă. Pe *dinafară* inul să întrebuințeze ca *emolient* sub formă de *făină* cu care să prepară *cataplazmele* (vezi acest cuvânt); dar trebuie să întrebuințăm numai făină proaspătă, adecă făcută de curând, căci dacă să învechește ea să înăcrește și iritează pielea producând erupțiuni.

ÎNĂBUȘIRE. — Caută la SUFOCAȚIUNE.

INANIȚIUNE (lat. *inanitio*, dela *inanire*, a goli, a deșertă) *sfârșenie*. — Starea organismului produsă de lipsa totală de hrană și care cu timpul aduce moartea. Omul moare mai încet prin foame decât prin lipsa de aer sau de oxigen (vezi ASFIXIE), de oarece pentru câțva timp continuă a să hrăni din carnea și grăsimea sa proprie (autofagie) până ce să isprăvesc și acestea. Inanițiunea poate să rezulte și din o febră (tifoidă, etc.) sau din o boală nervoasă (isterie). Când suntem *pe nemâncate* suntem mai primitivi de boale molipsitoare, de aceea este bine ca să nu eșim din casă dimineața nici odată până ce nu am luat ceva hrană. — Caută și la ABSTINENȚĂ.

INAPETENȚĂ (lat. *inappetentia*), *lipsă de apetit, lipsă de poftă de mâncare*. — Caută la ANOREXIE, APETIT și APERITIVE.

ÎNCĂLȚĂMINTE. — O încălțăminte bună trebuie să apere piciorul în contra frigului, a umezelei și a loviturilor. Ea însă nu trebuie să fie un instrument de tortură, cum de obicei să întâmplă pe la orașe, unde lumea să îmbrace mai mult după cerințele

modei decât după acelea ale igienei. In adevăr, orașenii și mai cu seamă femeile sub pretextul eleganței poartă încălțăminte cari le strâng degetele încălecându-le unele asupra altora și le schilodează picioarele. *Nu trebuie să uităm nici odată că trebuie să avem încălțăminte potrivite după picioare, iar nu picioare după capriciile modei și ale cismarului*. Este foarte greșită ideea de a lua măsura piciorului ținându-l ridicat în aer, pe câtă vreme încălțăminte trebuie să fie purtată de picior când calcă pe pământ. Prin urmare trebuie să cerem ca măsura să fie luată cu băgare de seamă pe piciorul desculț și în odihnă. Măsura trebuie luată pentru fiecare picior în parte, căci nu să potrivește întocmai piciorul drept cu cel stâng, și acum nu mai este obiceiul, nici chiar la țară, de a schimba cismele de la un picior la altul, după cum ne vine la îndemână. Încălțămintele trebuie să potrivească după mărimea picioarelor. Ele *nu trebuie să fie prea scurte, nici prea strimte*, pentru ca să nu ne supere la mers, să nu ne facă să șchiopăm, să nu ne facă *bătăături* sau să ne înfunde unghiile în carne, nici să nu ne schilodească degetele. O încălțăminte scurtă sau strimță ne strânge piciorul și împiedecă circulația sângelui, producând furnicături, amorteți, *varice*, și chiar răni. Pentru a evita acestea sunt mai bune ghetete cari să încheie prin șireturi decât acelea cu gume elastice sau cu nasturi, pe cari nu putem să le strângem după voință și după cum piciorul este mai umflat sau mai desumflat. Încălțămintele nu trebuie de asemenea să fie *prea largi*, ca să joace piciorul în ele, căci în acest caz ele pot produce rosături (excoriații) cari sunt foarte dureroase și uneori primejdioase. Trebuie să ținem seamă și de *forma* încălțămintelor, căci ele nu trebuie să fie ascuțite la vârf, pentru ca să nu ne strângă degetele; cele mai bune sunt cele cu vârfurile late și rotunzite la colțuri, în cari degetele stau comod. *Talpa* trebuie să fie destul de groasă pentru ca să ne apere de frig, de umezeală și de lovituri; mai ales când avem de umblat mult și când suntem ocupați cu lucru înafară de casă *Tocurile* sau călcăiele trebuie să fie late, bine așezate și nu înalte, dar nici prea joase ca să nu ne supere la secul piciorului când umblăm. Tocurile înalte, subțiri, așezate la mijlocul tălpii, cum le place unor dame, sunt o nenorocire pentru mers, putând da naștere la scintiri și suciri de picioare foarte primejdioase. *Pielea* încălțăminte, adecă *căputa*, trebuie să fie mlădioasă și mai subțire pen-

tru ca să să dedeie la mișcările piciorului fără să-l rănească, dar destul de tare pentru ca să-l apere de influințele exterioare. Încălțăminte făcute din stofă înlesnesc mersul, dar nu ne apără de frig și de umezeală; ele sunt bune numai pentru cei prea simțitori și cari stau în casă. Încălțămintele de lac și cele de cauciuc nu sunt bune, căci ele sunt impermeabile și țin picioarele prea reci iarna și prea calde vara. Încălțămintele *căptușite* pe dinăuntru nu țin cald decât când sunt nouă, căci dacă să învechescă căptușala să îndeasă, să bate și nu mai ține cald, așa că lâna, flanela sau vata trebuiesc schimbate des; este mai bine pentru cei ce sufer de frig la picioare să-și pue în încălțăminte tălpi mobile de păslă sau de plută sau de paie.—Sunt mai multe feluri de încălțăminte: *ghete*, *papuci*, *pantofi* (iminei, hileri), *cizme* (ciubote), *botine* (cipici), *opinci*, iar pentru iarnă mai sunt *șosonii* și *meșii* (pantofi de postav), iar pentru ploaie *galoșii*. Dintre toate cele mai purtate sunt *ghetele* la orașe și *opincile* la țară. Ghetele cele mai practice sunt cele cari să încheie cu șiret, iar nu cu nasturi, cari sunt mai bune și decât cele cu elastic. Ghetele sunt mai bune decât pantofii, căci îmbracă bine piciorul și glesnele; cizmele sunt mai bune numai în anumite împrejurări, când merge omul la vânatoare sau are mult de umblat prin noroaie și ploii, când îl apără de umezeală și răceală. *Pantofii* sunt încălțăminte ușoară de vară, *papucii* să întrebuințeze mai numai prin casă; *botinele* sau *cipicii* țaranului sunt ca și ghetele orașanului, însă făcute de piele mai ordinară și mai groasă și nu sunt lucrate cu atâta eleganță.—*Opinca* este încălțăminte obicinuită a Românului, încălțăminte lui națională, din care pricină numele ei să identifice cu a țaranului român; căci tot așa de bine poți să zici *țaran* ca și *opincă*. Ea să face din o bucată de piele tăbăcită drept unghiulară și mare cât trebuie pentru ca să cuprindă piciorul. Această bucată de piele să coase în formă de gluguși la un capăt, iar restul să strânge în jurul piciorului prin ajutorul unor curele trecute prin găurile făcute pe marginile ei. Aceste curele prelungindu-să leagă opinca de picior și de țurloiu pe deasupra ciorapilor sau a obielelor. Curelele cari înfășoară țurloiul sunt adeseori de ață de cânepă, de păr de cal sau de bou și să numesc *târsine* sau *nojite*. Opinca este o încălțăminte ușoară și călduroasă când să aplică pe ciorapi sau obiele bune și potrivite anotimpului. Ea este des-

tul de durabilă (2-3 luni) și costă cu mult mai puțin (2-3 lei) decât botinele și cizmele; să încălță și descălță cu ușurință; să acomodează mai bine după forma piciorului așa că umbletul să face cu multă ușurință. Dar, opinca are și cusururi: ea nu acopere partea de sus a piciorului și nu-l ferește de umezeală, de udeală, ea este rea pentru noroiu, când acesta trece peste marginile ei. De aceea țaranul nostru dacă vroeste să fie încălțat bine pentru tot anul va trebui să aibă cizme și opinci, pe cari le va schimba după anotimp și după vreme. Pentru a termina acest articol vom mai spune că este lucru înțelept ca să nu purtăm aceleași încălțăminte fără nici o întreprupere; este bine să avem două perechi de încălțăminte pe cari le vom schimba dintr'o zi în alta. De asemenea nu este bine ca venind omul acasă să să descălțe de ghetete sau cizme și să iee papucii sau pantofii, căci ne învățăm astfel și pe urmă când împrejurările ne împiedecă de a o face o să ne vină greu și o să răcim.

ÎNCĂLZIT. — Corpul omului are căldura sa proprie, numită *căldură animală*, produsă prin arderile cari să petrec în organismul său; oamenii sănătoși și bine nutriți produc mai multă căldură decât cei slabi, cei maturi mai multă decât copiii și bătrânii. Aerul rece ia o parte din căldura corpului nostru, și când aerul nu este prea rece este de ajuns că să ne îmbrăcăm și să ne hrănim bine pentru ca pierderea căldurii noastre să nu fie prea mare și vătămătoare sănătății. În timpul iernii însă trebuie să recurgem la căldura artificială pentru ca sănătatea noastră să nu sufere, să nu să strice, căci lipsa căldurii artificiale sau insuficiența ei produce o slăbire tot așa de mare ca și lipsa de hrană. De aceea trebuie ca locuințele noastre să fie în timpul iernii bine încălzite, tot așa și școlile, spitalele, cazarmile, închisorile, teatrele, etc. pentru ca să nu să vateme sănătatea locuitorilor. Aparatele bune pentru încălzirea *artificială* trebuie să întrunească următoarele însușiri: să nu strice aerul camerelor sau odăilor locuite prin produsele arderii sau prin particulele materialului de ars; să nu lase înăuntru locuințelor aerul care ș'a pierdut oxigenul prin ardere, ei să-l scoată prin coș (horn, hogniac); să dea locuinței destulă căldură, arzând tot materialul de ardere precum și produsele distilațiunii acestui material: să nu producă repede căldură prea mare și să nu răcească curând; în fine, să fie potrivit de mari după

mărimea locuințelor. *Căldura artificială* să produce prin arderea carbonului din materialele de ardere, cum sunt: lemnele, cărbunii, turba, stuful, etc. cari luând oxigenul din aer să prefac în acid carbonic și apă. Dar fiindcă arderea nu să face mai nici odată pe deplin, aceste materiale mai produc și alte substanțe, cum sunt; oxid de carbon, carbur de hidrogen, acid acetic, creozot, particule de cărbuni nearși, și dacă ardem cărbuni de pământ mai produc și sulfur de hidrogen și acid sulfuros. Aparatele cele bune nu lasă ca acele produse ale arderii să să împărtășească aerului din locuințe, pe câtă vreme aparatele rele expun pe locuitori ca să respire acele gazuri primejdioase, ceea ce poate să-i îmbolnăvească rău. Un obicei primejdios este că *mangalele* să servesc cu cărbuni și nu cu lemne, din care pricină ele produc *oxid de cărbune* care este unul din gazurile cele mai otrăvicioase. Câte morți nu să întâmplă în fiecare an prin acest mijloc?! Inchiderea sobelor prin capac înainte de a să fi ars toate lemnele sau tot materialul de ardere din ele, dă loc de asemenea la încărcarea aerului din locuință cu oxid de cărbune, din care pricină nu trebuie nici odată să să pună capacul la sobă, afară numai când avem capac găurit în mai multe locuri. — *Căminul țărăului român* face cam același lucru ca și mangalul, căci el duce afară din casă numai o parte de fum și o parte din oxidul de cărbune, pe câtă vreme cealaltă parte să comunică aerului din casă. Tot astfel lucrează și *sobe*le rău făcute sau crepate precum și coșurile rău așezate, cari lasă să intre în casă o parte din fum cu o parte din oxidul de cărbune. Același lucru îl face și punerea capacului la sobă înainte de vreme. Când fumul iasă prin coș, el ia cu sine o parte mare din căldura produsă de ardere. Pentru a opri această pagubă de căldură și pentru a scăpa orașele de o mare parte de fum, care să amestecă cu stratele de jos ale aerului, s'au construit aparate speciale pentru arderea completă a fumului, așa că arderea lemnului să nu mai dea nici un alt produs decât numai acid carbonic și apă. Să înțelege dela sine că acele aparate nu să pot aplică și la locuințele private fiind costisitoare, dar să aplică cu bun succes în stabilimentele industriale. Căminul are neajunsul că arde mult material și produce puțină căldură, dar în schimb *ventilează* bine aerul din locuință. Prin cămin să pierde cam 5 din 6 părți de căldură. So-

bele cari duc fumul deadreptul afară pe drumul cel mai scurt nu încălzesc așa de bine ca acele cari îl duc prin mai multe sucituri și îndoituri de burlane. — Sobele de *tinichea*, de *fier* și de *tuci* sunt cele mai economice, căci ele mai toată căldura pe care o produc o dau aerului din cameră, pe câtă vreme sobele de *pământ ars* nu dau camerei decât numai o parte din căldură. Sobele de fier și de tuci însă nu sunt bune pentru locuințele private și pentru spitale din pricină că ele să încălzesc prea repede și să răcesc foarte iute. Afară de aceasta aerul din casă, care mai întotdeauna este încărcat cu pulberi organice, vine în atingere cu fierul înroșit al sobei care arde acele materii organice și produsul acestei arderi îl respiră cei ce locuiesc în casă; astfel să explică și mirosul cel urât pe care îl dau sobele de fier când sunt bine încălzite. Sobele de fier mai au încă un neajuns mare, căci ele încălzind aerul prea repede, aburii de apă ce-i are el nu mai sunt în deajuns pentru a-l satura la o temperatură mare, așa că aerul ia apa care-i mai trebuie dela obiectele din casă, dela pereți și mobile, dela suprafața corpului și dela plămâni. Astfel să explică uscăciunea de gât pe care o simțim când trăim în odăi încălzite cu sobe de fier, lucru care să poate ocoli întru câtva dacă punem pe sobă un vas cu apă în permanență, așa că aburii cari ies din acea apă mai umezesc puțin aerul din odaie. Cu tot cusurul lor, sobele de fier însă sunt mai bune pentru oamenii săraci, fiind mai economice, trebuie numai să să aibă în vedere că la început focul să fie mic ca să nu să încălzească soba prea repede și să nu să pună lemne multe de odată, ci mai puține; apoi aceste sobe să mai pot încunjura cu un paravan mobil găurit, ori deschis, în sus și în jos, ori prin un paravan fix: mantaua sobei. S'a mai constatat că sobele de fier când sunt încălzite prea tare, fierul din care sunt făcute devenind mai poros, lasă să se strecoare în aerul din odaie o parte din oxidul de cărbune, care, după cum am zis mai sus, este un gaz otrăvitor, și distruge repede globulele sângelui când este respirat producând anemie (lipsă de sânge). Pentru a scăpa de acest neajuns precum și de acele mai sus pomenite sau inventat diferite sisteme de sobe de fier, unele mai bune decât altele, fără însă să fie ajuns la perfecțiune, dar care dacă sunt mai bune și mai sănătoase decât sobele ordinare de fier, au însă că cel din urmă cusur și încă

mare pentru oamenii săraci, anume pe acela de a fi prea scumpe. Cele mai bune sobe sunt acele din *faiantă* (pământ ars smălțuit) și pentru cei săraci acele din *cărămidă*. Aceste sobe nu usucă aerul, nu să răcesc așa iute, nu ard materiile organice din aer și prin urmare nu miroase urât, și când sunt încălzite prea tare nu lasă să treacă prin pereții lor oxid de cărbune care produce durere de cap și alte semne de otrăvire. Nu mai vorbim de sobele de metal, *mobile*, cu tiraj încet și cu ardere domoală, cum sunt cele cunoscute sub numele de Parigine, Chubertsky, etc. cari toate sunt foarte rele pentru sănătate, dând naștere la anemie, la durere de cap, la slăbirea generală, și uneori producând chiar moarte grabnică prin *asfizie*. *Ventilația* sau primenirea aerului din locuință, în timpul iernii să face și prin sobe, căci focul ce să face în sobă încălzește aerul din coș, iar aerul acesta devenind astfel mai ușor să urcă în sus și trage după sine aerul din odaie, care la rândul său atrage aerul de afară prin crăpăturile dela ferestre și dela uși, așa că prin modul acesta aerul din casă să primenește neconținut în timpul cât arde focul în sobă. Puterea ventila-toare a sobelor să deosebește după modul de construcțiune și după mărimea lor, ea poate fi dela 40 până la 100 metri cubi în un ceas. Sobele oarbe, adică acele a căror ușă nu să află în odaie, ne lipsește de acest puternic mijloc de ventilație. — Stabilimentele publice, otelurile mari, spitalele, închisorile, se servesc astăzi pentru încălzit de *calorifere*, cari sunt niște sobe mari așezate în o singură cameră sau în pivnița clădirii. Aceste sobe mari sau calorifere încălzesc *aerul* și îl conduc prin țevi în toate părțile clădirii. Unele calorifere încălzesc casele prin *apă caldă* sau prin *aburi de apă*, cari merg prin țevi în toată casa, dar aceste calorifere pot produce explozii și prin urmare pot fi primejdioase. De altfel caloriferile nu să recomandă pentru locuințele private fiind prea costisitoare și stricarea lor împiedecă încălzirea clădirii în tot timpul reparației. Caloriferile cu aer încălzit au un mare avantaj înlesnind ventilațiunea sistematică. Încălzirea prin arderea *gazului de iluminat* nu să poate face decât în orașele unde să fabrică acest gaz și unde să găsesc și aparate speciale pentru acest scop de încălzire. — *Încălzirea casei țaranului român* să face prin *sobă*, *mangal* și *cămin*. *Soba* în Muntenia este mai peste tot oarbă, adică

cu gura în tindă, unde este și vatra de gătit bucate; iar în Moldova este mai adeseori cu gura în casă. Ea să compune din *vatră*, unde să gătesc bucatele, deasupra căreia să află *hoarna* care dă în *hojag* și este rezemată pe un stâlp, în sus să termină sau deasupra acoperișului, sau în pod, în ursoaică. La unii în loc de sobă este un cuptor, care pe lângă încălzit mai servește pentru a coace pâne, chitan și cozonaci sau cocături. *Soba* românului mai cu dare de mână este ceva mai complicată; ea mai are hurloaie în față prin cari umblă fumul cald. *Soba* cu gura în casă dă mai multă căldură și ajută mult la ventilație, dar ea când să încălzește peste măsură poate dă și oxid de cărbune care am văzut mai sus cât este de primejdios, producând amețeală și durere de cap. *Soba* oarbă încălzește puțin și nu ventilează aerul din odaie. Sobele românești să fac din *cărămidă* și unele, mai ales cele cu stâlpi sunt chiar frumoase. La unii țărani, mai ales la cei din apropiere de orașe, să vad în loc de sobe, plite sau mașini de fier, cari servesc la încălzit și la gătit bucate. Mai sunt sobe de tuci, de tablă de fier, numai pentru încălzit, despre neajunsurile cărora am vorbit mai sus. *Mangal* să numește și un fel de *vatră* în mijlocul casei, pe lângă care să încălzesc cei ce locuesc acolo, dar care are defectul ca și *căminul* (vatra deschisă) că nu dă destulă căldură și face fum, producând dureri de cap, de ochi, și tusă. În cămin să ard lemne cu mult mai multe decât în sobe. *Mangalul* să vede mai ales la Turcii din Dobrogea. *Materialul de ars* să compune din: *lemn*, care este cel mai bun, iar unde lipsește lemnul focul se face cu *tezic* (băligar de vite uscate), cu coceni și ciocani de porumb, cu paie, stuf, ciulini (holeră, pălămidă), după loc și după starea materială a fiecăruia. *Tezicul* este cel mai rău. Din acestea să vede că și aci ca și în alte privințe traiul țaranului nostru lasă mult de dorit și când va ajunge să aibă *locuințe* (vezi acest cuvânt) mai igienice va căuta ca și încălzitul să fie mai potrivit regulelelor stabilite de știință.

NCĂRUNTIRE. — Caută la CANIȚIE și PĂR.
ÎNCHEIĂTURĂ (Înțepenire de). — Caută la ANCHILOZĂ.

ÎNCHEIETURI. — Caută la ARTICULAȚIUNI.

ÎNCHIPUIRE. — Caută la ALUCINAȚIUNE și IMAGINAȚIUNE.

INCINERAȚIUNE (dela lat. *cinis*, cenuse), *arderea* sau *cremațiunea cadavelor*. — Opera-

țiune care constă în a arde un corp pentru a obține sub formă de *cenuse* părțile fixe, minerale, pe cari le conține. Nimicirea repede a cadavrelor prin ardere are foarte multe avantaje din punct de vedere igienic asupra *inmormântării*, în care putreziciunea să face foarte încet prin ajutorul microbilor *saprofiti*; dar, din punctul de vedere al medicinei legale, arderea are inconvenientul că nu s'ar mai putea descoperi numeroasele cazuri de otrăviri.

INCIZIUNE (dela lat. *in*, în, și *caedere*, tăiere). — Tăierea metodică a părților moi (piele, mușchi, vine etc.) cu ajutorul unui cuțit sau a unui bisturiu, unei foarfeci, unui galvanocauter, pentru a face o operațiune sau a deschide o colecțiune de puroiu (abces), un furnicel, un antrax (serpengea). Inciziunea o face în totdeauna doctorul și prin urmare nu e trebuință de a arăta aci cum trebuie făcută. Vom spune numai atât că este mai bine ca o adunătură de puroiu să se deschidă prin inciziune (de către doctor) de cât să se deschidă singură, de oarece să scurtează durerile și semnul care rămâne este cu mult mai mic.

INCOMPATIBILITATE (dela lat *in*, negațiune, *cum*, cu, și *patir*, a suferi), *nepotrivire*. — S'a crezut că suut boale cari nu pot atinge pe om când el suferă de alte boale, adică o boală nu poate exista în organism în același timp cu altă boală, cum s'a crezut despre astmă și oftică, lucru care nu este dovedit. — Incompatibilitate însă poate exista între două medicamente, cari lucrează în senz contrar, sau că date amândouă în același timp s'ar combina și ar produce un nou medicament otrăvitor, cum ar fi de exemplu calomelul cu iodurele, etc., și prin urmare nu trebuie date nici odată în același timp.

INCONTINENȚĂ (dela lat. *in*, negativ, și *continere*, a conține, a reține). — Când omul iasă cu udul și are scaune fără voia lui sau fără știrea lui să zice că suferă de *incontinența urinii* sau *incontinența materiilor fecale*; sunt cazuri în cari omul poate suferi de amândouă aceste incontinențe în același timp. — Cauza cea mai frecventă a incontinențelor nu este datorită la o boală a organelor cari servesc la închidere, ci la o boală a sistemului nervos, mai cu seamă a celui central, care produce *paralizia sfincterelor* (a mușchilor circulari cari să găsesc la gâtul besicii și la șezut) cari să împotrivesc la eșirea udului din beșică și a materiilor fecale din șezut, cum să

intâmplă în epilepsie, sincopă (leșin), apoplexie cerebrală, paralizie generală, alienațiune mentală, sau în febrele grave, în deosebi în febra tifoidă. Incontinența să poate produce și prin o leziune anatomică, organică, care să împotrivesc la închiderea sfincterelor. Astfel la șezut să poate ivi incontinența materiilor fecale în urma unei operațiuni de fistulă anală, sau a unei boale cum este cancerul, etc.; tot așa și la beșică în urma unei operațiuni (talie), a trecerii unei pietri mari prin gât, a unui cancer, a unei tumori a prostatei, etc. Să înțelege că tratamentul incontinențelor produse de boale constă în tratamentul acelor boale și prin urmare nu e trebuință să mai inzistăm asupra lui aci. Intru cât privește incontinența urinii, cetitorul va binevoi să caute la articolul: URINĂ.

INCRUCIȘAT. — Caută la STRABISM.

INCUBAȚIUNE (lat. *incubatio* dela *in*, în, pe, și *cubare*, culcare). — Timpul sau perioada care trece din minutul în care a intratsămânța boalei (virus, microbi) în corp și până la ivirea primelor semne ale ei. Această perioadă de incubațiune poate varia dela câteva ceasuri (scarlatină) până la mai multe săptămâni (turbare). În timpul acestei perioade microbii (vezi acest cuvânt) să inmulțesc din ce în ce mai mult și când au ajuns la un număr oarecare, la care organismul nu mai poate rezistă, boala izbucnește.

INCUIERE. — Caută la CONSTIPAȚIUNE.

INCUIETURĂ. — Caută la CONSTIPAȚIUNE.

INCURABIL (lat. *incurabilis*, dela *in*, negațiune, și *curare*, a îngriji, a trata); *care nu să poate vindeca*. — Caută la BOALE.

INCURCĂTURĂ DE MAȚE. — Caută la INTES-TIN (*ocluziune intestinală*).

INDIGESTIUNE (lat. *incoctio*, *cruditas*), *nemistuire*, *mistuire nedesăvârșită a bucatelor în stomac*, *aplecate*, *ciumurluială*. — Prin cuvântul *indigestiune* să înțelege o turburare repede și trecătoare în actul mistuirii. Sunt mai multe pricini cari pot da naștere la această boală, și anume; când cineva mănâncă prea mult, sau când mâncarea este rău preparată, ori este de calitate rea. Indigestiunea să ivește adeseori la oamenii slabi, sculați după o boală lungă și grea, la copii, la oamenii cari mănâncă prea iute și nemestecat bine, sau cari îndată după masă au plecat cu trăsura sau au danțat cu stomacul plin, la cei cari răcesc în timpul mesei sau îndată

după mâncare, sau cari au luat băuturi, gheață, ori au mâncat prea multă înghețată. Întru cât privește calitatea mâncărilor s'a observat că indigestiunea este de multe ori produsă de cărnurile sărate, de mâncările grase, de grăsimi; de peștii învechiți, stricați, de raci; de fasole, de bob, de mazăre, când ele nu au fost bine fierte; de pepeni, de crastaveți, salată, ouă răscoapte, unele feluri de prăjituri, etc. Nu este bine ca omul să mănânce prea iute, prea lacom, căci și aci lăcomia, ca în toate, mănâncă omenia, aduce bucluc, de oarece mâncarea fiind înghițită fără să fie bine mestecată în gură, sau mai bine zis măcinată, cade în stomac ca un corp străin, ca o piatră. Beșivilor li să strică foarte des stomacul; ei au de obicei mistuirea grea. — *Semnele* indigestiunii sunt mai multe: ea să arată de obicei la câteva ceasuri după mâncare; omul să simte rău, are limba albă și încărcată, greutate și arsură la lingurea, greață și icnituri, uneori sughiț, răgâituri acre și puturoase, însoțite de o durere de cap și de un rău general; în cele din urmă îl apucă vărsăturile, dând afară mai toate materiile din stomac, adeseori este cuprins și de urdinare în același timp. Nemistuirea este primejdioasă la oamenii slăbiți de vr'o boală, căci îi poate întoarce boala; la copii și la oamenii supărați sau cari sufer de boală de inimă. — *Tratament.* Cel mai bun lucru este ca îndată ce omul să simte rău să caute să verse, luând un pahar sau două de apă caldă sau gâdilindu-și fundul gurii cu o pană sau cu degetul, sau să iee mai întâiu *ipeca*, 1 gram omul mare, 30 până la 50 centigrame copiii, și apoi să beie apă sau o tizănă caldă pentru ca să înlesnească vărsăturile. Când omul a vărsat dela sine, să-i dăm un ceaiu de teiu, sau de mușețel, sau de izmă, de melisă, ori de foi de portocale. După încetarea vărsăturilor îi vom da o poțiune (băătură) stimulentă cu acetat de amoniac, tinctură de scortişoară și eter. După patru ceasuri dela mâncarea cu pricină îi vom da un *purgativ* (curățenie): sulfat de sodă, oleu de ricin, calomel, scamonee, etc. Să mai pot pune la lingurea cataplazme calde de făină de in, sau muștar. În timp de 24 de ore omul să va hrăni numai cu lapte dulce fără smântână, lapte bătut, zamă de carne fără grăsime. Dacă scaunele miroase rău să vor da antiseptice intestinale (benzonal, salol, betol, cărbune de teiu, ichtalbină, 1-2 grame în buline). Câteva zile dearându-l bolnavul va ține dietă aspră: supă,

lapte dulce, lapte bătut, câte un ou moale, prea puțină carne (mușchi) friptă pe jumătate și câte puțin vin în apă. În aceste zile este bine ca să să facă și o baie caldă. Ca lucruri de casă, foarte bune la *aplecate* sunt frecăturile sau fricțiunile, atunci când omului îi este rău tare și nu-i mai circulă bine sângele, fricțiuni pe frunte, mâni cu substanțe aromatice, cum este oțetul de trandafiri, din care îi să dă și pe la nas și îi să pot face și abureli turnând oțetul pe cărămidă fierbinte. Oțetul este răcoritor și bun antiseptic.

INDISPOZIȚIUNE (lat *invalutido*). — Ce ai? Sunt indispus! Cum, ești bolnav? Nu, dar nu mă simt tocmai bine! Acest mic dialog definește foarte bine cuvântul *indispozițiune*, care este o *turburare ușoară și trecătoare a sănătății*, sau o turburare întâmplătoare și vremelnică a unei sau mai multor funcțiuni. În adevăr, indispozițiunea nu este o adevărată *boală*, care să deosebește prin semne vădite și de durată mai lungă. O indispozițiune ține de obicei 1-2 zile, cel mult trei, și când trece de acest termen trebuie să ne gândim la o boală serioasă, care este pe cale de a să arată și prin urmare să chemăm doctorul ca să ne scoată din încurcătură. Cel mai bun sfat ce putem da cetitorului este că ori de câte ori este indispus să-și întrerupă pentru moment ocupațiunile, să să odihnească, să iee o curățenie și să să țină oarecare dietă, mâncând numai lapte și lucruri ușoare.

ÎNDOPARE. — Caută la GAVAJ.

ÎNECĂCIUNE. — Caută la SUFOCAȚIUNE.

ÎNECĂCIUNE DE PIEPT. — Caută la ESUFLARE.

ÎNECARE, submersiune (lat. *submersio*). — Când să înecă omul să pot întâmplă trei lucruri: sau el să sbate în apă până la *asfixie* completă (vezi ASFIXIE); sau el cade în sincopă (leșin) ceea ce nu-i oprește îndată mișcările respiratoare; sau el este izbit de emoragie sau de congestiune cerebrală (revărsare sau îngrămădire de sânge la creeri), și poate să moară mai înainte ca asfixia să fie completă. În orice caz, îndată ce înecatul a fost scos din apă datori suntem să facem totul pentru a-l readuce la viață. Pentru aceasta vom începe a-l desbrăca repede de haine tăindu-le, apoi îl vom *culca pe spate*, turnându-l puțin pe partea dreaptă și puțin aplecat pentru ca să poată să curgă lichidele mucoase din gât (din trachee); vom *curăți gura* de mucozitățile precum și de nisipul din ea cu

degetul ; vom căuta ca să mai verse o parte din apa cuprinsă în stomac infundându-i degetul arătător în gură pentru a-i provoca vărsături. Nu-l vom spânzura nici odată cu picioarele în sus, după cum să obicinuieste la țară ca să curgă apa din el. Vom căuta să-l *încălzim* cât să poate mai iute, plimbând pe toate părțile corpului cărămizi încălzite sau sticle umplute cu apă fierbinte ; il vom fricționa cu flanelă caldă uscată sau inmuiată în liment amoniacal, il vom frecă cu putere pe șira spinării și pe tot spatele, precum și pe membre ; în regiunea inimii, pe pân-tece însă vom frecă mai încet, mai cu cruțare ; să va frecă cu peria, încet și mult timp, palmele și tălpile ; să va pune sub nasul înecatului o sticlă plină cu oțet sau cu amoniac ; vom face compresiuni (apăsări) în mod alternativ pe piept și pe partea de jos a pântecelui, pentru a stabili și a menține ventilațiunea plămânilor, continuând această *respirațiune artificială* timp de una sau două ore fără a ne opri un moment. La trebuință vom recurge la insuflațiune de aer în plămâni, făcută încet și cu ajutorul unui tub de gumă lung de 16-18 centimetri. Vom preferă însă *tracțiunile ritmate ale limbii*, prinzând limba și trăgând-o înafară cu putere, la intervale regulate așa ca să fie 15 până la 16 tracțiuni pe minut, să va continuă cu aceste tracțiuni în mod ritmic timp de una, două, trei și chiar patru ore, chiar și în cazul când înecatul a stat în apă o jumătate sau o oră întregă (vezi АСФИХІЕ). S'a mai recomandat *electricitatea*, dar mai bună este *acupunctura* inimii. Uneori poate să fie trebuință de a *lua sânge* (venesecție) dela înecat sau de a-l face să *verse*. — *Ingrrijirile cari să vor da înecatului după ce ș'a venit în fire* sunt următoarele : dacă el face încă efortări pentru a respira vom încetă cu ori ce manopere cari ar putea să-i apese pieptul sau pân-tecele, sau să-i împiedece vr'o mișcare. Dacă înecatul încearcă mare greutate la respirare, după ce ș'a căpătat deja cunoștința, și dacă îi iasă din gură și din nas spumă il vom face ca să verse gâdilându-i fundul gurii cu degetul sau cu o pană. Nu trebuie să dăm înecatului să beie înainte de ași fi revenit și de a putea să înghiță. Cu toate acestea putem pentru a-l reînсуfleți să-i introducem în gură câteva picături de apă de melisă. După ce înecatul ș'a venit în fire il vom culcă în pat și-l vom lăsa să se odihnească câtva timp. Dacă în timpul somnului fața bolnavului

din palidă ce era devine roșie prea tare ; dacă după ce s'a deșteptat bolnavul cade în o stare de somnolență, îi să va pune muștare între spete, la părțile dinăuntru ale coapselor și la pulpe. — Înainte de a termina vom arăta ce *precauțiuni trebuie să iee cel ce scapă pe înecat*. Salvatorul va lucra pe neașteptate și ținându-să astfel încât să nu poată fi prins de cel ce să înneacă. Pentru aceasta el trebuie să să apropie pe la spate și să-l prindă de subșori cu brațele întinse tare înainte așa ca să împiedece pe cel ce să înneacă de a-l atinge ; apoi să-l îndrepteze, să-i scoată capul din apă și să-l împingă către mal înotând el însuși cu picioarele. Dacă cel ce să înneacă să sbate să aștepte până își pierde cunoștința pentru ca să-l poată prinde și scoate după cum am zis mai sus. Nu trebuie prins niciodată de păr, căci atunci el să apropie prea mult de salvator, afară numai când el nu mai are cunoștință. *Dacă înecatul prinde pe salvator de mâni*, acesta își va întoarce brațele astfel ca să sucească degetele mari (policile) ale celui ce să înneacă și atunci acesta va fi silit de durere să-și desfacă mâinile. Dacă înecatul prinde pe salvator de *gât*, acesta va respira cu putere aerul, să va aplecă spre înecat și scoțând brațul drept din apă, va prinde nările acestuia apăsând palma mâinii pe bărbia (mentonul) lui și il va depărta cu toată puterea, și, atunci înecatul fiind silit să respire va deschide gura și va lăsa gâtul salvatorului. Dacă înecatul va prinde pe salvator cu mâinile de corp, acesta va face același lucru ca mai sus apăsând cu genuchiul pe pân-tecele înecatului. *In caz de oboseală* salvatorul imediat trebuie să părăsească pe înecat fără însă ca să-l piardă din vedere, prinzându-l din nou după ce să va fi odihnit și-și va fi recăpătat putere. — Să vedem acum care este mijlocul de a cunoaște locul unde să găsește înecatul după ce a dispărut. Când o persoană s'a cufundat și apa este liniștită să cunoaște în mod exact pozițiunea sa prin beșicuțele de aer cari să ridică la suprafață ; trebuie însă să să țină seamă și de mișcarea generală a apei. Pe malul mării, curentul împinge corpurile în senz diferit (stânga sau dreapta) în momentul în care valul să ridică sau să coboară. — Pentru a te încerca să scapi pe cel ce să înneacă trebuie negreșit să intrunești următoarele condițiuni : să ai sânge rece, să ști inotă bine cu picioarele, să ști să te cufunzi, să ști să privești în apă, să fi desbrăcat sau în costum de baie, ori

în caz grabnic să fi cel puțin desculț.

INELE. — Uneori să întâmplă ca degetele cari poartă inele să se umfle din cauza unei răniri, sau a căldurii, sau când să i-vește vr'un sugiu. În acest caz trebuie să căutăm repede ca să se desumfle degetul pentru ca să putem scoate inelul. Pentru aceasta punem mâna în apă rece în timp de câteva minute având grijă ca să reînnoim apa pe măsura în care să încălzește; mâna să desumfle astfel repede și inelul iasă singur din deget. Acest mijloc isbutește în totdeauna când îl întrebuițăm dela început, mai târziu însă va trebui să se taie inelul cu o pilă. În timpul nopții e bine să nu dormim cu inelele, căci degetele la căldură se umflă. De asemenea trebuie scoase inelele când umblăm cu alifie mercurială, căci mercurul înălbește aurul.

INFECȚIOASE (dela lat. *infectio*, care vine dela *inficere*, a strică); *boale infecțioase*. — Aceste boale sunt produse prin îngrădirea în un spațiu restrâns a unei mase de materii organice eliminate și vătămătoare (căzărmi, tabere, spitale, închisori, vapoare, etc.). Infecțiunea nu lucrează decât numai în sfera focarului astfel creat. Boalele infecțioase cele mai de căpetenie sunt febra tifoidă (lingoarea), tifosul, ciuma, colera; ele au drept origine *microbii* (vezi acest cuvânt).

INFECȚIUNE INTESTINALĂ. — Caută la MICROBI.

INFECȚIUNE PALUDIANĂ. — Caută la IMPALUDISM.

INFECȚIUNE PUERPERALĂ. — Caută la PUERPERALĂ (Febra).

INFECȚIUNE PURULENTĂ. — Caută la PIOEMIE.

INFLAMAȚIUNE (lat. *inflammatio*, dela *flamma*, flacăra), *aprindere*, *obrinteală*, *obrintire*. — Este o stare bolnăvicioasă constituită prin un aflux sau îngrămădire de sânge în vasele capilare ale unei regiuni sau părți a corpului, cu toate urmările sale: căldură, exudațiune de ser sangvin, roșeață, umflare și durere. Când inflamațiunea este *externă*, pe dinafară, ea să poate cunoaște ușor de pe semnele principale ale ei: căldură, roșeață, umflare și durere, la cari să mai adaugă și alte simptome generale, cum sunt: sete, lipsă de poftă de mâncare, turburări în mistuire, durere de cap, lipsă de somn, delir (aiurare), greutate la respirație și grăbirea pulsului, care bate cu mult mai des decât în stare de sănătate; așa că orice inflamațiune externă pe lângă semnele locale are și semne generale, mai mult sau mai puțin pronunțate. Când inflamațiunea

este *internă*, pe dinăuntru, cum să întâmplă în: meningită (aprinderea pojghiței creierilor), pneumonie (aprinderea plămânilor), gastrită (aprinderea stomacului) etc., inflamațiunea nu să poate vedea, nu să poate pipăi, și ea să cunoaște numai prin semnele generale (căldură, sete, inapetență, etc.) și prin semnele *speciale* ale fiecărei boale pe care singur doctorul le știe și le pricepe. — *Cauzele* inflamațiunii sunt foarte multe, astfel avem: frecările repetate la îndoiturile naturale ale pielei la copii și la persoanele grase (la subțioară, la cot, la stinghie, sub genunchi), loviturile, strivirile, tăieturile, înțepăturile, arsurile; introducerea sub piele sau în sânge a unui virus, a unei otrăvi, a unor microbi, etc. Sunt cauze cari provoacă o inflamațiune profundă: un organ poate să se aprindă prin lucrare prea mare, prea obositoare, cum este gâtul la cântăreți și oratori; sau prin o excitațiune des repetată cum este cu stomacul la bețivi și mândăcioși; sau prin acțiunea frigului, care dă naștere la guturaiu, tusă, pneumonie, pleurezie, etc. — *Tratamentul* inflamațiunii variază după cauzele ei și după organul care s'a aprins, astfel este de ajuns ca să scoți un vârf de ac sau o țepă din deget pentru ca să treacă inflamațiunea produsă de acel corp străin, etc. Sunt însă unele reguli generale cari trebuie ținute în seamă la toate cazurile, și anume: *șederea în pat* ori de câte ori inflamațiunea este mare, întinsă și însoțită de simptome generale mai pronunțate; — *odihna organului bolnav*, pentru care să va pune membrul într'un colțar când este vorba de mână, sau să va ține întins, drept, pe perină sau în o gutieră când este vorba de picior; prin odihnă, inflamațiunea dispăre mai repede, nu să întinde și nu supurează decât mai rar; — *hrana sau alimentațiunea* variază după om și după felul inflamațiunii: la unul slab vom micșora câtimea alimentelor; la unul voinic, robust, îi vom da dietă și mai mare, nu-i vom da nimic decât lapte; apoi, fiindcă inflamațiunea să însoțește și de căldură vom da bolnavului băuturi răcoritoare, câte puțină apă sau limonadă sau apă cu puțin vin, în totdeauna câte puțin odată și mai des; — *lăsarea de sânge, lipitorile, ventuzele cu sânge* la bolnavii robuști, sângeroși, de multe ori dă rezultate foarte bune, pe câtă vreme la cei slabi poate să fie foarte rele; — *purgativele* sau *curățeniile* sunt foarte bune date la început și din când în când după trebuință, mai ales purgativele ușoare, cum este untul de ricină

(10-15-30 sau 40 grame după etate); — *topicele*, adică medicamentele cari să aplică pe dinafară și pe locul inflamă, variază după împrejurări, astfel sunt: ghița și apa rece sub formă de cârpe sau comprese, cari sunt foarte bune aplicate fiind în mod prelungit și continuu; când aceasta nu să poate face și când durerile sunt prea tari și dacă este amenințare de gangrenă vom pune captașme calde, emoliente, stropite cu laudan, sau alte oblojeli domolitoare; — despre celelalte mijloace externe (vezicători, alifii, bandaje umede, etc.) precum și despre tratamentul intern, care variază după felul inflamațiunii și după gradul ei de intensitate să va vorbi la fiecare boală în parte.

INFLOREALĂ. — Caută la MUCZEALĂ.

INFLUENȚĂ, gripă. — Iată o boală foarte bine cunoscută de toată lumea, căci puțini sunt aceia cari să pot lauda că n'au fost atinși de ea, care a venit pentru întâia oară în țara noastră la anul 1890, după ce a cutriat întreagă Europa, și care de atunci și până astăzi multe victime a secerat, nu atât prin ea însăși, cât prin complicațiunile la cari a dat naștere. Influența este o boală epidemică care isbește fără deosebire un mare număr de oameni, mari și mici, a cărei mod de întindere este foarte neregulat și a cărei început coincide cele mai adeseori cu schimbările de temperatură, deși nici o condițiune atmosferică nu o poate explica. — Această boală epidemică, contagioasă, este produsă de un *microb* descoperit în anul 1892 și care să cunoaște sub numele de *cocco-bacilul* lui Pfeiffer și care are forma unui bețișor foarte scurt, foarte fin, aproape tot așa de lung ca și de gros, rotund la capete, câte odată asociați câte doi (diplobacili), imobil; singur sau asociat cu alți microbi, el să găsește în mare număr în salivă și în scuipat; el este aerob și să colorează bine cu fucsina fenicată diluată. Microbul influenței, care de altfel nu să găsește decât numai în această boală, poate să să întovărășească cu o sumedenie de alți microbi, din care pricină nu este nici o altă boală în care infecțiunile secundare (complicațiunile) să fie așa de numeroase, așa de variate și să joace un rol așa de mare ca în influență; în adevăr microbul gripei să poate asocia cu streptococul, stafilococul, pneumococul, etc. dintre cari cel mai răutăcios și mai neastămpărat este *streptococul*, care fiind în tovărășie cu microbul influenței, capătă o putere (o virulență) din cele mai mari, pro-

ducând amândoi o infecțiune generală (septicemie) sau diferite infecțiuni locale (pleurale, pulmonare, meningeene, etc.). — Intrucât privește *semnele* boalei vom spune din capul locului că nu este nici o boală care să înceapă așa de repede și cu furie ca influența; perioada de *incubație* (incubare) a ei nu trece nici odată peste 24 ore, și *inceputul* ei este brusc, dintr'odată și aproape pe neașteptate; din teafăr-sănătos te pomenești cu un fior strașnic, cu răcirea mânilor și picioarelor, cu o stare generală de abatere, de oboseală, de toropeală, apoi cu durere de cap, dureri în tot corpul, mai ales la mâni și picioare, cu ochii lăcrămânzi, nasul înfundat, strănutări repetate, limba albă sau gălbuie, gâtul uscat, greutate la înghițit, uneori durere de gât, vocea răgușită, tusă uscată, obositoare, chintoasă, cu durere și apăsare în piept, cu greutate la respirat, uneori chiar sufocațiune (înăbușire); apoi sete, lipsă de poftă de mâncare, vărsături, alteori diaree; în totdeauna bolnavul are febră (fierbințeală), care variază dela 38 și jumătate până la 41 grade. Deși la început boala să pare a fi foarte gravă, ea să vindecă mai întotdeauna după 10-15 zile, prin sudori abondente, având însă o convalescență înceată și bolnavul își recapătă puterile cam târziu. Pe lângă această formă, care să poate numi *comună*, influența are și alte forme, dintre cari unele foarte grave; astfel avem: forma *toracică* cu guturaiu (coriză), răgușeală (laringită), tusă (bronchită) și care mai ales la bătrâni și la copii să poate complica de inflamația cămășii plămânilor (pleurezie), sau de fluxiune de piept (îngrămădire de sânge la plămâni), cari toate sunt foarte grave; — forma *nervoasă*: dureri cumplite de cap și dealungul șirii spinării, aiurare (delir), amețeli, leșin (sincopă), dureri nevralgice în diferite părți ale corpului, o stare de toropeală; — forma *gastro-intestinală*: vărsături neconținute sau diaree (urinare) mare, semne cari simulează o febră tifoidă (lingoare); — forma *emoragică*: scurgeri de sânge din nas, beșică, mitră, etc.; — în fine este o formă cu *otită* (inflamația sau aprinderea urechii mijlocii) cu dureri foarte tari, cari nu încetează până când să sparge timpanul (toba urechii) prin care să să scurgă puroiul ce să formează în ureche și care supurație fine mai multe săptămâni. Mai sunt și alte multe *complicațiuni* ale influenței pe cari le trecem cu vederea ne permițându-ne locul a ne ocupa și de ele, dar asupra cărora să va pronunța doctorul

chiermat, ordonând cele de cuviință. — Ceea ce este și mai trist este că această ciudată boală după câțva timp de multe ori provoacă, redeșteaptă sau întetește boalele cele mai diferite; nevrastenia, isteria, coreia, alienațiunea mentală sub diferite forme, mielita, paralizii, otita, nefrita, etc. (vezi aceste cuvinte). — *Tratament.* Influența *ușoară* putem zice că să vindecă singură, pe câtă vreme cea *gravă* de multe ori cere un tratament foarte lung și variat, iar când să vindecă lasă pe bolnav într'o stare de slăbiciune mare, expus la tot felul de molișiri. Fiindcă noi nu putem ști dela început, chiar în formele ușoare, ce poate aduce o influență, este bine să o combatem cu energie chiar din prima zi. Întru cât privește *profiloxia*, adică mijloacele de a preveni ivirea influenței, de a apăra pe indivizi și populație de această boală, vom spune că de oarece întinderea influenței să face dela o țară la alta foarte repede, nu este cu puțință de a lua aceleași măsuri ca pentru coleră și ciumă; de asemenea și apărarea unei localități când boala a ajuns în apropierea ei nu este cu puțință; singură profilaxia *individuală* să poate aplica cu oarecare succes. În timp de epidemie, dacă să ivește unul sau mai multe cazuri în o comunitate (școale, internate, căzărni, etc.), să recomandă ca să să *izoleze* îndată bolnavii și la trebuință să să închidă școlile, să să deșerte stabilimentul. În familie iarăși să să izoleze bolnavul și să să dezinfecete camera sau casa cu aburi de esențe antiseptice (timol, eucaliptol, etc.); să să măture cu carpe înmuiate în sublimat coroziv (1 la 1000); să să dezinfecete *scaunele* și *udul* bolnavului înainte de a să aruncă în latrină; după ce a trecut boala să să dezinfecete odaia și tot apartamentul cu *formol*, iar rufăria să să treacă prin *etuvă*. Omul sănătos să să ferească de cei gripați, să evite orice exces, oboselile, răcelile, ceața, salele de spectacol (teatrele etc.), și ori ce loc de întrunire. Fiindcă microbul influenței pătrunde de obicei prin căile respiratoare, vom pulveriza în casă esențe antiseptice și vom face o antisepsie amănunțită a nasului și gurii; vom pune în nas de mai multe ori pe zi ulei de vaselină mentolată (cu 2 la 100). — *Tratament specific* pentru influență nu există, dar pentru a înlesni eșirea din corp a otrăvii boalei (a toxinelor) vom recurge dela început la *regim de lapte*, la *purgative* și *diuretice* (curățenii și medicamente cari fac ud mult). Indată ce omul s'a îmbolnăvit de in-

fluență trebuie să ia o curățenie (calomel sau unt de ricină) și apoi după ce va fi servit să ia 1 gram de sulfat sau cloridrat de *chinină* și 1 gr. 50 centigrame de *tanin*. Să înțelege dela sine că bolnavul va stă în casă, în pat chiar; în o cameră potrivit de încălzită; pe lângă lapte va putea bea și tizane (băuturi) calde și sudorifice (ceaiu de nalbă, de nalbă mare, de limba mielului [*borrago officinalis*] și de alte flori pectorale), ceaiu rusesc, cafea, șampanie. Va face gargară cu acid boric și clizme cu apă fiartă sterilizată. Pentru a combate căldura (febra) să mai poate da bolnavului antipirină, antifebrină, exalgină, fenacetină, citrofen, lactofenină, etc. toate aceste potrivite după etatea bolnavului. Să mai recomandă la început *băi căldute*, cari ar scurta boala. Când căldura este foarte mare și stăruitoare să pot face băi de 30° sau chiar de 25°. Pentru tusă să să da aconit, codeină, iosciam, bromoform, peronină, iar pe piept să vor aplica muștare, ventuze (păhare), ungeri cu tinctură de iod; iar când flegma iasă cu greutate să să da cloridrat de amoniac, pulberea lui Dower, ipeca, scila; dacă scuipatul este prea abondent să vor prescrie balsamice, terpină, terpinol, acidul benzoic etc. În cazurile de complicațiuni tratamentul variază după felul lor și după cum va crede doctorul de cuviință. Odată *convalescența* începută bolnavul nu va eși numai decât pe afară; să va hrăni bine și va lua medicamente tonice: fier, arsenic, cacodilat. de sodă, glicerofosfate, untură de pește, etc. pentru ca să și recapete puterile pierdute.

INFIRMIER (dela lat. *infirmus*, bolnav). — Servitorul care îngrijește de bolnavi.

INFIRMITATE (lat. *infirmitas*, dela *infirmus*, bolnav). — Un orb, un surd, un idiot, un schiop, un ciung, toți acestia nu sunt bolnavi, ci *infirmi* sau *betegi*, adică sufer de o *infirmitate*, de o *neputință*, sunt niște *nevoiași* sau *schilozi*. Infirmitățile pot fi din naștere, adică *congenitale* sau pot proveni din vr'un *accident* sau *boală*. Prin urmare putem defini infirmitatea astfel: o stare a unui individ care fie din naștere, fie din un accident sau o boală, nu mai are sau are în mod neregulat și necomplet cutare sau cutare funcțiune, fără ca sănătatea sa generală să fie definitiv compromisă. Nu toate infirmitățile sunt *incurabile*. Dacă medicina nu poate vindecă un idiot, chirurgia însă poate însdreveni pe mulți schilozi și infirmi: un copil cu picioare strâmbe din naștere poate prin operația lui Phelps să

umblă ca tot omul, un orb din pricina perdelor (cataracte) poate să vadă, etc.

ÎNFUNDAREA NASULUI.—Este un semn (simp-tom) al guturaiului (vezi CORIZĂ).

INFUZIUNE (lat. *infusio*, dela *infundere*, a turnă, a vărsa pe), *ceaiu*. — O infuziune să face turnând apă fierbinte peste o substanță vegetală pentru a-i extrage principiile active și lăsând apoi să răcească, sau să mai poate face ceaiul aruncând această substanță în apa care fierbe, luând repede vasul de pe foc și acoperindu-l bine. Această operațiune să numește *infuziune* sau *ceaiu*, spre deosebire de *decoctiune* sau *fiertură* în care substanța vegetală să fierbe în apă timp mai îndelungat (vezi DECOCTIUNE). Infuziunea sau ceaiul este *mai slab* sau *mai tare* după cum și planta a stat în contact cu apa timp mai puțin sau mai mult; câteva minute ajunge pentru flori și frunze, ceva mai mult pentru rădăcini. Ceaiul să prepară mai bine în vase de porțolan sau de pământ, decât în vase de metal cari să răcesc prea iute când este de trebuință ca substanța vegetală să fie în contact mai lung cu apa. Să face infuziune din flori de: absint, fiera pământului (*erythraea centaurium*), mușetel, mac roșu, nalbă, nalbă mare, pojarniță (*hypericum perforatum*), portocale, semen-contra (contra limbricilor), de teiu, de viorele; — din frunze sau foi de: absint (pelin), pelinariță (*artemisia vulgaris*), mătrăgună, limba mielului, cicoare, degetar, cucută, isop, silnic (*glechoma hederacea*), melisă, mentă, nuc, portocale, sinamichie, ceaiu rusesc. etc. — din rădăcină de: lemn dulce, căpșuni, gențiană, ratanie, sparanghel, etc.; — să mai face ceaiu din muguri de brad, din capete de mac, din lămâie, din coaje de chinchina, din sămânța de in, etc.

ÎNGHETĂTĂ. — Caută la GHIĂȚĂ.

ÎNGHIȚIRE. — Caută la DEGLUTIȚIUNE.

ÎNGHIȚITURĂ (lat. *haustus*). — Prin acest cuvânt să înțelege cătimea de apă sau de oricare alt lichid câtă să poate înghiți dintr'odată. Dar această măsură nu este tocmai bună când este vorba de medicamente, căci gâtul nu să lărgeste în timpul înghițirii la toți oamenii de o potrivă. Prin urmare când vom da medicamente de băutle vom da cu lingura sau cu lingurița, ori în picături, lăsând înghițiturile pentru limonade, pentru apa înroșită cu vin sau pentru alte tizane (băuturi) nevinovate.

ÎNGREUNARE. — Caută la SARCINĂ.

ÎNGROPARE. — Caută la INHUMAȚIUNE.

INGVINALĂ (Regiunea, Indoitura). — Caută la STINGHIE.

INHALAȚIUNE (lat. *inhalatio*, dela *inhalare*, a însuflă, a suflă înăuntru). — Acest cuvânt însemnează a trage prin gură aer simplu, aer comprimat, aer încărcat cu aburi medicamentoși, care pătrunzând până la plămâni lucrează asupra gâtului, gâtlejului (laringelui) și bronhiilor, sau asupra organismului întreg după ce au pătruns în sânge prin absorpțiune. Prin inhalatiune pătrunde clorofomul sau eterul în corpul omului și-l adoarme ca să nu simtă durere în timpul operației. Tot prin inhalatiune pătrund și lucrează aburii de eter, amoniac, oțet, când apropiem sticla cu aceste medicamente de nasul bolnavului amenințat de sfârșeală, ieșin, astixie. Să mai fac inhalatiuni cu aburi de ape minerale în boalele de gât și de laringe, când aburii pătrund sub formă de praf sau pulbere, din care pricină această operațiune să chiamă *pulverizațiune* (vezi acest cuvânt). Inhalatiunile să întrebuintează foarte mult în boalele de piept: bronhită, astmă, emfizem (năduf), oftică, etc., când să fac sau cu *aer comprimat*, cu *oxigen*, sau cu aer încărcat cu *substanțe aromatice* și *antiseptice*, cum sunt: esențe de brad, principiile active ale gudronului, etc. cari pătrund în plămâni sub presiunea obținută și regulată cu ajutorul unor aparate speciale (clopote pneumatice, cabine speciale, etc.), sau stând în niște odăi sau camere a căror aer este saturat cu aburii unei ape minerale sau cu alți aburi medicamentoși. Pentru inhalatiunile simple cari să pot face oricând în casă este un aparat mic numit *inhalator*, care să afle de vânzare în toate farmaciile și care să manipulează foarte ușor. În lipsă de acest aparat mai putem face inhalatiune și numai cu ajutorul unei pânii, cu care acoperim ibricul sau vasul în care fierbe în clocote apa cu substanța medicamentoasă pusă în ea (infuziune de eucalipt, etc.), și ținând țeava pâinii în gură tragem toți aburii din ibric în plămâni.

INHUMAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *humus*, pământ), *îngropare*, *înmormântare*. — Punerea în pământ a unui cadavru, a unui om sau animal mort. Nici o înmormântare nu poate să să facă fără autorizația ofițerului stării civile, care după lege trebuie să să ducă în persoană pentru a constata moartea. De fapt această vizită este făcută de doctorul orașului. Să citează înmormântări grăbite, făcute în stare de moarte aparentă, și în cari omul s'a deșteptat în gropă,

murind pentru a doua oară în torturi grozave. Astăzi aceste cazuri nu să mai pot întâmplă, mulțumită măsurilor de control ce s'au luat.

INIBAHAR, INIPAHAR, INIPER. — Caută la IENUPĂR.

INIMĂ. — Caută la CORD.

INECȚIUNE (lat. *inectio*, dela *injecere*, a arunca înăuntru). — Acțiunea de a injecta, de a introduce un lichid cu ajutorul unui instrument găunoșit în o cavitate a corpului, fie naturală, fie accidentală, cu un scop de vindecare, terapeutic. Instrumentul cu care să face inecțiunea este o *siringă* sau o *tulumbiță* de sticlă, de cauciuc sau de metal (staniu). Când vrom să introducem o cantitate mare de lichid să întrebuițea-ză o *pară* de cauciuc sau un *irigator*. Lichidul care să injectează și care de asemenea să numește *injecțiune*, este foarte variabil: apă curată, rece sau călduță, cum să face când încercăm să curățim urechia sau nasul de materiile îngrămădite acolo; — o decoecțiune sau fiertură de plante emoliente, de ulei de migdale dulci sau de mușătel, de laudan, etc., când voim să potolim o durere; o soluțiune antiseptică sau dezinfectantă, de acid fenic, de alcool simplu sau camforat diluat în apă, etc., când vrom să preîntămpinăm vr'o putreziciune care să face în adâncimea unei răni; — tinctură de iod sau alt lichid excitant care să injectează în fistule pentru a grăbi închiderea lor, etc. Inecțiunile făcute prin șezut în mațe să chiamă *clizme* (vezi acest cuvânt). În fine mai sunt inecțiunile cari să fac cu substanțe medicamentoase sub piele, numite inecțiuni *ipodermice* sau *subcutanate* (vezi IPODERMIC).

INMORMĂNTARE. — Caută la INHUMAȚIUNE.

INNOTARE, natafiune (lat. *natafiō*). — Să numește astfel știința de a să ține deasupra apei și de a să mișcă. Innotarea este unul din cele mai bune exerciții fizice, care pune în joc în mod armonios toți mușchii corpului; ea este o gimnastică respiratoare minunată. Greutatea specifică a corpului este astfel încât corpul în stare de nemișcare (inertie) cade la fund, pe câtă vreme făcând inspirațiuni profunde aerul conținut în piept este de ajuns ca să-l ție la suprafața apei, iar prin mișcări regulate ale membrilor corpul poate să să mențină deasupra și să înainteze într'o direcțiune voită. Pentru această înaintare mâinile duse înainte sunt readuse cu putere pe laturi și înapoi așa încât ele să isbească apa ca

nește vasele, iar picioarele, indoite tare (călcăile atingând șezutul) sunt întinse cu putere așa încât tălpile să lovească apa. Corpul este în acest mod împins înainte prin rezistența apei, întocmai după cum luntrea este mănătă de vasele. Această mișcare, întru cât privește membrele posterioare, poate fi comparată cu săritul (saltul) cu deosebire că la înnotat să pierde multă putere din cauză că apa cedează la apăsare, adecă nu prezintă un punct de sprijin rezistent. Mișcările de innotare pot să să facă fiind omul culcat pe pantece sau pe spate. În amândouă cazurile, în loc de a mișcă în același timp amândouă mâinile, omul poate să nu-și întindă decât numai o mână care să alterneze cu cealaltă, și mișcarea înainte a mâinii s'o facă scoțând'o din apă (așa încât să evite pierderea de putere care rezultă din rezistența apei), cufundând-o apoi întocmai cum să face cu vâsla. Innotarea este un exercițiu foarte bun, care ajută mult acțiunea întăritoare a băilor reci, făcute în apă dulce sau în apă de mare, și care are aceleași indicațiuni și contra-indicațiuni, ca și ele (vezi BĂI și MARE). Pentru acestea ar fi bine ca toată lumea să învețe a înnotă, începând din copilărie.

INOCULAȚIUNE (lat. *inoculatio*, dela *inoculare*, a altoi, a ultui, format din *in*, *in*, și *oculus* ochiu), *altoire*, *ultuire*. — Operațiune care constă în a introduce în corpul unui om sănătos un principiu sau un virus luat dela un bolnav de boală contagioasă, principiu capabil de a produce acea boală. Această inoculațiune să poate face din o parte a corpului în altă parte la același individ, și care să chiamă *autoinoculațiune*, de exemplu un șancăr moale a cărui puroiu a fost luat dintr'un loc și dus în alt loc unde a produs aceeași rană; — dela un animal la un om (vaccin); — dela om la om (boale venerice, sifilis). Inoculațiunea să operează prin contact sau atingere cu o sgărietură nebăgată în seamă a epidermului adecă a stratului superficial al pielii (șancăr moale, sifilis), cu o sgărietură făcută inadins (vacinațiune), sau prin o mușcătură (turbare, muștură de viperă).

INSECTE (Întepături de). — Caută la ALBINE, MUȘTE, PĂDUCHI, PAINJENI, PURECI.

INSENZIBILITATE (dela lat. *in*, negațiune, și *sensibilitas*, simțire). Pierderea sau lipsa senzațiunilor speciale sau generale. — Caută la ANESTEZIE.

INSOLAȚIUNE (lat. *insolatio*, dela *in*, *in*, și *sol*, soare), *soare sec*, *soarele în cap*, *bătaie de soare*, *bătaie la cap*. — Prin

cuvântul *insolațiune* sau *soare sec* să înțelege totalitatea efectelor produse prin acțiunea razelor solare asupra corpului sau numai asupra unei părți a corpului în deosebire asupra capului. Acțiunea soarelui și a căldurii poate produce asupra corpului nostru efecte variate. Prin expunerea unei părți la soare timp mai îndelungat să produce un fel de *arsură* asupra pielii, caracterizată prin *roșeață*, prin *usturime*, prin ridicarea, pleznirea și *căderea* epidermului (a părții superficiale a pielii), avem într'un cuvânt ceea ce să chiamă *eritem solar* (*pârleală*). Când pielea, a fost supusă la soare timp îndelungat să pot ivi pe lângă semnele de mai sus și niște beșici, mai mult sau mai puțin mari, pline de apă, după cum să întâmplă și în celelalte arsuri. Noi ne vom ocupa aci de efectele produse de căldura soarelui asupra capului, cum să întâmplă în timpul verii, de obicei în luna lui cuprind când căldura este mai mare și când țărani stau la muncă câmpului toată ziua în bătaia soarelui, sau când soldații fac exerciții, marșuri și manevre, sau când orășenii sunt siliți prin felul ocupațiilor a stă în fața soarelui în toiu zilei. Ce să întâmplă atunci? În cazul cel mai ușor te pomenești cu o durere de cap care poate să te ție mai multe zile, însoțită uneori de greață și vărsături; pielea feței este arsă, părilită, roșie ca racul fierț, uneori să umfle și ustură. În cazurile mai grave avem toate semnele *congestiunii cerebrale* (îngrămădirii sângelui la cap), și anume: o sete arzătoare, o moleșală, o simțire de strângere la stomac (la lingurea), o trebuință deasă de a face udul (de a urina), o slăbiciune în picioare, apoi durere de cap și de piept; vederea să turbură așa încât ni să pare că toate lucrurile au aceeași culoare; respirațiunea (răsuflarea) devine greoaie și foarte deasă; simțim că ne sfârșim sau că ne pierdem cu totul; apoi, să ivește spumă (clăbuci) în gură, fața să congestionează (să înroșește și să umfle), vasele pielii încep a să vedea și ne apropiem de *asfixie*, (vezi acest cuvânt). O altă formă de *soare sec* care să vede des este aceea în care omul cade la pământ ca trăsnet, câte odată în mijlocul vorbei, fără cunoștință, și dacă nu este repede ajutat și scos din această stare, cade în *comă*, adică un fel de somn letargic, de amortire adâncă cu pierderea inteligenței, simțirii și mișcării, și care după câteva ceasuri să sfârșește prin moarte. Uneori înainte de a muri bolnavul are delir (aiurare) și convulziuni (spazme).—*Durata*

insolațiunii este variabilă; în cazurile ușoare 2-3 zile; în cele grave urmate de vindecare, ceea ce să întâmplă de altfel foarte rar, 8-15 zile, și în aceste cazuri vindecarea să arată prin scăderea temperaturii, prin sudori abondente (nădușeală multă), prin regularea pulsului și revenirea inteligenței (omul își vine în fire). Unii din cei cari să vindecă rămân mult timp foarte slabi, greoi la muncă și cu durere de cap la cea mai mică căldură; vederea și azul scad.—La insolațiune contribuie mult și înbrăcăminte nepotrivită, așa la țărani noștri căciula purtată în toiu verii și la muncă, iar la orășeni hainele groase și prea strânse, cari împiedecă circulațiunea aerului și prin urmărire evaporatiunea ușoară a sudoarii, pălăria de păslă, jobenul, coiful militar, cravata strânsă, etc. inleznesc toate insolațiunea; apoi marșurile militare în coloane strânse, fuga, alergarea și toate sforțările, corturile și barăcile strâmte și neventilate, alcoolismul și abuzul de băuturi reci sunt tot atâtea cauze ale acestei boale.—*Tratament*. Pentru a preîntâmpina *soarele sec* trebuie să ne înbrăcăm potrivit căldurii, adică cu haine subțiri și largi, mai ales la gât; în cap pălărie de paie ușoară sau pălării albe englezești cari lasă ca să circule aerul în jurul capului; să bem apă mai multă și alte băuturi tonice fără ca să fie excitante (cafea și ceaiu cu multă apă, fără coniac sau rom); să nu fim constipați, luând curățenie ori de câte ori n'avem esire afară. Soldații să meargă în marșuri împraștiați și să să odihnească des, stând în picioare sau șezând, nici odată culcați, pământul fiind mai cald decât aerul; în cap să poarte chipii de pânză; apă să beie des și dacă apa este prea rece să beie câte puțin odată. Tratamentul insolațiunii variază după cazuri. În cazurile *ușoare*: să să depărteze bolnavul din față soarelui, să să ducă la umbră, apoi să să desbrace și să îi să toarne apă rece pe cap și pe față, punându-i în permanență cărpe reci sau ghiață la cap; să îi să deie o cafea neagră rece. În cazurile *grave*: să să desbrace bolnavul și să îi să facă fricțiuni sau frecături energice cu apă rece pe tot corpul, apă rece sau ghiață la cap; injecțiuni sub piele cu *cafeină* și *eter* în mod alternativ. Când bolnavul s'a venit în fire să îi să deie pe dinăuntru eter, licoarea lui Hoffmann și licoarea amoniacală anizată în o porțiune. În cazurile cu *convulziuni* (spazme): muștare la ceafă, pe piept, la picioare și mâni;

lăsare de sânge (lipitori la ceafă și tâmpile); clizmă purgativă; gheață la cap; să nu să deie opiu, nici cloral. In caz de *comă* persistentă: injecțiuni sub piele cu eter camforat (3-5 siringi pe zi), vezicătoare la ceafă. In caz de *asfixie*: respirațiune artificială, tracțiuni ritmate asupra limbii, inhalatiuni de oxigen. — La *fară* în contra *soarelui sec* să descântă sau să pune la cap un fel de plastore, numit *acăe*, făcut din in sau din o mână de călți de in sau de cânepă și iată cum: mai întâiu să strică un ou, luându-să numai albușul, să scurge într'un vas, să toarnă rachiu sau spirt, să pun călții să să înmoaie acolo, apoi să unge capul cu unt de lemn și pe urmă să pun pe cap călții înmuiați. In unele locuri să descântă de soare sec ocolindu-să capul bolnavului cu 9 pietricele de gărlă, dela dreapta spre stânga, pe când el să uită să vadă soarele în un vas cu apă neincepută, în fântână sau în o găleată scoasă din puț.

INSOMNIE (dela lat. *in*, negațiune, și *somnus*, somn), *lipsă de somn*, — Caută la SOMN.

INSPIRAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *spirare*, a suflă), — Intrarea aerului în plămâni. Este primul timp al *respirațiunii* (vezi acest cuvânt).

INSTILAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *stilla*, picătură). — A turnă un lichid picătură cu picătură, ceea ce să face cu așa numitul *instilator* (vezi PICĂTURI).

INSTILATOR. — Caută la PICĂTURI.

INSUFLAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *sufflare*, a suflă). — A suflă un gaz, un abur sau un praf în o cavitate sau pe un organ oarecare a corpului. Praful să suflă cu ajutorul unei țevi, d. ex. alun (piatră acră), tanin, calomel, sulfat de zinc, fie în ochi (*colir uscat*), fie în gât pentru gălci, etc. Insuflațiunile de aer în plămâni să fac în cazurile de asfixie, precum și la noii-născuți cari n'au putere să respire, să face insuflațiunea aplicând gura asupra gurii copilului și suflând cu putere (vezi ASFIXIE).

INSURĂTOARE. — Caută la CĂSĂTORIE.

ÎNȚĂLNITURĂ. — Caută la EMIPLEGIE.

ÎNȚĂMPINAREA. — Caută la EPILEPSIE.

ÎNȚĂMPLARE NENOROCITĂ. — Caută la ACCIDENT.

ÎNȚĂPĂTURĂ (lat. *punctura*). — O mică plagă sau rană, strimță, mai mult sau mai puțin adâncă, produsă prin un instrument înțăpător: ace, ace cu gămălie, vârf de bri-ceag, de cuțit, de foarfeci, cuie, etc. Aceste plăgi prin înțăpătură fiind de obicei mici

sângerează puțin și aerul nu pătrunde ușor în adâncimea lor din care cauză ele nu să inflamează decât foarte rar și să vindecă repede; pentru aceasta este de ajuns ca îndată ce s'a oprit sângele, dela sine sau prin spălare cu apă rece, să să aplice o bucată de talion pentru ca să oprească praful din aer de a să pune pe rană și vindecarea să face în 2-3 zile. Nu totdeauna însă lucrurile să petrec așa de ușor, căci să întâmplă uneori de rămâne în plagă corpul cu care a fost produsă (ac, așchie, țandără, etc.), care corp produce mai întâiu inflamațiune (aprindere) apoi supurațiune (facere de puroiu); astfel să naște *sugiul* (panarițiu) dela degete. Când corpul care a produs plaga n'a intrat tot și a rămas cu o parte afară, cel mai bun lucru este de a-l prinde binișor și a-l scoate, după care să va pansă rana cum trebuie; dacă să întâmplă ca corpul străin să intre întreg în rană sau să să rupă o parte din el și să rămână acolo, ne vom mărgini a pune numai cărpe cu apă rece sau cataplasme de făină de in câteva zile de arândul până ce corpul iasă singur, împins de materia care să formează acolo; dar, mai bine este ca bolnavul să meargă repede la doctor care îl va scoate cu inlesnire. Când rana este făcută de un instrument care nu este tocmai bine ascuțit, cum este un cuiu, un dinte de furcă, etc., țesăturile sunt rupte, strivite, din care pricină să inflamează; în aceste cazuri este bine să să aplice apă de plumb rece sau comprese înmuiate numai în apă simplă rece, cari să vor reînoui ade-seori, sau după ce s'a dezinfectat bine rana să să aplice un *pansament uned*.

ÎNȚĂPĂTURĂ. — Caută la PUNCȚIUNE.

ÎNȚĂPĂTURI de albine, de *bondar* sau *băr-zăun*, de *vespe*, de *țânțar*, de *tăun* sau *strece* și de *omidă*. — Caută la ALBINE.

ÎNȚĂRĂTARE de nervi. — Caută la AGASARE.

ÎNȚĂRCARE. — Prin *ințărcare* să înțelege încetarea *alăptării* (vezi acest cuvânt) unui copil, căruia îi să va da o hrană mai substanțială. Ințărcarea să face la o epocă care variază după etatea copilului, după desvoltarea și starea de sănătate a lui, după numărul dinților și măselelor, după anotimp. Nici într'un caz ințărcarea nu să va face înainte de 8 luni. Intre 6 și 8 luni copilul începe a suferi cu eșirea dinților și în acest timp el poate prezentă diferite accidente din partea pântecelui, a pieptului, a capului, și nu să liniștește decât prin laptele mamei. Dacă nimic nu ne silește,

cum ar fi faptul că mama sau doica își pierd laptele, sau acesta să imputinează foarte mult încât nu mai este de ajuns pentru a hrăni copilul, ori că ele cad bolnave sau devin din nou însărcinate, dacă zic, nici una din aceste cauze nu ne silește, vom aștepta cu înțarcatul până ce trece anul, putând merge cu alăptatul până la 15 sau 18 luni. Pentru a înțarcă copilul el trebuie să fie pe deplin sănătos, să n'aibă nici o suferință. Cel mai bun anotimp pentru înțarcare este primăvara sau toamna, de oarece în timpul verii, a căldurilor, copilul poate fi atins de turburări ale tubului digestiv prin schimbarea alimentațiunii. Înțarcarea prea târzie, la 2 ani, după cum obicinuiesc s'o facă țărăncele noastre, mai mult cu gândul să nu rămână prea des însărcinate, nu este bună, căci alăptarea prea îndelungată produce o stare de lăncezire și de anemie. Înțarcarea să va face în mod gradat, progresiv, pe încetul, adecă rărind alăptarea la sân pe măsura în care copilul să obicinuește cu mâncare. Pentru aceasta vom începe după 8 luni a da copilului dimineța și scara câte puțină fiertură subțire făcută tot din lapte în care vom pune o mică cantitate de făină, trahană, tapioca, griș sau orez; mai târziu vom îngroșă a-această fiertură și vom mări numărul mâncărilor până ce vom ajunge la bulion (zamă de carne) simplu sau bulion cu miez de pâne. În intervalul acestor mâncări să va de iar țafă. În acest timp vom supraveghia cu multă băgare de seamă funcțiunile digestive și starea generală a copilului și în caz de urdinare continuă sau de slăbire ne vom grăbi a reveni la alăptarea naturală. Înțarcarea *bruscă* nu este bună nici pentru mamă, nici pentru copil. Mama aste expusă la umflarea și aprinderea sânuilor, cari provoacă *abces* (vezi SANURI), iar copilul poate să aibă vărsături, urdinare și alte turburări ale tubului digestiv. Pentru ca laptele să înceteze cu totul, femeia va ține dietă câteva zile, adecă va mânca mai puțin, va luă de 2-3 ori câte o curățenie (purgativ), își va unge sânuirile cu vaselină camforată și le va încinge potrivit de strâns. Hrana copilului după înțarcare va fi compusă în cea mai mare parte din lapte de vacă, simplu sau cu orez, tapioca, griș, din făină lactată, din ouă, apoi să va da supă cu diferite farinajuri, pireuri de legume și carne tocată sau tăiată în bucățele foarte mici.

ÎNTEPENIRE de încheietură (articulație). — Caută la ANCHILOZĂ.

INTERCOSTALĂ (Nevralgie). — Caută la NEVRALGIE.

INTERMITENTĂ (Febră). — Caută la IMPALUDISM.

INTERMITENȚĂ (lat. *intermissio*, contenire, precurmare, încetarea vremelnică a unui lucru și începerea lui din nou). — Intervalul sau răstimpul care separă aceesele de friguri, etc., în care bolnavul să simte binc aproape ca în stare de sănătate. — *Intermitența cordului* (inimii) și a *pulsului* este o oprire momentană a inimii, datorită sau unei acțiuni nervoase (emoțiuni), sau unei boale de inimă (vezi CORD).

INTERNAT, PENSIONAT. — La noi este obiceiul în clasa bogată ca copiii după ce au făcut școalele primare în casă, cam pe la vârsta de 11 ani să fie duși băieții în internate și fetele în pensionate pentru a urma cursurile învățământului secundar. Viața din internate are părți bune precum are și părți rele. Noi ne vom ocupa mai mult de acestea, conziderate fiind din punct de vedere igienic. Părțile rele sunt: viața sedentară, lipsa de exercițiu și lipsa de aer curat. Cele mai multe internate la noi sunt instalate în case închiriate, cari n'au fost construite dela început pentru acest scop și s'au adaptat trebuințelor prin adaugiri de clădiri făcute dupe cum permite întinderea locului și punga proprietarului, așa că aceste internate improvizate au camere mici, scunde, lipsite de lumină și de aer, cu o ventilațiune primitivă, fără curte, fără grădină, și în orașele mari înfundate și ocolite de clădiri mari tot așa de neigienice. Să înțelege că în așa împrejurări tinerile vlăstare nu să pot dezvoltă bine și crece oflitate, stând tot timpul în un *aer confinat* (vezi aceste cuvinte), în nemișcare, căci n'au unde face exercițiu, nici unde să plimbă, decât eșind din timp în timp la plimbare în oraș sau în afară de oraș. Igiena cere ca fiecare internat să-și aibă clădire proprie, anume construită pentru aceasta; camerele să fie mari și în raport cu numărul sufletelor ce le locuesc, să fie bine iluminate, bine aerate și cu aparate de ventilație cari să asigure curățenia aerului; să aibă sală de gimnastică modernă, curte mare și grădină cu plantațiune bogată. Igiena mai cere ca aceste internate să nu fie construite în mijlocul orașelor, ci cât să poate la margine sau chiar în afară de raza orașului, unde să poate avea un aer mai curat. Pentru a combate efectele vieții sedentare, elevii, pe lângă exercițiile din interiorul scoalei, trebuie să fie duși la

plimbare în afară de oraș, în un loc cu vegetațiune variată, cât să poate mai adeseori. Dacă s'ar ține seamă de toate acestea am avea numai internate bune, fără părțile, și părinții ș'ar putea da copiii fără nici o teamă, mai ales că în internate elevii să obicinuesc de mici cu regularitate în munca intelectuală, cu regulă la mâncare și la somn. Să zice că mâncarea lasă mult de dorit și aceasta din cauza spiritului de speculă al celor interesați, așa este în cele mai multe cazuri, dar aceasta este întru câtva compensată prin aceea că elevul mănâncă, să culcă și să scoală la ceasuri hotărâte, ceea ce acasă nu să poate face întocmai, chiar și în casele cele mai bune. Intru cât privește îmbrăcămintea sau uniforma elevilor, ea n'are inconvenientele ce ii să atribue, putând fi acomodată anotimpurilor așa după cum cere igiena. S'a mai vorbit despre influințele morale, despre plătiseala ce ar cuprinde pe unii elevi în internate. Dar această obiecțiune n'are valoare, căci foarte puțini elevi nu să pot obicinui cu această viață; cei mai mulți, din contră, să simțesc bine și să împacă ușor cu această viață în comun, care își are farmecul ei și îi prepară întru câtva pentru lupta de existență. De altfel copiii nu trebuie prea mult izolați de familie și în sărbători trebuie să fie lăsați în sânul familiei cei cari sunt din localitate, iar pentru ceilalți sunt vacanțele cari întretin legăturile familiare. Intru cât privește celelalte inconveniente cari rezultă din suprafatiga intelectuală, din instalațiunea defecuoasă a materialului scolar, etc. ne vom ocupa în alte articole (vezi SCOALE ȘI SUPRA-FATIGĂ).

INTERTRIGO (dela lat. *inter*, între, și *terere*, a frecă), *julitură* sau *jupuitură* prin frecare. — Boală care să vede acolo unde este o frecătură între două părți ale pielei, cum este de pildă la subțiori, la stîngie, la șezut, la îndoiturile gâtului, ale coapsei, sub sânuri. Ea constă sau într'o simplă roșeață a suprafețelor, mai mult sau mai puțin intență, sau în o adevărată ulcerățiune (rană) cu scurgerea unui lichid fetid, cu mâncărime în totdeauna mare. *Cauzele* sunt: grăsimea prea mare (obezitate), diabetul; să vede mai mult la femeii și la copii; contactul prelungit cu sudoare sau urină. — *Tratament*. Curățenie mare; schimbare deasă de rufărie; spălarea pielei cu apă de frunze de nuc sau de coaje de stejar (30-50 gr. la litru) sau apă cu piatră acră (vezi ALUN); apoi presărare de

un praf sau o pudră fină formată din talc licopodiu și oxid de zinc; băi de tărițe și de amidon (scrobeală).

INTESTIN (lat. *intestinum*, grec. *enteron*), *maf.* — Intestinul este partea tubului digestiv, care pleacă dela stomac, cu care comunică prin *pilor*, și merge până la deschizătura din jos, până la șezut (anus), descriind în drumul său numeroase cotituri și îndoituri. Lungimea intestinului este cam de 9 metri și jumătate; dintre cari 8 metri dela început formează *intestinul subțire* (mațele subțiri), a cărui lărgime este de 2-3 centimetri, iar restul de 1 metru și jumătate formează *intestinul gros* (mațele groase), a cărui lărgime este de 7 centimetri diametru. Intestinul este format din trei straturi sau membrane, cari începând de dinăuntru înafară sunt: una *mucorsă*, alta *musculoasă* și a treia *seroasă* (peritoneul). *Intestinul subțire* să împarte în trei porțiuni: prima care să deschide în stomac și este cea mai scurtă, să numește *duodenum*, fiindcă are o lungime de 12 grosimi de deget; în această porțiune să deschide *canalul coledoc* prin care vine fierea dela ficat, și cele două canale ale *pancreasului*; a doua porțiune este *jejunum* (fiindcă pe cadavru să găsește de obicei gol) și a 3-a este *ileon*. Aceste două porțiuni formează o mulțime de îndoituri asupra lor însuși, așa zise *circumvoluțiuni*. Suprafața internă a intestinului subțire este foarte mult mărită prin mai mult de opt sute de îndoituri (incovoituri), numite *valvule conivente* și de mici ridicături, numite *vilozități* (vezi DIGESTIUNE), cari servesc le absorpțiunea alimentelor. Membrana mucoasă a intestinului conține organe limfatice, *plăcile lui Peyer* și *foliculii închisi*, apoi glande ciorechine (alui Brunner) și glande în formă de tub (alui Lieberkühn), cari produc sucul intestinal, care transformă carnea în peptone și substanțele amilacee în zahăr (glicoză). *Intestinul gros* începe prin un

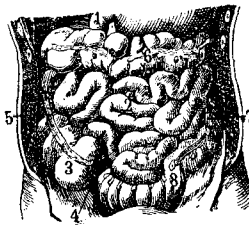

Fig. 140. — Intestine.

fund de sac așezat în fosa iliacă dreaptă, numită *caecum* (orb). 1. Duodenum. 2. Jejunum. 3. Cecum. 4. Apendice. 5. Colon ascendent (suitor). 6. Colon transvers (deacurmezis). 7. Colon descendent (scoborât). 8. Rectum. (vezi acest cuvânt) viermicular. In *cec* să imbucă intestinul

subțire, de care este separat prin o clapă (*valvula cecală*), care împiedecă materiile alimentare de a să întoarcă înapoi. Dela cec intestinul să continuă prin *colon*, care să duce de jos în sus (*colonul ascendent*), apoi deacurmezișul pe sub stomac (*colonul transvers*), după aceea de sus în jos (*colonul descendent*), iar în jos, în fosa iliaca stângă, să îndoiește pentru a formă *S iliac*, care să continue prin *rect* până la *anus* (șezut). Membrana mucoasă a intestinului gros este netedă și cuprinde *glandele lui Lieberkühn*; trei fășii longitudinale îi dau aspectul boselat (bulbucată). Digestiunea să sfârșește aci și materiile nemistuite sunt date afară prin scaune. — **Boalele intestinului.** Intre aceste boale avem *durerile* sau *colicele intestinale*; diferite turburări digestive cari sfârșesc prin *constipațiune*, fie prin *diaree*; *gazuri* cari să pot dezvoltă atât în intestine cât și stomac; diferite *emoragii* cari atârnă de diferite cauze: *emo-roizi*, *dizenterie*, *febra tifoidă*, etc., apoi *surpăturile* sau *erniile* (vezi COLICI, CONSTIPAȚIUNE, DIAREE, DIZENTERIE, EMOROIZI, ERNIE, GAZURI INTESTINALE, TIFOIDĂ). Aci ne vom ocupa de rănirile, inflamațiunile, cancerul mațelor precum și de încurecătura de mațe sau ocluziunea intestinală. — *Plăgile sau rănirile* intestinului sunt foarte grave, ori cu ce ar fi produse ele, fie cu un instrument înțepător sau tăietor, fie prin un glonț sau mai multe gloanțe. Primejdia acestor răniri vine din sângele care curge în pânțece și din materiile cari iasă din intestine și dau naștere la *peritonită* (inflamația căptușelii pânțecelui), care omoară omul în câteva ceasuri. Până să vină doctorul vom culcă bolnavul în pat, orizontal (drept), fără să facă cea mai mică mișcare, fără să îi să deie ceva de mâncare; îi să poate da însă ceva băuturi reci în cantitate mică și să înghită din când în când bucățele mici de gheață. — *Enterita* este inflamațiunea sau aprinderea intestinului; ea este *acută* și *cronică*; prin căutare bună să vindecă. *Cauzele* sunt multe: lovituri sau căderi pe pânțece; depărtări de regim, mâncare prea multă, mâncare rea sau grea de mistuit; abuz de băuturi alcoolice și de curățenii tari; otrăviri; diferiți corpi străini ca sămburi de cireșe, de vișine etc.; răceală prin schimbări repezi de temperatură sau prin luarea de băuturi prea reci, cu gheață, în momentul când corpul este nădușit; arsuri întinse pe pânțece, febrele eruptive (pojar, scarlatină), erizipel întins, oftică, boale de ficat. *Sem-*

nele enteritei sunt: *colicele* și *diareea* (vezi aceste cuvinte) în formele ei cele ușoare, pe câtă vreme în cele grave mai avem și umflarea sau balonarea pânțecelui, căldură (febră) mare, durere de cap, aiurare (delir); iar în forma *cronică* pe lângă acestea o slăbire care merge crescând. De multe ori să inflamează și stomacul (gastrită) și atunci avem *gastro-enterită*. Când boala să întinde la intestinul gros avem *entero-colită* și scaunele pot fi uneori cu sânge. *Tratamentul enteritei acute* constă în: purgative saline, preparate cu opiu, apă de calce (de var), salicilat de bismut (vezi BISMUT și CALCE), iar ca regim: dietă lactată (adecă numai lapte), apă de orz sau apă albuminoasă. *Tratamentul și regimul enteritei cronice* variază după forma boalei, astfel în forma cu *diaree*: lapte cu apă de var, ouă fierte moi, mai târziu pireuri feculente (orez) sau uruială de ovăz, pireuri de legume verzi și carne de pasere. Ca medicamente să va da: sulfat de sodă, 5-8 grame în fiecare dimineață, preparate cu opiu, salicilat de bismut; idroterapie; apă de Carlsbad, Evian, Plombières. În forma *uscată* (fără diaree): carne crudă, bulion, friptură de vacă, pește proaspăt fiert, pireuri de legume uscate; *nu să va da* legume verzi, salate, fructe acre, condimente, zahăr; iar ca băuturi să va da puțin vin cu apă minerală, cu apă de Pougues. Medicamente: la început unt de ricină, 30-40 gr.; apoi în fiecare zi sămânță de in, iar mai târziu cascarină sau podofilină; clizme reci sau foarte calde când bolnavul are scaune cu sânge; masaj, idroterapie; ape de: Carlsbad, Chatel-Guyon, Plombières, etc. — La copii inflamațiunea intestinului poate lua o formă foarte gravă, uneori mortală, cu semne ca și ale colerei, de unde și numele de: *enterită coleriformă* sau *coleră infantilă*. Ca semne avem: diaree, vărsături, sete mare, slăbire repede, răcirea nasului, mânilor și picioarelor, puls mic filiform; pânțelele umflată; scaunele în cele din urmă apoase și verzui. *Tratamentul* constă la început în a da unt de ricină (1 gr. la 6 luni, 2-3 gr. la 2 ani), apoi o poțiune cu acid lactic (2 gr. la 30 gr. sirop simplu), la ceas cu lingurița; sau o poțiune cu apă de var, cu salicilat de bismut. Cel mai bun lucru este a tăia orice hrană, chiar și laptele, și a da copilului numai apă sterilizată, prin micii înghițituri tot la jumătate de ceas, și aceasta timp de 48 ore, după care să va reveni la lapte sterilizat tăiat cu apă sterilizată, jumătate cu jumătate. Apa simplă

să poate înlocui cu apă de orez sau apă de orz. Să mai recomandă băi calde și clizme abundente cu apă fiartă; uneori să poate face și spălătura stomacului. — *Cancerul intestinului* are ca semne: dureri în pântece, când constipație, când diaree, emoragie de sânge negru ca gudronul; pipăind cu mâna să simte o tumoră (umflătură); slăbire repede; pielea galbină ca paiul. Cancerul poate da naștere la mai multe complicațiuni; peritonită, găurirea mațului, incurcătură de mațe. *Tratamentul* constă în purgative, preparatele cu opiu, și *operațiune*. — *Ocluziunea intestinală* (incurcătura de mațe) are mai multe cauze: compresiunea sau apăsarea făcută de o tumoră așezată în vecinătatea mațului; strangularea (sugrumarea) unei anze intestinale în un orificiu anormal al peritonului sau prin o bridă formată de vi'o inflamațiune vechie; răsucirea mațului; invaginațiunea lui, adică intrarea unei părți de intestin în o altă porțiune în urma unei îngrămădiri de materii fecale. *Semnele* acestei boale sunt: durere mare în un punct al pântecelui; cu iradiațiuni în diferite direcții; suprimarea gazurilor și materiilor fecale pe jos; vărsături alimentare, apoi bilioase și în urmă fecaloide; umflarea pântecelui, moleșeală, puls mic, figura palidă, trasă, pielea rece, vocea tăiată, sete mare. Moartea vine în câteva zile. *Tratament*: purgative, clistere, electricitate; dar mai cu seamă *operațiune*, care trebuie făcută cât să poate mai iute.

INTOARCERE de boală. — Caută la RE-CĂDERE.

INTOLERANȚĂ (dela lat. *in*, negațiune și *tolerare*, a ținea, a suferi, a răbdă). — Neputința de a ține o mâncare sau un medicament (vezi TOLERANȚĂ).

INTOXICAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *toxicum*, otravă). — Caută la OTRĂVIRE.

INTREMARE. — Caută la CONVALESCENȚĂ.

INTUBAȚIUNE. — Caută la CRUP.

INTUNCHINĂTURĂ. — La țară poporul numește astfel o boală în care cineva este cuprins pe neașteptate de o durere cumplită de cap, cu văjăeli, cu pocnituri prin urechi, ori junghiuri prin tot corpul, sau de o durere cumplită prin toate încheieturile corpului, încât pare a fi lovit ca de trăsnet și îl pune chiar în neputință de a să mișcă. Cauza de căpetenie a acestei boale este răceala, un curent puternic de aer rece. Din această scurtă descrițiune a boalei credem că este vorba aci de un *rheumatism poliarticular acut* (vezi REUMA-

tism). Contra acestei boale să descântă și să dă următorul leac: să ia dela 9 pomi diferiți câte 9 crenguțe, și dela 9 focuri de pe câmp 9 cărbuni, să fierb, să face baie, și apoi cărbunii să duc îndărăt de unde s'au luat.

INTURĂ, INTUREA. — Caută la ENTURĂ.

INULA HELENIUM. — Caută la IARBĂ MARE.

INULINĂ. — Caută la IARBĂ MARE, BRUSTUR.

INVAGINAȚIUNE (dela lat. *in*, în, și *vagina*, teacă). — Intrarea sau pătrunderea unei părți de maț în altă parte, întocmai ca un deget de mână a cărui extremitate liberă s'a infundat spre baza lui (vezi INTESTIN, *ocluziune intestinală*).

INVERSIUNE (dela lat. *in*, în, și *vertere*, a întoarce). — Să zice de organe cari nu-și ocupă pozițiunea lor normală, cari nu sunt la locul lor obicinuit, ci sunt așezate în sens opus (inima la dreapta, ficatul la stânga, splina la dreapta).

IOD (lat. *iodium*, grec. *iodes*, violet). — Iodul este un corp solid, de culoare cenușie închisă, cu miros foarte caracteristic și un gust iute; el să prezintă sub formă de lamele subțiri, frângăcioase, cu luciu metalic. Iodul să găsește în apele de mare, în mai multe plante cari cresc pe țărmii mărilor și intră în compozițiunea mai multor ape minerale. El să prepară din cenușa plantelor marine, din cari să extrag, prin apă, sărurile solubile; după aceea să decantează, să evaporează și să lasă să cristalizeze; apoi să tratează cu acid sulfuric concentrat pentru a depărtă bioxidul de sulf, să amestecă cu oxid de mangan, și, în cele din urmă, să pune în o retortă unde să distilează. Cristalele de iod să topească la $+ 107^{\circ}$ și fierb la $+ 175^{\circ}$; iodul să volatilizează fără reziduu răspândind vapori violeți. Iodul să întrebuințează foarte mult în medicină în o mulțime de forme și de preparate. Iodul să dă pe dinăuntru în contra *scrofulelor*, iar pe dinafară lucrează ca fondant, iritant, rezolutiv și revulziv. El nu să împacă cu amidonul, alcaloidele, alcalii și carbonate alcaline, săruri metalice; cu tanin și substanțele cari au taniu. Iodul să topește foarte puțin în apă și foarte ușor în alcool. Dacă topim 10 grame de iod în 120 grame de alcool de 90° avem *tinctura de iod*, care să întrebuințează foarte mult. Pe *dinăuntru* să dă iodul în doză de 1 până la 5 centigrame sub formă de tinctură de iod, din care 15 picături cuprind 2 centigrame de iod, sau sub formă de sirop de hrean iodat, de sirop iodo-tanic și untură

de pește, cari cuprind fiecare 1 gram de iod la un litru și prin urmare la o lingură să vine 2 centigrame. Pe *dinafară* tinctura de iod să aplică pe piele în contra durerilor reumatice, în tusă, în contra nevralgiilor, a idartrozelor, artritelor cronice, a ghindurilor dela gât, etc. *Tinctura* de iod să aplică în totdeauna pe partea dureroasă și cât să poate de aproape de organul bolnav. — *Otrăvirea* cu tinctură de iod are următoarele semne: dureri în stomac, vărsături gălbui sau albaștrui dacă vr'o substanță să găsește în stomac, diaree, amețeli. *Tratament*: să va face bolnavul să verse, îi să va da amidon în apă de uruială, apă albuminoasă; în contra durerii morfină.

IODEINĂ. — Este un *bi-iodur de codeină* (preparat de Montagu) și prin urmare are lucrarea acestor două medicamente, din care cauză să recomandă în astmă, bronchite, emfisem (năduf), reumatism, insomnie, etc. Să dă sub formă de *pilule* de câte un centigram, 4-8 pe zi la adulți și 2-4 pe zi la copii, după vârstă.

IODIPINĂ. — Combinațiunea iodului cu uleiul de susan (*sesanum orientale*), dozat 10-15 părți iod pentru 100. Să întrebunțează în aceleași boale ca *iodurele* (vezi mai jos), mai ales în cazurile în cari acestea nu sunt tolerate. Pe *dinăuntru* să dă 1-2 lingurițe de cafea pe zi sau în capsule. Pe *dinafară* să întrebunțează în fricțiuni și în ungeri în contra degerăturilor.

IODOCRESIL, IODOCRESINĂ. — Caută la **TRAMATOL**.

IODOFEN (Biiodofenat de bismut și de lumină). — Pulbere roșie portocalie, miros ușor de acid fenic. Antiseptic bun pentru tratamentul șancărului moale în aplicațiuni locale.

IODOFENINĂ (Fenacetină iodată). — Cuprinde 50% iod. Pulbere roșie închisă. Antiseptic puternic, întrebunțat în plăgile și ulcerele de rea natură.

IODOFORM. — Medicament care lucrează ca anestezic, cicatrizant, dezinfectant, antisifilitic, antisicrofulos și în contra gușii. Pe *dinăuntru* să dă sub formă de praf, 10-60 centigrame; perle de eter iodoformat; în injecțiuni sub piele. Pe *dinafară* sub formă de pulbere, de alifie, de tifon iodoformat, de colodiu iodoformat.

IODOL. — Insolubil în apă, puțin solubil în alcool cald, solubil în eter, acid acetic, uleiuri grase. Lucrează ca antiseptic. Să dă în doză de 10 până la 15 centigrame, maximum un gram pe zi, în pilule de câte

10 centigrame. Pe *dinafară* sub formă de praf, alifie globule și supozitoare.

IODON, iodone (Robin). — Combinațiune a *iodului* cu *peptonatul de carne de vacă*. Succedaneu al iodurului de potasiu și nu produce nici un accident de *iodism*. Este ușor de asimilat. Să dă în tratamentul artritismului și al arterio-sclerozei. Să va începe cu 20 picături, dimineața și seara mărindu-să doza până la 30 picături, de 2 ori pe zi; în cazurile de sifilis să poate dă până la 100 picături pe zi. Iodonul să poate lua în apă, vin, lapte sau bere.

IODOPIRINĂ sau **IODANTIPIRINĂ**, antipirină iodată. — Antitermic, analgezie, antireumatismal și antinevralgic. Doză: 50 centigrame până la 1 gr. și jumătate pe zi, în buline de câte 50 centigrame.

IODOTIRINĂ. — Caută la **TIROIDĂ**.

IODURE. — Sunt săruri cari rezultă prin combinațiunea iodului cu alte corpuri. Cele mai întrebunțate sunt: *Iodur de amidon*. — Sunt 2 varietăți, insolubil și solubil. Antisicrofulos. Doză: cel insolubil, 1-5 gr.; cel solubil, 50 centigrame până la 2 gr. — *Iodur de amoniac*. Antisicrofulos, antisifilitic; în contra boalelor de piele. Doză: 10 centigrame până la 2 gr. Pe *dinafară* în alifie, 4 la 30. — *Iodur de arsenic*. În contra boalelor de piele. Intern: 5 până la 15 miligrame; extern: 5 centigrame la 4 gr. vaselină. — *Iodur de calciu*. În contra scrofulelor și ofitei. Doză: 50 centigrame până la 1 gr.; extern: 20 centigrame la 20 grame vaselină. — *Iodur de fier*. Tonic, antisicrofulos. Doză: 10 centigrame până la 1 gr., în pilule; sirop, 20 gr. Extern: băi, injecțiuni; alifie, 4 la 30. — *Iodur de fier și de chinină*. În contra frigurilor, scrofulelor și cloro-anemiei. Doză: 10-50 centigrame. — *Iodur de plumb*. Astringent, antisudorific, antisicrofulos. Doză: 10-50 centigrame; extern: alifie 4 la 30. — *Iodur de polasiu*. Antisicrofulos, antisifilitic, antireumatismal, antiasmatic, în contra arteriosclerozei, fondant rezolutiv. Doză: 50 centigrame până la 10 grame, în capsule, dragee, perle de câte 10-15 centigrame; sirop, 50 centigrame la lingură. Extern: glicereu, alifie, 4 la 30. — *Iodur de sodiu*. Lucrează ca iodurul de potasiu, dar fiind mai slab să poate dă în doze mai mari.

IOTION. — Este un eter al acidului iodidric și conține cam 80 la 100 iod. Prin aplicațiuni de iotion pe piele să introduce

în organism cantitate mare de iod, căci absorpțiunea lui să face repede mulțumită naturii sale de eter. Să întrebuițează în contra inflamațiunilor cronice ale seroaselor, în metritele cronice, în loviturile articulare, în gușă, scrofule, năduf, astmă, otită. Doză: 2-4 grame pe zi. Pe piele să aplică amestecat cu ulei sau cu lanolină ori vaselină, părți egale sau o parte la 2 părți.

IPECACUANA sau numai **IPECA**. — Este rădăcina unei plante care crește în Brazilia numită *Cephaelis ipecacuanha* din fam. Rubiaceelor. Principiul activ al ei este *emetina* sau *cefelina*. Este un *vomitiv* (care provoacă vărsături) mai dulce, dar mai puțin

Fig. 141. Ipecacuană.

1. Inelată. 2. Striată. 3. Ondulată.

sigur decât *emeticul* (vezi acest cuvânt), dar are avantajul că ea nu sdruncină corpul așa tare, nu moleșește și nu expune la leșin și la sfârșeală ca acela. Ipeca este vomitivul cel mai bun pentru copii și pentru femei, precum și pentru adulții slăbiți. Să dea în indigestiuni (nemisturi) pentru a deșerta stomacul; să mai dea și când vroim să curățăm pieptul și gâtul de flegmă, ușurând expectorația la bolnavii atinși de bronchită (tusă). Pentru a provoca vărsături vom da ipeca în praf sau în sirop; la copiii mici le vom da 2-3 lingurițe de sirop până la etatea de 2 ani, 2-3 linguri de compot, până la etatea de 6 ani; dând lingurițele sau lingurile la interval de câte 5 minute, și dând apoi 1-2 pahare de apă caldă pentru a înlezni vărsăturile. Dela etatea de 5 ani în sus vom adăuga și praf de ipeca la sirop, 10-50 centigrame după etate. La adult vom da praf: 1-1.50 gr., curată sau amestecată cu emetic, 5-10 centigrame. Ipeca să mai dea și în dizenterie,

IPERCLORIDRIE, hiperclorhidrie. — Când în stomac să produce acid cloridric în cantitate prea mare să zice că este *ipercloridrie*.

IPEREMIE, hiperemie (dela grec. *hyper*, mai mult, și *haima*, sânge). — Ingrămădire prea mare de sânge într'o parte oarecare a corpului, în un organ sau un țesut (vezi **CONGESTIUNE** și **FLUXIUNE**).

IPERESTEZIE, hiperestezie (dela grec. *hyper*, prea mare, și *aisthesis*, simțire). — Exagerarea senzibilității care să deosebește de *durere* prin aceea că ea nu să arată în mod spontan eu ca aceasta, ci numai prin atingere, frecare sau excitare a pielii, a unor mucoase sau a unor organe. Iperestezia să observă în boalele nervoase: isterie, nevroze, nevrite, în boalele măduvei spinării, în unele boale de piele (eczemă, etc.), în intoxicațiuni.

IPERMETROPIE (dela grec. *hyper*, peste, *metron*, măsură, și *ops*, ochiu). — Să numește astfel o stare a ochiului în care razele paralele merg să formeze focarul lor înapoia retinei. Pentru ca acest focar să să facă pe retină ar trebui ca razele să ajungă la ochiu cu un oarecare grad de convergență. Or, obiectele cari ne încunjură nu ne trimet decât raze divergente, cari tind să devie paralele atunci când obiectul să depărtează la o distanță nesfârșită. Din această cauză rezultă că vederea nu va fi nici odată lămurită la cel ce suferă de ipermetropie, oricare ar fi depărtarea obiectului pe care îl privește; ceace să întâmplă pentru ochiul ipermetrop în stare de repaus, adică când acomodatiunea este cu totul slăbită sau paralizată în mod artificial prin atropină. Diametrul antero-posterior al ochilor ipermetropi este în general mai scurt decât la ochii normali; astfel ipermetropia există de obicei din naștere. Ipermetropia are 2 forme: *slabă* și *forte* (tare). Forma *slabă* și chiar cea *mijlocie* trece neabăgată în seamă până la etatea de 14-15 ani, fiind-că sforțările acomodatiunii, cari pot fi foarte mari în copilărie, îi suprimă atunci efectele. Forma *forte* (tare) să arată prin o vedere rea în depărtare și mai cu seamă în apropiere. Ochii sunt mici, infundați în orbite și foarte mobili. Pe când copilul ipermetrop încearcă, din întâmplare, ochilarii părinților presbiți (vezi **PRESBITIE**), el observă că vede mai bine. Una din urmările ipermetropiei este *strabismul* convergent. Acomodatiunea fiind foarte obositoare, bolnavul suprimă vederea cu amândoi ochii devind pe cel mai puțin bun din ochii săi. *Tratament*. Ipermetropia nu să vindecă, dar

să pot îndreptă efectele ei prin ajutorul ochilor cu sticle convexe. Să va alege sticlele cele mai tari pentru a vedea departe și să vor purtă în continuu.

IPERTROFIA PROSTATEI.—Caută la PROSTATĂ.

IPERTROFIE, (dela grec. *hyper*, prea multă, și *trophé*, nutrițiune). — Creșterea prea mare atât ca volum cât și ca greutate a unui organ sau a unei părți din organ (ficat, inimă, splină, etc.). Această boală atinge foarte des inima. *Ipertrofia inimii* constă în creșterea volumului și greutății acestui organ și în îngrășarea părților lui. *Cauzele* acestei boale sunt: efortări mari și repetate din partea bolnavului, palpațiunile produse de o boală cronică a inimii, o boală de plămâni (năduf, etc.) care împiedecă circulațiunea sângelui și silește inima să lupte din greu pentru a împinge sângele, palpațiunile nervoase și cele produse de abuzul de tutun, de cafea, de ceaiu, de alcoolice, acele produse de emoțiuni morale dese (supărări, griji de afaceri etc.). *Semnele* ipertrofiei de inimă sunt: bătăi mai puternice, mai jos și mai la stânga, pulsul este mai forte, o presiune sau apăsare în piept, dureri de cap, etc. *Ipertrofia inimii* nu este întotdeauna gravă, nici incurabilă. Când ea este produsă de abuzuri n'avem decât să ne ferim de ele, să nu bem cafea, ceaiu și alcoolice și atunci să poate vindecă. Când ea este produsă de vr'o boală de inimă, vom trată acea boală prin un regim apropiat și leacuri potrivite (vezi **COR**).

IPNOTIC. — Medicament care procură sau aduce somn.

IPNOTISM, *hipnotism* (dela grec. *kypnos*, somn). — Dacă ne așezăm în fața unei persoane nervoase, impresionabilă, și îi ținem deasupra ochilor cam la o depărtare de 15 până la 20 centimetri un obiect oarecare strălucitor, un globuleț de aur, o cheie sau un briceguț nou, spunându-i să-și țină privirea ținută asupra obiectului și mintea încordată asupra ideii acelui obiect, după câteva minute acea persoană adoarme, și adoarme cu atât mai iute cu cât ea este mai nervoasă și cu cât imaginațiunea ei este mai ușor de isbit. Acest somn provocat în mod artificial să numește *ipnotism* și el să aseamănă mai mult cu somnul *lunaticilor* (sommambulismul) decât cu somnul obicinuit. Sub numele de *sommambulism* să înțelege starea acelor oameni cari în timpul somnului, dormind, săvârșesc diferite fapte cu cari de altfel sunt obicinuiți; vor-

besc, lucrează, umblă și fac diferite mișcări despre cari nu-și mai aduc aminte după ce să deșteaptă. Această stare nu este drept vorbind o boală, ci un grad mai înaintat al visurilor ordinare, în cari cuvântul și fapta urmează ideea. Oamenii *ipnotizați* întocmai ca și oamenii lunatici sunt în stare să răspundă la întrebările ce li să fac, să să miște, să umble, etc., când primesc porunca *aceluia* și numai a *aceluia* care i-a adormit: ipnotismul este dar un sommambulism artificial sau mai bine zis provocat. — Să vedem acum cari sunt *arătările* sau *manifestațiunile* ipnotismului. Fenomenele cari caracteriză ipnotismul sunt, afară de somn, diferite turburări ale mișcării, ale simțirii și ale facultăților intelectuale. Operatorul câștigă asupra celui ipnotizat o influință, o putere așa de mare încât îi înlocuește voința lui prin a sa în timpul somnului artificial, așa că n'are de cât să-i dea o poruncă pentru ca el s'o îndeplinească. Putința de a face pe adormit să gândească, să vorbească și să lucreze după voia adormitorului să numește *sugestiune*. Cel dintăiu și cel mai des fenomen ipnotic este *catalepsia*, un fel de turburare a mișcării care constă în aceea că mâna sau piciorul dacă să ridică încet rămân în pozițiunea ce le-am dat, și că după câteva secunde să înțepenesc și stau în aceeași pozițiune, ori cât de supărătoare ar fi ea în timpul de deșteptăciune, fără ca persoana adormită să simtă cea mai mică oboseală și pentru un timp foarte lung. Această stare să numește *catalepsie ipnotică* spre a să deosebi de *catalepsia* care să arată în alte împrejurări. Turburările *simțirii* sunt tot așa de însemnate. Mai întâiu avem *nesimțirea* durerii întinsă peste tot corpul sau mărginită numai la un membru, nesimțire mai mult sau mai puțin desăvârșită după persoane, și de care s'au încercat să profite chirurgii în operații, dar fără să reușească pe deplin. Cele mai de multe ori avem o mărire sau o *exaltație a simțurilor* sau numai a unui simț. Simțirea căldurii sau a frigului este așa de desvoltată încât dacă punem mâna la 40 centimetri departe de spatele persoanei ipnotizate, ea să apleacă înainte și plânge de căldura pe care o simte; tot astfel să întâmplă și cu un lucru rece pus la aceeași depărtare. Auzul este așa de mărit în cât vorba și sgomotul trăsurilor le face rău celor ipnotizați; bătăile ceasornicului le aud la o distanță de 8-10 metri. Mirosul câștigă o fineță și o putere așa de mare ca la dobitoacele cele mai bine

dotate cu acest simț. Cele mai ciudate fenomene însă sunt în legătură cu *mărirea sau exaltația simțului muscular*, simț prin ajutorul căruia toate mișcărilor noastre voluntare sunt măsurate, și care, fiind exaltat, poate de multe ori să înlocuiească vederea. S'au văzut persoane cari serceau foarte corect punându-li-să o carte groasă între față și hârtia de scris; unele puneau așa în ac fiind tot în aceeași pozițiune; mergeau din o odaie în alta cu ochii legați; toate acestea fără nici o altă călăuză decât numai rezistența aerului și preciziunea mișcărilor călăuzite prin simțul muscular. Trebuie de altfel să admitem că memoria de loc, sau mai bine zis obicinuința, contribuie în mare parte la această preciziune a mișcărilor, cari au devenit până la un punct oarecare automate: așa pianistul cântă noaptea fără să facă greș, tot așa își fac și lunaticii plimbările lor de noapte. *Schimbările în facultățile intelectuale* atârnă în mare parte de cele mai de sus și sunt de același fel ca ele. Memoria dusă la un grad extrem de perfecțiune, imaginațiunea devenită de odată foarte activă și foarte puternică, liberul arbitru pierdut ca și în oricare somn și lăsând câmp liber închipuirii, impresiunile date de auz și de simțul muscular foarte mult mărit, sunt tot atâtea lucruri cari ne pot explica ciudătenia visurilor omului ipnotizat și modificările sale intelectuale. Dacă în perioada de *cataplexie* (vezi acest cuvânt) punem mâinile persoanei ipnotizate în poziție de rugăciune și le lăsăm astfel un timp oarecare, acea persoană să gândește numai la rugăciune sau că este la vr'o slujbă bisericească; cu capul plecat înainte, cu mâinile încrucișate, ea își simte mințea năpădită de un șir întreg de idei de umilință și de pocăință; cu capul în sus, ideile ei sunt de mândrie, etc. Dacă îi punem mâinile în poziție de luptă sau de a ridica ceva greu, ideia acestor acțiuni vine îndată cu forță; cele două brațe fiind întinse în poziție de a duce două donițe cu apă, ipnotizatul exprimă o oboseală mare de greutatea pe care spune că o poartă.—Influența sau puterea câștigată de către cel care adoarme asupra celui adormit am văzut că să numește *sugestiune*. Mulțumită acestei sugestii adormitorul poate, după voie, să facă pe adormit să săvârșească faptele cele mai ciudate, să încerce senzațiunile cele mai curioase, și aceasta numai prin o poruncă exprimată. Iată câteva fapte citate de către doctorul Bonami, după care am reprodus

acest articol, luate din experiențele profesorului Bernheim. Acest învățat a luat degetul mare dela o mână a ipnotizatului și îi l'a pus pe nas, apoi degetul cel mare dela cealaltă mână l'a pus în atingere cu degetul cel mic al mâinii dintâiu, întocmai cum să face când dă cineva cu tifa cuiva, ipnotizatul a ținut totul așa cum a fost pus fără ca fizionomia să îi să schimbe; după câteva minute i-a zis ipnotizatului că degetul cel mare este *lipit* de nas și nu poate să-l ridice de pe nas și că degetul cel mic este *lipit* de degetul cel mare al mâinii celeilalte și că ori ce încercare de a le deslipi nu-i va reuși, atunci ipnotizatul a început să o facă, silindu-să din toate puterile lui ca să deslipească degetele, dar, fără nici o reușită, degetele rămânându-i lipite așa cum i-a zis adormitorul. Unui băiat atins de boală de inimă i-a sugerat ca la deșteptare, după 5 minute, are să ia cartea așezată la căpătâiul patului și are să citească la pagina 100; un sfert de ceas după aceea îl deșteaptă și să depărtează; trei minute mai târziu băiatul să duce și ia cartea și începe să citească la pagina 100. Altui ipnotizat i-a zis că nu poate să meargă înainte, ci numai înapoi, și în adevăr că toate încercările lui de a merge înainte n'au izbutit; apoi i-a zis că nu mai poate merge nici înainte nici înapoi și ipnotizatul îndată a rămas înțepenit pe loc; după aceea i-a zis că nu-l mai țin picioarele și adormitul a căzut ca și cum ar fi fost paralizat; în urmă i-a zis că numai piciorul drept îi este paralizat și el a început să-și tărăie piciorul drept. La altul i-a spus că deșteptându-să va simți o amorțeală în piciorul drept sau un cărceiu în pulpă, sau o durere mare la măsea, sau o mâncărime la cap, și ipnotizatul a avut toate aceste simțiri. Este deiajuns ca ipnotizatului să îi să sugereze o gândire de un ordin oarecare pentru ca el să iee dela sine o poziție în raport cu acea gândire: astfel îndată ce îi să fixează atențiunea asupra unei idei religioase, el își încrucișează mâinile, își ridică capul spre cer și începe a să rugă, etc. Mai mult, la unele persoane foarte predispușe a suferi influența ipnotizatorului, acesta poate prin simpla apropiere a mâinii, fără sugestii propriu zisă să facă ca ipnotizatul să să aplece în acea parte în care să găsește mâna (înainte, înapoi, etc.); să pare că această influență să exercită întocmai ca acțiunea magnetismului asupra fierului, ceea ce a făcut pe nedreptul ca să să creadă în existența

unui fluid magnetic trecând dela adormitor la adormit. — În fața faptelor adevărate de mai sus ne rămâne să vedem dacă este cu putință a să explică ipnotismul. Trebuie să spunem din capul locului că toate aceste fenomene nu să arată în aceeași măsură la toate persoanele; că multe sunt cu totul refractare la somnul provocat, nu pot fi adormite; că copiii și persoanele tinere și mai cu seamă femeile nervoase sunt cu deosebire predispușe la ipnotism; că în total sunt 15 până la 18 persoane din o sută eari să pot adormi, de unde să poate conchide că trebuie să existe o predispoziție specială a sistemului nervos, o impresionalitate particulară a creierului, stare pe care ipnotismul o mărește în așa măsură în cât ideea sugerată creierului să impune cu o forță mai mult sau mai puțin mare și determină actul corespunzător *fără participarea voinții*. Dacă am adăuga acestea, după cum am zis, la exaltațiunea auzului, a simțului muscular, a memoriei, am putea să ne explicăm multe din fenomenele acestea, fără ca să fie trebuință să invocăm, cum fac partizanii magnetismului, intervenirea unui fluid oarecare, care ar eși din unele persoane pentru a lucra asupra altora. Pretinsa fermecare produsă de *privirea* sau de *pasele* celui ce adoarme este o înșelăciune; dacă o persoană predispușă adoarme, aceasta nu provine din pricină că prin acele *pase* fluidul magnetic ar trece în persoana de adormit, ci fiindcă țintuirea susținută a privirii sale și încrucișarea ochilor săi către un punct apropiat duc creierul spre somn. Aceasta este așa de adevărat încât o persoană să poate adormi pe sine însăși privindu-și degetul așezat dinaintea ochilor; astfel popii din India să adorm uitându-să ceasuri întregi la vârful nasului lor și călugării din muntele Atos la buricul lor. Multe fenomene ale ipnotismului nu să pot explică; știm cum să le provocăm, dar nu cunoaștem cauza intimă a lor. Astfel să știe foarte puțin despre natura relațiilor cari să stabilesc între adormitor și adormit, despre motivul care face ca voința unuia să fie nimicită prin aceea a celuilalt; dar este foarte sigur că trebuie să-l căutăm în o stare particulară a creierului, și prin urmare o cunoștință exactă a anatomiei și a funcțiunilor acestui organ, în stare normală, este neaparat trebuincioasă celui care își propune o explicație. Până când să va putea face aceasta nu trebuie să dăm crezământ șarlatanilor cari își dau părerile lor fără nici o

bază științifică. — Pentru a termina vom vorbi în câteva cuvinte despre *aplicațiunile medicale* ale ipnotizmului. Nesimțirea la durere pe care o provoacă ipnotismul a făcut pe mulți să nădăjduiască că ar putea înlocui cloroformul în săvârșirea operațiunilor chirurgicale; dar puținele rezultate fericite în fața numeroaselor nesuccese au făcut ca să să renunțe la acest mijloc, ceace de almintrelea să explică prin numărul relativ mic al persoanelor cari să pot adormi. Aplicațiunea ipnotizmului la boalele nervoase, a durerilor nevralgice sau reumatismale, este deasemenea supusă la cauțiune; ipnotizmul domolește un acces prin somnul ce-l procură, dar foarte rar să întâmplă să aducă o vindecare durabilă; asupra unui temperament nervos, el lucrează întocmai ca o emoțiune morală vie izbind mai cu seamă imaginațiunea; efectele lui sunt repezi și trecătoare. Nu trebuie să să piardă din vedere că somnambulismul provocat își are primejdiile lui fizice și morale; fizice, căci el lasă în urma lui o oboseală generală și o excitațiune cerebrală cari nu sunt fără inconveniente; morale căci ele duc câteodată pe cei adormiți la mărturisiri cu totul intime ceace nu e convenabil a le provoca. Dacă el este provocat de persoane cinstite și de bună credință, lucrul nu este grav; în caz contrar, lucrul poate deveni foarte serios. Terminând vom conchide că ipnotismul, desbrăcat de prejudecățile populare susținute cu îngrijire de șarlatani, este o chestiune foarte interesantă și vrednică de a atrage atențiunea oamenilor învățați, dar trebuie ca să să mai facă alte cercetări științifice, pentru ca să îi se deie o explicație satisfăcătoare și pentru ca el să fie primit între mijloacele proprii de a vindeca.

IPOCLORIDRIE, hipoclorhidrie. — Când în stomac să produce acid cloridric în cantitate prea mică să zice că este *ipocloridrie*.

IPOCONDRIE, hipochondrie (dela grec. *hypo*, sub, și *chondros*, cartilaj, sgârciu). — Un om să duce la un doctor și să plângă că are dureri în piept, în pânțece, în cap, că nu poate dormi, că nu poate mânca, etc.; doctorul îl caută, îl cercetează cu deamănuntul și după câteva minute de gândire adâncă îi zice: *n'ai nimic, ai ipocondrie!* Dar prin aceasta doctorul, de sigur, nu vrea să zică că clientul său este pe deplin sănătos, ceea ce n'ar fi adevărat, ci numai că boala lui nu este așa de gravă precum ș'o închipuie bolnavul, care își mărește suferințele ce în adevăr le are și își făureș-

te în mintea lui suferințe cari nu le are, fiind într-o neliniște continuă cu privire la sănătatea și la viitorul lui. În adevăr, ipocondriacii sunt sănătoși în aparență, dar sunt preocupați peste măsură de sănătatea lor fizică, exagerându-și suferințele lor sau închipuindu-și că sunt atinși de toate boalele de cari li s-a vorbeste, de toate boalele despre cari au cetit sau cetesc. Cuvântul *ipocondrie* înseamnă, în realitate, boala *ipocondriilor* (vezi IPOCONDRIU), adică a organelor cuprinse în pântec sau *abdomen* (vezi acest cuvânt), și a fost adoptat într'un timp când relațiunile cari există între leziunile organelor din pântec și între ideile de tristeță și de descurajare păreau îndestulătoare pentru a lega între ele stări bolnăvicioase cari în realitate n'au nici o analogie. Ipocondria nu s-a mai socotește astăzi ca fiind o boală de pântec și de creier în același timp. Ipocondria în formele ei cele mai grave este o *vezanie* (nălucire), adică un fel de *nebulie* produsă prin anemie cerebrală, și atunci să confundă cu *melancolia* (vezi acest cuvânt). Nebunii ipocondriaci sunt în totdeauna atinși de leziuni serioase cari fac să să conzidere atunci ipocondria ca un semn sau un simptom al unei boale de creeri hotărâte (melancolie sau lipemanie, paralizie generală, etc.). Noi nu ne vom ocupa aici de acești nebuni, ci numai de ipocondriacii nevropați, adică de cei cari sufer de nervi și cari nu fac altceva decât își mărește, își exagerează suferințele reale pe cari le încearcă. — Bărbații sunt mai mult supuși decât femeile la această boală așa de ciudată. Ipocondria să arată mai cu seamă la vârsta de 30-40 de ani, la oamenii din societate, la cei cari au suferit moralicește, la cei cari sunt atinși de boale de ficat, de inimă, de boale ale organelor urinare și genitale, etc. Ipocondriacii sunt întotdeauna îngrijați și neliniștiți; ei să observă cu băgare de seamă, își studiază cu deamănuntul organele și funcțiunile lor; pentru ei orice lucru este o pricină de turburare și de neliniște. Indată ce simțesc ceva nou în corpul lor, indată ce li să deșteaptă atențiunea prin citirea unei cărți de medicină sau a unui articol de ziar, ei să cred atinși de acea boală despre care au cetit și caută cu atențiune dacă au toate semnele acelei boale și în curând să conving că le au. De altfel o ocupațiune grabnică sau o influință morală neprevăzută îi distrage cu înleznire și face să înceteze starea anormală în care trăiesc de obicei; apoi indată

ce cad pe gânduri revin la aceeași stare. În general, fizionomia lor este mai mult sau mai puțin turburată; ei au un aer nenorocit și preocupat; uneori au aparența unei sănătăți perfecte și cu toate acestea ei să plâng neconținut. Dacă-i examinăm nu găsim nici o leziune organică, toate organele sunt sănătoase. Ipocondria nu este mortală, dar chinuiește viața celor ce sunt atinși de ea, cari mereu să plâng de dureri de stomac, de borboroseli, de spazme, de bătăi de inimă (palpitațiuni), de bătăi de pântec și de svăcnituri în cap, de amețeli, de sfârșeli, de furnicături prin diferite părți ale corpului și de alte multe suferințe. — *Tratament.* Ipocondria fiind o boală nervoasă, care să ivește la oamenii nervoși, iritabili (supărăcioși), sleiți prin lucru prea mult cu mintea, prin supărări și griji mari și multe, tratamentul ei nu trebuie să consteie în medicamente multe, el fiind mai mult un tratament moral. Trebuie mai întâiu ca doctorul să inspire bolnavului o încredere oarbă, ca el să-i impue o regulă de traiu potrivit cu boala lui; să-i prescrie exerciții și distracțiuni: plimbări dese în aer liber, călărie, plimbări cu trăsura, călătoriile cu drumul de fier, călătorii repezi și cu dislocări dese, cari să-l distragă în continuu prin varietatea tablourilor ce îi să înfațișează, nelăsându-i timp să steie pe gânduri, sau dacă nu poate face călătorii să-i recomande ocupațiune continuă, să lucreze, să citească cărți recreative, să scrie, în fine să fie vecinic ocupat, căci leneșii sunt cei ce sufer mai mult de ipocondrie. Idroterapia este foarte bună sub toate formele ei, duși sau spălături reci în fiecare dimineață și pe toată suprafața corpului. Medicamente cât să poate de puține, din când în când câte un calmant pentru dureri, câte o curățenie pentru ca stomacul să funcționeze regulat; hrană bună, mesele regulate la ore fixe, și atâta tot. — La *țară* ipocondria să numește *căpială*, *nălucire* și *năuceală*, iar cel atins de această boală oftează, să usucă pe picioare, are frică și nu poate eși noaptea din casă, îi să pare că-l strigă morții, îi să arată întrupați cerând să li să caute de cele religioase, să li să facă pomeni.

IPOCONDRIU, *hipocondru* (dela grec. *hypo*, sub, și *chondros*, cartilaj, sgârciu). — Regiunea pântecului așezată sub coaste, departe și cealaltă a epigastriului (lingurelei). În ipocondrul drept să află ficatul, iar în cel stâng partea cea largă a stomacului,

splina și indoitura mațului gros sau a colonului (vezi ABDOMEN).

IPODERMIC, hipodermic (dela grec. *hypo*, sub, și *derma*, piele). — Metoda injecțiilor ipodermice sau *subcutanate* constă în introducerea sub piele prin ajutorul unei seringi a unei soluțiuni foarte active (20-25 picături), cum ar fi o soluțiune de morfină, de cafeină, etc. Aceste injecțiuni să fac cu siringa lui Pravaz; dar să mai pot injecta și altfel de soluțiuni sau lichide microbiocide, omorătoare de microbi (ser antidifteric, ser antistreptococic etc.) sau un lichid reconstituant (ser artificial), cari să fac cu siringa lui Roux, iar acestea din urmă cu un aparat special cu care să pot injecta 500 grame până la 1 litru odată (vezi SER). La facerea acestor injecțiuni trebuie luate oarecari precauțiuni: să spele locul cu apă și săpun, apoi cu un lichid antiseptic (sublimat sau acid fenic). Siringa, adecă acul să fie sterilizat, trecut prin flacări. Pentru ca acul să să introducă cu înleznire trebuie să ridicăm puțin pielea, făcându-i o indoitură, în care introducem repede acul. Injecțiunile să pot face la pantece, la piept, la coapse.

IPOGASTRU, hipogastru (dela grec. *hypo*, sub, și *gaster*, stomac). — Partea de jos a pântecelui, unde să află beșica (vezi ABDOMEN).

IPOPION, hipopion (dela grec. *hypo*, sub, și *pyon*, puroiu). — Colecțiune sau adunare de puroiu în camera de dinainte a ochiului (vezi OCHIU).

IR. — Caută la UNGVENT.

IREAN. — Caută la HREAN.

IRIDECTOMIE (dela grec. *iris*, și *ektomé*, tăierea unei părți din ceva). — Această operațiune constă în a tăia o parte din iris pentru a face o pupilă artificială prin care să pătrundă razele de lumină în fundul ochiului, sau pentru a vindeca un *glaucom* (vezi acest cuvânt), sau pentru a înlezni *extracția cataractei*, adecă scoaterea perdelei (vezi CATARACTĂ).

IRIGAȚIUNE (dela lat. *irrigare*, a stropi, a uda). — Un mijloc de vindecare care constă în a face să curgă pe o parte rănită, pe o rană, ori a introduce în o cavitate naturală apă rece sau un lichid medicamentos. Irigațiunea poate să dureze câțva timp, să fie intermitentă sau să fie continuă, și să face cu ajutorul unui sifon sau a unui aparat special (alui Duplay, etc.) sau cu un irigator. Să recomandă irigațiunile continue în emoragii, în fracturi complicate de

plăgi, în plăgi prin smulgere, în boalele de mitră, etc; iar cele intermitente în boalele de ochiu, de nas, de urechie, de gât, de beșică, etc.

IRIGATOR (dela lat. *irrigare*, a uda, a stropi). — Instrument cu ajutorul căruia să aruncă apa sau un lichid medicamentos în nas, în gură, sau în vagin, ori în rect (șezut); lichide cari servesc pentru a face spălătură în acele părți sau clizmă. Irigatorul, ori care ar fi întrebuințarea lui, trebuie ținut în stare de curățenie foarte mare și la adăpost de praf și de murdărie.

IRIS. — Caută la OCHIU.

IRIS FLORENTINA. — Caută la STÂNJINI.

IRITĂ. — Caută la OCHIU.

IRITANTE, IRITAȚIUNE (dela lat. *irritatio*, întârțare). — Am putea zice că starea de *iritațiune* a unui organ este un început de *inflamațiune* sau de aprindere a lui (vezi INFLAMAȚIUNE), căci și în iritațiune avem aproape aceleași semne. Când un organ este iritat, fie vorba de piele, de ochi, etc. el este dureros, roșu, cald și uneori umflat, prin îngrămădire de sânge în el. Deosebirea dar între iritațiune și inflamațiune este numai că în aceasta semnele mai sus înșirate sunt mai pronunțate, sunt în grad mai mare și să însoțesc de febră (căldură) și de alte simptome generale. — Să numesc *iritante* medicamentele cari fac ca o parte a corpului să fie pentru moment mai simțitoare și mai roșie decât în starea obicinuită, fără însă ca ele să producă inflamațiune. Iritantele să confundă adeseori cu *excitantele*: un medicament care nu este decât *excitant* (ațățător) pentru cutare om sau cutare organ, devine *iritant* (întărțător) pentru un alt om sau pentru un alt organ. Deosebirea de lucrare atârță și de la durata contactului acelu medicament cu corpul; astfel amoniacul, dacă este numai plimbat pe sub nasul unui bolnav este excitant prin vaporii lui; dacă este ținut aproape sub nas și nemișcat, vaporii lui vor produce la început iritațiune, iar mai la urmă inflamațiune. Tot astfel și electricitatea; aplicată cu prudență ea produce o excitațiune folositoare, iar aplicată mai mult decât trebuie o iritațiune. — Iritantele din punct de vedere *medical* sunt bune și trebuincioase. Colirul cu sulfat de zinc este foarte bun în inflamațiunile simple de ochi, nitratul de argint în conjunctivita granulosoasă, sau în amigdalite, ori angine, precum și insuflațiunile cu tanin, sau cu piatră acră, sunt bune, căci produc o iritați-

une artificială care înlocuiește o inflamațiune. Tot așa când ungem o încheietură dureroasă și inflamată cu tinctură de iod, sau când punem pe piept un muștar în cazurile de bronchită, etc. să provoacă o iritațiune vindecătoare. Din punctul de vedere igienic, iritantele trebuie ocolite, fiindcă ele prin aplicare mai îndelungată și repetată pot produce inflamațiunea organelor asupra cărora s-a aplicat; astfel sunt: condimentele iuți, luate în măsură mare (piper, muștar, ardeiu, usturoiu, etc.) precum și băuturile tari și alcoolice cu timpul iritează și inflamează stomacul și mățele, producând gastrită și enterită; tutunul iritează gâtul și plămâni, dând naștere la laringită (răgușeală) și bronchită (tusă); unsoarele, pomadele, cold-cremurile, cari nu sunt proaspete, precum și unele pudre făcute cu substanțe saline sau metalice, iritează și cu timpul inflamează pielea dând naștere la diferite boale.

IRITARE de nervi. — Caută la AGASARE.

ISAROL. — Derivat al ichtiolului; lucrează și să dă în aceleași doze ca el (vezi ICHTIOL).

ISCURIE (dela grec. *ischein*, a opri, a reține, și *uron*, urină, ud). — Greutatea sau neputința de a urina; oprirea udului sau retențiunea urinei (vezi URINĂ).

ISMĂ, izmă, ismă bună, ismă de leac, ghiazmă, giugiumă, mintă, mintă de grădină, mintă piperigă (*Mentha piperita*, fam. Labiatelelor). — Plantă erbacee, originară din apusul Europei și din America

Fig. 142.—Ismă.
A. Plantă. B. Floare.

de nord, care se cultivă mult prin grădini

și să adună în lunile Iulie și August, iar vârfurile înflorite cu frunze cu tot și să usucă repede la umbră și să păstrează în saci de pânză. Din vârfurile înflorite și din flori să scoate prin distilațiune o *esență* cu odoare aromatică, cu gust arzător, puțin solubilă în apă și caustică în stare curată. Esența de mentă conține *mentol* (vezi acest cuvânt) în proporțiune de 37-72 la 100, eteruri metilice, mentonă. Mentă stimulează stomacul, ajută mistuirea, alungă gazele intestinale, grăbește circulațiunea sângelui; ea să întrebuințează ca stomachic, stimulent general, în contra spazmurilor. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune) din 10 la 1000; idrolat, 20-100 gr.; alcoolat, 2-10 gr.; spirt, ulei volatil, 2-10 picături; sirop, 20-100 gr.; pastile, după voie. — La țară ismă să întrebuințează foarte mult. Să pune ismă proaspătă în sticle cu rachiou, pe care îl colorează în verde, constituind vestitul *rachiou de ismă* care să bea în contra durerilor de stomac, de mațe (colici). Pentru colicele infantile (*mătricea* la copii) să dă ceaiul de ismă, iar dacă durerile sunt prea mari să pune pe pânțele câte o cataplasmă caldă făcută cu ismă și leuștean. Ceaiul să dă și pentru urdinare simplă și urdinare cu sânge. Pentru durere de dinți să țină în gură rădăcini de ismă pisată și cu rachiou. Pentru ciumurleală, cu greață, să freacă pe corp cu ismă pisată și oțet, punându-să apoi la lingurea. Pentru orbalt să unge cu miere și să presară cu praf de frunză de mintă uscată.

ISMENE. — Intocmai ca și cămașa, ismenele apără pielea de atingerea cam aspră a îmbrăcăminte de pe deasupra (pantaloni, cioareci, ȋtari) și înlesnesc ținerea corpului în curățenie și în căldură. Prin urmare fiecare om trebuie să poarte ismene, cari pot fi de pânză de in, de bumbac, de cânepă, după gustul și mijloacele fiecăruia; vara vor fi din pânză mai subțire ca iarna. Trebuie să avem în vedere că ismenele nu trebuie strânse tare la încingătoare, ca să nu apese pânțele, nici jos la pulpe pentru ca să nu să umfle picioarele. Ismenele trebuie schimbate cel puțin odată pe săptămână și cine poate de două ori, iar în cazuri de boală de mai multe ori.

ISOP (*Hyssopus officinalis*, fam. Labiatelelor). — Arbust frumos, odorant, originar din regiunea mediteraniană și din Asia centrală, care să cultivă adese ca plantă ornamentală (Iulie-August). În medicină să

intrebuințează vârfurile înflorite, sub formă de ceaiu (infuziune), 5-10 grame la 1 litru de apă, în tusă învechită (bronchită cronică) și în astmă. Să mai dă ca sudorific în reumatism și la începutul febrei eruptive (pojar, scarlatină, etc.) pentru ca să iasă bine. Isopul mai ușurează mistuirea (stomachic) și dă afară gazurile intestinale (carminativ); el mai lucrează și ca aromatic, antispasmodic, emenagog și stimulent. — La țară babele îl dau sub formă de ceaiu în tusă și în alte boale

Fig. 143.— Isop. de plămâni.

ISOPRAL. — Cristale prizmatice, odoare camforată, savoare aromatică, solubil în 20 părți apă. Lucrează ca și *cloralul* (vezi acest cuvânt), dar este mai activ și mai puțin toxic. Doză: 50 până la 75 centigrame în soluțiune.

ISTERICALE. — Caută la ATAC (de nervi).

ISTERIE, histerie (dela grec. *hystera*, mi-tră), *atac de nervi, boală de nervi, istericale*. — Iată o boală foarte cunoscută pe la orașe și care să vede așa de des încât lumea nici nu-i mai dă importanță, deși în realitate ea este foarte serioasă și foarte variabilă în arătările ei. Isteria este o boală nervoasă, din marea clasă a *nevrozelor*, care să vede de obicei la femei și foarte rar la bărbați. Cei predispuși la isterie încă din copilărie să deosebesc prin aceea că sunt foarte impresionabili, au dureri dese de cap, bătăi de inimă (palpitațiuni), inecăciuni în piept (sufocațiuni) și un apetit foarte ciudat. Caracterul istericilor constă în: exagerațiune, minciună, dorință neclintită de a ocupa publicul cu persoana lor, simulație (fățarnicie), turburări nevrastenice. — *Cauzele* isteriei sunt: anemia, ereditatea (moștenirea), emoțiunile morale vii, supărările, un amor nenorocit, otrăvirile prin alcool, plumb, mercur, boale infecțioase (frigurile palustre, pneumonia, reumatismul), boalele de mi-tră, sarcina. — Intru cât privește *semnele* acestei boale trebuie să deosebim mai multe forme, și anume: isteria *convulzivă*, slabă (mică) și tare (mare) și isteria *neconvulzivă*. În isteria convulzivă slabă sau *mica isterie*, avem în primul rând *atacul isteric*, care este precedat de căscături, de indispoziție, de plâns

sau de răs fără motiv. Atacul să anunță prin *aură*, care este un fel de înștiințare ce constă în o *durere* ce pleacă dela un *ovar* (*ovarie*), adevă din partea dreaptă sau stângă a jumătății de jos a pântecelui; durere care să urcă la lingurea și de aci pe piept în sus până la gât ca un *nod*, care te strânge de gât și te înecă, însoțindu-să de turburări ale vederii și auzului. Atunci începe atacul care să compune din: *căderea* corpului, care nu să face pe jos sau pe foc ca în epilepsie, ci pe un pat, o canapea sau un scaun, căci bolnavul are timp de a-și alege locul unde cade; din *vocefirațiuni* (țipete, strigăte) cu sufocațiune (inecăciune de piept) și congestiunea (înroșirea) feței; din *mişcări convulzive* foarte mari (svârcoliri, strâmbături, îndoitori, mișcări din șolduri, închinăciuni) precedate câte odată de spazme sau contracturi; din o *pierdere a cunoștinții*, mai mult sau mai puțin completă. După câțva timp, care variază dela câteva minute până la câteva ceasuri, după cum atacul este unic sau că să succed mai multe atacuri, urmează o dihnă, fața exprimă frică sau mânie, apoi bolnavul plânge din adânc sau urinează. Astfel să sfârșește atacul obicinuit de isterie sau așa cunoscutele istericale. — Să vedem acum isteria convulzivă *forte* sau *marea isterie*, ori isteria așa zisă *epileptiformă*. Aci avem întâiu *aura* descrisă la forma precedentă, apoi o fază *epileptiformă* de 3 până la 4 minute cu contracturi, convulziuni urmate de o stare de moleșală; o fază de *contorziuni* *sucituri*, (svârcoliri, schimonosituri), corpul luând diferite pozițiuni anormale, în formă de arc de cerc în care femeia fiind cu fața în sus să sprijine numai pe cap și pe picioare, etc.; o fază de *atitudini pasionale* sub influința diferitelor halucinațiuni (năluciri); în fine, o fază de *viziuni înspăimântătoare*, în cari bolnava vede animale periculoase (șerpi, etc.). Afară de acestea bolnavul poate să cadă în *sincopă* (leșin), în *letargie* sau în *catalepsie* (vezi aceste cuvinte). Această formă poate să dureze mai multe săptămâni, în cari atacurile să repetă la intervale mai mult sau mai puțin apropiate; norocul că ea este cu mult mai rară decât forma precedentă. — Isteria *neconvulzivă* are foarte multe forme pe cari le vom descrie pe scurt. Forma *paralitică* este caracterizată prin aceea că *paralizia* apare în mod spontan sau în urma unui atac convulziv, de odată sau gradat, și ea atinge o jumătate de corp, stânga sau dreapta sau jumătatea

de jos, lăsând de obicei fața neatinsă; uneori paraliză să localizează numai la un membru (braț). Această paralizie fiind provocată prin o emoțiune sau o lovitură, dispare după câțva timp pentru a să ivi din nou în unele cazuri. Forma *anestezică* este caracterizată prin nesimțire (insenzibilitate) la pipăit, sau la durere, sau la căldură, sau la frig, sau nesimțirea poate fi totală cu paliditatea și răcirea pielii și cu *parezie* (vezi acest cuvânt). Forma *iperestezică* să distinge prin dureri foarte variabile, junghiuri prin cap, dureri pe șira spinării, migrenă (durere în o jumătate de cap), nevralgii intercostale, angină de piept (vezi aceste cuvinte). Apoi, la unii bolnavi sunt zone sau plăci *isterogene*, în cari senzibilitatea este foarte mare și mai crește încă la începutul atacurilor. În forma *afonică* sau *afazică* bolnavul își pierde pentru un timp oarecare vocea, însușirea de a vorbi, de a să exprimă, ajungând la un mutism complet timp de mai multe luni. Forma cu *tremurături* constă în aceea că bolnavul este cuprins de tremurături generalizate sau parțiale, adecă în o jumătate de corp sau numai în un membru, cari tremurături sunt foarte variabile ca intenzitate și ca ritm. În forma cu *contracturi* avem într'un mușchiu, sau într'un membru sau în o jumătate a corpului (dreaptă, stângă sau inferioară) niște contractiuni (strânsuri) permanente și dureroase. Aceste contractiuni pot de altfel să apară și să dispară în mod brusc; brațul este îndoit, piciorul întins, șoldul seos în afară ca în *coxalgie* (vezi acest cuvânt), care dispare prin cloroformizare; contractura mușchilor gâtului dă *torticolis*, acea a ochiului *strabism*. Forma cu *turburări de nutrițiune* este caracterizată prin căderea părului, a unghiilor, prin vânătași (echimoze), sudori de sânge; învințirea mânilor și umflarea lor, precum și a brațelor, a picioarelor; atrofia (secarea), mușchilor. În fine mai sunt formele așa zise *viscerale*, în cari turburările pot să fie localizate în aparatul *respirator* (tusă, scui-pare de sânge, înecăciune, căscături, sughițuri, lătrături, etc.); în aparatul *digestiv* (schimbarea sau perversiunea gustului, vărsături alimentare sau de sânge, constipație, gazuri intestinale, lipsă de poftă de mâncare, dureri de stomac); în aparatul *urinar* (urinare prea multă, oprirea udului); în organele *simfurilor* (micșorarea sau pierderea vederii, vedere scurtă sau miopie, strabism, necunoașterea colorilor, turburări ale auzului, ale gustului); în organele *materne*

(dureri de sânuri, oprirea regulelor sau dureri în timpul lor). — *Tratament*. Vom începe cu tratamentul *general*. Să va opri unei mame isterice cu atacuri mari ca să-și alăpteze copilul, care să va dă unei doici și să va crește la țară. La copiii neastâmpărați, nervoși și cu inteligență ciudată, predispuși la isterie, li să va întări corpul prin exerciții, gimnastică, hidroterapie, ședere la țară; li să va opri să meargă la spectacole, la teatre, la sindrofii, nici nu vor ceti cărți înspăimântătoare sau de amor pasionat, pentru ca să nu li să excite simțurile și imaginațiunea. Mai târziu, copiii să vor dă în internate pentru ca să-și primească instrucțiunea *în comun*, deși aceasta are și inconveniente. La fetele tinere, în momentul când le va veni menstruația să vor luă oarecari precauțiuni; iar ajungând la etatea de 18 ani să să mărite dacă sunt numai predispușe la isterie, dacă însă au prezentat deja atacuri atunci căsătoria să va amână până când vor fi vindecate. Bărbații isterici nu să vor căsători, ceea ce le-ar produce mari turburări. Să va evită șederea pe malul mării precum și băile de mare. *Tratamentul psihic* constă în a depărta bolnavul de locul unde s'a îmbolnăvit, adecă să va *izolă* și în deosebi de persoanele isterice; să vor opri vizitele neamurilor și prietinelor; să va evită spaima, emoțiunile; să va încredința bolnavul de vindecarea boalei lui și de eficacitatea mijloacelor întrebuițate pentru a-l vindeca. *Tratamentul extern* va constă în electroterapie (electricitate statică), hidroterapie sub formă de duși reci de 12-18° de o durată de 20-40 secunde și terminând prin o aruncătură de apă caldă asupra picioarelor și o fricțiune energică. Dacă bolnavul este prea sensibil să vor face duși scoțiani cu transpirație și mai târziu fără; la isterici prea excitabili afuziuni, cearceaf ud și jumătăți de băi, fără să li să lovească zonele isterogene. *Tratamentul simptomatic* constă în a dă *antinervine* (valerianat de amoniac, bromure alcaline și de camfor); *antispazmodice* (asa fetidă, mușetel, camfor, castoreu, cloroform, eter, mosc, exalgină, fenacetină, etc.); *ipnotice* (opiu, morfină); *electroterapie, metaloterapie, ipnotism* la mare nevoie. *Tratamentul atacului*: să va așeză bolnavul pe o saltea pusă jos, să va stropi fața cu apă rece, îi să va dă să beie mult, să va face inhalațiuni cu eter, să va apăsă la femeie unul sau amândouă ovarele, tare și cu pumnul (în partea de jos a pântecelui la dreapta și la stânga); să va apăsă

cu degetele pe pleoapele închise și dacă să va obține somnul ipnotic să va deșteptă bolnavul după câțva timp prin suflare în ochi; odihnă. In cazurile de *atacuri dese* să recomandă sugestiunea ipnotică (vezi IPNOTISM). *Printre atacuri*: electricitate, magneti, metaloterapie. Contra *durerii de cap*: anti-pirină, exalgină, fenacetină, lactofenină, neurodină, piramidon, etc. Contra *insomniei*: cloral, trional, sulfonal, hypnal, urretan, dormiol, bromidie, etc.

ISTERECTOMIE (dela grec. *hystera*, mitră, și *ektomè*, exciziune, tăiere). — Caută la MITRĂ. (*Cancerul mitrei*).

ISTOVEALĂ, istovire — Caută la SUPRAFATIGĂ.

ITARI. — Caută la PANTALONI.

IUGLANS REGIA. — Caută la NUC.

IUNIPER. — Caută la IENUPĂR.

IUȚȘORII, iuțarii. — Caută la CIUPERCI.

IZMĂ. — Caută la ISMĂ.

IZOLARE. — Măsură ce să ia în cazurile de boale *molipsitoare* și prin care să des-

părtesc oamenii sănătoși de cei bolnavi pentru ca ei să nu să îmbolnăvească. Izolarea să mai face și în alte împrejurări, atunci când tratarea unui bolnav nu să poate face stând într'un loc cu mai mulți inși. — Pentru a preveni o *epidemie* (o molimă) cel mai puternic și cu adevărat folositor mijloc este *izolarea*, căci ea împiedică propagarea sau întinderea boalei, oprind circulațiunea *microbilor* dela bolnav la cei sănătoși. Prin urmare în toate boalele contagioase trebuie chiar dela început să recurgem la izolare. In spitale izolarea să face mai cu înleznire prin ajutorul pavilioanelor speciale. In școale deasemenea orice elev atins de boală molipsitoare să concediază în familie; dar, greutatea cea mai mare de a obține o izolare eficace este chiar în sânul familiei, mai ales în familiile sărace. In aceste cazuri cel mai bun lucru este ca orice bolnav de vr'o boală molipsitoare să fie luat din sânul familiei și dus la spital.

J

JABORANDI (*Pilocarpus pinnatus*, fam. Rutaceelor). — Arbust care crește în Brazilia. In medicină să întrebuințează foile și tigea. Principiul activ să numește *pilocarpină*. Lucrează ca sudorific și sialogog, adecă produce multă sudoare și salivație (bale). Să dă sub formă de: extract alcoolice, 25-75 centigrame; extract apos, 50 ctgr. până la 1 gr. 25 ctgr.; extract fluid, 60 ctgr. până la 6 grame; sirop, 1-4 linguri pe zi; infuziune din 2-4 gr. la 200; tinctură (1 gr. la 5), 5-15 grame. — *Pilocarpină*. Foarte toxică. Puternic sudorific și sialogog, antimidriatic. Să dă 5 miligrame până la 3 centigrame, în injecțiuni sub piele; in boalele de ochi sub formă de colir (pilocarpină, 5 ctgr.; apă distilată fiartă, 10 gr.; 2-3 picături în ochi în glaucom și iridocoroidită); în căderea părului sub formă de spălături (pilocarpină, 50 centigrame; tinctură de cantaride, 10 grame; glicerină, 25 gr.; apă de Colonia 200 gr.), sau de alifie (cloridrat de pilocarpină, 2 gr.; cloridrat de chinină, 4 gr.; sulf precipitat, 10 gr.; balsam peruvian, 20 gr.; — măduvă de bou 80 gr. *Otrăvirea* cu *jaborandi* sau cu *pilocarpină* are ca semne: salivație mare (bale multe), sudoare foarte multă, vărsături, oboseală, moleșală. *Tratamentul*: injecțiune sub piele cu un miligram de sulfat de atropină,

care oprește îndată toate simptomele, sau 1 gram 50 centigrame de tinctură de beladonă dată prin gură vindecă tot așa de iute.

JĂGĂRAIU, JĂGAL. — Caută la PIROZĂ.

JALAPA. — Să numește astfel rădăcina plantei *exogonium jalapa*, din fam. Convolvulaceelor, care crește în Mexico. Rădăcina de jalapa are ca principiu activ o rezină (*convolvulină* și *jalapină*), care lucrează ca purgativ drastic, producând câte odată greață, vărsături și dureri prin intestine, din care cauză nu să dă la inflamațiunile de stomac și de intestine, și rar la copii. Să dă sub formă de: pișcoturi, având fiecare 10 centigrame jalapa; de emulsiune, cu 20-50 centigrame; extract, 25 centigrame până la 1 gram; infuziune din 5 la 100; praf, 1-4 gr.; rezină, 20-50 centigrame; tinctură de jalapa compusă sau *rachiu nemțesc*, 5-30 grame. Planta *jalapa* să vede la figura 144.

JALE, jale de grădină, jaleș, salbie, sălvie, șălvie, sălvie de grădină (*Salvia officinalis*, fam. Labiatelor). — Plantă odorantă originară din sudul Europei care să cultivă adeseori prin grădini (Iunie-Iulie). In medicină să întrebuințează vârfurile înflorite cari lucrează ca stimulent, tonic. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune), 5 la 1000; infuziune concentrată din 50 la 1000.

— La țară să clătesc în gură cu decoct pentru studenită; să fac scăldători la copiii slăbiți, iar pe gălci la gât și în alte locuri să pune jale pisată și amestecată cu unt.

JARETIERE, calțavete. — Pentru ca ciorapii să nu cadă în jos este obiceiul ca să să lege cu ață, șiret, panglică sau cu așa numitele *calțavete* ori pe franțuzește *jaretiere*. Din capul locului trebuie să spunem că orice legătură făcută deasupra pulpei sau a genunchiului pentru a ține ciorapii are marele cusur de a strânge carnea și vinele împiedecând astfel circulațiunea sângelui prin vine, cari să umfle și cu timpul formează boala cunoscută sub numele de *varice* (vezi acest cuvânt). Pentru a ocoli această boală trebuie ca legătura sau calțaveta să fie făcută din un țesut mlădios și elastic, să nu aibă cataramă și să nu strângă tare piciorul. Mai bine este să să înlocuiască acestea cu așa zisele *jartele*, cari sunt nește fășii elastice, cari să fixează pe deoparte de corset prin niște

Fig. 144. — Jalapă.

a. Rădăcina. b. Jalapa din comerț.

pense, iar pe de altă parte de ciorapi; la bărbați să fixează în sus de încingătoarea pantalonilor.

JASMINUM FRUTICANS. — Caută la IASOMIE SĂLBATICĂ.

JET. — Caută la FOTOLIU.

JINTURĂ. — Caută la URECHELNIȚĂ.

JIR. — Caută la FAG.

JIREAPĂN. — Caută la IENUPĂR.

JITIA. — Comună în județul Râmnicu Sărat, la o depărtare de 43 kilometri de orașul Râmnicu Sărat. Să găsește un izvor cu apă cloro-sodică-sulfurată, conținând: bromur de magneziu, iodur de magneziu și clorur de sodiu, etc. Apele nu sunt capitate și nu sunt întrebunțate.

JNEAPĂN, JNEAPĂR, JNEPEN. — Caută la IENUPĂR.

JOC. — Caută la DANȚ.

JOLNE. — Caută la GANCLION și SCROFULĂ.

JUCĂRII PRIMEJDIOSE. — Este obiceiul ca copiilor să li să deie tot felul de jucării, dintre cari multe, mai cu seamă cele mai eftine, sunt văpsite cu colorii de anilină, cari cuprind o bună câțime de acid arsenios (șoricioaică). Pentru aceasta nu trebuie să lăsăm ca copiii să-și sugă jucăriile, iar după ce s'au jucat cu ele să-i spălăm sau să-i punem să-și spele mâinile, mai ales înainte de a mânca.

JUGĂREL, JUGĂRET. — Caută la DUMBĂȚ.

JULEP (lat. *julapium, julepus*). — Este o băutură sau poțiune care are însușiri îndulcitoare, domolitoare, potolitoare, care să face cu un sirop oarecare (mucilaginos, narcotic sau acid) disolvat în apă simplă, sau în o apă de flori oarecare sau într'un ceaiu (infuziune) de plante emoliente (cari înmoaie) sau în o emulziune (un fel de lapte, cum ar fi cel de migdale, de cânepă, etc.). Julepurile să iau seara la culcare și să bea dintr'odată sau pe încetul ca un ceaiu rusesc. Cele mai întrebunțate julepuri sunt: julep *calmant*, făcut din: apă de teiu, 120 gr.; sirop de flori de portocale, 20 gr.; sirop de opiu, 10 grame; — julep *gumos*: apă obicinuită, 100 gr.; apă de flori de portocale, 10 gr.; gumă arabică pulverizată, 10 gr.; sirop de gumă, 30 grame; — julep *pectoral* sau de piept: ceaiu de specii pectorale, 100 gr.; gumă arabică, 2 gr.; sirop de mac alb, 30 grame; — julep *răcoritor*: apă de cireșe negre 250 gr.; sirop de smeură, 30 gr.; acid tartric, 2 grame.

JULITURĂ. — Caută la EXCORIAȚIUNE și INTERTRIGO.

JUNETĂ, junie. — Caută la ADOLESCENȚĂ și PUBERTATE.

JUNGHIU, durere de piept. — Prin cuvântul *junghiu* să înțelege o durere localizată într'un punct oarecare a pieptului. Uneori durerea să simte în partea dinainte, cam sub sfârcul țâței, alteori în părțile laterale, câte odată în spate, pe lângă șira spinării; să întâmplă uneori de să simte durerea înainte și înapoi în același timp ca și cum ar pătrunde pieptul din o parte până în cealaltă, iar în alte cazuri mai rare durerea să întinde pe o linie care merge dinainte pe laturi și înapoi, formând un semicerc. De obicei durerea să află într'un spațiu intercostal, într'un punct sau în mai multe puncte. Durerea nu este într'o formă de mare, uneori abia să simte, alteori este foarte mare, câte odată este de nesuferit, încât omul abia își poate trage suflul; ea este întotdeauna mărită prin mișcare, printr'o respirațiune adâncă, prin tuse și mai ales prin pipăire, prin atingere cu ceva, așa de mare încât bolnavul țipă de durere. — Junghiul este de mai multe feluri. În cazurile cele mai ușoare junghiul este fără febră (fierbințeală) și fără tuse, sănătatea generală a omului, precum și puterile și apetitul sunt întregi, durerea nu este adâncă și să mărginește

numai la unul sau mai multe puncte superficiale; durere care la mișcare și la cea mai mică apăsare cu degetul crește, să mărește încât devine de nesuferit, dar bolnavul poate să respire și n'are opresiune (apăsare pe piept). În aceste cazuri avem o *pleurodinie* (vezi acest cuvânt) sau *nevralgie intercostală*, adică o durere a nervilor celor mici cari șerpuesc printre coaste, care este produsă de obicei prin răceală și umezeală. În cazurile mai grave junghiul este precedat sau însoțit de fiori, de fierbințeală (febră), de sete mare, de lipsă de apetit, de opresiune (apăsare pe piept) foarte mare, de tuse; atunci trebuie să ne gândim la alte boale cu mult mai serioase la *pleurezie*, la *pneumonie* (vezi PLĂMAN), la *oftică* (vezi TUBERCULOZĂ). Întru cât privește *tratamentul*, cetitorul va căuta la cuvântul PLEURODINIE pentru junghiul simplu, iar pentru junghiul produs de boalele de plămâni mai sus amintite va căuta la PLĂMAN (*Pleurezie, Pneumonie*) și la TUBERCULOZĂ.

JUNIPERUS COMMUNIS. — Caută la IENUPĂR.

JUNIPERUS SABINA. — Caută la SABINĂ.

JUPUIALĂ. — Caută la PELAGRĂ.

JUPUITURĂ. — Caută la EXCORIAȚIUNE și INTERTRIGÓ.

K

KAKKE. — Caută la BERIBERI.

KARLSBAD. — Caută la CARLSBAD.

KEFIR. — Caută la CHEFIR.

KELEN. — Caută la CHELEN.

KELOTOMIE. — Caută la CHELOTOMIE și ERNIE.

KERATITĂ. — Caută la OCHIU (*Cheratitis*).

KERMES MINERAL. — Caută la ANTIMONIU.

KIAT-HINDI. — Caută la CATECHU.

KINEZITERAPIE. — Caută la CHINEZITERAPIE.

KIRSCH. — Caută la CHIRȘ.

KIST. — Caută la CHIST.

KLEPTOMANIE. — Caută la CLEPTOMANIE.

KOLA. — Caută la COLA

KUMIS. — Caută la CUMIS.

KUSO. — Caută la CUSO.

L

LABA MĂTEI. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă).

LACERTA MURALIS. — Caută la ȘOPĂRLĂ.

LĂCRĂMARE. — Caută la EPIFORA.

LĂCRĂMIOARE. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

LACRIMALĂ (Fistulă). — Caută la LACRIMI.

LACRIMI (lat. *lacryma*, grec. *dacry*). — Lacrimile nu sunt date numai pentru ca o-

mul să-și arate supărarea, suferința și uneori chiar bucuria; slujba lor este cu mult mare, și anume de a udă neconținut ochiul pentru ca el să să poată mișca cu înleznire în toate părțile și fără cari el s'ar usca și vederea s'ar pierde. Lacrimile sunt produse de *glanda lacrimală*, care este așezată în partea dinafară a ochiului, și ele sunt vărsate fără încetare la partea

dinăuntru a celor două pleoape, între ele și globul ocular, intinzându-să pe toată suprafața ochiului. După ce au udat ochiul, o parte din lacrimi să evaporează, iar partea cea mai mare ajungând la unghiul dinăuntru a ochiului sunt supte de *conducele* lacrimale și duse în nas, unde să amestecă cu muci. În stare normală, lacrimile să produc și-si îndeplinesc slujba fără să băgăm de seamă, dar câte odată ele să produc în cantitate mai mare decât trebuie, de pildă în urma unei emoțiuni vii, și atunci neputând merge toate în nas, o mare parte curg pe față, și atunci *plângem*. Lucreul acesta să întâmplă și când ochiul este iritat de praf, de vânt, de lumină prea vie, când albul ochilor sau conjunctiva este aprinsă (inflamată), când omul are guturau și inflamațiunea să întinde din nas până la canalele prin cari curg lacrimile. În toate aceste cazuri lacrimile fiind în mare cantitate, o bună parte din ele curg pe obraz și atunci avem *lăcrimare*. Lăcrimarea este primul semn al *pojarului*, care începe prin inflamațiunea nasului și a conjunctivei. Tratatamentul lăcrimării este acela al boalei care o produce: guturau, conjunctivită sau oftalmie, etc. Să întâmplă uneori că lacrimile sunt în cantitate normală și cu toate acestea ele curg pe obraz. În acest caz lăcrimarea provine din faptul că canalele cari duc lacrimile în nas sunt astupate, iar lacrimile să adună în *sacul lacrimal*, pe care îl inflamează și care supurând să deschide dând loc la *fistulă* lacrimală. Contra acestei uricioase boale nu putem face nimic cu picături și cu alifi, ci trebuie să mergem la un doctor priceput care printr'o operație potrivită va da din nou curs lacrimilor în nas (vezi OCHIU).

LACTAT (Regim). — Caută la LAPTE.

LACTAT DE FIER. — Caută la FIER.

LACTIC (Acid). — Medicament care înleznește mistuirea și să dă cu mult succes în diarea (urdinarea) verde a copiilor. *Doză*: 2—4 grame pe zi în o poțiune sau limonadă (acid lactic, 2 gr.; apă 100 gr.; sir. de gutui sau sirop simplu, 30 gr.; să să deie la fiecare oră câte o linguriță). Pe *din afară* să întrebuițează în gargară, în aplicațiuni în contra peladei (vezi acest cuvânt) pe jumătate cu apă sau alcool; în atingeri pe limbă sau în gât pentru ulceratiuni tuberculoase (oftică).

LACTOBACILINĂ. — Este un preparat compus din bacilul lactic zis bulgar și alți microbi paralactici vii, aleși, cari au o mai mare putere de fermentațiune asupra zaha-

rozelor producând acid lactic, care împiedecă fermentațiunile anormale și putrefacțiunile intestinale. Lactobacilina schimbă flora periculoasă în floră binefăcătoare sau indiferentă; ea este un medicament fără pericol și fără nici un neajuns. Să dă în doză de 1—3 grame pe zi.

LACTOFENINĂ (*Fenolactină*). — Este un fel de *fenacetină* (vezi acest cuvânt) în care acidul acetic s'a înlocuit cu acidul lactic. Lucrează cu analgezic, antipiretic și ipnotic (în contra durerii, a căldurii și produce somn). *Doză*: 60 centigrame până la 1 gr. în buline.

LACTOFOSFAT DE CALCE. — Caută la CALCE.

LACTOL (*Lactonaftol*, *Lactat de fenol*). — Antiseptic intestinal, care lucrează ca și benzonaftolul. *Doză*: 50 centigrame până la 2 grame în buline.

LACTOZĂ. — Zahăr de lapte. Este unul din cele mai bune diuretice (produce ud mult). *Doză*: 30—100 grame pe zi. Să topește 30—50 grame în apă, iar pentru a-i dă un gust mai plăcut să poate adăuga puțină zamă de lămâie sau nițică șampanie. La adulți să pune 100 grame de lactoză în un litru de apă și bolnavul va bea în timp de 24 ore 2 litri.

LACTUCA SATIVA. — Caută la LAPȚUCI.

LACTUCARIUM (dela *luctuca*, lăptucă). — Suc lăptos care să scoate din *Lactuca altissima*, prin incisiuni făcute în tulpină. În momentul scurgerii sucul este alb, apoi uscându-să la soare, el ia o culoare închisă, un gust amar, un miros neplăcut ce să aseamănă cu al opiului. *Siropul de lactucarium*, numit și siropul lui *Aubergier*, domolește tusa în doză de 3—4 linguri pe zi, iar pentru copii 3—4 lingurițe. Această lucrare calmantă să datorește în mare parte și miciei cantități de opiu pe care o conține acest sirop (vezi și LAPȚUCI).

LACUL SĂRAT. — Stațiune balneară în județul Brăila, la o depărtare de 5 kilometri de orașul Brăila, de care este legată prin un tramvai electric, și la 3 kilometri de Dunăre. Stațiune foarte reputată pentru băile de nomol. Ea este proprietatea statului. Clima temperată; în timpul verii temperatura variază între 20—26°. Stațiunea este așezată într'un câmp deschis, încunjurat de o vegetațiune bogată. Lacul are o lungime de 2—2½ kilometri și o lărgime de 300—400 metri; el este format din două bazinuri, cari sunt separate prin o ridicătură de pământ; ele nu comunică decât după ploii mari. Alimentația cu apă a la-

cului să face din izvoarele subterane, prin ploii și zăpadă. Densitatea apei variază după variațiunile atmosferice; temperatura ei de asemenea după adâncimea lacului, iar a nomolului este de 12—27°. Vânturile ajută la evaporarea apei, mărind astfel densitatea ei; iar în părțile unde apa e mică, nomolul este acoperit la suprafață de o coajă de soare, de culoare cenușie-cărămizie. Culoarea apei la suprafață este verzue și pe alocuri cărămizie-neagră. Nomolul este negru-cenușiu, moale untos; el să compune din o parte minerală, una vegetală și una animală. Apele lacului Sărat sunt cloruro-sodice-iodurate-feruginoase. Apa și nomolul să bucură de proprietăți insecticide. Pe dinăuntru să întrebuințeze numai apa din fântâna minerală, apă purgativă dar greu de digerat pentru care trebuie luată în doze mici; 30—100 grame pe zi; mai ales la copii, este bună în limfatism, atonie intestinală, scrofuloză, anemie. Atât apa cât și nomolul își găsește întrebuințarea în băi reci sau calde. Acțiunea apelor este *excitantă*, *alterantă* (capabilă de a favoriza schimburile nutritive), *rezolutivă* (stimulând toate funcțiunile), *tonică*, *reconstituantă*, *emagogă* și *sedativă* remarcabilă. Băile să fac în un stabiliment compus din 150 cabine cu câte 2 căzi, una pentru apă sărată, alta pentru apă și nomol, și din 2 bazine. Ele să iau calde sau sub formă de dușuri, în bazin, cu nomol sau fără nomol. Băile dela Lacul Sărat să recomandă la bărbați în boalele *reumatismale*, afecțiunile *traumatice*, *scrofuloză*, *tuberculoză* (adenite, tumori albe, orchită, osteită, periostită, sinovită, dermatoză, blefarită și oftalmie, otită, rinită, etc.), afecțiunile *nervoase* (sciatică și alte nevralgii, emiplegii, ataxie locomotrice), *albuminurie*, diferite boale de *piele* (eczemă, herpes, pitiriază, psoriază, impetigo, lupus, etc.). La femei: în *anemie*, *atonie generală* a țesăturilor și organelor, *menoragie*, *metroragie*, *metrită*, *leucoree*, *vaginită*. La copii: în *debilitate generală*, *limfatism*, *scrofuloză*, *rachitism*, în *vițiurile organice* ale corpului și *exoftalmie*. Lacul Sărat nu este bun în stările febrile, în frigurile palustre, gută, boalele acute, tumori maligne, oftică, astmă, boalele de inimă, de rinichi, gastro-enterită, lupus ipertrofic.

LADRERIE. — Caută la **VIERMI INTESTINALI** (*Tenia*).

LAGOFTALMIE — Caută la **OCHIU**.

LA MALOU (Hérault, Franța). — Apă minerală bicarbonată sodică, calcică, feruginoasă; arseniat de sodă, clorure; acid

carbonic abundant. Izvoare numeroase: reci termale și ipertermale. Bătură, băi, piscine, duși de apă și de gazuri. Să recomandă pentru reumatism, nevralgii (sciatică), unele paralizii, nevroze (coree), dispepsie, cloro-anemie, etc.

LĂMĂIE, alămăie. — Este fructul arborelui *Citrus limonum* din fam. Rutaceelor, care crește în India, Ceilan și să cultivă în Europa meridională, iar la noi să cultivă ca plantă ornamentală pentru florile sale frumoase și mirositoare (Maiu-Iulie). Lămăile sunt prea acre (acide) pentru a putea fi mâncate în natură, dar ele să întrebuințeze mult în bucătărie și în farmacie. *Esența de lămăie* să întrebuințeze pentru a aromatiza unele pomade și intră în compoziția apei de Colonia. *Zama sau sucul de lămăie* să întrebuințeze la mâncarea stridiilor și a unor pești (cegă, șalău, scrumbii, etc.), sau la facerea unor sosuri. Trebuie folosite în măsură mică, căci acreala prea mare strică stomacul. Cu zama de lămăie să mai prepară *siropul* care este foarte răcoritor; *inghețata* de lămăie și mai ales *limonada citrică* sau *ordinară* (vezi LIMONADE). În medicină să întrebuințeze pentru acțiunea; antiseptică, astringentă, răcoritoare. Zama de lămăie este bună contra *scorbutilui*; să mai întrebuințeze și la pansamentul rănilor urite și cu miros greu, pentru a atinge gâtul în cazurile de *angină* (vezi acest cuvânt). — La țară zama de coaje de lămăie fiartă să bea de durere de stomac. Pentru *gâlbănare* să taie feliițe de lămăie, să presară cu sineală și să mănânce una în ziua întâiu pe nemâncate, două în ziua a doua, trei în ziua a treia, până la nouă în ziua a nouă, apoi să scade cu câte una în fiecare zi până ajunge iar la una. Pentru *coșuri* să șterge pe obraz cu o cârpă muiată în zamă de lămăie. Pentru *limbrici* să bea zamă scursă din lămăie, amestecată cu untdelemn.

LĂMĂIOARĂ, cimbru, cimbru adevărat, cimbru de grădină, lămăiță (*Thymus vulgaris*, fam. Labiatelor). — Arbust mic, origi-

Fig. 145. — Lămăioară.
ris, fam. Labiatelor). — Arbust mic, origi-

nar din regiunea mediteraneană care să cultive pe la noi ca plantă aromatică pentru trebuințe culinare (Iulie-August). Această plantă „*herba-thymi*” să întrebuințează în medicină ca amară, astringentă, tonică și stimulentă. Din această plantă să scoate acidul timic sau *timolul* (vezi acest cuvânt).

LĂMĂIȚĂ. — Caută la LĂMAIOARĂ.

LAMINARIA. — Să numește astfel rădăcina unei specii de alge marine, *laminaria digitata*, care să găsește în abundență în mările Europei și Americii de Nord. Această rădăcină îmbibându-să de un lichid oarecare să umfle foarte mult și pentru aceasta să întrebuințează ca și *spongia preparată* (vezi SPONGIE) pentru a lărgi traiecte fistuloase și diferite orificii, în special pentru a dilata colul mitrei.

LAMIUM ALBUM. — Caută la SUGEL ALB.

LĂMPI. — Caută la LUMINĂ.

LĂNĂ. — Caută la VEȘMINTE.

LÂNCEZEALĂ (lat. *languor*). — Prin acest cuvânt să înțelege o stare de abatere generală, de toropeală, un fel de oboseală sufletească și trupească, pricinuită de emoțiuni mari, de supărări de familie, mai cu seamă de patima amorului, de supărări de afaceri. Starea de lăncezeală face parte din acele stări vagi, nehotărâte, rău definite, ale sistemului nervos, cari fiind datorite unor influințe morale, nu pot să treacă, nu să pot vindeca decât prin remedii morale, prin sfaturi bune, prin plimbări și petreceri potrivite. Cu toate acestea sunt boale adevărate, organice, în cari starea fizică cu starea morală sunt în-strânsă legătură, cum să întâmplă cu oftica și cu racul (cancerul), care adeseori pot fi provocate de abateri grave dela regulile igienii privitoare la hrană, la influința frigului și a umezelii, însă nu-i mai puțin adevărat că și supărările și grijile pot avea o acțiune vădită asupra dezvoltării lor. Nu numai oftica și racul s'ar putea numi boale de lăncezeală, ci aproape toate boalele cronice cu mers încet, datorite unei slăbiciuni născute sau câștigate, a constituțiunii, cum sunt serofulele, rachitismul, etc. Despre un stomac slăbit, care își îndeplinește cu greutate slujba, să zice că este înfr'o stare de lăncezeală și așa să poate zice despre toate organele cari sunt leneșe, dintr'o pricină sau alta, în funcțiunile lor.

LANOLINĂ. — Corp gras care să scoate din usucul lânii de oaie. Servește la prepararea multor alifii, întocmai ca și *vaselina*. Lanolina *boricată* conține 10 grame de acid boric la 100; lanolina *fenicată*, 5 la 100;

lanolina salicilată, 2 la 100; lanolina idrargică cuprinde 50 la 100 de mercur.

LĂNȚETĂ (lat. *scalpellum*). — Un instrument mic de chirurgie, compus din o *lamă* de oțel, de formă alungită, și din *plăsele*, cari astăzi să fac tot din metal. Lănțeta are mai multe forme după felul întrebuințării: pentru lăsat sânge din vână, pentru *vaccinat* (hultuit), sau pentru a deschide o colecțiune de puroiu (vezi figura la VACCINAȚIUNE).

LĂPĂDĂTURĂ. — Caută la ABORT.

LAPAROTOMIE (dela grec. *lapara*, flanc, desert, pânțec, și *tome*, tăiere). — Să numește astfel operațiunea care constă în deschiderea pântecului pentru a lucra asupra organelor cuprinse în el. Ea să face în multe împrejurări: pentru încercătură de mațe, pentru rănirile stomacului și mațelor, pentru a scoate un corp străin din stomac, pentru a scoate mitra (isterectomie), sau pentru a scoate un ovar (ovariotomie), etc.

LAPPA MAJOR. — Caută la BRUSTUR.

LAPTE (lat. *lac*, grec. *gála*). — Cea dintâiu hrană a omului după ce să naște este *laptele*; cu el să hrănește și crește copilul, căci el cuprinde substanțe de nutrițiune, de calorificațiune și sărurile trebuincioase organismului; mușchii (carnea) să dezvoltă din *cazeina* laptelui, căldura animală din untul și zahărul (lactoza) lui și tăria oaselor din sărurile cuprinse în laptele matern. Cu toate acestea, dela o vârstă oarecare, atât la om cât și la animale, laptele nu mai indestulește organismul și trebuie un alt regim compus din substanțe mai bogate în elemente de nutrițiune și de calorificațiune, amestecate în multe împrejurări cu lapte spre a formă un aliment mai complet, mai bogat și mai puternic. Sunt însă multe împrejurări de boală în cari omul este ținut să să hrănească numai cu lapte după cum vom vedea mai la vale — Laptele este un lichid opac, alb, alb-gălbui sau alb-albăstrui, mai greu decât apa cu care de altfel să amestecă foarte ușor, cu gust dulce și zaharat. Laptele este dat de sânurile sau glandele mamare ale femeii (vezi SANURI). — Intru cât privește *compozițiunea* lui putem zice că laptele este un *aliment complet*, întocmai ca și *ouă*, cuprinzând toate trei feluri de materii trebuincioase întreținerii vieții (vezi ALIMENTE), adică: materii animale sau azotate, cari sunt *cazeina* și *albumina*; o materie grasă *untul*; o materie dulce, *lactoza* (zahărul de lapte). Aceste materii împreună cu apa și diferite săruri, variază în pro-

porțiune după proveniența laptelui: femeie, capră, măgăriță, iapă, vacă, oaie. Laptele de *femeie* este mai bogat în albumină și zahăr și mai sărac în grăsime. Cam tot așa este și laptele de *măgăriță*. Laptele de *iapă* are mai mult zahăr din care pricină fermentează mai cu înlesnire și dă o băutură acrișoară și alcoolică, cunoscută sub numele de *cumis* (vezi acest cuvânt) și care dă bune rezultate în boalele

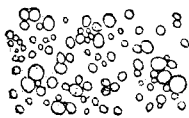

Fig. 146.—Globele de lapte

de stomac, în offică și în toate boalele în cari omul slăbește mult. Laptele de *vacă* este din contră bogat în caseină, în unt și săruri, și sărac în zahăr. Laptele de *capră* și cel de *oaie* este mai gros și mai gălbui decât cel de vacă. — Abondența și calitatea laptelui variază după hrană și după alte împrejurări; astfel, o femeie care să hrănește bine are lapte mai bun și mai bogat în caseină și unt, pe câtă vreme un regim vegetarian are efect contrar; o vacă hrănită cu nutreț uscat sau verde are lapte mai bun decât când să hrănește cu turte de semințe uleioase, cu reziduri din distilerii, dela fabricele de zahăr, de bere, și laptele este și mai bun dela o vacă care trăește la țară, pășunează sau paște în aer liber, în libertate. De altfel chiar laptele dela aceeași vacă variază după cum este muls la început ori la sfârșit sau după cum este muls seara (când este mai gras) ori dimineața (când este mai subțire). — *Coloarea* laptelui să datește unor *globule* sferice cari să văd numai cu microscopul și sunt compuse din materii grase; numărul acestor globule să mărește prin o hrană abondentă și prin repaus. Dacă lăsăm laptele în voia lui el să deosebește mai întâiu în două părți dintre cari una deasupra care este *smântâna*; apoi mai târziu laptele să coagulează, adică să *închiagă* (face *chiag*), deosebindu-să în trei părți: una deasupra albă, opacă, moale, cu un gust plăcut, care este *smântâna*, partea grasă a laptelui din care să face *untul*; a doua sau partea mijlocie,

Fig. 147.—Lacto-densimetru.

care este ceva mai albă, fără gust, care cuprinde partea azotată a laptelui, numită *cazeină* (brânză albă sau caș); a treia care este partea lichidă galbină verzue, transparentă, cu gust acrișor, care este *serul* sau *zărul* laptelui și să compune din apă, din zahăr (lactoză), din materii albuminoide, din acid lactic și din săruri (fosfate de calce, de magnezie, de fier și de sodă, clorure de potasiu și de sodiu, carbonat de sodă). — *Falsificațiunile* laptelui sunt de multe feluri, cele mai dese însă constau în *luarea smântânei*, *adaugirea de apă* și *îngroșarea cu făină*. Punerea apei în lapte să cunoaște prin ajutorul unui *lacto-densimetru* (grad de lapte), care pus în lapte ne arată după cum să cufundă mai mult sau mai puțin dacă s'a pus apă și câtă apă s'a pus; un alt aparat și mai bun este *termo-lactometru*, care nu mai are nevoie ca laptele să aibă temperatură de 15° ca celelalte pentru a ne arată densitatea adevărată. Acest termo-lactometru, este un areometru combinat cu termometru, și în trebuințarea lui este foarte simplă: îl băgăm în vasul cu lapte și ne uităm dacă coloana termometrică corăspunde cu punctul de scufundare a instrumentului, și în caz afirmativ, laptele are denzitatea normală. Luarea smântâni sau *smântânirea* laptelui să constată prin *cremomometru*, un aparat format din o epruvetă cam de 200 centimetri cubi și înaltă de 25 centimetri, împărțită în 100 diviziuni. Dacă punem laptele până la diviziunea de sus (100) și-l lăsăm 24 ore în repaus, smântâna laptelui să urcă și ocupă diviziunile de sus, acărur număr este în raport cu cantitatea smântâni. Un lapte bun trebuie să aibă între 10-16 diviziuni sau grade de smântână. Un lapte cu 8 grade este foarte sărac și arată că a fost smântânit sau că animalul este slab și rău hrănit. Luarea smântâni și punerea de apă sunt falsificări cari trebuie cu orice preț oprite,

Fig. 148.—Termo-lactometru

căci ele lipsesc laptele de o parte din substanțele lui hrănitoare. Punerea de apă, mai ales când apa nu este curată, este foarte primejdioasă căci poate da naștere la diaree, dizenterie, febră tifoidă, etc. *Îngroșarea* laptelui cu *scrobeală* să face cu scop de a ascunde adaugirea de apă care subțiază laptele. Această îngroșare să poate cu ușurință constată turnând în lapte o picătură de tinctură de iod care întâlnindu-să cu scrobeala colorează laptele în albastru. — *Alterațiunile, fermentațiunile, microbii laptelui și boalele cari să pot transmite prin lapte.* Microbii găesc în lapte un bun teren, căci să înmulțesc foarte repede. Dovadă despre aceasta este că la 2 ceasuri după mulgere să găesc pe centimetru cub 9 mii de microbi, iar după 10 ceasuri 100 de mii și după 26 ceasuri 5 milioane! Microbii cari să găsc în lapte sunt de mai multe feluri, și anume: microbi *cromogeni*, cari colorează laptele în albastru, în galbin, în roșu, și cari cad din aer în lapte, unde să înmulțesc. Microbi *zimogeni*, cari dau naștere la diferite alterațiuni, la diferite fermentațiuni: *lactică*, *butirică* și *alcoolică*. Laptele după câțva timp dela mulgere să corăște și aceasta din pricină că a căzut în el din aer un microb, numit *bacillus lacticus*, cari înmulțindu-să descompune zahărul din lapte și dă acid lactic, iar acidul lactic închiagă caseina laptelui. Astfel laptele să corăște, adică să împarte în două: în chiag și în ser (zăr). Această corăslire să chiamă *fermentațiune lactică*, și ea să face foarte repede în timpul verii, deoarece căldura ajută înmulțirea microbilor zimogeni. Fierbând laptele să împiedecă pentru câțva timp această fermentațiune, fiindcă prin fierbere să omoară microbii. Corăslirea laptelui să mai poate întârziă punând în el puțin *bicarbonat de sodă* (1 gram la 1000), care neutralizează acidul lactic. *Fermentațiunea butirică* urmează fermentațiunii lactice sub influința altui microb numit *bacillus butiricus*, care transformă acidul lactic în acid butiric. *Fermentațiunea alcoolică* ne dă mult *vestitul chefir* (vezi acest cuvânt), care este o băutură acrișoară, puțin alcoolică, fabricată din lapte prin ajutorul grăunțelor de chefir, cari sunt formate din o mulțime de microbi (*saccharomyces kefir*, *bacillus caucasicus*, etc.) cari dau naștere la această fermentațiune folo-

Fig.149.—
Cremometru.

sitoare. Microbii *patogeni* sau producători de boale au origine foarte variată; unii vin în lapte de pe mâinile celor cari au muls vaca (scarlatina, vărsatul, etc.); alții provin de pe ugerul vacii, care s'a murdărit de pe locurile pe cari s'a așezat vaca (febra tifoidă, etc.); iar alții cad din aer în lapte (*difteria*, *oftica*, etc.); în fine alții pot fi aduși de muște (*colera*, *febra tifoidă*, *oftica*, etc.). Microbii patogeni mai pot fi aduși în lapte prin apa ce s'a pus în el, apă necurată (*diareea*, *dizenteria*, *febra tifoidă*, *colera*, etc.). Alți microbi patogeni pot proveni chiar dela animalul care dă laptele și care animal este bolnav de *oftică*, sau de *dalac*, sau de *febră aftoasă*. Să citează multe cazuri de *oftică* produse de laptele vacilor bolnave de această boală; laptele dela o vacă cu *febră aftoasă* ne poate produce o boală de gură cunoscută sub numele de *afte* (*arșiță*, *beșicuțe*) și *diaree*; iar laptele dela vaci cu *dalac* ne poate dă *dalac* la intestine. Pentru a preveni toate acestea trebuie ca în totdeauna să fiarbă laptele în clocote timp de mai multe minute, pentru ca să moară toți microbii patogeni. Să vedem acum *alterațiunile* cari nu sunt produse de microbi, ci de diferite substanțe consumate de animal. Sunt mai multe plante aromatice cari dau laptelui un gust și un miros particular, altele îl colorează în roșu, în galbin. Hrănirea vacilor cu borhot și cu sfecele putrezite face ca laptele să deie copilor boala numită *gastroenterită*, care este foarte omorătoare. Sunt unele medicamente cari pot trece în laptele mamei, a doicii și să producă diferite accidente copilului (*arsenicul*, *mercurul*, *alcoolul*, *nuca vomică*, *saburul*, *mășalarița* sau *hiosciamul*, *iodul*, *salicilatul de sodă*, etc.), și prin urmare trebuie să ținem seamă de aceasta. — *Alimentele fabricate din lapte* sunt: *brânza*, *untul*, *smântâna*, (vezi aceste cuvinte) și *iaurtul*, care este un derivat foarte util, hrănitor, plăcut și ușor de mistuit. — *Întrebuințările laptelui în stare de sănătate.* La copil laptele constituie în primul an al vieții hrana exclusivă, iar în lunile următoare baza alimentațiunii. Cel mai bun lapte pentru copil este al mamei sau al doicii, care trebuie întotdeauna preferat celorlalte mijloace (vezi ALĂPTARE). Pentru adult laptele nu este de ajuns, căci organismul lui cere alimente mai substanțiale, mai hrănitoare, pentru ca să-i repare pierderile încercate prin muncă. Prin urmare adultul să va hrăni mai mult cu alte alimente, dar poate zilnic să iee și o canti-

tate oarecare de lapte sub diferite forme de preparațiuni. Laptele băut îndată ce a fost muls este mai bun, mai ușor decât laptele fierț, care este mai greu fiindcă prin fierbere el pierde o parte din aerul pe care îl cuprinde și îi se schimbă întru câțva pozițiunea; dar, fierberea este bună din alt punct de vedere, foarte important pentru sănătate, și anume: prin fierbere să omoară microbii patogeni sau producători de boală, de aceea este bine ca întotdeauna să bem laptele fierț. Laptele fierț este mai ușor de mistuit când să bea rece, decât când este cald, mai cu seamă pentru cei ce sufer de stomac. Dimineața pe la orașe este obiceiul ca să să beie laptele cu cafea, ceaiu sau ciocolată (vezi aceste cuvinte), cecace este un bun obicei. Laptele mai intră și în prepararea diferitelor mâncări și prăjituri, cecace le mărește valoarea nutritivă.

— **Intrebuințările laptelui la bolnavi: regim lactat.** Sunt multe boale în cari omul nu să poate hrăni și nu să poate vindeca decât numai cu lapte. În toate aceste cazuri vom da cecace să chiami regim lactat sau dietă lactată, care dă rezultate minunate, și aceasta mulțumită celor trei mari însușiri ale laptelui, adică de a fi aliment complet, ușor de mistuit și diuretic (producând ud mult). În general să întrebuințeze laptele de vacă, dar să poate da și lapte de capră, chefir sau cumis. Regimul lactat poate să fie absolut, adică bolnavul să iee numai lapte ca mâncare, ca băutură și ca medicament, sau poate să fie mitigat, adică să să iee laptele numai ca băutură la masă și printre mese. Laptele trebnic luat cu ceasca sau cu păharul, tot la 2 sau 3 ceasuri, astfel ca cantitatea totală să ajungă în 24 ore la 2 până la 4 litri. Pentru a obicinui bolnavul cu acest regim, atunci când nu este nici o grabă, să începe prin a suprima în mod progresiv celelalte mâncări așa că să va ajunge la regimul de lapte absolut numai în timp de 3 zile. În unele cazuri să va da laptele cu păhărușul, tot la jumătate de ceas, iar bolnavul poate să sugă laptele cu un paiu sau cu o țevă de sticlă. Laptele poate fi dat cald sau calduț, rece sau din gheață, dar întotdeauna după ce a fost fierț, adică sterilizat (fără microbi). Pentru a schimba gustul laptelui fierț, care la unii bolnavi nu le place, să poate recurge la următorul mijloc: să să încălzească laptele la 85 câteva minute, apoi să să răcească repede punând vasul cu lapte în apă rece sau în gheață. Gustul laptelui să mai poate modifica punându-i sare, sau za-

hăr, sau lămâie, vanilie, cafea, ceaiu, chirș; sau fierbând laptele cu ceapă, morecovi sau cu unele fructe după care să va strecură; sau să poate pune în lapte o apă minerală alcalină (Vichy, etc.). Pentru ca laptele să nu lase în gură un gust rău, duhoare rea de lapte, este bine ca omul să-și clătească întotdeauna gura după ce a băut lapte cu apă sterilizată ca să nu-i rămână lapte printre dinți și măsele. Când laptele produce diaree să poate pune în el puțină apă de var; iar când produce constipațiune îi să poate pune o apă minerală laxativă sau puțină mană, sau să să facă clizme. Când boala s'a vindecat și regimul de lapte nu mai este neaparat trebuincios, vom da și câte puțină pâne bolnavului, apoi câte puțină zamă de carne, diferite pireuri, brânză, ouă și pe urmă carne, până ce ajungem la regimul obicinuit. Regimul lactat să recomandă în boalele tubului digestiv, fiindcă laptele să mistue ușor și nu provoacă nici o sfortare din partea acestui tub, astfel să da: în gastrita cronică (inflamațiunea cronică a stomacului), mai ales în cea de origine alcoolică, în dispepsie, în enterită (inflamațiunea intestinului), și în diareele rebele, în dizenterie, în ulcerul stomacului; apoi în otrăviri, mai ales în acelea cari produc o inflamație mare de stomac; în gută, gravelă (nisip), în boalele de inimă, de ficat, de rinichi însoțite sau nu de dropică, laptele fiind un puternic diuretic; în febrele cu căldură mare, în febra tifoidă, în scarlatină, pojar, vârsat. — Pentru a termina cu laptele vom mai zice câteva cuvinte și asupra curei cu zăr, care odinioară era așa de mult lăudată în tratamentul otitei. Astăzi este bine constatată că nu atât zărul cât climatul stațiunilor ridicate face bine bolnavului de această cumplită boală și de multă vreme această cură a fost dată uitării.

LAPTE (Aducător de); medicament care face să vină laptele când a încetat sau să vină mai mult când este prea puțin. — Caută la GALACTOGOG.

LAPTE (Coji de). — Caută la IMPETIGO.

LAPTE (Febră sau Friguri de). — Caută la FEBRĂ.

LAPTE (Scurgere prea mare de). — Caută la GALACTOREE.

LAPTE DE CĂNEPĂ. — Caută la CĂNEPĂ și EMULZIUNE.

LAPTE DE GĂINĂ sau de PASĂRE. — Este o băutură care să prepară astfel: să bat două gălbinișuri de ouă cu zahăr pisat sau cu miere și cu câteva picături de apă de flori

de portocale, ori de viorele, ori de trandafiri, ori de care s'ar găsi, apoi să toarnă un păhar de apă caldă sau de lapte cald și să amestecă repede. dând s'o beie repede bolnavul. Această băutură este în același timp și hrană și doctorie și să recomandă în guturau, în slăbiciune, mai ales la copii și la bătrâni. — *Lapte de găină aromatic*. Să pune în laptele de găină astfel preparat: 10 grame de apă lauro-ceras, 50 grame de rom și 50 grame de sirop de tolu. Foarte bun în tusă (bronchită).

LAPTE DE MIGDALE. — Caută la AMIGDALE și EMULZIUNE.

LAPTE PURGATIV. — O curățenie pentru copii, bună și plăcută, preparată astfel: să pune în 200 grame lapte cald 10 sau 60 grame de *mană* (după vârstă), și să dă să beie dintr'odată dimineața pe nemâncate.

LAPTE VIRGINAL. — Să numește astfel un cosmetic care să întrebuințează pentru ca pielea feței să-și păstreze frăgezimea și să prepară astfel: să toarnă în 400 grame de apă de sulfină (melilotus officinalis), sau în apă de trandafiri, sau în lapte de migdale, 10 grame de tinctură de smirnă (benzoe), picătură cu picătură. Nu trebuie însă să pierdem din vedere că acest cosmetic dacă să întrebuințează prea des usucă și strică pielea.

LAPTELE CÂNELUI, buruiiană de negei, buruiiană măgărească, aior, alior, arior, laptele cucului, laptele lupului (*Euphorbia helioscopia*, fam. Euforbiaceelor). — Plantă ierbacee care crește prin locuri cultivate printre sămănături și pe marginea câmpurilor, pe la garduri (Mai-August). În medicină nu să întrebuințează. — La țară să rupe planta și cu laptele ce curge să ung negii, pecinginea și unghiile stricate. Sămânța și planta întreagă să mai întrebuințează ca vomitiv (ca să facă să verse), în contra frigurilor (febrifug). Să mai fac și hapuri din laptele stors din plantă îngroșat cu făină de grâu, cari lucrează ca purgativ (curățenie).

LAPTELE CUCULUI, laptele lupului. — Caută la LAPTELE CÂNELUI.

LĂPTUCI, lăptucă, marole, maroli, marule, saladă, salată (*Lactuca sativa* sau *capitata*, fam. Compozitelor). — Această plantă erbacee să cultivă mult prin grădini ca plantă culinară și să mănâncă sub formă de salată, crudă sau opărită. Această salată este ușor de mistuit și răcoritoare. Frunzele de lăptuci fierte în apă dau un lichid care inmoaie pielea și să întrebuin-

țează, sald sau călduț, la spălăturile de dimineață pe față și pe mâni, mai ales în unele boale de piele. *Apa de lăptuci*, care să prepară pisând tulpina în un mojar cu apă și distilată la un foc dulce, să întrebuințează în un mare număr de poțiuni calmante. Extractul de lăptuci (thridace) să dă în doză de 20 centigrame până la 2 grame; siropul de lăptuci (thridace), 30-50 gr.; *lactucarium* (vezi acest cuvânt), 10-50 centigrame; sirop de lactucarium opiaceu 30-50 grame.

LAPUC. — Caută la BRUSTUR.

LĂRGIREA STOMACULUI. — Caută la STOMAC.

LARINGE (lat. *larynx*), *beregată, gâtley, răsufătoare*. — Laringele este organul vocii și al respirațiunii și este așezat în partea de sus și de dinainte a gâtului, imediat sub rădăcina sau baza limbii. Prin laringe trece aerul care să duce la plămâni, așa că el este primul organ al respirațiunii. Afară de aceasta în laringe să află *coardele vocale*, cu ajutorul cărora omul vorbește, ceea ce ne explică de ce omul în boalele laringelui mai întotdeauna este răgu-

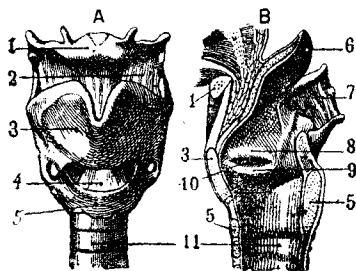

Fig. 150. — Laringe.

A. Fața anterioară. B. Tăiere de dinainte înapoi la partea mijlocie 1. Os hioid. 2. Ligament tiro-hioidian. 3. Cartilagiul tiroid. 4. Cartilagiul crico-tiroidian. 5. Cartilagiul cricoid. 6. Epiglotă. 7. Membrană tiro-hioidiană. 8. 9. Coarde vocale. 10. Ventriculii laringelui. 11. Trachee.

șit sau cu vocea schimbată. Laringele s'ar putea asemăna cu o cutie deschisă în sus și în jos, a cărei pereți sunt formați de două cartilaje (sgârciuri) suprapuse: cel deasupra, numit *cartilagiul tiroid*, să arată sub piele la bărbat sub forma unei ridicături ascuțite, cunoscută sub numele de *mărul lui Adam*; iar cel de jos este cu mult mai mic și abia să poate simți cu degetele, numit *cartilagiul cricoid*. Al treilea cartilagiul, numit *epiglotă*, este un fel de capac pus deasupra cartilagiului tiroid și care capac să lasă în jos și astupă laringele când înghițim sau bem, așa că mâncarea și băutura nu pot pătrunde în el, ca să ne facă

rău. Toată lumea știe cât de greu îi vine omului când numai o picătură de apă îi pătrunde în laringe, cum să înecă și trebuie să tușească de mai multe ori pentru ca să scape de înecăciune; aceasta este un semn că a înghițit rău și să întâmplă mai ales atunci când în momentul când înghite ceva îi vine să rădă sau ar vrea să vorbească, ceea ce îi deschide puțin epiglota și o picătură de apă scapă în laringe. Înăuntrul laringelui, cam pe la mijlocul lui, să află *coardele vocale* în număr de patru, adică câte două de fiecare: cele *superioare* circumscriu un orificiu și cele *inferioare* de asemenea un orificiu numit *glotă*. Intre cele două coarde vocale din aceeași parte să află un orificiu eliptic, care formează intrarea *ventriculului* corespunzător, și care ventricul este o cavitate laterală mai mult sau mai puțin dezvoltată. La nivelul *glotei* să produce vocea prin un mecanism ingenios în care coardele vocale vibrează în contact cu aerul (vezi Voce). Mucoasa sau căptușeala dinăuntru a laringelui este continuarea acelei din gură și din fundul gurii în sus, a acelei din trachee în jos; ea este foarte simțitoare la cea mai mică iritațiune (corp străin, aer rece) care îndată provoacă tusă. — *Boalele laringelui*. Inflamațiunea sau aprinderea laringelui, numită *laringită*, să vede foarte des; ea este de 2 feluri: acută și cronică. *Laringita acută simplă* este produsă de o răceală la gât, la picioare, prin respirarea unui aer rece și umed sau a unor aburi și pulberi iritante. Vocea să schimbă, devine închisă, răgușită, fără durere, și atâta tot; alteori boala începe prin o indispozițiune generală, un fior trecător, urmat de o ușoară febră (fierbințeală), apoi o durere înaintea gâtului, în dreptul laringelui, și vocea să închide, devine răgușită sau să stinge cu totul, pe urmă începe o tusă tot așa de răgușită ca și vocea, suferătoare, dureroasă, seacă sau cu puțină flegmă albicioasă și groasă; respirațiunea să face cu greutate; bolnavul are durere la înghițit. Dacă ne uităm în fundul gurii, apăsând limba cu o coadă de lingură, vedem o roșeață vie. După 4 sau 5 zile scuipatul devine gălbui, tusa mai rară, mai ușoară, și bolnavul să vindecă. Tratamentul constă în odihnă, în pază de frig, în băi de picioare cu muștar dimineața și seara, în gargară cu ceaiu de nalbă sau cu decoct (fierură) de orz cu miere de trandafir, să să pună în jurul gâtului cârpe înmuiate în apă foarte caldă, acoperite cu vată și cu guttapercă. *Laringita cronică* este și ea de

mai multe feluri, și anume: catarală, granulosoasă, ipertrofică. Semnele sunt: răgușeală și greutate în respirațiune. Cauzele sunt: oboseala, excesele de băuturi, tutunul, artrismul, laringitele acute repetate. Tratamentul la început este întocmai ca acela al laringitei acute, iar dacă boala nu trece trebuie chemat un doctor specialist. *Laringita tuberculoasă sau oftica în gât* este cea mai gravă și este caracterizată prin dezvoltarea în laringe de tubercule și ulcerățiuni, iar ca semne avem: răgușeală, tusă, înecăciune; mai târziu, după câteva luni vocea este și mai răgușită, tusa este mai pronunțată, scuipatul este gros și cuprinde sânge câte odată, respirațiunea să face din ce în ce mai greu iar bolnavul are dureri la înghițit; în cele din urmă oftica să întinde și la plămâni. Această boală sfârșește întotdeauna cu moarte, căci leacul până acum nu îi s'a găsit. *Crupul* este o laringită acută *difterică* despre care am vorbit la articolul *crup* (vezi acest cuvânt). În laringe să pot dezvoltă mai multe feluri de tumori, dintre cari mai principale sunt: *polipii* și *cancerul* (racul). Toate aceste tumori la început au aceleași semne ca și *laringitile*, adică schimbarea vocii, răgușeală, greutate la înghițit, mai cu samă a lichidelor, și mai târziu greutate crescândă în respirațiune. Tumorile aceste să arată pe încetul, în mod progresiv, fără febră și fără durere la început. Polipii nu dispar decât prin operație și să pot vindecă fără să lase urme, pe câtă vreme cancerul chiar dacă s'a operat bine, ceea ce este foarte greu, el să ivește din nou. Examenul laringelui să face cu un aparat numit *laringoscop* (vezi acest cuvânt și fig. 153).

LARINGITĂ. — Inflamațiunea laringelui (vezi LARINGE).

LARINGITĂ DIFTERICĂ. — Caută la CRUP și DIFTERIE.

LARINGITĂ STRIDULOASĂ, *crup fals*. — Este o *laringită acută* (vezi LARINGE), adică o inflamațiune a laringelui însoțită de înecăciune, care să observă la copiii mai mici de șase ani. *Semnele* acestei boale sunt următoarele: în mijlocul nopții copilul să deșteaptă cu o tusă răgușită, deasă, puternică și sgomotoasă; respirațiunea este întrerăiată și gâfăindă cu un fel de șuerătură în minutul inspirațiunii. Vocea este răgușită între accesele de opresiune (apăsare în piept), în timpul cărora ea este foarte slabă, însă mai puțin stânsă decât în *crup*. Criza de opresiune, care să însoțește de fierbințeală mare și de congestiu-

nea feții (îngrămădire de sânge la față), poate să dureze o jumătate de ceas până la trei ceasuri, după care revine liniștea încetul cu încetul și cu ea somnul, și, dacă tusa să reproduse, ea este mai umedă. În fundul gurii nu să vede nici o urmă de angină. În timpul zilei vocea este aproape normală și numai tusa este răgușită. Accesul să poate repetă mai multe nopți de-a rândul, însă din ce în ce mai slab și zilele sunt bune. Această laringită numită și *crup fals* să deosebește de *crupul adevărat* (vezi CRUP) prin aceea că ea vine mai repede, mai pe neașteptate și cu furie mai mare, starea ei să modifice mult în timpul zilei și tusa nu este stinsă între accese. *Cauza* este răceala. *Tratamentul* constă în aplicare de *revulzive* la gât, adică: muștare, tinctură de iod, comprese sau cărpe înmuiate în apă foarte caldă; băi de picioare foarte calde și cu muștar, apoi să să învelească bine picioarele în flanele. Să să deie o poțiune calmantă și expectorantă: bromur de sodiu, 1 gr.; sirop de cloral, 20 gr.; sirop de tolu, 30 gr.; să să deie în 3 rânduri în timpul nopții în o cească cu lapte cald cu un gălbiniș de ou (la copii de 2 ani); iar în timpul zilei să să deie la fiecare ceas câte o linguriță din: bromur de potasiu, 1 gr.; sirop de beladonă, 10 gr.; sirop de coji de portocale, 30 grame. În cazuri de *asfixie* amenințătoare să va face *tracțiuni ritmate* asupra limbii, tubajul laringelui sau tracheotomia (vezi CRUP și DIFTERIE).

LARINGOSCOP (dela grec. *laringx*, și *skopein*

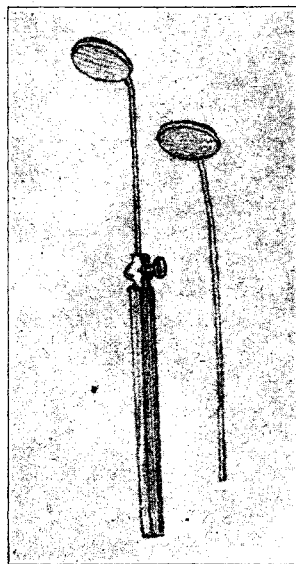

Fig. 151. — Laringoscop.

a privi). — Astfel să numește instrumentul cu ajutorul căruia să examinează gâtul. Laringoscopul să compune dintr'o oglindă mică plană fixată pe un mâner, care să introducă în fundul gurii. Înainte de a introduce această oglindă în gură trebuie încălzită puțin cu mâna sau la o lampă, căci altfel îndată ce este introdusă în gură să acopere cu o ceață care împiedecă vederea. Afară de această oglindă, mai este una mai mare, de obicei concavă și cu o gaură la mijloc, care să fixează prin aju-

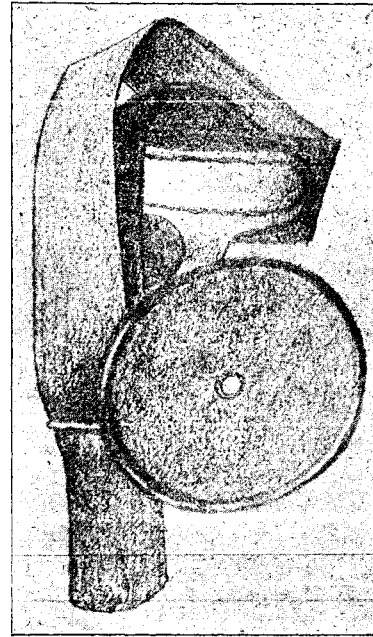

Fig. 152. — Oglinda frontală

care servește pentru a ilumina interiorul gâtului.

torul unor curele pe fruntea observatorului. Această oglindă aruncă lumina care vine dela o lampă ce să află în apropierea capului bolnavului asupra părților pe cari voim să le cercetăm: atunci laringoscopul, adică oglinda din fundul gurii transmite prin reflexiune observatorului imaginea sau icoana adevărată a organului care este foarte bine iluminat (vezi fig. 153).

LĂSARE DE SÂNGE (lat. *sanguinis missio*), *venesecțiune* (lat. *venae sectio*), *flebotomie* (grec. *phlebotomia*). — Lăsarea de sânge să face sau din *vine* și atunci să numește lăsare de sânge *generală*, sau din *capilare* prin punere de lipitori, ventuze sau păhare tăiate, și atunci să zice lăsare de sânge *locală*. Aci ne vom ocupa numai de *lăsarea de sânge generală* sau de *venesecțiune* (flebotomie). Această să face de obicei

prin tăierea unei vine dela *îndoitura cotului* (la braț), iar când din diferite împrejurări nu să poate face aci să va face la *picioar*. Venesectiunea la braț să face la una din vinele îndoiturii cotului, adică pe fața dinainte a brațului ținând mâna cu palma în sus. Pentru această operațiune avem trebuință de două feși, o soluțiune anti-septică (de sublimat coroziv, de acid fenic, de acid boric, etc.) pentru spălat locul, un vas de primit sângele, un mic instrument tăietor numit *lanțetă* (vezi acest cuvânt),

untru, uneori ea poate să treacă pe deasupra sau chiar pedinașoia gleznei. Aci sângele nu țâșnește ca la braț, ci să prelinge, din care pricină este bine ca să să pună piciorul în baie ca să curgă sângele acolo. Pentru ca să știm cât sânge curge vom însemna până la ce înălțime ajunge apa în baie când piciorul este în ea, vom scoate cu o măsură 250 grame de apă, lăsând să curgă apoi sânge până ce ajunge apa la semnul făcut. — Lăsarea de sânge în zilele noastre să face foarte rar și nu-

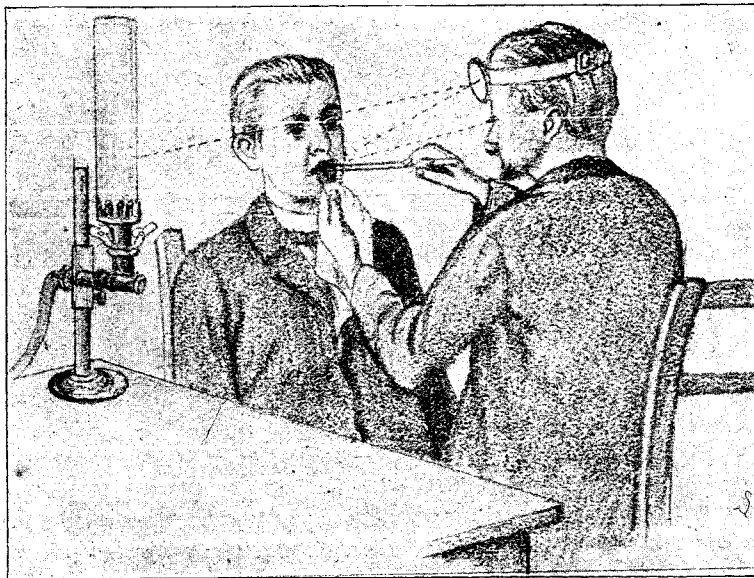

Fig. 153 — Examenul laringelui cu oglinda frontală (vezi fig. 151 și 152).

un stilet, o pensă de disecțiune și o perechie de foarfeci. Bolnavul va stă culcat în pat ca să nu-i vină leșin. Cu o fașe să leagă brațul deasupra cotului pentru ca să să oprească circulațiunea sângelui venos și să să umfle bine vinele din jos de legătură; să spală bine locul cu o soluțiune anti-septică; să înțepă una din vinele umflate cu vârful lanțetei; sângele începe a țâșni cu putere și neîntrerupt, în formă de arc, având o culoare neagră, și să primește în un vas în care să să vadă bine cantitatea cât curge; după ce a curs sângele hotărât să astupă tăietura cu vârful degetului, să desface legătura de sus și sângele să oprește de a mai curge; să spală locul de sânge, să îndoiește cotul în unghi drept, să pună tifon sterilizat pe rană și să leagă cu o fașe, iar brațul să leagă cu un colțar care să înoadă pe după gâtul bolnavului. Lăsarea de sânge dela *picioar* să face în același mod din *vena safenă internă* care trece pe dinaintea gleznei dină-

măi în anumite cazuri foarte grave: congestiune cerebrală (îngrămădire de sânge

Fig. 154 — Legătura înainte de venesectiune.

la cap), pletoră (sânge prea mult), pneumonie (aprindere de plămâni) la oamenii sangioși, congestiune pulmonară (ingrămădire de sânge la plămâni). meningită, etc.

Fig. 155. — Vinele dela picior.

LĂSNICIOR, *buruiană de dalac, lăsnicioare, lesnicioară, lesnicioasă, pătălăgică de dalac, vița evreilor, zăr-nă* (*Solanum Dulcamara*, fam. Solaneelor). — Plantă cu florile violete și cu fructele boabe, roșii la coacere, cari sunt veninoase; crește prin tufișuri și prin păduri umede, pe lângă pâraie, râuri, pe stânci

Fig. 156. — Lăsnicior.

a. Floare.

și ziduri vechi (Iunie-August). În medicină să întrebuințează tulpina pentru principiul său activ *solanina*, care lucrează ca diuretic, depurativ, sudorific (diaforetic) și calmant. Să dea sub formă de extract 2—4 gr.; sirop, 20—100 gr.; infuzie (ceaiu) din 20 la 1000. — La țară frunza să pune la buba rea, iar zama din fructe în contra uimelor învechite.

LATRINĂ (lat. *latrina* dela *latere*, a fi ascuns), *budă, privată, retiradă*. — O scădere mare și aproape generală a locuințelor noastre este că ele n'au latrine bine așezate și construite după cerințele igienei.

Aceasta să vede din nenorocire nu numai în locuințele săracilor, ci chiar și în casele cu înfățișare bogată. Dacă o locuință familiară trebuie neapărat să aibă o latrină igienică, cu atât mai mult sunt obligate a avea cazărmile, școalele, internatele, spitalele și în orașele mari chiar și căile publice. Latrinele trebuie să fie astfel construite încât ele să împiedece gazurile cu miros urât, cum sunt amoniacul și hidrogenul sulfurat, conținute în haznale precum și germeii din materiile fecale să nu să răspândească în coridoare și în camere, cu atât mai mult cu cât acești germeni pot să producă diferite boale ca febra tifoidă (lungoare), dizenteria (urdinare cu sânge), colera și altele. O latrină trebuie să fie astfel construită încât aerul și lumina să pătrundă în ea cu înbelșugare; lumina fiindcă ea omoară microbii și inlesnește curățenia latrinei; aerul fiindcă el atrage gazurile și microbii afară în fața soarelui. Pentru aceasta o latrină trebuie să aibă o fereastră mare, care să deie în curte și să fie neconținut deschisă. Păreții latrinei să fie astfel construiți încât să să poată curăți de des și cu inlesnire; să fie tencuiți cu ipsos și ulei, ca să să poată spăla, sau cu marmură ori sticlă groasă verzuie ori porțolan. Scaunul trebuie să fie smălțuit, lustruit sau ceruit. Lighienașul să fie de porțolan sau faianță, cu un capac la fund care să-l astupe bine și să steie în totdeauna închis; sau mai bine lighienașul să comunice cu hasnaua prin o gaură cu supapă. Cel mai bun sistem este acela în care deschiderea supapei aduce în mod automatic în lighienaș un curent de apă care îl spală și care apă vine din un cazan așezat în apropiere. Aceasta este ceea ce să chiamă pe englezește: *Water-closet* (*water*, apă, *closet*, cabinet). Prin acest mijloc latrina să poate ține în permanență curată și fără miros. Mai este un sistem de *water-closet* de faianță cu sifonul sau *obturatorul idraulic* din el însuși; lighienașul este pus în comunicație prin o țevă de metal cu un cazan așezat la o înălțime de 2 metri; manevrarea cazanului să face când vrea să spălăm lighienașul trăgând de un bețișor, care mișcă o pârghie prin ajutorul căreia să destupă gaura din fundul cazanului și apa curge cu putere prin țevă până în lighienaș; lăsând lăntșorul pârghia cade la locul ei închizând gaura, iar cazanul să umple din nou. Prin acest sistem numit *sanitas* ca și prin celalt, ga-

zele și mirosul din hasnă nu vin în cabină. Afară de acesta, latrina trebuie dezinfectată din când în când cu un lichid dezinfectant cum este clorurul de calce, acidul fenic și mai cu seamă sulfatul de fier (*calcaian verde*), care este un dezinfectant puternic, punându-se o jumătate de chilogram la un litru de apă, și apoi să va turna în lighienas și de acolo va merge în hasnă. În orașele mari cari sunt canalizate și au apă îndestulătoare latrinele să deșartă deadreptul în canale și atunci nu mai este trebuință de *hasnale* (vezi acest cuvânt). Latrina trebuie să facă parte din corpul casei, la care să te duci prin un coridor închis; apoi latrina trebuie în timp de iarnă să fie încălzită pentru ca să nu răcească omul; lucru care la noi în marea majoritate a cazurilor nu există, mai ales în orașele de provincie, unde latrina este aruncată într'un fund de curte și este făcută din scânduri într'un mod cât să poate de primitiv; câte răceli de pânțece, câte boale de mi-tră nu s'au ivit din pricina acestor latrine?!— La țară lucrul să reduce și la mai puțin. Săteanul român n'are latrină. El își depune excremente în jurul casei, pe lângă coșare, pe lângă garduri, pe unde poate. Norocul că mai are câte un animal care mănâncă de toate (câne, porc, paseri), care să grăbește să curețe îndată locul, lucru care îl mai fac și ploile. Cu toate acestea câte boale nu să pot produce și întinde prin mijlocul acestor excremente, cari uneori pot conține microbi producători de boale (febră tifoidă, dizenterie, diaree, coleră) după cum am arătat mai sus și cari microbi din excremente să pot depune pe unele obiecte cari sunt duse apoi în casă sau cari vin în atingere cu substanțele de hrană ale țaranului și familiei lui. Această primejdie să vede mai ales atunci când să afie în sat una din boalele molipsitoare mai sus numite. Apa de ploaie trecând peste excremente ia microbi ce-i găsește și-i duce în fântânile cu apă de băut din care apoi să molipsește tot satul. Toate acestea trebuie propovăduite țaranilor obligându-i în același timp să-și facă latrine, cât de simple numai să le dezinfecteze din când în când cel puțin cu var nestins.

LAUDAN sau **LAUDANUM**. — Nume dat mai multor medicamente cari au de bază *opiu* (vezi acest cuvânt), și în special tincturei alcoolice de opiu. Sunt două feluri de laudan: unul numit *laudanul lui Rousseau*, care este un lichid fermentat, care să prepară diluând opiul în apă caldă, adăugând miere și

drojdie de bere, apoi când fermentațiunea este completă, o oarecare cantitate de alcool; celalalt *laudanul lui Sydenham*, care este o simplă plămădeală (macerațiune) de opiu în vin de Malaga, în care să pune șofran, scortişoară și cuișoare. Cel dintăiu este cu mult mai bogat în opiu decât cel din urmă. Când zicem numai *laudan*, să înțelege acela al lui *Sydenham*, adecă cel mai slab și care să întrebuițează de obicei și noi ne vom ocupa numai de acesta, deoarece al lui Rousseau nu să dă decât numai de doctori și foarte rar. Laudanul lui Sydenham să întrebuițează pe *dinafară* foarte des, fără nici o primejdie și la orice etate, și anume cu el să stropește cataplazmele pentru a le face mai calmante; 5—10—20—30 picături după etate și după mărimea cataplazmei; — el să mai pune în diferite oblojeli sau fricțiuni sau linimente; — un gomoloț de bumbac înmuiat în laudan și pus în ureche potolește durerea; — în diferite gargare, colire, injecțiuni, etc. Pe *dinăuntru* laudanul nu să dă la copiii mai mici de un an, iar dela un an în sus să va dă 1—3—5 picături după cazuri și după etate; la oamenii adulți să dă 10—30 picături pe zi, prin gură sau prin clizme. Laudanul este foarte bun în durerile de stomac și de mațe (colici), în diaree, etc. Trebuie însă întotdeauna dat cu băgare de seamă.

LAUR. — Caută la CIUMĂFAIE.

LAUR-CERAS. — Astfel să numesc foile arbustului *Prunus Lauro-cerasus* din fam. Amigdaleelor, care crește pe lângă Trebizonda, fiind introdus în Europa în secolul XVI. Aceste foi sunt otrăvicioase din cauză

că conțin acid cianidric; ele lucrează ca sedativ, calmant, în contra mâncării, în contra cancerului. Dintre preparate, cea mai întrebuițată este *apa de laur-ceras*, care să obține prin distilarea foilor cu apă distilată sau cu apă liberă de var: ea să dă în doză de 5—20 gr. la adulți și de 1—5 grame la copii; uleiul volatil,

Fig. 157. — Laur-ceras.

1—2 picături; siropul, 10—40 grame. Pe *dinafară* să întrebuițează infuziunea de foi din 20 gr. la 1000.

LAURUS CAMFORA. — Caută la CAMFOR.

LAURUS NOBILIS. — Caută la DAFIN.

LAVANDULĂ OFFICINALIS sau **VERA.** — Caută la LEVENTICĂ.

LAXATIV (dela lat. *laxare*, a slăbi, a muia). — Să numește astfel orice substanță care produce scaun pe încetul, fără durere, fără ca să irite mațele, făcând ca scaunele să fie mai lichide și mai numeroase. Sunt și unele alimente (mâncări) cari au efect laxativ, adică cari ușurează scaunele. Intre medicamentele laxative să numără: cascara, mana, mierea, prunele, glicerina, tamarul indian, untul de lemn, strugurii, pepenii verzi (harbuzii), muștarul alb, uleiul de migdale dulci, cicoarea, smochinele, etc. Intre alimentele laxative sunt: zama de prune, toate compoturile sau chisălițele, grăsimile, etc.

LAXIN. — Purgativ ușor, sigur și inofensiv sub formă de bomboane, care are ca bază *fenolftaleinul* (Phenolphtalein) combinat cu sucul diferitelor fructe: mere, pere, prune, fragi, smeură etc. Acest purgativ are o înfățișare frumoasă și un gust cât să poate de plăcut. Laxinul să recomandă în cazurile de: constipație (incuietură) obicinuită, colită membranoasă și în boalele cu fierbințeală (febră). Modul de întrebuințare: *una* pastilă (bomboană) pentru copii și *două* pentru adulți seara înainte de culcare. Persoanele cari stau în pat trebuie să iee doza îndoită. Fiecare bomboană cuprinde 12 centigrame de *fenolftalein* (vezi acest cuvânt sau PURGEN).

LEAC. — Caută la MEDICAMENT.

LEAGĂN (lat. *cunabula*). — Patul copilului de țată să numește *leagăn*, care este, după cum zice Fonssagrives, întregirea căminului, simbolul vecinicii generațiunilor, pivotul vieții caznice, centrul speranțelor, bucuriilor și regretelor familiare. Copilul trebuie să doarmă noaptea în leagăn, iar nu în pat cu mamă-sa sau cu doica, cari ar putea să-l înăbușe sau să-l strivească în timpul somnului; iar ziua copilul poate dormi pe un pat neocupat sau pe o canapea sau puțin timp și în brațe. Leagănul poate fi de lemn simplu, sau de nuc, de fier sau de orice altă substanță. Lucru de căpetenie însă este ca el să fie deschis, expus la aer și la lumină. Nu e trebuință să fie încunjurat de perdele, cari ar mărgini aerul și ar împiedeca ca respirația să se facă în mod potrivit; afară de aceasta perdelele ar fi un depozit de praf și un bun adăpost de microbi foarte stricăcioși sănătății. Pentru a nu obosi ochii copilu-

lui, leagănul trebuie să fie așezat astfel ca lumina să nu vină nici din față, nici de o parte, ci de asupra și dinapoia capului. Așternutul leagănelui să compune din saltele, cearșafuri, plapomă și o perinuță de păr. Saltelele să fie în număr de două: una de paie moi și cealaltă de păr; să nu fie însă de lână sau de pene, căci aceste sunt mai greu de întreținut în stare de curățenie. Așternutul întreg trebuie spălat și și uscat îndată ce să murdărește. — Acum să naște întrebarea dacă este bine sau nu să legănăm copilul? Da, *însă cât să poate de puțin* și numai atunci când copilul n'are foame și nu suferă de nimic, dar care țipă și plânge fără nici o pricină; prin legănare îl adormim mai iute. Nu trebuie să-l legănăm într'una și în orice timp, după cum fac unele doici ca să nu-i deie țată ori alte îngrijiri cari le-ar supăra în odihna lor. De altfel trebuie să știm că copilul poate foarte bine crește și încă cu mult mai bine fără legănat. Leagănul româncelor dela țară este foarte simplu: două scânduri mai lungi și două mai scurte, împreunate în forma unei lădițe care este așezată și întărită pe două tălpi semi-cercuale, pe cari să leagănă încoace și încolo. Să mai fac leagăne și din nuiiele în forma unui coșuleț lungureț. Cei săraci întrebuințează în loc de leagăn o covățică sau o alghiuță. Foarte puține țărance culcă copilul în pat, de oarece e păcat, zic ele, ca un inger curat să doarmă într'un pat necurat. În leagăn să așterne de regulă o saltea umplută cu fân sau cu paie de grâu în cari nu trebuie să fie *neghină* sau vr'un spine, căci pe lângă stricăciune nu sunt cu noroc. Toate românele își leagăna copiii ca să-i adoarmă mai iute și să-și poată vedea de trebile caznice. În zile de sărbătoare, când n'au de lucru sau sara când au isprăvit tot lucrul, îndată după ce au scaldat copilul, l'au înfășat și i-au dat țată il culcă în leagăn și încep a-l legăna și a-l adormi prin cântece dulci și duioase. Dacă e băiat, Moldoveanca îi cântă:

Nani-nani copilaș
 Dragul mami fecioraș!
 Că mama te-a legăna
 Și mama te-a căută
 Ca pe o floare drăgălașă
 Ca p'un ingerel în fașă.

*

Nani-nani cu mama
 Că mama te-a descântă
 Să te faci un viteaz mare
 Ca Domnul Ștefan-cel-mare,

Să fi verde la răsboiu
Să scapi țara de nevoi.

*

Nani-nani puil meu
Fericite-ar Dumnezău!
Să fi oacheș și frumos
Ca un soare luminos,
Fetele să te îndrăgească
Flori în calea ta să crească!

Dacă-i fată, mama-i cântă:

Nani-nani copiliță
Draga mării garofiță,
Că mama te-a legănă
Și pe față te-a spălă
Cu apă dela isvoare
Că să fi ruptă din soare!

*

Nani-nani drăguliță
Crește-ai ca o garofiță,
Să fi naltă trestioară,
Albă ca o lăcrămioară,
Blândă ca o turturea
Și frumoasă ca o stea!

(Marian).

LEBENIȚĂ. — Caută la **PEPENE VERDE.**

LEGITINĂ (dela grec. *lekithos*, gălbinaș de ou). — Medicament tonic și reconstituant extras din gălbinașul de ou și din creeri de animale. Lecitina conține *acid glicero-fosforic*, *acide grase* și *colină*. Să întrebunțează mult în oftică în doză de 20-30 centigrame în pilule sau în injecțiuni sub piele. Să dă și în diabet, precum și în alte boale însoțite de slăbiciune mare și repede.

LEGĂNAT. — Caută la **LEAGĂN.**

LEGAREA RĂNILOR. — Caută la **PANSAMENT.**

LEGĂTURĂ. — Caută la **LIGATURĂ.**

LEGĂTURI. — Caută la **BANDAJE.**

LEGUME (lat. *legumen*, dela *legere*, a adună, a culege), *verdefuri*, *zarzavat*. — Să numesc legume unele vegetale sau părți din vegetale cari să mănâncă. Sunt puține vegetale cari să mănâncă întregi, cum ar fi de exemplu ciupercile; cele mai multe ne dau pentru mâncare numai unele părți, ast fel: spanacul măcrișul, pătrinjelul, mărarul, etc. ne dau frunzele; conopida, florile; varza, mugurii; mazărea, linte, fasolea, bobul, semințele; cartofii, tuberculele; ceapa, bulbul; morcovii, napii, rădăcinele. — Legumele conțin: materii ternare: *amilul* (vezi acest cuvânt); materii cvaternare: *legumina*; apoi: săruri, celuloză și apă. — După felul compozițiunii, legumele să împart în *erbacee* și *amilacee* sau feculente.

— *Legumele erbacee*, numite și *apoase* fiindcă conțin multă apă, sunt de trei feluri: *azotate*, *saline*, *acide*. Dintre toate acestea cele mai hrănitoare, dar nu în măsură așa de mare ca legumele feculente, sunt cele *azotate*, adică *ciupercile*, *conopida*, *sparanghelul*, *varza*, fiindcă ele conțin o cantitate oarecare de azot, deși foarte puțin, căci abia 10 chilograme de ciuperci conțin atâta azot cât un chilogram de carne. Legumele saline și acide nu sunt mai de loc hrănitoare, fiindcă ele să compun în cea mai mare parte din apă și din țesătura celulară (celuloză), care nu să mistue. Apa varicază între 80 până la 96% (mazărea verde, fasolea verde, spanacul și castraveții cari au cea mai multă apă). Pe lângă apă și celuloză, legumele *saline* conțin săruri, (fosfat de potasă, de sodă, de calce, de magneziu, oxid de fier și de magneziu, clorur de sodiu și de potasiu), iar cele *acide* conțin acizi în cantități mari (acid citric, malic și oxalic). Legumele erbacee cari servesc la mâncare sunt: ceapa, prazul, usturoiul, cimbrul, mărarul, pătrinjelul, țâța și barba caprei, pătlăgelele roșii și vinete, cicoarea, anghinarea, sparanghelul, lăptucile, măcrișul, spanacul, păstărnacul, sfecla, napii, țelina, morcovii, ridichile, crastaveții, varza, conopida, ciupercile, fasolea verde, mazărea verde, bobul verde. Legumele erbacee să mănâncă în totdeauna proaspete, adică verzi; unele crude sub formă de salată (lăptuci, cicoare, etc.), altele așa cum să gălesc (ridichi etc.); sau să mănâncă fierte în apă (sparanghel, spanac, țelina, etc.), sau prăjite (țâța caprei; barba caprei), sau sub formă de supă de legume sau ciorbă. Dintre modurile de preparațiune cele mai rele pentru stomac sunt salatele și legumele prăjite, care sunt mai grele de mistuit, iar cele mai bune sunt legumele fierte și servite sub formă de *pireu* (spanac, cicoare etc.), sau însoțite de un sos alb (anghinare, spanac etc.), supele sau ciorbele de legume sunt sănătoase și răcoritoare, mai ales dacă legumele sunt zdrobite și bine fierte. În general putem zice că legumele erbacee sunt foarte puțin hrănitoare, cu tot adausul de unt sau de unt de lemn, ori alte grăsimi; așa de puțin hrănitoare încât ele nu sunt în stare să întrețină forțele și noi cu drept cuvânt le-am putea pune între condimente, adică între substanțele destinate de a dă gust plăcut bucatelor, și din acest punct de vedere ele sunt indispensabile (vezi *Anghinare*, *Cicoare*, *Lăptuci*, *Sparanghel*, *Varză*). — *Legu-*

mele amilacee sau *feculente* sunt mai bogate în substanțe azotate și prin urmare cu mult mai hrănitore decât cele erbacee. Cele mai principale sunt: bobul, fasolea, linte, mazărea, cartoful, etc. Semințele leguminoaselor sunt foarte bogate în fier, având de două ori mai mult fier decât carnea, mai cu seamă linte. Substanțele azotate intră în proporție de 25% (fasolea, linte), de 24% (bobul) și 23% (mazărea) și de 2% (cartoful), așa că cel mai sărac decât toate este cartoful, deși să mănâncă în măsură mai mare. Legumele feculente, gătite cu grăsimi sunt aproape tot așa de hrănitore ca și carnea; cu mult mai hrănitore fiind gătite cu carne. Poporul nostru mănâncă feculente în cantitate mare, dar nenorocirea este că le mănâncă numai fierte, fără grăsimi și fără carne. Aceste legume mai au cusurul că să mistuie cam greu și prin urmare trebuie să aibă omul stomac sănătos. Ele nu sunt tocmai bune pentru stomacurile slabe și pentru convalescenți (vezi *FECULĂ* și *FECULENTE*), mai ales când să mănâncă întregi, cu cojile lor, pe cari nu le pot topi sucurile stomacului. De aceea cel mai bun mod de preparare al lor este de a le fierbe bine în apă care să nu fie sălcie, vâroasă, care în loc să înmoaie cojile le întăresc. Când nu avem apă bună, putem să punem în ea puțină *sodă*, care ajută fierberea. Legumele fierte bine să sdrobesc pentru a să curăți de coji și astfel să prepară fasolea sleită și mazărea bătută, cari să mistuie mai ușor. În general putem zice că legumele feculente sunt hrănitore și este bine să le mâncăm bine fierte și sub formă de *pireu* (sdrobite), însă nu trebuie să abuzăm, căci cu timpul obosesc stomacul și pot da naștere la lărgirea (dilatatiunea) lui prin vânturile cari le produc, și la diaree (urdinare), cum este linte care conține uleiuri grase (vezi *CARTOFI*, *FASOLE*, *LINTE*, *MAZĂRE*, *BOB*).

LEGUMINĂ, cazeină vegetală. — Substanță alimentară azotată conținută în semințele leguminoaselor (fasole, linte, mazăre, etc.). Compozițiunea ei seamănă mult cu a cazeinii. Să poate panifica sau prepară cu pesmeți; buni în tratamentul diabetului și a dispepsiei.

LEMN AMAR. — Caută la *CUASIA*.

LEMN CĂNESC. — Caută la *TULICHINĂ*.

LEMN DULCE, iarbă dulce, rădăcină dulce, reglisă (*Glycyrrhiza glabra*, fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee care crește prin șesuri și să cultive pentru trebuințe medicinale (Iulie-August). Rădăcina ei este în-

chisă pe dinafară și galbină pe dinăuntru; ea are un gust dulce, plăcut, puțin acru, și să întrebuițează în medicină sub numele de *radix liquiritiae*. Principiul activ al ei este *glicirizina*. Rădăcina de lemn dulce lucrează ca îndulcitor, potolitor, bechic; să întrebuițează pentru a îndulci tizanele, iar praful la prepararea pilulelor. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de ceaiu (infuziune), din 15—60 la 1000; praf. 5—20 gr.; pastă neagră, suc îngroșat *după voie*. — *Glicirizina amoniacală* sau *glizina* să întrebuițează pentru a mască gustul neplăcut al unor medicamente, cum sunt iodurul de potasiu, sălicilatul de sodă, etc., și pentru a prepară tizanele sau băuturile igienice.

LEMN GALBIN. — Caută la *DRĂCILĂ*.

LEMNUSCĂ. — Caută la *RĂCHITAN*.

LENS ESCULENTA. — Caută la *LINTE*.

LENTINĂ. — Praf cristalin alb, care să înroșește sub acțiunea aerului. Să recomandă în contra *diareei*, provenită din turburări digestive acute, produse de alimente rele sau stricate. *Doză*: la copiii mici 1 centigram, odată sau de mai multe ori pe zi, sub formă de praf; la adulți câte 10 centigrame de 3 ori pe zi, în buline.

LEPIDIUM RUDERALE. — Caută la *PĂDUCE DE LEMN*.

LEPRĂ (grec. *lépra*, dela *lépros*, solzos, cojos). — Este o boală cronică produsă prin intrarea și înmulțirea în corp a unui microb specific, numit *bacillus leprae* sau *bacilul lui Hansen*, care să aseamănă cu al officei. În vechime lepra bântuie cu furie mare Europa centrală, Asia și Africa (în veacurile V-XVI). Astăzi să mai găsec leproși în Norvegia, Suedia, Spania, Portugalia, Rusia, Turcia și în România, iar focarele mari de contagiune ale leprei să găsec în Indo-China, China, Japonia, Antile, Brazilia, Noua-Caledonie. În România a fost în anul 1903 un număr de 276 leproși, cunoscuți de Direcțiunea sanitară; cine știe care va fi fost numărul bolnavilor necunoscuți? În *leprozeria* dela Răchitoasa să caută foarte puțin bolnavi în raport cu numărul total al lor; în anul 1902 au fost 25 și în anul 1903 s'au căutat 32. Cele mai numeroase cazuri să găsec în județele Argeș, Dolj, Ilfov, Mehedinți, Muscel, Prahova, Tulcea și Vâlcea (între 17-36); cele mai puțin în Iași, Putna, Tecuciu, Tutova (câte unul). Județul cel mai infectat este Tulcea și mai ales satele pescăriilor din delta Dunării și de pe malurile lacurilor mari. După statistică lepra merge crescând, astfel: în 1897 au

fost 116; în 1903: 276 și în 1907: 315. — Să vedem acum cari sunt *semnele* acestei boale. Lepra are *trei* forme: *tuberculoasă*, *anestezică* și *mixtă*. Semnele dela începutul boalei și cari sunt comune tuturor formelor sunt: *febra*, care vine sub formă de accese, acărora intenzitate variază; uneori foarte ușoară și trecătoare, alteori căldura ajunge până la 40-41°. Această febră să confundă de multe ori cu frigurile palustre, mai ales în țările cu *impaludism* (vezi acest cuvânt). Alt semn este un fel de topeală, de abatere fizică și morală; apoi: anemie, tendință spre somn, turburări digestive, dureri pe șira spinării, dureri reumatismale; guturaiu (coriză) însoțit de curgeri de sânge din nas (epistaxă); în mucozitățile nasului să găsește microbul boalei, așa că prin examinarea la microscop a acestor mucozități putem cunoaște boala chiar dela începutul ei; diferite turburări senzitive (simțire de deget mort, anestezie sau amorțire), sudori mari, etc. După un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, lepra intră în perioada ei de stare și începe a să arătă sub una din cele trei forme ale ei, pe cari le vom descrie pe rând, după cum urmează. *Forma tuberculoasă*, numită și *tegumentară* sau *leonină*. În această

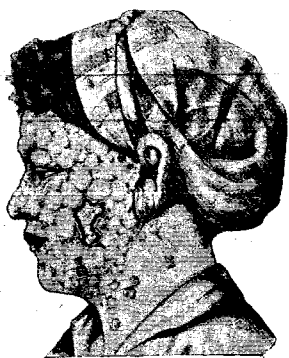

Fig. 158. — Lepră.

formă să ivesc pete mai mult sau mai puțin rotunde, livide, vinoase sau cenușii, înlocuite după câțva timp (mai multe luni sau mai mulți ani) prin nește *ridicături* emisferice sau turtite, de mărimea unei aluce până la cea a unei alune; *ridicături* numite *tubercule*, și cari sunt tari, roșietice, cenușii sau negrii, cări să pot rezorbi lăsând în urma lor depresiuni sau ulcerățuni; ulcerățuniile sau rănile sunt uneori foarte adânci și dau naștere la mutilățuni și diformățuni. Tuberculele să ivesc de preferință la față, apoi copleșesc membrele,

iar mâinile și picioarele să îngroașe ca în elefantiază (vezi acest cuvânt). Tuberculele să pot ivi și pe diferite mucoase, la ochi, pe limbă, în gâtleej, etc. Tuberculele să mai numesc și *leprome*. De obicei leziunile acestei forme merg crescând, agravându-să; ulcerățuniile să adâncesc din ce în ce mai mult; bolnavul începe a slăbi din cauza supurațunii și a durerilor, cari nu-i mai dau timp de odihnă și-l împiedecă să doarmă, și astfel ajunge într'o stare de cachexie completă, până ce să stânge. *Forma anestezică* sau *nervoasă* este caracterizată prin pete ce să aseamănă cu petele formei precedente, dar cari să întind în mod progresiv decolorându-să la mijloc. Ele să însoțesc la început de iperestezia apoi de anestezia (amorțirea) părților atinse; pielea și mușchii să atrofiează (să tolesc), mâinile să diformează și capătă forma de ghiară; unghiile și dinții cad și ulcerățuniile provoacă mutilățuni diferite și intinse; paralizăți prin atrofia musculară, mutilăți, sleiți prin supurațuni, orbi, exhalând un miros de mort, nepăsători față de tot ce-i încunjură, bolnavii mor în cele din urmă în marasm, complicat câte odată de crize tetaniforme. *Forma mixtă* sau *completă* este o combinațune a celor două forme de mai sus. Boala poate să înceapă cu forma tuberculoasă și să sfârșescă cu cea anestezică, sau poate începe cu aceasta și să sfârșescă cu cea dintăiu, sau lepra este de la început mixtă, adecă leziunile tuberculoase să evolueze paralel cu leziunile nervoase. — *Durata* boalei variază în forma tuberculoasă dela 8 până la 10 ani, în cea anestezică dela 15 la 18 ani; s'au observat cazuri cari au durat 20 până la 27 ani și la noi în țară un bolnav a suferit 69 ani. — *Tratament*. Pe dinăuntru să recomandă *uleiul de Chaulmoogra* (Gynocardia odorată), începând cu 5 picățuri dimineața și seara, înainte sau după masă; să mărește doza cu 4 până la 6 picățuri pe zi, până la 100, 200, 250 picățuri pe zi, în 3 sau 4 rânduri; să continue această doză 2-3 luni; uleiul să dă în ceaiu cald, în ceaiu de mentă sau în capsule. Dacă bolnavul nu-l poate luă pe gură să va dă în injecțuni sub piele, în doză de 4-6-8 grame pe zi, continuându-să astfel mai multe luni. Să mai poate dă *ginocardatul de sodă*, 2-5 gr. pe zi, sau *bal-samul de gurgun*, 2-12 gr. pe zi; s'a mai dat ichtiolul și acidul pirogalic. Pentru dureri (nevralgii) să dă antipirină, exalgină, chinină, aconitină. Pentru tubercule să dă iodurul de potasiu, 2-4 gr. pe zi. Pentru

ulcerațiuni să face pansament cu alifie fenicată, cu iodoform, xeroform, iodol, aristol, salol. Incercările făcute cu *seroterapia*, până acum n'au răușit, așa că lepra își așteaptă încă leacul. Tot ce putem face mai bun este *profilaxia*; lepra fiind o boală contagioasă, bolnavul de lepră este o primejdie pentru cei din jurul lui. Pentru a micșora acest pericol trebuie o curățenie mare, rănile să se panseze și să se țină bine închise, să se dezinfecteze hainele, să se fiarbă sau să se nimicească rufăria. Dar cel mai bun lucru este ca bolnavul să se izoleze într'un spital (leprozerie), așa ca el să nu mai fie în atingere cu nimeni; mulțumită acestei măsuri Svedia nu mai are astăzi nici un lepros; astfel ar trebui să se facă și la noi în România, pe scară mai întinsă decât în trecut, adecă pe lângă leprozeria dela Răchitoasa să se mai înființeze încă cel puțin două pentru ca să poată primi pe toți bolnavii. Aceste leprozerii să fie puse în condițiuni de a putea mulțumi bolnavii, dându-li-să o îngrijire și o mâncare bună la toți, distracție și muncă ușoară și potrivită, pentru ca bolnavii să nu fugă, ci să steie acolo până la sfârșit. La noi s'au publicat mai multe lucrări importante asupra leprei, dintre cari vom cita *Memoriul* profesorului Calinderu și *Teza* de mare preț a doctorului C. V. Păcuraru din anul 1886.

LEPRICĂ. — Caută la PELAGRĂ.

LEȘIN. — Caută la SINCOPĂ.

LESNICIOARĂ, LESNICIOASĂ. — Caută la LĂSNICIOR.

LESPEDE. — Caută la BERBERINĂ și IMPALUDISM.

LETARGIE (dela grec. *lêthe*, uitare, și *argia*, lenevie, amortire). — Somn adânc în care un bolnav rămâne cufundat mai multe ceasuri sau mai multe zile, fără să deie vr'un semn de viață. Cu toate acestea inima-i bate, ceace deosebeste letargia de sincopă (leșin); respirațiunea să face foarte încet, fără să înceteze ca în asfixie. Ochii sunt închiși, simțirea nimicită, nemiscare desăvârșită, dacă însă îi strigăm tare la urechie, atrăgându-i atențiunea asupra vr'unui lucru, bolnavul își deschide puțin ochii, mormăie câteva cuvinte, de multe ori fără înțeles și nu la întrebare, apoi adoarme din nou. Această stare să vede rar și numai la isterici, ceace explică de ce să vede mai des la femei. Letargia este o turburare nervoasă compatibilă cu viața și chiar cu sănătatea, cu condiție însă ca în

timpul ei, bolnavul să fie îngrijit și hrănit. Rar să întâmplă ca letargia să se confunde cu moartea (vezi MOARTE).

LEUCEMIE (dela grec. *leukos*, alb, și *haima*, sânge). — Sinonim cu *leucitemie* (vezi acest cuvânt).

LEUCOCITE (dela grec. *leukos*, alb, și *kytos*, cavitate, celulă, globul). — Să numesc astfel globulele *albe* ale sângelui, cari joacă rolul cel mai mare în nutrițiunea țesuturilor (vezi CORD și CIRCULAȚIUNE) și în lupta cu microbii (vezi MICROBI).

LEUCOCITEMIE (dela grec. *leukos*, alb, *kytos*, celulă, globul, și *haima*, sânge). — Boală generală caracterizată prin înmulțirea progresivă și *permanentă* a globulelor albe ale sângelui, și mărirea de volum fie a splinei, fie a ganglionilor limfatici sau altor organe bogate în țesut adenoid. Leucocitemia este una din formele diatezei limfogene (vezi LIMFOGEN).

LEUCOCITOZĂ (dela grec. *leukos*, alb, și *kytos*, celulă, globul). — Înmulțirea anormală însă *trecătoare* a globulelor albe ale sângelui. Să observă după masă, în timpul sarcinii, după o curățenie în urma emoragiilor, în unele febre, etc. Dar această înmulțire a numărului globulelor albe este în totdeauna mai mică și nu de același caracter ca în leucocitemie.

LEUCOM. — Caută la OCHIU.

LEUCOREE (dela grec. *leukos*, alb, și *rhein*, a curge), *curgere albă, poală albă*. — Sunt multe femei cari au pe jos (din trup) o curgere albuie, mai mult sau mai puțin groasă, căreia îi să zice *leucoree* sau *poală albă*. Această boală poate fi de 2 feluri: *idiopatică*, adecă de sine stătătoare, sau *simptomatică*, adecă fiind produsă de o altă boală, și atunci ea este numai un *semn* al acelei boale. Leucorea *idiopatică*, numită și *constituțională*, să vede la fetele tinere sau la femeile tinere slabe, clorotice, limfatică, reumatizante, supuse unui traiu rău, sărăcăcios, unui regim debilitant. Leucorea este mai mult sau mai puțin abondentă și provine din o iritațiune locală, care la femeile sănătoase și viguroase, nu determină de obicei nici o scurgere. Poala albă să observă înainte și după regule (menstruație), în urma unei oboseli, în urma excitațiunilor genezice, în timpul sarcinii, după o lepădătură sau după naștere, etc. La femeile tinere cari n'au regule să vede în fiecare lună, pe timpul regulilor, o curgere albă. Leucorea mai vine și după o răceală, după încetarea unui flux emoroidal,

etc. La unele femei s'a observat că abuzul de cafea, de ceaiu și chiar de lapte produce leucoree. Leucorea *simptomatică* să observă în boalele vulvei, ale vaginului și ale mîtrei (metrită, deviațiuni, corp fibros, cancer) sau ale anexelor uterine, adică ale trompelor și ovarelor (ovarosalpingită). Leucorea *vulvară* să vede la fete tinere cari sunt supuse la boale de piele (erpetice, dartroase), atinse de eczemă (bube dulci) sau de herpes, sau la acelea acărora secrețiune sebacee a glandelor vulvo-vaginale este exagerată, și în aceste cazuri scurgerea este mărită prin frecare, excitații locale, necurătenie, iuțeața unor secrețiuni. Curgerea are un miros tare, acru și este continuă, și determină o umflătură dure-roasă a buzelor mari și mici, mîncărime vulvară, câteodată durere la beșica udului. Leucorea *vaginală* să vede des în urma excitațiilor genitale, a raporturilor sexuale prea des repetate, a blenoragiei, a vaginitei; să vede adeseori în timpul sarcinii. Curgerea este aproape continuă; un ori lăptoasă, alteori mai apoasă, însă nulipicioasă; alte ori este amestecată cu puroiu și atunci este verzuie și foarte iritantă; mucoasa vaginului este foarte roșie, rănită pe unele locuri, foarte simțitoare la pipăit; dureri în vagin, în mîtră și chiar în șezut (rect), în beșică și partea de jos a pîntecelui. — Dacă poala albă nu este în cantitate mare și să arată numai în timpul regulelor sau în timpul sarcinii nu trebuie să ne ocupăm de ea. Dacă ea să prelungește mai multe zile după regule sau să ivește la o femeie care nu mai are regule, la o femeie iertată, atunci trebuie dat un tratament general și local după cum să arată mai la vale. Pentru ca un tratament să fie bine condus este bine ca bolnava să fie examinată pentru ca să vadă de unde vine curgerea, din vulvă, din vagin sau din mîtră? Mai greu este pentru fetele tinere, cari nu spun nimic sau să genează să spuie despre această curgere chiar și mamei lor, iar mamele din nepricepere sau neglijență nu să ocupă de astfel de lucruri, așa că fetele încep a slăbi, a deveni palide și trase la față, fără să știe cauza, iar slăbiciunea merge crescând și poate să aibă urmări triste. Multe femei sunt sterpe (sterile) din pricina poalei albe necăutate din vreme și care a mers crescând. — *Tratament.* Leucorea *acută* (proaspătă) trebuie tratată cu cea mai mare îngrijire pentru ca să nu treacă în stare *cronică* (învechită). *Tratamentul general* constă în preparate fieru-

ginoase, tonice, arsenicale, băi alcaline, fricțiuni pe piele, idroterapie, ședere la aer, la soare. *Tratamentul local* constă în spălături, în băi de șezut, clizme emoliente *injecțiuni* astringente și antiseptice cu zamă (decoct) de foi de nuc (60 gr. la 1000 gr. apă), în care să mai poate pune și puțin tanin (2 gr.), cu piatră acră, cu sulfat de zinc, cu ipermanganat de potasă, cu acid boric simplu sau amestecat cu piatră acră ori cu tanin, cu acid fenic, cu sublimat coroziv (25-50 centigrame la 1 litru), cu creolină (1 linguriță la un litru), cu lisol (1 lingură la 2 litri); iar pe dinafară să pună o pudră de orez, sau de bismut subnitric. Dacă cu toate aceste leucorea nu trece atunci de sigur este vorba despre vr'o boală care trebuie tratată în mod mai radical, poate printr'o operațiune chirurgicală (vezi OVARE și UTER). — La țară babele tratează poala albă cu corobatecă, gherghină, lăcrămioare, mure, sulcină.

LEVENTICĂ, *aspic, levand, livant, livănică, spichinat* (*Lavandula officinalis* sau *vera*, fam. Labiatelor). — Arbust mic cu flori albastre plăcut mirositoare, organar din sudul Europei, să cultivă și pe la noi (Iunie-August). Spicele florifere (flores *lavandulae*) să întrebuințează în medicină ca antispazmodice, stimulente și tonice, dar mai mult să întrebuințează în parfumerie. Pe *dinăuntru* să dă tinctura compusă, 10-30 gr. Pe *dinafară* să dă esența de lavandă sau uleiul de aspic în fricțiuni în contra paraliziiilor, și împreună cu esența de lămăioară și de rosmarin intră în prepararea băilor aromatice. Leventica intră în compozițiunea balsamului tranchil, a apei de Colonia, etc.

LEVICĂ (Trentin, Italia). — Apă minerală sulfatată fieruginoasă; sulfatați de cupru și de aluminiu; acid carbonic liber. Băutura, băi. Să recomandă pentru anemie, cloroză, dispepsie, etc.

LEZIUNE (lat. *laesio*, dela *laedere*, a răni). — Să numește astfel ori ce schimbare *materiale* care să poate vedea, ivită în timpul vieții în una din părțile cari constituie corpul; schimbare bolnăvicioasă a organelor, fie în structura lor, fie în raportul lor cu organele vecine. Să poate zice leziuni *organice, chimice, mecanice, traumatice*, etc., nici odată însă nu să va putea zice leziuni de *circulațiune, de nutrițiune, de inervațiune*, etc., de oarece aceste expresiuni sunt vicioase, întru cât ele confundă materia și proprietățile ei, organismul și actele lui.

LIANTRAL. — Un extract de gudron de cărbune de pământ, sub forma unui lichid negricios. Să recomandă în boalele de piele (eczemă, psoriază, etc.) sub formă de alifii, de plastore de guttapercă, de plastore de săpun cu acid salicilic, de alifie de cazeină cu liantral, sau: liantral, 10 gr., unt de lemn, 100 grame; cu care să va unge părțile bolnave.

LIBANOL. — Esență scoasă din arborele *Cedrus atlantica*. Să recomandă în boalele căilor urinare ca și santalul și celelalte balsamice (blenoragie, cistită), și în boalele de plămâni (tușă vechie, oftică) sub formă de capsule gelatinoase în doză de 3 grame pe zi.

LICETOL. — Combinațiunea piperazinei cu acidul tratric. Disolvant energic al acidului uric, gust plăcut. Să recomandă în diateza urică. *Doză:* 2-4 grame pe zi în 2 rânduri, dimineața și sara, în apă de Vittel sau de Contrexéville. Să poate asocia cu teobromină.

LICEU. — Caută la SCOALE.

LICHEN. — O boală de piele caracterizată prin o erupțiune de ridicături (papule) mici, tari, late, roșietice, grupate sau împrăștiate, cari produc o mâncărime destul de mare; ele să ivesc mai cu seamă la antebrățe, la pumni (pe fața dinainte), la gât, la fața anterioară și externă a gionatelor (gambelor), la coapse, mai rar la față și celelalte părți ale corpului. *Tratament.* Pe dinăuntru să recomandă preparatele cu arsenic (licoarea Fowler, etc.); iar pe dinăfară spălături cu oțet sau cu sublimat coroziv, băi prelungite cu scrobeală, plastore mercurial de Vigo.

LICHEN ISLANDICUS. — Caută la MUȘCHI CREȚI.

LICHIOR. — Caută la RACHIU.

LIENTERIE (dela grec. *leios*, alunecos, și *enteron*, intestin, maț). — Un fel de diaree (urdinare) în care materiile date afară prin șezut cuprind mâncare nemistuită pe deplin, așa încât s'ar părea că mâncarea numai alunecă prin mațe fără să poată fi mistuită.

LIGAMENT (dela lat. *ligare*, a lega). — Să numește astfel o fășie de țesut fibros, alb, foarte tare și care nu prea să poate întinde. Ligamentele slujesc ca mijloace de unire pentru încheieturi (*ligamente articulare*), și pentru unele părți de oase sau de cartilaje ori șgârçiuiri (*ligamente nearticulare, interosoase, etc.*), sau ca mijloace de susținere pentru unele organe sau viscere (*ligamentele beșicii, ale ficatului, mitrei, etc.*).

LIGATURĂ, legătură (dela lat. *ligare*, a

lega). — Când legăm un neg sau o tumoră ori o parte a corpului, sau un organ, cu ață de mătasă sau de in, ori cu catgut sau cu un fir de argint zicem că facem o *legatură*, termin de care să slujesc doctorii noștri, deși ar putea foarte bine să zică *legatură*. Cel mai bun mijloc pentru a opri o curgere de sânge (emoragie) este de a lega arteria sau vâna din care curge sângele. Să înțelege că această operațiune așa de delicată și care cere cunoștințe sigure și îndemânare nu poate fi făcută decât numai de un doctor. Dar cece poate să facă ori și cine și de multe ori trebuie să facă este *legătura în masă* a unui membru, (mână, picior, deget) pentru a opri sângele să curgă până ce vine doctorul, sau pentru a opri ca veninul sau otrava să nu să ducă în tot corpul când omul a fost mușcat de vr'un șarpe veninos, viperă, sau de vr'un câne turbat. În aceste cazuri iată ce este de făcut: să să iee o batistă, un șervet, o cârpă, orice cade sub mână, să să aplice deasupra rănii și cât să poate de tare, dar nu peste măsură. În același timp dacă poate să-și ardă rana, dacă are curaj, cu un fier roșu; dacă nu, atunci să trimită în grabă după un doctor care va face cele de trebuință. Legatura în masă să poate face ușor când este vorba de membre, mână sau picior, dar din nenorocire ea nu să poate aplica și la trunchiu (piept și pânțee).

LIGHIAN (lat. *pelvis*), *basin, șold*. — Lighianul sau șoldul este un canal osos, care slujește de temelie trunchiului și este susținut de membrele de jos, de picioare. Lighianul este format înapoi de osul crucii (sacrum) și oscioarele noadei sau a cozii (coxul), pe laturi și înainte de oasele șoldului (coxale sau iliace), cari să împreună înainte, pe linia mijlocie, prin *simfiza pubiană*. Lighianul este împărțit în două: *marele și micul lighian*, prin o linie ridicată, *strâmtoarea de sus*, formată de baza sacrului, de unghiul sacrovertebral sau promontor, de marginea osului

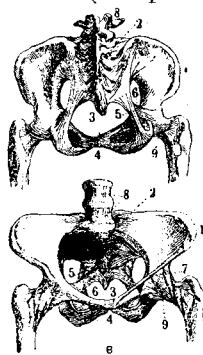

Fig. 159. — **Lighian omenesc.**

A. Lighian cu ligamentele văzute de dinapoi și de jos. B. Lighian cu ligamentele văzute din față. 1. Os marele și micul lighian, prin o linie ridicată, strâmtoarea de sus, formată de baza sacrului, de unghiul sacrovertebral sau promontor, de marginea osului

iliac și a pubisului. *Marele lighian* cuprinde o parte din mațe și organele genito-urinare. Este foarte important de a cunoaște întinderile *strâmtoarei de sus* din punctul de vedere al nașterii: diametrul antero-posterior trebuie să fie de 11 centimetri, cel transversal de 13 ctm. și jumătate, cel oblic de 12 ctm. Sunt instrumente cu cari să pot măsura aceste diametre chiar pe femeia vie. Conformarea *micului lighian*, care să află sub *strâmtoarea de sus*, când nu este bună poate să împiedece eșirea copilului. Prin *radiografie* să poate cunoaște în ziua de astăzi în mod desăvârșit forma lighianului în toate cazurile de rachitism, coxalgie, pentru ca să să poată lua din timp măsurile trebuincioase pentru viitoarea naștere. Desvôltarea lighianului să face până la 20 ani, pentru care nu este bine ca fetele să să mărite mai înainte de această vârstă.

LIGOACE. — Caută la VIOREA.

LIGOZINĂ. — Ligozinat de chinină. Praf amorf, galbin portocaliu, puțin solubil în apă. Bun antiseptic. Să întrebuițează sub formă de praf, alifie, în tratamentul plăgilor (rănilor).

LILICEA NIPĂRLICHI. — Caută la PĂPĂDIE.

LILIE, lilie vânătă. — Caută la STANJINI.

LIMBĂ (lat. *lingua*, grec. *glossa*). — Limba este organul de căpetenie al *gustului*, dar ea mai servește și pentru a suga și a bea

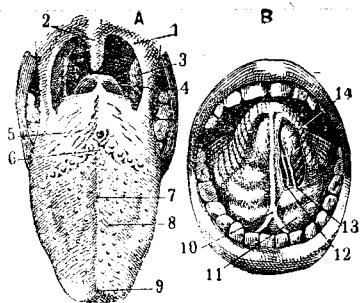

Fig. 160. — Limbă.

A. Fața superioară: 1. Vălul palatului. 2. Omușorul. 3. Amigdală. 4. Epiglotă. 5. Glande foliculare. 6. Papile caliciforme formând V lingval. 7. Șant median. 8. Papile fongiforme. 9. Vârful limbii. B. Fața inferioară: 10. Frâul limbii. 11. Podeaua gurii. 12. Arteria ranină. 13. Nerv lingval. 14. Glanda lui Nuhn.

jucând rolul unui piston mobil care face vidul în gură; ea ajută la măcinarea și înghițirea alimentelor, ținându-le între dinți și măsele pentru ca să fie sdrobite, apoi aplicându-le cu putere asupra ceriului gurii, unde sunt apăstate, frământate, și aruncân-

du-le în cele din urmă spre înghițitoare, mulțumită mușchilor ei puternici, cari strângându-să îi ridică vârful în sus și-i îndoiesc marginile astfel ca să formeze un canal care duce bolul alimentar înapoi; ea ajută vorbirea, căci fără ea nu s'ar putea pronunța consonantele *d, t, l, n, c, s, x, z, g, j* și vocala *i*. — Limba este formată din mai mulți mușchi cari să prind de *falca* de jos și de osul *hioid*, care să află așezat la partea de sus a gâtului. Acești mușchi fac ca limba să să miște în toate felurile, să să lungească, să să scurteze, să să îndoiască, purtând vârful prin toate părțile gurii, pe care o umple aproape de tot. Limba este îngustă și subțire înainte, la *vârf*, groasă și lată înapoi, la *rădăcină* (bază), având forma unui oval. Fața de sus numită și *dosul* limbii, este liberă, iar fața de jos a ei este prinsă de podeaua gurii printr'un *frâu* sau *ață*. Când acest frâu este prea lung, adecă când să întinde până la vârful, el împiedecă mișcările limbii, și prin urmare împiedecă suptul, înghițirea și vorbirea (peltic), atunci să zice la țară că copilul are *ață la limbă*, că are *limbar* (vezi acest cuvânt). Afară de mușchi limba mai are arterii, vine și nervi, cari îi aduc sânge pentru a o hrăni și îi dau simțire (senzibilitate). Limba are mai cu seamă pe fața ei de sus o mulțime de ridicături mici, numite *papile*, cu ajutorul cărora ea simțeste *gustul*, savoarea mâncărilor. — Starea limbii să deosebește la omul sănătos de aceea a omului bolnav. În stare de sănătate limba are o culoare roșietică, o suprafață aproape netedă, cu o mulțime de ridicături foarte mici, dintre cari unele sunt *papile*, iar altele mici glande; ea este întotdeauna umedă fiind udată de *saliva* (balele) gurii. În stare de boală limba își schimbă înfățișarea: în boalele de stomac (indigestiune, dispepsie, gastrită cronică) ea pare mai lărgită, mai lată, și acoperită cu un strat mai mult sau mai puțin gros, acărui culoare variază dela alb-cenușiu până la galbin-închis. Starea aceasta a limbii să chiamă *saburală* și arată că stomacul este sdruncinat în slujba lui și că nu să poate îndreptă decât prin un purgativ (curățenie) sau prin un vomitiv (medicament pentru a vărsa). În starea *bilioasă*, stratul de pe limbă este curat galbin, ceea ce arată că și ficatul este atins; vom dă și în aceste cazuri purgative (sabar, revent, calomel) cari fac ca să curgă fierca (bila) din ficat în mațe. În gălbinare (vezi ICTER), dacă ne uităm sub limbă, pe la ață

vedem o culoare galbină, culoare care să ivește mai înainte de a să îngălbini pielea. In febra tifoidă, în vărsatul negru, în pneumoniile bătrânilor, limba este acoperită de un strat negru ca funinginea, de *fulginozități* (dela lat. *fuligo*, funingine). Aceste fulginozități nu acoper numai limba, ci și gingiile și buzele. In aceste cazuri limba mai este uscată, ca carnea afumată. Când limba este *roșie înflăcărată*, este semn de începutul unei febre grave sau a unei inflamațiuni, cum să întâmplă în scarlatină, când limba este roșie ca smeura; sau ca în variolă (vărsat), când este roșie peste tot; sau ca în febra tifoidă, când este roșie la vârf și pe margini, iar la mijloc este gălbuie sau cenușie. Limba este palidă, decolorată în pierderile mari de sânge, în anemie, în cloroză. In paralizia feței și în gângăvire mișcările limbii sunt greoaie sau nimicite; iar in unele boale gustul este schimbat, și bolnavului îi să par toate lucrurile amari, sărate, etc. (vezi FAȚĂ, GĂNGĂVIRE, GUST). Din acestea să vede foarte bine câtă însemnătate are starea limbii, atât în stare de sănătate cât și în stare de boală; este de ajuns ca să vedem limba cuiva pentru ca să ghicim dacă este sănătos sau bolnav; iată pentru ce fiecare doctor când să afle în fața unui bolnav cel dintâiu lucru ce-l face este să-i zică: *scoate limba!* — Ca toate organele, așa și limba își are *boalele* ei. Adeseori pe vârful ei vedem niște beșicuțe sau un fel de arșiță, sau niște pete albi ca smântâna (vezi AFTE, MĂRGĂRITĂREL); alteori limba este umflată peste tot, inflamată, și atunci avem ceace să numește *glosită*, care să poate ivi în urma unei răniri, a unei arsuri adânci prin înghițirea unui lichid fierbinte, sau a unui lichid arzător (vitriol, amoniac, esență de oțet, etc.), și în aceste cazuri să recomandă gargare emoliente (decoct de nalbă, de capete de mac); dar când inflamațiunea este mai întinsă să poate să facă puroiu (*abces*) și atunci prin o tăietură îi să va da drumul. Limba poate fi *tăiată* prin un instrument tăietor, sau poate fi apucată între dinți și tăiată prin o lovitură sau cădere asupra bărbiei, sau într'un acces de epilepsie (boala copiilor), sau mâncând. In toate aceste cazuri, când tăietura este mare, îndată trebuie chemat un doctor ca să oprească sângele, care curge întotdeauna în cantitate mare sau la trebuință să coase limba. La limbă să pot ivi diferite *tumori*, în deosebi cancerul (racul), care trebuie operat cât să poate mai din vreme dacă

vroim să scăpăm bolnavul dela moarte.

LIMBA CÂNELUI. — Caută la ARĂRIEL.

LIMBA MIELULI, arătel, aretel, boranță, otrătel (*Borrago officinalis*, fam. Boraginaceelor). — Plantă erbacee, originară din regiunea mediterană, care să cultivă și la noi (Iunie-Iulie). Frunzele și florile ei au

Fig. 161.—Limba mielului.

o lucrare răcoritoare, sudorifică (fac nădușală) și diuretică (fac ud mult); frunzele să pot mânca. Ceaiul din flori și frunze (30-60 grame la un litru de apă), stimulează funcțiunile pielii și provoacă nădușeală, pentru care să recomandă în febrele eruptive mai ales în pojar pentru ca să iasă bine; în același timp înmulțește udul; el trebuie luat cald și în cantitate mare pentru ca să lucreze bine. In farmacie să mai dă sub formă de: extract, 1 până la 4 grame; idrolat, 30-150 gr.;—sirop 10-50 gr.; — suc, 50-100 gr.

LIMBA OIEI.—Caută la PĂTLAGINĂ.

LIMBAR, ață la limbă. — Când frâul limbii este prea desvoltat și să întinde până la vârful ei, ținându-l prins sau fixat de podeaua gurii, din care pricină limba nu să poate mișcă liber și copilul nu poate prinde bine sfărcelel țatei ca să sugă, nici nu poate înghiți bine, nici nu poate vorbi cu înlesnire când va fi mare, atunci în poporul nostru, să zice că acel copil are *limbar* sau *ață la limbă*. Această ață trebuie tăiată cât să poate mai din vreme; tăierea să va face cu foarfeci bune, curate și cari să nu aibă vârfurile ascuțite; sângele să oprește repede dela sine, afară de cazul când din greșeală sau neștiință s'a tăiat prea adânc; pentru aceasta cel ce face această mică operație să aibă mare grijă și să nu taie decât numai partea subțire a frâului dela vârful limbii (vezi LIMBĂ).

LIMBRICI. — Caută la VIERMI INTESTINALI.

LIMBRICUL MARE. — Caută la VIERMI INTESTINALI (Tenia).

LIMFADENIE (dela lat. *lymph*, limfă, și grec. *aden*, glandă). — Caută la LIMFAGENĂ.

LIMFANGITĂ (dela lat. *lymph*, limfă, și grec. *aggeion*, vas, și terminația *itis*, care înseamnă inflamațiune). — Este aprinderea sau inflamațiunea vaselor și ganglionilor limfa-

tici. Ea este produsă de o sgărietură superficială neingrijită, care să infectează, mai cu seamă la degetele mânilor și picioarelor. Limfangita să arată prin niște dungi roșietice cari pleacă dela sgărietură și cari împreunându-să formează plăci (pete mari) ale căror margini sunt puțin ridicate asupra pielii. Aceste dungi sfârșesc pe de altă parte în ganglionii limfatici, cari să inflamează și ei și devin dureroși (*adenită*). In dreptul limfangitei bolnavul simte o arsură și uneori are febră (căldură); membrul este cam umflat. Uneori limfangita să vindecă de grabă, alteori însă ea supurează (face puroiu). *Tratament.* Pentru a preveni limfangita trebuie îngrijită cu cea mai mare băgare de seamă orice rană, orice sgărietură ori cât de mică ar fi, făcând un pansament antiseptic. După ce s'a ivit boala să va ține membrul ridicat pentru a înlesni circulațiunea, să va aplică pe părțile inflamate cârpe inmoiate în o soluțiune fenicată (2%), sau cu sublimat coroziv (1 la 1000), acoperită de gutapercă; iar când a făcut puroiu să va deschide, să va drenă și se vor face băi antiseptice.

LIMFATICE (Vase). — Canale prin cari curge limfa (vezi *COR*).

LIMFATISM (dela *lymph*, limfă). — Caută la *TEMPERAMENT limfatic*.

LIMFOGENĂ (Diateză), dela lat. *lymph*, limfă, și grec. *genesis*, producțiune. — Prin diateză limfogenă să înțelege o totalitate de alterațiuni (stricăciuni) ale organelor limfatice produse prin o dezvoltare exagerată a țesutului ganglionilor limfatici, a splinii, a măduvii oaselor și prin ivirea anormală a unui țesut analog în ficat, rinichi, seroase (*limfadenie*). Aceste alterațiuni pot să se producă în mod izolat, dar cele mai adeseori coincid cu o înmulțire considerabilă a globulelor albe ale sângelui (*leucocitemie* sau *leucemie*), care poate de altfel să existe și singură. La un bolnav cu leucocitemie proporțiunea globulelor albe, care de obicei este de 1 la 500 sau la 1000 de globule roșii, poate să să ridice la 1 pentru 20, pentru 10 și chiar pentru 3. Diateza limfogenă are un început incet, pe nevăgate în seamă, prin slăbiciune și paloare cari merg crescând, prin inecăciune în piept (gâfăire) și prin slăbire; ganglionii limfatici să măresc pe rând și formează ghinduri mari ca alunele sau nucile de ficare parte a gâtului, (când sunt prinși ganglionii gâtului), producând apăsarea tracheei și prin urmare o respirațiune și în-

ghițire anevoioasă (ganglionii tracheo-bronchici), și umflătura feței și a brațelor cu genă în mișcările brațelor și gambelor (ganglionii subțioarii și a stinghii). Acești ganglionii umflați n'au aplicare spre supurațiune. După o durată mai mult sau mai puțin lungă (1—2 ani) să produc emoragii multiple (vărsături de sânge, urinare cu sânge, emoragie în creeri), apoi o diaree aproape continuă; umflătura să întinde peste tot, cachexie și moarte. — Intre cauzele predispunătoare avem: sărăcia, supărările, boale grele (sifilis, febra tifoidă, friguri palustre, alcoolism), sarcini repetate; mai des la sexul masculin și în etate mijlocie. Drept cauză determinată este un *microb special*. *Tratament:* s'au dat preparatele fierugi-noase, arsenicale și iodul fără mare succes.

LIMONADE. — Băuturi răcoritoare cari să prepară cu suc de lămâie, apă și zahăr, sau cu diferite acide. Limonada care să prepară cu suc de lămâie să numește *limonadă citrică*, și să prepară în 2 moduri, cu apă rece sau cu apă fierbinte: în primul caz este de ajuns să stoarcem o lămâie tăiată în două în o jumătate de litru de apă și să punem zahăr cât voim să fie de dulce; iar în cazul al doilea să curăță o lămâie de coaje, să scot semințele, să taie felii și să toarnă peste ele o jumătate de litru de apă fierbinte; este bine ca să se frece eoaja de lămâie cu zahărul care să pune în limonadă pentru a-i dă acesteia un gust mai plăcut. Această limonadă este mai puțin acră decât cea făcută cu apă rece și este mai sănătoasă. — *Limonada gazoasă* să prepară din 2 pachete cu prafuri: unul cu 2 grame acid citric și 50 grame de zahăr, care să toarnă într'un litru de apă, apoi să toarnă pachetul al doilea cu 2 grame de bicarbonat de sodă. Această limonadă să mai prepară din apă de Seltz în care să pune sirop de alămâie, sau sirop de coacaze, de cireșe, de smeură. — *Limonada vinoasă* este limonada obicinuită cu lămâie în care să pune 250 grame vin la un litru, vin roșu sau alb vechiu. — In general, limonadele sunt băuturi plăcute, răcoritoare, pe cari le pot bea oamenii sănătoși pe căldurile mari, însă cu condițiune ca să nu le beie în cantitate mare, nici prea reci, nici cu ghiță. Pentru bolnavi ele sunt tot așa de bune, mai ales limonada vinoasă, care este tonică în același timp și micșorează căldura. Nu este bună însă pentru cei ce sufer de stomac, de gastralgie, căci le mărește durerea prin aciditatea lor; de asemenea și cei bolnavi

de dispepsie să vor păzi de limonade, mai ales de cele gazoase.—Mai sunt limonadele așa zise *minerale*, cari să prepară punând 2 grame de acid nitric sau sulfuric în un litru de băutură compusă din 900 grame apă și 100 gr. sirop de zahăr. Acestea sunt și mai acide și prin urmare și cele mai rele pentru stomacurile bolnave; sunt bune însă pentru a opri curgerile de sânge (emoragiile), scuiparea și vărsarea de sânge.—Intru cât privește limonada *purgativă*, care să prepară cu citrat de magnezie, 30-60 grame la 120 gr. apă și 50 grame sirop de zahăr sau de smeură, ea este foarte bună și să ia cu ușurință.

LINGERIE. — Caută la RUFĂRIE.

LINGOARE. — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

LINGURĂ. — Unele medicamente lichide să dau sub formă de picături, și acestea sunt medicamentele cele mai tari, otrăvicioase dacă să dau în doză mare; cele mai multe însă, adecă cele mai slabe, să dau cu *lingura*, din când în când câte una. Aceasta este o măsură pe care o are fiecare în casă. Lingura cu care să mănâncă supă, *lingura de masă* cuprinde cam 15 grame de lichid. Unele medicamente la copiii mici să dau cu *lingurița* de cafea, sau de dulceață, care cuprinde cam 5 grame; apoi altele să dau cu *lingura mijlocie* sau *de compot*, care cuprinde 10 grame. Astfel fiind trebuie să să observe cu băgare de seamă *cu ce fel de lingură* a prescris doctorul să să iee un medicament precum și *timpul la care să să iee*; la fiecare ceas câte una, sau la 2 ceasuri câte una, sau 2 ori 3 linguri pe zi, și așa mai departe, ca să nu să facă greșeli de multe ori primejdioase pentru cel bolnav.

LINGUREA (*Cochlearia officinalis*, fam. Cruciferelor).—Plantă erbacee, originară din nordul Europei, cultivată ca plantă medicinală (Mai-Iunie). Să întrebuințează frunzele, vârfurile înflorite, semințele. Lucrează ca antiscorbutic și stimulent. Să dă în scorbut, în scrofuloză, catarale de plămâni, idropizie (boală de apă) și în boalele învechite de piele. Să dă sub formă de: ceaiu, 20-50 la 1000; sirop, 20-60 gr.; alcoolat, 10-30 gr.; extract, 2-5 gr.; tinctură, 10-30 gr.; vin, 30-100 gr.

LINIMENT (dela lat. *linire*, a unge). — Me-

dicament care să întrebuințează pe dinafară, pentru a face ungeri, fricțiuni sau trăsături pe piele, compus dintr'un ulei sau dintr'un corp uleios la care să mai adaugă o substanță calmantă (potohotoare), tonică, iritantă, etc., după efectul pe care voim să-l obținem. Un liniment să aplică pe piele sau cu mâna sau cu o cârpă înmuiată în el. Uneori este de ajuns numai să ungem pielea, alteori trebuie să frecăm pentru ca medicamentul să intre în piele, și câte odată să facem trăsături tari cât poate răbdă bolnavul. De obicei un liniment să prepară atunci când să întrebuințează. Cele mai întrebuințate sunt următoarele: linimentul *calmant*, bun pentru dureri și nevralgii, care să prepară din: balsam tranchil, 25 gr.; laudan, clorofom, câte 6 gr. din fiecare; sau: balsam Fioravanti, 40 gr.; clorofom, 5 gr.; laudan, 4 grame; — linimentul *oleo-calcar*, bun pentru legarea arsurilor, care să compune din: ulei de migdale dulci, 100 gr.; apă de var, 900 gr.; la care să mai poate adăuga când durerile sunt prea mari și laudan, socotit 2 grame la 200 gr. de liniment; — linimentul *amoniacal* sau *volatil*, foarte bun în contra durerilor reumatice și care să compune din: amoniac lichid 10 gr.; ulei de migdale dulci, 90 gr.; el stimulează pielea, o înroșește și poate chiar să scoată și beșici ca o vezicătoare dacă îl ținem mai mult în atingere cu pielea; — linimentul *camforat*, compus din 1-4 gr. camfor și 32 gr. ulei de migdale; tot așa de bun ca și cel de mai sus; — linimentul *terebintinat*, compus din 50 gr. ulei de mușețel și 50 gr. ulei de terebentină, bun pentru durerile de încheieturi; — linimentul *sulfurat* al lui *Vleminkx*, pentru vindecarea răieii, compus din: floare de pucioasă, 100 gr.; calce vie (var nestâns), 200 gr.; apă 1000 grame.

LINIMENT ALBUMINOS. — Caută la ALBUMINĂ.

LINIȘTITOARE (Medicamente). — Caută la CALMANTE.

LINTE (*Lens esculenta*, fam. Leguminoase-lor). — Plantă erbacee, originară din regiunea mediteraniană, să cultivă mult pentru trebuințele culinare (Iunie-Iulie). Lintea este tipul legumelor feculente (vezi LEGUME), având 25% substanțe azotate și fiind mai bogată în fier decât carnea. Ea are însă același cusur ca și celelalte feculente, de a să mistui greu. Pentru ca să să mistuie mai ușor trebuie curățită de coji și zdrobită sub formă de făină. Pentru popor lintea constituie o bună hrană, însă nu trebuie mâncată în cantitate mare.

Fig. 162. — Lin-gurea.

LIP, im, zoioșie. — La suprafața pielii iasă un fel de seu și sudoare, cari amestecându-se cu praful din haine și din aer formează un strat murdar, *zoios*, care să numește *lip* sau *im*. Lipul să formează mai cu seamă în părțile descoperite ale corpului, pe pielea capului, pe față, gât, partea de sus a pieptului, coate, mâni, genunchi și picioare. Lipul nu este sănătos, căci el oprește funcțiunile pielii, mai ales când este întins pe tot corpul; iritează părțile încrețite ale pielii și la indoituri (subsuoară, indoitura genunchiului, stinghie, etc.); înlesnește înmulțirea păduchilor; la cap, el dă naștere la căderea părului și la diferite boale de piele. Afară de aceasta lipul produce scârbă la vecini. Lipul să face din necurătenie, la cei ce nu să spală, nu fac băi cu anul, cum sunt țăranii noștrii, despre cari să zice că nu fac decât două băi: când să nasc și când mor. Dacă să poate învinovați lenea drept cauză, apoi nu-i mai puțin adevărat că pricina este și lipsa de băi publice și pentru săraci lipsa de băi gratuite; la țară nu să pomeneste de nici un fel de baie, iar la orașe de asemenea nu s'a introdus încă băile așa zise *populare*, destul de effine pentru ca să le poată face toți, și băi gratuite pentru săraci. În lipsa acestor băi, omul cu bun simț și cu grije de sănătatea lui, chiar sărac fiind, poate din când în când să-și facă câte o baie acasă, căci apa nu costă nimic și săpunul prea puțin. Dintre meseriași cei mai supuși la această necurătenie sunt tăbăcarii, zidarii, brutarii, fierarii, etc., din pricina prafului în care trăiesc; toți aceștia ar face bine să-și facă băi mai des. În cazarmă, iarăși este un loc priincios lipului unde, spre lauda stăpânirii, s'au luat măsuri de curățenie, trimitându-se soldații regulat la baie. Un om ca să fie sănătos trebuie cel puțin odată pe săptămână să facă o baie caldă, iar părțile descoperite să și le spele în fiecare zi.

LIPAN. — Caută la BRUSTUR și LUMÂNARE.

LIPEMANIE (dela grec, *lypé*, tristeță, și *mania*, nebunie) sau *melancolie* (*delir depressiv*). — Caută la ALIENAȚIUNE MENTALĂ.

LIPICI. — Caută la HOLERĂ.

LIPITORI. — Lipitoarea este un vierme din clasa Anelidelor, familia Hirudinilor. Ea are corpul lungăreț, dar strângător, format din o mulțime de inele. Capetele lipitoarii au câte un disc; unul este mai subțire și acolo să află gura cu trei fălci mici cartilaginease, rotunzite și presărate cu dinți

foarte mărunți, cari nu sunt în stare să rupă bucata din loc când să prinde, ci numai îi înfige în piele ca să sugă sângele. Lipitorile trăiesc în apele dulci ale bălților, mocișlelor, gropilor. Sunt mai multe feluri de lipitori, dar noi nu ne vom ocupa decât de acestea trei: *Lipitoarea verde* sau *oficinăla* (*Hirudo officinalis*), are pânțele verde gălbui, fără nici o pată, pe margini cu o dungă neagră, pe spate cu șase dungi ruginii pestrițate cu puncte negre rotunde. *Lipitoarea cenușie* sau *medicinăla* (*Hirudo medicinalis*), este cea mai mică, cu pânțele verde închis, pe spate cu șase dungi ruginii pestrițate cu pete negre în trei culțuri. *Lipitoarea neagră* sau *de cal*, a cărei dinți puternici rup carnea așa că rana produsă de ea să vindecă mai greu; pânțele ei este negru fără pete, iar spatele este măsliniu fără dungi. Lipitorile sunt mai ușor de întrebuințat decât lăsarea de sânge

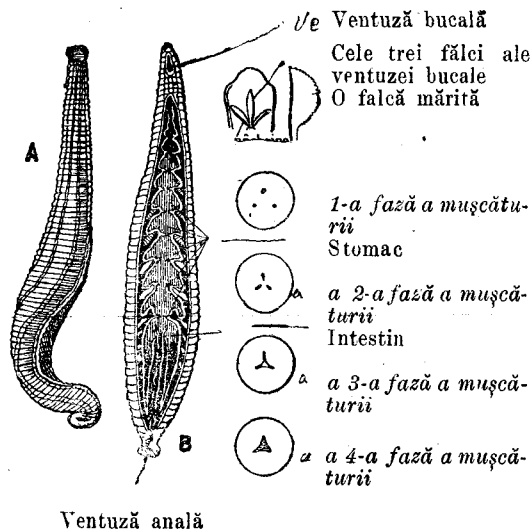

Fig. 163. — Lipitoarea și mușcătura ei.

prin tăierea unei vine (vezi LĂSARE DE SÂNGE), și să aplică pe părțile inflamate și dureroase. Să vedem cum să aplică lipitorile. Să iau atâtea lipitori câte voim să aplicăm și le punem într'un pahar curat, iar partea locului să spală bine cu săpun și apă caldă, în părțile păroase să rade părul; după ce s'a spălat bine locul să șterge cu o cârpă curată, apoi aplicăm paharul cu gura în jos și lipitorile încep a să prinde. Lipitorile să pot aplica și una câte una, cu un păhăruț mic sau cu o ceașcă mică. Lipitorile sug până ce să umfle, până ce să sature, când cad singure; dacă însă vre una nu vrea să să desprindă o presărăm cu cenușe sau cu sare și atunci cade

numai decât; nu este bine să desprindem lipitorile trăgând de ele căci li să rup dinții și rămân în piele. După căderea lipitorilor sângele să oprește sau să lasă să mai curgă după porunca doctorului. Opiria sângelui să face și dela sine prin închiegarea lui; când însă nu să oprește singur vom apăsa câtva timp cu degetul pe mușcătură, sau mai bine vom pune pe răni câte o bucătică de iască sau o roțiță de dop de plută și apoi să leagă strâns cu o fașe. Dacă nici așa nu să oprește sângele să vor arde mușcăturile cu piatra iadului sau cu vârful unui cuțit înroșit în foc, iar în caz când nici așa nu să oprește vom prinde marginile mușcăturii cu o pensă, le vom pătrunde cu un ac trecut prin flacări și apoi vom lega pe sub ac cu un fir de ață. Bolnavul va fi priveghiat în timpul nopții, mai ales când doarme, ca nu cumva să să pornească sângele, când trebuie numai decât oprit prin unul din mijloacele mai sus arătate. Mușcătura lipitoarii este în trei colțuri, regulată, să învinețește împrejur, iar după trei zile să vindecă.

LIPITURĂ. — Această boală este cunoscută numai la țară, unde poporul crede că este produsă de *smeu* sau de *sburător*. Lipitura provine din *dragoste* sau din *frică*. În acest din urmă caz, bolnavul are tot felul de arătări, de vedenii, țipă în somn și să sbate. Când lipitura este provenită din *dragoste*, bolnavul visează noaptea, dacă e femeie o arătare de bărbat, dacă e bărbat o arătare de femeie, și în tot timpul somnului chinuște pe femeia sau bărbatul bolnav, așa că la deșteptare bolnavul să simte foarte obosit, galbin și tras la față. Această boală după credința poporului este foarte primejdioasă, mai ales pentru femei, cari, dacă au copii mici să întâmplă de îi omoară în timpul somnului. Fetele sau femeile cari iubesc prea mult un bărbat pe care nu-l pot lua în căsătorie din diferite împrejurări, să zice că *prind smeu sau sburător*; ele toată noaptea să întorc în pat și pe o parte și pe alta, muncite de dragostea iubitului lor, când de odată, fata sau femeia, să pomenește că o strigă cineva la fereastră; smeu care a strigat-o în forma celui iubit, intră pe coș și vine în pat la ea, o sărută și o îmbrățișează, o snopește și o muncеște toată noaptea până aproape de cântatul cocoșilor din spre ziuă, când iasă pe coș sau pe altă deschizătură; dimineața cel bolnav să simte istovit de puteri, slab și în neputință de a mai munci. După credința poporului smei locuiesc prin

pustietăți: case părăsite, păduri bătrâne, arbori scorburoși, peșteri. Dacă vr'un smeu intră în o casă atunci cel mai bun lucru este să să astupe toate crepăturile, deschizăturile, ușile, ferestrelle, coșul, apoi să să ungă pe la acele locuri cu usturoiu pisat așa că smeu nu mai poate eși și plesnește. Când smeu este ascuns în o scorbura, să astupă locul pe unde a intrat, precum și locurile pe unde ar putea eși, apoi să să dă foc scorburii; iar, cel care a dat foc trebuie să plece îndată și să nu să mai uite înapoi; în timpul când arde smeu strigă pe cel bolnav pe nume, el însă nu trebuie să răspundă, nici să să uite înapoi; să mai crede că în acest timp este bine să-i dăruiască celui bolnav un cal, oaie sau porc. Lipitura să vindecă dacă să afumă cu pana sburătorului, urina lupului și sburătoare; să mai vindecă cu testicul de cal, cu avrămeasă, drențe, sburătoare — *Sburătorii* sau *smeii* sunt nește ființe cu 7-12 capete, cu aripi și cu coadă mare, cari să fac din șerpi, și iată cum: când să adună mai mulți șerpi, uneori până la o sută, ei să iau la luptă și să bat până fac clăbucii la gură; clăbucii tuturor să inchiagă și să prefac în o piatră scumpă, pe care toți șerpilor să căsnesc s'o înghită și cel care o înghite să prefac în smeu. Sburătorii când sboară noaptea lasă în urma lor o lumină, care vine din piatra aceea pe care o poartă în gușă. Să găsească uneori prin păduri niște

Fig. 164. — Lipom.

Din operațiunile doctorului V. Bîanu.
(Spit. I. C. Brătianu din Buzău).

bucăți roșii numite de popor *sânge de smeu* care este de pe când smei să băteau prin văzduh cap în cap cu berbecii și să umpleau de sânge, iar sângele curgând să închiegă și cădea pe pământ.

LIPOM (dela grec. *lipos*, grăsimă). — Tumoră sau umflătură formată din grăsime, care poate ajunge uneori până la mărimea unui cap de om sau și mai mare. Lipomul să poate arată pe diferite părți ale corpului; el nu produce durere decât când este foarte mare și apasă organele vecine. Lipomul să numără între tumorile de bună natură, căci el nu atacă sângele și dacă s'a operat bine nu să mai face din nou. El nu să poate vindeca decât prin operațiune (vezi fig. 164).

LIPOTIMIE dela grec. *leipein* a lipsi, și *thymós*, inimă, suflet), *defaianță*, *sfârșeală*, *a să pierde*. — Este o stare de slăbiciune care vine dinfr'odată, prin o scădere repede a bătăilor inimii; stare care poate să să termine prin leșin (sincopă). Această stare vine astfel: deodată ești cuprins de amețeală, de văjiituri de urechi, de întunecime de ochi, de o simțire de goliciune în cap, apoi devii palid (galbin ca ceara), nasul ți să subțiează, ochii ți să împainjenesc și să infundă în cap, pielea ți să acopere de sudori reci, simțesti un frig peste tot corpul, te apasă ceva pe stomac, apoi greață și vărsături și în cele din urmă ți să întunecă mintea, te-ai sfârșit cu totul! Cunoștința însă nu ți'ai pierdut-o cu totul, îți dai încă seama de starea ta și de tot ceace te încunjoară, ai numai un fel de sfârșală, nu ești leșinat. Dacă însă această stare să continuă atunci ea să agravează și să termină prin leșin sau *sincopă* (vezi acest cuvânt). *Cauzele* sunt multe: o emoțiune mare, spaimă, mânie, bucurie; vederea unor lucruri scârboase (sânge, broască, șerpi, etc.), unele mirosuri tari (mose, valeriană, crin); nemăncare sau post prelungit, din sărăcie sau din habotnicie; o pierdere mare de sânge, o durere vie produsă prin o rănire, o lovitură puternică, mai ales în dreptul stomacului (la lingurea); anemia, isteria, etc. *Tratament*: cel dintâiu lucru este să culcăm bolnavul în pat drept, cu capul tot așa de jos ca și corpul (fără perini), să-l desbrăcăm, să-i desfacem orice legătură, orice încingătoare, să-i dăm aer curat prin deschiderea ferestrelor, să-l stropim cu apă rece pe față, să-i dăm să miroasă oțet, apă de Colonia, eter; să-i dăm o poțiune sau băutură *cordială* (vezi acest cuvânt). În caz de nereușită vom chema doctorul.

LIPSĂ DE APETIT. — Caută la ANOREXIE, APERITIVE, APETIT.

LIPSĂ DE POFTĂ DE MÂNCARE. — Caută la ANOREXIE, APERITIVE, APETIT.

LIPSĂ DE SÂNGE. — Caută la ANEMIE și la CLOROZĂ.

LIPSĂ DE SOMN, insomnie. — Caută la SOMN.

LISĂ. — Caută la TURBARE.

LITARGĂ, smalt, oxid de plumb topit. — Caută la PLUMB.

LITIAZĂ. — Caută la GRAVELĂ.

LITINĂ, oxid de litiu. — Medicament care să întrebuințează în *gută* și în *gravela urică* (nisip). Preparațiunile cele mai de căpetenie sunt: *benzoat de litină*, care să dă în doză de 20 centigrame până la 2 gr. pe zi în buline sau în prafuri; — *bromur de litină*, 20 centigrame până la 1 gr. în sirop; — *borat de litină*, 25—50 centigrame; — *carbonat de litină*, 10—50 centigrame în buline, sau în granule efervescente sau în prafuri luate în apă de Seltz; — *citrat de litină*, care să dă ca și carbonatul; — *glicero fosfat de litină*, 20 centigrame până la 1 gr. în soluțiune sau în buline; — *idrat de litină*, 5—15 centigrame; *iodur de litină*, 1—2 gr.; — *chinat de litină*, 50 centigrame până la 2 gr., în buline sau sirop; — *salicilat de litină*, 50 centigrame până la 2 gr. în buline sau în granule efervescente.

LITONTRITIC. — Medicament care să zice că ar avea însușirea de a topi pietricelele și pietrele din organism, în special cele din căile urinare (rinichi și beșică).

LIVANT, livăntică. — Caută la LEVENTICĂ.

LIZIDINĂ. — Disolvant al acidului uric. Să dă în contra gutei. *Doză*: 1—5 gr. în 24 ceasuri, în soluțiune în apă de Seltz.

LIZOFORM. — Săpun antiseptic cu bază de formol (20 la 100); lichid limpede, gălbui, cu miros de formol. Antiseptic puternic; soluțiune apoasă de 1—5 la 100 pentru spălarea mânilor; dezodorizant energic dat în spălături pentru tratamentul sudorilor fetide.

LIZOL. — Product complex obținut prin saponificarea unui amestec de ulei de gudron de cărbune de pământ (care conține mai ales creziloli), de grăsime și de rezină prin un alcali. Lichid brun, cu miros de crezilol. Dezinfecant și antiseptic, în soluțiune de 2—5 la 100.

LOBELIA INFLATĂ, fam. Campanulaceelor-Lobeliace. — Să întrebuințează planta pentru principiul ei activ *lobelină* sau *inflatină*. Să dă în contra astmei și în contra respi-

rațiunii grele (antiastmatic și antidispneic), sub formă de *tinctură* (de 1 la 5), 1-4 grame. *Lobelina* să dă în doză de 1-4 centigrame pe zi.

LOCUINȚĂ (lat. *habitatio*). — Pentru a-și feri corpul de influințele vătămătoare ale schimbărilor de temperatură, omul a căutat chiar dela începutul existenței sale să-și creieze adăposturi, numite *locuințe*. Acestea la început au fost cât să poată de simple, constând în *scorburi de arbori*, în *peșteri*, apoi în *bordeie*, *colibi* și *case*, cari s'au îmbunătățit din ce în ce mai mult, potrivit cu gradul de dezvoltare al omului și cu bună starea lui materială, case cari cu timpul pentru cei mari, cei mai privilegiați, s'au prefăcut în *palate* și *castele*. În rândurile ce urmează ne vom ocupa de locuințele obicinuite și anume de alegerea și prepararea locului (a terenului, a solului), de modul lor de construcțiune și de orientarea lor. Intru cât privește primenirea aerului sau ventilațiunea, aprovizionarea cu apă de băut, depărtarea necurătenilor și împărțirea localurilor și a dependențelor, am vorbit în alte locuri (vezi AERAȚIUNE, APĂ potabilă, BUCĂTĂRIE, DORMITOR, HAZNALE, LATRINE, ÎNCĂLZIT, ILUMINAT, CANALE). — Alegerea locului de construit nu atârână întotdeauna de om, care la orașe este silit să-și zidească casa unde poate. Dar pe cât e cu puțință trebuie să căutăm un teren uscat și pietros, ferindu-ne de terenurile cari conțin multe materii organice, precum sunt terenurile nivelate prin umplerea gropilor cu gunoaie; să ne ferim de terenurile argiloase, cari fiind impermeabile rețin apa și aceasta evaporându-să umple de umezeală aerul care pătrunde în casă; să ne ferim de terenurile joase, mlăștinoase și umede, iar la trebuință să stabilim un sistem de canalizare sub casă și împrejurul ei pentru ca să asigurăm uscarea pământului. — La construcțiunea unei case trebuie să să aibă în vedere ca ea să nu fie umedă, căci umezeala este foarte rea pentru sănătate, dând naștere la dureri reumatice, acute și cronice. Pentru a evita toate acestea trebuie ca terenul pe care să construiește să să usuce prin canalizare, iar la trebuință casă să să ridice pe o pătură impermeabilă de ciment ori de asfalt; să să așeze transversal la picioarele zidurilor niște straturi impermeabile de: ciment, asfalt, cărămizi vitrificate și găurite, etc.; să să așeze casa pe pivnițe boltite; să nu să tencuiască casa până nu va fi bine uscată de roșu; subsolurile nu sunt bune

pentru locuit în permanență, ele vor putea servi pentru sufragerie, bucătărie, băi, etc., și nu vor avea nici odată mai puțin de un metru deasupra nivelului stradei, nici nu vor fi orientate spre nord; mansardele de asemenea nu sunt bune de locuit din cauză că iarna sunt prea friguroase și vara prea calde. — Alegerea materialelor de construcțiune va trebui să să facă după cerințele igienii, iar nici odată după necesitățile economice. Oricare ar fi natura acestor materiale, ele trebuie să fie înainte de toate uscate și să nu primească umezeală, să fie rău conducătoare de căldură, să nu ardă și să nu conducă sunetul. Piatra tare care nu crapă la ger și nu să cojește la secetă este cea mai bună pentru construit; apoi vine cărămida, care este bine arsă, tare, uscată și puțin poroasă; lemnul nu este bun căci să crapă sub acțiunea alternativă a umezelii și a secetii aerului, atrage tot felul de paraziți și este prea arzător, prin urmare de el ne vom servi numai la poditul camerilor, afară de bucătărie și latrine unde este mai bine să ne servim de ciment, asfalt sau bazalt, fiind mai ușor de spălat; în loc de lemn este bine să ne servim de fier la facerea grinzelor, căci fierul nu atrage umezeală, ocupă loc mai puțin și nu arde. Pentru acoperișul caselor mai bună este ardezia, țiglele și olanele, deși sunt mai grele de cât tinicheaua, zincul, arama. Acoperișul în țările unde plouă și ninge puțin să face drept, sub formă de terasă, la noi însă unde ploile sunt mai dese și mai abundente acoperișul să face inclinat, pentru ca apa să curgă cu înlesnire în jos la șghiaburi și burlane, cari duc apa departe de pereți. — Zidurile trebuie să fie destul de groase, pentru ca să așeze camerele de schimbările temperaturii exterioare. Grosimea zidurilor *externe* trebuie să fie în raport cu înălțimea edificiului, mai mare la temelie; de obicei zidurile de piatră au o grosime de jumătate de metru, iar cele de cărămidă de 35 centimetri. Zidurile *interne*, despărțirile de camere, pardoseala, tavanul trebuie să fie impermeabile, să nu lase să treacă prin ele aerul stricat și să nu să îmbăcească de necurătenii. Pardoseala să face în părțile de jos, în subsol, așternând un strat impermeabil de beton și de ciment; dușumeaua trebuie fixată de lemn tare, rezistent; iar în primul etaj despărțirea să face prin zidărie cu cărămidă tubulară susținută de grinzi de fier. Deasupra zidului să așterne un strat de ciment și după us-

care să așeze pardoseala de lemn, care trebuie să fie bine uscat și bucățile bine împreunate ca să nu lase cu timpul spații goale cari să se umple cu materii organice și cu microbi. Tavanurile trebuie tencuite cu material impermeabil pe fața de jos. Tencuirea zidurilor să nu se facă până ce nu s'au uscat bine, lăsând să treacă după terminarea zidăriei cel puțin 30 de zile pentru ca să se evaporeze apa mortarului. Tencuirea să face cu var ordinar, cu var idraulic, cu ciment, cu asfalt, cu plăci de ardezie, etc. După uscarea tencuelii să face colorarea sau vopsirea pereților, cu var alb, (văruire sau spoire), cu substanțe colorate topite în apă sau uleiuri. Aceste substanțe au ca bază plumbul, arsenicul, cuprul și zincul, din care cauză ele sunt periculoase atât pentru lucrătorii cari umblă cu ele, cât și pentru locuitori, producând otrăviri speciale. Pereții să mai acoper cu tapeturi făcute cu tot fel de deseri și în toate colorile, cari conțin plumb, arsenic sau cupru, din care cauză și ele sunt otrăvitoare. Tapeturile încărcându-se de microbi trebuie curățite din când în când cu miez de pâne caldă, care are însușirea de a fi puțin umedă și lipicioasă, și prin aplicarea ei pe pereți să ridice toate necurătenile cu microbi cu tot. — În orașele mari, în clădirile cu mai multe etaje s'au introdus *ascensoriile*, cari sunt foarte bune din punctul de vedere igienic, căci scutește pe om de urcarea scărilor, ceea ce la mulți le produce greutate la răsufare (gâfăire) și bătaie de inimă (palpitațiuni), iar pe de altă parte ascensoriile înlesnesc omului de a locui în etajele de sus, unde are aer mai curat și lumină îndestulătoare. — O chestiune importantă este și *orientațiunea* casei, adică către care punct cardinal trebuie îndreptată fața principală. Orientațiunea atârână de clima și de vânturile domnitoare. Pentru ca o casă să fie sănătoasă trebuie ca soarele să o bată 3—4 ceasuri pe zi. Prin urmare când suntem liberi să ne alegem noi orientațiunea vom așeza casa cu fața spre răsărit sau spre apus, sau mai bine o față spre răsărit și cealaltă spre apus, când nu mai sunt alte case în apropiere ei. În adevăr, expunerea la nord este întotdeauna rece, camerele nu sunt vizitate niciodată de soare și primesc în schimb un vânt foarte rece în timpul iernii; expunerea la sud (meazăzi) este foarte plăcută iarna, însă foarte supărătoare vara, afară numai de cazul când casa să găsește a-

proape de mare, unde întinsul apei domolește căldura zilei. Astfel expunerea la vest, sau mai bine la sud-vest, este cea mai bună pentru camerele în cari familia petrece mai mult timp, cum sunt: camera de dormit și odaia de lucru, fiind astfel încălzite în o mare parte din zi de oarece primesc soarele în momentul când el atinge meridianul, putând fi bine aerate și răcorite dimineața; expunerea la răsărit sau răsărit și miazănoapte (nord) este bună pentru salon, pentru odaia de mâncare (sufragerie), bucătărie și celelalte. — Casa odată construită după toate regulile igienei nu trebuie locuită decât după ce s'a uscat pe deplin. Pentru ca o casă să se usuce bine trebuie să fie clădită numai vara, când evaporarea să face în mod mai puternic; să se întrețină uscarea pe timpul verii prin ușile și ferestrele deschise și prin ventilatoare instalate în clădire; să nu locuim casa în primul an, iar dacă suntem grăbiți s'o locuim mai înainte, atunci înainte de a ne mută în ea, vom face foc în toate camerele în timp de mai multe zile și vom pune în diferite locuri străchini mari pline cu var nestins care absoarbe umezeala, lăsând în același timp ușile și ferestrele deschise ca să iasă mirosul de zugrăveală, de spoială și de terbentină. În acest mod vom avea o locuință uscată și sănătoasă și nu ne vom plânge de reumatisme, de dureri nevralgice, de guturaiuri și de dureri de cap. — *Locuința țaranului român* lasă foarte mult de dorit din punctul de vedere igienic, atât ca material de construcțiune, cât și ca fel de încălzit, de iluminat, de ventilat și mai cu seamă ca fel de întrebuințare a curățeniei. Un noroc însă are țaranul, care compensează întrucâtva cusururile locuinții și acest noroc este că la țară nu este aglomerația dela orașe, casele sunt mai rare, mai depărtate unele de altele, așa că dispun de spațiu și de aer mai mult, ceea ce le îmbunătățește mult starea de salubritate. — Locuințele țărănești după localitate să împart în trei feluri: locuințele locuitorilor de câmp, ale celor din mijlocul țării și ale celor dela munte. Locuințele câmpenilor sunt de pământ în formă de *bordeie* (zomonite) și pe alocurea de gard și de pământ; tavanul, dacă cumva există, este făcut de gard lipit cu pământ și acoperișul este de trestie sau paie; pardoseala este lipită cu pământ. Aceste locuințe sunt cele mai nesănătoase, căci toate gazurile din pământ și toate produsele de putreziciune eșite din pereți și din pardoseală umplu

atmosfera locuinții și vătămă sănătatea, mai ales dacă vom adăuga la acestea și lipsa de lumină și de aer curat. Locuințele celor din mijlocul țării sunt făcute în majoritate de gard și lipite cu pământ; ele sunt așezate pe grinzii sau bârne; prea puține sunt făcute de zid în paiantă; dușumeaua de pământ și tavanul de scânduri; învelișul de șindrilă, de trestie și pe unele locuri de tinichea. Locuințele celor dela munte sunt făcute de lemn sau de bolovani de piatră, învelite cu șindrilă și așezate pe pivniți pentru a înlătură umezeala. În general toate locuințele țărănești sunt slab iluminate prin niște ferestri mici și fără geamuri; rău aerate în timpul iernii, de oarece ferestrele sunt înfundate și lipite ca să intre răceala. Îngrijirea locuințelor și în deosebi curățenia lasă foarte mult de dorit. În mai multe rânduri Statul a căutat să facă *sate model*, cu case construite de zid, compuse din două odăi bine iluminate (cu ferestri mari) și așezate pe o întindere de 7 prăjini patrate fiecare, dar lucrul acesta să vede rar, deși legea și regulamentele sanitare obligă la aceasta pe toată lumea. Pentru ca țărănul să ajungă în stare de a-și construi case sănătoase trebuie îndemnat, povățuit și luminat de învățător, preot și primar. Toți aceștia ar trebui să să ocupe în deaproape cu chestia locuințelor țărănești, dând îndrumări și arătând foloasele unei case bune și la toate ocaziunile punând în vedere locuitorilor neajunsurile vătămatoare ale aerului stricat, ale lipsei de lumină și ale necurătenii din casă și din jurul ei, cari toate sdruncină sănătatea și aduc o mulțime de boale omorătoare. Autoritatea comunală trebuie să supravegheze alegerea terenului de locuințe, să îngrijească ca curțile, coșarele și târlele să fie curățite cât să poate de des, iar gunoaiile să fie duse la câmp.

LOHII (dela grec. *locheia*, naștere). — Scurgere de sânge sau de materii muco-purulente cari curg din părțile genitale după naștere în timp de câteva zile. La început este sânge roșu, mai mult sau mai puțin închis, câte odată amestecat cu chiaguri; apoi puțin câte puțin lichidul devine alb roșietic, amestecat cu flocoane, când capătă un miros special. După *lohiile roșii* vin *lohiile seroase*, mai palide, lăptoase, cari țin câteva zile și au un miros mai pronunțat. La unele femei lohiile roșii durează 2-3 zile, iar lohiile albe 8-10 zile. La altele lohiile roșii țin mult timp și după ce au încetat odată pot să reapară către a 20-a zi dela

naștere; de asemenea și lohiile albe pot să dureze mai mult. În general femeile cari alăptează au lohii mai puține. Când lohiile miroasă urât trebuie să ne gândim la o complicațiune gravă (septicemie) și îndată trebuie chemat un doctor.

LONGEVITATE (lat. *longaevitas*, dela *longus*. lung, și *aevum*, etate). — Durata vieții peste terminul obicinuit (vezi VIATA).

LOOCH (lat. *linctus*) — Cuvânt arab prin care să înțelege un medicament lichid, gros ca siropul, care este constituit din o poțiune gumoasă în care să pune un ulei care rămâne în suspensiune sub formă foarte divizată. Cel mai întrebuițat este *loochul alb* sau *loochul ordinar*, care să prepară din 30 grame migdale dulci; 2 grame migdale amari; 30 grame zahăr alb; 50 ctgr. pulbere de gumă adragantă; 10 grame apă de flori de portocale și 120 grame de apă. Această poțiune este calmantă, domolește tusa și este bună la răgușeală, la dureri de gât, la guturaiu. Să dă la copii și la adulți. Dacă voim să fie și mai calmantă îi punem 30 grame de sirop diacod, iar pentru a fi expectorantă îi punem chermes. Să dă cu lingurița și cu lingura, după etate, la fiecare oră.

LOPĂTARI. — Comună în județul Buzău, care are mai multe izvoare minerale clorodice-sulfuroase. Aceste izvoare nu sunt captate și nu să întrebuițează.

LORDOZĂ (dela grec. *lordos*, aplecat, inclinat, indoit). — Indoitura șirii spinării înapoi (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ).

LORETINĂ. — Este un derivat al chinolinei, sub formă de praf cristalin galbin, fără miros, puțin solubil în apă. Să întrebuițează ca și aristolul în pansamentul plăgilor de tot soiul, fiind un bun antiseptic fără să fie toxică. Să aplică singură, curată, sau amestecată cu magnezie calcinată pulverizându-să rănile și traiețele fistuloase, sau sub formă de soluțiune din 2-5 la 100, înlocuind acidul fenic.

LOȚIUNE (lat. *lotio*, dela grec. *louein*, a spăla), *spălare*. — Cuvântul *loțiune* ca și cel de *abluțiune* (vezi acest cuvânt) înseamnă o operațiune care constă în a spăla cu un lichid o parte sau totalitatea corpului. Cu toate acestea s'a admis astăzi că prin cuvântul abluțiune (vezi SPĂLARE) să să înțeleagă spălăturile făcute cu scop igienic, spălături de curățenie, pe câtă vreme *loțiunea* este o spălare făcută cu scop terapeutic, adecă de a vindeca. Loțiunile să

pot face cu mâna sau cu un șervet înmuiat într'un lichid, pe o parte sau peste tot corpul. Ele să fac în cursul unei boale, și să pot face cu apă simplă, în special cu apă rece, curată sau amestecată cu puțin oțet sau spirit, când vromim să micșorăm căldura prea mare a corpului (febra tifoidă, scarlatina, pojar, etc.), sau pentru efectul tonic (întăritor) al apei rece la cei ce sufer de anemie, cloroză, scrofule, rachitism etc. Dar de multe ori loțiunile să fac cu un ceaiu (infuziune) sau oricare alt lichid compus, care este calmant, tonic, stimulent, etc.; după efectul pe care îl dorim. Astfel avem: loțiune emolientă făcută din rădăcină de nalbă mare, flori de nalbă, semințe de in, tărățe, scrobeală, fierte în apă, unt de lemn sau de migdale dulci; — loțiune calmantă făcută din flori de teiu, foi de lăptuci sau de mătrăgună, capete de mac, fierte în apă; sau: extract de hiosciam (mășalariță) 10 gr.; glicerină, 50 gr.; apă 450 gr.; — loțiune tonică făcută din coaje de china, din lemn de gențiană, fierte în apă, alcool, vin roșu; — loțiune astringentă făcută din coaje de stejar, nucă galică (gogoși de ristic), flori de trandafir, etc.; — loțiune excitantă și rezolutivă (amonicală-camforată): amoniac, 6 gr.; alcool camforat, 1 gr. clorur de sodiu, 6 gr.; apă 100 gr.; — loțiune în contra mănăcirii: carbonat de potasă, 1 gr.; apă distilată de laur-ceras, 20 gr.; — loțiune anti-parazitară: sublimat coroziv, 20 centigrame; apă de Colonia, 10 gr.; apă 120 gr.; — loțiune în contra petelor de pe obraz: borat de sodă, 10 gr.; biclorur de mercur, 50 centigrame; alcool de lavandă, 30 gr. și apă 120 gr.; — loțiune în contra căderii părului: apă de Colonia, 200 gr.; glicerină, 25 gr.; tinctură de cantaride, 10 gr.; nitrat de pilocarpină, 50 centigrame.

LOVIRE. — Caută la CONTUZIUNE.

LOVITURĂ. — Caută la CONTUZIUNE.

LOVITURĂ DIN ELE. — Caută la EMIPLEGIE.

LUBĂ. — Caută la BOSTAN.

LUBENIȚĂ. — Caută la PEPENE VERDE.

LUCIU. — Caută la PIN.

LUMĂNARE, coada bouului, coada mielului, lumânărica domnului, lipan, pur (*Verbascum phlomoides*, fam. Scrofulariaceelor). — Plantă ierbacee care crește prin colinele deșerte și pe câmpii nisipoase, prin locuri pustii, prin văile râurilor (Iulie-August). Florile acestei plante să întrebuințeze în medicină ca pectorale și calmante în contra tusei și a guturaiului. — La țară

să dă ceaiul de flori, cald, când cade guturaiul la piept. Plămădită cu rachiul de drojzii să dă la gălbinare și friguri; fiartă cu lapte să bea pentru nădușeală. Ceaiul de rădăcină pentru durere de stomac. În unele sate să țină această plantă în casă cu credința că fug păduchii de lemn (ploșnițele).

LUMĂNĂRICĂ, coada lupului, coada vacii, corovatic (*Verbascum Thapsus*, fam. Scrofulariaceelor). — Planta erbacee care crește prin locuri uscate, petrișuri și coaste, pe

marginea pădurilor, și prin poieni (Iulie-August). În medicină să întrebuințeze frunzele și florile, cari calmează tusa și ajută scoaterea flegmei; afară de aceasta provoacă transpirația (nădușala), din care cauză să dă la guturaiul, durere de gât, de piept. Din flori să face ceaiul (20 la 1000). Pe dinafară să fac cataplasme de frunze, cari să aplică pe piept și pe orice umflături dureroase.

LUMĂNĂRICĂ DOMNULUI — Caută la LUMĂNARE.

LUMBAGO (dela lat. *lumbi*, șale), durere de șale. — Iată o boală care vine repede, pe neașteptate, în urma unei răceli (curent de aer), unei ridicări sau sfortări violente, unei mișcări repezi sau prelungite de sucire sau de îndoire a corpului, unui mers prelungit, unei oboseli prea mari, alteori fără nici o pricină vădită. Te scoli sărăvăn ca de obicei, îți vezi de lucru, sau ai eșit să te duci vndeva sau să te plimbi, când de odată ești cuprins de o durere în șale, durere arzătoare, sau svâcnitoare, sau surdă și adâncă, durere în tot cazul așa de mare încât te face să țipi și să nu mai poți stă în picioare, nici să mai faci cea mai mică mișcare fără să nu-ți mărești durerea; în neputință de a stă drept, trebuie să mergi aplecat înainte pentru a te pune pe o canapea sau a te urcă într'o trăsură când ești pe stradă; durere care nu să micșorează decât stând culcat, în nemișcare. De altfel în șale nu să vede nici o umflătură, nici o roșeață. — *Tratament.* Lumbagal să vindecă și singur în 8-10 zile, dar este mai bine ca să-i scurtăm durata punând în șale vr'o 10-20 ventuze uscate, sau

câte-va lipitori (dacă omul e sângeros), sau mustare; apoi fricțiuni cu linimente calmante, cu cloroform, cu uleiul de mușeșel camforat, cu uleiul de terbenină cu care să stropește o cârpă sau o flanelă ce să pune pe șale și să ține acolo cât poate răbdă omul; să mai poate unge partea dureroasă cu: acid salicilic, lanolină, uleiul de terbenină, câte 10 gr. din fiecare; vaselină, 80 grame; sau fricțiuni cu: cloroform, 10 gr.; uleiul de hioșciam, uleiul camforat, câte 25 gr.; balsam tanchil, 30 gr. In cazuri mai grave să pot pune ventuze cu sânge și când durerile sunt foarte mari să poate face o injecțiune sub piele cu morfină. Pe dinăuntru să va da: antipirină (3 gr.), exalgină, bromidrat de chinină cu fenacetină, salicilat de sodă (4-6 gr.), salipirină, aspirină, piramidon. — La *tară* durerea de șale să vindeacă cu boz, crucea pământului, sulcină, tătăneasă, varză.

LUMESTI (Boale). — Caută la BLENORAGIE (sculament), ȘANCĂR și SIFILIS.

LUMINĂ (lat. *lumen*, *lux*; grec. *phos*). — In acest articol vom studia lumina din trei puncte de vedere: al igienei iluminatului, al acțiunii sale asupra microbilor, al întrebunțării sale în terapeutică, adică în vindecarea boalelor. *Iluminatul* este de două feluri: *natural*, când lumina este dată de soare, și *artificial*, când lumina este produsă prin arderea materiilor grase, a uleiurilor minerale și vegetale, a gazului aerian, prin electricitate etc. — *Iluminatul natural*. Cea mai bună și cea mai sănătoasă lumină este aceea care ne-o dă soarele; ea este trebuincioasă pe de o parte pentru a putea vedea lucrurile din jurul nostru, iar pe de altă parte pentru existența, pentru traiul nostru, tot așa de folositoare ca și aerul, ca și căldura. Dovadă despre aceasta sunt oamenii cari lucrează în mine în timpul zilei și cari sunt galbini și bujiți la față, precum și plantele cari le ținem în pivniță, la întunec, și cari să îngălbinesc, să ofilesc. Astfel fiind o poruncă mare a igienei este de a lăsa să intre în casele noastre cât să poate mai multă lumină solară, făcând ferestri mari, multe și bine expuse pe cari le vom deschide adeseori întocmai ca și pentru primenirea aerului (vezi AERISIRE). Dacă însă razele de lumină sunt prea calde, după cum să întâmplă în timpul verii, atunci ne vom servi de perdele, de jaluzele, cari sunt mai bune decât obloanele, de oarece ele micșorează lumina și o mai îndulcesc, pe câtă vreme acestea o opresc de tot. In camerele unde să

lucrează, să cetește și să scrie, precum și în școale iluminatul trebuie să vie din o anumită parte, din partea stângă a omului (vezi ȘCOALE). In camerele în cari nu să lucrează (camera de culcare, salon, camera de mâncare) este indiferent din care parte vine lumina, principalul este numai ca lumina să pătrundă în abundență; tot așa și pentru camerele bolnavilor, cari trebuie să aibă lumină solară directă și prelungită, cu condițiune însă ca să nu obosească ochii, nici să turbure odihna bolnavului. In ateliere este bine ca lumina să pătrundă pe sus, pentru ca ea să fie deopotrivă în toate părțile, să fie abundență și să nu fie contrariată de raze cari ar veni în sens contrar. — *Iluminatul artificial* să face cu multe substanțe și în mai multe feluri. In vechime să întrebunțea *seul*, din care să făceau *lumânări*, a căror suc nu ardea pe deplin, afumă și trebuia curățit în continuu, iar lumina lor era slabă și licărea obosind ochii. *Ceara* de albine este mai bună, dar ea să întrebunțezează mai mult pentru lumânările din biserică. Lumânările de spermanțet, de *stearină* (materie scoasă din grăsimea de oaie) sunt cele mai bune, căci nu să înmoaie și nu curg, iar fitilul lor să arde complet, lumina lor nu licărește așa mult, nici nu face fum așa de mult ca lumânările de seu. Dintre *uleiurile vegetale* cele mai întrebunțate sunt cel de *nuci*, de *rapiță*, *untul de lemn*, cari servesc astăzi mai numai pentru candelă. Dintre uleiurile *minerale* cel mai întrebunțat este *petrolul*, care conține principii volatile cari să aprind lezne și la căldură mică, din care pricină petrolul trebuie curățit mai întâiu de aceste principii prin rectificațiune și numai după aceea să să puie în vânzare. *Petrolul rectificat* nu emite vapori sub 35° și dacă el să aprinde la o temperatură mai mică decât aceasta însemnează că el nu este curat și este *periculos*. *Petrolul* să arde în lămpi cu fitil, cari astăzi au ajuns la perfecțiune, dând lumină bună. *Gazul aerian* să întrebunțezează mai mult decât toate celelalte; el rezultă din distilarea cărbunilor de pământ; el arde în becuri, dar lumina este tremurătoare și obositoare pentru ochi. Mulțumită însă *sătițelor Auer*, lumina de gaz este foarte frumoasă, liniștită, constantă, semănând cu cea de electricitate. Lumina cu *benzină* este și mai practică, întrebunțată în lămpi sistematice și cu sătițe; tot așa și cea de *alcool*. Dar dintre toate sistemele de iluminat, cel mai igienic este iluminatul cu *electricitate*, care ne dă o lumină

foarte intensă, fixă, fără să producă căldură, fără primejdie de explozie sau de incendiu. Astfel fiind lumina de electricitate este cea mai practică atât pentru strade, cât și pentru salele de spectacol, pentru teatre, pentru saloanele de bal, etc., și chiar pentru casele particulare. Greutatea mare însă este că puține orașe își pot permite până astăzi luxul de a să ilumina cu electricitate, care este costisitoare, așa că până la alte vremuri mai bune gazul aerian și petrolul rămân stăpâni pe situațiunile câștigate. Pericolul lor însă este mare, mai ales al gazului aerian din cauza exploziilor și incendiilor pe cari le poate produce pe deoparte, iar pe de alta din cauza accidentelor de otrăvire când să strică vr'o țevă și el scapă pe acolo, s'au când să lasă vr'un robinet deschis, și pericolul este cu atât mai mare cu cât el nu miroasă și omul nu bagă de seamă; dar și mai mare este în timpul nopții când oamenii dorm. Multe nenorociri s'au întâmplat în acest mod și vestitul romanțier francez Zola astfel ș'a găsit moartea. Petrolul încă este greu și pericolos de întrebuințat; el dă căldură mare și un miros de multe ori nesuferit. Aparatele de iluminat oricare ar fi ele contribuie mult la stricarea aerului prin gazurile pe cari le dau: acidul carbonic, oxidul de cărbune, etc. (vezi AER CONFINAT), pentru care trebuie să avem grija ca aerul să fie în mare cantitate și reînnoit cât să poate de des în camerele unde ele ard (vezi AERISIRE). În rezumat vom spune că condițiunea principală a unui bun iluminat artificial este ca lumina să fie cât să poate de albă și de fixă și care să producă cât să poate mai puțină căldură; lumina să vină la ochi fără ca aceștia să vadă de unde ea vine și pentru aceasta și recomandă ca să avem un *abajur* sau *cozoroc*, care când cetim sau scriem este bine ca să fie *opac*, concentrând razele luminoase asupra cărții sau obiectului la care ne uităm; o lumină slabă poate să producă orbire, de asemenea și întrebuințarea luminii artificiale în timpul zilei poate produce boale de ochi. — **Acțiunea luminii asupra microbilor.** Lumina are o lucrare nimicitoare asupra microbilor, ea îi omoară în măsură mare, mai ales pe microbii din aer și din apă, însă cu condițiune ca să lucreze deadreptul asupra lor. Când expunem obiectele de pat la soare toți microbii cari să găsească în stratele superficiale mor; de aceea unul dintre cele mai bune dezinfectante este lumina soarelui. De aci vine și vorba că *unde nu intră soa-*

rele intră doctorul. — **Tratamentul boalelor prin razele luminoase.** Sunt multe boale cari astăzi să tratează cu bun succes prin ajutorul luminii. **Intrebuințarea razelor chimice.** Un doctor din Copenhaga, Finsen, a isbutit să suprimă din lumina solară sau din lumina electrică cu arc, pe care o întrebuințează cu o intensitate de 20.000 lumenări, razele calorifice cari ard țesăturile (raze ultra-roșii, roșii, portocalii și galbine) și să păstreze numai razele chimice. Astfel sunt utilizate numai radiațiunile albastre sau violete, pe cari le-a obținut făcând să treacă razele luminoase prin un strat de apă colorată cu albastru de metilen sau cu sulfat de cupru amoniacal, pusă ca însăși în interiorul unei lentile gănușite care slujește pentru a concentra și filtra lumina. Să obține astfel o lumină albastră sau albastru-violetă care este omorătoare de microbi. Pentru a face permeabile la lumină țesăturile vivante, cari sunt prea puțin sau de loc permeabile, trebuie să alungăm sângele din ele prin compresiune. Acțiunea asupra pielii nu să vede îndată, ci numai după 6-10 ceasuri mai târziu, când să produce o roșeață, o umflare (tumefacțiune), adică reacțiunile unei inflamațiuni ușoare și fără durere. Uneori să produce o scurgere seroasă, flictene, în totdeauna fără puroiu. Roșeața perzistă mult timp după tratament (15-30 de zile). Acțiunea luminii poate fi purtată asupra corpului gol întreg, sau numai asupra unei părți. Doctorul Finsen a întrebuințat lumina în boala de nas numită *lupus*; alți doctori au întrebuințat-o și în alte boale de piele (acne, cancer, peladă), în reumatism, în nevralgia sciatică, în ticurile dureroase, în nevralgii, în lumbago, nevi, oftalmia granuloasă, dispepsii, obezitate, și, în mod general în toate boalele prin încetinirea nutrițiunii. Doctorul Foyeau întrebuințează o lampă cu incandescență sau cu arc, așezată în focarul unei oglinzi parabolice, cu ajutorul căreia a putut reduce cu aceeași putere de acțiune intensitatea electrică la 50 lumenări. Acest aparat fiind efitin poate ori și cine să și-l procure. — **Intrebuințarea luminii albe.** Pentru aceasta să fac niște lăzi cari au pe pereții lor lămpi cu incandescență a căror acțiune este mărită cu oglinzi reflectoare. Cu ajutorul unei astfel de lăzi poți face o baie locală de abur uscat în care acțiunea luminii să adauge la aceea a căldurii; bolnavul începe să asude pe la 45°. — **Intrebuințarea luminii roșii.** Dacă lăsăm să treacă lumina soarelui prin sticlă roșie, în loc de sticlă

ordinară, și aceste raze să cadă asupra beșicuteilor de vărsat (variolă) să împiedecă supurațiunea lor; tot astfel să vindecă eczema, etc. Lumina roșie este *excitantă* și a dat bune succese în tratamentul formelor melancolice ale nebuniei, bolnavul fiind ținut în o cameră cu perdele roșii și ai cărei pereți sunt vâpsiți tot cu roșu. Lumina *albastră* și cea *verde* au lucrare *calmantă* și dau bune rezultate în forma maniacă a nebuniei.

LUMINĂRI DE CEARĂ. — Caută la ILUMINAT.

LUMINIȚĂ. — Caută la OCHIU.

LUNATIC. — Caută la IPNOTISM.

LUNGOARE. — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

LUPULINĂ. — Caută la HAMEIU.

LUPUS. — Este o boală de piele care să arată de obicei la față și care este de mai multe feluri. *Lupus vulgar* sau *tuberculos*, care să producă de cătră microbul officei și este inoculabil. Părțile atinse de obicei sunt nasul, obrazii, apoi gamba și picioarele; dar el poate ataca și alte părți ale corpului. Această varietate de lupus constă în niște ridicături de mărimea unui bob de meu sau a unei gămălii de ac, de culoare arămie, cari să îngrămădesc mai multe la un loc constituind niște plăci de formă și mărime variabilă; apoi ele să întind din ce în ce mai mult și să ulcerează (sparg), iar pierderea de substanță care rezultă să acopere cu coji (cruste) gălbuie închise; uneori supurează puțin sau de loc, alte ori fac puroiu mult. Mersul acestei boale este foarte încet, afară de unele cazuri în care boala merge repede, distrugând pielea, mușchii, sgârncirile și oasele, și atunci să zice *lupus vorace* (rozător); să ivește foarte de timpuriu, la 5-6 ani și foarte rar după 30 de ani. Durata poate fi de mai mulți ani. Vindecarea lasă urme adânci. *Tratamentul local* constă în cura cu *lumină* (vezi acest cuvânt) și în special cu razele chimice (albastre sau violete), cu razele lui Roentgen, sau în cauterizațiuni electrice ori chimice. *Tratamentul general* este cel al varietății care urmează. — *Lupus eritematos* apare pe nas și pe umerii obrazilor sub formă de pete, ridicate puțin deasupra nivelului pielei, cari au formă și mărimi variabile, iar culoarea lor este roșietică și dispăre sub apăsarea degetului. Aceste pete să întind pe la margini, cari sunt de culoare roșie vie, iar la centru să deprimă și iau aspect de cicatrice. Acest lupus este de natură scrofulo-tuberculoasă. *Tratamentul general* constă în untură de pește, pre-

parate fieruginoase și arsenicale, iodoform, etc.; iar tratamentul *local* în săpun de gudron, plastore mercurial, scarificațiuni și cură de *lumină* (vezi acest cuvânt).

LURBĂN. — Caută la DAFIN.

LUXAȚIUNE. (lat. *luxatio*. dela *luxare*, a scriinti), *scrintire*. — Orice dislocare sau sărire din loc a unui os, din încheietura lui obicinuită, să numește *luxațiune* sau *scrintire*, spre deosebire de acele lovituri adânci ale încheieturilor sau de sucurile membrului cari produc umflătură și durere în dreptul unei articulații, dar în cari osul sau oasele își păstrează locul sau poziția lor normală, și unde avem numai o sdrobire mai mult sau mai puțin mare a părților moi, sau ruptura unor ligamente și vinișoare. Luxațiunile să împart în trei clase mari după modul lor de formațiune: luxațiuni *traumatice*, cari să produc repede într'o articulațiune sănătoasă în urma unei violențe externe (lovitură, căzătură, etc.); luxațiuni *spontanee*, patologice sau *consecutive*, cari să produc pe încetul și sunt rezultatul unor boale de încheieturi; luxațiuni *congenitale*, cari există la naștere. Noi ne vom ocupa în acest articol numai de scrintirile *traumatice*. — *Cauzele* luxațiunilor sunt o cădere sau o lovitură puternică; de multe ori lovitura sau căderea nu să face pe încheietura care s'a scrintit, ci ceva mai departe, de exemplu o căzătură pe cot poate produce o scrintire a umărului, sau o cădere pe genunchi poate să producă o luxațiune a soldului. Scrintirile să văd mai adeseori la bătrâni, la cari legăturile încheieturilor sunt mai slăbite; ele să văd mai des la bărbați, cari sunt mai expuși decât femeile la căderi și la lovituri; mai des în timpul iernii când omul alunecă mai cu înleznire; mai des la persoanele cari au mai suferit deja de scrintire sau de alte boale articulare. — Luxațiunile pot fi *complete* când capătul osului este cu totul eșit din cuibul său și dus în sus sau în jos, înăuntru sau înafară, înainte sau înapoi după cum a fost și lovitură și după direcția în care osul a fost împins; sau pot fi *incomplete*, când capătul osului nu este cu totul ci numai în parte eșit din locul lui. În amândouă cazurile avem ca *semne*: o durere vie în articulațiunea scrintită, care nu permite bolnavului să facă nici o mișcare, căci cea mai mică mișcare mărește sau provoacă durerea; apoi încheietura luxată să umfle. Aceste două semne însă pot fi și în cazurile de fractură (ruptură de os), cu deosebire că în acest caz dacă mișcăm osul

simțim o scârțăitură produsă de capetele rupte ale osului, ceea ce în luxațiune nu să simte, apoi în scrintire capătul osului sărit să simte prin pipăire în apropierea încheieturii scrintite, capăt care este neted și rotund, pe câtă vreme în fractură capătul osului este aspru și cu țândări. Încheietura scrintită este diformată, adică nu-și mai are forma normală; membrul are o atitudine specială și poate fi mai lung sau mai scurt; mișcările active ale articulațiunii sunt imposibile. — O luxațiune trebuie redusă, adică osul trebuie pus la locul lui, cât să poate mai iute și cu atât reușim a o face mai cu înlesnire cu cât operăm mai degrabă, Dacă scrintirea să învechiește, capătul osului sărit își face o nouă încheietură cu osul cu care este în atingere, și în acest caz reducerea nu să poate face decât sub cloroform și prin operațiune mai mult sau mai puțin complicată. — *Tratamentul.* Până să vină doctorul cel mai bun lucru ce să poate face este ca îndată ce bolnavul s'a scrintit o încheietură să-i ținem membru în nemișcare punând pe loc târpe sau comprese înmuiate în apă rece. Doctorul ajuns la bolnav să creadă mai întâi dacă este luxațiune sau nu, și ce fel de scrintire este; apoi după ce să asigură de existența ei procedeză la reducerea întrebându-l pe el care îl crede mai potrivit. Scopul ori cărei reduceri de luxațiune este de a trage capătul osului din noua lui pozițiune și de a-l împinge la vechiul său loc; pentru aceasta trebuie să să facă întinderea sau extenzia membrului luxat, ținând trunchiul în nemișcare, apoi când capătul osului scrintit a ajuns în dreptul încheieturii să să împingă la locul său. Întinderea membrului să face de unul sau de două ajutoare cu mâinile, ori cu lațuri, ori cu curele și scripete; în același timp alte ajutoare țin trunchiul în nemișcare, adică oprindu-l de a să duce în sensul întinderii; iar doctorul supraveghează încheietura și mersul operațiunii până ce osul sărit vine în dreptul încheieturii și atunci îl împinge cu putere la locul lui. Unele reduceri nu să pot face din pricina durerilor decât numai adormind bolnavul cu cloroform, care mai are avantajul de a suprima cotracțiunile instinctive ale mușchilor din acărora pricină osul sărit nu să poate mișca din loc. Pentru unele luxațiuni sunt proceduri speciale, în cari reducerea să poate face numai de doctor, fără ajutor sau

numai cu un ajutor, după cum vom vedea în rândurile ce urmează. Dintre toate luxațiunile ne vom ocupa aci numai de cele următoare: *Luxațiunea umărului*, care să produce prin o cădere asupra cotului, câte odată și prin o lovitură directă asupra umărului; umărul este turtit, cotul depărtat de corp, brațul sucit în afară, trunchiul și capul aplecați în partea bolnavă, mișcările active imposibile, etc. Pentru mai multe amănunte și pentru tratarea osului umeral. 2. Situațiunea lui în luxațiune.

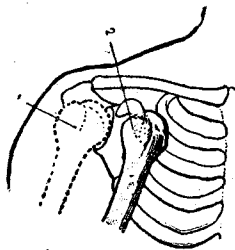

Fig. 166. — Luxațiunea sau scrintirea umărului.

1. Situațiunea normală a osului umeral. 2. Situațiunea lui în luxațiune. *Luxațiunea cotului* este produsă prin o cădere pe mână; vârful cotului (olecranul) formează o ridicătură foarte mare deasupra extremității osului brațului, antebrațul este pe jumătate îndoit, orice mișcare de îndoire și de întindere este cu neputință (vezi Cor). — *Luxațiunea fălcii de jos* (maxilarul inferior) să produce prin căscare, răs, convulziuni (spazme) sau o lovitură de pumn; gura stă deschisă tare și nu să poate închide, arcadele dentare sunt depărtate înainte și să ating înapoi, obrazii sunt cufundați; pentru ca să reducem această scrintire este de ajuns să apăsăm cu cele 2 degete mari ale mâinilor asupra măselelor din urmă ale fălcii de jos, ținând restul cu celelalte degete, apoi facem să basculeze acest os apăsând în jos și împingând bărbia (mentonul) înapoi; după reducere trebuie ținută falca în nemișcare vr'o patru zile.

LUXEUIL (Haute-Saone, Franța). — Ape clorurate sodice și potasice, fieruginoase, magneziene; urme de arsenic și de iod; mai multe izvoare termale și ipertermale (21°-52°). Înălțime 310 metri, climat dulce; sezonul dela 15 Maiu până la 1 Octomvrie. Băuturi, băi de puțină și de piscină, de vapori, de etuvă. Să recomandă în reumatism, umflături de încheieturi, anemie, cloranemie, leucorec, amenoree, dispepsie, etc.

LYCOPodium CLAVATUM. — Caută la PEDICUȚĂ.

LYTHA VESICATORIA. — Caută la CANTARIDE.

LYTHRUM SALICARIA. — Caută la RĂCHITAN.

M

M. — Această literă să pune într'o ordonanță medicală ca prescurtare a cuvântului latin *misce*, care însemnează *amestecă*.

MAC, *așias*, *mac cultivat*, *mac de grădină*, *somnișor* (*Papaver somniferum*, fam. Papaveraceelor). — Plantă erbacee care să cultivă pe scară întinsă pentru producțiunea opiuului în India, Persia, China, Mongolia, Manciuria, Turcia, Egipt, America; mai puțin în Europa. La noi să cultivă prin grădini mai mult cu scop de a-i în-

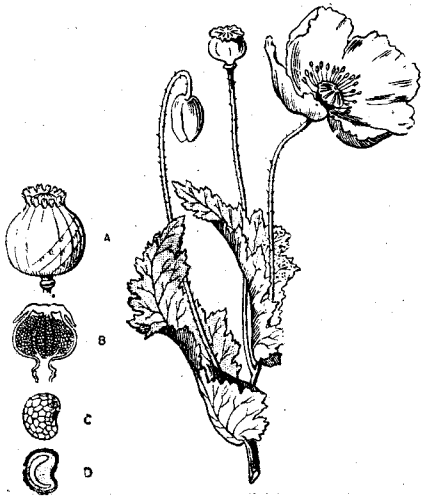

Fig. 127. — **Mac oficial care produce opiu (afion).**

A. Capsulă cu tăieturi prin cari curge sucul. B. Capsulă deschisă. C. Grăunte. D. Grăunte tăiat în două.

trebuință fructele sale, numite căpățâni de mac, decât pentru florile sale frumoase, albe, roșietice, stacojii, simple sau învalte. Din căpățâni (capsulele) neçoapte să scoate prin tăieturi *afionul* sau *opiul* (vezi acest cuvânt), medicament foarte prețios; frunzele macului sunt narcotice (produc somn); florile sunt calmante și narcotice; semințele, bogate în ulei, să întrebuițează uneori și în bucătărie, mai ales pentru prăjituri. — La țară ceaiul de căpățâni de mac să dă de băut copiilor cari nu pot dormi și sunt neliniștiți. Acest obicei este foarte primejdios și trebuie părăsit, căci este rău pentru sănătatea copiilor, împiedecându-le dezvoltarea și tâmpindu-i; de aceea este chiar zicătoarea la țară că copiii proști le-a dat măsă mac. Căpățâni de mac coapte (August) să adună, să u-

sucă și să întrebuițează la multe boale; astfel cu fiertura (decoctul) făcută din ele să face gargară pentru potolirea durerilor de gură, provenite din dinți sau măsele stricate sau din gălci în gât. Semințele de mac cu miere de fagur să dau pentru surpătură (ernie); în rachiul de drojdii să beau pentru friguri. Ceaiul făcut din gămălii de mac (coața fructului) să dă la copii pentru tusă. Semințele de mac cu miere și cu pânză de paianjen să întrebuițează ca alifie la diferite bube ca să spargă și să iasă din ele răutatea. Pentru uimă să face lapte din semințe de mac, o udă cu acest lapte, apoi o presară cu puțină sămânță tot de mac, și o repetă aceasta de mai multe ori, iar uima dă îndărăt și să vindecă. Cei ce sufer de sugiu culeg mac cu rădăcină, îl pun în oală să fiarbă, apoi pun în acea oală și cenușe ca să facă un fel de leșie cu care fiind numai călduță, spală sugiul; făcându-să aceasta de mai multe ori boala să vindecă.

MAC ROȘU, *mac de câmp*, *mac iepuresc*, *mac sălbatic*, *păpăruie* (*Papaver Rhoeas*, fam. Papaveraceelor). — Plantă erbacee narcotică, ale cărei flori de culoare roșie aprinsă să cunosc în popor sub numele de *paparoane* sau *paparune*; crește prin locuri nisipoase cultivate sau pustii (Maiu-Iulie). În medicină să întrebuițează florile, sub formă de *ceaiu de paparoane*, care calmează tusa, din care cauză aceste flori să mai amestecă și cu alte specii zise *pectorale*; lucrează și ca sudorific (produce nădușeală) din care pricină în popor să dă la pojar și scarlatină, pentru ca erupția să iasă mai curând.

MACAROANE. — Pastă alimentară făcută din făină de grâu curată sau de orez și turnată în formă de cilindri (țevi). Să mănâncă fierte în apă, supă, sau lapte, uneori cu cașcaval răzuit (parmezan). Ele sunt foarte hrănitoare și ușor de mistuit. Cei supuși la îngrășare (obezitate) să să păzească de ele.

MACERAȚIUNE (lat. *maceratio*), *plămădeală*. — Dacă punem o substanță vegetală într'un lichid rece, cum este: apa, alcoolul, eterul, vinul, oțetul, lăsând'o acolo un timp mai îndelungat, să face o macerațiune, adică lichidul să încercă cu principiile active ale acelei substanțe. Astfel să prepară vinul de chinchina plămădind coaja de

chină mai întâiu în alcool sau în rom, apoi în vin; tot așa vinul de cassia amară, de grăunțe din in, etc. De macerațiune ne servim numai în cazurile când lichidul să strică sau să volatilizează prin căldură, cum este eterul, spirtul, vinul. Când însă lichidul nu suferă nimic prin căldură, cum este apa, atunci este de preferit ca să fierbem substanțele medicamentoase în ea, să facem adică o *infuziune* (ceaiu), sau o *decoctiune* (fierțură), operațiuni prin cari apa să încarcă cu o cantitate mai mare de principii active.

MACHEADON. — Caută la PĂTRUNJEL.

MĂCIEȘ. — Caută la TRANDAFIRI.

MĂCRIȘ *bürbunacă* (*Rumex acetosa*, fam. Polygonaceelor). — Planta erbacee care crește prin fânețe, poieni și păduri, uneori cultivată prin grădini ca plantă alimentară (Maiulunie). Măcrișul are un gust acru plăcut din care pricină să întrebuițează mult la mâncare, ca și spanacul, dar el fiind prea bogat în *acid oxalic* nu trebuie să-l mănânce cei ce fac nisip roșu (acid uric) în urină, graveloșii sau gutoșii, nici cari sufer de dispepsie (mistuire grea). În medicină să întrebuițează rădăcina și planta proaspătă pentru principiul ei activ, care este oxalatul de potasă. El lucrează ca răcoritor, diuretic (face ud mult) și laxativ (face eșire afară) când este luat în cantitate mare. Să dă sub formă de infuziune (ceaiu) din 10 la 1000. — La țară să dă fierțura (zama) de frunze în contra fierbințelii la friguri ca răcoritor; iar în contra gălbînării să bea măcriș și șofran făcut în rachiu de drojdii.

MĂCRIȘ DE RĂURI, măcriș iepuresc, măcriș spinos. — Caută la DRĂCILĂ.

MACROCEFALIE (dela grec. *makros*, mare, și *kephalé*, cap). — Copiii cari să nasc cu capul peste măsură de mare să numesc *macrocefali*. Aceștia însă nu trebuie confundăți cu așa zișii *idrocefali* (vezi acest cuvânt), cari au apă la creeri în câtime mai mare decât trebuie. La macrocefalie este creerul mărit de volum și macrocefalie nu este o monstruoșitate, ci numai o anomalie care să pare că predispuie la rachitism și la boale de creeri.

MĂDREĂTĂ. — Caută la PAT.

MĂDUVĂ DE BOU. — Grăsime solidă conținută în cavitatea oaselor. Ea servește la prepararea diferitelor pomezii, coșmetice.

MĂDUVA ROȘIE A OASELOR. — Fiind dovedit că globulele roșii ale sângelui să formează în măduva roșie, unii doctori s'au gândit

să deie această măduvă la bolnavii cari sufer de anemie pernicioasă, cloro-anemie, anemie pseudoleucemică, infantilă, rachitism. Pentru aceasta să întrebuițează măduva roșie scoasă din oasele trunchiului, care să usucă și să dă sub formă de tăblițe, cari conțin câte 20 centigrame de pulbere uscată; doza: 2-4 pe zi.

MĂDUVA SPINĂRII. — Este aceea parte a centrului nervos cerebro-spinal care să află așezată în canalul șirii spinării (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ). Ea este un fel de frânghie albă pe dinafară, cenușie pe dinăuntru, rotundă, cilindrică, cu două umflături pronunțate: una în partea de sus a spatelui, din care pleacă nervii brațului, antebrațului și mâinii, și cealaltă în partea de jos din care ies nervii cari să duc la coapsă, gambă și picior. Măduva spinării să continue pe de o parte cu creerii, iar pe de altă parte cu toți nervii corpului, așa că prin

ea trec toate impresiunile de căldură, de frig, de atingere, de gădilire, de ințepare, etc., încercate de nervii periferici, pentru a să duc la creer, care le simte și le apreciază, apoi tot prin ea trec poruncile pe cari creerul le trimite nervilor periferici, când el comandă pronunțarea unui cuvânt, o mișcare, un pas înainte, etc., așa că măduva spinării este un *loc de trecere*. Dar afară de aceasta, măduva este și un *post central*, de oarece ea are puterea de a primi oarecari impresiuni venite dela extremitățile corpului și de a comandă imediat mișcările cuvenite, fără ca aceste

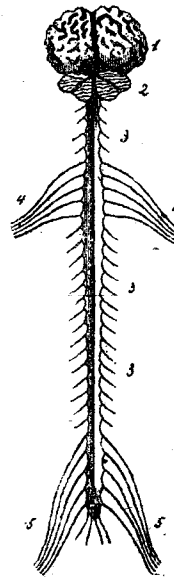

Fig. 168. — Creerul, măduva spinării și nervii spinali (văzuți dela spate).

1. Creerul mare...
2. Creerul mic. —
3. Măduva spinării cu nervii ei. — 4. Nervii membrelor superioare. — 5. Nervii membrelor inferioare.
impresiuni să fi fost simțite de creer, fără ca noi să avem conștiință de ele. Astfel partea de sus a ei, numită *măduva alungită*, comandă mișcările cu ajutorul cărora vorbim, mâncăm și respirăm, precum și un mare număr de fenomene indispensabile existenței cari să execută fără voința noastră. — *Rămirile și boalele măduvii spinării.* Dacă măduva este rănită, tăiată sau ruptă la partea de sus, omul poate

muri la minut, ceea ce să întâmplă mai ales când măduva este atinsă în dreptul cefei, la așa zisul *nod vital*, care prezidă la respirațiune și la circulațiunea sângelui, cari sunt indispensabile existenței. Când rănirea măduvii este mai jos, în dreptul spatelui sau a rinichilor, omul de asemenea poate muri, însă nu așa iute, dar cele mai adeseori el să alege cu vr'o paralizie provenită din intreruperea comunicațiunilor dintre creeri și firicelele nervoase cari să duc la membre sau cari vin dela ele, lucru care să vede de obicei în *fracturile* (rupturile) șirii spinării. — *Boalele* măduvii sunt multe. Intre acestea este una care să vede mai adeseori, numită *tabes dorsal* sau *ataxie locomotrice*, pe care cetitorul o poate ceti la cuvântul ATAXIE. Altă boală gravă este *atrofia musculară progresivă* sau *topirea mușchilor*, în care atrofia începe prin mușchii însărcinați cu apropierea pulpei degetului mare dela mână cu pulpa degetelor arătător și mijlociu, și în care caz nu mai putem prinde și ridică un condeiu sau o pană; apoi atrofia sau topirea să întinde la ceialalți mușchi dela palmă, care ia forma de ghiară și mai târziu seamănă cu o mână de schelet îmbrăcat în piele. Cu timpul atrofia să întinde la mușchii antebrațului, brațului, trunchiului și la urmă la mușchii înghițirii și respirațiunii. Această cumplită boală poate dură dela 2 până la 12 ani, iar cauzele ei sunt necunoscute deși să invoacă moștenirea și oboselile provenite din excese. Ca *tratament* să recomandă curenții electrice faradice. — *Boala lui Friedreich*, care începe înainte de etatea de 14 ani în familii în cari mai mulți membrii au suferit de această boală (moștenire) și la aceeași vârstă. Copilul umblă cu greutate, cu pași greoi, neregulați, cu picioarele depărtate, potienind; stă cu mare anevoință în picioare de oarece să clatină ca un om beat. — *Aprinderea* sau *inflamațiunea membranelor*, numită *meningita rachidiană*, să observă mai ales la cei ce sufer de șira spinării (atac sau morbul lui Pott), de escare la sacru (osul crucii); ea are 2 forme: forma *acută* în care bolnavul are dureri dealungul șirii spinării, dureri sub formă de înceingătoare și dureri în membre; crampe, contracturi cari îndoiesc trunchiul (*opistotonos*); oprirea udului și a materiilor fecale; mai târziu durerile dispar și să înlocuesc prin paralizia incompletă a membrilor; udul și materiile fecale iasă în neștire. În forma *cronică* sunt aceleași semne, însă boala merge cu mult mai încet. *Tratamentul* constă în revulzive,

calomel, etc., și boala să poate vindeca prin o căutare potrivită. — *Aprinderea* sau *inflamațiunea măduvii*, numită *mielită difuză*, are și ea 2 forme. Forma *acută* să observă în boalele infecțioase, în sifilis, în otita șirii (morbu lui Pott), sau provine din răceală. Ea să arată prin fiori, febră (căldură), dureri, furnicături, crampe în pulpe; simțire neplăcută când să atinge șira spinării; paralizie și amortire în picioare; oprirea, apoi neținerea udului și a materiilor fecale: escare (gangrenă) la boașe, la osul crucii și la glezne. Bolnavul poate să moară în câteva zile de *apoplexie* sau în *comă*, dar el să poate și vindeca mai ales când are forma sifilitică, mulțumită unui tratament specific intens și revulzivelor. Forma *cronică* are aceleași semne, cari merg însă mai încet. — *Paralizia spinală atrofică a copilăriei* sau *paralizia infantilă* să ivește de obicei la copii dela etatea de un an până la 3 ani; ea poate fi produsă de răceală sau de vr'o boală infecțioasă (vărsat, pojar, scarlatină); câte odată ea pare a fi epimedică. În perioada dela început ea să arată prin febră (căldură), care ține dela câteva ceasuri până la câteva zile, convulziuni (spazme), diaree, dureri dealungul șirii spinării, contractiuni în unii mușchi. În perioada a doua să arată paralizia la amândouă picioarele, la un picior sau la o mână, la gât, trunchiu. După câteva luni paralizia dispore din cei mai mulți mușchi localizându-să definitiv numai la unii, de obicei la un picior și anume la intinzătorii degetelor, peronierii laterali, gambierul anterior, alteori la mușchii unei mâni, la umăr, la braț, la spate. În perioada a treia, mușchii paralizați să atrofiează (să topesc), tot așa și oasele de desuptul lor, cari nu mai cresc cât trebuie, din care pricină bolnavul schioapă sau nu poate să umble de loc decât târându-și picioarele; iar acțiunea mușchilor cari au rămas sănătoși produce diforțațiuni (picior strâmb). *Tratamentul* constă în electricitatea faradică în perioada a treia, masaj, băi sărate. — *Paralizia spinală la adulți* în forma *acută* are aceleași semne ca și la copii, dar creșterea fiind aci săvârșită, diforțațiunile sunt rare și puțin pronunțate. În forma *subacută* paralizia și atrofia încep prin membrele inferioare, apoi să întind la toți mușchii corpului, afară de cei dela față, dar după câteva săptămâni ele dispar fără să lase urme; vindecarea este de regulă. — *Scleroza laterală amiotrofică*. În perioada întâiu să arată prin slăbiciune în

brațe, cari sunt câte odată sediul unor dureri și spazme. După câteva luni să ivesc contracturi în membrele superioare: degetele să îndoiesc în palmă, antebrațul să îndoiește pe jumătate asupra brațului, și brațul este strâns aplicat pe corp, apoi mușchii acestor regiuni să atroficază (să toposesc). În perioada a doua, cam la un an dela începutul boalei, membrele de jos sunt cuprinse de contracturi: gamba sunt întinse și țapene, picioarele sunt sucite înăuntru. În perioada a treia să ivește turburări în vorbire, în mestecatul mâncării, în înghițire și în respirațiune. Această boală ține 1-3 ani și nu să vindecă. — *Scleroza în plăci* în perioada primă să arată prin turburări în vorbire, tremuratura mânilor, greutate crescândă în mers în urma slăbirii mușchilor. În această perioadă boala poate să să întrerupă prin timpuri de sănătate de mai multe luni. În perioada a doua picioarele să înțepenesc (contracturi), genunchii nu să mai pot îndoii și bolnavul nu poate să-și ducă picioarele înainte decât ridicând în mod alternativ de fiecare parte șoldul și trunchiul: vârful piciorului neputând fi bine ridicat freacă pământul în timpul mersului. Câte odată bolnavul merge clătănându-să și îndată ce să ridice îl cuprinde o tremurare generală. Această tremurare să vede mai des la membrul superior, însă numai cu prilejul mișcărilor voite. Adeseori să produce *nystagmus* (oscilațiuni sau mișcări repezi involuntare ale ochilor) și vederea este micșorată. În perioada a treia avem slăbire progresivă, diaree; inteligența scade repede și vorba să încurcă din ce în ce mai mult (cachexie). Această boală să poate vindecă; moartea să produce prin o complicațiune din partea plămânilor, prin paralizie generală sau prin o emoragie la creeri. De obicei scleroza în plăci este produsă de o boală infecțioasă. — *Sirigo-mielia* (dela grec. *syrix*, canal, și *myelos*, măduvă), numită și *boala lui Morvan* are următoarele semne: pierderea senzibilității superficiale și profunde având sediul obișnuit la membrele superioare, atingând uneori membrele de jos și putând fi localizată numai la acestea. Această anestezie (nesimțire) să observă numai cu privire la frig, la căldură, la durere, cu păstrarea senzibilității la contact (la atingere); atrofia sau topirea mușchilor dela mâni, antebrațe, câte odată dela membrele de jos; contractura unor regiuni sau incoordonări în mișcări, umflătura extremităților, escare, panariții (sugii) cu repetițiune și cu

pierderea falangei, scolioză dorso-lombară (strâmbarea în lături a șirii spinării); mai târziu respirațiunea poate să devie mai grea, vederca să să turbure și să să ivească palpațiuni (bătăi de inimă). Această boală nu să vindecă.

MAGDANOS. — Caută la PĂTRUNJEL.

MĂGHERAN, măghiran (*Origanum majorana*, fam. Labiatelor). — Plantă erbacee plăcut mirositoare, originară din Africa, care să cultivă prin grădini, prin florării și prin case (Iunie-August). Vârfurile înflorite conțin un ulei esențial odorant și să întrebuițează ca strănutătoare (sub formă de praf care să trage pe nas), ca stimulente, tonice și amare (în ceaiu de 10 la 1000). — La țară babele dau ceaiul de măgheran cu zamă de lămâie pentru oprirea regulelor; femeile cari nu vreau să facă copii fierb trei crenguțe de măgheran cu o bucățiță de săpun ordinar și fac injecție după ce au avut relațiune cu bărbatul.

MAGNET. — Este de 2 feluri: *natural* și *artificial*. Magnetul *natural* este oxidul de fier, care s'a găsit mai întâiu într'un zăcămint situat aproape de orașul Magnezia, în Lidia. Cei vechi, cari cunoșteau proprietatea lui de a atrage mici bucățele de fier, au dat numele de *magnetism* la toate fenomenele datorite magnetilor. Dacă punem un magnet pe niște pilitură de fier vedem că bucățelele acele să îngrămădesc spre capetele lui, cari să numesc *polii magnetului*. Un drug de oțel călit ținut în atingere sau frecat de un magnet natural câțva timp, capătă aceeași însușire și atunci avem un magnet *artificial*. Mulțumită acestei însușiri, magnetii slujesc pentru a scoate din interiorul ochiului sau dintr'o rană bucățelele de fier cari au pătruns acolo din întâmplare, cum să întâmplă la fierari, potcovari și alți lucrători cu acest metal încălzit până la roșu. Magnetii să mai întrebuițează ca izvor de electricitate în aparatele *magneto-electrice* și *magneto-faradaice* (vezi ELECTRICITATE). În anii din urmă s'au încercat magnetii în tratarea unor boale, aplicându-i numai pe piele, obținându-să oarecare rezultate bune în unele dureri nevralgice (*nevralgii*) cari s'au calmat, în unele boale nervoase cum este *isteria*, în care a reapărut senzibilitatea pierdută sau micșorată.

MAGNETISM. — Pe noi nu ne interesează *magnetismul terestru* care face ca magnetul să aibă însușirea de a să îndreptă cu un capăt al lui spre polul nordic al pământului și cu celălalt capăt spre polul sudic;

de a să înclină spre polul nordic în emisferul boreal și spre cel sudic în emisferul austral; de a nu se aplecă spre nici o parte în locurile cari formează așa zisul *ecuator magnetic*. — Ne vom ocupa aci numai de *magnetismul animal* sau de *mesmerism*, după numele lui Mesmer, care a emis doctrina falsă după care ființele animate și neanimate sufer influința unui agent universal supus la legi fizice, care să poate îngrămădi în același corp să poate transmite dela un corp la altul, analog cu *fluidul magnetic*, și care, la om, produce o totalitate de fenomene neobicinuite imputabile unei turburări nervoase. Doctrina și practica mesmerismului au fost modificate sau părăsite de urmașii lui Mesmer, și astăzi să pot rezumă astfel fenomenele pe cari le prezintă persoana supusă la operațiune sub acțiunea atingerilor, a *paselor* la distanță, sau numai a voinții magnetizatorului: comuniune de gândire și de simțire între magnetizator și magnetizat; ascultare pasivă a acestuia la voința celui dințaiu; pierdere de mișcare și de sentiment, sau a amândoror, în părțile magnetizate; transpozițiune a senzurilor; vedere prin corpuri opace; cunoașterea boalelor și a leacurilor lor; ghicirea; uitarea la deșteptare a tot ce s'a petrecut în somn. Să dă nume de *somnambuli* la acei cari să mișcă, vorbesc, răspund la întrebări, etc., în timpul somnului magnetic, dar între acest somnambulism artificial și între cel natural, pe care nu-l tăgăduște nimeni, nu este nici o asemănare, decât numai o simplă analogie.

MAGNETO-ELECTRICĂ (Mașină). — Caută la ELECTROTHERAPIE.

MAGNEZIE. — Substanță puțin alcalină, care să găsește în natură în cantitate foarte mare formând *spuma de mare*; un corp cenușiu, poros și foarte ușor, din care să fac vestitele pipe. Sunt mai multe feluri de magnezie cari să întrebuințează în medicină. Intre acestea avem: *magnezia calcinată* (oxid de magnezie, magnezie englezească), care este un praf alb, foarte ușor, dulce la pipăit, fără miros, fără gust, aproape insolubilă în apă; ea să dă în *acrimile de stomac*, în doză de 10-20 centigrame, de 2 ori pe zi la copiii foarte mici, de 20-40 centigrame la cei mai marișori, de 50 centigrame până la 2 grame la adulți, în momentul mâncării în apă; să mai dă ca *lavativ* (pentru curățenie) în doză de 25-40 centigrame la copii, apoi de 1-2 grame și de 4-12 grame, după etate, pusă într'o băutură acidulată cum ar fi limonada ordinară

sau siropul de coacăze; ea este foarte bună în contra otrăvirilor cu acid arsenios (șoricioaică), în doză foarte mare, 25-30 grame; la copii să poate dă magnezia aceeași și în lapte cu zahăr, sau să mai prepară pentru ei ciocolată cu magnezie sau granule cu zahăr. — Magnezia combinată cu acidul carbonic ne dă *carbonatul de magnezie*, care să dă în doză de 1-10 grame ca absorbant și ca antiacid. — În combinațiune cu acidul citric avem *citratul de magnezie*, care este un purgativ plăcut și să dă în doză de 30-60 grame în o sută grame apă, la care să adaugă 40 grame sirop de smeură, sau sirop de cireșe, sau sirop simplu; aceasta este vestita limonadă purgativă numită *limonada lui Rogé*; să mai prepară această limonadă foarte plăcută din: acid citric, 30 gr.; carbonat de magnezie, 18 gr.; sirop de cireșe, 30 gr.; apă, 120 grame. — Cu acidul sulfuric avem un alt purgativ: *sulfat de magnezie*, cunoscut sub numele de *sare amară*, care să dă în doză de 30-60 grame într'un pahar mare de apă, de luat dimineața. Această curățenie este foarte eficientă și prin urmare o poate lua și cel mai sărac, dar ea este foarte amară și cam irită stomacul și intestinele; pentru a o face mai plăcută să poate dă în formula: sulfat de magnezie, 30 gr.; esență de mentă, 2 picături; apă 60 grame. — În combinațiune cu acidul tartric avem *tartratul de magnezie* care să dă în aceleași doze ca și citratul.

MAIĂ. — Caută la BRÂNZĂ și FERMENTAȚIUNE.

MAIU. — Caută la FICAT.

MALACHIE. — Caută la ONANISM.

MALACIA. — Caută la APETIT.

MALADIE. — Cuvânt franțuzesc care însemnează *boală* (vezi acest cuvânt).

MĂLAGĂ. — Caută la NALBĂ.

MĂLAIU. — Caută la PORUMB.

MALARIA. — Caută la IMPALUDISM.

MALIASM. — Caută la RĂPUGA.

MALT. — Orez germinat (încolțit) și uscat, astfel cum să întrebuințează la fabricarea berii. Germinațiunea maltului determină producțiunea unui principiu particular, *diastaza*, ferment solubil care are însușirea de a schimba amidonul în zahăr. Din malt să mai scoate o materie azotată diferită de diastază și mai activă decât ea, *maltina* (vezi acest cuvânt). Maltul ușurează mistuirea alimentelor feculente (antidiseptic). El să dă sub formă de malt pul-

verizat, 2-4 grame; de sirop de malt, de bere de malt.

MALTINĂ. — Are aceleași proprietăți, însă este mai activă decât *maltul*, al cărui principiu activ este ea. Să prezintă sub formă de praf amorf, de culoare alb-gălbuie sau de lamele translucide, în parte solubilă în apă, insolubilă în alcool; ea transformă amidonul în *dextrină* și în *maltoză*. Să dă la interior în doză de 10 până la 50 centigrame; să poate asocia cu *pepsina* și cu *pancreatina* (vezi *DIASTAZĂ*).

MALVA SYLVESTRIS. — Caută la *NALBĂ*.

MAMA SĂCĂRII. — Caută la *SĂCARĂ CORNUȚĂ*.

MAMAIA. — Plaje pe Marea Neagră la o depărtare de un kilometru de *Constanța* (vezi acest cuvânt).

MĂMĂLIȚĂ. — Caută la *ALIMENTE* și *PO-RUMB*.

MAMAPLOAIE. — Caută la *PĂTLAGINĂ*.

MAMELE, MAMELON. — Caută la *SĂNURI* și *ALĂPTARE*.

MÂNĂ. — Să numește astfel sucul care să scurge de la sine sau prin tăieturi din coaja *frasinului de munte* numit și *mojdrean* (*Fraxinus ornus*, fam. Oleaceelor), arbore care crește pe coline, prin locurile stâncose din pădurile munților (Aprilie-Maiu). Mana este un purgativ ușor, bun mai cu seamă pentru copii. Principiul activ al ei este *manita*. Ea să dă în doză de 15-30 gr. la copii, de 30-50 gr. la adulți, în lapte sau în apă îndulcită cu puțin zahăr; sirop de mană 10-30 grame. *Manita* să dă în doză de 10-20 grame.

MÂNĂ (lat. *manus* grec, *cheir*). — Membrul superior să compune din braț, antebraț și mână. Aceasta să unește cu antebrațul prin articulațiunea sau încheietura *pumnului* (radiocarpiană). Mâna să împarte în trei regiuni: una așezată la partea dinapoi, convexă peste tot, numită *dosul mâinii*; alta așezată înainte care este găvănătă (adâncită) la mijloc și prezintă de fiecare parte câte o ridicătură musculară foarte pronunțată (înafară *eminența tenară*, iar înăuntru *eminența ipotenară*), numită *palma mâinii*, a cărei piele prezintă mai multe îndoituri îndreptate în diferite direcțiuni și cari îndoituri formează baza așa zisei *chiromanție* (meșteșugul de a ghici după forma și lungimea acestor îndoituri firea și viitorul omului); a treia regiune care termină mâna este formată din cinci prelungiri, numite *degete*, și anume: *policele* (degetul mare), *indicatorul* (arățătorul), *mediul* (mijlociul), a-

nularul sau inelarul (din cauză că de obicei în acest deget să poartă inelele), degetul cel mic sau *auricularul* (din cauză că cu acest deget să scobește omul în urechie, numită pe latineste *auricula*). Mâna este formată de o mulțime de oase mici, a căror număr ajunge până la 27, și anume: 13 pentru palma și dosul mâinii și 14 pentru degete. Mulțumită acestor oscioare așa de multe și mușchilor, degetele și mâna pot face mișcări foarte variate și în toate înțelesurile pentru a ne împlini toate trebuințele. Pielea mâinii are o mulțime de umflături nervoase, foarte simțitoare, numite *papile*, cari ne dau toate senzațiunile de contact, de tărie, de temperatură, etc., pe cari corpurile din jur ni le pot da. Cu mâna prindem toate lucrurile, ne servim de ea după trebuință; cu ea pipăim. Din toate acestea se poate vedea ce mare importanță are mâna și cât de mult trebuie s'o îngrijim ca să o avem întotdeauna în bună stare. — *Boalele mânilor* sunt multe, mai ales că ele sunt foarte expuse la înțepături și lovituri, precum și la frecături și sgarieturi, cari sunt tot atâtea prilejuri de infecțiune. Din această cauză *inflamațiunile* degetelor și mânilor să văd așa de des. La degete avem mai cu seamă boala cunoscută sub numele de *sugiu* (panarițiu), care este foarte dureros și de multe ori are urmări rele. *Furunculele* sau *furunculele* să văd iarăși foarte des. Inflamațiunile mâinii propriu zise să termină cele mai adeseori prin *abcese*, cari nu sunt așa de grave când ele ocupă dosul mâinii; nu tot astfel este cu acelea ce să ivesc în palmă, cari sunt foarte durerose, mai ales când sunt adânci; mâna și degetele să umflă foarte tare; inflamațiunea să poate întinde la pumn și chiar la antebraț, dând naștere la *scurte* (adenite) în subțiori; uneori inflamațiunea poate sfârși prin *gangrenă*. Pentru a preîntâmpina toate acestea, pentru a micșora durerile și pentru a opri facerea de puroiu (supurațiunea) trebuie ca îndată ce să ivesc primele semne de inflamațiune (aprinde) să ținem mâna în odihnă completă, s'o punem într'un colțar legat pe după gât, dând mâinii o pozițiune bună, ținând-o mai ridicată decât cotul; apoi să va face băi locale de mai multeori pe zi, de câte 15-30 minute punând mâna în apă caldă simplă sau în apă în care s'a fiert rădăcina de nalbă mare, de flori de nalbă mică, de teiu, de soc, etc.; iar între băi să va aplică pe mână cataplazme de făină de in sau de feculă de cartofi, cu cari vom înveli mâna de toate

părțile, stropind cataplazmele cu laudan (1 linguriță pentru o cataplazmă) și schimbându-le la fiecare ceas; sau mai bine aplicând un pansament umed (Prisnitz), adică cârpe înmuiate în soluțiune de sublimat coroziv, de acid fenic, de acid boric, etc., și stoarse bine, apoi pe deasupra lor punând o gutapercă și fașe. În orice caz însă este bine ca bolnavul din vreme să să arate la un doctor, care îndată ce va vedea că mâna a copt, adică că este puroiu, va face o tăietură și va deșertă puroiul făcând un pansament potrivit. Nu este bine să lăsăm ca mâna să spargă singură, căci să face prea mult puroiu, care să întinde în toate părțile și poate atacă și oasele, apoi mâna după vindecare va rămânea țeapănă și sgârcită așa că nu ne va mai putea fi de nici un folos.—Muncitorii câmpului, cari sapă mult și din greu, fac adeseori *beșici* și *bătățuri* în palme (vezi BĂTĂTURI și FLICTENE), cari să pot inflama și să dea naștere la abcese. Afară de acestea, mâna este supusă la *infepături*, la *tăieturi*, cari fiind făcute cu un cuțit sau instrument murdar sau infectat, pot da naștere la inflamațiuni foarte grave, după cum am arătat mai sus. Pentru aceasta orice rănire făcută la mână, oricât de ușoară ar fi ea, trebuie spălată îndată cu o soluțiune antiseptică de acid fenic sau de sublimat coroziv, etc., și legată bine și regulat în fiecare zi până la vindecare. Mai grave însă decât toate sunt rănirile produse prin *spargerea unei puști* în mână sau ori care armă de foc, sau prin apucarea mâinii sau a unei părți din ea în o *mașină* oarecare, într'un fereștreu sau o roată dințată, sau prin spargerea unei sticle și pătrunderea bucăților în carne, etc. În toate aceste cazuri pot rezultă stricăciuni mai mult sau mai puțin mari: strivirea părților moi, ruptura și zdrobirea oaselor, ruperea arteriilor și venelor, ruperea nervilor și a tendoanelor, stricăciuni cari pot aduce pierdere totală a unui deget, a mai multor degete sau chiar a mâinii întregi. Până la sosirea doctorului să recomandă ca cel dintâiu lucru ce trebuie făcut să să aplice o legătură (o fașe, o batistă, etc.) deasupra pumnului strânsă potrivit pentru ca să să oprească sângele de a curge, apoi să să aplice pe părțile rănite cârpe înmuiate în apă rece și să să țină mâna în odihnă pe o perinuță. Doctorul venind va vedea ce este de făcut; dacă trebuie să să facă îndată operație sau mai bine să aștepte ca să să aleagă părțile compromise de cele cari mai pot fi păstrate,

făcând deocamdată pansamente antiseptice sau irigațiuni continue, mai ales că astăzi este în favoare chirurgia *conservatoare*, adică să să păstreze din părțile rănite cât să poate mai mult. — Mânilor mai sunt expuse la fel de fel de *arsuri*, putându-să arde omul la un deget, sau la mai multe, sau la toată mâna. Arsurile trebuie și ele bine îngrijite și când sunt arse toate degetele, trebuie pansate separat fiecare deget, iar nu împreună ca să nu să lipească între ele și să nu să lipească de palmă când și aceasta este arsă. De multe ori vin la spital copii și chiar oameni mari cu degetele lipite astfel încât mâna seamănă cu o măciucă, și doctorul este silit să taie toate lipiturile, să despartă degetele și să le întindă pe fiecare, apoi să le panseze săptămâni și luni întregi cu multă băgare de seamă pentru ca să mai dea odată mâinii forma pe care a avut-o. — În urma unor boale nervoase (isteria, etc.) mâna poate să ia forme ciudate, atitudini vițioase și permanente, cari să vindecă cu multă greutate și de multe ori rămân așa pentru toată viața.

MANA JIDOVULUI. — Caută la SMEURĂ.

MÂNĂTĂRCI. — Caută la CIUPERCI.

MANCĂ. — Caută la DOICĂ.

MÂNCARE, MÂNCĂRI.—Caută la ALIMENTE și MESE.

MÂNCARE (Poftă de). — Caută la APETIT.

MÂNCĂRI CRUDE. — Caută la CRUDE (Mâncări).

MÂNCĂRIME, prurit. — Un fel de simțire deosebită care să aseamănă cu gădilitul și care să arată pe piele și ne silește să ne scărpinăm. Rănilor și plăgilor cari merg spre bine produc mâncărime, cecace este un semn că ele să vindecă. Mâncărimea sau pruritul poate fi de mai multe feluri: *generalizat*, adică pe tot corpul, cum să întâmplă la bătrâni, prurit *senil*, la cei ce sufer de *artrism*, *albuminurie*, *diabet* (vezi aceste cuvinte); — *localizat*, adică mărginit numai la o parte a corpului: prurit *genital* mărginit la organele genitale, adică la scrot, perineu, la vârful membrului viril (la bărbați) și atunci de multe ori este un semn al diabetului, sau la buzele mari (la femei) și atunci poate fi produs de leucoree (poală albă); prurit *anal* (la șezut), cum să întâmplă la trânji, gută, diabet; prurit *nazal* (la nări) cum să vede în artrism. Mâncărimea însoțește multe boale de piele: eczema, blânda, etc. sau râia. În cele mai multe cazuri însă omul are mâncărime de piele

fără să vadă ceva pe ea, cum să întâmplă la bătrâni, diabetici, artrici etc. Mâncărimea variază foarte mult: ea poate fi ușoară și trecătoare sau tare și tenace, mai ales seara și în timpul nopții, împiedicând bolnavul să doarmă și silindu-l să scarpine până ce dă sângele. — *Tratament.* Pentru a liniști mâncărimea să recomandă să facă mai de multe ori pe zi spălături cu spirt simplu sau camforat amestecat cu multă apă (1 parte la 3 părți), cu lapte de migdale curat sau amestecat cu pucioasă; băi calde de tărâțe, de scrobeală; băi alcaline. Printre spălături sau băi să pune pe piele diferite prafuri: de amidon (scrobeală), de orez, talc, bismut. Să mai poate unge pielea cu o soluțiune de gelatină în apă, care liniștește mâncărimea repede (blândă, bube dulci); sau cu albuș de ou bătut cu care să unge partea bolnavă cu degetul, lăsându-l să usuce și să formeze un strat subțire; sau cu vaselină boricată, mai ales când pielea este întinsă ca în brânză (erizipel) sau cu colodiu; să mai întrebuințeze soluțiuni de cloral idrat, de sublimat coroziv. *Regim:* să nu să iee băuturi alcoolice, nici cafea, nici ceaiu, să nu să mănânce raci sau ale crustacee, nici vânat, nici mezeli, nici pește; este foarte bun laptele. *Tratament intern general:* alcaline, arsenic, valeriană, salicilat de sodă. Pentru pruritul *senil* adecă al bătrânilor să recomandă urmatorul tratament special: să să frece regiunea cu o perie moale 10-20 minute, la început de 3 ori, apoi de 2 ori și la urmă odată pe zi; în cele 3 zile dintâiu fiecare periere va fi urmată de o spălătură cu spirt, apoi de ungere cu lanolină. Pe dinăuntru să va dă purgativ, benzonafol, câte 2 grame pe zi; regim lactat absolut. Pentru *mâncărimea care o au femeile* la intrarea organelor genitale să recomandă băile de tărâțe, spălături cu sublimat coroziv și aplicațiuni de bumbac înmuiat în sublimat.

MANGAL: — Caută la ÎNCĂLZIT.

MANGALIA. — Stațiune climaterică și balneară lângă Marea Neagră în Dobrogea. În partea sud-vestică este lacul Mangalia, la o depărtare de un kilometru de oraș, a cărui lungime este de 9 kilometri și care este despărțit de mare de o limbă de pământ lată de 15 metri. Lângă oraș, sunt izvoarele mezo-termale sulfuroase alcaline, cloro-sodice-iodurate. Orașelul Mangalia este la o depărtare de 5 ore de Constanța; el a fost întemeiat de Argonauți, iar acum 2-300 de ani Genovezii făceau comerț mare

cu orientul, pentru care au făcut acolo un port pe o întindere mai mare de un kilometru, care a fost stricat în războiul dela 1825-27. În Mangalia și azi să mai admiră numeroase ruine din lucrări de artă, vechi.

MANGANATE. — Caută la MANGANEZ.

MANGANEZ. — Sunt mai multe varietăți de preparațiuni cari conțin manganee: *carbonatul*, *iodurul* și *peroxidul* de manganee, cari să întrebuințeze ca tonice (întăriitoare) în locul fierului, în doză de 10-50 centigrame. *Pernanganatul de potasă*, foarte bun dezinfectant, antiseptic, întrebuințat pe dinăuntru în doză de 10-20 centigrame pentru 1000 de apă; iar pe dinafară în loțiuni, injecțiuni, în soluțiune de 1 la 500 sau 1 la 1000.

MANIE (lat. și grec. *mania*, furie), *toană*. — În vorbirea obicinuită să zice despre un om că este *maniac*, atunci când el, deși este sănătos la minte, are unele obiceiuri ciudate, excentrice, și mai cu seamă un gust deosebit sau exagerat pentru cutare lucru, astfel: unul are mania de a cicăli pe toată lumea, altul de a speria pe fiecare, un altul de a să certă cu toți, un al patrulea are mania muzicii, etc. În medicină să înțelege prin cuvântul manie un fel de *neburie furioasă*; astăzi însă priu manie să înțelege un fel de neburie care constă în o idee falsă singură și unică sau cel puțin predominantă, dar în aceste cazuri trebuie ca să specificăm ce fel de manie este, de exemplu: mania de a fură, de a dă foc, de a bea, de a omori, de sinucidere, de persecuțiune, etc., toate aceste manii să mai numesc și *monomanii* sau *delir parțial* (vezi ALIENAȚIUNE MENTALĂ și DELIR). Când să zice numai cuvântul *manie*, fără nici o specificare, medicii alieniști înțeleg o formă specială de neburie care să deosebește de celelalte forme de alienațiune mentală prin starea de exaltațiune generală și mai mult sau mai puțin violentă a ideilor, a sentimentelor și a actelor, care formează simptomul său principal; prin iuțeala cu care ea izbucnește, sub influința unor emoțiuni morale violente, la persoane cari nu sunt predispușe la aceasta prin ereditate; prin repezițiunea cu care ea ajunge la cel mai înalt grad de agitațiune, pentru a să termină destul de iute, în câteva luni, sau prin o vindecare care poate fi durabilă, sau prin demență. Astfel mania să manifestă prin dezordinea facultăților intelectuale, prin zarva ideilor și a sentimentelor; prin agitațiune continuă fără ca să ajungă însă până la furie; exaltațiunea este generală,

în loc să aibă ca punct de plecare o idee singuratică, ca în monomanie; cele mai adeseori gândurile sunt vesele, fizionomia are o înfățișare tâmpită dar veselă în același timp, iar nu moroasă sau sălbatecă; aceasta este o stare cu totul contrarie de aceea care să vede în *melancolie*. Ceeace am zis la articolul *Alienațiune mentală* (vezi aceste cuvinte) cu privire la așezarea celor atinși de nebunie în azile sau ospicii speciale, să refere la acești maniaci despre care este vorba aci, asupra cărora trebuie să se exercite cea mai mare supraveghiere pentru a preveni accidentele la cari îi expune starea lor de excitațiune, să li să facă băi căldicele și prelungite pentru ai liniști. să li să deie hrana pe care adese ori o refuză și să li să administreze medicamentele trebuincioase.

MANUFĂR. — Caută la NUFĂR.

MANUȘI. — Intrebuințarea mânușilor are de scop de a apăra mâinile de degerături în timpurile reci, de crepături, de necurățenie, de infecțiuni și de alte accidente neplăcute și uneori chiar dureroase. Ele mai au de scop de a păstra fineța pipăitului și de a ascunde unele defecte sau diformități ale mânilor. Astfel fiind putem zice că mânușile sunt un lucru folositor pentru om, lăsând la o parte cerințele lucrului și ale cochetăriei, poruncite de nenorocita modă, care și aci ca în toate obiectele de îmbrăcăminte, mai ales la femei, își arată puterea asupra slăbiciunilor omenești. Mânușile trebuie potrivite după anotimp și după împrejurări; așa în timpul verii și în toate locurile unde este cald să vor purta mânuși de ață de mătăasă și de piele; iarna să vor purta mânuși impletite de lână (tricotate) sau de piele căptușite cu lână sau cu blană. Nu trebuie să pierdem din vedere că nu este bine ca mânușile să fie strimpte, ca să nu strângă circulațiunea sângelui, iar pe timpurile reci ne-ar expune și mai mult la efectele frigului.

MĂR (*Pirus molus*, fam. Rozaceelor). — Arbore fructifer prețios, originar din Caucas și Altai, care să cultiva mult pe la noi pentru fructele sale gustoase (Maiu). Merele să împart în două feluri: *mere acre* (coricove, mere de vin, mere pădurețe), cari servesc la prepararea mustului sau vinului de mere (vezi CIDRU) și cari nu să pot mânca; *mere dulci* sau *comestibile* (de mâncare), din cari prin cultură sau obținut varietăți și subvarietăți numeroase: mere cre-

tești, mere cepești, mere coadeșe, mere domuești, mere dulci, mere leșești, mere nebune, mere panabrici, mere pătule, mere popești, mere răducănești, mere verzi de iarnă, mere viești, mere vinete, etc. Merele să mănâncă crude, coapte, în compoturi, în dulceturi; ele sunt bune, răcoritoare, gustoase și să mistuie ușor. Merele nu sunt așa de dulci și sunt ceva mai acide decât perele din care pricina ele produc la unii *acrimi de stomac* și aceștia ar face bine dacă n'ar mânca mere crude ci numai coapte sau mai bine în compoturi, în cari din pricina zahărului ele sunt mai puțin acre. — La țară să dau merele dulci coapte pentru *tusă*, iar merele pădurețe să fierb, zama lor să ingroase cu țărâte de grâu, să întinde pe o cârpă și să pune pe pânțele la cei ce sufer de *rast*. Bubele *dulci* și bubele de *celperit* să oblojesc cu fierțură (decoct) de crenguțe de măr dulce.

MĂRĂCINE. — Caută la ȚAPĂ.

MĂRAR (*Anethum graveolens*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee aromatică; originară din regiunea mediterană; cultivată pentru trebuințele bucătăriei, uneori sălbatică (Iulie-August). Planta întreagă, mai ales frunzele și fructele să întrebuințeze ca aromatice; babele dau ceaiul de mărar amestecat cu sulfina pentru guturaiu cu *tusă*; sămânța pisată o dau la copii pentru limbrici. În medicină să întrebuințeară fructele, frunzele, vârfurile; proprietăți: stimulent, stomachic; să dă: apă distilată 50-100 gr. în poțiune; ulei esențial 25 centigrame până la 1 gr. în poțiune; praf 1-2 gr. în ceaiu; pe dinafară: spălături și cataplasme.

MĂRĂRAȘ, *chimion de apă*, *chimion de baltă*, *cucuțică de bălți*, *măraru bălților*, *petrunjelul broaștelor* (*Oenanthe Phellandrium* sau *Phellandrium aquaticum*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee de apă care crește prin mlăștini, bălți sau lacuri (Iunie-August). În medicină să întrebuințeze fructul care lucrează ca narcotic, diuretic, febrifug; s'a dat în contra cancerului, a gangrenei și a ofticeii. Să dă sub formă de praf, 1-3 gr.

MĂRARU BĂLȚILOR. — Caută la MĂRĂRAȘ.

MĂRARUL CÂMPULUI. — Caută la NEMȚIȘOR.

MĂRCET. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

MARE (lat. *mare*, grec. *thalassa*). — Suprafața pământului este acoperită de apă pe o întindere de trei pătrimi. Apa de mare conține, pentru 1000 părți de apă dulce, cam 26 grame de clorur de sodium (sare),

5 gr. de sulfat de magnezie (sare amare, care-i dă gustul amar), de clorur de magneziu, de carbonat de calce și o slabă cantitate de compuși fieruginoși, bromurați și iodurați. Cantitatea totală de săruri este cam de 35 gr. Serviciile igienice pe cari ni le dă marea nu sunt numai acelea date prin apa și băile sale, ci și acele date prin aerul său. — Este de netăgăduit că *aerul de mare* are o influință binefăcătoare asupra sănătății noastre, nu atât prin pozițiunea sa chimică, care nu prea să deosebește de aceea a *aerului atmosferic* (vezi aceste cuvinte), ci mai mult prin faptul că el nu este vițiat (stricat) prin diferitele emanațiuni ale omului, ale animalelor, ale fabricelor, etc.; aerul de mare este curat, fără microbi, fără miazme, ceea ce îl face să fie bun pentru sănătate, tonic și vivifiant (întăritor și însuflețitor). Aerul de mare pe lângă că este mai curat, dar mai cuprinde părțile de sare și *ozon*, ceea ce îl face să aibă o acțiune favorabilă asupra respirațiunii și a digestiunii; să mărească amplexarea inspirațiunilor și prin urmare să modifice sângele din plămâni; să iuțească circulațiunea; să mărească apetitul și să grăbească mistuirea, ceea ce are ca urmare o asimilațiune și o desasimilațiune mai repede, o întetire a acțiunii nervoase, din care pricină aerul de mare este foarte bun pentru copiii scrofuloși, rachitici, infirmi, pentru persoanele anemice și obosite. El nu este bun însă pentru cei ce au adeseori durere de cap, cari sufer de răgușeală (laringită), pentru cei prea nervoși și excitabili, pentru ofticoși în ultimul grad. — *Apa de mare* fiind sărată nu se poate bea decât numai după ce a fost distilată (vezi APX). Bogăția în sare a apei, temperatura ei aproape constantă de 18-25°, precum și loviturile continue ale valurilor fac ca *băile de mare* să lucreze asupra corpului omenesc în mod tonic (întăritor) și excitant. Intrând în apă primul efect pe care îl simte omul este o impresiune de frig, abia simțită de cei sănătoși și viguroși, dar care poate merge până la sufocațiune la cei slabi și bolnăvicioși. După această simțire de frig omul să simte bine și mulțumit încât nu-i mai vine să iasă din apă. După baie, mai ales în primele zile, simțim un fel de moleșeală și uneori durere de cap, dar acestea numai până ne obicinuim, căci după câteva băi deja simțim o îndreptare în starea generală, un apetit foarte bun, mulțumită căruia căpătăm putere și o mină bună. Pentru ca băile de mare să fie de folos trebuie

observate oarecare *regule*. Mai întâiu trebuie să avem un costum special pentru băi, care să fie de preferință de lână și destul de larg pentru ca să nu ne împiedece mișcările și pentru ca să-l putem desbrăca cu ușurință la eșire. Femeile își vor acoperi capul cu un bonet de cauciuc sau de pânză cerată pentru ca să nu-și ude părul. Când soarele este arzător este bine ca bărbații și femeile să-și acopere capul cu o pălărie de paie. Cele mai potrivite ceasuri pentru baie sunt dela 10 până la 12 și dela 3 până la 5 ceasuri după amezai; nici odată îndată după mâncare. Baia va dură dela 5 până la 10 minute când o facem pentru întărire (ca fortifiant); când o facem pentru calmare ea va dură 20 minute. În țările călduroase, tropicale, ea va putea dură o jumătate de oră și chiar o oră. Un lucru nu trebuie să uităm: să nu stăm în baie *după ce am simțit un fior*, căci este primejdios să ne apuce fiorul al doilea în apă. Ajungând într'o stațiune de mare este bine ca să nu începem băile decât după 3 zile pentru ca să ne obicinuim mai întâiu cu aerul de mare; în acel timp însă să pot face băi calde de apă de mare. Intrând în baie să mergem repede, cu curaj, și îndată să ne cufundăm în apă cu cap cu tot, apoi în tot timpul băii să stăm cu întreg corpul în apă afară de cap. În timpul băii trebuie să ne mișcăm într'una, să inotăm sau să ne jucăm sărind, aplecându-ne și ridicându-ne în mod alternativ. Copiii trebuie obicinuiți încetul cu încetul cu marea stând puțin în apă și fiind în continuă mișcare. La eșirea din apă omul să va înveli într'un halat de lână, apoi intrând în cabină să va desbrăca repede de costumul de baie și după ce s'a șters bine să va îmbrăcă repede, apoi să va plimbă. Baia caldă de picioare este bună pentru a curăți nisipul de printre degete. Cu aceste precauțiuni baia de mare, întrebuințată numai din punct de vedere *igienic*, pentru a stimula și întări organismul, este bună pentru oricare persoană sănătoasă și este cu mult mai bună decât baia rece de râu (gârlă), de apă curgătoare. Ca mijloc de *tratament* baia de mare să recomandă mai cu seamă la copiii limfatici sau scrofuloși, sau numai slabi de constituțiune; la fetele și femeile tinere cari sufer de cloroză sau cloroanemie; la oamenii adulți slăbiți de muncă excesivă, de griji, de plăceri sau de vr'o boală anterioară. Baia de mare *nu este bună* pentru cei nervoși, iritabili; pentru cei atinși de boale de

plămâni, de boalele de inimă, de anevrism; pentru bătrâni și copiii mai mici de 7 ani. Să vedem acum cari sunt *accidentele* produse de baia de mare. Înainte de toate trebuie știut că nu este bine să stăm prea mult timp în apă, căci putem să răcim, să căpătăm *crampe* (sgârziuri) și *leşin* (siucopă); alteori băile de mare produc *durere de cap* sau *turburări digestive* (diaree, vărsături), ceace să poate evita dacă la început vom face băi foarte scurte. La femei să mai pot ivi și turburări la *regule* (period), cari pot să vie prea iute, sau să întârzie sau să nu vină de loc; aceste turburări însă sunt trecătoare. Să mai poate ivi brânca (erizipelul) care este foarte supărătoare. — Apa de mare să mai poate întrebuința sub formă de *duși*, când avem trebuință de a face idroterapie, producând o excitațiune mai mare a pielii, o roseață mai pronunțată și o revenire a căldurii mai grabnică și mai ușoară decât apa dulce; după duși pielea este mai puțin impresionabilă la aerul exterior. În aceste condițiuni dușile cu apă de mare sunt mai bine suportate și mai mult timp (5 minute) decât cele cu apă dulce. *Băile calde* cu apă de mare sunt cu atât mai excitante cu cât temperatura este mai ridicată, așa că durata lor trebuie să fie scurtată după numărul gradelor: la 35° va fi de 20 minute; iar la 33° de 30 minute. — Înainte de a termina vom spune că în multe țări să fac pe malul mării *sanatorii* unde să tratează cu deosebit succes copiii atinși de anemie, de scrofule, de oftică de oase și de încheieturi, de rachitism; dar pentru a obține bune rezultate în aceste sanatorii este trebuință de o ședere prelungită și neîntreruptă (1-3 ani), de a merge la mare îndată ce s'a ivit boala. La noi Eforia Spitalelor a făcut un sanator la *Techir-Ghiol* (vezi acest cuvânt) în Dobrogea, dar aci copiii sunt trimiși numai în timpul verii și în grupuri cari stau acolo numai câte o lună, așa că rezultatul curii nu poate fi complet. — Cine vrea să facă o baie caldă de mare și nu are apă de mare o poate face în mod *artificial* punând la 300 litri de apă: 8 chilograme de sare ordinară (cenușie), 3500 gr. de sulfat de sodă, 700 gr. de clorur de calciu și 3000 gr., de clorur de magneziu.

MARE (Boală sau rău de). — Caută la RĂUL DE MARE.

MARETINĂ. — Este un derivat al metilacetanilidei care să prezintă sub formă de cristale albe, fără gust, insolubile în apă rece topindu-să foarte ușor în apă caldă și

alcool. Urina să colorează galbin sub influința ei și reduce licoarea lui Fehling. Lucrează ca antipiretic (taie căldura) producând înădușeală (sudoare), fără să aibă acțiune asupra sângelui. Să dă 25-50 centigrame în buline.

MARGARINĂ. — Este un fel de unt artificial care să scoate din grăsimea de vacă după un procedeu special și care să întrebuințează la gătitul bucatelor. Margarina este mai efină decât untul natural și poate fi întrebuințată în cantitate mai mică fiindcă ea reține mai puțină apă și să râncezește mai încet, dar ea nu are gust așa de bun. Astăzi margarina să falsifică așa de mult încât nu să mai întrebuințează decât pe o scară foarte mică. Untul să topește la 36° și margarina la 27°.

MĂRGĂRITĂREL, cerceluși, clopoțele, floarea turcului, georgițe, lăcrămioare, măr-găritari, suflețele (*Convallaria maialis*, fam. Liliaceelor). — Plantă mică erbacee care crește prin pădurile umbroase, adeseori cultivată pentru florile sale frumoase mirositoare (Aprilie-Maiu). Să întrebuințează frunzele, florile, fructele și rădăcinele. Această plantă conține ca principiu activ: *convallamarina*, solubilă în alcool și apă; *convallarina*, amară, cristalină, aproape insolubilă în apă. Lucrează ca întăritoare de inimă (tonic cardiac) și să dă în cazurile de bătăi neregulate ale ei (palpitațiuni). Să dă sub formă de infuziune (ceai), 10-20 la 1000 (provoacă turburări digestive); pulbere, 2-10 gr. în buline; extract apos, 1-3 gr. în pilule, poțiune; extract fluid, 2-5 gr.; tinctură, 10-30 picături. *Convallamarina* să dă 5-10 centigrame în hapuri, buline, soluțiune alcoolizată. — La *tară* să tămăduiește poala albă cu ceaiu de măr-găritărel; cu el să face băi la copiii anemici și slabi; cu floarea să prepară o apă pentru obrazi, cu care dacă să spală cineva să face alb ca laptele.

MĂRGĂRITĂREL, acrum, mughet, plesniță. — Este o boală de gură (*stomatită*) produsă de un fel de ciupercă numită *oidium albicans*, *saccharomices albicans* sau *syringospora Robinii*. Această boală bine cunoscută în popor să arată mai cu seamă la copiii slabi, rău hrăniți sau hrăniți cu biberonul; câte odată la oamenii adulți slăbiți de diferite boale (oftică, cancer), la bătrânii slabi sau atinși de infecțiunea urinoasă; uneori în boalele acute (pneumonie, febră tifoidă, cistită). Ea este contagioasă între indivizii slăbiți. — La începutul boalei

gura pe dinăuntru este roșie, caldă și uscată, ceea ce provoacă o sete vie; puțină febră (căldură), neliniște, poftă de mâncare mică sau de loc. Apoi să ivesc în diferite locuri, înapoia buzelor, pe vârful limbii, pe cerul gurii, pe căptușeala obrazilor, mici bulbițe albe, cari să înmulțesc, să împreună mai multe la un loc și formează niște plăci (pete) subțiri și neregulate. Aceste pete seamănă cu chia-gul de lapte. Când aceste plăci sunt puțin numeroase și nu să întind, boala nu este gravă și trece ușor, căci ele să deslipesce, să reproduc de câteva ori și după vr'o două săptămâni încetează de a se mai face, iar inflamațiunea a dispărut. Nu tot așa să întâmplă când plăcile sunt foarte numeroase, căci atunci un strat gros și smântânos acopere toată gura și să îngroașe din ce în ce mai mult, apoi acest strat să îngălbinește și să întinde la gât și poate merge până la ezofag, stomac și mațe. În acest caz bolnavul nu mai poate mânca, slăbește și moare de inanție. — Când mărăgăritărele nu ține de o stare generală rea el să vindecă ușor și repede. Nu tot așa se întâmplă când el să arată la copiii slabi (atropsici), aflați în condițiuni rele igienice, atinși deja de vărsături și diaree, sau când să arată la adulții atinși de vr'o boală gravă (febra tifoidă, oftică, diabet, cancer), sau la bătrâni în cursul acestor boale, atunci mughetul este un semn rău, este înștiințarea morții. —

Tratament. Pentru a preveni ivirea acestei boale la copii, trebuie ca ei să fie ținuți curați și bine hrăniți; dacă să alăptează cu biberonul, acesta trebuie spălat și curățit foarte bine ori de câte ori ne servim de el. Odată boala ivită vom atinge părțile bolnave de 5—6 ori pe zi cu un pomățuf înmuiat în miere de trandafiri (mel rosat), 30 gr., borax, 4 gr.; sau în sirop de mure 30 gr., borax, 4 gr.; sau în glicerină 20 gr., bicarbonat de sodă, 5 gr.; sau în apă distilată, 60 gr.; sulfat de zinc, 2 gr.; sau în apă distilată, 100 gr., clorur de zinc, 1 gr.; sau să vor face atingeri cu sublimat curoziv (1 la 1000). Când este prins și gâtul să va da copilului să beie apă de Vichy, 2 lingurițe înainte și după fiecare sugere. Bolnavului nu îi să va da nici o băutură acidulată, cum sunt limonada, siropul de coacăze, de sme-

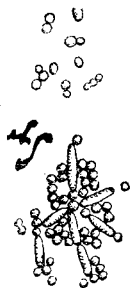

Fig. 169. —
Mărăgăritărele
(boala).
Căderea lui.

ură, nici zamă de lămâie, nici lucruri dulci, miere sau sirop. — La *fară* babele dau pentru aerum sânge de nouă frați, țipirig și zahăr de ghiață, toate pisate la un loc, în părți egale, din cari să suflă câte puțin în gâtul bolnavului; să mai tratează cu rută și cu săneală.

MARIENBAD (Bohemia). — Oraș mic situat la o înălțime de 644 metri cu ape reci (7.5-11.5 grade), bogate în acid carbonic, puțin fieruginoase de compozițiune variabilă, bicarbonatate-calcice-magneziene, clorurate-sulfatate-sodice, bicarbonatate mixte cu predominarea unora sau altora din aceste grupări. Să mai află *nomol mineral sulfatat-alkalin-teros-fieruginos*. Apele să întrebuințeze sub formă de băutură, de băi, de duși; nomolul sub formă de băi. Acțiune: tonică, reconstituantă, laxativă, diuretică, înlesnind secrețiunea bilei și provocând regulele. Să recomandă în obezitate (grăsime), în boalele cronice ale tubului digestiv și anexelor sale (mai ales când ficatul este umflat), în cloro-anemie, în turburările regulelor, în reumatism și în nevralgiile rebele.

MĂRIN. — Caută la MOL.

MĂRITIȘ. — Caută la CĂSĂTORIE.

MARMELADĂ. — Caută la PELTEA.

MAROLE, maroli, marule. — Caută la LAPTECI.

MARRUBIUM VULGARE. — Caută la UNGURAS.

MARTIGNY (Vosges, Franța). — Stațiune de ape minerale, aproape de Contrexéville, la o înălțime de 377 m. Ape reci (10.5-13.5 grade), sulfatate-calcice, litinate, fieruginoase, silicatate, cari să întrebuințeze la băut și în băi. Lucrează ca diuretice și activează nutrițiunea. Să recomandă în litiază (nisip) și pietriș la beșică, în catarul beșicii sau al rinichiului, în litiază biliară (la ficat) și în toate arătările artritismului. Băile din isvorul săpunos sunt bune în boalele de piele.

MĂRUL LUI ADAM. — Caută la LARINGE.

MĂRUL LUPULUI. — Caută la ACONIT.

MĂRUL PORCULUI. — Caută la CUMĂFARE.

MĂRUNCĂ NEAGRĂ. — Caută la VETHICE.

MĂRUNTAIE. — Caută la INTESTINE.

MĂSĂ. — Caută la MESE.

MASAJ (dela grec. *massein*, a frământa), *tras. trăsături*. — Masajul, făcut cu mâna sau cu vr'un instrument, constituie astăzi unul din mijloacele cele mai des întrebuințate în medicină, ca tratament ajutător

în o mulțime de boale. Masajul este o operațiune care constă în a freca, trage și frământa cu mâinile o parte sau întreg corpul, cu scopul de a iuși circulațiunea sângelui sau a desmorți nervii din acea parte. Masajul făcut cu mâinile să numește *manual* spre a să deosebi de cel făcut cu diferite instrumente sau aparate numit masaj *instrumental*. În timpurile mai vechi masajul să practică mai mult în popor, la țară, de către anume femei pricepute, și numai de puțin timp el a fost primit în știință, studiat cu băgare de seamă și sistematizat pentru diferite boale de mușchi, de încheieturi, în cazurile de fracturi ale oaselor, precum și în unele boale de pân-tece, de nervi. Vom începe cu *masajul manual* adecă cu cel făcut cu mâinile. Pentru ca cineva să poată face un masaj cum trebuie, *sistematic*, să cere ca să aibă oarecari cunoștințe de anatomie și de fiziologie, să cunoască omul cel puțin pe deasupra. Masajul trebuie făcut încet, domol, cu ușurință, numai odată pe zi în timp de 5-10 minute și nici odată mai mult de 30 zile. Cel ce face masajul, *masorul*, trebuie să aibă libere mișcările mânilor și brațelor, iar pentru aceasta să va desbrăcă de haină, rămânând numai în cămașă, ale cărei mâneci le va răstrânge până deasupra coatelor; își va spăla mâinile cu săpun și apă caldă, având unghiile întotdeauna tăiate și curate. Este bine ca să spele cu săpun și apă partea pe care va face masajul și dacă ea este păroasă s'o radă, pentru ca să nu să irite pielea prin frecături dând naștere la inflamații foliculare sau la furnicele. Locul să va unge cu unt de lemn, ulei de migdale sau cu vaselină, ori să va presără cu praf de scrobeală sau de talc, în lipsă cu făină; toate acestea pentru ca mâna celui ce face trăsăturile să alunece cu înleznire. — Practica masajului cuprinde mai multe operațiuni, cari să deosebesc prin forma, prin durata și prin forța lor. Aceste operațiuni sunt: 1. *Frecăturile sau fricțiunile superficiale*, cari să fac plimbând palma mâinii încetișor pe partea bolnavă, în direcțiunea circulațiunii sângelui venos, adecă mergând dela periferie spre centru sau de jos în sus, pentru ca vinele și vasele limfatice ale pielei să să poată deșertă. După cinci minute de frecare ușoară partea bolnavă nu mai este așa de simțitoare și fricțiunile să pot face mai tare, mai cu putere, încă alte cinci minute. Fricțiunile acestea să pot face în unele cazuri numai cu vârful degetelor

mari sau ale tuturor degetelor. 2. *Frecăturile sau fricțiunile prin apăsare* să fac apăsând locul bolnav. Aceste fricțiuni prin apăsare să fac în lungul membrelor sau în lungul spetelor și ele lucrează asupra părților adânci. Ele să fac cu podul mâinii când bolnavul este bogat în mușchi, adecă cărnos, și când să fac pe suprafețe mari, cum ar fi la brațe, coapse sau gambe; cu pulpa degetelor mari când voim să pătrundem printre tendoanele mușchilor sau când voim să apăsăm pe drumul unui nerv; cu vârful degetelor când sunt puțini mușchi și multe tendoane (vine) cum este la pumni și la glezne. Aceste frecături prin apăsare să fac în totdeauna de jos în sus pentru a împrăști revărsările de sânge și alte zemuri bolnăvicioase din țesăturile adânci în vine și în vasele limfatice. Apăsarea să mai poate face și cu pumnii strânși (*trăsătură de pieptene*), și care este bună pentru stomac și mațe. 3) *Frământarea* este un fel de masaj în care să apucă cu mâna părțile cărnose și să frământă; alteori să pișcă mușchii cu degetele. Frământarea să face mai cu seamă pe părțile cărnose, cum sunt ceafa, brațele, fesele și coapsele. Ea să mai poate face apucând cărnurile între degetul mare și celelalte degete, strângându-le și ridicându-le în sus, sau apucând cu amândouă degetele cele mari, fiecare tendon muscular și frământându-l potrivit pentru ca să să risipească unele revărsări în țesături sau articulații. Frământarea să recomandă în umflăturile ganglionilor (ghindurilor), în boalele de încheieturi și în durerile de mușchi. 4) *Tocarea mușchilor* să face cu mâinile întinse și cu marginile dinăuntru ale lor dealungul unui membru sau al corpului. Ea să poate face și cu vârful degetelor îndoite ca niște ciocănașe, sau să poate face chiar cu pumnii. Tocarea să facă pe locurile cărnose și pe spate cu destulă putere până ce pielea să înroșește; ea este bună în durerile nevralgice ale pielei și mușchilor. 5) *Bătaia mușchilor* să face cu un fel de biciu făcut din trei tuburi de cauciuc de grosimea degetului, unite prin o coadă de lemn, cu care să bat părțile bolnave fără ca să producă dureri mari din pricina elasticității tuburilor. Bătaia nu trebuie făcută cu putere mare, nici timp mult, iar pielea va fi în todeauna acoperită cu o cărpă sau flanelă subțire. Ea este bună în reumatismul învechit, în atrofia (topirea) mușchilor, în unele cazuri de paralizii. 6) *Mișcările active și pasive* ale încheieturilor slăbite sau înțepenite, să

fac de obicei în reumatismele învechite sau în aprinderile (inflamațiunile) cronice. Când aceste mișcări să fac de către însuși bolnavul după povăța doctorului să numesc *active*, iar când le face însuși doctorul sau masorul să numesc *pasive*. Ele constau în mișcări de îndoire și de întindere ale articulațiunilor bolnave; mișcările să pot face și în *laturi*, adică în dreapta și în stânga, pentru ca încheietura să-și capete pe deplin toate mișcărilor. — Aceste feluri de masaj să pot face fiecare în parte sau reunite între ele după trebuință; să poate începe cu frecăturile simple, urmate de cele cu apăsare și să sfârșească cu frământarea și chiar cu mișcările active ori pasive. Uneori după frecare să face tocarea sau bătaia mușchilor după cum cere boala. — *Boalele* în cari să recomandă masajul sunt multe. Intre boalele de mușchi avem *reumatismul* învechit, durerea de șale (*lumbago*), durerea mușchilor gâtului precum și în *torticolis* (gât strâmb). În aceste cazuri este bine ca după masaj bolnavul să facă mișcări din cap aplecându-să înainte, înapoi și în laturi. În durerile de mușchi dela mâni și dela picioare sunt foarte bune frecăturile și apăsările metodice. În *atrofia* (topirea) mușchilor prin apăsare, frământare și bătaie să va redeșteptă puterea în ficelele nervoase, să va mări circulația sângelui și prin urmare nutrirea mușchilor. Intre boalele de *nervi* avem așa numita *nevralgie sciatică*, adică a nervului mare dela picioare, începând dela șolduri și până la călcâie, boală foarte supărătoare și greu de vindecat. Aci masajul să va începe cu frecături, apoi cu apăsări făcute cu putere de jos în sus asupra nervului, putându-să combină și cu frământarea, cari toate vor amorți durerea. Diferitele *nevralgii* (dureri de nervi), cum sunt ale nervului din tâmplă (temporal), deasupra ochiului (supra orbital); *durerile de cap*, toate să pot vindeca prin masaj făcut pe părțile duresoase și asupra vinelor gâtului. Să mai recomandă masajul în *insomniile* nervoase, în *nevrastenie* (slăbiciune de nervi), în *paralizii* progresive și infantile (de copii), în *coree* și *atrofiile isterice*. Masajul face minuni în boalele *articulațiunilor* (încheieturilor), cum sunt *artritele cronice* și *înțepenirea* (anchiloză) articulară, în cari el să termină în totdeauna prin mișcări pasive ale încheieturii bolnave. În *entorze* (sucituri), masajul pune la locul lor ligamentele și țesuturile grăbind risipirea revărsărilor de sânge și

limfă din încheietură. Când însă entorzele sunt însoțite de *flebită* (inflamația vinelor) nu trebuie făcut masaj. În *luxațiunile* (scritirile) proaspete, după ce să va pune osul sărit la locul lui să va face masaj ușor ca să să desmorțească părțile, apoi masaj mai tare urmat mai târziu de mișcări active și pasive. În *fracturile* (rupturile) de oase *necomPLICATE*, precum și în acelea din apropierea încheieturilor, masajul să recomandă foarte mult. Ia fracturile cu răni (plăgi) nu să va face masaje. În boalele *tubului digestiv* să face masajul în *dispepsie* (mistuirea grea), în *dilatația* (lărgirea) stomacului, în *constipațiune* (incuietură). În aceste cazuri masajul să va face prin frecături pe pantece, de jur împrejurul buricului, dela dreapta spre stânga; la început ușoare, apoi mai cu putere apăsând și frământând părțile, 15-20 minute în fiecare zi, iar după câteva zile să va face numai la 2 sau 3 zile odată. Masajul *general*, adică făcut pe tot corpul este bun în reumatismele învechite de mușchi și de încheieturi, în *gută*, *noduri articulare*, în *diabet* (boală de zahăr), *anemie* (lipsă de sânge), *cloroză*, *impaludism*, *sifilis*, *obezitate* (grăsime prea multă). De câtva timp masajul *local* a început să să aplice cu bun succes în boalele de *mitră* (metrite) și de *ovare* (ovarite) etc. — Intru cât privește *masajul instrumental* el să face cu *aparate mecanice* întocmite astfel ca să deie bolnavului mișcări active și pasive de cari are trebuință sau pentru a înlocui un masaj manual obositor, prin aparate speciale de masaj *vibrator*, *trepidațiuni*, etc. Masajul *electric* să face prin ajutorul unor electrozi cari au forma instrumentelor de masaj prin cari să face să treacă un curent electric, faradic sau sinusoidal. Electrozii sunt înmuiați în apă sărată; unul din ei să ține nemșcat într'o regiune oarecare a corpului, pe câtă vreme celalt să plimbă pe regiunea ce trebuie să fie electricizată și masată în același timp. Prin acest procedeu nu să poate obține decât o singură formă de masaj, anume *fricțiunea*, care este urmată de *contractiunea musculară* la închiderea și deschiderea curentului. Masajul electric este bun în boalele mușchilor: *atrofi*, *paralizii*, *lumbago* (durere de șale), sau acolo unde să cere o activare a circulației sângelui: *anemie*, *debilitate* de constituțiune, sau în *constipație*, *lenevie intestinală*, *obezitate*, etc. *Masajul vibrator* să face cu electro-motoare de diferite forțe și dimensiuni, prevăzute cu un tub metalic flexibil, la extre-

mitatea căruia să adaptează instrumentul care servește la facerea masajului. După felul instrumentului să poate obține toate formele masajului: circular, fricțiune, vibrațiune, tapotment, etc., în același timp mulțumită ușurinții și exactității cu care să pot regula aceste aparate, precum și nenumăratelor instrumente ce să pot adopta la diferite organe; să pot obține de la vibrațiunile cele mai ușoare pentru masajul organelor delicate (inimă, urechie, nas, ochi, laringe, stomac) până la masajele cele mai puternice necesare în unele boale în cari masajul cu mâinile este obositor și neîndestulător. — Înainte de a termina vom mai aminti ceva și despre *masajul sub apă* cunoscut sub numele de *dușa-masaj*, în care să întrebuințeze un curent de apă cu sau fără presiune (*dușe percutantă*, *dușe irigantă*). Acest masaj să aplică cu deosebire în cazurile în care cea mai mică atingere sau mișcare provoacă bolnavilor dureri mari, nesuferite, și în cari masajul sub apă este aproape nedureros, membrele și încheieturile bolnave putându-se mișca mai cu înlesnire și fără durere. Masajul sub apă domolește durerile, descongesează organele interne, înleznește rezorbția exudatelor și a edemelor și întărește mușchii. El să recomandă în *artritele reumatice* vechi și dureroase, *reumatism de mușchi* (lumbago), *sciatică*, *nevralgii*, manifestării articulare ale *gutei* și în boalele de femei.

MĂSĂLARIȚĂ, *măsălar*, *nebunariță*, *sundatoare* (*Hyoscyamus niger*, fam. Solaneelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă drumuri, pe lângă case, dărâmaturi, garduri, prin câmpuri și grâne. Această plantă are un miros greu și este foarte veninoasă. Principiul activ al ei este *hiosciamina* și *hioscina*. În medicină să întrebuințeze frunzele, rădăcina și semințele. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de; alcoolatură, 1-4 gr.; extract apos, 16-20 centigrame; extract alcoolic de semințe, 5-20 centigrame; ceaiu (infuziune) din 1 la 100; praf (pulbere), 20-50 centigrame; sirop, 20-60 gr.; tinctură alcoolică, 1-4 gr.; tinctură eterată, 1-4 gr. Pe *din afară*: balsam tranchil; decoct, 50 la 1000; ulei de hiosciam; unguent populeu. — Acțiunea măsălaritei este *narcotică* întocmai ca a mătregunei (beladona). — *Hiosciamina*: 2-10 miligrame din cea lichidă, iar din cea cristalizată numai $\frac{1}{2}$ -1-2 miligrame; în grăunule și în injecțiuni sub piele. — *Hioscina* sau *scopolamina*: $\frac{1}{2}$ -3 miligrame, lucrează ca midriatic și ipnotic. — *Otrăvirea* cu

măsălaritei are ca semne: excitațiune mare, puls plin, fața roșie, amețeli, lipsă de putere în mușchii, pupilele dilatate, vederea dublă, greață, vărsături; în doză mare: aiurare, vorbă fără rost, tâmpeală, nesimțire, comă. *Tratament*: spălarea stomacului și medicamente pentru vărsat: ipeca, apomorfina; — stimulente: alcool, eter, amoniac, acetat de amoniac; cafea tare și caldă; muștare la pulpe, sticle cu apă caldă la picioare, injecțiuni sub piele cu nitrat de pilocarpină sau 7 grame de tinctură de jaborandi pe gură sau pe șezut (în clizmă); respirațiune artificială în timp de 2 ore. — *La țară* măsălaritea este întrebuințată la

Fig. 170. — Măsălaritea.

Floare și fruct.

durerea de măsea, de unde vine și numele ei. Fiertura caldă de măsălaritea să ține în gură la măsea, apoi să varsă și să clătește gura cu apă curată și puțin rachiu; tot pentru durere de măsele să mai fac aburi și fumuri cu semințe și frunze uscate; rădăcina pisată bine, mustoasă, se pune pe măseaua bolnavă. Frunzele să mai pun la abcese și buboae ca să potolească durerile. Cu zeamă de măsălaritea fiartă amestecată cu ulei să spală rana produsă de mușcătură de șarpe. Pe unele locuri să fac la copii băi de măsălaritea când n'au somn (contra insomniei).

MĂSELE. — Caută la DINTI.

MAȘINĂ DE CUSUT. — De când s'au inventat mașinile de cusut s'au înmulțit și boalele

femeilor. Nu-i vorbă, o mașină de cusut în casa unei femei harnice este o avere, dar nu-i mai puțin adevărat că acea mașină poate și nenoroci acea ființă! Primejdia mașinii de cusut provine din faptul că ea trebuie să fie pusă în mișcare prin ajutorul picioarelor cari apasă pe pedale. Dacă cineva lucrează prea mult cu această mașină să pomenește cu dureri (crampe) în pulpe și în coapse, apoi după câțva timp cu turburări în organele din partea de jos a pântecului, cu curgere albă (poală albă) sau roșie, care o slăbește, mai târziu cu pal-pitațiuni și dureri de stomac, iar în cele din urmă cu o slăbire generală și cu o sleire nervoasă foarte pronunțată, cari o pun în neputință de a mai lucra. Pentru a evita acestea, multe femei au mașini de cusut cari să mișcă cu mâna, dar și acestea au aproape aceleași rele, căci crampele și durerile în loc de a fi în picioare femeia le simte în mâna dreaptă, iar mâna stângă lucrând numai singură la ea să obosește și ea mai mult. Leacul cel mai bun pentru a scăpa de toate acestea ar fi să nu mai coase nimeni cu mașina, ceea ce nu se poate. Prin urmare tot ceea ce să poate face pentru ca să împușinăm sau să micșorăm pericolul acestor mașini este ca să nu lucrăm prea mult, să ne odihnim din când în când; după un ceas de muncă să urmeze un ceas de odihnă sau de o altă lucrare; să avem o mașină și de picioare și de mână, așa ca să putem schimba felul de lucru, adică lucrând câțva timp cu aceasta și tot atât timp cu picioarele.

MĂSLAD. — Fructele otrăvitoare ale unei plante lemnoase, lungă, subțire și agățătoare, numită *Cocculus suberosus* din fam. Menispermaceelor, cu flori albe, frunze mari lucitoare. Aceste fructe sunt roșii, rotunjore, de mărimea unor alune mici; ele conțin o substanță foarte otrăvitoare, numită *Picrotoxină*, în sămburele lor, iar în pericarp conțin un alcaloid: *menispermind*. Măsladul amestecat cu miez de pâine să întrebuințeze pentru a amei și a omori peștii. Acești pești sunt primejdioși dacă să mănâncă și prin urmare trebuie oprit acest fel de pescuit.

MASLIN, masin, oliv (*Olea europaea*, fam. Oleaceelor). — Arbore în totdeauna verde, originar din regiunea mediterană, care să cultivă foarte mult în toate părțile calde ale pământului (Maiu-August). Fructele numite *masline* sunt comestibile. Din ele să scoate *unt-de-lemnul* (vezi ULEIU), care să întrebuințeze la mâncare și în medicină.

Unt-de-lemnul este de două feluri: cel care să scoate prin întâia stoarcere, *unt-de-lemn virgin*, și cel care să scoate prin a doua stoarcere, *unt-de-lemn ordinar*. În medicină să întrebuințeze afară de *unt-de-lemnul* și frunzele și coaja maslinului, cari au proprietăți febrifuge (în contra frigurilor). Unt-de-lemnul lucrează ca laxativ, în doză de 30-60 grame, dat pe dinăuntru sau în clizme; să mai recomandă în contra pietricelelor de ficat (litiază biliară, colici de ficat), în doză de 100-200 gr. până la 400 gr. — Unt-de-lemnul *sterilizat* să obține spălându-l de mai multe ori cu alcool de 90° până când acesta nu să mai colorează, apoi să separă *unt-de-lemnul* de alcool, să încălzește la 120° și să filtrează. În colicile de ficat să poate da ca mai lezne de luat *unt-de-lemnul aromatizat* după formula: Unt-de-lemn, 150-400 gr.; coniac, 15 gr.; gălbiniș de ou, 2; mentol. 50 centigrame; să să beie dimineața în 2 rânduri la intervale de o jumătate de ceas.

MASTIC, sacâz — Suc rășinos care să scurge din tăieturile făcute pe trunchiul și ramurile arbustului *Pistacia lentiscus* din fam. Terebintaceelor. Sunt două feluri de mastic: în lacrimi și în masă (comun). Masticul este tonic (intăritor), astringent, bun în contra diareei (uridării) copiilor, în ceaiu; să mai dă și în incontinența urinii (când cineva nu poate ține udul). Dentistii îl întrebuințeze în prepararea cimentului pentru plombat dinții și măselele. Doză: 2-8 grame pe zi.

MASTICAȚIUNE (dela lat. *masticare*, a mestecă, a rumegă, a molfăi), *mestecare*. — Să numește astfel lucrarea de a mestecă, de a sdrobi mâncarea în gură cu ajutorul limbii și a buzelor cari împing și opresc mâncarea între dinți și măsele, cari o taie, o rup și o sdrobesc. Masticațiunea este întâiul act al digestiunii (mistuirii) și ea pe lângă măcinarea mâncărilor mai are încă o lucrare, aceea de a mări secrețiunea glandelor salivare, a *salivei* (balelor), care este un lichid ce arc însușirea de a transforma substanțele amilacee (făinoasele) în zahăr. Afară de aceasta saliva înleznește alunecarea mâncării în fundul gurii.

MASTITĂ (dela grec. *mastos*, mamelă. țată, și *itis*, inflamațiune). — Aprinderea mamelelor (vezi SANURI).

MASTOIDĂ (dela grec. *mastos*, țată, și *eidos*, formă). — Ridicătura osului temporal care să simte înapoia urechii să numește *apofiza mastoidă*.

MASTURBAȚIUNE. — Caută la Onanism.

MÄSURI și CÄNTÄRIRI. — Substanțele lichide să dau bolnavilor cu lingurițe, linguri, păhare, etc. Pentru aceasta este bine ca să știm fiecare din acestea cât cântărește, câtă greutate are; greutate care variază dela o substanță la alta. *Conținutul* unei lingurițe de cafea cântărește 3 gr. când este plină cu alcool de 60° sau cu ulei, 4 grame cu apă, 5 grame cu sirop; o lingură de compot cântărește 9, 12, 16 gr.; o lingură de supă 12, 16, 20 grame. Un păhar de țuică conține 30 gr. de apă, un păhar de vin 100 gr. și un păhar de apă conține 160 grame. Pentru substanțele solide avem: o apucătură de flori sau de frunze cântărește 2 gr., un pumn de făină 100 gr. Ca greutate în loc de ponderi ne putem servi de monede, știind că o piesă de 50. bani cântărește 2 gr. 50; una de 1 leu 5 gr., una de 2 lei 10 gr. și una de 5 lei 25 grame.

MAȚ. — Caută la INTESTIN.

MÄTÄCINÄ, mätăcină, mätăciune. — Caută la ROINIȚÄ.

MÄTASÄ. — Caută la VEȘMINTE.

MAȚÄ. — Caută la MITRÄ.

MÄȚE (Incurcătură de). — Caută la INTESTIN (*Ocluziune intestinală*).

MATERII FECALE. — Caută la FECALE.

MÄTERNITÄTE. — Casă de nașteri sau spital special pentru îngrijirea femeilor cari nasc ori au născut și în care lehuzele sunt îngrijite după toate regulile de aseptie și antiseptie date de știință.

MÄȚICO. — Așa să numesc foile arborelui *Piper angustifolium*, din fam. Piperaceelor, care crește în Bolivia și Peru. Aceste foi au un gust aromatic, amar, cu miros de mentă; au o rezină (*mäticină*), tanin, un ulei esențial și un acid cristalin (a. artantic). Lucrează ca astringent, emostatic și în contra blenoragiei. Să dă sub formă de ceaiu din 10 la 1000; ulei esențial, 25 centigrame până la 1 gr.; tinctură, 4-10 gr.; extract, 5-10 centigrame în pilule sau sirop. Extern: injecțiuni apă distilată.

MÄTRÄGIUNE. — Caută la MÄTRÄGUNÄ.

MÄTRÄGUNÄ, beladonă, cireașa lupului, doamna-codrului, doamnă-mare, iarba-codrului, împărăteasă, împărăteasa-buruenilor, mätträgiune, mätträgună-doamnă-mare, mätträgună-iarbă-bună, nädträgulă (*Atropa Belladonna*, fam. Solanaceelor). — Plantă ierbacee care crește prin păduri de dumbrave și codri, locuri umbroase, dosnice (Iunie-Iulie). Planta întregă

și mai cu seamă fructele ei sunt foarte veninoase. Cele mai multe otrăviri să întâmplă la copii, cari sunt amăgiți de frumuseța fructelor ce sunt de mărimea cireșelor sălbaticice și de o culoare roșie închisă, cu un gust dulce; 3 până la 10 din aceste fructe sunt de ajuns să omoare un copil. Oamenii mari care le cunosc și le știu puterea să feresc de ele. Principiul activ al mätträgunei este *atropina*. Proprietăți: *narcotică*, calmează tusa, mai ales tusa măgărească, astma, și diferite dureri, nevralgii, dureri reumatice; *relaxează sfincterele* din care pricină să dă în contra constipației, lărgeste pupila; ca *antinervos* să dă la incontinența urinii la cei ce nu pot ține udul, la isterie, corii,

Fig. 171. — Mätträgună (*Belladonna*).

epilepsie. *Modul de întrebuințare*: praf de rădăcină, 2-10 centigrame; praf de frunze 5-20 ctgr.; sirop, 10-20 gr.; tinctură alcoolică sau eterată 5-30 picături; extract apos 2-15 ctgr.; extract alcoolic de sămânță 1-10 ctgr. — Pe dinafară: uleiul de belladonă, cât vroești; în fricțiuni; pomadă beladonată după voie; plastore; în supozitoare, 2-5 ctgr. de extract. La țară, babele fac cataplasme din frunze și le pun pe abcese. Cei ce au friguri după ce o sapă sau o rup, să lea-gă cu mätträgună la cap. Dacă cineva are durere de măsele și să umflă tare la fălci (abubă), ia o frunză de mätträgună, o unge cu unsoare de găscă și o lipește de umflătură; ea este tot așa de bună și la alte umflături, la *sugel*. Să mai face cu ea de dragoste și de urât, când e pentru *dragoste*, să duce fata în pădure, o rupe cântând și o poartă cu sine; când e de *urât*, o rupe plângând și huind și o dă flăcăului căruia îi face de urât ca s'o poarte fără să știe. Să mai dă mätträguna în băutură, când are cineva necaz pe un altul ca să-l inebuească. — *Atropina* este principiul activ, alcaloidul belladonei. Ea este un medicament antispasmodic, antinevralgic, antireumatismal, calmant, lărgeste pupila. Să dă pe *dinăuntru* 1/2 până la 2 miligrame în băuturi, sirop, pilule, granule. Pe din *afară*: colir, 1 gr. la 100; în pomadă contra nevralgiilor faciale: atropină 10 ctgr., veratrină 5 ctgr., balsam nerval 15 gr., să să un-gă de 3 ori pe zi. *Sulfat de atropină*. Aceleași proprietăți și acelaș mod de întrebuințare ca la

atropină. — *Otrăvirea* să face prin fructele mătregunii, cari seamănă cu cireșile, după cum am arătat mai sus, și cu preparatele de belladonă și de atropină, având următoarele semne: căldură și uscăciune în gură și în gât, sete arzătoare, greutate la înghițit; fața roșie, ochii tulburați și scânteietori; vederea turbure din cauza *lărgirii pupilelor*, cari sunt nesimțitoare la lumină; vedere indoită (diplopie); neastâmpăr mare, aiurare sgomotoasă, apoi moleșeală, micșorarea puterii musculare, mersul clătănând și nesigur; pielea uscată și uneori cu pete roșii ca în scarlatină. *Tratament*: primul lucru ce avem de făcut este să deșertăm stomacul de otrava care este în el, prin urmare vom face ca bolnavul să verse, dându-i: emetic, ipeca, gădilindu-i omușorul; să va face spălarea stomacului dacă avem cu ce. Să va da stimulente: alcool, eter, amoniac, acetat de amoniac. Să da cafea neagră și ceaiu în cantitate mare și repetată, care neutralizează acțiunea belladonei; cafeaua și ceaiul să fie foarte calde. Muștare la pulpe, sticle pline cu apă fierbinte la picioare, sau baie generală cu muștar. Injecțiuni pe sub piele cu pilocarpină, sau ceaiu de jaborandi pe gură sau în clistere. Respirație artificială, timp de 2 ore dacă este de trebuință (vezi ASFIXIE). Urina să va scoate cu sonda.

MĂTREAȚĂ. — Un fel de praf alb format din fărâməturi de epiderm, cari să desfac de pe pielea capului, dela sine sau prin scărpinare. Mătreața să curăță mai bine cu o perie cam aspră decât cu un pieptene cu dinții subțiri, cari irită pielea capului și înmulțește mătreața. Pentru vindecarea mătregunii cetitorul să binevoiască a căută la cuvintele PĂR și PITIRIAZĂ.

MATRICARIA CHAMOMILLA. — Caută la MUȘETEL.

MĂTRICE, MATRINCHINĂ. — Caută la COLICI.

MATRICEA. — Caută la GRANAT.

MĂTRICEA. — Caută la MUȘETEL.

MĂTURITĂ. — Caută la VERBINĂ.

MAXILAR (dela lat. *maxilla*, falcă). — Tot ce ține de falcă să chiamă *maxilar*: oase, arterii, vine *maxilare*, nervi *maxilari*.

MAZĂRE (*Pisum sativum*, fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee, originară din regiunea mediteraneană, care să cultivă pentru trebuințele bucătăriei (Maiu-Iulie). *Mazărea verde* cu păstăile crude și fine este una din cele mai sănătoase legume; gătită cu zahăr sau cu sare și numai simplă este foarte bună pentru stomac, pe câtă vreme

gătită cu carne și cu grăsime ea este mai grea de mistuit. *Mazărea uscată* sau boabele de mazăre sunt mai greu de mistuit, din care cauză să recomandă să să mănânce numai sub formă de *mazăre bătută*, curățită de pelițele boabelor, pentru ca să nu producă greutate de stomac și gazuri.

MĂZĂRICHE. — Caută la VIERMII INTESTINALI (*Tenia*).

MECANOTERAPIE (dela grec. *mechané*, mașină, și *therapevein*, a îngriji, a vindeca). — Să numește astfel tratamentul boalelor cu ajutorul mijloacelor mecanice. La articolul *masaj* (vezi acest cuvânt) am arătat că sunt 2 feluri de masaj: unul care să face cu mâinile (manual) și altul care se face cu *aparate mecanice* întocmite astfel ca să deie bolnavului mișcări active și pasive, înlocuind masajul manual care este obșitor. Aceste mișcări făcute cu diferite aparate mecanice, cari silesc bolnavul să le execute în anumite doze, potrivit cu boala lui, constituie ceea ce să numește în medicină *mecanoterapie* sau *mecanica articulară*, care nu este o metodă a parte ci numai o aplicațiune de aparate mecanice la gimnastica medicală (vezi GIMNASTICĂ și MASAJ). Aceste aparate mecanice să compun din niște pârghii graduate, diferit articulate după trebuințe, dealungul cărora să poate fixa contragreutăți la distanțe variabile dela axa de sprijin. Rezistența pe care trebuie s'o împingă bolnavul variază în porțiuni cu lungimea brațului pârghiei: munca și cheltuiala de forță pot fi atunci dozate în mod matematic. Direcțiunea pârghiilor și modul lor de aplicațiune determină forma mișcării, a cărei întindere este regulată de însăși mișcarea brațului pârghiei care să poate limita de mai înainte după voință. Bolnavul să așează înaintea mașinii în picioare, șezând sau culcat, după cazuri, așa că mișcările sale să fie localizate în mod riguros în grupul de mușchi sau în încheietura bolnavă. Pentru mișcările active bolnavul pune singur în mișcare aparatul cu o manivelă sau o pedală. Pentru mișcările pasive mașinele sunt puse în mișcare cu ajutorul motorilor. Diferitele practice de masaj (frecțiuni, frământare, bătaie, vibrațiuni, etc.) sunt produse prin tamponare căptușite, puse în mișcare iarăși prin motori. În fine, unele mașini sunt dispuse pentru a vindeca strămbările (deviațiunile) șirii spinării (vezi COLUMNĂ VERTEBRALĂ), fie prin atitudinea în aparate de suspensiune, fie prin combinațiunea acestor aparate cu mașini cari provoacă mișcări active (aparate cu

frânghii și scripete). Mecanoterapia să recomandă cu bun succes în boalele cronice ale mușchilor, mai cu seamă în anchiloză (înțepenirea articulară), scolioză (strâmbarea șirii spinării), artrită, diabet (boală de zahăr), gută, obezitate (grăsime prea multă), dispepsie (mistuire grea), umflătura ficatului (congestiune), boalele de inimă, emfizem (năduf), tusă învechită (bronchită cronică), astmă, nevrastenie și boale nervoase.

MECONIU (dela grec. *mékônion*, suc de mac). — Materie viscoasă, neagră verzuie, care să adună în intestinul fetului la sfârșitul vieții intra-uterine și care este dată afară în puțin timp după naștere. Uneori meconiul poate fi dat afară și înainte de naștere, când copilul vine cu șezutul înainte sau când el suferă. Meconiul să numește astfel fiindcă samănă la culoare și la consistență cu sucul de mac; el este constituit de fiere (bilă) amestecată cu secrețiuni intestinale (epitelii și exudațiuni ale mucoasei). Cantitatea lui variază între 30 și 120 grame.

MEDIC (lat. *medicus*, dela *mederi*, a îngriji; grec. *iatrós*, dela *iasthai*, a vindeca), *doctor*, *doftor*, *dohtor*. — Cel mai însemnat rol în viața socială modernă îl are *medicul* sau după cum îi zice poporul român de pretutindenea *doftorul*, căci el este chemat ca să păstreze sănătatea și să vindece boalele semenilor săi. Pentru a putea îndeplini o misiune așa de măreață medicul trebuie să facă studii serioase de *anatomie* și *fiziologie*, adevă să cunoască bine *omul sănătos*; să studieze cu deamănuntul *raporturile omului cu mediul*, adevă cu tot ceea ce îl încunjură; apoi bine înarmat cu astfel de cunoștințe temeinice să observe și să pătrundă cu mintea toate turburările economiei (organismului), adevă să studieze *patologia* (boalele) și în același timp mijloacele proprii pentru vindecare (*terapeutică*), adevă *leacurile* sau *medicamentele*. Îmbogățit cu această *serie de cunoștințe*, studentul unei facultăți de medicină obține titlu de *doctor* și dreptul de a practica medicina, adevă de a fi *medic*. — Înainte de a merge mai departe o întrebare să naște și anume: de ce noi românii zicem medicului *doctor*, când știut este că cuvântul *doctor* este numai un titlu dat de o facultate: de *drept*, de *litere*, de *științe*, etc., înlocuim cum îl dă și facultatea de *medicină*? Românul la ori ce suferință trimite după *doftor* ca să-i dea vr'o *doftorie* bună ca să nu moară. Lucrul acesta nu să vede, pe

cât știm noi, la nici un alt popor și fiecare își are terminul propriu pentru cel ce să îndeletnicește cu arta de a vindeca, numai românul nu are, căci terminul de *medic* pentru el este necunoscut deși legea nu pomeneste decât numai de *medici* de plasă, *medici* de orașe, *medici* primari, *medici* legiști, etc. De unde dar pentru țărânul nostru cuvântul *doctor* a devenit sinonim cu cuvântul *medic*? Noi credem că aceasta s'a făcut numai prin împrejurarea că cei dintâi medici cu cari au venit în atingere românii au fost *străini*, căci de facultăți și doctori români pe acele vremuri nu să pomenea, și că acei medici, după cum de altfel și astăzi să obicinuieste la străini, să împodobeau în continuu cu titlu de *doctor*, așa că românul a ajuns să creadă că oricine este doctor este medic, și aceasta cu atât mai ușor cu cât pe acei împuri advocații nu erau doctori în d. nici profesorii doctori în litere și în științe, nici popii doctori în teologie; și chiar astăzi la noi în țară nu este în obicei ca advocații și toți cei cari au titlu academic de doctor să și-l puie înaintea numelui, după cum fac nemții de pildă, și uzează de acest titlu numai *doctorii în medicină*. Iată pentru ce noi în această carte scrisă pe înțelesul și pentru folosul tuturor, ne-am servit întotdeauna de cuvântul de doctor în loc de cel de medic și i'am dat chiar numele de *doctorul de casă*. Până la *doftori* românul nu cunoștea decât *babele* cu *leacurile* lor, de influința cărora nici până astăzi n'a scăpat pe deplin! — Am zis la începutul acestui articol că doctorul ocupă în societate un loc cu totul special, ceea ce face ca profesiunea lui să să deosebească cu totul de toate celelalte profesiuni. Din această pricină atât datorii cât și drepturile lui sunt regulate în mod juridic prin Codul civil. Intre medic și client sunt însă și îndatoriri reciproce, neprevăzute de lege, cari trebuie luate în seamă de către amândoi în interesul comun. Legea morală și conștiința obligă pe doctor ca să dea ajutor semenilor săi în caz de boală, dar nu poate să fie nici o lege care să-l silească la aceasta, sau să-i poruncească ca să și subordoneze voința la capriciul ori și cui, căci dreptul de a practica medicina îl are prin diploma sa pe care a obținut-o cu multe studii costisitoare, lungi și primejdioase. Studentul în medicină este expus în tot momentul a și pierde viața prin disecțiunile, autopsiile, manipulațiunile, spitalele, infecțiunile cu cari

trebuie să se ocupe zilnic fără ca societatea să-i deie vr'un ajutor, iar odată ajuns doctor, el intră în lupta vieții cu risicul și pericolele sale. Apoi pentru ca să ajungă la o pozițiune mai potrivită trebuie să muncească și să sufere mult, fără nici un alt privilegiu, căci el trebuie să-și îndeplinească datoriile de cetățean, să-și plătească contribuțiunile directe și indirecte, chiria, etc., ca ori și care om fără ca societatea să-i deie ceva și fără ca prin lege să aibă vr'o scutire. Afară de acestea, cum doctorul își dă ajutorul mai mult prin vorbă, unii clienți să achită de el numai prin mulțumiri goale, fără să se gândească ca aceasta numai nu este de ajuns. Doctorul este în drept ca să ceară dela clientul lui ca să-i dea considerațiunea cuvenită și în același timp deplina sa încredere. Până mai acum câțiva ani cele mai multe familii își aveau *doctorul de casă*, care îngrijea de toți și supraveghia sănătatea copiilor dela nașterea lor până ce erau mari și până ce la rândul lor întemeiau și ei alte familii. Și era bine așa, căci cât de ușor îi este doctorului și cu câtă siguranță tratează el boalele într'o familie, în care cunoaște temperamentul și constituțiunea părinților precum și pe copii dela începutul existenței lor; în astfel de împrejurări el nu este numai doctorul ci și amicul familiei. Astăzi însă lucrurile s'au schimbat; fiecare își schimbă doctorul după caprițiu, la o boală chiamă pe unul, la alta pe altul, și aci nu vorbim de specialiști; uneori chiar în aceeași boală familia chiamă un doctor dimineața, pe altul la amiază și pe al treilea seară, fără ca ei să știe unul de altul; ne putem închipui ce fel de căutare poate fi aceasta și ce soarte îl așteaptă pe acel nenorocit de bolnav! Sfătuim dar pe cetitorii noștri ca să nu-și schimbe doctorul fără v'un motiv real; să-și aleagă doctorul în care au mai mare încredere, și odată ales să-l păstreze cât să poate mai mult și chiar pentru totdeauna. În fața bolnavului să-și deie medicului toate lămuririle pe cari le cere precum și pe acele cari îi pot fi de trebuință; iar bolnavul să fie supus și să se lase a fi examinat pe deplin, urmându-i cu sfințenie toate prescripțiunile; să nu-i ascundă nimic, căci doctorul este ca un *duhovnic* și legea îl obligă să păstreze *secretul* așa zic *medical* sau *profesional*, după cum trebuie să facă și preotul. Afară de aceasta doctorul este obligat de morală ca și de lege să țină secretul nu numai despre ceea ce îi s'a spus, ci și des-

pre ceea ce a văzut, a auzit sau a înțeles cu prilejul funcțiunii sale medicale. Prin urmare bolnavul trebuie să aibă toată încrederea în doctorul lui, să-i arate totul fiind sigur că aceasta o face în interesul lui propriu.— Am zis mai sus că sunt unii clienți cari să achită de doctor numai prin mulțumiri goale, prin considerațiune și încredere, fără să ție seamă că doctorul nu poate trăi numai cu acestea. Prin urmare ori care doctor la sfârșitul boalei trebuie să-și primească *onorariul* și aceasta chiar și în cazurile nenorocite când bolnavul s'a pierdut, mai ales că în aceste cazuri el a muncit mai mult decât în cazurile cu sfârșit bun; în boalele grave medicul are o muncă înzecită și în tot momentul, până și noaptea, este preocupat de clientul lui; câte ceasuri stă el pironit cu ochii în carte, căutând și răscolind toată biblioteca și frământându-și mintea pentru ca să afle ceea ce este bun, ceea ce este în stare să-i scape bolnavul dela moarte! Astfel fiind, atât morala cât și legea obligă pe client să plătească doctorului *onorariul cuvenit*, după *puterea lui și în raport* cu munca desfășurată de acesta, ținând seamă de situațiunea medicului, de importanța serviciului dat, de timpul petrecut la patul bolnavului, etc. Din fericire sunt puțini clienți cari nu-și cunosc datoria față de doctor și să întâmplă foarte rar ca lucrurile să ajungă până la judecată în privința aceasta.— Un doctor chiamat la un client trebuie să-și facă datoria în conștiință, căci el este *responsabil* în fața legii de orice neglijență, nebagare de seamă, imprudență, neîndemănare, care ar fi produs moartea bolnavului. Prin urmare medicul este dator să caute bolnavul cu tot devotamentul, să-i deie toate îngrijirile conform științei lui, cu toată răbdarea de care este capabil, fără să cruțe osteneală, alergând ziua și noaptea, iarna și vara, pe timp bun sau viscol, ori de câte ori trebuința va cere. Din această cauză profesiunea medicală este cea mai grea, căci oboselile speciale precum și contagiunea fac ca medicii să aibă viața cea mai scurtă și medicii mor aproape trei părți din patru mai înainte de cincizeci de ani!

MEDICAMENT (lat. *medicamentum*, grec. *pharmakon*), *doctorie*, *leac*, *remediu*. — Să numește medicament orice substanță, simplă sau compusă, care să ia pe dinăuntru sau să aplică pe dinafară pentru a vindeca o boală. După modul de întrebuințare medicamentele să împart în *interne* și *externe* și farmacistul este obligat ca pe cele ex-

terne să pună etichetă scrisă pe hârtie roșie ca să nu să facă vr'o greșeală. Medicamentele să mai împart în *magistrale* și *oficinale*. Cele magistrale să prepară de farmacist în momentul trebuincios după formula dată de doctor, pe câtă vreme cele oficinale sunt medicamente preparate de mai înainte. A-fără de această deosebire trebuie să mai știm că cele dintâu (pilule, poțiuni, prafuri etc.) nu să pot lua decât după prescripțiunile medicului și când zice el, căci numai el are dreptul de a prescrie substanțe foarte active sau otrăvicioase, iar bolnavul și cei ce-l îngrijesc trebuie să fie cu băgare de seamă ca să nu să iee mai mult decât doza prescrisă (vezi Dozã), pe câtă vreme medicamentele oficinale (siropuri, paste, limonade, etc.) pot fi luate după voie fără nici o primejdie. — Sunt foarte multe medicamente și *modul lor de lucrare* precum și *indicațiunile* sunt foarte variabile, așa că dacă cutare medicament este bun pentru un bolnav de cutare boală, el poate să fie rău pentru alt bolnav tot-de-aceeași boală, ceea ce provine din pricină că constituțiunea unuia nu să potrivește cu aceea a celuilalt, deosebire pe care numai doctorul este în stare s'o cunoască. Prin urmare este foarte greșit acela care va lua un medicament sub cuvânt cu cutărui bolnav i-a făcut bine, fără ca mai întâiu să întrebe de doctor. — Intru cât privește *modul de întrebuințare* a medicamentelor, el variază foarte mult: unele să dau pe gură, altele prin șezut (elizme), prin fricțiuni (ungeri), inhalațiuni, injecțiuni sub piele, etc. Un lucru este bine constatat și anume acela că un medicament lucrează cu atât mai sigur cu cât el trece mai iute în sânge, adică cu cât să *absoarbe* mai curând. Maximul de absorpțiune să găsește la suprafața căilor respiratoare și în stratul de țesut celular care să află sub piele, între aceasta și mușchi; prin urmare dacă vom să avem o lucrare grabnică a medicamentului îl vom da în inhalațiuni și în injecțiuni sub piele (subcutanate, ipodermice) cu ajutorul unui ac găurit pus în capătul unei tulumbițe (siringa lui Pravaz); apoi vine introducerea medicamentelor prin gură și stomac, prin șezut (elizme), prin băi, fricțiuni și ungeri.

MEDICINĂ (lat. *medicina*, *ars medica*, grec. *iatriké*). — Medicina are de scop de a păstra sănătatea și de a vindeca boalele. Ea face în fiecare zi progrese mari, mulțumită mijloacelor cari să pun la îndemâna profesorilor cari o predau și a înlezniților făcute studenților pentru a o învăța. Mai a-

les în veacul din urmă medicina a ajuns în măsură de a prelungi viața omenească. În antichitate medicina era cât să poate de săracă și ea să exercita mai mult în temple, până la *Ipocrate* (născut în anul 460 înainte de Christos), care a *constituit-o* prin rezultatele observațiunii și experienței sale, scoțând-o de sub jugul speculațiunilor filosofice și punând-o sub ațel al *observațiunii*, care examinează, compară și judecă așa încât să întemeieze o *experiență raționată*. În scrierile lui Ipocrate și astăzi găsim multe adevăruri. După Ipocrate cel mai vestit medic a fost *Galien* (născut la 128 i. d. Ch.), spirit vast, ingenios, care a pătruns cu mintea aproape toate părțile medicinii. În evul mediu medicii să mulțumeau să comenteze autorii vechi, greci și arabi; apoi în epoca *Renasterii* medicina a devenit anatomică, clinică și experimentală; ea să învăța la patul bolnavului, la autopsie și pe animale. Astăzi experimentațiunea a luat o importanță foarte mare și medicina să învața în laboratoare și la patul bolnavului în măsură egală. — Medicina este o *știință* sau o *artă*? Ea nu este o știință constituită, ci năzuiește să devie: ea este o artă întru cât are de scop de a face ca cunoștințele câștigate să isbutească la un rezultat practic, fie că aceste cunoștințe provin din știința propriu zisă, fie că ele sunt luate din empirism. Medicina nu va fi o știință decât atunci când va atinge gradul de preciziune, de siguranță deplină, după cum este chimia și fizica, și ceea ce să chiamă artă va fi atunci o știință aplicată. Medicina să împarte în diferite ramuri: *anatomie și fiziologie, patologie, terapeutică, igienă*; ea să sprijine pe unele științe zise accesorii sau complimentare: *botanică, chimie, fizică, zoologie*. După profesorul francez Debove medicina nu este artă ci o știință; ceea ce este artă este practica medicală, și aceasta este așa de adevărat încât un *invățat* în cele mai multe cazuri este un *pratician* de a doua mână și viceversa. Pentru Debove medicina este *știința* care are de scop conservarea omului și a speciei sale; medicina intervine în legile noastre, actele noastre, moravurile noastre, sentimentele noastre; și dacă ea nu trebuie să fie cunoscută în amănuntele ei de oamenii culți, nu-i mai puțin adevărat că ea cuprinde un număr de cunoștințe pe cari toți trebuie să le știe, oricare ar fi profesiunea sau condițiunea socială a lor.

MEPHITISM (dela lat. *mephitis*, miros respingător), *putoare*. — Stricarea aerului prin

prezența gazurilor rele pentru respirațiune, deși neotrăvitoare prin ele însuși, cum este de pildă acidul carbonic, prin prezența a-burilor sau gazurilor iritante (clor, brom, etc.), prin existența compuşilor otrăvicioși (oxid de cărbune, diferite miazme provenite din mlăștini, haznale, latrine, etc.).

MEGALOCÉFALIE (dela grec. *me-gas*, mare, și *kephalé*, cap). — Mărimea anormală a capului, provenită din creșterea de volum a creierului, produsă de proliferarea nevroglii, sau provenită din înmulțirea lichidului encefalian, cum să vede la *idrocefal* (vezi acest cuvânt).

MEGALOMANIE (dela grec. *me-gas*, mare, și *mania*, nebunie). — Mania sau delirul de mărire (vezi DELIR).

MEGALOSPLENIE (dela grec. *me-gas*, mare, și *splén*, splină). — Creșterea peste măsură a splinii (vezi IMPALUDISM).

MEHADIA sau **HERCULESBAD** (Banat). — Ape minerale clorurate sodice, sulfuroase; acid sulfuric, acid carbonic și azot în stare de libertate. Numeroase izvoare *termale* sau *ipertermale*. Băutură, băi, piscine, duși. Bune pentru reumatism, gută, paralizii.

MEL ROSATUM. — Caută la **MIERE ROZATĂ**.

MELANCOLIE (dela grec. *melas*, negru, și *cholé* bilă, fiere), *lipemanie*. — În vorba de toate zilele cuvântul melancolie însemnează o stare de lancezeală (langoare), de reverie, de gândire adâncă nelămurită (meditațiune vagă) cu idei de milă, de dragoste. Când zicem despre cineva că este melancolic înțelegem că să află într'o stare de tristeță și de toropeală, iar nici de cum că ar fi nebun. Pentru noi doctorii melancolia este o formă de *nebie* (vezi ALIENAȚIUNE MENTALĂ) în care predomină tristețea și frica. Starea de tristeță poate să să întindă la toate facultățile și manifestațiunile intelectuale, și atunci avem *melancolia generală*, în care bolnavii sunt într'o stare de abatere, de toropeală completă, calmi și apatici (liniștiți și nepăsători) în așa măsură încât toate funcțiunile minții sunt nimicite sau cel puțin suspendate (întrerupte). Melancolia poate fi numai *parțială*, produsă prin halucinațiuni și iluziuni ale unuia sau mai multor simțuri, așa că judecata este *dreaptă* pentru lucrurile în cari ea nu este influințată de nici o halucinațiune și *rătăcită* pentru celelalte lucruri. Halucinațiunile să rapoartă uneori numai asupra corpului, și atunci avem un grad extrem de *ipocondrie* (*nebiele ipocondriacă*); alte ori senzațiunile bolnăvicioase vin din

afară, cum sunt halucinațiunile vederii, ale auzului, cari fac pe bolnav să să creadă victima unor influințe exterioare ascunse (oculte) și misterioase (tainice) pe cari numai el le cunoaște și cari îl chinuesc. Forma aceasta este cea mai grea de cunoscut și de tratat, față de care numai un medic specialist poate să să pronunțe. — *Tratament*. Să va pune bolnavul într'un loc liniștit, departe de sgomot și de mișcare; pentru aceasta este bine să fie dus din locuința lui obicinuită, să fie *izolat* de toți ai săi; nu este bine să fie dus în călătorie. Bolnavul atins de melancolie subacută, adecă în grad mai mic, să fie instalat într'un stabiliment de *idroterapi*e cu condițiune însă ca să aibă acolo o viață liniștită, iar nu să fie dus într'o *casă de nebuni* (ospiciu de alienați) decăt numai dacă este atins de melancolie *agitată*, cu delir (aiurare) sau cu tîmpeală. Bolnavul trebuie supraveghiat de aproape ziua și noaptea. Când starea de melancolie este compatibilă cu o activitate oarecare, trebuie să-i facem o ocupațiune, să-i dăm de lucru, pentru ca să-l scoatem din gândirile lui triste, să-l punem să să plimbe în aer curat, să muncească în grădină; la câmp, să facă gimnastică moderată și rațională, dar să nu-l lăsăm să să ostenească, muncind prea mult, și de mai multe ori pe zi să-l punem pe odihnă, mai ales după mîncare. Față de bolnav să ne arătăm cu milă, cu compătimire, să ne arătăm că ne interesăm de starea lui, să ne silim să-i câștigăm încrederea, fără să ne asociem la ideile lui delirante evitând chiar de a le discuta. Vom prescrie o *alimentațiune* (hrană) *abondentă* și *substanțială*, dând *stimulente* (ceaiu, cafea, vin în doze mici); vom da *tonice* (chinchină, fier, arsenic, peptone). Dacă bolnavul nu vrea să mînânce vom recurge la hrînirea *forțată* prin mijlocul sondei. Să va combate *constipațiunea* dând laxative, purgative repetate și clizme; apoi dezinfectante intestinale (salol, benzonaftol, betol, etc.). Să va stimulă nutrițiunea generală lăncezând și să va activă circulațiunea pielii prin *idroterapi*e (duși călduțe sau cearșeafuri înmuiate și stoarse); sau să vor face fricțiuni uscate, masaj, sau băi cu muștar, electricitate statică sau faradică. În contra *insomniei* să va dă bromurele, cloralul, trionalul, sulfonalul, veronalul, etc., iar pentru a combate orice semn de exaltațiune nervoasă să va dă *opiu* sub formă de extract, în pilule sau în săpunăse de câte 3-5 centigrame, sau *morfină* în injețiuni sub piele

(de $\frac{1}{2}$ sau 1 centigram una, de 2-3 ori pe zi).

MELANEMIE (dela grec. *melas*, negru, și *haima*, sânge). — O stare a sângelui în care el este negru în arterii și în capilare întocmai cum este în vine. Să mai înțelege prin numele de melanemie și o stare a pielii în care ea are o culoare care variază dela cenușiu până la galbin închis (negriu). Sângele cuprinde între altele nește granule de ematozină, negrii, galbine pămâtoase sau roșii gălbui.

MELANOM (dela grec. *melas*, negru, și *terminațiunea om*, care însemnează tumoră). — Tumoră sau umflătură neagră a pielii, care este de rea natură și care să mai numește și *cancer melanic*.

MELANURIE (dela grec. *melas*, negru, și *ou-ron*, urină, ud). — Când udul omului este negru să zice că el are melanurie. Colorațiunea neagră să observă când urina este încărcată cu indigotină sau indican. În otrăvirea cu acid fenic udul de asemenea este negru.

MELC, *bourel*, *culbec* (*Helix pomatia*). — Molusc gasteropod. — Ca mâncare melcii nu sunt hrănitori, sunt greu de mistuit și trebuie mâncați cu hrean sau cu un sos acrisor. În medicină s'a întrebuințat în contra boalelor de piept și de piele, sub formă de bulion (zeamă de melci), gelatină, pastă, pastile și sirop, după voință. — *Poporul nostru* cunoaște mai multe feluri de melci: *de vie* (*helix pomatia*), *șerpești* sau *vârगाți* (*helix nemoralis*), *înfășați* (*limnea stagnalis*) și *babite*. Să sapă iarna din pământ *melcii de vie*, de prin locurile unde crece alunii și să pun în o oală nouă, care să lipește apoi cu a luat la gură, să pune în cuptor după ce s'a scos pânea, să lasă până a doua zi, apoi melcii astfel uscați să pisează și să ia câte o lingură de masă de 3 ori pe zi în un păhar cu apă rece, pentru *piatră în beșică*. Zeama de melci fierți să bea pentru *vătămătură*; melci pisați și cu rachi de drojdii pentru *surpătură*; coaje de melci pisată să bea în rachi de drojdii pentru *boale lumesti*.

MELIEDIC. — Localitate în județul Buzău, comuna Lopătari, pe valea Slănicului, cunoscută pentru apele ei de băut medicamentoase cloro-iodo-sodice și pentru cele de masă fieruginoase alcaline. Sunt 32 de izvoare atermale și 4 fântâni simple, și anume: 5 cloruro-sodice simple, 12 iodurate, 7 slab sulfuroase, 2 sulfuroase simple epatice și 10 alcaline fieruginoase. La Meliedic nu este nici un stabiliment de băi,

nu să face nici cură cu apele de băut la izvor. În anii trecuți s'au exploatat apele alcalino-fieruginoase vânzându-să în comerț ca apă de masă „*Apă de Meliedic*“. Întreprinderea însă n'a reușit.

MELENĂ (dela grec. *melas*, negru). — Emoragie intestinală; sângele care este negru să deșeartă prin sezut, singur sau amestecat cu materii fecale. Pentru tratament caută la EMORAGIE și EMATEMEZĂ.

MELILOTUS OFFICINALIS. — Caută la SULFINĂ.

MELISSA OFFICINALIS. — Caută la ROINIȚĂ.

MELOȘEL. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă și Barba caprii).

MEMBRE. — Omul are patru membre: două în partea de sus a corpului, numite membre *superioare* sau *toracice*, cari să unesc cu pieptul sau toracele prin *umeri* și sunt formate fiecare din un *braț*, un *antebraț* și o *mână*; două în partea de jos a trunchiului, numite *inferioare* sau *abdominale*, cari să încheie cu trunchiul prin *șolduri* și să împart în *coapsă* (arm), *gambă* (gionată) și *picior* (vezi aceste cuvinte). Membrele slujesc la multe lucruri: cele de sus pun pe om în raport cu obiectele din afară, pe cari le ating; le pipăie, le prind, le mută din loc în loc, le duc la gură, etc.; iar cele de jos susțin greutatea corpului, când omul stă în picioare, și îl transportă dintr'un loc în altul în diferite moduri de mișcare: mers, fugă, etc. Când din vr'o întâmplare oarecare omul își pierde vr'un membru, el poate să-l înlocuiască cu un alt membru *artificial*, construit în așa mod încât el poate să îndeplinească întru câtva slujba membrului pierdut (vezi BRAȚ și GAMBĂ).

MEMORIE. — (lat. *memoria*, grec. *mnéme*), *aducere aminte*, *ținere de minte*. — Memoria este una din facultățile fundamentale ale inteligenței și ea constă în rechemarea sau repetarea ideilor și a noțiunilor de obiecte, cari deja produse odată sau de mai multe ori, au loc în mod independent de obiectul și de senzațiunea specială care le-a determinat, ca și cum acest obiect ar fi de față. Părțile creierului cari au însușirea de a reproduce astfel de acte de mai înainte îndeplinite nu sunt altele decât acelea cari joacă rolul de centru de percepțiune și de elaborări intelectuale. Ceeace o probează aceasta este că ori cât de intenze și de variate sunt durerile simfite noi le uităm, fără a putea rememora altceva decât ideile ce ele au putut face să să nască. Memoria este ca și judecata un atribut care

aparține în propriu intelectului, însă ea n'are nici *aparat propriu*, nici caracterele unei *funcțiuni*. Acest atribut este puțința de a repeta în absența intervențiunii simțurilor un act al gândirii a cărui îndeplinire a avut deja loc. — Turburările memoriei să văd adeseori în unele boale. Memoria să poate întuneca pentru a nu reveni decât încetul cu încetul în boalele acute susceptibile de a slăbi sau turbura facultățile intelectuale, cum este febra tifoidă, etc. (*amnezie*); uneori, din contră, memoria câștigă o activitate deosebită și bolnăvicioasă (*iper-mnezie*), cum se vede mai ales la nebuni. Pierderea memoriei să vede de obicei în boalele de creeri, în nevrastenie, în otrăvirile cu alcool și tutun.

MENIANTINĂ. — Caută la TRIFOȘTE.

MENIERE (Boala lui). — Caută la URECHE.

MENINGE (dela grec. *ménigx*, membrană, peliță). — Astfel să numesc cele trei membrane (*duramater*, *arachnoida* și *piamater*), cari învelesc creerii și măduva spinării (vezi CREER).

MENINGITĂ (grec. *meningitis*, dela *menigx*, membrană, peliță, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune, aprindere), *apriinderea cămășii creerului*. — Puține boale sunt cari să înspăimânte pe mame în mod așa de îngrozitor ca *meningita*, și cu tot dreptul; căci această cumplită boală nu iartă mai niciodată, terminându-să aproape în totdeauna prin moarte. Meningita constă în apriinderea pelițelor cari învelesc creerul; ea este de două feluri: *simplă* și *tuberculoasă*. — 1. *Meningita simplă*. Această formă să observă mai mult la copii și poate fi produsă de o cădere pe cap, de insolațiune (soare sec), de prezența viermilor intestinali (limbrici), de o boală de urechi, de influență, pneumonie (apriindere de plămâni), erizipel (brâncă), febră tifoidă (lingoare), febre eruptive (pojar, scarlatină), reumatism, siflis, abuzul de băuturi alcoolice, de muncă prea încordată cu creerul. Meningita începe în mod brusc și de obicei prin febră (căldură), care este precedată de fiori; temperatura poate fi de 39—40° și mai mult; apoi să ivește *durerea de cap*, care este foarte mare și constantă (neîntreruptă); ea să simte mai mult la frunte și este așa de puternică încât bolnavului îi să pare că-i crapă capul; durerea vine sub formă de svăcnituri, cari silesc bolnavul să țipe și să geamă, rămânând nemișcat în pat, ferindu-să de lumină, nesuferind șgomotul și evitând să răspundă la întrebări; ochii bolnavului sunt roșii și uneori el are

dureri în orbite și țiuțuri de urechi. Alt semn al acestei boale este *delirul* (aiurarea), care să arată prin vorbe neînțelese, prin țipete, prin halucinațiuni (vedenii), prin dorința de a sări din pat; fălcile sunt încheștate și dinții scrâșnesc, iar bolnavul nu poate nici bea și trebuie să-i introducem cu multă greutate băuturile în gură. Afară de acestea bolnavul mai are *vărsături* repetate, compuse la început de alimente, apoi de bilă (fiere) și de lichide groase; *constipațiunea* (incuietura) este îndărătnică și să combată cu anevoință prin purgative (curățenii) și clizme; *ințepenirea gâtului cu capul dat pe spate* să observă dela începutul boalei, apoi *strabismul* (privirea încrucișată) sunt semnele de căpetenie ale meningitei, cari trebuie toate să fie unite pentru că să putem afirma că avem a face cu o *meningită*. Semnele arătate mai sus să văd în *perioada întâiu* a boalei, perioadă numită de *excitațiune* care poate să dureze dela 4 până la 15 zile. După aceasta vine *perioada a doua*, zisă de *depresiune* și care durează câteva zile în cari bolnavul cade într'o stare de somnolență, de nepăsare, de toropeală (abatere); febra scade și pulsul bate mai încet decât în stare normală. Pântecel este scufundat (scobit) ca o luntriță; respirațiunea neregulată; fața când roșie, când palidă; *convulsiuni* (spasme) generalizate (peste tot) sau mărginite la față, la un membru; *ințepenirea* (contractura) gâtului, a fălcilor. După câteva zile bolnavul intră în *perioada a treia*, zisă *paralitică*, în care membrele sunt, ca și paralizate, nu să mai mișcă, nu simțesc; pulsul rămâne mic și rar, iar febra crește din nou, pântecel să balonează (să umfle), bolnavul își pierde cunoștința și moare cam pe la a 21-a zi încet, pe nesimțite sau după ce a avut câteva spazme. Aceasta este forma obicinuită a meningitei simple, dar ea poate dură și mai puțin; uneori bolnavul moare după 5—6 zile dela începutul boalei; alte ori, în forma numită *fulgerătoare*, el poate încetă din viață în 24 de ceasuri cu febră mare, spazme și durere de cap cumplită. — 2. *Meningita tuberculoasă* este inflamațiunea membranelor creerului (arachnoida și piamater), în urma prezenței unor granulațiuni (grăuncioare) analoage cu acelea cari să văd în plămâniilor celor atinși de *oftică* (tuberculoză) și este datorită aceleiași cauze, adică la înmulțirea bacililor lui Koch. Adeseori oftica dela plămâni sau cea dela intestine (mațe) să însoțește de meningită. Această formă de meningită să ivește mai mult la

etatea de 2—7 ani, dar să poate ivi și la adulți. Intre cauze avem de obicei ereditatea (moștenirea), o lovitură la cap, o răceală. In meningita tuberculoasă perioada dela început poate dura câteva zile până la 2 luni, și ea începe prin tristeță, schimbarea caracterului, slăbire, din când în când accese de friguri, ghinduri (ganglioni) la gât, la subțiori, la stinghii, după cari apoi încep toate semnele descrise în forma simplă: febra, durerea de cap, vărsăturile, delirul, înțepenirea gâtului, strabismul, constipațiunea, etc.—*Tratament.* Bolnavul trebuie ținut în o cameră întunecoasă, scutit de sgomot și de orice cauză de excitațiune; regim *lactat*; beșică cu ghiată pe cap în permanență; să va da *purgatine* (*calomel*, *scamonee*, *tinctură de jalapa*) și *iodurul de potasiu*, 2-4 grame pe zi. In contra căldurii să va da *antipirină*, *chinină*, *piramidon*. In contra agitațiunii, insomniei, a delirului, să recomandă *bromurele*, *cloralul*, *opiul*, *băile călduțe* (25-30°). O poțiune bună este următoarea: bromur de potasiu, 2 gr.; iodur de potasiu, 1 gr.; tinctură de valeriană, 20 picături; sirop de coji de portocale, 40 gr.; apă distilată, 100 grame; să va da la fiecare ceas câte o lingură de compot. In timpul mai nou s'a recomandat *băile calde* de 38-40° timp de 10-25 minute, pentru delir, febră, durere de cap și contracturi; apoi *puncțiunea lombară*, făcută la 2-5 zile odată și extrăgându-să câte 10-20-70 gr. lichid encefalorachidian, pentru a micșora ipertenziunea intracraniană (ipotermie, torpoare, comă). Unii recomandă ca puncțiunea lombară să fie urmată de *injecțiuni* în canalul șirii spinării de *colargol* (5 centigrame) sau de *electargol* (5 centigrame). Să mai recomandă *injecțiunile cu ser artificial*. Când este bănuială de *sifilis* drept cauză a boalei, imediat să va institui un tratament energetic mixt: *injecțiuni cu biiodur de mercur*, sau *fricțiuni mercuriale* și *iodur de potasiu*. *Tratamentul meningitei tuberculoase* va fi aceleași ca la meningita simplă, dar să vor mai administra clizme cu *creozot*, să vor face *injecțiuni cu gaiacol*, *fosfotal*, *iodoform*.

MENINGITĂ RACHIDIANĂ. — Caută la MĂDUVA SPINĂRII.

MENINGISM. — Este o stare de boală care să sfârșește prin vindecare. Intre cauzele cari produc această stare să numără: o indigestie, eșirea dinților, viermii intestinali (limbrici), otrăvirea cu alcool, corpi străini în urechie sau în alt loc. Să mai observă în cursul sau în convalescența unor boale infecțioase: influență, pneumonie, enterită,

febră tifoidă, etc. Semnele acestei stări sunt acele ale *meningitei* (vezi acest cuvânt) de care să deosebește cu greu, mai ales la început. *Tratamentul:* purgative (curațenie), clizme, chinină și medicamente în contra viermilor intestinali, când aceștia sunt cauza.

MENINGO-ENCEFALITĂ. — Aprinderea sau inflamațiunea acută a creierului și a învelișelor lui (meninge). Să observă în răniri și ca complicațiune în febrele grave. Semnele de căpetenie sunt: toropeală, somnolență, durere de cap, slăbiciune musculară, spazme trecătoare cu amorfie în membre, frica de lumină. Alteori în loc de toropeală să vede o excitațiune febrilă, cu greață și vărsături. Mersul boalei este repede; febra devine mare și să însoțește de aiurare (delir), de spazme, apoi de paralizii și in cele din urmă moarte. Să vindecă foarte rar.

MENINGOCEL (dela grec. *menigx*, membrană, peliță, și *kélé*, tumoră). — Este o umflătură sau tumoră formată de ernia (eșirea afară din craniu, din cap) a unei părți a cămășii creierului, prin o deschizătură accidentală sau congenitală (din naștere).

MENOPAUZĂ (dela grec. *mén*, lună, și *pausis*, încetare). — Încetarea regulilor sau a periodului (vezi MENSTRUATIUNE).

MENORAGIE. — Caută la MENSTRUATIUNE.

MENSTRUATIUNE (lat. *menstrua*, dela *mensis*, lună), *regale*, *period*, *soroc*. — Femeile au o scurgere de sânge în fiecare lună prin vulvă, care începe dela 12-16 ani (*pubertate*) și durează până la vârsta de 50-60 ani (*menopauză*). Această scurgere poartă numirile de mai sus, cari toate sunt în raport cu regularitatea cu care ea vine la fiecare lună odată: lună care poate fi de 25 până la 30 de zile. Cu cât menstruațiunea să face mai regulat cu atât femeia este mai sănătoasă, din care pricină trebuie să să supravegheze în deaproape *periodul*, ținând seamă de cele mai mici abateri, luând cele mai mari precauțiuni când începe a să ivi, în tot timpul cât durează și când încetează, adecă când femeia este *iertată* (*menopauză*). Din acest punct de vedere am putea împărți etatea femeiei în trei părți: înainte, în timpul și după menstruațiune. *Cauza* sau mai bine zis punctul de plecare al regulilor este ruptura la nivelul ovarului a unei vezicule care conține nu ovul (*oușor*), iar căptușala (mucoasa) mitrei este congestionată, adecă plină de sânge, și capilarele ei plnesc lăsând să

curgă sânge, care să amestecă cu un lichid mucos secretat de glandele mitrei. Congestiunea (îngrămădirea de sânge) să face în toate organele maternele, chiar și în sânuri, ceea ce face ca femeia să simtă un fel de greutate, de tenziune, de căldură în șale, în lighian, în stinghii, iar la sânuri o umflare. În timpul periodului unele femei n'au poftă de mâncare sau au un apetit caprițios, altele au urdinare și încercări de palpațiuni (bătaie de inimă); fața este colorată în mod inegal, ochii la început sunt vioi apoi pleoșțiți, cea mai mică sfortare le obosește, nu pot munci, caracterul lor este iritabil, sunt foarte impresionabile, adeseori au nevralgii (dureri în diferite părți ale corpului). Cantitatea de sânge ce să pierde la fiecare period este variabilă, dela femeie la femeie și la aceeași femeie variază după etate; în termin mijlociu să poate scoți cantitatea sângelui cam la 150 până la 200 grame, uneori ea poate fi numai de câteva grame, alteori de 500 până la 600 grame. Această cantitate variază și după hrană, după muncă și după climate; ea este mai mare la persoanele hrănite bine, la cele cari muncesc din greu și în țările calde. Sângele este de culoare roșie închisă, cam viscos; iar durata unui period este de 4 până la 8 zile. — Sunt unele persoane cari n'au regule, ceea ce să întâmplă în cazurile de imperforațiunea imenului sau de o oprire de dezvoltare a mitrei. În cazul dintăiu trebuie să să facă o mică operațiune, adică să să găurească membrana imenului; în cazul al doilea boala nu să poate vindeca. — *Incepul menstruațiunii.* Până la începutul *pubertății*, cam pela etatea de 11-12 ani copila habar n'are de ce are să-i să întâmple, când deodată să pomeneste că să pătează fără să aibă vr'o turburare în sănătate, alte ori însă ivirea periodului să face cu mare anevoință pentru care trebuie o mare băgare de seamă din partea mamei (vezi FETE TINERE). Venirea regulilor (vezi PUBERTATE) să însoțește de creșterea sănurilor, de eșirea părului la subțiori și la partea de jos a pântecelui, uneori și de turburări nervoase (vezi ISTERIE). De asemenea să modifice caracterul și vocea. La celea mai multe fete menstruațiunea să stabilește în mod regulat chiar de la început; la altele însă ea apare câțva timp la două-trei luni odată; cele dintăiu regule pot fi foarte dureroase. — Să întâmplă câte odată că *periodul nu vine pe unde trebuie* și femeia are emoragie

(pierderea de sânge) din nas, din piept (scuipă sânge), din stomac (varsă sânge), din mațe (curgere de sânge prin șezut), din beșică (urinare cu sânge); în cazuri foarte rare s'a observat curgerea de sânge din sfârcurile sânurilor. — *Menstruațiunea anevoioasă și dureroasă* sau *dismenoree* (dela grec. *dys*, cu greutate, *men*, lună, și *rheo*, curg). Sunt mai multe cauze cari pot face ca periodul să vină cu mare greutate și cu durere. Intre acestea să numără cloro-anemia, singură sau asociată cu o stare nervoasă pronunțată (*isterie*); congestiunea mitrei; inflamațiunea cronică a mitrei (*metrită*), asociată sau nu cu îndoirea (*flexiunea*) gâtului mitrei asupra corpului ei, mai cu seamă când această îndoire este înainte (*anteflexiune*); strâmtarea (*strictura*) gâtului mitrei, din naștere sau căpătată mai pe urmă; o tumoră a mitrei, etc. În cazurile de dismenoree femeia simte jos o căldură, o greutate, are mâncărime la trup, dureri în partea de jos a pântecelui, care este umflat, durerea să duce până în stinghii, în coapse, în șale și uneori până în sânuri. Aceste suferințe să pot ivi cu câteva zile înaintea regulii, și uneori durează în tot timpul ei, alteori încetează îndată după ce s'a ivit sângele. Afară de acestea, femeia poate fi palidă sau roșie la față, să aibă greață și chiar vărsături, să-i vie să iasă des cu udul și cu scaunele; ea este într'o stare de nervozitate mare, supărăcioasă și gata să plângă în orice moment. Sângele poate să curgă picătură cu picătură, apoi să să oprească, cum să întâmplă în metrită zisă pseudo-membranoasă, în care căptușala mitrei să scămosează, să curată și merge de astupă gura mitrei ca un dop și oprește sângele de a mai curge; alteori sângele curge în cantitate mare, uneori sub formă de cheaguri. Dismenoreea durează la unele fete până să mărită și încep să facă copii; iar când să ivește după căsătorie ea este produsă de o metrită. *Tratamentul* variază după cauză. Când femeia suferă înainte de a începe sângele să curgă îi să va da medicamente cari să înlesnească curgerea lui (*emenagoge*) cum sunt: apiol, apionină, tinctură de viburnum prunifolium (câte 10 picături de 5-6 ori pe zi), cu 2-3 zile înainte; când s'au ivit regulele și ele sunt tot dureroase să va pune cataplazme calde pe pântece, săpunase cu extract de opiu și cu extract de beladonă, sau elizme cu laudan (10-15 picături) sau cu antipirină. În intervalul regulilor să va

face un tratament general: fier, arsenic (pentru anemie), hidroterapie (pentru nervozism), alcaline (la artritis); iar în cazurile în care gâtul mitrei este strimt sau strâmb să va face dilatarea (lărgirea) și îndreptarea lui; în cazurile de metrită cronică membranoasă să va face *răzuirea* cavității mitrei. — *Menoragia* va să zică curgerea de sânge în cantitate peste măsură de mare în timpul menstruației. Ea să deosebește de *metroragie* prin aceea că în aceasta, curgerea de sânge din mitră să face în intervalul regulilor. Menoragia să observă la femeile cari sufer de cloro-anemie, de metrite, de polipi ai mitrei, de fibrom și alte tumori ale mitrei, sau când menstruațiunea a întârziat să vină mai multe luni, ori când să apropie vârsta critică, adică menopauza. În cazurile de menoragie, cel mai bun lucru este ca femeia să steie liniștită în pat, pe spate, cu capul mai jos și cu pântecul puțin acoperit, și la mare trebuință îi să va face și injecțiuni vaginale cu apă fierbinte de 45°. — *Întârzierea menstruației* sau *oprirea bruscă* a ei să chiamă *amenoree* (dela grec. *a*, fără, *men*, lună, și *rheo*, curg). Ea poate fi produsă de o emoțiune vie, de răceală (punerea picioarelor sau a mânilor în apă rece, băuturi cu gheață), de oboseală (danț, unblet mult, raport sexual în momentul menstruației), de cloroanemie, de oftică, de supărări mari, de schimbarea vieții și a regimului, de convalescența boalelor lungi. În amenoree femeia are călduri la obraz, amețeli, dureri de cap, văjăituri de urechi, uneori curgere de sânge din nas sau scui-pare de sânge, turburări nervoase și digestive, dureri în șale, etc. *Tratament*. În caz de cloroanemie să va da fier, arsenic; băi de picioare cu muștar, injecțiuni vaginale calde și băi de șezut calde de 30°; să va da șofran, sabină, absint, rută, artemisia. În caz de emoțiuni violente, de răceală, să va da apiol, ceaiu de șofran, purgative, băi de picioare cu muștar. În caz de obezitate (persoanele prea grase) să va prescrie un regim potrivit și să va face *curățirea* mitrei urmată de injecțiuni iodate în epoca presupusă a regulilor. — *Oprirea definitivă* a menstruației să numește *menopauză*, iar la țară să zice că *femeia este iertată*. Aceasta să întâmplă cam pela 50 de ani, uneori chiar la 40-45 ani; alteori poate veni tocmai la 60 ani; la femeile cari n'au făcut copii sau la cari le-a venit regulile prea de timpuriu menopauza să arată mai iute. Menopauza nu vine

în mod brusc; ea să anunță adeseori prin neregularitate la venirea periodului sau în cantitatea sângelui, care poate fi foarte mică, sau dinpotrivă foarte mare și un period să să prelungească până la celalt. *Semnele* menopauzei sunt: căldură în față, zăpăceală, văjăituri de urechi, greutate în pântece, acrimi la stomac, mistuire inceată, respirațiune grea; caracterul devine trist și neliniștit; moleșeală în tot corpul mai ales când femeia începe a să ingrășă; călduri pe spate, în cap (congestiuni cerebrale); la unele să ivesc trănji, la altele boale de piele (eczemă, acnee, etc.). Ca *tratament* să recomandă: viață regulată, hrană potrivită (moderată), răcoritoare, purgative (pentru ca să aibă scaun zilnic), plimbări în aer curat, băi călduțe. Când femeia pierde sânge mult înainte de a fi iertată îi să va da idrastis canadens, stipticină etc.

MENTAGRĂ (dela lat. *mentum*, menton, bărbie, și grec. *agra*, închisoare). — Un fel de *chelis* cunoscută sub numele de *tinea tonsurans*, care să ivește în barbă. (vezi **TINEA**).

MENTHA PIPERITA. — Caută la ISMĂ.

MENTOL. — Să prezintă sub formă de cristale prismatice, transparente, cu miros și cu gust de ismă (mentă); puțin solubil în apă și glicerină, foarte solubil în alcool, eter, cloroform, uleiu de vaselină. Mentolul să scoate mai cu seamă din *mentha arvensis* și *crispa*. Mentolul este foarte bun în contra durerilor (*neuralgiilor*), în contra greții și a vărsăturilor, în contra spasmelor, a mâncărimei de piele, a durerii de dinți și de măsele, a durerii de cap (*migrenei*). — Să da pe *dinăuntru* 10-60 centigrame în emulziune sau în poțiune alcoolizată. Pe *dinafară* sub diferite forme: praf (pentru tras pe nas); alifie (1-10 gr. la 100); creioane; uleiu mentolat (1-20 la 100), pentru pus în nas, în ureche, în gât pentru a amorți locul; aburi, încălzind mentol curat sau turnând în apă fierbinte mentol în soluțiune alcoolică; soluțiune eterată (10 la 100) sau alcoolică (1-10 la 100); mentol *camforat* (lichid ce să obține amestecând o parte mentol și 2 părți camfor).

MENTON (Alpi-Maritimi, Franța). — Stațiune maritimă de iarnă, pe marginea unui mic golf al Mediteranei, foarte liniștită, scutită de vânturile dela apus și de mistral prin coline cari formează un semicerc în jurul ei. Temperatura dulce, variază dela 18.5° (Octombrie) până la 9.5° (Ianuarie); cerul senin; umezeală puțină, starea igro-

metrică variază dela 61° până la 79°. Această stațiune să recomandă pentru anemie, convalescență, slăbire cu pierderea apetitului, bronchita (tusa) bătrânilor, pleurezie cronică, oftică la început, albuminurie. Nu este bună pentru cei ce sufer de astmă nervoasă, de boale nervoase, de insomnie.

MENYANTHES TRIPOLIATA. — Caută la TRIFOIȘTE.

MERCUR, argint viu, idrargir (*Hydrargyrum*). — Mercurul este singurul metal care este lichid la temperatură ordinară; el are culoarea argintului, luciul strălucitor metalic; fără gust și fără miros; încălzit să volatilizează, dar emite vapori chiar la temperatură obicinuită; greutatea specifică 13. 59; supus la o temperatură de — 40° C. să solidifică în octaedri; fierbe la +350° C. răspândind vapori incolori. Mercurul este puțin răspândit în natură; de obicei să găsește combinat cu *sulfur* (puccioasa) sub numele de *cinabar*; în stare nativă să găsește mai rar în crepăturile pietrilor cari încunjură cinabarul. Argintul viu să află în Idria (Iliria), în Ungaria de sus, în Palatinat, în ducatul celor două punți (Bavaria), în St. José (California). Pentru a să extrage să încălzește mai întâi cinabarul în cuptoare proprii, în contact cu aerul atmosferic, și în urmă mercurul obținut să distilează. Mercurul nu să topește nici în apă, nici în alcool. În medicină să întrebuințează mercurul foarte mult, în diferite preparate și în diferite moduri, ca *specific al sifilisului* (vezi acest cuvânt); fiind un *bactericid special al treponemului sifilitic*, în toate perioadele infecțiunii; în *aplicațiuni locale* el este un *parazitocid energetic* (pediculi pubieni sau păduchi lași, oxiuri sau viermușorii șezutului); *antiflogistic* combătând inflamațiunile (flegmon, orchită, meningită, peritonită, reumatism articular acut, etc.). În teorie mercurul metalic este forma preferată a tratamentului antisifilitic, pentru aceasta să și caută compusul mercurial care să realizeze mai bine punerea în libertate a mercurului redus, cu mai puțină stricăciune pentru elementele anatomice. Pe *dinăuntru* mercurul să dă 5—10 centigrame în *pilule* sau sub formă de *praf cenușiu* (mercur strâns cu ajutorul cretei pulverizate), în *injecțiuni intramusculare* sub formă de *uleiu cenușiu*. Pe *dinafară* să întrebuințează sub formă de alife sau ungent mercurial *cinereu* (1 parte mercur la 6 p. axongie sau untură de porc), ungent mercurial dublu sau *napolitan* (cântiate egală

de mercur și axongie), în doză de 1—5 gr.; *uleiu cenușiu* (huile grise), 40 la 100 de mercur; *emplastru* de Vigo. — Înainte de a vorbi despre numeroasele preparațiuni mercuriale întrebuințate astăzi în medicină vom spune că la *țară* poporul are credința că argintul viu este atotputernic în contra tuturor boalelor; este de ajuns să pui într'o alună găurită puțin argint viu și să zici: cum fuge argintul viu așa să fugă boalele de mine, apoi să astupi alună și s'o legi la gât într'un săculeț atârnat cu un șiret. Argintul viu purtat la gât depărtează farmecile și vrăjile. Din argintul viu să face o alifie cu untură de porc proaspătă, frecându-să bine și mult până nu să mai vad globurelele de argint iar alifia să înnegrește. Cu această unsoare să vindecă *râta*, și iată cum: corpul celui bolnav să spală mai întâi cu apă curată, apoi să unge stând în apropiere de cuptor ca să să încălzească și să între unsoarea în piele; în unele părți bolnavul după ce a fost uns să bagă în cuptor îndată ce s'a scos pânea, să astupă gura cuptorului bine lăsând numai puțină deschizătură pentru răsuflare. Cel ce sufer de *pecingene* să unge cu argint viu amestecat cu unt proaspăt nesărat. — *Preparatele mercuriale* întrebuințate în medicină sunt următoarele: 1. *Mercur coloidal* sau *Hygrol*, obținut prin dializă sau electroliză din o soluțiune de azotat mercuric. Pe *dinăuntru* în soluțiune apoasă de 12 la 100, sau sub formă de pilule de câte 1 centigram, una pe zi timp de o lună. 2. *Acetat de protoxid de mercur*; 1-5 centigrame pe zi; foarte puțin întrebuințat. 3. *Alaninat de mercur*, să întrebuințează în injecțiuni subcutanate, 5 miligrame până la 15 miligrame pentru adulți. 4. *Asparaginat* sau *aspartat de mercur* să prepară direct în soluțiune caprinzând 1 la 100 de mercur; utilizat în injecțiuni subcutanate; să absoarbe foarte repede. 5. *Benzoat de mercur* să dă în injecțiuni sub piele, 1-2 centigrame. 6. *Cacodilat de mercur*, în injecțiuni intra-musculare, 2-3 centigrame pe zi. 7. *Biclorur de mercur* sau *sublimat coroziv*; medicament antiseptic, dezinfectant, cauterizant, antisifilitic. Doză: 1-2 ctgr. pentru odată, 1-5 centigrame pentru o zi, în injecțiuni intramusculare, sau în soluțiunea Van Swieten, (1 la 1000), 1-2 linguri pe zi. Pe *dinafară* în soluțiuni și injecțiuni până la 2 la 1000, 20 grame pentru o baie; vaselină, 1 la 1000; bumbac și tifon, 1 la 1000. 8. *Protochlorur de mercur* sau *calomel* (vezi acest cuvânt). 9. *Cianur*

de mercur, foarte toxic; reputat altădată ca cel mai puternic antisifilitic; să dă în injecțiuni intravenoase, sau intramusculare, 1 centigram. 10. *Protoiodur de mercur*; 1-10 centigrame în injecțiuni subcutanate, sau în pilule; *extern* 50 centigrame până la 1 gram în alifie. 11. *Biiodur de mercur* (iodur roșu); 5-15 miligrame în pilule sau sub formă de *sirop Gibert*, care conține la o lingură 5 miligrame de biiodur de mercur și 1 gram de iodur de potasiu; în injecțiuni intramusculare (2-3 centigrame în soluțiune oleioasă sau apoasă); la copii, 1-2 miligrame. Pe *dinafară* în soluțiuni antiseplice, 1 la 4000; alifie, 1 la 100. 12. *Lactat de mercur*; 1-2 centigrame în poțiuni (soluțiune 1 la 1000, 10-20 grame); 1-3 centigrame în injecțiuni intramusculare. 13. *Nucleinat de mercur* sau *mercuriol*; 5-25 centigrame pe zi în pilule; pe *dinafară* în alifie (20 la 100), soluțiune 1-2 la 100 în injecțiuni uretrale pentru blenoragie și vezicale pentru cistită, în colir 2-5 la 100. 14. *Oxid galbin de mercur* sau *oxid mercuric* sub formă de *precipitat galbin* (obținut pe cale umedă); bun în blefarite ciliare, cheratite, eczeme rebele, sub formă de unguent, 6-10 la 100. 15. *Oxid roșu de mercur* sau *oxid mercuric* sub formă de *precipitat roșu* (obținut pe cale uscată); întrebuințat pe din afară pentru blefarite, cheratite ulcerose, eczemă, sub formă de unguent 1-10 la 100. 16. *Peptonat de mercur*; 2-4 centigrame în pilule sau injecțiuni intramusculare. 17. *Hydrargyrol* sau *parafenilitionat de mercur*; microbicid și antiseptic ca și sublimatul coroziv, cu avantajul de a fi mai solubil în apă și de a nu fi caustic și coroziv pentru metale, să întrebuințează în același mod și în aceleași doze ca sublimatul. 18. *Fenat de mercur*; în pilule de 2 centigrame, 2-6 pe zi. 19. *Hermophenil* sau *fenoldisulfonat de sodiu mercur*; bactericid energetic; să dă pe *dinafară* în soluție apoasă de 1-2 la 100 pentru pansamente umede și loțiuni; iar pe *dinauntru* în doză de 4-8 centigrame pe zi în pilule sau sirop; 2 centigrame în injecțiuni intramusculare. 20. *Enesol* sau *salicilarsinat de mercur*; injecțiuni intramusculare de 2 centigrame, în fiecare zi, până la 20-25 zile. Prin enesol pe lângă acțiunea specifică a mercurului să obține și acțiunea reconstituantă a arsenicului. 21. *Salicilat de mercur*; în pilule (5-10 centigrame) sau în injecțiuni intramusculare (5-8 ctgr., tot la 8 zile una, sau 1-2 ctgr. zilnic). 22. *Soziodol* sau *soziodolat de mercur*; în injecțiuni intra-

musculare, 5-10 ctgr.; pe *dinafară* ca succedaneu al iodoformului în alifie, 5-10 la 100. 23. *Succinamidă de mercur*; 4-6 ctgr. pe zi în pilule, sau 1-2 miligrame în injecțiuni intramusculare. 24. *Sublamină* sau *sulfat etilen diamină*; (cuprinde 42 la 100 de mercur) întrebuințată ca dezinfectant, antiseptic, pentru spălarea mânilor, în soluțiune de 1-3 la 1000; injecțiuni uretrale și vezicale, 20 centigrame la 1000, precum și în spălături oculare și nazale. 25. *Sulfat mercuric*; în pomadă (3-15 la 100) pentru boale de piele (sicoză, peladă, tineea, eczemă seboreică). 26. *Bisulfur de mercur* sau *sulfur roșu* sau *cinabar*; întrebuințat în boale de piele ca topic, sub formă de plăstore sau de alifie. 27. *Tanat de mercur*; 20-30 centigrame, în pilule. 28. *Timol acetat de mercur*; injecțiuni intramusculare de 10 ctgr., una pe săptămână. 29. *Turbit mineral* sau *precipitat galbin* sau *subsulfat mercuric*; emetic violent și purgativ (inuzitat); pe *dinafară* în unguent, 1 la 30-50 vaselină pură (eczemă la barbă). — *Otrăvirea acută* prin mercur sau sărurile sale, de obicei prin sublimat, are următoarele semne: toate părțile gurii sunt umflate și albi, gust metalic, senzațiune de strângere în gât, dureri la stomac, vărsături sangvinolente, diaree cu firisoare de sânge, respirațiune grea, convulziuni, sincopă (leșin). Primele îngrijiri constau în a face să verse bolnavul gâdilindu-i omșorul sau dându-i ipeca, apomorfina; apoi să-i dăm apă albuminoasă în mare cantitate (5 albușuri de ou pentru 2 păhare de apă); făină și apă, arrow-root, apă de orz; stimulente. *Otrăvirea înceată*, prin mercur să numește *idrargirism*, care să observă la lucrătorii cari scot mercurul, la toți meseriașii cari umblă cu mercur sau cu sărurile lui cum sunt cei ce fac oglinzi, barometre, pălărierii, cei ce auresc etc. Această otrăvire are 2 forme: *acută* și *cronică*. În cea *acută* avem ca semne: inflamațiunea gurii caracterizată prin o durere la măselele din fund, din partea pe care bolnavul doarme de obicei; gust metalic, alenă urâtă, greutate la mâncare; gingiile umflate, moi, ulcerate, sângerează lezne; dinții să elatină; salivă (bale) multă; palpitațiuni, respirațiune grea, lipsă de poftă de mâncare, insomnie, paliditate la față, diaree, stare de toropeală (abateri). În forma *cronică* avem pe lângă turburările de mai sus niște tremurături în membrele superioare, apoi în picioare, cap și limbă, producându-se mai cu seamă când bolnavul face mișcări. *Tratamentul* preventiv constă în îngrijiri de

curăţenie, băi, îngrijirea deosebită a gurii, iar tratamentul curativ în clorat de potasă, 6-8 gr. pe zi în 150 gr. apă, iodur de potasiu, hidroterapie, electricitate.

MERCURIALIS ANNUA. — Caută la TREPĂDĂTOARE.

MERCUROL. — Caută la MERCUR (*Nucleinat de mercur*).

MERE (Vin de). — Caută la CIDRU.

MERE DE PĂMÂNT. — Caută la CARTOFI.

MERICISM (lat. *merycismus*, grec. *merykismos*), *ruminaţiune*, *rumegare*. — Să numeşte mericism obiceiul bolnăvicios pe care îl au unele persoane de a readuce, după câteva minute, un sfert de oră sau chiar o jumătate de oră după masă, mâncarea în gură, fie pentru a o amesteca şi apoi a o înghiţi din nou, sau pentru a o arunca afară. Mericismul *simplu*, congenital şi aproape inconştient, în totdeauna urmat de înghiţirea din nou a mâncării care îşi păstrează gustul, nu este primejdios. Mericismul *patologic* sau bolnăvicios care ţine de o stare dispeptică sau nevropatică (isterie, nevrastenie) şi în care mâncarea este adusă în gură mai mult sau mai puţin stricată (descompusă) şi apoi este aruncată afară, constituie un *tic* neliniştitor care produce slăbire (denutriţiune) repede. Mericismul nu să vindecă decât prin *psihoterapie*, adecă explicând pătimaşului mecanismul, pericolele acestui tic, precum şi trebuinţa de a să îndreptă prin observaţiune şi voiaţă. Când mericismul este produs de o stare de dispepsie pe care el tinde s'o uşureze, să va trată mai întâiu dispepsia (vezi acest cuvânt). Să mai tratează acest tic prin obstacole mecanice, adecă depărtarea sau deschiderea fălcilor prin un dop sau o bucată de lemn; prin executarea de mişcări respiratoare profunde.

MERIŞOR. — Caută la PERVINĂ.

MERS. — Caută la UMBLET.

MESE, MÂNCĂRI (*masă, mâncare*). — Toate funcţiunile organismului nostru să execută cu cea mai mare regularitate şi este foarte nesănătos lucru ca să încercăm a strică această orânduială. Omul trebuie să să obicinuiască a mânca la ceasuri hotărâte şi după cum trebuinţa corpului o cere. Precum somnul vine regulat la aceeaşi oră, precum trebuinţa de a eşi afară să simte la acelaşi ceas în fiecare zi, aşa şi foamea să arată la timp hotărât, când trebuie negreşit satisfăcută dacă vroim să fim sănătoşi. Regula la mâncare datează din cele mai vechi timpuri, poate chiar dela înce-

putul omenirii, şi fără să mergem mai departe vom aminti că Grecii aveau trei mese pe zi; *dejunul*, *prânzul* şi *cina*. Dintre aceste mese prânzul era cel mai bogat în mâncări şi el să făcea în *mijlocul zilei*; lucru foarte bun care şi astăzi să practică mai ales în ţările germane şi la fraţii noştri din imperiul austriac, căci este firesc ca după o jumătate de zi de muncă să mânânci la prânz (ora 12 din zi) mai mult decât dimineaţa (la dejun) când te scoli odihnit din somn, şi aceasta cu atât mai mult cu cât te mai aşteaptă încă o jumătate de zi de aceeaşi muncă, aşa că la cină nu este trebuinţa să mânânci aşa de mult ca la prânz, de oare-ce după mâncare te culci şi nu mai ai de pierdut din putere. Strămoşii noştri Romani, în perioada lor de mărire, aveau două mese pe zi, mai târziu trei, iar pătura înaltă a societăţii în epoca de corupţiune ajunsese să mânânce aproape în continuu, provocându-şi vărşături pentru ca să poată mânca înainte. Igiene cere ca omul să mânânce de trei ori pe zi şi rău fac Englezii cari au luat obiceiul să mânânce de cinci ori. Regula cere ca între mese să lăsăm să treacă un timp indestulător pentru ca stomacul să mistuie tot ceea ce s'a mâncat la masa anterioară. Nu este bine că intervalele dintre mese să fie prea lungi, pentru ca să simţim prea mult foamea, să avem dureri în stomac. Rău fac toţi cei ce nu mânâncă nimic dimineaţa când să scoală şi rabdă până la ameazi, căci de multe ori îi apucă sfârşeala de stomac şi cu ameţea. Din cele descrise până aci şi tânând seamă de trebuinţele organismului iată cum ar trebui fiecare *adult* să-şi reguleze mesele. Dimineaţa, cam pe la 7 ceasuri, să aibă *dejunul*, care să să compună din mâncare puţină şi uşor de mistuit, de exemplu: o cafea cu lapte cu un corn sau pâne simplă ori pâne prăjită, sau un ceaiu cu lapte, sau lapte cu ciocolată, sau o supă de chimion cu pâne prăjită; rău fac toţi aceia cari să mulţumesc numai cu o cafea neagră (turcească) sau numai cu o dulceaţă şi un păhar de apă rece. La ora 12, la ameazi, să aibă *prânzul*, care să să compună din mâncări mai multe şi mai nutritive: o supă, un fel de mâncare, o friptură, o brânză şi un fruct cu toate accesoriile lor, căci, la ameazi, stomacul este aproape gol şi poate primi o cantitate mai mare de alimente, iar munca de după ameazi îl ajută ca să mistuie. Intre ceasurile 7. şi 8 seara să aibă *cina*, care să va compune

din unul sau două feluri de mâncare, ceea ce este de ajuns pentru ca stomacul după ce a mistuit să steie liniștit până în dimineața viitoare. Pentru *copii* până la etatea de 14 ani, mai ales pentru cei ce au stomac foarte bun, să poate să li să mai dea o masă, o *gustare*, după amiază la ora 4, care va constă într'o bucată de pâine, un corn simplu sau cu puțin unt proaspăt, sau o cafea cu lapte ca la dejun; nu trebuie să li să deie prăjituri, bomboane sau dulceturi. Odată mesele fixate în acest mod, trebuie respectate, să nu să facă nici o abatere dela orele hotărâte decât în cazuri de forță majoră, căci numai astfel vom avea un stomac sănătos și o bună mistuire (vezi DIGESTIUNE). — Intru cât privește *compozițiunea meselor* vom spune că omul sănătos va mânca ceea ce îi place și cât crede că-i este destul, până să sature, variind mâncarea pe cât poate, după gust și după poftă și după felul de muncă pe care o face (vezi ALIMENTE ȘI BĂUTURI); să nu mănânce însă nici odată mai mult decât îi trebuie; să să mulțumească mai mult cu mâncări simple prin natura și preparațiunea lor; să nu caute mâncări cu sosuri, cari de cari mai gustoase și mai înțepătoare, mai iuți, mai ardeiate ori piperate; să varieze mâncarea pe cât poate, nu numai dela o masă la alta, ci chiar la aceeași masă să caute să mănânce 2-3 feluri, căci este mai sănătos astfel decât să mănânce numai dintr'un singur fel, ceea ce ar obosi stomacul și ar lăncezi gustul; dar variațiunea să nu meargă până la 9-10 feluri la o mâncare, după cum să obicinuesse la mesele mari, la banchete, cari sunt tot atâtea prilejuri de stricare de stomac, de îmbolnăvire. Omul sănătos n'are trebuință de *aperitive* (vezi acest cuvânt). Supa dela prânz să poate înlocui cu *mezeluri*, șuncă, sardele, icre, unt proaspăt, masline, sau cu ouă gătițe sub diferite forme. Supa sau ciorba poate să fie începutul cinii. Din când în când este bine ca omul să mai înlocuiască mâncarea de *dulce* cu mâncarea de *post*, ceea ce este foarte igienic și în același timp putem împacă și cerințele bisericii, însă vom face-o aceasta numai când stomacul și sănătatea ne dau voie (vezi ABSTINENȚĂ). În fine trebuie să ne hrănim cu băgare de seamă și cu regulă dacă voim să mistuim bine, să n'avem greutate și dureri la stomac, iar când mistuirea să face greu vom putea recurge la medicamentele zise *stomachice* (vezi acest cuvânt) pe cari le vom lua îndată după

mâncare. Pentru oamenii *bolnavi* precum și pentru *convalescenți*, nu vom da aci nici o recomandațiune, căci fiecare din acestia va consulta și va asculta de povețile unui doctor, care îi va prescrie mâncările cu aceeași socoteală deosebită cu care îi prescrie și medicamentele.

MESERII. — Caută la PROFESIUNI.

MESI. — Caută la INCĂLȚĂMINTE.

MESOTAN sau *ericină*. — Eter metiloximetilic al acidului salicilic, din care conține 75 p. 1000. Lichid oleaginos, gălbui, cu miros plăcut. Potolitor de dureri (analgezic local), ca și salicilatul de metil, 5—25 gr. pe zi în badigionări (ungeri), curat sau amestecat cu cantitate egală de ulei; este uneori iritant.

MESTEACĂN (*Betula verrucosa*, fam. Betulaceelor). — Arbore cu coaja albă, care crește prin păduri, în regiunea muntoasă de jos împreună cu brazii (aprilie-maiu). Scoarța care este rășinoasă să dă contra frigurilor și ca diuretic în dropică. Frunzele de asemenea să dau ca diuretic (fac ud mult), în ceaiu sau fiertură, 15 grame la 1 litru apă; doctorul Winternitz din Viena sfătuește să să fiarbă 100 până la 120 grame de *muguri* de mesteacăn în 750 gr. apă, până ce scade la 500 gr.; și această fiertură să să beie zilnic, mai multe zile, în dropica (boală de apă) care vine din boalele de inimă sau de rinichi și bolnavul să desumflă repede. — La țară zama care să capătă prin găurirea arborilor să bea ca răcoritoare. La *pecingene* să întrebuintează următorul leac: pe un topor înfierbântat să pune o nuelușă de mesteacăn, care lasă să să scurgă din ea o zeamă neagră, cu care apoi să unge locul unde este pecingenea.

MESTECARE. — Caută la MASTICAȚIUNE.

MESTESUGURI. — Caută la PROFESIUNI.

METACARP (dela grec. *metá*, după, și *kar-pós*, pumn). — Scheletul părții de mijloc a mâinii (palmă) format de cinci oase numite *metacarpiani*. Cel dintâiu metacarpian, care corespunde la degetul mare este mobil. Fața anterioară a metacarpului este găunoșită, scobită (concavă), iar fața dinapoi boltită (convexă). Metacarpul corespunde înainte de mușchii palmii mâinii, iar înapoi la tendoanele mușchilor întinzători ai degetelor; în spațiurile *intermetacarpiane* sunt așezați *mușchii interosoși*.

METACETINĂ. — Antitermic a cărui acțiune analoagă cu aceea a fenacetinei, dar care reușește mai bine la copii. Doză: 15—30 centigrame pentru copii, 25 centigrame până la un gram la adulți în mai multe rânduri.

METALE FERMENTI. — Să numesc astfel niște soluțiuni metalice în stare coloidală, cari pot fi sterilizate și injectate și cari să prepară pe cale *electrolitică* sau *chimică*. Aceste soluțiuni, mai ales acele de mangan, când au fost injectate exercită asupra organismului o acțiune oxidantă energică, chiar și atunci când au fost injectate în doză foarte mică.

METALOTERAPIE sau **METALOSCOPIE.** — Sub aceste numiri să înțeleagă totalitatea faptelor observate la persoanele isterice după ce s'a aplicat pe piele unele plăci de metal precum și urmările terapeutice cari rezultă din aceste aplicațiuni. Doctorul Burq a constatat încă din anul 1849 că la bolnavii a căror senzibilitate generală și specială era modificată prin stări morbide variate s'ar putea obține revenirea senzibilității prin aplicațiunea pe dinafară a metalelor. Acel doctor s'a silit să dovedească că nervii erau toți deopotrivă impresionați prin același metal și că la unii aurul sau platina, la alții argintul sau arama sau fierul, produceau acțiuni diferite asupra senzibilității. O comisiune numită de *Societatea de Biologie* din Paris, după mai multe experiențe, a recunoscut că aceste fapte sunt exacte, adevărate, admitând că aplicarea unor metale pe piele determină la bolnavii anesteziici, mai cu seamă la isterici, modificări însemnate, din cari cele mai de căpetenie sunt revenirea senzibilității generale și speciale. Acea comisiune a mai constatat că nu toți bolnavii sunt senzibili la același metal și că aurul, arama și fierul dau rezultate pozitive sau negative după bolnavii cari sunt supuși la experiențe. Aceștia simțeau, după aplicarea metalului eficace, furnicături, apoi roșeață, senzibilitate și ridicarea temperaturii locale, precum și revenirea forței musculare. Aci ar fi vorba de o acțiune electrică, foarte slabă, în adevăr, dar destulă pentru ca să facă să revie senzibilitatea, precum și pentru a determina *transferarea*, adică trecerea anesteziei la membrul opus. S'a susținut chiar că bolnavii la cari aplicarea pe dinafară a unui metal reduce senzibilitatea pielii, ar beneficia mult de absorpțiunea la interior din acel metal. În modul acesta fenomenele isterice ar dispărea sau s'ar micșora mult prin absorpțiunea aurului, aramei, platinei, fierului, etc., lucru care nu este încă bine dovedit.

METASTAZĂ (dela grec. *metastasis*, schimbare de loc). — Când o boală își schimbă locul fără ași schimbă natura. Așa de ec-

semplu avem *metastaza oreioanelor*, în care inflamațiunea să duce dela glanda parotidă din dosul fălcilor la testiculi (orchită urliană) sau la ovare (ovarită urliană).

METATARS (dela grec. *meta*, după, și *tarsos*, tars). — Să numește astfel partea de mijloc a scheletului piciorului, care să compune din un șir de cinci oase (metatarsiani), alungite de dinapoi înainte și așezate în mod paralel sub formă de grătar, având o față superioară boltită (convexă) aplecată în afară și o față inferioară găunosită (concavă) formând *secul* piciorului (vezi PICIOR).

METEBORISM (dela grec. *meteoros*, ridicat). — Umflătura sau dilatațiunea pântecului prin gazuri (vezi GAZURI INTESTINALE).

METIL (Clorur de). — Gaz incolor, cu miros eterat special, care la o temperatură de 15° trece instantaneu dela stare lichidă în stare de vapori producând o răcire (refrigerațiune) foarte mare. Să întrebuințeze numai pe dinafară ca analgezic local în diferite nevralgii (sciatică, facială, dentară, intercostală), în reumatism muscular (lumbago, torticolis), etc., precum și în mici operațiuni ca anestezic local, fiind însă inferior clorurului de etil. — *Salicilat de metil* (vezi SALICILIC, acid). *Violet de metil* (vezi PIOCININE).

METILACETANILIDĂ. — Caută la EXALGINĂ.

METILAL. dimetilal de metilen. — Lichid incolor, foarte mobil, cu miros de cloriform și de eter acetic. Ipnotic care nu irită și al cărui efect ține 4-5 ceasuri. Să dă în contra insomniei la morfinomani, la alcoolici, la dementi (tâmpiți); analgezic local. Doză: 1-5 grame ca ipnotic în poțiune, în sirop; iar pe dinafară în liniment (30 la 100 ulei de migdale dulci), sau în alifie (5 la 30 vaselină și 3 ceară).

METILARSINAT DE SODĂ. — Caută la ARENAL.

METILARSINAT DISODIC. — Caută la ARENAL.

METILEN (Albastru de). — Caută la ALBASTRU DE METILEN.

METRALGIE (dela grec. *métra*, mitră, și *algos*, durere). — Durere de mitră (vezi acest cuvânt).

METRITĂ (dela grec. *métra*, mitră, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune, aprindere). — Așa să numește inflamațiunea mitrei (vezi MITRĂ).

METRORAGIE (dela grec. *métra*, mitră, și *rhegnyein*, a eși cu putere), *emoragie uterină.* — Curgere de sânge din mitră care să produce de obicei în urma facerii sau

cu prilejul unei lepădături (avort), sau în timpul sarcinii când placenta (casa copilului) este rău prinsă; adeseori emoragia să ivește și în afară de sarcină. În acest caz ea poate să să ivească în același timp cu regulele (sorocul) și atunci să chieamă *menoragie* (vezi acest cuvânt), sau în timp nehotărât, și atunci avem *metroragie* propriu zisă, când atârnă de o boală de mi-tră mai mult sau mai puțin gravă. *Tratamentul* constă în repaus orizontal, săcară cornută, ergotină, ergotinină, extract fluid de viburnum prunifolium, de hamamelis virginica, de hydrastis canadensis; injecțiuni calde de 45°-50°; tamponament; și în cazuri de pierdere mare de sânge să va face în același timp injecțiuni sub piele de ser artificial.

MEZENTER (dela grec. *mesos*, mijloc, și *enteron*, intestin, maț). — Caută la PERITONEU.

MLĂȘTINĂ (lat. *palus*), *rovină*, *smârc*, *bal-tă*, *mocirlă*, *heleşteu*, *tău*, *ape stătătoare*. — Toate acestea sunt terenuri necultivate, foarte umede, acoperite cu apă care n'are scurgere și care poate secă în timpurile de secetă. Mlăștinele să formează în general pe un pământ argilos, puțin permeabil și nefavorabil curgerii apelor, așa că acestea rămân la suprafață și îl acopere în mod incomplet. Aceste ape stătătoare, măloase, cu miros și gust greșos, nu sunt bune pentru băut (vezi APĂ POTABILĂ), dar ele alimentează o vegetațiune specială și inleznesc creșterea multor plante acvaticе, cari să putrezesc iute sub influința aerului și a căldurii, dând naștere la gazuri stricătoare, la miazme fetide și la diferiți germeni de boală, cari să răspândesc în aer, dând naștere la friguri palustre. Astfel să credea că să nase frigurile până la descoperirea *ematozoarului* lui Laveran, care intră în sângele nostru prin înțepătura unui *țânțar* numit *anofel* (vezi IMPALUDISM). Credința aceea era îndreptățită prin faptul că frigurile băntuiau numai în localitățile cu ape stătătoare și în timpurile călduroase. Teoria nouă să impacă foarte bine cu teoria vechie și ele să completează una prin alta, căci fără ape stătătoare, fără umezeală și fără căldură nu există friguri palustre, pentru că fără aceste două elemente nu există *țânțari* și *fără țânțari nu poate fi impaludism*. Apele stătătoare, mlăștinele, smârcurile, etc., servesc ca loc de depozit ouălor țânțarilor, apoi cu ajutorul căldurii ouăle să dezvoltă, dau larve din cari ies țânțarii adulți, fără cari nu poate există impaludism. Condiți-

nile favorabile dezvoltării țânțarilor anofeli (apele stătătoare și căldura) să găsească în multe părți ale globului pământesc, din care pricină și impaludismul este așa de răspândit. În România, atât în interiorul țării cât și dealungul Dumării, aceste condițiuni să găsească cu prisosință, de aceea și țara noastră este țara frigurilor, unde impaludismul este în stare *endemică* făcând foarte multe victime. În articolul *Impaludism* am vorbit pe larg despre toate acestea arătând că *tratamentul preventiv* al frigurilor constă în *insănătoșirea localităților mlăștinoase* etc., și în *nimicirea țânțarilor*, așa că este de prisos să mai stăruim și aci asupra lor (vezi IMPALUDISM).

MIASMĂ (dela grec. *miasmein*, a murdări, a mânji). — Miasmele sunt emanațiuni cari iasă din corpurile vegetale și animale, să răspândesc în aer, putând fi transportate la oarecari depărtări și producând la cei ce le absorb diferite boale. Miasmele sunt de două feluri: *telurice* și *paludiane* (vezi IMPALUDISM), și *putride* cari provin din descompunerea materiilor animale. Cele dintău sunt constituite de substanțe organice, căroră să datorește acțiunea stricătoare a unei atmosfere mlăștinoase, pe câtă vreme miasmele putride lucrează mai mult prin gazurile deletere. Miasmele orașelor mari, cunoscute sub numele de *malaria urbană*, acelea cari să îngrămădesc în o atmosferă confinată (mărginită), constau asemenea din o materie organică, dar la care să adauge o mare cantitate de acid carbonic; experiența a dovedit că aceste miasme sunt stricătoare chiar și atunci când să separă acest acid pe măsura în care el să produce.

MICROBI. — Omul din minutul nașterii sale are de susținut un număr mare de lupte contra intemperiilor, contra accidentelor, dar mai cu seamă contra *microbilor*, cari fi dau tot felul de boale, unele mai omorătoare decât altele. Biruința lui în toate aceste lupte îi constituie sănătatea și-i garantează o viață lungă și fericită. Pentru a eși învingător trebuie ca el să fie bine înarmat și să-și cunoască dușmanii. Intre acești dușmani avem în prima linie *microbi*, cari sunt așa de mici în cât ochiul omului nu-i poate zări decât mărindu-i prin ajutorul ochianului (microscopului) de sute și mii de ori. Acești microbi sunt așa de năprasnici unii încât pot dobori la pământ prin numărul și otrava lor chiar și pe un uriaș în cateva zile, în câteva ceasuri. Cel care a descoperit această lume nevăzută, care a pătruns pentru întâia oară în mij-

locul ei, văzând și studiind milioanele de ființe cari o populează, a fost *marele Pasteur* și lui cade să a-i aduce tot prinosul de a-dăncă recunoștință a omeniirii întregi. Mulți înaintea lui au întrevăzut ființa acestor *microorganismele*, dar nici unul până la el nu s'au dat seamă de rostul lor în producerea fermentațiunilor, a putreziciunilor și a boalelor. Mulțumită lui microbii au fost considerați nu ca *efect*, ci drept *cauză* a acestor alterațiuni și tratați ca atare, punând astfel temelia *doctrinii microbiene* de astăzi, aruncând o lumină nouă asupra cauzelor boalelor și prin urmare a modului de a ne feri de ele. Această doctrină a revoluționat igiena, a transformat din temelie medicina, care a ajuns să învingă diferite boale cumplite, cum sunt: *difteria*, *ciuma*, *turbarea*,

Sédillot a propus în anul 1878 Academiei de Științe din Paris numele de *microb* (mică ființă viețuitoare), care nu prejudecă întru nimic natura animală sau vegetală a acestor micro-organisme. Astăzi însă mulți învățați să slujesc de numele de *bacterii*, mai ales când vorbesc de micro-organismele producătoare de boale. — *Structura microbilor*. Cu privire la *forma* lor, microbii prezintă trei varietăți de căpetenie: *forma rotundă*, *micrococi* sau *coci*, a căror celule sunt izolate sau reunite câte două, *diplococi* (*diploco*, dublu, *cóccos*, sămânță), cum sunt microbii pneumoniei, ai blenoragiei, etc., sau câte 4, *tetrageni*, sau mai multe în formă de șireag (metanii). *streptococi* (*streptos*, întortochiat), cum este microbul brâncii, sau în grupuri sub formă de ciorchină de strugur,

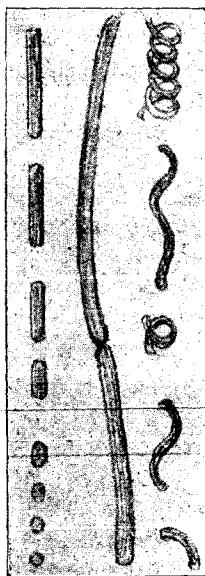

Fig. 172. — Formele microbilor.

Dela stânga la dreapta avem în rândul de sus: doi microbi rotunzi, doi ovali, doi sub formă de bețișoare (bastonase) scurte, doi ca niște bețișoare lungi; — în rândul de mijloc: doi sub formă de firșoare (filamente) lungi; — în rândul de jos: unul ca o virgulă, doi ca niște spirale scurte și alți doi sub formă de spirale lungi.

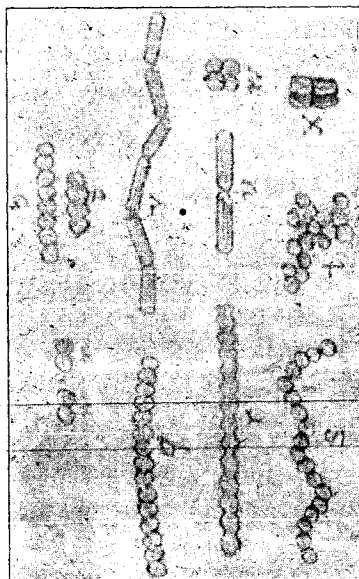

Fig. 173. — Formele de grupare ale microbilor.

m, n, diplococi; o, p, q, r, s, streptococi; t, stafilococi; u, diplobacili; v, streptobacili; w, tetrageni; x, sarcine.

dalacul și alte boale grozave cari omoreau o lume întreagă. — În epoca în care regnul animal să deosebea de cel vegetal prin *mișcare*, microbii fură așezați printre animale. Dar când s'a constatat că unele vegetale au însușirea de a să mișcă, microbii își luară locul printre plante, de cari să apropie mai mult prin construcțiunea lor. Astăzi toți învățații sunt de acord în a pune microbii la începutul regnului vegetal, formând o ramură din familia Algelor. — Întru cât privește numele acestor micro-organisme aceeași greutate întâlnim. Cei cari le considerau ca făcând parte din regnul animal le ziceau *microzoare* (mici animale), iar cei cari le credeau plante le ziceau *microfite* (mici plante). Pentru a-i împacă și pe unii și pe alții învățații

stafilococi (*staphylé*, ciorchină de struguri), cum este microbul din puroiu; *forma cilindrică*, ca niște bețișoare, *bucili* (difterie, oftică), sau mai lungi formând *filamente*, *firicele* (*dalac*), unii n'au forma regulat cilindrică, ci sunt mai groși la un capăt, având o umflătură ca o măciucă, sau mai groși la mijloc ca un fuior; *forma spirală*, ca un tir-bușon, *spirobacterii* (febra recurentă), uneori spirila e foarte scurtă și strâmbă ca o virgulă, *vibrion* (coleră), sau mai lungă și indoită de mai multe ori asupra ei însăși, *spirilă*. *Colorarea* microbilor variază: roșie ca sângele, portocalie, galbină, verde, albastră, violetă, etc., dar sunt mulți microbi incolori, unii sunt fosforescenți (luminează la întuneric). Nimic nu poate fi mai simplu decât *structura* micro-

bilor: o celulă compusă din un înveliș, din o peliță (membrană) și o substanță protoplasmatică de obicei incoloră, care cuprinde câte odată niște picături foarte fine oleoase sau granulațiuni refringente. Unii microbi sunt *imobili*, alții sunt insuflați de *mişcări repezi* și foarte variabile: mișcări de tremurare, de rotațiune, mișcări când mai iuți când mai încete, oprindu-să pentru un moment pentru a să iuți și mai mult. Aceste mișcări sunt produse de niște *cilivibratili*, foarte fini cu cari sunt provăzuți cei mai mulți microbi (febra tifoidă). Microbii cari nu să mișcă n'au cili. Unii microbi deși n'au cili să pot mișcă mulțumită contractiunii substanței protoplasmatică din cari sunt formați. Intru cât privește *mărimea*, microbii să găsească la marginea extremă a ființelor microscopice, la limita puterii de mărire a instrumentelor celor mai perfecte; mărimea lor este de una sau două miimi de milimetru, sau chiar numai de o jumătate de miime de milimetru.

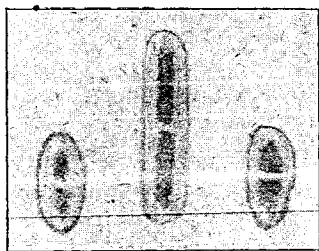

Fig. 174. — **Structura microbilor.**

Ne putem închipui câte milioane de microbi trebuie să fie adunați la un loc pentru ca să formeze o colonie care să să poată vedea cu ochiul liber. *Inmulțirea* microbilor să face prin *spori* sau prin *sciziparitate* (împărțire). Sporii sunt un fel de ouă cari să transformă în microbi când găsească un mediu favorabil; ei sunt mai rezistenți decât microbii la căldură, frig, uscăciune, antiseptice, și trăiesc mai mult (25 de ani și mai mult). Prin sciziparitate înmulțirea să face în modul următor: microbul să împarte în 2, apoi fiecare parte în alte 2 și așa mai departe din jumătate în jumătate de ceas, așa că în scurt timp un singur microb poate produce o cantitate colosală (47 trilioane în 3 zile). Unii microbi să înmulțesc și prin spori și prin sciziparitate. Pentru *respirațiune* microbii au trebuință de oxigen pe care îl iau unii din aer sau din apă așa cum îl găsească, din care cauză acești microbi să zic *aerobi*, iar alții iau oxigenul din substanțele pe cari trăiesc

și le descompun din care pricină să numesc *anaerobi* (microbii *fermentațiunii* și ai *putrefacțiunii*). Microbii ca toate vegetalele lipsite de *clorofilă* trebuie să să *hrănească* absorbind principiile nutritive din mediul în care trăiesc prin membrana lor. Lor le trebuie, ca și animalelor superioare, elemente capabile de a să descompune în *apă*, *azot*, *cărbune*, *oxigen*. *Apa* le este trebuincioasă căci uscăciunea le oprește reproducțiunea, mișcările, viața activă, fără însă a-i omori, de oarece îndată ce umezeala îi favorizează viața latentă apare. *Azotul* și *cărbunele* sunt elementele cele mai importante din substanțele organice în cari vegetează microbii. Microbii producători de boale (*patogeni*) cer mediuri complexe și foarte bogate. *Serul sângelui* este elementul cel mai esențial. — *Originea și localizațiunea microbilor*. Pretutindeni să găsească microbi: în aer, în apă, pe pământ și în pământ, în diferite lichide (lapte, etc.), în toate putreziciunile și fermentațiunile,

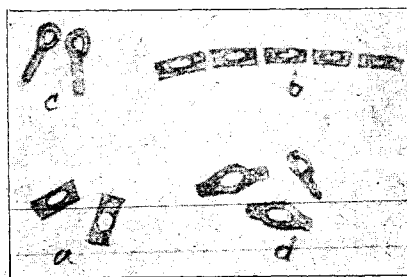

Fig. 175. — **Spori în corpul microbilor.**

pe toate obiectele, mobile, perdele, parchete, ziduri, haine, farfurii, etc., pe unele și în unele animale, pe pielea noastră, în unele cavități ale corpului (gură, nas, tubul digestiv, etc.). *Aerul* este plin de microbi, a căror număr variază după împrejurări: după cum aerul este liber sau închis în camere, după mulțimea locuitorilor, după altitudinea, după starea de uscăciune și de umezeală, după starea de liniște și de mișcare a aerului. Cu cât ne urcăm mai sus și cu cât ne depărtăm mai mult de coaste (pe mare), cu atât dăm de un aer mai curat, iar la 2000 metri nu mai sunt microbi de loc. Din contră în aerul localităților populate, din camere vechi și neîngrijite, ei să află în cantitate mare, mii și sute de mii într'un centimetru cub de aer. Norocul e că o parte din microbi pier la *lumina soarelui* și la *uscăciune*, iar din cei rămași numai puțini sunt producători de boale (*patogeni*). Din aer să poate lua

pneumonia, influenza, difteria, tusa convulsivă, pojarul, variola, scarlatina, colera, dizenteria, febra tifoidă și tuberculoza. Dintre toate acestea contagiozitatea *officei* (tuberculoză) este mai gravă. Un *officeos* dă afară prin scuipat mai multe *milioane* pe zi de microbi virulenți. Acest scuipat dacă să u-sucă să prăfuește, să ridice în aer, de unde este introdus în plămâni. Un singur microb ajuns în plămâni începe a să înmulți *dacă îi convine terenul* (dacă-i place) și produce *milioane și milioane* de microbi, cari dați afară cu scuipatul să reîntorc în aer de unde fac alte victime. Până la găsirea unui leac în contra *tuberculozei* trebuie să să iee măsuri aspre în contra *scuipatului*. În America s'a luat dispozițiunea în foarte multe orașe ca nimeni să nu mai scuibe pe stradă și fiecare cetățean este obligat ca să poarte în buzunar o scuipătoare, iar scuipatul să fie nimicit prin ardere. Pe suprafața *pământului* precum și în stratele superficiale ale lui să găsească o mulțime de microbi. În un centimetru cub de pământ luat dela suprafață s'au găsit mai multe *sute de mii*. Acest număr scade cu cât mergem mai adânc, așa că la 5 metri pământul e virgin. Din fericire cei mai mulți microbi nu sunt primejdioși. Dintre cei producători de boale vom cită pe cei ai *dalacului*, proveniți din cadavrele animalelor moarte de această boală; ai *septicemiei* sau infecțiunii purulente; ai *tetanului*, mai ales pe unde umblă și trăiesc caii, prin grajduri, din care pricină vizitiii sunt cei mai expuși la această boală; obiceiul *țaranului român* de a pune pământ pe răni este foarte primejdios, căci mulți capătă această boală, care este mai în totdeauna mortală; ai *ciumei*, ai *tuberculozei* proveniți din scuipatul *officeoșilor*. Praful care să ridice de pe suprafața pământului fiind plin de microbi, umple aerul pe care îl răspirăm și astfel ne putem îmbolnăvi. Într'un gram de praf adunat de pe mobilele unei odăi s'a găsit peste *două milioane* de microbi. Pentru aceasta este bine să ne păzim de praf, să nu-l ridicăm în aer, ca să nu intre în gură și în plămâni, să nu să pună pe lucrurile de hrană, pe piele și pe tot locul. Ce obicei rău este de a mătura stratele fără ca mai întâiu să fie udate! Microbii pământului nu să răspândesc numai în aer, ci și în *ape*, în cari sunt duși de *ploi*, cari spală pământul, ducându-i în *pâraie* și *râuri*. *Ploia* și *zăpada* curăță aerul de microbi culcându-i la pământ împreună cu praful. Multe boale să transmit prin *apele de băut*. Este dovedit

că un râu, murdărit în continuu de necurățeniile unui oraș mare, duce în apele lui putreziciunile cele mai variate și microbii virulenți ai diferitelor boale. În apele de băut trăiesc și să desvoltă un mare număr de microbi producători de boale (patogeni). Numai în apa de izvor, luată chiar din punctul de unde isvorește, nu să află microbi. Nu este de ajuns ca o apă să fie limpede pentru ca să credem că n'are microbi; în apa cea mai limpede s'a găsit până la 60.000 într'un centimetru cub. Indată ce apa pleacă din punctul de unde izvorește să încarcă cu microbi, pe care îi ia din aer și de pe suprafața pământului. Apa Peleşului, care la izvor este curată de tot, după câteva sute de metri ajunge să aibă o mie de microbi la un centimetru cub. Când însă o apă trece prin mijlocul unui oraș, atunci ea să infectează în mod înspăimântător! Dâmbovița la eșirea ei din București numără cam 50.000 la un centimetru cub, ceea ce ar face cam *10 milioane* la un pahar! Noroc că nu toți microbii acestia sunt producători de boale. Puține boale să iau din apă, în schimb însă toate sunt cumplite: *febra tifoidă, dizenteria, colera* etc. De aceea este bine ca orice apă de băut să fie *sterilizată* prin feirbere și trecută prin filtru. Praful din aer depune microbii pe *toate obiectele*, în toate locurile și în toate colțurile, pe pereți, pe scânduri și între scândurile podelii, pe mobile, perdele, covoare, haine, alimente (pâne, lapte etc.), farfurii, păhare, etc. și mai ales pe bani. Bani trec prin atâtea mâni murdare, prin atâtea mâni de bolnavi, încât nu e de mirare dacă ei sunt plini de microbi, de multe ori patogeni. Ce urât obicei au copiii de a să jucă cu banii în gură; biletele de bancă, ori cât de otrăvitoare ar fi prin valoarea lor, sunt adevărate grădini de microbi. Cărțile de joc, mai ales cele soioase, sunt codri de microbi; ce rău fac acei cari pentru a putea manipula mai ușor cărțile își udă mai întâiu degetul în gură și apoi ating cărțile, și repetând aceeași mai de multe ori își umplu gura cu microbi. Pe filele cărților învechite, prăfuite; pe icoane, în aiasmă chiar, s'au găsit microbi de *oftică* și *difterie*. În înghețata care să vinde pe stradă, în praful de pe struguri sau găsit microbi patogeni. Pe corpul nostru și în interiorul lui, mai ales în cavitățile lui (nas, gură, tub digestiv, etc.) să află numeroși microbi, chiar și atunci când suntem sănătoși. Pe piele să depun o sumedenie de microbi, cu atât mai

mulți cu cât spălăturile să fac mai rar; sub unghii de asemenea să află foarte mulți microbi și dacă ne sgâriem prin scărpinare (la ceafă de pildă) introducem microbi patogeni (furuncule, antrax sau serpengea). Urât obiceiul de a purta unghii mari, chiar și pentru cei ce întrebunțează o mare câtime de săpun! Gura omului este un mediu minunat de cultură pentru microbi, cari găsesc în ea căldură, umezeală, întunecare și hrană. În gură, chiar când omul este sănătos, să află o mulțime de microbi de diferite specii (aproape o sută de specii); unii din ei n'au nici o importanță, alții însă prin putreziciunile ce produc dau naștere unui miros greu, și alții cari precipită sărurile de calciu din salivă formează piatra de pe dinți și măsele, iar alții cari strică dentura (carie dentară). Dar cei mai grozavi sunt microbii producători de boale, și anume: *pneumococul* care dă naștere la pneumonie, *stafilococul* la brâncă și la peritonită, *bacilul* difteriei, al ofticeii, etc. Astfel fiind recomandăm cu stăruință *curățenia* gurii, dusă până la exces. Unul din modurile de contaminare este și *sărutul*, care este un mare propagator de boale. În America s'a format o ligă în contra sărutului și o astfel de ligă ar fi bună și la noi unde mania sărutului este așa de lăpășită. Copiii mici sunt foarte expuși la aceasta și vina cea mai mare o poartă părinții. Nasul e plin de microbi, dintre cari cei mai răi sunt ai brâncii, difteriei și ofticeii. În plămâni aerul intră în mare parte curățat de microbi, cari să opresc în nas, din care pricină este bine să respirăm cu gura închisă, pentru ca aerul să să filtreze prin nas. În stomac nu sunt mulți microbi din cauza sucului gastric, în schimb însă în mațe să găsească o cantitate colosală (400 de miliarde). Constipația ajută la înmulțirea microbilor. Dintre toți microbii din intestine vrednici de pomenit sunt *colibaciliu*, cari de obicei sunt inofensivi, dar într'un moment dat prin diferite împrejurări, pot căpăta o virulență foarte mare dând naștere la diaree, apendicită, peritonită, etc. Bacilul febrei tifoide să dezvoaltă în intestine și de acolo *toxinele* (otrăvurile) lui să răspândească în tot corpul. — *Modul de producțiune al boalelor*. Microbii dau naștere la boale atât prin acțiunea lor proprie cât și mai ales prin secrețiunile, sau mai bine zis excrețiunile lor, cari sunt niște lichide pe cari le aruncă afară întocmai după cum și omul dă afară urina. Dintre aceste secrețiuni cele mai importante pentru noi sunt *otrăvurile* numite

ptomaine și *toxine*. *Ptomainele* sunt produse de microbii cari dau naștere *putrefacțiunilor* (putreziciunilor). În toate substanțele intrate în putrefacțiune, în carnea ținută prea multă vreme, *fezandată* (vezi FAZAN), în peștele vechiu și stricat, în brânză și în laptele stătut, microbii poduc diferite *ptomaine* foarte otrăvitoare, așa că dacă mâncăm asemenea substanțe ne îmbolnăvim prezentând diferite semne de otrăvire, greață, vărsături, colici, etc., simptome cari pot produce moartea. Microbii producători de ptomaine nu să găsească numai înafară de corpul nostru, ci ei să află în mod obicinuit și în tubul nostru digestiv, în mațe, unde pot produce ptomaine. Aceste otrăvuri de obicei sunt date afară prin urină (ud), materii fecale, sudoare. Dacă însă ele nu sunt date afară, cum să întâmplă în *constipație* (incuietură), o parte din ptomaine intră în sânge și produc o intoxicațiune (*autointoxicațiune*), adevărată otrăvire cu tot cortegiul simptomelor ei. *Toxinele*, sau mai bine zis *toxalbuminele*, sunt otrăvurile cele mai puternice, mai cumplite decât toate otrăvurile minerale și vegetale, decât chiar și veninul șerpilor. Ca drept exemplu vom cita microbul *anginei difterice*, acărui toxină este așa de grozavă încât dacă injectăm numai *două sutimi din un miligram* la un purcel de India (Cobaiu), el moare. Toxina microbului *tetanului* e și mai cumplită, *două zecimi din un miligram* omoară un om. Toți microbii producători de boale (patogeni) secretă astfel de toxine: ai febrei tifoide, ofticeii, colerei, pneumoniei, etc., și numai prin aceste toxine ne îmbolnăvim, ne otrăvim, ne infectăm, din care pricină *boalele microbiene* să mai numesc și *boale infectioase*, și infecțiunea nu este decât o otrăvire a organismului prin toxinele microbilor. Prin urmare nu trebuie ca microbii să intre în sânge pentru a ne omori, ei pot stă în o parte a corpului, cum e la angina difterică pe *mandale*, la febra tifoidă în *mațe*, unde produc toxine, cari apoi fiind absorbite în sânge ne otrăvesc și ne omoară. Este de ajuns ca să injectăm unui animal numai toxine, fără microbi, pentru ca să-i comunicăm boala. Sunt cazuri în cari mai multe feluri de microbi lucrează în același timp sau să urmează; astfel un prim grup face spărtura prin care vin alte grupuri de microbi cari să găsească prin apropiere (*infecțiune secundară*), și atunci zicem că avem a face cu o *asociațiune microbiană*. Această asociațiune agravează boala,

astfel avem angina difterică care, când are numai microbii săi proprii, nu este așa de gravă ca în cazul când mai vin streptococii sau stafilococii să-și adaugă și acțiunea lor la aceea a microbului special, atunci ea este aproape întotdeauna mortală. —

Circumstanțe favorabile acțiunii microbilor. *Climatul* țărilor calde înleznește înmulțirea microbilor febrei galbene, colerii și ciumii. *Aglomerarea* sau îngrămădirea multor oameni la un loc mărește cantitatea de microbi absorbiți de fiecare persoană (tifus, etc.). *Etatea tânără* (copilăria) favorizează microbii febrei eruptive (pojar, vărsat, scarlatină). Intru cât privește *sexul*, la femei sarcina și alăptarea slăbește rezistența vitală din care pricină ele sunt mai prielnice microbilor. *Frigul*, *răceala*, *ne-măncarea*, *osteneala*, *depresiunea morală*, *emoțiunile*, *diferite boale anterioare* și mai pe sus de toate *sărăcia*, înleznesc dezvoltarea microbilor prin slăbirea organismului; de asemenea *lipsa de lumină*, de aer, de *exercițiu*; apoi *diferite intoxicațiuni (alcoolis-mul)* cari micșorează activitatea celulelor corpului; *diferite boale* cari alterează sângele, cum este *diabetul*, în care zahărul mărește vitalitatea microbilor; *diferite ră-niri* cari deschid microbilor atâtea porți de intrare în corp. Când un microb produce o boală, aceasta este un semn că mediul în care se află a suferit o schimbare care i-a permis să se înmulțească și să secreteze toxine. Cu toate acestea să întâmplă adeseori ca și omul cel mai sănătos să se îmbolnăvească de vr'o boală microbială, ceea ce arată că microbii cari l'au cuplesit au fost foarte numeroși și foarte violenți. —

Circumstanțe defavorabile microbilor, cari provoacă nimicirea sau slăbirea lor, sunt mai multe. *Temperatura prea mare*, căci este știut că maximul de căldură pe care o suportă microbii este în general de 60 până la 65 grade; sporii însă pot rezista până la 140° prin urmare vom căuta să obținem în etuvele de dezinfecțiune o temperatură mai mare. La *frig* microbii rezistă foarte bine, până la 200 grade sub zero. Cu toate acestea îi putem omori prin alternanțe de frig mare și de căldură mare. Microbii nu iubesc *lumina*; razele albastre și violete îi omoară pe un capăt. Cel mai mare dușman al lor este *soarele* din lunile Iunie și Iulie, care-i omoară și în apă până la o adâncime de 2 metri. *Oxigenul* micșorează virulența microbilor și oxigenul aerului nimicește cu înleznire microbii anaerobi. La o *altitudine* de 300 me-

tri deasupra nivelului mării microbii nu pot trăi. Corpul nostru este apărat în contra microbilor de căptușeala de dinafară și de dinăuntru, adică de *piele și mucoase*. Microbii intră în organism de obicei prin tubul digestiv, uneori prin plămâni, alteori prin piele sau prin organele genitale; dar în tot locul ei dau de *cili vibrațili* cari să silesc să-i arunce afară; *celule epiteliale*, cari îi opresc de a intra; *diferite lichide bactericide*, cari îi nimicesc, cum sunt: *saliva* (balele), *sucurile stomacului*, *pancreasului*, *mașelor*, *bila* (fierea), *alcalii* și *acidele* cuprinse în materiile intestinale, *sudoarea*, *mucii din nas*, *scurgerea de mucus din mitră*. În *mațe* sunt substanțe *vătătoare* pentru microbi (*acizi*, *leucomainc*, *fenoli*). Sângele de asemenea nu este un mediu favorabil microbilor; *fiatul* îi distruge; *rinichii* îi dau afară prin urină. Cea mai bună apărare a organismului în contra microbilor este așa zisa *fagocitoză*. Microbi intrăți în sânge au de furcă cu unele *grobule albe*, *leucocitele fagocite*, cari sunt dotate de o mare mobilitate și îndată ce ele simțesc prezența microbilor să îndreaptă repede și în mare număr că-

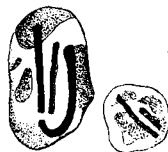

Fig. 176 — **Leucocite-fagocite de-** și îi mănâncă cu ajuto-
vorând microbi. rul sucurilor digestive
particulare pe cari le se-

cretă în acest scop, din această cauză li s'a dat numele de celule mănăcioase (*fagocite*). Aceste fagocite sunt răspândite pretutindenea în sânge, în organe, mai cu seamă în ficat, în ganglionii limfatici; ele străbat vasele capilare (*diapedeză*) pentru a pătrunde în țesăturile cotropite de microbi. Fagocitoza să exercită în mod permanent, mărindu-să în timp de boală, dar să întâmplă că leucocitele și microbii nu sunt deopotrivă de tari; sau că microbii sunt slăbiți în mijloacele lor de apărare (*atenuați*, după cum zice marele Pasteur) și atunci leucocitele îi nimicesc din ce în ce mai cu ușurință și omul scapă teafăr; sau că fagocitele să slăbesc, să strică, să topească, și atunci microbul este învingător. Calea prin care pătrund microbii în corp are deosebită influință asupra slăbirii lor și a triumfului leucocitelor. Dovadă despre aceasta este *vaccina* și procedeul întrebuintat mai înainte *inoculațiunea variolei* (vărsatului). Fagocitele neavând să lucreze decât asupra unui număr relativ mic de microbi în-

ainte ca aceștia să fi ajuns în medii favorabile înmulțirii lor, îi nimicese mai ușor. Dealtfel la nivelul punctului vaccinat să găsește un număr însutit mai mare decât acela care să află în același punct la un individ nevaccinat. Pe când, din contră, microbii sunt aduși de sânge în un organism slăbit, cum este acela a unui fet, înmulțirea să face pe scară întinsă, de unde rezultă și gravitatea variolei sau a sifilisului la feți.— *Receptivitate și imunitate.* Am văzut cum microbii să găsească pretutindeni; cum din toate părțile suntem încunjuțați de acești vrăjmași cumpliti și nevăzuți, unii avându-și domiciliu obicinuit chiar în corpul nostru. Astfel fiind să naște întrebarea: cum să face că numai unii oameni să îmbolnăvesc, iar cei mai mulți rămân sănătoși? De unde vine această deosebire? Aceasta vine de acolo că cei mai mulți oameni sunt *refractari* la boală, nu sunt în stare s'o primească, să găsească în stare de *imunitate*, pe câtă vreme unii sunt gata de a primi boala întrunind condițiunile prielnice dezvoltării microbilor, aceștia sunt în stare de *receptivitate*. Imprejurările de cari atârnă aceste două stări de receptivitate și de imunitate sunt mai multe. Mai întâiu, acele cari țin de specie și de rasă, apoi acele de familie și de individ. Unele boale sunt propii numai *speciei umane* (colera, frigurile galbene); *rasa neagră* nu suferă de frigurile galbene și de impaludism; unele familii sunt predispușe la cutare boale și refractare pentru altele; tot așa e cu individul. Această diferență atârnă de *variațiunile individuale în compozițiunea lichidelor organismului și de variațiunile în gradul de vitalitate a leucocitelor*. Nu tot astfel este compus organismul unui *anemic* ca și acelu al unui *sănătos*; nici acelu al *copilului* ca al *bătrânului*; nici a celui *scrofulos* ca acelu al unui copil plin de viață. În lichidele acestora sunt oarecari deosebiri, mici pentru chimiști, mari însă pentru microbi, și încă așa de mari în cât ele vor face din organismul unuia un *teren favorabil* microbilor, teren primitiv, *receptiv*, iar din organismul altuia un teren *defavorabil* dezvoltării lor, teren *refractor*, *imun*. *Vitalitatea globulelor albe* (leucoite, fagocite) are de asemenea mare rol; dacă leucocitele sunt numeroase, sănătoase, puternice, microbii nu vor putea să stabilească în organism și omul va fi *imun*, și, din contră, dacă ele vor fi mai puține, slabe, fără vitalitate, microbii vor ataca cu ușurință corpul și omul va fi în stare de *receptivitate*! Imprejurările cari pun

pe om în această stare de receptivitate slăbind vitalitatea leucocitelor sunt: frigul, răceala, nemăncarea, osteneala, depresiunile morale, emoțiunile, diferite boale anterioare, etc., dar mai presus de toate sărăcia. *Imunitatea*, care apără pe om de unele boale infecțioase poate fi *naturală* sau *dobândită*. Sunt oameni cari fără să facă nimic, din firea lor sunt *imuni* neprimind cutare sau cutare boală microbială (*imunitate naturală*). Mulți pot *dobândi* starea de imunitate prin mai multe împrejurări sau mijloace, așa este: *zăcerea anterioară* de o boală, care ne face pe viitor imuni față de acea boală (scarlatina, pojarul, vărsatul, tusa convulsivă etc.). Medicina poate da imunitate prin *vaccinări* și prin *inoculări* cu *culturi atenuate* (slăbite) de microbi, prin injecțiuni cu *toxine microbiare* (numite *antitoxine*) sau cu *ser dela animale imunizate* (*seroterapie*) cum să face pentru angina difterică cu serul lui Behring-Roux. Intre principalele arme de luptă în contra microbilor și ca mijloace de apărare, afară de *imunizare*, mai avem *dezinfectarea* sau *sterilizarea* și *izolarea* riguroasă a cazurilor de boale infecțioase sau molipsitoare (vezi DEZINFECTIUNE ȘI IZOLARE).

MICROCEFALIE (dela grec. *mikrós*, mic, și *kephalé*, cap). — Micșorare în volumul creierului (cap mic). Când creierul nu cântărește mai mult decât 900 grame să zice că este microcefalie, ceea ce este un semn al idiotismului (vezi DIFORMAȚIUNI).

MICROCIDINĂ. — Amestec de naftolat de sodă (75 la sută) și de produse rău definite ale oxidațiunii naftolului (25 la 100). Pulbere umorfă, albă, solubilă în apă. Antiseptic mai energic decât fenolul, mai puțin toxic și nu arde; bun în antisepsia mitei și a cavității pleurale. Să întrebuițează pe *dinafară* în soluțiuni apoase, 3-5 la 1000, pentru pansarea rănilor, spălături în mîtră, etc., și în alifie.

MICROCOCI. — Caută la MICROBI.

MICROORGANISME. — Caută la MICROBI.

MICROSCOP (dela grec. *mikrós*, mic, și *skopein*, a observa). — Să numește astfel orice instrument care, pus între ochi și obiectele apropiate, are însușirea de a ni le arăta mai mari decât sunt. Un microscop să compună din două părți: una *optică* și cealaltă *mecanică*. Partea optică este fundamentală și invariabilă în construcțiunea sa din punctul de vedere fizic; cu cât această parte este mai perfectă cu atât microscopul este mai bun. Partea mecanică, deși secundară, poate varia la infinit, îndeplinind însă oarecari

condițiuni de soliditate și de precizie în mișcările pieselor sale, ceea ce ajută mult observațiunea.

MICSANDRE SĂLBATICE (*Erysimum officinalis*, fam. Cruciferelor). — Frumoasă plantă erbacee cu frunzele oblung-lanceolate, acoperite cu peri, cu flori galbene și cari au un miros plăcut; crește prin locuri pietroase, prin stânci în regiunea alpină și subalpină (Iunie-Iulie). Să întrebuițează frunzele și planta înflorită. Să dă contra tusei pe care o calmează și contra scorbutului, sub formă de ceai, 10 la 1000, și sub formă de sirop, 30-60 grame pe zi.

MICSUNEA, barba împăratului, panseluțe de câmp, tămăioară, toporași, trei frați pătați (*Viola tricolor*, fam. Violaceelor). — Plantă erbacee care crește pe câmpuri sterile, prin livezi și locuri cu iarbă, cultivată și ca plantă ornamentală (Maiu-Septembrie). În medicină să întrebuițează florile și planta înflorită ca depurativ (curățător de sânge), în contra scrofulelor, iar în doză mare ca purgativ și chiar vomitiv, sub formă de infuziune (ceai) din 10 la 1000, și de sirop, 30-120 grame. — La țară să spală copiii cu *bube dulci* cu ceaiu de micșunea, iar ceaiul de floare să dă pentru tusă; rădăcina de micșunea să dă copiilor mici s'o roadă ca să le iasă dinții.

MICSUNEA, micșunele. — Caută la VIOREA.

MICȚIUNE (lat. *mictio*, grec. *ouresis*). Actul mecanic prin care udul (urina) din beșică este dat afară prin canalul uretrei. Pentru turburările micțiunii caută la URINĂ.

MIDII (*Mytilus*). — La noi să mănâncă multe midii, preparate în diferite forme, fără ca să ne gândim că ele să mistuie cam greu și prin urmare cei cu stomacul slab (dispepticii și gastralgicii) ar trebui să să păzească de ele ca de foc. Cei cu stomacul bun pot să le mănânce, însă rar și în mică cantitate. Midiile, ca toți moluștii, pot da naștere la blândă sau urticarie, care este foarte supărătoare, ceea ce dovedește că ele lucrează asupra pielii și prin urmare toți cei ce sufer de bube dulci sau alte boale de piele să nu le mănânce. Midiile mai pot produce otrăviri în urma absorpțiunii unei toxine (otrăvi) elaborată în ficatul lor, *mitilotoxină*, mai cu seamă când ele să mănâncă în iunile Maiu-Septembrie. Această otrăvire să arată prin mai multe semne: turburări din partea stomacului și mațelor, blândă cu umflarea limbii, gâtlejului și pleoapelor, câte odată cu oprirea udului și dropică. Aceste semne de

obiceiu dispar după câțva timp, dar s'au văzut cazuri în cari ele s'au terminat prin moarte. Ca *tratament* să recomandă ca să facem bolnavul să verse, gădilindu-i omușorul sau dându-i vr'un vomitiv (ipeca, etc). Pentru a preveni otrăvirea cu midii să recomandă ca să să puie în apa în care fierb. ele 2-4 grame de carbonat de sodă sau 3-4 linguri de sodă pentru un litru de apă.

MIDRIAZĂ (grec. *mydriasis*). — Paralizia irisului cu lărgirea permanentă și cu imobilitatea pupilei. Ea este câte odată din naștere (congenitală), alte ori este un semn al unei nevroze; cele mai adeseori este datorită întrebuițării *beladonei* (mătrăgunei), din care pricină acest medicament este *midriatic*, adică care lărgeste luminița ochiului (pupila).

MIDROL. — Praf alb solubil în apă, întrebuițat ca midriatic (pentru a lărgi luminița ochilor sau pupila), în soluțiune de 5 la 100.

MIEL. — Caută la OAIIE.

MIELITĂ (dela grec. *myelos*, măduvă, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Aprinderea măduvii (vezi MĂDUVA SPINĂRII).

MIERE (lat. *mel*, grec. *meli*). — Product zaharat al albinei (*Apis mellifera*, fam. Imenopterelelor). — Cuprinde 70-75 la 100 din un amestec de glicoză și leviloză, manită, ceară, materii colorante, mirositoare și gumoase, acizi vegetali, fermenți. Mierea să întrebuițează ca *aliment*, fiind hrănitoare ca toate alimentele zaharate, dar ea strică dinții și gingiile; ea să mistuie greu, mai ales de către cei ce sufer de dispepsie, de acrimi de stomac. În medicină mierea să întrebuițează ca emolient, răcoritor și în doză mare ca laxativ (40-60 gr.); ea servește la îndulcirea tizanelor, la prepararea diferitelor *melite*. Pe cale rectală să dă în clizme (30-60 gr. la 400 apă), sau în supozitoare (săpunase), 3-5 grame. — La țară poporul nostru are credință că mierea este bună pentru orice bubă, fiindcă ea este adunată de către albine de pe tot soiul de flori; ea vindecă rănilor, întoarce buboaielor, sparge și trage uimele. O foiță de floare de crin unsă cu miere este bună pentru tăieturi și beșica cea rea; sămânța de mac amestecată cu miere este bună la surpătură; pânda de paingen cu miere vindecă mușcătura de paingen, umflăturile și beșica cea rea; cu apa în care s'au spălat fagurii după ce s'a scurs mierea din ei să fac oblojeli pentru orice boală, precum și pentru durerea de gură. Pentru putere să dă lehu-

zelor miere rumenită în tigaie cu nișel rachieu de drojdii și alune pisate; iar convalescenților pentru întremare grabnică li să dă să beie dimineața câte un păhăruț, jumătate cu untdelemn și jumătate cu miere, bine bătute la un loc. Mierea fiartă în clo-cote, curățită de spumă, după ce să ia dela foc să amestecă cu hrean ras pe răzătoare și să dă la oțticiși, câte 3 lingurițe pe fiecare zi.

MIERE ROZATĂ (lat. *mel rosatum*), *miere de trandafiri*, *miericică*. — Să prepară astfel: să ia *petale de trandafiri roșii* uscate, 100 gr., să macerează (plămădesc) 24 ceasuri cu *apă* 600 gr., să strecoară, să stoarce și liciul obținut să evaporează până la consistență sirupoasă; reziduiul să amestecă cu 5 părți alcool concentrat, să filtrează și filtratul să fierbe cu *miere depurată*, 1000 gr., apoi să evaporează la un foc moderat până la o greutate de 1000 grame.

MIERICICĂ. — Caută la **MIERE ROZATĂ**.

MIGDALE. — Caută la **AMIGDALE**.

MIGRENĂ (lat. *hemicrania*, dela grec. *hemisys*, jumătate, și *kranion*, craniu), *emicranie* sau *hemicranie*. — În aceste rânduri vom vorbi numai despre un fel de *durere de cap*, cunoscută în lumea pătimase de pe la orașe sub numele de *migrenă*, și în care durerea este mărginită numai la o *jumătate de cap*. Poporul nu deosebește migrena de celelalte feluri de durere de cap, despre cari ne-am ocupat în alt loc (vezi **DURERE DE CAP**). Adeseori ni să întâmplă să ne culcăm sănătoși, să dormim bine ca de obicei, și dimineața să ne deșteptăm cu durere de cap, mărginită la început numai într'o parte, mai cu seamă la stânga, și care ocupă de obicei fruntea deasupra sprâncenei și tâmpla, dar care poate pe urmă să se întindă și de partea cealaltă, fără ca să fie aci așa de mare cum este în partea din care a început. Durerea este mai întâiu adâncă și greoaie, apoi din ce în ce crește și să aproprie de piele, așa că de multe ori chiar și rădăcina părului este dureroasă; de unde la început durerea nu era decât un fel de greutate la cap, în curând să schimbă în niște svâcnituri din ce în ce mai dureroase, cu apăsare pe frunte și asupra tâmpelor, pare că ar veni cineva și ne-ar strânge capul cât să poate de tare cu amândouă mâinile ca să-l sdrobească; afară de aceasta suntem cuprinși de un fel de tâmpeală, de to-ropeală care ne trage la somn și această stare nu este întreruptă decât numai de svâcniturile mai sus pomenite; n'avem

chef de vorbă, ne ferim de sgomot și de lumină; cea mai mică mișcare ne face rău; ne vine mai bine să stăm culcați, să dormim; în cele din urmă, dar nu întotdeauna suntem cuprinși de greață și de vărsături, cari la început sunt compuse din băuturile ce am înghițit, din mâncare și mai pe urmă din venin (fiere, bilă), care ne amărește odată cu gura și sufletul. Când au încetat vărsăturile să pare că durerea s'a mai micșorat, începem să ne liniștim, și, după ce am făcut și un somn bun, ne sculăm iarăși sănătoși cum am fost mai înainte. Iată cum este de obicei migrena, adevărata migrenă, dar la mulți ea să arată în deosăbite feluri: pe unii li doare numai capul și au puțină greață, fără ca să-și întrerupă ocupațiile, alții sufer în mod îngrozitor ca și când cine știe de ce boală cumplită ar fi cuprinși; s'ar putea zice că fiecare își are migrena lui. Dacă nu poate fi migrenă fără durere de cap, nu orice durere de cap este migrenă. Am spus deja la început că sunt multe feluri de durere de cap, cari nu trebuie amestecate cu migrena. Durerea migrenei să cunoaște prin aceea că ea vine din când în când; că ea începe de obicei dimineața, de când ne deșteptăm și merge crescând până la ameazi pentru a să sfârși odată cu seara; prin aceea că migrena ne lasă întotdeauna noaptea mai liniștită, dacă nu bună de tot; prin aceea că ea ori cât de mare ar fi nu ne pune viața în primejdie și că dela o durere până la cealaltă suntem pe deplin sănătoși; prin aceea că durerea în migrenă începe întotdeauna numai printr'o parte a capului, mai de obicei prin jumătatea stânga; în sfârșit, prin aceea că ori de câte ori avem migrenă suferim și de turburări din partea stomacului, pierderea poftei de mâncare greață și de multe ori vărsături. — Pricinele sau *cauzele* migrenei sunt multe: ea să mostenește dela părinți; este rară în copilărie și la bătrânețe; să arată de obicei dela 15 ani până la 40 de ani; mai des la femei decât la bărbați; să vede mai cu seamă la persoanele nervoase, cari sufer de stomac, de dispepsie (nemistuire), la cei cu reumatisme, la guțoși, la cei cu lipsă de sânge (anemici), la cei cu boale de piele, la cei ce duc o viață sedentară (stătută) și la meseriași cari stau toată ziua pe scaun și lucrează (cismarii, etc.). La toți acestia cari sunt în acest mod predispuși la această boală, cea mai mică abatere dela legile igienii, cea mai mică schimbare în obiceiurile vieții, nemănca-

rea la timp, nedormirea la ceasurile obicinuite, o bucurie, o supărare, pot să producă migrena. Tot astfel și lumina sau căldura prea mare, mirosurile prea tari munca prea încordată cu mintea, veghierile prelungite, lipsa de somn, măncarea prea grea și altele. — *Tratament.* Cei ce au patima migrenei vor ocoli toate cauzele cari știu că le provoacă durerea, iar accesul de durere să combată cu succes numai când tratamentul s'a instituit chiar dela început. Pentru aceasta să recomandă multe medicamente, și anume: *antipirina*, în doză de 2 grame, luată în 2 rânduri, la interval de un ceas, în o jumătate de pahar de apă minerală (Vichy, Vals), sau în apă simplă, aromatizată sau nu, sau în poțiunea lui Rivière; unii bolnavi nu sunt ușurați decât luând 3-4 gr.; pentru ca stomacul s'o suporte mai bine să poate lua antipirina asociată cu *bicarbonat de sodă*. În loc de antipirină să poate lua: *piramidon* (50 centigrame până la 1 gram), *fenacetina* (50 centigrame până la 1 gr. în buline de câte 25 centigr.), *acetamidă* (2-4 buline de câte 20 centigr.), *cafeină* (25 centigrame, de 2-3 ori pe zi), *paulinia* (50 centigrame, de 2-3 ori pe zi) sulfatul, cloridratul sau bromidratul de *chinină* (25 centigrame până la 1 gr.). Mulți doctori asociază în diferite proporțiuni antipirina, piramidonul, fenacetina cu cafeina, chinina etc. Să mai recomandă extractul de *cânpă de India* (canabis indica) în hapuri de câte 15 miligrame; *salicilatul de sodă* (4-6 gr. în 4 rânduri), *salofenul* (2-4 gr.); *nitratul de aconitină* cristalizat (un sfert de miligram în 2 rânduri). *Bromurele* pot aduce mari servicii celor ce sufer de migrenă, dându-se în *doze crescânde*, adică: în prima săptămână, 2 gr. pe zi; în a 2-a, 3 gr.; în a 3-a, 4 gr.; în a 4-a, 5 gr.; și așa mai departe până la *sedafiume* (bromur de potasiu, bromur de sodiu, bromur de amoniu, părți egale, sau numai din bromur de potasiu să va da dozele aci arătate), apoi să va scădea dozele (6, 5, 4, 3, 2 grame). Această medicațiune urmată timp de mai multe luni poate da rezultate bune în formele cele mai grave de migrenă. În timpul din urmă s'a mai recomandat mult *migrenina* (vezi acest cuvânt).

MIGRENINĂ. — Este un product special dat în contra *migrenei* și este compusă din: analgezină, 4 grame 50 centigrame; cafeină, 45 centigrame; acid citric, 5 centigrame; împărțit în 10 buline, din cari să va lua la fiecare ceas câte unul (până la 4).

MIAZĂ (dela grec. *myia*, muscă). — Să numește astfel o boală produsă de larvele *Dipterelor* (muștelor). Aceste larve sau viermi să introduc în cavitățile naturale, în urechi, nas, gură, etc., dând naștere la accidente inflamatorii, și în aceste cazuri avem *miază externă*, spre deosebire de *miază internă*, produsă prin străbaterea larvelor în stomac și intestine, dând naștere la turburări grave: greață, vărsături, jigarale (piroză), dureri de stomac (gastralgi) violente, cari răspund în spate, dureri de mațe (colici intestinale) de nesuferit, uneori febră (fierbințeală) cu delir (aiurare). S'a observat cazuri de miază internă cu simptome cerebrale întocmai ca și cele produse de limbrici și de oxiuri (viermușori la șezut). Miază este produsă mai cu seamă de larvele muștei *sarcophaga Wohlfahrti*, *sarcophaga magnifica*, *sarcophaga ruralis*, *calliphora vomitoria*, *hypoderma bovis*, *hypoderma diana*, etc. La noi s'a observat mai multe cazuri de miază externă de către profesorul R. Blanchard din Paris, profesorul N. Leon din Iași și doctorul M. Vesescu, medicul primar al spitalului Vidra (vezi *Revista Științelor Medicale*, No. 2 din 1906). Cazurile observate de doctorul Leon au fost datorite larvelor muștei *sarcophaga Wohlfahrti* și *s. magnifica*, iar ale doctorului Vesescu larvelor muștei *calliphora vomitoria*. Din cercetările făcute de doctorul Leon rezultă că poporul român cunoaște această boală și pe aceste larve le numește *bondreți*, *careți*, *viermi*, *germi*. Musca atacă pe om numai în zilele calde de vară, pe câmp și în timpul somnului; ea este atrasă de mirosul oamenilor, cari trăiesc la un loc cu diferite animale de casă, sau de mirosul rănilor (ulcere, plăgi supurate), sau al curgerilor de urechi (otite supurate), sau al durerilor de dinți și măsele (carii dentare), etc. Musca își depune ouăle pe acele locuri bolnave și larvele (viermii) eșind din ouă își caută hrană, mănecând tot ce le cade în cale, fie chiar aponevroze sau oase; pielea chiar sănătoasă fiind, este atacată cu mare furie găurind'o și pătrunzând în țesutul celular își croiesc tuneluri pe sub piele și prin mușchi; în urechi și în nas pot produce stricăciuni mari cari pot primejdui chiar viața. Intru cât privește *miază internă* iată cum să poate produce: muștele își pun ouăle pe substanțele alimentare (carne, lapte, brânză, unt, zarzavat) sau pe suprafața apelor stătătoare, cari fiind introduse în stomac duc cu ele și ouăle muștelor, iar larvele cari ies din

acele ouă unele sunt date afară cu materiile fecale și altele rămân pe loc dând naștere la turburări grave după cum am arătat mai sus. — Ca *tratament* pentru miopia externă să recomandă îndepărtarea larvelor din răni, din cavitățile nasului, din urechi, cu spălături făcute cu apă clo-roformată, lapte cu cloroform, lapte cu ulei de terbenină, acid fenic, sublimat coroziv în soluțiuni slabe. La țară să tratează boala aceasta cu fumuri făcute cu fruze, fructe și cu semințe de măsălarită (hyosciamus). Pentru miopia internă să recomandă infuziunea de pulbere de piretru. Dar cel mai bun lucru este ca să se prevină boala, și pentru aceasta să recomandă ca omul să nu doarmă în zilele calde și senine pe câmpul liber, mai ales cel ce suferă de curgere de urechi, de vr'o boală de nas, de gură, sau de răni.

MILA DOMNULUI, MILOSTIVĂ. — Caută la VENINARITĂ.

MILITAR. — Caută la SOLDAT.

MILOT. — Caută la SOVĂRU.

MINĂTARCĂ, minătărci. — Caută CIUPERCI (Mănătărcile).

MINERALE (Ape). — Caută la APE MINERALE.

MINIU. — Caută la PLUMB.

MINTĂ, mintă de grădină, mintă piperigă. — Caută la ISMĂ.

MINTĂ TURCEASCĂ. — Caută la ROINIȚĂ.

MIOCARDITĂ (dela grec. *mys*, mușchiu, *cardia*, inimă, și *itis*, inflamațiune). — Aprinderea sau inflamațiunea țesutului muscular al inimii (vezi CORD).

MIOM (dela grec. *mys*, mușchiu, și terminațiunea *om*, care însemnează umflătură, tumoră). — Tumoră formată de fibre musculare. Să observă mai cu seamă la mitră, când să mai numește și *isterom*.

MIOPIE (dela grec. *myein*, a clipi, și *ops*, ochiu), *ponivoșie, vedere scurtă.* — Sunt unii oameni cari nu văd deslușit lucrurile depărtate și sunt siliți să le apropie de ochi sau să se apropie ei de ele; dar, dacă pun ochilari concavi îndată le văd cum trebuie. Acești oameni să chiamă *miopi*, adică scurt-văzători sau cu vedere scurtă, *ponivoși*. Ochiul miop este ceva mai lung decât ochiul normal, care vede mai bine, și din această pricină imaginea (chipul) obiectului pe care îl privește să formează înaintea retinei, în loc să se formeze chiar pe retină (membrana din fundul ochiului

când vederea este bună, corectă). Miopia este de trei feluri: *ușoară*, când omul vede lucrurile lămurit la o depărtare mai mare de 33 centimetri; *mijlocie*, când el trebuie să apropie obiectele la o depărtare cuprinsă între 33 și 11 centimetri; *tare* (forte), când el nu vede decât la o depărtare mai mică de 11 centimetri. Miopia poate să fie din naștere (*congenitală*) și să provie din o boală organică a ochiului, o alterațiune în structura membranelor lui, și în acest caz ea nu se poate vindeca și poate să meargă crescând până aproape la orbire. De obicei miopia este câștigată și să ivește la copiii și adolescenții cari urmează la școală și învață în rele condițiuni, mai ales la acei cari sunt predispuși, adică născuți din părinți miopi, și cari au luat răul obicei de a ține cartea și caietele prea aproape de ochi. Prin urmare n'avem decât să combatem din vreme acest obicei pe de o parte arătând copiilor urmările rele ce-i așteaptă, ținându-i de rău, dojenindu-i ori de câte ori îi vedem prea aplecați asupra cărții, iar pe de altă parte făcând ca iluminatul să fie bun, mobilierul școlii bine așezat, cărțile de cetit bine tipărite și metoda de a scrie să fie astfel în cât elevul să păstreze o ținută bună (vezi ȘCOALE). Odată miopia ivită ea să îndreaptă cu ajutorul sticlelor concave (vezi OCHILARI). Școlarii atinși de miopia ușoară să vor servi de acești ochilari numai când privesc în fundul școlii, la catedră, la tablă, la hărți și tablouri; ei vor ceti și scrie însă cu ochii liberi: astfel miopia va stă pe loc, pe câtă vreme ea va crește la cei ce vecinic vor purta ochilari, adică atât pentru a putea vedea departe, cât și pentru a ceti și scrie, ceace obosește ochii foarte mult. Când miopia este mai înaintată trebuie ca pătimășul să poarte în continuu ochilari pentru vederea apropiată, și ochilari suplimentari pentru ca să vadă cu înleznire lucrurile depărtate. Prin aceste mijloace să poate opri creșterea miopiei; de altfel un grad ușor de miopie prezintă pentru omul de studiu un avantaj, permițându-i să cetească fără ochelari la o vârstă înaintată atunci când printr'o lege naturală el este amenințat de *presbitie* (vezi acest cuvânt). Miopul va începe cu ochilarii cei mai slabi, schimbându-i numai după neapărată trebuință.

MIOZITĂ. — Caută la MUȘCHI.

MIRĂ. — Este un suc gumi-rezinos ce iasă

în Arabia și Etiopia. În medicină să întrebuințeze ca excitant, tonic, emenagog. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de praf, 50 centigrame până la 4 gr.; tinctură, 2—8 gr. Pe *dinafară* sub formă de praf; tinctură în colutoriu; intră în compozițiunea balsamului Fioravanti.

MIRCEA. — Apa de Mircea să scoate din izvorul situat în via d-lui Mircea dela Iași (lângă Copou). Acest izvor să găsește la o adâncime de 10—12 metri și este captat având un debit de 60 litri pe zi. Apa de Mircea este limpede când e scoasă din izvor; lăsată mai mult timp în contact cu aerul să tulbură; are un gust plăcut, alcalin, amar. Este o apă medicamentoasă *purgativă*, clasificată între apele sulfatate-sodice-magneziene. La întrebuințare ea nu produce dureri de stomac și nu constipă, întocmai ca și apa de Breazu. O cantitate de 200 grame, luată dimineața pe nemâncate, cu lapte, vin, sau lămâie, produce un efect laxativ ușor; în doză de 400—500 grame produce o desertare completă (este purgativă). Această apă să recomandă în boalele de stomac (catar cronic, dispepsie), în congestiunile ficatului, în boalele splinei, în boalele de rinichi și de beșică.

MIRESMĂ. — Caută la ODORAT și ODORI.

MIRINGITĂ (Inflamațiunea timpanului). — Caută la URECHE.

MIRODENII. — Caută la CONDIMENTE.

MIROS, MIROSURI. — Caută la ODORAT și ODORI.

MIROSINĂ. — Caută la MUȘTAR.

MIRT. — (*Myrtus communis*, fam. Mirtaceelor). — Arbust frumos, în totdeauna verde, mirositor; originar din Europa de miază-zi, cultivat adesea și pe la noi ca arbust ornamental, în florării și prin case (Iunie-Iulie). Florile albe și frumos mirositoare ale mirtului sunt simbolul castității. Din foile acestui arbust să scoate prin distilațiune, un ulei esențial numit *mirtol* (vezi acest cuvânt).

MIRTOL. — Ulei esențial analog cu eucliptolul, extras prin distilațiune din foile arbustului *Myrtus communis* din fam. Mirtaceelor (vezi MIRT). Lichid gălbui, insolubil în apă, solubil în alcool; bun antiseptic al căilor respiratoare și urinare; să dă în tusa cu miros urât, în gangrena plămânului, în cistită (aprinderea beșicii udului), în doză de 30 centigrame până la 1 gram în buline.

MISCARE. — Caută la EXERCITIU CĂLĂRIE

DANȚ, FUGĂ, GIMNASTICĂ, INNOTARE, SCRIMĂ, UMBLET și VASLAT.

MISTREȚ, porc sălbatic. — Carnea de mistreț să deosebește de aceea a porcului de casă prin aceea că nu este așa de grasă și are un gust special. Pentru mâncare nu este bună decât carnea de mistreț tânăr, pe care de altfel nu o pot mistui decât stomacurile sănătoase și tari. Carnea de mistreț bătrân este foarte tare și nu trebuie mâncată.

MISTUIRE. — Caută la DIGESTIUNE.

MISTUIRE GREA. — Caută la DISPEPSIE.

MISUR. — Caută la PORUMB.

MITARCĂ PETROASĂ. — Caută la CIUPERCI (Mănătărcile).

MITRĂ. — (lat. *uterus*, grec. *hystera* și *mētra*), *matcă*, *sgău*, *uter*. — Mitra este organul în care oușorul (ovulul) fecundat să desvoaltă sub nume de *embrion* până la sfârșitul lunii a doua a *sarcinii*, iar de atunci înainte până la naștere sub nume de *fet*. Ea să află în micul lighian, de deșupul intestinului subțire; lungimea ei este de 7-8 centimetri, lărgimea de 5 cm. și grosimea de 2-3 cm. Ea are forma unei pere cu partea mai groasă în sus și care este *corpul* mitrei, care seamănă cu un *con* turtit de dinainte înapoi și acărui bază privește în sus, iar unghiurile (colțurile) lui de sus sunt formate de deschizătura *trompelor*. Trompele sunt niște canale (țevi) cari sunt în legătură cu *ovarele*. Partea de jos a mitrei care este mult mai îngustă și cilindrică să numește *gât (col)* și privește în jos făcând o ridicătură mică ca un vârf de deget în *vagin*. Această ridicătură adevă *gâtul* mitrei, are un orificiu (*gura mitrei*) prin care curg *regulele* (sorocul, periodul). Mitra este formată de o căptușală (*mucoasă*) și de un *strat muscular*; ea este ținută în loc prin mai multe legături (*ligamentele*) cari îi dau voie să să întindă, să să umfle, în timpul sarcinii și să-și schimbe întru câțva direcțiunea sub influința lărgirii *beșicii* care să află înaintea ei și a *rectului* (șezutului) care este înapoia ei. După naștere mitra scade repede și-și ia mărimea obicinuită — **Boalele mitrei** sunt de patru feluri: *căderea* sau scoborârea mitrei *strâmbarea* (deviațiunea) ei, *aprinderea* (inflamațiunea) și *tumorile* ei (rac, fibrom).— 1. *Căderea* sau *scoborârea mitrei* are drept cauze *ruptura* completă sau incompletă a ei în urma facerii, având ca urmare o slăbire a părților vaginului, apoi sarcinile repetate în răstâmpuri scurte scularea din

pat prea repede după facere, metritele (inflamațiunile mitrei) învechite, bătrâneța care micșorează tăria părților vaginului, obiceiul de a ține udul până să umfle mult beșica. Căderea mitrei multă vreme nu să bagă în seamă, până ce mitra a căzut jos de tot și amenință să iasă afară din trup. Când mitra este căzută femeia simte în șale niște trăsături și o greutate în partea de jos a pântecului, dureri în șale, oboseală în mers, neputință de a ridica lucruri grele; ea mai are poală albă, constipație și trebuință deasă de a face udul. Pentru a preîntâmpina această infirmitate, care să vede mai ales la *fară* și unde să chieamă și *surpătură* sau *boșoroageală*, trebuie ca femeia

invers a celor două părți ale mitrei, *gâtul* și *corpul*. Aceste îndoituri pot să să producă în mai multe direcțiuni, înainte sau înapoi: *anteflexiune* și *anteversiune* sau *retroflexiune* și *retroversiune*. Aceste strâmbări sunt produse de scularea prea timpurie din pat după facere, atunci când mitra încă n' a scăzut la mărimea ei obicinuită, de sarcin multe în răstâmpuri scurte, constipație (în cuietură) prelungită. Unele femei au mitră strâmbă fără să aibă vr'o suferință, alte femei au dureri în șale, greutate în partea de jos a pântecului cu trăsături prin stin ghii, oboseală la mers și când stau mult în picioare, o durere la regule, cari țin mai mult ca de obicei, turburări nervoase

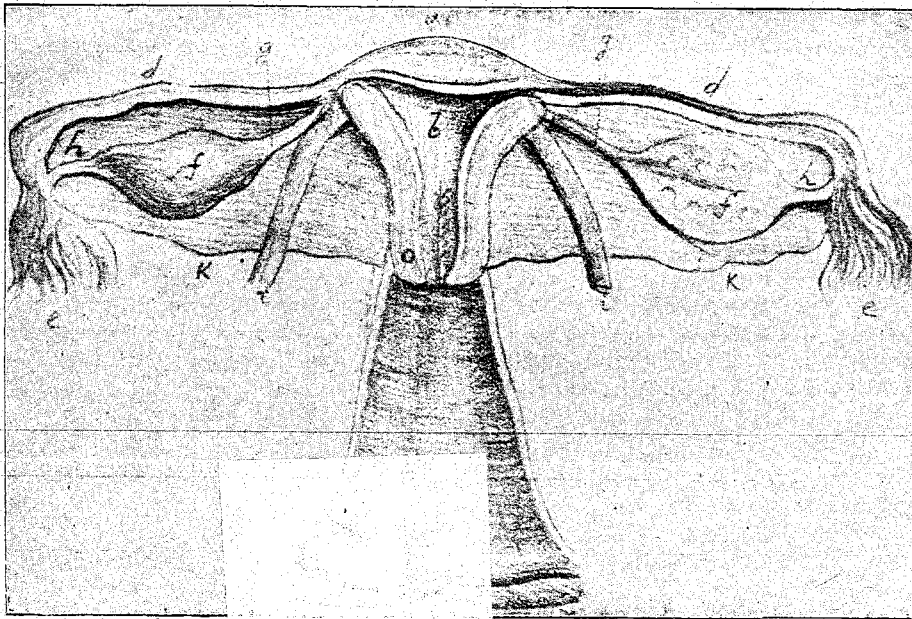

Fig. 1. — Organele genitale interne ale femeii.

a. Fundul mitrei. — b. Cavitatea uterină. — c. Cavitatea gâtului. — d. Trompele lui Falope. — e, e. Pașosecul uterin. — f, f. Ovarie (unul divizat). — g, g. Ligamentele ovarelor. — h, h. Ciucuri uterini. — i, i. Ligamentele rotunde. — k, k. Ligamentele largi. — V.

după ce a născut să stele în șale și în
o lună, ceea ce la noi nu s' a mai văd
ranca noastră în cele mai multe cazuri
scoală din pat a doua zi și să se
să mai recomandă ca femeia să se odihnească
cinsă câțva timp după ce a născut.
Odată boala ivită să recomanda purtarea
unor inele de cauciuc și să se evite
pesare, dar cel mai bun lucru este să
facă o *operațiune*, care consistă în
rarea vaginului și restaurarea
— 2. *Strâmbările sau deformațiile*

enețeli, durere de cap (migrenă), neyralgie
sau dureri de dinți, de măsele, etc.; tur-
burări din partea tubului digestiv; apo-
staxite, dizmenoree și *sterilitate* (nu face
copii). Pentru a preîntâmpina aceste strâm-
bări de mitră trebuie ca femeia să poarte
din vreme încingătoare de pânțece specială
și pesare, dar și aci cel mai bun lucru este
ca ea să să deie pe mâna unui chirurg pri-
put care prin *operațiune* îi va îndrepta
mitra. — 3. *Metrita* este aprinderea sau
inflamațiunea mitrei și este de 2 feluri
— 1. *Metrita acută* (învechită) *Metrita acută*

mală în vagin sau în gâtul mitrei sau a microbilor veniți din afară; scularea prea iute din pat după facere; oprirea repede a regulelor (a periodului) în urma unei răceli; infecțiunea septică după facere; întinderea la mitră a inflamațiunii vaginului (a vaginitei). Intre *semnele* metritei acute avem: o indispozițiune generală cu sau fără fiori, simțirea unei greutate în pântece, care este foarte simțitor la pipăire, dureri în șale, stinghii și coapse, arsuri în vagin (în trup) cu trebuință deasă de a face udul (de a urina) și de a eși cu scaunul; după câteva zile o scurgere din trup sub forma unui lichid viscos, gros, la început albui, apoi gălbui, câte odată roșietic (sanghinolent). Metrita acută se vindecă în o lună până la 6 săptămâni, iar dacă nu să vindecă în acest timp ea trece în stare *cronică*. Uneori metrita să poate complică de *peritonită* (vezi acest cuvânt). *Tratamentul* constă în odihnă la pat, cataplasme calde pe pântece, simple sau stropite cu câteva picături de laudan, ungeri cu diferite alifi calmante, între cari recomandăm pe aceasta: unguent cinereu, 30 gr.; extract de beladonă, 4 gr.; sau cu: balsam tranchil, ulei camforat, câte 25 gr.; cloroform, laudan, câte 10 gr. Să mai aplică în loc de oblojeli sau cataplasme pe pântece și o legătură numită Priessnitz, care să face astfel: să ica un prosop îndoit în două, să inmoaie în apă rece, să stoarce bine și să pune pe jumătatea pântecelui din jos de buric, apoi să acopere cu o flanelă și pe deasupra cu o gutaperecă sau o pânză (taftă) impermeabilă. În vagin să fac injecțiuni cal de și prelungite cu un irigator mare, fomeia stând culcată în pat, iar sub șezut având un lighian bine pus ca să nu să ude patul pe care e bine să să aștearnă o mușamă; temperatura apei să fie de 45-50° și spălăturile să să facă cu 4-10 litri de apă; injecțiile să să facă de 2 sau de 3 ori pe zi; după spălătură să să infunde în vagin două degete și apăsând fureulița să să scurgă totă apa care a rămas acolo. După injecțiune este bine ca să să introducă în vagin un tampon cu glicerină care va rămânea acolo până a injecțiunea următoare. Pentru a calma lurerile să va introduce în șezut un supozitor (săpunaș) din acestea: extract de opiu, 15 centigrame; unt de cacao, 10 gr., să să facă 5 supozitoare, dintre cari să vor pune 2 până la 3 pe zi. *Metrita cronică* (*încheșită*) urmează câte odată metritei acute, însă cele mai adeseori ea este cronică din-

vești remereșu, dar mai cu seama între 20 și 40 ani. Intre *cauzele* predispunătoare avem: slăbirea organismului, constituțiunea slabă, cloro-anemia, scrofuloza, oftica, alăptarea prelungită, hrana rea și puțină, lipsa de aer și de mișcare. Afară de aceste *cauze generale* mai sunt și altele *locale* cari predispun la metrită cronică, și anume: sarcinele și pierderile (lăpădăturile) dese și apropiate, scularea din pat prea iute după facere, dislocările și strâmbările (deviațiunile) mitrei, vaginita. *Cauzele determinante* sunt aceleași pe cari le-am arătat la metrita acută (vezi mai sus). Metrita cronică are ca *semne locale*: o scurgere albă (poală albă) mai mult sau mai puțin abundantă; periodul (sorocul) neregulat, adecă vine prea iute și prea mult, sau mai rar, cu întâzieri; pierderi de sânge (metroragii) din când în când, uneori însoțite de dureri mai mult sau mai puțin mari; constipație și uneori trebuințe dese de a face udul și de a merge la scaun. *Semnele generale* sunt: diferite turburări digestive, dispepsie (mixture grea), dureri de stomac (gastralgie), slăbire; turburări nervoase (neuralgii în diferite locuri, palpitațiuni). Metrita cronică este o boală lungă și greu de vindecat, care și după ce s'a vindecat să poate ivi din nou prin nebagare de seamă sau prin imprudențe. Ea să poate complică de inflamațiunea *trompelor* și *ovarelor*. *Tratamentul general* trebuie să fie reconstituant și să varieze după starea constituțiunii fiecărei bolnave, iar *tratamentul local* constă în imobilizarea pântecelui cu o *incingătoare*, cu un brâu de flanelă sau de vr'un țesut elastic, care să ocolească de 2 ori pântecelul: bolnava să nu să oboscască, să nu muncească, să nu călătorească cu drumul de fier, să nu danseze, să nu călărească, să nu umble cu bicicleta, să nu aibă raporturi sexuale, într'un cuvânt să să odihnească; să va combate constipația prin dietă (legume verzi, pâne de secară, fructe coapte, struguri, prune), prin laxative dulci (revent, magnezie), nici odată prin purgative tari, drastice, nici prin sabur; clisme emoliente dimineata. Injecțiuni vaginale calde de 45°, dimineata și seara, cu acid boric (40 la 1000) sau cu sublimat coroziv (25 centigr. la 1 litru), urmate de tampoane de glicerină, sau de ovule glicerinate; atingeri pe gâtul mitrei cu tinctură de iod sau cu alte anti-septice; introduceri de creioane antiseptice în gât; *văzuirea* căptușelii (mucoasei) mitrei sub cloroform; masaj special. — 4. *Fibro-*

mul mitrei este o tumoră care să ivește adeseori la femeile între 30 și 45 ani, de obicei înăuntrul mitrei, câte odată însă în afară, în pântec. Intre *semnele* fibromului avem: scurgere sau poală albă, uneori scurgere roșietică, sângeroasă, alteori pierderi de sânge adevărate (emoragii) repetate din ce în ce mai des; simțire de greutate în pântec; oprirea udului; constipație; dureri în șale prin apăsarea tumorii; uneori dureri ca de facere. Tumora să simte cu mâna în partea de jos a pântecului și uneori poate ajunge până la mărimea unui cap de om. *Tratamentul* constă în operație, care reușește cu atât mai bine cu cât să face mai din vreme. — 5. *Cancerul sau racul mitrei* să arată de obicei la femeile înaintate în vârstă și are ca *semne*: scurgeri de sânge (emoragii), scurgere de materie urâtă și cu miros greu și pătrunzător, dureri cumplite. *Tratamentul* și aci constă numai în operațiune, care nu reușește, decât numai dacă să face la începutul boalei. Operațiunea această să chiamă *isterectomie*, adică tăierea și scoaterea mitrei cu totul.

MIXEDEM (dela grec. *myxa*, mucozitate, și *oidema*, edem), *cachexie pachidermică*. — Această boală să vede din fericire foarte rar și este o cachexie specială provenită din *lipsa corpului tiroid*. Mixedemul poate fi din *naștere* (*mixedem congenital*, idiotie mixedematoasă), sau poate fi *câștigat* (*mixedem spontan* al adulților sau *mixedem operator* provenit în urma unei operații de *gușă*, *tiroidectomie*). *Semnele* acestei boale sunt: piele groasă, tare, uscată, aspră, galbuie; epidermul să scâmoșează în lamele (în solzișori). Fața este lărgită, buhăită, palidă; nasul gros și turtit; pleoapele umflate; buza de jos atârână; mâinile vineții; picioarele diformate, sămănând cu acelea ale unui pachiderm; dinții și părul cad, inteligența slabă ca la cretinism (vezi acest cuvânt). *Tratament*: regim alimentar care să conștie din lapte, lăpturi, legume, carne fiartă, ouă, pește de ape dulci fiert. Nu să va da: bulion, carne friptă, vânat, crustacee, brânză învechită, băuturi alcoolice. Ca medicament să va da pe gură *glândă tiroidă* proaspătă de berbec, 2-3 grame pe zi, fie în bucățele sdrobite cu pâne, sau puse în supă ori în lapte; să va urmă 4, 5, 7 zile, apoi repaus de 4-5 zile, după care să va urmă iar 4, 5, 7 zile și așa mai departe. Să mai dă *tiroidină* (vezi acest cuvânt) în praf sau tablete (de câte 30 centigrame una), 15 până la 20 pe zi.

MIXTURĂ. — Amestec de medicamente li-

chide, așa de tare încât nu să poate lua decât sub formă de *picături*, sau pe o bucată de zahăr, sau într'un păhăruț cu apă sau alt lichid. Sunt mai multe feluri: *mixtură antigastralgică* (în contra durerilor de stomac) compusă dia tinctură de foi de aconit, de beladonă și elixir paregoric, din fiecare câte 5 gr., tinctură de colombo, 10 gr.; din care să va luă 5-10 picături înainte de mâncare; — *mixtură calmantă*: alcoolat de melisă, 4 gr., alcoolatură de foi de aconit, 2 gr.; cloroform, 1 gr., care să va luă în tot timpul unei zile; — *mixtură antineuralgică* (în contra durerilor de nervi), care să întrebuițează în fricțiuni pe gingii în doză de câteva picături: tinctură de foi de aconit, 4 gr., tinctură de coca, 2 gr., cloroform 1 gram.

MIZANTROPIE (dela grec. *misos*, ură, și *anthrōpos*, om). — O formă de *melancolie* (vezi acest cuvânt).

MOARE. — Caută la VARZA.

MOARTE (lat. *mors*). — Prin moarte să înțelege încetarea definitivă a tuturor actelor a căror totalitate caracterizează viața corpurilor organizate. Uneori moartea este *naturală*, atunci când ea provine din o slăbiciune înceată și progresivă a tuturor funcțiunilor în urma uzurei tuturor organelor, după cum să întâmplă la adânci bătrânețe, și atunci viața să stânge lin întocmai ca o candelă când îi să sfârșește untul de lemn (vezi BĂTRÂNEȚE). Cele mai adeseori însă moartea este *accidentală*, rezultând din o boală, acută sau cronică, venită la orice vârstă, și atunci avem moarte *prin boală*; sau ea provine din o *violență exterioară*, din o *rănire* oarecare, și atunci moartea să chiamă *violentă*. De obicei încetarea vieții este precedată de simptome grave, cari constituie *agonia* (vezi acest cuvânt), adică lupta dintre viață și moarte. Uneori însă ea vine pe neașteptate, fără vr'un semn vădit de mai înainte, și atunci zicem că moartea este *subită*. Această moarte provine adeseori din o *apoplexie fulgerătoare* (*săgetătură*), din o *emoragie internă*, din o ruptură de *anerrism* sau de *inimă*, din o *angină de piept*, etc. — Să vedem cari sunt *semnele* morții, sau mai bine zis *semnele* cari deosebesc *moartea reală* (aievea, adevărată) de *moartea aparentă* (părută, îndolnică) căci să poate întâmplă ca cineva să ni să pară mort, pe câtă vreme el nu este decât leșinat, și să citează multe cazuri în cari au fost îngropați astfel de morți, cari după cât-va timp au înviat în groapă pentru a muri de-a binele în cele mai cum-

plite suferințe! Prin urmare nici un om presupus mort nu trebuie să fie îngropat până ce nu s-a constatat de către un pricepător *semnele sigure* ale morții. Moartea aparentă (indoelnică) să întâmplă câte odată în urma asfixiei, leșinului, isteriei, apoplexiei, beției, fulgerăturii, înghețării, a unei lovituri puternice care sguđuie creerul. Timpul exact cât ține o moarte aparentă nu s-a poate hotărî, căci totul atârnă de e-tatea omului și de cauzele morții. Ceeace să știe este că deșteptarea vine mai curând în cazurile de leșin și de sguđuirea creerului în urma unei lovituri; ea vine mai târziu la persoanele isterice, la înghețați (30-40 de ceasuri și mai mult). *Semnele sigure*, neîndoioase, ale morții *reale* sunt: 1. *Aspectul general*: fața palidă, galbină, gura întredeschisă sau căscată, falca de jos căzută, ochii deschiși și întepenți drept înainte, pupilele (luminile) lărgite, corneia fără transparență (ochii nu mai sunt sticloși), tâmplele infundate, corpul rece, respirațiunea și bătăile inimii (circulațiunea) încetate. Când falca de jos este încleștată și s-a deschide gura cu putere, ea rămâne atârnată în jos. 2. *Încetarea respirațiunii* (a rasuflării) este un semn de moarte, dar fiindcă în cazurile de moarte aparentă respirațiunea este așa de slabă în cât nu o putem vedea trebuie să întrebuițăm *procedul limbii*, adică să tragem limba afară cu putere și în mod ritmic (vezi ASFIXIE), în timp de $\frac{1}{2}$ oră, precum și *respirațiunea artificială*, și dacă nu s-a arată nici un semn de deșteptare atunci moartea este sigură. Lipsa respirațiunii s-a mai poate dovedi punând înaintea nasului și a gurii o oglindă și dacă ea rămâne curată, nu s-a acoperi cu ceață, atunci omul este mort. 3. *Lipsa bătăilor inimii și a pulsului* sunt semne de moarte, dar sunt cazuri în cari circulațiunea sângelui este așa de slabă încât nu s-a simte nici bătăile inimii, nici pulsul (leșin, isterie, înghețare). Prin urmare aceste semne nu sunt îndestulătoare pentru a declara moartea dacă nu sunt și alte semne. 4. Dacă *legăm strâns* cu o sfoară *deasupra pumnului* și culoarea pielii dela mână nu s-a schimbă și vinele nu s-a umflă, atunci acesta este un semn sigur de moarte. 5. *Scăderea temperaturii* până la 23 grade este un semn sigur de moarte. 6. *Întepenirea sau rigiditatea* cadavrului începe cu falca de jos, de unde s-a întinde până la picioare și ea dispăre în aceeași ordine. Ea s-a ivește câteodată imediat după moarte, cum s-a întâmplă în te-

tan, în otrăvirea cu strichnină; aproape imediat, cum s-a întâmplă la eei morți prin trăsnet, insolatiune, frig sau căldură mare (— 10 sau + 45); dar de obicei ea apare numai după câteva ore (cel puțin 4), și uneori chiar și după 16 ceasuri; durata ei este cam de 40 ore la copii și de 60-80 la adult. Înțepeneala dela persoanele înghețate ocupă tot corpul, pe câtă vreme a morții interesează numai mușchii. 7. Un semn sigur al morții adevărate este când o *injecțiune cu un gram de amoniac făcută sub piele* dă o pată negricioasă. Această încercare este bine să s-a facă îndată după moarte, fiindcă pata neagră s-a arată în primele cinci ceasuri, înaintea tuturor celorlalte semne sigure de moarte. O *injecțiune cu amoniac făcută* la o persoană a cărei viață nu s'a stins cu totul, dar care numai pare a fi moartă, produce o pată roșie ca vinul. 8. *Arsurile* pe un cadavru nu fac beșici, nici nu înroșesc locul, ci pielea s-a pârlește și dacă s-a rade cu degetul, grăsimea de desupt s-a găsește albă. În caz de moarte aparentă arsurile pe piele făcute cu ceară roșie sau cu flacăra unei lumânări ținută foarte aproape, produc o beșică plină cu lichid seros (un fel de apă) și un cerc roșu împrejurul beșicei, care roșeață s-a întinde și sub arsură. 9. *Ventuză tăiată* (scarificată) pusă în regiunea epigastrică (la lingurea) îndată după moarte nu sângerează de loc, pe când la o persoană cu moarte aparentă ea scoate sânge. 10. *Immoierea globului ocular cu turburarea corneiei* (ochii nu mai sunt sticloși) este un semn sigur, dar el întârzie mult de a s-a arată dacă cadavrul stă la frig. 11. *Putrefacțiunea* (putrezirea) este cel mai sigur semn. Ea s-a arată prin o colorațiune verzuie pe pânțece în deșerturi (fosele iliace și flancuri); în timpul verii ea s-a observă cam între 8-16 ceasuri; iarna s-a face mai târziu, dar rar s-a întâmulă ea s-a întârzie mai mult de 24 ore. 12. *Pete roșii vinete* (lividități cadaverice), cari sunt formate de eșirea sângelui din vase sub piele în părțile declive, și anume la spate la persoanele culcate, la picioare la cei spânzurați. Aceste pete s-a produc cam la 5 ore după moarte, și, prin locul lor, arată pozițiunea corpului în momentul morții. — Dintre toate aceste semne trei sunt cele mai sigure fără de cari nu putem declara pe nimeni mort, și anume: *întepenirea sau rigiditatea cadaverică, immoierea globului ocular cu turburarea corneiei și începutul putrezirii.*

MOARTEA ȘTELNIȚELOR. — Caută la PĂDUCHE DE LEMN.

MOCIRLĂ. — Caută la MLAȘȚINĂ.

MODĂ. — Cel mai mare dușman al sănătății este *moda*, din care pricină doctorii sunt mai întotdeauna în luptă aprigă cu ea. Rar să întâmplă ca moda să fie bună din punctul de vedere al sănătății, așa de rar încât abia odată la o sută am putea-o recomanda noi doctorii. O modă bună este aceea de a merge vara la băi sau în vr'o stațiune climaterică (la aer curat), dar din nenorocire, și în acest caz mulți nu caută un loc cât să poate de bun, o situațiune balneară potrivită, ci mai mult își aleg locul de cură sau de întremare acolo unde sunt mai multe distrațiuni, mai multe petreceri, baluri, teatre, joc de cărți, etc., cari fac ca efectele bune ale localității să fie nimicite. În imensa majoritate a cazurilor, 99 la 100, moda este barbară și ridiculă. Pentru a dovedi aceasta n'avem decât să privim pălăriile damelor, cari în loc să le adăpostească capul îl împopoțonează numai; apoi ce cusur are și jobenul bărbaților?! Nu mai vorbim de *corset* (vezi acest cuvânt) care așa strâns cum să poartă este un adevărat instrument de tortură și de îmbolnăvire! De asemenea și *incălțămintele*, în special ghetetele ascuțite la vârf și cu tocuri înalte, în cari piciorul stă strâns și cu degetele încălecate, așa încât mersul să face cu mare greutate și suferință. Unde mai pui *cerceii*, rămășiță a timpurilor barbare, cari numai pentru binele urechilor nu sunt purtați, și alte multe gusturi și excentricități cari de cari mai ciudate și nepotrivite cu starea de cultură în care ne aflăm. Prin urmare nu putem încheia mai bine acest articol decât sfătuind pe cetitorii noștri ca să nu să iee după *modă*, decât numai întru cât ea nu este vătămătoare sănătății.

MODĂLCĂ, broască, chist sebaceu. — O tumoră sau umflătură care să dezvoltă sub piele, între piele și carne sau os, care cuprinde o materie grasă, albă sau gălbuie, având consistența seului sau a mierii. Aceste modălci să pot dezvoltă în toate părțile corpului, dar de obicei să văd sub pielea capului, la frunte, mai rar la față, la umeri; ele sunt produse prin ipertrofia sau creșterea glandelor sebacee alipite de un fir de păr. Aceste tumori sunt rotunde sau turtite și cresc încet cu încetul putând ajunge până la mărimea unei nuci sau portocale: ele sunt uneori tari, rezistente, alte

ori moi ca și când ar conține un lichid; mai mult sau mai puțin mobile sub piele; pielea este întinsă și subțire; ele nu sunt dureroase, nici periculoase; dacă să sparg să scurge conținutul, dar după ce să închid el să reface la loc; când sunt prea mari ele sunt supărătoare și pot provoca durere de cap. *Tratamentul* constă în operațiune, care este foarte ușoară și fără durere; dacă să taie pielea dintr'o parte până în cealaltă tumora să poate scoate întreagă, strângând'o între degete (enucleațiune); vindecarea să face repede cu condiție ca rana să să întrețină curată și să să pan-

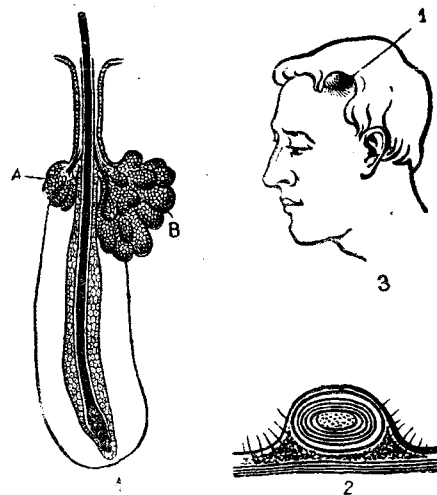

Fig. 178. — Modălcă.

1. Păr cu o glandă sebacee normală (A) și una mărită, ipertrofiată (B). 2. Modălcă tăiată în două. 3. Modălcă întreagă.

seze bine.—La țară poporul numește aceste modălci *broaște*, cari pot veni din răceală sau din cauză că bolnavul s'a uitat pe feastră când să duce un mort la cimitir. Babele vindecă broaștele prin descântec numit de broască, sau cu broască, hulub, lipitoare, șoarec.

MODĂLCĂ. — Caută la GANGLION.

MOJDREAN. — Caută la MANĂ.

MOL (probabil dela lat. *moles*, massă), *mărin*. — Să numește astfel o massă carnoasă care să produce în mitră în urma fecondațiunii. Sunt trei feluri: 1. *Mol embrionar* când oul s'a oprit în dezvoltarea sa; care să termină de obicei prin abort (lăpădătură) către a treia sau a patra lună. Resturile embrionului să găsească înotând în apa conținută într'o pungă formată de caducă, corion și amnios. 2. *Mol carnos*, care rezultă din dezvoltarea molului embrionar prin

șederea lui în mitră și ale cărui membrane iau o consistență și o grosime foarte mare, în urma unei nutrițiuni exagerate. Volumul său variază dela mărimea unui ou până la aceea a unui fet la termin. Tăsătura lui este filamentoasă și seamănă cu aceea a placentei (casei copilului). El este dat afară (expulzat) cam pela a cincea sau a șasea lună. Uneori să găsească în interiorul lui rămașițele unui fet închistat. 3. *Mol idatic* sau *vezicular* care constă în o serie de vezicule (beșicuțe) reunite în formă de ciorchină, cari vezicule sunt de diferite mărimi și sunt pline de un lichid limpede fără urme

ziunii nu să vor face tracțiuni asupra molului și ne vom feri de a introduce instrumente în mitră, dar dacă emoragia este abondentă vom recurge la *extracția* molului cu mâna; *după expulziune* să va face o *antisepsie* riguroasă a căilor genitale, să va combate emoragia cu săcară cornută (2-4 gr.) sau prin tamponare uterovaginală.

MOLARI. — Caută la DINȚI.

MOLESIRE. — Caută la TOROPEALĂ.

MOLEȚI. — La *țară* copiii mici adeseori să îmbolnăvesc *de moleți*. Copilul care suferă *de moleți* are nasul uscat, fără muci, și să freacă mereu la el, are urdinare, fierbin-

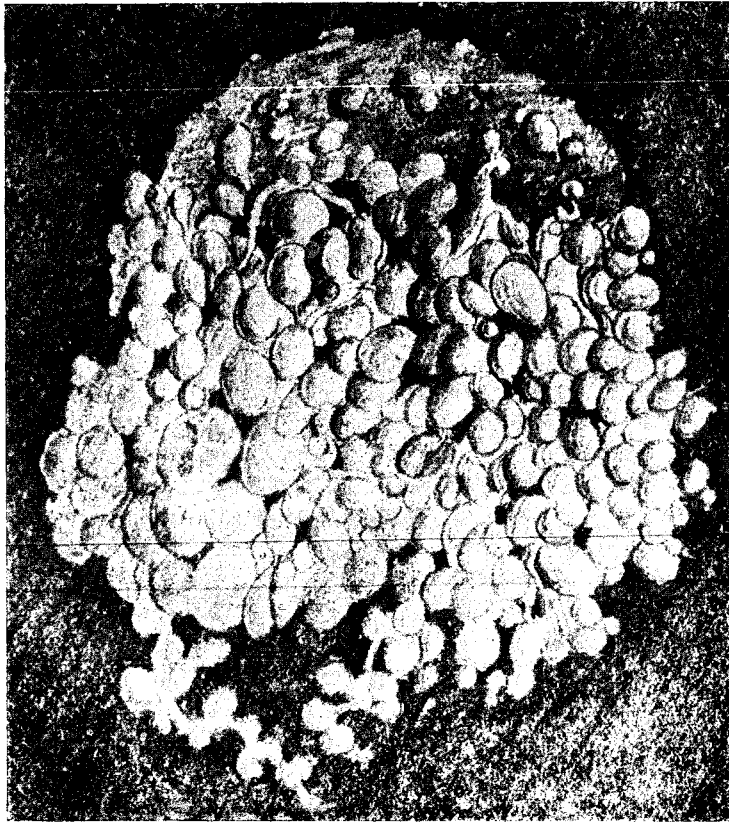

Fig. 179. — Mol vezicular.

de echinococi. În acest fel de mol fetul a fost rezorbit și vilozitățile corionului s'au hipertrofiat pentru a constitui veziculele. Molul vezicular este dat afară dela a patra până la a șasea lună, în mai multe rânduri și în bucăți (prin lambouri) ceea ce expune femeia la emoragii mari și la rezorpțiuni putride, cari produc moartea. *Tratament:* înainte de *expulzare* să va combate emoragiile prin *tamponament* vaginal, iar dacă emoragiile să repetă prea des să va practică *facerea provocată*; în timpul *expul-*

țeală și geme. Moleții îi dobândește copilul când este *deochiat* (vezi DEOCHIU) *incet*, fără să să bage de seamă. De moleți să vindecă prin *descântec*.

MOLIMĂ. — Caută la EPIDEMIE.

MOLIPSIRE. — Caută la CONTAGIUNE.

MOLIPSITOARE (Boale). — Caută la CONTAGIOASE (Boale).

MOLOACHĂ. — Caută la ROINIȚĂ.

MOLOTRU. — Caută la MOLURĂ.

MOLOTRU, MOLOTRU GALBIN. — Caută la SULFINĂ.

MOLURĂ, anison, anison dulce, chimen dulce, fenicul, fincen, hanus, molotru; săcărea, săcărea de grădină (*Foeniculum officinale*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee, foarte aromatică cu florile galbene și fructele lungurețe și aromatice, care să cultivă pentru uzul economic (Iulie-August). În medicină să întrebuințează frunzele, fructele și rădăcina, cari au proprietatea de a fi aperitive, carminative, diuretice, emenagoge și stomachice. Să dă sub formă de: ceaiu (infuziune) din 10 gr. la 1000 gr.; idrolat, 25—50 grame; uleiul volatil, 1—10 picături. Pe din afară să întrebuințează frunzele sub formă de cataplasme; uleiul volatil în pomadă (alifie). — La țară fiertura (decoctul) de sămințe să dă la copiii de țată pentru mătrice. Din cauza mirosului aromatic să pune în rachi.

MOMIȚĂ. — Caută la GANGLION.

MONACO. — Stațiune climaterică de iarnă, scutită în contra vânturilor de miază-zi, de răsărit și de apus; băi de mare. Această stațiune este mult cercetată de oamenii sănătoși, cari caută petreceri, așa că bolnavii nu sunt destul de liniștiți ca la Menton sau alte stațiuni de acelaș fel.

MONESIA (*Chrysophyllum glycyphlaeum*, fam. Sapotaceelor). — Să întrebuințează florile și frunzele, cari conțin acid tanic și un principiu activ *monezină*. Lucrează ca astrigent, stomachic; să dă în contra diareei, a emoptiziei (scupării de sânge), a metroragiei, în contra rănilor (ulcerelor) cutanate, a tranșilor și a crepăturilor (plezniturilor) dela șezut. Pe *dinăuntru* să dă: extract, 50 centigrame până la 4 gr.; *monezina*, 3 centigrame; siropul conține 50 centigrame la o lingură. Pe *dinafară*: extractul, în praf, în alifie.

MONOCLU (dela grec. *mónos*, singur, și lat. *oculus*, ochiu). — Sunt unii oameni luneiți, tineri sau bătrâni, cari poartă un geam la un ochiu pentru ca să pozeze, să să facă interesanți, iar nici decum pentru vr'o trebuință oarecare. Acest obicei sau mai bine zis această *modă* (vezi acest cuvânt) este de răs în cazul când amândoi ochii sunt buni; ea strică vederea, produce *strabism* (a să uita cruceș), când amândoi ochii sunt slabi, căci ochiul care poartă monoclu nu să mai sforțează pentru a vedea bine, pe câtă vreme celalt este silit să o facă, astfel că ochii nu să mai acordează în mișcările lor și omul va deveni ciacăr. În a-

cest caz mai bine este ca omul să poarte ochilari cu sticle de forță egală. Când amândoi ochii sunt slabi în mod neegal, atunci să vor întrebuința ochilari ale căror sticle vor avea putere diferită (vezi OCHILARI). Monoclu să va purta numai în două împrejurări: când un ochiu este foarte bun și celalt are trebuință de o sticlă care să-i mărească puterea vizuală, și atunci când unul din ochi este cu totul pierdat și celalt poate vedea numai cu o sticlă potrivită.

MONOMANIE. — Caută la MANIE.

MONOPLÉGIE (dela grec. *monos*, singur, și *plessin*, a lovi). — Paralizie mărginită la un singur membru.

MONOTAL. — Eterul gaiacolului, fără să aibă acțiunea caustică a acestuia. Analgezie. Să întrebuințează pe dinafară, aplicându-l pe piele, în diferite dureri nevralgice, în junghiu, în durerile nervoase ale nevrastenicilor, etc. Doză: 2-4 gr. pe zi, curat, în ușoare fricțiuni sau în ungeri, odată sau de două ori.

MONSTRU (dela lat. *monstrare*, a arăta). — Animal care prezintă o constituțiune neobicinuită în totalitatea părților sale, sau numai în unele dintre ele. În cea mai mare parte monstri să datorese unor cauze fizice exterioare cari lucrează asupra dezvoltării unui ovul (oușor) după fecundațiune, cum ar fi de exemplu o anomalie în lichidul amniotic care încunjură fetul. În unele cazuri să invoacă drept cauză ereditatea. Monstrii să produc sau printr'o oprire în dezvoltare, care poate fi completă, sau să răspundă la o stare tranzitorie, sau să fie legată de o anomalie a nervilor sau a vaselor, sau la o aderență între embrion și învelișele lui. Monstri să mai pot produce prin fuziunea unor organe cari de obicei sunt deosebite. Sunt 4 varietăți: 1. anomalii simple, cari constau în inversiuni de organe; 2. ermafrodiții; 3. monstri; 4. monstri dubli.

MONT. — Caută la CIONT.

MONT-DORE (Puy-de-Dome, Franța). — Altitudinc 1060 m. Ape ipertermale (42-55°) și un isvor rece (10°); ape bicarbonatate mixte, slab clorurate sodice, arsenicale silicioase, fieruginoase și gazoase. Să întrebuințează sub formă de băutură, băi, duși, inhalazioni, în boalele respiratorii mai cu seamă de natură artritică, reumatism, diabet, boale de piele, de nas, de gât, bronchite, astmă, emfizem (năduf).

MONTEORU. — Caută la SĂRATA-MONTEORU.

MORAL (lat. *moralis, ethicus*). — Toată lumea știe ce influință mare are moralul asupra fizicului; un om istovit de nenorociri este cu mult mai predispus la boale, mai cu seamă la cele infecțioase, cum ar fi: im-paludismul, febra tifoidă, oftica, etc., iar pe de altă parte boalele sunt mai grave la el. Intre mijloacele de vindecare avem și așa zisul *tratament moral*, care să aplică cu bun succes la bolnavii cari să cred mai bolnavi decât sunt în realitate; bolnavi cari își observă cu deosebită atențiune cele mai mici turburări ale organelor, cum ar fi: răcirea picioarelor, sudoarea, o pal-pitațiune așoară; sau chiar unele semne cari există în stare normală, cum ar fi bătăile inimii, schimbarea obicinuită a temperaturii în timpul zilei. *Tratamentul moral* constă în aceste cazuri în a arăta bolnavului că toate aceste să observă și la ceilalalți oameni cari sunt în jurul lui; în a-i schimba cursul ideilor prin conversațiuni și cetire; a-i da speranță de vindecare sigură și completă, etc.

MORB. — Caută la BOALĂ.

MORB PERFORANT. — Această boală constă într'o rană sau mai bine zis un ulcer care să arată în talpă în dreptul încheieturilor degetelor cu talpa (metatarsofalangiene); uneori să poate ivi și la călcâiu și de de-suptul degetelor. Ea să vede foarte rar și este produsă prin apăsarea pielii între oasele piciorului și talpa unei încălțăminte rău făcute, din care pricină să formează mai întâiu o bătătură, iar sub aceasta o pungă plină cu apă, care să inflamează împreună cu oasele din dreptul ei. În unele cazuri boala să pare că începe prin inflamațiunea oaselor. Boala să arată prin îngroșarea pielii, un fel de bătătură, care coace, face materie și sparge formând un ulcer rotund incunjurat de un cerc gros de piele; ulcerul merge crescând și adâncin-du-să până la oase, cari la rândul lor să atacă și ele (osteită, carie și necroză). *Tratament.* Odihnă; injecțiuni iritante; o-perațiune, adecă curățirea și ridicarea păr-ților bolnave.

MORBIDITATE (dela lat. *morbus*, boală). — Prin acest cuvânt să înțelege manifestați-unea, rezultatul total al condițiunilor cari expun pe un individ sau o colecțiune de indivizi la boală, și cari să deosebesc de *aptitudine* sau de *predispozițiune personală*. Morbiditatea studiată în populațiunea civilă, în populațiunea militară, în spitale, în închisori, în stabilimente industriale, în zonele climatologice, în diferite regiuni ale pământului, ne dă prețioase deslușiri cu

privire la influința etăților, a sexelor, a mediului igienic, a climatului, a raselor, etc., asupra condițiunilor de aptitudine în a contractă boalele.

MORBILI. — Caută la POJAR.

MORBU LUI POTT sau *tuberculoză verte-brală* (oftică la șira spinării). — Caută la COCOAȘĂ și COLUMNA VERTEBRALĂ.

MORCOV (*Daucus Carota*, fam. Umbelifere-lor). — Plantă erbacee cu rădăcina groasă și cărnosă, roșie sau galbină și dulce. Să cultivă mult prin grădini ca plantă culina-ră fiind o legumă foarte bună (Iunie-Sep-tembrie). În medicină nu să întrebuițează. — La țară să pune morcovul copt și sfără-mat la bube dulci; crud și ras pe răză-toare să pune la rănile cu viermi; dulcea-ța de morcov ras să dă la tusa măgă-rească.

MORCOV SĂLBATIC, *rușinea fetei* (*Daucus Carota Sylvestris*, fam. Umbelifere-lor). — Plantă erbacee cu rădăcina în forma fu-sului, care crește prin fânețe, poieni, câmpii și pe marginea drumurilor (Iunie-Septem-brie). Sămînțele de morcov sălbatic sunt diuretice (fac ud mult) și carminative (dau afară gazurile).

MORFINĂ. — Alcaloid principal al *opiului* (vezi acest cuvânt). Analgezic puternic, bun pentru ori ce durere, acută sau cron-ică, pe care o potolește repede: colici de ficat, de rinichi, colici apendiculare, satar-nine, angină de piept, crize nevralgice, dur-eri de peritonită, de mitră, crize dureroa-se ale cancerului (racului), ale tabeticilor, etc.; bun în contra dispneei (respirațiunii grele), la astmatici, ofticoși, în pneumoto-rax, embolie pulmonară. În doze mici mor-fina calmează tusa și oprește diarea. Ca ipnotic ea nu lucrează decât ca analgezic, în contra insomniei dureroase. Ea să mai dă pentru a combate unele efecte toxice ale cafeinei, atropinei, chininei. Nu este bună în bronchita difuză care amenință cu asfizie, arterioscleroză, debilitate-senilă, etc., și la copiii mici. Să dă pe *dinăuntru* și în injecțiuni sub piele 1-5 centigrame pe zi. — *Acetatul de morfină*: 1-5 centigrame (neuzitat). *Bromidratul de morfină*: 5 mili-grame până la 1 centigram. *Cloridratul de morfină*: 1-5 centigrame. *Sulfatul de morfină*: 5 miligrame până la 3 centigrame.

MORFINĂ (Otrăvirea cu). — Această otră-vire are următoarele semne: la început excitațiune psihică plăcută cu mărirea ac-tivității fizice și grăbirea bătăilor inimii; apoi uscăciunea gurii, sete mare, durere

de cap, moleșeală, simțire de greutate în membre, neputință de a să mișcă, somnolență și micșorarea senzibilității; după acestea vine o stare de somn profund din care nu mai putem deștepta bolnavul, în același timp pierderea reflexelor, ochii pe jumătate închiși, pupilele foarte contractate (rar dilatate); falca de jos căzută, pielea rece și viscoasă. Viața nu să mai arată decât numai prin dăinuirea circulației și a respirației; respirațiunea este înecată, greoaie, neregulată și stertoroasă; pulsul slab, mic, abia să simte; pulsul și respirațiunea încetează și moartea vine în colaps. *Tratament.* Dacă otrava a fost luată prin gură să va da medicamente de vărsat (vomitive) cum sunt: ipeca, apomorfina; să va face spălarea stomacului. Dacă morfina a fost absorbită prin injecțiuni sub piele acest tratament nu mai are loc. Să va ține bolnavul în sus, să va lovi cu o cârpă udă, îi să va vorbi și să va schimbă în toate modurile; aplicațiuni de electricitate pe membre; amoniac sub nas. Clizmă de jumătate litru de cafea tare și caldă, sau injecțiuni sub piele cu cafeină. Când începe să slăbească respirațiunea să va face o injecțiune cu un miligram de sulfat de atropină, repetată după un sfert de ceas dacă e trebuință. Dacă n'avem atropină să va face o injecțiune sub piele cu 1 gr. 75 centigrame de tinctură de beladonă. Inghalațiuni cu nitrat de amidon; respirațiune artificială. Pentru *otrăvirea cronică* caută la MORFINISM.

MORFINISM. — Otrăvirea cronică cu *morfina* (vezi acest cuvânt). Să observă în China și la toți fumătorii de *opiu* (vezi acest cuvânt), precum și la unii bolnavi cari abuzează de morfina prin injecțiuni sub cutanate. Sub influința acestui abuz să ivesc repede: slăbirea considerabilă a memoriei și a facultăților intelectuale cu ametele aproape constante, durere de cap, dureri nevralgice variate, amortirea (anestezia) pielii, uneori chiar paralizie localizată la o mână, la un picior. Când să încetează în mod brusc cu întrebuințarea morfinei agitațiunea devine foarte mare și adeseori să observă accese cari seamănă cu acele dela *delirium tremens*. Prin urmare trebuie să să înceteze întrebuințarea morfinei în mod *progressiv, încet*. Nu trebuie încurajată practica injecțiilor de morfina, iar pentru a ocoli morfismul și *morfomania* (vezi acest cuvânt) este bine ca numai doctorul să facă aceste injecțiuni.

MORFINOMANIE. — Nevroză determinată de

abuzul administrațiunii sau absorpțiunii preparatelor de morfina și mai cu seamă de întrebuințarea injecțiilor sub piele (vezi MORFINISM).

MORUN (*Gadus morhua*). — Iată un pește care aduce mari foloase omenirii. Morunul să află în mare cantitate în mările de nord ale Europei și ale Americii, să mai află în Marea Neagră și cea Caspică. El trăiește la mari adâncimi și nu să apropie de coaste decât când leapădă icrele, când să pescuește cu inleznire și în mare măsură. Recolta anuală să zice că ar număra 40 de milioane de moruni. Ca hrană (aliment) carnea de morun este nutritoare și să mistuie cu inleznire când este proaspătă. În sudul Franței să mănâncă foarte mult morun gătit cu usturoiu, pătrunjel, zeamă de lămâie, piper, toate bătute cu untdelemn. Carnea de morun, conservată, sărată, nu este așa de plăcută la gust ca cea proaspătă și să mistuie mai greu, din care cauză este bine ca cei ce sufer de boale de stomac, de dispepsie, să să cam păzească de ea. Dar cel mai mare bine ce-l aduce omenirii morunul este prin *untura de pește* care să scoate din ficatul lui, despre care să vorbește în articolul lui, despre care să vorbește în articolul *uleiu* (vezi acest cuvânt, la *uleiuri medicinale*), și care pentru copii este un adevărat dar dumnezeesc. — La țară pielea de morun să pune pentru a scoate os de șarpe. În Dobrogea lipovenii dau la copii să bea lapți de morun pisat în contra tusei și ca să scuipe flegma. Pentru oftică să mănâncă 40 de zile ficat de morun fript pe grătar.

MORUNĂ. — Caută la MUȘTEL.

MORVĂ. — Caută la RĂPCIUGĂ.

MOSC. — Să numește astfel un product de secrețiune al unei glande de pe pânțelele animalului *Moschus moschiferus*, mamifer rumegător, care locuiește în părțile centrale ale Asiei, mai cu seamă în Tibet, în nord până la marea de Ochotc și în sud până în Tonchin și Cochinchina. Glanda care secretă moscul să află pe pânțelele animalului mascul între buric și teaca prepuțială a vergii. În comerț sunt două feluri de mosc: cel de Tibet sau Tonchin și cel de Moscova, numit și *Cabardin* sau *siberic*. Pentru uzul farmaciei să admite numai cel dintâiu, care vine în mici beșci uscate cari sunt însăși glandele secretoare, de formă eliptică și de mărimea unui ou de porumbel. Pe dinăuntru glanda este căptușită de o membrană mucoasă cu o mulțime de cute printre cari să află produsul de

secrețiune. Acest produs este o substanță unctuoasă, grunoasă, moale sau cam solidificată, roșietică negricioasă și când beșica este mai uscată să observă întrânsa niște puncte rezinoase lucitoare de culoare galbină; odoarea sa este proprie, tare, grea și pătrunzătoare, gustul este aromatic, amar. Moscul lucrează ca stimulent difuzibil, antispasmodic puternic. Să dă în natură 5 centigrame până la 1 gram în pilule sau în poțiune; mose pulverizat în clizme; tinctură (1/10), 10 până la 50 picături în poțiune; în injecțiuni sub piele: tinctură de mose, 1 gr.; apă distilată, 40 gr.; 2-3 c. c. în 24 ore.

MOȘTEL. — Caută la MUȘTEL.

MOȘTENIRE. — Caută la EREDITATE.

MOXĂ. — Un con sau cilindru mic făcut din o materie combustibilă, care să aplică pe piele și îi să dă foc la extrimitatea liberă; căldura să transmită gradat la piele și devine cu atât mai mare cu cât să apropie mai mult de ea; în cele din urmă să produce arsura, care poate să să facă destul de adânc dacă să lasă moxa pe loc până la sfârșit. Să face moxa cu iască sau cu bumbac înmuiat în o soluțiune de nitrat de potasă, după care să usucă. Moxa să ține pe loc cu o pensă și baza ei să încunjură cu o cârpă udă pentru ca să să adăpostească părțile vecine de scânteii. Moxa este un mijloc puternic de excitațiune și de derivațiune (revulziv foarte energic) întrebuințat în unele boale cronice (tumori albe, morbul lui Pott, nevralgii rebele, etc. Astăzi moxa este în desăvârșită părăsire fiind înlocuită cu termocauterul.

MUCEZEALĂ (lat. *mucedo*), *infloreală*. — Pe suprafața substanțelor organice, de origine animală sau vegetală, când ele încep a să strică, a fermenta (a fierbe, a să dospiti) sau a să descompune (a putrezi), să ivesc niște *bureți* foarte mici, cari constituie cecace să chiamă *mucezeală* sau *infloreală*, Cele mai multe din substanțele cu cari ne hrănim să mucezeze când sunt preparate de mai mult timp, mai cu seamă când stau la umezeală; astfel *pânea* (vezi acest cuvânt) care în unele părți, mai ales la țară să prepară numai odată pe săptămână, cârnații, cartaboșii, șunca afumată, brânzeturile; dulcețile, pastele, fructele crude, coapte sau uscate, etc. Aceste mâncări mucezite pot să producă dacă le mâncăm greață, vărsături, colici (dureri), diaree (urinare) ceeace ar putea să ne facă să credem că ne-am otrăvit cu ceva, dar toate acestea dispar repede prin un tratament apropiat

(vezi INDIGESTIUNE). Cel mai bun lucru în să este ca să fim cu băgare de seamă și să nu mâncăm partea mucezită, curățind'o cu cuțitul.

MUCI. — Caută la RĂPICIUGĂ.

MUCILAGIU (dela lat. *mucus*). — Medicament lichid sau semilichid, viscos, a cărui consistență este datorită gumei sau altor substanțe analoage, ținute în soluțiune sau în suspensiune în apă. Cele mai bogate în mucilagiu sunt: sămânța de in, rădăcina de nalbă, mușchiul de Islanda, florile de lumânărie, fructele pectorale (curmale, gutui, smochine, etc.). Mucilagiile să prepară astfel: să pune 30 grame din substanțele aci înșirate (sămânța de in, de gutui, rădăcina de nalbă, etc.) în 150 grame de apă călduță, care să agită din când în când în timp de 6 ceasuri și apoi să strecoară, sau să pisează 30 gr., de gumă arabică în o puiliță de marmură cu tot atâta apă. Mucilagiile să întrebuințeze în clizme, loțiuni, fomențațiuni (oblojeli), în tizane, ca *emoliente*.

MUGHET. — Caută la MĂRGĂRITĂREL.

MURE. — Sunt fructele unui arbore numit *mur*, *mur negru*, *rug de mure* sau *amură* (*Rubus fruticosus*, fam. Rozaceelor), care crește prin păduri și tufșuri, prin locuri necultivate și pietroase și prin poieni (Iunie-Iulie). Sucele fructelor este acidulat și astringent. Siropul de mure să întrebuințeze pentru a îndulci băuturile răcoritoare și gargarismele. — La țară ceaiul de rug de mure să bea pentru poală albă. Vița de mure, de bostan, crastaveți și holera (xantium) să fierb toate la un loc și să face baie pentru bolnavii de coleră.

MURIATIC (Acid). — Caută la CLORIDRIC (Acid).

MUȘĂȚĂL. — Caută la MUȘTEL.

MUSCĂ. — Insect dipter, adecă cu două aripi, cunoscut de toată lumea. Sunt o mulțime de feluri de muște, dar la noi nu sunt de cele veninoase. Cu toate acestea este bine să ne păzim de muștele cari sboară prin apropiere de abatorii, de măcelării, de tăbăcării, de mortăciuni, căci pot să sugă sânge otrăvit de dalac și să-l depuie sub pielea omului prin înțepătură (vezi PUSTULA MALIGNĂ). — La țară poporul cunoaște toate soiurile de muște câte sunt pe la noi și excrementele muștei de casă (*Musca domestica*) le întrebuințeze ca *diuretic* (pentru a face ud mult), pentru care să spală giamurile și farfuriile murdărite de muște și apa aceea o beau; musca de cal (*gastro-*

philus equi) arsă și pisată să bea cu apă pentru friguri.

MUSCARINĂ. — Caută la CIUPERCI.

MUȘCĂTU DRACULUI (*Scabiosa Columbaria*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește pe colinele și fânețele din munți (Iunie-August). Să întrebuițează rădăcina pentru taninul care îl conține, din cauza căreia lucrează ca astringent. Să dea sub formă de ceaiu din 20 la 100. — La țară să fac cu el scăldături la copiii nou-născuți.

MUȘCĂTURĂ (lat. *morsus*). — Plăgă contuză făcută prin mușcătură de om sau de animale. Plăgile cele mai grave sunt cele făcute de cal, apoi cele de om, de câne, etc. Mușcăturile sunt *simple* când animalul n'a depus în cărnuri nici un fel de otravă. Gravitatea mușcăturilor atarnă dela întinderea și adâncimea plăgilor, cari sunt câte odată foarte mari, iar cărnurile sunt sdrobite și rupte. Plăgile prin mușcătură să pot complica de accidente inflamatorii și mai cu seamă de flegmoane. *Tratamentul* mușcăturilor este același ca la toate *plăgile contuze*: spălare și dezinfectare cu diferite soluțiuni antiseptice (acid fenic, sublimat coroziv, etc.), pansament umed la început, uscat pe urmă, și repaus. Când însă mușcăturile sunt complicate cu depunerea unei otrăvi în rană, cum să întâmplă în mușcăturile de vipere sau de animale turbate, atunci tratamentul trebuie să fie mai energic și grabnic (vezi TURBARE și VIPERE).

MUȘCHI (lat. *musculus*, șoarece mic; grec. *mys*) — Mușchii (vezi fig. 180 și 181) formează *carnea* corpului. Ei sunt groși la mijloc, care este *corpul* lor, și să subțiează spre capete unde fibrele lor încetează de a mai fi pentru ca să să termine prin un țesut alb ca sideful care să numește *tendon*. Fiecare mușchiu are două tendoane și fiecare din acestea să prinde de un os diferit; când partea de mijloc a unui mușchiu să strânge (să contractă), să scurtează, cele două capete ale lui să apropie între ele, așa că capătul care să prinde de osul cel mai mobil îl apropie pe acesta de osul celalalt și în modul acesta să îndeplinească toate mișcărilor noastre. Toate părțile corpului sunt prevăzute cu mușchi, al căror rol în viața noastră este foarte mare, căci cu ajutorul lor prindem lucrurile, umblăm, ne mișcăm și ne punem în legătură cu tot ceea ce ne încunjură. Mulțumită obicinuiței, cele mai multe din mișcărilor noastre sunt în aparență inconștiente, deși mușchii sunt supuși voinții noastre. Cu cât un mușchiu lucrează mai

mult cu atât el crește și devine mai puternic ceea ce este în folosul nostru. Un om voinic să cunoaște prin puterea sau forța lui musculară pe care o dezvoltă *exercițiul* sub toate formele lui (*călărit, dans, fugă, gimnastică, scrimă, umblet*); un exercițiu prea violent și de lungă durată produce *oboseală* (vezi aceste cuvinte).—

Boalele mușchilor sunt multe: *contuziunile* sau *loviturile*, produse prin cădere sau prin loviri, sunt urmate de infiltrațiuni de sânge prin ruperea fibrelor; durere adâncă, mare, cu înțepenirea muschiului; iar dacă ruptura este mai mare să fac umflături prin îngrămădire de sânge; ca *tratament* să recomandă odihnă în pat, masaj; când durerile sunt mari morfina. *Plăgile* sau *rănirile*, când tăietura să face în lungime și nu la adâncime mare, să vindecă ușor; când tăietura să face în curmeziș, depărtarea buzelor plăgii este mai mare și vindecarea să face cu mult mai încet și trebuie să dăm membrului o pozițiune favorabilă apropiării fibrelor între ele sau să le coasem. *Miozita* sau *inflamațiunea mușchilor* poate fi *primitivă*, adică să fie produsă de o înțepătură, de o tăietură (cu oprirea sau nu a unei părți din corpul străin cu care s'a rănit), de o lovitură, de o ruptură musculară, de frig, de oboseală; sau ea poate fi *secundară*, adică produsă în cursul sau în urma unei boale generale (febră tifoidă, infecțiune purulentă, oftică, scorbut, scarlatină, pojar, vărsat, etc.) *Semnele* miozitei sunt: durere, umflătură tare și dureroasă a părții bolnave, care să poată înnoaia prin supurațiune formând un *abces*; febră de obicei ușoară. Ca *tratament* să recomandă repaus, iar pentru supurație vezi la cuvântul PLĂGI. *Atrofia* sau topirea mușchilor să produce ori de câte ori un mușchiu stă în nemișcare, în nelucrare, cum să întâmplă când să pune membrul într'un aparat special pentru a vindecă o ruptură de os. Această atrofie musculară mai poate fi și un semn al boalelor măduvii spinării. Intre boalele de mușchi mai avem *paralizia, reumatismul* și *torticolis* (vezi aceste cuvinte).

MUȘCHIU, mușchiu de vacă.—Este carnea care să află dealungul spinării, în adâncime, în regiunea rinichilor. Această carne este fragedă, lipsită de grăsime și foarte hrănitoare; bună mai ales pentru cei ce n'au dinți și măsele bune, pentru cei slabi și navalescenți. Carnea crudă care să dea bolnavilor să prepară din mușchiu.

MUȘCHI GREȚI, mușchi de munte (*Lichen*

islandicus sau *Cetraria islandica*, fam. Lichenelor). — Cresc pe pământ, în locurile uscate din regiunile nordice și prin munții cei mai înalți, la noi numai pe vârfurile din regiunea alpină, printre mușchi și în

societate cu alți licheni, scoborându-se uneori și în regiunea montană. Acest lichen conține o substanță hrănitore numită *lichenină* (amidonul de lichen), o substanță amară numită *cetrarină*, etc.; substanțe

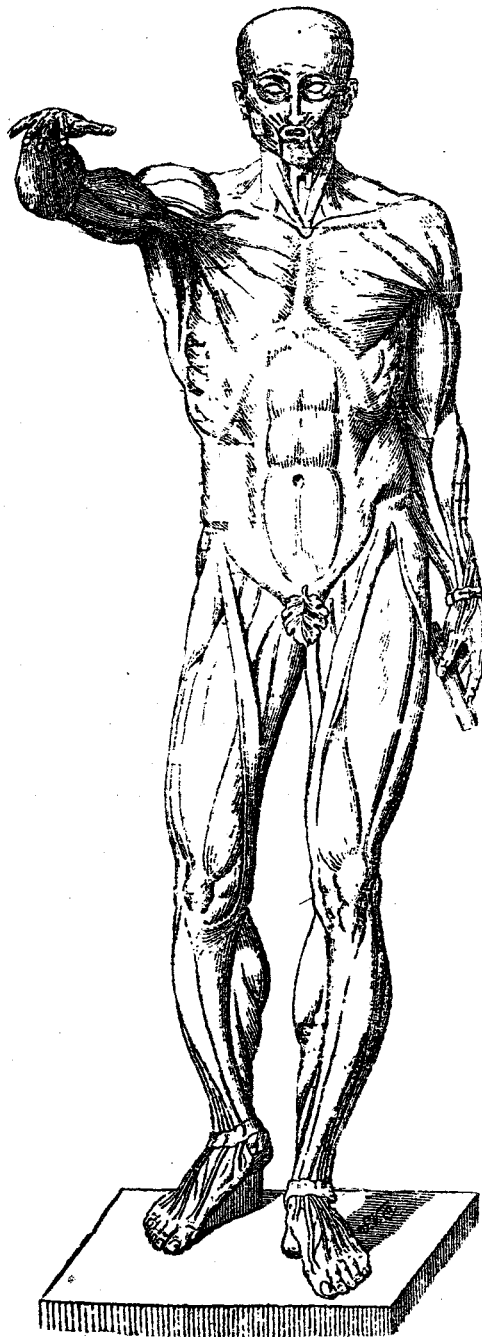

Fig. 180. — Mușchii superficiali dela partea anterioară a corpului.

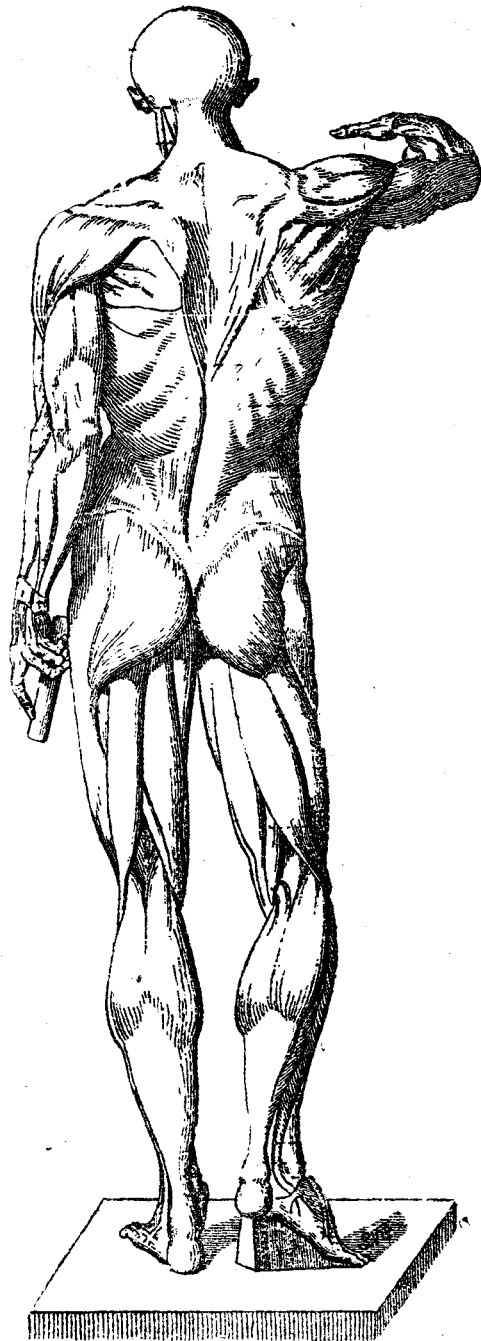

Fig. 181. — Mușchii superficiali dela partea posterioară a corpului.

cari fac ca el să fie întrebuințat în medicină în boale de piept, în contra frigurilor și ca tonic. În tusă și în răgușeală (bronchită și laringită) este foarte bun fiindcă potolește înțepăturile și răcăiturile din fundul gâtului cari provoacă tusă. Pentru aceasta să prepară un fel de tizănă (băntură) în modul următor: să fierbe mai întâiu în apă pentru ca să iasă amărăciunea, apoi să spală în altă apă și să fierbe din nou timp de un ceas; această fiertură să poate bea curată sau cu lapte (pe jumătate). Lichenul fiert numai odată este amar și fiertura să dă în contra frigurilor și ca tonic (pentru putere), dar produce și curățenie în același timp. Lichenul curățit de partea lui amară este și hrănitor și în regiunile boreale oamenii îl întrebuințează ca hrană. — *Cetrarina* să recomandă în contra vărsăturilor și a rănlui de mare, în doză de 10-20 centigrame.

MUȘETEL, camomilă, mătricea, moruna, mușetel, mușățal, româniță, româniță bună, romoniță (*Matricaria Chamomilla*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri virane, necultivate, păloage, dărâmături, ogrăzi, grădini, pe lângă drumuri (Maiu-Iulie). — Florile sunt foarte aromatice și au un miros plăcut. Principiul activ este un ulei volatil. Proprietățile ei sunt: stomachică, cărminativă (face vânturi), nervină și antispasmodică. *Ceaiul de mușetel*, îndulcit potrivit și luat cald după mâncare ușurează mistuirea și face vânturi, domolește durerile de stomac și de maețe (colicile intestinale, mătricea). Acest ceai face să asude omul și prin urmare taie fierbințeala și este bun în cazurile de constipație (incuietură) provenită din lenevia maețelor. — *Extractul* să dă 25-50 centigrame; *uleiul volatil*, 1-10 picături; *idrolatu*, 25-100 gr.; *prafu*, 1-8 gr.; la ceaiu să pune flori 5 gr. la 1000 apă. Pe *dinafară* să întrebuințează *uleiul de mușetel* în fricțiuni contra durerilor reumatice, în lovituri și scrintituri; iar pentru a-i măzi puterea liniștitoare să poate pune și praf de camfor, și atunci avem *uleiul de mușetel camforat*. — În *popor* ceaiul de floare de mușetel să dă lehzelor să beie trei zile după ce au născut, ca să să curețe pe dinăuntru; deasemenea să dă și copiilor nou-născuți. Floarea fiartă în vin să bea pentru *treapăd* (urdinare); amestecată cu sare să pune în săculețe și servește drept cataplasmă caldă și uscată pentru *durere de măsele*, *durere de urechi* și *nevralgii*. Pentru *durere de gât* să face gargară cu ceaiu de mușetel.

MUST DE PERE. — Caută la VIN DE PERE.

MUST DE STRUGURI. — Caută la STRUGURI.

MUȘTAR. — Sunt mai multe plante din familia Cruciferelor cari poartă numele de muștar. Noi ne vom ocupa aci numai de două: 1. *Muștar alb*, numit și *muștar bun*, *rapită albă*, *rapită de muștar* (*Sinapis alba* sau *Brassica albă*), crește prin sămănături, uneori este cultivat pentru semințele sale din cari să prepară muștarul de bucătărie (Iunie-Iulie). Grăunțele sale, rotunde, netede, cuprind o mică cantitate de mironat de potasă, de *mirosină*, și stimulează intestinul combătând constipațiunea obicinuită (laxativ). Pentru acest sfârșit să ia în doză de 1 până la 2 linguri pline, dimineața pe nemâncate sau după masă; ele să bea cu apă; lucrul acesta să poate repetă mai multe zile dearândul însă fără să mărească doza pentru ca să nu irite și să inflameze intestinul. 2. *Muștar negru*, numit și *muștar de câmp* (*Sinapis nigra* sau *Brassica nigra*), care crește prin locuri cultivate, prin sămănături, pe marginea drumului, adeseori este plantă medicinală (Iunie-Iulie). Este un muștar, sferice sau cilindric, care are un ulei amar și un miros puternic și apei, mulțumitor. *Gajă esență* din care o parte sa (pucioasă) și cianur de alil. *Făina* de muștar pentru ca să dezvolte *esența* sus numită trebuie preparată cu apă rece sau caldută, iar nici odată cu apă mai caldă de 50°, nici cu alcool, cu oțet sau alt acid, cari nimicesc fermentul și împiedecă degajarea *esenței de muștar*, lucru important de știut pentru prepararea *sinapismelor*. Un *sinapism* este un fel de *cataplasmă* formată din făină de muștar și apă, care să întrebuințează ca *revulziv*, adică pentru a excita pielea, în caz de sfârșeală, de leșin, de lipsă de respirație, de dureri nevralgice, etc., și pentru a trage sângele spre picioare în cazuri de durere de cap, de congestiune sau de apoplexie cerebrală, de durere de gât, etc.; în primul caz muștarul să aplică pe piept, pe punctul dureros, la pulpe, iar în al doilea caz să pune la tălpi, la pulpe sau pe coapse. Un muștar să ține pe loc 5-15 minute, nici odată mai mult, pentru ca să nu provoace arsuri și răniri ale pielei. În unele cazuri să întrebuințează cataplazme de făină de muștar (*cataplazme sinapizate*). *Hârtia de muștar* (papier Rigollet) este foarte cunos-

cută la noi pentru tăria ei; este deajuns să înmuiem această hârtie în apă timp de câteva secunde și s'o aplicăm pe locul dureros. Când voim să tragem sângele în jos vom recomanda *băi de muștar* la picioare, punând cam un pumn de făină la o baie (20-30 grame la un litru de apă). Baia întreagă să face cu 1000 grame de făină de muștar pentru adult și cu 200 gr. pentru copil. Cei ce au picioarele întotdeauna reci pot să-și puie praf de muștar în ciorapi pentru ca să li să încălzească. — *Muștarul de masă* (de mâncare) să prepară din grăunțele de muștar negru cari să pisează și să înmoaie în apă și în oțet, aromatizându-l cu diferite plante. El este un condiment excitant, care provoacă în stomac o simțire de căldură și o mărire a puterii de mistuire, pentru care să mănâncă cu cărnați, cu cărnuri reci, cu carne de porc și alte mâncări grele de mistuit. Muștarul însă are aceleași cusururi ca toate condimentele, căci el luat prea des și în cantitate mare irită și inflamează stomacul, și prin urmare nu trebuie să abu-

III VIII.

MUȘTE DE MILAN. — Caută la VEZICĂTORI.

MUȘTE VOLANTE (sburătoare). — Când privim câteva minute un obiect foarte iluminat, soarele, o lumină electrică, să întâmplă ca să treacă pe dinaintea ochilor: pete, fricele, umbre ușoare, puncte strălucitoare, cari să mișcă după cum ne mișcăm ochii. Aceste vedenii sunt produse prin niște corpusculi foarte fini cari flotează în corpur sticlos al ochiului. Ele se observă în stare de sănătate, dar cele mai de multe ori atârnă de o congestiune (îngrămădire de sânge) în fundul ochiului. Uneori ele sunt patologice (provenite din boală) și în aceste cazuri trebuie să să combată congestiunile coroidiene, bolnavul să poarte ochilari închiși, să iea adeseori curățenie, etc. În tot cazul este bine, când lucrul să repetă mai des, ca omul să să adreseze la un doctor specialist în boale de ochi ca să fie examinat cu oftalmoscopul.

MUT (lat. *mutus*). — Să numește astfel omul care nu poate vorbi. Neputința de a vorbi să vede la unii copii atinși de viții

de conformațiune sau de o oprire de dezvoltare; ea să poate ivi întâmplător în unele boale de creier, sau la persoanele atinse de isterie sau de alienațiune mentală. De obicei să zice *mut* copilul care nu poate vorbi din naștere; în acest caz el să naște *surd* și din pricina aceasta nu poate învăța să vorbească, căci nu aude cuvintele (vezi SURDI-MUTITATE și SURZĂNIE).

MUTĂTOARE sau *mutătoare cu poame negre*. — Caută la IMPĂRĂTEASĂ.

MUZICĂ (lat. *musica*, grec. *mousiké*). — Prin acest cuvânt să înțelege arta de a grupa sunetele cu scopul de a produce o melodie sau pentru a obține un ansamblu plăcut urechii. Muzicanții pentru ași exprima gândirea să servesc de sunete arangiate în ordine determinată prin numărul lor de vibrațiuni și cari să numesc *note*; pentru execuțiune să întrebuițează instrumente, adecă aparate mai mult sau mai puțin complicate cari emit sunetele sau grupele de sunete, așa cum au fost imaginate și puse pe hârtie de către compozitor. Muzica are o mare importanță în viața oamenilor, mai cu seamă în viața copiilor și în viața femeilor și bătrânilor și în viața celor ce se plac. Ea are o mare influență în unele boale nervoase și în unele afecțiuni ale inimii și ale plămânilor și ale sistemului nervos. Este foarte utilă la copiii mici de vârstă și la oamenii în vârstă și la oamenii ameni mari, este foarte utilă în tratamentul bolilor psihice și în tratamentul bolilor fizice. Muzica are o mare importanță în viața oamenilor, mai cu seamă în viața copiilor și în viața femeilor și bătrânilor și în viața celor ce se plac. Ea are o mare influență în unele boale nervoase și în unele afecțiuni ale inimii și ale plămânilor și ale sistemului nervos. Este foarte utilă la copiii mici de vârstă și la oamenii în vârstă și la oamenii ameni mari, este foarte utilă în tratamentul bolilor psihice și în tratamentul bolilor fizice.

sub formă de cântec sau cu un instrument oarecare (pian sau violon), așa că de multe ori prin acest mijloc să poate vindeca o insomnie rebelă. Muzica să mai întrebuițează în ipocondrie și în alte cazuri de nebanie, uneori ca un calmant, alte ori ca un excitant. În Paris doctorii au instalat muzica în spitalele în cari să caută boalele nervoase și obțin frumoase succese. Dar, dacă muzica își are partea bună, ea poate să fie rea în unele cazuri, când să face abuz de ea, putând da naștere la o turburare de nervi, ceace să întâmplă cu unii compozitori: Donizetti a murit neban, iar Berlioz, Malibran și Mozart erau cuprinși de convulziuni (spazme) când ascultau unele simfonii. Persoanele prea nervoase cari fac muzică trebuie să aibă în vedere că muzica dusă la exces le prăpădește nervii și prin urmare să-și varieze ocupațiunea, să nu deie muzicii un timp prea lung în fiecare zi și îndată ce simt oboseală să înceteze de a mai cânta.

MYRISTICA FRAGRANS sau **MOSCHATA**. — Caută la FRUNZIȘOARĂ și NUCȘOARĂ.

bucățele, să usucă, să păstrează la loc uscat, ferite de umezeală ca să nu mucezească. Rădăcina cuprinde o materie gumoasă din care pricină să întrebuițează ca emolientă, domolitoare; tot așa florile și frunzele, însă în măsură mai mică. Ceaiul de nalbă este bun pentru tusa, pentru dureri de stomac (colici); fiertura de rădăcină amestecată cu miere este bună pentru răgușeală (laringită); în contra diareei (uridării) la copii să de fiertură de rădăcină rece, câte 3-4 ceșcuțe pe zi. Să mai de

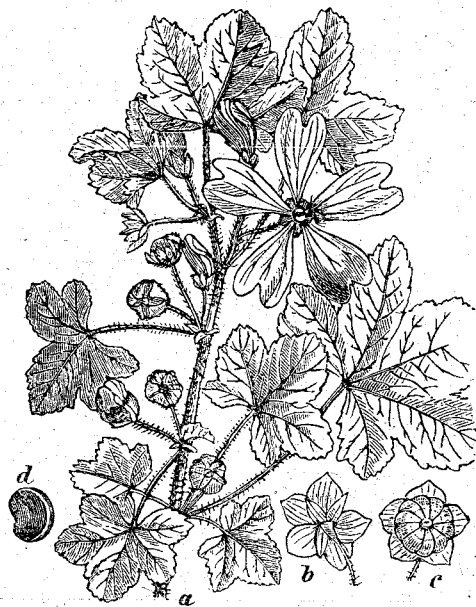

Fig- 182. — Nalbă mare

a. ram înflorit. — b. calice. — c. fruct. — d. un despărțământ din ovar.

sub formă de sirop, 30 la 1000; tablete de câte 10 centigrame una. Pe dinafară cu fiertură de nalbă să fac cataplazme de in, să spală rănile, să pun oblojeli, să face gargară; să mai fac abureli în cazuri de durere de urechi (năjit sau otită).

NĂLUCIRE. — Caută la ALUCINAȚIUNE, ILUZIUNE și IPOCONDRIE.

NĂMĂESTI. — Localitate climaterică de vlegiatură lângă Câmpulung. Sat frumos așezat la o înălțime de 600 metri deasupra nivelului Mării Negre. Clima dulce. Viață efină și liniștită.

NANĂ. — Caută la CIUPERCI (Ciupercă de gunoiu).

NĂPĂRCĂ. — Caută la VIPERĂ.

NAPELINĂ. — Alcaloid scos din *Aconitum napellus* (vezi ACONIT). Are aceleași însușiri

mai puțin tare; are acțiune ipnotică destul de mare. Să de în injecțiuni subcutanate în doză de 5-20 miligrame pe zi și numai la adulți (5 miligrame pentru o injecțiune).

NAPI, napi curecești, broajbe (*Brassica napus*, fam. Cruciferelor. — Plantă potageră a cărei rădăcină este carnoasă, groasă, în formă de fus, și are un gust dulce din cauza zahărului pe care îl are. La noi să cultivă ca plantă alimentară (Maiu). Napul fraged și bine copt să mistuie ușor; când este bătrân și ațos cade greu la stomac. — La țară să întrebuițează napii și ca doctorie, astfel să de fiertură (tizană) de napi pentru tusa, iar pe dinafară să fac oblojeli (cataplazme) pentru potolirea durerilor.

NAPI. — Caută la CARTOFI.

NARAMZE. — Caută la PORTOCAL.

NARCEINĂ. — Caută la OPIU.

NARCIL. — Caută la OPIU.

NARCISSUS PSEUDO-NARCISSUS. — Caută la ZARNACADEA.

NARCOTIC (grec. *narkotikós*, dela *narke*, ațipire, amigire, adormire, amorțire). — Medicament care are însușirea de a amorți, de a produce *somn* cum este: beladona (mătrăguna), iosciam (măsălarita), opiu (afion), etc. Dintre toate cel mai întrebuițat este *opiu*, adică sucul scos din capetele *macului* alb (vezi OPIU), care să de sau în natură, sau sub formă de *laudan*, de *morfină*, *dionină*, *eroină*, *narceină* (vezi aceste cuvinte). Medicamentele narcotice sunt și *calmante*, căci potolesc durerea, având o acțiune directă asupra durerii fie prin aplicațiuni asupra locului dureros de oblojeli sau fricțiuni făcute cu decoctiune (fiertură) de foi de beladonă, sau de iosciam, sau de capete de mac; fie prin luarea pe dinăuntru a acestor medicamente. Unele substanțe narcotice sunt foarte otrăvitoare (toxice), din care pricină trebuie să fim cu mare băgare de seamă ori de câte ori ne servim de ele. Intre narcotice să mai numără acidul cianidric, cianurul de potasiu, cianurul de zinc, datura stramonium (ciumăfaia), lauroceras, nicotina, seronina, mărărașul (*phelandrium aquaticum*), solanina, etc.

NARCOTINĂ. — Un alcaloid al *opiului* (vezi acest cuvânt); nu să întrebuițează.

NARCOZĂ (dela grec. *narkosis*, ațipire, amigire, amorțire). — Somn produs de medicamente.

NĂRI. — Caută la NAS.

NAS (lat. *nasus*, grec. *rhin* sau *rhis*). —

N

NĂBĂDĂI. — Caută la EPILEPSIE.

NĂDRĂGI. — Caută la PANTALONI.

NĂDRĂGULĂ. — Caută la MĂTRĂGUNĂ.

NĂDUF. — Caută la EMFIZEM PULMONAR și OPRESIUNE.

NĂDUȘEALĂ. — Caută la SUDOARE.

NAFTALAN. — Corp gras scos din naftale din Caucas; uleios, negru, foarte gros; insolubil în apă, glicerină și alcool ordinar, solubil în eter, alcool amilic, cloroform și în uleiuri. Să întrebuițează în boale de piele (eczemă, psoriază, sicoză); bun în reumatismul acut și cronic, în emoroide. Să dă sub formă de soluțiune uleioasă (unt de lemn), 2 la 100; pomadă (vaselină), 5-10 la 100; supozitoare 25 la 100 părți unt de cacao; el mai servește ca excipient pentru substanțe medicamentoase.

NAFTALINĂ. — Lamele incolore, strălucitoare, cu miros pătrunzător și neplăcut, gust acru și arzător, să scoate din gudronul de cărbune de pământ. Nu să topește în apă, să topește cu inleznire în alcool, cloroform, eter, uleiuri grase, acid acetic și cloridric. Să dă ca dezinfectant în boale de intestine, ca expectorant; iar pe din afară în psoriază. Pe *dinăuntru* să dă în doză de 20 centigrame până la 5 grame; iar pe dinafară în pomadă (alife), 2 la 30.

NAFTOL. — Sunt două feluri de naftol: A și B. Naftolul A să prezintă sub formă de ace strălucitoare, incolore, cu miros ușor de acid fenic, să topește la 90° și fierbe la 279°; în apă rece nu să topește mai de loc; să topește ușor în alcool, eter, cloroform și benzină. El este mult mai antiseptic și mai puțin toxic decât naftolul B, care să prezintă sub formă de lamele cristaline, albe ca sideful, cu gust acru și înțepător, să topește la 123° și fierbe la 280°. Naftolul acesta să dă ca antiseptic intestinal în febra tifoidă, în dizenteria cronică, întocmai ca și naftolul A. Pe dinafară, ca topic, să întrebuițează *apa naftolată* în chirurgie și în obstetrică; în soluțiune alcoolică (1 la 200) să dă în prurit, în seborea pielii capului; în alife (10 la 100) în răie, eczemă, psoriază, acnee, etc. — Pe *dinăuntru* să dă în doză de 1 gram și jumătate până la 3 gr. pe zi (mai cu seamă în asociație cu salicilat de bismut, magnezi, bromidrat de chinină, re-

vent, scorțișoară); la copii 10-20 centigrame pentru fiecare an. Pe *dinafară* în soluțiune în alcool (de 60°) de 5-30 la 1000

NAFTOL (Benzolat de). — Caută la BENZONAFTOL.

NAFTOL (Salicilat de). — Caută la BETOL.

NAFTOLAT DE BISMUT. — Praf cenușiu închis, numit și *Orfol*, care lucrează ca antiseptic intestinal și să dă în doză de 75 centigrame până la 1 gram și jumătate la copii; 1 gr. 50 centigr. până la 2 gr. la adulți, în buline sau în o potiuune (în suspenziune); bun în infecțiunile intestinale, în diaree, în enterita ofticoșilor, în febra tifoidă.

NAFTOLAT DE SODĂ. — Caută la MICROCIDINĂ.

NĂGLUGĂ. — Caută la EMFIZEM PULMONAR.

NĂJIT. — Caută la URECHIE.

NALBĂ, colăceii babei, mălagă (*Malva sylvestris*, fam. Malvaceelor). — Plantă erbacee care crește pe câmp, pe drumuri, pe lângă locuințe și garduri (Iunie-Septembrie). În medicină să întrebuițează foile și florile, cari să culeg în Iunie și să usucă pentru a să păstra. Nalba are însușirea de a fi emolientă din pricina mucilagiuului pe care îl conține în abundență. Din flori să face un ceaiu (infuziune, 10 la 1000) îndulcit cu zahăr sau candel, care este bun pentru guturaiu cu tusă, pentru răgușeală (laringită). Foile să întrebuițează mai cu seamă pe dinafară sub formă de oblojeli, cataplazme, spălături, clizme, colire, etc., bune pentru a potoli o iritațiune sau o inflamațiune (aprinde) a unei părți a corpului. — La *tară* babele fac decoct (fiertură) din rădăcini, frunze și flori de nalbă și îl dau pentru tusă și durere de piept; iar pentru răgușeală să face gargară cu el. La orice bubă ca să spargă să pune lapte fiert cu rădăcină; la gălei să pune nalbă fiartă cu țărățe de grâu.

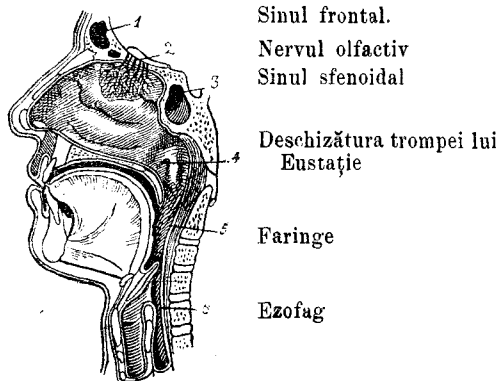
NALBĂ MARE, nalbă albă (*Althaea officinalis*, fam. Malvaceelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri umede, pe malul râurilor, prin lunci, zăvoaie (Iulie-August). Să întrebuițează florile, frunzele și rădăcina, adică planta întreagă, care să culege când florile au ajuns la deplină dezvoltare.

rosul să face cu ajutorul *mucosai pituitare* din partea de sus a nasului, care este foarte bogată în rămurile de ale nervului *olfactiv*, pe cari le impresionează particulele mirositoare. Când avem guturaiu, căpșeala nasului fiind inflamată (aprinsă) să acopere de mucozități cari acoper firicelele nervoase și nu le mai lasă să vie în atingere cu particulele mirositoare, din care cauză nu mai avem miros cât timp ține guturaiul. Prin nas aerul de afară să duce în plămâni, așa că pentru a respira n'avem trebuință de a ține gura deschisă. De altfel nici nu este bine să respirăm prin gură, de oarece aerul în trecerea lui prin nas să încălzește și să curăță în mare parte de praful pe care îl conține, pe câtă vreme dacă respirăm prin gură aerul rece venind în atingere cu gâtul, laringele și bronchiile, poate da naștere la durere de gât (angină), la răgușeală (laringită) și la tusă (bronchită). Prin urmare vom recomanda tuturor ca să nu steie cu gura deschisă când umblă pe afară și mai cu seamă pe timp de iarnă.

— **Boalele nasului.** Copiii au obiceiul de a să jucă cu boabe de porumb, de fasole etc., cu sămburi de cireșe, cu pietricele, cu nasturi etc., pe cari le vâră în nas și de unde nu le mai pot scoate, iar pentru ca să nu fie dojeniți de părinții lor nu spun nimic, și numai mai târziu când încep să respire greu, să strănute des, să nu mai aibă miros sau să le curgă o materie urâtă din nas, numai atunci spun sau părinții bagă de seamă și cercetează pricina, lucru rău căci orice corp străin trebuiește scos cât să poate mai iute din nas. Această scoatere cele mai de multe ori să face cu a-nevoită și încercările făcute de multe ori au drept rezultat de a împinge corpul străin mai spre fund, pentru aceasta este bine ca să cerem ajutorul unui doctor. — Nasul fiind partea cea mai eșită a feții este supus la *lovituri (contuziuni)*, prin lovire sau cădere pe nas, și cari dau naștere la umflături. Loviturile nasului ca și *întepăturile și tăieturile* (plăgile) lui să vindecă ușor, dar de obicei sunt urmate de o curgere mare de sânge. Plăgile să vor spăla și dezinfecă cu soluțiuni de acid boric, de acid fenic sau de sublimat coroziv și să vor acoperi de cârpe (compres) înmuiate în apă rece simplă sau amestecată cu alcool sau cu oțet, sau să vor pansă cu praf de xeroform sau dermatol; dacă plăgile sunt pe dinăuntru nasului atunci ne

ori în cursul zilei din soluțiunile mai supomenite. — Aerul care trece prin nas de obicei nu răsună când vorbim, dar în caz de amigdalite (gâlci), de angină, de coriză (guturaiu), el dă vocii un timbru particular și atunci *forăim*, adică *vorbim pe nas* (vezi FORNAIRE.) Omul mai vorbeste pe nas când o foză nazală este străntată fie prin o deviațiune a păretelui despărțitor spre stânga sau spre dreapta, fie că a crescut în una din fose o tumoră carnoasă cunoscută sub numele de *polip*. În acest caz bolnavul pare a fi în continuu cu guturaiu, îi vine să-și sufle mereu nasul fără să să desfundă, din nas curge un lichid gros, verziu și cu miros urât, adeseori are curgere de sânge din nas, îi să pare că poartă în nas un dop, care îl supără din ce în ce mai mult, mai ales pe timp umed, când polipul să umflă; bolnavul este silit să respire prin gură. Polipii sunt de 2 feluri: *mucosi și fibroși* (nazo-faringieni). Cei mucosi sunt mai ușor de operat și de vindecat, pe câtă vreme cei fibroși să însoțesc de dureri, deurgeri dese de sânge, cresc foarte repede comprimând și distrugând organele vecine; ei să operează cu mai mare greutate fiind mai în fund și mai bine prinși. — Boala cea mai frecventă și de care suferă toată lumea este *guturaiul* sau *coriza* (vezi acest cuvânt) și *curgerea de sânge din nas* (vezi EPISTAXA). — Afară de acestea să mai ivesc *furnicele* (furuncule) și *abcese*, fie pe dinafară, fie în nări sau mai adânc în fosele nazale. Atât furnicele cât și abcesele trebuie deschise din vreme pentru ca să nu să ivească vr'o complicațiune. — O boală foarte urâtă și respingătoare a nasului este *rinita atrofică* sau *ozena* (dela cuvântul grecesc *ozaina* care înseamnă putoare). Această boală constă în o aprindere sau inflamațiune cronică (învechită) a foselor nazale cu lărgirea lor și formarea de coji galbene verzui foarte puturoase. Cauzele ozenei sunt: scrofuloase, ereditatea, coriza cronică simplă, sifilisul; ea apare cam la etatea de 10-20 de ani sub influința pulberilor iritante. Din nas să scurge uneori o materie groasă, ca puroiul și în cantitate mare, alteori în loc de această materie iese din nas numai din cojile mai sus amintite, cari dau un miros așa de greu încât nu te poți apropia de bolnav. Intre complicațiunile ozenei este *inflamațiunea sinurilor*, adică a cavităților așezate în afară de fosele nazale, *conjunctivita și otita* (vezi aceste cuvinte). *Trata-*

punctul de vedere al frumuseții am putea zice că el este podoaba principală a feței. În adevăr, poți să ai ochi cât de frumoși și de focși, gură cât să poate de micuță și de regulată, dacă ai nenorocul să fi cu nasul cărn sau fără nas vei cădea în categoria oamenilor urâți și diformi: Un nas frumos, potrivit ca formă și mărime, suplinește multe defecte mici din partea celorlalte părți ale feței. Noi nu ne vom ocupa aci de nas decât din punctul de vedere al anatomiei, fiziologiei și al sănătății. Pentru noi nasul este organul mirosului și începutul aparatului respirator. Nasul, fie mare sau mic, fie lung sau scurt, fie frumos sau urât, are în totdeauna forma unei piramide, al cărei vârf este în sus răspunzând la partea mijlocie a frunții și care să numește *rădăcina nasului*; cele două fețe laterale ale ei sunt *aripile nasului*; iar baza ei are două găuri (orificii) numite *nări*, cari sunt un fel de *tindă* pentru cele două cavități numite *gropile* sau *fosele nazale*. *Nările* sunt

Sinul frontal.

Nervul olfactiv

Sinul sfenoidal

Deschizătura trompei lui Eustație

Faringe

Ezofag

Fig. 183. — Fosele sau gropile nasului.

constituite de marginile părților ridicate ale celor două oase maxilare superioare, cari formează falca de sus, completate prin oasele proprii ale nasului și sgârciurile (cartilajele) cari formează *aripile nasului* și partea dinainte a păretelui despărțitor al nasului (cloazonului). Ele privesc în jos ceea ce face să credem că direcțiunea foselor nazale ar fi de jos în sus, pe câtă vreme ea este de dinainte înapoi. Intrarea nărilor este căptușită cu o prelungire a pielei, acoperită cu păr gros și destul de lung care împiedecă praful de a intra în nas. *Gropile* sau *fosele nazale* sunt așezate deasupra ceriului gurii și de desuptul bolții craniului; ele sunt despărțite între ele prin un *părete* (cloazon) format înainte de sgârciu (cartilaj) și înapoi de o lamă osoasă de forma *plugului* (*osul vomer* și

lama perpendiculară a *osului etmoid*). Fosele nazale sunt despărțite de cavitatea craniului prin tabla ciuruită a osului etmoid, prin găurile căreia trec ramurile *nervului mirosului* (*odoratului*). Ele se continuă înainte cu nările, iar înapoi cu un orificiu care răspunde la partea de sus a faringelui. Părțile laterale ale foselor au fiecare câte trei ridicături osoase răsucite asupra lor înșile și așezate una asupra alteia cari să numesc *cornete*, iar spațiurile cari le separă să numesc *meate*: în meatul de jos să află gaura canalului nazal, pe unde vin lacrimile; în meatul delamijloc sunt găurile sânurilor maxilar și frontal (cavități osoase cari măresc întinderea foselor nazale); în meatul de sus să găsește orificiul sânului osului sfenoid. Nasul este căptușit pe dinăuntru de *mucoasa pituitară*, care este acoperită de cili vibratili și secretează un fel de lichid care omoară microbii. Nasul are arterii și vine numeroase; iar nervul *olfactiv* (al mirosului) să împarte în treimea de sus a foselor nazale (*regiunea olfactivă*), iar treimea mijlocie și cea de jos (*regiunea respiratoare*) primesc ramuri din nervul trijemen. Înapoi fosel nazale comunică cu fundul gâtului așa ca mâncarea și băuturile în loc să meargă în jos, ar putea să pătrundă în nas dacă n'ar fi *omușorul* (*lueta sau împărătusul*) și *vălul palatului*, cari să închidă intrarea dinapoia nasului în momentul înghițirii. Când să întâmplă de omușorul nu închide bine această intrare, fie din cauză că înghițim prea iute, fie că în momentul acela ne năpădește răsul, o parte din mâncare sau din băutură ne vine pe nas dându-ne o simțire foarte neplăcută (vezi DEGLUTIȚIUNE). Cavitatea care să găsește înapoia foselor nazale, numită *nazo-faringiană*, are forma unei răspântii formată înainte de deschizăturile de dinapoi ale foselor nazale, înapoi de columna vertebrală, în jos de vălul palatului și de omușor cari am văzut că dacă să întind în momentul înghițirii împiedecă mâncarea de a intra în nas; pe fețele laterale ale acestei cavități să află de fiecare parte orificiul *trompei lui Eustație*, prin cari comunică cu urechia mijlocie; bolta acestei cavități este foarte oblică de sus în jos către fața posterioară și poartă amigdala faringiană, care dacă crește prea mult să transformă în tumoare *adenoidă* (vezi acest cuvânt). --Am zis la începutul acestui articol că nasul este organul mirosului (*odoratului*) și începutul *aparatului respirator*, căci prin el trece aer

tăiu constă în untură de pește, iodur de fier, ședere la mare (spălături în nas cu apă de mare); iar tratamentul *local* constă în spălături în nas cu apă sărată sau cu soluțiune de acid boric, de ipermanganat de potasă, de acid fenic, de cloral, etc., schimbând soluțiunea în fiecare lună; pulverizațiuni cu soluțiuni de alun, de tanin (în cari să pune și cloral); insuflațiuni cu acid boric levigat simplu sau cu mentol; aplicațiuni locale de naftol sulfuricinat (10 la 100), sau cu: naftol B, 1 gr., camfor, 2 gr., ulei de vaselină 1000; să va mai atinge căptușeala nasului cu tinctură de iod (la câteva zile odată), sau cu glicerină iodată (20 gr. la 10 gr. tinctură de iod), sau cu sublimat coroziv (1 la 1000). Când ozena este de natură *sifilitică* să va face tratamentul mixt: iodur de potasiu (3-6 gr. pe zi) și injecțiuni mercuriale, iar local spălături cu sublimat coroziv și alifie cu calomel sau precipitat galbin. — În cele mai multe boale ale nasului, mai ales în acele cari să însoțesc de o scurgere cu miros urât, tratamentul constă în spălături sau *duși nazali*. Aceste spălături să fac cu ajutorul unui tub lung de cauciuc, care să termină la un capăt printr'un fel de maslină de porțelan găurită în toată lungimea ei, iar celălalt capăt al tubului să afundă într'un vas așezat la o înălțime oarecare deasupra capului bolnavului, așa că tubul formează un fel de sifon; maslina fiind pusă pe gaura unei nări, lichidul din vas pătrunde în această nare și iese prin cealaltă, de unde curge într'un lighian după ce a spălat amândouă fosele nazale. Aceste spălături să pot face de 2 ori pe zi și cu diferite lichide (apă curată, apă sărată, apă cu acid boric, apă de gudron, apă cu sublimat coroziv, cu acid fenic, etc.) după cum trebuința cere. — Pe nas să mai ivesc diferite *ulcere* (răni), unele de natură *sifilitică*, altele de natură *scrofuloasă* (vezi LUPUS) și altele de natură *canceroasă*, cari mănâncă nasul până îl distrug cu totul. Pentru aceasta trebuie din vreme să să facă un tratament general apropiat, căci mai târziu va trebui să să pună sau un *nas artificial* sau să să facă un altul din pielea bolnavului luată din vecinătate sau dela o mână (*rinoplastie*).

NAS (Curgere de sânge din). — Caută la EPISTAXĂ.

NAS DE BETIV. — Caută la ACNEE (acnea rozată).

NAS ROȘU. — Sunt multe persoane la cari li să înroșește nasul la frig și la vânt. Pentru a face nasul mai puțin simțitor la

schimbările de temperatură să recomandă ca să să aplice asupra lui, în fiecare zi și de mai multe ori, un burete înmuiat în apă cât să poate de caldă apoi să să stoarcă cu îngrijire timp cam de 20 secunde. Dacă pielea nasului este cu grăsimi să poate pune în apă puțin borax (3 la 100). După ce s'a luat buretele să aplică pe nas întotdeauna pudră de orez.

NĂSĂLIE. — Caută la TARGĂ.

NĂSCĂTOARE. — Caută la VAGIN.

NASTASACHI. — Băi renumite într'o vreme la marginea orașului Târgu-Ocna, la poalele muntelui Măgura, pe valea Trotușului; la înălțimea de 273 m. deasupra nivelului mării. Numele băilor vine dela fondatorul lor Mihail Nastasachi. Astăzi băile sunt proprietatea orașului. Sunt șapte izvoare dintre cari 5 adunate într'un conduct subteran de unde sunt împărțite în stabilimentul de băi. Apele sunt *cloro-carbonate, sulfuroase*, conținând iod și brom. Azi băile sunt cam în părăsire și puțin frecventate; stabilimentul lor de scânduri este primitiv și are 40 de cabine.

NAȘTERE. — Caută la FACERE.

NĂSTUREA. — Caută la NĂSTUREL.

NĂSTUREL, bobâlnic, brâncuță, creniță, creson, hreniță, năsturea (*Nasturtium officinale*, fam. Cruciferelor). — Plantă mică erbacee care crește pe lângă pârae, izvoare și mlăștini (Maiu-Iulie). Ea conține fier, iod, azot, din care pricină să întrebuințeze ca depurativ (curățător de sânge), în contra scorbutului, ca stomachic. Să recomandă la copiii limfatici, scrofuloși, la gușați, la cei ce au mâncărime de piele, cu sau fără roșeață, la cei ce sufer de gingii. Să mănâncă ca salată, din care cauză să cultivă mult. Să prepară un sirop care este foarte bun în scorbut (vezi ANTISCORBUTICE).

NASTURTIIUM OFFICINALE. — Caută la NĂSTUREL.

NASULUI (Infundarea). — Caută la CORIZĂ.

NĂTĂTUNE. — Caută la INNOTARE.

NĂUCEALĂ. — Caută la IPOCONDRIE.

NĂUCIE, stupoare. — Nu știu ce am, par'că-s năuc de cap! auzim din când în când pe cineva zicând și plângându-să că par'că-i amețit de cap, că toate lucrurile să învârtesc în jurul lui, sau că ele să ridică ori să scoboară, sau că el însuși să înțoarce, ori crede că cade înainte, sau înapoi, ori pe o parte; că pământul îi să mișcă sub picioare, sau să învârtește cu el, ori că îi să pune o ceață pe ochi, sau că

ii este frică să nu cadă, câte odată chiar să clatină, își pierde echilibrul și dacă nu s'ar ține de câte ceva ar cădea. Aceasta este o stare nervoasă greu de descris și care să deosebește dela om la om. Ea poate să observe la o persoană foarte sănătoasă, fiind în o pozițiune oarecare sau privind unele lucruri: danțând sau privind la danț, sau privind stâlpii de telegraf când este în drumul de fier, sau privind o roată în mișcare, ori o apă curgătoare, etc. Din acestea să vede că năucia este un fel de amețală. Alteori această stare coincide cu unele boale mai mult sau mai puțin grave: epilepsie, isterie, anemie, cloroză, migrenă; câte odată ea este premergătoare congestiunii (îngrămădire de sânge) sau apoplexiei cerebrale (la creier), sau immoierii creierului; uneori ea însoțește dispensia (mistuirea grea); alteori ea provine din abuzul de băuturi alcoolice și de tutun sau când cineva pentru întâia oară să dedă la aceste lucruri; ea s'a văzut și sub influința aburilor de cărbune și atunci arată începutul unei asfixii. Urmează din toate acestea că aflându-ne în fața unei asemenea stări de năucie trebuie numai decât să-i căutăm cauza și s'o combatem dacă voim ca ea să nu să mai repete. Când această stare rezultă din o cauză momentană, de ocazie (danț, călătorie, urcare, etc.) ea nu este gravă; când ea anunță vr'o boală sau rezultă din o boală, atunci gravitatea ei depinde de acea boală, care trebuie tratată cu atențiune. Când cineva să găsește în această stare, în acces, va stă în odihnă completă, în tăcere, în o cameră nu prea luminată și în poziție orizontală (culcat pe spate).

NĂUT, nohot, nout, țeațire (*Cicer arietinum* fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee care să cultivă pentru trebuințele bucătăriei (Iunie-Iulie); semințele ei să mănâncă. În unele părți aceste semințe să prăjesc și servesc la facerea unei băuturi, care în casele sărace ține loc de cafea.

NĂVALNIC. — Caută la FERIGĂ și VALERIANĂ.

NEAMȚU. — Regiunea Neamțului este una dintre regiunile cele mai pitorești din țară și cea mai bogată în localități de vilegiatură: Piatra-Neamțu, Târgu Neamțu, Mănăstirile Neamțu, Agapia și Văratecu, Schitul Durău, apoi stațiunile balneare Băltătești și Oglinzi. Toate aceste frumoase stațiuni climaterice sunt împrejmuite de munți și păduri, de văi și râuri, de numeroase sate de munte cu casele lor de lemn, albe și drăguțe, de alte mănăstiri și schituri,

cari dau acestei regiuni un farmec și o bogăție de priveliști uimitoare. În munții Neamțului stau ascunse amintiri glorioase de ale neamului românesc. Aci să găsește vestita *cetate a Neamțului*, ridicată de Ștefan cel Mare; aci sunt Războienii; pe aci curge Bistrița Moldovei, minunata apă pe care o admiră toți străinii; aci își ridică coamele mărețe Ceahlăul, unul din cei mai înalți munți ai Carpaților; aci sunt cele mai multe și mai frumoase mănăstiri și schituri din țară, așezate în pozițiuni minunate.—În acest loc vom vorbi numai despre *Târgul Neamțu*, și despre *Mănăstirea Neamțu*, iar despre cele lalte să să caute la locul lor după alfabet. *Neamțu*, este un orașel așezat lângă râul Neamțului, la poalele dealului Pleșul, cu o populațiune de 8000 locuitori. Orașul este pitoresc și ventilat de o climă de munte constantă și uscată. În mijlocul orașului să află o grădină publică frumoasă. Pentru vizitatori are mai multe oteluri, restaurante, vile și locuințe confortabile. Această stațiune climaterică este foarte mult vizitată în timpul verii. În jurul orașului sunt multe fabrici de țesături, de olărie, de brânzeturi, de uleiuri vegetale, de tăbăcărie, etc.; viața este plăcută și efitină. Lângă oraș să află băile *Oglinzi* (vezi acest nume) și ruinele *Cetății Neamțului*. În oraș să închiriează trăsuri, care cu boi sau cai pentru excursiuni la: Băile *Oglinzi*, Mănăstirile *Neamțu*, *Agapia* și *Văratecu*, Băile *Băltătești*, etc. — *Mănăstirea Neamțu* este una din cele mai vechi și mai importante mănăstiri ale țării, din punct de vedere istoric și cultural; în ea slujesc peste 400 călugări. Mănăstirea e formată din o mare incintă compusă din chilii cu 2 etaje, în care să intră prin o poartă de zidărie groasă deasupra căreia să înalță o clopotniță măreață. În curtea mănăstirii e biserica *Înălțarea* cu un turn mare; biserică mare, frumoasă și bogată în artă, în lucruri scumpe și cu o icoană făcătoare de minuni. În jurul mănăstirii sunt numeroase căsuțe curate, proprietăți ale călugărilor, mai toate cu grădini. La 200 m., în spre răsărit se află ospiciul de alienați administrat de Epitropia Sf. Spiridon din Iași. Spre sudvest, cale de o 1/2 oră, e schitul *Vovedenia* într'o pozițiune pitorească, iar la un chilometru spre sat sunt izvoarele dela *puturosul* cu ape sulfuroase bune pentru băi. Clima Mănăstirii Neamțu este plăcută. Pădurile de brazi din jur fac ca aerul să fie curat și ozonizat. Viața e efitină din care cauză vara merg foarte mulți vizitatori.

NEARTROZĂ (dela grec. *neos*, nou, și *arthron*, încheietură).—Să numește astfel o articulațiune sau încheietură falsă care să formează în locul unde să ating două oase în mod anormal în urma unei dizlocări devenită permanentă (a unei scintiri sau luxații ireductibile), sau în urma suprimării unei porțiuni de os printr'o operațiune.

NEBUNARITĂ. — Caută la MĂSĂLARITĂ.

NEBUNIE.—Caută la ALIENAȚIUNE MENTALĂ.

NECROZĂ (dela grec. *nekros*, mort). — Să numește astfel mortificațiunea țesutului osos. Necroza este sfârșitul unor boale ale oaselor (*osteită*, *periostită*, etc.), iar nici de cum o boală specială. Stratele superficiale necrozate ale unui os pot fi date afară sub formă de mici bucățele (*secvestre parcelare*), numite în popor *colți de lup* (vezi aceste cuvinte), sau într'un alt mod neobservat, pe nesimțite (*exfoliațiune*). Să știe că orice

Fig. 184. — **Necroza fluerului** (tibiei).

(Din operațiunile doctorului V. Biau).

os este hrănit prin o rețea proprie de vase și prin vase venite din periost (cămașa osului) și din măduvă, astfel cauzele necrozei sunt: leziunile periostului (ruptură, sdrobire, un abces subperiostic, periostite cronice, diatezice, sau toxice, etc.); boalele măduvii (osteomielită, etc.); diferitele alterațiuni ale țesutului osos (lovituri, arsuri, fracturi, osteite, oftică). Necroza mai poate fi ca urmare a scrofulozei, ofticiei și sifilisului, când aceste boale atacă vr'un os. Necroza să ivește la falca de jos la cei ce lucrează cu fosfor (necroză fosforată). —

Intru cât privește *tratamentul*, când osul necrozat este adânc, fix și încunjurat de os sănătos trebuie să lăsăm lucrurile la natură, care sub formă de puroiu îl va da afară încet cu încetul; iar când osul mort este deslipit de osul sănătos, când este liber, atunci cel mai bun lucru este ca să facem o tăietură largă în carne până dăm de el și să-l scoatem, scăpând astfel bolnavul mai iute de supărătoarele *fistule* cari fac mereu la puroiu și îl slăbesc foarte mult.

NEFRECTOMIE. — Caută la RINICHIU.

NEFREȚICE (Colici). — Caută la RINICHIU.

NEFRITĂ (dela grec. *nephros*, rinichiu, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Aprinderea sau inflamațiunea rinichilor (vezi RINICHIU).

NEFROPEXIE. — Caută la RINICHIU.

NEGELARITĂ. — Caută la ROSTOPĂSCĂ.

NEGHIOBIE. — Caută la IDIOTIE.

NEGI, *negei* (lat. *verruca*). — Sunt niște creștături mici cari să formează în piele prin dezvoltarea exagerată a unei părți a *epidermului*. Negii au o culoare albuie, sunt rotunzi, uneori mai tari, alteori mai moi și având diferite mărimi, dela aceea a unui bob de meu până la aceea a unui ban de 50. Negii să arată de obicei pe mâni și pe picioare, pe față și gât. Cei dela mâni și picioare sunt de culoare cenușie, tari și cresc uneori foarte mult. La față negii sunt mai mici, cu suprafața despăcată, inegală, formată de mici ridicături implantate pe o singură bază. Negii nu sunt supărători decât când sunt prea mari sau când să inflamează; în tot cazul sunt neplăcuți la vedere. *Tratamentul* constă în ardere cu acid azotic (apă tare), sau cu acid sulfuric (vitriol), sau cu acid cronic, din cari să pune pe fiecare câte o picătură după ce mai întâiu s'a uns

pielea din jur cu nițică vaselină pentru ca să nu să ardă; aceste aplicări să pot face mai de multe ori, tot la 3-4 zile odată, până ce negii au căzut; uneori, când sunt

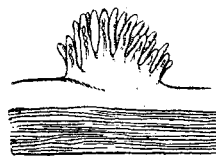

Fig. 185. — **Negi** prea mari, la mâni și la (mărit). picioare, să pot arde cu fierul roșu. La față, când sunt mulți negi mărunți, să recomandă să să aplice asupra lor bucățele de flanelă acoperite cu un strat de săpun negru, lăsându-să pe loc până ce pielea devine roșie și sbărcită, 24-48 ore; după care să ridică săpunul negru, fără însă ca să să spele, nici să să steargă negii, cari vor cădea după opt zile.

NEGURĂ. — Caută la CEATĂ.

NEJELMICĂ. — Caută la SILNIC.

NELINIȘTE. — Caută la AGITAȚIUNE.

NEMIȘCARE. — Caută la IMOBILIZAȚIUNE.

NEMISTUIRE. — Caută la INDIGESTIUNE.

NEMȚIȘORI, buruiană de făcut copii, gâlceavă, mărarul câmpului, nemțioșori de câmp, pintenăș, taponiși, tatniși, topo-rași, toporiși, totnici (*Delphinium consolida*, fam. Ranunculaceelor). — Plantă erbacee care crește prin semănături și pe marginea drumurilor (Maiu-Septembrie). Această plantă amară s'a întrebuințat în medicină ca diuretic, în gută, nisip, dropică și în boalele de rinichi și de beșică; în Anglia s'a întrebuințază tinctura alcoolică în contra astmei și dispneei (respirație grea) de natură nervoasă. — La țară ceaiul făcut din flori și din frunze s'a întrebuințază la spălarea mușcăturii de șarpe și să bea în contra durerii de pânțece; în unele părți ale țării femeile sterpe îl beau pentru ca să facă copii.

NEOARSICOL. — Caută la ARENAL.

NEODIHNĂ. — Caută la AGITAȚIUNE.

NEPOTRIVIRE. — Caută la INCOMPATIBILITATE.

NEPUTINȚĂ. — Caută la IMPOTENȚĂ.

NEPUTINȚĂ DE A ȚINE UDUL sau **SCAUNELE.** — Caută la INCONTINENȚĂ.

NERĂBDARE. — Caută la IMPACIENȚĂ.

NERODIRE. — Caută la STERILITATE.

NEROZIE. — Caută la IMBECILITATE.

NERPRUN, părul ciutei, pațachină, salbă moale, spinul cerbului, verigar (*Rhamnus cathartica*, fam. Ramnaceelor). — Arbust care crește prin păduri, lunci, tufișuri (Aprilie-Iunie). În medicină s'a întrebuințază fructele și rădăcina ca purgativ idragog. Sucul de fructe servește la prepararea cu părți egale de zahăr a siropului de nerprun, care s'a dă în doză de 30-60 grame. De obicei acest sirop s'a dă cu tinctură de jalapa compusă pentru a o îndulci; în dropica cardiacă sau renală, în uremie. — La țară s'a fac băi copiilor bolnavi de socote, și anume: dimineața copilul s'a scaldă în fundul casei, la ameză în mijloc și seara la ușă; fructele s'a dau ca curățenie și în contra dropiceii.

NERV (lat. *nervus*, grec. *neuron*). — Nervii s'a arată sub formă de fire, mai mult sau mai puțin groase, de culoare albă, compuse din firicele (filamente), gănușite sau pline, în formă de tuburi sau fibre, reu-

nite printr'un înveliș comun care le ține unite. Prin ajutorul nervilor s'a transmit simțirile (senzațiunile) și mișcările. Sistemul nervos s'ar putea compară foarte bine cu un mare aparat telegrafic, care are două officii centrale, la cari sosesc și din cari pleacă telegramele. Aceste officii centrale sunt creierul și măduva spinării (vezi aceste cuvinte). Din aceste officii pleacă firele telegrafice, *nervii*, cari prin compozițiunea lor s'ar putea mai bine asemăna cu cablurile submarine, fiindcă fiecare nerv s'a compune din mai mult firicele, gata în tot momentul de a s'a înlocui unele pe altele când trehuiuța va cere. Nervii la plecarea lor din centru sunt mai groși, apoi ei s'a împart și s'a subîmpart în rămuri din ce în ce mai subțiri, terminându-s'a în adâncimea sau la suprafața tuturor organelor, în plămâni, inimă, stomac, mațe, ficat, splină, rinichi, oase, carne (mușchi) și piele. Părul, sgârțciurile (cartilagele) și unghiile n'au nervi. Toate părțile corpului, afară de acestea, sunt în comunicațiune directă și continuă cu creierul și cu măduva spinării. O impresiune de dinafară de arsură, de gădilire, de pipăire, de miros, de sgomot, de lumină, etc., isbește nervii cari s'a sfârșese în piele, în nas, în urechi, în ochi. Această impresiune îndată este transmisă prin nervi la măduva spinării, apoi la creier când o și simțim. Această transmitere s'a face așa de repede încât nu ne putem dă seamă de timpul trecut dela impresiune până la senzațiune (simțire), și acest timp nu s'a poate apreția decât cu ajutorul unor aparate foarte fine. Când creierul voește ca membrele noastre s'a facă vr'o mișcare el le trimite poruncă tot prin nervi trecând însă mai întâiu prin măduva spinării, cu o iuțeală tot așa de mare încât nu ne putem dă seamă de ea. Cele mai adescori executarea mișcării este urmarea directă și imediată a impresiunii primite: astfel îndată ce ochiul simte vântul pleoapele s'a închid pentru a opri praful. Această mișcare, la aparență instinctivă, depinde și ea de voință, căci la rigoare am putea ține ochii deschiși, așa că aci avem transformarea instantanee a senzațiunii în poruncă de mișcare, și în această împrejurare creierul joacă rolul instrumentelor așa zise *comutătoare* din aparatele electrice, cari schimbă direcția curentului după voința operatorului. Adeseori aceiași nervi transmit senzațiunile venite dela periferie și due poruncile date dela centru. Unii din nervi însă sunt mai mult destinați pentru

a transmite senzațiunile, din care pricină să numesc *nervi senzitivi*, pe câtă vreme alții sunt însărcinați mai mult cu transmiterea poruncilor și să numesc *nervi motori*, iar cei cari împlinesc amândouă rolurile să chiamă *nervi mixti*. Afară de acestea, sistemul nervos împlinește și alte roluri despre cari nu ne dăm seamă și pe cari nu le putem influența de loc, așa de exemplu el face să bată inima punând în mișcare sângele, face să strângă stomacul și mâțele pentru a grăbi mistuirea, face să treacă fierea din ficat în mațe, urina din rinichi în beșică, etc., tot atâtea fenomene cari să petrec fără știința noastră și sunt sub dependența sistemului nervos, dar cre-

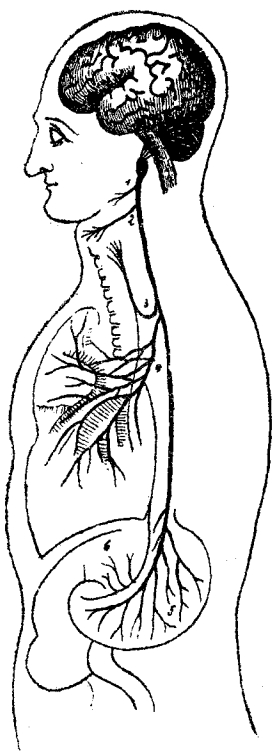

Fig. 186. — Nervul pneumogastric cu ramurile lui principale.

1. Ramura faringiană. — 2. Laringea superioară. — 3. Laringea inferioară. — 4. Ramurile plămânilor. — 5. Ramurile stomacului. — 6. Ramurile ficatului.

erul nu ia parte la ele, ci numai măduva spinării, din care pricină nu ne dăm seamă de ele nefiind sub voința noastră. — Din punctul de vedere al provenienței, nervii sunt de 3 feluri: 1. *Nervi cranieni*, cari pleacă din cap și sunt în număr de 12 părechi, dintre cari 4 destinați la organele simțurilor (vedere, auz, miros, gust); 5

sunt motori (3 pentru mușchii ochiului, 1 pentru mușchii limbii și 1 pentru mușchii feței); iar 3 au și fibre senzitive și fibre motrice, adecă sunt mixti, și anume: *pneumogastricul* (ezofag, stomac, plămâni, inimă), *spinalul* (laringe) și *trigemenul* (ochi, falca de sus și falca de jos). 2. *Nervi rachidieni*, cari pleacă din șira spinării, eșind din fiecare parte a măduvii 31 de nervi, cari imediat să împart fiecare în 2 ramuri: una anterioară, mai mare, care să duce spre organele din piept și din pânțele, iar cealaltă spre spate. Fiecare nerv să reunește cu cel așezat deasupra și cu cel dedesupt prin niște firisoare cari constituie un *plex* (rețea) din care să desfac nervii regiunilor, astfel avem: plexul *cervical* (pielea și mușchii capului și gâtului), plexul *brachial* (pielea și mușchii membrului superior), plexul *lombar* (pielea și mușchii lighianului și a unei părți a membrului inferior), plexul *sacral* (restul pielii și a mușchilor membrului inferior). 3. *Nervi simpatici*, cari pleacă din ganglionii *marelui simpatic* și după ce să unesc cu ramurile pneumogastricului formează plexurile *cardiac*, *pulmonar*, *solar*, cari să împart între vasele sangvine, inimă, plămâni, organele digestive, rinichi și beșică și regulează acțiunea acestor organe.—*Boalele nervilor*. Nervii pot fi congestionați când să gălesc în apropierea unui focar inflamator sau când sunt iritați deadreptul; ei pot să să aprindă, să să inflameze (*nevrită*) în mod spontan sau în urma unei leziuni din vecinătate. Nervii pot să să atrofeze (să să topească) în urma tăieturilor, a rupturilor, a loviturilor, a compresiunilor produse asupra lor de diferite tumori. Adeseori să văd boale de nervi fără nici o leziune apreciabilă; iar semnele acestor boale constau în niște turburări de senzibilitate (*iperestezie*, *anestezie*) și turburări de mișcare (*paralizii*). *Atrofia* sau topirea nervilor să vede mai cu seamă în urma tăieturilor nervoase accidentale sau făcute de doctori, sau în urma compresiunilor (apăsărilor) făcute pe trăiectul lor de vr'o tumoră sau altă cauză; ea să mai observă și în unele boale ale sistemului nervos central (creer și măduvă) sau chiar în urma destrucțiunii organelor sau a țesăturilor în cari să duc nervii. *Atrofia* nervoasă să caracteriză prin paralizia completă a mușchilor la cari să duc nervii atrofiați, prin anestezia (nesimțirea) țesăturilor pe cari ei le inervează, adeseori prin o atrofie musculară cu mers repede. *Atrofia* să combată provocând regenerarea nervoasă prin toate mijloacele cari inleznesc func-

ționarea organelor sau țesăturilor cari primesc nervii. — *Compresiunea* nervilor poate fi *lentă* (înceată) și datorită creșterii progresive a unui ganglion (*adenită*) din vecinătate, unui anevrism, unui os (*exostoza*), dislocării unui organ vecin, cum ar fi aceea a unei vertebre în morbul lui Pott, etc.; ea poate fi *acută* și provocată prino pozițiune rea în timpul somnului (capul pe braț, subsuoara apăsată pe un lemn), sau prin dislocarea unui os luxat (scrintit). *Contuziunea* (lovitura) unui nerv să datorește cele mai adeseori unei scrintiri, unei căderi sau lovituri. În amândouă cazurile când acțiunea este violentă omul simte o durere foarte mare, uneori furnicăture, crampe, o simțire de căldură; pielea la început este foarte simțitoare, apoi să amortește și mușchii să paralyzează. Pierderea senzibilității și neputința de a să servi de membru au o durată variabilă. Ca *tratament* să recomandă odihnă, depărtarea cauzei care face compresiunea, iar în contuziuni comprese cu apă rece sau apă de plumb și când este teamă de atrofie electroterapia. — *Inflamațiunea nervilor* sau *nevrita* este acută sau cronică. *Nevrita acută* provine din o rănire, ruptură, scrintire, arsură, degerătură, o boală din vecinătate (morbul lui Pott, pleurezie, periostită, etc.), o boală infecțioasă (febra tifoidă, difterie); din frig, umezeală, reumatism, gută, și sifilis. *Semnele* acestei nevrite sunt la început o durere vie pe traiectul nervului, care este tare și umflat, roșeața pielii; după un timp oarecare apar turburări de nutrițiune (erpes, pemfigus, ulceratiuni, căderea sau îngroșarea părului și unghiilor, atrofie musculară). Durerea pe traiectul nervului poate dură și după ce pielea ș'a pierdut senzibilitatea (anestezie dureroasă); mușchii să paralyzează și să atrofiează. *Nevrita cronică* are aceleași cauze, însă ea să dezvoltă mai încet. *Tratamentul*: odihna părții bolnave, injecțiuni cu morfină; combaterea cauzelor.

NERVI (Atac de). — Caută la ATAC.

NERVI (Boală de). — Caută la NEVRASTENIE și NEVROZĂ.

NERVI (Durere de). — Caută la NEVRALGIE.

NERVI (Iritare de, întărâtare de). — Caută la AGASARE.

NERVIN. — Medicament care calmează sau potolește nervii.

NERVOASĂ (Sleire). — Caută la NEVRASTENIE.

NERVOZISM. — Caută la NEVRASTENIE.

NESIMȚIRE. — Caută la ANALGEZIE și ANESTEZIE.

NEURODINĂ. — Cristale incolore, puțin solubile în apă rece. Lucrează ca antitermic, analgezic și antinevralgic (scade căldura și potolește durerile). Doză: 1-3 gr. pe zi, în buline sau prafuri de câte jumătate gram. Trebuie supravegheată lucrarea ei asupra căldurii, care scade repede și produce năuseală multă și cianoză.

NEURONAL. — Praf cristalin alb, puțin solubil în apă, solubil în alcool. Să dă ca ipnotic în insomniile nervoase și ale celor maniaci; antiepileptic. Doză: 50 centigrame până la 2 gr., în buline de câte jumătate gram.

NEV (lat. *naevus*), *alunică*, *aluniță*, *alunelă*. — Prin cuvântul *nev* să înțelege o diformațiune din naștere (congenitală) și permanentă a unei regiuni mărginite a pielii, produsă sau prin o îngrădire de materie colorantă (pigment): *nev pigmentar*; sau prin o dezvoltare prea mare a țesutului vascular: *nev vascular*. 1. *Nevul pigmentar* să prezintă sub 2 forme: *plană* și *ridicată*. În forma *plană* avem niște *pete* de diferite mărimi, dela aceea a unui bob de grâu până la aceea a unei piese de 5 lei; de culoare galbină, cenușie sau neagră; de formă rotundă, eliptică sau neregulată; acoperite sau nu de păr; ele pot fi mai multe și împreștiate fără nici un rost pe față, pe gât, pe dosul mânilor și pe celelalte părți ale corpului. În forma *ridicată* (*nev verucos* sau *ipertrofic*) avem niște ridicături de diferite forme, de diferite mărimi, de culoare roșietică mai mult sau mai puțin închisă sau neagră, acoperite de păr negru. Ca tratament să recomandă în forma pigmentară arderile cu acid fenic curat sau cu galvanocauterul, iar în forma a doua răzuirea sau tăierea urmată de ardere cu galvanocauterul. — 2. *Nevul vascular* numit și *angiom*, *tumoră erectilă*, are iarăși 2 forme: *plană* și *ridicată*. În forma *plană* avem niște *pete* roșii sau violete, de diferite mărimi și forme, regulate sau neregulate, provenite după credința poporului din diferite emoțiuni încercate de mamă în timpul sarcinii; ele să află de obicei la față, la ceafă, la gât, pe spate. În forma *ridicată* avem niște ridicături sau tumori mici, unele rotunde, altele de altă formă, de diferite mărimi, de culoare roșie sau negrie; ele sângerează cu înleznire. Ca *tratament* să recomandă compresione, scarificațiuni liniare dar repetate, ardere cu substanțe chimice sau cu termocauterul ori cu galvanocauterul, electroliză, vaccinațiunea pe nev.

NEVRALGIE (dela grec. *neuron*, nerv, și *algos*

durere), *durere de nervi*. — Boală caracterizată prin o durere vie pe traiectul unui nerv, care vine prin accese și cam în același ceas în timpul zilei, la intervale aproape fixe. Această durere poate ține un sfert de oră până la un ceas; uneori însă ea poate fi continuă și slabă, mărindu-se din când în când sub formă de svăcnituri, de înepături, de fulgerături. Durerea vine dela sine, în mod spontan, dar ea să mărește la cea mai mică atingere sau apăsare în dreptul părții dureroase. În răniri, în inflamațiuni, în cancer precum și în o mulțime de boale pot fi dureri destul de vii, chiar, foarte tari, dar acele dureri sunt difuze, împrăștiate, întinzându-se pe o suprafață hotărâtă și putând fi întetite prin o apăsare făcută în orice punct al acelei suprafețe, ele sunt fără svăcnituri, pe câtă vreme *durerea nevralgică* să întinde numai în o singură direcțiune care corăspunde cu drumul nervului bolnav, să întetește prin o apăsare făcută în anumite puncte și să insoțește întotdeauna de svăcnituri. — *Cauzele nevralgiei* sunt multe. Intre cele *generale* avem: anemia (lipsa de sânge), guta, impaludismul, reumatismul, sifilisul; iar între cele *locale* să numără: răceala, apăsarea pe nerv prin congestiune sau o tumoră vecină, ori vr'o altă boală a țesuturilor vecine (carie dentară). Mai sunt nevralgii produse prin o acțiune reflexă, adică la distanță, cum să întâmplă atunci când cineva are viermi intestinali (panglică, limbrici). Toate părțile corpului, fie superficiale fie profunde, pot fi atinse de nevralgii, căci toate au nervi, dar nevralgiile cele cari să văd mai des sunt: nevralgia feței, nevralgia intercostală, sciatică (Vezi FAȚA, JUNGHU, SCIATICĂ). — *Tratamentul*. O nevralgie mai întotdeauna este foarte greu de combătut, cu atât mai mult cu cât nu este de ajuns să potolim numai durerea dar să facem ca ea să nu mai revină. O nevralgie să potolește aplicând pe partea dureroasă un *muștar*, lăsat pe loc 5-10 minute; după un sfert de ceas să poate face pe același loc o fricțiune cu o bucată de flanelă înmuiată în un liniment compus din *balsam tranchil* sau unt de migdale dulci (30 gram), din cloroform și din laudan (din fiecare câte 5-10 gr.); fricțiunile să vor repeta din 2 în 2 ore, iar în intervale să lasă pe loc flanela înmuiată în liniment; muștarul să poate aplica de 2-3 ori pe zi, iar linimentul să poate înlocui cu ulei de mușețel camforat, cu ulei de terbențină, etc. Dacă durerea nu să potolește cu a-

ceste mijloace să poate aplica o *vezicătoare* volantă, timp de 5-6 ceasuri, punând pe acelaș loc după ce s'a ridicat vezicătoarea un centigram de morfină. Când durerea este foarte mare și bolnavul nu mai poate răbda vom face o injecțiune sub piele cu *morfină*. Să mai recomandă pulverizațiune pe partea dureroasă cu lichide refrigerente, cum sunt: *clorurul de etil* sau *de metil*, cu *eter*; *puncte de foc* sau *dungi de foc*, *faradizațiunea* pielei cu un pământ electric. Dintre unsoarele și fricțiunile întrebuițate în nevralgii cele mai bune sunt: *balsamul Opodeldoch*, diferite linimente compuse din laudan și cloroform în asociație cu ulei de măsălarită (*iosciam*); *găiacol* cu *glicerină* sau cu *salicilat de metil*, care de asemenea să întrebuițează și singur. Pe *dinăuntru* și dau o mulțime de medicamente *analgezice*, dintre cari cele mai bune sunt: *antipirina*, 1-5 gr.; *piramidonul*, 30 centigrame până la 1 gr.; *fenacetina*, 50 centigrame până la 2 gr.; *acetanilida*, 25 centigrame până la 1 gr.; *aspirina*, 50 centigrame până la 3 gr.; *bromidratul* și *valerianatul de chinină* (date cu 6 ceasuri înainte de crize), *ipnal*, 1-2 gr.; *salicilat de sodă*, 2-6 gr.; *tinctură de colchic*, 20-40 picături; *opiu* și *beladonă* (1 centigram de extract, de 2-5 ori pe zi), etc. Dintre *agenții fizici* să întrebuițează *masajul*, simplu sau vibrator; *idroterapia* sub formă de duși calzi sau scoțiani, duși de aburi, băi de pucioasă sau cu terbențină; *electroterapia* (faradizațiune, scântei franclinice, curenți de mare frecvență și tensiune, băi statice). Ca tratament *chirurgical* în nevralgiile rebele să recomandă: *alungirea* nervului bolnav, *tăierea* lui (*nevrotomie*), *rezeecțiunea* nervului pe o întindere oarecare (*nevrectomie*). Nu este de ajuns să combatem nevralgia, ci trebuie să facem ca ea să nu mai revie, pentru care lucru trebuie să combatem cauza: *anemia* cu fieruginoase și tonice; *reumatismul* cu salicilat de sodă; *impaludismul* cu chinină, arsenic; *guta* cu colchic; *sifilisul* cu mercur și iod; *diabetul* cu regim, santonină; *isteria*, *nevraștenia* sau *epilepsia* cu bromure, valeriană, hidroterapie, sugestione, etc.

NEVRALGIE INTERCOSTALĂ. — Caută la JUNGHU și PLEURODINIE.

NEVRALGIE SCIATICĂ. — Caută la SCIATICĂ.

NEVRĂSTENIE (dela grec. *neuron*, nerv, și *asthenia*, slăbire), *nevrozism*, *nevropatie*, *nevralgie generală*, *iperestezie generală*, *sleire nervoasă*, *boală de nervi*. — Iată o boală ajunsă la modă. Nu este zi să nu întâlnim vr'un nevraștenic, precum

nu este zi să nu cetim prin ziare că cutare s'a sinucis din cauza nevrasteniei. Astfel fiind trebuie să ne ocupăm ceva mai pe lung de această boală ciudată. Cel care a descris mai întâiu nevrastenia a fost americanul Beard (1869-1880), dar aceasta nu va să zică că mai înainte de el n'ar fi fost oameni nevrastenici, din potrivă au fost destui cari sufereau de tot felul de boale nervoase, cunoscute sub diferite nume, dintre cari cele mai multe țin astăzi de nevrastenie, botezată astfel de Beard. Nevrastenia este o *nevroză* (vezi acest cuvânt) caracterizată prin o slăbire a forței nervoase. Această slăbire nervoasă să arată adeseori prin alternative de depresiune (moleșeală) și de excitațiune (ațătare, întărătare), de unde vine și numele de *slăbiciune iritabilă* ce îi s'a dat. Nevrastenia interesează întreg sistemul nervos, dar cele mai adeseori stăpânește cutare sau cutare parte din el, de unde provin și multele forme sub cari să arată această boală, și care variază dela un om la altul. Nevrastenia este mai ales o boală a etății adulte, dar sunt și forme precoce cari să arată în preajma juneții (pubertății), la tinerii cu creștere repede, al căror sistem nervos este foarte fraged și cedează la cea mai mică isbire. Această boală să vede mai des la bărbați decât la femei; educațiunea, profesiunea, molipsirea chiar, au o influință care predispune la ea. De altmintrelea nevrastenia poate fi produsă de orice cauză congenitală, (din naștere) sau câștigată, constituțională sau accidentală, care este în stare să tulbure în mod adânc nutrițiunea organismului în general, și cea a sistemului nervos în particular. Ereditatea nevro-artritică este de ajuns s'o producă (nevrastenie constituțională); alteori însă ea numai prepară terenul și boala nu să ivește decât cu prilejul unei cauze accidentale, cum ar fi: surmenajul (suprafată, oboseală prea mare), cu deosebire surmenajul moral produs de abuzul de plăceri, de supărări, decepțiuni (amăgiri); intoxicațiunile sau otrăvirile cu alcool (spirit), tutun, morfină, sulfur de carbon, mercur, plumb, cocaină, etc.; boalele infecțioase: sifilis, frigurile palustre, influența, febra tifoidă; traumatismele sau loviturile; boalele tubului digestiv și mai ales boalele organelor genito-urinare; boalele organice ale sistemului nervos, etc. In unele cazuri să pare că ereditatea n'ar avea nici un rol (nevrastenie accidentală), cu toate acestea nevrastenia *constituțională* este varietatea cea mai de seamă, cea care să vede mai

adeseori, și de multe ori chiar nevrastenia așa zisă *câștigată* nu este altceva decât o întetire (întărătare) a nevrasteniei constituționale, care a fost neobservată. — *Semnele* acestei boale sunt multe și foarte variate după cum vom vedea îndată. In mod general putem reduce pe toți nevrastenicii la două tipuri de căpetenie, între cari de altmintrelea să găsească o mulțime de tipuri intermediare. Cutare nevrastenic este palid, slab, deprimat, cu capul aplecat, cu privirea pierdută, iar la întrebări răspunde scurt, încet și cu oarecare îndoială, nehotărâre; el seamănă cu un *melancolic*. In opoziție cu acest tip vezi pe un altul care are înfățișarea unui om foarte sănătos, gras, voinic, roșu la față, cu vocea bărbătească, plin de viață, vioi în mișcări, dar îndată ce-l întrebi de sănătate începe a-ți povesti despre indispozițiile și suferințele lui, descriind o mulțime de dureri și de simțiri supărătoare cari il chinuesc și cari nu să potrivească de loc cu înfățișarea lui cea bună. El în loc să-ți inspire milă te face să râzi și să-l crezi un bolnav închipuit. Mai mult decât atât, el are credința că nimeni nu este așa de bolnav ca el, nimeni n'are suferințele lui, așa de multe și de variate încât ca să nu le uite și le însemnează pe hârtie pentru ca să le poată spune doctorului pe toate. Acestea sunt cele două tipuri de nevrastenici, să vedem acum cari sunt suferințele lor începând cu *durerea de cap (cefalgia)*. Mai toți au durere de cap care să simte de obicei în amândouă tâmplile, alteori în ceafă; bolnavul simte un fel de greutate și de strângere a capului (ca și cum ar purta un coif), alte ori el are o simțire de ceva gol. Durerea poate fi continuă, însă variază în intențitate în timpul zilei; ea începe dimineața, să micșorează în timpul mesei pentru a să mări din nou la o jumătate de ceas după mâncare, spre înserate iarăși este mai mică, să întetește după mâncare pentru a dispăre în timpul nopții. Orice muncă cu creerul mărește durerea, iar când ea ajunge la culmea pielea capului este simțitoare la cea mai mică atingere; la unii le troznește ceafa când mișcă din cap. Altă suferință este *durerea de șira spinării (rachialgie)*, care să arată sub formă de greutate și de apăsare, mai cu seamă în dreptul gâtului, în șale și în dreptul osului crucii (sacru); uneori ca să însoțească de slăbiciune și amorteală în picioare, de o simțire prea mare a pielii (*iperestezie*). Mulți să plângă că nu pot dormi, că au *insomnie* sau că au somnul agitat

(neliniștit); după ce să culcă și adorm, să deșteaptă îndată, mai întotdeauna la acelaș ceas, și în tot restul nopții să tot succească și răsucescă în pat, chinuți de o mulțime de simțiri neplăcute, de înțepături, de amorțeli, de svâcnituri, etc., cu capul buimăcit de tot felul de idei și de aduceri aminte; câte odată, spre dimineață, obosiți ațipesc, apoi să scoală zdrobiți de oboseală, cu mult mai obosiți decât erau la culcare. Sunt unii nevrastenici cari simt trebuința de a dormi după mâncare, dar după ce s'au culcat nu pot adormi cu nici un preț; iar dacă adorm au visuri rele, supărătoare, după cari să deșteaptă repede și cu neliniște; de obicei bolnavii de nevrastenie sunt mai molesii dimineața după ce să scoală, înainte de dejun, decât seara. Unii dorm relativ bine toată noaptea și chiar în timpul zilei câte un ceas două, dar aceasta nu-i odihnește, ei să simtă tot obosiți și plictisiți. O suferință tot așa de supărătoare este *amețeala*, care vine de obicei sub formă de accese, însoțită uneori de turburări digestive. De multe ori amețelile să arată prin o simțire de golște în cap cu slăbiciune în picioare, cu ceață pe ochi, cu pete negre sau muște sbrătoare în câmpul vizual; uneori bolnavii au o simțire de înălțare și de scoborâre pe pământ; alteori să clatină ca în stare de beție, fără însă să cadă jos. Ceeace îi mai chinuște pe nevrastenici este o *slăbiciune de nervi și de mușchi* (*astenie nervo-musculară*), care să arată sub forma unei oboseli permanente și de neînviș, pe care o simțesc bolnavii de cum să deșteaptă și care când este în grad mai mare îi împedecă de ași vedea de afaceri; ei să sforțeze, să silească să muncească, dar nu sunt în stare s'o facă mai mult timp căci îndată să ostenească; pentru cel mai mic lucru, care în stare normală să execută cu cea mai mare înleznire și în mod automat ei trebuie să-și impue o voință tare pentru a-l face, așa că mulți bolnavi renunță la orice muncă, la orice mișcare și stau toată ziua tolniți pe o canapea. Accastă slăbiciune nu merge însă până la paralizie și în timpul mâncării ea scade; de multe ori ea să mărginește numai la un grup de mușchi. Unii bolnavi mai au *crampe*, *contracturi functionale* (crampele scriitorilor), *tremurături* în membrele superioare (în mâni, iar *reflexele* sunt mai adeseori micșorate decât mărite. Un rol important în suferințele nevrastenicilor îl au și *turburările din partea tubului digestiv*, cari adeseori să ivesc chiar dela

începutul boalei. Aceste turburări sunt foarte variabile și cea mai de căpetenie este *dispepsia* (mistuire grea, *anevoioasă*). În forma *ușoară* starea generală a bolnavului nu prea este atinsă; apetitul să păstrează, deși în mod inegal. Simțirea de slăbiciune să însoțește de multe ori de un sentiment de trebuință, și mâncarea produce o ușurare momentană; unii bolnavi își fac obiceiul de a mânca câte ceva și pe la mijlocul nopții. Dimineața, bolnavul să deșteaptă cu limba încărcată și cu tăieturi la stomac cari încețază prin mâncare. Când însă nevrastenicul mănâncă ceva mai mult simte greutate la cap, amorțală, greutate la stomac, care să umflă, răgăituri, și toate aceste să ivesc cam la o jumătate de oră după mâncare. *Scaunul* mai nici odată nu este regulat; bolnavul când are *diareie*, când este *constipat*, dar mai adeseori este constipat și atunci materiile sunt tari, acoperite uneori cu spumă sau false membrane albicioase; uneori el are *dureri prin măt*, pântecelul tras și dureros la pipăire; durerile să duc câte odată spre beșică, organele genitale, nervii sciatici. În formele *grave* ale dispepsiei turburările de nutrițiune sunt mai mari și bolnavul, deși mănâncă mult, slăbește repede și foarte mult. Martirologia nevrastenicilor nu să mărginește numai la acestea, căci ei mai au și *turburări din partea aparatului circulator* și cu deosebire din partea *inimii*, care bate adeseori foarte repede și aceste *palpitațiuni* le are bolnavul mai cu seamă în timpul mistuirii; ele pot dură luni întregi, ceeace îl deprină și îl slăbește mult. *Presiunea arterială* de obicei este slabă, dar să poate modifica în tot momentul și sub cea mai mică cauză; ea să mărește sub influința emoțiunilor și în timpul mâncării. *Turburările din partea organelor genito-urinare* să ivesc adeseori și chinuesc mult bolnavul; bărbatul are poluțiuni nocturne, raporturi sexuale incomplete cu ejaculațiuni prea repezi; femeia suferă de mitră care îi să pare că se umflă; urinarea să face des și uneori cu greutate. *Organele simțurilor* prezintă diferite turburări: *lăcrimare*, *dureri de ochi*, *vederea* uneori înspăinginită, câmpul vizual câte odată micșorat, mai ales când bolnavul are și amețeli; *urechile vâjeie* și *sueră*. *Senzibilitatea generală* este și ea modificată: *iperestezie*, *dureri* cu tip nevralgic, svâcnituri cari seamănă cu durerile fulgerătoare, amorțeli prin membre. Unii bolnavi au *dureri dănuitoare*, uneori localizate în organele din pântecel sau într'un alt punct al corpului

(în limbă, la noadă, etc.), dureri cari nu să schimbă prin apăsare și cari nu atârnă de vr'o alterațiune a nervilor și țesăturilor; durerile locale să arată mai ales la cap, la gât, la noadă, la beșica udului (la bărbați), la mitră (la femei), la stomac, la mațe. Unii bolnavi sunt foarte răi de căldură, alții sufer de frig și la orice schimbare atmosferică. La toate aceste semne ale nevrasteniei să mai adauge o stare specială de neliniște provocată prin *frică*, sau mai bine zis prin diferite frici (*fobii*): frică de singurătate sau din contră frică de mulțime, de spațiurile mari goale (*agorafobie*), sau de spațiurile închise (*claustrofobie*), de accidente, de trăsnet, dar mai cu seamă *frica de boue*. Această frică este produsă de grija prea mare ce ș'o poartă bolnavul lui însuși, analizându-și toate funcțiunile, temându-să de cea mai mică schimbare ce s'ar produce în acele funcțiuni, și, în cele din urmă pierzându-și orice încredere în sănătatea lui, în puterea, în inteligența și în afecțiunile lui, fiind incapabil de a-și mai vedea de afaceri și de interesele cele mai mari, cari de altfel îl ocupă cu mult mai puțin decât limba lui încărcată, stomacul lui greoi sau vr'o durere simplă de ceafă sau de tâmplă; el nu să mai gândește decât numai la ființa lui și nu vrea să știe nimic de lume. Această preocupare constantă și stare de neliniște pot merge până la extrem; s'au văzut nevrastenici rătăcitori (mai cu seamă ovrei), cari, trăind cum pot, călătoresc în lumea întreagă și consultând pe toți doctorii învățați. Cu toate acestea nevrastenicul nu este un ipocondriac, el nu se crede bolnav dar îi este frică de a nu să îmbolnăvi; el nu este sigur dacă e cu adevărat bolnav și tocmai despre aceasta caută să să asigure. Din neliniștea și neglijența în care trăiește nevrastenicul rezultă *depresiunea morală*, care să arată mai des prin micșorarea voiinții, de unde provine *nehotărârea* lui, prin o micșorare a *atențiunii*, de unde vine neputința de a să apucă de o muncă intelectuală, și prin *scăderea memoriei*. Mulți din nevrastenici să emoționează foarte ușor și foarte des; caracterul lor să schimbă; unii caută singurătatea, alții sunt supărăcioși și au crize de mânie, de furie, fără nici un motiv dar cari sunt de scurtă durată. — Întru cât privește *evoluțiunea* (desfășurarea) acestei boale, vom spune că nevrastenia *accidentală*, adică cea câștigată, să vindecă după câteva luni, pe câtă vreme cea *constituțională* este foarte îndărătnică la tra-

tament și vindecarea nu să face în mod complet, așa că boala să ivește din nou, și aceasta să repetă la infinit, vindecările nefind decât numai niște simple remisiuni. Boala este cu atât mai gravă cu cât bolnavul are o moștenire bolnăvicioasă mai bogată. — *Tratament*. Nevrastenia n'are până acum nici un tratament specific. Să va ține seamă de cauzele boalei, de natura și de intensitatea simptomelor, apoi să va regulamentă igiena bolnavului, iar la medicamente să va recurge cât să poate mai puțin. *Nevrastenia constituțională* implică o predispozițiune ereditară asupra căreia nu poate lucra în copilărie decât numai o *educațiune* rațională și profilactică. Când nevrastenia provine din un surmenaj intelectual vom recomandă un *repaus* (odihnă) atât intelectual cât și moral. Când cauza boalei sunt *supărările* și *decepțiunile* vom depărtă bolnavul de mediul în care trăiește și pentru distracție îi vom recomandă călătoriile. Când nevrastenia însoțește o stare de *dispepsie* sau alte turburări din partea tubului digestiv ne vom ocupa de stomac și de mațe. Alte ori ea este o *auto-intoxicațiune* de origine intestinală, epatică (colemic), suprarenală sau tiroidiană, lucruri de cari iarăși trebuie să ținem seamă; tot astfel și când ea provine din o boală de mitră, din sifilis, sau din o intoxicațiune cronică (alcoolism, cafeism, saturnism, morfinomanie) vom institui un tratament special. *Tratamentul general* al nevrasteniei trebuie să fie mai ales *igienic*. Nevrastenicul va fi depărtat de ocupațiunile profesiei lui și de grijile familiare; el va fi instalat în o localitate la țară, plăcută și așezată, dacă să poate, la o înălțime de 600-800 metri deasupra nivelului mării, nici odată însă pe malul mării, care nu le convine de loc la bolnavii excitabili. Uneori să impune *izolarea* bolnavului într'o casă de sănătate sub influința directă a medicului, cu oprirea oricărei vizite și a oricărei corespondențe, mai cu seamă pentru femei și pentru morfinomani sau alcoolici. Un mijloc de tratament este *repausul*, fizic sau moral, după cum este și cauza boalei. *Starea în pat în continuu* este bună la începutul nevrasteniei și în formele grave, timp de 2-3 săptămâni, dar nu mai mult, căci i-ar face rău bolnavului. Această odihnă dela începutul boalei să recomandă bolnavului pentru a'l face mai apt pentru tratamentul de antrenare pe care va trebui să-l urmeze exact după arătările doctorului, care îi va prescrie cu deamănuntul, ceas cu ceas ce

are să facă (ocupațiunile), mesele și plimbările. După o cură de un repaus absolut (făcut dacă să poate în aer liber) bolnavul să va obicinui din nou cu mișcarea făcând gimnastică svedeză, prin întrebuițarea de aparate cu tracțiune elastică, făcând masaj și plimbări regulate și din ce în ce mai prelungite fără să ajungă până la oboseală. După muncarea dela ameză bolnavul va face o odihnă (siestă). Călătoriile sunt bune, făcute însă fără oboseală. O mare atențiune merită hrana (alimentațiunea), care trebuie să fie substanțială și variată; bolnavul va mânca de 4-5 ori pe zi, însă nu mult odată. Să va opri ceaiul, cafeaua, tutunul, iar la masă să va bea puțin vin sau bere. Pentru cei dispeptici (cu mistuirea grea) să va recomandă mai mult regimul vegetarian. În tratamentul nevrasteniei locul de căpetenie îl ocupă *idroterapia*, și anume: la început să va face *duș* cu apă caldă de 33-37°, plimbat de sus în jos, de amândouă părțile șirii spinării, evitând ori ce lovitură; pentru calmare *dușul* va ține 4 până la 8 minute; va începe pe șira spinării, apoi pe partea dinainte a corpului sfârșind prin membrele inferioare, după care să va șterge încet corpul întreg. Acest *duș* să va repetă de 2 ori pe zi, până la calmarea stării nervoase; numai atunci este permis să să combată slăbiciunea de nervi încălzind apa în timpul *dușului* cu 1 sau 2 grade pentru a o răci apoi gradat; la orice reacțiune trebuie să să opuipe apă caldă, și numai încetul cu încetul vom a-junge să terminăm *dușul* aruncând apă rece. Când predomină sleirea din partea creerului nu vom face *duș* la cap; la turburări din partea inimii vom face un *duș* ușor pe regiunea ei; pentru turburările din partea stomacului și mațelor vom face *duș* cât să poate de ușor, iar pentru turburările genito-urinare să recomandă *duș* în partea de jos a pântecelui sau în regiunea perineului, asociat cu *duș* temperat, sau cu baie de șezut. Apa rece, sub formă de *duș* mobil cu aruncătură frântă de 15 până la 30 secunde, nu să recomandă decât numai după ce a dispărut orice excitațiune. Pentru nevralgii să vor face *duși* de aburi. Cura de *idroterapia* trebuie să dureze 2-3 luni. În lipsă de *duși* ne putem mulțumi cu înveliri în cearșafuri inmuiate în apă rece, cu sau fără fricțiuni, sau la nevoie mare, cu *afuziuni* (vezi acest cuvânt) răci. Aceste aplicațiuni să vor face mai mult dimineața, la sculare, după câteva exerciții (cu un aparat cu tracțiune elastică) și ele vor fi urmate

după primul dejun de o plimbare pe jos. Întru cât privește *electricitatea*, ea poate să aibă un rol ajutător în tratamentul nevrasteniei, mai mult sugestiv. Să întrebuițează mai cu seamă *francalinizațiunea* sub formă de baie statică, de suflare sau de fricțiuni electrice; asupra atoniei intestinale lucrează cu bun succes *galvanizațiunea* intențivă, iar aplicațiuni *curenților de mare frecvență* pe patul condensator sunt foarte întăritoare. Pentru nevrastenia spinală este bună *fara-dizațiunea* generalizată. Pentru nevrastenici este mai bună o stațiune de munte decât o stațiune de mare prea frecventată. — *Tratamentul cu medicamente* trebuie să fie foarte restrâns, căci bolnavii de nevrastenie nu prea să împacă cu doctoriile și prin urmare nu trebuie nici odată să abuzăm de ele. Starea de *anemie* să va combate cu fier (protoxalat, 2 buline pe zi de câte 15-20 centigrame), cu *arenal* (5 centigrame pe zi), cu injecțiuni de *cacodilat de sodă*. Pentru *slăbiciunea generală* să va da *cola*, *glicerofosfatele de calce* (50 ctgr. până la 1 gr. pe zi), sau de *sodă* (1-2 gr.); *fosfatul de sodă* (1 gr. pe zi). Să mai recomandă ca întăritor de nervi *lecitina* (10-50 centigrame) în hapuri sau în soluțiune uleioasă pentru injecțiuni sub piele, apoi nuca vomică, sulfatul de stricnină, cari sunt și aperitive în același timp. Pentru *durerea de cap* (cafalalgie) să recomandă baie de mare frecvență sau suflare statică, cari sunt mai bune decât antipirina, fenacetina, piramidonul, etc. Pentru *durerea de șira spinării* (rachialgie) să recomandă odihnă, *duș* cald și scoțian aplicat pe partea dureroasă. Pentru a combate *insomnia* (lipsa de somn) vom da băi calde de 20-40 minute și de 36-38°, cearșafuri reci de 10°, înfășurare rece peste pânțele în timp de 10-20 minute, cari sunt mai bune decât sulfonalul, veronalul, hedonalul, hipnalul, trionalul, bromidia, paraldehida, a căror întrebuițare să va face rar, în mică doză și la mare trebuință; nu să va da nici odată *opiu* sau *morfină*. Dacă *amețelile* nu încetează prin tratamentul general să poate să în contra lor nuca vomică, arseniatul de stricnină, trinitrina; iar dacă ele țin de urechie să va recomandă odihna în pat în o cameră tăcută, apă cloroformată, șampanie frapată (în contra vărsăturilor), calomelul, secara cornută, idrastis, hamamelis. Pentru *palpitațiuni* sunt bune compresele reci pe inimă sau suflare electrică pe aceeași regiune, baia statică, valeriana, valerianatul de amoniac, etc. *Constipațiunea* va fi combătută cu masaj abdominal, comprese reci pe pân-

tece, galvanizațiune intenzivă, cari sunt mai bune decât cascara, sămânța de in, stricina, clistirele etc. *Nevrastenia genitală* să va combate cu sugestiune (contraimpotenții), băi reci de șezut, galvanizațiune sau faradizațiune perineale, ferindu-ne de medicamentele afrodisiace.

NEVROM (dela grec. *neuron*, nerv, și terminațiunea *om*, care însemnează tumoră). — Tumoră dezvoltată în țesutul unui nerv, care este foarte dureroasă și nu să vindecă decât prin operațiune.

NEVROPATIE. — Caută la NEVRASTENIE.

NEVROZĂ (grec. *neurosis*). — Sub numele de *nevroze* să înțelege niște stări bolnăvicioase cari să produc fără să să poată constată vr'o leziune organică, cari lasă în urma lor numai turburări trecătoare în organe și în funcțiunile lor, cari atarnă de o turburare a *sistemului nervos* și prin urmare dau naștere la schimbări din partea inteligenții, mișcării sau senzibilității, a căror gravitate și durată variază foarte mult. Caracterile unei nevroze sunt: *apirexia* (lipsă de căldură), care, de și nu este constantă predomină în nevroze; *mobilitatea simptomelor* (varietatea suferințelor), cari să arată în mod succesiv din partea diferitelor organe sau funcțiuni, și cari foarte rar rămân localizate într'un singur organ sau țesut. Nevrozele să arată mai cu seamă la persoanele slabe, debile; ele să văd mai des la femei și sunt câte odată ereditare. Nevrozele pot fi provocate de muncă intelectuală prea mare, de emoțiuni morale vii, de stricăciunea sângelui etc.; ele de obicei să vindecă, dar pot dură foarte mult timp. Nevrozele sunt de 3 feluri: 1. *Nevroze ale senzibilității generale*, în cari intră *nevroziile* (vezi NEVRALGIE) și nevrozele pielii (*dermalgie*), ale viscerelor (*gastralgie*, *enteralgie*, *cistalgie*, etc.), ale unor nervi speciali (*migrenă*, *amețeală*, *angină de piept*, etc), precum și *anesteziiile* (pielei, mușchilor, nervilor). 2. *Nevroze ale motilității* (mișcării), între cari avem: *convulziunile*, *crampele*, *spazmele*, *tremurăturile*, *palpitațiunile*, unele *paralizii*. 3. *Nevroze complexe*, cum sunt: *catalepsia*, *coreia*, *epilepsia*, *isteria*. Cetitorul va căută la aceste cuvinte pentru a vedea semnele și tratamentul nevrozelor.

NICOTIANA TABACUM. — Caută la TUTUN.

NICOTINĂ. — Caută la TUTUN.

NICTALOPIE (dela grec. *nyx*, noapte, și *ops*, ochiu). — Boală în care cineva nu vede bine lucrurile decât la o lumină slabă sau în timpul nopții. Ea provine din o mare

senzibilitate a retinei sau a irisului producând o mare strâmtorare a pupilei sau, din contră, o lărgire prea mare a ei. Ea să mai observă când cineva are albeață (pete pe corneie), cataractă (perdea); în otrăvirile cu alcool și cu tutun. *Tratatamentul* variază după cauză; ochilari fumurii, ochilari gălbui la nervoși; operație în cazurile de albeață și de cataractă.

NIMFOMANIE (dela grec. *nymfe*, nimfă, și *mania*, manie.) — Sub acest nume să înțelege dorința irezistibilă și nesăturată pentru actul venerian; trebuința imperioasă care să arată uneori în afară de orice boală gravă și în acest caz ea provine din o nevroză (boală de nervi), sau din o perversiune morală, sau din o boală de mitră (mai ales în etatea critică), alteori însă ea ține, ca și *satiriază*, de o adevărată nebunie impulsivă care cele mai de multe ori însemnează începutul *paraliziei generale* Nimfomania care provine din vr'o boală de mitră sau din vr'o intoxicațiune oarecare să vindecă repede, pe câtă vreme *mania erotică* care vine la unii alienați ține până la bătrânețe. Tratatamentul constă în igienă morală și în întrebuițarea medicamentelor antispazmodice și în hidroterapie; relațiunile sexuale normale și complete, când sunt cumpătate, vindecă uneori nimfomania; iar în cazurile de alienațiune mentală bolnavul trebuie izolat în vr'un azil special.

NIRVANINĂ. — Un fel de eter metilic dat ca anestezic local ca și cocaina, însă cu mult mai puțin toxică. Doză: 5-25 centigrame în injecțiuni subcutanate; în soluțiuni apoase (2 până la 4 la 100) pentru anestezia mucoaselor ochilor, nasului și gâtului prin atingeri locale.

NISIP. — Caută la GRAVELĂ.

NISTAGM (dela grec. *nystagmos*, oscilațiune, mișcare de legănare sau clătinare). — Această boală constă în o mișcare de oscilațiune a ochilor, însoțită sau nu de clipirea pleoapelor. Aceste oscilațiuni să pot produce în toate direcțiunile; ele pot fi orizontale, verticale, sau pot constă în niște mișcări de rotațiune sau de circumducțiune amândoi ochii sunt mai în totdeauna agitați în acelaș timp, mai ales în nistagmul orizontal; alteori nistagmul nu este de o potrivă în amândoi ochii. Câte odată nistagmul nu este continuu, ci numai în unele momente, mai cu seamă când ochii privesc în sus. El să mărește prin emoțiuni, prin privire fixă, prin atențiune, pe câtă vreme să micșorează sau poate chiar să dispară prin odihnă,

prin distracțiuni. De multe ori nistagmul coincide cu o micșorare a vederii. *Cauzele* acestei boale sunt diferite boale ale creierului și măduvii spinării: meningita, fractura craniului, ataxia locomotrice, scleroza, etc. Uneori nistagmul să ivește chiar dela naștere. Alteori să insoțește de alte boale de ochi: albinism, miopie, perdea (cataractă), retinită. El să mai vede la cei ce lucrează în mine, când provine din un iluminat rău sau din o intoxicațiune prin carbure de idrogen. *Tratamentul* constă în ochilari, gimnastică oculară, scoaterea perdelei, încetarea lucrului în mine.

NITARCĂ nitarcă roșie. — Caută la CIUPERCI (Mănătărcile).

NITRAT DE ARGINT. — Caută la ARGINT.

NITRATE, NITRIC (Acid), NITRU. — Este știut că aerul atmosferic să compune din o parte de oxigen și patru părți de azot, care intră în compozițiunea tuturor substanțelor animale și vegetale. Azotul combinându-să cu oxigenul formează *acidul azotic* sau *acidul nitric*, care este un lichid fără culoare, foarte arzător și exhală vapori albi cu un miros neplăcut și sufocant. Acidul nitric pur (curat) este o otrăvă foarte puternică; el arde și inflamează părțile cu cari vine în atingere. În medicină nu să întrebuințează decât pe *dinafară* pentru a distruge negii sau pentru a atinge rănile urâte. În caz de *otrăvire* cu acid azotic să va da magnezie diluată în apă, în mare cantitate, în același timp cu lapte și apă albuminoasă. Acidul nitric subțiat cu apă să dă ca băutură recoritoare și diuretică, sub formă de *limonadă nitrică* (vezi LIMONADE). — Combinat acidul azotic cu alte corpuri dă *săruri*, cari să numesc *azotate* sau *nitrate*, dintre cari cele mai întrebuințate sunt: *azotul* sau *nitratul de argint*, care topit și turnat formează creioane, cunoscute sub numele de *piatra iadului*, cu care să ard rănile și plăgile cari nu să vindecă iute, tăieturile cari sângerează, bătăturile, negii, etc. Nitratul de argint să mai întrebuințează în boalele de ochi sub formă de *colir* (5, 10, 20 centigrame la 30-100 gr. apă), în dizenterie (urdinare cu sânge) sub formă de pilule, în poțiune, în clistir. — *Subnitratul de bismut* (vezi BISMUT). — *Azotatul* sau *nitratul de potasă* cunoscut sub numele de *nitru*, *sare de nitru*, *salpetru*. Această sare albă, fără miros, cu gust proaspăt, înțepător și puțin amar, care e baza prafului de pușcă să întrebuințează în medicină ca *diuretic* (face ud mult), în doză de 1-4 grame în o

poțiune de gramine (pir), de hameiu, de cozi de cireșe, etc.

NITROGLICERINĂ. — Caută la TRINITRINĂ.

NIZZA sau **NICE** (Alpii Maritimi, Franța). — Stațiune de iarnă veselă și sgomotoasă. Temperatura rareori scade la 0°; oscilațiunile ei dela Septembrie până la Martie sunt insenzibile. Aerul este foarte curat; vântul suflă noaptea dela nord și ziua dela sud; ploile rare dar abondente; ceață puțină. Aerul uscat și viu face din Nizza o stațiune întăritoare (tonică) și stimulentă, bună pentru cei anemici, clorotici, nevrastenici, reumatizanti, scrofuloși, limfatici, diabetici, cu boale de rinichi, cu tusă (bronchită) și oftică la început, ipocondrie. Ea nu este bună pentru boalele de inimă, de nervi și pentru insomnie.

NODURAR. — Caută la RĂCULEȚ.

NOHOT. — Caută la NAUT.

NOLA. — Apă de gură (dentifrice) preparată de farmacistul Dimitrie G. Gherman din Buzău, din: ulei de scorțișoară, de anason, de cuișoară, de izmă; tinctură de smirnă, de gaiac, de piretru; foi de eucalipt; salol, timol, acid benzoic, borax și alcool. Această apă este un dezinfectant puternic al gurii omorând toți microbii; ea întărește gingiile, face să dispară roșeața și sângerarea gingiilor, întreține curățenia, împiedecă formarea pietrii și nimicește mirosul greu al gurii (vezi DENTIFRICE); ea să mai recomandă și ca gargară în durerile de gât, angină și inflamațiunile gurii.

NOMĂ (grec. *nome* dela *nemein*, a roade) — Gangrema gurii de origine microbiană, care să poate vedea la orice vârstă, dar mai cu seamă la copiii de 2-5 ani, și mai întotdeauna în urma sau în cursul unei boale generale (difterie, febră tifoidă, pojar, scarlatină, scorbut). Noma începe prin o beșicuță plină cu un lichid rosietic și încunjurată de un cearcăn violaceu, care să arată pe căptușeala obrazului, mai ales a celui din stânga. Beșicuța să sparge și în locul ei rămâne o rană (ulcerațiune) cenușie care să întinde repede în suprafață și în adâncime, dând un miros foarte urât. Uneori boala să oprește aci, dar cele mai adeseori rana să inegrește, să întinde și să ivește pe pielea obrazului. Din gură curge o salivă (bale) sângeroasă, puturoasă, și în cantitate mare. Apoi cea mai mare parte din obraz cade rămânând o spărțură mare în față. Bolnavul are căldură mare, diaree, prostrație, slăbiciune. Gangrena să poate produce în același timp în

plămâni, în gâtlee, stomac, la picioare și la mâni. *Tratament.* Spălături abundente cu o soluțiune de acid boric (4 la 100); arsuri cu termocauterul său galvanocauterul, iar pe dinăuntru medicamente tonice, reconstituante, alcool.

NOMOL (Băi de). — Caută la BAI.

NOSOFEN. — Pulbere gălbuie, care nu să topește în apă, ci numai în alcool; cuprinde 60 la 100 iod; este omorătoare de microbi și sicitivă; nu este otrăvicioasă. Să întrebuințează în inflamațiunile de nas (rinită, coriză), eczemă, etc. sub forma de insuflațiune sau presărată în strat subțire cu o pensulă.

NOSTALGIE (dela grec. *nostos*, reîntoarcere, și *algos*, suferință), *dorul de căminul părintesc, dorul de casă.* — Să numește astfel o tristetă nebiruită produsă prin depărtarea dela locul natal, dela căminul părintesc; tristetă însoțită de o dorință de a te întoarce acasă la care nu te poți împotrivi. Nostalgia să vede mai adeseori în junetă și mai cu seamă la bărbați; ea să ivește de obicei la cei blânzi, simțitori și cu un temperament nervos; oamenii cu puțină instrucțiune și țărani sunt cei mai aplecați spre această boală. Soldații și marinarii sunt foarte adeseori atinși și în armată s'au văzut adevărate epidemii de nostalgie; tratarea rea și lipsurile au o influință mare în producerea acestei suferințe. Nostalgia să arată la toate popoarele, ea însă pare a fi mai frecventă la elvețieni și la francezi; la noi în armată nu să prea vede, căci soldatul nu prea este depărtat de căminul părintesc, apoi românul nu prea să înstrăinează și foarte puțin își părăsesc țara. Nostalgia nu este propriu zis o boală; ea este mai mult o turburare psihică (sufletească) care poate în formele grave să dea naștere la o depresiune morală și fizică foarte mare, însoțindu-să de turburări grave de nutrițiune și să să termine prin moarte. — *Semnele* nostalgiei sunt cam următoarele: cel atins de ea începe prin a fi trist, tăcut, moros, neliniștit; el este cuprins din când în când de moleșeală, de slăbiciune; vorbește mereu de părinți, de frați, de casă, de sat ca de un loc fermecător, apoi cade pe gânduri. După câtva timp el începe să suspine și să plângă fără voie, să ofilește, nu mai are poftă de mâncare, mistue cu greutate, are urdinare; apoi capul îl doare într'na, somnul îi este neliniștit și are visuri cari îi reamintesc viața de acasă;

respirația îi este scurtă, pielea uscată, pulsul slab și încet, are căldură seara, putețile îl părăsesc, slăbește repede și mintea îi să tâmpește. În cele din urmă toate aceste suferințe să măresc și bolnavul nu mai poate dormi de loc, aiurează, cade într'o atare de toropeală, are urdinare, călduri mari, slăbește văzând cu ochii din pricina lipsei de poftă de mâncare și a turburărilor digestive; toate aceste suferințe sfârșesc prin moarte, care de altfel poate veni și mai degrabă prin vr'o complicație oarecare, cum ar fi o aprindere de plămâni (pneumonie), o boală de inimă, o febră tifoidă sau chiar o otită, dacă nu cumva bolnavul ș'a scurtat singur zilele omorându-să. — *Mersul* nostalgiei este foarte variabil, uneori ea are un mers foarte repede (nostalgie cerebrală supra acută), cele mai de multe ori însă ea are o durată mai lungă și poate chiar să dispară înainte de a să ivi vr'o stricare serioasă a funcțiilor organice. Nostalgia de altfel a devenit foarte rară în zilele noastre, mai cu seamă sub formele ei grave, mulțumită progresului civilizațiunii, îmbunătățirii sorții soldaților și marinarii și instrucțiunii pe scară mai întinsă. Nostalgia confirmată este ușor de cunoscut, dar ea poate să să ivească pe încetul și să nu fie băgată în seamă la început. La cei ce simulează (fățare) nostalgie nu să vede slăbirea cea mare, nici turburările digestive. *Tratamentul preventiv* constă în o educațiune morală serioasă a copilului, în arătarea unui interes binevoitor tinerilor cari ș'au părăsit casa părintească, în distracțiuni și exerciții musculare. Odată boala declarată cel mai bun mijloc de a o vindeca este de a trimite bolnavul la căminul părintesc, iar până atunci să va întreține puterea suferindului prin o hrană bună, prin preparate tonice, întăritoare (fier, chinină, etc.); să va deșteptă pofta de mâncare și să va ușură mistuirea prin preparate amare; să va combată lipsa de somn și aiurarea prin preparate de opiu, cloral, sulfonal, trional, veronal, etc.; iar pentru întărirea sistemului nervos să va recomanda hidroterapia.

NOU-NĂSCUȚI (lat *infans*), *copii de țâță.* — Copilul venind în lume să mai ține încă de mamă câteva minute prin *cordonul ombilical* (buric) și prin *placentă*, cunoscută de lume sub numele de *casă copilului*. În această placentă mai este o câtime mare de sânge care aparține corpului copilului, din care pricină nu este bine ca îndată după naștere să să lege și să să taie buricul, căci prin aceasta

copilul ar pierde cam 90 grame de sânge aflat în casă. Această pierdere de sânge este foarte mare pentru copilul nou-născut, întocmai cum ar fi pentru un adult o pierdere de sânge de 1700 grame. Trebuie dar ca legarea și tăierea buricului să nu se facă până când vâna care ține încă legat copilul de casa lui nu să turtește prin trecerea sângelui în corpul copilului. Legarea buricului să face cam la 2-3 degete dela punctul în care să fixeze de pânțele copilului, cu un fir gros de apă ceruită, strâns cât să poată de bine, apoi mai sus cu un deget să aplică altă legătură tot astfel și între aceste două legături să taie buricul cu ajutorul foarfecilor. Buricul astfel tăiat să înfășoară în cârpe fine, inmuiate în puțin unt de lemn sau de migdale dulci, sau unse cu vaselină boricată, primenind aceste cârpe în fiecare zi până ce cade buricul, ceea ce să întâmplă cam între a 5-a și a 7-a zi. Dacă cumva așa n'a fost destul de strânsă și a curs câteva picături de sânge vom aplica o altă legătură mai bună. După ce a căzut buricul să pansează rana cu vată și vaselină boricată până ce să vindecă. Cordonul ombilical legat și tăiat, ne vom încredința despre conformațiunea membrilor, despre starea orificiilor naturale și apoi vom proceda la prima toaletă a copilului. Aci este locul să atragem atențiunea asupra unui lucru foarte important. Adeseori să întâmplă că copilul când să naște să aibă *capul alungit*, țuguiat ca o căpățână de zahăr, iar moașa, fie că să crede prea iscusită, fie că este silită de mamă în dorința ei prea mare de a avea un copil mai frumos decât toată lumea, să grăbește a-i rotunji capul în mâni întocmai cum s'ar jucă cu o minge. Acest lucru este foarte primejdios și trebuie ocolit cu orice preț fiind încredințați că capul copilului nu va rămânea astfel, ci încetul cu încetul își va reveni în mod natural la starea normală. *Toaleta primă* constă în a curăți corpul nou-născutului de grăsimea de pe piele friționându-l foarte ușor cu untdelemn sau cu un gălbiniș de ou, apoi cufundându-l câteva minute în o baie caldută, spălându-l foarte ușor cu nișel săpun, după care îl stergem cu o cârpă curată și moale sau cu o flanelă, încălzite de mai înainte. — Înainte de a merge mai departe cetitorului nu să va supără dacă îi vom vorbi ceva despre scaldătoarea nou-născutului, cum să face ea în casele *țaranilor noștri*, așa după cum o descrie regretatul membru al *Academiei Române*, părintele S. Fl. Marian, în scrierea sa: *Nașterea la Români*. Oala în

care să fierbe apa trebuie să fie nouă, pentru că precum sună oala cea nouă, așa și copilul nou-născut să aibă o voce curată, pătrunzătoare și plăcută. *Apa* să fie caldută, iar nu fierbinte, nici clocotită pentru ca copilul să nu devie desfrânat și viața lui să nu fie neliniștită, cum este apa când fierbe în clocote. În apa de baie să pune o rămurică de busuioc, bani de argint, o floare de bujor, lemnul Domnului, fagurde miere, nișcă pâne și zahăr, un ou, puțin lapte dulce și o lecută de aghiazmă. Toate acestea pentru ca copilul să fie: *scump ca argintul, dulce ca mierea, bun ca pânea, sănătos ca oul, rumen ca bujorul, atrăgător ca busuiocul și alb ca laptele*, și așa mai departe. După ce a spălat copilul, moașa îl trage puțin de nas ca să nu fie turtit sau borcănos, apoi îl măsoară în cruciș, adecă îi aduce genunchiul drept până aproape de cotul stâng și genunchiul stâng până aproape de cotul drept. Această pentru că copilul fiind scrintit sau soldit să să îndrepteze. — Odată baia făcută copilul trebuie îmbrăcat, sau mai bine zis înfășat. *Infășarea* nu este bine să să facă așa cum să face de obicei la noi, unde copilul înfășat seamănă cu un cartaboș, neputându-și mișca mâinile și picioarele. Scopul înfășării nefiind altul decât acela de a pune copilul la adăpost de răceală, este bine ca ea să nu să facă strâns, pentru ca pieptul să să poată umfla și desumfla liber, iar picioarele să să poată îndoi și întinde cu înleznire. *Imbrăcămintea* să compune din o scufiță de pânză pentru cap; pentru piept o cămășuță și un pieptăraș deschis înapoi; pentru pânțele și pentru picioare două bucăți de pânză (*scutece*) și pe deasupra o pătură subțire de flanelă sau de lână, cari toate trebuie să fie destul de lungi pentru ca să să poată îndoi peste picioare și să ajungă până la subțiori unde să fixeze. În Anglia este un obicei mai bun: acolo nu să înfașe copilul, ci din primele zile îl îmbracă cu niște pantalonași deschiși înainte și înapoi, iar pe deasupra cu o rochiță lungă de lână destul de largă ca să nu-i strângă pieptul; în cap nu pun nimic. În acest mod copilul să dezvoltă în voia lui. — Să vedem acum *țaranca noastră* cu ce și cum își înfașe copilul? Obiectele de cari să servește ea sunt: pe cap îi pune o scufie pentru ca să-i ție cald și să arate mai frumos. Această scufiță are pe partea dinainte o cordeluță roșie sau un bănuț, pentru ca oamenii și mai ales femeile rele de ochi să nu-l *deoachie* (vezi *DEOCHIU*). Pentru corp întrebunțează cârpe

(scutece), o fașe sau un brâu, apoi cei bo- gați și câte o plăpămioară. Unele moașe după ce l'au înfășat în obiectele mai sus arătate și astfel ca fașa să formeze o cruce la piept și alta la spate, anume ca să nu să poată apropiă *duhurile cele necurate* de dânsul, și după ce l'au imbrobodit cam strâns cu tulpănașul ca să nu capete cap mare, bolocănos, ci mic, rotund și frumos, îi fac cruce cu degetele pe față, și apoi îl duc la fereastră ca să vadă lumea și acolo îl închină *ursitelor*. În același timp îi pune degetul drept pe bărbie, crezând că făcând aceasta, s'ar face în mijlocul bărbiei o *gropiță*, care, când crește copilul mare mai ales dacă e fetiță, îi șade bine. Apoi îi pune dege- tele cele mari dela amândouă mâinile pe a- mândoi obrazii pentru același scop, adecă ca să capete câte o *gropiță* în fiecare obraz. După aceasta îl arată mamei, care săru- tându-l îi face urare să fie drag la toată lumea, sănătos, voios, norocos, frumos, dră- găstos, învățat, bogat, om de treabă și luat în seamă (Marian). — Copilul îmbră- cat să pune în leagăn, care este patul lui (vezi LEAGĂN). În timp de iarnă este bine să punem în jurul lui câteva sticle umplute cu apă caldă. Copilul poate fi pus la sân după câteva ceasuri dela naștere (vezi A- LĂPTARE); iar până atunci îi să poate da câteva lingurițe de apă îndulcită cu zahăr, caldută. Una din condițiunile de căpetenie ce să recer pentru binele și prosperitatea copilului este o *curățenie* deosebită. Ori de câte ori copilul a murdărit rufăria trebuie să i-o schimbăm. Copilul nu trebuie să fie numai șters, ci spălat cu un burete înmu- iat în apă caldută. Prin acest mijloc vom menține în toată întregimea ei funcționa- rea pielii, iar pe de altă parte vom pre- veni opăriturile (spuzelile) și celelalte boale de piele cari să pot ivi din această pricină. *Băile* să vor face în fiecare zi; căldura a- pei va fi între 25-30°, iar durata băiei va fi de 5 minute. Capul micului copil cere o băgare de seamă deosebită. El nu va fi spă- lat numai cu restul corpului, ci este bine ca să fie din când în când fricționat cu o cârpă sau cu o perie moale, pentru ca să să ridice *cojile*, mătreața și grăsimea de pe el. Nu trebuie să uităm că în timpul băiei camera trebuie să fie încălzită, tem- peratura ei să fie în termin mijlociu de 20°, și aceasta pentru ca să nu răcească. — Terminând vom spune câteva cuvinte și despre *asfixia* noilor-născuți. Copilul la naș- tere să pare că este mort: la unii pielea și limba sunt vinete (*asfixie vânătă* sau al-

bastră), la alții ele sunt palide (*asfixie albă*) și la toți corpul este amorțit, bătăile ini- mii foarte slabe, așa de slabe încât nu să pot simți, respirațiunile tot astfel. În a- ceste cazuri trebuie să intervenim repede dacă nu vroim să moară copiii, și anume: trebuie să le desfundăm căile aeriene (res- piratoare) cu degetul, gâdilind nasul cu o pană de găscă sau de găină, să facem tra- geri ritmate asupra limbii (vezi ASFIXIE) în timp ce altă persoană biciuește copilul, îl fricționează (il freacă) cu cârpe calde și îl pune într'o baie de muștar. Dacă cu a- cstea copilul nu revine îi să va face *insu- flățiunea*, lipind gura de gura copilului și suflând tare în ea sau făcând aceasta cu un insuflator special.

NOUT. — Caută la NOUT.

NOVASPIRINĂ. — Eter metilencitric al aci- dului salicilic. Pulbere albă, fără miros; gust puțin acidulat; insolubilă în apă. Lu- crează ca și aspirina însă nu este așa o- bositoare pentru stomac și nu produce trans-pirațiune așa mare. Să da în boalele de răceală, în influență, reumatism de înche- ieturi, reumatism gutos, icter cataral cu umflarea ficatului, coree, în dureri nevral- gice, în dureri de cap, etc. *Doză:* 3-4 gr. pe zi pentru adulți; la copiii de 1 an 25 centigrame pe zi, la cei mai mari 30-50 centigrame, la cei de 12 ani și mai mari 1 gram.

NOVOCAINĂ. — Cristale albe, solubile în o parte de apă și 30 părți de alcool; so- luțiuni aproape neutre, prea puțin iritante, cari nu să alterează prin sterilizare; puțin toxică, mai puțin toxică decât cocaina și stovaina. Analgezie locală întrebuițat pen- tru a obține rachi-anestezia, analgezia su- perficială în operațiunile pentru cari nu trebuie o narcoză generală: deschideri de abcese, furnicele, sugiu; extirpări de mici tumori, etc. Ea are o acțiune analgezică energică dar fugace, care însă să poate prelungi prin adăugirea *adrenalinei*. Să ob- ține în acest caz o acțiune anestezică ener- gică și de o durată mai mare decât aceea produsă de cocaină. Să întrebuițează sub formă de soluțiuni de $\frac{1}{2}$ -20 la 100 în in-jecțiuni sub piele, în instilațiuni, în badi- gionări. În arta dentară soluțiuni de 2 la 100 (1-5 grame cu adăugire de 2-5 picături din o soluțiune de adrenalină de 1 la 100).

NOVACL. — Localitate de vilegiatură în munții Gorjului. Sat mare cu vile nume- roase; pozițiune pitorească, din care cauză este mult frecventată. Altitudinea de 680 metri.

NOZOCOMIAL (dela grec. *nosos*, boală și *ko-mein*, a îngriji). — Tot ce are legătură cu spitalul și boalele cari să caută în el.

NUBIL, NUBILITATE (dela lat. *nubere*, a să căsători). — Când cineva este destoinic de a să căsători să zice că este *nubil*. Un băiat este nubil la etatea de 24-26 ani și o fată la vrâsta de 18-22 ani.

NUC (*Juglans regia*, fam. Juglandaceelor). — Arbore mare și frumos, originar din Persia, introdus în Europa încă din perioada antică, să cultivă la noi pe scară foarte întinsă (Aprilie-Maiu), dar crește și în stare săl-

Fig. 187. — NUC.

a. ram cu frunze și flori; b. stamine; c. pistil;
d. fruct.

batică, mai ales în Oltenia. Fructele lui, *nucile*, sunt bune de mâncat și dau prin stoarcere un oleiu: *untul de nucă*, care să întrebuințează la gătirea mâncărilor de post; acest unt este bun și plăcut la gust, dar să râncezește ușor. În medicină să întrebuințează frunzele de nuc și învelișul cărnos al fructelor verzi (ghija), cari conțin mult *tamin*. Frunzele sunt astringente, tonice și antiscrofuloase; coaja de nuc să dă în contra icterului (gălbănării), a boalelor de piele, a dalacului (pustulei maligne); învelișul cărnos al fructelor verzi să recomandă în contra scrofulelor și rachitismului, lucrează și ca stomatic. Pe *dinăuntru* să dă sub formă de ceaiu făcut din frunze sau din învelișul cărnos al fructelor verzi, din

20 la 1000, sau sub formă de extract, 2-4 grame; ca stomatic și autiscrofulos. Pe *dinafară* să întrebuințează sub formă de decoct (fierătură) din 50 la 1000 în spălături vaginale pentru poală albă (leucoree) și pierderi de sânge (metroragie); untul de nucă intră în preparațiunea unor alifii. — *Nucile proaspete* sunt sănătoase și plăcute la gust, dar cei ce sufer de dispepsie (mistiure grea) și de gastralgie (durere de stomac) să să cam ferească de ele; nucile *vechi* sunt grele pentru toată lumea. *Untul de nucă* proaspăt este bun, dar el să râncezește repede și atunci produce arsuri la stomac. — La *țară* să fac scăldători de frunze și coaje verde la copiii slabi și scrofuloși. Cu coaja verde de nucă fiartă, străcurată și adăugându-i-să zahăr în cantitate îndoită, să face un sirop bun care să dă cu lingurița de trei ori pe zi la copiii scrofuloși. Cu frunzile fierte și încă calde să înfășoară pântecelul femeilor, cari nu pot face *casa* în timpul nașterii. Pentru durere de măsele să fierbe coaja de rădăcină de nuc și să ține zeama în gură. Coaja să întrebuințează în contra *râei*. *Pecingenea* să vindecă dacă să unge cu must din ghija de nucă verde. Coaja verde de nucă să păstrează într'o sticlă cu rachiu și să dă în contra *frigurilor de 3 zile*; un păhăruț de rachiu cu o seară înainte de friguri.

NUCA VOMICĂ, turta lupului (*Strychnos nuxvomica*, fam. Loganiaceelor). — Arbore care crește în India prin locurile aride și nisipoase. Să întrebuințează semințele și coaja. Medicament *foarte otrăvicios*. Nuca vomică conține două principii active: *stricnina* și *brucina*. Să dă în tratamentul paraliziiilor fără leziune organică și în durerile de stomac (gastralgiile cronice). Ea să întrebuințează sub formă de: pulbere (praf), 5-25 centigrame; extract alcoolic, 2-8 centigrame; tinctură, 15-85 picături pe zi. — *Brucina* nu să uzitează. — *Stricnina* este *extrem de toxică*; medicament tetanic; să dă în paraliziiile fără leziune organică; excitant al stomacului. Pe *dinăuntru* să dă în doză de 1 până la 10 *miligrame*; în granule de un miligram fiecare, 1-10 pe zi. Pe *dinafară* în colir, 10 centigrame la 10 gr. apă. Dintre sărurile de stricnină avem: *arseniatul de stricnină*, *azotatul sau nitratul de stricnină* și *sulfatul de stricnină*, care să întrebuințează mai mult și lucrează ca tonic amar, regulator al funcțiunilor măduvii spinării. Sulfatul fiind foarte solubil lucrează mai repede decât stricnina. El să dă pe *dinăuntru* în doză de 1-10 *miligrame*; în granule

de câte un miligram; în sirop, socotit 5 miligrame pentru o lingură; în injecțiuni sub piele, în doză de jumătate de miligram până la 2 miligrame pentru o injecțiune; una sau două injecțiuni pe zi. — **Otrăvirea** cu *nuca vomică* și *stricină* are următoarele semne: fața palidă, descompusă, fălcile încheștate tare, respirațiunea neregulată; corpul este cuprins de *mişcări convulsive*, să îndoiește înapoi în timp ce brațele, înțepenite, să încrucișează asupra pieptului și membrele inferioare să înțepenesc cu putere. După o pierdere de cunoștință aproape absolută, convulziunile reîncep și sfârșesc prin moarte. În timpul acestor suferințe inteligența să păstrează. Rigiditatea cadaverică apare repede și poate ține două luni. **Tratament.** Când ne găsim în fața unei astfel de otrăviri cel dintâiu lucru ce trebuie să facem este ca să deșertăm otrava din stomac dând medicamente vomitive sau făcând o injecțiune cu apomorfina, sau spălând stomacul dacă să poate, apoi vom da un purgativ oleios. Efectele otrăvirii le vom combate prin *respirațiune artificială*, inhalațiuni de clorform și mai ales prin *cloral* (injecțat în vine sau dat prin clizme) în doze masive. Contra-otrava stricininei este *curara*, care să dă în injecțiuni sub piele, dar ea nu lucrează decât în doze periculoase prin ele însuși.

NUCȘOARĂ, nucșoară. — Semințele aromatice ale arborelui *Myristica fragrans* sau *Myristica moschata*, din fam. Miristicelor. Acest arbore originar din insulele Moluce, este cultivat foarte mult în țările tropicale, pentru semințele și coaja lor cărnoasă numită *frunzișoară* (vezi acest cuvânt). Nucșoara să întrebuințează ca condiment și în medicină. Principiul activ este un ulei gras aromatic (*unt de nucșoară*). Ea lucrează ca tonic, excitant aromatic. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de praf, 50 centigrame

până la 4 grame; tinctură ($\frac{1}{6}$), 1-2 gr. în poțiune; esență, 5-10 picături. Pe *dinafară* untul de nucșoară servește la facerea pomelilor, alifililor; face parte din balsamul Nerval și din linimentul Rosen.

NUFĂR. — Sunt 2 feluri de nufăr: *alb* și *galbin*. *Nufărul alb* (*Nymphaea alba*, fam. Nimfaceelor) să mai numește *plămună albă*, *plută*, *tidvă de apă*, și este o plantă erbacee aquatică frumoasă care crește și pe la noi prin apele stătătoare sau lin curgătoare, uneori cultivată (Iunie-August). *Nufărul galbin* (*Nymphaea luteum*), numită și *mănușar*, *plămună galbină*, *plută* și *plută galbină*, este tot o plantă de apă și să deosebește de prima mai mult prin culoarea galbină a florilor. Amândouă aceste plante au aceleași însușiri; rădăcina lor conține pe lângă o feculă alimentară și puțin tanin, acid galic și rezină, cari le dau proprietăți astringente, tonice și stimulente, din care pricină să întrebuințează în leucoree (poală albă), blenoragie (sculament), dizenterie, și pe *dinafară* în rănile cari sângerează și sunt fără viață. Afară de rădăcină să mai întrebuințează și florile sub formă de ceaiu (infuziune), 10 la 1000, sau sub formă de sirop, din care să dă 50-100 gr. pe zi. — La *țară* să întrebuințează rădăcina și florile de nufăr galbin în contra vătămăturii, iar șerbetul de floare în contra ofticeii.

NUTRIMENT, NUTRIRE. — Caută la ALIMENTE.

NUTROZĂ. — Este un *cazeinat de sodă*, care să obține combinând cazeina cu soda caustică, al cărei exces să ridică prin spălare cu alcool în fierbere. Product alimentar cuprinzând 14 la 100 de azot; să dă 30-60 grame pe zi, topit, în apă, în lapte, în zeamă de carne, etc.

NYMPHAEA ALBA și LUTEUM. — Caută la NUFĂR.

0

OAIE (lat. *ovis*). — Carnea de oaie, de *herbec*, este hrănitoare, să mistuie ușor și e plăcută la gust, bună pentru stomacurile delicate cari nu pot mistui bine carnea de vacă. Părțile cele mai bune sunt costițele și ciosvărta (gigot), cari să mănâncă sub formă de friptură, pe câtă vreme celelalte părți să prepară sub formă de tocană sau de iahnie (ragoût). Carnea de oaie sau de herbec este mai bună de mâncat când animalul este de 2-3 ani. Oile din Dobro-

gea, cari să hrănesc cu iarbă sărată, au carnea cea mai gustoasă. Carnea de *miel* (între 2-6 luni) este plăcută la gust, dar este mai puțin hrănitoare și să mistuie mai greu din cauza gelatinei.

OBEZITATE (dela lat. *obesus*, gras), *boală de grăsime*. — Această boală constă în îngrămădirea de grăsime în cantitate exagerată și dezvoltarea ei în toate părțile corpului, chiar și în acelea unde de obicei nu există grăsime. Dacă un om adult, a-

vând o statură de 1 m. 70 centimetri, cântărește 67 kilograme, el este gras potrivit și nu să poate zice că suferă de obezitate decât numai în cazul când ar ajunge la o greutate cel puțin de 90 kilograme; dacă el cântărește mai puțin de 67 kilograme să zice că este slab (vezi SLĂBICIUNE). Prin urmare este bine ca să ne menținem la această *bună-stare*; să nu căuțăm nici să prea slăbim, nici să ne prea îngășăm dacă voim să fim sănătoși. Obezitatea slutește înfățișarea omului și are o înrăurire rea asupra sănătății. Grăsimea îngămădită în mușchii face ca ei să să strângă (contracteze) cu anevoință, din care pricină mersul și mișcările să fac cu greutate; inima, care este un mușchii, fiind încărcată cu grăsime, bate încet, slab și neregulat, așa că circulațiunea sângelui să face rău, iar respirațiunea să fac cu greutate și omul simte un fel de apăsare pe piept și uneori are chiar accese de sufocațiune. Sunt trei tipuri de obezitate, și anume: *mare*, *mijlocie* și *mică*. În *obezitatea mare* încărcarea de grăsime este generalizată, în tot corpul, sub piele, în mușchii și în organele interne (inimă, ficat etc.). Un om bolnav în acest grad și fiind în vârstă de 35-45 ani cântărește dela 120 până la 150 kilograme; să citează bolnavi care au cântărit 240 și chiar 320 kilograme! Înfățișarea acestor bolnavi este înspăimântătoare: fața le este rotundă ca luna plină, obrații lărgiți, fără nici o încrețitură, ochii sunt ascunși de grăsimea de sus și cea de jos, deși pleoapele nu sunt grase, bărbia îndoită sau întreită și ceafa groasă ca o pănșoară. Părțile membrelor sunt despărțite între ele numai prin mici șanțulețe liniare; țâțele mari cad ca niște săculețe de grăsime dealungul pieptului până pe pantece, care la rândul lui să arată sub forma unui șorț de grăsime, fără ca să să mai vadă buricul și uneori ascunzând organele genitale, cari pe lângă acestea sunt acoperite și de grăsimea coapselor. Acești bolnavi umblă cu mâinile depărtate de corp, cu picioarele depărtate între ele, iar mersul lor este încet și clătinător; cu timpul devin neputincioși, ne mai putându-să scula fără ajutor, nici să șadă după ce s'au culcat. Ei nu mai pot mânca la masă, nu pot să urineze, nici să meargă la scaun fără ajutorul altora, și, în cele din urmă, ajung să fie mișcați în pat cu cearșaful. Ei au respirațiunea foarte grea, să înecă, fața anemiată sau, din contră, vultuoasă, cianozată, inteli-

gență amorțită, somn mult; ei sunt condamnați la o *moarte subită* sau la o *moarte progresivă* prin încetarea inimii de a mai bate, prin încetarea funcțiunii ficatului și rinichilor. La acești bolnavi obezitatea începe în adolescență și merge progresând până la etatea adultă; ei câștigă în fiecare an 5-10 kilograme și mor înainte de 40 de ani. În *obezitatea mijlocie* un om de statură de 1 m. 70 ajunge până la 105 kilograme; mișcările sunt mai puțin genate și turburările funcționale mai mici. În *obezitatea mică* un om de aceeași statură ajunge până la 91 kilograme. — Intre *cauzele* acestei urăcioase boale să numără *ereditatea*, și în acest caz ea să arată din vreme, din tinerețe; ea atinge de o potrivă amândouă sexele și recunoaște drept cauză predispunătoare diateza artritică; ea este determinată în prima linie de viața liniștită și sedentară, de o hrană prea bogată, compusă mai cu seamă din grăsimi feculente și hidrocarbure, de abuzul de băuturi alcoolice și de apă. Astfel ea să vede mai des la bogați, la funcționarii de birou, la arestanți și la toți cei ce duc o viață puțin activă și cari mănăncă mult; ea nu să vede la țărani, la muncitori, la soldați decât foarte rar. — *Tratamentul* obezității constă în regim, mișcări și exerciții, și în medicamente. În primul rând este *regimul alimentar*; hrana trebuie redusă și luată cu măsură (cântărită) la fiecare masă, cel puțin până ne obicinuim a o cântări din ochi. Să va micșoră puțin câte puțin porțiunea albuminoidelor, cu o cincime materiile grase, pe jumătate la început feculentele și mâncările zaharate; apoi să vor suprimă și să vor înlocui prin legume verzi. Să nu să beie nimic până la sfârșitul mâncării, când să va luă puțin ceaiu cald, slab și fără zahăr, nici odată între mese; pâne foarte puțină (100-150 grame pe zi); să va suprimă supele, ciorbele, sosurile, condimentele, feculentele bogate (fasolea, mazărea, lintea), prăjiturile, lichiorurile, berea, rachiul, țuica, vinul. Pătlașelele roșii coapte încet (trei sferturi de ceas) fără grăsime, fără unt și fără apă, ci numai cu sare, piper, usturoiu și pătrunjel constituie un fel de mâncare plăcută și bună pentru obezi. Dintre fructe sunt bune: fragile, ci-reșile, coacăzele, portocalele, însă toate fără zahăr. La unii bolnavi să recomandă să mănănce grăsimi multe, 2-3 ori mai mult decât porțiunea obișnuită, pentru ca ei să să desguste de ele și să nu le mai poată mistui. La alții li să prescrie un regim nu-

mai de ouă și de lapte, care prin monotonia lui micșorează apetitul. După vindecare să va mai îmbunătăți regimul, iar cantitatea pâinii nu va trece peste 250 grame pe zi. Ca mijloace ajutătoare avem mai cu seamă agenții fizici (mișcări și exerciții). *Masaajul general, masaajul vibrator metodic, gimnastica svedeză, mișcărilor active ale membrilor, apoi ale trunchiului, graduate prin aparate a căror rezistență este măsurată prin contra greutatea (mecanoterapie); toate acestea sunt bune pentru obezii impotenți, iar pentru ceilalți mersul (umblatul) pe jos, pe loc drept sau pe urcușuri, este de ajuns cu condițiune ca să nu să obosească și să să facă gradat (progresiv). Să mai recomandă *scrima, bicicleta, vânătoarea*. Șederea în pat să va mărgini la 7 ceasuri pe noapte. *Idroterapia* poate aduce servicii sub formă de *duși reci* (după o suferință moderată), de *duși scoțiani*, de *masaj sub apă* (în timpul verii). Unii recomandă *băile calde sau băile de nisip*, cari activează schimburile în organism. *Electroterapia* să întrebuițează sub formă de: *duși sau baie statică* (15-20 minute, tot la 2 zile, la obezii nevrastenici); de *curenți de mare frecvență* (25-30 minute, de 3 ori pe săptămână, la obezii artritici și gutoși); sau sub formă de mari *băi hidro-electrice* (de 20-30-40 minute cu curenți galvanici de 100-200 m. a.). *Medicamentele* întrebuițate în obezitate sunt: *purgativele*, cari trebuie date în mod sistematic, mai cu seamă *purgativele saline*, fie acasă, fie la vr'o stațiune termală (Carlsbad, *Marienbad*, etc.). Este bine să nu să iee purgative decât la unele intervale, pentru ca să nu slăbească prea mult stomacul și intestinele. Pentru constipațiunea obicinuită simplă este bine să să deie *laxative* și să să facă *masaj abdominal*. Medicament propriu pentru a slăbi nu este. S'a dat iodurul de potasiu sau de sodiu, în doze mici, mult timp continuate (50-75 centigrame pe zi), mai ales la obezii arterio-scleroși. *Thyroidina* trebuie dată cu multă băgare de seamă, căci ea expune la accidente de multe ori grave (durere de cap, amețeli, slăbiciune, bătăi neregulate de inimă).*

OBICEIU (lat. *habitudo*), *deprindere*. — Este o vorbă adevărată că *obiceiul este a doua natură*. În adevăr, dacă faci un lucru oarecare, fie el bun sau rău, și dacă acest lucru îl repeți adeseori, ajungi, în cele din urmă, de capete o destoinicie de a repeta același lucru, cum nimeni altul din jurul tău nu o poate face astfel; dar ceeace e

mai ciudat este că ajungi să repeți acel lucru fără voia ta, cu rost sau fără rost, și că nu te mai poți stăpâni de a nu-l repeta, ceeace însemnează că acest obicei de a face mereu același lucru s'a prefăcut în a doua natură. Să ne lămurim prin câteva exemple: ai început să fumezi, te-ai obicinuit cu fumatul, mai încearcă acum de te lasă! Toată lumea știe cât de greu este să te lași de tutun; dar nu numai atât, lăsarea de tutun dintr'odată pentru moment îți face rău, te îndispune, te pune pe gânduri, îți îngreunează mintea și pentru câțva timp nu-ți poți vedea de afaceri decât cu mare anevoință. De aceea cel mai bun lucru este ca să te lași de tutun încet cu înecul, puțin câte puțin, până ajungi să scapi definitiv de această buruiănă otrăvitoare. — Ai început să bei băuturi alcoolice, te-ai obicinuit cu ele; ei bine, încearcă de te lasă și vei vedea cât de greu îți vine! Și aci ca și la tutun lăsarea nu să poate face dintr'odată; un bețiv căruia i-ai tăia băutura de tot s'ar simți foarte rău, sau dacă ar cădea bolnav și n'ai ține seamă de obiceiul său și nu i-ai da să beie câte puțin din ceeace era obicinuit să beie l'ai nenoroci, l'ai omori. Prin urmare și în acest caz dezobicinuirea de băuturi spirtoase trebuie să să facă gradat. — Te-ai obicinuit să mănânci mai des aceleași feluri de mâncări, de exemplu *acrituri*, ei bine, stomacul îți cere tot acrituri, pe cari le mistuie mai cu inleznire. O mâncare cu care ești obicinuit, chiar și când este mai rea, o mistui mai bine decât o mâncare bună când nu ești obicinuit cu ea. Prin urmare poți mânca ori ce mâncare cu care ești obicinuit, fie și mai grea la mistuit. Bine este însă să obicinuiți stomacul cu tot felul de mâncări. — Omul n'are numai obiceiuri rele, de cari ar trebui să să ferească ca de foc, și dacă le-a căpătat să cante să să desfacă de ele din vreme, dar el are și obiceiuri bune cari trebuie păstrate. Astfel de obiceiuri bune sunt: a să culcă și a să sculă în fiecare zi la aceleași ceasuri, a face zilnic un exercițiu oarecare, a se plimbi în fiecare zi pentru a respira aer curat, a mânca la ceasuri hotărâte și cam tot în aceeași măsură, nu odată prea puțin și altă dată prea mult, a avea scaun regulat, etc. Intre obiceiurile rele să numără: fumatul, băutul vinului în cantitate mai mare decât este trebuință, băutul celorlalte alcoolice, adevărat a lua regulat o țuică sau alt aperitiv înainte de mâncare, a bea la masă în conti-

nuu apă gazoasă, sau o apă minerală, a mânca prea sărat, a pune piper sau ardei în mâncări, a trăi în o cameră prea încălzită sau într'un aer mărginit (confinat), etc., tot atâtea obiceiuri rele de cari trebuie să ne ferim cu ori ce preț. Astfel fiind nu trebuie să pierdem din vedere că obiceiurile rele sunt foarte vătămătoare pentru sănătate și să ne ferim de ele, sau dacă le-am luat să căutăm a ne desface cât să poate mai iute de ele. Părinții sunt datori să-și observe copiii și să nu-i lase încă decând sunt mici ca să iee vr'un obicei rău, căci mai ușor este de a-i împiedeca să să obicinuiască cu ceva decât de a-i scăpa de vr'un obicei rău. — Pentru a termina cu acest articol vom mai spune că întrebuițarea continuă a unui medicament îi slăbește lucrarea asupra organismului și dacă vrem să mai lucreze trebuie să-l dăm în doză mai mare, după cum să întâmplă cu opiu. Regula este dară ca să nu continuăm a lua prea mult timp același medicament, căci în cele din urmă ajunge de numai are nici un efect. Dar această regulă nu să potrivește la toate medicamentele, cum sunt unele cari luate meru să îngrămădesc în corp, prin faptul că ele nu să elimine (nu iasă afară) din organism în aceeași măsură și îngrămădindu-să produc otrăvire, cum să întâmplă cu digitala, etc.

OBIELE sau *oghiele*. — Sunt niște cărpe cu cari să învelesc picioarele când să încălță cu cisme, ghete sau opinci. Ele înlocuesc, ciorapii la oamenii săraci. Să fac din pânză ordinară și din lână, după timp. Ele trebuie să fie pe cât să poate de curate; primenite foarte des, aproape zilnic, de aceea este bine ca omul să aibă cel puțin două rânduri de obiele, așa că într'o zi poartă pe unele, iar pe celelalte le spală și usucă. Obielele trebuie înfășurate în jurul picioarelor cu regulă și fără multe încrețituri, cari pot produce frecături și bătăături.

OBLIGEANĂ, *calm, speribană, speribană târcată, spetează, spetează pestriță, spetează târcată, trestie mirositoare* (*Acorus calamus*, fam. Araceelor). — Plantă erbacee, originară din Asia (India), care crește pe marginile bălților, lacurilor și râurilor din Europa, unde a fost cultivată și a devenit aproape spontanee (Iunie-Iulie). Rizomul ei are un miros aromatic plăcut, un gust amar, proprietăți datorite unei esențe, principiu activ numit *acorină*, care face să fie întrebuițat în medicină ca sto-

machic, tonic și stimulent contra catarelor cronice și a dispepsiei. În industrie să întrebuițează pentru aromatizarea prăjiturilor și a unor lichioruri. *Doză*: sub formă de *praf* 1-4 gr., ca *ceaiu*, 20 la 1000; *sirop* 25-100 grame.

OBLOJELI. — Caută la CATAPLASME și FOMENTAȚIUNI.

OBNUBILAȚIUNE (dela lat. *obnubilatus*, învelit de un nor). — Prin acest cuvânt să înțelege o stare în care bolnavul să simte învelit ca de un nor. Această stare să deosebește de *vertij*, în care bolnavul crede că vede lucrurile întoarse. Obnubilațiunea este simptomul dela început al sincopei (leșinului) și precedează adeseori moartea; ea poate să rezulte din diferite boale de creer.

OBOSEALĂ. — Caută la FATIGĂ și SUPRAFATIGĂ.

OBRAZI (lat. *gena*), *regiunea geniană*. — Partile laterale ale feței să numesc *obrazi*, cari să mărginesc în sus cu umerii obrazilor (pometele) și în jos cu marginea fălcii inferioare. Pielea obrazilor este fină, subțire, acoperită de păr la bărbați; sub piele este un strat de grăsime, care este cu atât mai gros cu cât omul este mai gras; apoi sunt mușchii cari prin mișcările lor dau fizionomiei diferite expresiuni (arătări). Pe partea dinăuntru a obrazilor să află o mulțime de orificii (găurele) prin cari iasă saliva (balele), mai ales în timpul mâncării; să mai află și un *cana!* numit *a lui Stenon* prin care să scurge lichidul fabricat de cea mai mare glandă salivară, numită *parotida*. Dacă să întâmplă să să străpungă un obraz prin un instrument ascuțit sau tăietor și să să taie acest canal, saliva sau balele curg mai mult înafară decât în gură și prin urmare digestiunea (mistuirea) sufere. Nu trebuie să pierdem din vedere că *rănila* obrazilor lasă în urma lor cicatrice sau semne urâte; tot astfel fac *arsurile* și *abcesele* cari să sparg singure și din care pricină este bine ca aceste abcese să fie arătate doctorului cât să poate mai iute, care le va deschide pe dinăuntru ca să nu rămână semne pe dinafară. La obrazi să ivesc și *furnicele*, cari sunt foarte dureroase, uneori să poate ivi *antraxul* (serpengeaua), care este foarte primejdios putându-să complica de inflamațiunea ochiului sau chiar a creerului. Pe față să vede numai decât dacă cineva sufere de *anemie* (lipsă de sânge), când pielea este palidă ca paiul, sau de *icter* (gălbinare), când pielea ca și albul ochilor este galbină. Nu trebuie să uităm și urăcioasa *brâncă*

(erizipel) care îndrăgește fața și mai în totdeauna să arată la ea, începând de obicei cu nasul, și care brâncă la cei bătrâni este foarte primejdioasă producându-le de multe ori moartea. Mai este o boală cunoscută sub numele de *paralizia feții* (vezi aceste cuvinte), care să arată întotdeauna în o jumătate numai și să cunoaște prin aceea că încrețiturile feții din partea paralizată sunt șterse; mușchii nu să mai pot strânge și figura în acea parte nu mai are nici o expresiune.

OBRIINTEALĂ, *obrintire*. — Caută la INFLAMAȚIUNE.

OBSESIUNE (dela lat. *obsidio*, a impresură, fig. a stă de capul cuiva, a lua în stăpânire). — Starea unei persoane care să crede chinuită de un spirit necurat, de demon (vezi MANIE).

OBSTETRICĂ (lat. *ars obstetrica*). — Partea medicinei care să ocupă cu *facerile* sau *nașterile* (vezi FACERE și SARCINĂ).

OBSTRUȚIUNE (dela lat. *obstruere*, a astupă). — Oprirea curgerii materiilor lichide sau solide prin canalele organismului prin vr'o piedecă oarecare. Astăzi termenul de *obstrucțiune* să întrebuințează numai pentru a arată oprirea materiilor fecale în intestine, fie prin o compresiune produsă de vr'o tumoare; fie prin sucirea mațului asupra lui însuși, fie prin altă cauză. În aceste cazuri de obicei zicem că avem a face cu *obstrucțiune intestinală*, sau *ocluziune intestinală*, sau în limba poporului *încurcătura de mațe* (vezi INTESTIN).

OCCIPITAL (lat. *occipitalis*, dela *occiput*, ceafă). — Să numește astfel osul care formează partea dinapoi și din jos a capului (craniului), care îl leagă de șira spinării (columna vertebrală); osul cefii.

OCHILARI. — Să numesc astfel niște sticle cari să pun înaintea ochilor pentru a îndreptă unele neajunsuri ale vederii. Ochilarii să compun din două sticle așezate în aceeași montură, care prin două sârme să fixează pe după urechi. Sunt unii ochilari cari să fixează numai pe nas, binoclu; iar monoclu să compune numai din o singură sticlă. Sticlele sunt transparente, convexe, sau concave, după cum este și defectul vederii. Ochilarii numiți *conservatori* au sticlele plane și sunt colorate cenușiu (fumuriu) sau albastru, având de scop ca să micșoreze acțiunea luminii prea vii asupra ochilor. Defectele vederii cele mai de căpetenie sunt *miopia* și *presbitia*. Oamenii *miopi* nu văd lucrurile decât din *apropiere*,

din pricină că la ei imaginea sau icoana obiectelor de dinafară în loc să să facă drept pe retină, după cum trebuie, să face înaintea ei; prin urmare la aceștia trebuie să facem ca lumina să să ducă mai înapoi și pentru aceasta vom întrebuința sticle *concave*. Oamenii *presbiți* nu văd lucrurile decât din *depărtare* din pricină că imaginea obiectelor să face înapoi de retină, și prin urmare aci trebuie ca lumina să treacă prin sticle *convexe*. Ochilarii sunt nume-rotați în mod descrescând, așa că cei mai slabi poartă număr mai mare. Pentru a alege ochilarii este bine ca suferindul să să adreseze mai întâiu la un doctor de ochi (oculist) care îi va hotări numărul pe care are să-l cumpere. Cei mai mulți însă își aleg singuri numărul care li să pare că le vine mai bine, dar aceasta nu să potrivește întotdeauna, căci de multe ori să pot înșelă în alegerea numărului și atunci ochii li să obosesc și li să slăbesc. Un lucru trebuie să să știe: îndată ce omul începe să nu mai vadă bine când cetește sau scrie, îndată ce observă că trebuie să ție cartea mai departe ca să vadă literile mai bine, aceasta este un semn că el este presbit și imediat să-și cumpere ochilari potriviți, dacă nu vrea să-și slăbească vederea; cel mai periculos lucru este ca să să încăpățineze și să nu poarte ochilari când trebuie, de rușine ca să nu-l facă lumea bătrân! Un presbit trebuie să-și schimbe din când în când ochilarii, după cum și presbiția înaintează, căci iarăși nu este bine ca să întrebuințăm ochilari prea slabi; unui presbit nu-i face rău dacă ochilarii sunt prea tari. Miopul trebuie să meargă mai încet cu schimbarea ochilarilor și să înceapă cu cei mai slabi; ochilarii prea tari îi măresc miopia. Ochilarii trebuie așezați bine pe nas, în mod orizontal și paralel cu planul ochilor, iar nu oblic dacă nu voim ca să vedem obiectele turbure. Afară de aceasta sticlele trebuie să fie destul de mari pentru ca să acopere ochiul întreg; ele pot avea forma ovalară, care este mai elegantă decât cea rotundă. Odată ce ai început să porți ochilari, trebuie să te servești întotdeauna de ei. — *Ochilarii conservatori* sunt buni ori de câteori lumina este prea vie, fie ea solară sau artificială; sau când ochii sunt prea simțitori, după cum să întâmplă iarna când zăpada este mare, întinsă peste tot, și lumina soarelui prea vie, sau la cei ce lucrează mult la lumina artificială, la cei ce sufer de roșeața ochilor (conjunctivită), etc. În toate aceste ca-

zuri este bine să purtăm ochilari albaștri, iar când mergem numai la plimbare sau în călătorie ne putem servi de ochilari fumurii. Ochilarii conservatori trebuie să fie mari, rotunzi, și să acopere bine ochii; sticlele pot fi bulbucate ca sticla de ceașornic, iar în călătorii pe drumul de fier să poate adopta în jurul ochilarilor un fel de sitiță deasă prin care să se oprească praful de a ajunge la ochi. — Pentru a termina vom mai spune că nu este bine sub nici un pretext ca să poarte cineva ochilari dacă nu are neapărată trebuință de ei. O zicem aceasta pentru că sunt mulți cari numai din fudulie, ca să-și deie aiere, poartă fel de fel de ochilari conservatori sau chiar numai de sticlă simplă, pe stradă sau în salele de spectacol unde este lume multă. În această privință ca și în toate omul nu trebuie să facă decât numai ceea ce este bine și de neapărată trebuință.

OCHINCEA. — Caută la ENTURĂ.

OCHIU (lat. *oculus*, grec. *ops* sau *ophthalmos*). — Ochiul, sau globul ocular, este organul vederii și mulțumită lui vedem tot ce este în jurul nostru, putându-ne da seamă de locul, mărimea, forma, culoarea și alte însușiri exterioare ale corpurilor. Ochiul este așezat într'o groapă osoasă numită *orbită* sau *cavitate orbitară*, în care să mișcă în toate sensurile cu ajutorul mușchilor, cari să prind pe de o parte de suprafața ochiului, iar pe de altă parte de unul din oasele cari formează orbita. Forma ochiului este ca a unei sfere al cărei diametru este de 2 centimetri și jumătate; el stă în orbită ca într'un pat, învelit de toate părțile de țesături moi și de grăsime, iar înainte este apărat de două perdele, *pleoape* sau *clipe*, cari să închid și să deschid după voie și după trebuință. Vom începe descrierea aparatului vederii cu părțile protectoare, apoi vom studia compozițiunea globului ocular. Intre *organele protectoare* avem mai întâiu *cavitatea orbitară* mai sus amintită și care este formată din mai multe oase reunite: *frontalul*, *sfenoidul*, *malarul* (umărul obrazului), *unghisul* (numit astfel fiindcă seamănă cu unghia), *elmoidul* și *maxilarul superior* (falca de sus). Aceste oase la unirea lor, cam spre fundul orbitei, prezintă o gaură numită *sfero-maxilară* prin care trec vasele și nervii. Cavitatea orbitară este cu mult mai mare decât globul ocular, iar spațiul liber din jurul acestuia este umplut de mușchi și de un strat gros de grăsime, în mijlocul cărora ochiul stă ca într'un pat după cum am zis mai sus. Înainte ochiul

este adăpostit de *pleoape* (*clipe*), una în sus și alta în jos, cari să închid după trebuință ca niște perdele; pe marginile libere ale pleoapelor sunt fire de păr, *genele*, puse în rând și cari opresc praful de a intra în ochiu. Pleoapele sunt căptușite pe dinăuntru de o membrană numită *conjunctivă*. Când ochiul este obosit de lumină vin pleoapele de să închid și el să odihnește; tot astfel și în timpul somnului ele împiedecă razele luminoase de a pătrunde în ochiu. Pleoapa de sus are deasupra ei o pătrunde în ochiu. Pleoapa de sus are deasupra ei o osoasă (arcadă), a cărei piele este împodobită cu păr, mai mult sau mai puțin stufos, care constituie *sprânceană*, care nu servește numai de frumusețe dar are și însărcinarea de a opri sudoarea de pe frunte ca să nu meargă în ochiu. — Să vedem

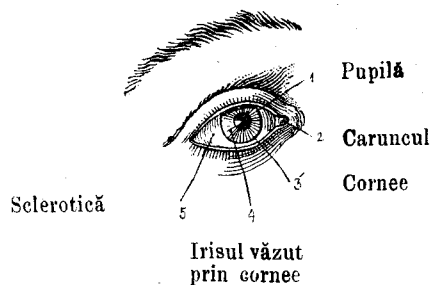

Fig. 188. — Ochiu.

Văzut din față.

acum din ce să compune globul ocular. Mai întâiu avem două învelișuri cari să numesc *sclerotică*, cel din afară, și *coroidă*, cel dinăuntru. *Sclerotică* (dela grec. *skleros*, tare) sau pe românește *albul ochiului* constituie patru cincimi din învelișul exterior, iar cincimea anterioară este formată de *corne* (vezi acest cuvânt). *Sclerotică* este o membrană albă ca sideful, opacă și foarte tare, grosă de un milimetru. În partea dinainte a ei este acoperită de o parte a *conjunctivei*, care căptușește fața internă a pleoapelor, de unde vine să să resfrângă asupra scleroticii. *Coroidă* (dela grec. *chorion*, membrană sau peliță fină, și *eidos*, asemănare) să compune din trei părți: *coroidă propriu zisă* care căptușește pe dinăuntru sclerotică; ea cuprinde foarte multe vase sângvine și un pigment care-i dă culoarea sa neagră și are însușirea de a absorbi razele luminoase cari au impresiunea *retina*, cu scop de a le împiedecă ca să nu fie reflectate asupra scleroticii, ceea ce ar face ca vederea să nu fie limpede; — *zona ciliară* este un fel de cerc format de coroidă în jurul corneei, care este formată din două pături: pătura

din afară cuprinde fibrele *muşchiului ciliar*, dintre cari unele constituie un inel în jurul *crystalului* sau *crystalinului*, iar celelalte să duc dela sclerotică la coroidă; pătura dinăuntru este formată de o serie de indoituri cari încadrează marginile crystalului și cari să numesc *proces ciliar* (cuvântul *proces* vine dela latinescul *processus*, prelungire). Aceste indoituri cuprind foarte multe vase capilare cari pot fi umflate de sânge prin acțiunea *muşchiului ciliar*. Rolul zonei ciliare îl vom

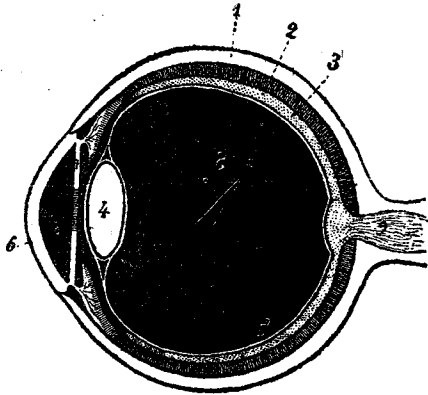

Fig. 189. — Tăierea verticală a globului ochiului.

1. Sclerotică. — 2. Coroidă. — 3. Retină. — 4. Cristalinul. — 5. Membrana hialoidă. — 6. Corneea. — 7. Irisul. — 8. Corpul vitros (sticlos). — 9. Nervul optic.

arăta când vom vorbi de *crystal*; — a treia parte a coroidei este *irisul*, care constituie un fel de perdea întinsă înaintea *crystalului* și să prinde prin marginea externă de sclerotică; mijlocul irisului are o deschizătură rotundă numită *pupila* sau *luminiță*, al cărei diametru să schimbă sub acțiunea fibrelor musculare ale irisului; unele din aceste fibre sunt circulare (*constrictorul pupilei*), altele au direcțiunea spițelor dela roată (*dilatatorul pupilei*). Coloarea irisului variază după cantitatea materiei colorante; când pigmentul este în mare cantitate avem ochi *negri*, când este mai puțin avem ochi *albaștri*, *cenușii*; uneori nu este pigment de loc și atunci irisul pare a fi roșietic, după coloarea sângelui din vasele capilare, așa cum sunt ochii la *albinosi*. Irisul servește pentru regularea cantității de lumină care trebuie să pătrundă în ochi măriind sau micșorând pupila, care să lărgeste spre inserate și să strâmtează la lumina soarelui. — Aparatul de percepțiune este *retina*, care este formată de terminațiunea *nervului optic*. Acest nerv, după ce

a eșit din creier și după ce s'a încrucișat cu nervul optic din partea cealaltă formând *chiazma*, străbate sclerotică și coro-

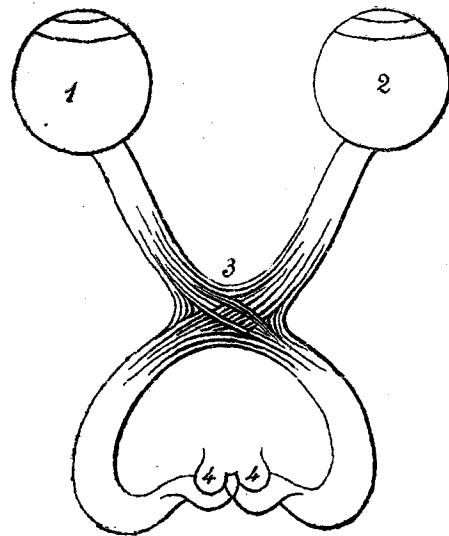
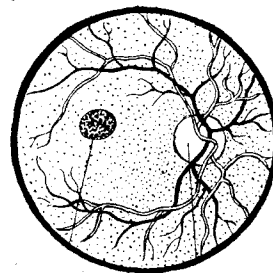

Fig. 190. — Nervul optic.

1 și 2. Globul ochiului stâng și drept. — 3. Incrucișarea nervilor optici (*chiazma*). — 4. Tuberculele optice.

ida în interiorul globului ocular pe care îl căptușește sub forma unei pelițe sau membrane subțiri. Această membrană să numește *retină* și partea ei cea mai simțitoare să găsește la extremitatea axei anteroposterioare a ochiului, cunoscută sub numele de *pată galbină* (*macula lutea*). Această pată ocupă o suprafață de un milimetru și jumătate de înălțime pe doi până la trei milimetri de lățime; ea prezintă o

Pata galbină. Papila optică.

Fig. 191. — Fundul ochiului (drept).

văzut la oftalmoscop, arătând papila și pata galbină. mică depresiune numită *gropița centrală*. Punctul de intrare a nervului optic în ochiu să numește *papila*, care este nesimțitoare la lumină și să află înăuntru și ceva mai jos decât pata galbină. Retina are o grosime de o jumătate de milime-

tru înapoi și ea merge subțindu-se pe măsura în care să apropie de iris. Retina este formată de mai multe straturi de celule și de fibre nervoase suprapuse; partea cea mai apropiată de coroidă, care este formată de bețișoare și de conuri, primește razele luminoase și transmite senzațiunile la creier. În dreptul gropiței centrale retina este redusă numai la celulele vizuale în formă de conuri, cari sunt foarte numeroase (2000 numai în gropiță); ele dau vederea colorată: unele sunt excitate de roșu, altele de verde sau de violet, iar amestecarea acestor colori constituie albul. — Să vedem acum cari sunt *părțile transparente ale ochiului*. Acestea sunt de dinainte înapoi următoarele: *corneea*, *lichidul apos*, *cristalul*, *lichidul sticlos* (vîtos). *Corneea* (dela lat *corneus*, cornos) formează partea dinainte a invelișului exterior al ochiului, al cărui rest este constituit de *sclerotică*; ea este transparentă și bulbucată și pare a fi prinsă

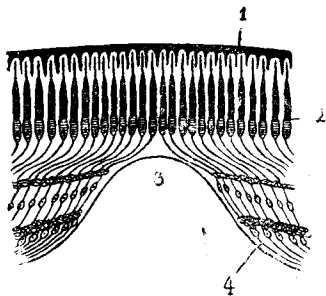

Fig. 192. — Gropița centrală a petei galbine.

1. Coroidă. — 2. Conuri. — 3. Gropița centrală.
— 4. Fibre ale nervului optic.

în sclerotică ca și o sticlă de ceasornic în rama ei (vezi CORNEE). *Lichidul apos* ocupă *camera anterioară* a ochiului, care este formată înainte de corneea și înapoi de iris și de cristal; el este limpede și transparent. *Cristalul* sau *cristalinul* (dela grec. *krystallos*, cristal) este o lîntă (lentilă) transparentă, biconvexă, mai tare la centru și moale la periferie; el este învelit într'o peliță (membrană) numită *capsula cristaliniană*. Când mușchiul și procesul ciliar apasă marginile cristalului convexitatea lui să mărește, adică devine mai bulbucată, ceea ce să întâmplă la vederea obiectelor apropiate; iar când mușchiul și procesul ciliar să relaxeze (să slăbesc) convexitatea cristalului să micșorează, ceea ce să întâmplă la vederea lucrurilor depărtate. *Lichidul sticlos*, numit și *corp vitros*, umple cavitatea

cuprinsă între cristal și retină; el este o masă gelatinoasă transparentă închisă într'o peliță numită *membrană hialoidă* (dela grec. *hyalos*, sticlă topită). Din această membrană pleacă niște firicele cari să prind de capsula cristalului servindu-i acesteia ca ligament suspensor. Acestea sunt părțile transparente ale ochiului, iar razele luminoase reflectate de ele să duc să formeze pe retină *imagea reală* (aievea) însă *în-toarsă*. — Ochiul să mișcă în orbită cu ajutorul *mușchilor* așa ziși *motori*, cari sunt în număr de șase și ascultă de voință purtând ochiul în direcțiunea în care voim sau în care este de trebuință pentru ca să poată primi razele luminoase dela obiectul pe care vroim să-l vedem. Din fundul orbitei vin patru mușchi: *dreptul superior*, *dreptul inferior*, *dreptul intern* și *dreptul extern*, cari merg să să prindă la partea dinainte a scleroticii, la o mică depărtare de corneea; contractiunea (stränge-

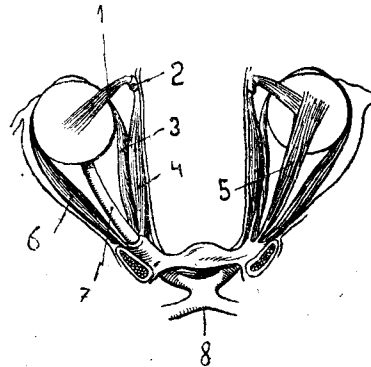

Fig. 193. — Mușchii ochiului și nervul optic.

1. Marel oblic. 2. Inelul marelui oblic. 3. Dreptul intern. 4. Marel oblic. 5. Dreptul superior. 6. Dreptul extern. 7. Nervul optic. 8. Chiazma nervilor optici.

rea) acestor mușchi poartă ochiul în sus, în jos, înăuntru și înafară. Al cincilea mușchi, numit *marele oblic*, să prindă înapoi și trece la început înăuntru de globul ocular, însă pe când a ajuns la unghiul intern al orbitei tendonul lui trece printr'un inel, care formează un fel de scripet, și de acolo tendonul să duc înapoi pentru a să prind pe partea dinapoi a ochiului; contractiunea lui duc pupila în jos și în afară. Al șaselea mușchi este *micul oblic*, care pleacă dela partea dinainte și dinăuntru a orbitei și merge de să prind pe glob înapoi și înafară; contractiunea lui duc pupila în sus și înăuntru. — Ochiul

trebuie să fie în continuu udat, și aceasta să face de către *glanda lacrimală*, care produce *lacrimile* (vezi acest cuvânt); ea este așezată în unghiul dinafară a ochiului, în fundul de sac al *conjunctivei*, și este foarte mică, abia cântărește un gram. Ea secretează în tot timpul *lacrimile*, cari nu sunt altceva decât apă cu puțină sare (clorur de sodiu); pleoapele întind lacrimile asupra ochiului și mai ales asupra corneei, care s'ar strică dacă n'ar fi udată în continuu. O parte din lacrimi să evaporează, iar altă parte este dusă de pleoape în unghiul dinăuntru al ochiului în fundul de sac, numit *lacul lacrimal*. În acest loc fiecare pleoapă prezintă câte o mică ridicătură, *tuberculul lacrimal*, care are în mijloc o mică gaură, *punctul lacrimal*, pe unde pătrund lacrimile într-o

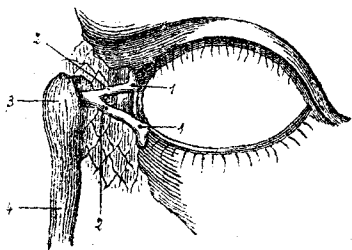

Fig. 194. — Căile lacrimilor.

1. Punctele lacrimale. — 2. Conductele lacrimale. —
3. Sacul lacrimal. — 4. Canalul nazal.

țevă, *conductul lacrimal*, care după un mic drum oblic merge de să unește cu celălalt pentru ca să formeze *sacul lacrimal*. Acest sac comunică cu *canalul nazal* prin care lacrimile să duc în nas, în *meatul inferior*. Punctele lacrimale fiind foarte mici lacrimile nu pot să se scurgă destul de repede atunci când omul plânge și ele să produc în cantitate foarte mare, așa că cea mai mare parte curge pe obrazi. — Ochiul să examinează pe dinăuntru cu ajutorul unui aparat numit *oftalmoscop* (vezi acest cuvânt). — *Boalele de ochi* sunt foarte multe și unele foarte greu de vindecat, iar altele nu se vindecă de loc (incurabile). Vom face descrierea pe scurt a acestor boale de dinafară înăuntru și vom începe cu *boalele pleoapelor*. Aci avem în locul întâiu *aprinderea* sau *inflamațiunea* lor, numită *blefarită* (dela grec. *blepharon*, pleoapă), care este de 2 feluri: *ciliară simplă* și *ulceroasă*. *Blefarita ciliară simplă* să arată la limfatici și artritici fiind produsă de praf, de fum, când cineva lucrează mult la lumină artificială; ea să mai vede în cazurile de

conjunctivită, de astuparea căilor lacrimale, de astigmatism, de ipermetropie. *Semnele* ei sunt: roșeață pe marginea pleoapelor, nește solzi ca de ceară, groși și moi, sau, din contră, solzi foarte subțiri, albi și uscați, să vad la rădăcina perilor, cari să smulg cu înleznire; bolnavul suferă sub acțiunea luminii, când lucrează ceva mai mult sau când să găsește în fum sau în praf. Toți acești bolnavi trebuie să se ferască de lumină prea vie, de praf și de fum, să poarte ochilari fumurii sau albaștri; să spele cu apă caldă boricată, apoi să ungă pe gene cu alifie făcută cu precipitat galbin în forma uscată și să ardă cu nitrat de argint (piatra iadului) în forma umedă. *Blefarita ulceroasă* are aceleași cauze ca și forma de mai sus, iar semnele ei sunt următoarele: marginea pleoapelor este roșie, umflată; genele sunt lipite între ele, mai mulți perișori sunt lipiți la un loc sub formă de pământ, iar la baza lor să vad nește coji (cruste) provenite din pustule vechi; dacă să rup aceste coji în locul lor rămân răni mici sângerânde; de sub pleoape să scurge un fel de puroiu și ele stau închise prin un spazm violent (*blefarospazm*), iar bolnavul nu să poate uita la lumină (*fotofobie*). Dacă boala ține mult timp marginile pleoapelor să indoiesc înăuntru (*entropion*) și perii freacă corneea și o irită (*trichiază*). Bolnavii aceștia vor face spălături cu apă boricată, spălându-și des fața și mâinile și mai cu seamă unghiile, cari au o mulțime de microbi; nu să vor legă la ochi, ci vor purta ochilari fumurii; pe dinăuntru vor lua untură de pește, sirop de iodur de fier, sirop iodotanic; vor face băi sărate și vor șede la țară sau pe malul mării. La ochi să vor spăla cu acid boric, soluțiune caldută, și își vor pune între pleoape alifie cu precipitat galbin de mercur (1-3 gr. la 100 vaselină); să vor inmoia cojile cu catplazme de feculă, apoi să vor curăți cu vată înmuiată în acid boric. Când corneea este atinsă să vor pune picături de atropină (1 la 100 odată pe zi. În contra *blefarospazmului* să vor face ungeri pe marginea pleoapelor cu unguent cinereu belladonat sau duși reci pe pleoapele închise. *Blefaroptoza* sau *ptoza* (dela grec. *ptosis*, cădere) constă în neputința de a ridică pleoapa de sus; ea provine din paralizia mușchiului ridicător al pleoapei, produsă de o rănire, de sifilis, de ataxie locomotrice, de scleroză în plăci. Ca *tratament* să va trată cauza, adecă în caz de sifilis să vor face injecțiuni mercuriale și să va da iodur de

potasiu, iar pe dinafară să pune colodiu sau fășiute de diachilon (talion), sau mai bine să va face *operație*. *Granulomul*, numit și *chalazion* (dela grec. *chalaza*, grindină) este o umflătură sau tumoră a pleoapei produsă prin astuparea unei glande de a lui Meibomius. El să deosebește de *urciur* prin sediul sau primitiv deasupra marginii cililor (perilor), prin dezvoltarea lui înceată, fără durere, prin forma rotundă și prin tăria lui; pot să fie mai multe granuloame în același timp. *Tratamentul* constă în masaj, alifie cu precipitat galbin sau mai bine să se opereze, adecă să să taie și să să curețe. *Căderea genelor* să face uneori fără ca pleoapele să fie roșii, inflamate. În aceste cazuri să va trată starea generală a bolnavului (anemie, artrism) și pe dinafară să va unge cu: acid galic, 50 centigrame; ulei de ricin, 2 gr.; vaselină, 5 gr.; esență de lavandulă, (leventică), 4 picături. Intru cât privește boalele cunoscute sub numele de *blefarospasm*, *entropion* (peri răi) și *ectropion* să să caute la aceste cuvinte. *Logofthalmia* (dela grec. *lagos*, iepure, și *ophthalmos*, ochiu) constă în închiderea incompletă a ochiului prin neajungerea pleoelor și care poate produce uscarea corneei și stricarea ochiului. Cauzele acestei boale sunt: oftalmia, ectropionul, paralizia, o pierdere mare de substanță din pleope. *Tratamentul* variază după cauză, iar bolnavul, în tot cazul, trebuie să umble cu ochiul legat. *Ulciorul* sau *urciorul* numit și *orzișor* (lat. *hordeolum*) este un furnicel (buboiu) mic care să dezvoltă în foliculele sebacee sau păroase ale pleoelor și să prezintă sub forma unei mici bubușoare roșii care produce câte odată o inflamațiune vie. Această bubușoară după câteva zile să îngălbinește (a scos cap) apoi crapă și să scurge din ea un puroiu smântănos. La mulți să fac o sumă de urcioare, unul după altul, mai ales la cei tineri. *Urciorul* să tratează cu comprese (cărpe) înmuiate în apă boricată caldă până când să coace, apoi să taie cu bisturiul; câteva zile să va unge marginea pleoapelor cu alifia: precipitat galbin, 10 centigrame; vaselină, 20 grame (dimineața și seara); iar când să repetă prea des urcioarele, să va căută cauza și să va da preparatele cu arsenic, untură de pește, drojdie de bere, purgative saline (sare amară, apă de Breazu). La *fară* să crede că urcioarele să fac când să uită cineva pe gura cheii ca să vadă ce să petrece în casă și să tămăduiește frigând ulciorul cu coada lingurii înfierbintată

ori cu fundul unui ulcior, ori să-l scuipe un mezin sau prășle (ultimul copil născut). *Simblefaron* (dela grec. *syn*, cu, și *blepharon*, pleoapă), este aderența sau lipirea completă ori incompletă a pleoapei de globul ocular; uneori această lipire să întinde până la corneea. Cauzele sunt: arsuri, difterie, ulcer granulos. *Tratamentul* constă într'o operație prin cari să taie aderențele. *Trichiază* (dela grec. *thrix*, *trikos*, păr) să numește deviațiunea genelor, a perilor, cari să duc spre globul ocular și îl irită. Această deviațiune poate fi parțială sau generală; ea să vede mai des la pleoapa de jos. *Trichiaza* este produsă mai cu seamă de *blefarită* (vezi mai sus) și are același tratament la început, apoi să face o operațiune tăiând o parte din pielea marginii pleoapelor după care perii să întore spre afară, sau să taie cu totul bulbii perilor.— *Boalele conjunctivei* (pleoape și sclerotică). *Conjunctivă* este membrana (pelița) care cătușește pe dinăuntru pleoapele; ea să întinde dela pleoape, din fundul lor, pe sclerotică (pe albul ochilor). Aprinderile sau inflamațiunile conjunctivei să numesc *conjunctivite*, cari sunt de mai multe feluri. *Conjunctivita simplă* are următoarele semne: marginea pleoapelor este roșie și umedă, fața dinăuntru a lor este înflăcărată; omul simte ca și cum ar avea nisip în ochi și are mâncărime mare, mai ales seara, la lumină și când să deșteaptă. Ea este o boală produsă de microbi și poate fi molipsitoare, mai cu seamă în aceeași familie. *Tratamentul* ei constă în picături de sulfat de zinc (colir adstringent luteu) și în spălături cu acid boric. *Conjunctivita catarală* să arată prin îngroșarea și roșeața pleoapelor, roșeață care să întinde și pe sclerotică (albul ochilor); dimineața ochii sunt lipiți; bolnavul are mâncărime, uscăciune și îi să pare că are nisip în ochi; cauza este și aci un microb, iar tratamentul constă în spălături cu apă boricată caldă (4 la 100) de 4-5 ori pe zi; dacă boala nu să vindecă iute să pun picături de nitrat de argint (10 centigrame 10 gr. apă distilată și 10 picături de laudan), 3-4 ori pe zi, sau protargol (2 la 10 gr. apă). *Conjunctivita granulooasă* este gravă prin faptul că să vindecă greu și dacă nu să tratează la timp omul poate orbi. Ea este produsă prin un microb și este foarte molipsitoare; să observă des prin cazarme, penitenciare, internate. Ea are 2 forme: *foliculară* care să vede mai des la copii și este caracterizată prin existența anterioară a unei conjunctivite pu-

ruente, prin îngroșarea conjunctivei pleoapelor și a fundului de sac din jos, care este roșu închis și prezintă ridicături zmeurii; forma *tracomatoasă* (dela grec. *trachoma* asprime), care atacă mai ales pe adolescenții și pe adulți (soldați etc.), este caracterizată prin granulațiuni (brobonele) cenușii, rotunde, pe fața internă a pleoapelor și în fundul de sac din sus; dimineța pleoapele sunt lipite; nu este durere, lăcrimare puțină și bolnavul să cam ferește de lumină (fotofobie); pe corneea să fac pete (pannus) și chiar răni, iar ca complicații să poate ivi: simblefaron, entropion și trichiază (vezi aceste cuvinte, și mai sus). Tratamentul constă în arsuri cu nitrat de argint, cu sulfat de cupru, spălături cu sublimat coroziv (50 centigrame la 1000 gr.) și *periere*. *Conjunctivita flictenulară* să ivește la copiii scrofuloși, trăiți rău, neîngrijiți, cu păduchi în cap, cu bube pe obraz, pe nas, pe urechi, și este produsă de un microb (stafilococ). Ea să arată prin niște ridicături mici roșii și ascuțite cari să ivesc pe conjunctivă și al căror vârf să deschide dând naștere la răni mici cenușii cari produc mult puroiu. Ea să însoțește adeseori de cheratită flictenulară (vezi mai jos). Tratamentul ei este ca și al *blefaritei* ulceroase (vezi mai sus). *Conjunctivita purulentă blenoragică* este produsă de microbul blenoragiei (sculamentului), de *gonococ*, dus din uretră (canalul udului) la ochiu cu degetele sau cu rufăria sau prin alte mijloace. Ea să poate produce uneori la nou-născuți și la fetițele mici prin transportul microbului. După câteva ore până la 2-3 zile dela infecțiune, conjunctiva devine roșie, ochii nu sufer lumina, pleoapele să umfle și dintre ele să scurge un fel de materie ca puroiul, galbină sau verzuie, în cantitate mare așa că curge pe obrazi; pleoapele să umfle apoi și mai mult și bolnavul are dureri mari. Această boală dacă nu să tratează repede și bine, ulcerează corneea și vederea să pierde cu totul. Pentru a să vindeca trebuie să să facă irigațiuni (spălături) prelungite, călduțe, cu ipermanganat de potasă (1 la 3000); tampoane sau cărpe reci, cu ghiață; arderi cu o soluțiune de nitrat de argint (1 la 50), urmate de apă sărată pentru a spăla excesul de nitrat. Să mai întrebuițează și: protargol, 1 gr.; cocaină muriatică, 40 centigrame; apă distilată, 20 grame; din cari să pune în ochi odată pe zi. Bolnavul să va izola; curățenie foarte mare, antisepsie riguroasă; să va întrebuița numai vată idrofilă. *Conjunctivita purulentă a noilor năs-*

cufi să capătă în timpul trecerii acestora prin căile maternale în timpul nașterii, și foarte mulți copii rămân orbi pentru toată viața, mai ales la țară. Boala să ivește cam a 3-a până la a 5-a zi după naștere. Marginea pleoapelor este roșie și din ochi să scurge un lichid la început limpede, galbui, apoi galbin; pleoapele să umfle și lichidul devine gros, galbin-verzui ca puroiul și în cantitate foarte mare. Această boală trebuie tratată foarte repede și în mod energic dacă voim să scăpăm ochii copilului. Înainte de a să ivi puroiul să vor face spălături cu apă boricată caldă tot la 3 ceasuri; după ce s'a ivit puroiul pe lângă aceste spălături să va arde dimineța și seara pleoapele pe dinăuntru cu o soluțiune de nitrat de argint (2 la 100 apoi 1 la 100) care să va neutraliză cu apă sărată; iar pe ochi să pune în permanență cărpe cu apă rece. Ca tratament *preventiv* să recomandă să să facă mamei spălături vaginale cu irigatorul cu ipermanganat de potasă înainte de naștere, cu apă boricată în timpul nașterii. Iudată după naștere, înainte chiar de a să tăia buricul copilului îi să vor șterge ochii cu vată idrofilă pentru a-i curăți de meconiu (murdăria copilului) și de stratul de grăsime, apoi să va spăla pleoapele cu apă boricată (4 la 100) sau în lipsă, cu apă fiartă, să va introduce între pleoape puțin praf fin de iodoform. După ce s'a ivit boala într'un ochiu vom căută să nu treacă și la celalalt ochiu, punând pe ochiul sănătos cărpe înmuiate în apă boricată; mâinile celui ce umblă la ochiu să vor spăla cu sublimat corosiv (1 la 1000). — *Corpi străini* sunt o mulțime cari pot intra în ochiu producând supărare mare: praf obicinuit, praf de cărbune, praf de vr'un metal oarecare, praf pietros, pulberi vegetale. Acești corpi străini să așează de obicei în fundul de sac superior, între pleoapă și ochiu, producând durere, uneori foarte mare, roșeața conjunctivei și ochiul nu poate suferi lumina (fotofobie). Durerea perzistă până la eșirea corpului străin; uneori ea este suportabilă și corpul străin este purtat fără supărare. Pentru a eși corpul străin trebuie întoarsă pleoapa, apoi cu un colț curat de batistă sau mai bine cu puțin bumbac înmuiat în apă boricată și stors tare să să ridice corpul. — *Pterigion* (dela grec. *pterygion*, aripă mică) este numele ce să dă îngroșării triunghiulare a conjunctivei, de obicei în partea dinăuntru a corneei, sub forma unei *cârnotii*, care crește mereu întinzându-să asupra corneei până

în dreptul pupilei și uneori acoperind pupila cu totul așa că vederea este împiedecată. Această boală nu să vindecă decât prin operațiune, adecă tăind acea cârnotie, deslipind'o de corneea și aplecând'o în jos să fixează în fundul de sac prin un punct de cusătură. — *Xeroftalmie* sau *xeroză* (dela grec. *xeros*, uscat, sec) va să zică uscăciunea conjunctivei, provenită în urma unei arsuri, ulcerățiuni, sau când s'a ridicat glanda lacrimală. Tratamentul constă în închiderea temporală a pleoapelor. — *Boalele sclerotice* sunt mai rare și mai puține. Noi ne vom ocupa numai de *stafilom*, care constă în dilatațiunea scleroticii. El să poate ivi înainte sau înapoi. Stafilomul anterior să ivește în urma inflamațiunilor acute sau cronice și sediul său este în apropiere de corneea; el să produce pe încetul și mai ales la oamenii tineri. Stafilomul posterior să observă mai cu seamă în miopia progresivă, prin efectul creșterii și a oboselilor mușchilor însărcinați cu acomodațiunea. Tratamentul este acela al cauzei. — *Boalele corneei* sunt mai importante și mai grave; ele trebuie tratate dela început și cu toată energia. În primul rând avem *aprinderea* sau *inflamațiunea* corneei numită *cheratită* (dela grec. *keras*, cornos). *Cheratita* este de mai multe feluri, și anume: *cheratita interstitală*, care de multe ori este o consecință a sifilisului ereditar. Semnele ei sunt: pete cenușii pe corneea cu un cerc roșu pe margini în urma formațiunii din nou a unor vase cari încet cu încetul pot să copleșească dela periferie la centru întreaga corneea; dureri, lăcrimare și neputința de a să uită la lumină (fotofobie). Uneori *cheratita* să complică de inflamațiunea irisului. Tratamentul constă în iodur de potasiu pe dinăuntru, iar pe dinafară picături de atropină, cărele înmuiate în apă boricată caldă și duși de aburi; ochilari fumurii bulbucăți; mai târziu alifie cu precipitat galbin, colir cu sulfat de zinc. — *Cheratita flictenulară* să arată sub formă de niște beșicuțe cenușii, cam transparente, cari să ivesc pe corneea și cari să sparg dând naștere la ulcerățiuni rotunde, puțin adânci. Aceste răni (ulcerățiuni) să vindecă fără să lase urme când sunt bine îngrijite; dacă însă nu sunt căutate ele pot să formeze o pată cenușie, apoi gălbuie și să constituie *abcesul corneei*, care în unele cazuri să poate deschide în camera anterioară a ochiului și puroiul să să adune acolo formând ceeace să chiamă *ipopion*, sau să dea naștere la

ernia irisului și, dacă a fost ulcerățiune exterioară, să lase o pată care nu să mai șterge. Uneori corneea să acoperă de mici vase sangvine și atunci avem ceeace să chiamă *pannus*. Tratamentul este același ca la *blefarita ulceroasă* (vezi mai sus). — *Cheratita ulceroasă* să observă de obicei la persoanele debile, obosite prin muncă, la cei ce sufer de conjunctivită cu inflamațiunea căilor lacrimale; ea este produsă de praf, de bucățele de pietre, de metal, etc. și de alți corpi străini. Semnele ei sunt: o arsură în dreptul ochiului, uneori cu svăcnituri; senzibilitate la lumină, lăcrimare; apoi roșeață în jurul corneei, care să turbură pe toată întinderea și pe care să observă o ulcerățiune (rană) cenușie sau gălbuie, mai mult sau mai puțin întinsă, iar înapoi să vede o colecțiune de puroiu (*ipopion*) în camera anterioară a ochiului; pleoapele sunt umflate. Ca tratament să recomandă să să spele fundul de sac cu o soluțiune de sublimat coroziv (50 centigrame la 1000) și să să aplice comprese calde înmuiate în acea soluțiune, iar pentru ca să nu să facă aderențe să va pune în ochi picături de atropină. Când ulcerățiunea este superficială să va pune alifie cu biclorur de mercur, 25 miligrame; sulfat de atropină, 1 centigram; vaselină albă, 20 grame; iar când ulcerățiunea este adâncă și amenință să găurească corneea în loc de atropină să va pune câteva picături de: ezerină, 5 centigrame; apă distilată, 10 gr. răpetate în fiecare zi sau tot la 2 zile; după ce au dispărut fenomenele inflamatoare să face pansament cu praf de iodoform, sau cu alifie cu iodoform (1 la 10). Când corneea s'a găurit să vor face spălături antiseptice, să vor pune picături cu ezerină și să va aplică un bandaj compresiv; iar când s'a format ipopion să va face o puncție, să va deșertă puroiul și să va spăla camera anterioară cu acid boric. — *Cheratocon* sau *stafilom transparent* să numește dilatațiunea corneei care să produce în tinerețe și coincide cu miopia, pentru care să recomandă niște ochilari speciali. — *Albeață*, *pete pe corneea* sau *leucom* (dela grec. *leukos*, alb) este o boală caracterizată prin niște pete opace albi cari să formează pe corneea, a căror sediu, întindere și grosime variază foarte mult; vederea este micșorată. Aceste pete pot fi produse de arsuri, răniri, corpi străini, cheratite, leziuni de nutrițiune la sifilitici, ateromatoși, alcoolici, bătrâni. Tratamentul constă în colir cu sulfat de zinc seara și laudan

dimineța, sau să va pune alifie cu: oxid galbin de mercur, 15 centigrame; vaselină 5 gr., făcându-să câte o instilațiune de o picătură de laudan în fiecare zi, sau să vor face insuflațiuni cu calomel și zahăr, fin pulverizați în părți egale, sau duși de aburi, sau masaj pe deasupra pleoapei superioare; când nu reușim cu acestea să va face tatuajul corneei. La *fară* albeața sau *albața* să vindecă cu untură de șarpe, cu peliță de pipotă de rață, cu lapte de femeie, cu salivă de om, cu excrement de câne, de cocostârc, de furnică, cu scoică, cu piatră vânăță. — **Boalele cristalului.** Aci avem *cataracta* pe care poporul nostru o numește *perdea*, *pohoială*, *pohăele*, *pohoiiele*. Pentru această boală cetitorul va căută la: CATARACTĂ, unde am vorbit pe larg, iar aci vom spune numai că la *fară* perdeaua n'are leac, dar lapții de mântuși fac bine câte odată celor ce sufer de această boală. Perdeaua, după credința poporului, să formează la aceia ce să jură pe ochi, de unde ca tratament preventiv să dă sfatul ca nimenea să nu să mai jure pe ochi. — **Ca boală a irisului** avem *irita* adecă aprinderea sau inflamațiunea irisului. Intre cauzele iritei să numără: sifilisul, diabetul, guta, reumatismul, rănirile, corpii străini. Irita are următoarele semne: roșeață în jurul corneei, iar irisul să pare a fi ca ruginit la ochii negri; durere în tot ochiul, care să întinde la frunte și la tâmplă; lumina supără și ochiul lăcrimează îndată ce să deschide. Ca tratament să recomandă: a stă în cameră întunecoasă, a purtă ochilari fumurii, a să face instilațiuni cu atropină (1 la 100); alifie mercurială beladonată pe frunte și tâmplă; lipitori. Tratament general după cauză: la sifilis tratament energie antisifilitic (mercur și iodur de potasă), etc. — **Boalele coroidiei, a retinei și nervului optic.** Cauzele principale: boala lui Bright (vezi RINICITU), diabetul și sifilisul, ataxia locomotrice, alcoolizmul, tutunul, arterioscleroza. Semnele acestor boale nu să pot constată de obicei decât cu *oftalmoscopul* (vezi acest cuvânt) de către un doctor specialist (oculist). La *coroidită* (inflamațiunea coroidiei) avem: senzațiuni luminoase (scănteii, beșici, stele, etc.), musculițe volante, luminoase sau nu, dureri în frunte. La *retinită* (inflamațiunea retinei) avem micșorarea progresivă a vederii. În cazurile de *deslipirea* (decolarea) *retinei* la oamenii cu miope mare avem disparițiunea mai mult sau mai puțin bruscă și mai mult sau mai puțin absolută a vederii. Tratamentul

este acela al cauzei. — Intre *boalele diferitelor părți ale ochiului* avem: *oftalmia simpatică*, care să observă rar și constă în aceleași leziuni ivite în ochiul sănătos în urma boalei celuilalt ochiu; tratamentul trebuie făcut din vreme: fricțiuni mercuriale, injecțiuni mercuriale, lipitori, calomel; operațiune, adecă scoaterea ochiului bolnav mai înainte de a să îmbolnăvi cel sănătos. *Glaucomul* (dela grec, *glaukos*, verde ca marea) constă în o creștere a tenziunii intraoculare cu micșorarea vederii; durere în frunte și tâmplă, supărare la lumină, micșorarea câmpului vizual din partea nasului; globul ocular este tare la pipăit, ca o bilă de biliard, pupila ovală și imobilă, roșeață în jurul corneei, reflex verde din partea cristalului. Tratament: ezerină la început, apoi operațiune (iridectomie). — Ochiul, deși este adăpostit de orbită și de pleoape, este supus la *lovituri* (*contuziuni*) produse cu pumnul sau cu un baston sau prin cădere; la *răniri* (*plăgi*) produse prin instrumente înțepătoare sau tăietoare, ace, spini, ghimpi, sfărături de piatră, de metal etc., prin *armă de foc*, praf de pușcă, gloanțe; la *arsuri* produse prin flacări, prin gaz de iluminat, vitriol, var nestins, etc. Orice rănire a ochiului, ori cât de ușoară ar fi la părere, prezintă oarecare gravitate (primejdie) fiindcă poate fi punctul de plecare al unei inflamațiuni (aprindeți) mai mult sau mai puțin mare. Pentru aceasta vom chemă îndată doctorul, iar până la venirea lui vom pune bolnavul la odihnă în pat, în o cameră întunecoasă, aplicând asupra ochiului comprese (cărpe) înmuiate în apă caldută sau caldă, menținute în permanență. — **Boalele aparatului lacrimal.** *Dacriocistita* (dela grec. *dakryon*, lacrimă, și *kystis*, sac), este inflamațiunea sacului și canalului lacrimilor care să scoboară dela unghiul intern al ochiului până în nas; ea să produce la nou-născuți sau la adulți; pleoapele să lipese dimineța, ochiul lăcrimează în timpul zilei și dacă apăsăm sub pleoapa de jos spre nas să scurge din punctele lacrimale nește puroiu gălbui; adeseori rămâne o fistulă în urma acestei boale. Tratament: cataplasme, spălături cu acid boric; după ce a supuratsă deschide prin o inciziune în punctul cel mai ridicat și să spală cavitatea cu apă boricată. În dacriocistita cronică să face sondașul canalului nazal cu sonda lui Bowman, după ce mai întâiu s'a lărgit punctul lacrimal inferior și s'a tăiat cana-

lul lacrimal cu cuțitul lui Weber; să vor face și injecțiuni modificatoare cu sulfat de zinc (1 la 200), cu nitrat de argint (1 la 100), cu protargol (5-10 la 100), iar în cazurile mai ușoare cu sublimat coroziv (1 la 1000). — *Ochiu artificial*. Sunt cazuri în cari fie pentru a scăpa ochiul cel sănătos, fie pentru a scăpa viața bolnavului trebuie să se scoată ochiul stricat în urma unei lovituri ori răniri, sau atins de cancer (rac). Ochiul scos să poate înlocui cu un *ochiu artificial* care este făcut din smalt și căruia îi se dă forma, mărimea și culoarea ochiului sănătos. Ochiul artificial trebuie scos în fiecare seară și ținut în apă tot timpul nopții; în zilele când bate vântul și este praf mult în aer este bine ca să se spele ochiul odată sau de două ori pe zi; cu timpul ochiul artificial să atacă de lacrimi și își pierde luciul devenind aspru și atunci trebuie înlocuit cu un altul nou.

OCHIUL BOULUI. — Caută la BUNGHISOR.

OCHIU DE GĂINĂ. — Caută la BĂTĂTURI.

OGLUZIUNE (dela lat. *occludere*, a închide). *Ocluziune intestinală* sau *încercătură de mațe* (vezi INTESTIN).

OCNELE MARI. — Stațiune balneară în județul Râmnicul-Vâlcei, aproape de capitala aceluia județ. Ea este așezată pe un platou frumos, plantat pe întindere mare, la o înălțime de 300 metri deasupra nivelului Mării Negre. Clima este constantă și plăcută, iar temperatura în timpul verii este de 22-26°; aerul este încărcat de aburi de sare din cauza emanațiilor din lac. Sunt patru izvoare cari alimentează lacul, în jurul căruia să află un stabiliment de băi cu mai multe cabine. Apa este foarte concentrată, ea conține aproape 250 grame de clorur de sodiu la litru; ea mai are și sulfați fieroși. Băile dela Ocenele mari să recomandă în contra *reumatizmelor*, *scrofulozei*, *anemieii*, în *boalele de piele* și în *boalele de mitră*. În localitate să află un otel și restaurant, apoi locuințele târgușorului servesc de locuințe și pentru bolnavi. În fața otelului este un parc cu plantațiuni tinere. Viața este fină. Excursiuni frumoase prin împrejurimi.

OCULIST. — Medic care să ocupe numai cu boalele de ochi; doctor de ochi; medic oculist.

ODAIE DE DORMIT. — Caută la DORMITOR.

ODIHNĂ. — Caută la FATIGĂ și SOMN.

ODOGACI, cascarilă. — Coaja unor arbuști: *Croton cascarilla* și *Croton eluteria* din fam.

Euforbiaceelor, cari cresc în Peruvia, Jamaica, Florida și insulele Bahama; are gust acru și amar, miros aromatic, mai ales când arde. Odogaciul oprește vărsăturile, ajută secrețiunea laptelui, oprește urdinarea veche (diarea) mai ales diarea la copii; bun pentru catarul de plămâni și pentru limbrici; mai este bun ca tonic, excitant și febrifug (contra frigurilor). Să dă sub formă de: praf, 1-4 grame; tinctură 4-30 grame; cian, 10 la 1000.

ODOGACI, odagaci, săponel, săponele, săpunariță, săpunel, săpunul popii (*Sapponaria officinalis*, fam. Cariofileelor). — Plantă erbacee care crește pe marginea râurilor, prin lunci, tufșuri, pe lângă garduri și drumuri (Iulie-August). În medicină să întrebuințează rădăcina și frunzele, cari lucrează ca depurativ (curăță sângele), aperitiv și sudorific. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune) de foi din 10 gr. la 1000; decoct de rădăcină din 20 la 1000; extract; 1-10 gr.; sirop, 20-60 gr. — La țară babele dau decoctul de săpunariță pentru curățirea sângelui.

ODOLAN, odolean. — Caută la VALERIANĂ.

ODONTALGIE (dela grec. *odontos*, dinte, și *algos*, durere). — Durere de dinți (vezi DINȚI și DENTIFRICE).

ODONTOLOGIE (dela grec. *odontos*, dinte, și *logos*, tratat). — Știință care să ocupe cu boalele de dinți și de măsele.

ODORAT și ODORI, miros și mirosuri sau *miresme*. — Simțul mirosului, *odoratul*, este unul din cele cinci simțuri ale omului. Sediul lui este *nasul*, în partea superioară a foselor nazale, la nivelul cornetului și meatului de sus (vezi NAS); acolo să fac impresiunile vaporilor sau mai bine zis ale particulelor nepipăibile ale corpurilor odorante (mirositoare), cari vin să lucreze asupra terminațiilor nervoase ale *nervilor olfactivi*, și cari impresiuni sunt apoi transportate de acești nervi în creier, la centri nervoși respectivi. Numărul corpurilor mirositoare este foarte mare și odorile (mirosurile) sunt de mai multe feluri: aromatice, tari, aliacee (de usturoiu), fetide (puturoase), grețoase, etc. Mai ușor ne vine însă a le împărți numai în două clase: *mirosuri plăcute* sau *parfumuri* și *mirosuri neplăcute*. Mirosurile să datorese unor particule cari nu să pot vedea, nici nu să simt la pipăit, cari să desfac din substanța chiar a corpului mirositor, umplu aerul pe care îl respirăm și vin cu ajutorul acestuia în atingere cu firisoarele nervoase din par-

tea de sus a foselor nazale, după cum am arătat mai sus. Pentru ca aceste firicele nervoase să fie mai impresionabile la miros trebuie ca ele să fie întreținute în o stare de umezeală ușoară prin lichidul care scaldă interiorul nasului. Când avem *gutturaiu* mirosul este scăzut sau lipsește cu totul din pricină că la începutul guturailui nasul este mai uscat, iar mai târziu lichidul este în cantitate prea mare și prea gros, ceea ce împiedică particulele mirositoare de a veni în atingere cu firisoarele nervoase. Pentru ca să mirosim mai bine trebuie să închidem gura și să tragem aerul pe nas cu mai multă putere, să facem inspirațiuni scurte și sacadate, așa că aerul cu particulele mirositoare să vie mai cu putere și să isbească nervul. Când dăm de vr'un miros neplăcut și nu voim să-l simțim n'avem decât să dăm afară aerul prin nas mai cu putere, adică să facem o expirațiune forte, ca să alungăm din nas particulele mirositoare, apoi să inspirăm prin gură astupându-ne nările. Mirosul nu ni l'a dat natura numai pentru ca să mirosim parfumurile sau să ne păzim de mirosurile urâte, ci și pentru ca să ne pună la adăpost de a nu ne îmbolnăvi mâncând vr'o mâncare stricată, împuțită, de unde vine și porunca igienică ca să nu mâncăm nimic ce nu miroase bine sau ce miroase urât. O mâncare cu miros bun întefește apetitul și o mâncăm cu plăcere, dar după ce ne-am săturat nu ne mai place mirosul și atunci trebuie să nu mai continuăm cu mâncarea ca să nu ni să aplece. Mirosul ne apără de multe gazuri otrăvitoare, între cari în primul rând este gazul sulfidric, care poate produce moartea respirându-l în cantitate prea mare, dar care prin mirosul lui cel urât ne înștiințează de pericolul ce ne așteaptă așa că ne putem apăra din vreme de el. Intru cât privește parfumurile trebuie să facem și aci o rezervă, și anume să ne ferim de parfumurile tari, să le mirosim cât să poate de puțin, căci ele ne pot produce durere de cap, amețeli, greață și chiar leșin. Afară de aceasta sunt unele persoane cari nu pot suferi cutare parfum, altele pe cutare; ei bine! fiecare trebuie să să păzească de parfumul care nu-i convine și să nu să silească a-l întrebuința numai fiindcă acel parfum este la modă.

OENANTHE PHELLANDRIUM. — Caută la MĂRĂRAȘ.

OFTALMIE (dela grec. *ophthalmos*, ochiu). — Caută la OCHIU (*Conjunctivită*).

OFTALMIE PURULENTĂ. — Caută la OCHIU (*Conjunctivită purulentă*).

OFTALMIE SIMPATICĂ. — Caută la OCHIU.

OFTALMOSCOP (dela grec, *ophthalmos*, ochiu, și *skopein*, a privi). — Să numește astfel un instrument cu ajutorul căruia putem ilumina fundul ochiului și să-l cercetăm în toate amănuntele sale. Oftalmoscopul să

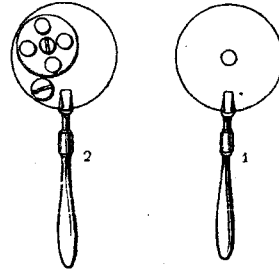

Fig. 195. — Oftalmoscop.

1. Model cu orificiu simplu în centru. 2. Model dispus astfel încât să teacă succesiv diferite sticle pe dinaintea orificiului.

compune din o oglindă concavă (găunoșită) spoită cu argint viu, care reflectează asupra fundului ochiului (retinei) lumina unei lampe așezate alături. Oglinda este ținută de un mâner și în mijlocul ei este o gură de 3-4 milimetri diametru, pe dinaintea căreia poate să treacă una după alta mai multe sticle sferice. Lumina reflectată de oglindă merge de luminează fundul ochiului, care retrimite la rândul lui raze

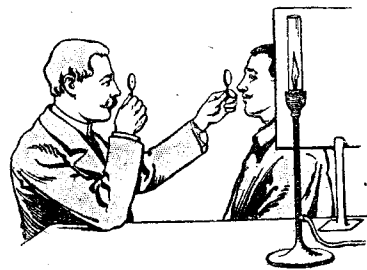

Fig. 196. — Examenul ochiului cu oftalmoscopul.

luminoase, dintre cari o parte refractată străbate gaura oglinzii și merge în ochiul observatorului, care poate în acest mod să vadă și să cerceteze cu deamănuntul retina bolnavului.

OFTICĂ. — Caută la TUBERCULOZĂ.

OCHIELE. — Caută la OBIELE.

OGLINZI. — Stațiune balneară și climaterică lângă orașelul Târgu-Neamț, la o depărtare de 20 minute cu trăsura. Ea este

așezată pe culmea munților păduroși din vecinătatea Neamțului, pe un platou frumos încunjurat de o vegetațiune bogată de stejari și brazi; adăpostită de vânturi. Clima este dulce, temperată și constantă. Temperatura mijlocie în timpul verii este de 18°. Apele dela oglinzi sunt sărate și iasă din trei izvoare. *Izvorul I* are o apă turbure cu miros de hidrogen sulfurat (*apă puturosă*), foarte sărată la gust, bogată în gazuri (acid carbonic); în atingere cu aerul să turbură și să depune un strat galben de sesquioxid de fier. *Izvorul II* are apă mai concentrată, sărată la gust, nu are hidrogen sulfurat. *Izvorul III* are o apă limpede, fără culoare, cu puțin miros de hidrogen sulfurat, foarte sărată și concentrată (*apa minerală dela Oglinzi*). Acest izvor este captat și servește pentru băi. În *mlăștinile* râulețului *Hătinei*, ce să scoboară din dealul Neamțului, să află un nomol untos, negru, care conține pe lângă substanțele saline al apei minerale și o mare cantitate de materii organice, fier și fosfați. Din apele dela Oglinzi să scoate sarea pentru băi, care să exportează în cutii de câte 2 chilogramme, doza pentru o baie. Băile dela Oglinzi să recomandă în *scofuloză*, *limfatism*, *rachitism*, *reumatism*, *boalele de piele*, *boalele de mîtră*. Stabiliment modern de băi, cu sală de inhalăție și idroterapie. Otel mare cu tot confortul. Viață efină și plăcută prin excursiunile ce să pot face prin minunatele împrejurimi (Mănăstirea Agapia, Văratec, Neamțu, etc.).

OIȘEA. — Caută la URZICĂ.

OLĂNEȘTI. — Stațiune balneară în județul Râmnicul-Vâlci, în vecinătatea Călimăneștilor, la depărtare de 14 kilometri dela capitala județului și la o înălțime de 280 metri deasupra nivelului Mării Negre. Localitate pitorească înconjurată de păduri întinse, de ambe părțile râulețului Olănești. Clima este dulce, plăcută, fără curenți. Numărul izvoarelor este de 40, iar apele sunt atermale, unele saline, altele magneziene și altele saline sulfuroase și iodurate. *Apele sulfuroase* să întrebuințeze în băi, iar cele mai slabe, pentru băut; să recomandă în reumatism, gută, scrofuloză, boale de piele. *Apele fieruginoase* să beau pentru anemie, cloroză, și slăbiciune generală. *Apele alcaline* sunt bune de băut pentru cei ce sufer de pietricele în beșica udului și la rinichi; *nomolul* să dă sub formă de cataplasmă în răni și umflături reumatismale. *Apele saline amare* sunt bune în constipație (încuietură), dropică (boală de apă),

dispepsie (mistuire grea), etc. Apele *bromodice* să întrebuințeze sub formă de băi în scrofuloză, reumatism, tumori (bolfe), isterie, paralizii. În stațiune sunt 2 oteluri și un restaurant. Imprejurimile admirabile (Mănăstirile Cheia și Cozia, Călimănești, Valea Lotrului și Valea Oltului, Brezoiu, Voineasa, Bivolari, Șipotete, etc.). Stațiunea aceasta nefid îngrijită este astăzi în completă decadență. Păcat!

OLBALT. — Caută la SILNIC.

OLEA EUROPAEA. — Caută la MASLIN.

OLEAT DE SODĂ, eunatrol. — Combinațiune a sodei cu acidul oleic, care este principiul activ al unt-de-lemnului. Să prezintă sub formă de praf alb, solubil în apă. Să întrebuințeze ca colagog în litiaza biliară (pietricele de ficat), în doză de 2-5 grame pe zi, în pilule sau în poțiuni (să ia timp de 3-4 luni); să mai dă și în formă de injecțiuni sub piele, 1-2 grame.

OLEIU, oloiu. — Caută la ULEIU.

OLEIU DE RICIN. — Caută la RICIN.

OLFACTIUNE (lat. *olfactio*). — Să numește astfel simțul special care ne dă noțiunile relative la *mirosul* sau *odoarea* corpurilor (vezi ODORAT și ODORI).

OLIBAN. — Caută la TĂMAIE.

OLIV. — Caută la MASLIN.

OLIVEOL. — Acidul oleic, care este principiul activ al unt-de-lemnului, să prezintă sub două forme izomerice: A și B, cari diferă prin punctul de solidificație. Forma B să numește *oliveol*, care să bucură de însușirea de a topi pietrele (calculii) din ficat; este un bun dizolvant al colestereinei. Oliveolul să dă în colicele de ficat în capsule gelatinoase de câte 1 gr. 50 ctgr., două pe zi, doză suficientă pentru a suprima fără narcotic o criză de ficat (doză curativă); ca doză preventivă, 1 gr. 50 ctgr. pe zi, în timp de 10 zile în șir în fiecare lună, face să nu să mai repete colicele de ficat. Este bine să să beie cam la 2 ore după ce s'a luat oliveolul câte un pahar mic de apă de Vichy, căldută a cărei alcalinitate sarează excesul de oliveol neintrebuințat la dizolvarea colestereinei.

OLOGEALĂ. — Caută la PARALIZIE și PARAPLEGIE.

OMAC. — Caută la ACONIT.

OMAG, omeag. — Caută la ACONIT.

OMAN. — Caută la IARBĂ MARE.

OMBILIC (lat. *umbilicus*, dela *umbo*, cocoase, gheb), *buric*. — În momentul nașterii co-

pilul este legat încă de mamă sa prin un fel de frânghie sau de șfoară groasă, lungă, găunosită, moale și flexibilă, cu ajutorul căreia el își ia sângele și materialele ce-i trebuie pentru existența și dezvoltarea lui, care șfoară să numește în medicină *cordon ombilical*. Indată după naștere moașa taie acest cordon, iar capătul care rămâne la copil cade dela sine după câteva zile și în locul lui să vede o rană mică care să vindecă repede (vezi *NOU-NĂSCUȚI*), lăsând în urma ei o cicatrice rotundă în formă de cerc și care să numește *buric* sau *ombilic*. Buricul să află aproape în mijlocul pântecului și este centrul așa zisei *regiuni ombilicale* (vezi *ABDOMEN*). De obicei buricul este ceva mai ridicat deasupra nivelului pielei din jur, dar să întâmplă uneori că el devine mai ridicat, mai bulbucă, prin apăsarea pe care o face mașul dinăuntru asupra lui în urma unei sforțări. În aceste cazuri avem ceea ce să chiamă o *surpătură* sau *ernie ombilicală*, care să prezintă sub forma unei umflături sau tumori globuloase, nedureroasă și cu culoarea normală a pielii. Această ernie poate să să ivească îndată după naștere sau mai târziu, la copil sau la adult, prin sforțări repetate, după același mecanism ca și celelalte ernii (vezi *ERNIE*). De altfel ernia buricului să reducă foarte ușor; la cea mai mică apăsare mașul intră înăuntru și pentru ca să-l ținem acolo este de ajuns să aplicăm un brâu anume făcut cu o perinută la mijloc, sau și mai simplu prin un dop (tampon) de vată strâns cu o fașă lată, sau să cumpărăm un *bandaj special pentru ernie ombilicală*, care să potrivește și mai bine.

OMEOPATIE, homeopatie (dela grec. *homiois*, asemenea, și *pathos*, suferință). — Această metodă de tratament a fost inventată de un doctor din Lipsca, numit Hahnemann, în 1796 având ca bază că *asemenea să vindecă prin asemenea* (similia similibus curantur), adică dând leacuri cari să producă aceleași efecte ca și efectele produse de însăși boala. Pe vremea aceea eră o credință că orice boală constă în o schimbare stricăcioasă produsă de o *putere fără materie*; credință care a dispărut de mult, mai cu seamă decând s'au descoperit microbii. Doctorul Hahnemann, luptând în contra unei puteri fără materie a redus medicamentele la *doze cât să poate de mici* (infinitesimale), a milioana parte din doza activă, ceea ce este absurd. Astăzi această metodă a căzut cu totul și omeopați nu mai sunt decât unii șarlatani cari exploa-

tează naivitatea unora, cari să influințează de vorbe goale, cum sunt toți cei săraci cu duhul. Mai sunt unii cari amestecă omeopatia cu *alopatia* (vezi acest cuvânt).

OMIAC. — Caută la *ACONIT*.

OMIDĂ (*Muscături de*). — Caută la *ALBINE*.

OMOFAGIE. — Caută la *APETIT*.

OMOPLAT (dela grec. *omos*, umăr, și *plate*, suprafață lată), *scapulă*, *spată*. — Omoplatul este tipul oaselor late și largi și constituie *umărul* pe de o parte cu *clavicula* (andreaua) și pe de altă parte cu osul brațului (humerus) cu care să articulează prin *cavitatea glenoidă*. Omoplatul să poate rupe prin o cauză directă (cădere, lovitură, glonț), iar tratamentul constă în imobilizarea membrului superior (vezi *FRACTURĂ*).

OMOROL. — Este o combinațiune a argintului cu albumina (10 la 100), sub formă de praf gălbui, care nu să topește în apă, nici în alcool, ci numai în soluțiunile de sare de mare și în lichidele fiziologice alcaline (ser, secrețiuni mucoase, soluțiuni de corpuri albuminoide). Să întrebuițează în formă de praf în suspenziune în apă sau în alifie ca antiseptic, în difterie și în blenoragie.

OMUȘOR, împărătuș (lat. *uvula*, *uva*, *columella*; grec. *staphyle*). — Cerul gurii să sfârșește înapoi prin o prelungire pe linia mijlocie ca un fel de limbuță, cunoscută sub numele de omușor. Uneori acest omușor este umflat, crescut și atunci este supărător, așa încât trebuie să tăiem o parte din el. Dacă atingem omușorul cu degetul provocăm vărsături; procedeu înleznicios care să poate pune în practică în cazurile de otrăvire, pentru ca cel bolnav să verse îndată otrava.

ONANISM (dela evreul *Onanie*, care pentru ca să nu aibă copii cu soția sa Thamar își aruncă sămânța pe pământ), *masturbațiune*, *malachie*, și, la femeie, *tribadism*, *clitoridism*, etc. — Acesta este un viciu care datează dela începutul omenirii și există la toate popoarele; el constă în a-și satisface plăcerea genitală singur, în mod artificial, fără a avea raport sexual. Onanismul să vede mai des în internate, cazarmă, penitenciare, din pricină că cei ce trăiesc acolo nu pot să-și satisfacă trebuința genezică în mod natural. Din nenorocire onanismul să constată și la copii, la tineri și chiar la adulți, de ambe sexele, ca un fel de rătăcire mintală. Norocul este că cei mai mulți cu timpul, ajungând la etatea

matură, să lasă de acest urât și primejdios obicei; iar cei ce nu să lasă nici odată de onanism sunt cu adevărat bolnavi, și atunci onanismul poate fi singura manifestațiune a unei aberațiuni psihice, sau poate fi preludiul sau semnul alienațiunii mentale (nebuniei). Turburările produse de onansim în sănătatea omului sunt multe și grave, constând mai cu seamă într'o sdruncinare nervoasă, din care pricină el este mai primejdios pentru copii și pentru femei; având ca urmare o slăbire fizică, micșorarea memoriei și inteligenței, o stare de tâmpeală adâncă (la bărbați și *spermatoree*). *Tratamentul* trebuie să fie mai mult preventiv. Copiii trebuie supravegheați de aproape, evitând orice le-ar putea turbura imaginațiunea; mai cu seamă trebuie supravegheați copiii din internate; igienă morală potrivită. Să va prescrie copiilor nervoși duși reci, băi sulfuroase, bromur de potasiu (1-2 gr. seara); curățenie locală completă; idroterapie, exercițiu, gimnastică, pat tare și nu prea cald; supraveghearea cetitului; copiilor anemici să va da fier, arsenic, cacodilat de sodă, etc. Dacă copilul are oxiiuri (viermușori la șezut) să va da santonină, clizme cu apă sărată (10 la 100); dacă are fimoză să va face circumceiziunea. In cazurile invecchite sugestiunea ipnotică.

ONICHITĂ (dela grec. *onyx*, unghie, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Inflamațiunea sau aprinderea cronică a dermului ungueal și a tegumentelor vecine. Onichita este de 3 feluri: *laterală* sau *unghie incarnată* (vezi UNGHIE), *sifilitică* și *scrofuloasă*. In onichita *sifilitică* inflamațiunea este de jur împrejurul unghiei și ea să dezvoltă încet sfârșind prin căderea acesteia; ea să tratează prin injecțiuni mercuriale, iar local cu iodoform, arderi cu perclorur de fier sau nitrat acid de mercur, etc. Onichita *scrofuloasă* să ivește la limfatici și scrofuloși; ea să tratează cu untură de pește, sirop de protoiodur de fier, iar local să pansează suprafața ulcerată cu emplastru mercurial de Vigo, sau smulgâng unghia și arzând toate cărnociile din jurul ei.

OPĂREALĂ. -- Caută la ARSURI.

OPĂREALA COPILOR MICI. — Caută la ERITEM.

OPINCI. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

OPINTICI. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă și Râșcovi).

OPINTIRE. — Caută la SFORTARE.

OPISTOTONOS (dela grec. *opisthen*, înapoi, și *tonos*, tenziune, întindere). — Contractura sau strângerea mușchilor spatelui cari for-

mează o boltă strâmbând corpul înapoi (vezi TETAN).

OPIU (lat. *opium*, grec. *opion*, dela *opos*, suc), *afion*. — Să numește astfel sucu lăptos care să scurge prin tăieturile sau sgărieturile făcute asupra căpăținilor (capsulelor) necoapte ale *macului somnifer* (vezi MAC). Sacul acesta în atingere cu aerul își pierde o parte din apă și să întărește (să solidifică) și ia înfățișarea și tăria unei gume-rezine, constituind *opiul* propriu zis. Opiul din comerț să vinde în bucăți rotunde sau turte de diferite mărimi, învelite în foi de mac, presărate cu semințe de *rumex patientia* (vezi ȘTEVIE DE GRĂDINĂ). Masa sa este solidă, grea, opacă, puțin lucioasă, cam moale la apăsare, are culoarea de cafea prăjită, odoare (miros) proprie și neplăcută, gust iute, amar și grețos. Sunt mai multe feluri de opiu: de Smirna, de Constantinopol, de Egipt, de India, de Persia și de China, opiu indigen, cari diferă între ele prin cantitatea de morfina pe care o conțin. Opiu este solubil în apă, în alcool, în acide diluate; insolubil în eter; arde ușor lăsând puțină cenușe. Opiu cuprinde mai mulți alcaloizi, cari sunt principii activi ai lui: *morfina*, *narcotina*, *narceina*, *papaverina*, *codeina*, *tebaina*, *laudanina*, etc. Opiul este un minunat *sedativ* (potolitor de durere), *ipnotic* (producător de somn); el face ca stomacul să poată suferi medicamentele tari (energice); câte odată este excitant (ațățător). Opiul să dă sub multe forme: *extract de opiu* sau *extract tebaic*, 1-10 centigrame, în pilule de câte 1-5 centigrame; *sirop de opiu* sau *sirop tebaic* (o linguriță de cafea conține 1 centigram de opiu); *pilule de cinoglos opiacee*, conține fiecare 2 centigr. de extract de opiu; *sirop diacod* (o lingură de supă conține 1 centigram de extract de opiu); *sirop pectoral*, conține 1 centigram de extract la 100 grame; *elixir paregoric*, conține 1 centigram de extract la o linguriță de cafea (doza 10-20 grame); *laudan* (vezi acest cuvânt); *clizme opiacee* sau *laudanizate*, 5-20 picături de laudan; *linimente opiacee* sau *laudanizate* (liniment calmant): balzam tranchil, 60 gr.; cloriform, 10 gr.; laudan 10 gr., sau extract de opiu, 1 gr.; extract de beladonă, 2 gr.; glicerină 20 gr. și ulei de mușețel camforat, 60 grame. — *Morfina* (vezi acest cuvânt). — *Codeina* să dă în doză de 1-5 centigrame pentru odată și până la 15 centigrame pe zi; sirop de codeină, conține 4 centigrame la o lingură ($\frac{1}{2}$ până la 2 linguri pe zi); injecțiuni sub piele (1 centigram pentru o in-

jecțiune, 2-4 pe zi). — *Dionina* sau *etil-morfina* are aceleași însușiri ca morfina, însă e mai ușor de administrat; bună în tusa convulsivă (măgărească); doza: 15 miligrame de 3 ori pe zi, sau 30 miligrame în o singură doză seara, contra tusei mai cu seamă la ofticoși; la tusa convulsivă la copii $\frac{1}{2}$ miligram, dela 1 an în sus, 2-3 miligrame; în injecțiuni sub piele, 1-2 centigrame. — *Narceina* să de 2-10 centigrame în pilule; cloridraturul să de în injecțiuni sub piele (2-5 centigrame pentru o injecțiune). — *Narcil* sau *etil narceină*, să de 5-10 centigrame pe zi, în sirop, pastile, pilule; în injecțiuni sub piele (2-4 centigrame). — *Papaverina* să de în doză de 2-10 centigrame. — Toate preparatele de opiu au inconvenientul că *constipă*, cu atât mai mult cu cât bolnavul stă în pat. Din această cauză vom recurge mai rar la ele și numai din când în când și la mare trebuință, iar pentru a provoca somn vom recurge mai des la alte medicamente: cloral, sulfonal, trional, etc. Intru cât privește *otrăvirea* acută cu opiu și preparatele lui să să caute la *Morfină* (Otrăvirea cu), iar pentru otrăvirea cronică la *Morfinism* și *Morfinomanie*.

OPODELDOCH (Balsam). — Caută la BALSAM.

OPOTERAPIE sau **ORGANOTERAPIE**. — Metodă nouă de tratament care constă în întrebuințarea *sucurilor* scoase din glande sau din țesutul unui organ pentru a combate la om accidentele provenite sau din absența sau din turburarea funcțională ori din funcționarea insuficientă a organelor sau țesuturilor corăspunzătoare, sau pentru a obține, cu privire la unele organe cari fiziologicește au cam aceeași slujbă, un rol de supliment, cum ar fi de pildă glanda tiroidă și timul. Pentru scoaterea *sucurilor* să întrebuințeze: 1° *organele proaspete* diluate într'un excipient oarecare (bulion sau dulceată), sau să dau în buline; 2° *organele uscate* sau pulverizate, date în buline sau tăblițe; 3° *extracte glicerinate* obținute prin macerațiunea în timp de 24 ore a organelor proaspete (în bucătăți indată după moarte) în glicerină, apoi filtrarea lor după ce li s'a adaus 3 volume de apă fiartă; 4° unele produse active izolate în mod artificial, cum sunt: *adrenulina* sau *iodotirina*. De obicei să iau organe dela animale tinere, afară de extractele organelor genitale. Aceste preparate să dau de preferință pe gură, mai rar prin șezut (în elizme); foarte rar prin injecțiuni pe sub piele, din cauză că pot de naștere la diferite accidente locale sau generale și sunt foarte dureroase.

— *Opoterapia gastrică* are ca element principal *sucul gastric proaspăt* luat dela animalul viu la care îi să face o fistulă gastrică (*gasterină*), care să zice că lucrează foarte bine în *dispepsia* dureroasă și în *gastrită*. *Gasterina* să prepară din suculluat dela căne, iar suculluat dela porc să numește *dispeptină*, care să de în *gastritele* cronice, în *atonia* stomacului, în *dispepsia* ofticoșilor, nevrastenicilor, cloroticelor. — *Opoterapia epatică* să aplică sub mai multe forme: *extract de ficat, fiere (bilă) de bou* concentrată și pusă în capsule, *ficat proaspăt*, mai ales *ficat proaspăt de porc*, tocat, din care bolnavul va lua zilnic 120 până la 200 gr. în bulion calduț. Să de în *ciroză* (emoragiile încetează, diureza să stabilește, ascita și edemele dispar, apetitul și bună starea reapar uneori în 8-15 zile). — *Opoterapia intestinală* constă în întrebuințarea unui preparat numit *euchinază*, care este un praf gălbui extras din mucoasa duodenului dela porc și care să de în capsule (5 după fiecare masă, 4-5 zile, apoi câte 3). *Pancreato-chinaza* este un amestec al *euchinazei* cu *pancreatina* (2-5 capsule de câte 20 centigrame, după fiecare masă). Să de în constipațiune cronică, enterită muco-membranoasă, diaree cronică, etc. — *Opoterapie medulară*: *măduvă proaspătă de vițel*, 100 gr. pe zi în zeamă de carne, sau *extract uscat*, 50 centigrame până la 1 gr. pe zi în praf sau în tăblițe. Să de în leucemia splenică, anemia infantilă pseudo-leucemică, anemia pernicioasă cu reacțiune mieloidă. — *Opoterapia ovariană*: *ovare proaspete* de vacă sau de vițea, 5-10 gr.; praf de ovare uscate sau *ovarină*, 10-20 centigrame. Să de în turburările menopauzei, amenoree, dizmenoree, etc. — *Opoterapie pancreatică*: *pancreas proaspăt*, de la oaie, tocat, 30 gr.; *pancreas uscat*, în tăblițe sau capsule; *pancreatina* (ferment solubil extras din pancreasul porcului), 50 centigrame până la 1 gr. Să de în diabet, în dispepsie gastro-intestinală. — *Opoterapie renală*: *rinichi de porc*, curățiți de invelișul lor, tăiați în bucăți și spălați cu apă distilată, apoi pisați într'o puiliță în 450 gr. apă sărată (7 la 1000); după ce să lasă în odihnă 4 ore să decantează, rămânând cam 400 gr, pe cari bolnavul le consumă în 24 ore, în 4 rânduri, în bulion. După 10 zile de cură odihnă de 4-5 zile. Să de în insuficiență renală, întreținând diureza, reducând sau făcând să dispară albuminuria. *Opoterapie renală* trebuie asociată cu *regimul lactat* sau *lacto-vegetarian*.

— *Opoterapia suprarenală*: capsule *suprarenale proaspete de oaie* (2-3 gr. pe zi); capsule în *praf*, 40-60 centigrame; *extract glicerinat* în injecții sub piele. Să dă ca toni-cardiac și vaso-constrictor, acest din urmă efect să dătoarește mai mult *adrenalină* (vezi acest cuvânt). — *Opoterapia testiculară*: *testicul proaspăt* de taur sau de berbec, 50 centigrame până la 1 gr.; *praf* în tablete de câte 30 centigrame, 5-10 pe zi. Să dă în senilitate, nevrastenie, impotență, tabes, oftică. — Mai sunt: *opoterapia pituitară, placentară, pulmonară, splenică, timică, tiroidiană*, pe cari ne mulțumim numai a le cită.

OPRESIUNE (lat. *oppressio*, apăsare), *greutate la respirare*. — Prin cuvântul *opresiune* să înțelege o stare în care omul încearcă o greutate mare în respirație simțind în același timp ca și cum l'ar apăsa ceva pe piept sau ca și cum i-ar strânge pieptul într'un cerc de fier. Bolnavului îi să pare că aerul nu pătrunde cum trebuie și cât trebuie în piept, din care pricină el face sforțări ca să tragă aer în plămâni. Sunt mai multe cauze cari produc opresiune: uneori sunt *boalele de plămâni* care fac ca aerul să intre cu anevoință (bronchita, pleurezia, congestiunea pulmonară, astma); alteori este o *boală de inimă* în care aceasta bate neregulat trimițând prea mult sânge de odată în plămâni; câte odată jocul plămânilor este împiedecat prin o *dezvoltare prea mare de gazuri în stomac*, care să umflă tare și plămâni nu mai au loc de a să lărgi când intră aerul în ei. Opresiunea, ori care ar fi cauza ei, nu vine prin accese, nici nu să ivește pe neașteptate dispărând tot astfel, cum să întâmplă cu *sufocațiunea* (înecăciune de piept). Cu toate acestea, ea are o însemnătate mare în multe boale de piept, cum este de exemplu la o pneumonie (aprindere de plămâni) sau la o pleurezie în cari greutatea la respirare poate să țină mai multe zile. Opresiunea fiind numai un semn al altor boale urmează că ea n'are tratament propriu, căci pentru ca ea să dispară trebuie vindecată boala care o produce.

OPRIREA UDULUI. — Caută la URINA. (*Retențiunea urinii*).

OPTOMETRU (dela grec. *optesthe*, a vedea, și *métron*, măsură). — Aparat de fizică medicală destinată a măsură întinderea vederii distincte. Cel mai întrebuițat instrument este optometrul lui Javal. Perrin și Mascart au inventat un optometru care să

întrebuițează mai cu înlesnire și mai repede.

ORĂCĂIRE. — Caută la ȚIPETE.

ORAȘE. — Este mare deosebire între locuitorii dela orașe și cei de la sate, ceea ce să poate vedea după boalele de cari sufer unii și alții. Astfel la orașe cei mai mulți locuitori mor de anemie, de febră tifoidă și de oftică, boale cari provin din stricarea aerului, din sărăcie cu toate lipsurile ei, din îngrămădire de prea mulți oameni la un loc restrâns, tot atâtea împrejurări cari îi fac mai primitivi de boale și în special de boalele mai sus pomenite. Locuitorii satelor însă sunt mai expuși la boalele cari provin din intemperii și din stricarea solului. Administrațiunile orașelor, alarmate cu drept cuvânt de mortalitatea cea mare a locuitorilor, s'au pus pe lucru și urmând poveștelor igienice au căutat să îmbunătățească condițiunile igienice și de traiu ale populațiunii, mai ales ale celei sărace. Astfel cele mai multe orașe au căutat să aibă apă bună de băut și în cantitate îndestulătoare, prin aceasta au făcut de a scăzut mult numărul bolnavilor de febră tifoidă și prin urmare mortalitatea generală, după cum s'a întâmplat în orașul Viena, unde mulțumită apei adusă dela munte, cazurile de febră tifoidă sunt foarte puține în raport cu ceea ce era mai înainte. Apoi s'a căutat ca să să amelioreze locuințele populațiunii sărace, să să cvite aglomerațiunile, să să îmbunătățească mijloacele de traiu, să să canalizeze stradole întretinându-le într'o stare de curățenie perfectă, precum și latrinele, urinarele publice, etc. tot atâtea măsuri mulțumită cărora igiena orașelor s'a îmbunătățit și odată cu ea și sănătatea locuitorilor. Dar nu este de ajuns ca numai administrațiunile să să îngrijească de sănătatea generală a locuitorilor, ci și aceștia trebuie să caute fiecare ca să trăiască în condițiuni cât să poate mai igienice, să aibă locuință cât să poate de bună, spatioasă, bine aerată, cu ventilațiune sistematică, bine încălzită; să să hrănească cât să poate de bine, având hrană de bună calitate și îndestulătoare; să să îmbrace potrivit după anotimp, evitând frigul, mai ales frigul umed, răcelile; să să servească de apă bună, filtrată; să facă exerciții potrivite profesiunii; să nu să obosească peste măsură; tot atâtea mijloace care îl pun pe orașan în pozițiune de a lupta cu succes în contra microbilor ce înconjoară din toate părțile și a celorlalte

cauze de îmbolnăvire.

ORĂTENII. — Caută la PASĂRI DE CASĂ.

ORB. — În România sunt o mulțime de orbi, dintre cari mulți au orbit chiar îndată după naștere în urma unei boale cumplite, numită *conjunctivită* sau *oftalmie purulentă* și care o capătă copilul din cauza murdăriei mamei bolnave de blenoragie (sculament). Această boală așa de cumplită în urmările ei poate fi ușor vindecată dacă să tratează la început (vezi OCHIU și NOUNĂSCUȚI). Mulți au mai orbit în urma variolei (vărsatului), boală care să poate preveni prin vaccinație (ultuire). Alții orbec din cauza sifilisului, a băuturilor alcoolice. etc. Până acum la noi nu a fost nici un ospiciu de orbi, așa că acești nenorociți au fost lăsați pe drumuri ca să cerșească sau în familiile lor, unde sunt oropsiți ca niște netrebnici. În anul jubilar de 40 de ani de domnie glorioasă a M. S. Regelui Carol I (1906), M. S. Regina Elisaveta, mama suferinzilor, a înființat *vatra luminoasă*, unde orbii își petrec amarul vieții învățând să cetească și să scrie, cântând și lucrând fie-care câte ceva pentru a acoperi în parte cheltuiala întreținerii lor.

ORBALT. — Caută la ERIZIPEL.

ORBIRE. — O persoană când nu vede este oarbă, suferă de *orbire*, care uneori poate să fie din naștere (congenitală). Orbii din naștere au celelalte simțuri (auzul, pipăitul, mirosul, gustul) mult mai dezvoltate și mulțumită acestora precum și unei educațiuni speciale în institute potrivite, acești nenorociți ajung și ei să trăiască împreună cu ceilalți oameni, mai ales atunci când sunt dați de mici în acele institute. — Alteori orbirea vine la o vârstă mai mult sau mai puțin înaintată în urma unei boale de ochi care nu să poate vindeca sau care nu a fost căutată la timp. În aceste cazuri vederea este pierdută pentru totdeauna, afară numai de acele cazuri unde să mai poate face vr'o operație, adecă să scoată perdele (vezi AMAUROZĂ, AMBLOPIE, CATARACTĂ, OFTALMIE; OCHIU).

ORBITĂ. — Caută la OCHIU.

ORBUL GĂNILOR. — Caută la EMERALOPIE.

ORCHITĂ (dela grec. *orchis*, testicul, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Caută la TESTICUL.

ORDONANȚĂ. — Să numește astfel o prescripțiune medicală, fie că ea constă în a *ordona* unele medicamente, fie că ea are de scop de a arăta regimul.

OREION. — Caută la URECHION.

OREZ, oriz, urez, uriz (*Oryza sativa*, fam. Gramineelor). — Plantă ierboasă aquatică care să cultivă ca cereală în India și China cu 2800 ani înainte de era creștină. Cultura orezului să face în Asia, America, Africa, în Europa prin Italia și Banat, la noi ar reuși prin bălțile Dunării (Iulie-August). Orezul formează baza nutrimențului popoarelor aziatice, întocmai ca grăul în Europa. Ca aliment orezul este mai puțin hrănitor decât grăul și săcara, fiindcă el conține mai puține materii azotate și grase decât aceste *cereale* (vezi aceste cuvânt); el este tipul alimentelor feculente. Orezul fiert în apă, sau în lapte, sau în supă, sau preparat cu ouă sau cu carne (*pilaful*) este un aliment plăcut la gust, ușor de mistuit. În medicină să întrebuințează mai cu seamă *apa* sau *tizana de orez*, care să prepară fierbând 20 grame orez în un litru de apă până ce el a crăpat bine și adăugând 60 grame de sirop de coacăze sau de gutui sau și un păharuț de vin bun negru. Această tizană este foarte bună în cazurile de diaree (urdi-nare) și iritațiune intestinală. *Făina de orez* este bună pentru cataplasme emoliente, mai cu seamă în boalele de piele. *Pudra de orez* când ea nu este parfumată, este cea mai inofenzivă pudră pentru dame.

OREXINĂ (Fenildiidrochinazolină). — *Cloridratul de orexină* este un derivat al *Quinolinei*; să prezintă sub formă de cristale albe cu gust amar și arzător. Este un stimulent al apetitului (cam greu de suportat uneori); să dă la oficioși, anemici și la convalescenți; 10-15 centigrame cu 2 ore înainte de mâncare, în pilule sau buline, în o ceașcă de zamă de carne (bulion). — *Tanatul de orexină* este un praf galbin fără miros, care nu să topește în apă, ci numai în acidele diluate. Este stimulent al apetitului ca și cloridratul, însă mai puțin iritant pentru stomac. Să dă 20-30 ctgr. în buline, prafuri (în apă îndulcită cu zahăr sau în lapte) sau în tăblițe făcute cu ciocolată.

ORPOL. — Caută la NAFTALAT DE BISMUT.

ORGANOTERAPIE. — Caută la OPOTERAPIE.

ORGANUM MAJORANA. — Caută la MĂGHERAN.

ORGANUM VULGARE. — Caută la SOVĂRV.

ORTOFORM. — Eter metilic al acidului amidoxibenzoic. Praf cristalin, fără culoare, fără miros, puțin solubil în apă. Antiseptic și anestezic local al mucoaselor și al părților denudate (arsuri, răni, pleznituri, sgărieturi). Să aplică pulverizat, *neamestecat cu nimic*. Pe dinăuntru să dă ca potoli-

tor de dureri (calmant) în cancerul (racul) și în ulcerele stomacului, în durerile de cap ale sifiliticilor; 50 centigrame până la 1 gram.

ORTOPEDIE (dela grec. *orthos*, drept, și *pais*, *paidos*, copil). — Astfel să numește partea medicinei care să ocupe cu tratamentul diformităților (schilodirilor) congenitale (din naștere) sau dobândite ale aparatului motor (de mișcare), având de scop ca să redeie părților cari constituiesc acest aparat, cum sunt: oasele, mușchii, încheieturile și nervii, forma și funcțiunile lor în total sau în parte. Indreptarea diformităților să face prin diferite *operațiuni ortopedice*, prin *îndreptări* forțate (silite) cu mâinile sau cu instrumentele, prin *osteoclazie* (ruperea artificială a oaselor strâmbe sau diforme), prin aplicare de *bandaje de ghips*, prin diferitele *bandaje și aparate ortopedice*. La acestea să mai adaugă ca mijloace ajutoare *masajul, gimnastica și electricitatea*. Diformitățile provin mai întotdeauna din o alterație primitivă a unei părți din schelet sau a unei încheieturi, care prin o dezvoltare anormală ia o conformațiune vicioasă. Ligamentele, tendoanele și mușchii prinși pe aceste oase bolnave sufer și ei și din înaintarea boalei rezultă pentru ei *scurtare, retracțiune, atrofie, paralizie*, etc. Afară de acestea mai contribuie la creșterea diformității mersul și greutatea corpului. Oasele din vecinătate mai ales cele lungi, capătă *curburi* (strâmbături) de compensațiune, apoi să ivesc *luxațiuni* (scrintiri), *diformitatea și roaderea suprafețelor* prin cari oasele vin în atingere între ele, de unde rezultă *scurtare și oprire* în creștere a oaselor, *retracțiuni și paralizii* de mușchi, etc. Uneori diformitățile sunt produse de pozițiunea (șederea) ce o iau copiii în școală (*scolioză*). Ortopedia trebuie să prevină aceste diformități și să le combată după ce s'au ivit; pentru aceasta ea trebuie să să facă din bună vreme și în bune condițiuni, pentru ca să combată leziunile chiar dela începutul lor, și tratamentul ortopedic va fi cu atât mai simplu, mai scurt și mai cu folos cu cât a fost început mai de timpuriu. Mulțumită ortopediei moderne să vindecă *cocoșafii* (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ), când sunt la începutul boalei, fixând șira spinării într'un aparat sau corset de ghips, aplicat dela gât și până sub solduri, lăsând libere mișcările brațelor și picioarelor, așa că copiii pot umbla la școală, să pot juca în aer liber și la soare pentru a-și îndrepta în același timp și starea generală. Indreptarea difor-

mităților să face cu *mâinile*, cu *instrumentele* sau prin unele *operațiuni speciale*; iar menținerea îndreptării să câștigă prin diferite *aparate de ghips, bandaje, și aparate așa zise ortopedice*; restituirea funcțiunilor să capătă prin *masaj, gimnastică, mecanoterapie, idroterapie, electricitate* (vezi aceste cuvinte). La noi în țară cea mai bună ortopedie să face în *Institutul de fizoterapie și chirurgie ortopedică* al doctorului Mărgăritescu din București, care institut este instalat și prevăzut cu toate aparatele cele mai moderne, fiind pus pe picior egal cu toate institutele similare din străinătate.

ORYZA SATIVA. — Caută la OREZ.

ORZ (*Hordeum vulgare* fam. Gramineelor). — Plantă erboasă care să cultivă mult pentru trebuințele economice și industriale (Maiu-Iunie). Din grăunțele de orz să face *maltul*, care să întrebuițează la fabricarea *berii* (vezi acest cuvânt). Grăunțele de orz decorticate (curățate de coaje) constituie *productul vegetal* cunoscut sub numele de *arpăcaș*, care să pune în supă. Tot din grăunțele de orz să face și *grisu* (grisa), *product vegetal* întrebuițat adeseori în bucătărie. Popoarele din țările nordice prepară *pâne* din orz, iar în țările sudice ale Europei și pe la noi orzul să întrebuițează și ca *nutreț* pentru cai. În medicină să întrebuițează grăunțele de orz pentru prepararea băuturilor (tizanelor) răcoritoare și nutritoare. Fâina de orz cuprinde la 100 părți: 12-14 materii albuminoide, 65-75 materii amidacee și 2-3 grăsime. *Decocțiunea* (fiertura) de orz, simplă sau îndulcită cu miere este bună ca băutură nutritoare la mulți cari sufer de *fierbințeală* (febră), mai cu seamă la bolnavii atinși de angină. Ea să mai dă în loc de lapte la copiii cari sufer de *gastro-enterită* (diaree sau urdinare cu dureri de stomac și de mațe). Orzul fiert cu lapte dulce este bun pentru *tusă*. Praful de *malt* uscat să dă cu succes la cei ce sufer de *dispepsie* (mistuire grea), 2-4 grame, cu apă sau buline (vezi MALT și MALTINĂ). Orzul fiert cu apă, strecurat și adăugându-să puțină piatră acră precum și o linguriță de miere, este o gargară bună pentru durere de gât, la gâlei, etc. — La *țară* babele dau să beie lehzuzelor ca să să întărească orz fiert cu vin, iar în contra tusei orz fiert cu lapte dulce. Pentru durere de gât să face gargară cu fiertură de orz. Pentru urcior la ochii să caută un bob de orz în balebă de cal, să înțeapă cu el urciorul, apoi să pune iar la locul de unde

s'a luat. In unele locuri să fac copiilor după naștere băi cu zeamă de orz.

ORZIȘOR. — Caută la Ocmu (Ulcior).

OS (lat. *os*, grec, *ostéon*.) — Oasele sunt

părțile dure (tari) și rezistente a căror totalitate, sub numele de *schelet*, formează pârghiile pasive puse în mișcare de către mușchi. *Scheletul* este format din 209 oase,

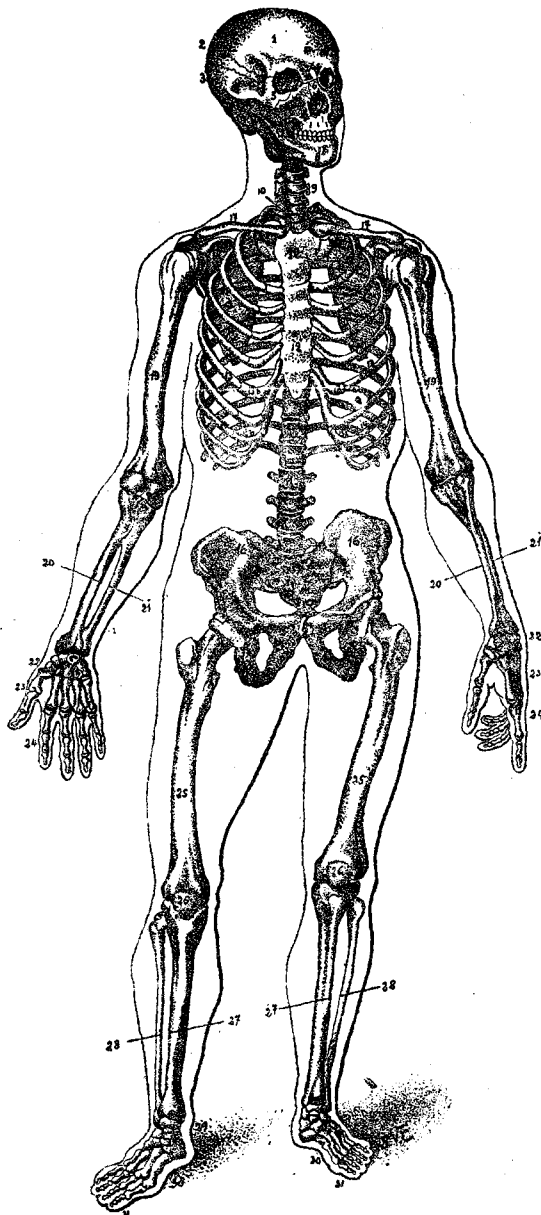

Fig. 197. — **Scheletul omului.**

1. Osul frontal. — 2 Osul parietal 3. Osul temporal. — 4. Maxilarul sau falca de sus.— 5. Osul malar (umărul obrazului). — 6. Oasele proprii ale nasului. — 8. Maxilarul sau falca de jos. — 9. Vertebrele cervicale. — 10. Vertebrele dorsale. — 11. Vertebrele lombare. — 12. Sternul (osul pieptului).— 13. Coastele.—14. Coastele false. — 15. Sacrul (osul crucii). — 16. Oasele iliace (ale șoldurilor). — 17. Claviculele (andrelele). — 18. Omoplatele (spetele). — 19. Umerul (osul brațului). — 20. Radiul. — 21. Cubitul. — 22. Oasele carpului. — 23. Oasele metacarpului — 24. Falangele degetelor dela mâni.—25. Femurul (osul coapsei).—26. Rotulele (oușoarele genunchilor).— 27. Tibiile (turloaiile sau fluerele).— (28. Peroneiele.—29. Oasele tarsului.—30. Oasele metatarsului. — 31. Falangele degetelor dela picioare.

impărțite astfel: 28 la cap, 4 la gât, 53 la trunchiu, 32 la fiecare membru superior și 30 la fiecare membru inferior.—Dintre toate oasele numai oscioarele auzului (vezi URECHE) sunt pe deplin dezvoltate, în momentul nașterii, toate celelalte sunt în stare rudimentară. Dezvoltarea lor să face pe rând începând cu claviculele (undrelele), coastele, fălcile, apoi oasele capului, cari nu mai sunt reunite prin *fântănele* (vezi CRANIU), columna vertebrală și în urmă oasele membrilor. Oasele după naștere cresc în grosime și în lungime, dar ele sunt încă slabe, puțin rezistente, supuse la îndoiri, la rupturi, la diformățiuni, din care pricină trebuie mare supraveghiere când încep copiii mici să umble să nu cadă, să nu să lovească. Afară de aceasta să va continua încă mult timp cu hrănirea numai cu lapte dacă voim ca oasele să să întărească. Oasele sunt pe deplin dezvoltate cam pe la vârsta de 25-30 ani, rămânând aproape neschimbate până la 50 ani, când în preajma bătrâneții ele încep a-și mai pierde din mlădierea lor, a deveni mai uscate și mai frângăcioase, de unde și sfatul ca cei bătrâni să să păzească de căzături și de lovituri, căci numai decât li se poate rupe câte un os și vindecarea la ei să face cu mult mai greu. La nașterea capul copilului este foarte mare în raport cu restul scheletului, constituind a patra parte, la 3 ani a cincea parte și la adult a opta parte. La cretini și la rachitici el rămâne tot mare. Scheletul femeii este mai fin și mai mic decât al bărbatului. Oasele sunt constituite la suprafață prin un țesut compact și conțin în interiorul lor o substanță moale, grăsoasă, gălbue sau roșietică, care să numește *măduvă*; ele sunt învelite de un fel de cămașă sau mai bine zis de o membrană (pelită) de țesut conjunctiv, care se numește *periost*. Acest *periost* are însușirea minunată de a reproduce pe din afară țesut osos pe măsura în care acest țesut este rezorbit pe dinăuntru în dreptul măduvii. Această însușire a periostului mai servește la regenerarea oaselor când din cauză de boală doctorul taie o bucată oarecare, cu condițiune însă ca periostul să rămână pe loc. Compozițiunea chimică a oaselor constă în carbonat și fosfat de calce, grăsime și o substanță moale, elastică, care dacă să fierbe în apă să prefacă în *gelatină* (vezi acest cuvânt). Intru cât privește *forma*, oasele să împart în oase *lungi*, *scurte* și *late*. Cele *lungi* să găsească la membre și sunt sau ca niște stâlpi cari suportă greutatea corpului (mem-

brele inferioare, picioare), sau ca niște pârghii puse în mișcare de mușchi (membrele superioare, mâni); ele sunt găunoșite în partea mijlocie sub formă de canal, care este plin de măduvă, care însă nu trebuie să să confunde cu măduva spinării; capetele oaselor lungi sunt constituite de niște ace osoase întretășute astfel încât formează niște cavități mici ce le dă înfățișarea de burete întărit. Oasele *scurte* să găsească la mâni și la picioare a căror scujă cere soliditate și mobilitate. Oasele *late* formează părțile craniului și ai pieptului. Scheletul variază dela om la om; la unii oasele sunt mai lungi, la alții mai groase; apoi modul de viață, îmbrăcămintea, exercițiul zilnic, lucru cu mâinile, mersul, toate acestea măresc puterea lor de rezistență precum și grosimea lor. Greutatea totală a oaselor scheletului la un om de 25-30 ani este de 3-6 kilograme. Rolul oaselor este îndoit: pe de o parte de ele să prind mușchii, cari le pun în mișcare (vezi ARTICULAȚIUNI și MUȘCHI); iar pe de altă parte ele dau corpului omenească forma și soliditatea sa. — *Boulette oaselor*. Prin cădere sau lovire oasele să pot rupe sau pot sări din locul lor (vezi FRACTURĂ și LUXAȚIUNE); ele pot să să inflameze (aprinde) ca ori și care parte a corpului. Când inflamațiunea să mărginește numai la cămașa osului, la *periost*, avem ceea ce să chiamă *periostită*; când este mai adâncă, interesând corpul osului avem *osteită*; iar când aprinderea interesează atât periostul cât și osul avem *osteoperiostită*. Cauza acestor inflamațiuni poate fi o cădere sau o lovitură puternică asupra osului (*osteită traumatică*) sau o răceală mare, ivindu-să mai adeseori scrofuloși, limfatici, slabi de constituțiune (*osteită scrofuloasă* sau *tuberculoasă*), la cei ce sufer de sifilis (*osteită sifilitică*). *Osteita*, oricare ar fi cauza ei, să arată prin un punct dureros în o parte a osului, durerea este foarte mare, mai ales noaptea, și ea să mărește la cea mai ușoară apăsare, la cea mai mică mișcare; pielea începe a să inroși în acel punct, devine lucitoare și caldă; bolnavul are fierbințeală (febră), mai mult sau mai puțin mare, sete, lipsă de poftă de mâncare, uneori urdinare și vărsături. Cel dintâin lucru de făcut în asemenea cazuri este să punem bolnavul în pat, în odihnă completă, apoi vom unge partea dureroasă cu tinctură de iod; dacă însă umflătura crește vom pune cataplasme de făină de in, simple sau stropite cu laudan, iar în acelaș timp vom chema doctorul, care dacă inflamațiunea va fi dat în copt va

face o tăietură pentru ca puroiul să curgă. Pentru starea generală vom da bolnavului untură de pește, medicamente tonice și o hrană bună, pentru ca să prevenim *caria* osului. *Caria* are aceleași cauze ca și inflamațiunea simplă, descrisă mai sus; ea este însă cu mult mai gravă și mai greu de vindecat, căci osul bolnav *supurează* (face puroiu), să topește (să distrugă) încet cu încetul, iar pielea din dreptul lui să subțiază, să sparge (să ulcerează) și lasă să scurgă un fel de materie cenușie, cu miros urât, adeseori amestecată cu bucățele de os de mărime variabilă, numite *secvestre* sau *eschile de necroză (colți de lup)*, cari să deslipesce de os. Tratamentul este general adecă să vor da medicamente înărititoare, și local care constă în *tăieturi* și *răzuirea* părților necrozate (moarte). In cazurile de *osteită sifilitică* să va face un tratament mixt: iodur de potasiu în doze mari și injecțiuni de mercur. Pentru a fi mai lămurit asupra acestor boale de oase cetitorul să citească articoli: *Carie, Colți de lup, Columna vertebrală, Eschile, Necroză și Secvestru*. Afară de acestea oasele mai pot fi atinse de inmoiere și de diforțiuni spontanee cunoscute sub numele de *rachitism* (vezi acest cuvânt).

OSPICIU. — Stabiliment în care să caută nebunii sau alienații (Măreuca, etc.), incurabili (Pantelimon), copiii găsiți, surdo-muții, orbii (Vatra luminoasă), etc. — Caută și la SPITAL.

OSTEITĂ (dela grec. *osteon*, os, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). Inflamațiunea osului. — Caută la Os.

OSTENEALĂ. — Caută la FATIGĂ.

OSTEOMALACIE (dela grec. *osteon*, os, și *malakos*, moale). — Această boală să arată arareori și ea să produce prin decalcificațiune, adecă dispariția sărurilor de calce din oase, ceea ce aduce cu sine înmuierea scheletului, și ca rezultat final fracturi multiple și diforțiuni osoase. Ea să poate cunoaște din vreme prin cantitatea foarte mare de fosfate cari să găsesce în urină (ud). Osteomalacia să vede cu mult mai des la femei decât la bărbați și este ajutată de sarcinile repetate, de alăptare, de sărăcie și lipsă de carne în hrană. *Semnele* acestei boale sunt: dureri în șira spinării, în șolduri și la membre; dureri cari vin prin crize, apoi ele devin continue și să mărească prin mișcări și apăsare, diu care pricină bolnavul stă toată ziua nemișcat; diformități cari rezultă din îndoiră oase-

lor, turtirea vertebrelor (a inelelor cari compun șira spinării) din care cauză corpul să micșorează, să împușinează; fracturi (frânturi) de oase; palpitațiuni (bătăi de inimă); opresiune (apăsare în piept); bolnavul slăbește repede și moare. *Tratamentul.* Să va îmbunătăți traiul, dându-să hrană bogată în fosfate și săruri minerale ușor de mistuit și de asimilat: carne, pâne, ouă, lapte, legume uscate bogate în fosfate. Să va da preparate fieruginoase, cu fosfor, fosfate, chinină, untură de pește. Dintre preparațiunile cu fosfate să va da: fosfatul tribazic de calce (25 centigrame până la 1 gr. pe zi), asociat cu maltină (vezi acest cuvânt); glicerofosfat de calce și de sodă, ipofosfit de sodă, praf de os asociat cu fluorur de calciu; untură de pește cu fosfor (15 miligrame la 100), 1-4 lingurițe pe zi. Dar fiindcă medicamentele nu dau în totdeauna rezultat așa de bun să recomandă ca să să facă la femei *castrația ovariană*, ceea ce ar opri boala de a înainta; tot pentru același scop să va recomandă *opoterapia ovariană*, sau *apoterapia tiroidiană* (vezi OPOTERAPIE), sau injecțiunile sub piele de *adrenalină* (din o soluțiune de 1 la 1000 să va injectă o jumătate de gram).

OSTEOMIELITĂ (dela grec. *osteon*, os, *myelos*, măduvă, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Inflamațiunea măduvii oaselor produsă de o infecțiune microbiană.

OSTEOPERIOSTITĂ. — Inflamațiunea osului și periostului. — Caută la Os.

OSUL CRUCII. — Caută la SACRUM.

OSUL NOADEI. — Caută la COCCYX.

OTALGIE (dela grec. *otos*, ureche, și *algos*, durere). — Durere nervoasă de ureche (vezi URECHE, otită externă).

OTEL, hôtel (dela franc. *hôte*, oaspe, gazdă). — Foarte multe boale să iau din oteluri, unde merge tot felul de lume, cu fel de fel de boale molipsitoare. Pentru aceasta în toate țările s'au luat aspre măsuri ca să să dezinfecteze camerele după plecarea fiecărui călător. La noi însă din nenorocire, nu să ține seamă de aceasta și omul este în pericol de a să îmbolnăvi ori de câte ori petrece vr'o noapte în otel. Dacă în orașe suntem astfel amenințați, cu mult mai mult suntem în stațiunile balneare unde să duc mulți bolnavi molipsitori. Este timpul ca și în țara noastră să să iee serioase măsuri în privința otelurilor și autoritățile să vegheze la stricta lor

executare. — Pentru ca să se poată dezinfecta mai bine camerele de otel și să fie în condițiuni igienice, trebuie ca zidurile să fie tencuite cu ipsos și văpsite cu ulciu, pentru ca ele să se poată spăla cu înleznire; să nu fie colțuri nici unghiuri între tavan și ziduri; să nu fie decorațiuni pe tavan, nici perdele sau draperii pe la ferestre, cari trebuie să fie mari; să fie ventilatoare. Mobilierul cât să poate de simplu: pat de fier cu saltea metalică; scaune de lemn fără sculpturi, masă de asemenea sau de marmoră, etc., cari să se poată spăla cu ușurință; latrine cu apă în cantitate suficientă.

OȚET (lat. *acetum*). — Oțetul este un product al fermentațiunii acide sau acetice a lichidelor alcoolice. Astfel dacă punem vinul, berea, cidrul, alcoolul chiar, în vase deschise și le lăsăm la acțiunea aerului ele încep a să înăcri, a deveni acide prin fermentațiunea (vezi acest cuvânt) care să petrece în sânul lor. Cel mai bun oțet pentru trebuințele culinare este oțetul de vin, dar fiindcă vinul, în urma filoxerei, s'a împuținat, astăzi să întrebuințeze mai mult esența de oțet, care este periculoasă, sau oțetul de lemn, care nu este altceva decât acidul *pyrolognos*. Acesta, ca și oțetul de vin, dacă este bine rectificat, poate servi la mâncare. Oțetul bun de vin trebuie să fie limpede, să aibă un gust acru și un parfum plăcut. Oțetul stricat este turbure și depune pe fundul vasului un strat gros. Oțetul este un *condiment* (vezi acest cuvânt) bun, folositor, care asociat la diferite mâncări, înteește pofta de mâncare și ușurează mistuirea, însă numai cu o condițiune ca să nu să facă abuz de el, după cum fac mulți, cari mănâncă oțetul zilnic, ca să nu zicem cu lingura. Abuzul de oțet irită stomacul, produce acreli (răgăituri acre) și în cele din urmă strică cu totul sănătatea, după cum să întâmplă cu acele fete tinere, cari în dorința de a slăbi, și aceasta în scop de cochetărie, beau oțet în cantitate mare și în cele din urmă sfârșesc prin a să atacă. De oțet trebuie să să păzească toți cei slabi de stomac, cari sufer de dispepsie (mistuire grea), de acrimi și dureri de stomac, cari sunt predispuși la boale de piele. Pe *din afară* oțetul să întrebuințeze în fricțiuni pe piele, pe tâmpole, fiind un bun stimulent, sau în inhalatiuni în cazuri de sfârșeală, de leșin. — *Oțetul aromatic* să face din oțetul ordinar în care să pun specii sau plante aromatice, *trandafiri* (vezi acest cu-

vânt); cu acest oțet să spală rănilor pentru a să vindecă mai iute.

OTITĂ (dela grec. *otos*, ureche, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Caută la URECHE.

OTOREE (dela grec. *otos*, ureche, și *rhein*, a curge). Curgere de ureche. — Caută la URECHE.

OTRĂTEL. — Caută la LIMBA MIELULUI.

OTRĂVIRE. — Când auzi că cineva s'a otrăvit sau a fost otrăvit, din greșeală sau cu scop de sinucidere ori omucidere, te cuprind fiori în măsură cu mult mai mare decât atunci când auzi că cineva a murit de cutare boală. În acest caz te mulțumești a zice că așa a vrut D-zeu sau că omul n'a mai avut zile, vorba Românului; pe câtă vreme, când otrava este pricina morții te înduioșezi mai mult gândindu-te că acel om putea să mai trăiească. Cazurile de otrăvire sunt de multe feluri, căci multe sunt și lucrurile cari au însușirea de a otrăvi, natura fiind foarte bogată în privința aceasta. Otrava poate intra în corpul nostru prin gură (tubul digestiv), prin respirație sau prin piele, când aceasta este sgarăriată sau rănită. Otrăvile sunt unele *solide*, cum sunt: arsenicul (șoricioaica), bureții (ciupercile), fructele de beladonă (mătrăgună), iosciamul (măsălarită), datura (ciumăfaia), carnea bolnavă, macul, cocaina, etc.; alte *lichide*: acidul sulfuric (vitriolul) acidul nitric (apa tare), cloroformul, esența de oțet, etc.; și altele *gazoase*: aburi de cărbune, gazul de latrine, etc. — Otrăvirea cele mai adeseori să arată în mod subit, și are un mers repede și terminație grabnică, mai ales în cazurile de sinucidere sau omucidere, în cazurile de accident, de mâncări sau băuturi otrăvite. Astfel când o persoană sănătoasă este cuprinsă deodată de dureri mari de stomac, dureri cari să măresc prin apăsare cu mâna, de greață și de vărsături, apoi de diferite turburări în respirație și circulație (grăbire sau încetinire) și în cele din urmă de turburări nervoase, cum ar fi: agitație (neliniște), delir (aiurare), sau o stare de abatere profundă (moleșeală cu sfârșeală), suntem în drept a bănuși că a cea persoană este otrăvită și trebuie să-i dăm tot ajutorul care să dă în astfel de cazuri. Vom căuta ca bolnavul să *verse* otrava care o mai are în stomac, infundându-i un deget în gură pentru a-i gădili omușorul, până ce vine dela farmacie un vomitiv (emetic sau ipeca); apoi îi vom. dă un *purgativ* (curățenie) sau

ii vom aplica un clistir (foi de sinamichie și sulfat de sodă în apă); ii vom da medicamente să asude (sudorifice) și să facă urină multă (diuretice) dându-i să beie băuturi apoase și căldute în abundență; după care ii vom da un medicament contra otrăvii (vezi ANTIDOT), afară numai de cazul când nu cunoaștem otrava luată, când, să înțelege, nu putem să ne gândim la nici un antidot. Când să cunoaște otrava luată să va combate efectele ei prin mijloacele proprii (vezi ACIDE, ARSENIC, BELADONĂ, CIUMĂFAIE, CIUPERCI, etc.). — *Otrăvirea prin hrană* merită o deosebită băgare de seamă. Adeseori să întâmplă astfel de otrăviri, cari nu sunt provocate prin vr'o substanță otrăvitoare introdusă în hrană, cum ar fi arsenicul, arama, plumbul, etc., ci puterea otrăvitoare a hranei să datorește stricăciunii ei. Carnea care a început să putrezească este otrăvitoare prin substanțele chimice numite *alcaloide, ptomaine*, etc., cari s'au dezvoltat în ea. Din carnea putrezită de pește și de cal s'au extras două substanțe otrăvitoare (parvolina, idrocolidina); tot așa s'au extras și alte substanțe din alte cărnuri. Să întâmplă uneori că chiar carnea *proaspătă* a unui animal *sănătos* să cuprindă substanțe otrăvitoare, cari însă când sunt în mică cantitate sunt date afară de organismul omului sănătos, dar când sunt în cantitate prea mare ele pot produce accidente grave și chiar moartea. Să cunoaște întâmplarea nenorocită din anul 1905, dela gara Zoița, în ziua de sf. Gheorghe, când șeful gării, ș'a prăznuit ziua numelui având la masă mai mulți membrii din familie și mai mulți prietini, cari toți în număr de 19 s'au otrăvit cu carne dela doi miei tăiați în ajun; dintre acei nenorociți cinci au murit în câteva zile, între cari chiar mama și soția sărbătoritului. — Otrava intrată în organism am spus mai sus că fiind în cantitate mică este dată afară din corp prin diferite organe, între cari în primul rând să află rinichii. Când aceștia sunt sănătoși și funcționează bine lucrul este ușor; nu tot astfel este când rinichii sunt bolnavi, căci atunci otrava rămâne în cea mai mare parte a ei în corp și dă naștere la accidente grave. — Imprejurările în cari carnea *proaspătă* a unui animal poate să cuprindă substanțe otrăvitoare sunt mai multe. Așa este carnea unui animal gonit mult timp, de pildă a unui iepure, împușcat în goana copoilor. În acest caz iepurile îngrămădește în corpul lui multe substanțe otrăvitoare,

fabricate prin arderea activă ce s'a săvârșit în corpul lui în timpul fugii. Carnea aceasta nu numai că nu este bună dar este chiar vătămătoare pentru o persoană care suferă de rinichi, cari fiind bolnavi nu pot alege și da afară prin urină otrava din sânge. Trebuie să să știe că *cu cât un animal a fost omorât mai repede, fără chinuri, cu atât carnea lui proaspătă este mai bună pentru hrană.* — Cărnurile conservate în cutii din cauza putreziciunii lor dau naștere adeseori la otrăviri. Cutiile cu carne, cu pește, cu raci, când au capacele umflate ne arată că conținutul lor este intrat în descompunere, în putreziciune, dând naștere la gazuri cari au umflat capacele, Sălămuriile, cărnații, budincile, etc., din cauza relei lor preparații adeseori să descompun mai ales în partea lor centrală. Carnea de morun când să strică ia o culoare roșie deschisă datorită unei ciuperci microscopice, unui mucegaiu, care strică sănătatea celui ce o mănâncă. Același lucru să poate întâmpla cu racii, scoicile, stridiile, midiile, etc., cari de multe ori sunt tot atâtea cauze de otrăviri. În corpul midiilor s'a găsit o substanță otrăvitoare, numită *mitilatoxină*, îngrămădită mai ales în ficat. — Imbolnăvirile din pricina mâncării rele, poporul nostru le numește *aplecate*. Turburările încep curând după înghițirea cărnii stricate, 2-3 ore după mâncare, rar după mai multe ciasuri. Uneori, foarte rar, ele să pot ivi chiar după 2-3 zile, și atunci trebuie să presupunem că turburările aceste sunt datorite dezvoltării unor microbi ce să găseau în carnea înghițită și cari aveau trebuință de un timp mai lung pentru a să dezvolte. *Semnele* otrăvirii prin hrană variază după gradul de otrăvire. În forma *ușoară* avem greață, vărsături, dureri de stomac, (colici), cari încețază după câteva ore; apoi, accidentele acute dispar repede rămânând însă o stare saburală pronunțată, cu lipsă de poftă de mâncare, urdinare puturoasă, umflarea pântecelui. În forma *mijlocie*, începutul este același ca mai sus, însoțindu-să și de icter (gălbinare); apoi după ce a trecut perioada acută bolnavul rămâne cu fața palidă, trasă, fără putere, cu limba încărcată, albă, gura păstoasă, amară, constipație urmată de urdinare puturoasă; lipsă de poftă de mâncare; pulsul rar și slab; convalescența lungă. În forma *gravă*, otrăvirea ia dintr'odată caracterul febrei tifoide sau a colerei terminându-să prin moarte. — *Tratamentul*: înainte de toate trebuie golit stomacul, provocând vărsături

prin infundarea degetului în gură sau mai bine dând *emetic* (câte 5 centigrame din 5 în 5 minute până varsă), sau ipeca, sau sulfat de cupru (20 centigrame); când bolnavul nu poate varsă îi să va introduce o sondă ezofagiană și să va spăla stomacul; când otrava a trecut în mațe, să va da o curățenie; apoi antiseptice intestinale (salicitat de bismut, iodoform; cărbune vegetal, 2-4 lingurițe); regim de lapte. — Mai este un fel de *otrăvire* care să face pe încetul, prin doze mici repetate, în mod cronic, care s'ar putea numi mai bine *intoxicațiune* și care rezultă din exercitarea unei profesii nesănătoase, cum este otrăvirea înceată produsă prin *plumb* la zugrăvi, la topitorii de litere, etc., prin *mercur* la lucrătorii ocupați cu aurirea metalelor prin alte procedee, nu prin galvanoplastie; prin *fosfor* la acei ce fabrică chibrituri. Aceste otrăviri să fac în mod progresiv, pe neștiute, ceea ce le face să fie și mai grave, putând da naștere la paralizia mușchilor trunchiului, spatelui, mânilor, etc. Mulți din acești nenorociți sunt siliți să să lase de meșteșug pentru totdeauna sau pentru un timp oarecare, dacă nu iau precauțiuni igienice și medicamentoase, prescrise de doctor; ventilațiune regulată și constantă a atelierelor, băi frecvente, îngrijiri amănunțite de curățenie, etc. Pentru tratamentul special al fiecărei intoxicațiuni, să să caute la: FOSFOR, MERCUR, PLUMB.

OU (lat., *ovum*). — Intre articolele de hrană unul din cele mai de căpetenie este *oul*. Când cineva a zăcut de o boală lungă și a slăbit mult, la ofticoși, la anemici și la toți cei slabi le recomandăm să mănânce *ouă*. Cele cari să mănâncă mai mult sunt ouăle de *găină*, apoi vin ouăle de *rață*, de *gâscă*, de *curcă*, de *bibilică*, mai rar ouăle de *fazan*, de *struț*, de *găină de mare* și de *broască făstoasă*. Afară de acestea mai sunt ouăle de pește, *icrele*, cari la noi să mănâncă foarte mult. Fiindcă *ouăle de găină* sunt cele mai întrebuințate ne vom ocupa mai mult de ele. Oul de găină cântărește în termin mijlociu 60 grame și să compune din *găoace* sau *coaje* (6 gr.), care este un înveliș tare format din carbonat și fosfat de calce; din *albuș* (36 gr.), care este o masă viscoasă, transparentă, formată de *albumină* sau materie azotată care să incheagă la căldură de 75°; din *gălbiniș* (18 gr.), care este o masă opacă, moale, compusă din substanțe proteice și grase, din fosfate și mai cu seamă din o grăsime fosforată cu însușiri stimulente, numită *leci-*

tină (vezi acest cuvânt), care să găsește în cantitate cam de 50 centigrame într'un ou și să distruge prin fierbere; afară de aceste gălbinișul este bogat în compuși fieruginoși asimilabili, mai cu seamă în *ematogen*, ceea ce face ca gălbinișul să fie și un bun medicament tonic și reconstituant. Din aceste rezultă că oul are o valoare nutritivă foarte mare, mulțumită materiilor azotate și grase; un ou este tot așa de hrănitor ca și 120 grame de lapte de vacă. Mai mult decât atât, laptele este un aliment plăcut la gust, ușor pentru stomac, care îl mistue cu înleznire cu condițiune însă ca el să fie *proaspăt*, căci dacă este *vechii* și a început să să descompună el are un gust rău, să mistuie cu anevoință și produce răgăituri neplăcute. Pentru a cunoaște dacă un ou este *proaspăt* avem mai multe mijloace la îndemână: punem oul în apă puțin sărată, dacă el este din aceea zi cade îndată la fund; dacă este de 2 zile nu atinge tocmai fundul; dacă este de 5 sau de mai multe zile el rămâne la suprafață și găoacea lui iasă cu atât mai mult afară cu cât este mai vechii; — sau ținem oul între ochiu și lumină, îl ochim cum s'ar zice, dacă este *proaspăt* el este transparent peste tot, nu prezintă nici un punct opac; — sau cântărim oul, având în vedere că un ou ordinar are 55 până la 60 grame, și dacă el este mai ușor aceasta însemnează că este vechii. O chestiune de mare importanță este *păstrarea ouălor* pentru a le feri de putreziciune, pentru aceasta să recomandă ca ele să să pună îndată după ce au fost ouate într'un amestec de nisip alb, sare și cărbune, cari astupă porii coajei și aerul nu poate să pătrundă și să vie în atingere cu gălbinișul ca să-l descompună; — sau să să cufunde ouăle îndată după ce au fost ouate în lapte de var. Dar ori cum s'ar păstra, după 15 zile ouăle nu mai sunt bune de mâncat și cine vrea să să hrănească bine să caute să mănânce ouă cât să poate de proaspete. Modul de preparațiune este foarte variat, ceea ce constituie un mare avantaj. Ouăle *crude* nu să mănâncă decât numai de acei ce caută să scape de răgușeală sau să aibă voce deschisă. Cel mai bun mod de preparațiune este *oul fiert moale*, pentru care oul nu trebuie să steie mai mult de două minute și jumătate în apa care fierbe în clocote, ceea ce este de ajuns ca albușul să-și piardă din viscozitate fără ca să să închegie. Oul fiert moale este cel mai ușor de mistuit și foarte bun pentru copii și

convalescenți. *Ochiurile* să prepară lăsând oul fără coaje în apă clocotindă timp de 5 minute până ce albușul să încheagă; ele sunt ceva mai greu de mistuit; iar *ouăle tari*, mâncate singure sau cu salată sunt și mai grele. *Jumările și omletele* preparate din ouă proaspete și cu unt proaspăt să mistuie ușor, pe câtă vreme preparate cu brânză, cu ciuperci, cu rinichi, cu slănină sau cu șuncă sunt mai grele pentru stomac; mai ușoare sunt omletele cu verdețuri fine, omletele cu zahăr, omletele umflate (*omelette soufflée*). În medicină ouăle să întrebuițează sub mai multe forme; astfel, *coaja de ou* pisată mărunt să dă în contra acrimilor de stomac; *albușul de ou* servește la limpezirea siropurilor și vinurilor farmaceutice, și mai cu seamă la prepararea *apei albuminoase* (vezi ALBUMINĂ); iar *gălbînusul* intră în prepararea *laptelui de pasere*, etc. Gălbînusul mai intră și în unele formule de clizme alimentare. — Oule celorlalte animale citate la începutul acestui articol, și anume ouăle de rață, găscă, curcă, biblică, fazan, struț, găină de mare și de broască țestoasă să mănâncă tot sub aceleași forme culinare ca și cele de găină, dar să mănâncă cu mult mai rar. Intru cât privește *icrele*, ele sunt hrănitore, dar sunt foarte grele de mistuit. — La țară ouăle au multe întrebuițări medicale. Albușul de ou bătut cu rachiu să bea pentru *friguri*, după care apoi să umblă mult. Albușul de ou copt bine, peste care să presară piatră vânăată arsă și pisată bine, să pune în ochiu pentru *albeață*. La *arsuri* să pune ou amestecat cu unt proaspăt. La *tăieturi* să pune peliță proaspătă în care să afle albușul de ou, iar cine nu iasă cu udul să-și învelească vârful membrului viril cu această peliță. Pentru *oprirea sângelui* din nas să trage pe nas coaje de ou arsă și pisată bine. Când cineva voește să găsească locul unde este *junghiul* plimbă un gălbînus de ou cu un pahar pe corpul bolnavului și unde să sparge gălbînusul acolo este junghiul și în acel loc să presară tărâțe de grâu. La copiii cari *tuseșc* li să dă *lapte de găină* (vezi acest cuvânt) care să face din gălbînus de ou bătut bine în apă caldă îndulcită cu zahăr.

OUȘORUL GENUNCHIULUI. — Caută la GENUNCHIU.

OVAR (lat. *ovarium*, dela *ovum*, ou), *cui-barul ouălor*. — Glandele sexuale ale femeii să numesc *ovare*, cari sunt în număr de două. Ele sunt așezate în *micul lighian* de fiesare parte a *mitrei*, (vezi acest cuvânt

și figura 177), cu care sunt unite prin *ligamentul larg*. Formă lor este ovoidă și lungimea lor este aproape de 4 centimetri; greutatea unui ovar este între 6 până la 8 grame. Pe suprafața ovarului să vad cicatrice gălbui a căror număr arată de câte ori femeia a avut regule (period). *Trompele* sau țevile sunt cele două canale, așezate câte unul de fiecare parte a mitrei în grosimea ligamentelor largi. Ele sunt în raport cu ovarele prin niște *pavilioane largi*, iar înăuntru să deschid în mitră, în unghiurile superioare ale ei. — *Boalele* mai de căpetenie ale ovarelor și anexelor lor sunt următoarele: *Chistul ovarului* care să prezintă ca o tumoră (umflătură sau boț) și care la început trece nebagată în seamă până când ea a ajuns la o mărime oarecare; atunci femeia simte ca are ceva în pântece, iar când chistul este mare cât un cap de om bolnava simte un fel de greutate, are constipațiune (încuietură), îi să oprește udul, are vărsături, nevralgii și dureri în pântece. Chistul să dezvoltă foarte încet și durează mulți ani; el constă în o pungă plină cu un fel de apă. Tratatamentul lui este cunoscuta operațiune *ovariotomia*, adică deschiderea pântecelui și scoaterea ovarului bolnav. — *Ovaralgia* este *nevralgia ovarului* și să arată prin o durere în partea de jos a pântecelui, mai deseori la stânga decât la dreapta, și care să întinde în sus spre rinichi; ea vine la intervale variabile însoțindu-să de vărsături și de turburări în regule (la period); să observă mai des la femeile isterice. Tratatamentul constă în cataplazme de făină de in și în clizme cu laudan sau săpunase (supozitoare) cu opiu sau cu morfină. — *Salpingita* sau *salpingo-ovarita* (dela grec. *salpinx*, trompă) este inflamațiunea (aprinderea) trompei și a ovarului. Această boală este produsă de blenoragie, metrite, aborturi, nașteri, oftică, etc. Boala este *acută* și *cronică*. În forma acută la început avem semnele *peritonitei* (vezi acest cuvânt); iar în forma cronică, care poate urmă celei acute, sau poate să să ivească chiar dela început, *semnele* sunt: durere într'o parte sau amândouă părțile mitrei, în micul lighian și în stinghie, sau simțirea unei greutăți către șezut. Durerile să măresc prin umblare, mișcare, sdruncinăturile trăsării, prin statul în picioare, prin pipăire; uneori ele sunt foarte mari încât să aseamănă cu colicele de ficat sau de rinichi. Din pricina durerilor bolnava slăbește din ce în ce, să trage la față,

nu poate mânca, devine nervoasă și are fierbințeli (febră). *Tratamentul* constă în băi calde, pansament umed peste mijloc cu vată înmuiată și stoarsă bine, gutaperca pe deasupra, apoi fașe; vezicători, spălături vaginale cu irigatorul de 45°. Dacă s'a făcut puroiu să va deschide colecțiunea prin vagin sau să va face *laparotomia* (deschiderea pântecelui) și să va scoate părțile bolnave.

OVARINĂ. — Caută la *OPOTERAPIE* (*ovariană*).

OVARIOTOMIE. — Este o operațiune care constă în scoaterea ovarelor bolnave (vezi *OVAR*).

OVARITĂ. — Inflamațiunea sau aprinderea ovarelor (vezi *OVAR*).

OVĂS (*Avena sativa*, fam. Gramineelor). — Să întrebuințază sămânța, care este un medicament calmant pentru tuse; analeptic, care contribuie la restabilirea forțelor în convalescență; aliment foarte bun pentru copii. Tizana sau băutura de ovăs să face din 20 gr. la un litru de apă în care să fierbe.

OVULE. — Să numesc astfel niște globulețe în formă de ou, de mărimea unui ou de porumbel și formate din glicerină întărită prin adaugere de gelatină. Aceste ovule să introduc ca și tampoanele în fundul vaginului, pentru ca să lucreze asupra gâtului mitrei. Să întrebuințază curate sau cu diferite medicamente antiseptice, analgezice (potolitoare de dureri) sau astringente. De obicei ovulele să întrebuințază în inflamațiunile de mitră (*metrite*).

OXIGEN (dela grec. *oxys*, acid, și *gemma*, a zămislî, a face să nască). — Oxigenul este un gaz fără culoare, fără miros, fără gust, solubil în apă (28 c. c. la un litru de apă la 20°), mai solubil în alcool, lichefiabil. El este foarte răspândit în corpul omenesc (liber în căile aeriene, dizolvat în plasmă, combinat în globulele roșii ale sângelui în stare de oxiemoglobină); acțiunea lui oxidantă asupra țesăturilor produce căldură și putere. Oxigenul ajuns în plămâni, în alveole, este absorbit în mică cantitate de către șerul sângelui prin soluțiune și în cea mai mare parte de *emati* prin fixațiune. Această absorpțiune variază puțin cu tenziunea oxigenului și proporțiunea lui în aerul atmosferic. Oxigenul să dă în inhalațiuni la bolnavii ațiși de pneumonie (aprindere de plămâni), broncopneumonie, oftică, pentru a ușura respirațiunea, a calma dispneea. El să în-

trebuințază de către aeronauți, de cei ce lucrează în mine, de cei ce să urcă pe munți înalți pentru a combate efectele rarefacțiunii aerului. Să mai dă în contra dispneei (respirațiunii grele) la cei ce sufer de boală de inimă, la astmatici, otrăviții cu oxid de carbon și alte gazuri, la copiii născuți înainte de timp. Pentru acțiunea lui asupra funcțiunilor stomacului să dă în vărsăturile incoercibile (cari nu să pot opri), în răul de mare, în anorexia cloroticilor. Pentru acțiunea sa asupra nutrițiunii să dă în diabet (boală de zahăr), albuminurie, obezitate (boală de grăsime) pentru a grăbi arderile. În febra tifoidă (cu cianoză) el mărește diureza și producțiunea ureei. La înecați și la spânzurați el nu dă rezultate bune ca respirațiunea artificială și ca tragerile ritmate ale limbii. Pe *dinafară* oxigenul să întrebuințază ca antiseptic puternic. — *Inhalațiunile* să fac cu baloane de cauciuc umplute cu oxigen, care iasă prin o țeavă (un tub) prevăzută cu un robinet. Oxigenul este respirat sau deadreptul la eșirea lui din balon și în acest caz să pune orificiul tubului în apropierea nărilor sau a gurii deschise a bolnavului, sau după ce el a trecut prin un vas de sticlă plin cu apă, prin care el să curățată, și în acest caz bolnavul trage oxigenul prin o țeavă dela

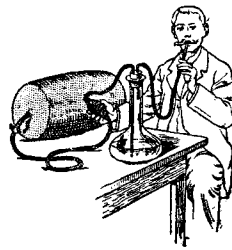

Fig. 198. — **Inhalațiune de oxigen.**

capătul tubului și pe care o ține între buze. Oxigenul este inhalat sau curat sau încărcat cu substanțe medicamentoase (creozot, eucaliptol, gaiacol, mentol). Dozele sunt foarte variabile după cazuri: 30-60 litri pe zi sau pe ședință. — *Apa oxigenată* sau *bioxidul de idrogen* este un lichid fără culoare, foarte dens, fără miros, cu gust înțepător, metalic; *curată*, ea poate degaja de 475 de ori volumul său de oxigen; apa oxigenată *oficială* nu poate degaja decât de 12 ori (pentru întrebuințare chirurgicală) sau chiar de 10 ori (întrebuințare medicală). Apa oxigenată din comerț cuprinde în totdeauna urme de acid cloridric, nitric sau sulfuric (pentru a o păstră). Apa oxigenată degajează oxigenul său în atingere cu fibrina sângelui pe care o încheagă sub formă de spumă groasă; ea este un oxidant puternic și nu trebuie confundată cu apa încărcată cu oxigen sub

presiuane (*apă oxigenată*). Aplicată local ea albește pielea și decolorează părul; în gură ea excită și îngroașe saliva (balele); injectată în venele animalelor provoacă o stare de somn, anestezie generalizată, incoercențe contractiunile inimii și respirațiunea; injectată sub piele provoacă edem subcutanat. Apa oxigenată să dă pe *din-întru* (foarte mult diluată) ca antiseptic gastro-intestinal, ca eupeptic (care ușurează mistuirea) și în contra greții și vărsăturilor (incoercibile sau nervoase). Pe *dinafară* ea să întrebuițează ca emostatic (opritor de sânge) în curgerile de sânge din nas (epistaxă), din gingii, etc.; ca anti-septic puternic în pansamentul rănilor atone (fără vlagă), cum sunt ulcerele cronice, la pansarea plăgilor și supurațiunilor gangrenoase (diabet) sau fetide (cu miros urât); în spălături la inflamațiunile de gură (stomatite), angine, otite cronice, pleurezii putride, infecțiune puerperală; în clizme în dizenterie și în cancerul șezutului; în injecțiuni în abcese tuberculoase. S'a mai întrebuițat în contra mâncărimei de piele, în eczemă (bube dulci), în degerături (ca

băi locale), pentru căderea părului (epiletor), pentru a topi ceara din urechi, etc. *Doză*: pe *din-întru* să dă apa oxigenată de 10 volume, una până la trei linguri diluată în o soluțiune sau în o apă minerală (Vichy, Vals) alcalină; pe *dinafară* apa oxigenată de 12 volume curată (emostatică) sau diluată (pe jumătate sau pe sfert) în apă curată sau alcalinizată.

OXIMEL. — Să numește astfel un amestec de două părți miere și o parte de oțet simplu (bun în angină), sau de oțet de scila (oximel scilitic) sau de *ceapă de mare* (vezi aceste cuvinte).

OXIURI. — Caută la **VIERMI INTESTINALI.**
OZENĂ. Caută la **NAS.**

OZON (dela grec. *ozein*, a mirosi). — Dacă facem să treacă în oxigen descărcături electrice, mai cu seamă obscure, acest gaz capătă însușiri nouă și în particular un miros tare și neplăcut, care i-a dat numele de *ozon* și care nu este altceva decât *ozigen condensat*. Ozonul să dă în inhalațiuni în tusa măgărească și în offică.

P

PACHEȘTI sau *bretele*. — Caută la **PANTALONI.**
PACHIDERMIE. — Caută la **ELEFANTIAZĂ.**

PACHIMENINGITĂ (dela grec. *pachys*, gros, *menix*, membrană, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Inflamațiunea sau aprinderea durei-mater (una din cele trei pelițe ale creierului) însoțită de îngroșarea ei, iar mai târziu de ruperea unui vas sangvin de nouă formațiune producând o emoragie (răvărsare de sânge). *Cauzele* acestei boale sunt: o febră infecțioasă, reumatismul, o lovitură sau rănire, nebunia; să vede mai des la copii și la bătrâni. Pachimeningita are 2 perioade. În perioada dela început, care ține mai multe luni, bolnavul are durere de cap, amețeli, strămtarea pupilei (luminiții), etc. În perioada a două, când s'a rupt un vas sangvin de nouă formațiune, dacă sângele răvărsat este în cantitate mică bolnavul are un fel de depresiune intelectuală (tâmpeală) progresivă; dacă el este în cantitate mare avem: apoplexie, comă, paralizia unei jumătăți a corpului, contracturi și convulziuni în membre; moartea vine după un timp oarecare. *Tratamentul* va constă în combaterea inflamațiunii meningei: lăsări de sânge la ceafă (lipitori, ventuze tăiate) sau din o

vână dela indoitura cotului (venesectie) revulzive (muștare), curățenii tari; iodur și bromur de potasiu, preparate arsenicale; toate fără mare succes, boala fiind aproape întotdeauna incurabilă.

PĂCLĂ. — Caută la **CEAȚĂ.**

PĂCURĂ. — Caută la **GEDRON.**

PĂDUCHE (lat. *pediculus*), *pediculoză*, *ftiriază*. — Sunt mai multe feluri de păduchi, unii cari trăiesc pe *cap*, alții pe *corp* și alții în partea de jos a pântecelui, în regiunea pubiană, numiți *păduchi lați*. Boala produsă de păduchi să numește *pediculoză* sau *ftiriază*. *Păduchia de cap* sunt niște insecte mici cenușii cu 6 picioare terminate prin cârlige și având o gură care poate mușcă și suge; femelele sunt mai numeroase decât masculii și ele ouă foarte des, 60 de ouă în 6 zile și 5000 în 2 luni; ouăle lor sunt lipite de păr. Păduchia aceștia pot da naștere la mai multe boale de piele (impetigo, pitiriază, prurigo); ei produc slăbiciune și anemie prin suferințele la cari dau naștere. *Păduchia de corp* sunt mai mari, decât ai capului, mai albi și mai iuți; ei să adăpostesc prin încrețiturile rufăriei, la gulerul cămășii, la încingătoare. Ei produc

mâncărime mare care silește pe om să să scarpine mereu producând astfel iritațiunea pielei, formarea de bube, coji, pustule, furnicele, etc. Acestea și cu insomnia produsă de mâncărime strică sănătatea generală. *Păduchii lați* au corpul mai lat decât cei ai capului și nu sunt așa cenușii; ei stau nemișeați, în loc de a să plimbă pe piele, infundându-și capul adânc în pielea dela rădăcina părului de care să prind cu ghiarele lor de dinapoi și din care pricină să smulg cu anevoință. *Tratament.* Pentru păduchii capului să recomandă ca să să tundă părul cât să poate de mic, pentrucă odată cu părul să cadă și ouăle prinse de el, apoi să va unge capul cu unt de migdale

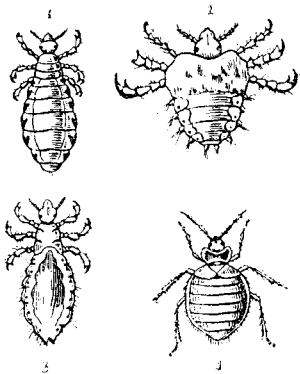

Fig. 199. — Păduchi (mult măriți).

1 Păduche de cap. — 2. Păduche lat. — 3. Păduche de corp. — 4. Păduche de lemn.

dulci, cu unt de lemn, sau cu orice grăsimă avem la îndemână, cari omoară păduchii asfixiindu-i (înăbușindu-i), pe urmă să spală capul cu o soluțiune de carbonat de sodă, 10 gr. 500 gr. apă. Pentru păduchii corpului să recomandă câteva băi de pucioasă, iar rufăria și hainele să vor pune la fum de pucioasă. Pentru păduchii lați să vor face spălături cu sublimat corosiv (1 la 500) sau să va unge locul cu ulei de terbențină ori cu unguent cinereu (alifie neagră de păduchi).

PĂDUCHE DE LEMN, ploșniță, ștelniță. — În călătorii, când ești silit să găzduiești prin diferite otele, nimic nu te îngrozește ca ploșnițele, cari nu iau în conziderare că ești ostenit și ai neapărată trebuință de odihnă, ci te sug cu nesaț spre a-și astâmpără foamea. Păduchii de lemn (vezi fig. 199) sunt niște insecte cari dau un miros urât după ce le-ai strivit; corpul lor este lung de 5 milimetri și lat de 3 mm., forma lui este ovalară, puțin mai îngust înainte; marginile sunt subțiri; culoarea roșie închisă,

corpul este moale și acoperit cu păr foarte fin și scurt; capul puțin pătrat cu o trompă tare și ascuțită cu care înțepă pielea și suge sângele; mirosul să datorește unui lichid conținut în o glandă. Ploșnițele ouă în luna Maiu; ouăle sunt albe și lunguețe. În timpul zilei ploșnițele stau ascunse prin crepăturile zidurilor, a paturilor, în dosul tablourilor, prin încrețiturile așternutului; ele pot răbdă de foame timp îndelungat, de aceea să găsesc și în case nelocuite de multă vreme; în timpul nopții iasă din ascunzătorile lor și să duc spre omul adormit, asupra căruia să lasă și din tavan, și îl sug până să satură, după care să duc iarăși la locul lor, contrar de ceea ce fac păduchii și puricii, cari stau pe om plimbându-să de colo până colo. Înțepătura de ștelniță este roșie, puțin umflată și foarte dureroasă, din pricină că în locul înțepăturii rămâne puțină salivă din gura insectei care este foarte iritantă. Înțepăturile aceste produc mâncărime mare, care de altfel dispăre repede punând apă rece curată sau cu puțin oțet ori spirt. Pentru stârpirea ploșnițelor să recomandă o curățenie foarte mare; să să uingă cu ulei de terbențină sau cu o soluțiune tare de acid fenic (10 la 100) sau de sublimat corosiv (1 la 1000), crepăturile zidurilor, paturile, sau să să presare peste tot *praf de insecte*, care are de bază piretru (zacherlin). — La țară să întrebunțează o plantă numită *păducherniță* sau *moartea ștelnițelor (lepidium rudérale)*, care nu le omoară ci numai le ametește, așa că dimineața să pot prinde și omori. Cel mai bun lucru însă este de a face *fum de pucioasă*, care le omoară cu siguranță.

PĂDUCHERNIȚĂ. — Caută la PĂDUCHE DE LEMN

PĂHARE. — Caută la VENTUZĂ.

PAIANJEN. — Caută la DIAFRAGM.

PAINJENI, paingăni, paianjeni, paianjini, paingi. — Sunt insecte cari fac parte din clasa *Arachnidelor*. Painjenii sunt de mai multe feluri: unii trăiesc prin case, șuri, garduri, pomi, unde își țes pânza sau *painjinisul*, ce le servește pentru a prinde muște și alte insecte cu cari să hrănesc, căci ei sunt carnivori; alții trăiesc în apă și alții în pământ. Aceștia să scot din pământ la țară de către copii cu ajutorul unui fir de ață, de capătul căreia atărnă un gogoloș de ceare, care să lasă în gaură și painjenul mușcând din ceară îi să înțeștează fălcile în ea și astfel e tras afară cu ața. Ei să mai prind și dacă să toarnă apă peste ei în gaură, până ce iasă afară. Painjenii

au un fel de venin pe care îl inoculează cu ajutorul unui cârlig cu care înțepă și dacă pielea e cam fină, înțepătura lor poate produce o umflătură mică și roșietică cu mâncărime, care nu este primejdioasă și să vindecă repede, fără nimic sau cu o spălătură cu apă cu oțet sau cu apă de Colonia. Pânțele lor cuprinde niște glande cari produc un lichid gros și care în atingere cu aerul să întărește și formează un fir, ca de mătăasă, cu care își țes pânza sau casa. — În poporul nostru painjenii joacă mare rol, așa: D-zeu iartă păcatele aceluia care omoară un painjen; vin musafiri când painjenul să ridice în sus pe ața lui în fața noastră; are să fie ceartă când să ridice la spatele nostru. Pânza de painjen amestecată cu miere vindecă mușcătura de painjen, beșica cea rea (dalacul) și umflăturile. Pânza dacă să pune pe o tăietură *oprește sângele de a curge*; udată puțin și pusă la pleoape desumflă ochii; frigurile să vindecă dacă înghiți trei gogoloașe (hapuri) făcute din pânză, în trei dimineți câte unul; dacă beai câte un gogoși de pânză luată de după ușă și o babă te descântă îți merge bine la dragoste; reumatismul să vindecă dacă faci fum cu pânză de painjen; orice copțură să vindecă cu un fel de blastur făcut din pânză de painjen, rășină, seu de vacă, ceară și făină de grâu; femeia care nu face copii să beie plămădeală de painjeni cu apă; painjeni pisați cu miere vindecă buba rea (dalacul).

PĂLĂMIDĂ. — Caută la **HOLERĂ**.

PĂLĂRIA ȘERPELUI. — Caută la **CIUPERCI** (Buretele șerpesc și Bureții pestriți).

PĂLĂRIE, clop. — Omul poartă pălărie pentru a-și apăra capul, fața și ceafa de arșița soarelui, de ploaie și de vânt, pentru aceasta pălăria trebuie să aibă margini largi, apoi ea mai trebuie să fie ușoară și mlădioasă pentru ca să nu strângă capul ca un cerc; stofa din care este făcută trebuie să fie permeabilă pentru ca să poată pătrunde aerul și nădușala să să poată evapora, uscă, iar nu să steie pe loc în atingere cu părul, pe care ținându-l ud în continuu îl slăbește și-l face să cadă. Numai o pălărie care întrunește toate aceste însușiri să poată zice că este bună. Astfel fiind, pălăria de lux a orașanului, numită *joben* sau *cilindru*, este cât să poate de rea, căci ea nu adăpostește nimic, este grea și prea tare în margini așa că la mulți le produce durere de cap, migrene; prin ea nu poate pătrunde aerul. Pălăria de păslă este

cu mult mai bună, însă cu condiție ca ea să aibă margini largi și în fund și în păreți să aibă mici găurele prin cari să să facă aera; ea este mlădioasă și ușoară, nu strânge capul și nu face durere de cap. Pălăria de paie, cu marginile largi este minunată pentru vară. — Țăranul român în multe părți poartă *căciulă* (vezi acest cuvânt) în tot timpul anului, ceea ce este foarte rău. În unele părți însă poartă în timpul verii pălărie, care este făcută din păslă înegrită, prea tare și prea grea, dar ori cum ar fi, tot este mai bună decât căciula în timpurile călduroase. Pe unele locuri au început și țărani să poarte în toiu verii pălării de paie, cu marginile largi, ceea ce este un mare progres din toate punctele de vedere, și nu putem în deajuns să laudăm începutul ce s'a făcut în multe sate, prin mijlocirea învățătorilor, de a fabrica astfel de pălării de către școlari. Păcat ca această măsură înțeleaptă nu s'a întins peste toată țara! — Despre pălăria femeii dela orașe n'avem multe de zis, căci ea nu este făcută, nici nu este purtată pentru ca să aducă vr'un folos igienic; ea este mai mult un pretext de a purta fel de fel de flori, pene și panglici, după cum poruncește afurisita de modă. Nenorocirea mare este că acest soi de pălării a început să să introducă în prin satele din apropierea orașelor, înlocuind tistimelul și marama.

PALAT. — Caută la **CERUL GURII**.

PĂLITURĂ. — Caută la **CONTUZIUNE**.

PALMĂ. — Caută la **MANĂ**.

PALOARE (lat. *pallor*), *gălbineală*. — Colorarea feței să schimbă, devine *palidă* din mai multe cauze: o turburare a circulației (emoragie sau pierdere de sânge, cloranemie, cloroză, anemie); o turburare digestivă (indigestiune sau nemistuire, inanițiune sau sfârșenie din lipsă de mâncare, otrăvire prin tutun); o acțiune nervoasă (emoțiune, cum ar fi o frică, spaimă, epilepsie, isterie). *Tratamentul* constă în combaterea cauzei.

PALPĂȚIUNE (lat. *palpatio*), *pipăire*. — Palpațiunea este un procedeu de cercetare de care ne servim când voim să examinăm o tumoră (umflătură, bolfă) lichidă sau solidă, sau să atingem o suprafață tare (craniu) sau o suprafață elastică și care să poată întinde cum ar fi regiunea pântecelui; în toate aceste cazuri prin pipăire căpătăm cunoștințe hotărâte, precize, pe cari nu le-am putea avea prin celelalte mijloace de

cercetare. Pipăind capul ne putem da seama de diforțaiunile lui, de raporturile de dezvoltare a oaselor cari intră în constituținea craniului și a feței. Pipăind pieptul ne dăm seamă de configuraținea sa și de dezvoltarea regulată sau neregulată a părților lui, precum și de diforțaiunile sirii spinării, de diforțaiunile produse de boalele de inimă și de plămâni, de vibrațunile toracice și rezonanțele vocale. Pipăind pânțele putem să știm dacă avem de a face cu o ascită (dropică) sau cu o tumoră, sau cu o sarcină; putem să cunoaștem dacă ficatul este umflat și dureros, dacă vr'un rinichiu este căzut, dacă beșica este plină de ud, etc. În chirurgie pipăirea ne arată dacă vr'un os este rupt, sau sărit din loc (scrintit), dacă s'a adunat puroiu în vr'un loc (abces), etc. Palpaținea combinată cu percuținea (ciocănirea) și cu *auscultaținea* (ascultarea cu urechea lipită de corp) este unul din cele mai bune moduri de cercetare.

PALPITAȚIUNE (lat. *palpitatio*), *bătaie de inimă*. — Dacă punem mâna pe piept în dreptul țatei din stânga simțim o bătaie. Această bătaie este produsă de *inimă*, care să găsește în piept sub sânul stâng, și care să strânge și să lărgește (să contractă și să dilată) pentru a împinge sângele și a primi sângele din corp. Prin această strângere și lărgire inima își schimbă volumul, forma și direcținea, ceea ce face ca vârful ei să să apropie de părțile pieptului lovindu-l și să să depărteze imediat, repetând același lucru ziua și noaptea dela naștere și până la moarte. Aceste lovituri alternative sunt *bătăile naturale* ale inimii, cari în stare de sănătate să pot numără până la 70-80 pe minut, și ele să fac așa de fin, cu putere așa de mică încât omul nu și le simte numai dacă pune mâna pe inimă sau să culcă pe inimă (vezi CORD și PULS). Când însă dintr'o pricină oarecare inima bate mai tare și mai iute ca de obicei, așa că bățile le simțim fără să punem mâna, atunci zicem că avem *palpitațuni* sau *bătaie de inimă*, sau *bătaie de piept*. Palpitațunile sunt caracterizate nu numai prin aceea că bățile inimii sunt mai iuți, dar și prin aceea că ele să fac în mod neregulat și câte odată și inegal, că ele sunt mai tari ca de obicei, încât devin supărătoare pentru bolnav. Palpitațunile nu sunt continue decât foarte rar; de obicei ele vin din când în când sub formă de *accese*, cari pot dură dela câteva minute până la un sfert de ceas și putându-să repeta de mai multe ori în cursul

unei zile. În momentul accesului puterea cu care bate inima este așa de mare încât să vede pieptul mișcându-să în dreptul ei și dacă punem mâna pe piept o ridică și pe ea mai mult decât în stare normală; bățile sunt foarte apropiate între ele și așa de iuți încât nu le putem numără; ele sunt uneori neregulate, adică o bătaie mai slabă sau mai scurtă urmată de mai multe băți egale ca durată și forță. Afară de acestea, bolnavul să află în timpul accesului într'o stare de indispoziținea (*să simte rău*) și are un fel de înecăciune, de strângere de piept, el este la față palid, alteori roșu. Palpitațunile fac pe om trist și îngrijat de viitorul său, gândindu-să numai decât la o boală de inimă, fără să să gândească că palpitațunile cele mai adeseori sunt de natură *nervoasă*, fără ca inima să fie stricată (bolnavă). Omul cel mai sănătos din lume poate să aibă palpitațuni când merge prea repede, când fuge, când urcă un deal, când face vr'o sforțare mare; sau când a mâncat ceva mâncări excitante, iuți, a băut prea mult ceaiu, prea multe cafele, sau băuturi alcoolice, sau când a fumat prea mult ori mai mult ca de obicei. Aceste palpitațuni sunt de natură *nervoasă (idiopatice)* și să văd mai des la persoanele cari sufer de nervi (nevrașenie), debile și mai cu seamă anemice, căci anemia (lipsa de sânge) este una din cele mai mari cauze ale acestor palpitațuni. Tratamentul lor constă în depărțarea cauzelor și într'un regim alimentar apropiat după starea fiecăruia; în preparațuni de fier și de chinchină (tonice), în exercițiu, în aer liber, gimnastică, idroterapie, după cum va judecă doctorul de cuviință; în palpitațunile curat nervoase puțin bromur de potasiu sau sodiu, dat în măsură potrivită ușurează numai decât bolnavul. — Mai rele, deși din fericire mai rare, sunt palpitațunile cari provin din o adevărată boală de inimă. În aceste cazuri palpitațunile sunt un simptom de multe ori foarte important al boalei de inimă, fie aceasta o miocardită, o endocardită cu insuficiență valvulară (când sunt stricate clapele inimii), fie o degenerescență grăsoasă a inimii, fie o boală a aortei (arteria cea mai mare a inimii), etc. — Când un bolnav să plânge că are palpitațuni doctorul trebuie să-l examineze cu mare băgare de seamă ca să vadă dacă este vr'o boală de inimă adevărată, sau vr'o boală de plămâni care ar putea da naștere și ea la palpitațuni, fie din cauza anemiei consecutive acelei boale,

fie din cauza turburărilor nervoase pe cari le produce ea. Dacă nu este nici o boală de inimă sau de plămâni, atunci palpitațiunile sunt produse sau de o turburare de inervațiune, sau de anemie, lucru de căpetenie din punct de vedere al tratamentului, căci în aceste cazuri din urmă digitala este mai mult stricătoare decât bună. La bolnavii de inimă li să va prescrie un regim regulat și sobru, la trebuință regim de lapte; să va combate constipațiunea; să va opri tutunul; să va dă *digitală* când bătaile inimii sunt violente și dezordonate etc. — La *țară* poporul numește palpitațiunile și *sărituri de inimă*, iar babele spintecă un porumbel de viu, îi scot inima și o dau s'o înghită până când însă ea să mișcă celui ce suferă de bătaie de inimă.

PĂLTINELE. — Caută la COACĂZA.

PALUDISM. — Caută la IMPALUDISM.

PANARIȚIU (lat. *panaritiium*, dela grec. *paronychia*, aproape de unghie), *sugel*, *sugiū*. — Aprinderea sau inflamațiunea părților moi dela degete, care de obicei să termină prin o supurațiune (facere de puroiu) abondentă. *Cauzele* panarițiului sunt: o lovitură, o sgarietură, o tăietură și cele mai de multe ori o înțepătură, mai ales cu un instrument murdar, cum ar fi un ac ruginit, un cuțit de bucătărie nespălat sau o bucătică de lemn, o țeapă, etc. cu cari s'a introdus otrava (germenele septic) sub piele; infecțiunea însă să poate face și mai târziu prin acea plagă (în mod secundar). Sugiul să arată mai des la bărbat decât la femeie. Degetul mare și degetul arătător sunt cele mai adeseori atinse. Sugiul începe prin o durere la vârful degetului, o durere vie, continuă, adâncă și din când în când cu svăcnituri de nesuferit, apoi arsuri și înjunghieturi prin deget, cari nu lasă bolnavului nici un minut de odihnă; de somn nici vorbă. Pielea începe să să înroșească, să să învinețească, iar degetul să să umfle din ce în ce mai mult; bolnavul are căldură (febră), sete mare, gură rea și lipsă de poftă de mâncare. În formele grave pe lângă aceste semne, inflamațiunea să întinde la părțile adânci, la tendoane (vine), până la os, pe cari le distruge așa că orice mișcare a degetului este cu neputință. Panarițiu profund este mai grav la degetul mare și la degetul mic fiindcă inflamațiunea să poate întinde cu înleznire la mână; la ceice suferă de diabet sau de rinichi (albuminurie) precum și la cei slăbiți de alte boale sugiul este foarte grav putându-să

complică de gangrenă. — *Tratament.* În formele ușoare, când sugiul este superficial, să recomandă băi calde antiseptice (cu acid fenic sau cu sublimat coroziv), pansamente umede (Priesnitz), tăierea beșiceii cu puroiu; iar în formele grave, panarițiu profund, să va face o tăietură (inciziune) adâncă, până la os, din vreme (a 2-a sau a 3-a zi), fără să așteptăm ca să să facă puroiu, căci prin tăietură durerea să micșorează și umflătura scade repede. Pentru ca tăierea să nu fie așa de dureroasă este bine ca să să amortească părțile cu injețiuni făcute cu stovaină de jur împrejurul inflamațiunii (10-12 c. c. din o soluțiune de $\frac{1}{2}$ la 100), după care putem face fără nici o frică o inciziune mare și adâncă până la os și fără nici o durere pentru bolnav. După tăiere să vor face băi calde cu apă oxigenată, urmate de pansamente umede. Dacă facem tăierea din vreme să evită complicațiunile cari sunt foarte grave. Când întreg degetul este mâncat de puroiu, tendoanele și oasele necrozate, încheieturile coplesite de puroiu, nu ne rămâne decât să tăiem degetul cu totul. După vindecare, degetul fiind înțepenit să va urmă de masaj și băi, făcând mișcări forțate, până ce să vor deștepeni încheieturile. Un deget țeapăn, care nu să poate mișcă, chiar vindecăt fiind, nu numai că nu este de nici un folos, dar împiedică și pe celelalte degete ași împlini slujba și mulți bolnavi cer singuri dela doctor ca să-i scape de el. — La *țară* sugiul să mai numește și *păr la deget*, care, după descripția populară, este o bubă foarte dureroasă și ține foarte mult; uneori cad din deget bucățele de ciolan. Pentru vindecarea acestei bube așa de rele babele pun la deget frunză de nalbă unsă cu scui-pat, sau fac legătură cu ceapă albă amestecată cu tămâie pisată, busuioc și frunză de calapăr, sau pun turtă cu unt de lemn.

PANCREAS (grec. *pankréas*, dela *pan*, tot și *kréas*, carne). — Este o glandă alipită de intestinul subțire (duodenul), așezată înapoia stomacului. Pancreasul secretă *sucul pancreatic* care să varsă în maț și transformă materiile amidonate în zahăr, albuminoidele în peptonă și grăsimile le emulzionează, adică le subțiază pentru a putea fi absorbite (vezi fig. 200 și DIGESTIUNE, fig. 83).

PANCREATINĂ. — Caută la OPOTERAPIE.

PANCREATO-CHINAZA. — Caută la OPOTERAPIE.

PANCREON. — Extract pancreatic care să dă cu bun succes în boalele pancreasului, compensând insuficiența funcțiunilor secre-

tante ale acestui organ. Pancreonul lucrează cu succes și în cazurile cu complicațiune de epatită și de boale ale celorlalte organe vecine: în boalele pancreatice cronice complicate de colelitiază, de achilie gastrică. Pentru toate turburările dispeptice și pentru ameliorarea nutrițiunii; în special în steatoree, constipațiune, diareele cronice și nervoase, etc., să dă pancreonul în tăblițe de câte 25 centigrame, 4-12 pe zi luate în timpul meselor; pentru copii 1-25 centigrame la fiecare masă sub formă de pulbere.

PÂNEA PĂDURII. — Caută la CIUPERCI (Râșcovi).

burare, și este compusă din principii hrănitore aproape ca un aliment complet. Înainte de a face pânea să prepară *aluatul*, care este o cocă dospită din vreme prin ajutorul unei ferment deosebit (*sacharomices minor*) care să aflu în făină. Facerea pâinii trece prin trei operațiuni: *frământatul*, *dospitul* și *coacerea*. Să amestecă făina cu apă caldă, incropită cu sare și împreună cu aluatul să face o cocă care să *frământă* bine și neîntrerupt până ce nu să mai cunoaște făina. La 600 părți făină să pune 300 părți apă și 6 părți sare pentru un chilogram de pâne. Coca care rezultă din frământat să pune la căldură potrivită ca să *dospească*

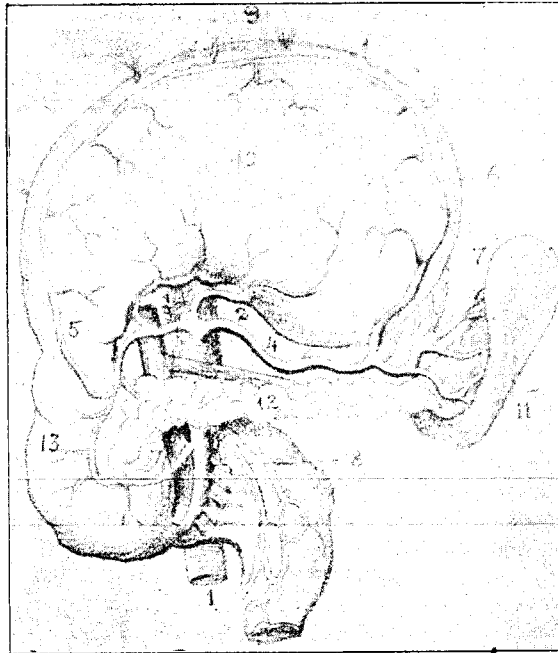

Fig. 200. — **Raporturile pancreasului.**

(Stomacul este ridicat).

1. Aortă. — 2. Coronara stomachică. — 3. Epatica. — 4. Splenică. — 5. Gastro-epiploica dreaptă. — 6. Gastro-epiploica stângă. — 7. Vase scurte. — 8. Mezenterica superioară. — 9. Anastomoza gastro-epiploicelor și marginea inferioară a stomacului ridicat. — 10. Stomac. — 11. Splină. — 12. *Pancreas*. — 13. Duoden.

PÂNE (lat. *panis*). — Cel mai de căpetenie product alimentar al omului este pânea, pentru care tot Românul în rugăciunea lui către Dumnezeu își cere *pânea cea de toate zilele*. Dacă ai *pânte* nu poți muri de foame, mai ales că *apa* nu costă parale. Pânea să face din *făina* unor cereale, amestecată cu apă caldă, apoi lăsată să *dospească* (să fermenteze) și pe urmă pusă în cuptor la *coacere*. Pânea pregătită în acest fel este o hrană plăcută, potrivită cu stomacul nostru, care o mistuie ușor fără nici o tur-

(să fermenteze), și prin aceasta o parte din amidon să prefacă în dextrină, apoi în zahăr, care, la rândul lui să prefacă și el în alcool și acid carbonic, căruia îi să datorească ochiurile (găurelele) din pânea dospită. Dospirea ține cam 2-3 ceasuri, în care timp coca să umfle, crește, are un gust acru și nu este lipicioasă. Pentru a să *coace* să pune într'un cuptor încălzit la 250-300 de grade și să lasă acolo timp de 30-45 de minute, până când *coacerea* este completă. Ochiurile din cocă să mărese la

căldură prin dezvoltarea acidului carbonic; grăunțele de amidon să desfac, apa să evaporaze și dospirea să oprește, iar coca să acopere de o coajă și capătă un miros special plăcut; pânea este gata și înainte de a fi mâncată să lasă să răcească. Partea cea mai hrănitore a pâinii este coaja de oarece ea are mai mult azot; o sută de părți de pâne să compun din 77 $\frac{1}{2}$ părți de miez și numai din 22 $\frac{1}{2}$ de coajă. Compozițiunea pâinii este următoarea: miezul are la 100 părți: apă, 44.45; substanțe azotate, 6.67; hidrocarbonate, 47.34; grăsimi, 0.70; săruri, 0.84; coaja are: apă 17.15; substanțe azotate, 13; hidrocarbonate, 67.46; grăsimi, 1.18; săruri, 1.21; iar compeziția totală a pâinii este: apă, 38.30; substanțe azotate (gluten și albumină), 8.10; hidrocarbonate 51.88; grăsimi, 0.81; săruri, 0.91. Este o credință că pânea neagră este mai hrănitore decât cea albă, ceeace nu este adevărat, căci după analiză s'a constatat că pânea albă cuprinde substanțe azotate și hidrocarbonate în cantitate mai mare de cât cea neagră. Pentru ca o pâne să fie bună trebuie să aibă următoarele însușiri: să fie bine crescută, adică, să aibă ochiuri mari în toate părțile ei; să aibă un miros plăcut, special al ei; miezul să fie moale și elastic, adică după ce a fost strâns între degete să-și reiee forma de mai înainte, să nu fie lipicios; coaja să fie tare și galbinaurie, sonoră și lipită peste tot de miez. Pânea este rea când are un miros fad sau de mucigaiu; când culoarea ei este negricioasă sau nu este deopotrivă peste tot; când miezul să turtește prin apăsare și nu să mai umfle din nou, fiind fără elasticitate, fără pori și să lipește; când coaja este moale, albă sau neagră, arsă și nelipită de miez. Pânea obicinuită să face cu făină de grâu fiindcă ea conține mai mult gluten (vezi acest cuvânt și CEREALE), care este partea cea mai hrănitore și care face să crească mai mult coca (aluatul). Pânea neagră, care să face din făină cernută cu sita rară și cuprinde o parte din tărâțe, este și ea hrănitore, căci tărâțele conțin și ele principii hrănitore, și afară de aceasta ele ajută mistuirea pâinii și combat constipațiunea obicinuită. Pânea caldă (proaspătă) cade greu la stomac fiindcă miezul este prea îndesat; pânea prea tare iarăși nu să mistuie bine fiindcă coaja nu să mestecă în gură în deajuns; pânea veche nu numai că nu este bună, dar este chiar primejdioasă fiindcă să mucigăeste, adică să dezvoltă în ea niște ciupercuțe otrăvicioase

(oidium aurantiacum) cari pot da naștere la diferite accidente. — Am zis la început că pânea este un aliment de căpetenie pentru om, care cu greu ar putea trăi fără ea. Dar deși pânea este foarte hrănitore, totuși omul nu s'ar putea hrăni numai cu ea, pentrucă în acest caz el ar trebui să mănânce cantități mai mari, ceeace ar obosi repede stomacul. Persoanele cari sufer de dispepsie (mistuire grea) precum și cei cu urdinare trebuie să mănânce foarte puțină pâne; pentru toți aceștia să recomandă pânea prăjită care să mistue mai ușor. De asemenea bolnavii de obezitate (grăsimi prea multă), precum și diabeticii trebuie să mănânce foarte puțină și acești din urmă numai pâne de gluten (vezi GLUTEN). Cei ce sufer de constipație obicinuită ar face bine să mănânce pâne de secară, sau pâne de tărâțe, preparată în jumătate cu făină și cu tărâțe. Pentrucă omul nu poate mănca pâne multă odată este bine ca el să hrănească și cu alte substanțe, cari împreună cu pânea ar formă un aliment complet, cum ar fi de exemplu: carnea, ouăle, laptele cu toate produsele lui, sau legume ca: bobul, fasolea, linte și mazărea, cari au mai multe substanțe azotate decât grâul. În timpul de iarnă vom asocia la acestea grăsimile vegetale și animale, deoarece amidonul și grăsimi din pâne nu sunt îndeajuns pentru întreținerea căldurii corpului. Pânea azimă (dela grec. *a*, fără, și *zyme*, drojdie) să prepară fără drojdiile din care cauză ea nu crește și n'are ochiuri (găurele); ea este o pâne nedospită și servește la facerea foilor de *hostie*, cu care să fac bulinele pentru a să luă medicamentele amare cum este chinina, etc. (vezi AZIMA).

PANGLICĂ. — Caută la VIEMI INTESTINALI (*Tenia*).

PÂNIȘOARE. — Caută la CIUPERCI (Bureții de mesteacăn).

PANNUS. -- Caută la OCHIU (*Cheratiță*).

PANSAMENT (lat. *cura, curatio*), *legarea unei răni.* — Prin cuvântul *pansament* să înțelege *legarea unei răni*, punând asupra ei un medicament care să-i înleznească vindecarea și ocrotind'o de a veni în atingere cu aerul, de lovituri, de frecături, de praf, precum și de microbii din afară. La facerea unui pansament trebuie să avem în vedere unele reguli: rănitul să fie pus pe pat și în o cameră acărei temperatură să fie de 16-18 grade; el va fi dezbrăcat și pus în o pozițiune potrivită care să nu-l obosească; înainte de a începe pansamen-

tul trebuie să avem tot ce ne trebuie la îndemână: toate piesele de pansament, medicamentele cari să pun pe rană, irigatorul, apă caldă, apă rece, lighian, tăvițe, etc.; mâinile să ne fie spălate, desinfectate, iar piesele de pansament și instrumentele sterilizate; vom umbla încet, ușor și cu băgare de seamă ca să nu producem dureri bolnavului; vom îngriji ca să nu fie deschisă fereastra și ușa camerei în același timp pentru ca să nu fie expus bolnavul la curenți de aer, la răceală; — dacă bolnavul are vr'un membru lovit sau rupt vom pune acel membru în pozițiunea cea mai puțin dureroasă, vom înconjură membrul cu perine și perinute sau cu cearșafuri ori șerveturi făcute sul pentru a-l ține în nemișcare, pentru ca capetele osului să nu să poată mișcă; dacă membrul rupt trebuie mișcat din loc, pus în altă pozițiune, îl vom pune între două scândurele îmbrăcate în vată și pânză și le vom strânge potrivit în jurul lui cu ajutorul unui colțar sau al unei feși; dacă ruptura osului este însoțită de rană vom îngriji mai întâiu rana ca să nu să infecteze făcându-i un pansament antiseptic; — la desfacerea unui pansament vechiu vom umbla încet, ridicând piesele pe rând și dacă sunt lipite de rană le vom udă cu o soluțiune antiseptică caldă ca să înleznim dezlipirea lor; rana vom curăți-o cu îngrijire cu ajutorul unor tampoane inmuiate în soluțiuni antiseptice calde și cu pensa așa zisă de pansament, fără să frecăm rana, ci numai atingând-o ușor și apăsând foarte încet până să curăță de puroiu, de sânge, de murdării; împrejurimile rânii trebuie de asemenea bine curățite de toate murdăriile ce să găsească uneori uscate sub formă de cruste, de coji, pentru care vom spăla pielea cu săpun și cu apă caldă, apoi cu o soluțiune antiseptică; după ce va fi bine curățită rana și împrejurimile vom aplica pansamentul cuvenit. Pansamentele sunt de mai multe feluri, și anume: 1. *Pansamente aglutinative*, cari să aplică când rana (înțepătura sau tăietura) este regulată, netedă, superficială și marginile ei pot fi apropiate în mod exact, fără să lase nici un gol, sau când în adâncimea ei nu să vede nici o înfundătură sau mâncătură; în toate aceste cazuri pansamentul să face cu substanțe așa zise *aglutinative*, cum ar fi: *jipla* (vezi acest cuvânt), colodiu, diachilon (talion), sau o taftă de Englitera; toate aceste substanțe, încălzite puțin, să lipesc așa de bine de buzele rânii încât nu mai

trebuie legate cu feși și ele stau aplicate mai multe zile fără să fie trebuință de a le schimba și până ce rana să vindecă de desuptul lor. 2. *Pansamente antiseptice*, cari sunt de 2 feluri: *uscate* și *umed*. *Pansamentele uscate* să întrebuițează mai mult decât toate celelalte; ele să aplică pe rănila proaspete cari nu supurează de loc sau foarte puțin, pe rănila operatoare numite *aseptice*. Aceste pansamente să fac astfel: după ce s'a spălat și curățit bine rana cu împrejurimile ei să presară asupra ei un praf antiseptic (*dermatol*, *aristol*, *xeriform*, *iodoform*, *ortoform*, etc.), să pune un strat de tifon sterilizat uscat, apoi un strat gros de vată idrofilă sterilizată; iar pe deasupra să aplică un bandaj sau o fașă strânsă potrivit. Pansamentele acestea să primenesc la 3 sau 4 zile odată, uneori și mai rar când nu există supurație, cum să întâmplă în plăgile operatoare, unde aplicăm un strat foarte gros de vată și pe întindere mare în jurul rânii, așa că aceste pansamente să ridică la 8 zile când rana este prinsă, iar așa cu care s'a cusut plaga să scoate și bolnavul este pe deplin vindecat. *Pansamentele umede* sunt și ele de 2 feluri: *deschise* și *închise*. Cele *deschise* să întrebuițează pentru rănila infectate, cari supurează mult și la rănila mari. Aceste pansamente constau în aplicarea pe rană a unor comprese (cârpe) inmuiate în o soluțiune antiseptică, cari comprese să schimbă foarte des, din 10 în 10 minute sau din jumătate în jumătate de ceas. Uneori pansamentul umed deschis începe în o baie locală antiseptică, punând membrul rânii în o baie potrivită care durează un timp mai îndelungat, până la un ceas și mai bine; soluțiunea antiseptică este bine să fie cât poate suferi bolnavul de caldă, iar după scoaterea din baie să vor aplică asupra rânii comprese inmuiate în aceeași soluțiune antiseptică. Soluțiunile antiseptice pot fi făcute cu *sublimat coroziv* 1 la 10.000) sau *acid fenic* (1 la 1000) sau *creolină* (5 la 1000), etc. *Pansamentele umede închise* să fac pentru un timp de 24 ore. Ele să fac astfel: să curăță bine rana și împrejurimile ei cu apă caldă și cu săpun, apoi cu o soluțiune antiseptică, să acopere rana cu o compresă de tifon idrofil îndoit de mai multe ori după ce mai întâiu a fost inmuiată în o soluțiune antiseptică (de *sublimat coroziv*, 1 la 2000; de *acid fenic*, 1 la 100; de *lizol*, 1/2 la 100; de *creolină*, 2 la 100; etc.) și stoarsă bine, pe deasupra să pune o foaie de gutapercă, care împiedecă uscarea com-

presei, iar peste aceasta fașă. Când rana este dureroasă și adâncă să pune peste gutapercă un strat de vată. Tifonul înmuiat să poate înlocui cu vată, sau să să pună și tifon și vată sub gutapercă. Pansamentele închise să fac la plăgile cari supurează mult și trebuie să steie mereu în o umezeală caldă potrivită. 3. *Pansamente aseptice.* Acestea să fac fără ca să să întrebuițeze vr'un medicament antiseptic, nici la spălarea rănilor, nici la legarea lor. Spălarea rănilor să face numai cu apă fiartă sterilizată sau cu apă sărată, iar pe deasupra lor să pune numai un strat gros de tifon sterilizat la etuvă și un strat de vată idrofilă de asemenea sterilizată, apoi feși de tifon sterilizat. Acest soi de pansamente este idealul chirurgiei moderne, dar pentru realizarea lui să cer condițiuni bune de curățenie și instalațiuni de aparate speciale, să cere o asepzie a locului, a materialului, a operatorului și ajutoarelor sale care să nu lase nimic de dorit. 4. *Pansamente cu vată* după metoda lui Guérin. Aceste pansamente să aplică atât la plăgile chirurgicale cât și la cele ordinare cu scopul ca aerul stricat, încărcat cu germeii infecțioși, să nu vină în atingere cu rana și să fie absorbiți de ea dând naștere la accidente grave de infecțiune purulentă. Metoda de pansament a lui Guérin să bazează pe proprietatea ce o are vata de a filtra aerul oprind și fixând microbii și sporii lor pe fibrele ei superficiale, așa că la rană ajunge numai aer curat, *sterilizat*, fără nici un germene infecțios. Pentru ca acest soi de pansament cu vată să fie făcut bine și în așa mod ca vata să joace rolul unui adevărat *filtru* trebuie ca să punem vată în cantitate mare și ea să fie destul de strânsă și comprimată în mod elastic. Prin acest pansament făcut bine avem două câștiguri: pe de o parte să filtrează aerul ce vine în atingere cu rana, iar pe de altă parte să face pe rană și pe părțile vecine o compresiune (apăsare) elastică care împiedecă să să dezvoalte vr'o inflamațiune, fără ca să producă durere bolnavului. Pansamentele cu vată să aplică cu minunată izbândă în amputațiuni și în toate plăgile operatoare, precum și în plăgile întinse, când voim să avem o reunire prin *prima intențiune* (fără puroiu). Dar ele să pot aplică și la rănilor ce fac puroiu (supurează), în cari vata asigură și înleznește mersul regulat al vindecării împiedecând fermentațiunea septică a puroiului și absorbind părțile lichide, iar germeii de infecțiune sau microbii își perd acțiunea lor vătămă-

toare prin faptul că puroiul fiind mai concentrat prin pierderea apei din el întârzie mult cultura microbilor. Pansamentul cu vată în aceste cazuri să poate schimbă la 20 zile. Iată acum modul în care să face un pansament după metoda lui Guériu și pentru aceasta să luăm de exemplu o *amputațiune* (tăiere) de braț: operațiunea fiind gata să oprește sângele prin legarea arteriilor tăiate, să spală plaga cu soluțiune fenicată caldă precum și părțile vecine, să sterge cu comprese de tifon sterilizate și uscate, să coasă plaga, apoi bontul fiind ținut de ajutor să aplică deasupra lui straturi groase de vată idrofilă sterilizată, acoperind perfect rana, pe deasupra să pun alte straturi mari de vată cari să acopere și să înfășure bine și în mod egal tot membrul operat, apoi alte straturi cari să acopere umărul, gâtul și chiar o parte din piept. Cantitatea de vată trebuie să fie așa de mare încât volumul părților acoperite de vată să fie cel puțin de trei ori mai mare decât volumul mărimii lor normale. După ce am aplicat astfel vata procedăm la aplicarea feșilor; vom strânge feșile așa de mult și în mod progresiv până ce vom obține o compresiune elastică peste tot și egală. Când pansamentul este bine făcut și destul de strâns dacă îl ciocănim cu degetele obținem un sunet sonor și fără să producem dureri bolnavului. Un pansament rău făcut produce durere și atunci trebuie făcut din nou. Dar chiar când este făcut bine el trebuie revizuit la fiecare 2-3 zile și dacă să slăbește să vor pune alte straturi de vată și alte feși peste pansamentul vechiu strângându-l bine. Lichidele secretate de rană formează în vata de lângă rană un fel de cleiu care face să să lipească straturile de vată de pielea din jurul rănii rezultând astfel o ocluziune perfectă, încât aerul nu ajunge la rană decât filtrat bine prin straturile cele groase de vată. Pansamentul stă pe loc 15-20 zile, fără să miroasă urât. După 20 de zile și dacă mai este de trebuință să va aplică alt pansament făcut tot așa și cu aceeași îngrijire și care să lasă până la completă vindecare. Avantajele acestui pansament sunt după cum să poate vedea foarte mari: lipsă de durere, lipsă de infecțiune, vindecare repede, iar bolnavul să hrănește bine, nu stă în pat nemișcat, este vesel și să poate transporta cu ușurință.

PANSELUTE DE CÂMP. — Caută la MICȘUNEA.

PANTALONI, nădragi, cioareci, bernevici, țări, șalvari, poturi. — Prin aceste numiri să înțelege *îmbrăcămintea membrilor*

inferioare ale omului. Pentru orașeni avem numai cuvântul de *pantaloni*, pe câtă vreme celelalte numiri ne arată îmbrăcămintea țaranului român. Să ne ocupăm în primul loc de *pantaloni*, cari după cerințele igienice trebuie să fie făcuți din postav mai mult sau mai puțin gros după anotimp, în timp de vară cât să poate de subțire, iar pe vreme de iarnă cât să poate mai gros. Pantalonii să poartă deasupra *ismenelor* (vezi acest cuvânt), cari să primenescă cât să poate de des. Obiceiu de a purta pantalonii fără ismene este foarte rău, căci ei să îmbăcesc de nădușală și de murdărie fără ca să să poată spăla; apoi ei fiind mai aspri decât ismenele freacă și irită pielea. În timpurile prea călduroase, prin luna lui Cuptor, să pot purta și pantalonii de pânză sau de dril. Pantalonii nu trebuie să fie prea strânși la încingătoare pentru ca pânțele să fie liber și mistuirea să să facă cu inleznire, mai ales că multe dureri de stomac și de intestine provin din cauza încingătoareii. Pentru a evita toate acestea este mai bine ca omul să poarte *pachești* sau *bretele*, decât să să încingă cu o curea sau cu un brâu. *Bretelele* trebuie să fie făcute dintr'un țesut mlădios și elastic, cu garnituri metalice cât să poate de puține, pentru ca nici un loc de pe spate sau de pe piept să nu fie apăsat sau strivit. — Să venim la *îmbrăcămintea țaranului* nostru. *Îțarii* și *cioarecii* sau *bernevicii* sunt acoperământul membrilor inferioare ale țaranului muntean, purtat peste ismene sau fără ismene. Aceste haine să fac din lână albă țesută în două ițe pentru ițarii și în patru ițe pentru cioareci, cari sunt mai groși și să poartă iarna. *Îțarii* fiind mai subțiri să poartă vara și mai întotdeauna fără ismene. Croiala ițarilor și cioarecilor este strâmtă, mai ales în partea de sus, din care pricină mișcărilor nu sunt destul de libere; ei sunt legați pe la mijlocul șoldului cu ajutorul unei curele. Cusurul ițarilor și cioarecilor este tocmai acesta, de a fi prea strâmți, pe câtă vreme stofa lor este destul de bună, moale și călduroasă. *Nădragii*, *șalvarii* și *poturii* sunt îmbrăcămintea membrilor inferioare ale locuitorilor dela câmp. Stofa din care sunt făcuți ei este dimia colorată în negru, albastru sau cărămiziu. Croiala lor este largă, mai ales în partea lor de sus și a turului, și această parte largă să continue în jos până aproape de genunchi, fără nici o trebuință. Dela genunchi în jos ei sunt strâmți, iar șalvarii să strântează numai la glezne. Această îmbrăcămintă are

multe cusururi: este prea largă și prin urmare incomodă la umblet și grea, apoi să pierde prea multă stofă fără nici un folos. Locuitorii din zona deloasă sau de deal poartă o îmbrăcămintă care după formă să poate numi *pantaloni*, acărora croială este mai rațională și să apropie de a orașenilor. În adevăr la ei pantalonii sunt mai largi în sus decât ițarii și cioarecii și mai strâmți decât nădragii, șalvarii și poturii, iar în partea lor de jos să prelungesc în formă cilindrică până la glezne. Dascălii și preoții poartă de obicei pantalonii făcuți din materie de târg. Din acestea putem conchide că cea mai bună îmbrăcămintă pentru membrele inferioare sunt *pantalonii* acărora croială este cea mai rațională, cea mai bună și mai potrivită cu trebuințele corpului; ei acoper bine jumătatea de jos a corpului, păstrându-i forma naturală și lăsându-i toată libertatea în mișcări și puțința de a să îmbrăcă și desbrăcă cu ușurință. Țăranii nu poartă bretele, ei își fixează îmbrăcămintea părții de jos a corpului cu o betelie sau cu o curea și fiindcă ei aleargă mult și să mișcă necontentit în munca lor sunt siliți să să strângă prea tare, ceea ce nu este sănătos. Când țăranii vor ajunge să poarte toți pantalonii vor purta de sigur și bretele.

PÂNTECE. — Caută la ABDOMEN.

PÂNTICĂRIE. — Caută la DIARREE.

PÂNTICĂRIE ȘI SÂNGE. — Caută la DIZENTERIE.

PANTOFI. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

PANTOPON (dela grec. *pan*, tot, și *opos*, suc). — Este o preparațiune care conține toți alcaloizii *opiului* sub formă de cloridrate. Pantoponul este foarte solubil și ușor de întrebuintat în injecțiuni sub piele. El lucrează ca analgezic, ipnotic, sedativ general, calmant al tusei și antidiareic, reprezentând acțiunea totală a *opiului* sub o formă neiritantă. Doză: 6 până la 10 centigrame pe zi în o poțiune de 200 grame, din care să va da la fiecare 2 ore câte o lingură; sau în prafuri ori comprimate de câte un centigram. Pentru injecțiuni subcutanate să recomandă soluțiunea următoare: pantopon, 2 gr.; glicerină, 25 gr.; apă sterilizată, 75 gr.; o seringă de Pravaz conține 2 centigrame.

PAPĂ, colărez. — Este un fel de mănăcare care să da la copiii mici și să prepară de obicei cu lapte sau cu apă, în care pe când fierbe, să amestecă o făină sau o feculă, punând uneori și puțin zahăr. Papa să face mai adeseori cu făină de grâu, dar

să poate face și cu făină de ovăz, care pare a fi mai bună, căci prin fiêrbere nu să face așa cleioasă ca cea de grâu; să mai face cu feculă de cartofi, cu *arrow-root* (vezi acest cuvânt). Această papă este ușor de mistuit și cei săraci o dau la copii de multe ori în loc de lapte.

PĂPĂDIE, *curu găinii, lilicea nipărticlii, papadea, papalungă, părăsita găinilor* (*Taraxacum officinale*, fam. Compozitelor). — Plantă mică erbacee care crește prin fânețe, pășuni, locuri cultivate și pustii, grădini, dărâmături și pe lângă locuințe (Aprilie-Septembrie). Rădăcinile și frunzele tinere să întrebuițează în bucătărie ca salată (sănătoasă și răcoritoare). În medicină

Fig. 201. — Păpădie (a);
b. floare; c. fruct.

să întrebuițează rădăcinile și frunzele ca tonic, aperitiv, colagog, diuretic și ușor laxativ. Să dă sub formă de decoct (fier-tură) din 30 gr. la un litru apă; suc de foi, 60-120 grame; extract apos, 1-5 grame. — La țară să crede că păpădia curăță sau preînoiește sângele pentru care să dă sub formă de decoct; în contra *frigorilor* să dă ciaiul de frunze, iar în contra *curgerii de sânge* ceaiul de rădăcină. Pe dinafară să întrebuițează zeama de frunze verzi pisate care să pune la *buba neagră*; pe locurile cu *reumatism* să pune frunză de brusture după ce s'a întins pe ea rădăcină de păpădie pisată bine și prăjită în smântână proaspătă, care după 24 de ceasuri să schimbă;

la *beșica cea rea* și la *beșica cea vânătă* să leagă o frunză de păpădie.

PAPAINĂ. — Pulbere amorfă, albue, care să scoate din sucul arborelui *Papaya carica*, solubilă în apă. Papaina este eupeptică (ușurează mistuirea) din care cauză să dă în dispepsia ipocloridrică, în doză de 10-30 centigrame în buline, sau în sirop.

PĂPĂLĂU, *beșicuri, buruiană de-a-bubă, cireșa evreilor, gogoșe, iarba bubei, păpălăi, papele* (*Physalis Alkekengi*, fam. Solaneelor). — Plantă erbacee care crește prin păduri, tușuri, vii și pe lângă garduri și drumuri (Iunie-Iulie) și al cărei fruct este o boabă roșie de mărimea unei cireșe, închisă în caliciul roșu, umflat ca un balon. Poporul nostru întrebuițează această plantă pentru a vindeca buba și durerea de mâsele. În medicină să întrebuițează pentru proprietățile ei diuretice și febrifuge. Principiul activ: *Fisalina*. Să dă: *extract* 4-6 gr.; *praf* 5-20 gr.; *vin* 15-50 gr. ca diuretic, 60-100 gr. ca febrifug. Pe dinafară în spălături, oblojeli, injecțiuni calmante 60-100 gr. la un litru apă.

PAPALUNGĂ. — Caută la PĂPĂDIE.

PAPAROANE. — Caută la MAC ROȘU.

PAPAVER RHOEAS. — Caută la MAC ROȘU.

PAPAVER SOMNIPERUM. — Caută la MAC.

PAPAVERINĂ. — Caută la OPIU.

PAPELE. — Caută la PĂPĂLĂU.

PAPRICĂ. — Caută la ARDEIU.

PAPUCI. — Caută la ÎNGĂLTĂMINTE.

PAPULE (lat. *papula*). — Ridicături mici pe piele a căror mărime variază dela aceea a unui bob de meiu până la aceea a unui bob de linte, cari nu cuprind la interior nici un fel de lichid. Papulele sunt roșietice, uneori livide sau negre; ele pot fi ascuțite (acuminate), late, conice, semi-sferice; să vād în diferite boale de piele (lichen pilaris, lichen lividus, etc.).

PĂPUȘOIU. — Caută la PORUMB.

PĂR. — Cea mai frumoasă podoabă a corpului este părul. În această privință natura a fost mai darnică pentru femeie decât pentru bărbat, din care pricină acesta își tunde părul. De altfel pentru bărbat, este mai practic să poarte părul scurt, care este mai ușor de îngrijit decât părul lung și îi răpește mai puțin timp cu pieptănatul. Pentru bărbat este de ajuns o perie, un pieptene pentru ca să-și rânduiească zilnic părul, dându-i în același timp și aerajia trebuincioasă; puțin săpun și apă pentru ca să

și-l spele din când în când. Peria să nu fie prea aspră și pieptenele să nu fie de metal; pieptănarea să se facă încet și nu prea tare pentru a curăți *mătreața*, pentru care este mai bine ca să facem spălături dese cu rom în care să punem *cloral* (20-30 gr. la 1000), sau cu apă de tărâțe în care să batem un gălbiniș de ou. Pentru mătreață să mai recomandă următoru l tratament: să spele seara părul cu apă călduță și cu săpun de gndron sau de panamă, iar dimineața să spele facă fricțiuni cu: alcool 200 grame, esență de terebentină și camfor, câte 40 gr., apoi să se lase să se usuce după care îl ungem cu o pomadă făcută din: lanolină 20 gr., vaselină 10 gr.; sulf precipitat și spălat 1 gr., tinctură de benzoe (smirună) 10 picături. Altă formulă care ne-a dat succese multe este: acid salicilic 6 grame, spirt de vin galic 250 grame, tinctură de veratru verde 5 grame, apă de Colonia 15 grame; să spele cu un burete mic părul la rădăcina lui de 2 ori pe săptămână. — Mulți au obiceiul de a-și unge părul cu tot felul de pomade și uleiuri cosmetice pentru ca să-l întărească și să-l facă lucios, dar acest obicei este rău pentru că pielea capului să înbăcesește de grăsime și să astupă porii prin cari aerul merge la rădăcina părului. Dacă să întâmplă însă ca părul să fie prea uscat să poate întrebuiță o pomadă foarte nevinovată făcută din măduvă de bou proaspătă și uleia de migdale dulci. — Intru cât privește părul damelor cari își fac pieptănătura foarte complicată, după cum cere moda, este de însemnat că toate acele sucituri și învârtituri, precum și arsurile cu fierul cald nu fac decât să sdruncine părul din rădăcină și să-i grăbească căderea, pe lângă migrenele și durerile de cap cari rezultă din toate acele manopere. De aceea și în pieptănătura să fie cât să poate de simplă, cu cămășă la mijloc și cu cosițe. — Spre bătrânețe și odată și mai de timpuriu părul începe a încărungi și mai târziu a înalbi, ceea ce se cheamă *caniție* (vezi acest cuvânt); sunt cazuri în cari oamenii tineri înallesc repede în urma unei boale generale grave. Pentru văpsirea părului s'au inventat fel de fel de văpseli, unele mai primejdioase decât altele, cari cuprind săruri de plumb sau de mercur, sau nitrat de argint (piatra iadului), cari irită pielea și pot da naștere chiar la otrăvire; apele clorate, vegetale sau altele, făcute tot pentru același scop, nu trebuie aplicate des căci în cele din urmă strică și ele pielea capului. — La mulți le cade pă-

rul, devin *pleșuvi* și această boală să chieamă *alopecie* sau *calviție* (vezi aceste cuvinte). Cauzele acestei căderi sunt: vrâsta, vechierile des repetate (noptile nedormite), anemia, munca cu creerii, mai ales când omul nu face mișcare sau exercițiul în aer liber, neîngrijirea părului și moda pieptănăturii, unele boale speciale ale pielei capului (eczema, seborea unșuroasă, pelada, chelia), boalele febrile (febra tifoidă etc.), sarcina, sifilisul. Pentru a preveni căderea părului sunt următoarele reguli: părul are trebuință de aer, lumină și curățenie, prin urmare pălăria sau căciula trebuie purtate numai afară, nici odată în casă, nici chiar scufițe, afară numai când omul este deja pleșuv. Pălăria trebuie să fie cât să poate de ușoară, de culoare deschisă, cel puțin vara, pentru a reflecta razele solare, să fie găurită pentru ca aerul să poată circula; să nu fie prea strimță, ca să nu strângă capul pentru a împiedeca circulația sângelui. Căldura nu face bine și de aceea nu trebuie ca să dormim pe perini moi de pene. Copiii mici să nu poarte scufițe în casă, capul lor trebuie spălat în fiecare zi, iar dacă fac cojițe negre să se unge seara cu vaselină, iar dimineața să spele cu apă și săpun. Bărbații să vor spăla pe cap odată pe săptămână, iar femeile odată pe lună, după cari părul să va șterge cu mare îngrijire. Pentru a ventila părul trebuie să-l descălcim cu pieptenele și cu o perie moale, dimineața și seara; pieptenele să nu fie prea fin, nici cu dinți prea ascuțiți, căci irită pielea și poate produce mătreață. Rău fac aceia cari să rad des pe cap pentru ca să le crească părul mai frumos, căci pe lângă oboseala capului, părul să prea îngroașe. La fetele tinere este de ajuns de a tăia din când în când vârful părului, mai ales atunci când firul de păr începe a să despică la vârf; băieții e bine să să tundă în formă de perie. Impletirea părului este aerăția, iar dimineața să va lăsa părul despletit un ceas sau două. Impletirea părului în orice boală este bine să se facă din ziua întâiu, prin aceasta să poate evita căderea părului dela sfârșitul boalei (febra tifoidă, etc.). — Pleșuvia predispuie la guturau, la durere de cap, uneori mare, la nevralgii și la surzenie. Pentru a preveni toate acestea este bine să se poarte perucă (vezi PĂR FALS). Pentru a combate căderea părului să recomandă să se ude pielea capului bine, nu părul, de 2 ori pe săptămână cu: coniac sau rom 100 grame, tinctură de chinină 10 grame, sul-

fat de chinină 25 centigrame; apoi să se ungă părul cu unt de ricină amestecat cu coniac, în părți egale, sau numai cu vaselină. Oamenii bruneti pot întrebuința la început pomadă de gudron. Dacă aceste mijloace nu isbutesc, să se recomande a face spălături, dimineața și seara, cu: esență de wintergreen, esență de laur nobil, câte 5 picături, tinctură de cantaridă, glicerină și alcool camforat, câte 5 grame, alcool de 60° 90 grame, cloridrat pilocarpină 5 centigrame.—La țară femeile întrebuințează pentru păstrarea și creșterea părului *popazul* (vezi acest cuvânt). Dacă căderea părului provine din vr'o boală oarecare atunci trebuie caută numai decât acea boală, cum să întâmplă la *chelbe* și la *sifilis* (vezi SIFILIS și TINEA).

PĂR FALS. — Mulțumită Domnului că a trecut vremea când purtau și bărbații păr fals! Astăzi *păruca* nu se mai vede decât pe scenele teatrelor și în străinătate o mai poartă în anumite împrejurări oamenii unor brezle, cum sunt advocații în Anglia cari nu pot pleda fără părucă și primarul Londrei care nu poate eși în haine de mare paradă decât cu părucă, etc. Păruca este folosită pentru oamenii cari sunt cu totul pleșuvi și cari din această pricină sunt foarte expuși să răcească la cap, să capete guturaiu, diferite nevralgii, etc. În aceste cazuri nu este rău să poarte cineva părucă, care însă trebuie să fie bine făcută, ușoară, să permită ca aerul să circule și sudoarea să se evaporeze, să nu strângă, nici să nu apese capul, să fie ținută în bună stare și să nu fie purtată și noaptea. Dacă bărbații au scăpat de urăcioasa modă de a-și împodobi capul cu păr fals, femeile însă au rămas sclavele neclintite ale acestei mode. În adevăr, femeile sub diferite numiri: *bucle*, *conci*, *cosițe*, etc. continuă din spirit de cochetărie a-și îngrămădi la păr cap de multe ori fără nici o măsură, fără să se gândească la aceea că imită părul natural prin fixarea părului fals, și la diferitele migrene cari le torturează așa de des. Pentru igienă ar fi cea mai mare mulțumire dacă, femeile s'ar întoarce la acele timpuri în cari ele își împodobeau frumosl cap numai cu părul lor natural!

PĂR LA DEGET. — Caută la PANARIȚIU.

PARĂ. — Este fructul arborelui spinos cunoscut sub numele de *păr, gort* (*Pirus communis* din familia Rozaceelor), care crește în stare sălbatică prin păduri și câmpuri. Părul s'a cultivat din timpurile cele

mal vechi și a dat naștere la numeroase varietăți și subvarietăți cultivate prin grădini sub diferite numiri: pere arăpești, pere bergamute, pere boerești, pere crăiești, pere faraoane, pere galbine, pere negre, pere pogănești, pere prășade, pere tămăioase, pere vărățice, pere verzi, pere viești etc. (Aprilie-Maiu). Perele sălbatică sau pădurețe servesc la fabricarea *vinului de pere* (vezi VIN DE PERE) și ele nu sunt bune de mâncare. Perele cultivate sunt fructele cele mai gustoase și mai bune de mâncat și fiindcă varietățile cele multe de pere au diferite epoci de coacere, omul poate mănca pere dela începutul verii și până la mijlocul iernii. Sucele lor dulce și puțin acidulat în același timp, precum și parfumul lor variază le fac să fie tolerate cu înleznire aproape de toate stomacurile. Nu trebuie însă să abuzăm de pere, ca și de ori care alt fruct, căci ne face rău. Perele coapte la cuptor sunt bune ca și cele crude, tot astfel și diferitele preparațiuni de pere: compoturi, dulcetuți, etc. — La țară babele fierb o baniță de pere sălbatică și zama o dau s'o beie în fiecare zi câte un păhăruț înainte de masă cei ce sufer de *rac* (cancer), iar la copiii slabi le fac băi de frunze de păr și frunze de salce, cari cad singure din copac.

PARACENTEZĂ (dela grec. *para*, prin, și *kentein*, a înțepa). — Este o mică operațiune care constă în a înțepa (*a da cep*) o cavitate prin un instrument special (un trocar sau un ac găunoșit) pentru a scoate apa care se găsește adunată acolo. Avem: *paracenteza abdominală* (a pântecelui) care se face în cazurile de ascită (când este apă în pânțele); *paracenteza pericardului* pentru a scoate apa din cămașa inimii; *paracenteza toracelui* (toracenteza) pentru a scoate apa din piept, dela plămân; etc.

PARACHERNITĂ, *grâul potârnicului, grâul potârnicilor* (*Parietaria officinalis*, fam. Urticaceelor). Plantă erbacee care crește prin locuri umbroase și umede, pe lângă ziduri, prin ruine și prin păduri (Iulie-Septembrie). Ea conține o cantitate mare de nitrat de potasă, care o face să fie *diuretică* (să facă ud mult) și pentru care se întrebuințează în boalele de beșica udului (catar), în nisip (gravelă) și ori de câte ori urina este turbure și puțină. Să se dea sub formă de ceaiu (infuziune) din 50 la 1000, sau să dea sucul plantei, 30-60 grame.

PARAFIMOZĂ (grec. *paraphimos*, dela *para*, care însemnează schimbare, și *phimos*, eu

strâng). — Aceasta este o complicațiune adeseori primejdioasă a *fimozei* (vezi acest cuvânt). Ea să observă mai cu seamă în cazurile de fimoză incompletă, când prepuțiu este încă destul de larg ca să permită glandului de a eși în parte. În momentul erecțiunii, glandul care este umflat și întins străbate orificiul prepuțial, care ca un guler vine și strânge penisul (varga) înapoia glandului și acesta nu să mai poate desumflă; aceasta să numește *parafimoză*. Trebuie să să știe că îndată ce să produce parafimoza ea trebuie redusă, adecă trebuie să împingem glandul la locul lui, fie cu mâna, fie cu ajutorul unei mici tăieturi pe care o facem asupra gulerului care îl strânge, căci dacă nu o facem îndată glandul să umflă și mai tare și poate să să gangreneze. Pentru ca să reducem parafimoza vom prinde varga în mâna stângă, iar cu dreapta vom frământă glandul până ce să mai desumflă, apoi îl vom înfundă cu degetul mare (policele) în fundul inelului format de degetele mâinii stângi. Dacă nu isbutim prin aceasta să reducem parafimoza după ce am încercat de mai multe ori, vom face o mică tăietură cu bisturiul asupra inelului care strânge introducând pe sub inel o sondă canelată și reducerea să va face cu înleznire.

PARAFINĂ, ceară minerală. — Reziduu solid al distilațiunii uleiurilor grele de petrol. Să topește la 41-65°. Să întrebuițează în injecțiuni sub piele sau interstițiale ca protectic pentru a îndreptă unele diformități ale nasului, ale urechilor, etc., dar ea poate produce unele accidente (tromboză, embolie). În farmacie să întrebuițează pentru a mări consistența supozitoarelor.

PARAFORM, triformol, trioximetilen. — Pulbere albă, insolubilă în apă. Să întrebuițează ca antiseptic intestinal puternic în doză de 50 centigrame până la 1 gram și jumătate la adult și 25-27 centigrame la copil, în colera noastră, în buline sau în o poțiune gumoasă. Pe *dinafară* să întrebuițează ca antiparazitar în unele boale de piele (pitiriază, etc.) sub formă de colodiu.

PARALDEHIDĂ. — Lichid incolor neutru, cu miros terat special, gust arzător. Să dă ca ipnotic (producător de somn) în doză de 2-4 grame dintr'odată în o poțiune.

PARALIZIE (grec. *paralysis*, dela *paralyein*, a slăbi, a muia, a face să nu fie așa întins un lucru), *slăbănogie*. — Prin cuvântul *paralizie* să înțelege încetarea contracțiunilor mușchilor și prin urmare pierderea mișcării, neputința de a să mișcă.

Când paralizia să mărginește la o jumătate a corpului (stângă sau dreaptă) să numește *emiplegie* (*dambllă*), iar când ea interesează jumătatea de jos a corpului să chieamă *paraplegie* (*ologeală*). Paralizia *senzibilității* (a simțirii) să numește *anestezie* (vezi acest cuvânt); ea însoțește de obicei paralizia mișcării, dar să poate întâmplă și din contră ca ea să fie înlocuită prin o senzibilitate prea mare, numită *iperestezie* (vezi acest cuvânt). Adeseori paralizia este urmată de o înțepenire a mușchilor (*contractură*) și de slăbirea sau topirea mușchilor (*atrofie*). În aceste împrejurări să pot produce și *crampe* dureroase. O paralizie *incompletă*, adecă în grad mic, să numește *parezie* (vezi acest cuvânt). — Paralizia să poate produce sau în urma unei turburări în aparatul motor central al creierului, adecă în părțile în cari fenomenele voluntare să transformă în excitațiuni motrice (ațâțări de mișcare) sau prin nimicirea conductibilității căilor nervoase motrice. Din aceasta rezultă trei forme de paralizie: *cerebrală*, *spinală* și *periferică*, după cum și turburările să produc în *creer*, în *măduva spinării* sau în *nervii periferici*. Mersul boalei atârnă, bine înțeles, dela sediul leziunii; o paralizie produsă prin *immoierea* creierului este cu mult mai gravă decăt aceea care rezultă din o tăiere a unui nerv periferic. Mai este un fel de paralizii cari provin din pierderea contractilității substanței musculare, *paraliziile miopatică*, produse prin otrăvuri sau agenți mecanici. — *Cauzele* paraliziei sunt multe și variate. Când paralizia vine în mod *subit*, pe neașteptate, și este *completă* și *totală*, adecă cu pierderea mișcărilor feței și a tuturor membrilor, atunci avem a face cu forma cea mai gravă, cu un *atac de apoplexie fulgerătoare* (vezi APOPLEXIE). Când paralizia este *subită* și *completă*, dar mărginită la o jumătate a corpului (*emiplegie*, *dambllă*), ea este produsă de o *congestiune cerebrală* (îngrămădire de sânge în o parte a creierului) sau de o *emoragie cerebrală* (răvărsare de sânge în o parte a creierului). Paralizia prin *congestiune* este forma cea mai ușoară, care trece în câteva ceasuri sau în 2-3 zile, pe câtă vreme cea produsă de *emoragie* poate dură mai multe luni. Când paralizia ocupă o *jumătate de corp* fără ca să fie *completă* și *subită*, ci să stabilește pe încetul, treptat, fiind precedată de o slăbire în mișcări și mai ales când să ivește la bătrânețe, atunci ea este produsă mai mult decăt probabil prin o

immobilitate de creier; formă foarte gravă, incurabilă. Când paralizia ocupă jumătatea de jos a corpului (*paraplegie*, ologeală), ea este produsă prin o leziune a măduvii spinării; dacă paralizia aceasta vine repede și să însoțește de pierderea involuntară a urinei (udului) sau de oprirea ei, precum și de pierderea materiilor fecale (paralizia mățului șezutului), atunci cauza poate fi o fractură (ruptură) a șirii spinării: dacă aceste simptome însă să dezvoltă încet și puțin câte puțin, cauza este o inflamațiune (aprinde) sau o altă boală a măduvii spinării. Paraliziiile pot fi produse de o alterațiune sau stricare a sângelui și a vaselor sangvine (*embolie* sau *tromboză*, *aterom* și *aneurism* al vaselor), de o leziune sau o stricare a țesutului nervos al creierului sau al măduvii spinării; de răceală, reumatism, ataxie, diabet, difterie, gută, isterie, sifilis, o tumoră oarecare, uremie; de otrăvire, prin alcool, prin plumb sau prin vr'o mâncare stricată. Paraliziiile *parțiale*, localizate în parte răstrânsă a corpului sunt iarăși de mai multe feluri; paralizia *vălului palatului* și a *gâtului* să ivește în urma anginei difterice și a crupului; paralizia *brațului* în urma apăsării nervilor de sub subțioară prin purtarea cârjelor la cei cu picioare tăiate; paralizia *mâinii* produsă de rănirea unui nerv prin o bucată de sticlă sau cu un cuțit; paralizia unei jumătăți a *feții* în urma unei răceli (un curent de aer); apoi *paraliziiile parțiale* produse de isterie, de anemie, de cloroză și de alte boale lungi și grave, precum și cele produse de o simplă emoțiune morală. Dar toate aceste paralizii parțiale, ori care ar fi cauza, nu sunt mai niciodată grave, nu compromit viața, și să vindecă mai întotdeauna. — *Tratament*. Din capul locului trebuie s'o spunem că o paralizie, ori care ar fi cauza și forma ei, să vindecă cu greutate și prin un tratament îndelungat, din care pricină să recere o răbdare de fier atât din partea bolnavului cât și din partea doctorului. Înainte de a începe un tratament trebuie să să cunoască cauza paraliziei, căutând s'o îndepărtăm dacă să poate (vezi *APoplexie*, *CĂRJI*, *CONGESTIUNE*); vom recomanda un tratament apropiat boalei care a produs paralizia, iar ca mijloace ajutoare vom întrebuiți fricțiuni excitante pe părțile paralizate cu spirt aromatic, oțet sau vin aromatic, olei de terebentină, spirt camforat, spirt de muștar, balsam Opodeldoch, etc. apoi la trebuință duși și băi de aburi, dar mai cu seamă electricitatea care

poate aduce mari foloase dacă este aplicată cu îndemănare și băgare de seamă (vezi *ELECTRICITATE*).

PARALIZIE AGITANTĂ, boala lui Parkinson. — Această boală este o nevroză care provine în urma unei răceli sau în urma emoțiunilor mari (spaimă). Ea să arată de obicei după etatea de 40 de ani și are trei semne de căpetenie: tremurare, înțepenie și mai târziu un fel de paralizie. *Tremurarea* începe cu mâinile; toate degetele, afară de cel mare, fiind reunite și alungite ca și cum ar ține un condeiu de scris, tremură de odată în timp ce degetul mare (policele) alunecă asupra lor ca și cum ar fărâma pâne; pumnul să îndoeste și să întinde în mod alternativ, tot astfel și picioarele cu degetelelor. La unii le tremură și fălcile, limba și pleoapele. Prin voință tremurarea să micșorează, iar în timpul somnului încetează. *Înțepenirea* (rigiditatea) mușchilor face ca bolnavul să aibă o atitudine specială în care trunchiul este aplecat înaintea, gâtul este întins și capul dat puțin înapoi; privirea este fixă, ochii să mișcă foarte puțin; iar pentru ca să privească în lături bolnavul să întoarcă cu tot corpul; trăsurișe feței sunt contractate astfel încât dau bolnavului o *maskă* specială: de uimire amestecată cu neliniște și neîncredere; fruntea este încrețită, iar partea de jos a feței este fără expresiune și atonă; mersul este încet, cu pași mici, fără ca bolnavul să privească pământul pe care calcă. *Paralizia* vine târziu și în mod incomplet. — Boala lui Parkinson să defășoară încet și în mod progresiv. Înțepenirea sau tremurătura încep prin o mână, câștigă brațul, piciorul din acea parte, întinzându-să apoi la cealaltă parte. Această boală poate dură mulți ani (10-30) fără a compromite viața; bolnavul însă devine din ce în ce mai infirm (neputincios); el sfârșește prin a stă în pat sau pe un fotoliu, și moartea vine prin cachexie sau prin vr'o boală întercurentă. — *Tratament*. Această boală n'are leac, iar medicamentele să dau numai pentru a mai ușură suferințele bolnavului, și în special tremurătura și înțepenirea mușchilor. Pentru tremurătura să dă *hiosciamina amorfă* sub formă de granule de câte un miligram (începând cu 1 pe zi, apoi 2, 3, 4, 5 până la 6 pe zi, pentru a reveni iar la una, suspendând pe urmă medicamentul acesta 20 zile, în care timp să va dă *iodur de sodiu* (1 gram pe zi). Să mai dă *bromidratul de hioscină* ($\frac{1}{4}$ până la $\frac{1}{2}$ miligram) în so-

luțiune de apă cloroformată; *bromidratul de scopolamină* ($\frac{1}{4}$ de miligram în injecțiune sub piele, una pe zi și 10-12 zile în rând); *sulfatul de dubozină* în granule de câte $\frac{1}{2}$ miligram (1—3 pe zi); *sulfatul de sparteina* (10 centigrame pe zi), etc. De altmintelega având în vedere lungimea boalei și toxicitatea medicamentelor acestora, întrebuițarea lor va fi variată și întreruptă adeseori, marginidu-ne mai mult la *tratamentul psihic* (moral), nelăsând bolnavul în uitare și retras, îngrijindu-l cu atențiune, interesându-ne de el, întreținându-l cu evenimentele zilei, căutându-i distracțiuni potrivite cu starea lui, încurajându-l mereu. Bolnavul va urmă un regim tonic, oprindu-i-să alcoolul, cafeaua și ceaiul, cari măresc tremurarea; va petrece cât să poate de mult în aer liber, să va plimbă în trăsură și pe drumul de fier, iar acasă va șede de multe ori într'un *fotoliu trepidant*; va face din când în când băi calde sau călduțe, însoțite de mișcări pasive, de gimnastică șvedeză, de mecanoterapie, fricțiuni și masaj; baie electrică statică de 15-20 minute; galvanizațiune slabă a mușchilor (10-20 miliamperi). Afară de tremurătură și înțepenire să va combate și cachexia (slăbirea) prin tonice, aeratiune; insomnia prin trional sau veronal; arterioscleroza prin iodur de sodiu; starea de melancolie prin sugestiune și încurajare.

PARALIZIE FACIALĂ sau *a feței*. — Caută la **FATĂ**.

PARALIZIE GENERALĂ. — Caută la **CREER**.

PARALIZIE INFANTILĂ. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

PARALIZIE SATURNINĂ. — Caută la **PLUMB**.

PARALIZIE SPINALĂ. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

PARALIZIA SPINALĂ ATROFICĂ A COPILĂRIEI. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

PARALIZIA SPINALĂ LA ADULȚI. — Caută la **MĂDUVA SPINĂRII**.

PARAPLEGIE (dela grec. *para*, care înseamnă defect, vițiu, etc., și *plassein*, a isbi), *ologeală*. — Paralizie mărginită la membrele inferioare (la picioare) și câte odată și la organele cuprinse în lighian (beșica udului și mațul șezutului). În acest caz avem sau pierderea fără voie și în continuu a udului și materiilor fecale sau oprirea (retențiunea) lor, după cum sfincterele sunt sau nu relaxate. *Cauzele* sunt: frigul, fractura sau ruptura spinării, boalele măduvii

spinării, febrele grave, sarcina, boalele căilor genito-urinare, otrăvirile. *Tratamentul* constă la început în întrebuițarea de ventuze cu sânge, puncte de foc, sau să va pune ghiată pe locul unde este leziunea, iar mai târziu să va da: nuca vomică, stricină, fosfor, băi de pucioasă, electricitate.

PĂRĂSITA GĂNILOR. — Caută la **PĂDIE**.

PARAZIȚI. — Să numesc astfel animalele și vegetalele care trăiesc pe corpul sau în corpul omului și pe socoteala lui. Unii paraziți să ivesc pe corp și să înmulțesc din cauza necurăteniei, a murdăriei în care trăiește omul, din care pricină ei să adăpostesc numai în casele săracilor, iar cei bogăți cari trăiesc în curătenie nu vin în atingere cu acești paraziți decât în locurile publice, în drumul de fier, în trăsurile de piață, etc. Intre paraziții din regnul animal avem: *purecii*, *păduchii*, *ploșnițele*, *râia*, *trichina*, *viermii intestinali* (vezi aceste cuvinte); iar între paraziții din regnul vegetal avem: *mărgăritărelul* și *chelia* sau *tinea* (vezi aceste cuvinte).

PARAZITICIDE. — Să numesc astfel substanțele cari omoară sau nimicesc paraziții, cum sunt: *creozotul*, *acidul fenic*, *gaiacolul*, *naftolul*, *pucioasa*, *mercurul*, etc.

PARĖGORIC (Elixir). — Caută la **ELIXIR ȘI OPIU**.

PARENCHIM. — Să numește *parenchim* un țesut compus din un mare număr de elemente diferite combinate într'o masă aproape egală, cum sunt *glandele*, în cari o grămadă de elemente epiteliale sunt învelite în o chereștea de țesut conjunctiv și muscular, cu vase foarte numeroase.

PAREZIE (dela grec. *parezis*, fig. repaus, odihnă, întrerupere dela un lucru). — Paralizie incompletă sau care să vindecă repede prin medicamente (vezi **PARALIZIE**).

PARFUMURI. — Caută la **ODORAT ȘI ODORI**.

PARIETARIA OFFICINALIS. — Caută la **PARACHERNIȚĂ**.

PĂRJOALE. — Caută la **TOCĂTURĂ**.

PARKINSON (Boala lui). — Caută la **PARALIZIE AGITANTĂ**.

PĂRLEALĂ. — Caută la **INSOLAȚIUNE ȘI PELAGRĂ**.

PAROTIDĂ. — Caută la **SALIVĂ ȘI URECHION**.

PAROTIDITĂ EPIDEMICĂ. — Caută la **URECHION**.

PARPIAN, *talpa măței* (*Antennaria dioica*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri pustii și pășuni uscate, din munți până în regiunea alpină (Iunie-

August). Ceaiul de flori să întrebuințează ca doctorie de casă în guturaiu cu tusă.

PĂRTUICĂ. — Caută la DIAREE.

PĂRUCĂ. — Caută la PĂR FALS.

PĂRUL CIUTEI. — Caută la NERPRUN.

PĂRUL MAICII DOMNULUI. — Caută la STRĂȘNIC.

PĂRULUI (Albirea). — Caută la CANIȚIE.

PASĂRI DE CASĂ, hoare, orătenii. — Carnea de pasăre să consumă în măsură mare mai cu seamă la orașe, deși firese ar fi să se consume mai mult la țară unde pasărilor de casă să prăsesc și să cresc mai cu înleznire. Dar țăranul nostru nu prea să împacă cu carnea, și dacă țărancele noastre țin găini prin jurul casei este ca să facă pui și ouă pentru ca să aibă ce duce la oraș spre vânzare. Păcat, căci mult bine le-ar prinde locuitorilor săteni dacă s'ar hrăni în dulce mai mult cu ouă, pui, găini și alte pasări de casă, a căror carne este hrănitoare și plăcută la gust. Carnea de pui și de găină este bună pentru toate stomacurile, dar mai ales pentru stomacurile delicate și ale convalescenților. Dintre pasărilor de casă nu toate au carnea deopotrivă de ușor de mistuit, astfel în această privință avem în primul rând *găina*, apoi vine *curca*, *rața* și *gâsca* (vezi aceste cuvinte), așa că cea mai grea carne de mistuit este cea de gâscă. Carnea de pasăre să prepară în mai multe forme, dar cea mai plăcută formă este *friptura* (vezi acest cuvânt); sub această formă este și mai ușor de mistuit. De altfel un stomac sănătos să simte bine și cu ciorbele și mâncările gătite cu carne de pasăre și cu legume, mai ales când sunt bine gătite, și de cari nu trebuie să păzească decât cei convalescenți și cei cari sufer de dispepsie (mistuire grea).

PĂSAT. — Caută la PORUMB.

PASIUNE (lat. *passio*, grec. *pathos*), *patimă*. — Să zice că tot omul trebuie să aibă cel puțin una, dacă nu mai multe pasiuni, și fericit este omul care nu este stăpânit de nici o patimă. Și cu drept cuvânt, căci orice pasiune este o *agitațiune* permanentă, încordată, fixă, a sufletului, cum este *amorul*, *gelozia*, *ura*, sau este o *aplicare* violentă, imperioasă, irezistibilă, pentru un obiect oarecare sau pentru o acțiune, cum este *patima beției*, *patima jocului de cărți*, *patima fumatului*, etc. Pasiunile au asupra sănătății o influință cât să poate de rea, primejdioasă chiar, căci pe de o parte ele țin mintea omului și prin urmare sistemul lui

nervos întreg, în o stare de încordare, care poate să-l ducă până la aiurare (delir) și nebunie, însoțite de agitațiune, și care în cele din urmă produce o sleire nervoasă putând da naștere la o adevărată boală de creier (demență, tâmpeală), sau de măduva spinării (paralizie); iar pe de altă parte pasiunile turbură cu timpul funcțiunile organelor de căpetenie ale existenței din cauză că ideea fixă în care își ține mintea împiedecă pe om de a să mai gânde la celelalte trebuințe ale corpului, la mâncare, la exerciții, la aerațiune și celelalte, sau fiindcă satisfacerea pasiunilor îl silește la acte cu totul contrarii cerințelor igienice. Știind toate acestea fiecare om să să ferească de patimi, iar dacă a fost acăparat de vr'o patimă să caute să să desrobească cât să poate de iute de ea; să nu zică că *nu să poate* fiind obicinuit cu cutare patimă, căci fiecare învăț își are și desvâțul și pentru aceasta îi trebuie numai *voință* și *hotărâre*.

PASTĂ. — Pastele sunt formate din zahăr, din gumă arabică și o soluțiune medicamentoasă, toate fierte la un loc câțva timp, apoi lăsate să să evaporeze până să obține o masă destul de tare ca să-și poată păstră forma ce îi să dă. Pastele sunt sau transparente și turnate în forme (tipare), sau opace prin adăugirea unui albuș de ou. Pastele cele mai întrebuințate sunt cele făcute cu lichen (mușchi de munte), cu reglisă (lemn dulce), cu nalbă mare și cu fructe așa zise pectorale. Toate aceste paste calmează tusa mai ales că ele conțin mai întotdeauna și câte puțin extract de opiu, din care pricină nu trebuie să le întrebuințăm în măsură mare, ci numai cât este prescris pe eticheta cutiei. — Mai sunt și altfel de *paste* cari să întrebuințează pe *dinafară*, cam sunt acelea cari să recomandă în boalele de piele și cari sunt făcute cu oxid de zinc, carbonat de calce, subnitrat de bismut, talc, amidon, etc. Acestor paste li să adaugă uneori medicamente active cum este acidul salicilic, etc. Efectul lor diferă cu totul de acela al alifilor, căci ele descongesează sau jupuiesc de piele regiunea pe care să aplică.

PASTE ALIMENTARE. — Aceste paste să prepară din făină de grâu de calitate bună, turnate în diferite forme și uscate. Ele au diferite forme: unele sunt ca grăunțele, de diferite mărimi (*trahană*, *frecăței*), altele ca firele (*fidea*) și altele groase ca șiretul (*macaroane*), etc. Ele să mănâncă în supă, în lapte, cu brânză, în diferite feluri de

măncare; sunt foarte hrănitoare și ușor de mistuit; bune pentru orice stomac, pentru convalescenți, pentru cei slabi cari vroesc să să îngrășe.

PASTILE. — Medicamente uscate și solide, compuse din zahăr simplu sau aromatizat, din un mucilagiu de gumă și din o substanță medicamentoasă. Pastilele să sug sau să înghit. Pastilele de *clorat de potasă* sunt bune pentru a potoli inflamațiunile gurii și ale gâtului; pastilele de *gumă liniștesc* tusa; pastilele de *ipeca* sau de *cheremes* ușurează scuiparea; pastilele de *pucioasă* și de *toțu* împuținează scuipatul, cele de *mentă* și de *Vichy* ușurează mistuirea.

PASTRAMĂ. — Caută la CONSERVE ALIMENTARE.

PĂSTRĂV, păstrăv de nuc. — Caută la CIUPERCI (Buretele de nuc).

PĂSTRĂV ROȘU DE STEJAR. — Caută la CIUPERCI (Bureții de stejar).

PĂSULE. — Caută la FASOLE.

PAT (lat. *lectus, cubile*). — Cea mai importantă mobilă în casa omului este patul. În adevăr, pe pat ne odihnim, trăim când suntem bolnavi, ne naștem, creștem, dormim, zăcem, ne vindecăm; în pat ne petrecem aproape a treia parte din viață. Patul poate fi fix sau mobil, de compozițiune, de structură și de formă foarte variate. Patul poate fi de lemn, de fier, de bronz, de argint, după gustul și mai ales după punga fiecăruia. Patul de lemn, fie el făcut din nuc sau din ori care alt lemn scump, chiar și când este artistic sculptat, nu este așa de bun ca cel de metal, fiindcă lemnul oferă paraziților un adăpost mai bun decât metalul; apoi lemnul fiind mai plin decât vergelele de metal împiedecă aerul de a circula. Așternutul patului să compune mai întâiu dintr'un plan orizontal care trebuie să fie destul de mlădios pentru că atingerea lui de corpul care să odihnește pe el să fie destul de plăcută. Acest plan poate fi format sau din un *mindir* sau *străjac* umplut cu paie, sau din o *somieră* elastică făcută din resorturi de sârmă și păr de cal. Aceasta este mai bună fiind mai mlădioasă și putându-să ține mai curată și unde insectele nu pot să să adăpostească așa de bine. Dacă însă omul n'are decât mindir de paie, trebuie să le primenească des. Deasupra mindirului sau a somierei să pune *salteaua* sau *mădrăța*; de obicei să pune numai una, dar să pot pune și două fără supărare, cu condițiune să nu fie așternutul prea ridicat, căci nu trebuie ca corpul

nostru să fie mai sus de 80 centimetri de la podea. Saltelele sunt umplute cu lână care este moale și plăcută corpului, dar are cusurul de a trage umezeala, gazurile, miasele, etc. din odaie și după 2 sau 3 ani să îndeasă și devine mai grea. Pentru aceasta este bine ca salteaua să să bată și să să dărăcească (scarmene) în fiecare an, și tot la 3 ani să să dezinfecteze prin vapori de pucioasă sau etuvă (vezi DEZINFECȚIUNE). Mai bine să păstrează părul, dar el este mai aspru, pentru care de multeori să amestecă cu lână. Saltelele umplute cu pene nu sunt bune căci aduc căldură multă și face ca omul să asude mult, ceea ce îl slăbește și îl moleșește. Peste saltele să așterne un *cearșaf* sau *prostire*, care poate fi din pânză de in sau de bumbac; tot cu cerșeaful să îmbracă *invelitoarea* (*plapomă, oghial*). Lucrul de căpetenie este ca aceste cearșeafuri să fie cât să poate de curate și să să primenească cât să poată de des, de oarece ele să murdăresc repede de necurăteniiile corpului. Scopul cearșeafurilor este de a scuti de murdărie salteaua și plapoma, cari trebuie să rămâie în continuu curate de oarece ele nu să prefac decât numai după un timp mai îndelungat. Invelitoarea servește pentru a ține corpul nostru în o temperatură potrivită, întocmai după cum o fac hainele în timpul zilei. Ea poate fi de lână sau de bumbac și grosimea ei trebuie potrivită după anotimp; când este prea frig să pot pune două plapome; nu este bine să ne acoperim mai gros decât trebuie, căci am asudă prea mult și am putea să răcim când ne sculăm, apoi nădușeala multă slăbește organismul. În timpul verii este de ajuns să ne acoperim numai cu un cearșeaf, având grije de a pune la picioare o invelitoare mai groasă pentru cazul în care aerul s'ar răci prea mult în timpul nopții; s'o putem trage peste corp. În unele țări să obicinuește a să acoperi în timpul iernii cu o perină mare umplută cu puf (*édredon*) ceea ce nu este bine să să facă decât numai în nopțile prea friguroase; altminterlea ea ar ține prea cald și ne-ar moleși și slăbi. Omul trebuie să doarmă cu capul ceva mai ridicat pentru care are trebuință de *perine*. Ele să umplu cu păr, cu pleavă de ovăz sau cu pene; cele mai bune sunt cele cu păr, căci ele nu încălzesc capul așa de mult ca cele cu puf. O regulă igienică este ca tot așternutul (saltele, plapome, cearșeafuri, perine) să să scuture în fiecare zi la aer liber pentru ca să să scuture de miazme. Intru cât privește camera și

locul unde trebuie așezat patul vom spune că pentru dormitor cea mai bună cameră este cea mai mare, pentru ca să avem aer cât să poată mai mult, iar nu cum să face de obicei la noi unde camera cea mare și mai bine expusă să destinează pentru *salon*, pe câtă vreme pentru dormitor să ia o cameră mică și întunecoasă. Patul este bine ca să să așeze în *mijlocul* camerei, așa după cum din fericire și moda o aprobă. Astăzi nu să mai admite *iatacul* (alcovul) de altă dată, condamnat din toate punctele de vedere. *Perdelele* în jurul patului (pologul) nu sunt bune, pe deoparte pentru că să încarcă cu praf și cu tot felul de microbi, iar pe de altă parte împiedecă circulațiunea aerului. — Pentru *bolnavi* patul trebuie să fie și mai îngrijit decât pentru cei sănătoși. În anumite cazuri și când mijloacele o permit, pentru bolnavi sunt paturi speciale, între cari vom aminti: *patul mecanic* făcut astfel ca să să poată ridica pe chingi bolnavul, fără ca el să să miște, și în timpul acela să poate primeni așternutul, iar dacă bolnavul are vr'o rană de desupt să să poată face pansamentul; acest pat este bun pentru cei bolnavi de sira spinării, de rupturi de oase sau de diferite răni pe părțile de dinapoi; — *patul ortopedic* compus din o somieră elastică sau din o saltea umplută cu păr, orizontal sau ceva mai ridicat la cap decât la picioare, prevăzut cu resorturi în formă de X, așezate la cap și la picioare, de cari să fixează niște curele cari să duc la o încingătoare ce îmbrățișează talia și la niște lațuri (anse) căptușite cari trec pe sub subțiori; cingătoria și lațurile sunt trase de resorturi în sens contrar și tind a îndreptă deviațiunile (strămbăturile) trunchiului; — *patul idrostatic* nu este altceva decât o saltea compusă din două pături de cauciuc vulcanizat, cusute între ele pe la margini; în saltea încap vr'o 25 litri de apă, care să introduce prin o deschizătură; apa, să schimbă numai după 3-4 săptămâni; în mijlocul saltelei să află o deschizătură (gaură) pe unde bolnavul își poate face trebuințele fără să să miște. — În acest articol ne-am ocupat de patul omului adult, sănătos sau bolnav; cât despre patul copilului mic el să chiamă *leagăn* și l'am descris aiurea (vezi *LEAGĂN*). — *Patul țaranului român* este tot ce poate fi mai simplu și mai neigienic. El este făcut de scânduri, de obicei din două, lungi cât perețele în lungul cărnia să face și așezate la înălțime cam de 60 centimetri pe

capete de lemn (fiecare cap cu 4 picioare) sau pe două bucăți de lemn, fixate fiecare în capul a doi pari înfipti în pământ. În pat să așterne o rogojină și peste aceasta o scoarță sau o foiță, adecă o țasătură subțire de lână, care ține loc de cearșaf. La cei săraci nu să găsește pe pat nimic afară de un țol de cânepă. În fundul patului să găsesc două perini de paie sau de foi de porumb. La țaranii chiaburi să mai vede și câte o saltea (mindir) de lână; mulți să mulțumesc cu o saltea de paie. Când sunt mulți membrii într'o familie, sunt paturi pe lângă toți păreții casei, afară de perețele unde să află ușa și cup-torul. Lărgimea paturilor abia încap un om mare. Din acestea să poate vedea că patul țaranului este mai mult de trudă decât de odihnă. Muncind din greu toată ziua și odihnindu-să așa de rău în timpul nopții, este de mirare cum țaranul mai poate merge la muncă în ziua următoare; să vede treaba că deprinderea face mult la om! Ce să mai zicem de oscioarele copiilor și oasele uscate ale bătrânilor, cari cele mai de multe ori nu sunt îmbrăcate decât numai de piele și toată noaptea sunt în luptă cu scândurile! Și când te gândești că fiecare țaran ar putea să aibă câte o saltea de paie sau de foi de porumb (pănușe) în fiecare pat, acoperită de o prostire (cearșaf) curată; iar pentru învelit câte o pătură sau cergă, sau câte o scoarță (țol), pe cari să le scuture în fiecare dimineată și să le ție curate! Să înțelege că având pat în regulă, țaranul n'ar mai dormi îmbrăcat și încălțat după cum o face acum, ceea ce numai sănătos nu poate fi! Ar fi bine ca cei chemați să nu pregete a dà învățături țaranului nostru și în privința aceasta.

PATACHINĂ. — Caută la *NERPRUN* și *ROIHĂ*.

PATAȘCA. — Caută la *TARGĂ*.

PATIMĂ. — Caută la *BOALĂ* și *PASIUNE*.

PÄTLĂGICĂ DE DALAC. — Caută la *LĂSNICIOR*.

PÄTLĂGINĂ, limba oiei, mamaploaie, pin-danică, plătăgină, plătăngină (*Plantago major*, fam. *Plantagineelor*). Plantă mică erbacee care crește pe drumuri, pe marginea câmpurilor, prin fânețe umede și locuri cultivate până în marginea subalpină (Iunie-Octombrie). În medicină să întrebuințează numai apă distilată făcută din planta înflorită ca colir astringent, pe câtă vreme *la țară* ea să bucură de mare trecere, căci cu ea să vindecă tăieturile, ră-nile, bubele, umflăturile, cari să oblojesc

cu frunze de pătlagină opărite unse cu puțin unt proaspăt, cu smântână sau cu scui-pat; după ce a spart buboiul să leagă tot cu frunze, sub cuvânt că ele trag materia ce să formează. Brânca să tratează cu cataplasme fierbinți făcute cu frunze, apoi cu aburii de pătlagină; iar umflăturile de incheieturi de natură reumatică să tratează cu băi calde și cataplasme. Ceaiul de foi îndulcit cu candel este bun pentru tusa, răgușeală și tusa măgărească; iar zama de pătlagină să da copiilor pentru limbrici și pentru oprirea udului.

PATOGENIE (dela grec. *pathos*, boală, și *genesis*, naștere). — Este acea parte a medicinei care să ocupă cu împrejurările cari dau naștere la o boală.

PATOGNOMIC (dela grec. *pathos*, boală, și *gnomon*, semn arătător). — Să numește astfel orice semn caracteristic unei boale, de exemplu: scuiatul ca zeamă de prune și care să lipește de fundul vasului, este un semn patognomic al pneumoniei (aprinderii de plămâni), care ne arată întotdeauna că avem a face cu această boală.

PATOLOGIE (dela grec. *pathos*, boală, și *logos*, tratat). — Este acea parte a medicinei care să ocupă cu descrierea boalelor. Ea să imparte în patalogie internă sau medicală care să ocupă cu boalele cari își au sediul în interiorul corpului și să tratează prin medicamente, și în patologie externă sau chirurgicală, care se ocupă cu boalele de dinafară sau și de cele interne cari trebuie tratate prin operațiune. Când un organ este bolnav zicem că el este în stare patologică, spre deosebire de starea normală (sănătoasă).

PĂTRUNJEL, *petrânjel*, *macheadon*, *magdanos* (*Petroselinum sativum* sau *Apium petroselinum* fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee care să cultivă foarte mult pentru gătitirea mâncărilor (Iunie-Iulie) și care nu trebuie confundată cu *pătrunjelul cânelui* (cucută mică, pătrunjică), o plantă foarte veninoasă care crește prin dărâmături, pe lângă garduri, prin locuri inculte și cultivate, numită în botanică *Aethusa Cynapium* tot din fam. Umbeliferelor. Principiul activ al pătrunjelului este *apiolul* (vezi acest cuvânt). În medicină să întrebuințează rădăcina ca excitant, aperitiv, sub formă de infuziune (ceaiu) din 15-20 gr. la 1000; frunzele ca rezolutiv și stimulent, sub formă de pulbere (praf), 2 gr.; sirop 2-3 lingurițe pe zi; fructele cari sunt carminative; să da suc, 100-120 gr. Pe dinafară să între-

buițează cataplasmele în cazurile de lovituri și de înțepături de insecte. — La țară pătrunjelul este bine cunoscut ca *diuretic* (face ud) și babele îl dau ca să pornească udul în cazurile de *dropică* (boală de apă) și când să oprește udul (retențiune urinară); ele fierb înădușit într'o oală nouă cu două oca și jumătate de apă 6 până la 10 rădăcini de pătrunjel tăiate mărunt, după ce a fiert și a scăzut apa de o jumătate oca, să făcăluiește pătrunjelul cu făină de in, să întinde pe o petică și să pune pe pân-tece, iar zeama să bea; să mai da pătrunjelul fiert cu chimen sau cu boabe de ienuper. Pătrunjelul fiert în lapte să bea pentru *scursură*. Pentru *durerea dela period* (soroc) să bea ceaiu de pătrunjel, iar pentru *frânt* să fierbe rădăcina tocată cu frunze de pătrunjel, zeama să bea, iar tocătura să pune la buric. Rădăcina de pătrunjel fiartă formează o băutură depurativă (curătoare de sânge); să bea primăvara; unii fac cură câte 2-3 luni. Când să umflă *testiculele* (orchită) să pune pătrunjel tocat fiert și prăjit cu unt-de-lemn. Pentru *surpare* (ernie) să fierb 6-10 rădăcini cu vin alb ori cu borș, să scurge buruiana cu care să leagă la buric, iar zeama o bea bolnavul. *Gâlcile* să oblojesc cu pătrunjel fiert cu lapte dulce amestecat cu albuș de ou și cu camfor pisat. Când șezutul să întoarce pe dos să pune rădăcină pisată în oțet încălzit.

PĂTRUNJELU CÂNELUI. — Caută la PĂTRUNJEL

PĂTRUNJICĂ. — Caută la PĂTRUNJEL.

PEAPINE. — Caută la PEPENE GALBIN.

PECINGINE. — Caută la TINEA.

PECINGINE REA. — Caută la PELAGRĂ.

PECTORAL (Sirop). — Caută la OPIU.

PECTORALE (Preparațiuni). — Aceste sunt niște medicamente cari să întrebuințează în contra guturaiului și a boalelor de piept; ele potolesc tusa și inleznesc scuipearea. Preparațiunile pectorale (sau pentru piept) sunt sub formă de tizane (ceaiu, decoct), paste sau siropuri; ele să fac din flori sau din frunze și din fructe. Florile pectorale sunt: acele de nalbă, de podbal, de mac roșu, de toporași și viorele sălbatice, de lumânare, de parpian, etc. Speciile pectorale sunt frunzele uscate de strașnic, de isop, de silnic, de iarba șarpelui și ventricică. Din flori sau din frunze să face ceaiu (infuziune) din 10 gr. la un litru apă. Fructele pectorale sunt curmalele, smochinele, stafidele, din cari să face decoct din 50 gr. la un litru de apă.

PECTORILOCVIE (dela lat. *pectus*, piept, și *loqui*, a vorbi), *voce cavernoasă*. — Prin cuvântul *pectorilocvie* să înțelege o rezonanță particulară a vocii, a tusei, a ralurilor, care să face într'un loc anumit al regiunii toracice corespunzător cu existența unei caverne, cum să poate vedea în tuberculoză (oftică), în gangrena plămânului și în dilatațiunile (lărgirile) bronhiilor. Pectorilocvia să mai poate observă și în cazurile de exudate pleuretice foarte abondente, fără ca să fie vr'o cavitate în plămâni.

PECTOSIN. — Sulfo-gaiactolat de potasă asociat cu extractul de patlagină (*plantago maior*). Pectosinul este un preparat al farmacistului Alexandru Iteanu, din Râmnicul Sărat. Acest preparat își datorește reputațiunea acțiunii sale microbicide și anti catarale; el înlesnește și înlătură scuipatul, combate fierbințeala (febra) și face să înceteze transpirațiunile (asudarea). Pectosinul are un gust plăcut. El să recomandă cu deosebit succes în ori ce fel de tusă (bronhită acută sau cronică), în tusa măgărească, în năduf (emfizem pulmonar), în oftică (mai ales la început). Modul de întrebuințare, pentru *copii*: dela $\frac{1}{2}$ până la 1 an câte $\frac{1}{4}$ de linguriță de 2 ori pe zi; dela 1-3 ani, câte $\frac{1}{2}$ linguriță de 2 ori pe zi; dela 3-5 ani, câte 1 linguriță de 2 ori pe zi, iar de la 5-10 ani de 3 ori; — pentru *adulți*: câte 3-5 lingurițe pe zi; după 8 zile dozele să pot îndoi. Pectosinul să poate lua curat sau amestecat cu lapte, ceaiu, cafea, vin.

PEDICULOZĂ. — Caută la PĂDUCHE.

PEDICUR. — Cel ce îngrijește sau taie *bătăturile* (vezi acest cuvânt). Este bine ca înainte de a ne încredința bătăturile unui astfel de specialist să ne informăm de știința și practica lui; căci, nu trebuie să ne expunem la *rănire* și la *infecțiune*, cari pot avea urmări triste.

PEDICUȚĂ, brădișor, brânca ursului, chedicută, cornișor, pedică (*Lycopodium clavatum*, fam. Lycopodiaceelor). — Mică plantă erbacee care crește în păduri și prin pășuni umede și pietroase din regiunea muntoasă (Iulie-August). Praful galbin format de sporii acestei plante să întrebuințează în sgărieturile pielii, iar farmaciștii îl pun în cutiile cu pilule pentru ca ele să nu să lipească unele de altele. Acest praf la *țară* să numește *praful strigoilor*, cu care babele vrăjesc ca să ia laptele dela vaci; iar cu fiertura făcută cu acest praf spală câinii plini de răie.

PEDILUV (lat. *pediluvum*, dela *pes*, picior, și *luere*, a spală). — Să numește astfel ori ce *baie de picioare*. Baia *rece* să întrebuințează pentru a opri dezvoltarea unei inflamațiuni (aprinderi) în urma unei scrintiri, sucituri de picior, a unei arsuri, etc. Baia *călduță* este bună după un umblet mult, după un marș militar. Baia *caldă* și *foarte caldă* să întrebuințează pentru a trage sângele spre partea din jos a corpului (când întârzie de a veni periodul, sau când să îngrămădește la creeri ori la plămâni, *congestiune cerebrală sau pulmonară*, în cazurile de guturaiu, etc.). Picioarele trebuie să intre în apă cel puțin până în sus de glezne. Când facem baie foarte caldă, atunci vom pune picioarele în apă caldă și pe urmă vom turnă altă apă mai caldă. *Băile de picioare cu muștar* să fac numai cu apă caldă și nu vor ține mai mult de un sfert de oră. *Băile cu sare, cu oțet* să fac punând în apă doi pumni de sare, o lingură de oțet. (Vezi BĂI).

PELADĂ, alopecie arcată, chelie fără bube. — Este o boală contagioasă caracterizată prin căderea părului în plăci sau arii rotunde fără să să schimbe culoarea

Fig. 202. — Peladă.

pielei, fără bube, fără scămoșare, și care să arată mai cu seamă la cap și la barbă. Ea poate rămânea localizată numai în o parte a corpului sau să poate întinde la tot părul de pe corp. Această boală să arată mai mult la copii și la oamenii tineri, dar să poate vedea și la bătrâni. Intru cât privește *cauza* acestei boale părerile sunt împărțite în două tabere. După unii pelada este de natură parazitară, fără ca să să cunoască încă bine microbul. Să susține că ar fi o *tricrofiție* (vezi acest cuvânt) modificată, reprezentată numai prin spori, ce să reproduc prin muguri și locuiesc în epiderm. După alți învățați pelada ar fi de

natură nervoasă, o trofo-nevroză, datorită unei turburări permanente sau momentane a sistemului nervos. — *Semnele.* Pelada începe adeseori prin mâncărime ușoară; părul devine uscat, subțire, prăfos și să smulge ușor, apoi cade de odată sau pe încetul pe diferite întinderi sub formă de plăci rotunde (rotogoale), dela mărimea unui ban până la cea a unei piese de 2 lei sau chiar de 5 lei, uneori și mai mare; adeseori aceste plăci să reunesc între ele formând insule de chelie mai mult sau mai puțin mari, ale căror margini ne arată că sunt mai multe plăci unite. Pielea lipsită de păr este netedă, lucie, de culoare albă lăptoasă. Perii din jurul plăcii nu sunt sănătoși, să rup și să jumulese cu înleznire. Când pelada s'a întins peste tot, bolnavul să pare că este cu capul ras. Când pelada să întinde peste tot corpul, bolnavul slăbește, n'are poftă de mâncare, nu mistuie bine și devine anemic. Această boală dacă este căutată bine să vindecă și părul crește cum a fost. — *Tratamentul.* Fiindcă boala să poate lua și la alții este bine ca bolnavul să trăiească cam izolat; copiii de școală atinși de peladă să fie opriți acasă. Ca tratament general să recomandă un traiu bun, în bune condițiuni igienice, viața la țară, idroterapie, medicamente liniștitoare pentru sistemul nervos. Ca tratament local, care ne-a dat rezultate bune, cu condițiune însă ca să fie bine aplicat, este următorul: să să taie tot părul până la pielea de jur împrejurul plăcii pe o întindere de un centimetru, apoi să spală bine pielea fără păr cu o soluțiune de sublimat coroziv (1 la 1000), pe urmă să unge pielea cu un pomătuf de vată înmuiat în: colodiu elastic, 30 grame, iod metaloidic, 1 gram, formând un strat grosior care să acopere toată partea fără păr. Bolnavul simte o arsură sau chiar o durere vie, care însă nu ține mai mult de 2-3 ore, rareori ține o zi. Când coaja formată de acest colodiu pleznește, după 3-4 zile, vom pune un alt strat de colodiu pe deasupra; după 10 zile ridicăm toată coaja cu un tampon de vată înmuiată într'o soluțiune de alcool și eter (părți egale), apoi spalăm cu sublimat coroziv și pe urmă aplicăm un nou strat de colodiu. De obicei după trei sau patru aplicări încep să răsără perişori, cari cresc și să dezvoltă încet cu încetul. Când pelada este generală, peste tot corpul, vom recomanda băi excitante, sulfuroase, electrice, și fricțiuni excitante potrivite cu starea de iritațiune a pielii.

PELAGRĂ, buba trântilor, buzăreț, jupuială, leprică, pârleală, pecingine rea, roșată, rana trântilor. — Una din boalele cari bântuie mai fără milă populațiunea noastră rurală este *pelagra*. Ea stăpânește țara noastră dela un capăt până la celălalt, dovadă despre aceasta este și mulțimea numelor ce ii s'au dat după ținuturile în cari bântuie. În anul 1908 au fost în România 56.282 de pelagroși, dintre cari 54.656 la sate. Județele cele mai bântuite au fost: Roman, Dâmbovița, Covurluiu, Botoșani, Buzău, Dorohoiu, Neamț, Râmnicul-Sărat, Prahova, Argeș, Mușcel, Ilfov și Vlașca; etc. Nu este mai nici un județ care să nu-și aibă pelagroșii săi; cel mai mare număr îl are județul Roman (45.08 la 1000 locuitori) și cel mai mic Constanța (0.53 ‰). Afară de România pelagra mai bântuie Italia, Spania, Franța, Portugalia, Grecia, Bulgaria și Serbia, dar nicăiri în măsură așa de mare ca la noi. — Pelagra este o otrăvire cu porumb stricat, iar nici de cum un rezultat al sărăciei sau al formei cronice, nici o boală produsă de arșița soarelui, căci cele mai rele condițiuni igienice nu sunt în stare s'o producă în țările în cari nu să mânâncă porumb (vezi acest cuvânt). Principiul otrăvitor ar fi după unii un fel de ciupercă care să ivește pe porumbul necopt și rău păstrat, formând un strat verde, numit *verdet* sau *verderamo*. Ciuperca să numește *Sporisorium Maydis*, care ține de mucegaiurile obicinuite, secretând o *toxina*, un alcaloid numit *pelagrozeină*. Această otrăvă nu să nimicește prin fierbere, din care pricină vine și primejdia *mămăligii* preparate cu făină de porumb stricat. Unii învățați susțin că această boală ar fi produsă de către un *microb* (care nu să cunoaște încă) și prin urmare pelagra ar fi o boală infecțioasă, și ca dovadă despre aceasta ei susțin că au găsit un fel de *bacil* în porumbul stricat și în sângele și țesăturile pelagroșilor. Alții însă zic că acest bacil în porumb ar da *pelagrozeina* care ar fi cauza adevărată a pelagrei. Din toate acestea rezultă că pelagra este o intoxicație alimentară cu porumb stricat fără să să fi stabilit încă până în timpul de față în mod absolut exact mecanismul intim al producerii ei. Sărăcia, ignoranța și alcoolismul să pot considera numai ca condițiuni favorabile pentru isbucnirea pelagrei, întrucât populațiunea rurală nu are mijloace materiale, nici nu să pricepe a-și procura porumb bun pentru hrană, nici să iee măsuri ca să împiedece stricarea porumbului chiar

când el ar fi de calitate bună; alcoolismul slăbește organismul și îl face mai puțin rezistent și prin urmare mai predispus la boală. — Otrăvirea cu porumb stricat să face încetul cu încetui, zilnic, și atâta timp cât omul să hrănește cu mămligă rea, așa că pelagra și după ce s'a ivit continuă a fi întreținută și agravată dacă bolnavul nu-și schimbă hrana. Otrava să îngrămădește în organism, turbură și strică nutrițiunea organelor din ce în ce mai mult, și boala, odată declarată va fi continuă ca și hrănirea otrăvitoare, sau întreruptă după cum și mămliga otrăvitoare va fi înlocuită cu pâne; boala dispare dacă bolnavul încetează pentru totdeauna de a să hrăni cu porumb, și în deosebi cu porumb stricat. Otrăvirea pelagrosă crește sau scade după creșterea sau descreșterea otrăvei luate zilnic. Pelagrozeina sau otrava porumbului stricat arde, topește și omoară încet cu încetul celulele organelor prin cari trece, turbură nutrițiunea organismului, făcându-l să nu să mai hrănească în mod regulat; țăsăturile să desorganizează, să topească și compromit funcțiunile organelor, de unde rezultă *turburări generale*, cari predomină la începutul boalei, și *turburări locale*, cari apoi merg mână în mână până la sfârșitul boalei. Pelagra începe prin slăbirea puterilor, lăncezeală, greutate la muncă, tristete, amețeli, văjiituri de urechi, dureri în șira spinării și lipsă de somn; uscăciune de gură și de gât, arsuri la stomac și uneori urdinare. Spre primăvară bolnavul simte în palme și la tălpi o căldură, iar pe dosul mânilor și picioarelor o mănăcărime, pielea începe a să înroși, a să umflă, a să acoperi de beșici mai mari și mai mici, pline cu o zeamă galbină, cari crapă și din apa aceea să formează în atingere cu aerul niște coji galbene și murdare, pe alocurea pielea după ce s'a înroșit să usucă, crapă și să jupuiește (*pârleală, eritem*). Această pârleală să arată nu numai pe mâni și picioare, ci pe toate părțile descoperite, atinse de arșița soarelui, pe față, urechi, ceafă, gât și piept. În părțile părțite bolnavul simte usturimi și dureri ca și cum ar fi ars, iar când beșicile crapă durerile sunt și mai mari. După ce cad cojile pielea rămâne subțire și lucioasă. Buzele și gura să înroșesc și produc usturime, limba este crepată și roșie, bolnavul are urdinare și dureri în pânțele, rar să întâmplă să fie constipat (încuiat). În acelaș timp bolnavul are amețeli, greutate la cap, vederea îi să întunece sau vede scânteii verzi, iar urechile îi vâ-

jie; el are dureri în tot corpul, uneori furnicături și cărcei prin mușchi. Această stare ține întregă primăvara și o parte din vară, iar spre toamnă bolnavul să simte mai bine și dacă să îngrijește și să hrănește bine, cu pâne și cu carne, să vindecă cu totul. Dacă însă el continuă a trăi tot așa de rău, a să otrăvi mereu cu aceeași făină de porumb stricat, boala îi vine din nou cu suferințe și mai mari; pe lângă semnele de mai sus, el începe să aibă tremurături în buze și limbă, un nod în gât, arsură mare și nestănsă la stomac, urdinare multă, slăbiciune mare în tot corpul, în mușchi, așa încât nu-l mai țin picioarele, cari îi să impleticesc ca la omul beat; el aude tot felul de șgomote: văjiit de moară, sunete de clopote, lovituri de ciocan, bubuituri, cântări și ciripit de pasări; mintea îi să slăbește, este buimăcit de cap, îl frământă gânduri rele, toată ziua stă măhnit și nemușcat, câte odată țipă, injură și strigă; el nu să mai interesează de casă, de familie, nu mai poate munci de loc. După trei sau patru ani de boală să ivește *nebulia (mania pelagrosă)*; bolnavul să crede căne sau pisică, să crede urmărit de tot felul de vrăjmași, de fiare sălbatice; el nu mai poate judecă, este tâmpit, lipsit de minte; unii din pricina arsurii și focului din pânțele caută să să răcorească prin apă și fără să-și deie seamă să aruncă în apă, în lac sau în rău de să inecă; alții să spânzură sau își taie berigata cu un cuțit sau briceag, alții dau foc la casă; în cele din urmă nebunii pelagrosi slăbesc din ce în ce mai mult de nu-i mai țin picioarele, pielea le este vânăta-neagră mai ales la mână și la picioare, unde au pete, urdinarea îi istovește până ce mor în cea mai desăvârșită neștiință. — *Tratament*. Dacă pelagra să caută din timp ea să vindecă întotdeauna și dacă omul nu va mai mânca decât pâne în loc de mămligă ea nu mai revine nici odată. Dar fiindcă înlocuirea făinei de porumb cu făină de grâu nu să poate așa de ușor face în alimentațiunea populațiunii noastre rurale, trebuie ca să să iee diferite și urgente măsuri ca cel puțin țaranul să nu mai mănânce făină de porumb stricat. Aceasta cu atât mui mult cu cât întinderea pelagrei din an în an, precum și ravagiile ce le face în sânul poporului a început deja să constituie un pericol național prin degenerarea rasei. Porumbul bun, bine copt este cel mai hrănitor dintre toate cerealele și dacă porumbul să strică și devine

primejdios apoi aceasta provine numai din neglijență sau nepricepere. Mămăliga bună și cu brânză sau cu nițică tocană este cel mai complet, mai gustos și mai sănătos aliment (vezi ALIMENTE și PORUMB). Prin urmare tratamentul *profilactic* al pelagrei este *alungarea porumbului stricat din hrana țăranului*. Pentru aceasta trebuie să se facă o lege pentru combaterea pelagrei, în care să se puie obligațiunea ca sătenii să are, să samene, să prășească și să culeagă mai întâiu ogoarele lor de porumb pentru hrană, fixându-să atât începutul aratului cât și al culesului de către consiliile comunale, cum să face în țările vecine; — să se puie obligațiunea pentru proprietari și arendași ca să hrănească pe muncitori cu pâne sau cu mămăligă bună și mâncări de dulce, afară de zilele de post, prevăzându-să aspre pedepse în cazurile când li să va da muncitorilor făină stricată, mucigăită, brânză verze și cu viermi, pește și carne impuțită; — să se facă în fiecare sat de către administrațiune hambare sau coșare cu despărțiri pentru fiecare sătean, după cel mai perfecționat sistem, în care fiecare să-și păstreze sub paza comunei porumbul cules, în schimbul unei taxe mici, în bani sau în natură; — să se construiască pe lângă fiecare coșar câte un cuptor de uscat porumb, când s'ar culege umed; — să se deie sătenilor povețe fie prin preoți, învățători și funcționari, fie prin cărțile scrise pe înțelesul tuturor, ca să nu macine mult porumb de odată, iar făina s'o puie la păstrat în anumite vase de lemn bine uscate și astupate și numai după ce va fi fost răcorită dela moară; — să se introducă morăritul perfecționat al porumbului și pregătirea făinei după cum să face și în alte țări; mai bine ar fi dacă porumbul s'ar măcina în momentul când să face mămăliga, având fiecare țăran o morișcă de piatră și după cum să face și cu cafeaua care să răsnește numai în minutul când să prepară cafeaua de băcut; — să se prescrie pedepse strajnice pentru cei ce macină porumb stricat și pentru cei ce vând țăranilor făină rea, mucigăită. Tratamentul *curativ* cel mai bun este ca să se deie tuturor bolnavilor de pelagră în loc de medicamente numai *pâne*. Pentru aceasta ar trebui ca statul să înființeze în satele băntuite câte o brutărie după anumite sisteme cari să intrunească brutăria cu morăritul, fabricând pâne bună și desființând traficul de făină, care este așa de păgubitor pentru introducerea alimentațiunii cu pâne de grâu sau de secară. Bolnavii

din perioada II și III a boalei să vor căută în spitale unde pe lângă hrană bună li să vor da medicamente potrivite stării lor. Din acestea să poate vedea că baza tratamentului este igiena alimentară și că pelagra va dispărea dela noi numai prin progresele igienii și ale poliției sanitare, după cum a dispărut în Franța de sud și în unele părți ale Italiei.

PELIN, *pelin alb, pelin adevărat, pelin bun, piloniu, absint* (*Artemisia absinthium*). — Crește prin locurile sălbatice, necultivate și deșerte, în livezi, câmpii și dealuri, pe lângă case, garduri, drumuri și pe malul râurilor. Florile și frunzele lui sunt amare, din care pricină sunt întăritoare (tonice), ațăătoare (stimulente), bune în contra *frigurilor palustre*; ele să pisează de verzi, să strecoare printr'o pânză curată și să bea dimineața câte o linguriță pentru a tăia frigurile, sau să fierbe pelin în cafea neagră, să strecoară și să bea. Fiertura de frunze și flori să bea nu numai pentru a combate frigurile, dar și pentru viermii de mațe (limbrici, panglică), precum și de femeile la cari li s'a oprit periodul (sorocul). Dacă să pune în vin (*vin de pelin, pelinas*) sau în rachiu și să bea înainte de mâncare câte un păhăruț, face poftă de mâncare și îndreaptă stomacul ușurând mistuirea din care pricină să dă la oamenii slabi, după o boală grea și lungă, pentru a-și recăștiga puterile pierdute mai curând. Cu zeama de pelin fiert să spală rănile, mai ales acele din care curge materie urâtă. În popor să mai fac oblojeli cu pelin verde tăiat foarte măruat, miez de pâne și vin, făcute cu mămăliguță moale și puse într'o petică, la tot felul de umflături și scrântituri, ținute de cu seara până dimineața, sau și mai mult. De altfel, pelinul să va întrebuința numai în lipsă de alte medicamente mai bune pentru friguri, viermi intestinali și răni. — *Licoarea de absint* sau *absintul*, este o băutură foarte mult întrebuințată în Europa apuseană și mai ales în Franța, unde prin întrebuințarea ei peste măsură constituie o mare primejdie publică, întocmai ca și beția de alcool și în contra cărei patimi au început să se iee măsuri serioase. Absintul i-și datorește aroma unui amestec de esențe de diferite plante: pelin, anason verde, coriandru, fenicul, anason dulce, hisop, ismă, badiana, (anason franțuzesc) angelică, origan, în proporție de 5-10 centigrame de esență de pelin și de 30-80 centigrame de esență din celelalte plante la 2 linguri. Omul care bea adeseori absint va suferi de: pierdere de

apetit, vărsături dimineța slăbire, paliditate (gâlbejeală), amețeli, halucinații (aiurări), lipsă de somn, dureri în încheieturi și dealungul nervilor (ințepături, arsuri, furnicăături), accese de furie, idei de persecuție, atacuri de epilepsie, demență (tâmpeală). Acestea toate sunt datorite atât esențelor mai sus numite, cât și alcoolului (rachiului) cu cari sunt preparate. *Tratament:* beția sau accesul acut să combată cu cloral idrat 1-3 grame la 50 grame apă; forma cronică, învechită și mai ales durerile și lipsa de somn cu preparatele de opiu, cu cloral, cu hidroterapie, vezi și ALCOOLISM.

PELIN ADEVĂRAT. — Caută la PELIN.

PELIN ALB. — Caută la PELIN.

PELIN BUN. — Caută la PELIN.

PELIN DE MĂTURI, pelin de pureci (*Artemisia scoparia*). — La țară femeile mătură casa cu o măturice de acest pelin pentru ca să piară purecii, iar în pat aștern pelin verde.

PELIN DE PURECI. — Caută la PELIN DE MĂTURI.

PELIN MIC. — Caută la PELINIȚĂ.

PELIN NEGRU. — Caută la PELINARIȚĂ.

PELINARIȚĂ, pelin negru (*Artemisia vulgaris*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri necultivate, dără-mături, pe marginea drumurilor și a câmpurilor (Iulie-Septembrie). Părțile cari să întrebuințează sunt frunzele, rădăcinile și florile. *Proprietăți:* tonic, stimulent, anti-isteric, emenagog (înlesnește venirea regulilor, a periodului). *Doze:* să dă sub formă de ceaiu din 10 gr. la 1 litru; sub formă de praf 2 până la 8 gr.; sirop 30-60 gr., extract 2-4 grame.

PELINIȚĂ, pelin mic (*Artemisia pontica*). — La țară să face gargară cu peliniță fiartă cu apă neîncepută într'o oală nouă la durere de gât. În unele locuri să fierbe pelinița cu ceapă albă și 9 fire de usturoiu în oțet și cu hoștină dela stupi și îngroșată cu țărăte de grâu, pentru buric.

PELLETIERINĂ. — Caută la RODIU.

PELTEA, beltea, marmeladă (lat. *pulmentum*). — Este un fel de dulceată de poame fierte mult. Pelteaua de mere ușurează scaunele, este laxativă, pe câtă vreme pelteaua de gutui incuie, este constipantă. Pelteaua făcută din orice fructe este bună pentru dat în ea unele medicamente cu gust rău. Pentru hrana celor slăbiți, supra alimentațiunea ofticoșilor și în cazurile de diaree cronică să recomandă o marmeladă făcută

din carne crudă tocată 100 gr., zahăr pulverizat 40 gr., vin vechiu 20 gr., tinctură de scorțișoară 3 gr. Această marmeladă este foarte bună, dar are cusurul că poate să deie panglică (tenie), deși acest vierme poate fi folositor în tratamentul officei.

PELUNGOASĂ. — Caută la SILNIC.

PELVIPERITONITĂ. — Peritonită localizată la peritoneul micului lighian (vezi PERITONITĂ).

PELVIS. — Caută la LIGHIAN.

PEMFIGUS (dela grec. *pemphix*, beșică). — Să numește astfel o boală de piele care să arată prin niște beșici pline de apă limpede la început, care poate să să prefacă în puroiu sau să devie sangvinolentă (ca sângele). Sunt mai multe varietăți de pemfigus. Varietatea care să vede mai des este *pemfigul noilor-născuți* și care să arată de obicei la copiii slabi, amărâți, sau la copiii născuți sifilitici. Beșicile să ivesc mai întâiu la mâni și la picioare, apoi pe membre, gât, față; ele să însoțesc de mâncărime și de căldură. *Tratament.* Să va aplică prafuri absorbante

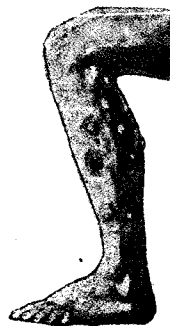

Fig. 203. — Pemfigus.

și antiseptice sau pastă de oxid de zinc cu mentol, sau liniment oleo-calcar (apă de var cu unt de lemn), sau vaselină cu salol; să vor face băi prelungite dacă bolnavul le poate suferi, în caz contrar să vor face învăluri cu vată sterilizată. La nou-născuți să va pune în șezut câte un săpunaș seara și dimineța cu bromidrat de chinină de câte 10 centigrame unul. La copiii mai mari să va dă tonice, chinină, ergotină, cafeină, fier. În pemfigus cronic să va dă preparatele cu arsenic (arseniat de sodă, arseniat de fier, arseniat de chinină, câte 4-8 miligrame pe zi). La pemfigul *sifilitic* tratament mercurial sub ori ce formă posibilă.

PENSIONAT. — Caută la INTERNAT.

PENTAL. — Caută la AMILEN.

PENTELEU. — Caută la BASCA-PENTELEU.

PEPENE GALBIN, peăpine, piponiu, zămos (*Cucumis melo*, fam. Cucurbitaceelor). — Plantă erbacee cu fructul mare, globulos sau oval, cu 8-12 șanțuri, cu suprafața netedă, reticulată sau sgrăbuncioasă, cu miezul suculent, dulce, de culoare albă sau galbină; ea este originară din Azia tropicală și să cultivă mult la noi pentru fructele

sale comestibile. Sunt mai multe varietăți, după aspectul exterior al fructelor, după mărime, după culoarea și gustul cărnei. Dintre aceste varietăți vrednică de amintit este *cantalupul* (vezi acest cuvânt). Pepele este un fruct plăcut la mâncare, dar el este cam greu de mistuit din pricina prea marelui cantități de apă pe care o conține. Pentru a micșora întru câtva acest neajuns unii îl mănâncă cu zahăr, alții cu sare, alții cu piper și unii chiar cu tabac, ceea ce îl face mai digestibil, mai cu seamă dacă să bea puțin vin vechiu după el. Ori cum ar fi, este bine ca să mănânce pepene mai rar și nu mult odată. Cei cu stomacul slab și cei supuși la urdinare, precum și cei ce sufer de diabet să nu mănânce de loc. — La țară semințele uscate și pisate să bea cu apă pentru oprirea vărsăturilor.

PEPENE VERDE, boșar, harbuz, himanic, lebeniță, lubeniță, siărchin (*Cucumis citrullus*, fam. Cucurbitaceelor). — Plantă erbacee cu fructul globulos sau lungăreț, de culoare verde închis sau verde deschis, cu pulpa roșie sau galbină, dulce și foarte suculentă. Această plantă originară din Africa sudică să cultivă foarte mult pentru fructele sale comestibile (Maiu-August). Pepele verde este foarte plăcut la mâncare dar și el are cusurul de a fi greu de mistuit ca și pepenele galbin, din cauza marelui cantități de apă pe care o conține. Cei bolnavi de stomac și cei predispuși la diaree, precum și diabeticii nu trebuie să mănânce pepene verde, iar cei sănătoși să-l mănânce rar și nu mult odată. — La țară să prepară cunoscutul *lapte de toate semințele* astfel: să pisează la un loc câte 2 linguri de semințe de pepene verde, pepene galbin, bostan alb, bostan galbin, castraveți și soarea soarelui; să picură peste ele în piuliță câte puțină apă caldă, să mestecă bine, să strecoară prin o pânză deasă nouă și să de băut bolnavilor slăbiți mult de o boală lungă (în convalescență) ca să să întărească.

PEPENEALU. — Caută la CRETUȘCĂ.

PEPSINĂ. — Este principiul activ al sucului gastric și să extrage din mucoasa (căpușeala) stomacului porcului, a oarei, a vacii. Ea să prezintă sub formă de praf fin alb-gălbui, cu miros ca de chiag (maia), fără gust, foarte solubilă în apă. Pepsina să întrebuințeze în cazurile de anorexie (lipsă de apetit), dispepsie (mistuire grea), lienterie (urdinare cu scaunele formate din

materii alimentare nemistuite), boale debilitante, convalescență înceată. Sunt două feluri: *pepsină extractivă*, din care 20 centigrame peptonizează 10 grame de fibrină, și *pepsină medicinală* sau *amilacee*, care este un amestec din precedentă cu amidon sau zahăr de lapte (lactoză), din care 50 centigrame peptonizează 10 gr. de fibrină. Doză: 50 centigrame până la 4 gr. de pepsină amilacee în pachete, în buline, pilule, etc.; elixir (1 gr. la 20), 20-50 gr.; vin (1 gr. la 20), 20-50 gr. Pepsina să poate asocia cu *pancreatina*, cu *diastaza* (vezi aceste cuvinte).

PEPTONĂ. — Este productul digestiunii artificiale a cărnei prin pepsină sau pancreatină în prezența unui acid (cloridric sau tartric) și cu ajutorul unei călduri cam de 50°. Excesul de acid să neutralizează cu bicarbonat de sodă. Peptona să prezintă sub două forme: *lichidă* și *uscată*. Cea lichidă reprezintă de 3 ori greutatea sa de carne și cealaltă de 6 ori. Să întrebuințeze în cazurile de dispepsie (mistuire grea) prin lipsă de secrețiune a sucului gastric, în diaree, la convalescenței fără apetit. Să de în bulion 2-4 linguri din peptona lichidă, iar din cea uscată numai pe jumătate; să mai de în *clizme nutritive*, în aceeași doză, cu un gălbiniș de ou, 5 picături de laudan și un păhar de lapte.

PERCLORUR DE FIER. — Caută la FIER.

PERCUȚIUNE (lat. *percussio*, dela *percutere*, a lovi). — Este un procedeu medical de cercetare care constă în a lovi (a ciocăni) cu degetul asupra mâinii aplicate pe o regiune oarecare a corpului cu scopul de a vedea dacă sunetul produs este închis (mat) sau deschis (clar, sonor). Percuțiunea să face cu mâinile sau cu o placă de sîdef (*plessimetru*) aplicată pe piele asupra căreia să lovește cu degetul sau cu un ciocănel.

PERDEA. — Caută la CATARACTĂ.

PERE. — Caută la PARĂ.

PERE (Vin de). — Caută la VIN DE PERE.

PERFORANT. — Caută la MORB PERFORANT.

PERI RĂI. — Caută la TRICHAZĂ.

PERICARD (dela grec. *peri*, în jur, și *kardia*, inimă). — Invelișul seros care încunjură inima, sau *cămașa inimii* (vezi CORO).

PERICARDITĂ. — Aprinderea sau inflamațiunea pericardului (invelișul inimii).

PERII. — În medicină să întrebuințeze câteodată *perile*; perii cari seamănă cu cele ordinare. Așa pentru a face *fricțiuni* sau frecături energice în cazuri de dureri

reumatice vechi, în nevralgie sciatică, sau pentru a întefi funcțiunile pielii la un om slăbit ne servim de așa zizele *perii medicale*, făcute cu păr, mai mult sau mai puțin tare, sau cu fire vegetale, sau chiar cu fire de metal când vrem ca lucrarea lor să fie mai cu energie. — Pentru a aplica *electricitatea* la suprafața corpului ne servim de așa numitele *perii electrice*: un fel de cutie care cuprinde o mică mașină electrică și a cărei capac are fire metalice dispuse în formă de pământ, care transmite fluidul electric dinăuntru cutiei la piele; sau este un fel de pilă, care are un fir ce să sfârșește prin mai multe firisoare (tot ca un pământ) și cari să aplică pe cutare sau cutare parte a corpului, pe câtă vreme celalt pol să pune în atingere cu un alt punct al pielii. Pentru spălat în gură toată lumea să servește de așa cunoscutele *perii de dinți*, cari trebuie să fie ținute foarte curate și având fiecare om peria sa (vezi DINȚI și DENTIFRICE).

PERINE. — Nu ne vom ocupa aci de perinele de dormit, despre cari am vorbit la *pat* (vezi acest cuvânt). Când am vorbit despre *aparate* (vezi acest cuvânt) am pomenit și despre perinele și perinițele pe cari le întrebuițăm în cazurile de fracturi sau frânturi de oase pentru a asigura imobilitatea sau nemișcarea osului rupt. Acum vroim să zicem câteva cuvinte despre perinile cari să întrebuițeze la bolnavi. Cea mai simplă perină este un sac umplut cu tărățe sau cu pleavă de ovăz, care este bună în cazurile de fracturi pentru ca să să poată acomoda cu inlesnire membrului bolnav. Pleava de ovăz, lâna și pezele au un cusur că țin prea cald și pentru aceasta s'au înlocuit cu *păr*. Să mai întrebuițeze perinile de *cauciuc vulcanizat*, cari au un șurup prin cari să umplu cu aer sau cu apă; ele au avantajul de a fi răcoroase, mlădioase și de a nu să strică sub influința umezelei pansamentelor. Singurul cusur pe care îl au aceste perini este că să strică, să crapă când nu ne servim de ele mai mult timp, pentru care este bine ca din când în când să le inmoiem în apă. Mai bune sunt perinele de cauciuc cari să umplu cu aer, cari nu să strică ușor. În cazurile de boală lungă, de zăcere pe spate timp mai îndelungat, este bine ca din vreme să punem sub șezutul bolnavului o perină de cauciuc sub formă de colac, pentru ca să prevenim formarea escarelor, ale rănilor cari ne dau așa

de mult de lucru și chinuese bolnavul în mod cumplit.

PERINEFRETIC. — Caută la RINICHI (Boalele de).

PERIOD. — Caută la MENSTRUATUNE.

PERIOST (dela grec. *peri*, în jur, și *osteon*, os). — Să numește astfel membrana (pe-lița) țăsutului conjunctiv aplicată asupra oaselor, *cămașa oaselor* (vezi Os).

PERIOSTITĂ. — Aprinderea sau inflamațiunea periostului (vezi Os).

PERIOSTOZĂ. — Umflarea sau îngroșarea periostului în urma unei periostite, acute sau cronice. Cauzele ei sunt: sifilisul, scrofuloza, tuberculoza (oftica) etc.

PERISOARE. — Caută la TOCĂTURĂ.

PERITIFLITĂ. — Caută la APENDICITĂ.

PERITONEU (dela grec. *peri*, în jur, și *teinein*, a întinde). — Să numește astfel membrana (pe-lița, foiața) seroasă care căptușește întreaga suprafață dinăuntru a părților pântecelui, și care învelește fie în tot fie în parte cele mai multe din organele cuprinse în această cavitate, cum este: stomacul, intestinul subțire, intestinul gros, ficatul, rinichii, beșica, etc., trecând dela un organ la celalalt și ținându-le într'o pozițiune neschimbată. Organele pântecelui fiind multe dizpozițiunea peritoneului pare a fi cam încurcată; însă ea să înțelege ușor dacă ne ducem cu mintea la faza embrionară. La început pântecelul este gol și ocupat numai de sacul peritoneal; fiindcă organele iau naștere toate între părilete

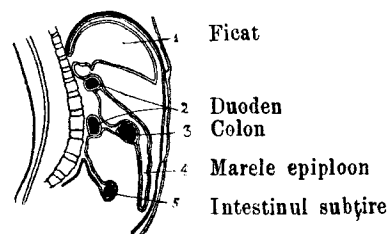

Fig. 204. — Peritoneu.

dinapoi a pântecelui și peritoneu, pe măsură în care ele să dezvoaltă ele deprimă (apasă) acest peritoneu, care să lărgeste rămânând lipit de ele pe toată suprafața lor, formând astfel un înveliș particular pentru fiecare organ. Cele două margini ale părții înpinse a peritoneului să alipesc una de alta, apoi merg de să întâlnească cu păriletele abdominal. Aceste alipiri de foite formează diferite varietăți de indoituri, dintre cari unele să duc dela părilete ab-

dominal la un organ, cum este cu aceea care înconjoară intestinul, care să numește *mezenter* și care cuprinde vase sangvine și limfatice; altele reunesc un organ cu un altul, *micul epiploon*; una din aceste îndoituri, numită *marele epiploon* sau *prapor* (vezi *EPIPLOON*), să scoboară dela pârtelele inferior al stomacului, formează un fel de *sort* pe dinaintea mațelor și să umple de grăsime. In starea normală (de sănătate) cavitatea peritoneală nu există decât în mod virtual și ea devine aparentă și reală numai în cazurile de exudate, când să adună apă în pânțee, în dropică (vezi *ASCITĂ*).

PERITONITĂ. — Iată o boală înfricoșată care nu iartă mai nici odată terminându-să de obicei prin moarte, uneori în 48 de ore, cele mai de multe ori în 4-5 zile, când ea să zice *acută* spre a să deosebi de forma *cronică*. Peritonita este aprinderea sau inflamațiunea *peritoneului* (vezi acest cuvânt), adecă a peliței care căptușește pe dinăuntru pârții pântecelui și acopere toate organele din abdomen (stomac, mațe, ficat, pancreas, rinichi, beșică, mitră, etc.). Ea este *generalizată*, adecă întinsă la întreg peritoneul sau *parțială* (localizată în o parte numai). Vom începe cu peritonita *acută* care poate fi produsă foarte arareori de frig, adecă de răceală simțită pe din afara corpului, sau de răceală simțită pe dinăuntru bând lichide reci dela ghiață sau cu ghiață în timpul când omul este asudat. Cele mai adeseori peritonita provine din o lovitură puternică, din o cădere asupra pântecelui, sau din o boală a vr'unui organ pe care îl acopere peritoneul, și anume: o inflamațiune care dela organul bolnav să întinde la peritoneu, cum să întâmplă în cazurile de inflamațiune a intestinului într'o ernie (surpătură) strangulată, sau în urma unei faceri grele când s'a întins inflamațiunea dela mitră la peritoneu (*peritonită puerperală*); — o ruptură a vr'unui organ fie prin rănire, fie în urma unei boale care i-a distrus pârții, iar conținutul acelu organ (sânge, puroiu, fiere, urină, materii fecale) să varsă în cavitatea peritoneală și aprinde îndată peritoneul, după cum să poate întâmplă în abcesele ficatului și ale splinei, în apendicită, în ulcerul stomacului, în ulceratiunile intestinelor din febra tifoidă, dizenterie, tuberculoză (oftică), etc. — *Semnele peritonitei acute generalizate* sunt: o febră vie care începe prin un fior strașnic, febră de 40° și continuă; pulsul mic, foarte înte încât abia să poate numără; — o durere

cumplită în pânțee, mai întâiu mărginită la un loc, apoi întinsă peste tot pânțele; durere însoțită de svăcnituri și mărită prin cea mai mică mișcare sau apăsare, prin tusă, respirație, și chiar prin greutatea plapomii sau a velinței; — o *umflare* sau *balonare* a pântecelui, care este atins în mod uniform și plin cu gazuri multe cari dau un sunet de tobă când ciocănim pânțele; — *sughituri* și *vărsături* neconținente, de materii mucoase, apoi bilioase (de fiere, de venin) verzui; — *greutate* la urinare; — limba este uscată, setea mare, fața trasă, nasul subțiat și alungit, ochii infundați în cap și cercuiți; mâinile și picioarele sunt reci și învinețite ca și buzele, corpul să acopere cu o sudoare rece, viscoasă. — *Peritonita parțială* sau *localizată* își are sediul în fosele (gropile) iliace și în jurul mitrei, numindu-să *pelvi-peritonită*; ea are aceleași semne ca și cea generalizată însă toate în măsură mai mică și ea nu este așa de mortală. *Peritonita cronică* este mai mult o complicațiune a unei boale, cele mai adeseori a *tuberculozei* (ofticei) de mațe, produsă prin microbul acelei boale, *peritonita tuberculoasă*, sau ea este produsă prin întinderea unui cancer (rac) al vr'unui organ din pânțee, *peritonită canceroasă*. In toate aceste cazuri ea constituie o complicațiune foarte gravă, care grăbește moartea bolnavului. — *Tratamentul medical* al peritonitei *acute* constă în: *repauș absolut* pe spate, *imobilizarea* mațelor prin *extract de opiu* (în pilule de câte un centigram, la fiecare oră câte o pilulă) sau *morfină* în injecțiuni sub piele de câte un centigram, repetată la 4-5 ore); pe pânțee să vor ține *besici mari pline de ghiață*, reînolite la fiecare 2 ore, să vor face aplicațiuni de *colodiu elastic*; *regim sever*, lichide reci din ghiață (lapte, șampanie, etc.) date cu lingura din sfert în sfert de oră. Pentru *sughit* și *vărsături* să va dà *ghiață* pe dinăuntru, *apă cloroformată*, *cloral*, *mentol*, *poșiunea lui Rivière*, la trebuință mare injecțiuni cu atropo-morfină. Pentru constipație să vor pune *clizme emoliente* însă cu mare băgare de seamă; *nu să va dà nici odată purgative*. Pentru *colaps* să vor face injecțiuni sub piele cu *eter*, *cafeină*, *uleiu camforat*, *stricnină sulfurică*, *ser artificial*. Pentru *meteorism* (balonarea sau umflarea pântecelui) să v. pune o *sondă în șezut* pentruca să iasă gazurile. In peritonitele *supra-acute* produse prin plăgi perforante ale intestinului și prin găurirea intestinului în cursul unei febre tifoide, ulcer al stomacului sau apendicite să va recurge

la tratamentul chirurgical chiar dela început (*laparotomie*). Tratamentul *peritonitei parțiale* (închistată, purulentă) constă în a deschide punga tăind părțile pântecelui strat cu strat, a spăla punga și a o drena cu un tub de cauciuc gros, care să va înlocui cu altele din ce în ce mai mici pe măsura în care scade curgerea de puroiu. Tratamentul *peritonitei tuberculoase* constă în *imobilitate* în pat și în *regim de lapte absolut*, iar în formele cronice *supra-alimentațiune* (praf de carne, 100 gr.; ouă; cereale; lapte; grăsimi); pe *dinăuntru* să va da *arsenic*, *metil-arsinat disodic*, *creozot*, *creozotal*; *fosfotal* în injecțiuni sub piele; *anti-*

zuri să va face *laparotomia* urmată sau nu de *spălarea* cavității cu ser artificial sau apă sterilizată caldă, sau să va șterge numai peritoneul cu bureți înmuiți în soluțiune de sublimat sau de naftol camforat.

PERJ. — Caută la PRUN.

PERMANGANAT. — Caută la MANGANEZ.

PERMANGANATUL DE POTASĂ. — Caută la MANGANEZ.

PERONEU (lat. *fibula*, grec. *perone*, copcă, scoabă). — Osul cel subțire al *gambei*, care este așezat în afară (vezi GAMBĂ).

PERONINĂ. — Praf alb, solubil în apă și alcool slab. Ipnotic, narcotic, mai bun decât

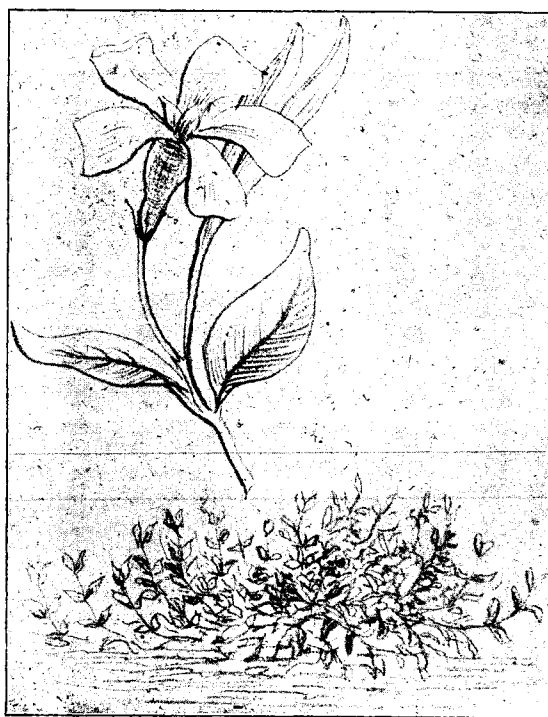

Fig. 205 — Pervincă.

septice intestinale (benzonaftol) în doze moderate; pe *dinafară* să vor face ungeri cu *tinctură de iod* pe pânțele sau cu: *gaiacol*, 1 gr.; *tinctură de iod*, 15 gr.; *glicerină*, 20 grame. Intru cât privește tratamentul *chirurgical* să recomandă *puncțiune evacuatoare* urmată de *injecțiune de naftol camforat* (3-4 gr.), sau de *injecțiune de aer* (3-5 litri), sau de *spălarea* peritoneului cu apă boricată fiartă și răcită până la 30-40°, până când lichidul iese limpede, sau cu apă sterilizată și la temperatură de 45°; toate acestea să recomandă numai în *peritonita cronică* cu formă *ascitică*, în celelalte ca-

morfină. Să da în doză de 2-4-6 centigrame fără ca să treacă de 20 în 24 ore; în pilule, prafuri, soluțiune.

PERVINCĂ. *borbănoc*, *brăbănoc*, *cununiță*, *foaie în fir*, *foiofoi*, *fonchiu*, *merișor*, *saschiu*, *saseau* (*Vinca herbacea* și *minor*, fam. Apocinaceelor). — Plantă erbacee care crește prin livezi, locuri cu iarbă, pe lângă păduri și crânguri; cultivată adeseori prin grădini, parcuri și cimitire (Aprilie-Maiu). Frunzele acestei plante sunt amare și astringente; ele să pun pe răni pentru a opri sângele să curgă; ele mai au și o lucrare purgativă (de curățenie), pentru care să

dau pe dinăuntru pentru a opri laptele, sub formă de infuziune (ceaiu) din 8-10 gr. cu trestie 30 gr. la un litru. Să mai întrebuințeze pentru însușirea ei astringentă și în boalele de gât. — La țară să întrebuințeze ceaiul de pervincă în curgerile de sânge (emoragii).

PESAR (lat. *pessarium*). — Un mic aparat care să introducă în vagin pentru ca să sprijinească mitra sau s'o țină în pozițiunea ei normală. Pesarele să fac de obicei din cauciuc și să întrebuințeze în cazurile când mitra este căzută sau strâmbă (vezi MITRĂ). Pentru ca pesarul să să pună mai cu înleznire trebuie mai întâiu ca femeia să facă udul (să urineze) și să iasă afară cu scaunul punându-și o eliză. Pesarele trebuie scoase din când în când, la timpuri hotărâte, pentru a fi curățite. De asemenea femeia trebuie să să țină curată în tot timpul cât poartă pesarul. Este de prisos să spunem că pesarele nu să vor pune decât

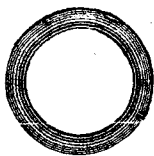

Fig. 206. — Pesar în formă de inel.

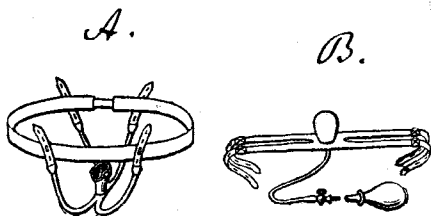

Fig. 207 — Pesare

A. Pesar care ridică și îndreaptă mitra. — B. Pesar care să umflă cu aer.

numai după recomandăția doctorului și vor fi aplicate numai de el sau de vr'o moașe pricepută.

PESCUIT (lat. *piscutus*). — Pescuitul pe la noi să face cu undița sau cu năvodul (ciorpacul, mreaja, plasa, volocul). În cazul întâiu cel care pescuește stă la mal, nemișcat, până ce vine peștele de să prinde în undiță; în cazul al doilea pescuitorul intră în apă ca să prindă peștele. De obicei pescuitul cu undița să face des de dimineață fiindcă la răsăritul soarelui peștele începe să umble prin apă ca să-și găsească hrană. Pescuitorul să așeze de obicei acolo unde știe că vine peștele și prin urmare nu să ocupă dacă acel loc este la adăpost de frig sau de vânt; el să așeze, își întinde undița și o aruncă în apă ținând'o cu mâna în-

tinsă timp destul de îndelungat până ce vâncează atâta pește cât crede că-i trebuie, fără să să gândească la oboseala mâinii și la răceală, care poate să-i deie un guturaiu, durere de gât, răgușală, tusă, uneori chiar și o aprindere de plămâni (pneumonie sau pleurezie) sau vr'un reumatism. Pescuitul cu năvodul și cele lalte unelte nu ține în loc, nemișcat, pe cel care pescuește; ci, dimpotrivă îl pune în mișcare, îl sileștea la sforțări aproape continue, ceea ce constituie un exercițiu bun pentru cel obicinuit, cu condițiune să nu să obosească. Acest fel de pescuit însă îl expune pe pescar la umezeală, mai ales când trebuie să intre în apă și să steie acolo un timp mai lung; în aceste cazuri el să poate îmbolnăvi ușor de tot felul de boale cari provin din răceală. Din acestea rezultă că nu ori și cine este destoinic de a pescui; cei cari au plămâni slabi, cei ce au boală de inimă, cei ce au suferit de reumatism, nu trebuie să pescuiească. Pescuitorul trebuie să aibă în vedere următoarele reguli: să nu meargă după pește prea de dimineață, să aștepte ca să răsără soarele, să dispară ceața; să-și aleagă un loc unde să bată soarele; să fie îmbrăcat bine și potrivit anotimpului; când începe să simtă oboseala să să oprească, să lase undița și să înceapă a umbla puțin ca să-și desmorțească picioarele și mâinile; îndată ce simte umezeala și frigul să meargă acasă.

PESMET, pișcot, posmag. — Pesmeții să prepară din un amestec de făină, de gălbînșuri de ou și de zahăr, la cari să mai poate pune pentru a li să dă aroamă lămaie, flori de portocale, vanilie, etc. Pesmeții sunt ușor de mistuit, nutritori, plăcuți la gust și să topec în gură mai ales când sunt înmuiați în vin. Ei sunt foarte buni în unele boale, la convalescenți și la copii. În farmacie să fac pesmeți cu diferite medicamente, cari să iau mai ușor prin acest mijloc. Sunt *pișcote de curățenie* (cu scamonee), *pișcote de limbrici* (cu limbricariță, cu santonină și cu calomel), pe cari copiii îi mănâncă cu plăcere; câte o jumătate sau câte un pișcot întreg după vârstă; mai sunt și *pișcote cu fier*, cari însă nu prea să întrebuințeze.

PEȘTĂ. — Caută la CIUMA.

PEȘTI (lat. *pisces*, grec. *ichthyes*). — Carnea de pește este bună de mâncat, dar ea nu este așa hrănitoare ca cea de bou, vițel, porc, berbec, cal și pasări, de oarece nu conține principii nutritive (albuminoide)

în cantitate așa de mare. În adevăr, carnea de pește are numai 13.7% de substanțe albuminoide, pe câtă vreme carnea celorlalte animale conține în ordinea de mai sus 17-20, 16, 19, 19, 20 și 20.3%; în schimb însă ea are cea mai multă grăsime (4-6% în raport cu 1.5, 2, 3%), iar gelatină are ca și carnea de vițel în ceea mai mare măsură (4.4%). Carnea de pește mai ales a unor pești, este dulce și gustoasă și ajută mult la variațiunea mâncării, mai cu seamă că stomacul nostru este așa de caprițios și iubitor de variație. Prin urmare vom recomanda cetitorilor noștri să mănânce pește ori de câte ori au bun și prospăt și întru cât starea de sănătate a stomacului lor le-o permite. Varietățile de pește care să mănâncă sunt foarte numeroase, dintre cari vom cită: crapul, știuca, cavasul, mreana, linul, somnul, caracuda, costrașul, plătica, scrumbiile, svârluga, pleușca, guvidiile, păstravul, șalăul, cega, nisetru, morunul etc. Pentru convalescenți și bolnavi, carnea de pește nu este rea, mai ales carnea de cegă și de șalău; ea poate servi ca punte de trecere dela dietă la regimul alimentar al sănătății. Carnea unor pești prin ea însuși este fadă și pentru a să putea mânca trebuie preparată în diferite moduri, cu diferite sosuri cari o fac mai gustoasă, dar cari în schimb o fac mai indigestă, din care cauză nu toate stoma-curile o pot mistui. Persoanele supuse la boalele de piele, mai ales la blândă (urticarie) trebuie să să păzească de pește, mai cu seamă de peștele de mare.

PESTRUI. — Caută la EFELIDE.

PETE. — Caută la EFELIDE și NEV.

PETE DE FICAT. — Caută la PITIRIAZĂ.

PETE DE VIN. — Caută la NEV.

PETE PE CORNEE. — Caută la OCHIU.

PETE PE OBRAZ. — Caută la EFELIDE.

PETRÂNJEL sau **PETRINJEL.** — Caută la PĂTRUNJEL.

PETRINJELU BROAȘTELOR. — Caută la MĂRĂRAȘ.

PETROL. — Petrolul brut este un lichid unsuros la pipăit, verzui, roșietic și negru, cu miros neplăcut. Prin distilațiune să izolează mai multe produse volatile: *eter de petrol, esență minerală, ulei de petrol* și niște *uleiuri greoaie* cari fierb la 280-400° (vaselină, parafină). Petrolul este puțin toxic pentru om și nu produce greață, diaree, vărsături, pierdere de cunoștință decât dacă este luat în doze foarte mari (200, 300, 400 gr.). El are o acțiune *parazitică*,

adecă omoară viermii intestinali, râia, păduchii; pe piele provoacă o iritațiune mare. Să dă pe *dinăuntru* ca fortifiant (întăritor), antispasmodic, febrifug, în contra litiazei biliare (pietricele de ficat), în contra ofticeii, în doză de 5-30 picături în capsule sau în perle. Pe *dinafară* în boalele de piele (psoriază), râie, păduchi, să întrebuițează curat sau sub formă de alifie, săpun și liniment. Pentru întrebuițarea petrolului la *iluminat* caută la LUMINĂ.

PETROLEINĂ. — Caută la VASELINĂ.

PETROSELINUM SATIVUM. — Caută la PĂTRUNJEL.

PEUMUS BOLDUS. — Caută la BOLDO.

PHASEOLUS. — Caută la FASOLE.

PHSELLANDRIUM AQUATICA. — Caută la MĂRĂRAȘ.

PHLEGMATIA ALBA DOLENS. — Caută la EDEM ALB DUREROS.

PHOENIX DACTYLIFERA. — Caută la CURMALE.

PHYSALIS ALKEKENGII. — Caută la PĂPĂLĂU.

PIA-MATER. — Să numește astfel una din membranele (pelițele) cari învelesc creerul (vezi CREER).

PIATRĂ. — Caută la CALCULI.

PIATRĂ ACRĂ. — Caută la ALUMEN.

PIATRA IADULUI. — Caută la ARGINT și NITRAT.

PIATRA NEAMȚU. — Oraș încântător în munții vestiți ai Neamțului, capitala județului Neamțu; situat la 390 m. deasupra nivelului Mării Negre. La stânga orașului să înalță munții *Cozla* (1650 m.) și *Petricica* (580 m.), parte stâncoși-pleșuvi, parte acoperiți cu păduri și pășune; la dreapta *Cernegura* (850 m.), acoperit cu păduri stufoase de brazi. Prin mijlocul orașului curge râșorul Cueșdiu, iar în spre partea răsăriteană Bistrița, cu apa ei repede și adâncă de 1-2 metri, cu numeroase escadre de plute ce vin repede la vale cu o iuțeală de aproape 4 kilometri pe oră. Orașul e frumos cu clădiri frumoase, școale și biserică multe, între cari este vestita biserică Sf. Ion, zidită de Stefan cel Mare la 1498 pe un dâmb ce domină orașul; o grădină publică plantată cu brazi; teatru, clădiri nouă frumoase, oteluri, restaurante; are 16000 locuitori. În jur multe fabrici. *Clima* e plăcută de munte, constantă; temperatura medie a verii este de 26°; aerul ozonizat, din care cauză Piatra N. să poate considera ca una din cele dintăiu stațiuni

climaterice din țară. Imprejurimi multe și din cele mai pitorești, vrednice de văzut.

PIATRĂ VĂNĂTĂ. — Caută la CUPRU.

PICĂ (lat. *pica*, coșofană, țarcă). — Să numește astfel schimbarea sau perversiunea apetitului cu desgust de alimente, care să observă uneori în boalele de stomac (gastralgie, etc.), dar mai adeseori în boalele nervoase (isterie) sau la începutul sarcinii. Unele persoane mănâncă pământ, nisip, tencuială și alte lucruri din cele mai ciudate și mai respingătoare, întocmai ca coșofanele (vezi APETIT).

PICĂ. — Caută la APETIT.

PICĂTURI (lat. *gutta*, picătură). — Sunt multe medicamente cari să dau sub formă de picături. De obicei în rețete (ordonanțe) medicamentele date sub formă de picături să arată în cifre romane, pentru a să deosebi de cele date în doză de grame. Pentru a număra picăturile trebuie să ne servim de un *instilator*, care este un aparat compus din un tub de sticlă terminat la un capăt prin un vârf ascuțit, iar la celalt prin o pară sau un tub de cauciuc. Să aspiră lichidul apăsând cauciucul, care să lasă să să umfle când vârful aparatului să află în lichid. Astăzi să întrebuințeze adeseori în loc de instilator sticle cari au un dop de sticlă astfel făcut încât dacă îl sucim în o pozițiune anumită să număre cu ușurință picăturile. Numărul picăturilor variază după greutatea medicamentului. Astfel pentru greutatea de un gram trebuie: 20 picături de apă; 20 de perclorur de fier; 22 de amoniac; 23 de licoarea lui Fowler; 25 de glicerină; 33 de laudan; 43 de creozot; 53 de tinctură de digitală, de belladonă, de aconit; 56 de cloroform; 61 de tinctură de iod; 90 de eter, etc.

PICĂTURI AMARE, de poftă de mâncare, de apetit. — Caută la AMARE.

PICIOICI. — Caută la CARTOFI.

PICIOR (lat. *pes*). — Partea terminală a membrului inferior să numește *picior*, a cărei formă este produsă deadreptul prin dispozițiunea scheletului, căci nici în o altă regiune a corpului scheletul nu ia o parte așa de predominantă la constituirea unei părți. Piciorul să află la capătul de jos al gambei cu care să articulează în dreptul *gâtului piciorului*. Piciorul să împarte în trei regiuni: una superioară convexă, numită *dosul piciorului*; alta inferioară numită *talpă*, care este concavă, reprezentând o *boltă (secul piciorului)* și care este formată din *tars* și *metatars* (vezi aceste

cuvinte) și este elastică, transmitând pământului greutatea corpului; ea să termină înapoi prin o ridicătură numită *călcăiu*; a treia anterioară formată de cele cinci *degete*, cari să numără de dinăuntru înafară: întâiul (degetul cel mare), al doilea, al treilea, al patrulea, al cincilea (degetul cel mic). Numărul oaselor cari compun piciorul este de 26, cari sunt unite între ele prin un număr mare de ligamente; oasele sunt mobile și puse în mișcare de 20 de mușchi cari le acoper; de ele să prind și tendoanele mușchilor gambei cari fac să să miște piciorul în totalitatea lui. Piciorul suportă corpul prin călcăiu și vârful degetelor spriginându-să pe pământ; el este organul de căpetenie al mersului și al fugei mulțumită mobilității oaselor lui. Mișcările picioarelor însă își au și ele marginea lor peste care nu să poate trece fără pedeapsă; astfel când călcăm *strâmb* sau facem vr'un *pas fals*, ligamentele sunt întise prea tare și să rup, producând o *entorsă (sucitură)* care de multe ori este foarte supărătoare și uneori punctul de plecare al altor boale mai grave (vezi ENTORSĂ). Degetele picioarelor fiind mai bogate în glande decât ori care altă parte a corpului *asudă* mult și sudoarea neputându-să evapora fermentează și alterează pielea (o opărește); pentru a preveni aceasta trebuie să să facă, dacă nu în fiecare zi, cel puțin la 3 zile odată

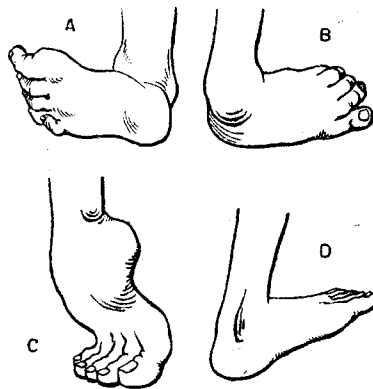

Fig. 208. — **Picioare strâmbe.**

A. Varus. B. Valgus. C. Equin. D. Talus.

câte o baie de picioare cu apă caldă, simplă sau cu săpun (vezi BAI de picioare). Mirosul cel urât al picioarelor să combată dacă punem în baie spirt sau oțet și după baie presărăm printre degete praf de: bismut, talc și acid salicilic. Încălțămintele au de scop de a feri picioarele de contactul pământului; ele sunt de mare folos

când sunt bine făcute, și foarte supărătoare când sunt rău făcute, dând naștere la bătăături, la unghie încarnată, etc. (vezi BĂTĂTURI, ÎNCĂLȚĂMINTE, UNGHIE). *Inflamațiunile, abcesele și rănirile* cari să observă la picioare sunt aceleași ca și la mâni (vezi MÂNĂ). — *Picioare strâambe*. Sunt unii copii cari să nase cu un picior strâmb sau cu amândouă *strâambe*. Această diformitate (sluțire) constă în aceea că talpa nu calcă întreagă pe un plan orizontal piciorul fiind cârnit (deviat) într'o parte, așa că el calcă sau pe marginea din afară, sau pe cea dinăuntru, sau pe degete, sau pe călcăiu, de unde avem cele 4 varietăți de picioare strâambe: 1. Picior strâmb *varus*, în care piciorul calcă pe marginea din afară și talpa privește înăuntru. 2. Picior strâmb *valgus* în care piciorul calcă pe marginea dinăuntru și talpa privește în afară. 3. Pi-

Fig. 209. — **Picioare strâambe.**

(Din operațiunile doctorului V. Bianu).

cior strâmb *equin* în care piciorul să găsește în extenziune forțată și calcă pe degete și pe partea dinainte a oaselor metatarsiane, talpa privind înapoi. 4. Picior strâmb *talus* în care piciorul calcă numai pe călcăiu și talpa privește înainte (formă foarte rară). Adeseori să combină între ele câte două varietăți, de exemplu varietatea 1-a cu a 3-a și atunci avem picior strâmb

varus equin. Aceste diformități să datorese retracțiunii și scurtării unor mușchi și drept cauze s'au invocat ereditatea, alcoolismul părinților, compresiunea mitrei, boalele fetului. *Tratamentul* constă în *operațiune*, care variază după forma diformității, așa în forma *varus*, să face operațiunea numită a lui Phelps, adică tăierea tuturor tendoanelor cari să prind pe marginea dinăuntru a piciorului; în forma *equin* să taie tendonul lui Achil; în forma combinată *varus-equin* să fac amândouă aceste operațiuni; în forma *valgus* să taie tendoanele cari să prind pe marginea din afară a piciorului. În toate formele, după ce s'a tăiat tendoanele scurtate, adecă după ce s'a făcut așa zisa *tenotomie*, să îndreaptă cu sila piciorul în pozițiune normală și să fixează astfel printr'un *bandaj de ghips*, care să reînnoiește din zece sau din două zeci în două zeci de zile odată, timp de 2-3 luni, adecă până la vindecare completă, după care să face piciorului o încălțăminte potrivită și destul de tare pentru ca să-l țină întotdeauna în pozițiune bună. — *Picior lat sau talpă lată*. Această diformitate constă în aceea că talpa în loc să formeze o boltă la partea ei mijlocie (*secul piciorului*) este turtită în toată întinderea ei, așa că piciorul calcă pe toată talpa apăsând ceva mai tare pe marginea dinăuntru și gleznele, mai cu seamă cea dinăuntru, să apropie prea mult de pământ din care cauză este cu neputință de a umbla mult, ceea ce constituie și un motiv de scutire pentru serviciul militar. *Tratamentul* constă în încălțăminte cu talpă de oțel prevăzută în partea internă cu o placă de plută sau de cauciuc convexă în senzul lungimei, care să depărteze talpa de sol reformându-i bolta (*secul piciorului*).

PICIORCĂ. — Caută la CARTOFI.

PICIORUL VIȚELULUI. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

PICRIC (Acid), trinitrofenol. — Acest acid este *toxic* și să prezintă sub formă de lamele galbene-deschise, cu gust foarte amar, solubile în 26 părți apă, mai solubile în alcool și eter. La căldură detunează formând picrate explozive. S'a întrebuițat fără succes ca febrifug; să recomandă în unele boale de piele (eczema, zona zoster, erizipel), dar mai cu seamă în *arsuri*, unde lucrează ca analgezic (potolește durerea), antiseptic, grăbind vindecarea. Să întrebuițezează în soluțiune apoasă: acid picric, 5 gr.; alcool 50 gr.; apă 950 gr.; și anume:

în băi dacă partea arsă să poate cufundă ușor (degete, mâni, picioare), apoi să înmoaie cârpe (compres) în acea soluțiune și să aplică pe rană acoperindu-să cu bumbac, iar nu cu un țasă impermeabil (gutapercă, taftă gumată) care ar menține umezeala și ar întârziă vindecarea. Pansamentele să schimbă la 3-4 zile odată. Pentru eczemă (bube dulci) să întrebuintează aceeași soluțiune sau alta conținând 6, 10, 12 gr. de acid picric la 1000 apă. Pentru zona zoster (foc viu) să fac ungeri cu ajutorul unui pomățuf înmuiat în o soluțiune alcoolică de 1 la 10. Inconvenientul acidului picric este că mâinile persoanei care face pansament să îngălbinesc, dar această culoare dispăre dacă să spală cu o soluțiune saturată de borax sau de carbonat de litiă.

PICROTOXINĂ. — Să extrage din fructele de *măslad* (vezi acest cuvânt), și să întrebuintează în contra epilepsiei și a coreei, în doză de 1 până la 2 miligrame. Medicament primejdios.

PIELE (lat. *pellis*, *cutis*, grec. *derma*). — Pielea este învelișul care acopere toată suprafața corpului și să continuă modificându-să până la fața internă a nărilor, a conductului auditiv extern (al urechilor), a

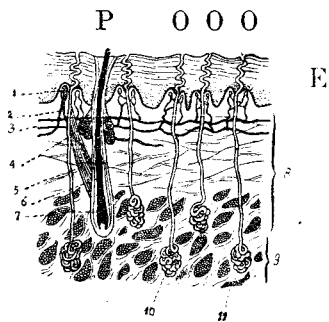

Fig. 210. — O tăiere a pielii.

P. Păr. — 000. Orificiile glandelor sudoripare. — E. Epiderm. — 1. Corpusculul tactului. — 2. Nerv. — 3. Capilar sangvin. — 4. Glandă sebacee. — 5. Mușchi redresor al părului. — 6. Rădăcina părului. — 7. Bulbul părului. — 8. Derm. — 9. Țasă celular subcutanat. — 10. Glomerula unei glande sudoripare. — 11. Grăsime.

guri și a șezutului cu membrana mucoasă. Pielea este elastică, mlădioasă, de rezistență și grosime variabilă după regiuni; întinderea ei este cam de un metru patrat și jumătate. Ea este formată de două straturi suprapuse: unul superficial, *epidermul*, și altul adânc, *dermul*. *Epidermul* (dela grec. *epi*, pe, și *derma*, piele) este format de straturi suprapuse de celule; celulele superfi-

ale sunt tari cornate sau mai bine zis solzoase, cari sub acțiunea unei vezicături să deslipesc de celulele profunde, formând beșici pline cu apă; celulele profunde (adânci) sunt mai moi și formează *straturile lui Malpighi*, cari conțin *pigmentul*, adică materia colorantă a pielii; în epiderm nu sunt vase sangvine. La palmă și la tălpi celulele superficiale sunt foarte groase. În stare normală celulele stratului superior să deslipesc pe nesimțite și cad sub forma unui praț foarte fin, dar în unele boale cum sunt pojarul și scarlatina această scămoșare să face în mod mai vădit, în măsură mare. *Dermul* este statul profund al pielii; țășutul lui este format din celule și fibre (firișoare) întreecrușate; o parte din acestea sunt fibre elastice, cari fac ca pielea să fie elastică. În punctul de unire cu epidermul, dermul prezintă niște ridicături, numite

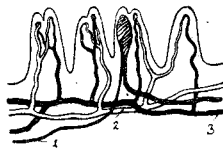

Fig. 211. — Papilele dermului

în dropică să infilcu anzele capilare și terminațiunile nervoase (1. Nerv. EDEM). Părul (vezi — 2. Arterie. — 3. Vână). acest cuvânt) sau

perii sunt anexe ale epidermului, care, pentru a-i constitui, înfundă în derm niște muguri, *muguri pilosi* (dela lat. *pilum*, păr), cari să termină prin o depresiune (înfundătură) în care intră o ridicătură a dermului numită *papila părului*, care cuprinde vase capilare sangvine. În partea dinăuntru a *bulbului pilos* să ridică *firul de păr*. Părul să află pe toată suprafața corpului, fie în stare rudimentară (*puf*), fie sub formă bine dezvoltată cum este la cap, mustăți, barbă, afară de palme și tălpi. Scopul părului este de a prinde și ține fixat o cantitate de aer, care formează un strat izolator și rău conducător de căldură. La peri sunt anexați niște mușchi mici cari îi îndreaptă, după cum să întâmplă când ții să face părul măciucă de spaimă. — *Glandele sebacee*, cari sunt anexe ale perilor, sunt glande în formă de ciorchine și ele fac un fel de grăsime pe care o varsă asupra părului și asupra epidermului formând un strat protector. — *Glandele sudoripare*, cari fac *sudoarea*, sunt niște tuburi ce străbat epidermul înfundându-să în derm; aceste tuburi sunt la început drepte, apoi să indoiesc de

mai multe ori asupra lor însuși pentru a formă *glomerulele* și să termină la căpătâiul lor de jos în fund de sac. Pe toată întinderea pielei sunt 3 milioane de glande sudoripare și fiecare centimetru patrat prezintă în termin mijlociu 200 de orificii de ale acestor glande, fiind însă mai dese și foarte apropiate între ele în palme și în tălpi. *Sudoarea* pe care o fabrică aceste glande să compune din 995 părți de apă,

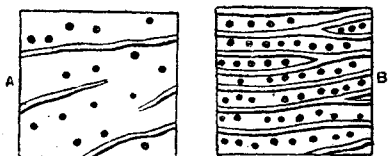

Fig. 212. — Orificii de glande sudoripare.

A. Peste tot corpul. B. Pe palmă și pe talpă.

din puțină sare (clorur de sodiu), urme de uree și o substanță mirositoare. Când sudoarea iese din glande ea este alcalină, apoi în contact cu aerul și cu grăsimea produsă de glandele sebacee ea devine acidă (acără), din care pricină irită pielea. În 24 de ceasuri cantitatea sudoarii să ridică la 1250 grame, adică 40-50 gr. pe oră, putând trece peste 500 până la 1000 grame atunci când înădușim mult. În stare normală asudarea să face *pe nesimțite*, de oarece sudoarea venind în dreptul stratului solzos al epidermului este absorbită în în mare parte de acesta, așa că la pipăire pielea omului sănătos este puțin umedă, *jilavă*, pe câtă vreme în cazurile de fierbințeală uscată, când omul nu asudă de loc, pielea este uscată ca scândura. Sudoarea prin evaporațiune ia din căldura pielei, cu atât mai multă cu cât evaporațiunea să face în măsură mai mare, așa că temperatura corpului scade în raport cu asudarea (transpirațiunea). Aceasta să mărește sau scade după cum este trebuință de a lua mai multă sau mai puțină căldură din corp, așa că asudarea este *regulatorul temperaturii* corpului. Pentru ca asudarea să să facă trebuie ca aerul să nu fie prea încărcat cu umezeală; ea să face cu înleznire când aerul este uscat. La frig asudarea fiind foarte mică, aproape de loc, temperatura normală a corpului nu scade, rămâne constantă. Când asudăm mult nu trebuie să stăm în curent de aer căci evaporațiunea să face prea repede și corpul pierde căldură prea multă și ca urmare putem să ne îmbolnăvim rău de răceală. În aceste cazuri sângele să duce în interiorul

corpului și mai cu seamă în regiunile cari conțin mult sânge, la creier, la plămâni (*congestiune cerebrală, congestiune pulmonară*), etc.—Pielea este și organul *pipăii*—

Fig. 213. — Corpusculii lui Pacini din un deget.

1. Corpusul tactului. 2. Terminațiune nervoasă.

tului; nervii senzibilității să termină în ea prin niște umflături de formă ovalară, cari au o localizațiune diferită după rolul pe care îl au. Unele, numite *corpusculii lui Pacini*

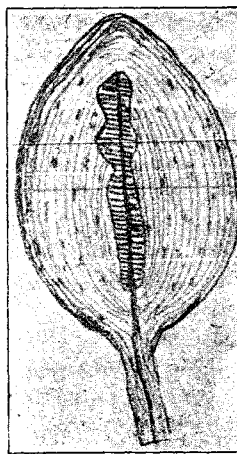

Fig. 214. — Un corpuscul Pacini.

de mărime de 2-3 milimetri, să afle pe nervii colaterali ai degetelor în țesutul celulelor subcutanate și dau simțirea *apăsării* (presiunii); altele, *corpusculii lui Meissner*, cu mult mai mici, să găsesc în unele papile ale dermului; la pulpa degetelor, la buze, la limbă să găsesc în o papilă din patru, iar în alte regiuni sunt organele *tactului* (pipăitului); iar altele, a treia varietate, să găsesc în intervalele celulelor *epidermice, corpusculi*

intra-epidermici, mai cu seamă la pleoape, pe dosul mânilor, pe umerii obrazilor, cari par a da senzațiunea *temperaturii*. — *Igiena pielei*. Pielea trebuie ținută întotdeauna în stare cât să poate de curată. Pentru aceasta ea trebuie spălată cu apă și cu săpun, și în părțile expuse, cum sunt mânilor, și cu peria; cu ajutorul acestora să spală toate murdăriile formate dintr'un amestec de pulberi, cari să găsească în aer și cari cuprind și microbi, cu sudoarea și grăsimea (materia sebacee) a pielei; prin spălături dese pielea să curăță de toate aceste necurătenii și funcționează bine. Pentru a întări pielea și a o face să nu fie influențată de schimbările de temperatură să recomandă *idroterapia* (vezi acest cuvânt) rece duși sau cufundări reci urmate de spălare generală cu apă caldă. Băile calde pentru omul sănătos sunt foarte folositoare, și ele trebuie făcute cât să poată mai des, cel puțin odată pe săptămână. — *Boalele pielei*. Ele sunt foarte numeroase și variabile (vezi ERPEȘ, IMPEȘTIGO, LICHEN, LUPUS, PITIRIAZĂ, PSORIAZĂ, URTICARIE sau blândă, ECZEMĂ sau bube dulci, ACNEE sau coși, funigei). Regimul alimentar are mare influență asupra boalelor de piele; astfel cei ce sufer sau sunt predispuși la aceste boale să se ferească de mâncări iuți, piperate, ardeiate, cu oțet, de cărnuri afumate, cărnățarie, de vânat, de raci, de raci de mare, de stridii, midii și pește de mare, de smeură, fragi, nuci, de zaharicale, cafea, ceaiu, vin curat, rachiu, țuică, lichioruri; să mănânce carne albă (de pasăre, pește proaspăt de râu), legume verzi, ouă, lăpturi, fructe. În aceste boale să recomandă din când în când câte o curățenie (purgativ), cel puțin odată pe săptămână (apă de Breazu, sare amară, unt de ricin, etc., băuturile sau tizanele amare și curățitoare de sânge (depurative) cum ar fi cele de gențiană (ențură), salsaparilă (salce), de hameiu, de odogaci, etc., sau cele diuretice, (cari fac ud mult) cum sunt ceaiul de cozi de cireșe, de pir, etc. În boalele de piele cari la început produc arsuri și mâncărime să recomandă băi de tărâțe sau scrobeală, cataplasme de feculă de cartofi, de făină, de orz, de miez de pâne (făina de in poate să irite pielea), praf de scrobeală, de orez, spălături cu lăptuci, de nalbă, de soc, mai târziu băi alcaline, cu pucioasă, de aburi, apoi alifii de gudron, de ulei de cadin, de pucioasă etc. În boalele învechite să recomandă diferite ape minerale (Barèges, Enghien, Slănicul din Moldova etc.). Cam în acestea să rezumă tra-

tamentul boalelor de piele, dar un lucru trebuie să punem în vederea cetitorului, și anume: să nu să încerce a să vindecă singur sau după spusa unuia sau altuia care ar fi mai suferit de boală de piele, nici să nu încerce vr'o doctorie de acele întrebunțate de alte persoane sau recomandate de cutare babă, ci întotdeauna să se adreseze la vr'un doctor, și dacă să poată la un doctor *specialist în boale de piele*, care singur și numai el este în stare să cunoască ce fel de boală este și cu ce medicament trebuie vindecată.

PIELITĂ (dela *pyelos*, lighian, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Aprinderea sau inflamațiunea mucoasei (peliței) care căpтуșește lighienașul și calicele rinichilor (vezi RINICHIU).

PIELO-NEFRITĂ. — Asociațiunea pielitei și nefritei (vezi RINICHIU).

PIEPT, torace (lat. *pectus*, grec. *thorax*), *chept, coșul pieptului*. — Pieptul este o cavitate mare în formă de con, care începe în sus dela gât și care în jos să desparte de cavitatea *pântecului* (vezi ABDOMEN) prin un mușchiu subțire și lat ca o plasă, acățat de marginile de jos ale coastelor, din care pricină măcelarii îi zice acestui mușchiu la vite *păiajen*, iar noi doctorii îl numim *diafragm*. *Scheletul toracelui* sau după cum zice Românul a *coșului pieptului* este format înapoi din *șira spinării* (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ), în părțile laterale de *coaste* (vezi a cest cuvânt), iar înainte de *osul pieptului* sau *stern*, (fig. 61 și 68), care seamănă cu un cuțit scurt și lat cu două tăişuri, așezat cu mânerul în sus; mânerul are o scobitură care să simte prin piele sub mărul lui Adam dela gât, iar vârful osului pieptului să prelungește în jos către buric printr'un sgârciu care uneori seamănă cu o lingură, din care pricină poporul îi zice *lingurea*, iar în medicină să numește *apendice xifoidă*. Coșul pieptului este îmbrăcat pe dinafară cu mușchii cari să prind de coaste, pe cari le ridică și le scoboară în mod alternativ în mișcările respiratoare (vezi RESPIRAȚIUNE); aceste mișcări schimbă forma pieptului, care să lărgeste când tragem aer, în *inspirațiune*, și să strânge când dăm aerul afară, în *expirațiune*. Pe dinăuntru coșul pieptului este căpтуșit cu o peliță sau membrană numită *pleură*, care pe de altă parte să duce asupra plămânilor pe cari îi acopere peste tot. În coșul pieptului să află cei doi *plămâni* sau *bojoci* și *inima*, cari sunt organele de căpetenie ale respirațiunii și circulațiunii (vezi PLĂMÂN și CORD). Prin

urmare în toate boalele acestor organe trebuie să examinăm cu deosebită băgare de seamă pieptul, dacă voim să cunoaștem care organ este bolnav și care este natura boalei. O *durere de piept* cele mai de multe ori ne pune pe cale în ghicirea boalei (vezi JUNGHIU, PLEURODINIE), tot astfel este tusa, apăsarea în piept (opresiunea) și palpitațiunile (bătăile de inimă) cari ne atrag atențiunea și mai mult asupra stării organelor din cavitatea toracică; dar toate acestea nu ne pot lămuri așa de bine ca ciocănirea (percuțiunea) și ascultarea pieptului, cu ajutorul cărora putem să ne dăm seamă de sgomotele produse de intrarea aerului în plămâni precum și de cele produse de sânge în inimă (vezi CORD și PLĂMÂN). Sunt unele boale interne cari schimbă forma pieptului, între acestea cea mai cumplită este *oftica*, căreia îi să mai zice *atac de piept*. La ofticoși pieptul este alungit, mai subțire în sus decât în jos, pe câtă vreme la oamenii sănătoși, pieptul este mai lat în sus, mulțumită mușchilor mari și cărnoși cari să găsesc în aceea parte și cari la ofticoși să topesc (vezi TUBERCULOZĂ). Fiindcă multe boale de plămâni vin din răceală trebuie ca să ne îmbrăcăm bine în timpul iernii, purtând *flanelă* (vezi acest cuvânt), iar hainele de pe deasupra să fie potrivit de groase. Boalele părților pieptului cum sunt: *boalele pielei, abcesele, brânca, furnicele, serpenyeaua*, nu prezintă nimic deosebit; ele sunt aci ca pretutindenea și trebuie tot așa tratate. *Loriturile* (contuziunile) și *rănirile* (înțepăturile, tăieturile, plăgile) când să mărginesc numai la piele și mușchi să vindecă ușor (vezi ÎNȚEPĂTURI, PANSAMENTE, TĂIETURI). Nu tot așa să petrec lucrurile când este vorba de o rănire sau *plagă a plămânului*, care este cu mult mai greu de vindecat și poate da naștere la complicațiuni și inflamațiuni mortale (vezi PLĂMÂN) sau la vr'o *plagă a inimii* care de multe ori produce o moarte instantanee. Coastele pot fi *rupte* și să rănească plămânii prin infundare, dând naștere la complicațiuni grave, dar când sunt numai *ele rupte*, vindecarea să face ușor prin aplicarea unui bandaj de corp apropiat (vezi COASTE).

PIEPT (Angină de). — Caută la ANGINĂ DE PIEPT.

PIEPTAR. — Caută la VESTĂ.

PIEPTEN (lat. *pecten*). — Toată lumea întrebuințează piepteni pentru a-și curăți părul de murdării și de paraziți cari să găsesc în el. Nu trebuie să întrebuințăm piep-

teni cu dinții prea subțiri, nici piepteni de metal, cari irită pielea și dau naștere la mătreață. Piepteni de plumb pot produce otrăvire.

PIERDE (A să). — Caută la ABSENȚĂ și LIPOTIMIE.

PIERDERE. — Sub acest nume de obicei să înțelege *abortul* sau *lăpădătura* (vezi ABORT).

PIERDERE DE CUNOȘTINȚĂ. — Caută la SIN-COPĂ.

PIERDERE SEMINALĂ sau *de sământă*. — Caută la SPERMATOREE.

PIERDERI ALBE. — Caută la LEUCOREE.

PIERDERI ROȘII sau *curgere de sânge din mitră*. — Caută la METRORAGIE.

PIERSIC, *chersâc*, *persic*, *herhic*, *hiarhir* (*Prunus persica* sau *prunus vulgaris*, fam. Rozaceelor). — Arbore originar din Azia (China, Persia), care să cultivă des pentru fructele sale bune de mâncat numite: *piersici*. Prin cultură s'au obținut mai multe varietăți: piersica comună, piersica roșie, piersica golașe (Aprilie-Maiu). Toate părțile piersicului conțin esență de migdale amare și *acid prusic*, cari le dă un gust și miros plăcut, dar cari prin abuz pot da naștere la amețeli, urdinare, convulziuni (spazme) și chiar moarte. Mai periculoși sunt sămburii de piersică, de care trebuie să ne ferim și să nu mâncăm decât foarte puțin. *Florile* de piersic dacă le întrebuințăm sub formă de ceaiu (infuziune), din 10-20 la 1000, sunt un purgativ (curățenie) ușor și plăcut; *siropul* să dă mai ales la copii tot cu același scop, 10-20 grame. Fructele, adică *piersicile*, sunt puțin acide (acre), zaharate, răcoritoare, foarte plăcute la gust, dar cam grele pentru stomac, din care pricină trebuie să mâncăm puțin, rar, și ele să fie întotdeauna coapte. — La țară să bea pentru durerea de piept ceaiu de flori și de frunze.

PIETRICELE. — Caută la CALCULI.

PIETRIȘ. — Caută la GRAVELĂ.

PIERZANIE. — Caută la ABORT.

PIFTIE. — Caută la GELATINĂ.

PILOCARPINĂ. — Caută la JABORANDI.

PILONIU. — Caută la PELIN.

PILOR (dela grec. *pylôros*, portar). — Ori-ficiu intestinal al stomacului (vezi STOMAC).

PILUG. — Caută la GAMBĂ (artificială).

PILULĂ (lat. *pilula*, diminutiv dela *pila*, glob, globuleț), *hap*. — Unele medicamente să dau sub formă de globulețe sau de gloanțe (alice), de diferite mărimi, de con-

zistență moale sau semi-dură, cari să numesc *pilule* sau *hapuri*. Pilulele să compun din o substanță activă (praf, extract, esență, sare, etc.) și de o materie destinată să-i deie masei consistența voită (praf de nalbă sau de lemn dulce, miez de pâne, miere, etc.) pentru a forma o pastă, căreia îi să dă o formă cilindrică și pe urmă să împarte în atâtea bucăți câte pilule voim să facem. Scopul pilulelor este ca bolnavul să poată lua unele medicamente rele pentru ca să nu le simtă gustul. Pilulele să înghit întregi cu ajutorul apei sau a altui lichid. Pentru ca să să păstreze mai bine unele pilule ele să învelesc în foițe de aur sau de argint. Pilulele au însă neajunsul că uneori să întărească așa de mult încât nu le mai poate topi sucurile stomacului și trec în mațe întregi, din care pricină este mai practic ca să să deie medicamentele în buline sau sub formă de lichid. Cele mai multe pilule să fac după rețeta (ordonanța) doctorului, dar sunt unele cari să găsească preparate gata în farmacie, cum sunt: pilulele de om sărac, pilulele Dehaut, pilulele Anderson (toate purgative), pilulele Blancard (fieruginoase), etc.

PIMPINELA ANISUM. — Caută la ANASON.

PIN, chifăr, chin, luciu (*Pinus sylvestris*, fam. Coniferelor). — Arbore frumos, în totdeauna verde, care crește prin pădurile din regiunea montană și sub alpină (Maiu). În medicină să întrebuințează mugurii pentru acțiunea lor excitantă, bechică, diuretică și anticatarală, sub formă de ceaiu (infuziune) din 30 la 1000; apă distilată, 150-1000 gr.; sirop, după voință.

PINDANICĂ. — Caută la PĂTLAGINĂ.

PINTENAS. — Caută la NEMȚISORI.

PIOEMIE (dela grec. *pyon*, puroiu, și *haima*, sânge), *infecțiune purulentă, resorpțiune purulentă, septicemie embolică, febră purulentă, diateză purulentă.* — Când *microbii* pleacă dintr'un focar de infecțiune, pătrund în circulațiunea sangvină, să împărășie și produc focare de infecțiune secundară, *la distanță*, să zice că este o *pioemie*. Aceasta nu trebuie confundată cu *septicemia* (vezi acest cuvânt) în care numai *toxinele* microbilor circulă, cu toate că cercetările moderne au dovedit că una nu exclude pe cealaltă, că mai întotdeauna ele *coexistă*, și că numai predominarea uneia sau a celeilalte creiază cele două tipuri deosebite. Pioemia este caracterizată prin formarea *abscesului* zis *metastatic*, care să poată forma la periferie sau în centru, sub piele

sau în vr'un organ (viscer), și iată cum: în dreptul focarului primitiv, o parte din puroiu este absorbită de vase și pătrunde în circulațiune: acesta este *embolia microbiană*; ea să oprește într'un țesut sau într'un organ, când arteriile cele mici sunt prea strimte pentruca ea să poată trece înainte; *microbii* încep acolo a să înmulți și formează un focar purulent secundar. *Embolia microbiană* vine adeseori din o *flebită* (vezi acest cuvânt), când să formează un *trombus* (vezi TROMBOZĂ), care dă naștere la *embolus* (vezi EMBOLIE); unele embolii grăsoase, plecând din'un focar de fractură complicată, pot produce o *infecțiune purulentă*. Multumită antisepsiei și asepticii, cari se aplică astăzi cu atâta îngrijire la pansarea plăgilor (rănilor), pioemia a devenit foarte rară. *Abcesele metastatice* să pot ivi pretutindenea, dar mai des să arată în plămâni și câte odată în număr foarte mare; ele să mai arată în ficat, în splină, în creier, în rinichi, în țesuturile membrelor, în seroase, etc. — *Cauzele* pioemiei sunt: *starea generală rea*, cum este la cei cachectici, la bătrâni, albuminurici; *condițiunile igienice rele*, cum sunt: murdăria, lipsa de îngrijire, îngrămădirea de bolnavi în spitale, salele de spital rău construite, etc. Pioemia complică focarele rău drenate, abcesele putride, unele boale cu microbi virulenți, osteomielite supra-acută, infecțiunea puerperală, etc. — *Semnele*. Pioemia începe cam la o săptămână sau două după ce s'a infectat o plagă (rană); care plagă eră roșietică, cu muguri cărnoși frumoși, cu supurație puțină, acum ia un aspect urât, mugurii să vestejesc, devin vineți, marginile să deslipească, puroiul încetează de a eși afară și în locul lui curge o materie apoasă puturoasă, roșietică ca sângele. Bolnavul este luat de un fior puternic, corpul întreg să scutură aproape o jumătate de ceas, alteori și mai mult, apoi îl dă în *căldură* cu *sudori* multe, întocmai ca la frigurile palustre; temperatura ajunge până la 40-41°; fața este trasă, pielea pământoasă. După 2 ceasuri accesul trece, bolnavul rămâne sdorbit, sleit de oboseală; temperatura scade aproape la normal până în ziua următoare, când el este luat de un nou acces și mai strășnic, apoi accesele să repetă zilnic și bolnavul pierde văzând cu ochii. Accesele vin neregulat, la început mai rar, apoi în fiecare zi și în cazurile grave să pot repetă de mai multe ori în aceeași zi, ceea ce este un semn că sfârșitul să apropie; omul moare în mijlocul unei stări tifoide. Dacă moartea nu vine repede,

apar *abcesele metastatice*; durere adâncă, umflătură, apoi căldură, roșeață, fluctuațiune în abcesele de la membre, iar în abcesele organelor cu simptomele proprii ale organului atins. Alteori abcesele secundare să arată și să desvoltă *fără reacțiune*: umflătură și fluctuațiune; artritele purulente trec ne băgate în seamă și numai la autopsie să constată. Bolnavul să sfârșește în aceste cazuri în marasm și adinamie profundă. — *Tratament*. Înainte de toate trebuie evitată infecțiunea purulentă a plăgii, prin antisepsie riguroasă, drenaj, rezecțiune sau amputațiune, tratând focarul primitiv. Dacă s'a ivit pioemiă vom trata plaga în mod și mai energetic, vom căuta să ridicăm forțele bolnavului, starea generală, prin alcool, chinină, injecțiuni intravenoase cu *ser artificial* combinate cu luări de sânge; vom deschide abcesele, articulațiunile supurate, vom arde cu fierul roșu focarele (primitive și secundare).

PIPĂ. — Caută la TUTUN.

PIPĂIRE. — Caută la PALPAȚIUNE.

PIPARCĂ. — Caută la ARDEIU.

PIPĂRUȘ. — Caută la ARDEIU.

PIPER (*Piper nigrum*, fam. Piperaceelor). — Plantă erbacee, originară din India, care să cultivă uneori prin florării. Fructele acestei specii constituie produsul vegetal, aromatic, cunoscut în comerț sub numele de *piper*, condiment bine cunoscut și mult întrebuițat în bucătărie, Fructele decorticate (curățite de coaje) constituie *piperul alb*. În medicină să dă ca afrodisiac, stimulent, rubefiant; pe *dinăuntru* în doză de 5 centigrame până la 2 grame, iar pe *dinafară* în alifie. Piperul să întrebuițează ca condiment foarte mult pentru aroma sa, care este fugace, din care cauză el nu trebuie măcinat decât în momentul întrebuițării. În doză *moderată* piperul este folositor pentru a dă gust unor mâncări și pentru a întezi funcțiunile unui stomac leneș. În doză *mare* piperul încălzește mai întâiu stomacul, apoi îl irită și îl inflamează, tot așa și intestinul și gura (vezi CONDIMENTE). — La *fară* să dă piper fiert cu vin și cu zahăr să să beie cald pentru ca să asude omul când este răcit; iar pentru colici să înghite nouă fire de piper. Pentru junghiu să pune o hârtie stropită cu rachiu, cu zeamă de lămâie și presărată cu piper.

PIPER ANGUSTIFOLIUM. — Caută la MATICO.

PIPER ROȘU sau *Piper turcesc.* — Caută la ARDEIU.

PIPERAZINĂ. — Masă cristalină, omătoasă foarte alcalină, cu gust amar amoniacal. Să întrebuițează mai mult *cloridratul*, care este mai stabil, *chinatul* sau *sidonalul* și *tartratul* sau *licetolul* (vezi acest cuvânt). Piperazina formează cu acidul uric un urat, solubil în 47 părți de apă, din care cauză să întrebuițează pentru eliminarea acidului uric. Să dă în doză de 50 ctgrame până la 2 gr. pe zi în buline de câte o jumătate de gram; granulată sau în o soluțiune de apă gazoasă; 5-10 centigrame în injecțiuni sub piele. — *Sidonalul* să dă în doză de 5-8 gr. pe zi în buline sau în pachet, dizolvată în apă (tratament de 4-7 zile).

PIPERU LUPULUI. — Caută la TULICHINĂ.

PIPONIU. — Caută la PEPENE GALBIN.

PIR, *chir* (*Triticum repens* sau *Agropyrum repens*, fam. Gramineelor) — Plantă ierboasă care crește prin locuri cultivate și

Fig. 215. — Pir.

nisipoase, livezi, grădini, fănețe (Iunie-Iulie). În medicină să întrebuițează rizomul plantei care conține nitrat de potasă, care este diuretic (face ud mult). Să dă sub formă de decoct (fierătură) din 20 gr. la 1000, sau sub formă de extract, cât voești. — La *fară* să beai fierătură de rădăcină în loc de apă în timpul frigurilor ca să tac setea, fiindcă dacă beai apă curată să *preface sângele în apă și te dă în dropică*. Să bea și ca diuretic.

PIRAMIDON. — Praf cristalin, alb gălbui, fără gust apreciabil. Lucrează ca antitermic, analgezic. Să dă în doză de 30 centigrame până la 1 gram pe zi, putând merge până la 2 grame; în buline sau prafuri.

PIRANTINĂ. — Este antipiretic și analgezic ca și antipirina. Să dă 1-3 grame pe zi.

PIRANUM sau **PIRENOL**. — Antireumatismal, antinevralgic, antitermic, fără să slăbească inima. Să dă în migrenă, nevralgii, reumatism acut sau cronic, astmă, tusă măgărească; în doză de 2-4 gr. pe zi (în 2 sau 3 rânduri) în buline sau în soluțiune.

PIRETIC (dela grec. *pyretos*, febră). — Sinonim cu *febril*.

PIRETRU (*Pyrethrum caucasicum*, *carneum* et *roseum*, fam. Compozitelor). — Florile pulverizate să întrebuițează în contra insectelor (păduchi de lemn, pureci etc.). — *Piretru oficial* (*Anthemis* sau *Anacyclus Pyrethrum*; fam. Compozitelor). Rădăcina să întrebuițează sub formă de *praf* (ars pe cărbuni) ca strănutător și insecticid, iar sub formă de *tinctură alcoolică* ca sialagog și în contra durerilor de dinți; câteva picături de tinctură de piretru în o lingură de apă este o gargară minunată și curăță bine gura.

PIREXIE (dela grec. *pyr*, febră, și *echein*, a avea). — Stare febrilă (cu căldură).

PIRIDINĂ. — Medicament lichid, incolor, foarte volatil, care să amestecă cu apa în toate proporțiunile, cu alcoolul și cu eterul. Să întrebuițează în contra respirațiunii grele (antidispeic) în toate formele de astmă și de opresiune nervoasă, în angina de piept. Bolnavul respiră în timp de 25 minute, de 2-3 ori pe zi, în o cameră mică în care să lasă să să evaporeze 4-5 gr. de piridină pusă pe o farfurioară.

PIROGALIC (Acid), *pirogalol*. — Toxic. Să întrebuițează pe dinafară în boalele de piele (psoriază, lupus, pitiriază capului, erpes tonsurant, eozemă), în șancărul fagedenic, sub formă de pomadă (alifie), 5-20 la 100; sau în soluțiune alcoolică, 5-10 la 100.

PIROMANIE (dela grec. *pyr*, foc, și *mania*, manie, nebunie). — Nebunia de a dă foc.

PIROZĂ (dela grec. *pirosis*, ardere), *jăgărai*, *jăgal*. — Să numește astfel un fel de arsură pe care o simțesc unii oameni în piept, dela lingurea în sus până în gât, la câteva ciasuri după mâncare. Uneori aceeaș arsură să însoțește de *răgăituri acre*. Piroza este la unii foarte ușoară încât mai nici n'o bagă în seamă și trece cu un păhar de apă rece, la alții însă ea este așa de mare încât omul nu să poate liniști câteva ciasuri; la unii vine rar, la alții foarte des. *Cauzele* sunt: boalele de stomac, mâncările bogate, mâncările grase, vinul, murăturile de sare și de oțet, substanțele iritante (piperate și ardeiate). *Tratament*. Regim mai mult de lapte; bolnavul

să va feri de băuturile alcoolice, de mâncările acre, piperate și ardeiate, va mânca lapte, ouă, carne de tot felul, afară de carne de vânat vechiu, de cârnățarie; să va feri de salată, măcriș, pătlăgele roșii; va mânca legume verzi și mai puțin din cele făinoase; băuturile calde sunt bune, cafeaua rea. Ca medicamente să recomandă bicarbonatul de sodă, 2-3-5 grame pe zi, singur sau amestecat cu carbonat de litină 1 gr.; ape minerale alcaline (Vichy, Slănicul Moldovei). Să va trată boala de stomac care produce jăgăraiul.

PIRUS COMMUNIS. — Caută la PARĂ.

PIRUS MALUS. — Caută la MĂR.

PIȘAT. — Caută la URINĂ.

PIȘCĂTURĂ DIN ELE. — Caută la EMIPLEGIE.

PIȘCOT. — Caută la PESMET.

PISTACIA LENTISCUS. — Caută la MASTIC.

PISTRUI. — Caută la EFELIDE.

PISUM SATIVUM. — Caută la MAZĂRE.

PITA LUI DUMNEZĂU. — Caută la CIUPERCI (Râșcovi).

PITA VACH. — Caută la CIUPERCI (Buretele boiler).

PITARCĂ. — Caută la CIUPERCI (Mânătărcile).

PITIRIAZĂ (dela grec. *pityron*, tărate). — Este o boală de piele care să arată prin o scămoșare (descuamațiune) tărătoasă (furfuracee) a epidermului. Sunt trei varietăți: 1. *Pitiriază simplă* sau *albă*, care să arată de obicei la pielea capului și câte odată la față; ea constă în niște praf alb cunoscut sub numele de *mătreață*, care să formează uneori în așa mare câtime încât cade pe umeri și pe haine. Mătreața provoacă o mâncărime, când mai mare, când mai mică, și căderea temporară sau definitivă a unei cantități de păr. La față să scămoșează sub formă de pelițe făinoase cari cad într'una. Este o boală cronică care să vindecă greu și recidivează adeseori. *Tratamentul* constă în spălături dese cu apă caldă și săpun alb sau mai bine cu următoarea soluțiune: acid salicilic, 6 gr.; spirt de vin galic (coniac), 250 gr.; tinctură de veratru verde, 4 gr.; apă de Colonia, 50 grame (cu un burete mic înmuiat să va spală pielea pe la rădăcina părului, de 2 ori pe săptămână). — 2. *Pitiriază rozată* sau *roșietică*, care să arată mai întâiu la gât, la piept, apoi să scoboară la membre; ea constă în niște pete roșietice de mărimea unui bob de linte până la acea a unui ban de argint de 5 lei și al

cărui epiderm să deslipește dela centru spre periferie, producând o mâncărime mai mult sau mai puțin mare. Durata boalei este de 15-60 zile. *Tratamentul* constă în curățenii (purgative) repetate și în băi căldicele cu tărâte, cu amidon (scrobeală) la cari să mai pun și 100 grame borat de sodă, repetate în fiecare zi sau la 2 zile; în fiecare seară să vor unge petele cu: borat de sodă, 2 gr.; gliceroleu de amidon, 50 grame. — 3. *Pitiriza versicoloră* sau *galbină* cunoscută în popor sub numele de *pete de ficat* constă în niște pete de culoarea cafelei cu lapte cari să ivesc pe piept și pe gât; ele să scâmoșează ca tărățele și dau loc la o mâncărime, la unii mai mare, la alții mai mică. Aceste pete sunt produse de un parazit numit *microsporon furfur*, care să poate transmite la animale, dela om la om. Petele au o culoare galbină ca paiul sau mai închisă ca culoarea cafelei cu lapte (poporul le numește pete de ficat fiindcă ar semăna culoarea lor cu a ficatului și el crede că cei cu astfel de pete sunt bolnavi de ficat); ele să pot întinde pe tot spatele și pe pantece. *Tratamentul* constă în băi cu carbonat de sodă de 1-2 ore cu săpunare viguroasă; sau în băi de pucioasă, timp de 8 zile; sau în fricțiuni cu săpun negru urmate de ungeri cu alifia următoare: acid sulfuric, 5 gr.; sulf precipitat, 20 gr.; vaselină, 100 gr.; sau în spălături cu sublimat coroziv (2 la 1000); sau în spălături cu: cloral, 30 gr.; licoarea Van Swieten, 100 gr.; apă 500 grame; toate repetate până la vindecare.

PITLINGEAN. — Caută la RODIU.

PITOANCA. — Caută la CIUPERCI (Mânățările).

PITPALAC. — Caută la PREPELIȚĂ.

PIURIE (dela grec. *pyon*, puroiu și *ourein*, a urină). — Urinare cu puroiu, (vezi BEȘICĂ, RINICHI și URINĂ).

PLACENTĂ, casa copilului. — Să numește *placentă* (cuvânt latin care pe românește însemnează *plăcintă*) partea cea mai groasă și mai cărnoasă a casei copilului prin care să fac schimburile între mamă și fet. Placenta conține vasele ombilicale.

PLĂCERE. — Plăcerea nu este o senzațiune (simțire), dar ea însoțește senzațiunea. Ea este un sentiment care rezultă din satisfacțiunea unei înclinațiuni (aplicări) naturale sau factice, mai cu seamă a unui instinct sau a unei trebuințe organice. Plăcerea este legată de funcționarea regulată

și armonică a organelor și de reparațiunea regulată a pierderilor produse de activitate. Cine nu cunoaște plăcerea ce simțim după ce ne-am mulțumit foamea prin mâncare bună și îndestulătoare, setea prin o băutură plăcută sau și numai prin apă simplă, oboseala zilei prin un somn liniștit?!

PLĂCINTE. — Caută la PRĂJITURI.

PLĂGĂ (lat. *plaga*, *vulnus*, grec. *trauma*), *rână*. — Să numește plagă orice tăietură sau în termeni medicali orice soluțiune de continuitate făcută cu voința sau din întâmplare (operațiune chirurgicală, omucidere, sinucidere, accident) în o parte moale a corpului prin o cauză exterioară care lucrează în mod mecanic. Astfel o tăetură, o înțepătură, o rănire făcută cu un glonț să numesc plăgi, pe câtă vreme arsurile, o lovitură care nu rupe pielea, o ruptură de os (fractură) sau o scrintire să numesc numai *răniri* (vezi RĂNIȚI și RĂNIRI). Plăgile sunt de multe feluri și prezintă numeroase varietăți de forme și de dimensiuni (întinderi). În raport cu axa corpului plăgile să împart în *longitudinale*, *transversale* și *oblice*; iar după *formă* să împart în plăgi *regulate* și *neregulate*, în *simple* (cari să vindecă repede prin reunire fără puroiu) și în *complicate* (de inflamațiune sau aprindere, de gangrenă, de emoragie sau pierdere de sânge). Cele mai adeseori însă plăgile să împart după natura cauzei care le-a produs, în plăgi prin instrument *tăietor*, *înțepător*, *contondent*, prin *armă de foc*, prin *sdrobire*, prin *smulgere*, prin *mușcătură* (vezi ARME DE FOC, ÎNȚEPĂTURĂ, MUȘCĂTURĂ, SDROBIRE și TĂIETURI). Vindecarea plăgilor să face prin *prima intențiune* când buzele lor să lipească repede între ele fără întrepunerea unui țesut de nouă formațiune; când țesăturile sunt prea mult divizate, când este pierdere de substanță sau inflamațiune, vindecarea să face prin *ciatrizațiune* (vezi CICATRICE), adică prin formarea unui țesut conjunctiv (împreunător) produs de mugurii cărnoși și care poate dura mai multe săptămâni. *Tratamentul* plăgilor constă în a înlezni reunirea lor prin o pozițiune bună, prin cusătură, prin bandaje aglutinative, provocând scurgerea lichidelor septice și combătând complicațiunile cari să prezintă prin *pansamente* apropiate (vezi articolele mai sus citate și PANSAMENTE). *Accidentele* plăgilor sunt: *durerea*, care este mai mult sau mai puțin mare, după gradul de inflamațiune și după țesutul rănit, și care să combată prin tratamentul general al plăgii,

prin darea pe dinăuntru a medicamentelor zise *narctice* (opiu etc.) sau prin un pansament făcut cu alifie calmantă; — *aprinderea* sau *inflamațiunea* și *febra traumatică*, mai mult sau mai puțin vie, după întinderea plăgii, după natura corpului care a produs plaga, după sănătatea generală a rănitului; — *pierderile de sânge* sau *emorațiile* (vezi EMORAGIE), primitive sau întârziate; — prezența în plagă a unui *corp străin* (vezi CORPI STRĂINI); — *accidentele nervoase* (vezi CONVULZIUNI, SPAZME, DELIR, TETAN); — *enfizemul traumatic* (vezi ENFIZEM); — *septicemie* (vezi acest cuvânt).

PLĂMĂDEALĂ. — Caută la FERMENTAȚIUNE și MACERAȚIUNE.

PLĂMÂN (lat. *pulmo*, grec. *pneumon*), *bojoc*. — Plămânul este organul *respirațiunii* (vezi acest cuvânt), adică a schimburilor gazeose ce să fac între aerul atmosferic și sânge. Invelișul plămânului să numește

beșicuțe, apăsate unele asupra altora; în aceste cavități mici vin micile rămurele cari constituie extremitatea terminală a bronhiilor (vezi BRONCHIE), așa că ele sunt atârinate de aceste rămurele ca boabele de strugure de ramurile ciorchinei. Aerul din afară vine prin aceste rămurele până în beșicuțe, cari toate la un loc constituie țesutul propriu al plămânului. În părțile acestor beșicuțe, numite *vezicule* sau *alveole pulmonare*, să găsească vase sangvine cu părți foarte fini, foarte subțiri, prin cari sângele vine în atingere cu aerul, dela care ia *oxigen* și îi dă în schimb *acid carbonic* (vezi RESPIRAȚIUNE). Să zice că plămânii omului adult ar avea între 1700 până la 1800 milioane de *alveole pulmonare*, iar suprafața totală al acestor mici alveole ar

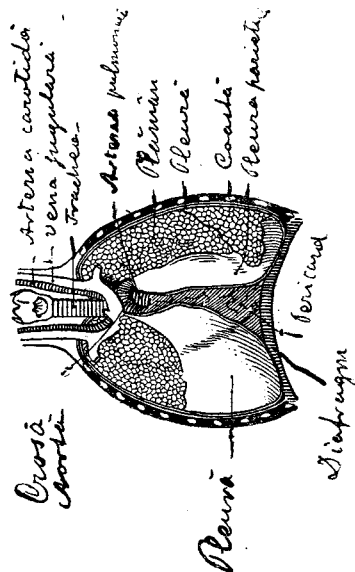

Fig. 216. Plămân și pleură.

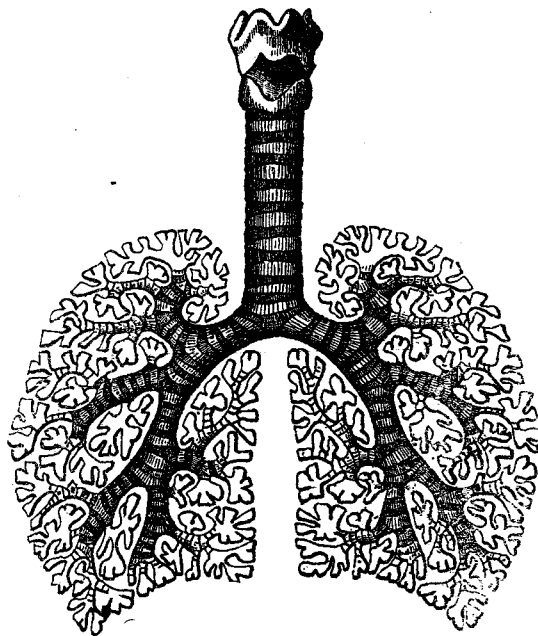

Fig. 217. — Laringele, trachea, bronhiile și plămânii cu ramificațiunile bronhiilor și împărțirea plămânului în lobuli.

pleură, care este o membrană seroasă. Omul are doi *plămâni*, unul în dreapta și celalalt în stânga; ei sunt așezați fiecare în jumătatea corespunzătoare a toracelui (coșul pieptului) și între ei să află *inima* (vezi CORD.). Forma fiecărui plămân este aceea a unei jumătăți de con cu baza în jos, care bază este foarte lată și concavă fiind în atingere cu *diafragma*, muschiu în formă de *paianjen* care desparte pieptul de pântec (vezi DIAFRAGM și PIEPT); iar vârful plămânului este îngust, rotund și atinge coasta întâia. Plămânul drept este mai mare decât cel stâng. Fiecare plămân este format de un mare număr de cuiburi rotunde ca niște

reprezintă o suprafață de două sute de metri pătrați. Alveolele pulmonare sunt grupate în număr de 11 până la 15 și chiar 20 sub forma unui fund de sac închis, care să numește *lobul primitiv*, în care să termine o mică ramură bronhică numită *canaliculul respirator*; mai mulți lobuli primitivi (9-10) să grupează la un loc pentru a forma un *lobul secundar*, în care vine o ramură bronhică mai mare, o *bronchiolă*. Tăieturi adânci împart plămânii în mai multe

porțiuni numite *lobi*; plămânul drept, care este mai mare, are *trei* lobi (superior, mijlociu și inferior), iar plămânul stâng n'are decât doi (superior și inferior). Coloarea normală a plămânilor este roșie; la cei mai mulți adulți însă culoarea aceasta este închisă și chiar negricioasă prin depunere de particule de cărbune. Suprafața plămânilor prezintă o rețea regulată. Umflarea și turtirea plămânilor să face mulțumită țesutului elastic al alveolelor pulmonare și acestea sunt mișcări pasive de oarece plămânii nu fac decât să se acomodeze cutiei toracice (coșului pieptului) în mișcările ei de lărgire și de strângere. *Pleura* (vezi fig. 216) este învelișul plămânilor; fiecare plămân își are pleura sa. Cele două pleure sunt niște membrane (pelițe) seroase cari înconjură peste tot fiecare un plămân. O pleură să poate asemăna cu un sac fără gură și gol, ai cărui pereți sunt lipiți, așa că fiecare pleură are

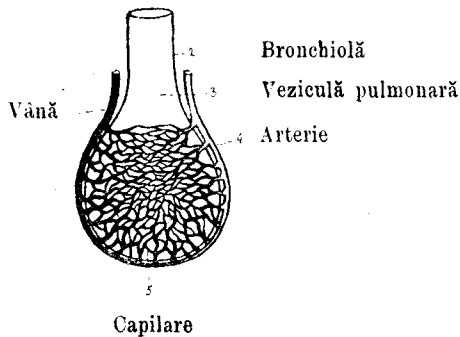

Fig. 218. — Vasele unei vezicule pulmonare.

două foițe: una *parietală* (dela lat. *paries, parietis*, părete), care câptușește fața dinăuntru a cutiei toracice (coșului pieptului) și fața de sus a diafragmului; cealaltă foiță, numită *viscerală*, câptușește suprafața externă a plămânului. Intre aceste două foițe să atle *cavitătea pleurală*, care în stare normală nu conține nimic afară de o mică cantitate de lichid care înleznește alunecarea celor două foițe, una asupra alteia, în mișcările pe cari le face plămânul în timpul respirațiunii. — *Boalele de plămân și de pleură*. *Boalele chirurgicale* cum sunt *plăgile* sau *răniurile*, fie ele produse prin o lovitură de cuțit, de pumnal, de sabie, fie prin un glonte de armă de foc, sunt întotdeauna grave. În momentul producerii leziunii cel mai grav accident este *emoragia* (curgerea de sânge), adică *scuiparea de sânge*, care poate fi așa de abundantă încât să producă moartea. În aceste cazuri să recomandă odihna deplină, un pansament

apropiat asupra răni, iar bolnavul va suge din când în când bucățele de gheață. Afară de emoragie, care de altfel să poate ivi și mai târziu, să mai poate declară o aprindere sau inflamațiune de plămân, o *pneumonie*, care este mai gravă decât pneumonia provenită din răceală și pe care vom descri-o mai la vale. Din această cauză trebuie bine îngrijite toate răniurile plămânilor chiar dela început. Nu toate răniurile plămânilor să termină prin moarte; s'au văzut cazuri de vindecare la răniuri cari aveau plămânul străbătut de sabie dintr'o parte până în cealaltă sau de un glonte care a rămas acolo și s'a închistat. Dintre *boalele de plămâni* ne vom ocupa aci numai de *congestiunea pulmonară*, *gangrena pulmonară*, *pneumonia*, *tromboza*, și *embolia arteriei pulmonare*; cealalte boale cum sunt: *astmă*, *catar*, *scuipare de sânge* (emoptizie), *emfizem* (năduf), *tuberculoză* (oftică) cetitorul le va găsi la ordinea lor alfabetică. Vom începe

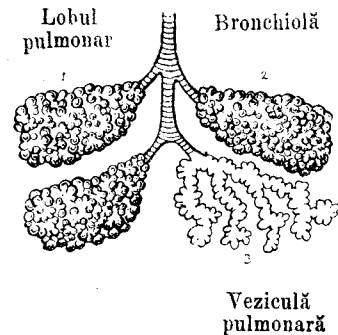

Fig. 219. — Bronhiolă, lobul și veziculă pulmonară.

cu *congestiunea pulmonară* sau *îngrămădirea de sânge la plămâni*, care este de 2 feluri: *activă* și *pasivă*. Cea *activă*, care este provocată de un flux prea mare de sânge, are mai multe *cauze*: inhalațiuni de vapori iritanți, alternative de frig și de cald, arsură, emoragie cerebrală, febră tifoidă, gută, isterie, impaludism, oprirea regulilor, reumatism, etc. Cea *pasivă* are drept cauze: boalele de inimă, când cineva stă culcat pe spate timp îndelungat în cursul unei boale lungi. *Semnele* acestei boale sunt: greutate la respirațiune, tusă, junghiu, apăsare în piept (opresiune), scuipare cu sânge. *Tratament*. La *adulți* să vor aplică pe piept revulzive: muștare, cataplasme de in presărate cu făină de muștar, ventuze cu sânge pe locul junghiului, sau cărpe înmuiate în apă rece, stoarse bine și acoperite cu gutapercă; pe *dinăuntru* să va dă *ergotină* (în înțepături sau în poțiuni), *tușin* (2 gr. în

poțiune) și mai cu seamă *ipeca* în doză vomitivă (1 gr. 50 centigrame) sau refractată (pulberea lui Dowar, 2-4 buline de câte 25 centigrame). În cazurile grave să va *lua sânge* dela o vână a cotului (200-300 gr.). La *copii* să va da *ipeca* (20-50 centigrame) și să va face fricțiuni cu alcool camforat sau cu terbentină; în cazurile mai grave să vor face *băi calde* de 38° (5-10 minute) tot la 3 ore una, sau *băi călduțe cu muștar*. *Congestiunea pasivă* să va trata după boala care o produce și prin urmare nu ne vom ocupa de ea aci; vom spune numai că bolnavul trebuie să-și schimbe pozițiunea în pat cât să poate mai des.—*Gangrena pulmonară* are următoarele cauze: o răcire prelungită, o rănire a plămânului cu rămânerea corpului străin acolo, abcese de vecinătate deschise în bronchie sau o embolie pulmonară, tuberculoza, boalele infecțioase (pojarul, vărsatul, febra tifoidă), diabetul, alcoolismul, boalele de rinichi (Bright), alienațiunea mentală. *Semnele* acestei boale de obicei să produc în cursul uneia din boalele mai sus citate și atunci *febra* crește; bolnavul are apăsare în piept mare, tușește și scuipă flegmă neagră în abundență, amestecată cu sânge și foarte fetidă (puturoasă), halena de asemenea este foarte neplăcută. *Tratamentul* constă în a susține forțele bolnavului prin *tonice, alcool, chinină*; să va înlezni scuiparea dând pe dinăuntru *balsamicele*: creozot, gaiacol, terpină, terpinol, esență de terbentină, tinctură de eucalipt, eucaliptol; să va prescrie iposulfitul de sodă, inhalațiuni cu amestecuri balsamice și antiseptice, repetate de mai multe ori pe zi, câte 5-10 minute odată (creozot pur, 10 gr.; acid fenic, 10 gr.; alcool de 90°, 30 gr.; tinctură de eucalipt, 2 gr.; apă, 1000 gr.); inhalațiuni cu *oxigen*. — *Pneumonia* sau *pulmonita* este aprinderea sau inflamațiunea plămânului provocată de un *microb* numit *pneumococ*. *Semnele*: boala începe cu indispozițiune, durere de cap, insomnie, apoi cu un *fior prelungit* și unic; *junghiu* în dreptul țâței, care să mărește prin tusă, prin respirațiune adâncă; *tusă* chințoasă, la început seacă, apoi după una sau două zile să însoțește de *flegmă galbuie, ruginie*, ca zeama de prune, aerată și viscoasă; lipindu-să de fundul vasului; apăsare în piept sau *opresiune* care merge crescând; respirațiunile sunt 40 pe minut în loc de

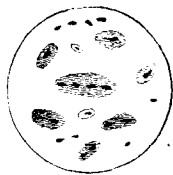

Fig. 220.—

Pneumococ.

(Microbul pneumoniei).

16; *febră mare* (39-40) cu roșeața obrazilor, uscăciunea limbii, beșicuțe pe buze; udul închis; uneori bolnavul aiurează (are delir). Pneumonia își face cursul în 7-10 zile, când căldura scade (să face criza) în 24 ore cu sudori abondente. Complicațiunile pneumoniei sunt: pleurezia, nefrita, catarul biliar, etc. Intre *cauze* să numără frigul (Noembrie, Martie, Aprilie) care este o cauză ocazională, iar alcoolismul, influența, sărăcia, etatea adultă sunt cauze predispunătoare; cauza determinantă fiind *pneumococul*. *Tratamentul*. Pneumonia *benignă* adecă ușoară să vindecă singură, fără medicamente, dar pentru a preveni complicațiunile este bine să să trateze cu băgare de seamă, oricare ar fi forma boalei. Bolnavul va fi pus în o cameră mare, bine ventilată, acărei temperatură să va ține la 18°; el va stă cu capul ridicat pe perine și trunchiul va fi susținut tot pe perine. Hrana va constă în lapte dulce, lapte bătut, zeamă de carne (bulion), ouă, cafea, ceaiu, vin vechiu; să va da lichide multe ca să să poată elimina toxinele. Pentru *junghiu* să vor pune păhare cu sânge, vezicătoare, injecții cu morfină (1 centigr.); să va da *digitală* în doză mică (50 centigrame) și în cazurile mai grave în doză mare după indicațiunea profesorului Dr. Z. Petrescu: infuziune de foi de digitală din 2 gr. la 150 gr. colatură; ergotină 4 gr.; coniac, 40 gr.; sirop de coji de portocale, 30 gr.; la oră 1 lingură; să va repetă această poțiune 4-5 zile, afară numai de cazurile în cari pulsul a devenit prea rar când să va încetă cu digitală. La finele săptămânii prime să va da medicamente expectorante: poligală, *ipeca*, kermes, oxid alb de antimoniu; iar, în convalență tonice. — *Tromboza și embolia arteriei pulmonare*. Astuparea arteriei pulmonare (care duce la plămân sângele negru ca să să oxigeneze transformându-să în sânge roșu) prin un chiag format pe loc (*tromboză*) sau format într'un punct mai mult sau mai puțin depărtat și adus în arteria pulmonară prin circulațiune (*embolie*). *Cauzele* trombozei sunt: anevrismul sau vr'o tumoră din vecinătate, impaludismul, oftica; iar cauzele emboliei sunt: un chiag format în inima dreaptă, inflamațiunea vinelor (flebita), boalele infecțioase (influența, variola, difteria, erizipelul, febra tifoidă), dar mai cu seamă varicele și umflarea picioarelor la femeile lehuze (phlegmatia alba dolens). *Semnele* sunt: sincopă (leșin) și moarte subită, sau: opresiune mare, colorea vânăta a feței, junghiu, apoi scu-

pare de flegmă roșietică-închisă, viscoasă, neaerată care ține mai multe zile. *Tratamentul preventiv*: repaus absolut când cineva suferă de febră; iar pe piept să vor pune muștare, ventuze. — *Boalele pleurei.*

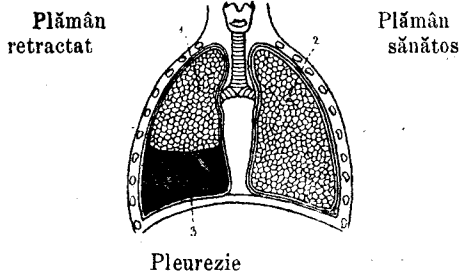

Fig. 221. — **Pleurezie cu exudat**
(apă la plămân).

Aprinderea sau inflamațiunea pleurei se numește *pleurezie* sau *pleurită*. În pleurezie se pot forma numai niște exudate fibrinoase, cari să lipsese de pleură sub formă de false membrane sau vilozități, dar să poate produce și o secrețiune de lichid seros, din care pricină avem două feluri de pleurezie: *seacă* și *alta* cu *exudat* (revărsare), și în acest caz lichidul poate fi *seros* (ca apa), *emoragic* (cu sânge) sau *purulent* (ca puroiul). Pleurezia purulentă să mai numește și *empiem*. Formele cari să văd mai des sunt: pleurezia *seacă* și pleurezia *seroasă* sau *sero-fibrinoasă*. Pleurezia începe de obicei prin un *junghiu* strășnic, care provine din cauză că cele două foite ale pleurei, din netede ce erau, au devenit aspre și să freacă între ele la fiecare mișcare respiratoare; frecarea aceasta să aude foarte bine dacă punem urechia pe acel loc și ascultăm cu băgare de seamă. Pleurezia *seroasă* (cu apă) începe și ea prin junghiu provenit tot din frecarea și din producerea falselor membrane, căci lichidul nu să ivește decât mai târziu, când ne mai fiind frecare nu mai este nici durere. Pleurezia cu exudat nu este dară decât o formă mai înaintată a pleureziei seci. Când cantitatea lichidului este foarte mare bolnavul are opresiune (apăsare) fiindcă plămânii sunt comprimați (apăsăți, turtiți); iar când lichidul este puțin putem constata prezența lui prin penețiere (ciocănire) și ascultare. Când avem vr'o îndoială despre prezența lichidului vom face o înțepătură cu o mică siringă și dacă dăm de lichid putem scoate puțin ca să vedem și natura lichidului, dacă este limpede, gălbui, sau roșu, sau cu puroi. Pleureziile să produc sub influința *microbi-*

lor, din care pricină ele să însoțesc de febră (fierbințeală) care poate fi de 38-39-40°. Pe lângă febră și junghiu, care de obicei este în dreptul unei țafe, bolnavul are o tasă seacă, respirațiune scurtă, întreruptă, incompletă și opresiune (apăsare în piept). După ce s'a ivit lichidul (cam după 2-10-15 zile), junghiul dispăre, dar opresiunea crește în raport cu cantitatea lichidului; bolnavul nu să poate culcă decât pe partea bolnavă și aceasta pentru ca plămânul sănătos să poată respira liber. Pleurezia seacă durează dela câteva zile până la câteva săptămâni, uneori și mai mult, pe câtă vreme pleurezia seroasă (cu apă) ține săptămâni și chiar luni. Pleurezia seacă de obicei să vindecă, iar cea seroasă foarte rar să vindecă dela sine, cele mai adeseori însă trebuie să să scoată apa prin penețiere și aspirațiune (*toracenteză*). Dacă nu să face această operațiune, vindecarea poate încă să să facă de la sine după mai mult timp, dar atunci rezultă o diformațiune a pieptului și modificațiuni grave în condițiunile respiratoare; vindecarea este incompletă și bolnavul rămâne suferind, slab, și în cele din urmă poate să ofteceze. Primejdia acestui sfârșit este cu atât mai mare, cu cât cele mai multe pleurezii sunt de natură tuberculoasă; ele sunt produse prin un început de oftică în o parte a plămânului aproape de suprafață, fără ca focarul să deie loc mai dinainte la vr'un semn (simptom). Nu toate pleureziile însă sunt tuberculoase; ele pot fi produse prin microbul pneumoniei sau prin agentul încă necunoscut al reumatismului articular; de asemenea și rănirile pieptului pot da naștere la pleurezii seci sau cu apă. — *Pleurezia emoragică*, adică aceea cu apă roșie ca sângele, este foarte gravă și nu să vindecă nici odată, căci ea este produsă sau de oftică (în pleură sunt tubercule) sau de rac (cancer). — *Pleurezia purulentă* (cu puroi) este de asemenea cele mai adeseori tuberculoasă, dar ea poate fi produsă și de *microbii supurațiunii* în urma unei răniri sau a unui abces al plămânului care a găurit pleura; ea să mai arată în septicemie, în febra puerperală și mai cu seamă ea poate însoți pneumonia lobară (în care caz ea să vindecă mai adeseori). Pleurezia purulentă este o boală foarte gravă; bolnavul slăbește mai mult decât în pleurezia seacă sau seroasă; febra (căldura) este foarte mare, și, dacă nu să operează la timp, bolnavul poate muri de septicemie, de slăbiciune sau de oftică; rar să întâmplă ca puroiul să-și facă sin-

gur un drum de eșire printre coaste. *Treatment.* Repaus complet în pat, regim lactat absolut; clizme laxative și purgative. Pentru junghiu să vor pune cataplasme cu muștar, ventuze uscate sau cu sânge (tăiate) vezicători, dacă durerea este prea mare să vor face injecțiuni sub piele cu morfină sau dionină. În contra febrei (căldurii) să va da salicilat de sodă (4-6 gr.), salipirină, aspirină, antipirină, fenacetină, chinină, etc. În contra tusei să vor da preparațiuni cu opiu, eroină, apă de laur-ceras, tinctură de aconit. Când s'a format *exudat* (pleurezie seroasă) vom da diuretice, sudorifice și purgative saline pentru ca să resoarbă exudatul, iar pe loc vom pune vezicători. Dacă însă exudatul nu să resoarbe în timp de 15-20 zile și apa este în cantitate mare (2-3 litri) producând dizlocarea organelor și mai cu seamă a inimii, dispnee (respirație grea), insomnie, congestiune pulmonară, vom face *toracenteza* (vezi acest cuvânt), adică vom face o înțepătură cu un ac găurit și vom scoate apa cu o pompă. Dacă exudatul nu să mai face la loc și pleurezia să pare vindecată, vom trata cauza ei și anume: dacă ea a fost produsă de *răceală* vom supraveghea vârful plămânului, făcând o revulziune continuă timp îndelungat (tinctură de iod, puncte de foc, vezicători); dacă bănuim vr'o oftică vom da untură de pește, sirop iodo-tanic, injecțiuni sub piele cu cacodilat de sodă, etc. În pleurezia *emoragică* vom scoate lichidul, repetând *toracenteza* tot la 5-6-7 zile dacă lichidul să reproduce. În pleurezia *purulentă* vom face *pleuotomia* sau *empiemul*, adică vom deschide larg cavitatea toracică și vom dre-na-o, aplicând un pansament uscat; în cazurile mai grave să va face *rezecliunea costală* (operațiunea lui Estlander). — *Pneumotorax* și *idropneumotorax*, *piopneumotorax*. *Pneumotorax* va să zică introducerea aerului în pleură; iar dacă pe lângă aer este și apă avem *idropneumotorax*, sau puroiu avem *piopneumotorax*. *Cauzele* sunt: găurirea pleurei provocată de tuberculoză, gangrena plămânului, pleurezia purulentă, abcese ficatului, etc.

PLĂMUNĂ ALBĂ și GALBINĂ. — Caută la NUFĂR.
PLĂTAGINĂ, plătangină. — Caută la PĂTLAGINĂ.

PLANTAGO MAJOR. — Caută la PĂTLAGINĂ.

PLĂNSUL COPILOR. — Caută la ȚIPEȚE.

PLĂSTORE. — Caută la EMPLASTRU.

PLĂSTORE GALBIN. — Caută la DIACHILON.

PLEOAPE. — Caută la OCHIU.

PLEOSCĂNIȚĂ. — Caută la ROSTOPASCĂ.

PLESCAIȚĂ ROȘIE. — Caută la ARĂRIEL.

PLEȘCAVIȚĂ. — Sub numele acesta poporul nostru înțelege mai multe boale de piele cari fac materie și coaje, cum sunt: *eczema*, *ectima*, *impetigo* și *rupia* (vezi aceste cuvinte).

PLESNE. — Caută la AFTE.

PLEȘNIȚĂ. — Caută la MĂRGĂRIȚĂREL.

PLEȘNITOARE (*Ecballium elaterium*, fam. Cucurbitaceelor). — Plantă erbacee cărnoasă acoperită cu peri aspri, care crește prin locuri, necultivate, pe malul mării la Constanța, Mangalia și Sulina foarte mult (Iunie-Septembrie). Să întrebuițează fructul al cărui suc să stoarce; are ca principiu activ *elaterina*; lucrează ca purgativ violent. Să da pe *dinăuntru* sub formă de extract de elaterium cu feculă, 5-10 centigrame; sau extract de suc pur, 5-10 miligrame. — *Elaterină*; purgativ drastic; să da sub formă de tinctură, 20-40 picături.

PLEȘUVIE. — Caută la PĂR.

PLETORĂ (dela grec. *plethora*, mare cantitate). — Cuvântul *pletoră* însemnează în medicină supra-abundență de sânge, adică când cineva are prea mult sânge. Ea este o stare bolnăvicioasă, contrarie *anemiei* (vezi acest cuvânt), cu deosebire că *pletoră* să vede cu mult mai rar decât *anemia* pe care în zilele noastre o întâlnim la tot pasul, și aceasta să datorește condițiunilor rele de trai și de igienă în cari trăiește populațiunea săracă, care este cea mai numeroasă. *Pletoara* să vede numai la acei cari trăiesc bine, să hrănesc cu mâncări substanțiale, cari beau vinuri vechi, și cari în schimb fac puțină mișcare. *Semnele* *pletorei* sunt: roșeața pielii, ochii injectați, fața purpurie, pulsul plin și tare, mărirea căldurii corpului, lărgirea arteriilor și vinelor gâtului, cari sunt umflate și bat tare, aplecare spre somn și amețeli. Dacă lucrurile s'ar mărgini aci n'ar fi nici o supărare, dar urmările *pletorei* pot fi și mai rele, și anume cel ce suferă de *pletoră* este expus la pierderi de sânge, la emoragii. Dacă emoragiile să fac în afară, cum este curgerea de sânge din nas sau pierderea de sânge prin trănji, nu este rău, dimpotrivă, omul să simte mai ușor. Dacă însă aceste emoragii să fac pe *dinăuntru*, mai cu seamă la creier, atunci omul poate avea pe lângă o *congestiune cerebrală* (ingrămădire de sânge la creier) o *apoplexie* (damblă), care uneori poate fi fulgerătoare. Pentru a evita toate acestea

cei ce sufer de pleură trebuie să să supue la oarecari reguli igienice, și anume: să mănânce mai puțin, să să scoale dela masă totdeauna în stare de a mai putea mânca un fel de mâncare, să mănânce numai carne albă (de pasăre) și de vițel, mai mult legume (regim vegetarian), să nu beie vin, nici alte băuturi alcoolice, să doarmă puțin, să umble mult și să iee din când în când curățenie ca să nu fie constipați (câte un pahar mare de apă de Breazu, de 2-3 ori pe săptămână). Dacă cu toate aceste omul continuă a suferi de greutate la cap, de amețeli, și este amenințat de apoplexie cel mai bun lucru este ca să-și puie lipitori după urechi sau să-și lase sânge din vinele cotului.

PLEURĂ (dela grec. *pleura*, coastă sau lature). — Caută la PLĂMAN.

PLEUREZIE (grec. *pleuritis*, dela *pleura*, membrana seroasă care învește plămâni, și terminațiunea *itis* care însemnează inflamațiune sau aprindere). — Caută la PLĂMAN.

PLEURITĂ. — Caută la PLĂMAN (*Pleurezie*).

PLEURODINIE (dela grec. *pleura*, coastă sau lature, și *odyne*, durere), *nevralgie intercostală*. — Durere intercostală datorită răcelii mușchilor păretelui pieptului. Pleurodinia vine repede, pe neașteptate, fără căldură, fără fiori, cecece o deosebește, de *pneumonie* și de *pleurezie* (vezi aceste cuvinte); ea este caracterizată prin o durere foarte vie, mărită prin apăsare, prin tusă, prin mișcare, etc. Această durere poate fi mărginită la un punct circumscris sau să poate întinde pe o suprafață mai mare; ea face ca mișcările de respirațiune să fie foarte dureroase și bolnavul să aibă dispnee (respirațiune grea). Dacă ascultăm cu urechia nu auzim nimic din partea plămânilor, cecece face ca acest *junghiu* să să deosebească de *junghiul* dela *pneumonie* și *pleurezie*. *Tratament*: muștare, ventuze tăiate (păhare cu sânge), vezicătoare, lipitori, pulverizațiuni cu clorur de metil, ungeri cu: cloroform, 10 gr.; oleiu de iosciam, 10 gr.; oleiu de camfor, 10 gr.; — pe *dinăuntru*: piramidon, antipirină, exalgină, fenacetină, sau injecțiuni sub piele cu morfină.

PLEURO-PNEUMONIE. — Inflamațiunea sau aprinderea pleurei și a plămânului, adecă asociatiunea *pleureziei* cu *pneumonia* (vezi aceste cuvinte la PLĂMAN și *pleură*).

PLEUROSTOTONOS. — Caută la TETAN.

PLEVICIOARE. — Să întâmplă de multe ori că pielea din jurul unghiilor plesnește în

mai multe locuri și mai mulți au obiceiul urât de a rupe sau smulge acele pelițe, în loc de a le tăia cu foarfecele. Pielea plesnește din pricină că ea fiind lipită de unghie, aceasta crescând întinde pielea din ce în ce mai mult până plesnește. Pentru a preîntâmpina aceasta cel mai bun lucru este ca din când în când omul să-și revizuiască unghiile și unde vede pielea lipită de unghie și întinsă prea tare s'o deslipească de unghie cu muchia briceagului, de altfel aceasta o poate face fiecare odată pe săptămână, când trebuie să-și taie și unghiile. Am zis că plevicioarele nu trebuie rupte sau smulse, ci să fie tăiate cu foarfecele, ca să nu sângereze și să rămâie rană pe unde ar putea pătrunde microbii și alte murdării dând naștere la sugiu (panarițiu), etc.

PLEZNITURI. — Caută la CRĂPĂTURI.

PLEZNITURI LA ȘEZUT. — Caută la FISURI.

PLOMBAJ. — Caută la DINȚI.

PLOMBIÈRES (Franța, Vosges). — Un oraș mic în fundul unei văi strâmte și adânci. la o altitudine de 400 metri, cu ape *termale* și *ipertermale* (27°-70°), bicarbonatate-sodice-calcice, sulfatate-sodice, silicilate, conținând urme de acid azotic, arsenic, fluor, bor, litiu, aluminiu, mangan, fier și o porțiune de gaze rare (argon, neon, heliu). Să întrebuițează mai cu seamă sub formă de băi, piscine, duși; băi și duși de aburi; precum și de băut. Mai este un izvor fieruginos rece. Să recomandă în boalele de stomac și mațe (gastralgie, enteralgie, enterite, entero-colite), în paralizii, reumatism sub toate formele, boale nervoase, boale de mitră. Nu sunt bune pentru oftică și scrofuloză.

PLOP, *plop adevărat*, *plop negru* (*Populus nigra*, fam. Salicineelor). — Arbore mare frumos cu coaja crăpată care crește prin păduri, lunci și zăvoiuri (Martie-Aprilie). Să întrebuițează mugurii și ramurile tinere (principiul activ: acidul galic și acidul malic; salicina). Mugurii să adună primăvara înainte de a încolți și poporul să servește de ei pentru a afumă prin casă punându-i pe cărbuni aprinși cu tămâie, ei răspândesc astfel un miros plăcut și fumul este un bun dezinfectant al odăilor în cari au zăcut bolnavii. Cu mugurii de plop fierți în untură, dacă li să adauge puțină ceară galbină și să strecoară, să face o alifie (*ungventul populeu*) foarte bună pentru a unge cu ea de 2 ori pe zi *trânjii* (emorzii) și *bubele dulci* (eczema). Ramurile ti-

neres arse și făcute cărbuni, apoi pulverizate și trecute prin sătă deasă, ne dă un praf de cărbune bun pentru a fi luat după mâncare, câte o linguriță într-o ceșcuță cu apă, de toți cei ce sufer de gazuri în stomac, cari să umfle după masă, inleznindu-le mistuirea și producându-le o mare ușurare. Acest praf mai este bun și pentru spălarea dinților și a gurii, mai ales pentru aceea ce au miros de gură. Praful de cărbune de plop este bun și pentru rănila învechite (ulcerele cronice) cari au miros urât; după ce să spală rana bine cu apă caldă, să șterge și să presară cu acest praf, apoi să leagă.

PLOȘNIȚĂ. — Caută la PÂDUCHE DE LEMN.

PLUMB (lat. *plumbum*). — Este un metal moale, ductil, cu tăietură strălucitoare, care expus la contactul aerului își pierde luciul, iar când să încălzește suprafața sa să acopere de un strat cenușiu de protoxid de plumb; dacă să freacă el prezintă un miros și o savoare neplăcută. În medicină nu să întrebuințează plumbul, decât numai sub formă de săruri, după cum vom arăta mai departe. Plumbul însă are numeroase întrebuințări economice și industriale, dintre cari unele sunt vătămătoare sănătății din cauza emanațiilor și disoluțiilor acestui metal și al sărurilor lui, cari fiind introduse înăuntrul corpului prin respirație, prin tubul digestiv sau prin piele pot da naștere la turburări grave, dureri (colici), tremurături, paralizii și altele. Plumbul servește la fabricarea gloanțelor pentru armele de foc și la facerea conductelor de apă întrebuinate în orașe. S'a obiectat că apa venită prin conducte de plumb poate să fie stricătoare sănătății, ceea ce poate evita dacă să ia precauțiunea de a nu să bea primele porțiuni de apă cari au trecut prin țevi de plumb nouă cari n'au funcționat de mai mult timp. Nu tot astfel este însă cu vasele în cari să țin substanțele alimentare și băuturi, cum sunt: vasele de bucătărie, cutiile de conserve, vasele de vin, de oțet, etc., cari conțin plumb, fie cât de puțin; ele sunt foarte periculoase și pot produce otrăviri.— *Otrăvirea cronică* prin plumb, numită și *saturnism*, să observă la lucrătorii cari fabrică sau umblă cu plumb și cu compușii lui, cum sunt: topitorii de litere de tipar, laminorii, olarii, spoitorii de vase, etc. Dar mai expuși sunt zugravii de case fiindcă ei sunt în contact zilnic cu *carbonatul de plumb* (ceruză, știubete, alb de plumb), care este foarte otrăvitor. Această sare intră în compozițiunea unui mare nu-

măr de hârtii pictate, zugrăvite, și de farduri sau dresuri, sulimanuri, rumeneli (vezi FARD); el mai servește și la colorațiunea bomboanelor, etc., așa că toți cei ce întrebuințează acestea încet cu încetul să otrăvesc, ceea ce să cunoaște la început prin un fel de *durere* care o simt în pânțele, numită *colică de plumb*. Această durere ocupă partea de sus a pântecului și este foarte vie, continuă, mărită din când în când prin svăcnituri de nesuferit; ea să recunoaște mai cu seamă prin aceea că să micșorează dacă apăsăm cu toată mâna pe pânțele, pe câtă vreme să mărește dacă numai atingem cu degetul! afară de aceasta ea să însoțește de o *constipațiune* (incuietură) completă și care cedează cu greutate. Afară de acestea, otrăvirea cronică mai are următoarele semne: *anemie* mare, pielea este palidă gălbuie, slăbire, puls mic, o *dungă vânătă* pe marginea gingiilor (depozit de praf de plumb sau eliminațiune prin mucoasă); *halena* (duhul) fétidă, puturoasă; mai târziu: pielea își pierde simțirea în unele puncte (*anestezie, analgezie*) sau din contră este prea simțitoare (*iperestezie*); pot să să ivească turburări ale vederii, apoi *paralizia* mușchilor întinzători (extenzorilor) dela amândouă mâinile (degetele să îndoiesc asupra mâinii, mâna să îndoiesc asupra pumnului); alți mușchi să mai pot paraliza, iar mușchii paralizați să atrofează (să toposesc); mâinile încep a *tremura*, tremurăturile să măresc prin oboseală; în cele din urmă pot să să arate turburări cerebrale, adică: dureri de cap, insomnie, atac de apoplexie, spazme, delir, halucinațiuni; la unii să observă *guta zisă saturnină*, care este caracterizată prin diformațiunea încheieturilor cu depunerea de *tofus*. *Tratament*. În contra durerilor de pânțele să vor pune cataplasme cu laudan, să va face injecțiuni sub piele cu morfină. Apoi vom căuta să neutralizăm plumbul din organism sau să-i inleznim eșirea (eliminarea). Dar cum neutralizarea este foarte greu de obținut vom recurge la eliminarea plumbului prin: *regim lactat, purgative* saline (sulfat de sodă, etc.), prin *băi de puicioasă* cari scot pe piele un strat de sulfat de plumb pe care îl vom spăla cu acid cloridric diluat (20 la 100) și săpun servindu-ne și de o perie. Să va recomanda lucrătorilor să iee iodur de potasiu, câte 50 centigrame până la 1 gr. pe zi, în timp de 10 zile în fiecare lună, care ajută formațiunea în corp a unui iodur de plumb, solubil și ușor de eliminat. Tot în acelaș scop să poate da și monosulfurul de

sodiu (30-40 centigrame, în pilule sau o soluțiune glicerinată). În contra anemiei să vor da tonice (iodur de fier). Pentru paralizii *electricitate* (curenți continui). — *Otrăvirea acută* cu sărurile de plumb. Aceste săruri pătrund în corp prin căile digestive, prin respirațiune și prin piele. *Cauzele* sunt: absorpțiunea unei cantități mari de medicamente, cari au de bază plumbul, măncarea unui vânat marinat cu gloanțele de plumb în el, etc. *Semnele* sunt: gust metalic, sete mare, dureri în stomac, pânțelece tras, constipațiune, crampe, paralizia membrelor inferioare. *Tratament.* Să va deșertă stomacul dând un vomitiv, să va face o spălătură a stomacului cu o soluțiune de acid sulfuric (1-2 la 1000), apoi să va da sulfat de magnezie sau de sodă, 15 gr., în lapte dulce; apă albuminoasă; lapte mult. În contra durerii să vor pune cataplasme laudanzate pe pânțelece, să va da antipirină (4-6 gr. pe zi), sau beladonă (10 centigr. de extract, în pilule de câte 1-2 centigr.) sau atropina ($\frac{1}{2}$ -1 miligram), sau injecțiuni sub piele cu morfină, de câte 1 centigram, repetate de 2-3 ori pe zi. — În medicină să întrebuințează următoarele săruri de plumb: 1. *Acetatul de plumb* (*sarea lui Saturn, zahărul lui Saturn*), care să da în contra diareelor cu dureri, a emoragiilor pasive, în contra sudorilor ofticoșilor; astrigent, sicativ; în doză de 1-20 centigr.; pe *dinafară* în alifii, colire, injecțiuni. 2. *Subacetatul de plumb lichid* (*extractul lui Saturn*) care este un medicament rezolutiv, astrigent, sicativ, cicatrizant. Să întrebuințează numai pe *dinafară* sub formă de *apă de plumb* sau *apa lui Goulard* (2 gr. la 100 gr. apă). 3. *Carbonatul de plumb* (*ceruză, știubete*), ca rezolutiv și sicativ, să da în alifii (10-20 la 100). 4. *Iodurul de plumb* (vezi IODURE).

PLUTĂ. — Caută la NUFĂR.

PNEUMATOZĂ (dela grec. *pneuma*, vânt). — Să numește astfel îngrămădirea de gazuri în stomac și în mațe. Când cantitatea de gazuri este mică să zice *meteorism*; când meteorismul durează timp îndelungat să zice *balonament*; când cantitatea de gazuri este foarte mare să zice *flatulență*; când gazurile să disloacă cu sgomot să zice *borborigme* sau ghiorăituri (huruituri) de mațe; când gazurile să îngrămădesc repede și în cantitate mare avem *timpanită*. *Cauzele* pneumatozei sant: măncare multă producând indigestiune sau dispepsie, constipațiunea, încurcăturile de mațe, peritonita, febra tifoidă, boalele nervoase, etc. *Tratamentul*

constă în a combate cauza sau boala care produce pneumatoza.

PNEUMOGASTRIC (dela grec. *pneumon*, plămân, și *gaster*, stomac, pânțelece). — *Nervul pneumogastric* să mai numește și *nervul vag* sau *nervul părechii a zecea craniene*. El iasă din părțile laterale ale bulbului și da ramuri nervoase la faringe (inghițitoare), ezofag, stomac, ficat, la laringe, trachee, plămâni, inimă și rinichi. Acest nerv este *mixt*, adică senzitiv și motor.

PNEUMONIE. — Aprinderea sau inflamațiunea plămânilor (vezi PLĂMAN).

PNEUMOTORAX (dela grec. *pneumon*, plămân, și *thorax*, piept). — Să numește astfel o revărsare de aer sau de gazuri în *cavitatea pleurală* (vezi PLĂMAN).

POALĂ ALBĂ. — Caută la LEUCOREE.

POALA SFINTEI MARII. — Caută la GRANAT.

POAMĂ. — Caută la STRUGURI.

POAME DE PĂMÂNT. — Caută la CARTOFI.

POCEALĂ. — Caută la EPILEPSIE.

POCITURĂ DIN ELE. — Caută la EMIPLEGIE.

PODACRĂ. — Caută la GUTĂ.

PODBAL, podbeal podval (*Trussilago farfara*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri argiloase, calcaroase și umede, pe lângă păraie, pe coaste și maluri rupte (Martie-Aprilie). Foile de podbal adunate toamna sunt bune să să facă cele cataplasme pentru scrofule la copii; iar ceaiul îndulcit cu candel este bun pentru *tusă*. — La *țară* să vindecă *orbaltul* cu oblojeli făcute cu frunze opărite, iar ceaiul să da în contra tusei. În Moldova de sus să fac sarmale cu frunze de podbal.

PODBAL DE MUNTE. — Caută la ARNICĂ.

PODOFILINĂ. — Este un purgativ extras din rădăcina plantei *podophyllum peltatum*, fam. Berberideelor. Să prezintă sub forma unui praf verde-gălbui, amar, insolubil în apă, solubil în alcool, eter și apă alcalinizată. În doză mică (1-5 centigrame) face efect cam după 10-12 ore; în doză mare (5-10 centigrame) face scaune multe amestecate cu bilă (fiere, venin); în doze și mai mari produce colici (dureri) violente și vărsături. Podofilina, să da în cazurile de constipațiune obicinuită, asociată cu beladonă pentru ca să nu producă dureri; să maida în umflăturile de ficat, în cazurile de indigestiune însoțită de un gust amar (când are omul mult venin).

POFTĂ DE A VĂRSA. — Caută la GREATĂ.

POFTĂ DE MÂNCARE. — Caută la APETIT.

POFTĂ DE MÂNCARE (Lipsă de). — Caută la ANORENIE, APERITIVE, APETIT.

POFTĂ DE MÂNCARE (Picături de). — Caută la AMARE și APETIT.

POFTE. — Femeile însărcinate câte odată și numai unele din ele au *poft*e mai mult sau mai puțin ciudate pentru unele lucruri de mâncare și uneori chiar și pentru lucruri cari nu să mănâncă. În popor să crede cu tărie că aceste pofte trebuie numai decât împlinite, căci altfel femeia pierde, sau să îmbolnăvește rău, sau că copilul să va naște cu pete, alunele, pe corpul lui, cari seamănă cu obiectele văzute sau dorite de mamă (vezi NEVUS și PETE). Lucrul acesta nu este adevărat, dar, întru cât neîmplinirea unei pofte la o femeie însărcinată o poate enervă mai mult decât în starea obicinuită, este bine să îi să îplinească poftele bune. Întru cât privește poftea de lucruri cari nu să mănâncă, cari să arată la unele fete anemice (clorotice) și la femeile tinere însărcinate, ea nu trebuie împlinită (vezi APETIT și TREBUINTE).

POGANĂ. — Caută la AFTE.

POHĂELE, POHOIALĂ, POHOIELE. — Caută la OCHIU (*Cataractă*).

POIANA MĂRULUI. — Localitate muntoasă păduroasă în județul Râmnicul-Sărat, așezată la o înălțime de 650 metri deasupra nivelului Mării Negre. Are un izvor mineral care în privința compozițiunii să apropie de acela dela Jitia; el conține clorur de sodiu, bromur de magneziu, iodur de magneziu. Apa nu să întrebuițează; localitatea este puțin cercetată.

POIANA TAPULUI. — Un mic cătun al comunei Bușteni, între aceasta și Sinaia; la o înălțime de 880 metri deasupra nivelului Mării Negre; frumoasă și plăcută localitate de vilegiatură, cu împrejurimi admirabile.

POJAR, cori, ilez, morbili, rugeolă, zapor. — Sunt puține boale cari să aibă numiri așa de multe și să aibă un mers așa de ciudat ca pojarul. Această boală prin sine însăși nu este primejdioasă, însă câteodată ea poate deveni foarte gravă prin complicațiunile la care poate da naștere. În România mor de *cori* între 500 până la 1000 de oameni pe an, dintre cari cea mai mare parte sunt copii, căci această boală iubește cu deosebire ființele mici și fragede. Nu știu dacă este cineva dintre noi care să nu fi avut pojar, și din această pricină oamenii mari scapă de el, căci această molimă de obicei numai odată să agață de

trupul omului în viața lui. Rugeola este o boală molipsitoare cu fierbințeală, însoțită de guturaiu, durere de gât, lăcrimare, tusă și eșirea pe corp a unori pete mici roșii, rotunde, puțin ridicate deasupra pielei și cari să aseamănă cu pișcăturile de purice, despărțite unele de altele de piele sănătoasă, și cari sub apăsarea degetului să ascund pentru a să ivi din nou după ridicarea lui. Aceste pete în cele din urmă pier, iar pielea din dreptul lor să scămășează, să prefacă într'un fel de tărățe cari cad. — Multă vreme nu s'a găsit *microbul* acestei boale. Cercetările cele mai importante în privința aceasta sunt acele ale învățaților Babeș, Canon și Piëlicke, cari au găsit în sânge, în muci, în lacrimi, etc. un *bacil* câte odată recurbat, cam de mărimea unui globul sanguin, dar despre al cărui rol mai toți ceilalți învățați să îndoiesc. Ori care ar fi natura lui, acest microb este foarte slab și pieră repede la lumină și la uscăciune, căci nu s'a observat nici odată vr'o contagiune prin vr'o haină, vr'un obiect, vr'o odaie, infectate prin un bolnav de pojar cu câteva săptămâni mai înainte. Agenții infecțiunilor secundare sunt microbii vulgari, cărora catarul pojarului le prepară terenul, aceștia sunt: streptococul, stafilococul, pneumococul, bacilul lui Friedländer, etc. — *Semnele* acestei boale să deosebesc după cele 4 perioade ale ei, și anume: 1. Perioada de *incubațiune* (clocire) ține 7 până la 10 și chiar 20 zile și n'are nici un semn; omul pare a fi cu totul sănătos. 2. Perioada de *invaziune* (năvălire) să arată prin fierbințeală, care începe prin niște fiori neregulați; bolnavul să simte rău, abătut, sdrobit și moleșit; el are durere de cap și câte odată greață și vărsături. Fierbințeala nu este așa mare ca la vărsat și după trei zile scade puțin pentru a să ridică pe la a 4-a zi până la 39-40°, când încep a să ivi și petele. Odată cu fierbințeala ochii să înroșesc, strălucesc și lăcrimează; bolnavul începe a strănută (străfigă), câteodată îi curge sânge din nas, care este infundat și umed; afară de acestea o tusă seacă îl cuprinde, însoțit de răgușeală și un fel de inec în piept (opresiune). Copiii mici sunt cuprinși uneori de spazme, de aiurare și de urdinare. Toate aceste semne durează patru până la cinci zile când începe perioada următoare. 3. Perioada de *erupțiune* (izbucnire), în care să ivesc petele despre care am vorbit la început. Aceste pete încep cu fața, după care să întind peste tot corpul. Ele să ivesc nu numai pe

piele, ci și pe căptușeala ochilor, a nasului, a gurii, a înghițoarei, a răsuflătoarei, a tubului digestiv, etc., de unde și provine lăcrimarea, guturaiul, greutatea la înghițit răgușeala, tusa, greața, vărsăturile și urdinarea. După 3-4 zile aceste pete încep a să vesteji și a să scămoșă când începe perioada cea din urmă. 4. Perioada de *descuamațiune* (scămoșare), cam în ziua a 8-a până la a 10-a a boalei. Pielea să ridică în formă de tărâțe foarte fine cari cad, așa că în 4-6 zile s'a isprăvit. — Peste tot pojarul ține 14 zile și așa cum l'am arătat până aci nu este primejdios. Dar să întâmplă adeseori că mersul lui să încurcă și într'un minut ne pomenim că eșirea petelor să oprește și copilul moare; uncori petele nu să arată de loc (rugeolă *anomală*); alteori să ivesc pete negre (rugeolă *emoragică*), cari nu să ascund prin apăsarea degetului, și în cazurile cele mai rele bolnavul are curgere de sânge, sau face udul cu sânge. Pojarul mai poate da naștere la alte complicațiuni, cum este: *bronchita capilară*, care este o tusa foarte rea și pe mulți îi omoară, apoi *broncopneumonia* și *gangrena gurii* și a obrazului; curgere de urechi, boale de ochiu, de piele, etc. Dar ceea ce este și mai grav este că pojarul pe mulți îi predispuce la *oftică* (tuberculoză). — *Tratamentul* pojarului simplu, fără complicațiuni, este mai mult igienic, și are de scop să preîntâmpine complicațiunile: bolnavul să va pune în o odaie mare, bine aerată, bine iluminată și încălzită la 18°; el să va hrăni numai cu lapte, cu supă, băuturi acidulate, apă simplă sau tăiată cu vin. Nu trebuie acoperit prea mult bolnavul, precum nu trebuie să-l expunem la răceală; așternutul și rufăria să vor primumi cât se poate mai des. Să vor spăla adeseori ochii, nările, gura, părțile genitale cu apă boricată, să vor unge buzele, gura, limba, gâtul cu glicerină boricată. Pentru înlesnirea eșirii petelor să va da ca lucruri de casă ceaiu de nalbă, ceaiu de micșunele de pădure, sau mai bine o poțiune cu acetat de amoniac, 5 gr.; apă de flori de portocale, 40 gr.; apă de teiu 80 gr.; sirop de codeină 10-20 gr.; sirop diaforetic, 20 gr.; la fiecare oră câte o lingură. Pojarul complicat cere un tratament mai energic; astfel când bolnavul are căldură prea mare îi să vor face băi călduțe, sau cu muștar, de 5-10 minute. În tot cazul trebuie chemat un doctor care singur este în stare să trateze complicațiunile cari să ivesc. Copilul bolnav de pojar trebuie să stea în casă 4 săptămâni.

Părinții copilului trebuie să aducă la cunoștința administrațiunii că au în casă un bolnav de pojar; ei trebuie să înțeleagă marea însemnătate a preîntâmpinării boalelor molipsitoare, precum și primejdia care poate veni pe urma răspândirii boalei; molima poate să fie la început ușoară, să să vindece toți copiii bolnavi, pe când ceice să îmbolnăvesc mai pe urmă mor aproape toți. Copiii cari șed în aceeași casă cu un bolnav de pojar n'au voie să meargă la școală până ce boala a trecut și s'a făcut dezinfectarea locuinții. Locuitorii ai căror copii sunt sănătoși să nu meargă în casa unde este vr'un bolnav de pojar ca să nu și aducă boala în casa lor.

POJARNIȚĂ, iarba lui Sfântu Ioan, săniitoare, sunătoare (*Hypericum perforatum*, fam. Ipericaceelor). — Plantă erbacee care crește prin fânețe uscate, pe coline aride și prin mărăcinișuri (Iunie-August). În medicină să întrebuițează vârfurile înflorite ca excitant, antihelmințic, vulnerar. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune) din 20 la 1000, iar pe dinafară sub formă de ulei. — La țară să întrebuițează pojarnița foarte mult, mai ales pentru vindecarea rănilor. Florile să culeg în Iulie, să usucă și să păstrează; iar din aceste flori să face cunoscutul *unt de sunătoare* (unt de pojarniță), punând o mână de flori în o sticlă peste cari să toarnă un sfert de chilogram de unt de lemn, lăsându-să să steie astfel câteva zile. Acest unt este foarte bun pentru tăieturi, arsuri, strivituri, plescăviță, chelie. Pe *dinăuntru* ceaiul de sunătoare să dă pentru tusa, la femeile lehuze pentru potolirea durerilor; iar untul de sunătoare ca și rachiul făcut cu flori de sunătoare să dă în urdinare cu sânge (dizenterie).

POLICE. — Caută la MANĂ.

POLICOLIE. (dela grec. *polys*, mult, și *cholé*, fiere). — Producțiune de fiere (bilă) în cantitate prea mare, care câte odată să scurge prin materiile fecale fără ca să determine vr'un accident, alte ori dă naștere la gălbănare (vezi ICTER).

POLIDIPSIE (dela grec. *polys*, mult, și *dipsa*, sete). — Sete prea mare, care să observă în boala de zahăr (vezi DIABET), în boalele cu căldură și nădușeală mare, etc.

POLIGALA (*Polygala Senega*, fam. Poligalaceelor). — În medicină să întrebuițează rădăcina de poligala, care este diuretică, excitantă, expectorantă, bechică; în doză mare purgativă și vomitivă. Să dă sub

formă de ceaiu (infuziune) de 1 la 100; praf, 30 centigrame până la 2 gr.; extract alcoolice, 5 centigrame până la 1 gr.; sirop, 20-60 gr.; tinctură, 50 centigrame până la 8 grame.

POLIP dela grec. *polys*, mult, și *pous*, picior). — In zoologie prin cuvântul *polip* să înțelege un animal care are un corp moale și gelatinos și este fixat de pământ prin un fel de picior; în jurul lui să formează de obicei un depozit pietros care constituie *coraliul*. In medicină polipul însemnează un fel de tumoră (umflătură, cărnă), care uneori este moale și roșietică, alteori mai tare și cenușie; tumora de obicei este fixată prin o parte mai subțire, prin un fel de picior (pedicul) de locul pe care să dezvoltă. Polipii să observă în regiuni diferite dând naștere la turburări variabile după cum este și locul pe care cresc. De obicei să arată în *nas*, producând un fel de scurgere ca de guturaiu, o înfundare a nării cu greutate în respirațiune și bolnavul vorbește pe nas, etc. (vezi *NAS*); în *urechie*, producând o scurgere cu durere și surzenie în acea parte; în *gâttej* (laringe), producând răgușeală și greutate în respirațiune (vezi *LARINGE*); în *mitră* dând naștere la dureri în partea de jos a pântecelui și la pierderi de sânge, etc. Polipii nu să vindecă prin medicamente, ci numai prin *operațiune*, adecă ei trebuie tăiați și scoși afară, iar locul de unde sunt prinși trebuie ars fie cu fierul roșu, fie cu piatra iadului (nitrat de argint), etc.

POLOG. — Caută la *PAT*.

POLYVRACI. — Mănăstire situată în munții Gorjului, la o înălțime de 550 metri deasupra nivelului Mării Negre. Localitate pitorească acoperită cu frumoase păduri. Lângă mănăstire să află faimoasa *Peșteră Polovraci* cu neîntrecuții ei *stalactiți* și *stalactomiți*, din care pricină ea este foarte mult cercetată în timpul verii.

POLYGONUM BISTORTA. — Caută la *RĂCULET*

POLYPORUS FOMENTARIUS și **IGNIARIUS**. — Caută la *BARȚĂ* și *IASCĂ*.

POMADĂ (lat. *pomatium*, dela *pomum*, fruct). — La început să numea *pomadă* oricare cozmestic aromatic în compozițiunea cărnă intră grăsime și mere (franț. *pommes*). Astăzi să numește *pomadă* o preparațiune farmaceutică compusă din materii grase moi (de obicei untură de porc sau axongie) amestecate cu diferite medicamente, cari să întrebunțează pe dinafară. O po-

madă să deosebește de un *ungvent* (vezi acest cuvânt) fiindcă ea nu conține decât foarte puțină sau de loc rezină și este mai moale. Pomezile să aplică pe piele, pe răni, pe diferite umflături (tumori), pe marginea pleoapelor, în nas, pe buze, etc., ungând sau fricționând partea locului. Pomadele sunt de mai multe feluri: *calmante*, cari cuprind opiu, beladonă, etc.; *fondante* (cari topesc o modălcă), cu iodur de plumb sau de potasiu, etc.; *astringente*, *rezolutive*, etc.

POMNIȚĂ. — Caută la *FRAGI*.

POMUȘOARĂ. — Caută la *COACĂZĂ*.

PONIVOȘIE. — Caută la *MIOPIE*.

POPAZ. — Sămînțele din *Sabadilla officinalis* sau *Veratrum officinalis*, familia Liliaceelor, o plantă mare erbacee care crește în Mexic. Să întrebunțează în medicină în contra viermilor intestinali, a reumatismelor, a nevralgiilor; el este iritant, excitant veninos. Principiul activ este *veratrina*. Popazul să dă pe *dinăuntru*: 10-30 centigrame. In popor, femeile îl întrebunțează pentru păstrarea și creșterea părului. Popazul fiind *otrăvicios* trebuie întrebunțat cu mare băgare de seamă.

POPULEU. — Caută la *UNGVENT*.

POPULUS NIGRA. — Caută la *PLOP*.

POPUȘOIU. — Caută la *PORUMB*.

PORC. — Caută la *CĂRNĂȚĂRIE*.

PORIU. — Caută la *PRAZ*.

PORTOCAL (*Citrus Aurantium*, fam. Aurantiaceelor). — Arbore în totdeauna verde, originar din Azia, să cultivă mult în țările din regiunea mediteraneană, iar la noi numai prin case și florării (Maiu-Iulie). Fructele sunt bune de mâncare și cunoscute sub numele de *portocale* sau *naramze*. In medicină să întrebunțează florile, foile, fructele. *Florile* de portocal calmează (potolesc) sistemul nervos și să dau sub formă de *ceaiu* (2-3 flori pentru o ceașcă de cafea). Din ele să prepară *apa de flori de portocale* din care să ia câte o linguriță într'o jumătate de pahar cu apă îndulcită cu zahăr; *siropul de flori de portocale*, care să dă în poțiuni (30 gr.); *lichiorul* și *bomboanele* de flori de portocale. *Foile* lucrează ca și florile, însă mai slab; să face *ceaiu* (2 foi la o ceașcă); uneori asociate cu mușețel sau cu teiu. *Fructele* sunt de 2 feluri: *portocale dulci* și *portocale amari*, cari sunt fructele arborelui *citrus vulgaris*. Portocalele *dulci* lucrează ca antispazmodice și răcoritoare. Cele mai bune vin din Malta, Portugalia

Baleare, a căror specie mai bună sunt *mandarinele*. Ele sunt bune pentru bolnavii cari au fierbințeală cu sete mare și pentru convalescenți, cari sug portocalele și mandarinele cu mare plăcere sau beau limonadă (orangiadă) făcută din suc de portocale și apă îndulcită cu zahăr. De altfel portocalele sunt bune pentru toată lumea, luate la sfârșitul mesei, simple sau cu zahăr. *Alcoolatura de portocale* să dă în doză de 5-20 gr., iar *uleiul esențial* 2-5 picături. Portocalele *amare* lucrează ca tonic amar; din scoarța lor să prepară un sirop stomachic și stimulent, care să dă singur sau în o poțiune.

PORUMB, cǎlambuchiū, cǎlāmbuc, cucuruz, gârnișor, mălaiū, misur, păpușoiū, popușoiū (*Zea Mays*, fam. Gramineelor). — Plantă erbacee, mare și puternică, originară din America (în Mexico crește sălbatică), care să cultivă mult ca plantă alimentară, industrială și furageră în țările calde și temperate (Iunie-Iulie). Porumbul a fost introdus în Europa prin veacul XVI; în Muntenia pe la sfârșitul veacului XVII sub domnia lui Șerban Cantacuzino (1678-88); în Moldova la începutul veacului XVIII de prințul Constantin Mavrocordat; în Ardeal sub domnia lui Gheorghe Racotți I (1631-48). Prin cultură s'a obținut numeroase varietăți: *Cincantin, Dintele calului, Hangan* (varietate indigenă precoce, cultivată în comuna Hangu din Moldova) și *Scorunnic*. În România, precum și în toate părțile locuite de Români, să cultivă foarte mult din pricină că poporul să hrănește pretutindenea cu porumb, din care face *mămăligă* sau *mălaiū* (vezi ALIMENTE ȘI ALIMENTAȚIUNE), pe câtă vreme grâul să cultivă numai pentru hrana locuitorilor dela orașe și pentru export. Porumbul ne dă o făină compusă din: 12.80% principii azotate; 58.40 amidon; 1.50 dextrină, glicoză; 7.00 substanțe grase; 1.50 celuloză; 1.10 săruri și 17.70% apă. Din aceste cifre să vede că porumbul este mai sărac decât grâul în substanțe azotate și neazotate (amidon, dextrină și glicoză), dar este cu mult mai bogat în *substanțe grase*, așa de trebuincioase pentru omul muncitor și din care pricină porumbul să întrebunțează pe scară foarte întinsă la îngrășarea animalelor. Valoarea nutritivă a porumbului este recunoscută de cei mai mulți învățați, deși unii îi atribuie însușirea de a fi greu la mistuit. Condițiunea de căpetenie pentru ca porumbul să fie un nutriment bun este ca el să fie de bună calitate și bine copt, să nu fie stricat,

mucigăit, căci în acest caz el poate dă naștere la o boală cumplită care bântuie populațiunea țării noastre în mod așa de grozav numită *pelagră* (vezi acest cuvânt).—Din făina de porumb să face: *mămăligă, turtă în spuză, mălaiū în țest, mălaiū în tavă, și jumări cu lapte acru, terci, păsat*. Afară de aceste forme porumbul să mai mănâncă când este în lapte, necopt, și atunci să mănâncă sau fiert sau fript. — *Mămăliga* este de două feluri: *pripită* sau *fiartă* mult. Cea *pripită* să mănâncă mai mult pe la orașe și ea să prepară punând făină în apă puțin sărată, fierbinte, puțin câte puțin, așa că ea să fierbe în mod egal toată, deși să fierbe mai puțin de cât în *mămăliga vârtoasă*, care să face la țară și care să prepară astfel: făina să pune toată deodată în apă puțin cam sărată care fierbe și să lasă să fiarbă până ce să încearcă mai de multe ori să dea în foc ca laptele, cu care prilej să sparge cu făcălețul mijlocul făinii pentru ca apa s'o pătrundă mai bine. După ce s'a fiert bine făina să amestecă cu făcălețul bine și mult pentru ca să nu să facă cocoloașe. Țăranul împarte *mămăliga* pusă pe masă tăiând-o cu ață sau rupând-o în codri; el o mănâncă caldă și rece, și întotdeauna pune mai întâiu *mămăliga* în gură apoi fiertura sau ceea ce are la masă; lucru bun, căci *mămăliga* are trebuință de sucurile gurii (salivă, bale), de cari să imbibă mai bine dacă ea este introdusă mai întâiu. *Mălaiū* este cu mult mai bine copt și mai asimilabil, iar coaja lui este mai dulce decât miezul, și el în-treg mai dulce decât *mămăliga*. *Terciul* nu este altceva decât *mămăligă* pe jumătate lichidă pe care o mănâncă copiii mai cu plăcere decât *mămăliga vârtoasă*. În unele părți să mănâncă terciul cu felii de brânză dumicate în ele; în alte părți, spre munte, să amestecă cu zeamă de prune, care dă terciului un gust plăcut. *Păsatul* este tot un fel de terciu, însă făina din care e făcut este mult mai mare măcinată; uneori făina este fiartă cu lapte și dacă îi să adaugă și puțin unt sau untură de porc este o mâncare gustoasă. Porumbul până ce este încă în lapte (necopt) să mai mănâncă *fiert* sau *fript*, fiind foarte plăcut la gust. Din porumbul copt să mai fac *floricel* pe cari copiii le mănâncă cu poftă mare. Mai este așa zisul *cocoloș* care să compune din brânză învelită în *mămăligă* și coaptă pe cărbuni, având un gust foarte plăcut. În unele părți ale Moldovei să prepară *chitacul* din făină de porumb amestecată cu țărițe de grâu, care

apoi să coace ca și mălaiul. În alte locuri mălaiul să amestecă cu *dovleac* fiert formând o hrană gustoasă. Unii țărani bogăți și chiar la orașe să mănâncă un fel de *plăcintă* preparată în tigare sau în tigaie, și anume: să taie mămligă în felii și să așeze mai multe rânduri de mămligă și de brânză, apoi pe deasupra să toarnă unt și așa să pune în cuptor; este o mâncare cât să poate de bună și de hrănitore. — În *medicină* ceaiul de mătasă de porumb să dă ca *diuretic* (pentru a înlezni udul) și ca *temperant* (10 gr. la 1000), sau sub formă de sirop, 20-60 grame. — La *țară* babele întrebunțază porumbul la multe boale. Astfel: când să oprește udul să ia 2-3 strujeni, vârful de la o mătură de grădină, 10 pătrinjei, să toacă la un loc măruntel, să fierb în apă, să strecoară și apa să bea în mai multe rânduri amestecată cu sămînță de in pisată. Ceaiul de mătasă de porumb să bea pentru piatră în beșica udului. Cine vede pentru întâia oară în an un porumb înflorit îi ia mătasa o usucă, o pune în rachi și o bea pentru friguri. Pentru emoragie (curgere de sânge) să bea ceaiul de ciocane de porumb amestecate cu coaje de stejar. Pentru bubele din cap și chelie să spală cu leșie de ciucălăi. Când cineva are durere de pânțec să înfășoară cu mămligă caldă pusă în cărpe. Mămligă caldă să mai pune amestecată cu măduvă de falcă de porc și cu fiere de porc, peste cari să toarnă unt de neft, la *bolfele* dela gât. Guturaiul să vindecă trăgând pe nas fum de făină arsă, iar pentru tusă să afumă cu făină de porumb. Opăreala copiilor din cauza udului să vindecă presărând făină de porumb cernută prin pânză deasă. Pentru obrinteală să înmoaie făină de porumb în chișleag și să pune între petice cari să aplică pe partea bolnavă; tot pentru obrinteală să mai pune făină amestecată cu rachi.

PORUMBU CUCULUI. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

POSMAG. — Caută la PESMET.

POST. — Caută la ABSTINENȚĂ.

POTĂRNICHE. — Carnea de potărniche este gustoasă și să mistuie ușor, mai ales când să mănâncă friptă; preparată cu varză cade greu la stomac. Să înțelege dela sine că carnea de pui de potărniche este mai ușor de mistuit, mai plăcută la gust și să frige mai iute.

POTASĂ. — Alkali care să obține tratând carbonatul de potasiu în soluțiune slabă

prin calce stânsă iarăși în soluțiune slabă și fierbând acest amestec într'un cazan de fier. Potasa obținută în modul acesta nu este curată, pentru care să tratează cu alcool de 90°. Potasa curată este solidă, unsuroasă la pipăit, albă, fără miros, cu gust acru și arzător. Dacă punem potasă pe piele ea o arde și o distruge repede, pentru care ea să întrebunțază numai pe *dinafară* (vezi CAUSTICE). În cazurile de *otrăvire* cu potasă cel mai bun antidot este apa cu oțet ca și pentru celelalte *alcali* (vezi acest cuvânt). Potasa să combină cu diferite acide și formează săruri, dintre cari cele mai de căpetenie sunt: 1. *Ace-tatul de potasă*, care să întrebunțază ca aperitiv, diuretic și fondant, în doză de 1-10 grame. 2. *Azotatul de potasă* sau *nitratul de potasă* (*nitru, salpetru*), care în doză mică lucrează ca diuretic, în doză mai mare ca contra-stimulent (50 centigr. până la 2 grame, sau 4-8 gr.). 3. *Carbonatul de potasă* (sare de tartru) să dă în boalele de piele pe *dinafară* în soluțiune de 1 la 10. 4. *Bicarbonatul de potasă*, antiacid, antigotos, litontritic, în doză de 1-5 gr. 5. *Clorat de potasă* (vezi CLORAT). 6. *Clorur de potasiu*, febrifug, fondant, purgativ; 1-4 gr. 7. *Iodur de potasiu* (vezi IODURE). 8. *Bromur de potasiu* (vezi BROMURE). 9. *Fosfatul de potasă*, purgativ, 20-50 gr. 10. *Sulfatul de potasă*, aperitiv, purgativ ușor, 4-8 gr.

POTIUNE (lat. *potio*), *băutură*. — Preparațiune lichidă compusă cu unul sau mai multe medicamente, care să ia pe dinăuntru cu lingura sau lingurița, după etatea bolnavului și după țaria medicamentului. Poțiunile să impart în: *calmante*, cari cuprind extract sau sirop de beladonă, de opiu, sirop de gumă, apă de laur-ceras, etc.; *cordiale*, cari cuprind apă de mentă, scorțișoară, rom, coniac, de exemplu: vin vechiu, 110 gr.; sirop de coji de portocale amare, 10 gr.; tinctură de scorțișoară, 10 gr. (câte 1 lingură la 2 ore ca stimulent); *expectorante*, cari cuprind kermes, beuzoat de sodă, sirop de tolu, poligala, etc.; *vomitiv*, cu emetic, ipeca, etc.; *purgative*, cu jalapa, mană, etc.; *antivomitiv*, cum este *poțiunea lui Rivière*.

POTROACĂ. — Caută la VENINARIȚĂ.

POTROACĂ, potrocuță. — Caută la FIEREA PĂMÂNTULUI.

POTURI. — Caută la PANTALONI.

POUGUES (Franța, Nièvre). — Stațiune cu ape minerale bicarbonatate calice, sodice

și magneziene, puțin fieruginoase. Digestive, diuretice. Să recomandă în boalele de stomac și intestine, de ficat, de rinichi și bescică, diabet, scrofuloză, cloro-anemie. Sezonul dela 15 Maiu până la 1 Octombrie; regiune pitorească. Să exportă mult apa din izvorul Saint-Léger.

POZIȚIA CORPULUI. — Caută la **ATTITUDINE.**

POZIȚIE (In). — Caută la **SARCINĂ.**

PRAF. — Caută la **PULBERE.**

PRĂJITURI, plăcinte. — Nu știu dacă mai este vr'o țară pe lume în care să să mănânce mai multe prăjituri ca la noi. Aceasta să poate adevări și prin faptul că la noi toți cofetarii fac bani, să îmbogățesc. Dacă prăjiturile sunt așa de bune pentru cei ce le fac, nu să poate zice tot astfel și pentru cei ce le mănâncă. Din punctul de vedere al igienii trebuie s'o spunem fără înconjur că prăjiturile nu sunt bune, căci ele fiind făcute cele mai adeseori din un fel de cocă (pastă) grea și nedospită, în care să pun aromate, zahăr și corpuri grase amestecate de obicei cu tot felul de vâpseli bănuite, sunt grele pentru stomac producând răgâituri acre și cu miros urât, durere și lipsă de apetit. Aci vorbim în general, căci nu toate prăjiturile sunt de o potrivă de rele; astfel: pesmeții (pișcoturile), clătitele precum și prăjiturile făcute din multe foi foarte subțiri nu sunt așa grele ca gogoșile, sarailie, nugalele și celelalte prăjituri, ale căror nume variază ca și compozițiunea lor, dar cari toate au cursul de a avea prea mult zahăr, care strică dinții, și sunt prea grele la mistuit. Ca să nu exagerăm vom incuviința ca să să mănânce prăjituri, însă cât să poate de rar, în cantitate mică și întotdeauna la sfârșitul mesei; nici odată însă nu să vor mănca între mese, pe inima goală.

PRĂNZ. — Caută la **MESE.**

PRAPOR sau **PRAPUR.** — Caută la **EPIPLOON.**

PRAZ, praji, ceapă blândă, poriu, pur (*Allium porrum*, fam. Liliaceelor). — Plantă erbacee bulboasă care să cultivă ca plantă de bucătărie (Iunie-Iulie). Prazul să mănâncă ca și *ceapa* fără să fie așa de iritant ca ea; el să pune în supă cu alte legume pentru a-i da un gust plăcut; mâncat crud să mistuie greu. În medicină nu să întrebuințează, dar la țară babele coc prazul și zeama călăduță o strore în ureche când are cineva *năjit*, iar cu zeamă de prazi fierți oblojese *trânji*.

PRECIPITAT alb, galbin, roșu. — Caută la **MERCUR.**

PREDEAL. — Stațiune climaterică de munte în Carpați, la o înălțime de 1050 metri deasupra nivelului Mării Negre, în comuna cu acelaș nume, care să află la granița Transilvaniei, în drumul spre Brașov. Această stațiune să găsește pe un platou minunat în jurul căruia să întind munții acoperiți cu păduri de brazi, fag, stejar și ulm, în spatele cărora să află vârfuri de munți, acoperite de zăpadă chiar și în toilul verii. Predealul cu împrejurimele lui să pot număra între cele mai pitorești stațiuni climaterice și de vilegiatură din țară din care pricină el este vizitat foarte mult în timpul verii. Clima este dulce, plăcută, iar temperatura variază între 15-25°; diminețele și serile sunt mai răcoroase. Această stațiune este foarte bună pentru cei ce sufer de anemie, cloroză, pentru cei slabi de piept, cari sufer de bronchită, pleurezie și chiar de oftică la începutul ei, din cauză că aerul aci din pricina pădurilor de brazi este ozonizat, curat și balsamic. Predealul s'a dezvoltat numai decând a fost legat de Ploești prin cale fierată, și astăzi este ca un orașel cu foarte multe vile și case cari mai de cari mai drăguțe și mai confortabile. La Predeal sunt și 3 izvoare minerale: unul pe valea Joiței, altul pe valea Râsnovei și altul la schitul Predeal, care este cel mai important și ale cărui ape sunt hidro-iodate, similare cu cele dela Balaruc, Bourboule, Hall și Ischl. Păcat că aceste izvoare nu să exploatează. Predealul este stațiune mare de graniță de cale fierată; are două oteluri mari apoi multe vile și case frumoase, precum și locuințe țărănești; restaurante, locante și magazine, viață efțină și traiul plăcut. Impejurimile sunt încântătoare: Schitul Predeal, Mănăstirea Redea, Bușteni, Azuga, Sinaia, întregă valea Prahovei, valea Timișului, Brașov, Noua, apoi falnicii Bucegi.

PRELUNGOASĂ. — Caută la **SILNIC.**

PREPELIȚĂ, pitpalac. — O pasăre a cărui nume când îl auzi face ca să-ți lase gura apă, așa carne bună are. Din nenorocire acest vânat să imputinează din ce în ce, să vede treaba că vânătorii l'a îndrăgit prea mult. Carnea de prepeliță este foarte gustoasă și bună de mâncat, numai să fie proaspătă, pregătită în ziua în care a fost împușcată sau cel mult adoua zi.

PRESBIOPIE sau **PRESBITIE** (dela grec. *presbis*, bătrân, și *ops*, vedere). — Să numește asfel un defect al vederii omului care rezultă din slăbirea ochiului. Presbiții au vederea

limpede, curată, numai când privesc lucrurile îndepărtate, iar lucrurile din apropiere le văd în mod confus, contrar de ceea ce să întâmplă cu cei atinși de *miopie* (vezi acest cuvânt), cari văd bine numai lucrurile din apropiere. Ochiul presbitului pare a fi turtit, așa că imaginea obiectelor apropiate nu să mai face pe retină, ci în spatele ei, pe câtă vreme ochiul miopului alungit și imaginea obiectelor mai depărtate să face înaintea retinei. Presbitia să arată între 40 și 50 ani, iar omul atins de ea trebuie să îndepărteze obiectele din ce în ce mai mult ca să le vadă lămurit; lucrurile prea mici, cum sunt literile de tipar, nu le poate vedea nici depărtându-le, și cel ce s'ar sili să le vadă fără să pună ochilari are durere de cap și este supus la conjunctivite și chiar la cataractă (perdea). Prin urmare cei atinși de presbitie trebuie să poarte ochilari cu sticle convexe (bulbucate), și aceasta s'o facă chiar dela început ca să nu-și ostenească ochii: își vor alege numărul care le convine mai bine și din 3 în 3 ani vor schimba ochilarii luându-i mai tari.

PREPUȚIU (lat. *praeputium*), *salac*. — În doitura cutaneo-mucoasă care acoperă capul membrului viril (vezi BALANITĂ. ERPEȘ, FIMOZĂ. PARAFIMOZĂ, ȘANGĂR, SIFILIS).

PRIAN. — Caută la VITILIGO.

PRIAPISM (dela grec. *priapos*, penis, membru viril). — Este o stare de erecțiune perzistentă și dureroasă care să arată în unele uretrite, cistite și mai ales în cistita cantaridiană, în unele boale ale creierului și măduvii spinării, mai cu seamă în loviturile, fracturile și inflamațiunile părții de sus a măduvii. Priapismul să deosebește de *satiriază* prin faptul că în aceasta erecțiunea nu este dureroasă și provoacă la raportul sexual, pe câtă vreme în priapism erecțiunea este dureroasă și bolnavul să teme de a avea raport sexual. *Tratament*. Lăsare de sânge locală, băi prelungite, injecțiuni cu laudan, clizme reci, iar pe dinăuntru bromur de camfor și bromur de potasiu.

PRIMĂVARĂ (lat. *ver*). — Ce fericiți ne simțim când, după o iarnă lungă și grea, mirosim *aerul de primăvară!* Ni să pare că primim o nouă viață și natura întregă în jurul nostru i-și ia o altă înfățișare; iarba incolțește, brebeneii, dediteii, toporașii și viorelele înfloresc, trandafirii încep a îmboboci, paserile a ciripi, copiii a să jucă cu smeu și oamenii mari a eși la plimbare.

Poeții cântă cu entuziasm acest anotimp plin de viață, de speranțe și de promisiuni. Pentru igienști însă primăvara este foarte primejdioasă cu privire la sănătate și de multe ori ea nu iartă nici cele mai mici imprudențe. Dovadă despre aceasta este statistica, care ne arată primăvara ca cea mai bogată în boale, și aceasta din cauză ca în acest anotimp să văd cele mai mari schimbări de temperatură în una și aceeași zi pe de o parte, iar pe de alta prin faptul că omul plictisit de iarnă să grăbește a-și lăpădă hainele groase și flanelele, a eși prea des la plimbare, a deschide toate ferestrelor ca să între cât mai mult aer proaspăt în casă, a nu mai face foc, a nu să mai acoperi cum trebuie în timpul nopții, a stă de vorbă în drum, etc., tot atâtea cauze de răceală, de a căpăta un guturaiu cu tusă, o pneumonie sau pleurezie, o angină sau un reumatism, etc. Afară de aceasta sângele circulă în vinele omului cu mai multă putere din care cauză la mulți le curge sânge din nas sau sunt supuși la congestiuni sau îngrămădiri de sânge la plămâni sau la creeri; apoi tot în acest timp al anului mai este supus omul la boale de stomac, la boale de ochi și copiii la febrele eruptive (scarlatină, pojar). Pentru a evita toate acestea trebuie să fim cu mare băgare de seamă intrând în primăvară; să nu lăpădam de odată toate hainele groase și flanelele, ci treptat; să nu eșim din casă prea de dimineață, nici să nu facem plimbări lungi seara; să ne ferim de curenți de aer, mai ales când deschidem ferestrele pentru aerisire; să ne hrănim bine și potrivit; în două vorbe, să fim cumpătați și să ne păzim de răceală.

PRIVATĂ. — Caută la LATRINĂ.

PRODROM (dela grec. *pro*, înainte, și *dromos*, alergare, cursă). — Stare de indispozițiune în care să află omul la începutul unei boale. Așa de exemplu durerea în ceafă, somnul neliniștit, membrele sdrobite sunt prodromele febrei tifoide.

PROFESIUNI (lat. *professio*, *meserii*, *meștesuguri*). — După ce cu multe griji și necazuri ț'ai văzut copilul ajuns la vârsta de 15-20 ani trebuie să te întrebi ce carieră, ce meșteșug să-i dai, mai ales când n'ai să-i lași vr'o moștenire indestulătoare pentru a trăi fără muncă. Această întrebare constituie o problemă mai greu de rezolvat de cât ș-ar putea închipui cineva. Și aceasta este cu atât mai greu cu cât profesiunile (meseriile) să exercită în împrejurări igienice diferite cari au o influință

mai mult sau mai puțin mare asupra sănătății, și acest efect poate să se transmită prin ereditate (moștenire), mai cu seamă când aceeași profesiune se perpetuează timp îndelungat în aceeași familie. Profesiunile după natura lor se împart în *salubre* (în mod relativ) și *insalubre*. Să considerăm ca profesii *salubre* acelea în cari omul lucrează în aer liber, cum sunt agricultorii și grădinarii. Cele mai multe profesii sunt însă *insalubre*, astfel sunt profesiunile cari expun pe om ca să respire un aer încărcat cu emanațiuni iritante și toxice (otrăvitoare) de materii minerale; sau să trăiască într'un aer prea uscat, prea umed prea confinat (închis) sau neprimenit, prea agitat sau prea rece sau prea cald, etc.; dând naștere la bronchite, boale de ochi (conjunctivite), colici sau dureri intestinale, boale de nervi, reumatism, anemie (lipsă de sânge), etc.; sau îl silesc să steie în atitudine (pozițiuni) vicioase prelungite, producându-i diferite diformități, cum sunt cocoșarea (ghibozitatea) șirii spinării la cismari, croitori, etc. Întru cât privește profesiunile așa zise *libere*, și ele își au relele lor, așa de exemplu *medicina*: puțini pot să trăiască în amfiteatre și în spitale fără ca să sufere fizicește; apoi avocații, profesorii, predicatorii la câte boale sunt expuși în viața lor, ca angină, laringită (răgușală) cronică, emfizem (năduf), etc.; oamenii de științe, de litere, artiștii, mulți mor în floarea vrăstei forțându-și prea mult creerii, etc. Profesiunile având mare influență asupra sănătății, datori suntem să ne întrebăm când este vorba de copiii noștri ce carieră, ce profesiune să le dăm, care să se potrivească cu natura, cu temperamentul, cu constituțiunea lor, precum și cu dispozițiunile lor intelectuale și morale, alegând pe acelea cari pot să-i influențeze mai puțin în rău, ținând seamă și de *ereditate* (vezi acest cuvânt); prin urmare pe cei cu natură calmă, delicată, cari să împacă cu mișcări mai puține îi vom îndemna spre carierele sedentare (funcționari, etc.); pe cei cu temperament sangvin, vioi, pentru cari aerul închis de cancelarie este neîndestulător, îi vom sfătui să îmbrățișeze profesiunile cari să exercită în aerul liber și cari cer mișcare și oboseală, cum sunt agricultura, ingineria, etc.; pe cei slabi de piept nu-i vom lăsa să se facă cântăreți, artiști, muzicanți din instrumente de metal, etc. Dar ori care ar fi profesiunea aleasă omul este dator să-și aproprieze sfaturile igienei împrejurărilor lui de trai; să țină

seamă că *alimentațiunea*, hrana muncitorului cu mâna nu se potrivește cu hrana celui ce lucrează cu mintea (vezi ALIMENTE); să țină seamă de *îmbrăcăminte* care trebuie potrivită după felul muncii și după anotimp; să caute cel cu meserie sedentară să facă plimbări și exerciții în afară de ocupațiunile lui profesionale; să nu piardă din vedere pericolele băuturilor alcoolice, ale tutunului, etc. (vezi ALCOOLICE, EXERCITIU, TUTUN). Ca încheiere vom sfătui pe toți părinții ca înainte de ași îndruma copiii spre o carieră să consulte și pe doctorul de casă.

PROFILAXIE (dela grec. *pro*, înainte, și *phylassein*, a preserva, a păzi pe cineva de un rău). — Să numește astfel meșteșugul de a preîntâmpina producerea unei boale, de a păzi de acea boală pe individ și pe locuitori. Profilaxia a luat o mare dezvoltare în timpul de față mulțumită progreselor igienei și a cunoștințelor mai precise asupra acțiunii substanțelor medicamentoase sau alimentare.

PROGNOSTIC (dela grec. *pro*, dinainte, și *gnosis*, cunoștință). — Cunoașterea sau prevederea modului în care să va termina o boală, ceea ce să poate judeca după antecedentele bolnavului, după locul, gradul și mersul bolcii, după starea forțelor generale ale bolnavului, etc. Un prognostic bun să poate face numai prin un bun *diagnostic* (vezi acest cuvânt).

PROLAPS (dela lat. *prolabi*, a cădea înainte). — Căderea sau coborârea unui organ, de exemplu: *prolaps al rectului* va să zică căderea sau eșirea mașului șezutului; *prolaps al uterului*, căderea mitrei; etc.

PROPILAMINĂ (*Trimetilamină*). — Să recomandă ca specific în gută și în boalele reumatismale. Să dă pe *dinăuntru* propilamină, 10-30 picături în poțiune; cloridrat de trimetilamină, 50 centigrame până la 1 gr în poțiune.

PROSTATĂ (lat. *prostata*). — Glandă care să află numai la bărbat și care îmbrățișează canalul udului (uretra) imediat de desuptul gâtului beșicii. Prostata la copii este în stare rudimentară și ea nu este pe deplin dezvoltată decât numai în epoca pubertății. Forma prostatei este ca aceea a unei castane, a cărei bază corăspunde la gâtul beșicii, iar vârful să continue cu partea membranoasă a uretrei; lungimea și lărgimea ei sunt cam de trei centimetri și jumătate, iar grosimea de un centimetru și jumătate. Prostata secretează un lichid

alb, de consistență unsuroasă, care să amestecă cu sperma în timpul ejaculațiunii și îi dă aspectul său alb-lăptos. — *Boalele prostatei*. În primul loc avem aprinderea sau inflamațiunea ei, care să numește *prostatită* și este de 2 feluri: acută și cronică. *Prostatita acută* este produsă cele mai adeseori de *blenoragie*, de obicei pe la sfârșitul săptămânii a treia, în urma unei oboseli sau a injecțiilor prea iritante; ea mai poate fi produsă de lovături, de răceală, de piatră (calcul) sau de o boală din vecinătate (șezut). Intre *semnele* ei avem: o greutate la perineu (sub boase), arsură în canal pe când trece udul, poftă de a urina și de a eși cu scaunul des, dureri mari în timpul eșirii afară; după ce să face puroi (abces) durerile sunt mai mari, svăcnitoare, bolnavul are febră; puroiul să deșartă sau prin uretră sau prin șezut. *Tratamentul* constă în băi calde prelungite, clizme calde de 50° cu curgere încaută, durând câte o jumătate de ceas, supozitoare (săpunașe) cu morfină sau opiu și cu beladonă. *Prostatita cronică* este trecerea celei acute în stare cronică, iar *semnele* ei sunt: dureri vagi în perineu, cari să duc în testicule, coapse și osul crucii; durerile să mărească puțin mișcare, mers, ședere prelungită, mai cu samă în trăsură; scurgere prin uretră a unui lichid lăptos, filant, alteori galben-verzui, alteori amestecat cu sânge. *Tratamentul* constă în: instilațiuni în uretra profundă cu nitrat de argint (2-5 la 100) sau cu protargol (5 la 100); să va combate constipațiunea și inflamațiunea cu clizme calde prelungite; să va opri călăritul. — *Ipertrofia prostatei* adică *mărirea ei*. Această boală să vede mai mult la bătrâni. Ea are următoarele *semne*: la început poftă deasă de a eși cu udul, mai ales în ultimele ceasuri ale nopții; udul iasă fără forță și încet, uneori nu iasă tot udul, rămânând o parte în beșică, mai ales dacă omul nu poate face udul atunci când îi vine; mai târziu bolnavul face ud incontinuu, picătură cu picătură (*incontinentă* prin regurgitare sau incontinentă adevărată); cantitatea de urină în 24 ore poate fi de 3 litri; la început ea este limpede, apoi ceva mai turbure, noroasă, în urma inflamațiunii beșicii; uneori bolnavii pot avea curgere de sânge din beșică, urinare cu sânge (ematurie). Ca complicațiuni să notează cistita (inflamațiunea beșicii) și nefrita (inflamațiunea rinichilor). *Tratament*. Regim sobru, oprire dela alcool,

măncări iuți, piperate, ardeiate, și dela carne neagră; să nu să facă nici un exces; somn puțin, iar în pat să nu să steie decât 6-8 ceasuri; plimbări scurte și repetate; exercițiu înainte de culcare; pază de răceală, de excese veneriene, ar fi bine chiar să să oprească raporturile sexuale. Să va da *iodur de potasiu* sau de *sodiu* (80 centigrame până la 1 gr. pe zi, luni și ani); să va combate constipația dând laxative ușoare (nici odată sabur sau purgative drastice) și clizme emoliente; bolnavul să urineze regulat din 3 în 3 ceasuri; nu să vor da narcotice. În perioada *primă* a boalei, când este numai congestiune să va da tinctură de *nuca vomică* (câte 6 picături la cele 2 mese principale) sau *ergotină* (15-20 centigrame pe zi, 2-4 săptămâni); la trebuință *calmante* (beladonă, iosciam, valeriană); să nu să facă sondajul. În perioada *a doua*, când începe a să opri udul, să va deșertă beșica cu sonda, odată sau de mai multe ori pe zi. În perioada *a treia*, când s'a oprit udul cu totul și beșica s'a umflat, iar udul țighește picătură cu picătură (prin regurgitare) să va face *sondajul* regulat și în mod cu totul antiseptic, iar după eșirea udului să va injectă în beșică și să va lăsa acolo 50-100 grame din o soluțiune boricată de 3%. Când nu să mai poate face sondarea să va face *operațiune*. În timpul din urmă să recomandat să să administreze *prostata taurului* în stare proaspătă, la început un sfert de prostată, mai târziu jumătate: aceeași doză repetată de 2-3 ori pe săptămână; să dă sub formă de praf uscat, în tablete sau capsule conținând fiecare 10 centigrame de praf; 3-6 pe zi în 2 rânduri.

PROSTIE. — Caută la IMBECILITATE.

PROSTRAȚIUNE (dela lat. *prosternere*, a da jos, a dobori). — O stare de abatere, de toropeală foarte mare, fizică sau morală. Prostrațiunea este un semn al mai multor boale generale grave, cum este de exemplu febra tifoidă.

PROTARGOL (*Albuminat de argint*). — Praful gălbui foarte solubil în apă (50 la 100), în glicerină. Antiseptic și caustic care nu iritează, recomandat în contra blenoragiei acute și cronice, contra cistitei, cojunctivitelor, ulcerelor rebele; iar pe *din-ăuntru* să dă foarte rar în enteritele copiilor, 5-10 centigrame în soluțiune. Pe *din-afară* în injecțiuni uretrale, 1-2 la 100; în instilațiuni uretrale și vezicale, 8-10 la

100; în spălături mari uretrale, 1-2 gr. la 1000; în alifii contra conjunctivitelor ($\frac{1}{3}$), blefaritelor ciliare ($\frac{1}{10}$).

PROTEZĂ (dela grec. *pro*, în loc de, și *tithesyki*, a pune). — Inlocuirea unui organ pierdut printr'un aparat artificial: aplica-

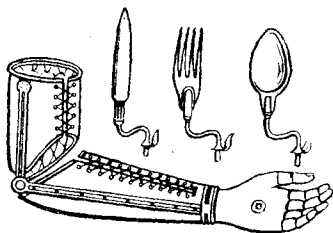

Fig. 222. — Aparat de proteză

a brațului, care permite să se facă toate mișcărilor, mai cu seamă cele trebuincioase pentru mâncare.

rea unei mâni sau picior artificial după ce s'a făcut amputațiunea. *Proteză dentară*, aplicarea unei denturi artificiale. *Proteză oculară*, punerea unui ochiu de smalt.

PROTILINĂ. — *Protulina fosforată* este un praf alb-gălbui, fără miros, fără gust; cuprinde 2-7 la 100 fosfor. Tonic excitant al nutrițiunii. *Doză*: 4-10 gr. pe zi.

PROTOXID DE AZOT. — Caută la Azot.

PRUN, *perj* (*Prunus domestica*, fam. Rosaceelor). — Arbore de origină asiatică care se cultivă foarte mult la noi prin ogrăzi sau livezi (Aprilie), pentru fructele lui plăcute și folositoare numite *prune* sau *perje*. Prin cultură sau obținut varietăți numeroase deosebite prin forma, mărimea, culoarea și gustul lor, dintre cari cele mai de căpetenie sunt: *prunele albe*, *prunele brumării*, *prunele popești*, *prunele rumene* sau *roșii*, *prunele vâratice*, *prunele vinete*, etc. Prunele coapte sunt bune de mâncat însă nu în cantitate mare și numai la masă; prunele necoapte, după cum obiceinesc copiii a mânca, produc boale de stomac, urdinare și chiar urdinare cu sânge. Prunele adunate toamna, opărite și uscate, păstrate bine și ferite de umezeală, preparate adecă fierte în apă, la care se pune zahăr cât trebuie, să mănâncă ca compot și sunt foarte bune, căci înlesnesc eșirea afară (sunt laxative). — La *fară* să întrebuințeze prunele și ca leac, așa: pruna culeasă și descântată în ziua Crucii să pune la *huba rea*; pentru durere de măsele să pune cu țipirig; zeama de prune uscate și fierte să dă pe inima goală și la întorsul lunii la copiii mici cari sufer de limbrici.

PRUNUS LAURO-CERASUS. — Caută la LAUR-CERAS.

PRUNUS PERSICA sau **VULGARIS**. — Caută la PERSIC.

PRURIT. — Caută la MÂNCĂRIME.

PRUSIC (Acid). — Caută la CIANHIDRIC (Acid).

PSEUDARTROZĂ (dela grec. *pseudés*, fals, și *arthron*, încheietură). — Să numește astfel o articulațiune sau încheietura falsă care să stabilește între două fragmente osoase separate, sau că acestea au format mai înainte un singur corp unul cu altul și atunci avem *pseudartroză în continuitatea oaselor*, sau că ele n'au fost decât apropiate, alipite, și atunci avem *pseudartroză în contiguitate*. Cea dintâiu să observă în fracturile neconsolidate.

PSEUDO-MEMBRANĂ sau *falsă membrană*. — Să numește astfel o membrană (peliță) care să produce în unele boale, cum este *angina difterică*, pe migdale, în cerul gurii, în nas, în gât, și care să reproducă îndată ce se curăță.

PSORIAZĂ (dela grec. *psora*, râie). — Boală de piele care se arată sub forma unor coji uscate, strălucitoare, de culoare albuie ca sîdeful sămănând uneori cu picăturile de lumânare de spermanțet. Mărimea și grosimea acestor coji variază foarte mult, tot astfel și forma lor, care poate fi rotundă (numulară), anulară și neregulată. Prin scărpinare cojile să deslipesce lăsând în locul lor o piele roșie, lucitoare și sângerândă. Psoriaza să poate ivi pe diferite părți ale corpului, dar de preferință să arată la genunchi, la coate, la șele, pe pielea capului, nici odată la palme și tălpi, iar când să ivește în aceste părți boala este de natură sifilitică. Această boală să desvoldă pe încetul și puțin

Fig. 223.

Psoriază.

câte puțin în timp de 2-3 luni; ea să vindecă rar și numai după un tratament lung și serios. *Cauzele* sunt necunoscute și boala nu este contagioasă; ea să arată de preferință la cei ce sufer de artrism, nervosism; unii au învinovățit un microb, care însă nu să cunoaște. *Tratament*. Să recomandă tratamentul igienic și dietetic al artrismului și gutei; *alcaline*, *arsenic*, *iodure* sau *medicațiune tiroidiană*. Arsenicul să dă în doze progresive, și anume: *arse-*

niat de sodă, 15-25 miligrame pe zi, sau acid arsenios, 10-15 miligrame; să ia la sfârșitul mâncării și oprind întrebuințarea lui îndată ce încep semne de intoleranță; apoi după 4-5 zile să reîncepe luarea lui în doze mici pe cari le mărim până la doza inferioară celei care a dat semne de intoleranță; *cacodilat de sodă*, 25 centigrame pe zi, sau în injecțiuni sub piele de 10 centigrame. *Iodur de potasiu* în doze mari, 5-10 grame pe zi; luat în lapte sau în apă de Vichy (Célestins). Cojile să vor curăți prin băi sau frietini; să vor unge energie cu un pământ înmuiat în o soluțiune de acid crizofanic în cloroform (15 la 100), sau să va unge cu alifia următoare: ulei cadin, 100 gr.; gliceroleu de amidon, 100 gr.; săpun negru, 5 gr.; sau cu: acid crizofanic, 50 gr. acid pirogalic, 50 gr.; apă cât trebuie pentru a lichifica; colodiu 100 gr. Pentru psoriaza sifilitică să va face tratamentul specific (vezi SIFILIS).

PTERIGION (grec. *pterygion*, aripioară). — O cărnotie de formă triunghiulară care să arată la ochiu, înăuntru sau afară de luminia, și care este produsă de ipertrofia (ingroșarea) conjunctivei sub forma unui țesut vascular aderent de cornee. Această cărnotie nu să vindecă decât prin operație (vezi OCHIU).

PTIALINĂ (dela grec. *ptyalon*, salivă). — Este fermentul salivei (vezi SALIVĂ).

PTIALISM (dela grec. *ptyalon*, salivă). — Exagerațiunea secrețiunii salivei, cunoscută și sub numele de *sialoree* (vezi SALIVAȚIUNE).

PTOMAINE (dela grec. *ptoma*, cadavru). — Sunt niște alcaloizi cari să produc în timpul putrezirii cadavrelor prin fermentațiunea materiilor albuminoide ale corpului sub acțiunea microbilor (vezi MICROBI).

PTOZĂ (dela grec. *ptosis*, cădere). — Să numește astfel căderea pleoapei de sus (vezi OCHIU, *Blefaroptoză*).

PUBERTATE (lat. *pubertas*), *juneță*. — Această vârstă începe dela 11 ani și ține până la 15 ani; ea este caracterizată prin stabilirea facultății procreatoare. La băiat pubertatea să arată prin dezvoltarea progresivă a membrului viril și a testiculelor, cari devin mai grele și încep a face spermă (sămânță). La fetiță încep să crească sânurile, să să ivească păr la subțiori și pe muntele Vinerii, să să arate regulile (*menstruațiunea*). In amândouă sexele să schimbă vocea (vezi acest cuvânt) și caracterul. Pentru fete să recomandă mamelor precauțiunea ca ele să le pună în cunoștința acestei schimbări, să

le prevină și să le explice lucrul, pentru ca fetele să nu să sperie când vor vedea pentru întâia dată sângele și să capete vr'o boală nervoasă, mai ales că cele mai multe fete să rușinează să spună mamelor despre venirea periodului. Pentru repararea pierderii de sânge să recomandă ca fetițele, mai ales cele mai slabe, să să hrănească bine și la trebuință să li să deie preparate fieruginoase (vezi și ADOLESCENȚĂ).

PUBIS (dela lat. *pubere*, a să acoperi de păr). — Să numește astfel partea mediană anterioară a *lighianului*, formată de partea pubiană a fiecărui os iliac (vezi LIGHIAN).

PUCIOASA. — Stațiune balneară în județul Dâmbovița, comuna Șerbănești-Poduri, departe de 18 kilometri de orașul Târgoviște, de care este legată prin cale fierată. Pucioasa să află în o vale prea frumoasă împădurită, la o înălțime de 350 metri deasupra nivelului Mării Negre. Clima este dulce, aerul curat, uscat și ozonizat, regiunea cu dealuri și încunjurată de păduri, ferită de curenți. Temperatura mijlocie în timpul verii 19°. Sunt trei izvoare, dintre cari două pentru băi și unul fieruginos pentru băut. Apele sunt sulfuroase, epaticotermale și fieruginoase, opalescente, cu miros pătrunzător de idrogen sulfurat. Băile să fac în cabine primitive ce să găsească mai în fiecare casă țărănească; sunt și 2-3 instalațiuni ceva mai bune pe la oțeluri, unde apa să încălzește cu aburi, nu cu pietri cum să face în băile țaranilor. Apa de băi este transportată dela izvor cu carele. Băile să fac la temperatura de 28-30°; ele sunt bune pentru boalele reumatice și artritice, în scrofuloză, în boalele de piele (eczemă, prurigo, răie, etc.), în boalele învechite de mitră și bășică, poală albă, limfatism, paralizii, intoxicațiuni cu mercur și plumb. In unele cazuri să recomandă apele amestecate cu cele iodurate dela *Vulcana* (vezi acest cuvânt). Aceste băi nu sunt bune pentru cei bolnavi de inimă și predispuși la congestiuni cerebrale. Să găsească mai multe oțeluri, numeroase locuințe țărănești, cari să închiriează cu luna sau pe întreg sezonul, mai multe restaurante; viața efină și plăcută; sezonul începe la 15 Iunie și ține până la 31 August. Imprejuri-mile foarte frumoase: Mănăstirea Bunea, Vulcana, Lăculețele, Târgoviștea, Mănăstirea Dealului, Petroșița, Sinaia.

PUCIOASĂ. — Caută la SULF.

PUERPERALĂ (Febră). — Această boală gravă și contagioasă era odinioară spaima femei-

lor cari să duceau să nască prin spitale și de unde puține eșiau cu viața. Mulțumită cunoștințelor bacteriologice și măsurilor de antisepsie și asepsie ce să aiau, astăzi febra puerperală a devenit foarte rară și statistica maternităților este cât să poate de bună. Febra puerperală să produce prin introducerea în organism a unui microb numit *streptococ*, care să înmulțește foarte repede; uneori îi să întovărășește un alt microb numit *stafilococ*, adică să face o *asociațiune de microbi*. Infecțiunea să face în două moduri: bolnavul să infectează prin el însuși sau prin o altă persoană, prin contagiune. În primul caz avem ceace să chiamă *auto-infecțiune*, și aceasta provine din descompunerea unei părți a organelor materne (gangrena vaginului și a mitrei), sau a chiagurilor ori a rămășițelor din casa copilului, sau a părților putrezite ale unui fet mort; ea mai poate proveni din niște curgeri otrăvicioase

Fig. 224. —
Streptococi.

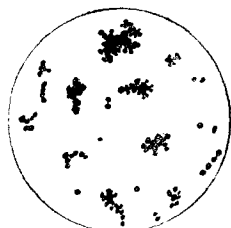

Fig. 225. —
Stafilococi.

ale vaginului anterioare facerii, din descompunerea lochiilor în urma necurăteniei și a murdăriilor cărpelor și a instrumentelor cu cari să fac spălăturile. În cazul al doilea avem ceace să numește *etero-infecțiune*, care provine din acțiunea *microbilor* cari la alte persoane pot produce brăncă, difterie, pojar, scarlatină, oftalmie purulentă și febra puerperală la altă femeie lehuză. — Febra puerperală are 2 forme: una *ușoară* și alta *gravă*. În forma *ușoară* avem următoarele *semne*: ridicarea temperaturii cu roșeața feței, pântecelul este lat și nu este dureros, sânurile sunt pline de lapte. În forma *gravă* avem în cele 2-3 zile după facere un punct dureros la apăsare în partea de jos a pântecelui, în o parte a mitrei sau în amândouă părțile. După câteva ceasuri pântecelul să umfle și durerea crește și devine spontanee (să simte dela sine fără să mai apăsăm cu mâna). De obicei bolnava are fiori, temperatura crește și sânurile să oflesc; apoi încep sughituri, vărsături galbine-verzui (bilioase); fața să trage, să sbârcește și devine palidă; bolnava cade în stare de prostrațiune (toropeală) foarte mare, mâinile și picioarele să ră-

cesc; respirațiunea devine grea și întreruptă, vocea începe a să stânge; în cele din urmă să umfle încheieturile, mai cu seamă genunchii. Boala sfârșește cele mai adeseori prin moarte după 3-5 zile, alteori după 10 și chiar 20 zile; mai rar să vindecă. — *Tratament*. Vom începe cu tratamentul *pre-ventiv* care constă în *izolare* și în *îngrijiri igienice*. Femeia care naște trebuie să fie *izolată*, adică să nu vadă pe nimeni decât numai pe cei ce trebuie s'o îngrijească, și aceasta în timp de 12 până la 14 zile, pentru ca pe deoparte vizitatorii să nu o obosească, iar pe de altă parte să nu aducă cu ei diferiți *microbi* producători de boală, (*patogeni*). *Îngrijirile igienice* trebuie date înainte, în timpul și după facere. Femeile cari au curgere albă (poală albă) și care le produce un fel de opăreală, trebuie să facă cu vr'o 10-15 zile înainte de facere: băi, spălături calde și injecțiuni fenicate (1-1000) dimineața și seara. În timpul facerii trebuie să să observe o curățenie foarte mare de către persoanele din jurul lehuzei; rufăria, cărpele, cerșafurile trebuie schimbate cât mai des; pentru curățirea și spălarea lehuzei este bine să să întrebuițeze numai apă sterilizată sau inmuiată în apă fenicată. După facere femeia trebuie primenită și ținută întotdeauna foarte curată, să nu miroasă de loc și între părți să aibă continuu apă sterilizată, care să va schimba des; spălăturile să vor face cu *apă fenicată* (1-3 la 1000), sau cu *acid boric* (30 la 1000), sau cu *sublimat coroziv* (20 centigrame la 1000). Odată febra puerperală declarată vom proceda cu cea mai mare energie; la început vom prescrie *spălături vaginale și ale gâtului mitrei* cu substanțe antiseptice din 2 în 2 ore și anume cu *acid fenic*, 1 la 100, sau cu *lisol*, 1 la 200, sau cu *ipermanganat de potasă*, 1 la 1000, sau cu *sublimat coroziv*, 1 la 4000, la *temperatură de 40°*, întrebuițând 2 litri de lichid la fiecare injecțiune. Agentul antiseptic trebuie schimbat des pentru ca să nu să otrăvească bolnava. Dacă după 24 ore nu e nici o ameliorare să vor face injecțiuni *în mitră* cu aceleași soluțiuni antiseptice și cu sonda cu dublu curent, după ce s'a spălat bine părțile genitale externe și vaginul; injecțiunile în mitră să vor face de 2 ori pe zi, schimbând și aici soluțiunile antiseptice; după fiecare spălătură să va da pe *dinăuntru* săcară cornută, 1 gram. Dacă după 24 ore nu este ameliorare să va face *răzuirea cavității uterine* cu o lingură mare tocită și

după răzuire să va atinge cavitatea cu clorur de zinc, 3 gr.; apă distilată, 60 gr.; sau tinctură de iod; răzuirea să va face a 3-a sau cel mult a 4-a zi până ce nu s'a făcut infecțiunea generală, când numai are nici un folos. După răzuire să va face o injecțiune intra-uterină cu o soluțiune iodo-iodurată (iod, 4 gr.; iodur de potasiu, 8 gr.; apă 200 gr.; care se va pune în 2 litri de apă);—la trebuință după injecțiune să va atinge cavitatea uterină cu o soluțiune fenicată de 5 la 100; apoi să va pune în mitră fășii de tifon iodoformat, unul sau 2 tamponne în vagin; pungă de gheață pe pantece și pe dinăuntru să va da săcară cornută. Pansamentul să va face odată pe zi, iar mai târziu la 3 zile. Plăgile vaginale și vulvare să vor pansa cu toată atențiunea cu iodoform, salol, xerofom, dermatol, sanofom. Bolnava va lua alimente lichide: lapte, bulion, apa cu vin, limonade, șampanie. Să va da la început oleiul de ricin. In contra febrei să va da fenacetină cu chinină, câte 25 centigrame. din fiecare, de 2-3 ori pe zi. Pentru durere să va da opiu, poțiuni calmante și pe dinafară beșici cu gheață. Pentru vărsături băuturi gazeoase, poțiunea lui Rivière, apă cloroformată, mentol, validol. Inainte de a termina vom zice câteva cuvinte și despre seroterapia acestei boale. Infecțiunea fiind presupusă de natură streptococică să întrebuințează injecțiunile subcutanate cu ser antistreptococic polyvalent preparat în Institutul bacteriologic sub direcțiunea d-lui profesor Dr. I. Cantacuzino din București, care în multe cazuri a dat rezultate bune (doză de adult 100 c. c. pe zi, 2-3 zile de rând). Să mai recomandă să să facă și injecțiuni cu ser artificial, de 2-3 ori pe zi câte 500 gr. odată, precum și injecțiunile intravenoase cu colargol (argint coloidal), 3-5 centigrame în soluțiune de 1 la 100.

PUIU. — Carnea de puiu este cea mai ușoară de mistuit, cu mult mai ușoară decât carnea de vacă, de vițel, de oaie și miel, de porc. In acelaș timp ea este și mai hrănitoare, din care pricină să recomandă la cei cu stomacul slab și la convalescenți. Cel mai bun puiu de mâncare este în etatea de 6 luni până la un an, căci puiul mai mic are carnea prea gelatinoasă, fără gust și puțin hrănitoare, iar dacă este mai mare de doi ani, adecă când este cocș sau găină carnea este prea tare și greu de mistuit. Pentru omul sănătos toată carnea puiului este bună, pentru cei slabi și bolnavi cea mai ușor de mistuit este aripiuara. Intru cât privește claponul, cu toată grăsimea,

carnea lui nu este așa bună din punct de vedere igienic; ea este gustoasă dar greu de mistuit. Puiul fript este cel mai ușor pentru stomac, mai ales pentru cei slabi și pentru cei convalescenți; *supa de puiu* este foarte săracă (vezi BULION), iar *mâncarea de puiu*, preparată cu orice legumă, este bună pentru toate stomacurile sănătoase.

PULBERE (lat. *pulvis*), *praf*. — Aerul atmosferic este plin în totdeauna cu tot felul de pulberi și cu diferite micro-organisme animale și vegetale. Dacă examinăm praful din aer cu instrumente măritoare vedem că el este format din o multime de particule foarte diferite ca formă, dintre care unele sunt neinsuflețite, *inerte*, și altele insuflețite, *vietuitoare* (vegetale și animale foarte mici). Pulberile *inerte* cari să află în aer sunt de origine *animală*, *vegetală* și *minerală*. Pulberile de origine animală sunt formate din particulele de cadavre de insecte, celule de epiderm, bucățele de păr, firicele de lână, etc. Pulberile de origine vegetală sunt formate din celule și fibre vegetale, boabe de amidon, polen, spori, bucățele de in, de bumbac, etc. Pulberile de origine minerală sunt datorite pământului și pietrilor, cari prin frecatul picioarelor și al roatelor să sfărâmă și particulele mici să ridică în aer, apoi să mai află particulele de fier provenite din tocitul potcoavelor, roatelor, etc., și o mare cantitate de particule de cărbune din fumul coșurilor. Dacă omul respiră un aer încărcat cu astfel de pulberi este expus la aprinderi sau inflamațiuni ale căilor respiratoare: *bronchită*, *pneumonie* cronică (vezi aceste cuvinte); cei mai expuși la aceste boale sunt pietrarii, zidarii, cărbunarii, fochiștii, etc. Aerul încărcat cu praf irită și ochii, îi înroșește, îi inflamează. Pentru a ne păzi de toate aceste trebuie să respirăm numai pe nas (ținând gura închisă), să purtăm ochilari și să ne spălăm des ochii. Cei ce lucrează în fabricile de chibrituri, de produse arsenicale sau în acelea în cari să întrebuințează săruri de plumb, și respiră acel aer plin de prafuri otrăvitoare sunt foarte expuși la otrăviri cronice; pentru aceasta să recomandă ca acei lucrători să respire prin niște aparate anumite cari să oprească praful. Pulberile *vietuitoare* sunt acelea cari conțin diferite animale mici, microscopice, cum sunt diferitele infuzorii, cu ouăle lor, și diferitele vegetale: spori de criptogame, mucegaiuri și ciuperci, dar cea mai importante dintre toate sunt *microbi*,

căci ei sunt mijlocul cel mai bun de propagare a boalelor molipsitoare (vezi AER și MICROBI).

PULBERE (lat. *pulvis*), *praf*. — Substanță solidă zdrobită și redusă în părțile cât să poată de mici prin mijloace mecanice (piuliță sau mojar, etc.) sau prin precipitare chimică. În medicină să întrebuințeze o mulțime de pulberi (prafuri); unele *simple*, când sunt compuse numai dintr'o singură substanță (bicarbonat de sodă, calomel, cărbune, chinină, etc.); altele compuse, când să amestecă mai multe pulberi simple, cum sunt: *pulberea antihelmintică purgativă*: revent, scamonee, calomel în părți egale, cu zahăr 3 părți (doză 50-60 centigrame pentru copii, 5-8 grame pentru adulți); sau *pulberea diuretică*: nitru 20 gr.; gumă arabică 120 gr.; reglisă (lemn dulce) 40 gr.; nalbă 20 gr.; zahăr de lapte 120 gr.; sau *pulberea lui Dover*: nitru 20 gr., sulfat de potasă 20 gr., ipeca 5 gr., reglisă 5 gr., extract de opiu uscat 5 gr. (doză 10-50 centigrame); sau *pulbere de dinți* (vezi DENTIFRICE), etc.

PULMONITĂ. — Caută la PLĂMAN (*Pneumonie*).

PULPĂ. — Caută la GAMBĂ.

PULS (lat. *pulsus*, grec. *sphygmos*). — Dacă punem degetul pe o arterie simțim o bătaie. Această bătaie să numește *pulsațiune*, iar simțirea degetului să zice *puls*, care nu este altceva decât lovitura degetului prin umflarea arteriei produsă de mărirea presiunii sângelui, și iată cum: sângele omului circulă neîncetat în vasele sangvine fiind pus în mișcare de *inimă*, ale cărei contracțiuni (strângeri) îl fac să înainteze într'o direcție hotărâtă (vezi CORD și CIRCULAȚIUNE); fiecare bătaie a inimii împinge sângele în unul din vasele, numite arterii, care-i urmează și produce în acea arterie o *ridicare* bruscă urmată de o *turtire* imediată, după care vine altă *ridicare* cu altă *turtire* și așa mai departe. Ridicările acestea lovesc degetul pus pe arterie și aceste *lovituri* să numesc *puls*. Pulsațiunile arteriilor corespund în mod exact cu acelea ale inimii. Pulsul să caute de obicei pe o arterie așezată pe un plan osos, cum este arteria *radială*, care să afle aproape de marginea din afară a pumnului, sau arteria *temporală* la tâmplă, etc. Bătăile pulsului variază după vârstă, după sex și după starea de sănătate. La nou-născuți avem 140 până la 180 de bătăi pe minut; în primul an 115-130; în al 2-lea 100-115;

în al 3-lea 90-100; în al 7-lea 85-90; în al 14-lea 80-85; la adult 70-75; la bătrâni pulsul devine mai iute, 80-85. La femei în ori ce etate, pulsul bate mai iute ca la bărbați. Inuțea pulsului să mărește când omul stă la căldură, sau în urma unei sforțări mai mari, când ridică ceva greu sau când fuge, după ce a stat la masă și în timpul mistuirii, sau când are o bucurie, o emoțiune mare. Dacă vom să avem date exacte asupra diferitelor caractere ale pulsului ne vom servi de un instrument numit *sfigmograf* (vezi acest cuvânt). — În stare de boală pulsul să schimbe foarte mult, astfel în *febră* (vezi acest cuvânt), când omul are căldură, pulsul este *mai tare și mai repede*, pe câtă vreme în stare de *sfârșeală*, de *leșin* (sincopă) pulsul este *încet și abia să simte*; unele medicamente, cum este digitala, încetinesc pulsul, care poate să fie așa de slab încât abia să poată număra; acest puls să chimeze *filiform*. Altcori pulsul, în loc să aibă bătăi separate prin intervale de timp egale, are bătăi cari în unele momente să succed repede, în alte momente să succed mai încet, atunci el să numește *neregulat*; iar când bătăile sunt unele mai tari, altele mai slabe, pulsul să zice *inegal*. În toate cazurile acestea trebuie consultat doctorul, care numai el este în stare să vadă și să cunoască la ce boale țin aceste schimbări ale pulsului.

PUNCTE DE FOC. — Caută la CAUTERE.

PUNCȚIUNE (lat. *punctio*, dela *pungere*, a înțepă), *înțepătură*. — Operațiune care are de scop de a scoate un lichid cuprins într'o cavitate închisă. Ea să face cu un instrument numit *trocort*, care are forma unei sule găunoșite. Puncțiunea să chimeze *exploratoare*, când o facem cu scopul ca să vedem dacă să afle lichid și ce fel de lichid, a-decă pentru a stabili un *diagnostic*; ea este *curativă* când o facem cu scop de a deșertă o cavitate plină de lichid, cum este în *paracenteză* și *toracenteză* (vezi aceste cuvinte). Să mai numește *puncțiune* deschiderea artificială a unei colecțiuni de puroiu (abces) cu un bisturiu, deschiderea corneei sau a scleroticeii cu un instrument special, etc.

PUNICĂ GRANATUM. — Caută la ROBU.

PULVERIZAȚIUNE (dela lat. *pulvis*, pulbere, *praf*). — Este o operațiune care constă în a arunca asupra diferitelor părți ale corpului sau în o cameră diferite lichide reduse în picăturile foarte fine în forma unui *praf*. Pulverizațiunile să fac cu

scopul de a vindeca un organ bolnav (gâtul, laringele) sau de a desinfecă o locuință cu diferite substanțe antiseptice. Pulverizațiunile să fac cu un aparat special numit *pulverizator*, care poate fi construit în diferite moduri. Unele pulverizatoare funcționează prin ajutorul aerului care este împins de două umflături de cauciuc în formă de pere, apăsându-se asupra uneia cu mâna; iar altele sunt puse în lucrare prin căldură cu ajutorul unei lampe de spirt. In acestea, apa este pusă într'o căldărușe, care este în comunicațiune cu un tub orizontal terminat prin o mică deschizătură prin care trece aburul; această extremitate este în raport cu altă deschizătură tot așa de mică a unui alt tub vertical care să scufundă în un vas în care să află substanța medicamentoasă, care este aspirată de căldura aerului. Pulverizațiunile acestea să întrebuințeze în angine, laringite, catar de nas și de gât (nazo-faringian). Pulverizatoarele cari lucrează prin ajutorul aerului, cum este aparatul lui Richardson, să întrebuințeze mai mult pentru a produce o anestezie locală (amortire) prin pulverizarea unui lichid refrigerent, cum este eterul. Pulverizatoarele să mai întrebuințeze și în toaleta damelor.

PUMN (lat. *carpus*, grec *karpos*). — Să numește pumn regiunea care corespunde cu încheietura antebrațului cu mâna. In dreptul pumnului să petrec mișcările prin cari mâna să indoiește înainte sau să răstoarnă înapoi. Scheletul pumnului să compune din capetele de jos ale oaselor antebrațului (*radiul* și *cubitul*) și de oscioarele *carpului* (vezi **CARP**). Pumnul poate fi atins de aceleași boale ca și celelalte încheieturi (vezi **ARTICULAȚIUNI**), dar cele cari să vadă mai des sunt: *entorza* (sucitura), *luxațiunile* (serintirile) și *fracturile* (vezi aceste cuvinte). Pumnul este locul unde să ivește de preferință o mică tumoră lichidă sau *chist sinovial* (*broască*), care să desvoltă pe unul din tendoanele antebrațului cari să duc la mână trecând pe partea dorsală a pumnului, și care de multe ori trebuie operată fiind supărătoare.

PUPAT. — Caută la **SĂRUTAT**.

PUPI. — Caută la **CIUPERCI** (Sbârciogi grași),

PUPILĂ. — Caută la **OCHIU**.

PUR. — Caută la **LUMÂNARE** și **PAZ**.

PURECE. (lat. *pulex*). — Această insectă este bine cunoscută de toată lumea, mai ales în timpul verii și în localurile publice,

școli, internate, spitale, mănăstiri. Purecii au corpul ovalar, turtit pe de lături, de culoare neagră roșiatică lucitoare, cu câte

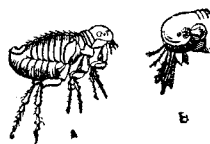

Fig. 226. — **PURECE.**

A. Purecele întreg. B. Capul (mult mărit).

un rând de păr pe fiecare inel; capul rotund; ochii ovalari și mari să găsească înaintea antenelor. Masculul este lung de 2 milimetri și jumătate și lat de 1 milimetru și jumătate; femeia este mai mare și face câte 2-3 ouă albuie cari să găsească în crepăturile podelelor, în încrețiturile rufăriei murdare, din cari după 20 de zile, trecând prin diferite metamorfoze, iasă alți pureci. In stare adultă purecii trăiesc ca paraziți pe corpul omului și a diferitelor mamifere sau paseri, al căror sânge îl sug. Înțepăturile de purece sunt dureroase fiindcă înțepă pielea și lasă în acelaș timp în rană un lichid iritant care seamănă cu al păduchilor de lemn. Muscăturile de purece să vadă sub formă de mici ridicături roșii cari seamănă întru câtva cu petele pojarului sau altor erupțiuni, dar de cari să deosebesc prin lipsa de febră (căldură) și prin modul nereglat cu cari sunt împrăștiate pe suprafața pielii. Pentru a scăpa de pureci trebuie să să țină locuința într'o stare de curățenie mare, să să spele podelele cu apă fierbinte, cu apă de var sau cu untdelem amestecat cu praf de tutun. La țară femeile mătură casa cu *pelin de pureci* (*artemisia scoparia*), iar în pat aștern pelin verde (vezi **PELIN** și **PELIN DE MĂTURI**).

PURGATINĂ sau **PURGATOL.** — Pulbere cristalină, fără gust, fără miros, de culoare galbină. Purgativ ușor, ne iritant, care lucrează după 7-8-12 ore; colorează urina în roșu și pătează rufăria. *Doză*: 50 centigr. până la 2 grame; bună în constipațiunea cronică.

PURGATIV (dela lat. *purgare*, a curăți), *curățenie*. — Medicament care curăță corpul, deșertând din intestine materiile necurate și vătămătoare. Purgativele au o acțiune specială asupra intestinelor (mațelor), mulțumită căreia omul are scaune dese și abondente. După efectul lor, adică modul lor de a lucra, purgativele să împart în trei clase: *purgativele ușoare* sau *laxative*, cari nu irită mațele, producând dureri mici și fac unul sau două scaune lichide, între cari avem: mierea, mana, uleiul de migdale dulci, prunele uscate fierte, siropul de pierseci, tamarul indian, etc; — *purgativele tari*

sau *drastice*, cari sunt iritante și au o acțiune mult mai energetică, cum sunt: aloes (sabor), guma-gută, jalapa, scamonea, uleiul de croton, colchicul, turbitul, etc.; — *purgativele saline*, cari provoacă o secrețiune intestinală abondentă, între cari avem: citratul de magnezie, sulfatul de magnezie, (sarea amară), sulfatul de sodă, bicarbonatul de potasă, fosfatul de potasă, fosfatul de sodă, clorurul de sodiu (sarea), apele minerale de Breazu, de Slănic, de Carabana, de Buda, de Rubinat, etc. — Purgativele să dau de obicei prin *gură*, și fiindcă multe au gust amar, rău, să fac diferite preparațiuni cu scop de a le masca gustul și de a le face mai ușor de luat fără însă ca să-și piardă efectul, astfel sunt: *pișcoturile* purgative, *ciocolatele* purgative; *limonadele* și *pilulele* (hapurile) purgative (vezi CIOCOLATĂ, LIMONADĂ, PILULE, PESMET). Aceste purgative sunt *compuse*, în cari intră două sau trei substanțe purgative asociate între ele, sau câte o substanță purgativă asociată cu o materie inertă, etc. Mai bine este însă să se deie purgativele *simple*, formate din o singură substanță și luată în natură, fiind mai ușor de dozat și cu efect mai sigur (uleiul de ricin, sare amară, etc.) Unele purgative să dau prin șezut sub formă de *clizmă* (vezi CLISTIRE). — Alegerea purgativului atârână de natura boalei și doctorul este chemat ca să prescrie pe acela care este mai bun. Cu toate acestea când este vorba numai de o simplă *constipațiune*, trecătoare, să va luă un purgativ ușor care este la îndemâna tuturor: unt de ricină sau o sare amară, ori un păhar de apă de Breazu. Când constipațiunea este *obiceiuită*, atunci pe lângă purgative bolnavul va păstră o dietă potrivită (vezi CONSTIPAȚIUNE). Purgativele au ca efect de a trage către mațe fie un lichid îngrămădit în vr'o cavitate a corpului, cum este acela din pânțec în cazurile de *idropizie* (dropică), produsă de o boală de inimă sau de ficat; fie sângele care să află îngrămădit la cap (*cefalalgie*, *migrenă*, *congestiune* sau *apoplexie cerebrală*, *conjunctivită*, *oftalmie*, în care cazuri să va dă purgative tari, *drastice* (guma-gută, jalapa, scamonea) ca să provoace o iritațiune mai mare și prin urmare o derivațiune a sângelui. Purgativele să mai dau ori de câte ori să simte trebuință de a curăți tubul digestiv de toate materiile de rea natură, cum sunt alimentele rău mistuite, cari îngrămădindu-să în mațe produc inflamațiune și colici (durere), ghiorăituri (*enterită*), sau mate-

riile putrezite cari fac ca să miroase urât scaunele și cari otrăvesc sângele stând mai mult timp în mațe (*febra tifoidă*); purgativele să mai dau când limba este încercată, gura rea, colorarea feței galbină, ceea ce arată că omul are *venin* (îngrămădire de bilă), care trebuie dat afară, apoi în cazurile de *otrăviri* pentru a dă afară substanțele toxice din tubul digestiv. Intru cât privește doza fiecărui purgativ cetitorul va căută pe fiecare la locul său (vezi ALOE, CALOMEL, RICIN, REVENT, etc.).

PURGEN (*Fenolftaleină*). — Laxativ și purgativ; bun în boalele de inimă cu albuminurie; nu să dă în arterioscleroză, emoragie cerebrală. Să recomandă mult la copii *Doză*: 2-5 centigrame la copiii de țâță; 5-15 centigrame la copii; 10-30 centigrame la adulți; iar ca *laxativ*, să dă 10 centigrame dimineața și seara. Să găsește în comerț sub formă de tablete de câte 5-10 centigrame.

PUROIU (lat. *pus*, grec. *pyon*). — Puroiul este un lichid patologic care să formează prin înmulțirea *microbilor* la suprafața rănilor; el conține un număr mare de *globule albe* (leucocite) mai mult sau mai puțin alterate, cari înoată într'un lichid seroalbuminos; afară de acestea să mai află și globule de grăsime. Puroiul să zice de *bună natură* când leucocitele sunt în mare cantitate; el este de *rea natură* când leucocitele sunt rare și tind a să îngrămădi sub formă de grunzuri (cocoloși). Puroiul de bună natură este omogen, opac și de consistență cremoasă (smântânoasă); iar cel de rea natură este grunzuros, translucid, seros și rău legat. Puroiul bine legat este produs de microbii *supurațiunilor acute* (abces cald), pe câtă vreme cel rău legat este produs de microbul *ofticeii* (abces rece). După *culoare* putem cunoaște și microbul care a produs puroiul, astfel: puroiul gălbui și bine legat este produs de *stafilococul auriu*, cel alb de *stafilococul alb* sau de *streptococ*, cel cam verzui și gros de *pneumococ*, cel verzui de *gonococ*, etc. Puroiul ordinar are o odoare fadă particulară; el poate să aibă miros urât (fetid) când să formează în apropiere de gură, de mațe, de șezut. Un abces oarecare poate avea puroiu fetid, ceea ce însemnează că el a fost copleșit de microbi de putrefacțiune (anaerobi). Sunt abcese cari n'au fost produse de microbi, abcese *aseptice*, datorite unei iritațiuni oarecare (o injecțiune cu un lichid iritant, esență de terbenină, etc.).

Prognosticul și tratamentul colecțiilor de puroiu atârnă de natura microbilor. Este bine să știe dacă bacilul ofteei (a lui Koch) este cauza, care este mai periculos și reclamă un tratament deosebit. Puroiul cu streptococi este cu mult mai periculos decât cel cu stafilococi, pneumococi, etc. Mai ales în pleureziile purulente are mare importanță de a se cunoaște natura microbului, dacă este sau nu acela al ofteei.

PURPURA. — Prin acest cuvânt să înțelege o erupțiune de pete purpurii, *echimotice*, produse prin *emoragie* (curgere de sânge) spontanee înăuntrul pielei (*intra dermică*). Purpura este produsă întotdeauna de o *infecțiune* sau o *intoxicațiune*. Când avem numai pete roșii pe piele purpura să zice *simplă* (*exantematică*); când să însoțește de emoragii (curgeri de sânge) din nas, gură, șezut, să zice *emoragică*. Purpura să poate ivi și în cursul boalelor *infecțioase*, acute sau cronice (mai cu seamă în infecțiunile digestive), în boalele *toxice*, *discrazice*, în boalele de *ficat*, de *rinichi*, de *sânge*, ale *aparaturii circulare*, ale *sistemului nervos*, în toate *cachexiile*; în *otrăvirile* cu iod, alcool, arsenic, săcară cornută. Petele cari să i-verse pe piele sunt datorite eșirii sângelui din vasele capilare și răspândirii lui în grosimea pielei; ele nu dispar dacă le apăsăm cu degetul; ele sunt roșii la început, apoi negrii, pe urmă gălbui sau verzui, până când pier cu totul; forma lor este de obicei rotundă; ele nu sunt dureroase și iasă mai mult pe membre. În purpura *reumatoidă* bolnavul are dureri în incheieturi, cari să umfle uneori. În forma *emoragică* bolnavul are curgeri de sânge din nas, prin ud, prin șezut, prin gură, etc. *Tratamentul* constă în tratarea boalei care a produs purpura și variază după cazuri. Ori care ar fi cauza boalei, bolnavul va stă în *repaus absolut* în pat, căci prin sculare erupțiunea să face din nou; să vor dà băuturi acidulate (limonadă de lămâie) și medicamente opriteare de sânge (emostatice), mai ales: *clorur de calciu* și *adrenalină*. *Clorurul de calciu* să dà în soluțiuni cu mult lichid pentru ca să nu irite stomacul, în doză de 4 gr. pe zi la adult și de 50 centigrame până la 2 gr. după etatea copilului (clorur de calciu, 1-4 gr. după etate, apă 100 gr.; o lingură de supă la fiecare oră în o jumătate de pahar de apă). *Cloridratul de adrenalină*, care este toxic, să va dà numai în cazurile amenințătoare, cu emoragii mari, injectându-să sub piele odată sau de 2 ori pe zi

un sfert de centimetru cub din o soluțiune de adrenalină de 1 la 1000. În purpura *reumatoidă* să vor înveli membrele cu cârpe înmuiate în: cloridrat de amoniac, 50 gr.; apă distilată 1000 gr.; schimbându-să de 2 ori pe zi și acoperindu-le cu gutapercă; în contra durerii să va dà analgezina, antipirina, exalgina, salicilat de sodă, aspirină, opiu; iar ca *emostatice* să va dà perculorur de fier, feropirina, tanin, ratanie, săcară cornută.

PURULENTĂ (Infecțiune, Resorpțiune, Febră, Diateză). — Caută la PIOEMIE.

PUSCHE. — Caută la AFTE.

PUSTULĂ. — Este o mică umflătură (beșică) a pielei, rotundă, regulată, de diferite mărimi și plină de lichid turbure și opac (puroiu). Când beșica să sparge, puroiul care iasă și vine în atingere cu aerul să transformă în o coajă (crustă) gălbuie sau neagră și groasă.

PUSTULĂ MALIGNĂ, beșica cea rea, bubă rea, dalac. — Această boală bine cunoscută în poporul nostru provine dela animalele cari au suferit și au murit de *dalac* (*talac*, *armurar*, *cărbune*, *antrac*, *carbunc*, *contagios*), precum sunt vitele cornute, oile, caii și altele. De aci vine și primejdia mai mare pentru oamenii cari sunt mai mult în atingere cu aceste dobitoace sau cu produsele lor cum sunt ciobanii, vâcarii, măcelarii, bucătarii, tăbăcarii, negustorii de piei crude, plăpomarii, tapițerii, lucrătorii de perii, pieptănarii, etc. Microbul buzei rele a fost descoperit de învățatul francez

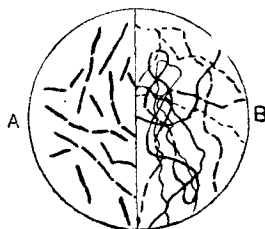

Fig. 227. — **Microbii pustulei maligne** (dalacului).

A. In sânge. B. In culturi.

Davaine, și este unul din microbii cei mai trainici, care să înmulțește mai repede; el rabdă frigul cel mai cumplit fără nici o grije, tot așa de bine să împacă cu căldura, care-i place de minune când ajunge la 38-39 de grade; numai vaporii de apă fierbinte de 100 până

la 104 grade îl pot omori. Ele pătrunde în om prin o sgărietură mică a pielei, prin orană, din care pricină să vede bubă rea mai mult pe părțile descoperite, cum sunt fața, ceafa, mâinile, picioarele. S'au văzut cazuri în cari microbul a fost transportat asupra omului prin muște, albine ori alte insecte, cari l'au luat de la animalele bolnave;

mulți capătă boala purtând cojoace argăsite rău și făcute din piele de oi moarte de dalac. Mai anii trecuți s'a îmbolnăvit un deputat purtând o haină de lux blănită. Cei cari mănâncă carne crudă, friptă numai pe jumătate, capătă buba rea la mațe, iar cei cari înghit praf încărcat cu microbi capătă pustula malignă la bojoci (plămâni). Boala să poate lua de om și dela om. Să vedem acum cari sunt *semnele* acestei cumplite boale. In locul unde s'a așezat microbul să ivește mai întâiu o pată mică roșie, care să aseamănă foarte mult cu pișcătura de purice și care să însoțește de mâncărime mare încât vrând-nevrând te face să te scarpini. Această pată să acopere de o beșicuță mică turtită, cenușie închisă și plină cu un fel de apă; mai târziu această beșicuță să sparge și în locul ei rămâne o rană mică roșie închisă, care să usucă, să îngălbinește, apoi să înegrește până ce să face ca *cărbunele*. Părțile de desupra ei să întăresc, tot astfel și cele din jurul ei cari încep a să umflă. In jurul petei celei negre să ivesc albe beșicuțe sub formă de cerc, cari să mărese, sparg la rândul lor și astfel pata devine din ce în ce mai mare. Pielea din jurul petei să învinețește și să umflă; umflătura crește și să întinde foarte mult și foarte departe. Așa la un om cu o pustulă malignă la față, îi să umfle tot capul, gâtul până la piept și la mâni. Până aci semnele boalei sunt *locale* și țin 2 până la 4 zile, apoi să ivesc semnele *generale*, cari dovedesc că microbii boalei s'au înmulțit așa de mult încât au pătruns în sângele bolnavului, și atunci începe fierbințeala, care poate ajunge până la 40 de grade. Pătimașul să mai plânde de durere de cap, amețeală, vărsături, urdinare, neliniște și altele. Spre sfârșitul vieții căldura scade și omul moare în 4 sau 6 zile. Să poate întâmpla ca bolnavul să să vindece de sine, fără căutare, la începutul boalei; dar, odată ce a început să îi să otrăvească sângele, să să umfle, nu mai are scăpare decât numai prin ajutorul doctorului — *Tratament*. Cel mai bun lucru, când s'a ivit buba rea, este ca îndată să o ardem adânc cu un fier roșu, pentru ca să omorâm microbii până ce nu să înmulțesc, iar nu cum

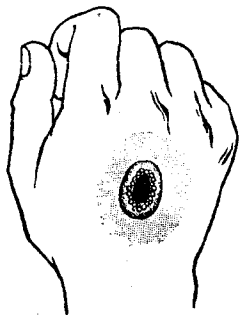

Fig. 228. — Pustula malignă (Dalacul).

să face la țară de cătră niște soldați liberați foști infirmieri, ori de babe, cari încunjură buba cu un cerc făcut cu piatra iadului și care nu are nici o putere asupra boalei. Bolnavului îi vom da băuturi întăritoare, vin, chinină, alcool, cafea. In același timp să va chemă doctorul sau să va duce bolnavul la spital. *Tratamentul* cel mai sigur este astăzi cel numit *iodo-iodurat*, adică: iod curat 1 gram, iodur de potasiu 2 grame, apă 1 chilogram, din care vom da bolnavului să bea la fiecare două ore câte o lingură, îi vom face injecții sub piele cu siringa lui Pravaz în jurul bubei și în părțile întărite la tot ciasul una, iar peste părțile bolnave îi vom pune neconținut carpe înmoiate și stoarse în această soluție. In 24 ore boala începe să dea îndărăt, umflătura să scadă și omul să să vindece în câteva zile. Injecțiile sub piele să mai pot face și cu acid fenic ($\frac{1}{2}$ la 100). Să mai recomandă ca să să pună pe bubă o cocă făcută din coaje de china cu ulei de terbentin, care să să primenească des. Pentru a preîntâmpina boala, trebuie ca oamenii să să ferească de vitele cari sunt bolnave de dalac și de produsele lor. Dobitoacele moarte de această boală să să ardă sau să să ingroape adânc punându-să spini deasupra gropii; lucrurile de cari s'au slujit oamenii ori dobitoacele bolnave de dalac să să ardă sau să să dezinfecteze bine cu apă fierbinte ori cu sublimat coroziv, 1 la 1000, și prin aerisire îndelungată; să să dezinfecteze grajdurile ocupate de vitele bolnave, să nu să permită pășunarea vitelor pe locurile unde au zăcut ori s'au îngropat vitele atinse de această boală; părul, lâna, pieile, coarnele, oasele, carnea, seul, să nu să întrebuințeze, să nu să vândă, căci toate acestea sunt purtătoare de molimă. Inainte de a termina vom mai spune că încă din anul 1906 la școala superioară de medicină veterinară din București a început să să prepare după o metodă nouă un *ser anticarbonos*, care s'a introdus chiar în acel an în seroterapia pustulei maligne, dând rezultate foarte bune. Dozele întrebuințate variază între 20-100 c. m. injectate de odată; injecțiunile să pot repetă mai multe zile dearândul. — La țară să lecuiește buba rea sau *neagră* cu broască răioasă, gândaci de turbă (cantaride), paianjen, pește, crin, păpădie, etc.

PUTINĂ. — Caută la BAIE.

PUTOARE. — Caută la MEFITISM.

PYRETHRUM PARTHENIUM. — Caută la GRANAT.

Q

Q. S. — Prescurtare din *quantum satis*, care însemnează *atât cât trebuie* sau *cantitate suficientă*. Formulă farmaceutică care să pună pe o ordonanță medicală sub o substanță oarecare pentru a arăta farmacistului să pună din ea *atât cât trebuie*.

QUARTĂ (Febră). — Caută la CVARTĂ (Febră).

QUASINĂ. — Caută la CUASINĂ.

QUASSIA AMARA. — Caută la CUASIA.

QUERCUS SESSILIFLORA. — Caută la STEJAR.

QUININĂ. — Caută la CHININĂ.

QUINIUM. — Caută la CHINIUM.

QUINQUINĂ. — Caută la CHINĂ.

QUOTIDIANĂ (Febră). — Caută la IMPALUDISM.

R

R. — Prescurtare care să pună la începutul unei rețete (ordonanțe medicale) și care însemnează *recipe*, primește.

RABARBURĂ. — Caută la REVENT.

RABIE. — Caută la TURBARE.

RAC. — La noi să mănâncă adese ori raci, fiind foarte gustoși și constituind o hrană sănătoasă, mai ales când sunt mâncați fierți în apă sărată și în câtime mică; ciorba de raci precum și celelalte preparate sunt cam grele pentru stomacurile mai delicate. Unii oameni nu pot mânca raci din pricină că le provoacă *blândă* (urticarie). *Ochii de raci*, nu sunt ochii adevărați ai racului, ci niște gomoloațe pietroase (concrețiuni calcare), cari să formează în stomacul acestor animale. Ei să întrebuițau în medicină sub formă de praf care să dădea bolnavilor de stomac, în contra arsurilor și acrimilor; astăzi însă în locul lor doctorii dau magnezie, bicarbonat de sodă, fosfat sau carbonat de calce. — La *fară* ochii de raci să pisează și să beau cu apă când să oprește udul; în popor să crede că ei au puterea de a roade piatra din beșica udului; să mai dau în rachiul de drojdie, amestecați cu alte leacuri, în contra sculamentului, sau în apă curată în contra frigurilor. Raci pisate de vîi să mai pun în cap ca să tragă vătămătura la locul ei, sau să țin 24 ciasuri la buric și în șale. În unele locuri să fierb racii și cu aburii să aburească coșurile de pe obraz. *Ouăle* de raci să mănâncă crude contra frigurilor. În Dobrogea, tîrcii și tătarii dau coji de raci pisate, cu unt de lemn, în contra viermilor de șezut (oxiuri).

RAC. — Caută la CANCER.

RAC DE MARE. — Caută la HOMAR.

RAC LA STOMAC. — Caută la STOMAC.

RĂCEALĂ (lat. *refrigeratio*). — Adeseori auzim zicându-se că *cutare* este bolnav de *răceală*, că a răcit rău. Să vedem ce este această răceală? Prin *răceală* să înțelege scăderea temperaturii (căldurii) corpului precum și turburările cari rezultă din aceasta în starea sănătății. Scăderea căldurii corpului să simte cu atât mai mult cu cât ea a fost la început mare: în țările nordice acțiunea unui frig mare produce degerătură, dar *răcelile* sunt aproape necunoscute (vezi CONGELAȚIUNE ȘI FRIG); în țările temperate, în cari schimbările de temperatură sunt mari și brusce, *răcelile* sunt foarte dese și degerăturile rare. Corpul nostru să poate răci *pe dinăuntru* sau *pe dinafară*. Răceala *pe dinăuntru* să face când omul bea băuturi reci, cu gheață, ceea ce face să scadă repede căldura organelor prin cari trec, în mod instantaneu, mai cu seamă căldura stomacului și a mațelor. Această scădere de căldură poate să dea naștere la o indigestiune (nemistuire), la colici (dureri), la diaree (urdinare), la vărsături, și în cazuri mai grave la peritonită (vezi BĂUTURI). Răceala *pe dinafară* se face prin lucrarea aerului asupra pielii, ea este cu atât mai mare cu cât pielea este mai asudată, din cauză că evaporarea care să face la suprafața pielii scade căldura corpului; pentru a evita această răceală să recomandă purtarea flaneli în toate anotimpurile, bine înțeles grosimea ei va varia după anotimp. (vezi FLANELĂ). Omul poate răci

în acest mod în foarte multe împrejurări: eșind dela o adunare unde a fost aglomerație și căldură mare, eșind dela un teatru, dela un bal, stând de vorbă într'un colț de stradă în bătaia vântului, stând într'un curent de aer mai mult timp, etc. Efectele acestei răceli variază după om, după constituțiune, după starea organelor lui, astfel: unul să va alege cu un guturaiu simplu, altul cu guturaiu și tusă, un altul cu durere de gât și răgușeală, al patrulea cu pneumonie sau pleurezie, și în cele din urmă chiar cu oftică, un al cincelea cu diferite nevralgii (dureri) sau cu reumatism, și așa mai departe. În cazurile cele mai ușoare de răceală omul să alege cu o indispozițiune, niște fiori prin corp, o durere de șale, ușoară căldură, cari toate acestea nu țin decât 2-3 zile, mai ales dacă omul să îngrijește dela început stând în casă, luând o curățenie, nițică chinină cu aspirină și vr'un ceaiu rusesc sau de nalbă, etc. Pentru a scăpa de răceală nu trebuie omul să scoale noaptea din pat când este înădușit, iar dacă este silit s'o facă să-și iee un halat sau o haină pe spate și papuci în picioare; primăvara și toamna să iasă pe afară îmbrăcat potrivit având în totdeauna la îndemână un pardesiu, pe care îl va purta numai când iasă din casă, lăpădându-l când intră în casă; iarna pe lângă flanele potrivite va eși în totdeauna în palton; să nu steie în curenți de aer pe stradă, în drum de fier sau în localuri publice; căldura în casă în timpul iernii să fie de o potrivă în toate odăile prin cari umblă; iar dacă cu toate acestea s'a răcit să nu facă greșală de a nu să căută și a să expune și mai departe la răceală, căci astfel omul din o simplă tusă cu guturaiu poate capătă o aprindere de plămâni (pneumonie) s'au vr'o pleurezie care poate să-i fie fatală. Pentru aceasta nu vom înceta de a recomanda cu toată stăruința celui ce să simte răcit ca îndată să-și intrerupă ocupațiunile, să steie în odihnă și în casă la căldură până ce să vindecă.

RACHIALGIE (dela grec. *rachis*, șira spinării, și *algos*, durere). — Durere într'un punct oarecare al șirii spinării (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ). Această durere poate fi spontanee (dela sine) sau provocată; ea este un simptom (semn) al mai multor boale: meningita spinală, mielita acută, congestiunea spinală (perioada menstruală), comoțiunea măduvii spinării, meningita tuberculoasă (oftica); apoi în morbul lui Pott (oftica șirii spinării), care să anunță întot-

deauna prin o durere într'un punct oarecare, în cancerul șirii spinării, anevrismul aortei, boalele nervilor spinali, reumatismul mușchilor șirii spinării, în otrăvirea cronică cu plumb, în boalele de mitră și în cele mai multe febre: febra tifoidă, vărsat, pojar, scarlatină, febra galbină, etc. Durerea de spinare variază foarte mult, atât ca intenzitate și acuitate, cât și în întindere și în gradul de iradiare. Apăsarea pe șiră uneori o mărește, alteori nu. Pentru ca s'o găsim trebuie câte odată s'o căutăm apăsând metodic pe diferite părți ale șirii, să percutăm (ciocănim) cu degetul sau să plimbăm dealungul șirii spinării un burete înmuiat în apă caldă, prin care metod să produce o durere foarte vie în locul unde să afle boala. Tratamentul rachialgiei va fi acela al boalei care o produce.

RACHIANESTEZIE. — Caută la ANESTEZIE.

RACHIS. — Sinonim cu *columna vertebrală* (vezi acest cuvânt).

RĂCHITĂ ALBĂ, răchită mare. — Caută la SALCĂ.

RĂCHITAN, florile zânelor, lemnușcă, sburătoare bărbătească (*Lythrum salicaria*, fam. Litraceelor). — Plantă mare erbacee subfrutescentă, care crește prin locuri umede, fânețe mlăștinoase, pe lângă bălți, tufșuri umede (Iulie-Septembrie). În medicină să întrebuințează florile și tigea, cari lucrează ca astringent, antiidiareic, antileucoreic. Să dă pe *dinăuntru* subformă de infuziune (ceaiu), 50-100 gr.; praf, 1-10 grame.

RACHITISM (*rachitis*, dela grec. *rachis*, șira spinării). — Este o boală caracterizată prin o turburare a osificării care micșorează soliditatea (tăria) oaselor și din care pricină rezultă diferite diformațiuni (slutiri) ale scheletului. Această boală să vede mai des în anul al doilea al vieții, apoi din ce în ce să vede mai rar până în a doua copilărie și chiar până în adolescență (junetă); după vrăstă avem *rachitismul sugacilor* și *rachitismul tardiv*. — *Cauzele* sunt: înfărcarea prea de timpuriu, hrana rea, prea puțină sau prea multă, într'un cuvânt turburările tubului digestiv și urmările lor asupra nutrițiunii generale; iată cauza rachitismului copiilor mici. Umezeala, locuințele rele, lipsa de aer și de lumină, toate condițiunile igienice rele de cari sufer mai ales copiii săraci în orașele mari, contribuie la ivirea rachitismului. La acestea să mai poate adăuga oboseala (surmenajul) în școală și atelier, care ajută ivirea rachitismului tardiv. Mai expuși sunt copiii eșiți din părinți bețivi, ofticoși sau

sifilitici. — *Semnele.* De obicei rachitismul să arată între 6 și 8 luni sau dela 1 an până la 3 ani și el începe prin aceea că copilul devine trist, neliniștit, obosindu-să la cea mai mică mișcare și nesimțindu-să bine decât fiind culcat; apoi el începe să aibă febră (căldură) și să îi să umfle încheieturile, mai cu seamă genunchii și pumnii; gambele (gionatele) să strâmbă înafară și înăuntru, brațele să diformează. Prin faptul că osificarea oaselor craniului să face mai târziu, capul devine mare. Pieptul nu crește, ceea ce face ca respirațiunea să devie mai anevoioasă. Dinții și măselele încetează de a eși, sau iasă în mod neregulat. De altfel tot scheletul suferă o încetinire de dezvoltare sau chiar să oprește pe loc, mai cu seamă picioarele, cari rămân scurte. Dacă copilul nu să tratează la timp, adevă din vreme, și cum trebuie, boala devine incurabilă (adece nu să mai poate vindeca) și chiar mortală. Durerile, cari până aci bolnavul le simțea numai la mișcare, acum devin spontanee și din ce în ce mai mari; diareea și febra merg crescând și împiedecă bolnavul de a putea dormi, așa că el slăbește repede. Diformațiunile devin mai pronunțate, gionatele devin arcate înainte, sucite asupra lor înșile, cu gleznelor aruncate în afară așa că genunchii să freacă; coapsele să diformează și ele, iar copilul umblă din ce în ce mai greu, ca o rață, oscilând de pe un picior pe celalalt. Brațele să diformează mai puțin, pe câtă vreme pieptul suferă diformațiuni foarte pronunțate, și anume; sternul (osul pieptului) să strâmbă și face o boltitură anterioară, iar coastele de asemenea prezintă umflături, apoi șira spinării, prin faptul că inelele ei (vertebrele) să imoaie, să strâmbă la rândul său formând o cocoasă (gheb) și mai pronunțată decât osul pieptului. Dacă bolnavul nu moare de slăbiciunea produsă de diaree și de febră sau de vr'o boală de plămâni, dacă el intră pe cale de a să vindeca pofta de mâncare îi să deschide, diareea încetează, căldura și sudorile de asemenea și copilul începe a căpăta culori la față, a să însufleți și a fi vioiu, el este vindecat, însă cele mai de multe ori va rămânea diform, mic, pipernicit, iar femeia va rămânea cu lighianul strâmt (ingust), ceea ce va face ca la timpul său să aibă faceri grele, dacă nu imposibile fără operațiune. — *Tratament.* În cazurile usoare să recomandă următoarele: să să reguleze sugerile la copiii de țată, mâncările la copiii înfărcați, să nu să deie lichide prea

multe, nici mâncări grele; să să deie lapte natural fosfatat; bolnavul să steie la aer curat, la țară, pe malul mării; să facă băi sărate; la copiii mai în vrastă să va prescrie o hrană bogată în fosfate și în azot: lapte, ouă, supe, fasole și linte sub formă de pireu, legume uscate, pâne de făină de grâu cu țărățe. În cazurile grave același tratament igienic; dela etatea de 15 luni în sus să va da preparațiuni cu fosfate (mai ales de calce), untură de pește, fosfor în doză de $\frac{1}{2}$ până la 1 miligram pe zi; să va da lecitina, sub formă de untură de pește lecitinată (5 centigrame de lecitină pentru o lingură; 3 linguri pe zi); băi căldute de 10 minute în fiecare zi conținând 1-2 chilograme de sare de bucătărie, sau să vor face băi cu apă de mare; fricțiuni stimulente; masaj. În fine, să recomandă și opoterapia, dând bolnavului glanda tim (thymus) proaspătă luată dela vițel, în bulion, în fiecare zi câte 6 până la 20 grame după etate (6-20 luni), sau să vor da tablete de tim. Pentru strâmbăturile șirii spinării și a membrelor să recomandă tratament ortopedic, gimnastică specială, masaj. Pentru diformități definitive să vor face diferite operațiuni (osteoclazie, osteotomie, oblică sau cuneiformă etc.).

RACHIU, vinars, țuică, basamac, lichior. — Toate aceste băuturi alcoolice, produse prin fermentarea unor substanțe zaharoase, sau formate prin amestecul alcoolului cu apă și cu diferite substanțe. Cele dintăiu să chiamă rachiuri naturale, iar acestea rachiuri artificiale. Intre cele naturale avem: rachiul de tescovină, produs prin distilarea tescovinei fermentate; el să compune din apă 80-85 părți, iar restul până la 100 cuprinde alcool de vin, alcool amilic, propilic, enantic, caprilic și caproic, etc.; — rachiul de drojdie să formează din distilarea drojdiei de vin, și cuprinde aproape aceleași substanțe ca cel de tescovină; — țuica este produsă prin fermentarea și distilarea prunelor, foarte răspândită la țară mai ales în Muntenia în localitățile de jos ale regiunii muntoase, pe dealuri; pe lângă alcool, ea mai are și o esență dată de sămburi, care-i dă gustul și mirosul ei special; — coniacul este produs prin distilarea vinurilor de calitate mijlocie; la noi să face mai mult cu alcool luat din cereale, din care cauză acest coniac are mai mult alcool amilic, care e foarte otrăvitor; proporția alcoolului variază dela 45 până la 60 la 100, amestecat cu diferite esențe aromatice, otrăvitoare, cari îi dau gustul și mirosul de vin; — romul

să face din trestia de zahăr, supusă la fermentație și distilare; este compus aproape din părți egale de apă și alcool; romul din comerț cele mai adeseori este produs din melasa de trestie de zahăr, care este cu mult mai periculos; romul bun, cum ar fi cel de Jamaica, luat în doze mici, din când în când, la sfârșit de masă poate fi un stomachic plăcut; pus în un gros sau punciu, în cantitate mică, poate servi ca o băutură cordială puternică, foarte folosite în cazurile de sfârșeală, cu amenințare de leșin; abuzul de rom este foarte periculos (vezi ALCOOLICE). Intre rachiurile artificiale avem pe acelea făcute din spirt (alcool) tăiat cu apă, la cari să adaug diferite vegetale sau esențe de vegetale, cari le dau un gust și o aromă particulară, și anume; sămințe, frunze, rădăcini, plante întregi, de altfel nevătămătoare, cari conțin oleiuri eterice, cum sunt: chimionul, feniculul, cuișoara, scorțișoara, nucușoara, vanilia, portocala, chitra, gențiana, centaurea, angelica, melisa, isma, trandafirii, gumirezinele, de mastică (sandarac), de oliban, etc. Alcoolul din care să fac aceste rachiuri este scos din cereale (la noi mai mult din porumb), din sfecele, din cartofi, și din melasă. Toate acestea dau prin fermentație și distilare alcoolul etilic, alcoolul amilic, propilic, butilic și eteruri. Alcoolul de cartofi e cel mai vătămător; alcoolul de cereale fiind supus la mai multe distilări să curăță de alcoolul propilic, butilic, și de eteruri. Din alcoolul de cereale să fac rachiurile, lichiorurile și basamacurile, cari sunt cele mai vătămătoare. În comerț să află tot felul de esențe cu cari negustorii fac rachiuri și lichioruri, unele mai primejdioase decât altele; sunt esențe de coniac, de rom, de țuică, cari adăugate la apă și la spirt de calitate ordinară, produc niște băuturi eftine, dar foarte periculoase, cari strică sănătatea și omoară pe cel ce abuzează de ele. Lichiorurile sunt niște rachiuri în cari pe lângă alcool și apă să mai află și o mare câtime de zahăr și de esențe aromatice, provenite din plante. Cele mai cunoscute sunt: benedictina, șartreuză, anizeta, chiurasoul, apoi vișinata, smeurata și alte lichioruri cari să fabrică în casă. Lichiorurile sunt mai vătămătoare decât rachiurile din pricină că sunt făcute adeseori din alcool de calitate rea, cu multe impurități (2-20%) și conțin o mare cantitate de substanțe aromatice (anason, absint), cari sunt foarte vătămătoare. Pentru a termina vom spune

că rachiurile despre cari s'a vorbit până aci, fiind mai bogate în alcool decât vinul și berea duc mai repede la *alcoholism* (vezi acest cuvânt). Abuzul de rachiuri să arată prin diferite boale de stomac (gastrită etc.) prin turburări nervoase, tâmpenie, nebunie, prin boală de ficat. etc.

RACHIU NEMTESC sau *tinctură de jalapa compusă*. — Este un purgativ violent, drastic, compus din: jalapa, 8 gr.; turbit, 1 gr.; scamonea, 2 gr.; alcool de 60°, 90 grame. Doza: 10 până la 40 grame, în apă îndulcită cu zahăr; sau să dă cu un sirop: de nerprun, de mană, etc. Acest rachiou nu trebuie luat decât după porunca doctorului (vezi JALAPA).

RĂCIREA CORPULUI. — Caută la ALGIDITATE.

RĂCITURI. — Caută la GELATINĂ.

RĂCORITOARE. — Să numește astfel substanțele cari potolesc setea, acelea cari domolesc sângele, adică il fac să fie mai puțin excitant, și acelea cari ușurează pânțele inleznind scaunele. Seta să potolește cu apă proaspătă de bună calitate și cu diferite *limonade* (vezi acest cuvânt). Substanțele cari ușurează scaunele sunt: miera, prunele, spanacul, portocalele, strugurii proaspeți, etc., precum și *laxativele* și *purgativele*. Sângele să domolește cu *alcaine*.

RĂCULET, cârligat, cârligași, iarbă roșie, nodurar, rădăcina șerpilor (*Polygonum Bistorta*, fam. Poligonaceelor]. — Plantă erbacee care crește prin pășunile umede din munți (Mai-Iulie). Partea întrebuințată în medicină este rădăcina, având ca principiu activ taninul. Lucrează ca astringent și vulnerar (bună pentru vindecarea rănilor). Să dă sub formă de fiertură (decoct), 20 la 1000; extract, 1-4 grame în pilule.

RĂDĂCINĂ DE GHIMBIR. — Caută la GHIMBIR.

RĂDĂCINĂ DE PIPER ALB. — Caută la GHIMBIR.

RĂDĂCINĂ DULCE. — Caută la LEMN DULCE.

RĂDĂCINĂ ȘERPILOR. — Caută la RĂCULET.

RĂDĂCINI. — Rădăcina (lat. *radix*) unei plante este partea care crește în pământ în sens contrar cu trunchiul care crește în aer și în sus; ea nu este nici odată verde din pricina lipsei de lumină și servește pe de o parte de a fixa planta în pământ, iar pe de altă parte de a suga din pământ hrana trebuincioasă. Unele rădăcini sunt bune de mâncat (morcovii, ridichile, etc.). cele mai multe însă sunt *medicinale*, adică au însușiri vindecătoare, de obicei mai pronunțate decât celelalte părți ale

plantelor (rădăcina de gențiană, de ipeca, etc.). Rădăcinile se culeg primăvara când încep a da frunzele, sau toamna după căderea frunzelor și a trunchiurilor erbacee. Ele se culeg primăvara fiindcă atunci se reînnoiesc plantele și rădăcinile încep să adune sucurile ce trebuie la dezvoltarea frunzelor; iar toamna se culeg pentru că sucurile nu mai fiind necesare decât la dezvoltarea semințelor ele se îngămădesc în rădăcini, cari continuă a se dezvoltă până când frigul întrerupe vegetațiunea. Mai bine este însă să le culegem toamna când rădăcinile conțin mai puțină apă și să usucă mai ușor, afară numai de plantele *anuale*, la cari nu trebuie să așteptăm toamna de oarece planta trecând prin toate fazele de dezvoltare moare; de obicei nu se întrebuințează rădăcinile acestor plante. Rădăcinile scoase să vor curăți de pământ spălându-se cu mâna sau cu periuța, fără ca să se atace epidermul, să taie firile rădăcinii și părțile stricate, să înșiră pe ață și să pun la uscat. Rădăcinile uscate și ajunse în mâna farmacistului iau diferite forme de: praf, hapuri, extract, siropuri, vinuri, etc., sau să fac din ele *decocturi* (fierături, tizane) prin fierbere mai îndelungată; nici odată însă nu vor fi numai oparate, cum se fac *infuziunile* (ceaiurile); ele se mai *plămădesc* (adecă să fac mace-rațiuni) în diferite lichide în cari stau timp îndelungat.

RĂDICHE. — Caută la RIDICHE.

RADIOGRAFIE, RADIOSCOPIE, RADIOTERAPIE. — Razele X descoperite de învățatul profesor Roentgen din Würtzburg se întrebuințează în medicină pentru cercetarea corpului ome-

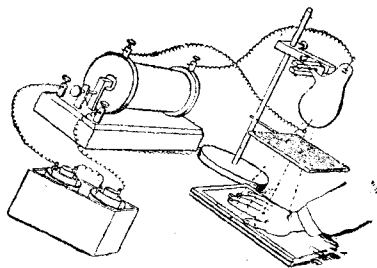

Fig. 229. — Radiografie.

Dispozițiunea mâinii pe placa fotografică.

nesc și pentru vindecarea unor boale. Pentru examinarea corpului putem utiliza razele X în două moduri: obținând pur și simplu imaginea pe un paravan (ecran) fluorescent, ceace se cheamă *radioscopie*, sau fixând-o pe o placă sensibilă, ceace

să numește *radiografie*; tratamentul boalelor prin aceste raze se zice *radioterapie*. *Radiografia* are dispozitivul următor: un tub Crookes, adecă un tub în care s'a făcut vidul (golul) până la o milioniemă de atmosferă, este prevăzut la fiecare din capetele sale cu un electrod înțepenit în sticlă. Electrozii sunt legați prin mijlocul unui fir de cupru cu cei doi poli ai unei bobine de a lui Ruhmkorff dând scânteii de 10 centimetri. Această bobină este pusă în lucrare de o baterie de pilă sau de acumulatori; descărcarea se face dela polul negativ sau *catod* în direcțiunea polului pozitiv sau *anod*. La oarecare depărtare de mănunchiul de raze emis de partea care învecinește anodul se pune o tablă de lemn

Fig. 230. — Radiografia mâinii unui om adult (redușă).

(Des. de Dr. O. Somnea).

înapoia căreia să găsește obiectul de fotografiat, sau mai bine încă obiectul învelit în mai multe foi de hârtie neagră pentru a opri orice radiațiune vizibilă, apoi, în fine, placa fotografică în o ramă închisă. După un timp oarecare (câteva minute) să

dezvoltă placa prin procedeele obicinuite, după care să scot atâția pozitivi câți vrei ca din oricare clișeu fotografic. Proba care să obține deadreptul este un negativ, adică umbrele vin deschise și părțile ne umbrite vin negre. Din cele ce preced rezultă că imaginea obținută este *umbra aruncată* a obiectelor interpuse. Corpurile aruncă o umbră cu atât mai închisă cu cât ele sunt mai groase și mai dense; astfel cărnurile să lasă a fi străbătute și nu să mai desemneze decât foarte puțin, pe câtă vreme oasele formează un desemn negru. — *Radioscopia* are un dispozitiv mai simplu. Partea de examinat să pune bine înțeles la întunec, între tubul lui Crookes și un paravan (ecran) fluorescent cu platinocianură de bariu pe care să arată umbra dată de razele X. Dacă imaginea radioscopică are neajunsul de a fi trecătoare, ea are însă marele avantaj de a permite să vadă mișcările părții examinate; astfel pe un om viu să pot vedea mișcările inimii, dislocările ficatului, mișcările de ridicare și de scoborâre ale diafragmului. —

Fig. 231. — **Radiografia** unei monete de 5 lei în intestin.

Să vedem acum cari sunt *aplicațiunile* și *lămuririle* cari ni le pot da radiografia și radioscopia. Mai întâiu ele ne arată starea normală a organelor, progresele osificațiunii cartilajelor (sgârciurilor) pe măsura în care omul crește cu vrâsta; ele ne mai arată orice corp străin s'ar găsi în corpul omului: un glonț, un ac, o lamă de cuțit, un os de pește, un dinte artificial, un ban, etc.; apoi ne pot arată orice scrintire sau sărire din loc a unui os, o ruptură de os

(fractură), o strâmbare a șirii spinării, o atrofie osoasă produsă prin o paralizie spinală atrofică a copilăriei, diformațiunile oaselor mânilor și picioarelor, o piatră în beșică udului sau la ficat. Razele X ne mai pot arăta dacă lighianul unei femei însărcinate este bine conformat pentru ca să nască ușor, precum și pozițiunea copilului; apoi unele boale cum sunt: anevrismul aortei, pleurezia cu exudat, guta, reumatismul cu umflătura oaselor și încheieturilor; diformațiunile produse de corset (vezi acest cuvânt) sau de încălțăminte; în unele cazuri dacă introducem în stomac apă de Seltz sau bismut putem să vedem dimensiunile acestui organ; incurcătura de mațe să poate determina dacă dăm bolnavului să înghită argint viu (mercur), care să va o pri tocmai în punctul unde să află incurcătura dându-ne în acel loc o umbră bine vizibilă, etc. — *Radioterapia*. Razele X să întrebuințeze în un mare număr de boale, și anume: în boalele de piele (dermatoze), în diferite tumori (neoplazme), în limfadenii și leucemii, în durerile nevralgice. Intre dermatoze avem chelia cunoscută sub numele de favus, erpes tonsurant și sicoza bărbii, apoi pruritul nervos și pruritul care însoțește prurigo și lichenul; în toate acestea să obțin succese vădite. Intre neoplazme avem cancerul (racul) epitelial al feței, nasului, urechilor, buzelor, limbii, etc., apoi nodulii cicatriciali consecutivi operațiunii tumorilor canceroase ale sânului, în fine sarcomele, toate acestea să micșorează sub influința razelor X și unele să vindecă, afară de cancerul profund. În leucemie prin razele X să micșorează numărul globulelor albe, să mărește acela al globulelor roșii și cantitatea emoglobinei, iar volumul splinei scade simțitor, dar, din nenorocire nu ține mult. Durerile nevralgice faciale, durerile fulgerătoare ale tabeticilor să potolească foarte iute sub influința acestor raze cari au o acțiune analgezică puternică. — *Accidentele* produse de razele Roentgen sunt numeroase, și anume: diferite turburări din partea inimii (intermitențe în bătăi, palpitațiuni) la oameni sănătoși și mai cu seamă turburări din partea nutrițiunii, cum ar fi: inflamațiuni de piele, căderea părului, stricarea unghiilor, ulcerazioni rebele. Astfel fiind trebuie să fim cu mare băgare de seamă când umblăm cu aceste raze și să nu punem pacientul mai aproape de 20 centimetri de tubul lui Crookes, nici să nu-l ținem prea mult timp sub influința razelor lui Roentgen.

RADIU (lat. *radius*). — Să numește astfel

osul din afară al antebrațului, iar osul dinăuntru să chiamă *cubitu* (vezi acest cu-

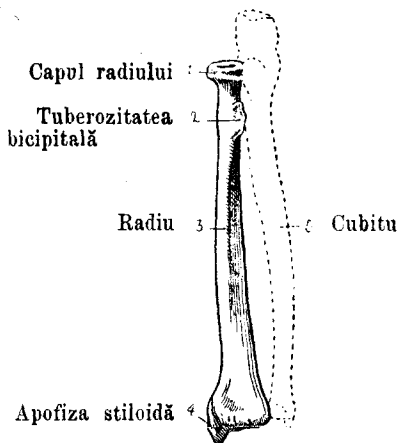

Fig. 232. — Radiu.

vânt), care este mai lung decât radiul. La capătul de sus radiul are o căciuliță care să încheie cu o ridicătură rotundă a osului brațului (humerus); capătul de jos este mai gros și formează o cavitate care primește oasele carpului (arșicile pumnului), constituind cea mai mare parte a articulațiunii pumnului (radio-carpiană).

RADIUMTERAPIE. — Tratamentul boalelor cu *radium*, adecă cu razele emise de acest corp, care reprezintă un izvor de *raze X* mai slabe și mai puțin pătrunzătoare decât acelea date de globul lui Roentgen, dar cari să manipulează mai cu ușurință. Radiul este un metal alcalino-teros care nu s'a izolat până în timpul de față și să întrebuințeze numai sub combinațiunile sale saline: *clorur*, *bromur*, *azotat*, *sulfat*, etc. Aceste săruri de radium pe lângă *căldură* și *lumină* dau în continuu *raze* cari să aseamănă cu acele ale lui Roentgen, cecece a făcut ca și ele să să întrebuințeze în medicină în tratamentul unor boale. Experiențele făcute au probat că razele de radium sunt cu mult mai puțin pătrunzătoare decât acele mai slabe ale lui Roentgen; ele exercită o mare acțiune în suprafață, din care pricină ele să întrebuințeze în tratamentul *leziunilor circumscrise* și *superficiale*, cum sunt: *angiomele*, *cancroidele*, *lupus*, al căror sediu împiedecă întrebuințarea razelor lui Roentgen (pleoape, carunculul lacrimal, urechie, nas, gură, faringe, laringe, ezofag, vagin, rect, etc.). Radiumterapia a dat până acum rezultate bune în *lupus* al feței, în *cancererele epiteliale superficiale* (urechi, nări, pleoape), în *sarcomele feței* (pleoapele de jos, falca de jos), în *nevii vascu-*

lari, în *nicoza limfo-sarcomatoasă*, *stenozele canceroase* ale ezofagului, rectului, *negi*, *actinomicoză*, *cheloid*, *fibrom uterin*, *metrite catarale*, *gușe exoftalmică*, *nevrodermite*, *ulcerațiuni sifilitice* rebele, *iperestezie cutanată* consecutivă zonei zoster, *cancer epitelial* al colului uterin, *ipertrofia glandulară* a buzei, *dermatoze pruriginoase* rebele, etc. Păcat că vulgarizarea acestui tratament nu să poate face decât cu mare greutate din pricină că el coastă foarte scump; cel mai mic aparat coastă 1000 de lei!

RAGADĂ (dela grec. *rhagas*, crepătură, pleznitură). — Să numesc *ragade* mici ulcerăriuni cari să văd în piele și pe mucoasa anală. Ele să arată mai cu seamă la picioare, printre degete, la palme, la nări, la buze. Numele acesta s'a aplicat mai mult la leziuni *sifilitice*, dar astăzi este aproape uitat.

RĂGĂITURI, răgăieli. — Darea afară din stomac a unor gazuri, ori care ar fi de altmintrelea compozițiunea lor. Răgăiturile pot fi sonore, adecă să să audă, sau nu; ele pot să aibă un gust acru, acid (vezi **ACRIMI DE STOMAC**), sau să aibă un miros și un gust de ouă clocite, sau pot să nu aibă nici un gust și nici un miros, dar sunt neplăcute din pricina sgomotului pe care îl produc. Răgăielile provin din cauza unei mistuiri anevoioase (indigestiuni), grele și incomplete, iar dacă ele să fac zilnic și după orice mâncare, atunci este un semn că omul suferă de *dispepsie*. Pentru a scăpa de aceste răgăituri cetitorul va binevoi să caute la articolele: **DISPEPSIE** și **INDIGESTIUNE**.

RĂGUSEALĂ. — Este o turburare a vocii (a glasului) care este acoperită și surdă, provenită din o îngroșare a cordelor vocale sub influința unei inflamații sau aprinderi (vezi **LARINGITĂ** și **VOCE**).

RĂIE (lat. *scabies*). — Iată o boală bine cunoscută și mult simțită de poporul român. Este inspăimântător numărul răioșilor dela țară, unde familii și sate întregi sunt atinse. Chestiunea răiei la sate este una din cele mai grave prin faptul că vindecarea ei pe cât este de ușoară într'un spital sau o familie cu dare de mână (treabă de 3-4 zile), pe atât este de anevoioasă la sate, unde țărani trăiesc într'o stare de necurățenie îngrozitoare ingrămădiți peste măsură în niște căsuțe mici, întunecoase și lipsite de aer, cecece îngreunează foarte mult tratamentul, după cum vom vedea mai la vale. Dar, să vedem mai întâiu ce este

râia. Această boală este produsă prin un mic animal din familia *arachnidelor* (a painjinilor), numit *acarus* sau *sarcoptes scabiei* (*căpușită de râie*), care este așa de mic încât abia să vede cu ochiul liber; el are forma emisferică, este alb-gălbui și are mișcări foarte repezi. Masculul șade în adâncăturile umede ale părții celei mai superficiale a pielii, înăuntrul unor beșicute mici așezate și ele în apropierea șanțurilor locuite de femelă. Aceasta rupe pielea cu fălcile ei și după ce a săpat un fel de tunel (galerie) în piele își depune acolo ouăle și moare. Fiecare femelă face 20-50 ouă, cari în câteva zile ajung la coacere și dau noi acari, cari după 15 zile să reproduc ei însuși tot așa de repede. Doi indivizi, mascul și femelă, pot da naștere în 3 luni la

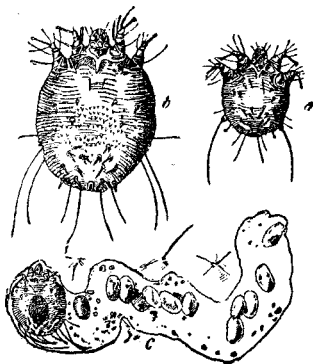

Fig. 233. — Râie.

a. Acaru mascul. b. Acaru femelă. c. Galerie (mult mărite)

un milion și jumătate de indivizi; așa să explică cum de în timp așa de scurt boala să întinde la tot corpul. — Când un animal s'a pus pe mâna omului sau pe altă parte a lui, el începe să-și sape șanțul sau tunelul în piele, în lungime de unul sau doi centimetri; în dreptul acestui tunel omul simte o mâncărime mare care îl silește să să scarpine, ceea ce produce erupțiuni de pete roșii și mici buluțe pline de apă, care scurgându-să să usucă și face coji cări miroasă urât. Locul de predilecție al râiei este acolo unde pielea este mai fină, mai subțire: la mâni printre degete, la palme, la sânuri, la subsuori, la picioare pela degete, sub genunchi, în stîngii, etc. Dacă am deschide cu un ac un tunel, găsim la un capăt al lui animalul sub forma unui punct mic alb-gălbui uneori roșietic, lucitor, moale. — Râia să întinde dela om la om prin atingere mai îndelungată dormire împreună într'un pat sau îmbrăcând, aceleași haine. De altfel râia să află și la câni, la

pisici, cai, boi, oi, etc. dela cari o poate lua și omul. — *Tratamentul.* Înainte de a să cunoaște bine râia vindecarea ei să făcea foarte greu și în timp îndelungat. Astăzi ea să poate vindecă în 3-4 zile sau chiar în câteva ceasuri. Pentru aceasta bolnavul să freacă bine cu săpun ordinar sau dacă avem cu săpun de păcură, negru, care înmoaie pielea și deschide șanțurile prin cari trăiește animalul; apoi face o baie de o jumătate de ceas și după eșirea din baie să unge bolnavul peste tot corpul, afară de cap și față, unde nu să întinde râia nici odată, cu *alifie de pucioasă* (sulf) care să compune din: untură de porc (axonge) 300 grame; pucioasă, 50 gr.; carbonat de potasă, 25 gr., sau cu soluțiunea lui Vlemineckx, compusă din: floare de pucioasă, 100 gr.; calce vie (var nestins), 200 gr.; apă 1000 gr.; să fierbe bine, apoi să lasă să răcească și să decantează în sticle bine închise. În timpul acesta hainele bolnavului sunt puse în un cuptor cald de 80-100° sau în lipsă de acest cuptor să afumă cu pucioasă pentru ca să moară toți paraziții din ele, după care bolnavul să îmbracă. *Tratamentul este cât să poate de simplu dar când te gândești că la țară n'are cine le face acestea, că nu este baie în care să îmbăiezi pe toți membrii familiei, că n'ai cu ce să le cureți rufăria și hainele, și aceasta trebuind să să facă din casă în casă și în tot satul, având în vedere toate acestea nu este de mirare dacă vindecarea râiei la sate este așa de grea, dacă nu chiar imposibilă.* În județul Ilfov s'a făcut aceasta într'un an, ducând o etuvă portativă și luând casă de casă s'au vindecat sate întregi de râie, să înțelege că cu cheltueli foarte mari. *Lucrul acesta ar trebui făcut în toată țara.* Un tratament mai simplu, mai ales că petrol avem în de ajuns este următorul; să să frece dimineața tot corpul bolnavului cu *petrol* ordinar; lăsând astfel corpul până seara, când să va fricțiunea peste tot cu săpun ordinar; în ziua următoare să va repetă același lucru și astfel sa va face trei zile dearândul. Nu trebuie să uităm că avem a face cu petrolul și prin urmare ungerea cu el să să facă la lumina zilei, iar nu seara aproape de luminare și de foc. — La țară să deosebesc 2 feluri: râie curată și râie căprească. Aceasta este cea mai rea și să vindecă cu mult mai greu. Pentru a vindecă râia să face o alifie din iarbă mare, pucioasă și seu de capră, șoriceasă și vin alb; să unge cu ea și apoi să spală cu leșie de ciocălăi, sau să spală bolnavul cu

adul lui; câinii să spală cu zeamă de tun fiert. Să mai spală râia cu rădăcină de stevie fiartă și amestecată cu chișleag și apoi să spală cu leșie.

RAL (lat. *rhonchus*). — Sub numele de *raluri* să înțeleg în medicină tot felul de sgomote anormale (hârcăituri) cari să aud în piept și cari sunt produse de aerul care merge în plămâni în cazurile când omul suferă de bronchită (vezi acest cuvânt), din cauza lichidului care să găsește în cantitate prea mare când bronchiile sunt inflamate. Aceste raluri să găsească și în pneumonie, emfizem, oftică; ele să aud foarte bine când punem urechia pe piept. Nu trebuie să să confunde aceste raluri cu sgomotul sau mai bine zis *horcăitul* omului care *trage să moară* numit *ral tracheal* și care rezultă din trecerea aerului printre mucozitățile (scuipatul) ce să îngrămădesc în gâtul muribunzilor, în urma paraliziei progresive a respirațiunii și care este un semn al *agoniei* (vezi acest cuvânt).

RAMOLISMENT CEREBRAL. — Caută la IMMOIERE DE CREERI.

RANĂ. — Caută la **PLAGĂ** și **ULCER**.

RANĂ TRĂNJILOR. — Caută la **PELAGRĂ**.

RĂNIȚI, RĂNIRI. — De obicei cuvântul de *rănire* să aplică cu înțeles mai restrâns, la o *plagă* (vezi **PLAGĂ**), dar în înțeles mai larg cuvântul *rănire* însemnează o leziune locală care rezultă din o violență exterioară, cu sau fără o soluțiune de continuitate a părților superficiale, a pielii. Prin urmare, *rănilile* cuprind nu numai plăgile, ci și contuziile (loviturile), entorzele și luxațiile (scintirile), fracturile (frânturile de oase), arsurile, etc. De multe ori doctorul este chemat să lumineze justiția asupra naturii și a urmărilor unei răniri și atunci trebuie să să știe că rănilile sunt *ușoare* când ele nu împiedecă pe om de a munci (incapacitate de muncă) mai mult de 20 zile; rănilile sunt *grave* când această incapacitate ține mai mult; rănilile sunt pe deplin sau *complet* vindecabile, sau *incomplet*, după cum ele lasă sau nu lasă după vindecare vr'o turburare în sănătate, sau după cum ele lasă o infirmitate (neputință) temporară sau permanentă. Aceste deosebiri sunt foarte importante, fiindcă numai întemeindu-să pe gravitate și urmările rănililor constatate prin raport medico-legal, tribunalele dau pedepse și daune-interese mai mari sau mai mici. Rănilile pot fi făcute cu *voință* (voluntare) sau prin întâmplare *accident* (accidentale); vezi **ACCIDENTE**. Ori-

cum ar fi făcute, cu intențiune sau fără intențiune, modul lor de producțiune și natura lor variază mult, după cum să poate vedea la cuvintele: **CONTUZIUNE**, **FRACTURĂ**, **PLAGĂ**. — Să vedem acum *cari sunt primele îngrijiri ce să dau răniților*. Când cineva s'a rănit sau este rănit, acasă la el sau în casă particulară, iar nu pe drum, cel dintâiu lucru este de a-l pune pe un scaun, cu picioarele pe un scăunaș, cu spatele sprijinit pe perini, sau, și mai bine, de a-l pune în un pat. Camera să fie aerată și ocupată numai de puține persoane, numai de acelea cari sunt absolut trebuincioase, și aceasta pentru ca rănitul să aibă destul aer și să steie liniștit. Rănitul trebuie desbrăcat cu blândete și pricepere, fără grabă pentru ca să nu îi să mărească suferințele dar nici prea încet ca să nu să obosească. Hainele cari nu să pot desbrăca cu înlesnire să vor tăia pentru ca să micșorăm suferințele rănitului. Dacă curge sânge să va încercă oprirea lui cu apă rece, cu apă cu oțet, cu scrobeală, cu peatră acră, cu perclorur de fier, etc. (vezi **EMORAGIE**). Dacă rănitul este aproape să-și piardă cunoștința sau să leșine să stropește pe față cu apă rece; îi să pune sub nas eter sau amoniac ca să respire, sau îi să dă câteva picături de eter în apă, puțin coniac sau rom. Dacă cumva vedem că un membru (mână sau picior) nu poate face nici o mișcare voluntară, dar este cuprins de trăsărituri sau mișcări produse de greutatea lui, cari produc dureri rănitului, atunci de sigur că acel membru este rupt sau scintit și trebuie să-i aplicăm un aparat provizoriu (vezi **APARATE**). Făcând toate acestea, ca prim ajutor, vom așteptă să vie doctorul care după ce va examină bolnavul îi va hotări un tratament apropiat după felul rănirii. Dacă omul s'a rănit, cu voie sau fără voie, singur sau de un altul, în afară de casa sa, pe drum, atunci primul lucru este să-l ducem acasă; să vedem dară *cum să face transportarea răniților?* Când rănirea este mică, fără importanță, o lovitură sau o plagă mică, lucrul este foarte ușor: îl punem în o trăsură pe cât să poate de bine, caii vor merge încet mai ales când bolnavul are dureri și mișcările îi le măresc. Când însă bolnavul are curgere de sânge sau e gata de a-și perde cunoștința cel mai bun lucru este să alergăm la doctorul cel mai din apropiere, să intrăm într'o farmacie, sau să ne adresăm la vr'un post de ajutor de al asistenței medicale (vezi **AJUTOARE PUBLICE**), pentru ca să să

lege rana, să se oprească sângele, rănitul să-și vie în fire și apoi să-l ducem acasă. Când rănirea este și mai gravă, încât nu numai că bolnavul nu poate merge, dar cea mai mică mișcare îi face dureri mari, cum este la o rană mare, la o ruptură de os sau la o scintire atunci transportarea lui acasă sau la spital trebuie făcută cu o deosebită băgare de seamă, pentru ca să nu se zdruncine partea rănită, și, pentru aceasta cel mai bun mijloc de transport este *targa* (Fig. 279 și 280). Aceasta trebuie să fie lungă de 2-3 metri, să fie acoperită cu perdele, cu bretele la capete și făcută din lemn ușor. În lipsă de targă putem să ne folosim de un fotoliu sau o saltea. Dar mai bună decât chiar și trăsura este targa, în care bolnavul stă întins ca în pat și nu se sdruncină așa tare. Pentru a așeza un bolnav pe targă trebuie mai mulți oameni de ajutor: unul să susție capul și partea de sus a corpului, altul să-l țină de mijloc, alți doi de șolduri și picioare. În cazurile de fractură a coapsei sau a gionatei (gambel), aceasta trebuie să fie așezată pe un plan înclinat așa ca capul bolnavului să fie ceva mai jos decât ea; când rana e la cap sau la piept, ori la pânțele, capul trebuie să fie mai ridicat. În tot cazul transportul trebuie să se facă încet, cu timpuri de odihnă cât se poate mai multe și supraveghind accidente care s'ar putea ivi pe drum. — *Regimul răniților* variază după gravitatea rănirii. În cazurile ușoare de tot, rănitul n'are nevoie să-și schimbe felul traiului. Când însă rănirea este serioasă și s'a chemat doctorul, acesta pe lângă tratament va arăta și regimul. De altfel este știut că astăzi nu se mai supun răniții la regimul aspru de altă dată, care împreună cu rănirea slăbeau mult bolnavul; în timpul de față, îndată ce bolnavul nu are friguri și apetitul îi să deschide îi dăm mâncări hrănitoare, mai ales când stomacul le suportă; câte un mușchiu bun la frigare și câte un vinișor mai bătrânel prinde bine. De altfel, în privința aceasta să va urmă întocmai celor prescrise de doctor.

RANULA, broscuță (franz. *grenouillette*). — Să numește astfel o umflătură care să formează sub limbă, în podeaua gurii, care este un *chist salivar*, adică o pungă plină cu un lichid ca albușul de ou. Pentru a să vindecă să face o înțepătură pentru ca să curgă lichidul, apoi să injectează tinctură de iod; sau prin drenaj, trecând un tub din gură până în afară sub falca de

jos; sau prin tăierea unei părți din chist.

RĂNUNCHIOARĂ. — Caută la SILNIC.

RĂNZĂ. — Caută la STOMAC.

RĂPCIUĞĂ și CĂRTIȚĂ (*Morvă și Farcin, Maliasm acut și cronic*). — Aceste două nume sunt bine cunoscute poporului nostru, și, în realitate, ele nu înfățișează decât una și aceeași boală, produsă prin aceeași otrăvă, prin același *microb* (bacil) descoperit de Babeș și Loeffler. Aceste două numiri ne arată cele două forme ale boalei, și anume: *răpciuga* (morvă, maliasm acut), care își are semnele localizate în aparatul răsufării (respirațiunii) începând dela nas și până la bojoci (plămâni), și *cărțița* (farcin, maliasm cronic), care își are semnele localizate pe piele și în țesutul de desuptul ei. Boala să poate arăta când sub o formă când sub alta, dar de obicei aceste două forme să însotesc, așa că boala poate să

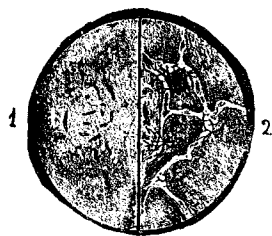

Fig. 234. - **Microbul răpciugei** (1) sau a morvei și **microbul cārțiței** (2) sau a farcinului.

înceapă cu cārțița și să sfârșească cu răpciuga. Această boală, care să mai numește și: *rapin, mucii, troahna cailor* și a *măgarilor*, este foarte otrăvicioasă și provine dela cai și măgari, dela cari să poate întinde la oi, capre, iepuri de casă, pisici, câni și la om. Ea nu scutește decât boul și porcul. Toți caii și oamenii bolnavi mor, căci boala n'are până acum nici un leac, prin urmare cel mai bun lucru este ca să preîntâmpinăm această boală, să facem ca omul să nu să îmbolnăvească de ea. — Omul capătă această boală dela calul bolnav, viu sau mort, deadreptul sau prin lucrurile cari au fost în atingere cu dobitoacele bolnave cum sunt cergile, hamurile, așternutul, nutrețul, etc. Microbul boalei să găsește la calul bolnav în mucii, în puroiul din bube, în bale (salivă), în carne, în sânge și oase, așa că primejdia este foarte mare pentru omul care vine în atingere cu animalul răpciugos sau cu lucrurile purtătoare de molimă mai sus arătate sau pentru acei ce mănâncă carne crudă de cal cum fac Tă-

tarii nostri din Dobrogea. Otrăvirea omului să face prin o sgarietură mică de pe piele, buze, ochi, căptușeala nasului, pe care s'a depus otrava adusă de vânt sau de mână. Din această pricină oamenii cei mai expuși sunt acei cari prin meseria lor sunt în atingere cu caii: vizitii, rânđașii, birjarii, giambașii, soldații, călăreții, sacagii și doctorii de cai. Această boală să întinde cu mare iuțeală dela un cal la altul într'o herghelie sau printre caii armatei cari locuiesc mai mulți într'un grajd; grajdurile hamurilor de asemenea inleznesc întinderea boalei. — Înainte de a merge mai departe să vedem în câteva cuvinte cum să înfățișează această boală la cal. Răpciuga are trei semne: mai multe rănii (bubulițe sparte) pe căptușeala nasului, scurgerea din nas a unor mucii groși și puturoși (*jetagiu*) uneori cu șuvițe de sânge, ghinduri sau gâlci la gât. Cârțița să arată sub forma unor nodulețe sau bolfe în piele cari să sparg și picioarele să umfle. Din rănii să scurge o materie puruoasă foarte otrăvitoare. Aceste semne sunt numai cele din afară, cari să pot vedea și după cari să poate cunoaște boala. Calul răpciugos tușește, răsuflă greu, are fierbințeală și slăbește văzând cu ochii. — Iată acum semnele boalei la om. Oricare ar fi forma sub care are să să înfățișeze boala, răpciugă sau cârțiță, ea începe întotdeauna prin unul din modurile următoare. Dacă otrăvirea omului s'a făcut prin o sgarietură pe care s'a depus otrava, în punctul acela pielea să înroșește, ghindurile din apropiere să umfle și sunt dureroase, apoi sub pielea umflată să face puroiu. Dacă otrăvirea s'a făcut prin ducerea otrăvii în gură de unde a fost înghițită, sau după cum să citează cazuri în cari omul s'a îmbolnăvit bând apă dintr'o găleată din care băuse un cal răpciugos, boala începe ca lingoarea (febra tifoidă) sau ca reumatismul cu fierbințeală, durere de cap, greață, dureri prin încheieturi și altele. După această perioadă dela început boala își ia apoi una din cele două forme ale iei. Când avem a face cu răpciuga, bolnavul are un fel de guturaiu, din nasul lui să scurg niște mucii amestecați cu puroiu și sânge; el tușește și scuipe un fel de flegmă puturoasă și răsuflă greu. Pe față să ivește un fel de pată neagră și acoperită de beșicuțe. Din ochiu să scurg lacrimi pline de puroiu Bolnavul are fierbințeală mare, slăbiciune și aiurează până ce moare. Când avem a face cu cârțița încep a eși pe diferite părți ale cor-

pului niște bolfe sau buboaiie cari coc, să umplu de puroiu și sparg, dând loc la niște rănii urâte, murdare, din cari curge un fel de puroiu puturos și scârbos. Apoi să ivesc niște sgaibe cum ar fi sgaiba de hultoiu (vaccin), sgaibe numeroase, adunate ori împrăștiate, și cari sunt un semn foarte rău, căci moartea să apropie. Afară de acestea să mai arată în jurul încheieturilor, ici și colo, câte o pată neagră. — Boala durează 3 până la 10 zile, iar când nu vine cu furie mare poate să țină 3 până la 4 săptămâni. Mai este o altă formă a boalei numită *cronică*, care poate dura 10 până la 15 luni și bolnavul moare de slăbiciune. În această formă avem bolfe cu puroiu în diferite locuri, cari uneori să deschid și să închid, iar alte ori rămân deschise sub formă de rănii. Bolnavul are guturaiu, mucii, tusă, flegmă, glasul răgușit sau strâns; el simte un fel de arsură pe gât și în fundul gurii; are rănii în gură și la înghițitoare, etc. — *Microbul* răpciugii este aerob și să prezintă sub formă de bastonașe (*bacili*) mici, subțiri, cu extremitățile rotunjite; el să dezvoltă bine pe toate mediurile de cultură, în special pe cartofi. Microbul să află în sângele omului bolnav, în salivă, în urină, sudoare, mușchi, în ganglioni și vase limfatice cu deosebire; nici odată însă el nu s'a găsit în fiere, nici în lapte. Microbul să dezvoltă bine la 38° și culturile rezistă 3-4 luni; căldura mare îi omoară repede, microbii mor în 5 minute la o temperatură de 60-80° și în 2 minute la 100°. — Întru cât privește *tratamentul* am zis la început că această boală nu să vindecă, de oarece până astăzi nu îi s'a găsit leacul; poate că viitoarele cercetări seroterapice să ne aducă vr'o surprindere plăcută! Până în timpul de față tot omul atins de răpciugă trebuie să moară, prin urmare nu ne rămâne decât să luăm toate măsurile pentru a opri întinderea boalei și a da instrucțiuni poporului arătându-i primejdia, învățându-l să cunoască boala și povățuindu-l cum să să ferească de orice atingere cu dobitocul bolnav sau cu lucrurile cari au fost în atingere cu el. De altfel nu trebuie să să uite că boala să poate lua și *de la om la om*. Orice caz de răpciugă, la om sau la animale trebuie adus la cunoștința autorității comunale, care imediat va trimite doctorul să îngrijească de bolnav și pe medicul veterinar ca să viziteze caii bolnavi de răpciugă sau cârțiță; animalele bolnave îndată să vor împuşcă și arde împreună cu pielea și cu toate rămă-

tele lor; animalele bănuite să vor deo-ebi (izolă) făcându-li-să injecțiuni cu *mană*, care este față de bacilul răpciugii ceea ce este tuberculina față de bacilul ofitei, și dacă să va constată că animalul este pe cale de a să îmbolnăvi să va ucide îndată; sub nici un motiv nu să va da voie să să vândă animalele provenite din un loc infectat de răpciugă; să vor inspecta de către veterinari cu multă băgare de seamă caii de pe la târguri și bălciuri, de pe la hanuri, caii birjarilor, căruțașilor, sacagiilor și călăreților, în ori ce timp și în toate localitățile bănuite, distrugându-să cadavrele și întrebându-să toate mijloacele de dezinfecțiune cerute de igienă. Omul bolnav să va izolă îndată și obiectele cu cari a fost și este în atingere să vor arde sau dezinfecțea radical; pereții camerei să vor spoi cu var sau să vor spală cu o soluțiune de acid fenic 5%. Când contagiunea s'a făcut direct, adecă prin o înțepătură sau sgârietură să va arde locul cu fierul roșu, rănile să vor pansă în mod antiseptic (cu iodoform, naftol camforat) sau să vor atinge cu tinctură de iod, iar pe dinăuntru să va da câte 15 până la 25 picături din această tinctură, sau iodure alcaline, sau preparate sulfuroase.

RAPHANUS SATIVUS. — Caută la RIDICHE.

RAPIN. — Caută la RĂPCIUGĂ.

RAPITĂ ALBĂ, RAPITĂ DE MUȘTAR. — Caută la MUȘTAR.

RĂRUNCHIU. — Caută la RINICHIU.

RAS. — Caută la BARBĂ.

RĂS (lat. *risus*). — Omul să deosebește de animale și prin *răs*, care este o însușire pe care natura a dat-o numai omului. Măimuța poate să facă orice grimasuri (strămbături sau schimonosituri); papagalul poate să vorbească; albina și furnica să-și adune cele trebuincioase traiului; cănele să găsească lucrurile pierdute; unele animale pot chiar să plângă; însă nici una din ele nu va fi în stare să râdă. Singur omului îi este dată puterea de a să scutură cu totul de jugul care apasă asupra naturii întregi și de a atinge culmile senine în cari bucuria își dă drumul în ceea ce noi numim *răsul*. De aceea s'a numit omul cu drept cuvânt *fința care poate râde*. Această însușire omenescă trebuie întrebuițată și dezvoltată ca și toate celelalte însușiri, căci dacă nu vom face-o și vom lăsa-o în părăsire este semn că ne lipsește ceva, că să petrece o turburare mare în organismul nostru. Dacă, dimpotrivă, ne folosim de ea, o cultivăm, este semn

vădit că ne simțim bine, că suntem sănătoși. Răsul este una din pornirile cari să dezvoltă mai întâiu la om; copilul râde înainte ca să poată zice vr'un cuvânt. Copilul acesta râde, dar de ce râde el? De nimic sau de tot. În casele în cari părinții sunt tăcuți, serioși, domnește tristețea mormântului; aerul este greu, înăbușitor încât abia te lasă să respiri; toți sufer, și mai ales copiii cei mici, cari încep a să ofili. Doctorii știu bine că bolnavii cei mai greu de vindecat sunt copiii acărora veselie a a fost înăbușită de suferințe fizice sau de persoanele tăcute cari îi îngrijesc, și din această pricină ei recomandă înainte de toate de a face jucării acestor copii, de a le face diferite petreceri mici potrivite vrăstei lor, de a le cântă și dacă este cu putință de a-i pune și pe ei să cânte, de a le povesti tot felul de istorioare plăcute și vesele, cari îi fac bine dispuși, îi fac să râdă. După ce copilul a crescut astfel, el păstrează mult timp sau chiar toată viața această comoară de veselie adunată în etatea primei copilării. În junetă el are multe prilejuri de a să folosi de ea. Ce poate fi mai înălțător de suflet decât vederea unei tinerimi fericite! Aceasta este însăși viața care să desfășoare și să răspândește în valuri de veselie. Omul copt la minte, care a trecut prin grele lupte pentru existență, deși cu greu își descrețește fruntea, are și el trebuință din când în când de a râde, și încă de a râde din toată inima, ceea ce îl însuflețește, îl stimulează și îi dă o nouă putere. Când ești singur nu-ți vine să râzi, și tocmai această lipsă de răs face ca să fie așa de cumplită singurătatea; răsul trebuie să aibă un ecou; este ceva molipsitor care trece dela unul la altul, lucru care nu să poate petrece decât în societate. — De ce râde omul? De toate și de nimic. Aci joacă rolul principal umorul și este foarte greu de numărat toate vorbele și toate situațiunile cari sunt în stare să provoace răsul. Cu toate acestea vom da câteva exemple din cele mai ciudate: dacă mergi după cineva care alunecă și cade îți vine să râzi dacă vezi pe unul alergând pe stradă după pălărie, pe care i-o luase vântul, îți vine să râzi; dacă vezi pe un altul căzând jos când credea că să lasă pe un scaun, îți vine să râzi; dacă oarecine își caută bastonul când deja îl are în mână, nu te poți opri să nu râzi; dacă unul intrând într'o casă ia pe servitoare drept stăpâna casei și o salută ca pe aceasta îți vine să

râzi; alte ori râzi numai când vezi câte o figură care ți să pare comică, sau numai când te gândești la ceva comic; o glumă mică, nevinovată, un cuvânt potrivit, un gest, te pot face să râzi, o mulțime de lucruri și de fapte acărora listă ar fi nesfârșită îți pot provoca râsul. *Omul știe întotdeauna de ce și de cine râde, dar nu știe nici odată pentru ce râde!* — Să vedem cum să face râsul? Agentul de căpetenie al râsului este un mușchiu care să întinde ca o coardă elastică dela umerii obrazilor până la colțurile gurii. Când acest mușchiu să strângă, colțurile gurii să ridice, și în fiecare obraz să formează o gropiță. În acest moment figura este preparată pentru răs, dar încă nu râde decât pe jumătate. Pentru ca râsul să fie complet trebuie să intre și ochii în joc. Mușchii pleoapelor să strâng, sprâncenele să lasă în jos și în jurul ochilor să formează încrețituri. Acești mușchi arată diferența între râsul adevărat și între râsul fățurit. Dar afară de ei mai vine și laringele să contribuie la răs, ai cărui mușchi vibrează nu numai când râde omul cu hohot, ci chiar și când surâde. Râsul poate să fie așa puternic încât să pună în mișcare mușchii umerilor, ai spatelui și ai stomacului. Râsul simulat aparține scenei și puțini sunt artiștii cari pot să imiteze la perfecție râsul adevărat. Râsul nu este întotdeauna expresiunea veseliei. Uneori el poate fi provocat de suferințe fizice; astfel să citează cazul unui bolnav care suferea de limbă și ori de câte ori doctorul său îl ardea cu piatra iadului el era cuprins de un răs convulziv din pricina durerii. La Chinezi veselia să conzideră ca făcând parte din politeță; astfel ei chiar în supărările lor cele mai mari să arată în public răsând. — Râsul are mare influință asupra sănătății. Sofocle a murit într'un acces de răs, iar papa Leon X când a aflat că Francezii au fost goniți din Milan a fost apucat de o bucurie așa de mare încât a murit. Dacă aplicăm râsul cu măsură dreaptă și în anumite cazuri el poate fi un leac bun. Este știut că râsul înleznește respirațiunea, mărește căldura corpului și grăbește mistuirea; astfel din antichitate chiar doctorii au recomandat râsul ca un mijloc de a întreține bunul umor și prin acesta sănătatea. În casele de sănătate să caută ca să să distreze bolnavii prin reprezentațiuni comice cari să-i facă să râdă, ceea ce le face bine. În India să scoate din cânepă *hașișul*, care are însușirea de a face pe om să râdă. Apoi s'a

constatat că extractul de săcară amestecat cu fosfat de sodă face același lucru. O lumină roșie înveselește și deșteaptă gândiri plăcute. Râsul joacă un rol important atât asupra bunei stări a corpului cât și a moralului. După un răs bun suntem mai bine dispuși la lucru și cu sentimente mai bune față de cei ce ne încunjoară. Prin urmare să respectăm râsul ca pe unul din binefăcătorii omenirii.

RĂȘCOVI, răscovi de brad, răscovi de fag. — Caută la CIUPERCI.

RĂȘINĂ. — Caută la REZINĂ.

RĂȘOL. — Carnea de vacă sau de oricare animal, după ce a fiert, obținându-să astfel *bulionul* (vezi acest cuvânt), să numește rasol. Acest rasol, când a fiert prea mult, a pierdut mult din proprietățile sale nutritive, care în bună parte au trecut în bulion sau așa zisa *zeamă de carne*. Pentru aceasta este bine ca omul să mănânce și supa și rasolul, dacă vroește să fie bine hrănit. Rasolul să poată mânca singur, numai cu puțină sare, sau cu muștar ori cu ceapă, sau cu diferite sosuri, de ceapă, de hrean, de agrișe, de coacăze, de crastaveți acri, etc., unele mai gustoase decât altele când sunt bine gătite. De aceea supa cu rasolul constituie o bună hrană, mai ales pentru omul sărac care nu poate să facă lux la mâncare. Dar fiindcă rasolul este cam greu de mistuit, să înțelege dela sine că nu-l vom da la cei cu lipsă de sânge (anemici), la cei slabi, la bolnavi sau convalescenți. La toți aceștia când e vorba să le dăm carne le vom da mai bine câte o friptură bună de mușchi la grătar.

RAȘT. — Caută la IMPALUDISM.

RĂȘTIC. — Caută la GOGOȘI DE RISTIC.

RĂȘUFLARE. — Caută la RESPIRAȚIUNE.

RĂȘUFLĂTOARE. — Caută la LARINGE.

RAȚĂ. — Pentru ca să mănânci carnea de rață trebuie să ai stomac sdravăn, căci ea este grea, grasă și greu de mistuit, nu este așa de bună ca cea de puiu. Astfel fiind nu vom da celor bolnavi de stomac, nici convalescenților carne de rață. Carnea de *rață sălbatică* este mai bună decât cea de rață de casă. Este bine ca să să mănânce carnea de rață *friptă*, iar nu gătită cu legume, *rață pe varză*, care deși este pentru mulți minunată la gust, pentru stomac este în totdeauna grea de mistuit. Cei ce să simt în stare n'au decât s'o mănânce cum le place, însă să nu piardă din vedere cele aci zise și să mănânce puțin.

RATANIA. — Rădăcina diferitelor specii ale arbustului *Krameria* (triandra, ixina, grandifolia, tomentosa) din fam. Poligaleelor. Această rădăcină conține foarte mult *tanin*, care-i dă un gust astringent și puțin amar. Să întrebuințeze în contra diareei (urdinării) rebele, a dizenteriei cronice, în urinarea cu sânge, în curgerile de sânge din mitră (singură sau asociată cu ergotina). Să dă sub formă de infuziune (ceai) din 10 la miie; praf, 1-10 gr.; extract, 50 centigrame până la 5 gr.; sirop, 10-100 gr.; tinctură, 5-20 gr.; tizană din 20 la 100; supozitoare (săpunase) cu 1 gr. de extract. Pe *din afară* în alifie, 10 la 100; clizme (decoct din 10 la 1000 sau extract 5-10 gr.).

RĂȚIN. — Caută la RIGIN.

RĂTUNGIOARĂ. — Caută la SILNIC.

RĂU DE MARE. — Caută la BOALĂ DE MARE.

RĂU DE MUNTE. — Caută la BOALA MUNTILOR.

RĂUL TEATRELOR. — Caută la TEATRU.

REAȚIUNE (dela lat. *re*, care însemnează reciprocitate, dela unul la altul, și *actio*, acțiune, lucrare). — Prin cuvântul *reațiune* să înțelege în medicină efortarea prin care corpul omului să năzuiește a cumpăni influința unui agent la acțiunea căruia a fost supus. Când facem o baie rece, sau un duș rece, fiind sănătoși și în bune condițiuni, simțim mai întâiu un fior în tot corpul și pielea devine palidă, și aceasta din pricină că sângele sub influința frigului fuge din părțile superficiale spre părțile adânci, centrale; dar îndată vitalitatea corpului își reia drepturile și noi simțim o căldură plăcută, pielea să înroșește, din cauză că sângele reîncepe a circula pretutindenea și revine cu mai multă putere în părțile pe cari le-a părăsit; această reluare a circulațiunii, care pentru un moment a fost suspendată, să numește *reațiune*. Această reacțiune trebuie înleznită prin toate mijloacele: mers repede, exercițiu, fricțiuni uscate, etc., pentru ca să nu întârzie a să face, căci șederea prelungită a sângelui în părțile centrale (în creeri, în plămâni, etc.) poate produce *congestiuni* supărătoare. Când această reacțiune să face cu anevoință trebuie să renunțăm la cura de apă rece (vezi BĂI, DUȘ, IDROTERAPIE). Sunt cazuri în cari trebuie să domolim reacțiunea, cum să întâmplă când acțiunea frigului asupra unei părți sau asupra întregului corp s'a simțit prea mult timp și cu mare intensitate așa că întoarcerea repede a sângelui în părțile de unde a lipsit mult timp ar pro-

duce acolo o inflamațiune urmată de gangrenă (vezi CONGELAȚIUNE și DEGERĂTURI). Când microbii pătrund în o parte a corpului acolo să face o reacțiune, adecă să adună un număr mai mare de globule albe de ale sângelui (fagocite) cari mănâncă microbii. O boală își face evoluțiunea după cum reacțiunea organismului este sau nu îndestulătoare.

RECĂDERE, întoarcere, reîntoarcere de boală (lat. *morbi reversio*). — Reîntoarcerea unei stări morbide care era pe cale de a dispărea. Românul zice: *Va întors boala*, ceea ce nu trebuie să să confunde cu *recidiva* (vezi acest cuvânt).

RECEPTIVITATE. — Caută la MICROBI.

RECIDIVĂ (lat. *recidivus*, care reîncepe). — Contrar de ceea ce să întâmplă la *recădere* (vezi acest cuvânt), *recidiva* este repetarea unei boale determinate, care să produce astfel de mai multe ori cu toate semnele și leziunile ei proprii.

RECONSTITUANTE. — Caută la TONICE.

RECRUDESCENȚĂ (dela lat. *re*, care însemnează repetiție, reduplicațiune, și *crudescere* a deveni violent). — Reaparitiunea unor semne ale boalei cu intenzitate după o perioadă de remisiune.

RECT (dela lat. *rectum*, drept). — Partea din urmă a mașului gros (vezi INTESTIN), care să scoboară pe dinaintea osului crucii (sacru), dela articulațiunea acelu os cu cea din urmă vertebră până la *anus* (șezut). — Intre *boalele* rectului avem *căderea* lui sau *prolapsul anal*, în limba poporului *eșirea șezutului*. Această boală să arată la bătrâni și la copii, având mai multe *cauze*: scremetele, constipațiunea (incuietura), diarea (urdinarea), emoroziile (trânjii), tusa chintoasă, efortările violente, etc. La început șezutul eșit să poate pune la loc cu înleznire, mai târziu însă el nu mai intră și atunci să inflamează, să rănește și este foarte dureros. *Tratament*. Șezutul să va introduce cu degetele ori decâte ori a eșit iar pentru ca să nu mai iasă să vor face clizme și spălături cu apă rece și cu substanțe *astringente* (vezi acest cuvânt), cu decoctiune de ratania. La copiii mici să va introduce în șezut niște cornuri de sticlă lungi de 7 centimetri și groase la bază de 3 centimetri, învelite cu tifon iodoformat, după fiecare eșire afară cu scaunul; vindecarea să obține repede. Când nu este alt chip de vindecare să va face *operațiune*, adică să va tăia toată partea eșită afară. — *Inflamațiunea* sau *aprinderea rectului* să numește *rectită*, care are drept cauze; o in-

flamațiune a mațului gros, trânjii, crepăturile și plezniturile șezutului, viermișorii (oxiurii), întrebuintărea prea deasă a clizmelor, a săpunașelor, a purgativelor, etc. In forma *acută* bolnavul simte greutate la șezut, dureri, are constipație, scremete și scaune dureroase, uneori cu sânge. *Tratamentul* constă în băi de șezut, clizme cu ceaiu de nalbă și un decoct de frunze de nuc.

REDUCȚIUNE (lat. *reductio*, dela *reducere*, a aduce la loc). — Operațiune care constă în a pune la locul său un os scrintit sau viscer erniat, cum să întâmplă la o *ernie* (surpătură), când să introduce în pânțecă mațul eșit.

REFLEX (lat. *reflexus*). — Act inconștient pe care îl poruncește măduva spinării fără ca să intervie voința.

REGIM (lat. *regimen*, dela *regere*, a guvernă a cărmui). — Prin cuvântul *regim* să înțelege rânduiala la mâncare în tot timpul boalei până la vindecare. Vom aminti în acest articol poruncile igienii cu privire la alimentațiunea (hrănirea) omului sănătos și a omului bolnav, căci nu este de ajuns ca să mâncăm, ci trebuie să știm cum și ce trebuie să mâncăm. Regimul alimentar al omului sănătos trebuie să să compue din alimente de calitate bună, ușor de mistuit și în cantitate potrivită; mâncarea să să facă la ceasuri regulate, iar mesele să fie depărtate unele de altele cu socoteală, la intervale suficiente; apoi alimentele trebuie alese în așa fel încât ele să repare toate pierderile corpului, să fie întocmite în așa fel încât ele să cuprindă toate elementele trebuincioase organismului sub un volum potrivit, având în vedere vârsta, sexul, obiceiurile, condițiunile sociale, anotimpurile, climatul, etc. Pentru toate acestea cetitorul va afla îndrumare în articolele: *Alimente și Alimentațiune, Băuturi și Mese*. Intru cât privește regimul omului bolnav cetitorul îl va afla la fiecare boală pe care va găsi-o descrișă la locul ei și la cuvântul *dietă* (vezi BOALĂ, CONVALESCENȚĂ, FEBRĂ GRAVELĂ, GUTĂ, OBEZITATE, RĂNIȚI etc.). In unele cazuri trebuie să să prescrie un regim zis *excluziv*, adică compus din un singur fel de aliment, cum este *regimul lactat* (vezi LAPTE), sau *regimul animal* (vezi CARNE), sau *regimul vegetal* (vezi VEGETARIANISM). In alte cazuri pentru a întări bolnavul trebuie să-i prescriem un *regim alimentar* asociat cu un *regim medicamentos*, adică un *regim substanțial, tonic, reconstituant, fortifiant* (vezi TONIC).

REGIM LACTAT. — Caută la LAPTE.

REGLISĂ. — Caută la LEMN DULCE.

REGULE. — Caută la MENSTRUATIUNE.

REMIEDIU (lat. *remedium*). — Ori ce mijloc care este în stare să îmbunătățească starea sănătății. Pe vremea lui Ludovic XV să dădea numele de *remediu* clizmelor (clistirelor), de cari să făcea un mare abuz. Caută și la MEDICAMENT.

REMISIUNE (lat. *remissio*, dela *remittere*, a suspenda, a micșora, a face să înceteze). — Scăderea sau micșorarea temporară a simptomelor unei boale. In special să numește *remisiune* perioada unei febre *remittente* în care scade febra.

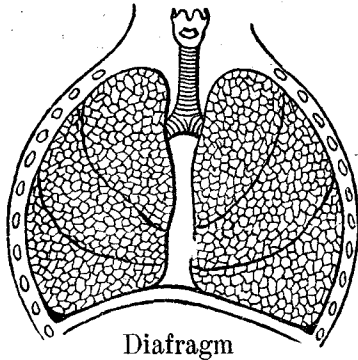
REMITENT (lat. *remittens*, dela *remittere*, a suspenda, a slăbi, a micșora, a face să înceteze). — Care are *remisiuni* (vezi acest cuvânt), de exemplu *febră remitentă* (vezi FEBRĂ).

REPAUS. — Caută la FATIGĂ și SOMN.

RESORCINĂ. — Să prezintă sub formă de prizme romboidale incolore, cari să topesc la 119°; solubilă în apă, alcool și eter. Să întrebuintează pe *dinafară* în boale de piele (acnee, eczemă, cuperoză, ulcere), în soluțiune apoasă (1-4 gr. la 100) sau alcoolică (10-25 la 100) sau în alifie (10-20 gr. la 100 gr. vaselină); iar pe *dinăuntru* să dă în tusă măgărească și ca antifebril, 2-4 grame.

RESPIRAȚIUNE (lat. *respiratio*, *răsuflare*). — Sângele pe care îl trimete *inima* în *plămâni* este *negru*, încărcat cu *acid carbonic*, iar după ce a venit în atingere cu aerul atmosferic el să încarcă cu *oxigen*, în locul acidului carbonic pe care îl dă afară, și devine *rosu*, ducându-să astfel din nou în inimă, care apoi îl trimete în tot corpul (vezi CORD și CIRCULAȚIUNE). Această funcțiune fiziologică așa de importantă să numește *respirațiune* sau *răsuflare*. Să vedem mai întâiu cari sunt *organele* respirațiunii. Aerul atmosferic pătrunde prin nas sau gură în *faringe*, trece în *laringe*, apoi în *trachee*, care să desparte în două *bronhii*. Acestea să duc fiecare în câte un *plămân*, unde să ramifică într'o mulțime foarte mare de canale din ce în ce mai mici, *bronchiole*, cari să sfârșesc fiecare într'un fel de săculeț, *veziculă pulmonară*, cari formează grupuri, *lobuli pulmonari* (vezi PLĂMÂN). Plămânul este format din aglomerațiunea acestor *bobuli*. Trei sferturi din suprafața *veziculelor* pulmonare suut acoperite de *capilare sangvine*. Cantitatea de sânge care trece prin plămâni în 24 ore este de 20000

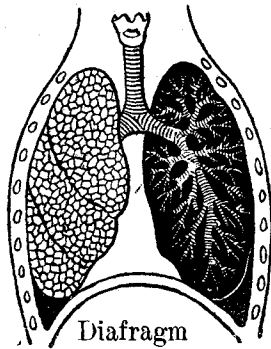
litri. Mucoasa (căptușala) arborelui aerian este acoperită de *cili vibratili*, cari aruncă afară mucozitățile și praful (*scuipatul*). Iată cum să face *respirațiunea*: sângele vine în plămâni împins de inimă, iar aerul atmosferic este atras înăuntru prin un fel de gol (vid) care să produce în piept în minutul în care pareții lui să depărtează unul de altul și cavitatea pieptului să lărgeste; acest timp să chiamă *inspirațiune*,

Diafragm

Fig. 235. — Plămâni în timpul inspirațiunii.

adecă tragerea aerului înăuntru; apoi aerul iese afară prin strângerea pieptului, care să face mulțumită mușchilor așezați între coaste (intercostali) și mușchiului care desparte pieptul de pânțec (*diafragm, paiaengen*); acest timp să numește *expira-*

Diafragm

Fig. 236. — Plămâni în timpul expirațiunii.

țiune, adecă darea aerului afară din plămâni. Cantitatea aerului *inspirat*, apoi *expirat*, este cam de o jumătate de litru; ea poate să se ridice în timpul exercițiului la 3 litri și jumătate; plămâni conțin 5 litri de aer, de unde rezultă că nu tot aerul să modifice ori cât de mari ar fi mișcările respiratoare; aerul care nu să schimbe să chiamă *aer rezidual* și cu cât el

este în mai mică cantitate cu atât și transformățiunile țesuturilor sunt mai complete. Aerul expirat este foarte mult schimbat în raport cu cel inspirat; el este bogat în acid carbonic (4.5 la 100) și foarte sărac în oxigen (14.5 la 100), pe câtă vreme cel inspirat n'are decât urme de acid carbonic și 21 la 100 de oxigen. În plămâni să fac următoarele schimbări: globulele roșii absorb oxigenul, care formează cu o materie conținută în aceste globule, *emoglobina*, o compozițiune numită *oxi-emoglobina*, a cărui oxigen să pierde pe măsura în care sângele străbate țesuturile. În același timp acidul carbonic, care rezultă din arderile ce să fac în țesuturi sub acțiunea oxigenului, este absorbit de serul sângelui, unde el să asociază cu soda pentru a formă bicarbonate, cari la nivelul suprafeții pulmonare să desdoiesc și lasă să se degageze acidul carbonic. Aerul expirat, care să mai numește și *alenă* (vezi acest cuvânt), pe lângă acidul carbonic mai cuprinde și o materie vătămătoare, *o ptomaină*, ceea ce face ca această alenă să fie foarte primejdioasă pentru oamnei cari o respiră, producând diferite accidente (vezi AER CONFINAT); prin urmare aerul trebuie priment în conținut, având în vedere că pentru aceasta trebuie 10.000 litri de aer pentru o oră. — *Mișcările respiratoare* (inspirațiunea și expirațiunea) să vad foarte bine chiar și când omul este îmbrăcat și să pot numără cu înleznire. În stare de sănătate, ele sunt în număr de 16-18 pe minut la adult, de 20 la 15 ani, de 25 la 2 ani, de 35 în primul an, întocmai ca și bătăile inimii (pulsul) cari sunt cu atât mai multe cu cât omul este mai tânăr. Mișcările respiratoare, oricare ar fi vrâsta omului să fac în aceeași întindere (cu aceeași amploare), cu ușurință și să însoțească de un murmur dulce, ușor, care să aude foarte bine când punem urechia pe pieptul cuiva, și care murmur să deosebească foarte lezne de *raluri* (vezi acest cuvânt). În stare de boală respirațiunea este sgomotoasă, sacadată (smăcită), inegală și mai iute decât în stare normală, murmurul să aude din depărtare, mișcările respiratoare sunt anevoioase, să fac cu greutate, așa că pieptul să ridice cu putere și câte odată chiar să oprească în mișcarea sa; numărul respirațiunilor crește mult, de 2 ori și poate și mai mult decât în stare obicinuită așa că respirațiunea devine penibilă (*dispenie*) și în același timp turbură și funcțiunea inimii, care trebuie să bată cu mult mai iute (palpitațiuni). — Pentru a întări

plămâni să recomandă așa numita *gimnastică respiratoare*, care constă în niște exerciții cari au de scop să activeze (să iuțească) arderile, să mărească câmpul respirator (pulmonar), să deie afară aerul rezidual. Această gimnastică, pusă în practică pe scară mare în Svedia, să face în următorul mod: bolnavul șade în nemișcare, iar altă persoană stă în picioare înapoia lui, dându-i un punct de sprijin, și îi apucă brațele, pe deasupra sau pe de desubt, ridicându-le în sus; în acest timp bolnavul inspiră adânc, apoi persoana în chestie îi lasă brațele în jos; expirațiunea este simultană. Aceasta să repetă mai de multe ori. — Omul este bine să respire numai prin nas, care curăță și încălzește aerul; să nu respire pe gură.

RESPIRAȚIUNE ARTIFICIALĂ. — Caută la **ASFIXIE**.

RETENȚIUNEA URINEI, oprirea udului. — Caută la **URINĂ**.

RETINĂ și RETINITĂ. — Caută la **OCHIU**.

RETINOL, rosinol. — Idrocarbur complex care provine din distilațiunea uscată al colofonului (Ulei de rezină). Să întrebuințează *extern* ca antiseptic (tamponare în contra vaginitei blenoragice); iar pe *dinăuntru* să dă în capsule de câte 25 centigrame (6-12 pe zi) în contra blenoragiei (sculamentului).

RETIRADĂ. — Caută la **LATRINĂ**.

RETROVERSIUNE. — Caută la **MITRĂ**.

REUMATINĂ, salicilat de salochinină. — Lichid puțin solubil în apă. Să dă ca analgezic și mai cu seamă în contra reumatismului muscular și articular acut, fără să provoace sudori mari: 2-6 grame pe zi după etate, în prafuri, buline sau în o poțiune.

REUMATISM (grec. *rheumatismos*, dela *rheum*, fluxiune, îngrămădire de umori în o parte oarecare a corpului). — Despre puține boale auzim vorbindu-se așa de mult ca de *reumatism*. În adevăr, multă lume suferă de această boală la noi unde iarna, adică frigul și umezeala, ține aproape șase luni pe an; rar om să găsește să nu-l doară sau să nu-l fi durut vr'o încheietură sau vr'un mușchiu. Reumatismul este o boală generală constituțională vecină cu *guta*, care este caracterizată prin fenomene de fluxiune la o articulațiune (încheietură), la un mușchiu; un nerv, un organ intern, însoțită de o durere vie. Mai des să observă reumatismul la încheieturi, *reumatism articular*, care are două forme: *acută* și *cronică*. Cauza cea

mai obicinuită a reumatismului este frigul și umezeala (răceala), cari lucrează cu mai multă sau mai puțină putere asupra unei persoane, după cum ea este sau nu predispusă prin ereditate sau prin temperamentul său propriu. Intru cât privește ereditatea, părinții au putut să suferă de reumatism sau de vr'o altă boală, din marea familie a *artritisului* (vezi acest cuvânt). Reumatismul acut atinge de obicei etatea de 15-30 ani, iar reumatismul cronic nodos mai mult etatea de 40-50 ani. Femeile par a fi mai predispușe la această boală; de asemenea și cei cari trăiesc în mizerie (sărăcie). Drept cauză determinantă s'au învinovățit de către unii *microbii*, dar până acum nu să cunoaște microbul reumatismului. — *Reumatismul articular acut*, numit în popor *întunchindătură* (vezi acest cuvânt). — Acest reumatism începe de obicei prin o indispozițiune generală, fiori, febră (căldură) mare; urina are o culoare închisă și formează un depozit roșu cărămiziu. După 24 sau 48 ore o încheietură sau mai multe devin *dureroase*, mai calde ca de obicei și ca cele rămase sănătoase, să *umflă* și pielea să înroșește. Durerea este foarte vie și umflătura este mai mult sau mai puțin mare, întinzându-se la teciile tendinoase și pungile seroase din vecinătate. Încheieturile mari sunt prinse de obicei în ordinea următoare: genunchi, glezne, coate, umeri, pumni; iar încheieturile mici ale mânilor, picioarelor, fălcilor, vertebrelor sunt prinse mai rar, contrar de ceace să întâmplă în *gută* (vezi acest cuvânt). Reumatismul poate de altfel să facă ocolul corpului, mergând dela încheietură la încheietură, până ce le cuprinde pe toate, așa că nenorocitul bolnav nu să mai poate dă jos din pat. Reumatismul articular acut vine prin atacuri, cari să pot repetă. Durata unui atac variază între 2-6-8 săptămâni (copleșirea încheieturilor mici este întotdeauna un semn de durată lungă). Fie care încheietură să vindecă în câteva zile, dar poate fi apucată din nou. În marea majoritate a cazurilor reumatismul să vindecă, afară numai de cazul când să ivesc complicațiuni, cari din nenorocire sunt multe și unele foarte grave. Intre acestea avem accidentele din partea creierului: *reumatism cerebral*, care să termină de obicei prin moarte; din partea inimii: *endocardită*, care de asemenea este mai întotdeauna incurabilă; din partea plămânilor: *fluxiune, pneumonie, pleurezie*; din partea rinichilor: *albuminurie, nefrită*; din partea beșicii: *cistită*;

apoi mai putem avea: *angină, coree, diaree, eritem, purpura*. Tocmai din cauza acestor multe și grave complicațiuni reumatismul articular trebuie tratat cu cea mai mare atențiune și energie. *Tratament*. Nici o boală nu este asupra căreia tratamentul să aibă o mai mare acțiune ca asupra reumatismului articular. Acest tratament este bazat pe *salicilatul de sodă*, acărui specificitate este curat fiziologică, care nu să poate compară cu aceea a mercurului și a chininei. Acțiunea așa de repede a salicilatului dă unor bolnavi o siguranță înșelătoare, care însă nu trebuie să înșele și pe doctor, al cărui ochiu poate să prevadă din vreme complicațiunile cari să pot ivi și să le trateze la timp până ce nu devin incurabile. Numai doctorul poate să știe primejdia la care reumatismul, chiar și când el are o înfățișare ușoară, expune un bolnav, fiindcă el lovește la inimă. Bolnavul va fi pus în repausul cel mai absolut posibil, adecă în pat și la regim de la lapte îndulcit din când în când cu puțină supă; regimul de lapte va constă în 2-3 litri pe zi. *Salicilatul de sodă* va fi presris în doză maximă de 50 centigrame de fiecare an la copii, în doză de 4 până la 8 grame la adulți, fie în buline de câte 50 centigrame, fie în poțiuni, însă întotdeauna în doze fracționate și pe timpul de 24 de ore. Când să ia în buline trebuie ca după fiecare doză să beie o cantitate suficientă de apă, să va dă câte unul la fiecare oră. Salicilatul să poate dă în poțiune socotindu-să 50 centigrame de fiecare lingură, de exemplu: salicilat de sodă, 6 gr; apă distilată, 160 gr; sirop de mentă, 20 gr; din care să va luă la fiecare ceas câte o lingură, și după fiecare lingură să va bea ceva, apă simplă sau apă de Vichy. Salicilatul să mai poate prescrie în prafuri, pe cari le va luă bolnavul topindu-le în apă de Vichy sau de Vals; nu să va luă salicilatul nici cu vin; nici cu limonadă de lămâie, nici chiar cu rom. Salicilatul trebuie luat și în timpul nopții, dacă nu la fiecare oră, la 2 sau 3 ore. Pe dinafară să poate întrebuință *salicilatul de metil* și în acest caz să mai poate reduce doza de salicilat de sodă; să vor face ungeri pe încheieturile cele mai dure-roase, apoi să vor acoperi cu vară și gutapercă; unii bolnavi nu pot suferi mirosul acestui medicament. Salicilatul de sodă nu să poate dă la bolnavi cari sufer de rinichi (nefrită cronică), la cei ce sufer de boală de inimă în grad înaintat; la femeile însărcinate. Când bolnavul nu poate suportă salicilatul de sodă din pricina văjiiturilor

de urechi și a durerilor de stomac, să va dă în locul lui *aspirină*, 2-3 grame în buline de câte 50 centigrame, salofenul, salipirina, citrofenul (2-4 gr.). La femeile însărcinate să poate dă antipirina, 2-3 grame, în 4 sau 6 doze. La cei ce sufer de rinichi să va dă benzoatul de sodă, citratul de sodă sau acidul citric în aceleași doze. La sfirșitul reumatismului să va prescrie masaj, ungeri cu tinctură de iod și la trebuință puncte de foc sau vezicători, dând pe dinăuntru preparatele fieruginoase, în special iodurul de fier, în contra anemiei. — *Reumatismul articular cronic*. Acesta urmează reumatismului articular acut rău tratat, sau el să arată dela început sub forma sa înceată. Semnele lui sunt aceleași ca și ale celui acut însă ale lui sunt mai atenuate și să prelungese mai multe săptămâni sau luni, cu intreruperi mai mult sau mai puțin lungi. Încheieturile sunt umflate și cam înțepenite, puțin dureroase la repaus, numai la mișcări sunt supărătoare; bolnavul are perioade liniștite, urmate de perioade rele în mod spontan sau sub influința frigului; nu este febră; cu timpul pofta de mâncare să pierde, apoi somnul devine din ce în ce mai agitat și mai puțin, mișcările devin mai greoaie, bolnavul slăbește. Alteori să prind încheieturile cele mici, dela degetele mânilor și picioarelor, cari să umflă și produc dureri mai ales noaptea, prezentând cu timpul un fel de noduri caracteristice, cari au făcut să îi să dea numele de *reumatism nodos*; încheieturile încep a să strămbă într'o parte sau în alta, a să diformă, a să dizlocă; mișcările lor devin din ce în ce mai greoaie și fac să să audă niște scârțăituri (cracmente) cari seamănă cu cele produse de nuci când să apasă unele contra altora. În fine, întreaga mână să diformează luând o înfățișare caracteristică. Boala înaintează fără încetare, fără intrerupere sau cu perioade de ameliorare foarte scurte. Acest reumatism să arată mai cu seamă la femeile trecute de 50 ani. *Tratament*. În perioada de la început (faza acută), tratamentul va fi întocmai ca la reumatismul articular acut, având ca bază salicilatul de sodă. În perioada a doua (faza cronică) tratamentul va constă în *iodur de potasiu*, de sodiu sau de litiu, în doză de 2-4 gr. pe zi; dat timp îndelungat, sau tinctură de iod (30 picături pe zi la adulți, 6-10 picături la copii de 5-10 ani); tot la 15-20 zile să va intrerupe iodul pentru 5-8 zile. În caz de intoleranță să va dă iodur de amidon, care poate fi dat până

la 40 gr. pe zi; iodipină, 1 linguriță de 2-3 ori pe zi; iodon Robin, 15-25 picături de 2 ori pe zi. Să vor prescrie preparatele arsenicale pe dinăuntru: licoarea Fowler, 5-15 picături pe zi, 21 zile în fiecare lună; băi arsenicale calde de 35° punând în baie 2-10 gr. arseniat de sodă și 200-300 gr. subcarbonat de sodă, la cei slabi să poate adăuga în baie și sare (clorur de sodiu), 5 chilograme; uneori să poate pune ficat de pucioasă (polisulfur de sodă), 100-150 gr. Preparatele fierugiñoase, în special siropul de iodur de fier; untură de pește, fricțiuni uscate, alcoolice, terebintinate. Băile minerale naturale: *Govora*, *Lacul sărat*, *Techir-Ghiol* sunt cele mai bune în reumatismul articular cronic, apoi *Monteoru-Sărata*, *Pucioasa*, *Vulcana*, *Oglinzi*, de asemenea dau rezultate bune. — **Reumatismul muscular și nervos.** Reumatismul de mușchi să arată de preferință în mușchii cei mari, în șale, când să numește *lumbago* (vezi acest cuvânt). Când să arată în alți mușchi tratamentul este același.

REVACCINARE. — Caută la VACCINARE.

REVENT, *rabarbură*, *rubarbă* (*Rheum officinale*, fam. Polygonaceelor). — Plantă erbacee mare și frumoasă, originară din Tibet, a cărei rădăcină este galbină roșietică, are

Fig. 237. — Revent.

un gust foarte amar, văpșește saliva în galbin portocaliu și conține acid galic, acid tanic, acid *crizofanic*, oxalat de calce și un principiu purgativ. În doză mică reventul deschide pofta de mâncare, stimulează tubul digestiv, înleznește mistuirea și întreține libertatea pântecului (șșirea afară). În doză mai mare el este purgativ fără ca să irite mațele și face foarte puține dureri; să recomandă la cei ce sufer de dispepsie, la cei ce simt o greutate după mâncare fără ca să aibă dureri, la cei ce sufer de constipațiune obicinuită. Să întrebuințeze sub formă de praf, 30 până la 60 centigrame ca tonic, 1-4 grame și mai mult ca purgativ;

electuar catolic (Codex), 6-20 gr.; extract, 10-50 centigrame; macerațiune (plămădeală), 10 la 1000; sirop simplu, 10-50 gr.; sirop compus, 10-50 gr.; tăblițe, de câte 5 centigrame; tinctură, 5-10 gr.; tizănă, 5 la 1000; vin, 10-20 gr. ca stomachic, 20-60 gr. ca laxativ.

REVULZIUNE (lat. *revulsio*, dela *revellere*, a scoate cu putere), *revulzive*. — Revulziunea este o formă de tratament care constă în a irită prin ajutorul unor medicamente, numite *revulzive*, o parte a corpului mai mult sau mai puțin depărtată de locul bolnav (inflamat), cu scopul de a atrage sângele și celelalte umori cari s'au îngrămădit în organul bolnav. În practică *revulziune* și *derivațiune* însemnează acelaș lucru așa că medicamentele *revulzive* să confundă cu cele *derivative* (vezi acest cuvânt). Intre *revulzive* să numără: muștarul, băile de picioare calde, simple sau cu muștar, luarea de sânge, tinctură de iod, vezicătoarele.

REZECCIUNE (lat. *resectio*, dela *resecare*, a tăia). — Operațiune care constă în a tăia și a scoate o parte dintr'un os, sau unul ori mai multe oase întregi, păstrând părțile moi din jurul lor.

REZĂCHIE, REZĂCHIE SĂLBATICĂ. — Caută la AGRIS.

REZINĂ (lat. *resina*), *rășină*. — Să dă acest nume la niște produse naturale compuse din oxigen, idrogen și carbon, cari să află în scoarța și fructele unui mare număr de plante, unde să găsească asociate cu esențe volatile și de unde să scurg în mod spontan (dela sine), sau prin tăieturi făcute de mâna omului. Rezinele sunt substanțe semi-lichide, groase, viscoase și adeseori inflamabile; multe din ele să întrebuințeze în medicină: unele sunt stimulente, ca *esența de terbenină*, etc., cari să dau pe dinăuntru sau pe dinafară pentru a produce o excitațiune cu scopul de a vindeca o boală; altele sunt purgative, cum sunt: *jalapa*, *scamonea*, etc. (vezi aceste cuvinte).

REZOLUȚIUNE și REZOLUTIVE. — Prin cuvântul *rezoluțiune* să înțelege întoarcerea la stare normală a unui țăsut bolnav, prin rezorbirea interstițială a oricărei materii organice, lichidă sau solidă, infiltrată, cu sau fără inflamațiune, în acel țăsut și producând acolo o ingurgitare (astupare). Medicamente și mijloace *rezolutive* să numesc acele cari produc acest rezultat: purgativele, diureticele, antiflogisticele, irito-alterantele (preparatele cu iod, iodurul de potasiu, cu arsenic, etc.), lăsarea de sânge din vine, lipi-

torile, ventuzele cu sânge, vezicătorile, cataplazmele, revulzivele, tonicele excitante, astringentele, aplicațiunea de gheață, masajul, compresiunea, pozițiunea membrelor, etc.

REZURPTIUNE (lat. *resorptio*). — Prin acest cuvânt să înțelege disparițiunea unui lichid revărsat într'un țăsut sau o cavitate și ale cărui elemente sunt luate de circulațiune.

RHAMNUS CATHARTICA. — Caută la NERPRUN.

RHAMNUS PURSHIANA. — Caută la CASCARA SAGRADA.

RHEUM OFFICINALE. — Caută la REVENT.

RIBES GROSSULARIA. — Caută la AGRİȘ.

RIBES NIGRUM. — Caută STRUGURI NEGRI.

RIBES RUBRUM. — Caută la COACĂZĂ.

RICIN, rășin, căpușe (*Ricinus communis*, fam. Euforbiaceelor). — Plantă arbores-

de ricină), să întrebuințează foarte mult în medicină ca *purgativ*, în China să întrebuințează ca oleu alimentar. *Untul de ricină* este un purgativ foarte bun și să dă în doză de o jumătate de linguriță la copiii nou-născuți, o linguriță la copii până la etatea de 3 luni, o jumătate de lingură la copii de 1 an, o lingură la copii până la 5 ani, iar la adulți 2-3 linguri (30-40 gr.). *Untul de ricină* are însă un cusur, gustul său rău, care câte odată provoacă greață și chiar vărsături, din care pricină să întrebuințează în diferite forme pentru a-i mască gustul. Astfel untul de ricină, când nu să poate luă singur, să va dă în bulion fără grăsime și cald, în o ceașcă de cafea neagră sau de ceaiu, în lapte, în zamă de varză, într'un lichior alcoolic sau aromatic, sau cu zamă de lămâie, sau mai bine cu

Fig. 238. — Ricin

1. Floare.

2. Sămânță.

centă, originară din Africa, unde ajunge la o înălțime de 10-12 metri, având portul unui adevărat arbore, care s'a introdus în Europa și să cultivă mai mult ca plantă ornamentală (Iulie-August). Sămânțele acestei plante, de mărimea boabelor de fasole, cu pete roșii, luate cu lapte, sub formă de infuziune (ceaiu), în număr de 5-6, constituie un purgativ drastic, iar dacă să iau mai multe produc iritațiunea și chiar ulceratiunea mațelor, ceea ce poate avea urmări grave, pentru care să recomandă mare băgare de seamă. Oleul extras din sămânțele de ricin, *oleum ricinus* (unt

zamá de portocale, și iată cum: să imparte zama dela o portocală în două păhare, să va turnă în unul din aceste păhare oleul de ricin, apoi să va turnă peste el zama de portocală din celalt păhar, bându-să repede, așa că untul de ricină trecând prin gură încunjurat de zama de portocală nu lăsă nici un gust rău. Același lucru să face cu zama unei lămâi, când n'avem portocală. Untul de ricin să mai dă și în capsule gelatinoase, dar în acest caz este bine ca bolnavul îndată ce a înghițit capsulele să beie o ceașcă de zamă de carne, pentru ca ele să să topească mai iute.

RIDICHE, arape, aripane, rădiche (*Raphanus sativus*, fam. Cruciferelor). — Plantă erbacee cu rădăcina cărnoasă, foarte umflată, originară din Azia, care să cultivă mult ca plantă alimentară (Maiu-Iunie). Prin cultură s'a obținut mai multe varietăți dintre cari menționăm: *ridichea neagră* cu rădăcinele mari cărnoase, lungurețe sau rotunde, cu coaja neagră; *ridichile de lună*, cu rădăcinele mici, cărnoase, rotunde sau lungurețe, cu coaja albă, roșie, violetă sau negricioasă. Ridichile de lună au un gust înepător care atâță pofta de mâncare; când sunt fragede și tinere sunt mai ușor de suportat de stomac cu condițiune însă ca să nu să mănânce în cantitate mare; cu toate acestea, cei cari au răgâituri acre și dureri de stomac să nu le mănânce de loc. Ridichile negre sunt și mai greu de mistuit și prin urmare să nu le mănânce decât cei ce au stomac tare, dar și aceia în mică cantitate și rar.

RIGIDITATE. — *Rigiditate cadaverică*. Înțepenirea mușchilor după moarte (vezi acest cuvânt).

RIGOLLOT. — Caută la MUȘTAR.

RINICHIU, rărunchi, (lat. *ren*, grec. *nephros*). — Rinichii sunt organe glandulare cari secretă urina (udul, și atul). Ei sunt în număr de doi și sunt așezați în pân-

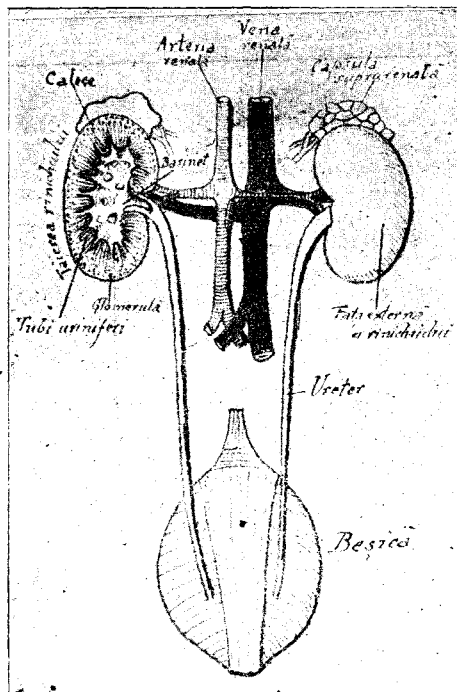

Fig. 239. — Rinichi, uretere și beșică.

tece, câte unul de fiecare parte a șirii spinării, în dreptul celei din urmă vertebre dorsale și acelor două dintăiu vertebre lombare, înaintea mușchiului patrat al lombelor și inapoia peritoneului, care îi desparte de stomac și mațe. Rinichii sunt separați de peritoneu prin un strat de țesut celulo-grăsos, care la copii este foarte subțire iar la adulți, mai ales la cei grași, este foarte gros cuprinzând multă grăsime; acest strat de grăsime să numește *capsulă adipoasă*. Coloarea rinichilor este roșie închisă; forma fiecărui rinichiu este ca aceea a unui bob de fasole, având o lungime de 10 centimetri, o lățime și o grosime cam de 5 centimetri fiecare. Partea găunoșită (excavată) a lor privește spre șira spinării și să numește *hil*, care cuprinde *vena renală*, *arteria renală*, *basinetul* sau *lighienasul* și începutul canalului care conduce urina în *beșică* și care să numește *ureter*. *Arteria renală* intrând în *hil* să împarte în mai multe ramuri cari merg să formeze, între partea

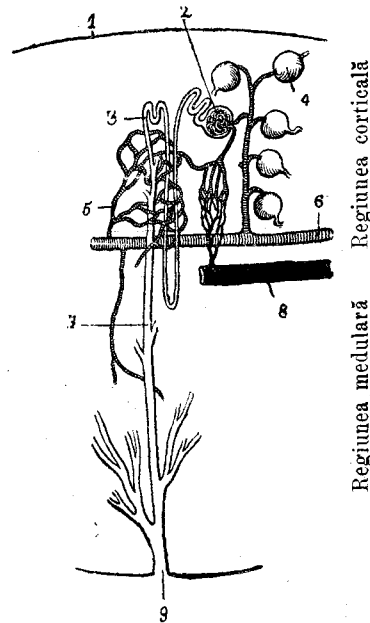

Fig. 240. — Schemă, care arată dispozițiunea tubilor uriniferi și a vaselor sanguine în rinichiu.

1. Fața externă a rinichiului, — 2. Tăierea unui glomerul arătând diviziunile arteriei. — 3. Tub urinifer. — 4. Glomerul încunjurat de tub urinifer. — 5. Arterie. — 6. Arteria renală; o ramură care merge printre regiunea corticală și regiunea medulară a rinichiului formând *arcada lui Bertin*. — 7. Tub urinifer. — 8. Vâna renală (o ramură a ei). — 9. Deschiderea unui canal urinifer în basinet.

corticală și partea medulară a rinichiului: *arcada lui Bertin*. Această arcadă dă naștere la niște arterii mici, numite *radiate*, cari să ridică în substanța corticală dând mai multe *rămurele*; fiecare rămurea, numită *arterie aferentă*, merge de să ramifică în capilare pentru a formă un ghem vascular ca un glob, care să chiamă *glomerul* (dela lat. *glomerulus* care însemnează glob), din care pleacă *arteria eferentă*. Accastă arterie eferentă la rândul ei să împarte și ea în capilare, a căror reunire constituie o *arcadă venoasă*, din care să scoboară către hil vasele cari formează *vena renală*. *Glomerulul* format de capilare este învelit de o dilatațiune a unui *tub urinifer* care îl înconjoară ca o capsulă. Acest tub după ce s'a îndoit de mai multe ori asupra lui însuși (tub sucit, anza lui Henle, tub de urine) să termină prin o parte dreaptă (tub drept), care să sfârșește prin unul din orificiile unui fel de stropitoare, numită *papilă renală*, care să ridică în *basinet* (lighie-naș). Fiecare papilă este formată prin reunirea a vr'o două zeci de orificii de tubi drepți (a căror totalitate constituie o *piramidă*) și este încunjurată de o prelungire

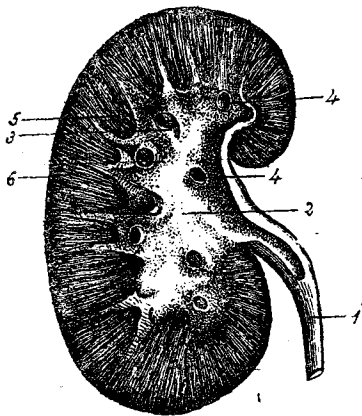

Fig. 241. — Rinichiul tăiat în două.

1. Ureterul. — 2. Basetul. — 3. Calicele. 4. Papila. — 5 Substanța tubuloasă sau medulară. — 6. Substanța corticală.

a basinetului numită *calice*. Dacă tăiem un rinichi în două vedem pe suprafața de tăiere două părți: una *corticală* (coaje), care este granuloasă și granulațiunile sunt formate de glomerule; alta *medulară* (măduvă) în care să vede un șir de dungi, cari sunt tubii uriniferi. — Să vedem acum care este *funcțiunea* rinichilor. Abondența vaselor sangvine este în raport cu rolul rinichilor. În prima rețea capilară, aceea a glomeru-

lelor, presiunea sangvină fiind foarte mare, partea apoasă a urinei să filtrează din vasele sangvine prin capsula care termină tubii uriniferi. A doua rețea capilară, formată de vasele eferente la eșirea lor din glomerule, încunjură tubii uriniferi, acăror lungime este așa de mare încât dacă i-am pune cap la cap întinderea lor ar fi de 20 kilometri; sângele lasă să transude partea solidă: uree, acid uric, clorur de sodiu, fosfate și sulfat alcaline. Celulele cari căpтуșesc tubii sunt însărcinate ca să aleagă aceste principii solide ale sângelui. Urina, care să formează picătură cu picătură în tubii uriniferi, ajunge în basinet, trece prin uretere în beșică. — *Boalele de rinichi*. Adeseori omul are dureri în dreptul rinichilor, fără ca acestia să fie bolnavi; acele dureri sunt produse de răceală și interesează numai mușchii sau nervii (reumatism sau nevralgii) regiunii rinichilor (vezi LUMBAGO). Boalele proprii ale rinichilor sunt cu mult mai grave. Mai întâiu toate *rămirile* făcute asupra rinichilor, cu un glonț de armă de foc, cu un cuțit, sau numai prin o lovitură puternică, sunt foarte grave, putând dă naștere la diferite complicațiuni prin revărsarea urinei în peritoneu producând o *peritonită* mortală. Pentru aceasta ori de câte ori avem a face cu un rănit în dreptul rinichilor imediat trebuie să-l punem și să-l ținem în repaus absolut, dându-i o dietă aspră, băuturi răcoritoare, iar pe loc să va aplică un pansament antiseptic; să înțelege ca aceasta numai până va veni doctorul care va prescrie și va face cele de trebuință pentru a opri o emoragie (curgere de sânge). Un *abces* în vecinătatea rinichiului (*perinefrită*, *flegmon* sau *abces perinefretic*) poate fi produs de răceală, de lovituri sau contuziuni, de răniri (plăgi), de călărit prea mult, etc. În acest caz bolnavul are dureri în dreptul rinichiului, febră (căldură), lipsă de poftă de mâncare, constipațiune; apoi partea bolnavă să umflă; umflătura merge crescând după cum să inmulțește puroiul, din care cauză trebuie operat cât să poate mai iute făcând o tăietură (inciziune) mare ca să să scurgă bine puroiul. — *Aprinderea* sau *inflamațiunea mucoasei* (căpтуșelii) calicelor și a basinetului să numește *pielită*, iar când este și rinichiul inflammat avem ceea ce să chiamă *pielo-nefrită*. Această inflamațiune poate fi produsă de *calculi* (pietricele), de inflamațiunea uretrei (în cazurile de blenoragie, de stricturi), a beșicii sau a ureterelor, de boalele infecțioase, etc. Ea începe prin dureri în

dreptul rinichiului, cari să măresc prin apăsare, apoi prin febră, lipsă de apetit; urina are puroiu, uneori sânge și să face în cantitate mare (2-4 litri pe zi); în cele din urmă apare o umflătură în locul bolnav. În aceste cazuri trebuie să se facă *operație* cât să poate mai iute pentru ca să nu slăbească prea mult bolnavul și să nu-i intre puroiul în sânge. — Adeseori auzim că *cutare* are un rinichiu *căzut* (*rinichiu flotant*), lucru care să vede mai des la femeie din pricina sarcinilor repetate, a *corsetului*, a *sforțurilor* prea mari. Rinichiu flotant să anunță prin durere bruscă în partea de sus a pântecelui și bolnavul simte că-l trage ceva, că atârână ceva în locul dureros; durerea încetează prin odihnă în pat; să observă și turburări digestive, la unele femei și turburări nervoase (isterice). *Tratamentul* constă în purtarea unei bandaj și în cazurile grave în *operațiune* (*nefropexie*, adică punerea rinichiului la locul său cōsându-l, sau *nefrectomie*, adică tăierea și scoaterea rinichiului cu totul). — *Litiază, colici nefretice, calculi*, (pietri). Sărurile urinii să pot precipită în rinichiu sub formă de concrețiuni pietroase (*litiază*, dela grec. *lithos*, piatră) cari pot să fie așa de fine ca praful (*nisip*) sau să formeze pietricele mici, *pietriș*, care produce *colici nefretice*, sau să formeze pietri mai mari, ca aluna, ca nuca și chiar ca oul. Pietricelele pot fi una sau mai multe, rotunde sau colțuroase; ele sunt formate cele mai adeseori de acid uric și de urate, când sunt tari și roșietice, sau de oxalat de calce, când sunt brune și smeurii, sau de fosfate de calce, albe și spărgăcioase. Litiaza este produsă de hrană prea bună și prea multă, de lipsă de mișcare (de exercițiu), de *artrism*, de *ereditate* (vezi aceste cuvinte). Când să fac pietricele în rinichi, ele sunt duse de urină în uretere și de acolo în beșică. În tot drumul acesta ele dau naștere la *dureri*, cari sunt cu atât mai mari cu cât pietricea este mai mare, ceea ce face ca ea să pătrundă cu mare anevoință prin canalul ureterului. Aceste dureri să chiamă *colici nefretice* sau *colici de rinichi*. Accesul poate să fie precedat cu câteva ore de niște dureri surde în dreptul rinichilor, cu o senzațiune de greutate și de poftă dese de a urina. Apoi, cu prilejul unei mișcări, unei sdruncinături sau după luarea unei ape minerale, apare o *durere cumplită* în șale, care să întinde în diferite direcțiuni, dar mai cu seamă spre beșica udului; bolnavul n'are astămpăr, să îndoiește, să sbate și geme

grozav, fața-i este palidă și acoperită de sudori reci, uneori are vărsături. Accesul acesta de durere (această colică) poate să țină 1-8 ceasuri, continuu sau cu mici întreruperi, până când pietricea a trecut în beșică, când încetează durerea. *Tratament*. Pentru a micșora durerile și a înlezni trecerea mai iute a pietricelii să recomandă cataplazme foarte calde, laudanizate, pe regiunea dureroasă (în șale); băi calde prelungite de 34°; iar pe dinăuntru să dă, când bolnavul n'are vărsături, antipirină, cloral, extract de opiu; clizme calmante cu laudan sau cu cloral; supozitoare (săpunase) cu opiu; sau în cazuri grave injecțiuni sub piele cu morfină, de câte 2 centigrame una. Odată criza trecută să va prescrie un *tratament preventiv*: să va interzice bolnavului să mănânce măcriș, spanac, pătlăgele roșii, sparanghel, carne de vânat, să va opri bănturile alcoolice; apoi să va dă preparatele cu litină și apele minerale: Căciulata, Contréxeville, Vittel, Carlsbad, etc. Când s'a format piatra mai mare, *calcul*, în rinichiu, care nu mai poate eși, rămânând fixat acolo, bolnavul urinează cu sânge (*ematurie*), mai cu seamă dacă călărește sau umblă cu trăsura; el are greutate și durere în dreptul rinichiului. În aceste cazuri trebuie să se facă *operațiune* prin care să se scoată piatra (vezi CALCULI). — *I-dronefroza* (dela grec. *hydor*, apă și *nephros*, rinichiu) constă în lărgirea calicelor și basinetului prin urină. Ea este produsă prin oprirea unei pietri în ureter sau apăsarea ureterului prin o tumoră și să arată prin o umflătură în pântec și în regiunea rinichiului bolnav. *Tratamentul* și aci constă numai în *operațiune*. — *Aprinderea* sau *inflamațiunea rinichiului* să numește *nefrită* (dela grec. *nephros*, rinichiu, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). Nefrita este *acută* și *cronică*. Cea *acută* este produsă de boalele infecțioase (*scarlatina*, pojarul, vărsatul, difteria, influenza, pneumonia, febra tifoidă, brânca, oreioanele), de intoxicațiunile cu fosfor și cu arsenic, de vezicători cu cantaride, de *răceală*, mai ales la cei ce au suferit, de scarlatină, de sarcină, etc. *Semnele* nefritei acute sunt: fiori și febră, dureri în dreptul rinichiului bolnav, o *buhăială* (edem) a feței, mai ales la pleoape; membrele inferioare, mai cu seamă gleznele sunt umflate, umflătura aceasta (edemul) să întinde și la organele genitale externe; *durere de cap* și uneori vărsături; urina să face rar și în mică cantitate, uneori abia 500 grame în 24 ore, ea este închisă și

conține *albumină* (50 centigrame până la 2-6-8 grame și alteori și mai mult). Nefrita acută să vindecă încet, în câteva săptămâni, dar ea poate să reapară sub formă *cronică* (Boala lui Bright), sau bolnavul poate să moară mai iute prin *uremie* (vezi mai departe). *Tratamentul* constă în *regim lactat*, bolnavul va mânca numai lapte, 2-3-4 chilograme pe zi; să vor pune în regiunea rinichilor ventuze (păhare) cu sânge; bolnavul va purta flanelle. *Nefrita cronică* sau *boala lui Bright* poate fi urmarea unei nefrite acute neglijate (necăutată), sau ea să poate ivi chiar dela început având aceleași cauze ca și cea acută; ea mai poate fi produsă de gută, arterioscleroză, otrăvire prin plumb. Această nefrită să ivește pe încetul, pe neștiute și să arată prin următoarele semne: urinare deasă și silită, poate de 12-15 ori pe zi, uneori durerioasă, cantitatea urinii este mică, 800 grame pe zi; alteori ea este mai mare decât în stare normală (*poliurie*) ajungând la mai mulți litri pe zi; văjitiuri de urechi, cu amețelă; mâncărimi pe diferite părți ale corpului; crampe sau dureri în pulpe, mai ales noaptea; durere de cap foarte des și în timp de săptămâni; simțire de frig, mai cu seamă la picioare; pielea uscată și palidă; umfătură (edem) la față, mai ales la pleoape, la glezne, care să poate întinde la tot corpul, apoi apa să poate adună în cavitățile pleurale, *ulrotorax*, și chiar în plămâni producând respirație foarte grea cu apăsare în piept; urina este spumoasă adeseori și conține *albumină* (5-6 gr.); palpitațiuni (bătăi de inimă); turburări digestive (lipsă de poftă de mâncare, vărsături, dureri de stomac, diaree); *emoragii* sau curgeri de sânge din diferite părți: din nas, din piept, din stomac, urinare cu sânge (*ematurie*), emoragie cerebrală; turburări în vedere, cari pot duce la orbire completă. Nefrita cronică să poate complică de pneumonie, pleurezie, peritonită, flegmoane, erizipel, uremie, etc.; ea durează 2-10-12 ani. *Tratament*: *regim de lapte* absolut cu întreruperi din când în când și atunci bolnavul va mânca: carne albă, legume verzi, fariñoase; îi să va da fier, chinchină; îi să va face friecțiuni uscate, masaj, băi calde și calde; exercițiu moderat, plimbare în aer liber fără oboseală; ședere într'un climat cald; pază de răceală; bolnavul va purta flanelle; din când în când câte un purgativ. Pentru durere de cap antipirină, piramidon, fenacetină, lipitori dupe urechi. Pentru vărsături dietă absolută și gheață.

În cazurile de uremie lăsare de sânge din vine. Pentru edem să va da diuretice, etc. — *Uremia* (dela grec. *uron*, urină, ud, și *haima*, sânge), numită și *sânge urinos* sau după cum zice poporul *otrăvirea sângelui cu ul*, este caracterizată prin turburări foarte grave și este produsă prin insuficiența depurării urinare (când rinichiul nu mai este în stare să curețe sângele de elementele urinii). Uremia are mai multe forme: *cerebrală*, *respiratoare*, *gastro-intestinală*. În forma *cerebrală*, ea să arată brusc după o imputinare a urinii, prin dureri de cap, amețeli, turburări ale vederii, apoi atacuri convulzive ca în epilepsie sau un fel de nebunie cu excitațiune la lucru sau la vorbă, ori cu depresiune și idei de sinucidere, sau cu halucinațiuni și idei de persecuțiune, sau cu somnolență comatoasă ca într'un atac de apoplexie. În forma *respiratoare* bolnavul are accese violente de opresiune, cari să produc la intervale variabile. În forma *gastro-intestinală* bolnavul are vărsături incoercibile; diaree, etc. *Tratament*. Regim lactat absolut; spălarea stomacului; clizme cu 2 litri apă sterilizată de 2-3 ori pe zi; injecțiuni sub piele cu ser artificial, 300-500 gr., de 2-3 ori pe zi; diaforetice (pilocarpină în injecții sub piele); luare de sânge din vine, etc.

RINITĂ (dela grec. *rhin*, nas, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Sinonim cu *coriză* (vezi CORIZĂ și NAS).

RINOPLASTIE. — Să numește astfel o operațiune care constă în restaurarea unui nas distrus.

RINOSCOPIE. — Examenul nasului.

RISTIC. — Caută la GOGOȘI DE RISTIC.

ROCĂ. — Caută la ROUA CERULUI.

RODEA. — Caută la ROIBĂ.

RODIU, *pitlingean* (*Punica Granatum* din fam. Mirtaceelor). — Arbore mic și frumos care face un fruct de forma și mărimea unui măr cu semințe numeroase înconjurate cu un inveliș cărnos, roșietic, care formează partea comestibilă a fructului numit: *rodie* și *roidă*. Acest arbore, originar din regiunea mediterană (sudul Europei) să cultivă pe la noi ca plantă de podoabă, uneori având florile învalte (Iulie-Septembrie). Scoarța rădăcinii (Cortex Granati) să întrebuițează în contra *teniei* (panglicei), în modul următor: să ia de preferință coaje proaspătă, 60 grame, să fierbe în 750 gr. apă, până ce aceasta scade la 500, care să bea în trei rânduri, la intervale de câte

un ceas; dacă panglica nu iese, să ia în zina următoare un purgativ, și dacă nici atunci nu iese, să lase să treacă câteva zile și tratamentul să începe din nou. — Din coaja de rodiu să extrage principiul

Fig. 242. — Rodiu.

a. Rodie deschisă.

ei activ numit *pelletierină*, care să da pentru același scop însă numai la adulți în doză de 35 până la 40 centigrame în un sirop oarecare.

RODU PĂMÂNTULUI, *Aron*, *barba lui Aron*, *călințar*, *cocoșoaică*, *mărceț*, *piciorul vițelului*, *porumbu cucului*, *timp*, *ungureancă* (*Arum maculatum*, fam. Araceelor). — Plantă erbacee veninoasă, care crește prin păduri umbroase și dumbrăvi (Aprilie-Maiu). În medicină nu să întrebuințează.

Fig. 243. — Rodu pământului.

a. Floare. b. Fruct.

Babele însă dau rodu pământului în contra *trânjilor*; bolnavul îl mănâncă pisat și amestecat cu miere sau îl bea plămădit în rachiu; *rănilile gangrenoase* le spală cu fierțură și le ung apoi cu alifie de rădăcină și de frunze pisate, amestecate cu grăsime.

Otrăvirea cu rodu pământului are următoarele semne: umflarea limbii, vărsături, spazme, luminile (pupilele) ochilor lărgite, nesimțire. Ca *tratament* să recomandă ca bolnavul să verse gădilindu-și fundul gurii cu degetul și bând apă caldă, sau dacă să poate să iee *ipecacuana*, dar aceasta numai la oraș și dată de doctor; cafea turcească tare; cataplasme calde la stomac.

ROIBĂ, *brociu*, *pațachină*, *rodea*, *rumenele* (*Rubia tinctorum*, fam. Rubiaceelor). — Plantă erbacee care crește prin dealuri și prin vii, uneori cultivată ca plantă de

Fig. 244. — Roibă.

văpsit (Iulie-August) Să întrebuințează rădăcina care este bună în contra rachitismului. Să da sub formă de decoct (fierțură) din 20 la 1000; praf, 2 până la 4 grame.

ROIDĂ. — Caută la Rodiu.

ROINIȚĂ, *iarba stupului*, *iarba roilor*, *floarea stupilor*, *mătăcină*, *mătăcină*, *mătăciune*, *melisă*, *mintă turcească*, *moloachă*, *roiște* (*Melissa officinalis*, fam. Labiatelor). — Plantă erbacee, foarte aromatică, care crește prin păduri și fiind foarte

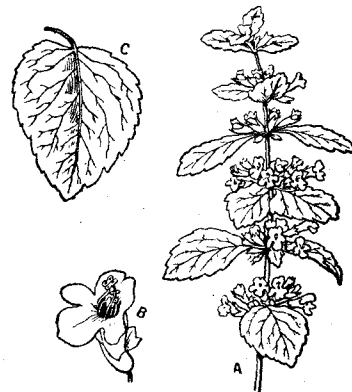

Fig. 245. — Roiniță.

A. Plantă. B. Floare. C. Frunză.

căutată de albine să cultivă mult prin stupării (Iunie-August). Frunzele au un miros plăcut, un gust cald și cam amar; ele cuprind o rezină amară și un ulei esențial compus mai ales din *citral* și *citronellal*; ele au proprietăți stimulente, stomachice, antispasmodice, excitante, sudorifice. Pe dinăuntru să dă sub formă de ceai (infuziune) din 10 la 1000; apă distilată după voință; alcoolat de melisă din care să ia 5-20 gr. în apă îndulcită cu zahăr. — La noi *apa de melisă*, care să fabrică de către călugări (Mănăstirea Ciolanu, Buzău), să ia câteva picături pe o bucată de zahăr sau în puțină apă pentru durere de stomac și pentru sfârșeală; iar la țară să dă ceaiul și decoctul de melisă pentru durere de stomac, de intestine și pentru urdinare.

ROIȘTE. — Caută la ROINȚĂ.

ROSINOL. — Caută la RETINOL.

ROȘIOARĂ. — Caută la FILIMICĂ.

ROSMARIN, rușmalin, rușmarin (*Rosmarinus officinalis*, fam. Labiatelor). — Arbust mic odorant, originar din regiunea mediteraneană, care se cultivă prin grădini și locuințe (Martie-Mai). Ramurile florifere, *herba rosmarini*, să întrebuințeze în medicină ca stomachic, stimulent și emenagog. Să dă sub formă de infuziune (ceai) din 10-20 la 1000; esență, 4 picături; iar pe *dinafară* spirtul de rosmarin să întrebuințeze în fricțiuni, sau pentru spălat pe cap când cineva are mătreață. — La țară femeile beau rosmarin plămădit în rachiu de drojii pentru vătămătură.

ROSTOPASCĂ, calce mare, crucea voinicului, iarbă de negi, iarba rândunelei,

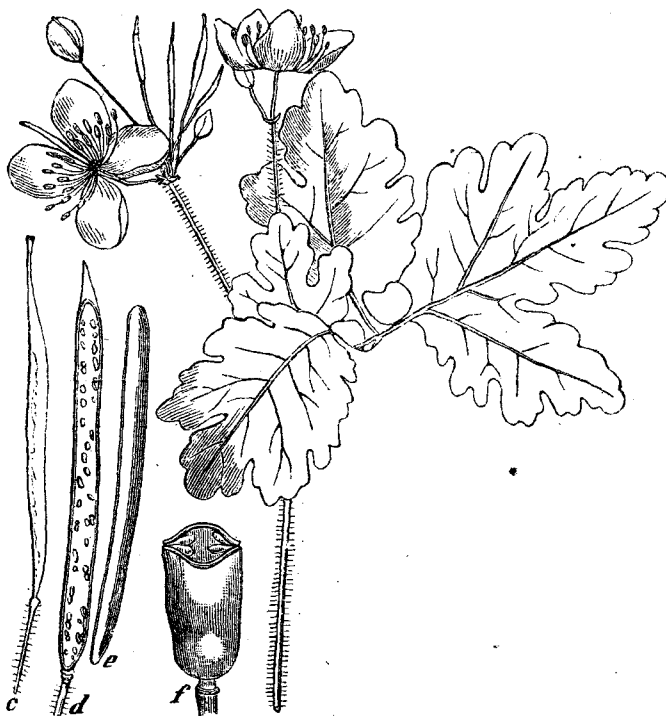

Fig. 246. — Rostopască.

ROM. — Caută la RACHIU.

ROMĂNIȚĂ. — Caută la MUȘETEL.

ROMĂNIȚĂ BUNĂ. — Caută la MUȘETEL.

ROMONIȚĂ. — Caută la MUȘETEL.

ROSA CANINA, rosa centifolia, rosa damascena, rosa gallica. — Caută la TRANDAFIRI.

ROȘATĂ. — Caută la PELAGRĂ.

ROȘCOVI, roșcovani. — Caută la CIUPERCI (Râșcovi).

negelariță, pleoscăniță, rostopaște (*Chelidonium majus*, fam. Papaveraceelor). Plantă erbacee care conține un lapte galbin-portocaliu, acru și foarte veninos; florile galbene; crește prin locuri umbroase, pe lângă garduri, locuințe, râuri, stânci și ziduri vechi (Aprilie-Septembrie). În medicină să întrebuințeze sucul plantei, mai ales al rădăcinii. Principiul activ să numește *chelidonină* care s'a dat ca narcotic în contra durerilor de stomac (cancer) și de mațe, în doză de 10-20 centigrame. Sucul acestei

plante lucrează ca purgativ și să dă sub formă de: extract, 25 centigrame până la 1 gram; praf de rădăcină, 2-4 grame pe zi. — La țară să vindecă cu această plantă *negeii*, din care pricină să numește și *negelariță*: să strivește planta verde și cu suculei ei să ung *negeii* de 5-6 ori pe zi. Să mai vindecă rănile sângerânde, mușcăturile de șarpe și de insecte. In Banat, unde să numește *Crucea voinicului* să întrebuințeze astfel: cu frunza să leagă la tăieturi și vătămături. Rădăcina, nu multă, căci este veninoasă, dar foarte lecuitoare, să fierbe ca un decoct în rachiul curat împreună cu rădăcina tainicului (*symphytum offic.*) ropaniorului (*tusilago farfara*), plataginei (*plantago lanceolata*) și a coadei șoricelului (*achillea millefolium*), punându-să și cucuruză de brad, cucuruz galbin, roșcove, zahăr galbin (*candel*) și negru, și așa fierde să beau pentru *tusă grea* dimineața, la amiază și seara câte un pahar, iar peste zi în loc de apă să bea cât să poate de mult lapte fiert rece. In Bucovina să vindecă *pecingenea*, care să spală cu zeamă caldă de rostopască, iar după aceea iau o bucătică de rostopască și pisând-o bine o pun pe *pecingene*; alte femei să mulțumesc numai cu a unge *pecingenea* cu lapte de această plantă. Cei cu *mătreață* să spală pe cap cu zamă de rostopască. Cei ce au *friguri*, beau rachiul de floare și frunze. Pentru *sugel* și *beșică rea* să pune frunză, tot așa la *tăieturi* și *vătămături*.

ROȘULIȚĂ. — Caută la FILIMICĂ.

ROTULĂ. — Caută la GENUNCHIU.

ROTUNDIOARĂ. — Caută la SILNIC.

ROUA CERULUI, iarba fiarelor, rocă (*Drosera rotundifolia*, fam. Droseraceelor). — Mică plantă ierbacee, care crește la munte, prin livezi mlăștinoase și prin turbării (Iulie-August). Această plantă interesantă este *carnivoră*, hrănindu-să cu insecte. In medicină să întrebuințeze planta întreagă lucrând ca antispasmodic; s'a întrebuințat în contra tusei măgărești, în contra officei. Să dă pe *dinăuntru* sub formă de tinctură, 5-20 picături.

ROVINĂ. — Caută la MLAȘTINĂ.

ROYAT (Franța, Puy-de-Dôme). — Oraș cu ape gazoase bicarbonatate sodice clorurate, calde de 20-35°. Ele conțin și litină și arsenic. Sunt mai multe izvoare. Băutură, băi, piscine, duși de apă și de aburi, inhalațiuni. Sezonul dela 1 Iunie — 1 Octombrie; climat dulce. Să recomandă pentru următoarele boale: dispepsie, gastralgie, nevroze,

gută, reumatism, bronchită, laringită, astmă anemie, etc.

ROZĂ. — Caută la TRANDAFIRI.

ROZATĂ (Miere). — Caută la MIERE ROZATĂ.

ROZEOLĂ (lat. *roseola*). — Erupțiune de pete mici roșietice foarte numeroase și prea puțin sau de loc ridicate; însoțită sau nu de febră, în general benignă. Să arată la copii în timpul dentițiunii, uneori și la adulți; după câteva zile să vindecă și nu are complicațiuni. Se tratează prin odihnă în pat, regim de lapte și pudră de orez pe piele. Afară de acest fel de rozeolă, mai sunt așa numitele *rozeole secundare*, cari să ivesc în cursul unor boale infecțioase: febra tifoidă, meningita cerebrospinală, febra puerperală, reumatismul, sifilisul, etc. Mai sunt un fel de rozeole produse de diferite medicamente: iodul, balsamul copaiv, sulfatul de chinină, etc.

ROZINCIN. — Caută la COACĂZĂ.

RUBARBĂ — Caută la REVENT.

RUBEFIANT (dela lat. *rubefaciens*). — Medicament care dacă să aplică pe piele produce *roseată* și, în același timp, o *congestiune sangvină*. Rubefiantele intră în cea mai mare parte între mijloacele *revulzive*, (vezi acest cuvânt), cum sunt făina de muștar, esența de terbentină, aplicațiunile de apă fierbinte, etc.

RUBEOLĂ. — Aceasta este o boală epidemică molipsitoare, care nu prezintă nici o gravitate. Ea să aseamănă într-o câtva cu *pojarul* (vezi acest cuvânt), dar este cu mult mai ușoară și n'are complicațiuni. Rubeola începe prin fiori, durere de cap, uneori spazme. Erupțiunea constă în niște pete roșietice, mai rare și nu așa de ridicate ca la *pojar*; petele produc mâncărime și dispar repede. *Tratamentul* constă în purgativ, dietă (lapte, supă), iar pentru fierbințeală să va dă chinină, antipirină. La sfârșitul boalei să va face baie caldă cu săpun.

RUBIA TINCTORUM. - Caută la ROIBĂ.

RUBINAT (Spania). — Apă purgativă care conține la un litru 96 grame sulfat de sodă și 3 gr. sulfat de magnezie. Să dă în doză de un pahăruț de vin.

RUBUS FRUTICOSUS. — Caută la MURE.

RUBUS IDAEUS. — Caută la SMEURĂ.

RUCĂR. — Adevărată stațiune climaterică de munte. Rucărul să află la o depărtare de 2 ore cu trăsura dela Câmpulung, într-o pozițiune din cele mai pitorești; el

este aproape de granița Ardealului dinspre Făgăraș, încunjurat de munți stâncoși și păduroși, de păduri uriașe de brazi. Rucărul este la o înălțime de 630 metri deasupra nivelului Mării Negre. Satul este mare și curat românesc, unde s'au păstrat toate tradițiunile strămoșești și portul cu adevărat românesc de munte. Industria caznică este în floare; acolo să coasă și să țese cămăși și fote frumoase, să țese borangicul atât de minunat cusut în negru de țărance. Viața este efitină; să află un otel mare și mai multe restaurante. Clima este ceva mai aspră decât la Câmpulung, dar binefăcătoare, aerul fiind ozonizat de mirosul îmbătător și aromatic al pădurilor de brazi din jur. Excursiuni sunt minunate (vezi CÂMPULUNG).

RUFĂRIE, albituri, lingerie, (lat. *linteum*).— Rufăria are de scop de a apăra pielea de necurățeniile de dinafară precum și de a o curăți de acele pe cari le produce ea însăși absorbindu-le. Rufăria să face din pânză de in, de cânepă, de bumbac, după punga și gustul fiecăruia, așa că nu vom încerca să ne pronunțăm care pânză este mai bună. Ceeace cere igiena este ca rufăria să fie curată. Dacă hainele de pe deasupra le putem purta încontinuu până ce să rup fără să să spele, nu tot așa este cu rufe, căci trebuie spălate cât să poate mai des; dacă să poate este bine ca omul să să primenească în fiecare zi. Dar, lucrul acesta nu să poate impune decât numai la cei bogăți, cari pot să-și permită acest lux igienic. Nu tot astfel să poate face cu cei mai săraci, dela cari ne mulțumim să să primenească pe cât le dă mâna mai des pentru ca pielea să funcționeze bine și prin urmare starea generală a sănătății să fie bună și în stare de a rezistă la boale. De altfel primenirea rufăriei atărnă și de meseria omului, cu cât cineva prin meseria lui este mai supus la murdărie, cu atât trebuie să să primenească mai des. Dacă omul sănătos are trebuință de a să primeni, cât să poate mai des, cu atât mai mult are nevoie cel bolnav și mai ales copiii cari murdăresc mai mult. Primenirea bolnavilor să va face cu ușile și ferestrele închise pentru ca ei să nu răcească și în vreme de iarnă rufe vor fi încălzite înainte de a fi date bolnavilor.

RUG, ruje. — Caută la TRANDAFIRI.

RUG DE MUNTE, RUG DE SMEURĂ. — Caută la SMEURĂ.

RUGEOLĂ. — Caută la POJAR.

RUGUL JIDOVULUI. — Caută la SMEURĂ.

RUJULIȚĂ. — Caută la FILIMICĂ.

RUMEGARE. — Caută la MERICISM.

RUMENELE. — Caută la ROIBĂ.

RUMEX ACETOSA. — Caută la MĂCRIȘ.

RUMEX CRISPUS. — Caută la DRAGAVEI.

RUMEX PATIENTIA. — Caută la ȘTEVIE.

RUMINAȚIUNE. — Caută la MERICISM.

RUMINEALĂ. — Caută la FARD.

RUPIA. — Este o boală de piele care să arată la persoanele slăbite, cachectice. Ea să prezintă sub formă de cruste (coji) cenușii formate din un amestec de puroiu, de serozitate și de sânge, cari cad după câteva săptămâni, lăsând în urma lor rani sângerânde cu marginile groase și vințții, în cele din urmă să vindecă, sub formă de pete negre înfundate. Rupia să arată cu deosebire la persoanele slabe, cachectice; ea să mai observă în unele forme de sifilide. *Tratamentul* intern constă în tonice potrivite după starea bolnavului, iar *tratamentul* local este ca cel dela *ectima* (vezi acest cuvânt).

RUPTURĂ de os. — Caută la FRACTURĂ.

RUSCEA DE POIANĂ. — Caută la BRANDUȘĂ DE TOAMNĂ.

RUSCUS ACULEATUS. — Caută la GHIMPE.

RUȘCUȚĂ PRIMĂVĂRATICĂ, spânț (*Adonis vernalis*, fam. Ranunculaceelor). — Mică plantă erbacee care crește pe colinele, mai ales calcaroase, pe locuri deschise și prin poieni în regiunea câmpiilor (Aprilei-Maiu). Principiu activ *adonidina*. Proprietăți: regulează bătăile inimii, mărește presiunea arterială, face ud mult (diuretic). Să întrebuințezează frunzele și tigea; să dă în *ceaiu*, 20 la 1000; extract apos și alcoolice 50 centigrame până la 1 gr.; tinctură 4-8 gr. pe zi.

RUȘINEA PETEI. — Caută la MORCOV SĂLBATIC.

RUȘMALIN, rușmarin. — Caută la ROSMARIN.

RUȘNICĂ, RUȘNICI. — Caută la FILIMICĂ.

RUTĂ, virnănt (*Ruta graveolens*, fam. Rutaceelor). — Plantă erbacee sublemnoasă, originară din regiunea mediteraniană, cultivată mult și vulgarizată pentru uzul medical (Iunie-August). În medicină să întrebuințezează vârfurile înflorite, cari lucrează ca *emenagog puternic* și excitant nervin. Să dă pe *dindăuntru* sub formă de: esență, 1-10 picături; extract alcoolice, 10-25 centigrame; infuziune (ceaiu), 2 la 1000; praf, 1-1 gr. și jumătate. — *La țară* să culeg vârfurile

înflorite în lunile Iulie și August, să usucă la un loc nu prea calduros și să păstrează în săculețe de pânză ferite de umezeală. Din acestea să face un ceaiu luându-să cât apuci cu 5 degete și fierbându-să în o cantitate de apă ca un sfert de chilogram, să îndulcește cu puțin zahăr și să bea cald cel când are cineva durere de stomac și

colici de mațe. Frunzele de rută proaspete, plămădite cu rachiu și bându-să câte un păhăruț mic cu o jumătate de ceas înainte de mâncare mărește apetitul și ajută la mistuire. Femeile însărcinate sau cari sunt în timpul periodului să nu beie ceaiu sau rachiu de rută căci pot să lapede și să aibă curgeri mari de sânge.

S Ș

S. A. — Prescurtare care să pune pe ordonanțele medicale în locul cuvintelor latine: *secundum artem*, cari însemnează după artă, adică farmacistul să prepare prescripțiunea medicală după regulile artei.

SABADILLA OFFICINALIS. — Cauta la POPAZ.

SABINĂ, cetenă de negi (*Juniperus sabina* sau *sabina officinalis*, fam. Coniferelor). — Arbust în totdeauna verde, originar din regiunea mediteraniană, care să cultivă adeseori prin parcuri. În medicină să întrebuințează frunzele și vârfurile ramurilor pentru proprietățile lor abortive, emenagoge, viermifuge și escarotice. Pe dinăuntru să dă sub formă de: infuziune (ceaiu) din 5 la 1000; praf, 50 centigrame până la 1 gr.; extract alcoolic, 10-20 centigrame; ulei esențial, 1-10 picături. Pe dinafară să întrebuințează infuziunea de 20 la 1000 pentru pansamente și praful de sabină ca escarotic (pentru scăderea negilor).

SABUR, aloe (aloes). — Acesta este un medicament sau mai bine zis o curățenie cunoscută de multă lume, care foarte adeseori să iea fără porunca doctorului, mai ales unii bătrâni dela o vreme încolo nu pot trăi fără porția obicinuită de sabur. Aloele sau saburul este sucul ce să obține prin diferite proceduri de scurgere din foile cărnoase și în stare proaspătă ale mai multor plante din familia Liliaceelor, cari cresc în Africa tropicală. Diferitele feluri de sabur comercial, numite *Aloe socotrin*, *Aloe epatic*, *Aloe cabalin*, proviș dela o anumită specie de plantă; o singură specie, cum ar fi *Aloe vera* (Lin.), poate procură succesiv cele trei feluri de sabur, potrivit modului de preparare și de puritate. În farmacie să folosește Aloele *socotrin* sau translucid, care vine în bucăți sau în felii, de o culoare roșie, o transparență imperfectă, cu fractura lucioasă, netedă, de aspect stielos și conoidal; pulberea are o culoare galbin-aurie; odoare plăcută, pronunțată, care aduce cu

cea de miră. Saburul este un purgativ drastic, o curățenie tare. El să ia sau în praf învelit în miez de pâne, în o prună, în dulceață, etc., sau în bucățele mici pe cari le înghite omul repede ca să nu le simtă amărăciunea; sau în hapuri (pilule), în cari de multe ori este însoțit de alte medicamente purgative: calomel, jalapa, guma-guta, revent, etc. Aceste pilule sunt cunoscute sub mai multe numiri: *Anderson*, *antecibum*, *Bontius*, *Hollowa*, *ghapuri de viață și de sănătate* (vezi PILULE) Sub formă de tinctură aloele constituie *elixirul de viață lungă* (Codex). Pentru gustul său amar, să întrebuințează spre a întepi pofta de mâncare și grăbește mistuirea la cei a căror stomac este leneș, la cei ce să umflă după mâncare. În aceste cazuri să ia în doze mici de 5 până la 20 centigrame, adeseori repetate. Saburul să întrebuințează mai ales ca purgativ și atunci să ia 30 până la 60 centigrame și chiar 1 gram de odată. Aceste doze produc colici și o diaree foarte abundantă făcând să curgă fierea (bila) prin intestin, de aceea nu e bine ca să iee în toate cazurile de constipație, după cum fac unii. Aloele este bun în umflăturile de ficat fiindcă îl descarcă de cantitatea prea mare de bilă pe care o conține; el este bun și la cei amenințați de congestiune sau apoplexie cerebrală (ingrămădire de sânge la cap), fiindcă el trage sângele spre mațe. S'au mai întrebuințat și în cazurile de tranși însă fără succes (vezi EMOROIDE) Saburul pe lângă că este purgativ drastic, tonic, mai e și emenagog (provoacă menstruația), antielmintic (contra viermilor intestinali): *extractul* să dă 5-25 centigrame ca tonic, 15-50 centigrame ca purgativ. *Tinctura*, 5-20 grame, atât cea simplă cât și cea compusă.

SĂCARĂ CORNUTĂ (*Secale cornutum*), *clonții babei*, *corn de săcară*, *mama săcării*, *secară cornută*. — În holdele de săcară

să vad, mai ales în apropiere de munți, unde clima este mai rece, unele spice cari au niște grăunțe mari negre-vineții, cari iasă din șirul celorlalte (fig. 247). Aceste grăunțe poartă mai multe numiri, după cum să vede la începutul acestui articol, dintre cari cel mai întrebunțat în medicină este numele de *săcară cornută*; ele au o lungime cam de 2-3 centimetri și o grosime de 2-4 milimetri; sunt subțiate la capete, cam arcate, având forma unui *corn* sau a unui *pintene de cocos*; pe dinafară au o culoare neagră-vineție și să rup cu înlesnire lăsând să vadă o masă internă alburie și compactă. Aceste grăunțe sunt produse de un burete numit *Claviceps purpurea*, care atacă grăunțul de săcară tânăr și îl schimbă în mucezeală, în *corn de săcară* sau *săcară cornută*. Acest corn de săcară dacă să seamănă cu grăunțele cele bune nu încolțește și nu crește ca acestea, nici nu face rădăcină și paiu; din el cresc niște globurile mici (fig. 248, 4 și fig. 249, A) pline cu niște gropițe pân-tecoase (fig. 249, B și mărite mult C). În aceste gropițe (*perithecium*) să găsească numeroase țevișoare (*asci*) încărcate cu spori subțiri și lungureți (fig. 249, D). Sporii, după ce s'au copt, să imprăștie și acei cari ajung la un spic de săcară, după ce au fost atinși de o ploaie caldă, încolțesc și formează niște fire subțiri, cari să întrețes luând forma de mucezeală. Firele acestea ocolesc încet cu încetul întreg grăunțul tânăr (ovariul). Mucezeala grăunțului începe să rodească și produce *conidii* (fig. 248, 3) și *spori* (fig. 249, D, sp). Acești spori suflați de vânt

Fig. 247. — Spic de săcară cu clonții babei (săcară cornută)

să duc pe alte spice, încolțesc și le îmbolnăvesc și pe acelea. Buretele care încunjură grăunțul de săcară tânăr și produce conidii și spori a fost considerat mult timp ca un burete deosebit, sub numele de *Sphaecelia segetum*. În conidiile buretelui să găsește o materie dulce, căutată de albine, de fluturi și de alte insecte, cari în timpul când sug dulceața buretelui să încarcă pe corp cu semințe de burete, cu spori, și trecând la alte specii, duc sporii și le îmbolnăvesc și pe acelea. Buretele din jurul grăunțului de săcară, după un timp oarecare, încetează cu conidiile și sporii, pă-

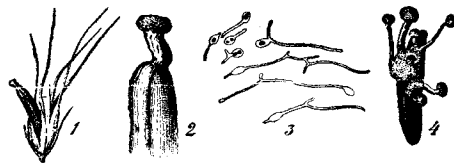

Fig. 248. — Săcară cornută.

1. Burete pe un spic de săcară. — 2. Vârful buretelui (corn de săcară) 3. — Conidii. — 4. Cornul de săcară fructificat.

trunde în miezul grăunțului, unde să indoiește, să încolăcește mai de multe ori formând o țasătură albă, care crește de jos în sus, umple grăunțul și îl face mai mare decât celelalte. Această țasătură albă, încunjurată de o peliță neagră-vineție, este așa zisa *săcara cornută* sau *mama săcării* sau *cornul de săcară*, miceliul buretelui *Claviceps*. Din acestea să vede că *cornul de săcară* este a doua formă a buretelui; cea dintâi a fost aceea din jurul grăunțului (*Sphaecelia*), care slujește la înmulțirea din timpul verii, iar a doua este *cornul de săcară* (*săcara cornută*), care trebuie să ierneze și să continue cu înmulțirea buretelui prin sporii care-i produce primăvara. Acești spori îmbolnăvesc grăunțele de săcară tinere. — Săcara cornută este *otrăvitoare* prin alcaloidul care îl conține, cunoscut sub numele de *ergotină*. Prin urmare făina amestecată cu *săcară cornută* nu este bună și dă naștere la o boală foarte gravă, cunoscută sub numele de *ergotism* (vezi acest cuvânt). Pentru aceasta este bine ca firele cari au *săcară cornută* să să aleagă și să să ardă. — Săcara cornută să întrebunțează foarte mult în medicină pentru proprietatea ce are de a provoca contracțiunile (strânsorile) mitrei (*abortiv*), de a opri sângele (*emostatic*) și de a combate căldura (*antipiretic*). Ea să dă pe *dinăuntru* sub formă de: praf, 2-6 grame ca antipiretic;

2-4 gr. ca emostatic, iar în cazurile de faceri 50 centigrame până la 4 grame. Pentru ca să să iee mai cu înleznire este bine să să deie în buline. — Pentru *extractul apos* și *alcaloidul* cristalizat al săcării cornute să să caute la *Ergotină* și *Ergotinină*. — *Otrăvirea* cu săcară cornută are următorul tratament: spălarea stomacului sau să să deie *vomitivă* (ca să verse); purgative (unt de ricină, 30 gr., sulfat de sodă, 30 gr.; ulei de croton, 1 sau 2 picături); tanin, în doze de câte 2 gr., în apă, des repetate; ceaiu rusesc tare (toate acestea la trebuință să vor introduce în stomac cu sonda); stimulente (rachi, eter, săruri de amoniac); inhalațiuni de nitrit de

însă ea împiedecă funcțiunile digestive o-punându-să la lucrarea pepsinei asupra albuminei și a diastazei asupra amidonului. Lucrează ca antiseptic și antifementescibil destul de puternic. Să întrebuițează mai cu seamă pentru a înlocui zahărul la cei ce sufer de *diabet* (5 centigrame, amestecată cu 5 centigrame de bicarbonat de sodă echivalează cu o bucată de zahăr); ea are gustul dulce dar n'are nici o valoare alimentară. Să întrebuițează sub formă de tăblițe de câte 5 centigrame (asociată cu bicarbonat de sodă), 1-4 pe zi; să va supaveghea efectul și să va suspendă îndată ce să ivesc turburări digestive. Pe *dinafară* să întrebuițează soluțiuni alcoolice de 3-5

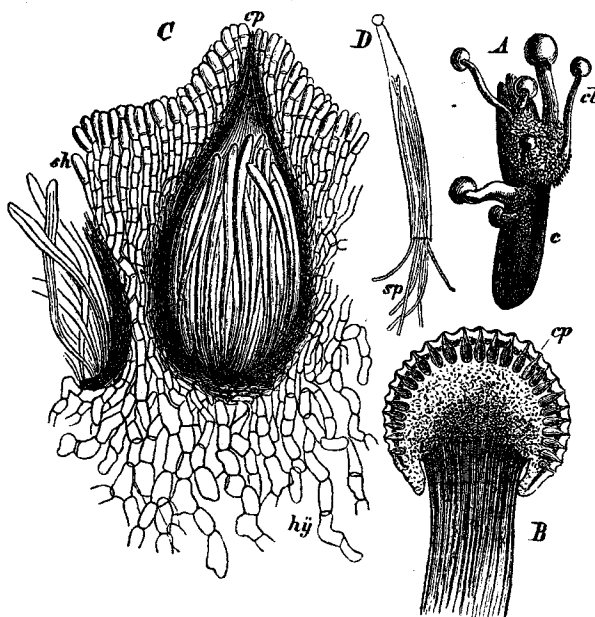

Fig. 249. — A. Cornul de săcară cu bureții ei, cari cresc din el. — B. Un burete, tăiat dealungul și mărit ca să să vadă cuiburile c p. — C. Un cuib c p (perithecium) cu numeroase țevișoare. — D. O țevișoară cu spori, sp, lungi și subțiri.

amil; pozițiune culcată; căldură la mâni și picioare. Dacă este amenințare de abort în urma administrării săcării cornute, cel mai bun lucru este repausul și opiul.

SĂCĂREA. — Caută la CHIMEN.

SĂCĂREA, SĂCĂREA DE GRĂDINĂ. — Caută la MOLURĂ.

SACĂZ. — Caută la MASTIC.

SACCHARINĂ, zaharină. — Derivat al acidului benzoic; praf cristalin alb, fără miros, cu o putere îndulcitoare foarte mare (de 280 de ori mai mare decât a zahărului). Să absoarbe ușor și să elimine prin urină. Pentru animale nu este toxică,

la 1000 pentru spălarea gurii ca antiseptic, dar strică dinții și măselele.

SACCHARUM. — Caută la ZAHĂR.

SĂCELU. — Această localitate balneară să află în județul Gorj, pe valea Crasnei, în com. Crasna, la o depărtare de 35 kilometri de Târgul-Jiu și 30 kilometri de gara Cărbunesti pe linia Filiași-Târgul-Jiu. Apele sunt saline sulfo-iodurate. Instalațiune primitivă din care pricină stațiunea este puțin vizitată.

SACRUM, osul crucii. — Este un os în formă triunghiulară, așezat între cele două oase iliace (oasele șoldurilor) cu cari cons-

titue *ligheanul* (bazinul); el formează partea de jos a șirii și să compune din cinci vertebre rudimentare sudate între ele; de desubtul lui să găsește osul *coccyx* sau osul *noadei*. De sacrum să prind mușchii profunzi ai spatelui și buclilor.

SAPRAN. — Caută la ȘOFRAN.

SĂFTEREA. — Caută la FUMĂRICĂ.

SĂGETĂTURĂ. — Caută la APOPLEXIE.

SAGO (franț. *sagou*). — Product vegetal alimentar, care să prepară cu feculă scoasă din măduva mai multor specii de palmieri, cu deosebire din *Metroxylon Rumphii* sau *Sagus Rumphii* și *Metroxylon laeve* sau *Sagus laevis*; ambele specii originare din insulele Sunda și Moluca, unde constituiesc păduri întinse. În comerț să aflu sub formă de praf foarte fin și alb sau în stare de grănule mici roșietice; cel sub formă de praf este bun pentru stomacurile slăbite, pentru convalescenți; iar celelalte pentru cei sănătoși. Sago să prepară cu supă sau cu lapte și este plăcut la gust și hrănitor.

SALIODINĂ. — Preparațiune de iod, succedaneu al iodurului de potasiu. Fără gust; acțiune repede; ușor de suportat. Doză: 2-4 gr. pe zi; dozele să iau la o oră după masă.

SALACETOL, salicilacetol. — Rezultă din acțiunea monocloracetinei asupra salicilatului de sodă. Antiseptic mai ales intestinal și superior salolului, desdoindu-să în intestine în acid salicilic și în acetol. Doză: 2-3 gr. pe zi dizolvat în 20, 30 gr. de ulei de ricin; bun în diareele coleriforme și reumatismul articular acut. Pe dinafară să dă în alifie, 20 la 100.

SALAGRESOL. — Să obține prin acțiunea acidului salicilic asupra creozotului. Lichid închis uleios. Aplicat asupra pielii să rezoarbe ușor fără s'o irite și să descompune în organism. Să întrebuințează pe *dinafară* aplicându-să prin ungeri sau fricțiuni pe partea bolnavă în doză de 5-20 gr. pe zi, în reumatisme, în brâncă, și în colutor în angine.

SALADĂ, salată. — Caută la LĂPTUCI.

SALATĂ. — Preparațiune culinară a cărei bază este constituită de foile sau frunzele mai multor plante sălbatice sau cultivate, cum sunt: Păpădia, Lăptucele, Fetica (*Valerianula olitoria*), Cicoarea cu toate varietățile ei, Cresonul, Năsturelul (*Nasturtium officinale*), Țelina, Clopoteii (*Campanula Rapunculus*), Spinuța (*Phyteuma Vagneri*), etc.

la cari să pune sare, unt de lemn, oțet și oarecari condimente, mai cu seamă piper, ceapă, usturoiu, muștar, etc. Salata este un aliment plăcut din cauza condimentelor pe cari le are, dar ea nu este hrănitoare și nu este bună decât pentru stomacurile tari din cauză că să mistuie greu. Pentru aceasta nu trebuie omul să mănânce salată decât din când în când și în cantitate mică, iar cel ce suferă de dureri de stomac, de dispepsie și de alte boale ale tubului digestiv să să ferească de salată ca de foc. Pentru omul sănătos salata deșteaptă și stimulează pofta de mâncare și face ca să mănânce friptura mai cu plăcere, dar nici omul sănătos nu trebuie s'o mănânce în fiecare zi. Salatele preparate din unele legume cari mai întâiu au fost fierte în apă, cum sunt cartofii, fasolea verde sau uscată, linte, sfecla, etc., sunt și mai rele pentru stomac decât salatele preparate din verdeturile amintite la început.

SALBĂ MOALE. — Caută la NERPRUN.

SALBIE, sălvie, șălvie, sălvie de grădină. — Caută la JALE.

SALCĂ, răchită albă, răchită mare, salcie, salcie, salcie alburie (*Salix alba*, fam. Salicineeelor). — Arbore mic care crește pe malurile râurilor și în locurile umede (Aprilie-Maiu). Rădăcina conține un principiu numit *salicină*, care lucrează ca astringent și febrifug; să dă în doză de 1-4 grame.

SALCE. — Caută la SALSAPARILĂ.

SALCE, salcie, salcie alburie. — Caută la SALCĂ.

SALEP. — Să numește astfel *fecula* scoasă din tuberculele uscate ale diferitelor specii de *Orchis* (fusca, maculata, speciosa, ustulata, etc.). Salepul este o substanță nutritivă, ușor de mistuit; el să prepară cu zamă de carne (bulion) sau cu lapte și este o mâncare plăcută, foarte bună și potrivită pentru stomacurile oamenilor slabi și convalescenți.

SALIBROMINĂ. — Este o combinațiune organică de brom (51.6 la 100) și de acid salicilic (44.5). — Praf alb, fără gust, fără miros. Lucrează ca antiseptic. Doză: 2-5 gr. pe zi, în buline de câte o jumătate gram.

SALICILIC (Acid), salicilate. — Acidul salicilic este antiseptic, antifebril, antireumatismal. Să dă pe dinăuntru în doză de 1 până la 2 gr. în buline sau în o poțiune; iar pe *dinafară* în alifie, 1 la 10, sau în

soluțiune, 1 la 50, sau în praf asociat cu talc, 1 la 10 gr. (bun pentru nădușeala de picioare). — *Salicilatul de amid* sau *Amilenol* să dă în contra reumatismului articular acut în doză de 1-2 grame în capsule de câte 20 centigrame, iar pe dinafară să aplică pe încheietura dureroasă în doză de 2-3 gr. — *Salicilatul de bismut* să recomandă mult ca dezinfectant al intestinului, antidiareic. Să dă în doză de 2-10 grame în prafuri, buline sau poțiune. — *Salicilatul de litină* este foarte bun în contra gutei, gravelei, acidului uric. Să dă în doză de 50 centigrame până la 2 gr. pe zi, în buline sau în preparate efervescente (Hențescu). — *Salicilatul de metil* să recomandă în reumatismul muscular și în cel articular pentru a micșora durerile. El să întrebuițează pe *dinafară* astfel: să toarnă pe o bucată de flanelă sau de pânză 30-50 picături, care apoi să aplică pe locul dureros unde să ține cât poate răbdă bolnavul; aceste aplicațiuni să pot face de 3-4 ori pe zi; pe *dinăuntru* să poate dă până la 1 gr. în poțiune sau capsule. — *Salicilatul de sodă* este, am putea zice, specificul reumatismului articular acut (vezi REUMATISM), pe care îl ameliorează în câteva zile cu condițiune de a fi dat în doze mari. Să mai recomandă în pleureziile, endocarditele reumatismale, reumatismul muscular, sciatică, irită reumatismală, reumatismul infecțios (blenoragic etc.); artropatiile gutoase, sub acute și cronice; în colicile de ficat, icter infecțios, epatite infecțioase, etc. Nu să poate dă la cei ce sufer de nefrită cronică, boală de inimă înaintată, arterioscleroză, etc. Să dă în doză de 4-12 gr. pe zi, în buline sau în soluțiuni diluate; la copii să socotește câte 50 centigrame de an. Pe *dinafară* să dă în soluțiuni pentru pansamente, gargarisme, elizme, loțiuni, etc.

SALICINĂ. — Caută la SALCĂ.

SALIFORMINĂ. — Praf cristalin alb. Antiseptic și bun dizolvant al acidului uric; să recomandă mai cu seamă în afecțiunile infecțioase ale căilor urinare când urina este amoniacală. Doză: 1-2 gr. pe zi.

SALINĂ. — Caută la TELINĂ.

SALIPIRINĂ, salicilat de antipirină sau de *analgezină*. — Combinațiune a antipirinei cu acidul salacilic, în părți egale. Antitermic și analgezie, în nevralgii și în reumatismul cronic. Doză: 2-6 gr. pe zi, în buline de 1 gr. (la 2 ore câte unul).

SALIVĂ (lat. *saliva*, grec. *sialon*, *ptyalon*),

bale. — Saliva este un lichid transparent cam viscos, fără gust, fără miros, puțin mai dens decât apa. Ea să compune din apă, săruri și o substanță albuminoidă numită *diastază* (dela grec. *diastazis*, separațiune) sau *ptialină*, care este un ferment solubil care transformă amidonul în zahăr, așa că saliva începe *digestiunea* (mistuirea) substanțelor feculente și amidacee, cari constituie cea mai mare parte a pâinii și a legumelor. Saliva este produsă de 6 *glande* numite *salivare*, câte 3 de fiecare parte, și anume; *glanda parotită*, *submaxilară* și *sublingvală* (fig. 82). *Glanda parotită* (dela grec. *para*, lângă, și, *otos*, urechie) este cea mai mare dintre toate trei; ea este așezată înaintea urechii, între piele și mușchiul maseter (mestecător), și cântărește 25 grame. Saliva acestei glande să varsă în gură, în dreptul primei măsele mari de sus, prin *canalul lui Stenon*. Saliva produsă de parotidă este foarte lichidă, alcalină, și să scurge mai cu seamă când mestecăm. *Glanda submaxilară* să află sub falca de jos și cântărește 6 grame; ea își varsă saliva prin *canalul lui Warton* în apropiere de frâul limbii. *Glanda sublingvală* să găsește sub podeaua gurii, în o gropiță a osului fălcii de jos și își varsă saliva prin *conductul lui Bartholin* în apropiere de orificiul canalului lui Warton. Saliva acestor două glande este viscoasă și să întinde ca un fir de ață între degete; ea lipește particulele alimentare între ele și ajută înghițirea (vezi DIGESTIUNE). *Canțitatea salivei* variază dintr'un minut în altul și după starea de sănătate sau de boală. Intre mese saliva este mai puțină; ea să înmulțește când mestecăm și când dăm de gustul și mirosul mâncărilor, atunci ea curge în cantitate mare așa că ni să *umple gura de apă*. Saliva să imputinează în urma unei emoțiuni morale mari, supărare sau spaimă, uneori piere de tot încât ni să usucă gura și gâtul și nu mai putem înghiți nici vorbi. — Când saliva să produce în cantitate prea mare, avem ceace să chiamă *salivațiune* (ptialism). Sunt unele medicamente (iodurul de potasiu și mai ales mercurul) cari intrând în corpul nostru, sub orice formă și pe orice cale, în drumul lor prin capilarele glandelor salivare irită celulele lor și provoacă o secrețiune mai mare de salivă (*salivațiune mercurială*). În timpul *sarcinii* femeile au salivațiune, uneori foarte mare, care durează câteva zile la început apoi dispare dela sine. Salivațiunea să mai observă în inflamațiuni (aprinderile) de

gură și de gât (stomatite, amigdalite, an-gine), sau în unele boale nervoase (isterie, epilepsie, turbare, nevralgie facială). — Saliva este în *cantitate mai mică* sau poate să *lipsească cu totul* în unele boale: febrele grave, în cari gura este uscată, roșie, caldă, limba să lipește de cerul gurii, vorbirea este anevoiasă, înghițirea grea etc. Dintre medicamente belladonna (atropina) este care produce uscăciune mai mare de gură. — Saliva în stare normală nu are gust, dar în unele boale ea poate să aibă un gust variabil, astfel în diabet saliva este puțină și dulce.

SALIX ALBA. — Caută la SALCĂ.

SĂLNICĂ. — Caută la SILNIC.

SALOCHININĂ, *eter chinic al acidului salicilic.* — Lucrează ca și chinina, adecă este antiperiodic; bun analgezie în contra nevralgiilor. *Doză:* 2-3-6 gr. pe zi, în buline, prafuri sau în o poțiune. Nu produce zăpăceală ca chinina.

SALOFEN. — Lamele cristaline, fără co-lore și fără miros, aproape insolubile în apă rece, solubile în alcool. Antiseptic intestinal ca și salolul și benzonaftolul. S'a dat în contra reumatismului articular ca succedaneu al salicilatului de sodă. *Doză:* 4-6 grame pe zi, în 4 sau 6 rânduri.

SALOL, salicilat de fenol. — Praf alb cristalin. Antireumatismal, antipiretic și antiseptic. Să recomandă mult în boalele căilor urinare; el face urina aseptică pen-tru care să dă în boalele contagioase și în cazurile chirurgicale. *Doză:* 1-4 gr. până la 8 gr. Pe *dinafară* să întrebuițează ca și iodoformul, pulverizând rănile, plăgile, tuburile de drenaj, piesele de pansament.

SALPETRU. — Caută la NITRATE și la POTASIU (Acetat de potasă).

SALPINGITĂ (dela grec. *salpinx*, trompă, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Aprinderea sau inflamațiunea trompelor (Vezi OVAR).

SALSAPARILĂ, salce, sarce. — Rădăcina mai multor specii de *Smilax: medica, officinalis, sarsaparilla*, etc., din fam. Smilaceelor, cari cresc în America centrală și de sud. Această rădăcină are o culoare cenușie, un gust amar și acru; în doză mare produce văr-sături și stare de toropeală, în doză mică produce sudoare, deschide pofta de mâncare, ușurează mistuirea, dă putere și îmbunătă-țește starea de sănătate a celor ce sufer de dureri reumatice, de boale de piele, de scrofule, etc., lucrând ca un bun curățitor

de sânge (depurativ). Să dă sub formă de tizănă (băutură) din 60 gr. la 1000 apă; sirop simplu sau depurativ, 50-120 gr. sirop compus, care conține și siamichie, anason, limba mielului și trandafiri; extract 1-5 gr.; praf, 1-10 gr. — La *țară* babele întrebuițează *salcea* foarte mult. După modul în care ele o prepară și după dieta care să ține să deosebește *salce mare* sau *salce păzită* și *salce mică* sau *umblătoare*. Iată cum să prepară *salcea păzită*: să ia o litră de salce, cu 5-6 ciubuce, să taie mărunț, să pun într'o oală cu 2 oca de apă la foc, să fierb o jumătate de zi, până scade apa pe jumătate; apoi să pun într'un urcior de 3 oca și jumătate, legat cu sarmă, să toarnă pe deasupra două oca rachi bun de drojdii, astupă urciorul cu o cârpă udă, să pune din într'un cuptor din care s'a scos pânea coaptă, să astupă cuptorul la gură și să lasă până în ziua următoare. După ce s'a răcit, să scurge rachiul din urcior și salcea să pune la uscat; după ce s'a uscat să pisează și să cerne, praful să strânge. Din acest praf bolnavul ia câte un vârf de cuțit, iar din fiertură câte un păhăruț în fiecare dimineață cu 3 ceasuri înainte de a să sculă și după ce a luat salcea mai doarme un ceas, iar seara când să culcă ia iarăși un vârf de cuțit de praf și un păhăruț de fiertură. Aceasta să face în timp de 40 zile, și pentru ca să ajungă să imparte atât praful cât și fiertura în așa fel ca să a-jungă pe tot timpul acesta. Cât ține cura, bolnavul stă la căldură, face baie, nu bea vin, nici rachi, mănâncă numai fruct alb, frecăței, azimă nesărată, zeamă de găină, nu mănâncă legume, nici pește sărat, acrituri, fructe. Cura este bine să să facă in-dată după Paști până ce nu ies fructele. Această cură să dă celor cu boale lumesti, cu sânge stricat, reumatism, boale de piele, dar nici odată nu să dă la oftică. *Salcea um-blătoare* să prepară astfel: să taie ciubucele de salce mărunț, să pun în rachi, să lasă 9 zile la căldură; să bea de 3 ori pe zi câte un păhăruț fără nici o pază. Pentru a fi luată mai cu plăcere să poate pune în ea candel, roșcove, stafide și altele.

SALTEA. — Caută la PAT.

SALTEA DE APĂ sau **DE AER.** — Această saltea să face din cauciuc vulcanizat și să poate umplea cu apă sau cu aer. Ea să întrebui-țează la bolnavii atinși de boale învechite sau de boale lungi pentru a preîntâmpina rănirea șalelor și a șoldurilor prin zăcere lungă.

ŞALVARI. — Caută la PANTALONI.

SALVIA OFFICINALIS. — Caută la JALE.

SAMBUCUS EBULUS. — Caută la Boz.

SAMBUCUS NIGRA. — Caută la Soc.

ŞAMPANIE. — În oraşe nu să poate nuntă ori sindrofie mare, când să prăznueste vr'un sfânt patron, nu să poate botez sau 10 Maiu fără şampanie. Şi cu tot dreptul, căci şampania este dintre toate vinurile spumoase cel mai bun, mai gustos şi mai sănătos. Coloarea şampaniei variază, uneori albă, alteori roşietică, deşi ea să prepară în totdeauna din struguri negri (vezi VIN). Şampania conţine cam 11-12 la 100 alcool, dar însuşirea ei cea mai de căpetenie să dato-reşte acidului carbonic pe care îl are, şi ea este cu atât mai spumoasă cu cât are mai mult din acest gaz; unele cari au mai puţin acid carbonic spumează puţin, cele cari n'au de loc nu fac spumă. Şampania lucrează asupra creerului, stomacului şi rinichilor. În adevăr, ea întăreşte inteligenţa, o excită, mintea devine mai vioae, gândurile să înveselesc, dar şampania îmbată mai repede decât celelalte vinuri, beţia ei însă este trecătoare, veselă şi nu tâmpită şi greoaie cum este cea produsă de vinurile şi băuturile mai alcoolice. Pentru stomac de asemenea şampania este bună, căci îl stimulează şi opreşte vărsăturile; tot aşa şi pentru rinichi fiind diuretică, adevă înlesneşte facerea urinei. Cu toate aceste bune calităţi igiena ne opreşte să bem multă şampanie, pe care nu trebuie s'o bem decât în mică cantitate şi la sfârşit de masă, cum ar fi la toasturi, dar nici odată printre mese, pe inima goală. Şampania prea multă produce nelinişte şi nedormire şi dacă abuzul să continuă devine primej-dioasă. Rău din cale afară fac toţi acei bogaţi cari beau şampanie în loc de vin la toate mesele, căci multe boale cronice şi omorătoare să pot naşte din aceasta. Pentru stomacurile leneşe, care mistuie greu dar nu sunt dureroase, ceace să arată prin dese vărsături alimentare, cel mai bun leac este câte niţică şampanie, mai ales şampanie ţinută la gheaţă (frapată) luată în timpul mâncării. Şampania mai e bună şi la vărsăturile produse de răul mării, de meningită, de peritonită. Din toate acestea putem conchide că şampania este bună nu ca băntură obicinuită, ci numai ca leac.

SĂNĂTATE (lat. *sanitas*, grec. *hygieia*). — Să numeşte *sănătate* starea corpului nostru în care toate funcţiunile să îndeplinesc cu uşurinţă şi în mod regulat. Sănătatea este

echilibrul dintre toate organele întreţinut astfel încât fiecare organ să-şi îndeplinească în mod exact rolul său, aşa că nici unul să nu rămâie înapoi în slujba lui, nici să nu lucreze mai mult decât este de trebuinţă. Maxima lui Juvenal: *mens sana în corpore sano* ne arată cât de intim este raportul între moralul şi fizicul nostru, cum o minte sănătoasă nu să poate adăposti decât într'un corp sănătos, şi prin urmare cât de mult trebuie să ne păzim sănătatea. Nu vom căută să descriem sănătatea, este de ajuns să spunem că în această stare fericită a organismului nostru totul este la locul său, totul este bine constituit şi totul funcţionează în mod regulat. Cum trebuie să ne păzim această comoară scumpă a vieţii noastre ne învaţă *igiena*, iar cum putem s'o recăştigăm când am pierdut'o prin vr'o boală oarecare ne învaţă *medicina*; sfaturile igienice precum şi leacurile trebuincioase în aceste două cazuri cetitorul le va găsi în această carte, scrisă numai cu dorul de a-i fi în tot minutul întru ajutor, şi aceasta cu atât mai mult cu cât sănătatea perfectă mai nu să găseşte, nici chiar în copilărie sau junetă.

SANATORIU (lat. *sanatorium*). — Stabiliment adoptat în mod special la cura igienodietetică a *tuberculozei pulmonare* (ofticeii). Situaţiunea, expoziţiunea, amenajarea interioară şi exterioară trebuie să concurgă la cea mai bună realizare a *curei de aer* şi a *supra-alimentaţiunii*. Un sanatoriu trebuie să fie instalat în un *climat favorabil*, uscat şi cu mult soare; cu aer curat; cu planşaţiuni, mai ales de brazi şi la o altitudine oarecare deasupra nivelului Mării, dacă aceasta este cu putinţă; — să aibă *camere mari*, întinse, bine aerate ziua şi noaptea, uşor de ţinut în stare aseptică, încălzite în mod igienic; — mijloace de *hrană* indestulătoare şi variată; — *supraveghiere medicală* continuă. Bolnavii pot fi instalaţi sau într'o singură clădire, sau în pavilioane separate, sau chiar sub corturi; iar pentru bolnavii greu să fie un pavilion special, separat de celelalte clădiri. Sanatoriul convine mai mult bolnavilor nedisciplinaţi, cari acasă nu vreau şi nu pot observă regulile severe ale sanatoriului, precum şi pentru izolarea bolnavilor de cei sănătoşi. De obicei în sanatoriu nu să primesc decât bolnavi în gradul întâiu şi pe la începutul gradului al doilea, pentru ca să poată profita de această cură. Pentru fiecare bolnav să prescrie zilnic orele şi durata de repaus, de plimbare, de eşire,

precum și calitatea și cantitatea hranei, așa că aceste sanatorii sunt pentru bolnavi în același timp și școli de igienă, unde ei învață a să îngriji cu metodă, iar cei abătuti și demoralizați să încurajează văzând pe cei cari merg spre bine. Sunt unii bolnavi nervoși și impresionabili, cărora nu le convine izolarea, nici disciplina de sanatorii; pentru aceștia cel mai bun lucru este de a-i ține și a-i trata acasă la ei. Sanatoriile sunt cu plată și gratuite (populare); cele cu plată aduc mari servicii bolnavilor izolați, bolnavilor de condițiuni mijlocii permițându-le să facă cură în unele stațiuni de altitudine; cele gratuite sau populare sunt foarte bune pentru cei săraci, cărora le prelungeste existența și la unii le asigură vindecarea. La noi în țară s'a făcut un bun început în această privință. În București funcționează deja un astfel de stabiliment pe dealul Filaretului și Direcțiunea generală a serviciului sanitar este pe cale de a înființa patru sanatorii de tuberculoși în diferite puncte ale țării.

ȘANCĂR sau Șancru (*Ulcusculum cancrum*). — Este o rană sau mai bine zis un ulcer venerian contagios, ale cărui urmări nu sunt întotdeauna sifilisul, însă care dă naștere adeseori la complicații serioase. Sunt mai multe feluri: șancăre moi simple, șancăre indurate sau sifilitice și fagedenice. — Șancăral moale simplu, numit și șancroid să vede cu mult mai des decât cel indurat. El să ivește în puțin timp (1-3 zile) după o împreunare necurată; este rotund, cu marginile tăiate drept, puțin deslipite; mai în totdeauna sunt în același timp mai multe șancăre de aceeași natură; din aceste răni să scurge un fel de puroiu virulent și contagios (lipicios, molipsitor) în mare cantitate. Șancăral moale are pornire spre întindere; el nu să încungioară, chiar și când să aprinde (să inflamează), de un cerc sau aureolă dură, tare, șgârcoasă. El dă naștere adeseori la baboane acăr purou și poate inoculă chiar pe bolnavul însuși și dă naștere la o rană sau șancăr care să aseamănă cu cel dintâiu. Durata șancărului moale este adese ori foarte lungă, însă mai întotdeauna să vindecă prin cicatrizație. — Șancăral indurat, numit și șancăr infectant sau șancăr sifilitic, este rotund, dar cu suprafața netedă, cu fundul cenușiu; centrul său este mai închis; marginile lui sunt ridicate, nedeslipite; de obicei el este singur, unic, face puroiu puțin; baza lui este tare, indurată și rezis-

tentă ca șgârciul; puroiul lui nu să mai poate inoculă la însuși bolnavul, care deja este infectat de mai înainte. El nu dă naștere la baboane cari sparg ca la șancărul moale, ci numai la niște adenite (scurte) cari sunt mai multe și de ambele părți, nedureroase, nu fac puroiu și nu să sparg, nu să deschid. Durata acestui șancăr variază între 4-6 săptămâni. Indurația sau tăria perzistă câțva timp și după cicatrizație. Șancărul indurat nu să ivește îndată după împreunarea necurată, ci numai după o perioadă de incubație (clocire) destul de lungă. — Șancărul mixt sau amestecat este acela care are însușirile atât ale șancărului moale cât și ale șancărului indurat. Dacă inoculăm pe suprafața unui șancăr indurat puroiul unui șancru moale să poate formă o ulcerăție care este în același timp infectantă și reinoculabilă la aceeași persoană; numai astfel să poate explică cum un șancăr moale a putut deveni sifilitic. — Șancăral fagedenic (*serpiginos, rozător, etc.*) este acela care să întinde în suprafață, distruge pielea și țesutul celular subcutanat, ia o formă neregulată, serpiginoasă (serpuitoare), cu marginile rupte, deslipite, găurite în unele puncte; fundul este cenușiu murdar; puroiul inoculabil; cele mai adeseori nu este sifilitic, adecă nu dă naștere la accidente secundare. — *Tratament.* Pentru șancărul moale simplu, la început să va căută să să distrugă rana prin caustice (acid sulfuric 4 gr. praf de cărbune 10 gr. să să facă o pastă; sau clorur de zinc 1 gr., oxid de zinc 10 gr., apă distilată cât trebuie pentru ca să să facă pastă; aceste paste să aplică de-a dreptul pe rană cu un mic tampon de vată idrofilă, 2-3 zile dearându, apoi pansament antiseptic), sau prin termocauter ori galvanocauter (vezi aceste cuvinte). Odată șancărul constituit să va prescrie băi locale de 2 ori pe zi în apă fenicată (1 la 100) sau în o soluție de sublimat coroziv (1 la 4000) la temperatură de 45°; să va arde tot la 3-4 zile cu clorur de zinc (1 la 10) sau cu nitrat de argint (5 la 100), sau cu acid fenic 1 gr. la 10 gr. alcool de 90°. După fiecare ardere să va pansă rana cu iodoform, xeroform, iodol, aristol, dermatol, salol etc. Pentru șancărul fagedenic să va pansă rana cu unguent cinereu sau cu iodoform, să va arde cu perclorur de fier sau cu termocauterul, iar pe dinăuntru să va dă un tratament mixt: iodur de potasiu, 2 gr. pe zi, fricții sau inecții mercuriale. Pentru șancărul indurat, vezi la SIFILIS.

ȘÂNGE (lat. *sanguis*, grec. *haima*). — Sân-

gele este lichidul hrănitor al corpului nostru; el duce elementele destinate pentru întreținerea sănătății și a vieții în toate părțile. Dacă din vr'o cauză oarecare sângele nu poate merge în vr'o parte a corpului, acea parte să gangrenează, moare. Dacă sângele curge din corp în măsură prea mare, omul moare. Din acestea să poate vedea foarte bine cât de mare importanță are sângele pentru viață. Sângele este pus în mișcare de către inimă, de unde pleacă prin niște canale numite *arterii* în toate părțile corpului, unde vine în atingere cu toate particulele cele mai adânci și mai mici prin niște tuburi foarte fine numite *capilare*, apoi să întoarcă iar la inimă prin alte canale numite *vine*. Această plimbare a sângelui în corpul nostru să numește *circulațiunea sângelui* (vezi *CORD* și *CIRCULAȚIUNE*). Când sângele iasă din inimă el este de culoare roșie deschisă și această culoare o păstrează în tot drumul pe care îl face prin arterii, apoi după ce a hrănit toate țesuturile el își schimbă culoarea și devine aproape negru și astfel să întoarcă la inimă, care pe alte căi îl trimite în plămâni ca să să primenească, să deie afară *acidul carbonic* și să iee o nouă doză de *oxigen*, care la minut îi redă culoarea lui roșie (vezi *RESPIRAȚIUNE*). Întru cât privește *compozițiunea* sângelui am arătat-o în articolul *Cord și Circulațiune*, unde cetitorul va binevoi să cetească. Aci vom aminti numai că sângele să compune din două părți: o parte lichidă, care este *serul* (zărul), și o parte solidă care este formată de *globulele roșii* și *albe*, cari iau oxigenul din plămâni și îl duc în intimitatea țesuturilor corpului împreună cu cele mai multe principii hrănitore, luate din tubul digestiv. — *Cantitatea* totală a sângelui din corpul omului este în termin mijlociu a noua parte din greutatea corpului. La un om adult să vine cam 6 litri și ceva, iar la cântar 6 chilograme și jumătate. Omul nu poate să piardă dintr'odată mai mult de 3-4 chilograme de sânge fără ca să nu moară. Când omul a pierdut sânge mult, până la 3 chilograme, sănătatea lui este primejduită. În aceste cazuri cel mai bun lucru este să îi să facă o *transfuziune de sânge*, care constă în a face să treacă în vinele lui o cantitate de sânge din vinele unui om sănătos și robust (vezi *TRANSFUZIUNE*). — Corpul nostru suferă foarte mult ori de câte ori *cantitatea* sângelui să împuținează prin eșirea lui bruscă din vase (vezi *EMORAGIE*, *EPISTAXĂ* sau *cur-*

gere de sânge din nas, *PIERDERI*, *PLAGĂ*, *SCUIPARE* de sânge, *VĂRSĂTURI* de sânge). De asemenea noi suferim și când *calitatea* sângelui nu mai este normală, când el este mai sărac în globule (vezi *ANEMIE* și *COLOROZĂ*) sau când el să strică prin formarea unor principii pe cari nu le are în stare obicinuită (vezi *DIABET*, *OTRĂVIRE*, *TURBARE*). — *Cură de sânge*. Era un timp când mulți ofticoși, la începutul boalei, și mulți anemici, după recomandățiunea doctorilor, făceau cură de sânge în abator; când să tăiau vitele luau sângele cald și îl beau, un sfert de păhar până la un păhar. Această cură desgustătoare a fost în curând părăsită, și cu drept cuvânt, căci s'a constatat că cea mai mare parte din sângele înghițit merge afară cu scaunele, ne fiind digerat. Astăzi să mai recomandă din când în când *extractul de sânge* în doză de 50 centigrame până la 10 gr. și mai mult, ca reconstituant. Întru cât privește sângele care să scurge dintr'o friptură, el este bun ca excitant al secrețiunii gastrice și în același timp și un reconstituant, mai ales pentru copii. *Băile de sânge* n'au nici un efect și astăzi sunt cu totul părăsite.

SÂNGE (Curgere de). — Caută la *EMORAGIE*.

SÂNGE (Lăsare de). — Caută la *LĂSARE DE SÂNGE*.

SÂNGE (Lipsă de). — Caută la *ANEMIE* și la *COLOROZĂ*.

SÂNGE (Prea mult). — Caută la *PLETORĂ*.

SÂNGE (Scuipare de). — Caută la *EMOPTIZIE*.

SÂNGE (Vărsare de). — Caută la *EMATEMEZĂ*.

SÂNGE DE NOUĂ FRAȚI, *sângele dracului*. — Product vegetal rășinos, recoltat de pe fructul plantei acățătoare *Calamus Draco*, din fam. Palmierilor, originară de Bruceo și Sumatra și din insulele Sonde. *Sângele de nouă frați* este o substanță rășinoasă, solidă, uscată spărgăcioasă, opacă sau puțin transparentă, de o culoare roșie, fără miros, fără gust, solubilă în alcool și în oleiurile grase și volatile, este inflamabilă și arde răspândind un miros balsamic plăcut. În medicină să întrebuință odată ca astringent și emostatic (opritor de sânge), sub formă de praf, 1-10 gr. — La țară femeile beau pentru vătămătură sânge de nouă frați plămădit în rachiu.

SÂNGELE DRACULUI. — Caută la *SÂNGE DE NOUĂ FRAȚI*.

SÂNITOARE. — Caută la *POJARNIȚĂ*.

SANOFORM, *diodosalicilat ae metil*. — Praf

alb cristalin, fără miros, fără gust, solubil în alcool, eter, vaselină. Să întrebuițează ca succedaneu al *iodoformului* (vezi acest cuvânt).

SANTAL. — *Santalum album* sau *santalul citrin* este un arbore care crește în Indii și Oceania; din lemuul lui să scoate prin distilațiune *oleul de santal*, care este galbin deschis. Acest oleu să întrebuițează în contra blenoragiei (sculamentului), când să dă în ultima perioadă a boalei, după ce a trecut faza de inflamațiune; el lucrează eliminându-să prin urină. Să dă în doză de 1-8 gr., în capsule de câte 25 centigrame.

SANTONINĂ. — Caută la SEMEN-CONTRA.

SĂNURI (dela lat. *sinus*,) *mamele, țâțe.* — Așa să numesc cele două organe sau glande cari produc laptele și cari sunt așezate în partea de sus a pieptului, una de fiecare parte, deasupra mușchiului marele pectoral, începând dela coasta a 3-a și până la a 7-a, între osul pieptului (stern) și subțioară. Țâțele au formă emisferică cu o mică ridicătură conică la mijloc, care să numește *mamelon* (*sfârc, gurguiu*). Acest sfârc are o lungime de un centimetru până la unul și jumătate; el are culoare roșietică sau neagră și este încunjurat la baza lui de un cearcăn (*areolă*) de aceeași culoare și a cărui suprafață este aspră (rugoasă) în timpul sarcinii. Gurguiul are 12 până la 15 găurele pe unde curge

Fig. 250. — Tăierea unui sân.

1. Canal lactifer. — 2. Mamelon. — 3. Glandă de lapte.

laptele și cari sunt terminațiunea *canalelor galactofore*. Țâța sau *glanda mamară* este formată prin reunirea a vr'o cincisprezece glande în formă de ciorchină, cari dan naștere la tot atâtea *canale galactofore*, cari să deschid în gurguiu după cum am arătat mai sus. Glanda mamară este încunjurată

de un strat gros de grăsime. În timpul sarcinii femeia simte în sănuri un fel de înțepături și o greutate; ele cresc și în minutul facerii sunt gata să hrănească pe noul născut (vezi ALĂPTARE). Când vrem să luăm o doică pentru copil trebuie mai înainte de toate să îi să examineze țâțele (vezi DOICĂ).

Fig. 251. —

Una din glandele sânelui

1. Canal lactifer. — 2. Glandă de lapte.

De asemenea și când mama voește să-și alăpteze copilul, ceea ce este foarte bine atât pentru ea cât și pentru copil, trebuie să vedem dacă ea este sănătoasă, dacă are lapte îndeajuns și bun, dacă sfârcurile sunt bine conformate pentru ca să poată suge copilul. — Nu ne vom ocupa aci de lapte, cetitorul va găsi oamănunțită descriere a lui la articolul LAPTE; ne vom mărgini numai în a aduce aminte că cantitatea laptelui produs de femeie în 24 ore să ridică cam la un litru și două sute grame, iar compozițiunea lui este următoarea: *cazeină* (materie albuminoidă) 28, *unt* (globulele laptelui) 30, *lactoză* (zahărul laptelui) 45, *fosfate* 2.50, apă 894.50 la 1000. Hrana femeii are mare influință asupra secrețiunii laptelui și asupra regularității sugarilor. Unele medicamente date doicii sau mamei trec în lapte, de unde și puțința de a dă copilului medicamente pe această cale.

— **Boalele sânelor.** Loviturile sau *contuziunile* sânelor să observă foarte des, din pricină că aceste organe prin pozițiunea lor sunt foarte expuse; ele sunt foarte dureroase și de multe ori dau naștere la abcese și chiar la cancer (rac). Pentru a preveni acestea trebuie îndată să să aplice lipitori pe unde sunt vânătați, carpe înmuiate în apă de plumb sau să să ungă cu alifie de iodur de plumb ori cu mercur (ungvent cineren cu beladonă). *Plăgile și arsurile* să tratează ca și în alte regiuni. La femeile tinere, a căror piele este foarte fină, când alăptează pentru prima oară să întâmplă câteodată de le pleznesc sfârcurile, cari le împiedecă de a dă lapte (vezi CREPĂTURI). Aceste pleznituri sau crepături trebuie tratate cât să poate de iute și de bine, căci ele pot dă naștere la *inflamațiunea* sau *aprinderea sânelui* cu formațiune de *puroiu* (*abces*). Acest abces mai poate fi produs de frecarea sânelui de corset, de lovituri, de plăgi, de arsuri, dar mai mult de *ingrămădirea de lapte* prea mult în țâța, fie prin faptul că nu să dă regulat copilului să

sugă, fie că copilul suge cu mult mai puțin decât să produce lapte, fie că copilul a murit sau a ajuns la *întărcat* și femeia încetează de a mai da lapte (vezi ÎNȚĂRCARE). Pentru aceasta cel dintâiu lucru care trebuie încercat în asemenea cazuri este de a înlezni eșirea laptelui prin toate mijloacele posibile, prin *mulgere*, de mai multe ori pe zi, sau prin aplicarea unei *ventuze cu pompă*, făcută anume pentru acest scop. Dacă nu s'a putut împiedeca inflamațiunea prin aceste mijloace și pielea a început să se înroșească, să fie dureroasă, să să umfle, vom pune lipitori sau cataplazme de făină de in cu laudan, vom unge sânul cu alifie mercurială beladonată, apoi dacă s'a format *puroiul*, vom căuta să deschidem cât mai iute *abcesul*, fără să lăsăm ca să se deschidă singur, apoi vom face un pansament antiseptic apropiat până la vindecare. Intru cât privește așa zisul *abces retro-mamar*, adică acela care se formează în țesutul celular dinapoia glandei, afară de semnele obicinuite cum sunt: febra, indispoziția generală, durerile, etc. el prezintă ca semn particular acela de a împinge înainte țâța care să pare că stă pe un burete; puroiul în cele din urmă să trage spre periferie, pe unde îi să dă drumul cu inleznire făcând o tăietură adâncă. — *Tumorile sânelui* sunt de mai multe feluri; unele sunt *benigne*, adică de bună natură, cari să ivesc înainte de vrâsta de 40 de ani, nu sunt aderente de piele care nu să modifice de loc, să mișcă sub deget, au o conzistență mlădioasă, elastică și nu sunt dureroase, cari sunt supărătoare numai prin volumul lor; nu recidivează după ce au fost ridicate și nu strică sănătatea generală, cum sunt: *fibromele*, *adenomele*, *adenofibromele*, *adenomixonele*, etc.; altele *maligne*, adică de rea natură, cari sunt rău limitate, aderente de restul glandei, să confundă cu ea, năvălesc repede țesuturile vecine, infectează ganglionii limfatici, recidivează după ce au fost ridicate, să generalizează; dureri și svăcnituri din ce în ce mai mari, apoi să ulcerează și alterează sănătatea generală, bolnavul slăbește, devine galbin ca paiul la față, îi să umfle brațele, până ce moare într'o stare de cachexie foarte pronunțată; aceste tumori sunt *cancerele* (*epiteliomele*, *carcinomele*). Intre aceste două varietăți de tumori mai este o varietate care să apropie mai mult de cele benigne decât de cele maligne: aceste sunt *sarcomele*. *Tratamentul* constă în toate varietățile în *operațiune*, adică în

extirparea tumorii cât să poate mai repede, iar la *cancere* operațiunea trebuie făcută *în mod radical*, ridicându-să odată cu tumora toți ganglionii limfatici din subțioară (operațiunea lui Halsted).

SAPONARIA OFFICINALIS. — Caută la ODOGACI.

SĂPONEL, săponele. — Caută la ODOGACI.

SĂPUN (lat. *sapo*). — Dacă n'ar fi săpunul ar fi foarte greu să ne ținem corpul curat, căci numai cu apă curată nu ne-am putea spăla bine, de oarece numai săpunul ridică materiile grase și celelalte murdării cari să găsesc pe piele. Săpunurile sunt niște combinațiuni ale acizilor grași cu oxidele metalice. Săpunurile cu bază alcalină sunt solubile (să topesc) în apă și mulțumită acestei însușiri ele curată așa de bine; ele să topesc și în alcool și în eter. Toate celelalte săpunuri sunt insolubile (nu să topesc). Săpunurile solubile sunt de 2 feluri: *moi* și *tari*; cele moi au ca bază potasa, iar cele tari soda. Săpunurile sunt cu atât mai tari cu cât materiile grase din cari să fabrică au mai mulți acizi solizi; afară de untul de ricin care chiar și cu potasa face un săpun tare și spărgăcios. Pentru toaleta corpului nu toate săpunurile sunt bune, astfel săpunul zis de Marsilia, care este alb sau marmuriu, irită prea mult pielea, deși el să topește bine în apa de calitate bună; el este însă foarte bun pentru spălarea rufelor. Un săpun bun pentru toaletă trebuie să fie făcut din un amestec de sodă (nu de potasă) în mică cantitate și un corp gras proaspăt, de exemplu unt de lemn. În medicină să întrebuițează așa numitul *săpun medicinal*, sau *amigdalin*, fiindcă el este făcut cu unt de migdale dulci; el este ușor purgativ pentru care să poate dă și pe dinăuntru în pilule (hapuri) de 25 centigrame (2-6 pe zi); la copii să dă sub formă de săpunașe cari să pun în șezut (de altfel aceste săpunașe să pot face și din săpun ordinar de rufe sau săpun de Marsilia). *Săpunul negru* sau de potasă să întrebuițează în mai multe boale de piele servind de excipient la preparațiuni numeroase cu bază de acid salicilic, de rezorcină, de naftol, de pucioasă, etc. *Săpunul antiseptic* să prepară cu diferite medicamente antiseptice: acid fenic, salol, sublimat, etc.; el să întrebuițează pentru spălarea mânilor după facerea pansamentelor sau după ce s'a umblat cu lucrurile bolnavilor de boale molipsitoare. De altfel și săpunul ordinar, în soluțiune de 30-40 la 1000, omoară microbii.

SĂPUNARIȚĂ, săpunel, săpunul popii. — Caută la ODOGACI.

SĂPUNAȘ, săpunel. — Caută la SUPOZITOR.

SĂRATA. — Această localitate să află la poalele muntelui Moșu, pe părăul Sărata, în cătunul Dealu-Nou, la 6 kilometri de Bacău. Sunt 5 izvoare, și anume: trei clorosodice-sulfurate, foarte concentrate. Apele nu sunt captate, nici nu să întrebuițează.

SĂRATA-MONTEORU. — Stațiune balneară în județul Buzău, la 7 kilometri dela gara Monteoru și la 15 kilometri dela orașul Buzău. Stațiunea să află în comuna Sărata și este încunjurată de dealuri acoperite de păduri. Clima e plăcută; temperatura medie peste vară 15-22°; aerul ozonizat și gudronat prin faptul emanațiunilor vaporilor de păcură din împrejurimi. Sunt 15 izvoare cu ape minerale, dintre cari mai importante sunt patru: un izvor *iodo-cloro-sodic*, foarte concentrat în iodur de sodiu și magneziu; un izvor *iodo-bromo-cloro-sodic*, foarte concentrat în clorur de sodiu; un alt izvor *iodic* pentru băut și un izvor cu apă *alcalină bicarbonată*. Mai sunt multe izvoare *fierugiinoase* și *sulfuroase*, precum și un izvor cu apă *purgativă*. Izvoarele *iodurate* și *clorosodice* să recomandă în boalele reumatismale, gutoase, în cloro-anemie, scrofuloză, limfatism, în boalele de femei, boalele de piele. Stabilimentele de băi sunt în cele două oteluri mari, după modelul stațiunilor balneare din străinătate. Bolnavul să scoară din locuință în băi fără a eși pe afară. Afară de cele două otele cu 150 camere mai este un cazin modern cu restaurant și terasă, sală de lectură, de muzică și danț; parc admirabil; diferite distracțiuni. Viața efitină, plăcută; excursiuni frumoase prin împrejurimi.

SĂRĂTURI (lat. *salsamentum*). — Pentru păstrarea unor substanțe alimentare să întrebuițează sarea de bucătărie. Astfel să păstrează *untul* cu care să gătesc bucatele, unele *legume* ierboase, cum sunt fasolea verde, bobul, etc., dar cari mai bine să vor prepara după cum să arată în articolul: *Conserve alimentare*; *varza* acrå; *unii pești* (morunul, sardelele etc.); în fine, *carnea* și mai cu seamă *carnea de porc* (vezi CĂRNĂȚĂRIE). Dar carnea sărată, fie de porc, de vacă sau de oaie, își pierde apa și sucurile ei, ceea ce face ca să-și piardă o bună parte din puterea ei nutritivă pe deoparte, iar pe de altă parte să fie și mai greu de mistuit. Afară de aceasta carnea sărată produce o sete foarte mare, precum și diferite tur-

burări digestive, mai ales când să mănânce des și în cantitate mai mare. Cel ce să hrănește mult cu cărnuri sărate slăbește din ce în ce, capătă diaree și boala cunoscută sub numele de *scorbut* (vezi acest cuvânt). Astfel fiind igiena nu admite mănucarea cărnurilor sărate decât foarte rar și în mică cantitate, și aceasta numai ca o variațiune în alimentațiunea obicinuită.

SARCE. — Caută la SALSAPARILĂ.

SARCINĂ, graviditate, îngreunare, poziție poziție interesantă, altă stare. — Să numește astfel starea unei femei a cărei mitră să mărește prin dezvoltarea unui sau a mai multor copii, din minutul fecundațiunii (rodniciei) până la naștere (*facere*). Să mai zice despre o femeie *însărcinată* sau *îngreunată* că este în *altă stare* sau în *poziție*. Sarcina este *simplă* cu (un copil), *gemelară* (cu 2 copii, gemeni), *multiplă* (cu mai mulți copii). Sarcina simplă să mai numește și *normală*. — *Semnele* sarcinii sunt mai multe, unele așa zise de *probabilitate* (*bănuială*) cari n'au importanță numai dacă sunt mai multe de odată, și altele de *certitudine* (*siguranță*). Cele dintâiu sunt: *oprirea regulelor* (a menstruației, a sorocului), deși sunt sarcini în cari femeia poate pierde sânge uneori în tot timpul, dar acest sânge să deosebește de acela al regulilor prin culoarea și câtimea sa; — *greață și vărsături*, repetate dimineața, în timpul celor trei luni dela început, cu pierderea poftei de mănucare, sau cu poftă prea mare, sau cu poftă de lucruri cari nu să mănâncă, cu constipație (încuietură) mai ales în lunile din urmă; — *înfepături în sânuri* cu *înegrirea cearcânului* din jurul sfârcului și ivirea unor mici brobonele din cari prin apăsare curge un lichid albui, lăptos; — *înegrirea liniei mijlocii* a pântecelui, mai ales dela buric în jos, pete gălbui pe frunte, în jurul nărilor și gât; — *salivațiune mare* (bale multe); — *dureri de dinți* și măsele, enervare, sfârșeli, mănucărime, nevralgii faciale; — *opresiune* (apăsare în piept), palpitațiuni (bătaie de inimă), varice (largirea vinelor dela picioare, gionate). *Semnele de siguranță* sunt: *mîșcările copilului*, pe cari le simte femeia dela 4 luni și jumătate înainte; dacă pui mâna rece pe pântece bătaile copilului devin așa de mari încât să pot vedea; — *sgomotele inimii* copilului, cari să aud cu urechia ca bătaile unui ceasornic de buzunar pus sub perină, aceste bătaii sunt în număr de 110 până la 160 pe minut și să aud începând din a cincea

lună, aproape de buric; când bățile sunt mai mult de 130 pe minut să crede că ar fi o fată, băiatul ar avea mai puține. — *Durata sarcinii* variază între 260 și 290 zile; mijlocia este de 275-280 zile sau 10 luni lunare. Pentru a cunoaște data când va naște femeia însărcinată să va numără 9 luni de calindar dela sfârșitul celei din urmă regule adăugând la socoteală încă 5 zile, astfel dacă femeia a avut cea din urmă zi de regulă la 10 Martie, adăugând 5 zile să face 15 Martie, ziua de naștere va fi 15 Decembrie. — Să vedem acum ce trebuie să facă o femeie în timpul sarcinii: primul lucru să nu să strângă peste mijloc, să nu poarte corset sau dacă vrea, să poarte corsetul așa zis de sarcină; să nu poarte calțavete (jaretiere) ca să nu facă varice la gionate, iar dacă să face să nu să agraveze; să poarte încălțăminte largi; femeile cari au făcut mai mulți copii să poarte începând dela luna a 6-a o încălțătoare abdominală (peste pânțele); să să acopere bine seara și iarna ca să nu răcească și să capete guturaiu și tusă, care le-ar produce sdruncinături; să să hrănească în deajuns, dar nu prea mult; să aibă scaun regulat; exercițiu moderat regulat (plimbări zilnice pe jos), să nu danțeze, să nu călărească, să nu umble cu bicicleta, să nu călătorească, mai ales în ultimile săptămâni; să nu lucreze cu mașina de cusut; să să țină curate jos, cu irigatorul să umble încet și domol ca să nu să lovească, iar apa să fie călduță. Începând din luna a 5-a doctorul va examina udul în fiecare lună, iar de va găsi albumină va prescrie tratamentul preventiv al *eclampsiei* (vezi acest cuvânt). Dacă mișcările copilului au încetat sau dacă se va ivi orice altă turburare îndată trebuie înștiințat doctorul. Aproape de naștere să va chiemă doctorul ca să vadă dacă copilul să află în pozițiune bună, și în caz contrar să-i schimbe pozițiunea făcând *versiunea* prin manopere externe. — *Turburările sarcinii*. Pentru *durerile de gură* cu inflamația gingiilor, să va curăți dinții și măselele de piatră, iar gura să va ține curată făcând gargară cu acid boric sau clorat de potasă; pentru *nevralgie* să vor lua preparate de opiu, antipirină, fenaetină, piramidon, etc. însă în doză mică. Pentru *poftă de mâncare* să recomandă exercițiu la aer, plimbări pe jos înainte de mâncare, preparatele de chinina, cassia amară, etc. Pentru *arsuri* și *acrimi de stomac*, ape minerale alcaline (Vichy, Vals), o jumătate pahar înainte de mâncare, care va constă din lapte, ouă,

carne de pasăre, fără vin și alte băuturi spirtoase. Pentru *vărsături repetate grave* (incoercibile): schimbare de locuință, dacă să poate, să va încercă succesiv băuturi și mâncări foarte calde sau reci (ținute în ghiață); vin de șampanie; ceaiuri aromatice, de teiu, portocale, mentă, mușețel, ceaiu răsesc, după mâncare, cu o linguriță de coniac sau de kirș; mâncări dese și puțin abondente, luate fiind culcată; la trebuință să va lua numai lapte, dulce sau bătut; ca medicamente să dă poțiunea lui Rivière, sau 10-12 grame de bicarbonat de sodă pe zi, în buline sau în apă; sau mai bine: tinctură de iod, cloroform câte 5 grame, din care să va dă 5 picături înainte de mâncare, sau: mentol, 30 centigrame; cocaină, 25 centigrame; licorea lui Hoffmann, 10 grame, din care să va lua câte 10 picături în o lingură de apă înainte de a mânca cu vr'o zece minute. Pentru *albuminurie* (vezi acest cuvânt), cu umflătura picioarelor, cu buhăiala feței, etc. să recomandă regim absolut de *lapte* pentru ca să să prevină eclampsia după cum s'a zis mai sus. Pentru *dureri în pânțele*: repaus și calmante (vezi acest cuvânt). Pentru *dureri de pe față* să să facă spălături în *fiecare seară* cu: sublimat coroziv, 5 centigrame; sulfat de zinc, 3 grame; acetat de plumb, 2 gr.; apă 150 gr.; iar pentru *mâncărime de piele* băi simple sau cu scrobeală.

SARCOCEL. — Caută la TESTICUL.

SARCOM (dela grec. *sarx*, carne). — Tumoră de rea natură care să dezvoltă cele mai adeseori fără cauză apreciabilă; să observă mai ales în primele perioade ale vieții și în epocile de dezvoltare; poate să să propage la distanță și să recidiveze după ce a fost extirpată; încet cu încetul sănătatea să compromite și cu ea viața bolnavului, dar toate acestea merg mai încet decât la *cancer* (vezi acest cuvânt).

SARCOPT. — Caută la RAIE.

SARCOPTES SCABIEI. — Caută la RAIE.

SARDELE. — La noi să consumă multe sardele de cutie păstrate în unt de lemn, și cu drept cuvânt, căci sardelele sunt hrănitore, plăcute și ușor de mistuit. Este bine ca să le mâncăm numai pe ele, lăsând untul de lemn la o parte, afară numai de cazul când din cauza slăbiciunii vrem să facem o cură de îngrășat; atunci acest ulei poate ține într-o câțva locul unturii de pește.

SARE (lat. *sal*). — Din timpurile cele mai vechi s'a dat numele de *sare* clorurului de

sodiu. In chimie să numește *sare* orice corp format prin combinațiunea unui acid cu o bază, adecă cu un alcali, un alcaloid sau o substanță metalică care are aceleași proprietăți ca și alcalii; astfel sulfatul de chinină, bicarbonatul de sodă, fosfatul de calce, sunt săruri, adecă combinațiuni ale acidului sulfuric, carbonic, fosforic, cu chinina, sodă și calce. Noi ne vom ocupa aci numai de *sarea obicinuță*, de *sarea de bucătărie*, de *clorurul de sodiu*, numit *sare marină* când să scoate prin evaporațiune din *apa de mare* în care să găsește în abundență și *sare gemă* când să scoate din *ocne*. Sarea nu este numai un condiment, ca piperul sau zahărul, ci este un accesoriu neapărat trebuincios în regimul alimentar, în hrana noastră, fără de care nu putem trăi, din cauză că sângele nostru conține o cantitate anumită de sare, care nu poate să scadă sub oarecare limită fără ca sângele să nu-și piardă din însușirile lui restauratoare; saliva, sucurile stomacului deasemenea conțin sare și fără de ea nu s'ar putea îndeplini slujba lor. Mâncările fără sare sunt fade, fără gust și să mistuie greu. Crescătorii de oi, de porci, de vite știu din experiență că fără sare aceste animale slăbesc și de aceea le dau din când în când câte o porție. Astfel fiind omul trebuie să pună sare în mâncare și cantitatea acestei sări pentru un om adult ar fi de 15 până la 20 grame pe zi. Abuzul de sare nu este bun; cei ce mănâncă alimentele prea sărate capătă iritațiuni și crampe de stomac. In medicină sarea să întrebunțează în băi și clizme (vezi *BĂI sărate* și *CLISTIRE de sare*).

SĂRPUN, sărpunel, sărpunele. — Caută la CIMBRIȘOR.

SĂRUTAT, sărut, sărutare, pupat (lat. *basium*). Acțiune care constă în a aplica gura sa pe fața, pe buzele, pe mânille, pe o parte oarecare a corpului unei persoane, și aceasta ca un semn de prietenie, de curtenire, de respect, de dragoste:

*Ar strigă și nu să îndură,
Capu-i cade pe-a lui umăr,
Sărutări fără de număr,
El îi soarbe de pe gură.*

(M. Eminescu).

Acest obicei adânc înrădăcinat în omenire pare a fi la noi în țară mai întins decăt în ori care parte a lumii, așa de întins încât chiar și bărbații să sărută când să întâlnească pe stradă. Apoi sărutatul în familii și în special sărutatul copiilor a a-

juns o adevărată pacoste, când ne gândim că acest obicei, această manifestare a amorului, idealizată și căutată de toți poezii fruntași ai națiunilor, că acest obicei, zic, poate să pricinuiască rele mari, adevărate nenorociri, fiind un mijloc de transmitere a o mulțime de boale, care de care mai primejdioase! Să nu să creadă că numai sărutatul de gură pe gură poate fi periculos, ci chiar și sărutatul mâinii după cum să va vedea din cele ce urmează. La orașe obiceiul este ca să să sărute mânille doamnelor, iar la sate mânille preoților. Acum iată ce să poate întâmplă: mâna doamnei sau a preotului este sărutată de un officos, care, având în gura lui, pe buze sau în salivă (bale) microbi de ai officiei, lasă pe mâna sărutată câți-va microbi din acestia; apoi vine un om sănătos de sărută aceeași mână și cu acest prilej ia pe buze o parte din acei microbi, cari fiind introduși în gură încep a să înmulți și a pătrunde în stomac cu mâncare sau în plămâni. Dacă găsesc un teren prielnic, adecă dau de un organism slăbit, din cauza vrunei alte boale anterioare, a unei răceli, a unei hrăni neîndestulătoare, acei microbi în lupta lor cu organismul (vezi *MICROBI*) înving celulele albe (fagocitele) și înmulțindu-să din ce în ce mai mult distrug țesutul plămânului în care trăiesc, ceace să vede prin scuiatul gros, urât și puturos al bolnavului, care începe să gălbejească, să slăbească și să tușească cumplit, având dureri în piept și asudând nopțile până ce își dă sfârșitul. Unde mai pui că acest nenorocit poate să dea naștere la copii amărați, slăbănogi, piperniciți și cu aplecare spre scrofule și offică?! Dar să mai poate întâmplă și alt ceva, și anume ca microbii officiei de pe mâna sărutată să găsească acolo o mică sgărietură, și dacă organismul este slab și prea puțin rezistent, să străbată în celule și să le distrugă puțin câte puțin producând după câțva timp o bubă în piele, numită de doctori *lupus tuberculos* (offică a pielii). Această boală să poate ivi și la cel ce a sărutat o mână plină de microbii officiei, ivindu-i-să după un timp oarecare pe buze, pe obraz, o rană, care să întinde din ce în ce mai mult și-i mănâncă obrazul, nasul, ceriul gurii, etc., slujind omul în mod îngrozitor (*lupus vorax*). Afară de această cumplită boală, prin sărutat să mai pot împărtăși și alte boale tot așa de grozave: *sifilisul* (cel-perit, sfrenție) cu toate arătările lui. In articolul despre *microbi* (vezi acest cuvânt) am

spus că în gura omului trăiesc peste o sută de specii de microbi. Ei bine, acești microbi trecând din gura unui om în gura altuia, prin schimbarea aceasta de mediu, devin *virulenți* și produc o mulțime de boale de gură (*stomatite*). Intre boalele transmise prin sărutat numărăm: *anghina difterică*, *febra tifoidă* (lingoarea), *gripa* (influența), *pojarul*, *scarlatina*, *tusa măgărească*, și altele. Din acestea să poate vedea destul de lămurit cât de mari sunt relele cari pot rezulta din *sărutat*, mai ales când ne gândim că cei mai expuși la acest rău obicei sunt copilașii, ființe gingașe, fragede și curate, și cu atât mai expuși, cu cât sunt mai frumoși și mai drăguți! Acești copii primesc zilnic atâtea sărutări câte primesc icoanele făcătoare de minuni. Pe buzele și pe fața acestor copii să depun întocmai ca și pe icoane milioane de microbi, cari pot da naștere la o mulțime de boale primejdioase, nu numai pentru copii, dar și pentru cei ce mai continuă a-i sărută. Pielea copilului este foarte fină și prin urmare ușor de pătruns pentru microbi, cari încuibându-să în ea îi distrug celulele producând bube și răni, sau să generalizează în tot organismul punându-i viața în pericol. Astfel fiind cel mai bun lucru ar fi să să desființeze sărutatul, sau dacă aceasta nu să poate, fiind un obicei prea înrădăcinat în viața socială, trebuie cel puțin să facem ca el să să exercite pe scară mai mică și să oprim urmările lui primejdioase. În interesul sănătății proprii precum și al celor ce sărută, trebuie ca doamnele și preoții să nu-și mai întindă mâna, și dacă doresc o manifestare de respect, să să mulțumească numai cu pronunțarea formulei: *sărut mâna!* Iar pentru copiii mici să facem ca în Anglia, unde ei poartă pe pălăriile lor scrise următoarele cuvinte: *nu mă sărută!*

SASCHIU, SASEAU. — Caută la PERVINCĂ.

SATURN (Extract de). — Caută la PLUMB.

SATURNISM. — Caută la PLUMB.

SBĂRCIOGI GRAȘI. — Caută la CIUPERCI.

SBURĂTOR. — Caută la LIPITURĂ.

SBURĂTOARE BĂRBĂTEASCĂ. — Caută la RĂCHITAN.

SCABIE. — Caută la RAIE.

SCABIOSA COLUMBARIA. — Caută la MUȘCATU DRACULUI.

SCĂETE MUSCĂLESC. — Caută la HOLERĂ.

SCĂFĂRLIE. — Caută la CRANIU.

SCAIU RUSESC. — Caută la HOLERĂ.

SCALDĂ. — Caută la BAIE.

SCĂLDĂTOARE. — Caută la BAIE.

SCALDE. — Caută la BĂI.

SCAMĂ. — Până acum vr'o douăzeci de ani să întrebuință la legarea rănilor scama, care să făcea destrămând bucăți de pânză veche, în special de pânză de in. Fiindcă scama nu să putea avea în stare *aseptică*, a fost înlocuită, din fericire, cu vată și tifon.

SCAMONEE. — Suc rezinos și gumos care să scoate din rădăcina plantei *Convolvulus scammonia* din fam. Convolvulaceelor. Sunt 2 feluri: *scamonea de Alep* și *scamonea de Smirna*. Cea mai bună este de Alep, care să prezintă în bucăți negre, acoperită cu praf alb. Scamonea este un purgativ drastic, care fiind iritant ca toate drasticele, să dă numai în constipațiunile rebele, în dropică, în congestiunile cerebrale, în contra viermilor intestinali, etc., nici odată însă în cazurile de colici și de iritațiuni de intestine. Să dă sub formă de: praf, în lapte, în dulceață, în ostie (bulin), 50 centigrame până la 1 gr.; rezină, 40-50 centigrame; tinctură, 2-8 gr.; să mai prepară și niște pișcoți, de câte 60 centigrame unul (copiii vor lua câte o jumătate de pișcot). Scamonea intră și în compozițiunea tincturei de jalapa compusă (rachiu nemțese).

SCĂMOȘARE. — Caută la DESCAMAȚIUNE.

SCAPULĂ. — Caută la OMOPLAT.

SCĂRBĂ. — Caută la DESGUST și GREAȚĂ.

SCARIFICAȚIUNE și SCARIFICATOR. — Prin cuvântul *scarificațiune* să înțelege în medicină niște tăieturi superficiale făcute în piele sau în mucoase cu scopul de a dă curgere unei mici cantități de sânge sau de serozitate infiltrată, pentru a descongestiona o parte iperemiată sau pentru a face o revulziune ori a modifica vitalitatea unor țesături. Scarificațiunile să fac cu o lanțetă, cu un bisturiu sau mai bine cu

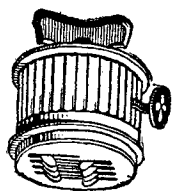

Fig. 252.—

Scarificator.

un instrument numit *scarificator*, care să compune din un fel de cutie de metal, din care iasă niște lame mici tăioase sub presiunea unui resort. Acest scarificator să întrebuințeze mai mult când punem ventuze (păhare) tăiate (scarificate), de exemplu în o aprindere de plămâni (pneumonie) sau la congestiune pulmonară (îngrămădirea de sânge în plămâni). Scarificațiunile să recomandă și în unele boale de piele (lupus).

SCARLATINĂ, cochinadă, cochinar, coracă. — Această boală, *spaima părinților*, bân-
tuie aproape toate țările. În România o-
moară pe an 2000 până la 4500 oameni,
cu deosebire copii. Scarlatina este o boală
lipicioasă (molipsitoare), cu fierbințeală mare
însoțită de durere de gât (anghină) și ca-
racterizată prin eșirea pe piele a unor
puncte roșii, la început separate între ele,
dar cari mai târziu să împreună formând
pete mari de culoare smeurie, acoperind
pielea peste tot sau în parte. Aceste pete
în cele din urmă să scămosează și cad sub
formă de pelițe late (plăci). *Microbul* ace-
stei boale nu să cunoaște până acum, deși
în sângele bolnavilor, în produsele farin-
giene și în puroiul complicațiunilor să gă-
sește foarte adeseori un *streptococ*, care de
sigur trebuie să joace un mare rol în pa-
togenia scarlatinei. Ceeace să știe însă
este că ea să transmită prin aerul din ju-
rul bolnavului, prin scuipat, prin muci, prin
pelițele jupuite de pe piele, prin haine și
prin unele mâncări cari stau în odaia bol-
navului, cum este laptele nefiert, etc. Scar-
latina este contagioasă în toate perioadele
ei. Mai primitori de această boală sunt copiii
în jos de 10 ani; dela 20 de ani în sus să
observă mai des la femei; femeile lehuze
sunt mai amenințate decât cele sănătoase.
Scarlatina să arată sub formă de *epidemie*,
care uneori este ușoară și trece nebăgată
în seamă, alteori însă este foarte omăra-
toare, în cât nu o întrece nici ciuma, nici
holera. — Scarlatina are 4 perioade și *sem-
nele* ei sunt următoarele: 1. Perioada de
incubațiune (incubare, clocire) este ca și
la pojar și la vărsat fără nici un semn;
ea ține 3-5 zile. 2. Perioada de *invaziune*
(năvălire) să arată prin fierbințeală și du-
rere de gât (anghină). Aceste două semne
pot să fie foarte pronunțate sau pot să
lipsească cu totul și în acest caz să ivesc
petele pe corp din perioada următoare.
Fierbințeala este foarte mare; copilul să
simte rău, are durere de cap și o sete mare;
temperatura ajunge în câteva ceasuri la
40° și uneori și mai mult. Câte odată bol-
navul mai are greață și vărsături; uneori
are urdinare ori este încuiat (constipat).
Durerea de gât este unul din semnele de
căpetenie ale acestei boale. Fundul gātu-
lui este roșu, uscat; gâlcii dela gât sunt
umflați și dureroși. Această perioadă ține
12 până la 36 ceasuri; câte odată poate
lipsi. 3. Perioada de *erupțiune* (isbucnire)
începe cu gâtul, apoi pe piept și membre,
intinzându-să pe tot corpul; ea nu începe

cu fața ca la pojar. Această perioadă are
2 forme; în forma primă să ivesc pete largi
(plăci) neregulate de o culoare roșie înfoca-
tă, foarte apropiate unele de altele, fără să fie
ridicate deasupra pielei din jur și pielea din-
tre pete este sănătoasă la început dar în
curând să înroșește și ea, așa că întreagă
pielea are o culoare uniformă smeurie, în-
flăcărată în unele locuri. În forma a doua
să ivesc puncte mici roșii foarte apropiate
unele de altele și foarte regulate. Prin a-
păsarea cu degetul roșeața pieră pentru a
să ivi din nou după ridicarea lui. Fața,
mânile și picioarele să umfle. Petele să
ivesc și pe mucoase, adecă pe căptușala
dinăuntru a corpului; gura este roșie, în-
focată, tot astfel și limba care mai este și
puțin umflată spre rădăcină. Uneori să în-
tâmplă ca scarlatina să fie fără pete pe
corp; petele au eșit dar au trecut așa de
repede încât n'au putut fi văzute. Fierbin-
teala în perioada aceasta este de 39 până
la 41°; sau văzut cazuri unde ea a ajuns
până la 42° ea scade pe la sfârșitul pe-
riodei. Durerea de gât este destul de mare;
fundul gurii din roșu ce era începe a să
acoperi cu niște pelițe albuli, groase, moi, pul-
poase, cari să deslipească cu ușurință și
cari dispar după 3-4 zile. Ghindurile (gan-
gionii) de sub fălci sunt umflate și dure-
roase. Inghițirea este anevoioasă. Durata
acestei perioade este de 5 până la 6 zile.
4. Perioada de *descuamațiune* (scămoseare).
Pielea să scămosează sub formă de pelițe
late (lambouri) cari să deslipească și cad;
pielea de pe degete să deslipească în bucăți
mari și cad sub formă de degete de mă-
nușe, iar la tălpi cade în bucăți și mai
mari; s'a văzut cazuri în cari a căzut în-
treagă pielea cea groasă a tălpii sub formă
de opincă. Această perioadă ține 8-15 zile.
Peste tot scarlatina durează dela 16 până
la 24 zile, iar cu convalescența până la 40
zile. — Nu trebuie să uităm că această
boală are și alte forme. Așa uneori ea
este *fulgerătoare* omorând bolnavii în 24
ceasuri, cu căldură peste măsură de mare,
cu aiurare, neastâmpăr, trăsărituri, uscă-
ciunea pielei, lipsă de ud (anurie). Alte ori
ea are forma *emoragică*, când bolnavul are
curgere de sânge din nas, varsă sânge și
să udă cu sânge, iar pe corp să ivesc pete
cari nu pier sub apăsarea degetului; forma
aceasta nu iartă nici odată. Mai este o
formă numită *frustă*, în care lipsește unul
din semnele principale; câte odată bolnavul
n'are decât anghină fără să iasă vr'o pată
pe corp; alteori anghina este urmată de

dropică (boală de rinichi), etc. — Nici o boală molipsitoare nu are așa de multe complicațiuni ca scarlatina. La unii bolnavi să ivesc uime la gât cari fac puroiu și sparg; la alții le coc urechile și curg; la unii să ivesc dureri prin incheieturi, cari să pot umflă; la alții să arată boală de rinichi cu dropică; unii să udă cu sânge, la alții li să oprește cu totul udul; unii capătă boală de inimă (endocardită), alții apringere de plămâni și junghiu (preumonie și pleurezie), și alte multe. — *Tratament.* Pentru a opri întinderea boalei trebuie să depărtăm pe cei sănătoși de bolnavi; să aerisim locuința bolnavului și s'o dezinfecțăm împreună cu așternutul, rufăria și hainele pătinașului. Copiii de școală vor fi ținuți acasă cel puțin o lună după ce s'au vindecat. Scoalele în cari s'a ivit boala să să închidă și dezinfecțeze. Cadavrele să să dezinfecțeze și să să îngroape adânc. Bolnavul să va trată după cum este și boala. In scarlatina simplă, ușoară, sunt de ajuns îngrijirile igienice: bolnavul va fi acoperit potrivit, va stă în pat, în o odaie mare, bine aerată, bine luminată, unde va stă în tot timpul boalei, chiar și în convalescență; din odaie să va scoate perdele, presuri, covoare, mobilele netrebuincioase, dela începutul boalei. Odaia să va aerisi în fiecare zi, însă cu mare băgare de seamă pentru ca bolnavul să nu fie atins de curentul de aer, să nu răcească; să va întreține o temperatură constantă în odaie. Hrana bolnavului va consta numai din lapte (dulce și bătut) în tot timpul cât are fierbințeală (căldură), iar după aceea i să mai poate da supă de carne, simplă, goală (bulion), cafea cu lapte, ceaiu, ceaiu cu lapte, însă toate fără pâne; apă cât vrea bolnavul. Urina va fi adunată zilnic, observată și fiartă ca să să vadă dacă are albumină. Ca tratament să vor face spălături dese în gură; gât și nas cu apă boricată, punând în ea și puțină apă oxigenată, sau cu soluțiuni foarte slabe de acid salicilic, iar în gât să vor face atingeri cu: acid fenic, 1 gr.; camfor, 1 gr.; glicerină, 30 gr., sau cu tinctură de iod sau cu alte antiseptice, mai cu seamă la copiii mici. In nări să mai pot face instilațiuni de 2 ori pe zi* cu ulei rezorcinat (1 la 50); organele genitale externe să vor spăla zilnic cu apă boricată. Când temperatura este mare să vor face băi căldute de 32-35°. Pentru ca petele să iasă cu inleznire să va da următoarea poțiune: acetat de amoniac, 5-10 gr.; apă de flori de portocale, 20 gr.; sirop diaforetic, 40 gr.;

apă de teiu, 100 gr.; la fiecare ceas câte o lingură. In cazurile grave cu angină să vor face injecțiuni cu serantidiferic și cu serantistreptococic. Din când în când purgative-ușoare, iar zilnic câte o clizmă de apă sterilizată prin fierbere; apa să aibă temperatură de 20°. In cazuri de agitațiune să va da: bromur de sodiu, 3 gr.; idrat de cloral, 3-4 gr.; sir. de codeină, 20 gr.; apă de laur-ceras, 15 gr.; apă, 120 gr.; luată în 2 sau 3 rânduri în cursul zilei în puțin lapte cald (adulti); iar la copii: idrat de cloral, 50 centigrame, tinctură de mosc, 10-20 picături; sirop de mentă, 50 gr.; apă distilată, 50 gr.; la fiecare oră câte o linguriță. Complicațiunile vor fi combătute prin mijloacele proprii fiecăreia. Scămoșarea să va inleznî cu băi de săpun calde, 2-3 pe săptămână. In timpul convalescenței bolnavul va fi ferit de răceală și de exces de hrană; el va stă în pat 40 de zile, după cari să va da pe jos și va începe să mănânce câte ceva: ouă, brânzeturi, supă cu farinajuri, diferite mâncări ușoare de puiu, etc., toate cu pâne; iar după o săptămână va putea eși pe afară reluându-și ocupațiunile.

SCHLETT. — Caută la Os.

SCHINDUF. — Caută la CIMBRIȘOR.

SCHINEL (*Centaurea benedicta* sau *Cnicus benedictus*). — Plantă erbacee, lănoasă și spinoasă din fam. Compozitelor, cu florile galbene și tubuloase, care să cultivă ca plantă oficială (Iunie-Iulie). In medicină să întrebuințează florile, pentru proprietatea lor tonică, stomachică și febrifugă. Principiul activ să numește *enicin*. Să da sub formă de ceaiu, 15-30 gr. la 1000; de praf, 1-4 grame pe zi.

SCHILOD. — Caută la INFIRMITATE.

SCHIOPARE. — Când un picior te doare, sau când este înțepenit, ori când este mai scurt decât celalt, atunci mersul nu să mai poate face în mod regulat, mișcările corpului nu sunt deopotrivă și rezultatul este că ești *schiop*. Dacă să întâmplă că un om își rupe coapsa ori gionata și dacă fierberea osului nu s'a făcut cum trebuie, în linie dreaptă, atunci piciorul bolnav rămâne mai scurt decât celalt și omul schioapă; iar, dacă această scurtare este mare, atunci omul este silit să poarte *cârji* (vezi acest cuvânt). Uneori să întâmplă că o incheietură a piciorului să fie înțepenită sau anchilozată. (vezi ANCHILOZĂ) în o poziție rea, strâmbă, cum să vede adeseori la genunchi, atunci omul iarăși schioapă și este

silit să poarte cărji. Alteori cineva are dureri numai în un picior, o durere în o parte a lui și din pricina ei mișcările neputându-să face în toată întregimea lor, omul schioapă. Când durerea aceasta atârnă de o bătătură sau rosătură, lucrul n'are importanță căci odată cu trecerea ei omul începe a umbla bine; dacă însă vedem la un copil o durere oarecare la picior, fără să putem a-i stători locul și fără să-i cunoaștem pricina, atunci trebuie să fim cu băgare de seamă, căci acea durere nehotărîtă poate să fie începutul unei boale mai grave, numită *coxalgie* (vezi acest cuvânt); lucru important de știut, căci această boală gravă, dacă este tratată din vreme să poate vindeca, pe câtă vreme lăsată în voia ei poate avea urmări nenorocite. De aceea este bine când vedem pe un copil că schioapă din cauza unei dureri nehotărâte să nu-l silim să umble ci să-l punem la pat și îndată să chiamăm doctorul.

SCHIR (dela grec. *skirrhos*). — Caută la CANCER.

SCHROS. — Caută la CANCER.

SCIATICĂ. — Cel mai mare nerv din corpul omenesc este *nervul sciatic*, care pleacă din fiecare parte a părții de jos a măduvii spinării, să imparte și subimparte în o mulțime de rămurele din ce în ce mai mici pentru întreg membrul inferior, adică coapsă, gambă și picior. *Nevralgia sciatică*, sau numai simplu *sciatică*, este o durere care să simte sau pe întreagă lungimea nervului, sau numai într'un punct, ori în mai multe puncte. Durerea aceasta poate fi continuă mărimdu-să din când în când prin mișcare, tusă sau atingere; ea să iradiează în sus spre spate, până în dreptul rinichiului, iar în jos până la pulpa sau gleznă, durere surdă, plicticoasă, penibilă; alte ori durerea vine prin svâcnituri, fulgerături, cari pleacă dintr'un punct oarecare, și își au sediul la șold sau înapoia coapsei, ori în dreptul genunchiului, în dreptul gleznei dinafară, în talpă; apăsând pe acele puncte bolnavul simte durere. În intervalul acceselor, toată partea bolnavă dă o simțire de arsură și de furnicături. *Nevralgia sciatică* să observă mai cu seamă la adulți și să poate ivi în urma unui mers obositor sau mai des în urma unei răceli (frigul umed), la cei ce să culcă pe pământ, sau într'o odaie răcoasă și umedă, cari lucrează în apropiere de apă, în pivniți, la cei ce sufer de gută, diabet, reumatism, tuberculoză, blenoragie, etc., sau provine din o apăsare (compre-

siune) a nervului. *Tratament*. Această boală durează mult, 5-6 săptămâni cel puțin, iar pentru vindecare să cere un tratament îndelungat. Bolnavul va stă în odihnă, în pat. Pe locul dureros să vor pune lipitori sau ventuze (păhare) cu sânge; să va aplica pe traiectul nervului, pe punctele dureroase acid cloridric concentrat, la 2-3 zile odată, sau vezicători, să vor face injecțiuni adânci pe traiectul nervului cu cloroform sau cloridrat de cocaină; să recomandă congelatiuni cu ajutorul pulverizațiunilor de clorur de metil, cu băgare de seamă însă ca să nu provoace escare și răni; linimente calmante sau iritante și aplicațiuni calde. Când sciatica este de natură reumatică să va dă salicilatul de sodă (4-8 gr. pe zi), sau aspirină (4 gr.), antipirină, fenacetina, exalgină, citrofen, piramidon, reumatina, salochinină și chinină. În caz de dureri vii să vor face injecțiuni cu morfină sau diodină. După ce a trecut perioada acută să va face electrizare. Să mai recomandă băi de aburi, băi simple, băi de pucioasă, masaj. În nevralgiile cronice, produse de o boală oarecare: reumatism, sifilis, artrism, gută, diabet, etc., să va trată acea boală.

SCILLA MARITIMA. — Caută la CEAPĂ DE MARE.

SCLEREMĂ, scleremie. — Caută la SCLERODERMIE.

SCLERODACTILIE. — Caută la SCLERODERMIE.

SCLERODERMIE (dela grec. *skleros*, tare, și *derma*, piele), *scleremă, scleremie*. — Sub acest nume să înțelege o boală a cărei natură nu este încă bine cunoscută, dar care să pare a fi de origine nervoasă și care este caracterizată prin întărirea și îngroșarea pielei și adeseori și a țesăturilor de desuptul ei, producând atunci atrofii și diformațiuni, uneori considerabile. *Semnele* acestei boale sunt: la început pielea prezintă senzațiuni de căldură sau de frig, mâncărimi sau chiar dureri mai mult sau mai puțin adânci; apoi încet cu încetul pielea devine lucitoare, alburie, întinsă și rece, își pierde orice mișcare și capătă o consistență fibroasă; senzibilitatea însă este păstrată, uneori este chiar exagerată. După câțva timp pielea să retractă. Leziunile să produc în mod simetric la început, de obicei la față, apoi la spate și pe piept și mai târziu pot cuprinde întreg corpul. Fața este impasibilă, țesăturile lipite pe oase; vorbirea și hrănirea să fac cu greutate; ochii lăcrimează într'una; degetele să subțiază. În unele cazuri să ivesc pe ici

pe colo gangrene localizate, în urma căror degetele cad. Atrfia falangelor celor mici precedate de contractura îndoiturilor, îndoinind aceste falange asupra celor mijlocii, formând varietatea care să numește *sclerodactilie*. În general sclerodermia să dezvoltă pe încetul, alteori poate merge foarte repede; moartea vine prin o slăbiciune gradată. Această boală să observă mai mult la femei, la cei nervoși și reumatizanti. — *Tratament.* Pază de răceală, idroterapie, exercițiu. Puncte de foc pe șira spinării, electroterapie (curenți continui), masaj, dușuri sulfuroase calde, emplastru mercurial. Pe dinăuntru să dă bromure, ergotină, valeriană. Tratamentul tiroidian nu prea a dat rezultate bune; radioterapia și aplicațiunile radiului trebuie să să încerce cu mare precauțiune.

SCLEROTICĂ (dela grec. *skleros*, tare). — Invelișul alb al ochiului (vezi OCHIU).

SCLEROZĂ (dela grec. *sklerosis*, întărire). — Să numește astfel întărirea țesăturilor și mai cu seamă a parenchimelor, datorită unei atrofi a elementelor constitutive ale organelor cu ipergeneza consecutivă a țesutului conjunctiv, sau datorită celei mai adeseori unei inflamațiuni primitive a țesutului conjunctiv, care să retractă (să strânge) și determină în cele din urmă atrofia parenchimelor (scleroza sau ciroza ficatului, plămânilor, rinichilor, etc.).

SCLEROZĂ ÎN PLĂCI. — Caută la MĂDUVA SPINĂRII.

SCLEROZA LATERALĂ AMIOTROFICĂ. — Caută la MĂDUVA SPINĂRII.

SCLEPETI, scrântitoare (*Tormentilla erecta*, fam. Rozaceelor). — Plantă mică erbacee care crește prin pășunile umede și uscate de prin pădurile de munte, prin crânguri, rărișuri, tufișuri (Iulie-Septembrie). În medicină să întrebuițează rădăcina care conține tanin și lucrează ca astringent puternic. Pe *dinăuntru* să dă sub formă de decoct (fiertură), 10-20 la 1000; extract, 1-4 gr.; iar pe *dinafară* decoctul, 20-50 la 1000. — La *fară* să întrebuițează planta întreagă în contra curgerii de sânge, a dizenteriei și tusei cu sânge; în rachiul de drojdi, oblojeli contra suferinții.

ȘCOALE. — În aceste rânduri vom da pe scurt oarecari reguli privitoare la instalația cea mai potrivită pentru clădirile școlare și la salele de studiu (clasele). Școalele trebuie clădite pe un *pământ uscat* și ceva mai ridicat; ele trebuie să aibă o sală de gimnastică, o curte și o grădină

pentru jocul elevilor. Sala de studiu sau clasa trebuie să aibă ca *suprafață* câte un metru patrat de fiecare elev; înălțimea trebuie să fie de 3 până la 4 metri; în o clasă să nu fie mai mult de 50 de elevi. Clasa să să *aereze* prin deschiderea din când în când a ferestrelor și a ușii, în intervalul orelor de clasă; făcându-să aceasta în mod regulat nu mai este trebuință de aparate speciale de ventilație. Trebuie să să deie o deosebită băgare de seamă *iluminatului*; în timpul zilei, lumina soarelui trebuie să intre în clasă prin *partea stângă*, căci dacă ea vine din față supără ochii, dacă vine dinapoi umbra corpului este aruncată asupra hârtiei și a cărții, dacă vine din dreapta umbra mâinii va fi aruncată pe hârtie în timpul scrisului; dacă ar veni din două părți de odată ar fi lumina prea mare și ar supără vederea; nu e bine să vină nici de sus, prin tavan, căci atunci n'ar mai fi ferestre laterale cari să ajute aerarea clasei și aspectul acesteia ar fi trist. În școlale în cari să învață seara să face uz de iluminatul artificial, care să face cu petrol, sau cu gaz aerian sau cu electricitate. Cea mai bună lumină este cea electrică. În orice caz lumina și în aceste cazuri trebuie așezată așa ca să cadă în partea stângă a elevului. — *Mobilierul școlar*, adică masa de lucru și banca trebuie să ne preocupe tot așa de mult; ele trebuie făcute astfel în cât vederea elevului să fie cruțată, elevul să nu fie silit ca să-și iee poziții rele cari să-i producă strâmbări ale șirii spinării. *Masa și banca* trebuie să fie mobile, să nu aibă mai mult de 2 locuri și având pentru fiecare elev cel puțin 60 centimetri de lărgime; *pupitrul* să fie puțin aplecat din partea elevului; *masa* să nu fie nici prea sus, ceea ce ar produce o sucire a trunchiului, ridicând prea mult umărul drept; nici prea jos, ceea ce ar sili elevul să să aplece asupra hârtiei, l'ar oiecinui să privească prea deaproape și i-ar produce miopie (vedere scurtă); între masă și bancă să nu fie nici o depărtare, marginea mesii să fie pe aceeași linie verticală cu marginea anterioară a băncii. Banca să fie destul de largă pentru ca elevul să steie comod și să aibă un spătar drept, puțin inclinat, pe care să să razime elevul astfel ca osteneala să nu-l împiedece de a să ține drept în timpul lecțiilor. Ar fi bine ca mobilierul să fie în raport cu diferitele mărimi ale elevilor. În Statele-Unite ale Americii sunt opt modele de bănci, așa că

mobilierul este în totdeauna în proporție cu talia școlarului (vezi figura 253). Mai practic este să fie un singur model de masă, însă cu bănci de diferite înălțimi și sub masă stinghii pentru picioare la înălțimi diferite, în raport cu talia elevului. Banca să fie lată în deajuns pentru ca întreagă coapsa să fie sprijinită. Ar fi bine ca școlarul să fie izolat, adică să-și aibă și scaunul său după cum este în Suedia și Statele-Unite. O bună masă este cea a lui Féret, care prin o dispoziție foarte simplă să ridică, să lasă în jos, ia diferite incli-

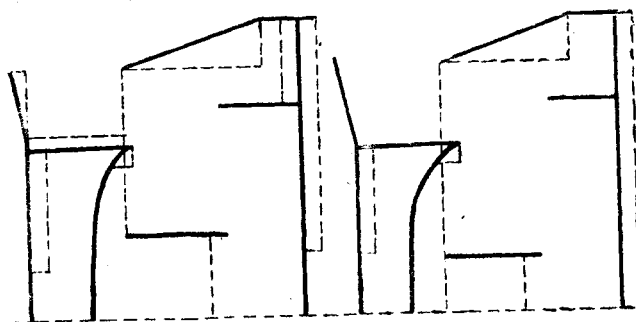
precauțiuni au de scop de a preveni miopia (vederea scurtă) și deviațiunea sau strâmbarea coloanei vertebrale, boale cari de obicei se contractă în școală. De altfel regulile aceste trebuie ținute în seamă nu numai în școale și internate, ci și acasă unde școlarul își prepară lecțiile, adică copilul să-și aibă odata lui de studiu, spațioasă, bine iluminată în timpul zilei și seara (prin o lampă așezată la stânga și cu abajur), bine aerată; o masă de lucru potrivită cu statura sa, cu un scaun cu spătar și o stinghie pentru picioare. Mijloacele

Model No. 1

Statură de 1.10 — 1.20

Model No. 2

Statură de 1.20 — 1.35

Model No. 3

Statură de 1.35 — 1.50

Model No. 4

Statură de 1.50 — 1.75

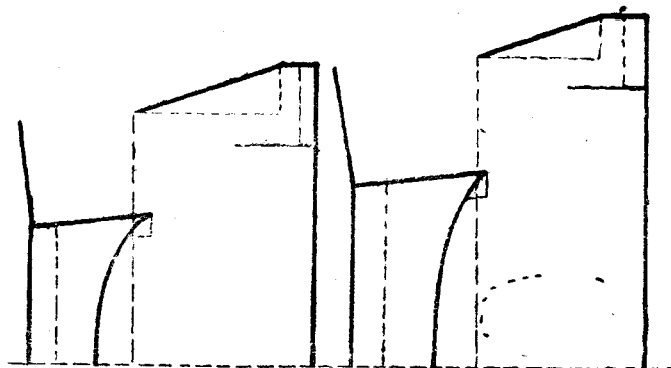

Fig. 253. — Model de mese-bănci ale doctorului G. Trapenard.

nații, pentru ca să servească la scris, în poziție șezândă sau stând în picioare, pentru desemn, etc. Această masă, pe lângă aceste avantaje, să poate acomoda la orice vârstă, la orice talie. — *Cărțile* trebuie să fie tipărite cu litere destul de mari și rare pentru ca să fie ușor cetite. *Scrierea* cere și ea o supraveghere îngrijită. *Scrierea* englezească, adică cea plecată, silește pe școlar să iee o atitudine vițioasă; cea mai bună scriere este cea dreaptă pe hârtie dreaptă și ținând corpul drept. Aceste

de a preveni miopia și deviațiunile șirii spinării cetitorul le va găsi în articoli: *Columna vertebrală* și *Miopia*. Intru cât privește etatea la care copilul trebuie dat la școală, timpul de lucru în fiecare zi, recreațiunile, etc.; toate regulile igienei intelectuale cari trebuie observate cu mare sfințenie pentru a nu obosi prea mult și prea din vreme copilul le vom arăta în articolul: *Suprafatigă*.

SCOBITOARE. — Mic instrument cu care ne servim pentru a scoate rămășițele de ma-

terii alimentare de printre dinți și măsele. Să face din pană de găscă, din lemn, din sedef, din metal. Cele de lemn și de pană vor servi numai odată după care să vor arunca; celelalte să vor curăța și păstră la adăpost de prof. Pe cât să poate să nu să întrebuințeze scobitori de metal.

SCOLIOZĂ. — Un fel de diformațiune a șirii spinării (vezi COLUMNA VERTEBRALĂ).

SCOPOLAMINĂ. — Caută la MĂSĂLARIȚĂ.

SCORBUT. — Scorbutul este o boală generală, epidemică sau sporadică, care nu este molipsitoare, fără febră, și care să arată la oamenii cari trăiesc în condițiuni rele igienice. Această boală este caracterizată prin emoragii (curgeri de sânge) multiple ale pielei și mușchilor, prin o stricăre specială a gingiilor, prin o slăbire organică cu mers încet și treptat, și în fine prin o vindecare repede sub influința întrebuințării cărnei sau a vegetalelor proaspete. — Scorbutul să producă întotdeauna în aceleași împrejurări, la oamenii adunați sau îngrămădiți mai mulți la un loc, cari trăiesc în un aer mărginit și stricat, cum să întâmplă în închisori, la frig și umezeală, cum să întâmplă pe vapoare; la cei ce nu fac mișcări, exerciții în aerul liber, la surmenați. Această boală atinge toate etățile, amândouă sexele, în toate anotimpurile, dar mai des primăvara, când nu prea să găsesec legume proaspete. Cauza determinantă a scorbutului este lipsa de *măncări proaspete*, hrana cu conserve (sărături, cărnuri uscate, legume conservate, etc.). Sarea nu este de vină după cum s'a crezut multă vreme, ci numai măncările sărate, adecă conservele, cari sunt adevărata cauză, atunci când omul să hrănește multă vreme numai cu ele; lipsa de legume proaspete de asemenea ajută ivirea scorbutului. — *Semnele* acestei boale sunt: în perioada primă o slăbire progresivă însoțită de dureri în incheieturi, la gambe (gionate), în partea de jos a pieptului, uscăciunea pielei și paloarea feței. În perioada a doua gingiile să umfle, să înmoaie, să rănesc și săngerează, alena (duhoarea) este puturoasă, dinții și măselele să descălță, căptușala gurii să acopere cu pete vineții și cu beșicuțe pline cu sânge amestecat cu serozitate. Mișcările fălcilor să fac cu greutate. Pe diferite părți ale corpului să ivesc pete (plăci) roșietice, apoi negre sau galbine verzui, mai cu seamă pe membrele inferioare. În unele părți să ivesc adevărate cucuie, de diferite mărimi, pline de sânge, dintre cari unele

să sparg, să ulcerează. Sub piele să produc emoragii mai mult sau mai puțin abondente. La început bolnavul este constipat, apoi este apucat de urdinare cu sânge; pielea să răcește și bolnavul moare într'o stare de toropeală, de prostrațiune completă. — Scorbutul să poate complica de pneumonie, pleurezie, gangrenă de plămâni, de miocardită, pericardită (boale de inimă), de gangrena gurii, etc. El poate complica alte boale epidemice cum sunt: febra tifoidă, tifosul, colera, etc., și atunci aceste boale sunt mortale. — Scorbutul tratat bine și dela început să vindecă. Moartea să produc prin emoragii, slăbiciune, complicațiuni, sincopă cardiacă. — *Tratament.* Pentru a preveni ivirea scorbutului să recomandă ca să să întrebuințeze numai alimente proaspete, carne, fructe și legume, evitând pe cât e cu putință întrebuințarea conservelor, iar dacă facem uz de ele să le mâncăm în cantitate mică și rar, nici odată însă să nu ne hrănim numai cu ele și în timp prea îndelungat. Legumele proaspete, salatele, ceapa, usturoiul, cartofii sunt foarte buni, fructele toate sunt *antiscorbutice*, în special portocalele și lămâiele, tot așa vinul și laptele. *Tratamentul* scorbutului confirmat constă mai întâiu în a îndepărta cauzele cari l'au produs: frigul, umezeala, oboseala, depresiunile morale; ca hrană să va da bolnavului carne proaspătă și legume verzi, măcriș, usturoiu, ceapă, muștar, varză, salate, creson, lingurea (cochlearia); fructe, pere, struguri, lămâie, portocale; bere, drojii de bere; preparațiunile tonice; îngrijiri igienice ale gurii făcând gargară cu clorat de potasă, apă oxigenată, ratania iar rănila gingiilor să vor atinge cu tinctură de iod, acid cromic, 1 la 10 apă, sau cu zeamă de lămâie. În contra emoragiilor, să va da perclorur de fier, feropirină, iergotină, chinină, digitală; injecțiuni sub piele cu gelatină. Pentru complicațiuni din partea inimii și a plămânilor să va da cafeină, acetat de amoniac, alcool, etc.

SCORDIUM (Teucrium). — Caută la IARBA USTUROASĂ.

SCORTIȘOARĂ (franz. *cannelle*). — Scoarța aromatică a arborelui *Cinnamomum zeylanicum* din fam. Lauraceelor, care crește în Ceylan, în India, și să cultivă adeseori prin țările calde. Scortişoara să întrebuințează în bucătărie ca condiment, iar în medicină sub numirea de *cortex cinnamomi* pentru însușirile sale excitante, stimulente, antispasmodice, stomachice și carminative. Să dă sub formă de: praf, 50 centigrame

până la 5 grame, apă destilată, 10-60 gr. în o poțiune; tizana, 8 gr. la 1000; tinctură, 10 gr. în o poțiune; alcoolat, 5-15 gr.; esență, 1-2 picături; sirop, 30-60 gr. în o poțiune.

SCRĂNTITOARE. — Caută la CIUMĂREA și SCLIPETI.

SCRĂȘNIREA DINȚILOR. — Când un om este infuriat pe cineva sau pe ceva scrășnește din dinți, adică strânge și își freacă dinții de sus cu cei de jos producând un fel de scârțâit foarte neplăcut pentru ureche. Dar sunt unii, mai ales copiii, cari își fac obiceiul de a scrășni din dinți, lucru foarte urât și supărător pentru cei din jur, din care pricină este bine ca toți cei cu patima aceasta să caute să scape de ea cât să poate mai curând prin hotărâre și băgare de seamă. Alții scrășnesc din dinți numai noaptea în timpul somnului, când sunt agitați sau au vr'o durere vie în corp. Să mai întâmplă la copiii cari la schimbarea dinților de lapte au durere mare. În toate aceste cazuri scrășnirea dinților nu are nici o gravitate, nici o primejdie, fiind mai mult o arătare a unei stări nervoase trecătoare. Nu tot astfel este cu scrășnirea dinților, atunci când ea este continuă, ziua și noaptea, și să însoțește de convulziuni (spazme), vărsături, fierbințeală, etc., căci în aceste împrejurări ea este semnul unui boale cumplite cunoscută sub numele de *meningită* (aprindearea pelitelor creierilor) și care este mai întotdeauna mortală (vezi *MENINGITĂ*).

SCREMUT. — Caută la SFORTARE.

SCRIMĂ. — Iscușință la întrebuițarea armelor, deprindere de a să bate cu spada sau cu sabia. Este unul din cele mai grele exerciții, căci scrima cere creierului o sfortare mare și continuă de băgare de seamă și de hotărâre, mușchilor o repeziune mare în contracțiune, o precizie desăvârșită în coordonarea mișcărilor mâinii, brațului, trunchiului, care să ducă repede înainte sau înapoi după cum sunt mișcările adversarului. Scrima grăbește respirațiunea, circulațiunea (bătăile inimii), creșterea temperaturii, activitatea arderilor, de unde provine și pierderea cea mare pe care o suferă corpul în timpul scrimii. Așa dar din punctul de vedere al igienii, scrima este un exercițiu minunat pentru omul adult, mai cu seamă pentru cei limfatici și nepăsători, pentru a preveni și a combate *artrismul* (obezitate, gută, gravelă sau colici de rinichi, colici de ficat, diabet) și pentru unii

nevrastenici, dar la aceștia cu condiție ca scrima să nu să facă în toate zilele și nici prea mult timp odată. De asemenea și pentru bătrâni să recomandă scrima în mod cât să poate de moderat din cauza obosealii inimii și a plămânilor. — Scrima *trebuie oprită* la copii până la etatea de 14 ani, la cei bolnavi, de inimă și de plămâni, apoi trebuie multă băgare de seamă ca să nu răcească omul după ce face scrimă, care-i produce multă nădușeală.

SCRINTIRE. — Caută la LUXAȚIUNE.

SCROBEALĂ ALBĂ. — Caută la AMIL.

SCROFULĂ (lat. *scrofulae*, dela *scrofa*, scroafă), *scrofuloză*. — Numele acestei boale ciudate și care atinge mai cu seamă vrâsta copilăriei vine de acolo că gâtul celor bolnavi seamănă cu gâtul unei scroafe. Prin cuvântul *scrofulă* să înțelege o boală cu manifestațiuni (arătări) multiple, foarte comune, care are cele mai de multe ori raporturi foarte strânse cu oftica (tuberculoza), însă care are o evoluțiune particulară, o fizionomie destul de caracteristică pentru ca s'o descriem separat. — Scrofula, care în zilele noastre este foarte răspândită, să ivește în împrejurări foarte apropiate de acelea cari pregătesc izbucnirea ofticeii. Din părinți ofticoși, sifilitici, bețivi (alcoolici) să nasc adeseori copii scrofoloși. Ea să întâlnește mai des în îngrămădirile de oameni de prin orașe și pretutindenea unde condițiunile igienice înleznesc dezvoltarea ofticeii. În afară de ereditate să mai citează între cauzele scrofulii hrana rea a copiilor sugaci și a copiilor mici, înțarcarea prea de vreme, mâncare indigestă și neîndestulătoare; locuințele nesănătoase, frigul (răceala), umezeala, lipsa de aer curat, de lumină, etc. — Intre primele *semne* ale scrofulii avem ivirea pe părțile laterale ale gâtului a unor ghinduri (tumori) mici, de diferite mărimi, tari la început și cari joacă sub deget, fără ca să fie dureroase și fără ca pielea deasupra lor să-și schimbe culoarea obicinuită. Aceste umflături sau ghinduri, numite în popor *jolne*, nu sunt alteva decât *ganglionii limfatici*, cari să umfle și iau un volum destul de mare pentru ca să fie simțite cu ușurință prin pipăire și mai târziu văzute din depărtare. Aceste ghinduri (*jolne*) cresc încet și în continuu până ce mai târziu, după câteva zile sau săptămâni sau luni, pielea care le acopere să întinde, devine lueitoare și să înroșește, apoi ghindurile să înmoaie și în cele din urmă sparg pielea care s'a subțiat din ce în ce

mai mult și lasă să scurgă un fel de materie galbină-verzuie, formând răni neregulate, cari nu produc dureri mari și să vindecă foarte încet și cu mare greutate; cicatricile (semnele) cari rămân după ele sunt neregulate, adâncite și cu încrețituri. Abia a apucat să închidă o rană și alta să deschide alături sau în cealaltă parte, așa că cu timpul tot gâtul este încunjurat de semne, unele mai urâte decât altele, cari fac ca această boală să fie cunoscută de toată lumea. Lucrul nu să mărginește numai aci, la unii încep a să umfle și ghindurile (ganglionii) dela subțiori și dela stinghii, urmând acelaș curs ca și la gât. Un copil scrofulos are o înfățișare deosebită: fața buhăită, buza de sus umflată și ridicată, pielea albă și purpurie în mod neregulat, părul blond, ochii roșii și lăcrimânzi, cărnurile fleșcăite, mușchii puțin dezvoltati; adeseori are bube dulci (eczemă), gălme și coji umede înapoia urechilor, pe pielea capului și pe membre; oasele să înmoaie cu ușurință și cea mai mică lovitură sau sucitură ori scrintire poate să producă o inflamațiune, o carie (os mort, colți de lup); scrofulele pot izbucni la încheieturile mari, cum sunt la șold (coxalgie), la genunchiu, la cot, etc., cari să umfle, să înroșesc, să sparg și să scurge un fel de materie puruioasă urâtă, cu miros greu și care nu mai are sfârșit; unii scrofuloși capătă *oftică* la mațe sau la plămâni, cari le sfârșește zilele. — *Tratamentul* scrofulei constă în a modifica, a îmbunătăți terenul (constituțiunea), a preveni infecțiunile și când ele s'au dezvoltat în a le împiedeca să înainteze și a le vindecă. Nici într'o boală nu trebuie să să țină în seamă cu atâta sfințenie regulile igienice ca în scrofulă. *Alimentațiunea* sau hrana trebuie să fie bogată în carne, în grăsimi, în sare (clorur de sodiu), în fosfate (pește, creeri, cereale). *Aerul de țară* și mai cu seamă *aerul de mare* să recomandă foarte mult; mai ales *cura de mare* (pe malul mării) este foarte bună și are o lucrare favorabilă asupra găleilor (jernelor) scrofuloase superficiale, asupra inflamațiilor din fundul gurii și din gât, asupra manifestațiunilor de ochi (urdori și roșată) și de urechi (curgeri), asupra anemiei (lipsei de sânge), și aceasta cu atât mai mult cu cât *cura de mare* are o acțiune minunată asupra scrofulei la copii precum și puterea de a preveni oftica. În lipsă de cură de mare ne vom mulțumi și cu *idroterapia* sub diferitele ei forme, mai cu seamă sub formă de *băi sărate*. Aceste băi sărate să vor

face tot la 2-3 zile odată; ele vor avea o durată de un sfert de ceas până la o jumătate și să vor face cu 1000 grame sare ordinară, 100 gr. carbonat de sodă, 250 gr. amidon (scrobeală). Unele *curi idrominerale sulfuroase* cum sunt băile dela Govora, Techir-Ghiol, Pucioasa, etc.; sau *saline*, cum sunt cele dela Constanța, Lacul Sărat, Monteoru-Sărata, Bălătești, Ocnele mari, Târgul Ocnei, etc., sunt foarte bune și fac adeseori minuni. Întru cât privește medicamentele, locul întâiu îl ține *untura de pește* care să dă în doză progresivă supraveghind funcțiunile digestive; apoi *iodul*, care are o acțiune foarte mare asupra sistemului limfatic; preparațiunile cu iodur de fier, precum și cele iodotanice sunt cele mai bune. În timpul din urmă s'a recomandat iodurul de arsenic care are o lucrare și mai hotărâtă. De asemenea să dă și iodurul de potasiu, singur sau asociat cu iodul după formula următoare: sirop de gențiana (sau de chinchina). 200 gr.; iodur de potasiu, 2 gr.; tinctură de iod, 2 gr.; o linguriță la fiecare masă; — sau: tinctură de iod, 30 picături; iodur de potasiu, 50 centigrame până la 1 gram; sirop de coji de portocale amare, 300 gr.; din care se va dă o linguriță la copiii de 2 ani și 2 lingurițe la cei de 4 ani. *Arsenicul* este foarte bun în contra anemiei, sub formele: licoarea lui Fowler, licoarea lui Pearson; sau *arsenicul organic* cum este: cacodilatul de sodă, arenalul. *Preparațiunile fosfate* dau rezultate iarăși foarte bune, atât cele minerale cât și cele organice. *Tratamentul* cu medicamente să va urmă mult timp, luni și ani, însă să vor alternă medicamentele supraveghind în deaproape stomacul și dându-i timpuri de odihnă destul de prelungite. Pentru a preîntâmpina infecțiunile prin piele sau mucoase să vor face spălături dese antiseptice, mai ales în nas și în gură. Când migdalele din fundul gurii sunt prea mari (ipertrofiate) să vor tăia și scoate. Urmând tratamentul aci arătat în mod conștiincios și ani dearândul, până ce copilul atinge vârsta de 14-15 ani, obținem întotdeauna rezultate minunate, nu numai că îl vindecăm de manifestațiunile scrofuloase, dar îl punem în stare de apărare în contra ofticei, care îl amenință încontinuu. Acest tratament nu trebuie să-l prescriem numai copiilor cu scrofuloză confirmată ci tuturor copiilor, mai ales celor dela orașe, cari ni să par anemici și slabi de constituțiune.

SCROT (lat. *scrotum*, grec. *oscheon*). — Caută la **TESTICUL**.

SCUAMĂ (lat. *squama*, solz). — Pielică epidermică care să desface de piele sub formă de praf (tărățe) ca la pojar, sau de bucăți numeroase de diferite mărimi ca la scarlatină.

SCUFIE. — Caută la **TICHIE**.

SCUIPARE, SCUIPAT, *spută, stupit, flegmă*. — Prin scuipare să înțelege darea afară prin gură a oricărei materii apoase formată în această cavitate sau în unul din canalele prin cari să duce aerul în plămâni. Acea materie să numește *scuiput, spută, stupit* sau *flegmă*, iar scuiparea în știință să chieamă *espectorație*. De multe ori să confundă scuiparea cu vărsarea, zicându-să am *vărsat sânge* în loc de am *scuipat sânge*, ceeace nu e tot una; când cineva varsă sânge, acel sânge nu vine nici din gură, nici din plămâni, ci din *stomac*; tot ceeace să dă afară din *stomac* prin gură să zice *vărsătură* (vezi **VĂRSĂTURI**). Scuipatul vine din gură, din gât, din laringe (gâtlej), din bronhii și din plămâni. În stare de sănătate fiecare din aceste organe dă o cantitate mică de lichid, care este trebuincios la împlinirea slujbei lui și fără de care el s'ar uscă. Când acel lichid să formează în cantitate ceva mai mare să naște trebuința de a-l dă afară, de a-l scuipă. Sunt însă unii oameni, foarte sănătoși, cari au urâtul obicei de a scuipă continuu, fără nici o trebuință, și cari ar face foarte bine să să lase de acest obicei. Sunt alți oameni cari fumează, și din cauza iritațiunii ce le face tutunul scuipă meren, cari ar face bine să nu mai fumeze pentru cat să scape deodată cu acest obicei desgustător și de patima fumatului, care nu este bun pentru sănătate (vezi **TURON**). Când însă un om, care nu scuipă până acum, începe să scuipe des și când scuipatul este urât și cu miros greu, atunci trebuie să băgăm de seamă, să căutăm care este pricina adevărată, să căutăm boala care produce acel scuipat și să-i dăm îngrijirile cuvenite. Scuiparea să face sau în urma tusei sau fără tuse; în cazul întâiu avem scuipare propriu zisă și scuipatul vine din gâtlej, din bronhii sau din plămâni; iar în cazul al doilea scuipatul vine numai din gură și din fundul ei, și el este dat afară fără sforțare, fără tuse, numai ca un lucru supărător. Când scuipatul este limpede, transparent, în cantitate mare și curgând în continuu, atunci este vorba de o *inflamație în interiorul gurii*, mai ales a gingiilor,

sau că avem a face cu *afte* sau *mughet* (vezi aceste cuvinte); în aceste cazuri scuipatul seamănă cu saliva (*balele*). Când scuipatul iasă tot așa fărănici o tuse, dar este viscos, cleios, ca o soluție de gumă, atunci trebuie, să știm că este o *inflamație în fundul gurii, a gâtului*, o amigdalită sau o angină. În amândouă aceste cazuri este ușor să știm de unde vine scuiparea, căci bolnavul să plânge de durere în gură sau în gât. Când scuipatul vine sub formă de gomolețe mici, rotunde, globuloase, adeseori colorate cenușiu sămănând cu niște boabe de mărgăritar, atunci avem o *inflamație de laringe (gâtlej)*. Dacă scuipatul este la început limpede, transparent, ca albul de ou și viscos, lipindu-să de fundul vasului, iar mai târziu devenind opac, galbin-verzui, atunci este vorba de o *inflamație a bronhiilor (bronchită)* și în cele din urmă scuipatul este în cantitate mare (vezi **CATAR**). Uneori scuipatul este amestecat cu sânge, însă în porție mică, sămănând cu cărămidă pisată, cu rugină, atunci trebuie să ne gândim la o *fluxiune sau congestiune de piept*. *Oftica* adeseori începe prin scuipare de sânge după care urmează un fel de scuipat mucos cam cum ar fi la o bronchită simplă, dar mai târziu acest scuipat ia o formă neregulată, ca și cum ar fi rupt pe margine, compunându-să din un lichid limpede și viscos în care înoată părți opace; mai la urmă scuipatul cuprinde mult puroiu, de culoare verzue; iar din când în când sângele să ivește din nou dând scuipatului o culoare roșie sau roșie închisă, negricioasă. De obicei scuipatul *n'are miros*, dar poate să devie fetid, cu miros greșos, apropiindu-să de mirosul usturoiului, ceeace este un semn rău. Intru cât privește *cantitatea*, copiii nu scuipă; ei mai mult înghit, și numai dela 7 ani încep a scuipă în cantitate mică, cu vrâsta însă omul scuipă mai mult, mai ales fumătorii. *Colorarea* scuipatului variează mult. Câte odată ea poate fi galbină-verzue, atunci când avem guturaiu cu tuse și când flegma este coaptă, ceeace nu trebuie să ne înfrice. Tot așa și cu *colorarea roșie*, care provine din sângele ce să poate ivi în scuipat atunci când tușim prea tare, într'o chintă puternică de tuse, sau sub influința unei temperaturi ridicate, a unei frecări prea aspre a gingiilor, a unei curgeri de sânge din nas când sângele s'a dus în fundul gurii, de unde este aruncat cu materiile scuipate, și în fine, sputa mai poate fi roșie în o mulțime de alte împrejurări, ceeace nu trebuie să ne înspăimânte, căci aces-

tea nu sunt adevărate scuipări de sânge după cum vom arăta mai la vale. Cei ce lucrează cu cărbune (ferarii), cei ce lucrează în minele de cărbuni an scuipatul *negru*, ceea ce provine din particulele de cărbune cari au pătruns odată cu aerul în plămâni; același lucru ni să întâmplă la toți când o lampă fumează fără să băgăm de seamă și respirăm mai mult timp aerul amestecat cu fum. După înfățișarea scuipatului nu putem să ne facem o idee sigură despre o boală, dacă nu avem și alte semne; de aceea nu trebuie să dăm sputei importanță prea mare. Este însă adevărat că în *pneumonie* (vezi acest cuvânt), adevărat în aprinderea de plămâni, sputa are caractere proprii cari ne pot lămurii asupra boalei, tot așa este și în oftică în gradul din urmă. Tratamentul nu să va adresă însă scuipatului ci boalei care îl produce (vezi BRONCHITĂ, LARINCITĂ, OFTICĂ, etc.), cu toate că putem lucra și de-a dreptul asupra expectorației cu ajutorul preparațiilor de gudron și de terebentină cari o pot modifica în bine. Scuipatul cuprinde *microbii* boalelor cari să pot transmite, cum sunt: oftica, influența (gripa), etc.; scuipatul uscându-să să prefacă în praf care să ridică în aer și odată cu acesta îl respirăm și ne putem îmbolnăvi. Pentru aceasta este neapărată trebuință de a scuipa întotdeauna, mai ales bolnavii, în un vas, în o *scuipătoare* specială (vezi fig. 254), care să aibă un lichid dezinfectant și care să va deșertă în latrină. În unele cazuri este bine ca să ușurăm scuiparea, să nu o oprim, mai cu seamă la bătrâni, cărora nu le vine bine când li să îngrămădește flegma în piept. Pentru aceasta să recomandă ceaiurile calde de isop, de silnic (glechoma hederacea), pastilele de kermes, etc. (vezi EXPECTORANTE). — *Scuipare de sânge*. Când cineva scuipă sânge din piept, adevărat din bronhii și plămâni, sângele este *roșu deschis*, rumen, fluid și amestecat cu beșicușe de aer; afară de aceasta, bolnavul înainte de a scuipa are un fel de căldură, de greutate și de apăsare în piept. Când sângele este *negru*, gros, neaerat, coagulat, atunci vine din nas sau din stomac. Scuiparea de sânge să vede în mai multe boale: în oftică, în boalele de inimă foarte des, în rănile plămânului, în fracturile coastelor, în loviturile pieptului. Sunt unii cari scuipă sânge de mai multe ori fără ca să fie bolnavi. Când însă scuipatul conține mult sânge roșu, sau să compune numai din sânge, atunci lucrul este serios și trebuie să căutăm să-l oprim cât să poate

mai iute. În cazurile de scuipare de sânge (*emoptizie*), până să viă doctorul, vom ține bolnavul în repaus (odihnă) absolut, îi vom pune muștare la pulpe, îi vom da numai lueruri reci, lapte rece, apă rece și chiar cu ghiață, apă curată sau cu câteva picături de oțet sau perelorur de fier, sau va inghiți bucățele de ghiață. Doctorul îi va ordonă păhare (ventuze) uscate pe piept și spate, îi va da ergotină, îi va face injecții sub piele cu ergotinină etc.

SCUIPĂTOARE. — Cei ce sufer de piept, ofticoșii, au datoria să scuipe în totdeauna

Fig. 254. — **Scuipătoare de buzunar.**

în scuipătoare închisă, care să conțină un lichid antiseptic. Aceasta este spre binele lor și al semenilor lor (vezi TUBERCULOZĂ). Scuipătoarea o pot purta în buzunar ca pe o tabachieră.

SCULAMENT. — Caută la BLENORAGIE.

SCURTĂ. — Caută la ADENITĂ.

SCUTIRE DE BOALĂ. — Caută la IMUNITATE.

SDROBIRE, strivire. — Intre multele nenociri de cari este cuprins omul este și aceea când îi să apucă o parte a corpului între două corpuri sau planuri rezistente, cari strâng până ce o strivesc sau o sdrobesc, în parte sau de tot. Lucrul acesta să întâmplă în zilele noastre foarte des, pe la drumul de fier, unde mulți sunt prinși între capetele vagoanelor sau cad sub roți; pe la fabricile de tot felul unde mașinile pot apucă o mână sau un picior și apoi tot corpul; la mașinile de treierat, în batoze; sau când să surpă un mal sau un zid peste cineva. Aceste nenociri vin mai mult din nebagare de seamă sau din greșeală. Moartea vine în totdeauna când să sdrobește capul, pieptul sau pânțele; ea vine repede și cu dureri cumplite. Când să sdrobește o mână sau un picior, rânitul cade într'un fel de slăbiciune, mai mult sau mai puțin mare, după întinderea sdrobirii și după cantitatea de sânge care a curs (vezi RÂNIT). În ca-

zurile acestea de sdrobire membrul este mai în totdeauna pierdut, căci vindecarea nu să poate câștiga decât prin amputarea sau tăierea membrului strivit; lucru care nu va putea fi hotărât decât de doctor.

SEBACEU (lat. *sebaceus*, dela *sebum*, seu). — **Glande sebacee** (vezi PIELĒ). **Chist sebaceu** (vezi MODALCĂ).

SEBOREE (dela lat. *sebum*, seu, și grec. *rhein*, a curge). — Boala de piele care constă în exagerarea secrețiunii glandelor sebacee (vezi PIELĒ). Ea are două varietăți: una *uscată*, cunoscută sub numele de *pitiriază*, și alta *grăsoasă* (uleioasă). *Seborea grasă* de care ne vom ocupa în aceste rânduri are 2 forme: *discretă* și *crustoasă*. *Forma discretă* este produsă de un *microb* (baci), care este unul din cei mai mici microbi. Microbul intră în orificiul unei glande sebacee dela față (nas, obraz) și formează acolo ceea ce să numește o *acnee*, caracterizată prin exudațiunea unei materii grase care dă feței un aspect unsuros; apăsând între unghii orificiul glandei iasă un fricel care seamănă cu un viermușor compus din grăsime în care să află o colonie de microbi. Când boala aceasta să arată pe pielea capului poate să dea naștere la căderea părului. *Forma crustoasă* constă în niște coji formate din un amestec de secrețiune sebacee și de scuame ce acoper pielea capului. Aceste coji acoper o piele umedă, netedă sau roșietică, pe care nu să mai ține părul. La oamenii bătrâni, boala să arată sub formă de plăci mici rotunde, cenușii sau negrii, cari să arată pe gât, pe față, pe trunchiu. Cu timpul aceste plăci să pot trasformă în mici cancre de piele. **Tratamentul** general variază cu constituțiunea celui bolnav: la cei anemici arsenic și preparate fieruginoase; la cei artritici alealine; la cei nervoși valerianat de fier, etc. **Tratamentul local** constă în a presără praful următor: pulbere de amidon, 10 gr.; pulbere de talc, 70 gr.; acid salicilic, 2 gr.; borat de sodă, 5 gr.; pilocarpină cloridică, 1 gr.; sulf pulverizat, 12 gr. Pentru cruste să vor face ungeri cu vaselină seara, iar dimineața să vor spăla cu săpun și să va întrebuința alife cu pucoasă.

SEC. — Caută la ABSTINENȚĂ.

SECALE CORNUTUM. — Caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

SECARĂ CORNUTĂ. — Caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

SECREȚIUNE (lat. *secretio*, dela *secerere*, a separa). — Să numește secrețiune oricare

lichid produs în interiorul unei glande și vărsat afară prin orificiul acelei glande, de exemplu: secrețiune gastrică (suc gastric), secrețiune biliară, secrețiune salivară, etc.

SEQUESTRU (lat. *sequestrum*, dela *sequestrare*, a depărta). — Porțiune de os mort (necrozat), care stă în țesuturi ca un corp străin și care trebuie scos prin operațiune, pentru ca să nu deie loc la supurațiune (vezi NECROZĂ).

SEDATIVĂ (Apă). — Caută la APĂ SEDATIVĂ.

SEDATIVE. — Caută la CALMANTE.

SEDENTARĂ (Viață). — Cele mai de căpetenie funcțiuni ale corpului nostru, precum sunt: respirațiunea, circulațiunea sângelui, digestiunea (mistuirea) și celelalte nu să pot îndeplini cu destulă vigoare atunci când omul duce o viață sedentară, adică o viață mărginită în casă și într'o pozițiune întotdeauna aceeași. Viața sedentară strică sănătatea, o slăbește, oricare ar fi etatea și sexul omului. Sunt unii oameni cari duc această viață de bună voia lor, mulți însă sunt obligați a o duce prin felul meseriei lor; și într'un caz ca și în celalalt ea este tot așa de stricătoare sănătății. Boalele care rezultă din viața sedentară sunt mai multe: constipațiunea (încuietura) este în primul loc, apoi dispepsia (mistuirea grea), emorizii (trânjii), înapetența (lipsa de poftă de mâncare); afară de acestea mai trebuie să avem în vedere că stând locului, închis într'o odaie mai multe ceasuri, omul respiră un aer din ce în ce mai stricat, cu oxigen puțin care nu este îndestulător pentru a reînșufleți sângele și țesuturile corpului pe cari acesta le hrănește; mai mult, omul obicinuit cu o căldură uniformă, în care trăiește mai tot timpul, îndată ce iasă la frig plămânilui să resimt și numai decât capătă guturaiu cu răgușeală și cu tusă; mușchii prin nemișcare să topească, adică să subțiează (să atrofiează) și își pierd din puterea lor, sau în loc de carne, care să topească, să depune pe ei grăsime care le face mișcările și mai grele; circulațiunea sângelui prin imobilitate prelungită să face mai încet și mai cu greutate, iar omul capătă varice, să buhăește la față și respiră greu, sângele devine mai sărac în globule, pielea devine palidă, stabilindu-să o stare de *anemie* din cele mai grave; în fine, prin faptul că omul stă în pozițiune vicioasă timp îndelungat poate capătă vr'o diformitate permanentă. Acestea sunt pe scurt inconvenientele produse de viața sedentară și dacă meseriașii sunt de scuzat

prin faptul că trebuie să muncească cu sudoarea frunții pentru a-și agonisi existența zilnică cum sunt eișmarii, cusutoresele, țăsătoresele, etc., etc., ce scuză pot găsi acei cari duc o viață de lenevie numai din plăcere?! Să nu credeți că și învățații sau literații scapă de inconvenientele vieții sedentare, și cele scrise aci să potrivească foarte bine și cu modul lor de viață. Atât ei cât și meseriașii precum și leneșii trebuie să țină seamă de regulile pe cari le impune igiena, și dacă ocupațiunea zilnică îi silește să stea nemișcați ceasuri întregi în fiecare zi, apoi să caute să compenseze inconvenientele cari rezultă din această viață sedentară și să profite de ceasurile libere pe cari le au făcând plimbări, mișcări, exerciții în aer liber și curat pentru ca să-și întărească mușchii și plămâni, să-și primenească și să-și iutească sângele și pentru ca să mistuie cu înleznire; gimnastica, scrima, călăritul, vânătoarea sunt tot atâtea distracțiuni plăcute și foarte sănătoase, mai ales pentru cei obligați la o viață sedentară! Afară de aceasta, toți cei ce stau închiși în o odaie, într'un atelier, ceasuri întregi să caute ei singuri, dacă nu cumva să pot bucura de binefacerile unei ventilațiuni sistematice, să caute, zic, a-și deschide ferestrele mai des pentru ca să-și reînnoiească aerul.

SEDLITZ. — Caută la APĂ DE SEDLITZ și MAGNEZIE.

SEDOL. — Succedaneu al morfinei; bun sedativ al sistemului nervos, antispasmodic, analgezic general, ipnotic. Nu produce greață. Sedolul este o asociațiune a morfinei cu scopolamina (vezi aceste cuvinte), care să poate formula astfel: cloridrat de morfină, 4 centigrame; bromidrat de scopolamină, 2 miligrame; apă sterilizată cât trebuie pentru 10 centimetri cubi; astfel că un centimetru cub, pentru o injecțiune sub piele, cuprinde 4 miligrame de morfină și $\frac{2}{10}$ din un miligram de scopolamină; să pot face până la 2 injecțiuni în 24 ore.

SEFTEREA. — Caută la FUMĂRICĂ.

SELER. — Caută la TELINĂ.

SELTZ. — Caută la APĂ GAZOASĂ.

SEMEN-CONTRA. — Să numește astfel florile încă nedeschise (mugurii) unor plante din familia Sinanterelor: *Artemisia contra*, *Art. glomerata*, *A. judaica*, *A. racemosa*, originare din Africa, al căror principiu activ este *santonina*. Praful de semen-contra este roșietic, are un miros foarte tare, aromatic, un gust amar și cam acru. Să între-

bunțează cu mult succes în contra limbri-cilor, dându-să sub formă de praf, 1-10 gr. după etate, în miere, dulceață sau un sirop oarecare; infuziune (ceaiu) din 10 la 1000; extract, 50 centigrame până la 1 gr.; ulei volatil, 2-10 picături. — *Santonină*. *Toxic*. Viermifug lombricoid. Doză: 2 centigrame până la 5 și 10 centigrame la copii, după etate; 5-25 centigrame la adulți. Pișcoturi de câte 5 centigrame. Dra-gee de câte 1-2 centigrame. Tablete de câte 1 centigram. *Otrăvire* cu santonină are următoarele semne: pupilele dilatate, fața palidă, convulziuni (spazme), sudori reci, pierdere de cunoștință, puls încet, urina galbină ca lămâia. *Tratament*. Să va provocă vărsături gâdilind omușorul cu dege-tul, bănturi calde, muștare la pulpe și la picioare, inhalățiuni de eter, iar pentru spazme să va da cloral.

SEMNELE MORTII. — Caută la MOARTE.

SEMPERVIVUM TECTORUM, — Caută la URE-CHELNIȚĂ.

SENĂ, *senamichie*, *siminichie*, *sinamichie*. — Să numesc astfel frunzele uscate ale mai multor specii de *Cassia* din fam. Leguminoaselor. Sunt două varietăți: *Cassia*

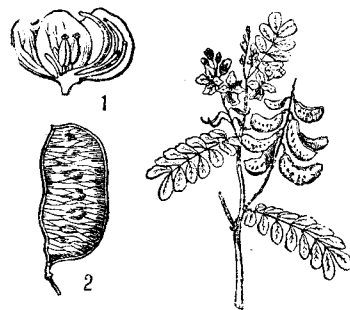

Fig. 255. Senă (sinamichie).

1. Floare. 2. Fruct.

acutifolia, originară din Africa (Alexandria, Egipt), cunoscută în farmacie sub numele de *folia sennae alexandrinae*, și alta *Cassia angustifolia*, originară din Africa ostică și Arabia, mult cultivată ca plantă medicinală în Ostindia, cunoscută în farmacie sub numele de *folia sennae tinnevelly*. Principiul activ al acestor foi este *acidul crizofanic*, care lucrează ca purgativ energetic. Sena să întrebuințează foarte mult, singură sau asociată cu mană, cu revent, cu sulfat de sodă. Ea are un cusur că irită mațele și produce dureri (colici). Sena să dă sub formă de: infuziune (ceaiu) din 10-30 la 1000; praf, 4-10 gr.; sirop, 15-30 gr.; tinctură, 15-30 gr.; în clizme sub formă de ceaiu,

în care să pune 20-30 grame de sare amară.

SENILITATE. — Caută la BĂTRĂNEȚĂ.

SENZURI, sânturi (lat. *sensus*); **SENZAȚIUNI, SENZIBILITATE.** — *Senzurile* sau *sânturile* sunt organele prin cari noi ne punem în raport cu lucrurile cari ne încunjură și le cunoaștem existența și însușirile lor. Aceste lucruri sau obiecte produc asupra sânturilor noastre impresiuni variate după natura lor, cari impresiuni să transmit prin nervi și prin măduva spinării la creier unde ele sunt simțite în mod diferit. Aceste impresiuni să chiamă *senzațiuni* (simțiri), iar însușirea ce o avem de a simți tot ceea ce vine dinafară să numește *senzibilitate*. Această *senzibilitate* să compune din trei acte succesive: 1. *Impresiunea* făcută asupra unuia din organele sânturilor; 2. *Transmisivitatea* impresiunii până la creier; 3. *Percepțiunea* sau *apreciațiunea* creierului. Sunt cinci senzuri (sânturi): *auzul* (vezi URECHIE), *gustul*, (vezi acest cuvânt), *odoratul* sau *mirosul* (vezi NAS și ODORI), *pipăitul* (vezi acest cuvânt) și *văzul* sau *vederea* (vezi OCHIU și VEDERE). Fiecare din aceste sânturi este punctul de plecare al diferitelor impresiuni, cari sunt transmise la creier cu o repezițiune așa de mare încât nici nu ne dăm seamă de timpul ce trece între producțiunea și percepțiunea lor de către creier (vezi NERV). Impresiunea produsă de același obiect exterior este simțită în același fel de toți oamenii sănătoși, cu o singură deosebire că unii o simțesc în grad mai mare și alții în grad mai mic; astfel unii copii au sânturile mai dezvoltate, sunt mai *senzibili*, precum sunt și unii adulți mai *impresionabili* decât alții. Această exagerațiune a senzibilității ne arată că acei copii și adulți au un *temperament nervos*, și ea trebuie respectată atât cât nu trece peste măsură, de frică ca să nu provocăm un atac de nervi sau de spazme (vezi IMPRESIONABILITATE). Să întâmplă în unele cazuri că senzibilitatea este micșorată sau chiar pierdută cu totul din pricina unei stări bolnăvicioase a sistemului nervos; de altfel această insensibilitate poate fi provocată și de doctor atunci când face vr'o operație mai mare și bolnavul nu poate suferi durerile (vezi INSENSIBILITATE). În alte cazuri să întâmplă de senzibilitatea este turburată, pervertită, prezentând oarecari aberațiuni (rătăcirii), cari să pot reduce la două tipuri cunoscute sub numele de: *halucinațiuni* și *iluziuni ale sen-*

zurilor. În *halucinațiune* o senzațiune este percepută de creier fără ca să fie provocată de vr'o cauză exterioară, așa că n'a fost nici o impresiune, nici o transmisivitate și cu toate acestea apar *gândiri* și *acte* ca și cum ar fi fost determinate de o senzațiune reală și completă. În *iluziune* să întâmplă contrariul; aci este o impresiune produsă asupra unui senz care a fost transmisă creierului, dar acesta o falsifică, o denaturează, așa încât ea nu mai este cum ar fi trebuit s'o producă fenomenul exterior. Astfel un om este halucinat dacă fiind în întunec crede că vede un dușman; un altul are iluziune dacă recunoaște acest dușman în un prieten, în o rudenie, cari îi sunt iubiți: amândoi cred că văd, cu chipul și corpul său întreg, un om care le voiește răul, însă nici un obiect nu isbește în acel moment vederea celui dintâiu, pe câtă vreme la cel de al doilea este o persoană care-i redesteaptă ideea dușmanului. Atât halucinațiunile cât și iluziunile pot să lucreze asupra unuia din acele cinci sânturi, câte odată chiar asupra mai multora împreună, dar mai mult lucrează asupra auzului și văzului. Halucinațiunile și iluziunile pot fi uneori provocate de medicamente, de opiu, de beladonă, etc.; însă cele mai adeseori ele însoțesc *delirul* (aiurarea), care poate să apară în cursul unei boale grave sau poate fi semnul *nebuliei* (vezi DELIR și ALIENAȚIUNE MENTALĂ). Afară de aceste iluziuni propriu zise și cari sunt întotdeauna bolnăvicioase, mai sunt și altele cari să ivesc în stare de sănătate și cari împiedecă pe om de a avea o idee lămurită despre obiecte și despre proprietățile lor; astfel este mirajul și toate iluziunile de optică pe cari le produce unele instrumente cari răstoarnă, transpun și măresc obiectele. Vrednică de pomenit este o experiență care să bazează pe reflexiunea oglinzilor și care constă în a împiedecă pe un fumător să-și sucească țigara ori cât ar fi de obicinuit s'o facă și iată cum: pui pe fumător înaintea unei oglinzi, la o depărtare de 50 centimetri, și îi poruncești ca să privească prin oglindă lucrarea degetelor lui, și pentru mai multă siguranță îi pui între ochii și mâinile lui un carton sau un jurnal, etc., care să-l împiedece să-și vadă mâinile. În aceste condițiuni îi dai în mână o hârtie de țigară, îndoită ușor cum trebuie la facerea unei țigări, și tutunul trebuincios. Dacă prin puterea obicinuinței el nu-și sucește țigara dintr'odată și dacă își privește lucrarea mânilor în oglindă el

nu va fi în stare să-și facă țigara, pe care de altfel o face cu atâta ușurință chiar și cu ochii închiși. Altă experiență cu privire la iluziunea pipăitului este aceea numită a lui Aristot și care să face în modul următor: încrucișezi degetul indicator cu cel mijlociu dela o mână și rostogolești un boț rotund de miez de pâne între cele două degete, deși ști bine că este numai unul și să pare că sunt două boțuri; aceasta să explică astfel: în pozițiunea obicinuită a mâinii boțul impresionează părțile corespunzătoare a celor două degete vecine și cele două senzațiuni sunt întruna singură, pe câtă vreme când degetele sunt încrucișate impresiunea să face pe părți cari de ordinar nu să corespund, așa că senzațiunile sunt desdoite. Experiențele de acest soi sunt multe, însă toate iluziunile căpătate astfel țin de condițiuni fizice pe cari știința le explică ușor, dar cari n'au a face cu medicina, de oarece ele nu sunt produse prin turburări ale creierului, nici ale simțurilor.

SEPTIC (dela grec. *septikos*, care corupe, strică). — O plagă este *septică* când este năvălită de *microbi*, contrar de o plagă *aseptică*, care n'are nici un microorganism stricător.

SEPTICEMIE (dela grec. *septikos*, care corupe, strică, și *haima*, sânge). — Să numește astfel o otrăvire a sângelui datorită *toxinelor* produse de *microbi* într'o plagă. Septicemia să deosebește de *pioemie* (vezi acest cuvânt) prin aceea că acolo sunt însuși *microbii* cari circulă în sânge. În *septicemie* toxinele strică elementele nobile ale organelor mai ales ale centrilor nervoși și mai cu seamă ale centrilor termici, iar în *pioemie* *microbii* merg să producă focare purulente la *distanță* (abcese metastatice). De altfel aceste două boale au mai multe puncte de atingere; nu este *pioemie* fără *septicemie* și în *septicemie* adeseori să găsim *microbi* în sânge. *Cauza* *septicemiei* este *infecțiunea* și aceasta ia un mers diferit; adeseori ea nu este în raport cu gravitatea boalei; o înțepătură la deget poate să producă o limfangită septică cu *septicemie*, atunci când supurații mari nu dau loc decât la ușoare fenomene generale. Totul atârână dela virulența *microbului* și dela slăbiciunea organismului; numărul *microbilor* n'are decât o importanță mică. Lipsa de curgere a puroiului are importanță cu mult mai mare și ori de câteori un focar purulent nu este drenat cum să cade să ivește o ridicare de temperatură. Dintre diferitele

tipuri pe cari le prezintă *septicemia* noi vom descrie pe aceste trei: 1. *Febra traumatică*. Această febră să vede în zilele noastre din ce în ce mai rar și aceasta mulțumită pansamentelor antiseptice cari să fac îndată după orice accident, așa că supurațiunea să face foarte rar și tot așa de rar să ivește și *febra traumatică*. Dar nu numai infecțiunea poate fi cauza acestei febre; traumatismul însuși poate redestepta o *diateză*, ca impaludismul pe care îl pun în evidență accese de friguri; isteria de asemenea, cu căldurile ei sub formă de accese, poate fi provocată de un accident. Perturbația centrilor termici poate fi produsă și prin produsele toxice puse în libertate în dreptul unui focar de contuziune (lovitură), a unei plăgi prin arsură, a unui ematom intins, fără o acțiune microbiană. Dar ceea ce produce mai adeseori febra traumatică este fără îndoială *infecțiunea*; cu toată antisepsia făcută chiar îndată după accident să poate foarte bine ca o mică cantitate de otrăvă să fie absorbită; într'o plagă infectată febra să arată când puroiul nu să poate scurge bine, când el să ingrămădește în părțile declive, în fundurile de sac ale cavităților, când mugurii carnoși astupă plaga cutanată, când tubul de drenaj este cotit sau apăsător într'un punct oarecare; în toate aceste cazuri să produce o absorpțiune de puroiu urmată îndată de o ridicare de căldură. Această căldură crește repede ajungând în 2-3 zile până la 39-40°, apoi ea scade gradat așa că în 8 zile ajunge la normal. Ridicarea căldurii corespunde cu absorpțiunea în masă a unei cantități de toxine, iar scoborârea ei este în raport cu destrucțiunea *toxinelor* prin mijloacele de apărare ale organismului, ceea ce ne lasă să înțelegem că cauza *septicemiei* este trecătoare. Dacă însă cauza persistă atunci avem a face cu *septicemia* zisă *cronică*. Odată cu ridicarea căldurii bolnavul mai are și turburări din partea tubului digestiv, puțină durere de cap și o stare de toropeală. — 2. *Septicemia acută*. Aceasta dela început să prezintă cu caractere *grave*. Tipul acestei forme este *înțepătura anatomică*, fără fenomene locale, abia cu o ușoară suviță de limfangită. După câteva ceasuri bolnavul este cuprins de slăbiciune, de o stare de leșin, apoi *deodată* căldura să ridică la 40-41°; durere de cap apăsătoare, lipsă de poftă de mâncare, limba uscată, sete vie, ochii cercuiți, pielea uscată și pământoasă; bolnavul nu doarme, aiurează puțin, uneori are neastâmpăr mare; udul puțin și cu al-

bumină; diaree, uneori și vărsături; temperatura scade puțin dimineața pentru a crește spre seară, alteori rămâne în continuu la același grad mare fără oscilațiuni; moartea vine după 8-10 zile în mijlocul unei stări tifoide, apoi în colaps. Când vindecarea este sfârșitul, bolnavul începe să facă ud mai mult, pielea să se acopere de sudori, limba să se umezească și temperatura să scadă repede în 24 ceasuri; slăbiciunea bolnavului este foarte mare și uneori totul să termine prin un focar de supurațiune într'un punct oarecare.—*Septicemia cronică*. Această formă este urmarea unei absorpțiuni încete și prelungite a toxinelor, cari nu sunt în stare să producă imediat moartea. Febra este mică și apare numai seara; căldura să ridice la 38-39°, iar apoi dimineața scade. Lucrul acesta repetându-se înfiecarea și bolnavul slăbește din ce în ce; în urmă începe a să umflă, mai ales la picioare, să aibă urdinare, să facă albumină în urină până ce moartea vine prin marasm (*febră hectică*). — *Tratament*. Septicemia, oricare ar fi forma ei, trebuie preîntâmpinată prin un tratament energetic și din vreme al plăgilor murdare. Când plaga este infectată trebuie să se facă un drenaj îngrijit, părțile compromise trebuie ridicate și la nevoie să se face amputațiunea pentru a opri septicemia cronică. În cazurile de septicemie acută tratamentul local n'are putere și trebuie să ne mărginim la susținerea stării generale a bolnavului prin preparațiuni tonice, alcool; injecțiuni cu ser artificial combinate cu luări de sânge.

SEPTICEMIE EMBOLICĂ. — Caută la PIOEMIE.

SEPTICEMIE PUERPERALĂ. — Caută la PUERPERALĂ. (Febră).

SER ARTIFICIAL. — S'a observat că clorur de sodiu (sarea) pus în soluțiunile de laborator micșorează și oprește chiar înmulțirea *microbilor*, de unde s'a născut ideea de a face injecțiuni cu soluțiuni saline în doze mari (100-2000 gr.) sub piele, în vine, în diferite boale grave, cum sunt: holera, uremia, eclampsia, etc., precum și în stările de slăbiciune mare observate în urma boalelor și operațiunilor, pentru a modifica starea sângelui în mod repede. Soluțiunea cea mai întrebuițată este de 7 gr. de clorur de sodiu la 1000 gr. apă sterilizată. Serul artificial să mai numește și *ser fiziologic*.

SEROASĂ și SEROZITATE. — Să numește *seroasă* o membrană care formează un sac

fără deschizătură, acărei jumătate intră în cealaltă jumătate. Intre acești doi pereți să află un lichid în mică cantitate, care să chiamă *serozitate* și care înleznește alunecarea unui perete asupra celuilalt. Unele *seroase* învelue organele, cum este *pericardul* în jurul inimii, *pleura* în jurul ficăruiei plămân, *peritoneul* în jurul tuturor organelor din pânțece și *arachnoida* în jurul centrilor nervoși. Alte *seroase* conțin un lichid lipicios, viscos, numit *sinovie* din care pricină ele să chiamă *sinoviale* și ele căpтуșesc încheieturile pe dinăuntru, precum și tecile tendoanelor, având rolul de a înlezni mișcările articulare, întocmai după cum celelalte seroase înleznesc mișcarea organelor (seroase viscerale). Uneori lichidul să înmulțește în seroase fără să producă nici o schimbare, și atunci avem ceea ce să numește *idropizie* (vezi acest cuvânt); alteori el să înmulțește în urma unei inflamațiuni (aprinderi) care produce modifițiuni, după cum să întâmplă în *pericardită*, *pleurezie*, *peritonită* (vezi aceste cuvinte. — Compozițiunea *serozității*, adică a lichidului din seroase, să apropie întru câtva de cea a serului sângelui. Sunt mai multe varietăți de serozitate: aceea a seroaselor în stare normală sau în idropizii, aceea din beșicile dela vezicători și dela arsuri, aceea dela *edem* (vezi acest cuvânt), în care lichidul este infiltrat în țesutul celular.

SEROTERAPIE. — Să numește astfel tratamentul infecțiunilor prin *seruri* de animale imunizate sau vaccinate în contra lor. *Seroterapia* s'a pus în practică mulțumită cercetărilor învățaților *Behring* și *Roux* asupra *difteriei*, și a lui *Kitasato* asupra *tetanului*. De atunci s'au făcut numeroase lucrări, cu succes și fără succes, cu privire la diferite infecțiuni. Terminul seroterapie să mai aplică și la întrebuițarea serurilor sangvine, naturale și artificiale, precum și a diferitelor soluțiuni saline mai mult sau mai puțin complexe cunoscute sub numele de seruri, întrebuițate în injecțiuni sub piele sau în vine în contra diferitelor stări patologice. Până astăzi avem următoarele seroterapii: *antidifterică*, *antidizenterică*, *antipestoasă*, *antipneumococică*, *antistreptococică*, *antitetanică*, *antitirodiană*, *antituberculoasă*, *antitifică*, *antiveninoasă*.

SEROZITATE. — Caută la SEROASĂ.

SERP (lat. *serpens*). — Șerpii sunt reptile cu corpul rotund, lung și acoperit cu solzi, mai subțiri la cap și spre coadă, cari n'au picioare și merg târându-se. Unii șerpi nu

sunt veninoși cum este *serpele de casă*, care să hrănește cu insecte pe cari le prinde cu limba despăcată, dar mai ales cu broaște, șoareci, ouă de paseri; el trăiește pe lângă case, prin gunoiști, prin tufișuri, pe lângă bălți. Deși acest șerpe nu este periculos, oamenii însă au frică de el din cauză că nu-l pot deosebi repede de *viperă* sau *năpărcă*, care este foarte veninos (vezi *VIPERĂ*). Mai sunt mulți șerpi veninoși cari din fericire nu trăiesc pe la noi, cum sunt: *serpele cu clopoței*, *serpele cu ochilari*, etc. Unii șerpi sunt periculoși prin mărimea și puterea lor, cum este vestitul *Boa*, pe care noi nu-l vedem decât prin menajerii și care omoară un bou, în jurul căruia să încolăcește și îl înădușe strângându-l.

SERPENGEA, SERPENGEANĂ. — Caută la ANTRAX.

SERPI (Mușcături de). — Caută la *VIPERĂ*.

SERUL SÂNGELUI. — Caută la CORD.

SESAMOID (dela grec. *sesamon*, sesam, susan, și *eidos*, formă). — Să numesc astfel niște oscioare mici rotunde cari să aseamănă cu sămânțele de susan și cari să dezvoltă în tendoanele ce trec pe lângă unele lichieturi dându-le mai multă putere.

SESANUM INDICUM sau **ORIENTALE.** — Caută la SUSAN.

SETE (lat. *sitis*, grec. *dipsa*). — Când avem sete ni să usucă gura și mai ales gâtul și această uscăciune este semnul că corpul nostru are trebuință de a bea, adevă de a introduce o cantitate de apă în tubul digestiv. Dacă nu putem satisface această trebuință, setea devine un chin din cele mai mari, cu mult mai mare decât *foamea* (vezi acest cuvânt), și ea poate da naștere la accidente foarte grave, mortale chiar. Omul trebuie să beie apă pentru ca să împlinească pierderile pe cari le suferă organismul prin sudoare, urină, etc., și cari pierderi fac ca sângele să să îngroașe, să nu mai poată circula bine, iar funcțiunile pielii și ale rinichilor nu să mai pot îndeplini de loc așa că curățeniile cari să îngrămadesc în sânge nu mai pot fi date afară și otrăvesc corpul. Afară de aceasta lichidele introduse în stomac inleznesc mistuirea alimentelor solide. Prin urmare pentru ca omul să poată trăi trebuie ca să beie, întocmai după cum el trebuie să mănânce. Dar aceasta nu va să zică că el trebuie să beie așa în neștire, fără nici o trebuință, ci numai pentru plăcerea de a bea. Apa multă precum și orice alt lichid luat în cantitate prea mare face rău, să înțelege

dela sine că acest rău este și mai mare când omul face abuz de băuturi alcoolice. Alegerea apei de băut și a celorlalte băuturi, temperatura și cantitatea lor, nu trebuie lăsate la întâmplare ci trebuie făcute după regulile dictate de igienă (vezi *ALCOOLICE*, *APĂ*, *BĂUTURI*). Setea de multe ori este exagerată, după cum să întâmplă în urma unui prânz compus din mâncări prea sărate și prea iuți, din fripturi uscate, din feculente. În aceste cazuri putem bea apă ceva mai multă decât în timpurile obicinuite, putem bea chiar și între mese pentru ca să preîntâmpinăm o iritație de stomac. Setea mai este exagerată de toate boalele însoțite de căldură (febră), de boalele tubului digestiv (dispepsie, indigestiune, etc.) și de inflamațiuni (aprinderi); dar, dintre toate boalele cea care produce sete mai mare, mai arzătoare și nepotolită este boala de zahăr sau *diabetul* (vezi acest cuvânt). Cei ce sufer de dispepsie trebuie să-și stăpânească pe cât pot setea, deoarece lichidele multe le obosesc stomacul deja leș și le îngreunează și mai mult mistuirea. Bolnavii cu febră și inflamațiuni pot bea apă mai multă, căci nu le face rău, de asemenea și diabeticii trebuie să-și satisfacă setea, bând des și în cantitate mică odată. Sunt unele persoane cari beau foarte puțină apă. fără ca să să simtă rău. Rar să întâmplă ca omul să n'aibă sete de loc și în aceste cazuri el trebuie să beie din când în când apă și fără să-l îndemne setea, dacă voește să aibă mistuirea bună.

SETON (lat. *setaceum*, delat *seta*, mătasă, fitil). — Un cuvânt dispărut aproape cu totul din medicină. Prin acest cuvânt să înțelege un procedeu care constă în a provoca supurațiunea într'un punct depărtat de locul bolnav, introducând cu un ac pe sub piele, de obicei cu o ceafă, un fitil lung uns cu o alifie sau cu un cerat. În fiecare zi să schimbă partea din rană cu partea vecină a fitilului, trăgând de el. Setonul a fost părăsit din cauză că el n'are nici o utilitate și afară de aceasta este dureros și produce slăbiciune.

SEZUT. — Să numește astfel partea de jos a trunchiului, care în boalele lungi prin zăcere îndelungată să rănește, cu atât mai iute cu cât bolnavul este mai slab. Aceasta provine de acolo că pielea este apăsată între oasele de desupt, sacru (osul crucii) și coccix (osul noadei), și între saltea, așa că sângele nu poate circula bine, pielea nu să poate hrăni în mod de ajuns și tinde

a să gangrenă. La început pielea să înroșește și ustură, roșeața să întinde și devine mai pronunțată, apoi pielea să rănește (să ulcerează) și curge o materie cu miros greu; vindecarea să face cu multă greutate. Această rănire să numește *decubit* (vezi acest cuvânt) și decubitele să arată de obicei în boalele grave: febră tifoidă, paralizii, boalele mădușii spinării, etc., cari silesc bolnavul să zacă mult timp pe spate, nemișcat. Pentru a preveni decubitele să recomandă ca acești bolnavi să fie culcați pe saltele de lână sau mai bine pe saltele de cauciuc umflate cu apă sau cu aer, sau să aibă numai o perină de acest fel. Indată ce pielea să înroșește să vor face spălături cu vin sau oțet aromatic, să vă pudră partea cu praf de china, de amidon, de talc, etc. și dacă este rană să va pansă cu vaselină boricată, etc., iar bolnavul își va schimba poziția de mai multe ori pe zi.

SEZUT, anus. — Orificiul de jos al marelui (vezi CREPĂTURI, FISTULE, RECT).

SEZUTULUI (Eșirea). — Caută la RECT.

SFANTA DE BOALĂ. — Caută la DIZENTERIE.

SFÂRC DE ȚĂȚĂ. — De multe ori să întâmplă că femeile lăuze au sfârcurile dela țâță foarte mici încât copilul nu poate suge sau și dacă suge produce mamei dureri mari prin sforțările ce face ca să poată suge; sau sfârcurile, deși sunt mari în deajuns, sunt crepate și foarte dureroase când suge copilul; în toate aceste cazuri este bine să ne slujim de un *sfârc artificial*, care este făcut de cauciuc, ca și cel dela *biberon* (vezi acest cuvânt), care să aplică pe o pâlnie mică de sticlă, ce acoperă bine sfârcul țâței mamei cu toată partea din jurul lui. Copilul sugând din sfârcul de cauciuc trage laptele din țâță cu înleznire, fără să să ostenească și fără ca mama să simtă durere. Acest sfârc de țâță artificial trebuie ținut foarte curat, pentru ca să nu rămâe în el lapte, care să înăcrește și strică laptele dela sugerea următoare.

SFÂRȘEALĂ. — Caută la LIPOTIMIE.

SFÂRȘENIE. — Caută la INANIȚIUNE.

SFIGMOGRAF (dela grec. *sphygmos*, puls și

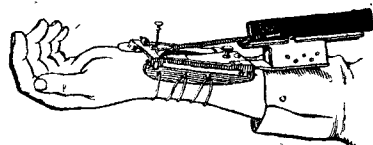

Fig. 256. — Sfigmograf.

graphem, a scrie). — Aparat destinat să desemneze liniile formate de bătăile arteriilor (ale pulsului). Sfigmograful să compune din un resort, care pe de o parte apasă arteria, iar pe de altă parte este în raport cu o pârghie foarte ușoară provăzută cu o pană. Această pană fiind pusă în mișcare la fiecare oscilațiune (bătaie) a arteriei înscrie pe un cilindru care să în-

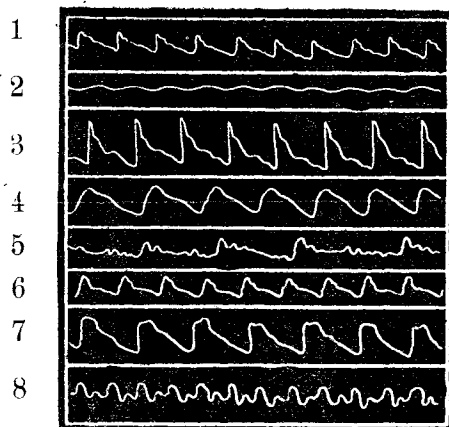

Fig. 257. — Puls.

Traseuri sfigmografice:

1. Puls normal. — 2. In anevrism — 3. In insuficiență aortică. — 4. In strictură aortică. — 5. In insuficiență mitrală. — 6. In strictură mitrală. — 7. La bătrâni. — 8. In febra tifoidă.

toarce seria acestor oscilațiuni, după cum să poate vedea din figura aci alăturată și care ne arată pulsul normal în comparație cu pulsul unor boale.

SFINCTER (dela grec. *sphiggein*, a strânge). — *Mușchii sfincteri* sunt niște fâșii musculare așezate în jurul unui orificiu cu destinațiunea ca să-l țină închis, astfel sunt: sfincterul buzelor (orbicularul buzelor), al pleoapelor (orbicularul pleoapelor), sfincterul anal (al șezutului), vezical (al beșicii udului), etc.

SFORĂIRE. — Caută la HORCĂIRE și SOMN.

SFORȚARE (franz. *effort*), *opintire*. — Pentru a ridica un lucru greu, pentru a împinge sau a trage un corp, sau pentru a ne împotrivi unei puteri dinafară, trebuie să facem o sforțare, o opintire, adică să ne contractăm cutare sau cutare mușchi deodată și cu putere. Sforțarea este o totalitate de contractiuni musculare cari imobilizează pieptul cu scopul de a da un punct de sprijin puternic mușchilor din restul corpului, ori de câte ori aceștia sunt acționați de voință cu maximul de energie. Când mușchiul con-

tractat în aceste condițiuni este departe de piept, toți mușchii cari îl separă de piept să contractează: astfel, o contracțiune energetică a mâinii face să se contracte mușchii antebrațului, ai brațului, ai umărului și în cele din urmă ai pieptului. Sforțarea să produce în mai multe feluri: prin o inspirație adâncă care, umflând plămâni cu aer, lărgeste pieptul în gradul cel mai mare; sau prin o contracțiune a deschiderii răsufătoareii, a laringelui (a glotei) cu scop de a împiedeca eșirea aerului din piept; sau prin contracțiunea energetică a mușchilor pântecelui cari trag în jos pieptul (toracele). — O sforțare mare sau des repetată poate de multe ori să aibă urmări rele. În timpul sforțării plămâni servă de punct de sprijin coastelor, veziculele (beșicuțele) pulmonare sufer o apăsare prea mare, pe care ele o transmit vaselor mari din piept; o sforțare mare și lungă poate produce o ruptură de vezicule și omul să capete emfizem (năduf), sau o ruptură de vase producând o apoplexie pulmonară, sau poate produce palpitațiuni (bătăi de inimă), o sincopă (leșin) sau asistolie (oprirea bătăilor inimii). Aceste urmări rele să observă mai ales la cei ale căror arterii sunt pietroase (arterio-scleroză). În momentul sforțării respirația să oprește, și cei ce pot să-și ție răsufierea mai mult timp pot să facă o sforțare mai puternică. Când sforțarea să repetă des și cu violență respirația devine grea, sângele să urcă la cap, fața să înroșește, urechile vâjje și omul poate căpăta chiar o congestiune (îngrămădire de sânge) la cap. În fine, mușchii cari formează pârreții pântecelui prin sforțare să contractă și apasă organele dinăuntru (măruntalele), mai ales intestinele (mațele), cari dacă găsesc vr'un punct slab iasă sub piele, formând *surpătură* (vezi ERNIE). Unele mișcări obicinuite, cum sunt acele pe cari le face omul pentru a să încălță, sau când să scoală prea repede din pat, sau sforțarea ce o face pentru a eși afară (*scremutul*) când este constipat; toate aceste mișcări provoacă o acțiune energetică din partea mușchilor pântecelui, care poate fi vătămătoare pentru cei ce sufer de inimă și pentru cei debili. Astfel, toți cei slabi, convalescenții, precum și cei ce sufer de boale de inimă, de arterio-scleroză, sau de boale de plămâni (năduf, oftică, etc.) să să păzească, să nu facă sforțări mari, mai mari decât puterile lor, nici sforțări prelungite, cari ușor le-ar putea scurta viața.

SFRENTE (mal-français). — Caută la SIFILIS.

SGAIBE DULCI. — Caută la ECZEMĂ.

SGĂRCENIE. — Caută la AVARIȚIE.

SGĂRCIU. — Caută la CARTILAGIU.

SGĂRIETURĂ. — Caută la ESCORIAȚIUNE.

SGĂU. — Caută la MITRĂ.

ȘGHIAB. — Caută la GUTIERĂ.

ȘGHIUȚALĂ. — Caută la EPILEPSIE.

SGLĂVOC. — Caută la DIOC.

SIALOGOG (dela grec. *sialon*, salivă, și *agein* a alungă, a goni). — Medicament care înteste secrețiunea salivei (face bale multe), cum sunt: preparațiunile amoniaceale, jaborandi, pilocarpina, calomelul, cresonul, tutunul, etc.

SIALOREE. — Caută la PTIALISM.

ȘIĂRCHIN. — Caută la PEPENE VERDE.

SIBILANT (dela lat. *sibilare*, a fluera, a șuera). — Sgomot muzical care să aude când punem urechia pe pieptul unui bolnav de tusă (*raluri sibilante*) și care să produce în bronhii. Aceste ralurii sibilante să aud în bronhită, emfizem (năduf), astmă, când este o apăsare pe brochii, etc.

SICATIV (dela lat. *sicare*, a uscă). — Medicament care înleznește uscarea unei plăgi (răni), care scurtează sau previne supurațiunea, cum sunt prafurile absorbante de: licopodiu, amidon (scrobeală), feculă de cartofi, etc.

SICOZĂ (grec. *sykosis*, dela *sykon*, smochină). — Aprinderea sau inflamațiunea folliculor părului de pe față. Semnele acestei boale sunt: pustule (hube) în jurul unor peri, izolate sau reunite mai multe între ele; să mai vād și niște plăci pe cari apar vegetațiuni roșii, umede; pustulele sunt urmate de cruste (coji) negre cari cad și lasă suprafețe roșii, jupuite. Sicoza este o boală care ține luni și ani. *Tratamentul* constă în alifii sulfurate (cu pucioasă), simple sau cu tanin, alifii mercuriale; epilațiune (vezi TINEA).

SIDEROZĂ (grec. *siderosis*, dela *sideros*, fier). — Să numește astfel o pneumonic (aprindere de plămâni) cronică produsă prin inhalatiune de praf de oțel.

SIDONAL. — Caută la PIPERAZINĂ.

SIESTĂ. — Așa să chiamă odihna și somnșorul de după dejun pe cari mulți le încearcă cu deosebită plăcere. Dacă este bine sau nu este greu de zis, căci unii doctori zic într'un fel și alții în altfel, așa că rămâne să hotărască mai mult omul, care singur poate să judece, după cum să simte,

dacă siesta îi face bine sau dacă îi face rău, și în acest caz să va lipsi de ea.

SIFILIS (grec. *syphilis*, dela *sys*, porc, și *philein*, a iubi), *celperit*, *frențe*, *sfrenție*, *boală lumească*. — Iată o boală foarte întinsă în toată lumea și prin urmare și în țara noastră, unde a pătruns până în sânul populației rurale, ceea ce trebuie să ne deie de gândit. În adevăr, cele trei plăgi sociale ale țării noastre sunt alcoolismul, pelagra și sifilisul, dar mai cu seamă acestea două din urmă. În România sifilisul a fost adus de armatele străine cu prilejul diferitelor năvăliri și a luat o întindere mare cam pe la 1830. De atunci și până acum s'a întins din ce în ce mai mult, mai întâiu în orașe, apoi din orașe la sate, până ce a ajuns în creerii munților, așa că astăzi avem tristul prilej de a vedea familii întregi de sifilitici până și prin satele cele mai mici. Astfel fiind trebuie să ne ocupăm cu mai multă ardoare de această cumplită boală, care ne amenință cu degenerarea neamului întreg, s'o studiem în toate arătările și urmările ei, precum și mijloacele cari trebuie luate dacă nu pentru stărpirea totală a ei, cel puțin pentru a o reduce pe o scară cât să poate de puțin întinsă. — *Sifilisul* este o boală generală, specifică, produsă prin un virus (otrăvă) special, care să transmită prin contagiune (atingere) sau prin ereditate (moștenire) și care altoiește pe cel atins, adică îl face *imun* și nu mai poate să-l capete pentru a doua oară. Sifilisul să credea până în zilele din urmă că este o boală rezervată *numai omului*. Cercetările și experiențele mai nouă au reușit

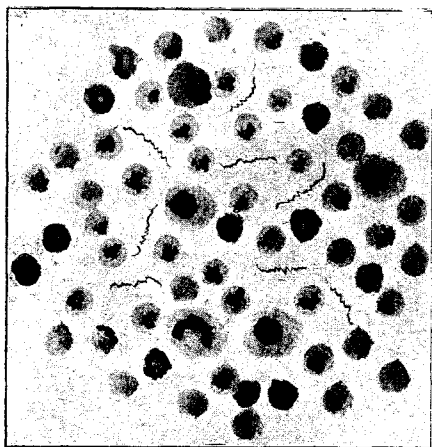

Fig. 258. — **Microbul sifilisului.**
(*Spirochetæ pallida* sau *Treponema pallidum*, des.
de Dr. O. Somnea).

să-l inoculeze și la *maimuțe* și până acum numai la *maimuțe*. *Microbul* sifilisului cu toate cercetările făcute nu s'a putut descoperi până în anul 1905 când învățații nemți *Schaudinn* și *Hoffmann* au găsit în leziunile sifilitice un *spiril* căruia i-au dat numele de *spirochetæ pallida*, spre deosebire de *spirochetæ refringens* care să găsește în produsele nesifilitice. Astăzi unii învățați vreau să-i schimbe numele acestui microb numindu-l *treponema pallidum*. Acest microb ciudat să arată sub forma unui firicel foarte subțire, clar și vizibil numai la măririle cele mai mari; el este lung de 4 până la 14 miimi de milimetru și sucit în formă de spirală foarte regulată; fiecare din capetele lui subțietă să prelungește într'un *flagellum*. El pare a să înmulți prin diviziune longitudinală. Acest microb nu să colorează decât prin metode speciale și cu foarte mare greutate și puțin au norocul să-l vadă preparat de ei. El să găsește în șancărul îndurat, unde furnică, în accidentele secundare cele mai variate, cutanate și mucoase, foarte rar în accidentele terțiare; să mai află în sifilisul ereditar și mai ales în tăieturile organelor interne (ficat, splină, rinichi, plămâni, placenta, sânge); în acele ale sifilisului experimental dela *maimuțe*. — Produsele contagioase găsindu-să în toate manifestățiunile acestei boale, infecțiunea să face cu înleznire. Contactul sau atingerea unei mucoase sau a pielii sgariate cu virusul sifilitic care provine din șancăr (ulcer), sau din o placă mucoasă, mai rar din puroiul unei sifilide pustuloase, poate da boala imediat. Contactul să produce de obicei deadreptul în raporturile sexuale sau în urma unui *sărutat* (plăci mucoase la buze) sau între copilul sugaci și doică, însă uneori și prin intermediarul unui obiect: ustenzile de masă (lingură, furculiță, păhar), pipă, obiecte de cancelarie (cuțit de tăiat hârtia, condeiu, creion) pe cari le atingem din nebagare de seamă cu buzele după ce au fost atinse de un sifilitic; prin latrinele infectate; prin brierul bărbierului etc. Accidentele terțiare sunt molipsitoare numai când sunt ulcerate și umede; sângele, mai ales cel dela regule, uneori chiar și sperma sifiliticului pot da boala, precum și lichidul dela coriza copiilor atinși de sifilis ereditar. Când amândoi părinții sunt sifilitici copiii lor vor fi de asemenea; copilul eșit din mamă sifilitică este mai adeseori sifilitic (84 la 100) decât cel eșit din tată sifilitic (57%). S'au citat cazuri de ereditate sifilitică

până la a 3-a generațiune, copiii transmițând ei înșiși copiilor lor sifilisul; boala poate câte odată să rămână în stare latentă la generațiunea intermediară arătându-să tocmai la nepot. Sifilisul să transmită și prin cale placentară, boala trecând dela mamă la copil sau dela copil la mamă. — Pentru înleznirea descripțiunii ne vom ocupa mai întâiu de *sifilisul primitiv*, adică de cel luat dela om la om, apoi la urmă de sifilisul prin *concepțiune* și de sifilisul *ereditar*. *Sifilis primitiv*. Este caracterizat prin o leziune primitivă locală, *șancărul* sau *ulcerul indurat*, în locul pe unde s'a introdus virusul boalei în corp, urmat de ivirea pe diferite părți ale corpului a unor leziuni cari adevăresc năvălirea generală a organismului și dintre cari unele, numite *accidente secundare*, să arată cam la șase săptămâni după ivirea șancărului, iar altele, numite *accidente terțiare*, să ivesc după o perioadă mai lungă, de 1 an până la două-zeci de ani, așa că între accidentele secundare și terțiare aproape în totdeauna să află o perioadă mai mult sau mai puțin lungă. — *Accidentul primitiv*

Fig. 259. — Șancăr sau ulcer sifilitic (mult mărit).

sau *șancărul indurat* (tare) nu să vede bine decât cam după 15-30 de zile după îmbolnăvire; de obicei este un singur șancăr (ulcer), rotund, puțin adânc, în formă de găleată; suprafața lui este netedă, marginile lui nu sunt tăiate drept nici dezlipite; el este de obicei foarte mic, nu trece de mărimea unui bob de linte; culoarea lui este roșie închisă; sediul lui este de ordin șanțului dintre prepuțiu și gland, apoi pe gland, pe piele sau pe mucoase; el nu face puroiu mult și dacă inoculăm acest puroiu la persoana bolnavă nu produce alt șancăr, ceea ce îl deosebește de *șancărul moale* (vezi ȘANCĂR), și arată că infecțiunea s'a generalizat la corpul întreg. Afară de aceasta baza (temelia) șancărului este *dură* (tare) ca și cum ar fi de sgârciu (carti-

laginoasă). Acest șancăr are o durată de 4 până la 6 săptămâni; el nu este dureros; tăria sau indurațiunea bazei durează și mai mult, iar cicatricea care o lasă rămâne multă vreme de culoare închisă. Ganglionii (ghindurile) la cari să duc vasele limfatice ale regiunii ocupate de șancăr sunt umflați și tari; ei formează o pleiadă de mici nodulețe, dintre cari unul este mai mare. Dacă șancărul este la membru atunci să umfle ganglionii ingvinali (din stinghii); dacă el este la gură să umfle ganglionii gâtului, sub falca de jos; acești ganglioni nu dau în copt (nu supurează), tăria și umflătura lor însă poate să dureze mult timp după ce a trecut șancărul. — *Accidente secundare*. Aci avem în primul rând *rozeola* și *plăcile mucoase*, cari iasă mai iute, după 6 săptămâni până la 2 luni dela ivirea șancărului; celelalte manifestățiuni secundare apar mai târziu sau nu apar de loc. Durata lor variază între 2 și 6 ani. Accidentele secundare încep prin așa zisa *febră sifilitică* care constă într'o stare de abatere (toropeală) generală, în dureri de cap mai ales noaptea

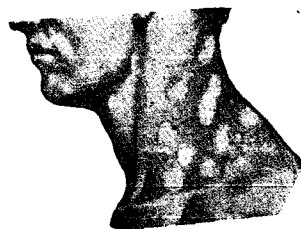

Fig. 260. — Sifilide secundare pigmentare.

și în ameteți; apoi să arată *erupțiunile*, cunoscută și sub numele de *sifilide*; acestea sunt caracterizate prin culoarea lor *arâmie*, prin lipsă de mâncărime, prin o tendință naturală spre cicatrizare (vindecare), iar cicatricile ce lasă sunt de culoare închisă, prin o dizpozițiune în grupuri rotunde. Iată acum pe scurt cari sunt aceste erupțiuni destul de numeroase: 1. *Rozeola sifilitică*, care constă în pete mici roșietice, cari să ascund sub apăsarea degetului, ele sunt împărțiate pe piep, pe spate, pe pânțece. 2. *Plăcile mucoase*, cari au o importanță deosebită prin faptul că secrețiunea (umezeala) dela suprafața lor dă sifilis. Ele să arată în gât (*angină*), pe limbă, pe buze, la intrarea organelor genitale la femeie (vulvă), la șezut (anus), mai rar pe piele, pe boașe, pe perineu. Aceste plăci sunt de obicei ovale, cu suprafața umedă, roșietică sau albuie, cu marginile mai ridicate decât fun-

dul; la buze au înfățișare de crepături; pe piele ele sunt mai uscate, cu marginile foarte ridicate. Plăcile mucoase să deosebesc de celelalte accidente secundare prin faptul că ele produc mâncărime; durata lor să prelungește prin murdărie și frecare; în gură și gât prin fumarea tutunului. 3. *Acnea sifilitică* să arată sub formă de mici bubușoare roșii arămii al căror vârf să deschide și să scurgere unei picături de puroiu; ele să arată de obicei pe spate și pe membre. 4. *Sifilidele pigmentate* sunt niște pete închise alternând cu insule de piele sănătoasă și formând o dantelă cu ochiuri largi (*salba Vinerii*), care să arată mai cu seamă la femei. 5. *Sifilidele papuloase și papulo-scuamoase* să arată sub forma unor mici bubușoare tari roșii arămii fără localizațiune specială, cari să acoper adeseori de scuame (coji). Uneori aceste sifilide sunt grupate în semicerc, formând cocarde (*sifilide circinate*). Când papulele să află pe linia de implantațiune a firelor de păr ele formează un fel de diademă sau *coroană a Vinerii*. 6. *Psoriaza sifilitică* să prezintă sub formă de scuame (coji) sau solzi albi; ele sunt groase și să deslipesce mai mult sau mai puțin ușor, lăsând să vadă o piele violacee sau arămie. Ele să arată de obicei pe palme și pe tălpi, la coate și genunchi pe unde este pielea groasă, pe membre (fața externă). 7. *Ectima sifilitică* constă în niște pustule mari încunjurate de o aureolă arămie și imprăștiată pe tot corpul. 8. *Sifilidele tuberculoase și tuberculo-ulcerose* sunt un fel de noduri de mărimea unui bob, roșietice sau arămii, imprăștiate pe corp în grupuri în formă de

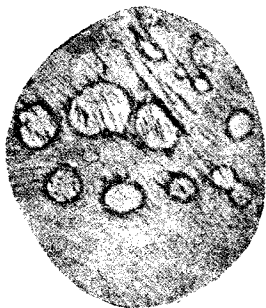

Fig. 261. — Sifilide secundare scuamoase.

cerc. În unele cazuri vârful lor să acopere de o coajă verzuză, care căzând lasă o ulceratiune (rană); ele durează foarte mult. 9. *Sifilidele buloase* apar foarte rar și ele constau în niște beșici (bule) pline de puroiu ca la *pemfigus* (vezi acest cuvânt); ele nu

să observă decât la copiii cari sug; la adulți însă să arată pe membre beșici de

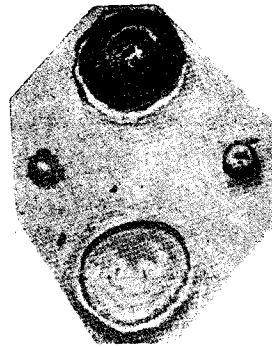

Fig. 262. — Sifilide secundare rupioide.

rupia, cari sunt încunjurate de un cerc arămie și să transformă repede în coji (cruste) negrii groase; ele să deslipesce și lasă răni (ulcerațiuni) adânci, a căror cicatrice sunt albe și înfundate. Afară de acestea mai sunt unele accidente secundare *tardive* sau de *tranzițiune*, și anume: *căderea părului*, lăsând goluri mai mult sau mai puțin mari; *orchita sifilitică*, care constă în noduri tari cari să ivesc în testicule și cari să simt cu mâna, ele însă pot fi mascate prin lichidul ce poate să iasă în tunica testiculului (*idrocel*); aceste noduri nu sunt dureroase, dar cu timpul provoacă o slăbire a funcțiunilor organului și a dorințelor, *veneriene*; în fine *irită sifilitică* pe care am descris-o la *ochiu* (vezi acest cuvânt). — *Accidente terțiare*. Aci avem *gomele (tuberculele)* cari sunt niște

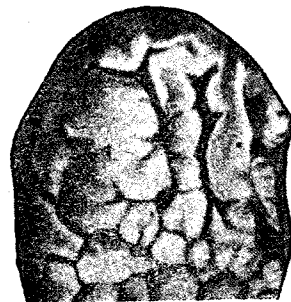

Fig. 263. — Sifilide terțiare ale limbii (glosită scleroasă).

tumori (*noduri*) tari, ce să pot înmuia și să producă o ulceratiune (rană), lăsând să scurgă un lichid gumos rău legat; ele să arată de obicei în piele și în țesutul celular de sub piele; după ce s'a deșertat goma, suprafața pielii rămâne albă și înfundată. În *oase* gomele provoacă dureri, mai cu seamă noaptea (*dureri osteocope*) și pot pro-

vocă perforațiuni (găuriri); după cum să întâmplă cu cerul gurii și care face ca omul să vorbească pe nas și apa să-i iasă tot pe acolo. Tot la oase să mai pot ivi așa zisele *exostoze*, cari sunt niște ridicături formate printr'o ipertrofie (îngroșare) a osului, mai cu seamă la oasele capului (craniu); apoi *periostite*, *carii*, mai ales ale oaselor nasului cu o scurgere nesfârșită și urât mirositoare (*ozenă*), cu infundarea nasului și cu inflamațiunea conductului lacrimilor (*dacriocistită*); în fine *osteită* și *osteoperiostită sifilitică* (vezi Os). *Accidentele sifilisului cerebral* (dela creier) sunt: *paralizia nervului motor ocular comun* care produce *căderea pleoapei*; *tumorile cerebrale* caracterizate prin *dureri de cap* perzistente, *vărsături*, *atacuri* ca în epilepsie, *demență* (pierderea minții), *pierderea vederii*. Sifilisul *măduvii spinării* dă naștere cele mai adeseori *ataxiei locomotrice* (vezi ATAXIE). Limba poate fi atinsă de o inflamațiune numită: *glosită scleroasă*, (fig. 263) care constă în formațiunea de noduri tari despărțite prin șanțuri. Testiculele pot fi atinse de *orchită* care face ca organele să fie tari (dure), fără însă să fie diformate (vezi TESTICUL). — Intre împrejurările sau *circumstanțele* cari măresc gravitatea sifilisului să numără: *alcoolismul* care face ca sifilisul să aibă un mers repede și cu manifestațiuni grave și rebele la tratament; *impaludismul*, *scrofulele* și *tuberculozu* (oftica), *sarcina*, *rămirile*, *vrăsta prea tânără* și *bătrâneța*, în fine *mizeria* (sărăcia). — După ce am arătat pe scurt toate manifestațiunile acestei cumplite boale și înainte de a vorbi despre tratamentul ei, credem de trebuință să dăm câteva *povești igienice*, și anume: omul care nu vroește să fie contagionat, adică să devie sifilitic, trebuie să să ferească de a avea atingere cu o femeie care prezintă vr'o sgărietură cât de mică la organele genitale sau pe când ea este la menstruație (cu periodul); raporturile prelungite și repetate sunt primejdioase prin faptul că produc crepături, pleznituri; trebuie să-și aducă aminte că sărutatul unei guri bolnave (cu plăci mucoase, etc.) este foarte periculos și prin urmare să să abțină; spălăturile cu sublimat coroziv și ungerile cu alifie de calomel sau cu unguent cinereu mercurial, făcute îndată după raport pot apăra de contagiune. Pentru ca un sifilitic să să căsătorească trebuie să lase să treacă cel puțin doi ani dela vindecarea sifilisului, adică de la terminarea unui tratament riguros, și în care timp să nu mai fi avut nici o arătare. Dacă un

sifilitic s'a însurat fără să fie bine vindecat și dacă femeia a rămas însărcinată, trebuie ca aceasta să facă un tratament energetic pentru ca copilul să să nască sănătos. — *Tratament*. Cel bolnav de sifilis trebuie să evite oboselile cerebrale, excesele intelectuale, să caute distrațiuni; să să hrănească bine evitând băuturile alcoolice, mai ales rachiul, țuica și toate aperitivele; să nu fumeze, căci tutunul este foarte rău pentru manifestațiunile din gură, pentru sistemul nervos și pentru că poate da naștere la cancer (rac) al limbii sau al buzei de jos; să doarmă noaptea regulat și îndeajuns, iar ziua să facă exerciții; hidroterapie, urmată de masaj, băi calde, băi de mare (afară de cei ce sunt nervoși sau sufer de reumatism). *Tratament curativ*. *Mercurul* este medicamentul eroic al sifilisului, puternic și sigur în același timp; el ameliorează starea generală, vindecă accidentele actuale și previne în oarecare măsură pe cale viitoare. Tratamentul mercurial însă poate produce unele accidente, cum sunt: stomatite, turburări gastrointestinale, turburări nutritive și dermatoze, cari să pot preveni luând oarecare precauțiuni. Astfel pentru gură să recomandă o îngrijire deosebită: spălături dese cu o soluțiune saturată de clorat de potasă sau cu apă oxigenată medicinală pură tăiată cu trei părți apă fiartă; perierea dinților, dimineața și seara după fiecare masă cu o perie moale acoperită cu un praf de dinți. Mercurul să poate introduce în corp prin cinci căi, prin cale respiratoare, prin cale digestivă, prin piele, prin țesutul celular, prin sânge deadreptul. Prin *cale respiratoare* cu ajutorul *fumigațiunilor* (fumurilor), cari să fac aruncând *cianur* pe o lopățică înroșită în foc. Această metodă a căzut în părăsire nefiind de niciun folos. Cele mai adeseori să dă mercurul pe *cale digestivă* întrebuintându-să pentru această *protoiodurul* și *biclorurul* sau *sublimatul coroziv*. Sublimatul să dă în doză de 1-2-3 centigrame sub formă de pilule, sirop, soluțiune sau licoarea lui Van Swieten. Intre pilule avem pe cele ale lui *Dupuytren*, conținând fiecare câte un centigram, din care să dă 1 sau 2 pe zi la masă. Din licoarea Van Swieten să dă 1 sau 2 linguri pe zi. Protoiodurul să dă de preferință în pilule (pilulele lui Ricord): protoiodur de mercur, 5 centigrame; extract de opiu, 1 centigram; extract de gențiana, 10 centigrame; glicerină și pulbere de reglisă, cât trebuie, pentru 1 pilulă; să să deie astfel de pilule 2 pe zi (una după

dejun și alta după prânz). Tratamentul pe cale *cutanată*, adică prin *piele* constă în *fricțiuni mercuriale* făcute pe suprafețe largi: pe părțile laterale ale trunchiului, pe indoiturile coatelor, pe fața internă a coapselor, pe pulpe; ele să fac cu mâna pe *piele* după ce aceasta a fost rasă pe părțile pârtoase, și spălată cu apă caldă și săpun; fricțiunea durează 10 miute cel puțin și să face în fiecare seară la culcare; partea fricționată să acopere cu un strat de vată sau de flanelă, iar dimineața va fi spălată din nou cu apă și săpun. Pentru fricțiuni să întrebuițează: unguentul mercurial (cinereu) *simplu* sau unguentul mercurial *forte* (napolitan), în doză de 4 gr. pe zi pentru o fricțiune. Un tratament cu fricțiuni durează 3 până la 5 săptămâni. Tratamentul pe cale *subcutanată*, adică prin *injecțiuni sub piele* sau mai bine prin *injecțiuni intramusculare*, este cel mai bun, care prezintă cele mai multe avantaje, fiindcă absorbțiunea mercurului este mai sigură, mai repede și mai intensă decât prin toate celelalte metode, și din care pricină astăzi toată lumea l'a adoptat, afară numai de cazurile în cari din diferite împrejurări el nu să poate face și atunci să dă bolnavului mercurul prin gură și prin fricțiuni. Acest tratament are însă un cusur, el este dureros și produce nodozități, cari n'au gravitate; intru cât privește emboliile, complicațiune de altfel foarte gravă, ele pot fi evitate luând oarecari precauțiuni. La facerea acestor injecțiuni să cere ca locul să fie perfect dezinfectat, spălat cu alcool și eter, iar siringa de asemenea, și acul de platină să fie trecut prin flacări. Injecțiunile să fac în două moduri: sau injecțiuni frecvente, cu doze fracționate și cu preparațiuni solubile, sau injecțiuni rare, masive, cu preparațiuni insolubile. Cel mai comod metod este însă acela al injecțiunilor rare, insolubile, cari au o acțiune mai puternică. Printre preparațiunile *solubile*, cele mai bune sunt: biiodurul, salicilatul neutru și benzoatul de mercur; iar printre cele *insolubile* sunt: calomelul, uleiul cenușiu, protoiodurul și salicilatul basic. Să începem cu *preparațiunile solubile*: 1. Biiodurul de mercur să întrebuițează în soluțiuni uleioase și apoase; *uleiul biiodurat* conținând 15 miligrame la un centimetru cub (2 centimetri cubi pe zi), produce însă dureri și nodozități; *soluțiunea apoasă*, la care să adaugă și iodur de potasiu, nu are aceste inconveniente și lucrează foarte energic; doza obicinuită este de 2-3 centigrame, în

cazurile grave 4-5-6 centigrame. 2. *Salicilatul de mercur* este tot așa de bun; 20-30 injecțiuni de câte 2 centigrame și în cazurile grave de câte 3 centigrame. 3. *Benzoatul de mercur* este foarte bun, mai ales dacă să întrebuițează în formula aceasta: benzoat de mercur, 1 gr.; clorur de sodiu chimic pur, 2 gr. 50 centigrame; apă sterilizată, 100 gr.; injectată în doză de 2-3 centigrame este foarte bine suportată, fără dureri și fără nodozități. *Preparațiunile insolubile* trebuie prescrise prin excepțiune, deoarece ele pot dă naștere la intoxicațiuni; să vor dă numai atunci când bolnavul nu să poate supune la injecțiuni zilnice. Cele mai întrebuițate sunt: 1. *Calomelul* care este dureros și expune la reacțiuni inflamatoare întinse, dar este un medicament eroic, care lucrează repede și în mod puternic. Iată formula cea mai bună: calomel (à la vapeur) 1 gram; ulei de vaselină, 10 c. c.; din care să injectează 5-6 centigrame tot la 8 zile, în timp de 5-6 săptămâni; preparațiunea să fie întotdeauna proaspătă. 2. *Uleiul cenușiu* (l'huile grise), care are 40 la 100 de mercur este bine tolerat și are acțiune intensă; emulziunea care să întrebuițează trebuie să fie omogenă și cu totul sterilă. Formula cea mai bună este: mercur purificat, 10 gr.; vaselină pură, 2 gr. 50 centigrame; lanolină anidă, 2 gr. 50 centigrame; ulei de vaselină, 10 gr.; din care să injectează 6-12 centigrame, odată pe săptămână, în serie de 6-8 injecțiuni, separate prin 2 luni de intervale. Aceste două preparate (calomelul și uleiul cenușiu) sunt cele mai bune în cazurile de: fagedenism șancăros, fagedenism terțiar, sifilide tuberculoase, laringită gumoasă, psoriază palmară, în sifilisul limbei; apoi în ataxia locomotrice, paralizia generală, deși acțiunea lor este nesigură în aceste două boale. Tratamentul prin *cale sangvină*, adică făcând injecțiuni deadreptul în vine, cu asepsia cea mai riguroasă cu o sare mercurială în soluțiune perfectă; cianur, benzoat, sublimat. Această metodă să recomandă în sifilisul infecțios, în cefaleele secundare, în sifilisul vascular, cerebral și ocular, unde trebuie să lucrăm repede, nefiind timp de pierdut. — *Iodurul de potasiu* nu este indispensabil în tratamentul sifilisului, mai cu seamă în perioada primară și întru câtva și în cea secundară; el însă are o acțiune minunată în contra *accidentelor terțiare*: cefalee (durere de cap), dureri nevralgice, periorbită, osteite, dureri osteocope, artralгии

(dureri de incheieturi) și mialgii (dureri de mușchi), precum și în sifilisul malign precoce, care în plină perioadă secundară, să însoțește deja de infiltrațiuni gumoase și de ulcerățuni. Prin urmare dacă *mercurul*, care este *medicamentul specific* al infecțiunii în toate perioadele ei, trebuie să fie baza tratamentului, *iodurul* are și el folosul lui și nu trebuie părăsit. Doza medie zilnică de iodur de potasiu este de 3 gr. pentru bărbat și de 2 gr. pentru femeie; dozele mai mici n'au nici o lucrare folositoare; de altfel dozele zilnice să pot ridica până la 10-12 gr. *Iodurul de sodiu* este mai slab, dar mai bine tolerat. *Iodurul de amoniu*, este și mai ușor de tolerat decât cele precedente și mai eficace în doze mai mici. — În multe cazuri să administrează în același timp *mercurul* și *iodurul de potasiu*, adică să face *tratamentul mixt*, care este foarte bun în sifilidele tuberculoase uscate, irite, coroidite, sifilide ulcero-crustoase, periostite, osteite, exostoze, periostoze, etc. cari toate cedează foarte repede sub acțiunea acestui tratament. Mult timp s'au asociat mercurul și iodurul de potasiu în aceeași formulă, numită *siropul lui Gibert*: biiodur de mercur, 1 gr.; iodur de potasiu, 50 gr.; apă distilată, 50 gr.; sirop simplu, 2400 gr.; din care să dă 2 linguri pe zi. Dar acest tratament n'are nici o eficacitate și prin urmare să va administra mercurul și iodurul separat. — În timpul din urmă unii învățați au încercat *atoxilul* (anilarsinatul de sodă) în tratamentul sifilisului, obținând rezultate bune, dar până acum el n'a intrat în practica curentă. — Să vedem acum *cât timp trebuie să dureze* tratamentul sifilisului pentru ca să putem zice că omul este vindecat. Indată ce un om s'a infectat, adică a căpătat un șancăr indurat și s'a ivit manifestațiunile secundare îi vom prescrie următorul tratament: În anul *întâiu* el va face 6 cure de mercur de câte o lună; în anul al *doilea* 4 cure de mercur de câte o lună; în anul al *treilea* 2 sau 3 cure de mercur de câte o lună și 3 sau 4 cure de iodur de potasiu de câte o lună; în anul al *patrulea* 3 cure de iodur și 2 de mercur; în anul al *cincilea* 2 cure de iodur. Mulțumită acestui tratament putem fi siguri că de 95 de ori la 100 bolnavul nu va mai avea perioadă terțiară. — De când s'a descoperit microbul sifilisului, s'a căutat mult să se găsească *serul antisifilitic*. Pe la sfârșitul anului 1908 un doctor francez din Bordeaux să zice că ar fi aflat a-

cest ser și că efectele lui ar fi miraculoase; o injecțiune, maximum două, făcute la început ar fi de ajuns ca să te vindece radical și definitiv; dar experiențele ulterioare n'au confirmat acest optimism. — *Tratamentul local* n'are mare importanță în sifilis, de oarece tratamentul general face să dispară manifestațiunile dela sine. Cu toate acestea este bine să grăbim disparițiunea unor erupțiuni prin diferite medicamente aplicate pe loc. Șancărul să va spăla cu o soluțiune de sublimat și să va pulveriză cu calomel. Șancărul cu caracter fagedenic, după spălături să va arde cu clorur de zinc, apoi să va pansă cu xeroform sau iodoform. Pentru manifestațiunile din gură să va face gargară cu clorat de potasă și badigionări cu nitrat de argint, cu tinctură de iod sau cu sublimat în glicerină (1 la 30). Adenopatiile să vor unge cu alife mercurială forte. Sifilidele pustuloase și ulceroase, precum și gomele ulcerate să vor spăla cu sublimat și să vor pansă cu iodoform sau aristol; plăcile mucoase din gură să vor atinge în fiecare zi cu tinctură de iod, sau tot la 3-4 zile odată cu nitrat de argint, iar plăcile dela organele genitale externe să vor arde cu soluțiunea lui Plenck la 3 zile odată; sifilidele vegetante și ipertrofice să vor atinge cu nitrat de argint. Tratamentul accidentelor viscerale și nervoase din perioada secundară (irită, nefrită, nevrită, mielită, etc.) să tratează în mod energic prin injecțiuni mercuriale singure sau asociate cu iodurul de potasiu (tratament mixt), la care să va recurge și în tratamentul accidentelor terțiare. — *Sifilis prin concepțiune*. O femeie sănătoasă, măritată cu un bărbat care a avut sifilis, însă care n'a prezentat în acel moment nici o manifestațiune, poate, când ea devine însărcinată, să prezinte către sfârșitul lunii a doua a sarcinii *accidente secundare* de sifilis (durere de cap, căderea părului, ganglioni la gât, cruste acneiforme pe cap, erupțiuni pe piele, plăci mucoase în gură) fără să aibă accidentul primar, adică șancăr. De obicei femeia naște înainte de vreme un copil mort, sau dacă este viu el moare cu manifestațiuni sifilitice (sifilis ereditar). O mamă rămasă sănătoasă nu primește nici odată sifilisul dela copilul său, chiar când acesta este atins de leziuni contagioase (plăci mucoase la buze de exemplu), când el a căpătat în mod ereditar sifilisul dela tatăl său; ea poate să alăpteze fără inconvenient; durata acestei imunități nu s'a putut încă determina. O

mamă devenită sifilitică mai înainte de concepțiune sau în timpul sarcinii *poate* naște un copil sănătos; în acest caz copilul nu va fi infectat de mama lui chiar dacă ea este atinsă de leziuni contagioase (plăci mucoase); nu să știe dacă această perioadă de imunitate a copilului va ține mult timp și dacă el va putea sau nu să contracteze personal sifilisul. O doică înainte de a fi primită în serviciu, trebuie examinată cu deamănuntul, atât ea cât și copilul, dacă cumva au vr'o manifestațiune sifilitică, de oarece ea poate în caz afirmativ să infecteze copilul pe care îl va alăpta. De asemenea un copil sifilitic poate să infecteze doica și părinții lui sunt răspunzători de aceasta în fața legii, și acei părinți nu trebuie să angajeze nici o doică, ci să-l alăpteze cu biberonul. Dacă însă doica s'a infectat dela copil, ea trebuie să continue cu alăptarea până la întârcare. — *Sifilis ereditar*. Acest sifilis poate să provie dintr'un sifilis existând la amândoi părinții, sau numai la mamă sau numai la tată. Pentru sifilisul de origine maternă, data infecțiunii pare a avea o influință: contagiunea poate să nu să facă după luna a 7-a; în tot cazul ea nu este fatală (ea să produce în 80 de cazuri din 100 și mortalitatea copiilor ar fi de 60 la 100). Sifilisul paternel provoacă 30 la 100 aborturi sau nașteri premature. Ereditatea celor doi părinți produce în 92 cazuri din 100 sifilizarea copilului și în 70 la 100 moartea. În regulă generală maximul șanselor de ereditate să produce în cei dintâi trei ani de sifilis al părinților; ea descrește apoi în mod progresiv, putând însă perzista până la 15 ani; după o serie de aborturi, copilul poate ajunge la termin, dar el este sifilitic, în cele din urmă să naște un copil sănătos. Tratamentul antisifilitic făcut în mod serios are o influință favorabilă asupra concepțiunii de copii scutiți de sifilis. *Semnele sifilisului ereditar* sunt: 1. La *nou-născut*: plăci mucoase în gură, între coapse, pielea dela mâni și dela picioare este aspră, sbârcită, iar epidermul să desface și lasă suprafețe roșii și lucitoare, beșici mari de pemfigus; scurgere pe nas, vărsături, umflarea pântecelui; leziuni osoase. 2. La *copii*: dezvoltare tardivă, alterațiunea oaselor nasului, care să diformează; cicatrice pe șolduri; boale de ochi (irită și cheratită), surzenie, diformațiunea dinților incizivi mediani superiori. *Tratamentul indirect* constă în tratamentul mamei sau a doicei cu mercur, iar cel *direct* în fricțiuni mercuriale făcute

copilului urmate de băi calde cu săpun, sau în licoarea lui Van Swieten, $\frac{1}{2}$ sau 1 linguriță pe zi.

SILHĂ. — Caută la BRAD.

SILICAT DE POTASĂ. — Caută la POTASĂ.

SILNIC, coarda ielelor, nejelmică, olbalt, pelungoasă, prelungoasă, rănunchioară, rătungioară, rotundioară, sâlnică (*Glechoma hederacea*, fam. Labiatelor). — Plantă erbacee care crește prin locurile umede,

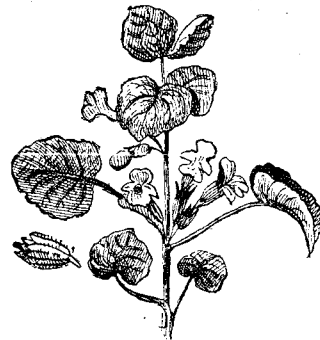

Fig. 264. — Silnic.

livezi de pomi, păduri și tufșuri umbroase (Martie-Maiu). Să întrebuițează foile și florile sub formă de fiertură (tizană, decoct) în doză de 10 grame la un litru de apă. Această băutură înleznește scuirea în tusă și grăbește vindecarea. În Banat babele vindecă cu silnic *orbaltul*.

SIMARUBĂ. — Coaja rădăcinii de simarubă, care conține *cuasină* (vezi CUASIA). Ea să dă ca tonic și în contra diareei sub formă de ceaiu (infuziune) din 50 la 1000, și de praf, 1-4 gr.

SIMBLEFARON. — Caută la OCHIU.

SIMINICHIE. — Caută la SENĂ.

SIMPTOM (dela grec. *syn*, cu, și *piptein*, a cădea). — Turburări funcționale prin cari să arată boalele și cari sunt legate de dezordini organice apreciabile sau nu de simțurile noastre de cercetare. Simptomele să impart în *obiective*, cari le vede și le cunoaște medicul, *subiective*, cari le simte numai bolnavul, de exemplu: durerea este un *simptom subiectiv*. *Simptom patognomonic* este acela care permite să afirmăm felul boalei. Simptomele mai sunt *directe* sau *indirecte*, acele produse deadreptul de leziune și acele cari să produc în mod indirect prin dezordinile consecutive acestei leziuni. *Medicină simptomatică* va să zică tratarea simptomelor unei boale, iar nu însăși boala, de exemplu: combaterea căldurii cu chinină, a turburărilor de stomac și de intestine prin

stomachice, vomitive și purgative, a slăbiciunii prin excitante, stimulente și tonice.

SIMȚURI. — Caută la SENZURI.

SIMULAȚIUNE (lat. *simulatio*, prefăcătorie, fățărnicie). — *Simulațiune, provocațiune, disimulațiune de boale.* Unii oameni simulează, provoacă sau disimulează diferite stări patologice sau fiziologice cu un scop oarecare; astfel să poate simulă sau disimulă o sarcină sau o facere; să poate simulă o slăbire de vedere, o miopie, o surzenie, o nebunie, o epilepsie, o paralizie, o curgere de sânge, etc.; să poate provoca o rănire, o conjunctivită, o rană la picior, o boală de piele, o bătaie de inimă, etc. Înșelăciunea să poate însă ghici cu înleznire când ținem seamă de *toute semnele* acelor boale.

SINAIA. — Stațiune climaterică de munte pe valea Prahovei. Comună urbană, reședința de vară a MM. LL. Regele și Regina și AA. LL. Principii moștenitori. Sinaia să află la poalele muntelui Furnica, pe platoul ce să coboară spre valea Prahovei. Localitatea este închisă ca într'o baie și încunjurată de păduri frumoase ce să întind pe coamele munților Bucecilor. Ea să găsește la limita Peleşului, în vecinătatea căruia să ridică Castelul Peleş și între linia izvoarelor unde să întinde o pajiște minunată. Regiunea este dintre cele mai pitorești. Sinaia este un oraș de munte, cu strade regulate, oteluri mari, vile numeroase în diferite stiluri, un centru mare industrial și cea mai importantă localitate de vilegiatură din țară. Sinaia să găsește la o înălțime de 850 metri deasupra nivelului Mării Negre. Mulțumită acestei înălțimi și a pădurilor uriașe de brazi și de stejari ce înconjoară localitatea, aerul este curat, ozonizat, clima este dulce, plăcută și constantă. Diminețile și serile sunt mai răcoaroase, timpul de peste zi este cald. Cea mai mare căldură în timpul verii a fost de 29°. Vânturile dominante sunt cele dela N. și S.; ele însă nu sunt tari. Clima Sinaii este bună pentru cei ce sufer de anemie, de cloroză, de scrofuloză, de surmenaj. Sezonul începe la 15 Iunie și ține până la 15 Septembrie. Orașul este iluminat cu electricitate și are apă de băut foarte bună adusă din izvoarele sf. Ana și Peleşul; un parc întins în centrul orașului, cu aleie numeroase, chioșcuri și bănci, bufet, muzică; priveliște admirabilă spre munții cari înceing Sinaia. Stabiliment de hidroterapie modern. Imprejurimile sunt din cele mai pitorești; Mănăstirea Sinaia, cu mu-

zeu și bibliotecă, Castelul Peleş, Castelul Peleşor, Castelul Foișor sunt tot atâtea lucruri vrednice de văzut și de admirat; apoi o mulțime de fabrici și excursiuni minunate la Cuibul Principesei Maria, Pescăria Eforiei, Piscul Cănelui, Poiana Reginei, Stânca lui Francisc Iosif, sf. Ana, Pavilionul Davila, Piatra Arsă, Valea Rea, Poiana Țapului, Bușteni, Azuga, Predeal, etc.

SINAMICHIE. — Caută la SENĂ.

SINAPIS ALBA ȘI NIGRA. — Caută la MUȘTAR.

SINAPISME. — Caută la MUȘTAR.

SINCOPĂ, leșin. — Să numește astfel o stare caracterizată prin *încetarea* mai mult sau mai puțin lungă a *bătăilor inimii*, din care pricină rezultă și oprirea mișcărilor de respirație ale pieptului. Când cineva a leșinat inima încetează de a bate sau bate așa de slab încât nu să mai simte nici o mișcare dacă punem mâna pe piept în dreptul inimii, nici degetul nu mai simte pulsul dela mână, iar mișcărilor de respirație sunt întrerupte în același timp. Leșinul ține de obicei timp scurt, câteva secunde sau câteva minute, după cari bătăile inimii încep să să simtă, mai întâiu slabe, apoi din ce în ce mai tari, de asemenea și respirațiunea începe a să face, ochii să deschid și omul începe să să simtă și să cunoască ceea ce este în jurul lui, apoi el începe să vorbească și să să miște. Dacă însă starea de nesimțire și de nemișcare să prelungește mai mult timp, fără să să simtă bătăile inimii și pulsul, nici mișcărilor respiratoare, atunci nu mai avem a face cu un leșin, ci cu o moarte, *aparentă* sau *definitivă*, pe care știe numai doctorul s'o cunoască (vezi MOARTE). *Tratamentul* leșinului constă în a culcă bolnavul cu capul ceva mai jos, făcându-i frecături uscate sau cu oțet pe frunte, față, mâni și pe tot corpul, dându-i să miroasă oțet tare, eter sau nitrit de amid. În cazurile grave să vor face injecțiuni cu cafeină și eter, să va face electrizarea nervului frenic cu curenți continui (polul pozitiv în dreptul nervului, la gât, polul negativ în epigastru, la lingurea), să vor face *tracțiuni* (trageri) *ritmate ale limbii* și respirațiunea artificială. Să înțelege că vom începe cu desbrăcarea bolnavului desfăcând toate legăturile (cravată, guler, corset, incingătoare, jaretiere). La femei vom încerca și apăsarea puternică deasupra ovarelor.

SIRA SPINĂRII. — Caută la COLUMNA VERTEBRALĂ.

SIRINGĂ, tulumbă, tulumbiță. — Instrument

cu care să injectează un lichid oarecare într'o cavitate, în țesături sau între țesături. Acum câteva zecimi de ani *clisterele* să făceau cu niște tulumbe mari, acum ele să fac cu multă înleznire cu ajutorul *irigato-rului*, iar la copii cu o seringă cu balon de cauciuc. Astăzi seringile să întrebuințează unele pentru a injecta diferite lichide antiseptice într'un canal (uretră, etc.), sau într'o plagă adâncă și cari pot fi de sticlă și de cauciuc întărit; altele pentru a face

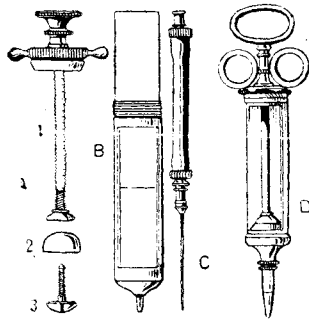

Fig. 265. — Seringă pentru injecțiune de ser (demontată).

injecțiuni sub piele (*subcutanate, ipodermice*) cum este *siringa lui Pravaz*, cu care să fac injecțiuni cu morfină, cu cafeină, oleiu camforat, etc., și altele făcute tot după acelaș model, însă mai mari, cu cari să fac injecțiuni cu diferite seruri (antidifteric, anti-streptococic, etc.). Cele mai bune seringi sunt cele de sticlă cari să pot steriliză cu ușurință prin fierbere.

SIRINGOMELIE. — Caută la MĂDUVA SPINĂRII.

SIRIU. — Această localitate să află în cătunul Gura Siriului, în județul Buzău, la o înălțime de 300 metri deasupra nivelului Mării Negre, la o depărtare de 84 kilometri de Buzău, iar de punctul terminal al liniei ferate Buzău—Nehoiăș numai de 10 kilometri. Sunt mai multe izvoare alcaline puțin sulfuroase, *calde*, cari fac parte din grupa apelor cloruro-sodice-carbo-gazoase; ele nu sunt captate, nici întrebuințate.

SIROP (lat. *siropus*). — Este o preparațiune formată din zahăr alb și apă, *sirop simplu*, sau din un medicament și un sirop simplu. Siropurile să întrebuințează foarte mult în medicină cu scopul de a mască gustul neplăcut al unor medicamente. *Siropul simplu* să prepară astfel: să bate un albuș de ou în 6 litri de apă; să amestecă două părți din această apă cu un chilogram de zahăr, să adaugă un litru de apă ordinară, să încălzește puțin câte puțin amestecând din

când în când; după ce s'a topit tot zahărul și lichidul a început să fiarbă, să adauge restul din apa cu albușul de ou, să bate și să continue fierberea până ce siropul este destul de gros. Siropurile de *cireșe*, de *cocoaze*, de *smeură*, de *mure*, de *portocale*, de *lămâie*, de *rodie*, de *gutui*, etc., să prepară astfel: să topește 950 gr. zahăr alb în 500 gr. de zeamă de fructe, să fierbe amestecând până ce lichidul să îngroașe după cum voim, apoi să filtrează. Aceste siropuri sunt răcoritoare și luate cu apă sau cu apă gazoasă taie setea bolnavilor cari au căldură. *Siropurile medicinale* să prepară din siropul simplu la care să adaugă substanța medicamentoasă. Siropurile cu medicamente tari, cum sunt: siropul de *digitală*, de *opiu*, de *beladonă*, de *eter*, de *clorai*, etc., nu să liberează decât după ordonanța doctorului și în cantitățile prescrise de el. Toate celelalte siropuri să vând în farmacie după cerere.

SISINEI. — Caută la DEDITEI.

SISTOLĂ (dela grec. *systellein*, a strânge).

— Mișcarea de contracțiune sau de strângere a inimii (vezi **CORD**).

SITAR, becaț, șnep. — Când auzi vorbind vr'un vânător despre sitari și gustul lor îți lasă gura apă. Lucru ușor de explicat, căci mai toți vânătorii au stomac bun, dar noi igienisții nu trebuie să uităm că carnea de sitar, cu toate meșteșugurile de preparație, cari îi dau un gust plăcut, este grea de mistuit și cei cu stomacul slab să să cam păzească.

SLĂBĂNOGIE. — Caută la PARALIZIE.

SLĂBICIUNE (lat. *debilitas*). — Lipsă de putere. O împușinare a forțelor generale: *sunt într'un hal de slăbiciune de nu mă mai țin picioarele; nu mă pot de slăbiciune; nu sunt în stare să-mi duc mâna la gură.* Slăbiciunea poate să provină din o pierdere de sânge (emoragie), din o hrană rea și neîndestulătoare. Pentru tratament caută la: ANEMIE, DEBILITATE, TONICE.

SLĂBICIUNE (lat. *macies, macritudo*). — Sunt mulți oameni slabi din firea lor, deși sunt cât să poate de sănătoși. Dovadă despre aceasta este că ei mănâncă cât șapte, dar nu să lipște nimic de ei, cum zice Românul. Intocmai precum sunt oameni grași, unii prea grași, cari mănâncă puțin și ar dă mult cu multul ca să slăbească, după cum și cei slabi caută cu orice preț să să îngrășe, însă fără succes. De altfel atât la unii cât și la ceilalți, starea de slăbiciune sau de grăsime este o stare normală și

prin urmare greu de combătut. Aci ne vom ocupa numai de cei slabi, cari vor găsi o mare mulțumire cetind ceva despre *cura de îngrășat*. Această cură, deși nu dă întotdeauna rezultatul dorit, este bună și nu prezintă nici o primejdie. Înainte de a începe o cură de îngrășare, trebuie căutată cauza slăbiciunii, dacă ea este dela natură, sau dacă este produsă de vr'o boală și în acest caz trebuie tratată mai întâiu acea boală. Astfel dacă cineva mistuie greu, fiind atins de o gastrită (inflamație de stomac) sau de o dispepsie, el nu să va putea îngrășa orice îi s'ar dă până ce stomacul lui nu va fi vindecat și nu va mistui bine; tot astfel va fi și cu un om atins de vr'o boală de piept, sau de febră tifoidă, sau de cancer, etc., el va fi întotdeauna slab și slăbiciunea va merge crescând cât timp va dăinui boala; de geaba vom încercă să-l îngrășem căci nu vom izbuti până ce nu va începe convalescența. Pentru a să îngrășa cineva trebuie să urmeze un regim alimentar deosebit, *să să hrănească mult și bine*; va mănca pâne multă și de calitate bună; unt și grăsimi; carne de tot felul și sub toate formele, în mâncări și fripturi, șuncă; paste alimentare (macaroane, tapioca, stelișoare, fidea, etc.); ciorbe groase; fasole, linte, mazăre, mai mult decât cartofi; zahăr și zaharicale, prăjituri, compoturi, dulcețuri; cafea, ciocolată; câte puțin viu bun și vechiu; bere și ape gazoase. Afară de mâncare, ceace mai îngrașe pe om este *somnul și repausul* (odihna) în pat, prelungit; după o ședere în pat de 8-10 ore, este bine ca cel dintăiu dejun să să compună din ciocolată cu lapte, apoi după fiecare mâncare să steie liniștit pe o canapea lăsând ca stomacul să-și facă slujba în regulă; să facă exercițiu puțin, să umble mai mult cu trăsura, să nu-și obosească nici mîntea, nici corpul. Ca medicamente să vor dă preparatele arsenicale, fieruginoase și tonice: iarna untură de pește sau emulsiunea lui Racoviță.

SLĂNICUL DIN MOLDOVA. — Stațiune balneară și climaterică la o depărtare de 18 chilometri de orașul Târgu-Ocna, aproape de granița dinspre Transilvania, într'o infundătură de munți acoperiți cu păduri întinse de brazi, stejar și paltini. Regiunea este foarte pitorească. Drumul la Slănic să face pela Târgu-Ocna, de unde omul merge cu trăsura pe o șosea frumoasă dealungul apei Slănicului. În tot drumul acesta călătorul are vederi minunate, iar priveliștea muntelui Piatra Corbului te în-

spăimântă, căci prin blocul stâncilor lui este săpat drumul spre Slănic. Această stațiune să află la o înălțime de 350 metri deasupra nivelului Mării Negre. Clima este dulce, plăcută și constantă, temperată; aerul curat, îmbălsămat de mirosul coniferilor și fără curenți simțitori; temperatura medie în timpul verii este de 15-18°; vântul care predomină este cel dela S. V. și este răcoritor. Valea este incunjurată de munți păduroși. La dreapta este muntele Cerbu sau Sura și muntele Pufu; iar la stânga sunt o serie de munți cari să întâlnesc la cascada Slănicului aproape de graniță. Slănicul are 17 izvoare, dintre cari mai importante sunt 7, cari iau naștere din muntele de pe malul drept al Slănicului, numit Piciorul Borvizului. Izvoarele 1, 2, 3, 4, 5 și 6 sunt captate. Izvoarele No. 1, 2, 3, 6 și 7 sunt alcaline, cloro-sodico-iodurate și carbonat gazoase, adecă No. 1, 2, 3, sunt iodurate; No. 7 neiodurat; No. 4, 5, 8 fieruginoase, carbonat, gazoase. Apele din izvoarele No. 1, 2, 3, 4, 5, 6, sunt prototermale, cu temperatura + 17°, iar cele din No. 7 și 8 atermale, cu temp. de + 8°. Apele din No. 1, 3, 6, 7, au o întrebuințare internă, iar cele din No. 2, 4, 5, 6, 7, să întrebuințează la băi. Pentru cura internă este apa din izvoarele No. 1, 3, 6, 8 și anume: No. 1 este bun pentru dispepsii, gastrite, ipercloridrii, diaree cronică, gută, artritism, diateză urică, cistite, uretrite, nisip în rinichi, în digestiunile leneșe, în lipsa de apetit. No. 3 sau *Regele Slănicului* este special pentru boalele de stomac, intestine și ficat. No. 6 să recomandă în obezitate, atonie gastrointestinală, congestiunea și mărirea ficatului, constipații rebele. No. 8 (fieruginos) este bun pentru anemie, cloroză, debilitate generală. Băile să fac cu apă din izvoarele No. 4, 5, 7; *băi calde și băi reci*; să recomandă în boalele nervoase, reumatice, surmenaj. Mai sunt *băi electrice*, instalație de aer comprimat. Sunt 7 oteluri și numeroase vile; locuințe și restaurante bune; în sat deasemenea sunt locuințe și restaurante eftine. Împrejurimile admirabile. Sezonul începe la 1 Iunie și ține până la 15 Septembrie.

SLĂNICUL DIN PRAHOVA. — Stațiune balneară în județul Prahova, în com. Prahova, ce să întinde pe amândouă părțile râului Slănic. Stațiune de cale ficerată legată prin gara Ploești, la o depărtare de 45 chilometri. Stațiunea să află la o înălțime de 390 metri deasupra nivelului Mării Negre. Să fac băi de sare. Apele dela Slănic sunt

saline, foarte bogate în clorur de sodiu. Izvoarele să găsească în partea apusană a comunii, pe o colină, unde sunt 2 guri mari, pline cu apă sărată concentrată, verde la culoare și foarte densă, așa că omul plutește deasupra apei; o gură să numește *Baia Bacului* și cealaltă *Baia Verde*; instalațiunile sunt primitive. Băile dela Slănicul din Prahova să recomandă în următoarele boale: anemie, boale de piele, boale de mîtră, reumatism, scrofuloză. Să găsească două oteluri și numeroase locuințe eftine. Sezonul începe la 1 Iulie și ține până la 15 August; farmacie, poștă, telegraf și telefon. Excursiunile din împrejurimi foarte plăcute: Fântâna rece, Gorganu, Vulpea, Piatra Verde, Salinele vechi și noi, Măciuca, Mănăstirea Crasna, Cămpina, etc.

SLĂNINĂ. — Caută la CARNĂȚĂRIE și GRĂSIMI.

SLEIRE NERVOASĂ. — Caută la NEVRASTENIE.

SLOBONOV, slobonov de câmp. — Caută la TREPĂDĂTOARE.

SMĂNTÂNĂ. — Dacă lăsam laptele să steie în voia lui, după câțva timp să adună pe deasupra lui o materie groasă, unsuroasă, alb-gălbuie cu un gust plăcut, care să numească *smântână* și din care să prepară *untul*. Ea este foarte hrănitoare din cauză că pe lângă unt mai conține o substanță albuminoidă numită *caseină*. Smântâna însă ca toate substanțele grase, este cam grea la mistuit, din care pricină rar să întrebuințează singură; ea servă de obicei la dresul altor mîncări: ciorbă de puiu dreasă cu smântână, perișoare cu smântână, etc. cari toate sunt foarte gustoase.

SMĂNTĂNICĂ. — Caută la CRETUȘCĂ.

SMĂRC. — Caută la MLAȘTINĂ.

SMEURĂ, azmură. — Fructele arbustului *smeur*, numit și *mana jidovului*, *rug de munte*, *rug de smeură*, *rugul jidovului*, *smeurar* (*Rubus Idaeus*, fam. Rozaceelor), care crește prin pădurile dela munte, adeseori cultivat prin grădini pentru fructele lui cari sunt bune și plăcute la mîncat (Maiu-Iulie). În medicină să întrebuințează fructul, adecă *smeura* care lucrează ca *diuretic laxativ* și *răcoritor* (vezi aceste cuvinte), dându-să mai mult sub formă de *sirop*, după voie. — La țară fructele de smeură să strâng când sunt proaspete, să store și cu zama la care îi să adaugă o cătime indoită de zahăr să face un sirop, care să dă bolnavilor de friguri, de tifos, etc., făcându-li-să o limonadă cu apă, răcoritoare și potolitoare de

sete. Fructele uscate și păstrate servesc pentru a să fierbe cu apă făcându-să un ceaiu care să dă bolnavilor de răceală; ceaiul să dă fierbinte ca să înlesnească asudarea.

SMIRNĂ, benzoe. — Este un suc rezinos (ca rășina) ce să scurge prin tăieturile ce să fac în scoarța arborelui *Styrax Benzoin*, din fam. Stiraceelor, care crește și să cultivă mai cu seamă în insulele Sumatra, Iava și Borneo. Sucul acesta în atingere cu aerul să întărește; are gust dulce și balsamic. Smirna arde răspândind un miros plăcut și mulți aburi albi de acid benzoic, din care pricină să întrebuințează în ceremoniile religioase ale bisericii noastre. Principiul activ este un ulei volatil, *acidul benzoic*. Lucrează ca *excitant*. Pe dinăuntru sub formă de praf, 50 centigrame până la 2 grame; tinctură, 2 până la 10 grame. Pe dinăfară să dă în alife contra degerăturilor și în plesniturele de pe sfîrcul țâțelor. Să mai dă pentru oprirea sîngelui sub formă de *apă emostatică* (vezi EMOSTAZĂ).

SMOC. — Caută la DIOC.

SMOCHINĂ, hică. — Este fructul arborelui *smochin* (*Ficus Carica*, fam. Moraceelor). Smochinele să mîncă proaspete sau uscate; sunt bune și să mistuie ușor. Din cauza zahărului și a materiei mucilaginoase, ele sunt îndulcitoare și emoliente. Tăiate și fierte în apă sau în lapte ne dau un lichid viscos care este bun pentru gargară în durerile de gât și ca băutură în tusă (în catar de piept). — La noi crește smochinul pe la Vărciorova și în Dobrogea pe lângă Mangalia, unde Turcii și Armenii întrebuințează smochinele în contra gâlcilor și a tusei la copii sub formă de cataplasme (smochine fierte în lapte) puse în jurul gâtului, iar ca intern beau laptele în care au fiert smochinele.

SMORODIN. — Caută la STRUGURI NEGRI.

ȘNEP. — Caută la SITAR.

SOARE (lat. *sol*, grec. *helios*). — Așezat în centrul sistemului nostru planetar soarele este izvorul de lumină și de căldură și prin urmare de viață pentru pămînt. Soarele și lumina lui sunt cei mai puternici dezinfecțanți omorînd microbii. Culturile de microbi să fac foarte greu fiind expuse la lumină; la întuneric însă ele să dezvoltă foarte bine, microbii să înmulțescă cumplit. S'a constatat că în apa unui lac acțiunea soarelui să simte până la trei metri de adîncime, că în apa unui râu microbii să găsească în număr mai mare pe la asfințitul

soarelui. Lumina n'are putere omorătoare de microbi decât numai dacă lucrează de-a dreptul, atât în aer cât și în apă. Imbrăcămintea și rufăria să dezinfectează foarte bine la soare, cu condițiune ca fiecare obiect să fie întins așa ca să fie peste tot pătruns de lumină. Pentru convalescenți precum și pentru scrofuloși *cura de soare* este foarte bună.

SOARE SEC, soarele în cap. — Caută la CONGESTIUNE și INSOLAȚIUNE.

SOBE. — Caută la ÎNCĂLZIT.

SOBRIETATE (lat. *sobrietas*, cumpătare în mâncare și băutură). — Igiena cere dela fiecare om cumpătare în toate, căci orice abuz devine stricător sănătății. Este foarte greu însă de a face o regulă generală în privința sobrietății, căci să poate întâmpla că ceea ce pentru unul să fie *prea mult*, pentru un altul să nu fie *indeajuns*, și aceasta intru cât privește mâncarea și băuturile. Trebuința de mâncare și de băuturi variază după felul de muncă al omului, după modul lui de a trăi, după obiceiuri, etc.; astfel fiind vom lua de călăuză apetitul și setea fiecăruia cu condițiune ca fiecare să-și satisfacă numai trebuințele naturale, fără să recurgă la mijloace artificiale pentru a-și creia alte trebuințe. Omul cumpătat va mânca și va bea numai atât cât îi trebuie pentru repararea pierderilor încercate în cursul zilei (vezi ALIMENTE, BĂUTURI, MESE), dacă voește să fie sănătos.

SOC, iboz (*Sambucus nigra*, fam. Caprifoliaceelor). — Arbust care crește prin păduri, mărăcinișuri, zăvoiuri și pe lângă gardurile de prin sate (Maiu-Iulie). În medicină să întrebuințează florile cunoscute sub numele de *flores sambuci*, care lucrează ca excitant și sudorific; boabele ca sudorific; coaja și rădăcina ca purgativ drastic. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune), 5 la 1000; apa distilată, ca vehicul de poțiuni; extractul de fruct, 1-10 gr.; sucule de coaje, 30-150 gr.; oțetul, 8 gr. Pe *din-afară* ceaiul de flori, 20-50 la 1000, în spălături și sub formă de cărpe inmuiate și aplicate pe pielea iritată sau inflamată (erizipel). — La *țară* florile de soc să strâng în luna Maiu, să întind pe cergi, să usucă repede la soare și să păstrează în săculețe de pânză ferite de umezeală ca să nu să îngrească și mucezească. Cu floarea de soc să face un ceaiu bun de tusa îndulcit cu zahăr galbin (candel). Acest ceaiu este bun la orice răceală și la pojar, căci face ca bolnavul să nădușască.

Din flori să face o apă pentru spălat pe obraz, apoi să mai fac perinute cari să înfierbântă și să pun calde la orbalț. Zama de coaje fiartă la un loc cu lapte dulce să bea pentru tusa; iar măsga de pe lemn fiartă cu lapte să dă s'o beie copiii cari au limbrici. Rădăcina și coaja bine pisate să store și zama să dă la bolnavii cu *rast* câte trei cescuțe pe zi. Coaja verde să întrebuințează ca curățenie și pentru a face să verse (purgativ și vomitiv). Coaja verde de soc tânăr să jupește, să încălzește între două pietre calde și să pune pe brâncă.

SOCOTE. — Caută la ATREPSIE.

SODĂ. — Combinațiune a *sodiului* (vezi acest cuvânt) cu oxigenul, formând o bază care combinându-să cu acizi formează săruri, singurele cari să întrebuințează în medicină. Dintre acestea vom aminti: *Arseniatul de sodă* (vezi ARSENIC). *Azotatul de sodă* (vezi NITRATE). *Benzoatul de sodă* (vezi BENZOATE). *Bicarbonatul de sodă* (vezi BICARBONAT DE SODĂ). *Carbonatul de sodă* care să întrebuințează sub formă de băi (vezi BĂI alcaline), 100 gr. pentru o baie. *Citratul de sodă*, care să dă în doză de 20-30 grame la 120 gr. apă, ca purgativ. *Ipcolorit de sodă* sau *licoarea lui Labarraque*, care este un dezinfectant. *Fosfatul de sodă*, care să dă ca reconstituant în doză de 1-5 gr. *Salicilatul de sodă* (vezi SALICILIC, Acid). În fine, *sulfatul de sodă*, numit și *sarea lui Glauber*, care lucrează ca purgativ, în doză de 15-60 grame.

SODIU. — Este un corp simplu metalic, care nu să întrebuințează decât în combinațiune cu oxigenul (vezi SODĂ) sau asociat cu clorurul sau cu iodul: clorur de sodiu (vezi SARE), iodur de sodiu (vezi IODURE).

SOFISTIFICAȚIUNE (lat. *adulteratio*). — Să numește astfel denaturarea sau stricarea, cu scop de înșelăciune, a unor produse alimentare, medicamentoase, etc., amestecându-le cu materii inerte sau uneori vătămătoare sănătății (vezi FALSIFICAȚIUNI).

ȘOFRAN safran (*Crocus sativus*, fam. Irideelor). — Plantă mică erbacee, originară din Azia, care să cultivă mult în Franța și Spania (Septembrie-Octombrie). Șofranul să întrebuințează în bucătărie ca condiment, în industrie pentru văpsit, iar în medicină ca excitant, stimulent general, stomachic, emenagog. Să dă sub formă de: praf, 20 centigrame până la 2 gr.; extract, 10 centigrame până la 1 gr.; sirop, 20-60 gr.; tinctură, 4-20 gr.; tizana, 50 centigrame pentru o ceașcă.

SOHOTE. — Caută la ATREPSIE.

ȘOIMANELE — Caută la EMIPLEGIE.

SOLANINĂ. — Caută la ZARNĂ.

SOLANUM DULCAMARA. — Caută la LĂSNICIOR.

SOLANUM NIGRUM. — Caută la ZARNĂ.

SOLANUM TUBEROSUM. — Caută la CARTOFI.

SOLD (lat. *coxa*, grec. *ischion*). — Să numește astfel partea corpului în dreptul căreia coapsa să leagă de trunchiu. Șoldul este format de încheietura numită *coxo-femorală*, adică a osului *femur* cu *ligheanul*, și care este îmbrăcată de mușchi groși pentru a o adăposti în contra loviturilor. Mulțumită acestei mari încheieturi, coapsa să îndoieste asupra trunchiului și omul poate umbla cu înleznire. Boalele șoldului sunt de mai multe feluri. Astfel uneori mișcările sunt dureroase, să fac cu anevoință sau nu să pot face de loc, ceea ce poate să provină din mai multe cauze: sau în urma unei lovituri tari sau a unei căderi asupra șoldului și în aceste cazuri avem a face cu o *contuziune* (lovitură), sau cu o *fractură* (ruptură) a părții de sus a *femurului* (osul coapsei), sau cu o *luxație* (scrintire) în care caz capătul osului a sărit din cuibul sau cavitatea sa. Contuziunea să deosebește de fractură și de luxație prin aceea că bolnavul poate să-și miște membrul, să-l ridice și chiar să meargă puțin, deși cu oarecare greutate și durere, piciorul păstrându-și direcțiunea sa obicinuită, pe câtă vreme în fractură și luxație omul nu poate face nici cea mai mică mișcare și orice încercare îi produce dureri cumplite, apoi regiunea șoldului este diformată, umflată prin osul rupt care s'a dislocat (a sărit din loc). Ori de câte ori să întâmplă astfel de cazuri cel dintâiu lucru ce trebuie făcut este să ridicăm bolnavul de jos, să-l punem pe pat și să-l culcăm, apoi să punem pe partea dureroasă cârpe înmuiate în apă rece, sau în apă de plumb, sau în spirt de camfor, ținând membrul în nemișcare până ce vine doctorul să vadă ce este și ce trebuie făcut. Când articulația este dureroasă fără ca omul să să fi lovit sau să fi căzut și când mai sunt și alte încheieturi dureroase ne vom gândi la *reumatismul articular*, mai ales când bolnavul are la început fierbințeala (febră). Să întâmplă uneori că mersul începe să devie încet cu încetul mai greoiu și în timpul mersului piciorul să strămbie înăuntru sau înafară, fără căldură la început, atunci, mai ales fiind vorba de copii, trebuie să ne gândim la inflamația încheieturii cunoscută sub numele de *coxal-*

gie (vezi acest cuvânt). Și într'un caz și în altul trebuie chemat doctorul; să nu așteptăm să să învechească și să să mărească boala, căci pe urmă va fi prea târziu, mai ales că încheietura șoldului este una din cele mai importante, atât prin mărimea ei, cât și prin rolul ce-l are la mers.

SOLDAT, militar; viața militară; armată.

— A trecut timpul când soldații să recrutau cu arcanul. Astăzi toată lumea, dela opincă până la ministru, dela colibă până la palat, trebuie să-și facă datoria către țară, să facă serviciul militar. Astfel fiind, datori suntem să ne ocupăm în câteva rânduri de viața militară, de regulile igienice pe cari trebuie să le observe soldatul și cari regulile de altfel nu să deosebesc mai întru nimic de acelea ale civilului. Din studiul statisticelor militare rezultă că în armată mortalitatea este mai mare decât în viața civilă între oamenii de aceeași etate, astfel soldații dau morții un contingent de 2.25 la 100, pe câtă vreme civilii numai 1.25, diferență destul de bătătoare la ochi pentru ca să-i căutăm pricina; apoi s'a mai constatat că mortalitatea este mai mare în anul întâiu de serviciu decât în ceilalți ani; că ea este mai mare la soldați decât la subofițeri și mai mare la aceștia decât la ofițeri. Cauzele cari fac mortalitatea mai mare în armată sunt mai multe: mai întâiu avem *vrăsta tânără* a soldatului care îl predispune mai mult la unele boale contagioase și epidemice, cum sunt: febrele eruptive (pojarul, vărșatul, scarlatina), febra tifoidă, tifosul, colera, etc.; — în al doilea rând vine *viața în comun* care ajută întinderea și împrăștierea acestor boale, cari de multe ori iau un caracter foarte grav după cum de altfel să întâmplă în tot locul unde este *îngrămădire* prea mare de oameni; — în al treilea rând vine *schimbarea de loc*, înstrăinarea și despărțirea repede de familie și de viața obicinuită, *schimbarea de hrană*, care ori cum ar fi de bună, pentru moment nu corespunde gustului și nu convine stomacului, nu atât ca calitate cât ca cantitate; — în al patrulea rând vine *exercițiul* și *intemperiiile* la cari este expus soldatul, *uniforma*, *echipamentul* și *armamentul*, cu cari trebuie să să obicinuiască; — în fine, diferite *obiceiuri rele*, vicioase, excesele de *băuturi alcoolice* și de *tutun* la cari soldații să dedau imitându-să unii pe alții. Iată tot atâtă împrejurări nouă și neprielnice cari sunt îndeajuns pentru ca soldații să fie mai expuși la boală și să aibă o mortalitate mai mare. Pentru a combate morbiditatea și mortalitatea prea

mare în armată, administrațiunea militară a luat o serie de măsuri favorabile, astfel s'au construit și să construiesc cazărmi igienice, s'a ameliorat hrana și îmbrăcămintea, s'a mai ușurat serviciul prin reducerea lui la 2 ani, s'a îmbunătățit serviciul sanitar, iar pentru nostalgie li să dă soldaților concediu din când în când. Dar dacă toate acestea sunt adevărate și dacă viața soldatului s'a îmbunătățit în mod simțitor, el nu trebuie să uite că sunt și oarecari legi igienice individuale pe cari trebuie să le țină în seamă, iar dacă el nu le știe trebuie să îi să pună în vedere de cei în drept. Prima poruncă a igienii este ca soldatul să ducă o *viață cumpătată* (vezi SOBRIETATE), care singură este în stare să-i păstreze puterea și sănătatea; apoi să să ferească de orice *excese* și mai ales de patima beției; să caute ca puținul ce are să-l întrebuințeze întru ameliorarea traiului, îmbunătățindu-și hrana; să caute să-și păstreze cât să poate de bine îmbrăcămintea, ca ea să fie în bună stare și să-l apere de frig; să să spele des, să să ție curat făcând adeseori băi. Observând toate acestea soldatul își va termina cu bine serviciul militar și să va duce la ai săi mai voinic, mai vioiu și mai deștept la minte decum a fost la plecarea-i jalnică de acasă.

SOLOVĂRC, *solovârf, solovârv*. — Caută la SOVĂRV.

SOLUROL. — Acid timinic pur. Pulbere aproape albă, fără miros, solubilă în apă. Eliminător normal și fiziologic al acidului uric. Să dă în toate manifestațiunile diatezei urice: colici de rinichi, gravelă, reumatism diformant, obezitate, diabet, boale de piele. Doză: 25 centigrame de 3 ori pe zi (în tablete de câte 25 centigrame), adică 75 centigrame, putând merge în cazurile grave până la 1 gram și jumătate.

SOLUȚIUNE (lat. *solutio*). — Să numește *soluțiune* combinațiunea unui lichid cu un solid, în care acesta ia forma lichidă.

SOMATOZĂ. — Praf galbin, puțin granulos, solubil în apă, fără miros, gust puțin apreciabil. Cuprinde albumoză, 28 la 100, și peptonă, 24 la 100. Să întrebuințeze în anemie, turburările gastro-intestinale, dispepsie. Doză: 10-15 gr. pe zi, iar pentru copii 3-6 gr.; în lapte, bulion, etc.

SOMN (lat. *somnus*, grec. *hypnos*). — Omul are mare trebuință de somn pentru a-și odihni corpul. În timpul somnului încețază slujba organelor cari ne pun în raport cu lumea exterioară; creierul nu mai

funcționează. În schimb însă toate funcțiunile cari au de scop întreținerea corpului, cum sunt: respirațiunea, circulațiunea sângelui și asimilațiunea alimentelor, continuă a să îndeplini cu deosebită regularitate. Din acestea să vede că corpul nostru în timpul somnului nu mai cheltuiește nimic, ei numai câștigă. Timpul cel mai potrivit pentru somn este *noaptea*, când întunerecul ne obligă să nu mai lucrăm prin faptul că el ne întrerupe relațiunile cu tot ce este înafară de noi. De altfel aceasta ne-o arată chiar natura noastră, când spre seară începem să căscăm, capul să ni să îngreuneze și pleoapele să ni să închidă, tot atâtea semne că ora somnului să apropie, că a sosit. Rău fac toți aceia cari din noaptea fac ziua și din ziua noaptea, căci somnul de peste zi nu este așa de bun reparator ca cel de noaptea. — Omul *adult* trebuie să să culce între 10 și 12 ore, așa ca întotdeauna miezul nopții să-l găsească adormit. A te culcă mai târziu, nu face, căci n'ai timpul indelungat pentru somn și trebuie să te scoli în ziua mare. Dar, să înțelege dela sine, că din când în când poți să te abați dela regulă fără nici o supărare, de exemplu când vrei să te duci la un teatru sau la vr'un bal, ceea ce constituie numai o excepțiune. A te culcă înainte de 10 iar nu-i bine, căci nu s'a făcut încă mistuirea mâncării de seară, ceea ce țar produce somn neliniștit și virusuri rele; regula este ca dela mâncare până la culcare să treacă trei ceasuri. *Copiii* trebuie să să culce mai de vreme, în totdeauna la 9 ore să fie în pat și dacă să poate chiar și la 8 ceasuri și jumătate, căci la ei mistuirea să face cu înleznire și în timpul somnului; ei trebuie însă să fie culcați cu o regularitate foarte mare, în totdeauna la acelaș ceas, căci pentru ei nu există teatru, nici bal. Copilul trebuie culcat cel mic în *leagăn* (vezi acest cuvânt), cel mare în pătuțul său, nici odată cu mama. — Omul adult trebuie să doarmă în termin mijlociu 7 ore bărbatul și 8 ore femeia, copiii însă au trebuință de 8 până la 10 ceasuri de somn după etate. A dormi mai puțin nu este bine căci te face nervos, capeți un caracter urâcios, supărător, slăbești, îți pierzi puterile și prin lipsă de somn poți să cazi în marasm. A dormi prea mult iar nu este bine, căci somnul mult îți îngreunează mintea, te îngrăsează prea tare și în acelaș timp te face anemic. Oamenii învățați, cari lucrează mai mult cu mintea au trebuință mai puțină de somn decât lucrătorii câmpului și meseriașii;

de asemenea și oamenii grași trebuie să doarmă mai puțin decât cei slabi. *Ceasul scularii* atârnă de cel al culcării. Timpul cel mai potrivit de sculat este vara la ora 6 și iarna la ora 7, socotindu-să bine înțeles că ai dormit 7-8 ceasuri. Nu trebuie să te scoli repede; după ce te-ai deșteptat mai stai în pat câteva minute până ce îți vii în fire cum să cade, căci dacă te scoli repede poți să capeți durere de cap și turburări digestive; trebuie să stai puțin în pat până ce îți să deștepenesc încheieturile, să restabilesc mișcările precum și echilibrul între diferitele funcțiuni. Somnul nu este într'o formă întotdeauna, uneori el este liniștit și complet, alteori numai pe jumătate sau parțial, câte odată el este întrerupt de visuri, unele bune altele rele (vezi VISURI și VISURI RELE). Cel mai bun este somnul deplin (complet) și liniștit și fericit este omul care îl are. În stare de boală mulți bolnavi stau cufundați într'o stare de ațipire, de moacire, de amortire din care cu greu îi scoți. Această stare de amortire uneori poate fi ușoară, omul nu este nici deștept nici adormit, dar este o stare de nesuferit și adeseori întreruptă de mormăieli neînțelese; această stare se numește *somnolență*; alte ori starea de amortire este foarte adâncă, bolnavul stă în pat fără mișcare și nu-l poți deșteptă nici cu cele mai puternice excitațiuni, această stare se chiamă *comă*. Acest somn greoi și prelungit poate fi semnul unei boale foarte grave: o congestiune (îngrămădire de sânge) sau o emoragie (revărsare de sânge) la creeri, o meningită, o febră tifoidă (lingoare), etc. — Să întâmplă uneori de omul ș'a pierdut somnul, nu poate dormi, are *insomnie*. Această insomnie este foarte supărătoare, chinuitoare, și după ce te-ai sculat ești oboșit, plictisit și în neputință de a munci. Insomnia provine din mai multe cauze: sau că te-ai culcat prea iute după mâncare și nu s'a făcut mistuirea, sau că ai mâncat la masă mai mult decât de obicei și te-ai culcat cu stomacul prea încărcat; în aceste cazuri este bine să grăbești mistuirea luând o ceașcă de un ceaiu aromatic cald, cum ar fi cel de floare de teiu, de mușătel, de flori de portocale, sau apă de melisă ori de flori de portocale; — sau că înainte de a te culca ai băut un ceaiu rusesc, o cafea turcească, un lichior tare fără să fi obicinuit; în aceste cazuri cel mai bun lucru este să te păzești de toate acestea; — sau că te-ai culcat într'un pat prea moale și cald, sau că nu ești bine acoperit și îți este frig; apoi să mai întâmplă să ai câte

o mănăcărime de piele produsă de iritațiune, de blândă, de vr'o boală cum este eczema, etc., sau că te mănâncă niște pureci ori ploșnițe (păduchi de lemn); toate acestea te împiedecă să dormi și dacă este vorba numai de atâta vei căută să depărtezi cauza insomniei cât să poate mai repede și somnul îți va reveni. Insomnia mai poate fi produsă de unele boale, când vom combate-o dând bolnavului medicamente produse de somn (vezi NARCOTICE).

SOMNAL, *etilcloraluretă*. — Ipnotic care nu este mai bun decât cloralul. Să dă în doză de 2-5 gr. în poțiune aromatizată.

SOMNAMBULISM. — Caută la SOMN.

SOMNIFER (dela lat. *somnus*, somn, și *ferre*, a purtă, a dnce). — Medicament care produce somn. Intre medicamentele somnifere avem: opiu, cloralul, sulfonalul, veronalul, trionalul, etc.

SOMNIFOR. — Caută la MAC.

SOMNOFORM. — Amestec anestezie care să întrebuințează în inhalațiuni. Să compune din: clorur de etil, 60 gr.; clorur de metil, 35 gr.; bromur de etil, 5 grame.

SOMNOLENTĂ. — Caută la SOMN.

SONDAJ și SONDE. — Introducerea unei sonde într'o cavitate *naturală* (nas, ezofag, trompa lui Eustațiu, conducte lacrimale, uretră) sau *accidentală* (plagă, fistulă) se numește *sondaj*. Sonda este un tub cilin-

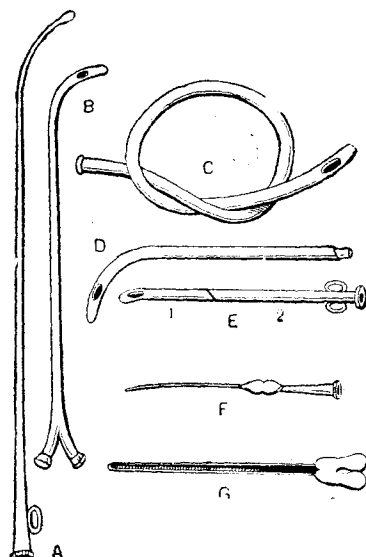

Fig. 266. — Sonde.

A. B. Sonde metalice pentru bărbat (B. este cu dublu curent). C. Sondă de cauciuc. D. E. Sondă metalică în 2 părți (E. de femei). F. Sonda Auel pentru conductele lacrimale. G. Sondă canelată pentru plăgi.

dric făcut din metal, din cauciuc sau gumă. Sunt două feluri de sonde: unele pentru cavitățile naturale și altele pentru cele accidentale. *Sondele pentru cavitățile naturale* sunt niște tuburi cilindrice deschise la un capăt, iar la celalt să termină sau prin un fund de sac sau cioc cu o deschizătură sau două pe părțile laterale (ochiuri) sau numai prin o simplă deschizătură, însă mai mică decât cea din capătul celalt. *Sondele uretrale* ordinare servesc la deșertarea udului din beșică; ele sunt de metal, cauciuc sau gumă. Cele de metal au o curbura specială, iar celor moi li s-a dat o curbura introducând în interiorul lor o sârmă (mandrin), dar de obicei ele să întrebuințează fără mandrin. Calibrul lor variază după diametrul canalului prin care trebuie să intre. La bărbați să întrebuințează sondele în cazurile de stricturi sau strâmtoări ale canalului, udului (uretrei), de ipertrofie a prostatei, iar la ambe sexele când s'a oprit udul (retențiune urinară). *Sondele cu dublu curent* își au canalul împărțit în două prin un perete longitudinal formând două conducte paralele așa că lichidul să poată intra prin unul și să iasă prin celalt. Sondele trebuie ținute în stare *antiseptică*. *Sonda lui Anel* este un tub fin destinat pentru a sonda conductele lacrimale. *Sonda lui Belloc* este destinată pentru a tampona deschizăturile dinapoi ale nasului pentru a opri curgerea de sânge. *Sonda ezofagiană* este flexibilă, cu un diametru de un centimetru; ea să introducă prin gură, alteori prin nări, până în stomac; servește la hrănirea cu forța a nebunilor și bolnavilor cari nu vreau să se hrănească. *Sondele pentru cavitățile accidentale*. Aci avem *sonda canelată* care este din metal având un șanț (șghiab) adânc pe una din fețele ei; ea călăuzește bisturiul în unele operațiuni.

ȘOPĂRLĂ (*Lacerta muralis*). — Este un reptil bine cunoscut de poporul nostru și cu totul nevinovat fiindcă n'are venin, nici dinți veninoși; dimpotrivă, șopărlile sunt de mare folos, căci omoară o mulțime de mici animale stricătoare cu cari să hrănesc; ele sunt ovipare. Șopărla seamănă întru câtva cu *Vipera* (vezi acest cuvânt), care este foarte primejdioasă. — La țară să crede că șopărla este prietină cu omul. Când omul adoarme pe câmp și vr'un șarpe veninos vrea să-l muște, șopărla vine de-i dă de știre, să suie pe el și îl trezește. Pentru *șopărlaghiță* (un fel de bolfe rele) să unge cu unt de lemn în care s'a pus o șopărlă. Pentru *cuiu* (o boală mai rea decât

vătămătura) să ia 7 sau 12 ouă de șopărlă, să pun în o oală, să fierb bine cu apă, până să face gălbinașul vârtos, să scoate apoi gălbinașul, să învelește cu aluat, să coace, să usucă bine, să pisează și să bea cu rachiu de drojdii. *Negii* de pe mână să ung și să vindecă cu sânge de șopărlă. O șopărlă vie fiartă cu o jumătate oca de unt de lemn să desparte în trei și să dă de băut la bolnavii de *oftică* în trei zile de arândul.

ȘOPĂRLAITĂ, șopărlaița cea rea, șopărlaghiță. — Caută la DIFTERIE.

SOPORIFIC (dela lat. *sopor*, somn, și *facere*, a face). — Caută la NARCOTICE.

ȘORICIOAICĂ. — Caută la ARSENIC.

SOROC. — Caută la MENSTRUATIUINE.

SOROCINĂ. — Caută la COADA ȘORICELULUI.

SOS. — Pentru ca să mâncăm mai cu plăcere rasolul de vacă, de găină, pește și unele legume să prepară mult cunoscutele *sosuri*. Sunt multe feluri de sosuri, însă puține sunt bune pentru stomac, și am putea zice că cele mai simple sunt mai sănătoase. Între acestea avem sucul de carne friptă, simplu sau cu puțin unt proaspăt, care este cel mai bun sos; apoi vine sosul gătit cu unt de prima calitate; sosul alb gătit cu făină, unt, ouă și lapte, sosul de *smântână*, în care smântâna înlocuiește făina și laptele. Nu tot astfel sunt sosurile făcute cu unt de lemn și cu oțet; maioneza, în care să bate un gălbinaș de ou; remoladă făcută cu muștar, zahăr și zamă de lămâie, precum și toate celelalte sosuri gătite cu muștar și alte lucruri, cari toate irită stomacul, fac răgăituri neplăcute, provoacă boale de piele etc. Nici sosurile cu *vin* nu sunt bune tot pentru aceleași motive. Nu mai vorbim de sosurile preparate cu carne de *raci*, de *homar* și alte *crustacee*, cari unele sunt mai rele decât altele, chiar și pentru stomacurile cele mai sănătoase. Dar fiindcă lumea-i învătăată rău și nu să dezvăță ușor, vom da sfatul tuturor celor ce le place sosurile ca să le mănânce cât să poate mai rar și în mai mică cantitate.

ȘOȘONI. — Caută la ÎNCĂLȚĂMINTE.

SOVĂRV, arigan, dost, milot, solovârc, solovârf, solovârv, sovârc, sovârf, sovovârv (*Origanum vulgare*, fam. Labiatelor). — Plantă erbacee aromatică care crește prin livezi, tufșuri, locuri uscate, vii, pe lângă păduri și prin locuri pietroase până în regiunea sub alpină (Iunie-August). Această

plantă să întrebuințează foarte mult de poporul nostru la colorat. În medicină să întrebuințează vârfurile înflorite ca excitant sub formă de decoct (flertură) din 20 gr. la 1000. — La țară să cred că sovârul amestecat cu cimbrușor de câmp și cu smicele de mărar dulce vindecă *celperitul* (sifilisul), bând decoctul făcut din acestea și făcând băi; credință deșertă și primejdioasă căci bolnavii de această cumplită boală își pierd timpul și-și agravează boala în loc să meargă la doctor sau în spitale, unde își pot găsi leacul repede și cu siguranță. Pentru durere de gură și miros greu să spală în gură cu ceaiu de floare de sovâr; iar pentru fierbințeală la picioare să pisează frunză de sovâr verde și să fac oblojeli. Pentru *strânsul cel mare* (vezi STRANS) să fac scăldători de sovâr cu floare cu tot și cu scuturătură de fân.

SOVEJA. — Stațiune climaterică în munții Vrancei, din județul Putna, situată în fundul văii Sușița, în satul cu acelaș nume, la o înălțime de 540 metri deasupra nivelului Mării Negre. Localitatea este muntoasă ocolită de munții: Țina Spână (alt. 1069 m.), Fața Schitului, Sboina neagră și Sboina verde, la poalele căruia este stațiunea climaterică Soveja; păduri seculare de brazi. Clima este constantă; aerul curat, ozonizat și imbalsamat de mirosul pădurilor de brazi; nu sunt curenți de aer; bradul să scoboară din vârful munților până în sat. Apă minunată. Soveja este o localitate de vilegiatură foarte plăcută. Populațiunea ei este viguroasă, robustă, cu port mocănesc; locuțiile de lemn, încăpătoare, curate. Pădurile de brad de pe munții Sovejei sunt alcătuite mai mult din molift. Stațiunea cea mai aproape de cale fierată este Panciu, de unde să merge cu trăsura pe o șosea bună. Regiunea pitorească. Sezonul începe la 1 Iulie și ține până la 15 August. Imprejurimi superbe.

SOVOVĂRV. — Caută la SOVĂRV.

SOZOIODOL. — Caută la MERCUR.

SPAIMĂ. — Caută la FRICĂ.

SPĂLARE, abluțiune. — Legile igienei și ale curățeniei cer ca omul să-și spele cu apă cel puțin odată pe zi fața, gâtul și mânilor. Ori de câteori o facem aceasta să chiamă că am făcut o *abluțiune*, prin care să mai înțelege și spălarea corpului întreg. La Evrei și Turci abluțiunile constituie o practică religioasă, care are aproape aceeași importanță în cultul lor ca și rugăciunea. Moise și Mahomet când au înscris spălarea ca drept practică

religioasă au făcut-o în vedere că popoarele lor nomade, își primeneau foarte rar rufăria și apoi din pricina căldurilor mari în cari trăiau asudau mult. Afară de aceasta instinctul de curățenie nu prea era dezvoltat pe acele vremuri. Ca mai toate popoarele orientale și Românii noștri, astăzi chiar, sunt departe de a cunoaște foloasele cele mari ale curățeniei corpului lor și foarte rar să gândească să spele, și mai ales să facă câte o baie. În multe orașe avem prilejul trist de a constata că Românii n'au nici o baie, pe câtă vreme Izraeliții în toate locurile unde numărul lor o permite ș'au clădit locale de băi, întocmai ca și Turcii. Păcat că religiunea noastră dă voie Creștinilor să intre în raiu și fără baie! — Spălăturile sunt sau *parțiale*, sau întinse pe tot corpul, adică *generale*. — *Abluțiuni parțiale.* Acestea constau în spălarea feței și a mânilor cel puțin odată pe zi. Este neapărat de trebuință ca să ne curățim în fiecare dimineață figura de murdăria produsă în timpul zilei de praful din aer, de lacrimi, de bale, etc. Afară de aceasta trebuie să curățim marginile pleoapelor de urdorele cari să îngrămădesc asupra lor în timpul nopții, chiar și în stare de sănătate. Tot asemenea trebuie să ne curățim cu îngrijire urechile de lichidul gros și gălbui pe care îl produc glandele așezate în adâncimea lor (ceară, cerumen). Spălarea mânilor are o importanță deosebită din pricină că ele vin adeseori în atingere cu membrane delicate, cari căpțușesc interiorul nasului, a ochilor, a gurii și mai cu seamă că ele duc mâncarea la gură. Afară de aceasta cu mânilor atingem mai în fiecare minut lucruri murdare și stricătioase sănătății. Din această cauză este bine ca să nu ne mulțumim numai cu spălarea de dimineață a mânilor, ci să le spălăm mai de multe ori pe zi, mai cu seamă înainte și după fiecare mâncare. Spălarea deasă a mânilor este neapărat trebuincioasă pentru toți aceia cari prin felul meseriei lor vin în atingere cu lucruri otrăvicioase, cum sunt văpsitorii, zugravii, turnătorii de litere, ori cari fac oglinzile etc. Mulțumită acestor spălături, pot fi ocolite multe boale produse prin absorbțiunea înceată a plumbului și mercurului, multe inflamațiuni ale buzelor și nasului. Este bine ca dimineața pe lângă față, gât și mâni să ne spălăm și partea de sus a pieptului cu scop de a mări energia respirației. Să mai recomandă și spălarea șezutului pentru a trage sângele spre această parte și a preîntâmpina

astfel durerile de cap și îngrămădirile de sânge la creeri. Aparatul trebuincios la aceste spălături este foarte simplu și să compune din lighian, apă și ștergar (propop). Trebuie să ne servim de apă rece atât vara cât și iarna, prin aceasta să obișnuiește fața și mâinile să fie nepăsătoare la acțiunea aerului exterior și să scape de degerăturile și crepăturile produse de frig. Fiindcă spălarea cu apă rece ne impresionează iarna în mod neplăcut, mai ales la început, este bine ca îndată după spălare să ne ștergem cu un șervet de pânză mai aspră, după care simțim un fel de căldură plăcută. Nu trebuie să uităm însă că dacă spălăturile cu apă rece sunt bune pentru adulții sănătoși, nu tot așa sunt și la copii și la bătrâni. La copii să va face spălăturile, atât cele parțiale cât și cele generale, cu apă caldută, cât de des repetate până la 4 sau 5 ani, având în vedere că ei până la vârsta aceasta sunt foarte simțitori la frig. Tot astfel este pentru bătrâni, pentru bolnavi și convalescenți. Pentru spălăturile parțiale este bine să întrebuițăm *săpun*, care curăță pielea de grăsimea ei și care ar rămânea pe loc spălându-ne numai cu apă curată. Nu este de trebuință să punem în apa de spălat diferite mirosoare așa zise de toaletă. — **Abluțiuni generale.** Iată cum să face o spălare generală a corpului: te desbraci de toate hainele, te așezi într'o puțină goală, o albie, o cadă sau un lighian mare, și cineva îți toarnă asupra capului cu o stropitoare apă curată și rece; astfel tot corpul este udat în foarte scurt timp. După aceea pui să te ștergă și să te frece cu o pânză aspră până să usucă corpul, te îmbraci și începi să umbli, să faci exercițiu pentru ca să să poată face reacțiunea. Abluțiunile generale să deosebesc de dușii reci prin faptul că apa curge lin dealungul corpului, în loc de a-l izbi cu putere, și prin urmare ele sunt mai puțin excitante (ațățătoare) și să potrivească mai bine la cei cu temperament prea slab sau prea nervos, cari nu ar putea suporta dușii. Întrebuițarea săpunului și a apei calde în abluțiunile generale n'are nici un înțeles, căci ele nu să fac pentru curățenia corpului, ci numai pentru acțiunea frigului, care mărește activitatea funcționării pielei întărind astfel sănătatea și depărtând pricinile unui mare număr de boale. Abluțiunile generale sunt de mare folos la copii și la adolescenți a căror dezvoltare este lăncedă și sunt expuși la cloro-anemie (lipsă de

sânge), mai cu seamă cei cu temperament limfatic; ele dau organelor o vitalitate mai mare și preîntâmpină boale grave, cum sunt scrofulele și offica. Ele oprise la începutul lor fenomenele nervoase, nevrozile, nevralgiile și alte boale de nervi, la cari sunt supuse femeile de lume, expuse la influințe debilitante de tot felul. Ele combat susceptibilitatea la frig și la umiditate, cari, la unele persoane, le produc durere de gât, guturaiu, catar de piept etc., ori cât de bine îmbrăcate ar fi. Nu trebuie însă să abuzăm de abluțiunile generale, cari fiind reci nu convin copiilor mai mici de 5 ani, nici în unele împrejurări de cari bolnavul și cei din jurul său nu-și pot da seamă. Astfel trebuie să cerem părerea unui doctor înainte de a începe aceste spălături generale. Dacă voim să avem ceva folos trebuie să continuăm abluțiunile generale mai multe luni. Vom începe să le facem primăvara sau vara și nu le vom întrerupe decât numai în împrejurări deosebite, în timpul regulei (periodului) la femei, sau în timpul unei tuse sau alte indizpozițiuni. Pentru a termina vom recomandă cu toată stăruința poporului român ca să să spele în toate zilele și cât de des, mai ales că apa nu costă nimic și aduce foloase neprețuite pentru sănătate.

SPĂLARE. — Caută la LOTIUNE.

SPĂLAREA CORPULUI. — Caută la PIELE.

SPĂLAREA STOMACULUI. — Sunt unele boale de stomac, cum este *dilatațiunea* sau lărgirea stomacului, precum și unele *otrăviri*, în cari cel mai bun tratament este spălarea. Pentru a face această spălare avem trebuință de un aparat, cunoscut sub numele lui *Faucher* sau al lui *Debove*, compus din

Fig. 267. — Spălarea stomacului.

Diferitele pozițiuni ale aparatului în timpul spălării.

un tub de cauciuc lung de 1 metru și jumătate și larg de 8-10 milimetri diametru, având un *semm* la 40 de centimetri dela capătul lui cel de jos, și care capăt are în partea laterală o deschizătură de o jumătate de centimetru de lungime pe un centimetru de lărgime, destinată să înlocuiască deschizătura dela capăt când să as-

tupă. La capătul de sus al tubului să află o pâlnie de sticlă. Acest aparat simplu să întrebuințeze astfel: bolnavul după ce a înmuiat capătul de jos al tubului în lapte sau în unt de lemn, pentru a-i înlezni alunecarea, așează acest capăt pe limbă, apoi împingându-l încet îl înghite puțin câte puțin prin mișcări de înghițire până în minutul în care *semmul* tubului a ajuns la buze, ceea ce arată că tubul să află introdus pe o lungime de 40 centimetri, și că capătul lui este deja în stomac. Atunci să umple pâlnia cu apă de Vichy sau de Vals sau cu orice alt lichid dat de doctor, și pe când pâlnia este aproape de a să goli să lasă repede în jos pentru a constitui un fel de sifon și a aduce înafară lichidul care a spălat stomacul și care lichid este primit într'un lighian. Am spus că spălarea stomacului să face de obicei în *dilatațiunea stomacului*. Deșertarea materiilor solide, lichide și gazoase îngrămădite în stomac și cari îl mărgesc în mod mecanic, provocând între altele fermentațiuni putride, are rezultate cu atât mai bune cu cât apa întrebuințată modifică vitalitatea părților stomacului și nimicește la trebuință aciditatea prea mare a sucurilor gastrice. În *otrăviri* spălarea stomacului are de scop să subțieze și să deșerte otrava. Spălarea stomacului nu trebuie făcută în boalele de stomac cari sângerează, cum este *ulcerul și cancerul*; de altfel ea să va face numai după porunca doctorului.

SPÂNAC, *spinat* (*Spinacea oleracea*, fam. Chenopodiaceelor). — Plantă erbacee, originară din Azia, care să cultivă foarte mult pentru trebuințele culinare (Maiu-Iunie). Aliment răcoritor și laxativ, bun pentru ceice sufer de constipație.

SPÂNȚ. — Caută la RUȘCUȚĂ PRIMĂVĂRATICĂ.

SPÂNZURARE (lat. *suspensio, suspendium*), *suspendare*. — Un fel de moarte produsă prin o legătură sau frânghie aplicată în jurul gâtului și strânsă prin greutatea corpului așa în cât să întrerupă circulațiunea sângelui și intrarea aerului în plămâni. Semele spânzurării variază după cum omul a murit mai întâiu de congestiune cerebrală (îngrămădire de sânge la creier) sau prin *asfixie* (vezi acest cuvânt), după modul de aplicare al legăturii. Să poate întâmplă ca moartea să fie foarte repede, aproape subită, produsă prin alungirea măduvii. Fața este umflată și ochii bulbucați numai în cazurile când sângele a fost reținut în mă-

sură mare în părțile superioare. În cazurile de asfixie să constată semnele ordinare din partea plămânilor; rar să văd echimoze subcutanate, nu să văd echimoze subpericardice sau subpleurale. Limba poate fi eșită afară din gură prin strângerea legăturii și trachea să cuprindă puțina spumă. În jurul gâtului să observă șanțul produs de legătură, care nu să prelungește pe partea dinapoi a gâtului și care este de culoare violetă cu marginile roșietice, iar în țesutul celular de sub piele să află sânge extravazat sau coagulat. Moartea prin spânzurare poate să să producă și când picioarele nu atârnă în aer. — Când cineva vede un spânzurat cel dintâiu lucru ce trebuie să facă este să-i taie legătura susținându-i corpul pe cât îi este cu putință, apoi să-i desfacă hainele, să le descheie ca să nu-l strângă și să nu-i împiedece respirațiunea și circulațiunea sângelui, să-l întindă pe un pat sau pe o saltea într'un loc aerat. Dacă fața este roșie, vânăată, umflată, dacă vinele gâtului sunt îngroșate, albastrui, pline de sânge, să vor aplică lipitori înapoi a urechilor, să va pune ghiață la cap, muștare la pulpe și la picioare, întocmai după cum să face la orice congestiune cerebrală. Când fața este palidă, decolorată, când corpul este rece și bătăile inimii și ale pulsului abia să simt, când respirațiunea este încetă și greoaie, să va stropi fața cu apă rece, să va face fricțiuni cu oțet și cu eter pe tâmple, pe piept și în dreptul inimii, să va da spânzuratului să respire eter, dându-i, dacă să poate, să înghiță și câteva picături din el, iar prin gură îi să va suflă aer (vezi ASFIXIE).

SPARADRAP. — Pânză aglutinativă (vezi DIACHILON).

SPARANGĂ. — Caută la SPARANGHEL.

SPARANGHEL, *spargă, sparangă, sparangin, spergea, umbra cucului, umbra iepurelui* (*Asparagus officinalis*, fam. Liliaceelor). — Plantă erbacee care crește prin păduri, fânețe, livezi, tușuri și pe coline aride; să cultivă adeseori prin grădini pentru a să mănca (Iunie-Iulie). Ramurile tinere aeriene sunt bune de mâncare și constituie o hrană ușoară, plăcută și sănătoasă. Sparanghelul are în țesăturile lui o substanță numită *asparagină* care face ca această plantă să aibă proprietăți medicinale: aperitivă, amară, *diuretică* (face să fie ud mult), pentru care să întrebuințeze în *idropizie* și *icter* sau gălbănare (vezi acest cuvinte) și în diferitele boale de inimă

când ajung la *dropică*. Asparagina să dă în doză de 60 centigrame pe zi; — sirop 30-50 grame; — infuzie (ceaiu) din 20 gr. sparanghel la 1000 apă.

SPARANGIN. — Caută la SPARANGHEL.

SPARGĂ. — Caută la SPARANGHEL.

SPARTEINĂ. — Alcaloid volatil extras din *Genista scoparia*, fam. Leguminoaselor-Papilionacee. Să întrebuițează *sulfatul de spartaină*, care este *toxic*; el lucrează ca dinamic și regulator al bătăilor inimii; în doză de 10-20 centigrame în poțiune, buline, pilule; 5-10 centigrame în injecțiuni sub piele; la copii 1 centigram de fiecare an.

SPASME. — Caută la CONVULZIUNI.

SPASUL DRACULUI. — Caută la FERIGĂ.

SPATĂ. — Caută la OMOPLAT.

SPATA DRACULUI. — Caută la FERIGĂ.

SPATE. — Caută la Dos.

SPATULĂ (lat. *spathula*). — Este o lamă de metal, de lemn, de sticlă, de corn, cu care să amestecă și să întind diferitele alifii și plastore în farmacie.

SPAZME. — Caută la CONVULZIUNI.

SPECIALIST ȘI SPECIALITATE. — Să numește medic specialist acela care să ocupe numai cu o ramură a medicinei, precum și farmacistul care prepară numai unele medicamente (leacuri). Această *specializare* este bună, căci medicina fiind o știință foarte întinsă, este greu pentru un om ca s'o studieze pe toată în toate amănunțele ei și fără specialități nu s'ar fi făcut nici un progres și medicina ar fi rămas tot în întunericul în care a orbecat atâtea mii de ani; limitându-să câmpul de lucru s'a putut face acele descoperiri cari au uimit lumea și au adus atâtea folos omenirii. Fără specialitate n'ar fi răsărit *bacteriologia* (știința microbilor) care a revoluționat lumea și dela care să mai așteaptă, cu drept cuvânt, încă multe minuni. Afară de bacteriologi astăzi avem specialiști în boale de ochi, de urechi, de nas, de laringe, de boale de piele, de alienațiune mentală, ginecologie, de faceri, etc.

SPECIALITĂȚI FARMACEUTICE. — Să numește astfel medicamentele cărora fabricantul le-a dat numele său ori un alt nume și pentru care să face o reclamă deosebită. Unele din aceste specialități sunt bune; cele mai multe însă nu trebuie luate în seamă, mai ales acele zise remedii secrete, vândute fără ordonanță medicală, și cari sub nume provocante înșeală lumea, neavând nici o însușire vindecătoare.

SPECIFIC (lat. *specificus* dela *species*, specie, fel, soiu, calitate, și *facere*, a face). — *Medicament specific* să numește acela care face să dispară un simptom special al unei boale sau să vindece chiar boala; de exemplu: chinina este specificul frigurilor palustre, mercurul specificul sifilisului, etc.

SPECUL (dela lat. *speculum*, care însemnează oglindă). — Speculul este un instrument destinat să lumineze cavitățile naturale pentru a putea fi examinate; astfel sunt: speculul de *urechi*, speculul de *nas*, speculul *vaginal* pentru examinarea mitrei, speculul de *șezut*, etc.

SPERGEA. — Caută la SPARANGHEL.

SPERIBANĂ. — Caută la OBLIGEANĂ.

SPERIBANĂ TĂRCATĂ. — Caută la OBLIGEANĂ.

SPERLĂ. — Caută la FUNINGINE.

SPERMATOREE (dela grec. *sperma*, sămânță, materie prin care să zămislească viețuitoarele, și *rhein*, a curge), *pierdere de sămânță*, *pierdere seminală*. — Să numește astfel darea afară involuntară a spermei. Cauzele spermatoriei sunt mai multe: excesele veneriene și obiceiurile solitare (onanismul), prostatita (inflamațiunea prostatei), blenoragia (sculamentul), constipațiunea (incuietura), trănții, oxidării (viermușorii din șezut), îngrămădirea de murdărie în jurul măciuliei membrului, unele boale ale șirii spinării; cetirea și spectacolele excitante. Spermatoarea să produce la început numai noaptea, mai ales când omul doarme culcat pe spate, și să însoțească de erecțiune și senzațiuni plăcute (voluptoase); mai târziu când pierderile de sămânță să fac mai des senzațiunile acestea să slăbesc și pier, precum și erecțiunile membrului; atunci pierderile seminale încep a să face și în timpul zilei, mai ales la sfârșitul eșirii afară cu scaunul sau cu udul sau când omul face o sfortare sau călărește. Sperma care curge este un lichid alb cenușiu, gros și scrobește (crocmoleşte) rufăria; uneori acest lichid poate să nu fie spermă, ci numai un lichid dela prostată (prostatic), care este albui, unsuros și nu scrobește rufe. Spermatoarea produce un fel de moleșeală și oboseală foarte mare, neputință de a munci, bătăi de inimă, durere de cap, amețală; omul își schimbă firea, devine moros, neliniștit de starea în care să găsește, ochii îi să infundă în cap și slăbește văzând cu ochii. Această boală să vindecă cu atât mai greu cu cât să învechiește. Starea generală derivă în mare parte din *nevrastenie* (vezi acest cuvânt). — *Tratament*. Mai întâiu vom

căută să depărtăm cauza boalei: abținerea sexuală mai mult sau mai puțin completă; evitarea spectacolelor și a cetirii scrierilor excitante; bolnavul să nu să acopere noaptea prea mult, să nu doarmă pe spate; să fie sobru (cumpătat) la mâncare, să nu beie băuturi alcoolice, vin, cafea, ceai; să facă afuziuni reci dimineața, iar seara spălături reci la șezut sau băi calde; exerciții graduale și supravegiate; hidroterapie; ca medicamente să va da uneori calmante: camfor, ergotină, beladonă, etc.; alte ori excitante: stricnină, după cazuri; la urmă tonice.

SPETEAZĂ, *spetează pestriță, spetează târcată*. — Caută la OBLOGEANĂ.

SPHACELIA SEGETUM. — Caută la SĂCARĂ CORNUTĂ.

SPICHINAT. — Caută la LEVENTICĂ.

SPIN. — De multe ori să întâmplă să ne între câte un spin sub piele dând naștere la sugiu sau la abees; pentru aceasta este bine ca să scoată spinele cât să poate mai curând cu o pensă (un cleștișor), iar dacă nu să poate prinde, să să facă o mică tăietură; apoi, locul să să spele cu o soluție antiseptică.

SPIN MUSCĂLESC. — Caută la HOLERĂ.

SPINA - BIFIDA, *idrorachis* — Vițiu de conformațiune care constă în o deschizătură în partea dinapoi a șirii spinării, prin care iasă o parte din măduvă și din învelișele ei, formând o tumoră (umflătură) rotundă, moale (fluctuantă), în parte reductibilă. Spina bifidă să observă de obicei la partea mijlocie sau partea de jos a șirii.

SPINA - VENTOSA. — Este o varietate de osteită tuberculoasă care să arată mai cu seamă la degete. Boala începe prin durere și umflătura osului bolnav; părțile osului să subțiază și în cele din urmă să sparge dând naștere la fistule.

SPINARE. — Caută la COLUMNA VERTEBRALĂ

SPINAT (*Spinacea oleracea*). — Caută la SPĂNAC.

SPINUL CERBULUI. — Caută la NERPRUN.

SPIRACA ULMARIA. — Caută la CRETUȘCĂ.

SPIROBACTERII. — Caută la MICROBI.

SPIRT. — Caută la ALCOOL și ALCOOLAT.

SPIRT DE MINDERERUS. — Sinonim cu acetat de amoniac lichid (vezi AMONIAȘ).

SPIRT DE TÏPERIG. — Sinonim cu amoniac ordinar din comerț (vezi AMONIAȘ).

SPIRT VOLATIL. — Sinonim cu carbonat de amoniac (vezi AMONIAȘ).

SPIRTOASE (Băuturi). — Caută la ALCOOLICE.

SPITAL (lat. *hospitale*, loc primitor în gazdă) și **OSPICIU** sau *hospiciu* (dela lat. *hospes*, oaspe). — Spitalele și ospiciile erau la început niște stabilimente cari primeau oaspeții călători, iar mai târziu au început să primească bolnavii cari să pot vindeca (spitale) sau cei cari nu să pot vindeca, incurabili, sau bătrânii, copiii asistați (ospicii). În București avem 10 spitale și 2 ospicii, iar în toată țara peste 200. Era o vreme când bolnavii fugeau de spitale de frică să nu fie operați fără voie și fără trebuință, adică numai pentru studiu, sau tăiați dacă vor muri. Astăzi această frică a dispărut și spitalele, deși sunt foarte multe în toată țara, n'au paturi îndeajuns pentru toți cei ce vin să să caute. Un spital trebuie să fie bine construit, să aibă aer, lumină și soare îndeajuns; fiecare bolnav să aibă 50 metri cubi de aer cel puțin; să nu fie cu etaje, ci în pavilioane depărtate unele de altele; ventilatoare cât să poate de practice făcând o ventilațiune permanentă; paturile să fie astfel așezate față de ferestre și ventilatoare încât să nu fie în curenți de aer. Fiecare spital trebuie să aibă pavilioane separate pentru boalele molipitoare sau pentru cei ce sunt în o excitațiune nervoasă, pentru răniți, pentru operați, pentru convalescenți. Păreții, tavanele și podelele să fie astfel făcute încât să să poată spăla ușor și cât să poate de des, colțurile și liniile de unire ale zidurilor să fie rotunzite pentru a împiedecă depozitele de microbi. Spitalele trebuie să aibă apă în abundență și apă de calitate bună; să aibă latrine sistematice și un bun sistem de încălzit (calorifere în spitalele mari).

SPLANCHNIC (dela grec. *spiagchnon*, viscer). — Să numesc nervi splanchnici și vase splanchnice nervii și vasele cari să duc la viscere (măruntaie).

SPLANCHNOLOGIE. — Este acea parte a anatomiei care descrie viscerele (măruntaiele).

SPLENIC (dela grec. *splen*, splină). — Vasele și nervii cari să duc la splină să numesc *splenic*.

SPLINĂ (lat. *lien*, grec. *splén*). — Splina este o glandă vasculară sangvină, de consistență moale, spongioasă, de culoare roșie violetă, în totdeauna plină cu sânge. Ea este așezată în pântec, în deșertul stâng,

sub partea stângă a diafragmului (vezi ABDOMEN); forma ei este oblungă, turtită în sens transversal, cu diametrul antero-posterior de 8 centimetri, cu diametrul transvers (grosimea) de 5 centimetri; greutatea sa este cam de 200 grame. Rolul splinei nu este încă bine determinat; să crede că ea ar fi o uzină în care să fabrică și să reînnoește sângele (glandă ematopoetică). La oamenii cari sufer mult timp de friguri splina crește, să mărește de volum, când poporul îi zice *lespede* (vezi IMPALUDISM), ajungând uneori la mărimea unui cap de om mare și producând bolnavului multă greutate; ea întrefine în aceste cazuri o stare de anemie generală foarte înaintată. Splina să mai mărește și în sifilis, în cancer, în boalele cronice de inimă, în *leucocitemie* (vezi acest cuvânt), etc.

SPLINĂ MARE. — Caută la BERBERINĂ și IMPALUDISM.

SPONGIE, burete. — Spongiile să întrebuințează pentru toaletă și alte trebuințe casnice. În medicină nu să mai întrebuințează fiindcă nu să pot ține sterilizate, de aceea în pansamentul rănilor s'au înlocuit cu vată. *Spongia preparată* sau *presată* servește pentru lărgirea gâtului mitrei, dar înainte de a o întrebuința trebuie dezinfectată în o soluție de ipermanganat de potasă (4 la 600) și în o soluție de acid sulfuros, după care să spală cu multă apă.

SPORADICE (Boale). — Boale sporadice să numesc acelea cari să răspândesc ca sămânța (grec. *sporos*), ici și colo, fără legătură etiologică comună, deosebindu-să prin aceasta de boalele endemice și epidemice.

SPORIC, sporici, spornic, sporiși. — Caută la VERBINĂ.

SPRÂNCEANĂ. — Caută la OCHIU.

SPULBURĂTURĂ. — Caută la DUMBĂȚ.

SPURC, SPURCĂCIUNE. — Caută la ECZEMA.

SPUȚĂ. — Caută la SCUIPARE.

SPUZEALĂ. — Caută la ERPES.

STAFIDE. — Caută la STRUGURI.

STAFILOCOCI. — Caută la MICROBI.

STAFILOM (dela grec. *staphyle*, boabă de *strugure*). — *Stafilom anterior* să numește ridicătura înainte sau bulbucătura corneei și a scleroticeii în măsură mai mare decât în stare normală. *Stafilom posterior* este ridicătura înapoi a scleroticeii (vezi OCHIU).

STAFILORAFIE (dela grec. *staphyle*, omușor, și *raphē*, cusătură). — Cusătura cerului

gurii (vălului palatin) când este despicat din naștere sau în mod accidental.

STÂNGENI, stângenită. — Caută la STÂNJINI.

STÂNGEREA VOCII. — Cel mai mare grad al răgușelii (vezi RĂGUȘEALĂ și VOCE).

STÂNJINI, crini, crin vânăt, floare vânătă, lilie, lilie vânătă, stânjeni, stânenită, stânjinei, stânjini vineți (*Iris florentina*, fam. Iridaceelor). — Plantă erbacee care crește în Italia și în Orient; să cultivă mult prin grădini pentru florile sale frumoase (Maiu-Iunie). Să întrebuințează rădăcina. În stare proaspătă este vomitivă (provoacă vărsături). Mirosul ei este ca de vioarele pentru care să întrebuințează la parfumarea rufăriei și la prepararea pudrei de orez și a altor pudre.

STAR - CHIOJD. — Acesta. este un lac mezotermal (36° temperatură) pe valea Teleajenului, în spre partea muntoasă a comunei Teleajen. Apele sunt alcaline clorosodice. Nu sunt exploatate.

STAȚIUNI. — Stațiunile *balneare* și *climaterice* au mare importanță din punct de vedere igienic și medical. *Stațiunile balneare* stabilite la izvoarele de ape minerale naturale să numesc stațiuni *termale* când apa iasă caldă din pământ. La noi în țară avem ape termale numai la Bivolari, Mangalia, Sîriu, Star-Chiojd, Țintea, dar până astăzi nu avem nici un stabiliment în aceste localități, așa că pentru moment nu avem decât stațiuni balneare în cari apa iasă din pământ rece și trebuie încălzită pentru serviciul băilor. Astfel de stațiuni balneare avem la Bălățești, Călimănești, Govora, Lacul Sărat, Oglinzi, Pucioasă, Monteoru-Sărata, Slănicul Moldovii, Strunga, Techir-Ghiol, Vizantea, Vulcana etc. Natura apelor și prin urmare a boalelor cari pot fi tratate în aceste stațiuni sunt arătate la fiecare stațiune (vezi numirile mai sus înșirate), iar generalitățile sunt arătate în articolul: *Ape minerale. Stațiunile climaterice* sunt de două feluri: de *vară* și de *iarnă*. *Stațiunile de vară*, numite și *stațiuni de altitudine*, cari sunt foarte bune pentru a scăpa de căldurile înăbușitoare ale verii pentru toată lumea, și mai ales sunt bune pentru cei ce sufer de anemie, cari au constituțiune slabă, pentru convalescenți, pentru cei slabi de piept. Ele sunt bune prin aerul lor temperat, curat, tonic, puțin mai rar (vezi AER RAREFIAT). Dintre stațiunile noastre de vară avem Predealul, care să găsește la cea mai mare altitudine (1050 metri) dea-

supra nivelului Mării Negre, apoi Azuga, Bușteni, Poiana Țapului, Sinaia, Agapia, Vărătec, Neamțu, Bâsca, Penteleu, Borca, Brezoiu, Cheia, Durău, Tazlău, Tizmana, etc. (vezi aceste cuvinte). *Stațiunile de iarnă*, cu climatul destul de dulce pentru ca bolnavii să poată stă și trăi în aer liber, la noi, din nenorocire, nu există și trebuie să ne adresăm străinătății în privința aceasta, unde să găsim în număr mare, mai ales în sudul Franței, în Algeria, Italia, Grecia, și Egipt. Ca *stațiuni maritime* avem Constanța și Mangalia, așa de bune, prin aerul lor și apa de mare în tratamentul multor boale (vezi MARE, CONSTANȚA, MANGALIA).

STATURĂ (lat. *statura*). — Prin cuvântul *statură* să înțelege lungimea corpului omnesc dela cap până la picioare. Statura variază foarte mult după rase și chiar după indivizii aceleiași rase. Luând terminul mijlociu, statura constituie un caracter antropologic foarte important. Când în același grup etnic variațiunile staturii sunt mari putem conchide că acel grup rezultă din un amestec de rase. — Statura nu arată nici superioritate, nici inferioritate de rase. Patagonii cari au o statură mijlocie de 1 m. 777 sunt tot așa de inferiori ca și Boșmanii cari n'au decât 1.444. În general Negrii sunt de statură mare; Mongolii sunt mici; iar Albiu oferă sub raportul staturii variațiuni foarte mari. — Statura omului merge crescând dela naștere până la etatea de 20 ani în mod progresiv și regulat după anumite legi (vezi CREȘTERE); adeseori însă omul continuă a crește până la 25 și chiar 30 de ani, cam de 12-15 milimetri pe an; dela 50 de ani înainte statura începe să scadă câte puțin, așa că un grup care are în termin mediu o statură de 1 m. 684 la 30-40 de ani, nu mai are decât 1.674 la 50 de ani, 1.639 la 60, 1623 la 70 și 1.613 la 80 de ani.

STEATOREE (dela grec. *stear*, *steatos*, grăsime, și *rhein*, a curge). — Caută la SEBOREE.

STEATOZĂ (dela grec. *steatoun*, a transformă în grăsime). — Transformațiunea în grăsime a elementelor anatomice.

STEGE. — Caută la ȘTEVIE.

ȘTEGHIE, *șteghie*, *ștevie*. — Caută la DRAGAVEL.

ȘTEJAR (*Quercus sessiliflora*, fam. Fagacelelor). — Arbore mare și frumos, al cărui fruct este mult cunoscuta *ghindă*. În medicină să întrebuințează scoarța, al cărei principiu activ este *taninul*; lucrează ca

astringent. Să dă sub formă de fiertură (decoct) din 50 gr. la 100. Gargară, injecțiuni, spălături la răni. — La țară să întrebuințează *ghinda*, prăjită și răsniată ca cafeaua, dându-se la copii să bea cu apă ca să-i strângă la pânțece când au *treapăd* (urdinare). Pentru *trânji* să bea ceaiu de pueți de stejar, făcuți snopi de câte 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 și 9 firioare (pueți) fierți la olaltă în vin alb; bolnavul bea câte un pahăruț mic de 3 ori pe zi. *Buboaiele* să

Fig. 268. — Ștejar.

a. ram cu stamine; b. grupă de stamine; c. pistil; d. ram cu ghindă; e. f. ghindă tăiată în lungime și curmeziș.

lecuesc dacă să fac 9 roțițe de coajă de stejar cât buba de mari, și fiecare să apasă pe buboiu, apoi să înșiră pe ață și să lapadă la o răspântie (unde să încrucișează 2 drumuri). Coaja de stejar să fierbe cu piatră acră și cu zama aceasta să clătește în gură pentru durere de dinți.

ȘTELNIȚĂ. — Caută la PĂDUCHE DE LEMN.

ȘTELUȚĂ. — Caută la BUNGHISOAR.

STERILITATE (dela lat. *sterilitas*), *sterpicuine*, *nerodire*. — Prin acest cuvânt să înțelege o stare bolnăvicioasă care împiedecă reproducerea speciei, adecă facerea de copii, fără însă ca să facă cu neputință apropierea sexuală. Prin urmare nu trebuie să să confunde sterilitatea cu *neputința* (impotența). Sterilitatea unei căznicii poate să

provină din pricina *bărbatului* sau a *femeiei*. Sterilitatea din partea *bărbatului* poate să fie produsă de lipsa de spermatozoizi din sămânță, de o boală a testiculelor, cum este orchita (inflamațiunea sau aprinderea testiculelor), de orice natură ar fi ea, sau să fie datorită *spermatozei* (vezi acest cuvânt), sau unui vițiu de conformațiune a testiculelor (absența testiculelor sau oprirea lor în pânțee), sau unei boale de prostată, unei strâmtorări a canalului uretral, etc. Sterilitatea din partea *femeiei* poate să provină din strâmbarea mitrei, din strâmtorarea gurii mitrei, din diferitele boale de mitră și de ovare (metrite, ovarite), sau din viciile de conformațiune ale vulvei, vaginului, etc. *Tratamentul* sterilității constă în combaterea cauzei care a produs-o, dar fiindcă această în cele mai multe cazuri nu să poate face, sterilitatea foarte rar să poate vindeca, și atunci numai de doctorii specialiști în astfel de boale.

STERILIZAȚIUNE. — Să numește astfel acțiunea de a *steriliza*, adică de a *nimici* germenii patogeni (microbii producători de boale) de ori unde s'ar găsi ei: de pe o mobilă, de pe o rufă, din o substanță alimentară, din apă, de pe un instrument sau de pe oricare alt obiect, făcându-l *steril*. *Sterilizarea apei și a laptelui* să face prin *fierbere* prelungită, cel puțin de 40 minute, uneori repetată de 2-3 ori. Pentru ca sterilizarea să perziste trebuie ca vasele să fie cu îngrijire astupate. *Sterilizarea instrumentelor și obiectelor de pansat* să face tot prin fierbere timp de 10 minute punând în apă 10 la 100 carbonat de sodă sau mai bine să face cu aparate speciale, cum este *Sterilizatorul lui Sorel*. *Sterilizarea mânilor și a pielii în general* să face cu apă caldă și cu săpun, apoi cu apă sărată fiartă (vezi DEZINFECȚIUNE).

STERN (lat. *sternum*, dela grec. *sternon*, piept), *osul pieptului*. — Osul mijlociu al pieptului, care să află în partea de dinainte și de care să prind coastele (vezi PIEPT).

STERPICIUNE. — Caută la STERILITATE.

STETOSCOPI (dela grec. *stêthos*, piept și *skopein*, a examina). — Instrument care să întrebuințează pentru a ascultă sgomotele dinăuntrul corpului omenesc și mai ales sgomotele inimii și ale vaselor mari.

ȘTEVIE, *ștevie de grădina*, *ștege* (*Rumex patientia*, fam. Polygonaceelor). — Plantă mare erbacee, originară din Austria de jos, care să cultivă ca plantă culinară (Iulie-

August); cu frunzele să prepară mâncare cu carne, cu orez, etc. În medicină să întrebuințează rădăcina, care are gust fad la început, apoi amar și astringent plăcut, dându-să sub formă de tizănă (băutură), preparată din 30 grame rădăcină uscată sau 60 gr. rădăcină proaspătă la un litru de apă, ca depurativ (curățitor de sânge), în contra scorbutului și în boalele de piele. — La țară să dă pentru *vărsături* ceaiul de semințe de ștevie amestecate cu coaje de porumbel. La *pecingine* să pune rădăcină de ștevie pisată la un loc cu usturoiu; iar *bubele dulci* să ung cu zama ce să scoate din frunzele verzi pisate la un loc cu rădăcina.

STIBIU. — Caută la ANTIMONIU.

STICLIREA OCHILOR (*suffusio oculorum*, franț. *berlue*). — Este o turburare a vederii în care să văd lucruri cari nu sunt aievea (în realitate) și cari să infățișează sub formele cele mai deosebite: muște, painjiniș, pete, fricele, stele, stele verzi, schinței de diferite culori, etc. (vezi MUȘTE SBURĂTOARE).

STILET. — Instrument cu care să sondează o plagă fistuloasă sau să introducă un fitil într'un canal accidental sau natural, într'o fistulă. El să compune din o sârmă metalică, de obicei de argint, maleabilă și prevăzută la un capăt cu o măciulie, ca să nu înțepe, și la celalt capăt având un ochiu în care să poate introduce un fir sau un fitil.

STIMULENTE. — Caută la EXCITANTE.

STINGHIE, *regiunea ingvinală*. — Prin această numire să înțelege partea corpului așezată la unirea pântecelui cu coapsa sau armu, cunoscută și sub numele de *indoitura ingvinală*. Această indoitură este mărginită prin două suprafețe mai ridicate cari tind să să apropie și vin chiar în atingere una cu alta la copiii mici, la femei și la orice persoană grasă, din care pricină rezultă frecături, cari să măresc prin mișcare și mers și pot să producă *roșeață* cu arsură și mâncărime, un fel de *opăreală*. Cel mai bun mijloc pentru a preveni această opăreală este de a despărți cele două suprafețe ridicate una de alta cu ajutorul unui praf fin (pudră) de orez, de licopodiu (bungiac, laba ursului, pedicuță) sau de paiu, de scrobeală, etc. Nu trebuie să punem grăsime, alifii, cari mai mult irită. *Loviturile și rănirile* cari să fac asupra stinghiei pot avea uneori urmări foarte grave, fiindcă prin această parte trec din pânțee spre picior vase mari

(arterii și vine) și cari pot fi punctul de plecare al unor curgeri mari de sânge, interne și externe (emoragii). Pentru aceasta în toate aceste cazuri trebuie grabnic chemat doctorul. Intre boalele stinghiei avem diferite *bolfe* sau *tumori* (vezi acest cuvânt). Adeseori să ivește câte un *abces* (vezi acest cuvânt), în urma unei lovituri sau prin frecătura produsă de cercul pe care îl poartă cei surpați, boșorogiți, sau în urma unei răniri la picior și chiar a unei bătăturii aprinse (inflamate). De aceea este bine pentru ca să ocolim abcesul să legăm cu îngrijire toate rănila dela picior și bolnavul să steie în repaus până la vindecare. Dar, ceeace să observă mai des în această regiune este *ernia* (surpătura, boșorogeala) despre care ne-am ocupat mai mult în alt loc (vezi ERNIE). În stinghie să ivesc buboanele în urma seculamentului sau a șancărului (vezi ADENITĂ). Dar și aci ca și la celelalte umflături sau tumori, de orice natură ar fi, nu trebuie să facem nimic fără sfatul doctorului.

STIPTICINĂ, cloridrat de cotarnină. — Praf galbin, solubil în apă. Să întrebuințeze ca emostatic (opritor de sânge) în contra emoragiilor *interne* și *externe*; foarte bun în ginecologie în contra emoragiilor când femeia să apropie de etatea critică (menopauză). Să nu să deie în sarcină, căci poate provoca abortul. Se dă *pe dinăuntru* în doză de 10-20 centigrame pe zi în poțiune sau în injecțiuni sub piele. *Pe dinafară* în soluțiune de 30 la 100; pomadă (alifie), 2-5 la 100.

STIPTOL, ftalat neutru de cotarnină. — Praf galbin cristalin, solubil în apă. Lucrează ca și *stipticina* (vezi acest cuvânt); să dă în contra emoragiilor în doză de 1 gram 50 centigrame pe zi.

STIRIGIE. — Caută la FUNINGINE.

STIRIGOAIE, șteregoaie, strigoaie, elebor alb, helebor alb (*Veratrum album*, fam. Liliaceelor). — Plantă erbacee *veninoasă*, care crește prin fânețe, pășuni în regiunea montană și alpină (Iunie-August). Să întrebuințeze rădăcina, care conține un principiu numit *veratrină*; lucrează ca purgativ violent, emetic (producece vărsături) strănutător, contra reumatismului, contra boalelor de piele. Să dă sub formă de: praf, 5-10 centigrame; tinctură, 10-30 picături; pe dinafară sub formă de alifie: 20-50 centigrame de praf la 30 grame de vaselină.— La *fară* să vindecă *văia* cu alifie făcută din pucioasă și știrigoaie, sau cu știrigoaie

fiartă în zăr. Pentru *ciăsul-cel-rău*, durere de spate sau de vr'o nălucire să fierbe cu apă sau vin și să bea dimineața.— *Veratrina* să dă în contra gutei, a reumatismului, în doză de 10-25 miligrame, iar pe dinafară să dă în linimente, în alifi.— *Otrăvirea* cu știrigoaie are următoarele semne: arsură în gât, greutate la înghițit și la respirat, salivație (boale multe), vărsături, urdinare, colici de intestine, durere de cap, bătăi de inimă, amețeli, puls încet și slab. *Tratament*: spălarea stomacului sau medicamente ca să verse (vomitive): ipeca, apomorfina; stimulente (alcool, șampanie, eter, acetat de amoniac, cafea caldă și tare, la trebuință în elistire); căldură la picioare și mâni (cărămizi calde, sticle cu apă caldă), fricțiuni; bolnavul să steie culcat.

STOMAC (grec. *gastér* și *stómachos*, dela *stóma*, gură, și *echein*, a avea), *rânză*. — Stomacul este un fel de pungă ai cărei pereți sunt subțiri, mlădioși, elastici și rezistenți. El ocupă mijlocul părții de sus a pântecelui (vezi ABDOMEN) și este organul de căpetenie al mistuirii (vezi DIGESTIUNE). El are forma unui cimpoi și are două deschizături (orificii); una în sus, numită *cardia* (din cauza apropierii de inimă), prin care intră mâncarea care *vine* din gură prin

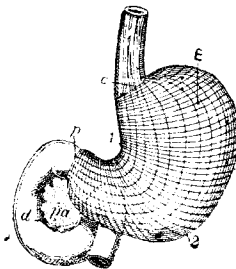

Fig. 269. — Stomac.

Dungile arată direcțiunea fibrelor musculare. 1. Curbura mică. — 2. Curbura mare. — c. Cardia — p. Pilor. — pa. Pancreas. — d. Duodenu.

ezofag (înghițitoare); cealaltă în jos, numită *pilor* (portar), prin care stomacul comunică cu intestinul (mațul) subțire. Aceste două deschizături închid stomacul și nu să deschid decât de sus în jos; cu toate acestea în *vărsăturile* ordinare cardia să înmoaie (să relaxează) pentru a lăsa să să arunce afară conținutul stomacului, și în vărsăturile bilioase (de veniu) și fecaloide (excremente) pilorul face același lucru. Orificiile stomacului (cardia și pilorul) sunt legate între ele prin cele două margini ale lui; una superioară, puțin concavă, care să

chiamă *curbura mică*; cealaltă inferioară, mult mai lungă și convexă, care să numește *curbura mare*. În apropiere și la stânga cardiei să află o umflătură bine pronunțată, numită *marele fund de sac* al stomacului, în care stă mâncarea până să mistuie. Păreții stomacului sunt formați din mai multe straturi, cari luate de dinăuntru înafară sunt: căptușala stomacului, numită *mucoasă*, care cuprinde glandele gastrice și cari varsă *sucul gastric* prin ajutorul căruia cărnurile să transformă în peptone lichide; — alt strat, numit *muscular*, care să compune din trei feluri de fibre, oblice, circulare și longitudinale, cari au de slujbă de a amesteca,

alimentare înmoindu-le, umflându-le și transformându-le în o masă pe jumătate lichidă pe care intestinul să însărcinează ca să o facă să treacă în sânge (vezi DIGESTIUNE). — *Boalele de stomac* sunt multe și le vom trece în revistă scurtă. *Rămirile* sau *plăgile* stomacului sunt rare, dar în schimb sunt foarte primejdioase și cele mai adeseori mortale din pricina *peritonitei* (inflamația sau aprinderea cămeșii mațelor) pe care o provoacă. Să înțelege delă sine că în toate aceste cazuri numai un bun chirurg poate să aducă vindecare prin o operație potrivită și făcută la timp. *Indigestiunea* sau *nemistuirea*, este produsă de mâncare

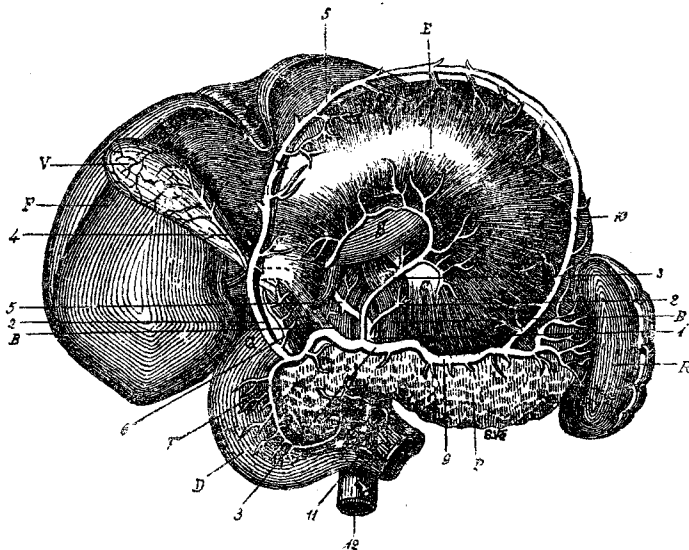

Fig. 270. — Stomacul cu organele vecine.

E. Stomacul. — C. Extremitatea cardiacă a stomacului. — G. Extremitatea pilorică. — B. Diafragul (Paiaנגul). — D. Duodenul. — F. Ficatul. — V. Beșica fierii. — S. Lobulul lui Spigel. — R. Splina. — P. Pancreasul. — 1 Trunchiul celiac. — 2. Arteria diafragmatică inferioară. — 3. Arteria epatică. — 4. Arteria cistică. — 5. Arteria gastro-epiploică dreaptă. — 6. Arteria pilorică. — 7. Arteria pancreatică-duodenală. — 8. Arteria coronară a stomacului. — 9. Arteria splenică. — 10. Arteria gastro-epiploică stângă. — 11. Arteria mezenterică superioară. — 12. Aorta abdominală.

a frământă alimentele, ale pune în atingere strânsă cu suc gastric, apoi ale împinge în mațe; — și alt strat, numit *seros*, format din o parte a peritoneului, care îngăduiește stomacul a să mișcă asupra organelor vecine. — Rolul stomacului este de a mistui (digeră) alimentele (carne, ouă, brânză, etc.) și băuturile. Acest rol și-l împlineste stomacul în două moduri: unul *mecanic* prin ajutorul fibrelor sale musculare după cum am văzut mai sus, și altul *chimic* cu ajutorul *sucului gastric* mai sus pomenit, care cuprinde o substanță numită *pepsină* și care lucrează asupra materiilor

prea multă, de carne stătută, de băuturi prea multe și de orice exces (vezi INDIGESTIUNE). *Frigurile* de stomac sau *febra gastrică* are următoarele semne: durere de cap, lipsă de poftă de mâncare, limba încărcată, gura rea, uneori greață și vărsături, fierbințeală (febră), fiori, dureri de șale. Tratamentul este: curățenie (sare amară), regim lactat (lapte fiert și rece tăiat cu apă de Vals). *Gastrita* sau *inflamațiunea stomacului* este produsă de hrană de calitate rea, de mâncări ardeiate și piperate, de mâncările cu oțet, de băuturile alcoolice, etc. Gastrita este *acută* și *cronică*.

Cea *acută* începe prin o căldură generală, lipsă de apetit, sete, lipsă de somn, febră, o durere vie, svăcnitoare, care să mărește prin apăsare și să simte la lingurea (în dreptul stomacului); gura este arzătoare; limba este roșie la vârf și pe margini, gălbuie și uscată la mijloc; vărsături, sughiț. Aceste semne sunt și mai pronunțate în gastritele produse de otrăvuri: fosfor, sublimat coroziv, arsenic, vitriol, etc.; și în care cazuri mai avem și alte turburări din partea sistemului nervos, a respirațiunii și inimii, cari pot aduce repede moartea. În afară de aceste cazuri, gastrita acută nu este gravă; ea să poate vindeca în 8-15 zile prin odihnă, dietă, o curățenie sau un vomitiv (care face să verse), laudan și ghiață pe dinăuntru pentru a liniști greața și vărsăturile; injecțiuni cu morfină; regim de lapte rece. Gastrita *cronică* urmează câte odată celei acute, dar cele mai adeseori ea să stabilește chiar dela început, dezvoltându-se încet sub influința aceluiași cauze: hrană prea multă, neregulă la mese, abuzul de băuturi alcoolice și de tutun; alte ori ea însoțește boalele de ficat și de inimă, cloroza, etc. Semnele ei sunt: o micșorare a apetitului, o sete adeseori vie, o simțire de greutate și câte odată o durere surdă la lingurea, care să mărește prin apăsare și prin sosirea mâncării în stomac, o încetineală sau lenevie a mistuirii producând bătăi de inimă (palpitațiuni), dureri de cap, aplecare spre somn, albeață și uscăciunea limbii, răgăeli acre și amare, vărsături de materii alimentare sau a unui lichid viscos și care să întinde ca așa, cum să întâmplă la cei alcoolici cari au astfel de vărsături dimineața când să deșteaptă, o slăbire care merge crescând, pierderea puterii, puțină căldură seara. Gastrita cronică să termine adeseori prin moarte. *Tratament.* Bolnavul trebuie să-și schimbe cu totul modul de traiu să nu mai fumeze, să nu mai beie băuturi alcoolice, să mănânce la ceasuri hotărâte, în cantitate mică, să nu mănânce lucruri iuți și acre, nici sosuri, nici grăsimi, nici zahăr; cel mai bun este regimul de lapte; apoi hidroterapia, fricțiuni stimulente pe tot corpul, vezicători în dreptul stomacului (la lingurea); pe dinăuntru să va da bicarbonat de sodă sau ape minerale ca Vichy, Vals, etc.; amaruri, revent, columbo, cassia amară, atunci când limba este albă gustul rău și lipsă de poftă de mâncare; cărbune, bizmut sau magnezie, când sunt gazuri în stomac care îl umflă; ghiață, când vărsăturile sunt multe și nu încetea-

ză; laudan, când sunt dureri; purgative adeseori repetate când este constipație obicinuită. Cine are mijloace să va duce la Carlsbad, Vichy, Ems, Vals, Spa. Intru cât privește *mistuirea grea*, caută la DISPEPSIE. O boală foarte lătită este *gastralgia* sau *crampel de stomac*, sau *durerea de stomac*. Gastralgia este o durere acută, foarte tare, svăcnitoare sau sfășietoare, cu simțire de înțepătură, de mușcătură, de arsură, de furnicătură, de răceală ca de ghiață la lingurea, de unde ea să întinde peste tot pântecel și mai ales în spate, între spete, putând fi uneori așa de mare încât să dea naștere la sfârșeală, aiurare, spazme, leșin. Această durere revine prin accese cari să ivesc mai mult înainte de mâncare decât după masă, și durează câteva minute până la mai multe ceasuri. Din acestea să poate vedea că gastralgia nu este de cât o nevralgie de stomac, și durerea să liniștește pentru moment prin apăsare prelungită pe locul dureros cu mâna, pe câtă vreme în gastrită (inflamația stomacului) durerea crește prin cea mai mică apăsare; tot așa și mâncarea, când ajunge în stomac potolește durerea în gastralgie. Adeseori în momentul acceselor bolnavul are răgăeli, greață, uneori vărsături; umflătură la lingurea, alteori dimpotrivă stomacul este tras înapoi spre șira spinării și la lingurea este ca o groapă. Intre accese uneori sănătatea este completă, alte ori bolnavul are când diaree, când constipație, câte odată dispepsie (mistuire grea), amețeli, diferite nevralgii, micșorarea sau creșterea apetitului. Gastralgia să observă mai ales în adolescență și etatea adultă; mai adeseori la femei și persoanele nervoase; provenind din mâncare prea multă, abuz de băuturi alcoolice, emoțiuni vii, oboseala minții, veghierile prelungite, cafea, ceaiu; însoțindu-se adeseori de anemie, cloroză, isterie; alteori ivindu-se în timpul sarcinii, alăptării prelungite sau cu prilejul prezenței viermilor în intestine. *Tratament.* Pentru a preîntâmpina ivirea durerilor de stomac trebuie să ne păzim de tot ceea ce știm că ne face rău, schimbându-ne felul de traiu și tratând boalele cari le întrețin. În momentul durerii să să aplice la lingurea un șervet înmuiat în apă fierbinte sau un vas turtit de tinichea plin cu apă fierbinte; să să iee câte 5, 10, 15, picături de laudan, în o lingură cu apă îndulcită cu zahăr, sau în clistire, văriind doza laudanului după etate, după tăria durerii; sau să să iee din jumătate în jumătate de ceas câte o lingură din: apă

de mentă, apă de melisă, câte 30 gr; apă cloroformată, 100 gr.; cocaină, 10 ctgrame; laudan, 30 picături; sirop de flori de portocale, 30 grame. Să mai recomandă eter în perle sau câte 5-6 picături pe o bucăciă de zahăr. *Dilatația de stomac* sau *lărgirea stomacului* este o formă specială de dispepsie; stomacul poate să ajungă ca să cuprindă 10-15 litri de lichid. *Cauzele* acestei boale sunt: mănecarea multă, băuturile în cantitate prea mare, mai ales bere; gastrita cronică, nevraștenia, slăbirea generală, boalele de lungă durată, guta, reumatismul; strâmtorarea pilorului prin o cicatrice rezultată din ulcerul stomacului sau în urma unei tumori (cancer). *Semnele* sunt: apetit variabil, constipație mare, mistuirea înceată, vărsături, iar mai târziu, ne mai putându-să absorbă bine alimentele, slăbire mare. *Tratament.* Regim de lapte, apoi lapte și ouă; mai târziu *regim sec* adică oprirea mănecărilor lichide, supelor, ciorbelor, fructelor, iar băuturi foarte puțin; două mese pe zi, între mese să nu să mănânce, nici să nu să beie nimic. Alimente permise: carne bine friptă, ouă moi, pireu de fasole, linte, cartofi, morcovi, legume verzi; fructe în compot; pâne prăjită. Alimente oprite: vânat, pește, raci, stridii, midii, brânză vechie, ciorbe, grăsimi. Băuturi: un păhar de vin tăiat cu apă la o masă; să nu să beie ceaiu, cafea cu lapte, nici lichioruri. Să să supravegheze constipatia, purgative ușoare; când dilatația este prea pronunțată și mănecarea să dospește în stomac, să să facă *spălarea* stomacului; masaj, electricitate, idroterapie; să nu să poarte corset. *Ulcerul de stomac* sau *rana la stomac* are drept cauze: anemia, dispepsia, alcoolismul, oftica, și să observă mai des la femeie. *Semnele* acestei boale sunt la început diferite turburări în mistuire, cari țin câteva săptămâni, apoi să ivește o simțire de *arsură* la lingurea și cu *durere* la spate în același drept. Această durere să mărește prin mănecare sau la apăsare. *Vărsături* alimentare, ca albușul de ou sau cu sânge, care poate fi roșu sau negru; o parte din acest sânge poate fi dat pe jos cu materiile fecale; slăbire repede și pierdere de putere. Când bolnavul este bine căutat, boala să vindecă. *Tratament.* Regim de lapte *absolut*, iar după ce au dispărut toate semnele întoarcerea treptată la mănecarea obicinuită. Bolnavul va luă laptele în mod regulat și la ceasuri fixe, câte 200 grame tot la 2 ore. Laptele să poate tăia cu apă de Vichy sau îi să poate

adăugă 4 grame de bicarbonat de sodă la un litru sau de bismut subnitric în caz de diaree. Bolnavul *va stă în pat*. Să mai recomandă în același timp alcalinele în doză mare pentru a slăbi acidul cloridric (bicarbonat de sodă 10-40 gr.). Nu să va hrăni bolnavul prin șezut. Când nu poate luă lapte cu nici un preț să va îndopă bolnavul cu *praf de carne* mult alcalinizată, sau în loc de lapte îi să va da bulion de orez preparat astfel: să va fierbe orezul 1-2 ceasuri, în apă cu sare și puțină grăsime. Mai târziu să va înlocui apa cu lapte (50 gr. de orez la un litru de lapte, fierbând mult și punând după dorința bolnavului zahăr sau sare). Odihna și regimul de lapte vor dură cel puțin 4-6 săptămâni, după care bolnavul va putea părăsi patul și când nu va mai avea nici un semn de boală va luă mănecări solide; gălbinașuri de ou topite în lapte, făină lactată, supe cu orez, griș, paste alimentare, legume și fructe; mai târziu carne albă, apoi carne roșie. Când ulcerul este de natură *sifilitică* să va institui tratamentul specific mixt: mercur și iodur de potasiu. În cazurile ordinare ulcerul să va trată cu: nitrat de argint, 20-40 centigrame, apă distilată 120 gr.; 3 linguri pe zi; sau să va da bismut subnitric, 10-20 gr. la 200 gr. apă. Când sunt vărsături de sânge, alimentația bolnavului să va face prin șezut (clizmă compusă din: 2 gălbinașuri de ou în un păhar de lapte cu puțină sare și câteva picături de laudan, făcându-să 5-6 elizme pe zi); apoi să va aplică o beșică cu gheață la lingurea în permanență; opiu în pilule; morfină în injecții sub piele; contra durerii să mai pot da: cocaină, mentol, codeină. *Cancer la stomac.* Racul la stomac să ivește rar înainte de 30 de ani și după 70 de ani, mai mult atinge vârsta de 40-60 ani. Nu să pot ști bine cauzele, dar este știut că să ivește mai cu înleznire la bețivi; în urma supărărilor și a emoțiunilor morale triste; dar și în aceste cazuri numai când există o predispoziție, o moștenire (ereditate). Cancerul să ivește de obicei în apropierea pilorului. Intre semnele dintăiu avem: pierderea apetitului, mistuiri grele, greutate la stomac, răgăeli acre, întocmai ca și la dispepsie și la gastrita cronică. După câtva timp să ivesc adevăratele lui semne cari sunt: *vărsăturile*, cari la început sunt compuse din materii ce să întind ca ața și cari le are bolnavul mai cu seamă dimineața pe nemănecate, cam cum sunt vărsăturile bețivilor; apoi vărsăturile sunt

formate de mâncare, care este dată afară la câteva minute după masă sau numai după câteva ceasuri; pe urmă vin vărsăturile cu sânge, rar cu sânge curat și roșu, cele mai adeseori cu sânge negru. După câțva timp să simte o tărie (*tumoră*) la lingurea, când apăsăm cu mâna. *Durerea* să simte în dreptul acestei tumori, ea este svăcnitoare și să mărește prin apăsare și prin sosirea mâncării în stomac; uneori durerea este surdă și vine prin accese ca în gastralgie. În cele din urmă bolnavul *slăbește*, să sbârcește la față și devine palid, galbin ca paiul. Sfârșitul acestei boale este în totdeauna moartea, care să anunțe prin umflarea picioarelor. Durata cancerului este de 1-2 ani. *Tratament.* Nu este nici un leac, nici ca să preîntâmpinăm boala, nici ca s'o vindecăm; vom potoli durerile cu ajutorul opiului, iar pentru vărsături vom da ghiață, șampanie frapată, limonade sulfurice, lucruri cari opresc și sângele; pentru a ușura mistuirea vom da alcaline, pepsină, preparațiuni amare. Cel mai bun regim este cel de lapte.

STOMAC (Acime de, Aciditate de). — Caută la ACRIME.

STOMACHIC. — Medicamente cari inleznesc funcțiunile stomacului, cari ușurează mistuirea mâncărilor, din care pricină aceste medicamente să mai numesc și *digestive*. Medicamentele *stomachice* sunt în primul rând substanțele *amare*: chinchina, columbo, cașia, gențiana, cari de obicei să iau înainte de mâncare cu un sfert de ceas, sub formă de macerațiune (plămădeală) în apă sau în vin. Aceste substanțe amare întăresc stomacul și îl ajută la mistuire; afară de aceasta ele deșteaptă pofta de mâncare, sunt *aperitive* (vezi AMARE). Unele stomachice să iau după mâncare, cum sunt băuturile calde și ușor stimulente cari sunt foarte bune digestive. Intre acestea să numără cafeaua neagră și ceaiul rusec, cari sunt bune, însă nu pentru toată lumea, mai ales pentru persoanele nervoase, pentru cei ce sufer de palpațiuni (bătăi de inimă), cari trebuie să să ferească de ele. Din această cauză este mai bine ca în locul lor să să beie ceaiu de mușătel, de teiu, de foi sau de flori de portocale, de mentă, de melisă, de anason, etc., cari să prepară iute și ușor și întefesc stomacul fără să sufere sistemul nervos. Ca stomachic să mai pot întrebuința unele lichioruri (rachiiuri) preparate tot cu aceleași plante, cari însă fiind alcoolice trebuie luate în mică cantitate și numai din când în când. Intru cât privește

coniacul, romul, kirșul și alte băuturi spirtoase tari, să vor lua cât să poate de rar și numai la mare trebuință. Mijloacele stomachice să pot lua și din domeniul igienei, și anume: *exercițiul*, mișcarea, plimbarea. Pentru ca stomacul să mistuie bine omul trebuie să umble, să să miște, de aceea să recomandă ca după mâncare el să facă o mică plimbare în aer liber (vezi DIGESTIUNE și EXERCITIU). Dacă cu toate cele arătate în acest articol stomacul nu poate mistui, atunci trebuie să facem ceeace să arată la cuvântul DISPEPSIE.

STOMACULUI (Spălarea). — Caută la SPĂLAREA STOMACULUI.

STOMATITĂ (dela grec *stoma*, gură, și terminațiunea *itis*, care însemnează inflamațiune). — Aprinderea sau inflamațiunea gurii, care în popor să numește *strudiniță* și să vindecă cu hrean plămădit în rachiu; o lingură de hrean la o litră de rachiu; după 24 ceasuri să strecoară și să face gargară de 3 ori pe zi până la vindecare. Pentru a vedea ce este *stomatita* și cum o vindecă doctorii cetitorul va căuta la GURĂ.

STOVAINĂ. — Anestezic local, mai puțin toxic decât cocaina. Să întrebuințează mult pentru anestezia operatoare prin căile sub cutanate (sub piele) și intrarachidiană (înăuntrul canalului șirii spinării); pentru anestezia oculară, laringee, etc., în instituțiuni; pentru analgezia medicală sub forme variate, în nevralgii, angine dureroase, emoroide, coriză, gastralgie, etc.; în arta dentară în contra durerilor de măsele și pentru a le amorti la scoatere. Să dă *pe dinăuntru*: 2-10 centigrame în soluțiune, poțiune, buline, pastile, prafuri compuse; în injecțiuni *sub piele*, 1-25 c. c., din o soluțiune de 1 la 100; în injecțiuni *intrarachidiene*, 1/2 c. c., din o soluțiune de 1 la 10 în ser fiziologic. *Pe dinafară*, în soluțiune de 10 la 100 pentru badigionare; colir, 4 la 100; pomada, 1-2 la 100; supozitoare de 2-4 centigrame.

STRABISM (dela grec *strabos*, ciacăr, încrucișat, care să uită cruceș). — Pe când atențiunea vizuală este îndreptată către un punct hotărât, cele două axe optice convergeză către acest punct și să încrucișează acolo. Această convergență este actul instinctiv și esențial al vederii binoculare. Dacă, din o cauză oarecare, una din axe optice este abătută din pozițiunea ei normală, cealaltă axă va fi îndreptată singură spre obiectul hotărât, vederea binoculară nu să mai face și atunci zicem că este *strabism*. Strabismul este așa dar o devi-

ațiune a privirii, în urma căreia pe când un ochiu fixează un punct oarecare, celalalt ochiu este îndreptat către un alt punct din spațiu. Strabismul este în totdeauna un simptom (semn) sau o urmare a unei boale de ochiu: paralizii sau contracturi musculare, anomalii de refracțiune, ambliopii din naștere sau câștigate, slăbire a vederii în urma unui defect de transparentă a mediilor, piedecă adusă la mișcările ochiului prin o tumoră sau cicatrice. După aceste multiple cauze strabismul se împarte în trei categorii: *strabism paralic* și *spazmodic*, *strabism mecanic* și *strabism optic*. Afară de aceste categorii făcute după cauze, stra-

Fig. 271. — Strabism divergent al ochiului stâng.

bismul poate să se arate sub diferite forme, și anume: 1. Strabism divergent sau extern; 2. Strabism convergent sau intern; 3. Strabism monolateral; 4. Strabism bilateral și alternant; 5. Strabism periodic; 6. Strabism permanent sau concomitent; 7. Strabism latent sau astenopic; 8. Strabism relativ. Combinând aceste forme unele cu altele obținem definițiunea exactă a unui strabism dat.

Fig. 272. — Strabism convergent al ochiului drept.

Astfel vom zice: strabism optic convergent monolateral; strabism paralic divergent bilateral, etc. — S'ar părea că cel ce suferă de strabism, ciacărul, trebuie să vadă lucrurile îndoite, ceea ce însă nu se întâmplă decât numai la începutul boalei, în strabismul paralic sau mecanic; în curând el să obicinuește cu această infirmitate și senzoriul face abstracție de imaginea cea mai puțin limpede și o neutralizează. *Tratament*. Cel mai bun lucru este ca ciacărul să caute cu un bun doctor specialist în boale de ochi (oculist) care îl va vindeca mai în totdeauna prin o operațiune ușoară și nedueroasă: *strabotomia* (vezi acest cuvânt).

STRABOMETRU (dela grec. *strabos*, ceacăr și *metron*, măsură). — Instrument cu care să

măsoară gradul de deviațiune a ochiului atins de *strabism* (vezi acest cuvânt).

STRABOTOMIE (dela grec. *strabos*, ceacăr, și *tome*, tăiere). — Operațiune care constă în a tăia o parte a tendoanelor mușchilor ochiului, a căror refracțiune produce *strabismul* (vezi acest cuvânt) și a le lăsa să se prindă înapoi de punctul primitiv de inserțiune. Strabotomia făcută de un oculist experimentat este ușoară și reușește întotdeauna.

STRAFIDE. — Caută la STRUGURI.

STRAIE. — Caută la VEȘMINTE.

STRĂMTORARE. — Caută la STRICTURĂ.

STRANGULAȚIUNE (dela lat. *strangulare*, a gătu), *gătuire*, *sugrumare*. — În vorbirea obicinuită prin acest cuvânt să înțelege moartea provenită din oprirea respirațiunii și circulațiunii prin strângerea gâtului cu mâna sau cu o șfoară, frânghie, curea, șervet, batistă, etc., cari să înoadă și să strâng sucindu-să din ce în ce mai tare cu ajutorul unui crâmpeu până când omul moare prin *asfixie*. În cazurile de omucidere să observă ruptura gâtulejului (laringelui, cartilajului cricoid) și urma de violență, de luptă. *Semnele* sunt: fața umflată, vânătă, echimoze (vânătăi) pe față, gât, piept; limba eșită și strânsă între dinți; în jurul gâtului să vede un șanț format de încingătoare; extravazări de sânge în țesutul celulelor de desupt; spumă în laringe, în bronhii; plămâni sunt umflați, congestionați, cu noduli apoplectici la suprafață, vânătăi în pleură; congestiunea vaselor creierilor. Pentru tratament, când omul încă nu este cu adevărat mort, să caute la: ASFIXIE. — În medicină să aplică cuvântul de *strangulațiune* și în cazurile în cari mațul să sucește asupra lui însuși (*incurcătura de mațe*), sau este apăsat de o tumoră, sau strâns de vr'o cicatrice, ori de apendicele ilio-cecal, așa că materiile nu mai pot circula prin el. Alte ori mațul intră în vr'un orificiu (gaură) aponevrotic sau în alte orificii naturale, unde este strâns. O *ernie* să numește *strangulată* când mațul este așa de strâns încât nu mai permite circulațiunea materiilor (vezi ERNIE).

STRÂNS. — Caută la FĂLCARIȚĂ, TETAN și TETANIE.

STRÂNSI. — Caută la VIERMI INTESTINALI (*Oxiuri*).

STRĂNUTARE, *strănut* (lat. *sternutatio*). — Când cineva strănută este obiceiul ca să-i

zicem: spre sănătate! Aceasta vine de acolo că strănutarea poate câte odată să fie semnul unei boale mai grave. În cele mai multe cazuri însă strănutarea nu are altă însemnare decât o iritație (întăritare) a căptușelii (mucoasei) nasului, produsă prin un corp străin, prin un insect, prin un gaz sau praf, prin un miros urât, sau strănutarea este începutul unui guturaiu (vezi CORIZĂ). Strănutarea să compune din două acte: mai întâiu avem o *inspirație* adâncă și aproape spazmodică, apoi o *expirație* bruscă și sonoră (sgomotoasă), care este strănutul propriu zis și prin care să aruncă afară tot ce să găsește în nas.

STRĂȘNIC, *capilaria, acu pământului, părul maicii domnului* (*Asplenium Trichomanes* sau *Adiantum Capillus Veneris*, din fam. Polipodiaceelor). — Mică plantă erbacee care crește prin crepăturile stâncilor calcare și umbroase, prin păduri și văi de munte (Iunie-August). Să întrebuințeze pentru a calma, domoli tusa și ca sudorific (peștru a înăduși), sub formă de tizănă sau fiertură (10 gr. la un litru de apă) sau ca sirop 30-60 grame.

STRECHE (*Intepături de*). — Caută la ALBINE.

STREPEDE. — Caută la ACAR.

STREPEZIREA DINȚILOR. — Sunt mulți oameni cari nu pot mânca alimente acide, mâncări acre, coacăze, smeură, prune verzi, struguri necopți, macriș etc., căci li să strepezesc dinții, fără să fie bolnavi. Strepezirea dinților este o simțire neplăcută, penibilă chiar, pe care fiecare din noi o cunoaște foarte bine din practică; ea să combată cu bicarbonat de sodă (câte 1-2 grame) sau cu pastile de Vichy, cari neutralizează aciditatea alimentelor; sau cu brânză mai veche, care începând să fermenteze conține principii alcaline.

STREPTOCOCI. — Caută la MICROBI.

STRIGARE de stomac. — Caută la DIAREE.

STRIGNINĂ. — Caută la NUCA VOMICĂ.

STRICTURĂ, *strâmtorare*. — Strictura ezofagului (vezi EZOFAG). Strictura uretrei (vezi URETRĂ).

STRIDII (lat. *ostrea*, stridie). — Puțini oameni au norocul să mănânce stridii pe la noi, și aceia sunt numai dintre acei bogați, de oarece ele să aduc de departe și sunt costisitoare. Păcat, căci stridiile sunt o mâncare plăcută, ușor de mistuit și destul de hrănitoare. Sunt mai multe specii, dintre cari cele mai căutate pentru mâncare sunt:

ostrea *hippopus* sau *picior de cal*, o. *angulata*, care să cultivă în basinul dela *Arcahon* (vezi acest cuvânt) în Franța; ostrea *rosacea* și o. *lacteola* de pe țărmurile *Mediterranei*; apoi *stridia comună* cu varietățile zise: de *Cancale*, de *Marennes*, de *Ostenda*, cari sunt foarte căutate. Când stridiile sunt ținute și crescute în basinuri, în parcuri, în cari apa pătrunde când marea să umflă și să retrage aproape cu totul când marea scade, ele sunt mai grase, mai gustoase și scoica lor este mai albă și mai netedă. Pentru aceasta în străinătate de mai mulți ani să silesc prin toate mijloacele de a înmulți în mod artificial acești moluști pe o scară cât să poate de întinsă și *ostreicultura* a devenit în zilele noastre una din cele mai mari industrii. Stridiile conțin: 80 la 100 apă, 14 materii azotate, 1½ materii grase, 2½ săruri și 1½ substanțe ne azotate. Stridiile sunt bune pentru toate stomacurile, chiar și pentru a celor ce sufer de dispepsie (mistuire grea) și a convalescenților; ele să mistuie și mai ușor când sunt stropite cu suc de lămâie și să bea după ele puțin vin alb; nu e bine să să pună și piper peste ele, după cum le place la unii. Stridiile este bine să să mănânce crude, vii, și să să mestece bine în gură, iar nu să să înghită întregi. Stridiile gătite, fierte, fripte, marinate sau cu sosuri, nu sunt bune căci să mistuie ca mult mai greu decât stridiile crude. Apa de stridii, care este un amestec de apă de mare și de sânge de stridii, este laxativă (înleznește scaunele), aperitivă și conține puțin iod ca și stridiile pentru care este bună la cei slabi și limfatici. Scoicele de stridii sunt compuse în cea mai mare parte de carbonat de calce, pentru care în vremea veche să întrebuințau sub formă de praf în *acrimile de stomac*, în gușe și chiar în turbare. Stridiile trebuie mâncate numai în lunile cari au un R, adică dela 1 Septembrie până la 30 Aprilie, iar dela 1 Maiu până la 31 August, care este epoca lor de reproducțiune, nu este bine să să mănânce, dacă nu vom în să avem indigestiuni și colici (dureri) de stomac, pe cari, de altfel, le putem potoli prin dietă, o curățenie și câteva băuturi calde. Sunt unii oameni cari îndată ce mănâncă stridii capătă mâncărime de piele, blândă (urticarie), pentru care ei trebuie să să ferească de ele, precum și toți ceice sufer sau sunt aplicați la boale de piele, eezema etc.

STRIGOAIIE. — Caută la STIRIGOAIIE.

STRIMPI. — Caută la CIORAPI.

STRIVIRE. — Caută la SDRÖBIRE.

STROPANT (*Strophantus hispidus*, fam. Apocinaceelor). — Tonic sau întăritor al inimii, care lucrează mai iute și câte odată în mod mai energic decât digitala. Să dă sub formă de tinctură, 5-30 picături (la copii 1 picătură); extract, 1-6 miligrame. — *Strofantina*, foarte toxică, este principiul activ al *strofantului*; să întrebuințezează în boalele de inimă în doză de o jumătate de miligram până la un miligram.

STRONȚIANĂ, oxid de stronțiu. — Să întrebuințezează bromurul, iodurul și lactatul de stronțiană. Să dă în contra gastralgilor, spazmelor, epilepsiei, albuminuriei; în doză de 2-6 gr. pe zi.

STROPȘEALĂ, STROPȘITURĂ. — Caută la EPILEPSIE.

STRUDINIȚĂ. — Caută la STOMATITĂ.

STRUGUREI, STRUGUREI ROȘII. — Caută la COACĂZĂ.

STRUGURI, *poamă*. — Fructele comestibile ale *viței de vie* numită *Vitis vinifera*, arbust agățător din familia Vitaceelor. Această plantă importantă crește spontan în părțile noastre și să cultivă foarte mult constituind viile. Fructele comestibile să numesc *struguri*, *poamă*, iar la Macedoneni *auă*; fructele necoapte să chiamă *aguridă*. Prin cultură s'au obținut multe varietăți, sub-varietăți și rase, dintre cari cele mai cunoscute pe la noi sunt: albă, albișoară, beșicată, braghină, busuioacă sau tămăioasă, coarnă, gordană, joiană, merlească, plavaie, razachie, țâța-oaiei sau țâța-vacii (Iunie-Iulie). Strugurii au întrebuințări economice, alimentare și medicinale, în stare proaspătă și în stare uscată. Sub amândouă aceste forme ei servesc la fabricarea *vinului* (vezi acest cuvânt). — *Strugurii proaspeți* sunt cele mai bune fructe când cămașa lor (pelița) nu este prea groasă. În acest caz este mai bine ca să mănâncăm strugurii fără peliță, precum și fără sămburi, cari de altfel tręc prin corpul omului fără ca să fie mistuiți, dar cari obolesc tabul digestiv și uneori pot să să îngrămădească în vr'un colț al intestinului iritându-l și inflamându-l. Strugurii au un miros plăcut și sunt ușori pentru stomac din pricina zahărului pe care îl au; ei sunt răcoritori și laxativi (fac scaun) mulțumită apei pe care o conțin; ei să păstrează timp mai îndelungat prin diferite procedee; ei potolese setea bolnavilor și a convalescenților, iar luați la sfârșitul mesei de către cei sănătoși ei întrețin libertatea pântecelui înlezând scaunele,

sunt buni mai ales pentru ceice sufer de obicei de constipațiune. *Cura de struguri* este foarte bună în multe cazuri. Ea constă în a mânca struguri în fiecare zi. Cantitatea variază după om și după trebuință; să începe cura cu câteva ciorchine, apoi să mărește doza în mod progresiv și după 5 până la 6 săptămâni să micșorează doza puțin câte puțin. Cantitatea fixată să împarte în 3 doze, cari să iau: dimineața pe nemăncate, la 11 ore și între 5 și 6 ceasuri. Pentru ca să nu să irite gingiile este bine ca după fiecare mâncare de struguri să-și clătească omul gura cu apă, simplă sau cu puțin bicarbonat de sodă. Dozele obicinuite sunt de 500 gr. și 1000 gr. fiecare. *Cura de struguri* întefăște funcțiunile digestive și diureza, moderează fermentațiunile intestinale, micșorează aciditatea urinii și cantitatea acidului uric, excită secrețiunea bilei (fierei), reduce oxidațiunile azotate. *Cura de struguri* este bună în următoarele cazuri: constipațiune, dispepsie intestinală la ceice mănâncă mult, gută, boale de rinichi, boale artritice și nevro-artritice, turburări în secrețiunea bilei, ciroză. Strugurii pot fi înlocuiți cu *mustul lor* (cum iasă de sub teasc păstrat în sticle aseptice) care nu încarcă mațele cu pelițe și cu sămburi. *Mustul* este bun în toate cazurile în cari să impune regimul de lapte: nefrită, ciroze, febră tifoidă, febrele eruptive la început; precum și în boalele în cari să recomandă supra alimentațiunea: tuberculoza, nevrastenienă. *Mustul de struguri* modifică în mod favorabil: enterocolita, epatitele cronice, cistitele, etc. — *Strugurii uscați* sau *stafidele* (strafidele). Acești struguri trebuie să să mănânce foarte rar și în cantitate mică, de oarece ei sunt prea dulci, prea denzi și grei la mistuit. În medicină ei să întrebuințezează între fructele zise *pectorale*, pentru prepararea tizanelor sau a băuturilor domolitoare de tusă.

STRUGURI NEGRI, *coacăz negru*, *smorodin* (*Ribes nigrum*, fam. Saxifragaceelor). — Arbust fără spini cu fructe sub formă de boabe negre, bune de mâncare și cu un miros caracteristic ca și frunzele; crește prin pădurile de munte, uneori cultivat prin grădini (Aprilie-Maiu). Fructele servesc la prepararea unui lichior puțin alcoolic, care îndoit cu apă este o băutură răcoritoare, fără nici un efect rău asupra stomacului.

STRUGURI SPINOȘI. — Caută la AGRİȘ.

STRUGURII URSULUI. — Caută la UVA URSI.

STRUNĂ. — Caută la UNGHIE.

STRUNGA. — Stațiune balneară în județul Roman, lângă orașelul Târgul-Frumos, la o depărtare de trei sferturi de oră pe o șosea minunată. Stațiunea este așezată pe coasta răsăriteană a dealului Strunga, o margine a codrilor Strungii, ce să întind pe dâmburi și dealuri necurmte între Prut și Siret, formând un adevărat codru de pădure. Băile Strunga sunt așezate pe o terasă încântătoare la o înălțime de 226 metri deasupra nivelului Mării Negre. Coamele dealurilor păduroase „Masa Tălharilor“ și ale „Soci“ domină localitatea. Imprejurimile sunt salubre. Sunt 7 izvoare, dintre cari 3 mai principale. Apele sunt sulfuroase, alcaline, atermale. Din aceste izvoare No. 1 este pentru băut; No. 4, 5 și 6 pentru băi; No. 7 este puțin fieruginos și poate fi întrebuințat ca apă potabilă. Aceste băi să recomandă pentru reumatism, scrofuloză, artritis, boalele de piele. Izvorul alcalin are întrebuințare internă și să recomandă în boalele de nas, gât, bronhii și în dispepsii. Izvorul fieruginos este bun pentru cloro-anemie și în cachexii. Imprejurimile sunt admirabile; să pot face excursiuni în pădurea Strungii, Târgul Frumos, Ruginoasa, Mircești, etc.

STRYCHNOS NUX VOMICA. — Caută la NUCA VOMICĂ.

STUDENITĂ. — Caută la GINGII.

STUPIT. — Caută la SCUIPARE.

STUPOARE. — Caută la AMORTEALĂ și NAUCIE.

STYRAX BENZOIN. — Caută la SMIRNĂ.

SUBCUTINĂ (*parafenolsulfonat de anestezină*). — Praf alb cristalin, solubil în apă. Anestezic local. În injecțiuni sub piele din soluțiunea cunoscută sub numele de *subcutol* și care să compune din: subcutină, 80 centigrame până la 1 gr.; clorur de sodiu, 70 centigrame; apă distilată sterilizată, 100 gr.; 1-5 c. c. pe zi.

SUBLAMINĂ. — Caută la MERCUR.

SUBLIMAT COROZIV. — Caută la MERCUR (*Bicolorur de mercur*).

SUBMERSIUNE. — Caută la INECARE.

SUBSUOARĂ (*Axilla*), *subțioară*, *regiunea axilară*. — Este cavitatea sau infundătura care să găsește sub împreunarea brațului cu umărul; ea răspunde înăuntru la piept, iar în afară la braț și cuprinde ganglioni limfatici sau ghinduri în număr mare în mijlocul unui strat bogat de grăsime; ea este străbătută de vase (artera și vena axilară) și de nervi (un pachet format de

ramurile plexului brachial), cari vin dela gât și să duc la braț și până în vârful degetelor. — Pielea dela subțioară este bogată în păr și în glande sudoripare, cari produc nădușeală; ea este de altfel destul de subțire pentru ca să lase a fi străbătută de alifile medicamentoase cu care să unge. — La subsuoară să ivesc adeseori *bube dulci* sau *eczema* (vezi acest cuvânt). Uneori să ivese un fel de *roseată*, însoțită de mâncărime și de usturime, care rezultă sau din frecarea părților între ele la persoanele grase, sau din aplicarea unor alifi cam tari, sau din sudoarea prea multă și care sudoare are câte odată un miros iute, respingător, și decolorează sau mai bine zis pătează rufăria și hainele. Pentru a ne feri de toate acestea este bine ca să ne spălăm subțiorile cât mai des cu apă rece și să punem praf de licopodiu, praf de paie, de seroală sau făină de cartofi. — Tot din aceleași cauze să mai pot ivi în această parte a corpului *abcese*, cari să mai pot dezvoltă și în urma unei lovituri sau a unei răni dela mână sau antebraț, mai cu seamă în urma unei înțepături cu un ac murdar sau ruginit, sau din cauza unui sugiu la degete (panarițiu). etc. Aceste abcese sunt foarte dureroase și când sunt adânci pot ajunge la piept, de aceea nu trebuie lăsate în voia lor, adecă să să spargă când vor ele, ci să să trimită îndată după un doctor ca să le deschidă (vezi ABCES). *Arsurile* să văd rar la subsuoară, dar când să întâmplă aceasta, vindecarea de multe ori să face lipindu-să brațul de piept, ceea ce produce o infirmitate (vezi ARSURĂ), lucru care să poate preveni cu multă băgare de seamă. *Contuziunile* (loviturile) și *plăgile* (rămirile) subțioarei sunt adeseori urmate de curgeri de sânge, paralizii și alte turburări grave, contra cărora numai doctorul poate luptă. Tot astfel este și cu *tumorile* sau bolfele cari să pot ivi în această parte a corpului.

SUBȚIOARĂ. — Caută la SUBSUOARĂ.

SUC DE CARNE. — Caută la CARNE.

SUCITURĂ. — Caută la ENTORZĂ.

SUDOARE (lat. *sudor*), *nădușeală*. — Să numește astfel lichidul secretat de glandele sudoripare și vărsat la suprafața pielei (vezi PIELĂ). Sudoarea secretată reprezintă 40 grame pe ceas, ceea ce face aproape un litru pe zi. Ea este acidă în locurile expuse la aer liber, alcalină în indoiturile pielei, la subțiori, stinghii, printre degete. Cantitatea sudoarii este mărită prin exercițiu violent, prin fugă, alergare; mărită

în unele boale, cum sunt: frigurile palustre, oftica, etc.; precum și prin unele medicamente numite *diaforetice* sau *sudorifice* (vezi acest cuvânt). — Unii oameni sufer de *nădușeală multă* și cu *miros greu*, la picioare și la mâni. Pentru *nădușeala dela mâni* să recomandă ungeri cu o soluțiune de acid cromic (10 la 100), făcute tot la 5 zile odată; colorarea galbină a pielii care este produsă de acest medicament dispare după mai multe spălături; după zece ungeri omul să vindecă; să bage de seamă ca să nu fie sgâriată pielea când să unge. Pentru *nădușeala dela picioare* să recomandă să să presare în încălțăminte și printre degete praf de acid tartric, iar sgârieturile să vor pausă cu vată unsă cu vase-lină boricată.

SUDORIFICE (lat. *sudorificus* dela *sudor*, sudoare, *nădușeală*, și *facere*, a face). — Să numesc astfel agenții cari produc sudoare. Intre aceștia primul loc îl ocupă *căldura*; aplicată la *exterior* sub formă de băi de aer cald, de băi de aburi, de duși de aburi etc., cari vindecă durerile reumatice și nevralgice provocând *nădușeală*; sau aplicată pe *dinăuntru* sub formă de diferite ceaiuri (infuziuni) băute foarte calde și în abundență. Intre plantele cari servesc la prepararea acestor ceaiuri să numără: brusturul, limba mielului, ienupărul, jaborandi, melisa, salsaparila (salcea), săpunelul, socul, apoi nalba, viorelele, florile pectorale etc. Ceaiul rusesc (tea) fierbinte cu puțin rom, chiar și laptele dulce fierbinte cu puțin rom provoacă *nădușeală*. Plantele aci înșirate sunt sudorifice numai dacă sunt luate sub formă de ceaiuri fierbinți, așa că în definitiv căldura este aceea care provoacă sudoarea. Sudorificile sunt bune la începutul febrei eruptive (pojar, scarlatină, vărsat) pentru ca să înlesnească eșirea erupțiunii, în răceală cu guturaiu și tusă, în influență, în tot felul de răceli, având însă grija de a ne păzi de curenți și de frig atunci când înădușim.

SUDORIPARE (Glande). — Caută la PIELĂ.

SUFLARE. — Caută la ALENĂ.

SUFLETELE. — Caută la DEDIȚEI și MĂRGĂRIȚĂREL.

SUFOCAȚIUNE (lat. *suffocatio*), *inecăciune*, *înăbușire*. — Prin acest cuvânt să înțelege greutatea de a respira, ajunsă la cel mai înalt grad, și care vine sub formă de accese. *Sufocațiunea* să deosebește de *opresiune* prin aceea că pe câtă vreme în aceea bolnavul simte numai o greutate

prelungită la respirațiune, în sufocațiune respirația să pierde momentan și în mod brusc. Bolnavul este cuprins dintr'odată de o înecăciune, nu poate respira, nu are aer, să încearcă să respire și nu poate, din care cauză figura lui ia o înfățișare de spaimă, de neliniște, de angoasă, ochii îi să înroșesc, îi să umplu de lacrimi, buzele îi să învinețesc; el să agită, să agață de toate lucrurile din jurul lui căutând un sprijin pentru brațele lui cari la rândul lor ajută pieptul să să lărgească, sau își duce mâinile la gât ca și cum ar vroi să smulgă piedeca care oprește aerul să intre; el luptă cu toată puterea în contra morții care i să pare că vine cu grăbire; dar totul este în zădar și asfixia poate sosi dacă cumva obstacolul nu dispare dela sine sau prin ajutor doftoricesc. Sufocațiunea poate fi produsă de mai multe cauze. Uneori ea vine la un om sănătos când a înghițit rău, o bucătică de mâncare sau o picătură de apă sau altceva, care în loc să meargă pe înghițătoare spre stomac a scăpat pe gâtleej în căile respiratoare (pe răsufătoare) și atunci aerul ne mai putând pătrunde în plămâni omul să înecă, să sufoacă; alteori să întâmplă că omul este apucat de o contracțiune (strângere) involuntară, convulzivă, de un *spasm al glotei* (vezi LARINGE) și aerul nu mai poate pătrunde în plămâni, ceea ce să vede mai des la copii și atunci zicem că este un fel de *guster* sau *crup fals* (vezi CRUP). În aceste două cazuri trebuie să facem ca să să restabilească cât să poate mai iute respirațiunea, aplicând pe gât muștare, sau servete foarte calde sau mai bine un burete înmuiat în apă fierbinte, apoi să să facă fricțiuni pe față, pe tâmple, pe partea dinainte a pieptului, pe lingurea, cu o cârpă uscată și aspră sau înmuiată în ulei de terbenină, în alcool, în oțet, în eter. În cazurile când a intrat un corp străin solid pe căile respiratoare aceste mijloace nu sunt de ajuns și îndată trebuie chemat doctorul care în caz de trebuință va face operațiunea numită *tracheotomie* (vezi acest cuvânt), adică va înțepă gâtleejul punând o țevă de argint (sub mărul lui Adam) pentru ca aerul să intre pe acolo în plămâni. — De multe ori sufocațiunea vine la bolnavii cari sufer de gât, de laringe, de bronhii, și în aceste cazuri ea mărește opresiunea pe care deja o are bolnavul. În momentul accesului vom face și în aceste cazuri acelaș lucru, adică: muștare, fricțiuni, etc., și în cazurile serioase vom recurge la un balon plin cu oxigen.

gen din care bolnavul va respira până la trecerea accesului. Să înțelege că între accese să va trata cu toată atențiunea boala de care suferă pacientul; astfel dacă este vr'o tumoră care astupă laringele (vr'un polip) să va ridică; dacă să formează vr'un abces la migdale și în fundul gâtului el trebuie îndată deschis; dacă avem a face cu astmă, cu oftică de gât, cu o tasă măgărească, etc., vom trata aceste boale.

SUFULF. — Caută la SULFINĂ.

SUGACIU (lat. *alumnus*), *sugător*, *copil de țată*. — Mortalitatea copiilor de țată este foarte mare, atât în orașe cât și la sate. În orașe mor mai mult copiii crescuți la doică, în afară de casa părintească. Căuzele acestei mortalități așa de mari sunt multe și variate: frigul, lipsa de curățenie și hrana rea. La țară mamele nu iau toate precauțiunile necesare pentru a adăposti copilul în contra frigului și în contra variațiunilor brusce de temperatură, nici nu dau toate îngrijirile de curățenie pe care le cere vrâsta fragedă a copilului, apoi în privința hranei păcătuiesc și mai rău, căci dau copilului să mănânce prea din vreme diferite lucruri grele cari irită stomacul și intestinele producând de multe ori inflamațiuni sau aprinderi mortale (vezi ALĂPTARE MIXTĂ). Pentru a îndreptă aceste rele provenite mai mult din ignoranță decât din lene, ar trebui ca să răspândească cu îmbelșugare în populațiunea dela sate noțiunile elementare de igienă cu privire la creșterea copiilor, prin broșuri scrise pe înțelesul tuturor, prin medicii de plasă, prin agenții sanitari și mai ales prin moșele dela țară, cari ar putea propovădui cuvântul bun în toate ocaziunile ce li să prezintă. În orașele mari unde sunt o mulțime de copii crescuți de doicile de prin mahalale trebuie să institue o supraveghiere continuă a tuturor copiilor crescuți în aceste condițiuni, după cum să face în Franța prin o lege numită a lui *Roussel*, pusă în aplicare încă dela 1879, și care prevede că orice copil mai mic de 2 ani care este dat cu plată subîngrijirea unei femei (la țată sau înțărcaț) în afară de locuința părinților, devine prin acest fapt obiectul unei supraveghieri a autorității publice având de scop de a protejă viața și sănătatea lui. Pentru aceasta s'au numit medicii inspectori în toate părțile cari vizitează pe toți acești copii incredințându-să de starea lor. Mulțumită acestei măsurii mortalitatea a scăzut în mod simțitor. La

noi în țară nu există această lege, dar în orașele mari, mai cu seamă în București, a fost înlocuită de inițiativa privată, formându-să societăți protectoare pentru astfel de copii (*Leagănul*, *Materna*, etc.), cari au dat rezultate foarte bune, scăpând mulți copii dela moarte.

SUGEL, SUGIU. — Caută la PANARIȚIU.

SUGEL ALB, *urzică albă*, *urzică creastă*, *urzică moartă* (*Lamium album*, fam. Labiatelor). — Plantă erbacee care crește prin păduri, tufisuri, livezi, pe lângă gar-

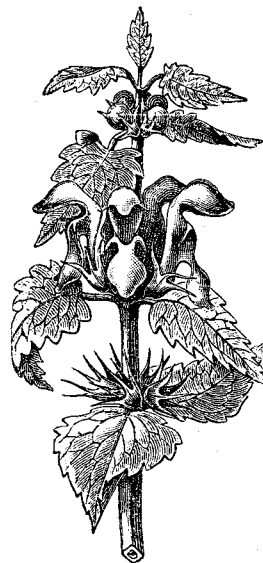

Fig. 273. — Sugel alb; tulpina cu frunze cu flori.

duri și drumuri (Aprilie-August). În medicină să întrebuințează florile ca astringent ușor și emostatic (opritor de sânger). Să dă sub formă de ceaiu, 10 gr. la 1000, câte o lingură la fiecare jumătate de oră; sirop, 50 gr. pe zi; tinctură, 100 gr.; iar pe *dinafară* să întrebuințează în injecțiuni vaginale, sub formă de infuzie din 10 gr. la 1000, în leucoree (poală albă).

SUGESTIUNE. — Caută la IPNOTISM.

SUGHIT (lat. *singultus*). — Când un om sughită să zice că-l pomenește cineva și atunci el gândindu-să că cine poate fi acela îi trece sughitul. Lucrul acesta este adevărat întru cât ori ce preocupare care fixează în mod viu atențiunea face de multe ori să dispară sughitul, după cum vom vedea la tratament. Dar să vedem mai întâiu ce este sughitul? Este o sdruncinătură bruscă (repede), convulsivă (sub formă de spazm) și involuntară a pântecelui și a pieptului, care să simte mai ales în drep-

tul stomacului (la lingurea), sguduind uneori și umerii, capul și chiar corpul întreg, producând o simțire neplăcută, care repetându-să poate să devie dureroasă, și însoțită în totdeauna de un sgomot răsunător și ascuțit. Sughitul este produs de contractiunea (strângerea) repede a *diafragmului* (mușchiul care desparte pieptul de pânțele) și care întinzându-să dintr'odată sdruncină cu putere organele din aceste două cavități, și în special plămâni, de unde și vine sgomotul caracteristic al sughitului. — *Cuzele* sunt mai multe: stomacul prea întins prin mâncare multă, prea caldă sau prea rece, înghițită cu grabire; un răs prea tare și prelungit; frig la picioare; copiii sugaci când să udă și răcesc la pânțele; apoi otrăvirile cu alcool (beția), cu plumb, etc.; diferite boale mai ales aprinderile sau inflamațiunile organelor din vecinătatea diafragmului, cum sunt: ficatul, stomacul, mațele, peritoneul, pleura, etc. Mai este sughitul prin imitațiune, prin nelucrare (lenevie), ca și sughitul isteric, care durează foarte mult și vine prin accese și prin chinte, și nu să domolește prin medicamente, ci prin sugestiune, prin emoțiuni mari. Când sughitul să ivește la sfârșitul unei boale grave, el este un semn rău și moartea nu-i departe. Sughitul obicinuit, care vine la omul sănătos, n'are nici o primejdie; el este mai mult supărător. — *Tratament.* Sunt multe mijloace de a opri sughitul: să-ți ții răsufierea (respirația) cât să poate mai mult, sau, din contră, să respiri adânc de mai multe ori una după alta; să bei un păhar de apă rece sau să tragi tabac pe nas, o emoțiune vie, o ocupațiune importantă care să fixeze tare atențiunea, de unde și obiceiul popular de a speria pe cel ce sughită sau a-i spune o noutate, fie și falsă, numai să fie impresionantă. Să mai poate opri sughitul bând încet, prin mici înghițituri puțină apă de melisă; sau ținând limba scoasă mai mult timp, sau trăgând în mod ritmic limba; sau punând muștar la stomac (la lingurea) ori cataplasme calde, ori ghiață; sau învingând pânțelele strâns. Să mai recomandă să înghită bolnavul bucățele mici de ghiață; să să apese nervul frenic înfundând degetul arătător deasupra osului pieptului (sternului) între inserțiunile mușchiului sterno-cleido-mastoidian; faradizațiunea pneumogastricului și frenicului; galvanizațiunea în regiunea epigastrică (la lingurea) sau puncte de foc tot acolo. Pe dinăuntru să să deie cloroform, mentol,

cocaină, bromure, valerianate, opiu, eter, etc. O poțiune bună este: eter sulfuric, 2 gr.; apă de mentă, apă de teiu, câte 60 gr.; sirop diacod, 30 gr.; să să beie la fiecare oră câte o lingură. Când sughitul este produs de vr'o boală oarecare trebuie tratată acea boală.

SUGRUMARE. — Caută la ASFIXIE și STRANGULAȚIUNE.

SUHĂRIE. — Caută la CORIZĂ.

SUTU. — Caută la EMFIZEM PULMONAR.

SULAC. — Caută la PREPUȚIU.

SULCINĂ. — Caută la SULFINĂ.

SULF, pucioasă. — Corp simplu de culoare galbină, fără gust, care dacă arde dă un miros tare, pătrunzător. În medicină să întrebuițează sub trei forme: 1. *Sulf sublimat* sau *floare de pucioasă*; 2. *Sulf spălat*, care este sulful sublimat spălat și curățit; 3. *Sulf precipitat*, care să obține prin acțiunea acidului cloridric asupra unei soluțiuni de polisulfur de sodiu. Pe *dinăuntru* să întrebuițează numai sulful spălat și cel precipitat, ca diaforetic și expectorant, 2-4 gr. în buline, tăblițe sau prafuri compuse; ca purgativ, 6-15 gr. în electuar sau melite; la copii 5-10 centigrame de an, după etate. Pe *dinafară* să dă ca parazitocid în contra *râiei* (vezi acest cuvânt), în alifie sau loțiuni glicerinate. Pomada lui Helmerich conține: sulf, 10 gr.; carbonat de potasă, 5 gr.; ulei de migdale dulci, 5 gr., și axongie, 35 gr. În fumigațiuni (fumuri) ca dezinfectant. — *Trisulfura de potasiu* sau *hepar sulfuris* sau *ficat de pucioasă*, servește pentru băi, 100 grame la baie, și loțiuni cu 1 la 50 apă.; să dă în reumatism și boale de piele. — Sulful combinându-să cu oxigenul dă *acidul sulfuric*, cu care să fac *sulfatele* și *sulfurele* (vezi aceste cuvinte).

SULFATE. — Săruri formate prin combinarea acidului sulfuric cu un alcali, un alcaloid sau o bază. Cele mai întrebuițate sunt: *sulfatul de aluminiu*, cunoscut sub numele de *alun* (vezi acest cuvânt); *sulfatul de calce*, *sulfatul de cupru* (vezi CALCE, CUPRU); *sulfat de fier* (vezi LATRINE); *sulfatul de magnezie* sau sarea amară, sau sarea de Sedlitz (vezi MAGNEZIE și APĂ de Sedlitz); *sulfatul de chinină* (vezi CHININĂ și IMPALUDISM); *sulfatul de sodă*, *sulfatul de zinc* (vezi SODĂ și ZINC).

SULFIDRIC (Acid), *idrogen sulfurat*. — Gaz cu miros de ouă clocite, care să găsește mai cu seamă în disoluțiune în apele

minerale sulfuroase. *Apa de Căciulata* are un miros pronunțat de hidrogen sulfurat.

SULFINĂ, *iarbă de piatră*, *molotru*, *molotru galbin*, *sulf*, *sulcină*, *trifoiu mare* (*Melilotus officinalis*, fam. Leguminoaselor). — Plantă erbacee care crește prin livezi,

Fig. 374. — **Sulfină.**

A. Plantă. B. Floare. C. Fruct.

locuri cu iarbă, pe câmpuri, pe marginea drumurilor, printre semănături, fânețe și locurile cultivate (Iunie-Iulie). Ramurile înflorite să întrebuițează în medicină ca emoliente, carminative. Din flori să face ceaiu sau infuziune (15-30 gr. la 750 apă) pentru clizme, sau pentru a spăla ochii când sunt iritați, roșii. — La *țară* sulfina să fierbe cu vin alb și să bea pentru poală albă; floarea să fierbe și să bea pentru nădușeală; iar pentru durere de șale să incinge cu sulfina. Sămânța fiartă în apă să bea în contra vărsăturilor. Florile de sulfina să pun printre rufe și haine pentru a le parfuma și ale apăra în contra molilor.

SULFONAL. — Cristale mici prizmatice incolore, fără miros, fără gust. Ipotic. Să dă în doză de 50 centigrame până la 1 gr. în buline. După ce s'a luat sulfonalul este bine să să beie un ceaiu cald de floare de teiu, de mușătel, de flori de portocale, etc. La copii să dă 10-50 centigrame, după etate.

SULPURE. — Acestea sunt săruri formate prin combinațiunea sulfurului cu un metal. În medicină să întrebuițează numai *sulfurul de potasiu* și *sulfurul de sodiu* sub formă de băi de pucioasă (vezi *BĂI sulfuroase*).

SULFURIC (Acid), *vitriol*. — Să formează prin combinarea pucioasei cu oxigenul. Acidul sulfuric este un lichid igrosopic, foar-

te caustic (arzător), incolor, uneori galbincăfeniu și cu consistență oleioasă. Lemnul, scrobeala și zahărul să negresc în atingere cu el. Acidul sulfuric să combină cu multe corpuri pentru a formă *sulfate* (vezi acest cuvânt). Vitriolul este o otravă din cele mai puternice, care distruge repede substanțele animale și vegetale cu cari vine în atingere. Aruncat asupra unui om el arde părțile corpului pe cari le atinge; o singură picătură în ochiu este de ajuns a-l strică; din această cauză vitriolul să întrebuițează așa de des în răzbunări, încercări de omucideri și sinucideri. O arsură de vitriol să tratează ca toate *arsurile* (vezi *ARSURI*). Dacă să inghite vitriol, el produce arsuri și dureri cumplite cari nu încetează decât numai cu moartea, iar dacă omul nu moare, rămâne cu turburări în sănătate pentru toată viața. Tratatamentul otrăvirilor cu vitriol este acela ca și în otrăvirile cu celelalte acide (vezi *ACIDE*). În medicină să întrebuițează foarte rar sub formă de *limonadă sulfurică* în contra emoragiilor (vezi *LIMONADE*), sau sub formă de *apa lui Rabel*, din care să dă 1-4 gr. într'o poțiune; iar pe *dinafară* pentru a arde uneori câte o rană otrăvită, de rea natură.

SULIMAN. — Caută la *FARD*.

SULINA. — Oraș pe amândouă laturi ale brațului Sulina, în județul Tulcea. Stațiune climaterică. Clima constantă și dulce; temperatura medie în timpul verii este de 21°. Această localitate însă are un defect fiind înconjurată de mlăștini, așa că cazurile de impaludism sunt frecvente.

SUNĂTOARE. — Caută la *MĂSĂLARIȚĂ* și *POJARNIȚĂ*.

SUNCĂ. — Caută la *CĂRNĂȚĂRIE*.

SUPĂ. — Caută la *CIORBĂ*.

SUPOZITOR (lat. *suppositorium*, dela *supponere*, a pune de desupt), *săpunaș*, *săpunel*. — Supozitoarele sunt niște medicamente cu formă conică cari să pun în șezut (anus). Ele să fac din unt de cacao, din glicerină, din *săpun*, de unde le vine și numele românesc de săpunașe, la cari să adaugă medicamentele trebuincioase. Unele să fac numai simple, fără medicamente, al căror scop este numai de a înlezni eșirea afară. Săpunașele pot avea și forma oului.

SUPRAFATIGĂ, *istoveală*, *istovire*, *oboseală*, *surmenaj*. — În timpurile din urmă toată lumea, funcționari și scolari, să plâng de oboseală prea mare, de *surmenaj* pe care noi l'am tradus cu cuvântul *suprafatigă*,

ca să exprimăm ceea ce poporul înțelege prin *istoveală* sau *istovire*. Suprafatiga este de două feluri: *fizică* (cu corpul) și *intelectuală* (cu mintea). Suprafatiga *fizică* să observă în urma eforturilor prea mari, continue și repetate, cari fac ca puterile omului să să piardă, pulsul lui să devie slab și mic, respirațiunea să îi să împiedece, să nu poată rezista la frig, la căldură și la boale, amenințându-l accidente grave, mortale chiar, dacă nu să va odihni la timp și hrănindu-să bine. Suprafatiga *intelectuală* își arată efectele mai încet, mai pe nevăgăte în seamă, dar care cu timpul poate să sdruncine din temelie sănătatea, micșorând rezistența la boale. Istovirea aceasta să arată mai cu seamă la copiii și la adolescenții de școală, cărora li să încarcă mintea cu tot felul de cunoștințe abstracte, pe cari puterea lor de gândire nu le poate pricepe îndeajuns ca să le poată fixa: gramatica și catechismul sunt cele două elemente de tortură ale copiilor din școlile primare, apoi limbile latină și greacă pentru cei mai mari pe cari trebuie să le învețe din tratatele de filosofie, de morală, de istorie ale antichității, tot atâtea lucruri cari obosesc peste măsură mintea, mai ales că mulți profesori au metode foarte defectuoase. Afară de acestea, nu să ține destulă seamă de dezvoltarea fizică a elevilor, după cum să face în Suedia, Germania și Anglia. O greșeală mare fac și părinții cari silesc copiii la învățătură înainte de vreme; abia a început copilul să vorbească și îndată îl învață să cânte și să reciteze tot felul de poezii fără ca să le priceapă și făcând mare haz de progresele ce cred ei că face copilul, în loc să-l lase liber, să îi să dezvolte corpul prin mișcări și jocuri până la etatea de 7 ani, așa că mulți copii când încep școlile primare știu materiile aproape de pe două clase, și aceasta în paguba corpului, din care pricină ei să obosesc mai repede decât ceilalți, n'au puterea de a urmări pe profesor și să desgustă de școală chiar dela început. Suprafatiga intelectuală predispune pe elev la diferite boale de nervi și de creier, îl face mai primitiv de orice boală microbiană, îl face mai puțin rezistent la frig. În contra tuturor acestora lumea s'a alarmat cu drept cuvânt și de vr'o câțiva ani încoace autoritatea școlară s'a năzuit a ușura ocupațiunea intelectuală a elevilor, a o împărți în mod mai rațional și a da locul cuvenit exercițiilor fizice de tot felul: gimnastică și jocuri în aer liber. Igiena cere ca lucrul intelectual să

nu treacă de 2 până la 3 ore pe zi pentru un copil de 7-8 ani, de 3 până la 3 ore și jumătate pentru un elev de 8-9 ani, de 4 ore pentru unul de 10 ani și de 8 ore pentru elevii cari au trecut de 15 ani; iar tot restul timpului să fie ocupat de exercițiile fizice sub toate formele și de somn. O ameliorare foarte mare în învățământul nostru a fost suprimarea bacalaureatului și în anii din urmă a examenelor de sfârșit de clase, cari torturau și istoveau mintea elevilor fără nici un folos practic.

SUPRARENALĂ (Glande). — Deasupra fiecărui rinichi să află câte o glandă, care poartă numele de *suprarenală* (fig, 239). Aceste glande n'au un rol bine cunoscut până acum; ele însă n'au nici un canal excretor, dar în schimb să zice ca ele prin alterațiunea lor pot da naștere la diferite boale, cum sunt boala lui Basedow, diabet, nevrastenie, din care cauză s'a recomandat pentru aceste boale întrebuițarea pulberii de glândă suprarenale luate dela vițel și oaie. Dar leziunile acestor glande s'au observat mai cu seamă în *boala bronzată a lui Addison*, care este caracterizată prin o stare de abatere (toropeală) foarte mare, prin dureri de stomac și spate, vărsături alimentare sau bilioase, sughiț, pete negricioase, bronzate, cari să întind cu timpul pe tot corpul. *Tratamentul* acestei boale constă în: *repauș absolut* (în aer liber vara); regim de *lapte*, mai târziu carne albă, carne crudă; injecțiuni subcutanate cu glicerofosfate, stricnină, format de sodă, arsenic, etc.

SUPURAȚIUNE (lat. *suppuratio*). — Facerea de *purou* într'un punct oarecare a corpului să numește *supurațiune*. Când purouii să adună într'un loc să formează ceea ce să numește *abces* (vezi acest cuvânt).

SURDI-MUTITATE, *surdo-mut.* — Aceasta este o infirmitate care constă în pierderea auzului și a vorbirii. Surdo-muții nu aud și nu pot vorbi decât numai prin semne; numărul lor este destul de mare în țara noastră, așa de mare încât unicul institut special pe care îl avem la Focșani nu este de ajuns și în timpul din urmă s'a agitat ideea de a să înființe un institut cu mult mai mare și pus pe picior egal cu *Vatra luminoasă* a orbilor. — *Cauzele* surdi-mutității sunt mai multe. În primul rând ea este *congenitală*, adică din naștere; surdo-mutul să naște cu un viciu de formațiune a *urechilor*, iar nu a organelor vorbirii, cari sunt întregi, sănătoase. În aceste cazuri *ereditatea* (moștenirea) joacă rolul de căpe-

tenie în producerea acestei infirmități, care în unele familii atinge numai pe băieți, în altele numai pe fete; când unul din părinți este surdo-mut sau în căsătoriile dintre neamuri (consangvine) să vadă adeseori astfel de infirmi. Alteori surdi-mutitatea să ivește în primii ani ai vieții și în acest caz copilul își pierde mai întâiu auzul prin o cauză oarecare (vezi SURDITATE), așa că el ne auzind sunetele nu le poate învăța prin imitațiune (*surditate-precocă*), sau dacă el s'a pierdut auzul la etatea de 2, 3, 4, 5, sau 6 ani uită sunetele pe cari nu le mai aude de loc și devine mut (*surditate-tardivă* urmată de mutitate). Leziunile cari produc surzenia ating urechia mijlocie (otita medie supurată, anchiloza sau înțepenirea oscioarelor), urechia internă sau chiar originea nervului auditiv în creier. Febra tifoidă, scarlatina, pojarul, difteria, influența, urechioanele, boalele de creier, produc adeseori surditate prin complicațiunile la cari dau naștere din partea urechilor; dar ceea ce trebuie cu deosebire îngrijit în prima copilărie sunt boalele nasului cari să pot înținde la trompa lui Eustațiu și de acolo în urechia mijlocie (cutiuța timpanului) producând otite supurate. — Din acestea rezultă că orice boală ivită în prima copilărie la organul auzului, în nas sau gât, trebuie repede și bine căutată pentru ca să prevenim surzenia și aceasta s'o facem prin un doctor specialist în astfel de boale; prevenind astfel surzenia copilul nu va fi niciodată mut. Odată surdi-mutitatea confirmată și definitivă rămâne ca să educăm pe surdo-mut, adică să-l învățăm să vorbească prin semne, instinctive sau convenționale, făcute cu degetele mâinilor (*dactilologie*), formând alfabetul întreg prin *mişcările degetelor*. Dar această metodă este grea și nu să pot înțelege între ei decât doi surdo-muți cari o cunosc, așa că un surdo-mut cu un om sănătos, care nu cunoaște alfabetul acesta, nu să pot înțelege. Pentru aceasta s'a inventat *metoda orală*, învățând pe surdo-mut să citească pe buzele persoanei cu care vorbește, pe mișcările cari le fac buzele pronunțând literile și cuvintele; surdo-mutul poate să învețe astfel să vorbească aproape corect. Mai este *metoda fonomimică* care este o combinațiune a celor două metode de mai sus. Surdo-muții de regulă sunt foarte inteligenți așa că ei învață cu ușurință aceste metode precum și a scrie, iar în instituturile speciale ei învață diferite meserii cu cari pot să-și agonisească existența zilnică.

SURDITATE (lat *surditas*), *surzenie*, *surzire*. — Infirmitate care constă în pierderea completă a *auzului*. Slăbirea auzului să vede mai des decât surzenia; mai mulți aud cam greu, sunt *tari de urechi*, după cum să zice în vorbirea obicinuită, fără însă ca să fie surzi pe deplin, așa că am putea împărți surzenia în două feluri: *incompletă* și *completă*. Surzenia să vede la toate etățile, dar mai mult la copii și la bătrâni. *Cauzele* ei sunt mai multe: aprinderea sau *inflamațiunea urechii de mijloc* (otită medie supurată) care vine în urma unui guturaiu (coriză) la copiii mici și care este lăsată la voia întâmplării, necăutată, sau ca complicațiune a urechioanelelor (orechioanelor), a febrelelor eruptive (scarlatină), etc.; apoi, *reflexele nervoase* cari atrag nu numai o surzenie trecătoare în urma viermilor din intestine sau a isteriei; *zdruncinarea* aparatului auditiv prin o exploziune, lovituri de tun, etc.; *șgomotele profesionale* violente, continue sau nu, din uzinele metalice, telefoane, etc. *schimbarea prea bruscă a presiunii atmosferice*, precum să întâmplă în urcările cu balonul, în cufundările în apă cu scafandrul, etc.; *intoxicațiunile* sau otrăvirile cu plumb, tutun, alcool; *boale generale* cum sunt: tuberculoza (oftica), sifilisul, etc.; *ereditatea* (moștenirea), *bătrânețea* (arterioscleroza, artrismul). Surdul vorbește sau

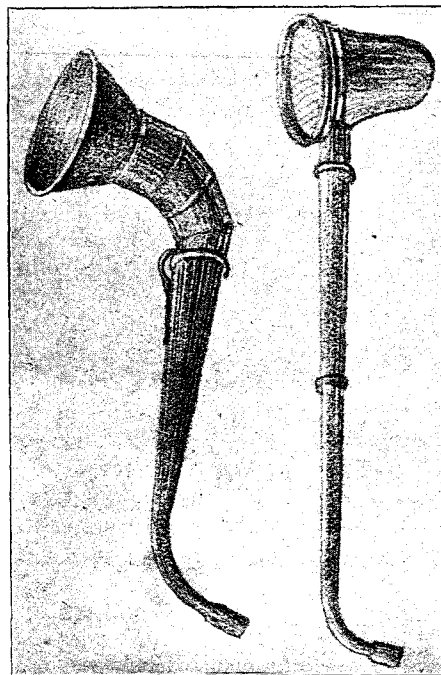

Fig. 275. — Cornete acustice.

prea încet sau prea tare, neputându-și auzi vocea; privirea lui este fixă, uitându-să în gura celui ce-i vorbește; el este de obicei, trist. Ca măsură *preventivă* să recomandă tratarea la timp și în mod energic a ori cărui guturaiu și ori cărei boale de urechi dela început, pentru aceasta cetitorul să caute la cuvintele *Urechie* și *Surdi-mutitate*. Ceice nu sunt surzi de tot, cari au numai auzul slăbit, pot să-l întărească servindu-să de un *corn acustic* sau de un *audiofon*, care constă în o placă de cauciuc tare care fiind foarte lungă absoarbe o mare cantitate de

Fig. 276. — **Audiofon.**

unde sonore și le transmite la un os al craniului când instrumentul este ținut în gură sau sprijinit pe un umăr al obrazului (pometă).

SURMENAJ. — Caută la SUPRAFATIGĂ.

SURPĂTURĂ. — Caută la ERNIE și MITRĂ.

SURZENIE, surzire. — Caută la SURDITATE.

SUSAN. — Semințele oleaginoase comesti-

bile ale plantei erbacee *Sesamum indicum* sau *Sesamum orientale* din fam. Pedaliaceelor. Această plantă originară din India estică să cultivă în Egipt, Turcia aziatică și Persia (Iulie-Septembrie). Din semințe să scoate uleiul de susan, care să mănâncă ca și untul de lemn. Cu semințele de sesamum indicum să prepară *Tahânul*, care să întrebuințează la fabricațiunea *halvlei*. *Susanul* să pune pe covrigi.

SUSANA. — Localitate de vilegiatură foarte mult vizitată în timpul verii. Este mănăstire de maici situată în munții Prahovei, la 4 ore departe de Vălenii de Munte și la 1 oră de mănăstirea Cheia.

SUSPENDARE. — Caută la SPANZURARE.

SUSPENSOR. — Bandaj format din o pungă de pânză cusută pe o incingătoare tot de pânză, care să poartă pentru a susține scrotul (boașele) bolnav.

SVĂCNITURI. — Sunt niște dureri vii, acute, cari vin prin accese și în mod subit, și cari să aseamănă cu durerile produse prin o înțepătură cu cuțitul, cu pumnalul, cu o lance, cu un ac. Svăcniturile să simțesc în nevralgii, nevralgia facială, în caria dentară (durere de dinți, de măsele), în sugiu, în furnicele (buboaie), ele să mai observă și în tumorile de rea natură, în cancer (rac). Tratamentul svăcniturilor este același ca la toate durerile (vezi DURERE).

SYDENHAM (Laudanul lui). — Caută la LAUDAN și OPIU.

T T

TĂBAC. — Caută la TUTUN.

TABES DORSALIS sau *Ataxie locomotrice*. — Caută la ATAXIE și MĂDUVA SPINĂRII.

TABLETE sau *tăblițe*. — Medicamente solide formate din una sau mai multe substanțe active învelite în zahăr și în gumă trasformată în mucilaj cu ajutorul apei. Ele nu să deosebesc de *pastile* decât numai fiindcă sunt mai mari (vezi PASTILE).

TAFTA DE ANGLIA. — Un fel de stofă de mătăasă pe care să aplică un lichid preparat cu o soluțiune de cleiu de pește în apă la care să adaugă alcool. Această licoare întinsă caldută și în mai multe straturi pe tafta o face impermeabilă și aglutinativă. Când avem trebuință tăiem din această taftă șuvițe înguste cu cari apropiem buzele unei răni, punând-o la adăpost de aer și de

praf, inleznînd astfel vindecarea (cicatrizarea) ei. Tafta englezească, care este puțin roșietică, este mai bună decât tafta neagră care negrește pielea.

TAHÂN. — Caută la SUSAN.

TĂIERE. — Caută la INCIZIUNE.

TĂIERE ÎMPREJUR. — Caută la CIRCUMCIZIUNE.

TĂIETURI. — Plăgile sau răniurile făcute cu un instrument tăietor, cu un cuțit, briceag, briciu, etc. sunt foarte variate ca lungime și adâncime. Când te tai la o mână sau în oricare alt loc îndată curge sânge și ai durere în locul tăiat, iar rana rămâne întredeschisă prin depărtarea buzelor ei. La orice rănire cea dintâiu grijă este să oprim sângele punând partea rănită în apă rece pentru câteva minute, când este vorba de degete, de mână sau de picior; iar dacă

nu să poată face aceasta, cum să întâmplă la cap sau la piept, punem pe rană cărpe înmuiate în apă rece, care micșorează durerile și oprește sângele. Dacă apa curată nu ajută, îi vom pune puțin oțet sau câteva picături de perclorur de fier (acest medicament nu este bine să-l aplicăm curat fiindcă arde). Tot pentru a opri sângele să mai pune și iască, pânză de paianjen sau cârpă arsă și să leagă rana; să mai poate pune și numai vată simplă sau fenicată legându-să potrivit de strâns cu o fașe. După ce sângele s'a oprit de a curge și după ce s'a curățit sângele închiegat vom încerca să apropiem buzele răni, ținându-le apropiate cu una sau mai multe șuvițe de talion (emplastru diachilon), sau cu un strat de țiplă sau colodiu; pentru ca aceste lucruri să să poată aplica bine și să țină, trebuie ca mai înainte pielea să fie uscată. Pentru ca vindecarea să să facă cât să poate mai iute este bine ca partea rănită să fie ținută câtva timp în odihnă și la adăpost de aer. Când plăgile sunt mai mari vor trebui cusute, ceace numai doctorul o poate face. Pansamentul sau legarea rănilor să va face la 3-4 zile odată, când nu este puroiu; când rana începe să facă puroiu atunci legarea să va face zilnic până la vindecare. Pe dinăuntru nu trebuie luat nimic, afară numai dacă doctorul va crede de cuviință să deie ceva (vezi EMORAGIE, PLĂGI). — *La țară* tăieturile și juliturile să tămăduiesc cu peliță de ou de găină, pânză de paianjen, rămă, grăsime de urs, cicoare, floare sau foi de crin, iarba tălharului, patlagină, unt de pojarăniță, rostopască, tătâneasă, cărbune, cenușe, var. Pe unele locuri să pune și pământ ceace este foarte rău, căci să poate ivi o boală numită *tetan* (vezi acest cuvânt), care omoară aproape întotdeauna.

TALAN. — Caută la PUSTULA MALIGNĂ.

TALC DE VENETIA. — Este un silicat de magnezie care conține puțin aluminiu, fier, potasă și apă. Să pulverizează cu înleznire în praf fin, dulce și unsuros la pipăire. Talcul să întebuițează ca și amidonul pentru a pudra părțile umede pentru a împiedecă opărelile (excoriațiunile); la subțiori, la stinghii, printre degetele picioarelor. El este bun pentru facerea masajelor. S'a dat pe *dinăuntru* în contra diareei în lapte.

TALION. — Caută la DIACHILON.

TALPĂ, talpă lată. — Caută la PICIOR.

TALPA MĂTEI. — Caută la PARPIAN.

TĂMĂIE, oliban. — Este sucule rășinos

care să scoate din scoarța unui arbore mic numit *Boswellia serata* din fam. Amirideelor, care crește în țara Somalilor (Africa) și în Arabia prin crepăturile stâncilor din munți și prin pietrișurile dela baza colinelor din apropierea mării. Prin tăieturi longitudinale făcute în scoarța acestui arbore să scurge un lichid lăptos care să întărește în atingere cu aerul, formând bucăți cam rotunde, globuloase, de culoare gălbuie. Tămăia are un miros plăcut și aromatic, care să dezvoltă bine abia la temperatura de 100°, când să inmoaie fără a să topi, la temperatură mai ridicată să descompune și să naștere la vapori aromatici. proprietate care face ca ea să fie întrebuintată în ceremoniile religioase ale bisericii noastre. În medicină s'a întrebuintat pentru proprietățile ei stimulente, tonice și stomachice. Tămăia intră în compozițiunea pilulelor de cinoglos și a teriacului. În contra pustulei maligne (dalac) s'a întrebuintat sub formă de praf, iar la reumatism sub formă de fumuri (fumigațiuni). Pe *dinăuntru* să dă sub formă de praf în doză de 1 gram.

TĂMĂIOARĂ. — Caută la MICȘUNEA.

TĂMĂIOARĂ, tămăioare. — Caută la VIOREA.

TAMAR INDIAN (*Tamarinus indica*, fam. Leguminoaselor). — Arbore care crește în Azia, Africa și America, al cărui fruct conține o pulpă abondentă, acrie-dulce, ră-

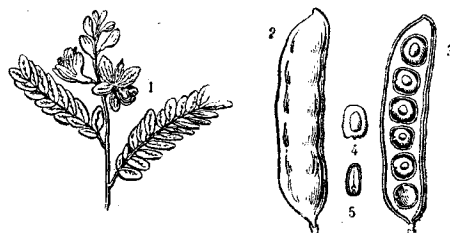

Fig. 277. — Tamar indian.

1. Ramură înflorită. 2. Păstaie. 3. Păstaie deschisă. 4. Grăunț. 5. Tăierea unui grăunț.

coritoare și ușor purgativă (laxativă). Diluată în apă foarte caldă, apoi strecurată și răcită, această pulpă constituie o băutură răcoritoare și plăcută: 15-30 grame la un litru de apă este suficient, iar dacă punem 50-60 grame la un litru este laxativă. Această pulpă amestecată cu sevă și preparată cu ciocolată constituie ceace să numește *tamar indian* sau *tamarind*, care nu produce greață nici dureri, producând un efect ușor, pentru care să dă la copii.

TÂMPEALĂ, TÂMPIRE. — Caută la DEMENTĂ și HEBETUDINE.

TÂMPLĂ (dela lat. *tempus*, timp). — Să numește astfel partea laterală și inferioară a craniului, cuprinsă între urechie și ochi. Prin tâmplă trec un mare număr de vase sangvine și osul fiind foarte subțire face ca rănirile și loviturile în această regiune să fie foarte primejdioase putând produce o emoragie mare, uneori mortală.

TANACETUM VULGARE. — Caută la VETRICE.

TANALBIN, tanat de albumină. — Praf gălbui deschis, fără gust, care cuprinde jumătate din greutatea sa tanin. Lucrează ca astringent intestinal, nu este toxic; să dă în contra diareei, la copii mai ales, a enteritei acute sau cronice, a dizenteriei. La adulți să dă 2-4 gr. pe zi, iar la copii pe jumătate.

TANDURĂ OSOASĂ. — Caută la ESCHILĂ.

TANIGEN, acetiltanin. — Derivat din tanin, care nu să descompune în stomac, ci numai în intestin. Lucrează ca astringent intestinal, nu este toxic; să dă în contra diareei copiilor, a enteritelor acute sau cronice, a dizenteriei. La adulți să dă în doză de 50-60 centigrame, de 4 până la 6 ori pe zi; la copii 10-30 centigrame de 4-6 ori pe zi.

TANIN, acid tanic, acid galotanic. — Principiu astringent foarte răspândit în organele, frunzele, scoarța, lemnul diferitelor vegetale, dar în medicină să întrebuințează taninul de *stejar* sau de *gogoși de ristic* (vezi aceste cuvinte). Taninul este foarte solubil în apă, alcool și eter apos. El lucrează ca astringent, în contra emoragiilor (curgerilor de sânge) pasive, a emoptiziilor (scupărilor de sânge), a diareelor seroase, a leucoreei (poalei albe), a otitei, a colicelor nefretice (de rinichi), a anazarcei (dropiceii); este o contra-otrăvă a alcaloizilor (a opiului, laudan sau morfină, a atropinei și beladonei, a digitalinei, a stricninei, a santoninei), fiindcă el formează cu alcaloizii niște săruri cari nu să topească în sucurile digestive, nu pătrund în sânge și își pierd puterea otrăvitoare. Taninul să dă *pe dinăuntru* în doză de 2-4 grame, și mai mult; iar *pe dinafară* să întrebuințează în spălături, injecțiuni, alifii, creioane, glicerolee, colire, etc. 1-4 la 100.

TANOFORM. — Product care rezultă din condensarea acidului galotanic și al formaldeidei. Praf alb roșietic, ușor, insolubil în alcool. Bun sicutiv pentru plăgile provenite din decubit prelungit și pentru ră-

nile (ulcerele) atone. Să întrebuințează singur sau amestecat cu amidon (1 la 4) în arsuri, ulcerăriuni, ozenă, etc. S'a dat *pe dinăuntru* în contra cataractei intestinal cronice la adult în doză de 1-2 gr. pe zi în buline și la copii, 50 centigrame până la 1 gram.

TANON sau *tanopină* sau *tanat de urotropină.* — Să recomandă în contra diareei în doză de 1-3 gr. în buline.

TÂNTAR (*Întepături de*). — Caută la ALBINE.

TÂNTARI. — Caută la IMPALUDISM.

ȚAPĂ, țapusă, țăpligă, ghimpe, mărăcine. — Adeseori să întămplă să ne între în piele o bucată de lemn sau de metal, un ghimpe sau un mărăcine, cari dacă rămân acolo pot da naștere la o inflamație locală, care să supureze, să facă puroiu (abcès), mai ales când acel corp străin n'a fost curat. Mai supuse la aceste întâmplări sunt degetele, fiindcă lucrăm cu ele. Când corpul străin străbate pe sub unghie, durerile sunt cu mult mai mari și vindecarea să face mai cu anevoință; în aceste cazuri unghia cele mai de multe ori cade. Pentru a preveni toate acestea, trebuie să scoatem țapa sau corpul străin cât să poate mai iute. Dacă țapa are o parte afară trebuie prinsă bine cu degetele sau cu o pensă și scoasă încet ca să nu să rupă. Dacă nu să poate prinde, atunci trebuie mărită gaura cu un bisturiu pentru ca să putem pătrunde cu pensa. După ce s'a scos țapa este bine ca locul să să spele cu o soluție antiseptică (sublimat coroziv sau acid fenic) și să să facă un pansament ușor.

ȚAPIOGA. — Feculă alimentară care să scoate din planta *Manioc* sau *Manihot*, care crește în Brazilia. Rădăcina acestei plante să zdrobește într'un sac cu apă dând un suc care lasă să să depună o feculă albă. Această feculă să spală bine și să usucă pe plăci calde prăjindu-să puțin și aglomerându-să în grunzuri tari, cari să vând sub nume de tapiocă. Fiartă în lapte sau în bulion (zeamă de carne), tapioca să umfle și dă o supă plăcută și ușor de mistuit, din care pricină să dă mult la copiii cari să întărească, la convalescenți, și la bolnavii cu stomacul slab.

ȚĂPLIGĂ. — Caută la ȚAPA.

TAPONIȘI. — Caută la NEMȚIȘORI.

ȚARĂ. — Când cineva dela oraș să oflește, slăbește fără nici o pricină binecuvântată, să usucă pe picioare și are mare lipsă de sânge îi zicem să să ducă pentru

câtva timp la țară, la aer curat, să-l mai bată vântul și soarele! Pentru ce? Pentru că în adevăr la țară aerul este cu mult mai curat decât la orașe, unde locuitorii sunt mai mulți adunați la un loc, unde casele sunt unele lângă altele, de multe ori fără curți și fără grădini, și unde aerul tocmai din această pricină să primenește mai rar și nici odată pe deplin, unde soarele pătrunde cu anevoință și nu în tot timpul zilei; pe câtă vreme la țară omul să răsfăț în plin aer curat și să hârjonește după voie cu razele soarelui. Aerul și soarele dau putere și viață și din această cauză multe boale învechite în trupuri istovite să pot vindeca numai la țară! Dacă este așa, și așa este, să naște întrebarea: de ce țărănul este bolnav sau așa de primitor de boale dacă el trăiește în un mediu așa de sănătos? Sunt multe cauzele cari fac ca țărănul român să nu poată profita după cum trebuie de soarele și aerul pe cari îi le-a dat Dumnezeu cu atâta îmbelșugare. Intre aceste sunt: locuințele rele și nesănătoase, îmbrăcămintea și hrana neindestulătoare. Casele țărănilor noștri sunt rău zidite, rău împărțite, rău închise, rău luminate, adăposturi murdare și nesănătoase, în cari trăiesc îngrămădiți oameni și dobitoace. Cum ieși din casă dai de băligar, care deși este adunat în o grămadă mai mare, umple curtea peste tot; murdăria din curte o găsești și pe ulița plină de gropi și de mocirle; nu mai vorbim de ce este în dosul casei....; destul atâta că casa Românilui, pe lângă murdăria dinăuntru este ocolită tot de murdărie, care strică aerul cel bun pe care îi l'a dat natura (vezi LOCUINȚE). Imbrăcămintea țărănului lasă tot atâta de dorit: vara când dogorește căldura îl vezi cu căciula în cap întocmai ca și la gerul Bobotezei; în luna lui Ghenarie umblă cu pieptul gol ca și în luna lui Cuptor. Prin urmare nu-i de mirare dacă pe cei mai mulți îi vezi cu dureri prin încheieturi și ciolane, copleșiți de reumatism și de alte boale de piept provenite din răceală (vezi IMBRĂCĂMINTE). Hrana Românilui este, să te ferească Dumnezeu, nu să poate mai rea; mămăligă și murături toată ziua și în toată vremea; rar mănăncă lapte, ouă, grăsimi, și mai rar carne (vezi ALIMENTE, ALIMENTAȚIUNE) singurele cari i-ar mai da putere de muncă. Din cele scrise până aci putem să tragem folos dând următoarele sfaturi: Pentru ca țărăni să profite de aerul și soarele ce le stă la îndemână, trebuie să-și facă locuințe mai bune, să să imbrace mai

bine și potrivit cu vremea (anotimpul) și să mănânce mai bine, după cum să arată în articolele: *Locuințe*, *Imbrăcămintea* și *Alimente*. Pentru ca orașenii să profite de șederea la țară, a cărei aer le întefește pofta de mâncare, le mărește puterea sleită de vr'o boală lungă sau de alte împrejurări nesănătoase ale vieții de oraș, pentru ca orașenii, zic, să poată profita de toate aceste bunuri, trebuie ca ei să steie timp mai îndelungat la țară, iar nu numai să treacă în fuga pe acolo; trebuie să să aclimatizeze (vezi ACLIMATIZARE) și să-și caute o locuință potrivită și în bună stare, iar pentru hrană să să îngrijească ca să nu le lipsească nimic. Numai în aceste condițiuni vor putea profita de șederea la țară.

TĂRĂȚE (lat. *furfur*). — După ce s'a cerut făina de grâu rămân țărățele, cari sunt formate din învelișul grăunțelor. Tărățele nu sunt așa de hrănitore ca făina curată, dar în schimb *pânea* care cuprinde și țărățe să mistuie ușor și ușurează eșirea afară. așa că ceice sufer de *constipație* ar face bine să mănânce mai mult pâne de aceea, făcută din făină cerntută cu sita rară, sau numai din țărățe curate (vezi PÂNE). — Tărățele să întrebuițează în medicină pe dinafară pentru a calma iritațiunea și mâncărimea de piele, pentru aceea să recomandă băile de țărățe (vezi BĂI de țărățe).

TARAXACUM OFFICINALE. — Caută la PAPĂDIE.

TARGĂ, *potășcă*, *năsălie*. — Este un fel de pat portativ, formată din mai multe bucăți de lemne și pânză groasă cu care să duc bolnavii sau *râniții* (vezi acest cuvânt). *Targa ordinară* este formată de două bucăți lungi de lemn (hulube), legate între

Fig. 278. — Targă obicinuită.

ele cu alte 2 lemne mai mici, puse transversal, formând un fel de ramă lungureață, pe care să întinde o bucată de pânză groasă; la capetele țării sunt niște bretele pentru purtători. Pe această targă să poate așterne perini sau o salteluță. La targă să mai poate pune și un fel de covăltir, care apără bolnavul de vânt, praf și de vederea trecătorilor. Sunt un fel de *tărgi cu roate*, foarte bune intru cât este de ajuns o sin-

gură persoană pentru transportarea bolnavului, care însă nu să simte așa de bine ca în targă ordinară, în care este dus pe sus; roatele sdruncină targă mai ales când drumul nu este neted. Când n'avem targă

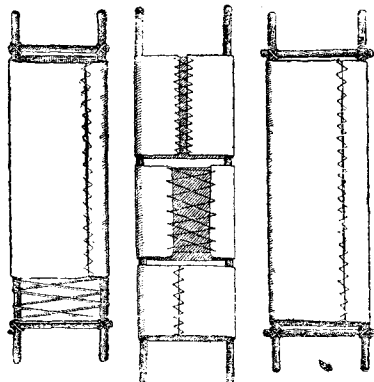

Fig. 279. — Targă de urgență.

cu roate, nici targă ordinară putem face o targă zisă de *urgență*, din orice ne cade în mână, de exemplu din o bucată de pânză și 2 drugi lungi de câte 2 metri, pe cari fixăm acea pânză; în locul pânzei ne putem servi la nevoie de un sac sau de 2 saci, sau chiar și de o frânghie lungă, pe

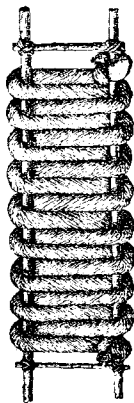

Fig. 280. — Targă de urgență cu frânghie.

care o trecem de pe o hulubă pe cealaltă, dela un capăt la celalalt al hulubelor; să înțelege că pe deasupra așternem ceva mai moale.

TĂRGU-OCNA. — Localitate climaterică, cu aer curat, dulce și răcoros. Orașelul are 7000 locuitori. Regiunea muntoasă, pitorească. Târgu-Ocna să află la o înălțime de 260 metri deasupra nivelului Mării Negre și să mărginește cu valea Troțușului. Stațiune mult vizitată în timpul verii.

TARHON. — Caută la GRANAT.

TARS (dela grec. *tarsos*, așezat în rând). — Scheletul părții dinapoi a piciorului, format din șapte oase: *astragalul*, care să încheie cu oasele gambei, *calcaneul* care formează călcâiul, apoi înainte *scafoidul*, *cuboidul* și *trei oase cuneiforme*, componând un rând care să încheie cu oasele *metatarsului* (vezi acest cuvânt).

TARSALGIE (dela grec. *tarsos* tars, și *algos* durere). — Această boală să vede mai ales la *adolescenți* și constă în dureri pe cari le simte bolnavul în partea dinapoi a piciorului, adecă în *tars* (vezi acest cuvânt) și din care pricină piciorul capătă o atitudine vițioasă. Tarsalgia este produsă de umblet mult și de stat mult în picioare, de încălțăminte cu talpa subțire, de frig umed. Durerea la început vine în răstimpuri și este mai tare de la mijlocul tălpii spre călcâiu, ea crește prin stat în picioare și câte odată este așa de mare încât omul umblă cu mare greutate sau nu mai poate umbla de loc. Piciorul să deformează; bolnavul calcă mai mult pe marginea dinăuntru a piciorului. *Tratament.* Repaus în pat. Ghete cu talpă care să prezinte o parte convexă adaptată la suprafața tălpii piciorului și făcută după model luat în plastrore după picior. Masaj, electricitate, bicicletă.

TARTRIC (Acid) sau *tartaric*. — Să întrebuințeze ca răcoritor. Să dă în limonadă 1 la 1000, sau sub formă de sirop de acid tartric, 1 la 100, din care să pune 50 gr. la 1000 apă (limonadă); praf gazogen neutru (pulbere de Seltz); praf gazogen alcalin (pulbere Powders). Acidul tartric să poate dă 2-6 gr. pe zi. — *Tartrat ferico-potasie* (vezi FIER). — *Tartrat de potasă acid*; purgativ, 8-30 gr.; răcoritor, 2-4 gr. — *Tartrat de potasă neutru*; purgativ, 15-30 gr. — *Tartrat de potasă și de sodă*; purgativ, 15-50 gr. — *Tartrat de magnezie*; purgativ, 10-30 gr. — *Tartrat de sodă*, purgativ, 10-30 gr.

TARTRU STIBIAT. — Caută la EMETIC.

TĂȚĂ (Sfârc de). — Caută la SFÂRC DE TĂȚĂ.

TĂȚA OAEI. — Caută la DEGETAR.

TĂȚE. — Caută la SÂNCRI.

TATNIȘI. — Caută la NEMȚIȘORI.

TATUARE (grec. *stiktographia*). — Operațiune care constă în a imprimă (tipări) pe piele figuri cari nu să șterg, cu ajutorul unor materii colorante, cum sunt: cărbunele, praf, chinovar (mineral roșu produs prin combinarea mercurului cu pucioasă),

cari sunt introduse în piele prin înțepături sau scrijilituri (inciziuni). Acest obicei, care datează din antichitate, să păstrează încă la unele popoare din Azia, Oceania și Africa; el are la unele un caracter religios, dar scopul principal este de a da persoanelor tatuare o înfățișare mai temută sau de superioritate, din care pricină tatuarea să face mai cu seamă la față, acoperind câte odată cea mai mare parte din suprafața corpului. Procedul obicinuit constă în a desemna cu condeiul sau cu o pensulă figura voită pe o parte a corpului, a infundă adânc pe liniile desenului un ac încărcat cu materia colorantă și a spăla apoi cu apă sau cu rachiu. Colorile întrebuițate sunt cerneală de China, cerneală roșie, cerneală albastră, chinovar, etc. Această operațiune de obicei nu este periculoasă; câte odată însă să întâmplă de să inflamează partea înțepată, să înroșește, să umfle și devine dureroasă, apoi să pot forma abcese și chiar gangrenă.

TĂU. — Caută la MLAȘTINĂ.

TAULĂ. — Caută la CRETUȘCĂ.

TĂUN (*Înțepături de*). — Caută la ALBINE.

TAXIS. — Caută la ERNIE.

TAZLĂU. — Este o localitate în județul Bacău, pe malul drept al Tazlăului, la poalele râului Măgura și departe de 2½ kilometri de mănăstirea Tazlăului. Ea să află la o înălțime de 528 metri deasupra nivelului Mării Negre. Apele sunt *sulfuroase sodice*, dar nu să întrebuițează.

TEACĂ. — Caută la VAGIN.

TEASTĂ. — Caută la CRANIU.

TEAȚIRE. — Caută la NĂUT.

TEATRU. — Una din distrațiunile cele mai gustate astăzi este fără îndoială teatrul și nu este oraș care să nu aibă o sală de spectacole. În adevăr, teatrul îți recreiază mintea oboșită de monotonia ocupațiunii zilnice și îți înalță sufletul în alte sfere îndemnându-l la fapte nobile și eroice, așa că să explică ușor de ce teatrul a ajuns să fie absolut trebuincios vieții. Obiceiul de a merge la teatru însă are mai multe inconveniente, între cari cel mai mare este de a fi supus la incendii, cari au făcut nemărate victime, ca exemplu putem cită incendiul teatrului din Milan, a teatrului Ring din Viena, etc.; apoi vin inconveniente igienice, cum sunt: stricarea aerului prin acumulațiunea spectatorilor, prin lipsă de ventilațiune suficientă, prin căldura care să produce și prin aparatele de iluminat,

cari încarcă aerul cu acid carbonic, și din care cauză mulți sufer de *boala sau răul teatrelor*, care constă în: durere de cap, amețală, greață, vărsături, opresiune, leșin (vezi AER CONFINAT). Afară de aceasta, teatrul mai are alt inconvenient și acesta este faptul că lumea să duce la teatru îndată după ce a stat la masă, când începe digestiunea și care nu să poate face din cauza atmosferei înăbușitoare în care trebuie să steie 3-4 ceasuri; apoi după teatru, altfel destul de târziu, lumea să mai duce la o cofetărie sau berărie, așa încât ajunge acasă foarte târziu pentru a să culcă, iar somnul este neliniștit și neindestulător, ceea ce face ca a doua zi să te scoli indispus. În orașele mari o parte din aceste inconveniente s'au înlăturat prin construirea de teatre conform cerințelor igienice, cu ventilațiune suficientă, cu temperatură potrivită, cu iluminat de electricitate, etc., cum este opera imperială din Viena, etc.; cine știe însă când vor ajunge la acelaș nivel și celelalte teatre! Apoi, tot prin orașele mari și culte, mai ales în țările germane, lumea să duce la teatru din vreme, la ora 7 sau 7½, așa că la 10 sau 11 spectacolul s'a terminat și după teatru face o mică gustare înainte de a să culcă; exemplu bun, igienic, vrednic de imitat. Pentru copii teatrul nu trebuie să existe înainte de etatea de 15-16 ani, sau dacă aceasta nu să poate, atunci pentru ei duminecile și în sărbători să să deie reprezentățiuni numai după-amezile, și aceasta cât să poate mai rar. Cei ce sufer de astmă, de palpațiuni și boale de inimă sau de plămâni, precum și cei ce sufer de nervi, nu trebuie să meargă la teatru.

TEBAIC (Extract). — Caută la OPIU.

TEINĂ. — Alcaloid al ceaiului analog cu *cafeina* (vezi CEAIU).

TEIU (*Tilia platyphyllos*, fam. Tiliaceelor). — Arbore mare și frumos care crește prin păduri și adeseori cultivat (Iunie-Iulie). În medicină să întrebuițează florile, cari lucrează ca antispasmodic, calmant și diaforetic. Să dă sub formă de infuziune (ceaiu), 1 la 1000; apă distilată ca vehicul pentru potirni; băi, 500. — La țară să întrebuițează foarte mult florile de teiu, astfel pentru *tusă* să fierbe floare de teiu, urzică și cicoare în părți egale și cu puțină floare de lumânărică; zeama să strecoară într'o sticlă și să păstrează astupată; dând bolnavului să beie de câte ori îi va fi sete. Când femeia are pierderi prea mari de sânge la period bea cu apă cărbune de teiu pisat.

TEKIR-GHIOL. — Stațiune balneară în Dobrogea, care poate fi considerată și ca stațiune climaterică marină. Locul Tekir-Ghiol să află la 8 kilometri departe de Constanța, spre sud, la o altitudine de 20 metri deasupra Mării Negre; departe de mare cu 150 metri și legat de ea prin o limbă îngustă de pământ. Clima este plăcută, constantă; variațiunile de temperatură sunt mici. Suprafața lacului este de peste 1000 hectare; adâncimea lui pe la mijloc este de 8 metri. Pe margini sunt trei capuri: capul Tekir, capul Sanatoriului maritim și capul Tuzla. Apa este sărată, murdară, cu denzitate mare, ca miros de pucioasă (idrogen sulfurat); ea conține 35% sare, pe câtă vreme Marea nu conține decât 13%, apoi mai conține brom. Această apă poate fi considerată ca apă cloro-sodică-magneziană concentrată. Lacul este bogat în *nămol*. Stabili-mentul de băi să găsește la marginea lacului din spre nord și este proprietatea Eforiei Spitalelor Civile din București, având 16 cabine cu câte 2 căzi; nămolul să aduce cu vagonete, băile să pot face calde sau reci, cu sau fără nămol. Să recomandă în scrofuloză, boale de femei, reumatism, boale de piele, rachitism, paralizii. Sezonul începe la 1 Iulie și ține până la 15 August.

TELEGA. — Localitate de vilegiatură care să află în județul Prahova. Comuna Ocna-Telega are 4000 locuitori și să află în apropiere de gara Doftana. Are izvoare minerale; apele saline conțin 313. 920‰ de clorur de sodiu. Să fac băi în lac. Regiunea păduroasă, clima dulce și răcoroasă.

TELER. — Caută la TELINĂ.

TELINĂ, celer, sălină, seler, țeler (*Apium graveolens*, fam. Umbeliferelor). — Plantă erbacee, aromatică; crește prin locurile sărate de pe malul mării (Dobrogea), cultivată în grădini ca plantă culinară (Iulie-Septembrie). Rădăcina și fructele au proprietăți aperitive, excitante, diuretice; frunzele să mănâncă ca salată. Țelina face parte din cele cinci rădăcini aperitive și intră în compoziția *siropului de cinci rădăcini* (țelină, sparanghel, anason dulce, pătrunjel, ghimpe pădureț). Ceaiul de țelină să face din 15-20 gr. la 1 litru.

TEMERE. — Caută la FRICĂ.

TEMPERAMENT (lat. *temperamentum*). — Multă vreme s'a confundat *temperamentul* cu *constituțiunea*, deși aceste cuvinte nu au aceeași însemnare; aceasta având un înțeles mai general decât *temperamentul*. Prin cuvântul *constituțiune* să înțelege modul de al-

cătuire a organismului, sau starea de compunere și modul de unire a diferitelor elemente și substanțe cari intră în compozițiunea țesuturilor. Fiecare om să naște cu o anumită constituțiune arătată prin o dezvoltare anumită a organismului, prin un grad de putere și prin o rezistență mai mult sau mai puțin mare și îndelungată față cu diferitele elemente vătămătoare. Constituțiunea unui om să judecă după gradul de putere, după regularitatea funcțiunilor, după modul cum ea înlătură diferitele boale, precum și după gradul de vitalitate a corpului, care este arătată mai întotdeauna prin o sănătate mai mult sau mai puțin înfloritoare. *Temperamentul* arată modul de a fi, care rezultă din predominarea de acțiune a unui organ, cum este ficatul, sau a unui sistem, cum este sistemul nervos asupra celorlalte sisteme sau organe ale corpului; *temperamentul* este această stare particulară a sângelui, a nervilor, etc., care face ca cutare ființă să fie atinsă mai mult sau mai puțin ușor de cutare boală. Astfel dară, constituțiunea și *temperamentul* au o acțiune foarte mare asupra sănătății, însă într'un caz această acțiune să face de totalitatea organismului, pe câtă vreme în celalalt caz numai de către o parte a corpului. O constituțiune *bună, forte, puternică*, este aceea în care toate organele, toate sistemele, deopotrivă dezvoltate și deopotrivă energie, își îndeplinesc funcțiunile lor cu ușurință și activitate. Cei ce să bucură de o astfel de constituțiune să îmbolnăvesc mai rar decât alții, fiindcă ei rezistă mai bine în contra influințelor stricătoare din afară; iar dacă cad bolnavi, ei zac mai puțin, să vindecă mai ușor și mai adeseori, în schimb însă la ei boala ia un caracter mai acut, vine cu furie mai mare, și prin urmare ei trebuie tratați cu medicamente mai tari, mai active, cu lăsare de sânge, cu purgative mai tari, etc. Cei cari au constituțiune *delicată, slabă*, nu să prea îmbolnăvesc de boale acute, inflamatoare; la ei boalele să ivesc fără sgomot, pe încetul, și cele mai adeseori boalele devin cronice și au mai multe complicațiuni, iar puterile li să slăieșe mai repede și mor mai adeseori; tratamentul în aceste cazuri va constă mai mult în medicamente stimulente și tonice. Intru cât privește *temperamentul*, el are o influință asupra sănătății variabilă după natura organului sau a sistemului organic a cărui predominare îi dă tipul său special. Sunt patru feluri de temperamente: *sang-*

vin, nervos, limfatic și bilios; apoi mai sunt temperamentele *mixte*, formate prin asocierea a două temperamente între ele: nervoso-sangvin, nervoso-limfatic, etc. 1. **Temperamentul sangvin.** Caracterele acestui temperament sunt: pielea netedă, caldă, albă roșietică; fața colorată, părul castaniu, grăsime potrivită, gâtul scurt, pulsul tare; circulațiunea, nutrițiunea, respirațiunea, calorificațiunea și secrețiunile să fac cu putere și în mod regulat. Puterea mușchilor mare; simțurile vii; inteligența și imaginațiunea mari; pasiunile violente. Oamenii cu acest temperament când sunt bolnavi au întotdeauna febră mai mare, ei sunt mai expuși la inflamațiuni, la emoragii, la boale de inimă, la inflamațiuni de piept și de încheieturi. Acești oameni trebuie să se hrănească mai puțin și cu mâncări mai puțin excitante; ei nu trebuie să beie băuturi alcoolice, nici excitante, cum sunt cafeaua și ceaiul; ei trebuie să ducă o viață de muncă și de mișcare, trăind în odăi mari, bine aerate și cu căldură potrivită, spre a evita îngrămădirile de sânge (congestiunile) în diferite organe; este o mare greșală ce o fac mulți sangvinici lăsându-și sânge prin obicinuință. 2. **Temperamentul nervos** are următoarele caractere: pielea este moale și subțire, albicioasă; corpul macru; mușchii puțin dezvoltati; fața palidă, slabă, foarte schimbătoare; privirea vie, fruntea înaltă, mișcările repezi; cei cu acest temperament să impresionează ușor și puterea lor să slesțe cu înleznire; simțurile lor sunt foarte mobile, inteligența dezvoltată, activitatea organelor sexuale prea mare. Acest temperament să observă mai des la femei și este adeseori combinat cu alt temperament, mai des cu cel sangvin. Boalele iau o alură mai alarmantă, și să însoțesc de turburări nervoase în grad mai mare; durerile sunt mai simțitoare și exagerate; cei cu acest temperament sunt mai supuși la nevroze. Ca măsuri igienice să recomandă regim hrănit, pază de condimente usturătoare, de băuturi alcoolice și excitante; băi calde și reci; lucru mai mult cu corpul decât cu mintea, ca să nu și obosească sistemul nervos. 3. **Temperamentul limfatic.** Oamenii cu acest temperament au părul blond sau roșcat și subțire, ochii albaștri, pielea subțire și albă, carnea moale, buzele și ochii puțin colorați, nasul, buzele și urechile mari, obrăzii roșii, dinții stricați, mânilor și picioarele mici. Afară de acestea toate organele lor sunt atone (fără putere); ei

sunt anemici și predispuși la scrofule; proporțiunea lichidelor cari străbat toate țesuturile este prea mare, vitalitatea și puterea de funcționare a organelor este scăzută; sângele lor are mai puține globule roșii, din care pricină calorificațiunea și nutrițiunea sunt mai puțin dezvoltate, dând o temperatură mai mică și o asimilațiune mai puțin indostulătoare pentru dezvoltarea organismului; sângele este mai sărac în oxigen și circulă cu mai mică putere, din care cauză rezultă o stare de lăncezeală a organelor, ceea ce arată prin faptul că facultățile intelectuale să dezvoltă mai greu și mai încet, iar musculatura are mai puțină energie. Acest temperament să capătă prin naștere dela părinți bolnăvicioși și debili, sau să capătă prin rele împrejurări igienice, sărăcie, hrană neindostulătoare, locuință rea, îmbrăcăminte insuficientă și diferite boale cronice. Limfaticii n'au putere să lupte în contra boalelor; ei sunt mai predispuși la boale inflamatorii, acute și mai ales cronice ale pielei și mucoaselor, la inflamațiuni de ochi (conjunctivite), guturaiu, inflamații de urechi (otite), angine, gastro-enterite, laringite, bronchite acute și cronice, etc.; boale de piele cronice și cari nu să mai vindecă; ei au o predispoziție deosebită la scrofule și la oftică, ai cărei microbi îi atacă cu multă înleznire, cele mai multe boale iau forma cronică și să vindecă cu mare greutate. Pentru toate acestea igiena recomandă celor limfatici să respire întotdeauna un aer curat, ventilat; să locuiească într'o regiune mai ridicată, uscată și în case sănătoase, bine aerate și fără umezeală, pentru ca sângele să să îmbogățească în globule roșii, transformându-le organismul și dându-le mai multă putere; hrana lor să fie bună, indostulătoare, compusă din multe substanțe azotate și verdeturi, ferindu-să de mâncări făinoase și de multe lichide; viața lor să fie activă ocupată cu mișcări potrivite puterilor lor; să să ferească de influința frigului, a umezelii și a tuturor cauzelor vătămătoare; să ia măsuri puternice de înlăturare față de oricare boală, întrebunțând medicamente tari, generale și locale, ferindu-să de tot ce poate slăbi organismul, cum sunt purgativele și lăsările de sânge; să combată anemia, întărindu-și organele ca să reziste la boalele cronice mai ales la scrofule și oftică. 4. **Temperamentul bilios** pentru unii doctori nu există, iar pentru mulți el nu ar fi decât un *temperament nervos* cu dezvoltarea mai mare a ficatului.

Caracterele temperamentului bilios sunt : pielea gălbui, negricioasă, părul negru, tare și gros, ochii negri, expresiunea figurii pronunțată, arătând tărie de caracter, inteligența mare, musculatura puternică, corpul macru, scheletul osos, bine dezvoltat; *ficatul mare* producând multă fiere (bilă); funcțiunile digestive să îndeplinesc în mod regulat și cu multă înleznire. Oamenii cu acest temperament sunt predispuși la boale de ficat, care funcționează prea mult, și la boalele tubului digestiv; în special ei sunt amenințați de trânji (emoroide). Igiena povățuște pe bilioși să ducă o viață cumpătată în muncă, mai cu seamă față de cele excitante, de condimente, de băuturi alcoolice și aromatice; să facă multă mișcare, gimnastică în aer liber, să muncască pentru ca să ardă toate produsele netrebuincioase corpului și cari pot încărcă ficatul turburându-l în dezvoltarea și funcționarea lui; să se ferească de orice emoțiuni morale, cari turburând sistemul nervos turbură și ficatul; să se ferească de constipațiune, luând adeseori purgative, cari scurg fierea și desumflă ficatul; să se ferească de cărnuri și să mănânce mai mult vegetale, muncă de post; să facă cură cu ape minerale purgative și cu bicarbonate, cari domolesc excitațiunea și prin urmare și umflarea acestei organ. — 5. *Temperamentele mixte sau compuse*. În general temperamentul nervos și cel limfatic să vadă la femei, iar cel sangvin și cel bilios la bărbați; câte odată însă să asociază câte două temperamente, adică la cel din naștere să mai întovărășește un alt temperament. De obicei să observă aceste trei feluri de împărechieri: *temperamentul nervoso-sangvin*, care să arată mai mult la bărbați și la populațiunea de munte; *temperamentul nervoso-limfatic*, care să vede mai mult la femei, și *temperamentul sangvino-limfatic*, care să observă cu deosebire la bărbați. Aceste asociațiuni de temperamente să produc prin anumite condițiuni, cari asociază un alt temperament la cel din naștere: un om nervos de munte prin viața lui la aer curat, ocupat întotdeauna cu mișcări, cari dezvoltă temperamentul sangvin îl va căpăta și pe acesta; temperamentul nervos-limfatic să formează prin șederea la oraș, în aer mărginit, în mizerie și în lipsă de condițiuni igienice, de hrană bună, precum și expunerea la diferite boale, cari toate sunt prielnice la dezvoltarea temperamentului limfatic adăugându-l la cel nervos; un om cu temperament sang-

vin trăind în condițiuni cari slăbesc organismul va căpăta și temperamentul limfatic. Din acest lung articol rezultă că constituțiunea și temperamentul sunt ereditare, transmitându-se întregi sau prea puțin modificate dela părinți la copii, și că prin măsuri igienice, luate la timp, ele să pot modifica chiar dela început, din leagăn, dând unei constituțiuni slabe, delicate, puterea care-i lipsește sau prevenind boalele la cari expune un temperament limfatic prin o hrană întăritoare, un aer curat și de viață dădător, etc., micșorând neajunsurile unui temperament nervos cu ajutorul hidroterapieii, al gimnasticii, al exercițiilor fizice potrivite (vezi ALIMENTAȚIUNE, EREDITATE, EXERCITIU, IGIENĂ), etc.

TEMPERANT (lat. *temperans*, dela *temperare*, a moderă, a domoli, a potoli). — Medicamente *temperante* sunt acele cari domolesc activitatea circulațiunii și micșorează însușirile excitante (ațățătoare) ale sângelui, cum sunt: acidul azotic (nitric), citric, lactic, oxalic, sulfuric, tartric (băuturile acidulate), nitratul de potasă, etc.

TEMPERATURĂ (lat. *temperies*, grec. *therme*, căldură). — Să numește temperatură *starea de căldură* care să constată într'un corp sau într'un loc oarecare. Influența variațiunilor de căldură asupra sănătății am arătat-o în articolele: *Căldură, Congelațiune, Frig, Insolatiune, Răceală* (vezi aceste cuvinte); temperatura pe care trebuie s'o aibă lichidele și alimentele de cari ne servim am arătat-o la: *Băuturi și Coacerea alimentelor*; iar temperatura atmosferică la: *Aer și Climate*. Aci ne vom ocupa de *temperatura corpului omenesc și a locuințelor. Temperatura corpului*. Când cineva are febră temperatura corpului să ridică și aceasta să poate constată nu cu mâna, care ne poate înșelă, ci cu *termometrul*. Termometrul cu care să constată căldura omului să numește *medical*, spre a să deosebi de *termometrul de băi și de apă caldă*. Cele mai bune termometre medicale sunt cele numite *maximale*, cari conțin un arătător care rămâne fixat în punctul maxim la care s'a urcat mercurul sub acțiunea căldurii. Acest arătător este constituit prin o picătură de mercur separată de restul columnei mercuriale prin o bulă de aer. Pentru a face să să scoboare arătătorul, după ce am văzut temperatura, să prinde termometrul de extremitatea cea mai groasă și să sguđuie puțin în aer, de 2-3 ori. Termometrul să pune la persoanele mari la subțioară, unde stă 5 până la 10 minute, ținând brațul

strâns asupra corpului, fără ca să fie cămașă sau flanelă între piele și termometru; la copiii mai mici de doi ani este bine să se pună termometrul în șezut. Diferința între temperatura de subțioară și cea din șezut este de 5 linii, adică temperatura de 37.5 din șezut corespunde cu o temperatură de 37 luată la subțioară. Temperatura trebuie luată de 2 ori pe zi, între 7 și 8 ore dimineața și între 5 și 7 seara. — Temperatura omului sănătos este de 36.5 până la 37°. Ea poate crește în urma unui exercițiu violent, în timpul mistuirii; poate să scadă sub influința unei impresiuni morale penibile sau a unei dureri; dar aceste modificări nu trec peste o jumătate până la un grad cel mult. În caz de boală temperatura să ridice chiar dela început și ea are o mare importanță; când ea să ridice la 38° bolnavul deja are febră, dacă ea merge până la 39°, 40°, 41° atunci este semnul unei boale mai grave, o inflamațiune (aprinde) a vr'unui organ important, sau al unei scarlatine, febre tifoide, pneumonii, etc. Dacă temperatura crește repede în cursul unei boale, ea însemnează ivirea unei complicațiuni. Cel mai mare grad care s'a observat este 43° și atunci este un semn sigur de o moarte apropiată; o scădere a căldurii în cursul unei boale arată apropierea vindecării. — *Temperatura locuinții.* Căldura camerilor de locuit trebuie ținută la un nivel constant, cu ajutorul aparatelor și materialelor de ars (vezi INCĂLZIT). Această temperatură să măsoară tot cu termometrul, făcut anume pentru acest scop. Fiecare cameră trebuie să aibă termometrul său, acățat pe perete cam pe la

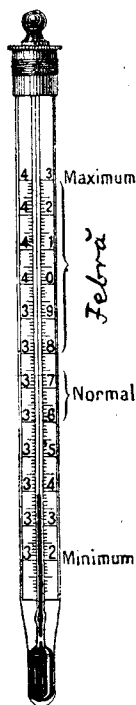

Fig. 281.—

Termometru medical. aproape de sobă, nici prea aproape de ferestre pentru ca să vedem temperatura mijlocie. Regula este ca temperatura să fie cât să poate de egală în toate camerele, pentru ca omul să nu treacă dela cald la frig, nici dela frig la cald; apoi temperatura camerelor nu trebuie să fie prea mare pentru ca să nu nădușim, nici prea mică pentru ca sângele să circule cu înleznire. În odaia de lucru, unde omul stă nemșcat mai multe ceasuri, temperarura trebuie să

fie de 16° până la 18°; o căldură mai mare ar produce greutate la cap. În *sufragerie* temperatura trebuie să fie de 14-15°; o căldură mai mare micșorează apetitul și dă o senzație neplăcută în momentul când mâncarea ajunge în stomac. Nu trebuie să pierdem din vedere că temperatura sufrageriei mai crește prin respirațiunea celor ce stau la masă, iar seara prin căldura dată de lămpi. După ce am mâncat trebuie să mergem într'o *cameră* cu temperatura egală cu aceea a sufrageriei în momentul când am eșit din ea, să aibă cel puțin 15°, dacă vrem ca mistuirea să să facă bine. Pentru *camera de dormit* temperatura poate fi mai mică, cam de 12°; iarna trebuie să să facă focul seara și dimineața, ca să nu ne sculăm pe frig, iar în *camera de toaletă* temperatura trebuie să fie mai dulce, de 15-16°. Pentru bolnavi și convalescenți temperatura camerei trebuie ținută între 16-17°.

TEMPORAL (osul tâmplei). — Os gros al craniului care conține organul auzului (urechia). Muschiul *temporal* care să prinde pe o parte a acestui os este ridicătorul fălcii de jos. Arteriile *temporale* sunt în număr de trei: una *superficială*, care șerpuște pe sub pielea tâmplei, și două *profunde* cari să ramifică în mușchii regiunii temporale.

TENARĂ (dela grec. *thenar*, palma mâinii), *eminența tenară*. — Ridicătură formată de mușchii degetului mare (policelui) în partea anterioară și exterioară a mâinii.

TENDON (dela grec. *teinein*, a întinde). — Tendoanele sunt niște cordoane fibroase prin cari mușchii să prind de oase.

TENESM (dela grec. *teinein*, a întinde). — Simțire neplăcută de strângere și de întindere, fie la șezut, fie la gâtul beșicii, cu silă continuă și dureroasă (tăieturi) de a eși cu scaunul sau de a face udul. Pentru tenesmul șezutului să să caute la *Dizenterie*, *Emoroide*, *Enterită*; iar pentru tenesmul beșicii la *Beșică*, *Prostată*

TENIA. — Caută la **VIERMI INTESINALI**.

TENIFUGE. — Medicamente cari să dau pentru a scoate *tenia* (panglica), cum sunt: *cuso*, *feregă*, *rodiu*, etc. (vezi **VIERMI INTESINALI**).

TENOTOMIE (dela grec. *tenon*, tendon, și *tome*, tăiere). — Operațiune care constă în tăierea unui *tendon* (vezi acest cuvânt).

TEOBROMINĂ. — Alcaloid extras din *cacao*, care lucrează ca diuretic și să dă în doză

de 2-3 gr. pe zi în buline de câte $\frac{1}{2}$ gram; să continue 2-3 zile, apoi să poate reîncepe dacă mai este trebuință. — *Acetat bisodic de teobromină*, cunoscut sub nume de *agurină*; foarte bun diuretic care lucrează în doză mai mică, 25-50 centigrame, putând merge până la 1 gr. 50 centigrame. — *Salicilatul de sodă și de teobromină*, sau *diuretina* să dă în doză de 2-4 grame pe zi; diuretic cu mult mai slab decât *agurina*.

TEOCINĂ, teofilină sintetică. — Să extrage din ceaiu; diuretic mai puternic decât cafeina, dar nu poate s'o înlocuiească pentru că n'are acțiune excitantă asupra inimii. Să dă în doză de 60 centigrame până la 1 gram 50 centigrame, în buline de 20-40 centigrame, sau în prafuri, când să poate dă în ceaiu după masă.

TERATOLOGIE (dela grec. *teras*, monstru, și *logos*, descriere). — Parte a medicinei care să ocupă cu descrierea monștrilor. (vezi **MONSTRU**).

TERCIU. — Caută la **PORUMB**.

TEREBENTINĂ. — Rășină groasă, viscoasă, cu miros tare, cu gust acru și amar, care să scurge dela sine, în mod spontan, sau prin tăieturile făcute în coaja mai multor arbori din familia Coniferelor și Terebintaceelor, cum sunt: bradul, pinul și zadul (*larix sibirica*). Cea mai întrebuințată este terebentina care să scoate din *brad*. Când să distilează terebentina de brad să obține un lichid incolor, care în atingere cu aerul să îngălbinește, cu miros tare, cu gust acru și arzător, care să numește *esență* sau *ulei de terebentină*. Terebentina să dă ca stimulent în boalele bronhiilor (bronhită, tusă), ale beșicii (blenoragie, sculament) în doză de 4-8 grame în capsule, perle, poțiuni; sau sub formă de pilule de câte 30 centigrame una; de sirop (1/10), 20-30 gr.; iar pe *dinafară* ca revulziv în contra reumatismului sub formă de plastore, alifii sau de balsam (Fioravanti). — *Esența de terebentină* sau *uleiul esențial de terebentină*, care să scoate din *Pinus maritima*, lucrează ca stimulent energetic, viermifug, dându-să și în contra tetanului, a peritonitei puerperale, a sâlviațiunii mercuriale, apoi ca antidot în otrăvirea cu fosfor; iar pe *dinafară* lucrează ca revulziv, rubeifiant (ca muștarul), dându-să sub formă de linimente. Pe *dinăuntru* esența de terebentină să dă în doză de 4-8 gr. în capsule, perle; ca antidot al fosforului să dă până la 30-40 gr.; în pilule de câte 30 centigrame una.

Pe *dinafară* să dă în fricțiuni în reumatism, în bronchite (tuse), nevralgii (sciatică), singură sau asociată cu alte substanțe (balsam Fioravanti).

TERMER. — Caută la **CARTOFI**.

TERMOCAUTER. — Caută la **CAUTERE** și **CAUTERIZAȚIUNE**.

TERMODINĂ. — Antipiretic, analgezie. Să dă în doză de: 50 centigrame până la 2 gr. în buline

TERMOMETRU (dela grec. *therme*, căldură, și *metron*, măsură). — Instrument care arată schimbările de *temperatură* (vezi acest cuvânt).

TERPINĂ. — Să extrage din terebentină și să prezintă sub formă de cristale, fără miros, fără culoare, solubile. Lucrează ca diuretic, modificând secrețiunile bronhice (scuiatul) și urina (udul). Pe *dinăuntru* să dă 10 centigrame până la 2 gr. în buline, pilule, poțiune.

TERPINOL. — Lichid incolor, cu miros de zambilă. Modifică secrețiunile bronhice (scuiatul). Pe *dinăuntru* să dă 50 centigrame până la 1 gr. în capsule sau pilule.

TESTICUL (lat. *testis, testiculus*), *boș, coiu*. — Testiculele sau glandele genitale masculine sunt în număr de două, unul drept și altul stâng, atârdate într'un fel de pungă numită *scrot* (lat. *scrotum*, cuvânt care însemnează sac). Scrotul să compune din 4 straturi, cari de *dinafară* înăuntru sunt: *pielea, dartos, cremaster* și *vaginala*, care

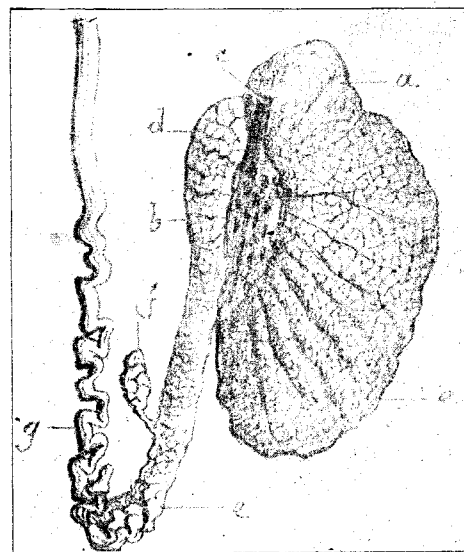

Fig. 282. — a. b. c. **Testicul**. d. e. *epididim*. f. *vas aberrans*. g. *canal deferent*.

este o seroasă dependentă de peritoneu. Testiculul are forma oului, turtit puțin în sens lateral; el are o lungime de 5 centimetri, o lărgime de 3 și o grosime de 2 $\frac{1}{2}$. Testiculul din stânga este ceva mai mare decât dreptul și atârna mai jos: greutatea mijlocie este de 21 grame. Pe partea dinapoi a testiculului să află *epididimul* (dela grec. *epi*, pe, și *didymos*, testicul), un organ de consistență moale, iar nu tare ca a testiculului. Testiculul este format de o mare cantitate de canale, numite *canale aferente*, cari intră în epididim și să termină într'un canal unic, *canalul epididimului*, care la rândul său să continue prin *canalul deferent*. Acest canal deferent după ce trece pe lângă marginea dinapoi a testiculului să ducă în sus spre *inelul ingvinal*, așezat la partea de jos a pântecelui și intră prin acest inel în pântece, unde să așezează pe partea dinapoi și din jos a beșicii, apoi să ducă de să deschide în canalul udului, în uretră. La testicul să ducă nervi și arterii și din el pleacă numeroase vene, cari să pot îmbolnăvi devenind prea largi ca în varice (*varicocel*). Nervii, arteriile și vinele să unesc cu canalul deferent și formează *cordonul spermatic*, care pătrunde în pântece prin inelul ingvinal. Fiecare canal deferent are ca anexă o *veziculă seminală*, numite în popor *haznalele boșelor*, cari servesc ca rezervor (*hazna*) pentru spermă (sămânță) și cari secretă și un fel de lichid special al lor. Aceste vezicule seminale sunt așezate între fundul beșicii și rect (mațul șezutului). Afară de acestea mai este *prostata* (vezi acest cuvânt), care incunjură canalul uretrei și dă spermei secrețiunea sa. — *Boalele testiculului și anexelor lui*. Despre boalele învelișului, a scrotului, s'a vorbit la *ematocele* și *idrocele*, despre acele ale vinelor la *varicocel* (vezi aceste cuvinte). Aci ne vom ocupa numai de acele ale testiculului și epididimului. Vom începe cu *anomiile*. Aci avem *ectopia* (dela grec. *ek*, afară, și *topos*, loc), care constă în oprirea testiculului în drumul ce-l face în timpul vieții fetale din pântece spre scrot. Când ectopia să află în amândouă părțile avem *criptorchidie* (dela grec. *kryptos*, ascuns, și *orchis*, testicul), și în acest caz nu mai este scrot; când este ascuns numai un testicul să zice *monorchidie* (dela grec. *monos*, singur). Testiculul să oprește de obicei în inelul ingvinal, adică la partea de jos a pântecelui, unde să simte cu degetul; el poate să degenereze în grăsime sau în cancer (rac); alte-

ori el rămâne în pântece. Tratamentul constă în operațiune cu ajutorul căreia testiculul să scoboară dela inelul ingvinal în scrot. — *Contuziunile* testiculelor sunt dese, căci ele sunt expuse la lovituri, cari produc dureri foarte mari. Ca tratament să recomandă repaus și cărpe înmuiate în apă de plumb. — *Orchita acută* este inflamațiunea sau aprinderea testiculului, iar *epididimita*, inflamațiunea epididimului; când sunt amândouă avem *orchi-epididimita*. *Cauzele* sunt: lovitură, rănire, sfortare violentă; blenoragie (sculament); sondaj al uretrei; prostatită; calcul sau piatră în beșică; onanism; urechioane și boale infecțioase; impudismul. *Semnele* acestei boale sunt: dureri foarte mari, cari să mărească prin atingere și prin mișcare; pielea scrotului este roșie și umflată; febră mai mult sau mai puțin mare. De obicei numai un testicul să înflamează; dar și celalt să poate inflama la rândul său. Boala durează cam 15 zile și să termină prin vindecare. *Orchita* care este produsă de boalele cronice ale uretrei și beșicii merge mai încet și poate sfârși prin supurațiune (puroiu). Complicațiunile orchiței sunt: *atrofia* (topirea) testiculului, care poate fi uneori definitivă; *nevralgii* foarte greu de vindecat. *Tratamentul* constă în repaus în pat; boășele ridicate prin o perinuță; ungeri cu alifie mercurială belladonată; băi calde, etc. *Orchita sau epididimita cronică* sunt urmarea celor acute sau sunt produse de boalele beșicii și ale uretrei. După ce a trecut perioada acută a boalei, epididimul rămâne tare și umflat, durerea nu să simte decât la umblare și ședere multă în picioare. *Tratamentul*: alifie mercurială și electroterapie (curenți continui). — *Orchita sifilitică* să arată la cei ce au suferit de sifilis; ea vine pe nesimțite, fără durere; testiculul începe să să umfle, să să întărească pe ici pe colo (noduri); prin apăsare sau strângere testiculul nu produce durere; cu timpul să poate îmbolnăvi și celalt testicul. Dacă tratamentul specific (vezi SIFILIS) nu să face la timp testiculul să atrofează. Să mai pot ivi și *gome sifilitice* în testicule, cari interesează și pielea inflamând'o și dând naștere la supurațiune. — *Orchita tuberculoasă* (oftica la boășe) este rară, dar cu mult mai periculoasă. Câte odată începutul ei este acut, dar cele mai adeseori el să face pe încetul, epididimul să umfle, să să întărească, prezentând noduri; după el începe și testiculul același lucru, apoi să prinde și scrotul și în urmă

începe supurațiunea. Tratatamentul constă în operațiune (*castrațiune*) care trebuie făcută cât să poate mai din timp.

TETAN (grec. *tetanos*, dela *teinein*, a întinde). — Această boală să arată prin o contractiune permanentă și foarte dureroasă a mușchilor fălcilor și ai gâtului, cu reînnoiri convulzive, întinderea contracturilor la mușchii trunchiului și membrelor și în cele din urmă la toți mușchii corpului. *Cauzele* cari predispun la tetan sunt răni- rile mânilor și picioarelor, plăgile contuze, plăgile prin zdrobire sau zmulgere, plăgile făcute cu instrumente murdare, rănierea ner- vilor; iar cauza determinantă este un *microb*

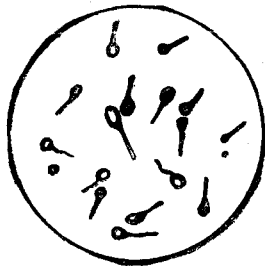

Fig. 283. — **Microbii tetanului.**

special descoperit de Nicolaier care se găsește în materiile fecale ale cailor, în gunoaiile acestor animale și în pământul pe unde umblă caii. Astfel fiind să poate deduce foarte ușor cât de primejdios este obiceiul țaranilor noștri de a pune la răni pământ, pentru ca să oprească sângele, și care pământ conținând acest microb comunică omului această boală cumplită, aproape întotdeauna mortală; și pe care țaranii o numesc *strâns* sau *fălcarită*. Tetanul începe cu contractiunea (înțepenirea) mușchilor fălcii de jos (*trismus*), care contractiune să poate mărgini aci, însă cele mai adeseori ea să întinde la mușchii dinafară ai trunchiului și ai membrelor, așa că corpul omului să îndoiește pe spate (*opistotonos*). In alte cazuri mai rare sunt atinși mușchii îndoitori și atunci capul este aplecat spre piept, genunchii îndoți spre pantece, antebrațele îndoite asupra brațelor (*emprostotonos*). In alte cazuri și mai rari corpul să îndoiește într'o parte (*pleurostotonos*). In cele din urmă tetanul să întinde la toți mușchii corpului. La început contracturile să apară numai prin trăsărituri trecătoare, cari devin din ce în ce mai dese, să măresc în intensitate și să întind în mod progresiv la toți mușchii. In unele momente contracturile să mai slăbesc pentru a deveni și mai puternice. Durerea este mai mult sau

mai puțin violentă; temperatura să ridică la 40-42° și chiar la 43° în ultimile zile și chiar după moarte. Bolnavul nu să poate hrăni, căci nu poate deschide gura; inteligența rămâne întreagă. Tetanul acut omoară după 1 până la 4 zile, cel cronic poate ține o lună și să poate vindeca. — *Tratatamentul* preventiv constă în a îngriji cu deosebire orice rană, a o curăți de corpurile streine cari să găsească în ea, a o spăla cu substanțe antiseptice, (sublimat coroziv), mai cu seamă acele cari sunt murdărite cu pământ, în cari cazuri să va recure imediat la injecțiunile cu *ser antitetanic*, care distruge toxinele cari nu s'au fixat deja în centre; să va injecta 30-40 c. c., iar injecțiunile să vor repetă zilnic până la vindecare. Dar acest ser antitetanic are numai un rol preventiv, căci odată boala izbucnită el numai are putere. Fiindcă tratamentul curativ nu are succes vom trata simptomele boalei; bolnavul va fi culcat într'o odaie singur, unde să nu fie sgomot, nici lumină mare, mai mult întuneric, apoi să vor face băi calde, să va da bolnavului pe dinăuntru *cloral* în doze mari: 10 12, 20 gr. pe zi prin mijlocul unei sonde ezofagiene sau în injecțiuni venoase, când nu să poate prin gură. Să mai recomandă acidul fenic în injecțiuni venoase, subcutanate de 30-40 centigrame de acid fenic, diluat sub formă de 5 la 100; să zice că acest tratament ar da 90 de vindecări la 100 de cazuri. In timpii din urmă s'a recomandat ca să să țină bolnavul tot timpul într'o cameră cât să poate de rece, într'o cameră frigoriferă; citându-să câteva cazuri de vindecare. — Intru cât privește tetanul care să arată așa de des la copiii nou-născuți dela țară, și aceasta din pricina moașelor, cetitorul va binevoi să citească articolul *Fălcarită*, unde va găsi multe amănunte interesante și vrednice de notat pentru toți ceice vin în atingere cu poporul și cari prin natura slujbii lor sunt cărmuitorii lui.

TETANIE (dela grec. *teinein*, a întinde). — Contractura sau strângerea extremităților. Această boală să arată la etatea de 1-3 ani sau 20 ani, iar cauzele ei sunt: dentițiunea (eșirea dinților), sarcina și alăptarea, frigul, boalele infecțioase (colera, febra tifoidă), isteria, etc. Tetania să arată prin furnicături și amorțirea degetelor cari cu timpul devin țapene și sunt atinse de o contractură dureroasă; toate degetele să strâng unele asupra altora și sunt puțin îndoite (ca o mână care ar cere pomană);

pumnul este de obicei îndoit, mai târziu încep și degetele dela picioare a să strânger și îndoii, iar călcăiul a fi tras în sus așa că piciorul să încovoie. Contractura să mărginește de obicei la o jumătate a corpului, dar uneori să întinde la față și la trunchiu, gât, laringe; mușchii respirațiunii provoacă o opresiune mare; în cele din urmă contractura să însoțește de anestezie, paralizie parțială și de umflarea părții bolnave. Această boală să arată sub formă de accese de o durată de mai multe ceasuri, cari să succed în aceeași zi sau în ziua următoare; asociațiunea acceselor constituie un atac, care poate dura până la trei luni. De altfel manifestațiunile sunt cele mai adeseori de scurtă durată și să termină prin vindecare. *Tratamentul.* Să va combate cauza (turburările digestive sau boala infecțioasă). La un difteric vindecarea s'a obținut prin injecțiuni de ser. Repaus în pat, băi prelungite călduțe, cloral. — La țară poporul numește această boală *strâns*, mai ales când ea să arată la copii, cari au dureri de șale, să svârcolească și să înțepenească. *Strânsul* să mai numește tot pe graiul poporului și *apucat*, el este de două feluri: *strânsul cel mic* sau *strânsul copiilor* și *strânsul cel mare*. Babele freacă copilul bolnav de strâns cu unt de lemn peste tot corpul, iar peste șale îl înfășoară cu puțină balebă de porc prăjită cu seu de lumânare și pusă pe frunză de varză. În unele locuri să fac scaldători de sovârș cu floare cu tot și cu scuturătura de fân sau cu span vânat (vezi și FĂLCARITĂ).

TETRAGENI. — Caută la MICROBI.

TEUCRIUM CHAMAEDRYS. — Caută la DUMBĂȚ.

THEA CHINENSIS. — Caută la CEAI.

THYMUS SERPYLLUM. — Caută la CIMBRISOAR.

THYMUS VULGARIS. — Caută la LĂMĂIOARĂ.

TIBIA. — Caută la GENUNCHIU.

TIC. — Să numește astfel o mișcare convulsivă care să repetă într-o parte a corpului, și care rezultă din contracțiunea involuntară a unui sau a mai multor mușchi. Ticul să vede mai cu seamă la față și la cap; el constă în trăsărituri repezi și trecătoare, asemenea celor produse de electricitate, cari fac ca să să încrețească fruntea, să să ridice un colț al gurii, schimbând pentru câteva secunde fizionomia. Aceste trăsărituri cele mai adeseori nu sunt dureroase; alteori însă ele să însoțesc de niște dureri svăcnitoare destul de supărătoare, cum să întâmplă în așa zisul *tic dureros al feței (neuralgia facială)*. Uneori ticul

să vede la gât, care să îndoiește într-o parte sau în alta și apleacă capul în dreapta sau în stânga, înainte sau înapoi. Câte odată este prins umărul, care să înalță și să coboară; brațul sau mâna cari să mișcă în toate senzurile; gamba sau piciorul cari să îndoiesc sau să întind, etc. Mai sunt o mulțime de gesturi și de atitudini, cari la început să observă mai rar, apoi cu timpul devin din ce în ce mai dese, încât obosesc pe om. Astfel vedem pe cutare clipind mereu din un ochiu, încrețindu-și sprâncenele; pe un altul purtându-și limba mereu printre buze; pe un copil sugându-și buzele sau un deget, pe un altul frecându-și mereu ochii, etc. Copiii sunt cei mai predispuși la ticuri, ceea ce provine din însușirea ce o au de a imita orice mișcare o văd la alții, și apoi tot imitând cutare mișcare, din plăcere sau pentru a râde de cel pe care îl imită, ajung la rândul lor de o fac mereu fără să-și deie seamă și fără să vroiească. Astfel fiind, tratamentul ticului constă în educațiune și părinții sunt chie-mați să-și observe de aproape copiii și de câte ori văd aceste ticuri să-i țină de rău, să-i dojenească până ce să dezvătă de ele. Oamenii mari să vor dezvătă singuri prin voință și hotărâre, căutând să să abțină sau să facă mișcări în senz invers. Când aceste mișcări sunt întreținute de o excitațiune a sistemului nervos să va da preparate de opiu, de beladonă, bromur de potasiu și alte medicamente calmante.

TICHIE, chitie, căciuliță, căiță, scufie. — Persoanele pleșuve este bine ca să poarte tichie, care-i apără de guturaiu, durere de cap și de surzenia care vine din nevralgii. De asemenea și copiii de țată trebuie să aibă căiță sau scufiță pentru ca să nu răcească la cap.

TIDVĂ DE APĂ. — Caută la NUFĂR.

TIDVĂ DE PĂMÂNT. — Caută la ÎMPĂBĂTEASĂ.

TIPLITĂ (dela gree. *typhlos*, orb). — Aprinderea sau inflamațiunea cecului și a apendicelui său (vezi APENDICITĂ).

TIFOIDĂ (Febră). *dotienenteric, friguri tifoide, febră mucoasă, ileotifus, tifus abdominal* (cuvântul *tifoidă* vine dela gree. *typhos*, abatere, stupoare, toropeală, și *idos*, formă). — Dintre boalele molipsitoare cea mai răspândită este *febra tifoidă*. Această boală este bine cunoscută și în poporul nostru, mai ales prin durata ei lungă, de unde îi vine și numirea de *lungoare* sau *lungoare*; pe alocurea țărani o mai numesc *boală mare* sau *boală rea*. Lungoarea atacă

cu deosebire pe oamenii de 15 până la 30 ani, mai rar pe copii și mai rar pe bătrâni. Ea este produsă de un *microb* numit *bacilul*

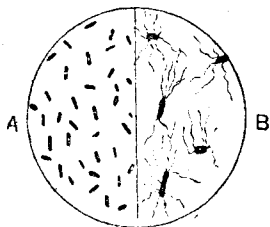

Fig. 284. — **Microbii febrei tifoide.**

A. Bacili. B. Aceiași foarte mult măriți.

lui Eberth. Purtătorii acestui *microb* sunt apa, aerul, rufele și hainele murdărite de scaunele bolnavilor. Dar cel mai primejdios purtător este *apa de băut*, apa cu care gătim mâncarea. Epidemiile cari să ivesc în orașe, ca și epidemiile dela sate, sunt produse de *apa murdărită de scaunele bolnavilor*. Aceste scaune aruncate lângă un puț, lângă o fântână sau lângă un râu, străbat prin pământ și ajung în apă, iar cei ce să slujesc de această apă otrăvită să îmbolnăvesc de friguri tifoide. În acest mod boala să întinde peste o parte din sat, peste tot satul, sau din sat în sat peste un ținut întreg; tot astfel să întâmplă și la orașe prin *apa de fântâni*, prin *apa de râu* sau prin *apa adusă prin canale*, care alimentează tot orașul și care vine în atingere cu materiile din latrine (privăți) prin mijlocul unor crepături sau prin aruncarea lor deadreptul în râu. Boala să propagă cu înlezuire și prin lapte, în care s'a pus apă infectată. *Microbul febrei tifoide* să poate ridica în aer și prin aer să poate transporta în mâncări și băuturi; *aerul umed* este mai priincios pentru aceasta. Cei din apropierea bolnavului pot căpăta boala umblând cu *rufăria* murdărită de scaunele lui și ducându-și apoi degetele otrăvite la gură sau pe mâncare. Tot așa de periculoase sunt hainele și așternutul pacientului. Lingoarea atinge de obicei numai odată pe om; uneori însă același om poate să zacă de această boală de mai multe ori în viața lui, dar în aceste cazuri ei nu este așa de grav bolnav cum a fost iutăia oară. Febra tifoidă poate să să ivească repede dintr'odată, pe neașteptate, pe când omul să crede mai sănătos; cele mai adeseori însă cu câteva zile mai înainte de a să ivi, omul este cuprins de tristeță, nu să simte tocmai bine, slăbește, își pierde pofta de mâncare și-i seacă puterea, adeseori este cuprins de urdinare. Astfel o dnce câteva zile până la

două săptămâni când boala începe a să arătă în toată puterea ei. — *Semnele* lungoarei sunt mai multe și să deosebesc după cele *trei perioade* ale boalei. În *perioada I-a* omul are o durere de cap strașnică și neîntreruptă: stă culcat pe spate, iar dacă să ridică să clatină ca și când ar fi beat; el este fără putere, cu privirea zăpăcită și cu mintea tâmpită; are amețeli, văjiituri de urechi, dureri de sale, prin mâni și picioare, și mai pe sus de toate neputință de a dormi (iasomnie); limba este albuie, adeseori roșie pe margini, uscată, să lipește de deget; lipsă totală do poftă de mâncare, sete mare. Pântecelul să umflă, este dureros la pipăit, mai ales în partea dreaptă și spre vintre. În cele dintăiu 2-3 zile omul este incuiat (constipat), apoi este cuprins de urdinare. Splina crește și este dureroasă. La cei mai mulți bolnavi le curge sânge din nas. Fierbințeala (căldura) este mare și începe cu flori; ea crește încetul cu încetul, în toată ziua cu câte un grad, fiind dimineața mai mică decât seara; mai mare este cam pe la 5-a sau 6-a zi ajungând până la 40°; inima bate de 100 până la 150 de ori pe minut. Unii bolnavi tușesc. În *perioada a II-a*, cam pe la începutul săptămăuui a doua, durerea de cap să nușorează, dar bolnavul începe a aiură, uneori fiind liniștit, alte ori furios; limba este uscată, aspră, crepată și funinginoasă, tot așa sunt buzele și gingiile; înghițirea să face cu anevoință; pântecelul este tot cam umflat; urdinarea deasă și adeseori bolnavul iasă afară în neștire. În această perioadă să ivesc niște pete roșii de mărimea unui bob de linte, cari pier prin apăsarea cu degetul pentru ca să să arate din nou după ridicarea lui; ele să arată pe pielea pântecelui și a pieptului, rar pe spate. La unii să mai arată și astfel de pete, cari nu pier prin apăsarea degetului; la alții să ivesc niște besicute mici, dese și numeroase pe la subțorii, pe gât și pe piept cari să sparg scurgându-să un fel de apă. Fierbințeala este de 40-41°, rămânând astfel cam 9-10 zile. Bolnavul slăbește foarte mult, este cam surd și într'o stare de toropeală foarte mare; limba tot uscată și setea mare. În *perioada a III-a*, dacă bolnavul merge spre vindecare, toate semnele boalei să îndreptează: pacientul începe a să simți, fierbințeala scade; slăbiciunea nu mai înaintează; pofta de mâncare vine, ba încă prea mare. Dacă bolnavul merge spre rău, atunci slăbiciunea să mărește din ce în ce și bolnavul să stânge pe nesimțite sau moare

de vre-o complicațiune cum ar fi: aprinderea sau inflamațiunea peritoneului (peritonită) produsă prin spargerea mațelor; scurgere de sânge (emoragie) prin șezut; junghiu, etc. O complicațiune care să vede des este surzenia; la mulți le cade părul; alții capătă dropică (boală de apă), unii fac puroiu în cărnuri, etc. — Vindecarea să face foarte încet și bolnavul este supus spre sfârșit la multe complicațiuni, din care cauză trebnie bine păzit. Pofta de mâncare fiind foarte mare, trebuie să-l păzim de mâncare multă ca să nu-l întoarcă boala. Durata febrei tifoide când merge bine este de 21-30 zile, iar în cazuri de complicațiuni ea poate ține până la 80-90 zile. — *Tatament.* Febra tifoidă n'are un tratament sistematic care să să poată aplica în toate cazurile, fără deosebire de vârstă, de forme, de complicațiuni. Fiecare febră tifoidă își are tratamentul său după condițiunile individuale ale bolnavului. Tratamentul de căpetenie însă până acum sunt *băile reci*, cari să aplică la orice bolnav tânăr care are inima bună, neobosită, și care are o temperatură de 39°. Băile reci au o lucrare binefăcătoare intră cât ele schimbă forma gravă a boalei într'o formă ușoară sau împiedecă pe aceasta de a deveni gravă. Băile reci trebuie date chiar dela începutul boalei. Baia va fi așezată lângă patul bolnavului; apa să fie de 28°; bolnavul să pune în baie, iar apa trebuie să-l acopere până deasupra umerilor. În 2-4 minute trebuie să răcim apa în mod progresiv până la 23, 22, 20°. Să va supraveghi starea bolnavului, pulsul, starea de congestiune sau de paloare a feței, ritmul respirator, și la trebuință să va face o înțepătură cu eter, cafeină sau ulei camforat. În timpul băii vom stoarce un burete ud asupra cefei, iar pe cap vom pune cărpe ude reci; este bine să să fricțiuneze în apă mâinile, picioarele și pieptul bolnavului. După 8-15 minute bolnavul simte un fior, ceace însemnează că a sosit timpul ca el să fie scos din apă; să șterge repede și ușor, să pune în pat învelindu-să în o plapomă de lână, dându-i-să un ceaiu cald cu câteva picături de coniac, sau lapte cald, ori bulion. După baie bolnavul mai întotdeauna asudă, să simte mai bine și doarme liniștit, iar căldura scade cu o jumătate până la un grad. Să vor face 6 băi în 24 ore; în formele grave (ataxo-adinamice) 8-10. Dacă apa a fost murdărită de scaunele bolnavului să va schimba; dacă nu, atunci să va întrebuița mai departe,

adaugându-i puțin timol ca dezinfectant; după 24 ore însă ea va trebui negreșit schimbată. Băile să vor rări pe măsura în care căldura scade și bolnavul să apropie de vindecare. Băile reci nu sunt bune pentru oamenii bătrâni, pentru cei cu boală de inimă sau cari au inima slabă, pentru ceice au emoragie de mațe sau mațele sparte și peritonită. Pentru cei cu complicațiuni din partea plămânilor băile să pot continua. Când nu putem întrebuița băile vom aplica *cearșafuri reci*, adică vom inveli bolnavul într'un cearșaf gros înmuiat în apă rece și stors bine, iar după 10 minute îl vom pune în alt cearșaf tot așa de rece, urmând astfel până la 5-6 cearșafuri. În formele ușoare ne vom mulțumi cu *spălături* sau *fricțiuni* peste tot corpul cu apă rece sau cu oțet simplu sau aromatic. Cearșafurile precum și spălăturile să vor face regulat din 3 în 3 ore. Pe cap și pe pânțele să vor pune cărpe reci. Bolnavul își va clăti gura de mai multe ori pe zi cu apă fiartă sau boricată, parfumată cu câteva picături de mentă, iar dinții să vor spăla cu peria și cu o pastă de dinți. Este bine să să facă clizme reci de 15-20 grade de apă care a fost fiartă, punând un litru la fiecare clizmă. — *Regimul*: dietă absolut lichidă, și anume: lapte fiert curat sau cu puțină cafea sau ceaiu, bulion, apă cu vin, limonadă de lămâie, de portocale, de sirop de coacăze. În laptele dulce să poate pune de 2 ori pe zi câte un gălbinași de ou; în bulion să poate pune câte o lingură de somatoză. Afară de lapte dulce să poate da și lapte bătut. Toate acestea să vor da des, la fiecare oră, în cantitate potrivită. Apa care să da să fie fiartă, sterilizată. Cantitatea totală a lichidelor în 24 ore trebuie să fie de 3-4 litri pentru ca să înleznim eliminarea toxinelor. — *Ca medicamente* vom da la început un purgativ, de obicei calomel în doză de 30-80 centigrame, care să poate repetă la 3-4 zile. Apoi să va prescrie antiseptice intestinale: naftol, betol, benzonaftol, salol, salacetol, salicilat de bismut, acid lactic, cloroform, enterol, etc. *Medicațiunea tonică* va constă în vin negru tăiat cu apă; la alcoolicii li să va da coniac, 60-100 gr. pe zi; la bătrâni și la cei slabi vin vechiu cald sau ceaiu cu rom sau cu coniac; preparatele de chinchina, etc. — *Seroterapia* febrei tifoide s'a făcut cu ser luat dela cai imunizați prin injecțiuni repetate de toxine. Acest ser are mai mult o acțiune preventivă, din care cauză el trebuie injectat la om chiar

dela începutul boalei; să va injecta serul în doze slabe. *Serul antitifoïd* scade temperatura și ameliorează starea generală scurtând durata boalei. Acest ser a dat bune rezultate și trebuie întrebuințat ori de câte ori îl avem la îndemână. — Bolnavul de febră tifoïdă trebuie pus într'un pat comod, simplu, așezat într'o cameră mare, bine aerată, fără perdele, fără covoare, având ca mobilier numai strictul necesar. Dacă să poate, este bine ca bolnavul să dispună de două camere, una lângă alta; una pentru noapte și alta pentru zi, pentru ca să să poată face aerisirea mai bine. Temperatura camerei trebuie să fie de 16-18°. Să vor opri vizitele și conversațiunile; sgomotul și lumina să fie mici; bolnavul să-și schimbe pozițiunea în pat cu ajutorul perinelor. Să va observa cea mai mare curățenie, atât a așternutului și rufăriei cât și a corpului. Nasul, urechile să vor spăla și a unge cu vaselină. — Cei ce păzesc și îngrijesc bolnavul își vor dezinfecța des mânilor. Scaunele bolnavului vor fi sterilizate cu sulfat de cupru (500 gr. de sulfat de cupru la 10 litri apă); oala de noapte să va spăla des, precum și lighienele. Persoanele din jurul bolnavului nu vor bea, nici nu vor mânca nimic în camera bolnavului și întotdeauna își vor spăla mai întâiu mânilor cu săpun și soluțiuni antiseptice. — În timp de epidemie apa și laptele să vor bea numai după ce s'au fiert, sau sterilizat. Locuințele și mai cu seamă latrinele să vor ține în stare de curățenie mare și să vor dezinfecța des, mai cu seamă latrinele cari înainte de toate trebuie desertate, pentru ca ele să nu răspândească mirosuri.

TIFUS (grec. *tiphos*, abatere, stupoare, toropeală). — Este o boală infecțioasă (mollipitoare) al cărei microb nu să cunoaște până acum. Tifusul să aseamănă cu febra tifoïdă și cu febrele eruptive, în special cu pojarul. El să vede foarte des în Irlanda și în Silezia, mai rar în Germania și în Franța, unde a fost adus de trupele cari au fost în războiul Crimeei. În mod epidemic să mai găsește tifusul în provinciile baltice ale Rușiei și în Polonia. În România, până acum 20 de ani am avut epidemii de tifus în închisori și câte odată epidemii mici în garnizoanele militare. Cazuri sporadice de tifus s'au observat în București în ultimii ani, în unele locuinți mizerabile, ocupate de oameni necurați (măturători de stradă, bragagii, servitori olteni). Tifusul să mai cunoaște și sub nu-

mele de *tifus exantematic* sau *tifus petesial*. El să dezvoltă mai cu seamă unde să află îngrămădire de oameni, la cei ce trăiesc în sărăcie, murdărie, lipsiți de hrană îndestulătoare, cari sunt supuși la oboseli, la suferințe morale și fizice, cari trăiesc în aerul stricat al închisorilor, al unor cazărmi, etc. Mediul cel mai favorabil la înmulțirea microbului să găsește în murdăriile celor ce sufer de scorbut, de dizenterie, de diaree, în secrețiunile catarelor bronchice, și lichidele purulente. Veșmintele tificilor precum și așternutul lor sunt pline de microbi. Boala să poate propaga și prin apă, uneori și prin aer. Epidemia de tifus să naște încet, însă furia ei crește după cum să înmulțesc cazurile. Cel ce a suferit odată de tifus este scutit în viitor.

— Tifusul are 3 perioade. În *perioada I*, numită de *invaziune*, bolnavul are fiori, durere de cap, tremurături, amețeli, căldură mare, neliniște, lipsă de somn, o stare de toropeală adâncă. În *perioada II*, sau de *erupțiune*, încep să să ivească niște pete roșietice la început, cari devin mai târziu roșii închise (negre, de unde și numele de *tifus negru*). Aceste pete să arată mai întâiu pe pânțele, apoi pe tot corpul afară de față. Semnele din perioada I merg crescând și bolnavul începe să aiureze (să aibă delir violent) de obicei el este constipat. În *perioada III* starea de abatere și de toropeală devine mai pronunțată până ce bolnavul moare. În cazurile de vindecare febra scade repede și cu ea dispar și celelalte simptome. — *Tratamentul* general igienic și dietetic este ca și acela al febrei tifoïde. Antisepsie riguroasă. Medicatiune tonică (vin, alcool, cafea). În contra febrei și a delirului să vor întrebuința *băile reci* (vezi TIFOIDĂ, Febră), dându-să și chiurnă. În contra constipației să vor face clizme. În contra turburărilor respiratoare să vor pune ventuze uscate pe piept, să vor face injecțiuni cu eter, inhalațiuni cu oxigen. În cazurile de adinamie (lipsă de putere) să vor da excitantele difuzibile cum sunt: acetatul de amoniac, cafeina, eterul.

TIFUS ABDOMINAL. — Caută la TIFOIDĂ (Febră).

ȚIGĂRI, ȚIGARETE. — Aci nu vorbim despre cele făcute din *tutun* sau *tabac*, despre cari ne vom ocupa la cuvântul *Tutun*. Sunt țigări sau țigaretete numite *medicinale*, cari să fac cu foi de beladonă (mătrăgună), iosciam (măsalariță), stramonium (ciumăfaie), salvia (jale), cânepă de India, cari

sunt bune la înecăciunile de piept, la astmă, pentru care să și numesc *antiastmatice*. Mai sunt țigări făcute din o țevă de sticlă sau de fildeș, ori din o pană de găscă în care să pune o substanță volatilă cum este camforul sau gudronul, și din cari să trag în piept aburii acestor doctorii, fără ca să întrebuițăm focul, pe câtă vreme celelalte să aprind, să ard și să fumează întocmai ca țigările făcute din tutun. Toate acestea să vor întrebuițată numai după ce să va fi consultat mai întâiu un doctor.

TIGENOL. — Antiseptic și antiparaziticid. Să dă pe *dinafară* în soluțiuni sau în alifii, 15-20 la 100.

TIGVELE. — Munte care face parte din șirul de munți ai Gorjului. Stațiune climaterică la o înălțime de 750 metri deasupra nivelului Mării Negre. Climă foarte plăcută și constantă; localitate pitorească.

TILIA PLATYPHYLLOS. — Caută la TEIU.

TILICHIN. — Caută la TULICHINĂ.

TIMIAN. — Caută la CIMBRIȘOR.

TIMOL (acid timic). — Este principiul activ al plantei *thymus vulgaris* (lămâioară). El lucrează ca antiputrid puternic, succedaneu al acidului fenic. Să dă în doză de 50 centigrame până la 2 grame, iar în injecțiuni sub piele în doză de 20-50 centigrame.

TIMP. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

TIMPAN (dela grec. tympanon, toabă). — Caută la URECHIE.

TIMPANISM. — Caută la GAZURI INTESTINALE.

TIMPANITĂ (dela grec. tympanon, toabă). — Să numește astfel umflarea pântecelui prin producțiune de gaze multe în intestine, cum să întâmplă în cazurile de încercătură de mațe (ocluziune intestinală) sau în peritonită.

TINCTURĂ (dela lat. tingere, a văpsi). — Medicament lichid care să prepară dizolvând una sau mai multe substanțe vegetale, mai rar animale sau minerale, în alcool și câte odată în eter. Cele mai întrebuițate în medicină sunt tincturile făcute cu alcool, care disolvă și păstrează bine medicamentele. Tincturile sunt medicamente tari, foarte active. Tincturile tonice și stimulente, cum sunt cele de chinchină, de gențiană, de revent, etc., să dau cu lingurița (1-2 pe zi), pe câtă vreme cele făcute cu substanțe otrăvitoare (digitală, opiu, beladonă, etc.) să dau numai cu picăturile, cu mare băgare de seamă și numai după îndrumările date de doctor. Acestea

să dau pe o bucată de zahăr, sau mai bine în apă sau într'o poțiune. Pe dinafară cea mai întrebuițată este tinctura de iod (vezi IOD), care de altfel să poate dă și pe dinăuntru, în picături, în unele cazuri de opresiune respiratoare, de gușe, de scrofula etc.

TINEA, chelbe, chelie. — Sub acest nume să înțeleg două boale ale pielei capului: una numită *tricoftie* sau *tinea tonsurantă*, iar cealaltă numită *favus* sau *tinea favoasă*. Unii pun în acest loc și boala cunoscută sub numele de *peladă* sau *alopecie arcată*, care este o *chelie fără bube* (vezi PELADĂ). — I. *Tricoftia*. Această boală să produce prin o ciupercuță microscopică numită *trichophyton tonsurans*. Ea să arată pe pielea capului, unde formează *erpesul tonsurant* (*chelbe, chelie*), la barbă sub numele de *sicoză tricoftică* sau *mentagră* și pe alte părți ale pielei sub numele de *erpes circinat* (*pecingine, cur de găină*). Cauza boalei este un parazit vegetal format din niște tubi lungi, regulați, puțin onduloși, lipiți cap la cap și cu ramificațiuni depărtate unele de altele, și din spori. Acest tricoftit a fost inoculat la unele animale și pe diferite mediuri și s'a reproduc. Tricoftia să ia prin atingere, direct și indirect; prin pălărie, căciulă, broboadă, pieptene, șervete, mâni, etc. Cănele, calul și vitele cornute transmit cele mai adeseori primele cazuri. În școală boala să propagă cu mare înleznire; un elev bolnav umple aerul cu tricofti cari

Fig. 285. — Firicele și spori de herpes tonsurant.

să prind de părul celorlalți elevi umplând toată școala. Bărbierii transmit boala prin briciu, pieptene, pomade, perii, etc. — 1. *Tricofitiu capului* numită și *erpes tonsurant* sau *tinea tonsurantă* (chelbe, chelie). Această boală constă în aceea că pielea capului prezintă pe o suprafață a cărei mărime variază dela aceea a unui ban până la aceea a unei piese de 5 lei, uneori și mai mare, un fel de răsură, parecă ar fi rasă însă în mod incomplet, firele de păr fiind rupte deasupra pielei. Când vrem să smulgem un fir de păr mai lung el să rupe aproape de piele. În jurul acestei goliști pielea este

pede și trage toate firele de păr, mai ales cele bolnave. Să mai întrebuințeze unele substanțe cari inflamează pielea și fac ca perii să cadă: sublimatul coroziv în spălături sau în alifii, în proporție de 3 la 30 vaselină, precipitatul de mercur în vaselină, plastorul mercurial, cari toate au însușirea de a omori tricofitul, dacă sunt ferite de aer. Afară de aceasta trebuie să să întrețină curățenia cea mai mare prin spălături, dimineața și seara, când să fac și fricțiunile cu alifia prescrisă de doctor. Părul să va tunde scurt peste tot capul. Bolnavul va fi despărțit de cei sănătoși și

Fig. 286. — Erpes tonsurant.

roșie și cam umflată, acoperită de niște tărâțe gălbui-murdare. Când boala datează de mai mult timp să vadă mai multe goliști de diferite mărimi imprăștiate peste tot capul. De obicei această boală să vindecă, mai ales când este tratată. *Tratamentul* are de scop de a nimici focarele infectante și parazitul. Înainte de toate trebuie să să facă *epilațiunea*, adică să să smulgă fir cu fir tot părul din goliștea sau placa tricofitică cu o cimbistră sau cu o scufă de plastro galbin (talion), care aplicată pe cap, după ce părul s'a lipit bine, să ridice re-

va purtă capul acoperit cu o scufă, care să va spală des. — 2. *Sicoza tricofitică* sau *meagra*, este aceeași boală ca cea de mai sus, dar să numește altfel fiindcă să arată în barbă. Ea începe prin niște noduri roșii, cari cuprind părul la mijloc și de jur împrejurul lui să află o beșică plină de puroiu. Nodurile sunt separate unele de altele sau sunt mai multe unite în grupuri, cari să vadă cele mai adeseori pe buza și falca de jos. Durata acestei boale este lungă, de mai multe luni. *Tratamentul* și aci constă în curățirea și epilarea completă a păr-

ților atinse și regiunilor periferice, întrebuintând apoi spălături emoliente cu leșie de tărățe și cu săpun negru sau săpun gudronat, după care să va unge partea bolnavă cu alifii paraziticide, și anume: sublimat coroziv, 1 gr.; vaselină, 30 gr.; sau: turbit mineral, 2 gr.; camfor, 1 gr.; vaselină, 30 gr.; etc.; ungerile să vor face dimineata și seara. Bărbierii vor fi obligați să-și țină instrumentele în cea mai mare curățenie, dezinfectându-le în apă care fierbe, în soluțiunii tari de acid fenic sau de acid boric; periile și pieptenii să vor dezinfecțea în sublimat coroziv, 1 la 1000; pudra și pomătuful cari vor fi servit la un client bolnav de această boală să dau la o parte, nefiind permis a să servi de ele la cei sănătoși. — 3. *Tricofitia circinată* sau *herpes circinat* (pecingine, cur de găină). Această boală începe cu o pată roșie rotundă; epidermul din mijlocul acestei pete să deslipește în lamele mici, iar în jurul petei să ivesc beșicuțe mici, formând cercuri. Pata să intinde din ce în ce ajungând la mărimea unui leu și chiar a unei piese de 5 lei. Părțile pe cari să ivesc de obicei această boală sunt: fața, ceafa, gâtul, antebrățele, dosul mânilor. *Tratamentul* constă în ungeri cu *tinctură de iod* până când să produce o iritație mare în piele, sau în ungeri cu una din alifiile următoare: sulf precipitat, 2 gr., axongie, 20 gr.; sau: turbit mineral, 1 gr.; gliceroleu de amidon, 30 gr.; sau: sulf, 4 gr.; camfor, 1 gr.; axongie, 30 gr.; sau: sulf sublimat și spălat, 2 gr.; sub carbonat de potasă, 50 gr.; axongie, 30 gr.; ungerile să vor face dimineata și seara. Înainte de a termina cu această tricofitie vom spune că parazitul să poate intinde și la unghii, cari să îngroașe sau să acoper de niște linii în lung și în lat, de culoare albă, sau de niște pete galbene sau brune; iar unghia să subțiează și să deformează. Tricofitia poate să să dezvoltă de la unghii dela început, de unde prin scărpinături să poate intinde la cap sau în alte părți. Prin urmare trebuie tratate și unghiile bolnave, căci dacă nu, boala să va repeta. — II. *Tinea favoasă* sau *favus* (cuvânt latin care însemnează fagur de miere), iar de poporul nostru numită *cheliu căprească*. Această boală este produsă de parazitul *Achorion Schönleini*. Acest parazit să dezvoltă de obicei pe pielea capului, unde atacă perii făcându-i să cadă, intrând în ei și în epidermul din vecinătate. El să poate dezvoltă și în alte părți unde este păr mic, foarte rar pe unghii. În cazuri

foarte rare să poate intinde pe mucoasa tubului digestiv (ezofag, stomac, mațe). Parazitul este un vegetal format din tubi și spori. Sporii sunt rotunzi în bucele favusului și turtiți în păr, unde formează lăntușoare și sunt înveliți în o cămașă de celuloză. Tubii sunt simpli, noduroși, arti-

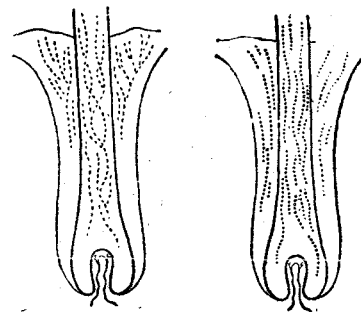

Fig. 287. — **Bulbul unui păr** năpădit de ciupercile favusului (1). — *Bulbul unui păr* năpădit de ciupercile erpesului tonsurant. (2).

culați și ramificați; unii au spori. Sporii să intind în păr numai în lungimea lui, formând o rețea cu ochiuri lungulețe și așezate după axa firului. Ei străbat plecând dela epiderm, să lasă în jos pe țeava părului până la rădăcină, de unde intră în bulb și apoi să suie în corpul firului de păr. Uneori parazitul pătrunde deadreptul în fir. Prin urmare leziunea favică cuprinde epidermul, părul și apoi dermul, formând o bubă sau sgaibă, groasă, galbină, cu fundul mai în jos și cu marginile puțin ridicate, din cari perii bolnavi cad și pielea după vindecare rămâne albă și cheală pentru toată viața. Parazitul nu să dezvoltă pe pielea sănătoasă și curată, ci numai pe pielea murdară și sgarriată, unde începe a să înmulți; de obicei copiii sunt atinși de această cheliu. Contagiunea să face prin trecerea parazitului deadreptul dela un bolnav la cel sănătos sau la animale, prin locuire la un loc și prin aer, sau prin trecerea indirectă cu obiectele cu cari s'au servit cei bolnavi: pălărie, căciulă, ștergar, pieptene, etc. Favusul să localizează de obicei pe pielea capului; să poată ivi și în alte părți cu păr ale pielei și la unghii. La cap favusul începe cu o mică pată roșie în jurul unui fir de păr; pata să intinde și să acopere de o coajă galbină ca pucioasa, cu marginile mai ridicate și cu mijlocul scobit (infundat). Aceste coji au diferite mărimi, dar cele mai multe sunt de mărimea unui bob de linte; uneori ele să grupează mai multe la un loc formând grupuri de mărimea unei

ose de 1 leu și mai mari. Cojile pot cuprinde o mare întindere din suprafața pielii; ele au o față alburie sau galbînă și se deslipesc cu greutate, lăsând să vadă termul roșu, umed și scobit, ceea ce arată că leziunea interesează întreaga grosimea pielii. Aceste coji au un miros de șoarece. În centrul unei coji să află firul de păr, care să rupe lezne și nu mai crește. Favusul începe prin creștetul capului, apoi să

rilor nu sunt atrofiate. Tratamentul constă în tăierea părului, apoi să ridică cojile (crustele) înmoindu-le cu ajutorul cataplazmelor, după care să face epilațiunea, adică să smulge părul fir cu fir pe toată întinderea boalei și încă pe un centimetru de jur împrejur de piele sănătoasă. Pentru ca epilațiunea să nu fie așa dureroasă să va unge mai întâiu partea cu gliceroleu cu ulei cadin, și, în momentul operațiunii,

Fig. 288. — Favus al capului.

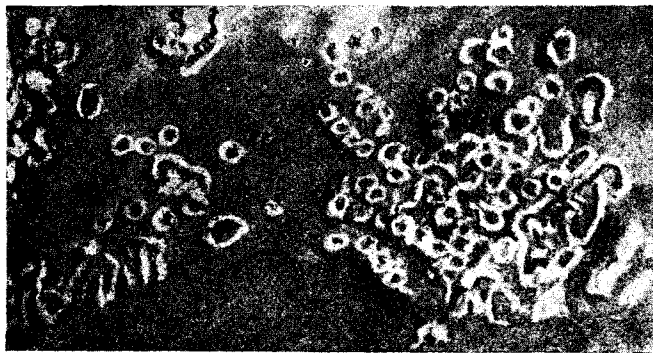

Fig. 289. — Favus al corpului.

întinde spre frunte sau în spre tâmpile; el poate să se arate și în alte părți și la unghii pe cari le strică pentru totdeauna. Durata lui este de mai mulți ani. *Tratamentul.* Vindecarea să obține cu atât mai iute cu cât tratamentul să face mai la începutul boalei; ea este sigură până când tecile pe-

prin pulverizațiuni cu eter sau cloretil. Pentru pansament să întrebuințeze alifie de gudron, sau de sublimat coroziv, de acid fenic, etc. Epilațiunea să face mai cu înleznire în modul următor: să unge mai întâiu pielea capului cu vaselină fenicată (1 la 100), apoi să aplică o scufă de pânză

cerată în timp de 24 ore, după care să ridică scufa cu toate cojile de desupt, cari să deslipesesc ușor, și să spală capul cu săpun. Ungerile cu vaselină fenicată și spălăturile cu săpun să fac în fiecare zi până când să curăță bine toată pielea capului, apoi să repete numai de două ori pe săptămână. În această perioadă a tratamentului părțile bolnave să ung cu tinctură de iod în fiecare zi, atât pielea cât și părul, până ce să irită pielea, când încetăm cu iodul 2-3 zile pentru a începe din nou. După câteva săptămâni vom continua cu atingerile cu tinctură de iod tot la 4 zile odată, timp de 4-5 luni.

TINERE DE MINTE. — Caută la MEMORIE.

TINEREA CORPULUI. — Caută la ATITUDINE.

TINERETE. — Caută la ADOLESCENȚĂ.

TINTAULĂ, țintaură. — Caută la FIEREA PĂMÂNTULUI.

TINTEA. — Această comună să găsește în județul Prahova, la o înălțime de 380 metri deasupra nivelului Mării Negre. Are mai multe izvoare cloro-sodice-sulfuroase și iodate; apele sunt mezotermale (25-30°); nu să întrebuințează.

TIOCOL, gaiacolsulfonat de potasă. — Pulbere care conține 60% gaiacol. Să da în contra ofticei și a diareei. Doză: 2-8 gr. până la 16 la adult; la copii câte 50 centigrame de fiecare an; în buline, poțiune sau sirop.

TIOFORM, ditiosalicilat de bismut. — Praful galben, fără miros, care lucrează ca *iodoformul*.

TIPERIG (Spirt de). — Caută la AMONIAC.

ȚIPETE. — Natura a pus la îndemâna omului mai multe mijloace prin cari să poată face ca să îi să înțeleagă ceea ce simțește sau ceea ce dorește. Aceste mijloace sunt: țipetul, vorba, cântecul, mimica, etc. Dintre acestea cel mai simplu mijloc este *țipetul*, căci pentru ca să poți vorbi trebuie să fi mai mare, să ai oarecare cultură, cât de mică, pe câtă vreme copilul când să naște, tâmpitul, omul sălbatic, surdul din naștere, pot în tot momentul să țipe. Prin țipet poate cineva să-și arate diferite simțiri, plăcute sau dureroase; apoi, țipetul poate să varieze după felul și vioiciunea simțirilor, așa că pentru copilul de țată, el are o importanță deosebită. Plăcerea, mânia, nerăbdarea să pot arată fiecare prin țipete proprii, iar în timp de boală țipetul își schimbă forma după felul suferinții. Țipetul copilului când să naște este un fel

de plâns pe care l'am putea numi *orăcăire*, și el este provocat de atingerea aerului cu care corpul copilului nu este încă obicinuit și de pătrunderea aerului pentru întâia dată în plămâni lui, ceea ce de sigur îi produce o simțire neplăcută sau chiar dureroasă. Această primă impresiune ține puțin și țipetul încetează îndată ce copilul este înfășat și pus la sân. De aci înainte copilul țipă pentru a-și arăta trebuințele, iar țipelele lui sunt bine cunoscute de mamă sau de doică. Până la vârsta de 3-4 luni, copilul *țipă fără să verse lacrimi*, din care pricină ceice nu știu aseasta cred că copilul este rău, supărăcios și că țipă fără nici o trebuință, iar pentru ca să-l împace încep să-i deie tot felul de ceaiuri și siropuri, dintre cari unele făcute cu mac ca să-l adoarmă, ceea ce este foarte rău pentru sănătate. Nu este bine să lăsăm copilul să țipe *prea mult*, căci aceasta poate să-i provoace convulziuni (spazme), sau surpătură (ernie), etc., dar pentru aceasta nu trebuie să-i dăm să sugă mai mult decât îi trebuie, nici să-l adormim cu diferite leacuri; trebuie să vedem care este pricina de țipă și să o depărtăm. Când copilul *țipă fără motiv*, fără trebuință, să cunoaște după aceea că deși plânge mult sănătatea lui rămâne tot bună, că el nu slăbește, și atunci vom căuta să-l împăcăm prin diferite cântece sau arătându-i diferite obiecte lucitoare sau zgomotoase, cari să-i atragă atențiunea. Uneori copilul *țipă fiindcă este prea strâns înfășat*, ceea ce este ușor de constatat desfășându-l, după care copilul tace. El țipă întotdeauna când *ii este foame*, și atunci își întoarce capul în toate părțile, își deschide gura ca și cum ar căuta sfârțul, dă din mâini și picioare sau își prinde un deget în gură și îl sugă; pentru aceasta cel mai bun lucru este ca să-i regulăm ceasurile de supt, cam la 2 ore ziua, la 3-4 ore noaptea (vezi ALĂPTARE). Țipetul de foame să deosebește de *cel de durere*, care este mai tare, crescând în raport cu durerea și în timpul căruia fața copilului ne arată suferință; iar corpul său să mișcă în mod dezordonat; cele mai adeseori el are *mătrice* (colici intestinale). Când copilul a trecut de 4 luni el începe să plângă cu lacrimi, ori de câteori are vr'o trebuință, iar când vom vedea că țipă fără să lăcrimeze atunci trebuie să ne gândim la vr'o boală gravă. Țipetul *slab* este semnul unui sfârșit apropiat, atunci când copilul s'a născut aproape asfixiat, sau când el este mai mare este semnul unei slăbiciuni mari în urma

unei boale învechite, a unei diaree rebele, etc. *Țipetul ascuțit, sunător* care s'ar asemui cu lătratul de câne, este semnul unor boale de laringe și de bronchii (crup fals sau gușter, tușă măgărească, etc). *Țipetul răgușit, spart și acoperit* ne arată că este vorba de un crup de natură difterică. *Țipetul infundat, înădușit, incomplet*, este semnul unei congestiuni sau îngrămădiri de sânge în plămâni. *Țipetul intermitent*, care să aude din când în când, cu un timbru pătrunzător, ascuțit, și care încetând lasă copilul în o stare de sfârșeală, este semnul unei meningite (aprinderea pelițelor de pe creeri). *Țipetul întretăiat*, însoțit de sughițuri, arată mânie, supărare, nerăbdare, îndizpoziție, și în acest caz pulsul este regulat și liniștit, iar dacă pulsul este grăbit, agitat, atunci acest țipet este semn de boală. Aceste sunt țipetele copilului pe cari este bine să le cunoaștem, pentru ca să-i putem pricepe nevoile spre a îi le satisface, dar în caz de boală ele nu sunt semne indestulătoare pentru a ne da o dreaptă judecată asupra ei. În etatea *adultă* țipetele au mai mică importanță, cu toate că un *singur țipet*, însoțit de pierderea cunoștinții și de cădere, este începutul unui atac de *epilepsie*; mai multe țipete însoțite de mișcări dezordonate ale corpului sunt semnul unui atac de *isterie*; în alte împrejurări țipetul este un semn de durere pricinuită prin o rănire, etc. Dar, fiindcă la omul adult este vorba care ne arată locul și natura boalei, țipetul n'are aceeași importanță ca la copilul mic și pentru aceasta nu vom stărui mai mult asupra lui.

TIPLĂ. — Este o peliță foarte subțire, mlădioasă și transparentă, făcută din mațe de bou sau de oaie. De obicei această țiplă este acoperită cu gumă pe una din fețele ei, *țiplă gumată*, cu care o aplicăm pe deasupra sgârieturilor, rănilor și arsurilor superficiale și mici ale pielii, udând cu puțină apă partea gumată pentru ca să să lipească bine. Sub această țiplă rana să vindecă la adăpost de aer și de murdărie, văzând cu ochii, căci ea fiind transparentă putem vedea cum să face vindecarea. Când vrem s'o ridicăm sau să o înlocuim cu alta n'avem decât s'o udăm cu puțină apă caldută. Când o aplicăm trebuie să așteptăm în totdeauna ca sângele să să oprească, căci altfel nu să lipește.

TIROIDĂ (Glanda). — Această glandă să află așezată dedesuptul și de ficcare parte a laringelui. La unii oameni ea crește și formează ceeace să numește *gușe* (vezi a-

cest cuvânt). Glanda tiroidă să întrebuințează ca medicament sub formă de pulpă

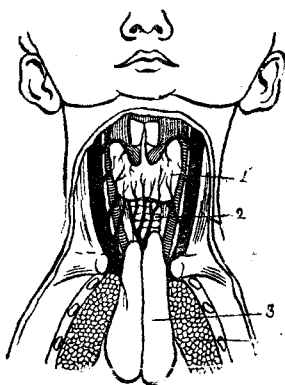

Fig. 290. — Glanda tiroidă și timul.

1. Glanda tiroidă. — 2. Trachea. — 3. Timus. — 4 Plămân.

proaspătă, de berbec, în contra *mixedemului*, a *gușei*, a *psoriazei* și a *obezității* (vezi aceste cuvinte). — *Tiroidina* este praful uscat al glandei tiroide care să dă în aceleași boale ca și ea. S'a observat însă unele accidente la întrebuințarea tiroidinei din care cauză ea trebuie dată cu multă băgare de seamă. — *Tiroidina* sau *iodotirina* este un product scos din glanda tiroidă care conține mult *iod*; să dă în aceleași boale ca și tiroidina și cu aceleași precauțiuni.

TISMANA. — Această faimoasă mănăstire să găsește în județul Gorj, într'o pozițiune din cele mai pitorești. Localitate de vilegiatură, care ar putea deveni climaterică prin clima ei plăcută, dulce și constantă, precum și prin minunata sa apă de băut.

TITARCI. — Caută la CIUPERCI (Buretele boiler).

TIUTIUN. — Caută la TUTUN.

TIZANĂ (dela grec. *ptisane*, arpăcaș). — Băntură făcută din infuziunea, decoctiunea sau macerațiunea unor substanțe medicamentoase în o mare cantitate de apă și care să bea cu ceasca sau cu paharul. Tizanele sunt simple sau compuse. În aceste din urmă să pot topi și unele substanțe medicamentoase, pentru ca să fie mai active. Tizanele sunt indulcitoare sau calmante, amare sau aperitive, antispasmodice, astringente, depurative, digestive și stomachice, diuretice, laxative, pectorale, răcoritoare, sudorifice.

TOADEA. — Caută la ACONIT.

TOAE. — Caută la ACONIT.

TOALETĂ. — Caută la ABLUȚIUNI, OTET, SĂPUN.

TOAMNĂ (lat. *autumnus* sau *tumnus*). — Acest anotimp ține la noi cam dela 1 Septembrie până la 1 Decembrie. Toamna să ivește frigul și umezeala, cari produc atâtea boale: guturaiul, durerile de gât, răceala, crupul, tusa, junghiul, reumatismul, apoi să mai observă în acest anotimp febra tifoidă, colicele de intestine și diarea. Trebuie dar să ne păzim de răceală și de umezeală, să ne îmbrăcăm potrivit, mai ales dimineața și seara; cei obicinuiți, să pună flanelele și ciorapi de lână.

TOANĂ. — Caută la MANIE.

TOCĂTURĂ, carne tocată. — La mulți le place să mănânce diferite mâncări gătite din carne tocată, cum sunt: *chiftelele, pârjoalele moldovenesti, perișoarele*, cu smântână sau în ciorbă, etc. Aceste mâncări fiind gătite și cu grăsime sunt cam grele la mistuit și cad greu la stomac. De obicei mănâncă tocăturile oamenii cari nu prea stau bine cu gura, cari n'au măsele cu ce să macine carnea și le-ar fi peste puțină să mănânce carnea sub formă de rasol și mai ales sub formă de friptură. Dar un lucru trebuie să avem în vedere, și anume: să nu înghițim carnea tocată, sub orice formă ar fi gătită ea, până ce nu o ținem mai mult timp în gură, frământând-o cu gingiile pentru ca să se amestece cu *salivă* (bale), care este trebuincioasă la mistuire. În acest mod să poate recomanda mâncarea cărnii tocate. Tocarea cărnii să face cu un satâr sau mai bine cu o mașină anume făcută pentru aceasta.

TOFUS (dela grec. *tophos*, orice concrețiune tare). — Să numește astfel orice îngrămădire de fosfate calcare sau de urate cari să fac de obicei în apropierea incheieturilor la ceice sufăr de *gută* și de *reumatism* (vezi aceste cuvinte).

TOGMĂGEL. — Caută la CIUPERCI (Bureții de conopidă și Barba caprei).

TOLU. — Balsamul de Tolu sau balsamul de Peru să scurge din tăieturile făcute în coaja arborelui *Toluifera Balsamum*, din fam. Leguminoaselor papilionacee, care crește în provincia Tolu din Columbia. Acest balsam are un miros plăcut, un gust dulce și plăcut și o acțiune foarte mare în contra guturaiului, a catarului de piept, a bronhitelor (tusei), a laringitei acute și cronice; el mai lucrează ca stimulent și

diuretic. *Pe dinăuntru* să dă sub formă de: balsam, 50 centigrame până la 2 gr.; emulsiune, 2 la 100; sirop, 30-60 gr.; tablete, după voie; tinctură, 4-8 gr.; în poțiune. *Pe dinafară* să întrebuițează Balsamul de Peru.

TONIC (grec. *tonikos*, dela *tonos*, tensiune, vigoare, putere). — Să numește tonic ori care agent sau medicament care redesteapătă activitatea vitală a unui organ sau a organismului întreg, care dă putere. Medicamentele tonice sau *întăritoare* să deosebesc de cele *excitante* sau *stimulente* prin aceea că ele lucrează încet, în mod progresiv, iar efectele lor durează timp mai îndelungat, pe câtă vreme excitantele lucrează repede și efectul lor ține puțin; astfel alcoolul și toate preparatele alcoolice sunt stimulente (vezi **EXCITANTE**), iar vinul este un tonic. Tonicile pentru ca să aibă efect trebuie continuate mult timp, mai multe săptămâni sau chiar luni. Când este vorba de tonice, mai înainte de a ne gândi la medicamente trebuie să ne adresăm la igiena, care ne dă cele mai bune *întăritoare*, fără de cari tonicele luate din farmacie n'ar avea nici un efect. Iată cari sunt tonicele pe cari ni le pune igiena la dispozițiune: *aerul și lumina soarelui*; aerul uscat, nu cel umed, aerul proaspăt, curat, dătător de viață dela țară și de pe malul mării (vezi **AERAȚIUNE** și **AER**); lipsa de aer și de lumină dă naștere la anemie, la lipsă de sânge; — *hrana* sau *alimentele* bune constituie *regimul* așa zis *tonic*, care să compune din carne, ouă, lăpturi și brânzeturi, asociate cu făinoasele (mai ales linte) și cu grăsime și zahăr; — *vinul* de calitate bună, în special vinul negru, natural și vechiu; — *exercițiul* în aer liber și *idroterapia* sub diferite forme (vezi aceste cuvinte). Medicamentele tonice cele mai importante sunt. *fierul* cu toate preparatele lui, *chinchina*, *arsenicul*, *fosfatul de calce*, *coca*, *kola*, *untura de pește*; apoi *amarele* (cuasia, colombo, gențiana, nuca vomică) cari deșteaptă apetitul, întăresc stomacul făcându-l să mistuie bine, ceea ce înleznește absorpțiunea substanțelor nutritive și dă putere organismului.

TOPIC (dela grec. *topos*, loc). — Să numesc medicamente *topice* acele cari să aplică pe dinafară, pe locul dureros sau bolnav: cataplazmele, plastorele, vezicătorile, muștarul, alifile, etc.

TOPORAȘI. — Caută la MICSUNEA și VI-OREA.

TOPORAȘI, toporiși. — Caută la NEMȚIȘORI.

TORACE. — Caută la PIEPT.

TORACENTEZĂ (dela grec. *thorax*, piept, și *kentein*, a găuri, a întepă). — Operațiune prin care să scoate lichidul din cavitatea pleurală. Toracenteza să face cu ajutorul unui tub metalic care este ascuțit la un capăt, iar la celalt este în raport prin un tub de cauciuc cu un vas de sticlă în care să face *vid* și unde vine lichidul tras din piept, cum să întâmplă la *Pleurezie* (vezi acest cuvânt).

TORMENTILLA ERECTA. — Caută la SCLIPETI

TOROPEALĂ, molesire, apatie, stare de abatere, de obosire, de amorfire. — De obicei ești vesel, vioiu, ager, sprinten, bine dispus, ușor la minte și la corp. Intr'o bună dimineață, când te deștepti, simți un fel de *toropeală* neobicinuită, care te face să stai în pat mai mult timp decât în celelalte zile; nu ai nici o durere, ci numai o *molesire* peste tot, care să aseamănă întru câtva cu o stare de lene. Cu chiu cu vai te scoli, începi să te îmbraci și de odată te oprești obosit, cea mai mică mișcare te slăbește, mâinile și picioarele ți să taie, nu mai pot să te slujească, îți este silă să te miști. În această stare te hotărăști să stai acasă, începi să citești ceva, o gazetă sau o carte pe care până în ajun o citeai cu deosebită plăcere, dar degeaba, căci îți vine să adormi. Incerci să scri ceva sau să vorbești cu cei din casă despre lucruri obicinuite, ușoare, îți este peste puțință. Vezi bine că nu mai ești în stare să faci nimic, nici cu mintea, nici cu trupul. Te întrebi cu încredință: ce poate să mă ajute? cumva ești amenințat de vr'o damblă? ferească Dumnezeu! Ești într'o stare de *oboseală*, o stare care poate merge crescând până ce ajungi de nu-ți mai pasă de nimic și de nimeni din cei ce te înconjoară, nici de vorbele lor, nici de dragostea și devotamentul ce ți-l arată; îți este silă să le răspunzi la întrebări, sau le răspunzi cu anevoință și numai printr'un cuvânt; stai nemișcat, într'un fel de *amorfire*, trântit pe pat sau pe un scaun. Din fericire dacă te pișcă, te gădilă, te întepă, simțești, și prin o voință bărbătească, prin încordare sau prin stăruința celor cu cari trăești iești în stare pentru un minut să eși din această stare de *abatere*, din această *apatie*, ceea ce te încredințează că nu ești lovit de damblă, că ești numai *abătut*, că *nu-ți sunt oile acasă*, cum ar zice Românul. Starea de *toropeală* să

deosebește după vârsta celui atins. Cele scrise până aci să potrivesc omului mare, *adult*. La *bătrâni* starea de *obosire* este cu mult mai mare; *copiii* cer într'una să fie ținuți în brațe, sunt ursuzi, îndărătnici și nu le mai plac jucăriile și petrecerile după cari râvneau mai înainte așa de mult. De altfel la orice vârstă și oricare ar fi gradul de abatere, *pătimașii* sunt tăiați la ochi, cari să par înfundați în cap, fața este trasă, palidă și arată un fel de lăncezeală, indispoziție generală. La *copiii* mici de tot, singurul semn al acestei stări de *oboseală* este această *schimbare la față*. — *Cauze și tratament*. Nu trebuie numai decât să ne înfricăm când vedem pe cineva din casă că este *abătut*. Înainte de toate trebuie să căutăm pricina, pe care vom găsi-o cercetând împrejurările în care s'a ivit această stare de *oboseală* precum și celelalte semne cari o însoțesc. Astfel la omul adult sau la adolescent, ea să ivește de multe ori când să schimbe anotimpurile, când trecerea dela iarnă la primăvară, sau dela primăvară la vară să face repede, prin o ridicare mare a căldurii aerului. *Pătimașul* suferă în acelaș timp de o scădere sau o pierdere a poftei de mâncare; dimineața la deșteptare își are gura rea, iar în timpul zilei nu mai poate de sete. Această stare trece în câteva zile prin următorul tratament: bolnavul va lua mai întâiu o *curățenie* (unt de ricină 2 linguri, un păhar mare de apă de Breazu, sare amară sau sare de Bălțătești 30 gr.), apoi va lua în fiecare zi 2 sau 3 păhăruțe de vin sau decoct de china, va face fricțiuni peste tot corpul cu oțet sau spirt de trandafir, sau duși reci în fiecare dimineață, va face plimbări, gimnastică. Când starea de *toropeală* vine din o pierdere mare de sânge, din *hemoragii* altă parte, vom da bolnavului o băutură *spirtoasă* și stimulentă, puțin rachiu sau țuică tare sau rom, ori câteva picături de eter (10-15) pe zahăr sau în apă de băut, apă de melisă, vin bun, vechiu. — Dacă această stare este venită în urma unei otrăviri, vom da bolnavului mai întâiu să verse, apoi va lua din celelalte leacuri. — Când starea de *molesire* nu ține de aceste împrejurări și merge crescând însoțindu-să de ferbințeală, durere de cap sau de piept, de turburări în mistuire, etc. atunci ea este înainte-mergătoarea unei adevărate boale, în care caz trebuie chemat un doctor, singur în stare de a cunoaște dacă ea este începutul unei febre tifoide (lingoare), a unei aprinderi de plămâni etc. — Starea de *toropeală* să vede mai des la *copii*

decât la oamenii mari. Ea vine adeseori fără nici o pricină vădită și încetează dela sine în câteva ceasuri. De alteori ea este pricinuită de o ușoară turburare în mistică, de bătaia soarelui sau șederea lângă un foc prea mare sau de un joc greu sburdalnic; o odihnă de câteva ceasuri și nițică dietă este de ajuns ca să treacă. Adeseori ea vine din eșirea prea anevoiasă a dinților sau din o ridicare a temperaturii din afară ori din un accident sau întâmplare nenorocită. În aceste cazuri vom da copilului curățenii ușoare (unt de ricină sau sirop de cicoare, sau ulei de migdale dulci în măsură mică); puțin vin vechiu înjumătățit cu apă, frecături uscate cu o bucată de pânză aspră sau flanelă pe tot corpul. Dacă această stare de abatere nu încetează cu acestea, atunci trebuie să ne temem de vr'o lingoare, pojar sau altă boală gravă și să chiamăm doctorul. La bătrâni starea de toropeală este un semn rău, căci adeseori ea prevestește o îngrămădire de sânge (congestiune) la piept sau o immoiere de creeri. Ne vom feri de a le da să facă spălături reci sau să bea spirtoase, le vom recomanda să facă băi călduțe scurte și să bea câte nițel vin bun, ceea ce i-ar ușura numai decât, afară de cazul când această stare este începutul unei boale grele. Uneori starea de molesire să poate ivi la sfârșitul unei boale grele, în convalescență; atunci vom da reconstituantele (chinchina, fier, duși reci, untură de pește) și o hrană bună (carne, lapte, ouă, vin vechiu) și pentru orășeni vom recomanda să să ducă dacă să poate, la țară.

TORTICOLIS, gât strâmb. — Să numește astfel aplecarea gâtului și a capului asupra trunchiului, mai în totdeauna, și în unele cazuri rotațiunea sau nămeștirea însoțită de mică sau mare curbură a gâtului și a capului. Cauzele sunt mai multe: o cicatrice vicioasă a pielii în urma unei arsuri sau abces, o fractură sau scintire a șirii spinării; dar cele mai adeseori torticolisul este de origine musculară fiind produs de o răceală, de reumatism. Să mai poate produce această boală prin un flegmon al gâtului, prin adenite tuberculoase, prin o miozită sifilitică, prin paralizia mușchiului sterno-cleido-mastoidian din partea opusă, prin manoperile obstetricale din timpul nașterii. Mai toate aceste cauze produc un torticolis *permanent*, pe câtă vreme torticolisul *treacător* să produce de frig, de o pozițiune rea în timpul somnului, sau de isterie; forma *intermitentă* este produsă de o leziune a nervului spinal. — *Semnele.* În torticolis *permanent* de obicei

leziunea să află la dreapta și nu este *dure-roasă*: capul este aplecat în partea dreaptă, bărbia este îndreptată în partea opusă, gâtul este cu mult mai scurt din partea aplecată și să simte un fel de coardă formată de contractiunea mușchiului. După câtva timp să produce o strâmbare compensatoare a șirii spinării în partea ei dorsală, ceea ce face ca umărul drept să să ridice și umărul stâng să să coboare; partea dreaptă a feței devine mai mică decât stânga. În unele cazuri mai rari torticolisul atinge mușchiul sterno-cleido-mastoidian din stânga, sau mușchii de dinainte, sau mușchii de dinapoi ai gâtului. În torticolisul *treacător* strâmbarea gâtului este tot astfel, cu aceleași semne din partea gâtului și capului, dar ei este *dureros* și uneori însoțit de căldură; acest torticolis să mai numește *acut*, spre deosebire de cel permanent care să mai chiamă și *cronic*. — *Tratament.* În torticolisul produs de răceală să da pe *dinăuntru* salicilat de sodă, aspirină, antipirină, exalgină, acetopirină, piramidon, lactofenină, salipirină, chinină; apoi jaborandi; iar pe *dinafară* diferite fricțiuni excitante cu balsam Fioravanti, cu liniment volatil, cu liniment amoniacal camforat, cu ol. de terebentină; iar mai târziu masaj. În torticolis sifilitic să va da tratamentul mixt cu injecțiuni mercuriale și iodur de potasiu (3-5 gr. pe zi). În torticolisul *cronic* produs de o contractură să recomandă redresarea (îndreptarea) sub cloroform, apoi electrizațiune; în cel produs de o retractiune să recomandă tenotomia, urmată de îndreptarea gâtului cu aplicarea unui aparat ortopedic sau a unui bandaj de ghips.

TOXIC. — Caută la NEMȚIȘORI.

TOXALBUMINE. — Caută la MICROBI.

TOXIC (dela grec. *toxikon*, otravă). — Caută la OTRĂVIRE.

TOXINE. — Caută la MICROBI.

TRACHEA-ARTERĂ (dela grec. *trachos*, aspru, și *arteria*, arterie). — Este un conduct elastic aerian care începe dela laringe și merge până la bronhii (vezi LARINGE și BRONCHIE). Trachea-arteră are forma unui tub cilindric, turtit pe fața dinapoi, așezat pe linia mijlocie și înaintea ezofagului; ea are o lungime de 12 centimetri și o lărgime de 2 centimetri. Ea să compune din 16-20 cerculețe sgârcoase, așezate unele asupra altora și unite între ele și de laringe prin o peliță (membrană) fibroasă și elastică, căptușite pe dinăuntru cu o altă peliță mai moale, mai mlădioasă, umezită

fără încetare prin un lichid mucos secretat de niște glande presărate în grosimea ei. Astfel fiind constituită, trachea-arteră își păstrează lărgimea așa că aerul pătrunde în totdeauna cu înleznire din laringe până la plămâni, atât la dus, cât și la întors (vezi RESPIRAȚIUNE). Dacă însă din o cauză oarecare, o tumoră sau altă piedecă vine de-i strâmtează calibrul, aerul pătrunde mai greu, omul are opresiune mare și accese de sufocațiune, urmate în scurt timp de asfixie mortală. Intre aceste cauze să numără boalele și rănirile tracheei; diferiți corpi străini (o bucată de mâncare, un nasture, un ban, etc.), cari au străbătut laringele oprindu-să în trachee deasupra bronchiilor; o strâmtoare a tracheei în urma unei inflamațiuni, a unei plăgi, a unei arsuri, a unui cancer (rac) al ezofagului care s'a întins la trachee sau numai o apasă dinapoi înainte strâmtându-i lumina. Cele mai adeseori însă aerul este împiedecat de a intra în trachee prin un corp străin oprit în laringe, prin un polip sau un cancer al laringelui, prin falsele membrane cari să fac în boala numită *crup* (gușter). În aceste cazuri aerul nu poate pătrunde în plămâni și omul moare de asfixie; pentru a evita aceasta să face o operațiune numită *tracheotomie*, adică tăierea tracheei pe o întindere oarecare și punerea unei țevi (canule) de argint prin care aerul să pătrundă cu înleznire. Inciziunea sau tăierea tracheei să face pe linia mijlocie, în partea de sus a ei, imediat sub laringe; prin această tăietură să introducă înăuntru o canulă de argint care să fixeze de jurul gâtului cu un șiret pentru ca să nu iasă afară când bolnavul este cuprins de tusă. Această canulă stă pe loc până ce să vindecă boala care a împiedecat aerul să intre în plămâni, când să ridică, iar rana să vindecă cu mare ușurință în câteva zile. În cazurile când obstacolul la respirațiune nu dispăre nici odată, bolnavul va trăi cu canula în gât până la moarte.

TRACHEOTOMIE. — Caută la CRUP și TRACHEA-ARTERĂ.

TRACHOMA. — Caută la OCHIU (*Conjunctivită*).

TRAGĂN. — Caută la ADENITĂ.

TRAHANA, frecăței. — Pastă alimentară care să prepară ca și fideaua, dar nu sub formă de fire lungi, ci sub formă de grăunte. Trahanaua să mistuie ușor și este foarte bună pentru prepararea supei.

TRANDAFIRI. — Sunt mai multe varietăți

de trandafiri, ale căror flori au un miros plăcut, însă așa de tare încât nu poate omul să-l respire timp îndelungat, de exemplu în odaia de dormit, fără ca să-i producă durere de cap strașnică, sfârșeală și chiar asfixie. Noi ne vom ocupa aci numai de varietățile următoare: 1. *Trandafirul sălbatic, măcieș, cacadăr, cacășder, curu boului, rug, ruje* (*Rosa canina*, fam. Roza-ceelor), care este un arbust spinos, ale cărui flori sntt albe, rare, plăcut mirosi-

Fig. 291. — Măcieș; ram, frunze, flori și fruct.

toare și să numesc: *răsură, rosură, ruje*, și ale cărui fructe sunt lungărețe sau globuloase roșii și să inmoaie numai după primele înghieturi; ele să numesc: *căcicădere, măciășe, măcieșe, scoabe în cur*. Măcieșul crește prin tufișuri, câmpuri, coaste, dealuri, drumuri, garduri, șanțuri (Maiu-Iunie). În medicină să întrebuințeze fructul, care este astringent și este baza conservei de cinorodon, foarte mult întrebuințat la prepararea hapurilor; pe *dinăuntru* să dau aceste conserve după voie. La *fară* ceaiul de măcieșe să dă la copiii cari au colici, iar cacadărele fierte să bea pentru tusă. Oțetul de flori de trandafiri să întrebuințeze pe dinafară în fricțiuni pentru ca bolnavii să asude și să scape de răceală. Cu zama de crengi fierte să clătesc în gură cei ce sufer de durere de dinți. Pentru durere de ochi să pune floare într'o

sticlă cu apă proaspătă neincepută și să spală cu această apă la ochi. — 2. *Trandafirul de dulceată, roză* (*Rosa centifolia*), arbust spinos, originar din Asia mică, să cultivă adesea ca plantă decorativă și pentru trebuințele caznice; prin cultură s'au obținut varietăți numeroase. Din flori să face *dulceață*. Din florile acestui trandafir să face *apa de trandafiri* care să întrebuințeze în colire la conjunctivite ușoare. *Siropul* să dă ca laxativ, 10-30 gr., care asociat cu *sinamichia* sau *sena* ne dă siropul de trandafir *compus* și care este purgativ. *Esența* de trandafir intră cu ceara albă și cu untura de porc (axongia) în prepararea *pomadei* de trandafir sau *pomadei rozate*, cu care este bine să se ungă omul pe buze în timpul iernii. — 3. *Trandafirul de lună* (*Rosa damascena*), originar din Siria, să cultivă mult și pe la noi pentru florile sale frumoase, albe sau roșii. Din florile lui să scoate în Orient, în Cazanlâc (Bulgaria) și în Saxonia (Germania) *uleiul de trandafir* (oleum rosarum) întrebuințat mult în parfumerie și în medicină. — 4. *Trandafirul roșu* (*Rosa gallica*), conține o mare cantitate de tanin, care îl face *astringent*, din care cauză să întrebuințeze fierț în apă în *clizme* sau *injecțiuni*, pentru a opri diarea și alte scurgeri anormale. Să prepară o *tizănă* din 10 gr. flori la 1000 apă, care este partea activă a *miericicăi* (vezi *MIERE ROZATĂ*), și a *oțetului* de trandafiri, cu cari să spală rănile urâte și să fac fricțiuni.

TRÂNJI. — Caută la EMOROIZI.

TRANSFUZIUNE (dela lat. *transfundere* supinul *transfusum* a vărsa dintr'un vas într'altul). — Prin acest cuvânt să înțelege o operațiune care constă în introducerea în căile circulatorie a unui lichid oarecare, cele mai adeseori sânge. Introducerea de medicamente, în special injecțiunea de ser artificial să face astăzi mai mult prin injecțiuni sub piele, iar nu deadreptul în vine care nu să face decât în cazuri foarte rare și grave. Intru cât privește injecțiunile intra-peritoneale cari permit să treacă în curentul circulator nu numai serul sângelui, dar și ematiile, ele sunt mai primejdiouse decât însăși transfuziunea sângelui propriu zisă. Această operațiune datează din anul 1667, când s'a făcut pentru întâia oară la om injectându-i-să sânge de miel după care bolnavul s'a vindecat. Mai târziu s'a făcut transfuziunea sângelui dela om la om. Dar fiindcă pe acele timpuri medicina nu dispunea de mijloacele și știința de astăzi, a-

ceastă operațiune reușea foarte rar așa că a fost mult timp părăsită. Pe la sfârșitul secolului trecut, când manualul operator s'a simplificat mult, devenind aproape cu totul inofensiv, și când s'a precizat mai bine efectele cari să pot obține prin transfuziune, această operațiune a început să să facă din nou. Intru cât privește sângele care trebuie transfuzat la om, cercetările învățaților au dovedit că cel mai bun sânge este cel de om, de oarece sângele unui animal după ce a fost introdus în vinele omului să descompune, globulele lui să nimicesc și emoglobina pusă în libertate devine un corp străin și poate produce accidente grave. Astăzi transfuziunea să face numai cu sânge de om. Iată cum: după ce s'a ales brațul care să potrivește mai bine pentru operațiune și după ce s'a văzut care este vâna cea mai ridicată și mai groasă, să culcă în senz invers cei doi oameni, acela care primește și acela care dă sângele, așa că cele două brațe asupra cărora să operează să fie așezate în o direcțiune opusă și foarte aproape unul de altul. Să așeze la rădăcina brațului o legătură făcută cu o fașă de cauciuc sau cu o fașă simplă, apoi să introducă un ac capilar în vâna omului care primește sângele și de jos în sus, adecă în direcțiunea curentului sangvin. Un ajutor ține acest ac, iar legătura brațului să ridice; apoi să introducă un alt ac în vâna omului care dă sângele, dela rădăcina brațului spre mână, adecă în contra curentului sangvin. Sângele începând a curge să lasă legătura brațului pe loc și să pune acest ac în comunicațiune cu aparatul transfuzor cu ajutorul unui tub de

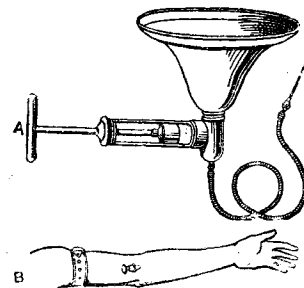

Fig. 292. — **Transfuziunea sângelui.**

A. Aparat. B. Canula în vâna persoanei care dă sângele său.

cauciuc. Să aspire sângele în siringa aparatului, apoi să împinge în recipient până ce să umple încetul cu încetul; îndată ce recipientul debordează, după ce a dat afară tot aerul din aparat, să închide recipientul cu tubul destinat a fi pus în comunicațiune

cu brațul omului care primește sângele. O ultimă împingere de piston alungă tot aerul conținut în acest tub și atunci acesta să încheie cu acul introdus în vână, apoi să începe transfuziunea aspirând încet 10 grame de sânge la fiecare împingere de piston și împingându-l tot încet în vâna operatului. Transfuziunea practică în acest mod, adică cu sânge viu și cu totul scutit de contactul aerului, mulțumită aparatelor celor mai nouă, a devenit o operațiune fără pericol. — Transfuziunea de sânge să recomandă în emoragiile (pierderile de sânge) grave, desperate, cari nu să pot opri prin alte mijloace, cari să ivesc în timpul sarcinii și după naștere, sau în urma rănilor sau operațiilor chirurgicale; ea să mai recomandă și în unele cazuri de anemie și cloroză.

TRANSPIRAȚIUNE (dela lat. *trans*, prin, și *spirare*, a suflă). — Acest nume să dă la exhalatiunile și secrețiunile cari să fac la suprafața pielii (vezi SUDOARE).

TRAS. — Caută la MASAJ.

TRĂSĂTURI. — Caută la FRICTIUNI și MASAJ.

TRĂSNET (lat. *fulmen*), *fulger*. — Aerul cuprinde întotdeauna fluid electric, chiar și atunci când atmosfera să pare a fi mai curată; dar norii sunt cu deosebire încărcăți cu electricitate, care este *pozitivă* în unii și *negativă* în alții (vezi AER ATMOSFERIC și ELECTRICITATE). Acum când doi nori încărcăți cu electricitate contrarie, potrivit legii că două electricități contrarii să atrag, fluidele lor electrice să întâlnească și să neutralizează producând o descărcare instantanee care este *trăsnetul*. Acesta să însoțească de o linie luminoasă, *fulgerul* (care linie poate fi tăiată în zig-zaguri sau poate fi punctată, în formă de metanii) și de un zgomot puternic, *tunetul*. Același lucru să poate întâmplă și atunci când norul vine în apropiere de un arbore, de o casă, de un corp, etc. cari cuprind de asemenea electricitate multă în vreme de furtună: descărcarea să face între norul apropiat și între acel corp, cu fulger și tunet, și această descărcare de electricitate produce asupra aceluia corp efecte variabile de căldură, de compozițiune chimică, de destrucțiune. Când descărcarea electrică să face între nor și om, acesta suferă de aceleași efecte; el poate rămânea mort pe loc prin închegarea sângelui și oprirea repede a tuturor funcțiilor; descompunerea tuturor lichidelor face ca corpul să putrezească repede. Când omul nu moare pe loc, ci numai a căzut la pământ, trăsnetul

îi topește și îi volatilizează obiectele de metal, nasturi, lanț de ceasornic, etc; pe cari le are asupra lui, îi zbârlește și îi arde părul, barba, hainele, producând arsuri mai mult sau mai puțin adânci și vânătaii (echimoze) ca în urma unei lovituri puternice; alteori trăsnetul nu produce efecte exterioare, ci lucrează numai asupra sistemului nervos, producând fără veste paralizia mânilor și picioarelor, pierderea auzului, gustului, pipăitului, vederii, etc. Este periculos ca în timp de furtună să ne adăpostim sub arbori izolați, fiindcă corpurile cele mai înalte și mai ascuțite atrag trăsnetul, astfel să explică accidentele când omul stă sub ploii dăpărtați unul de altul cari sunt înalți și ascuțiți; tot astfel să întâmplă cu sulitețele și alte obiecte de metal, cu curenții de aer, cari atrag trăsnetul. Pentru a evita fulgerătura trebuie dar ca în timpul furtunos să evităm vecinătatea unui arbore, a unui râu, a unui lac, a stâlpilor metalici, a firelor telegrafice, adunările de oameni; să nu meargă trăsura repede, să nu să tragă clopotul la biserică după cum este obiceiul la țară, să să închidă ușile și ferestrele casei, să nu să steie în curentul de aer care merge dela sobă la ușă. Dacă te afli la câmp și vezi o groapă este bine să intri în ea. Hainele rele conducătoare de electricitate sunt cele făcute din mătasă, lână, cauciuc și blănille; hainele udate transmițând electricitatea pământului apără pe om. Nici odată să nu să urce omul în turnul vre unei biserici în vreme furtunoasă. Să nu te repezi îndată după ce a trăsnetul la locul unde a căzut trăsnetul, căci să poate ca îndată să trăsnească din nou în același loc. — Când trăsnetul n'a omorât pe loc, omul atins rămâne într'o stare de tîmpeală, pentru care trebuie să-l reînșuflețim prin fricțiuni energice, stropiri pe față cu apă rece, simplă sau amestecată cu oțet, să-i punem la nas oțet sau eter, iar pe dinăuntru o băutură *cordială* (vezi acest cuvânt). Apoi vom îngriji arsurile prin mijloacele obicinuite (vezi ARSURI), tot așa și echimozele, vânătaiele (vezi CONTUZIUNI), iar pentru a evita gangrena care să poate ivi în regiunile atinse punem *oblojeli* (vezi FOMENTAȚIUNE) calde, uscate sau umede. Intru cât privește paralizile, deși ele adeseori nu să mai pot vindeca, este bine să să trateze cu *electricitate* (vezi PARALIZII). Pentru alte îndrumări caută și la ASFIXIE. — Cel mai bun apărător contra trăsnetului pentru o casă sau clădire înaltă, cum este un turn, etc.,

este *paratrăsnetul*, care este un fel de su-liță sau prăjină de fier, înfiptă în vârful acoperișului, al cărei cap înfipt este în legătură cu tot acoperișul clădirii și comunică cu pământul prin un lanț sau prin o sârmă. Țăranii noștri în vremuri de furtună înfig un topor în pământ care înlesnește, ca și un paratrăsnet, scurgerea electricității în pământ.

TRĂSURĂ (lat. *vectura*). — La noi în țară să face mare abuz de trăsură. În orașe cei mai mulți să duc la slujbă, să-și facă cumpărăturile, la plimbare, cu trăsura, fără să-și deie seamă că trăsura le face rău. Dacă trăsura este folositoare pentru anumite cazuri, cum ar fi de exemplu când cineva este prea grăbit, pentru copii, pentru bătrâni, infirmi sau convalescenți; ea însă este primejdioasă pentru oamenii sănătoși, cari au trebuință de a umbla mai mult pe jos. Trăsura face rău prin sdruncinăturile ei pe cari organismul și în special sistemul nervos le resimte foarte mult. Trăsurile pe arcuri bune, pe drum bun, pe strade pavate cu asfalt, sdruncină mai puțin; nu tot astfel să întâmplă pe stradele pavate cu bolovani, cum să vede prin orașele de provincie, sau pe drumurile șoseluite rău întreținute, cu hopuri multe, pe unde trăsura merge tot sărind. Vai și amar de cei ce sufer de rinichi, de ficat sau de splină, precum și de femeile însărcinate, cari nu vreau să țină seamă de starea lor și nu să mai dau jos din trăsură. Ar fi greu să numărăm cazurile de colici de ficat, de colici de rinichi, precum și de nașterile înainte de vreme provocate de plimbările cu trăsura. Afară de aceasta, trăsura mai are un neajuns mare mai ales în timp de iarnă, când omul răcește cu mult mai iute în trăsură, unde stă nemișcat, decât umblând pe jos când întreg corpul este în mișcare. Alt neajuns al trăsorii este și puțința a ne putea molipsi de diferite boale microbiene, și pentru a ne face o idee lămurită despre aceasta n'avem decât să ne închipuim că cutare trăsură de piață a transportat la spital un bolnav de o boală molipsitoare oarecare și că imediat după aceea ne-am urcat noi în acea trăsură infectată; în acest caz putem foarte lezne să ne îmbolnăvim de acea boală. Astfel fiind, igiena sfătuește pe toți cei sănătoși ca să umble cât să poate mai puțin în trăsură și numai la mare trebuință; plimbarea pe jos fiind cea mai sănătoasă din toate punctele de vedere. — *Trăsura de copii* sau cum îi să zice pe la noi *căruciorul* este

bun când este bine construit, pe arcuri și cu coș, care să poate ridica și lăsa jos după trebuință. Acest cărucior este foarte bun pentru copiii mici, pe cari îi putem plimbi astfel în aer liber, curat, prin parcuri, la pădure, cu condițiune însă ca să fie tras sau împins încet ca să nu să sdruncine copilul, iar copilul să steie liber în cărucior, iar nu înfășat strâns încât să nu să poată mișca de loc. Apoi copilul să nu fie plimbat cu căruciorul decât pe timp frumos, liniștit și călduros, iar nici de cum pe ploaie și vânt, când ar putea răci. — *Trăsura de bolnav* este mai complicată. Pentru ca un bolnav să fie plimbat comod și fără pericol pentru sănătate, trăsura trebuie să fie destul de încăpătoare; ea este foarte folositoare pentru cei ce sufer de paralizie, cari nu să pot ține pe picioare și nu pot umbla, căci prin ajutorul ei bolnavii pot fi plimbați în aer curat, în grădină. Dar trebuie și aci luate oarecare precauțiuni; astfel bolnavii trebuie bine îmbrăcați și ceva mai gros pentru ca să nu răcească în timpul cât stau pe loc; să să plimbe mai des, însă plimbările să fie de scurtă durată.

TRATAMENT. — Prin acest cuvânt să înțelege mijloacele, fizice și morale, precum și medicamentele date pe dinăuntru și pe dinafară, cari să întrebuițează cu scopul de a vindeca, a ușura sau de a scurtă o boală.

TRAUMATICINĂ. — Soluțiune de gutapercă în cloroform (1 la 10). Să întrebuițează în boalele de piele și în erizipel sau brăncă (vezi GUTAPERCA).

TRAUMATISM (dela grec. *trauma*, rănire). — Caută la RĂNIȚI și RĂNIRI.

TRAUMATOL, iodocresil, iodocresină. — Succedaneu al iodoformului, conține 54 la 100 de iod. Pe *dinăuntru* să recomandă ca antiseptic și astringent, în contra diareei tuberculoase, în pilule de câte 1 centigram 5-10 pe zi, în mod progresiv. Pe *dinafară* să întrebuițează ca și iodoformul.

TREAPĂD. — Caută la DIAREE.

TREAPĂD CU SÂNGE. — Caută la DIZENTERIE.

TREBUINTE. — Toate organele din corpul nostru trebuie să-și împlinescă slujba lor în mod regulat și la timp hotărât. Dacă însă vr'un organ, din o pricină oarecare, a întârziat sau întârzie să-și facă datoria, noi avem o simțire dinăuntru care își are punctul de plecare de obicei în acel organ, și care ne înștiințează că a sosit vremea ca să-l punem în stare de a-și face

slujba pentru care a fost creat. Această simțire este o *trebuință*, cum este de exemplu: *trebuința de a mânca și trebuința de a bea* (vezi APETIT și SETE), cari ne spun că trebuie să dăm carbuni mașinii, să mâncăm și să bem apă pentru ca să împlinim pierderile suferite de corpul nostru; *trebuința de exercițiu*, de mișcare, care ne silește să dăm din mâni și din picioare atunci când stăm de timp prea lung în nelucrare, în nemiscare; *trebuința de a respira* care o simțim prin un fel de greutate în piept, atunci când stăm prea mult într'un aer închis și care ne împinge să ieșim afară, *la aer*; apoi, *trebuința de a eși cu udlu*, *de a merge la scaun*, etc. Toate aceste trebuințe sunt *naturale* cari nu atárnă de voința noastră și trebuie împlinite cu orice preț și cât să poate mai iute, căci altfel ne produc suferințe mai mult sau mai puțin mari. Nu trebuie confundate trebuințele acestea cu *dorințele și poftele*, cari să nasc de obicei în creerii noștri și să îndreaptă spre lucruri netrebuințioase, de multe ori stricătioase sănătății noastre. Prin urmare nu este de trebuință ca să ne împlinim numai decât toate dorințele și toate poftele, după cum trebuie să facem cu trebuințele. Este o credință deșartă în poporul nostru că femeile însărcinate trebuie să-și facă numai decât orice poftă, pentru ca copilul să nu sufere sau să să nască cu cine știe ce semne. De asemenea nu trebuie să îplinești orice poftă a unei fete tinere, anemice, căreia îi poate trece prin cap tot felul de ciudățenii, unele chiar stricătioase sănătății sale. Omul, în afară de trebuințele naturale, ș'a făcut și alte *trebuințe artificiale*: în fie-care zi cam la același ceas să beie câte un țap sau halbă de bere, care mai întotdeauna să înmulțește, sau să să țuicărească regulat înainte de masă, alții să guste după mâncare câte un lichior tare sau șampanie, în afară de vinul generos luat în timpul mâncării, etc., apoi trebuința cumplită și fără nici un rost de a fuma, cari toate aduc numai stricătioane și boală în corpul nostru și de cari ar trebui să ne lipsim cu toții și cât să poate mai din vreme (vezi ALCOOL și TUTUN).

TREI FRĂȚI. — Caută la TRIFOIȘTE.

TREI FRĂȚI PĂTAȚI. — Caută la MICȘUNEA.

TREMURĂTURĂ (dela lat. *tremor, tremere*). — Să numește *tremurătură* o agitațiune involuntară a corpului sau a unei părți, compusă din o serie repede de mișcări încolo

și încoace, cari însă nu împiedecă mișcările voluntare, ci numai le micșorează preciziunea. Tremurătura este generală sau parțială. Ea poate fi mărginită la o jumătate laterală a corpului, la un membru, la un mușchiu sau la un grup de mușchi, etc.; poate să fie continuă, alte ori intermitentă (cu intreruperi), nearătându-să decât cu prilejul unei mișcări determinate, sau ne încetând de loc prin odihună, sau ne venind decât când cineva întinde mâna cu degetele depărtate. Aceste caractere ale tremurăturii ne pun pe cale de a ghici boala căroră ele să datoresc. Astfel în cazurile, de otrăvire cu alcool, tutun, mercur, opiu, plumb, cafea, ceaiu, etc., tremurătura este generală; la *alcoolici* să vede tremurătura dacă-i punem să-și întindă mâinile cu degetele răscracărate. La cei ce sufer de *ataxie locomotrice* tremurătura este mărginită uneori la un membru. În *paralizia generală* la început tremurătura este foarte mărginită, ocupând mai ales mușchii feței, limbii, buzelor, câte odată mușchii membrilor superioare. În *paralizia agitantă* (boala lui Parkinson) tremurătura la început este parțială, apoi să întinde peste tot, afară de cap, și ea încetează pentru moment prin sfortărea atențiunii și când să caută a să face o mișcare intențională, pe câtă vreme ea perzistă în timpul odihnei. Tremurătura la bătrâni (*senilă*) începe prin cap și numai cu timpul să întinde și la alți mușchi. Tremurăturile nervoase, precum și cele ale convalescenței, isteriei, etc., să apropie de acelea cari să văd la otrăviri. În tot cazul, imediat ce să ivește vr'o tremurătură, trebuie să să consulte un doctor, care singur este în stare să cunoască boala care o produce și să instituie din timp un tratament apropiat.

TREPĂDĂTOARE, *brăie, brei, brei de câmp, brie, buruiană cănească, slobonov, slobonov de câmp* (*Mercurialis annua*, fam. Euforbiaceelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri cultivate, pe lângă ziduri vechi, prin dumbrăvi (Iunie-Septembrie). Această plantă este emolientă, laxativă; ea este un purgativ popular, mulțumită unui principiu amar care să topește în apă; ea mai este și diuretică (face ud mult). Să întrebuițează mai cu seamă sub formă de decoctiune (fierțură), 15 la 500; de extractapos, 4-8 gr.; de miere cu trepădătoare (părți egale de suc și de miere) încorporată mai ales în clizme purgative (30-60 gr. pentru adulți și 5-10 gr. pentru copii).

TREPAN și **TREPANAȚIUNE** (dela gre. *trypa-*

non, sfredel). — Să numește *trepanațiune* o operație care constă în a face o deschizătură în păretele craniului cu ajutorul unui sfredel special numit *trepan*, pentru a da scurgere puroiului, sau pentru a opera o tumoră, sau pentru a scoate niște oase infundate în creier în cazurile de răniri.

TRESTIE MIROȘITOARE. — Caută la OBLIGEANĂ.

TRIBADISM. — Caută la ONANISM.

TRICHIAZĂ (dela grec. *thrix*, păr). — În această boală părul genelor este întors spre globul ochiului, pe care îl freacă și îl irită în continuu. Trichiaza să deosebește de *entropion*, prin faptul că aci este numai părul întors spre ochi, pe câtă vreme în *entropion* este și marginea pleoapei întoarsă cu păr cu tot. Trichiaza poate fi parțială sau generală, și ea atinge mai cu seamă părul pleoapei inferioare. Cauza acestei boale este o inflamațiune cronică a pleoapei sau o cicatrice vicioasă. *Tratamentul* constă într'o operațiune care să face după mai multe procedee, cari au de scop să devieze firele de păr în afară, sau cel mai ușor lucru este să să distrugă cu galvano-cauterul bulbii deviați. — În popor trichiaza este cunoscută sub numele de *peri răi* și babele scot firele cu cimbistra, însă fără nici un folos, căci cresc altele până ce bolnavul orbește.

TRICHINĂ, TRICHINOZĂ. — *Trichina* este un vierme lung în forma fusului, foarte mic, având o lungime abia de un milimetru până la un milimetru și jumătate. *Trichina* adultă să găsește numai în tubul digestiv, unde merge cu carnea care o conține, în general cu carnea de porc. *Trichina* ajungând astfel în stomac sucul gastric topește pungulița în care să află *trichina* și viermele fiind liber să ducă în intestinul subțire, unde să oprește în partea de sus a lui, să dezvoltă acolo și să înmulțește formând *trichinoza mațelor*. *Trichinele* mature mor în mațe și sunt date afară cu materiile fecale, iar cele tinere străbat prin păretele intestinelor și să răspândesc în mușchi, unde să învelesc în oiște pungulițe și dau *trichina mușchilor*. Carnea de porc este cauza acestei boale la om și *trichinoza* să observă foarte des în țările în cari să mănâncă carne crudă de porc. La noi să observă foarte rar din cauză că carnea de porc să mănâncă bine friptă sau fiartă, iar în Germania unde să mănâncă mai mult sub formă de mezeluri și șuncă, nefierte, să observă des și chiar sub formă de epidemii. *Trichinoza* este o boală origi-

nală a porcilor, cari o capătă mâncând materiile fecale ale porcilor cu *trichinoză* intestinală. Viermele *trichinozei* să numește *trichina spiralis*; el să poate vedea cu ochiul liber ca un firioșor alb încolțit; capul este subțire iar coada este lungă: femeia este mai mare decât bărbatul; femeile au o lungime de 2-3 mi-

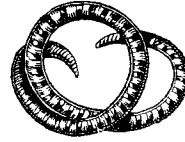

Fig. 293. — **Trichină** (mult mărită).

limetri, iar bărbatii numai pe jumătate. Numărul femeilor este de asemenea cu mult mai mare, din care cauza *trichinoza* ia o dezvoltare foarte repede. *Trichinele* locuiesc în mațul subțire aproape de stomac și foarte rar stau în mațul gros. Când *trichina* din carne este dusă în stomac, își pierde învelișul, femeia să unește cu bărbatul și să naștere la pui de viermi, foarte numeroși socotindu-să cam 1000 de fiecare femeie; mamele trăiesc 5-8 săptămâni, când mor și sunt date afară. Puii de *trichină* găuresc mațele, pătrund în părțile vecine și de acolo prin vasele de sânge să duc de să fixează în mușchi, unde își fac pungulițe printre

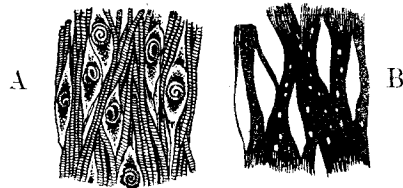

Fig. 294. — A. **Trichine inchistate** într'un mușchi (mult mărite). B. **Trichine** încunjurate de un înveliș calcaros în mijlocul fibrelor musculare.

fibrelor musculare, cari să inflamează, își pierd dungile roșii din curmeziș și devin alburii sau galbine. Într'o punguliță să află una sau două *trichine*. — Să vedem acum cari sunt *semnele* acestei boale la om. În prima perioadă avem turburări digestive, adevărate dureri de stomac și de pânțec, greață, vărsături, urdinare, lipsă de poftă de mâncare, însoțite de slăbiciune mare. Aceste semne dispar după două săptămâni, dar în formele grave ele să mai însoțesc de o stare de toropeală foarte mare, de febră vie, de dureri din ce în ce mai mari și prezistente în membre (mâni și picioare), de buhăiala fe-

ței, de lipsă de somn; bolnavul din pricina durerilor cari cresc la orice mișcare este condamnat să steie în repaus aproape absolut; el mai are și delir (aiurare), o tușă seacă și deasă, apăsare în piept, tot atâtă semne cari fac să te gândești mai mult la o febră tifoidă. În cazurile cele mai grave, bolnavul își pierde puterile, respirațiunea devine din ce în ce mai scurtă, deasă și foarte greoaie, iar moartea vine prin asfixie. Este foarte greu să să cunoască boala după aceste semne și numai atunci ele ne pot pune pe cale când știm că bolnavul a mâncat carne de porc trichinată, sau când boala să arată sub formă de epidemie. — *Tratament.* Boala odată dezvoltată pe deplin nu mai are nici un tratament. Când însă bănuim că bolnavul a mâncat carne trichinată și la începutul boalei îi vom da numai decât un purgativ sdravăn ca să-l scoată de mai multeori afară. Când trichinele sunt numai în mațe vom da santonină, 30 centigrame, calomel 1-2 gr., împărțite în 6 pachete, din cari bolnavul va lua câte unul la fiecare 2 ore. Când însă trichina a ajuns în mușchii nu mai avem ce-i face. Astfel fiind cel mai bun tratament este cel preventiv, adică să oprim de a să mănâcă carne de porc cu trichine. Pentru aceasta trebuie ca orice carne de porc să fie examinată cu microscopul înainte de a fi pusă în vânzare. Apoi pentru mai multă siguranță consumatorul să nu mănânce carne de porc decât bine friptă sau fiartă, căci căldura omoară trichinele, cari nu pot suporta o temperatură mai mare de 75°. Carnea trebuie friptă sau fiartă cel puțin 2 ceasuri, pentru ca să fie pătrunsă până la mijlocul ei. Prin acest mijloc omul nu va suferi nici odată de trichinoză.

TRICOCEFAL (dela grec. *thrix*, *trikhos*, păr, și *kephale*, cap). — Vierme foarte fin, lung de 3-4 centimetri și gros de o zecime de

Fig. 295. — Tricocefal.

A. Viermele. B. Oul său (mult mărit).

milimetru. Acest vierme intră în om de obicei cu alimentele și trăiește în mațul gros (cecum și colon). Să zice că tricocefalul ar fi cauza *apendicitei*.

TRICOFITIE. — Caută la **TINEA**.

TRIFENINĂ. — Pulbere albă, cristalină, cam amară, care lucrează ca antitermic, antipi-

retic și antinevralgic. Să dă în doză de 1-3 gr. pe zi în buline de câte o jumătate gram.

TRIFOIU AMAR, *trifoiu de baltă*, *trifoiu de lac*. — Caută la **TRIFOIȘTE**.

TRIFOIU MARE. — Caută la **SULFINĂ**.

TRIFOIȘTE, *trei frați*, *trifoiu amar*, *trifoiu de baltă*, *trifoiu de lac* (*Menyanthes trifoliata*, fam. Gențianaceelor). — Plantă erbacee aquatică care crește prin lacuri și mlăștini (Aprilie-Maiu). Frunzele conțin un principiu *meniantină* și să întrebuițează în medicină ca tonice (întăritoare), în contra frigurilor și în contra scorbutului. Să dă sub formă de ceaiu (infuziune) din 10-15 la 1000; extract, 1-2 gr.; praf, 60 centigrame până la 1 gr. în buline.

TRIFORMOL. — Caută la **PARAFORM**.

TRIMETILAMINĂ. — Caută la **PROPILAMINĂ**.

TRINITRINĂ, *nitroglicerină*. — Să întrebuițează în soluțiune alcoolică de unu la sută, din care să dă 2-3 picături pe zi, ca antispasmodic, antinevralgic, antiистерic. Să mai dă și în injecțiuni sub piele: din soluțiunea de 1 la 100, să pune 40 picături la 10 c. c. de apă distilată, din care să fac 2-3 injecțiuni pe zi, în afecțiunile aortei și în angina de piept.

TRINITROFENOL. — Caută la **PICRIC (Acid)**.

TRIONAL. — Sulfonal în care un atom de metil s'a înlocuit cu un atom de etil. Lucrează ca ipnotic și calmant. Să dă în doză de 1-2 gr., producând un somn de 6-8 ceasuri. Să dă în buline, iar după luarea fiecărui bulin să să beie o ceașcă de lichid cald (ceaiu de floare de teiu, de nalbă, de mușătel, etc).

TRIOXIMETILEN. — Caută la **PARAFORM**.

TRISMUS. — Caută la **FĂLCARIȚĂ** și **TETAN**.

TRITICINĂ. — Caută la **GLUTEN**.

TRITICUM REPENS. — Caută la **PIR**.

TROAHNĂ. — Caută la **CATAR**.

TROAHNA CAILOR și a măgarilor. — Caută la **RĂPCUGĂ**.

TROMBOZĂ (dela grec. *thrombos*, chiag). — Să numește astfel închiegarea (coagulațiunea) sângelui într'un vas sangvin. Această tromboză produce gangrena (mortificarea) întregii regiuni hrănite de acel vas, dacă cumva nu să stabilește o circulațiune colaterală suficientă.

TRUFE. — Sub acest nume să înțeleg mai multe specii de ciuperci din genul *Tuber*, fam. Eutuberaceelor, și anume: *Tuber melanosporum* sau *cibarium*, care crește în su-

dul Franței și nordul Italiei; *tuber brumale* care crește în Franța, Elveția, Germania și Boemia; *tuber aestivum* și *magnatum*, care crește în Italia, Franța și Germania. Trufele sunt foarte mult căutate pentru trebuințele bucătăriei și fiindcă ele cresc numai pe sub pământ s'au dresat pentru căutarea lor câinii și porcii cari le găsesc cu mare ușurință. Ele sunt plăcute la gust și foarte hrănitore, dar sunt greu de mistuit așa că nu le pot digera decât stomacurile sănătoase și tari, dar și cei cari au astfel de stomac trebuie să le mănânce rar și cu economie; cei slabi de stomac și bolnavii trebuie să să păzească de ele.

TUBERCULOZĂ (dela lat. *tuberculum*, nod), *atac, boală seacă, ftizie, hectică, oftică*. — Tuberculoza este o boală infecțioasă datorită unui *microb*, numit *bacilul lui Koch*, care năvălește organismul. Această boală este foarte răspândită, ia o mulțime de înfățișări anatomice și clinice, are o evoluțiune foarte variabilă după puterea infecțiunii și rezistența organismului. Mi-

Fig. 296. — **Bacilii lui Koch**
(Microbii officei) măriți de 1200 ori.

erobul acestei boale a fost descoperit de învățatul doctor Koch; el are forma unui bastonaș (bacil) fin, drept sau puțin strâmb, a cărui lungime este de 2 până la 3 milimi de milimetru. În scuiapat, unde de obicei se constată, el este ceva mai alungit, strâmb, câte odată fragmentat și sămănat cu spațieri luminoase. Acest microb nu se poate vedea la microscop decât numai dacă să vâpșește cu anilină și mai cu seamă cu fucsina fenicată. Bacilul lui Koch poate fi ușor cultivat pe oarecari medii speciale: geloză glicerinată, bulion glicerinat, cartof glicerinat, ser de cal sau de bou solidificat, adăugat sau nu de glicerină, etc. El rezistă la agenții de uscare și virulența lui nu este decât micșorată prin căldura uscată la 100°, pe câtă vreme căldura umedă de 71° face să piară cu totul; razele soarelui îl distrug în câteva ceasuri, iar lumina difuză îl omoară în mai multe zile. Bacilul officei secretă *otrăvuri*: unele *difuzibile*, agenți ai efectelor generale ale bacilului lui Koch asupra organismului, și a căror tip este *tuberculina* lui Koch; altele *aderente*, cari explică acțiunea locală exercitată de bacil în locul în care veștează. Tuberculina lui Koch injectată la un

animal sau la om, atât în stare normală cât și de boală, determină reacțiunea locală și generală ca la persoanele tuberculoase. În corpul omului bacilul tuberculozei când ajunge la putere face în țesutul pe care îl inflamează niște noduri sau *tubercule*, de unde a provenit și numele acestei boale de *tuberculoză*. Aceste noduri sau tubercule să pot vedea cu ochiul liber și pot avea trei feluri de înfățișări: sau ele sunt ca niște granulațiuni, mici, opace, de mărimea unui bob de meiu (*granulațiuni cenușii*); sau ele sunt ca niște noduri mari ca bobul sau nucșoara, tari și cenușii, sau galbine și mai mult sau mai puțin înmolate (*tuberculele lui Laëneg*); sau sunt ca niște mase de diferite mărimi, de culoare galbuie, de consistență moale (*infiltrațiuni caseoase*). În toate aceste producțiuni leziunea elementară, care să recunoaște la microscop, este *foliculul tuberculos*, care arată unitatea fundamentală a tuturor soi-

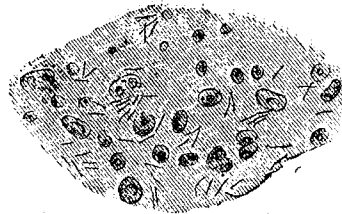

Fig. 297. — **Microbii officei** în plămân
(măriți de 700 ori).

rilor de tubercule mai sus înșirate. *Foliculul tuberculos* este format de trei feluri de elemente, cari corespund la trei zone: în centru este *celula gigantică* (uriae), cu marginile neregulate, care conține o mare cantitate de noduri dispuse în mod diferit (în formă de coroană, la unul din polii celulei, în formă de secere, etc.); în jurul acesteia, în o zonă mijlocie, să află *celulele epitelioid*, al căror nume arată aspectul epitelial; în fine, la periferie să află *celulele embrionare*, cari formează două sau trei straturi în jurul celulelor epitelioid și cari prezintă aspectul obicinuit al limfocitelor. Intre aceste elemente să găsește o *stromă* interstițială a cărei natură nu este bine precizată, dar care n'are vase, foliculul tuberculos fiind o producțiune *avasculară*. Bacilul lui Koch să află cu deosebire în celula uriae, în centru sau la periferia ei, mai rar și mai puțin abundent în celulele epitelioid, cu mult mai rar încă în limfocite, ceea ce însemnează că tubercutul este o producțiune care arată rezistență la năvălirea microbiană. Tuberculul în

unele cazuri poate să nu aibă celula uriașe, și atunci el este format numai de celule embrionare, cu sau fără celule epitelioide la centrul său; în alte cazuri el poate să aibă mai multe celule uriașe. Când începe cazeificațiunea tuberculul își schimbă aspectul. Am zis mai sus că tuberculul apare ca o *leziune de rezistență a organismului*, produsă cu ajutorul secrețiilor bacilare, cari însă sunt influințate prin natura chiar a terenului asupra căruia să dezvoltă bacilul. După acțiunea reciprocă astfel exercitată de bacil și elementele celulare ale organismului, de sămânță și pământ, neoplazia fibro-cazeoasă evoluează către *scleroză*, care este un proces de vindecare, sau către *cazeificațiune*, care este un proces de agravare. Sunt cazuri, după cum rezultă din cercetările mai proaspete, în cari bacilul poate lucra fără să provoace leziuni foliculare, lucrând numai prin otrăvurile lor, difuzibile sau aderente, cari produc leziuni inflamatoare, scleroase sau nu, de aparență banală. Bacilul lui Koch să găsește în scui-

Fig. 298. — **Microbii ofticeii** într'un scuipat (măriți de 600 ori).

pat, în puroiu, în materiile fecale ale ofticoșilor; în laptele și în unele părți ale animalelor cari servesc la alimentațiune. Când unele din aceste substanțe să usucă fără să fi fost distruse, bacilii ajung în atmosferă sub formă de praf. — Tuberculoza este contagioasă dela om la om, dela animale la om și dela om la animale. Ea poate atinge toate țesăturile, toate organele: *laringele, plămânii, menajugele, oasele, peritoneul, intestinale, testiculele, ganglionii limfatici, pielea, încheieturile*, etc. Noi ne vom ocupa în acest articol de tuberculoza plămânilor sau *pulmonară* (oftică) și de aceea a *intestinilor* (oftica de mațe sau *enterita tuberculoasă*). — Sunt mai multe feluri de tuberculoze: uneori leziunile sunt mărginite la unele țesături (tuberculoze *locale*), în cari

microbii rămân închiși și în acest caz contagiunea nu să mai poate face; alteori leziunile sunt deschise, în raport cu exteriorul (tuberculoze *deschise*), în cari microbii sunt dați afară cu scuipatul și puroiul și atunci contagiunea să face cu mare înleznire. — Tuberculoza poate fi *foarte acută*, adică să aibă un mers foarte repede, a cărei gravitate și dezvoltare repede să datorește faptului că pe lângă bacilii lui Koch să întovărășesc și alți microbi (ai erizipelului, pneumoniei, etc.). Tuberculoza poate fi *acută*, a cărei dezvoltare să face mai încet; dar cele mai adeseori ea este *cronică*, și încă cea mai gravă din toate boalele cronice și cu mortalitatea cea mai mare, căci după statistici rezultă că ea produce a șeasa parte din toate decesele. În România mortalitatea totală prin tuberculoza pulmonară este cam de 20.000 persoane pe an, ceea ce face 13% din mortalitatea generală. Tuberculoza este *curabilă* și să poate ușor *evită* dacă să iau toate măsurile igienice necesare, mulțămită căroră în Anglia mortalitatea a scăzut dela 2410 în 1870 la 1731 în 1896. Leziunile zise scrofuloase nu sunt altceva decât tuberculoze locale și atenuate, în cari bacilul lui Koch există în număr foarte mic și este puțin virulent. — Să vedem acum *contagiunea* cum să face? Ea să face prin foarte multe căi, și anume: prin *plămâni* absorbind praf cu microbi sau cu particule pulverizate de scuipat; prin *tubul digestiv*, bând lapte de vaci tuberculoase, mai ales la copiii cari să hrănesc mai mult cu lapte și la cei ce urmează un regim lactat, mâncând măruntaie, ficat, creier, rinichi, bojoci, etc., dela animale ofticoase; prin *piele*, făcând pansament cu carpe cu cari s'au servit tuberculoșii sau rânindu-să cu scuiptoarea. Microbii tuberculozei să găsesc foarte răspândiți și la tot pasul dăm de ei, așa că toată lumea ar trebui să să atace, dar din fericire nu este așa, și pentru ca omul să să ofticeze trebuie să intrunească oarecare condițiuni propice, numite *cauze predispunătoare*. Intre acestea avem mai întâu *existența ofticeii la părinți*, ceea ce face ca copiii să să nască mai debili, mai slabi, mai puțin rezistenți la boale și prin urmare mai primitori de oftică, din cari pricină *ereditatea* joacă rol așa de mare în căpătarea tuberculozei; pentru aceasta copilul născut în astfel de împrejurări trebuie să fie depărtat de părinții bolnavi. *Constituțiunea* are iarăși deosebită importanță; astfel cei ce sufer de așa zisele manifestățiuni *scrofuloase*, cum sunt migdalele

prea mari din fundul gurii, cari fac ca copiii să respire cu gura deschisă; gâlcii dela gât; cei cu pieptul îngust și infundat sub andrele și cu musculatura slab dezvoltată, precum și roșcovanii, sunt mai primitivi de această cumplită boală. *Etatea* cea mai prielnică este dela 40 până la 50 ani, apoi între 20 și 30, mai rar dela 5 la 10 ani. *Bărbutul* este cu mult mai predispus decât femeia. *Orașele* sunt locul de predilecție al ofticiei; cu cât un oraș are populație mai deasă și mai mare cu atât are mai mulți ofticoși; în Paris s'a constatat 5 bolnavi la 1000 de locuitori, pe câtă vreme în orașele mai mici numărul bolnavilor să reduce la 1-2 la 1000. *Lipsa de exercițiu* dă o mortalitate mai mare, după cum să întâmplă în închisori și mănăstiri, unde oamenii trăesc închiși în camere mici; de asemenea și în armată să vede des tuberculoza. *Meseriașii* cari lucrează în ateliere închise în cari aerul să încarcă cu praf sunt foarte expuși, precum sunt: brutarii, plăpămarii, tăietorii în piatră, cărbunarii, tipograffii, fierarii, etc. Unele boale sfârșesc adeseori prin oftică, astfel sunt: pneumonia, pojarul, diabetul, etc. O cauză care predispuce foarte mult la această boală este *alcoolismul*, care slăbește organele. De asemenea și *căsătoria* prea de timpuriu predispuce mult la oftică; de aceea nu trebuic ca fetele să să mărite mai înainte de 20 ani, mai ales acele din oraș și născute din părinți bătrâni. La aceste sarcinile adeseori dau naștere la tuberculoză. În fine, *viața neregulată, excesele de orice natură, predispuce foarte mult la atac.* — Înainte de a izbucni tuberculoza sunt oarecari *semne* așa zise *precursorii* cari este bine să le cunoaștem cu atât mai mult cu cât ele prevestesc această cumplită boală și ne pun în stare de a luă măsuri serioase de vindecare chiar dela începutul ei, mai ales că oftica numai în gradul întâiu poate fi vindecată cu mijloacele de cari dispunem până astăzi. Aceste semne sunt: un fel de *slăbire* care merge crescând fără ca omul să-și deie seama și această slăbire poate fi însoțită de lipsă de poftă de mâncare, de dispepsie (mistuire grea), de urdinare deasă; apoi *guduruiul cu tusa*, care să repetă prea des; *scuiparea de sânge*; un fel de *friguri*, cu creșterea temperaturii până la un grad, cari să arată după cea mai mică oboseală, după masă chiar, etc. — Oftica de obicei să arată în formă *cronică* având o durată de 1 an până la 20 ani, cu intervale de sănătate *aparentă*. Această formă are trei perioade sau trei *grade*. În *perioada I-a* bolnavul tușește des fără ca

să scuipe, are un fel de tusă seacă de unde și numele de boală seacă; friguri ușoare din când în când; apoi el începe a slăbi, a pierde din putere și din grăsime, din cauză că nu poate mânca fiindcă n'are apetit; el are junghiuri, mai cu seamă în partea de sus a plămânilor, cam pe la vârfuri. În *perioada a II-a* bolnavul tușește mai des și începe a scuipa o flegmă groasă și opacă care înnoată în apa din vas; tâmplele și ochii îi să infundă, obrazii de asemenea; el are apăsare în piept și greutate la respirațiune, somnul începe să-l părăsească din pricina tusei. În *perioada a III-a* sau

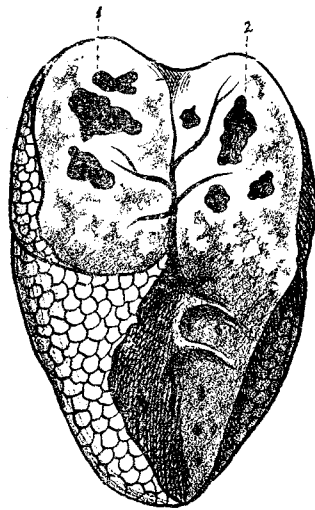

Fig. 290. — Tuberculoză pulmonară (oftică) în gradul al 3-lea: caverne.

perioada cavernelor bolnavul scuipă flegmă din ce în ce mai multă, flegmă amestecată cu puroiu, care miroasă urât și are forma zisă *numulară* (rotundă ca banul); friguri cu căldură mare în fiecare după amiază, care merge crescând până la miezul nopții când bolnavul asudă cumplit, să face lac de apă, și din care cauză el continuă a slăbi în mod simțitor, a nu mai avea putere nici să umble, a să topi văzând cu ochii, a să *consumă* (de unde și numele grecesc al boalei de *ftizie* sau *phthisis*); apoi îi să umfle picioarele, uneori varsă sânge roșu amestecat cu spumă, are urdinare, vărsături și vocea îi să răgușește până ce să stânge. În forma *acută*, care să vede cu mult mai rar, avem aproape aceleași semne, însă aci boala merge foarte repede din care cauză boala să numește și *oftică galopantă*, care poate omori în 15-30 zile. — *Tuberculoza intestinală* (oftică de măt) numită și *enterită tuberculoasă*. Acest fel de

oficã să poate ivi singurã sau poate însoți ofica de plãmâni pe la sfârșitul ei. Ea are următoarele *semne*: urdinare, care la început este trecătoare, apoi să îndesește până ce devine continuã, ceea ce slăbește bolnavul în mod cumplit; ea să însoțește de dureri prin pãntece și uneori scaunele sunt cu sânge. La copii această boalã mai prezintã și creșterea ganglionilor părții peritoneului care învelește mâtele; pãntecele să mărește și vinele de prin pielea pãntecelui să vãd șerpuind. — *Profilaxia și tratamentul tuberculozei*. Sã știe de toatã lumea cã mai ușor este de a precintãmpinã o boalã decãt a o vindecã. Nicãiri nu sã potrivesc aceste vorbe așã de bine ca la oficã. De aceea vom începe prin a dã oarecari sfaturi bune pentru ca omul sã nu sã atace. În locul întãiu vom recomandã ca fiecare sã sã obicinuiascã a respirã cãt sã poate mai adãnc și nici odatã prin gurã, ci numai prin nas, care curãtã întru cãtva aerul de praf și mucii lui omoarã microbii. Omul sã umble întotdeauna cu gãtul liber, neînvelit cu basmale dupã cum obicinuiesc mulți și cari sunt cu mult mai expuși la rãcealã. Obiceiul de a *sãrutã* pe cineva în gurã trebuie sã piarã, cãci foarte ușor sã poate imbolnãvi omul prin acest mijloc (vezi SãRUTAT). Este bine ca omul sã trãiascã cãt sã poate de mult în aer liber, sã doarmã într'o odaie mare bine aeratã, a cãrei ferestre sã steie toatã ziua deschise, iar noaptea, dacã sã poate, o fereastrã sã rãmãie întredeschisã aparãnd patul de curent cu ajutorul unui paravan. *Laptele* sã sã beie întotdeauna *fierț bine*, iar *carnea* sã sã mãnãnce *bine friptã*. Fiecare om sã facã zilnic *exercițiu* însã cu regulã, adecã sã nu sã oboseascã prea mult, iar cãnd este asudat sã nu steie pe loc, nici în curent. Nu este permis ca omul care tușește sã scuie pe jos, ci într'o scuiptoare specialã care sã conținã un lichid antiseptic. Cãnd cineva suferã de umflãtura migdalelor din fundul gurii, cari pe lângã cã-i impuțineazã aerul inspirat formeazã un bun adãpost pentru microbii oficeii, el trebuie sã sã caute și la trebuințã sã sã supuie la operațiune, adecã la tăierea și scoaterea lor (*amigdalotomie*). — *Cei ce sunt siliți sã trãiascã cu oficosii sau sã îngrijeascã de ei* trebuie sã-și spele cu îngrijire mânilor cãt sã poate de des și mai ales înainte de mãnãcare; sã-și taie unghiile, ca ele sã fie cãt sã poate de mici și ori de câte ori pune mânilor pe vr'un obiect de al bolnavului sã și le spele cu sublimat coroziv. Toate

obiectele bolnavului trebuie dezinfectate prin fierbere, rufãria lui spãlatã la o parte; iar dupã sfârșitul boalei trebuie sã sã facã o dezinfectare totalã (vezi DEZINFECȚIUNE). — *Copiii cari au pãrinți oficosi* trebuie duși din casa pãrinteascã, dacã sã poate la țarã, unde vor fi alãptați și îngrijiți de o doicã bunã; iar respirațiunea lor trebuie lãsatã liberã și prin urmare nu trebuie acoperiți pe fațã cu vãl. Copiii mai mari trebuie ținuti în continuu în aer liber și lãsați sã sã joace pe afarã cea mai mare parte a timpului; ei trebuie hrãniți bine și îmbrãcați potrivit cu anotimpul. Acești copii nu trebuie crescuți prin internate și cãnd vor terminã studiile secundare sã li sã recomãnde cariere potrivite stãrii lor, cariere cari sã nu-i oblige a stã mult în casã, în aer confinat; pentru ei cea mai bunã carierã este agricultura, silvicultura, etc., care le înleznește traiul în aer liber și cu-

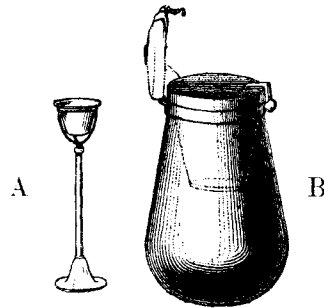

Fig. 300. — A. Scuiptoare comunã.

B. Scuiptoare de buzunar.

rat. — *Oficosii vor scuipã numai în scuiptoare*, atãt la ei în casã, cãt și afarã, și pentru aceasta vor avea în buzunar o *scuiptoare portativã* (cum ar fi o tabachierã), care sã aibã la fund puțin lichid antiseptic, scuiptoare cu capac care sã sã închidã bine. Prin acest mijloc nu numai cã nu vor imbolnãvi pe alții, dar chiar și ei vor fi feriți de reinfectiune, cãci atmosfera din jurul lor nu va fi plinã de microbii scuipați de ei. Cel oficos sã nu înghitã nici odatã scuipatul pentru ca sã nu-și infecteze tubul digestiv, mai cu seamã mațul subțire; el nu trebuie sã tușeascã decãt cãnd îi vine sã scuie, cãci orice tușã îl slãbește; prin voințã și hotãrãre el își poate impuțina tusa. Scuiptoarea sã va deșertã în latrinã dupã ce ea a fost ținutã în apã care fierbe cel puțin o jumãtate de orã; apoi scuiptoarea goalã sã va fierbe în o soluțiune de cristale de sodã. Bolnavul de tuberculozã va dormi *singur* într'o camerã bine

aerată și în care atât aerul cât și soarele să pătrundă cu înleznire și în mare cantitate; în acea cameră să nu fie decât strictul necesar, nici o mobilă de prisos, nici perdele, nici covoare; camera va fi spălată cu carpe umede și cu soluțiuni antiseptice. Ofticosul va face fricțiuni uscate, mai târziu alcoolice, iar îmbrăcămintea îi va fi potrivită după anotimp. Damele nu vor purta corset, nici rochii lungi cari să ștergă podelele. Fumatul este oprit cu desăvârșire, iar gura va fi dezinfectată și spălată cu îngrijire în fiecare zi, cu soluțiunea următoare: alcoolatură de eucalipt, 50 gr.; alcool, 350 gr.; acid benzoic, 10 gr.; timol, 1 gr.; esență de wintergreen, 15 picături; esență de mentă, 20 picături; să se pună o jumătate de linguriță într'un pahar mare de apă. *Tratamentul* propriu zis al tuberculozei este de 2 feluri: *igienic și medicamentos*. *Tratamentul igienic*. Pentru ca un tuberculos să se vindece are neapărată trebuință de hrană bună, substanțială, și în cantitate cu mult mai mare decât omul sănătos, de oarece lui nu-i ajunge numai *porția de întreținere*, căci celula în lupta ei cu microbul trebuie să fie bine nutrită ca să învingă. Intre alimentele cele mai bune primul loc îl ocupă *carnea crudă*, tocată, care poate fi luată în globulețe trecute prin zahăr, în bulion cald și rece, sau amestecată cu pireu de cartofi sau de linte. Carnea de berbec este mai bună decât cea de vacă; ea să se dea în cantitate de 100-200 grame. Când bolnavul să desgustă să poate întrerupe întrebuințarea ei sau când el are diaree, și atunci să se poată înlocui cu *sucul* de carne, care deși nu este așa nutritiv dar mărește apetitul. Să înțelege de la sine că bolnavul nu va mânca numai această carne, care va trebui să fie numai ca o completare a mâncării. Apoi vin *ouăle* cari pot fi mâncate sub toate formele posibile, pentru ca bolnavul să nu să desgusteze; să va avea în vedere însă că ouăle sunt cu atât mai ușor de mistuit cu cât sunt mai moi, mai puțin coapte; să va lua un ou crud la ora 10 și altul la ora 4; gălbenușul, din care să scoate medicamentul numit lecitină, este cel mai hrănitor, dar și albușul care este format din albumină este bun. *Pestele*, mai ales cel cu carnea albă și fină, este foarte recomandabil și variază în mod plăcut lista de mâncare a bolnavului. *Laptele* sterilizat sau numai fiert, simplu sau cu *pâne prăjită*; legumele, cartofii cu unt de asemenea să recomandă foarte mult. Când bolnavul are stomacul

bun și nu suferă de dispepsie poate să mănânce tot felul de carne. Dacă bolnavul n'are poftă de mâncare îi să poate da cu o jumătate de oră înainte de masă o jumătate pahar de apă de Vichy, care înleznește secrețiunea sucului gastric, și un pachet de cretă sau de magnezie cari absorb gazele; să vor mai da și excitante: sosuri iuți, salate cu oțet, băuturi calde. Dacă bolnavul are diaree îi să va da numai lapte, mai ales lapte de capră sau de măgăriță, suc de carne, gelatină, etc. Bolnavul va mânca de 5 ori pe zi: dimineața, la ora 10, la amiază, la ora 4 și seara; dar la 10 și la 4 va face numai câte o gustare compusă din carne crudă; ouă crude și lapte. Ca băutură va lua apă curată sau cu puțin vin alb; bierea numai din când în când și dacă o poate suportă. Peste noapte când are sete poate să beie un pahar de lapte. Afară de hrană bolnavul are nevoie de *repaus*, de odihnă. Repausul de noapte va dura dela 9 ore seara până la ora 9 dimineața, iar după amiază 1-2 ore. Dacă bolnavul are febră va stă culcat și mai mult timp; iar dacă febra trece de 39°, el va stă lungit în continuu. Odihna să va face ziua în o cameră cu ferestrele deschise, fără însă ca bolnavul să fie în curent, sub un adăpost. Intru cât privește plimbările, ele să vor face în trăsura sau pe jos, după puterea bolnavului, dimineața între 10-11 ore și seara dela 5 până la 7. În al 3-lea rând vine *cura de aer*, care are deosebită importanță. Ea să poate face la țară, la munte, la mare sau într'un sanatoriu (vezi acest cuvânt), sau într'o vilă arangiată astfel încât aerul să fie reînviat în continuu. Cura de aer trebuie făcută într'o stațiune unde oscilațiunile temperaturii să fie foarte mici în timpul zilei, pământul să fie uscat și soarele să străbată cu înleznire. În formele grave ale tuberculozei, la început, este bine ca bolnavul să stea anul întreg într'un sanatoriu la o altitudine mare, afară numai de cazul când el are insomnii, este cuprins de tristeță prea mare și când începe a fi răgușit (laringit tuberculoasă) și în cari cazuri trebuie imediat să părăsească stațiunea. Să recomandă ca mai bune sanatoriile maritime și de șes, cum ar fi Arcachon, Banyuls, etc., precum și cele dela o altitudine mijlocie. La persoanele limfatice și la începutul boalei le convine stațiunile de pe Mediterana, cum ar fi Cannes, Hyères, Menton sau Alger, Ajaccio sau Pau. La sfârșitul boalei cele mai bune stațiuni sunt cele din climatele dulci dela țară și de pe malul mării. —

Trecem acum la *tratamentul medicamentos*. Având în vedere că la oftică alimentațiunea joacă rolul cel mai mare vom căuta să cruțăm stomacul, să nu-l oboșim cu multe medicamente. Astfel ne vom mărgini la untura de pește din care vom da 1-2 linguri pe zi, cu întreruperi din când în când, iar în caz de diaree vom înceta de a o mai da. Vom recurge la elizme cu *gaiacol* și *creozot*. Apoi vom face injecțiuni sub piele cu *metilarsinat de sodă*, preparațiune specială a cacodilatului de sodă, pe care îl vom putea întrebuința și sub formă de globule sau de elizme. Local, pe locul cu junghiu, vom aplica revulzive, puncte de foc. În tuberculozele locale vom recurge la metodele prin injecțiuni modificatoare (în abcese prin congestiune, în adenite, în gome) făcute cu eter iodoformat sau naftol camforat, luând deosebite precauțiuni pentru a evita unele accidente; să mai întrebuințăm injecțiunile interstițiale cu clorur de zinc în jurul focarelor de tuberculoză osoasă sau articulară. De altfel operațiunile dirijate în contra leziunilor tuberculoase trebuie să se facă cu multă economie și numai în cazuri bine indicate și la mare trebuință; cel mai bun lucru este să ne adresăm la tratamentul general întărind organismul. Leziunile superficiale, cum sunt cele ale pielii (lupus) să tratează cu succes prin scarificațiuni, galvanocauterizațiuni, iar acum de curând prin fototerapie, prin radioterapie și prin radiumterapie (vezi aceste cuvinte), precum și prin curenți electrice de mare frecvență. Întru cât privește tratamentul direct al focarelor tuberculoase din plămâni, precum sunt injecțiunile înăuntru plămânilor cu substanțe antiseptice (clorur de zinc, naftol camforat, etc.), injecțiunile intratracheale cu oleiu mentolat sau eucaliptolat și diferitele inhalazioni, toate acestea n'au dat rezultate așa de bune pentru ca să stăruim asupra lor. Ca *medicațiune specifică* s'au încercat *toxinoterapia*, *seroterapia* și *bacterioterapia*. *Toxinoterapia* datează dela cercetările lui Koch din anul 1890, asupra efectelor *tuberculinei*, dar rezultatele n'au fost bune, nici cu tuberculinele lui Koch, nici cu cele preparate de alți învățați. *Seroterapia* constă în întrebuințarea diferitelor seruri prin injecțiuni sub piele sau în vine sau pe cale digestivă. Serurile preparate de Maragliano și de Marmorek au dat rezultate îndoioase. *Bacterioterapia* propusă de Behring după o nouă concepțiune la un congres de tuberculoză nu pare a fi mai eficace. Vaccinațiunea în

contra tuberculozei bovine a dat oarecare rezultate, dar mai mult ca un tratament preventiv, cari dă o imunitate trecătoare și de o durată de cel mult 2 ani; la om nici atâta nu să știe. Toate aceste metode, interesante din punct de vedere științific, nu pot intra în practică și va trebui să ne mărginim pentru moment la *medicațiunea igienică* mai sus descrisă până când vom avea fericirea de a dispune de un medicament specific adevărat.

TUICĂ. — Caută la RACHIU.

TULCHIN. — Caută la TULICHINĂ.

TULCINĂ. — Caută la TULICHINĂ.

TULICHINĂ, *cleiță*, *chiperu lupului*, *lemn cânesc*, *piperu lupului*, *filichin*, *tulchin*, *tulcină*, *tulpin*, *tulpină* (*Daphne Mezereum*, fam. Timeleaceelor). — Mic arbust *veninos* cu florile roșietice, câte odată albe, cu fructele boabe roșii de mărimea boabelor de mazăre; crește prin pădurile din regiunea muntoasă și subalpină (Martie-Aprilie). Să întrebuințăm scoarța, al cărei principiu activ este *dafneina*. Să dă în boalele de piele (herpes, psoriază). Scoarța are și proprietate vezicantă. Să dă *intern*: coaje, 4-5 grame; extract alcoolice, 8-12 centigrame. — La *țară* să întrebuințăm decoctul (fieritura) de coaje pentru durere de dinți.

TULPIN, TULPINĂ. — Caută la TULICHINĂ.

TUMENOL. — Product sulfurat care samănă cu ichtiolul, al cărui succedaneu este; el să întrebuințăm ca sicutiv neiritant, în boalele de piele (eczemă) și în mâncărime. Să aplică în natură sub formă de praf, singur sau cu talc, sau sub formă de alifie, 5-15 la 100.

TUMOARE (lat. *tumor*, dela *tumere*, a umflă), *bolfă*, *crescătură*, *umflătură*. — Să numește *tumoare* oricare masă constituită de un țesut de formațiune nouă și care are tendință de a perzista sau de a crește. Prin urmare nu orice umflătură este o tumoară, așa de exemplu un *abces* (colecțiune de puroiu) oricare ar fi mărimea lui nu este o tumoare, din cauză că el nu poate dura întotdeauna și după un timp oarecare să deschide singur, fie înăuntru, fie înafară, iar puroiul curge și umflătura scade. O tumoare poate fi datorită unei activități anormale a unor elemente ale țesăturilor cari cresc și formează un fel de monstruoșitate a acelor țesături (*lipom*); alteori tumoarea constă într'o întindere sau umflare a unui organ sau a unei părți de or-

gan prin un lichid, cum să întâmplă într'un *chist*, câte odată țesutul poate fi modificat prin înmulțirea tuturor elementelor sale, cum este în *ipertrofie*, sau numai a unui element, cum este în *scleroza țesutului conjunctiv*, sau că acele elemente să înlocuiască prin alte elemente cu totul nouă și anormale, cum să întâmplă în *cancere*. — Sunt mai multe feluri de tumori, dar toate varietățile să pot reduce la două, și anume; tumori de bună natură, numite *benigne*, cari nu strică sănătatea generală și sunt supărătoare numai prin mărirea lor producând prin apăsare diferite turburări în organele în cari să dezvoltă sau în organele din vecinătate, și care odată scoase nu să mai reproduc, precum sunt: *lipomul*, *fibromul*, *chistul*, etc.; tumori de rea natură cunoscute sub numele de *maligne*, cari cresc, să ulcerează, produc emoragii, iar după ce au fost scoase prin operațiune să formează din nou în același loc, sau în ganglionii limfatici din apropiere, sau să generalizează în tot corpul. Să întâmplă însă în unele cazuri că unele tumori maligne există în același timp cu unele tumori benigne sau le urmează acestora. De altfel gravitatea unei tumori atârână și de locul în care să arată. — *Cauzele* tumorilor nu le vom arăta aci, ele fiind variabile pentru fiecare tumoră, iar cetitorul le va găsi la descrițiunea fiecăreia din ele. Intru cât privește *tratatamentul* vom spune numai atâta că o tumoră, oricare ar fi natura ei, nu să poate vindeca decât prin operațiune, adică să să taie și să să scoată întreagă, iar tumorile maligne să să ridice împreună cu țesăturile sănătoase dimprejurul lor. Cu cât o tumoră să operează mai iute, cu atât și vindecarea să face mai degrabă și este mai dăinuitoare.

TUMOARE ALBĂ. — Mai de mult să numea *tumore albă* inflamațiunea sau aprinderea cronică a unei încheieturi, care este de natură tuberculoasă (oftică la încheietură sau *artrită tuberculoasă*). Această tumoare albă sau artrită tuberculoasă este caracterizată prin producerea de fungozități, prin tendința de a face puroiu (de a supura) și prin cuplșirea progresivă a tuturor țesăturilor cari formează încheietura, așa că în cele din urmă membrul atins își pierde slujba și omul de multe ori viața. Articulațiunile sau încheieturile cele mai expuse la această boală sunt: șoldul, genunchiul, gleznele, cotul și umărul. Tumoarea albă este produsă de microbul ofticeii sau *bacilul lui Koch* (vezi TUBERCULOZĂ), care să

dezvoaltă în articulațiunea bolnavă și atunci avem tuberculoză *locală* numai, sau să dezvoltă în același timp și în alte organe, mai cu seamă în plămâni, și atunci avem tuberculoză *generalizată*. Această boală să arată mai ales în copilărie și adolescență, foarte rar după 30 de ani; izbucnirea ei este inleznită prin ereditate tuberculoasă, alcoolică sau sifilitică, prin o hrană rea și neindestulătoare, prin locuințe nesănătoase (cu igrasie), prin o slăbire produsă de alte boale (febră tifoidă, febre eruptive); ea poate fi provocată prin o lovitură, cădere, sucire, scrintire sau prin o artrită de natură blenoragică. Tumoarea albă începe uneori în mod brusc și acut; de obicei însă începutul ei să face încet, pe nevăgăte în seamă și prin o durere surdă, care să simte mai ales la oboseală sau la atingere, iar mai târziu durerea devine continuă, localizată într'un punct. Alte ori durerea o simte bolnavul în încheietura din josul celei bolnave, cum ar fi în genunchiu când boala este localizată în șold. Ori ce mișcare produce durere și articulațiunea începe a să *umfla*; pielea să înroșește, arde și devine lucitoare, apoi mai târziu să simte *fluctuațiune*, ceea ce arată că încheietura a făcut puroiu. Membrul bolnav ia o pozițiune vicioasă, anormală, dictată de durere. Tumoarea albă să vindecă uneori, când este bine tratată și dela început; dar ea să poate ivi din nou. După ce a supurat vindecarea să face mai greu și uneori bolnavul moare de *septicemie* sau de *oftică la plămâni*. *Tratatamentul* local constă în ținerea membrului în nemișcare, în injecțiuni așa zise sclerogene, făcute cu clorur de zinc, sau în o operațiune oarecare, cum ar fi rezecțiunea sau amputațiunea. *Tratatamentul general* constă în băi sărate și în medicațiune igienică (vezi TUBERCULOZĂ).

TUMOARE ERECTILĂ. — Caută la NEV.

TUMOARE LACRIMALĂ. — Caută la DALTONISM.

TUNET. — Caută la TRĂSNET.

TURBARE (lat. *rabies*, grec. *lyssa*, *hydrophobia*). — Boală virulentă care să dezvoltă în mod spontan la câine, la pisică și la alte animale și să transmită la om prin mușcătură sau și numai prin lingere. Această cumplită boală trebuie tratată încă dela început, decum a intrat otrava în sânge, căci dacă boala a izbucnit ea este întotdeauna mortală. Un om mușcat de un câine turbat, fără să știe că acel câine a fost bolnav, din care pricină nu să caută, nu aleargă la institutul bacteriologic din

toriană, acel om trece prin următoarele perioade ale turbării. *Perioada întâia* numită *latentă* sau de *incubatiune*, durează dela 20 zile până la 2 luni, când omul a fost mușcat la membre (mâni și picioare), sau numai 14-15 zile când el a fost mușcat la față. În această perioadă boala rămâne tăcută, lucrează pe ascuns în organism, fără să se arate prin vr'un semn oarecare; rănilor sunt ușoare și se vindecă repede, fără să prezinte vr'un caracter deosebit sau bănuitor, întocmai ca și o rană produsă de un animal sănătos. Pe la sfârșitul acestei perioade când rănilor s'au vindecat pe deplin, începe omul să simtă în regiunea mușcată și dealungul firșoarelor nervoase cari o inervează, niște senzațiuni ciudate de furnicături, înțepături, arsuri, uneori chiar dureri svâcnitoare (lancinante), sau fulgerătoare. În același timp bolnavul are anestezie în dreptul rănilor și iperestezie în zona din jur; alteori mai are trăsături musculare și paralizii motrice localizate. Toate acestea arată că otrava turbării (virusul rabic) umblă dealungul nervilor periferici pentru a atinge mai pe urmă centrele medulare și cerebrale. *Perioada a doua, turbarea declarată.* În această perioadă boala are două forme: forma *cerebrală*, numită *turbare furioasă*, care să vede de obicei, și forma *spinală*, numită *turbare paralizică*, care este mai rară, însă care completează uneori pe cea dintâi. Amândouă formele sunt precedate de o scurtă perioadă zisă *prodromică*, analogă, care durează 2-3 zile. *Forma furioasă.* Boala să declare prin următoarele *prodrome*: schimbarea caracterului, a inteligenței și a sentimentelor afective; bolnavul este trist, melancolic, neliniștit, preocupat de starea lui; el caută singurătatea fuge de ai săi, devine incapabil de a-și mai vedea de lucru; are o durere de cap supărătoare, care nu-l mai slăbește, are halucinațiuni, somnul neliniștit, adeseori nu poate dormi de loc, iar când doarme are visuri rele. După 5-6 zile respirațiunea începe a să împiedecă, inspirațiunile sunt sacadate, întretăiate, venind prin spazme, modificând ritmul respirator; în același timp să ivește o opresiune (apăsare în piept) neliniștitoare pulsul devine mai iute, bolnavul începe să aibă sughițuri și adeseori vărsături. Dar ceea ce chinuiește mai mult pe bolnav este greutatea la înghițire, datorită contracțiunilor spasmodice ale mușchilor faringelui; alimentele solide sau lichide provoacă a-

ceste spasmi și o frică deosebită de a le duce la gură, mai cu seamă când este vorba de băuturi, o adevărată *idrofobie* (frica de apă) care este nelipsită în această formă a boalei. Incercând să beie, în momentul în care duce apa sau orice lichid la gură, bolnavul să dă înapoi înspăimântat, figura lui exprimă suferință și spaimă, ochii sunt fieși, trăsăturile feței să contractă, membrele tremură, corpul să înfișoră, și acest acces îl pune în neputință de a înghiți măcar o singură picătură și cu toate acestea setea este poruncitoare; însă acest acces nu să produce numai în minutul când bolnavul vrea să beie, dar și când vede apa sau aude un șgomot de curgere a unui lichid el este apucat de același spasm; un adevărat chin al unui înșătat care nu-și poate potoli setea și care tremură de groază când să gândește la unul din accesele anterioare. Reflexele tendinoase, cutanate, musculare, senzoriale sunt exagerate, am halucinațiunile și delirul (aiurarea) completează acest tablou înspăimântător. Acum încep adevăratele accese de turbare: bolnavul nu mai poate stă loelul, să ridică, să culcă, iar să scoală, umblă prin odaie, să lovește de mobile, de pereți, să rănește, sbiară cu voce răgușită, țipă, urlă; ochii îi să rătăcesc, gura îi să umple de spumă; el caută să fugă, să sară pe fereastră, apoi să culcă în nou, să agită în mod furios, să sbate, rape așternutul, hainele, mușcă uneori ca să cadă la gură; dar nu să leagă de ai lui decât foarte rar, dimpotrivă să ferește de ei; îndată ce a trecut accesul bolnavul să liniștește, să odihnește pentru un moment. Alte ori accesul de turbare are altă formă, mai puțin înspăimântătoare pentru familie; bolnavul are contracțiuni, contracturi, cari să aseamănă cu acele ale epilepsiei, cu o stare de angoasă precordială intență, sau să pot asemăna cu accesele tetanice. Aceste accese sau crize de turbare, odată liniștea revenită, nu întârzie să reînceapă, din ce în ce mai mari și mai dese, unul după altul și bolnavul poate muri prin asfixie în cursul unui acces. Însă adeseori această perioadă de excitațiune este urmată de o reîntoarcere la o stare de depresiune care prevestește sosirea în scurtă vreme a sfârșitului. Crizele devin mai rari, mai slabe, dispar, înghițirea să poate face din nou și după excitațiunea cea mare urmează paralizia; unele grupuri de mușchi să ralizează, producând monoplegii, emiplegii; în fine vine colapsul urmat

rea și până la moarte nu trec mai mult de 5-6 zile. *Forma paralytică.* În această formă sunt aceleași prodrome ca în forma furioasă: schimbare de fire și de inteligență, neputință de a lucra, tristeță, melancolie, neliniște. Apoi în loc de fenomene de excitațiune, aci avem din partea membrului mușcat paralizie de mișcare și de senzibilitate. Adeseori bolnavul are dureri peste mijloc. Paralizia limitată la început, este flască, însoțită de dureri pe traiectul nervos și adeseori de tremurături și de mișcări ataxice; ea să întinde apoi, urmând un mers descendent, variind, după cazuri, trecând câte odată dela dreapta la stânga sau invers. Astfel tabloul boalei să schimbă cu fiecare caz, simptomele nervoase încep cele mai adeseori prin partea mușcată, membru sau față; să văd monoplegii, apoi paraplegii sau emiplegii; apoi paralizia să generalizează, copleșește regiunea bulbară și dă loc la fenomene din partea musculaturii faciale, oculare, etc.; respirațiunea să schimbă, pulsul de asemenea, în cele din urmă, însă mai rar, să poate constata idrofobia, ca în forma furioasă; moartea vine de obicei prin sincopă. — *Cauzele.* Turbarea nu să transmită dela om la om; ea provine întotdeauna dela un animal, de obicei dela câne sau dela pisică, mai rar dela lup (ale cărui mușcături însă sunt mai adânci și mai grave), dela oaie, capre, vite cornute, cal, porc și vulpe. Agentul contagios al turbării să află în salivă (bale), în sânge și în substanța cerebrospinală a animalului turbat. Modul de propagare al acestei boale probează că virusul ei constă într'un *microb* specific, care să găsește mai ales în sistemul nervos, în glandele salivare și limfatice, fără să să pănă acum cu toate încercările făcute de Pasteur, Croux, Babeș și alți mulți. Inocularea se face sau prin mușcături sau prin săntări, sau prin aplicarea de mușcături prin lingerea unghiarelor mânjite prin lingerea unghiarelor. Turbare: mai poate vinde de astăzi, așa c profan la desfășurări duc la o născutură de nenorocire ușurăm suferințele care il vom pînă exteriorizate.

IZOLA într o cameră caldă, întunecată și departe de orice zgomot și de tot ceea ce i-ar putea provoca accesele spasmodice; să vor dă medicamente *sedative* (domoliitoare) în doze mari: morfină, 8-10 centigrame; cloral hidrat, 10-15 grame; bromure alcaline, 8-10 gr. Să mai întrebuițează băi calde prelungite, injecțiuni cu ser artificial, asociate sau nu cu lăsare de sânge, diuretice, purgative, toate acestea pentru a ajută eliminarea toxinelor. Când medicamentele nu să pot dă pe gură din cauza spasmelor faringelui, să vor dă medicamentele sedative prin injecțiuni sub cutanate. Dacă până acum nu avem un tratament curativ pentru turbare, avem însă *tratatamentul preventiv*, ale cărui succese sunt minunate decând cu frumoasa descoperire a nemuritorului Pasteur. Acest tratament trebuie făcut nu numai la persoanele mușcate de un câne turbat, ci și la acele mușcate de un câne suspect (bănuit) de turbare. Este știut că inocularea otrăvii de turbare nu să face numai prin mușcătură, este de ajuns ca un câne turbat să lingă o suprafață rănită sau sgăriată. Prin urmare imediat ce avem a face cu o persoană în aceste condițiuni trebuie s'o trimitem la Institutul bacteriologic din București sau Iași, unde ii să va face tratament de 15 sau 20 zile, după cum este și cazul, cu inoculațiuni de măduve rabice atenuate după metoda lui Pasteur: în prima zi (cât să poate mai apropiată de ziua mușcării) 2 inoculațiuni de măduvă de iepuri morți de virus rabic și uscate de 14 și 13 zile, în ziua a 2-a de măduvă uscată de 12 și 11 zile, dela a 6-a zi înainte să va inoculă numai o măduvă pe zi din ce în ce mai tare până la a 15-a zi când să va inoculă o măduvă de o zi. În cazurile mai grave tratamentul să va face în mod mai intensiv și de o durată de 21 zile. Să va face inoculațiunea cu 3 milimetri de măduvă triturată în un centimetru cub de apă sterilizată. Inoculațiunile să vor face de preferință în ipocondrii. Întru cât privește rănilile produse de mușcătură iată cum trebuie să procedăm: vom stoarce imediat rana ca să curgă din ea cât să poate mai mult sânge, vom spăla-o cu apă multă și vom arde-o bine cu fierul roșu, iar pe deasupra să va aplică un pansament antiseptic sau aseptice.

TURBARE. — Caută la CIUMĂFAIE.

TURBIT MINERAL. — Caută la MERCUR.

TURBURE SAU-TURBUREA. — Caută la ASMAȚUL.

TURLOIU. — Caută la GAMBĂ.

TURTA LUPULUI. — Caută la NUCA VOMICĂ.

TUSĂ (lat. *tussis*). — Trin cuvântul *tusă* să înțelege un șgomot de intențitate variabilă, pe care îl produce aerul când este dat afară din plămâni în mod brusc, violent și saecat. Omul sănătos poate fi cuprins de tusă când înghite rău, când este într'o atmosferă încărcată de fum sau de praf, etc.; dar tusa cele mai de multe ori este un semn al unei boale, acute sau cronice, a căilor prin cari trece aerul: laringe, bronhii, plămâni (laringită, bronchită, pneumonie, pleurezie, oftică, etc.). Afară de aceasta, mai este un fel de tusă de natură nervoasă (isterie, viermi intestinali, dispepsie). — Tusa este de multe feluri: tare, slabă, șgomotoasă, răgușită, stânsă, înăbușită; apoi ea este frecventă (de a.s.) și rară; ea poate să vie prin chinte, prin accese sau numai prin șgduituri depărtate; ea poate fi grasă, umedă (cu scuipat) sau seacă. În *laringită* tusa este precedată de un fel de gâdilitură în gât, ea revine prin chinte produse mai ales prin acțiunea de a bea, de a mânca, de a vorbi; ea este șgomotoasă, sonoră, însoțită de un acces scurt de sufocațiune, care este urmat de scuiparea unei flegme globuloase, mici, ce să aseamănă cu o perlă cenușie. Când însă flegma este roșie, apoi verde, tusa ne arată o *laringită tuberculoasă* sau oftică în gât (vezi LARINGE). În *crup* tusa este la început răgușită și șgomotoasă, apoi devine din ce în ce mai înăbușită, mai stânsă și mai rară. În *pojar* tusa este cam tot așa, păstrându-și caracterul dela început până la sfârșit, fără să devie stânsă. În *tusa măgărească* (convulzivă) tusa vine sub formă de chinte prelungite, precedate de o neliniște (agitațiune) și este compusă din o serie de expirațiuni șgomotoase, înțretăiate de inspirațiuni șuerătoare cari seamănă cu cântatul unui cocoșel, urmate de vărsături și de curgere de bale (salivă). La persoanele nervoase, la copiii mici atinși de guturaiu sau cari au viermi intestinali (limbrici) tusa seamănă puțin cu cea de la tusa magărească, dar ea nu are acele inspirațiuni șuerătoare. În *bronchită* tusa este la început seacă, rară, penibilă, însoțită de o gâdilitură sau arsură la gât și în partea de sus a pieptului, apoi când flegma s'a copt ea devine mai ușoară, nu este dureoasă și bolnavul scuipă o flegmă groasă, galbină-verzuie. În *catarul de piept* tusa este grasă, umedă, cu scuipat foarte abundant,

mai cu seamă dimineața, și ea să face fără durere, lăsând în urma ei o mare ușurare pentru bolnav. În *pleurezie* și *pneumonie* tusa începe în mod brusc, este precedată de fiori și însoțită de căldură mare, de opresiune (apăsare în piept) și de un junghiu puternic care nu lasă bolnavul nici să tușească; întru cât privește scuipatul el nu există în pleurezie, unde tusa este seacă, ci numai în pneumonie, unde flegma este opacă, groasă, viscoasă, gălbuie sau ruginie. În *oftică*, tusa variează foarte mult, după perioadele boalei; la început ea este seacă, rară, mai mare seara; apoi ea devine mai deasă, în tot timpul zilei, și flegma este numulară, rotundă ca banul, groasă, verde cenușie și puturoasă. — *Tratamentul* tusei variează după boala care o produce (vezi BRONCHITĂ, CATAR, TUSĂ MĂGĂREASCĂ, PLEUREZIE, PNEUMONIE, TUBERCULOZĂ PULMONARĂ), căci pentru ea ea să înceteze trebuie vindecată cauza ei. Cu toate acestea sunt unele medicamente cari să pot face în casă și domolesc tusa, precum sunt: băuturile calde și îndulcitoare (tizanele de gumă, de nalbă, de fiori pectorale, de ceaiul Carpaților, de muguri de brazi, de isop, de viorele, de mușătel, de floare de soc, etc.; apoi laptele cald, simplu sau tăiat cu una din tizanele de mai sus; siropurile de gumă, de codeină, diacod, tolu, cu cari să îndulcesc tizanele; apa de laur-ceras, 2-4-6-8 lingurițe pe zi în lapte dulce sau în apă îndulcită cu zahăr; gudronul, pucioasa; în fine, opiu, belladonna, iosciam, etc. Bolnavul trebuie să să păzească de frig și mai ales de schimbările brusce de temperatură, să trăiască în o cameră cu atmosferă curată, dulce, nu prea caldă, nici uscată prin un foc prea mare.

TUSĂ CONVULZIVĂ. — Această boală este cunoscută sub numele de *tusă măgărească* și în popor îi mai zice și *buduhală*. Ea este molipsitoare și de obicei omul suferă numai odată în viață. Ea atinge mai mult copiii la etatea de 2-5 ani; dar să poate avea la orice vârstă, chiar și la 80 de ani dacă n'ai avut'o în copilărie. Invățații susțin că ea să datorește unui *microb* care s'ar afla în scuipatul bolnavilor și în aerul pe care îl dau afară din plămâni, dar care până acum nu s'a putut determina. Tusa măgărească prin sine însăși nu omoară pe copii, dar culege un mare număr prin complicațiile la cari poate da naștere. Nu este aproape an să nu avem epidemie de tusă convulzivă, de unde și numărul cel mare de copii cari să prăpădesc în fiecare an la țară din pricina complicațiilor ei. Boala

are trei perioade. *Perioada I* să numește *catarală* și ni să înfățișeze ca o usă simplă, obicinuită, însoțită de o mică fierbințeală și lipsă de voie-bună; câte odată însă tusa este mai tare și mai deasă; de multe ori este sgomotoasă și întretăiată de sughiț. Lucrurile să petrec astfel 5 până la 15 zile, când începe *perioada II*, numită *convulzivă*, care este adevărata tusa măgărească. Copilul simte mai întâiu în gâtley un fel de gădilitură care îi provoacă tusa și caută din toate puterile să îi să împotrivească, dar fără folos, căci accesul începe: micul bolnav să scoală repede, să agață de pat, de scaun, de masă, de gâtul mamei, de tot ce-i cade la îndemână și apoi să pune pe tușit și tușește într-una până ce îi să învinețesc buzele, îi să umfle obrăzii și îi să înroșesc ochii cari îi lăcrimează. Când să oprește tusa, bolnavul face o inspirație șuerătoare și prelungită întocmai ca cocoșelul la sfârșitul cântatului, apoi scuipă niște bale viscoase și ațoase. Cu aceasta s'a terminat accesul. In timpul tusei sângele să urcă la cap, la față și gât, câte odată copilul să scapă (fără voie), dând vânturi sau punându-să pe el, la cei mai slabi le iasă șezutul. Reîntoarcerea tusei cele mai adeseori să face dela sine, alteori este provocată prin o întărătare oarecare, prin vorbă, prin răs, prin plâns. Tusa este mai deasă noaptea decât ziua din pricină că aerul din casă este stricat și din cauza balelor cari să ingrămădese în bojoci (plămâni). Intre accese copilul este foarte abătut, obosit, are durere de cap, dar n'are fierbințeală. Numărul acceselor este variabil dela 10 până la 20 în timp de 24 ore, dar sunt cazuri unde să poate urcă până la 80, ceea ce nu este un semn bun. Această perioadă poate dura dela 2 până la 6 săptămâni, când începe *perioada III*, dela sfârșit, care este cu mult mai ușoară; tusa este mai rară și mai puțin obositoare, scuipatul să schimbă, el este gros, verzui și de forma puoiului întocmai ca la sfârșitul tusei simple. Am zis mai sus că ceea ce omoară copiii nu este tusa convulzivă, ci *complicațiile ei*, cari sunt numeroase și să ivesc de obicei în *perioada II* a boalei. Copilul poate să aibă curgeri de sânge din nas (epistaxe), scuipări de sânge (emoptizii) sau curgeri de sânge din gură, din urechi, din ochiu (din conjunctive); sau poate să capete o aprindere de plămâni (pneumonie), ori năduf (emfizem), ori oftică; sau poate să fie cuprins de vărsături cari îl împiedecă de a mânca și-l omoară cu foamea; mulți să

aleg cu surpătură (ernie), cu eșirea șezutului, etc. Tusa măgărească este foarte lungă, dar ea ține cu atât mai puțin cu cât este mai ușoară, și este mai scurtă în timpul verii decât iarna. Durata totală este de 1 lună până la 10 săptămâni. *Tratament*. Indată ce copilul să îmbolnăvește de această tusa, trebuie să-l despărțim de cei sănătoși; de altfel nu-i vom schimba obiceiurile; vom căuta să-i dăm aer curat, luându-să măsurile obicinuite de dezinfecțiune. Bolnavul va stă în casă și în pat în luna întâiu a boalei, adecă până la sfârșitul *perioadei II*; prin aceasta il vom feri de oboseală și de complicații scurtând astfel durata boalei. Este bine ca bolnavul să aibă două odăi: una de zi și alta de noapte, bine aerate. Când accesul sau chinta de tusa începe este bine să punem copilul să șadă, să-l liniștim, să-i ținem capul sprinându-i fruntea cu mâna. Dacă chintele de tusa sunt prea tari putem să-i punem la nas în timpul lor să miroase eter sau cloroform. Pentru a combate vărsăturile alimentare cari slăbesc așa de mult bolnavul, vom avea de grijă să dăm copilului să mănânce câte puțin *după ce i-a trecut accesul de tusa* ca să poată mistui cel puțin în parte ceea ce i-am dat până la accesul următor; hrana va fi ușoară și câte puțin odată (lapte, ouă, carne tocată etc.). Medicamente să recomandă multe, ceea ce arată că până astăzi n'avem nici un specific al acestei boale. In *perioada I* să dă de obicei siropul de ipeca, la ceas câte o linguriță. In *perioada II* să dau antispazmodicele: aconit, codeină, narceină, cloral, valerianat de chinină și mai cu seamă *beladonă, antipirină, bromure și bromoform*. Cele mai folositoare sunt antipirina (20-30 centigrame socotit de fiecare an al etății copilului) și bromoformul (10-15 picături pe zi în o poțiune), care însă trebuie supravegheat de aproape fiind periculos. Cea mai bună poțiune este: bromoform 50 picături, ulei de migdale dulci 15 gr., gumă arabică pulverizată 15 gr., apă distilată de laur-cireș 5 gr., apă distilată 100 gr., sirop de codeină 20 grame; — din care să va dă 2 lingurițe de cafea pe zi la un copil de 1 an, 4 la unul de 2 ani, 6 la unul de 3 ani, supraveghind ca copilul să nu aibă nici diaree, nici somnolență. *Schimbarea de aer* dă bune rezultate dar numai în *perioada III* a boalei, când vindecarea să face mai repede. Cât despre complicațiuni, ele să vor trată fiecare după felul în care să arată la articoliu respectivi, fără să mai stăruim aci

în descrierea lor, mai ales că în toate aceste cazuri este neapărat trebuincioasă chemarea doctorului care va supraveghea în de aproape mersul boalei. — La *țară* babele dau pentru tusa măgărească supă de broască țestoasă; zeamă stoarsă din balebă proaspătă de măgar, iar cu balega uscată afumă prin casă; untură de urs; scaldători de căldărușă (*Aquilegia vulgaris*); fructe de călin (*Viburnum opulus*) fierte în rachiu de drojzii cu zahăr; dulceață de hrean, câte o linguriță dimineața și seara; dulceață de morcov ras pe răzătoare.

TUSĂ MĂGĂREASCĂ. — Caută la TUSĂ CONVULSIVĂ.

TUSOL, *amigdalat de antipirină*. — Corp cristalin, solubil în apă, care să recomandă în tusa măgărească și ca analgezic la copii. Să de în poțiune, soluțiune, buline, prafuri, în doză de: 50 centigrame până la 4 grame; iar la copii, 5-10 centigrame la cei mai mici de un an; 10-20 centigrame până la 2 ani; 25-30 centigrame până la 4 ani.

TUSSILAGO FARARA. — Caută la PODBAL.

TUTUN, *duhan, țabac, tiutiu* (*Nicotina Tabacum*, fam. Solanaceelor). — Tutunul a fost găsit de Spanioli în insula Tabago, care face parte din Antilele mici. În Europa s'a introdus de către ambasadorul francez la curtea din Lisabona, în anul 1560, Ioan de Nicot, care a trimis praf de tutun (țabac) reginii Caterina de Medicis. Prin anul 1565 s'a introdus în Germania, însă numai ca plantă medicală. Obiceiul fumatului s'a văzut pentru întâia dată în Europa în anul 1585 la soldații cari au debarcat în Portugalia și Spania. Nu mult după aceea, cam prin anul 1620 s'a introdus fumatul în Germania prin trupele auxiliare engleze cari treceau în Boemia; apoi acest obicei s'a întins repede în toată Europa cu toate măsurile aspre de oprire. Astăzi tutunul să cultivă foarte mult în toate țările și constituie pentru state un venit considerabil. Tutunul conține o materie foarte otrăvitoare numită *nicotină* (alcaloid), care dată în cantitate de 10 centigrame omoară un câne de statură mijlocie. În medicină să întrebuințează frunzele „*folia nicotiana*” ca narcotic, iritant, purgativ; să de în contra limbricilor, în contra cheliei (favus) și a râiei. Pe *dinăuntru* sub formă de infuziune (ceaiu), până la 1 gr. pentru 100 în clizme, foarte rar până la

5 pentru 100; praf, 5-10 centigrame; pe *dinafară*: decoctiune (fierătură), 10 pentru 1000 în spălături, loțiuni. — *Nicotina* s'a recomandat în contra tetanului, în contra paraliziei beșicii; dându-se în doză de 1-3 picături, iar pe *dinafară*, 60 centigrame pentru 100 în injecțiuni. *Salicilatul de nicotină*, sau *eudermol*, este o substanță cristalizată, incoloră, solubilă în apă; să de pe *dinafară* în alifie, 10 centigrame pentru 100, în contra sporiazei. — **Otrăvirea acută.** În starea acută otrăvirea să produce la tinerii fumători. Forma gravă este provocată prin absorpțiunea tutunului ca medicament greșind doza; ea este rară fiindcă acest mod de tratament să întrebuințează foarte rar. Semnele acestei otrăviri sunt: arsură în gât, dealungul ezofagului și în stomac; greață, vărsături cu senzațiuni de sfârșeală și de pierdere; amețeli, turburări în idei, micșorarea vederii; puls slab; pielea rece, acoperită de sudoare viscoasă. Primele îngrijiri constă în a face să verse bolnavul gâdilându-i omușorul, apoi dându-i un ceaiu rusesc tare, a-i încălzi corpul cu sticle pline cu apă fierbinte. **Otrăvirea cronică** să vede la ceice lucrează în fabricile de tutun, la cei cari fumează (8-20 țigări pe zi), cari trag țabac pe nas, cari țin tutun în gură. **Semnele** acestei otrăviri sunt: aspectul cenușiu al feței, pierderea memoriei, mai cu seamă aceea a cuvintelor, tremurătura mânilor, picioarelor, limbii, amețeli, dureri nevralgice prin umeri și brațe, *angină de piept*, stomatite (inflamații de gură) și faringite cronice, dureri mari de stomac și *constipațiune* rebelă, palpitațiuni (bătăi de inimă), slăbirea vederii (musculițe jucătoare), pierderea gustului, micșorarea auzului; congestiuni cerebrale (îngrămădiri de sânge la creeri), amorțeli, etc. **Tratamentul** constă în părăsirea obiceiului de a fumă. — La *țară* poporul nostru întrebuințează de mult tutunul pentru vindecarea râiei la om și la animalele de casă. Din foi să face o fierătură și cu zeama să spală părțile bolnave; spălarea să face de două ori pe zi până ce să vindecă. Frunzele unse cu miere și presărate cu piper să pun la *junghiu*. Bubele de *celperit* precum și alte răni murdare și cu miros greu să spală cu zeamă de tutun; iar cei cu *durere de măsea* își pun pe măseaua stricată frunze de tutun și le trece durerea.

U

UD. — Caută la URINĂ.

UDMĂ. — Caută la ADENITĂ.

UIMĂ. — Caută la ADENITĂ.

UITARE DE SINE. — Caută la ABSENȚĂ.

ULCER (lat. *ulcus*), *rană*. — Poporul nostru prin cuvântul *rană* înțelege ceea ce în medicină să numește *plagă* și *ulcer*; pentru el ori ce soluțiune de continuitate a pielii să numește *rană*, pe câtă vreme noi trebuie să facem o deosebire între o *plagă* și un *ulcer*. Astfel o *plagă* este produsă de o cauză externă, o lovitură cu un corp contondent sau tăietor ori ascuțit, sau prin armă de foc, etc.; iar un *ulcer* ține de o cauză internă, sau un viciu local. Plaga are tendință spre vindecare, fiindcă cauza care a produs-o este trecătoare, pe câtă vreme un *ulcer* caută să se întindă mereu fiindcă cauza lui persistă. Pentru a ne lămurii mai bine să aducem două exemple: cineva te-a tăiat, sau singur te-ai tăiat cu un cuțit și te-ai rănit, aci cauza este străină corpului, este mecanică, bruscă, și tăietura ori care ar fi adâncimea ei năzuește a să cicatriza, a să vindecă; tăietura aceasta este o *plagă*. Alt exemplu este următorul: cineva suferă de mai mult timp de niște *varice* (vezi acest cuvânt) la o gambă; după câțva timp pielea începe a să înroși într'un punct oare care și îl mănâncă, el să scarpină și să sgarie și din acea sgarierură începe a curge un fel de lichid; apoi acea sgarierură în loc să să vindecă să mărește, să întinde atât în adâncime cât și în lărgime, și atunci avem un *ulcer* fiindcă deschizătura sau mai bine zis rana s'a făcut pe încetul, sub influința unei cauze locale, cauză care ține de omul însuși, sub influința varicelor, care nu să vindecă mai nici odată și prin urmare și rana n'are tendință spre vindecare, iar bolnavul trebuie pentru aceasta să să caute cu deosebită îngrijire, cu multe precauțiuni și timp îndelungat. Cele mai multe ulcere să văd la gambe, fiindcă acolo este locul de predilecție al varicelor. Afară de varice mai sunt și alte cauze cari dau naștere la ulcere: un corp străin în corp, cum ar fi un glonț care nu s'a putut scoate și produce puroiu, o carie osoasă (os mort, colț de lup), sau o stare scrofuloasă care împiedică plăgile să să vindecă sau cari dau naștere la adenite la gât cari să sparg

și nu să mai vindecă, sau un cancer ori altă tumoare care sparge, să ulcerează etc. Prin urmare în toate aceste cazuri de ulcere trebuie combătute cauzele, tratate boalele cari le întrețin, iar ulcerele să vor pansă cu îngrijire până la vindecare (vezi **VARICE** și **PANSAMENT**).

ULCER LA STOMAC. — Caută la STOMAC.

ULCIOR sau **URCIOR.** — Caută la OCHIU.

ULEIU, *oleiu*, *oloiu*, (lat. *oleum*). — Orice grăsime care la temperatură obicinuită rămâne în stare lichidă să numește *oleiu* spre deosebire de *unt* sau *untură* care la răcire să întărește. Uleiurile să scot din regnul animal (uleiul de pește, de ficat de *morun*), sau din regnul vegetal, din semințele unor plante (de in, de nucă, de migdale, de masline, de ricin, etc.), sau din regnul mineral (petrol). Uleiurile au o consistență viscoasă, gust fad sau nul când sunt proaspete (înainte de a rancezi); ele pătează hârtia, sunt mai ușoare decât apa asupra căreia înnoată fără să să amestece cu ea, să dizolvă în alcool, eter, benzină, esențe, din care cauză toate aceste să întrebuințează la curățirea petelor de oleiu. Unele uleiuri stând la aer nu să rancezes, dar iau o înfățișare rășinoasă și să *întăresc*, pentru care să întrebuințează în pictură numindu-să uleiuri *sicative* (uleiul de in, de nuci, de ricin, etc.); altele stând la aer nu să îngroașe și să rancezes (untul de lemn sau uleiul de masline, de migdale dulci, etc.). Uleiurile minerale, cum este petrolul, nu seamănă cu celelalte decât numai prin însușirea de a arde la aer. Pentru iluminat să întrebuințează petrolul și unele uleiuri vegetale (uleiul de rapiță, etc.). Celelalte uleiuri să întrebuințează la mâncare și în medicină. — Dintre uleiurile de mâncare sau *comestibile* vom aminti *untul de lemn* care să scoate din fructele coapte ale *maslinului* (vezi acest cuvânt) și din care să vând în comerț trei calități: untul de lemn cel mai fin numit *virgin*, care curge cel dintâiu, mai înainte de a stoarce maslinele, și are o culoare verzuie, miros și gust plăcut; untul de lemn *ordinar*, care este gălbui, mai puțin plăcut și rancezește mai iute decât celălalt; untul de lemn *verde* scos din masline cari nu sunt bine coapte. Pentru mâncare și în medicină să întrebuințează numai calitatea întâia, adică *untdelemnul*

virgin, și anume în prepararea alifilor, a plasturilor, a uleiurilor compuse, în clizme, etc. *Uleiul de jir*, care să scoate din fructele *fagului* numite *jir*; el este dulce, plăcut la gust și cu cât să învechește cu atât este mai bun. *Uleiul de nucă* care fiind proaspăt este verzui și plăcut la gust, dar nu să poate păstra bine și devine gălbui. *Uleiul de alune*, care n'are miros, nici culoare, să întrebuițează puțin. În general uleiurile joacă în alimentațiunea omului acelaș rol ca și celelalte grăsimi; cu ele să prepară mâncările; în natură să mănâncă puțin. Sunt multe țări (Grecia, Italia de sud, Franța de sud, etc.) în cari aproape toate mâncările să prepară cu untdelemn și oamenii fiind obicinuiți cu ele nu sufer de stomac, deși ele sunt mai greu de mistuit decât mâncările pregătite cu unt de lapte. La noi în dulce să întrebuițează untdelemnul foarte puțin, mai mult la salată; în post însă să mănâncă mai mult, mai ales uleiul de nucă. Uleiurile lucrează ca orice grăsimi, adecă întrețin căldura corpului, înleznesc respirația și ajută la îngrășare. Nu trebuie însă să abuzăm de uleiuri, mai ales când avem stomacul slab. — Dintre *uleiurile medicinale* ne vom ocupa în primul rând de *untura de pește*, care la noi să întrebuițează așa de mult, încât mai nu este copil pe la orașe care să crească fără a lua în fiecare iarnă 2—3 ocale. Sunt trei calități: *untura de pește albă*, care n'are gust, n'are miros, și să scoate numai prin simpla apăsare a ficaiilor de morun aruncați în puțină; *untura brună*, mai groasă, cu miros, cu gust pronunțat și care să scoate prin tescuirea ficaiilor după ce a eșit din ei *untura cea albă*; *untura neagră*, groasă, cu miros și gust neplăcut care să scoate prin fierberea ficaiilor în apă și tescuirea lor; ea este cea mai bună pentru sănătate. De altfel cu cât *untura de pește* va fi mai *purificată*, mai curățită, prin diferite mijloace (acid sulfuric, potasă, cărbune, etc.) cu atât este mai săracă în însușiri vindecătoare, deși la gust este mai plăcută. *Untura de pește* trebuie luată în natură, așa cum este ea, înainte sau îndată după mâncare, ca să să amestece cu mâncările și să să mistuie odată cu ele, căci singură fiind în stomac ea nu să mistuie. Ea trebuie luată în lunile de iarnă și să fie ținută la răceală. La început copilul va lua câte o linguriță sau câte o lingură, după etate, adăugându-să câte una tot la 3 zile până ajunge la 4. Copilul va lua trei săptămâni *untură*

iar o săptămână va lăsa-o, urmând tot astfel până la 1-iu Aprilie. De obicei cura cu *untură de pește* să începe la 1-iu Noiembrie. Când vedem că copilul își pierde pofta de mâncare sau că are urdinare vom întrerupe luarea ei câte-va zile. Fiindcă *untura de pește* să ia de copii cu mare greutate, s'au născocit tot felul de mijloace pentru a-i ascunde gustul, dintre cari vom cita urmările: să poate pune în *untură* 4-5 picături la 100 grame de esență de mentă sau de migdale amare, sau 1 gram de eucaliptol, sau să să beie *untura* cu vin sau cu bere (*untura* fiind mai ușoară stă deasupra și este înghițită mai întâiu, apoi vine vinul sau berea cari spală gura); să mai poate lua *untura* cu câteva picături de esență de anason, sau să poate lua cu cafea neagră, cu ceaiu, cu lapte dulce, sau cu lămâie (storecând o lămâie pe fundul paharuțului, apoi punând *untura* și deasupra ei iar lămâie); sau să să beie îndată după ce s'a luat *untura* puțin vin, sau să să iee undouă masline, sau o coajă de pâne, sau imediat să înceapă mâncarea. În fine să va alege unul din toate mijloacele acestea, care să va potrive mai bine cu gustul sau cu caprițiul copilului. *Untura de pește* este bine să să deie la toți cei slabi sau slăbiți prin muncă sau excese, la cei scrofuloși sau aplicați spre scrofula, la cei ce cresc repede, la cei oticoși în gradul întâiu sau numai cu aplecare la otică; am putea face o regulă generală care să poate aplica astăzi; *untura de pește* să să deie la toți copiii dela etatea de 3 ani în sus până la 14, căci ea nu lucrează numai prin iodul și fosforul pe cari îi conține în cantitate foarte mică, ci mai mult prin însușirea ei de corp gras întreținând căldura animală. Pentru a termina cu acest medicament folositor vom recomanda tuturor copiilor cari nu pot lua cu nici un preț și sub nici o formă *untura de pește* în natură să iee *emulsiunea Racoviță*, care este preparată cu *untură de pește* și fosfat de calce și este plăcută la gust și cu mult mai ușor de luat. — Cât despre celelalte uleiuri medicinale: de *amigdale*, de *mușătel*, de *ricin*, *cadin*, caută la aceste cuvinte.

ULM (*Ulmus campestris*, fam. Ulmaceelor). — Arbore frumos care crește prin păduri și tufșuri cultivat prin aleie și parcuri (Martie-Aprilie). În medicină să întrebuițează coaja de pe ramuri, curățită de pelicioara de deasupra. Principiul activ este *ulmina* și să dă în boalele de piele și ascită (boală de apă, dropică), în decoct

(fierătură) din 20 la 1000; să mai prepară și un sirop. — La țară să spală cu zama de ulm rănile.

Fig. 301. — Ulm.

a. ram cu fructe și frunze; b. ram cu flori; c. stamine; d. pistil; e. fruct aripat.

ULTOIU, ULTOIRE. — Caută la VACCIN și VACCINARE.

ULTUIRE. — Caută la INOCULAȚIUNE.

ULUC. — Caută la GUTIERĂ.

UMĂR (lat. *humerus*). — Rădăcina membrului superior (a mâinii, cum zice poporul) să numește *umăr*. Incheietura umărului să formează din capătul de sus al osului brațului (*humerus*) și din *spată* (omoplat, scapula). Umărul în partea de sus este rotund și îmbrăcat cu mușchi groși cari pun în mișcare brațul, iar în partea de jos este găunoșit și regiunea aceasta să chiamă *subsuoară* (vezi acest cuvânt). La mulți oameni cari să ocupă mult cu scrisul, la elevi și studenți, umărul drept este mai ridicat decât cel stâng din pricina atitudinii defectuoase pe care o iau scriind, și această diformitate care la început este trecătoare devine definitivă dacă nu să iau din vreme măsuri de îndreptare (vezi ȘCOALE). La unii amândouă spetele în loc de a fi lipite de partea dinapoi a pieptului sunt depărtate ca niște aripi, la aceia pieptul este îngust, strimt, și cu oarecare aplicare spre oftică, fără însă ca să devie toți ofticoși.

Dintre toate incheieturile omului, umărul este cea mai mobilă, permițând să ducem brațul în toate direcțiile, în sus, în jos, înainte, înapoi și de a face cu brațul o mișcare în formă de cerc întreg în jurul axei incheieturii. Aceste mișcări însă pot fi dureroase, în parte sau în total, și unele nu să pot face decât cu mare greutate, cu mare sforțare, cum să întâmplă în urma unei răceli, sub acțiunea frigului și a umezelii. Aceste *dureri reumatice* să vindecă prin fricțiuni (trăsături) cu spirt camforat, cu balsam opodeldoch, cu balsam tranchil, cu liniment volatil, prin ungeri cu tinctură de iod, etc., și în cazurile mai grave prin vezicători, iar pe dinăuntru dându-să salicilat de sodă (3-4-5 grame pe zi), sau exalgină, 50 centigrame; fenacetină și acid salicilic, din fiecare câte 1 gram; cocaină, 10 centigrame; codeină, 4 centigrame; să să amestece și să să împartă în 4 buline, din cari bolnavul va lua câte unul la fiecare ceas; aceste buline să pot repetă 2-3 zile. Mișcările umărului pot fi dureroase și în urma unei lovituri sau a unei căderi (vezi CONTUZIUNE și ENTORZĂ) și tratamentul lor este același ca și în alte părți. Mișcările acestei incheieturi pot fi micșorate sau pierdute de tot când mușchii sunt *paralizați*, cum să întâmplă în urma unei apoplexii, sau când să culcă cineva pe pământ umed sau uneori și fără cauză vădită; în aceste cazuri să recomandă cu succes electricitatea. Când incheietura umărului este *scrintită* (luxată), mișcările membrului sunt cunepuțință; scrintirea să produce în mod repede prin cădere asupra mâinii, asupra cotului sau asupra umărului; să cunoaște umărul scrintit prin aceea că el nu este rotund ca celalt, ci este turtit, iar capătul de sus al osului brațului să simte sub andrea (claviculă), sau în subsuoară; în toate aceste scrintiri trebuie chieimat cât să poate mai în grabă doctorul care va pune osul la loc cu atât mai iute cu cât va fi chieimat mai curând; reducee scrintirii umărului să face foarte lezne după procedeu doctorului Kocher, care constă în patru timpuri: în primul timp să apropie cotul de trunchiu ducându-l înapoi, să indoiește antebrațul; în al doilea timp să face rotația înafară ținând încă lipit cotul de trunchiu; în al treilea timp să ducă cotul înainte și în sus ținându-l în rotație în afară; în al patrulea timp să face rotația înăuntru; între fiecare timp să lasă un răstimp de $\frac{1}{2}$ până la 1 minut; acest procedeu făcut de un om îndemănat și îndată după accident reușește în totdeauna

cu cea mai mare înleznire și fără mari dureri; după ce s'a redus luxația să ține mâna legată cu un colțar pe după gât o zi sau două. *Înțepăturile* umărului sunt grave numai atunci când sunt făcute cu un instrument foarte ascuțit care pătrunde adânc; *tăieturile* sau plăgile sunt rare; atât unele cât și celelalte să tratează ca și orice răni (vezi *ÎNȚEPĂTURI* și *TĂIETURI*).

UMBLET (lat. *incessus*), *mers*. — Pentru oricare om mișcarea cea mai folositoare și cea mai ușoară este *umpletul*. El să deosebește de *fugă* (vezi acest cuvânt), prin aceea că corpul nu părăsește nici odată pământul, sprijinându-se întotdeauna pe unul din cele două picioare, care poartă greutatea corpului, pe câtă vreme celalalt picior în stare de suspenziune sau de oscilațiune este dus înainte spre a fi lăsat iar pe pământ, și numai când el atinge pământul cel dintâiu picior îl părăsește. Prin urmare umpletul este mai puțin obositor decât fuga, în care corpul fâlăie în aer, fără să atingă pământul, pentru un timp foarte scurt. În timpul mersului nu numai mușchii picioarelor (ai membrelor inferioare) sunt în lucrare, mutând corpul din un loc în altul și purtând greutatea lui când pe un picior, când pe celalt, dar și mușchii mânilor (ai membrelor superioare), cari cumpănesc greutatea corpului, ai pieptului și ai pântecelui, cari păstrează echilibrul. Mușchii corpului apleacă corpul înainte și înapoi pentru a nu cădea; mușchii membrelor lucrează în mod alternativ, când îndoitorii, când întinzătorii, ceea ce face că după mișcare urmează un timp de odihnă. Din acestea să vede că umpletul nu ține mușchii în contracțiune, continuă ca *starea în picioare* și prin urmare este mai puțin obositor. Mișcarea corpului este împărțită la toate organele dinăuntru, înlesnindu-le funcțiunile. Mersul grăbește circulațiunea sângelui; respirațiunea să face mai adânc și omul ia o mai mare câtime de oxigen; mistuirea să face mai ușor și mai complet; căldura și nutrițiunea corpului să măresc; puterea cresc și omul să întărește prin umplet (vezi *EXERCITIU*). Mersul poate fi mai mult sau mai puțin lung, pe un teren drept sau inclinat, solid sau mișcător, și în toate aceste împrejurări omul pune în mișcare un număr mai mare sau mai mic de mușchi pentru a prelungi drumul, pentru a sui un povârniș, sau pentru a trece un teren nisipos, care îl ține pe loc și îl obosește. Mersul moderat și pe un teren drept este bun pentru fiecare om, pe câtă

vreme umpletul repede, sușul pe scară sau pe un munte, este primejdios pentru ceice sufer de piept sau de inimă, făcându-le respirațiunea mai grea și producându-le înecăciune, turburări mari în slujba inimii și chiar paralizia ei urmată de o moarte repede. — Copilul începe a umbla la 8, 10, 12 luni, după cum să dezvoltă mai repede sau mai încet, și primii pași ai lui sunt un prilej de mare bucurie pentru părinți. Să întâmplă însă că copilul întârzie de a umbla, sau dacă a încercat odată nu mai îndrezește a continua, ceea ce pune în mare nedumerire pe toți ai lui și cu drept cuvânt, căci copilul poate fi atins de vr'o boală serioasă, cum ar fi rachitismul, coxalgia sau o slăbiciune deosebită a mușchilor și a oaselor. În aceste cazuri să va ajută dezvoltarea naturală a copilului dându-i preparate cu fosfat de calce, sau untură de pește, ținându-l la aer curat și la soare, pe malul mării etc. Adolescentul și omul adult, fiind sănătoși, caută să umble mult, și experiența a dovedit că pasul este mai lung pentru cel ce are încălțăminte cu tocuri foarte mici (joase) decât pentru cel cu tocuri înalte; mai lung pentru cel ce are încălțăminte cu talpă grosă, și prelungită puțin înaintea piciorului, decât pentru cel cu încălțăminte scurtă și flexibilă (mlădioasă); prin urmare este bine să să țină seamă de acestea când ne facem ghete și voim să putem umbla iute și fără osteneală. Pe un teren drept și cu o iuțea mijlocie, un adult de statură obicinuită face 110-120 pași pe minut, și fiecare pas are o lungime cam de 75-80 centimetri. Chiar în aceste condițiuni cari sunt cele mai favorabile, un om adult nu trebuie să umble mai mult de un ceas în continuu, fără să să odihnească cel puțin 10-15 minute; mai bine însă este ca el să să odihnească la fiecare jumătate de ceas. Cu atât mai mult trebuie să să facă aceasta când omul ureă sau scoboară, sau când merge împotriva vântului, și cu atât mai mult când el suferă de astmă, sau de angină de piept, sau când are respirațiune scurtă. — *Mersul pe munți sau urcarea* să deosebește de mersul pe teren drept, prin aceea că corpul în loc să fie ținut drept, trebuie să fie *aplecat* înainte, ceea ce ușurează mult urcarea căci să pun în acțiune mușchii șalelor, cari sunt mai dezvoltați decât întinzătorii coapselor întrebunțați în atitudinea dreaptă. La urcuș mersul trebuie să fie încet cu clatinări încete dela stânga la dreapta și dela dreapta la stânga; mușchii întinzători din o parte

atrag segmentul opus al corpului formând pentru aceea o masă rigidă care ia un punct de rezam fix pe gamba îndoită înainte și din aceeași parte. Omul să urcă cu spatele său utilizând greutatea capului și a trunchiului aplecat spre pământ, care are drept efect de a dizloca înainte centrul de gravitate al corpului. În *scoborâre*, atitudinea trebuie să fie *verticală înapoi* pentru a duce centrul de gravitate a corpului de dinainte înapoi, după un plan perpendicular la orizontală. Pentru aceasta toată greutatea corpului trebuie să steie pe *tâlpi*; picioarele ating pământul după un plan oblic paralel cu acela al coastei. Scoborârea pe *călcâie* să face numai pe planuri *foarte aplecate* și călcâiele joacă rolul de țărushi tari care să infundă pentru a susține greutatea corpului contra căderii înainte; capul este aruncat mult spre spate pentru a servi ca contra-greutate; un țărush servește de punct de sprijin înapoi și de opritoare în acelaș timp.

UMBRA CUCULUI. — Caută la SPARANGHEL.

UMBRA IEPURELUI. — Caută la SPARANGHEL.

UMBRA NOPTII. — Caută la ZARNĂ.

UMBRĂREȘTI. — Comună în județul Covurluiu cu *ape fieruginoase* și nămol negru; nu sunt exploatare.

UMEZEALĂ. — Caută la UMIDITATE.

UMFLAREA sau balonarea pântecelui. — Caută la ABDOMEN, GAZURI intestinale, STOMAC și INTESTINE.

UMFLĂTURĂ. — Caută la TUMOARE.

UMIDITATE (lat. *humiditas*), *umezeală*, *i-grasie*. — Vorbind despre aerul atmosferic am zis că el conține o cantitate oarecare de aburi de apă. Dacă acești aburi sunt în cantitate mai mare decât de obicei, aerul este umed, adică încărcat de *umezeală*. În apropiere de bălți, de lacuri, de mare, sau în locuri unde ploile sunt mari și dese, sau în cari masa subterană de apă este prea aproape de suprafața pământului, sau în locurile împădurite, etc. umezeala aerului este mai mare și această umezeală poate pătrunde în locuințe, ceea ce este foarte rău, căci multe sunt boalele cari să pot produce de umiditate. Pe de o parte avem *reumatismul* sub toate formele lui și diferite *nevralgii*, iar pe de altă parte avem inflamațiunile sau aprinderile căilor prin cari aerul pătrunde în plămâni, și anume: *laringita* (răgușeala), *bronchita* (tusa) *congestiunile de piept* (ingrămădirile de sânge în plămâni), *pleurezia* (inflamația cămășii

plămânilor) și *oftica*. Afară de aceasta, umezeala mai este și un mijloc puternic de răspândire a microbilor unor boale, ducându-i dintr'un loc în altul, din care pricină *colera*, *febra tifoidă* și chiar *frigrurile palustre* să întind repede în țările umede. Trebuie să deosebim umezeala *rece* de umezeala *caldă*. În cea *rece* simțim frigul mai mult prin faptul că aburii reci iau din căldura corpului și omul are simțirea că este îmbrăcat în haină udă; iar umezeala *caldă*, aduce greutate la respirație și la mișcare moleșindu-le; pielea să inmoaie și să înalbește; apoi tot corpul este cuprins de această moliciune și își pierde rezistența făcându-să primitiv de diferite boale. Tot astfel influențează umezeala *locuințelor*, mai ales când nu sunt în deajuns ventilate și încălzite, dând naștere la *reumatism*, și la alte boale mai sus arătate. Umezeala își arată efectele și asupra stării suprafeții pământului, asupra vegetațiunii, asupra formațiunii diferitelor pulberi (prafuri); ea împiedică uscarea locuințelor și întreține vitalitatea microbilor. Din toate acestea rezultă că pe cât să poate să ne păzim de umezeală, să nu eșim la plimbare dimineața și seara, când aerul este mai umed, mai ales când stăm în apropiere de vr'o apă mare; să nu ne culcăm pe iarbă udă, să nu mergem la pescuit sau la vânătoare prin mlăștini; să căutăm ca locuința să fie bine zidită (vezi LOCUINȚĂ). În fine cei slabi de piept și de incheieturi este bine să schimbe localitatea umedă, ducându-să într'un loc uscat, ridicat, departe de râuri și ape mari, pe locuri stâncoase unde vor fi la adăpost de multe boale.

UNDREA. — Caută la CLAVICULĂ.

UNGHIE (lat. *unguis*, grec. *onyx*). — Unghiile sunt producțiuni cornate ale epidermului (vezi EPIDERM și PIELE), cari la om iau forma unei plăci sau lamele rotunde și ocupă fața dorsală a ultimei falange a degetelor. Scopul unghiilor este de a apăra vârful degetelor de lovituri, de a sprijini ultima falangă în timpul pipăitului și a mersului. O unghie să compune din trei părți: una anterioară, vârful unghiei, de culoare albă cenușie, care este liberă și trece de vârful degetului; o parte mijlocie sau *corpul*, de culoare roșietică, rotunzită în senz transversal, lipită de patul unghiei; altă parte posterioară, *rădăcina*, care este constituită prin o margine subțire ce să infundă într'o îndoitură a pielii și care este sediul de căpetenie a creșterii unghiei. Unghiile încep

a să formă cam în a 3-a lună a fetei, în luna a 6-a iasă și la naștere ele au o grosime de o jumătate până la un milimetru și trec peste vârful degetelor. Creșterea unghiilor să face în continuu, și, dacă partea liberă nu să taie, ele pot ajunge până la o lungime de 4-5 centimetri după cum să poate vedea la Chinezii. Pentru ca o unghie să fie cu totul reînnoită îi trebuie 116 până la 152 zile. Creșterea este mai repede la copii, mai încetă la adulți și la bătrâni. *Boalele* au deosebită influință asupra creșterii și a formei unghiilor. În *febra tifoidă* și în alte boale grave unghiile încetă de a crește și acest timp de oprire dă loc la formarea unui șanț transversal și la ivirea unei linii albe, înapoia cărei unghiile au o culoare mată neobicinuită. Culoarea unghiilor în *asfizie* și în *agonie* este vânătă sau neagră. În *oftică* unghiile iau o formă specială: vârful degetelor să îngroașe și să lărgeste, iar unghia să îndoiască spre pulpa degetului în loc de a fi dreaptă, așa că vârful degetului seamănă cu un cap de măciucă sau cu un cap de șarpe (*degete ipocratice*). Dacă să apasă tare asupra unghiei sau dacă să aplică o *lovitură* puternică asupra ei să face de desuptul ei o mică *răvărsare de sânge*, care să cunoaște prin o culoare negrie și care merge crescând și să însoțește de o durere simțitoare. Dacă lovitura este foarte puternică unghia poate să să deslipească și chiar să să smulgă; durerea în aceste cazuri este foarte mare. Tratamentul cel mai bun constă în a pune degetul îndată după accident în apă rece cel puțin o jumătate de ceas, apoi să să aplice asupra lui cărpe înmuiate în apă de plumb sau apă cu spirt, sau într'un amestec de apă cu laudan sau într'un ceaiu de capete de mac, dacă unghia este deslipită nu trebuie s'o smulgem, ci s'o lăsăm să cadă singură cu timpul. — Când a pătruns sub unghie un *corp străin* și trebuie să-l scoatem, cel mai simplu mijloc este de a udă unghia în dreptul aceluia corp străin cu un capăt de chibrit înmuiat în o soluțiune de *potasă caustică* (1 la 10), de a răzui cu o bucată de sticlă partea moale a unghiei, aplicând apoi din nou potasă caustică și răzuind iarăși până ce ajungem la corpul străin pe care îl scoatem cu inleznire. — *Unghia incarnată* sau *intrată în carne*. Această boală să ivește de obicei la degetele mari dela picioare. Pielea dela una din marginile unghiei să inflamează (să aprinde), adevă să înroșește, să umflă și produce durere; cu cât pielea să umflă mai tare cu atât acopere mai mult unghia,

apoi partea umflată să ulcerează (să rănește) și face puroiu. Cauzele acestei boale sunt: încălțăminte rău făcută, care este sau prea mare, sau prea mică; obiceiul rău de a tăia unghia *rotund*, așa că marginea unghiei crescând taie și să înfige în carne, mai ales că prin umblare talpa degetului fiind apăsată de pământ pielea din jurul unghiei să ridică asupra ei; conformațiunea specială a degetului mare. Această boală să arată de obicei la scrofuloși și la limfatici. Tratamentul constă la început în îngrijiri igienice, adevă în a purta încălțăminte bine făcută, a face des băi de picioare, a introduce între marginea unghiei și carnea crescută un mic fitil de vată, care să schimbă în fiecare zi și care va fi din ce în ce mai mare, să va arde puțin carnea cu piatra iadului (nitrat de argint), să va tăia unghia drept, iar nu rotund. Dacă însă cu acestea nu trece să va face o *mică operație* care constă în a tăia și ridică jumătatea infundată a unghiei, după ce s'a amorțit degetul cu eter sau cu vr'un amestec refrigerent sau mai bine cu cocaină ori stovaină. — La *țară* să cunoaște o boală numită *strună*, care este o umflătură ca și *sugiul* (vezi PANARIȚIU), dar să face în jurul unghiei. Babele trec prin bubă (pe sub piele) un fir de bumbac albastru, care să tot poartă și să învârtește; pentru coacere pun oblojeli făcute din rădăcină de nalbă fiartă cu lapte sau să pune o ulcieă cu apă la foc și când fierbe să pune făină în apă amestecându-să cu o lingură până ce să face ca aluatul, iar din acest aluat fierbinte să pune pe degetul bolnav după ce acesta a fost uns cu unt de lemn; cu oblojelile acestea să urmează până să sparge buba. — Terminând vom aduce aminte cetitorului că în locul de sub vârful unghiilor să adăpostește împreună cu alte murdării o sumedenie de *microbi*, dintre cari unii foarte primejdioși, din care pricină să recomandă ca fiecare să-și *curețe unghiile* cât să poate de des și să le taie cel puțin odată pe săptămână, pentru ca să nu-și ducă microbii în alte părți ale corpului, în nas, în gură sau în piele sgăriind-să. În modul acesta să înmulțesc buboaiile până la 99, după cum crede poporul.

UNGHIA CAPREI. — Caută la CIUPERCI (Bureții galbini).

UNGUIS. — Să numește astfel un mic os subțire care să aseamănă cu *unghia* (lat. *unguis*) și care să găsește înăuntru orbitei, unde ia parte la formarea șanțului lacrimal și canalului nazal, prin cari lacrimile

să duc în nas. El să dezvoaltă prin un singur punct de osificațiune, care apare în luna a patra a vieții fetale.

UNGURAS, bălătura, cătușnică sălbatică, voronic (*Marrubium vulgare*, fam. Labi-ator). — Plantă erbacee care crește prin locuri necultivate și aride, drumuri, garduri, dărâmături și locuri virane (Iunie-Septembrie). Să întrebuințează planta înflorită, având ca principiu activ *marubina*. Această plantă are proprietăți amare, viermifuge și stomăchice; să dă sub formă de extract alcoolic, 1-2 gr.; praf, 4-8 gr. La tară să întrebuințează în contra tusei.

UNGUREANĂ. — Caută la RODU PĂMÂNTULUI.

UNGVENT (lat. *unguentum*, dela *ungere*, a unge), *alifie, ir.* — Ungventele sunt medicamente cari să întrebuințează pe dinafară. Ele au consistență moale și sunt compuse din un corp gras, rezină (rășină) și un principiu medicamentos (săruri, oxide metalice, uleiuri esențiale, pulberi vegetale, etc.). Pentru prepararea ungventelor să topească împreună substanțele grase și rezinoase, să strecoară printr'o pânză pentru a scoate necurătenile, apoi să amestecă până să răcească. Rezinele trebuie topite mai întâiu în puțină terebentină. Când să adaugă substanțe aromatice și volatile, acestea să pun la sfârșit, tot așa și camforul și uleiurile volatile; iar când să adaugă pulberi, aceste trebuie să fie foarte fine, triturate sau porfirizate cu puțin ulei. Cele mai întrebuințate ungvente sunt: *ungventul cu acetat de plumb* (axongie sau untură de porc, 380 gr.; ceară albă, 80 gr.; acetat de plumb depurat, 10 gr.); *ungventul aromatic* (iarbă uscată de pelin, 60 gr.; alcool de 70°, 150 gr.; axongie, 500 gr.; ceară galbină, 120 gr.; ulei de dașin, 60 gr.; ulei de ienupere, ulei de mîntă piperată, ulei de rosmarin, ulei de leventică, câte 5 gr.); *ungventul bazilic* (ceară galbină, 100 gr.; sen de oaie, 100 gr.; terebentină comună, 100 gr.; colofon, 200 gr.; axongie, 300 gr.); *ungventul de beladonă sau mătrăgună* (extract de beladonă, 1 gr.; ungvent simplu, 9 gr.); *ungventul emolient sau alifia de spermantet* (ceară albă, 30 gr.; spermacet, 60 gr.; ulei de migdale dulci, 240 gr.; apă de trandafiri, 60 gr.); *ungventul napolitan* (mercur, 150 gr.; ungvent mercurial simplu vechiu, 25 gr.; sen de oaie, 100 gr.; axongie benzoată, 200 gr.); *ungventul populeu sau alifia de muguri de plop* (muguri de plop uscați de curând, 75 gr.; foi de măsălarită, mătrăgună, mac, câte 50 gr.; axon-

gie benzoată, 500 gr.); *ungventul simplu* (axongie benzoată, 200 gr., ceară albă, 50 gr.); *ungventul sulfurat sau alifia de pucioasă* sau *pomada lui Helmerich* (sulf sublimat sau floare de pucioasă, 10 gr.; carbonat de potasiu, 5 gr.; apă distilată, 5 gr. ulei de olive, 5 gr.; ungvent simplu, 35 gr.).

UNT. — Să scoate din laptele animalelor în deosebi din al vacilor, lăsând să se aleagă smântâna pe care o culegem și o batem în putineiu sau budăiu. Untul este cea mai plăcută grăsime naturală, cu care să gătește mâncările noastre; el are aceleași însușiri ca toate alimentele grase (vezi ALIMENTE), dar este superior prin gustul său plăcut. Untul trebuie de altfel întrebuințat în cantitate mică, căci și el ca și celelalte grăsimi, poate da naștere la greutate de stomac, când este luat în cantitate prea mare. Cei cu stomacul slab vor mânca puțin unt pentru că să nu aibă arsuri și dureri; cei predispuși la grăsime pentru că să nu să îngrase prea mult; în schimb, cei slabi vor mânca mult unt, mai ales când au stomac bun, căci untul poate înlocui până la un punct oare care *untura de pește* (vezi ULEIU). Untul să întrebuințează *proaspăt, topit sau sărat*. Cel proaspăt are o culoare gălbuie deschisă, o odoare dulce și plăcută, un gust de alune. Untul nu trebuie să aibă zăr căci atunci răncejește ușor și nu să mai poate mânca. Untul este uneori văpsit cu sucul diferitelor plante, morcov, filimică, etc.; alături este amestecat cu untură de porc. Numai untul proaspăt și de calitate bună să poate mânca singur, pe pâne; el să mistuie mai ușor decât cel topit sau sărat, cari să întrebuințează numai la gătirea bucatelor, dar cari în schimb să pot păstră timp ma îndelungat. Pentru un chilogram de unt ajunge 20 grame de sare. Mai este *unt artificial* (vezi MARGARINĂ). — *Untul de cacao* este o substanță grasă, solidă la temperatura ordinară, să extrage din migdalele de cacao; este indulcitor și să întrebuințează în cazurile când sfărcurile de la țâțe sunt crepate; în farmacie la facearea săpunașelor (supozitoarelor).

UNT DE RIGIN. — Caută la RIGIN.

UNTURĂ DE PEȘTE. — Caută la ULEIU (uleiuri medicinale).

URAL, cloral uretan. — Ipnotic. Să dă în doză de 1-3 gr. în buline.

URASEPTINĂ. — Medicament antiseptic urinar format prin asociațiunea *acidului benzoic* și a *benzoatelor* cu *urotropina*, *helmitul* și *piperezina* (vezi aceste cuvinte). A-

sociațiunea acestor principii lucrează într'un mod mai activ decât fiecare luat separat. Urseptina să recomandă în pielite, pielo-nefrite, cistite, prostatite, uretrite, piurie (urinare cu puroiu), blenoragie, abcese urinoase, catarul beșicii; apoi în formele artritismului: gută, gravelă (nisip), colici de ficat, colici de rinichi, reumatisme, calculi (pietri), etc. Urseptina să prezintă sub forma granulată și sacharată, care este mai practică decât forma de pastile comprimate sau lichidă. Doză: 3-6 lingurițe de cafea pe zi, în puțină apă, luate în ori ce timp al zilei, la intervale de cel puțin două ore. Urseptina nu este toxică, nu obosește stomacul, nici nu debilitază.

URATE și ACID URIC. — Uratele sunt niște produse incomplete ale arderii materiilor azotate ale organismului. Ele sunt săruri formate de acidul uric în combinațiune cu amoniacul, cu calcea (*calculi* sau *pietri* în beșică) sau cu soda (*tofus*, la gută). Acidul uric și cu sărurile lui să găsesc în sânge, sudoare și *urină* (vezi acest cuvânt).

URDINARE. — Caută la DIAREE.

URDINARE CU SÂNGE. — Caută la DIZENTERIE.

URECHE (lat. *auris*, ureche). — Organul *auzului* să numește *ureche* și să împarte în 3 părți: urechea *externă*, *medie* (mijlocie) și *internă*. *Urechea externă* să compune din *pavilion* (*sgârciul urechii*) și din *conductul auditiv extern* (țeava urechii). *Pavilionul* este un fel de *sgârciu* (cartilaj) lipit de cap prin piele, ligamente și mușchi. Partea de jos a lui este moale, *cărnoasă*, și să numește

lobul (sfârcul urechii); pe marginea liberă este un fel de burelet, *helice*, separat prin un șanț de o linie ridicată, *antihelice*; de fiecare parte a canalului auditiv să află o ridicătură, *tragus* și *antitragus*. Toate ridicăturile și adânciturile pavilionului au de scop de a reflecta undele sonore către *conductul auditiv*. Acesta să infundă în osul temporal și are cotituri; el este lung de 2-3 centimetri, iar suprafața lui este acoperită de peri foarte fini, înmuiați într'un fel de ceară galbină, amară, *cerumen*, care este produs de niște glande în formă de ciorchină. Acest conduct este infundat prin o peliță (membrană), numită *timpan* sau *toba urechii*, așezată oblic de sus în jos și dinafară înăuntru; dispozițiunea sa în formă de pâlnie îi permite de a vibra pentru oarecari sunete, diferitele lui puncte fiind într'un grad variabil de tensiune (intindere).

Urechea medie (mijlocie) sau *căsuța timpanului* este o cavitate neregulată captușită cu cili vibratili și plină de aer, care vine aci prin o țeavă, care pleacă din fundul nasului, *trompa lui Eustachie*. În această cavitate să află patru oscioare așezate în formă de lanț, și anume: *ciocanul*, *nicovala*, *osul lenticular* și *scărișoara*, reunite prin ligamente și mușchi; *mănerul ciocanului* este fixat în membrana chiar a timpanului, iar *scărișoara* este în atingere cu membrana *ferestrei ovale*, una din cele două porțițe cari despart urechea medie de cea internă (a doua porțiță este *ferestra rotundă*, așezată deasupra celei ovale); undele sonore primite de timpan sunt transmise prin cele

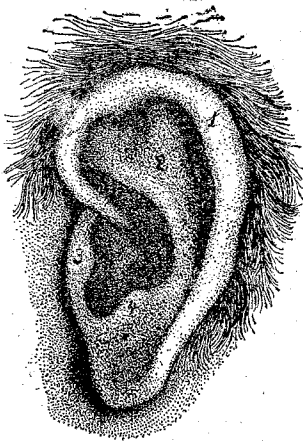

Fig. 302. — Urechia externă.

1. Helix.— 2. Antihelix.— 3. Tragus.— 4. Anti-tragus.

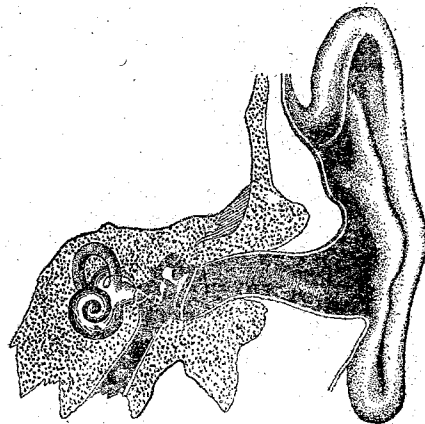

Fig. 303. — Aparatul auditiv;

urechia externă cu *sgârciul* (*pavilionul*), *conductul auditiv*, *timpanul* (*toba*); urechea mijlocie (*căsuța* cu oscioarele), cu *trompa lui Eustachie*; urechea internă (*labirintul*).

patru oscioare la urechea internă. *Trompa lui Eustachie* este o țevă care pleacă din faringe, alături de deschiderea dinapoi a foselor nazale și după un dram de 3-4 centimetri ajunge în urechia medie. Orificiul din faringe are un diametru de 6-8 milimetri, care să deschidă în minutul înghițirii. *Urechea internă* să compune din trei părți: *vestibulul*, care este un fel de sac ce comunică cu urechea mijlocie prin fereastra ovală și fereastra rotundă; trei *canaturi semicirculare* care să deschidă în vestibul prin cinci orificii; *melcul*, care este un tub răsucit asupra lui însuși așa încât formează un corp conoid ce să aseamănă cu căsuța unui melc; tubul acesta este împărțit prin o lamelă osteo-membranoasă în două *rampe*. Toate cavitățile melcului sunt pline cu un lichid în care să scaldă niște concrețiuni calcare, *otoliți*, și cilia *celulelor acustice*, cari sunt terminațiunile nervului auditiv. În melc este un fel de harpă formată de *arcadele lui Corti* cari conțin celulele acustice mai sus pomenite. — Să vedem cum să face *auzul*. Sunetele concentrate și întărite de pavilion și timpan sunt transportate de lanțul de oscioare din urechea medie, iar scărișoara fiind în raport cu membrana ferestrii ovale transmite vibrațiunile sonore lichidului din urechea internă; iar pe de altă parte aerul cuprins în urechea mijlocie vibrează la rândul lui și face să vibreze fereastra rotundă. Mișcările încercate de lichidul urechii interne isbesc cilia vibratili ai celulelor acustice din arcadele lui Corti, cari sunt terminațiunile nervului auditiv, care duce senzațiunile sunetului până la creier. — *Surzenia* este produsă de mai multe cauze: îngroșarea sau ruperea timpanului, înțepenirea (anehiloizarea) oscioarelor din urechea mijlocie, alterațiunea urechii externe, toate aceste cauze sunt grave prin faptul că surzenia cele mai de multe ori nu să vindecă. Când însă surzenia este produsă de o inflamațiune a căptușelii trompei lui Eustachie, din care pricină să astupă acest canal și nu mai permite ca aerul din căsuța timpanului să să primenească, atunci surzenia este trecătoare, căci odată cu vindecarea și destuparea trompei *auzul* revine. Când sunt stricate numai organele de transmitere ale sunetului la nervul auditiv (urechea externă și mijlocie), dar nervul este sănătos, acesta poate fi impresionat prin mijlocirea oaselor craniului pe cari să aplică corpul sonor; vibrațiunea acestor oase elatină lichidul conținut în urechea internă și face

mai bine zis terminațiunile nervului auditiv. Acest fel de surzenie să mai poate face să dispară dacă ținem apăsată contra dinților o foaie de carton care culege sunetele și le duce la oasele craniului (vezi *SURZENIE*). Intru cât privește văjiiturile de urechi pe cari le simțim din când în când cetitorul să caute la: *VAJHTURILE DE URECHI*. — *Boalele* de urechi sunt foarte numeroase, dar cele mai de căpetenie sunt următoarele: *Rămirile pavilionului*, cari să vindecă foarte repede chiar și atunci când o parte a sgârçului este cu totul separată de rest, pentru care partea ruptă trebuie *îndată cusută*. Sfârçul urechii (lobulul) este supus la inflamațiuni produse de pătrunderea lui cu scopul de a pune *cerci* (vezi acest cuvânt). Pavilionul este supus la diferite erupțiuni: *eczemă* (bube dulci), *furnicele* etc. cari mai toate vin din iritațiuni de tot soiul; pentru a preîntâmpina toate acestea trebuie ca pavilionul să fie spălat cu îngrijire în fiecare zi. Pentru a evita *degerăturile* urechii la copii vom recomanda acestora ca tratament general să beie untură de pește și să vor obicinui cu frigul făcându-li-să hidroterapie. Conductul auditiv extern (țeava urechii) trebuie curățit în fiecare dimineață cu un colț de batistă înmuiat puțin în apă caldă. Dar nu este bine ca să ne sgândărim urechea cu chibrituri, cu ace de păr, cu bucăți de hârtie făcute sul. Curățitoarea de urechi trebuie rar întrebuințată și cu multă băgare de seamă ca să nu sgâriem pielea ceace produce mâncărime și chiar *eczemă*. Nu este bine să purtăm bumbac în ureche decât numai pe frig mare și numai când am suferit de ureche. La persoanele cari nu-și curăță urechile, precum și la acelea cari au o conformațiune specială a conductului auditiv, sau la acelea la cari glandele secretă mult, mai cu seamă la gutoși, să întâmplă de li să îngrămădește *ceară* multă (*cerumen*) în fundul urechii, formând acolo un fel de dop, din care cauză *auzul* să slăbește din ce în ce mai mult până la surzenie, însoțită uneori și de văjiituri; la aceștia să recomandă să li să facă spălături în urechi cu o tumbă cu apă caldă care deslipește dopul și il aruncă afară, sau să să toarne mai întâiu în ureche puțină *apă oxigenată*, care în câteva minute face ca dopul de *ceară* să să sfărâme, apoi și să spele cu apă caldă. Adeseori să întâmplă prin nebagare de seamă, iar la copii jucându-să, să intre în ureche diferiți corpi (boabe de porumb, fasole, pietricele, etc.), sau unele insecte (urechel-

nițe, muște, ploșnițe, etc.); ei bine, toți acești corpi străini trebuie scoși cât să poată mai curând, și aceasta să nu să facă de ori cine, nici de inșuși bolnavul, ci de un om priceput și mai bine de un doctor. Când corpul străin este tare (pietricică, mărgea) să va turnă în ureche unt de lemn și să va pune un dop de bumbac, iar omul să va culcă pe urechea astupată; eșirea corpului să va face de obicei în aceeași zi sau în ziua următoare, mai cu seamă dacă să va aplecă capul în cea parte și să vor da mici lovituri pe partea cealaltă a capului. Când corpul este moale și să poate prinde, să va scoate cu un mic cârlig făcut din un ac cu gămălie indoit. Când este o insectă să va turnă în ureche unt de lemn, apoi să va spală cu apă caldă.

— *Inflamațiunea sau aprinderea conductului auditiv extern* să numește *otită externă* sau în limba poporului *năjit*. Această otită poate fi *acută* sau *cronică*; ea să vede de obicei la limfatici și este produsă de răceală sau prin intrarea unui corp străin. *Semnele* năjitului sunt: durere, căldură, uscăciune, surzenie, văjiituri și în cele din urmă o curgere de materie muco-purulentă (otoree). *Tratamentul* în otita *acută* constă în băi de ureche calde, făcute cu ceaiu de capete de mac sau cu apă simplă sau cu apă cu glicerină (1 la 50) sau cu unt de lemn cald. Aceste băi să fac astfel: să pune în o linguriță de cafea lichidul, să ține lingurița deasupra unei lămpi de spirt aprinsă, iar când lichidul este cald, fără să ardă, ceea ce putem încerca cu vârful degetului, turnăm conținutul linguriții în urechea bolnavului, care stă culcat pe urechea sănătoasă; după 15 minute bolnavul să secoală și să apleacă în partea urechii bolnave ca să curgă toată apa afară, după care să șterge urechea cu bumbac. Această baie să poate repetă de mai multe ori. Spălăturile să pot face și cu apă boricată. În otita *cronică* spălăturile să vor face de 4 ori pe zi cu apă caldă, cu apă sărată (socotit pe 7 grame sare la 1 litru de apă), cu apă boricată; iar tratamentul general va constă în untură de pește, etc. În amândouă felurile de otită atât contra durerilor cât și ca dezinfectant să pun câte 5 picături în ureche de 2-3 ori pe zi din: acid fenic, cocaină, câte 25 centigrame din fiecare; glicerină, 10 grame. La *țură* babele vindecă năjitul punând jeratic în o ulică, apoi peste el pun balebă uscată de vită, cozi de usturoiu și de ceapă uscată și afumă urechea bolnavă până să vindecă. — *Rup-*

tura sau spargerea timpanului (a tobei) să producă prin introducerea unui corp tare în ureche sau prin o detonațiune forte. *Semnele* ei sunt: durere, mare, curgere de sânge (emoragie) din ureche, surzenie. Ca tratament să recomandă spălături cu apă boricată caldă. *Aprinderea sau inflamațiunea timpanului* să numește *miringită*; ea adeseori începe la mijlocul nopții prin dureri mari în fundul urechii, văjiituri și svăcături; ea este produsă de răceala, mai cu seamă la limfatici cari au gauraiu (coriză) vechiu. *Miringita* să transformă adeseori în otită supurată. *Tratamentul* constă în băi de ureche cu ceaiu de capete de mac, punând pe urmă câte 5 picături din picăturile mai sus pomenite; iar după încetarea durerilor să va face insuflățiuni de aer în căsuța timpanului prin trompa lui Eustație.

— *Obstrucțiunea sau astuparea trompei Eustație* să ivește în cazurile de gutur (coriză) și de angină și să arată prin surzenie și văjiituri; să recomandă injecțiuni de aer. — *Inflamațiunea sau aprinderea urechii mijlocii*, numită *otită medie* (inflamațiunea căsuței timpanului și a trompei lui Eustație) este o boală care se vede destul de des la non-născuți (1 la 2) și în tinerețe, în boalele fundului gurii, în boalele generale infecțioase (febra tifoidă, febrele eruptive). Această boală are 2 forme: *benignă* și *purulentă*. În formă *benignă* (ușoară) avem: o durere adâncă în ureche cu văjiituri, amețeli, vărsături; nu curge nimic și vindecarea să anunță prin o simțire de pocnitură în ureche produsă prin darea afară în gât amucozităților din trompa lui Eustație. Forma *purulentă* începe întocmai ca forma mai sus, numai că durerea merge crescând până când să sparge timpanul (toba) și puroiul începe a să scurge ne acolo. Forma *benignă* să vindecă în 14-20 de zile; uneori ea să transformă în forma purulentă, care ține mai multe săptămâni, uneori mai multe luni lăsând în urma ei o surzenie completă. *Tratamentul* constă în a pune început în ureche picături de laudan și iuciam, de a face băi calduțe de apă simplă sau boricată, sau cu apă oxigenată, dezinfectarea gurii cu gargară de apă boricată; beșică cu ghiată în jurul urechii sau o lipitoare; băi de picioare calde sau de muștar de mai multe ori pe zi; bolnavul să va culcă pe urechea sănătoasă; după trecerea durerilor să va face injecțiuni de aer prin trompă. În forma purulentă dacă timpanul nu să sparge în 4 zile, trebuie numai decât să să facă o incizie (ca

racenteză), să să despice timpanul e bisturiu; să să facă spălături boricat cu o soluțiune de cloralidrat, căldute; după ce să șterge să pună în ureche tifon sterilizat și bolnavul să va culcă pe urechea bolnavă pentru ca puroiul să să scurgă ca în lezare. — *Aprinderea sau inflamațiunea urechii interne (otita internă)* să vede rar. *Boala lui Bezold* poate fi produsă de o infecție de căldură mare, de sifilis, sau de vreo tîndre; ea are 2 forme: *apoplectică* și *lentă* (tuceată). Forma *apoplectică*, care să vede de obicei, începe pe neașteptate, la omenii sănătoși și cari n'au suferit de urechi; ea începe prin un fel de atac de apoplexie, cu pierderea cunoștinței, din care omul își revine în dec. puțin la față și cu sudori reci, fiind greața ameteală, uneori chiar vărsături; el umblă abia ținându-să pe picioare și este surd de amândouă urechile. În forma *lentă* să observă amefeli, văjiituri, auzul scade din ce în ce până ce omul rămâne surd; mersul este nesigur. Această boală să vindecă rar, sfârșind aproape întotdeauna prin surzenie completă. Tratatamentul constă în revulzivă pe piele (vezicatori, muștare, puncte de foc); iodure, bromure, mercur. — Înainte de a termina vom zice câteva cuvinte despre *examenul urechii*, a timpanului și a căsuții timpanului. Pentru a examina timpanul (toba) și prin el, care este translucid, interiorul urechii mijlocii, să introduce în conductul auditiv extern (țeava urechii) un *specul mic* așa zis *de urechi*, care are forma unei pălnii, și luminăm fundul urechii cu razele reflectate de o ogină pe care o avem fixată pe frunte cu o curea dată pe după cap. Dacă vom să examinăm auzul vom ține un ceasornic de buzunar, cu bătaie bună, la o depărtare de un metru de urechea bolnavului, apoi vom apropiă ceasornicul din ce în ce până când sunetul lui este auzit de bolnav. Depărtarea la care sunetul să aude lămurit să arată gradul auzului. Să va pune ceasornicul pe rând, pe ureche apoi pe cap; omul sănătos aude mai bine ceasornicul prin ureche decât prin oasele craniului, dar el aude bătaia destul de bine și în acest caz, mai ales dacă își astupă urechile. Când un om surd nu aude bătaile ceasornicului prin oasele craniului (tâmpile, vârful capului), atunci este semn că urechia internă (nervul auditiv) este stricată, dacă însă el le aude prin acest mijloc, dar nu le aude prin ureche, atunci aceasta dovedește că boala este localizată la canalul auditiv extern sau la urechea mijlocie sau la trom-

URECHELNITĂ, iarba ciutei, iarbă de chie, iarbă grasă, iarba tunului, 1 urechii, jintură, urecheriță, urech varză de stâncă, verzișoară (*Semium tectorum*, fam. Crasnlaceelor). — Fr creștee grasă care crește pe stâncile care din munți, uneori să cultivă pe porțile caselor (Iulie-August). Fri vârnose ale ei dau o pulpă groasă care să întrebunțează sub formă de jeli (cataplazme) la umflături, la arși brîncă, la trînji; iar sucul plantei s cu apă să întrebunțează ca gargar colutoriu în contra arșiței (aftelor mărgăritărelni; frunzele să mai și bătături; să mai pisează frunzele și să în urechie pentru a potoli durerile de unde și numirea ei de urechelnit rezumat urechelnită are însușiri astri dar doctorii nu o întrebunțează, avă leacuri mai bune.

URECHI (Văjiituri de). — Caută la TURI DE URECHI.

URECHION, oreion, parotidită epia (*Angina maxillaris*). — Boală molipsit epidemică care să arată prin umfla giunii feței de dinaintea urechii. A boală să vede rar înainte de vârstă ani și după 40 ani. *Microbul* ei n'z fi izolat cu siguranță până acum, trebuie să fie ca și în toate boalele sitoare. Mai des să arată dela 7 la 2 bărbații sunt mai supuși decât femeii să arată mai mult iarna din cauză acest anotimp sunt oamenii mai ad mai în atingere. Cazărmile, închisor ternatele, școalele sunt locurile de ale epidemiilor de urechioane. Fi transmisibile dela copii la părin acestia n'au fost imunizați de vr'o anterioară. În această boala să um dele cari produc saliva (balele), ir glanda *parotidă*, din o parte sau din părți (dreapta și stînga); uneori s în același timp și celelalte glande (*sub maxilare* și *sublinguale*). Urec încep uneori prin o indispozițiune, de mijloc, oboseală, cu căldură (fe liniște și câte odată vărsături; ap 24 până la 36 ceasuri bolnavul ir să umfle la o falcă sau la amândouă cile, în partea de dinainte a urechii. mai adeseori însă boala începe cu umflătura fălcilor, care în majoritatea cazurilor (de 9 ori din 10) să face în amândouă

de obicei cu partea stân-
 începe mai întâiu într'un punct
 scris, care se află cam la nivelul
 mijlocii a urechii, dinaintea ei, de
 e să întinde la părțile vecine până sub
 și la partea de sus a gâtului; apoi
 câteva ceasuri începe să se umfle și
 cealaltă tot în același fel. Câte o-
 umflătura să poate întinde pe sub
 tot gâtul, dând bolnavului o înfă-
 ciudată. Uneori să umfle și migdalele
 uldurii (angină urliană). Urechioa-
 deosebesc de *udme* (adenite supurate)
 faptul că pielea își păstrează culoarea
 nală, pe câtă vreme în udme ea să în-
 este; apoi la urechioane bolnavul n'are
 eri cu *svăcnituri*, ci numai un fel de
 ărare când înghite și când vorbește.
 ia durează 8 până la 15 zile; ea să
 lecă în totdeauna chiar și când să ivește
 o complicațiune; rar să întâmplă ca ea să
 nască din nou la aceeași persoană. *Com-
 ațiunile* acestei boale sunt mai multe;
 fel, umflătura dela fâlcii să poate coborî
 jos la organele genitale, producând la
 bați o umflătură dureroasă a *testiculului*
 chită urliană) cu înroșirea pielii, căldura
 re, neliniște și uneori aiurare, cari tot
 stea pot să țină vr'o cinci zile; uneori
 navul să poate alege cu o *atrofie testi-
 ură* urmată de *sterilitate*; la femei să
 flă *ovarele*, având aceleași suferințe. Al-
 ri avem complicațiuni din partea înche-
 arilor, rinichilor, inimii; câte odată din
 tea urechilor, aducând după sine *surzenie*
 intuitivă, din partea ochilor sau a pancre-
 ului; în fine mai pot fi complicațiuni din
 tea sistemului nervos, cu aparențe foarte
 ve. *Tratamentul preventiv* constă în izo-
 e, oprirea elevilor de a merge la școală,
 timp de 15 zile. *Tratamentul curativ*
 stă în repaus în pat, destul de prelungit,
 aceasta pentru a preveni umflătura tes-
 ulelor (orchita); curățenie (purgativ);
 disepsie bucală făcând gargară cu acid
 ic, cu perborat de sodă, cu fenosalil, etc.
 umflătură să pune cataplasme de
 nă de in, sau de laudan, sau să va-
 se un pansament de bumbac înmuiat
 apă bori în soluțiune cu su-
 mat coriandrină, sau oină, pe deasupra
 tapercă (în două fașe); acestea după
 mai să unge partea umflată
 alif de beladonată, sau cu bal-
 n f de alifă: ichtiol, 5 gr.;
 gv de alifă: 5 gr.; lanolină, 10 gr.;
 t de alifă: 2 gr. Când durerile
 navul are neliniște și nu

poate dormi să vor da medicamente
 mante și producătoare de somn (cloral,
 urretan, etc.), de exemplu: idrat de cloral,
 50 centigrame, sirop de flori de portocale,
 apă de mentă, din fiecare câte 30 gr.; să
 să beie toată, seara la culcare (pentru copii).
 In contra fierbințelii (febrei) să va da chi-
 nină; iar când căldura este prea mare, cu
 aiurare să vor face băi reci la adulți (20-
 25°) și băi călduțe la copii (25-30°). Când
 fața este aprinsă, roșie să va da purgative,
 băi de picioare cu muștar. După ce a trecut
 furia boalei și pentru ca desumfi rea să
 să facă mai iute să vor unge părțile umflate
 de 2 ori pe zi cu alifă următoare: iod, 10
 centigrame; iodur de potasiu, 1 gr.; vase-
 lină, 20 gr. In caz dacă să face puroiu va
 trebui să să deschidă făcând o tăietură pa-
 ralelă cu firele nervului facial. Când
 ivește reumatism, să va da salicilat de soc
 pentru albuminurie să va da regim de lap.
 Pentru umflarea testiculelor (orchită) să vor
 face ungeri cu unguent cinereu beladonat
 și să vor pune cataplasme de in; iar pen-
 tru a scurtă boala și a preveni atrofia să
 recomandă injecțiuni sub piele de pilocar-
 pină (1 centigram), una pe zi; iar după ce
 a trecut perioada acută să vor face duși
 în regiunea perineală, băi sulfuroase, și pe
 dinăuntru să va da nuca vomică și sulfat
 de strichnină.

URECHIUȘE, urechiuși. — Caută la CU-
 PERCI (Bureții galbini).

UREE (dela grec. *ouros*, urină, ud). — Re-
 zidiul arderii complete a materiilor albu-
 minoide să numește *uree*. Ea este adunată
 de sânge și străbate rinichii trecând în u-
 rină (ud) unde formează un element impor-
 tant (vezi URINĂ); ea să mai află și în
 sudoare.

UREMIE (dela grec. *ouros*, ud, urină, și
haima, sânge). — Această cumplită boală
 este produsă de îngrămădirea ureei în sânge
 (vezi RINICHIU, UREMIE).

URETAN, carbonat de etil. — Ipnotic. Să
 da în doză de 2-4 gr. în soluțiune sau po-
 tiune; la copii câte 10 centigrame de fie-
 care an.

URETER (grec. *ouréter*, dela *ourein*, a urină,
 a face udul). — Astfel să chiamă canalul
 care duce urina din rinichi până în beșică
 (vezi RINICHIU).

URETRĂ (grec. *ourethra*, dela *ourein*, a u-
 rină, a eși cu udul). — Astfel să numește
 canalul prin care iasă urina din beșică.
 Uretra la bărbat să deosebește foarte mult
 de uretra femeii. Uretra bărbatului are o

ragante, lungime de 14 până la 19 centimetri și să b) compune din două părți: partea dinapoi care este fixă și lungă de 2 până la 3 centimetri și care este încunjurată de o glandă cunoscută sub numele de *prostată* (vezi acest cuvânt). Aceasta o separă de *rect* (mațul șezutului). După ce a ieșit din prostată uretra este formată numai de un strat de fibre musculare (porțiunea membranoasă). A doua parte, anterioară, este mobilă (porțiunea spongioasă) și are multe vase; ea își poate mări dimensiunile foarte mult. În dreptul prostatei să deschid în uretră *canalele spermatozoidelor*, pe unde iasă sămânța sau sperma (vezi TESTICUL). Uretra la femele este lungă numai de 5 centimetri și jumătate; ea să află deasupra vaginului și este numai membranoasă, din care cauză se poate lărgi mult. — Intre boalele uretrei avem: *uretrită* sau inflamațiunea ei, *oncocul* sau pietrele uretrale, *fistulele*, strămtoarea sau *strictura* ei. Toate acestea să vindecă prin operațiune (vezi URETROTOMIE) afară de uretrită, al cărui tratament cetitorul îl poate vedea la BLENORAGIE.

URETRALGIE (dela grec. *ouethra*, uretră, și *algos*, durere). — Durerea pe care o simte omul pe canalul idului (uretră) să chiamă *uretralgie*. Ea este produsă de o piatră (*calcul*) în beșică, de boalele prostatei, de o strămtoare a uretrei (vezi URETRĂ).

URETROTOMIE (dela grec. *ouréthra*, uretră, și *tomé*, tăiere, inciziune). — Este o operațiune care constă în tăierea uretrei. Această tăiere să poate face pe *dinăuntru*, cu instrumentul cunoscut sub numele de *uretrotom*, și în acest caz avem *uretrotomia internă*, care de obicei să face în cazurile de strămtoare (stricturi); sau pe *dinafară*, *uretrotomia internă*, care să face pentru scoaterea pietrilor (calculilor) oprite în canal.

UREZ, URIZ. — Caută la OREZ.

URICEDINĂ. — Product german specializat de Stroschein, care ar fi după unii un amestec de sulfat, de carbonat și de citrat de sodă cu clorur de sodiu și citrat de litiu, iar după alții ar fi rezultatul acțiunii acizilor sulfurici și cloridric asupra sucului de lămâie cu adaugere de carbonat de sodă. Diuretice ușor și care elimină acidul uric; bun în gută, gravelă urică și în toate accidentele datorite uricemiei. Uricedina este un praf salin, alb gălbui, solubil în apă, cu gust sărat și amar; ea să dă în doză de o jumătate de linguriță sau o linguriță într'un pahar cu apă caldă sau rece, dimi-

neața pe nemăncate; să mănânce această doză și înainte de a mânca.

URINĂ (dela grec. *ouron*, ud). — lichid care este secretat de rin și scurge prin canalele numite *ur* unde stă un timp oarecare până afară prin *uretră* (vezi acest titlu). Urina în 24 ore variază de la 1 litru până la 2 litri. Această cantitate atâta de hrană, de băuturi pe care o face. Când urina este în 24 ore, trebuie să ne gândim. Copiii în raport cu statura lor urină mai mult decât oamenii mari. De obicei mai multă urină decât lichidele provine din cauză că și mâncarea cuprind o cantitate oarecare de apă. În unele boale (febră, idropizie) se urină în altele cantitatea ei crește (poliurie) să întâmplă în: albuminurie, diabet, epilepsie, excese de băuturi alcoolice sau când să ia vr'un medicament (vezi acest cuvânt). Coloarea urinei este galbenă și ea atârnă de cantitatea de apă pe care o bea omul. În timp de boală coloarea să schimbe, astfel în migrațiile boalele nervoase, în diabet urina devine înțepătoare; în febră, galbenă închisă; în boala cat galbenă portocalie sau brună; în hematurie (urinare cu sânge) roșie, etc. Medicamentele de asemenea pot să-i schimbe coloarea, astfel acidul fenic o coloră negru, reventul, santonina, șofranul, pronunțat, etc. În stare normală urina este lichid limpede, transparent, în momentul iasă din bășică, dar după ce a stat timp în vas ea să turbure din cauza prin răcire sărurile și materiile organice precipită (cad la fund). În unele cazuri cum sunt acele de beșică, ea poate să devină viscoasă dacă conține puroiu. Prin agitare urina face spumă și spuma este mai mare cantitate când urina este acidă și conține albumină. În stare de boală urina are un miros propriu, caracteristic; iar în timp de boală ea poate să miroasă urât. Când mănâncă cineva rănghel ea capătă un miros special, când ia terebentină urina miroasă a viole. În stare normală urina are o reacțiune acidă, iar în timp de boală ea poate să devină alcalină, ceea ce să poate constata cu ajutorul de turnesol: albastrul să înroșește în urină acidă și roșul devine albastru în cea

Carbonatele alcaline (apele alcaline) și tartratele fac urina alcalină. Ina stă mai mult timp într'un vas ne pe fund un depozit sau sediment prin precipitarea substanțelor și-suspenziune în urină. Acest depozit galbin roșietic când este format uric și urate, cum să întâmplă la avelă, etc.; el este albui când este le fosfate sau de puroiu. In stare i urina poate să conțină albumină, ilă (fiere), sânge, puroiu, diferite microbi, etc., cari toate acestea să stată cu precizie numai prin a-ăcută de un specialist. — Uneori poate ținea udul, care curge fără și atunci are ceea ce să chiamă *retențiune de urină*; alteori îi să oprește atunci are *retențiune de urină*. *Innța urinii* este de mai multe fe-neori urina curge picătură cu pi-pe măsura în care vine din rinichi i, după cum să întâmplă în para-șchiului care închide gura beșicii ului), sau în unele boale de creeri răduva spinării. Alteori urina curge ură cu picătură deși beșica este urină peste măsură, după cum să în ipertropia prostatei și uneori zia beșicii (incontinență prin re-). O altă varietate este inconti-ămită *intermitentă*, în care urina ă voie însă nu picătură cu picătură ca țtile de mai sus ci ea și cum omul ar știință. Aceasta să vede la copiii cari pat, fac udul în timpul somnului fără tepte, mai ales la copiii nervoși. Acea-tenență să produce din când în când ale mai mult sau mai puțin mari l somnului, uneori și când copilul trat prin joc. Să întâmplă la rsoane mari ca să scape udul l sau tușesc, precum și la unii le paralizie generală sau de ata-otrice. *Tratamentul* incontinenței după varietatea ei, după cauzele oduc. Este bine ca întotdeauna să să cu sondajul, care ne va arată cauza incontinenței și după ce ili bine boala de care ea atărnă ă acea boală. Intru cât privește nța nocturnă a copiilor vom pro-el: vom pune copilul să urineze e culcare; la masa de seară nu-i ichide decât în cantitate cât să mică, nici băuturi gazoase alco-i ceaiu sau cafea. In timpul nopții sculat de 2-3 ori și pus să urineze.

Este bine ca să să culce în pat cu capul jos, fără perini, iar sub mijloc să aibă o perină. Să recomandă încă dușii, electricitate, beladona (extract de beladonă, pulbere de beladonă, câte 1 gram; glicerină, cât trebuie; să să facă 100 pilule, din cari copilul va lua în mod progresiv dela 1 până la 5 pe zi), nuca vomică, antipirina în doză progresivă, sulfatul de chinină. — *Retențiunea de urină*. Udul să poate opri de tot sau numai în parte. Cauzele acestei opriri sunt mai multe și între acestea avem următoarele: imposibilitatea sau neputința de a să contractă (de a să strânge) a beșicii, cum să întâmplă în paralizia jumătății inferioare a corpului (paraplegie), produsă de o boală de creer sau de măduva spinării, în febra tifoidă, în tifus, în difterie, în febrele eruptive, în brâncă, sau când beșica este prea umflată de urină prin reținere de a urină. Altă cauză este un obstacol material (o piedecă) la eșirea urinii, de oxemplu: un calcul (piatră) sau chiag de sânge în beșică; strâmtorarea sau strictura uretrei produsă de blenoragie, sau de o rănire oarecare, sau de ipertrofia prostatei; tumorile mitrei, sarcina, ernia beșicii. In retenția *completă* bolnavul are trebuințe continui de a face udul și cu toate silințele ce face nu poate urină; el simte o greutate în dreptul beșicii și dureri în partea de jos a pântecelui, dureri cari să măresc prin stare în picioare și prin umblare. Bolnavul stă indoit de șira spinării cu coapsele indoite pentru ca să-și mai înmoaie mușchii pântecelui. Dacă pipăim pântecelul în partea lui de jos simțim o umflătură (tumoră), care să ridică uneori până la buric. In aceste cazuri trebuie să să facă ceva pentru ca să iasă udul, căci altfel bolnavul poate muri. In unele cazuri urina forțează obstacolul și să scurge picătură cu picătură (*incontinență prin regurgitare*, descrisă mai sus). *Retențiunea incompletă* să vede de obicei la bătrâni și să arată prin poște dese de a urină, mai cu seamă noaptea, fără ca omul să poată face udul decât cu mare greutate; însă, uneori, sub influința răcelii, a oboselii, a unui exces venerian, udul să oprește cu totul (retențiune completă). In unele cazuri urina nu iasă toată și o parte rămâne în beșică, așa că omul nu simte o ușurare deplină și are o greutate în partea de jos (la perineu). *Tratamentul* constă în a face sondaje, adecă scoțând udul cu ajutorul sondei, ceea ce o poate face bolnavul singur după ce a fost obicinuit de doctor, lu-

ând, să înțelege, cele mai aspre măsuri de antisepsie. Când nu să poate face sondarea cu nici un preț, vom recurge la puncțiunea beșicii. Vom căuta să depărtăm cauza retențiunii fie prin tratarea boalei care o produce, fie prin vr'o operațiune.

URINAL. — Astfel să numește vasul în care să adună urina (udul), mai ales pentru cazurile de *incontenentă*, când cineva nu poate ține udul (vezi URINĂ).

URINARE CU SÂNGE. — Caută la EMATURIE, EMORAGIE, BEȘICĂ și RINICHI.

URODONAL. — Este un granulat efervescent având de bază methylglyoxalidina (*lisidina*), quinatul de piperazină (*sidonalul*) și de hexamethylen-tetramină (*formina* sau *urotropină*). Să întrebuițează cu bun succes în cazurile de litiază renală și biliară (nisip și pietriș la rinichi și la ficat), artrism, gută, arterioscleroză, reumatism; apoi în pielite, cistite, blenoragii, pe cari le ameliorează repede. Nu este *toxic* și să poate lua fără inconvenient chiar și în doze mari și repetate. *Modul de întrebuințare:* 3 până la 4 lingurițe de cafea pe zi, fiecare în un pahar cu apă cu o jumătate de ceas înainte sau cu trei ceasuri după mâncare. Copiii vor lua 2 lingurițe. În cazurile de criză să pot lua trei linguri mari pe zi.

UROTROPINĂ, formină. — Combinațiune a aldeidei formice și a amoniacului. Diuretic și bun solvant al acidului uric. Să dă în doză de 1 gr. până la 1 gr. 50 centigrame pe zi, putând merge până la 6 gr., în soluțiune în apă, sau asociată cu sărurile de litină.

URTICA DIOICA. — Caută la URZICĂ.

URTICARE (lat. *urticaria*), *blândă*. — Urticarea este o boală de piele și să numește astfel fiindcă ridicăturile ce iasă pe piele seamănă cu cele produse de înțepăturile de *urzici*. Blanda constă în niște pete neregulate; unele mai roșii, altele mai albicioase; unele cu ridicături, mai mult sau mai puțin mari, altele netede. Aceste pete să însoțesc de arsură și mâncărime foarte mare. Blanda de obicei să arată în mod repede, pe neașteptate; alteori ea este procedată și însoțită de o indispozițiune generală, de febră, de fiori, de durere de cap și de o greutate la respirațiune. Urticarea poate să să arate numai într'o parte a corpului, mărginită pe o suprafață mică, sau să poate ivi peste tot corpul. Ea să poate arată și pe mucoase: în gură, faringe, când poate dă naștere la turburări grave. Cele mai adeseori blanda este *acută* și atunci

este produsă de înțepături de ploșnițe, de țânțari, de omide, etc., sau să ivește după o emoțiune morală vie, sau în urma unei mâncări de pește de mare, de stridii, de midii, de raci, de mezeli, de fragi, smeură, coacăze, etc. Sunt unele persoane cari nu pot mânca nimic din toate acestea, din cauză că imediat capătă blândă. Sunt unele medicamente cari la unii produc blândă cum sunt: antipirina, chinina, ipeca, etc. Uneori urticarea revine de mai multe ori la aceeași persoană, fără ca ea să să fi expus la una din cauzele mai sus enumerate; în acest cazuri trebuie să ne gândim că ea poate întreținută de vr'o boală de ficat, de diab sau de vr'un vierme intestinal (par sau limbrici). Urticarea durează dela ceasuri până la 2-3 zile revenind din în când. — *Tratamentul preventiv* al b. dei constă în suprimarea cauzei, să nu mănânce omul nimic din ceea ce știe că-i face urticare. *Tratamentul curativ* constă la început într'un purgativ drastic și în regim lactat; apoi să va dă contra mâncărimei tinctură de beladonă, 10 gr.; 6 până la 15 picături pe zi (date în 4 rânduri); sau: cloridrat de chinină, 10 centigrame; ergotină 10 centigrame; extract apos de beladonă 2 miligrame; pentru 1 pilulă; să să faci astfel de pilule 50 și să să deie 6-10 pe zi; sau: tinctură de beladonă, 15 picături bromur de potasiu, 4 gr.; idrolat de lactucă, 130 gr.; sirop de flori de portocale 25 gr.; să să beie la fiecare oră câte o lingură. Pe *dinafară* să recomandă spălături cu apă cât să poate de caldă, spălături fenicate, sau cu oțet de vin, sau cu oțet aromatic (de trandafiri) sau cu apă sărată (saramură) sau cu zeamă de lămâie sau să să ungă cu: acid fenic, 1 gr.; oxid de zinc, 20 gr.; vaselină, 20 gr.; lanolină 20 gr.; iar pe deasupra să să presare din pudra aceasta; mentol, 1 gr.; acid salicilic 4 gr.; amidon, 40 gr. La nevoie să dau și băi de amidon (scrobeală), câte 500 gram sau 1 chilogram la o baie, în care să ma poate pune și un litru de oțet. Pentru *insomnie* (nedormire) să poate dă pe dină untru: sulfonal, veronal, trional, cloral, retan. Pentru blanda *cronică* să dă unț de pește, arsenic, valeriană. Iar pe păr bolnave să pot aplică efluvii de înaltă frecvență (curenți de 300 miliamperi).

URZICĂ, oișea (*Urtica dioica*, fam. Urtica ceelor). — Plantă erbacee acoperită cu peri aspri cari ustură. Ea crește prin locuri cultivate și inculte, grădini, dărâmaturi, pe lângă șanțuri și garduri (Iunie

Septembrie). Perii de pe frunzele urzicilor sunt găunoșiți și plini de un fel de apă iute (iritantă) care să introducă sub piele când ne atingem cu urzica și ne face o mâncărime și arsură dureroasă, cu roșeață și umflătură, cari dispar după câteva minute dacă ne punem mâna în apă rece ungând'o apoi cu unt de lemn sau cu unt de migdale dulci și ferindu-ne de a ne scărpină. Iritarea produsă de urzici poate fi întrebuințată cu folos la țară în loc de muștar pentru a încălzi o parte a corpului, pentru a redeșteptă simțirea și mișcarea într'un loc oarecare. — La țară urzicile să întrebuințeze de popor ca hrană în timpul postului de Paști. Ele să între-

Fig. 304. — Urzică.

a. tulpină cu stamine; b. cu pistili; c. floare cu stamine; e. floare cu pistili; d. fruct.

buintează ca leac pentru curățirea sângelui și cura aceasta să face primăvara fierbând în apă urzicile, singure sau amestecate cu ștevie (rumex crispus), toporași pătați (viola tricolor) și sefterea (fumaria officinalis); bând de 3 ori pe zi pe nemăncate câte 2 linguri (la interval de jumătate de ceas) și în timp de 15-30 de zile. Pentru tusă și durere de piept să bea floare de urzică amestecată cu miere de fagure alb, câte o linguriță; iar pentru constipație (încuietură) să bea zamă de rădăcină fiartă; pentru îngrășare să bea rădăcină plămădită cu rachiu. Cei ce tușesc cu sânge, cei

cu dropică și cei ce au curgeri de sânge beau fierțură de rădăcini și de frunze. Frigurile de trei zile să vindecă dacă să picșază sămânță sau floare de urzică, cât iei cu 3 degete, și le pui în un păhar cu rachiu, dând bolnavului să beie când îl prinde frigul. În dimineața sfântului Gheorghe este obiceiul de a să bate oamenii între ei cu urzici, înainte de a să sculă din pat pentru ca să le fie pielea curată peste tot anul și să nu aibă blândă, nici să nu capete râie.

URZICĂ ALBĂ, urzică creață, urzică moartă. — Caută la SUGEL ALB.

USTURIME. — Când ne atingem cu o urzică simțim în locul atins un fel de căldură sau arsură vie, o durere arzătoare, pe care o numim *usturime*. Același lucru îl simțim și în cazurile de arsuri ușoare, superficiale, sau când ne atingem cu o substanță acidă sau acră, cum este: oțetul, muștarul, piperul, lămâia, etc., pe pielea sgăriată sau sdrelită, ori pe limbă, în nas, în ochi. Apoi multe boale de piele să înșoțesc de usturime (urticaria sau blânda, etc.). Pentru a vindecă usturimea cel mai bun lucru este de a face să dispară cauza care a produs'o, de a îngriji cu băgare de seamă arsurile, iritațiile pielii, etc., iar pentru a potoli sau alina usturimea vom pune părțile suferinde la adăpost de aer, le vom acoperi cu praf sau pudră de orez, de scrobeală, de lycopodiu, sau le vom unge cu vaselină, cold-cream, etc.; pe ochi vom pune cârpe fine înmuiate în apă călduță (nici rece, nici caldă); pe nas vom trage ceaiu de nalbă sau de capete de mac.

USTUROIU (Allium sativum), aiu, aliu. — Cine nu cunoaște mirosul de usturoiu? La noi întâlnim adeseori acest miros, căci avem mulți Evrei, cari mai toți mănâncă usturoiu în cantitate mare. Românii îl mănâncă mai puțin, dar în schimb în popor să întrebuințeze foarte mult ca medicament. Din usturoiu să întrebuințeze partea din pământ, *bulbul* sau *căpățina* cu așa zisii *căteii de usturoiu*, cari conțin un principiu volatil și sulfurat, *esența de usturoiu*, care este excitantă, ațâțătoare, din care cauză să întrebuințeze la mâncare, ca *condiment*. Cui nu-i lasă gura apă când aude de o *pană de somn cu usturoiu* și cu mămligută, ori vede o pulpă de berbec împănată cu usturoiu? La țară, în lipsă de aceste gustoase și bune mâncări Românul să hrănește cele mai de multe ori cu mămligă și *mujdei*, preparat din usturoiu pisat și oțet, care cel

mult ajunge să-i potolească foamea, iar nu să-l și hrănească! Usturoiul atâta pofta de mâncare și ușurează mistuirea, din care cauză să asociează uneori la mâncările ce să dau convalescenților, celor cu mistuirea grea și bătrânilor; nu să va da însă la copii și la femeile iuți, a căror nervi n'au trebuință de a fi întărați! În tot cazul nu e bine să să abuzeze de el (vezi CONDIMENTE). În medicină să întrebuințează foarte puțin ca să nu zicem mai de loc. În lipsă de făină de muștar s'ar putea întrebuința cataplasme de usturoiu, și în loc de alte fricțiuni s'ar putea face trăsături cu oțet și usturoiu pisat, dar noi doctorii nu ne putem bizui pe puterea lui în vindecarea boalelor. — Iată care sunt întrebuințările usturoiului în popor după doctorul N. Leon. Pe *buba neagră* să pune amestecat cu scărână de om. De *tusă* să ung tălpile cu usturoiu și să încălzească pe foc înainte de culcare. Pentru *limbrici* să ia de 3 ori pe zi câte o linguriță de lapte fierț cu usturoiu sau să mănâncă crud. Pentru *emoragie* (curgere de sânge) să mănâncă usturoiu pisat amestecat cu untură. La copii pentru *durere de pânțece* să găurească un fir de usturoiu și să stoarce țâța în gura copilului prin aceea gaură. Pentru *durere de gât* și *pecingenă* să unge cu usturoiu pisat și amestecat cu praf de pușcă și cu miere. De *coleră* să unge peste tot corpul cu usturoiu

pisat și să mănâncă cât să poate mai multe căpățâni, sau să înghită 3 căței de usturoiu și 3 fire de piper. De *ciumurluială* să freacă tot corpul cu oțet și usturoiu pisat, mai ales pe tâmpile, mâni și picioare. Pentru *unghii stricate* sau bolfe să ung seara cu usturoiu pisat. Să mai poartă usturoiul la gât ca *amulet* contra *deochiului*. Să mai vindecă *bătăturile* și *buzele crepate* tot cu usturoiu pisat. Contra *strigoilor* în seara de Sf. Andrei să mănâncă usturoiu și să ung cu el ferestrele și ușile. Lipovenii din Dobrogea dau la copii contra *limbricilor* 5 căței de usturoiu pisat și o linguriță de hrean în o ceașcă de cafea de untdelemn.

USTUROIU DE LAC. — Caută la IARBĂ USTUROASĂ.

UTER. — Caută la MITRĂ.

UVA URSI, strugurii ursului (*Arbutus* sau *Arctostaphylos uva-ursi*, fam. Ericaceelor). — Arbust mic în totdeauna verde; crește prin păduri de brad, prin tufșuri și prin stâncării în regiunea alpină (Aprilie-Maiu). Fructele să pot mânca; frunzele să întrebuințează în medicină pentru acțiunea lor astringentă și diuretică (face ud). Principiul activ este *arbutina*, care este antiseptică, calmantă și diuretică (50 centigrame până la 1 gram sau 2 grame pe zi în granule). Frunzele de uva ursi să întrebuințează ca *ceaiu*, 10 gr. la 1 litru apă, sau sub formă de praf, 1-5 grame pe zi.

V

VACĂ. — Cea mai hrănitore carne este fără îndoială cea de vacă sau de bou. Dar pentru aceasta ea trebuie să fie de calitate bună, adică să fie fragedă, roșie, să nu miroase urât, prin apăsare să curgă din ea o zeamă roșietică, grăsimea ei să fie puțin gălbuie. Când carnea este prea slabă ea nu este așa gustoasă și nu să mistuie așa de ușor ca cea care are nițică grăsime. Aceste însușiri le are carnea de animal tânăr, de 4-8 ani, ținut, îngrășat și odihnit anume pentru ca el să slujească la mâncare. Vita bătrână și slabă, chinuită cu muncă grea și prelungită, înainte de a fi tăiată, dă o carne rea, tare, acrie și puțin hrănitore. Carnea de vacă este tot așa de hrănitore ca și cea de bou, mai ales când este tânără și grasă, când nu este stoarsă și slăbită de viței și mulsă fără de milă pentru vânzarea de lapte și când este ținută în grajd bun și bine hră-

nită. Carnea de taur poate servi și ea la mâncare, mai ales când animalul înainte de tăiere a fost îngrășat și ținut la odihnă mai mult timp; atunci nu este așa tare și nu are miros neplăcut. Carnea dela o vită să împarte după calitate în 3 categorii: în primul loc avem carnea dela șolduri și de pe laturile șirii spinării (mușchiul), apoi în al 2-lea loc vine carnea dela umeri și de pe coaste, și în fine, în a treia categorie intră carnea dela cap, gât, pânțece, coadă și partea de jos a picioarelor. Să înțeleagă că ori de câteori să poate să va preferi carnea din prima categorie, care este cea mai bună și din care să fac fripturile cele mai bune: mușchiu la frigare, biftec, etc. De almintereea, carnea de vacă să prepară în așa multe feluri încât să poate mânca toată. Carnea de vită este pentru omul sănătos cea mai bună pentru a-i păstra puterea, mai ales când este chie-

mat să muncească mult și din greu; este bună pentru anemici, pentru cei slabi și amenințați de oftică, pentru convalescenți etc. În boalele de stomac nu este tot așa de bună, precum și în alte stări bolnăvicioase în cari să va cere întotdeauna pozele doctorului.

VĂCĂLIE. — Caută la BABIȚĂ.

VACCIN (lat. *virus vaccinum*, dela *vacca*, vacă), *altoiu*, *ultoiu*. — Unele vaci sunt atinse de o boală numită *cow-pox* sau *vaccină*, care să arată sub formă de bube sau pustule ce iasă pe uger. Materia cuprinsă în aceste bube să numește *vaccin* sau *altoiu*, și ea să răspândește pe mânilor femeilor cari mulg vaca bolnavă și le dă aceeași boală apărându-le în același timp de o altă boală mai cumplită cunoscută sub numele de *variolă* sau *vărsat* (bubat). Acel care a descoperit această însușire minunată a vaccinului a fost învățatul doctor englez Jenner, în anul 1796, și în ziua de 14 Maiu a făcut prima vaccinare luând vaccin de pe mâna unei tinere țărance care mulgea vacile și inoculându-l la un băiat de 8 ani la care s'a prins foarte bine. Vaccinul este un lichid transparent, viscos, fără miros, fără culoare, și el să poate adună sau de pe ugerul unei vițele care a fost mai întâiu vaccinată prin 12-14 înțepături și în acest caz avem *vaccin animal*, sau dela brațul unui copil de curând vaccinat și atunci avem *vaccin uman*. Astăzi să întrebuințează mai mult vaccin *animal* din cauză că prin vaccinul uman să pot transmite diferite boale primejdioase, cum sunt: sifilisul și oftica. Vaccinul luat dela vițea să păstrează în tuburi mici de sticlă bine astupate, sau în magmă amestecată cu glicerină care păstrează foarte bine vaccinul și este pusă în tuburi scurte și largi, astupate bine cu un dop. Vaccinul *uman* să ia dela un copil vaccinat de 7 zile, când prezintă pe braț pustule frumoase, transparente și turtite la mijloc; el să culege pe un condeiu de pană de găscă curată după ce s'a spart pustula și vaccinul începe a țâșni, apoi după ce să usucă bine să vără acest condeiu într'un toc tot de pană pentru a fi ferit de umezeală și de praf. Acest vaccin este bun și după 10 zile și pentru aceasta îl inmoiem mai întâiu cu o picătură de apă curată și puțin caldă. Dar, când ne servim de vaccin uman cel mai bun lucru este de a luă vaccinul dela braț și a-l inoculă îndată la ceice vrem să-i vaccinăm, făcând în acest mod vaccinarea *dela braț la braț*. Ori care ar

fi vaccinul, animal sau uman, el lucrează cu atât mai bine cu cât este mai proaspăt.

VACCINARE, altoire, ultoire. — Aceasta este o mică operațiune prin ajutorul căreia să introduce în o înțepătură sau sgărietură făcută pe piele *limfa vaccinală* sau *vaccinul* (vezi acest cuvânt) pentru ca omul să fie fêrit de *variolă* (vărsat, bubat). Vaccinarea să face cu *vaccin animal* sau cu *vaccin uman* (vezi VACCIN). Ea să poate face la ori care etate, începând dela 4 săptămâni după naștere. Dar fiindcă puterea vaccinului pierde după câțiva ani trebuie să mai facem o nouă vaccinare după 6-8 ani, ceea ce să chiamă *revaccinare*. Legea obligă pe toată lumea ca să să supună atât vaccinării cât și revaccinării. Inocularea vaccinului să poate face pe oricare parte a corpului, dar obiceiul este ca să să facă în partea de sus a brațului, de desubtul mușchiului deltoid. La femei, pentru ca semelele vaccinării să nu să vadă când sunt decoltate, să obicinuește de câțva timp ca aceeași operațiune să să facă la coapsă sau la gambă aproape de pulpă. Vaccinarea să

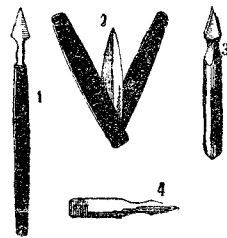

Fig. 305. — Lanțete (1. 2. 4.) pentru vaccinat și vaccinostil (3).

poate face în două feluri: prin înțepare și scarificare. La facerea vaccinării trebuie să să iee toate măsurile de *asepsie*, atât a locului unde să inoculează vaccinul, cât și a instrumentelor cu cari să operează. Astfel vom spală brațul cu săpân și apă caldă, apoi vom dă cu o soluțiune boricată sau cu alcool și vom șterge locul bine cu o cârpă curată; instrumentele vor fi sterilizate prin flacăra unei lampe cu spirt sau prin fierbere. Instrumentul cu care să vaccinează să numește *lanțetă*; ea trebuie sterilizată la fiecare vaccinare, ceea ce îi strică foarte repede tăișul, și pentru a ocoli aceste neajunsuri lanțeta s'a înlocuit cu un fel de peniță care să chiamă *vaccinostil* sau *ac de vaccinare*. Vaccinostilul este un fel de condeiu de oțel cu vârful ascuțit și cu un șanțuleț pe una din fețele lui; el costă foarte puțin și odată ce a servit la o vacci-

nare să lapadă. Dacă însă nu avem așa de multe câte ne trebuie putem foarte bine steriliza și vaccinostilul prin flacăra sau prin fierbere în o soluțiune de carbonat de sodă întrebuintându-l mai departe. *Vaccinarea prin întepare* să face astfel: încărcăm lanțeta sau vaccinostilul pe una din fețele lor cu vaccin, apoi vârăm vârful instrumentului în piele în mod pieziș, la o adâncime cam de 2 milimetri, și îl lăsăm acolo câteva minute, iar când îl scoatem îl tragem frecându-l astfel încât tot vaccinul să rămână în plagă. Pentru mai multă siguranță este bine ca să facem mai multe întepături, câte 2-3 la fiecare braț. După operațiune lăsăm brațul neînvelit, liber, la aer, pentru ca sângele ce iese din răni să să usuce și să oprească pe loc vaccinul. Mai târziu lăsăm să să îmbrace brațul. *Vaccinarea prin scarificațiune* sau *sgăriere* să face astfel: după ce am preparat locul facem mai multe sgărieturi superficiale și apropiate între ele, interesând numai epidermul, pentru ca să nu curgă sânge și să spele vaccinul; sgărieturile vor avea fiecare o lungime de 2-3 milimetri. După ce am făcut aceste sgărieturi, încărcăm vârful instrumentului cu vaccin și îl punem pe răni apăsând puțin pentru ca vaccinul să intre mai bine. După vaccinare vom lăsa și aci brațul neînvelit, până după uscarea vaccinului. Când vaccinare sau revaccinarea, repetată de mai multe ori nu să prinde, este semn că acel om este neprimitor de vărsat și prin urmare putem să-l lăsăm în pace. Iată acum ce să întâmplă în zilele următoare când vaccinul s'a prins: în cele d'întăiu 2-3 zile nu să vede nimic decât numai rănile făcute cu instrumentul; pe la sfârșitul zilei a *treia* să ivește un punct roșu, rotund, în dreptul fiecărei răni; roșeața aceasta este tare și în mijlocul ei să vede un punct ca o pișcătură de purice; în ziua a *patra* roșeața este mai mare și cu o ridicătură la mijloc de formă rotundă și turtită la centru; în ziua a *cincea*, ridicătura să schimbă într'o beșicuță; în ziua a *șeasa*, beșicuța și roșeața din jur să mărese și să încunjură de o cunună argintie plină de lichid; în ziua a *șapteia*, beșicuța să umfle și mai tare de lichid, iar roșeața din jur să întinde mai departe. Lichidul din zilele de a *șeasa* și a *șapteia* e cea mai bună limfă pentru vaccinat. În ziua a *opta*, beșica este mai largă, mai plină, și roșeața să întinde până la 3 centimetri de jur împrejur; în ziua a *noua* beșica să turbură, iar vârful ei să acopere de o coajă negricioasă; bolnavul începe să

aibă durere, căldură mare cu friguri și brațul îi atârnă în jos; în ziua a *zecea* beșica să turtește, devine largă, umflătura din jur este mare și durerea este și mai mare, uneori așa de mare încât cel vaccinat face scurte la subsuoară; în ziua a *unsprezecea* beșica începe a să uscă, devine tare și turtită, fără lichid, acoperindu-să cu o coajă cenușie tare sau de culoare galbină murdară; dela a *douăsprezecea* zi înainte să află sub coaje puroiu în loc de lichid limpede; puroiul să imputinează zilnic, locul să desumfle și inflamațiunea dispare cu totul precum și căldura bolnavului. Între a 20-a și 25-a zi coaja cade și în locul ei rămâne o cicatrice sau semn care nu să șterge nici odată, și care semn arată că omul a fost vaccinat. *Revaccinarea* să face după 6-8 ani, și ea să repetă de mai multe ori în caz de nereușită. După etatea de 25-30 de ani să mai poate încercă odată pentru ca omul să fie cu totul asigurat în contra vărsatului.

VACCINIUM MYRTILLUS. — Caută la AFIN.

VĂCUTE. — Caută la CIUPERCI (Buretele boilor).

VAGIN (dela lat. *vagina*, teacă), *născătoare, teacă.* — Canal care începe la *vulvă* și să termine la *mitră*, de gâtul căreia să prinde de jur împrejur (vezi MITRĂ și fig. 177). Vaginul este așezat între beșica udului și mațul șezutului (*rectum*), care să află înapoi; lungimea lui este de 14-16 centimetri.

VĂILUTA. — Localitate frumoasă lângă Iași, la o depărtare de 2 ore, pe moșia Zahorna. Are ape minerale purgative.

VĂJIITURI DE URECHI. — Nu este om să nu cunoască ce sunt văjiiturile acestea de urechi. Vrei să-ți văjiiie urechea? N'ai decât să-ți vâri un deget în ureche, s'o astupi bine și îndată vei auzi un sgomot, care va fi cu atât mai mare, cu cât vei astupa-o mai cu putere; sau, poți să faci altă probă, să lași urechea slobodă, să-ți astupi nasul și cu gura închisă să înghiți saliva (balele) și în acel minut vei auzi același sgomot. Dacă ar fi numai astfel de văjiituri, provocate de noi, n'ar fi nimic, dar, din nenorocire sunt altele mai supărătoare, dintre cari unele permanente, cari vin fără știrea și voia noastră și pe cari bolnavii le asemuiesc când cu sgomotul de moară, de clopote și clopoțele, când cu șuerături, împușcături, etc. Ba la unii aceste sgomote își schimbă tonul și timbrul din un minut în altul așa încât în urechea lor

să pare că cântă o adevărată muzică sau orchestră, de altfel foarte neplăcută și uneori așa de supărătoare încât bolnavul nu poate dormi. În acest caz, aceste văjiituri sunt semnul unei boale, a unei turburări în circulația sângelui, a unei îngrămădiri de sânge (congestiune) în creeri, sau a unui anevrism, ori provin din anemie, etc. De multe ori aceste văjiituri nu atârnă de o boală așa de grea, ci numai de faptul că țeava urechii s'a astupat cu ceară (cerumen) care s'a îngrămădit în fundul urechii ca un dop, sau că a intrat în ureche un bob de porumb, de fasole, etc., după cum să întâmplă adeseori la copii. Aceste văjiituri mai pot proveni din o inflamație (aprinde), din cauza unei tumori, din o turburare nervoasă, în regiunile profunde; ele să mai observă și în boalele de nas, catar naso-faringian, când să astupă trompa lui Eustație. *Tratamentul* văjiiturilor de urechi variază după cauza care le-a dat naștere. Când este un corp străin, trebuie scos cu spălături ușoare cu apă caldă, făcute cu o tumbă; când este ceară să va turnă în urechie câte-va picături de glicerină, de unt de lemn, ca să o înmoaie și apoi să vor face spălături; catarul naso-faringian să va combate cu spălături abondente prin nas și gură. În toate celelalte cazuri să va trată boala de care țin văjiiturile și pentru aceasta să va chieamă doctorul sau vr'un specialist în boalele de urechi, care va institui un tratament potrivit (vezi URECHI). N'am pomenit nimic de văjiiturile de urechi cari sunt produse de chinină, de acidul salicilic și alte medicamente și cari încetează odată cu efectul lor.

VALERIANĂ, *gușa porumbului, năvalnic, odolean, odolan* (*Valeriana officinalis*, fam. Valerianeelor). — Plantă erbacee care crește prin fânețe umede și păduri umbroase, pe lângă păraie (Maiu-Iulie). În medicină să întrebuințează rădăcina, care are ca principiu activ *acidul valerianic*. Lucrează ca antispazmodic puternic, s'a dat și în contra frigurilor precum și în contra viermilor intestinali. Să dă sub formă de infuziune (ceaiu), 10 la 1000; pulbere, 1-20 gr., extract, 1-10 gr.; esență, 1-2 picături; sirop, 20 gr.; tinctură alcoolică, 2-20 gr.; tinctură eterată, 2-5 gr. Pe *dinafară* sub formă de decoct, 30 la 1000. — La *țară* să întrebuințează foarte mult rădăcina de odolean care să strânge toamna, să usucă și să păstrează în pod ferită de pisici cari sunt atrase de mirosul ei particular. Să dă la copii cari

sufer de urdinare cu sânge (dizenterie) sub formă de ceaiu, care să prepară fierbând o mână de rădăcină la $\frac{1}{2}$ litru apă, să strecoară și să dă 5-6 lingurițe pe zi. Rădăcina plămădită în rachiu de drojdii să dă în contra boalelor nervoase (isterie, pal-pitațiuni nervoase). La copiii cari sufer de epilepsie li să face băi cu rădăcină fiartă în apă. Femeile poartă la brâu odolean pentru ca să le aducă noroc în dragoste. —

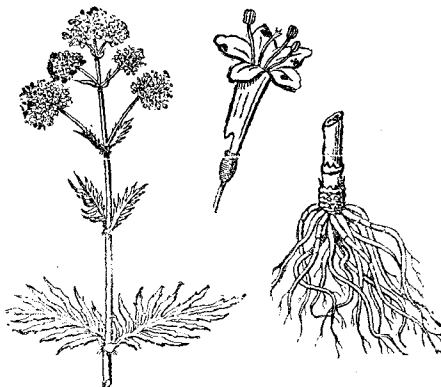

Fig. 306. — Valeriană.

Acidul valerianic combinat cu *fierul* dă *Valerianatul de fier* (doză, 10-50 centigrame), cu *amoniacul* dă *valerianatul de amoniac* (5-50 centigrame), cu *zincul* dă *valerianatul de zinc* (10-40 centigrame) și cu *chinina* dă *valerianatul de chinină* (30 centigrame până la 1 gr.); aceste trei din urmă sunt foarte bune în contra nevralgiilor.

VALIDOL, *valerianat de mentol*. — Stomachic, carminativ, analeptic; în nevra-stenia isterică. Doză: 10-15 picături pe zahăr sau în apă. Pe *dinafară* să dă în alifie, 10-15 la 100, în cazurile de prurigo, boale de piele, coriză.

VALIL, *dietilamidă a acidului valerianic*. — Lichid incolor, cu miros special, gust arzător. Sedativ, lucrând asupra sistemului nervos central. Să dă în capsule de câte 12 centigrame; 3-6 pe zi.

VALS (Franța, Ardeche). — Ape minerale. Izvoare numeroase bicarbonatate sodice, calcice și magneziene, puțin fieruginoase; unele puțin arsenicale; acid carbonic liber. Izvorul *Dominique* este cel mai bogat în fier și arsenic, având și acid sulfuric liber. Izvorul *Madeleine* este cel mai bogat în bicarbont de sodă, fiind și fieruginos. Apele fiind reci să exportează cu înlesnire fără să-și piardă din calitate. Apele de Vals sunt aperitive, digestive, antiacide (bune

în dispepsiile dureroase), diuretice (gravelă, gută); să mai recomadă în anemie, boalele de piele și frigurile palustre.

VÂNAT. — Carnea de vânat este mult căutăta de unele persoane, atât pentru gustul ei cât și prin însușirea hrănitoare a ei, fiind bogată în azot. Prin carne de vânat să înțelege aceea care ne-o dau animalele cari trăiesc în stare sălbatică; unele sunt mamifere (vânat cu păr): *căprioara, iepurele, mistrețul*, etc., altele sunt paseri (vânat cu pene): *sitarul, fazanul, prepelița, potârnichea, rața sălbatică*, etc. (vezi aceste cuvinte). Dacă vânatul este o mâncare bună pentru un om sănătos, el este însă foarte rău pentru cei bolnavi și convalescenți. Chiar și pentru cei sănătoși vânatul trebuie mâncat numai din când în când, iar nu zilnic, căci obosește stomacul, îl irită și poate să-l inflameze (gastrită). Fiindcă carnea de vânat când este proaspătă este cam tare este obiceiul ca ea să fie lăsată să steie vr'o două zile înainte de a fi gătită, să fie *fezandată* (vezi acest cuvânt), dar și aci trebuie să să aibă în vedere, ca ea să nu fie prea veche, putrezită, căci poate produce dureri de stomac și de mațe, diaree, etc. Cei ce sufer de boale de stomac (dispepsie, gastralgie, gastrită), precum și cei atinși de boale de piele (eczemă, urticarie etc.) să să ferească de vânat ca de păcat.

VÂNĂTAIE. — Caută la ECHIMOZĂ și CONTUZIUNE.

VÂNĂTOARE. — Iată un exercițiu foarte igienic care dezvoltă mușchii picioarelor, deschide pofta de mâncare, mărește puterea de mișcare a stomacului, care lucrează, în sfârșit, prin umbletul și prin adevărata baie de aer pe care trebuie să o facem. Plictiseala vânătoarei, mai ales când nu iasă vânatul, este intreruptă în mod plăcut prin minciunile cam gogonate, al căror secret îl au numai vânătorii. Pe cât de sănătoasă este vânătoarea făcută în bune condițiuni, pe atât de primejdiasă este ea atunci când nu ținem seamă de unele reguli igienice, dându-ne în loc de mulțumire sufletească câte o tusă, câte un junghiu sau reumatism, etc. Pentru a preîntâmpina toate acestea dăm aci următoarele porunci igienice: I. *Înainte de vânătoare.* În *ajun* să mâncăm puțin, să ne culcăm de vreme, ca să dormim bine, și dimineața să ne sculăm odihniți; la sculare ne vom spăla cu apă rece pe tot bustul; vom mânca ceva ușor și cald, fără alcool; ca îmbrăcăminte să recomandă cămașe de flanelă, pantaloni de lână pe dedesupt, apoi

o haină scurtă, mai subțire sau mai groasă după anotimp; mănuși de piele; încălțăminte bună, de preferință cisme. II. *În timpul vânătoarei.* La început umblet încet, apoi din ce în ce mai iute, după cum merge și vânătoarea; mâncare înainte de a ne obosei prea mult; să bem cât să poate mai puțin și numai puțină cafea neagră, subțire și zaharată. III. *După vânătoare.* Spălare și baie de picioare; schimbare de haine și mai ales de cămașă și flanele; mâncare bună și hrănitoare, fără alcool; o oră de odihnă; seara culcatul de vreme. Vânătoarea este bună pentru oamenii artrici, reumatizanți, gușoși, prea grași, diabetici. Ea este rea pentru cei ce sufer de inimă, de năduf (emfizem), de tusă, de astmă.

VÂNĂTORI. — Comună mare frumoasă aproape de mânăstirea Neamtului. Localitatea pitorească. Să află un izvor cu apă minerală cloruro-sodică foarte concentrată, cu puțin miros de hidrogen sulfurat. Apa nu este exploatată.

VANILIE. — Fructele aromatice ale plantei erbacee agățătoare numită *Vanilia aromatica* din fam. Orchideelor. Această plantă originară din Mexico să cultivă foarte mult în țările tropicale. Vanilia care să vinde în comerț să prepară astfel: să culeg fructele înainte de coacere, să usucă la umbră, apoi să ung cu un strat subțire de ulei de cocos, de acaju sau de ricin pentru ca să rămână flexibile și pentru a îndepărtă insectele. Prin uscarea ele să sbărească, devin negre și dezvoltă un miros plăcut și caracteristic. În medicină să dă ca excitant, afrodisiac, sub formă de pulbere (zahăr vanilat), 2-8 gr.; tinctură, 2-10 gr.; sirop, 5-40 gr. — Mai mult să întrebuințeze vanilia în cofetărie și bucătărie, pentru a aromatiză ciocolata, cremele, înghețata, licorurile de masă.

VÂNTURELE. — Caută la DEDIȚEL.

VÂNTURI. — Caută la GĂZURI INTESTINALE.

VÂNTURILE CELE RELE. — Caută la EMPLEGIE.

VAPOARE. — Astăzi, slavă Domnului, are și România serviciul său maritim, cu vapoare de călători și cu vapoare de marfă, cari taie mările și oceanele până la Constantinopol, Egipt și Rotterdam. Noi ne vom ocupa aci numai din punct de vedere medical, fără să ne interesăm de rolul vapoarelor în comunicațiile și schimburile comerciale. Este dovedit că folos aduc călătoriile pe mare în tratamentul unor boale: în ipocondrie și în celelalte stări nervoase cu aplecare spre idei triste și

negre, spre melancolie (vezi CĂLĂTORIE). Nu trebuie însă să uităm că vapoarele au și ele păcatele lor. Lăsăm la o parte accidente care sunt destul de numeroase: naufragiu, incendii și diferite scufundări, cari cele mai de multe ori nu cad în puterea omului spre a le opri sau ocoli. Ne vom ocupa însă de acțiunea frigului și a umezelei, ale căror urmări de multe ori sunt grave, căci pot produce: dureri reumatismale, nevralgii, guturaiu, tusă, uneori chiar pleurezii și pneumonii. De aceea trebuie să fim cu mare băgare de seamă când călătorim pe mare, având în vedere că starea atmosferei este foarte variabilă la diferite ceasuri din timpul zilei; să avem în totdeauna o haină mai groasă la îndemână pentru ca s'o putem îmbrăca când simțim că aerul să răcește. Ceeace înspăimântă pe mulți și din care pricină nici nu îndrăsnesc să călătorească pe vapoare este vestitul *râu de mare* (vezi acest cuvânt) sau boala de mare, și de care puțini sunt scutiți.

VĂPSELI OTRĂVICIOASE. — Caută la **COLORI VENINOASE.**

VAR (Apă de). — Caută la **CALCE.**

VARĂ. — Aceasta este anotimpul cel mai călduros și durează dela solstițiul de Iunie (21) și sfârșește la ecvinoxul de Septembrie (22). Vara este timpul fructelor, al pepenilor, al băilor reci și al băilor de mare, al durerilor de stomac și de intestine (colici), al insolațiilor (soare sec) și al furtunilor. Efectele căldurii la noi nu sunt așa de simțite, așa de grave ca în țările calde, în Africa, în unele părți ale Aziei și Americii, unde oamenii sufer mult de boale de ficat și de ochi. La noi boalele nu sunt produse atât de mult din cauza căldurii cât din cauza greșelilor pe cari le facem. Pentru ca să ne apărăm de insolație n'avem decât să nu umblăm cu capul gol mult timp în arșița soarelui; pentru ca să nu suferim de durere de stomac și de mațe (colici), de urdinare, n'avem decât să nu facem abuz de mâncări și băuturi, să nu mâncăm fructe necoapte, nici multe când sunt coapte, nici să nu luăm înghețată sau alte lichide prea reci sau cu ghiață când suntem nădușiți. Prin urmare nu trebuie să invinovățim vara pentru aceste boale, ci numai lăcomia și nehibzuința noastră. Dintre boalele observate în timpul verii numai *congestiunea cerebrală* (îngrămădirea sângelui la cap) să poate atribui căldurii (vezi CĂLDURĂ). Zilele așa zise *caniculare* nu sunt așa de primejdioase pentru sănătate după cum cred mulți (vezi CĂNICULĂ).

VĂRATECU. — Mănăstirea de maici Văratecu este o stațiune climaterică în județul Neamțu, situată la o înălțime de 470 metri deasupra nivelului Mării Negre și la o depărtare de o jumătate de oră de Târgul Neamțu. Această mănăstire să află într'o pozițiune admirabilă și este încunjurată de păduri ce să întind pe un platou foarte frumos. În jurul mănăstirii sunt multe căsuțe albe de ale maicilor cari să închiriează vizitatorilor. Clima este dulce, constantă; aerul curat și ozonizat; vânturile lipsesc. Imprejurimi încântătoare: Poiana Țigăncei, Ciungi, Mănăstirile Agapia, Neamțu etc.

VARICE. — Să numește varice dilatațiunea sau lărgirea permanentă a venelor. Varicele să arată de obicei între 30-40 ani, mai des la bărbați decât la femei, și în deosebi la acei cari prin meseria lor sunt siliți să steie mult timp în picioare, cum sunt negustorii, sergenții de stradă, tipografii, militarii, etc.; la femei cauza de că-

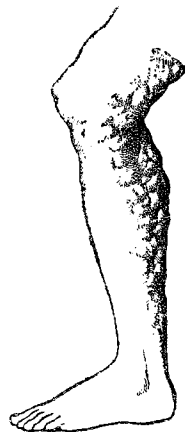

Fig. 307. — **Varice al gambei.**

petenie este sarcina. Pentru producerea varicelor intră în joc doi factori, și anume: o presiune (apăsare) sangvină venoasă anormală, ceeace explică de ce varicele să arată mai des la membrele inferioare, și o alterațiune (stricare) a paretelui venos. Varicele să arată cu deosebire la gambă, adică dela glezne până la genunchiu, uneori să întinde până la rădăcina coapsei. De obicei varicele începe prin vinele cele adânci și numai târziu vine și la cele de sub piele. Vinele încep a să arată sub forma unor linii albastre, cari mai târziu să transformă în niște sfori (cordoane) moi de diferite grosimi, cari după umblet să îngroașe și mai mult, iar în timpul nopții să micșorează, să turtesc. Gambele sunt greoaie, bolnavul are dureri în pulpe, amor-

teală în picioare cu înțepături și furnică-turi. Varicele prezintă mai multe complicațiuni. Intre acestea avem mai întâiu mult cunoscutele *ulcere varicoase*, răni nesfârșite, murdare și dureroase, de cari țărani noștri nu scapă nici în zeci de ani, mai ales că ei nu stau locului și nu să caută; apoi mai avem ca complicațiuni *flebita* sau aprinde-rea vinelor, *emoragii* sau pierderi de sânge; *erizipel* sau brăncă. — *Tratamentul* varice-lui, cel mai obicinuit și mai ușor este pur-tarea unui *ciorap elastic*, făcut din ață de bumbac sau de matasă și din cauciuc, care trebuie să fie așa de lung încât să treacă mai sus de partea bolnavă. Acest ciorap (fig. 37) trebuie să fie potrivit, adecă nici prea strâns, nici prea larg; el permite bolnavului să-și vadă de ocupațiunile lui și preîntâmpină complicațiunile, mai ales ulcerele. Cel care este amenințat de varice sau la care boala s'a declarat nu va purta haine cari să-l strângă fie la trunchiu, fie în vr'un loc la membre, nu va purta calțavete (jaretiere); să va feri să umble mult sau să steie mult timp în picioare. Când însă varicele este prea dureros sau complicat de flebite, de ulcere, de emoragii, să va recurge la *ope-rațiune*, care de obicei constă în *legătura* trunchiurilor varicoase sau în *rezecțiunea* vinelor lărgite.

VARICELĂ, vărsat de vânt, vărsat în cruce. — Boală contagioasă (molipsitoare) epidemică. Ea atacă copiii dela etatea de 3 până la 7 ani, foarte rar după 10 ani. Cine a zăcut odată n'o mai capătă, decât numai în mod excepțional. Vărsatul de vânt nu este tot una cu vărsatul cel mare (variola). El este o boală de sine stătătoare, căci cine a zăcut de varicelă poate cădea bolnav de variolă și viceversa. Microbul varicelei nu să cunoaște până acum. Această boală are trei perioade. *Perioada I* să numește de *incubațiune* (clocire), care ține din minutul în care a intrat boala în corp până în minutul când ea să arată. cam 16-19 zile. *Perioada II*, numită de *invaziune* (năvălire), este caracterizată prin lipsă de poftă de mâncare, durere de șale, durere de cap și puțină căldură; uneori însă temperatura să poate ridica până la 39-40°; arareori bolnavul are vărsături, durere de șira spinării, spazme; durata acestei perioade este foarte scurtă, abia 24 ceasuri. *Perioada III* de *erupțiune* (isbucnire), constă în niște pete roșietice cu câte o beșicuță la mijloc plină de lichid limpede și transparent; beșicuța are cam mărimea unui bob de linte. În ziua întâiu

aceste beșicuțe sunt rare, puține, 10-15-20, împrăștiate pe toate părțile corpului, pe față, pielea capului, trunchiului, membre, fără deosebire. Poporului nostru ii să pare că aceste beșicuțe ar fi numai pe față, u-mere și piept, din care cauză a dat boalei numele de *vărsat în cruce*. În ziua următoare să ivesc 100-150, pete sau beșicuțe. Beșicuțele din ajun au început deja să să schimbe și apa lor să să turbure, să devie seropurulentă; ele cresc, devin neregulate și în jurul lor să formează o zonă inflama-toare; ele produc durere și mâncărime; iar spre ziua a patra să sparg și să usucă formându-să o coaje negricioasă, care cade în curând lăsând în urmă o pată roșietică vizibilă încă câteva zile. Dar în același timp au putut să să ivească alte pete dez-voltându-să în același mod. Erupțiunea să face astfel în 4-5 și uneori 10 zile. Cele mai de multe ori bolnavul n'are febră în timpul erupțiunii. Unii bolnavi au curgere de sânge din nas; celelalte emoragii sunt rare. Varicela n'are complicațiuni decât foarte rar și atunci sunt puse în socoteala unei boale concomitente sau a unei infec-țiuni oarecare. Intre aceste complicațiuni să citează *varicela gangrenoasă*, care con-stă în aceea că pe la a 7-a zi a boalei în loc ca beșicuțele să să usuce să infiltrea-ză cu sânge, să gangrenează; inflamațiunea să întinde cu 2 centimetri în afară de ulceratiune; să formează un șanț de elimi-națiune; escara cade lăsând o rană (plagă) care supurează; bolnavul moare de infec-țiune generalizată. Altă complicațiune este *nefrita* care să poate ivi în toate perioa-dele varicelei. De obicei nefrita este u-șoară și durează 4-5 zile, uneori însă poate fi mortală. — *Tratamentul* să mărginește numai la câteva prescripțiuni igienice, varicela fiind de obicei o boală ușoară. Bol-navul va stă în casă și despărțit de cei sănătoși, pentru ca să nu să imbolnăvea-scă și aceia. Să va da la început un pur-gativ ușor și ca mâncare numai lapte; pe-tele și beșicuțele să vor unge cu vaselină boricată și să vor presără cu praf de ami-don (scrobeală) pentru ca bolnavul să nu aibă mâncărime și să nu să scarpine pen-tru ca să-i rămână semne. Urina să va exa-mina pentru ca să să vadă dacă are albu-mină. Bolnavul va stă în pat și să va hrăni numai cu lapte până la sfârșitul boalei, în caz de albumină până la disparițiunea ei. Când s'a terminat erupțiunea, după 12-15 zile să va face o baie cu săpun și bolna-vul își va relua ocupațiunile.

VARICOCEL (nume rău format din *varice* și *kele*, tumoră, umflătură). — Când vinele cordonului spermatic sunt lărgite în mod permanent să zice că omul are *varicocele*. *Semnele* acestei boale sunt următoarele: regiunea numită ingvino-scrotală este umflată sub forma unei tumori alungite în sens vertical, cu nodulețe pe ici pe colo. Această tumoră merge în sus până la inelul ingvinal, iar în jos până în fundul boșelor, cari sunt trase în jos. La pipăiere tumora este moale, păstoasă, neregulată, fără aderențe cu pielea. Dacă strângem puțin tumora în mână, sângele din vine fuge spre pânțe și tumora să micșorează sau chiar dispăre, pentru a reapărea îndată ce am lăsat-o liberă. Când omul stă culcat drept (orizontal) tumora scade, iar când să scoală în picioare ea crește. Bolnavul simte o greutate, uneori chiar durere, mai cu seamă când stă mult în picioare sau aleargă. *Cauzele* varicoceleului sunt: constipațiunea, de oarece materiile adunate în mașul gros apasă vâna iliacă și împiedică întrucâtva circulațiunea sângelui ce face ca vinele scrotului și în deosebi a celui din stânga să să lărgescă; purtarea unui bandaj de ernie (cerc pentru surpătură) rău aplicat și rău făcut. *Tratamentul* constă în purtarea unui *suspensor* (unei punți) care să țină boșele ridicate; suspensorul să fie destul de strâns. Bolnavul să nu umble mult și să nu steie mult în picioare, să nu să ostenească, să nu facă excese veneriene. *Tratamentul radical* constă în *operațiune*, care poate să să facă în mai multe feluri: să să taie și ridice o parte din pielea scrotului, iar dacă aceasta nu este de ajuns să să facă rezecțiunea vinei lărgite, având grije de a nu răni arteria spermatică.

VARIOLĂ (lat. *variola*, dela *varius*, pătat), *bubat*, *vărsat*. — Această boală este cu mult mai veche decât creștinătatea. Ea este cunoscută în toată lumea, căci pretutindinea a dus jalea cu dansa. România a fost și este mult încercată; numărul morților de vărsat variază între 500 până la 1000 pe an. Variola este o boală molipsitoare cu fierbințeală și cu eșire pe corp a unor ridicături mici (beșicuțe) turtite la mijloc și în cari să formează puroiu. Când beșicuțele să usucă cad și lasă în urma lor niște adâncituri (ciupituri) cari rămân pentru toată viața. Ca toate boalele molipsitoare vărsatul trebuie să-și aibă microbul său pe care unii învățați l'au și descris fără să-l poată cultiva. Variola să ia dela om la om prin puroiul și cojile beșicuțelor,

prin aerul răsuflat de bolnavi, prin hainele, rufăria și cadavrele celor ce au zăcut de vărsat. — *Formele* sub cari să arată această boală sunt mai multe: 1. O formă *ușoară* numită *discretă* (risipită) în care beșicuțele sunt puține la număr și rare, iar sfârșitul întotdeauna bun; 2. O formă *grea* zisă *confluentă* (reunită) în care beșicuțele sunt numeroase și apropiate unele de altele, fierbințeala mare și sfârșitul mai întotdeauna rău; 3. O formă *foarte grea*, numită *vărsat negru* sau *variola emoragică*, în care beșicuțele sunt foarte numeroase și să umplu cu sânge, care să mai revărsă pe sub piele și pe sub căptușeala dinăuntru a corpului sub formă de pete negre și care omoară întotdeauna. Mai este o formă ușoară numită *varioloïdă*, care să observă câte odată la copiii vaccinați. — Vărsatul atinge toate etățile dar mai cu osebire pe copiii. Un om bolnav de vărsat nu-l mai capătă și dacă întâmplător îl mai are, el este foarte ușor. — *Semnele* acestei boale să deosebesc după perioadele ei, cari sunt în număr de 5, și anume: 1. *Perioada de incubatiune* (clocire) prin care să înțelege tot timpul ce să strecoară dela intrarea otrăvii în corp până la întâia arătare a boalei și în care timp omul pare a fi sănătos; ea durează dela 5 până la 10 zile. 2. *Perioada de incaziune* (năvălire) începe printr'un fior strașnic urmat de sudoare mare, prin indizpozițiune, lipsă de poftă de mâncare, o sete mare și printr'o durere de cap; căldura corpului să urcă deodată la 40 grade și uneori mai sus, rămânând astfel până în perioada următoare. Bolnavul mai are greață, vărsături și de obicei constipațiune (incuietură); durere de șeale uneori foarte mare și o slăbăciune în picioare. Câte odată, mai ales copiii au spazme (convulziuni); uneori aiurează; alteori răsuflă greu, tot atâtea semne rele. În unele cazuri să ivesc pe corp niște pete roșii cari sub apăsarea degetului pier, alteori însă aceste pete stau neschimbate, semn că sângele s'a revărsat pe sub piele. Mulți copii au urdinare. Să mai pot observă curgeri de sânge din nas (epistaxe). Această perioadă poate dura 2, 3, 4 zile; cu cât această durată este mai scurtă cu atât boala are să fie mai grea. — 3. *Perioada de erupțiune* (izbucnire) să cunoaște prin aceea că fierbințeala scade, căldura corpului revine ca în stare de sănătate, bolnavul să simte bine, mai ales când avem a face cu forma ușoară (discretă). Izbucnirea să face prin niște pete mici roșii, puțin ridicate la mij-

locul lor și cari ridicături să transformă în niște beșicuțe pline cu un fel de apă limpede, cari să turtesc la mijloc scufundându-se sub formă de buric. Când aceste beșicuțe sunt puține la număr și rare, avem variolă discretă; când ele sunt numeroase și apropiate unele de altele avem forma confluentă, fața să umfle și să acopere de o roșeață lucitoare presărată cu un mare număr de ridicături roșii unele lângă altele încât nu să mai pot deosebi; când aceste ridicături să preschimbe în beșicuțe, aceste să împreună între ele. Tot așa să umfle și mâinile și picioarele. Izbucnirea această începe cu capul și gâtul, apoi să scoboară către picioare și într'o zi și jumătate cuprinde tot corpul. Când boala are să fie ușoară erupțiunea să face numai înafară, pe piele. In cazurile mai grele ea să face și pe căptușeala dinăuntru, în gură (scuipat mult), pe canalul mâncării (greutate la *i n g h i t* și urdinare), pe canalul respirației (răgușeală înecăciune și *t u s ă*). Când să face pe ochi avem lăcrimare, frică de lumină și putem să orbim. Dacă erupțiunea să face prea încet și dacă în două zile ea nu este deplină, atunci este un semn foarte rău. 4. *Perioada de supurațiune* (facere de puroiu) începe prin aceea că beșicuțele să turbură și să încunjură de un cerc roșu, mai întâiu cele dela cap, apoi celelalte. Părțile atinse să umfle, mai întâiu fața, apoi mâinile și picioarele. Cu cât beșicuțele au fost mai multe cu atât și umflătura să face mai mare. Fierbințeala dela perioada a doua începe din nou și căldura poate să să urce până la 42 grade, când bolnavul are aiurare și neastâmpăr. In această perioadă să pot ivi diferite complicațiuni pe cari le vom arăta mai la vale. Durata acestei perioade este de 5-6 zile. 5. *Perioada de desicațiune* (uscare) să poate face în două moduri: beșicuțele pline de puroiu să sparg, puroiul să scurge și rănilile ce rămân să închid, sau puroiul revărsat să usucă și să prefacă într'un fel de coji galbene verzui, iar pielea de desuptul lor este roșie, sângerândă. Aceste coji cad dela sine cătră ziua a 20-a lăsând în piele niște ciupituri mai mari sau mai mici, mai multe sau mai puține, după cum a fost forma boalei. — Vărsatul *negru* care este cel mai grozav are un mers cu mult mai repede și este caracterizat prin revărsări de sânge pe sub piele, prin nas, gură, ud, etc. și bolnavul moare în 3-4 zile. — *Complicațiunile* vărsatului sunt: aprindere de

creeri, urdinare ce nu să poate opri, aprindere de plămâni, de inimă, orbire, curgearea urechilor, etc. — *Tratatamentul* variolei să deosebește de al celorlalte boale molipsitoare prin faptul că avem la îndemână un mijloc puternic de a preîntâmpina boala: *vaccinațiunea* (vezi VACCIN și VACCINARE), așa că părinții trebuie să-și altoiească copiii cât să poate mai de vreme; cu cât vaccinarea să face pe scară mai întinsă pe atât și boala să arată mai rar. Odată variola declarată tratamentul să bazează mai mult pe igienă: bolnavul va stă culcat în o odaie mare, bine aerată, cu o temperatură egală de 18°, fiind ușor acoperit; să va hrăni numai cu lichide, băuturi abondente (lapte, zamă de carne), calde sau reci; să vor da tonice, alcool, sulfat de chinină, acid salicilic, să va da purgative pentru a combate constipațiunea. Băi de săpun cu 15-20 grame de sublimat coroziv; spălături boricade de ochi, nas, gură. Pentru a combate fenomenele infecțioase și a micșora supurațiunea să pot întrebuiță următoarele: 1. Să vor face bolnavului de 2-3 ori pe zi câte o injecțiune sub piele cu eter și îi să va da zilnic o poțiune alcoolizată cu 15-20 centigrame de opiu. In cas de emoragie, 20 picături de perclorur de fier. 2. Să va pulveriză de 3-4 ori pe zi, în cele dintâiu 2-3 zile, apoi do 2 ori pe zi, cu soluțiunea următoare: sublimat coroziv, 1 gr.; acid tartric, 1 gr.; alcool de 90°, 5 gr.; eter, 500 gr. Să vor face pulverizațiuni scurte, cel mult un minut, având grija de a acoperi ochii cu un tampon înmuiat în apă boricată. 3. Ungerile să vor face în loc de vaselină cu alifii cu sublimat coroziv, acid salicilic (1 la 20), cu salol (1 la 10), sau cu ichtiol. 4. Să vor face băi călduțe, antiseptice, cari calmează durerile și împiedecă infecțiunile secundare. Băile reci sunt bune pentru căldura prea mare și pentru accidentele nervoase; să vor face tot la 3 ore, când căldura va fi mai mare de 39° și vor ține 10-20 minute la o temperatură de 18-22°. Ele să pot înlocui cu afuziuni reci. 5. Ferestrele, lămpile vor fi cu sticle roșii, cari suprimând razele chimice ale spectrului, împiedecă supurațiunea. 6. *Seroterapia* făcută cu serul luat dela vițecele vaccinate a dat rezultate bune, pentru aceasta să vor injectă doze mari de ser, $\frac{1}{50}$ din greutatea corpului la adult și $\frac{1}{20}$ la copil.

VĂRSAT. — Caută la VARIOLĂ.

VĂRSAT DE VÂNT. — Caută la VARICELĂ.

VĂRSAT IN CRUCE. — Caută la VARICELĂ.

VĂRSARE DE SÂNGE. — Caută la EMATEMEZĂ.

VĂRSĂTURI (lat. *vomitus*, grec. *emetos*). —

Prin acest cuvânt să înțelege actul prin care conținutul stomacului este dat afară prin gură, trecând prin ezofag și faringe. Vărsăturile să fac uneori fără nici o sfortare, după cum să întâmplă la copiii de țată când sug mai mult lapte decât le încapă în stomac. De obicei însă vărsăturile sunt precedate de o simțire foarte supărătoare, cunoscută sub numele de *greață*, și ele să fac cu o greutate uneori așa de mare încât omul crede că moare. Pe când bolnavul are *greață* stomacul începe să să strângă (să să contracte) pe încetul, însă în senz contrar de cum să face de obicei, și contracțiunile acestea duc materiile spre orificiul de sus în loc să le împingă în jos, apoi începe să să contracte pântecul întreg împingând materiile în ezofag și de aci în gură de unde sunt date afară repede. — Vărsăturile să observă în mai multe boale. Uneori omul are numai o singură vărsătură; alteori varsă de mai multe ori în aceeași zi; alteori varsă mai multe zile de rând, după care ele să opresc fără să mai revie. În aceste cazuri dacă materiile vărsate să compun din mâncări și băuturi, curate sau amestecate cu venin, este vorba de o simplă *indigestiune*; dacă vărsăturile sunt verzi poate să fie vorba de o *peritonită*; iar dacă, după ce la început ele au fost compuse numai de mâncări și băuturi, omul varsă niște materii viscoase (cleioase) și transparente, atunci poate să ne gândim la vr'o *febră eruptivă* sau *febră tifoidă*, ori la vr'o *inflamațiune de piept*, sau la vr'o *congestiune de creier*, *meningită*, *brâncă*, sau este vorba numai de un *rău de mare*; iar, când vărsăturile să însoțesc de dureri mari de stomac și s'au produs îndată după ce omul a mâncat ceva, ne putem gândi la vr'o *otrăvire*. Alteori vărsăturile să repetă timp îndelungat, săptămâni, luni și chiar ani de rând, după cum să întâmplă în *boalele cronice de stomac* și anume: o *dispepsie* sau o *gastrită cronică* când materiile să compun numai din mâncări sau dintr'un lichid viscos, gumos, care să întinde ca așa; sau un *ulcer de stomac* sau un *cancer* (rac) la stomac, dacă pe lângă aceste materii să mai află și sânge în vărsături. De altfel omul poate să aibă vărsături de sânge și din alte cauze, așa de exemplu din o rupere a unui vas sangvin (o arterie sau vână) produsă prin o sfortare mare sau prin o lovitură sau cădere

asupra stomacului (la lingurea), însă în aceste cazuri vărsăturile de sânge sunt trecătoare și nu să mai repetă. Vărsăturile nu să observă numai în boalele de stomac și de intestine; așa sunt unii *ofticoși* cari au adeseori vărsături, cei cu *tusă mângărească* au vărsături dese și cari țin 15-20 zile; cei cu *boale de ficat* de asemenea varsă de multe ori cu venin și chiar cu sânge; femeile *însărcinate*, de multe ori varsă mai multe luni dela începutul sarcinii; cei *adormiți cu cloroform*, unii varsă nu numai în timpul somnului ci și după ce s'au deșteptat încă 2-3 zile; cei cu *boale nervoase* (isterie, nevrastenie) sau cu *boale de creier* și de *măduva spinării* (meningită, encefalită, tumori cerebrale, ataxie locomotrice, etc.) au adeseori vărsături. *Tratament.* Înainte de toate trebuie căutată cu atențiune *cauza* vărsăturilor și odată găsită *boala* care le produce să va institui tratamentul acelei boale. În general să vor suprima alimentele și să va prescrie *băuturile reci* cu gheață sau *gazoase* (apă de Seltz, amestec de gheață sfărâmată și de apă de Seltz, șampanie frapată) luată în cantități mici și des. Să va da *poziunea lui Rivière*, la fiecare oră câte o lingură. Afară de aceasta bolnavul va înghiți din când în când câte o bucățică de gheață. În caz de *indigestiune* să va înlezni vărsăturile, dând *ipeca* (50 centigrame până la un gram la copii, 2-4 gr. la adulți) sau dându-i să beie apă caldă. În caz de *otrăvire* să va da un vomitiv și să va face spălarea stomacului. În caz de *dilatațiune de stomac* sau de *cancer de stomac* să va face spălarea stomacului și să va da antiseptice intestinale. În *celelalte cazuri* să va da gheață pe dinăuntru și pe dinafară; revulzive asupra stomacului (muștare, cataplasme de in presărate cu muștar, vezicători, puncte de foc). Să va da cocaină, amestecuri de acid fenic, de tinctură de iod, de cloroform, pentru a amorți căptușala stomacului, după formulele: tinctură de iod, 5 gr.; acid fenic, 5 gr.; alcool pur, 5 gr.; 5-6 picături în puțină apă înainte de mâncare; — sau: tinctură de iod și cloroform, câte 5 gr.; 5 picături în momentul mâncării; — sau: cloroform, 2 gr.; tinctura de valeriană eterată, 10 gr.; 10-20 picături la fiecare oră; — sau: cloroform 2 gr.; mentol, 2 gr.; alcoolat de melisă, 20 gr.; 5-8 picături în o lingură de apă cu gheață, de mai multe ori pe zi; — sau: mentol dizolvat în alcool, 50 centigrame; cloridrat de cocaină, 10 centigrame, apă cloroformată, 250 gr.; sirop simplu sau de

codeină, 50 gr.; o lingură înainte de fiecare mâncare. Să mai poată da opiu, beladonă, bromure, cloral; și când aceste medicamente nu sunt suportate de stomac să pot da prin șezut sub formă de clizme. În vărsăturile *nervoase* (isterice) să va prescrie antispazmodice, preparațiunile de valeriană, mentol, cocaină, apă cloroformată, sau să va face spălarea stomacului. În vărsăturile *sarcinii* să pot încerca toate medicamentele notate mai sus. Afară de aceea să mai poată da *orexină bazică* în doză de 1 gr. pe zi, în trei buline. Să va respecta capriciile alimentare ale bolnavei. Să vor aplica revulzive, pulverizațiuni cu eter sau clorur de metil dealungul șirii spinării.

VĂRSTĂ. — Caută la ETATE.

VARZĂ, curechiu (*Brassica oleracea*, fam. Cruciferelor). — Este una din legumele de căpetenie pentru hrana țaranului român, din care pricină să cultivă în măsură foarte mare. Toamna să mănâncă varză dulce, fiartă; iarna să mănâncă varză murată, acră sau acrită, când să gătește sub mai multe forme: sarmale de dulce sau de post, sau tăiată mărunt și gătită cu carne de vacă sau de porc. Zeama de varză, numită și *moare*, este foarte plăcută la gust și cu cât este mai sărată cu atât este mai purgativă, pentru care mulți o beau ca doctorie, singură sau cu puțin unt de lemn sau ulei de ricină. Varza este prea puțin hrănitore; gătită însă cu grăsime, iar în post cu unt de lemn sau ulei, sau gătită cu carne, ea este o mâncare bună și hrănitore. Varza să mistuie cam greu, din care cauză este bine s'o mănânce numai cei cu stomac sănătos, și chiar și aceștia să nu mănânce prea mult odată, nici prea des. Varza acră să nu să păstreze în vase cari coclesc, căci atunci este otrăvitoare.

VARZĂ DE STÂNCĂ. — Caută la URECHELNIȚĂ.

VÂSC (*Viscum album*, fam. Lorantaceelor). — Plantă parazită care crește pe ramurile merilor, perilor, mai rar pe ale stejarilor, răchiișilor și ale bradului alb (Martie — Aprilie). Din cercetările mai noi rezultă că preparatele din *vâscul proaspăt* au o lucrare cu mult mai mare decât cele din *vâscul învechit*, uscat. Din *vâscul proaspăt* să scoate un alcaloid volatil, lichid, numit *viscabină* și un corp de natură glicozidică numit *visciflavină*, cărora își datorește *vâscul* proprietățile lui. Preparațiunile de *vâsc proaspăt* lucrează cu mult succes în toate boalele în cari *ipertenziunea* este mare: *arterio-scleroză*, *aterome*, *gută*, *eclampsie*, în o-

trăvirea cronică cu *plumb* (saturnism), în scuiparea de sânge a officoșilor (*emoptizie*), în curgerea de sânge din nas (*epistaxă*) la vrâsta pubertății, etc., căci *vâscul* produce o lucrare *sedativă* asupra sistemului nervos central și asupra nervilor vazomotori și prin urmare o *ipotenziune*, din care pricină *vâscul* poate fi considerat ca un bun *anti-spazmodic*. În medicină să întrebuițează cu mult succes un preparat nou din *vâsc*, numit *guipsină* (dela numele francez al *vâscului*: *Gui*), care este mai bună decât extractele de până aci și să dă sub formă de pilule: 6 până la 8 pe zi, câteva zile de arândul fără frică de otrăvire.—La *țară* *vâscul* de păr și de brad, fiert cu apă, să bea în contra *astmei*; ceaiul de boabe pentru tusă și durere de piept; să mai dă în contra crampelor și în contra epilepsiei. Din fructele de *vâsc* să prepară cleiul de prins paseri.

VASELINĂ, petroleină. — Amestec de uleiuri grele, reziduu al distilațiunii petroleului, purificat și decolorat prin filtrațiune caldă pe negru animal. Vaselina este roșie, blondă sau albă. Pentru ca să fie groasă îi să adaugă ceară, 5-10 la 100. Vaselina este neutră, insipidă, nu să saponifică, rezistă la acțiunea acizilor și alcalilor; nu să topește în apă și glicerină, foarte solubilă în alcool; nu să alterează și este un foarte bun excipient pentru alifii (pomade). Ea disolvă iodul, bromul, alcaloizii, puțin acidul fenic, unele săruri și oxide metalice. Sub numele de *uleiu de vaselină* să înțelege o vaselină lichidă la temperatură ordinară.

VÂSLAT. — Nici un exercițiu nu poate fi mai bun decât acela care îl face vâslașul sau lopătarul care conduce o corabie sau o luntre, căci vâslatul pune în mișcare sau în joc cel mai mare număr de mușchi într'un timp foarte scurt. Când ne uităm la un vâslaș putem vedea cum el își contractă succesiv mușchii antebrațelor, ai gambelor (gionatelor) și ai coapselor, ai spatelui și ai pieptului, în fie-care din cele două timpuri cari constituie actul de a vâsla. Din aceasta rezultă că vâslatul are o mare valoare igienică și este bine să-l facă toți cei ce sunt în stare să-l facă. Trebuie însă să arătăm și neajunsurile acestui exercițiu. Intre acestea vom trece cu vederea peste beșicile cari pot fi produse în palme prin frecarea lopeților și peste răceala care de altfel să poate ocoli îmbrăcând o flanelă pe care o putem schimba la urmă. Primejdia cea mai de căpetenie

este că văslatul, prin natura lui, este un exercițiu violent, care face să funcționeze peste măsură inima și plămâni, așa că toți cei ce sufer de palpații (bătăi de inimă) și cari au răsuflarea scurtă nu trebuie să văseleze.

VATĂ. — Astfel să numește *bumbacul* separat de toate părțile cari ar putea să supere întrebuințarea sa în chirurgie; foile de vată, groase și mlădioase, sunt mai bune decât oricari alte substanțe pentru facearea pansamentelor (legarea rănilor). Vata să întrebuințeze la pansamente simplă sau înmuiată în substanțe *antiseptice*. Vata simplă însă trebuie să fie cât să poate de *aseptică*, adică fără nici un microb, iar pentru a o păstră tot astfel ea trebuie să fie ținută în vase bine închise, cari nu să vor deschide decât în momentul întrebuințării după care să vor închide imediat. Vata servește pentru aparatele compresive, și pentru aceasta nu poate fi servită decât numai o singură dată, mai ales când a fost prea strânsă. *Vată idrofilă* să numește cea care a fost desfăcută de o parte din apa ei prin o preparațiune specială; ea fiind foarte avidă de apă constituie un foarte bun absorbant (vezi PANSAMENTE).

VĂTĂMĂTURĂ. — Sub acest nume să înțelege în poporul nostru aproape toate durerile din pantece, fie ele dureri sau *colici* de mațe, fie ele dureri de ficat, de rinichi, etc. Unii din bolnavi își compară vătămătura cu un fel de caracatiță care le sugă din părțile pântecului. Câteodată vătămătura trimete săgeți până în vârful degetelor și creștetul capului. Leacurile întrebuințate în contra vătămăturii sunt foarte multe, diferite legători și doftorii. Astfel, o legătoare să face cu rădăcina de iarba lui Tatin sau Tătâneasă, singură sau amestecată cu tot felul de buruieni din grădină sau de pe câmp, pisate la un loc, fierse și apoi întinse pe o cârpă, picurând de pe deasupra lor unt de lemn, gaz, spirt, terpentin, etc., după care să pun pe pantecele bolnavului și să leagă. Intre doctorii cel mai bun este rachiul sau spirtul, în care să pune săcarea, lemnul Domnului, cărămidă pisată, spirt de camfor, etc., cari să pun la căldură și să dă bolnavului 3 păhăruțe pe zi, și alte multe leacuri pe cari le trecem cu vederea. Afară de acestea mai toate babele pun la vătămătură păharul sau ulciuca, care să pune și lucrează ca o *ventuză* (vezi acest cuvânt).

VATER-CLOSET. — Caută la LATRINĂ

VĂZ — Caută la VEDERE.

VEDENIE. — Caută la ALUCINAȚIUNE.

VEDERE (lat. *visus*, grec. *ophis*), *văz*. — Vederea este unul din cele cinci simțuri ale omului cari îl pun în legătură cu lumea dinafară, permițându-i să vadă lucrurile cari îl încunjură și să-și deie seama de forma, mărimea, pozițiunea, culoarea lor, etc. Vederea să face cu ajutorul unui organ numit *ochiu* (vezi acest cuvânt), care este însărcinat să primească impresiunile venite din afară, și a unui organ intermediar, *nervul optic*, care duce aceste impresiuni dela ochiu la *creer*, care le primește. Imaginile obiectelor exterioare să formează pe pelița din fundul ochiului, numită *retină*, cu ajutorul razelor luminoase cari pleacă dela aceste obiecte străbătând succesiv mai multe lentile convergente (cornea transparentă, cristalul, corpul vitros) și cari sfârșesc prin a să încrucișă formând asupra retinii imagini răsturnate (cu capul în jos). Omul însă vede lucrurile drept, așa cum sunt ele în realitate. Vederea este bună când vedem lucrurile lămurit, cu diferitele lor caractere de mărime, de formă, de pozițiune, etc., fără efortare, fără oboseală, de aproape ca și mai de departe. Pentru aceasta trebuie ca toate organele vederii să fie în stare bună și să funcționeze bine, adică ochiul, nervul optic și creerul. În boalele ochiului vederea suferă astfel când cornea are pete (albeață) razele luminoase nu pot pătrunde în ochiu; acelaș lucru să întâmplă când cristalul este opac (perdea, cataractă); iar când razele luminoase să încrucișează și formează imaginea înaintea retinii, omul are vederea scurtă (vezi *MIOPIE*); când imaginile să fac înapoia retinii omul are vederea depărtată (vezi *PRESBITIE*). Vederea prezintă turburări mai mult sau mai puțin mari și în alte boale de ochiu (vezi *OCHIU*). — *Igiena vederii* constă în a ne feri de toate influințele cari obosește și iritează ochii; vânturile, aburii, gazurile, fumul, praful, toate acestea sunt tot atâtea cauze de iritațiune și pentru a le evita efectul este bine ca cel care este mai expus la ele să poarte ochilari cu sticle simple, drepte, iar în contra luminii prea mari ochilari fumurii. Contra luminii artificiale prea mari ne putem apăra prin punerea unui cozoroc înaintea ochilor sau un abajur de lampă, sau să purtăm ochilari fumurii sau albaștri, mai ales când mergem la teatru și în alte sale de spectacole cu multă lumină. Cetitul și scrisul mult, lu-

crul de mână al femeilor (broderii, etc.) obosesc foarte mult ochii, dar fiindcă aci nu ne putem servi de ochilari, cel mai bun lucru este ca să știm să ne oprim la timp, dând ochilor odihnă câteva minute, și aceasta făcând-o la fiecare oră sau chiar la fiecare jumătate de oră. Coloarea verde întărește ochii, de aceea este bine ca să ne plimbăm cât să poate mai des pe câmp. Măncările iritante și băuturile alcoolice slăbesc ochii foarte mult, din care pricină este bine ca de cele dintâi să nu facem uz decât foarte rar și în măsură mică, iar de cele din urmă să ne abținem cu totul. S'a constatat că și tutunul are influință rea asupra vederii, lucru de care trebuie să țină seamă toți fumătorii.

VEDERE SCURTĂ. — Caută la MIOPIE.

VEGETARIANISM. — Când am vorbit despre *alimente și alimentațiune* (vezi aceste cuvinte) am arătat că omul este făcut ca să să hrănească cu substanțe animale și vegetale, să aibă un regim mixt și variat. Sunt însă mulți oameni cari să hrănesc numai cu vegetale, din care cauză li s'a dat numele de *vegetariani*, și unii din ei nu să mulțumesc numai cu atât, ei fac o propagandă strașnică în favoarea acestui regim. În străinătate s'au făcut în multe părți *societăți de vegetariani* și mai anul trecut s'a făcut și la noi una în București. Aceste societăți nu admit nici un aliment dat de regnul animal, mulțumindu-să cu *regimul vegetal*, cât să poate de strict, compus numai din *legume și fructe* (vezi aceste cuvinte). De altfel țăranul român este mai mult vegetarian, și aceasta nu din convingere, ci din lipsă și neștiință. În articolul *abstinență* cetitorul poate vedea care este *postul țăranului nostru*, iar în articolul *alimente și alimentațiune* am arătat destul de amănunțit hrana lui de peste tot anul, și din cari să vede că Românul mai mult de trei părți dintr'un an este vegetarian. Și cu toate acestea, ni să va zice, țăranul trăiește, ceace dovedește că să hrănește în-deajuns! Așa este, vom răspunde noi, țăranul trăiește ca să nu zicem că *vegetează*, dar numai atâta face! Aceasta însă nu este deajuns pentru el, care muncește din zorii zilei până la înopțat, care este rău îmbrăcat și adăpostit, nu este de ajuns pentru ca sănătatea lui să să mențină în bune condițiuni, să fie înfloritoare! Regimul vegetal, este știut de toată lumea, că să mistuie greu, că produce gazuri intestinale, dureri și diaree, că produce slăbiciune și

sărăcește sângele. Tot atâtea lucruri cari ne arată că țăranul nostru numai de acest regim n'are trebuință și că a sosit timpul ca el să-și modifice traiul și să recurgă mai des la alimentele date de regnul animal, și aceasta în interesul sănătății lui și al neamului. Cât de mult ar produce el urmând un *regim mixt* potrivit cu munca lui, regim care i-ar întări constituțiunea, l'ar face mai destoinic pentru muncă și mai rezistent la boale! Prin urmare trebuie să combatem din toate puterile *vegetarianismul*, urmând preceptele sfinte ale igienii și ale bunului simț!

VELOCIPED. — Caută la CICLISM.

VESESECTIUNE. — Caută la LĂSARE DE SÂNGE.

VENIN. -- Caută la FIERE.

VENINARITĂ, avrămeasă (ramurile florifere) și *crestăneasă* (ramurile sterile), *mila domnului, milostivă, potroucă* (*Grafiola officinalis*, fam. Scrofulariaceelor). — Plantă erbacee veninoasă care crește prin mlăștini, bălți, șanțuri cu apă, fânețe umede, pe malurile apelor (Iunie-August). Să întrebuițează planta înflorită ca purgativ tare și în contra gutei, sub formă de praf 50 centigrame până la 1 gram și jumătate pe zi. — La țară să întrebuițează în contra frigurilor, pentru durere de stomac și pentru tusă. În unele părți o iau femeile cari nu fac copii. În alte părți să afumă cu ea pentru *răul copiilor*, pentru spaimă, lipitură și vânturi rele, sau să fac scaldători din foi pentru pișcătură, sau să afumă contra ceasului rău, sau să descântă de dragoste.

VENTILAȚIUNE. -- Caută la AERISIRE.

VENTUZĂ. — Ventuzele sunt niște păhăruțe de sticlă, cari au forma clopotului. Ele să aplică pe o parte a corpului după ce am gonit aerul din ele și pielea de desupt începe a să suge înăuntrul lor adunând în acel loc sânge din toate părțile adânci, așa că ventuzele lucrează ca *derivative* (vezi acest cuvânt). Ventuzele să chiamă *uscate*, atunci când le punem numai pentru a adună sângele sub ele, iar când încrătam pielea și aplicăm pe deasupra ventuzele ca să tragă sângele afară să chiamă ventuze *țiate* sau *scarificate*. Ventuza cu *pompă* este aceea care să golește de aer prin ajutorul unei pompe fixate la fundul ei. Pentru a aplică o ventuză vom face golul, adecă vom goni aerul din ea, cu ajutorul focului, aprinzând o bucată de hârtie în interiorul ei sau cu un pământuf înmuiat în spirt pe care il aprindem și il

finem câteva secunde în păhar după care îl aplicăm repede pe piele. Focul rărește aerul, îl gonește și golul să face în păhar, așa că îndată ce-l punem pe piele, aceasta este trasă în păhar ca să umple golul și odată cu ea este tras și sângele de desupt și din jur, care este împins de presiunea atmosferică. Din cauza îngrămădirii de sânge în pielea de sub păhar ea să înroșește și când sângele este mult să învinețește. Nu trebuie să aplicăm ventuza până ce nu s'a stâns focul din ea pentru ca să nu ardem pielea. In loc de ventuze putem pune și păhăruțe de vin cu buzele mai groase. Ventuzele cu pompă să aplică cu mai mare inleznire și fără teamă de a arde pielea. Când voim să ridicăm o ventuză, după ce

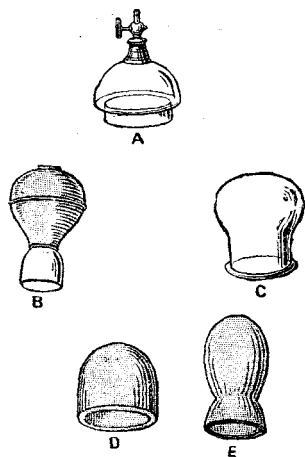

Fig. 308. — Ventuze.

A. Ventuză de sticlă la care să poate adoptă o pompă aspiratoare. B. De sticlă și de cauciuc. C. De sticlă. D. E. De cauciuc.

ea a lucrat, vom prinde-o cu o mână de fuud, iar cu degetul arătător dela mâna cealaltă vom apăsa pielea dela marginea gurii pentru ca să intre puțin aer și îndată ventuza să desface și cade singură. Pielea rămâne roșie-vânăta mai multe ceasuri, când ventuza a fost bine aplicată, apoi își reiea culoarea obicinuită. Ventuzele să lasă pe loc cam 10 până la 30 minute după efectul pe care voim să-l avem. Numărul ventuzelor depinde de boală; el poate fi de 10, 20 până la 40, aplicându-să pe aceeași parte; ele să pot aplică de mai multe ori dacă trebuința cere. Ventuzele să aplică de obicei pe piept și pânțec; deasupra ficatului când el este umflat și dureros, pe partea dreaptă a pânțecelui, iar când splina este bolnavă să pun pe partea stângă. La piept să pun acolo unde

este sau unde bolnavul simte junghiul, în cazurile de congestiune pulmonară (îngrămădire de sânge la plămâni), de pleurezie, de pneumonie, de dureri nevralgice sau reumatice. Ventuzele tăiate sau scarificate să aplică mai întâiu sub formă de ventuze uscate, apoi după ce s'a înroșit și învinețit pielea să scot și pe pielea ridicată și roșie să fac niște increstături cu vârful unui briciu sau bisturiu, ori mai bine cu ajutorul unui instrument numit *scarificator*, pe care l'am descris în articolul: *scarificațiune* (vezi fig. 252); după ce am făcut aceste increstături aplicăm din nou ventuzele, cari acum trag sângele adunat și să umplu, după care le ridicăm, spălăm locul și la nevoie oprim sângele de a curge punând vată și legând strâns partea locului. Aceste ventuze tăiate să vor pune numai după porunca doctorului.

VERATRINĂ. — Caută la POPAZ și ȘTIRIGOAIE.

VERATRUM ALBUM. — Caută la ȘTIRIGOAIE.

VERATRUM OFFICINAIS. — Caută la POPAZ.

VERBASCUM PHLOMOIDES. — Caută la LUMÂNARE.

VERBASCUM THAPSUS. — Caută la LUMÂNĂRICĂ.

VERBINĂ, verbină de câmp, măturiță sporic, sporici, sporishi (*Verbina officinalis*, fam. Verbenaceelor). — Plantă erbacee care crește prin locuri pustii, necultivate, pe lângă drumuri, ziduri, dărâmături, etc. (Iunie-August). In medicină să întrebuințează frunzele, esența, pentru proprietățile sale amare, aromatice, astringente; excitant stomachic. Să dă sub formă de infuziune (ceaiu), 10 la 1000. — La țară să vindecă răia făcând băi, cari să mai fac și la copiii slabi, anemici.

VERDETURI. — Caută la LEGUME.

VERIGAR. — Caută la NERPRUN.

VERMI. — Caută la MIHAZĂ.

VERMUT. — Mulți au obiceiul de a bea câte un păhăruț de vermut înainte de mâncare, după cum face Românul care bea câte o țuică ca să-i vie poftă de mâncare. Vermutul, adevăratul vermut, numit și de *Turin*, să compune din vin alb în care să plămădește coajă de chinchina, euasia, coji de portocale, coriandru, anason stelat, mic-sandră, scortșoară, centaură și alte substanțe amare și aromatice. Vermutul să ia înainte de masă pentru a ațâța apetitul și a ușură mistuirea. Din nenorocire însă vermutul nu este curat, ci întărit cu spirt, ceea ce îl face primejdios și de care tre-

buie să ne păzim. Vermutul curat este bun și să poate lua în măsură mică, din când în când și numai la trebuință, fără însă ca să ne obicinuiam a-l lua zilnic și de plăcere, ceea ce nu ne-ar face bine.

VERONAL. — Bun ipnotic în insomniile nervoase. Să dă în doză de 25 centigrame până la 1 gram, în buline sau în ceaiu de floare de teiu în momentul culcării.

VERSIUNE (lat. *versio*, dela *vertere*, a întoarce, a înturna). — Astfel să numește operațiunea prin care copilul să întoarcă sau este întors în mod artificial în pântecul mamei sale (în mitră). Când să face dela sine să zice versiune *spontanee*. Versiunea *artificială* să face de doctorul-mamos în două feluri: prin *manopere externe*, aplicând mâinile asupra pântecului și făcând diferite apăsări și mișcări, și prin *manopere interne*, introducând mâna în mitră.

VERTEBRE. — Caută la COLUMNA VERTEBRALĂ.

VERTIGE. — Caută la AMETEALĂ.

VERZIȘOARĂ. — Caută la URECHELNIȚĂ.

VEȘMINTE (dela lat. *vestimentum*), *haine*, *îmbrăcăminte*, *straie*. — Veșmintele servesc omului ca să-i mențină căldura corpului la un grad cât să poate de puțin variabil, reducând pe de o parte pierderea căldurii în timpul iernii și micșorând pe de altă parte acțiunea prea mare a căldurii solare în timpul verii. Pentru a îndeplini aceste cerințe trebuie ca veșmintele din toate anotimpurile să fie rele conducătoare de căldură, pentru ca să nu lase căldura corpului nostru să să piardă înafară în timpul frigului și pentru ca să împiedece căldura din afară ca să pătrundă până la corp în timpurile călduroase. Cele mai multe din țesăturile din cari să face îmbrăcăminte noastră îndeplinesc aceste condițiuni. Țesăturile din cari să fac veșmintele să iau o parte din regnul animal, și anume: *lâna*, *mătasa*, *blănille*, *flanella* și am putea adăuga și *pielea* din care să fac încălțămintele: iar altă parte din regnul vegetal, cum sunt: *inul*, *cânepa*, din cari să face pânza, și *bumbacul*. Dintre acestea pânza și bumbacul fac să să răcească mai iute corpul decât lâna și mătasa, din cauză că pânza lasă să treacă cu ușurință căldura din corp, pe câtă vreme lâna o ține îngrămădită pe loc: astfel dar ne vom îmbrăca vara cu pânză sau stofe făcute din țesături analoage și iarna cu haine făcute din lână. Intru cât privește blănurile am arătat rolul lor în articolul: *Blană*, unde cetitorul va binevoi a să adresă. Mătasa este o stofă interme-

diară între pânză și postav: răcoroasă în timpul verii și îndeajuns de călduroasă în timpul iernii, păcat numai că ea este scumpă și nu poate intra în întrebuintărea zilnică și a tuturor. Coloarea stofelor are deosebită importanță când este vorba de îmbrăcăminte: coloarea neagră aplicată la suprafața unui corp absoarbe căldura, o înmagazinează la trecerea ei, pe câtă vreme coloarea albă o reflectează, nu să încarcă cu ea; astfel în timpul verii vom purta mai mult haine de culoare deschisă, albe, iar în timpul iernii de culoare închisă, negre. În privința coloarei însă nu trebuie să pierdem din vedere că sunt unele văpșeli cari pot fi periculoase, cum sunt văpșelile verzi arsenicale. De asemenea trebuie să ne ferim de tincturile și vâsurile cari cuprind anilină și cari pot da naștere la accidente grave, de oarece vaporii de anilină să pot absorbi prin piele și prin căile respiratoare. Oricare care ar fi stofa din care să face îmbrăcăminte faptul este că aceasta ia apa sudoarei eșite din corpul nostru, să îmbibă, să răcește și astfel răcește și corpul, după cum să întâmplă cu haina făcută din pânză, adecă cu cămașa, și din care cauză să recomandă ca omul să poarte pe piele flanella, care absoarbe sudoarea și o împiedecă de a stă pe corp (vezi FLANELĂ), și să-și schimbe haina ori de câte ori este înădușit pentru ca să nu răcească. — Intru cât privește forma veșmintelor, ea depinde de climat, de obicei, de profesioni, etc., așa că n'avem să ne ocupăm de ea aci. Tot ceea ce putem spune este că veșmintele trebuie să fie destul de largi pentru ca nici o parte a corpului să nu fie prea strânsă, pentru ca mișcările să să facă liber, funcțiunile organelor să să îndeplinească în mod normal și circulațiunea sângelui să nu fie împiedecată. Nu trebuie să ne luăm după *modă* (vezi acest cuvânt), după cum din nenorocire o face aproape toată lumea, ci să ascultăm de poruncile igienei în totdeauna de câte ori ne facem haine. Aceste porunci cetitorul le poate vedea în articolele: *Cămașă*, *Corset*, *Încălțăminte*, *Mănuși*, *Pălărie*, *Pantaloni*, unde am vorbit destul de amănunțit pentru ca să poată vedea cum este bine și sănătos ca să să îmbrace; iar despre îmbrăcăminte copilului mic am vorbit în articolul: *Nou-născuți*. Ca încheiere a acestui articol vom da aci câteva reguli generale, și anume: îmbrăcăminte să nu fie făcută după modă, ci după cerințele sănătății; forma, coloarea și stofa să fie alese după etate, ocupațiuni și anotimpuri; mai bine două haine mai

ușoare și comode, decât o haină grea și strânsă, fiindcă între acele două să afle un strat de aer care face și el cât o haină, apoi putem desbrăca și îmbrăca una din haine după trebuință; hainele să nu fie strânse ca să nu împiedece mișcările, digestiunea, respirațiunea și circulațiunea sângelui; hainele fiind un receptacol de lichide și de miazme cari iasă din corpul nostru, trebuie schimbate cu atât mai des cu cât sunt mai aproape de piele (vezi RUFĂRIE). Prin veștiminte să pot transmite o mulțime de boale microbiene, cum sunt: angina difterică, oftica, pojarul, scarlatina, vărsatul, tusa măgărească, etc.; diferite boale de piele, răia, chelia, etc., pentru aceasta nu este bine să servească omul de haine vechi decât numai fiind sterilizate în etuva de dezinfectare, iar dacă nu să poate face aceasta, mai bine este ca ele să se ardă.

VESPI (*Întepături de*). — Caută la ALBINE.

VESTĂ, giletă, pieptar. — Iată o haină care nu este de lux, căci o vestă bine făcută închide la suprafața corpului un strat de aer care îl pune la adăpost de schimbările temperaturii și întreține o căldură mai potrivită, mai egală decât haina purtată pe deasupra ei. O vestă strâmtă are cusurul de a strânge pieptul și pânțele și prin urmare de a supăra respirațiunea și digestiunea. Vesta trebuie purtată în toate anotimpurile, însă stofa ei va varia după vreme, așa în timp de iarnă ea va fi făcută de postav, de lână; iar în timp de vară de pânză, de pichet. Vestele deschise în sus prea mult nu sunt bune, căci nu adăpostesc îndeajuns pieptul, ceea ce este foarte primejdios pentru persoanele slabe de piept. Pieptarul țaranului nostru este foarte bun intru cât el să încheie la o parte, așa că pieptul îi este acoperit în partea de dinainte, nu cum să întâmplă când este îmbrăcat numai cu cămașa și cu cojocul, cari nu să încheie bine înainte lăsându-i pieptul gol.

VETRICE, buruiană de ceas rău, ferecea, iarba raiului, mărunică neagră, vetricea, vitriță (*Tanacetum vulgare*, fam. Compozitelor). — Plantă erbacee aromatică care crește pe lângă drumuri și garduri, pe câmpuri și prin locuri necultivate, pe marginea râurilor, prin livezi și locuri umede (Iulie-August). Să întrebuințeze planta înflorită, care are proprietăți amare și aromatice; să de în contra viermilor intestinali (limbrici). Pe *dinăuntru* să de sub

formă de: infuziune (ceaiu), 5-10 la 1000; ulei volatil, 1-2 picături; în clizme, 10-15 pentru o clizmă. — La *țară* să de ceaiul de vetrice pentru friguri; decoctul (fieritura) pentru mătrice; floarea uscată, pisată și amestecată cu miere să de pentru limbrici; iar pentru lingoare să fac scaldători de vetrice.

VEZICĂ. — Caută la BEȘICĂ.

VEZICĂTORI. — Vezicătoarea este un *topic* care să aplică pe piele pentru ca să producă o aprindere (inflamațiune) cu formare de beșici pline de un fel de apă. Vezicătorile sunt de 2 feluri: *volante* sau *temporare*, cari să aplică pe piele cu scopul de a o inflama și a obține o curgere de serozitate (apă), cari nu trebuie să supureze (să facă puroiu) și cari să vindecă repede; *permanente*, cari trebuie să lucreze mai mult timp și să supureze. Vezicătorile sunt făcute sub formă de plastore, din talion (diachilon) amestecat cu *praf de cantaridă* (gândăcei), care trăiește pe frasinii. Acești gândăcei (fig. 30) să usucă, apoi să pi-sează bine și acest praf să amestecă cu talion. Vezicătorile să întind pe o bucată de pânză. Aceste vezicători aplicate pe piele produc o iritațiune urmată de vezicațiune, adică de formarea unor beșici pline cu un fel de apă (serozitate). Timpul cât trebuie să steie pe loc o vezicătoare pentru ca să scoată beșici depinde de efectul pe care voim să-l obținem și de etatea bolnavului; astfel o vezicătoare volantă va stă pe loc mai puțin timp decât una permanentă; la copii, a căror piele este foarte subțire, vezicătoarea lucrează în 2-4 ore pe câtă vreme la oamenii mari îi trebuie 8-10-12 ceasuri. Să întâmplă uneori, mai ales la copii, că vezicătorile produc dureri de rinichi și de beșica udului, uneori urinare chiar cu sânge, ceea ce provine din cauză că s'a absorbit cantaridă prea multă și a iritat rinichii și beșica, din care cauză trebuie să fim cu mare băgare de seamă la aplicarea vezicătorilor. Vezicătoarea are diferite mărimi, după trebuință, și această mărime este dată de doctor, căci numai el știe cât de mare trebuie să fie. De obiceiun plastorul de vezicătoare să întinde pe sparadrap de diachilon (talion), pentru ca să să lipească mai bine pe locul unde o aplicăm. În farmacia să vând și vezicători gata, fabricate în străinătate, după cum sunt: vezicătoarea cunoscută sub numele fabricantului Albespeyres, musca de Milan, etc. O vezicătoare mare de 10 centimetri patrați conține cam

2 grame de cantaridă. Înainte de a aplica o vezicătoare trebuie să preparăm locul; dacă este cu păr să-l radem, apoi să-l spălăm cu apă caldă și săpun, după care aplicăm vezicătoarea deadreptul pe piele fixând-o prin talionul de pe margini și spre mai multă siguranță legând-o cu o fașe, cu un bandaj de corp, sau cu un colțar ori tulpan îndoit sub formă de cravată. Dacă trebuie să punem vezicătoarea pe umăr, atunci pentru ca să se poată potrivi bine și să stea nemișcată trebuie s'o încreștăm pe margini cu foarfecile. Vezicătorile produc dureri, de multe ori destul de mare, care silește pe bolnavi să se miște și chiar să caute a o desface când le este la îndemână, pentru aceasta ei trebuie supravegheați în tot timpul. Când au eșit beșicii sub vezicătoare este semn că ea a lucrat bine și ea trebuie ridicată; beșica sau beșicile să creștească cu foarfecile în partea lor de jos pentru ca să curgă apa din ele; nu trebuie ruptă pielea beșicilor pentru ca să nu producem dureri și usturimi, ci s'o lăsăm pe loc, făcând pansamentul peste ea. Acest pansament să face cu vaselină întinsă pe o cârpă curată și mai mare decât a fost vezicătoarea, pe care o aplicăm pe rană și deasupra ei punem un strat subțire de vată după care o legăm cu o fașe. Pansamentul să face de 2-3 ori pe zi, după cum curge apă de multă, iar după 3 zile numai odată pe zi până la vindecare, după care apoi mai presărăm încă vr'o 2 zile praf de scrobeală sau pudră de orez pe deasupra. — Vezicătorile lucrează ca *revulzive* și să aplică de obicei pe piept în caz de pleurezie, de pneumonie, de bronchită intensă, de otită (pe locul cu junghiu); la ceafă, pe cap în caz de meningită; pe încheieturi la reumatism; pe pânzece când avem a face cu o peritonită și pe orice punct dureros în caz de nevralgie. La nevralgii să pun mai cu seamă muște de Milan, cari să mai pun și la tâmpile și înapoia urechilor la durere de ochiu, de urechi. În vezicătoarea *permanentă* să taie beșicile de jur împrejur așa ca să ridice toată pielea și să rămâie rana descoperită, ceea ce o deosebește de vezicătoarea *voluntă* sau *temporară*. Vezicătoarea permanentă să pansează tot așa, numai cât ea ține mai mult, să vindecă mai greu, și dacă voim să nu să vindece o pansăm cu alifie mercurială (ungvent cinereu) odată pe zi. În acest caz ea supurează și durează până când voim noi și pentru a să vindecă n'avem decât să schimbăm pansamentul făcându-l cu vaselină bo-

ricată. Vezicătorile permanente să întrebunțau în boalele cronice; astăzi însă ele sunt date uitării deoarece medicina dispune de alte mijloace mai practice.

VEZICULE (dela lat. *vesicula*), *beșicute*. — Aceste sunt niște ridicături rotunde sau ascuțite la vârful lor, cari sunt formate de ridicarea părții superficiale a pielii, numită *epiderm*, care să dezlipește de partea adâncă, numită *derm*, așa că formează o mică cavitate plină de un fel de apă limpede și transparentă. Aceste vezicule pot să dispară dela sine și în acest caz apa lor intră în circulațiunea sângelui sau să scurge înafară; alteori veziculele să transformă în *pustule*, adică apa lor să prefacă în puroiu. Veziculele să observă în arsuri, când să pun vezicatori; ele însă să mai văd în unele boale de piele, cum sunt: erpesul și eczema, sau în vărsat la început, pentru a să schimbe îndată în pustule, după cum să întâmplă și la vaccină (vezi ARSURI, ECZEMĂ, VACCINARE).

VIATĂ (lat. *vita*). — Animalele să deosebesc foarte mult în ceea ce privește durata vieții. Unele insecte, numite *efemere*, trăiesc numai câteva ceasuri, unii fluturi câteva zile, pe câtă vreme corbul ajunge sută de ani, lebăda 300 și crapul merge și mai departe, căci să zice că în lacul dela Fontainebleau ar fi crapi de pe timpul lui Francisc I-iul. Omul însă este departe de această etate; rari sunt acei ce implinesc sută și puțini trec peste optzeci de ani, iar *viața mijocie* a omului să socotește astăzi cam la 45 de ani, ceea ce este un progres față de cei 35 de ani, cât era prețuită viața mijlocie pe la mijlocul veacului trecut. Acest progres să datorește pe deoparte medicinei și în special igienii, iar pe de altă parte bunei stări materiale a populațiunii care a crescut foarte mult. În adevăr, astăzi copiii mici să îngrijesc și să cresc în condițiuni cu mult mai bune, mortalitatea lor a scăzut multumită vaccinării, serului antidifteric și tuturor mijloacelor nouă de cari dispunem pentru a trată boalele, multumită precum și asistenței publice, organizată cu mult mai bine și pe scară mai întinsă, igienii publice și private cari au luat o dezvoltare deosebită. Viața lungă, *longevitatea*, nu să obține decât prin o igienă bine înțeleasă, prin adoptarea la trebuințele noastre naturale a aerului, a luminii, a soarelui, a substanțelor de hrană, a băuturilor, a exercițiului, etc. Prin urmare dacă voim să trăim mult trebuie să

ne adresăm la igienă, urmând cu sfințenie pozele ei, iar nu la acele faimoase elixire și balsamuri de viață lungă, cari în realitate nu fac decât să umple pungile inventatorilor lor! Cine voește să ajungă sută de ani, să fie *centenar* (vezi acest cuvânt), trebuie să ducă o viață bună, liniștită, îngrijită; să se hrănească bine și potrivit cu starea organelor lui digestive; să muncească cu socoteală fără să se gândească că lenea poate să-i lungască zilele, căci munca socotită este mai sănătoasă decât toate și nu scurtează viața, ci dimpotrivă o lungeste, să se îmbrace potrivit anotimpului și temperaturii exterioare, punându-se astfel cât să poate mai mult la adăpost de germeii boalelor (vezi IGIENĂ).

VIATĂ MILITARĂ. — Caută la SOLDAT.

VIATĂ SEDENTARĂ. — Caută la SEDENTARĂ (Viață).

VIBRION. — Caută la MICROBI.

VIBURNUM PRUNIFOLIUM (Fam. Caprifoliaceelor). — Să întrebuințeze coaja trunchiului ca tonic general al sistemului nervos; să dea în contra durerilor din timpul menstruației (a regulelor) și pentru a preveni facerile premature. Să dea sub formă de: extract fluid, 20-50 picături de 3 ori în timp de 24 ore; tinctură alcoolică, 10 picături la fiecare oră.

VICHY (Franța, Allier). — Stațiune vestită de ape minerale bicarbonatate sodice și fieruginoase; puțin sulfat și fosfat de sodă, clorur de sodiu; ușor arsenicale. Izvoare numeroase; temp. dela 17 până la 60°. Cele mai bogate în bicarbonat de sodă sunt: Puits-Chomel, Lucas, Hôpital și Celestins. Cele mai fieruginoase sunt: Puits-Lardy și Mesdames. Cele mai calde sunt: Grande-Grille (42-50°), Puits-Chomel (43-60°) și Puits-carré (43-60°). Izvoarele Celestins și Mesdames sunt reci (15-20°). Apele sunt pentru băut, băi, duși, băi de aburi. Sezonul începe la 15 Maiu și ține până la 15 Septembrie. Apele să exporteze pe scară întinsă. Indicațiuni: pentru boalele de stomac izvorul Hôpital; pentru boalele de ficat Grande-Grille; pentru gută gravelă (nisip) Celestins; pentru anemie, cloroză, debilitate Puits-Lardy și Mesdames; pentru boalele organelor respiratoare Puits-Chomel.

VIERMI. — Caută la MIHAZĂ.

VIERMI INTESTINALI. — În mațele omului trăiesc trei feluri de viermi, cari produc diferite suferințe celor ce au nenorocul să-i aibă. Acești viermi sunt: *tenia* cunoscută în poporul nostru sub numele de *cor-*

dea, *cordică*, *limbricul mare* și *panglică*; *ascariidele lombricoide* sau *limbricii*, și *oxiurii viermiculari* numiți în popor *strânși* sau *viermușori*. — 1. *Tenia* este un vierme ce să dezvoltă în intestinele omului prin *cisticercii* dela animalele cari sufer de *ladreție* sau *măzărice*. Cauza de căpetenie este numai *cisticercul* din cărnuri și din ape. *Tenia* să transmite dela om la om în mod

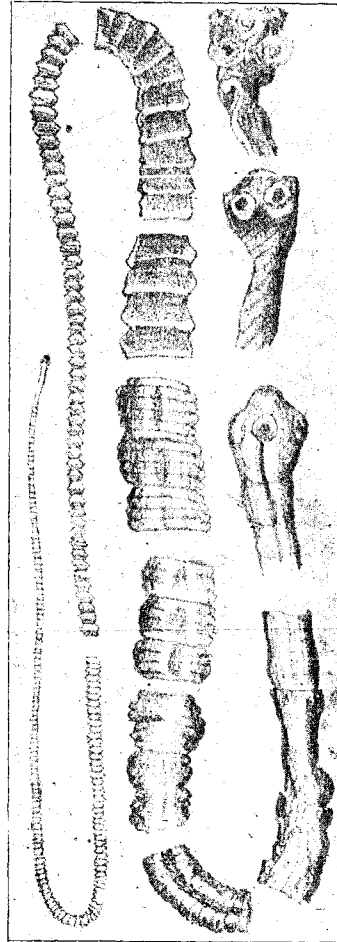

Fig. 309. — *Tenia solium* sau viermele solitar (panglică).

indirect prin ouăle ei, cari dau naștere la *cisticerci* și cari intrând în corpul omului produc *tenia*. Uneori *cisticercii* să pot răspândi în mușchi, în ochi și în alte organe. Sunt trei feluri de *tenia*: *taenia solium*, *botriocephalus* și *taenia saginata* sau *mediocanelata*. *Tenia solium* numită și *vierme solitar*, fiindcă trăiește numai singură, este produsă de *cisticercul* cărnii de porc. De altfel acest *cisticerc* să găsește și în muș-

chii cânelui, căprioarei, mămuței, oaei și ursului. Tenia trăiește prin urmare o parte din viață în om și altă parte în porc. Omul o dă porcului și porcul o dă omului. Un ou de tenia fiind înghițit de un porc, coaja lui este distrusă de sucurile intestinale; embrionul pe care îl conține și care e deja format este pus în libertate. Acest embrion este oval și are la capătul cel mai mic șase cârlige (*hecucant*), cu ajutorul cărora el găurește stomacul sau mațul porcului și să duce printre țesuturi sau în cavitatea vaselor sangvine, oprindu-să în cele din urmă în țesutul celular intramuscular (în mușchi) unde să dezvoltă repede ajungând la mărimea unui bob de *mazăre* cu formă alungită. Intr'un punct oarecare a păretelui său să produce o cufundare sau depresiune cronică, în fundul căreia naște un mugur care crește repede. Când acest mugur s'a dezvoltat pe deplin el ia forma unui con cu vârful rotunzit și la bază cu patru ventuze emisferice. Deasupra ventuzelor apar două cercuri de cârlige cornate. Pe când să face această dezvoltare mugurul care va constitui mai târziu capul teniei adulte să infundă din ce în ce mai mult în cavitatea embrionului, pe câtă vreme deasupra ventuzelor să formează un fel de pedicul care reprezintă un gât și pe care să ivesc șanțuri transversale care îi dau înfățișare inelată. În această stare animalul să numește *cisticere* și porcii cari îl au să zice că sufer de *ladverie* sau *măzărîche*. Viermele poate rămânea în stare de cisticere timp îndelungat, nemișcat, în țesutul celular al porcului, și numai după moartea porcului, când omul mănâncă carnea crudă a lui și nu indeajuns de friptă, numai atunci să întâmplă o schimbare. Ajuns în mâțele omului, animalul își lapadă invelișul de pe cap și gât; gâtul să alungește repede și capul să fixează pe intestin cu ajutorul ventuzelor și ale cârligelor lui. Lungimea teniei variază între 3-6 metri; inelele dinapoi să măresc repede și capătă fiecare organe de reproducție masculine și femele. Când ouăle sunt mature, inelele să fecundează în mod reciproc și embrionul să formează în ou, în timp ce acesta este încă cuprins în inel. Mai târziu inelele cari conțin ouă indeajuns de înaintate în dezvoltarea lor să desfac și sunt date afară cu scaunele bolnavului, sau în mod izolat, sau mai multe la un loc. Ele să asemănă mult cu sămânțele de curcubeată, și după câțva timp invelișul lor să putrezește și ouăle rămân libere. Acestea ajung prin apele ne-

curate sau pe legumele crude cu cari sunt înghițite de porc, unde va începe să să dezvolte după cum s'a arătat mai sus. *Măzărîchea* la porc să cunoaște ușor și să poate vedea cu ochii în carnea lui, mai ales în mușchii dela gât și în mușchii dintre coaste; uneori să vad și sub limbă niște beșicuțe transparente cari sunt produse de cisticerci. Am zis că tenia poate să aibă o lungime de 3-6 metri; capul ei este rotund și mare cât o gămălie de ac, iar în vârful lui are o coroană de cârligute și 4 ventuze pe laturi; gâtul este mai subțire; corpul este de culoare albuie și să compune din inele mai mari în lung decât în lat și să pot număra până la 800. *Botriocefalul* (fig. 20) să găsește în apă și în carnea unor pești de mare; el are o lungime de 5 până la 8 metri. Capul este ca o măciucă; gâtul e mai subțire decât capul; restul corpului este format de niște bucățele albe, late, mai late decât lungi și pot fi în număr de 600. *Tenia saginata* provine din carnea de bou; ea este cea mai lungă, putând avea până la 12 metri și mai mult. Inelele ei sunt cele mai mari și să număra până la 12 mii; capul nu are coroană de cârlige; gâtul este foarte subțire. Sunt mai multe împrejurări cari înleznesc dezvoltarea teniei: materiile fecale azvârlite în diferite locuri și luate pe corpul șoricilor sau mâncate de porci dau cisticercii, cari prin carne să transformă în tenie; boii, adăpați cu ape cari cuprind cisticerci, prin carnea lor dau tenia; peștele cu cisticerci, de asemenea, precum și apa dau tenie. Tenia să dezvoltă la oamenii cari mănâncă carnea nefiartă sau nefriptă bine, cărnuri sărate, șuncă, mezeluri, pastramă, etc. Tenia solium să arată la toate popoarele cari să hrănesc cu carne de porc, botriocefalul la locuitorii din apropierea mărilor (Rusia, Polonia, Prusia, Belgia, Olanda, Elveția); iar tenia saginata este cea mai răspândită fiindcă cea mai mare parte din omnire să hrănește cu carne de bou. — Să vedem acum cari sunt *semnele* după care să cunoaște că omul are panglică. Mulți au panglică fără să aibă nici o suferință și fără să-și deie seamă de ceea ce poartă în pânțele până ce dau afară o parte din tenie cu materiile fecale. Alții însă au diferite turburări digestive și nervoase: o greutate în pânțele, un gomoloț care să mișcă, să schimbă din loc în loc; unii au dureri prin mâțe, mai ales după ce au mâncat lucruri sărate și excitante, cum sunt scrumbiile, sardelele, ceapa, usturoiul,

zeama de lămâie, etc., pe câtă vreme laptele, ouăle și untul de lemn le potolește; alții au greață și vărsături mai ales dimineța; la alții li să umple gura de apă. Apetitul este mare, mistuirea grea și constipația alternează cu diarea; prin urdinare iasă și bucăți de panglică cu materiile fecale. Dintre turburările nervoase vom aminti: mâncărime de nas și la șezut, dureri de cap, amețeală, sughițuri, dilatarea pupilelor; apoi palpitațiuni (bătăi de inimă), o stare de nervozitate generală, la copii spazme, la oameni mari aiurare (delir), paralizia, etc. Uneori cel ce are panglică nu să hrănește îndeajuns și încetul cu încetul cade într'o anemie foarte pronunțată, având palpitațiuni și accese de sufo care; pe alții îi consumă febra, nepofta de mâncare și diarea. Cel mai sigur semn de tenie sunt bucățile date afară cu materiile fecale. — *Tratament.* Cu o zi mai înainte de a da medicamentul *viermifug*, adecă care va scoate panglica, vom supune bolnavul la regim de lapte. Medicamentul să va luă a doua zi de dimineță pe nemâncate; iar după un cias sau două după ce a fost luat bolnavul va luă un purgativ: unt de ricin (15-20 gr. la copii; 30-60 gr. la adulți), sau mai bine un purgativ ne uleios pentru ca să nu inleznim absoptiunea principiului otrăvitor al *ferigei* (filiș mas), cum ar fi: calomel, scamonee, câte 15-30 centigrame, jalapă pulverizată, 30-50 centigrame, pentru 1 praf, pe care bolnavul îl va luă la 2 ore după ce a luat medicamentul viermifug. Bolnavul va ieși la scaun pe un vas plin cu apă călduță și nu va trage de vierme când va ieși pentru ca să nu-l rupă. Să va prescrie *extractul eteru de filix mas* (ferigă) în doză de 6 până la 8 gr. la adult, iar la copii în dozele următoare: dela 1 la 2 ani, 50 centigrame până la 1 gr.; dela 2 la 5 ani, 1-3 gr.; dela 5 la 10 ani, 3-4 gr.; dela 10-15 ani, 5 gr. În lichid să poate da în forma următoare; extract eteru de filix mas, 4-8 gr.; gumă arabică pulverizată, 8 gr.; sirop de eter, 40 gr.; apă distilată de mentă, 100 gr.; să să beie toată odată. Să poate da în capsule: extract eteru de filix mas, 8 gr.; calomel, 80 centigrame; să să facă 8 capsule, cari să vor lua din 5 în 5 minute câte unul până la sfârșit. Extractul eteru de filix mas să mai poate da combinat cu cloroform și unt de ricin, în capsule. Să mai poate da *praful de flori de cuso* în doză de 15 gr. la copii și de 20 gr. la adulți, la 2 ceasuri după ce s'a luat

purgativul (ulei de ricin): pulbere de cuso 10-20 gr.; miere, cât trebuie pentru ca să să facă electuar; care să va da dimineța pe nemâncate. Să mai poate prescrie și *coaje de rodiu* în decoctiune, în doză de 50 gr., dimineța, la 2 ore după ce s'a dat un purgativ. Un medicament energic este *pelletierina* (care să scoate din rodiu), care însă nu să da la copii, iar la adult să da sub formă de sulfat de pelletierină, 30 centigrame, după ce în ajun s'a dat un purgativ și bolnavul a mâncat numai lapte. — 2. *Ascaridele lombricoide* sau *Limbricii*

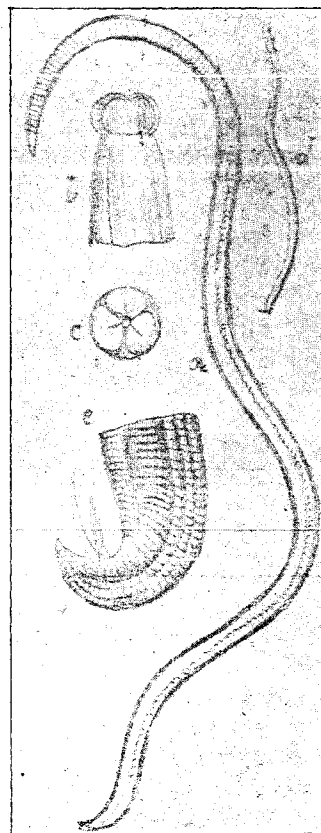

Fig. 310. Limbrici.

a. Mascul. d. Femelă. b. Partea dinainte a corpului. c. Gură. e. Extremitatea dinapoi a masculului.

sunt niște viermi lungi de 12-15 ctm., cari sunt înghițiți în stare de ouă cu apa de băut; ei sunt rotunzi, cilindrici (nu sunt lați ca panglica), de culoare roșietică; șederea lor în stomac și mațe da loc la diferite turburări mai mult sau mai puțin grave. Limbricii să vād cu deosebire la copii, iar suferințele la cari dau naștere sunt următoarele: diaree în timpul nopții, agitație (nelinișt.), gemete și visuri rele; copiii sunt tăiați la ochi și au un miros greu în gură;

ei să obosesc lezne și slăbesc; pântecel este umflat și dureros mai ales în jurul buricului; din când în când copilul face câte un limbric pe șezut sau pe gură. *Tratament.* Cel mai bun medicament este *santonina*, care să dă în dozele următoare: dela 1 la 2 ani, să nu să deie; dela 2 la 5 ani, 5-10 centigrame pe zi; dela 5 la 10 ani, dela 10-15 centigrame pe zi; dela 10 ani în sus, 15-30 centigrame pe zi. Este bine să să asocieze santonina cu *calomelul*: santonină, 2-5 centigrame; calomel, 5-10 centigrame; zahăr de lapte, 30 centigrame; pentru 1 pachet; să să deie 3 pachete dimineața, la intervale de câte o oră, în timp de 2 zile. Când să dă santonină curată, fără calomel, să va dă la 2 ore după ea ulei de ricin, cantitatea necesară după etatea omului. Să mai dă în contra limbricilor *semen-contra*, din care să scoate santonina, sub formă de infuziune, din 10 la 1000; praf, 1-10 gr.; urmată de ulei de ricin după 2 ore. — 3. *Oxiuri* (*strânși, viermușori*). Aceștia sunt niște viermi mici, albi, cari seamănă cu viermușorii brânzei; lungimea lor este de 2-3 milimetri; ei să înmulțesc foarte repede și stau în mașul șezutului, în încrețiturile acestuia, producând o mâncărime cumplită. După ce a eșit la scaun, copilul să simte ușurat, fiindcă a dat afară o mare cantitate de oxiuri. *Tratament.* Să vor pune clizme de apă sărată (10 la 100), de apă cu oțet $\frac{1}{2}$ sau $\frac{1}{3}$, de apă săponoasă, sau cu: *asa fetida*, 3 gr.; gălbiniș de ou, No. 1; apă, 120 gr.; sau cu: sulfur de potasă, 40 centigrame; apă, 150 gr.; sau cu: naftalină; 1 gr.; ulei de olive, 40 gr.; să vor pune aceste clizme după ce copilul a eșit afară, pentru ca să le poată ține mai mult timp. Să mai recomandă clizmele cu *funingene*, care omoară oxiurii. Să mai pot aplică și supozitoare (săpunase) cu: unguent cineriu mercurial, 5 centigrame; unt de cacao, cât trebuie, pentru 1 supozitor; să va introduce în șezut în fiecare dimineață câte unul. Pe *dinaintu* să recomandă *santonina* (5 centigrame la copiii de 2 ani, 10-20 centigrame la copiii mai mari), *calomelul*, floarea de pucioasă. La toți copiii cu oxiuri, cari sunt anemici, li să va da la urmă fier.

Fig. 311.—

Oxiur (viermușor de șezut), foarte mult mărit.

VIERMIFUG. — Medicament care să dă în contra viermilor intestinali (*limbrici, oxiuri, panglică*).

VIERMUȘORI. — Caută la **VIERMI INTESTINALI** (*Oxiuri*).

VIN (lat. *vinum*). — Vinul este produs prin fermentațiunea mustului de struguri, care este foarte bogat în zahăr. Strugurii sunt fructul viței de vie, care este de mai multe feluri. În România avem multe și mari podgorii, cu numeroase feluri de vițe: tămăioasă, beșică, negru vartos, vulpe, ananas, mișchet, etc., cari produc vin de calitate diferită, după cantitatea de alcool pe care o au precum și a altor substanțe. Cele mai renumite podgorii sunt: Cotnarii, Drăgășanii, Dealu mare, Odobeștii, Uricanii, etc. Vinuri renumite să fac și în Franța, Spania, Italia, Germania, Grecia, etc. Calitatea mustului, bogăția lui în zahăr și proporțiunea alcoolului produs prin fermentațiune, atârnă dela calitatea viței, a pământului, de expozițiunea localității la soare și de temperatură. Mustul conține 20-30 la 100 zahăr. Vinul este de 2 feluri: *rosu* și *alb*, după cum este făcut din struguri negri sau albi. *Fermentațiunea* sau fierberea mustului este întreținută printr'un ferment cunoscut sub numele de *saccharomices ellipsoideus*, care să găsește pe coaja bobului de struguri, și de fermentul *carpozima apiculata*. Acești doi fermenți transformă zahărul de struguri în *alcool de vin* sau *etilie*, în apă și în acid carbonic, cu formațiune de acid succinic și glicerină. *Compozițiunea vinului* în termen mediu este următoarea: apă, cam 86-90 la 100; alcool de vin, 10; glicerină, 0.65; acid succinic, 0.15; alte alcooluri, eteruri și parfumiuri, urme; albumină, grăsime, zahăr, gume și substanțe colorante, 1.60; tartrat de potasă, 0.40; acid acetic, propionic, citric, malic și carbonic, 0.15; clorure, bromure, iodure, fluorure, fosfate de potasă, de sodă, de calce, de magnezie, de aluminiu, oxid de fier, amoniac, 0.15. Proporțiunea alcoolului crește cu vechimea vinului din cauză că fermentațiunile nouă cari să fac toamna și primăvara preface în alcool și restul zahărului rămas dela prima fierbere; ceea ce să întâmplă cam în trei ani de arândul, după care vinul rămâne așa cum este păstrat în vase. Din cifrele mai sus arătate am putea conchide că vinul are calitățile unui aliment, mai ales ale unui aliment de caloricitațiune, așa că vinul luat în măsură potrivită, prin proporțiunea alcoolului care

să arde în sânge, poate sluji ca *aliment de calorificațiune*. În doză moderată vinul este folositor organismului nostru, fără însă ca să fie indispensabil; iară în doză mare (când alcoolul trece de 1 gram pentru un chilo din greutatea corpului nostru) el este rău și produce alcoolismul acut și alcoolismul cronic cu toate urmările lor triste, căci vinul are o acțiune foarte rea asupra stomacului și ficatului, atât prin alcoolul său, cât și prin acidele și sărurile de potasă pe cari le conține. Dacă vinul este prea acid (acru), el produce aprindere de stomac și vărsături (gastrite). Vinul prea mult aprinde și arde ficatul (ciroze), apoi dă naștere la diferite turburări nervoase (delir tremurător). *Vinul alb* fiind mai bogat în eteruri este mai excitant, însă din cauză că este mai sărac în tanin, el nu este așa de tonic ca *vinul roșu*, care din pricina bogăției în tanin este mai greu de suportat pentru stomacurile slabe ale celor ce sufer de dispepsie. — Vinul este supus la diferite *stricăciuni*, la diferite boale, cum sunt: înăcrirea, amărârea, băloșarea, floarea de vin, etc., cari sunt produse de diferiți microbi. Pentru a preîntâmpina aceste stricăciuni este obiceiul să se pună în vin puțin acid salicilic, care însă nu este bun pentru sănătatea omului. Din această cauză cel mai bun lucru pentru păstrarea vinului este pasteurizarea lui, adică încălzirea lui la 60°. Tot pentru păstrarea vinului este obiceiul ca vasele să se afume prin ardere de pucioasă în interiorul lor, ceace nu este stricător pentru sănătate. Vinul tulbure să poate limpezi cu gelatină sau cu albușuri de ouă fără nici o supărare. De asemenea vinul prea acid să poate îndulci cu glicerină în doze mici de 0.50-1%, având în vedere că dacă punem mai multă glicerină (3%) vinul poate să irite rinichii și beșica udului. Pentru ca vinul să se păstreze bine și să aibă o culoare frumoasă să poate pune în el sulfat de sodă, maximum 2 gr. la litru; dacă să pune mai mult, vinul devine purgativ. Pentru a face vinul mai tare unii comercianți îi mai adaugă alcool, ceace nu este bine pentru sănătate. — Vinul este supus la multe *falsificări*. În Franța, după ce s'au pustiit toate viile prin filoxeră a început să se fabrice vin în mod artificial din apă, spirt, vâpsea și buchet, și aceasta cu permisiunea legii. Fabricațiunea aceasta s'a întins foarte mult și dăinuște chiar și astăzi când viile sunt toate reconstituite, așa că este o luptă mare între vinul natural și artificial, așa de mare încât

în anul trecut un colț de țară, bogat în podgorii, s'a pus în grevă și a cerut guvernului oprirea fabricării vinului artificial. Și cu drept cuvânt, căci nu numai că să face o concurență cumplită vinului natural, dar vinul artificial este de parte de a avea calitățile celui natural lipsindu-i substanțele cele mai folositoare. Afară de această fabricare artificială a vinului, sunt mai multe falsificări cari să practică des, astfel este: adausul de apă, de alcool, de buchete artificiale, colorarea artificială și îndulcirea cu substanțe vătămătoare. Falsificarea cu apă și alcool este supărătoare numai prin faptul că proporțiunea extractului de vin scade. Întru cât privește buchetul artificial, el să face prin punerea de diferite esențe cari dau vinului parful cutărui sau cutărui vin, ceace este periculos întru cât aceste esențe pot să conțină eteruri stricătoare sănătății. Colorarea vinului să face de multe ori cu substanțe toxice, cum sunt fucsina, care adeseori este arsenicală și cu cărmâz (phytolacca decandra), care face ca vinul să fie purgativ. Astăzi însă vinul să vâpșește mai mult cu colorii diazoice, cari nu sunt primejdioase. Îndulcirea vinului cu glicoză făcută din cartofi nu este bună, căci prin fermentația acestui zahăr să poate produce alcool amilic, care este vătămător. Îndulcirea cu zaharină în cantități foarte mici nu este periculoasă, precum nici cea cu glicerină în limitele arătate. Trebuie însă cu totul oprită îndulcirea cu *acetat de plumb*, care este otrăvitoare. — *Vinuri medicinale*. În medicină sunt câteva vinuri cari să întrebuințază ca medicamente: 1. *Vinul anti-scorbutic* preparat din vin alb în care să plămădește hrean, creson, trifoiște, lingurea, muștar negru. 2. *Vinul aromatic* care să face cu vin roșu și cu specii aromatice. 3. *Vinul diuretic* care este preparat cu vin alb în care să pune digitală și scila. Afară de aceste mai sunt: *Vinul de chinchina, de gentiana, de colombo*, etc.

VIN DE MERE. — Caută la CIDRU.

VIN DE PERE, must de pere. — Este o băutură care să face din pere acre, pădurețe, cari nu sunt bune de mâncat și cari să sdrobesc, să presează și să lasă să fermenteze. Acest *cidru de pere* nu este așa de bun ca *cidru* (vezi acest cuvânt) *de mere*, de oarece el este mai sărac în alcool, nu să poate păstră așa mult timp și în contact cu aerul să înăcrește mai iute. Vinul de pere deși este plăcut la gust, dacă

să bea mai mult produce durere de stomac și diaree (urdinare).

VINARS. — Caută la RACHIU.

VINCA HERBACEA și MINOR. — Caută la PERVINCĂ.

VINDECARE. — Caută la BOALE.

VINTRE. — Caută la ABDOMEN.

VINTREA. — Caută la DIZENTERIE.

VIOLA ODORATA. — Caută la VIOREA.

VIOLA TRICOLOR. — Caută la MICȘUNEA.

VIOREA, flori mărunțele, garoafe, hioară, ligoace, micșunea, micșunele, tămâioară, tămâioare, toporasi, vioarele, vioarele mirositoare, viorică mirositoare (*Viola odorata*, fam. Violaceelor). — Plantă mică erbacee care crește pe marginea pădurilor, prin tufșuri, livezi și poieni (Mar-

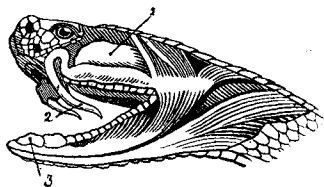

Fig. 312 — Aparatul veninos al viperei.

1 Glanda veninoasă. — 2 Dinții veninoși. — 3. Glande salivare.

tie-Aprilie). In medicină să întrebuințează florile și rădăcinile. Florile fac parte din florile zise *pectorale* (bune pentru piept); ele să întrebuințează și singure sub formă de infuziune (ceain), care inmoaie, calmează tusa, în catarul de piept. Vioarele dau un miros foarte tare, din care cauză nu este bine să fie ținute în odaia de dormit, căci pot produce durere de cap și amețeli. Rădăcina dată sub formă de praf, 2-4 gr., lucrează ca vomitiv și ca purgativ.

VIORICĂ. — Caută la VIOREA.

VIPERĂ, năpărcă. — Șarpe foarte veninos, care din fericire să cunoaște ușor după o dungă lată, neagră și colțuroasă ce o are pe spate și după o pată neagră în formă de V de pe cap. Vipera are în gură pe lângă dinții mărunți și doi dinți mari în falca de sus, încârligați și găuriți până la vârf. In acești dinți dau niște canale cari aduc venin (otravă) dela ghindurile așezate sub mușchii făleilor. Când vipera cascade gura, mușchii apasă asupra ghindurilor,

iar veninul să scurge prin dinți în rană. Vipera are o lungime cam de 65 centimetri. Când vipera mușcă pe om, în locul mușcăturii el simte o durere mare, apoi apare o roșeață violacee și partea mușcată să umfle; umflătura să întinde repede la tot membrul, iar bolnavul este cuprins de un fior rece, apoi de febră mare, uneori are spazme sau cade într'o stare de toropeală adâncă; pulsul este mic și neregulat; bolnavul are greață, vărsături, urdinare și dureri în pânțele; pielea să îngălbinește și să acopere de sudori reci și viscoase; pierdere de cunoștință, turburări ale vederii; uneori emoragii multiple cari grăbesc moartea. *Tratamentul* mușcăturii de viperă precum și a tuturor șerpilor veninoși este următorul: îndată ce a fost mușcat cineva de un șarpe veninos prima

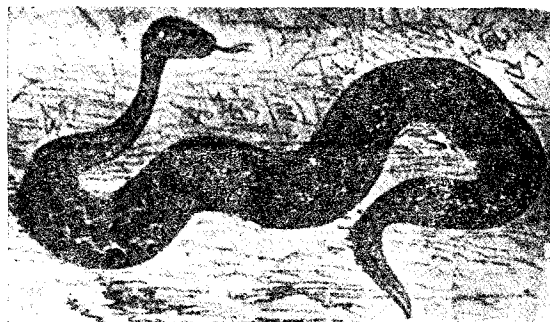

Fig. 313. Vipera (Năpărcă).

precauțiune de luat este de a strânge membrul mușcat cu o legătură, cu o batistă, cât să poate de aproape de mușcătură, între aceasta și rădăcina membrului; să să spele abundant plaga (rana) stropcând'o bine ca să dea sânge, apoi să să stropescă cu o soluțiune proaspătă de clorur de calce (1 gr. la 60 apă), sau o soluțiune de clorur de aur pur (1 la 100), cari distrug veninul rămas în rană; după aceasta să face un pansament. Ca *tratament curativ* să întrebuințează astăzi *serul antivinos* descoperit de doctorul Calmettes, care nu este altceva decât serul calului imunizat contra veninului șerpilor. Acest ser să întrebuințează în injecțiuni sub piele și în contra tuturor mușcăturilor de șerpi veninoși sau de scorpionii; el să întrebuințează în doză de 10 c. c. sau 20 c. c., după felul șarpelui și a puterii lui de otrăvire. Injecțiunea trebuie făcută cât să poate mai repede căci unii șerpi omoară în câteva ore: serul să poate injecta în

cantitate mare, căci el nu conține nici o otravă și nu produce accidente. Bolnavului îi să poate da în același timp cafea și ceaiu și îi să poate face fricțiuni invelindu-să bine ca să-i fie cald. Când n'avem nici un medicament la îndemână, nici ser, atunci îndată ce vom lega membrul deasupra rânii, după ce vom spăla rana și vom stoarce-o ca să iasă sânge, vom arde-o cu un fier roșu, pe care îl are oricine și oricând la dispozițiune.

VIRNANT. — Caută la RUTĂ.

VIRUS (cuvânt latin care însemnează suc, otravă). — Prin cuvântul *virus* să înțelege o substanță vătămătoare, care transportată dela un om la un altul, prin inoculațiune, comunică acestuia boala celui dintâiu. Transmisiunea să face fie prin contact direct sau indirect cu o suprafață rănită (sifilis), fie prin aerul pe care îl respirăm, prin plămâni (oftică), fie prin căile digestive (coleră), etc.

VIS, (lat. *somnium*), *visare*. — Mulți oameni visează în timpul somnului. Visul constă în o combinațiune de imagini sau de idei, uneori confuze, alteori lămurite, cari să prezintă spiritului fără ca el să intervină pentru a le chema sau a le alunga. Poporul crede că visurile sunt acte supranaturale, înștiințări cerești, preziceri ferice sau neferice, ceea ce nu este adevărat și rău fac aceia cari să iau după visuri și își strică astfel liniștea și cu deosebire își slăbesc nervii. Visurile provin din împrejurarea că unele părți ale creierului, în cari stă gândirea, veghiază încă, pe câtă vreme celelalte părți ale lui sunt adormite și nu mai lucrează. Așa să explică de ce visurile sunt așa de ciudate în arătarea lor, fără șir, deoarece legătura între idei nu poate fi ținută decât numai prin conlucrarea simultanee a tuturor părților creierului. Tot astfel să explică și faptul că visurile cele mai multe și mai adeseori le avem în partea a doua a somnului, spre ziuă, când ceasul deșteptării să apropie, atunci când organele gândirii încep a să deșteptă rând pe rând; să poate atunci întâmplă ca visurile să să însoțească de toate fenomenele exterioare prin care omul își exprimă sau își însuflețește gândirea, să să miște în pat, să geamă, să plângă, să vorbească, să tipe, să cânte, etc. De altfel visurile nu arată o stare bolnăvicioasă decât foarte rar, căci aproape toți oamenii sănătoși le au și ele sunt numai un semn al unui somn parțial. În stare de boală, când

corpul suferă, să înțelege că visurile nu pot fi bune, nu pot fi plăcute, ci ele sunt supărătoare, înspăimântătoare, adevărate *visuri rele*, cari obosesc și mai mult bolnavul, al cărui somn este agitat, greoiu și obositor din cale afară (vezi AGITAȚIUNE, SOMN și VISURI RELE).

VISCOM ALBUM. — Caută la VASC.

VIȘINE. — Fructele arborelui numit *vișin* sau *cerasus vulgaris* din fam. Rozaceelor, originar din Azia mică, astăzi cultivat foarte mult sau chiar sălbătăcit; prin cultură s'au obținut mai multe varietăți. Fructele sunt acrișoare, unele chiar acre, din care cauză nu e bine să să mânânce prea multe putând da naștere la indigestie (mistuire grea). Din vișine să face dulceață, compot sau alte preparații cari prin ajutorul zahărului sunt plăcute și ușurează mistuirea. În medicină să întrebuițează ca diuretice; siropul de vișine cu apă, taie setea. La țară să pune pe o tăietură *eleiu* de vișin, de cireș, ori de zarzăr, muiat în rachiou de drojdii, pentru a opri sângele și a vindecă rana. O recomandație și aci ca și la cireșe: să nu să mânânce sâmburii.

VISURI RELE, (franțuzește *cauchemars*). — Nu este om să nu fi avut vr'o odată visuri rele și, Doamne, cumplit lucru este când visezi că cazii într'o prăpastie, sau că te urmărește cineva cu o pușcă și tu vrei să fugi dar ți să taie picioarele, ori când umbli prin noroiu până în genunchiu și abia îți poți urni picioarele; nu mai vorbesc de visurile în cari vezi diferite animale pisici, șoareci, etc., umblând peste tine, sau întrezărești vr'o ființă necurată care pândește într'un loc retras, ori că ți au eșit hoții în cale gata să-ți iee banii și viața; alteori ți să pare că te apasă ceva pe stomac sau că îți strânge ceva pieptul așa de tare încât nu poți respira, și alte multe visuri, unele mai urâte decât altele, și din cari te deștepti de multe ori tresărind și înspăimântat, cu bătaie de inimă și plin de sudori; alteori cel ce doarme fără să să deștepte geme din greu și să sbate uneori cu atât mai mult cu cât și visul este mai violent, în aceste cazuri la deșteptare omul să simte obosit, abătut ca după o noapte rea. Visurile rele atarnă uneori de poziția în care doarme omul; așa, unii de câte ori vor dormi pe spate visează rău, alții când dorm pe stânga sau pe dreapta; uneori aceste visuri vin în urma unor afecțiuni morale triste, unei supărări mari, unei omoțiuni vii care a mărit senzibilita-

tea creerului, sau în urma unei ocupații prea intenționate cu creerii. De multeori visurile rele sunt produse de o mistuire grea, indigestie, în urma unei mese prea bogate și compusă din mâncări grele și indigeste, între cauzele visurilor rele să mai numărăm: oboselele prea mari fizice (umblatul mult cu bicicleta), diferite boale: guturaiu, fumatul prea mult (tabagism), boalele de inimă, de plămâni, alcoolismul, limbricii, panglica, boalele nervoase; apoi culcarea îndată după mâncare, mai ales dacă ai mâncat prea mult. În contra visurilor rele propriu zise n'avem mult de făcut: vom deșteptă pe cel ce doarme când auzim că geme și răsuflă greu, îl vom căuta să-l scoatem din spaima visului prin vorbe bune și încurajatoare, mai ales când este vorba de copii. Vom căuta cauza acestor visuri și vom combate-o pentru ca ele să nu se repete. Dacă este vorba de un stomac cam lenș de vre'o mistuire grea, vom recomanda bolnavului să nu mănânce seara mâncări grele, să nu mănânce mult și să nu se culce îndată, ci cel puțin după două ceasuri. Dacă este vorba de vr'o supraexcitație sau întărătare a sistemului nervos îi vom recomanda să iee o băutură calmantă, apă de flori de portocale, ciau de teiu, etc.; să nu cetească seara povești năstrăvane sau romane prea pătimase; să seadă la țară și să facă exerciții cari produc somn bun. Dacă visurile rele provin din vr'o altă boală, vom căuta să tratăm acea boală, îmbunătățind starea generală și starea morală a bolnavului.

VITĂ (Carne de). — Caută la **VACĂ** și **VIȚEL**.

VIȚĂ DE VIE. — Caută la **STRUGURI**.

VIȚA EVREILOR. — Caută la **LĂSNICIOR**.

VIȚEL. — Carnea de vițel nu este bună de mâncat decât numai dacă vițelul a trecut de șase săptămâni. Înainte de această etate carnea de vițel este puțin gustoasă, fadă, și nu se poate mânca decât gătită cu sosuri și diferite condimente. Afară de aceasta ea este puțin hrănitore și cam laxativă. Carnea vițelului prea tânăr este palidă, flască; iar a vițelului trecut de o lună și jumătate este alb-roșietică și de consistență tare. Carnea vițelului prea tânăr dacă se fierbe devine moale, cleioasă, greu de mistuit. Carnea vițelului trecut de 2 luni este ceva mai hrănitore și să potrivește pentru convalescenți, pentru ceice sufer de pletoră, pentru cei cu temperament sangvin, pentru ceice sufer de

boale de piele. Ea mai este bună și pentru cei sănătoși, ca variațiune în prepararea mâncărilor, așa că și aceștia pot mânca din când în când, fără să se hrănească numai cu ea.

VITILIGO. — Această boală să mai numește *albinism parțial, leucodermie parțială, distrofie pigmentară, discromia pielii*. În limba noastră n'am găsit nici un nume apropiat, afară de *prian*, care să dă la vitele cari prezintă pete mari pe piele (*bou la pâr prian*). Vitiligo este o boală de piele care să arată sub formă de pete albe (*acromie*) bine circumscrise, mărginite de o zonă mai închisă (*iperacromie*) decât țesutul din jur. Petele au unele o formă rotundă, altele

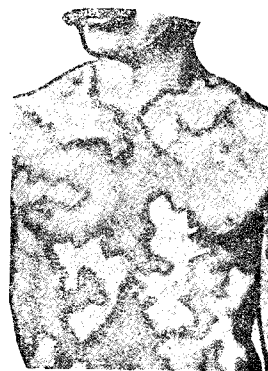

Fig. 314. — Vitiligo.

neregulate; ele pot fi sau nu simetrice de fiecare parte a corpului; diametrul lor poate varia dela câțiva milimetri până la mărirea unei palme; senzibilitatea pielii este păstrată. Aceste pete să arată de obicei pe față, gât, pielea capului unde părul să albește în dreptul lor, la organele genitale. Petele să măresc încet; ele pot să dispară pentru a reapărea câte odată după un timp oarecare. Între cauze să citează turburările nervoase. *Tratamentul* constă în hidroterapie, electricitate, bromure, iar pe loc să pot face fricțiuni cu tinctură de iod amestecată cu unguent mercurial (4 la 100), sau să să aplice emplastru mercurial (Vigo) sau să să facă spălături cu sublimat coroziv (1 la 500).

VITIS VINIFERA. — Caută la **STRUGURI**.

VITRIOL. — Caută la **SULFURIC** (Acid).

VITRIȚĂ. — Caută la **VETRICE**.

VITTEL (Franța, Vosges). — Stațiune de ape minerale calcice reci. Apa de Vittel conține o cantitate mică de sulfat de calce și de magnezie, de fier și de acid carbonic.

Isvorul mare (*Grande source*) este litinat. Să întrebuințeze pentru băut, 6-8 pahare pe zi, în băi, duși; durata tratamentului este de 25 zile. Sezonul începe la 15 Iunie și ține până la 30 Septembrie. Acțiunea apei de Vittel este: aperitivă, digestivă, *diuretică*, laxativă (izvorul sărat), dizolvantă a nisipului. Să recomandă în gravelă (nisip), gută cu anemie, diabet, albuminurie, dispepsie cu constipațiune, colici de ficat, boale de beșica udului.

VIZANTEA. — Stațiune balneară în județul Putna, la o înălțime de 450 metri deasupra nivelului Mării Negre. Localitate muntoasă, pitorească și udată de râulețul Vizantea. Dela Mărășești trebuie să meargă omul 45 kilometri până să deie de Vizantea. Clima este dulce de munte; aerul curat, uscat și constant; curenții de aer lipsesc. Sunt 5 izvoare cu apă minerală. Izvorul No. 1 este clorurat-iodurat. Izvoarele No. 2, 3 și 4 sunt sulfuroase, slab clorurate calcice. Izvorul No. 5 sulfuros alcalin foarte concentrat, puțin clorurat. No. 1 să întrebuințeze în băi calde sau amestecate cu brad, cu foi de nuc sau cu nămol, în boalele de piele, limfatism, scrofule, boale de femei. Pe *dinăuntru* 250 gr. de apă, constipă, iar 500 gr. provoacă eșire afară. No. 2, 3 și 4 să recomandă în reumatism. No. 2 luat pe *dinăuntru*, la izvor, lucrează ca purgativ; sub formă de pulverizațiuni este bun în boalele catarale, faringite, laringite, amigdalite, etc. No. 5 în reumatism; scrofule, limfatism, boale de piele. Băile să fac în casele țărănilor și să încălzească cu bolovani; cele reci să fac în bazine naturale. Imprejurimile sunt vrednice de văzut, mai ales Soveja și Lepșa.

VOCE (lat. *vox*, grec. *phone*), *glas*. — Vocea este sunetul produs în *laringele* omului și al animalelor superioare, care le permite să comunice cu semenii lor prin intermediarul simțului auzului. Când am vorbit despre *laringe* (vezi acest cuvânt) am arătat că acest minunat organ are în interiorul lui două părți mai strâmte, marginite de două perechi de limbulițe membranoase numite *coarde vocale*: strântorarea de sus este mărginită de coardele superioare, iar cea de jos de coardele inferioare. Această strântorare de jos să chiamă *glotă* și dimensiunile ei să schimbă fără încetare după cum respirăm, vorbim sau cântăm. Coardele vocale inferioare sunt într'o stare de încordare permanentă, astfel că pe când ele sunt isbite de aerul care este

împins din plămâni în timpul expirațiunii, sub o presiune oarecare, ele vibrează și produc un sunet. Acest sunet este *vocea*, care la copiii mici și la animale rămâne ca un sunet simplu, un sgomot fără însemnătate, pe câtă vreme la om, după ce a trecut de primul an al vieții, la sunetul produs de laringe să mai adaug alte sunete produse în gât, în gură și în nas, cari modifică adânc sunetul din laringe și îl transformă în *voce articulată*, în *vorbă*, ceea ce nu lipsește decât la surdo-muți (vezi **SURDI-MUTITATE**). Când cineva vorbește cu *glas încet*, când șușotește, aerul numai freacă părții glotei. Când vorbim cu *glas tare* părții glotei sau coardele vocale superioare vibrează în mod puternic. În rezumat, vocea să facă mai mult priu ajutorul gâtului, a limbii, a buzelor și a cavităților nasului. Vorba să compune din *vocale* și *consonante*; vocalele sunt sunete cari să formează în laringe și să întăresc prin gât, limbă, buze și nas, iar consonantele sunt sunetele cari să formează prin gât, limbă, buze și nas, și să întăresc în laringe. După locul în care să produc, consonantele să deosebesc în *guturale* (gât), *linguale* (limbă și cerul gurii), *labiale* (buze), *nazale* (nas). — Vocea să deosebește după etate și după sex; astfel vocea copilului este *țipătoare* (strigătoare), vocea bărbatului matur este *gravă* și *sonoră*, iar a femeiei este *dulce* și *muzicală*; iar ceace deosebește aceste voci între ele este *timbrul* sunetelor cari produc pe fiecare din aceste voci, adecă modul de a vibra al coardelor vocale pentru a le da naștere. Transformarea vocii copilului să facă în etatea pubertății, adecă între 13 și 15 ani. În timpul acestei perioade vocea este răgușită, surdă, din cauză că coardele vocale sunt congestionate (umflate cu sânge); iar după ce a trecut această perioadă vocea a scăzut cu o octavă la băieți, iar la fete numai cu două tonuri, schimbându-se în același timp timbrul și intenzitatea ei. Aceste deosebiri sunt mai pronunțate în vocea cântată decât în vorbă. Intenzitatea sunetului care face ca vocea să fie *puternică* sau *slabă* atârnă de puterea cu care aerul este împins din plămâni și cu cât acest aer este dat afară cu mai multă putere, cu atât și coardele vocale vibrează mai puternic, de unde urmează că cu cât pieptul este mai dezvoltat cu atât și vocea este mai tare, și aceasta este ceea ce deosebește vocea bărbatului de vocea femeiei. Din cele zise până aci vedem că vocea, mai cu seamă vocea articulată sau vorba, își are locul

de origine laringele, organul care formează sunetele, dar care nu să poate arăta fără ajutorul plămânilor, cari joacă rolul de foi, și fără ajutorul gâtului, gurii și nasului cari întăresc sunetele. Prin urmare când unul din aceste organe este bolnav sau nu mai este întreg vocea sau vorba își pierd din caracterele lor obicinuite. — *Schimbările vocii în caz de boală.* Când un bolnav nu poate articula nici un sunet să zice că are *afonie*; când el nu poate să vorbească decât cu glas încet, să șușotească, să zice că are *voce stânsă*; când vocea este surdă, acoperită, să zice că are *răguseală*. Vocea mai poate fi *cavernoasă*, să sune a gol, să fie *stânsă*, *înăbușită*; tot atâtea schimbări despre cari nu ne putem da seamă prin scris pe cât ne putem da seamă prin auz. *Vocea ventrilocă* nu este produsă în pântece, după cum s'ar crede după nume; ea să produce tot în laringe, numai cât *ventrilocul* are meșteșugul de a o schimba, de a o înăbuși la eșirea ei din laringe, în timpul unei expirațiuni încete, gradate și menajate, așa încât să pare că ea vine dela o depărtare oarecare. Vocea este alterată în *boalele de bronhii* și de *plămâni*; astfel în *pleurezie* și în *fluxiunile de piept* vocea este slabă, șușotită și sacadată; în *oftică* ea este la început răgușită, apoi surdă, stânsă și în cele din urmă pierdută. Dar vocea este mai mult schimbată în *boalele de laringe*, în *laringitele acute și cronice*, în *arsurile laringelui* și în cazurile de *polipi* ai laringelui; ea poate să fie gravă sau răgușită sau pierdută, și ceace o caracterizează mai mult sunt variațiunile la cari este supusă dintr'un minut într'altul sau dintr'o zi într'alta: când sunetul este mai scăzut, când el este mai ridicat, uneori putând fi discordant chiar în emisiunea aceluiași sunet. Oratorii, advocații, predicatorii, cântăreții, comedienii sunt mai mult expuși la aceste discordanțe, la cari li să întâmplă uneori de capătă voce de pisică sau de rață, în cursul vorbirii, din cauza că li să pune pe coardele vocale un scuipat. *Oftica laringelui* este boala care schimbă vocea, care la început este răgușită cu alternanță de stângere și de sonoritate, până ce în cele din urmă să pierde cu totul. În *crup* vocea devine din ce în ce mai înăbușită și stinsă, fără ca să mai aibă perioade de sonoritate. În *boalele de gât*, *angine* și *amigdalite*, să modifice timbrul vocii, care să pare că pleacă din nas, tot astfel și în *guturaiu*. În *boalele gurii* alterațiunile vocii constau mai mult

în greutatea de a articula sunetele, încât vorba nu este destul de lămurită așa că omul *bâlbăie*, ceace provine din greutatea de a mișcă limba și buzele (vezi *GANGAVIRE*). Ceice n'au dinți vorbesc cu greutate și vocea capătă un timbru special cum să întâmplă la bătrânii fără dinți; când lipsesc dinții tăietori (incizivi) vocea devine fluierătoare. Bețivii au vocea răgușită, surdă, cavernoasă. — *Igiena vocii.* Când cineva vorbește, declamă sau cântă trebuie să aibă atitudine naturală, care ușurează, jocul respirațiunii, fără să facă inspirațiuni prea brusce, cari pot să inflameze coardele vocale. În exercițiile vocale trebuie să mergem dela simplu la compus, având grija și ca exercițiul să nu dureze prea mult. Oratorii la început vor vorbi încet și cu glas moale și numai după câțva timp își vor ridica încet cu încetul vocea. Cântăreții, la începutul studiului lor, nu trebuie să să silească ca să atingă notele extreme ale registrului lor, și exercițiile lor să vor face mai cu seamă asupra *medium-ului* vocii. Toate exercițiile cari tind să mlădieze laringele și gâtul și să deie mușchilor lor agilitatea necesară pentru *cant*, trebuie făcute cântând asupra *vocalelor*, adică vocalizând. Hrana trebuie să fie îngrijită și în timpul digestiunii nu trebuie să să facă exerciții violente sau prelungite de voce, căci turburările digestiunii contribuie mult la stricarea vocii. Alimentele trebuie să fie alese, nutritive și ușor de mistuit, uzând mai mult de o alimentațiune mixtă. Cântăreții trebuie să să păzească de alcool; ei pot bea însă vin și bere, dar în cantități foarte moderate. Ceice vroesc să-și păstreze vocea trebuie să nu fumeze, să să ferească de praf, de vapori iritanți, de miroșuri tari. Locuința trebuie să fie uscată, cu tavanul ridicat și cu o temperatură moderată, căci căldura prea mare ca și frigul prea simțitor împiedecă scoaterea sunetelor. Când am vorbit prea mult și țară așa încât am transpirat, imediat trebuie să ne primenim, pentru ca să nu răcim mai ales la gât.

VOCE CAVERNOASĂ.— Caută la PECTORILOCVIE.

VOMER.— Os mic așezat în interiorul nasului la partea dinapoi a părțelului despărțitor al foselor nazale.

VOMITIV (lat. *vomiticus*, *vomitorius*, grec. *emetikos*).— Medicament care provoacă vărsături. Cel mai simplu mijloc de a face pe cineva să verse este gădilirea omușorului cu degetul sau cu o pană. Intre medica-

mentele vomitive cele mai întrebuițate avem *emeticul, ipeca, sulfatul de zinc, apomorfina* (vezi aceste cuvinte), etc. Să mai recomandă și *apa caldă*.

VOMITO NEGRO. — Caută la GALBINĂ (Febră).

VORBĂ. — Caută la GĂNGĂVIRE ȘI VOCE.

VORONIC. — Caută la UNGURAȘ.

VRĂSTĂ. — Caută la ETATE.

VULCANA. — Stațiune balneară lângă Pucioasa, situată într'o vale frumoasă (comuna Cucuteni), încunjurată de păduri seculare, la o înălțime de 300 metri deasupra nivelului Mării Negre și la o depărtare de un ceas cu trăsura de Pucioasa (vezi acest cuvânt). Sunt 5 fântâni. Apele sunt clorodice ioduroase. Iodul să găsește în porție de 0.135-0.211 la 1000 grame sub formă de iodur de sodiu și magneziu. Apele

sunt foarte sărate; gustul lor este amar sărat; în atingere cu aerul să turbură depunându-să oxid de fier, de silice și carbonat de calce, iar la suprafață să ridice un strat uleios cu miros de petrol brut. Apele dela Vulcana sunt cele mai bogate în iod din toată țara. Băile să fac în sat, în cabine mici, ce să află pe lângă fiecare casă. Apa este cărată cu carul sau cu dozițele la vatră și este încălzită cu bolovani. Aceste băi să recomandă în reumatism, scrofuloză, limfatism. Imprejurimi frumoase; viața efină și plăcută. Apele dela Vulcana să pot asocia cu apele dela Pucioasa în tratamentul balnear al unor boale, pentru a grăbi lucrarea lor terapeutică.

VULVĂ (lat. *vulva, cunnus, pudendum muliebri*). — Aparatul genital extern al femeiei.

X

X (Razele). — Caută la RADIOGRAFIE.

XANTHIUM SPINOSUM. — Caută la HOLERĂ.

XERIFORM, bismut tribromofenol. — Pulbere galbină cu puțin miros de fenol și care nu să topește în apă. Antiseptic intestinal, care să descompune în intestine în bismut și în tribromofenol, recomandat în diareele putride, în coleră; 4-6 gr. în

buline sau într'o porțiune. Pe dinafară să întrebuițează ca antiseptic în pansamentul rănilor și al șancărelor.

XEROFTALMIE sau **XEROZĂ.** — Caută la OCHIU.

XIFOIDĂ (dela grec. *xiphos, sabie, și eidos, asemănare*). — *Apendice xifoidă* să numește partea de jos a osului *stern* (vezi acest cuvânt).

Z

ZĂBALE. — Această boală să vede mai cu seamă la copii, la colțurile gurii; epidermul buzelor este albui, macerat, scămoșat; dermul este roșu. Zăbalele produc oarecare arsură, uneori o durere destul de vie și o ușoară sângerare în dreptul crepăturilor. Această boală merge repede, să poate ivi din nou (recidivează) și este contagioasă; ea este produsă de *streptococul plicatilis*, microb care să găsește în apele stătătoare, în puțuri și fântâni. *Tratamentul* constă în ungeri cu tinctură de iod la fiecare 2 zile odată, arderi cu sulfat de cupru (piatră vânăță), cu acid lactic sau cu nitrat de argint (piatra iadului), 1 la 50, urmate de ungeri cu vaselină boricată sau alifie cu acid salicilic (1 la 100) sau cu resorcină (5 la 100). Vom opri copiii cu zăbale ca să sărute pe alții și ei să vor servi cu obiecte de masă și de toaletă rezervate numai pentru ei.

ZAHĂR (lat. *Saccharum*). — Să prepară

din sucii *trestiiilor de zahăr* și al *sfeclilor*. Zahărul rafinat să depune sub formă de cristale din soluțiunea zaharoasă. În comerț să vinde sub forme conice cu structura cristalină. Zahărul este un *aliment* și un *condiment*. El este un *aliment* fiindcă contribuie împreună cu materiile grase și feculente la întreținerea căldurii animale, la menținerea grăsimii din corp la cantitatea ei normală, fără însă ca să fie în stare a întreține singur viața omului (vezi ALIMENTE). El este un condiment fiindcă dă mâncărilor fade un gust dulce, plăcut tuturor, mari și mici. Astfel fiind zahărul are o importanță vădită în traiul nostru fără însă ca să fie în aceeași măsură de trebuincios ca *sarea*. Întrebuițarea moderată a zahărului este folositoare, întocmai precum abuzul este nesănătos. Zahărul îngrășe pe om, din care pricină nu trebuie să-l mănânce cei grași, cei ce sufer de *obezitate* (vezi acest cuvânt); el ușurează mistuirea

când este luat la sfârșitul mesei și în mică cantitate, dar poate să strice pofta de mâncare când este luat între mese, fără nici un rost, în cantitate mare și sub diferite forme: bomboane, dulceturi, bucăți mari de zahăr, după cum fac adeseori copiii. Cei ce sufer de dispepsie, de gastralgie (dureri de stomac), nu trebuie să mănânce zahăr, căci le face arsuri și le îngreunează mistuirea. Zahărul mult strică dinții din pricină că fermentând în gură el dă proprietăți acide salivei care udă mereu dinții și gingiile și în cele din urmă îi strică. Cei ce sufer de *diabet* să vor păzi de zahăr ca de foc. În rezumat vom zice că zahărul luat în natură și în mică cantitate este bun și folositor, dar el este

Fig. 315. — Trestia de zahăr

rău când să ia în cantitate mare și mai ales sub formă de bomboane și de dulceturi, cari amăgesc copiii și îi face să-și piardă cumpătul. În medicină zahărul să întrebuințează la facerea pastilelor, pastelor și siropurilor, cari servesc la îndulcirea medicamentelor cu gust neplăcut.

ZAHĂR (Boală de). — Caută la DIABET.

ZAHĂR DE LAPTE. — Caută la LACTOZĂ.

ZAHARICALE. — Caută la BOMBOANE, COFETURI și ZAHĂR.

ZAHARINĂ. — Caută la SACCHARINĂ.

ZALHANA. — Caută la ABATOR.

ZAMĂ DE CARNE. — Caută la BULION.

ZĂMOS. — Caută la PEPENE GALBIN.

ZAPOR. — Caută la POJAR.

ZĂR. — Caută la LAPTE.

ZĂRNĂ, *umbra nopții*, *Zărnotă* (*Solanum nigrum*, fam. Solanaceelor). — Plantă erbacee care crește pe lângă garduri, pe drumuri, prin locuri cultivate și pustii (Iulie-August). Conține principiul activ *solanină*. Lucrează ca narcotic, emolient, sedativ. Pe *dinăurtru* nu să întrebuințează, iar pe *dinafară* să dă sub formă de fiertură (decoct), 50 la 1000,

în injecțiuni. — *Solanina* să dă ca nervin, analgezie, în cazurile de nevralgii învechite, mai ales dacă există nevrită, calmează foarte bine durerile fulgerătoare și mai ales fenomenele de excitațiune motrice. Să dă în buline de 5 centigrame (2-4-6 pe zi).

ZĂRNĂ. — Caută la LĂSNICIOR.

ZARNACADEA, *zarnacadele*, *burfi*, *căprine*, *coprine*, *gheocei* (*Narcissus pseudo-narcissus*, fam. Amarilidaceelor). — Plantă erbacee care crește pe la noi numai cultivată pentru florile sale frumoase (mari galbine). Aceste flori au o acțiune vomitivă (fac să verse) pentru care să și întrebuințează uneori în loc de *ipeca*; ele sunt bune și la tusa, mai ales la tusa măgărească; să mai dau și în contra diareei. Să face o tizănă, (băutură) ca un ceaiu (infuzie) din 2-4 gr. flori la 125 gr. apă.

ZĂRNOTĂ. — Caută la ZĂRNĂ.

ZARZAVAT. — Caută la LEGUME.

ZĂVOIU. — La marginea orașului Râmnicul-Vâlci, la o înălțime de 250 metri deasupra nivelului Mării Negre. Sunt mai multe izvoare cu ape sulfuroase. Stabiliment modern pentru băi.

ZEA MAYS. — Caută la PORUMB.

ZILIZIT. — Caută la ATREPSIE.

ZIMOTIC (de la grec. *zyme*, ferment). — Nume care s'a dat boalelor infecțioase pe timpul când să credea că ele sunt produse de fermenți.

ZINC. — Preparațiunile zincului sunt foarte active și primejdioase. Intre aceste cele mai întrebuințate sunt: 1. *Acetatul de zinc* care lucrează ca emetic, antispazmodic, astrigent. Să dă în doză de: 50 centigrame până la 1 gr. Pe *dinafară* să dă în colir, 10-50 centigrame la 100; în injecțiuni, loțiuni, 50 centigrame până la 2 gr. la 100. — 2. *Clorurul de zinc*, care să întrebuințează mai mult pe *dinafară* ca caustic (pasta de Canquoin); 10-50 centigrame la 1000 în injecțiuni uretrale; soluțiunea lui Lannelongue, 1 la 9 apă, în injecțiuni pentru a întări țesăturile în jurul unui focar tuberculos (20 picături pentru o injecțiune). — 3. *Oxidul de zinc*, care lucrează ca antispazmodic, astrigent, siccativ. Să dă în doză de 10 centigrame până la 2 gr.; iar pe *dinafară* în alifie de 1 la 10. — 4. *Fosfurul de zinc*, (vezi FOSFUR DE ZINC). — 5. *Sulfatul de zinc*, care lucrează ca astrigent, antispazmodic, emetic, astrigent rezolutiv. Să dă 15-25 centigrame ca antispazmodic; 50 centigrame până la 1 gr. ca emetic. Pe *dinafară*, 10-50 centigrame la 1000 în colir;

50 centigrame până la 1 gr. la 100 în injecțiuni. — 6. *Valerianatul de zinc* (vezi VALERIANĂ). — *Otrăviri*. Sărurile de zinc sunt întrebuințate în pictură și în fotografie. Cele mai multe otrăviri să fac din greșală luând sulfat de zinc în loc de sulfat de magnezie. Semnele sunt: vărsături tari neconținute, arsuri în gură și la buze, paralizie, etc. *Tratament*. Carbonat de sodă sau de potasă în cantitate mare topit în apă caldă; ceaiu tare; cataplasme pe pânțele.

ZINGIBER OFFICINALE. — Caută la GHIMBIR.

ZOIȘIE. — Caută la LIP.

ZONĂ ZOSTER, herpes zoster. — Această boală este cunoscută în poporul nostru sub numele de *foc viu*, din cauză că produce dureri ca de foc. Ea constă în ivirea pe piele a unor beșicuțe roșii, pline la început cu un fel de apă limpede, care mai târziu să turbură, apoi să usucă și formează coji (cruste). Înainte de a să ivi aceste beșicuțe, bolnavul are cu câteva zile mai înainte niște dureri foarte vii, arzătoare (ca de foc), cari revin prin svăcnituri. Aceste dureri sunt mărginite la o regiune oarecare a corpului. Beșicuțele iasă unele lângă altele în formă de șirag (ca o incingătoare) mai ales când să ivesc pe traiectul unui nerv intercostal, după cum să întâmplă cele mai adeseori. Zona zoster să poate arată la față, la gât, dar

mai cu seamă la trunchiu, pe spate sau în părțile laterale ale pieptului, unde beșicuțele iasă sub formă de linie ca o incingătoare; ea să mai poate arată pe pânțele, la coapse. Nu să știe bine cauza ei, dar să știe că ea să arată întotdeauna pe drumul unui nerv. Această boală nu este molișitoare și să ivește mai cu seamă la bătrâni și la copii, mai rar la adulți; ea recidivează foarte rar. Durata ei este de 8-10 zile. *Tratament*. Zona n'are tratament specific. Dacă beșicuțele nu sunt sparte să vor acoperi cu un fel de pudră formată din amidon, talc și oxid de zinc, iar pe deasupra să va pune un strat de vată, legat cu fașe. Când beșicuțele s'au spart și unele s'au uscat să recomandă aliina următoare: acid boric, 2 gr.; cocaină cloridică, 50 centigrame; vaselină 25 gr.; sau să să pună o pastă cu oxid de zinc în care să mai adauge mentol (1 la 100) și cocaină, (1 la 100) sau ortoform (5-10 la 100). Să mai recomandă să să facă ungeri cu colodiu iodoformat. Pe *dinăuntru* să va dă în contra durerii: antipirină, exalgină, chinină piramidon, aconitină. Dacă durerile sunt mari afară din cale să vor face injecțiuni cu morfină sau dionină. La cei ce au suferit de friguri palustre li să va dă chinină în doză mare. La cei sifilitici să va institui un tratament specific mixt (injecțiuni cu mercur și iodur de potasiu).

DOMNII ABONAȚI

cari au binevoit să înlésnească scoaferea la lumină a acestui

DICTIONAR AL SĂNĂTĂȚII

- Nic. ADAM. Profesor. Buzău.
Stef. N. ALBU. Avocat. Fălticeni.
Marin N. ALDEA. Avocat. Buzău.
Căpitan N. ALEMAN. T. Severin.
Al. ALEXANDRESCU. Inginer C. F. R. Buzău.
Al. D. ALEXANDRESCU. Proprietar. Lipia (Buzău).
M. C. ALEXANDRESCU. Elev mec. C. F. R. Buzău.
Al. ANAGNOSTOPOL. Proprietar. Buzău.
Dr. A. C. ANANIESCU. Med. pl. Săveni (Dorohoiu).
Lt. Colonel ANASTASIADI. Com. Reg. 36. Tunari (Ilfov).
General Benone ANASTASIU. Mare proprietar. Buzău.
Gr. ANASTASIU. Mecan. C. F. R. Buzău.
Gr. ANDRESCU. Avocat. Câmpulung.
Dr. R. ANDREIU. Med. spit. Vânju mare (Mehedinți).
X. ANDRONESCU. Președ. Trib. Buzău.
I. ANGELESCU. Inginer. Buzău.
I. N. ANGELESCU. Secret. adv. Buzău.
Dr. N. ANTOHI. Med. spit. Panciu (Putua).
T. ANTON. Antreprenor. Buzău.
V. I. ANTONESCU. Avocat. Buzău.
Dr. D. APOSTOLIDI. Medic prim. jud. Piatra N.
V. G. ARAMĂ. Magistrat. Fălticeni.
Dr. D. ARONOVICI. Med. prim. jud. Dorohoiu.
N. ATANASIU. Avocat. Buzău.
Tiberiu ANENTE. Avocat. T. Severin.
- Dr. C. BACALOGLU. Prof. Univ. Iași.
N. BACIU. Prof. lic. Buzău.
Al. BĂCLEȘEANU. Med. veter. Constanța.
Locot. M. BĂDESCU-VĂLCEA. Constanța.
C. BĂICOIANU. Sub-Inspector C. F. R. Buzău.
N. D. BALOTESCU. Avocat. R. Vâlcea.
Fag BALTEANU. Judecător. T. Severin.
Ingin. BARANGA. Ing. șef. jud. Olt. Slatina.
N. I. BĂRBULESCU. Avocat. Buzău.
Dr. G. BĂRZĂNESCU. Med. sec. spit. Constanța.
Dr. T. BASTACHI. Prof. Univ. Galați.
BATALIONUL 9 Vânători. Constanța.
Dr. Alfred BERNATH. Chimist. București.
Alex. I. BIANU. Elev. lic. București.
Ion BIANU. Prof. Univ. București.
- Dr. Emil BIANU. Med. pl. Tohani. Mizil.
Eugen BIANU. Proprietar. Făget (Transilvania).
Eug. Eug. BIANU. Stud. în Drept. Cluj (Transilvania).
Locot. Virgil BIANU. Cluj (Transilvania).
BIBLIOTECA liceului Hășdeu. Buzău.
BIBLIOTECA Regim. 18 Inf. Târgu-Jiu.
BIBLIOTECA Regim. 27 Inf. Bacău.
BIBLIOTECA Parohiei Cislău. Jud. Buzău.
BIBLIOTECA Parohiei Bis. Sf. Spiridon. Bârlad.
Mușat BIVOLARU. Avocat. Buzău.
G. BOBEȘ. Prof. lic. Buzău.
I. D. BOCEANU. Proprietar. T. Severin.
A. G. BOICESCU. Avocat. R. Vâlcea.
C. BOICESCU. Com. Horez (Vâlcea).
Dr. C. T. BOLINTINEANU. Med. Spit. Fetești (Ialomița).
Maior Dr. C. BOMBOESCU. Buzău.
W. BOMCHES. Farmacist. Babadag.
Dr. Al. I. BONDESCU. Com. Mahmudia (Tulcea).
Dr. G. I. BOTEZ. Med. ospic. Socola. Iași.
I. I. BRĂILEANU. Avocat. R. Sărat.
Dr. Ilie BRANA. Com. Lădești (Vâlcea).
I. BRÂNDUȘ. Farmacist. Urziceni.
Ang. BRATU. Funct. serv. techn. Slatina.
Ilie A. BRATU. Funct. serv. technic. Slatina.
M. BROMBERG. Bijutier. Buzău.
Dr. Mircea BRUTEANU. Med. pl. Comana (Vlașca).
Dr. I. BUDA. Călărăși.
Dr. A. BUGEAȘ. București.
D. D. BURDULESCU. Funct. serv. techn. T. Jiu.
- Dr. V. CĂMENIȚĂ. Turnu Severin.
Dr. H. CAUFMAN. Piatra-Neamț.
T. I. CĂPITĂNESCU. Avocat. Buzău.
Gr. CARAMAN. Cond. serv. techn. Fălticeni.
Dr. Sp. CARAVIA. Galați.
G. C. CARLOVA. Arend. moș. Paraipan (Vlașca).
Horia C. CARLOVA. Mare proprietar. Zorești (Buzău). 3 exemplare.
Dr. CARP-IONESCU. Turnu Severin.
Traian CATUL. Farmacist. Horez (Vâlcea).
At. A. CĂTUȘEANU. Magistrat. Buzău.
At. I. CĂTUȘEANU. Primarul orașului Buzău.
C. I. CĂTUȘEANU. Proprietar. Buzău.

L. CAZABAN. Cond. serv. techn. Fălticeni.
Dr. V. I. CEBOTARU. Bunești (Fălcu).
Dr. T. CERCHEZU. Med. prim. spit. Bârlad.
Diam. CERNĂTESCU. Fochist C. F. R. Buzău.
N. CERNĂTESCU. Advocat. T. Severin.
Gr. CHINTESCU. Advocat. Câmpulung.
N. D. CHIRULESCU. Funcț. serv. techn. T. Severin.
Dr. E. CLEMENT. Dir. serv. san. C. F. R. București.
P. I. CIOCALTEU. Inginer. T. Severin.
C. D. CIOCEANU. Adj. gref. I. Trib. Buzău.
Al. COCORESCU. Advocat. R.-Vâlcea.
N. COLEȘ. Farmacist. Roman.
T. COMAN. Farmacist. Roman.
CONSTANTINESCU. Magistrat. T. Severin.
D. CONSTANTINESCU. Prof. lic. Buzău.
D. I. CONSTANTINESCU. Pich. serv. techn. T. Jiu.
E. CONSTANTINESCU. Advocat. T. Severin.
Dr. G. CONSTANTINESCU. Com. Elisabeta (Roman).
N. CONSTANTINESCU. Inginer C. F. R. Buzău.
V. CONSTANTINESCU. Cond. serv. techn. Slatina.
V. N. CONSTANTINESCU. Cond. serv. techn. T. Jiu.
N. I. COZIANU. Proprietar. Bălănești (Buzău).
N. CRASAN. Advocat. Câmpulung.
I. At. CRISTODULO. Inginer serv. techn. Câmpulung.
Dr. N. CRIVET. Dorohoiu.

G. DĂIANU. Farmacist. Tulcea.
Gr. S. DĂMBEANU. Prof. șc. norm. București.
Gabr. DEMETRESCU. Med. veter. jud. Ilfov. București.
Dr. Titu DEMETRESCU. Med. prim. Iași.
G. St. DIMITRIU. Judecător. Buzău.
Dr. L. DICESCU. Dumitrești (R. Sărat).
Toma DICESCU. Prof. lic. Buzău.
G. D. DIMITRESCU. Primar. Cislău (Buzău).
At. DIMITRIU. Funcționar. Pogoanele (Buzău).
D. DIMITRIU. Farmacist. Buhuși.
DIRECȚIUNEA C. F. B.-N. Buzău.
DIRECȚIUNEA generală C. F. R. București.

3 exemplare.

Lt. Colonel Dr. C. DOBRICEANU. Buzău.
Gr. I. N. DONA. București.
Fotiu DONCOROS. Buzău.
Dr. I. DRĂGĂȘCU. Craiova.
Gr. G. DRĂGOMIR. Proprietar. Odobesti.
Dr. Spir. Dragoș. Răducăneni (Fălcu).
P. DULFU. Prof. șc. norm. București.
I. C. DUMITRESCU. Serv. techn. Slatina.
Iancu G. DUMITRESCU. Proprietar. Cislău (Buzău).
Ilie DUMITRESCU. Prof. lic. Buzău.
G. I. DUNCA. Proprietar. Buzău.

G. ECHISCIOLU. Advocat. Călărași.
L. ELEFTERESCU. Antreprenor. Buzău.
C. ELIESCU. Cond. serv. techn. T. Severin.
A. ENESCU. Farmacist. Bacău.

Dr. M. FEINGENBAUM. Tg. Neamțu.
Mateiu FEITH. Farmacist. Tg. Neamțu.
C. V. FIȘINESCU. Reviz. școl. Botoșani.
Ant. A. FILOTTI. Advocat. Buzău.
Dr. dent. I. FLITTMANN. Galați.
Dr. P. FLOR. Piatra N.
Gr. FOLESCU. Pich. serv. techn. T. Jiu.
St. FRUMUȘEANU. Advocat. T. Severin.
I. N. ZAHARIA FURNICĂ. Advocat. Buzău.

Dr. I. P. GĂRDĂRIANU. Med. com. T. Severin.
Dr. G. GEROTA. Prof. agr. univ. București.
Sava GEROTA. Farmacist. Buzău.
D. G. GHERMAN. Farmacist. Buzău.
Dr. Iuliu GRECU. Dentist. București.
Dr. I. GROSSMANN. București.

I. HAGIESCU-MIRIȘTE. Preș. Trib. Caracal.
Dr. HANGANU. Med. pl. Topolog (Tulcea).
Dr. G. HĂNULESCU. Voineiu (Dâmbovița).
M. HARALAMB. Jud. instr. Buzău.
H. HARITONOVICI. Dir. Banc. Naț. Buzău.
2 exemplare.

Dr. I. HELLER. Buhuși.
D. HERRMANN. Farmacist. Buzău.
Admin. cl. II, HIOPE. T. Severin.
Eman. IACȘA. Mecan. C. F. R. Buzău.
C. C. IALOMIȚEANU. Advocat. Buzău.
D. IANCULESCU. Farmacist. Pătârlage (Buzău).
T. IANCULESCU. Farmacist. Măicănești (R. Sărat).
Al. N. IANOGESCU. Secret. lic. Buzău.
C. IARCA. Deputat și proprietar. Buzău.
Dr. D. IERENICI. Med. spit. Piatra N.
I. IGIROȘIANU. Advocat. T. Severin.
Dr. P. INOTESCU. Med. prim. spit. Buzău.
G. C. IOAN. Magistrat. Fălticeni.
V. IOAN. Med. veter. Ștefănești (Botoșani).
Dr. I. G. IOANESCU. Med. pl. Vălenii de munte (Prahova).
C. IONESCU. Funcț. C. F. R. Buzău.
Dr. Daniil IONESCU. Med. prim. jud. Caracal.
Filip IONESCU. Mecan. C. F. R. Buzău.
G. IONESCU. Preot Sachelar. Cislău (Buzău).
I. IONESCU. Inginer la Șantier. T. Severin.
I. IONESCU. Notar. Cislău (Buzău).
I. D. IONESCU. Copist Trib. Buzău.
I. N. IONESCU. Cond. serv. techn. Câmpulung.
Pompiliu IONIȚESCU. Advocat. Buzău.
I. ISLĂȘESCU. Cond. serv. techn. Câmpulung.
Al. IIEANU. Farmacist. R. Sărat.

Dr. I. JALBĂ. Med. spit. Isaccea.

Albidi KRAPFFEL Mecan. C. F. R. Buzău.

D. LĂZĂRESCU. Cond. serv. techn. Fălticeni.
Dr. E. LEIBSCHUTZ. Tg. Neamțu.
Dr. Em. LEONESCU. Med. prim. jud. Botoșani.
Dr. A. LEONTE. Med. prim. spit. Brânc.
București.

LICEUL MILITAR. Iași.

Dr. Aur. LILOVICI. Arcești (Romanși)
A. D. LIVEZEANU. Advocat. R. Vâlcea.
A. I. LOCUSTEANU. Prof. sc. veter. București.
LOVINESCU. Advocat. Fălticeni.
C. LUPAȘCU. Proprietar. Buzău.
Dr. N. LUPU. Med. prim. jud. București.

Dr. G. MACAROVICI. Dentist. București.
D. MACOVEIU. Mecan. C. F. R. Buzău.
Dr. D. C. MACOVEIU. Med. spitalul Nifon.
(Buzău).

Rom. An. MACRI. Farmacist. Telega (Prahova)
Dr. X. MACRI. Păucești (Roman).
Dr. N. MANOLESCU. Prof. univ. București.
3 exemplare.

V. MANOLESCU. Farmacist. București.
G. MĂNTULESCU. Invățător dirig. Pogoane
(Buzău).

Emil. Gr. MARICA. Farmacist. Horezu (Vâlcea)
I. MARINESCU. Agricultor. Pogoane (Buzău).
Mariu MARINESCU. Agricult. Pogoane (Buzău).
C. MĂTĂSĂ. Protoiereu. Piatra N.
Simion P. MATEIC. Canonic. Blaj. (Transilvania).

Dr. E. MAYER. Med. pl. Buluși.
I. S. MAZĂLU. Invăț. Găjeni-Vintileanca
(Buzău).

G. MELCESCU. Farmacist. Câmpulung.
D. MIHĂILEANU. Inginer. T. Severin.
V. MIHĂILESCU. Prof. lic. Craiova.
G. I. MIRCESCU. Șef. Portăreilor. Buzău.
I. MIRCESCU. Preot. Pogoane. (Buzău).
C. MIRONESCU. Farmacist. Azuga.
V. S. MOGA. Prof. șc. norm. București.
St. P. MOISIANU. Med. veter. Focșani.
G. C. MOSCU. Advocat. Buzău.
A. MOTAȘ. Farmacist. Tg. Neamțu.
I. MUNTEANU. Dentist. Buzău.
Al. MUȘĂTESCU. Advocat. Câmpulung.

M. I. NACLIAN. Magistrat. Buzău.
Dr. I. NANC-Muscel. Prof. univ. București.
Dragomir NEAGU. Admin. com. Buzău.
N. NEAMȚU. Inginer și Șef de divizie C. F. R.
Buzău.
C. G. NEGOESCU. Advocat. Buzău.
N. NEGOESCU. Advocat. R. Vâlcea.
G. T. NEGOMIREANU. Pich. serv. techn. T. Jiu.
G. NEGRUȚ. Inginer C. F. R. Buzău.

Al. NEGRUȚ. Advocat. Călărași.
N. C. NEMȚEANU. Advocat. Fălticeni.
Stan NICOLAE. Mecan. C. F. R. Buzău.
Alexe NICOLESCU. Agricultor. Buzău.
C. D. NICOLESCU. Judecător. Gura-Nișcovu-
lui (Buzău).
G. B. NICOLESCU. Direct. C. F. B. N. Buzău.
G. I. NICOLESCU. Inginer șef. jud. Buzău.
G. V. NICOLESCU. Apărător. Buzău.
N. D. NICULESCU. Advocat. Buzău.
Dr. D. D. NICULESCU. Dentist. București.
Cristian NIȚULESCU. Admin. moșiei Casota
(Buzău).
G. T. NUȚU. Elev mec. C. F. R. Buzău.

Iosif ORGA. Cluj. (Transilvania).
G. ORGHIDAN. Control. C. F. R. Buzău.
Traian ORLEANU. Magistrat. Buzău.
C. M. OPRESCU. Președ. Trib. Câmpulung.

Dr. Al. M. PĂCLIANU. Med. oraș. R. Sărat.
Dr. C. PĂCURARU. Med. serv. mar. Constanța.
Pavel PĂCURARIU. Farmacist. T. Severin.
M. PALEACU. Farmacist. Pungești. (Vaslui).
Dr. G. D. PANAITESCU. Băsești (Fălciu).
I. V. PANAITESCU. Proprietar moș. Miroși.
(Buzău).
Dr. V. PANDELE. Prefect. Tecuci.
Lt. Colonel Dr. D. PAPADOPOL. București.
General Dr. C. PAPILIAN. București.
Dr. I. PAPINIAN. Lehliu (Ialomița).
Dr. Al. PAPIU. Pitești.
Badea PARASCHIVESCU. Inginer C. F. R.
Buzău.

C. PARASCHIVESCU. Dir. Băncii Săteanului.
Craiova.
M. PARASCHIVESCU. Prim Președ. Trib. T.
Severin.

T. PARASCHIVESCU. Comerciant Buzău.
Stelian PARVULESCU. Proprietar. Buzău.
G. I. PASCU. Comerciant. Buzău.
Dr. I. PAVELESCU. Med. Reg. 20. Dorohoiu.
Dr. Al. PĂUN. Buftea (Ilfov).

P. PENCIE. Mecan. C. F. R. Buzău.
Dr. N. B. PENESCU. z. Neamțu
St. PERIȚEANU-BI. ar. Beceni
(Buzău).

Aur. PERȘINARU. II Buzău.
A. PETRESCU. Ingin Slatina.
Al. D. PHILOSTRAT. Fălticeni.
D. I. PLEȘOIANU. A I.
G. PLINICEANU. Adv zău.
Enache POCLITARU. ib. Buzău.
Al. D. PODGOREANU. D. D. Podgoreanu A ib. Buzău.
Grig. G. POENARU. u.
Dr. POLIȚER. Botoș

Dr. Andreiu Pop. Advocat. Uiedin (Transilvania).

Dr. Emil Pop. Instit. Bacteriol. București.

Ioan Pop. Protopop. Morlaca (Transilvania).

Al. POPESCU. Med. veter. Corabia (Romania)

Dr. C. M. POPESCU. Schitu Golești (Muscel).

D. POPESCU-Alexandria. Prof. lic. (Ploesti).

Dr. D. C. POPESCU. Pucheni-Moșneni (Prahova).

G. POPESCU. Dir. șe. norm. Buzău.

Ghiță POPESCU. Invăț. dirig. Pogoane (Buzău)

Dr. I. D. POPESCU. Broscăuți (Iași).

Dr. I. N. POPESCU. Smârdan. (Covurluiu).

L. POPESCU. Advocat. R. Vâlcea.

M. POPESCU. Advocat. R. Vâlcea.

Napoleon POPESCU. Funcț. C. F. B. N. Buzău.

Dr. N. POPESCU. Med. secund. spit. Dorohoiu

P. POPESCU. Prof. lic. Buzău.

P. POPESCU-Daia. Med. veter. Ploesti.

St. POPESCU. Conductor. T. Severin.

Dr. Valeriu POPESCU. Med. spit. Câmpina.

L-t. Colonel POPOVĂȚ. Reg. 8. Buzău.

Dr. G. C. POPOVICI. Med. spit. Horez (Vâlcea)

Dr. P. S. POPOVICI. Med. staț. baln. Govora.

I. POP. Med. veter. Vaslui.

Mat. POSTELNICESCU. Portărel. Buzău.

PRIMĂRIA Orașului. Buzău.

5 exemplare.

PRIMĂRIA com. Odobești.

C. A. PRINO. Gref. Trib. Muscel. Câmpulung.

Gr. PROCOPIU. Advocat. R. Vâlcea.

I. PURCĂREA. Funcț. C. F. B. N. Buzău.

G. A. PURCHERIA. Farmacist. Nicorești (Tucuiu).

Radu PURECEL. Proprietar. Buzău.

Dr. I. PUTURIANU. Craiova.

N. RĂDULESCU. Control. C. F. R. Buzău.

N. I. RĂDULESCU. Gref. Trib. Buzău.

Dr. F. RADOS. Reviga (Ialomița).

N. T. RALEA. Proprietar. Buzău.

Dr. I. RANITESCU. Pârscov (Buzău).

Dr. Orest REIU. Gherăești (Roman).

N. A. RIZEANU. Advocat. Câmpulung.

P. I. RIZEANU. Advocat. Câmpulung.

Locot. P. ROGOBETE. Reg. 27. Bacău.

C. ROMANO. Magistrat. Câmpulung.

Ad. ROSENZWEIG. Inginer. Buzău.

I. P. ROȘANU. Advocat. Câmpulung.

D. I. ROȘU. Farmacist. București.

Dr. ȘAABNER-TUDURI. București.

S. A. SABETAY. Comerciant. T. Severin.

Dr. I. ȘAPCALIU. Buzău.

Dr. C. SAVA. Rușetu (Brăila).

A. C. SAVINESCU. Advocat. Buzău.

D. SĂVOIU. Intend. spit. Slivilești (Mehedinți).

Dr. M. SAVU. Beceni. Buzău.

ȘCOALELE de Artilerie și Geniu. București.

2 exemplare.

A. D. SCRĂDEANU. Prof. lic. Buzău.

Aug. SCRIBAN. Prof. lic. Iași.

Dr. G. SCRIPCĂ. Scânteia (Vasluiu).

G. M. SCUTARU. Ing. Iusp. C. F. R. Buzău.

G. V. ȘERBĂNESCU. Advocat. Buzău.

P. ȘERDINESCU. Institut. Buzău.

C. M. ȘIȘMAN. Magistrat. Buzău.

Dr. C. SOCOR. Cuza-Vodă (Roman).

G. SOLCA. Mecan. C. F. R. Buzău.

Căpitan SOLOVISKI. Tg. Neamțu.

SAMOIL SPINEANU. Comerciant. Stângocea (Mehedinți).

Dr. A. SPIRU. Med. Spit. Fălciu.

S. SPULBEREANU. Reviz. școl. Craiova.

D. STAMATESCU. Med. veter. Brăila.

Iul. STĂNCESCU. Magistrat. T. Severin.

F. STĂNCULESCU. Ingin. Șantier. T. Severin.

G. V. STĂNESCU. Dir. lic. Buzău.

Grig. STĂNESCU. Domen. Cor. Rușetu (Brăila)

Justin STĂNESCU. Advocat. Buzău.

T. M. STĂTESCU. Proprietar. Monteoru (Buzău).

Dr. V. STAVRESCU. Med. prim. Galați.

Dam. ȘTEFĂNESCU. Cond. serv. techn. T. Jiu.

Diac. G. ȘTEFĂNESCU. Prof. lic. Buzău.

Căpitan N. ȘTEFĂNESCU. T. Severin.

St. ȘTEFĂNESCU. Copist Trib. Buzău.

Gr. ȘTOICESCU. Elev mec. C. F. R. Buzău.

M. STRĂJANU. Prof. pens. Craiova.

G. TAMARA. Advocat. Câmpulung.

Dr. N. TANASACHI. Med. oraș. Tg. Neamțu.

Al. ȚAPU. Secr. serv. san. jud. Piatra N.

Dr. Gr. A. ȚĂRANU. București.

Dr. D. TĂTUȘESCU. Insp. san. București.

Emil P. TEODOR. Advocat. Buzău.

C. TEODORESCU. Advocat. Buzău.

C. B. TEODORESCU. Advocat. Buzău.

N. TEODORESCU. Mec. C. F. R. Buzău.

N. Gr. TEODORESCU. Mec. C. F. R. Buzău.

General Dr. I. TEODORI. Prof. univ. București.

Dr. M. C. Teodoru. Med. spit. Curtea de Argeș.

Dr. A. TEOHARI. Prof. univ. București.

C. TISESCU. Proprietar. Buzău.

Căpitan TODICESCU. Constanța.

C. I. TOMULESCU. Prof. lic. Buzău.

V. TRETINESCU. Advocat. R. Vâlcea.

G. TULRURE. Med. veter. Murgeni (Tutova).

Alex. UILĂCANU. Canonic. Blaj (Transilvania).

C. ULEA. Protopop. Vaslui.

Dr. L. I. VAISMAN. Câmpina.

Dr. C. VĂLDEANU. Vișinu (Romania).

C. I. VĂLĂREANU. Pich. serv. techn. T. Jiu.
Giov. VALMASSONI. Antreprenor. Buzău.
Dr. C. VASILIU. Med. prim. spit. Ploești.
Const. C. VASILIU. Preș. Trib. Craiova.
I. G. VASSIAN. Med. veter. Bacău
Ernest VECHI. Elev mec. C. F. R. Buzău.
Al. VERNESCU. Advocat. Buzău.
Dr. D. VERNESCU. Med. prim. spit. Preda.
Craiova.
Gr. VERNESCU. Med. veter. oraș. Buzău.
Maior Dr. N. VICOL. București.

G. VIȘAN. Agent san. Slivilești (Mehedinți).
Dr. D. VIZZU. Galați.

M. ZĂHĂREANU. Prof. lic. Buzău.
P. ZAHAREȘCUL. Prof. lic. Buzău.
Dr. ZERNOVEANU. Mangalia.

M. A. XANTHO. Serv. techn. Buzău.

In total s'au abonat 405 exemplare.

